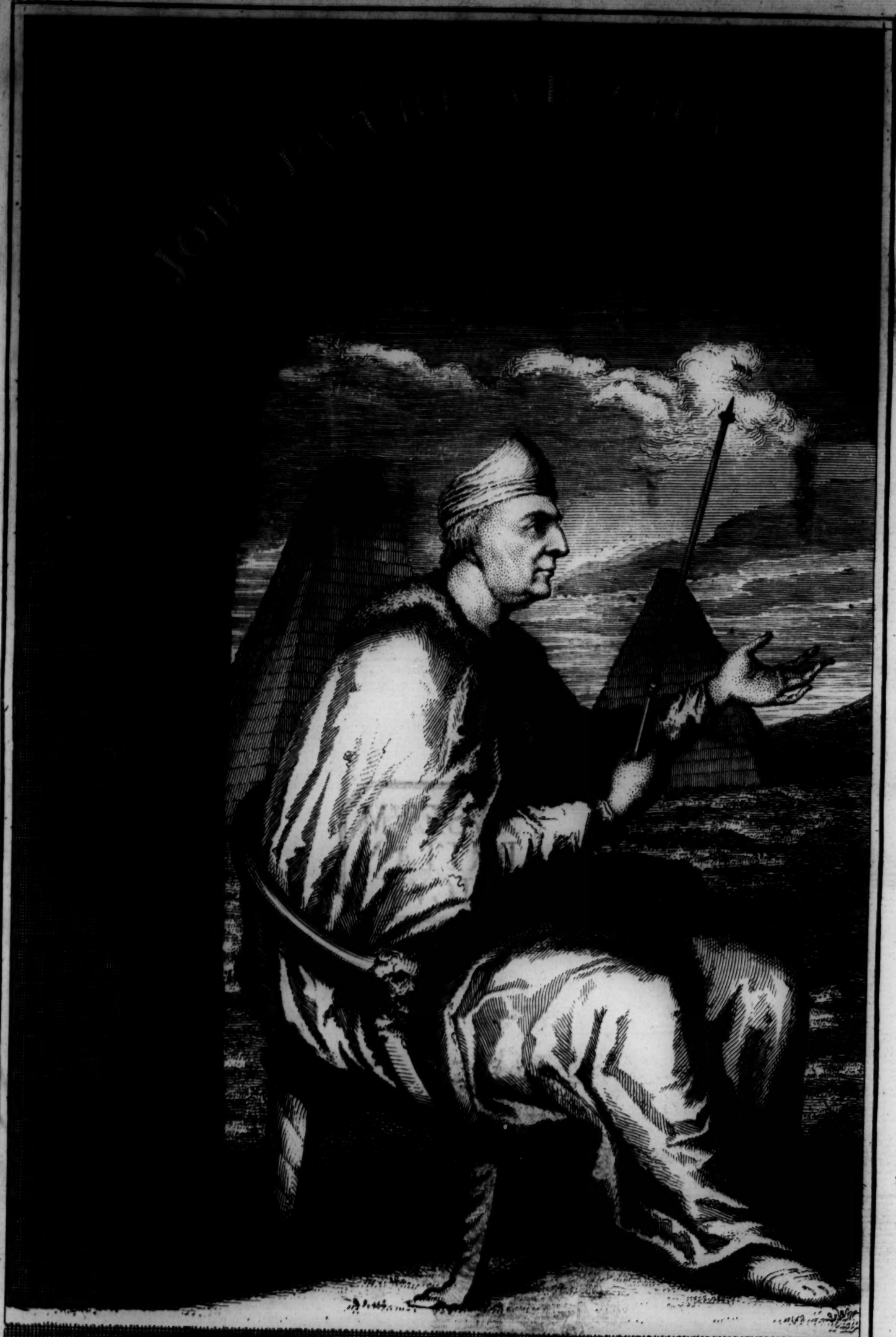

AN : ÆTAT : CIRCA LXX.
QUIS MIHI TRIBUAT UT SCRIBANTUR
SERMONES MEI, UT IN LIBRO EXSCULPANTUR

DISSERTATIONES
CAROLINÆ
IN
LIBRUM
JOBI.

11=xh

SAMUEL WESLEY,

RECTORE de

EPWORTH in Dioecesi LINCOLNIENSI.

LONDINI,

Typis GULIELMI BOWYER:

Prostant venales apud C. RIVINGTON & S. BIRT, Londinenses; R. CLEMENTS & M. FLETCHER, Oxonienses; C. CROWNFIELD & W. THURLBOURN, Cantabrigienses; bibliopolas: MDCCXXXVI.

SAMUEL WESLEY.

6

Bibliotheca Universitatis Cantabrigiae

DISSERTATIONES

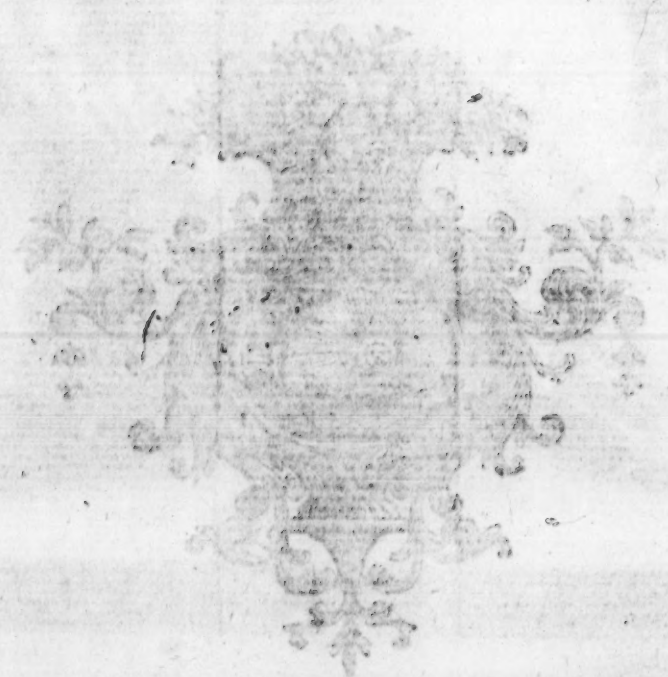
LIBRUM

JOB

Rectory, 40

FRWORTH in Diocesi Eboracensi

LONDINA

Typis Gulielmi Bowyer

Prostant venales apud C. Rivington & St. Birt, Londinenses; R. Gorman & M. Fletcher, Oxonienses; C. Groombridge & W. T. Newbery, Cantabrigie; bibliopolas: mdcxxxvii.

SERENISSIMÆ

CAROLINÆ

DEI GRATIA

Magnæ Britannia, Franciæ & Hiberniæ, Regina

LITERARUM FAUTRICI:

Qui Juvenis Reginae MARIÆ,

Deinde provectior ætate ANNÆ,

OPERA SUA CONSECRAVIT,

Idem Senex plusquam SEPTUAGENARIUS

EXTREMOS HOSCE LABORES

HUMILLIME OFFERT

SAMUEL WESLEY.

SERENISSIMAE

CAROLINAE

DEI GRATIA

97

Magna Britanniae, Franciae & Hiberniae, Reginae

LITTERARUM PAULATIM

Qui Juvenis Reginae MARIAE

Deinde provectior aetate ANNAE

OPERA SUA CONSECRAVIT

Idem Senex plurimum SEPTEUAGENARIO

EXTREMOS HOSCE LABORES

HUMILITATE OFFERT

SAMUEL WEST

LIST OF THE NAMES OF THE SUBSCRIBERS.

A

SIR Thomas Acland, *Bart.* L. P.
Rev. Mr. George Allanson.
Anthony Allen, *Esq;*
Rev. Mr. Thomas Allen.
Rev. Dr. Allix, *Dean of Ely.*
Hon. Edward Anderson, *Esq;*
Rt. Hon. Earl of Anglesea.
Rev. Dr. Annelley.
Francis Annelley, *Esq;*
John Antis *Esq;* *Garret King at Arms.*
Rt. Rev. Thomas Lord Bishop of St Asaph.
Rt. Hon. Earl of Ashburnham. L. P.
Hon. Bertram Ashburnham, *Esq;* L. P.
Bishop Atterbury.

B

Rev. Mr. Bagshaw.
John Bampfylde, *Esq;*
John Barber, *Esq;* *Alderman of London.*
Rev. Dr. Barrington Blomfield, *of Badding-*
ham, in Suffolk.
Rev. Dr. Barton Canon of Christ Church
Oxford.
Rev. Mr. Bateman. 7.
Rt. Hon. Lord Bathurst.
Rev. Mr. Oliver Battely, *Student of Christ*
Church Oxford.
Mr. Robert Beachcroft.
— Bethell, *Esq;*
Rev. Dr. Bigg, *Warden of Winchester Col-*
lege, Oxford.
Rev. Dr. Bland, *Dean of Durham.*
Mr. Robert Bligh. 2

Late Lord Bolingbrooke.
Rev. Mr. Bolton, *Preacher at the Rolls.*
Rev. Dr. Booth, *Dean of Windsor.*
Rev. Mr. Borret.
Rev. Mr. Boulte.
Mr. Vincent Bourne.
Rev. Mr. John Boyce, *of Christ Church*
Oxford.
Rev. Mr. Boyse, *Rector of Barkswell, War-*
wickshire.
Rev. Mr. Bringhurst, *Precentor of Ely.*
Rev. Duncombe Bristowe, *B. D. Fellow of*
Magdalen College, Oxford.
William Bromley, *Esq;*
Rev. Mr. Charles Bryer.
His Grace the Duke of Buckinghamshire.
Mr. George Bulman, *M. A. Lincoln Col-*
lege, Oxford.
Rev. Mr. Burcombe, *M. A. Student of*
Christ Church, Oxford.
Mr. Burgh.
Rt. Hon. Earl of Burlington.
Rev. Mr. Burman, *M. A. Master of the*
Hospital at Warwick.
Edward Burton, *Esq.*
Rev. John Burton, *B. D. Fellow of Eton.*
Mr. Burton, *of Boston.*

C

His Grace William Arch-Bishop of Canter-
bury.
Thomas Carew, *Esq;*
Rev. Mr. Carter, *Chaplain of New College*
Oxford.
Mr. Castleton.

Rev.

SUBSCRIBERS NAMES.

Rev. Mr. Chapman, *M. A. Fellow of Pembroke College, Oxford.*

Francis Charteris, *Esq;*

Rt. Rev. Samuel Lord Bishop of Chester.

Rev. Edmund Chishul, *B. D.*

Rev. Mr. James Chrystie.

Rev. Mr. Church, *M. A. Student of Christ Church, Oxford.*

Rev. Mr. Robert Clarke.

Rev. Mr. Cleaver, *M. A. of Lincoln College Oxford.*

Mr. Cole, of Brigg, Lincolnshire.

William Coleman, *Esq;*

Rev. Mr. Colley, *M. A. Chantor of Christ Church, Oxford.*

Mr. Justice Comyns.

Rev. Dr. Conybeare, *Dean of Christ Church Oxford.*

Sir George Cooke, *Bart. L. P.*

Mrs. Cornwallis.

Corpus Christi College Library, Oxford.

Sir. Clement Cotterell.

Rt. Hon. Lord Craven. *L. P.*

Rev. Dr. Creswick, *Dean of Bristol.*

Joseph Crewe, *Esq.*

John Crosse, *Esq; L. P.*

Samuel Cruwys, *Esq;*

D

Rev. Mr. Davies, *M. A. Fellow of Lincoln College, Oxford.*

Thomas Deacon, *M. D.*

Mr. Dealtry, of Gainsborough, Lincolnshire.

Rev. Dr. Dearing, *Dean of Rippon.*

Rev. Dr. Patrick Delany.

Rev. Dr. Denn, *Arch-Deacon of Rochester.*

Mr. Denny, *M. A. Oriel College, Oxford.*

Hon. Edward Digby, *Esq;*

Rev. Dr. J. Dighton.

Rev. Sir John Dolben, *Bart.*

Doncaster Library. *Small, L. P.*

General Dormer.

James Drake, *M. D.*

Francis Drewe, *Esq;*

Rt. Hon. Lord Ducie Morton.

Edward Dyke, *Esq;*

E

— East, *Esq; of Peterborough.*

— Eckerfall, *Esq;*

Hon. Richard Edgecombe, *Esq;*

Sir Richard Ellis, *Bart. L. P.*

Rt. Rev. Robert Lord Bishop of Elphin.

Rev. Mr. Charles Este, *Arch-Deacon of Armagh.*

Richard Evans, *Esq;*

F

Rev. John Fanthaw, *D. D. Student of Christ Church, Oxford.*

Rev. Mr. Farmery.

Rev. Mr. Fawel.

Hon. and Rev. Mr. Finch, *Prebendary of York.*

Rev. James Finlay, *D. D.*

Rev. Mr. Thomas Fitzgerald.

Mr. Fraigneau.

Mr. Francis of Lincoln.

Rt. Hon. the Lord Foley.

Rev. Mr. Forester.

Stephen Fox, *Esq;*

Rev. Dr. Robert Freind, *Canon of Windsor.*

G

Roger Gale, *Esq;*

Patrick Garden, *Esq; L. P.*

Rev. Mr. Garden.

Rev. Mr. James Gardiner, *late Sub-Dean of Lincoln. L. P.*

Edmund Gibson, *Esq; of Corpus Christi College, Oxford.*

Rev. Dr. Gilbert.

Mr. Goleborne.

Dr. Goodwin.

Rt. Hon. the Lord Gower.

Jonathan Gouldsmith, *M. D.*

Morgan Graves, *Esq;*

Dr. Greathyhead, of Lincoln.

Rev. Mr. Greenaway, *Rector of Kympton, Hampshire.*

Rev. Mr. Greenway.

Rev. Mr. Greenwood.

H

Rev. John Hall, *D. D.*

Rev. Mr. Westley Hall.

Rev. Mr. Harbey.

Rev. Dr. Harcourt, *Prebendary of Bristol.*

Mr. Auditor Harley.

Rev. Mr. Hayward.

John Healey, *Esq;*

George Heathcote, *Esq; Alderman of Lond.*

Mr. Roger Henley.

Mr. Hett, in the Poultry.

Sir Nevil Hickman, *Bart.*

Henry Hoare, *Esq;*

Thomas Home, *Esq; L. P.*

Rev. Mr. Hoole.

Rev. Mr. Horbery.

Rev. Mr. Hucheson, for one unknown.

Edward Hulse, *M. D.*

Rev. Mr. William Hume.

Rev. Mr. Hunt.

Rev. Mr. Hutchins.

Rev. Dr. Hutchinson.

Mr.

SUBSCRIBERS' NAMES.

Archibald Hutchinson, *Esq*;
John Hutton, *M. D.*
Rev. Mr. Hutton,
Mr. Hutton, Attorney.

I

Rt. Hon. Lord Viscount Ickerrin.
Rev. Mr. Ilyff.
Rev. Mr. Johnson.
Mr. Arthur Jones. L. P.
Sir Justinian Isham. Bart.
Rev. Dr. Isham.

K

Rev. Dr. Karney.
Henry Kelfal Esq;
Rev. Mr. Kilner.
Rev. Mr. Kinchin.
Mr. Kirk, of Brigg, Lincolnshire.
John Knight. Esq; L. P.
Rev. James Knight, D. D. late Vicar of
St. Sepulchers.
Robert Knight, Esq;
Rev. Dr. Knowler. 2
Rev. Mr. Arthur Kynnesman.

L

Rev. Mr. Lamplugh.
Rev. Mr. Emanuel Langford.
Mr. Larkham.
Michael Le-Heup, Esq;
Richard Le-Hunte, Esq; L. P.
Rev. Mr. Le-Hunte. L. P.
Darcy Lever, Esq;
Erasmus Lewis, Esq;
Mr. David Lewis.
George Lewis, Student of Christ Church
Oxford.
Rt. Hon. Lady Limerick. L. P.
Rt. Rev. Richard Lord Bishop of Litchfield.
Rt. Rev. Richard Lord Bishop of Lincoln.
L. P.
Lincoln College Library, Oxford. L. P.
Rev. Mr. Lloyd.
Rt. Rev. Edmund Lord Bishop of London.
Mr. Love.
Rev. Mr. Lyddel. 2 L. P.

M

Thomas Martin, Esq;
Rev. Mr. Martin.
Rt Hon. Earl of Malton. 3 L. P. 2 S.
Mr. Mawhood.
Richard Mead, M. D. 1 L. P. 2 S.
Rev. Mr. Mompesson.
Rt. Hon. the Lord Monson.
Charles Morgan, Esq;

Richard Morgan, Esq;
Rev. Mr. Morgan.
Mr. Morgan.
William Morice, Esq;
Mrs. Morison.
Rev. Dr. Morley.
Rev. Mr. Moy

N

Chancellor Newel.
Rev. Mr. Newte.
Rev. Dr. Newton, Principal of Hart-Hall,
Oxford.
Rev. William Nicolls, D. D. Vicar of
Cripplegate.
Rev. J. Nicoll, D. D. Head Master of
Westminster School.
John Nutton, M. D.

O

James Oglethorpe, Esq; 2 L. P. 7 S.
Mr. Oldys.
Rt. Hon. the Earl of Orrery. L. P.
Sir Danvers Osborne, Bart.
Rev. Thomas Osborne, L. L. D.
Rt. Hon. the Earl of Oxford. L. P.

P

Rev. Mr. Park.
Rev. Mr. Parker.
Rev. Mr. Parnel.
Rev. Mr. Pason.
Mr. Pashley.
Rev. — Payne, Arch Deacon of Stow.
Mrs. Margeret Paynter. L. P.
Mr. George Peacock.
Adam Peirce, Esq;
J. Pellet, M. D.
Rev. Mr. Penrose.
Rt. Rev. Robert Lord Bishop of Peter-
borough.
Ambrose Phillips, Esq;
Jenkin Phillips, Esq; 4
— — — Vicar of Pinchbeck.
Rev. Mr. Piggot, Vicar of Doncaster.
Mr. Pindar.
Hon. Coll. Pit. L. P.
Rev. Mr. Poole.
Alexander Pope, Esq;
Richard Popplewell, Esq; L. P.
Mr. Porter. 3
Rt. Hon. the Earl of Portmore.
Mr. Putland.

R

Rev. Mr. J. Raines.
Thomas Reeve. M. D.

Rev.

SUBSCRIBERS NAMES

Rev. Mr. Chancellor Reynolds. *Rev. Dr. Trimnell. L. P.*
 Christopher Rhodes, Esq; *Rev. Mr. Troyte.*
 Rev. Mr. Richardson, Prebendary of York. *Rt. Hon. Lord Tyrconnel.*
 Rev. William Richardson, D.D.
 N. Richardson, Esq;
 Rt. Rev. Joseph Lord Bishop of Rochester
 Rev. Mr. Samuel Rogers.
 Henry Rolles, L. L. D. 2
 Rev. Mr. Ruffel.

S

Rt. Rev. Thomas Lord Bishop of Salisbury.
 Mr. Salter.
 Hon. Sir Thomas Sanderson, Knight of the Bath.
 Mr. Say.
 Hon. John Scrope, Esq;
 Rev. Mr. Sealey.
 Sir Thomas Seabright, Bart.
 George Shelvocke, Junior.
 Rev. Dr. Shippen. L. P.
 Rev. Mr. Shute.
 Mr. Simson.
 Sir Hanns Sloane. M. D.
 Rev. Mr. Smalridge.
 Rt Rev. — Lord Bishop of Sodor and Man.
 Rev. Mr. Somaster.
 Hon. Charles Stanhope, Esq;
 Rev. Mr. Stanley.
 George Stovin Junior, Esq;
 Rev. Dr. Stukeley.
 Rev. Dr. Swift, Dean of St. Patricks.

T

John Talbot, Esq;
 Rt. Hon. the Earl of Tankerville.
 Rev. Dr. Terry, Canon of Christ Church Oxford.
 Rev. Mr. Terry, L. L. B.
 Rev. Mr. Thomas.
 Mr. Thornton, Apothecary.
 — Thorold, Esq;
 Mr. Thoroton, of Lincoln.
 George Lewis Tieffier, M. D.
 Tiverton Library.
 Rev. Mr. Tooke.
 Rev. Mr. Tooker.
 Rev. Mr. Tottenham.
 Rev. Mr. Townsend.

Rev. Mr. Venn.
 James Vernon, Esq; L. P.
 Rev. Mr. Vesey.
 Rev. Mr. Vidal.
 Hon. Mr. Viner. L. P.

V

W

Rev. Dr. Wade.
 Mr. James Walker Junior, of Brasen-Nose College, Oxford.
 Mr. Ward.
 Rev. Dr. Waterland, Canon of Windsor.
 Rev. Mr. Welborne.
 Rev. Mr. Charles Wesley, Student of Christ Church, Oxford.
 Rev. Mr. John Wesley, Fellow of Lincoln College, Oxford.
 Mr. Matthew Wesley.
 Rev. Mr. Samuel Wesley, of Tiverton. L. P.
 Mr. Walter West.
 Mr. Westby.
 Mr. John Westley.
 Rev. Mr. William Whiston.
 John Wigan, M. D.
 Rev. Mr. George Wigan.
 Rev. Dr. Willes, Dean of Lincoln.
 W. Williams, M. D.
 Mr. Williams.

Rt. Rev. Richard, late Lord Bishop of Winchester.
 Rt. Rev. Benjamin, Lord Bishop of Winchester.
 Windsor Library.
 Rev. Mr. Withers.
 Rev. Mr. Woods.
 Rt. Rev. John Lord Bishop of Worcester.
 Sir. William Wyndham, Bart.
 Humphry Wyrly, Esq; L. P.

Y

Rev. Mr. Yarborough.
 Hon. Sir William Younge, Bart. Knight of the Bath.

ELENCHUS

ELENCHUS DISSERTATIONUM.

DISSERTATIO I. p. i.

AN vera sit hæc historia, an mere poetica & parabolica. p. i. 1. De characteribus seu criteriis, siqua sint, verae historiae, p. 7. 2. Status Quaestionis, p. 9. 3. Opinio eorum aequè profertur qui hanc Historiam mere parabolicam esse existimant, p. 9. & eorum argumenta exponuntur, ibid. 4. Tentatum an sint irrefragabilia, p. 10. 5. Argumenta in alteram partem quaestionis adducuntur, p. 13. 6. Summarium omnium causarum in hac re dubitandi à cl. Spanhemio in historia sua Jobi succinctè admodum concinnatum; cum responsionibus unicuique adjunctis, p. 14.

DISSERTATIO II. p. 15.

De Auctore libri, p. 15. 1. Non ille posterior Davide & Salomone, ibid. 2. Non Elihu, ibid. 3. Non Moyses, ibid. 4. Jobus ipse, p. 16.

DISSERTATIO III. p. 17.

De dramate Jobi, p. 17. 1. Cujus generis poema, ibid. 2. Actio regularis, ibid. 3. Personæ earumque mores, ibid. 4. Conceptus, p. 20. 5. Passiones, p. 21. 6. Stylus, p. 22. 7. Magnum morale seu finis principalis, p. 25.

DISSERTATIO IV. p. 27.

Digressio de carmine pastoritio & amore divino in Sacris Scripturis, p. 27. 1. Psal. xlv. Amatorium tantum, Canticum Canticorum etiam pastorale, ibid. 2. Sententia Sanctii, quod Theocritus Salomonem imitatus, profertur & defenditur, p. 28. 3. Spicilegium locorum in Idyllia translatorum à Cantico, p. 29. 4. Whiston blasphemam hujus libri obrectatio refutatur, p. 34. 5. Loci hujus Cantici in aliis Scripturis citati, p. 36. 6. Sensus literalis solus à quibusdam agnoscitur, p. 38. 7. Ab aliis duplex, & literalis & mysticus, p. 41. 8. Ab aliis solus spiritualis, ibid.

DISSERTATIO V. p. 43.

De Figuris in Jobo, p. 43. 1. Elegancia Scripturae, ibid. 2. Figura Grammaticae, ibid. 3. Rhetoricae vel Poeticae, p. 44.

DISSERTATIO VI. p. 49.

Parallela ex Homero, p. 49.

DISSERTATIO VII. p. 52.

De Jobi nomine seu nominibus, p. 52. 1. Nomen vel nomina Jobi & eorum etyma, ibid. 2. An idem atque Jobab secundus Idumæorum rex, p. 53.

DISSERTATIO VIII. p. 59.

De Joctani posteris, p. 59. 1. De Joctano ipso, ibid. 2. Tredecim filiorum primus Almodad, ibid. Sheleph, p. 60. Chatzarmaveth, ibid. 3. Jarach & Jarachai, ibid. Hadoram & Rammæi, ibid. 4. Uzal, p. 61. Diklah, ibid. Gnobal, p. 62. & Abimael, ibid. Mali, ibid. Malitæ, ibid. Minæi, ibid. 5. Sheba & Sabæi, ibid. 6. Ophir, p. 63. Havilah, ibid. Jobab, p. 64. 7. Confectaria, p. 65.

DISSER-

ELENCHUS DISSERTATIONUM.

DISSERTATIO IX. p. 66.

De posteris Chanaanis, p. 66. 1. Una gens pro sedecim posita, Chanaanita, ibid. Amorita, Hittita, p. 67. 2. Duæ pro omnibus memorata, Pherezai, p. 68. 3. Tres pro reliquis, Hivita, Cisterna Salomonis, p. 69. 4. Quinque recensita, Jebusæi, Araunab, p. 71. 5. Heptarchia celeberrima diviso, Genesareth Gedapab Jericho, ibid. 6. Numerus denarius, Repbaim, Kadmonita, Cadmus, Hermione, Dido, Carthago, Sicham, p. 72. 7. Kenita & Kenizita, Rachabita, p. 74. 8. Alia gentis minus celebres, Aracai, p. 75. Sinai, ibid. Arvadai, p. 76. Gblita, p. 76. 77. Gammadim, p. 77. Arpad, ibid. Zemarai, ibid. 9. Ratio nominum Chanaanæorum, p. 79. Promissi Divini stabilitas, ibid.

DISSERTATIO X. p. 80.

De pastoribus Phœniciis seu Chanaanæis, p. 80. 1. Auctores qui eos memorant; Manetho, ibid. Appion, p. 81. Ptolemæus Mendesium, ibid. 2. Sententia modernorum quod Phœnices fuerint, ibid. 3. Argumenta Cumberlandi in eam partem, cum responsis ad singula, p. 82. 4. Res ipsa ventilatur & sententia veterum probabilior quod Israelitæ fuerint, ibid.

DISSERTATIO XI. p. 83.

De gentibus à Chedorlaomore prostratis, aliisque quibusdam in SS. memoratis. 1. Zuzim, p. 83. Ham & Cham, p. 84. 2. Emim, ibid. Horim, ibid. 3. Avim, p. 85. 4. Chatzorim, p. 86. Hazores plurimæ, p. 86. Jerem. xlix. 28. ad 33. explicatur, p. 88. 5. Caphthorim, p. 89. Pelusium, p. 90. 6. Philistim, p. 92. & Anakim, p. 93. 7. Bene Jaakan, p. 94. 8. Populi Σύμυνοι, p. 96. & Chub fœderati, ibid.

DISSERTATIO XII. p. 97.

De filiis Abrahami ab Hagare, p. 97. & Ketura, p. 105. 1. Hagar, Ishmael, Desertum, p. 98. & Mons Pharan, ibid. 2. Primogenitus Ishmaelis Nebaioth, p. 99. Nabathæi, p. 100. Kedar, ibid. Kedareni, p. 101. 3. Abdeel, p. 102. Mibsam, ibid. Mishma, ibid. Duma Iduma, ibid. Massa, ibid. Hadar, ibid. 4. Thema, p. 103. Jetur, ibid. Naphish, p. 104. Kedomah, ibid. 5. Ketura, p. 105. Zimran primogenitus, ibid. Jokshan, ibid. 6. Medan, p. 106. Midian, ibid. Ishbak, p. 107. Shuah, ibid. 7. Jokshanis filii Sheba, 108. Dedan, ibid. Dedanis, p. 109. Assurim, ibid. Letushim, ibid. Leummim, ibid. 8. Midianis filii Ephah, ibid. Ephraim, ibid. Chanoch, ibid. Abidah, p. 110. Eldaah, ibid.

DISSERTATIO XIII. p. 111.

De triplici statu Pentapoleos, p. 111. 1. Nomina loci primusque status. Quinque civitates primariae, p. 112. Engaddi, p. 114. Calirrhoe, p. 115. 2. Destructio Sodomæ, p. 116. Secundus status. Lacus Asphaltites, p. 117. & Syrbonidis, p. 119. 3. Status ultimus adhuc venturus, ibid.

DISSERTATIO XIV. p. 121.

Allusiones in libro Jobi ad res & historias antiquas ante introitum Israelis in terram Canaan, p. 123. 1. Allusio ad defectionem Angelorum, p. 122. 2. Ad lapsum Adami, p. 123. 3. Ad antediluvianos, p. 125. & diluvium, ibid. 4. Ad præcepta Noachi & Sabbatum, p. 129. 5. Ad destructionem Sodomæ, p. 132. 6. Pharaonem & Aegyptios, p. 136. 7. Ad eremum, p. 139. Fluvii ibi absorpti, p. 140. Mos eam transiendi, p. 141. Incolæ eorumque mores, p. 142.

DISSERTATIO XV. p. 143.

Historia Edomi, p. 143. 1. Nomen vel nomina, ibid. Esau, ibid. Edom, ibid. Erythraeus, p. 143. 2. Sedes, p. 144. Seir & Idumæa duplex, ibid. 3. Uxores tres, p. 146. Filii quinque, p. 147. Nepotes ab Eliphazo septem, ibid. Teman, ibid. Omar, ibid. Zephe, ibid. Gatam, ibid. Kedaz, ibid. Korah, ibid. Amalech, ibid. A Raguele quatuor, ibid. Nachath, ibid. Zerab, p. 148. Shammah, ibid. Mizzah, ibid. 4. Horitæ, ibid. Septem

RENDITIO DISSERTATIONUM

Septem Seir filii, ibid. Lotani, ibid. Sobal, ibid. Zibeon, ibid. Anab, ibid. Dishon, ibid. Ezer, ibid. & Dishan, ibid. 5. Edomi reges octo, p. 149. ad hypothefin Cumberlandi quod Horie fuerint, respondetur, p. 150. 6. Esau expeditiones ad tria maria, p. 151. mors ejus & sepultura, p. 151.

DISSERTATIO XVI. p. 155.

Periplus Rubri Maris seu Arabici Sinus, p. 155. 1. Nomina, ibid. 2. Situs & mensura ejus, p. 156. 3. Sinus Heroopolitani, Apocope, Clysna, ibid. 4. Desertum Shuc, p. 157. Stationes Israelitarum, ibid. Mara, ibid. Elim, ibid. 5. Desertum Sin, Dophka, Alush, Rephidim, Pharan. 6. Sinus Elaniticus, p. 158. Orientale latus; Elath, ibid. Ezion-geber, ibid. Aramque, ibid. &c. 7. Latus oppositum & loca in eo notoria, p. 160. 8. Navigia, p. 161. 9. Insulae ad utrumque latus ab Heroopoli ad Tauces, ibid.

DISSERTATIO XVII. p. 164.

Periplus Sinus Persici seu Erythraei, p. 164. 1. Nomina & Sinus ejus, ibid. 2. Littus occidentale, p. 165. Loca & populi in eo, Gebanite & Catabanite, &c. Basora, &c. 3. Littus orientale, p. 167. Charax, Persepolis, Carmania, &c. 4. Insulae Babaren, Ogyris seu Erythraei regis, Sepulchrum illius, p. 169.

DISSERTATIO XVIII. p. 171.

Arabia Petraea, p. 171. 1. Nomen generale, ibid. & divisio Arabiae. 2. Limites Petraeae, p. 172. 3. Montes Saphar & Casius, p. 173. 4. Populi Saraceni, p. 173. 5. Civitates seu vici. Guba, Lysa, Nisa Bacchi, p. 174. 6. El-paran, Algauta, ibid. 7. Libanus. Damascus, p. 176. 8. Trachonitis, &c. Gilead seu Alsadamus, p. 178. 9. Midianite septentrionales, p. 179. Eorum nomina, gesta, sedes, ibid. 10. Jordanes, p. 180.

DISSERTATIO XIX. p. 181.

De Arabia Deserta, p. 181. 1. Limites & facies terrae, ibid. Aisla, p. 182. Euphratis rivus, ibid. Thapsacus, ibid. 2. Populi, p. 183. Agrae, ibid. Saccat, ibid. Basan, ibid. Chaucabeni, Sabaei, p. 184. Rababeni, ibid. Orcheni, ibid. Chaldei, ibid. Kedareni, ibid. 3. Urbes, ibid. Seba, ibid. vel Sake, ibid. Barabene, ibid.

DISSERTATIO XX. p. 185.

De Arabia Felici. 1. Nominis ratio, Nomen hodiernum, p. 185. 2. Urbes. Yamama, p. 186. Sanaab, ibid. Mariaba, p. 187. 3. Regina Sbeba, p. 188. 4. Judaei, p. 189. 5. Linea ducta per auxva peninsulae, p. 190.

DISSERTATIO XXI. p. 191.

Digressio de Magis Christum visentibus. 1. Vox Magus, p. 191. 2. Patria eorum, p. 192. 3. Numerus, Dignitas, Nomina, ibid. 4. Astrum illis odyos p. 193. 5. Cultus & Amuleta, p. 194.

DISSERTATIO XXII. p. 195.

De Chamo, Cush, & ejus posteris. 1. Chami nomen, p. 195. Maledictio, p. 196. Cultus, ibid. 2. Chush primogenitus ejus, p. 197. Digressio de lingua & gente Aethiopica, p. 198. 3. Nomen, ibid. 4. Litterae ab Hebraeis derivatae, p. 199. 5. Voces ex Ludolpho, p. 200. 6. Ritus Judaici, p. 201. Ecclesiastici, p. 202. Civiles, militares, p. 203. 7. Objectioni Ludolphi occurritur, p. 204. 8. Unde tot Judaei in Aethiopia, ibid. 9. Catechismus Aethiopicus, p. 205.

DISSERTATIO XXIII. p. 206.

De triplici Idumaea. 1. Idumaea prima, p. 206. Montes, ibid. Civitates in illa, p. 207. 2. Idumaea secunda, p. 209. Regio & urbs Theman, ibid. Goholitis, ibid. Loca alta Edomitica, p. 210. De tertia jam ante actam in periplus Sinuum Persici & Arabici, p. 211.

DISSER-

ELENCHUS DISSERTATIONUM

DISSERTATIO XXIV. p. 212.

De cardinibus Cæli & Bene-Kedem, p. 212. 1. *Quatuor cardines*, ibid. 2. *Ortus triplex*, ibid. 3. *Filii orientis*, p. 213. *Situs filiorum Ketura*, ibid. 4. *Quam late extensi orientales*, p. 214. 5. *Bene-yereb*, p. 215. *Erembi*, ibid. *Filii occidentis*, ibid.

DISSERTATIO XXV. 215.

De liberis Jobi, p. 215. 1. *Priores liberi*, ibid. 2. *Postiores*, p. 216. *Filia*, ibid. *Jemima*, p. 217. *Cafia*, ibid. *Keren-happuch*, ibid. 3. *Fortuna earum & Sedes*, p. 218.

DISSERTATIO XXVI. p. 220.

De uxore Jobi. 1. *Parentela & patria ejus*, p. 220. 2. *Character & mores*, ibid. 3. *An calamitati superstes, fortunæque feliciter mutatae particeps*, p. 221.

DISSERTATIO XXVII. p. 222.

De Jobi amicis. 1. *Nomina & cognomina*, p. 222. *Eliphazus Themanites*, ibid. *Bildadus Suchites*, p. 223. *Zophar Naamathites*, ibid. *Elibu Buzites*, p. 224. 2. *Sedes eorum*, p. 225. *Argumentis Spanhemii pro Arabia Deserta respondetur*, p. 230.

DISSERTATIO XXVIII. p. 232.

De Jobi inimicis, p. 232. 1. *Sabæi propiores*, ibid. *Chaldæi remotiores*, ibid. 2. *Lilith paraphrasæ Chaldæi*, ibid. 3. *Spanhemii conclusio refellitur*, p. 233.

DISSERTATIO XXIX. p. 234.

De patria Jobi, p. 234. 1. *Armenia, Hamma*, ibid. 2. *Terræ Uz nomina*, ibid. *Hebraicum, Ægyptiaca*, ibid. *Arabica*, p. 235. *Græca*, ibid. *Latina*, p. 236. 3. *Auctores & argumenta pro Arabia Felici*, ibid. 4. *Pro Deserta*, p. 237. *Spanhemii hypothesis*. 5. *Pro Petraâ, pars Septentrionalis*, p. 238. 6. *Pars australis Jobi sedes*, p. 241. 7. *Objectioni occurritur*, p. 243.

DISSERTATIO XXX. p. 244.

De tempore Jobi, p. 244. 1. *Quamdiu vixit*, ibid. 2. *Prima de Sæculo illius sententia, quæ statuit Jobum Mosi inferiorem*, p. 245. 3. *Secunda, quæ contemporaneum*, ibid. 4. *Tertia, quæ superiorem*, p. 252. 5. *Quo tempore liber scriptus, & in canonem receptus*, p. 253. 6. *Tabula chronologica brevis*, p. 254.

DISSERTATIO XXXI. p. 255.

Scientia Jobi in arte militari, p. 255. 1. *Armorum genera*, ibid. 2. *Arma Jobo nota & bella varii generis*. 3. *Armatura Christiana*, p. 257. 4. *Allusiones ad artem figulinam & plasticam*, p. 258.

DISSERTATIO XXXII. p. 258.

Jurisprudencia Jobi, p. 258. 1. *Legis agraria*, p. 259. & *juris hereditatis*, ibid. 2. *Verba forensia & processus actionis*, ibid.

DISSERTATIO XXXIII. p. 261.

Metalla, p. 261. *Arbores*, ibid. & *frutices*, ibid. 1. *Plumbum*, ibid. *Ferrum*, ibid. *Æs*, ibid. *Argentum*, ibid. 2. *Aurum*, ibid. *variaque ejus species inter Rabbinos*, ibid. 3. *De Ophir conjectura*, p. 262. 4. *Tres auri species à Buxtorfio memoratae*, p. 263. 5. *Arbores paucae*, p. 264. *Halima*, ibid. *Vitis*, ibid. *Olea*, ibid. *Cafia*, 264.

DISSERTATIO XXXIV. p. 265.

Gemmae, p. 265. 1. *Salmasii error*, ibid. 2. *Peninnim*, ibid. 3. *Pitida Smaragdus*, ibid. 4. *Sapphirus*, p. 266. 5. *Topazius*, ibid. 6. *Saraonychus*, p. 267. 7. *Crystallus*, ibid. 8. *Coralium*, p. 268. 9. *Margarita*, ibid. 10. *Notula de primâ plantatione Arabia*, p. 270.

DISSER.

ELENCHUS DISSERTATIONUM.

DISSERTATIO XXXV. p. 271.

1. *Alie Jobi calamitates in prologo libri non recensitæ*, p. 271. 2. *Allusio ad naves*, p. 272.

DISSERTATIO XXXVI. p. 272.

- Constellationes & Meteora*, p. 272. 1. *Ash*, p. 273. 2. *Cesil*, ibid. *Cimah*, ibid. 3. *Mazza-roth*, ibid. 4. *Penetralia austri*, p. 274. 5. *Nubes*, p. 275. 6. *Pluvia*, p. 276. 7. *Fulgur*, ibid. *Tonitru*, p. 277. *Nix*, ibid. *Grando*, ibid. *Gelu*, ibid. *Pruina*, ibid. *Ros*, ibid. *Venti*, ibid. 8. *Lumen Boreale*, ibid. 9. *Iris*, p. 279.

DISSERTATIO XXXVII. p. 280.

- De Phœnice*, p. 280. 1. *Ratio disquisitionis*, ibid. *Nomen*, ibid. 2. *Historica & poetica ejus descriptio*, ibid. 3. *Quid veri sub cortice deliteat*, p. 282. *Phœnix Manucodiata, vel avis Paradisi*, p. 283. 4. *Textus Job xxix. 18. elucidatus*, p. 284.

DISSERTATIO XXXVIII. p. 284.

- De Behemoth & Leviathan*, p. 284. 1. *Nomina eorum*, ibid. 2. *Sensus literalis Bebe-moth*, p. 285. *Argumenta pro Elephante*, p. 286. 3. *Pro Hippopotamo*, p. 287. 4. *Le-viathan*, p. 289. *Argumenta pro Balenâ*, ibid. 5. *Pro Crocodilo*, p. 291. 6. *Sensus Cabalisticus*, p. 295. *Rabbinicæ fabulæ*. 7. *Sensus mysticus*, p. 298. *Behemoth rex fortè Babylonis*, ibid. 8. *Leviathan*, p. 299. *Rex Ægypti*. *Δαίμονας*, ibid.

DISSERTATIO XXXIX. p. 302.

- De origine mali*, p. 302. 1. *Veritas proposita cum objectione*, ibid. 2. *Pythagoræ & Pla-tonis γενεσιολογία*, ibid. 3. *Duo principia*, p. 303. *Plutarchus*, ibid. *Zabii*, ibid. *Manes*, p. 304. *Ptolemæus*, ibid. 4. *Bailæi systema Manichæum*, p. 304. 5. *Illius confutatio*, ibid.

DISSERTATIO XL. p. 312.

- De Idololatriâ*, p. 312. 1. *Quid sit*, ibid. 2. *Quis ejus auctor & quando invaluit*, ibid. 3. *Quibus artibus & adminiculis progressus fecerit*, p. 313. 4. *Quibus remediis Deus Optimus Maximus contra eam usus est*, p. 319.

DISSERTATIO XLI. p. 321.

- De Sabiis & Sabaismo*, p. 321. 1. *Nomina*, ibid. *Zabii*, ibid. *Sabii*, ibid. *Sabæi*, ibid. 2. *Cultus eorum menstrualis*, ibid. *Chumarim*, p. 323. 3. *Duratio Sectæ*, ibid. 4. *Orgia nocturna & libidines*, p. 326. 5. *Defensio historiæ Maimonidis de Zabiis*, p. 327.

DISSERTATIO XLII. p. 329.

- Zoroastriana*, p. 329. 1. *Textus in Jobo respicientes duo principia*, ibid. 2. *Zoroastri Sy-stema*, p. 330. 3. *Regulæ laicis & clericis Magorum Indo-Persis injunctæ*, p. 331. 4. *Comparatio brevis inter Manetem & Mahometem*, p. 332. 5. *Ditton de origine mali*, ibid.

DISSERTATIO XLIII. p. 334.

- Poetica descriptio animalium*, p. 334. 1. *Behemoth*, ibid. 2. *Monstrum Ovidii*, ibid. *Se-necæ*, p. 335. *Euripidis*, ibid. *Racini*, ibid. 3. *Leviathan*, ibid. 4. *Equus Jobi*, p. 347. 5. *Poetica quædam animalia*, p. 339.

DISSERTATIO XLIV. p. 340.

- Ophiolatria*, p. 340. 1. *Cultus sub formâ Serpentis apud Babylonios*, ibid. 2. *Ægyptios*, ibid. *Osiris*, p. 341. *Canopus*, ibid. *Cneph*, ibid. *Champtha*, p. 342. *Typhon*, p. 343. *O-phiucus*, ibid. *Summanus*, p. 344. 3. *Inter Phœnices*, ibid. *Canaanæos*, ibid. *Græcos*, ibid. 4. *Ophitæ sive Ophiani hæretici*, ibid. *Paraguay*, p. 345.

ELENCHUS DISSERTATIONUM

DISSERTATIO XLV. p. 343. I D

De Scheol & Adm. p. 345. n. Forum partes, ibid. Domus p. 346. Portæ p. 347. Vires, ibid. 2. Incolæ, p. 346. Janitores, ibid. Rex tenebrarum. Ejus Subditi. Satellites. Filii Schachath, p. 347.

DISSERTATIO XLVI. p. 348.

De Magia veterum, p. 348. 1. Magia genera, ibid. naturalis, ibid. nonixi, 349. Diabolica, incantationes in bonam vel malam partem, 349. Neuwauia, ibid. 3. Deorum infernorum seu principis eorum Leviathanis evocatio, 351.

DISSERTATIO XLVII. p. 352. I D

De Balaamo, p. 352. 1. Ejus nomen, p. 353. 2. Patria, ibid. 3. An verus Dei propheta fuerit, 354. 4. Ejus vaticinium, p. 356. 5. Mors, p. 375.

DISSERTATIO XLVIII. p. 377.

Antistoicha, p. 377. 1. Ex Sacris Scripturis, ibid. 2. Persis & Magis, ibid. 3. Aegyptiis, ibid. 4. Græcis, p. 378. 5. Romanis, ibid. 6. Saxonibus, ibid.

DISSERTATIO XLIX. p. 378.

De modo scribendi inter veteres, p. 378. 1. In libris, ibid. 2. Plumbo, p. 379. 3. Petris & columnis, p. 380. 4. Pergamenis, ibid. Linteis, ibid. Bombycinis, ibid. Plantarum foliis & gemmis, ibid.

DISSERTATIO L. p. 381.

De Goale & Resurrectione, p. 381. 1. Textus ipse Jobi xix. 25. 27. cum versionibus collatus, ibid. 2. Significationes vocis Goel, ibid. 3. Sententia Grotii & argumenta pro illa, p. 382. 4. Refutatio illius, ibid. 5. Argumenta pro contraria, p. 383. 6. Cæteri Resurrectionis improprie patrōni, p. 384. 7. Responsio ad eorum rationes, p. 385.

DISSERTATIO LI. p. 388.

De nupero modo interpretandi Scripturas, p. 388. 1. Textus Christo applicati ab antiquis Judæis, p. 389. à Septuaginta, p. 390. à patribus Ante-Nicenis, p. 391. Ipsisque Arianis Sectatoribus, ibid. 2. Veterum sententiæ invisibilem patrem nunquam nisi per Filium apparuisse, locutum & operatum fuisse, p. 392. 3. Ambæ hæc propositiones à Scripturis Novi Testamenti probatæ, p. 393.

DISSERTATIO LII. p. 395.

De Fide Jobi & Elibu, p. 395. 1. Fides Jobi & Elibu in Sacrosanctam Trinitatem, ibid. 2. Eorum confessio Fidei ex ipsorum verbis concinnata, p. 400.

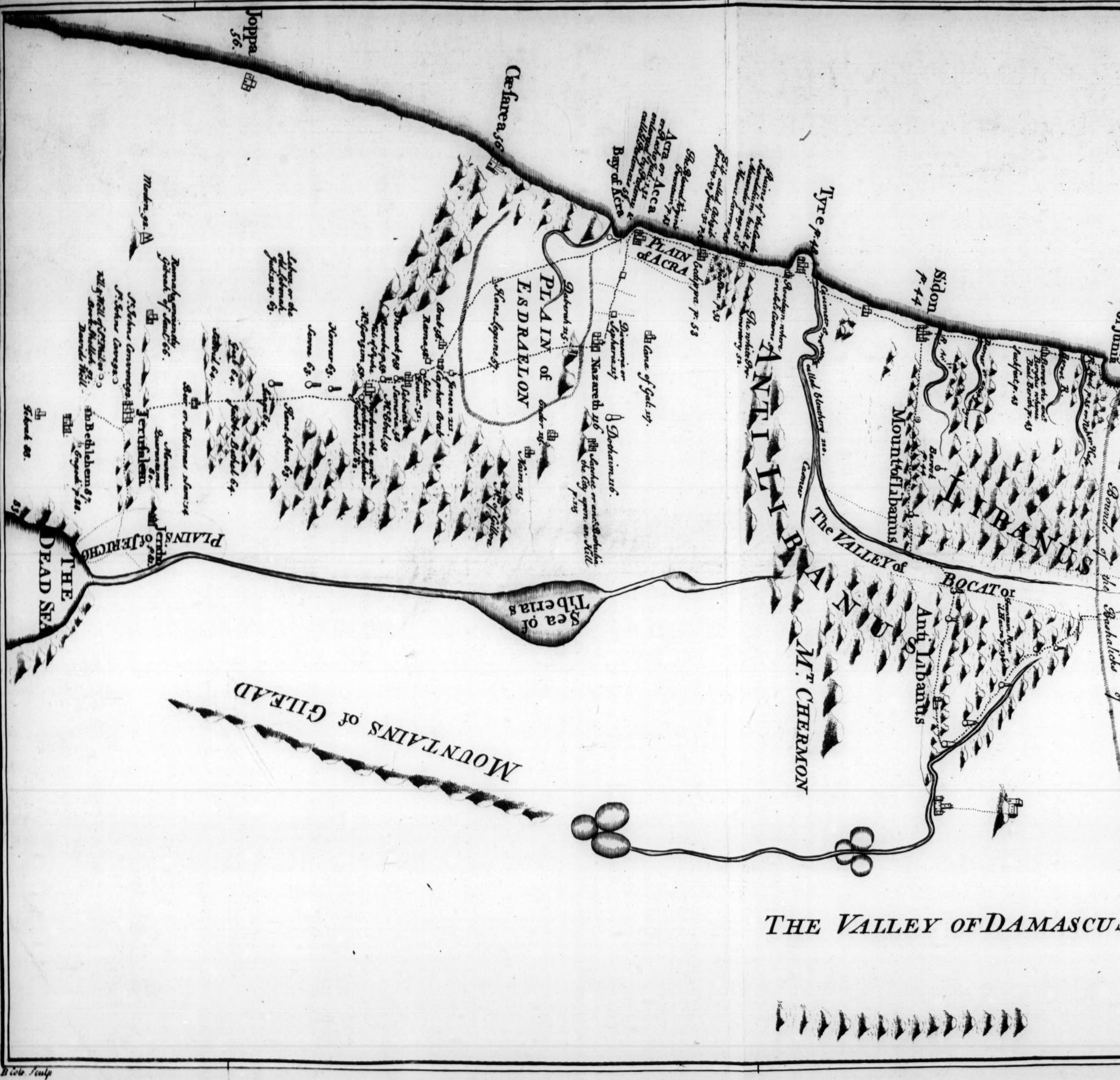
DISSERTATIO LIII. p. 402.

Textus nonnulli a LXX nimis cautè versi, & de eorum additamentis ad finem Jobi, p. 402. 1. Textus nimis cautè versi, ibid. ut videtur ob metum Aegyptiorum. 2. In honorem suæ gentis, p. 403. 3. Opprobrii vitandi causa, ibid. 4. Eorum additamenta, p. 404.

DISSERTATIO XLIV. p. 340.

PROLE-

DISSER-

THE VALLEY OF DAMASCUS

PROLEGOMENA.

1. *Opus susceptum.* 2. *Dispositio generalis Materiae, & Methodus particularis in Disquisitionibus proposita.* 3. *Libri præcipue consulti.* 4. *Subsidia ab aliis allata.* 5. *De Etymologiis, earumque usu.* 6. *De Auctore paucula.*

CUM diu in libro Jobi versatus fuerim, eumque sæpius in lectionis quotidianæ ordine perlegerim, primò in linguâ vernaculâ, deinde in Græco LXX Codice, utrisque pro meo modulo cum Originali comparatis, semper aliquid ex singulâ quaque lectione & recens & insigne mihi emicare videbatur: ideoque tandem quædam observatione digniora adversariis committere cœpi; & cum nactus fuerim Polyglotta, collectiones auxi, & in Bibliorum volumine scripsi, quorum foliis pura charta alternatim inferebatur. Sed & schedæ & ipsa Polyglotta in secundo domûs meæ incendio perierunt. Quod mihi propositum, quale quale susceperam, notulas in methodum redigendi consopivit, & postea alia studia & negotia, tam publica quàm privata, ne id consilium redintegraretur, vetuerunt.

Vergente verò ætate, & Providentiâ otium aliquantulum a tumultu vitæ concedente, ad idem argumentum animum iterum converti. Librum sæpissime in linguâ originali relegi, & cum versionibus quas habui diligenter contuli, Septuaginta scilicet Vaticani & Alexandrini exemplaris, reliquis Hexapla, versionibus Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, textu Complutensi, S. Ambrosii, Editione vulgatâ Papæ Sixti, Junii & Tremellii, Piscatoris, aliis Latinis apud Polum, duabusque Anglicanis Interpretationibus Tindalli & Episcopali, quâ, licet non prorsus infallibili, perfectiorem in ullâ linguâ me visurum non spero. Paulo post Polyglotta rursus adii, & inde collectionibus Chaldæam paraphrasin adjeci, & Syriacam & Arabicam versionem, etsi in his duabus consulendis Latinæ interpretationi confidere coactus.

Cum ita optimam quam novi viam ad verba intelligenda institissem, ad percipiendum etiam difficiliorum locorum sensum non parum profeceram, Versiones omnes & inter se & cum Originali conferendo, quod mihi & rectius & tutius visum, quàm fidem habere Commentatoribus; licet verècundus quispiam, cum quod in se est pere-

gerit, præstantissimos de eadem re scriptores consulat, opiniones suas severè examinet, & secundum rationum pondera aut confirmabitur aut ingenuè retractabit quod prius senserat.

2. Integrum Commentarium non aggressus fui, nempe conscius quid valeant humeri; quanquam alii cuilibet id aliquando aggredienti non inutilia quædam fortè reperientur. Argumenta varia in Dissertationes singulatim disposui, ubi commemoro quæ vel immediate vel indirectè lucem aliquam afferre videbantur præclaro huic & vetustissimo libro.

Vix operæ pretium existimavi ulterius progredi, nisi & me & alios certiores facerem quod vera sit hæc Historia, non merè Parabolica aut Poetica; idque ut ostenderem *ἱστορία* veræ Historiæ non sine labore indagavi. Quo auctore & tempore liber scriptus, quemque præcipue in finem designatus, & quo sæculo res gestæ fuerint, naturali deinceps ordine disquirendum; hæc enim omnia & loca quamplurima exponunt, & ipsam Historiam confirmant. Ea nihilominus separavi, ut de Patriâ & Sæculo Jobi simul inquirerem, quæ duo se invicem maximè illustrant; cui tamen inquisitioni præposui Dissertationem de libri Auctore.

Non valet objectio contra veritatem Historiæ, quod maxima pars libri stylo Poetico scribatur, uti & Psalmi & Proverbia, aliique quidam Sacrorum Librorum. Dramaticum hîc Poema me primùm invenisse olim arbitratus sum, & priusquam idem sensisse eruditissimos viros cognoverim, totum Drama regulis Critices subjeci, & Personarum tum principalium tum inferiorum characteres, dictionem, conceptus, *ἦθη* & *πάθη* trutinavi; & inopinatò multâ cum voluptateprehendi non modò egregias illas Poeticas descriptiones Equi, Monstri Marini, aliasque (quarum aliquæ Latino carmine donatæ afferuntur) verum etiam omnes ferè omnino figuras & Rhetoricæ & Poeseos summâ perfectione exhibitas, multis jam sæculis antequam Homerus vel scripserit vel cecinerit; earumque spicilegi-

um non exiguum ex amplissimâ messe ad-
jeci.

Dissertatio proxima Nomina Jobi, ejusque
trium filiarum ostendit. Deinde generali-
ter disputatur de Patriâ Jobi & Amicorum
illius, de triplici & Ausitide, & Arabiâ, &
Idumæâ. Et hîc incipit peregrinatio nostra,
heu longa admodum & difficilis, per om-
nes regiones in quarum aliquâ Jobi sedes
statuenda est, siquid de eâ probabile quic-
quam statuere velimus. Et spes est nos
terras illas ferè incognitas tabulis non om-
nino infelicitè delineâsse. Manifestum e-
nim est omnibus, quòd plerique qui jam
exstant Geographi & contra se invicem
& contra se ipsos sæpè steterint. Ex char-
tis verò nostris Lector & penitus intelliget
& certius decernet exortas controversias,
textus S. S. quamplurimos illustratos repe-
riet, imò & scriptorum sæcularium non
paucos.

Nulli dubium est quin circuitum satis
amplum & Temporis & Loci designaverim.
Orsus enim a filiis Noachi Semo & Chamo
transéo ad eorum progeniem, quæ Chaldæ-
am, Assyriam, Syriam, Phœniciam, Ara-
biam, Ægyptum & Æthiopiam occupavit,
præsertim filios Joktani, & Cushi filios ne-
potisque, partim cum incolis Felicis Ara-
biæ mixtos, partim ad Desertam pervagan-
tes. Inde progredior ad posteros Abraha-
mi per Ismaelem & per Keturam, ad כְּנַעַן
& קֵרַח, filios Orientis & Occidentis,
ipsamque lineam divisionis illos invicem
separantem, quantum utrorumque termi-
nos definire potui. Hîc etiam de gentibus
עֲרַבִּים differam, Chub, & quibusdam
aliis. Præterea de Esavo, Edomo five
Rege Erythrâ, deque ejus expeditionibus,
morte, funere & tumulo.

Hæc sequitur triplex status Pentapoleas,
seu quinque urbium in valle Siddim, quem
sæpius Jobus & amici ejus in colloquiis vi-
dentur respicere; cui additur descriptio
Vallis magnæ Mare versus Rubrum por-
rectæ, & incolarum ejus a Chedorlaomore
& sociis prostratorum. Pergimus ad navi-
gationem Maris Rubri, & periplum om-
nium insularum, quas apud antiquos au-
ctores memoratas invenimus. Utriusque
littoris loca populosque visimus, ubi oc-
currunt multa ab argumento non aliena,
quod & dicendum puto de Persici finis
descriptione latissimè sumpti à Stenis Diris
vel angustis Babelmandel, ad Teredonem
usque vel Bassoram, & Tigris Euphratisque
influxum. His succedit Geographia tripli-
cis Arabiæ, ubi de patriâ Reginæ Schebæ,
& trium, ut diximus, Magorum. Et jam
Jobi sedem accuratiùs explorare aggredimur,
quam alii statuunt in Felici, alii in Desertâ,
alii in Petreâ Arabiâ.

Perpensis diversis de Patriâ illius senten-

tiis, Tempus Jobi proximè exquirimus,
probabiliter à synchronismis ostensum, quos
plurimos ex allusionibus passim ab initio
ferè ad finem libri interspersis notavi. Al-
lusiones excipit Jobi peritia in Theologicis,
Historicis, Poeticis, Geographicis, Astrono-
micis, Physicis, Medicisque, Tacticis, Ju-
ridicis &c. Ubi veniam moramque saltem
parvulam à lectore peto, ut non nisi cùm
rationes æquè examinaverit, sententiam fe-
rat; neque primo intuitu mihi objiciat fa-
miliare illud juxta quosdam vitium com-
mentatorum in Homerum, quòd plura sci-
licet inveniant quàm uspiam inerant au-
ctori. Mox de Constellationibus & Mete-
oris verba faciam, de Avibus, de Quadru-
pedibus & Amphibiis, præsertim de Behe-
moth & Leviathan.

Progredimur ad magni momenti quæ-
stionem, de origine Mali, Orchenis & Bor-
sippenis duorum Principiorum cultoribus,
Oromasdæ & Arimanii, Lucis & Tenebra-
rum; unde postea manarunt non modò
Valentiniana & Manichæa systemata, sed
& tota ferè Ethnicorum Philosophia &
Theologia. Nimis huic argumento affinis est
origo, progressus & status Idololatriæ five
Sabaismi; Disquisitio de Scheol & Abad-
don, Sirenibus, Strigibus &c. cultus Dia-
boli sub imagine Canis aut Serpentis; Ma-
gia veterum Ægyptiorum & Arabum, à
quibus suscitabatur magnus ille Levia-
than.

Hîc inseritur Dissertatio de Balaamo Jobi
ut dicitur συγγράμμα, nobilique ejus vaticinio
vix adhuc forsàn penitus impleto. Sequi-
tur Jobi Uxor, & Morbus, variique inter
Arabas scribendi modi.

Proxima continet fidem Elihu in sacro-
sanctam Trinitatem, aliosque tam revelatæ
quàm naturalis Religionis articulos, & sym-
bolum Patriarchale ex Jobi & Elihu verbis
concinatum. Deventum est tandem ad
maximam Disquisitionem, de Goele five
Redemptore, & Fide Jobi in resurrectio-
nem, an proprio sensu aut metaphorico
tantum, an solummodo in hac vitâ aut in
aliâ futurâ Patriarcha illam expectaverit.
Opus concludunt Textus nonnulli nimis
cautè à LXX versi, & in Jobo & alibi, &
Annotationes quædam de Appendice eorum
& additamenti in Hebræo non repertis.

His, Appendicis loco, Collatio postponi-
tur, ut lector & capita & commata singula
pro libitu inspiciat, & inde sensum ve-
riorem dijudicet. Additus Catalogus mille
ferè textus Jobi exhibet vel verbatim vel
παρρησιαστικῶς citatos in aliis libris Canoni-
cis, aut saltem phraseologiâ congruentes.

Fuit & methodus particularis in Disqui-
sitionibus proposita ad investigandam ve-
ritatem, præcipuè cùm Jobi patriam &
seculum quo res gestæ & scriptæ fuerint
perscrui-

perscrutari enitatur. Neque licet neque
uvat aliorum errores nimis acriter in-
stari, quippe meis, heu nimis frequentibus,
veniam implorare ausim. Me tamen om-
ni culpâ vacare confido, si alienum lapsum
observans ipse mihi cavere discam ne in
eundem scopulum & egomet offendam.
Scriptores in hoc argumento versati pleri-
que auctorem aliquem illustrem, qui ean-
dem materiam antea tractaverat, quasi du-
cem viæ sibi elegerunt, cujus hypothese se-
mel addicti, exinde sua systemata formâ-
runt, suas omnes observationes ad eam
stabiliendam contulerunt; adeo ut levi
objectionum explicatione, leviorique adhuc
earum refutatione contenti sint. Ego verò,
uti supra dixerim, Textum originalem, Ver-
siones & Paraphrases legens relegensque, Sa-
cras Scripturas, auctoresque profanos om-
nigenos diligenter consulens & comparans,
ex universis simul pensitatis sententiam tuli,
nullo partium studio motus, ad nullam
magni nominis servitutem adstrictus, sed
vehementer & sincerè cupiens & rectè in-
dagare veritatem, & candidè repræsentare
indagatam. "Quod dixi (si fas mihi de
nugis istiusmodi verba excellentissimi * Gra-
bii referre) "id ex probabili conjecturâ pro-
posui, nolim autem more quorundam qui
"conjecturis suis tanquam demonstrationibus
"insistunt, ut verum certumque asserere, quin
"potius meliora docentem libenter audiam."

3. Per biennium libros paucissimos habui;
minimè vero deteritus ab opere suscipiendo
nihil dubitavi quin Divina Providentia suo
modo suoque tempore necessaria auxilia
suppeditaret. Poli Synopsis me Indicis in-
star ad auctores direxit, quos ipsos quam-
primum potui semper adii. Primum Lon-
dinenses magnos Criticos reperi in Biblio-
thecâ Danorumcastrensi, postea eosdem
penitus inspexi apud Dominum de Malton,
cujus Bibliotheca & Hospitalitas, nisi adeo
benignè & munificè me exceperant, totum
Opus admodum mutilum fuisset natum, si
non & abortivum periisset.

Quod ad partem Geographicam attinet,
annos jam per plures elaboratam, me penes
erat prima Plinii editio mendis plusquam
mille scatens, nec paucioribus erratis defor-
mata Buntingi Peregrinationes Patriarcha-
rum. Salmasii in Solinum Exercitationes à Vi-
ro Honorabili Georgio Cooke Equite mutuo
accepi. Mercatoris primus mihi copiam fecit
Dominus Fountain, deinde Baro de Malton,
in cujus Bibliothecâ Divum Hieronymum,
& Eusebium de locis Hebraicis, Strabonem,
Diodorum Siculum, aliosque inveni; ex re-
centioribus autem Luitfii & Sansoni Geo-
graphiam, tabulasque hujusce spatiosas,
magnificas potius quam utiles; collectiones

Peregrinationum quasdam Anglico sermone
scriptas vel donatas, inter quas & Gemelli
& Breidenbachium. Itineraria Anglorum
præcipue consului, Purchasii & Hackluti,
& bis terve, subrideat Lector si velit, per-
legi Mandevillum. Qui licet, detur verbo
venia, Monachismo sui sæculi & Plinianis-
mo satis tinctus, multa nihilominus utilia
& magni æstimanda diligenti eventilatori
exhibet. Nondum adeptus sum De Valle
Peregrinationes per Arabiam, neque accu-
ratam De Castro Arabici Sinûs Descriptio-
nem, neque Geographiam Nubiensem, præ-
terquam in compendiis quibusdam & frag-
mentiis frivolis. Cujus tamen locum quo-
dammodo supplevit Dominicus Marius Ni-
ger immensæ lectionis auctor. Duas trêse
editiones Ptolemæi adii & Peutingeri Tabu-
las, non affabrè quidem delineatas, sed mag-
ni à quibusdam æstimatas propter distantias
& declinationes locorum accuratè descri-
ptas. His addidi Maundrellum nostratem,
unum ex postremis viatoribus eam regio-
nem peragrantibus, quam optimè observa-
vit & expressit. Bocharti opera ultimæ
editionis per paucos aliquot dies habui,
unde quædam præclara & utilia excerpti,
quem multò diutius desideravi.

Quæ librum Jobi immediatè spectant in-
vestigans Natalem Alexandrum & Episcopi
Patricii Paraphrasin perlegi & relegi in Ba-
ronis de Malton Bibliothecâ, ubi singulari
cum humanitate me Reverendus Dr. Know-
ler aliique exceperunt, & ostenderunt libros
propositum meum attingentes, inter quos
Patris Calamette doctas & acutas de eâ re
observationes. Pinedam universum & Ca-
ryllum minimè pervolvi, licet eorum vel
alter vel uterque præstò fuerit: Breviori
multo labore legi quod de hoc argumento
scripsit Episcopus Hall, cujus opus utiles
quasdam observationes exhibet, quas ab illo
citavi; alias autem à Sancto Ambrosio. Ca-
tenas libens quidem volui, at nunquam
potui conspiciere.

Instar omnium verò fuit, & ad historiam
criticamque & ad enucleandas vel saltem
dilucidè proponendas difficultates, tracta-
tus aureus Frederici Spanhemii Junioris,
cujus libellus in Octavo, uti dicunt, plus
continet quàm immensa aliorum volumi-
na, utinam ne hoc etiam in eorum nu-
merum referatur. Historia Jobi Lugduni
Batavorum impressa anno 1672. tota re-
splendet infinitâ doctrinæ Criticæ copiâ.
Auctor enim adeo eruditus & adeo ver-
satus tum in Linguis Græcâ & Orienta-
libus, tum in Ecclesiæ Patribus & sæcula-
ribus scriptoribus, quasi quicquid scriptum
fuerit legisset, & quicquid legerit retinu-
isset memoriâ. Dum quæstiones maxime

* Præf. ad Evang. XII. Apost.

controversas de veritate scilicet Historiæ, Goel & Resurrectione memoret, nervosus, luculentus, orthodoxus; neque præclarissima nomina adversariorum reformidans, quorum tamen opiniones candidè repræsentat, & argumenta tam fortiter quàm ipsi, urget, frequenti licèt repetitione usus, ne fortè aliquid omittere videatur; quo in peccato eum ob eandem causam me nimis secutum fuisse fateor. Multum nihilominus in parvo affert, nemo prorsus tot res artius congerit, Disceptationum status æquius constituit, generales Argumentorum locos plenius & uberius explicat. Hic ergo ipse & sæpissimè & plurimum devinctus, & ubicunque illius sententias usurpem, ejus mentionem & gratam & honorificam aut facio aut debeo facere. Cùm autem Spanhemius suis opibus tam pollens mutuetur à Bocharto, Salmasio, &c. ut & ii ab aliis, nihil video cur & egomet tam indigus ab illo non mutuarer, dummodo beneficia non invitus agnoscam. Neminem autem serviliter sector, quamvis cum illo mihi convenit de quæstionibus jam dictis; neque enim ulli meræ auctoritati cedo præterquam divinæ & prorsus infallibili. Æquè igitur nobis fas est à Spanhemio dissentire, atque illi licuit Divo Hieronymo, Grotio aliisque contradicere. Jus ergo meum vendicavi dissidendi de Patriâ & Sæculo Jobi, & Tempore quo liber scriptus fuerit, ejusque argumenta pro suâ hypothesi refutare enitor, & mea pro contrariâ proponere.

Dimisso Spanhemio non omnino operam me perditurum existimavi, si Alcoranum ipsum aliquoties perlegerim, in quo non pauca occurrunt, Geographiam, Historiam & Dogmata veterum Arabum spectantia, quæ textus Jobi nonnullos illustrent, ut fortè inferius patebit. Impostor multa de Jobo verba facit populari fortasse & gentili suo, quem, nisi fallor, Islamismi tenacissimum inducit, & zelo flagrantem contra associatores.

Proximè hunc sequebatur Doctoris Prideauxii Vita Mahometis & Connexio, ubi tot de Historiâ & Cultu Magorum & Zabiorum à Doctore Hyde transcripta reperi, ut priorem cum illo familiaritatem renovare magnopere expeterem. Ex Religione igitur Veterum Persarum quædam excerpti, præsertim ex Libro Saddir, quanquam eum uti nunc habetur vix ultra ducentos annos extitisse in confesso est. Vellem equidem meliori auctoritati subnixa Zoroastri attributa opera, quæ neque genuina neque admodum antiqua videntur, licèt ille quamplurima volumina feratur scripsisse. Illud tamen Dr Hyde assentiri nequeo, quòd omnia à Græcis illi ascripta planè supposititia sint, Oracula scilicet Chaldæa: Quippe multi prisca mentionem eorum fecerint,

tam Christiani quàm Ethnici, eademque videntur ac Oracula à Juliano Apostatâ memorata, & nisi labet memoria, à Porphyrio, Photino & Jamblico, quorum unus observavit quòd multum referant ascripta Trismegisto & eandem sapiant originem. Nihilominus non dubium est quin multas Zoroastris opiniones contineant, siqua fides Dr Hyde, vel Stanlæi Orientali Philosophiæ; quam primò quidem perlegi Anglicè ab ipso Auctore concinnatam cum admirabili doctrinæ varietate, deinde meliori methodo dispositam ad calcem Clerici Pneumatologiæ. Ex illo & Dr Hyde maximam partem historiæ Sabaismi deprompsi, Jobo saltem cœvi, & vix hoc ipso tempore extincti. At ingenuè fatendum est, quòd omnia de Zoroastre tradita admodum obscura, admodum confusa sint, & probabiliter erunt, nisi Oracula ejus in Chaldaicâ linguâ cum explicatione reparare possemus, quæ Picus Mirandula sese habuisse testatur. Præter fragmenta à Dr Hyde aliisque edita, fama est etiamnum librum aliquem Zoroastris in manibus esse Viri nostratis egregiâ & eruditione & dignitate illustrissimi. Cùm autem neque eum inspexerim, neque intellexerim Pelahvi sive veterem Persicam, quâ, uti opinor, scribitur, spicilegiis aliunde corrasis cogor acquiescere. Quæ de illo Ramsaius enarravit fortè æquè atque alia authentica, certè juxta candidorum omnium sententiam pulchrius venustiusque composita & connexa quàm omnia istiusmodi adhuc edita, quanquam in unum atque alterum errorem leviter delapsus sit auctor; sed quod in primâ Editione scriptorem fugerat, in ultimâ, ut dicitur, emendatur.

Duo Principia Gnosticorum & Valentianorum ante Manetem expendens diligenter legi in Grabæi Spicilegio Defensionem Ptolemæi, quem veteres Florem illius Scholæ habuerunt, & quod Bailæus pro eadem causâ nuper dixerit, & quod Irenæus doctique aliqui recentiores nervosè contra illam scripserint. Ut penitiùs intelligerem Ethnicismi statum, cùm fortissimos habuerit propugnatores, sæpiùs perlegi Origenem contra Celsum, deinde Plutarchum de duobus Principiis & Origine Mali, de Iside & Osiride totâque Ægyptiâ Theologiâ, priusquam Bailæum viderim; & post illum Sanchoniathonis Phœnicis fabulas, effrontem Idololatricam Cosmogoniam, cujus centrum purus putus Atheismus; nam ne verbum quidem facit de Creatore vel supremo Numine, nec Deos memorat nisi mortales, etiam Græcis deteriores, natis & morientibus, generatis & generantibus, sanguine & stupro contaminatis. Processi ad Episcopi Cumberlandi Origines Gentium antiquissimas, & Dissertationes de Esavo ejusque familiâ & gentibus conterminis, Regumque Edomi

Edomi in Genesi memoratorum schema novum, Phœnicios Pastores & antiquitates Ægypti, necnon Perizonium de eodem argumento differentem. Perpendi Græves & Sandys nostrates, aliosque qui oculis conspexerunt Ægypti Pyramidas, & cadavera aromatibus condita, ad quæ Jobus, nisi fallor, alludit, meæque sententiæ rationes a libi adduxi. Episcopi Sherlockii de Prophetiâ tractatus, & Dissertatio doctissima maximique æstimanda plurimum confirmarunt nostrum judicium de duobus principiis & Adami lapsu, aliisque nonnullis historiis ad quas in eo libro alluditur, præsertim verò in toties ventilatis quæstionibus de Goele & Resurrectione. Multum etiam Comiti Nottinghamiæ me agnosco devinctum; cujus dilucida & nervosa Responsio ad M^{rum} Whiston, non paucos locos Patrum nobiles ostendit, quos apud ipsos auctores ubicunque potuerim consului. Suprà dictis de Grabio hoc addendum velim, Spicilegium sæculi primi diligenter evolvi, præcipuè verò librum Enochii, ut Egregoros & Judaicas de Angelorum lapsu notiones describerem; & Testamenta duodecim Patriarcharum, quod illustrent Maris Rubri locorumque finitimorum Geographiam & Historiam; utrumque sanè opus æquè authenticum, sed utrumque figmentum vetustissimum.

4. In Chronologiâ, primò ne minimum quidem auxilium habui præter annos ante Christum, & annos Mundi ad marginem Bibliorum Anglicanorum, quos postea ferè congruentes inveni cum Usserii, Lloydii, Marshalli, Cumberlandi & Gualteri Ralæi Equitis, computationibus. Non inutile tamen duxi æras nonnullas majores tam accuratè quàm potui designare, quod multam scilicet lucem historiæ afferret, & voluptatem fortè aliquam lectori. Vicinus Presbyter nos in hac re plurimum adjuvit, & Geographica nostra cum Ptolemæo, Cellario, Relando, Maundrello, aliisque contulit. Ejusdem amicitia & cura elaboraverunt in delineandis Tabulis triplicis Arabiæ, & ad nostra Collectanea aptandis. Quod & ipse priùs aggressus fueram ex Sansono, ope M^{ri} Romlæi Scholæ Eleemosynariæ apud Wroot Præceptoris, & ulterius progressus aliquantulum absolutiores confeceram ex Cellario, Ogybio, Mercatore, Luytfio, aliisque auxi, amanuensi meo auxiliante eadem Scholâ orto.

At licèt aliquid Latitudinis locorum possem expiscari, de Longitudine magis laboravi, quum eam diversis in chartis tam diversam observarem, ut idem locus modò ad orientem Euphratis, modò ad occidentem poneretur, gradu uno aut altero inter hunc & illum situm interposito. Ad hæc cum chartis aliquibus neque Longitudinis

gradus neque Latitudinis adnotarentur, ac ipse Plinius interdum sibi, interdum nuperis observationibus contradiceret, vix speravi me mutuas locorum distantias & declinationes posse indigitare, secundum utrosque tam Longitudinis quàm Latitudinis gradus, præsertim in regionibus haud penitus exploratis; quamvis id in animo semper habui, quippe & accuratissimam methodum, & lectoribus maximè gratam. Verùm & hoc suscepit amicus meus supradictus, omnesque Relandi ad exemplar in methodum tam exactam redegit, quameorum ope fieri potuit quos in promptu habuimus auctores. Et siquid hujusmodi limatius quàm vulgò fit in publicum jam prodierit, id omne illi acceptum referant literati, qui eos inter se conferendo chartam libro Maundrelli melius accommodatam elaboravit, quàm ista apud Relandum ab auctore ipso fabricata.

Si Ptolemæi editionem jam nobis indulisset eruditissimus ille Hallæus, tabulasve de plantationibus filiorum Noë Magister Bedfordius, multum sudoris mihi præripere potuissent. Cum verò neque his daretur frui, neque ullis chartis ad nuperas observationes accuratè constructis, id demum restabat, omnia, ut potuimus, quasi ex crudo metallo cudere & effingere.

Eidem perspicaci & cordato viro qui in in Chronologiâ & Geographiâ auxilium tulit, debeo Populorum & Locorum Indices; quos antea Præceptoris prædicti ope alphabeticè, licèt imperfectè, construxeram: Quantum utilitatis voluptatisque jam suppeditent Lectori haud opus est memoratu.

Nonnihil etiam Opus nostrum promoverunt tres filii; Maximus natu Scholæ Westmonasteriensis ex Subpræceptoribus, proximus Collegii Lincolnienfis apud Oxonienses Socius, tertius Ædis Christi ibidem Alumnus; sed reprimo me, nam cuiuspiam de propriis filiis verba facturo, præstat nihil quàm nimis paternè quicquam dicere.

Neque animi ingrati notam effugere potuissim nisi libentissimè agnoscerem beneficia quamplurima, & auxilia proposito nostro allata a Viro Doctissimo Maur. Johnson Armigero, Fundatore Societatis Generosorum Spaldingæ, eisque per annos viginti jam ab Epistolis.

5. De Etymologicis idem dici potest ac de Vaticiniis; conjectator bonus est vaticinator optimus: Præsertim in linguis orientalibus, in quibus tot consonæ ejusdem organi inter se tam sæpe commutatæ; nec rarius Vocales ipsæ, non tantum in aliis linguis aut dialectis, sed in eisdem. Hinc adeò opima messis Etymologiarum & sæpe diversarum ejusdem vocis in his linguis, ut in Junio, Bocharto, Spanhemio, aliisque videre est; quorum

quorum conjecturæ certè æquè felices fuerint ac (non dico Plutarchi, sed) Festi, Varronis, & Auli Gellii in Romanâ Linguâ. Si analogiam cujusque linguæ respexissent qui primum nomina imposuerunt, hoc negotium multo facilius fuisset; sed vereor ne ab hâc regulâ sæpiùs deviârint, imò & in communi scripturâ & locutione, ut ex innumeris ferè anomaliis in Sixtino Amamâ, aliisque Hebraicæ linguæ maximè peritis abundè constat. Neque dubium est quin primi homines nullo modo Grammaticè fuerint locuti, sed regulæ locutionis postea inventæ, & forsan, ut ipsi jactant, ab Arabibus, qui Grammaticam suæ linguæ se primos omnium cudisse dicunt; unde fortè Hebræi ipsi paradigmata etiam sua mutuati sunt. Condonabit ideò mihi candidus Lector in his studiis tantùm tyroni, si tela mea aliquando audaciùs emittam, nec tamen a scopo forsan semper aberrant, quæ aliqualem usum habere possunt in originibus Nominum Propriorum, Virorum, Populorum & Locorum indagandis, ut in Chanaanæorum & Idumæorum familiis dilucidius apparebit.

6. Parùm sollicitus lector erit, an noverit necne, quibuscum conflictatus malis hucusque auctor processerit. Ut & in Podagram & Paralyfin inciderit, dum nimis intentè per annos non paucos huic Operi incubuerit, amicorum sapientiorum consiliis non cedens, & pæne oblitus, "quid valeant humeri, quid ferre recusent". Ut vergente, imò ferè decrepitâ in

ætate tanta moliatur, cùmvel ipsa collatio Textûs & Versionum totam homunculi vitam requireret, quod cuilibet patebit rem penitiùs consideranti, & seriò aggredienti, licèt non pauca hîc congesta jam reperiât. An spes illi subter Lunam fixa, an longè ea superior. An apud animum proposuerit divitias, dignitatem, famam, aut difficultatum in hoc vetustissimo libro occurrentium enucleationem, gloriamque Redemptoris sui illustrem ab antiquissimis sæculis, imò & ante jacta mundi fundamenta manifestandam; hæc ei nota qui scit quid est in homine, cui confusus firmiter credidit auctor, quod idem qui virtutem concipiendi dederit, etiam pariendi aliquando fuerit daturus.

Denique licèt plurimi in hoc argumento laboraverint, & uberrimam messem invenerint, nonne aliquod post tot labores intactum, aliqua saltem spicilegia etiamnum superesse poterunt? Nonne erit auctor (ut Prophetico schemate utar) Sicut ^a congregans in messe quod restiterit, sicut quærens spicas in valle Rephaim; & relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ durarum vel trium olivarum in summitate rammi, quatuor aut quinque in ramis ejus frugiferis? Utinam liceret adjicere cum sapienti Siracide (nisi nimis ambitiosum videatur) ^b Ego quoque quasi rivulus e flumine exii, & tanquam Aquæductus ex horto. Hoc certè fidentiùs cum illo addere fas est, ^c Non solùm mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

^a Esai. xvii. 5, 6.

^b xlv. 40, 43.

^c xlvii.

DISSERTATIONES

ET

CONJECTURÆ

IN

LIBRUM Ꝛ O B I.

DISSERTATIO I.

An vera sit hæc Historia, an merè Poetica & Parabolica. 1. De characteribus seu criteriis, siqua sint, Veræ Historiæ. 2. Status Quæstionis. 3. Opinio eorum æquè profertur, qui hanc Historiam merè Parabolicam esse existimant, & eorum argumenta exponuntur. 4. Tentatum an sint irrefragabilia. 5. Argumenta in alteram partem Quæstionis adducuntur. 6. Summarium omnium causarum in hac re dubitandi, a Cl. Spanhemio in Historiâ suâ Jobi succinctè admodum concinnatum; cum Responsionibus unicuique adjunctis.

“ 1. **D**E fumo foret disceptare, ut optime Cl. Spanhemius, quærere
“ Jobine Arabs fuerit an Idumæus, primæ
“ an mediæ ætatis, si nunquam fuerit, &
“ nusquam nisi in aphanis fortè. Principio itaque verène fuerit in rerum naturâ, anquirere est operæ pretium: Eumque in finem, quænam veræ sint Historiæ criteria, ante omnia perscrutemur.

Ex quo hæc in studia animum induxi, quæstio omnium princeps visa est, utrum veram contineat Historiam liber Jobi, an allegoricus tantum sit & parabolicus. Quamvis enim lectori pro parabolico eum habenti aliquid & voluptatis & utilitatis afferret, dubitari tamen non potest, quin longè utilior foret simul & jucundior, si verus esse pateret, maximâ saltem ex parte; quicquid de ornamentis aliquibus censeatur, Historiæ fundamentum non afficientibus: Adeoque ab initio criteria quædam invenire laboravi, quæ inter Historiam & Fabulam ponerent discrimen. De quibus non memini me lucem ullam aut a Plutarcho, aut ab aliis auctoribus, (certè non nisi novissimè) accepisse; neque quisquam

plurimorum, quibus inter loquendum animum aperui, meliorem mihi fœneratus est.

Tandem Spanhemium in hunc modum se explicantem reperi de veræ Historiæ criteriis seu characteribus.

“ Est narratio distincta rerum quarundam singularium & ἀξιωματικῶν quæ circa personam illustrem ab omnibus circumstantiis descriptam acciderunt, eo fine ut in illis ipsis extarent venturis ætatibus salutaria quædam exempla, vitæ haud pauca præcepta & documenta Providentiæ & Gratiæ.” Hoc aliquid esse fateor, satis esse nequeo arbitrari.

Historiarum subjecta regulæque generales aptè satis videntur delineari. Adhuc tamen deest regula, unde veram Historiam a falsâ dignoscas.

Difficile non est, Personas satis illustres fingere, nominibus aptis illas instruere, actionem singularem maximèque memorabilem, cum debitis omnibus circumstantiis describere, eo fine ut utilia posteris sint exempla, salutaria vitæ præcepta & documenta de Providentiâ Divinâ, rerum-

que

que humanarum vicissitudine. Hæc tamen omnia vel in Poemate Epico, vel angustius in Dramate inveniuntur: Et utriusque quidem fundamentum verâ Historiâ nitatur; quamvis circumstantiæ merè imaginariæ sint, Attellanas Historiæ in modum pariter concinnatas videre est.

His Xenophontis *Cyrum* nollem annu-merare: *Cyrum* Ramsaii iis lubens annu-merem; licet, lapsum unum & alterum si excipias, arte priori vix cedat. Hujusmodi Fabularum certè prima post *Christum* natum, fortè & optima censenda est, *Heliodori Æthiopici*. De quâ *Obsopæus* (in *Dedicatione* primæ ejus Editioni præmissâ) hæc tantum, "De Fide Historiæ nihil con-firmo; hæc penes auctorem esto." *Heliodoro* tamen sunt omnes, quos *Spanhemius* protulit, veræ Historiæ characteres.

Alios itaque investigare sum coactus; & si aliqua falsæ Criteria inveniamus, ad ve-ram Historiam dignoscendam eò usque pro-cessimus. In eruditissimo illo *Dom. Ram-saii* opere talia sine dubio invenire est. Quale est illud *Geographicum*: *Cyrus* a *Magorum* aut *Sabæorum* prope *Sinum Per-sicum* collegio, ad *Mare Caspium* prospex-isse dicitur, quum decem ad minus gradi-bus ab eo semotum fuerat; ut ingentes *Gor-dæorum Montium* moles interjectas tace-amus. Sed hæc in ultima Editione aliter se habent.

Historiam istam quæ res manifestè absur-das, vel sibi mutuò repugnantes continet, five ad tempus respiciant, five locum, necessariò falsam esse nemo ibit inficias. Et *Heliodoro* sanè apertissimi sunt ana-chronismi, utcunque accuratè maximâ ex parte res componat. A *Xenophonte* ex-emplum mutuatus videtur; inter eorum religionem omnino & phrasin ut plurimum convenit.

Nunquam existit, quod memini, sub *Persis Ægypti* præses *Oroondates* dictus. Neque verisimile est, Regem & Reginam *Æthiopie* nomina habuisse *Persica*, qualia sunt *Heliodori Hydaspes* & *Persine*. Et hujusce tamen fabulæ fundamentum verâ forsan Historiâ nitatur, si verè *Herodotus*, principissam albam Regi & Reginæ *Æthi-opum* natam; quamvis reliqua omnia me-ræ sint fabulæ.

Nobili illi apud *Josephum* descriptioni, de agoniis septem Fratrum cum Matre in-ter *Maccabæos*, plus inest veritatis; licet circumstantias orationesque bene multas adjecerit: quem scribendi morem *Græci ὑποτύπωσιν* vocant & μεταχρηματισμὸν, quod & optimi Historici tam Latini quàm *Græci* sæpius fecisse censentur.

Vereor itaque ut concedendum sit, quod

si nihil absurdi, nihil cum cæteris pugnans falsæ insit Historiæ, perdifficile erit illam a verâ dignoscere: Si insit, dubitando non est locus.

Veritas tamen obvia, sibi met usque con-stans, nescio quid sinceri habet, quod vix aut describi vult aut fingi. Falsitas contra, ita subdole celari vix potest, quin non-nunquam per matronæ velum, meretricis vultus sit perspectus. Quicquid ingenui facilisve præ se ferat, vim subesse sedulus sentiet observator. Unæ simillima est *Du-essa*, *Florimeli* veræ Ficta, ut cum Poeta nostrate loquar, seriùs aut ocyùs tamen de-temptur.

^d Historiæ falsitas longè faciliùs probatur, quàm veritas. Falsæ, ut plurimum insunt notæ, unde dicas, fieri non potest ut sit vera; veræ perrarò ulla inest nota, unde dicas fieri non potest, ut sit falsa.

Si Historia scriptori cuilibet fide digno contradicat, est quod illius fidem suspice-ris; si cunctis id argumenti tractantibus contradicat, falsam esse perquam verisimi-le est: Si sibi ipsa, si factis vel effatis ubi-que gentium agnitis contradicat, idque pluries, iisve de rebus, quibus cætera ni-titur narratio; tum falsam esse demon-stratur.

Interdum verò sine ullâ harum notâ ex-istit falsitas; quippe quarum nulla est fal-sitatis essentia, vel essentiæ ejus necessariò nexa. Est quum narratio prorsus falsa neque scriptori cuiquam fide digna, neque facto vel effato ubique agnito, neque sibi ipsa contradicit; siquidem non æquè fictu faciles, æquè tamen possibiles hujusmodi sunt, ac illiusmodi Fabulæ.

Harum igitur falsitatis notarum ab-sentia, vix probabile veritatis est argu-mentum. Ea scilicet antè requiritur quàm legitimè proponitur Quæstio, sitne Histo-ria vera an falsa; si manifesta morbi ha-bet indicia, res est extra controversiam; sin minus, tum demum locus est quærendi, sana sit, necne.

Sit necne, tum inveniemus, vel narrati-onem cum rebus narratis conferendo, vel ex caractere, quem apud alios tenent Scriptor, Scriptaque in quæstione posita; vel narrationem de quâ dubitatur cum iis conferendo quorum veritas nullum admit-tit dubium.

Quum quæ sensibus ipsi percepimus, eo-rum narratio nobis se dat in manus, tum so-lum primâ veritatis quærendæ methodo uti-mur, eam cum factis narratis conferentes; sin res aliter se habeat, utcunque invitis, aut di-recto aut indirecto nitendum est testimonio.

Testimonio omni ex testium scientiâ, & veracitate ita pendente, ut, hisce conces-

^d Hæc ab amico accepi.

sis, una illius veritas concedatur, si quis asserat scriptor, alteram & scientem esse & veracem, vel, quod eodem redit, ejus scripta veritati esse consentanea, tum tanta est certitudo, ea cum veritate consentire, quanta id testantem non mentiri. Posito enim uno ponitur alterum.

Ubi directum non datur, contenti sumus oportet indirecto illorum testimonio, qui vel facta narrant, vel memorant personas, quarum dubia ista mentionem facit Historia. Et hinc quidem tanta aliquando oritur evidentia, ut non nisi demonstrativæ cedat.

Interna & demonstrativa veritatis indicia, frustra, ut videtur, in Historiis expectamus. Si enim non possunt percipi, nihil indicant; si percipi, & simulari possunt. His præmissis procedamus,

2do Loco ad statum quæstionis. Qui non est an gnomæ aliquæ, aliquando dictæ Parabolæ, in hoc libro Jobi reperiantur; quia sententiis & apophthegmatibus, gravibus & illustribus est undequaque refertus. Neque secundo, utrum aliqua pars hujus libri potiori quodam jure Parabola est dicenda, voce sumptâ pro gravi & continuato sermone, sententiis pleno. Nam hoc sensu bis introducit patriarcha "Assumens "Parabolam suam" Cap. xxvii. & xxix. v. i. ubi vide notam Piscatoris lectu haud indignam, ad hunc modum. "Attollere "Parabolam suam" i. e. "Sermonem suum "Parabolicum, hoc est, sententiis gravibus " & sapientibus constantem. Ubi Synecdoche duplex; una speciei, quatenus per "Parabolam intelligitur quælibet sententia "gravis ac sapiens; altera membri, quatenus non una tantum sententia, sed complures in unum sermonem collectæ intelliguntur".

Sed hæc summa quæstionis & caput rei est, an talis vir ac Jobus unquam extiterit. Vel, quod ad idem redit, an hæc vera sit Historia, an tantum Parabola, ad mulcendos afflictorum animos, & stabiliendam Dei providentiam, in patientiæ exemplar conficta & excogitata; & in hanc rem, numeris Poeticis, & variis coloribus & Incidentibus, a pio quodam ac erudito Viro, decenter adornata, ut Hellenistarum additamenta antiqua in Historiâ Danielis & Susannæ, & Fabellæ, ut multis audiunt, Judithæ, Tobia, &c. Nazaræorum item (ut puto) non insulsa aut indocta nec recentia commenta de testamentis duodecim Patriarcharum, &c. & Simeonis & recentiorum Menologiæ de Græcis & Latinis Patribus & Monachis, quæ vulgò circumferuntur. Ad

3^{ti}um Ergo Articulum jam propereamus, eorum nempe opinionem proferamus, qui hanc Historiam merè Parabolicam esse existimant; & argumenta quibus suam sententiam tuentur, plenâ eorum efficaciam proponamus.

I. De Jobo ipso, talem unquam fuisse virum vel planè negant, vel valde ambigunt. Nam nomen ipsum illi ascriptum, dubium esse & varium aiunt Ijob, Job; assumpta verò τῶν ὁ ad finem libri, in quibus dicitur eundem esse ac Jobab, è posteris Esavi, & Idumæorum regem, ut nullius auctoritatis rejiciunt; ac insuper obijciunt quod nec rex fuerit Jobus, nec ejus nomen Jobab, nisi dimidiatum. Præterea patria ejus obscura & incerta, & terra Uz, æquè ac Utopia, terra incognita, ut & quatuor ejus amicorum. Nam ubinam gentium ψηλαφῆσαι, Teman, Buz, Shuah, Naamah, & ignotum per ignotius probemus? Neque Tempus invenimus cum ille supponitur vixisse, aut hæc evenisse. Nec ullos hic synchronismos aut principes finitimos, aut historias contemporaneas aut præcedentes, unde aliquid lucis his de Jobo affulserit, sed omnia densissimis tenebris obvoluta, sicut ipsius "*Regio umbra* "*Mortis.*" Jam si nec locus nec tempus illi acciderint, seu, quod ad idem redit, nihil de his certi habeamus, quomodo innotescat illum unquam extitisse, aut illius rebus, cum ipsum earum fundamentum adeò vacillet, fidem faciamus? Hæc de homine ipso, si quis fuerit.

II. De rebus illi ascriptis ac de eo relatis. Instant incredibile prorsus esse tantam rerum catastrophem, tam varias & diras calamitates, uni alicui homini, tantillo temporis spatio, & plurimum unius diei, reapse contigisse; unde subsumunt hæc omnia, licentiâ, pro more, Poeticâ in nexum seu nodum Dramatis, a scriptore non vulgari aut inerudito, bellè commentata & confarcinata esse.

Ad apparatus, formam, seu habitum operis: Quis sibi potest in animum inducere ut credat, vel per septem dies & noctes ὁλοκλήρας, Jobum, ejusque amicos, sedentes super humum, & filuisse & jejunaſſe? quod ergò totum Hyperbolen Poeticam nimis sapit; vel tandem, cum silentium diruperint, colloquia adeò subacta & omnigenâ eruditione plena, numeris aut metris concepta extemporaneè, ut dicimus, profudisse, & in tot horas, si non & dies, protracta continuasse? Præsertim cum gradatio styli mirâ arte, a sublimi ad sublimius, ad finem usque neminem vel mediocriter Criticum effugere poterit. Sed

III. Multò acrius urgent, de personâ quam Diabolus hic induere dicitur, & cum Deo & contra Jobum. Itane Deus rerum humanarum custos illis prospicit ut in pium aded & perfectum virum huic Cerbereo cani habenas laxarit, illumque dilaniare ad libitum dederit? Quin de congressu & disputatione Satanæ cum Deo, altius adhuc insurgunt. Quid filio perditionis cum filiis Dei, tenebris cum luce, *Ἀδὴ κατωτάτω* cum supremis cœlis, ac sedibus Beatorum? "Inter quorum incolæ Chaos magnum firmatum est, ita ut qui velint hinc transire ad illos non possint, neque inde illos transmeare." Frontem & impudentiam inimici non miramur; sed unde illi datum, ut cum D. O. M. impurum illud os, tanquam cum æquali, toties & tam diu confabularetur? Adeone stupidus fuit, ut invidiam suam ac malitiam in fidelem Dei servum, ut calumnias ac mendacia pluries repetita se ab omnia sciente celaturum speraret? Ergo fidenter concludunt, totum hoc quod de Jobo in hoc libro refertur, parabolam meram esse, æquè ac illam Micaïæ de Achabo 1 Reg. ult. 19. "Vidi Deum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris. Egredius est autem spiritus, & stetit coram Deo." &c. Et hæc, ni fallor, summa est eorum quæ ex hac parte quæstionis disputantur: nec mihi conscius sum quod vel minimam argumenti speciem huc tendentem vel dissimulavi, vel invalidiorem reddidi.

Sed jam devotum est ad

4um Articulum quem in me recepi, nempe tentamen facere an hæc argumenta sint irrefragabilia.

Quod attinet ad objectiones de personâ Jobi, plus fumi quàm vel fulgoris vel roboris præ se ferunt. Quid miri, si nonnulla subobscura in libro aded antiquo, si non & omnium qui in mundo exstant, antiquissimo? Neque ergo à præcedentibus monumentis in illius confirmationem est aliquid, expectandum, licet ad ejus illustrationem aliqua forsitan non contemnenda in Pentateucho Moïsi inveniemus non diu ab isto tempore scripto, & in quo res his longè verustiores referuntur.

I. De binomine Jobo, si reverâ binomius fuit, non est quod hæsitemus, cum plures binomios, si non & trinomios, immo plura habentes nomina juxta ista tempora legimus. Sic Edom qui & Esau, si non & Seir *ἐκ δαούτης*, ut Erythrum non addamus. Oshea, Joshua, Jehoshua; Hobab, Jethro; Revel, Raguele. vide etiam not. in Cap. i. de nomine Jobi & mutatione nominum: ubi etiam de Jobab Idumæorum Rege. Quod Job noster fuerit rex seu re-

gulus, ut multi reges in terrâ Uz, sub ditione magni & lati imperii Edom; probatum dedimus ad finem Cap. XXIX. ab insignibus regie majestatis, ab exercitio supremæ potestatis & *αὐτοκρατορίας* in bello, in pace, & in judiciis, & ipso regis nomine ibi illi ascripto. Si incertitudo sedis ejus objicitur contra veritatem Historiæ, veramque viri existentiam; annon eadem objectio jacet contra Prophetarum nonnullos, de quorum nativitate loco ambigitur, ut & de Homero, sicut & in triviis notum.

Adeo enim non extorris est Patriarcha noster a toto mundo, aut terra ejus Uz nusquam inveniendâ, ut tres etiam sint regiones eo nomine insignitæ, quæ de eo certant, & pro suo compatriotâ eum vendicant. Cujas autem reverâ fuerit, in disquisitione nostrâ de triplici Ausitide, haud oscitanter, neque, ut speramus, omnino infelicitè, investigavimus; in quâ, nisi nos conjecturæ nostræ magnopere fallunt & aliquid olei & operis perdidimus, multis documentis valde probabile reddidimus (non arrogamus dicere demonstravimus) ubi Jobi fuerit habitatio, vel saltem intra spatium centum circiter milliarium illam nos indagasse, quod non est multum in illis Desertis, ubi sedes mutatorias pro more gentes habent. Nam isti Arabes, & Scenitæ immo & Nomades audiunt, ideoque (ut Ismael, Madian, Edom, Eliphaz, Teman) quidni & Jobus ipse solum sæpius mutaret? Idem etiam speramus de Teman sede Eliphazi, Shuah Bildadi, Naamah Zophari, si non & Buz Elihu; propter quas vastas istas & invias solitudines, & infida arenas æquora, per chartas, qualesquales habuimus, iterum atque iterum quaquaversum tranavimus.

Quod ad tempus quando hæc Jobo acciderint, satis spero me fecisse, si in his tenebris probabile feci æram Jobi intra XL. ad plurimum annos me invenisse; idque ex argumentis a libro ipso ductis, & historiis & allusionibus ibi repertis, ad res non diu præteritas, sed ad nullas quæ ponè sequebantur.

II^a Objectio est de Rebus Jobi ascriptis aut de eo relatis, concessio aut supposito talem hominem aliquando vixisse. Incredibile nempe est &c. Sed quæ incredibilius in Jobo quàm in aliis & sacris & profanis, quibus casus lubricus rerum humanarum tam subito & insperato mutavit ima summis? Dario in uno die, Belshazzari in unâ nocte, Nebuchadnezzari in unâ horâ, Dan. iv. 30. Andronico brevissimo tempore: qui omnes a summo imperii & felicitatis fastigio in extremam miseriam subito & inopinato præcipitati sunt. Et hoc quidem est omnium ferè Tragædiarum argumen-

tum.

tum. Quid quodd cumulus calamitatum in Jobum adeo citò & indefinenter irruentium, quid supernaturale præ se ferebat; utpote non tantum permissione divinâ sed & commissione & decreto ejus, per malitiam inimici in patientissimum virum immisus, ad probandam ejus fidem ac tolerantiam in exemplar aliorum.

Ad tempus jejunii diu nimis protracti, nempe ad septimanam plenam, cum medicorum filii affirmant jejunium vel ad sextum diem productum morte solvi: Respondeo, hoc certum est funebris luctus tempus in illis diebus septimanam durasse, non tamen est credendum per totum illud intervallum lugentes planctui & jejunio indulgisse, ut nec vigiliis vacasse. Satis quodd magnâ ex parte occupati fuerint in lugendis vel saltem commiserandis amicis; ut Jobum hic ob mortem intempestivam filiorum. Nec est quodd moremur eorum silentium adeo obstinatum & diuturnum, cum causa in textu additur, "videbant enim nim dolorem ejus esse valde magnum."

De colloquiis aut sermonibus Jobi, aded protractis, ac metris Poeticis vel numeris constrictis, hæc regerenda habemus. Quod Ethica & Historica Poemata habemus, illa Hesiodi & Pythagoræ, hæc Lucani; & tamen nemo eorum veritatem unquam fuggillavit, aut ipsum fundamentum Lucani operis affirmavit fictum esse. An Julii Cæsaris historia minus vera, quia à Poetis nostris in Drama conversa; ubi ipsa Cæsaris, Bruti, & præsertim Antonii orationes satis longæ & diserta verba, ut lippis notum, adhuc leguntur? Quinimo hoc argumentum, a majori, fortius premit: non enim est locus dubitandi Historicam partem libri Jobi, a cap. sc. i. ad finem ii. & a 7. cap. xlii ad finem, ut & transitiones ab uno sæpe capite & argumento ad alterum, non sicut cætera, metris aut numeris sed prosaicâ oratione esse conscriptam.

Facile fuisset Θεοπνεύτω hujus libri auctori, totum & numeris poeticis, & interlocutoribus absolvisse: Quare ergo non ita fecit? Liceat conjecturam vero non ab similem interponere. Anne dubium est quin Spiritus Sanctus omnisciens præviderit fore, ut hæc sacra Historia in fabulam meram, si non a Judæis olim invidis, saltem ab infidelibus sequioris nostri sæculi deprimeretur; talisque haberetur quod & numeris & figuris Poeticis maximâ ex parte esset ornata? Quid ergo fecissent, quantas excitassent tragædias, si tota χρηματισμένη fuerat descripta? Divinæ ergo sapientiæ & προνοίας congruum videtur, (si fas est luscis mortalibus de rebus divinis φιλαφί- ζειν,) magnos hos eventus & rerum mo-

menta simplici & pedestri sermone posteris conservare: ne petulantes temporum sequentium Critici aut Hypercritici, rem totam, uti Parabolicam & merè Poeticam, depreciarent.

Stat ergo partem Jobi Historicam, Dramatis Personas, & si vis, Argumentum, aut antiquorum Prologum complectentem ad firmiorem rei fidem faciendam, oratione prosaicâ describi; sed æquè constat, partem longè potiorem, omnia nempe inter Jobum & amicos quin & ipsum Deum colloquia tum Poeticè esse concepta, tum figuris & metris ornata. Verum an ipsissimis verbis quæ jam temporis legimus, primò fuerit prolata, an sensu tantum congruente, & a Jobo aut quovis aliò fideliter in Poema versa (quod doctissimo Huetio, si bene memini, arridet magis) merito possit ambigi. Mihi quidem non est curæ talem litem componere, modò summa rei sit salva, & sartam tectam Historiæ veritatem retineamus.

III. Sed fortissimè in fine militant, ac majori specie successus & veritatis, in iis quæ de Diabolo & Deo adeo plausibiliter disputant. Quibus reponi potest, supposito quodd Spiritus Sacer schematibus a Prophetis sæpe adhibitis hic aliquando utitur & ænigmaticè loquitur, an sequitur quodd omnes cæteri eventus in hac Historiâ qui simplici omnino filo contexuntur, ut Jobi patria, character, infortunia, liberi, uxor, ejusdem sint generis, & in Parabolam inanem & fumum merum evanescant? Periculum ergo faciamus in ista decantatâ Micaiæ narratione, in quâ istius partis homines adeo fidenter gloriantur. Dato quodd magnificis his Figuris θεοπρεπέσι Propheta utatur, ad certitudinem & momentum rei, Pseudoprophetarum fraudem & Achabi factum vividissimis coloribus depingendum: An igitur nullus talis vir ac Achabus, impius rex Israelis; aut bonus, licet nimis facilis, Jehoshaphat rex Judæ; aut expeditio & prælium ad Ramoth-Gilead, aut in eo casus Achabi secundum verbum Domini? Apagite hæc nœniæ, quæ nec umbram veritatis nec probabilitatis secum afferunt; non est quodd ad historiam Jobi hæc ultra applicemus.

Satis ergo fuisset hæc responsio ad istam objectionem pessundandam. Nec tamen hic sistendum reor, sed altius penetrandum. Parum, fateor, novimus de πολιτεία alterius mundi, præsertim illius Principis, cujus regnum, ut & Bestiæ ejus Foederati, est tenebrarum plenum. Spiritum istum malignum nec omnia mala, quæ in mundo eveniunt, perpetrare credo, nec nulla. Legō in oraculis sacris "Unusquisque tentatur,

“cūm a concupiscentiā suā abstractus sit & illectus:” Quibus tamen, dubio procul, malus iste Genius strenuē, & ἐνεργυμένως cooperatur. “Adversarius enim noster nunquam dormit, sed tanquam Leo rugiens circuit mundum^f (ut Judici suo confessus est^g) quærens quem devoret.” Scio non paucos adeo charitate superabundare, ut illam charitatis proprietatem “non cogitat malum” ipsi τῷ πονηρῷ perbenignè extendant. In omnibus fere illum vel excusant, vel defendunt, quasi Ἀγαθοδαίμων solum, non Ἀλάστωρ fuisset, & calumniis mortalium, ut nos illius, immerito oppressus & laceffitus; ac si a Jezidæorum stirpe oriundi, quorum sanctissima & fere sola religio est, vel ob mortem ipsam intentatam, Diabolo nihil maledicere. Fateor me non adeo omnino facilem & benevolū esse, sed propius accedere sententiæ sapientum nostrarum legum & legislatorum, qui semper post hominum memoriam, omnia atrociora flagitia illius instigationi disertè ascripserunt; nec credam quod vel falsam vel scurrilem accusationem contra Diabolum ipsum inferrent. Nonnulla de origine, nominibus, naturā, potentiā, cultu & operatione hujus impuri Spiritūs, in Dissertatione de Oromasde & Arimanio, ut in πυλωροῖς Ἀδὰ, in Ἀντισοίχοις, & in magiā veterum Ægyptiorum, Chaldæorum, & Arabum, ex Hebræorum, Græcorum & aliorum monumentis congestimus, ubi plura ad hoc argumentum spectantia lector videat. Interea quicquid in sacris Literis lego, id obnixè credo, idque in sensu literalī, ubicunque puram & liquidam contradictionem non involvit: nec talem in hāc Historiā video, licet multa supernaturalia & prodigiosa, sed omnia analogiæ fidei congrua, omnia totius Scripturæ revelationi notionibus, loquendi moribus consentanea. An legimus in Jobo Δράκοντα Ἀποσάτην per manus Dei formatum vel vulneratum, Satanam adversarium in foro accusantem, calumniantem pios viros, morbos Dei permissione mortalibus infligentem, ^h ignem de cælo accersentem? Hæc omnia & alibi invenimus illi attributa præsertim a S. Joan. ⁱ “Ὁ Δράκων ὁ μέγας Draco ille magnus serpens” antiquus qui vocatur Diabolus & Satan, qui seduxit universum orbem. Accusator Fratrum, qui accusabat eos ante conspectum Dei nostri die & nocte. “Angelus abyssi, ^k Rex locustarum, quibus datum est ut cruciarent homines, non ut occiderent. Stella quæ cecidit a cælo ad terram^l, de quo Deus ipse dixit, Vidi Satanam sicut fulgur de cælo cadentem^m, cui data est clavis putei abyssi, Draco qui projectus est in terram, & ejus Angeli cum eo missi.” Cujus vel assecclæ fecerunt signa magna etiam ignem descendere in terram (ut in Jobi pecudes) in conspectu hominumⁿ. Et si dicas omnia hæc ænigmatica esse, sequitur tamen veritatem habere sub se latentem: ut in illo Salvatoris loco nobili, “Ecce dedi vobis potestatem, calcandi super serpentes, & super omnem virtutem inimici.”

Quod mala a malo, Hebræis Samael, & Persis Arimanio, nullis non notum. Sed cur bonos non semper servat Deus ab his immunes? Cur malè bonis, & bene malis, vexatissima quæstio semper fuit vel in Theologiā naturali. Respondeant ergo Deistæ, qui Providentiam credere præ se ferunt, cur Socrates, Phocion, Pythagoras, permagni & optimi viri præmaturo, si non ut plurimum infami, mortis genere occubuerint? Cūm hos nodos solvunt pro se, solvunt & pro nobis, & religionem etiam revelatam defendunt. At nos insuper habemus, ad fidem & patientiam stabiliendam, summum Dei in hunc mundum imperium, licet secundum justitiæ regulas, & αὐτοκρατορικὴν αὐτῆς δύναμιν, unde de actionibus suis rationem nulli reddere tenetur. Qui verò totam revelationem divinam in SS. factam ex animo amplectuntur, quomodo possint in scandalum incidere, ob potentiam inimici in Jobum a Deo concessam, unicum virum, licet probum & perfectum præ omnibus aliis? Cūm legimus & credimus multo plura ei concessisse in protoplastas nostros, fontem & originem humani generis, “in quibus omnes mortui sunt quia omnes peccaverunt.” In quā historiā prævaricationis Adæ, cujus sensus literalis basis est & fundamentum omnis revelatæ religionis, introducit Omnipotens cum serpente illo colloquens, & sententiam in eum pronuntians omnino irrevocabilem. In quā sententiā est memoratu dignum, quod Deus ibi prænunciat, (cujus præsentia & præscientia ad minus infert permissionem fore,) ut insidiaretur serpens calcaneo mulieris feminis, “i. e. Christo ac ejus membris, “nec discipulus est supra magistrum.” Cūm verò adeo tentaretur Dominus ipse a Diabolo, licet nihil in eo invenerit, adeo vexatus, & a loco ad locum vel per aera transportatus, quod non de Jobo legimus, multis colloquiis quin & blasphemis strophis ab ipsā Scripturā detortis imperitus, & per Diabolum in Judā tandem proditus, ac denuo per manus improbas crucifixus, & interfectus: Unde est quod tales tragæ-

^f 1 Pet. v. 8. ^g Job. i. 7. c. ii. 2. ^h Job. i. & ii. ⁱ Apoc. xii. 9. ^k c. ix. 11. ^l c. viii. 10. c. ix. 1. ^m Luc. x. 18. ⁿ Apoc. xiii. 13. ^o Luc. x. 19.

dias excitemus, cum Jobus, qui & secundum Patres, illius typum gessit, multò minora & leviora a Diabolo, permittente & ordinante Deo pertulerit?

Addendum est aliquid, antequam claudam hanc partem argumenti; quod pro conjecturâ tantum, non pro assertione propono, a piis & eruditis lectoribus, æquè & seriò considerandâ.

Quid si non fuit Deus Pater qui ita collocatus est in Jobi historia cum inimico, sed Deus Filius, qui & ita fecit postea in diebus carnis suæ? Certè non ita durum hoc videtur, ac si cum fonte ipso Deitatis Satan introducit petulanter adedò confabulans. Satis notum est veteres omnes, tum Hæreticos tum Orthodoxos, unanimiter & credidisse & scripsisse, Patrem omnino invisibilem esse, & per Filium solum visibilem esse, & per eum cum genere humano, protoplastis & aliis omnia transigisse. Auctorem infallibilem habemus, Moysen in Ægypto opprobrium Christi elegisse, & Judæos in deserto eundem Christum tentasse non longè à temporibus quibus hæc Jobo contigerunt, si computum nostrum rectè inimus. Et ne hoc solum ex imaginatione propria cudisse videar, adduco testes nec recentes nec leves, in eandem sententiam pedibus euntes: Paraphrastas volo Chaldæos, qui tribus vicibus ad minus Elohim & Jehovah, per מִימְרָא Verbum Domini, pro more efferunt, ut Cap. i. v. 21. "Verbum Domini dedit, & Verbum Domini abstulit." Et hæc sufficiant de conjecturâ nostrâ.

Post dilutas, ut potui, has a primâ parte objectiones accedo sub

V^o Articulo, Argumenta etiam adducere, ad alteram partem, veritatem nempe hujus historiæ stabiliendam.

Et 1mo hic respondere possim, non esse semper disceptandum contra antiscripturistas & infideles: Scribo illis qui audiunt Moysen & Prophetas; qui revelationem credunt & scripturas esse verbum Dei. Quid mihi cum illis qui extra sunt, quos Deus judicabit? Qui ex Deo sunt, Dei verbum audiunt, & illius IPSE DIXIT, licet nullius alterius, illis sufficit. Nihilominus nonnullis misericordia habenda est, & differentia facienda.

Propter hos ergo qui infirmi sunt in fide, & licet non omnino mali, contra Sceptici mundi torrentem vel non valent brachia dirigere, vel non audent, hæc addenda curavimus, ad plenius confirmandam præsentem veritatem, licet hoc antea maximâ ex parte peregrisse speramus, dum omnes Objectiones solutas dedimus.

Imprimis ergo γὰρ φη' i. e. Deus disertè

dicit "Vir fuit in terra Uz, cui nomen "Job." Hi Critici e contra dicunt talis vir nunquam fuit, nusquam extitit. Utri horum sit fidendum? Duriore sanè in Jobum quàm Diabolus ipse, cui vitam ejus tangere non est datum; Hi verò, ab ipsâ rerum naturâ illum penitus exterminarent.

Adde quòd illius existentiae, & alibi in veteri testamento, ut etiam in novo a Deo ipso datur testimonium: adedò ut ἱσαΐας esse θεοπνεύστου negare, & prophetas & apostolos esse vel deceptos vel deceptores necesse sit asserere, aut hæc de Jobo, secundum literam credere; ita enim Deus Ezechieli Cap. xiv. v. 14 ad 20. "Etsi fuerunt tres viri isti, in medio ejus, Noe, Daniel, & Job; ipsi justitiâ suâ liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. — Dicit Dominus Deus non liberabunt filios nequè filias, sed ipsi soli liberabuntur." Ubi disertè & ex animo nomina Jobi, æquè ac Noachi, & Danielis memorantur, atque iterum bis dicuntur & vixisse, & oratione ad Deum prævalentes esse.

Noachus, ut par est credere, totius mundi ampliationem, ad Ann. 120. obnixis precibus a Deo impetravit, ut & propriæ domûs salutem. Daniel, saltem Populi ejus, si non sui & veniam & restaurationem; sed quid Jobus fecerit, si nunquam fuerit? Aiunt quidem scripturæ quòd pro tribus amicis intercessit, & quòd Deus ab eo pro illis exoratus est; sed si totum hoc Jobi sit fabula, non tres viri fuerunt, sed tantum duo: Et quid de alteris duobus expectaremus, aut crederemus? Si Jobus fuerit putativus homo, quid illi, aut quo modo exempla ab illis proferenda? an ab uno fictitio, & duobus realibus? Non ita crudè aut invalidè Spiritus Sanctus argumentatur. Unde sequitur vel omnes revera extitisse, vel nullum, & hæc quæ de Jobo scribuntur eodem modo evenisse.

Ut quæ in N. Testamento in S. Jacobo⁹ legimus "sustinentiam Jobi audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Deus est & miserator." Quæ totam ejus historiam a principio ad finem succinctè complectuntur. Sed quid de eo audiverunt illius sæculi Christiani? Num Milesias tantum Fabulas? Pulchrum sanè & validum argumentum ad consolandos alios malis exercitos! Hinc evicimus quòd unum Prophetam, & Apostolum unum habemus de literalis sensu Historiæ Jobi nobiscum militantes. Nec est nihil quod S. Paulus, sententiam insignem ab hoc Libro, tanquam a Canonico, citavit; illam nempe Job. v. 13. & 1 Cor. iii. & xix. γέγραπται γὰρ "com-

“prehendit sapientes in astutiâ eorum.”—
Et jam procedere ad conclusionem ex his
præmissis legitimè consequentem, non est
quoddam vereor, Historiam nempe Jobi sanctis-
simè veram & realem esse, non autem fic-
tam & parabolicam.

6. Strictè admodum, pro suo more, &
conciſe, Cl. Spanhemius cuncta Adversan-
tium argumenta contra historiæ hujusce ve-
ritatem, viribus eorum nihil imminutis,
in compendium redegit, lectorique exhi-
buit. Quibus quicquam additum iri nul-
lus vereor. Verbis ipsius citatis, quâ pos-
simus brevitate simul & perspicuitate re-
spondere aggrediemur.

Cap. I. §. 3. “Neque sanè Causæ in
“speciem leves dubitandi; in quibus”

1. “Incertitudo Temporis & Loci,
“quando & ubi res gestæ, ut meris sit
“conjecturis locus.”

Resp. Quid si Tempus intra pauciores
quam quadraginta annos (si non septem;)
Locus intrâ minus quam quadraginta, immo
viginti milliaria assignetur? Neque ex meris
conjecturis, sed factis ubique notis, & cir-
cumstantiis ex intimâ historiâ depromp-
tis?

2. “Satanæ illa per orbem cursatio,
“inter filios Dei comparitio; Concertatio
“cum Deo, in Jobum coram eodem ma-
“chinatio.”

Resp. Fuitne inimicus abyſſo magnæ jam
tum consignatus? Nonne postea ante De-
um Filium comparens, cum ipso concerta-
vit? Quidni cum Deo patre, inter Dei fi-
lios, angelos comparens? Et, contrâ semen
illum mulieris machinatus, quidni contrâ
aliquem feminis ejus?

3. “Concursus tot calamitatum, uno
“penè momento diversis in locis, a diver-
“sissimis etiam Causis.”

Resp. Infortunia, ordinaria Naturæ le-
ge, rarò sola eveniunt: Fuere hæc extra
ordinem & suprà legem illam Naturæ.

4. “Occursus ille trium fortè diffitis
“admodum ex locis amicorum.”

Resp. Job. ii. 2. “Audientes tres amici
“Jobi omne malum quod accidisset ei, ve-
“nerunt finguli de loco suo.” Conveni-

runt enim pariter, ut simul venientes, vi-
sitarent eum & consolarentur.

5. “Silentium ἐπ' ἡμέραν.”

Resp. Job. ii. 3. “Nemo loquebatur ei
“verbum (nempe ad eum consolandum)
“quia videbant dolorem ejus esse nimis
“vehementem.”

6. “Orationes velut extemporaneæ, sed
“tamen ligatæ ac cum primis sublimes.”

Resp. Septem dies ad meditandum erant:
Inspirati insuper fuerunt. Dein, sunt ho-
die (certo scio) qui orationes numero liga-
tas, easque satis sublimes, extempore valeant
fundere.

7. “Nullo intermedio, ut videtur, vel
“ad refectionem, quietem, vel ad medita-
“tionem secessu.”

Resp. Ita sanè Pseudo-Origenes, ejusque
sequentes; sed ne γὰρ quidem de his Scrip-
tura.

8. “Dramatis verissima species, Deus-
“que tandem velut à machinâ succurrens
“desperatissimis rebus.”

Resp. Quidni & Drama sit, & verum?
In Tamerlane, Gustavo illo Sueco, aliis-
que Heroibus, imo & Privatis, æquè af-
flictis, eandem τὴ θεῶν interpositionem le-
gimus, credimus & miramur.

9. “Inconcussus illè viri animus, forti-
“tudo, constantia, suprà humanam me-
“diocritatem, ac suprà fidem.”

Resp. Humanam & mediocritatem & fra-
gilitatem ipse confitetur: “Omnia tamen
“potuit per Deum ipsum corroborantem.”

10. “Dei illæ è turbine repetitæ ad Jo-
“bum, ad amicos voces, vehementer per-
“cellere natæ.”

Resp. Atque ita ad Moſen (eodem for-
san temporis articulo) ita ad Christum,
Christique discipulos, voces & tonitrua.

11. “Subita rerum conversio, & por-
“tentosa, ut intra brevissimi temporis an-
“gustias accidisse cuncta, plagas, dialogos,
“restitutionem dupli, alia, dixeris.”

Resp. “Deinde Dominus convertit cap-
“tivitatem Jobi.”—Nunquid Deo diffi-
cile? Non ut dicatur hæc omnia parvo
temporis intervallo, nedum momento, ac-
cidisse.

DISSERTATIO II.

De Auctore Libri. 1. *Non ille posterior Davide & Salomone.* 2. *Non Elihu.* 3. *Non Moyses.* 4. *Jobus ipse.*

QUÆSTIO altera est, Quisnam hujus libri auctor fuerit.

Alii Salomoni, alii Esaiæ referunt; sed non diu in his morandum, cum horum opinio nullis rationum fulcris nitatur; e contra quid illis Scriptoribus cum Syriacis, Chaldaicis & Arabicis vocabulis, quibus hic liber ubique scatet?

1. Magnus quidem vir (sed quis nunquam cæspitat) suaviter somniat, credibile esse hunc librum posteriorem Davide & Salomone, quod ex eorum libris & sententiæ & quædam loquendi genera huc translata videntur. Et quod videtur propositum esse scriptori Esavi posteros in Babyloniam transportatos tam illustri exemplo confirmare ad retinendum unius Dei cultum, &c. Quæ sanè omnia gratis dicta.

Ad primum, unde evincet hunc scriptorem ab illis magis quam hos ab illo sententias ac verba mutuasse? Quod multò probabilius illi videretur, qui textus illos a nobis collatos absque præjudicio pensitabit. Quid, quod ex eodem argumento possit probari hunc scriptorem S. Paulo juniorem esse, quia Apostolus iisdem verbis ac Eliphaz usus est. "Ap-
prehendit sapientes in astutia eorum?"

Ad 2um hæc conjectura non solum nullum fundamentum habet, sed & contra eam validæ rationes militant. Nunquam enim legimus quod Idumæi in Babyloniam captivi ducti, licet eorum destructio sæpe prædicatur utpote a Deo ad *πρωτοεργίαν* devoti ob internecinum odium in fratres Israelitas, & inhumanam in eos insolentiam in die calamitatis eorum. Nec probabile est Deum ad tales per Prophetam fuisse missurum, si revera fuissent captivi. Cum denique certum sit, eos longè antea, nempe in diebus Amaziæ Regis ad Idololatriam defecisse, quomodo confirmarentur in unius Dei cultu, cum jampridem fuerint generatio iræ, ac plures Deos (aut Dæmonia) adorarent? Videtur ergo scriptum, si conjecturis indulgeamus, ad retinendos posteros Esavi & omnes populos *συμμίχτες* in cultu veri Dei, cum incipiebant deficere ad dualitatem, idololatriam, & atheismum.

2. Missis ergo his, ad tres alios candidatos veniemus, qui hujus libri honorem apud

eruditos sibi vendicant, nempe Elihu, Mo- sen, & ipsum Jobum. Duos priores quodammodo conjungunt Marshalli tabulæ, in annum ante Christum 1531. ad mentem doctissimi Vigorniensis Episcopi in hunc modum. "Moses jam est in Midiane, ubi
"putatur reperisse librum Jobi, ab Elihu
"scriptum. Job. xxxii. 15. atque ei ad-
"didisse partes Historicas ad initium &
"finem libri." Sed aliis visum est Mosen totum librum ibi scripsisse, anno ante æram Christi 1520. Hoc tantum argumento librum Elihu asserunt. "Quod Cap. xxxii.
"v. 15, 16. qui hætenus narravit dicta
"Jobi & amicorum, ibi narrat de eorum
"silentio & stupore, nec cum illis collo-
"quitur his verbis, sed alloquitur lectores
"manifestum esse quod per totum caput
"loquitur Elihu." Consequentiam hic fa-
teor non video. "Ergo Elihu scriptor toti-
"us Libri." Annon Bildad etiam loqui-
tur per totum caput nempe xxv. nec un-
quam ibi nominat Jobum, neque quantum
apparet sermonem convertit ad eum? An
Jobus ipse semper colloquitur cum amicis?
Nonne sæpe secum loquitur per integra in-
terdum capita? Vel saltem Deum tantum
appellat, nec ad amicos unum verbum di-
sertè dirigit? Cum Elihu in duobus solum
versibus videtur amicorum oblitus, aut non
cum illis collocutus, licet revera eos tangat,
in tertiâ personâ, per figuram rhetoribus
familiarem fortius quam si secundam ad-
hibuisset. "Extimuerunt nec responde-
"runt ultra, abstuleruntque a se eloquia.
"Quoniam igitur expectavi & non sunt
"locuti, steterunt nec ultra responderunt,
" &c." at postea v. sc. 1mo Cap. seq. stylum
vertit ad Jobum, ut antea redarguerat e-
jus amicos. Et hæc impresentiarum de E-
lihu.

3. Mose certè plures attribuunt; nec im-
probabiliter quidem si per tempus staret:
inter quos doctissimus Huetius, ut & tradi-
tio Hebræorum. Et quid mirum quod illi
tam nobilem, & pium Librum Ethnico
homini inviderent? A Mose scriptum vo-
lunt, ad consolandos Israelitas in Ægypto,
vel deserto, a quibus Midian non longè di-
stat; ubi Arabicas voces, quæ passim in
hoc libro occurrunt, nullo negotio discere
potuit

potuit; in quadraginta annorum commotione. Unde verò Syriaca vocabula, quæ ab Hebræis, a tempore saltem Jacobi valde distincta, ac Syrorum gens per mille forsitan milliaria ab Ægypto remota; cum tantum sub-pastor fuerit & Jethronis servus, nec ultra deserta finitima cum gregibus peregrinatus. Unde Chaldaica, quum Euphrates longius adhuc a Midiane distet, licet ibi plurimi sedem Jobi ponant? Sed si adeò procul degerit a Midiane, totos nempe Longitudinis gradus & Latitudinis, haud facile fuisset Jobi Historiam adeò accuratè ibi Jobo innotescere, sed primarium est argumentum contra hanc sententiam & planè, ni fallor, irrefragabile, quod Allusiones non rarè in hoc libro inveniuntur, ad fatum Pharaonis & res Israelitarum post reditum Moysi a Midiane, in Ægyptum saltem, si non & in desertum: nisi allusiones posse fieri ad historias futuras quis affirmaret. Præterea Origenes, quo nemo in S. S. magis versatus, expressè affirmat Moysen ipsum quinque tantum libros scripsisse, quorum collectio eo nomine Pentateuchum semper audiit.

4. Quid ergo si Jobum ipsum supponamus hujus libri scriptorem absurdi exinde sequeretur? Ita enim magni viri semper fecerunt in omnibus sæculis; non modò Cæsar, Alexander, Xenophon qui sua commentaria sedulò scripsere, sed longè illis seniores, Samuel, Joshua, Moyses, quorum nominibus eorum libri, ut hic Jobi adhuc insigniti sunt. Et certè Jobus ipse hoc de se, suisque fieri magnopere optabat. "Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei?" "Quis mihi det ut exarentur in Libro?"

Quidni ergò ipse tandem hæc fecerit, cum sua sibi optimè nota, & adeò pollens fuerit & arte dicendi, & omnigenâ sapientiâ ac literaturâ? Contra duo tantum, quod scio, objiciuntur. 1mo Quod hic auctor nimis bene de Jobo loquitur. Ergo non fuerit Jobus ipse, pius & modestus vir cum laus in proprio ore sordet. Cap. i. 1. "Quod erat simplex & rectus, timens Dominum

& recedens a malo;" & plura alibi. Respondetur (præterquam quod ex inspiratione hæc scripta, cum in confesso sit hunc Librum esse inter Proto-canonicos) quòd eadem de Jobo, Deus ipse, semel iterumque quin & his majora locutus sit. "Quod non fuerit in Tefrà ei similis." Et nonne fidem Historicam decuit & res, & verba, ut fuerunt, accuratè referre? Quin & Moyses in Pentateucho suo, cum ad completionem historiæ fecerit, de se ipso dicit, sed in tertiâ, ut hic, Personâ "Erat Moses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terrâ." Num. xii. 3. Neque culpas proprias aut dissimulat aut extenuat, neque iram divinam ob eas in illum accensam, aut poenas dignas ei illatas. Ita & hic auctor temeritatis suæ atque impatientiæ meminit, " & gloriam Deo dedit. Cap. xxx, xxxvii, xxxviii, xlii, v. 3, ad 6. Insipienter locutus sum, idcirco memet abhorreo, &c." Altera objectio est, quòd obitus Jobi hic memoratur. Sed verte tabulas—ita obitus Moysi ad finem Pentateuchi, sed annon ergo scripsit cætera? cum ejus verba salvator ipse toties repetit, & ad eum Judæos remittit, " Moysen & Prophetas habent." Quod hæc ab ipsis auctoribus spiritu Prophetico addita videtur nimis coactum. Quod à Mose hæc ad calcem Jobi affuta non quadrat, quia per octoginta aut circiter annos Jobus superstes fuit, si computum rectè ineamus. Restat ergò ut utraque à Prophetis sequentibus fuerint addita, & illa Jobi cum illius liber primo in canonem receptus est, forsitan circa tempus Judicium, quia non legimus aliquid in S. S. exinde allatum ante Canticum Hannæ i Sam. ii. 7, 8.

Ex præmissis ergo conjectura nostra secunda sit, Jobum ipsum fuisse hujus libri auctorem, quia nulli alii competere videtur, & quia nullius momenti sunt objectiones quas contra Jobum, ut ejus scriptorem, allatas videmus.

DISSERTATIO III.

De Dramate Jobi. 1. Cujus generis Poema. 2. Actio Regularis. 3. Personæ earumque mores. 4. Conceptus. 5. Passiones. 6. Stylus. 7. Magnum Morale seu Finis Principalis.

LIBRUM Jobi Poeticum esse ab omnibus conceditur; jam cujus generis fit Poema, quærendum est.

Non est Epicum, etenim in eo Poeta ipse semper loquitur; Personarum tam narrationes quàm facta narrans. Fatemur quidem principium & finem magis Epicè sonare in Cap. i. & ii. & Cap. xlii. a v. 7. ad finem loquitur ipse auctor: initio Argumentum, fine Catastrophen recensens. Verùm hæc non tam ἐπεισοδικῶς exhibere, quàm ἱστορικῶς existimandus est: Tum quod non solum personas, sed & metrum & Poeticos numeros, imò & figuras deponat: Tum quod præter principalem actionem, sequentes Jobi ejusque familiæ fortunas, dein grandem ipsius ætatem mortemque referat.

Propiùs itaque ad Drama accedit, idque Tragicum: Tale verò, quale Auditorum mentes, misericordiâ & terrore satis ante depressas, læto tandem erigit successu. Quid enim Drama est nisi Poëma, in quo, Poetâ nihil interloquente, solæ Personæ agunt? Quod hic fit ab initio iii. Capitis ad v. 7, xlii. Et eruditissimi quidem viri (ut Grotius, Sherlochi, &c.) maximam saltem Jobi partem Drama esse asserunt. Immo Beza totum esse Drama existimat, & in Actus quinque dividit. Quorum primo assignat quæ ab initio ad tertium caput (quia Interlocutores sunt & in duobus prioribus, ut Deus, Diabolus, Jobus, Nuntii, Uxor;) secundo, a cap. iii. Sed rationes quæ ad hanc accedere opinionem nos verant, suprà attulimus.

Inventâ Poematis hujusce Formâ, totam ejus Structuram per regulas Critices expendemus: Actionem nempe, Personas, & earum Mores, Decoramenta, & Machinas, Conceptus Personarum ac Rerum, in his passiones ad vivum depictas, præsertim fortiores (quæ sunt Dolor, Terror, Horror, ac denique Mentis ferè abalienatio ac desperatio, ubi infima calamitas, ac nodus totius Poematis) Deinde de Stylo quæremus an propriè sit Dramaticus, & quibus machinis super vulgarem elevatus. De Sententiis, Figuris, Dialectis; & ultimo loco, de magno Morali, seu Fine principali.

2. Actio videtur satis regularis; est

enim una, integra, & magna. Una, quippe infortunia tantum Jobi cum læto eorum exitu complectens: integra, siquidem ex principio, medio, & fine constans: Denique planè magna, quippe quæ de magnis eventibus & personis, principibus viris, Philosophis, immo Regibus (si τοῖς ὁ fit fides) Dæmonibus, & eorum Principe Satanâ, Angelis bonis, quin & ipso Tonante a capite ad calcem tractet.

Contra Actionis Unitatem objici quidem potest, librum a Jobi charactere, lætâque fortunâ ducere initium; deinde infortunia ejus ordine naturali recitare, quod non tam Drama quàm Historiam sapit. Quibus repono, hæc Prolegomena tantum sunt, & quasi Procemia Poematis: Drama verò ipsum Metris ornatum, non ante Cap. iii. incipit (ut id genus Poematis decet) in medio Actionis: Ubi Jobum videmus omnibus orbatum, super sterquilinio sedentem, sese plorantem, & quæ ante tam mala quàm bona evenerant, lugubriter & patheticè narrantem; fatemur insuper Catastrophen, ut ante dictum, ad libri calcem historicè esse narratam.

3. Personæ, seu Interlocutores, sunt satis grandes. Principalis Ἠγάμεν τὴν λόγῳ & τῆς πρῆξιν, Deus, O. M. (det mihi veniam si "non de eo quod rectum est loquar, " sicut servus ejus Jobus") non ἀπὸ μηχανῆς, non fictè, nedum parabolicè, sed revera Actioni interfuit; nec dedignatus est sermones miscere & disputare cum bono quidem viro, licet priùs de se nimis alta sentienti. Tum verò in saniores reductus mentem profitetur, "Nunc oculis meis vidi " te, ideò memet abominor, & in pulvere " ac cinere pœnitentiam ago."

Altera nimis se Actioni immiscens, Princeps est Spirituum malignorum: Adeò magnus, ut tum quoque (uti par est credere) imperium cum summo Deo divisum habere putaretur; a Zabiis, Ægyptiis, Chaldæis, Arabibus, adoratus; immo a Græcis postea & Romanis, & toto ferme mundo.

Hi quidem non ubivis in Scenam propriè prodeunt, nec Dramatis Personis sunt annumerandi. In initio enim Libri Historicæ sunt Personæ, non Dramaticæ. Verum a cap. xxxviii. ad xlii. inclusivè in-

F

troducitur

roducitur D. O. M. cum Jobo numeris magnificè colloquens, illumque inscitiae & impatientiae coarguens.

Cæteræ Personæ & Dramatis quidem propriæ, Jobus ipse, & tres, aut, Elihu si addas, quatuor amici. Mutæ Personæ sunt plurimæ; Bene Elohim, Sabæi, Chaldæi, Arabes, Troglodytæ, Latrones Maritimi, Ἀγροκοί, Eremicolæ, Intonfi, Hispidi, Tzaminim, Almitzinnim, Mercatores, Viatores, Phœnices, allegoricæ Personæ, Θάνατος, Αἰδης, Πυλωροί, Ἄδης, Primogenitus Mortis, &c.

Nescio utrum his addendi, an pro decoramenti tantum habendi, Behemoth, Leviathan, Monoceros, Tragelaphus, (an hinc Triglyphi,) Equus, Sirenes, Neelassah, Vultur, Hierax, immo multis, ut videtur, ipse Phœnix?

At inter decora aut machinas quidni veniant totus fere Cœli ac Terræ κόσμος? Sol, Planetæ, Luna, Venus, Saturnus, Constellationes principales, Arcturus, &c. quatuor Cœli & Terræ plagæ, ut & quatuor Anni tempestates? His adjungas Meteora, Nubes fulgentes, Lumen, ni fallor, Boreale, Iridem, Pluviam procellosam, Grandines, Nives, Ventos rutilantes, Ἀστραπαίς, Tonitrua, Voces, & non imitabile Fulmen! Quæ omnia ita graphicè delineantur, ac si auribus vel oculis sese obviam darent. Quod si ἐμβροντισμός simulatus sit maximum Dramatis ornamentum, quippe qui terrorem Auditori incutiat, Tragœdiæ opus palmarium, quanto magis veris & divinis ultra naturæ vires fragoribus, salutaris iste animi motus excitetur?

Personas adhuc notavimus fere nudas, ad τὸ ἦθρ aut Characteras Personarum jam properemus.

Qui quidem omnes, distincti, proprii, clari; omnes sibi ubique fidi, ut in singulis constabit. De D. O. M. liceat addere quòd omnia omnino θεοπρεπῶς & agat & loquatur: quæ Poetæ multis sæculis Jobo posteriores, Homerus nempe, Hesiodus, &c. oppido frigidè imitantur; nec Miltonus ipse, nisi longo intervallo est consecutus.

Ipsam Ἀυτοκράτορα, omnia videntem, disponentem, dirigentem, gubernantem, potentem, beneficam, felicem, justum, nulli obnoxium, nulli crudelem, exorabilem, placabilem; nemini verò actionum suarum rationem reddentem; nec a Fatis nescio quibus, nec Elohim aliis restrictum, militiâ cœlesti, Angelorum choris stipatum, ὑψιβρεμέτην, νεφεληγερέτην, ἀστραπαίς coruscantem; Fulmina vibrantem, τὴν σύμπασαν nutu concutientem; Montes diruentem, Tyrannos, immo ipsorum Regem Leviathan catenis plusquam adamantinis tenentem; (adeò ut ne ovem unam, aut asinum piorum, nedum ipsos, nisi permis-

sione divinâ ob graves rationes & sui apprise dignas concessâ, illi attingere fas fuerit;) servum suum probantem, & in coronide operis vindicantem, & magnificè tandem remunerantem: Tale Numen totum hoc opus, ut & Universum suum permeans, unicè suscipimus, agnoscimus, veneramur.

Dei ac Jobi inimicus, nomen sortitus est malitiâ ipsius dignum, scilicet Delatorem; ita enim audit Heb. Satan, & Græcè ὁ Διάβολος. Et talem se ubique servat, moribus nomini suo ad amissim congruentibus. Quippe qui calumniator, invidus, mendax, πολυπράγμων, incendiarius, latro sanguineus, ferus, homicida, impudens, præfractus, propositi perversi tenacissimus; Bonorum osor, & persecutor, summi Dei carnifex ac tortor, (adeò distat ab ejus æquali,) cui malum bonum, summè malevolus, summè & immutabiliter malus, ὁ πονηρός. Hic est Diaboli character, hi mores; illo, illoque solo haud indigni.

De Jobi Uxore, ejus caractere & moribus, hoc tantum dicemus, Fœmina fuit semel tantum locuta. Non enim adeò loquacem credimus ac seniores eam introducunt in additamentis; nec sanè adeò facilem ut maritus eam interpellare auderet, "per filios παλλακίδων" ut LXX vertunt c. xix. v. 17. Sperandum verò est, vel mutatam esse mentem & vocem fœminæ, & cum viri fortunis in melius conversam, vel miserando suorum fato victam, eos εἰς ἄδην secutam esse, ibique tandem mistam silentibus umbris quievissè.

Restant Jobi tres Amici, quorum genios a se invicem non adeò discretos, indiligens forsân judex æstimabit. Sed magis intimè rem inspicienti, longè aliter apparebit. Aliquid fateor & boni & mali habent inter se commune: In hoc enim conveniunt, quòd magnificè, si non semper adeò accuratè, de Deo ejusque Providentia ratiocinentur, & pio zelo contra impios & pro virtute ardeant, mala malis, & bona bonis evenire, mordicus tenentes & asserentes. Id verò humanum illis accidebat, unde nec rectè usquequaque aut senserint aut dixerint de Deo & servo ejus Jobo, quòd putarent (& quid miri in imperfecto isto rerum Statu & Revelationis diluculo?) improbos solos a Deo affligi, justos verò nunquam; adeoque Jobum propter ipsius infortunia, & impietatis & Hypocrisis arguerent. Hic tamen inter se aliquantum differunt, aliisque alio gravior & strictior Jobum premit. Primus & præcipuus eorum Disputator Eliphaz, vir gravis, sapiens, & longævus, ob ætatem provectiorem & dignitatem (de quâ plura alibi) plus sibi auctoritatis quàm alius quispiam assumit, & severiùs in Jobum invehitur. Sanctum enim

enim Dei perinde palam criminatur, ac si mendax, impius, injustus, hypocrita, & quid non? Reliqui duo, Bildad & Zophar, licet satis acriter eum urgeant, non tamen tantum quantum Eliphaz sibi arrogant, nec adeo grandia eructant. Immo tertiâ interpellatione multo succinctius Bildad loquitur, de Dei tantum majestate & providentiâ differens; contra Jobum verò ne verbum unum addens. Zophar tertiâ vice nihil omnino regerit; victus, ut verisimile est, Jobi argumentis.

Jam tandem Jobus ipse in examen venit, inter mortales Poematis hujusce personas facile princeps & heros; cujus mores a supremo judice, semel, bis, terque accurate delineantur & prædicantur. "Quod non fuit ei similis in terrâ: Vir simplex & rectus, timens Deum, & recedens a malo;" Immotam retinens innocentiam, cum omnia sua, exceptâ Uxore, amiserat.

Quid quod in ætatis & fortunarum, adeo castè, adeo piè sese gesserit, ut ne corde quidem, nedum corpore peccaverit. Nec mirum; cum oculos "Qui sunt in amore duces," (utinam non nimis crebro & proxenetæ libidinis) adeo sibi & rationi subditos teneret, fœdere adeo sancto constrictos, ut contra jus & fas se elevare non ausi fuerint; ac si jam Redemptorem suum vidisset (quem fide tantum, ut Abrahamus ejus atavus viderat) ac verba Gratiae audivisset, quæ ex ipsius ore procedebant. Talem se exhibuit, tam sanctis moribus præditum, & a minimâ luxuriæ labe immunem, in fervidis istis Arabiæ regionibus (nequid dicam de temperamento gentis) licet ante legem datam, certè ante promulgatam, vixerit, licet prædives princeps, miles, imperator. In quibus eum vel æmulatus est vel etiam superavit, nostris sæculis, Fredericus, Germanus, juvenis & miles, item & imperator; qui præ illicitâ Venere, nec omnia sibi licere putavit, mortem ipsam fortissimo animo elegit.

Tam augustum Virtutis specimen quam in Jobo habemus, in Heroibus antiquis, vereor ut & in modernis, haud admodum frequens invenimus: & hoc facile concesserit quisquis in mentem reducat Herculem, Theseum, immo & pium Æneam æquè opinor ac castum, &c. Qui ferè omnes ad unum & filii meretricum, & patres spuriorum. Nec sanè congruum fuisset hos Semi-deos a Diis majorum Gentium magis distare, aut patribus suis dissimiles esse. Illos quidem fortitudo sæpius activa, & nonnunquam etiam justitia decorabat: Hunc verò passiva, quanto difficilior, tanto major; multa enim vir ille verè magnus

tulit, & graviora illis omnibus perpeffus est, (ut in articulo de Passionibus) dum spem retributionis & reposuit & professus est ultra mundum. Nec tamen Herois, i. e. Principis officium, usquam neglexerit, aut oscitanter eo fungebatur: Parcere nempe subjectis, opitulari egenis & oppressis, superbos verò & improbos forti manu debellare. "Liberavit enim pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adjutor. Cor perituri consolatus est, & benedictio Viduæ super illum veniebat. Justitiâ indutus fuerit, & vestivit se, sicut vestimento & diademate, Judicio suo. Pater erat Indigentium, conterebat molas Iniqui, & de dentibus illius auferabat prædam. Cumque sederet quasi rex, circumstante exercitu, erat tamen præsentium consolator.

SED, si talis fuerit, dicet aliquis, si omnibus numeris absolutus, misericordiam certè illius infortunia moveant, sed non terrorem; quia eadem nobismet non timeamus: Cum nulla sit similitudo, aut saltem admodum exigua, inter nos, & personam laborantem. Eam verò ad incutiendum terrorem requiri Critici iterum atque iterum ex Aristotele observârunt; sed idem Aristoteles, etiam notat quod longè aliter res se habeat, cum hominem videmus virtute quidem, ut plurimum, præditum, sed qui aliquâ infirmitate (moralis) urgetur in infortunia incidentem: Tum enim non tantum sympathiam, sed & terrorem etiam excitat illius fors miserabilis; quia ex similitudine morum, similitudinem etiam fortunaram nobis ipsis suspicamur. Nemo autem inficias ibit, quin Heros noster, quamvis forsân sol nunquam aspexerit merum hominem perfectiorem, aliquid tamen humani passum fuisse, ut qui nimium sibi aliquando deferat, & omnipotentem ipsum semel atque iterum in judicium secum provocet.

Quin & nimis verum, de vitâ eum aliquando desperâsse, quod proprio in loco palam fiet. Perfectissima est ergo Poetica Persona, quum Moralis non omnino perfecta sit. Nec tamen Heros noster ultra cadere potuit; nec sicut Oetæus qui non modò

Lethiferam conatus scindere vestem

sed &

Victa malis postquam Patientia, reppulit aras.

& Numen ipsum, ut sui negligens sibique infensum, apertis laceffivit probris: providentiæ & virtutis, immo & Dei existentiam vel fuggillans vel omnino negans.

*At valet Euristheus? & sunt qui credere
possint
Esse Deos?* Ovid Metam. l. 9.

Sed quid fecit, quomodo se gessit noster, hisce ultimis implicatus malis? De Deo, ut par erat, plerumque locutus est, "Rerum suarum nemini rationem reddit." "Sit inimicus meus sicut Impius — Confilium Improborum longè sit a me." Et, "Licet occidat me, confidam in eum." Omnia hucusque piè ac decenter; Quippe spes ejus immortalitate plena, & in redemptore & resurrectione reposita. Et si aliquando vox hominem sonat, ita Moïsis, ita Eliæ, ita Jonæ, ita Jeremiæ, ita Davidis, immo Davidis Filii, ut, "Deus meus! Deus meus! quid dereliquisti me?" Ut & antea cum cœpit ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδυναμεῖν (voces quæ ferè respuunt transferri in aliam linguam) & dixit, "Tristis est anima mea usque ad mortem." "Decebat enim eum propter quem omnia, τὴν Ἀρχηγὸν τῆς Σωτηρίας ἡμῶν, adducentem multos filios in gloriam, per passiones consecrare & consummare," non ferreum, non stipitem; sed fratribus adoptivis ὁμοιοπαθεῖν, "ut in quo ipse passus est & tentatus, a potens esset & eis, qui tentantur, auxiliari. Hujus typum Jobum gessisse a Patribus affirmatur, seu "passionem Christi figurantem esse"; ut eorum verbis utar: nec forsàn ullus unquam mortalium propiùs ad illum in tolerandis malis accessit. Quippe qui Primò, A Diabolo tentatus & vexatus. Secundò, Dolore acutissimo corporis & animi afflìctus. Tertiò, Ab amicis suis, imo ab optimo amico, ut sibi visum est, penitus desertus. Quartò, De seipso & adversariis dicit, "Percusserunt maxillam meam, faciem meam conspuere non verentur." Quintò, Et ipse pro transgressoribus intercessionem, imò & quandam expiationem fecit. Nam ultimò, Deo semper charus, approbatus, & fidus mansit. Nullum verbum impium, utcunque laceffit, dixit contra Dominum: sed semper retinuit integritatem suam: omnia ejus voluntati submitit, & post jacturam omnium auream illam sententiam ex intimis medullis protulit, "Benedictum sit Nomen Domini. "En spectaculum Deo dignum! Quo viso, ipse plaudit, & (Stylo sacro) "consolatus est." Virum probum, cum omnigenis infortuniis & miseriis eximie colluctantem, infractum, invictum, & licet aliquando paululum jactatum, sese tamen semper denuo erigentem: Hunc nullus dubito inimicum oculos magis obli-

quantem, & dentibus frendentem tunc respexisse, quàm cum antea in summâ gloriâ floruit necessariis stipatus, liberis & opibus ornatus, & maximus inter omnes orientis filios. "Audistis, Fratres, patientiam Jobi: Eamus nos, & faciamus (& si Deo placeat, toleremus) "similiter!"^b

Quartum Jobi amicum, Elihu nempe Buzitem^c omnium juniorem huc distulimus, ordinem historiæ & ætatis secuti: Haud mediocrem sanè virum; quippe cui "Spiritus Dei & inspiratio Omnipotentis dedit intellectum."^d Humilem, modestum, &, sicut ætatem decuit, summissò capite seniorum verba præstolantem & sententiam propriam indicare metuentem. Non tamen adeò infirmi animi, "ut Personam alicujus acciperet;" sed & Jobum, & ejus amicos ubi cespitaverunt in causâ Dei liberè & intrepidè arguit. Nec tam durus & iniquus judex quàm illi, (quorum summa argumenti ad cramben usque repetita, licet iterum atque iterum a Jobo diluta, Quod proculdubiò summè impius ille fuerat, quia Deus ita graviter eum afflixit) nec adeò facilis, adeove amicitia aut misericordia præpeditus, ut nævos in eo, immo σφάλματα nonnulla vel non videret vel dissimularet. Sed uti fido congruum est amico, "non secundum eorum sermones,^e verùm sine insolentia, sine mordacitate, satis libere tamen, illum & refutat & reprehendit.

4. Actione, Personis, & earum Moribus absolutis, jam tandem ad alium articulum hujus Poematis deventum est, cui aptè exprimendo vox Latina impræsentiarum mihi non suppetit. Gallis, ni fallor, audit "Les Sentiments;" cui nescio an bene respondeant Græcorum Ἐννοιαί, Latinorum Notiones, Conceptus aut Cogitationes. Sed satis est si secundum proprietatem Linguae ad lectorum captum memet exprimo, licet veneres ejus prorsus ignorem.

Regulæ quas Critici hâc in re statuunt, vel Res, vel Personas respiciunt: ut Conceptus Personis sint proprii præcipiunt, & ab intimis eorum moribus desumpti. Sapiens ut Sapientem decet, & cogitet, & loquatur; Diabolus ut Diabolum, &c. Neque id sanè in hoc Poemate negligitur, sed ubique τὸ πρέπον accuratè servatur, quod primo intuitu patet, siquis perpendeat atque conferat Personas ante descriptas, ac earum mores, cum factis & dictis illis ascriptis. Conceptus Rerum tum sunt bene formati & Dramate digni, cum justî, nec in excessu nec defectu peccantes. Omne ergò hic tulit punctum, qui scitè miscuit naturale cum sublimi. Passiones, Imagines, Descriptiones, Similitudines, ho-

^a Num. xx. 10. ^b 1 Reg. xix. 4. ^c Jon. iv. 3. ^d Lam. passim. ^e Psalm. xxii. ^f Heb. ii. 10. ^g 18. ^h Jac. v. 11. ⁱ Job. xxxiii. 6. ^j Job. xxxiii. &c.

rum utriusque sunt capaces.

Passiones præcipuè in hoc Dramate ad vivum depictæ, sunt Dolor, Terror, Horror, quin & aliquando mentis ferè Abalienatio & Desperatio.

Antequam sigillatim has percurramus, observatu dignum est, quòd nulli leviores motus in hoc Poemate, vel describuntur vel excitantur. Τὸ γέλοιον hic frustra quæras; quum gravitate argumenti, & Tragico Stylo sit profus indignum: Eoque Homeri Therſites & Vulcanus, & Miltoni Belial & Satan, bomolochi, seu scurriliter jocantes, ab optimis Criticis obelantur; Quin & Virgilii Menætes vix sospes evadit. Terror & Misericordia motus Tragœdiæ sunt proprii, quibus Risus & Joci ex diametro adversantur. Neque his annumerandæ sunt aliquot Ironiæ, a Jobo & amicis in se invicem intortæ. Ut ista Eliphazi, ^f "Hæc-
" cine est timor tuus, spes tua, & perfectio
" viarum tuarum?" ^g Et Jobi regerentis,
" Scilicet vos estis soli homines, & sapientia
" vobiscum morietur." Cum id genus aliis in capite de Tropis & Figuris inveniendis: Ironia enim est Figura gravis & pungens, ideoque motibus Tragicis apprimè congrua & digna.

Passionum fortiorum, quarum tantum hic meminisse mens est, facillè principem sese ostendat Dolor, fidei suis affeculis commiratus, qui sunt Singultus, Gemitus, Vigiliæ, Planctus, Lacrymæ, Commiseratio, &c. quos non longè postea Tragico satis apparatu sequuntur, Terror, Horror, & cum Furore Desperatio.

Ubi sunt τραγικώτερά quàm in hoc Libro inveniendæ? quæ ad intimos animi recessus penetrant, & subtilissimas vel maximè torosi cordis fibras vellicant? Ita ut omnes videatur alloqui hic athleta Dei, ut Sion transeuntes, "Attendite & videte,
" si sit DOLOR sicut dolor meus, quo me
" vindemiavit Dominus in die furoris iræ
" ejus^h?" Quàm graphicè angustas ipsius haud ita pridem fortunas describit, subitamque earum ac insperatam mutationem? Quâ nihil hominum mentes acrius pungit, & sympathiam inter & terrorem magis dubias agit. Hinc legere est & ferè videre Senatus, Satellites, Exercitus, Tribunal, Coronam, Thronum, Liberos, Gratulationes, Acclamationes, Benedictiones; omnia præter Thura & Sacrificia; quicquid mortali debitum & pio & optimo principi solvendum: ⁱ "In diebus quibus Deus custo-
" diebat eum, & lumen ejus splendebat
" super illius caput: Quando pedes la-
" vabat lacte, & petra fundebat ei rivos

" olei. Viderunt eum juvenes & abſcon-
" debantur & senes assurgentes stabant.
" Principes cessarunt loqui, & digitum su-
" perponebant ori suo. Auris audiens bea-
" tificabat eum, & oculus videns testimo-
" nium reddebat ei." Illinc nobis se dant obvios, Mœror, Squalor, Pœdor, Sterquil-
" nium. Pro suavi odore fœtor, pro zonâ funiculus, pro mantili regali cilicium. Quali comitatu jam stipatur? Latrones, Fures, Sicarii, Hispidi, Horridi, Vastator, Speculator, ^k πᾶσαι κακὴ καὶ καλὰς τὰ Δια-
βόλæ undique illum circumdederunt. Audi quàm ^l θρηνητικῶς miseras suas depin-
" gat? "Ego ille quondam opulentus, quo-
" modo contristatus sum? Frater factus sum
" firenum, & socius struthionum^m." Quæ (ut multa id genus alia) Psaltes & Jere-
mias ab hoc Poemate mutuati: cujus rei fidem facit, quòd hic strictius, ibi verò laxiùs & dilatiùs & quasi παραφραστικῶς plerumque efferuntur. Quàm Patheticè calamitates suas ubique deplorat! "Op-
" pressit me dolor meus, & in nihilum re-
" dacti sunt omnes artus mei. Dentibus
" infremuit contra me hostis meus, & ter-
" ribilibus oculis intuitus estⁿ." Quod ad corpus, en fœdo ulcere a capite ad calcem percussum, ipsisque necessariis, imò ipsi nauseam moventem. ⁿ "Comparatus sum,
inquit, "luto, & assimilatus sum favillæ,
" & cineri. (Unde amici non [distinctè] cognoverunt eum Cap. ii. 12.) "o Nocte
" os meum perforatur doloribus, & qui
" me comedunt, nocte non dormiunt. In
" multitudine eorum consumitur vesti-
" mentum meum, & quasi capitis tunica
" succinxerunt me. Putredini dixi, Pa-
" ter meus es, mater mea & soror mea,
" vermibus p." Emphaticâ & satis Poeticâ Figurâ. Neque hæc infra dignitatem Poe-
seas aut nimis dedecori sunt Heroi Dra-
matis; eadem & graviora accidisse & mag-
nis & bonis viris meminit Plutarchus in vitâ L. Syllæ, qui ipse hoc morbo (φθαρ-
σειάσει) extinctus, ut & Alemanus, & Phe-
recydes, & multi alii. Noster verò ad sa-
nitatem iterum, bono cum Deo rediit. Neque tamen hæc mala ejus pectus pes-
simè lancinabant; quin magis ob amico-
rum duritiem & injustitiam, maximè ob Deum sibi insensum dolori indulſit, satis sibi conscius, ut Elihu postea notavit,
" Quod Deus eum dejecit, & non (potiùs quàm) "homines. Et acerbè illum ange-
bat, quod causam adeò dirarum ærumna-
rum prorsus ignorabat. "Indicâ mihi cur
" ita contendis mecum, c. x. 2. Verba
" mea dolore sunt plena, quia sagittæ Do-

^f Job. iv. 6. ^g Cap. xii. 2. ^h Lam. i. 12. ⁱ Job. xxix. ^k Ignat. Ep. ad Roman. ^l C. xxx. 29. ^m C. xvi. 9.

ⁿ C. xxx. 19. ^o y 17, 18. ^p C. xvii. 14.

“mini in me sunt, quarum indignatio
 “ebibit spiritum meum, & terrores Do-
 “mini militant contra me.” Vociferor
 “ad te, sed non exaudis, convertis te in
 “crudelem contra me; extollis me in
 “ventum, & inequitare me cogis ei. Dis-
 “solvis substantiam meam.” Et Deus est,
 “qui cor meum liquefcere facit.” Nec
 unquam vox *παθητικώτερος*, quam illius
 hâc de re, cum se convertit ad amicos.
 “Miseremini mei! Miseremini, saltem vos,
 “Amici mei, quia manus Domini tetigit
 “me. Quare persequimini me, sicut
 “Deus, & carnibus meis non saturamini?
 Neque tamen omnino vel a complicatis
 hisce malis victus est, donec corpus ejus
 morbo defatigatum, nec requie nocturnâ
 refocillatum. “Si dixero, Consolabitur me
 “lectulus meus, & relevabor meditando me-
 “cum in strato meo: tum consternas me
 “somnia, & horrore concutis me.”
 Exinde enim Dolor in Desperationem &
 Furoris speciem evasit. Το *Μανικόν* verò,
 ut Critici notant, est peculiare Tragœdiæ
 Πάθος, quia in eâ aliquid immane ex-
 pectatur: Ut non modò in Hercule, sed &
 in Medeâ, Hecubâ, Phædrâ, &c. videre
 est. Quàm nimis ad vivum desponden-
 tiam suam, quoad hanc vitam, dum sui ac
 mentis haud rectè compos, hunc in mo-
 dum expressit! “Quid reprehendere verba
 “cogitatis, & sermones hominis despera-
 “ti, qui sunt sicut ventus? Desperavi;
 “abominor vitam meam, nequaquam ultra
 “jam vivam. Elegit suffocationem anima
 “mea, & mortem potius quàm vitam.”
 Atque iterum, “O si quis daret evenire
 “petitionem meam, utque id quod an-
 “helo daret Deus! Nempe ut placeret
 “Deo contere me; ut solveret manum
 “meam & me succidat! Haud tamen
 adeò crassè hâc de re sese exprimit, ac
 LXX aliquando vertunt. “Εἰ γὰρ ὠφέλου
 δύναμιν ἐμαυτὸν χειρώσομαι, &c. “Utinam
 “potuerim mihi ipsi manus inferre”;
 ubi nihil tale in textu Hebr. occurrit. Et
 jam tandem omnes Passiones conglome-
 ratæ fermentantur in furorem. “Quare
 “lacerò carnes meas dentibus meis; &
 “animam meam porto in manibus meis?
 In hoc verò puncto, videtur Δέσις, nexum
 seu nodum totius esse Poematis: Nam
 infra maniam quis subsidere possit, cum
 natura tandem pro tempore oppressa sub
 malorum pondere? Non enim “Caro
 “ejus lapis, aut fortitudo ejus æs vel cha-
 “lybs, ut amplius perduraret.” Et hanc
 sequi necesse erat λύσις, nodi solutionem,
 in hujus generis poematis; sed non prius-

quam sese Jobus humiliatus est in pulvere
 & cineribus^d.

Passiones sequuntur Descriptiones, Ὑπο-
 τύψεις, vivæ rerum imagines, Poeseas
 maxima ornamenta; quæ non modò ante
 oculos se sistere videntur; sed tanquam
 figuræ pictoris cujusdam fervidi & eximii,
 è tabulâ tantum non exsiliunt, & in spe-
 ctantium oculos incurrunt. Tales hoc in
 Poemate, si in ullò, ubique eminere li-
 quidò, uti speramus, constabit, quum de
 Equo, Behemoth, Leviathane, Hierace,
 &c. in Dissertatione ad hoc ipsum pensum
 destinatâ dicemus: Ubi etiam de Similibus
 & Comparatis.

De γνώμῃς, seu Sententiis Moralibus &
 concisis, quæ adeò veteribus cordi erant,
 ut quæ nervos, majestatem, ac reveren-
 tiam quandam, tam Prosaicæ quàm Me-
 tricæ orationi tribuant easque quasi illu-
 minent, non est quòd verbum addam, cum
 lectori cogitanti singulâ in paginâ obser-
 vandæ veniant.

6. Stylus, seu Dictio hujus Dramatis in
 Staterâ Criticâ jam est trutinandus.

Stylus Tragœdiæ debet esse gravis, sub-
 limis, ardens, aliquantulum forsan super
 naturam & communem vitam; (ut Phidiæ
 Minerva) certè supra Vulgi sermonem ut
 qui de Principibus viris plerumque tractat,
 prudenter elevatus: non autem tumidus,
 non Statianus; licet magis in his peccet, &
 cothurno indignior sit, qui serpit quàm
 qui volat, qui pipit quàm qui tonat: Qua-
 propter Asiatica eloquentia, quæ fortibus
 schematibus gaudet, & audacibus Hyper-
 bolis, in Tragœdiâ non tantum non con-
 temnenda est; verum & impensius lau-
 danda, & pressius imitanda. Nec tamen
 quicquam inflatum in hoc auctore, quem
 sæpius in ipso fonte (ut potui) perlegi,
 mihi adhuc suboluit. E contra sæpenu-
 mero sum miratus, quî in colloquiis adeò
 protractis, repetitionibus adeò multis, sty-
 lum ubique supra humilem & vulgarem
 sustinuerit: Id sanè eadem fecit methodo
 quâ optimi scriptores multis postea sæ-
 culis.

Primo, Et sensus & verba crebris figu-
 rarum coloribus excitando & illuminando.
 Nam rectè Aristoteles monet & elevan-
 dum Stylum, ne in vulgarem & idioma-
 ticum subsidat, scitum usum & delectum
 Troporum ac Figurarum, esse valde uti-
 lem, si non & necessarium. Quorum
 exempla satis luculenta & copiosa, longè
 ante Rhetoricam ac Poësin apud Græcos
 excultam, immo natam, in hoc opere vi-
 demus, per omne forsan genus Troporum

^a Job. vi. 4.

^b C. xxx. 20, 21, 22.

^c C. xxiii. 16.

^d C. xix. 21.

^e C. vii. 13, 13.

^f C. vi. 26.

^g C. vii. 15, 16.

^h C. vi. 8, 9.

ⁱ C. xxx. 24.

^j C. xviii. 14.

^k C. vi. 12.

^l C. xlii. 6.

& Figurarum, ut ex instantiis in Dissertatione integrâ de hac re patebit.

Secundo, Variis Dialectis utendo, quæ Poësin mirè ornent, ejusque vocem longè jucundiorē efficiunt. Priusquam illorum exempla proferam, observatiunculas quasdam præmitto de Dialectorum origine & naturâ, forsan nec nimis tritas, nec prorsus inutiles.

Vix ulla gens adeò parva quin propriâ gaudeat Dialecto; immo Regionum minimo ab invicem intervallo distitarum, proprias quæque affectat voces. Ut facies non omnibus una; his rotunda, aliis quadrata, illis oblonga, & nonnullis forsan, ut Lappis & Samœidibus, ad Triangularem formam, fronte latiori, & mento acuto, magis vergens: Quod per iter C. Mill. pass. si non & XL curioso viatori facile est observatu. Sic & pari in spatio, Dialecti aliquantulum variantur, licet magis in majori; per vocales nempe, consonantes, & modos Pronuntiationis inter se plurimum discrepantes in eadem Linguâ; siue ab incolis primis sæpe miscellaneis, siue a finitimis, siue demum a diversè formati loquendi organis differentia hæc derivetur. An præterea non rarò diverso cælo vel solo hæc debent; ita ut septentrionales & montani, rudiori & profundiori; campestres verò & australes, urbaniori, ut plurimum, & suaviori sono & idiomate gaudeant; his etiam plerumque variatis secundum majorem vel minorem distantiam à Metropoli Gentis, Sacrorum aut Literarum; & nescio an aliquid horum omnibus Dialectorum phasibus originem non dederit.

Jam, an hoc Poema in Linguâ Hebræâ scriptum fuerit, nemo, qui illud legerit, meritò dubitavit. Neque si sint qui ex Arabicâ vel Chaldaicâ transferri putant, ullam somnii sui validam, imò nec speciosam rationem reddunt. Fatemur multas ei inesse Chaldaicas & Syriacas voces, & forsan utrisque plures Arabicas, quæ & sigillatim in Notis & in Fine unâ exhibentur & explicantur. Sed quis probat has non ornatus causâ, sed necessitatis esse interspersas? Ravio certè, Bocharto, & aliis doctis viris placuit, Chaldaismum, Syrisum, quin & Arabismum, &c. esse tantum varias dialectos matris Linguæ Communis, scilicet Hebrææ; neque matris neque filiarum potuit ignarus esse vel Moses, vel Elihu, vel Jobus ipse, aut quisquis supponatur hujus Poematis Scriptor, cum pro concessio sit illos omnes in Arabiâ (excepto quibusdam Elihu) nec longè ab Hebræis vixisse; quorum tunc temporis commoratio non procul a monte Sinai in Arabiâ. Nec probabile est Jobum, qui veteribus tantum

quintus ab Abrahamo censetur aut patriæ Linguæ oblitum fuisse, aut ejus Dialectos, cum adeò eruditus fuerit, ignorasse.

Gentium Dialectos variarum ad communes reducere regulas, satis quidem difficultatis habet; sed annon in aliquibus fieri possit, quid tentasse nocebit? Cum ab his scintillulis clarius postea lumen ab aliis accendatur.

In propatulo est, quòd nullibi notiores aut distinctiores sint Dialecti quàm in Linguâ Græcâ. Quapropter ab illa incipiamus, licet probabile sit similes non abfuisse ab aliis etiam linguis ex ipsâ confusione Babylonica.

Atticorum & Ionum (si Zuingerio fides sit) eadem fuit antiquitus sermonis proprietas. Attici verò, qui solo campestri & puro cælo utebantur, quæ ambo magnorum ingeniorum altricia, vernaculam suam mirum in modum excoluerunt: Adeò ut rectè dixerit Fabius, "Veneres Atticis concessas, nè Græcos quidem in alio genere Linguæ obtinuisse." Eapropter vocales longas aut ancipites vel cum brevibus commutant, vel per crasin quandam emolliunt; ut in *Λεως* pro *Λαος*, *εάλων* pro *ήλων*, & sexcentis aliis. Hinc comptè certè, & purè loquebantur, si non & nimis delicate.

Dores è contrâ juxta montes Cariae & Lyciae, Cragum, &c. sedes nacti, idiomate usi sunt asperiori, crassiori & latiori; unde *πλατύσομοι* ab aliis audiebant; ut & Argivi & Spartani, qui Dorienſium primipilares, cujus specimen haud illepidum nobis suppetit in Spartano Plutarchi, in vitâ Pyrrhi regis: Quem regem tunc Spartæ inhiantem & minitantem Mandracidas quidam, Lacedæmonius civis, hunc in modum allocutus est: *Αἰ μὲν ἑστί τὴν γε θεός, εἰδὲν μὴ πάθωμι (εἰ γὰρ ἀδικεῖμι)· αἱ δ' ἀνθρώπων, ἔσται ἢ πῶκαρπῶν ἄλλῃ.* Ubi Auctor stylum vertit in latum Doricum (qui Latine reddi non vult) à quo *η* in *α*; *α*, *ε*, & *η* in *ω* mutantur. Ita & Theocritus, *Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα.* Et postea, *ἢ ποτὶ τὰν κρέναν ἄγε, Τίτυρε.* Aliquando crassius, *Ὠνθρώπε* pro *Ἀνθρώπε*, &c. ponens, ut de mutatis consonis taceam, ζ in σδ, &c.

Communis Græcorum Dialectus, ut & Poetica, est satis nota; nec de aliis necesse est dicere, quibus omnibus usus est Homerus (ut notat Plutarchus) ad styli magnificentiam & ornatum. Ratio communis Dialectorum suprâ allata, & earum origo, si sit vera, in omnibus tener, idèque vel probanda vel illustranda est in nostris etiam vernaculis Dialectis.

In concessio est nostros montanos, præsertim verò septentrionales, duriori, crassiori

fiori, & profundiori pronuntiatione usos esse, quàm cæteri Insulæ ejusdem inquilini. E. g. O pro A sæpius usurpant, *Lone* pro *Lane*, *Chops* pro *Chaps*, *Lope* pro *Leap*, *Lond* pro *Land*. E contra Londinenses nostri, præcipuè è vulgo (nec tamen cum eis semper loquendum censeo) adeò compète & nitidè linguas crispant & voces flectunt, ut *Drap* pro *Drop*, *Ship* pro *Sheep* efferant. Oxonienses interim jactamus, quòd purior nobiscum Anglicanus sermo viget, ut Gallicus apud Academiam Bliffensem & finitimos, quàm inter alios. Nec tamen inficiamur in agro saltem Oxoniensi & pronuntiationem rectam sæpius vitari, & voces nonnullas populo illi proprias occurrere.

Quantum Elevationis Poemati, quantum Delectationis lectori hæc variegatio Dialectorum afferat non est operosè probandum: Quà in nostrâ Linguâ vernaculâ nobilis ille Spencerus in suo Calendario Pastorali satis feliciter usus est; & in nostro Boreali Idiomate, Theocriti Doricum vel adæquavit vel etiam superavit.

Ut hæc Jobo applicemus: Arabismus & Syrisimus, quorum posteriori Chaldaismus propius accedit, haud aliter ab invicem & a communi matre distare videntur, quàm Dialectus Attica & Dorica, & eodem fermè modo. Arabicam primo cum Atticâ conferamus. Quippe Arabes in Felici (κατ' ἐξοχήν) solo nati, Jocktani volo filios, mirum in modum Linguam propriam excoluere; Grammaticam artem, forsitan mortalium primi, excogitaverunt, quod eorum doctissimi, nisi me fallit memoria, Patri suo Jocktani ascribunt. Hi semper vixerunt in ipsâ Πεζῇ Arabiæ interportum Messa, nunc Muza, usque ad montem Saphar. Vocales emolliunt, ut Attici, easdemque vocales, & eodem modo; ut patet in ipsis Alphabeti literis, & earum nominibus, Aleph enim Hebræis Arabibus sonat Elif, ut A in E Atticis commutatur. Comptior quoque hæc Dialectus, ut affirmant qui eam pulchrè callent, & multò ornatior, ut & locupletior quàm ullæ aliæ propagines Hebrææ Linguæ.

Syri, è contra, & illis Ὀμόγλωσσοι, crassius & profundius quàm Arabes, immo quàm ipsi Hebræi sunt locuti; ut qui in montibus Septentrionis & Orientis, Amano, Libano, Anti-Libano, &c. aut saltem eorum plurimi, vitam degebant. Horum pronuntiatio plusquam semel memoratur in S. S. e. g. Isai. xxxiii. 19. "ad Populum Profundi sermonis", & Vulg. Alti, ad idem redit. Sic Ezek. iii. 6. An quòd Gutturalibus maximè delectabantur, ut ubique ferè Montani? Illi, ut Dores, A in O convertebant in ipso etiam Alphabeto;

Olaph pro Aleph, Dolath pro Daleth, Zode pro Tzade, &c.

Inter Arabes & Syros Hebræi & situ & pronuntiatione medium tenebant. Utrisque verò hisce Dialectis usus est sacer Auctor, ut liquet ex collectione supradictâ; quamvis corpus Poematis in communi Ecclesiæ tunc temporis idiomate, literis & memoriæ mandatum fuerit. Cui etiam Dialectus Poetica (ut in Psalmis) interdum est addenda.

Conjecturam hinc alteram liceat afferre, quamvis vel risum vel bilem fortean moturam. Tres hæ Dialecti videntur aliquid habere commune cum tribus præcipuis Architecturæ Ordinibus. Et sanè voce Styli usi sunt Architecti non tantum pro Epistyllo, aut pro Columnâ ipsâ, sed & pro Ordine & Characterè Columnarum. Quæ quidem (si Auctorem meum πολυμαθῆ cæpio) ejusdem dicuntur esse Styli, cum ejusdem sint Formæ sive Ordinis. Attica & Arabica Dialectus videntur referre Ordinem Corinthiacum; Dorica & Syra Doricum: Hebræa & Græca communis, vel Ionicum vel Compositum; certè quid Medium. Qui Ordines a supra laudato Auctore scitè comparantur tribus tonis aut sonis Musices; Summo, Medio, & Imo; Nobis *Treble*, *Tenor* & *Base*. Quicquid de his sit, certè optandum & orandum, ut omnes Linguæ & concentus Linguarum laudarent Dominum.

De modo elevandi Stylum per Dialectos, satis si non superque jam differuimus. Restant & aliæ viæ a Criticis laudatæ, de quibus magis summarie dicendum. Hæ verò sunt vel usus Expletivorum, vel vocum quæ mutantur ab aliis Linguis, vel novarum inventio; vel denique extensio aut contractio verborum: Quæ omnes Stylum exornant, & lectoris aures relevant; ut oculos opus plumarium pulchrâ varietate contextum.

Primo, De Encliticis & Expletivis; quæ minutæ ut sint, & vocum quasi pumilliones; pedissequæ majestatis Dramaticæ non sunt indignæ; neque ergo in opere hujus generis omnino repudiandæ, quippè quæ non solum ad complementum metri usui sint, sed & in solutâ oratione optimi scriptores ad ornatum & rotundum stylum illas libenter adhibent. Poetis Græcis sunt frequentissimæ; neque defunt Latinis, licet hi parcius utantur; imò quid est omnis Pleonasmus? Nonne Expletivis admodum affinis? In optimis Poetis Anglis etiam videmus non modò in Spencero, sed & Mil-tono, Addisono, &c. Quàm crebræ autem hæ voces & hæc Figura in sacris Libris inveniantur, non est quod dicam, cum Tironibus notum sit Hebrææ Linguæ genium Pleo-

Pleonasmis impensè favere. Exempla Expletivorum in Jobo hìc sequuntur; Pleonasmos verò inter Figuras quære.

Secundo, Voces ab aliis Linguis acceptæ a nonnullis putantur grande aliquid Poemati aspirare; quod tamen an ubique verum sit, meritò dubitare possumus. Celeberrimi quidem Poetæ Idiotismos aliarum Linguarum in propriâ operâ inferuere, ut & non rarò numerorum modos. Horatius plurimis Græcismis floret; nec Maroni ipsi defunt, qui vel Poeticam licentiam a Græcis in sua transtulit; ut in "Castaneo hirsuto." Ita & hic scriptor aliarum Linguarum proprietates in suam sæpius transfundit, & ipsas voces, si illis auscultemus, qui Chaldaicum, Syriacum & Arabicum sermonem, non tantùm diversas Dialectos Hebrææ Linguae, sed & diversas planè ab illâ Linguas esse censent. Neque tamen adeò varietati Styli indulgit, ut symmetriam dictionis offuscaret: Nimia quippe mistura peregrinarum vocum, ut in Luforiis illis lepidissimis Erasmi & Itolorum nescio quid hybridum Lectori repræsentat, ut Pictura Horatiana malè conjuncta non tam recreat oculos, ut tapes variis coloribus affabre acupictum; quàm, sicut vestis ex pannis & laciniis confuta, illos tædio afficit & dolore. Hanc sibi licentiam adeò parcè arrogavit noster Auctor, ut vix plusquam unum vel alterum verbum ex merè peregrinis assumpserit: ΒΕΗΜΟΤΗ enim, ut hìc usurpatur, censetur ab eruditis esse Ægyptiacæ formationis & originis. De Almitzinnim (Job. v. 5.) hæreo, utrum priori sit accersendum; an sit potius vox nova ex Arabismo & Hebraismo ab auctore cusa & composita.

Postremo, Extensiones & Contractiones verborum, quæ tantâ gratiâ Homeri & Miltoni dictionem interdum honestant; neque Jobo defunt, sed nonnunquam interspersæ plurimum nitoris operi imperiuntur, ut ex paucis exemplis in cap. de Figuris dictionis allatis lectori non indocto apparebit.

Hoc præterea de Jobi Stylo observabit lector sedulus: Dictio, ut & Conceptus, ab ipso operis initio, semper crescit eundo, & ex sublimi sublimior ad finem usque gradatim evadit: Haud secus ac speciosa Templi tabulata; aut mons Tabor in Terrâ, Basan in Galaad, & climax in Deserto: Adeò non huic obrepit somnus in fine, ut Milto ipse ab aliquibus visus. Dei Sermones in postremis libri capitibus, plus majestatis præ se ferunt, quàm omnes omnium interlocutorum, & apprimè eo digni apparent.

6. Nexum hujus Poematis, Criticis Δέσιν, suprâ attigimus: Quem sequitur fausta

tandem Catastrophe, illis Λύσις appellata; sed plura de eâ non dicemus, quia in structuram Poematis non ingreditur. Huic ergo Dissertationi de Dramate Jobi finem imponemus, discutiendo ultimo loco, quodnam sit magnum Morale, seu Finis Principalis hujus Dramatis. Principalem dico, quia vel transcurrenti lectori obvium erit, Morale & Finem ejus complexum esse, i. e. plurimas veritates, easque maximi momenti (nequid de νόμους repetam) in eo contineri. Cujusmodi sunt malitia τῶ Πονηροῦ, (a quo liberet nos Dominus:) rerum mundanarum vicissitudo, & lubricus hominum status. Hic insuper docemur quòd non semper hâc in vitâ bene bonis sit, & malè malis (saltem quoad extremam rerum speciem) quòd nihilominus conditio sapientum, i. e. piorum, licet specie infelicitum, infinitis parasangis prosperitati stultorum, i. e. impiorum re sit anteferenda: Cùm interea hæc rerum inæqualitas adeò non tollit providentiam, ut fortius demonstret retributionem futuram. Unde "Innocens contra Hypocritam suscitabitur, & tenebit justus viam suam," xvii. 8, 9. dicentque, "Certè est fructus justis, certè est Deus judicans in terra." Psal. lviii. ult. Docemur quàm pròni sunt vel optimi viri, in læto rerum statu, aliquantulum ultra quàm par est elevari, sibi nimium fidenter gratulari, & secunda semper promittere. "Dicebam in nidulo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Gloria mea semper innovabitur, &c." cap. xxix. 18, ad 20, ut Psaltes, Ps. xxx. 6, 7. "In prosperitate meâ dixi, Nunquam movebor." Qui tamen statim addit. "Avertisti faciem tuam à me, & conturbatus fuerim." Quid demum expectandum sit ab amicitia affinium, consanguineorum, fratrum ipsorum, ab homine infortuniis oppresso, & cui nulla spes superest ex iis emergendi? Quot censuris, quot calumniis, quot probris impetitus est; ab illis "quorum patres non dignaretur ponere cum canibus gregis sui?" Impossibile est istum fuisse vel pium, vel probum, vel sapientem virum, qui tot malis objicitur, tam sævis tempestatibus exagitur! Quid melius fuerat illi expectandum? & quoties hæc in eum auguratus sum, &c. Quòd si ille cui curæ sumus, & qui disponit omnia, hujus boni viri captivitatem verterit, quàm nova & læta rerum ac amicorum facies illico assurgat, quàm longè aliter res se habeat, ex hoc libro, qui veram & vivam mundi effigiem refert, ad amissim discamus. Quàm fidi, quàm amicitissimi jam sunt ejus amici? Et quis non est amicus fortunatis? Videre videor congressum Jobi ultimum cum amicis, ut

H

veram

cum illo convenerint ad gratulandum super mutato rerum statu; interludium satis pulchrum! En hinc vulgarium chorum, ante genua ejus sese incurvantium, pedes ejus osculantium, aut ipsam arenam ante illos lambentium: Illinc superiorum & nobilium coronam, illum propius circumstantium, palmas levantium, capita sagaciter moventium. Quàm pium! Quàm felicem acclamantium! Vix ipsa gravitas patriarchalis, nisi risu difficulter represso, has splendentis solis muscas excipit; licet inaurium cumulum jam non egenti (quippe post captivitatem reversam) dono dederint; præter argentum & aurum & oves quæ istis temporibus munus fuisse Regibus ipsis non indignum. Ita & hominum mens, & "hæc via eorum." "Domine! quid est homo, & quid sunt filii hominum?" (Bene-Ish, aut Bene-Adam?) "Filii hominum sunt mendaces in state-ris; omnino vanitate leviores." Hinc denique discimus, quid virum probum ac pium deceat, a tali naufragio tandem elapsus: Nempe malefidis amicis culpam præteritam ne uno verbo exprobrare; sed e contra, pro eis Deum interpellare, & sacrificia offerre. Hoc tantum specimen moralium quæ in hoc opere continentur; quibus multò plura penes lectorem ubique est.

His addenda forent quæ ad revelatam religionem stabiliendam faciunt: sed hæc sunt alterius loci.

De Principali verò Dramatis hujusce Morali, Reverendi admodum Viri Decani Cicestriensis, de omnibus quotquot sunt hominibus optimè meriti, sententia (ipsius mentem si assequor) hæc est. "Finis hujusce libri principalis est dogma illud absurdum & horrendum de duobus Principiis contrariis & sempiternis, auctore nempe Boni & Mali, seu bono & malo Deo, tunc temporis a multis creditum, refutare." Quod auctor adversus hanc opinionem sæpius tela sua, neque ea invalida, direxerit, nullus dubito: Immo antequam mihi contigit opus illud Decani aureum vidisse; mihi suboluit semel atque iterum Jobum notasse istius Hereseos sectatores, si non & Arimanii & Mithræ cultores; duas (ex tribus) famosas Sectas inter veteres orientales; ut fufius osten-

dere operam dedi. Attamen si liceat a tanto viro, vel in minimis dissentire; videtur scopus potissimus & generalis fuisse hujus libri Providentiam divinam & generalem & particularem in regendis causis naturalibus, & moralibus, imò quoad nos fortuitis asserere; & quod bene bonis & malè malis eventurum sit vel in hæc vitâ, vel futurâ, si non & in utrâque. Hoc, fateor, radicitus evellit opinionem supradictam de duobus æqualibus Principiis oppositis & diametricè & sempiternè: Sed ita tamen, ut inimici malitiæ & cura Dei de bonis (licet in hoc mundo, permissione ejus ac dispositione, si opus sit, quamdiu opus est, graviter afflictis) videantur esse Media tantum inter alia allata ad Providentiam probandam: Unde sequitur id ipsum esse magnum Morale seu finem principalem hujus Poematis.

Sunt forsân qui hæc objicient, ut quid hæc operæ perditio? Annon jam diruis quæ ipse ædificasti? Dum quam olim veram esse Historiam contendisti, nunc in Tragœdiam & Scenicas umbras detrudis? Nonne saltem peregrina hæc & ambitiosa ornamenta gravem sacræ S. simplicitatem deterent? Adeoque tali dignus es fato, quale illi contigit, cui historias sacras in Poemata sua inducenti cæcitas, merita culpæ poena, divinitus est immissa!

Respondeo, jam ostendi quantum distet Historica veritas, utcunque numeris & schematistis ornata, a Fabulis merè fictis, ac, ut Heliodori Æthiopica, animi tantum causâ concinnatis. Deinde, aliud est res sacras communibus immiscere, & cum carminibus levibus, forsân & lascivis (arcam cum Dagone) committere: Aliud, ex antiquis literarum Gentilium monumentis eas illustrare: Ut mirum in modum fecerunt ex nostratibus Stillingfleetus, Spenser, Cumberlandus, &c. Ex aliis Huetius, Grotius, &c. ut ex antiquis Origenes ille magnus, & haud minor Clemens Alexandrinus, Justinus Martyr, Athenagoras, alios ne memorem. Quod si eandem sententiam cum Grotio, Sherlochio, Beza, de Dramaticâ structurâ hujus Poematis, amplectar, defendam & illuminem; non vitio vertet, spero, candidus lector, nec mihi meos labores invidet.

^d Psal. lxii. 9.

^e In Dissertatione de Origine Mali.

DISSERTATIO IV.

Digressio De Carmine Pastoritio & Amore Divino in Sacris Scripturis.

1. *Psal. xlv. Amatorium tantum, Canticum Canticorum etiam Pastorale.*
2. *Sententia Sancti, quod Theocritus Salomonem imitatus, profertur & defenditur.*
3. *Spicilegium locorum in Idyllia translatorum à Cantico.*
4. *Whistoni blasphema hujus libri obtrectatio refutatur.*
5. *Loci hujus Cantici in aliis Scripturis citati.*
6. *Sensus literalis solus a quibusdam agnoscitur.*
7. *Ab aliis duplex & literalis & mysticus.*
8. *Ab aliis solus spiritualis.*

CUM non potest negari Jobi librum esse Dramaticum, & antiquissimum Drama, omnia illa Ethnicorum multis sæculis præcedens, operæ pretium duximus ostendere, quoddam pastorale etiam carmen, Græcis & Latinis, nescio an adeò justè Bucolicum dictum, in S. S. etiam invenitur, omnibus humanis operibus similis characteris, ut tempore, ita & gratiis, & coloribus Poeticis longè præcellens; sed multo magis, si ejus argumentum consideremus, quoddam non est inferius, quàm amor divinus, inter Christum ac ejus Sponsam, vel Ecclesiam, vel piam & devotam mentem. In quibus ita nos dirigat conservator ille, & salvator humani generis, & animarum amator; ita tangat pectus nostrum prunâ ab altare sumptâ, ut nihil, nisi castum & purum, imò nihil incautum aut imprudens, vel cogitemus, vel proferamus; sed aliquo modo ad dignitatem hujus argumenti vel assurgere, vel saltem collimare nobis liceat.

Neceffe est hîc distinguendum inter carmen Amatorium, & carmen Pastorale; omne enim Pastorale in S. S. est Amatorium, sed omne Amatorium non est Pastoritium. Nobile istud Epithalamium inter Regem & Reginam, de quibus infra Psal. xlv. per totum, regios amores & connubia altâ voce & stylo celebrat; inferiori autem tramite Canticum Canticorum incedit, & Pastoritiam vitam & Pastorum amores ubique describit; Sponsus enim ut Pastor, Sponsa dilecta ut Pastora introducit.

Nihilominus omnes ferè congruunt, tam Hebræi quàm Christiani, Psal. xlv. Epithalamium esse, sed concisum, & quasi epitomen Cantici Canticorum, quod fusiori & laxiori stylo in Pastorale Drama producit; atque ita de eodem argumento utrumque tractare, & amores castos describere; primò sub schemate Regis & Reginæ, secundò autem, ut dicitur, Pa-

storis & Amicæ suæ. In primo, Scena est Urbs regia, Palatia eburnea, &c. Personæ autem Rex, Regina, Regum Filiæ, Filiæ Tyri, &c. In secundo autem, ut plurimum, Rus ac ejus deliciae, Horti amoeni irrigui frugiferi aromatiferi, Montes, Fontes, Convalles, Arbores, Cedri, Palmites, Cupressi, Ficus, Vineæ, Mali Punici, Ambulachra frondea umbrosa, &c. *ovæ*, cap. i. v. 16. Rosæ, Lilia, Greges Caprarum, & Ovium, Cervi, Hinnuli, &c. & Scenâ variegatâ, quod lectoris delectationem auget, Vulpes, Leones, Leopardi. Personæ verò, ut antea, Pastores, Paranymphe, Virgines Hierosolymæ, Sponsus & Sponsa, eorum Matres, Civitatis Custodes, ut etiam Vinearum; quin & aliquando, ut in Idylliis Theocriti, & Virgilii Eclogis, altius assurgit, & excubitores Regios, Currus Regales, Regem ipsum Salomonem, diademate insignitum, Turrim Libani, & Davidis etiam legimus; sed & ultra, inter Scenæ Decoramenta, descriptio amenissima Veris, Tempestas serena, Avium cantilenæ, Vox Turturis, atque alia hujusmodi, quæ vel Alcinoi hortos, vel Circes insulam, vel Spenceri nostri beatam Acrasiæ sedem, vel Tassonis Armidæ, longè superant; ut non addamus Miltoni ipsius Paradisum. Cap. ii. v. 11. &c. "Hyems transit, Imber abiit & recessit, Flores apparuerunt in terrâ nostrâ, tempus Putationis advenit, & vox Turturis audita est in terrâ nostrâ, Ficus protulit grossos suos; Vineæ florentes dederunt odorem suum; surge, Amica mea, Speciosa mea, & veni.

Canticum Canticorum non est Pastoritium tantum carmen, sed & Amatorium. Omnia enim Pastoritia, Bucolica sive Idyllia, non sunt Amatoria, vel in Theocrito, vel in Virgilio, &c. sæpè enim Ovium Pastores, sæpius autem inter Græcos Caprarii introducuntur inter se certantes, ob præmiolum quoddam Pastoritium.

Antea

Antea diximus Epithalamion in Ps. xlv. Amatorium esse, sed non Pastoritium. Id patet vel ex titulo Psalms שיר ידירת *Canticum Amorum*; & in ipso Cantico.

Primò, Rex Sponsus describitur a v. 1, ad 8, & in 9 fit transitio ab illo ad Sponsam etiam Regiam.

Sponsus describitur a pulchritudine eximîâ, & incomparabili, ab heroicâ formâ, ac gestis, a justitiâ, mansuetudine, beatitudine, ac regio planè ornatu; ut etiam Sponsa, sicut & formâ externâ, sed potius internâ. Amor Sponsi intensus in v. 11. "Valdè concupiscet Rex pulchritudinem tuam." Sponsa autem in sponsum, quia, (ut par est credere) propter illum, "Oblita est populum suum, & domum Patris sui."

In Cantico autem Canticorum, multò intensius, fervidiùs, & latius describuntur Sponsi & Sponsæ amores; sed casti, utpote conjugales, imò, ut postea videbimus, omnino divini; ubi ad פאדנ ventum est.

Ad hæc referendæ sunt mutuæ descriptiones Sponsi, & Sponsæ, ut etiam expressiones mutuorum amorum, quibus ipsa imaginatio nihil addere potest. Ita enim Sponsus se exprimit, cap. i. v. 8, 15. "Ecce tu pulchra es, Amica mea; Ecce tu pulchra es! Oculi tui columbarum. O pulcherrima inter mulieres! Et cap. iv. v. 7. Tota pulchra es, Amica mea, & non macula est in te." Sponsa autem de illo ad Chorum respondens, ex filiis Jerusalem interrogantibus, "Quis est Dilectus tuus, magis quàm alius dilectus? Dilectus meus candidus est, & rubicundus seu lucidus, vexillifer præ decem millibus."

Ita autem in genere, forsan de amobus, viii. 6, 7. "Pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum; quia fortis est, ut mors, dilectio; dura, sicut sepulchrum, æmulatio; lampades ejus, lampades ignis, cum flammâ vehementi. Aquæ multæ non potuerunt extinguere amorem, nec flumina obruent illum."

In specie autem Sponsus de Sponsâ, cap. iv. v. 9. "Vulnerasti, vel rapuisti cor meum; (Heb. excordiaſti me) in uno oculorum tuorum, uno torque cervicis tuæ." Atque, vi. 4, 5. "Pulchra es, Amica mea, suavis, & decora, sicut Jerusalem: Averte oculos tuos à me (ne directè me intueantur) quia fortiores me sunt." (abdicarunt, alienarunt me, & mihi quodammodo mentem eripiunt.)

Sponsa autem vel vehementius, vel impotentius amat, illius desiderio languet, & deliquium omnino patitur: ita cap. ii. v. 3, 4, 5. "Sub umbrâ illius, quem desideraveram, sedi, vexillum ejus super me

"amor: Fulcite me floribus, confortate me malis, quia amore langueo. Et cap. v. v. 4, 6. "Viscera mea commota sunt propter eum; Anima mea defecit, (vel exanimata sum) quum loquutus est."

2. An ergò in sententiam Sanctii, nec ineruditi sanè Auctoris, nec secularium Poetarum operibus inassueti, pedibus hîc eamus? Quam, ne injuriam illi fecerimus, propriis ipsius verbis proferemus, in Cantica Canticorum a Polo nostro ita citata.

"Est autem hic liber Epithalamium, in quo Salomon secutus est patrem Davidem. Ab hoc autem Epithalamio profani expresserunt sua, præsertim Theocritus, a quo alii Poetæ, sicut alia plurima, Epithalamii componendi Leges didicerunt. Hic enim floruit sub Ptolemæo Philadelpho, qui LXX. Interpretes evocavit, &c. & cum illo fuit Alexandria, ut constat ex Idyl. vii. & xv. Est autem verisimile hominem doctum, & rei amatoriam Bucolicam operam navantem, accepisse a Ptolemæo Bucolicum hoc, & Amatorium canticum, & inde Epithalamii hujus partes & leges didicisse. Suadet hoc, quod non pauca ex hoc Cantico ad verbum expressa sunt, &c.

Certum est has Sanctii Conjecturas nullo modo improbabiles esse, primò ex ætate, & historiâ Theocriti; secundò ex structurâ, personis, &c. in illius Epithalamiis; tertio ex collatione phrasium, & locutionum haud paucarum, quæ in Theocriti Bucolicis, &c. & Salomonis Cantico inveniuntur.

Primò, ad Sæculum, quo floruit; abundè liquet, non tantum ex consensu auctorum, sed ex internis argumentis in illius operibus ubique contentis; sub Ptolemæo nempe Philadelpho, cui percharus fuit, uti videtur ex officiis Phrasidami & Antigenis, qui memorantur in Septimo Idyllio, cum Theocritus ad Ptolemæum in Alexandriam proficisceretur, & qui in Co degerint, ubi Ptolemæus natus; cujus felicitatem, magnificentiam, & liberalitatem, præsertim in Poetas Idyl. xvii. per tot. celebrat. Vid. etiam ad fin. Cyniscæ. Quòd verò in Alexandriâ, cum isto Rege commoravit, non tantum ex argumento Idyllii vii. constat, sed ex Idyl. xv. Ubi Adonidis festum describit ab Arsinoe Philadelphi uxore magnificè celebratum; & ex Helenâ ejusdem Arsinoes Psaltriâ, quæ carmen procul dubio a Theocrito compositum de Adonide canebat.

An verò carminis hujus Pastoralis, Cantici nempe Canticorum, copiam Theocrito fecerit Philadelphi hujus munificentia, cujus jussu inter alios S. S. Libros in Græcam linguam translatus fuit, & an istius liberalitas

ralitas erga Judæos interpretes illi non ignota, videant, & perpendant eruditi ex illis carminibus Encomii ejus in Ptolemæum, Idyll. XVII. v. 112, &c.

Οὐδὲ Διονύσιος τις ἀνὴρ ἱερὸς κατ' ἀγῶνας
Ἰκετ' Ὀπισθὰ μὲν λυγρὰν ἀναμέλψαι αἰοδᾶν,
Ὡς δ' ὀπίσταν ἀντάξιον ὥπασε τέχνας.
Μυσσάων δ' ὑποφῆται αἰέδοντι Πτολεμαῖον
Ἄντ' Ὀργεσίης —

*Neque Bacchi ullus vir sacra in certamina
Venit, sciens canorum canere carmen,
Cui non munus dignum præbuit arte.
Musarum autem vates canunt Ptolemæum;
Propter beneficentiam. —*

Jam quod Bacchus, & Adonis idem sunt, ex Plutarcho discimus, tam in Ifide, & Ofiride, quàm in Symposiac. ad quæst. 5. &, quod multo magis est, Ethnici existimabant Judæos celebrare Bacchi ritus, in festo Tabernaculorum, ut Plutarchus, ubi suprâ; quâdo, ut addit, “Judæi recumbunt sub tabernaculis ex vitibus, & hederâ, & in medio Vindemiæ hoc festum celebrant,” & postea, “Ferebant ramos palmitum, thyrsophoria, thyrsos, & tympana; & pompam ducebant Levitæ pulsantes citharas;” quæ omnes ceremoniæ fuerint satis notæ in festo Bacchi. Et ultra supponit “Sabbata eorum ad Bacchum referri; quia *Sabbi*, & *Bacchi* iidem.”

His adde Bocharti, & aliorum conjecturas, quod ipsum nomen *Dionysius* ad *Jehovah-Nyssi* respiciebat, vel potius idem ipsum exprimit. Neque mirum est Ethnicum hominem, licet eruditum, in his inquisitionibus cespitasse, cum verisimile sit simiam Dei, Diabolum, ritus aliquos a divino cultu furatum esse; neque dubium est, Judæos *Cantica Zionis* in hac terrâ, illis tunc temporis vix *aliena* ad lyras suas cecinisse; inter quæ forsân ea, quæ de *torculari* inscribuntur, quando eorum “*Alleluia*,” quæ ubique resonabant, ab Ethnicis facile capi potuerint pro “*Elileu*,” in orgiis Bacchi, seu festo Adonidis, eodem temporis articulo resonantibus; & quod pejus fuerit, nimis multi Judæorum ex antiquissimis temporibus hâc idololatricâ Ethnicorum superstitione infecti fuerint, ut videre est ex historiâ Shechemitarum in eorum vindemiâ Elileu canentium Judic. ix. 27. & mulieribus in Bacchis in Ezekiele lugentibus pro Tammuz; de quibus alibi.

Secundo, Ad structuram Epithalamii, antiqui observant, quod vel duplex fuerit, vel in duas partes divisum: alterum *Κατακοιμητικόν*, quod accinebant vespere, cum sponsus in thalamum deducebatur; alterum *διεγερτικόν*, quod manè sub aurorâ ca-

nebatur, quasi sponsum vellent excitare, quæ ambo in Salomonis Cantico, putat Sanctius facile posse inveniri.

Et hæc de Theocrito in Alexandriâ agente apud curiam Ptolemæi Philadelphi, eodem tempore, quo hæc a LXXII Interpretibus translata, & quod vates Hebræi, & eorum Poesis illi haud penitus ignoti fuissent.

Facilius autem est probatu altera Sanctii assertio, quod à Theocrito alii Poætæ, sicut alia plurima, Epithalamii componendi leges didicerunt. Hoc enim disertè affirmatur de Poetis Ausoniis in Moschi Epitaphio Bionis, v. 94, &c.

Ἐνδὲ Συρακοσίοισι Θεόκριτῳ· αὐτὰρ ἐγὼ σοι
Ἀουσωνικᾶς ὀδυῖας μέλπω μέλῳ, & ξένῳ ὠδᾶς
Βωκολικᾶς, αἰλλ' ἦντ' ἐδιδάξας σέο μαθήτας,
Κλαρονόμως μῶσας τᾶς Δωρίδ' ἄμμε γεραίρων.

*Inter Syracusanos Theocritus. Verum ego tibi
Ausonici mæroris carmen cano, non alienus
a cantione*

*Bucolicâ, quam docuisti tuos discipulos,
Hæredes Musæ Doricæ nos eo honore afficiens.*

Post hos autem de Virgilio, vel tyronibus notum, quod omnia ferè in Eclogis & Bucolicis suis ex Theocrito transtulit, potius quàm imitatus est, licet Doricam dictionem non potuerit imitari, quia nullæ in Linguâ Romanâ dialecti; licet felicior Spencerus noster, qui in Pastoralis suo Calendario, septentrionali nostrâ dialecto, æquè crassâ & latâ ac Dorica, usus est.

3. Non potest negari, quod non pauca ex hoc Cantico Salomonis ad verbum expressa, in Theocriti Idylliis, & Amatoriis inveniantur.

Nec hoc tantum verum de verbis quibusdam, aut epithetis, καλή, ἀγαπητή, ἔρωτες, & ejusmodi, quæ æquè ac ζῶη, & ψυχὴ in talibus operibus in omnibus forsân Linguis usurpantur. Eadem enim observatio valet de integris sententiis, imaginibus, coloribus, &c. quæ a Cantico hoc Solomonis in Theocriti Bucolica disertè transferri videntur. Non dico personas tantum, ut Sponsum, & Sponsam, & eorum Matres, Paranympas, virginum Choros, vel ad numerum sexagenarium, Caprarios, Pastores, & eorum tabernacula, quin & etiam Scenas ipsas variegatas, & earum decora. Arbores, Montes, Fontes, Convalles, Rivos, Hortos amœnos, frugiferos, aromatiferos, umbrosas Sylvas, cum agrestibus frugibus, floribus, avibus, quadrupedibus, Vineas & earum ordines, Myrteta, & ejusmodi Poetica, & amatoria, quæ in utrisque planè eadem occurrunt, sed quæ prosequi longum fuerit, ut conferenti facile patebit; quapropter exiguum tantum spicilegium ex illis dabimus, sequentes Idylliorum ordinem.

Primo autem in loco, si aquæ vivæ a rupibus distillantes in Cantico Salomonis depinguntur, Cantic. iv. 15. "O fons hor-
torum! putee aquarum viventium, &
fluentia supra quàm Libani!" Vide simi-
lia in primo Idyllio, quod inscribitur Thy-
fis, seu Cantio in his verbis.

Ἀδὶον ὦ ποιμᾶν, &c.

*Dulcius, O pastor, tuum carmen est quàm ef-
fusa, quæ de rupe ex alto defluit unda. (fusa*

Secundo, Cantic. ii. 15. legimus, "Ca-
pite nobis vulpes parvulas, quæ demo-
liuntur vineas; nam vineis nostris sunt
uvæ teneræ." Idem sæpius quàm semel
in Theocrito tangitur, primo licet de ma-
turis uvis, in eodem Idyllio. ὧ 48, 49.

Δύ ἀλώπεκες, αἱ μὲν ἀν' ὄρχως
Φοιτῇ σινομήναι τὰν τρώξιμον

*Duæ Vulpes, altera per ordines vitium
Incedit lædens maturas uvas*

De locustarum autem in vites etiam tene-
ras injuriâ, ita loquitur, Idyll. V. ὧ 109.

Μὴ μὲν λωβάσῃδε τὰς ἀμπέλους, ἐντὶ τῷ ἄβαι.
Ne meas lædatis vites, sunt enim teneræ.

Postea autem, nempe ὧ 111, 112. ite-
rum de vulpibus,

Μισέω τὰς δασυκέρκους ἀλώπεκας, &c.

*Odi densarum caudarum vulpes, quæ vites
Miconis
Semper venientes ad vesperam comedunt.*

Tertio, Feræ sævissimæ in Salomo-
nis Pastoralis nominantur, cap. iv. "Veni
de cubilibus leonum, de montibus par-
dorum." Ita Idyll. eodem mentionem
cacuminis, ut hîc cacuminis Libani, le-
gimus, ὧ 71, 72, thoes, lupos, leones, &
ὧ 115, etiam eorum μάνδρας.

Ὡ λύκοι, ὦ θῶες, ὦ ἀν' ὄρεα φωλαίδες ἄρκετοι

O lupi, O thoes, O in lustris degentes urfi.

Et hæc ex primo Idyllio.

Veniemus ad secundum, nempe Phar-
maceutria.

Quarto, Quærit Sponsa de Sponso,
cap. i. ὧ 7. "Indica mihi, quem diligit
anima mea, ubi pascas." De vigilibus
autem cap. iii. ὧ 3. "Num quem dili-
git anima mea vidistis." & cap. v. ὧ 8.
"Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis
dilectum meum, ut nuncietis," &c. Nec
multum absimilis cogitatio ista in Phar-
maceut. ὧ 88.

Φερίεό μὲν τ' ἔρωθ' ὅθεν ἵκετο

Dic amorem meum, unde venerit.

Quinto, Cantic. v. "Sponsæ describit
dilectum suum ante fores stantem pes-
fulo occlusas, & introitum quærentem;
ita Theocritus, ὧ 127.

Ἐὶ δ' ἄλλα μ' ὠθέετε, καὶ αἱ θύραι ἔχουτο μοχλῶ.

*Sin alias repulissetis me, fores pessulo oc-
clusæ fuissent.*

Sextus Parallelismus, isque insignis, pe-
tendus est a cap. viii. ὧ 6, 7. "Fortis
est, ut mors, amor; prunæ ignis cum
vehementi flammâ;" Cui respondent,
quæ in eodem Pharmaceutriâ, ὧ 133, 134.

Ἐρως δ' ἄρα, καὶ Λιπαράς
Πολλάκις Ἀφαιΐσιο σέλας φλογερώτερον αἰθεῖ.

*Nam Amor Liparæo
Sæpè Volcano ardentioris flammam incen-
dere solet.*

Atque iterum in Thalydis, ὧ 56.

Θερμὸς γὰρ ἔρως ἀντὶ με καταίθει.

Ardens enim Amor ejus me urit.

Et ὧ 102. Sed plenius, & disertius illa
cap. viii. ὧ 6, 7. "Prunæ amoris, prunæ
ignis; aquæ multæ non potuerunt ex-
tinguere amorem, nec fluctus obruere;"
ita in Musæi Leandro imitata invenimus,
ὧ 245, &c.

Δαίνῃ Ἐρως, καὶ πόντῳ ἀμείλιχῳ, ἀλλὰ
θαλάσσης

Ἐστὶν ὕδωρ, τὸ δ' Ἐρωτῷ ἐμὲ φλέγει ἐνδόμου-
χον πῦρ.

Λάξω πῦρ, κραδίη, μὴ δαίδη νήχυτον ὕδωρ.

*Gravis amor, sed pontus implacabilis, sed maris
Est aqua; verum amoris me urit intestinus
ignis.*

Assume ignem, cor, ne time effusam aquam.

Septimo, In tertio etiam Idyllio, non-
nulla forsan reperiemus. Ut nihil dicamus
de capris super montem pastis; in Cantico
fit sæpè mentio de pomis, cujus odore lan-
guens Sponsa refocillatur. Ita cap. ii. 5.
"Confortate me malis, quia amore lan-
gueo;" ut Sponsus ad eum, "Odor oris
tui sicut malorum," cap. vii. 8. Sæpius
autem fructus ille deliciosus in Idylliis lau-
datur, sicut donum gratissimum inter a-
mantes; sic in Amaryllide, ὧ 10.

Ἦνι δὲ τοὶ δέκα μάλα φέρω

Ecce tibi decem poma affero.

Sic ὧ 40 & 41.

Ἴππομῆνης ἔκα δὴ τὰν παρθένον, &c.

*Hippomenes, cum jam virginem vellet du-
cere uxorem,*

Poma in manibus capiens cursum perfecit.

Octavo, In Canticis invenio " & aquas
gelidas

"gelidas," & "aves garrientes." De prioribus egimus; restant Aves in Salomone; turtures iterum atque iterum, sive palumbes; neque enim hæ poeticæ personæ mutæ inducuntur; ita enim in descriptione Veris antea laudata, cap. ii. 12. "Tempus cantus avium venit, vox turturis audita est in terrâ nostrâ."

Sed quoties hæc in Theocrito occurrunt? Idyll. V. § 48.

— τὰ δ' ὅτι δένδρῳ

Ὅρνιθες λαλαγεῦντι —

In Arbore autem — Aves garriunt.

Vid. & Idyll. VII. § 141.

Ἀείδον κέρυδοι, καὶ ἀκωνίδιδες, ἔσενε τρυγῶν

Canebant cassitæ, & cardueles, gemebat turtur.

Nono, Sponsus a cincinnis laudatur, Sponsæ a comis. De primo cap. i. 11. "Cincinnati ejus crispi, seu densi, & nigri, ut corvus." Alterum cap. vii. 5. "Caput tuum ut Carmelus, coma capitis tui sicut purpura regis, vineta canalibus;" ad pedes nempe Carmeli, ubi purpuræ nascebantur.

Et cap. vi. 5. "Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad;" ut cap. iv. 1. Capilli autem caprarum in istis locis, splendentes, crispi, pulchri, molles sicut serica, rubri, vel aurei.

Ita Cratidas pastor in Theocrito describitur, ejusd. Id. § 91.

— λιπαρὰ δὲ παρ' ἀνχένα σείει ἔθειρα

Pulchra verò ad ejus cervicem quatitur coma.

Et in Bubulco, § 23.

Χαῖται δ' οἷα σέλιννα παρὶ κροτάφοισι κέχυτο.

Capilli autem, velut Apium, circa tempora fusi erant.

De Sponso autem Cantic. cap. v. "Caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctis;" nec multo aliter in Musæi Leandro ad sponsam appellente, § 262.

Ἀφροκόμης ῥαθαμίγλας ἐπὶ σάζοντα θαλάσσης.
Spumeas ex capillis guttas adhuc stillantem maris.

Decimo, Cap. ii. 8, 9. "Dilectus meus venit saliens in montibus, transfiliens colles, similis est capræ, hinnuloque cervorum." Eadem autem figurâ Theocritus utitur in Bucoliastis, Idyll. VIII. juxta fin.

— ἀνήλατο, καὶ πλατάγησε

Ναήσας ἔτως ὅτι μητέρα νεβρὸς ἄλοιτο.

— saltavit, & plausum dedit,

Quia vicit, sicut in matrem binnulus saltare solet.

Undecimo, Cap. i. 5. Sponsa de seipsâ, "Ego nigra sum, sed decora, ut tentoria Kedar." &c. Annon ad hunc ipsum locum Theocritus respexit, in Messioribus in descriptione Bombycæ, § 26, &c.

Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραυ καλέοντί τοι πάντες.

Ἰγνάν, ἀλιόκαυσον —

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἔντι, —

Bombyce gratiosa, Syram vocant te omnes,

Gracilem, sole-toſtam: —

Et viola nigra est, —

Duodecimo, In Cantic. Sponsi & Sponsæ os laudatur, Sponsi autem melli comparatur. De Sponso, cap. v. 16. "Os illius suavissimum, & totus desiderabilis."

Ita Daphnidis ubi supra, § 82.

Ἀδύ τι τὸ στόμα τοι, καὶ ἐφίμερ', ὦ Δάφνι, φωνά.

Dulce valdè os tibi, & desiderabilis, O Daphni, vox.

De Sponsa autem, "Favus distillans labia tua, Sponsa; mel, & lac sub linguâ tuâ."

Ita sequitur, ubi supra in Theocrito, post Ἀδύ τὸ στόμα τοι, —

Κρέσσον μελπομένῳ τὸ ἀκρόμερον ἢ μέλι λείχειν.

Præstat modulantem te audire quàm mel lingere.

Decimo tertio, Nec in ipso Cyclope parallelismi nonnulli deesse videntur, cupressos enim, vineas, ut & aquas e nive Libani descendentes (ut antea) in Salomone ubique legimus: Ita Theocritus, Cyclopis, § 45, &c.

— ἐντὶ ῥαδινὰὶ κυπάρισσοι,

— ἐντ' ἀμπέλ' αἱ γλυκύκαρποι.

Ἐντὶ ψυχρὸν ὕδωρ, τὸ μοι αἱ πολυδένδρεσσιν Αἴτνῃ
Λευκάς ἐκ χιόνος, ποτὸν ἀμβρόσιον, προίητι.

— sunt procæræ cupressi,

— est vinea dulces racemos ferens:

Est gelida aqua, quam mihi nemorosa Ætna Candidâ ex nive, potum divinum, demittit.

Decimo quarto, Sponsa etiam laudatur a candore dentium, atque etiam, ni fallor, ab æqualitate, cap. vi. 6. "Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro omnes gemellis fœtibus." Candidi enim dentes decori & pulchri semper reputati.

Unde, quod mireris, Polyphemus ipse ob candorem dentium seipsum laudat, § 34, &c.

Καὶ γὰρ θῆν' ἐδ' εἶδ' ἔχω κακόν, ὥς με λέγοντι.

Ἡ γὰρ πρὶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον (ἦς δὲ γαλαῖνα)

Καὶ καλὰ μὲν τὰ γένηα, καλὰ δ' ἐμὴν αἱ μῖα
κώρα,

(Ὡς παρ' ἐμὴν κέκερται) κατεφαίνετο τῶν δὲ τ' ὀδόντων

Λυκοτέρων αὐγὰν Παρίας ὑπέφαινε λίθοιο.

Neque

Neque enim admodum turpem formam habeo, ut de me dicunt.

Certe enim nuper in mare inspieiebam: (erat autem tranquillitas)

Et pulchra quidem barba, pulchra autem mihi unica pupilla

(Ut meum fert iudicium) videbatur: dentium autem

Candidiorem nitorem Pario referebat marmore.

Fateor hanc comparisonem non esse, ut aiunt, quadrupedalem; sed satis, quod utrumque membrum in candore dentium congruat.

Decimo quinto, Per totum ferè hoc Canticum omne genus aromatum legimus, ut cap. iv. 13, 14. cyprum, seu camphoram, nardum, calamum, cinnamomum, myrrham, cum omnibus unguentis; ut Sponsa de Sponso, init. cap. i. "Trahe me, post te curremus, in odorem unguentorum tuorum." Deus enim unxit eum oleo lætitiæ, & omnia vestimenta ejus redolebant myrrham, stactem, casiam, Psal. xlv. 7, 8.

Neque horum oblitus est, Theocr. in Arfinoes Pompâ, § 114.

— Συρίω ᾧ μύρω χύσει ἀλάβαστρο;

— Syrio Unguento plena aurea alabastra.

Ut Virg.

— Assyrium vulgo nascetur amomum.

Decimosexto, Solomonis Φορεῖον, seu ferculum, i. e. mobile, geniale, regale, triumphale lectum, seu lectica, nempe gestatoria, in quâ, ut eruditi asserunt, vel Sponsi nuptiali pompâ circumferebantur, vel Sponsa in Sponsi domum: Currus iste triumphalis, a Salomone factus magnificè satis describitur cap. iii. 9, 10. "Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani: Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum media charitate constravit propter filias Jerusalem. Egredimini, & videte, Filie Sion, Regem Salomonem in Diademate, quo coronavit illum mater sua, in die desponsationis suæ, & in die lætitiæ cordis ejus."

Quàm minuta, & comparatione factâ despicabilia, quæ de Arfinoes curru, sive lecticâ Theocritus refert! Aliquid tamen hinc desumpsisse videtur, & in Arfinoes ferculum cooptasse, aurum nempe, purpureas tapetes, amores, in Syracusiis, § 120, &c.

— — — — — ὑπερπυτῶνται Ἐρωτες,

— — — — — ὡ χρυσός — — — — —

Πορφύρεοι ᾧ τάπητες ἄνω μολακώτεροι ὕπνω.

— — — — — Parvuli supervolant Cupidines

— — — — — O aurum!

Purpurei autem tapetes in superiori parte, molliores somno.

Decimo septimo, Multo autem plurima in Epithalamio Helenæ Idyll. XVIII. videntur, ex Salomonis Cantico desumpta, & planè illis gemina. Vid. Cant. vii. 7. ubi de Sponsâ dicitur, "Statura tua affimulata est palmæ;" Ita Helena ob proceritatem laudat, § 29, 30.

Πίερα, μεγάλα· αἱ ἀνέδραμεν ὄγμῳ ἀράρα,
Ἡ κάπῳ κυπάριστος; —

Ampla, procera. Qualis exurgit sulcus in arvis,

Aut in horto cupressus, —

Decimo octavo, Altera comparatio in Salomone, quæ Semi-Criticis mirum in modum suggillatur, est illa, i. 9. "Affimulavi te, Amica mea, equitatu meo (seu equæ meæ) in Pharaonis curribus." Ubi Ægyptii equi, præcipuè curules, magnopere laudantur; Theocrito autem placuit Helenam formosam cum Thessalico equo potius componere, ubi supra.

— Qualis exurgit sulcus in arvis,

Aut in horto cupressus, aut in curru Thessalus equus:

Sic & rosei coloris Helena Lacedæmoni ornamento est.

Decimo nono, Hoc modo Sponsam in Cantic. describit, vi. 8, 9, 10. & iv. 7. "Sexaginta sunt Reginæ, &c. Et adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea, tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. — Quæ progreditur, quasi aurora confurgens." Omnia autem hæc ferè ad verbum legimus; Epithalamii Theocr. § 24, &c.

Τετράκισ ἐξήκοντα κόραι, θῆλυς νεολαία·
Τᾶν ὅδ' ἂν τις ἄμωμῳ, ἐπέειχ' Ἑλένα παρυσωθή.

Ἄως ἀντέλλουσα καλὸν δίδεικε πρόσωπον.

Quater sexaginta puellæ, fæminea juventus:
Ex his tamen nulla vitio caret, cum conferatur cum Helena.

Ut aurora exoriens decoram ostendit faciem,

Sequitur vi. 10. "Pulchra, ut Luna;" ita Hero in Musæo, § 57.

Οἱά τε λουκοπάρῃ ἐπαντέλλουσα σελήνη.

Qualis alba-genas oriens Luna.

Vigesimo, Et ultimo loco, videatur Theocritus τὰ πάθη, vel ex Salomonis Cantico transtulisse, vel illum imitatum esse.

Hæc πάθη in amore, præsertim inter orientales, præcipuè autem inter heroas, (& omnes qui amant, heroas se esse somniant)

mant) sunt intense fervida, & ferè ignea; quorum Spicilegium quoddam supra dedimus ex Cantico Canticorum, quæ non libeat repetere; sed loca tantum indicabimus, ubi antea memorantur, & eadem, aut iis similia ex Theocrito proferemus.

Cantic. viii. 6, 7. Amor igni vehementi comparatur; ita in Theocrito, ut antea vidimus, pulcherrimâ similitudine Liparæo igni.

Cap. iv. 9. "Vulnerasti, (rapuisti) cor meum;" & cap. viii. "Oculi tui alienarunt me, vel mihi mentem abripiunt." Quibus non malè respondent ista Theocriti in Pharmaceutriâ, § 82.

Χ'ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνω, ὡς μὲν πρὸ θυμὸς ἰάφθη.
Ut vidi, ut insanivi, ut animus mihi malè affectus est.

Atque iterum in Caprario, § 42.

Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βάθυν ἄλλετ' ἔρωτα.

Ut vidit, ut insanivit, ut in altum incidit amorem.

Ita in Cyclope, § 72.

——— πᾶ τὰς φρένας ὀκπεπότασαι;

——— Quò tibi mens avolavit?

Iterum in Caprario, § 47.

——— Ὡδωμις θπὶ πλέον ἄγαγε λύσας;

——— Adonis in magnam adegit rabiem.

Notandum tamen est, quod nihil æquè ardens in Theocrito, aut Bione reperitur, ac in Salomonis Cantico, Sponsæ languor, atque ejus planè deliquium.

Licet enim & in Græcis, & Latinis Bucolicis introducantur amantes, vel morientes, vel sese morituros simulantes, ut Caprarius in Comaste, § 9.

——— Ἀπάγχαθαί με ποιησῆς.

——— Ut me suspendam, efficies.

Quæ Virgilius ferè ad verbum reddidit, sed aliquanto decentius, in Eclogâ secundâ juxta initium,

——— Mori me denique cogis.

Hæc tamen omnia ex desperatione proveniunt, non verò ut in Cantico nostro ex amoris paroxysmo: Et hæc de Theocriti, & aliorum Pastoritio & Amatorio Carmine.

Fatemur eorum amores maximâ ex parte non adeò sanctos & castos fuisse; certè in caprariis haud expectandos: & utinam Virgilio ipsius fuerint excipiendi; at Spenceri, si bene meminimus, omnino ab his maculis immunes. Sed disquisitio hæc est de amore in genere, sicut est pas-

sio, ab objecto diversificato, & ab inde benè vel malè audiente; aliquando autem de sancto, utpote conjugali, amore hi Poetæ tractant, ut in Menelai Epithalamio, &c. Neque quis castè amans vel ante, vel post nuptias patienter ferret indecora & blasphema verba in hunc vitæ salem, societatis vinculum, & heroum parentem, impunè effutiri, sed cum Miltono nostro vel contra Angelum ipsum, illum defenderet; qui optimè dicit, Lib. VIII. § 598, 599.

— Higher of the genial Bed by far,
And with mysterious Reverence I deem.

Nec fanè immeritò, cum ex Raphaelæ antea discimus,

——— Love is the Scale
By which to heav'nly Love thou may'st ascend.

Neque fanè hæc gratis dicta, cum vel ex sacris oraculis erudimur, quod, "Honorable est connubium in omnibus, & thorus immaculatus." Heb. xiii. 4. Vix ergo satis mirari possumus, quod quis, qui Ecclesiæ Anglicanæ theologum se professus est, maritus ipse, & liberorum pater; qui tot viros & foeminas connubio sancto ac stabili junxit, ac toties ista solennia verba in formâ matrimonii legerit, "O Deus, qui consecrasti statum matrimonialem in tale sublime mysterium, ut in eo ostenderetur & repræsentaretur connubium spirituale, & unitas inter Christum & Ecclesiam ejus;" adeò incautè, & crudè, ut non dicamus improbè, de Salomonis amore conjugali, ut multi intelligunt, quæ in Cantico ejus excellentissimo memorantur, sententiam adeò inconsultam ferret. Nempe quod "Salomon hæc scripsit in proVectiori ætate, cum effusus luxuriâ, & mancipatus voluptatibus fuit." Quænam autem luxuria fuerit unam solam conjugem habere? Non enim legimus plures primo habuisse; 600 enim reginas, & 800 concubinas æquè fas est de Pharaonis intelligere, ac Salomonis; imò dicitur de Salomone quod "amavit Dominum" postquam duxit Pharaonis filiam, 1 Reg. iii. 3. Cum longè post dicitur multiplicasse equos & currus; nec magis luxuriam innuit, quod currum habuit nuptialem pro seipso & Sponsâ, ut legimus, ubi supra, cap. iii. 9. neque de pluribus ibi legimus. Ita autem sæpius usu venerit tetrici & cynici ingenii viris, qui rigido supercilio omnes humanos affectus damnant, licet innocentes, licet laudabiles. Non ità divinæ sapientiæ visum fuerit, quæ hos motus & affectus ob grandes & se dignas rationes in ipsa stamina humani corporis & mentis intexuit, cum benè noverit amorem mutuum maximè communem & fortissimam esse hu-

manæ mentis passionem, & ubi rectè dirigitur, magnorum conatuum & præclarorum facinorum esse stimulum; unde potuit dignari opificio suo sese adeò accommodare, ut in S. S. coloribus & imaginibus inde deductis sæpè utatur quò ab humanis affectibus, honestis licèt ac puris, ad coelestem ac divinum amorem, creaturam suam, sibi adeò dilectam manu-duceret.

Verùm enim ex his omnibus, nullo modo insinuare velimus eorum sententiæ nos favere, qui Salomonis Canticum, vel omnino amatorium fuisse, in ejus nuptiis cum Pharaonis filiâ, & nihil altius spirare existimant; imò neque quod literalis sensus hujus Cantici is fuerit, & mystico solum sensu de Christo & Ecclesiâ sit intelligendum. Sed hæc sunt accuratiùs ventilanda.

Prima sententia est hoc Canticum merè amatorium fuisse, idque humanum, non autem a Spiritu Sancto inspiratum, quæ paucis, quod scio, nescio an ullis, nisi apertis infidelibus, excepto Whistono nostro, in hoc sæculo arridet; illius autem vel sagacitati vel temeritati ita visum est, & in suæ opinionis patrocinium, loco argumentorum, nonnulla Sophismata producit.

Minuta fateor plurima, & nullius momenti affert; palmarium autem ejus argumentum in isto tractatulo ita se habet. "Quando Salomon Cantica composuit, multas mulieres amavit, ut patet ex vi. 8, 9. ubi sexaginta reginæ, & octoginta concubinæ numerantur, propter quod ejus præcipua conjux^f zelotypa facta, plurimùmangebatur, quia amor ejus inter tot uxores, & concubinas divisus fuerit;" unde commentatores appellat an Solomon in hac ejus vitæ dissolutæ parte, quando Cantica scripsit, Dei Spiritus auxilium habere potuit; addit quod nunquam existimatus est in numero genuinorum prophetarum; & quis ergo putet, quòd de Messia ac ejus Ecclesiâ vaticinatus est, & quando in Idololatriâ, & sensualibus voluptatibus ita totus immerfus fuit?

Primò enim dicit, quòd Salomon nunquam numeratur inter Prophetas, quia (scil.) a Judæis inter Hagiographos Canticum numeratur. Respondemus cum Carpovio erudito, quòd licèt propheticum munus ex professio non sustinuerit, sed cursum vitæ omnino differentem secutus, inspiratione tamen divinâ atque inde prophetico munere proculdubio imbutus fuerit, unde tres ejus libri, non parva pars sacrarum Scripturarum, in canonem sem-

per inclusi fuerint. Imò non tantum in canonem a Judæis hic liber receptus fuit, sed etiam summè veneratus. Ita de eo Midras, in Mercero, "De Ecclesiaste quidem inter sapientes controversum esse, de hoc autem Libro nunquam, quòd manus non coinquinet, nec profanus sit."

Unde cæteros Scripturæ locos sanctos esse notant, hunc verò esse sanctitatem sanctitatum; & legi noluerunt, nisi ab illis, qui ad triginta annos nati, ut neque initium Genesew, & Ezek. init. & fin. An quòd canonicis esse Scripturis non crederent? Longè aliter, nempe quòd profunda mysteria continerent.

De reginis & concubinis antea vidimus; nec allbi constat, Salomonem plures uxores, quàm Pharaonis filiam tunc habuisse; ut certè tempus fuit, quando unam tantum habuit, ut disertè affirmat, cap. vi. 9. "Una est columba mea, immaculata mea una est matris suæ." Suppositione quòd aliis regibus gynacea fuerint. Imò postea, multos plures accepit, magnò licèt suo damno, sed ut videtur longè postea; nam septennium insumpsit in templo ædificando, & tredecim annos in domo suâ, & tamen postea, "apparuit illi Dominus secundo," & dixit, "Exaudi divi orationem tuam," 1 Reg. ix. 3. Cum proculdubio adhuc fuerit *Jedidiah*, seu Deo dilectus.

Tunc etiam, imò longè antea, ante legationem ad Hiram, atque ipsam præparationem ad templum ædificandum, dicitur "locutum esse tria millia parabolarum, & quod Cantica ejus fuerint quinque & mille." 1 Reg. iv. 32. Ergo valde probabile est Proverbia sua, quorum *Ἐκλογὴ* nobis asservatur, in libro ita dicto, composita & scripta fuisse ante ejus lapsum, sed Ecclesiastes post eum, quia in hoc loco non memoratur; eodem autem tempore, in flore nempe & vigore juventutis ejus, cum ad Poesin scribendam aptiores homines, Cantica sua scripsisse: Et mirum fuit, si præcipuum eorum & excellentissimum, Canticum nempe Canticorum κατ' ἐξοχὴν dictum, a quinque & mille aliis excluderetur: & quòd magis est, sapientia ejus adhuc vigeat; scriptum enim est, "Veniebant de cunctis populis ad audientiam sapientiam Salomonis, & ab universis regibus terræ, quia audiebant sapientiam ejus, inter quos post viginti tandem annos, regina Sabæ," 2 Reg. iv. ult. & x. 1.

Ex quibus facillè respondetur ad hunc adversarium Salomonis, qui supponit eum hoc Canticum scripsisse post ejusdem lapsum.

^f Mohommedanis Sultana Regina.

Quod verò ille addit de zelotypiâ Solomonis uxoris primariæ, responsum facile ac decretorium accipiat, ex observatione criticâ Reverendi Carpzovii, p. 205. Ineruditè, inquit, hanc zelotypiam Whistonus sponsæ ascribit; patet enim ex masculinis suffixis לִבְכָּךְ, & זֶרְוֶנְךָ (illi Lebacho, & Zeroacho, sed nobis Libbeca, & Zerogneca) & a toto contextu hujus colloquii, quod hæc sunt potius verba Sponsæ, extollentis ardentem amorem & ferventem zelotypiam cœlestis Sponsi sui, ut Deus ipse; dictus est Deus zelotypus. Ergo Sponsa hic loquitur de amore illo sancto & zelante, qui potest dici שְׁלֹתָבַת יְהוָה Shalthabat Jah, "Flamma Domini;" ut in fine versûs. Unde patet, nomen Dei non deesse in hoc libro; licet certe desit in Negillah, Esther: Et quis tamen negat, eum esse canonicum?

In idem argumentum idem impurum os audet affirmare in Supplemento ad tentamen suum, quod, "totus hic liber certe refertus est ab initio ad finem stultitiâ, vanitate, & licentiâ, seu dissolutione," atque alio loco, quod "pudet eum (O viri modestiam!) epitomen dare immodestiarum, & turpium locutionum, quæ in hoc libro frequenter occurrunt. Unde optat, quod hoc poema ab omnibus bibliis nostris auferretur, ne vel Judæis, vel Christianis plus damni inferret, nec ansam amplius daret Scepticis, & infidelibus contra alios S. S. locos, & cum poetâ concludit.

— *Pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.*

Hæc ipse Whistonus, quibus repono; si amor Christi Goelis mei & ἔρωτός μου ἐσαυτοῦ, opprobria sint, O si! opprobria exprobrantium illum caderent super me! Beatum enim Mosen duco, "Qui majores divitias æstimavit thesauris Ægyptiorum improprium Christi." Heb. xi. 26. Ad blasphemias autem adversarii voces hæc sunt figillatim dicenda: Primo quod non est unum impurum verbum in toto hoc Cantico; & adversarium provocamus vel unum tale ex viii. hic Capitibus producere; sed castum, & conjugalem amorem, vel in cortice ubique spirat: Licet, fatemur, nonnulla adeo simplicibus & naturalibus coloribus sint expressa, ut Metaphoræ in illis lateant, quæ ad divinum & spirituales amorem mentem elevent, ut totum nonnulli putent esse tantum allegoricum.

Neque tamen diffitemur, quod nonnullæ Phrasæ & Locutiones hic occurrunt, quæ Metaphorâ seu Allegoriâ egere

videntur. Unde forsitan in Sponsi Descriptione, quædam sunt primo intuitu non facilia intellectu, quæ tamen maximâ ex parte commodiorem explicationem admittunt. Ad sponsam primo veniamus, ubi Salomon est facile defendendus, ut in cap. v. 14. "Venter ejus sicut vas eburneum; candidum, obtectum sapphiris;" Nullo autem modo necesse est hæc de ventre nudo intelligere, magis quàm illa de eodem Sponso. Psal. xlv. 3. "Accingere gladium tuum super femur tuum." Ni dicamus omnes sexaginta fortes viros, qui lectulum Solomonis ambierunt, fuisse omnino nudos; cum ita describuntur Cantic. iii. 8. "Omnes tenentes gladios, uniuscujusque ensis super femur suum." Per ventrem ergo hic intelligemus cum Sanctio & Aben-ezra ornamentum aliquod corporis, cingulum lumborum, five zonam, vel potius ventrale quid: Illam nempe partem thoracis, aut tunicæ, quæ ventri imminet, & sapphiris ornata fuerat.

Eodem autem filo ducto, non vereamur, quin Sponsam ipsam haud majore negotio æquè feliciter ac perspicuè defendamus.

Difficillimus, fatemur, est iste locus vii. 1. "Juncturæ femorum tuorum, sic ut monilia," per quod Sanctius intelligit femorum indumentum, vestem quandam astrictiorem, femoralem, & per eorum juncturas, fibulas, & partem illam vestis polymitæ, quæ femora directè velat. Fibulæ verò vocantur juncturæ, seu extremo vestium ore fibulis astrictæ, ut Æneid. 12. "Laterum juncturas fibula mordet." Adde quod Chali, quæ hic sequitur, est in Bocharto apud Arabes mundus muliebris.

De ventre idem dicendum est, ac de Sponsâ.

Postremo autem umbilicus tantum restat, ac eadem responsio valet, ac in duobus aliis; ut Sanctius iterum in locum. "Puto sermonem hic esse figuratum, & cum feminum, umbilici, ventris, mentio fit, de cultu aliquo externo agi." Per umbilicum autem idem Sanctius intelligit pretiosum quendam lapidem (vel auream laminam) sit vocatum, qui illam vestis partem ornabat, quæ umbilico imminet, vel quia formam habebat umbilici; nec multum differt Menochius, qui hic intelligit "Monile quod de collo suspensum ad umbilicum descendit, & regionem illam & decorat.

Et hæc de descriptione Sponsi & Sponsæ, & locutionibus illis quæ impuris auribus ac oculis maximè obnoxie. Sin verò hæc sit interpretatio genuina, ut certè ex

8 Puto כֶּחָן esse, quicquid id fuerat, Exod. xxxv. 22, & alibi.

aliis locis & phrasibus in hoc ipso Cantico confirmatur, quid impuri, quid impudici in ullâ harum imaginum, vel obliqui Whistoni oculi possent explorare?

Ne verbum autem dicit de pluribus, & in Levitico, & in Deuteronomio disertè, & sine figurâ expressis, aut de illis in Hoseâ, multo autem magis in Ezekiele, licet in ambobus metaphoricè; quæ, si literalis sensu sumantur, aures modestas & læderent & vulnerarent. An hinc verò concludet, nec Leviticum, nec Deuteronomium, nec Ezekielem, nec Hoseam, divino afflatu esse scriptos, at propter has fuitiles & ficulneas rationes ex numero Canoniarum Scripturarum oblitterandas?

Interea autem si absque partium studio & sui ipsius admiratione Canticum hoc cum imaginibus & loquendi schematibus in aliis locis ingenuè conferret; spes est, ut ad meliorem tandem mentem aliquando rediret. Ulterius autem urget contra auctoritatem & divinam inspirationem hujus sacrosanctæ partis Scripturæ, quod nihil inde ex sequentibus V. T. scriptoribus, vel Novi aut a Christo aut ab Apostolis ejus citatur, aut illis alluditur; quin nec in Constitutionibus, illi Apostolicis, & omni Novo Testamento æqualibus habitis. In quibus non adeò hominis frontem, ac ingenuitatem desideramus. Nam si allusiones frequentes in his omnibus, ad hunc librum, si eadem planè res, ac locutiones, ac schemata, in nonnullis autem ipsa verba reperientur, satis certè superque est convincere aliquem, qui contra convictionem sese non obduravit.

5. Ut hæc non esse gratis dicta appareant, ipsissima verba & ipsos locos, in Veteri & in Novo Instrumento, & e suis etiam dilectis Constitutionibus afferemus, cum illis in Cantico Canticorum collata.

Primo, V. T. De Salomonis vineâ legimus Cantic. viii. 11. & sæpe alibi; "Solomon (qui *Jedidiah*, dilectus Domino) habuit vineam in Baalhamon;" An non huic vineæ alludit Esaiâ v. 1. "Cantabo dilecto meo Canticum patruelis mei circa vineam suam. Vineâ facta est dilecto meo in cornu filii olei." Ubi vox "*Jedid*," & ejus conjugata bis terque repetitur, quæ & nomen Salomonis, & Sponsi titulus; præsertim *Dodi*, τοῖς LXX 'Ἀδελφίδος; Cant. ult. & ult. quod Vulg. in Esaiâ rectè "Patruelis." Eadem autem allegoria in Ezekiele & alibi usurpatur, si non & ab ipso Salvatore, in N. T.

Secundo, In eodem Esaiâ conjugium Dei & Ecclesiæ suæ legimus, ut etiam, in tempus, Ecclesiæ, nempe Judaicæ desertionem, & postea revocationem. Esai. liv. 5, 6. "Factor tuus, maritus tuus, & redemptor tuus sanctus Israel;" Heb. *Goel*

tuus, 'Ἀδελφίδος, ut supra. "Ut mulierem derelictam vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentiâ abjectam." Ita nuptiæ Sponsi & Sponsæ per totum librum describuntur, ut desertio Sponsæ, cap. v. 6. & alibi. Ita Esaiâ lxii. 5. "Ut gaudebit Sponsus super Sponsâ, ita gaudebit super te Dominus." Res enim ita se habet. Fœdus Dei cum Israelitis in S. S. repræsentatur, ut fœdus matrimoniale, & idololatria Israelitarum, violatio hujus fœderis, unde Librum repudii illis dederit.

Hæ nuptiæ, & Psal. xlv. & in Cantico Canticorum describuntur; Sponsæ autem prævaricatio, & infidelitas in Esai. li. Jerem. iii. ferè per totum, Ezekiele, præsertim in Hoseâ, cap. ii. 2. "Judicate matrem vestram, quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus." Sed tandem maritus ejus, licet Deum zelotypum se ostendat, non tamen implacabilem, aut inexorabilem; sed iterum promittit eam seriò poenitentem ad se recepturum, ejusd. cap. v. 19, 20. "Et desponsabo te mihi in sempiternum; desponsabo, inquam, in judicio, justitiâ, & misericordiâ." Libellus enim repudii hic cassatur, ut non nemo hic benè notat, "& novum fœdus hic initur," hoc saltem fœdus per mediatorem factum, nempe Christum, mediatorem novi fœderis, de quo postea in Novo Instrumento. Si legat hæc candidus lector absque præjudicio, haud potest subscribere temerariæ prædicti auctoris sententiæ, "Quod nulli auctores V. T. unquam citârunt Canticum Salomonis, neque ullam allusionem ad illud fecerunt."

Neque felicior est in illis, quæ afferit de Christo & Apostolis ejus, quibus illa Domini nostri sunt referenda, Matth. ix. 15. "Nunquid possunt filii thalami lugere, (i. e. Sponsi amici, ut postea in S. Johanne) "quamdiu cum illis est Sponsus?"

Item illa S. Matt. xx. 2. "Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo," ut cap. xxv. Paranympias etiam seu Sponsæ amicas legimus. "Simile erit regnum cœlorum decem virginibus quæ exierunt obviam Sponso & Sponsæ." (seq. Vulg.) Ubi Grotii ipsius hæc nota est; "alludit hæc parabola ad Psalm. xlv. & Canticum Canticorum.

Adde S. Baptistæ testimonium S. Johan. ii. 9. "Qui habet Sponsam Sponsus est. Amicus autem Sponsi, qui stat, & audit eum gaudio gaudet propter vocem Sponsi." Quis hic Sponsus nisi Christus, & quænam Sponsa, nisi ecclesia, & quibus alludit S. Baptista, nisi illis quæ in Salomonis Cantico legimus?

Audi

Audi etiam S. Paulum, secundum sapientiam illi concessam, 2 Corinth. xi. 2. Qui ut paranympus, vel potius pater hic loquitur; "Zelotypus sum super vos, Dei zelotypia; despondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo."

Vide etiam in nobili isto loco, Ephes. v. a 22 ad 37. præsertim, § 25, 26, 27, 31, 32. Locus, qui, si solus steterit, totam controversiam potuit dirimere; "Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam (ergo Christus Sponsus, Ecclesia Sponsa) & seipsum tradidit pro eâ, ut eam sanctificaret; ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata." Unde hæc, nisi ex Sponsâ in Cantico, cap. iv. 7. "Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te," sed pergit S. Apostolus, § 29. "Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut Christus ecclesiam." Quod castè adumbratur in illis Cant. ii. 6. "Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me."

Sed majora forsitan adhuc mysteria hic latent, § 31, 32. "Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in unam carnem," ut Psal. xlv. 10. "Obliviscere domum patris tui."

Sequitur, "Mysterium hoc est magnum, ego autem dico de Christo & Ecclesiâ;" ubi nota Whitbæi nostri ex Rabbini memoratu dignissima, utpote clavis totius hujus controversiæ; primò in paraphrasi, "Ita dictum erat ad productionem Evæ, quando in adjutorium factam Adamo illam dedit, quòd propter hoc relinquet," &c. ad versum autem 32. "Hoc est magnum mysterium, sed (quando ita id repræsentò) loquor (præcipuè de sensu mystico illius) de Christo & Ecclesiâ." Secundò in ejus annotatione in § 32. "Hoc quidem fuit mysterium, donec Apostolus hoc in loco Ephesianis illud revelavit, quod, ut dicit eruditus doctor Allix, primum connubium inter Adamum & Evam typus fuit illius inter Christum, & Ecclesiam;" & hic, inquit, "Apostolus sequitur Judæorum sententias; hi enim dicunt secundum *Voisin*, *Sod Adam hu Sod Messiah*;" Mysterium Adami est mysterium Christi; qui Sponsus est Ecclesiæ. Hi duo magni viri igitur Munsteri observationem confirmant, quod creatio Mulieris ab Homine costâ Judæis significat connubium hominis cœlestis, beati, vel Messiae cum Ecclesiâ: Unde Apostolus ipsa verba, quæ locutus est Adam de Evâ ejus Sponsâ, illis Christianis, qui sunt Christi Sponsa, applicat, dicens, "Mem-

"bra sumus corporis ejus, de carne ejus, & ossibus ejus."

Neque hæc Interpretatio ex Rabbinarum opinionibus, & Midrashim tantum pendet, sed ex ejusdem Apostoli auctoritate confirmatur in primâ ad Corinth. xv. Ubi de Adamo primo eodem ferè modo differitur. "Factus est primus homo Adam in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem. Primus homo de terrâ, terrenus: Secundus homo de cœlo, cœlestis." Ecce cœlestis homo, qui proculdubiò Christus noster; nec quis audeat dicere Apostolum Paulum, cujus scripta divinis scripturis a S. Petro annumerantur, aded hic Midrashare, ut a Judæis fabulis, contra quas Titum suum præmonet, cap. i. 14. & puto etiam Timotheum, sæpius quàm semel, aliquid mutuare; & si quid a præceptore suo Gamaliele didicit, pretiosum a vili, aut stramineis traditionibus separaret; neque enim nihil boni retinebant; nam aliter Christus auditores suos ad scribas, &c. quæ in Mosis cathedrâ sedebant, non misisset, qui Messiam tunc temporis præstolati sunt, & probè noverint, quod ex semine Davidis, & oppido Bethlehem fuerit oriundus.

Quis verò, qui Apocalypsin vel semel legerit, potest affirmare, quod in eâ S. Johannes, "nec citat Canticum Cantorum, nec ullam ad istum librum allusionem facit," quæ sunt ipsa Whistoni verba. Fatemur cum Carpzovio quòd Johannes expressis verbis librum Cantorum non laudat; at tamen in Apocalypsi. iii. 20, "Ecce sto ad ostium, & pulso; si quis audiret vocem meam, & aperiret mihi januam, intrabo ad illum," manifestè alludit ad illa Cantic. v. 2. ut vel ex margine Bibliorum nostrorum discimus, "Vox dilecti mei pulsanis, aperi mihi, Soror mea, Amica mea, &c." Sed quid dicat de illis, cap. xix. 7, 8, 9. ubi chorus grandis inducitur in his verbis erumpens. "Gaudeamus, & exulemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se; & datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti, & candido. Byssinum enim justificationes sanctorum. — Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt." Quin de novo Jerusalem, "Parata, sicut Sponsa ornata viro suo," xxi. 2. Quid denique de Sponsâ, xxii. 17. Qui dicit, "Veni ad aquas," nempe vitæ, ut Esai. lv. 1. Et quænam est ista Sponsa, nisi Ecclesia? Et quibus alludit sanctus Apostolus in hæc voce, nisi illis, qui sunt in Cantico? Ut sæpius Schemata mystica & prophetica in Daniele, &c. a V. T. in Apocalypsin transferuntur.

Post hæc, lector, desine mirari, quod licet in Constitutionibus suis, ipsissima verba hujus Cantici sæpius quàm semel occurrunt, quæ & ipse noverit, & transtulit, affirmat tamen, quod in illis non invenimus hoc Canticum vel semel laudatum; sed fidat lector propriis oculis, & vertat ad Whistoni editionem harum constitutionum, Lib. VI. Cap. xiii. pag. (illi) 343. De illis, qui sub amictu ovium vulpem celant, “οἱ γὰρ εἰσι πλάνοι, καὶ φθορεῖς, ἀλωπῆ-
“κων μελίδες, χαμαιζήλων ἀμπελώνων ἀφα-
“νισαί.” “Illi enim sunt deceptores, &
“corruptores, vulpium portiones, & hu-
“milium vinearum vastatores.” An non hæc sit allusio satis manifesta? Sed vide alteram, si possibile, adhuc disertiores § 18. pag. 348. “οἱ τὴν Ἐκκλησίαν Θεοῦ διαφθεί-
“ροντες, ὡς Ἀλώπικες μικροὶ Ἀμπελώναι.”
“Illi Ecclesiam Dei corrumpentes, sicut
“vulpes parvuli vineas;” unde nisi ex
Cantic. ii. 15. “Capite nobis vulpes par-
“vulas, quæ demoliantur vineas;” Qui-
bus nota una vel altera est adjungenda.

Prima, Quod licet in citatione prioris τῶν LXX versionem Constitutionum auctor secutus est; legit enim sicut illi “ἀφα-
“νίζοντας ἀμπελώνας;” in secundâ tamen Symmachi versionem sequitur, “διαφθεί-
“ροντες, ὡς Ἀλώπικες μικροὶ ἀμπελώναι.”
Unde plusquam probabile est versionem Symmachi eusam esse ante has Constitu-
tiones.

Secundâ, Ubi miserum subterfugium sibi quærit, quod “Clemens Apostolorum
“Amanuensis hæc potius accepit ab aliquo
“proverbiali phrasi, quàm ipso Salomonis
“Cantico.” Quare non idem addit de om-
nibus textibus in his libris citatis; præ-
sertim cum multi alii textus præcedunt,
& sequuntur; qui proculdubio ex sacris
oraculis transferuntur, nempe Pseudo-
Christi, Pseudo-Prophetæ, Pseudo-Apo-
stoli, deceptores, & corruptores, &c. S.
Matt. xiv. Imò & bis ibi occurrit ista si-
militudo, lupi “in amictu ovium,” quæ
quidem æquè videtur proverbium quoddam
referre, ac textus iste ex Canticis, & ta-
men ex Christi ipsius ore proculdubio pro-
nunciatus fuit.

Tertia, Est, quod ab hac futili subter-
fugio seipsum antea expressè præcludit.
Ad marginem enim posterioris loci in suâ
editione hæc addit, “vid. Cant. ii. 15.”
Postea idèd supponamus illum majore lu-
mine ac scientiâ præditum fuisse, cum
scil. contra totum librum Canticorum se
accingeret, eumque a sacro Canone peni-
tùs abdicârit.

Interea autem bene noverit, quod inter
venerabiles & sanctos libros, in Canone 85.
numerantur in his verbis Σολομῶν βίβ-
λία τέσσα, Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστής, καὶ Ἀσμα

“Ἀσμάτων.” “Salomonis tres Libri, Pro-
“verbia, Ecclesiastes, & Canticum Can-
“ticorum.” Neque nisi frivolas objectio-
nes secundum ipsius hypothesein contra
hanc auctoritatem adducere possit: Sin
autem hoc testimonium de Canticis sit in-
terpolatum, caveant sibi Constitutiones ipsæ,
quæ in eodem Canone libris sacris annu-
merantur, licet hoc ut argumentum ad
hominem tantum producimus, idque satis
validum.

Neque obliviscemur illius patheticae op-
tionis, “quod hoc poemation ab omnibus
“Bibliis nostris omnino expungeretur, ne
“vel Judæis, vel Christianis plus damni
“inferret; nec ansam amplius daret scep-
“ticis & infidelibus contra alios S. S. li-
“bros.”

Quibus respondemus bene illi fuisset, si
vel nunquam natus fuerit, vel maximum
scandalum toti ecclesiæ & mundo Chri-
stiano, multò magis autem scepticis &
infidelibus per scripta sua cruda & teme-
raria cum antiquis hæreticis non impe-
gisset; scandala, quæ si millennium bis
numeratum vixerit, haud potuit delere,
nam multo facilius est vulnerare, quàm
mederi. Interea tamen non est impossi-
bile ei, cui omnia sunt possibilia, bonum
ex malo educere, & antidotum nobilem
ex illius mortifero veneno; ut si qui malâ
mentè, & malo oculo hoc sacrosanctum
Canticum exploratum veniunt, gratiâ &
lumine divino ita captivi tenerentur, ut
inde illuminati, amorem divinum concipiant;
quod faxit, qui librum istum in
perpetuam ecclesiæ suæ consolationem ac
ædificationem in Salomonis mentem in-
spiravit!

6. Una autem aut altera disquisitio de
hoc Cantico restant, eæque haud ignobiles.
Primò, An epithalamium sit, morale tan-
tum & amatorium in Salomonis conju-
gium cum Pharaonis filiâ aut Shunamitâ
tantum compositum, nullo respectu ha-
bito ad altiora & spiritualia mysteria.

Secundò, An sensu literali hoc modo sit
intelligendum; sed sub his umbris lateat
sensus mysticus & spiritualis de Christo
& ejus Sponsâ.

Tertiò, An nihil hic omnino de Salo-
mone, ac ejus amoribus respicitur, sed to-
tum hoc Canticum de Amore Divino inter
Christum & Ecclesiam ejus sit intelli-
gendum.

In quibus omnibus, quæ antea dicta
sunt, lucem nobis haud exiguam scene-
rentur.

Ad primum, nonnulli sunt, nec nullius
nominis scriptores, qui istam opinionem
amplexi sunt, ad quam Grotius ipse nimis
propendere a nonnullis censetur; licet
certum sit, ut antea vidimus, mysticum
etiam

etiam sensum, aliquomodo eum hinc admittere. Ad eos, qui nihil hinc divini esse volunt, sed profanis omnia plena voluptatibus & verbis, atque imaginibus haud adeo puris & castis impleta, antea, ut speramus, responsum plenarium dedimus, de quibus censura ista Sanctii in Prolegom. non videtur nimis dura, aut severa. "Profanis, inquit, & impuris hoc Canticum aliquid olet lascivum & obscenum, qui ructant facile anhelitum foedum ex eo, quod ipsi antea conceperant." Imò & Grotius, qui literali sensui maxime favet, multo cautius & decentius hunc in modum se exprimit. "Nuptiarum ar- cana sub honestis verborum involucris hic latent. Ejus tamen sententia, ut in Polo nostro invenitur, ita est. "Hoc Canticum colloquium esse inter Salomonem, & filiam regis Ægypti, interloquentibus etiam choris duobus, tum juvenum, tum virginum, qui in proximis thalamo locis excubabant." Hæc, ni fallor, est summa eorum, quæ pro hoc primo sensu adducuntur, & quidem dubitari potest, an multæ objectiones, quæ vel ab eruditis & piis viris contra hunc sensum afferuntur, multum ponderis in se habent.

"Multa, inquit, hinc dicuntur, quæ illis neutiquam conveniunt; quæ de Sponso dicuntur non congruunt Salomoni, v. g. Quod & Rex erat, i. 4, 12. & Pastor, i. 7. Quod Frater Sponsæ suæ dicitur, v. 2. & viii. 1, 8. Quod ipsum Salomonem deprædicat, quod sit candidus & rubicundus & electus ex milibus, quod quis credet eum de se dixisse? Quod hic Salomon efficere dicitur acubitu suo, ut nardus Sponsæ odorem edat, i. 12. Quod pavementum currus stravit amore, iii. 10. Quod de Salomone loquitur in secundâ personâ, "Tu O Salomon!" viii. 12.

"Multa pariter de Sponsâ dicuntur, quæ tantæ reginæ neutiquam conveniunt, v. g. Quod facta sit custos vineæ, i. 6. & ovium, y. 8. Quod a vigilibus percutitur, &c. v. 7. Quod sit & filia principis, vii. 1. & vinitoris, i. 16. Quod sit terribilis, ut exercitus, &c. vi. 9. Quod nigra dicitur, sed formosa, &c. i. 5. Puchritudo Sponsæ attributa, si corporaliter sumatur, esset insignis deformitas, e. g. Quod habeat caput instar Carmeli, nasum instar turris, oculos instar piscinæ, dentes instar gregis ovium, &c. Quæ de uxore ejus dicta, monstrosa essent & ridicula."

Ad primam hanc objectionem facilis est responsio, quod & Rex erat & pastor: Rex enim revera fuit, sed in hoc Dramate pastoralis sub pastoris formâ repræsentatur, ut Sponsa ejus sub pastorissæ, &

moribus & locutionibus tali vitæ generi accommodatis, maximâ ex parte, ambo introducuntur, licet nonnunquam, ut antea observatur, altius assurgant. Ut ne addamus cum aliquibus eruditis, quod Sponsus, & Sponsa, durante nuptiali pompâ, Rex & Regina ab antiquis salutabantur.

Ad secundam, quod maritus, sed tamen frater dicitur, ut illa & soror, & uxor (sicut revera Ptolemæi Regis uxor fuit, ut non raro Persicæ etiam Reginæ) hoc argumentum haud multum premit; Frater enim & Fraterculus inter amatores frequens appellatio, quæ intimam quandam dilectionem, (ut Corculum, Anime mi, & id genus aliæ) & quasi naturalem præ se ferre videtur; unde forsitan Sponsæ optio in primo ult. "O si sicut frater meus fueris!" LXX 'Αδελφίδες; quin & Christus ipse & frater & maritus suæ Ecclesiæ, ut eundem patrem sortiti sunt.

Ad tertiam, "quod ipsum Salomonem deprædicat, &c. — Quod "quis credat eum de se dixisse?"

Sed quære, an hæc ex merâ ignorantia naturæ & genii carminis Bucolici oritur, ubi nihil frequentius, quàm talia pastorum de seipsis encomia, ut ipsorum vitæ, & moribus convenit; quorum exempla plusquam unum vel alterum ex antedictis in Theocrito & aliis videas.

Ad quartam, quæ Salomon dicit de acubitu, & nardo, &c. quid quæro in iis indecens, quid incongruum sonat? Ad alteram autem partem hujus objectionis "De Amoribus in pavimento currus sui," pulcherrimam forsitan imaginem per totum hunc librum immeritò culpant. Ita enim Grotius, Mercerus, & alii verba explicant, "per amorem intelligunt, vel amorum historias a filiis Hierosolymæ acupictas; imagines nempe & picturas; vel emblema aliquod vel symbolum amoris, quale in Arfinoes ferculo describit Theocritus, Idyll. XV. Et hinc desumpsisse videtur: De Quibus antea vidimus.

Ad quintam, Quod loquitur in secundâ personâ, "Tu O Salomon!" &c. Quid quæso inde absurdi sequitur, cum sexcenta talia exempla in omnibus Bucolicis invenimus; adde, quod in tertiâ personâ sæpius quàm semel de seipso loquitur, ut etiam Sponsa proprio suo nomine eum compellat.

Ad objectiones de Sponsâ; ita hujus sententiæ fautores figillatim respondere possint.

Primò, "Quod facta sit custos vineæ;" & forsitan verè, ut magnatum Principum filiæ olim ovium; præsertim, si supponamus filiam fuisse Pharaonis natu-minimam & junioris uxoris filiam; & tale quid innui videtur ex fusco ejus colore

in

in γ 5. Id enim fororum injuriæ ipsa attribuit.

Secundò, "Quòd a vigilibus percutitur;" Sed noctu & ignota, simplicibus moribus utens, & innocentiae solum confisa. Amor enim est magis fortis, quàm prudens, & "Quid non audemus amantes," propter objectum dilectum, etiam in sexu imbecilliori; neque quis malevolus, vel probro Sponsæ, vel vitio vertat, quòd periculis se objecit, & per opaca locorum ferebatur, propter charum conjugem, dilectum sibi maritum.

Tertiò, "Quòd sit & filia Principis, & "Vinitoris:" An verò principes tunc temporis nullas habuerunt vineas? Sed quæro an ullibi dicitur Vinitoris filia; licet & Salomoni & illi plures vineæ fuerint?

Quartò, "Quòd sit terribilis, ut exercitus:" An verò nullus terror in muliere regali & formosissimâ? Quæ tot heroas & devicit, & exarmavit? Præterea terribilis satis fuit omnibus inimicis ex Sponsi sui fortitudine & amore, qui præsidium etiam circa lectum suum habuit, idque armis optimè instructum ex fortissimis Israel, Cantic. iii. 7, 8.

Adde geminum planè locum, cap. vi. γ ult. "Revertere, revertere, O Shulamite, ut intueamur te. Quid videbitis in Shulamite, nisi choros castrorum, vel "instar chori duorum exercituum;" scilicet "Angelorum." Heb. Mahanaim, ut locus ubi Angeli Dei Jacobo occurrerunt juxta Gilead, Gen. xxxii. 1, 2. Quibus proculdubio præest ipse Dux exercituum Domini, Joshuæ v. 14.

Notandum etiam hic est, quòd in hoc loco *ai* LXX. Vat. pro Shulamite bis vertunt "Συναμίτις, Shunamiten," unde forsitan nonnulli Sponsam hanc ad literam, Abihag Shunamitem fuisse autumârunt; manifesto autem errore, cùm Sponsa fuit nigra, ut Ægyptia, & Regis filia; Abihag autem "Speciosa & pulchra nimis," & forsitan ex plebeiâ familiâ oriunda, quia ejus parentes non memorantur; valde autem est probabile, ut aliquibus eruditis placet, vocem "Shulamith" hic esse fœmininum τῆ Salomon, & quod participat cum mariti nomine a quo sensu forsitan hic non abludit Aqu. Vers. ἡ Ἐιρηνοῦσα Pacifica; & Alex. Ald. atque aliis est sicut in Heb. Σαλαμίτις.

Quintò, Quod dicit de seipso "Nigra sum, sed formosa;" hoc certè satis impingit, si ita cum Vulgat. legimus. Sed alii melius vertant, ita Græc. καλῇ, Heb. נאה "Eleganti sum formâ, & ex vultûs "lineamento desiderabilis, licet colore sub-fusco ob rationes antea hic allatas." Vide etiam & supra, quæ de Sponsi sui ipsius commendatione diximus.

Sequuntur super idem argumentum multæ similitudines, quæ, si juxta literam sumantur, monstrosæ planè sint & ridiculæ, quod "Caput habeat instar Carmeli, nasum instar turris," &c. Quod totum fateamur necesse, si juxta literam sumantur. Sed metaphoræ, præsertim orientales, non sunt ita vexandæ, & ad strictam veritatem distendendæ; satis est si in principali & insigni similitudine conveniunt caput Sponsæ cum Carmelo in sublimitate & pulchritudine; nasus ejus cum Libani turre in præcisâ symmetriâ, cùm rectus fuit, & undiquaque æqualis, & nihil habuit obtortum, cujusmodi nasi maximè laudantur.

At si femicritici ad strictam veritatis normam hæc omnia, & hujusmodi redigere vellent, tentent id primò cum Theocriti imaginibus, qui Helenam ipsam comparat agrorum sulco, & Thessalico equo.

Ut quod res est dicam, antiqua poësis non adeò ad Ovidianum genium, nec tantum ad Virgilianum, sed potius ad Homericum accessit, veteribus proximum; fortibus illi, & quandoque propemodum vastis imaginibus usi sunt, ut & coloribus æviter-nis, quia in æternitatem pingebant, ut figuræ in Arfinoes Tapetibus, Theocr. Syracus. γ 81, &c.

Ποιοὶ ζωογράφοι τὰ κεῖβέα γράμματα γράψαν;
Ὡς ἔτυμ, ἐσηκάντι, καὶ ὡς ἔτυμ ἐνδινεύῃτι
Ἐμψυχ' ἐκ ἐνύφαντα —

*Quales pictores exactas picturas pinxerunt!
Quàm verè stant! & quàm verè moventur!
Animatæ, non intextæ sunt —*

Quòd si hæc imagines, sicut Phidiæ, vitæ majores exculptæ sint, propter distantiam interjacentem, id abundè tamen compensatum est, per æternum florem ac juventutem, quem in illis & contemplamur & admiramur.

Hæc de objectionibus, quæ vulgò afferuntur, contra figuras, & comparationes Salomonis in Cantico suo, ut de aliis contra literalem scopum, & sensum hujus libri.

Unam tamen fatemur superesse, quæ magis stringit, ac totum sensum literalem hujus poematis, si in eo solo hæreamus, penitus subvertit. Ea est hujusmodi, Sponsa hic in plurimis locis Sponsi sui pulchritudinem aliis commendat. Filiabus Jerusalem, thalami filiabus, virginibus amicis suis, eâ mente, sicut videtur, ut eum æquè amarent. Ita in ipso principio Cantici; "Curremus post te, virgines te diligunt;" atque ita per totum ferè Canticum. Quis autem putaret regalem Sponsam adeò facilem esse, ut rivales non tantum pati, sed & invitare, quòd si ita

revera

revera fecerit, zelotypia illi à Whistono objecta certè evanescet; quin & revera ita fecit; ergo necesse est in sensu tantum mystico hæc sumi; quia optat ecclesia plures, imò omnes, Sponsi sui amore divino flagrare.

7. Secunda sententia est, duos sensus in hoc Cantico, ut sæpius alibi, subesse, unam literalem & historicum, alterum verò spirituales ac mysticum: Quidam enim asserunt Salomonis scopum juxta spirituales & allegoricum sensum fuisse, ut caneret hic Epithalamium Ecclesiæ Christi; attamen juxta sensum historicum & literalem, ut describeret amores suos erga Pharaonis filiam, ut sicut complura quæ Salomoni acciderunt, eorum extiterunt typus quæ evenire, ita & ejusdem conjugium cum filiâ Pharaonis figura fuerit conjugii Christi & Ecclesiæ.

Ita non nemo in Prolegomenis Poli ad Canticum; & hanc fuisse Grotii mentem, si candidè accipiatur, ex ipsius verbis non est dubitandum, cum etiam Chaldæum Paraphrasten & Maimonidem eidem sensui astipulantes inducit.

8. Nonnulli autem & eruditi & pii Scriptores timere videntur, ne concedendo ullum literalem sensum in hoc Cantico inesse, profanis illis mentibus ansam darent, qui totum hoc Canticum, vel in amores humanos & mundanos, vel pejus quid detorquerent. Unde strenuè instant, quod nec unum verbum in toto hoc libro ad literam sit sumendum, quòd nulla hìc sit relatio ad nuptias Salomonis & Pharaonis filiae, nullus hìc sit literalis & mysticus sensus, sed omnia omnino esse referenda ad spirituales amores inter Christum & Ecclesiam suam, & hunc esse solum sensum in hoc Cantico a Spiritu sancto designatum. Ad quam sententiam stabiliendam hæc argumenta afferunt.

Primò, quòd ita Spiritus Sanctus datâ operâ ambigùè locutus esset, iisdem verbis diversa objecta designans.

Uteriùs urgent, præsertim Durhamus noster (subacti judicii, qui hunc librum forsan meliùs, quàm multi alii, commentario illustravit) Canticum hoc allegoricum, non autem typicum esse; quæ duo sic distinguit.

“(1.) Typi supponunt rei gestæ veritatem, v.g. Jonam fuisse in ventre ceti; non sic Allegoriæ, cum dicitur S. Matt. xxii. 2. Rex quidam filio nuptias instituit. (2.) Typi Historici sunt & facta tantum respiciunt; Allegoriæ sunt dogmaticæ, & continent verba, sententias, dogmata, præcepta, ut Dexteram amputa, &c. (3.) Typi conferunt personas

& facta V. T. cum personis & factis N. T. Allegoriæ sensum spirituales verbis imponunt in utroque. (4.) Typi quædam tantum personas, vel res gestas respiciunt. Allegoriæ includunt omnia, quæ vel fidem, vel mores spectant.” Unde concludit hoc Canticum non esse typicum, quasi ex duobus historiis de connubio Salomonis & Christi constitutum, sed tantum allegoricum, spiritualia mysteria figuratè exprimens; quod hinc probare nititur, “Quia nulla est historia ad quam hìc dicta referantur; Salomonis enim conjugium viginti annis præcessit conscriptionem Cantici hujus. Vid. de Turre Libani, &c. Itaque nec occasione istius conjugii compositum est, tanquam Epithalamium;” & inde ita Mercerus, “Salomon, cum hæc scriberet, ita stylum suum & calamus temperasse puto ut externas nuptias, & terrestres non cogitaret, sed omnia sublimia, mystica, spiritualia, & cœlestia. Unde est hic liber Epithalamium amoris mutui inter Christum & Ecclesiam.”

Et hæc est summa eorum quæ pro tertiâ sententiâ afferuntur; quibus secundæ sententiæ sequaces, vel ita regerunt, vel facillè possunt regere.

Primò ubique strenuè afferunt hi boni antedicti viri, sed haud ita feliciter probant ipsum *ἑρμηνεύον*; nempe quòd neque personæ neque amores Salomonis & Sponsæ ejus neque hìc neque in Psal. xlv. ullo modo respiciantur; quod dura quidem videtur assertio, cum Salomon ipse hoc Canticum composuit, cum bis terque quaterque & sæpius in eo nominatur, atque ejus opera, & opificia, Cap. i. v. 1, 5. Cap. iii. v. 7, 9, 11. viii. 11, 12. i. 5. & cum ejus Sponsa, Pharaonis nempe filia, adeò graphicè ferè describitur, ac si nomen ejus additum fuit. Ubi verò nonnulli instant “quòd nomen Salomonis hìc tantum appellativè sit intelligendum, nempe pro pacifico, ut Christum nostrum Pacis Principem designaret:” Facillè conceditur, in sensu mystico ita intelligi debere. Sed quæstio recurrit — An Canticum Salomonis, Lectus Salomonis, Vineæ Salomonis, &c. tantum significant Canticum, Lectum, Vineam Pacifici.

Eadem autem difficultates per totam seriem eorum argumentationum occurrunt. Cum enim dicunt, “si duplex hic sensus admitteretur & typicus & mysticus, Spiritus Sanctus datâ operâ ambigùè locutus fuerit.” Et quid si hoc conceditur? An non servator ipse dixit, “Cæteris in Parabolis loquor, ut videntes non videant. S. Luc. viii. 10. Licet

" ibi dicit ad discipulos suos, vobis datum
 " est nōsse mysterium regni Dei;" & si
 hoc argumentum valeret, nullus esset
 typus, nullus literalis sensus & mysticus in
 totis Psalms aut V. T. Licet Apostolus
 ipse nos certos faciat, 1 Cor. x. 6, 11. quod
 omnia hæc in Figurâ (Græc. τύποι) illis
 venerunt.

Cum autem hæc firma manent, haud
 multum refert, quid fiat de distinctione
 inter Typos & Allegorias. Fatemur enim
 multas Allegorias non esse Typos, multo
 minus Propheticos, licet Allegoriæ in Ty-
 pis sunt includendæ, ut *Agar* seu *Sinai*, &
Jerusalem Apostolo Ἀλληγορεύματα, Galat.
 iv. 29.

Cum verò addit, " Canticum hoc tan-
 " tū esse Allegoricum, quia nulla est
 " historia ad quam hæc dicta referantur,
 " cum Salomonis conjugium viginti annis
 " præcessit conscriptionem hujus Cantici."
 Hujus assertionis, si veram fuisse conceda-
 mus, consequentiam non videmus, nam
 licet tot annis post conjugium hæc scribe-
 ret, ad Epithalamium tunc factum, xlv.
 saltem Psalmum, alludere potuerit.

Neque ullam rationem adducunt ad
 hanc opinionem de tempore scriptionis hu-
 jus Cantici probandam, cum nos antea
 argumenta, probabilia saltem, dedimus, e-
 jus contrarium fuisse verum.

Sed quare non liceat inter hos duos po-
 stiores mediatorem agere? Concedendo
 primò cum utrisque & ex prædictis, cre-
 dendo & affirmando; nihil his impurum
 nihil castis auribus indignum, in toto hoc
 libro vel scribi vel intelligi; sive ut He-
 bræi dicunt, " Absit, absit, ut sit Canti-
 " cum Canticorum de rebus obscænis, sed
 " est Metaphora quædam, alioquin nisi

" magnæ esset dignitatis, non scriberetur
 " in Catalogo S. S."

Secundò, Quod sub schemate sancti a-
 moris conjugalis, (quod vix potest negari)
 amor divinus inter Christum & Ecclesiam
 suam sine controversiâ ad vivum adum-
 bratur; ut ex omnibus locis ex Novo Te-
 stamento allatis, atque ipsis salvatoris ver-
 bis, probatum antea dedimus.

Tertiò, Si posterioribus concedamus,
 Salomonem cum hæc scripserit externas
 nuptias, & terrestres non cogitasse; an
 quis potest inficias ire, schematibus, locu-
 tionibus, & figuris a casto & conjugali
 amore ubique usum fuisse? An illos verò
 nullo modo respiceret, non possumus vel
 credere, vel affirmare.

Certum autem manet, ut Chaldæo pa-
 raphraستي disertè dicitur, " Hoc Canticum
 " spiritu prophetico scriptum esse." Cer-
 tum etiam sublimia divina & spiritualia
 illud ubique spirare, & Salomonis mentem
 ita exaltatam & directam a Spiritu Sancto
 & infallibili, ut ad amores inter Christum
 & Ecclesiam, ad magnum illud mysterium
 de quo S. Paulus, præcipue si non omnino
 collimaret.

Postremò, ut huic dissertationi finem
 tandem imponamus, quod si eodem spi-
 ritu, quo hæc scripta fuerint, quis legerit,
 " Sensibus ejus exercitatis ad spiritualia de-
 " cernenda"; maximum emolumentum
 inde capiet; & cœlestia magis, & magis
 indes spirabit, donec ad felicem eorum
 chorum tandem adjungatur, de quibus
 Christus ipse amanuensi suo Johanni scribere
 jussit, Apocalypf. xix. 9. " Beati illi, qui
 " ad Cœnam nuptiarum vocati sunt."
 " Et hæc verba Dei sunt vera."

DISSERTATIO V.

De Figuris in Jobo. 1. *Elegantia Scripturæ.* 2. *Figuræ Grammaticæ.*
3. *Rhetoricæ vel Poeticæ.*

1. **C**UM in Munsteri Præfatione secundâ ad S. Biblia, juxta finem, hæc verba legi; "Quam familiares sint S. S. Figuræ, tam Elocutionis quàm Sententiæ, neminem latere arbitramur, qui in bonis auctoribus versatus, acumen ingenii transfert ad sacra"; ad hoc argumentum disquirendum fateor primo me accinxisse: & licet per-paucos Auctores mihi suppetere non inficiar, & haud opus est ut dicam, acuminis minus; Quintilianus tamen & Piscator pro omnibus libris stabunt; & diligentia, tam ingenii quàm eruditionis locum, aliquomodo forsan suppleat. Nec prorsus despero hancce de Figuris in Jobo Dissertatiunculam S. S. legentibus non omnino inutilem, nedum injucundam fore, cum eadem in aliis S. Codicis libris, præsertim in Poeticis, ubique observandæ veniunt. Non equidem diffiteor non sine indignatione me legere potuisse quorundam Auctorum scommata, qui barbariem sacro stylo in ipsis fontibus objiciunt, ac Scriptores Θελαίτες rhetoricam & elegantias vel omnino ignorasse vel despectui habuisse affirmant: Unde eorum stylum, tamquam incultum & horridum & nullis gratiis ornatum, & despicatui & nausæ habeant; & præjudiciis adeo occæcati sint, ut videre non voluerint quæ in unaquaque fere lineâ occurrunt. Sed cum Figurarum Elegantiarum ac luminum omnigenum exemplis inde deductis obruuntur, nescio quid de genio linguæ muffitant, atque huic omnia hujusmodi, non verò Scriptoris scientiæ ascribunt. Itane verò, in linguâ adeo barbarâ, ut semper audit gentibus, & his disciplinas Ethnicas depereuntibus, fons omnium Venerum in ipsa radicans & innatus, sit ex confesso inveniendus? Ita proculdubio, velint nolint, res ipsa se habet. Ipsa enim lingua est figurata; imò ipsæ literæ quod in nullâ aliâ, non hieroglyphicæ, sed picturæ rerum, ut Ravius in suâ Grammaticâ: Unde sequitur, scriptores antiquos & nativos hujus linguæ adhuc vivæ, præsertim Spiritu divino illuminatos, non tantum voces sed & res ipsas, (ut ipsi gentium eruditi de barbaris consentunt) quin & seriem rerum, & cohærentiam, & proprietates, sed & omnes modos elegantiores & loquendi & scribendi, ab ipsis incuna-

bulis, cum ipso alphabeto & Grammaticæ rudimentis, non posse non didicisse. Sin verò hæc non sint omnibus adeo clara & obvia, discant tamen aut animadvertant hi docti & sapientes Rhetoricastrum & συζητητὰν hujus mundi, ex his sacris oraculis, quod cum Græcia planè barbara, Roma nihil fuit, vel saltem ut Ovidius in Fastis,

Ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor & herbæ,

Et pauca pecudes, & casa rara fuit;

Rhetorica & Poësis, inter gentes saltem Europæas, etiam Græcas, nihil; tum temporis politiores literas, imò & comptiores dicendi & scribendi formulas, in Ecclesiâ Dei floruisse. Cujus veritatis, aut si malint paradoxi, demonstrationem ob oculis positam in sequentibus inveniant: & si ita res sit, agnoscant omnes humaniorum literarum studiosi, unde primum proficiebant, nisi his priora & antiquiora assignare possunt: neque ultra hi nimium compti ac delicati viri sacros libros adeo fastidiant & horrescant, ut desertum squalidum, sentibus & halimis oblitum; nec tam malam famam protulerint speculatores isti infidi contra terram illam optimam; cum æquioribus & sanioribus oculis propius inspicientibus, sicut paradisum Domini decet, sese offert omni florum ac frugum genere felicem & undiquaque mirabiliter ornatam. Hanc provinciam, si non ornarem, ut tamen rectè & honestè administrarem, lectori hoc promittere fidenter ausus sum; probare nempe & evincere omnes propemodum Figuras, vel Grammaticas, tam dictionis quàm constructionis, vel Rhetoricas, aut Poeticas, quæ parum inter se distant, in hoc antiquissimo Jobi libro longè ante Homerum liquidissimè esse inveniendas.

2. *Figuræ Grammaticæ, primò Dictionis.*

Prothesis. Job xxxiii. 7. אֶכְפִּי, pro כֶּפִי, manus mea. Sixt. Amam. p. 107. Anomal. special.

Aphæresis. — x. 20. יִשְׁתָּה, pro יִשְׁתָּה, Dimitte. Sixt. Amam. p. 103.

Epenthesis. — xxi. 23. שְׁלֵמָן, pro שְׁלֵמָן, Tranquillus. Epenthesi טָלַל. Chaldaismus, nam amant Lambdacismum. Sic Balfora

Balsora pro *Basora*. Item Job xviii. 2. קנצי pro קנצי, *Fines*. Epenthesi נצי. Syncope. — xi. 9. מרתה pro מרתה, *Mensura* ejus. Piscat. xxix. 3. כהלו pro כהלו *cum faceret splendere*. Sixt. Amam. p. 104.

Paragoge. — xxxiii. 5. ערכה, "*Dispone*." Cum ה Paragogico. Sixt. Amam. ut 600 alia.

Apocope. — xxii. 30. אין pro אין, non; Jun. in Sixt. Amam. xxiii. 9. אחז pro אחז *apprehendam aut videbo*. Sixt. Amam.

Multas alias etiam minuscultas Figuras cum Piscatore & aliis in Jobo observavimus, ut Hysteron Proteron, Polyfyndeta, Asyndeta, Crafyn, Diæresin, Metathesin, &c. quas addere operæ pretium non duximus.

Secundò, Constructionis.

Appositio. Job v. 15. in Piscat.

Syllepsis. iii. 5. xxiv. 24. xxvii. 20. xxxiv. 20. Pisc.

Prolepsis. Ubique ferè, per totam scripturam; præsertim autem in Poeticis.

Zeugma & Hypozeugma. xxvi. 11. Pisc.

Synthesis. xl. 20. Pisc. "omnis bestia ludunt."

Synecdoche Grammatica, vel potiùs Ellipsis. vi. 14. Pisc. "Liquefscens be-
"nignitatem," supple "secundum."

3. Sequuntur Tropi & Figuræ Rhetoricæ & Poeticæ.

Ad finem usque cap. x. per singulos versus hunc librum percurri; & si non omnes Tropos & Figuras, saltem longè plurimos coegi: Sed condonabit, spero, mihi lector, si in reliquis capitibus, melioris tantum notæ, ac nobiliores Figuras, Metaphoras nempe, Allegorias, Parabolas, Hyperbolas, Ironias, Hypotyposes, Apophorises, Proso-
popæias, Metonymias digito monstrarem.

Metaphora seriem ducat, quæ jure dici potest Tropus Troporum, five Tropus κατ' ἐξοχήν, quia Translatio est, secundum Quintil. seu "Conversio vocis à prima & "simplici in alienam & figuratam significationem;" quæ tamen nonnunquam, longo & communi usu tum frequentior tum dilucidior quàm propria & nativa vox evadit, ut discursus pro ratiocinatione. Innumerae ferè sunt Metaphoræ per hoc nobile Poema dispersæ, nec omnino desunt in ipsis Prolegomenis, ut Cap. ii. 3. "Incitasti me
"contra eum, ad devorandum eum," id est, perdendum; Pisc. Metaphora a Belluis. Ita, Cap. III. 9. Palpebras Auroræ. 13. Dormirem, &c. 20. Quare misero, seu amaro data est lux? 23. Cujus via est abdita. 24. Rugitus.

IV. 3, 4. Manus remissas roborasti, genua trementia confirmasti; Metaphora &

Allegoria, atque ita à versu 8 ad 11. 9. Afflatu nasi ejus. 13. Inter cogitationes, Heb. ramos; quia ut illi à stirpe, ita cogitationes à mente. 19. Qui habitant domos luteas, secundum patres, *Corpora*.

V. 3. Vidi stultum radicum, Metaphora à plantis aut arboribus; quære an à terebintho Jobi? 13. Consilium perversorum præcipitur. 14. Interdiu incident in tenebras, & quasi de nocte, palpent in ipso meridie (nisi hæc de tenebris Ægyptiacis.) 15. Servat ab ore gladii. Ita 20. de manu gladii. 18. Vulnerat & manus ejus medicantur. 21. A flagello linguæ. 23. Cum lapidibus agri, (five regionis) erit fœdus tuum. Tindal cum Castellis terræ, etiam Hyperbole.

VI. 2. Appenderentur in staterâ. 3. Deglutuntur. 4. Sagittæ Domini. — Indignatio ebibit. — Terrores militum. 14. Liquefscit. 16. Qui timent pruinam irruet super eos nix. 27. Super pupillum — foveam. 30. Palatum.

VII. 1. Militia vitæ. 2. Anhelat. 7. Vita ventus. 11. Augustia, amaritudo. 20. Custos hominum.

VIII. 2. Ventus validus. In manu iniquitatis suæ, Metonym. & Metaph. Pisc. 9. Umbra sunt dies nostri. 13. Semitæ. 14. Quem fastidit spes ejus, Metaph. & Metonym. Pisc. Domus Aranei. 15. Innititur, apprehendit. 16. In horto suo (Vulg. perperam ortu) germen ejus egredietur. 18. Absorbet eum — Deus. 19. Ex pulvere ejus alter efflorescat. 20. Porrigit manum. 22. Induantur.

IX. 5. Qui transtulit montes & non animadvertunt. Pisc. per illustrem metaphoram. 6. Columnæ terræ contremiscunt. 7. Obsignat stellas. 8. Extendit Cœlos, calcit mare, ubi & Synecdoche generis. 9. Penetralia Austri. 13. Incurvantur qui portant orbem. 18. Saturat me amaritudinibus. 19. Quis vadamoniū constitueret? 23. Flagellum occidit. 24. In manum improbi. 33. Arbiter qui ponat manum. 34. Amoveat à me virgam suam.

X. 1. Loquar in amaritudine animæ meæ. 3. Consilium improborum illustrat. 5. Dies — Anni tui. 7, 8. Manus tua, — ubi etiam anthropopathia, ut in multis hujusmodi metaphoris. Ibid. Absorbes me. 11. Sepelisti me. 13. Abscondisti in corde. 17. Renovas testes tuos contra me, id est, plagas. Ibid. Vices & exercitus sunt contra me. Sensus est, Exercitus plagarum me per vices invadit. Ubi Pisc. Hendiadys & Metaphora illustris. 18. Eduxisti me.

XIV. 7. Est de arbore spes. Metaphora
καταχρηστική & illustris. Pisc.

XXI. 33. Dulcescunt ei glebæ vallis.

XXV. 21. Homo vermis, filius hominis
lumbricus.

XXVI. 10, 11. Decreto circinavit super-
ficiem aquarum. Columnæ Cæli con-
cutiuntur & obstupefcunt ab increpa-
tione ejus. Pisc. Metaphora καταχρη-
στική & hyperbolica.

XXIX. Totum hoc Caput figuratum, &
luminibus poeticis splendidum, ita ut
tot ferè sint Tropi & Figuræ quot ver-
ba. Illustres Metaphoræ nuspiam non
conspiciunt, & sibi invicem alligatæ, ut
& Allegoriæ nobilissimæ; nec tamen fre-
quentiâ suâ seu conglomeratione ut in
Rhetoricâ (Quintiliano judice) nauseam
aut tædium pariunt, sed centies adhibitæ
mirum in modum placent. Pericu-
lum faciat lector cordatus & eruditus,
cui deliciæ hujusmodi sapiunt. Non-
nulla tamen ex tam locuplete penu non
possum non prælibare. § 2, &c. "O si
" quis daret mihi ut essem juxta menses
" pristinos, (Heb. lunas) in diebus qui-
" bus Deus me conservaret. Cùm ef-
" ficeret ut splenderet lucerna ejus super
" caput meum, ad lumen ejus ambu-
" labam per tenebras; sicut fui in die-
" bus adolescentiæ meæ, quum erat se-
" cretum Domini in tabernaculo meo;
" quando lavabam vestigia mea butyro,
" & rupes fundebant mihi rivos olei;
" — etiam decrepiti affurgentes stabant,
" auris audiens beatificabat me, & ocu-
" lus videns testimonium reddebat mihi,
" — Cor viduæ feci cantare — Oculi
" eram cæco, & pedes claudo. Conte-
" rebam molares iniqui" — & sic dein-
ceps. Ita etiam,

XXX. Sed contrario longè argumento, ubi
omnia mœsta ac lugubria. § 9, &c.
" Nunc autem sum Canticum eorum, &
" sum eis in diverbium. Faciem meam
" conspuere non verentur." (An revera,
an figuratè non aded liquet; patres au-
tem Græci literaliter exponunt, atque
Jobum hîc esse Christi figuram autu-
mant) "Chordam meam solvit, frænum
" posuit in os meum, irruptione latâ
" invadunt me, opprefferunt quasi flu-
" ctibus; extollis me in ventum, ine-
" quitare me cogis ei, colliquefacis sub-
" stantiam meam." Et sic ad fin. Cap.

XXXI. 1. Fœdus pepigi cum oculis meis.
Metaph. Elegans cum duplici Synec-
Pisc. § 6. Appendat me in Bilanci-
bus.

XXXIII. 16. Detegit aurem hominum.
Nobilior Metonymia & Metaphora quàm
illa Latinorum Aurem vellere, illustrior
etiam reddita per Antithesin in fine

versus Eruditionem eorum obsignat.
Neque plura addemus cum totius ferè
libri dictio sit metaphorica.

Allegoria succedit Metaphoram. Ut-
pote ei valde affinis, & ex pluribus Meta-
phoris conglomerata. Hæ etiam sæpe oc-
currunt, e. g.

IV. 8. Vidi arantes iniquitatem, & semi-
nantes molestiam, & metunt eam. Hîc
concurrunt Translatio seu Metaphora,
Allegoria & Similitudo. Illud verò (ut
Quintil. de Tropis, p. 374.) longè spe-
ciosissimum genus orationis, in quo ha-
rum trium permista est Gratia.

VI. 4. Sagittæ omnipotentis, quarum virus
ebibit Spiritum meum. Ubi Pisc. in
Notis, Manet in Metaphorâ, & respi-
cit ad morem bellatorum qui sagittas
tingebant veneno, sed in eadem ultra
persistit; Terrores Dei instruunt aciem
contra me. Ita § 6. An comeditur in-
spidum sine sale? Estne sapor in al-
bedine vitelli? 7. Ista sunt planè lan-
guores cibi mei. Pisc. Metaphora &
Hypallage pro Cibus languorum.

VIII. 11. ad § 18. An attollit se Juncus
absque cœno, an augetur ulva absque
aquis? Dum adhuc existit in virore
suo, &c. Ubi Metaphoræ, Allegoria, Pa-
rabola, nescio an & Ænigma seu Gry-
phus.

XXI. 17, 18. Lucerna impiorum extin-
guetur, superveniet eis inundatio. (An
hæc de Pharaone?) Erunt sicut paleæ
ante faciem venti, & sicut favilla quam
turbo dispergit. 24. Mulctralia, me-
dulla.

XXII. 10, 11. Laquei, pavor repentinus,
tenebræ, agmen aquarum inundantium
obtegit te. An hæc etiam de Pha-
raone?

XXIII. 3, ad 7. Continuata Metaphoræ
in stylo judiciali. Pervenirem usque ad
solium (seu tribunal) ejus — differerem
coram eo causam, & os meum imple-
rem argumentis — cognoscerem quibus
verbis responderet mihi. An pro ampli-
tudine virium litigaret mecum?

XXIV. 20. Obliviscitur illius uterus, de-
pascit eum vermis, confringitur, velut
arbor iniqua. 24. Deprimuntur, decu-
tiuntur, & velut tritici spicæ succiduntur.
Tales autem Metaphoræ & Allegoriæ,
productæ & concatenatæ efficiunt

Parabolam, pulcherrimam planè Figura-
rum, tam in sacris quàm secularibus. Ita,
IX. 30, 31. Si laverò me aquis nivalibus
& mundavero smegmate manus meas,
in foveam demerges me & abomina-
buntur me vestes meæ.

X. 8. Plasmaverunt me manus tuæ, & ta-
men repente præcipitas me; ut Figulus

- vas inutile. e. g. Sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.
- XII. Allegoriæ continuæ & Metaphoræ à ψ 14. ad finem.
- XIII. 14. Quare lacerō carnes meas dentibus meis. Sperandum est hæc tantum fuisse Allegorias & Hyperboles. Ut, ψ 24, &c. Cur faciem tuam abscondis — contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris — scribis contra me amaritudines — posuisti in nervo pedem meum.
- XIV. 7, ad ψ 10. Lignum habet spem; si præcisum fuerit, rursus virescit, & rami ejus pullulant — si senuerit in terrâ radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius — ad odorem aquæ germinabit & faciet comam quasi cum primum plantatum est; Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est? Hæc à *diffimili*, quæ sequuntur à *simili*. Sicut aquæ discedunt à Mari, & Flumen exsiccatus arefcit, ita vir cum occubuit, &c. ψ 17, &c. Signâsti quasi in sæculo delicta mea — Mons cadens defluit — Lapides excavant aquæ. Sed dubium est an hæc Allegoriæ an potius Metaphoræ vel Comparata.
- XV. 29, ad 32, 33. Radix, ramus — manus ejus arescent — omphax, oliva, &c. ut ψ 24, ad 27. Perturbant eum oppressio, &c. prævalent ei ut Rex, &c. Omnia hic pulchrè & fortiter figurata ac imaginata. Res ut personæ inducuntur. Impius contra Deum superbè irruens, ejusque horribilis destructio, ad vivum depinguntur.
- XVI. 8, 9, &c. Artus — Rugæ — Macies — frendens. Et ψ 13, &c. Prehendit me cervice meâ, dissipavit, dissecat renes meos, effundit in terram fel meum. An hæc Parabolæ, an Similia, an contiguæ Metaphoræ?
- XVIII. 5. ad fin. Omnia ferè allegorica & figurata, licet forsân allusionibus permixtis ad Ægyptios & Sodomitas: Ut, Lux improborum extinguetur, neque splendet scintilla eorum, spargitur super habitaculum ejus Sulphur, de quibus vide in allusionibus nostris.
- XIX. 8, 9. Viam meam sepsit, amovit coronam capitis mei. Tiaram puto reflexam.
- XX. 11. ad ψ 17. Ossa ejus implebuntur peccato adolescentiæ, dulce fuit in ore ipsius malum, continuerit illud intra palatum suum, fel aspidum in intimo ejus; opes absorpsit & evomet, venenum aspidum suxerit, occideret eum lingua viperæ; non spectabit rivos, flumina, torrentes mellis & butyri. Ubi etiam
- fortis Hyperbole. 24, ad 27. Concatenatæ Metaphoræ, arma ferrea, arcus chalybeus, Dei gladius & mucro coruscus, è felle ejus prodiens, terrores super eum irruentes, tenebræ reconditæ, ignis non accensus, cœli & terra insurgentes contra eum. Sequetur
- Metonymia. Quæ à Rhetoricis in varia genera distinguitur, in locis suis hic notanda.
- II. 3. Incitâsti me ad devorandum eum sine causa, i. e. pecora & liberos. Pisc. Metonymia subjecti, de quibus antea in Metaphoris.
- III. 24. Pavor quo expaveram, i. e. res quam expavi. Pisc. Metonymia adjuncti.
- IV. 3, 4. Manus remissas, genua incurvantia, ubi Pisc. ad ψ 3. Metonym. effecti, ad 4. *Ἐπιμονή*, id est, commotio in eadem sententiâ.
- V. 16. Omnis nequitia obdit os suum, pro nequam, abstracti pro concreto; ut, Ubi illic scelus est? i. e. scelestus, Pisc. Metonymia adjuncti hyperbolica. ψ 5. Tzammim, comati, fitientes, horridi, Pisc. Metonymia adjuncti. ψ 8. Petitio, expectatio, causa, sermo, Pisc. per Metonymiam significat rem, seu negotium. 11. Mœrentes, seu pullatos, atrâ veste indutos. Pisc. Metonymia adjuncti.
- VI. 11. Ut prorogem vitam meam. Pisc. Sic esset Metonymia efficientis; sed verto desiderium meum, viz. vivendi, ut sit Metonymia subjecti. 30. In linguâ meâ. Pisc. Metonym. efficientis.
- VII. 2. Aspirat, seu anhelat ad umbram — expectat mercedem suam. Pisc. prima Metonym. effecti, secunda efficientis. 10. Nec reversurum. Metonymia subjecti.
- VIII. 5, 6. Si mane quæsieris Deum evigilabit propter te. Pisc. Metonymia effecti destinati metaphorica. 13. Expectatio. Pisc. Metonym. adjuncti & Synecdoche generis. 20. Non apprehendit manum maleficorum. Pisc. per Metaphoram & Metonymiam effecti designati nec non Synecdochen membri.
- IX. 11. Transiit præter me. Pisc. Metonym. effecti destinati metaphorica. 20. Os meum condemnabit me. Pisc. Metonym. subjecti. 24. Terra, i. e. Incolæ terræ. Metonym. subjecti. ibid. faciem Judicum ejus obtegit. Pisc. Metonym. effecti destinati metaphorica. 25. Dies mei, &c. Pisc. Metonym. efficientis. Porro diebus tribuit quod ad ipsum propriè pertinebat per Metonym. subjecti. 26. Cum navibus velocibus. Pisc. Metonym. efficientis. 27. Si dicam — faciem meam, &c. Pisc. Metonym.

- nym. subjecti. 28. Recognosco ut non purges me. Metonymia efficientis. 30. Smegmate. Metonym. effecti.
- X. 3. Laborem manuum tuarum. Pisc. Metonym. efficientis metaphorica. 15. Si improbus sim, hei mihi! Metonymia effecti; ita eodem versu, Non possum attollere caput meum. 17. Indignationem tuam. Pisc. Metonym. efficientis. 19. Utinam essem ex utero ad sepulchrum elatus. Pisc. Metonym. subjecti.
- XXXII. 6. Sententiam meam. Pisc. Metonymia efficientis. 7. Multitudo annorum. Pisc. Metonymia qualis modo; alii, Ellipsis τῶν viri. Sequatur
- Synecdoche. III. 1. Generis, Diei tuo. 3. Conceptus est mos. Pisc. Synecd. Speciei.
- IV. 12. Furtim perlatum est. Pisc. Synecd. Speciei καταχρηστική. 15. Spiritus. Pisc. Synecd. Generis, ibid. Pilum, id. Enallage numeri vel Synecd. Membri.
- V. 1. Qui attestetur tibi. Pisc. Synecd. Generis. 10. Qui dat pluviam, &c. Pisc. Synecd. Generis. Sic γ' 17. Qui deprehendit sapientes, &c. Et, 15. Ab ore eorum. 24. Experieris Pacem. Pisc. per Synecd. Membri pro omnigenâ felicitate, ut in omnibus ferè linguis. 27. Audi hoc. Pisc. audire pro obedire, Synecd. generis.
- VI. 10. Si non parceret. Pisc. Synecd. Generis. ibid. Non celavi Sermones Sancti. Pisc. Litotes & Synecd. Membri Metonymica, per quam unâ cum causâ intelligitur effectus, Sancti est Dei, Synecd. Generis κατ' ἐξοχήν. 13. Defensio mea. Pisc. Synecd. generis.
- VII. 4. Vesper pro nocte, Pisc. Synecd. Membri. 6, 7. Oculus pro homine. 9. Non ascensurum, Pisc. viz. in hanc vitam, Synecd. generis. ibid. Neque agnoscit eum amplius locus ejus. Continentis pro re contentâ, ut Cic. Effudistis in me Carcerem, Schema frequens in S. S. 15. Strangulatio pro morte, Species pro genere. 16. Vanitas sunt dies mei, Synecd. abstracti pro concreto.
- VIII. 7. Initium tuum exiguum, Pisc. Synecd. generis. 20. Non apprehendit manum, Pisc. Synecd. Membri. 22. Tentorium improborum, id est, improbi, Continentis pro Contento.
- IX. 3. Ad unum pro mille, Synecd. numeri. 7. Qui dicit Soli, & non oritur, Pisc. Synecd. generis in verbo dicendi. 21. Animam meam, Pisc. Synecd. Membri. Ita, 25. Non sunt experti bonum.
- X. 1. Anima mea, partis pro toto. 4. Oculi carnei, i. e. humani, Pisc. Synecd. generis, sed videtur, ut præcedens exemplum, potius esse partis pro toto; ut γ' 18. Oculus non vidisset me. Succedat
- Hyperbole. Ubique ferè in hoc Poemate, ut antea non rarò vidimus; nonnulla exempla tamen hic addere non pigebit.
- Cap. VI. 3. Arenâ marinâ gravior.
- IX. 17. Qui turbine conterit me, & multiplicat vulnera mea. Nota hic Piscat. Sunt hic Metaphoræ Hyperbolicæ, licet forsân literaliter utrumque expertus est B. Job.
- XX. 5, 6. Usque ad momentum esse, i. e. brevi tempore, Pisc. Synecd. speciei Hyperbolica, ut de sequentibus si ascenderit in Caelos.
- Ironia. Cap. IV. 6. Sarcasmus. Hiccinè est timor tuus? Confidentia tua, spes tua, & perfectio viarum tuarum?
- VIII. 19. En hæc est lætitia viæ ejus. Pisc. Ironia.
- XXVI. 2, 3, &c. Quàm auxiliatus es ei cui non sunt vires? Servâsti Brachium cui non est robur? Quàm consuluisti insipienti, & quod res copiosè ei notum fecisti?
- Charientismus. XII. 2. Scilicet vos estis foli populus, & vobiscum morietur sapientia. Pisc. dicuntur ista per Ironiam. Imò Deus ipse dignatus est eadem Figurâ cum Jobo colloqui.
- XXXVIII. 4. Indica, si nosti, & 5. Quando quidem scitus es; atque iterum γ' 18. Indica, si nosti, totum illud. Ita Pisc. ad illa verba notum fac mihi, Ironia. Quasi dicat, minimè poteris mihi notum facere. Imò totum hoc Caput, si non & XXXIX, XL, XLI. videntur aliquid Ironiæ sapere. Scriptura enim, ut Hebræorum Magistri observant, loquitur cum linguâ filiorum hominis.
- Hypotoposis. Cap. IX. 26. Aquila involans in escam.
- XV. 26, 27. Incurrit ei in collum, efficit strigas ad ilia.
- XXX. Ubi videtur esse nexus & nódus totius Dramatis, illustres occurrunt Hypotoposes, seu ad vivum pictæ Imagines vilissimorum homunculorum, qui Jobo inimici, ex eorum origine, moribus, habitationibus, victu, &c. æquè fœdis, Quorum parentes, inquit γ' 1. Dignatus fuisset apponere canibus gregis mei, & γ' 8. Homines flagitiosissimi, homines ignominiosissimi. Vide cætera inter versum primum & octavum.
- XXXI. 26. Lunam ambulanti in splendore. Præsertim autem descriptiones Accipitris, Behemoth, Leviathan, & Equi.
- Prosopopœia. V. 22. Ad destructionem & famem ridebis.
- X. 16. Attollit sese afflictio.

- XII. 7, 8. Interroga jumenta & docebit te (Pisc. illorum quodque.) Sed quære an Behemoth hic non sit nomen multitudinis & singulare & plurale, ut postea volucris cæli. Sequitur, Confabulare cum terrâ & docebit te; etiam enarrabunt tibi pisces Maris; ubi sensum & locutionem inanimatis ascribit.
- XV. 24. Prævalet ei angustia.
- XVII. 14. Foveam appellabo, pater meus es; matrem meam, & sororem meam, vermes.
- XXVIII. 14. Abyssus dicit non est in me, & mare dicit non est penes me. 22. Perditio & mors dicunt, audivimus famam ejus.
- XXXI. 24. Aut dixi obryzo, fiducia mea tu es.
- Apostrophe. Cap. X. 20. Annon paucae dies meae? Dimitte ergo me.
- XVI. 18. O terra, ne operias sanguinem meum.
- XIX. 21. Misereamini mei, misereamini mei, vos amici mei; Quantum pathos in hac Apostrophe, quod augetur per Epizeuxin vel Anadiplosin.
- Catachresis. Plurimæ, quarum nonnullas produximus.
- Diaporesis. XIX. 27. Si dicam obliviscar querimoniam meam.
- Ecphonema. VI. 25. O quàm acres sunt sermones veritatis!
- Pusma. V. 1. Ad quem in sanctis te convertes?
- VI. 11, 12. Quæ est vis mea, ut durem, &c. 22. An vero dixi, date mihi? sic 25, 26.
- VII. An mare sum, an cete? 17. Quid est mortalis, ut magni facias eum?
- VIII. 2, 3. Quousque effaberis ista? Numquid Deus supplantat judicium? 10. Annon illi docturi sunt te?
- IX. 2. Quomodo justus esset mortalis, cum Deo comparatus? 4. Quis obdurans Cor adversus eum, prosperabitur? 12. Quis avertat eum? Quis dicat ei, quid facis?
- X. 3, 4, 5. An bonum est tibi quod opprimis? An oculi carnei sunt tibi, &c. An similes diebus mortalium dies tui? Annon dies mei, &c. Et innumera alia

per totum librum. Ita etiam Ellipses. Ita &

Pleonasmi. Qui ab expletivis haud multum distant; ut illud Homeri à Criticis plerumque putatur;

Χρυσὴ ὃ σήσας ἔρευν δέκα πάντα τάλαντα.

Sed quid si scripserit summus Poeta δέκα πέντε, aut ubi absurditas?

Epimone. Ubi idem dicitur aliis verbis. Job V. 10. Qui edit qui immittit. Pisc. in loc.

VI. 18. Huc illuc avertuntur, & 23. Liberate me. Id. Pisc.

Periphrasis. Mortis. X. 21, 22. Donec vadam unde non revertam. Sepulchri — in terram tenebrosam. Vitæ ex effectis.

XXVII. Quamdiu anima mea in me erit, &c. Pisc. in loc.

Oxymoron. XXIV. 17. Mane — umbra mortis. Pisc.

Hypallage, Enallage. Ubique occurrunt, ut VI. 15 & XV. 3.

Litotes. VI. 10. Non celavi, i. e. declaravi. Pisc.

XXXIII. 27. Non profuit mihi, i. e. nocuit.

Antanaclassis. XV. 31. Ne credat vanitati, &c. Pisc. Elegans ἀντανάκλασις in vocabulo vanitatis, diversâ significatione repetito.

Anthropopathia. XI. 5. O si aperiret labia sua. Pisc. i. e. Si loquetur, & addit. Metonym. effecti destinati, Synecd. generis, & Metaphora, nempe ἀνθρωποπάθεια. Ita & in innumeris aliis.

Epitrope. IX. 2. Verum est, novi ita esse.

XIX. 4. Esto quod erraverim.

Paronomasia restat, quæ inter Prophetas frequentissima, neque in Jobo, ni fallor, deest, saltem si doctissimo Mercero sit fides, qui ad Cap. XXIX. 16. Pater eram pauperibus, hæc habet. Elegans Paronomasia in אֲנִי וְאֵם אֲנִי. An ita Cap. XXXIII. 10. Reputat me pro inimico sibi, לוֹ לְאֵיבִי allusione ad nomen ejus אֵיבִי. XXIII. 12. דימנתי mei, ad דימנתי statum meum. 14. nisi sint eadem voces diversâ aliquantulum significatione.

DISSERTATIO VI.

PARALLELA EX HOMERO.

QUANQUAM supervacanei laboris opus esset loca in prophanis auctoribus passim invenienda coacervare, quæ textus Jobi quoslibet vel sensu vel dictione referunt; quoniam non pauca istiusmodi nobis infra aliud agentibus occurrent; ne tamen omnino parallelismus desideretur, unicum Scriptorem proferre placuit, virum sanè tempore saltem, si non & ingenio, omnium Poetarum Ethnicorum facilè principem. Accipiat ergò lector hæc nobis ab amico doctissimo transmissa Extracta ex Gnomologiâ Homericâ, cl. Jacobi Duporti, S. T. P. apud Cantabr. Græcæ Linguæ Prof. Reg. Decani Petroburg. Canonici Lincolnienfis, Coll. Sanctæ M. Magd. Præfidis & Regi à Sacris, ed. 4°. 1660. cum augmentorioris suis adjectis.

JOB, Cap. I. v. 5. Offerebat holocausta: dicebat enim, Ne fortè peccaverint filii mei. Ita Noachus, Genes. viii. 21. & 1 Reg. viii. 38, 39. Et Homer. de efficacîâ sacrificiorum & precationum in mala avertenda & remissionem peccati, ut nos debitoribus nostris remittimus debita nostra. Il. i. v. 491, 498. εἴδ' ἔτι σε χρεὶ Νηλεὺς ἦτορ ἔχειν· στυπτοὶ δὲ τε καὶ Θεοὶ αὐτοῖ, &c. καὶ μὲν τὰς θυέας, &c. Nazianz. Epist. 117. & Carm. 51. & Justin. Martyr in Cohort. ad Græc. & Mater M. Coriolani ad filium apud Dion. Halic. l. 8. hinc Ζεὺς μέλιχ' & μελίχ' quia precibus & sacrificiis placabilis est & placatur, ut apud Phurnut. Ratio autem remissionis & temperatæ mentis ab irâ in peroratione 'Αλλ', 'Αχιλεὺς, δάμασον θυμὸν μέγαν est planè Christiano dignissima, & consentanea conditioni remissionum peccatorum mortalibus a Spirito Sancto promissarum & deprecaturum oratione dominicâ, Mat. vi. 12. Luc. xi. 4. Abolitis autem ritibus; immunis aram si tetigit manus non sumptuosa blandior hostia. Vid. Notas Alex. Pope ad locum in suâ translatione elegantissimâ, l. IX. v. 618. & selectissimæ Fœminæ Dominae Dacier, p. 261. & in suâ præfatione ad 3. Platonis object. Confer 2 Chron. vi. 21. Epict. Enchirid. κεφ. λη. πένδεν ὃ καὶ θυέων, καὶ ἀπαρχεῶς κατὰ τὰ Πάτρια ἐκάστοις προσήκει, &c.

I. 16, 17, 18. Adhuc illo loquente supervenit alius, &c. Velut unda supervenit

undæ, malum malum excipit. Δίχ' ὃ κακὸν ἐκ κακῶ αἰεί. Il. τ'. 290. Ezech. vii. 26. & Eurip. in Hecub. 'Ετεροὶ δ' αἰφ' ἐτέρων κακὰ κακῶν κυρεῖ. & Lycophron ait 'Αἰεὶ δ' ὃ κακὸν κακῶ ἐσήμεται. Ita Homerus, Il. π. Πάνη δ' ὃ κακὸν κακῶ ἐσήμετο. Hinc frequentia illa proverbialia, fluctus fluctum, (scilicet) Miseriarum humanarum, & Senec. in Hercul. furen. finis alterius mali gradus est futuri. Vide etiam Hipparch. Pythagor.

I. 21. Dum Homerus in oratione Ulyssis ad Melanthum, Od. τ'. depressam, miseriam, vagam, Herois vitam exponit, infelicem ad Jobi sortem in omnibus (soli mutatione exceptâ) pinxisse videtur. Vide Max. Tyrii Dissert. 22.

II. 3. Servus meus Job, vir simplex & rectus, commovisti me adversus eum ut affligerem eum frustra. Confer Homerum Neptunum inducentem plorantem pii Æneæ sortem ob dolores alios debitos patientis, Il. υ'. Ἀλλὰ τίη νῦν αὐτὸς ἀναίτιος ἄλγεα πάσχει;

II. 4. Pelle pro pelle & cuncta quæ habet homo dabit pro animâ suâ, ut ait Achilli Ulysses, Il. ι. 401. Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, &c. & Eurip. ψυχῆς γὰρ εἶδ' ἐν τιμωτέρῳ, vel secundum Platonem, De Legib. L. 5. ψυχὴ δ' ὡς ἔπομεν, ἀληθεία γ' ἐστὶ πάνσι τιμωτάτη. Ita Heliodor. L. 5. & Q. Curtius, Lib. 6.

II. 10. Bonum acceperimus, quare & mala non sustineamus. Od. δ'. & Il. ω. & Od. θ'. & ο. Ζῶς ἀγαθὸν τε κακὸν τε δίδωι, δύναται γὰρ ἅπαντα. Insignis Gnome de potentiâ & providentiâ divinâ & sacris literis apprimè consentanea: Cui respondet illa itidem altera de duobus doliis. Huc respexerit forsitan Pindarus, Isthm. 5. Ζῶς τὰδε καὶ τὰ νέμει, Ζῶς δ' ὁ πάντων Κύριος. vide infra xlii. 2. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπης, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. Epicteti Enchirid. ιε. & ιζ'. Ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι.

V. 6. Non prodit è pulvere ærumna; nec ex humo pullulat calamitas. Od. υ'. 195, 205. Ἀλλὰ Θεοὶ δώσωσι πολυπλάγκτους ἀνθρώπους, ὅππότε καὶ βασιλευσὶν ὀπκλώσουσιν) οἷζ' αὐτὸν ait Philæti de Ulyssæ squalido cultu in patriam regresso, cum nesciret eundem esse sapientem suum regem, sed quasi propheta etiam de ipso talia dixit ipsi Ulyssæ dum illum manu suâ teneret. Plurima de dispensatione numinis & infortuniis mortaliū

lium olim ditissimorum & florentium perpulchre differit Homerus in ultimâ Iliade. Historicique omnium gentium exempla præbent uberrima, unde a poetâ sine cæde & sanguine pauci descendisse dicebantur reges, aut ante obitum supremaque funera felices dici meruisse.

V. 7. Homo enim omnis nascitur ad laborem seu ærumnam & curas graviores. Ιλ. ω. 49. Τληπόηδ' μοῖραν θυμὸν θέσαν ἀνθρώποισιν, ut talia ferre possint. Ὡς δ' ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι ἐροτοῖσι Ζῶεν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δ' ἐτ' ἀκηδέες εἰσὶ. Ibidem quæ verba Achillis Priamo sic vertit Eobanus Hessus episcopus & poeta pius. Sic etenim statuere Dei mortalibus ægris, Ut vitam mœrore refertam & luctibus ægram Traducant: sine tristitiâ cœlestibus ævum Omne sit, & nullos possint sentire dolores. Ed. 12. Parisiis 1550. vide notas Dacierii fœminæ doctiss. ad loc. p. 93. Epicteti Enchirid. κς'.

V. 32. Deus apprehendit sapientes in astutiâ eorum & consilium pravorum dissipat. Unde clarissimus Casaubonus putat hæc Penelopes. Od. χ'. 12. — μάργλιν σε θεὸς θέσαν. Οἷτε δυνάη Ἀφρονα ποιῆσαι, καὶ ἐπιφρονά περ μάλ' εὐόντα, καὶ τε χαλιφρονέοντα σαοφροσύνης ἐπέεσαν. Quos Deus vult perdere prius dementat. 2 Sam. xv. 31. Infatuavit consilium Achitophel. & Isa. xlv. 25. Convertas sapientes retrorsum. confer 1 Cor. iii. 19. Æschyl. in Agamemn. & Eurip. in Supplic. & Pind. Ol. 11. ad idem.

VII. 1. Nonne statutum est tempus homini super terram? Od. κ'. 174. ὦ φίλοι, εἰ γὰρ πως καταδυσόμεθ', ἀχνυμένοι περ, εἰς αἶδαο δόμους, πρὶν μὲρσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ. Confer istud D. Johannis Evang. Cap. vii. 30. nondum enim venerat hora ejus. Stat sua cuique dies: Virg. & nemo nisi suo die moritur. Sen. πάντων γὰρ ἐστὶ τάξις, καὶ ἅπας χρόνος καὶ βίη μετρεῖται περὶ ὁδῶν. Aristot. de Gen. & Corr. 2. 16. Epicteti Enchirid. εζ'. & usque ad finem, & Plato, lib. 10. polit. Ιλ. σ'. Q. Curtius, l. 5. Fortium virorum est magis mortem temnere, quàm odisse vitam. Ultimum omnium mors est ad quam non pigrè ire satis est; & Job, vii. 14. ait Omnibus diebus præfiniti temporis mei expectabo, donec venerit immutatio seu mors mea. De me divum pater atque hominum rex Viderit. Virg. Æn. 10. 744.

VII. 14. Terres me per somnia & per visiones conturbas me. Od. υ'. 87. Αὐτὰρ ἐμοὶ καὶ ὀνείρατ' ἐπέσθθεν κακὰ δαίμων.

Plaut. in Rud. Ne dormientes quidem fiunt quiescere. Vide Suetonium in Tiberio & aliis. Vide etiam Notas Alexandri Pope ad suam translationem hujus Odyss. Lib. XIX. p. 245. ὧ 657. & Dacier in Præf. XVIII. confer 2 Chron. xviii. 19, 20, 21.

VIII. 9. Sicut umbra dies nostri sunt super terram; & XIV. 1. Homo natus de muliere brevi vivit tempore. Palmares fecisti dies meos, Psal. xxxix. 5. vide xc. 10. — Ἀνθρώποι δ' ὡς μινυθᾶντοί τελέθουσι. Od. τ. Βραχύνουσι ὀλιγοχρόνιοι, μινυόμενοι. Vive memor quàm sis ævi brevis: Hor. & Hippocr. Aphor. ο βίος βραχύς. Hesterni enim sumus, nec quicquam cognoscimus. Et ut Homer. in Odyss. φ'. inquit — ἐφημέρια φρονέοντες. Καθαμερῶν εἰδότες, καὶ προσορῶμενοι τὸ μέλλον. Suid. Præsentia tantum curantes, nec prospicientes futura, adeoque νήπιοι, improvidi, qui ζῶσιν βίον ἀλόγων, τὸ πρὸς ἡμέραν, καὶ τὸ παρὸν αἰεὶ βιοτεύοντες. Naz. Stelit. 1. Et Æschyl. apud Stobæum, Τὸ δ' βρότειον ἀνθρώπου ἐφημέριον φρονεῖ. Vid. Clem. Alex. Pædag. l. 1.

IX. 12. Quis eum impedierit, dixeritve ei, Quid facis? Ιλ. θ'. 143. Ἀνὴρ δὲ κεν ἔτι διὸς νόον εἰρύσαιο, vel εἰρύσαιοτο. Subjungit Poeta, Ὅυδ' ἐμάλ' ἰφθιμῶ. Επειὴ πολὺ φέρτατός ἐστι. καὶ ἐφ' ἡμῶν τὸ σῶμα, καὶ κτήσις, δόξα, ἀρχαί. καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα εἰς ἡμέτερα ἔργα. Epicteti Enchirid. κεφ. α. Ita Nabuchodonosor humiliatus pœnitens, a phrenesi ad sanam restitutus mentem, Dan. iv. 32. Non est qui resistat manui ejus, & dicat ei quare fecisti. Bibl. Polyglott. III. Tom. p. 196.

IX. 26. Prætervolârunt dies mei ut naves veloces, & sicut Aquila in prædam suam. Quick almost as Thought. Od. η'. Τῶν νέες ὡκεῖαι ὡς αἰ πτερόν ἢ νόημα. Nihil est animo velocius: nulla est celeritas quæ possit cum animi celeritate contendere, Cic. Tuscul. 1. & Thales apud Laert. ad idem. Claudianus in raptu Proserpinæ, l. 2. Quantum non jaculum Parthi, non impetus Austri, Non leve sollicitæ mentis discurret acumen. Ocyor cervis, & agente nimbos Ocyor Euro. Hor. l. II. Od. 16. ὧ 24. Ocyor Aurâ. l. I. Od. 2. ὧ 48.

X. 18. Cur eduxisti me ex utero? utinam periissem! &c. Od. θ'. 311. & Ιλ. φ'. Ἠπεδανὲς χροῖμιν, αὐτὰρ εἰ τι μοι αἵτις ἄλλῃ, Ἀλλὰ τοκῆς δύνω, τῷ μὴ γένεσθαι ὀφελόν. Λύπης πάντως ἄκρας τὸ τῆς γονῆς αἰτίασθαι τῆς τεκνέας. Eustath. Hoc tamen præ nimio dolore fecit & vir sanctus Job, Cap. iii. Τεῖς μὲν δ' αἶα

- Φύσιν αἰχρῆς· εἰδὲς ὀπίμῃ. Aristot. Eth. 3. 5. Ἡπεδανός, infirmus, debilis forsan Jobi Nudus, sine sine defensione mihi propriā. Ἀδενής. Schol. vet. Secundum istum Palladæ Epigr. Γῆς ἐπέβην γυμνός, γυμνός δ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι. quod justè reddidit illustrissimus Eques & summus Angliæ Canc. Tho. Morus, Nudus ut in terram veni, sic nudus abibo.
- XI. 2, 3. An multitudini verborum non responderetur? aut an vir loquax justus haberetur? — Cum cæteros irriseris, à nullo confutaberis? Vid. Clem. Alex. Pædag. l. 2. c. 7. ad verba ista Zo-pharis. Naamathites quasi dixerit, persuaderet ille ex abundanti loquelâ se justum esse. Homer. de Therfite. Job increpat vaniloquos 5. 2. 3. & 16. 3. Apost. inania verba Ephes. v. 6. & Homer, Od. δ'. — κακὸν δ' ἀνεμώλια βά-
ζεν.
- XII. 12. In antiquis est sapientia & in multo tempore prudentia. Ιλ. φ'. — πρό-
τερος γρόμιον, καὶ πλείονα οἶδα. Synes. Epist. 116. 141. & Ιλ. τ'. Job xxxii. 7. Ιλ. δ'. & ibidem ι'.
- XIII. 36. Possidere me facis iniquitates adolescentiæ meæ. Psalm. xxv. 7. Ec-
cles. xi. 10. ad idem. Et Homer. in excusatione factâ per Antilochum ad Menelaum. Ιλ. ψ'. 589. Οἶδ', οἶαι νέε ἀνδρὸς ὑπερβασίαι τελέθουσιν, Κραμπύ-
τερος μὲν γάρ τε νόστος, λεπτή δέ τε μήτις. Audaces animos juvenum; quibus om-
nia fervor Subjicit ætatis non optima, promptior illis Semper adest animus, sed & imbecillius omni Tempore consilium, &c. ut vertit Helius Eobanus Hessus, p. 745.
- XIV. 1. Homo muliere natus tum bre-
vis ævi, tum plenus est miseriæ. xxv. 6. Homo vermis & filius hominis lumbricus. Ad idem Homerus inducit Satur-
nium Jovem loquentem. Ιλ. ρ'. 446. Οὐ μὲν γάρ τί παρ' ἐστὶν οἰζυρώτερον ἀνδρὸς Πάντων, ὅσα τε γαῖαν ἐπιπνέει τε καὶ ἔρπη. Ita etiam Odyss. β'. 129. Οὐδὲν ἀκιδνό-
τερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποις. Barnes ad Odyss. β'. 350. & υ'. 376. item ad Euripid. Phœniss. ὕ. 1357. Plut. Πότερον τὰ δ' ψυχῆς, &c. Dio Chrys. Orat. 23. Πᾶς ἐστὶ ἀνδρῶν συμφορῇ. Solon apud Herodot. Clío. Οὐδὲν καὶ μηδὲν τῶν μερό-
πων τὸ γένος. Anthologia Epigram. l. 2. Et in Satyrico suo Petronius ille Lepi-
diffimus, Heu! heu! nos miseros, quàm totus homuncio nil est! Pallad. Epigram. in Anthol. l. 1. Ὡ γένος ἀν-
θρώπων πολυδάκρυτον, ἀδενές, οἰκτρὸν, Συρόμδρον κατὰ γῆς καὶ διαλύομδρον. Fas fit subjungere elegantes versus Cl. nostri Baconi Domini Domini Vicecom. Sancti Albani, & Summi Angl. Cancellarii.
- The World's a bubble, and the Life of Man — less than a Span, In his Con-
ception wretched, from the Womb, — so to the Tombe: Curst from the Cradle, and brought up to Yeares, — with cares and feares. Who then to fraile Mortality shall trust, But limnes the Water, or but writes in Dust, &c. quos concinnè & græcè vertit Tho. Farnabius noster in Florileg. Antholog. p. 3. Ed. 9°. 1629.
- XIV. 12. Ceu flos oritur & succiditur homo. Glaucus ad Tydidem, Ιλ. ζ'. 146. Οἷη περ φύλλον γενεή, τοίηδε καὶ ἀν-
δρῶν. & Apollo ad Neptunum, Ιλ. φ'. 163. βροτῶν ἕνεκα, πῶς λεμίζω δειλῶν, (in-
quit) Οἱ φύλλοισιν ἑοικότες, ἄλλοτε μὲν τε Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρῆρης καρπὸν ἔδον-
τες, Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήρυχοι — quos ita pulchrè Eobanus — Frondibus omnes Sunt similes homines: nunc læti alacresque feruntur, Terræ muneri-
bus nunc destituuntur & arent. Divi-
noque Spiritu propheta emotus ad i-
dem, ait, Diffluimus velut folium om-
nes, Isa. lxiv. 6. Et Sirac. Omnis caro sicut fœnum veterascet; & sicut folium fructificans in arbore viridi, & Psalm. Sicut herba quæ hodiè viridis cras ad elibanum. Et jocosissimus & lepidissi-
mus Mimnermus à quo forsan ex aliis tam multa audivimus de rosâ, liliis aliisque pulcherrimis odoratissimis bre-
vis ævi floribus & pulchritudine fœ-
mineâ pereuntibus; Ἡμᾶς δ' οἶάτε φύλλα φύει πολυάνθεμον ὥρη. Eurip. ad Stob. & Plut. in Consol. Epicteti En-
chirid. κς'.
- XXI. 17. Dolores impertitur Deus irâ suâ. An erit (ait Amos) malum in ci-
vitate quod Dominus non fecerit? iii. 6. Ιλ. τ'. Ζεὺ πάτερ, ἦ μεγάλας ἄτας ἀν-
δρῶσι διδοῖσθα. Vid. Bacchyl. apud Stob.
- XXIII. 13. Ipse enim solus est & nemo potest avertere cogitationem ejus. Vid. supra, ix. 12. Prov. xix. 21. & Home-
rus in Ιλ. υ'. Pindar Pyth. 12. Boeth. de Consol. l. 5. 1 Thessal. iii. 3. Od. η'. quoad destinationem providentiæ.
- XXIV. 9. Vim fecerunt, deprædantes or-
phanos. Ita Ezech. xxii. 7. Orphanum & viduam contristaverunt; miserabilem orphanum statum patheticè exponit Ho-
merus in lamentatione Andromaches super mortem Hectoris, Ιλ. χ'. Ἡμεῖς δ' ὀρφανικὸν παναφήλικα παῖδα τίθησι Πάν-
τα δ' ὑπεμνήμυκε, δεδάκρυον ἢ παρηαί. Δυόμδρον δέ τ' ἀνεισι παῖς ἐς πατρός ἐ-
ταίρης. Ἐρρ' ἔτως, &c. ad finem istius libri. Hos versus elegantissimè linguâ vernaculâ donavit Dominus Alexander Pope, nostri sæculi poetarum facilè princeps,

princeps, quem consulas & Not. suam super § 628, &c. pag. 45. ex Eustathio hanc Orphanici status descriptionem pro genuinâ vendicante, quam etiam transtulit Tho. Hobbes Philos. Malmesb. ad p. 341.

XXIX. 2. Quis mihi tribuat ut sim juxta pristinos menses, &c. quando splendebat lucerna Dei super caput meum. — Pater eram pauperum, &c. Eccles. ii. 7, 8. Pari modo Ulysses sortem suam pristinam Melantho seruo suo ignotus adhuc exponit & semet justificat ex operibus bonis in re prosperâ suâ priori, & ἔγω ποτε, &c. & πολλάκι δέσκον ἀλήτη. Ovidius de se in Tristibus queritur Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus.

XXXII. 6. Junior sum tempore, vos autem, (verba sunt Elihu ad tres Jobi convitiatores) antiquiores, seu seniores; iccirco veritus sum vobis indicare sententiam meam, juxta sapiens Syracidis dogma, xxxii. 8. Loquere, adolescens, vix si opus erit tibi, si bis interrogatus fueris. Hunc in Juvene pudorem Homer, Αἰδώς δ' αὖ νέον ἀνδρα γεραίτερον ἐξερέεσθ', generaliter laudat. *Awfull th' Approach, and hard the Task appears, To question wisely Men of riper Years.* Pope Transl. § 31. Minerva innuit, — αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νόησας, Ἀλλὰ ὃ & Δαίμων ὑποθήσεται. Juxta istud SS. Spiritus. — δοθήσεται ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, &c. Mat. x. 19. Plut. & August. ad idem: Maximum juvenis ornamentum pudor & verecundia in in voce, in vultu, in vitâ. Cic. pro Roscio, Amor, ætas, & pudor qui ornat ætatem. Αἰνέμαρ τ' μὲν νέων τὰς αἰδήμονας, Aristot. Eth. 4. 9.

XXXVII. 22. Dei terribilis est majestas, qui de se dixit, Exod. xxxiii. 20. Non videbit me homo & vivet. Ita Homerus introducit Junonem in Concilio Deorum dicentem. Ιλ. υ'. 131. — χαλεποὶ ὃ Θεοὶ φαίνεσθ' ἐναργεῖς. Vid. Ezech. Spanh. ad Callimach. Pallad. §. 78. & ad § 101. Pausaniæ Phoc. c. 32. fol. 188. Epicteti Enchirid. λγ'. — Corpus mortale tumultus non tulit æthereos. Metamorph. l. 3. § 307. vid. Discours de N. Renouard iii. p. 69. de Semele.

XLII. 42. Novi te omnia posse, neque averti te posse à cogitatione perficiendâ. Suprà, ix. 12. & xxiii. 13. Sic Homer. Ιλ. θ'. 31. ὦ Πάτερ ἡμέτερε, Κρονίδη, ὑπάτε κρείοντων, Εὖ νυ & ἡμεῖς ἰδμεν, ὅτοι δένει σὸν ὀπιεκτόν. Verba sunt Minervæ prudentissimæ ad summum Jovem Schol. vet. ex quo solo orta sapientia, nam nec Homerus neque Hesiodus tribuit ei matrem. Quos ita Eobanus: O pater altitonans Saturnie, maxime regum, Nos quoque comperit non dissimulanter habemus, Quam sit in omnigenis tua magna potentia rebus, p. 241. Ὑπατῶ, unde ait doctiss. Duportus, Μητίερα Ζῶς & Βελαῖα apud Lycophronem. Callimach. — Θεῶ κρᾶτῶ ἀσυφέλικτον. Vid. quæ sentiebat beatiss. Pater Justinus Martyr de Homeri charactere Jovis, ut unius supremi & omnipotentis Dei in Admonitione ad gentes. Unde noster Alexander Pope & forsan etiam optimus ille alter sui interpres Dominus Helius Eobanus Hessus iisdem de illo in Epithetis reddendis cum SS. Scripturarum interpretibus usi sunt sermonibus.

DISSERTATIO VII.

De Jobi Nomine seu Nominibus. 1. *Nomen vel Nomina Jobi & eorum etyma.* 2. *An idem atque Jobab secundus Idumæorum rex.*

I. **J**OB I nomen Hebraicè אִיּוֹב Ajob, vel Jjob. "Ita & Syris, Chaldæis, "Arabibus similiter Ajoub." Spanheim, cap. 2. § 2. p. 54. Vat. & Al. יֹאֵב, sic Nos, Vulg. Pisc. Sed S. Amb. & J. T. Jjob. Nec aliter scribitur vel in V. vel N. T. nisi fortè bis in xxxvi. Genes. 28.

De etymo hujus nominis, apud eruditos satis variatur. Nam primo, Philo in nominibus Hebr. ubi supra in Spanhemio, ut S. Hieron. & aliis, אִיּוֹב dicitur, quasi Magnus & Sapiens, ab אִיּוֹב deducta, Quin &

Oboth, seu Utres, locus est ad Idumæam, quæ castrametatio est una Filiorum Israel. Sed quid Pythones, & Incantatores, ut vox significat, nostro S. Jobo, quicquid ejus amici senserint? Notum quidem est magos antiquos, vel eorum nonnullos viros fuisse sapientes, & philosophos; unde Daniel ipse Rab. Mag. fuit; sed talis non אִיּוֹב, sed אִיּוֹב, vel אִיּוֹב dici Hebræis, & Chaldæis consuevit, ut Spanh. in hoc argumento.

Secunda etymologia deducitur ab אִיּוֹב, quod dolens, vel gemens, five ululans, aut exosus vertitur, quasi nomen illi fue-

rit impositum, ut in multis aliis, ob dolores & gemitus, quibus postea exercitatus fuerit. E contra nomina malè ominata antiqui fugiebant, neque illa liberis suis indiderunt; nec scimus Jobi parentes Spiritu Prophetico imbutos fuisse. Aliiter enim longè res se habuit in Benoni, Gen. xxxv. 18. & Jabez, 1 Chron. iv. 9. "Quia, (dixit mater) peperit eum in dolore. i. e. Dolorificus," per Metathesin יעבץ pro יעב, a יעב Dolere. Non a futuro, sed a präterito, difficili nempe partu.

Tertia venit ab אֹיֵב, "Inimicari, "Odio habere"; unde אֹיֵב inimicus, & sensu activo, & passivo, vel utroque, quasi osor impiorum, & his invisus, & odiosus. Sed quære, an non hoc nomen in calamitatibus suis Jobus sibi imposuerit, a primo suo nomine aliquanto deflexum, (ut postea videbimus) non tantum, quod inimicitias Satanæ, prædonum, ac aliorum, permissione divinâ, vexatus fuerit; sed præcipuè, quod Deum ipsum censeret sibi inimicum, quod non modò profiteri & queri, sed & suo ipsius nomini alludere videatur לְאֹיֵב Job xiii. 24. "Cur arbitraris me inimicum tuum," לְאֹיֵב atque idem ab Elihu repetitum, Cap. xxxiii. 10.

Quarta & maxima probabilis est illa Spanhemii, Cap. II. § 6. p. 60, 61. a radice אָב אִפְּוֹדֵן, amare, desiderare Hebræis, Syris; quasi omnium amor, spes, desiderium, unde Suidæ dicitur Ἰὼβ, ὁ τελεπώθη, & ex אָב fit passivo significatu אֹיֵב per Metathesin, ut multo majorem vidimus in voce Jabez, & omnibus notum literas *ehevi* inter se ubique commutari, addi, dirimi, præcipuè ad initium vocum. Sed an non æquè saltem verisimile est, quod nomen Jobi tunc mutatum fuit, vel a seipso, ut Naomi in Mara, nullâ licèt assimilatione; vel ab aliis, quasi exclamârunt ὦ ταλαίπωρε, O miser homo! Vir doloris seu inimicitias exercitate!

Alia etiam nomina illi ascribuntur, & in S.S. & in sæcularibus: Horum plurima inter legendum nobis occurrerunt, quamquam nonnulla Spanhemius addit. Ita enim ille, in Cap. II. § 8. p. 65, &c. "Dictus idem Jobus veteribus, aliò nomine Jasub, significatione revocandi." Cum Jasub, seu Jaschub incipit, quod certè est celeberrimum omnium eorum, quæ Jobo nostro sunt erroneè ascripta; unde Lud. Viv. & alii Jabub, alii Jobab dixere. Occasio erroris patet ex Genes. xvi. 13. ubi inter filios Isaschar Job memoratur, saltem secundum Masorethas, & in ק, & כ; sed in Samar. ut in Alex. & Ald. Ἰασφ, & Ἰασβ, sicut & Vat. 1.

Paralip. viii. (licèt in Gen. Ἀσὼμ) atque in Chron. Masorethis יִשׁוּב cum circello suprâ appposito, quamvis nullo ק ad marginem notato.

Secundò, Jobab Epiphonio in Spanh. ubi suprâ, Ἰωκαβ, proculdubio menda scriptoris, cum K & B, & inde ἸΩΚΑΒ & ἸΩΒΑΒ adeò similes.

Tertiò, Aristæ in Euseb. Spanh. p. 67. Ἰωβὰμ, Jobam, sed ב & מ sæpè commutantur, aut confunduntur.

Quartò, Aliis Ἰωβαλ, Jobal dicitur, pro Jobab, puto quia יוֹבָב, & יוֹבָל, ut scriptione parum differunt, ita unum idemque significant, nempe Jubilare, Latinâ voce ab Hebræâ proculdubio derivatâ.

Quintum est Hobab, idem nomen ac Mosis socri, Num. x. 29. ut Spanh. ubi suprâ; sed non ostendit ubi is Jobab vocatus fuerit. Id verò expiscati sumus ex Judic. iv. 11. Vat. Ἰωβαβ γαμβρὸς Μωϋσῆ. Ubi Compl. Ὀβαβ, Ald. Ἰωβαλ. An pro Ἰωκαβ, ut antea, sive simili errore?

Sextum est Utz. Eos enim legimus in Spanh. p. 66. "quibus Jobus fuit ipsissimus Utz." Nec adeò absolum, si non Semi ex Aramo nepotem fecerint, sed ex ejus lineâ, quin & successorem, licèt multis sæculis distantem, ut Pharaones, Ptolemæi, Cæsares, Heraclidæ, &c. En Utz, antiquum Arabiæ desertæ regem, ut Jobus alterius terræ Utz.

2. Restat altera pars Dissertationis, eaque maximi momenti. An idem fuerit qui Jobabus secundus Idumæorum Rex? Si enim is sit, tum Jobi epocha est fixa & stabilis, & coincidit cum peregrinatione Israelitarum in deserto; nisi reges Edomi, Gen. xxxvi. memorati fuerint antiqui Horæorum reges, secundum hypothesein magni Viri infrâ proferendam. Argumenta pro hâc parte sunt hujusmodi.

Primò, Additamentum τῶν LXX. ad calcem libri, Edit. Bos. quod ita sonat in exemplari Vaticano, προῦπηρχε ὃ αὐτῷ ἵνομα Ἰωβαβ, "Nomen ejus antea fuit "Jobab," atque ita infra μετὰ ὃ Βαλακ, Ἰωβαβ, ὁ καλέμεν Ἰώβ. "Post Balak "autem Jobab, vocatus Job." Quibus licèt magnâ ex parte concinit exemplar Alexandrinum, in multis tamen inter se longè discrepant; imò alterum alteri aliquando contradicit, ita ut ex eodem apographo vix possint derivari, ut plenius patebit in Dissertatione nostrâ de his additamentis, quæ Compl. non habet, ut nec Aquil. nec Sym. sed Ald. retinet, & Theodor. ut Patrum plurimi citant.

Secundò, Syriacum librum fidenter appellant perantiqui; editores (saltem) hujus versionis. "Quod hæc additamenta "interpretata fuerint ex Syriaco libro." Quod vix additurus fuerat Theodotion, &

in se assumpturus, si nullius auctoritatis fuerit iste liber, aut quæ ab eo producta ad calcem Jobi in LXX non rectè citata. Neque hoc idem prorsus argumentum ac præcedens, quamvis illi affine; nec ex compacto Græcus Auctor & Syrus agebant, cum in aliquibus, minutis licet, differant, utcunque de Jobo & Jobabo concordent. Quin & hoc argumentum confirmatur ab additione ad calcem versionis Arabicæ in Polyglotto in his verbis. "Commemorat auctor exemplaris, a quo hoc descriptum est hunc librum a Syriaco sermone in Arabicum versum fuisse." Ergo è contrà, nec Syrus, nec Arabs à Græco hæc transcripsit, ut nonnulli somniant.

Tertia est Aristæ auctoritas ab Euseb. laudata, Spanh. p. 67. "Ἀριστεὺς φησὶν. ἡ. τ. λ. Aristæas autem dicit in libro de Judæis, Esavum Maritum Bazaræ genuisse filium, habitasse autem illum in Ausitide regione: Hunc verò Job, primò Jobam fuisse nominatum."

Neque hoc idem testimonium cum prioribus nec ab eodem loco deductum, cum & ab Arabe, & a Syro, & ab ipsis etiam Græcis interpretibus plurimum discrepet. Ut pro Bazite Sobiten ponit, facit Esavum Bassaræ maritum, Jobi verò patrem, atque alia hujusmodi.

Quibus omnibus strenuè se opponit Cl. Spanhemius; Cap. V. Hist. Job. per totum, negativum amplectitur, & omnifariâ, quâ pollebat literaturâ totisque viribus defendit: In quibus, si quid ardentius è calamo ejus elapsum fuit, id dandum est ætati, cum satis juvenis hæc primò scripserit. Argumentum autem in ipsissimis ejus verbis plenâ vi proferemus. "Job, creditus Jobab, idemque rex Edom turba ferè universa veterum, recentiorum, &c. Ante omnia venit expendenda constans traditio veterum, recentiorum plerisque credulâ mente suscepta, Jobusne scilicet, ipsissima fuerit persona Jobabi, Genes. xxxvi. 33. in pronepotibus Edomi, & rex ipse in Idumæâ. Ita quidem censuit chorus patrum prope modum universus, & Judæi, Mahummedani, Christiani," &c. Aded ut communiter de Jobo ordinantur sermonem, "Job sive Jobab, aut Jobab sive Job," & ita quoque novissimè *mirâ confidentiâ* Philippus Labæus. Nobis verò indubium est sanctissimum virum, neque eundem fuisse cum Jobabo Idumæo, neque regem; quorum utrumque decretoriis jugulamus argumentis."

Hæc tantum præfatio, sequuntur argumenta. "Nomina horum diversitas longè maxima; alterum in texto sacro

"est *יֹבָב*. Alterum *יֹב*, diversitate in radicalibus literis, pronuntiatione, terminatione, ac significatione vocum."

Cui primo decretorio & jugulanti argumento liceat respondere. Diversitatem horum nominum, quæ hîc asseritur agnoscimus, nec idem fuisse, sed unum ab altero, allusione quâdam, ut sæpè fit in Scripturis derivatum; unde necesse est, ut significatione etiam forent diversa; de diversitate in literis radicalibus, parum sumus solliciti, cum literis *chevi* vel adesse, vel deesse, vel commutari est solenne; quarum tres apud Arabes Debiles dictæ Eli, Vau, & Je, ut ab eod. Spanhemio discimus, ejusdem sunt affectionis; & quod ibi addit haud probabile est permutari hic literas heterogeneas *ד* & *נ*, nihil est, cum non permutantur, sed *נ* omnino rejicitur, ut in aliis linguis; cujus rei testem Spanh. ipsum adducimus. Hist. Cap. 15. p. 474. "Familiaris orientalibus, Hebræis, scil. Chaldæis, Syris, & Arabibus, primæ syllabæ demptio, aut literæ *נ* initialis ommissio," & *ד* tantum duplicatur; ut in innumeris vocibus Hebr. usu fit. Quod diximus in aliis linguis ita fieri, ultra controversiam est in hoc nomine; licet enim in Hebræâ scriptione *נ* retineatur, non tamen pronuntiatur. Arabes, fatemur, sonant, cum Ajoub illum dicunt, sed *توب* LXX omnino perit, quos tamen suam linguam legisse potuisse par est credere. Nam *יֹב* illis semper scribitur, cui una saltem litera additur, seu reduplicatur, cum *יֹבָב* factum fit.

Infra autem § nempe sextâ, opponit se Cl. Auctor ipsi origini hujus sententiæ, ex unâ laciniâ versionis *τῶν* LXX ad calcem Jobi adfutâ, ex Edit. Patric. Jun. (quæ ex Alexandrino nostro) "Ἐν τῇ γῇ κατωκίων τῇ Ἀραβίτιδι, ἐν τοῖς ὄρεσις Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. Προῦπηρχεν ὁ αὐτοῦ ὄνομα Ἰωβὰβ." Et postea, "Μετὰ τὸ Βαλὰκ Ἰωβὰβ, ὁ καλεῖσθαι Ἰώβ." In terrâ quidem Ausitide habitans, in finibus Idumææ & Arabiæ. Ante autem erat nomen Jobab. — Post Balak autem Jobab, qui vocatur Job."

Quibus opponit Cl. Auctor "Versionem *τῶν* LXX cum Bibliothecâ Philadelphîâ incensam, & deinceps sub Philometore in Cleopatrarum Bibliothecâ adornatam, & repositam, periisse simul cum Tetraplis, & Hexaplis Origenis, solâ Κοινῇ superstitite." Sed probè novit vir doctiss. Tetrapla, & Hexapla Origenis, labore indefatigabili doctorum virorum magnâ ex parte esse recuperata cum obelis, asteriscis, &c.

Probat ex auctoritate Polychronii, Origenis, & aliorum veterum, & modernorum

rum hoc additamentum fuisse: "Glossema tantum, alicujus transcriptoris ad marginem, vel calcem libri; quod postea, ut sæpè solet, in textum irrepsit." Non opus est hic cum superstitionis suspicientibus *ראו* LXX versionem, (quod miror ulli docto viro contigisse, qui illam legit, & cum fonte contulit) hic consentire, qui rotundè affirmant de hoc libro, "Adpareret codicem Hebræum quo usi sunt isti interpretes integriorem fuisse olim, quàm nunc est." Nec plus habet aliorum sententia, quod "dictante Spiritu Sancto hæc addita fuerunt ab interpretibus."

Ad prius non videtur in textum irrepsisse, cum in calce adhuc maneat, & puto in omnibus exemplaribus. Glossema fuisse haud dubitandum est; sed valde antiquum; neque ab Hellenistis confictum, sed a Syriaco translatum, qui forsân antiquior ipsis LXX certè non longè recentior. Lego quidem in Spanh. Cap. 5. p. 167. "Sub finem sæculi secundi a Christo nato hæc pridem erat lacinia appensa." Sed quo modo hæc conciliari possint cum illis, quæ occurrunt pag. præced. in eod. Spanhemio? "Quantum ad exemplar Origenis, id demum colligitur laciniam antiquiorem fuisse Cleopatæ Reginae temporibus, in cujus Bibliothecâ reposita fuit ea versio, quæ deinceps Origeni usurpata est."

Contra Aristæ auctoritatem, alias auctoritates producit; sed omnes modernorum, ejusd. Cap. p. 169. quamvis agnoscit Josepho & Philone anteriorem fuisse.

Sed procedit § 7. ejusd. Cap. "Quinta jam Demonstratio petitur ex variis circumstantiis, quæ Jobum, & Jobabum diversissimos arguunt. Inter illas est circumstantia ætatis. Fuit Jobab secundus ex octo regibus, qui ante Moysen in Edom regnarunt. Gen. xxxvi. 31. Ut sic mors Jobabi longo intervallo, minimum certè toto sæculo, Moysi legislationem præcesserit. Jam volunt Græci vixisse Jobum annos 240, vel 248. Qui si Jobab fuit, ejus nativitas præcesserit hæc ratione nativitatem Esavi, aut ferè coinciderit; a quo tamen Esavo Jobab demum quartus fuit, pro nepos nempe ex Zarâ."

Quibus reponimus, omnia hæc pendere ex Hypothesi Auctoris de Jobi sæculo, sive epochâ, quâ vixit & floruit, quæ si cadet, omnis superstructura unâ decedit. Vid. Dissertat. nostram de tempore Jobi.

Ibidem addit "Jobabi sedes fuit Botzra in confiniis Idumææ, & Moabitidis; Jobi autem sedes fuit terra Utz in Arabiæ desertæ partibus, ex superiori Disquisitione; nec causâ fuit, unde in nar-

ratione Historicâ nomen posterius præferretur priori, si pro eadem sede supponerent." Vid. Dissertat. de triplici Auitide.

At si in istâ Disquisitione non probatur Jobi terram Utz fuisse in Arabiâ Desertâ, si potius sit in Petræâ; & si Idumææ pars fuerit terra Utz, ut Spanhemii argumentum utroque pede vacillat! Ad ultimam verò partem hujus argumenti, si Bozra fuit metropolis regni Idumææ, sedes natalis Jobi, & postea forsân ejus regni, urbs multò celebrior, quàm ulla alia in terrâ Utz; nomen posterius meritò præferretur priori, præsertim, cum de regibus Edomi agendum fuerit.

Sub hac quintâ Demonstratione, alias circumstantias addit, p. 171. "Accedit diversa utriusque viri descriptio. Jobab inducitur ut rex Edom, & totius quidem regionis rex solus, & universalis, Gen. xxxvi. 31, 32, 33. Jobus non modò ut privatus vir quidam, sed & cujus possessiones intra terram Utz; quæ terra, si fuisset in regno Edom, non nisi hujus particula esse potuit, nuncupata ab Utzo Horæo in posteris Schir. Cum primis verò memoratur Jobab in regibus impiis, nullo a reliquis indicio discriminatus, Gen. xxxvi. 36. & seq. cujus etiam prædecessor secundum Hellenistas, fuit Balak, rex idololatra. At Jobi nostri religio, fides, pietas illustrior fuit, quàm ut cum cæteris nullo discrimine componeretur. Quæ etiam hic fit, ut pietate, sic longævitate, si regium in amplissimâ gente imperium accessisset, omnino divinum inter Idumæos cultum haud instituisset modò, sed & conservasset, propagasset, ejusque apparuissent saltem deinceps vestigia."

Respondemus; de Edomo & terrâ Utz alibi differimus; an rex fuit Jobab infra disserturi. Interea liceat observare, quod non obstat ista phrasis Vir quidam, quin Jobus posset etiam rex esse, quia hæc a Jobo ipso descripta, & modestiæ causâ dignitatem suam regalem potuit reticere.

Altera circumstantia, quamvis quædam in se dubia continet, "quod memoratur Jobab in *Regibus Impiis*"; cum nullum horum regum impium fuisse pateat, præter primum, qui Israelitis transitum negavit: In posteriore parte tamen magis premit. "Si regium in amplissimâ gente imperium accessisset, omnino divinum inter Idumæos cultum haud instituisset modò, sed & conservasset, propagasset, &c."

Rectè quidem, si Moyses ipse, qui rex fuit in Jeshurun, ac tot miraculis clarus, ipsum

ipsum suum populum in suo tempore ab idololatriâ potuit cohibere: Quânto minus post ejus discessum? Licet indubium sit, si Job fuerit Jobab Idumæorum rex, quantum in se fuerit illum laborasse, ut durante saltem ejus vitâ, veri Dei cultum inter populum suum propagaret. Sed instat Spanh. "Ejus apparuissent saltem deinceps vestigia." Et quid si nonnulla hujusmodi apparent, licet subobscura? Cùm in posterioribus sæculis, historia Edomæorum a Scriptoribus Sacris non fuerit cudenda, sed Israelitarum tantum. Probabile autem est Jobum nostrum, seu Jobabum, qui, si idem fuerit, diu super Edomitas regnavit, illos in amicitia cum fratribus suis Israelitis retinuisse, toto tempore Joshuæ & Judicum, dum in possidendo & subjugando terram promissam, variis & diuturnis bellis exercitati fuerint. Nescio enim an ante regnum Sauli, 1 Sam. xiv. 17. bellum ullum intercederet inter Edomitas & Israelitas. Quale quantumque beneficium populo Dei, dum primordia suæ reipublicæ sunt posita! Quod huic Jobabo religioso & pio Idumæorum regi debuisse à vero non est absimile.

Sexta Spanhemii Demonstratio, § 8. "Regia dignitas in Jobabo Idumæorum rege, non item in Jobo conspicua fuit," quod putat se "Invictis argumentis probasse, & apodicticè ostensum fuisse": Licet vix aliquid novi adferat, quod responsum non accepit: Promittit verò in seq. Capite, hujus Rei *Demonstrationem*, quam infra considerabimus.

Septima Spanhemii observatio (hanc tamen *Demonstrationem* non vocat) est, "quod si Judaicis id genus commentis credimus, pari fide fabulæ de Jobo innúmeræ suscipiendæ fuerint, ut de ejus uxore Dinah, variolis," &c.

Consequentia autem est hinc valde imbecillis; aliud enim longè est ipsam Scripturam Sacram de Jobo & Jobabo, cum totâ nube patrum intelligere & interpretari; aliud autem insulsa omnia Mahumetis, & ejus asseclarum, Talmudistarum, & Hellenistarum, immasticata deglutire. Pergit cl. auctor Cap. VI. "De Dignitate Job." Quem negat fuisse regem, multò minùs Jobabum Idumææ regem. Argumenta tamen plurima pro regali ejus dignitate ex aliis profert, quæ sunt hujusmodi, "Lectio in contextu historiæ, Cap. ii. ex quibusdam Cod. Græc. Nudus super finum sedit, qui paulo ante rex." Secundò, Jobi verba, Cap. iii. 13, 14. Cubaturum sese fuisse cum regibus. Tertio, Ejus Divitiæ & Potentiæ inter Orientales, Job i. 2, 3. Quarto, Honor, Cap. xxix. 7, 9. Diadema, Cap. xiv. Liberatio pauperis, & afflictis, ib. xii. & Au-

toritas, qualis est regis in exercitu. Quintò, Tres amici Jobi a LXX in regum censum relati, in ipso contextu, Cap. ii. Sextò, Liber Tobiae, qui Jobi amicos reges appellat Cap. ii. 15.

Ad primum, cum dicit sunt ea verba authentica "Nudus super finum, qui paulo ante rex." Respondit, "Regis nomen ibi usurpari non in sensu literali sed metaphorico, ob fastigium honoris, & regias propemodum opes": Non multum ponderis habet: magis autem, quod suprâ addit, "fuisse id marginalem notam in textum deinceps allatam"; quod facile concedimus, præsertim cùm in nullo exemplari ista verba adhuc vidimus.

Secundum Argumentum de ejus sepulturâ cum regibus est tantum probabile, neque ei insistemus.

Tertium excipit cl. auctor § 5. Cap. 6. "Divitiæ Jobi, oves, boves, cameli, asinæ, famulitium sunt hominis privati, non regiae potentiæ." Interrogemus licet, an tales divitiæ, Solomoni, & Uzziæ ascriptæ, a regali fastigio eos in privatos homines detruserint? Liceat insuper quærere, an nulli reges tunc temporis inter viros orientes fuerunt, aut nullas divitias habuerunt, quæ antiquis gregibus & armentis maximè consistebant; aut a regali fastigio hæ facultates illos exauctorarent? Miser sanè rex, præsertim Arabiæ, si vel a regno ipso, vel a camelis, & asinis, &c. se abdicaret! Præsertim cùm supponit Spanh. Cap. v. pag. 173. "Si Jobus rex fuit, fortè is unius civitatis regulus, cuius ipse meminit." Job xxix. 7. & sanè quidni ipse æquè rex fuerit unius Ὀάστως, seu terræ Utz, ante ejus calamitates, æquè ac Jobab rex Madon unius civitatis in Chanaane, juxta eadem tempora; & Belaminutæ civitatis Zoaris in tempore Abrahami. Et quid absurdum est, si tales etiam reges ejus amicos supponamus? quod ex traditione interpretibus τῶν LXX innotescere potuit, ut etiam Syris, illis antiquioribus. Ad sextum ex Tobia ita se habet: "Sicut beato Jobo insultabant reges." Respondet vir cl. "Hæc in contextu Græco, Hebraico Munsteri, (de quo quidem non multum curandum, &c.) non legi." Sed probabile est Latinos legisse, aut non scripturos esse, quos æquè infallibiles, ac τὰς LXX libenter confitemur.

Quod vero rem totam dirimit, est criterion inter privatum ac regem, a Spanhemio ipso fixum, Cap. 6. § 1. Cui nos ipsos, & totam hanc causam subjiciemus, "Multum autem profectò interest hominem inter privatum & regem; illi-
lum familiæ, hunc regno imperitantem, concivem

“concivem illum, hunc dominum, & talem, qui sublimi in folio de pace ac bello decerneret, de subditorum vitâ, & fortunis pro arbitrio statueret.”

Ergo sequitur illum, cui hæc descriptio & hi characteres congruunt, regem propriè esse; nec multum laboremus hæc omnia Jobo applicantes, quæ ex textu ipso indubitatè (non ex additamentis) probabimus, ac Jobi ipsius verbis.

Primò, De folio ejus, quod licèt haud adèd sublime ac Solomonis, *αὐτοκρατορικήν* tamen & regiam majestatem satis refert, æquè ac Philippi tetrarchæ, in Josepho, ligneum & portatile tribunal; ita enim sæpè describitur supremus magistratus Orientalibus, adhuc etiam *Sultan* dictus, in “portâ sedens super thronum, aut tribunal.” Ita David, 2 Sam. xix. 8. “Surrexit rex, & sedit in portâ.” Ita de Heli, 1 Sam. iv. 13. “Eli sedebat super sellam juxta ostium.” Ita Jobus de se ipso, Cap. xxix. 7. “Procedebam ad portam civitatis, & in plateâ parabant ca- thedram mihi.

Secundò, De pace, & bello decrevit, *ὑ* 21. “Expectabant sententiam,” & *ὑ* ult. “Sedebam primus quasi rex, circumstante exercitu,” & *ὑ* quasi æquè saltem accipi potest de identitate ac de similitudine; q. d. sicut regem decet; nec soli hic incedimus, nam Schultetum habemus, quem omnes agnoscunt rimati judicii virum, & præclarum criticum & interpretem, nobiscum sentientem, qui ita in locum. “Jobus inter suos rex erat, & *ὑ* tam veritatis est quàm similitudinis.”

Quo etiam modo illa possunt intelligi, Cap. xxix. 14. “Vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo.” Quibus excipit Spanh. lib. VI. § 8. “Nec diademate, sed justitiâ instar diadematis, instar tiaræ aut infulæ redimitus fuisse dicitur *מִלְּבָשֵׁתִי וּמִלְּמִטְּיָי* Mantile, quod & Jobo & amicis ejus ascribitur, & prophetis & regibus congruit, diadema verò regibus solum; nisi forsàn summi pontificis, qui mixta persona, ornamentum fuit. Fatemur Jobi justitiâ posse per Metaphoram diademati comparari: sed nil obstat, quin suo proprio diademati, seu tiaræ assimularetur, q. d. Non magis mihi decori diadema ipsum, quod supra caput gessi, æstimavi, quàm justitiâ & judicium erga pauperes; quæ nunquam a me abjeci, sed tanquam ornamenta maxime regalia apud me nunquam non retinui.

Ultimus tantum in Spanhemio restat regalis dignitatis character, nempe “De subditorum vitâ & fortunis pro arbitrio statuere.” Sed quid minus illa

sonant “Liberavi pauperes & pupillum — benedictio perituri super me veniebat — Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam”; Cap. xxix. à 12, ad 17. Quæ quomodo potuit sibi assumere aut perficere, nisi summâ auctoritate præditus fuisset? Sequitur Hypothesis nostra.

Supponimus & credimus hunc sanctum virum, primo antè calamitates, ut & post eas Jobam seu Jobab dictum fuisse; agentem autem sub infortuniis vel nomen suum se decurtasse, vel alios, & in Jjob Græcis *Ἰὼβ* mutasse, quod *dolentem*, vel “Inimicitias exercitatum” signat; postea autem nomen suum primum, nempe Jobab, i. e. jubilantem recuperasse; atque ita cum rex fuerit inter Idumæos, notum fuisse. Ita enim binomios, vel etiam trinomios in S. S. sæpè invenimus, & nomina mutata in pejus aut melius juxta fortunas, ut Josephi in Zaphnath Paneah, Oshee in Joshuam seu Jehoshuam, & multa alia.

Exceptioni autem Spanhemii, quòd noster patriarcha Jjob semper dicitur, & in hoc libro & aliis locis & V. & N. T. ita occurrimus: quod hoc nomen ei in infortuniis inditum, quæ forsàn non brevi durarunt, inde celebrius evasit, & ex ejus commentariis traductum, ab aliis Scriptoribus; hunc in modum, ut plurimum prolatum fuit: Altero suppresso, nisi in catalogo regum Idumæorum; cui aliquid non absimile accidit in Danielis nomine, cum inter triumviratum illum magnum Noachi, Jobi, & Danielis ab Ezekiele memoratur; Daniele enim priori nomine propheta appellat, non autem Belshazzar, quod postea ei a rege inditum.

Neque obstant illa *προῦπήρχεν ὃ αὐτῷ ὄνομα Ἰὼβ*, &c. Antea fuit illi nomen Jobab,” (licèt in origine ipso sit *Ἰὼβ*, Spanh. teste, Cap. v. p. 144. ad calcem commentar. in Job “*προῦπήρχεν ὃ αὐτῷ ὄνομα Ἰὼβ*, non *Ἰὼβ*”) Supposito enim quòd fuit Jobab, cum omnes ferè agnoscant illius nomen mutatum fuisse, quidni bis ita leviter mutari possit à Jobab in Job, atque iterum a Job in Jobab, antiquo nomine recuperato.

Fateor Spanhemium alicubi concludere non malè, “si Jobus concedatur regem fuisse, non inde sequitur Idumææ regem fuisse.” Addemus, nec si Jobab ei nomen fuisset, secundum Edomi esse regem. Attamen longè probabilius fuit hæc duo se mutuò ponere ac tollere, & verisimilitudinem hypotheseos nostræ non leviter confirmare.

Nec eâ sumus audaciâ, ut cum aliis dictaremus Spiritui Sancto, quomodo scribat, modò hæc conjectura de Jobo & Jobabo

Jobabo rege Idumæorum vera fuerit; ut sæpius magnus vir in hoc argumento: "sic igitur orsus historiam esset, "Rex "fuit in terrâ, cui ante nomen Jobab," &c. Atque supra, "Cur non paucissimis "in Libri exordio Hebræus scriptor vi- "rum fuisse Jobabi nomine, filium Zaræ, "in nepotibus Esavi, regnantem in terrâ "Edom, cui postmodum nomen Jjob," &c. Misso autem, quod non Hebræum, i. e. Judæum historiæ hujus scriptorem fuisse, sed potius Arabem putamus, & probabiliter evicimus; rationem antea dedimus, quare Jobus hujus libri scriptor, ut regem noluit se ostentare: Nec sanè potuit se Idumææ regem tunc dicere, cum tantum unus rex terræ Utz adhuc fuerit, & inter viros orientales regulus.

Restat altera Spanhemii objectio, ab illo tantum breviter tacta, quæ tamen, si valet, totam nostram hypothesin de Jobi & Jobabi identitate, &c. radicitus subvertit. Habetur Cap. V. § 7. Fuit Jobab secundus ex octo regibus, qui ante Mosem in Edom regnarunt, Gen. xxxvi. 31. Sed multo magis formidabilis est hæc objectio, sicut tractatur a magno viro R. R. Cumberland, Petroburg. episc. in opere suo posthumo cui nomen "Origines Gen- "tium Antiquissimæ," Londin. 1724. in tractat. in Gen. xxxvi. Ubi affirmat, pag. 6. "Quod omnes, qui memorantur in "secundâ parte hujus Capituli a versu 10. "ad v. 39, non sunt Edomitæ, sed Ho- "ritæ, & duces, & reges." Haud multas sanè, seu validas hujus hypothesin, seu schematis probationes affert: Rectè tamen asserit hanc terram a Seir & Horitis olim possessam fuisse, antequam ab Edomo devicti fuerunt: Sed addit postea dictam fuisse terram Edom per Prolepsin, ut sæpè fit in Mosi libris. Optandum sanè, hanc hypothesin veram fuisse, quæ Maimonidi in Grotio etiam placuit; quia crucem commentatorum de his regibus omnino adimeret. Sed episcopo Kidder in Pentateucho non satisfecit, qui sicut in Præfat. ad hos Origines, pag. 6. "Visus est "inclinare ad communem opinionem hos "octo reges fuisse è stirpe Esavi: & satis disertè, & expressis verbis dicitur, Gen. xxxvi. 31. "Hi sunt reges, qui reg- "narunt in terrâ Edom, & quomodo "Prolepsis hic locum haberet in Edomo, potius quàm in Israele, cum unâ memorantur? v. 31. "Reges autem qui reg- "naverunt in terrâ Edom, antequam ha- "berent regem filii Israel fuerunt hi."

Adde, quod indubium est a verbis Mo-

sis, Horrhæos longè antea ab Edomi filiis, expulsos ac deletos fuisse, Deuteron. il. 12. "In Seir autem prius habitaverunt Hor- "rhæi; quibus expulsis atque deletis, "habitaverunt filii Esau, sicut fecit Is- "rael in terrâ possessionis suæ, quam de- "dit illi dominus."

Et unde quæso, aut cui bono, hic catalogus antiquorum Horrhæorum regum historiæ & genealogiæ Edomi sit infarciendus; cum nullum inter eos regem legimus, quando a Chedorlaomore percussi fuerunt: & quod postea regem sibi elegerunt est omnino gratis dictum? Præsertim cum quinque reges Pentapoleos, eorum finitimi, & uti videtur, fœderati in eodem bello nominantur. Et quid Horrhæis, tempore Abrahami, cum Israelitis tempore Sauli, vel etiam Mosi?

Excipit vir doctiss. pag. 21. "Partem "fuisse Seir Edomi campum dictam, ut "Hebraica vox Shedeh in margine nobis "benè redditur, quia vox Shedeh per- "sonæ singulari adjuncta, sicut hic cum "Edomo, nunquam signat totam regio- "nem, sed illius regionis partem ab unâ "personâ occupatam, ut Shedeh Ephro- "nis, Shedeh Josephi, &c. Unde colli- "git quod per campum Edomi debemus "intelligere istam partem Seir ab Edomo "tunc occupatam, & armentis, & gre- "gibus depastam."

De quibus tamen liceat ἐπεχεν, primò, quia æquè dicitur ארץ Edom, terra Edom, ac ager, seu campus Edom in ipso Cap. xxxvi. 21, 31, 43. Ita e contra, v. 35, memoratur "Hadad filius Bedad qui per- "cussit Madian, in Shedeh Moab." Ubi Shedeh vix significat parvam portionem singularis alicujus viri in terrâ Moab, sed puto totam ejus planitiem inter Moabitas, & Midianitas; neque magis est verisimile, quod Midian quem hic Hadad percussit, Abrahami & Keturæ filius fuit; sed potius ponitur pro gente Madianiticâ septentrionali, ad orientem Moabitarum sitâ, atque cum illis conjunctâ. Atque ita etiam sumitur Shedeh, Hof. xii. 12. Ubi Shedeh-Aram, ut Padan-Aram totam regionem includit.

O si aded proclive fuerit vera invenire, ac erronea refutare! Parum autem nobismet ipsis satis fecisse in hac quæstione de regibus his octo Idumæis non diffitemur, licet quod nobis verisimilius apparet in historiâ ac genealogiâ Edomi alibi damus, & meliora & certiora a quolibet alio libenter ac gratanter acciperemus.

DISSERTATIO VIII.

De Joktani Posteris. 1. *De Joktano ipso.* 2. *Tredecim filiorum primus Almodad, Sheleph, Chatzarmaveth.* 3. *Farach & Farachai, Hadoram & Rammæi.* 4. *Uzal, Diklah, Gnobal, & Abimael, Mali, Malitæ, Minæi.* 5. *Sheba & Sabæi.* 6. *Ophir, Havilah, Jobab.* 7. *Confectaria.*

I. **J**ACTAN, Jektan (Gr. Syr. Vulg. Chald.) vel Joktan (ut Heb.) patrem sibi vindicant omnes nati seu indigenæ Arabes, ac gentis suæ fundatorem. Nec sanè immeritò; cum Coloniæ forsitan primam e terrâ Shinar creditur duxisse tempore fratris sui Peleg, (qui nomen videtur Felugie ad Euphratem reliquisse) quando terra dividebatur. Nec unam tantum coloniæ Joktan secum in Arabiam evexit, vel Euphraten transgrediendo, vel fretum infimum maris Erythræi satis angustum ratibus aut celocibus transmeando: Sed vel plurimas primo (nam multi usque ad XIII. ejus filii) vel quod probabilius, postquam ibi ipse confidens urbem condiderat, eos omnes ut novarum coloniæ capita, exinde emisit, & Arabiam totam, (Felicem volo) plantavit. Hic altas adeò radices egerunt, ut plurima eorum nomina, saltem non obscura vestigia, tam longi tractus temporis non potuerit in hodiernum usque diem obliterare. Quorum investigatio non modo utilis, sed & necessaria ad chartas novas Geographicas harum regionum nonnullis quæ antecurrunt, uti speramus, felicius cudendas. Unde & Mosis (quem ducem sequimur) Cosmographia antiquissima & verissima multis in locis illustretur; & amicorum etiam Jobi sedes, cum multis allusionibus in hoc libro ad res Historicas & Physicas ab antiquitatis rudibus eruantur.

Joktanus ipse in pusillo corpore magnam mentem gessisse visus est, Arabes enim Cahtan vocant: Ita hic versio Arab. in Polyglot. & Heb. *קטן* signat "Parvum esse." ^b Cujus grati nepotes non modo illius nomen in suo, æternitati consecraverunt, nam Ebni seu Bene-Yokdan "Filios Joktani," & se hætenus vocant, & esse gloriantur; sed & nomen habitationis & regiæ civitatis ejus in præsentem usque

diem sanctissimè conservârunt; ea hodie vocatur "Baifath Jektan," c Domus seu habitatio Jektan; urbs in territorio Meccenfi, juxta quam populi "Catānitæ," "vel Cassānitæ," ejusdem originis.

Metropoli jam inventâ & ipsius Joktani sede, quæramus limites generales, inter quos omnes ejus filii sedes sortiti sunt, ut a Mose accuratissimè notantur. Gen. x. 30. "Et facta est habitatio eorum a Mesâ, pergente te usque Sephar d montem orientis." Vers. Samar. "A Misbal." Syr. A Mansâ quæ est in ingressu ad Sepharvim. Arab. "A Meccâ usque dum venias Medinam." Manifesto errore, nam licet non longè distet Mecca a portu Mesâ vel loco vel nomine, Medina tamen procul est a Monte Saphar, ad occidentem Meccæ, non ad orientem, & nescio an vel unus Joktani filius inter hos duos terminos reperiatur.

Mesâ, Misâ, c Vat. Massa, Alex. *Μάσση*. Plin. Lib. VI. Cap. 23. Muza est "Portus Sinûs Arabici quem propter thura & odores mercatores petunt." Mons Sephar, vel *Σαφνερ*, Arrian. (mendosè) Aphar. Plin. Saphar vel mons vel oppidum vel utrumque in Sabæâ. Ita enim ille, ut supra. "Intus (a portu Musâ) oppida regia ejus unum Saphar, alterum Saba;" quod alibi f ab eo dicitur "Sabota in monte excelso," puto Saphar, qui aliis Climax. Et hic Saphar dictus a Mose Mons orientis. Tind. (perbenè) *A Mountain of the East-Land*. Ita enim situs est, vel a Mesâ, vel a deserto Sinai eo pergentibus. Inter quæ duo loca, licet alios magis ad occidentem, alios ad Austr-Orientem plurimos Joktani filios invenimus.

2. Horum primogenito nomen erat Al (seu El) Modad, Vir magnus & strenuus, & dignus qui præesset fratribus suis in coloniis ducendis: quippe qui heroicæ

^a Hackluit Eldred, p. 232. non longè a ruinis vet. Babyl. tum; nam legitur Johanan filius Ha-Katan, Eszr. viii. 12. Jucatan?)

^d Ar. Mont. "Sephar Andes, in N. Orbe." (æquo jure Tenarifi!) extrahere. Quia Thura & Odores Arabicos inde exportarent

Mont. Phaleg. Elmodad, Themeothæ Pompon. & Ptol. quorum pars Seleph Silebii.

^b Nec hoc nomen ut proprium inter illos igno-

^c Ar. Mont. "In N. Orbe, Urbs Juchtan." (an

^e An. a *שפה* educere

^f Plin. Lib. XII. Cap. 14.

^g Ar.

staturæ fuerit si ex nomine, ut Herculem ex pede, liceat eum metiri. Nihil enim minus Elmodad sonat quam "Virum mensuræ,"^h i. e. *ὑπερμέτρης*,ⁱ super communem staturam, ut fratres ejus Sabæi & Anakim, licet pater forsan non item. Et cum talis fuerit, in medium Arabiæ Felicis cum suis penetravit: Ibi enim Plin. juxta montes reperit Helmoderien, cum oppido Ebobe. Lib. VI. Cap. 28. An reponendum Elmode?

Secundus est Sheleph vel Shaleph a *שׁוֹלֵף* Evaginare, gladium nempe vel sagittam. An quia strictis ensibus, contra ferros homines aut bestias ad coloniam suam figendam proficiscebantur? Hinc *Σαλαπηνός* Ptol. in Arabiâ, pro quo in tabulis perperam scribunt *Αλαπηνός*,^k ut Σ initiale in Græcis sæpe demitur aut additur.

Tertius, Chatzarmaveth, Vat. *Σαρμωθ* Comp. *Ασαρμωθ*. Vulg. Asarmoth.^l Heb. Atrium mortis, ut Tzalmaveth, Umbra mortis. Terribilis natio & nomen! An a situ infelici, & regione pestilenti & mortiferâ, ut nonnulli tradunt thuriferam esse? An ab effera & pugnaci eorum indole ad internecionem usque & sine missione dimicantium? Hinc Plin. affirmat "Armis præstare maximè Chatramotitas." Adeo ut Alexander Magnus, cum Arabiam devicit, & inter alias hanc gentem, quæ, ut postea videbimus, inter aromatiferas & thuriferas fuit, non paucas colonias ab eis deduxerit, & urbes eorum nomine donatas condiderit; nempe Adrymetum (ita enim Græci barbaram vocem castigant & emolliunt) in Æthiopiâ, in Ægypto, & præsertim in Græciæ Æolide; non procul a Mitylene, unde Sinus Adramyticus, & navis quæ a Cæsareâ Romanam versùs Sanctum Paulum advexit.^m Non est tamen quod eorum sedes quæramus, (cum Broughtono apud Polum) inter ipsos Sarmatas, intercapedine 60 circiter graduum latitudinis ab omnibus fratribus remotas, & ad Scythicum oceanum & ferè ad Polum Arcticum positos. In quem errorem proculdubio cecidit respiciendo nomen eorum a LXX & aliis, aliquando truncatè scriptum, viz. Sarmoth pro Chatzarmaveth, cum nomen ipsum antiquum & genuinum paululum deflexum in Sede originali hodie servetur. Tertia enim Turcarum in Arabia provincia Hadramuth etiamnum vocatur: quæ etiam in ipsum Angulum Arabiæ Austr-Orientalem, usque ad fretum Babel-mandel porrigitur, ut in chartis videre est,

quin ad septentrionem usque ad Persidem, in littore opposito ut infra in Dionys. Neque angustis limitibus credibile est bellicosam adeo gentem contentam esse; quin eos invenimus in Arabiæ medium etiam disseminatos, & cum Sabæis & Minæis permixtos; nam ita de eis Plin. "Chatramotitas (pro Chatramotitas aut Chatramitis, ut innumera mendæ sunt in primâ editione) "quos sequuntur Sabæi Arabum propter thura clarissimi"; & infra, "Pars eorum Atramitis, quorum caput Sabotale. (An Sabota alibi?) Atque iterum "Atramitis in Mediterraneo junguntur Minæi; mare accolunt." Ita enim distinguendum videtur. Eadem etiam ferè habet, Lib. XII. Cap. 14. "In medio Arabiæ sunt ferè Atramitis, Pago Sabæorum, capite regni Sabotâ in monte excelso. Atingunt & Minæi, pagus alius, a quibus thus & Minæum dictum est." Immo adeo potens & numerosa gens fuit, & famâ celebris, ut Dionysius, quartam partem totius Arabiæ, totâ longitudine ejus a monte Libano, illis tribuat, quam dividit inter Nabathæos, Chablaños, Agræos, & terram Chatramiticam, e regione Persidis. Ita enim cecinit in *Περσηγήσει* suâ.

Ἀλλ' ἦτοι πρῶτοι μὲν ὑπὲρ κλιτῶ Λιβάνου Ἀφνειοὶ ναίουσιν ἐπανυμίνην Ναβαταῖοι. Ἀγχι δὲ Χαβλάσιοι τε καὶ Ἀγρίες, δις δὲ γαῖα Χατράμις ἐνναία, κατεναντία Περσίδος αἰγῆς.

Ubi ipse Afer apud Characem vixit.

3. Quartus est Jarach, ita enim Hebræis scribitur. Gr. *Ἰαράχ*,^p Vulg. Jare. Munf. Jarah. Tind. Jarah. Nos hodie, Jerah. Hebræis Luna; verisimile, quod ea gens Lunæ cultui maximè dedita, ut cæteri Arabes, quod forsan innuitur Job xxx. 26, 27. "Hinc hi Jerachæi, Agatharcidi Alilæi; quia Alila Herod. Lib. III. Venus Urania, quæ Scalig. Luna in noviluniis hodie dicta Hilac & Bene-Hilac filii Lunæ (benè est quod non *προτέλλω*) "juxta Meccam a Nubiensi morantur. Idem populus aliis Cassanitis dictus: Et postremò Νῆσοι *Ἰαράχων* Insula in Arabico Sinu, nihil aliud sonat quam insulam horum Jerachæorum, licet Græci & Latini (in his omnes pueri) ex Homonymiâ vocis Accipitrum intellegebant." Bochart.

Neque difficile est ex his datis & situm Insulæ in mari, & sedes Jerachæorum in continenti figere; Cassanitas enim non

^h Ex Al seu El particulâ Arabicâ & *אֶל* mensurare.

ut 2 Sam. xxi. 20. (*אֶל שׁוֹלֵף*) ubi Græci vocem Hebræam retinent. "Αἱ *ΜΑΔΩΝ*."

ⁱ Ar. Mont. Hazarmaveth, Sauromatæ, Sarmatæ.

" & Urbs Adramytteos."

^k Aët. xvii. 2.

^l Vid. & in vii præceptis Noæ.

^p Num. xiii. 32. *מִן שִׁי מִן*. Sic ferè Esai. xlv. 14.

^q Bochart. in loco.

^m Quondam Myfia, Plin. Lib. V. Cap. 30. Ubi & "Sinus

Lib. VI. Cap. 28.

^p Ar. Mont. Aria & Arachofia.

alios quàm Catanitas Ptolemæi ducō, Joktani forsan senis filios; nec fortasse procul ab ejus urbe positos, quæ non longè a Meccâ, ubi & Alilæi iidem ac Catanitæ, ut ambo ac Jerachæi.

Quintus Joktani filius, unde quinta gens ab eo prognata est Hadoram, Vat. Ὀδὸρρα, Vulg. Aduram. Comp. Ὀδὸρρα, Boni Ominis nomen, ex דרר & דם Gloria Excelsa compositum. Nec mul- rum abludit locus ubi Bochartus putat reliquias hujus nominis se invenisse, nempe Promontorium Corodamum ad fretum Maris Persici, R & D transpositis, ut H per X & K Persæ efferunt. Alex. i Chron.

Si liceat conjecturam nostram hîc interponere, quid si Rammæi Plin. iuxta Homeritas, seu Omanitas, qui usque ad mare Persicum incolebant, ab hoc Adoram, longâ licet satis Aphæresi originem suam & nomen sumpserint? Certè æquè verisimilis suppositio, ac eorum quibus Drimata vel ex Corodamo vel ex Adoramo veniunt: Aut Plinii, qui suos Rammæos deducit a Rhadamantho, ut Minæos ejus vicinos a Minoe, Judicibus Inferni. Interea notum est has voces sæpius decurtari, immo in hâc ipsâ Genealogiâ, ut Malli pro Abimalli, & alibi Shittim pro Abel-Shittim, ut in multis aliis: Sed quod propius rem attingit, eidem voci Ram atque ejus Conjugatis idem ipsum frequenter accidit, & Ram ponitur pro Aram ex collatione i Chr. ii. 10. & Ruth iv. 19. cum S. Matt. i. 4. & Luc. iii. 33. Et idem videtur accidisse in Ramiâ, & Ramathâ pro Arimathæâ. Huc etiam spectat Criticorum nota in locum supradictum. i Chr. &c. "Frequens est "Hebræis partem aliquam nominum "propriorum seu rescindere seu mu- "tare."

4. Sextus est Uzal, Vulg. & nobis. Heb. Auzal. Arab. Aufal. Gr. Vat. Ἀύζαλ. Alex. & Comp. Ἀύζαλ. Judæis Uzal, "cujus Etymologia me fugit, nisi ab זל recedere petenda, quia procul a Patre, in medium Arabiæ, coloniam duxerit. Quo modo & זלמן invenio, Ezek. xxvii. 19. a Lexicographis redditum per profecta vel translata, sed plurimi alii per nomen proprium efferunt. Vat. Ἐξ Ἀσῆλ. Aq. Ουσάλ. Theodot. malè conjungendo præfixum & nomen Μοζῆλ, alii Μεωζῆλ, unde Vulg. Mosel & Tind. Meusall. Hos junctos cum Dan & Javan loco citato invenimus, in Tyri emporio negotiantes Ferrum & Stacten, nos Cassiam & Calamum. Sed Dan Israelitarum vix potest

hîc intelligi, quia ante hæc deducti in captivitatem. Nec Javan quæ Græcia, nam eorum terra nunquam Aromatifera legitur. Altera ergo Javan est quærenda, ut vicinam etiam Uzal facilius inveniamus. Sed hanc in intimâ Arabiâ habemus; ita enim Giggeius in Bocharto, "Javan est oppidum Jeman, cujus Metropo- "lis Uzal. Et forsan justior versio præ- "dictorum verborum esset Javan ex U- "zal (ut pressè Aq.) Cassiam & Calamum "cum Tyro negotiati sunt." Ubi enim hæ Merces, nisi in Metropoli regionis reponendæ, quas Arabiæ Fælicis nativas esse nemo ignorat, ut Plin. de utrisque Lib. XII. Cap. 15. De stacte seu myrrhâ, ut etiam Ovidius Myrrham suam fabulosam ibi ponit. Hæc fortè ipsa illa loca quæ memorantur inter titulos magnificos Imperatoris Turcarum in diplomate suo Mercatoribus Anglis tempore Elizabethæ Reginæ concessio; "Imperator Ægypti, to- "tius triplicis Arabiæ, Meccæ & Medinæ, "Jemen & Jovan," &c.

Plin. Cap. 29. "Calamus quoque odo- "ratus in Arabiâ nascens." Negat, fateor, Plin. Cassiam Arabiæ esse, sui forsan obli- tus, cum, nisi immeritò eum multi crimi- nentur, oportuerit illum apprimè memo- rem fuisse. Nam affirmat Lib. X. Cap. 2. "Nobilem Arabiæ Phœnicem senescentem "cassâ construere nidum." Nisi hanc ex Æthiopiâ aut Indiâ decerpit & secum do- mum reportat. Uzal Bocharto est Plinii Aufara, inter Gebanitas, L pro R, ut sæpe fit, commutatâ: Et quod alio nomine Sanna hodie vocatur. An Plin. Thonna Metrop. Gebanitarum, ut Sannæos, inter Homeritas & non longè a Minæis & Rammæis ponit? Quorum oppidum Sanna in Prideauxi Vit. Mahom. memoratur, p. 75. An a זנב rubus, arbutum, quia Aromatiferis consitum?

Septimus Diklah Gr. & Vulg. Decla; Tind. Dykela. Chaldæis & Syris, Palma seu Palmetum. "Bochartus non illud in- "telligit in Arabiæ Fælicis aditu ad "mare Rubrum, de quo Diod. Lib. XVI. "sed aliud in Minæis, quorum Agri Pal- "metis fertiles." Plin. Lib. VI. Cap. 28. Gallus refert, Minoes fertiles agros Pal- metis Arbustis, unde Ovidius de Myrrhâ. Metam. Lib. X. v. 478.

*Palmiferos Arabas Panchæaque rura re-
linquit,*

Cum tandem terrâ requievit fessa Sabæâ.

Phœnicem & Gentem & Arborem Pal-

* Lib. VI. Cap. 28.

Hull pro Kingston upon Hull.

Jobi, Terrâ Uz.

19, 20.

* Qu. An ita in aliis Gentibus & Linguis? Ita nobis Raifin, pro Market-Raifin;

* Ar. Mont. Oxia Bastrina [ubi fl. Oxus.]

* Vid. Dissertat. de Patriâ

* Lib. XII. Cap.

Sic ferè nos hod. "Going to and fro." scil. per Caravannas.

* Lib. XII. Cap.

Lib. XII. Cap. 16.

mam signare, omnibus notum, ut palmam vidimus in Arabiâ crescentem, ubi non longè a Sinu Arabico civitas Phoinicon, quod palmetum sonat, ut altera Phoiniconone^a, in opposito littore Troglodytarum. Nec solus est Herodotus, cum affirmat Phœnices (populos) ex Rubro Mari primò venisse ad Mediterraneum^a. Hic ergo Diklah atque ejus comites videntur primò confedissee, Civitatem juxta palmetum condidisse, & posteros eorum Phœnices, inde nomen suum duxisse; quæ Regio Panchaia postea forsan audiebat. ^b Nullus tamen dubito alteram eorum partem, vel ex illis Coloniam posteriorem, ad Persicum usque Sinum penetrasse, atque ibi insulas nonnullas & plantasse & nominavisse, ut in Chartâ Geographicâ istarum Regionum, & notis ad illam, plenius apparebit.

Octavus Joktani Filius est Heb. Gnobal. Vat. *Ἐβαλ*, Compl. *Γεβαλ*, *y* in G, ut sæpe, mutato. Nos Obal rejecta *y* Vulg. Ebal^c. Arab. Aubal. Obil audiui esse Arabicè unum nomen Cameli: Certè ita vocatur Præfectus Camelorum Davidi^d. Vulg. Ubil; & Bocharto Abil idem Arabicè sonat; Bochartus putat hoc Obale Sinum Abaliten Plin. Analiten Ptol. deduci; & Obal hunc migrasse ex Arabiâ in Africæ partem Troglodyticam, per angustiam Freti, quod patebat 5, 4, vel 3 Mill. pass. cujus Emporium hodie dictum Babelmandel.

Huc etiam quis negabit *τὸς* LXX. respexisse, cum nonnulla exempla, 1 Chron. i. 21. pro Obal legunt *Γαμαὰλ*, & in Arabiâ juxta Mariabam memorat Plin. Oppidum, in quo Fons Emiscabales; ipso interprete, Camelorum oppidum, Lib. VI. Cap. 28. (an hinc caballus, *ἵππος*, jumentum, equus onerarius?) Et quis audiet Capellum sacros Libros ut corruptos criminantem, quod hæc vox in 2 Chron. i. 1. *עֵבֶל* Vulg. Hebal, ut nos, sed sine aspiratione: cum hic in Gen. *עֵבֶל* scribitur? Nam quis nescit tractu temporis propria nomina esse diversimodè mutata & prolata? Immo in eadem ætate, ut in Oshea, Joshua, Jehoshua, & 600 aliis? Quin & Capellus ipse vix noverit, quoties & 1 in sacro Textu, vel permutantur vel confunduntur.

Nonus est Abimael^e. Ita Heb. & omnes Versiones demptâ Arab. Polyglot. ubi Vers. Lat. Abimel. Accipe quod de hoc Joktani Filio Bochartus congeffit, "Abimael (Arabes legerent Abimal) est Pa-

ter Mali seu Malitarum, ut Patres a Filiis sæpe nominantur^f. Mali autem est una ex quatuor provinciis Arabiæ aromatiferæ: Theophr. pro quâ Minæos habet Eratosthenes nempe a Mali Malitæ Ptol. Manitæ, L & N, ut sæpe, commutatis." Quæ, licet nimis longè petita videantur, probabilitate non omnino carent. Sed meliora impræsentiarum non habemus, atque ideò de horum Minæorum sedibus ampliùs quærendum. Certè longè latèque sunt diffusi. Plin. "Mare accolunt." Sed non dicit utrum Arabicum aut Persicum. Puto utrumque, ut & mediterranea loca; neque aliter fieri potuit, si cum Sabæis commixti fuerint, de eis enim Plin. ^h "Ad utraque maria porrectis gentibus." Quid si harum Metropolis Naa—man fuerit, quæ etiam hodie in Sansonis Chartis reperitur, juxta Sabæos & Minæos in Arabiâ Felici? Nec ab eâ vox Manitæ secundum exempla præscripta longè abscedit. Unde Zophar Naamathi Hebræis, *מנא* Græcis auditⁱ; secundum LXX Interpretum judicium, idem populus Minæi & Naamathitæ.

5. Decimus est שְׁבָא Scheba, Vat. & Vulg. *Σαβα*. Alex. *Σαβ*. Ald. *Σαβ*, ut ferè Heb. Ezek. xxiii. 42. ubi in textu Sobaim. Comp. *Σαβ*. Tind. Seba, Ar. Mont. Seba Sacæ. Nostr. modern. ut Heb. Plurimi sunt loci & viri & gentes ab illis prognatæ, hoc nomine aut valde simili in S. S. insignitæ, quarum Homonymia multum negotii faceffivit & Geographis & Theologis. Primus horum qui occurrit est filius Chus primogenitus frater Havilæ, ^k qui uno tantum puncto, vel ad plurimum literâ ejusdem potestatis, ab hoc Joktanis filio discriminatur. ^l Cujus nepos iisdem elementis ac punctis ac noster Joktani, paulo post sequitur; ^m ut etiam Abrahami Scheba, cujus & frater Dedan. Sed cum dubium sit an ullus horum in Arabiâ Felici vixerit, non est quod illos Joktani filiis obtrudamus, qui totam hanc regionem sibi solis vendicant; si non aliquos inter se Abrahami posteros admiserint: quorum sedes magis ad Septentrionem vergentes alibi sunt quærendæ. Non multa hic, licet forsan nonnulla, Bocharto sunt addenda.

"Saba dicitur ab Arab. שְׁבָא vel שְׁבִי quod Eminere significat respectu & Sirûs & Fastûs & Proceritatis Sabæorum." Hæc ille, sed multæ aliæ hujus vocis Ety-mologiæ proferuntur. Una a Sabana,

^a In Tabulis si rectè scribitur.

^b Vid. Dissert. de Phœnice.

^c 1 Chron. xxvii. 30.

^d Vid. quæ antea de Minæis juxta Chatramitas.

^e 7.

^f Scribitur cum *D* ut alter per *W*.

^g Herod. Lib. I. p. 1. & Lib. VII. p. 409.

^h Ar. Mont. "Ebal Bolitæ seu Obalitæ," sed ubi?

ⁱ Lib. VI. Cap. 28.

^j Eodem Commate.

^k Vid. de Eliphazo.

^l Gen.

^m Job xi. 1.

"Satlari,

“Satiari, foelicem, quietum esse”: Alia a Saba “inebriari, potare,” unde Sabafius, Bacchus, Dionysius apud Nysam in Arabia educatus. Unde Arab. Deus Sabin & Jupiter Affabinus. Plin. Inde etiam σαβάζειν pro tripudiis & ululatibus ebriorum Bacchanalium. Hinc Sobaim, Ezek. xxiii. 42. alii ebriosos, alii Sabæos vertunt; nam vox Hebræa utrumque significat. Ubi Grotii Nota, “Omnia ‘Hymnis Deorum perstrebebant.’” Et nonnulli hunc in modum clausulam totam efferunt “vocem Harmoniæ personabant, (LXX ἀνεκρόοντο) virorum illorum qui veniebant e Sabâ & e deserto.” Plin. addit “Sabam significare mysterium.” Cujus, nisi Bacchi mysteria? Quorum reliquæ apud templum S. Sepulchri Hierosolymitanum hucusque manent.

De Sedibus horum Sabæorum ita Bochartus. “Sabæi Arabici fumuntur vel latè pro quatuor illis populis qui Arabia πείζαν occupaverunt, nempe Sabæis, Minæis, Catabanis & Chatramotis; vel strictè, quo sensu eos ad Maris Rubri littora ponunt. Eratost. Dionys. Strabo, &c. Horum Metropolis Saba, Diod. vel Sabas, Agatharcid. Straboni & Plin. Mariaba, Artemid. Μερίαβα, quod Plin. “Domini omnium.” Hæc ille: & certum est partem aliquam hujus potentis gentis non solum Campestria & Montana Arabiæ possedisse, (qui cum Minæis & Chatramotis, ut supra commixti non parvum terræ tractum occuparunt; nam Plin. scribit Sabæorum Metropolin octo mansionibus distare a Regione eorum thuriferâ) sed ad Sinum usque Persicum tandem penetrâsse. Nam iidem erant ac Gerrhæi qui tamen tractu temporis Sabæorum nomen absorpserunt, suum verò in Populo, in ipso angulo Sinûs Gerrhaici & in Urbe ad ejus littus a Plin. memoratâ Gerræ seu Gerrâ dictâ diu conservarunt. Quod ad Mariabam spectat, horum Sabæorum caput Regium Plin. Marijaba (an pro Mari-Saba?) quod ipse Dominos omnium; notum est quoddam vox Mar & Mara Chal. Dominum significat. Et locus ad hunc usque diem in Chartis Geographicis Sansoni & aliorum, cui nomen Marib in hac Regione depingitur. Regia olim Sedes, ut videtur, Reginæ Sabæ seu Austri, quæ venit ἐκ τῆς περσικῆς γῆς ad Salomonem, cum Camelis portantibus aromata & aurum & gem-

mas, &c. Nam omnia hæc & Situs, respectu Judææ & Distantia, & Cameli & Thesauri, his Regionibus apprimè quadrant, neque illius Sedes ultra Sinum Arabicum in Æthiopiâ Africanâ est quaerenda.

6. Undecimus est Ophir. Heb. אופיר Arab. Auphar. Gr. Ὀρπεῖρ. Sed Job xxii. 24. Alex. Ὠφίρ, Vat. Σωφίρ, sic Orig. & dicit illud nonnullos interpretari per Ἀφρομένην. Ergo ii non Indicam putant. Et quidem vix ad Indiam via comperta diebus Jobi & Moysi, licet & Ophir & Aurum utrisque bene notum. Vox Ophir nonnullis significat Palatium. Aliis Cinis seu Pulvis, ut certè אפר; an Aureus? Job xx. 24. ut Havilæ Arena aurea. Ambo occurrunt, Pl. lxxviii. 27. כעפר כחול. Bochartus deducit ab Arabicis Wafra, Waphura, &c. quæ copiam, opulentiam, divitem, abundantem notant. Unde licet nomen in Arabiâ vix inveniret, Sedes tamen ponit inter Cassanitas (prope Sabæos) qui aliis Gasandes & Cassandres dicti, a Chafan possidere, unde Chosen Thesaurus & Gazæ Divitiæ, ut Ophir uberrimum & opulentissimum sonat; quod hæ Gentes ditissimæ fuerint, & Auro lectissimo abundarent. Et quamvis Sophir & Jobus habet & LXX sæpius scribunt; & alii observarunt quod oppidum aditum sit ad Arabicum Sinum quâ ad Oceanum spectat, Arriano Auphar, Plin. Saphar, Ptol. Sapphora; non tamen potuit idem esse, quo Salomonis classis per totum triennium navigavit, nomine ab Ophir Arabico, sine dubio posteris sæculis accepto, & opinor a Phœnicibus, ab opulentia non absimili indito. Quamvis Ophir ipse a patrio solo nunquam discesserit, sed inter fratres situs fuerit: Ubi cum Cassanitis, Bocharti fide, permaneat, donec probabiliora videmus allata.

Duodecimus Filius est Havila. Ar. Mont. India. Heb. Chavilah, Gr. Ἐυίλα, Comp. Ἐυεῖλατ. Vulg. Hevila, sic Tind. N. hod. Havilah. An a ἡν Arena, cujus in longo latoque eorum tractu satis habetur? Hic etiam æquè ac frater ejus Ophir, Homonymiâ laborat, & iisdem elementis & punctis scribitur ac Havilah Cushi Filius: Quin amborum posterii adeo contermini, ut nescio an possint a se invicem satis distingui; & aliquando utrosque, ut alios Συμμίκτες in istis regionibus, suspicor inter se confusos esse. Quod idem tractu temporis magnâ ex parte evenit

ⁿ Lib. XII. Cap. 14.

^q Lib. XII. Cap. 14.

Peregrinus? quia a Fratribus adeo semoti, nomen sortiti sunt, ut Hozaitæ, quasi Discissi, Tribum Arabum, ob eandem aut similem rationem. Vid. Prideaux Vit. Mahomet.

Shebâ & Calamum suave-olentem terrâ longinquâ.

hæc tunc nota vel habitata?

Eupol. Ουρφεῖ.

^o Maundrel.

^r Agathar. ubi supra.

^s Sic xxviii. 16.

^z In 1 Reg. ix. ult.

^p De quibus Agatharc. Ἰδοὺ μίγνται τὰς τὴν Ἀφρομένην.

^q Lib. VI. Cap. 28.

^r An ab Heb. GER quod

^u 1 Reg. x. 1, 2.

^w Jer. vi. 20. Thus de

^x Ar. Mont. “Ophir Peru unde Aurum Parvum.” Sed an

Vid. Not. in locum 1 Reg. ix. ult. Σωφίρ. Tzetz. Ophar.

^y Gen. x. 7.

nostris Tribubus & Britonum & Saxonum, licet & nomina & limites satis olim discretos habuerint. Neque Terram Havilæ, in primâ Mosis Topographiâ^b multo magis distincte novimus, licet duplici notâ indigitetur, nempe situ seu limite (ad Orientem) & proventibus terræ. Quam totam Pison fl. circuit, (i. e. præterfluit seu alluit, ut Carverus nostras) & postea ibi est aurum optimum, bdellium & lapis onychinus. Nam brachium unum hujus amnis, deducit prædictus auctor^c per Chaulatæos, seu Evalenos, a Septentrione in Sinum Persicum ad meridiem per Carisam juxta Baharen, ubi piscatio unionum; fide Texeira *αὐτόπλη*. Quo cursu, & partem Arabiæ Deserti præterit, & ad Felicem usque pertingit; in utraq; verò Havilæos, Dionys. Chablasios, quibus Chatramitas adjungit, contra Persidem; qui ut Incolæ Arabiæ Felicis omnibus noti. Et mercès utrisque Cushi & Joktani Filiis postea videbimus fuisse communes. His omnibus adeò permixtis, adeò incertis limitibus distinctis, ut nec ipsa Arabia olim in Triplicem divisa, & an ante acquisitiones Macedonicas necne hæreo.

Largum satis terræ tractum Havilæi incolebant, " & vocaverunt nomina sua " in terris suis; quorum vestigia ætas adeò longa non delevit. Latitudine nonnullorum Graduum, si a Meridie Babylonis, usque ad Insulam Baharen, & Freti Persici finem Australem illos sequamur. Longitudine autem multo plurium, si a Fluvio ad Nabathæos usque occidentem versus, juxta Strabonem incoluerint: Atque ibi, non longè a Petrâ, in Carveri Tabulâ ponuntur: rectius quam in Bonfrerii, quæ Havilam ponit ad occidentem Montis Sinai, ubi Desertum Shur potius quærendum. Ad ortum verò, flumini propiores, a multis auctoribus statuuntur, & reliquiæ illorum nominis, ut antea, reperiuntur. Quicquid enim de Canchilæis Plin.^d & Ptol. Chauchebenitis fiet, quorum consonantes duriores videntur quàm ut in idem nomen mollescant: hæc tamen inconcussa manent; quod situs harum Gentium Chavilæis convenit, & finitimi, & termini, tam ab Oriente, quàm ab Occidente, immo, & a Septentrione & Meridie. Et præterea quod populi iisdem nominibus, aut parum inde deflexis, in illis ipsis regionibus, a bonis Auctoribus collocati reperiuntur. Qui Eratost. in Strab. Chaulotæi (a Chavilot) Dionys. Chablasii. ^e Nescio quid censendo

dum de Bluilæis Ptolemæi hic collocatis^f, licet Eblitæi montes Plin. in eodem Situ dispositi non abludunt. Sed de Evalenis in Steph. *ἐν Πλ.* & non est dubitandum. Præterea Desertum Shur ad Ægyptum & Havilah bis opponuntur^h tanquam Arabiæ termini ab invicem remotissimi; prior locus, ubi de terminis Ishmaelitarum agitur, ita se habet. " Habitarunt ab Hevilâ usque Shur (quæ respicit Ægyptum) veniente te in Assyriam." Quo iter fuit per deserta inter Havilam & Shur, & per totum istum tractum, ab Assyriæ finibus ad terminos Ægypti; & inde ad Cushi Havilam, infra Babylonem & usque ad Persidem, Tribus Ishmaelitarum, Nabatæi, Agræi, qui Scenitæ, &c. interspersi habitârunt: Quibus cum etiam permixtos, & eisdem limitibus satis amplis inclusos, Amalechitas postea suo & eorum damno, Saulus invenit; qui in loco supra citato, " Percussit Amalek ab Hevilâ donec venies Shur," i. e. ubi eorum Sedes fuerit, quoscunque invenit, Agag solo servato.

Quinetiam alter ab hoc invenitur Havila, magis ad Austrum, & in Arabiâ Felici totus situs: quem Bochartus ponit in extremis Cassanitis prope Sabæos, & hoc argumento confirmat; quod terra Chaulan, in Geogr. Arab. Clim. II. part. 5. huic loco assignatur. Quem Havilam Joktani filium meritò putemus, quippe inter Fratres ejus Sedem nactum: Ergo prior, ejusdem Nominis, est Cushi filius; neque postremò mirum esset, si hi duo aliquando confunderentur, aut saltem non adeò accuratè distincti fuerint; cum Cushitæ & Orientales Havilæi, ad Chatramitas, Sabæos, Cassanitas, ideòque ad vel juxta Havilæos Joktanitas pertigerint; & cum eorumdem proventuum ac mercium pretiosarum terra utriusque ferax fuerit. Ut sunt aurum purissimum, gemmæ, aromata, &c. & ad Sinum Persicum & inter Sabæos ubique reperta.

Decimus tertius & ultimus Jobabⁱ dictus. Nec aliter scriptum in Vat. aut ullis versionibus reperio in hoc loco: de i Chr. i. infra disquiremus. Alii hujus nominis in antiquis Libris V. T. occurrunt: Ut Jobab, Idumææ Rex secundus, ^k item Rex Madon a Joshuâ fusus^l. Nomen ut supra diximus a verbo Jobab, jubulare, clamare, ut Judic. v. 28. In omen sc. futuræ victoriæ & triumphi.

Ab hoc Jobab. Bochartus deducit Ptol. *Ἰωβαρίτας* ubi cum Salmasio legendum censet *Ἰωβαρίτας* litteris B & P, ut sæpe,

^b Gen. ii. 11.^f Tab. Asiæ VI.

N. Orbis Parias.

^l Josh. xi. 1.xii. 19. Ubi Vat. *Μαγάρ*.^c Pag. 131.^d Carver. p. 130.^k Gen. xxxi. 33. Vid. Notas in Job x. ult. & xxix. ult.^a Lib. V. Cap. 11.^h Gen. xxv. 18. ⁱ Sam. xv. 7.^e Ubi supra, — & in Bochart.ⁱ Ar. Mont. "Jobab

& Dissertat. præcedentem.

permutatis. Sed ubinam gentium firi sint, non docet; saltem non me, qui in Synopsi tantum illum habeo. In Boffii Edit. LXX. nihil invenio in Genesin quod aliquid lucis huic rei afferat; ad Paralip. forsan nonnihil^m in additamentis & Var. Lect. Inter Joktani filios, (ubi non nemo, sed quis non liquet, pro *Iwac* habet *Iwac*, manifesto scriptoris Errore, sed) MS. Alex. legit *Qegm*; Oram: Et quid hoc ad Jobabitas aut Jobaritas? Forſan aliquid; nam "Kozaitæ & nati Arabibus, Joktani Posteris, in Arabiâ Felici, ex Sedibus inundatione pulſi, per diruptionem Riparum aut Molium Lacus Oram, unde eorum patriâ deſtructâ, ad vallem Marry, non procul a Meccâ conſedere." Nec Judæi, nec Alexandrini facile potuerunt memorabilem hunc eventum aut locum ubi contigit ignorare; & idcirco Oram pro Jobabitis aut Jobaritis hic poſuere, probè ſcientes juxta hunc Lacum eorum Sedes fuiſſe. Quod ſi reliquias horum nominum, licet pro more longè deſlexas & corruptas inter Omaritas, inveniri quis putat, a veritate forſan, vel ſaltem a probabilitate non aberravit.

7. Conſectaria ex præmiſſis ſunt hujusmodi.

Primò, Plurima horum nominum & locorum, fundatoribus ſuis Joktani & ejus Filiis aptè adeò reſpondentia, & nonnullâ tam longi temporis injuriâ, nec omnino læſa, nec vel unâ literâ manca aut mutata^o; tantum non demonſtrant, in Arabiâ Felici, aut ejus proximis confiniis, eos primò conſediſſe.

Secundò, Si unum vel duò horum nominum, vel illis affinia, inter Sedes aliorum Noachidarum longè remota inveniamus, ut Junius Montem Maſium in Meſopotamiâ, & Sippharam civitatem (an Sepharvaim) ad ſuperiorem Euphratis Rivum; non eſt quod hæc moremur, quia

tales Homonymiæ fortuitò ſæpe eveniunt; & prior opinio multis argumentis inter ſe connexis, altera verò fere nullo fulciatur.

Tertiò, Licet fatendum ſit haud pauca Joktani filiorum nomina in Indiâ reperiri, ut Ophir (Salomonis arbitror) Havila, Obal, & ſi placet Saphar, Mons Orientis, Flumen Jobarâs, &c. (in Broughton & aliis) nullo tamen modo ſequitur illas adeò longinquas regiones, ab eis primò occupatas & cultas fuiſſe; proximas interea terræ Shinar, & tantum flumine vel anguſto freto diviſas, Arabiæ nempe feliciffimas regiones, ab illis penitus præteritas & neglectas; eoſque "Ultra Garamantas & Indos," vaſtum illum Orientis Oceanum, ſine pyxide nauticâ navigatione rudi, per ſaltum tranſiſſe, & ad ultimos uſque Seres evolâſſe. Unde colligimus quod Secundæ Coloniæ fuerint, a Joktani filiis, (& forſan Phœnicibus) a Sinu Arabico in Mare magnum Erythræum & Eoum Indiam uſque e-miſſæ (quarum primam opinor Abalitas fuiſſe) a fundatoribus Arabibus nomina ſortitæ; ſic ut noſtræ Coloniæ in Indiâ (ut vocamus) Occidentali, Græcorum olim in Arabiâ & Orientali Indiâ (inter quas forſan ipſa Java, ſi non a Jobab Arabe) & hodie ex Batavis Europæis; Batavia illa Aſiatica, nobilis ſanè Colonia, atque illis altera fere mater, & alter mundus.

Et jam tandem Diſſertationem noſtram Gatakeri noſtratis verbis non vanis claudeamus. "Horum nomina Ethnica monumenta ita retinent, ut vix propria nomina tam accuratè verſa e linguâ primogenitâ reperiamus, ſequæ revocant ad Moſen, a quo diſcant, ut ab uno homine terra repleta ſit: Ab his tota Gentilium fluxit eruditio.

^m 1 Paralip. 1. Hadramuth, &c.

ⁿ Prideaux Vit. Mahom. c. Pocock. Specim.

^o Vid. ſuprà in Joktan; Catanius.

DISSERTATIO IX.

De Posteris Chanaanis. 1. Una Gens pro sedecim posita. Chanaanitæ, Amoritæ, Hittitæ. 2. Duæ pro omnibus memoratæ, Pherezæi. 3. Tres pro reliquis, Hivitæ, Cisternæ Salomonis. 4. Quinque recensitæ, Jebusæi, Araunah. 5. Heptarchia, celeberrima divisio, Genesareth, Gedarah, Jericho. 6. Numerus denarius Rephaim, Kadmonitæ, Cadmus, Hermione, Dido, Caribago, Sichæus. 7. Kenitæ & Kenezitæ, Rechabitæ. 8. Aliæ Gentes minùs celebres, Aracæi, Sinæi, Arvadæi, Giblitiæ, Gammadin, Arpad, Zemaræi. 9. Ratio nominum Chanaanæorum, Promissi Divini stabilitas.

I. **C**HANAAANITÆ, antiquissimi fuerunt possessores terræ promissæ. Nam Abramo misso a Mesopotamiâ in terram Chanaan, ^p dicitur, quodd "Chanaanæus tunc erat in "terrâ," quam forsân non longè antea occupavit; cumque ad illustrationem plurimorum locorum in S. S. quorum nonnulli in hoc libro, ^q haud parum faciat; operæ pretium duximus Chanaanæorum nomina & familias seu tribus, atque eorum sedes, accuratè, ut possimus, investigare & designare. Certum est has gentes maximâ varietate in sacris voluminibus esse recensitas, atque ibi ab unâ usque ad XVI. aliquando numeratas.

Primò, Una tantùm gens in aliquibus locis nominatur. An quia cæteris celebrior, aut terribior? Nempe Chanaanæi, i. e. Mercatores, ^r quia, juxta Tzidonem, urbem a Chanaanis primogenito conditam & denominatam, & postea juxta Tyrum Παρεγδαλασίαν, totam primò incolebant; mercaturam, piscaturam, & maritimum vitæ genus exercentes: Unde & Tzidoni nomen à ΤΥ, quod piscatio, seu venatio; ^s sed videtur a Chanaanæis postea ferè absorberi; nam Sidonii inter septem nationes vix nominantur, nec Tyrii unquam, quia eorum civitas junior; & sub his Chanaanæis omnes eorum tribus sæpè comprehenduntur: Nam termini eorum per Mosen statuuntur ^t occidentales, a septentrione ad meridiem, Sidon & Gaza, (inter quas Philistini ^u inferiora maritima tantùm occupârunt) ut orientales a Sodom, &c. usque ad Lasha, i. e. Callirrhoe, quod Chald. Caldoni. An a Callirrhoe deflexum, an a Calidis Aquis?

Alii Laish Dani hîc intelligunt: & licet Moabitæ interveniunt, ita & Philistæi in opposito latere. Et Amoritæ, Kadmonitæ, Hevæi, &c. Chanaanitarum familiæ, superiora, & forsân usque ad Dan incoluerunt. Nam secundùm exploratorum relationem "Chanaanæus juxta mare, & fluenta Jordanis," Num. xiii. 29.

Aliis etiam locis una gens pro omnibus ponitur, ut Amoritæ, seu Amorrhæi, Amos ii. 9. Ubi viva eorum descriptio, "Ego autem exterminavi Amorrhæum" a facie eorum, cujus altitudo cedrorum, " & fortis ipse quasi quercus." Quorum appellatio forsân a voce רָמָא quæ "Ramus summus arboris." Nec abludit enormis statura τῷ Og, qui fuit ex reliquiis Rephaim, ^w & æquè ac Sehon rex Amorrhæorum ^x. Amoritæ etiam sumuntur pro toto populo ^y Chanaanæorum. Et sanè termini eorum amplissimi, ut distinctæ tribûs, utrumque latus Jordani complectentes; imò ex orientali parte, non longè a fontibus ejus, usque ad australem linguam Lacûs Asphaltitis, & ultra etiam, meridiem versùs, decurrentes. Ex occidente verò a Sichemitis infra Lacum Genesareth ^z per Gibeonitas per ipsam Jerusalem, & magnas civitates ἐν τῇ Περαχώρα ejus. Nam quinque illi reges contra Josuam combinati, reges Amorrhæorum dicuntur, ^a "Rex Jerusalem, Rex Hebron, "Rex Jarmuth, Rex Lachish, Rex Egion," unde constat filios Anak apud Hebronem Amorrhæos etiam fuisse. Inde protractus eorum funis per montana Judææ ad Hazezon Tamar seu Engedi, juxta Sinum Australem Maris mortui ^b.

^p Gen. xii. 5, 6.

^q Job. xli. 6.

^r "Chanaanitæ in Domo Domini, Zech. xiv. 21.

^s Sic

Bethsaida Domus Mercaturæ, Piscat. seu Venationis.

^t Gen. x. 19.

^u Zeph. ii. 5.

^w Deut. iii.

8, 11.

^x Deut. iv. 47.

^y Gen. xv. 16.

Josh. xxiv. 15.

^z Gen. xlviii. 22.

^a Josh.

x. 5.

^b Vid. Tabulas Lacûs Sodomæ.

Ubi eos invenit, & malè multavit Rex Chedorlaomer cum sibi confederatis.^c Sed & ultra, juxta Montem Seir, in Monte Amorrhæorum propriè dicto habitabant; unde descendebant; & murmurantes Israelitas percusserunt usque ad Montem Seir & Hormah.^d Inde verò limite circumcunte inferiorem limbum Salsi Maris, majores adhuc eorum ditiones ad orientalem ejus partem inveniemus. Ogi ditio longè ad septentrionem porrecta, "Omnem Gilead, & Basan, & Montem Hermon, usque ad Maacha & Geshur continebat^e." Ubi etiam expressè legimus, quod "Tribus Manassis Amoritas percusserunt & deleverunt," Num. xxxii. 39. "Porro filii Manassæ perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam, interfecto Amorrhæo habitatore ejus." Et termini Amorrhæorum (septentrionalium) ad Aphecā, non longè a Gilitis, Hamath Lebanon, & Hermon extenduntur, Josh. xiii. 4, 5. legimus in 1 Sam. vii. 14. q. d. "Pax erat inter Israel & Amorrhæos." Imò, ferè ad Manassis Regis tempora, perdurasse videntur, licet mores ne pilum quidem mutaverint. Nam^f "fecit Manasses abominationes pessimas, super omnia, quæ fecerunt Amorrhæi, &c."

Tertia gens Chanaanæorum, quæ omnes alias interdum includit, fuerunt Hethæi seu Hittitæ (ut nos semper) a Cheth secundo filio Chanaanis oriundi; & nomen sortiti sunt, ut optimis Criticis placet, a חת "Terror," seu חרת "Terrorem, seu consternationem inducere." Nempe omnibus illos videntibus ob vastam putà molem, aut immanem crudelitatem; sicut "Emim," quod idem ferè notat: Neque ergò Paradoxum, quod tota terra Chanaan illorum ditioni aliquando ascriberetur: ut Joshuæ i. 4. "Omnis terra Hethæorum, usque ad mare magnum." Quam Phrafin, "Terram Chittæorum," (ubicunque fuerit) invenimus etiam in Judic. i. 26. Hi quidem nonnunquam cum Chanaanæis^h confunduntur, alibi cum Amoritis, & Anacæis, ut postea apparebit. Regulos habuerunt distinctos sub Salomoneⁱ, sed populos in servitutem redegit. ^k Licet mulieres eorum satis de eo ultæ sunt, cum fecerunt illum "Servire & sibi & Dis suis alienis!" Quin & usque postrema Jorami tempora, non modò perdurârunt, sed & ipsis Syris formidabiles erant, ut ex istis Syrorum manifestum sit, cum in obsidione Samariæ terrore Panico a Deo

percussi exclamârunt, "Ecce mercede conduxit adversum nos Rex Israel Reges Hethæorum, &c. & venerunt super nos^m:" & longè infra post remigrationem a captivitate Babylonicâ, quâ nescio an illi etiam involuti, licet non honoris causâ, memorantur. Ezræ ix. 1. "Non est separatus populus Israel a populis terrarum, & abominationibus eorum, Chanaanæi, viz. & Hethæi." Hæc de nomine & historiâ eorum; jam de sedibus. Videntur sanè per totam terram Chanaan disseminari, ex loco suprâ allatoⁿ a Deserto & Libano usque ad fluvium magnum Euphratem; omnis terra Hethæorum, vel omnis terra usque ad mare magnum, contra solis occasum erit terminus vester." Doctissimus Junius, qui modernorum ferè primus ad sacram geographiam mentem seriò & in multis feliciter applicavit, posteriorem hîc versionem præfert, & existimat hunc populum oram Orientalem incoluisse, unde verba ita distinguit, "Usque ad Euphratem, totam terram Hethæorum"; hoc verò certum est, quod reperti in combinatione ultimâ contra Josuam & Israelitas, sub Jabin, potenti Rege Chatzor, ^o quin & totius Chanaan, Judic. iv. 2. Qui inter septentrionales Reges, omnes sub ejus ditione, misit, "ad Reges Hittæorum, qui congregati sunt ad prælium." ^p Neque hoc minùs certum, quod eorum præcipua sedes magis ad meridiem, Hebron fuerit; nam ibi invenimus Ephronem, atque alios Hethi filios cum Abrahamo colloquentes. ^q Ubi etiam vocantur "Populus terræ," qui & Amoritæ ut Mamres, Eshcol, & Aner, cum Abrahamo fœderati, Gen. xiv. 13. Ut apud Hebronem postea Anacæi, sicut supra observatum: Neque verò ab simile est exinde se dilatasse ad mare usque occidentale, quod ultra dubium foret, si in priori sensu ista Joshuæ bis antea memorata sint sumenda. Sed alias etiam sedes magnam hanc Hethæorum gentem occupasse verisimile est, & forsan extra terram Chanaan, vel ad Austrum illius. Quid enim aliter sentiemus de vexatissimo isto textu, Judic. i. 26. "Homo cum totâ familiâ ejus dimissus abiit in terram Hethæorum, & ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam, (Gr. Λυζα) quæ ita appellatur usque ad præsentem diem." Sed ubi hæc terra Χιτταϊμ? Si legendum sit cum Compl. Γεθθιμ, difficultas minor fuerit: Nam etiam apud Gath Anakim relictî, Josh. xi. 22. Qui

^c Gen. xiv. 7. Fuit autem terminus Amoræi Maaleh, Akrabbim, Petra, & superiora loca, ut Judic. i. ult.
^d Deut. i. 44. ^e Josh. xiii. 10, 12. ^f 2 Reg. xxi. 11. ^g Gen. x. 15. ^h Gen. xxvii. ult. cum xxviii. 1. vid. & xxxvi. 2. ⁱ 1 Reg. x. 29. ^k 1 Reg. ix. 21. ^l 1 Reg. xi. 1. ^m 2 Reg. vii. 6. ⁿ Josh. i. 4. ^o Vid. Dissertat. de Chatzorim. ^p Josh. xi. 1, 3, 10. ^q Gen. xxiii. 7.

ut supra Hethæi fuerunt. Quin & magis ad meridiem disseminati sunt, & nonnullis iidem ac Avim a Caphtoræis debellati censentur: (vid. Dissertat. de Avæis) Nec situs respuit, si circa Beerthebam & Beerlahairoi, ut nonnullis arridet, utrorumque reliquæ sedes nactæ fuerint. Lufam in Arabiâ certè inveniamus a Josepho, & Ptolemæo memoratam: Proinde Idumæi ad Arabes pertinent, ut constat ex eorum Petrâ, & gente Themanitarum. Quin & civitatem Lufam recenset S. Hieron. sub Edomi ditione. Sed quomodo Hethæos hucusque pertrahemus? Certè sine ullâ violentiâ. Quid enim putemus de duabus uxoribus Chanaaniticis Esavi, quarum patres Josephus tradit Hethæorum dynastas fuisse? Quibus fidem certiore faciant sacri codices: Nam filias Heth, seu Hethæas fuisse bis discimus ex Gen. xxvii. ult. Patres autem earum binomios, ut & filias ex Gen. xxvii. 46. cum xxxvi. 2. inter se collatis. In priori, "Judith filiam Beerî Hethæi, & Basemath filiam "Elon, Hethæi." Ubi ambo patres Hethæi dicuntur: in posteriori, "Adah filiam Elon Hethæi, & Aholibamah filiam Anæ, filiæ Zibeon Hevæi;" sed & Zibeon, & Ana Koritæ ex Seir, y 2. Ergo Hittæi & Hevæi vel conjuncti vel confusi; & hæc de Hethæis. Nec plures his tribus, nempe Chanaanæis Amoritis & Hethæis hæcenus observavimus, qui pro totâ gente Chanaanæorum, five omnibus Chanaan filiis singuli capiuntur.

2. Secundo verò loco observare est, duas tantum gentes pro omnibus, aliquando memoratas. Gen. xiii. 7. "Eo autem tempore Chanaanæus, & Pherezæus habitabant in terrâ illâ." Ergo verisimile est, illos non diu ibi tunc habitasse, & posteriorem, (qui inter XI. Chanaanis filios. Gen. x. a 15 ad 18. non memoratur) posterius priori, cum tandem disseminati sunt populi Chanaanæorum, y 18. Et eorum nomen primò occurrit, Gen. xiii. 7. Heb. פרִיזי xv. 20. Perizzi, sic Exod. iii. 8. sed Judic. v. 7, & 11. (si eadem sit vox) Perazon, ubi Vat. y priori, (& sic Vulg.) Δωραζοι, sed Al. Φεζζων, puto pro ipsâ voce Hebræâ. Nos ut J. T. & alii "Inhabitatores villarum in "Israel." Et y 11. "Justitias domini ad "Villas in Israel." Sic nostra hodierna; sed venerandus Tindal, "Hys Uplandyshe "Folcke." Cum summo judicio. "Tunc "descendit populus Domini ad portas." Ita Habac. iii. 14. "Perforasti cum baculis suis (an paxillis? Deut. xxiii. 13. & Num. xxi. 18.) "Caput Paganorum

"ejus." Vulg. Bellatorum. Tind. The Ungodly. Dein eadem vox in Esther ix. 19. *χωρὰ τῇ ἐξω*, & Vulg. "Oppidis non "muratis, & villis." ut Zech. ii. 4. Vulg. & nos sine muro, & Sym. *ἀτειχίστως*. Nomen puto derivari a Paraz, habitare, roborare, dispergere, irrumpere, & maximam affinitatem cum Paratz habere, ut unâ tantum literâ, eâque ejusdem organi, differunt; quod, "Irrumpere cum impetu, destruere, dilatare, multiplicare, "discedere, invalescere." Quorum nonnulla forsan originem, alia verò genium & mores hujus asperæ, & bellicosæ gentis referunt, ut in versione nominis antea prolata observandum: Credibile est, vel coloniam fuisse ex omnibus aliis Chanaanitis, nam patrem aut caput familiæ, ut cæteri, non agnoscunt; vel propter infortunia, ut Davidis viri & Romani Imperii fundatores in loca prærupta anfractibus & naturâ, licet non muris munita, tanquam in asylum se recipiebant. Ubi ex duro solo, & victu, ut Suecorum Dalicarlienses, & nostri Highlanders, hi Pagani & Rusticani, ut in aliquibus versionibus audiunt, duriores indies & propemodum ferrei evaserint, & irruptionibus subitis prædandi gratiâ circumjacentibus terrori fuerint: Unde tantum negotii facefferent Israelitis in subjugandis illis cum ferreis suis corporibus, quantum Canaanitæ cum curribus ferri. Neque unquam legimus, quod Ephraimitæ fecerunt eos tributarios, ut Salomon postea fecit; ut neque quod ille Pherizæorum mulieres adamavit, ut Hethæorum, & alias; an quia nimis rusticas, & regali oculo prorsus indignas? Non autem humili populo adeo ingrata visæ sunt ex servitute Babylonicâ nuper redeunti, qui ex Pherizæis uxores sibi acceperint, licet lege vetitas, & cito repudiandas. Eorum igitur gens eo usque perduravit.

Sedes verò Pherezæorum non adeo latè videntur sparsæ, ac cæterarum gentium. Nam cum Abraham, & Lot ex Ægypto redierunt, Abraham "fixit tabernaculum "inter Bethel & Hai." Quando verò, "Rixa est facta inter pastores Abrami & "Loti, dixit illi (senior) Abramus ne "sit jurgium inter me & te," sed Loto concessit optionem. Causa istius concessionis videtur innui in istâ Parenthesi, "tunc temporis Pherezæus habitabat in "terrâ illâ;" ne scilicet scandalum fratrum piorum contentio illis Paganis daret. Sed quomodo dederit, si in parte aliquâ remotâ terræ Chanaan eo tempore vixerint? Unde colligere est hos Pherizæos,

^r Josh. xvii. ult.
^w Gen. xiii. 3.

^s 1 Reg. ix. 20.

^t 1 Reg. xi. 1.

^u Ezræ ix. 1, 2.

fedes, & forsan primas, juxta illa loca tunc habuisse, nempe inter Montana * Bethelis & Hai, aut Regiones illis finitimas. Verum in aliis etiam locis hi Pherezai inveniuntur, viz. in primâ combinatione regum australium, sub Adonizedek, Rege Jerusalem contra Gibeonitas, Josh. ix. 1. Nam inter eos Pherizai etiam vocati ad bellum venerunt; & omnes hi quinque Reges in montanis (nempe Judææ) vivebant, Cap. x. v. 5. ubi Hebron, Lachish, &c. ut Pherizai semper Montani. Legimus in secundâ combinatione Regum, nempe septentrionalium, sub Jabin contra Israelitas, "Pherizæos & Jebusæos in Montanis," & circumjacentibus regionibus, quorum principalis sedes videtur fuisse in monte & sylvâ Ephraim, inter gigantes, fortium cum fortibus; ut Ephraimitis, Josh. xvii. "Ascende in sylvam (quam v. ult. montem vocat) & succide tibi illic, (alii "præpara tibi") super locum habitationis in terrâ Pherizai, & Rephaim." Quod circa hæc loca Pherizai habitabant, aliis etiam indicium manifestum est; præsertim verò ex istis Jacobi, Gen. xxxiv. 30. cum tabernaculum fixerat apud Shechem, civitatem Montis Ephraim. Locum ut non nemo se exprimit, "Dinæ stupro, & Josephi sepulchro nobilitatum." Ubi ob eandem Sichemitarum Jacobus exprobrat filios suos, "Fœtere b me fecistis inter habitatores terræ inter Chanaanæos & Pherizæos."

3. Tertia Computatio tres tantum nationes habet, omnes cæteras complectentes, viz. c Hevæos, Chanaanæos, & Hethæos. Hevæorum seu Hivitarum nomen omnes deducunt a חַוִּי Syrîs serpens, ab habitationibus, quas, sicut serpentes, in speluncis & cryptis ut plurimum affectarunt: Quarum nonnullæ in istis regionibus adeo vastæ, si Josepho & Straboni sit fides, ut ad 4000 homines receperint, & tota habitacula illis præbuere; certè in Mearah Eremiti Engedi, David & 600 ejus viri in lateribus speluncæ latuerunt d. Gens fuit subterranea, Troglodytarum similis; quorum Hebræi aliquando æmuli, 1 Sam. xiii. 6. "Viri Israël absconderunt se במערות בחורים בסלעים בצרחים בברות εν σπηλαις, μάνδραις, πέτραις, βόθροις, λάκκοις. Vulg. In speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis."

Horum sedes valde diversæ, & a se invicem distantes; non tantum in mediterraneo, sed in quatuor ferè plagis sanctæ terræ, nobis sese offerunt: ab oriente sæpè inve-

nimus, ut in combinatione Jabini, sæpius quàm semel memorati, Josh. xi. 3. "Hevæum, qui habitabat ad radices Hermon (nos, & alii, ut Heb. subter Hermon, quod puto strictè & propriè sumi debere, nempe "in cavernis") "in terrâ Mizpeh," sed protracti eorum limites, septentrionem versùs, in Judic. iii. 3. "Hevæum, qui habitabat in Monte Libano, de Monte Baal-Hermon (puto eodem, ac Baalgad, Josh. xi. 17. propter sequentia, "Per planitiem Libani subter Monte Hermon) usque ad introitum Hamath." Ad occidentem etiam se porrexisse videntur, 2 Sam. xxiv. 7. Joab & principes militum in infausam expeditionem ad numerandum populum missi, "Circum-euntes juxta Sidonem, transierunt propè mœnia Tyri," & omnem terram (seu civitates) "Hevæorum, &c. Et quid ni Mearah ista Sidoniorum, Josh. xiii. 4. quod "Spelunca, vel speluncæ" vertitur, ad hos Hevæos occidentales pertineret? & memorant geographi speluncam inexpugnabilem in agro Sidonio. Vide Maundrelli iter pag. 117, 118. "Mearah Sidoniorum, urbs subterranea metropolis "Hevæorum." Verba ejus ita sonant, "Circiter novem a Sidone passuum milibus, uno verò à Mari milliari arduus procurrit mons: In saxoso cujus latere plurimæ exciduntur speluncæ, perpaulum ab invicem discrepantes; aditus habent duos circiter pedes altos, latosque. Intus in plerisque vel omnibus earum conclave duodecim pedes altum invenias, latum longumque totidem. Uno de latere est janua; tria reliqua tres exhibent cellulas duos circiter pedes a fundo elevatas. Subterraneæ hæ cavernæ, prout asserunt qui eas enumerarunt, sunt in universum 200. Mortuorumne an vivorum in usum fuerint, dubium sanè videtur; quia licèt antiqua etiam hujus regionis sepulchra cavernarum harum speciem præ se ferant; aliquod tamen sibi ipsis proprium vendicant, quod facit ut spiceris illas in vivorum gratiam esse confectas. Ex inclusis cellulis multæ ad recipienda cadavera figuræ parum idoneæ fuerunt: Quum non multæ tres pedes; nonnullæ plures, nonnullæ item pauciores, longæ latæ altæque, rebus quibus familiæ alicui opus erat retinendis inservisse videantur. Supra cellæ cujusque januam excavatus fuit canaliculus, quo educeretur aqua, ne conclavibus esset detrimento, & quoniam aliquæ aliquibus superiores rupi

* Dicitur Mons Bethel, Josh. xvi. 1.

a Josh. xx. 7.
xxiv. 3.

b Gen. xxxiv. penult. De quibus, vid. alibi.

v Idem ferè nomen sensu ac Melchizedek.

c Exod. xxiii. 28.

d Josh. xi. 3.

d 1 Sam.

“incidebantur cellæ, ut commodior aliis
 “ad alias pateret via, excisæ erant scalæ.
 “Ad imam rupem cisternæ quoque e-
 “rant, quibus aqua servaretur: Ex qui-
 “bus omnibus hoc saltem elicere possis.
 “Verisimile est loca hæc vivis potius
 “quàm mortuis usu fuisse. Quales au-
 “tem fuerint, vel quonam vixerint sæ-
 “culo, urbis hujusce subterraneæ incolæ,
 “profectò latet. Troglodytas quidem, in
 “hujusmodi locis habitacula sua posuisse
 “meminit Strabo.” A quo accuratè de-
 scripta & delineata sunt.

Non longè ab his locis sub ditione Tyri, occurrit nobile opus regum magnificentia apprimè dignum; cisternas Salomonis indigenæ vocant, & alio nomine Roselain. Hanc stupendam structuram in aquarum repositorium traditio ascribit Salomoni Israelis Regi, qui & alibi ob aquæductus percelebris, in gratiam Hiram Regis Tyri. Sed probabilius videtur a Solymane magnifico nomine decorato, Turcarum Imperatore, vel primum conditas, vel saltem denuò restauratas esse, qui forsan gloriæ Salomonis Israelitici æmulus fuit, cumque in ædificiis & aquæductibus imitatus est; nam dicitur a Paulo Jovio, ni fallor, sæpè gloriatum esse, quòd illa duo magna opera absolvisset, restaurationem nempe aquæductuum Constantino-
 poleas, & S. Sophiæ templi re-ædificationem. Quin & Hierosolymis aliud templum ædificavit; in eadem areâ super Montem Moriam, ubi Salomonis longè antea stetit: Quod tamen a multis Salomonis templum adhuc vocatur: adde quòd nomen harum cisternarum, quæ Roselain audiunt, videtur a Roxalanâ, nimis amatâ Solymanis hujus conjugis deflexum esse, & in ejus gratiam seu memoriam prodigiosa hæc aquæ optimæ receptacula a marito & amatore condita.

Alteram Hevæorum sedem habemus juxta Jordanem fluvium, non longè ab emersione ejus e lacu Genesareth: Ibi enim est sita Salem civitas, seu vicus Shechemi, qui princeps Hivæorum dicitur, Gen. xxxiv. 2. Et inferius adhuc Gibeonitæ eodem nomine insigniuntur; quarum urbs Gabaon, magna & una civitatum regaliū; sub cujus ditione aliæ tres Cephirah, Beeroth, i. e. Putei, ut antea de Hebræis in diebus Sauli, & Kirjath-jearim. Sed bis dicuntur Hivæi in lib. Jos. “Responderunt viri Israel ad Hivæos, & sic Hebr. licet Vulg. tantum “eos.” Alter locus est potius disertior, Josh. xi. 19. “Hevæum, qui habitabat in Gabaon.” Certum est nonnullos eorum dynastas, &

vix sine populis eis subjectis, ad Austr-Orientales fines totius terræ Chanaan cum familiis suis confedisse, viz. inter Idumæos in Monte Seir, & Monte Hor. Nam Zibeon socrus Esavi (neque ita vulgaris homo) fuit Hevæus, ut in Gen. xxxvi. 2. supra allato: qui & “Dux Horitarum ex filiis Seir, Horitis, qui inhabitabant terram,” y 20, 21. Nempe Idumæam, licet ab Edomo devicti, atque illi tributarii fuerint. Quo spectant, quæ antea dixi de Hevæis, Gabaonitis, Josh. ix. 7. qui ibi in Vat. dicuntur Χορραῖοι, Horitæ, an quia legerunt חורי pro חורי, facili mutatione י & ר? licet inde sequeretur apographum Hebræum, unde transfulerunt, non in veteribus Samaritanis elementis fuisse descriptum, ubi hæ duæ literæ valdè dissimiles, sed in Murrhabicis, quadratis aut Chaldaicis, ubi satis affines: Nam י, ר, & י, ut in eruditâ dissertatione Sixtini Amamæ de hac re, sæpius confunduntur? An quia putarent unam & eandem esse gentem Horitarum & Hevæorum? Præterea inter duces Sehonis, seu Reges Midianis (qui cum Edomitibus conjunctissimi) unus Rekem instaurator civitatis ejusdem nominis, quæ & Petra Idumæorum & Arabum. Alter Evi, quem Vulg. Josh. xiii. 21. vertunt Hevæum.

Tertius, חור, qui nobis Hur, sed si Masorethis placuisset, fuisset Chor aut Hor. Nam iisdem literis scribitur, ac Horitæ in Idumæâ: Unde non est vero ab simile, quod ab illis & nomen & originem deduxerit s. Adde, quòd omnia hæc loca specibus plena, ubi habitatores vel semper degebant vel in periculis sese recipiebant; ab Hivæis sub Hermone, & forsan ulterius ad Moabitas, ut discimus a Jerem. xlviii. 28. “Habitate in petrâ, habitatores Moab, & estote quasi columba ædificans in summo ore foraminis:” Ubi & aquila avis, Job xxxix. 27, 28. Sed Moab pertingit usque ad Zoarem, Jer. xlviii. 34. “A Zoar ad Horonaim.” Zoar verò seu Segor urbs inter Edom & Moab, atque ibi speluncæ, ubi refugium non satis fidum Lothus petebat. Quod Idumæi, & eorum confines, Hevæorum more, ut plurimum degebant, nempe Kenæi, inter Amalechitas^b, &c. satis certè concludimus e Jer. xlix. 8, 10, 16. “Descendite in voraginem, habitatores Dedan. Discooperui Esau, revelavi abscondita ejus, & celari non poterit. Fratres ejus, & vicini ejus. Qui habitas in cavernis petrae, cum exaltaveris sicut aquilam nidum tuum, inde detraham te.” Quibus planè gemina, quæ in Obad. iii. 4.

^c Josh. ix. 7. xi. 19.

^b Num. xxiv. 20, 21. ¹ Sam. xv. 6. vid. Dissertat. de Kenæis.

^f Vid. Dissertat. de his quinque regibus.

^g Gen. xxxvi. 20, 21.

de Edomo. "Qui habitas in foraminibus
" petrae vel scissuris petrarum, si exalta-
" tus fueris ut aquila, & inter sidera
" posueris nidum tuum, inde detrahā
" te." Ubi S. Hier. qui in Palæstinā vixe-
rit & vicina loca haud ignoraret, "Omnis
" australis Regis Idumæorum de Eleuthe-
" ropoli, usque ad Petram & Hailam, (an
Elanam?) "hæc est enim possessio Esau,
" in specubus habitatiunculas habent."
Etiam *Ευαίοι* leguntur in Gr. & Samar.
Gen. xv. 21. Nec plura mihi occurrunt
de Hivitis.

4. Quinarius numerus se offert, Exod.
xiii. 5. 2 Chron. viii. 7. "Hittitæ, Amo-
" ritæ, Pherizitæ, Hivitæ, Jebusitæ, five
" Jebusæi, qui nunc considerandi." No-
men an a *כור* "spernere, conculcare, di-
" ripere," quod eorum mores satis refert,
quod forsā innuit, cum de Salem &
Sione locutus est David, "Fortis est præ
" montibus prædæ, vel prædonum; spo-
" liati sunt superbi." Quicquid de his sit
satis notum, Jebusæos in Montibus vixisse
& eorum metropolin fuisse Jerusalem,
& montem Sion; quam urbem, licet sæ-
pius captam¹ & semel ab Israelitis con-
crematam,² iterum atque iterum recupe-
rârunt & reædificârunt³. Nec possum
satis mirari, virum eruditum⁴ fidenter as-
serere, sed sine vel uno argumento, "hos
" Jebusæos non esse ex septem gentibus,
" sed quod originem trahebant a (nescio
" quo) Jebus, qui erat de stirpe Philis-
" tæorum," & quando hunc novum Je-
bus, vel alteros Philistæo-Jebusitas legi-
mus, eosdem facillè credamus: sed in-
terea certum est Jebusæos inter septem
gentes penitus exterminandas, (de quibus
infra) semper nominari. Hi quidem in
utrâque Regum combinatione a Joshuâ
fusi & interempti, & postea eorum urbs
a Judâ & Simeone expugnata & incensa,
Rege Adonibezek capto, & a vulneribus vel
angore animi in Jerusalem mortuo. Ve-
rùm haud longè postea, nempe in tem-
poribus Judicum, ferox ista gens vires ani-
mosque resumunt, & patrium solum ac
civitatem rursus ceperunt & incoluerunt:
& licet tandem sub regibus Israelis, puto
in diebus Sauli, padeò constricti fuerint
& frænati, ut ex inferiori urbe detrufi,
in arcem Sionis munitissimam & ut sibi
persuaferint inexpugnabilem se recipie-
bant; ibi tamen loci opportunitati &
propriis viribus adeò confisi (forsan etiam
& Dis Jebusæis) ut Davidem & omnes
ejus heroas non tantum despiciatui, sed
& scommati habuerunt, q non verò diu
impunè; nam Davides providentiâ di-

vinâ adjutus omni obice major, propug-
natoribus pefundatis, totius tandem Hie-
rosolymæ Rex evasit: licet proregem vi-
deatur ibi habuisse sub se, nempe Araunam,
profelytam jam factum. Nam expressè
dicitur in textu, "Omnia hæc dedit A-
" rauna Rex Regi¹." In quibus, dubio
procul Vulg. pressè sequitur omnes quos
nunc habemus Hebræos Codices; qui
המלך למלך "Rex Regi," unanimiter le-
gunt: Magnificus sanè regulus (ut postea
Abdalonimus) licet ipse cum filiis, pro
simplicitate istorum sæculorum, regalibus
suis manibus, "Terebat in areâ triti-
" cum²." Neque plura habeo de Jebusæis,
nisi, quod illi etiam Salomoni tributarii³
& ad tempora usque Ezræ populos di-
stinctus permaneret⁴. Sex nationes sæpè
recensentur, Exod. iii. 8, 17. Chanaanæi,
Hethæi, Amoræi, Pherezæi, Hivæi, Je-
busæi. De quibus omnibus antea disse-
ruimus. Exod. xxiii. 23. sed diverso or-
dine, & xxxiii. 2. & xxxiv. 11. Judic.
iii. 5. Nehem. ix. 8. sed ultimo loco Ger-
gesæi pro Hivitis, ut LXX qui in omni-
bus ferè locis supracitatis *Γεργασαίς*, (*κα-
κοζυλία* puto) aliis hic addunt.

5. Heptarchia, frequens & celeberrima
divisio gentium Chanaan; inter quas Ger-
gaseni, qui nomen videntur sortitos esse
a *גר* calce, & *גרש* ejicere, expuere, com-
movere lutum vel cœnum in aquis, vid.
Esaï. lviii. 20. ubi bis in eo sensu occur-
rit, *elifâ* in compositione unâ *גר*, ut sæpè
fit propter Euphoniā, ut unâ *גר*, apud
Græcos in Gerasa, & Geraseni, (S. Matt.
viii. 28. Luc. vi. 1.) ob eandem causam,
ad pronunciationem emolliendam.

Quæ septem nationes, Deut. vii. 1, 2.
Jos. iii. 10. "Hethæi, Gergezæi, Amor-
" rhæi, Chanaanæi, Pherezæi, Hevæi, &
" Jebusæi," ob superbiam, idololatriam
fœdissimam & crudelissimam, bestialita-
tem, atque alia turpissima scelera a judice
& *ἀντομράτορ* totius mundi, veluti bruta
animantia nata "in capturam & perni-
" ciem," expresso anathemate percussæ
fuerunt, & radicitus exterminandæ. "Cum
" deleverit eas Dominus (incepit delere
per crabrones, & clades ab Israelitis ac-
ceptas) "septem gentes, tradideritque eas
" tibi, percuties eas usque ad internecio-
" nem."

Præcipua Gergasenorum sedes fuit in
terrâ Gergasenorum, ubicunque ea sit in-
veniendâ. De eâ legimus Matt. viii. 28.
"Cum venisset (salvator) trans fretum
(Genesareth ab occidentali latere Jorda-
nis) "in regionem (Gr. nos & alii)
" Gergasenorum. Vulg. Gerasenorum,"

¹ Psal. lxxvi. 4, 5.² Jos. ix. 1. x. 1. xi. 3.³ Jos. xii. 8, 10. xv. 8. xviii. ult.⁴ Judic.

i. 8.

⁵ Judic. xix. 10, 11.⁶ Vatab.⁷ 1 Sam. xvii. 54.⁸ 2 Sam. v. 6.⁹ 2 Sam. xxiv. 23.¹⁰ 1 Chron. xxi. 20.¹¹ 2 Chron. viii. 8.¹² Ezra ix. 1.

ut in Marc. & Luc. &c. ubi Syr. Gadar-
renorum, sicut etiam in Græcis, Marc.
v. 1. & Luc. viii. 26. licet ibi addatur,
“ quæ est contra Galilæam ”. De situ
oppidi Gadaræ non benè convenit inter
geographos; sed certum est fuisse ad latus
orientale Maris Cinneroth, & terram eo-
rum vel eandem fuisse, vel confinem
Regioni Gergesenorum, quæ a nonnullis
censetur ad utrumque Maris littus se ex-
tendere: Gergesæi verò, ut supra, ab ar-
gilloso & lutofo solo, putantur denomi-
nationem accepisse. Nam גרגש argilla
sonat; nescio an inde Gurges, * quod ferè
idem verbum. Idem & Garash seu Gerah
est; forsitan omnis iste tractus ejusdem est
naturæ ac pingue solum Asher ubi terra
Cabul^y, quod idem ac Gergash sonat.
Porro hi Gergashitæ ab oriente non longè
ab Hevæis, sub Monte Hermon, qui & eâ-
dem appellatione, juxta LXX. designantur,
& eorum civitates, ut vidimus, ad occiden-
tem, non modò ad Mearam, sed ad Si-
donem magnam, & Tyrum pertingebant^z.
Neque in alterutrâ combinatione Re-
gum Gergaseni nominantur, sed Hevæi
tantum; unde verisimile est, sub eorum
nomine comprehensos esse, ut vice versâ,
in promissione Abrahamo factâ, Gen. xv.
ult. Ubi Gergesæi leguntur, & Hevæi o-
mittuntur; licet alibi utrique nominentur,
ut Deut. vii. 1. & in memorabili isto loco,
Josh. xxiv. 11. “ Venistis ad Jericho,
“ pugnaveruntque contra vos viri civitatis
“ ejus, Amorrhæus, & Pherezæus, & Cha-
“ naanæus, & Hethæus, & Gergezæus, &
“ Hevæus, & Jebusæus.” Ex quibus om-
nibus inter se foederatis, credibile est au-
dacissimos convenisse, & in hanc urbem
munitissimam, ut terræ clavem, se rece-
pisse, ad eam contra Israelitas defenden-
dam. Ubi etiam eventus insignis horum
bellorum traditur, qui alias non memora-
tur, nempe de crabronibus in Chanaanæos
immisiss (ut Κωρυδαίς antea in Ægyptios)
ad eos vexandos, debilitandos, & ante fa-
ciem Israelis denuò ejiciendos. Et hæc de
Gergesæis.

6. Denarium numerum habemus in
promissione ad Abram, Gen. xv. 9. ad fin.
“ Kenæos, Kenezæos, Kadmonitas, He-
“ thæos, Perizzæos, Rephaim, Amorrhæ-
“ os, Canaanitas, Gergesæos, Jebusæos.”
De nomine Rephaim, qui octava gens
Chanaanæorum, consule Allusiones. Satis sit
hîc notare, quod in versionibus, vel pro-
prium familiæ suæ nomen Rephaim, aut
Raphaim (ut nos) retinent, vel per Gi-
gantes transferunt, ut nos etiam in singu-

lari Harapha^a: Qui etiam multas sedes
habuerunt, viz. ad septentrionem, & trans
& cis Jordanem: Ad orientem, antiquis-
simam eorum sedem reperimus; ibi enim
“ percussit eos Chedorlaomer in Ashta-
“ roth Karnaim^b: Sed Og postea ibi reg-
navit qui fuit ex reliquis Gigantum, &
Bashan terra ejus, Rephaim terra, per
Mosen & Machir subjugata^c; ubi “ Gi-
“ gantes in Ashtaroth deleverunt^d. Sed
ad occidentem Jordanis in sorte Ephraim
& Manassæ, magnâ putò Ephraimi sylvâ,
quam fluvius iste mediam interfecat^e.
Et tamen ægrè adducar ad sententiam
doctiss. viri Cumberlandi nostri, quòd hi
Rephaim, a Remphan Saturno, qui ali-
cubi τοῖς LXX Rephan scribitur, vel no-
men suum & originem deducunt, vel illi
sunt affines. Hi Rephaim cum Pherezæis
associati reperiuntur loco supra laudato,
Josh. xvii. 15. “ Succide tibi in terra Phe-
“ rezæi & Raphaim. Inferius etiam,
juxta Jerusalem, “ Vallis Rephaim ab illis
“ nominata^f.” Nec longè procul ad occi-
dentem & littus magni Maris reperti, ut
in Gath, ubi Ha-Rapham cum filiis vidi-
mus, quin & in Gazâ, & Azoto, nam ibi
dicitur a Josuâ Anacæos esse relictos^g.
Qui Nephilim, iidem ac Rephaim, Nu-
meror. xiii. 33. atque ita disertè vocantur,
& Anakim & Emim, Deut. ii. 10, 11.

Gens Kadmonim Cadmonæi seu Cad-
monitæ, in catalogo Abrahamo recen-
siti^h; & nescio an alias; hi sine dubio
a Kedem oriente nomen deducunt, &
orientales significantⁱ. Quid ni ergo ii-
dem ac Bene Kedem, viris seu filiis ori-
entis? Licet forsitan priores latiori, hi verò
strictiori sensu sumendi? Quibus etiam
Desertum Kedemoth, ubi & urbs ejusdem
nominis, statio Israelitarum, ad orientem
Edomi vel Moabi, unde Moses legatos
misit ad Sehonem, aliquid affinitatis habeat.
^k Hi verò Kadmonæi iidem ac Hivæi
censentur, qui ut Cyclopes in antris, sub
Monte Hermone, &c. serpentum in mo-
rem latitabant. Et certè scita est congru-
entia inter hæc nomina & historiam
Cadmi, a Græcis adeò decantatam, qui
multas suas fabulas de Io^l, Memnone,
Andromedâ, Adonide, Europâ, &c. a Phœ-
niciâ mutuò acceperunt. Cadmum tra-
dunt fuisse Agenoris Regis Tyri & Si-
doniorum, i. e. Phœniciæ, filium, ex pa-
triâ ab illo exulem missum, causam licet
exfilii, &c. ut illis moris est, fabulis ob-
volvunt. Cadmum orientalem virum fig-
nare nemo negabit, aut Hermonem esse
in oriente respectu Phœniciæ, quæ &

^w Vid. (si lubet) Notas in Vit. Christi.

^a 2 Sam. xxi. 16. Marg. & Tind. ut Gr. τῶν Γαζῶν.

^e 2 Sam. xviii. 6.

Dissertat. de eis.

^k Deut. ii. 26.

^l 2 Sam. v. 22.

¹ Vid. Herodot.

^x Bochart.

^b Gen. xiv. 5.

^g Josh. xi. 22.

^y 1 Reg. ix. 13.

^c Deut. i. 4. iii. 11, 13.

^d Josh. i. 11, 13.

^e Ce. xv. 19.

^z 2 Sam. xxiv. 7.

¹ Vid.

longè ultra ad istam plagam se extendit: Quid enim est ipsa Palmyrena, nisi Phœnicia? Uxori Cadmi Hermione nomen, quod certè ab Hermone non longè ablu- dit. De his fingunt, quod in serpentes versi fuerint; & ut hæc arida & jejuna geographica aliquantulum leniorem, fas sit mihi, eorum Metamorphosin, ex duleis- simo Poetâ huc adducere^m,

*Ipsè precor serpens in longam porrigar al-
vum;*

& sequitur (nescio an nimis Ovidianè)

*Dixit, & ut serpens, in longam tenditur
alvum;*

*Durataque cuti squamas increfcere sentit,
Nigraque cœruleis variari corpora guttis,
In pectusque cadit pronus: commissaque in
unum*

*Paulatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia jam restant: quæ restant brachia
tendit;*

*Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, ô conjux, accede, miserrima, dixit;
Dumque aliquid superest de me, me tange,
manumque*

*Accipe, dum manus est; dum non totum oc-
cupat anguis.*

*Ille quidem vult plura loqui: sed lingua
repente*

*In partes est fissa duas: Nec verba volenti
Sufficiunt; quotiesque aliquos parat addere
questus*

*Sibilat, hanc illi vocem natura relinquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora conjux,
Cadme, mane: teque bis, infelix, exue mon-
stris:*

*Quisquis adest (aderant comites) terretur:
at illi*

*Lubrica perlucet cristati colla dracones,
Et subito duo sunt; junctoque volumine
serpunt;*

Donec in oppositi nemoris subiêre latebras.

Veritas, quæ hîc sub cortice latet, licet ordine perturbato, & μυθολογίας defor- mata, est hujusmodi. Cadmus, quisquis fuerit, certè Chanaanæus Phœnix & Orientalis, cum comitibus suis etiam in ser- pentes, i. e. in Hevæos versis, a Josuâ & Israelitis fugatus; ad latebras in Monte Hermone se recipiebat, comitante uxore; qui inde oblatâ opportunitate in alias ter- ras, puto Græcanicas, evasere, & colonias & civitatem ibi posuere: Ducente, ut somniârunt, Deâ suâ & Syrâ Astarte sub formâ bovis, in regiones Bœoticas inde nominatas: unde cultum maximum mu-

lieres istius regionis illi adhibebant. Ne- que soli Kadmonitæ, si aliis non levibus auctoribus extra sacros scriptores sit fides, qui vel colonias e Chanaan duxere, vel inde pulsi & fugati in alias terras præter Græciam adiere. Inter hos conspicui & nominatissimi Sidonii & Tyrii, i. e. pro- priè Chanaanitæ; licet verò non abfimile sit, alias quoque ejusdem stirpis gentes sub eorum vexillis militasse, & novas se- des quæsiuisse. Nam Carthaginem ipsam fuisse Tyrii coloniam quis ignorat? Cum Punica Regna sub novâ Didonis ditione inter populos Lybicos instaurata legimus, quæ Tyriâ ex urbe profecta, & novam ejus civitatem "Tyrii tenuere coloni." i. e. Colonia a Tyro. Quin & duplex nomen urbis fatetur illam Tyriæ esse originis, Carthago, quæ a Kirjath, quod Chaldæis Cartha, ut Certæ Parthorum; & Bursa, rectiùs Bosra, "Civitas munita," a fabu- losâ suâ origine denudata. Quid quod, & personarum nomina Phœniciæ linguam sa- piunt? Dido ipsa amata, soror Anna gratiosa: Hannibal ordine tantum inver- so Baal Hanan^o, & voces Punicæ in Plauti Pœnulo, Eth, Elonim, &c. inve- niuntur a doctis, Hebræas esse, aut He- bræâ stirpe oriundas. Præterea coloniam hanc a Phœniciâ, Sidone & Tyro, sub auspiciis Didonis (nam dux fœmina facti) esse metu profectas, aut abactas in ter- ram alienam (demptâ Sichæi P & Pygma- lionis fabulâ) indicia satis certa habemus: Virgilius enim non hæc dissimulat in istis verbis;

*Tum celerare fugam, patriâque excedere
suadet,*

& paulo infra,

— *Fugam Dido sociosque parabat
Conveniunt, quibus aut odium crudele ty-
ranni,
Aut metus acer erat —*

Imò ipsum tempus ἀνεχόμενος designat scriptor eruditus cum hæc transacta fue- rint; eodem nempe, quo Cadmus a patre Agenore in exilium missus colonias in Græciam deduxerit. Quid enim minus sonat illud Virgilii, ubi Carthaginem vo- cat, "Agenoris Urbem?" Neque poetas solos habemus hanc in rem testes ad- ducendos; Procopius enim non levis scri- ptor, e Gazâ urbe Palæstinæ Gazæus cog- nominatus, & nescio an Christianus⁹ in Lib. II. Cap. 7. de Bello Vandalico, in- signe hoc testimonium nobis reliquit, "Ad

^m Metamorph. Lib. IV. non longè a fine.
chæus Hevæus fuit, & in speluncâ Sidoniorum thesauros suos abdidit? Grab. Spicileg. de Agbaro.

ⁿ Æneid. Lib. I.

^o Gen. xxxvi. 38.

^p An Si-

An Pygmalion ex Gammadim?

⁹ Vid.

“oppidum Tingin in Numidiâ duæ
“sunt columnæ, in quibus Phœnicum
“linguâ hæ literæ incisæ sunt. Nos a
“facie fugimus Jesu prædonis filii Nave;
“& his concordant Hebræi, nam refert R.
Samuel Ben Nachman, quod Chanaanæi,
qui olim “Jordani fluvio ultra citraque
“assederant, ad adventum Josuæ fugerunt
“in Africam”: & ipse Talmud, “quod
“Africani apud Alexandrum magnum,
“hoc nomine possessiones suas avitas, vel
“ut actione, repetèrent.”

7. Decima & undecima gens in eodem
etiam catalogo Abramo promissæ sunt Ke-
nitæ & Kenizitæ, quæ nec in Gen. x. &
nescio an alibi, sub distinctâ formâ gen-
tium Chanaanæorum recensentur. Kenzo-
rum nomen atque etymologia satis nota
a civitate (Metropoli, puto hujus parvæ
Reipublicæ) nempe Kain postea in tribu
Judæ* ut illius קן nido, ex genio & ha-
bitaculis gentis, iisdem ut antea ac He-
væorum, in cavernis ac præruptis mon-
tibus; ut liquet ex Paronomasiâ haud fa-
cilè evitandâ, a Balaamo, si non & ab
aliis factâ. Num. xxiv. 21, 22. “Vidit
“Kenæum קני, & dixit in petrâ, (sela)
“posueris קן nidum tuum; sed Kenæus
“Kain comburetur”; (ita enim כר
scitâ allusione ad nidum) “quando Assur
“te captivum ducat.” Humaniores hi
Troglodytæ quam illi ad septentrionem
fiti vel ad meridiem; unde alterum eo-
rum nomen Chaldæo, & Plin. Salamæi
feu Salamani, i. e. pacifici, ut Kenæi,
Hobabitæ, Rechabitæ, forsan viri fœderis,
quia innoxii, omnibus gentibus, nec so-
lum Jabino Rege* fœderati; quorum ma-
nus contra neminem, ut Ismaelis contra
omnes. Prima eorum mentio post
istam Balaami, quæ memoriæ nostræ oc-
currit, Judic. i. 16. “Filii autem Kenæi
“foceri* (Vulg. cognati & forsan melius)
“Mosis, ascenderunt de civitate palma-
“rum, cum filiis Judæ in desertum Judæ,
“ad meridiem Arad, & abeuntes habita-
“verunt cum populo,” ex quibus verbis
& hujusmodi aliis, videntur hi Kenitæ
haud fuisse e Chanaanæorum familiis;
sed genus suum & originem a Jethrone
Midianitâ duxisse, qui etiam Reuel, Ra-
guel*, Hobab*, Heber, Keni* Hemath.
Ubi Vulg. “in tabernaculis commorantes.”
“Hi sunt Cinæi qui venerunt de calore
“patris domûs Rechab*.” Quod si un-
quam extiterint tales gentes ac Kenitæ
& Kenezitæ, e prosapiâ Chanaan; proba-
bile est illas funditus deletas fuisse in

primo bello Israelitico, (ut antea Avim,
Emim, &c. ab aliis) & in patriam eo-
rum & nomina hos meliores Kenitas a
Jethrone oriundos, profelytas factos, &
cum tribu Judæ mistos tandem successisse
ad australem partem terræ sanctæ, ubi &
Kenitæ, & duplex Kenaz in familiâ Calebi
& Othnielis repetiuntur. Hi loco supra
laudato dicuntur^b “scribarum familiæ,
“canentes, resonantes Kinæi, in taberna-
“culis commorantes,” ut Rechabitæ. Ke-
nitas verò hos, & Kenezitas, si non ean-
dem fuisse gentem, cognatas tamen esse
puto, aut ejusdem originis ut ipsa no-
mina parum differunt: Nam Kenaz nihil
aliud videtur sonare quàm fortem Keni-
tam, ut Balaamus antea cum super Mon-
tem Peor stetit, ac inde Keniten juxta
Amalek prospexerit. “Robustum est ha-
“bitaculum tuum.” Nescio autem, quare
pars eorum tempore Judicum sedes mo-
verunt, & juxta Regem Jabinum, & Kedes
Naphthali confederunt^c. Verisimiliter ta-
bernacula ibi tetenderant propter oppor-
tunitatem pascuorum, cum agri australes
Carmel & Maon, &c. crescentibus suo-
rum, & fratrum, & tribus Judæ, armen-
tis & gregibus non sufficerent; ut neque
longè ab istis locis, licet diù antea, Abra-
hami & Lothi, & Jacobi & Esavi. Al-
teram tamen horum Kenitarum gentem,
aut certè partem gentis in iisdem anti-
quis sedibus, Amalekitis mixtam, non
brevis hæsisse, ex historiis Saulis & Davidis
satis patet. Saulo enim expeditionem
contra Amalekitas adornante, “Dixit Saul
“Cinæo, Abite, recedite atque descendite
“ab Amalek, ne forte involvam te cum
“eo,” &c. ^d David autem dixit Achish,
“Irruptionem se fecisse contra meridiem
“Ceni^e,” & revera ex spoliis a devotis
Amalekitis, & eorum finitimis partis, mi-
sit amicis dona, & inter alios, non tantum
Kenitis, sed & illis qui in urbibus Keni, 1
Sam. xxx. 29. Sed si iidem fuerint hi
Kenæi, qui postea Rechabitæ dicti, ^f tum
longè diutius duraverunt, ad tempora
nempe Jehu, cui Jehonadab filius Rechab
obviam venit^g. Quin & totam domum
Jonadab filii Rechab assumpsit Jeremias,
Cap. xxxv. 1, 2. Imò duraturos eos ad
captivitatem prædixit Balaamus, Num. xxv.
quod certò completum, quia inde cum
Nehemiah redierunt^h, ut inveniemus,
“Malachiam filium Rechab,” inter re-
ædificatores Jerusalem. Memorantur etiam
τοῖς LXX in titulo Psal. lxxi. קנזי יואדאב.
Nec tantum in LXX sed etiam in Vulg.

* Nobis Tangier, unde Mauritania Tingitana; & sanè Gades ipsa, ubi etiam aliæ Herculis (Tyrii) columnæ non
procul a Tingi, Plinio numeratur inter urbes a Tyro genitas, Lib. V. Cap. 29. ^a Josh. xv. 7. ^b Judic.
iv. 17. ^c Gen. xvi. 12. ^d Numeror. x. 29. ^e Judic. iv. 11.
^f 1 Chron. ii. ult. ^g Vid. Dissertat. de Kinæis & Rechabitis. ^h 1 Chron. iv. 13, 15. ⁱ Judic.
iv. 11. ^j 1 Sam. xv. 6. ^k 1 Sam. xxvii. 10. ^l Vid. Dissertat. de Rechabitis, Essenis, &c.
^m 2 Reg. x. 15. ⁿ Nehem. iii. 14.

occurrunt hæc verba, "Filiorum Jonadab, & priorum captivorum." Nec video quare duram adeo censuram de his verbis commentatorum non nemo pronunciat, "Hic titulus inter somnia ponendus est." Quidni enim plurima his interpretibus possint tunc temporis esse bene nota, qui nullibi alio memorantur? Inter quæ a Rechabitis ipsis aut eorum posteris facile hoc accipere potuissent, quod iste Psalmus cordi illis fuerit, & in captivitate ab eorum cantoribus, ut rebus suis afflictissimis optimè congruens, recitari potuit. Et forsan nonnulli eorum inter cantatores, & cantatrices, quas secum adduxerunt Israelitæ ex Babylone; ut Nethinæos, & alios, "quorum genealogiæ, an ex Israel fuerint, non repertæ," Ezra ii. 58, 59. Quas tamen alii eorum melius conservare potuissent, ut ex ipsis scribarum familiis, vel inter eos versantes, ac zelum legis & majorum institutionum zelantes, sicut ex Jehonadab in Regibus, & Rechabitis in Jeremiah discimus: & forsan etiam ex nomine uno patris primævi hujus gentis (nam multinomius fuerat) viz. Hemath vel Hamath, Chemath vel Chamath, quod, ut supra, calorem seu fervorem notat; nam Judæi affirmant, quod "iste Jethro, Hobab, Raguel, &c. abierat primum a Mose in terram suam, ut pro felicitas faceret homines suæ cognationis, & ad fidem unius & veri Dei converteret."

8. Restant quinque aliæ gentes, sed minus nobiles, ex stirpe Chanaan sine dubio prognatæ, quia inter ejus filios a Mose recensentur, Gen. x. 15. Ubi legimus "Aracæum, Sinæum, Aradium, Samaræum, Amathæum," quæ etiam eodem ordine nominantur, 1 Paralip. i. 15, 16. & nescio an alibi; nec ulla earum occurrat in chartâ originali istius terræ Abrahamo datâ^k. An quia omnes extra Chanaan strictè sumptam sedes habuerint, an quod iniquitas earum, ut cæterarum, non erat plena? Ad quarum sedes investigandas, observandum, quod non est vero absimile omnes istas quinque nationes, ut de tribus vel quatuor satis constet, non procul a se invicem sedes habuisse, & in locis supra allatis filo continuo junguntur.

Primus horum populorum est Aracæus, Heb. דערק an a דרע ordinare ad bellum; quia gens pugnacissima quæ ordine non tumultuario dimicabat; atque ita vox sumitur ter vel sæpius Judic. xx. 20, 22, &c. Harum sedes Arca vel Arche urbs ad Montem Libanum, ubi

templum Veneris Archididis. De qua Macrobius. "Legitur culta Venus Architis apud Phœnices, una cum Adonide," quem quotannis lugeri solitum: Et Plinius memoratur Arca juxta Cæsaream & Abilam, Lib. V. Cap. 18. An ab ארם semita memorabilis (Maandr.) inter Libanum, & Antelibanum, vel ארם differre in longum?

Secundus est Sinæus, Heb. סין unde Græci unâ voce τὸν Ἀσινάιον. סין Hebræis est Rubus, Syris vero Lutum seu Cœnum. Sed סין Spina, quæ tamen a multis confunduntur. De sedibus eorum inter auctores parum convenit; nonnulli enim usque ad Sinas ultra Gangem eos protrudunt^m: Sed quid quæso Moyse aut Israelitis cum Sinensibus? Locus est Esai. xlix. 12. forsan haud adhuc ultimò impletus, de Judæis in patriam suam denuo reducendis, "Ecce isti de longè veniunt, & ecce illi ab Aquilone & Mari, & isti de terrâ Sinem," LXX Περσῶν, An leg. Shinar? Sed hæc ab oriente boreali: bene ergo videntur Vulg. hunc locum transtulisse de terrâ Australi; nam certum est terram Sinæorum, ut hic J. T. esse ad austrum Palæstinæ, imò quod & duplices Sinæi ibi reperiuntur: Alii a deserto Sin & Monte Sinai, ubi multi olim rubi denominati; alii a Pelusio, quod Syris Sin, ut suprâdictum. Totam istam regionem, quæ est ad austrum Montis Sinai, novimus Israelitas suæ ditioni tandem addidisse. Legimus etiam, quod in primâ peregrinatione profecti venerunt Zin, quæ est Cadeschⁿ. Sed certè non in unius aut paucorum dierum itinere; nam undecim dierum est iter ab Horeb ad Kadesch-Barneam^o, quæ non est magis ad septentrionem quàm altera Kadesch, si verò duæ sunt: Kadesch enim, unde speculatores missi, est in deserto Pharan; desertum autem Pharan & Zin idem. P Sed desertum Sin & Tzin intercapedine ferè totius vastæ solitudinis, ubi Israelitæ per XL. annos commorati, inter se distant; quando enim eò profecti sunt de Mari Rubro (mansione ibi ita dictâ) castramentati sunt in deserto Sin^q. Sed Tzin desertum est in limitibus terræ Edom^r, in omnibus locis ubi hæc dictio occurrit; scribunt Græci & Vulg. per S non per Tz aut Z, molliorem puto sonum veriori præferentes. Quos secuti, an fide nimis implicitâ nescio, magni quidem viri his in rebus cespitaverunt. A rubis verò & spinetis, quibus maxima pars hujus solitudinis, austrum & occidentem versus oppleta, & denominata, videtur

^k Munster. in Judic. i. 16.

Cap. 21. Vid. & Seld. de Dis Syris.

^p Num. xiii. 3, 21, 26.

^k Gen. xv. 19.

^m Jun. in Esai. xlix. 12.

^q Num. xxxiii. 11.

^r Boch. in Pol. Syn. vid. Macrobi. Saturnal. Lib. I.

ⁿ Num. xxxiii. 36.

^o Deut. i. 2.

^r Num. xx. 1.

totus iste tractus, titulo "Saltus Arabiæ," vel saltus austri designari, Esai, xxi. 13. "Onus in Arabiam in saltu ad vesperam (ita enim ער ער efferunt Vulg. & LXX non per nomen proprium Arabiæ) "dormietis in semitis Dedanim. Qui habitis terram austri: Gr. ἐν χώρᾳ Θαιμᾶν," &c. Ezek. xx. ad fin. sed in aliquibus Bibliis. Hebr. ad init. xxi. "Pone faciem contra viam austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani. Et dices saltui meridiano, "comburem in te omne lignum viride & lignum siccum." Ubi tria verba quibus hic Hebræus usus sit, retinent Græci non translata, viz. Thaiman, Darom, Nageb; quorum duo priora in propria nomina certe mutata, puto omnia signant tractus in eremo terrâ sanctâ australiores, tam ad orientem quàm ad verum meridiem, & inde ad occidentem, & mare vergentes.

Sed aliam quoque Sin & alios Sinæos non procul ab his inveniemus. Pelusium enim, juxta borealissimum Nili ostium inde Pelusiacam dictum, Hebraicè פלס audit: Si Vulg. sit fidendum, qui bis per Pelusium vertunt, Ezek. xxx. 15, 16. Ubi meritò dicitur robur Ægypti, quia ob hoc propugnaculum versus septentrionem ab eâ parte penè inexpugnabilis reddebatur. Sed unde hic efferunt LXX in priori loco per Σαιν, in altero per Σύννη? Quorum una non longè ab ostio Canopico, ad lævam totius Deltæ; altera juxta catadupas & Æthiopiam in ipso limite Ægypti versus septentrionem, ut omnes agnoscunt, Plin. 5000 stad. (plusquam 1600 mill.) ab Alexandriâ. Ad primum, certè proximum Pelusiaco ostium chartæ vocant Saiticum; ad alterum, forsan Sin & Sain, nomine saltem, cum Syene confundebant, ut Bochartus in istum locum, "A turre Syenes (Gr. τὸν Μαργδαλᾶ καὶ Σύννη;) "usque ad terminos Cush." De Pelusio ergò, & Æthiopibus Arabicis, & Asiaticis, non de Africanis intelligit. Sed vereor, ne vir maximus hic fallatur; quia nihil ferè Ægypti in hoc spatio restat, nec forsan ullus rivorum Nili. Sit verò nomen Pelusii Sin, & desertum contiguum, vel finitimum ab eo cognominatum; unde tamen hic Sinæi cum Aracæis & Arvadæis recensentur, quorum sedes in Libano aut Antilibano; ita, ut totâ longitudine Phœniciæ, Palæstinæ, & istius partis Arabiæ Petrææ inter se distant? Quòd intercurfus inter illa duo extrema per oram maritimam haud infrequens fuerit in antiquissimis tempori-

bus, probabile redditur animadvertenti, duplicem montem cognominem, Casium volo, ad terminos Syro-Phœniciæ, & ad Ægyptum, & ad septentrionem, a veteribus esse positum. Adde, quòd coloniæ e stirpe Chami ex istis locis Aquilonem versus migrarent, ex sacro Geographo, Gen. x. & alibi doceri videmur; nempe Caphthoræi, qui a multis Cappadoces & putantur & efferuntur, & longè ultra Libanum penetrarunt; ut reliquias Avæorum juxta Arvadæos & Hamathæos, qui ad Libanum & Antilibanum prope Hezekiæ tempora invenimus, & exinde coloniam a Salmanasare in Samariam reductam. Ergo hi Sinæi, vel pars aliqua eorum, potuerunt cum Aradæis, Aracæis, &c. misti ad Libanum usque migrasse, licet nomen & memoria eorum tractu temporis in istis regionibus forsan omnino interciderint. Quære tamen an eorum sedes juxta mare lutosum Apamiæ? Vide Lightfoot, & R. R.

Sequuntur Arvadæi, qui Gen. x. 18. ארדוֹי Gr. τὸν Ἀργέδιον, eliso γ, quos secuti sunt Vulg. Aradii; postea vero ut videtur, γ in δ mutatâ literâ ejusdem organi, Arpad sonabant, an ab Hor Mons & Pad duo, nempe Libano & Antilibano, ubi siti? Vel ab Ari Leo, &c. quod duæ fortissimæ gentes (licet haud numerosæ) ut postea videamus. Sedes eorum juxta Aracæos, Hamathæos, &c. quibuscum hic & alibi juncti, circa Libanum quærendæ nec difficulter ibi inveniendæ. Plinius enim, Lib. V. Cap. 20. de Monte Libano hæc habet pro more suo satis concisè "Tripolis, Tyrii, Sidonii, & Arabii "obtinent." Ubi an reponendum Aradii ex sequentibus judicium esto: "Orthosia, "Eleutheros flumen; Marathos, contraque "Aradon septem stadiorum; & insula 200 "pass. a continente quæ Ptolemæo Anta- "radus;" sed certior habemus geographum de his differentem, nempe Ezechielem ipsum in nobili Tyri descriptione, Cap. xxvii. 8, 11. "Habitatores Zidon & "Arvad (quæ a matre & sorore tum servi facti) "remiges vel nautæ tuæ." Quod verisimile est de incolis insulæ Arvad seu Antaradi, Tyro ferè contigui; locutum esse ex illis, γ 11. "Viri Arvad "cum exercitu suo erant supra muros "tuos," de militibus ejus præfidiariis ex oppido Arado delectis. Quorum utrique Aradii & Græcè & Latine hic audiunt.

Arvadæos hic sitos esse ex conterminis liquet, & minutioribus aliquot gentibus, aut familiis in confinio eorum agentibus, e. gr. Giblitas, & Gammadas, ibi legimus

* Vid. Notas Geographicas. * Lib. II. Cap. 75. * Ezek. xxix. 10. Longitudo Ægypti, & omnes
fluvii, seu ostia ejus inter Pelusium, & Æthiopes Africanos.
* Vid. Dissertat. de Avæis. * 2 Reg. xviii. 34.
Avæ, & xvii. 24. Avæ 31. Avitæ; ubi tamen Vulg. & O, Hevæi.
* 2 Reg. xviii. 34.

immediatè post Zidon, & Arvad^z, Senes Giblii & sapientes ejus (O Tyre) inter te, Pygmæi seu Gammadim in turribus tuis. In priori loco nos Gebal, ut Heb. quod terminus, a Gabal terminare, nos Borderers; quia limites Phœniciæ septentrionales possederunt; non eadem gens quæ cum Ammon & Amalek contra Israel confœderata^a, de quâ suo loco; Gibilitæ, Josh. xiii. 5. ut nos; Vat. Γαλιὰθ, al. Gablii, Syr. Gabel, LXX in Ezek. vertunt Βίβλιοι; & Biblius urbs hic ponitur, mutato parum nomine. Plin. Promontorium Gabale non longè abhinc ponit^b, sed ultra Phœnicen, & in Syriâ ubi Laodicea libera: An hucusque limites Gibilitarum extendebantur? Licet antea Byblios & Palæ-byblios ab eo in Phœnice memorata. Locus est insignis de his Giblæis, 1 Reg. v. ult. "Porro Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum." Quorum parum aut nihil in Vat. sed leg. ΑΙ. οἱ Βίβλιοι, Compl. Γίβλιοι, & Vat. τρεῖς ἔτη forsan ex sensu, Cap. vi. 1. De Jebilæâ, ut nunc vocatur, seu Gabalâ, ut olim, Itin. Maundrel. pag. 17, 33. "In Tortosâ (Orthosiâ) non longè à Gebale boreali ecclesia erat, illi in Gabale australi per omnia similis." Unde probabile est ab eadem gente utraque fuisse conditas.

Post hos veniunt Gammadim, loco supra laudato a Gomed, cubito; non quòd unius cubiti staturæ tantum fuerint & verè Πυγμαῖοι, ut Vulg. sequentes Aqu. Edit. 1. Quales enim hi murorum propugnatores contra Nebuchadnezzar atque ejus exercitum? Neque quia tales ob nimiam turrium altitudinem oppugnatoribus apparebant; quod satis quidem ingeniosum, si non & nimis argutum videtur. Neque e contra, quòd viri essent mensuræ seu proceri ut Sabæi dicti^c, aut ille Ægyptius Πεντάπηχος^d quem stravit Banalas^e. Neque quòd strenui & lacertis torosi^e ad scuta gerenda apti: Licet hoc vero non absimile, & huic sententiæ favent LXX quibus ἡ δυνάμεις σκ, ut Gammadim apud Syros, "Audaces seu feroces," sonant. Sed nomen proprium apparet esse, quia ita omnia hic allata, Persæ, Medi, Giblæi, Arvadæi, & civitas seu regio eorum a Græcis Ἀγκών dicta, a cubitali seu angulari formâ, inter duo promontoria Libanum & Anti-libanum sita, ut Ancona in Italiâ forsan Tyri Colonia, nam "Ibi olim tingi solita est purpura, ut in Phœniciâ Tyro^f." Adde quod Byblos iterum nomen mutavit, & hodiè dicta est Gaeta, i. e. Cajeta; ut illa in Italiâ, quæ quicquid

lufit Virgilius, a curvitate dicitur, quia curva omnia cajeta Lacones vocent, & hæc sita in littore curvo, unde forsan & urbi & vetulæ nutrici nomen.

Arpad seu Arphad idem ac Arvad signare ex variis locis valde probabile redditur. Fateor nonnullos putasse hanc Arphad fuisse regionem Araphathitem, Ptol. juxta Assyriam; sed hoc vix probabile, cum sæpius nominatur in S. S. & nescio an ullibi, nisi cum Hamath seu Hemath conjuncta, quinquies ad minus & in ultimo loco etiam cum Damasco. Notandum est insuper, quod locorum nomina sæpe mutantur, & aliquando amissa iterum recuperantur; ut Acco, Judic. i. 31. postea Ptolemais, nunc iterum Acca seu Akra; ut Maundrel hic observat, pag. 54. ex Am. Marcel. "quòd Græca & Romana locorum nomina inquilinis nunquam grata fuerunt, unde plurimi loci prima sua orientalia nomina recuperarunt, & ad hunc usque diem retinent^h." Am. Marc. Lib. XIV. non longè ab init. Cum verò Hamath & Damascus & Arvad sunt omnes sibi invicem confines, & omnes ad Libanum, quis alibi quæret Arpad quàm in illis regionibus, aut eam in Assyriâ adeò disjunctâ rimetur? Quis non subscribat limatissimo Grotii judicio, & optimorum criticorum, qui Arphad & Arvad unum eundemque locum fuisse sentiunt?

Proximi sunt Zemaritæ, Gr. & Vulg. Samaræi. Heb. Ha-Tzemari, Gen. x. 18. forsan a Tzemer, quod vel lana, vel ramus altus, aut rei denique cujusque summitas; si prior etymologia magis aridet, hæc gens ovium forsan curæ & lanificio maximè dedita, de quo infra; si secunda, eandem nominis rationem ac Amorrhæi sortiti videntur, ab immensâ nempe proceritate; si ultima, in montibus vivere atque inde denominationem trahere potuerunt, nec absurdum est hæc tria coincidisse. Duo loci in S. S. occurrunt, ubi reliquias hujus nominis videre videamur: Primò Josh. xviii. 26. Inter civitates Benjamin post Beth-Arabah, & ante Bethel, Zemaraim legimus; ut montem ejusdem nominis, super quem stetit Abijah ante pugnam cum Jeroboam, 2 Paralip. xiii. 4. Sed hi nimis longè distant ab istis aliis Chanaanitarum gentibus, quæ in Gen. & Chron. conjunctæ reperiuntur, Aracæis nempe, Arvadæis, &c. quos invenimus, aut inveniemus ad Libanum; quapropter juxta eadem loca hi Zemaræi quærendi. Eusebius nos instruitⁱ, "Orthositas ex Samaræo promanasse": Ergo

^z Ezek. xxvii. 9, 11.

^a Psal. lxxxiii. 7.

xi. 23.

^c Sic nos in Marg. Armstrong.

Isa. xxxvi. 19.

Isa. xxxvii. 13. Jer. xlix. 23.

Bochart.

^b Lib. V. Cap. 20.

^e Esai. xlv. 14.

^d 1 Chron.

^f Fungeri Etymolog.

^g 2 Reg. xviii. 34.

Isa. x. 9.

^h Ita in nostrâ Britannia, ut Londinum, &c.

ⁱ In

si Orthosiam reperiemus, Zimyra non longè aberit, & certè utrosque ferè conjunctos in Plinio legimus; ita enim ille, ubi supra in Monte Libano, "Orthosia Eleutheros flumen, oppida Zymira, Aradon, &c. Videtur etiam tractum aliquem, seu regionem eodem nomine notare, & si rectè eum capio, Coele-Syriam. Ita enim scribit in init. ejus Cap. "Mons Libanus "Zymiram usque porrigitur, quæ Coele-Syria cognominatur." De ovibus & lanâ nonnihil habemus, ubi de Damascenis Zemaræorum juxta Libanum conterminis, hæc legimus Ezek. xxvii. 18. "Damascenus, negotiator tuus (Tyrum alioquitur) צמר צהר in lanâ." Nos candidâ, sed Vulg. multò meliùs, "in lanis "coloris optimi." Neque hos puto sensum omnino attigisse: LXX verò altiùs audent, & per ἑρμιον εἰλεον lanam fulgidam seu splendentem vertunt, unde forsân fabula aurei velleris^k. Cum verò Aq. & Sym. fontis veneres seu ενεργίαν desperarent se posse exprimere, vocem originalem retinent, & tantùm per Σοὸρ efferrunt. צהר autem nitidum, lucidum, & ex Arabismo "color ex albo & rubro distinctus." Unde nescio an illa Exod. xxv. 5. & sæpè alibi צהר אילים מארמים rectè vertimus hodiè per "Rams Skins dyed "Red;" Quia potius ex suâ naturâ rubras vel purpurissantes esse puto, quàm ita tinctas & arte factas. Quod vidit Tindal nostras, & nescio an alius, ita vertens, "that are red," quæ rubræ sunt; non verò, "that are dyed red, rubricatas, Gr. ἐρυθροδανωμένα. Notum verò est, quòd montes & colles (ut nostri Woulds) tenuiorem & pretiosorem producant lanam; inferiora verò (ut nostri Marshes) crassior. Neque mirum, quòd greges ovium in Libano frequentes fuerint, ut caprarum in Gilead qui inde procurrit, ubi a Salomone ambæ describuntur^l; & forsân Tzemer utrorumque lanam designat, nescio an & lanam Gossipiam, cujus arbores in Libano frequentes^m. Ex præmissis sequitur, quod Zemaræi in Libano reperti super summitates montium, ubi plurima & pretiosa lana inter gentes Chanaanæas, quibus ergo jure merito illos annumeremus.

Restant tantum Hemathitæ, ad album filiorum Chanaan perfectè implendum, Heb. ubi supra, Ha-Chamathi, sed Gr. & Vulg. Asperum Gutturale rejiciunt, & Amathæum efferuntⁿ. Vox Chamath venit

a Cham, calidum, fervidum esse, ita ut Avo suo Noæ filio ferè synonymus fuerit. An a genio ita dictus? Quod calidi erat temperamenti, seu ferventis indolis, ac si Zeloten dixeris. An à fede? Quæ nunc investiganda. Duas civitates & regiones fuisse nomine Hamath vel Hemath vel Emath insignitas nemo dubitat; quarum una Antiochia ad Daphnen, longè extra limites terræ Chanaan: Altera Epiphania dicta in ipso limite, vel tanquam ipse limes, aliquando, ut videtur, pro urbe sumpta; aliquando pro regione. Videtur sumi pro urbe, eâque metropoli Regni Hamath, quoties cum aliis urbibus sociatur; præsertim in limitibus terræ promissæ. Primò, occurrit cum Rehob^o, & alibi cum Damasco, 2 Reg. xiv. 28. Isai. x. 9. & cum Calneh & Gath, & vocatur Hamath magna (ut Sidon magna ei vicina) Amos vi. 2. forsân ad eam distinguendam ab Hamath in tribu Naphtali, Josh. xix. 35. Sed aliis in locis sumitur pro totâ regione; & cum sæpius quàm semel legimus de introitu Hamath^p, & certius adhuc de Riblâ in terrâ Hamath^q; neque situs hujus vel civitatis, vel regionis, vel utriusque minùs patet, quia sæpè sæpius jungitur cum Arpad, Damasco, &c. ^r & ultra controversiam ponitur a Josh. xiii. 5. "Libani quoque regio ad orientem, & "Baal-gad sub Monte Hermon, donec "ingrediaris Emath," ubi doctorum nota, "fuit Hemath urbs regia Libano vicina. "Atque iterum facillè videre est hic notari Libani accolæ." Adde quæ habet huc apprime spectantia cl. Bochart. in Gen. x. 18. Epiphaniam Amath ad sua tempora vocatam testantur Joseph. S. Hier. & Benj. Tudelenf. & Hamah Arabicè dicitur in Nubiensi. De hac urbe Eldredus nostras αὐτόπῃς ita scribit, ubi supra, "ad finem culminis Libani montis civitatem appulimus Hammah dictam, licet "olim prævalidam & munitam, jam ad "ruinam vergentem; quod cum multo "sanguine in eâ acquirendâ Turcis steterit, "inscriptionem hanc supra castellum Arabicè posuerunt: Maledictus sit pater " & filius, qui manus adhibuerint ad hanc "urbem reædificandam." Verisimile autem est per refractionem radiorum solarium a Monte Libano, satis calido & frugifero solo & cælo hanc gentem usam esse, atque inde nomen accepisse; ut memini me alicubi legisse, Damascum illis vicinam ab Arabibus Chams dici, &

^k Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte suâ sandyx pascens vestiet agnos. Vir. Ec. 4.

^l Cantic. vi. 5, 6.

sed in Chron. Vulg. Hamathæum. Ubi Vat. — omnes. Sed leg. Alex. & hic Ἀμαθί.

^p Josh. xiii. 5, &c.

^m Hackluit in Itinere Johannis Eldred, Angli, ad Tripolin in Syriâ, &c.

^q Jer. xxxix. 5, 6. & lii. 9, 10.

^r Jer. xlix. 23. Zech. ix. 2.

ⁿ Ita Gen.

^o Num. xiii. 21.

nescio qualem benevolam influentiam a sole recipere, quæ nusquam alibi reperitur, unde paradisum ipsam refert, (ut locus ita dictus in vicinâ ejus reperitur) & somniant incolæ in agro Damasceno Adamum & Evam formatos esse. Urbs adeo delictis affluens, ut fertur Impostor Mahometes, cum in confiniis fuisset, eam noluisse intrare, ne (scilicet) virtutem ejus emascularet. Interea notandum est triplicem esse regionem Hemath ex 1 Chron. xviii. 3, 9. Zoba-Hamath, ubi Rex Hadarezer, & altera Hemath, ubi Toi; prima putatur Cœle-Syria, altera Palmyra, inter quas Damascus, vid. 2 Chron. viii, 3, 4. "Solomon obtinuit Hemath-Zoba, ædificavit Palmyram & alias civitates in Hemath". Palmyra, seu Tadmor, ab Euphrate itinere unius diei a Damasco juxta Plin. Lib. V. Cap. 25. Mill. pass. 27. His adde, quod Amathus Syriæ bis nominatur Herodoto; nec aliquid incongruum sequeretur, si supponamus primos Amathæos, ad Libanum sitos usque ad alteram Hemath, Antiochiam nempe Epidaphnen, sive ad Orontem coloniam tandem duxisse, eamque civitatem condidisse. In Cypro insulâ contra hanc Antiochiam etiam urbs Amathus.

9. Duo dubia haud contemnenda de prædictis surgunt, quibus occurrendum, antequam huic dissertationi finis imponatur. Primum est unde & a quo & quomodo hæc nomina Chami, & Chanaanis filiis, & deinde gentibus ab illis oriundis imposita; cum omnia ferè Proleptica videantur, & vel sedes, vel mores, vel aliquas circumstantias populorum adhuc tantum futurorum disertè referre; ut in Chanaanæis, Cadmonæis, Hevæis, & ferè omnibus ex conjecturis etymologicis supra allatis non improbabile redditur. Quod Noachus & alii prophetico spiritu imbuti filiis suis nomina sæpe dedisse in omen futuræ vitæ ac fortunarum quis miretur? Sed an Cham etiam & Chanaan inter Prophetas? Sufficiat hunc nodum probabiliter solvere; cum Moses haud paucis centuriis post diluvium, cosmogoniam & cosmographiam suam in deserto scripserit, nihil miri est, si eisdem nominibus uteretur, tum locorum, tum populorum, quibus suo tempore noti, & nuncupati fuerint; licet aliquando ad historiam illustrandam antiquiora nomina superaddat. Neque dubitari potest, quin ita vocet gentes Chanaanæas ac tunc temporis ab aliis vocarentur; alioquin lectoribus haud intel-

ligendus fuerit. Quomodocunque autem Patres-Familie Primævi Chanaanæorum nominati fuerint, qui forsitan multinomines, ut veteribus moris erat; verisimile est ab eventu, sedibus, vitæ institutis & jam tandem eorum propagines seu colonias cognominatas esse; ut nostri East-Angles a situ nuncupati, eorum Cadmonæis non malè respondeant. Quæ nota etiam non contemnenda est, in posteris Abrahami, Ismaelis, Esavi, si non & Joktani, & eorum sedibus investigandis.

Alterum dubium est de promissione Dei Abrahamo primò factâ, Gen. xv. 18. Pacto solenni, super sacrificium, confirmatâ, "Semini tuo dedi (Vulg. LXX. Tind. dabo) "terram hanc a fluvio Ægypti ad "fluvium magnum Euphratem; Cinæos "Cenezæos, &c. Imo per semet ipsum "juravit hæc illi se daturum". Quæ promissâ sæpius repetita, præsertim verò Josuæ jam Seni a Sihor ante Ægyptum, Gr. τῆς ἀσκήτης. Vulg. "a fluvio turbido "qui irrigat Ægyptum." Tind. (puto rectè & doctè) "From Nylus in Egypte." Rivo nempe Pelusiaco: Terra Giblitarum Libani quoque regio, omnes qui montana habitant a Libano, &c. universique Sidonii, "Ego sum qui exterminabo eos a "facie filiorum Israel, & fortiaris tu eam "in hæreditatem Israelis". Neque ambigi possit an Deus promissis suis steterit. Judic. iii. 1. & deinceps. "Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, quinque "satrapas Philistinorum omnemque Chanaanæum, & Sidonium, atque Hevæum "qui habitabat in Monte Libano usque "ad introitum Hemath; dimisitque eos— "itaque filii Israel habitaverunt in medio Chanaanæi, & Hethæi, & Amor-rhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebu-sæi y," &c. Unde sequi videtur Deum id non fecisse pro Israelitis, quod promisit se facturum esse. Solida responsio sese offert, quod Deo certè liceat condiciones, quæ sibi placeant, omnibus promissis suis appendere; quibus observatis, ad beneficia illis annexa ex congruo, ut aiunt, licet non condigno, jus habeant creaturæ; sed his spretis, aut neglectis pactum cadit, nec una pars sine alterâ ullo modo subsistere possit; imò non absque summa injustitiâ, ne addam impudentiâ, aliquid emolumenti infractor ex pacto violato sibi vendicare præsumat. Sed expressa conditio his promissis & plusquam decies repetita est, observatio mandatorum Dei; præsertim istius mandati, Non inibis cum eis

* Zoba aliquando cum Hamath conjuncta, non longè ab eâ distat, vide in Geographicis nostris. Legimus autem, 1 Sam. xiv. 47. Quod Saulus "pugnabat contra Reges Zoba & Philistæos." Unde putat Grotius, in 2 Sam. viii. 3. "quod Rex Zobæ, Philistæis vicinus." — Itane? eodem autem argumento Tiphshah est juxta Gazam? 1 Reg. iv. 24. Cum una sit ad Euphratem, altera ad Mediterraneum. * Grot. in 2 Reg. xviii. 34. * Gen. xxiii. 2. * Gen. xxii. 16. * Josh. xiii. 2, ad 6. * Judic. iii. 5.

foedus, neque sociabis cum eis conjugia,
 " &c. Et Josuæ xxiii. 12, 13. " Si volue-
 " ritis cum eis (gentibus quæ inter vos
 " habitant) " miscere connubia, atque ami-
 " citias contrahere, jam nunc scitote quod
 " Dominus Deus vester non eas deleat
 " ante faciem vestram." Et hæc ipsa ra-
 " tio disertè redditur quare non fecit, " in-
 " trodixi vos in terram pro quâ juravi
 " patribus vestris, & pollicitus sum ut
 " non facerem irritum pactum meum
 " vobiscum in sempiternum. Ita dun-
 " taxat, ut non feceritis foedus cum ha-
 " bitatoribus terræ hujus, & nolueritis au-
 " dire vocem meam. Quamobrem nolui
 " delere eos a facie vestrâ, ut habeatis
 " hostes, & Dii eorum sint vobis in rui-
 " nam." Quid clarius, quid æquius, si

tantum pactum hominis fuisset, vel inter
 unum hominem & alterum? Judæi ir-
 ritum fecerunt pactum Dei, non ille suum.
 Homo est falsarius, non Deus. Absit a
 judice totius mundi promissis non stare,
 aut judicium non facere! " Sit Deus ve-
 " rax, licet omnis homo mendax." " Ti-
 " meamus ergo fratres" (ut apostolus in
 simili argumento ratiocinatus est de Evan-
 gelicis promissis^b.) " Ne forte relictâ
 " nobis pollicitatione introeundi in re-
 " quiem ejus (multo meliorem Chanaan)
 " videatur aliquis ex nobis tardasse, vel
 " ab eâ exclusum esse. Festinemus in
 " illam requiem ingredi, ne quis cadat
 " juxta idem exemplum incredulitatis &
 " inobedientiæ."

^a Deut. vii. 3.^a Judic. ii. 1, 3.^b Heb. Cap. iv. 1, 11.

DISSERTATIO X.

*De Pastoribus Phœniciis seu Chanaanæis. 1. Auctores qui eos memo-
 rant; Manetho, Appion, Ptolemæus Mendesium. 2. Sententia mo-
 dernorum quod Phœnices fuerint. 3. Argumenta Cumberlandi in
 eam partem, cum responsis ad singula. 4. Res ipsa ventilatur, &
 Sententia veterum probabilior quod Israelitæ fuerint.*

1. **Q**UANTUM non libeat
 cum Bocharto per totum
 terrarum orbem prosequi
 Chanaanitarum familias ubi-
 que postea disseminatas, Gen. x. 18. re-
 stat tamen non levis quæstio de Pastori-
 bus Phœniciis, seu Chanaanæis a Mane-
 thone, Appione, Polemone, Ptolemæo
 Mendefio, Eusebio, &c. memoratis. Di-
 stincta maximè relatio, horum Pastorum
 nobis servatur in Josepho contra Appio-
 nem, Lib. I. ex Manethone, in secundo
 libro historiæ Ægyptiacæ, " Fuit Rex su-
 " per nos nomine Timaus^b. In diebus
 " ejus factum est, nescio quomodo, quod
 " Deus adversus nos fuit, & mira revo-
 " lutio accidit. Turma virorum genere
 " ignobiles tam audaces fuerunt, quod
 " regionem nostram e partibus orientali-
 " bus invaserunt, & sine magnâ difficul-
 " tate, imò sine prælio, illam subdiderunt,
 " & vi tenuerunt. Quando autem prin-
 " cipes & partem imperantem vicerunt,
 " postea immaniter civitates cremârunt,
 " & templa divorum subverterunt, &
 " maximâ crudelitate veteres incolas trac-

taverunt, alios occidentes, & uxores &
 " liberos aliorum servituti mancipantes.
 " Tandem unum virorum suorum regem
 " fecerunt nomine Salatin. Aliquando
 " Memphi vixit, & superiorem & inferio-
 " rem Ægyptum fecit tributariam; præ-
 " sidia relinquens in locis aptissimis. Præ-
 " cipuè munivit partes illas quæ versus
 " orientem, ut prævidens quod Assyrii
 " tunc temporis potentissimi voluerint il-
 " lam regionem occupare. Quando igitur
 " civitatem inveniret, commodè sitam
 " in Saite [Sethroite] nomo, ad orientem
 " canalibus Bubastici; cujus nomen in The-
 " ologiâ antiquâ est Abaris, ^c reparavit
 " eam & murum validissimum circa
 " eam ædificavit, ibi relinquens in præ-
 " sidium 240000 viros armatos." Addit
 Manetho, " quod ista gens vocata fue-
 " rit Hycsos, quod Reges Pastores signa-
 " vit: *Hyc* enim in dialecto sacrâ reges
 " denotavit, & *Sos* in dialecto Vulgari Pa-
 " storem aut Pastores; unde venit nomen
 " compositum *Hycsos*: Pastorum Reges, &
 " qui illos secuti sunt, imperium super
 " Ægyptum tenuerunt Annos 511. In-

^b Sic Græcè Manethoni, qui Cumberlandi Tammuz.

Dom. Mar. Nigr. p. 394. " Achoris five Avaris civitas

^c Aliis Avaris; an Avafis? Alio etiam nomine a

quam evertit Themosis Rex: Locus quem Hebræi ad urbis

modum, antequam de Ægypto exierunt, munierunt. Cumberlando a עבר " Transire, seu transitu."

“ surrectio facta fuit a Regibus Thebaidis
 “ & aliis Ægypti partibus contra Pastores,
 “ & bellum magnum inter illos longo
 “ tempore duravit. Sed sub quodam Rege,
 “ cui nomen Halisphragmuthosis, Pasto-
 “ res ab eo profligati fuerunt & expulsi ex
 “ omnibus cæteris partibus Ægypti, &
 “ conclusi in loco quodam, cujus circui-
 “ tus fuit 10000 Arouræ. Locus fuit no-
 “ mine Abaris, in totum circumdatus
 “ muro magno & valido a Pastoribus, ut
 “ omnes eorum possessiones & prædam
 “ salvas custodirent. At Thummosis Ha-
 “ lisphragmuthosis filius molitus est ex-
 “ pugnare illos obsidione, cum exercitu
 “ virorum 480000. Sed quando obsidio
 “ evincere illos desperaverit, stipulavit
 “ cum eis, quod Ægyptum relinquerent,
 “ & impunè abirent quod voluerint; quo
 “ pacto ita facto, abierunt cum familiis
 “ & facultatibus omnibus, non minores
 “ numero quàm 240000, & ex Ægypto
 “ per solitudinem sunt profecti in Sy-
 “ riam. Sed quia potentiam Assyriorum
 “ timuerint (illi enim tunc temporis
 “ imperium Asiæ habuerunt) civitatem
 “ struxerunt in regione Judæâ nunc dictâ,
 “ quam Jerusalem nominârunt; eamque
 “ satis capacem ad talem numerum in-
 “ habitantium continendum.” Idem Ma-
 “ netho in alio libro de rebus Ægypti.
 “ Gens Pastorum captivi seu mancipia di-
 “ cuntur in sacris libris; & postea, “Quan-
 “ do gens Pastorum ab Ægypto exierunt
 “ ad Jerusalem;” & alibi, “Abaris civi-
 “ tas horum Pastorum Typhonias dicta.”

Appion autem in quarto Libro Histo-
 riarum Exodum Judæorum evenisse nar-
 rat, “In diebus Inachi regis Argi, & A-
 “ mosis Ægypti, & quod eorum dux erat
 “ Moses.” Euseb. Præp. x. 12. Syncell.
 p. 64, &c. Quibus addit “Amosis sub-
 “ vertit muros Abaris.”

Ptolemæus Mendefius in suis Chronicis
 scribit, “Amosis vixit in diebus Inachi
 “ regis Argi, & quod Exodus Judæorum
 “ ex Ægypto sub Mose eorum duce fuit
 “ in diebus regis Amosis.” Polemon in
 Libro primo Græc. Hist. Syncell. ubi su-
 pra, “Regnante Api Phoronei filio, pars
 “ exercitus Ægyptiaci ex Ægypto evasit,
 “ & Palæstinam habitabat non longè ab
 “ Arabiâ.” Ex his omnibus tam Judæo-
 rum amicis quàm inimicis indubiè sequi-
 tur illos Pastores, qui in Abari conclusi
 & postea ex Ægypto in Palæstinam ex-
 pulsi, Judæos fuisse.

Sententia tamen est plurium auctorum
 modernorum ab hac longè diversa, nempe
 hos Pastores non Judæos, sed Phœnices
 aut Chanaanæos fuisse, qui longè antea Æ-
 gyptum invaserunt, & per 500 circa annos
 tyrannidem ibi exercuerunt. Clara quidem

sunt nomina Scaligerorum, Marthami, Cum-
 berlandi; imò & magnus Usserius huic
 sententiæ favisse videtur. Whistonus in Ap-
 pendice ad Antibiblica, p. 128. pro more
 suo satis fidenter & audacter omnia hæc
 antiquorum testimonia unâ vel alterâ sui
 calami liturâ omnino dissipat; “Omnes
 “ hi auctores in hac re longè errârunt,
 “ confundendo expulsionem antiquorum
 “ Pastorum ex Ægypto cum Exodo Pa-
 “ storum Israelitarum seu Judæorum, qui
 “ longè postea evenit. Unde Josephus
 “ ipse illos secutus est in fædo adeò er-
 “ rore; illum facili nimis fide primævi
 “ Christiani, ad maximam perplexitatem
 “ omnis antiquæ Chronologiæ.” Ubi (N.
 B.) posteriora hæc verba clavem esse to-
 tius hujus sententiæ de horum Pastorum
 diversitate, ne scil. Manethonis & alio-
 rum ἀπεργάντοις γενεαλογίαις & fabulosis
 dynastiis 9, 10, 36000, &c, annorum,
 contra S. S. proculdubio cufis & inventis,
 fides labefactaretur. Scio quidem doctos
 viros ex his & hujusmodi Milefiis fabulis
 epochas scitas concinnâsse, & res Chrono-
 logicas, quæ reverâ extiterunt, illis ut
 Σωχρόνης coaptâsse; sed & idem quotidie
 faciunt ad cyclum Scaligerianum, cujus
 principium fingitur ante jacta mundi fun-
 damenta. An talis ergo cyclus unquam
 reverâ exitit, ut Æra Mundi, Christi, He-
 giræ? Viro vel mediocriter libris & otio
 instructo facile est antiquas sæcularium
 Chronologias, saltem Chaldæorum, Æ-
 gyptiorum & Phœniciorum quæ ad sæcu-
 lum Mythicum ascendunt, ex internis ar-
 gumentis a sinu auctorum ipsorum de-
 ductis funditus demoliri. Imò de anti-
 quitate & certitudine Græcorum Chrono-
 logiæ ante Trojanum bellum & Olympi-
 dem primam valdè ἐπέχω, cùm video
 Dom. Isaacum Newton in opere suo Chrono-
 logico multos annos in eorum Chrono-
 logiâ decurtâsse, & tot gradibus antror-
 sum descendere fecit umbram in horologio
 Chronologico. Pastores non Phœnices
 & è stirpe Chanaanis fuisse patet ex ipso
 schemate ac tabulis Cumberlandi. Ac-
 cipe hic objectionem, “Sidon civitas a
 “ Sidone, Chanaanis primogenito, condita
 “ anno 2204 vel circiter ante Christum.
 “ Phœnicii autem seu Chanaanitæ Pa-
 “ stores Ægyptum invaserunt ante annum
 “ 2104. Nec longè postea Salatis primus
 “ eorum rex Abarin contra Assyrios mu-
 “ nivit atque ibi præsidium 24000 ar-
 “ matorum posuit.” An verò credibile
 est, ne dicamus possibile, in tantam mul-
 titudinem per spatium vix 100 annorum
 Chanaanæos seu Phœnices crevisse, ut
 tantam coloniam ex recenti adhuc in
 Chanaane imperio in regiones alias ad eas
 adipiscendas mittere potuissent? Contra
 quos

quos Timaus rex exercitum duxit virorum 480000 quod per 500 annos Ægyptum tenuere, cum Afiis ultimus horum Pastorum regum anno Mundi 2131 regnavit. Salatis autem primus rex an. 1920, quibus demptis ex 2131, restant tantum 211, & Menes seu Misraim in Ægypto regnavit anno 1849 a quo ad Salatin per 71 tantum annos Ægyptus plantata fuit. Hos autem Phœnicos Pastores eosdem ac Israelitas fuisse unus ferè modernorum Perizonius censet, ita enim ille in Origin. Ægypt. Lugd. Bat. 1711. Cap. 19. p. 351, 352. "Pastores illi appellantur a Manethone, Israelitæ se profitentur Pastores; & venerunt illi ab Oriente in Ægyptum: Sic hi, qui erant ignobiles^d & obscuri; ita Israelitæ peregrini; confederunt ambo in inferiori Ægypto; eodem tempore nempe sub eodem rege exiere & Chanaanæam & Hierosolymam occuparunt."

3. E contra urgetur Ufferii auctoritas, qui in Annalibus, ad annum Mundi 2179, Pastores Phœnicos ante Israelitas in Ægyptum descendisse, & exinde rediisse censet. Nihil autem ibi legimus nisi quod ita videatur. Cumberlandus putat Josephum ipsum Jacobi filium ad hos primos Phœnicos Pastores alludere in colloquio cum fratribus ejus, cum "Ad eos durius loquebatur, dixitque, Exploratores estis, ut videatis infirmiora seu nuditatem terræ, venistis." Ingeniosa sane conjectura, sed nihil ponderis in se habet, cum nihil addit Josephus de antiquis Pastoribus Chanaanæis. Aliquid etiam expiscari nifus est ex istis, "Illicitum est Ægyptiis comedere cum Hebræis, Gen. xliii. 32. & xlvii. ult. "Detestantur Ægyptii omnes Pastores ovium." Neque sanè mirum, cum eorum Deos maximos, oves & boves, Ammonem & Apin, & sacrificabant & comedebant^e. Sed in neutro horum vel levissima mentio fit horum Pastorum antiquorum Chanaanæorum. Adde quod valdè est improbabile Ægyptios his Judæis Pastoribus in terrâ Goshen habitationes dedisse, si toti Ægypto adeò malè cesserit a Phœniciis Pastoribus haud ita pridem in Abare positis atque ægrè remotis. Idem in Sanchoniathonis historiâ Phœniciæ, pag. 354. affirmat Chanaanitas Pastores vel eorum aliquos in Chanaanem rediisse tempore Abrahami & Loti, quia dicitur Genes. xiii. 7. "Chanaanæus tunc fuisse in terrâ." Sed benè est quod omnes 240000 cum ovibus & bobus, uxoribus liberis & servis (numerum certè sufficientem pro unâ coloniâ Phœnicum)

tunc temporis in Chanaanem non reducit, quia tanta multitudo prope Abrahamum juxta Bethel & Hai tunc degentem vix incognita ad Hierosolymam transire potuit. Neque ex Austro, (ubi postea Arad ac ejus Chanaanitæ juxta Chebronem, & ubi Abrahamus degebat Gen. xxiii. ultimis ejus vitæ annis, secundum Ufferium & Cumberlandum) tot millia ad Hierosolymam condendam iter dirigebant, nullâ mentione in Mose factâ hujus migrationis aut civitatis Salem in omni Abrahami historiâ, nisi quod Melchizedec illius rex fuit. Neque ullo modo probabile est, quando Abrahamus in Ægyptum propter famem descendit ad Pharaonis ipsius curiam, magnis bellis a Pastoribus his Phœniciis terram istam exagitatam fuisse, cum omnia sicut in altâ pace ibi describuntur; & Abrahamus cum ovibus, bobus & familiâ magnâ, sine ullâ molestiâ per hæc ipsa loca & Abarim, si fuerit in rerum naturâ, ad australem plagam terræ Chanaanis reversus est. Addit doctiss. auctor, pag. 372. "Philistæos ex Pasturis vixisse, ut Chanaanæos in Goshen." Quod possessiones יָפְתִּי habuerunt viri Gath, vivente adhuc Ephraimo, licet longè post Abrahamum, certi sumus, ex 1 Paralip. vii. 2. Sed an pecora non ita liquet: Vulg. enim ita legit. "Occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descendunt, ut invaderent possessiones." Multò autem verifimilius, imò certius est Philistæos agriculturæ, ubi *Dagon* Sanchoniath. σίτῃ vel ζεύς ἀρότης, ut Chanaanæos mercaturæ operam dedisse; ut Chanaan enim & Phœnix Sanchoniath. idem; ita & Chanaanæi Phœnices & mercatores, Job xli. 6. Neque solum Phœnices & Chanaanæi inter se invicem confunduntur, sed etiam cum Judæis Idumæis & Palæstinis memorantur. Et Palæstinus erat puer cui Isis ob Osirin infensa, & Philistion Pastor, cui pyramidum structuram Ægyptii ascribunt. Vir doctiss. in Hist. Sanchon. ita scribit, pag. 369. "Herodotus Patamos, Hebræis Pithom, teste Mose ab Israeliticis hic Pastoribus condita, unde certò possum arguere, quod hic locus fuit veterum Chanaanæorum Pastorum." Sed, fatemur, neque certitudinem, nedum probabilitatem, in isto argumento assequi possumus.

4. Itaque ut rem ipsam & totam Manethonis historiam ventilemus, hæc sunt consideranda. Primò, Manethonem aliquid veritatis in hac narratione habuisse ab omnibus conceditur, & quidni illi sit credendum cum adeò disertè narrat hos

^d "Syrus, periturus erat pater meus," Deut. xxvi. 5. & vii. 7. "Omnibus populis pauciores," tantum 70 vel 75 animæ.

^e Ut Tacitus de Judæis, "Cæso ariete velut in contumeliam Ammonis."

Pastores in Abari Judæos fuisse, ut aliis, Moſen illorum ducem eſſe, a Chanaane veniſſe, & poſtea ibi revertiſſe, eamque incoluiſſe, quæ ex aliis Scriptoribus fide magis dignis, tam ſæcularibus quàm ſacris, abundè vidimus confirmata. Secundò, omnes fatentur fabulas quàm plurimas non tantum de dynaſtiis & patriâ ſuâ, ſed in odium etiam Judæorum eum addidiſſe; imò crudelitatem quam ab Ægyptiis experti ſunt ſanctus populus, ipſe ab Hebræis in Ægyptios refert, “Tractantes omnes veteres incolas cum maximâ crudelitate, “nonnullos occidentes, & aliorum liberos “& uxores in ſervitutem redigentes.” Cùm reverâ Hebræos, quos ut hoſpites receperunt, ac ſanè merito cum illorum operâ vivebant, in captivos & mera mancipia redegerunt, ita ut a Deo ipſo Ægyptus vocatur “Domus ſervitutis,” Exod. xx. 2. Tertiò, Ægyptiorum odium in Hebræos, & multa ex eorum hitoriâ in Ægyptiorum myſteriis inſerta eſſe, ex Plutarcho aliſque abundè diſcimus; ita ille in Iſide & Oſiride, “Typhon (per quem “omnes Moſen intelligi norunt) Iſaaci “fuiſſe filium,” atque iterum, “Nonnulli “affirmant Typhonem fuiſſe ſeptem diebus fugientem ſuper aſinum, atque ægrè “cum vitâ elapſum; genuiſſe duos filios, “Hieroſolymum & Judæum vocatos.” De quibus addit, “liquidò produntur ex “ipſâ materiâ in hanc fabulam detorque re hitorias Judæorum.” Quas Ethnicorum calumnias, ab Ægyptiis mutatas, & in Tacito aliſque ubique ſcatentes Bochartus aliique recensent atque diluunt. Quartò, Quicquid ſit de Hybride etymologiâ vocis *Hycſos* in Manethone, quam

Reges Paſtores ſignare aſſcrit, certi ſumus Hebræis hanc appellationem convenire. Abrahami titulus quo ab Hethæis compellatus, Gen. xxxiii. 6. *נשיא אלהים* Vulg. Princeps Dei, &c. Auguſtius autem LXX reddunt βασιλεύς παρὰ θεῶν. Idem etiam ipſum nomen Jacobi ab Angelo ſœderis, qui & Deus, ei inditum Gen. xxxii. 28. Iſrael, i. e. Princeps Dei. (Ut Raguel Jethronis nomen, qui & Princeps, & Sacerdos, vel Amicus, vel Paſtor Dei) ita Meſſah, Uziah, & in ſæcularibus Admetus, &c. Reges Paſtores, & Joſephus ipſe, licet primò inter ſuos puer tantum fuerit Paſtoritius, eò honoris a Pharaone in Ægypto evectus, ut eâdem potentiâ ac iſdem titulis ac rex ipſe inſigniretur, viz. *מלך* & *נשיא* Pſal. cv. 21. Dominus & Princeps, & forſan aliquid majus, cum Gen. xli. 43. Clamabant ante eum *אבנך* Pater tener, vel ut videtur Pater Rex. Ex talibus indiciis haud incongruum eſt ſupponere Manethonem totam dynaſtiam regalium Paſtorum inveniſſe, quorum primum Salatin forſan Joſephum nominat, qui in terrâ Goſſhen Paſtores ſuos indubiè poſuit. Unde facile ei fuerit ad quinque ſequentes generationes (tot enim, vel circiter inter Joſephum & Exodum interceſſerunt) eundem regum numerum fabricare, nempe Beon, Apacnas, &c. unde fabuloſæ ſuæ hitoriae majorem fidem faceret. Probabilius ideò videtur, hos Paſtores in Ægypto & Abari urbe, quæ paſcha denotat, non fuiſſe Ethnicos Chanaanæos, ſed Hebræos, licet eorum hitoria à Manethone & mendacibus Ægyptiis adeo ſœdè deformata & adulterata fuerit.

DISSERTATIO XI.

De Gentibus a Chedorlaomore proſtratis, aliſque quibuſdam in S. S. memoratis. 1. *Zuzim, Ham & Cham.* 2. *Emim, Horim.* 3. *Avim.* 4. *Chatzorim, Hazores plurimæ; Jerem. xlix. 28, ad 33 explicatur.* 5. *Caphthorim, Peluſium.* 6. *Philiftim, & Anakim.* 7. *Bene Jaakan.* 8. *Populi σύμμιχτοι, & Chub ſœderati.*

1. **P** RIMUM bellum in Scripturis legitur, Gen. xiv. 5. ad 7. “Veniſit Chedorlaomer & reges “qui erant cum eo, percufferuntque Raphaim in Aſhtaroth Carnaim, & Zuzim “cum eis (ſeu in Ham) & Emim in Save “Cariathaim, & Chorræos in Montibus “Seir, uſque ad Campeſtria Pharan, quæ “eſt in ſolitudine.” Ni fallimur expe- ditio hæc Chedorlaomeris ad illam ipſam

regionem ſe porrexit, quam Uz Arami filius primus plantavit, & ubi poſtea Jo- bus noſter vixit.

De Rephaim, qui etiam memorantur Gen. xv. 20, &c. alibi ſatis egimus. Pro- ximi ſunt Zuzim *זוזים* ubi textus Samaritanus, ut Heb. Beham, licet translatio “cum eis.” Verſio Samar. Liſſah, ubi translatio in Liſſa [quære an Laſſa, Gen. x. 19.] Chald. Robuſtos, qui erant

erant in Ham. Sic Arab. licet legunt Dahacæos, Syr. "Robustos, qui degebant in eis." Ita Vat. "ἐδνη ἰσχυροὶ, ἀμα αὐτοῖς, & gentes validas una cum eis." Vulg. Et Zuzim cum eis." Nost. Tind. Sufyms. Hod. Zuzims in Ham. Nonnulli a מוּזִים vel מוּזִי Postis nomen deducunt, quæ etymologia Grotio placuit, sed Fullerus putabat Mezuzah Postem & Zuzim ex eadem radice ortum consignificare Robur. Sed apud Rabbinos & Buxtorfium מוּזִי moveri, seu movere se, unde מוּזִי Fera R. Salom. Reptile, Ab. Ez. Aves, Volatilia, Chald. ut Rabbini, "Gallus Sylvestris, cujus tali pedum in terrâ stant & caput in cælum usque pertingit." Quod immanis staturæ hi Zuzim & Gigantes fuerint, videtur ex eorum sociis & foederatis Raphaim. Tindalli nostri nota est "Raphaims are counted in the Scripture for Gyautes, as in 2 Sam. v. 18. "Esaï xvii. 5. whyche liued of thefte & robbery." Zuzim iidem censentur ac Zamzumim quos Deus ante Ammonitas destruebat, Deut. ii. 20. Nec situs multum discrepat nec figura. Vox significat flagitiosos & abominabiles, præsumptuosissimos & immanis magnitudinis; viros famosos & celebres, ut Zuzim & Horim. Vat. Ζοχορμῖν, Alex. Ζομζορμῖν, sic ferè Vulg. ubi Tindalli nostri nota, "Zamzumim, a kynde of Geautes, and sygnyfyethe myscheuouse. They were Tyrautes, cruell theues and pollars." De loco ubi Zuzim habitârunt multum disputatur, ut de lectione Masoretharum; Munstero & duobus fratribus scribitur מוּזִי in Ham quod proculdubio est nomen proprium loci, neque tamen est dubitandum τὰς LXX legisse מוּזִי vel Vulg. hodiernum τὰς LXX sequi, pronomen in loco proprii nominis ponentes. Quos tamen ambos doctissimus noster Pearsonus (an ex nimia veneratione τῶν LXX) in præfatione suâ obnixè defendit, præsertim ex auctoritate Samar. Cod. ubi Bahem scribi dicit, & addit "de tali loco Ham dicto nuspiam legitur." Imò 1 Paralip. iv. 40. qui ex Cham ibi olim habitaverint; antiquissima puto colonia Chamii ipsius nomine insignita. Nec forsan situs discrepat; quia Hazores nonnullæ inter sortem filiorum Simeonis ad Austrum terræ Chanaanis, & ad Orientem Vallis, quæ LXX Φαί, ἕως τῆς ἀνατολῆς τῆς Φαί. hos Chamæos filii Simeonis inveniebant, quidni aulone magno seu valle viatorum, qui τοῖς LXX sæpè dicitur γαί. Quòd in Cod. Samar. Bahem scribitur non Beham, primò respondemus, quod puncta nulla Cod. Samar. sunt apposita, quapropter Beham æquè ac Bahem fas est legere. Et præterea fatetur in eadem præfatione S. Hie-

ron. legisse Becham nam ה, & ה aspiratione leniori & fortiori tantum distantes, præsertim in nominibus propriis in textu sacro sæpè permutantur, nec est quòd horum sedes sit prætereunda, cum omnium aliorum, viz. Rephaim, Emim, Horim, distinctè apponuntur.

2. Emim in Shaveh-Kirjathaim; sic Chald. & Samar. Text. Vat. τὰς Ὀρμαίς. Alex. Σορμαίς, de quibus vide in Dissertat. de regibus Midian. Confer Ἐρμαίς, de quibus multò prolixius locutus est Moses, Deut. ii. 9, 10, 11. "Filiis Lot tradidi Ar in possessionem. Emim primi fuerunt habitatores ejus. Populus magnus & validus & tam excelsus ut de Enacim stirpe post Gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim." Denique "Moabitæ appellant eos Emim." Hic etiam Tindalli nostri nota in Deut. ii. 10. "Emim, a kind of Geautes so called, because thei were terrible and cruell; for Eymym sygnyfyeth the Terribleness." Rectè quoad derivationem ab אִמִּים unde אִמִּימִם terribilis, unde hìc in Gen. אִמִּימִם sed in Deut. defectu primi Jod, atque ita scribitur Job xx. 25. אִמִּימִם עָלַי Ubi Nos, & alii "Terror super eum"; quod forsan melius nomine proprio, ut in Hebræo Emim, cui favet Vulg. Venient super eum Horribiles, qui antea in Deuteronomio describuntur, "Populus magnus & validus & tam excelsus ut de Enacim," ut Deut. ix. 2. de quibus, "Quis stabit contra faciem filiorum Anak," quia ut Hittæi ipso vultu ac specie alios consternarent. Locus quem hi Emim incoluerunt dicitur Shaveh Kiriathaim, i.e. Planities, seu vallis civitatum. An hic notantur civitates in valle viatorum, Medebah, Heshbon, &c. quæ non longè a fluvio Ar. Unde horum populorum situs facile dignoscitur, juxta Moabitas nec longè ab Idumæis; ut in historiâ Edomi, ubi Samar. Text. ut Hebr. sed Vers. in Save Civitate; Arab. Makenos in Planitie Corava: Quæ ubinam gentium sit me planè later, in Geogr. Arab. forsan invenienda.

Quarta gens Horim; Hebræis הֹרִים שְׂעִיר Ar. Mont. in Monte eorum Sehir. Sed Chald. Text. & Vers. Samar. Ar. Syr. tantum Behareri, &c. in Montibus Seir. Nam הֹרִים eorum. Ita Chald. Græc. Vulg. & J. T. Nos hod. & alii, ut Heb. ut ferè Tind. "the Horyms in their owne Mounte Seir." Qui etiam Deut. ii. 12. "In Seir autem primi habitaverunt Horrhæi: Quibus expulsi atque deleti habitaverunt vel illis successerunt filii Esau"; ubi nota Tindalli nostri non indocta, "Horims a kinde of Geautes, and sygnyfyethe Noble, because

"because that of Pryde they called them-
" selves Nobles or Gentels." De quibus
vide Geographiam & Historiam Edomi, &
Cumberland. Orig. Gent. Antiquiss. Tract.
1. in Gen. xxxvi. Eorum habitatio altero
etiam indicio describitur על פארן ארץ פארן
Pagn. Ad Planitiem Parān. Sic
Chald. Text. Samar. ut Heb. sed Verf. "Ad
" extensionem Pelishe in valle. Arvad
" Pratum Pharan." Vat. εως τ̃ τερεβινθας.
Alex. τερεμινθας τ̃ Φαράν. Ubi Schol. (ut
alibi) δρύς ἡ πόλις αὐτῆς τῆς 'Ιωδ. "Quercus
" hæc ipsa civitas Jobi"; de quâ vide in
ejus Patriâ. Tind. noster "Unto the Playne
" of Pharan, whyche bordereth upon the
" Wylderness.

Et hucusque Chedorlaomori profectio
versus austrum; sed de regressu ejus ad
En-Mishpat seu Kades, ad Amalekitas A-
morrhæos &c. alibi agimus. De gentibus
autem his quatuor Rephaim Emim Zu-
zim Chorim aliquid est addendum. Pri-
mò, recto ordine a Mose poni videntur a
septentrione ad austrum progrediendo:
Incipit enim a Rephaim in Basane, descen-
dit ad Zuzim in Ham, deinde ad Emim
in Shaveh Kariathaim, & desinit in Chor-
rhæos in Montibus Seir usque ad cam-
pestria Pharan. Secundò, apparet om-
nes has gentes staturæ fuisse giganteæ, ut
de Rephaim Zamzummim & Emim pater,
qui Anacæis, imò cedris comparantur, &
verisimile de Chorræis ut Tindallo nostro
arridet, qui ob celsitudinem, ut Sabæi,
forſan gloriati sunt, atque nobilium seu
heroum nomen sibi vendicârunt. Tertiò,
videntur omnes ex Chami & Chanaanis
stirpe fuisse, & in his regionibus primi
incolæ; ita enim de Rephaim de Zuzim
& de Chorim (qui ultimi Hivæi & Hittæi)
expresse vidimus. Unde maximè proba-
bile est τὰς Emim ex eâdem fuisse origine.
Quartò, licet a Chedorlaomore &c. Abra-
hami tempore fuerint primò debellati, &
deinde a Moabitis, Ammonitis, Idumæis
&c. malè mulctati videantur, tamen non-
nulli eorum ad Jobi usque ætatem, atque
etiam postea, superstites fuisse; ut Emim, ni
fallimur, in Jobi Libro ab Eliphaz memo-
rantur, sicut à Mose in historiâ & lineâ
Edomi, & Rephaim ab Israelitis longo
bello contriti & subjugati.

3. Neque forſan opportunior locus sese
offert de aliis etiam antiquis gentibus quæ
in sacrâ scripturâ memorantur agendi &
disquirendi, nempe Avim, Chatzorim, Caph-
thorim, Pelistim, Anakim, & Bene-Ja-
akan; quarum nonnullæ sequuntur in
Deuteronomio, Cap. ii. 23. Avim qui ha-
bitabant in Hasorim usque Gazam, Cap-
padoces expulerunt (ita enim Vulg.) qui
egressi de Cappadociâ deleverunt eos, &
habitaverunt pro eis הערים השבים

הערים השבים &c. Vat. οἱ Ἐσαῖοι (alii
ἐν Ἐσαῖοι) οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἀσσηδῶν. Alex.
Ἀσσηδῶν εως Γαζης, ὅς οἱ Καππαδόκες οἱ ἐξελ-
θόντες ἐκ Καππαδοκίας ἐξέτριψαν αὐτούς, &c.
Vulg. "Hevæos quoque (Munſt. Havæos)
" qui habitabant in Haſerim usque Gazan,
&c. Avim, ut videtur non benè ominati
nominis, si a חַיָּי seu חַיָּי deducitur, quod
perversè seu iniquè agere, ex indole, aut
tali causâ. Ut Hivæi serpentes troglodytæ,
Hittæi terrifici, Gergashim lutosi, &c.
Græci quos, ut vidimus, sequuntur Vulg.
eosdem ac Hevæos putârunt, ut certè γ, π,
& η sæpius permutantur. Situm Moses
satis accuratè notat. Avim habitabant in
Hasorim usque Gazam. De Hasorim hic
tantum observemus eosdem ac villares seu
Peritzim fuisse, de quibus plura in suo
loco. Interea & Avim & Hasorim di-
cuntur ad Gazam usque pertingere, atque
ita cum Philistæis olim commixtos fuisse.
Videamus ergo an sedes eorum antiqua,
imò & metropolis sit invenienda inter ip-
sos Philistæos, nec longè ab Idumæis.
Gen. xxxvi. 35. legimus, nomen quarti
Edomi Regis fuisse Adad, & nomen urbis
ejus Avith. Heb. חַיָּי, quod secundæ
eorum etymologiæ optimè quadrat, atque
ita postea scriptum videbimus, ubi Syr.
Gavith, sed οἱ LXX. & Gen. xxxvi. & ad
calcem Libri Jobi ὄνομα τῆς πόλεως αὐτῆς Γε-
θαίμ. Sed Gen. Vat. Γεθθαίμ. Alex. Γεθ-
θαίμ. Unde discimus primò Gethaim &
Avith eandem fuisse civitatem, secundum
hos interpretes. Vidimus usque ad Ga-
zam eos pertingere, nec longè quinque Phi-
listæorum satrapie & civitates a se invi-
cem distabant, cum inter Παρθλίαν con-
tentæ, & inter eos Gittitæ & Avitæ, Josh.
xiii. 3. Quidni ergo τοῖς LXX. notum
fuerit τὰς Γεθθαίμ & τὰς Avim eosdem
fuisse? Sedes nempe suas nactus fuisse vel
juxta Geth seu Gath, nonnullis Gath-
Rimmon, Josh. xxi. 24. vel in illâ ipsâ
urbe forſan duplex urbs fuerit, unde Ge-
thaim dicitur, ut Jerusalem ubi eorum
reliquiæ seorsum partem unam occuparent,
ut Armeni in Isphahan, Christiani in Perâ.
Hi verò Avim occurrunt Josh. xiii. 3.
"Gazitæ, Ashdoditæ, Ashcalonitæ, Git-
"titæ, Ekronitæ, & Avei"; ubi quinque
tantum Satrapie Philistæorum in medio
versus nominantur; sex autem distinctè
recensentur, quorum ultimi Avim, qui
ergo aliis sunt annumerandi; quibus nisi
Gittæis ob rationes supra allatas, cujus ur-
bis & residui hujus populi rex Adad fuit,
qui ob res contra Madianitas fortiter ge-
stas forſitan in regem Idumæorum electus:
Cujus nominis longè postea, Solomonis
nempe tempore, reges eorum, inventi; ut &
Damasci reges, post defectionem decem tri-
buum; ut Ægyptii Pharaones & Ptolemæi di-
cebantur.

cebantur. Nam inter Syros & Idumæos antiquissimum fuisse commercium, & in multa sæcula continuatum, alibi probatur. Adde quòd horum Avæorum colonia eaque prævalida ad septentrionem Palæstinæ longè postea inveniatur, nempe inter Hamathæos, Arvadæos, &c. 2 Reg. xvii. 24, 31. xix. 13. Esai. xxxvii. 13. Quomodocunque enim scribitur, vel effertur אַוּי vel אַוּיִי Avah, vel Ivah, eandem esse vocem, & eundem populum satis pater. Legimus enim Senacherib gloriatum esse hos Avim se vicisse; secundò, coloniam ab illis in Samariam regem Salmanasarem postea misisse; tertio, hos Avim peculiare sibi Deos fecisse Nibhaz & Tartak. Sed quid monstri aut scripserunt, aut legerunt אִי LXX. Esai. xxxvii. 13. Ubi Vat. pro Henah & Ivah 'Αναγγελάνα. Alex. 'Αναγγελάνα, alii 'Ανα & 'Αλα, ut 'Ανα & Γαυά, quos tamen Avim, 2 Reg. xvii. 31. 'Ευαίοι iterum transferunt. Quorum nomen & civitatem etiam invenimus in sorte tribus Benjamin, Josh. xviii. 23. Avim & Para, &c. Ubi Vat. 'Αιείν, Alex. 'Αυείμ. Oxon. autem MS. Edit. Boff. xiii. 3. habet 'Αυήν pro 'Αυήν, ubi Vat. & Alex. τῶ 'Ευαίω, ut Versio Latina, Samar. Gen. xxxvi. 35. 'Ανθ pro Avith; sed talium sphalmatum nullus est finis.

4. Horum autem Avæorum sedes & historia cum Chatzorim & Caphthorim adeò est conjuncta, ut una sine alterâ vix possit absolvi^f. Chatzorim magna sanè gens ab austro Palæstinæ ad septentrionem usque diffeminata fuit: Horum autem australium Chatzorim τὰς Avim partem exiguum tantum puto. Nomen utroque numero, & variis terminationibus in plurali, ni fallor, effertur. Vox חֲצִיר primò videtur herbam tantum seu gramen in genere significare ad pabulum aptum, ut 1 Reg. xvii. 5. Unde nonnullis "Arabes regio" nem suam Chatzar vocant, i. e. fœni, "seu graminis terram"; sed vix Arabiæ Desertæ incolæ. Secundariò, porrum, quasi id gramen sit κατ' ἐξοχήν, seu rex Olerum, ut Hebræis existimatum, qui quanquam non adeò delirârunt ac Ægyptii, ut in numen consecrarent, illud tamen Angelorum escæ prætulerint, Num. xi. 5. וְאֶת־חֲצִיר. Huic affinis חֲצִירָה Tuba forsân Arietina, quæ greges, aut vicinos in ἐπαύλεσι ciebant. Tertio, חֲצִיר Atrium sæpè exponitur, & tunc sumitur, ni fallor, pro loco graminoso habitationi adjuncto. Rabinis villa absque muro; sed haud puto sine sepe vel maceriâ. Quarto, Etiam sumitur pro loco sacro, ut Atria Domini circa templum; ubi gramen vix

crefcebat. Quintò, Quicquid Rabbini dicunt, pro Castello, imò & urbe bene munitâ, usurpatum; in numero legimus plurali, Gen. xxv. 16. de habitationibus Ismaelitarum כְּחֻצְרֵיהֶם. Nam licet exponant R. R. per "Locum supernè apertum" sub dio in quo crescit fœnum," & sicut supra "Villam absque muro," haud tamen putandum est hæc loca, quæ in receptacula & familiarum & gregum Ismaelitæ elegerunt & condiderunt, illos sine muris reliquisse, ut nec Romani castra sua, quæ semi-milliaris spatium continebant, licet ædificia etiam nonnulla, atque illa bene munita, par sit credere in editioribus hujus spatii locis condidisse. Neque putandum est Jeremiæ carcerem, Cap. xxxvii. 21. quem LXX. per 'Οικίαν vertunt sine muris fuisse, nec Ahasueri palatium, Esther i. 5, &c. Et si omnes Hazores australes ad minimum sex immunitæ fuerint, haud ita Hazor septentrionalis regis Jabin omnium metropolis; de quâ infra.

Propria nomina vel in plurali vel singulari efferuntur, in plurali Chatzerim, & Chatzeroth, quos Græci in 'Ασσηρώθ, Vulg. in Haferim, Haferoth emolliunt: Nos per z Hazerim & Hazeroth efferimus. Num. xi. ult. "Egressi autem a Kibroth-Hathaavah venerunt חֲצִירֹת manseruntque" in Chatzeroth." Ex hoc loco cum Deut. ii. 23. collato terminos horum australium Chatzerim a deserto usque ad Gazam facile est statuere: Taberah enim ab Horeb tridui tantum itinere distabat, Num. x. 33. Kibroth-Hattaavah non longè a Taberah ejusdem Cap. 24. Cui proxima statio, septentrionem versus & Palæstinam, fuit Hazeroth, 2 ult. ejusd. Cap. ut illi proxima desertum Pharan in limite terræ sanctæ, Cap. xiii. 6. Legimus autem Deut. ii. 23. "Avæos habitasse in Hazerim usque Gazam"; ergo horum Hazerim regio in quo Avæi degebant, usque ad Gazam protensa; puto non continua, sed eorum habitationes huc & illuc in deserto ac terræ sanctæ limitibus interspersæ, quia ibi multæ Hazores in Joshuâ memorantur. Primam harum assigno חֲצִירֹת Chetzron juxta Kadesch-Barnea, Josh. xv. 3. Vat. 'Ασσηρών, forsân duplex urbs ad occidentem Kadesch-Barnea, inter illam & Philistæorum ditionem; ita enim ejusdem Cap. 25. Hezron hæc est Azor, forsân metropolis australium Hazorum. Secunda, Hazor inter Kadesch & Jithnan, 23. ejusdem Cap. Tertia, Hazor nova, 25. Hebr. Hadatta & quam nos in duo perperam distinguimus. Sed Vulg. rectè vertit Hazar novam; אִי LXX. autem, ubi multa desiderantur in

^f Hæc Regio, Chatzeroth, in Deut. i. 1. etiam memoratur, de quâ alibi. Bonfrerii tabulis omnium Hazorum ad occidentem magis inter Philistæos ponitur non longè ab Afcalone inter Gazam & Gath, ita tamen ut triangulum faciant.

^g ח pro ψ Chaldaicè, quæ in

omnibus exemplaribus, hæc tantum habent
 καὶ αἱ πόλεις Ἀσερών αὐτὴ Ἀσώρ. Hæ certè
 diversæ urbes fuerunt, cur enim eadem
 urbs in uno catalogo sæpius numeretur?
 Quarta est Hazor Gaddah; puto Hazar
 Turmarum in Bonfrerii chartâ ad austrum
 Carmelis, nempe Nabalis. Quinta est
 Hazor Susa, Josh. xix. 5. i. e. Urbs Equarum,
 quod defectivè tantum in Græcis
 scribitur Σασρῶν, ad occidentem vallis,
 seu torrentis Eshcol. Sexta est Hazor-
 Shual a vulpibus denominata; in Bonfrerii
 tabulis inter Gerarem & Beersheba posita,
 ut in eadem positione Joshuæ xv. 28.
 Hazar-Shual & Beersheba, ubi Græci χο-
 λασεωλά, ut xix. 3. Ἀρσεωλά. An pro χῶρα
 Σεωλά & Har-Seola regio vulpium &
 mons vulpium? Præterea duas^h alias Ha-
 zores invenio, saltem in Bonfrerii tabulis;
 primam ad occidentem Jordanis juxta
 Bethabaram positam, alteram Baal-Hazor
 2 Sam. xiii. 23. dictam; sed ambas in
 forte Ephraimi ad occidentem Jericho,
 ad septentrionem aliquantulum vergen-
 tem, ut etiam civitatem Avim, Josh. xviii.
 23. ad occidentem ejus, sed magis versus
 meridiem in tribu Benjamin, quæ tres e-
 tiam triangulum faciunt. Quas verò nec
 ad australes nec ad septentrionales Ha-
 zores pertinuisse puto, cum inter illas ferè
 mediæ jacent. Nescio an hi Chatzorim
 Perizzim fuerint vel eodem genio præ-
 diti, non in σκήναις sed in ἐπαύλεσι de-
 gentes. Sedes convenit, quia Perizzim in
 ipsâ istâ terrâ fuerint, quando Abraham &
 Lot ibi commorati. Hinc autem ad Ha-
 zorem septentrionalem progrediamur, Ja-
 bini regis sedem & plurium etiam regno-
 rum metropolin, Josh. xi. 10. "Hazor
 " antiquitus inter omnia regna hæc prin-
 " cipatum tenebat." Regnum nempe
 Madon, Semaron, Achsah, &c. In quo-
 rum combinatione contra Israelem Phe-
 rizæos etiam invenimus, Josh. xi. 3. ut
 alibi observatum. Postquam "Joshua
 " omnes istos reges ad aquas Merom pro-
 " fligavit; & 10. reversus statim cepit
 " Hazor & regem ejus percussit gladio,
 & 13. "Afor munitissimam flammâ
 " consumpsit." Hanc Hazorem ad occi-
 dentem lacûs Samachonitis seu aquæ Me-
 rom, caput fuisse omnium Hazorum sep-
 tentrionalium non est dubitandum, an
 verò australium etiam non liquet. Vide-
 tur autem hæc Hazor, non longè post-
 quam a Joshuâ deleta & cremata fuerit,
 in majorem tandem gloriam se erexisse,
 & totius Chanaanis caput fuisse, haud
 multis annis post Joshuæ mortem. Re-
 gem enim habuit tempore judicium priori

Jabin cognominem, Judic. iv. 2. "Tra-
 " didit filios Israel in manus Jabin regis
 " Chanaan, qui regnavit in Hazor." Imò
 plures Hazores hic fuisse tempore Joshuæ
 ex Cap. xix. 36, 37. discimus, ubi inter
 sortem Naphthali Hazor & Enhazor cen-
 sentur. Quin etiam tertia est, modò Bon-
 frerio & Alexandrino credimus; illa enim
 ipsa urbs quæ Siseræ habitatio dicitur,
 & Masorethis Harosheth gentium audit
 חֲרוֹשֶׁת הַגִּיטִּים quod Munst. in loc. appel-
 lativè, "In nemore gentium," & addit, ex-
 ponunt Hebræi Charosheth appellativè
 pro חַרְשׁ Sylva. Ita enim Sylvis Charo-
 sheth, aliter tamen scribitur Hasoreth
 gentium, neque sine auctoritate; Alex.
 enim Ἀσιρῶθ, MS. Ox. Ἀσηρῶθ, nescio
 an in linguâ Aramæâ a Chatzoreth in
 Charosheth deflexa, ut vocibus Hebræis
 per anagrammatismum quendam sæpè fit,
 & שׁ, & ז, quin & ח sæpè confunduntur,
 ut in Tyro, Zidone, & sexcentis aliis. Ex
 confluxu variarum gentium, Sidoniorum
 nempe, Syrorum, Ismaelitarum, Arabum,
 commeatûs gratiâ circa hæc loca a tem-
 pore Josephi venditionis ac antea a bello
 Chedorlaomori, hæc regio forsan Gojim
 gentium dicta, ut reliquiæ Jabinis primi
 exercitûs a Joshuâ fusi in hoc nemore,
 lacu ferè circumdato, refugia sibi & quæ-
 rerent & invenirent. Certè locus haud de-
 spicibilis fuit, cum Solomon ipse hanc Afor
 re-ædificavit. Vulg. Hefer in Græco Alex.
 Ἑσέρ, licet Vat. ibi omnino deest, & ca-
 pite sequi. καίται, scribitur autem Ἀσώρ.
 Proinde in temporibus posteris adeò cele-
 bris fuit, ut in diebus Pekah regis Israelis
 memoratur a Tiglath-Pileser rege Assyriæ
 capta, 2 Reg. xv. 29. Ubi Vulg. haud
 infallibiliter "cepit Abel-Domum Maa-
 " chah, &c. & Afor, & Galaad, & Gali-
 " læam, & universam terram Nephthali,
 " & transtulit eos in Assyrios." Duas au-
 tem alias Hazores in his partibus inveni-
 mus, quæ non longè a Damasco Ezekielis
 tempore proculdubio sitæ fuerunt, c. 47. viz.
 Hazar Hatticon, nobis hodie in margine
 Hazar media. Ita Sym. Tind. "Tichon
 " tantum & Hazar Enan." Tria hic notatu
 digna; Primò, locus qui dicitur Zedad in
 fine versûs 15, a Græcis vertitur Ἡμασελ-
 δάμ vel Ἡμαβελδάμ. An Μέλδαμ, ubi
 nundinæ celebres? de quibus alibi. Se-
 cundò, pro Hazar Hatticon, Vat. legit
 Ἀυλὴ τῆς Σαυναὶν Ἀυλὴ pro Hazar, ut alibi
 rectè; sed Σαυναὶν omnino mendosè a po-
 steriori mutuata, sed Theod. ut Heb. Θι-
 χῶν. Tertia, & 17. secunda Hazar dici-
 tur Ἀυλὴ τῆς Αἰναὶν, Heb. חצר עֵינוֹךְ haud
 dubium quin Henah illa quæ juxta Ivah,

^h Altera est Hazor, si revera sit altera, ad meridiem Kadesh Barnea, Numer. xxxiv. 4. חצר אדר An Hazor magnifica
 sed Græc. appellativè εἰς ἐπαύλει Ἀράδ. Vulg. ad Villam nomine Adar.

ita ut Avim, & Hatzorim hic etiam juncti.

Nonnullos tamen eorum a gladio victoris iterum evasisse vero maximè est simile, & cum ferox & libera gens fuit, in orientales limites Arabiæ Petrææ, & juxta Desertam refugia petiisse, ibique regna quædam minuta fundasse, & regulos sibi statuisse. Hos puto, uti & Scenitas, Arabiæ Petrææ potius incolas fuisse, aut saltem ei finitimos, quàm Desertæ, quia cum talibus conjunctos invenimus, & forsan ab Hazore septentrionali ad australem usque, ut Kedareni, extensi fuerunt: Legimus enim Jerem. xlix. 28 ad 33, immediatè post onus Damasci: "Ad Kedar, & ad regna Asor quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis; hæc dicit Dominus, Surgite & ascendite ad Cedar, & vastate filios orientis. Tabernacula eorum & greges eorum capient, pelles eorum & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollent sibi, & vocabunt super eos formidinem in circuitu. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus. Iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitavit adversum vos cogitationes. Confurgite & ascendite ad gentem quietam & habitantem confider, ait Dominus; non ostia nec vectes eis; soli habitant. Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in prædam; & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam, & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in æternum; non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis." Multa hic occurrunt observatione digna. Primò, Kedar & Hazor confines fuerunt. Secundò, plurima regna Hazorum sicut Utzi reges. Tertio, τοῖς LXX. Asor ter vertitur 'Αυλή. Ita ὃ 28. τῇ Κηδάρ τῇ βασιλείᾳ τῇ 'Αυλῆς, & ὃ 30. Καθήμενοι ἐν τῇ 'Αυλῇ, & 33. ἔσαι ἡ 'Αυλή. Confer hæc cum Deut. i. 1. ubi pro Chatzeroth Vat. habet 'Αυλὼν, & alii 'Αυλόν. An quòd pars horum Chatzorim fuit in vel juxta Aulonem magnum. S. Hieron. De quo in geographicis nostris, & descriptione hujus vallis. An quòd in 'Αυλαῖς, vel 'Επαύλει, ut ὃ 31. maximâ ex parte degabant? Quartò, Ascendite ad Kedar, & Vastate Bene Kedem, qui iidem fuerint, ac inter se commisti, vel certè confines, seu finitimi. Quintò, ὃ 29. "Tabernacula eorum & greges eorum capient, pelles eorum & camelos eorum." Ex quibus horum scenitarum divitiæ constabant. "Et clamabunt super eos formi-

dinem in circuitu. Heb. מִגֹּר מִסָּבִיב quia sicut in reti a militibus Nabuchodonosori circumdati, & panico terrore percussi. Sextò, ὃ 30. "Fugite, longè abite, profunda petite, seu in voraginibus sedete." Gr. Ἐμπαθύνατε εἰς καθύσσιν, qui habitatis Asor. Gr. ἐν τῇ 'Αυλῇ, i. e. in Speluncis Trachonitidis, & Kadmonitarum, & Hevæorum vobis benè notis; talia enim refugia ubique sese afflictis offerebant, a Damasco usque ad meridiem Edomi; licet nonnulla horum Hazorum regna magis forsan versus orientem dispersa fuerint. Septimò, ὃ 31. "Ascendite ad gentem quietam & habitantem confider, ait Dominus: Non ostia nec vectes eis; soli habitant." Idem genius, character & mos vivendi his Horitis, atque eorum antiquis vicinis in Laish a Danitis postea occupatâ, de quibus Judic. xviii. 7, 10, 27. Danitarum exploratoribus dicitur, Viderunt populum habitantem absque ullo timore, securum & quietum, & postea venerunt in Laish ad populum quiescentem atque securum שְׁבַת לְכַנָּח eadem ipsa verba quæ in Jeremiâ de Hazoritis usurpantur: Quorum mores ultra descripti sunt, "Non ostia nec vectes eis (ut nec plurimis Perizzæorum & Hivæorum) soli habitant, & Laishitæ longè a Zidonis," captâ enim eorum metropoli Hazore ac deletâ, urbes ac oppida munita fugiebant, & nomadicis vivebant. Octavò, Hos, licet adeò dispersos, minatus est Deus magis dispergere, ὃ 32. "Dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam; & ex omni confinio eorum adducam interitum super illos, ait Dominus." Ubi explicatu indiget קְצוּץ פֶּה Vulg. hic sequitur Vat. nam κεκαρμένους vertunt attonfos, J. T. Qui præcisi sunt lateribus, quod explicatum, quorum capilli in utroque capitis latere præcisi sunt, quos Grotius vocat τροχονέρεδας Ἀργεας, i. e. in circulum attonfos. Altera autem interpretatio horum verborum est terminus anguli, nempe mundi, qui extremos angulos incolunt vel abscissi ab aliis populis vivebant in extremitate Deserti. Multo sanè distant capilli capitis & anguli terræ. Ista phrasis ter in S. S. occurrit, viz. Jerem. ix. 26. xxv. 23. & xlix. 21. Ubi Græci saltem secundum exemplum Vat. de capite & modo tonsuræ intelligunt. Ita enim Vulg. in omnibus tribus locis, & hanc interpretationem commentatorum plurimi vel illustrant, vel astruunt, ex lege istâ Mosaicâ, Levit. xix. 26, 27. "Non Augurabimini, nec observabitis somnia, neque in rotundam attondebitis comam, nec radetis barbam." Quæ omnia, ni fallor, magicas

magicas quasdam Sabæorum ceremonias nimis sapiunt, utque infra in eodem capite de initiatione filiæ, de Engastrimuthis, & Hariolis sequuntur. Ex variis interpretibus & ex scholiis diligentissimus Boffius multa adducit legendo apprimè digna. Vat. ita se habet ὃ 27. & ποιήσετε Σισόην ἐκ τῆ κόμης τῆ κεφαλῆς ὑμῶν, & δὲ φθερεῖτε τὸ ὄψιν τῆ πώγωνος ὑμῶν. "Non facietis Sisoen ex comâ vestrâ"; quid est Sisoen? Suidæ πλεξίδιον cirrus seu coma contorta & complicata in diversos cincinnos. Ubi Aquila, & περικυλώσεις τὸ κλίμα τῆ κεφαλῆς ὑμῶν. Th. & κυκλώσετε τὸ φαῖδ' ἢ τῆ κεφαλῆς ὑμῶν. Sym. & περιχυρήσετε κύκλω τὴν πρόσωπον τῆ κεφαλῆς ὑμῶν. Sch. Σισόη ἐστὶν ὁ κρώβυλος, πλέγμα δὲ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον ὅπερ Ἕλληνες ἐπλέκοντο ὡς κρονακὸν ἀνάθεμα, καὶ μάλλον Σαρακηνοὶ μέχρι νῦν τὸ τοιοῦτον ποιοῦσιν. Theodoret in Boff. τινὲς inquit τὸ Σισόην κ. τ. λ. "Nonnulli Sisoen interpretati sunt fasciculos crispas ex instituto factos. "Ego autem puto aliud quid legem prohibere; Gentiles enim non soliti fuerint detondere puerorum capita, nisi cincinnos, eosque post tempus consecrare dæmonibus." Ita Herodotus in Bocharto; "Arabes enim eodem modo, quo tonsus est Bacchus, tondere se aiunt; porro in orbem tondentur." Quin & Festus Pompeius testis est, "Capillarem arborum Romæ appellatam, in quâ tonsum capillum Deo consecratum suspendebant Adolescentes." Quod magno cincinnos, cætera calvi, Arabes, & Saraceni vel ornatî vel deformati fuissent, ex antiquis abunde discimus, ut eodem modo calamistratos antiquos Hibernos Spencerus noster in prospectu Hiberniæ docet, qui Tiaras quasdam crinales, quas Glibi vocabant, super capita gestiebant. Sequitur altera interpretatio, nempe hos populos esse Judæis & toti forsan mundo ut plurimum ignotos; puto pone montem Alsfadamum, & juxta montes Nigros, in Palmyrenâ magnâ solitudine, quæ usque ad Petram porrecta. Ita nos hodie "that dwell in the utmost corners"; & multi alii. Tind. nostr. in omnibus tribus locis ferè sicut LXX. & Vulg. at sensu potius quàm verbis, nam Cap. ix. legit "The shaven Madianites, ὃ 25. The shaven Ismaelites, & ὃ 49. These that be shaven." Neque forsan difficile est has duas sententias diversas potius quàm oppositas conciliare: Certum est enim omnes hos populos Arabes &c. attonfos vel rasos fuisse, in angulis saltem capitis ad tempora usque, quod Israelitis prohibetur, & eos habitasse

in deserto; ita enim in duobus prioribus locis expressè dicitur; ergo in angulis orientis. Observandum tantum restat de Hazore, quod oraculum divinum de eo vaticinatum est ὃ 32, 33. "Adducam interitum super eos, & erit Asor in habitaculum Draconum, deserta usque in æternum"; fallor enim nisi in hoc ultimo Nebuchadonosoris bello gens ista penitus exterminata fuerit, quia postea in S. S. vix ullibi nominatur. Quamvis post captivitatem Babylonicam nonnullos Hazores nomina sua retinuisse in Chanaanè Nehem. xi. 27, 33. discimus, ut in septentrionali ejus parte ex Ezechiele, antea visum, & ubi Dom. Mar. Nig. in Arabiâ Petræâ dicit, "Ismaelitarum Agrenorum seu Saracenorum Asor regnum ac metropolis est," quæ de antiquis temporibus potius intelligenda puto; quia nullam talem metropolin aut regnum post Nebuchadonosoris tempora in his regionibus invenio. Hæc antiquâ & ferâ gente τῶν Chatzorim jam perquisitâ ab itinere trium dierum a Monte Sinai usque ad austrum Chanaan, & illinc versus occidentem juxta mare & Philistæos, & etiam per medium Chanaanis propè Jordanem & Hierichuntem, & usque progrediendo ad septentrionem maris Genesareth cis Jordanem ad Samachonitem lacum, & deinde Jordane trajecto inter Kedarenos & viros orientales in deserto montium, Psal. lxxv. 7. ^k tam Gileadis & Alsfadami quàm nigrorum montium, in magnâ forsan solitudine Palmyrenâ ad Petram usque porrectâ; quin & usque Aulonem ubique cavernosum non longè a primâ eorum sede, non tantum in Arabiâ Petræâ, sed in terminis Desertæ, & è latibulis eorum illos excitavimus; ubi a magno venatore Nebuchadonofore circumcincti & proscripti ut lupi nostri in Angliâ ab Edgare, totus eorum grex, ut videtur, extinctus fuit.

5. Ad Caphthorim nunc procedendum Gen. x. 14. inter Mitzraimi filios, " & Pathrusim, & Casluhim, de quibus egressi sunt Philistiim, & Caphthorim." Ita Vulg. ita hic ferè LXX. Γαφθορεῖμ, licet aliter Deut. ii. 23. "Hevæos quoque (ita LXX. & Vulg. ut supra, sed Heb. עֵי) "qui habitabant in Haferim, usque Gazam, Cappadoces expulerunt; qui egressi de Cappadociâ deleverunt eos & habitaverunt pro illis." Primò Pathrusim & Casluhim non videntur fuisse Philistiim & Caphthorim, cum plusquam initialibus literis haud congruunt; verisimile autem est posteriores a priori-

¹ Ita exprimit Heb. פָּתַח.

Meridie. Sic Tind. in not. sed in Text. The Wyldernefs. versio, A deserto montium? LXX. ἀπὸ ἱερῶν ὀρέων.

^k מְדִינַת הָרִים Pagn. ab Aquilone. Stephanus, & nos hodie, A Eodem sensu ac Vulg. a desertis montibus. An Literalis

bus originem duxisse. Pathrusim fateor ad Pathros, quæ in Scripturis in Ægypto memoratur, satis alludit Ezek. xxix. 14. Cujus vestigia manent in Pathiro Vico Ptol. & Phaturate nomo, ut in Bocharto & aliis. Videtur hæc vox deduci a פתור interpretari, exponere, declarare somnia Genes. xl. 22. eadem vox ac Pethor Balaami, ut ejusdem significationis Num. xxii. 5. quod ibi scribitur, ut vox Ægyptiaca, *Φαθουρα* seu *Φαθουρα*, Vat. *καὶ τὰς Πατροσωνιεύμ*, sed aliquibus in Boff. *καὶ τὰς Φαθερωεύμ καὶ τὰς Πατροσωνιεύμ*; duplex versio, quarum prima Alex. Sed pro secundâ legit *Πατροσωνιεύμ*, ut Vat. & puto Alex. in Genes. Nec plura adhuc de eis habemus Casluhim; nomen in S. S. nuspiam alibi quantum scio occurrit nisi in 1 Chron. i. 12. ubi his planè gemina. Nescio unde derivatur nisi a כסל insipientem esse, stultè agere; certè כסל Orion vertitur, & כסלו, mensis nomen incipiens a novilunio Novembris nostri, secundum Buxtorfium. An hoc tempore in oriente Cefil seu Orion oritur, videant Astronomi, nam certè longè alio in calendario Romano ante Ovidii fasti, ibi enim Junii 16. Orion oritur. R. Saadias in Pagnino auctor est כסל & כסליל non modò stultum, sed & divitem significare. Annon hæc contradictio in terminis, cum qui Dives est non potest non esse & sapiens & bonus, toto mundo judice? Hi Casluhim, Genes. x. 14. Vat. *χασμωνιεύμ* Casmonii audiunt. An hinc formati Ægyptiorum Chasmanni, (unde forsitan Judæorum Afamonæi, Psal. lxxviii. 31.) eruditi videant.

Horum Pathrusim & Casluhim progenies videntur Philistiim & Caphthorim; "a quibus exierunt Philistiim & Caphthorim," nec video opus esse vel parenthesi vel constructione turbatâ propter Heb. particulam Eth, quæ τοῖς Pelistim deest, quia sæpè vel additur vel omittitur; simplicius enim hæc intelligo absque figurâ aut traiectione, hos nempe Philistiim & Caphthorim coloniam fuisse e Pathrusim & Casluhim emissam; licet enim Pathros & Phatouram ad ostium Pathmeticum interius in Ægypto Geographi ponant, facile tamen inde potuerunt colonias mittere ad confinia Ægypti quæ Chanaani proxima fuerunt, atque inter Ægyptum & Chanaanem; ut ex eorum nominibus clariùs apparebit. Non longè forsitan a scopo aberrabimus, si פלשתים a פלש evadere, eripere se deducemus, ut פלש evasor, & פלשתי Pelitei, & פלתי, ut פלש sæpè commutantur vel confun-

duntur. Hi autem residuum & reliquæ, sæpius quam semel vocantur, ut Jerem. xlvii. 4. Amos i. 8. Doctiss. Cumberlandus quem vix aliquid fugit observat Philistinios a Pelishâ derivari: Vox enim ista in Samaritanâ versione, Gen. xiv. 6. ponitur pro loco, vel in finibus patriæ eorum vel potius pro patriâ ipsâ, confini τῷ El-Paran; quem locum invenimus ad extensionem Pelishæ in valle. Certè antiquorum Philistinorum terminus nunquam hucusque extensus fuit; unde suspicari liceat, hanc versionem haud cusam fuisse ante Romanorum tempora, cum Arabia ipsa Petræa tertiæ Palæstinæ accensebatur. Licet forsitan in his regionibus mansio Israelitarum occurrit, quæ a patrum ipsorum nomine non abludit. Bonfrerio 26, & in illius tabulis Hasmona scribitur, sed Vulg. Hesmona. Ubi Heb. חשמונאי Chasmannim, vel Græcorum *χασμωνιεύμ*, de quibus antea, satis affinis. Vox etiam פלש, Cinere aut cæno se involvere, quod aliquando etiam cum ח scribitur; ut Mich. i. 10. חתפלשת' secundum Masforethas, ubi de his Philistæis proculdubio agitur; ut & aliæ Paranomasie occurrunt; quin Cumberlando e Castelli Lexic. signat etiam apertum patens aditus, & in Samaritano & Æthiopico Peregrinatio Migratio. Nec sanè longè aliter in Hebræo, Pagnin. enim ex Hieronymo & aliis vertit, "Semitas, differentias & expansiones." Fateor oppidum Pelusium ad ostium Nili Pelusiæcum sæpè me legisse, & etymologiâ a Græcis ductâ contentum esse, non a fabuloso Pelio rege, sed ἀπὸ τῆς Πηλῆς lutum cœnum, a situ lutofo ac cœnoso, ut & Πηλὸς niger & vinum rubrum sæculentum & turbidum, ut Shichor seu Nilus Ægypti in hoc ipso loco; neque ab istâ opinione recedere necesse est, cum Πηλὸς & Παλαστειν cum derivatis a פלש adeò facilè deflectuntur, cum ut bene Cumberlandus notat pag. 81. "Omnes hæc notiones cum Pelusio optimè congruunt." Cujus situs adeò cœnosus & paludosus, & cum magnus sit aditus vel transitus inter Ægyptum propriè dictam & Arabiam versùs Palæstinam, quem putat doctiss. auctor & Abarim fuisse & significare. Pelusium autem antiquis Sin, eadem significatione & mediâ ætate Haima¹, & Damiata^m a calore aquæ, & solo sanguineo. Ad Pelusium ergo hos Philistiim a Pathrusæis suis patribus venisse atque nomen illi indidisse, aut si mavis abinde accepisse non est vero absimile. Caphthorim etiam ab eadem origine, &

¹ Ita Dom. Mar. Nigr.

^m Damiata, aliquid sanguinis etiam innuere videtur, ut Damascus, sed ab Arabibus Tamiata dicitur, an a טמיא Efai xiv. 23. *τὸν ἁμαρτωλὸν*, luti Barathrum per Metathesin ד & ט, ac ו præpositâ a posterioribus in ט mutata, vel eodem modo pronunciata?

eodem loco, nempe Pelusio, a nonnullis deducuntur. Ita enim Cumberland. pag. 54, &c. כפתר est nomen appellativum, & significat largum malogranatum arte factum seu globum, qualia olim posita ad summmitatem nobilium columnarum in magnificis ædificiis, Græcis Σπαιρωτήρ Ἐπισύλιον. Lat. Capitellum, nobis Chapiter; aliquando sicut in Jachin & Boaz, 1 Reg. vii. 21. vasta & larga, quippe quinque cubitorum altitudine; & observat idem doctiss. auctor, Caphthor & Rimmon, ejusdem esse significationis & malogranatum denotare, sed כתרות coronamenta, licet Rimmonim malogranata centum illis appensa; putat tamen Caphtor in eodem sensu sumi, Amos ix. 1. הך הכפתור quod licet LXX. & Arab. ubi Vulg. percutere cardinem, vertunt propitiatorium, legentes, ut Buxtorfio visum, כפורת ordine literarum confuso; omnes ferè alii per sphæculam seu malogranatum efferunt, singulari pro plurali, imò addunt oi LXX. Πρόπυλα. Notionem ejus ulterius profecutus est, pag. 55. "Puto Pelusium unicum in Ægyptum transitum vocari Caphthor, & innuere hunc esse validam & ornatam columnam, totius Ægypti propugnaculum: Cujus Aggeris milites præfidiarios Caphthorim dictos autumat custodes hujus monumentosi loci." Quæ valeant, quantum valere possunt. Interea haud dubium est regionem inter Pelusium & Palæstinam nempe Casiotin hos Caphthorim olim incoluisse. Suidas enim in Bocharto est auctor, "In Monte Casio templum fuisse Jovis Casii", qui malogranatum manu tenebat, cujus icona duplicem ex numismatibus in Relando, primam cornucopiam, alteram malogranatum manu tenentem, videre est; ob mysticam quandam rationem," quam non libet explicare. Hic tantum lectorem monitum velim, quòd vix ullibi in Ethnicis scriptoribus, viz. Pausaniâ, Plutarcho hujusmodi mysticæ rationes in eorum sacris memorantur, ubi quid spurcum & obscenum non latet; ut de hoc ipso malogranato in Relandi Palæstinâ videre est. Hæc tamen in Strabone vix possum conciliare quæ in epitome ejus invenio, nam liber ipse non est ad manum, "A Cassio Pelusium usque Ægypti urbem, stadia sunt 300." Et tamen postea, "Pompeii magni corpus in Cassio Monte jacet, circa Syrbonida lacum, juxta urbem Pelusium." Magna est lis inter auctores ex quibus locis hi Caphthorim in Casiotin immediatè venerint, an ab Ægypto, an a Cappadociâ, cum & in LXX. & Vulg. legimus loco supra laudato pro

Caphthorim ex Caphthor, Cappadoces egressi de Cappadociâ; licet immane spatium multorum graduum ferè decem inter Cappadociam, Tauricam & Pelusium intercedit; & quare ab Ægypto tam longum iter susceperint in extremas ferè septentrionis regiones juxta Pontum Euxinum antiquis adeò temporibus, atque inde ad Ægypti limites reverterent, & gladio inter Avim sedes novas quærerent? Ergo Maimonidi, qui Ægyptius & Hebræorum doctissimus, credo, qui Caphthorim per Damiatæos vertit, i. e. Pelusiacos, atque ita Arabs, qui Genes. x. pro Caphthorim Damiatæos legit. Ubi ut vidimus & Græci & Vulg. Caphthorim retinent. Haud tamen negandum est Ægyptios in Colchidem coloniam misisse, quia Colchi perinde ac Ægyptii, primò, sunt atrii coloris; secundò, Crispi capillitii; tertio, Circumcisi; quarto, Eadem linguâ, iisdem Diis, & magicis artibus usi sunt; quintò, Linum eodem modo elaborant, ut ex Herodoto, Diodoro, Ammiano, &c. discimus. Sed a Casluchim hos Colchos derivatos esse non adeò patet; haud multum enim est in aliquali nominum similitudine. Aliquid autem magis in observatione istâ Bocharti ingeniosâ, "quod Side, urbs in Colchide, Straboni & Ptol. &c. a quâ Sidene regio, eadem est ac Caphtor; nam Caphtor Heb. & Side Græcis est malum Punicum." Adde quod in Cappadociâ oppidum Gaziuram, & Gazelem Plin. ponit; additque "in regione hâc Gazacenâ," Lib. VI. Cap. ii. & iii. quæ a Caphthoræorum & Philistæorum Gazâ non abludit; at nonnulli, hisce in locis, montem Casium & Casiotin a קץ Fine, seu termino deducunt; sed cujus terminus sit nescio, certè nec Ægypti nec Palæstinæ; Pelusium enim est Ægypti, Syrbonis lacus Idumææ & Palæstinæ: Plin. Lib. V. Cap. 12 & 13. Cum Cassius Dom. Mar. Nig. Mons acuminatus medius est inter Pelusium & Syrbonidem. Felicior autem ejus etymologia a Casiâ, arbore sui nominis, quæ in hoc monte secundum Dom. Nigr. provenit. Unde & Jobi filia nomen accepisse videtur, ut in Geographicis nostris ad illa loca.

Nonnulla notatu forsitan haud indigna in hâc quæstione sunt addenda. Primò, video Cumberlandi mentem esse hos Caphthorim, &c. cum Misraimo patre, a Phœniciâ seu Chanaane in Ægyptum descendisse, atque inde ad Chanaanem atque ejus limites remeasse; sed non apparet vel Chamum ipsum vel Misraimum in Chanaane sedes posuisse, aut nisi forsitan in transitu a Shinar, orientales ejus limites juxta Af-

^a A Dioscuris conditum Sanchoniath. in Euseb.

phaltiten tetigisse; unde Chanaan ipse ab iis discessit, & regionem ab eo nominatam primus post diluvium integre occupasse & incoluisse videtur; Chamus autem & Misraimus ejus filius Ægyptum primum plantasse, unde & Chemia seu terra Cham in S. S. audit. Secundò bene notat idem eruditus Præful "non modo Rimmon & Caphthor ejusdem significationis fuisse, sed & multa loca in Palæstinâ & alibi Rimmonis nomine insigniri; quod idem numen ac Jovem Casium (qui forsan Arimanius) putat." Unum tamen locum Rimmon dictum præterit ab hac regione non longe remotum, stationem nempe Israelitarum in Deserto Rimmon-Peres dictam, Num. xxxiii. 19. duabus mansionibus ab Hazeroth Chanaanem versus, "& de Hazeroth venerunt in Rithma; profectique de Rithma, castrametati sunt in Rimmon-Peres, i. e. Ruptura seu percussio Rimmonis." An ob similem rationem ac Peres-Uzzah, 2 Sam. vi. 8. quia circa hanc mansionem Caphthoræi olim vel cladem ab Hevæis acceperint, vel illis infligerent? An quòd ab hac Israelitarum statione ruptura vel scissura inter montes fuerit, unde ad regionem Caphthorim non longè distantem via patebat? Tertiò hanc regionem nempe Caphthorim seu Casiotin verisimiliter conjectat terram Rephaim seu gigantum fuisse; quia ex Plinio & Strabone, Rhaphæa seu Rhapha inter Rhinoculuram & Gazam sed intus ponitur, & quia pro Hazerim Arabes legisse videntur Rephah, in Targumim vero Dephia 7 pro 7, ut Dodanim pro Rodanim, & e contra Raphakah pro Daphakah. Traditio etiam de his regionibus idem affirmat; ita enim Dominic. Niger in Africâ, pag. 381. "Circa quem lacum, viz. Sirbonidem, Sirbone gens habitat, quæ octona cubita excedere dicuntur." Modestus sanè ac nimis scrupulosus scriptor! Qui ad longè majorem altitudinem horum gigantum staturam potuit extendisse, neque tamen veritatem superasse; licet ad Antæi molem eos intenderet, ac viginti vel saltem duodecim cubitorum describeret; & vix peccasset, si ad Atlantis celsitudinem, qui cælum humeris sustentavit, eos produxerit. Sanchoniatho enim ænigma hoc facile solvit; in quartâ enim suâ generatione ponit vastæ molis ac altitudinis homines, "quorum nomina illis montibus indita fuerint, quos primò occupârunt: Unde ab illis cognominati, Mons Casius, Libanus, Antilibanus, & Brathys"; quorum fratrem meritò reputemus Gogmagog nostrum. Hæc tamen omnia ex mythologico sensu denudata historiam sacram de his regionibus & literalem ejus sensum

haud parum illustrant & confirmant. Homines enim vastos & gigantes, & Anakæos dictos in his locis olim habitasse patet, v. g. inter Philistæos τῶν Caphthorim fratres, & reliquias, ut in Josuæ historiâ legimus Cap. xi. 22. "Non reliquit ullum de stirpe Enacim in terrâ filiorum Israel absque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relictæ sunt." Neque omittendum est, quamvis haud proprio loco hic insertum, quod horum Caphthorim regio in Jerem. xlvii. 4. dicitur "Vox אִי & provinciam & insulam in S. S. significat, sed in plurali ni fallor sæpius insulas; ut Psal. xcvi. 1. & Ezek. xxvi. 18. licet aliâ formâ אִי, sed formâ regulari postea in eodem versu, ubi proculdubio ad insulas propriè dictas limitatur. Ita enim sequitur אִי אִי אִי Insulæ quæ in Mari, atque ita ferè 15. Sic Ai-Caphthor per insulam, seu insulas in Græc. & Vulg. quod puto ad situm loci hujus respicere, a Pelusio ad Sirbonidem. Regio enim ista vel peninsula est a Nilo, Mari Mediterraneo, Sirbonide, & Paludibus vel Barathris facta, si non & legitimæ insulæ nomen mereatur, ut in Bonfrerii tabulis terræ plenè apparet. De his Caphthorim, qui τὰς Avim prostraverunt, & eorum regionem possederunt, hoc tantum habeo addendum, quòd cum Philistæis olim permixti fuerint, quia non in sacris scriptis tantum sed in sæcularibus etiam legimus, ad Philistæorum Gazam hos Avæos porrectos fuisse, ita enim intelligo illa Dom. Mar. Nigr. p. 513. "Vetus Gaza juxta Ægyptum, Gentium quinque metropolis, quæ tum terram ad Ægyptum usque possederunt; dicebaturque Avæorum Chanaanæorum terminus, qui ad solum usque destructi."

6. Aliquid restat dicendum de Caphthoræorum fratribus Philistæis, ut videtur, senioribus; nam Pathrusim & Philistim ante Caphthorim in principio ponuntur; licet posterioribus sæculis videntur Caphthorim attritos & extinctos fuisse, & Philistim solum ex duabus his familiis remansisse, unde Reliquiæ Caphthor audiunt; ubi supra Jerem. xlvii. 4. & a Caphthor venisse Amos ix. 7. Quorum nomini eodem versu in Jerem. videtur iterum alludi "Vastabuntur omnes Philistim & dissipabitur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis: Depopulatus est enim Dominus Palæstinæ reliquias insulæ Caphthor; & postea, venit Calvitium super Gazam, conticuit Ascalon & reliquæ vallis eorum: LXX. Εὐακείμ pro אִי. Videntur hi Palæstini cum Tyro & Zidone confederatos fuisse, ut contra Israelem, Psal. lxxxiii. 7. ita in bello cum Pharaone, ac

Ægyptiis, atque hos dupliciter hic notari, allusione quâdam crypticâ ad eorum nomina Cherethi & Pelethi. De secundo & hic & antea vidimus; ad prius nempe Cherethim alludi videtur in versu quarto. Ubi, postquam de Philistæis locutum, sequitur להכרית: Talibus enim paronomasiis, cum de Philistinis res est, prophetæ sæpius quàm semel utuntur; quia Cherethim seu Cherethitæ, vel ut Philistinis æquivalentes, vel ut eorum pars non parva sæpè memorantur; præsertim, Ezek. xxv. 16. Ubi ad primum eorum nomen manifestè alluditur, & forsan etiam, licet non adeò disertè, ad secundum "Ecce ego extendo manum meam super Palæstina nos & percutiam Pelethim והכרתי אתם" & perdam reliquias את שאריתם "Maritimæ Regionis," ubi oi LXX. κρητάς. Cretam ex Philistæis & coloniam & nomen accepisse ab eruditis ferè omnibus conceditur, & Dom. Mar. Nig. ubi supra, auctor est, "Gazam ipsam, quæ ad austrum Philistæorum, ut Cherethitæ (1 Sam. xxx. 14, 16.) Minoa vel Minoan antiquitus vocari a Minoë Cretæ rege." Ex hac bellicosâ gente regios suos satellites seu Palatinam militiam David ipse elegit, sed profelytis, ut par est credere, factis; quorum Ittai Gittæus primus forsan dux fuerit, & post ejus tandem decessum Joab, ac denique Benaiah. Duo tantum restant circa has gentes observanda; nempe quòd progenitorum mores posteris temporibus ad amussim referebant; nam si Casluhim divites, quid aliud Gaza? & si Pathrusim divinatores, quid minus Philistæi? ut non tantum ex S. S. sed ex suis propriis scriptoribus abundè patet. In S. S. Isai. ii. 6. "Projecisti populum tuum, quia repleti sunt ab oriente, Heb. מלאו מקדם [Initiati ab orientalibus, Chaldæis vel Sabæis magis] & "Augures sunt sicut Philistiim עננים. Hinc Procopius (ni fallor Philistinus & Gazæus) p. 588. hunc locum ita explicat, "Ægyptiorum est incantatio & "veneficium, astrologia Chaldæorum, divinatio Allophilorum, i. e. Palæstinorum, & auguratio Cretensium." Drus. in Critic. Sac. — Sed Ægyptii, Palæstini, & Cretenses ejusdem originis. De his Philistæis quorundam eruditorum sententia est, quòd a Nabuchodonosore penitus exterminati fuerint, vel si aliqui eorum captivati, in patrias sedes nunquam reversi sunt. Puto ex illis locis, ubi perpetua exterminatio illis vaticinatur, e. g. Amos i. 8. "Peribunt reliquie Philistinorum, dicit Dominus Deus." Et Zephan. ii. 5. "Vestrum Domini super vos, Chanaan terra Philistinorum; & disperdam te, ita ut non sit inhabitata." Neque fanè ul-

libi, quantum observavi, Deus illis promisit reductionem captivitatis, sicut ipsi Sodomæ & Samariæ. Nihilominus legimus Nehem. ult. 23, 24. "in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Asdoditas, & filii eorum ex mediâ parte loquebantur Ashdoditicè"; licet postea gentem esse distinctam non legimus, & ab Ismaelitis & Idumæis puto absorptos fuisse.

Pauca tantum de Anakim, qui pars non ignobilis Philistæorum. Primo de nomine in genere ענק ענקים & בני ענק R. Salom. scribit sic dictos fuisse שמ ענקים חמה quòd injicerent terrorem staturâ suâ; ut Hittæi annon potiùs ab ענק torque puto aureo quo ornabantur, (ut Rekem rex Midian veste Phrygionica) vel quia hos torques ab hostibus devictis eripiebant, ut Romanorum Torquatus? Ab hoc nomine Græcorum Ἀναξ & Ἀνακτες, reges a plerisque eruditis deducitur, ut τύραννος a Tyro, & forsan Tyrrheni. Hæc de nomine in genere: De particularibus nunc quærendum, quæ multa fuisse non legimus, & bene erat mundo, quod haud magnoperè numero crescebant. Primus Arba ארבע, qui dicitur "Vir magnus inter Anakim." Josh. xiv. ult. Unde civitas Hebron, ab illo forsan reædificata, nominatur, & a LXX. ibi dicitur Μητρόπολις τῶν Ἐνανκίμ, an Arba quasi quaternus dictus, an quia viris quatuor in bello superior? Hujus filius Anak & nepotes Sheshai, Ahiman & Talmai, qui Anakim propriè dicti Josuæ xv. 13, 14. ut Inachidæ ab Inacho. Sheshai puto a שש sex, aut Shishai שש sextus, ob eandem rationem, ac avus ejus Arba, quia sicut ille quatuor, hic sex par erat; quæ forsan origo talium nominum inter nos, ut Twelves, Twenty-Man, &c. Frater autem ejus secundus Achiman unde nomen fortitus sit, nisi ab Achi frater meus, & Mana pars seu portio, forsan quia fratri seniori impar. De Talmai autem tertio etymologia sese offert, quæ forsan lectori magis arrideat; quid enim, si a תלל elevare, instar tumuli aut cumuli erigere, ut תל Joshuæ xi. 13. "Cumulum suum; an hinc Talmon & Achiman, templi Janitores, 1 Chron. ix. 17. a staturâ ferè gigantâ? ut etiam Ptolemæus primus Ægyptiorum. Plures horum Anakim in posteris sæculis invenimus, sed in aliis sedibus, de quibus nunc inquirendum venit. Antiquissima eorum sedes ac metropolis, ut vidimus, Hebron fuit, nec ibi solum, sed in montibus Judæ & Israelis, Josh. xi. 21. "Venit Joshua (an per Caleb?) & exterminavit Enakim de montanis de Hebron, & Debir, & Anab, & omnibus montibus Judæ, & omnibus montibus Israelis, Joshua eos funditus delevit cum

“eorum civitatibus.” Legimus quidem ubi supra, “Calebum tres Anak filios ab Hebrone ejecisse.” Qui tamen videntur istam civitatem postea recuperasse, ut Chanaanæi Jerusalem, suo autem damno. Dicitur enim Judic. i. 10. “Judas perrexit contra Chanaanitas in Hebrone, & interfecerant Sheshai Ahiman & Talmai,” ut de Joshuâ, ubi supra “Eos exterminavit.” Neque tamen hæc gens Cyclopæa penitus extincta; licet enim dicitur Josh. xi. 22. “Nulli erant τῶν Anakim relictī in terrâ filiorum Israel”; sequitur tamen “in Gaza, in Gath, & in Ashdod relictī sunt.” Unde in diebus Saulis & Davidis in Hebræos sæpè eruperint, ac exercitus Dei Israelis exprobrarent; sed ad extirpationem, ut videtur, totius generis. Nullos autem horum vel Gazæos vel Azotæos legimus, omnes autem Gittæos, quorum patri nomen fuit Rapha; an proprium, an appellativum non ita liquet, ut neque de Anak antea. Videtur quinque filios habuisse, nempe Goliath, Ishbibenob, Japh seu Sippar, Lachmai, & ultimum innominatum, 2 Sam. xxi. 20. & 1 Chron. xx. sed satis distinctum è digitis & manuum & pedum: Unde forsā Dactylus vel quid simile vocatum, nam hi Dactyli Cretenses fuerunt. Fatemur horum fratrum quatuor tantum memoratos esse 2 Sam. xxi. ult. “Hi quatuor nati sunt Haraphæ in Gath, & ceciderunt in manu Davidis, & in manu servorum ejus.” Sed Goliath ibi non nominatur, nisi cum fratre Lachmai in Chronic. quo addito quinque efficiuntur.

7. Bene-Jaakan sequuntur, qui licet multo minus noti, cum vix sæpius quàm bis vel ter in S. S. memorantur, haud sunt tamen omnino negligendi; quia ni fallimur Jobi sedi vicini fuerint, & quia magna est controversia inter auctores de Moseroth seu Moserah, mansione unâ vel duplici Israelitarum in eorum viciniâ. Occurrunt Num. xxxiii. 30, 31, 32. “Profecti de Hasamonah venerunt in Moseroth, & de Moseroth castrametati sunt in Bene-Jaakan, profectique de Bene-Jaakan venerunt montem Gadgad.” Vulg. sed nos Hor-hagidgad. Primò de עקני בני iterum autem memorantur Deut. x. 6. cum additamento non ignobili “Beeroth Bene-Jaakan, Putei filiorum Jaakan.” Vat. in Num. nimis emolliendo, & voces conjungendo Βαναία scribebant, sed Alex. & Ald. Βανικαὶν & Βανάικαν propius ab Heb. In Deuteronom. autem ambo

Heb. pressius sequuntur in hoc versu, Βηρώθ υἱῶν Ἰακίμ. Nescio unde hi Bene-Jaakan seu Jayakan, nisi eorum pater nomen sumpserit ex ἦρε loricæ, quæ forte utebantur. Origo enim eorum haud dubiè Achan, Gen. xxxvi. 27. seu Jakan, 1 Paralip. i. 42. Filius Ezer, filius Seir. A nominibus & origine horum Bene-Jaakan ad eorum situm & habitationem jam progrediamur. Numer. xxxiii. 31, 32. ponitur inter Moseroth & Hor-Hagidgad, sed Deut. x. 6. “Israelitæ castrametantur a Beeroth Bene-Jaakan in Moserah, & inde venerunt in Gadgad.” Crux hæc commentatorum ac nodus adeò difficilis, ut Capellus alique, cum eum non possint solvere, maluerunt dissecare; quos non mirum est Whistonum non tantum passibus æquis sequi, sed & illos prætergredi ubicunque in textum Hebræum invehuntur cum a Spinosa & Mahomete ipso in hoc bello sacro tela sæpè mutuatus est; locum hunc totum ex ejus Antibiblicis, sui ipsius verbis repetemus, p. 65. § 17. “Nunc legimus in libro Deuteronomio & secundum Hebræum & Septuag. ‘Filiī Israel profecti sunt a Beeroth filiorum Jaakan ad Moseram; illic mortuus est Aaron,’ &c. ‘Quæ mors Aaronis, & successio Eleazaris filii ejus in Moserâ, prorsus repugnat omnibus aliis narrationibus hujus rei etiam in ipsis Hebræis, & LXX. Qui in hoc concordant quòd Aaron mortuus est, & ei successit Eleazar in Monte Hor, statione septimâ a Moseroth; vide quàm rectè, & ad amussim mira hæc omissio suppletur in Pentateuch. Samar. Filiī Israel profecti sunt e Moseroth & castrametati sunt in Bene-Jaaka; unde profecti castrametati sunt in Gadgad, unde migrantes castrametati sunt in Jetebah terrâ aquarum rivorum; unde abierunt & castrametati sunt in Abarim, unde etiam abierunt & castrametati sunt in Ezion-Geber; unde remoti morati sunt in Deserto Sin, i. e. Cades, quod reliquerunt & castrametati sunt in Hor, ubi mortuus est Aaron, & sepultus, &c. Nec dubitandum est quin & Heb. & Septuag. magno defectu, hoc in loco laborant.” Hæc Whistonus; neque Capellum tantum hic habet præeuntem, sed & Grotium ipsum, qui hunc in modum ad Deut. x. se exprimit, “Hoc comma & quod sequitur videri possint errore quodam librarii irrepsisse in locum alienum: Neque enim hic quicquam pertinet. Iter huic contrarium est Numer. xxxiii. 31. Nec

* Sic Heb. LXX. & Γ19 τῶν Παθῶν οἱ κ. Ald. τῶν Παθῶν & γ19. Sic Alex. sed οἱ κ. Alex. Compl. & Ald: Qu. an irrepsit in Vat. pro οἱ κ; Vulg. De Arapha in Geth. Tind. The Kinred of Harapha. The Sons of Harapha. Hod. Text. The Giant. Marg. Rapha. Compl. Ἀπόγονοι Τίταιν.

“ in Hor, sed in Moserah Aaron mortuus
 “ est. Veterum tamen errorem ex Græco
 “ cognoscas.” Quæ an temerariò dicta,
 cordati judicent, si ullo alio modo hæ
 Ἐναγτιοφανία conciliari possent. In quâ
 provinciâ reverendus Dr. Carpzov Lipsi-
 ensis feliciter laboravit, in defensione
 Heb. Bibl. contra Whistonum, pag. 66.
 in his verbis, “ Duplex est Ἐναγτιοφανία
 “ ex collatione inter narrationem Mosai-
 “ cam Deut. x. 6. & Num. xxxiii. 30, &c.
 “ prima circa profectiones Israelitarum,
 “ secunda circa mortem Aaronis. Adversa-
 “ rius priorem silentio præterit, quaprop-
 “ ter neque illam consideremus; postero-
 “ rem verò facilè absolvemus distinguendo,
 “ Primò inter mansionem Maseroth, Num.
 “ xxxiii. 30. & Moserah, Deut. x. 6. Lo-
 “ cos longè distantes, & a se invicem dif-
 “ ferentes. Decima septima enim mansio
 “ in Maseroth fuit, sed Aaron mortuus est
 “ in tricesimâ quartâ. Secundò, Obser-
 “ vamus Montem Hor circuitûs fuisse
 “ valdè largi, multa oppida & loca con-
 “ tinentis, quorum unus Moserah, quod
 “ Varenius putat nomen esse Deserti Mon-
 “ tis Hor. Quando autem Israelitæ ca-
 “ strametati sunt in Moserah, Aaron iussus
 “ fuit ascendere ad Montis verticem, &
 “ exutis vestibus suis ibi mori.” Haud fa-
 cile est his respondere, sed alia forsân addi
 possent; primò, quod admodum suc-
 cinctè hæc in Deuteronomio Moses re-
 petit, & magna χάσματα in ordine tem-
 poris & historiæ ibi relicta esse, nemo
 non videt; quin & plurimas hysteroles, ut
 in nono & decimo capite, ubi prima e-
 ditio duarum tabularum, earum fractio &
 renovatio, & Moses descensus a Monte re-
 citantur; & tamen sine ullâ transi-
 tione, profectio Israelitarum ex Beeroth in Mo-
 seram, & mors Aaronis immediatè se-
 quuntur. Secundò, quod non adeò liquet
 an bis vel ter in Montem Moses ascendit
 ac jejunavit. Tertiò, neque an viâ rectâ
 a Cades Barnea ad Eziongeber Israelitæ
 redierunt, an per anfractus montium &
 viarum eadem sæpè loca appulerint &
 reviserint, donec anno quadragesimo ab
 Exodo quo Aaron mortuus fuerit, omnes
 rebelles exterminarentur. Quartò, quòd
 hæc Deserta Sin Kadesh & Pharan nunc
 latiùs nunc strictiùs sumuntur. Quid ni
 ergo & Moseroth, quæ in numero plurali
 forsân vox generalior; at in Deuteronom.
 Moserah magis particularis, & ad Mon-
 tem Hor atque ejus viciniam magis re-
 stricta. Quintò, ut hæc historiæ applice-
 mus; in Numeror. xxxiii. legimus quod
 Israelitæ venerunt in Moseroth, inde in
 Bene-Jaakan, postea in Montem (seu Hor)
 Hagidgad Gadgad seu Gudgodah; de-
 inde in Jotbatha, in Ebrona & in Ezion-

Geber. Postea (proculdubio reversi) in
 Desertum Zin quod Kadesh, & postremò
 in Montem Hor, in extremis finibus terræ
 Edom ubi Aaron mortuus; sed Deut. in
 Moserâ mortuus & sepultus est, & postea
 venerunt in Gadgad & Jotbatha. Faten-
 dum est in Numer. eum a Maseroth ad
 Bene-Jaakan venisse, sed in Deut. a Bene-
 Jaakan ad Moserah: Neque tamen ulla
 est hic contradictio; nam sicut Desertum
 Pharan a Sinai ad fines australes terræ
 sanctæ extensum fuit, ac civitates El-Paran
 & forsân Pharan maritimam inclusit; &
 sicut Desertum Zin seu Kadesh, unam
 saltem civitatem ejusdem nominis ubi duo
 fratres rupem percusserunt; quid vetat,
 quin Moseroth multas Israelitarum man-
 siones contineret, quarum ultima κατ' ἐξο-
 χὴν Moserah dicta, Monti Hor proximior,
 eamque complectens; nam aliter Aaron
 in Mosera nec mortuus nec sepultus fue-
 rit?

Restant notæ nonnullæ in hanc histo-
 riam: Primò ut antea tactum, hi Bene-
 Jaakan ex Horitis proculdubio fuere, at-
 que inde circa Montem Seir quærendi, ut
 omnes alii Horitæ. Secundò, Monti Hor
 vicini fuerunt, ex positione inter Masorah
 & Hor-Hagidgad, quia Mons Hor vel
 Masoræ pars fuit vel in eâ totus circum-
 clusus; & præterea quia Hor Hagidgad
 immediatè illos sequitur, quod Montis Hor
 vel pars fuit, vel illi appendix, qui &
 Hor & Chor in diversis exemplaribus
 scribitur; ut Hor, Chor seu Hagidgad,
 Gadgad seu Gudgotha, licet variis ele-
 mentis vel saltem vocalibus scriptus idem
 planè fuerit. Tertiò, probabile est hos
 Beeroth Puteos, ex eis fuisse, ex quibus
 aquam Israelitæ petebant in transitu suo
 ad Chanaanem, Num. xx. 19. “Dixerunt-
 “ que filii Israel, per tritam gradiemur
 “ viam, & si biberimus aquas tuas, nos
 “ & pecora nostra, dabimus quod justum
 “ est.” Quartò, Locus hic Masera seu
 Mosera, Maseroth seu Moseroth dicta a
 מסר tradere, derivatur & Hebraicè &
 Rabbinicè, unde מסורת traditio. Mirum
 si non ab hoc loco legem suam oralem
 seu traditionalem Rabbini derivarent, quæ
 ab Aarone in Monte Hor paulò ante mor-
 tem, æque ac in Monte Sinai tradi facile
 fuerit. Quintò in hoc loco Whistonus,
 ac ejus fautores communem culpam tex-
 tui Hebræo, & versioni τῶν LXX. impu-
 tant, & Vers. Samar. contra ambos am-
 plexi sunt. Sed quare alibi in centum
 forsân locis Whiston. decernit exemplar
 Hebræum vel mancum vel vitiosum esse,
 quia & LXX. & Samar. in diversâ lecti-
 one congruunt? An hæc sunt candidi &
 cordati scriptoris? Præsertim cum paucis-
 simis verbis hæc Samaritana ab illis in
 Numer.

Numer. discrepant, & ab inde descripta fuisse videntur, ut innumeris ferè locis in τοῖς LXX. accidisse vidimus. Sextò, Iste locus Hor Hagidgad nihil aliud videtur significare quàm speluncam aut refugium turmarum aut latronum, quicquid Horrhæi de nobilitate suâ jactant, qui etiam Troglodytæ & Hivitæ, ut Cadmus ipse & Græcorum Cyclopes; quos non ita dictos puto ex monoculo, sed potius ex foramine cavernarum suarum. Nobiles certè fures, ac latrones omnes! Qui ex latibulis suis ut Cacus in viatores prædandos irruebant. En heroum origo & re & nomine! Unde originem suam traxisse haud paucos reges Africæ Asiæ & Europæ, non est absolum credere, ut eorum aliqui, Muliaffes nempe, gloriati sunt. Et benè esset si respicerent ad foramen putei unde sunt effossi.

8. Συμμίκτης invenimus Jerem. xxv. 20. inter varias gentes, quibus poculum indignationis divinæ propheta propinavit ואת כל-הערב Græc. ἡ πάντα τὰς Συμμίκτης. Kirch. “ערב de mixturâ populorum” dicitur, seu turba, quæ aliis tantum principalioribus admixta est.” ערב ac ejus devata denotant, ut alibi videmus, & misturam, & vesperam, & occidentem, & pignus, & corvum, & emporium, & planitiem, & desertum, & salicem, & insidias, & invia five ignota, atque ipsam denique Arabiam. Regionem autem ubi hi primò degebant ex eorum proximis ac viciniâ quæremus. Propheta hic ab austro incipit, ad septentrionem progrediendo, a Pharaone ac Ægyptiis ad hos Συμμίκτης, quos immediate sequuntur in Hebræo omnes reges terræ Uz; Philistæorum, Edom, Moab, Ammon &c. Ergo hi commisti populi inter Ægyptum & Ausitidem, ad terram Philistæorum & Edomum &c. quærendi. Ἀυτοχθόνες ferè puto commistos ac originales Erembos; æquè antiquos ac Golim Tidalis subditos versus septentrionem, ubi miscellanea turba sedes aliquomodo fixas sibi elegere. Grotius hic, “non malè ver-
tas, & omnes illos Arabes, quorum scil. “enumeratio sequitur,” alii addunt, “Si dicas Arabes, § 24. separatim memorari respondetur, ibi eos intelligi, qui sub aliquo regimine vivunt, hic feros & erraticos.” Sed hoc ibi videamus. Interea οἱ LXX. videntur existimasse hos mixtos eosdem ipsos ac Ausitas fuisse, illos volo qui ad austrum & occidentem sedes habuerint; quia non addunt in suo exemplari, & omnes reges terræ Uz, nec in Vat. nec Alex. sed Aq. & Sym. habent, ἡ πάντα τὰς βασιλῆς τῆ γῆς Οὐζ. Sed unde postea legimus, § 24. “Omnes reges

“Arabiz, & omnes reges populi commisti, qui habitant in Deserto.” An quia scenitas ac feros Arabes a prioribus hic distinguunt; hos enim posteriores eremicolas fuisse ac Arabiz Desertæ incolas, non autem illos inde discimus, quòd dicuntur habitare in Deserto. Invenimus priores cum Pharaone & Ægyptiis Pharaoni conjunctis, Ezek. xxx. 5. inter fulciantes Ægyptum, Æthiopia, & omnes populi commixti. Vat. πάντες οἱ Ἰμμίκτοι. Ubi Ald. (proculdubio ex mendâ scriptoris) πάντοι Ἰμμίκτοι. Alii libri ἡ Ἀθιοπες, ἡ πάντα ἡ Ἀραβία. Tolerabilior versio, quàm illa Habac. i. 8. οἱ Ἰπποὶ αὐτῶν, Velociores lupis τῆ Ἀραβίας & Zephan. iii. 4. Judices eorum sunt lupi Arabiz. Longè tamen est crassior menda Jerem. v. 6. Lupus e vesperâ prædabit illos זאב ערבית quod οἱ LXX. in omnibus quæ vidi exemplaribus, mirum in modum ita effecerunt λύκος ἕως τῆ ὀκτίων. Lupus usque ad domos. Ingeniosè sanè; nam pro ערבית vesperæ, proculdubio legerunt ערבית, aut quid simile; quam lectionem fortè Whistonus defenderit in bibliis suis foliis interfertis, & ipsi originali Heb. prætulerit.

Ezekiel xxx. 5. sequitur & Chub, inter commixtos & filios fœderis. Heb. כוב quantum video ἀπαξ λεγόμενον. Fateor me in luto vel saltem in arenis hic hære. Quando hanc vocem & in Vulg. & in utroque nostrum cum χ scriptam inveni, nec in ullo exemplari Græcorum, nec in scholiis uspiam posse inveniri, suaviter somniavi ejus originem me deprehendisse, nempe a כוב quod rabbinicè reum, debitorem esse, obligatum esse &c. Putavi aliquid necessitudinis, & fœderis in illius notione includi, præsertim cum sequentia consideravi, viros terræ fœderis, quæ tantum in Græcis occurrunt, unde Chub in illis includi & explanari viderentur. At in fonte כוב non כוב legitur: Cubinam quidem civitatem in Dominic. Mar. Nig. legi, sed in Sophenâ regione, Arabiâ etiam Desertâ longè magis ad septentrionem, licet utrosque Arabes ripenses includamus. Neque commentatores plus lucis afferunt. Grot. enim Cubios in Maræotide facit; alii emporium Chobe in Avalite sinu; & Junius Cubæos pro Nubæis inter Nigritas; in quibus omnibus, fallor, si aliquid perspicaci lectori arrideat, cum hi omnes ab incolis Arabiz Desertæ, imò Petrææ & Felicis, aded immanè distant. Neque plura de hac quæstione offerenda habeo, nisi quis in Arabicâ linguâ ac geographiâ doctus mihi suppetias dabit p. Ad ultima tamen

* Quid si כוב sit diminutivum a כוכב (ut Job a Jobab) Stella. Unde proculdubio Cauchabeni.

hujus commatis verba "Viros nempe terræ fœderis," Interpretationem scitam fateor an veram nescio oi LXX. præbent, καὶ τὸ ὕψος (Alex. καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους) τὸ διαθήκης μου, μαχαίρα πεισέν) ἐν αὐτῇ; alii μετ' αὐτῶν. "Et a filiis fœderis mei gladio cadent in illâ," nempe Ægypto, seu "cum illis." Nec ab his abludunt Interp. Vulg. "Et filii terræ fœderis cum eis gladio cadent." Israelitæ autem vocantur filii testamenti sive promissionis, ut Chanaan promissionis terra. Israelitarum autem reliquiæ post destructionem primi templi per Nebuchadonosorem in Ægyptum se recipiebant, de quibus Jeremias ita vaticinatur Cap. xlv. 12. "Consumuntur om-

nes in terrâ Ægypti, & cadent in gladio." Neque tamen nihil est, quod in contrarium objici potest. Primò additio τῶν LXX. nempe vocis μου, τὸ διαθήκης μου. Cujus in Hebræo nec vola nec vestigium, licet multum ponderis huic sententiæ conferat. Altera est etiam interpretatio horum verborum nullo modo incongrua, filii terræ fœderis, i. e. inter se confœderati; omnes nempe gentes supradictæ, aut minutiores saltem quædam in angulis quibusdam hujus deserti ob mutuam defensionem inter se fœdere nexæ, ut Helvetii, sicut dicuntur, Cantones, ac Belgicæ fœderatæ.

DISSERTATIO XII.

De Filiis Abrahami ab Hagare & Keturâ. 1. Hagar, Ishmael, Desertum & Mons Pharan. 2. Primogenitus Ishmaelis Nebaioth, Nabathæi; Kedar, Kedareni. 3. Abdeel, Mibsam, Mishma, Duma Iduma, Massa, Hadar. 4. Thema, Jetur, Naphish, Kedomah. 5. Keturâ, Zimran primogenitus, Jokshan. 6. Medan, Midian, Ishbak, Shuach. 7. Jokshanis filii Sheba, Dedan; Dedanis, Assurim, Letushim, Leummim. 8. Midianis filii Ephab, Ephar, Chanoch, Abidah, Eldaah.

DE Patris nostri Abrahami filiis, & eorum sedibus jam quærendum; non a Sarâ, unde Isaacus, Jacobus, & duodecim Patriarchæ; qui satis noti, ut eorum termini, nec adeò ad rem nostram spectant, quia in Deserto non siti; sed ex Hagare & Keturâ.

1. Et primò de posteris ejus ab Hagare ancillâ Ægyptiâ forsan a Pharaone inter alia datâ^q, vix ipsius filiâ ut Judæi somniant; sed, quod melius erat, profelytâ (ut Eliezer cæterique Abrahami servi) ac veri Dei cultrice^r. Chagar per ח significat Petram, atque vertit Onk. ista Gen. xvi. 12. de Beer-la-hairoi, "Puteo viventis & videntis me; ipse est inter Kadesh & Bared," per "ipse est inter Rekam & Chagara," quarum posterior Ion. est Eleusa. Quin & Mons Sinai est Agar, non tantum allegoricè, sed nomine proprio Arabico, unde & ibi urbs Agra, ejusdem nominis ac sedes imperialis regis Indostan, Plin. Agara & gens Agræorum; seu Agarenorum, per totam ferè Arabiæ longitudinem a septentrione ad meridiem diffeminata. Huic enim genti quartam

partem Arabiæ a Monte Libano, & deorsum tribuit Dionysius^u aliique. "Nam juxta Nabathæos septentrionales incipiunt; & contra Hagaræos pugnabant Reubenitæ in diebus Sauli, habitaverunt que pro eis in omni plagâ, quæ respicit ad orientem Galaad^w." Hoc generale nomen a matre Hagare videntur Ishmaelitæ primùm sumpsisse; licet, quum servilis originis eos tandem puderet, a Sarâ ortos se jactarent; unde & Saracenorum nomen detorquent, cum ab Arabico Sarak prædari videatur deducendum, [nisi potius a Sarach oriente] cum tota eorum natio propter latrocinia semper famosa. Ita impletum fuit oraculum divinum de Ishmaele Hagaris filio, quem solum peperit Abrahamo, "hic erit feros homo^x manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum^y." Ejus habitatio plusquam semel aut bis in S. S. definitur. Primò in genere, Moratus est in solitudine^z, deinde strictius; Habitavitque in deserto Pharan; (an a פאר gloriosum reddidit; an a פרא Onager, feros?) longum terræ tractum hoc nomen designat

^q Gen. xii. 16.

inter Joktani filios.

^z § 21. vid. infra. in Hab. iii.^r Gen. xvi. 13.^w 1 Chron. v. 10.^x Gal. iv. 25.^y An propriè Onager homo? Gen. xvi. 12.^u Grot. ubi supra.^u Vid. Havilah^y Gen. xxi. 20.

a mari rubro ad confinia Chanaan.

Primò, Ad austrum & sinum Arabicum medium inter Elaniticum & Heroopolitanum, oppidum Pharan invenitur, unde Ptolemæus mensuras suas statuit. Ishmaelitarum emporium, si non ab Ishmaele ipso conditum, Davidis tempore satis notum; "cum Hadad Edomi hæres & servi patris ei surrexissent de Madian (septentrionali, ubi profugi) & venerunt in Pharan, & tulerunt secum viros de Pharan & introierunt Ægyptum". Hæc civitas in Arabiâ Petræâ, non longè a confinibus Palæstinæ & Ægypti, hodie Fara dicitur^b. Secundò, Desertum Pharan non semel legimus & hoc Sinai contiguum; ut Num. x. 12. "Profecti sunt Israelitæ de Deserto Sinai, & recubuit nubes in Deserto Pharan." Inter quæ tamen duas plagas pertulerunt ad Tabera & Kibroth-hattaavah, unde venerunt in Hazeroth; & post moram ibi septem dierum propter Miriam, profecti sunt & tentoria fixerunt in Deserto Pharan^c, in quo Kadesh^d idem ac Kadesh-Barnea^e, ad terminos australes terræ sanctæ^f, inter civitates Judæ^g. Huc usque pertingebat desertum Pharan, quo David ac viri ejus se recipiebant, non procul ad austrum a Carmelo (Nabalis) Ziph, Engedi, &c.^h. Hinc forsân aliquid lucis afferetur obscuro isti loco, Deut. i. 1, 2. "Hæc sunt verba quæ locutus est Moses, &c. trans (potiùs juxta, ita enim בעבר *bi'ev* in Peræâ, ubi hæc absolvit vel repetit Moses) "Jordanem in solitudine campestri contra Mare Rubrum, inter Pharan, & Tophel, & Laban, & Hazeroth, & Dizahab (Vulg. ubi auri est plurimum) "undecim diebus de Horeb." Ubi hæc dicta fuerint frustra memoratur, nisi nomina locorum tunc temporis satis nota. An omnia hæc locutus est inter Pharan, &c. & postea repetita dedit in Peræâ? Nam Heb. Mishneh, & Gr. Deuteronomium, quid nisi repetitionem sonant? "In solitudine campestri": An campestribus Pharan ubi Duma in nemore deserti vel occidentali, ubi LXX. πρὸς δυσμαῖς. Et ערב *erav* utrumque significat, seu "in viâ Plinitiei," inter Montes Seir seu Amalekitarum & Madian ducente ad Ezion-Geber quæ certè erat contra Mare Rubrum inter Pharan, nempe Desertum (de quo supra) ubi primò a Sinai nubes requievit. Aut si Mons Pharan hic indicatur (de quo infra) ad idem ferè redit, quia in Deserto & Sinai contiguè situs. Et Tophel hic locus semel tantum lectus est, æquè obscurus ac nomen, quod signare videtur in-

fulsum ut cæmentum inconditumⁱ. Quærendus autem ex ordine verborum juxta Pharan, ut ista duo Vat. conjungit Παρεν-Τοχὸν, omittendo ἀνὰ μέσον, quod hic etiam Heb. & cæteri legunt. Et ab eis ponitur, "inter Pharan & Laban^k." Cui oppositus sequitur Laban, idem ac Libne, quod album significat, ut Libanus magnus septentrionalis Palæstinæ terminus: Nam australem Laban, ut Montem Salmon non longè ab illo remotum, luto nive perenni coopertum fuisse: Et unus tantum locus, viz. Hazeroth seu Chatzeroth, de quo in suo loco, hic interponitur inter Laban & Dizahab; qui juxta Salmona & Phunon, metallifera, & a LXX. καταχρύσια vertitur; unde non longè variant Vulg. supra laudati; an iste Dizahab (sufficiencia auri) nomen accepit a Me seu Mi-zahab, forsân aurifodinæ hujus repertore e cognatis Edomi, ut hæc in ejus confinibus? Cujus nomen Ch. reddit auri conflatorem. Neque clausula ultima horum verborum parenthesi ut plurimum inclusa tanquam inutilis prætereunda est; alteram enim notam continet, unde spatium, ubi hæc a Mose priùs dicta (forsân per singulos paraschim unoquoque sabbato) inveniamus. "Iter est undecim dierum ex Horeb per viam Montis Seir usque ad Kadesh-Barnea," i. e. totius Παρεμβολῆς cum impedimentis; nam aliàs iter teste Adrichomio brevius fuit. Sed Kadesh-Barnea in eodem parallelo ac Salmon Dizahab, &c. situm chartæ ostendunt. Sed & alio (quodammodo) sensu Pharan in S. S. bis nominatur, scil. Mons Pharan & El-Pharan, quod plurimi per campestria vertunt; alii per terebinthum Pharan.

Mons Pharan est satis nobilis in Scripturis, ut succedaneus quidam Sinai; & τῷ Horeb, ut ille Sinai, conjunctus. De illo planè magnifica & valde similia Moses & Habakuk prædicant, prior in Cantico suo extremo Deut. xxxiii. 2. "Jehovah de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis; apparuit de Monte Pharan, & venit cum myriadibus sanctorum a destra ejus ignea lex ad eos." Ubi Jun. nota memoriâ optimè digna^m, "Perpetua hic est metaphora a sole sumpta, qui in initio lucem præmittit, postea oritur ipse, tandem terras illustrat; sic gradatim Deus præsentiam suam in populo declaravit a termino Ægypti ad Idumæos, finitimos terræ promissæ." Rectè si de illustri Πιφανεῖα super Montem Sinai principaliter sit intelligendum, unde

^a 1 Reg. xi. 18.

^e Deut. i. 19.

10, &c.

^b Carol. a S. Paulo.

^f Num. xxxiv. 4.

^h Num. xi. 1.

ⁱ Psal. lxxiii. 14.

^c Numer. (nobis) xii. ult.

^g Josh. xv. 3.

^k 1 Sam. xxv. 1, 2.

^m In Synop. ad locum.

^d Num. xiii. 26.

ⁱ Ezek. xiii.

proculdubio gloria ejus longè latèque per Deserta visa, cum mons sit magnæ altitudinis; nam ad Horeb eo humiliorem per 7000 gradus ascenditur, & non parva pars Ægypti, & Pyramides trans Arabicum Sinum, si αὐτόπλως sit fides, exinde cernuntur. Sed sequitur, apparuit de Monte Pharan; ἡ πόλις ἐπέφανεν, illustri suo schecinae symbolo. Videtur ergo Mons Pharan ab unâ parte montibus Seir adjungi, & ab alterâ ad Sinai & Horeb. Ita ut idem & continuus tractus Montium Seir, Amalek, Pharan, Sinai, Gobolitasⁿ juxta Rephidim & Mare Rubrum pertingens; licet variis nominibus pro locorum distantia distinctus, ut & Lebanon, Hermon, Gilead, &c. Sed procedit facer vates, & comitatum & apparatus hujus regis gloriæ describit "Venit cum myriadibus sanctorum." Ita ferè Aquila ἀπὸ μυριάδων ἁγίων, i. e. Angelorum Sanctorum, per quos, vel quibus astantibus, lex data. Nec sensu discrepant οἱ LXX. Nam licet hic scribunt σὺν μυριάσι Κάδης, alterum locum addendo, & appellativum in proprium mutando, adjiciunt tamen postea, ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ. Ita enim exprimunt seu μεταφράζουσιν ista verba, a dextrâ ejus ignea lex; & rectè quoad sensum, "quia fecit ministros suos flammam ignis^o." "Et Mons Sinai totus fumabat, eò quòd descendisset Deus super eum in igne; & ascenderet fumus ex eo, quasi de Fornace p." Ubi Munsteri nota, "apparens cum magnâ catervâ Angelorum tradidit per dextram suam igneam legem populo." (An idem ac Hab. iii. 4. "Cornua i. e. ignei radii) "sic ferè Tind. Beams of Light; in manibus ejus, hoc est in monte tradidit legem, in cujus cacumine ignis usque ad cœlorum sublimitatem ardebat." Quibus propemodum gemina legimus in Cantico Habakkuk, loco supra citato. "Deus a Teman venit." Ita Tind. ut Heb. & Gr. sed Vat. θαμάν. Barb. Λιός. Et nihil aliud Vulg. ex austro sonat. Nam Teman & tractum & civitatem ad meridiem terræ sanctæ in ditione Edomi sæpè notat^q. Et ὁ ἅγιος de Monte Pharan. Qui juxta Teman, ubi Græci κατασκίασας, obscuri umbrosi hirsuti. Nescio unde, nisi ad explanationem τῆς φαν, & ad Tophel & Seir hic alludent. Pergit ut Moses Hab. "operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux, &c." Mahometis asseclæ æquè boni geographi ac theologi, asserunt hunc Montem Pharan in Deu-

teron. eundem esse ac Montes Meccæ, unde iste Impostor doctrinam suam promulgavit, atque eam ipsam esse igneam istam legem a dextrâ Dei venturam, quam, aiunt, Moses hic prædixit. Ubi primò, illum introducunt de rebus præteritis prophetantem; cum sine dubio lationem legis a Sinai hic describit. Secundò, bene observat doctissimus noster Prideauxius in suâ Mahomedis vitâ, p. 93. "Quod Pharan civitas in Arabiâ Petræâ, juxta intimum finum Maris Rubri, plusquam 500 Mill. distat a Meccâ." Cui tamen proximior est quàm mons ejusdem nominis qui Sinai adhæret.

El-pharan, Gen. xiv. 6. variè redditur^r. Vers. Vulg. Campestris Pharan, a Bonfrerio juxta Sinai, ad occidentem posita. Et circa hæc, & in solitudine ejusdem nominis, Ishmaelis prima habitatio, quamvis inde postea mirum in modum se aut familiam suam dilatavit. Cujus sedes dupliciter designatur; primò generalius per Angelum ad Hagarem, Gen. xvi. 12. "E regione (seu præsentia) universorum fratrum suorum figet tabernacula." Nec vanus ὁ σχηματισμός fuit: Nam ante omnes fratres ejus vixit, sive fors ejus cecidit^s. Quod morti ejus haud convenit, quæ tantum in uno loco. Nec probabile est omnes ejus cognatos longè adeò diffitos, ad mortem vel funus ejus confluisse. Quisnam ergo horum verborum sensus, nisi quem Jun. illis ascribit? "Terminos suos ad omnium fratrum fines producat," viz. Keturæorum Edomæorum & Israelitarum. Hi enim a Shur ad Havilam ab Ægypto versus Assyriam positi^t. Quin & ipse mos Ishmaeli & filiis ibi vivendi & habitandi dilucidè discriminatur. Figet Tabernacula. Heb. Tabernaculabit. Ut omnes ferè Ishmaelitæ scenitæ fuerunt, licet nonnulla castella habuerint, quò tempore periculi se & sua reciperent. Sed in Pharan ubi prima ejus habitatio, accepit illi mater uxorem (sibi compatriotam) de terrâ Ægypti^u. Neque sanè vel patrem vel matrem Divinitas fefellit, quæ utrisque valde numerosam prolem promisit, "Multiplicans multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine^v. Et Abrahamo postea^x, "Quod ad Ishmael, "audivi te; augebo & multiplicabo eum valde; duodecim duces generabit." Quos quæremus ex Gen. xxv. 13 ad 16.

2. Primogenitus Ishmaelis Nabaioth. Vulg. sic Gr. Vat. Al. Cott. Sed alii Ναβωθ. Tind. Nevaioth, sed Cap. xxviii. 9. ut Vulg. Nos Nebajoth, priori loco in

ⁿ Vid. Dissert. de Amalekitis.

Eliphazi.

^r Ubi supra.

^s Vid. Dissert. de Populis a Chedorlaomere percussis.

^t Gen. xxi. 21.

^u Psal. civ. 4.

^v Gen. xvi. 10.

^w Exod. xix. 18.

^x Cap. xvii. 20.

^y Vid. Disquisit. de sedibus

^z Gen. xxv. 18.

Heb. scribitur נבִיִּית in altero נבִיִּית (vix a Nabi prophetâ; an a נבִי augeri crescere, quod per totam ferè triplicem Arabiam illius familiâ dilatata & propagata?) An Ishmael plures habuerit uxores, non liquet. Hoc tantum legimus quod uxorem ei mater accepit e terrâ Ægypti. Cui contermina solitudo Pharan prima illius habitatio; a quâ matre, ut moris tunc erat, videtur nomen primogenito Nebaioth ex propriâ linguâ inditum; nam Ægyptiacam habet terminationem, ut Behe-moth, Farmenoth, Thoth, & alia. Cujus soror, ut videtur, uterina erat Mahalath; postea Bashemath dicta, y uxorum Esavi ultima, duplici affinitate Ismaeli juncti. Ita tredecim liberi Ishmaeli, ut Jacobo inclusâ Dinâ.

Hujus Nebajoth posterii, ab illo Nabathæi dicti, ut patria eorum Nabathæa, apud scriptores tam sacros, quam sæculares fatis ubique nobiles audiunt. Arietes (an principes) z Nebaioth οἱ Φοβέμενοι inter Arabas, memorati tempore Esaiæ prophetæ. Nabathæi Judæis amici, 1 Macc. v. 24. A Josepho post Christum nec ignoti, nec illaudati; post eum Dionysius, Ptolemæus, Strabo, Plinius, (& quis non geographorum & historicorum) per antiquam appellationem eorum meminerunt. Ut his recentiores plurimis in locis, ecclesiastici scriptores; Eusebius, Hieronymus & alii; unde sequitur idem nomen hanc gentem servasse, per plusquam duo annorum millia; certum est notissimam hanc & florentissimam gentem inter Arabas a Libano ad Petram, & inde ad Sinum usque Arabicum terminos suos extendisse. Dionysius enim, ubi supra b divites Nabathæos primos ponit ad declive Libani. Ubi pacificè occurrerunt Judæ Macchabæo juxta Galaaditidem c forsan eisdem aut paulo australiores, de quibus legimus "d Quod Jonathas misit, & rogavit Nabathæos (Gr. Vat. Ναβαθαίς, ut Tind. supra & hic) "ut commodarent illis apparatus suum," &c. Hos verò commoratos esse ad ortum Jordanis, juxta regnum (olim) Sionis, patet ex loco, unde "Filii Jambri exierunt & comprehenderunt Johannem nempe ex Medaba," Urbe in ditione Schonis juxta Heshbon e. Ptol. Μηδαβα in Arabiâ Petræâ. Ubi eorum antiquam sedem & metropolin inveniemus: E regione Idumææ, quæ etiam Arabiæ ascribitur; ut hæc civitas Petra, Rekem, Selah &c. dic-

ta f nunc Arabiæ nunc Idumææ: Quod facile aut ad locos circumjacentes appellere potuit Esavus ipse, cum de eo legimus, quod ivit ad Ishmaelem, i. e. Ishmaelitas, & duxit uxorem Mahalath, filiam Ishmael, sororem Nebaioth g.

De hac gente & ejus metropoli ita Plinius, "h Post scenitas deinde Nabathæi oppidum incolunt, Petram nomine, paulo minus duobus mill. pass. amplitudinis, circumdatum montibus inaccessibleibus." Strabo etiam de eorum situ. "Via a Petrâ Nabathææ ad Babylonem, versus ortum æstivum per Arabes Nabathæos, Chaulatæos & Agræos." Ubi & Dionysius, ut sæpius memoratum, eodem ordine per totam solitudinem ab occidente ad orientem gentes illas disponit; quin adeò nominata hæc gens vel apud Europæos, ut pro totâ Arabiâ imò Oriente ipso sumi videatur i. Metam. Lib. I. v. 61.

Eurus ad auroram Nabathæaque regna recessit.

Ita Diod. Sicul. "Arabia inter Syriam & Ægyptum. Ad ortum Arabes Nabathæi," i. e. respectu Mediterranei & τὰ ἄνω. k Hæc de situ eorum ab occasu ad ortum; sed a septentrione ad austrum longè majorem tractum obtinebant. Josephus enim scribit, "Nabathum Ishmaelis filium ab Euphrate ad Arabicum Sinum regnasse." Quibus planè gemina ista S. Hieronymi, si non a Josepho desumpta l, "Omnis regio ab Euphrate ad Mare Rubrum, Nabathæa usque hodie dicitur a Nebaioth Ishmaelis primogenito." De Arabiâ Desertâ & Petræâ id constat, de Fœlici restat probandum. Et Diod. Sicul. circa Sinum Elaniticum Nabathæos invenit. Et in Arrian. Periplus. m Λακκὴ κάμη, "Et Nabathæorum emporium in Arabiâ fœlici a Berenice bidui aut tridui navigatione ad ortum." Quin & memini me legisse eidem Diodoro ascripta, "Nabathæi per terram Moab ad Mare Rubrum pertinebant. Atque iterum, "Omnis tractus Arabiæ Petrææ a Mari Rubro ad Sinum Persicum Nabathææ; quæ extendit orientem versus, usque ad Mare Indicum." Puto Eoum vel Erythrum magnum.

Filius secundus Kedar a Kadar tenebrescere, nigrescere, pullatis vestibus indui n. Quia nigri aut subfusci coloris, & forsan ipse & posterii ejus, ut certè eo-

y Gen. xxviii. 9. & xxxvi. 3. Chatzarmaveth inter Joktani filios.

f Vid. Tabulam Idumææ.

Kedem.

k Vid. Isai. xxi. 13. Vide & in Kedar. (nonnullis) torrens seu vallis Kedron, 2 Reg. xxiii. 5, 6. Johan. xviii. Josepho Machton & Kedron a profunditate & obscuritate seu nigredine. Cui adjunctus murus & turris Ophel ejusdem significationis, 2 Chron. xxvii. 3.

z Psal. xxix. 1. cum lxxxix. 5, 6.

c Ubi supra.

g Gen. xxviii. 9.

h Lib. vi. Cap. 28.

i Gen. xxv.

a Esai. lx. 7.

d 1 Maccab. ix. 35.

e Num. xxi. 30.

f Vid. Dissert. de Bene-

g Cellar.

h Hinc

rum tabernacula, quibus tamen se confert sponsa, 1 Cant. i. 5. "Nigra sum, seu fusca, seu decora, sicut tabernacula Cedar^o; & causa sequitur, "Quia me Sol decoloravit." Nam Columba diu nimis (si non ita Deo placuisset) habitavit inter ollas. Ab illo Kedareni, irrequieta & prædatoria natio, ut maximâ ex parte nomades & scenitæ; sicut antiqui Scythæ, & hodierni Tartari, qui Ὀμοίοιοι Arabibus feris semper audiebant: Hinc ecclesiæ querela sub personâ Davidis; "Heu mihi, quia habitavi in tentoriis Kedar p. Diu anima degit cum odientibus pacem (genuinis Ismaelitis) studeo paci, sed cum loquor illis ad bellum se parant q." Quin & arma quibus usi sunt in S. S. habemus; unde patet eos fuisse arte sagittandi peritissimos & celeberrimos: Ut pater eorum Ishmael, qui factus est, "Juvenis Sagittarius, sive Magister Arcûs r." Neque artis avitæ multis postea sæculis omnino obliti sunt: Nam legimus in Isai. xxi. 16, 17. "Auferetur omnis gloria Kedar, & reliquæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur." Horum opes, ut plerumque antiquorum & Jobi ipsius gregibus constabant. Ut Isai. lx. 7. "Omne pecus Cedar congregabitur tibi." scil. in ἐκείναις & ὀλοκαυτώματι, nam sequitur, "Et ascendent (voluntariè seu) cum acceptatione, super altare meum;" quibus adduntur supra laudati Arietes Nebaioth; unde conjectura est, has duas cognatas gentes Nabathæos & Kedarenos haud esse a se invicem longè semotas. Sed quomodo certas sedes figamus gentibus semper errabundis? Hoc eodem modo faciendum quo illæ Deserta sua invia transeunt, per Tamrurim seu Palmulas in Arenis defixas quibus itinera dirigunt. Quod Kedareni fuerint Scenitæ iterum atque iterum discimus, ubicunque legimus Σκηνώματα Κηδάρ. Licet videntur castella nonnulla et rariora quin & ipsas villas habuisse. De castellis & oppidis filiorum Ishmaelis in genere legimus Gen. xxv. 16 "De villis quas Kedar habitavit Isa. xlii. 11. Ubi etiam de "Civitatibus in Eremo." Hæ villæ Heb. Chatzerim, an eadem quæ alibi Chatzeroth s pro quo LXX. ἐπαύλεις & οἱ κατοικούντες Κηδάρ; ut Deut. i. 1. per Ἀυλῶν vertunt. Ita mos erat illis qui multos greges possederunt, caulas civitatibus suis adjungere; ut Reuben & Gad, quibus multa pecora, extruebant sibi urbes munitas, & caulas (ἐπαύλεις) o-

vium t. Porro pergit propheta, "Laudate habitatores Petræ". Heb. Sela." Ergo Kedar non longè a Selâ, seu Petrâ Arabiæ seu Idumææ; quæ ut aliæ civitates munitæ super rupem inaccessam & montem præruptum posita: Quo forsan spectant quæ sequuntur, "De vertice montium clamabunt." Hunc fitum illis congruere ultra patet ex Isai. xxi. 13. ubi post onus Idumææ w & Montis Seir; sequitur onus Arabiæ ad finem capitis. Et inter alios Arabes minitatur propheta "gloriæ Cedar & filiis Cedar." Ubi etiam memorantur semitæ Dedanaim, & terra Theman seu Austri; quæ in confinibus Edom, si non intra limites ejus reperiuntur. Quibus additur de fugientibus a gladio "in sylvâ ad vesperam pernoctabitis?" Quânam sylvâ, & quare ad vesperam? Magna pars hujus deserti quæ in Arabiam Petream pertinet ad occidentem & Mare occidentale vergens, fruticibus & arboribus scatet; & multi ibi loci ab illis denominantur ut (El-Pharan. Terebinthum Pharan seu Jobi, arbores in solitudine Beersheba, ligna sub Arenis, Ezion-Geber, Palmeta in Engedi & alibi &c. impræsentiarum transeamus) Quid aliud præ se ferunt Desertum Sin seu Sinai a rubis denominatum, & Zin a spinetis, unde τοῖς Almitzinnim & latebræ & nomen; Rithma a Juniperis; Rimmon a Malograna-tis y; & hæc omnia versus occidentem? Et quid aliud sonant, quàm hanc solitudinem plurimis in locis arboribus olim fuisse interspersam; & forsan nomen saltûs nemoris seu sylvæ melius meruisse, quàm nostra New-Forest, Wormald-Forest; immo quàm ipsa Sylvæ Hercyniæ vestigia, quæ aliquando per magnam partem Europæ percurrerat; licet jam, ut sylvæ Libani, & plurimæ ubique aliæ, tantum non eradica-ta & invisibilis? Sed quod ab initio non ita fuit, de hac ipsâ australi Eremo, divinum vatem locupletem testem quoad sua tempora advocemus, qui hunc in modum cecinit, "Vox Domini concutit desertum, commovet Dominus Desertum Kadesh z. Vox Domini revelat condensam, seu denudat sylvam." Quæ non nemo non malè explicat, horridum reddit Desertum prosternendo arbores, rupes & saxa disjiciendo a. Non multa invenio de Kedarenis seu Cedrenis inter auctores sæculares: Plinii quidem locus est Lib. V. Cap. 5. Is verò vel depravatus, vel ob affectatam brevitem (ut hic sæpius) obscurus; "Arabia Esbonitarum &

^o Verf. Vulg. hic satis dura auribus nostris "Nigra sum sed formosa." Quæ tamen defendi possit.

Doctorum nota "Per Kedar Nomades Arabas intelligit.

^q Psal. cxx. 5.

^p Hic

^s Vid. antea in Pharan, & Dissert. de Chatzeroth.

^t Num. xxxii. 13, 36.

^u Gen. xxi. 20.

^w Ita LXX.

^x Vid. Dissert. de Tzammim & Almitzinnim.

^y Num. xxxiii. 19.

^z Idem ac Desertum Zin & Pharan. vide supra.

^a Jerem. xlix. 28. vide Dissert. de Chatzeroth.

“ Scenitarum vocatur sterilis, præter-
 “ quam ubi Syriæ confinia attingit. His
 “ ^b Arabes junguntur ab oriente Canchlæis,
 “ a meridie Cedræis, qui deinde ambo
 “ Nabathæis.” Forsan ejusdem sensûs ac
 illa, Lib. VI. Cap. 28. “ Nomades Scenitæ
 “ claudunt, deinde Nabatæi.” Nam se-
 quitur Heroopoliticus & Elaniticus Sinus,
 &c. Ubi & Ishmael, & ejus filii, primò
 Hagareni, postmodo Saraceni dicti. Ke-
 darenî sedes maximâ ex parte juxta Na-
 bathæos, vel infra eos & juxta Idumæos
 primò habuerunt, quamvis haud iis se af-
 fixerint; sed tandem multo inferius ver-
 sus austrum, forsan versus septentrionem,
 se extenderunt.

3. Tertius Ishmaelis filius, & in Gen.
 xxv. & in 1 Chron. i. Abdeel nominatus.
 Heb. Vulg. Chald. Vers. Samar. Sed Ar.
 Adbail. Syr. Arbol. De cujus nomine &
 sede altum est silentium. ‘O. LXX. (Vat. &
 Al.) ubique scribunt Ναβδελ, Comp. ‘Αβ-
 δελ, servus Dei, ut Abdalla seu Abdolla
 hodie Arabibus Persis & Turcis, & for-
 san Abdalonimus Phœnicibus. An hoc e-
 jus primum & verum nomen, sed postea
 propter impietatem & idololatriam in Ad-
 beel, Adabe-el mutatum; quod ille do-
 lore affecit Deum; & Deus illum, & no-
 men & familiam (ut τῶν Er & Onan) ra-
 dicitus exterminando? Hoc tantum de
 illo & sede ejus hariolari audemus; quòd
 vixerit, quamdiu vixerit, coram fratribus
 suis inter Shur & Havilam, Ægyptum &
 Assyriam; licet forsan juxta Gaditas, inter
 quos erat princeps seu pater familiæ ejus-
 dem nominis, in diebus Joatham regis,
 1 Chron. v. 15.

Quartus est Mibsam, Hebr. & Chald.
 Paraph. Licet versio Latina Polyglot.
 Mabsam, ut Vulg. Arab. Alex. sed Vat.
 Μαωάμ. Syr. nos Tind. & hod. ut Heb.
 forsan Vir nominis, & præterea nihil,
 nisi sit a אשם Aroma; nec plura habemus
 de

Quinto filio, nempe Mishma, sic Heb.
 Nos 2. Sed Gr. Ar. Syr. Vulg. Masma;
 hic & Paralip. Grot. & R. R. signat au-
 dientiam.

Sextus est Dumah: Ita omnes, & in
 Gen. & Chron. præter Syr. quæ Rumah,
 ut semper ferè confundunt R & D, quia
 puncto ferè solo distinguntur, & Vat. &
 Al. Quibus in Paralip. & alibi Ἰδουμά, ut
 in Gen. MS. Cotton. ^c Dumah significat
 silentium a אָדָם tacere ^d. An quòd in
 loco vasto & solitario degebat? Inter
 limites Idumææ, vel in illius confinibus ^e
 habitabat, ut ex ipso nomine, sic & ex

aliis S. S. locis abunde constat; ut Isai.
 xxi. 11. supra allato. “ Onus Dumæ (Vat.
 Ἰδουμαίας) ad me clamat custos ex Seir.”
 Sed frustra si Duma a Seir adedò remota,
 ut non potuerit audire. Ubi sequuntur,
 Arabia, saltus ad vesperam, habitatores
 Theman &c. de quibus alibi; vid. plura in
 Dedan Keturæ, qui cum his junctus, vel
 non longè ab eis diffusus, ^f 13. Dumam
 posuimus in chartis, ducente S. Hiero-
 nymo, paulò ad orientem Montis Seir,
 juxta Theman & Dedan. Notandum in-
 super quòd civitas est ejusdem nominis,
 quæ tribui Judæ cecidit ad australem par-
 tem terræ sanctæ, juxta Maon & Nabalîs
 Carmel, forsan in Deserto Idumæo, & ab
 Ishmaelitis vel Edomæis inter se commi-
 stis extructa vel nominata. Ita enim le-
 gimus Josh. xv. 52. Arab & Duma; ubi
 tamen Vulg. Ruma, puto ex Syro. Ita
 etiam Compl. & Bonfrerii charta; neque
 mirum, cum Vulg. eis præivit. Quin &
 alteram Dumam invenimus, longè his O-
 rientaliorem, juxta Montes Chaldaicos
 five Babylonios, haud procul a Basorâ seu
 Bosrâ ad Sinum Persicum: Quæ ambo
 forsan Colonæ secundæ Ishmaelitarum,
 aut Idumæorum ^f. Neque certè scio, an
 Duma vel Dumatha, Stephano urbs Ara-
 biæ, de hac vel illâ sit intelligenda.

Septimus est Massa. Heb. Vulg. nost.
 hod. sed Tind. Masa ut Ar. & Syr. Gr.
 hic & Paralip. Μαωή in Cott. manifesto
 errore Μαωωή. Non eadem vox, ac no-
 men loci juxta Rephidim cum Meribâ
 juncti, statio undecima Israelitarum; nam
 illa cum duplici D scripta, hæc cum W;
 illa tentationem significat, hæc patientiam
 seu tolerantiam. Ab hoc filio Masæos
 seu Masanos aliqui deducunt: Nec situs
 abludit, quia juxta Chablationem & Ebli-
 tæos Montes, nec procul ab ultimâ Dumâ,
 & Theman in chartis ponuntur. Neque
 hi tres Ishmaelis filii Mishma Duma &
 Massa sunt relinquendi, sine Grotii notâ
 in locum: “ Bona nomina! significant enim
 “ audientiam, silentium, patientiam. Unde
 “ R. R. proverbium habent ex istis solum
 “ vocibus concinnatum; quo significant
 “ multa audienda, tacenda & ferenda esse.”
 Hucusque Grotius. Sed & in piâ oratio-
 nem præsertim afflictis, sunt hæc tria verba
 cum illis Psaltis & Prophetæ collata, fa-
 cilè & utiliter convertenda; “ Audiam quid
 “ loquatur Deus in me g.” Obmutui &
 “ non aperui os meum, quia tu fecisti h.
 “ Indignationem Domini patienter feram,
 “ quia peccavi in eum i.

Octavus est Hadar. Heb. Munst. cum ה

^b An legendum hi?

Dumati. An hinc nostrum Dumb?

^f Vid. Dissert. de Edomo.

^c Vid. de Iduma in Chorogr. Edom.

^e Psal. lxxxv. 8.

^d Sic Psal. cxi. 17. in locum Silentii

^e Hinc commentatorum nota, “ vel sunt Idumæi vel illis vicini.”

^f Psal. xxxix. 9. Vid. & Titul.

^g Psal. lvi.

alia exemplaria Chadar, cum π ut Pagnin. ita forsan Vat. quod in Gen. nunc $\chi\delta\delta\alpha\upsilon$, Alex. in Paralip. $\chi\delta\delta\alpha\delta$. Ald. $\text{Ad}\alpha\delta$. Syr. Hodar. 2. Samar. & Ar. Hadad. Chald. Polyglot. Vers. Hadad sed text. ni fallor Hadar. Ita Vulg. & 2 nostræ; Chadad, Hadad, Hadar (ut Syri) Nomen frequens inter Edomitas & Damascenos, quibuscum Ishmaelitæ commixti, præsertim in semine regio. Sic rex Edomi ultimus scribitur Hadar, Gen. xxxvi. 39. Sed idem Hadad, 1 Paralip. I. ut postea Hadad Salomoni adversarius, 1 Reg. xi. 14. Et qui Hadadezer, 2 Sam. viii. 3, &c. est Hadar-Ezer, 1 Chron. xviii. 3. Vox Hadar significat decorem, splendorem, gloriam, nomen rege dignum; ut Augustus & Epiphanes, qui forsan Syris Hadar. Hadarezer autem Syriæ rex significat gloriosum adiutorem^k, cujus nomen Adrammelech & Sharezer duo impii patris haud indigni filii inter se partiti sunt; ut prioris nomine Sepharvitarum Moloch insignitus^l. Chadar verò putatur significare cubiculum^m. Et terra Chadrachⁿ juxta Damascum, nescio an idem sonat ac cubiculum regis^o. De sede Hadaris nihil certi habemus. Probabile tantum est, illum & posteros ejus, si quos habuit, vel juxta Idumæos, ut ipsorum seniores quos hactenus ordine recensuimus; vel potius juxta Ituræos (nam Jetur, uno excepto, proximus succedit) aliquando habitasse; ex frequentia nominis, sicut vidimus inter Syros & Damascenos. Sed utrum eorum familia, vel magnâ aliquâ sed ignotâ calamitate extincta, vel cum aliis fratribus coaluerit, & denominationem primam & propriam amiserit, omnino non liquet.

4. Nonus est Thema, Gen. xxv. 15. Heb. תֵּמָנָה Sic. Tind. sed hod. Tema. Vat. $\Theta\alpha\mu\alpha\upsilon\eta$. Cott. $\Theta\eta\mu\alpha\upsilon\eta$. Alii $\Theta\epsilon\mu\alpha\upsilon\eta$. Paralip. Ald. &c. $\Theta\alpha\mu\alpha$. Boff. Vulg. utrinque Thema. Licet alicubi confundant (ut Græci) cum Theman & reddunt per terram austri. Hæ quidem voces Tema & Teman seu Thema & Theman non modò sunt affines, sed & ab eadem radice derivatæ. Thema verò est urbs Arabiæ, Ptol. quæ Strab. Thamna^p. Eadem vox & civitas in sorte Judæ, Josh. xv. 10. ubi Vat. תֵּמָנָה quæ puto Sampsonis & Patriarchæ Judæ esse Timnath seu Thamnatha^q. Ad hanc æquivocationem tollendam hos Ishmaelis posteros Piscator vocat Themaitas, Esavi verò Themanitas^r; & priores Arabiæ Desertæ incolas ponit, ut constat posteriores aliquando fuisse Petrææ.

Neque tamen diffitendum est has duas gentes in Chronographiâ sacrâ vel tanquam sibi invicem conjunctas, vel saltem finitimas, haud semel reperiri, ut jam patebit in Themaitarum sedibus disquirendis. Quæ inveniendæ in textu supra alato. "Considerate semitas Themæ," sed Heb. hic scribitur נִמְנָה sine Jod. Ubi sequuntur "Itinera Saba" Gr. Vat. ὁδὸς Θαιμανῶν (Olymp. Bof. $\Theta\alpha\mu\alpha\upsilon\eta$) $\alpha\iota\tau\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\varsigma$ $\Sigma\alpha\beta\alpha\upsilon\eta$. Neutra forsan rectè; sed Ald. pejus, viz. Ἀσσεῶν pro $\Sigma\alpha\beta\alpha\upsilon\eta$, manifesto errore. Ubi Tind. ut Vulg. nos hodie ut Heb. Sheba, ut Job i. 15. (ubi vide notam de Scheba five Sabæis Jobi inimicis.) Inde probabile est hos Themaitas cum Sabæis vel commixtos vel illis finitimos esse, aut saltem expeditiones & itinera commercii seu prædandi gratiâ unâ cum eis instituisse. Legimus etiam eorum nomen & patriam Isai. xxi. 14. "Habitatores seu incolæ terræ Themæ, ubi non solum Vulg. reddunt terram austri, sed & Gr. $\epsilon\upsilon$ $\chi\alpha\upsilon\alpha$ $\Theta\alpha\mu\alpha\upsilon\eta$. Et sic Ch. Syr. Ar. in Arabiâ eos degisse textus haud finit nos dubitare. Quia hæc verba sint in onere Arabiæ, & præcedunt Turmæ Dedanim. Theod. & LXX. $\Delta\alpha\upsilon\delta\alpha\upsilon$. De quibus vide in filiis Keturæ. Eodem modo juncti, Jer. xxv. 23. Dedan & Thema (Vat. $\Theta\alpha\mu\alpha\upsilon\eta$) quos sequuntur Buz & cuncti reges Arabiæ, seu ut Vulg. Occidentis, qui habitant in Deserto^s, Cap. xlix. 7, 8. Ubi Idumæam propheta alloquitur, Thema & Dedan ut illius incolæ, adduntur. Item de eadem Ezek. xxv. 13. "Extendam manum meam super Idumæam & faciam eam desertam (Gr. ab austro, sed Vulg. & nos, ut Heb. a Teman) & qui sunt in Dedan gladio cadent." Ex quibus sequitur primò Themanitas & Themaitas sæpius confundi ut a Menoch. in not. ad Gen. xxv. 15. "Ab hoc Thema civitas, & regio Theman ad meridiem Idumææ." Secundò, Verisimile esse quod Thema & Theman, Thema & Dedan, Thema & Sheba, non procul a se invicem fuerint diffusi, si non & inter se decursu temporis confusi & permixti juxta Idumææ confinia (ut Hadar antea, & tres alii fratres qui sequuntur) ac quòd sedes sortiti sint non modò inter Ægyptum & Assyriam, sed & Idumæam & Damascum.

Decimus est Jethur, sic nos. 2. Gr. Ἰετῦρ . Vulg. Jethur. An a יה & תור Dei mons aut turris, ut Psal. lxxviii. 16. Har-Elohim Har-Basan, "Mons Dei : Mons Basan." Sed Basan, ut Gilead & Her-

^k 2 Reg. xix. ult.

^l 2 Reg. xvii. 21.

^m Zech. ix. 1.

^o Ut Abrech nonnullis pater-rex vel regis.

loc.

^q Gen. xxxviii. 12. Judic. xiv. 1.

^r i. e. Præclarus & Excelsus.

^s Ut Chadere Teman cubicula austri, Job. ix. 9. Confer Gen. xli. 43. & xlv. 8.

^t Not. in Job vi. 19.

^p Grot. in

^u Vid. in Kedar.

mon, pars Libani, & juxta Trachones & Ituræos^u. Quorum sedes satis distinctæ, & designatæ in S. S. licet non adeo clare in sæcularibus. Legimus enim "quod Reuben habitavit contra orientalem plagam, usque ad introitum Eremiti (an Palmyrenæ?) " & flumen Euphraten contra Galaad in diebus Sauli regis^w. Et filii Gad e regione eorum in terrâ Bashan." Et postea "Reuben Gad & dimid. trib. Manasse dimicaverunt contra Agaræos, Jetur &c. Vat. Ἀγαρηῶν (Alex. ut Vulg. Ἀγαρηίων) " & Ἰταρηίων." Sic Vulg. sed Ald. & nos ut Heb. יִטְרָא. Hi Ituræi satis patrifabant, & progenitorem suum Ishmaelem ad vivum referebant: Nam feroces & pugnacissimi fuerunt, unde Antonius eos in corporis sui satellitium delegit^x. Famosi insuper Latrones & Prædones, ut omnes ferè Arabes, præsertim verò incolæ Trachonitidis, quos Strabo hoc elogio insignivit Πάντες κακῆργοι (ut nostri olim Kerns & Moss-Troopers:) denique sagittandi arte peritissimi, & maximè celebrati; unde illud Poetæ:

— Ituræos torquentur in Arcus.

Quorum regionem eandem ac Auranitin, nonnulli putant a civitate Arabicâ Auran seu Chauran denominatam in terminum borealem & orientalem terræ sanctæ ab Ezekiele positâ juxta Damascus: Unde versus austrum ad radices Montis Affidami & Bosram usque civitatem Ituræorum gentem extendunt: De quibus vide plura in sequentibus, & in Chorographiâ triplicis Arabiæ.

Undecimus est Naphish. Heb. in Gen. & 1 Chr. i. Vat. ubique Ναφίς, sed Cot. in Gen. Ναφίθ, alii Ναφίς. Vulg. ubique Naphis, sic Tind. in Gen. & Paralip. i. 1. sed hod. ut Heb. vox videtur derivari a Nephesh anima (ut scribitur Nephish, 1 Chr. v. 10. in nostrâ hod.) De his legimus in loco supra citato 1 Paralip. v. 19. Quod Reubenitæ, &c. cum illis dimicaverunt, cum Hagaræis, generali nomine & speciatim, contra Ituræos, Naphish & Nodab. Vat. μετὰ τῶν Ἀγαρηῶν Ἰταρηίων & Ναφισαίων & Ναδαβαίων. Ald. Ἰταρ & Ναφίς. Tind. Naphas. Naphish juxta Ituræos esse situm fidem facit hæc historia, qui tribus in locis proximis ei ponitur, ad orientem terræ Gilead & Bashan, ut in Cellarii tabulâ, non longè a Naphish habitasse videtur.

Duodecimus frater ejus atque ultimus Ishmaelis filius, Kedomah, Gen. xxv. 15. sed 1 Chr. i. 31. Kedemah, ut utrinque Masorethis. Vat. in utrisque Κεδμαί. Alii Κεδμαὶν & Κεδεμαί. Alex. in Chr. Κεδάμ. Vulg. utrisque ut Vat. sic Tind. Kedem est oriens, quia ut supra, ista plaga est anterior pars mundi, a Kedem ante. Et traditio est R. R. in Buxtorf. "Adamum creatum fuisse, facie versus orientem dispositâ, ut lucem & solem orientem aspiceret, & ab eo situ reliquas mundi plagas fuisse nominatas, " posteriorem, dextram, sinistram." Certè Kadmoni est orientalis atque idem ferè signat ac Bene-Kedem, quibus laxiori sensu hic Kedema vel commixtum vel illis finitimum fuisse par est credere, atque illum primò sedes juxta Desertum Kedemoth posuisse ad orientem Edomi; unde legatos misit Moses ad regem Sehonem^z. Licet forsitan hæc solitudo aquilonem versus in longum extenta fuerit ad confinia Naphis & Jetur. Quia post illos Kedema positus, qui idem ac Nodab in bello Reubenitico a nonnullis censetur; nec abludit nomen, quod patrem errandum sonat. An quia Kedomah, ac ejus posterii fixas sedes haud habuerunt, sed in vastas solitudines ut nomades & scenitæ, dispersi vagabantur? Quamvis, ut sæpius observatum, hæc gentes & eis Ὀμοροὶ palatia nonnulla immo castella & oppida possederunt, ut patet ex illis quæ sequuntur illorum genealogiam, Gen. xxv. 16. Quæ ita Vulg. "Isti sunt filii Ishmaelis, & hæc nomina per castella & oppida eorum." Duodecim principes tribuum suarum Heb. כְּחֻצֵיהֶם וּבְטִירוֹתָם Vers. Pagn. Polyglot. In oppidis suis & in palatiis suis. Munf. per villas eorum, & per castella eorum. Ubi nota est "Exponunt Hebræi טִירוֹת " per אֲרָמוֹת castra & magnifica ædificia qualia potentes erigunt." Chal. Villis & civitatibus. Syr. Juxta habitationes suas, & septa sua. Ar. oppidis suis & arcibus suis. Vat. Σκηναίς & Ἐπαύλεσιν. Compl. vice versâ. Nos Towns and Castles. Unde certè sequitur primò palatia, castella, oppida; civitates cum septis vel caulis juxta illas, ex mente saltem interpretum omnibus his Ishmaelis filiis, tempore Mosis fuisse; Madianitis, Numer. xxxi. 10. Reubenitis &c. xxxii. 24. Secundò videtur insuper sequi, hos duodecim principes secundum familias suas proprias & distinctas sedes & palatia tunc temporis habuisse.

^u An huc spectant illa Plinii Lib. V. Cap. 23. ubi in Cælosyriâ ponit Ituræorum gentem, & qui ex eis Betaræi (an reponendum Batanæi?) vocantur. ^w 1 Chron. v. 9, 10, 11. ^x Cic. II. Philip. Cap. viii. ^y Ezek. xlvii. 16, 18. Ubi (mendose) Vat. Ἀραβιτιδῶν. Alex. Ἀραβιτιδῶν. Ald. Compl. Ἀραβιτιδῶν. Sic Joseph. Heb. חֲוִי an a חוֹר foramen, caverna, quarum eorum vicinæ Trachonitides adeo plenæ. An huic & Sanballat Choronita, cum Arabibus & Ammonitis conjunctissimus Nehem. xi. 10. & 19. ^z Vid. Dissert. de Kadmonitis & Bene-Kedem.

5. Post Saræ mortem Abraham duxit uxorem Keturam, quæ peperit ei Zimran &c. Eam enim potitus erat secundam juventutem, quam vel magicis vel medicis artibus frustra ambiunt mortales: Id verò Deus si velit,

Non opus est succis, per quos renovata senectus

In florem redeat, primosque recolligat annos.

Nomen Keturæ *קטורה* significat suffimentum vel incensum ex aromatiferâ Arabiâ forsan oriundæ, Græcis scribitur *Χετρίδα*, Vulg. Cetura; proculdubio C pro K ut in Cedron & multis aliis pronuntiabant. Arab. Keatura. Nonnulli (Hebræi in Munst.) putant Keturam esse Hagarem Ægyptiam; sed vix illam iterum recipe-ret, quam tot ante annis dimiserat. Neque eam prolis gratiâ accepisset, cum octogenaria, si non & centenaria fuerit, & Ketura vocatur uxor Abrahami. Heb. addidit Abrahamus & accepit uxorem (*וַיִּקַּח*) Vat. *προσδέμεν*. Vulg. aliam duxit uxorem. Sic Tind. viz. post & præter Saram. Ar. præterea iterum. Syr. rursus. Ergo legitima fuit uxor non ut Hagar, Bilhah, &c. Ab hac unâ sexdecim filii & nepotes Abrahamo prognati: Licet adeò procul a terrâ sanctâ & Isaaci sorte ab Abrahamo missi, (ponè Ishmaelitas inter Bene-Kedem Arabas eorum cognatos positi, a Rubro Mari ad septentrionales limites Palæstinæ, si non & ulterius aquilonem & orientem versus) ut vix dimidiæ parti sedes certæ sint figendæ; quorum

Primogenitus est Zimran, Heb. & nobis hod. sed Tind. Simran. Vat. *Σομεράν*. Gen. Alex. *Ζεμεράν*. Alii *Ζεμεράμ*, sic Vat. i. Paralip. i. 32. Sed Alex. *Σεμεράν*. Vulg. utrinque Zamran. Nonnulli Simri scribunt, & interpretantur per custodes. Nescio unde nisi a Shomer custodē derivent; (cum Keturæ filius per *י* scribatur non per *ש*) aut quibus auctoribus illum in angulo Isthmi Rubri Maris ponant. Probabilius vel a Zamar Pfallere (ut Jobab non procul a Midian jubulare) vel a Zimrath aut ejus derivatis, quæ plantationem, palmitem vel ramum, ut Emori, laudabilem fructum sonant: Vel denique a Zemer animali vel caprâ rupicolâ, vel Camelo pardali (ut Obal Joktani a Camelo) nomen deducamus. De sede ejus ac fratrum S. Hieronymus, "Omnes Arabiæ Felicis, & Troglodytos, ad Maris

"Rubri terminos fuerunt incolæ, aut "Syriæ huic conterminæ. Junius quodd "a Zimranæ regio Zaaram," aut potius Zamram; sed ubi hæc regio inveniendâ haud dicit. Quæramus ergo alibi; neque in angusto spatio videtur delitescere; nam "omnes reges Zimri," Jer. xxv. 25. inter combibentes calicem indignationis Domini, quem illis propheta propinavit, disertè numerantur. Vulg. & cunctis regibus Zambri. Compl. *Ζαμερί*. Vat. Tind. ut Comp. nos hodie, ut Heb. Zimri. Horum situm non adeò difficile esset invenire, ex proximè sequentibus in Jeremiâ, "& cunctis regibus Elam," quibus conterminos esse non est improbabile, nisi duplex fuisset Elam^b. Ab omnibus conceditur unum esse ad aquilonem, alterum ad austrum; ut ex scholiis Græcorum antiquis in hunc locum discimus. Ubi Origenes (in Boss.) *Ἀιλάμ*; Elam est gens Arabica ad Mare Rubrum sita; sed Olympiodorus longo ab his intervallo ponit *Ἀιλάμ*. Elam vel Babylonis, vel omnis regionis cui Cyrus imperabat: Quod quidem spatium satis largum continebat. Septentrionalis Elam seu Elymaïs satis nota, & cum Mediâ sæpe conjuncta, ut Act. ii. 9. Medi & Elamitæ. Et in hoc Cap. Cunctis regibus Zambri, Elam, Medorum, Aquilonis; sed & Elymitarum pars cum Cushitis, ut Carvero placet in Arabiam transmeârunt, & Isai. xi. 11. post Ægyptum & Pathros conjuncti reperiuntur. Et hos Plin. ut Nabathæis vicinos celebrat, si Calvino sit fides, ipse in Plin. non adhuc legi; licet reverâ ponat juxta Atramitas & Minæos, "Minæi Mare accolunt & Elamitæ." Neque longè infra hos Zamarenos, Zamareni cum oppidis^c; quos nonnulli reges Zimri putant, & posteros hujus Abrahami, à Keturâ primogeniti.

Secundus filius est Jokshan, Heb. & nos. hod. sed Vat. Gen. *Ἰεζάν*. Chron. *Ἰεζάν*, sic Cott. hic & Vat. Chron. sic ibi Ald. Comp. Cant. sed Comp. Gen. *Ἰεκτάν*. Alex. Chr. *Ἰεκτάν*. Sic Ch. ii. Samar. Vulg. Tind. hic & Chron. Syr. & Ar. Gen. Jacksan. Hujus aut de nomine aut sede, ne γὰρ quidem adhuc scriptum contigit mihi invenire: Unde in spissis adeò tenebris palpare licet, & conjecturis rem agere. Quid si nomen idem sit ac Joktan, Jaktan, Jektan (sicut hic Keturæ filius in Comp. Gen. supra scribitur Jektan fragrantis memoriæ) vel Cahtan, a quo Arabum patre & conditore forsan Keturah

^a Ut *χαίρει καίσαρ*. Nos prioris verbi conjugatum Charitie, Galli pejus Sharitee; alterum vero, tanquam scriptum esset Sezar cum sono sibilantis literæ effertimus.

^b Ita duplicem esse Elam legimus in Ezra ii. 7, 31, &c. Nehem. vii. 12, 34. "Filii Elam, & filii alterius Elam, quorum duorum numerus par erat, viz. 1254; sed utrum Elam hic sit nomen loci an viri non constat. In utroque verò loco posteriori leg. Vat. in Ezra *Ἰλαμῶν*, in Nehem. *Ἰλαμῶν*. Ubi Heb. *יִלְמָן* in partem vocis assuunt, & in Nehem. vii. 34. legunt tantum 1252, duobus forsan mortuis.

^c Plin. Lib. VI. Cap. 28.

ipsa oriunda? Nam S & T inter Hebræos, Chaldæos, Syros, sæpe permutantur, ut in Atturia pro Assyria, & mille aliis; ut Catanitæ & Cassanitæ videntur idem populus esse^d. Quod si fœlices ac divites gazis abundantes hæ voces significant (unde forsan tota illa Arabia australis Fœlix denominatur) quid mirum quod nomen tam boni ominis mater illi dederit; ut benignius a cognatis utriusque tandem aliquando adultus exciperetur? Neque sedes ejus probabilius figenda, quàm juxta fratres Zimranem & Medanem in Arabiâ Fœlici.

6. Tertius est Medan. Ita Heb. & nostræ 2. at Gen. Vat. *Μαδαλ*, sed Chr. *Μαδαμ*, post Madiam, sic ibi Ald. sed Gen. *Μαδα*. Cott. *Μαδάν*. Sed Alex. Comp. Chron. Vulg. utrinque Madan. Lat. Ver. Sam. Polyg. Nadan, an errore scribæ vel typographi? An a Madad seu Mad mensurare mensurâ, ut Ish-Middah^e & Anshe-Middoth viri mensuræ seu staturæ, sicut Sabæi? An potius a *דן* judicavit? unde *מדן* Contentio aut judicium^f; hinc forsan regnum Madon, cujus rex Jobab Canaanæus. Hunc Medan juxta Sinum Arabicum consedissee, ut Zimran, Midian &c. est verisimile. Junius putat ab illo Madiamam^g oppidum, pro Madiana, denominari; a quo in eisdem oris civitas Medina satis nota parum abludit. Visi sunt cum fratribus suis Midianitis citò coaluisse; cum filii Medanis non recensentur, & nomen unius gentis pro alterâ ponatur, ut in sequentibus apparebit.

Quartus filius est Midian, Heb. atque ita nos. hod. sed Tind. Gen. Median, Vat. hic & Chr. *Μαδιὰμ*, in Chron. Alex. & Comp. *Μαδιάν*. Sic Vulg. & semper Madan & Madian, quos sequitur Tind. in Chron. Et nescio an unquam efferant Midianitas, sed semper Madian & Madianitas. Nomen videtur ejusdem originis ac Medan & vel mensuram vel judicium aut signare aut connotare. Cum Medanitibus (ut supra) confundi patet ex historiâ Josephi venditi, Gen. xxxvii. ubi *י* 28. vocantur Midianitæ, sed *י* 36. (Heb.) Medanitæ, & Medanim in appellativis etiam Midianim, Prov. xviii. 18. & Medanim, vi. 19. idem significant, nempe contentiones. De sedibus horum satis habemus, licet ex duplici familiâ constituisse videantur; unâ ad Aquilonem, alterâ ad meridiem, sed ambæ versus orientem tendebant; neque adeò certum est

an una ad alteram continuata vel protensa fuerit. Australem ponunt Geographi ad Sinum Elaniticum in Arabiâ Petræâ juxta Fœlicem, non procul a Monte Sinai, ubi & regio & urbs est Midian^h. Ex hac Cohen Mosis focer, qui vix in illius ditionem refugisset, multo minus filiam ejus in uxorem recepisset, si idololatra fuisset; "Cujus gregem duxit ad interiora deserti, (nempe Sin) " & venit ad Horeb Montem " Deiⁱ." Qui mons inter duos finus ferè medius, vel potius ad Elaniticum vergens, in tabulâ Bonfrerii ponitur. Hi Midianitæ quietam & pastoritiam vitam ut antiquorum plurimi affectaverunt; unde forsan Jethroni cognomen Raguel^k, i. e. "Pastor Dei." Qui Mosen convenit cum uxore & filiis ad Montem Sinai in patriâ suâ: Moses enim vix pavisset gregem focer in agro alieno. Altera regio & civitas Midian superior erat, ad orientem Edomi Sehonis & Moabitarum! Urbs ponitur juxta fl. Arnon, Longitudine 66. 30. Lat. 31. 55. Regionis hujus fuerunt quinque illi reges Midian^l, Evi, Rekem, Zur, Hur, & Reba. Nomen hoc & supremum *Ἀυτοκρατοριών* dignitatem videntur post stragem & mortem Sehonis assumpsisse; nam in Joshua^m vocantur tantum principes Midian, duces Sehon, habitatores terræ. Isti Midianitæ semper fidi inimici Israelis; primò enim invenimus Balak Moabi regem contra Israelitas majores Midian consulentemⁿ, deinde hi majores natu Midian unâ cum senioribus Moab perrexerunt ad conducendum Balaam contra Israel^o, qui docebat Balak mittere scandalum contra filios Israel, idolothyta edere & fornicari^p. Quin & fœminas suas easque nobiles Cozbi & alias Midianitæ illis prostituebant^q; & inter illos inventus & occisus est Balaam die vindictæ Domini^r; cum pecora eorum Israelitæ ceperunt, oves, boves, asinos (sed nullos equos, aut quod magis mirum est camelos^s) & tam urbes, quàm viculos & castella speciosa flammâ consumpserunt^t. Neque tamen his malis admoniti, vix ullam conjurationem gentium finitimarum contra Israelitas legimus, cujus hi idololatæ Midianitæ participes non fuerunt. Imò non raro principes belli deprædationis & oppressionis illos videmus. Ita in diebus Gedeon, cum tradidit Deus Israelitas in manum Midian, cum ascendebat Midian & Amalek & cæteri orientalium nationum (Bene-Kedem) & universi greges

^d Vide in Joktane.

^e 1 Paralip. xx. 6. Num. xiii. 33. 2 Sam. xxi. 20. *מדין* Gr. *Ἀνὴρ Μαδών*.

^f Ita Psal. lxxx. 6. Posuisti nos in contentionem; Madon.

^g Ita Græci sæpius *Μαδιὰμ* licet Patronymic. *Μαδιανίτης*, & *Μαδιανίταις*. Medan & Medianitæ nunquam nominantur nisi Gen. xxv. 2. & xxxvii. 36.

^h Longit. 65. 30. Latit. 29. 15.

ⁱ Exod. iii. 1. Vid. Descriptionem Horeb & Sinai.

^k Exod. ii. 18.

^l Num. xxxi. 8. Vid. Dissert. de his quinque regibus.

^m xiii. 21.

ⁿ Num. xxii. 4.

^o Num.

xxii. 7.

^p Apoc. ii. 14.

^q Num. xxv. ult. & xxxi. 16.

^r Ibid. *י* 8.

^s Sed memorantur

Judic. vi. 5. & vii. 12. viii. 26, &c.

^t Num. xxxi. 10.

eorum cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum & camelorum, quamvis tutius domi permansissent; nam duo principes Midian, Oreb & Zeb, & duo reges Zeba & Salmana cum universo eorum exercitu 135000 bellatorum interfecti ceciderunt. Ad quam memorabilem stragem prophetæ sequentes sæpe referunt, ut Esai ix. 4. "Sceptrum oppressoris ejus confregisti sicut in die Midian." Et disertius, Cap. x. 26. "Flagellum juxta eadem Midian in Petrà Oreb," ut ante eum Psaltes, Psal. lxxxiii. 9, 10. Ubi postquam generalem & maximam conjurationem inimicorum Israel commemoravit, "Edom & Ismaelita, Moab & Hagaræni," &c. Midianitis, ut infra inter Ishmaelitas comprehensis, qui & in Siseræ exercitu militabant, ut etiam Amalekita^w, licet in historiâ Cap. iv. non recensiti, ut patet e γ 9. superioris Psal. "Fac illis sicut Madian & Siseræ," in seq. γ 11. describit stragem Midianitarum per Gedeonem, "Pone nobiles eorum sicut Zeba & Zalmunna." Midianitæ hi tempore Balaki Moabitis videntur fuisse subditi vel foederati, ut antea forsan sub jugo Edomi, cum Hadad quartus eorum rex percussit Midian in campo Moab^x. Pars quoque eorum tempore Joabi & regis Davidis vel Edomo subdita fuit, vel cum illo foederata, quod ex historiâ Hadadi pueri^y & servorum patris ejus colligimus. "Qui cum surrexissent e Midian venerunt in Pharan (vix solitudinem, sed urbem, quia sequitur) tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum." Nonnulli existimant hanc Midian, unde Hadad vel Adad surrexit, urbem regiam Idumæorum fuisse, eam nempe Jethronis ad Mare Rubrum, usquequo eorum imperium extendebatur: Nec improbabile est, quia juxta Pharan in viâ ad Ægyptum regio ejus sita fuit. Gen. xxxvii. 28, &c. ni fallor Midianitæ hi primo occurrunt: Ter vocantur Ishmaelita, γ 25, 26, 28. & postea Midianitæ & Medanitæ, γ 25. & ult. "Viderunt Ismaelitas viatores^z qui venientes de Galaad, portantes aromata, opobalsamum, & stacten (seu myrrham) in Ægyptum." γ 27. "Dixerunt Josephi fratres, melius est, ut venundetur Ismaelitis," &c. γ 28. "Prætereuntibus Midianitis negotiatoribus, vendiderunt eum Ismaelitis, qui duxerunt eum in Ægyptum." γ ult. "Medanitæ, Μαδιηναῖοι, vendiderunt in Ægyptum Josephum Potiphari." Unde

sequi videtur Ishmaelitas Midianitas & Medanitas eosdem hic significare; sed opponitur quod Ishmaelita & Midianita sunt planè diversæ gentes, una ab Hagare, altera a Keturâ; facilis est solutio. Ishmaelis filii primi & nominatissimi mercatores & negotiatores fuerunt; quorum cognati & in Ægypto Σύμβολοι, & per totum desertum, vel super Gileatidem dispersi degebant. Inde principes fuerunt & duces Caravanni, qui sub eorum nomine militabat, licet aliæ gentes unâ proficiscentur; ut Judæi aliquando & Christiani cum Maurorum seu Turcarum Caravannis hodiernis. Ita hos Midianitas & sanguine, & situ, & foedere, & more vivendi, cum Ishmaelitis conjunctos, par est credere ab illis nomen mutuatos, sicut aliquando iis, ut supra, dedisse. Quod insuper nonnihil lucis accipiat è versionibus & paraphrasibus hujus loci, ubi pro Ismaelitis, Onkelos legit Arabes & Targ. Hierosol. Saracenos. Quibus addendum quod in testamento duodecim Patriarchorum, hi mercatores Ἰνδοκολπίται vocantur: Nescio unde, nisi quod ad Κόλπον Ἀραβικόν Rubrum Mare dictum degebant, per quem Sinum ad Indos navigandum; ut alibi si bene memini, Troglolpitas vocant ob rationem satis obviam, quia Sinus Troglodyticus hic dicitur cujus utrumque latus Troglodytæ incoluere^b. Hi Cushim & Cushita etiam vocantur, ut Zipporah Midianitis mulier כשרי dicta^c. Et propheta Habac. ponit Cush & Midian ut ἰσοδυάμα, vel saltem ut non procul a se invicem diffitos "Vidi tentoria Cushan in afflictione, & cortinæ terræ Midian tremuerunt."

Quintus est Ishbak vel Jishbak, Heb. Munst. Vat. Gen. Ἰεσβᾶκ. Paral. Σοβᾶκ. Alex. utrisque Ἰεσβᾶκ, sic Vulg. ut Tind. in Chron. sed in Gen. Jesbach. Cott. Gen. Ἰεσβᾶκ. Ald. Ἰεβᾶκ. Nos. hod. ut Heb. nomen videtur componi ex ישׁא vir ut in Ishbibenob, Ishtob, &c. & בקק seu בוק prædari, populari; & innuere virum strenuum qui inimicorum prædas abigeret: Quod inter Arabas haud malè audit. Ejusdem significationis ac Buz, Arami & Idumææ, quod præda vel castellum prædæ; & hunc Ishbak juxta regionem Aramæam Job aut Ishtob quærerem Fratri Shuacho ἐχόμενον, si eum putarem, ut nonnulli, ad aquilonem in Arabiâ Desertâ invenientum.

Sextus est Shuach. Ita Heb. Vat. Gen. Σωᾶ. Alex. & Cott. Σωυᾶ. ut Paralip. Comp. Σωᾶ. Paralip. Vat. Σωᾶ. Ald. &

^w Judic. vi. ad 6.

^x Judic. v. 14.

^y Gen. xxxvi. 35.

^z 1 Reg. ii. 18.

^a Vide in

Allusionibus.

^b Grab. Spicileg. in Test. Josephi.

^c Vid. Dissertat. de Arabibus Troglodytis.

^d Num. xii. 1. Propter mulierem Æthiopissam (Cushiten) quam acceperat, nam duxit mulierem Æthiopissam. Ubi Vulg. tantum propter uxorem ejus Æthiopissam, omnia reliqua (an bonâ fide) refecant. Vid. Dissert. de Cush.

Comp. Σέ. Vulg. utrinque Sue. Munst. utrinque Sua. sic Tind. utrinque. sed nos hod. Shuah. Patronymicum Job ii. 11. שׁוּאֵה Vat. ὁ Σαυχέων βασιλεύς, sed in Additamen. ad fin. Σακαίων, Alex. Ἀσκαίων, Vulg. Suhites. Vat. Cap. viii. 1. Σαυχίτης. Tind. ut Vulg. nos. hod. Shuhite. Vox videtur derivari a Shuach, inclinari, declinari; unde Shucha fovea: Et quid nisi troglodytas innuit in speluncis & foraminibus degentes? Ut Sukkiim^d unā cum Ægyptiis & Cushitis a verbo cognato originem sumunt. Nam שׁוּחַ & שׁוּחַ est tegere, velare; unde vertitur a LXX. Τρογλοδυται, ad quorum finum, vel non procul ab illo, cum aliis fratribus ante memoratis Shuach quærendus. Plurimi autem sunt loci ad orientem Arabiæ Petrææ, & in ipsā Fœlici, qui ab hoc nomine non abludunt. Portus Suez ad finem ferè linguæ Sinūs Hieropolitani Rubri Maris, juxta quem Israelitæ putantur transiisse, nimis ad occidentem videtur esse; ut Plinii populi Suchalitæ ad Sinum Persicum, versus orientem. Oppidum Suche in illo etiam loco, juxta Aduliton Ægyptiorum maximum emporium Troglodytarum & Æthiopum. An hodie ut in Ludolfi chartâ Suagnem dictum videant eruditi; sed Socgusa Arabiæ Fœlicis, quæ in Sansoni ponitur infra Medinam, & non procul a Minæis, puto ab hoc Suacho nomen accepisse, & Bil-dadi postea metropolin fuisse^e.

7. Septimus est Sheba, Jokshanis filius, Abrahami nepos, fratris sui Dedanis comes individuus; nam ferè semper unā nominantur: Ut & alter par fratrum his cognomines ac eisdem elementis & punctis scripti Cushi & Rhegmæ filii^f. Nec facilè duco inter has familias distinguere; & sedes proprias figere. Sheba, Vat. Gen. Σαβα, sed Paralip. Σαβαί, inverso ordine Δαιδαν & Σαβαί. Ita Cant. Alex. & Cott. Gen. Σαβαν, sed Alex. Chron. Σαβα. Ita Vulg. utrinque Gen. Munst. & Tind. Seba. Sed Tind. Chron. ut Vulg. nos hod. utrinque Sheba.—De cujus etymo in Joktani Sheba, qui eodem modo scribitur: De sedibus infra.

Octavus, filius Jokshanis secundus Dedan. In Heb. eodem modo scribitur in Gen. & Paralip. sed in versionibus aliquantulum variatur. Vat. in Gen. legit Δεδαν, sic Ald. sed omnes Græci in Chron. Δαιδαν. Vulg. utrinque Dadan, sic Tind. in Chron. at in Gen. Dedan, ut hodierna nostra in utroque loco. Videtur ejusdem ferè esse significationis & originis ac Medan ejus avunculo; nisi mavis quòd a Dod

& Dan, s Dilectus judex; vel Di & Dan, sufficientia judicii deducatur. Sedes Shebæ & Dedan, sicut præfatum, sæpe conjunctas inveniemus. Ita Gen. x. 7. & xxv. 3. & 1 Chron. i. 32. Ezek. xxvii. 19, 22. & xxxviii. 13. Hic, crux geographorum & interpretum est distinguere inter utrumque par horum fratrum Sheba & Dedan, Cushitarum & Abrahamidum; sed Bocharti regula haud fallit^h. “De hoc Sheba (Cushitâ) agi puto, quoties “conjungitur cum Seba aut Rhegma aut “Dedan, aut alio de stirpe Cush; ut “Psal. lxxii. 10, 15. Ezek. xxvii. 20, 21, “22. & ubi Dedan, Seba, & Rhegma.” Et Ezek. xxxiii. 13. Sheba & Dedan, hi juxta Euphraten siti, nec procul a Mari Persico. Cognomines verò fratres Sheba & Dedan Abrahami & Keturæ filii alibi sunt quærendi. Quòd hi non longè ab Edomo habitabant, non paucis documentis probabiliter evinci possit, quæ in Dissertat. de Kedar antea adduximus; unum tantum hic afferemus. Isa xxi. post onus Idumææ, & Montis Seir, sequitur “Onus “Arabiæ, gloria & filii Kedarⁱ, turmæ “Dedanim^k.” Vat. ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδαν saltus ad vesperam^l, habitatores terræ austri Gr. ἐν χωρῇ Θαιμάν. Hic Dedan juxta Idumæam & austrum, nec procul ab eo habitasse fratrem Seba probabile est, licet forsitan magis versus orientem. Imò Dedan ipsius Idumææ esse patet ex Jerem. xlix. 8. (ubi Idumæa & Theman & Bosra sequuntur) “Descendite in voraginem (speluncas & specus in Idumæâ frequentes) “habitatores Dedan.” Neque prætereundum est, quòd in Gen. Alex. Cott. & Ald. in filiis Jokshan inter Sheba & Dedan addunt, & τὴν Θαιμάν; sed non ita legunt in Paralip. nec potuissent legere; quia ibi hoc modò efferunt Σαβα & Δαιδαν. Ubi Ald. δύο. Nescio unde hoc verbum in exemplari uno aut altero irrepperit, nisi quòd librarii observârunt Theman cum Dedan in prophetis sæpe conjunctum. Alterum etiam additamentum habent in eodem versu in utroque loco. Ubi Vat. tantum, οἱ δὲ Δαιδαν ἐγενοντο Παργηλ & Ναβδεήλ. Si Raguelem seu Jethronem Midianis principem infra inter filios Midianis inseruissent, probabilitate non caruisset; sed nescio unde inter Jokshanis filios ponunt; licet non infrequens nomen fuisse videtur inter posteros Abrahami, & Esavi filius Jobabi proavus hoc etiam nomine vocatur^m. Ναβδεήλ autem pro Abdeel legunt LXX. inter Ismaelis filiosⁿ. Genuini verò filii Dedanis in Heb.

^d 2 Chron. xii. 3.

Cush & posteris ejus.

ⁱ Vid. Dissertat. de Kedar.

^l Gen. xxxvi. 4.

^e Vid. Dissert. de Patriâ trium Jobi amicorum.

^h Legunt Isai. xxi. 13. A & E pro Δαιδαν, Δαδανίμ.

^k Quære, An Ptol. Adada in Arabiâ sit hujus Dedani sedes? ut Arakema pro Rekeni?

^m Gen. xxv. 18.

ⁿ Gen. xxv. 13.

^f Gen. x. 7. Vid. Dissert. de

^h B. P. in Gen. x. 7.

numerati sunt tres tantum, Assurim, Letushim, Leummim: Singularia puto omnia, licet plurali terminatione, ut Muppim, Huppim, &c. insigniuntur.

Nonus ergo in posteris Abrahami & Dedanis primogenitus est Assurim dictus, iisdem elementis ac populus Assur, voce singulari, & sensu plurali, ut hic e contra: Nam nullibi adhuc legi Assurim pro gente magnâ Assyriorum, sed Assur tantum ex nomine patris eorum, qui Nini conditor. Hic Dedanis filius Assurim Chald. vertit in Castris, an pro Hatzurim? Vers. Sam. Ritorim. Syr. filii Daran Assudim R pro D & vice versa. Vat. Gen. *Ἀσσυρίμ*. Sed Paralip. sicut in Heb. cum duabus seq. licet legit ibi Alex. ex hoc loco mutuatum, & Vulg. qui utrinque Assurim. Ita Tind. Gen. hodie Ashuri in Chr. utrisque ut Heb. an nomen deducitur a Shur principatum egit? nisi mavis cum Onk. supra citato sentire; & tum forsan sedes inter Haforim vel Chatzorim quærendæ.

Decimus, ex Abrahami per Keturam posteris & secundus Dedanis filiis hic vocatur Heb. Letushim. Vat. *Λατυσίμ*. Sic Alex. Chron. Vulg. Gen. Latufim. Chr. Latuffim. Sam. Amshamim, Syr. Lotfim. N. Tind. Letufim; hod. Letushim. Chr. vertit in tabernaculis; an quod illa extensa alarum speciem præbent; cum Tush est volare? Scenitas verò fuisse non est vero abfimile, cum inter Bene-Kedem vixerint, vel a pedum celeritate vel a prædatione vel vagatione ita dicti.

Undecimus est Leummim. Heb. ubi satis habemus de nomine sed de sedibus parum. Syri vertunt Omim. Vat. *Λαυμείμ* (an hinc *Λάω* & *Λέως* Atheniensium?) Alii *Λοομείμ*. Sic Gen. sed Laomim Chron. nos 2. ut Heb. vox sæpè occurrit in Psalmis nec de originatione ejus dubium admittit. Nam *למ* & *למ* ut Bad & Le-bad, At & Le-at & in multis aliis idem sonat, i. e. natio, populus; & ab *למ* mater, originem ducit; quasi dicas Mother-Land, ut patria a pater. Utramque formam Hebræi retinent, & aliquando scribunt Ummoth, ut Num. xxv. 15. in historiâ Cozbi, cujus pater Zur caput gentium, & pater Domus seu Patriarcha in Midian, ubi loco gentium Græci retinent purum putum Hebraicum verbum, ut in centum aliis, videlicet Ommoth (ita bis efferunt) *ἀρχοντες ἐθνὸς Ουμμάθ* & addunt *Ὀμμάθ πατρίδας ἐστὶ τὴν Μαδιάμ*. An hi Ommæi cum cognatis suis Midianitis conjuncti, atque illis subditi hic

memorantur? si ita sit, eorum sedes inter istos septentrionaliores Midianitas ad Orientem Moabi & Idumææ sunt quærendæ; nec opus est ut cum Chaldæo propter eos insulas gentium perscrutemur. Ita enim efferunt Leummim, in insulis, an quod legerunt *למ* pro *למ*, an putarunt cognatæ fuisse significationis?

8. Proximi duo sunt filii Midianis, quorum natu prior sed duodecimus in Keturæ lineâ est Ephah Heb. *עִפָּה* Vers. Sam. Inah, Ar. Iphah, Syr. Ephah. Vat. utrinque *Γεφὰρ* addendo R ad finem ex fraterno nomine & y per Γ ut sæpe effendo, licet in fratre omnino negligunt & abjiciunt. Cott. in Gen. *Γαφὰρ*, sic Alex. sed Ald. ut Vat. Comp. Chron. Bos *Γεφά*. Nos utrinque Ephah, ut Heb. atque ita Tind. in Paralip. Derivatio nominis est satis obvia *עִפָּה* sitibundus, ita enim eadem vox sed appellativè sumitur, Psal. cxliii. 6. Neque improbabile est in vastâ solitudine Kedemoth illos habitasse: certè autem juxta alios Madianitas ex Isai. lx. 6. "Inundatio Camelorum operiant te, Dromedarii Midian & Ephah, omnes de Sheba venient? (an ex omni Shebâ, quia multi fuerint?) ubi sequuntur Kedar & Nebaioth, de quibus supra inter filios Ismaelis.

Decimus tertius, & Midianis secundus est Ephher, Heb. *עֶפֶר* Ar. Ifar. Syr. Isopher, Vat. Gen. *Ἀφείρ*, sed Chron. *Ὀφείρ*, Comp. Chron. retinent y. Nam *Γοφείρ* eisdem elementis in Heb. Manassis filius, 1 Chron. v. 24, sed non ita prior filius Zelopheadi pater, Num. xxvii. 1. Cujus nomen effertur per *ת* Vulg. & Manassis & Midianis filius, in Chron. est Ephher, sed posterior in Gen. Opher. Tind. in omnibus tribus locis Ephher, ut Heb. ita & hod. licet in nonnullis impressionibus in 1 Chron. Ephar perperam legimus. *עֶפֶר* idem significat quod ipsi sumus, nempe pulverem, forsan in sitibundo & pulverulento solo, juxta fratrem situs fuerit, vix autem jurare audeo in Josephi verba, qui patrem Afrorum illum putat, qui Joktani potius Ophiro, ut illis proximiori, nomen debere videantur.

Decimus quartus, e Keturâ & tertius Midianis filius est Chanoch; ita enim Hebraicè scribitur, ac idem nomen puto esse, ac Chanochi "prophetæ septimi ab Adamo: Quod dedicatio vel instructio sonat, nomen boni ominis. Nam prior Enochus, ut par est credere, Deo se prius dedicavit, ac deinde alios instruxit atque imbuat in timore Domini. Vat. semper scribitur *Ἐνώχ*.

^o Vid. Dissert. de iis.

^q Buxtorf.

^r Idem nostrum Emme, ni fallor, & Em-Dike, i. e. Mother-Dike.

^s *בְּאֶרֶץ עִפָּה* in terrâ desertâ & siticulâ, cum David

filii primogeniti Reuben, Gen. xli. 9.

^p Psal. xi. 1. cxlviii. 11. cxlix. 7.

^q Sed Isai. lx. 6.

^r Ut &

^s sed ubique appellativè.

^t Ut &

Vulg. Henoch, sic Tind. Chron. sed Gen. Hanoch. Nos ubique Enoch, sed de sede ejus non liquet.

De duobus ultimis Abrahami posteris à Keturâ, & Midianis filiis, nihil habemus præter nomina, sed illa bona, & sibi invicem cognata. Quorum prior, sed Decimus quintus in Keturæ linea est Abidah, Heb. אַבִּידָה Vat. Gen. 'Αβιδά, Chron. 'Αβιδά, Cott. Gen. 'Αβιδά, Vulg. utrinque Abida. Sic Tind. & hod. Chron. sed posterior in Gen. Abidah. Quò significari videtur "Pater Scientiæ." De sedibus ejus ne γὲν quidem invenio; nisi Eboda urbs juxta Montem Sinai, reliquias ejus nominis servare videretur. Sed miror RR. in suam familiam illum non adoptasse; quali honore Ismaelem, ni fallor, dignati sunt.

Decimus sextus & ultimus est Eldaah, Heb. אֶלְדָּאָה sed Vat. Gen. 'Ελδαγά. Cott. 'Επαμά, Comp. 'Παγά. Sed Chron. Vat. 'Ελδαδά, Alex. Cant. Comp. 'Ελδαά. Ald. 'Ελδαάδ. ^w Vulg. Eldaa utrinque: Nos hod. Eldaah & Tind. Chron. sed Gen. Elda. Est vox composita ex אֵל & דָּעָה, i. e. "Dei Scientia," vel Deus Scientiæ, quo ipso nomine laudatur in Cantico Hannæ ^x. Nescio an tractus ullus manet hujus nominis in locis vel auctoribus, sacris vel profanis, nisi forsan in Eldimæis montibus; sed hi nimis remoti. Aliquid tamen lucis in genere ad omnium horum sedes explorandas sese offert ex γ' 5, 6. hujus Gen. xxv. Ubi post genealogiam Keturæorum sequitur "Dedit Abraham cuncta, quæ "possederat Isaac," ut Cap. xxiv. 36. Id est illum & hæredem ex asse reliquit; filiis autem concubinarum (non primæ uxoris) largitus est munera, vel pecuniam vel possessiones, ubi Grotii nota, "Quale "apud Germanos matrimonium impar "ad Morgan". Et separavit eos ab Isaac, "filio suo, dum adhuc ipse viveret (ne damno aut scandalo Isaacidis forent, ut Edomitæ Israelitis) "ad plagam orientalem." Nos melius & magis ad Heb. "Eastward "unto the East Country," ^z i. e. ultra Moabitas, Edomitas, Ismaelitas, &c. Et hæc de filiis Abrahami per Keturam, qui magnam partem Arabiæ Desertæ & Petrææ, & forte aliquam Fœlicis etiam possederunt. Et jam vidimus quomodo per Keturam, tertiam & numerosam prolem Abrahamo

Deus addidit, præter illam per Ismaelem, & per sanctum Isaaci semen, sicut iterum atque iterum promisit & per semet ipsum sanctissimè juravit. "Benedicam tibi, inquit, & multiplicabo semen tuum, sicut "stellas cœli, & velut arenam maris," & pulverem terræ ^b." Et quando nomen ejus mutavit honoris gratiâ, ut ferè fit in SS. ex Abram quod Pater excelsus in Abraham ab Abram & Hamon compositum. Ratio redditur in sequentibus, "Quia in patrem multarum gentium "constitui te." Heb. אֲנִי הָיוֹן נָתַתִּי, atque antea & post "Multiplicabo te vehementer nimis," &c. Quæ non excludunt naturale semen, licet ab Apostolo ^d, ut a prophetis ^e altiori sensu extenduntur ad eos, qui ex fide sunt filii fidelis Abrahami ^f. Cui propter fidem promissio illa magnifica facta ut hæres esset mundi, ut omnes fideles ejusdem promissionis sunt hæredes. Sed sensus mysticus supponit literalem; & fallor, an ambo includuntur in istis Gen. xvii. 5, 6. "Patrem multarum gentium feci te. Faciam te crescere vehementissimè, ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur." Ubi Grotii (qui benè noverit quid hic scripserit) nota memorabilis in ista verba "Reges ex te," ad hunc modum, Reges Hebræi, Idumæi, Saraceni, Africani, Hispani. (Qui mundi opes inter se dividunt, & aliquando omnes illi humilimè offerent, quocum Grotius concludit) Et Messias Rex Regum ^g, Dominus Dominantium, de quo haud vana vaticinantur ab ipsis Ethnicis, & ante & post ejus adventum expectata & celebrata. "Dominabitur ad terminos orbis terrarum, "coram illo procident Æthiopes, reges Tharsis & insularum ^h munera offerent. "Reges Sheba & Dedan dona adducent. "Dabitur illi de auro Arabiæ. Adorabunt eum omnes reges terræ. Omnes gentes servient ei. Quia liberabit pauperem, "parcet pauperi & inopi. Ex usuris & injuriâ redimet animas eorum. "Benedictus Dominus Deus Israel qui "facit mirabilia solus. Et benedictum "nomen majestatis ejus in æternum; & "replebitur majestate ejus omnis terra. "Amen! Amen!"

^w Ferè ut Vat. & nomen senioris Israelis cum Medad conjuncti, Num. xi. 26.

^y Terribile sanè verbum, quod absque Nomo-Lexico non possum enucleare.

hodie vocamus Sueciam, Daniam, &c. Vid. Dissert. de Bene-Kedem, ubi hic textus, & plures alii hujusmodi, plenius explicantur.

^a Gen. xxii. 17.

in loc. & Nehem. ix. 7.

^z Hucusque Grotius.

Messia Rege, propriè & præcipuè intelligunt.

^d Galat. iii. 7, 10.

^e An Bochart. Hispaniæ Tartessus?

^b xiii. 16.

^c Rom. iv. 11, 13.

^f Heb. vi. 17.

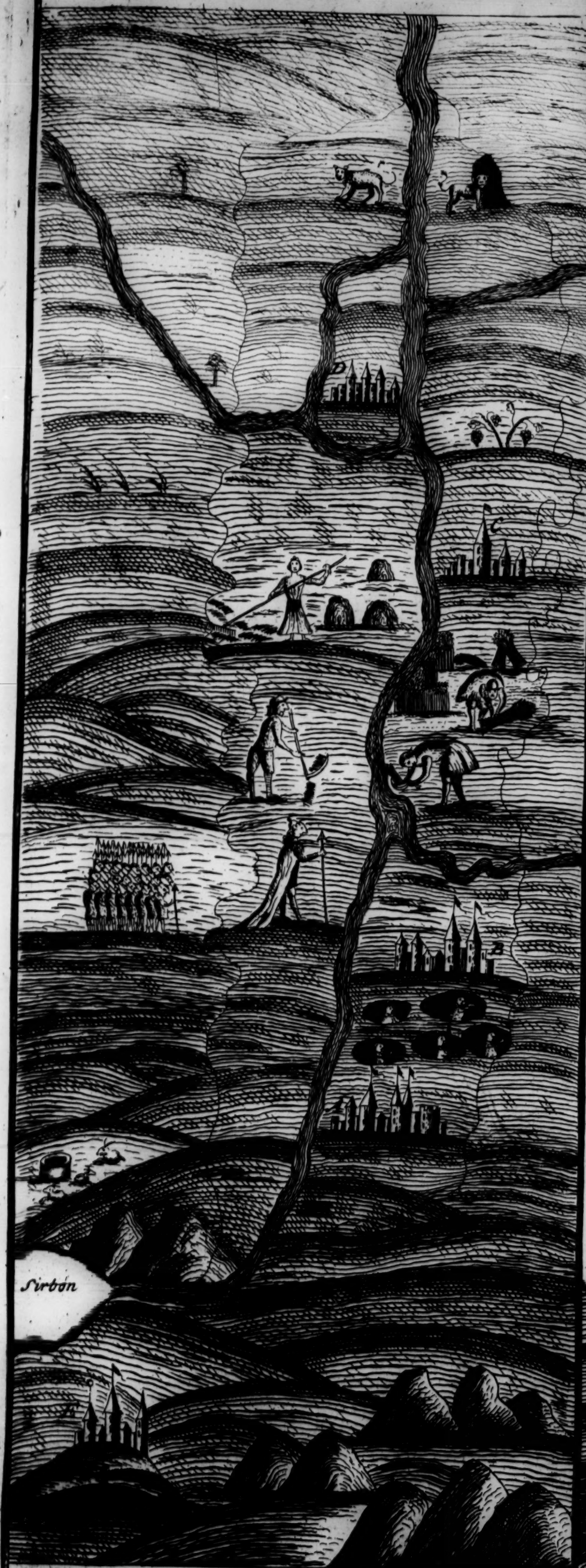
^g Psal. lxxii. Quem omnes ferè Judæi de

^x Sam. ii. 3. אֱלֹהֵינוּ יְהוָה

^z Ut nos septentrionales Angli

Vid. Gen. xvii. 2, 5, 6. Et Munf.

Prima Facies Pentapolews

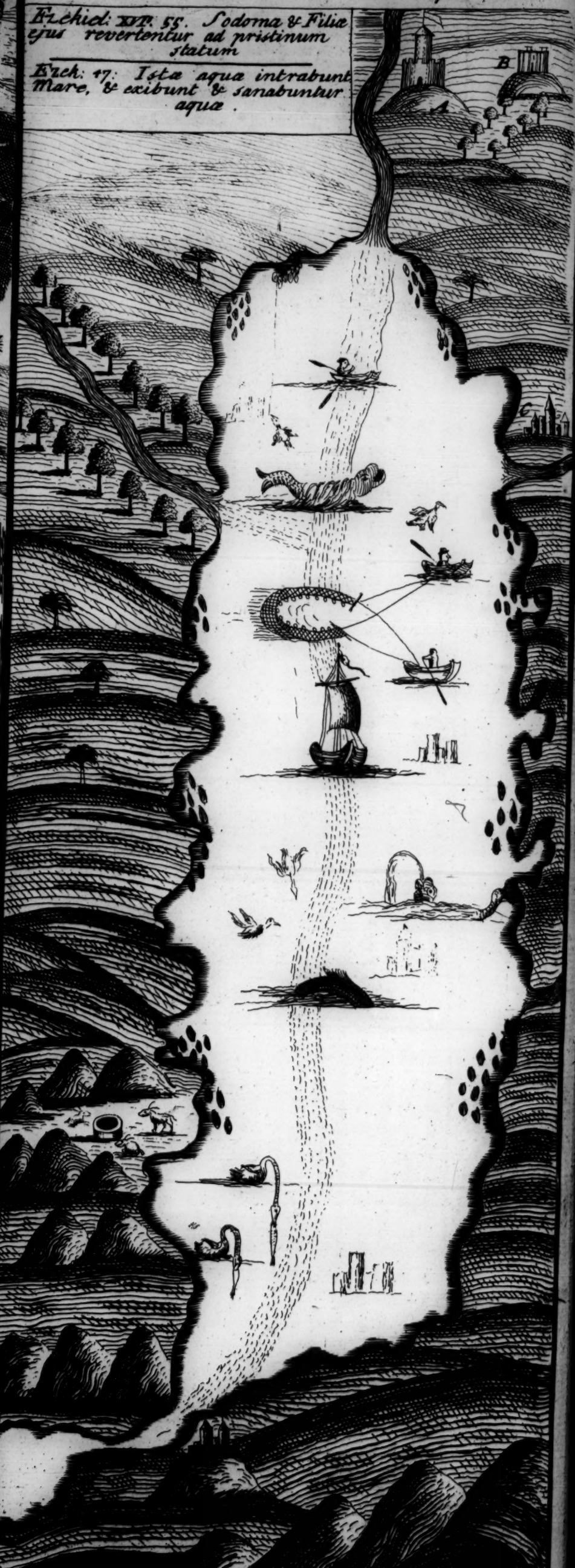
A Sodom B Gomorrha C Admah D Zeboim E Masbada

Secunda Facies Pentapolews

A Abrahamus B Hebron C Engaddi D Masbada E Zoar

Tertia Facies Pentapolews

A Macherus B Herodium Calirrhoe sive Lajza

DISSERTATIO XIII.

De triplici statu Pentapolews. 1. Nomina loci primusque status. Quinque civitates Primariæ. Engaddi, Calirrhoe. 2. Destructio Sodomæ, secundus status. Lacus Asphaltites, & Syrbonidis. 3. Status ultimus adhuc venturus.

P RIMUM nomen Pentapolews in S. S. multis ante sæculis quàm ab alio quopiam scriptore memoretur, est Planities Jordanis: Quod bis legimus Gen. xiii. 10, 11. οἱ LXX. vertunt "Τὴν περὶ τὴν Ἰορδάνην." Nec longè abludunt Vulg. "Regionem circa Jordanem;" quod explicatur γ' 12. "Lot moratus est in oppidis quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis." Secundum nomen legimus Cap. xiv. 3. "Convenerunt in vallem Siddim." Gr. ἡ Ἀλυσὴν (puto ex sequentibus Ch. & Ar.) "In prato agrorum," quod forsan vult & Aquilæ τὴν περὶ τὴν Ἰορδάνην. Theodot. τὴν ἄλυσιν. Ad quem etiam collimare videtur Vulg. cum "In vallem Sylvestrem" vertit. Nescio unde vox Siddim originem ducat. Juxta Ab. Ez. in Munster. a Sid, quod ibi Sid i. e. Calx parabatur, cui affinis est סיד Compes. Legimus in istâ regione in puteis lenti & bituminosi luti Sodomitas fugientes decidisse, ubi proculdubiò sicut validis compedibus tuti custodiebantur; sed iste locus ex illis quæ sequuntur satis explanatur, "In vallem Siddim quæ nunc est Mare Salis." Vulg. Quod ergo Tertium est nomen hujus loci, ubi Munsteri nota apposita. "Quia illo tempore quo reges bellum inierunt, Sodoma nondum fuit submersa, nec tunc fuit ibi illud Mare Salsum; sed tempore quo Moses hanc historiam scripsit, jamdiu vallis illa amœna & paradisi speciem præ se ferens in Mare Salsum fuit versa." Licet nullus dubito quin rupibus ac puteis salis ista regio semper abundaverit: Latiori etiam nomine ut opinor aliquando utebatur, ad Pentapolews orientem, sub Edomi ditione extensa; nam legimus 2 Sam. viii. 13. 1 Chron. xviii. 12, 13. "Perussit Abisai ex Edom in valle Salis decem & octo millia." Quartò sæpe etiam vocatur Mare sine distinctione, ut bis Ezek. xlvii. 8. Ezek. xxxix. 11. & 2 Chron. xx. 2. Quintò, Mare orientale, Joel ii. 20. ad distinguendum a Mari oc-

cidentalì seu Mediterraneo (quod etiam dicitur posterum seu novissimum) atque ita Ezek. xlvii. "A termino ad Mare Orientale." Sextò, Dicitur Mare Planities, quod exponitur Salsum Mare, Josh. iii. 16. Ibi Vulg. in Mare solitudinis quod nunc vocatur mortuum. Recte sanè Vulg. transtulerunt מֵן הַיָּם quod est Mare Solitudinis seu Planities, quia illi obversum; sed quod sequitur הַיָּם הַמֵּלֶךְ Mare Salsum paraphrastice potius, vel saltem exegetice per Mare Mortuum exponebant; quod aliis locis multo pressius per Mare Salsum aut Salsissimum exprimunt. Termini etiam Israel quos secundus Jeroboam restituit, memorantur 2 Reg. xv. 25. Ab introitu Emath usque ad מֵן הַיָּם הַמֵּלֶךְ Gr. τὴν θαλάσσης τὴν Ἀραβίαν. Vulg. Mare Solitudinis sicut a propheta Jonâ prædictum.

Medium inter sacros & profanos scriptores locum postulat Deutero-Canonicum illud Sap. x. 6. πῦρ καταβάσιον Πενταπόλεως. Ita Vat. & Alex. Licet alio verborum ordine Cellarius citet, nescio ex quo exemplari καταβάσιον πῦρ Πενταπόλεως. Neque rectè transfert Pentapolews ignis cœlo delapsus. Vulg. descendente igne in Pentapolin. Et hic puto vox Pentapolis de hâc regione primò occurrit. Secundum forsan nomen a sæcularibus prolatum est Asphaltites, & sæpe Asphaltites palus; ita Josepho, Plinio, &c. Ex Asphaltito, i. e. Bitumine quod in eo abundat nomine derivato. Tertium est, Mare mortuum Justino, Pausaniæ^k, Hieronymo, &c. Cujus nominis rationes ita Mandevillius noster assignat; quod non vivide currit, sed est quasi lacus; quod amara est ejus aqua & foetidum reddit odorem; quod propter ejus amaritudinem terra adjacens littori nil viride profert. Quod (prout dicitur) si cadet in eum bestia vel aliud quid vivens, vix poterit plenè mori five submergi in octo diebus: Mira sanè ratio cur Mare mortuum diceretur. Sed meliorem & veram, ut credo, subjungit.

^k Pausan. Cujus verba propter peculiarem ejus scribendi mortem (Tzetzi non abfimilem) hic adjicere haud pigebit. Eliac. I. C. 7. αὐτὸς οἶδα &c. Ipse novi (Cellar. vidi) Jordanem, qui Lacum Tyberidem dictum percurrens, deinde in alterum Lacum, cui Mare mortuum nomen est ingreditur & in eo consumitur.

Nec nutrit in se pisces aut quid simile. Neque unquam memini me legisse ullum horum verborum, nempe Pentapolin, Asphaltiten, aut Mare Mortuum in sacris scripturis, in fonte volo, quanquam ibi *φρέατα Ασφάλτης* lego Gen. xiv. 10. Notandum est insuper quod Arabes hunc lacum vocant Mare Mortuum parvum, distinguentes a Mari Glaciali, seu septentrionali oceano, de quo Philemon in Plin. Lib. IV. Cap. 13. Marimarufam a Cimbris vocari, hoc est Mortuum Mare. A Strabone invenio hunc lacum Sirbon nominatum; unde a Salmasio castigatur quod Asphaltitem cum Sirbonide confundat; verum haud satis justè. Primò, quòd hos lacus satis ab invicem distinguat; primum enim Lib. XVI. juxta Mosadam, alterum autem inter Gazam & montem Casium ponit. Secundò quòd utrumque lacum eodem nomine frui, nempe Sirbonis, haud est vero absimile; si quidem ejusdem sunt naturæ ac originis, æquè fœtidi æquè urentes; nomine communi ab Hebræo *חַר* quod est urere, derivato; & Asphaltitem Sorban ab incolis vocari, testem Franciscum Junium habemus. Decimo quarto sæculo huic loco nomen fluvius Dæmonum, seu flumen putre, si Mandevillio sit credendum. Alii viatores sæculi præteriti scribunt ab indigenis vocari Bahar Lout, quod existimo Loti Barathrum significat.

Hunc locum lætissimum fuisse miræque florentem satis patet ex Mosis verbis, Gen. xiii. 10. "Elevatis itaque Lot oculis ejus, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur, antequam subverterat dominus Sodomam & Gomorrhæ, sicut Paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor." Quòd satis amœna Ægyptus fuit, præsertim inferior, tot rivis seu ostiis Nili irrigata, nihil est quod dubitemus; ideoque regioni Sodomæorum appositè comparanda. Sed unde dicitur in textu, sicut Ægyptus venientibus in Segor seu Zoar, cum spatium adeò vastum totius ad minimum deserti inter hos duos terminos intercedat? Libenter ergo cum Syro legerem Saan, puto pro Soan seu Zoan, Ægypti oppido satis noto. Et sanè paulo differunt in Heb. unica scil. litera *צ* & *ז*. Sed cum omnia exemplaria Hebræa, duo Samaritana omnesque etiam versiones Gr. Arab. Vulg. &c. (ut Chaldaica Paraphrasis) cum Masorethis legant, non ausus sum Syri solius fide unam litteram mutare. Aliâ itaque evadendum est viâ, quod facilè fit concedendo Hyperbaton seu Hysteron Proteron in verbis; quod in stylo S. S. sæpius evenit, atque ita legendo, "Regionem Jordanis quæ venien-

tibus in Segor universa irrigabatur &c. sicut paradisus Domini & sicut Ægyptus." Neque aut versiones cum paraphrasibus aut scriptores profani inferiora his de locis sentire nos sinunt. Ex illis discimus tam arborum copiâ, quàm pratorum camporum & agrorum amœnitate hanc regionem esse variegatam. Unde totus hic tractus *חַר* sæpius dictus Deut. iv. 43. & Josh. xx. 8. Quam vocem ut proprium nomen loci *oi LXX.* aliquando retinent ut Deut. iii. 10. aliquando autem appellativè reddunt per *Πεδίον*, ut in Jos. aut *Πεδιὸν*, ut Deut. & alibi. Misor autem Hebræorum Magistri in Munsterio ad Gen. xiii. 11. locum germinibus & plantis decoratum; neque aliud nomina ipsa Sodomæ & Gomorrhæ, si non Zeboim præ se ferunt. Audi Tacitum, "Nec procul inde (ab Hierosolymis) Campi, quos ferunt olim uberes magnisque urbibus habitatos &c." Et sanè optimè fuisse irrigatos non est dubitandum; cum non solum Jordanes in illos rectà influxit; sed ab oriente fluvius Arnon, ac Zared & præterea Ashdath Pishah & Calirrhoe, ab occidente Kidron in hanc planitiem se exoneraverint.

Stephanus ait in Cellar. p. 351. "Sodoma metropolis erat decem urbium." Strabo, Lib. XVI. Plures adhuc assignat. "Ab indigenis prædicatur in hoc loco XIII. urbes, olim habitatas fuisse; quarum caput Sodoma." Nos certe tantum V. in Scripturâ legimus, disertè nominatas, quorum caput Sodomam fuisse par est credere; quia sæpe sola nominatur, ut Gen. xiii. 12. xviii. 16. & xix. 1, &c. Verisimile autem est, plures civitates aut saltem oppida, seu villas in hac planitie olim fuisse. Legimus enim quòd subvertit Deus civitates regionis illius. Gen. xix. 29. & Ezek. xvi. 46. "Sodomam & filias ejus." Nomen Metropoleus est *סדום* Sedom Gr. *Σόδομα* & V. & N. T. Unde Vulg. & aliis etiam linguis ita effertur; an a *סד* unde Sedima, arvum, ager sativus, *ו* in *ו* ut sæpe commutato sicut forsàn in Siddim. Quam vocem aut illius conjugatam (ut supra) inveniemus Deut. xxxii. 32. Gomorrhæ applicatam: Ita Padan-Aram dicitur Sede-Aram, Hof. xii. 13. De situ autem Sodomæ, Geographi plurimùm diffident. Alii enim & antiquorum plures in supremo seu septentrionali parte lacus ponunt; quos sequitur Bonfrerius in suis tabulis. Nec mirum quod Zoaram etiam illi vicinam ad littus ponant, contra Galgatam & Hierichuntem; imò & Engaddi & Nibsan, parum a Segore remotas; pariente uno errore, ut fit, multos: Sed a Cellar. (p. 351.) & aliis, satis superque demonstratum est, Zoaram fuisse

fuisse ad ultimum & australem lacus terminum; immo ultra terminos lacus. Eusebius enim & Hieronymus longitudinem hujus maris ita definiunt, ut sit inter Jerichuntem & Zoaram; atque ita Josephus, qui Zoaram in Arabiâ statuit, ut Stephanus ipsam Sodomam in Arabiâ Petrae confiniis. Si vero Sodoma ad superiorem lacus partem sita fuit, & Zoara ad inferiorem, ut certò vidimus; longum satis cursum Lotus habuit a primâ Aurorâ ad ortum solis inter Sodomam & Zoaram; certè senî nimium utpote centum circiter milliarius; cum Lotum ipsum angelum (fœderis) ita obsecrantem audiamus Gen. xix. 20. "En est civitas illa vicina ad quam possum fugere." Per Zoaram igitur Sodomæ situ fixo ad secundam urbem accedimus, quæ est *זמרי* Gr. *Ζομόρρα*, *γ* in *ι* mutato; quæ aliis, & semel Munstero Aemorra, *γ* penitus omisso. Vox derivatur a *זר* manipulos colligo, unde *זר* manipulus. S. Hieron. Fœnum; à manipulis vel fœni vel segetis, qui in fœcundo hoc solo abunde crescentes & collecti fuerunt. De situ quoque non est difficile judicare, nam licet Bonfrerius & alii Sodomam & Gomorrhā totā fere lacus longitudine separent; multo probabilius est, ut Sodomam Segori, ita Gomorrhā Sodomæ vicinam, immo proximam fuisse; quia ita semper & in eodem ordine recensitam in S. S. inveniemus; post Sodomam nempe Gomorrhā, Adamam, Zeboim, Gen. x. 19. xiv. 2, 8. & Hof. xi. 8. Vid. Cellar. Judæam, p. 351. Tertia est *אדמא* Gr. & Vulg. *Αδαμα*, ab *אד* rubere, puto a solo minio infecto, ut juxta Adonidem¹ fl. Nec dubium est quin locus Adummim ex eadem sit origine; huic etiam urbs Adam in Moabide juxta Jordanem est ferè Homonyma. Forsan hæc Adama urbs Pentapoleas, atque inter Gomorrhā & Zeboim sita ad latus Moabiticum inclinabat, ut Zeboim ad oppositum; atque eodem rubro solo Moabitis gaudebat. Nec satis patet utri harum civitatum, ei scilicet in Pentapoli, vel ei ad Jordanem sitæ propheta alludat Esai. xv. ult. "Afferam Leones super illum, qui evasit è Moab, & super reliquum Adamæ;" ubi LXX. habent *τὸ καὶ ἀλοῖπον Ἀδαμὰ*; & sic Heb. Porro in eodem textu legimus, "Aquæ Dimon repletæ sunt sanguine." Ubi est Paranomasia, ut multæ aliæ in hoc capite, inter Dimon & Dam; Dimon enim sanguineus & Dam sanguis: Et forsan dupliciter sanguineo colore, tum temporis inficiebantur; tam a soli naturâ quam a cruore cæcorum Moabitarum.

Itaque quum legimus 2 Reg. iii. 20, &c. "Aquæ miraculosæ ad prophetæ preces veniebant per viam Edom & repleta est terra aquis, inter confinia Edomi & Moabi, & orto jam Sole ex adverso aquarum viderunt Moabitæ aquas rubras quasi sanguinem *כַּדְמִים אֲדָמִים* & dixerunt sanguis est, &c." quod non tantum soli ex orienti hoc debitum, sed forsan & naturæ terræ his in locis rubricatæ. Quarta Urbs Tzeboim, Græcis mitiori sono *Σεβωίμ*; & sic Vulg. an a *צב* intumescere; quia in insulâ ubi hæc urbs inter-amnis fuit condita Jordanis fluctus in lacum irruentes se contriverunt, eoque intumuerunt? An a *צב* gloria, decor, res dilecta, & grata, charissima, jucundissima? Quod a situ & naturâ horum locorum certè non abhorret. Cellario lubentes accedimus, qui Zeboim ponit ad septentrionem, nec procul a Jordanis ostiis. Quod non tantum ab ordine civitatum; sed ab aliis locis S. S. inter se collatis, probabile redditur, viz. Nehem. xi. 32. "Filii autem Benjamin manserunt in Seboim," forsan in valle ita dicta 1 Sam. xiii. 18. confer cum Josh. xviii. 19, 20. "Exitus termini tribus Judæ, contra linguam Maris Salfissimi, ab Aquilone in fine Jordanis;" ubi sequitur, "Hæc est possessio filiorum Benjamin," quæ certè cum Juda vel confusa, vel illi adjuncta fuit, & Beth-haglah, vallis Casis, Betharaba, & Samaraim qui Benjaminis tribui ascribuntur, inter Jerichuntem & Jordanem positæ sunt, immo juxta Jordanem & ejus casum in lacum Sodomæ. Quinta & ultima Pentapoleas urbs est *עַרְוִי* LXX. *Σηγύρι*. Nec dissentit Vulg. a sæcularibus verò Zoara appellata. Cujus vocis etymologiam infallibilem habemus Gen. xix. 20, 22. *עַרְוִי* Nunquid non parva est? *עַרְוִי* enim parva (ut *עַרְוִי* in celebri isto loco Mich. v. nobis *י* 2.) quæ ratio nominis datur *י* 20. "Idcirco vocatum est nomen illius Segor." Immo nomen istud etiam cum appendiculo Mizar multis postea sæculis duravit, colliculo cuidam ut videtur communicatum; supra quem vel Zoar condita, vel juxta illum de quo Psaltes, Psal. xlii. 6. "Memor ero tui de terrâ Jordanis (*πέραν τῆς Ἰορδάνης*, feu *Περαία*)" & Hermonijm a colle *עַרְוִי*, ad quem locum Hammondi nostri nota tanto viro non indigna. "Forte Mizar est mons ista prope Zoaram quam urbem Lot Mizar appellavit. Ita per Mizar & Hermon statuuntur duo termini profectionis Davidicæ complectentes longitudinem totius terræ trans-Jordanicæ" Hæc de fugâ etiam ab Ab-

¹ Vid. Maundrelli Itiner.

solomo filio interpretatus est; sed montem hunc Mitzar centum forsan Mill. ab Hierosolymis distantem, in illâ profectione vix appulit vel vidit. Nam Jordanem ipsum cum suis transivit, ut videtur, ex campestribus deserti, juxta Betharabam; sed potius ad exilium ejus a Saulo sunt referenda, cum in Moabitide ex Oriente in Adullam, Engaddi, Deserto Paran &c. ex occidente eum egit; & perquam probabile est, totum hunc lacum circuisse: Quem forsan describit, & totum Jordanis tractum in istis verbis sequentibus, "Abyssum vocat (an Abyssum Cinne-reth, & Jabok, Asphaltiten) "in voce "cataractarum tuarum." Quid si Jordanis, Arnonis, Zaredi in lacum Sodomæ? Immo Zoar vel in Moabitide esse vel in ejus confiniis (qui cum Edomo confusi aut conjuncti fuerunt) sæpius legimus. Sic Esaiæ xv. 5. "Fugitivi Moab usque ad "Segor." Atque iterum Jer. xlviii. 34. "Dederunt vocem suam a Segor, usque "ad Horonaim;" de quibus locis plura infra videamus. Cavendum est interim ne Mishor Planitiem, de quâ antea in Pentapoleas nominibus cum hâc Mitzar seu Mitzoar confundamus; prima enim tota campestris harum regionum comprehendit, Algautæ forsan olim æqualis. Secunda autem collem unum aut oppidum. Altero etiam nomine, eoque antiquiori Segor gaudet, prius enim Bela seu Bala dicta fuit Gen. xiv. 2. & ob causam supradictam nomen commutavit. Sunt autem qui primum istud nomen vel retinuisse vel aliquando recuperasse putant. Hieronymus enim & Bonfrerius eandem ac Salissam seu Baal-Salissam ex Balâ-Salissâ esse existimant. Forsan & alibi hoc ferè nomine, sed aliquâ additione Zoaram appellatam inveniemus, Eglah nempe Shelishijah: Nam de Zoarâ dici videtur in Esaiâ & Jeremiâ, ubi supra. Unde nova sunt argumenta hunc locum fuisse ad meridiem Pentapoleas; quod Horonaim, Dimon, Nimrim &c. non longè ab illâ positæ sint. Neque aliquid ponderis habet, quod ultima harum civitatum & post Zebaim memoratur, quia gradus non ordo hic exprimitur, & quod minima urbs Pentapoleas fuerit, ultimum locum obtinet. Neque prætereundum est, quod hic locus adeo celebris & dilectus fuit Edomitis, ut idem nomen & urbi & insulæ, forsan & toti etiam regioni, in tertiâ & ultimâ Esavi expeditione ad Sinum Persicum, de quâ in ejus historiâ, imposuerint. Nempe & Sohar insula est & Seger Regio in Arab. Fœlici, ut in tabulis est videre. Aliæ civitates etiam olim fuerunt

in hâc Planitie licet minores, oppida, vici, pagi, (Hebræis filia) licet jam ignotæ; quæ proculdubio unâ cum matribus perierunt, & "tanquam civitates quas "destruxerit inimicus (Psal. ix. 6.) memoria earum periit cum ipsis."

Pentapoli ipsâ descriptâ, utrumque latus ejus jam lustremus; ubi ad occidentem, & australem maris linguam^m Kenitas, dein Essenos, Carmelum Nabalis, Engaddi, Ziph, Mamre inveniemus. Carmelus versus septentrionem occurrit, & in solitudine Maon fuit, cui nomen, seu vice versâ, civitas ejusdem nominis dedit: Nam Maon & Carmel legimus inter Judæ civitates, Jos. xv. 55. Cujus solitudo vel pars ejus Deserti Paran, vel illi conjuncta; inde enim David nuntios misit ad Nabalem, 1 Sam. xxv. 1, 2, 14. Juxta hæc loca, oppidum Engadda, Engaddi, seu Engedi (ita enim diversimodo scribitur) reponendum esse censemus. Nomen significat Hædorum seu Caprorum fontem; puto quia hæc animalia a rupibus vicinis (quo aliquando David se recipiebat) ad hunc fontem, vel pabuli vel potûs gratiâ frequenter veniebant. Utcunque hoc sit, antiquissima certè civitas ad hunc locum condita fuit. 2 Sam. xxiv. 1. ad y 3. "Desertum Engedi in summitate Petrarum;" Vulg. super abruptissimas petras, quæ solis Ibicibus perviæ sunt." LXX. Vat. ἐπὶ πρὸς ὄρειν Σαδδαίμ. Alex. Ἀεταμέν. Nescio unde nisi ad vicinos agros Sodomæ, aut fontes aquarum in his nominibus alluserunt. Nam ibi Chedorlaomer invenit Amorrhæos malo suo habitantes, licet alio nomine vocetur, nempe Hazezon-Tamar, Gen. xiv. 7. Ubi Arab. in densitate Palmarum, sed Ver. Sam. in valle Cadi, Syr. fonte Gad, sed Chald. Engaddi; certique sumus eodem loco fuisse duo nomina, ex 2 Paralip. xx. 2. "Hazazon Thamar, quæ est "Engadi." Alii hanc urbem ut vidimus a septentrione ponunt. "Sed extra controversiam est ad australem partem lacus fuisse; quia postquam Chedorlaomer cum exercitu suo venit ad Cades, & percusserunt regionem Amalekitarum, cum his junctus est Amorrhæus, qui habitatus est in Hazezon Tamar." Ita enim nonnullæ tabulæ, quæ, ait Cellarius, Chorographi Byzantii auctoritate defendi possint Ἐγγαδα, &c. "Engada "magnus vicus est Arabiæ Sodomis vicinus." Quæ etiam Salmas. ex Stephano laudat. p. 615. Locus certè amœnissimus fuit Palmetis, Vineis, Balsamo, & forsan aliis odoriferis fructibus decoratus. Palmetis abundasse ex ipso nomine patet, nam

^m De Kenitis & Essenis seorsim est agendum.

Thamar Palmam sonat, & per Chazezon & Chazar intelligunt auctores vel habitacula vel tabernacula, sub arboribus vel juxta eas voluptatis causâ erectâ, forsan antequam ulla civitas ibi condita. Plinius atque ejus simia Solinus eam describunt, "inclytis nemoribus lucisque Palmarum eminentissimis ornatam." De vineis autem ejus & odoriferis fructibus testem habemus spiritum sanctum, Cantic. i. 14. "Botrus Cypri, dilectus meus mihi, in vineis Engaddi." Ubi nonnulli pro Cypro vertunt camphoram, alii balsamum intelligunt. Certum est pretiosum hunc fruticem & guttam ibi olim inveniri. Mandevillius noster in Ægypto, C. 8. atque iterum C. 18. "Campi Engaddi in quibus ut supradictum est, eradicatæ fuerunt arbores balsami quæ modo sunt in agro Cair Ægypti. Et S. Hieronymus ei concinit. "Hodie vicus prægrandis Judæ Engaddi, juxta Mare Mortuum, unde & opobalsamum venit." Hi etiam loci *ῥωμαῖνες* seu paradisi ab autoribus appellati sunt. Unicum de Engaddâ adjiciemus textum, ex Ezek. xlvii. 10. "Et stabunt super aquas (seu torrentem) ab Engaddi usque ad Engallim"; quibus dubio procul duæ extremitates lacûs notantur; nam "Engallim seu Eneglaim, Vicus vel urbs erat in principio maris mortui, ubi Jarden in illum influit," ut Jun. & Grot. ex Hieron. forsan idem ac Gallim "in tribu Judæ seu Benjaminis juxta Laïsan." Quæ Juti. in Comment. ita explicat. "Piscatores totum illum tractum Asphaltitis lacûs colent."

Ad orientale latus Pentapoleos, Calirrhoe, forsan & fons & fluvijs & civitas. Antiquus sanè locus a Mose Lashah dictus Gen. x. 19. Nam ibi Onkelos *קלרה* i. e. Calirrhoen scripsisse, & interpretatum esse observant eruditi; licet in Polyglottis Anglicis videtur mihi per *ר* non per *ך* scribi, Kaldohi non Calirrhoi; quod si ita sit, ad latinum nomen hic respexit paraphrastes potius quàm ad Græcum, & calidas aquas designavit. De hoc loco ab eruditissimis scriptoribus innumeris penè modis variatur. Grotius enim ipsam ad occidentale latus ponit inter Jerusalem & Pentapolin. Nam ad locum istum Ezek. xlvii. 9, 12. De torrente illo salutifero, è sanctuario in lacum Sodomæ defluentem in suis commentariis hæc habet. "Mirum ni hæc aqua ea sit, quam Calirrhoen Plinius vocat, fontemque appellat medicæ salubritatis." Sed totum locum in Plinio Magnus ille vir vel non legit, vel non consideravit. Ita enim se habet Lib. 5. C. 16. "Prospicit enim (nempe Af-

phaltiten) ab oriente Arabiâ Nomadum; a meridie Macherus, secunda quondam Arx Judææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Calirrhoe; aquarum gloriam ipso nomine præferens." Si vero eodem Jordanis latere fuit Calirrhoe ac Macherus, ad orientem Jordanis sita fuerit necesse est; sed Solinus Grotium seduxit, ut ab ipso Plinius 1000 locis, vel non intelligitur, vel perperam exhibetur. Ita enim hæc Plin. Lib. 5. Cap. 17. & Sol. Cap. 35. "Calirrhoe Hierosolymis proxima calore medico probatissimus," &c. Ubi ferè tot menda quot verba. Minoris quidem momenti est, quod Modico pro Medico scripsit, majoris autem quod ex mentione Hierosolymarum in Plinio ante factâ, ansam errandi arripuit, & sibi finxit fontem illum proximum esse Hierosolymis. Quin & Marcianum Capellam in suas partes Grotius trahit. Secunda elatio (ita puto ab illo effertur Plinii secunda Arx, nempe Macherus) Judæis ab Hierosolymis, in quo latere est fons Calirrhoe, quæ cum verbis Solini coincidunt. Neque quem moretur, quod Macherus dicitur Arx Judææ, cum sit trans Jordanem; nam præterea quod Peræa tota in sequioribus sæculis Judææ potuit reputari, ut Judæa latè sumpta tempore Romanorum tota Palæstina censebatur, & hæc trans-Jordanica, circa partem lacûs septentrionalem, ad orientale latus in Herodis ditione esse reputabatur. Salmasius *πολυμαθής* in his rebus Solinum merito castigat, ut nunquam non cæspitantem. An verò ipse rectus semper consistat, videant Eruditi. Cum enim ista Plin. de Asphaltite laudavit Salm. p. 579. "Prospicit eum ab oriente Arabiâ Nomadum a meridie Macherus, &c. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Calirrhoë, &c. hæc addit "Eodem latere meridionali, scilicet Asphaltitis lacûs, fons ille Calirrhoë," ad quæ bene observat Cellarius, judicio ac acumine pollens ac Strabone inter antiquos non inferior, p. 407. "Macherus prospicit a Meridie, i. e. a Meridie subjacentem habet lacum Asphaltiten, quia ubi ille recepto Jordane incipit, Macherus in vicino situs est, ita ut lacum ab occasu nascentem habeat, a meridie ejus longitudinem," & postea, "Non enim Plinius de lacu dicit, sed de Macherunte, prospicere lacum a Meridie, a septentrione lacui esse oppositam." Præterea Josephus de Herode ita scribit, Lib. 17. Cap. 8. *ποταμὸν τὴν παραγὰς Ἰορδάνης*, &c. "Profectus trans Jordanem fl. Thermis seu aquis ca-

ⁿ Plin. Lib. V. Cap. 17. & Solin. Cap. 35.

“lidis juxta Calirrhoen se tradidit.” Plurimi existimant Lasam fuisse eandem quæ postea Calirrhoë; ita S. Hieron. ad Gen. x. 19. & addit, ubi aquæ calidæ prorumpentes in Mare Mortuum defluunt: Sed alibi variat, nam in locis Ebr. ita habet, “Lasa terminus Canaanæorum circa Zidonem,” forsan ille scripsit Sodomitem, ut hic Eusebius^o. Interea nonnulli eam statuunt eundem esse locum ac Lesem, Josh. xix. 47. aut Laish, Judic. xviii. 27. postea Dan a Danitis captam & restauratam; quia juxta hanc Judææ termini ad septentrionem. Certum est has tres voces diversimode scribi in Gen. יַשָּׁן in Josh. לַשָּׁן In Judic. לַשָּׁן præterea Lashah in Genesi, non ponitur Israelitarum terminus sed Canaanæorum, non versus Sidonem, sed a Sidone Gen. x. 19. “Factique sunt termini Canaan venientibus a Sidone Gerarum, usque Gazam donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim usque Lasa.” Hucusque enim termini Canaanæorum, Amorrhæorum scilicet, primò extendi potuerunt; sed non ultra quia ibi Moabitæ illos accipiebant: Neque forsan recentius ejus nomen Calirrhoë a veteri יַשָּׁן multum abhorrebat, יַשָּׁן enim est respicere, oblectare, & aliquando cum לַשָּׁן jungitur. Bochartus vero aliâ viâ incedit, atque Ptolemæi Lysam in Petræâ esse statuit; sed eodem argumento hæc opinio ac prior confutatur, nam quid hoc ad Chanaanæorum terminos?

2. Quomodo hic tractus amœnissimus ob innominabilem nequitiam, ex superbiâ, copiâ panis, & abundantia otii natam & enutritam, a cœlo tactus ac funditus deletus fuerit, & quantum mutatus ab illo priori ad hoc usque tempus maneat; & S. S. & melioris notæ auctores antiqui, & hodierni etiam viatores, abundè testantur. Gen. xix. 24, 25. “Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem a domino de cœlo: & subvertit civitates has, & omnem circa regionem universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.” Quàm deformis & horribilis vel a longinquo prospectus ejus ruinæ fuerit, ex istis discimus, x. 27, 28. “Abram autem consurgens mane ubi steterat prius coram domino, (ad vallem nempe Mambres circa viginti millia a lacu) intuitus est Sodom & Gomorrham & universam terram regionis illius, & vidit ascendentem fumum (seu ut Vulg. Favillam ignitam, scil. Fumo mixtam) “de terrâ quasi fornacis fumum.” Vindictam divinam hoc eos modo percussisse, ex sæcularibus, qui libros nostros

nunquam legerunt, abunde confirmatur. Tacitum, gravem auctorem, primò hic adducemus, qui scribit hos campos & civitates “Fulminum ictu arsisse & igne cœlesti flagrasse.” Quin & δειν sulphurem addunt alii, ita enim Strabo, ut nostri scriptores; quibus concinit Solinus, qui “de cœlo tactum hunc locum refert.” Ut vestigia hujus pænæ postea enarranda planè demonstrant, cui etiam in pluribus locis alludit Jobus, atque ejus amici, vid. Cap. xxviii. 25. P ut Moses, Deut. xxix. 22 “Plagas quibus eam afflixerit dominus sulphure, & salis ardore comburens.” Nec tantum cœlum supra commotum, cum ab illo Gehennam dominus pluit, (ut patres sæpè dicunt) sed terra etiam ex intimis visceribus concussa. Quem eventum destructionis Sodomæ Jobus videtur apertè respicere, Cap. xxviii. 9, 10, 11. & alibi. Quocum conveniunt auctores etiam sæculares; nam Strabo, Lib. 16. “Ab indigenis prædicatur has urbes terræ tremoribus, & ignis eruptione absorptas fuisse.” Quin & tertia etiam causa huic subversioni accessit, eaque forsan duplex; primò inundatio civitatum per Jordanem, quæ in terræ-motibus sæpè fit, ac deinde absorptio ejus, & earum in visceribus terræ quæ forsan respicit Jobus, Cap. xxviii. 11. “Profunda (alii a fletu) flumina cohibet,” quæ nec Strabo in loco supra dicto præterit, vel potius aliquid superaddit. “Terræ autem tremoribus & ignis, aquarumque calidarum & bituminosarum sulphureâ eruptione extitisse lacum; urbium alias absorptas,” &c. Mohammedanorum traditio satis lepida est de fl. Jordane, qui illis sanctus reputatur; nempe quod post casum ejus in Asphaltiten per subterraneos canales ad Meccam rursus redditur per intercapedinem plusquam quingentorum milliarium; purus tamen & potabilis æquè ac ante ejus lapsum; in honorem proculdubio sui prophetæ; quod probant ab eodem genere piscium (ut aiunt) in Jordane, & in Meccæ flumine reperto? Annon vero in ullo alio flumine?

Et hic hypothesis nostra de exitu, seu fine Jordanis fl. & ante Sodomæ destructionem, & post eam appositè est afferenda. Quærendum est ergo in quodnam mare iste fl. sese olim exoneravit? Cellarius eruditus & alii putant in Mare Arabicum, nobis probabilius videtur in Mediterraneum per Sirbonida se exonerâsse. Fatemur non multum distare spatium inter Asphaltiten & Mare Arabicum; & inter eum & Mediterraneum; licet propior sit in tabulis posteriori quam priori: Fatemur etiam,

^o Celar. p. 460.

^p Vid. in Allusionibus.

sicut multi & præalti montes in viâ ad Rubrum Mare intercedunt, ita ad Mare Occidentale, & æquâ facilitate Jordanes serpere potuit ad unum ac ad alterum. Plutarchus insuper scribit in vitâ Antonii, quod Ægyptii tradunt "Syrbonidem, Subterraneum esse canalem, per quem Typhon anhelat; quibus calculum suum adjicit revera esse eruptionem seu inundationem Rubri Maris." At si Syrbon e Rubro Mari venit, Jordanis casus vix potuit esse per eum in Mediterraneum. Nihilominus non desunt indicia majoris momenti, Jordanem decursum suum primò habuisse in Mediterraneum per Syrbonidem, (ut supra per Samachonitem & Cinnereth) post emersionem ejus ex lacu Sodomæ, si non in desertis fuerit penitus amissus. In chartis enim melioribus vel potius omnibus lingua lacus Asphaltitis meridionalis ad occidentem, & versus Syrbonidem rectâ inclinât, ut Syrbonidis eodem modo ad orientem, & versus septentrionem contra illum. Quod verò ad viam intermediam attinet, accuratè habemus descriptum a Strabone, in loco sæpius laudato, infra Engaddam, & juxta Massadam; & quod flumina fœtida & efferventia, reliquæ forsan Jordanis igniti per desertum abscissæ, ibi visuntur. Postremò ejusdem omnino naturæ sunt hi duo lacus, ut in Syrbonidis descriptione apparebit; aliaque argumenta in tertio statu Pentapoleos hanc in rem facientia occurrent. De fœtore hujus lacus concordant omnes; ita Strabo, "Flumina fœtore eminens edito." Proculdubio ejusdem odoris ac lacus ipse, cui originem debuerunt. Diod. Sicul. Lib. XIX. p. 733. de hoc lacu plurima differit, *Ἀυτὸ δὲ ὕδωρ καὶ ὑπερβολὴν δυσώδες, τόπου ἐμπυρῶν καὶ δυσώδης*. "Regio Asphaltiti proxima ignita & graveolens in causâ est ut valedudinaria sint accolarum corpora, & ad brevissimum tempus durent." Unde Plin. Lib. V. C. 17. "Ab occidentali litore Esseni fugitant usque qua noceant," i. e. aquæ fœtore suo; & ob hanc rationem verisimile est Abraham a planitie Mambres recessisse, statim post Sodomæ subversionem, & profectum inde in terram australem habitasse inter Cades & Sur, Gen. xx. 19. Nonnulli quibus paradoxa cordi, obnixè negant lacum esse falsum: Ita enim Salmasius bis terque & pro suo more addit, nihil verius, & argumentum qualequale addit. Aliud est Amarum, aliud Salsum. Rectè si nulli sales sint amari. Sed judicet lector annon accurato potius *Αυτόπιη* & Gustatori, quàm critico in museo suo dictanti, sit creden-

dum. Maundrellus enim nostras certos nos facit p. 84. "quod aquæ hujus lacus sint ad extremitatem falsæ," idque non longè a defluxu Jordanis in lacum. Aspectus luridus loci post ejus destructionem facillè patet ex ejus descriptione per Moysen, cum talia interminatus est apostata Israël, qualia Sodomitarum terra sustinebat. Deut. xxix. 22, &c. "Dicetque sequens generatio & filii qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longè venerint, videntes plagas terræ illius & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultra non feratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum subversionis Sodomæ & Gomorrhæ Adamæ & Seboim, quas evertit Dominus in irâ & furore suo." Ex quibus discimus: Primò, qualis facies hujus maledictæ terræ, post submersionem ejus. Secundò, ne miremur fertilitatem antiquam terræ sanctæ esse hodie adeò mutatam, cum tam disertè Deus incolis id prædixerit, si a lege suâ discederent.

Παργλίαν seu tractum Ripensem hujus lacus ex Diod. & aliis partim vidimus: Quod arbores nonnullæ licet malæ frugis ibi postea visæ, Moyses ipse videtur indicare Deut. xxxii. 32, 33. ubi de vineis & uvis infelicium istorum agrorum suo adhuc tempore superstibus; & de amaro & felleo earum sapore meminit; fructus etiam Sodomæ in Sap. Sol. x. 7. memorantur; vix tamen ut ibi semper crescentes & visendi, sed tantum *ἀτέλειον ὄρεος*, "Incertis temporibus fructus habentes arbores." Ut explicatius in allusionibus; & quidni etiam poma Sodomitica, olim ibi visenda quæ "Mandi tamen non poterint," cum ipsæ balsami arbores tractu temporis ex illis locis defecerint. Immo etsi viatores nuperi istiusmodi poma non videant, haud inde sequitur, nulla talia adhuc etiam superesse per totum istum tractum centum aut centum viginti mill. cum rarò ultra quàm decem aut duodecim mill. ultra Jordanis casum, ob feros homines & bestias ausi sint penetrare. Quæ observatio in multis sequentibus etiam valet. Interea Josephum vel ex propriâ vel ex aliorum *αὐτοψία* eadem referentem habemus, p. 1195. "Videre licet in fructibus cineres renascentes, qui specie & colore edulibus similes sunt; manibus autem decerpæ in favillam & cineres resolvuntur (Solin. ferè verba) quibus fides habetur ex testibus oculatis." Et hic quærendum est, quo sensu iste lacus, & dicitur & reputatur *Ἀορνῶς*, i. e. sine avibus. Certum est primò ex Tacito

& aliis, quod nec pisces nec aves palustres patitur; illi in eum recepti statim moriuntur, hæ autem vitant: Et licet spolia piscium in littus rejecta Maundrellius nostras & viderit & retulerit, fieri tamen potest, ut vel a Jordane fuerint illata, vel a primo Pentapoleus statu ibi permanferint, sicut ostreorum & aliorum piscium conchas, vel in montibus & Mediterraneis locis ab ipso diluvio, ut par est credere, relictas passim vidimus. An Asphaltites verè fuerit Ἀσφῶτις (ut Avernus in Italiâ dicitur) quod transvolare aves nittentes a vapore pestifero necentur, ut certum est de animalibus in Grotto Dicani injectis, magis dubitari potest. Hoc autem scimus, si Ἀυτοπῆλαις ipsis sit fides, quod suffocans ibi fœtor, aqua falsa, nubes & nebulæ semper illud obumbrant. Et nescio an huc Jobus ipse alludit Cap. xxviii. 7. "Semita est quam nulla avis novit, nec intuitus est eam oculus vul-turis." Porro memorantur in his regionibus a Geographis & Historicis; "Lenti ignes sæpe visi, & huc illuc discurrentes:" Qui aliquid majus quàm ignes fatui præ se ferunt, quippe (ut bene olim observavit Josephus) Ἐστὶ ἐπὶ λείψανον τῆς Θεῆς πυρὸς, reliquiæ divini ignis. Cujus quidem vestigia in soli facie (velut Luciferi apud Miltonum) ubique sunt relictæ. Ita enim Solinus, "quem (sinum) de cœlo tactum testatur, humus nigra & in cinerem soluta." Nec aliter Tacitus, "Campos ferunt fulminum tactu arsisse, & manere vestigia, terramque specie torridam vim frugiferam perdidisse."

Et quid si ipsæ reliquiæ & ruinæ harum civitatum longo post tempore, & multis sæculis tribus ad minimum annorum millibus elapsis ad pleniorē & diuturniorē miraculo fidem faciendam, adhuc perduraverint, ita ut eas digito monstrari facile fuerit, ut forsā a Bildado factum Job xxxviii. ult. "Profectò illa sunt tabernacula impii, & iste locus ejus qui non agnoscit Deum." Testes certè habemus, per longè distantia secula, Judæos, Ethnicos, Turcas, Christianos. Josephum Ἀρχαιολόγον primum adducemus, qui in loco supra laudato addit πέντε μὲν πόλεων ἔστιν ἰδεῖν σκιὰς. Quinque civitatum imagines videre est. Secundus est Mahometes, qui in Alcorano suo, Cap. 15. de Hegirâ affirmat. "In ejus temporibus viatores videre Sodomæ & Gomorrhæ ruinas." Tertius est Strabo qui "Partem Sodomæ adhuc esse superstitem"

dicat. Neque forsā harum civitatum ruinæ ad hunc usque diem omnino evanescunt; Maundrellus enim nostras scribit, non ita pridem a duobus viris fide dignis se accepisse, quod lacum introeuntes ibi viderunt civitatis cujusdam reliquias, parietes, columnas &c. Quam civitatem Zeboim esse credo ad septentrionalem lacus partem, haud longè a Jordanis influxu: Cujus aquæ in siccâ æstate minus profundæ forsā fuerunt, ut exinde ipsius lacus depressæ. Hæc sigillatim descripta, generalis & accuratus Strabonis prospectus omnia ante dicta, quin & nonnulla præterea complectens excipiet, Lib. 16. Ubi Masadæ vel Moasadæ castelli meminit, quod post Engaddam in rupe Plinius ponit & haud procul ab Asphaltite: Ejus verba de hoc lacu cum Syrbonide, locisque ei conterminis ita sonant, "Ignis ac bituminis fons & copia in medio est, (nempe hujus lacus) esse autem ignem in solis ejus regionibus, multis etiam aliis signis incolæ docent. Nam & Petras asperas exustas circa Moasadam ostendunt, & multis in locis exesas cavernas, terramque cinerolentam, ut & picis guttas ex abruptis rupibus distillantes, & flumina e procul graveolentia & efferventia, & habitationes huc illuc averfas," &c.

Mensura hujus lacus tam longitudine quàm latitudine jam venit disquirenda; de quâ tot ferè sententiæ quot sunt homines. Diodoro Siculo est longitudine extensus maximè stadiis 500, i. e. 62 mill. & dim. Josephus long. 560 stad. i. e. 72½ mill. Lat. 150 stad. i. e. 18 mil. 6 stad. Plin. Lib. V. C. 16. Longitud. excedit C. M. P. Latit. maximâ xxv. implet, minimâ vi. Mandevillius nostras Long. fere 600 stad. i. e. 72 mil. Latitud. 150 stad. i. e. mil. 18. & stad. 6. ut & Hackluit p. 40. quo propius ad Josephi mensuram accedit. Maundrello autem p. 84. dicitur esse Long. 24. Leucas. Lat. 6 vel 7. Nec forte adeò difficile est, hos auctores inter se conciliare: Nam lacum, ut par est credere, ipsi non mensurârunt, alique unde mensuras suas acceperunt, diversis locis dimensi sunt, & utramque linguam, Josh. xv. 25. vel includentes vel excludentes, Longitudine ejus Leucas non paucas adjecerunt aut detraxerunt. De variâ latitudine eodem ferè modo sentiendum est.

Neque omittendus est locus maximi miraculi a viatoribus plurimis narrati, sicut adhuc subsistentis, ubi statua nempe salis uxor Loti, quam tabulæ ponunt ad

¹ Borngarten in Itinere, Cap. 12. de Mare Mortuo.

² Milton, Lib. I. Lin 60.

³ "Deep Scars of Thunder had intrench'd"

⁴ Πάλας; Γομόρρας; τερωσας, 2 Epist. ii. 6.

⁵ Confer Allusiones ad Job. xxviii.

austroalem terminum hujus lacus inter Engaddam & Zoaram. Rauwolfus in suo itinerrario "peregrini (aiunt) eam saepe vi-
" sitant & fragmenta inde diripiunt, in-
" tegra tamen semper manet;" imò quod multò mirabilius, "Unus eorum manum
" totam abruptit & secum abstulit, quæ
" tamen postea integra pullulavit, atque ita
" remansit." Ut quæ gravius adhuc olent non repetam. Verum antiquissimi auctores de hac statuâ, tanquam eorum temporibus restante disertis verbis meminerunt. Josephus expressè affirmat suo tempore extitisse. Imò ante eum Sapientia Salom. ubi de Pentapoli, Cap. x. 7. ἀπιστοῦντος ψυχῆς μνημεῖον, ἐστηκυῖα στήλη αἰλός. "Infidelis
" animæ monumentum, subsistens statua
" salis." Interea talem statuam ibi aliquando fuisse, quicquid scepticus è contra differit, non est disputandum. Et forsitan non unam tantum salis columnam, sed & plures ibi adhuc visuntur, cum totum litus salis fossili, & rupibus adhuc abundet; unde in vicina loca incolæ lucris causâ hodie asportant; quin & totum oppidum legimus, nempe Gerrham ad finem Gerhaicum quinque mill. pass. amplitudine, turre habere ex salis quadratis molibus; ut in carbonareis & marmoreis puteis, atque aliis lapidicinis, columnas vidimus saepe relictas. Ita in his rupibus, non longè a Sodomis facillè fuit, lapicidis nonnullas hujusmodi columnas relinquere, & in rudem scemina effigiem efformare, unde si ab unâ earum manus ablata fuerit, alterius tamen salva & integra maneret.

Quamvis de lacu Syrbonidis alibi saepius agimus, qui Serbon, Syrbon, imò Sorban aliquando vocatur, hic tamen aliquid addere non pigebit, quia appendicem quandam Asphaltitis esse censemus, aut geminum potius lacum, cujus naturam & situm Miltonus noster describit, Lib. II. v. 592, &c.

"A gulph profound as that Serbonian bog,
"Betwixt Damietta and mount Casius old,
"Where armies whole have sunk. —"

Nempe Cambyfis, si bene memini. Licet ad septentrionem Montis Casii, non inter illum ac Damiatam, (antea Pelusium) geographi ponant; atque ita Strabo inter Gazam & Montem Casium; imò Herodotus isti monti applicuit. Plin. Lib. V. C. 13. ubi addit. Dimensiones ejus antiquas, quem quondam C. L. M. P. Circuitu tradidè; sed nunc est modica palus, imò recentiores referunt (in Cellar. Ægypt.

p. 27) majorem ejus partem hodie exsiccatam esse. De Longitudine & Latitudine ejus ita Strab. p. 759, 760. Long. 200. Lat. 50 mill. Nec mirum est quotidie deficere, cum nullum flumen quod legimus post Jordanem exsiccatum in eam influat, & intercurfus ejus cum mari claudatur, nisi per parvum alveum qui Ecregma dicitur, ubi olim videtur fuisse oppidum ejusdem nominis in sacris Ἐκβολῇ seu Διεκβολῇ nominatum; neque mirum quod ferè impletur, (licet Diodoro τῷ βασιλεὶ θαυμασιῷ profunditate admirandus) ab arenis levibus in istis locis a vento facile impulsis. Herodotus dicit in hoc lacu famam esse Typhonem esse occultatum, & Plutarchus in Antonio, "Ecregma
" & Syrbonidis paludes quas Typhonis
" ἐκπνοαὶ exhalationes Ægyptii vocant." Æquè verum ac Ætna Enceladi. Et nescio an reliquæ obscuræ Τυφωῆ nominis ibi adhuc servantur, quia aliter nullo modo possum expiscari unde "Lago di
" Tivello apud finitimos adhuc audiat, a
" quo alterum ejus nomen sensu non ab-
" horret, nempe Bayerena;" a Bahar vel Bor, Puteus seu Barathrum, & ἵγν οculus, ut nostri Hell-Kettles, ob profunditatem inexplorabilem ibi nominatæ.

3. Ab infernali hac voragine tandem emergimus & puriori vespimur aurâ. Imò & hæc ipsa aliquando emerget, ac utcunque jam maledicta, felicem olim recuperabit statum. Id plusquam uno loco sacra promittunt oracula; siquidem satius est literaliter ea sensu accipere, quæ sibi invicem non contradicunt. Hæc verò vel invicem vel sibi contradicere, nemo, arbitrator, affirmabit. De Jerusalem dicitur Ezek. xvi. 46. "Soror tua major, Samaria
" ipsa & filia ejus." Major, quia sanguine propior, & metropolis decem tribuum. "quæ habitant ad sinistram tuam" Facie nempe ad orientem obversa quæ anterior pars mundi Judæis censebatur "Soror
" autem tua minor, quæ habitat a dextris
" tuis, Sodoma & filia ejus." Non ætate sed civitatum numero, & quia remotior sanguine, ut Grot. in locum, unde in transitu aliud argumentum nanciscimur pro situ Sodomæ in meridionali lacus parte. Nam si ad Borealem, ad sinistram Jerusalem, non ad dextram ejus habitasset. De hac promittit Deus, v. 53. "Se iterum
" conversurum captivitatem Sodomæ, &
" filiarum ejus." Et rursus, v. 55. "Soror
" tua Sodoma, & filia ejus revertentur ad
" antiquitatem suam." Quando? in consolatione Israelis: Nam eodem commate dicitur, "quando soror tua Sodoma, &

* Lib. I. Antiq. Cap. 11. p. 28. Edit. Hudso. Ἐπεὶ στήλη αἰλὸν μετίστανεν, ἰσόρηκα δ' αὐτὴν (illam enim vidi)
& ἐπὶ τῷ καὶ νῦν διαμνεῖ adhuc enim etiam nunc permanet.

“soror tua Samaria ad pristinum statum
 “reversuræ sint, tu & filiae tuæ reverten-
 “tur ad pristinum vestrum statum quod
 confirmatur & explicatur ψ 6. “Cum
 “receperis sorores tuas, majorem & mi-
 “nore, & dabo eas tibi in filias, sed
 “non ex pacto tuo”; quia non ex semine
 Israelis. Sodomæ restitutionem disertius
 adhuc pollicetur Deus per eundem pro-
 phetam, Cap. xlvii. 1. ad ψ 10. “Ecce
 “aquæ egredientur subter limen domûs ad
 “orientem, &c. ψ 3. cum egrederetur vir
 “ad orientem. ψ 6. Eduxit me, & con-
 “vertit ad ripam torrentis. ψ 7. Cum-
 “que me convertissem, ecce in ripâ tor-
 “rentis arbores multæ ex utrâque parte.
 “ ψ 8. Et ait ad me, aquæ istæ quæ e-
 “grediuntur in Gelilah, versus orientem
 “descendunt ad Araba. Quæ verba mirè
 vexant & interpretes & commentatores,
 “LXX enim vertunt εἰς τὴν Γαλιλαίαν κα-
 “τέλυνται ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν.” Vulg. “ad tu-
 “mulos sabuli & ad plana deserti.” De
 Galilæâ & Mari Tiberiadis nonnulli intel-
 ligunt, in quod putant aquarum partem
 decurrisse; sed illæ aquæ sanatione non
 egebant; alteram partem in campestria
 Moabitarum, sed iterum divisum fore
 fluvium hunc non legimus; & per Geli-
 lah forsan Gilgal intelligendus est; ut per
 Araba, Campestria inter Jerichuntem &
 Jordanem satis nota, ubi urbs Beth-Araba
 exinde nominata; quæ omnia ad orien-
 tem Jerusalem, & inter istam civitatem
 ac Jordanem, in quem torrens Kedron
 nunc decurrit; sed procedit sacer scrip-
 tor eodem vers. “Descendunt hæ aquæ
 “ad plana deserti, intrabunt mare, & sa-
 “nabuntur aquæ”; scil. ipsius maris.
 Per hoc verò Mare Asphaltiten seu Mare
 Mortuum intelligi nemo negat, & plus-
 quam unum & alterum exemplum ante
 dedimus, ubi hoc modo mare in genere,
 sine ullâ adjectione appellatur. Sed hæ
 salutiferæ aquæ non modò intrabunt hoc
 mare, sed etiam exhibunt, i. e. per totum
 lacum pertransibunt (pro quo Græci le-
 gunt Ἐκβολή seu Διεκβολή, ἐπὶ τὸ ὕδωρ τῆς
 Διεκβολῆς, quod fluminis exitum significat,
 nec ultra Mare Mortuum dicitur; nam
 seq.) ψ 9. “Et omnis anima, quæ move-
 “tur, quocunque venerit torrens, vivet; &
 “erunt pisces multi satis postquam vene-
 “rint illuc aquæ istæ; & sanabuntur &
 “vivent omnia ad quæ venerit torrens.”
 Dulcescent enim aquæ & salubres fient,
 quæ prius erant falsæ, amaræ, suffocantes
 & pestilentes, quod omnipotenti æquè fa-
 cile ac Jerichuntis aquas mortiferas sanare
 & in potabiles convertere; ut ad hunc
 usque diem de eis viatores testantur.

Quin per totum hunc tractum si exem-
 plari Alexandrino sit fides, communicatio
 tunc temporis erat aperta inter Jordanem
 & Mare Magnum seu Mediterraneum;
 unde valde probabile est eam ita fuisse
 ante Sodomæ everfionem. Verba in Vulg.
 ita sonant. “Plurimæ species erunt pis-
 “cium ejus, sicut pisces maris magni,
 “multitudinis nimiae.” Ita etiam Vat.
 Ὡς ἰχθύες &c. & uterque ut Heb. דגים
 sed Alex. Ὡς ἰχθύες τῆς θαλάσσης τῆς με-
 γάλης, οἱ ἰχθύες αὐτῆς πληθύνουσιν &c. “Pisces
 “maris magni, pisces ejus; multitudo
 “valde nimia,” &c. Nollem lectionem
 hic receptam sollicitare, quasi diversis ex-
 emplaribus Hebræis usi fuerant Alexan-
 drini & Vaticani: In quorum altero præ-
 fixum ד nota similitudinis defuerit; fa-
 cile enim conjicitur quam ob causam id
 omiserint Alexandrini. (Ut è contra in
 SS. sæpe intelligitur.) Nam si species pis-
 cium istius lacus sicut pisces maris magni
 fuerint; unde venirent nisi ex isto mari
 magno, per æstûs influxum in magnis flu-
 minibus usitatum; certè marini pisces a Jor-
 dane proficisci non potuerunt, & æquè
 potest illa nota similitudinis ad species pis-
 cium, ac ad earum multitudinem referri.
 Adde quod LXX. sequentia verba viden-
 tur ἀφ’ ὧν ἀφ’ ὧν, ψ 11. quæ ibi Vulg. “in
 “littoribus autem ejus, & in palustribus
 “non sanabuntur.” Nos “Cænosa ejus &
 “paludosa ejus.” Græc. autem καὶ ἐν τῇ
 διεκβολῇ αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῆς, καὶ ἐν
 τῇ ὑπεράρσει αὐτῆς &c. Quibus, loca li-
 mosa & paludosa, interpretibus ut par est
 credere bene cognita indignantur. Qui-
 bus addit Ald. τὰ τεναγῆ, omnia alia for-
 san comprehendens; & hic per Διεκβολὴν
 vel Ἐκβολὴν, ψ 9. Exitus aquarum pro-
 culdubio signatur; an verò ex Asphaltite
 olim in deserta vel ex Syrbonide per ec-
 regma in Mare Magnum non ita con-
 stat. Per Ἐπιστροφὴν conversionem, signi-
 ficare videtur Jordanis per linguam au-
 stralem maris falsi & occidentem & Syr-
 bonida vergentem; quod ex tabulis me-
 lius patebit. Per ὑπεράρσει elationes lacûs,
 præsertim tempore messis. Cum Jor-
 danes omnes suas ripas, quæ duplices fue-
 rint, & adhuc sunt, pro more inundavit.
 Insuper, ψ 18, 19. legimus, Plaga orien-
 talis &c. per Jordanem ad mare orien-
 tale metiemini etiam plagam orientalem
 קְדִמְוִי תִּמְרוֹ וְהָא פֶּאֶה קְדִמְוִי
 (ubi oi LXX. aliter & punctuant & le-
 gunt ὅτι τὴν θαλάσσαν τὴν πρὸς ἀνατολὰς φοι-
 νικῶν ταῦτα τὰ πρὸς ἀνατολὰς. An lege-
 runt Tamar, ut in ψ seq. pro Tammodu
 7 pro 7 quod illis φοινικῶν? Sequitur
 ψ 19. “Plaga autem australis meridiana

“ a Thamar usque ad aquas Meribah-
 “ Cades & Fluvius usque ad Mare Mag-
 “ num.” Sed Fluvius Rhino-coruræ, qui
 aliis (vereor ut rectè) torrens Ægypti pu-
 ratur, a Cades longè distat. Et Nachal &
 Nachalim hæ aquæ nominantur in hoc
 capite. Utcunque hæc sint, hinc disci-
 mus Thamar seu Engaddi, Ecclesiastic.
 xxiv. 14. “ Quasi palma exaltata sum in
 “ Engaddi vel Cades; quæ forsan non longè
 ab invicem distant, (quæ LXX hic *ὑπὸ
 δαυὶδ & φοινικῶν*), quiquid Bonfrerius
 & alii somniant) non fuisse ad septentriona-
 lem Lacûs partem; cum hic ponitur in
 Meridionali limite: Unde proximiorum
 Zoaræ & Masadæ duco, *πρὸς νότον, & λί-
 ца*, quam ullæ Tabulæ ponunt. Ultimo
 loco in descriptione Prophetica hujus re-
 gionis sequitur *ἔ* 12. “ Et super flui-
 “ um orietur in ripis ejus ex utrâque
 “ parte omnis arbor edibilis, & erit fru-
 “ ctus earum in pabulum & folia ad me-
 “ dicinam.” Arborea hic describit, plus-
 quam balsamicas, non tantum ad sanatio-
 nem sed ad esum utiles (ut novæ Hiero-
 solymæ in Apocalypsi) cum antea Sodo-
 mæ fructus nec edules nec salubres fue-
 rint.

Restat ut ad Librum Jobi hanc tri-
 plicis Pentapoleos descriptionem applice-
 mus; verum id in allusionibus præstitum,
 quas anticipare non lubet. Unicum ad-
 demus ibi leviter tactum quod Pentapo-
 leos restaurandæ fidem plurimum firmat.
 Non possum non opinari ad eventum hunc
 alludi Job. Cap. xiv. a *ἔ* 7. ad 12. “ Lig-
 “ num habet spem; si præcisum fuerit,
 “ rursus virescet, & rami ejus pullularint,
 “ si senuerit in terrâ radix ejus, & in

“ pulvere emortuus fuerit truncus illius,
 “ ad odorem aquæ germinabit, & fa-
 “ ciet comam, quasi cum primum plan-
 “ tatum est; homo verò cum mortuus
 “ fuerit, & nudatus atque consumptus,
 “ ubi quæso est? Quomodo si recedant
 “ aquæ a Mari, & Fluvius vacuefactus
 “ arescat; sic homo, cum dormierit, non
 “ resurget; donec atteratur cælum, non
 “ evigilabit, nec confurget e somno suo.”
 Tota hæc *περιοχή*, si vel ipsam attentè
 perpendamus vel patres audiamus, resurre-
 ctionem apertè spectat. Ita Mercerus ad
ἔ 7. “ Similitudine arboris resurrectionem
 “ ostendit.” Idem locutus ac illud Ter-
 tulliani adagium vulgare, “ Abiit & rever-
 “ surus est.” Quod de hominis resurre-
 ctione & novo statu hic loquatur, Sher-
 lockius & ferè omnes concordant. “ Ho-
 “ mo cum dormierit non resurget, donec
 “ atteratur Cælum”, sed postquam atte-
 ratur & consumatur, “ Omnes, qui dor-
 “ mierunt in pulvere terræ, evigilabunt &
 “ resurgent”; quod a secundâ similitudi-
 ne probat, licet posteriori ejus parte sub-
 intellectâ, “ sicut aquæ deficiunt a Mari”,
 Aquæ Syrbonidis a Mediterraneo, & flui-
 us vacuefactus arescit, i. e. Jordanis, sic
 homo cum dormierit, &c. Ubi commen-
 tatores, “ Hanc similitudinem aut hypo-
 “ theticè ponit, aut a cognito aliquo ex-
 “ emplo ducit.” Sed si homo, ut aquæ
 revertetur, ergo aquæ ut homo. Quando?
 Saltem in *ἀποκατάστασι πάντων*, annon an-
 tea supra vidimus. Interea patet, “ tole-
 “ rabilius fore Sodomæ & Gomorrhæ in
 “ die judicii quàm illis qui miranda Christi
 “ opera contemptui habuerunt.

DISSERTATIO XIV.

*Allusiones in Libro Jobi ad res & historias antiquas ante introitum Isra-
 elis in terram Canaan. 1. Allusio ad defectionem angelorum 2. Ad
 lapsum Adami. 3. Ad antediluvianos & diluvium. 4. Ad præcepta
 Noachi, & sabbatum. 5. Ad destructionem Sodomæ. 6. Ad Pharao-
 nem & Ægyptios. 7. Ad eremum, fluvii ibi absorpti, mos eam
 transeundi, incolæ eorumque mores.*

Observet velim candidus lector in
 vestibulo quod nihil hic, tanquam
 ex cathedrâ, pronuntio; “ Non
 “ est sententia, nec vos Credite me vobis
 “ folium recitare Sibyllæ.” Sequentia enim
 affero, ut conjecturas potiùs quàm pro-
 positiones; testimoniis tamen aliorum &
 locis, a S. S. inter se collatis, ita illustratas,

ut probabilem saltem assensum assequi for-
 san mereantur. Nullam allusionem in hoc
 libro hactenus observavimus, quæ ad res
 Babylonicas respicere videretur; sed om-
 nes ad res Ægyptiacas, aut quæ in Austræ-
 li parte hujus immensæ solitudinis evenê-
 re: Quæ nota usu suo non carebit in Jobi
 patriâ disquirendâ. Creatio mundi ex-
 presse

pressè affirmatur, & soli Deo ascribitur iterum atque iterum in hoc libro a Jobo & amicis ejus, & a Deo ipso. "Qui extendit Cœlos solus, qui fecit Arcturum, & Orionem," &c. Cap. ix. 89. "Qui appendit terram super nihilum," Cap. xxvi. 7. "Decreto circumnavit superficiem aquarum," & 10. "Quando ponebat Fluvii decretum," Cap. xxviii. 26. Et de jumentis, avibus, piscibus maris, Cap. xii. 7, 8, 9. "Quis ignorat, quod omnia hæc manus Domini fecit." Ita etiam Zophar XX. 4. "Hoc scio ex principio ex quo homo positus est super terram." Deinde audi Deum ex turbine hæc sibi asserentem, Cap. xxxviii. 4, 5, 6, &c. "Ubi eras, quando ponebam fundamenta terræ? Quis posuit mensuras ejus? Super quo bases illius solidatæ sunt? Quis conclusit ostia mare, cum ponerem nubem vestimenta ejus, circumdidi illud terminis meis, & posui vectem & ostia, &c." De quibus plura videas in symbolo Jobi, & Elihu.

1. Sacer noster philosophus æstuat angusto limite hujus brevis, & hesterni mundi; nec tantum a primâ ejus origine, "Parabolam suam deducit," Sed & "ante jacta fundamenta, super locum, super tempus supervolat. Prima enim allusio est ad defectionem principis spirituum malignorum, & pœnam in rebelles a Deo inflictam. Defectio angelorum videtur innui in istis Eliphazi, Cap. iv. 18. "Ecce (ex eventu) qui serviunt ei," (ministri angeli) "non sunt stabiles", (non stabant sed ceciderunt) "Et in angelis suis reperit pravitatem", certè non in bonis angelis, qui in rectitudine suâ persistebant, & perseverarunt; Sym. vertit per *Ματαιότης*; a quo non longè distat nostra versio hodierna, "With folly", alii (fortius) "Vesani am." Sed Tindal nostras, "Frowardness"; secutus S. Ambr. ut ille Vat. *Σκολιόν τι*. *Σκολιόν* perversitatem & prævaricationem innuit; ut aliquando *הלה*. Et N. B. "Οφιν Σκολιόν legunt LXX Isai. xxvii. 1. Eandem vero sententiam confirmat, Cap. xv. (Vulg.) Ubi iterum Eliphaz. "Ecce inter sanctos ejus" (*Μυριάδας* Judæ xiv.) "Nemo immutabilis." Sed hæc potius est paraphrasis (ut sæpe fit in Vulg.) quàm fida versio; imo vox "nemo" obelanda, quia ab illis additur; cum Hebræa ita sonent, "Ecce sanctis suis non fidit." Tindal, "There is no trust to hys sanctes," i. e. ut antea, "non sunt stabiles." Confirmatur insuper ex posteriori membro, "Et Cœli non sunt

"mundi in conspectu ejus", i. e. "Cœlestes", Alex. *Ἀστὲρ δὲ ἐκ ἀμεμπλῆς*. Astra nempe matutina; angeli qui & filii Dei, Cap. xxxviii. 7. & vocantur Cœli, Psal. l. 4. & alibi; atque ita hic Tindal in not. "Under the name of the heavens" "understandeth he the aungels", & eadem habet Shuchites, Cap. xxv. 5. "Stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus." Et licet nonnulli *ἀεὶ ἀσπίδια* & defectibilitatem naturæ angelicæ hic intelligunt; hunc tamen quem protuli sensum, ut simplicem, & non coactum, ita valde probabilem esse, vix puto aliquis negabit. Neque solus hic incedo; sed viri eruditi de malis angelis hæc intelligunt, cum hæc notâ, "Si illi lapsi, quanto magis homines"? Neque sanè hic tollit illum alterum de instabilitate angelorum comparatè cum Deo; sed eum potius illustrat.

At verba ista Eliphazi, & Bildadi sunt, non verò ipsius Jobi. Respondeo; Jobus ipse, qui quando cum hominibus disceptat, vix unquam nimium sibi defert, ad omnes tres ejus amicos fidenter asserit, "Quantum vos nōstis, ego etiam novi; nec inferior vobis sum." Quod quidem liquidò apparet, quoties de rebus, vel divinis, vel humanis ratiocinatur; imò illos omnes multis parasangis antecellit; in Theologiâ præsertim, ubi plurima noverat quæ illis omninò ignota, aut saltem indicta, ut ex symbolo ejus & Elihu constat. Non est ideo supponendum Jobo ignotum fuisse angelorum lapsum; sine quo origo mali vix unquam investigaretur; & a quo non parva pars revelatæ religionis pendet. Sed argumenta (ut vocant) positiva habemus, nomen seu titulum antiquissimum principis spirituum malignorum bene novit, itemque ejus lapsum & apostasiam a Deo, & omni bono, quin & pœnas horribiles propterea manu Dei vindicis in illum inflictas; unde sequitur quòd nec defectionem exercitus ejus, & asseclarum fatum miserabile potuerit ignorare. Diaboli nomen in S. S. serpens, *Ὄφης*, seu *Δράκων*; Heb. *שָׂרָפ*, quo fruitur ab initio Genesew ferè ad finem Apocalypsew; licet interdum aliquantulum variatur, & Leviathan, quod idem est^z, audit. Sub hoc schemate, atque ejus feminis, nimis quidem prolifici, omnes magni ecclesiæ hostes in confesso designantur; hunc draconem invenimus in Cœlo cum Michaelē dimicantem, & ab illo profligatum; in Mari seu Abyssō, *Tehom*, & Metzullah, *ἐμπαίζον ἐν αὐτῶν*. Ubi Rephaim, & Methim, sequaces ejus "gemunt sub aquis, Job. xxvi. 5. & horri-

^z Vid. Ep. S. Jud. ver. 6. *Ἀγγέλους μὴ τηρέσαντας*; non stabiles ἀλλὰ ἀπολείποντας. *Σκολιόν τι*.

^z Vid. dissertat. nostr. de Behemoth & Leviathan.

^y Cap. xiii. 2.

“bili poenâ cruciantur. In terrâ cum
 “projectus est & fulminatus, & angeli
 “ejus cum eo missi, tertia pars stellarum
 “Cœli”, quas caudâ ejus trahebat in ter-
 ram, “neque locus inventus est eorum
 “amplius in Cœlo.” Figurata, fateor,
 omnia, sed quæ ad res veras alludunt, ut
 patet ex Cap. Apoc. xiii. 9. & Cap. xx. 2.
 Hunc scriptor noster disertè nominat, Job.
 xxvi. 13. “Vulneravit manus ejus serpen-
 tem seu draconem refugientem, seu a-
 postatam.” Vat. *ἐθανάτωσε* (i. e. Plagâ ad
 mortem affecit, seu vulneravit.) ^a *Δεγόν-
 τα Αποστόλω* (Isai. xxvii. 1. supra) & li. 9.
 Ubi Tindal nostras, “With his hand hath
 “he wounded the rebellious serpent.”
 Jam quod Pharaonem omnibus his locis
 occultè tangit, nullus dubito alibi proba-
 tum iri, & de duobus Isaïæ textibus affir-
 mant Grotius, Calvinus, & alii, quibus
 Chald. Paraphr. in xxvii. 1. adjungendus qui
 ita effert; “super regem, qui magnifica-
 tus est sicut Pharaoh, occidet regem, qui
 “fortis est, sicut draco.” In hoc loco me-
 moratur & excisio Ægypti, & scissio Maris,
 ut Esai. li. 9. Sed de Cœlis, hic res est: Id
 jam videamus. Cum patriarcha noster
 petulantiam, & ostentationem Bildadi ini-
 tio, Cap. xxvi. satis *εἰρωνικῶς* exposuit:
 “Cujus adjutor es? Cui dedisti consilium,
 “& prudentiam tuam ostendisti pluri-
 “mam?” Tum demum alia incipit Dei
 & providentiæ stupenda opera, & multo
 majora, & augustiora, vel saltem magis
 explicita illis Bildadi, enarrare. Ab infi-
 mis incipiens ad suprema pergit, & pene-
 trat in ipsum Cœlum. Deum (ut sem-
 per) in quantum humanæ impotentiae, &
 blæsitati datum, “Secundum excellen-
 tiam magnitudinis ejus”, prædicat, &
 celebrat; præsertim de ornatu, & exerci-
 tu Cœli magnificè tractat, “Columnæ
 “Cœli” (quinam, nisi angeli? ut Elo-
 him mortales sunt columnæ terræ) “Con-
 tremiscunt, & pavent ad nutum ejus”
 (quid miri, cum adeò instabiles?) “intelli-
 gentia ejus percussit superbum.” Quem-
 nam nisi regem super omnes superbiæ fili-
 os? “Spiritus ejus ornavit Cœlos.” Per-
 fecit enim eos, & omnem ornatum, sive
 exercitum eorum, tum stellas, tum ange-
 los; inter quos *Διαίμας ἐν ἐπικρατείῳ*. Et
 Luciferum ipsum Auroræ filium, stellam ca-
 dentem, i. e. principem ipsum potestatis
 aëris: Licet “qui fecit eum, (ut dicitur
 de Behemoth,) “potest facere gladium
 “suum appropinquare ei.” Nam sequi-
 tur, “Manus ejus (nempe gladio suo ar-
 mata) “draconem apostatam vulneravit.”

Apostatam, nam rebellio, & apostasia cri-
 men ejus; vulneravit, poenam innuit illi ir-
 rogatam per manum seu brachium Dei;
 sive contritionem maledicti capitis ejus per
 semen mulieris. Typus ergo diaboli Pha-
 rao fuit, & plagæ ejus adumbratio poenæ
 in serpentem cognominem, ob crimen re-
 bellionis & læsæ majestatis divinæ, justo
 Dei judicio inflicta.

Boni etiam angeli Jobo erant optimè
 cogniti, unde “Bene Elohim”, filii Dei
 in prologo historico bis nominati, de illis
 intelligendi ^b. Quo titulo etiam insigniti,
 a Deo ipso, quando ab illo cum Jobo collo-
 quente introducuntur jubilantes, & *Ἀν-
 θρομολογῶντες* ad natalitia surgentis mundi ^c,
 cum illum “laudarent simul astra matu-
 rina, & exultarent omnes filii Dei præ
 “gaudio.”

2. Allusio proxima minori negotio
 quàm prima absolvetur, licet revera tripli-
 cem in se complectitur. Ea est de præ-
 varicatione, & peccato protoplastæ Adæ:
 De subterfugiis ejus, quibus abscondere,
 vel saltem excusare crimen suum sata-
 gebat: & de labe denique peccati a pri-
 mævis parentibus in universam eorum
 sobolem infelicem propagatâ, ac de-
 rivatâ. Duo priora in istis Jobi Cap.
 xxxi. 33. satis dilucide innuuntur ^d. “Si
 “abscondi sicut Adam peccatum me-
 “um (alii prævaricationem, seu transgres-
 sionem meam) “& celavi in finit meo,
 “(seu occulto, aut latibulo) iniquitatem
 “meam, &c.” Ubi peccatum & lapsus
 Adami satis innotescunt, propter quæ
 maximus judex trepidantem reum hunc
 in modum coarguit, “Quoniam auscul-
 “tasti voci uxoris tuæ” (prius seductæ)
 “& comedisti de ligno, ex quo præcepe-
 “ram tibi, ne comederes, &c.” Subterfugia
 ejus patent primò in verbis “si abscon-
 “di peccatum, &c.” viz. Gen. iii. 12.
 “Mulier quam dedisti mihi sociam, de-
 “dit mihi de ligno, & comedi.” Deus
 maritum fecit, quis autem fecit uxorium?
 & antea 7. 10. “Vocem tuam audivi, &
 “timui, quod nudus essem, [non causa
 pro causâ] “& abscondi me.” Secundò in
 factis, 7. 7. Fecerunt sibi perizomata,
 “& 7. 8. Abscondit se Adam, & uxor ejus
 “a facie domini Dei in medio ligni para-
 “disi.” Ubi N. B. quod eadem voce, aut
 illius affini utitur Jobus in illius vindica-
 tione quâ Adamus in ipsius excusatione;
 nempe *חָכַם*. Adam verò *אָחַז* 7. 10. 7.
 8. de utrisque *חָכַם*.

Fateor multos auctores nomen Adami
 hic sumere non pro nomine proprio pro-

^a Ita digniff. Decanus Cicestr. secundâ differtat.

^c Cap. xxxviii. 7.

^b Cap. i. 6. & Cap. xi. 1. *Οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ*.

^d Ita irrefragabiliter (ut solet) probat digniff. Decanus ubi supra.

toplastæ, sed pro appellativo, homine nempe in genere; seu omnibus hominibus ex illo oriundis: Quorum mos est nimis innatus, ut in peccatis excusationes & subterfugia quærant; & quoquo modo possint, & a Deo, & ab hominibus ea celent. Cui quidem sententiæ habent plurimas versiones suffragantes, nempe Syr. Ar. Merc. Pis. &c. qui omnes Adam hic appellativè efferunt, & per istam vocem, "more hominum", tantum intelligunt. Vix explicari potest quid sibi LXX velint, cum vocem Adam penitus omittunt, nisi pro eo ἀνθρώπου ponunt, ut ex collatione nostrâ in locum patet, ubi & alia aliorum additamenta & variationes videre est. Palmarium verò argumentum videtur esse. "Quod scribitur אָדָם cum Sheva; sed si de protoplastâ intelligendum scripsisset auctor cum Kametz, quasi אָדָם; nam nomen "primi hominis magis cum אָ efferri solet." Ita non vulgaris commentator instruit auctorem nostrum, vel saltem Masorethas, & scribere, & puncta apponere. Quibus regeo primò; versiones alias habemus, non magis ignobiles, viz. Münsteri, Menochii, Tirini, Castalionis, Chald. Paraphr. & nostram vernaculam hodiernam; quæ licet haud infallibilis (ut alii de suis jactant) nulli, quam vidimus, aut proprietate, aut eruditione cedit: Hæ verò omnes Adam, ut nomen proprium efferunt. Secundò criticismus textualis non parvâ imbecillitate laborat; quod prævidit auctor satis acutus & admodum doctus: non enim ausus est disertè & simpliciter asserere, quòd protoplastæ nomen cum אָ semper effertur; sed cautè & cum diminutione "Ita magis efferri solet;" nam nemo melius noverit sæpe & persæpe nomen Adam finè præfixo אָ pro primo nostro parente usurpari, e. g. Gen. iv. 25. Adam (licet י 1. ejusdem Cap. Ha-adam) & initio v. Capitis, ita sexies nominatur Adam non Ha-adam. Tertiò hoc confirmatur ab alio textu non absimili, Hof. vi. 7. "Ipsi autem, sicut Adam transgressi sunt pactum; ipsi prævaricati sunt in me" ita vulg. ita Tindal nostras, "Even lyke as Adam dyd, so have they broken my covenaut." Ita plurimi alii, inter quos ipse Grotius verè magnus, qui locum ita παραφράζει, "Sicut Adam (inquit) qui pactum meum violavit, expulsus est ex Hedene; ita hos, æquum est, ex suâ terrâ (quæ Hedeni comparatur, Isai li. 3. & alibi) expelli." Scio quod eandem objectionem, quam supra, hic iterum obtrudunt; nempe tunc scripsisset Ca-adam non Ce-adam: Ca-adam extruso he Hagedia quod nominibus propriis præfigi non solet. Sed unus Grotius & unus Sher-

lockius centum grammaticastris præponderant. Nam velint nolint, contra ipsorum regulas, sæpe præfigitur nomini proprio, an ut emphaticum, an relativum, seu loco articuli ο ή η, non adeò liquet; ut in nomine primi parentis fere vigesies in prioribus Cap. Genesæ; licet aliquando, ut supra ostensum, in eadem voce omittitur. Quapropter parum certi ex his grammaticalibus nugis, antiquis hisce scriptoribus, ut par est credere, omnino ignotis, concludi posset.

Ultimo loco probandum venit, quod labem a lapsu Adami contractam & naturaliter hæreditariam ac epidemicam mortalium omnium impuritatem, describunt, atque deplorant Jobus & ejus amici. Ita Jobus ipse in genere Cap. xiv ubi postquam "Misericordiam hominis a muliere nati, י 1." & deinceps, graphicè descripsit; causam etiam hujus infortunii non obscurè addit, י 4. "Quis poterit facere mundum ex immundo? Hebr. quis dabit. Vat. & S. Ambr. quis enim mundus a labe? Vulg. quis potest facere mundum de immundo conceptum femine? Nonne tu, qui solus es? אָדָם." Docta quidem translatio, forsân & vera. Vid. Not. ad locum. Et sequentia multo fortius exprimunt LXX. & S. Ambr. quam ulli alii. Ita enim παραφράζει istam clausulam, Breves (vel decisæ) dies hominis sunt ἐὰν ἡ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῇ γῆς. Juncta cum præcedentibus, non cum sequentibus. S. Ambr. "Quis enim mundus est a forde? sed nemo. Etiam si unius diei sit vita ejus super terram." Ubi Grot. not. "Ut severa nimis judicia Dei effugiat, objicit communem naturæ humanæ infirmitatem." Cui amici ejus concinunt, si non & explicatiùs de hac labe loquuntur, vide Eliphazum Cap. xv. 14. "Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus a muliere?" Ubi posteriora videntur emphasin habere, & illustrare priora, ut Cap. xiv. 1. & Psal. li. 5. "En ego in iniquitate formatus sum & in peccato calefecit, (seu fovit) me mater mea." Et his planè gemina ista Bildadi, Cap. xxiv. 4. "Quomodo justus esse possit homo ante Deum, aut apparere mundus natus de muliere? Vat. ἀποκαθαρίσαι αὐτόν." Quod S. Ambr. mundaverit se. Sym. Ἀγὸς τὸν ἄρῶν ἐσαι, immaculatus. Ex his in simplici sensu sumptis videtur sine vi sequi, quod a Decano Cicestriensi in dissertatione suâ secundâ in Jobum affirmavit; Notionem lapsûs habuit Jobus ex Cap. xxxi. 33. Si abscondi quasi homo, vel occultavi ut Adam scelus meum, &c. Ubi addit "Allusio est

" est ad recessum Adami inter arbores
" horti, seu absconsionem a facie Dei." Et
a Cap. xii. 16. " Novit deceptorem, &
" quis deceptus est," & consequentiæ e-
tiam lapsus, nempe humanæ naturæ cor-
ruptionis in posteris propagatæ ex Cap. xv.
14. " Quis est homo, ut immaculatus
" sit, & ut justus appareat natus de mu-
" liere?"

3. Tertia allusio est ad antediluvianos
& diluvium. Antediluviani videntur mihi
Cap. xxii. a 15. ad 28. satis distinctè in-
digitari. Nec singularis sum in hac sen-
tentiâ. " Numquid semitam sæculorum
(seu antiquam) " observâsti quam trive-
" runt viri impii, (seu vani) qui sublati
" sunt (excisi, decisi, surrepti, comprehensi,
corrugati) " ante tempus suum (*ἄνωροι*,
immaturi) " & Fluvius subvertit funda-
" menta eorum. Qui dicebant Deo re-
" cede à nobis; & quasi nihil posset facere
" omnipotens, æstimabant eum," &c. Quod
hæc de peccatoribus antiqui mundi dilu-
vio universali absorptis, (cujus traditio ad-
huc manet inter Sineses, Arabas, orien-
tales & occidentales Indos, imò & per to-
tum terrarum orbem) Eliphaz locutus est,
verba ipsa cum eorum historiâ collata, &
magnopere suadent, & tantum non cogunt
credere. Primò, nota temporis hic addita
huic historiæ admodum quadrat. " Nun-
" quid semitam sæculorum, seu antiquam
" *עולם* observâsti," &c. Gr. *τρίτον αἰώνιον*.
sed illud ipsum usurpat Moses de his gi-
gantibus Gen. vi. 4. *אשר מעולם*, i. e.
" Quos prisca, aut antiqua tulit ætas."
Secundò, character & descriptio istorum
ante-diluvianis ad amissim congruit; pri-
mò læta eorum & prospera fortuna, quâ
aliquandiu utebantur, *י* 18. " Omnipoten-
" tens impleffet domus eorum bonis."
Nec mirum, si terra in paradisiaco ejus
statu, omnia illis copiosè licèt non sponte,
ministrabat. Unde illorum, secundò, in-
gratitudo & impietas multo magis infam-
is & inexcusabilis; quarum posterior
connotat priorem, ut utraque a *י* 17. ni-
mis patet. " Dicebant Deo, recede a no-
" bis, & quasi nihil posset facere omnipo-
" tens, æstimabant eum: Cum enim illi po-
tentes erant, & " Viri famosi super terram,"
f quid miri, si adeo vani fuerint, & su-
perbiâ elati, ut hi *γηγενῆς* Cælo ipsi bellum
inferrent, *Θεσμάχας* & se ostentarent, & (ea
est hominum dementia) ipso omnipotenti
potentiores se somniarent? Hos viros impios
Eliphaz vocat, *י* 15. & 16. quid aliud so-
nant ista Gen. vi. " Multa malitia homi-
" num, & cuncta imaginatio cordis eorum

" omni tempore intenta ad malum?" Et
quod " omnis caro corruperat viam suam
" coram Deo? " Et tota terra violentiâ re-
" pleta?"

Horum facinorosorum sequitur tan-
dem fatum tremendum, & jure meritum,
ab Eliphaz quasi in tabellâ delineatum,
י 16. " Qui surrepti sunt immaturi &
" Fluvius subvertit fundamenta eorum."
Verbum *קמטו* bis tantum occurrit, &
utrumque in hoc libro. Vertunt interpre-
tes " sublati sunt," i alii " excisi," aut " de-
" cisi," aut " succisi," ut nos " cut down,"
alii " comprehensi," tanquam pisces in ma-
lo reti. Sed lexicographi, & commenta-
tores, haud infimi subsellii, viz. Ab. Ez.
& R. Levi in Buxt. " Corrugari, rugas
" contrahere." Et addunt in hunc lo-
cum; " Quia solent cadavera hominum
" aquis mersa corrugari." Quod verissi-
mum esse de iis, quæ aliquandiu sub a-
quis latitârunt, experientia frequens con-
firmat; licèt non de iis, qui recenter sub-
mersi; nec ulla harum vocum, quæ non
satis apta ad diluvium exprimendum, &
convolutionem innumerorum cadaverum
peccatorum in abyssum magnam. In proxi-
mâ voce, " immaturi," nihil inest diffi-
cultatis; nam non modo inopinâ morte
perierunt, sed ut alii, " cum potuissent diu-
" tius consistere." Sed in sequenti clau-
sulâ plus nodi occurrit. " Fluvius sub-
" vertit fundamentum eorum." Nam
quid fluvius ad diluvium universale? Re-
spondeo, quod tunc temporis " Rupti sunt
" omnes fontes abyssi magnæ^k." Unde
maximè probabile est quod innumeri flu-
vii irruerint, & magis opus est figurâ ad
minuendum eorum numerum, quàm ad
augendum fluvium in cataclysmum. Præ-
terea vox *נדר*, si Kircherò sit fides, fig-
nificat aquæ scaturiginem cum copiâ, afflu-
entiâ, " & celeritate." Imo aliquando
vertitur "*πλημμύρα* inundatio^l." Fabu-
lantur Arabes quod rex quidam Arabiæ " a
" sapientibus suis admonitus, de diluvio
" magno venturo, omni præcautione, quâ
" potuit usus est, ut seipsum adversus il-
" lud præmuniret, ac turrim construxe-
" rit præaltam; appropinquante verò ho-
" râ prædictâ, & jam proximè instante,
" cum plurima ejus omina regi nunciata
" despiciatui haberet, equum tandem af-
" cendit, vehendus in apricum; sed ecce
" ante pedes equi, & in ipsis ejus vesti-
" giis, subiti rivuli ebullierunt; quo rex
" perterritus, manus & habenas flexit, ac
" turrim asylum suum serò nimis petiit.
" Tardior enim fato suo, a fluviis orien-

^e Gen. iii. 19. ^f Gen. vi. 4. ^g Ita Sym. ^h Gen. vi. 5, 12. *וירכו*, ut in his Eliphazi. ⁱ S. Matt. xxiv. 29.
ἦεν αὐτοῖς, viz. *κατακλυσμὸς*, an ad eundem eventum respicit Moses, Psal. xc. 5. *וַיִּמְחֶה* inundas eos. ^k Gen. vii.
11. ^l Job. xl. 23.

"tibus, & nimbis descendantibus interceptus, & oppressus, in aquis suffocatus periit." Naharoth, fluvii, non solum in fundo maris memorantur; ^m sed dicitur Deus "terram ipsam fundasse super eos." Ubi, & quomodo, nisi super abyssum magnam? Ita & Jonæ ii. 3. "Nahar circumdedit me" cum fuit "in profundo, in corde maris." Et postremo (ut plura non addam) de ipso rubro mari "per fluvium (Be-nahar) pertransibant pede," &c.

Quod si conjectura satis ingeniosa D. Woodwardi vera fuerit, de "totius terraquei globi massâ, per diluvii ferventes aquas, in amalgamam reductâ," ut de parte non parvâ ejus, vix possit negari; quid interim fieret de superbissimis ejus ædificiis; & ipsis eorum fundamentis facile erit judicare. Quicquid verò sit de hac hypothese, cum aquæ cataclysmi, tantæ altitudinis, tantique ponderis, per annum ferè integrum super terræ superficiem perdurarent; verisimile est adeo lubricum, & infidum ejus corticem neque ad parvum tantum infra spatium, inde reddi, ut ipsa fundamenta ædificiorum, quantumvis profundè jacta & defixa, imò licet ferramentis revincta, liquescerent & corruerent. Ut in istis Jobi Cap. xiv. 19. licet forsan de alio tempore, & eventu p. "Lapides excavant (seu comminuunt) aquæ; alluvione (seu inundatione) submergis tellurem," (vel diluis pulvere adhæSIONES ejus) " & spem hominis destruis. Neque ullibi legimus, quod memini, de ædificiis ullis antediluvianis, quæ usque ad novum mundum perdurârunt; præter fabulosas Sethi columnas, & civitatem Joppen^q, ut ferunt ante diluvium conditam; quod fabulam æquè olet.

Objici potest quod in sequentibus videtur Themanites collimare ad recentiorum quendam eventum, puta destructionem Sodomæorum; ex istis verbis y 20. "Reliquias eorum devoravit ignis," (nisi ignem gehennalem, & peccatores in βαράνη in carceratos, cum nonnullis hic intelligemus) ut in priori hemistichio "substantia nostra non est succisa". Sed quid Eliphazo cum antediluvianis, cum adeo μέγα χάσμα inter illorum tempora? Ad posteriorem locum, in confesso est valde obscurum esse, ex æquivocâ constructione in Hebræo vocis חֵרֶם hic usurpatæ. Sed vulg. satis perspicuè, & non infidè efferunt "nonne succisa est erectio eorum?" Quidni eadem ac elatio vanorum, superbiorum, & sicut cedri procerorum Nephilim? At-

que ita hæc cum y 15, 16. optimè concordant. De Sodomitis vide infra.

Post Jobus ipse, si optimis & judicio & acumine pollentibus auctoribus sit fides, horum gigantum meminit, & pœnarum, quæ in illos inflictæ: Quin & locum supplicii, (βαράνη ubi detenti, τῆς κηρύνης, in carcerati, & cruciati, cum spiritibus malignis, eorum tentatoribus, & seductoriibus) expressè designat Cap. xxvi. 5. "Gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis" nescio quo sensu nostra hodierna versio, "Dead things are formed from under the waters, and the inhabitants thereof." Vox enim Rephaim hic usurpata, sæpè mortuos significat, & juncta est cum Methim, quod idem; nunquam verò puto mortua; & vix ullibi legitur in bono sensu pro dimissis in pace, & in Domino; sed in malo sæpenumerò, pro miseris vitâ functis, & τῶν Scheol seu αἰῶνι κατὰ ἄνω relegatis, & damnatis: Ut procul dubio sumitur, Prov. ii. 18. ix. 18. de mœchis; ut cœtus gigantum, xxi. 16. Fateor vocem "Rephaim" non inveniri in Gen. vi. licet legitur in aliis locis ejusdem libri, sed æque valens occurrit Nephilim, terribiles, excelsi, irruentes: (Sym. βίαιοι, violenti) & eodem ver. Gibborim, robustos; quæ ambo vocabula transferunt LXX. γίγαντες, ut hic in Jobo: Sed Titanes, ii. Sam. v. 18. & γίγαντες ubi supra Prov. ii. 18. In quibus cum sæcularibus, præsertim cum poetis συμφωνίῃσι. Et alibi per ἀσέβεις reddunt. Quod per Rephaim, peccatores antiqui mundi Jobus hic intellexerit, qui de hac re scripserunt, argumentantur, non solum a nomine, sed a loco, ubi sunt disjecti; & in salvâ custodiâ detenti: Corpora enim eorum immania, sub aquis diluvii absorpta; sed quid de illorum animabus? An ab humido elemento penitus extinctæ? Quis ita credit, qui religioni revelatæ, imò vel naturali credit? Non tamen negari potest, quin corpus pro toto homine per figuram satis notam sæpe usurpatur: Imò, quod durius audit & magis paradoxum, Nepheesh e contrario pro cadavere^s. Cum verò corpora horum improborum in profundum Maris sive abyssum magnam detrusa; ubi animæ eorum receptacula suis meritis digna invenirent, nisi in profundissimo inferno, sive damnatorum statu, & loco? Textus ille, si quis alius, obscurus, & controversiis vexatus, "de spiritibus in carcere," qui increduli erant aliquando, quibus Christus per spiritum suum in diebus Noë (an per ipsum

^m Psal. xxiv. 2, "Super flumina constabilivit eam." ⁿ Psal. lvi. 6. ^o Metamorph. Lib. i. ver. 288. &c. "Siqua domus mansit, potuitque resistere tanto Indisjecta malo, &c. spectant illa Psalms חֵרֶם נֶפֶלִים אִנְיֹן, Psal. cxliii. 3. per manes vertunt.

^p Vid. infra in allusionibus. ^q Solini Cap. ^r An huc Num. v. 2. & sæpe alibi. ^s Non pauci Rephaim

Noachum, justitiæ concionatorem) prædicavit. Nescio an possit simplicius aut felicius explicari, quam de horum antediluvianorum spiritibus, "ἐν φυλακῇ postmodum asservatis ad judicium diei magni, " aut in verbis eruditissimi Medi, in diatriba ejus aureâ in hunc locum Jobi, "sensus hujus & sequentis versûs esse videtur; " locus ubi antiqui gigantes lugent sub aquis, & cohabitatores eorum, nempe " reliqui damnati cum eis, infernus nempe & locus perditionis patet oculis " Dei." Hæc ille, & solito acumine, & judicio; sequentia enim anteriora explicant. "Nudus est infernus coram eo" (Sheol, ᾗδης, mortalibus co-opertus & invisibilis) " & nullum est operimentum " perditioni?" Abaddon; ut in gemino planè loco, & ab his desumpto, Prov. xv. 11. "Infernus, & perditio coram Domino." Quæ Tyndallus noster, ubi recentiores cæcutiunt (quod non sæpe ab illis fit) hunc in modum effert. "The gyautes, &c. that are slayne, and lye under the world, with their company; yee and all they which dwell beneath in the hell, are not hyd from him, and the very destruction it self, cannot be kepte oute of hys fighte," Ità Targ. Syr. Arab. LXX. S. Amb. Vulg. Sym. & plurimi commentatores, præter Medum nostrum, ut Deodat, &c. locum hunc Jobi intelligunt. Neque difficile erit judicare, an aliæ interpretationes, vel speciem verisimilitudinis præ se ferant. Ubi enim "Rephaim" per tritonas, cete, aut balænam vertitur? Aut legimus pro feminibus, graminibus, plantis, aut metallis accipi? Aut quomodo illa, cum sensu omni destituuntur, vulnerari, gemere, & dolores parturientis sufferre possint? Ita enim vocem חול hic usurpatam, & ejus affines proprie significare, infra probabitur. Ingenuè ergo fatentur nonnulli, "quod non inveniunt illa Rephaim dicta, nec commodè possint dici." Nescio autem an adeo ingenuè, qui per mortua, aut inanimata vertunt, cum hâc notâ. "Sic enim generali, aut improprio sensu "vocari possint" (satis certè improprio) "etiam res illæ, quæ nunquam vitam habuerunt."

Vox חול, de Rephaim prædicatur: Et nonnulli, ut nostra hodierna, per "formantur" reddunt. Sic enim חול aliquando significat, sed quantum video significatione metaphoricâ, a חלה, vel חלל mutuata: Quod "vim passus est, excruciatum est, vehementer doluit." Cholelim vero, ut lexicographi, præcipuè no-

tat angustias, dolores, & cruciatus mulieris parturientis; quod quodammodo implicat τῶν LXX. Μαυθήσονται a S. Ambr. perperam, "nutriuntur;" cum ea vox aliquid obstetricantis manûs certè includit. Quid vero hæc nos docent, nisi quod rebelles hi gigantes, & habitatores cum eis, eorum luxurias & vias destructionis secuti, in tartarum traditi, horribili pœnâ, inter dæmonas, & alios damnatos spiritus ibi cruciantur. Ita vertitur חלה, & ejus conjugata. Sic Mic. vi. 13. חלה ערסאניסא סע. Ald. Compl. multa huc spectantia in Luc. xvi. 23. observanda, ubi de divite epulone legimus, quod postquam ἐτάφη, ἐν τῷ ᾗδης, "erat ἐν βασάνοις." ὃ 28. τὸ πῶς τῆς βασάνου. 24. Ὁδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτης. Vid. Apoc. xii. 2. ὠδίνουσα, βασανιζομένη τε κείν. & xiv. 10, 11. βασανιθήσεται ἐν πυρὶ & θείῳ.

Restat tamen objectio, quid tartaro cum mari, igni cum aquis? num hæc heterogenea, immo & contraria, ita committenda? Respondeo, omnes fere voces, quæ in hoc argumento usu veniunt, ac in S. S. reperiuntur, ut Sheol, pro loco aut statu vita-functorum usurpantur; sed nonnunquam ut ultra extendantur necesse est, & res ipsa clamat. Ita de Tehom, Tehomoth, Jam, Maim, Rabbim, Metzullah, Bor, Bor-Tachtijoth, abyssus, voragine, puteo, seu fossâ, Λάκκη καὶ ὠλάτω, Choshech, Choshechim, caligine, tenebris, & forsan aliis (vide ἀντίστοιχα) facile est observandum. Aquæ autem maris, quæ cum abyssu magnâ in centro, seu corde terræ, ubi infernum plurimi ponunt, supponuntur communicationem habere, eisdem nominibus insigniuntur. Vide precationem Jonæ Cap. ii. ubi Κοιλία ᾗδου, βάθη, & καρδία θαλάσσης, ἄβυσσος ἐχάτη, Metzullah, χισμαὶ ὀρέων, γῆ, ἥς οἱ μοχλοὶ αὐτῆς κἀτοχοὶ αἰώνιοι, φθορὰ κ. τ. λ. "Venter inferni, pro-
"funda, & cor maris, abyssus, scissuræ
"montium, corruptio, seu perditio, terræ
"vectes in æternum, &c." unum idemque notare videntur, nempe prophetæ descensum in fundum maris, "locum tenebrarum & abyssum," ut Davidi audit; Quod omnia hæc de profundissimâ maris voragine intelligenda, primo intuitu patet; sed quæstio est an ulla horum ulterius tendunt, & statum aut locum damnatorum, unquam designant? Licet metaphoricâ deductione, illi forsan plerumque applicantur. Mirum verò fuisset, si sedes miserorum post hanc vitam, nunquam fuerint memoratæ in V. T. cum sedes beatorum nullibi non indigitantur. An adeo ingenua humana natura, (præ-

^a 1 S. Pet. iii. 19, 20.

Sepelire, vel Sepulchrum.

^w Ita nostrum Saxonicum, Hell a covered place, and to Hele, to cover. Sic. Heb. קבר

^x Cap. xxvi. 5, 6.

^y Scultet. in Loc.

^z Psal. cvii. 2, 3, 4, &c.

^a Montis fissi hiatu, Græcis est Chaos, Zech. xiii. 4.

^b Psal.

ferim gens Hebræorum) ut solâ spe sine timore, sit gubernanda; cum magistratûs gladium & legum terrorem parvi pendunt? Sed si Christo & Apostolis ejus sit fides, & si vel suam, vel Græcam linguam cum S. S. in illis scriptis, & LXX. versionem, quam ut plurimum citant, probè intellexerint; extra controversiam est, quòd multa horum verborum, ex veteri instrumento in novum translata mansionem infelicem reorum spirituum in altero mundo clarè designant: Nam in hoc sensu a Christo, & ejus Apostolis ubique usurpantur. v. g. "Αἰδης, ἄβυσσος, χάσμα, seu χάσμος" (quod Tohu, seu Tehom) si non "λάκκος," quod ei æquivalet. "λίμνη," Vulg. "stagnum;" nos & alii "lacus ardens igne, & sulphure" (ut Sodomæorum in horum exemplum) "quod est mors secunda." Proinde "caligo, quin & σκοτος ἐξώτερον," & ζόφος, & σιχαῖς "ζόφος" & δεσμοὶς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον. Hæc, Vulg. "rudentibus inferni" detractos in tartarum; illa "vinculis æternis sub caligine." Postremo, βάσανος, βασανισμός, βασανίσαι, βασανίζεσθαι, juncta non raro cum ὀδυῖαις parturientium, sæpius occurrunt in N. T. pro cruciatibus animarum miserarum, & impiarum in Tulliano inferni. Et jam spero me probabiliter probasse Jobo & ejus amicis cognitam esse historiam gigantum & peccatorum ante diluvium; eorumque ad formas, fortunas, mores, crimina, supplicia alluisse & respexisse & in hoc mundo lucido, & in tenebricoso inferno. Neque certè hæc omnia, metaphoras nudas sine veritate, figuras meas sine rebus, nobis repræsentant. Et qui talia irridens metaphorica tantum, si non & fabulosa esse putat, caveat, ne nimis realia aliquando inveniat. "Si enim (ut verbis S. Petri utar ad impuros, & incredulos sui ævi) "Deus originali mundo non pepercit, sed octavum Noe, justitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens. Novit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos.

Addatur narratio canæ & ferè venerandæ antiquitatis licèt satis fabulosa, περὶ τῶν ἐγγηγόρων, i. e. de vigilibus angelis, a Deo, ut ferunt, ad curam antiqui mundi capiendam demandatis: Quo tamen officio malè satis fungebantur. Nam hi Bene-elohim, filii Dei, "videntes filias hominum quod essent pulchræ, ingressi sunt ad eas, quæ genuerunt illis filios, gigantes, potentes, & famulos." His sacre scripturæ, liber Enochii dictus, cujus amplum satis fragmentum a Syncello per Cl.

Grabæum in spicilegio sæc. primi editum, plurima affuit, quæ levi nimis fide ab antiquis recepta, & credita. "Viginti magni angeli, quibuscum adjuncti alii minorum etiam gentium effecere CC in diebus Jared, super montem Hermon descendentes; ibi se invicem jurejurando, & anathemate constrinxerunt, accipere sibi uxores ex filiabus hominum, quas & acceperunt: Horum omnium Semias inter primores princeps; & sub eo decimus Azazel, & undecimus Pharus, nominatissimi. Hi arcana Cœli mulieribus suis revelârunt. Azazel instruxit homines gladios, & thoracas fabricare; & (quod quidem pejus, & periculosius) "mulieres εἰλεῖν, καλλωπίζεν, & τὰ βαφικὰ, medicamenta oculis, facibus pigmenta, lanam fucatam, &c." (O! quam antiqui hi mores!) "pharmaca, veneficia, incantationes, impedimenta;" (puto in connubiis) "alii astrologiam, & auguria." Horum ἐγγηγόρων prognatos, in tres generationes auctor hujus libri dividit; quarum primam vocat gigantes; secundam Naphelim; tertiam, (sed nescio unde) Eliudæos: Addunt, "quod hi carne humanâ vescabantur, & omnia facinora perpetrârunt. Quibus aded offensus numen, ut miserit Uriel ad filium Lamech, dicens, vade, & dic ei totius terræ futurum est diluvium," &c. & Raphaeli dixit, "vade Raphael, & Azazelem liga, & in tenebras mitte quas incolat in æternum; & in die judicii abducatur ad incensionem ignis; & scribe omnia scelera super doctrinam Azazel." Hæc, quia non adeo trita & secundum nonnullos eruditos ad illustranda & S. Petri, & Judæ verba tendant, hic adduxi. Tempus, quando erant scripta, ignotum, licet ante testamenta XII. Patriarcharum, quia ibi sæpius laudata, quanquam & illa valde antiqua, & a primis Nazarenis, nescio an ante ipsum S. Lucæ Evangelium confuta. Ex Pharmar nomine qui Φαρμακείας docens introducit, ni fallor, tota impostura proditur, æquè ac comptior ista fabella de Susannâ, & duobus presbyteris, per paronomasias χῖνον & χίσαι, πρίνον & πρίσαι^d. Si quis vix fidem adhibet huic narrationi, seu ut Grotius vocaret hypotyposί των ἐγγηγόρων, liceat illi per me communem sententiam amplecti, & nisi memoria me fallit, Arabum, ut Hebræorum traditionem, nempe per filios Dei, hic intelligi pios Sethi filios cum impii Caini filiabus, imparia & malè dominata matrimonia contrahentes.

^e Hæc, & hujusmodi, κακοτεχνίαι, ni fallor, B. Ignat. vocat Epist. ad Polycarp. §. V. Quod vetus translator, pace Vossii, non solum rectè, sed & doctè vertit per "maleficia." ^d Quarum primam, Vulg. quodammodo sunt imitati sub "Schi no," & "Scinder." Sed in secundâ hærent, sub "Prino," & "Secet."

4. Satis notum est, quantam reverentiam praeceptis Noachi Hebraei antiqui deferebant: Stante enim & florante eorum republicâ, nullos vel Portæ five justitiæ discipulos admiserunt, donec his primo manus dederint: Et quod à Jobo & ejus amicis recepta fuerint probabile reddetur ex sequentibus. Eliphaz adhortatur Jobum, Cap. xxii. 22. "Recepe quæso legem ab ore ejus, & reponere sermones ejus corde tuo." Quæ Jobus ipse videtur respicere in responsione suâ Cap. xxiii. 12. "A praeceptis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus," vix in his respiciunt ad antiquum Dei oraculum Adamo datum, statim post creationem mundi, Job. xxviii. 26. ad fin. "Quando ponebat pluviis decretum, &c. Enarravit sapientiam, &c. Et dixit Adamo, "Ecce timor Domini, ipsa est sapientia," &c. Nam quod Adam hic etiam sit proprium nomen, nullam dubitandi causam video cum verba ibi sint וימר לאדם, ut Gen. iii. 17. ולאדם אמר, quæ appellativè nemo sumit. Sed hoc non adeo propriè videtur esse praeceptum, ac generalis quædam instructio & revelatio divina. Neque ad legem Mosaicam referendum; quia ea cum hæc transacta, nondum adhuc (vel saltem recentissimè) lata; multò minùs gentibus promulgata; nec Jobus eam observavit. Verisimiliùs ergo videntur hæc referri ad legem tunc oralem, a Deo ad Noachum mandatam; per Noachum verò, qui justitiæ prædicator, ut ante-diluvianis patribus ita procul dubio Noachidis traditam, ut ab illis & etiam eorum progenatis quodammodo servatam & propagatam.

Hæc verò praecepta si rectè memini, sunt hujusmodi. Primum de judiciis seu justitiæ curiis & tribunalibus, adeo necessariis huic lapso statui mundi, ut vix, aut ne vix, ipsa societas absque illis subsisteret. Sed nihil judiciorum constat fuisse ante diluvium, cum nec homicidia videntur puniri, nisi forsan, ut in Caino & Lamecho, interventione Nemeseas divinæ; sed omnia brutâ vi regi; & probabile est apud illos, sicut postea apud Laish^e, "Nolum fuisse magistratum, qui illos probro afficeret in aliquâ re." Sed post cataclysmum, cum genus humanum super faciem universæ terræ disseminandum, ita illis prospexit providentiâ suâ divinâ judex totius mundi, ut statim fixit judicia & magistratûs gladium vindicem: Ex cuius ore, secundus pater humani generis

hanc rhetram accepit, "Quicumque effuderit hominis sanguinem, per hominem effundetur sanguis illius^f." Quæ Targ. Onk. optimè explicat במדיון, &c. per "testes, & sententiam judicum." Secundum de benedictione, five cultu veri Dei, putà per timorem invocationem ac denique per sacrificia: Quæ quid fuissent nisi mera ἐθελοθησικεία, si non a Deo Adamo mandata, unde filii ejus ab eo idem edocti? Et Noe ipse "ædificavit altare Domino, & obtulit holocaustum super eum, Gen. viii. 20. Unde ritus iste invocandi Numen omnibus gentibus emanavit. Tertium de abstinentiâ a cultu extraneo, five idololatriâ; in quam defecisse Cainum post ejus secessionem a piâ patris familiâ, ut Chamum a Noachis, & veteres & nuperi eruditi viri verisimiliter senserunt, ac in cultum solis loco Shechinæ veræ, ut postea Magos & omnes Ethnicos decidisse. Quartum ab impuritate, quæ adeo male mulctata in habitatoribus antiqui mundi. Quintum de homicidio. Sextum de Rapinis. Septimum ne membrum de vivo; proclive est probatu omnia hæc, ultimo excepto, Jobo esse cognita, & sanctissimè observata.

De judiciis Jobus sæpe mentionem facit, & seipsum judicis officio incorruptè, & intrepidè functum fuisse profitetur, Cap. xxix. 7. "Procedebam ad portam per civitatem." Ubi notum est sedes judicum tunc fuisse positas. Quo spectant etiam sequentia, "Et in plateâ parabant Cathedram mihi," viz. Δίφρον, sellam curulem, seu mobile tribunal. "Liberâssem pauperes; justitiâ indutus sum, & judicio meo. Causam quam nesciebam investigavi, si contempsî causam servi mei aut ancillæ meæ cum litigarent mecum," seu (ut vulg.) "subire judicium cum servo meo, aut ancillâ meâ, cum disceptârunt adversum me; conterebam molas iniqui qui me audiebant; expectabant sententiam," & phrasibus judicialibus & forensibus ubique usus est^h. Neque hæc vanâ gloriâ ductus de se prædicat; sed planè necessaria fuerunt in apologiam suam ad calumnias & criminationes adversariorum retundendas, qui illum injustitiæ toties & tam acriter incusabant. De Benedictione seu cultu divino, ut regalem sacerdotem & vatem decuit, eximium theologum ubique se præbet; & moribus & vitâ, ut & eloquentiâ suâ admirabili, in institutionem aliorum, pietatem sinceram & illibatam ubique exhibuit; & immotam fidem, & timorem Dei; quam religionem

^e Judic. xviii. 7.

^f Gen. ix. 5, 6. Hic Munsteri nota, Hic est fons, ex quo manat totum jus civile, & jus gentium.

^g Vid. notam in locum.

^h Vid. juris prudentia Jobi.

per sacrificia ostendit, non legalia sed patriarchalia; ut patet, & in principio, & in fine libri. Imò laudibus Dei ita deditus, voluntati ejus ad eum se submittens, ut in summâ angustia & tentatione, in has voces vel viro Christiano verè dignas, frendente licet sine dubio inimico, tandem eruperit, "Dominus dedit Dominus abstulit; sicut Domino placuit: Benedictum sit nomen Domini!" Tertium horum præceptum fuit de extraneo (nescio an non melius alieno) cultu seu idololatriâ, quod evidentè pendet a secundo, & lege naturali a Deo prohibitum, unde verè deducta lex patriarchalis; hoc crimen Jobus ad eum detestatus est, ut ejus imputationem a sese multo cum zelo amovit, Cap. xxxi. 26, 27. "Si vidi solem fulgentem, aut lunam ambulanti in splendore, & plectum est in occulto cor meum, ut oscularetur manus mea os meum" ⁱ (antiquissima forma, seu ceremonia, & ritus cultus idololatriæ, & salutandi idola) i. e. obnixè se hoc unquam fecisse negat; & contra hoc peccatum rationem duplicem reddit, § 28. "Hæc enim iniquitas a iudicibus punienda, quia abnegâssem Deum Altissimum." Crimen hoc læsæ majestatis divinæ est, contra omnia tria hæc præcepta priora (quæ seriò consideranti, in supra allatis, Jobi verbis comprehensa inveniuntur) a iudiciis enim animadvertendum, & a magistratibus gladio civili a Deo tradito idololatria punienda. Ergo nec ab ipsis admittenda; quia apostasia aperta a Deo, & defectio ad inimicum; ideoque legibus hætenus coercenda; saltem in piâ posteritate Abrahami, unde forsitan & Jobus ipse, & plurimi si non & omnes trium ejus amicorum oriundi ^k; nam de Abrahamo amicus ejus testatus est ^l, "Scio enim eum, quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & justitiam ^m." Quartum est de abstinentiâ ab impuritate, viz. adulterio, fornicatione, &c. Quod adulterium, imò sponsione tantum interventâ, legibus Patriarchalibus diro mortis genere plectendum, satis patet ex istis Judæ principis & iudicis familiæ suæ; qui cum illi nunciatum esset ⁿ, "Thamar nurus tua ἐκπεπρωμένη:" Respondit; "educite eam, ut comburatur." Quin & "duceretur" ad pœnam; licet ab æquitate, potius quàm a stricto legis jure servata. Legem ei non ab similem a Jobo postea observatam esse, patet ex Cap. xxxi. 9, 12. Ubi postquam de

crimine adulterii non absque imprecatione solemniter se purgasset, addit, "Hoc enim nefas est, & iniquitas capitali actione persequenda." Quod bene explicant eruditi, "Enorme hoc est, & manifestum peccatum; quod, nisi vindicetur, alios in pœnæ societatem rapit." Quinetiam de fornicatione, & motu ferè primo-primo, ut scholastici, se fidenter mundat, Cap. xxxi. a 1. ad 4. "Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis?" viz. si tali luxuriæ me emancipavi? Nec hoc totum; nam § 3. pergit & assurgit. "Nunquid non perditio est (tali) impio, & horribile exitium operantibus (hanc) iniquitatem?" Neque enim leviusculum peccatum hoc existimavit, ut maxima pars hominum, qui tantum cum subrisu; quis non? vereor sane ne paucissimi, & rarè admodum aves in terris; licet "propter hæc venit indignatio Dei in inobedientiæ filios." Quibus consonat doctorum Hebræorum sententia, qui tradunt "gentes non puniri nisi ob tale crimen," nempe luxuriæ; nec aliter hic vulg. sonat, textui Hebræo fidè satis respondens, "Nunquid alienatio est operantibus injustitiam? Ubi Piscatoris nota, "exitium extraneum," hoc est quale solet inferri extraneis, Esai. xxviii. 21. ut ante-diluvianis, Sodomitis & aliis. Cum verò justitia vindicta ne dicamus impatientia divina, in Ethnicos ipsos, licet Deum non noverint, propter hujusmodi flagitia adeo tremendum intonuit; an Christiani (dicti) eandem & millies majorem κόλασιν effugere expectent; qui non modò faciunt, sed consentiunt facientibus? An ex δικαιοκρασίας omnipotentis iudicis vel indulgentiam vel amnestiam sibi suaviter promittunt, ut Judæorum Sanhedrim ipsis adulteris dedit sub templo secundo, & eandem propter rationem; ob reorum multitudinem ^p? Quintum præceptum Noachidarum est de homicidio, "in primo inclusum de iudiciis" si non & expressum; ab hoc crimine mundum se professus est patriarcha noster, Cap. xxxi. 29. "Si terræ meæ cultores animam efflare feci." Imò in eodem capite ad evangelii perfectionem propius accedit (ut in præcepto quarto puritate corporis, & animi) quàm ad legis spiritum, § 29, 30. "Si vel gavissus sum ad interitus osoris mei, & exultavi quòd invenisset eum malum; non enim dedi ad peccandum guttur meum, optando maledictionem

ⁱ Ita Grotius, Stanleyus, &c. Locum interpretati sunt. Cap. ii. 11.

^l Gen. xviii. 19. ^m Vid. & Munsteri notam, in Gen. xxvi. 5. ex Ab. Ezr. per תורת, &c. "intel- lige cultum unius solum Dei, per תורת, circumcissionem, sacrificia, observantiam sabbati," &c.

ⁿ Gen. xxxviii. 24. ^o Heb. ככר.

^p Vide notas ad locum; & dissertat. de dramate.

“animæ ejus.” Ergo multò minùs violentas manus alicui intulerit, cum antea homicidam “inter rebelles contra lucem” numerat, quorum portio (ut Caini) ma-
 “ledicta in terrâ.” Cap. xxiv. 13, 14. &c. Sextum de Rapinis, necessarium sanè in his Pandectis secundò nascentis mundi rescribi; cum in superiori ex rapto vivebatur, & “violentiâ impleta est universa terra.” A quo crimine se immunem esse profitetur Jobus, licèt falsè accusatus, omnes ferè injustitiæ species a seipso amovendo; erga famulos (ubi supra) villicos mercenarios Cap. xxxi. 38, &c. “Si adversum me terra mea clamat, si fructus ejus comedi absque pecuniâ, & animam agricolarum ejus affixi;” (ut Vulg.) & ut macula hujusmodi illius manui non adhæsit, ita judicis officio intrepidè & æquè functus, injustos & rapaces coercuit, sicut ipse supra dixit, “molas iniquorum conterebat.” Restat tantùm septimum, ne membrum de vivo; quod satis obscurè ab Hebræis modernis proferitur; *σαφεινως* in ipsis fontibus exprimitur, Gen. ix. 4. “Carnem cum sanguine ejus non comedetis.” Quod quidem videtur fuisse positivum tantum, ut discrimen inter animalia munda & immunda; aut saltem typicum, ut homines a crudelitate muniret, quod forsan innuitur in subsequenti commate, “sanguinem enim animarum vestrum requiram.” Quod Jobo, & aliis junioribus patriarchis haud innotuit, decursu sæculorum aut oblitum aut antiquatum, in lege naturali, ut cætera præcepta, fundamentum vix habens. Unum, fateor, huic hypothefi obstare videtur, nempe præceptum hoc e gentibus conversis, tanquam justitiæ profelytis a concilio primo Hierosolymitano, præsidente Jacobo, canonicè injunctum. Nempe ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῆ αἱματός; abstinere à sanguine, idque inter necessaria; unde probabile est inter gentes, a piis saltem *φολαγδύους*, hoc ab initio observari. Concedo inter Profelytas, qui ex omni natione, veri Dei cultui in domo seu templo ejus se addixerunt. Sed quod hæc a patribus traditione acceperunt, nec vola, nec vestigium: Imò diversum planè suadet, si non & cogit ratio ista Jacobi in hac disputatione allata. “Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur,” &c. sed nihil hoc ad alios e gentibus conversos, qui Mosen antea non audierunt.

Aliud est præceptum Noachidis longè vetustius & mundo ipsi cœvum, de

sabbato, quod quidem Judæorum plurimi gentibus invident, idque Judæis tantum datum, ut mundum ipsum propter electos, i. e. seipsos, conditum affirmant. Nonnulli existimant sabbatum Jobo horum fuisse, atque ita illa intelligunt, “Dies erat Vat. & S. Ambr. *ὁς ἡμέρα ἀντὶ*. Fuit autem sicut dies hæc,” (an in quâ Jobus sacrificia obtulerit,) cum convenissent filii Dei, ut sisterent se coram Domino? Filii Dei aliquando pro angelis sumuntur, ut indubiè Cap. xxxviii. 7. aliquando verò pro cætu piorum & Dei cultoribus, qui invocabant nomen Domini; ut filii Sethi; plurimis & optimis auctoribus; sed venerabilis noster Tindal, licèt bis vertit “the servautes of God,” in notis ad locum utrosque jungit, “The Angels, and Godly.” Sicut Angelos certo scimus esse præsentés in Ecclesiâ. Et hi Angeli, quicunque fuerint, dicuntur, “Convenisse, ut sisterent se coram Domino.” Sed hæc phrasæ “sistere se, venire, apparere coram Domino” publicum hominum cultum significant, ut in aliis, ita præcipuè in isto Micaïæ loco, “Quocum veniam coram Domino,” quod explicatur à sequentibus, “Et incurvabo genu ante Deum excelsum.” Sed ut locus, ita tempus, sunt indivisibilia adjuncta omnis cultûs publici, & sicut par est credere, statâ loca, & statâ tempora. De locis cultûs Patriarchalis non est aded explicata scriptura, præsertim ante ætatem Abrahami; de tempore satis habet, quibus homo non contentiosus acquiescat, “sep-
 “timum nempe quemque diem ab ipsis mundi exordiis Deum sanctificasse.” Et quis poterit eum desecrare? sed hæc per prolepsin, seu de futuro solum non dici, plusquam probabile redditur, quia pars temporis, licèt haud quota pars, Deo dicanda est ex jure morali & naturali, ut alia Decalogi præcepta de cultu divino, ad Sinam non primo data, sed ibi tantum renovata. Et quis credat per 2000 juxta annos, partem forsitan tertiam durationis mundi, patres Deum coluisse finè fixo & statuto tempore eum colendi? Quod revera fecerit istam periodum ab Hebræis Chao rectè nominatam esse; præsertim, cum ex ipsâ formâ, & toto tenore quarti præcepti in Decalogo, non videtur tunc temporis sabbatum de novo institutum fuisse, sed potius redivivum & redintegratum. Pars hujus mandati reddit rationem institutionis ejus omnibus sæculis & gentibus congruentem, “Quia in sex diebus fecit Deus cælum & terram,” in tempore præterito concipitur & expri-

1 Cap. i. 6.

2 1 Corinth. xi. 10.

3 Mic. vi. 6.

mitur, ut & benedictio & sanctificatio ejus, i. e. separatio a profanis & communibus usibus; "Idcirco benedixit, & sanctificavit," nempe ab incunabilis mundi. In ipsâ fronte mandati additur nota quæ in nullo alio, & melius potest ad præteritum quàm ad præsens & futurum applicari, "memores" seu "recordare" ubi haud vulgaris theologus, "Hâc voce" utitur ut nos remittat ad primævam "sabbati institutionem, Gen. ii. 3. "Cujus memoriam renovare voluit." Et ita sanè hâc voce זכור alibi utitur, ut Exod. xiii. 3, 9. Qui sensus confirmatur ex illis, in repetitione hujus legis (quæ ipsis Profelytis injungitur) Deut. v. 12. "ficut Dominus, Deus tuus præcepit tibi." Nimirum ut ipse Grot. "jam ab orbis initio:" Licet verisimile est, in desuetudinem cecidisse in Ægypto, nec ergo mirandum, quod Israelitæ ibi in crimen idololatriæ prolapsi sunt, aut illos Mosen ad observationem sabbati vel ante legem datam tanto zelo revocasse, Exod. xvi. a 23. ad 30. ubi vox sabbatum (an propter σκληροκαρδίαν eorum?) sexies ad minus repetita. Nec forsan emphasi caret, quod ibi dicitur ex oraculo divino, "Videte quod Dominus ἔδωκε dederit (non dabit) vobis sabbatum;" Quidni a creatione mundi? Ex præmissis videat pius & candidus lector, utrum probabilius sit; memoriam hujus sacrosancti diei penitus inter gentes intercidisse, an potius a Jobo & aliis patriarchis semper in honore fuisse, & religionem sabbati in orationibus sacrificiis laudibus Dei & commemoratione creationis ab eis sanctissime cultam & celebratam. Religio sabbati semper fuit vinculum omnis pietatis, & præsertim publici cultûs numinis; unde sequitur, cum altera fusque deque habeatur, altera in neglectum cadat, necesse sit. Ergo, fateor, non sine summâ veneratione (utinam simili observantiâ & amore) aurea planè illa Evangelici Prophetæ seu potius oraculum Divini Verbi possim legere "Si averteris pedem tuum a sabbato, nec feceris voluptatem tuam in Die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicias tuas, nec facias vias tuas, nec invenias voluntatem tuam, nec loquaris sermones tuos"; tunc delectaberis Do-

mino, & equitare te faciam super excelsum terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui. Os enim domini locutum est."

5. Allusio frequentissima in hoc libro, videtur esse ad tremendum fatum Sodomæ, & Gomorrhæ. Hujus regionis quinque civitates cum περὶ χάρις αὐτῶν, ob enormia scelera, præsertim verò crimen contra naturam igne & Θεῶν à cœlo dimissis funditus deletæ; ut etiam a sæcularibus auctoribus non paucis, neque infimi sabbati memoriam traditur*. Ita enim sapientiæ & justitiæ divinæ congruum visum fuit, cum iniquitas hominum indies increbesceret, memoriam judicii in peccatores antiqui mundi per diluvium aquæ universale, ferè, ut par est credere, oblitteratam, diluvio hoc particulari ignis refrigerare, "In exemplum eorum, qui impiè victuri," unde S. Petrus II. 2, 6. nos docet has civitates Deum in cinerem rede-gisse, & forsan postea everfione damnasse; (an per terræ motum, & eorum absorptionem in lacum illum fætidum) "Exemplar posuisse iis, qui impiè acturi sunt." Quæ explicatius S. Judas 7. (velut ob oculos) "propositæ sunt exemplar, ne talia crimina alii admitterent, "ad instar vel similitudinem æterni ignis sustinentes," ut Grot. & Med. in Loc. adeò ut typum, in utroque sensu verbi, lacus gehennalis, inamæna ista & infausta Sodomæ palus ad vivum referebat: Unde forsan omnia scelerata, & infensa huic lacui Judæi devovebant, & in illum, ni fallit memoria, scelestos admodum, præcipitabant. Quibus, nescio an illa Salvatoris alludunt in Evangelio, & Apocalypsi, S. Mat. xviii. 6. & Apoc. xxi. 8. "Expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Et timidus verò (puto a fide apostatis) & abominabilibus & scortatoribus πόρνοις & omnibus mendacibus pars erit in flagno ardenti igne & sulphure." Ad Sodomitarum destructionem forsan alluditur, in illis Eliphazi suprâ memoratis, Cap. xxii. a 15. ad 20. "Nunquid semitam sæculorum observasti, quam triverunt viri iniqui? Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum! Qui dicebant Deo

* Josh. xxiv. 14. "Auferte Deos, quibus servierunt patres vestri in Ægypto." Unde patet Ægypti Deos, (puto vitulinos) ab Israelitis retentos esse usque ad dies Josuæ posteriores, quin & post reditum e captivitate Babylonica, Ezra ix. 1. Imò facile est probatu, ex Ecclesiasticis scriptoribus, quod cultus Apidis permansit juxta Jordanis fontes a tempore Jeroboami usque ad Christianos imperatores. O quam veneranda superstitio! Quam antiqua & Catholica idololatria!

* Isai lviii. 13, 14. "An hæc de pravis, & impiis viis, voluntatibus, & sermonibus solum intelligenda, aut non sint illa in quocunque die illicita?"

* Vid. Dissert. de Pentapoli.

“recede a nobis,” &c. “Cum ille impleffet domos eorum bonis,” &c. Cum substantia nostra non est succisa (sive occultata) sed reliquias eorum ignis absumit.” Certum est hunc characterem hominibus Sodomæ mirè congruere, “qui impii (Vulg. pessimi) erant, & peccatores coram Domino nimis,” nec minus certum, “quod impleffet domos eorum bonis;” cum in aded pingui solo eos plantavit, & paradiso non absimili; ita ut illis ipsa “plenitudo panis” in peccatum degenerarit. Et satis denique probabile, quod “fluvius (nempe Jordanes) subvertit fundamentum illorum,” commiscente se diluvio aquæ & ignis. Postremò “substantiam illorum,” Divitias malè partas, & ingratas non longè antea restitutas, quin & agros, & ipsa corpora “ignis *θειλα* devoravit.” Grotius, & alii magni Critici, locum ita interpretati sunt. “Loquitur de subversione Sodomæ, &c. illorum dicit, monstrans regionem “ubi impii Sodomitæ vixerunt.” At si hæc sint vera, ut certè sunt maximè verisimilia, an non funditus deleta est nostra prior hypothesis, ubi hæc ad peccatores ante-diluvianos referenda duximus? Ita sanè videtur, sed puto tantùm videtur. Nam licet prior, & longè potior pars horum Eliphazi verborum, de illis intelligenda; non tamen sequitur, nec necesse est quod ita omnia; sed ab uno magno impiorum judicio, nempe aquæ diluvio, pergit Eliphaz, ut orientalium ferè mos est, præcipuè in poeticis, sine ullâ apertâ transitione, ad alterum in multis huic non dissimile, nempe Sodomæ; cujus vel reliquias consumpsit cœlestis ignis; cum tamen piorum hominum, quamvis illis finitimorum, (si Abrahami fuerint abnepotes) & substantia & vita intactæ manerent. Sodomitæ ferè nominantur, Cap. xxxvi. 14. & eorum horribile fatum notatur; ubi Elihu de impiis adolescentibus, denunciat: “Morientur in tempestate” (ut isti scelesti) alii, cum dolore, & rugitu, (*ענ*) Hebræis) “& vita eorum inter effœminatos,” alii “Cinædos,” J. & P. cum meritoriis, scortis scil. masculis, abominandis. De quibus S. Judas modestè, & cautè, plus forsân innuendo, quàm palam dixerit, *ἀπελθῆσαι ὀπίσω σαρκὸς ἐτέρας*; ita Kedesh, & Kedeshim sæpe usurpantur, quæ in nostrâ vernaculâ “Sodomites.” Et congruunt Deod. ipse Grot. & alii magni Theologi in notis ad huncce locum, “Quod per effœminatos hic innuit Sodomitas, & eorum everfionem.”

Alia allusio ad historiam Sodomitarum, complectens plurimas circumstantias a Mose omittas, sed ab aliis scriptoribus memoratas, potest esse in Cap. xxviii. Ubi, ad manifestandum opera Dei, tam naturæ quàm providentiæ, quasi totam terræ molem dissecat Jobus, & intima ejus viscera rimatur; singula commata consideremus. *¶* 1. “Sanè sunt argento suæ venæ,” alii “eductio, & auro locus, “ubi conflatur, aut purgatur.” Quæ ambo faciliè poterant Jobo esse perbene notæ, ut in confiniis ejus, & ditione Edom, forte postea regno suo, transacta, ubi “Phur non metallo-fodinæ,” & “Mezahabauri-fodinæ,” stationes Israelitarum, juxta Montem Tzalmon, & Australem linguam Maris Sodomæ: Ubi in visceribus terræ certè satis sulphuris repositum; ad prima elementa, & constitutionem auri, ut docent Chymici, planè necessarium, cujus iterum Jobus meminit *¶* 6. sed plura quærat Lector in notis ad Edomi tabulam. *¶* 2. “Ferrum de terrâ (an eadem) tollitur, & lapis (puto calaminaris) solutus calore in æs solvitur.” Sed quod hæc etiam metalla in his regionibus reperta verisimile est, cum Moses dicit de terrâ Canaanæorum, quorum termini Sodomam & Gomorrham circumierunt, “Cujus lapides ferrum sunt, & de montibus ejus æris metalla effodiuntur.” *¶* 3. Finem, “vel potiùs ordinem, (ut Græci *τάξις*) imposuit tenebris etiam in ipsis visceribus terræ” Windeto Chaos, & Jobus ipse, “Ubi nullus (per se) ordo, (quæ caligo merito vocantur) “ordinem rerum disposuit.” Ut Grot. in loc. Num his verbis *θεόπνοος* scriptor innuit strata super strata? Sed pergit “Lapides tenebrarum, & umbrae mortis” quæ non sine vitæ periculo effodiuntur; vide Jobi Physica, & dissertat. de gemmis, &c. *¶* 4. “Interciditur fluvius a populo peregrinante, aquæ a pede oblitæ exarescunt, ab hominibus abscedunt.” Vox in principio v. *יִרְדּוּ*, per “interciditur” vertimus, quæ etiam “dividitur, dirumpitur, destruitur,” *διακόπτεται*, ut Græc. hic *διακοπή χειμάρρος*. Hypothesis nostra est, quod fluvius hic est Jordanes, Jobo non ignotus, cum Deus illi de eo loquutus est^b. Cujus fluvii per vallem Siddim a mare planitie ad Mare Magnum, seu Mediterraneum per Syrbonidem lacum olim decurrentis, in temporibus Jobi “oblutum erat a pede peregrinantium;” mercatorum, & viatorum, transeuntium per ista deserta, qui antea per hunc rivum viam instruere, &

^a Gen. x. 17.

^z Deut. viii. 9.

^a Job. x. ult.

^b Job. xl. 23.

dirigere potuerint, quia aquæ ejus "atque nuata, imminuta, arefacta," ut *17*, & *18*; vel, ut de illis Mercerus "ad abscessum abeunt, & evanescunt." Consule Pentapolim nostram, Not. in Job. xiv. 11, 12, &c. *5*. "Terræ, de quâ oriebatur panis in loco suo, igne subversa est." Merc. "Terra olim fertilis, postea adusta," ut Deut. xxix. 22, 3. "Videntes plagas terræ illius, quibus eam afflixerat Dominus, sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultra non seratur, nec virens quicquam germinet, in exemplum subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, &c. "quas subvertit Dominus in irâ, & furore suo" Ut egregius Psalter Israelis huc forsan alludens, "Terram fructiferam posuit in falsuginem," (vallem salis & mare salis) ob malitiam inhabitantium in eâ^c, quæ quidem allusio in hoc commate adeo clara, ut adaptatione non eget. *6*. "Locus Sapphiri lapides ejus, & glebæ illius, aurum." Ubi "ejus, & illius" sunt relativa, quorum antecedens est "terra" in v. præcedenti; ergo ad eandem terram referenda, & sapphiri & aurum ibi invenienda. Quæ forsan hic conjuncta, quia sapphirus cum ex lapide matrice, seu cortice ejus (ut Adamas) eruitur, maculis seu punctis aureis est interspersa. Quæ interpretatio probabilior videtur, quam illorum, qui secundum hemistichium, "Habetque auri pulveres" ad stellulas & maculas auro similes in sapphiris tantum referunt. Verum auri pulverem, quære ad Mizahab, & Dizahab (ut supra) juxta linguam australem maris Sodomæ, licet non eodem loco aurum Ophir, de quo vide Cap. xxii. 24. *7*. "Semita est, quam nulla cognovit avis, nec intuitus est illam oculus vulturis," si adeo certa fuerint, quæ de hoc lacu infernali traduntur, ac ab auctoribus haud infimis pro certo affirmantur, nempe *Aog-vov* esse, ut Avernus in Italiâ inde dictus, quia aves super volitantes, sulphureo halitu, & fumo suffocat, & enecat; nihil dubii remanserit, quin hæc pericope de lacu Asphaltite fuisset intelligenda. *8*. "Non calcaverunt eum Bene-schachatz." Vulg. "filii institorum," i. e. "Mercatorum," alii "superborum," aut "Elatorum," Gr. "*Ἀλαζόνων*," S. Ambr. "Se glorificantium," nostra hodierna ut Targ. unum "Catuli leonis," quæ a sequenti hemistichio confirmantur, "Nec per eam vetulus leo pertransivit," quorum priorum duum sensus forsan coincidunt; Mercatorum & "superborum, si-

"ve elatorum," viz. Sabæorum, qui viri staturæ nominantur. Quicquid enim fecerint mercatores, & viatores ante subversionem Sodomæ; post eam, iter eorum per Pentapolim penitus abscissum fuerat. Atque idem, si alteram sententiam horum verborum amplectemur, "Catuli leonis, vetulus leo, aut læna, per illam non pertransierunt." Licet, procul dubio, id antea fecerint, cum satis leonum in istis locis, usque ad proverbium, "Ecce emergit, quasi leo ex inundatione Jordanis."^d Ubi præcedentibus versibus, & Idumææ, & subversionis Sodomæ & Gomorrhæ mentio fit, *9*. x. xi. "Ad filicem extendit manum suam," &c. Quæ omnia ad convulsiones, & revolutiones magnas, non solum superficie terræ, sed & in visceribus ejus, a terræ motibus horrendis in subversione & destructione Sodomæ factas, sine vi referri posse videntur. e. g. "Subvertit a radicibus montes," ut certe eo loci informis adhuc manet naturæ facies. "In petris rivos exscidit," inter alios forsan eum, qui ad Petram ipsam, Plinii ætate, memorabilis defluerit^e. "Omne pretiosum vidit oculus ejus;" Sapphiros, & alios pretiosos lapides, ut & auri pulverem seu grana, quæ in decursu fluminum sæpe inveniuntur; & in his locis, & eorum finitimis supra memorata vidimus. *11*. "Profunda etiam fluviorum scrutatus est." Vulg. "Profunda (alii a fletu) flumina cohibet." Intelligo de Jordane in Asphaltite absorpta. Atque ita "abscondita producit in lucem," quæ olim latebant in jam desertis ejus canalibus, per eremum arefactis.

Neque hæc magnifica de solertiâ hominum in eruendo e terræ intimis gemmas, metalla, &c. ut aliquibus visum, ullo modo videntur intelligenda. Grandius enim quid divinus hic sermo sonat, & plus potentia, scientia, & majestatis, quam ulli mortaliū creditum. Cuinam enim, nisi omnipotenti, & omniscienti hæc competant, "Omne pretiosum vidit, & in petris rivos exscidit," & præsertim "Montes a radicibus subvertit," quod sæpe Deo tribuitur, ut insigne divinæ potestatis judicium. Ita enim geminus plane huic locus soli Deo extra controversiam pertinet: "Qui transtulit montes, & non sunt;" Vulg. & nescierunt, "quos subvertit in furore suo;" an Sodomitæ jam absorpti? Ita quidem videtur ex v. sequenti, "Qui commovit terram de loco suo." Quomodo nisi a terræ motu? Quin & hæc tria, evulsio nempe montium, disco-

^c Psal. cvii. 34.^d Jer. xlix. 19.e Plin. Lib. vi. Cap. 28.^f Job. ix. 5.

opertio fluminum veterum, & eductio novorum in S. S. non rarè inter maxima Dei opera miranda recensentur; ut in prænobili isto Psalmo cxiv. de Exodo Israelitarum ex Ægypto. "Quid est tibi, mare, quod fugisti, & tu, Jordane, quia retrorsum conversus es? Montes, quod exultastis, sicut arietes, & colles, sicut agni ovium?" Isti loco parallelus, Psal. xxix. 6. "Vox Domini subfilire facit cedros, sicut vitulum; Lebanon quoque & Sirion, sicut filium unicornis." Et eadem ferè ratio redditur in Psalmo cxiv. ac in xxix. "A facie Domini mota est terra," (non poetice tantum, aut allegoricè; sed verè, & realiter) "a facie, seu præsentiâ Dei Jacob; qui convertit petram in stagna aquarum, & rupem sive filicem in fontem abundantem aquis."

Restat alius locus ad hanc rem faciens in investivis Bildadi Cap. xviii. a v. 12. ad finem, ubi de impio loquitur. v. 12. Quæ ita S. Ambr. "Ruina autem ei paratur indecens." Ruina hic Gr. ἐξάσις. Heb. נִפְלֹא, alibi ἀπώλεια^h, ut nos; Imò "καταστροφή"ⁱ quæ de hoc ipso eventu sumitur, Gen. xix. 29. & sæpe aliàs. v. 13, 14. "Devoret pulchritudinem ejus mortis primogenitus. Avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus." Quod verum de Sodomæis. v. 15. "Habitet in tabernaculo ejus, quia non est ejus." An quia Semi erat portio, non Chami & Canaanitarum, qui illam tunc temporis occuparunt? ^k "Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur," ubi hoc impletum, nisi in devotis Pentapolitarum campis & habitaculis? nec aliter Mercerus, si non & Grot. "Respicit ad excidium Sodomæ," sed Pisc. fidentiùs "haud dubiè ad excidium Sodomitarum respicit." De quo vix puto aliquis hæsitabit; præsertim si bene ponderet, quæ in sequenti. v. 16. "Deorsum radices ejus excidentur, sursum autem decidet, seu atteratur messis ejus," quæ omnes fruges includit. Hæc autem vera esse de Sodomæ arboribus ad ripas infamis & sterilibus illis lacus, quis ignorat? Quorum fructus & poma vel "leviter tacta" (Solinum advoco testem) "in fumum evanescent, aut fatiscunt in vagum pulverem, ut ferè eadem supra Josephus." Quibus non malè respondet Vulg. "atteratur." Qui-

bus etiâ Moses visus est luculenter alludere, "Vinea eorum est de vinea Sodomæ, & de arvis Gomorrhæ; uvæ eorum sunt uvæ fellis, & botri amarissimi.^l" Si verò hæc de Sodomâ intelligenda, vix ambigi potest, quæ ad finem usque sequuntur ad eadem pertinere; ut v. 17. "Memoria ejus perit è terrâ, depellitur," (Gr. ἀπώσιν αὐτὴν) "a luce ad tenebras, & a terrâ habitabili deturbatur. Neque filius ei neque nepos, nec ullæ reliquæ^m" (Gr. σέσωσμέναι) "in regionibus ejus; Super die ejus stupebant novissimi, ut præsentes apprehendunt horrorem," i. e. illos horror (nec fanè immeritò) apprehendit. "Profecto illa sunt tabernacula impii, & isteⁿ locus (an digito commonstrans Sodomitin?) "ejus qui non agnoscit Deum."

Hic tantum adjiciam quàm periculosum est, pium virum cum improbis familiariter versari, ne sit particeps & delictorum, & plagarum eorum! Ut multò magis ἐτεροζυγεῖν, matrimonia cum illis contrahere; & connubiorum fœdere conjungi! quod Lothus videtur fecisse: Nam cœlebs venit a Padan-aram; per Canaan, & Ægyptum transit, atque inde reversus est. Quod verò ex Sodomæis uxorem duxerit, plusquam verisimile, quia patrium solum tanto amore prosecuta est, ut vitam propter eum deperdidit; licet antea duabus filiabus maritum beaverat, quæ quidem viris Sodomitis desponsatæ nimis matri similes fuerunt; nec a moribus filiarum Canaanitarum degenerarunt vel latum unguem. Abrahami amicus non illi promisit cognati sui vitam; sed plus dedit quàm promisit, ut Deo dignum, cum "recordatus est Abraham" qui procul dubio intercessorem egit pro Lotho, qui nepos vel frater ejus, & secundum Hebræos profelyta erat. Quàm felicem Lothum (hucusque) vocitemus, qui virum adeò pium habuerit, apud Deum pro se interpellatorem! An satis possimus crimen istud innominabile, propter quod totius mundi judex paradysum mutaverit in gehennam, abhorrere, detestari? Quo scelere, non tantum mares inter gentes polluti; infandum, & incredibile! si non in Mose^o, ut certè in S. Paulo Sodomitisas, æquè ac Sodomitas legerimus! De quibus monstis & portentis hominum,

^h Non "Tanquam vitulum Libani." Ut nonnulli (quos honoris causâ non nomino,) male distinguendo efferunt, nec felicius sequens hemistichium vertunt.

ⁱ Cap. xxx. 12. ^k Cap. xxi. 17. ^l S. Amb.

"Dispergentur decetia ejus in sulphure, Gr. τὰ ὑπερῶς αὐτῶ, ut ante ἀγνῶ. Campi scil. læti; & civitates superbæ.

^m Deut. xxxii. 32, 33. His pulcherrimè alludit Miltonus noster, in escâ serpentum in pandæmonio suo. Quære an ibi etiam respicit ad maledictionem serpentis, Gen. iii. 14. "Pulverem, seu cinerem comedes."

ⁿ Vid. Sap. Sal. x. 7. ^o Deut. xxiii. 17. ^p Deut. xxiii. 17. ^q Deut. xxiii. 17. ^r Deut. xxiii. 17.

^s Rom. i. 26. αἱ τὴν γυναικαὶ ἀντὶ τῆς ἀπειθείας. ^t Deut. xxiii. 17. ^u Deut. xxiii. 17. ^v Deut. xxiii. 17.

nonne rectè dicendum, gustus eorum est depravatus & infernalis? "Vinea eorum" est de vineâ Sodomæ, atque suburbanis "Gomorrhæ; fel draconum vinum eorum, & venenum est insanabile"? Denique a tremendo hoc justitiæ, & severitatis Dei exemplo (cui *θεῖον* non adhuc deest, nec exhausta sunt fulmina,) discamus oportet timorem Dei, illumque revereri & tremere; qui semper idem, & adedè terribilis in judiciis, in eos, qui talia agunt. Alioquin magis inexcusabiles sumus quàm ipsi Philistæi, ipsi Canaanitæ; qui visi sunt aliquid hospitalitatis & castitatis ex suppliciis adedè diris in finitimos eorum nuper inflictis didicisse; ut constat ex Ephrone, & utroque Abimelecho. Prior Abimelechus, in colloquio quo eum dignatus est Deus, ad hanc ipsam historiam videtur digitum intendere Cap. xx. 4. "Domine, nunquid gentem quoque justam interficies?" Gr. *Ἀπολείς* destrues? i. e. "ut jam nuper fecisti cum injustâ gente Sodomæorum". Idem ferè argumentum, quo Abraham usus est in intercessione ad Deum pro istâ civitate, Cap. xviii. 23. "Num destrues etiam justum cum impio?" Imò, eadem sensisse videntur geographici & historici; qui hunc locum posterioribus sæculis, aut viderint, aut descriperint.

6. Allusio ad Pharaonem, & Ægyptiorum historiam & interitum nullâ difficultate probabiliter ostenditur. Nomen Pharaeo Ægypti regibus, ut postea Ptolemæus, hæreditarium ab eruditis dicitur (licet ab hoc auctore, Ægyptiis finitimo, ob causas factis obvias reticetur) idem ac Leviathan, i. e. crocodilum in arabismo sonare. De superbiâ ejus, & impietate in Deum, & obstinatâ mente, forsan Eliphaz, Cap. xv. 20, &c. Ubi Vulg. "Cunctis diebus suis impius superbit; numerus annorum incertus est tyrannidis ejus. Tetendit adversum Deum manum suam, contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum collo erecto," alii duro seu obfirmato. Fastuosè, ut taurus ferox. An ab his alienus character Pharaonis, aut quæ de eo dicit Moses Exod. ix. 12. "Adhuc exaltas te in populum meum," Cap. x. 3. "Usquequo non vis mihi subjici?" Vel ut nos, & Munst. "Renuis humiliare teipsum ante faciem meam?" Et sæpe legimus, quòd Pharaos ipse indu-

ravit cor suum^w, seu induratum, aut ingravatum fuit^x, & hæc antequam dicitur Deus ejus cor indurasse judicialiter, licet antea prævisit & prædixit id futurum. Blasphema item ejus verba, quæ contra omnipotentem eructavit, a Mose recensentur, Exod. v. 2. "Quis est Dominus ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel?" "Nescio Dominum, & Israel non dimittam." Sed plagis illum tandem aliquanto meliùs instruxit Deus, & verbis suis stetit a Mose prolatis, "Hæc dicit Dominus, in hoc scies, quòd ego sum Dominus; percutiam virgâ aquam fluminis^z." Et magis explicatè in istis Cap. ix. 13, 14. "Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum, in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum: Ut scies quòd non sit similis mei in omni terrâ." Quibus Pharaonis verbis supra, non dicam non respiciunt illa Jobi de impiis, Cap. xxi. 14, 15. "Qui dixerunt Deo recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus: Quis est omnipotens?" ipsa impii Pharaonis verba. Crudelitas in ejus Israelitas, & eorum dura servitus in Exod. i. 9. & alibi memorantur. Nescio an Jobus ipse alludit ad oppressiones Israelitarum in Ægypto, ab *ἐργολώταις* & exactoribus, non longè ante præteritas; unde multi animam egerunt, ceu defecerunt Cap. iii. 17, 18, 20. "Ubi impii cessaverunt a tumultu, & ibi requieverunt fessi robore, non audierunt vocem exactoris. Quare datur vita his, qui in amaritudine sunt animæ," ut Israelitæ fuerint in Ægypto. In utroque loco eisdem verbis, & Phrasibus usus est Spiritus sanctus; *כִּרְיִי נַפְשִׁי נִגְשִׁי*. Præterea quòd ad opera eorum servilia in Ægypto, versibus præcedentibus alludit, valde probabile esse jam probandum.

Primò de pyramidibus, quarum nonnullæ latericiæ, & civitatibus thesaurariis seu frumentariis, ab Israelitis jussu Pharaonum conditis; (nam duos immediatè fuisse succedentes ejusdem nominis tyrannos patet ex Exod. i. 8. & ii. 23.) ad has procul super planitiem eremi videntas, & forsan, ubi sedebat, aspectas, Jobum innuere; & digito eas monstrare, non est incongruum supponere, ex istis supra laudatis. "Ibi impii cessaverunt a tumultu & ibi requieverunt fessi robore," ostentans pyramides trans sinum Rubri Ma-

^q Deut. xxxii. 32, 33.

^r Rom. ii. 2.

^s Gen. xxiii.

^t Gen. xx. & xxvi.

^u Vid.

Differtat. de Behemoth & Leviathan, & hanc suprà de lapsu angelorum.

^w Exod. vii. 13. Sec. Gr. & Vulg. & ver. 32.

^x Cap. vii. 3.

^y Rabbin apud Munster. in Not. ad Exod. xiv.

"Quando dixerunt Israel canticum ante Do-

"minum, audivit eos Pharaos, qui erat disiectus in mare, & tetendit digitum versus cælum, & dixit, Certe ego tecum, quia tu es justus, & ego & populus meus impii; & non est Deus in mundo præter te." In illâ horâ venit Gabriel, & iniecit super collum ejus triplicatam ferri catenam, & dixit illi, impie! Heri dixisti quis Dominus, ut audirem vocem ejus? & nunc perverte, dicis, Dominus est justus, &c.

^z Exod. vii. 17.

^a Vid. Differt. de pyramidibus.

ris. Ut ex Jobi iii. 13, 14. "Nunc etiam
"filerem, & requiescerem cum regibus,
" & consiliariis terræ, qui ædificant sibi
"solitudines," nos "Desolate places,"
Tind. "Special places," J. T. Pisc. "Vas-
"titatibus," Not. "In locis vastis, & de-
"fertis," (ubi pyramides sitæ) quod verò
per hæc loca deserta cœnotaphia, seu mau-
solea regum & procerum intelligenda,
ex præcedentibus apparet, ubi tale dor-
mitorium Jobus sibi optat. Jam propter
regum sepulchra immanes has structuras
conditas esse ex una discamus, pyrami-
de nempe regis Cheopis, in quâ tumba
marmorea haud plusquam sex pedes lon-
ga ad præsentem hunc diem a viatori-
bus visitur. Et quidni in aliis, licet locis
forfan magis reconditis, similes positæ?
Cum ad granaria, ex formâ, hæc ædifi-
cia minus apta fuere, sed & eodem in lo-
co de aliis sepulturis (ni fallor) meminit;
y 16. "Aut sicut abortivum abscondi-
"tum;" nam non tantum a Romanis eò
luxuriæ ventum erat, ut embryones fune-
bri pompâ efferrent atque in monumen-
tis ponerent^c; sed longè antea, tales Ægyp-
tii in cryptas suas referebant; ut ex infan-
tum sceletis, ex puteis eorum, aut mum-
miis adhuc extractis liquidò apparet. Van-
sleb. enim, aut quis viator de his hunc in
modum scribit "In tertio puteo inveni-
"mus duas mummias, unam magnam,
"alteram infantis minorem; sed ambas
"in oculis repositas; major fuit e mar-
"more, super cujus operimentum habuit
"similitudinem personæ cui pertinebat."
Ut etiam vidimus in cryptis nostris hic
in Angliâ infantis effigiem supra loculum
lapideum exsculptam in quo reliquiæ e-
jus inclusæ fuerunt.

Locos ad thesauros reponendos Israe-
litæ Pharaonibus condiderunt vel saltem
eos a tempore Josephi delapsos denuò
restaurârunt: Ut Pithom & Rameßes, in
quibus ædificandis adeò durè laborârunt.
De his autem y 15. "Aut cum princi-
"pibus, qui aurum possidebant; aut do-
"mos suas argento replebant." Et quid-
ni ad eadem respicit Eliphaz Cap. xv. 28.
"Habitavit in civitatibus desolatis, in do-
"mibus desertis, quæ in tumulos sunt
"redactæ." Ubi commentatorum nota,
"Quæ desolatæ erant antequam ab eo
"reædificarentur." Exod. ii. 23. ad fin.
"Ingemiscebant filii Israel propter servi-
"tutem; audivit Deus gemitus eorum,
" & respexit ad illos," Hæc videtur Eli-
hu respicere (unde verisimile est illum
haud longo intervallo ab Ægypto vixisse)

Cap. xxxiv. 28. Ubi de impiis dicit, fortè
de Pharaone, & Ægyptiis. "Quod per-
"venire fecerunt ad eum clamorem ege-
"ni, & audivit vocem pauperum:" Ubi
idem sensus vocis & phrasidis ac supra
in Mose ym' nryy, &c. Hujus Cap.
xxxv. 12. tangitur quidam rex, qui (sec.
Vulg.) apostata a Deo ipso vocatur, y 18.
& postea y 30. nomine hypocritæ desig-
natur. Cui verò magis, quàm Pharaoni
hæc competant? Qui toties dissimulavit
cum Deo, promittens populum suum di-
mittere? sed cum plaga fuerit amota ser-
vi dei precibus, promissis suis non stetit:
Unde Moses illum ita affatur^d "Noli
"ultra fallere;" atque iterum "Novi
"autem quòd & tu & servi tui nec dum
"timeatis Dominum Deum."

Denique plagas a Deo in Pharaonem
& Ægyptios immissas, consideremus. Quo-
rum duæ præcipuè videntur inditari;
plaga nempe tenebrarum, & mors primo-
genitorum. Prior ab Eliphazo Cap. v. 12.
ad 14. "Qui irritas facit cogitationes cal-
"lidorum, ut manus eorum non perfici-
"ant, quæ cœperant; qui apprehendit
"sapientes in astutiâ eorum^e, & confi-
"lium versutorum (Gr. Πολυπλέκων) diffi-
"pat," Quidni consilium Pharaonis cum
populo suo contra Israelitas ad eos exter-
minandos? Ut Exod. i. 10. "Venite, sa-
"pienter agamus cum illis^f." y 14. "Per
"diem incidunt in tenebras, & quasi de
"nocte palpant in ipso meridie," ut Cap.
xv. 22. "non credit, quod reverti possit
"de tenebris ad lucem;" forsan & huc
Jobus alludit Cap. xxi. 17. "Quoties im-
"piorum lucerna extinguitur?" Nam se-
quentia "superveniet illis inundatio," &c.
Et præterita, ut planius infra videamus
huic sensui favent. Interea verisimile est
omnes lucernas^g; atque ignem ipsum, ab
illâ horribili caligine suffocatos, & ex-
tinctos esse, ut auctori eleganti libri sapi-
entiae visum^h, "Ignis quidem nulla vis
"poterat illis lumen præbere." Aliter
sanè quomodo dici poterit, quòd tribus
diebus nemo vidit fratrem suumⁱ. Al-
tera plaga, & quæ vitam (hominum) pri-
mò tetigit fuit mors primo-genitorum a
malis angelis^k, jussu omnipotentis Dei ver-
bi^l inflicta; vide an hæc notata ab Eli-
phazo Cap. iv. 20. "De mane usque ad
"vesperam succiduntur, in æternum pe-
"ribunt" &c. Cap. v. 4. Longè sunt fi-
"lii ejus a salute;" licet hic Jobi filios
in sequentibus occultò etiam tangere vide-
atur. "Conteruntur in portâ, & nemo
"erat qui eruit^m." Ut Bildad multò a-

^c Plin. & Bapt. de re ædificatoriâ. Pag. 120. Ubi autem puteis infantulos condidissent, solatia matrum eorum effigies
gypso expressas in urnâ intercludebant.

^d Exod. viii. 29. & ix. 30.

^e 1 Cor. iii. 19.

^f Aët.

^g Subdole egerunt.

^h Sap. Cap. xvii. 5. "Ignis qui, &c."

ⁱ Exod.

^j Sap. xviii. 15.

^k Sap. xviii. 15.

^l Sap. xviii. 15.

^m Vid. Not. in Jobi Cap. i. 19. & in hunc loc.

pertius Cap. viii. 4. "Si filii tui peccaverunt contra eum, & abiecit eos propter prævaricationem eorum," &c. Licet verisimile sit, & illum, & ceteros, exempla plagarum in improbos inflictarum sæpius producere, & in Jobum, & filios suos, quasi ob eadem peccata eisdem calamitatibus exercitos oblique intorquere. Ita & Jobi, & Pharaonis, & forsitan penitus inspicienti Sodomitarum etiam sobolem a Deo propter crimina similiter succisam, hic unà innuit ψ 11, 12. "Juncus adhuc existens in virore suo ante omne gramen arefcit: Ita sunt semina omnium obliviscentium Dei, & spes hypocritæ perit." Ut Cap. xviii. Idem Bildad ψ 17, 19. "Memoria ejus perit de terrâ; non erit filius ei, neque nepos." Explanatio forsitan metaphoræ præeuntis ψ 16. "Deorsum radices ejus siccantur, & sursum succiditur ramus ejus." Licet sine vi hæc $\rho\eta\tau\omega\varsigma$ ad arbores & fruges Sodomæ posse applicari supra vidimus. Sed Cap. xxvii. 7. & deinceps disertiora de hac re loquitur ipse Jobus, & amicos appellat, quod eadem illi noverint; "nec hæc transacta in angulo," ψ 12. "Ecce vos omnes nostis, &c. Sit inimicus meus, ut impius. Quæ est enim spes hypocritæ (ita Pharaon sæpe dicitur in hoc libro ob rationes supradictas) "cùm eripiet Deus animam ejus? Hæc est portio hominis improbi a Deo, & hæreditas oppressoris, quam ab omnipotente accipit; si multiplicantur filii ejus, multiplicantur ad gladium, & nepotes ejus, &c. qui reliqui ex illo, sepelientur in interitu," seu in ipsâ morte, i. e. statim & tumultuario educti, funereis honoribus carebunt: Nam sequitur, " & viduæ non plorabunt." Quod Pharaonis primo-genitus morte intempestivâ, nempe pestilentia furreptus, non est dubitandi locus, quia bis distinctè inter morituros, & deinde mortuos nominatur. Sed multi alii ejus filii præter primo-genitum, (non unigenitum dictum) a violentâ, & cruentâ morte, non peste, sed gladio sublatis esse videntur; iste enim Israelitarum oppressor, idem ac Ægyptus, in Græcis monumentis satis notus, a doctis viris censetur; cujus L filii, satis multiplicati, ad L filias Danai fratris ejus nupti, uno solo servato, ab uxoribus interfecti; nec putandum est eorum viduas eos intemperanter deplorasse, aut cum magnificâ nimis pompâ funereâ extulisse corpora. Ita impletum fuit in Pharaonem, quod alibi de eo Jobus com-

memorat, "Deus recondit filiis illius violentiam patris; rependit illi," (interfectionem masculorum Hebræorum per eadem suorum) " & cognoscit; vident oculi illius interfectionem suam (i. e. in filiis) & de furore omnipotentis bibit." Licet hæc ad proprium etiam ejus interitum respicere potuerint.

Historiæ filum nos perducit ad liberationem Israelitarum ex Ægypto, qui quidem non exhibant vacui; sed (mandante, & disponente Deo, supremo possessore omnium, retributionem qualem qualem, & stipendium improbi adeo laboris totius gentis per annos non paucos) "postulabant, & acceperunt a vicinis vasa argentea, & aurea, & vestes." Quibus & jure belli, cùm illos contra pacem hostili manu insequerentur, "spoliabant Ægyptios." Jethro, "audivit (in terrâ suâ) quæ fecerat Deus Moysi & Israeli, populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Ægypto," & postea accuratius a Mose, "Quicquid accidisset illis in itinere, & quod liberavit eos Dominus; lætatus est, & ait, Benedictus Dominus qui eruit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis." Quia in re quâ superbierunt (seu insolenter egerunt) "supra eos erat." Sed si nota hæc in Madiæ, Idumæis contermino & confederato, si non & subdito, quomodo Eliphaz, sine dubio Idumææ dux, potuit illa ignorare? Cùm Moses in epinicio suo divino de destructione Pharaonis, &c. disertè ita canit "Audientes populi contremuerunt: Conturbati sunt duces Edom." Imò ulterius horum fama perrexit, ut ψ 14. "Dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim" quorum memoriam vividam retinuerunt, usque ad ætatem Samuelis. Vid. 1 Sam. iv. 8. & vi. 6. Et huc respicere videtur in locis supra allatis, "Qui ponit humiles in sublimi, qui dissipat cogitationes subdolorum, liberat egenum a gladio, & de manu oppressoris." Cui consonat etiam Elihu, Cap. xxxiv. 19, 20. (Vulg.) "Qui non accipit personas principum, cognovit tyrannum cùm disceptaret contra pauperem; subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt." De quibus, nisi primo-genitis? Ut Pisc. & ipse Grotius, "Optimè hæc & sequentia referas ad judicia Dei in Pharaonem." De spoliis Ægyptiorum Cap. xxvii. 16, &c. Ubi de Pharaone, ut supra, locutus, hæc demum addit, "Si coacervaverit, ut pulverem, ar-

^a Exod. xi. 5. & xii. 29.

^o Cap. xxi. 19, 20.

^p Exod. iii. 22. & xi. 7. xii. 36. Vide & Pf.

^q Ita Grot.

^r Exod. xviii. 1. & 8. ad 11.

^s 1 Reg. ii. 18.

^t Vid. Dissert. de sede Eliphazi.

^u Exod. xv. 15.

"gentum,

"gentum, & velut lutum præparavit vestimenta; præparaverit quidem, sed justus vestietur illis, & argentum innocens partietur."

Ad divisionem rubri maris, transitum Israelitarum, & Ægyptiorum persequentium fluctibus, turbine, & terræmotu destructionem jam deventum est: Et quomodo adeò insigne, & stupendum Dei opus potuit finitimos, & coætaneos latere, cum ad longè postea sæcula fama ejus perduraret? ut ex traditione Memphitarum, Heliopolitarum, ipsorum Troglodytarum, literis mandatâ a viris non levibus constat; si non ad hunc usque diem in istis regionibus adhuc permaneat^w. Videamus ergo, an aliquid de his in libro Jobi. Cap. xxvi. 12. "Potentiâ suâ dividit mare," Ita enim רָגַע scindere, findere, dividere, ubi Grotius, "In Ægypto, in gratiam Israelitarum:" Quæ expositio ex sequentibus dupliciter confirmatur, cum non paucis scripturæ locis collatis: Nam additur in posteriore hemistichio "Intelligentiâ discidit (J. T. Merc.) pelagus." Sed Rahab ubique sumitur pro Ægypto; nisi excipit aliquis hic, & Jobi ix. 30. quo si Pharaon innuitur in y. seq. "manu suâ draconem apostatam vulneravit;" præcedens versus sic intelligendus: Quia hæc tria, scissio maris, destructio Rahab, i. e. Ægypti, & vulneratio Leviathanis, i. e. Pharaonis sæpe in Psal. & prophetis conjuncta reperiuntur: Ita Psal. lxxiv. 13, 14. "Potentiâ tuâ mare divisisti," ea ipsa, quæ hic in Jobo, "Capita draconum in aquis confregisti. Confregisti capita Leviathanis." Ubi doctorum nota, "Mare rubrum intelligit, duces Ægyptiorum, & Pharaonis interitum." Quibus consona Psal. lxxxix. 9, 10. "Tu dominaris potestati maris, tu conrudisti tanquam cadaver (seu vulneratum) Rahab." Quod omnes de Ægypto capiunt; & plurimi ita vertunt, ut Pagn. J. T. Castal. & nostri in liturgiâ, "Thou hast subdued Ægypt and destroyed it." Et eodem modo commentatores "intelligere superbam Ægyptum, & impium Pharaonem." Quæ omnia dilucidius adhuc ab Esaiâ recitantur, brachio Domini, ut in Exod. & Psalmis, adscripta Cap. li. 9, 10. "Nunquid non tu percussisti Rahab, vulnerasti draconem; siccasti mare ut transfirent liberati." Ubi iterum Grot. & fere omnes "Ægyptios, & Pharaonem." Cujus destructio describitur verbis Jobi, Cap. xxvii. 18, &c.

"Dives" (nempe, impius ille de quo supra, & cujus historiam amici ejus benenoverint) "cum dormierit, non colligetur." scil. patribus suis, ut sæpe ἡδὼν. Gr. προδῆσαι, i. e. "honestè, aut honorificè sepelietur." Ut Louth in Esaiâ lvii. 1. nec probatu eget quàm exactè hæc Pharaoni & Ægyptiis congruunt: Quorum cadavera alia ἡ γῆ κατέπιεν, terra hians in terræmotu tum sæviente^b integros devoravit, alia "in escam data sunt τοῖς Tzijim," populis in deserto "aperit oculos suos, & non est." In articulo mortis; vel oculos mentis sero nimis, quos peccatum antea clauserat; vel corporis subter aquis; vel utrosque si Judæis sit fides, qui in illorum Medrasin mira de illo tradunt. Pergit Jobus v. 20. "Terroros (an conscientiæ, an angeli mortis?) corripunt (aut irruunt in) eum ut aquæ, (& unâ cum illis) nocte furtim abripit eum turbo, seu tempestas, γνώφῃ hic LXX. ut σκότῃ, & γνώφῃ in Pharaonem & Ægyptios Exod. xiv. 20, 21. "abripit eum ventus urens." (Kadim, suffocans & exitialis; qualem immisit Deus, Exod. xiv. 21.) " & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo." A regno, a curru, a vitâ, ut Moses in cantico suo, magnificè commemorat, "In spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ; flavit ventus tuus, & operuit eos mare." Sed insuper dejectio Pharaonis, a sublimi, & superbo ejus curru ab excelsâ Dei manu; præcipitatio ejus; imò, ni fallor, fulminatio in abyssum, cum frustra tentavit a facie Israelitarum & a Deo eorum effugere, hic etiam depinguntur y. 22. "Projiciet Deus in eum, quid? Furorem iræ suæ," (forsan fulgura & fulmina) & "non parcat (ampliùs) ab ejus manu fugiens fugiet," i. e. summâ præcipitatione molitur fugam; sed incassum: Nam quis præveniat vindictam divinam, licet plumbei pedes illi ascribuntur? "Equum & assessorem ejus, currus electos Pharaonis, & exercitum ejus projecit seu jaculatus est in mare; & submersi sunt, sicut lapis in mari rubro, sicut plumbum in vehementibus aquis."

7. Videtur insuper Jobus alludere ad res Israelitarum in deserto Cap. xii, ad finem. Postquam Pharaonis fatum descripserat, & Israelitarum relevationem ab oppressione^d, "Abducit consiliarios spoliatos, balteum regum dissolvit, abducit principes (seu sacerdotes) spoliatos," & divitiis, & diis, seu sacris animalibus^e,

^w Vid. Dissert. de transitu rubri maris, icona ejus. chatzabeth Rahab, ut Jobi xxvi.

^a Sic in narratione salvatoris de Divite, & Lazaro, xvi. S. Luc. quæ a magnis viris, & nullatenus superstitionis historia potius quàm parabola censetur, proprium illius divitis nomen omnino reticetur, forsitan bene noti & nuper defuncti; cum nomen Lazari exprimitur.

^{xxx.} 23. xxi. 30. Psal. lxx.

^d Cap. xii. 17, 18, 19, &c.

"dicia." Vid. & Dissertat. de destructione Pharaonis.

^x Vid. de Leviathane.

^y Vid. supra & infra.

^z Ma-

^b Vid. Dissert. de transitu rubri maris.

^e Ex od. xii. 12. "In cunctis diis Ægypti faciam ju-

"Et potentes subvertit," LXX. "Δυνάσας
ἃ γῆς κατέστρεψε." Ita nos, & hic, & Exod.
xiv. 27. "Overthrew." Ubi Græci magis
emphaticè, "ἐξέτιναξε τὰς Αἰγυπτίους." Post
omnia hæc addit, "Effundit contemp-
tum super principes; eos, qui oppres-
si erant relevans:" Posthac adjicit,
"Qui multiplicat gentes;" Israelitas in
Ægypto, " & perdit eas;" oppressione &
subversione masculorum, "Subversas in
integrum restituit," cum ad afflictio-
nem populi sui Deus respexit. Et de qui-
bus, nisi de iisdem sequentia? "Qui adi-
mit cor principum populorum, vel
principis populi terræ," Electi seminis
Israelis; " & errare facit eos in solitudine
ubi nulla est via," Ita Psal. cvii. 4.
"Errarunt in deserto, in solitudine," &
y 38, &c. "Multiplicantur valde, post-
quam minuuntur, & humiliantur a ty-
rannide, effundit contemptum in prin-
cipes; & errare facit eos in solitudine,
ubi non est via." Fateor nonnulla ho-
rum, licet vix omnia, posse Pharaoni &c.
applicari, ut in notis ad locum. Sed ve-
rissimile est historiæ Israelitarum illa con-
jungi, si non & aliquando confundi; ut
moris sæpe est in his scriptoribus.

Jobo & amicis ejus, si ex Abrahami
stirpe fuerint, ignotum fuisse oraculum
divinum progenitoribus suis datum, quo
promisit Deus illis se daturum terram Ca-
naan in hæreditatem, haud est verisimi-
le; ut nec Abrahamum a posteris suis illud
celasse. Quod jure proprio beatam hanc
terram Deus sibi vendicavit, plurimis ex
locis discimus, & quod peculiari quâdam
curâ illi prospexerit, Deut. xxi. 12. "Ter-
ra ad quam ingrederis possidendam
montuosa est, & campestris, de cælo
expectans pluvias; quam Dominus De-
us tuus semper invisit." Unde non se-
mel legimus in tempore Eliæ, & alibi,
"Pluviam gratiosam misisse Deum in
hæreditatem suam & fessam recreabat,"
Psal. lxxviii. 9. Quidni ergo eandem ter-
ram designat Elihu, cum introducit, "Plu-
viam irrigantem terram, & per circui-
tus sese convertentem consiliis Dei, ut
effecerint quicquid præceperit eis in
superficie orbis sive in virgam, (vel,
ut Vulg. in unâ tribu) "sive ad terram
suam eam destinet," Job xxxvii. 12,
13. Quod aliis etiam locis Deus sibi ex-
pressè ascribit, ut Levit. xxv. 23. "Ter-
ra mea est, & vos advenæ, & coloni
mei estis," & Psal. x. 16. "Dominus
regnabit in æternum & in sæculum sæ-
culi, peribitis gentes de terrâ illius."
Ex quibus omnibus inter se collatis satis

probabilis hæc conjectura evincitur, quod
Elihu per "Terram suam, terram promif-
sam, sive Canaanem intellexerit.

Hypothesis nostra est Jordanem flui-
um in suo defluxu IV. olim lacus vel fe-
cisse, vel reliquisse, Samachonitem scili-
cèt, Tiberiadem sive Tarrachæ, Sodomæ-
orum, & ultimum Syrbonidem, ubi Jor-
danis casus in Mediterraneum; sed cum
stagnavit in mare falsum ab interitu So-
domæ & Gomorrhæ, alveum ejus interci-
sum & exsiccatum esse in deserto: Nam
lingua australis maris falsi inclinatur ver-
sus lacum Syrbonidem, & vice versâ; ut ex
tabulis liquidò apparet. Lacus Asphaltitis,
& Syrbonidis olim ejusdem fuerunt natu-
ræ, nempe sulphuræ, ut ex nomine, &
Strabone apparet; ad quos eventus plu-
quam semel videtur Jobus respicere, e. g.
Jobi xiv. 11. Χρόνος ὃ ἀφανίζεται, θάλασσα,
"Tempore verò deficit mare." Heb. לֹא
עֲלֵיפוּ, עָרֵיוּ, ut mare sæpe littus deserit,
vel vice versâ, ut hic Sym. ὡς ἐκρεῖ ὕδατα
ἀπὸ θαλάσσης. "Aquæ refluunt a mari."
Vulg. recedunt "πῶλαμος ὃ ἐρημωθείς ἐξη-
ρήθη, fluvius exsiccatus arefcit," Ut
Jordanes in deserto; qui sensus confirma-
tur, forsan ex Jobi xxviii. 4. Διακοπή Χει-
μάρων, &c. Dividitur, discinditur, destrui-
tur, dirumpitur, ut יָרַד, & Διακόπτοιμαι,
"Fluvius nempe Jordanes a peregri-
nante," nempe a mercatoribus, & pe-
regrinantibus per desertum, qui olim jux-
ta ejus rivum, viam instruere potuerint;
antequam inter mare mortuum & mare
magnum intercisus, & amissus fuerit;
quod ex sequentibus confirmatur: "Quos
scilicet torrentes, aut aquas in יָרַד, "Obli-
tus est pes," nempe viatoris f "Exsic-
cati, imminuti, abscedunt ab homini-
bus (יָרַד, & יָרַד ista significant, ut Merc.
hic exponit) ad abscessum aquarum
abeunt, evanescunt." Licet hæc inter-
pretatio ad abscessum Jordanis in viscera
terræ post lapsum ejus in Asphaltiten me-
lius forsan quadrat.

Inter miracula naturæ, aut saltem ra-
rius occurrentia, legimus de fluminibus
in terram absorptis, quæ aliquando, ad
ætheream auram iterum emergunt. Quæ
de Arethusâ, Nilo ipso, & aliis forsan flu-
minibus, subter mare currentibus, atque
iterum in alio cælo & solo emergenti-
bus poësin potius quam historiam sapi-
unt. Utcunque certum est multos fluvios
aquas suas interdum sub terrâ recondere,
& post parenthesis quasi longam, lucem
tandem recuperare, ut de Nilo fertur ab
auctoribus; de Tigride constat; & de
"Mole" nostro, non longè a Rupicestri,

f Vid. Suprà alluf. ad destruct. Sodomæ, &c.

Draytonis musâ celebrato; & Hispanorum "Guadiana" pauci ignorant. Idem etiam in his desertis accidisse auctores habemus nonnullos αὐτόπας, alios verò infallibiles. De palude Tritonide in Diodoro legimus omnino evanescentes, & in Plinio de plurimis fontibus & fluminibus, quæ subeunt terras rursusque redduntur, inter quæ Lycus in Asiâ. Ad flumina evanescencia in Jobo allusum esse patet, ex ejus verbis, Cap. vi. 15, &c. "Fratres mei mentiti sunt mecum ὡσπερ Χε-
"μαῖρος ἐκλείπων, ficut torrens deficiens
" & fluctus abiens; excinduntur; dum ca-
"let quisque, dispereunt e loco suo. Huc
"illuc avertuntur, abeunt in nihilum, &
"pereunt. Quodd intuentes cætus com-
"meantium ex Themâ, turba Sabæorum,
"qui expectationem habuerint in illis;
"puduit fiduciam habuisse venientes, eo-
"usque erubescunt." Et in illis Jobi
xxviii. 11. "E fletu flumina cohibet." Nescio an his fluviis jam subito apparen-
tibus jam verò evanescentibus alludatur in
precatione Ecclesiæ, Psal. cxxiv. 4. "Con-
"verte, Domine, captivitatem nostram,
"sicut fluvios in austro, vel eremo." Tale
quid etiam innuitur inter miranda
providentiæ opera a Psalte aded magnifi-
cè celebrata, Psal. cvii. 35. "Posuit flumi-
"na in desertum: Et exitus aquarum, in
"fitim; posuit desertum in stagna aquarum
"& terram sine aquâ in exitus aquarum.

Mos transeundi deserta per viatores a Plinio describitur Lib. VI. "Itur a mari
"Ægyptio ad mare rubrum a Pelusio per
"arenas; in quo, nisi calami defixi re-
"gant, via non reperitur, subinde aurâ
"vestigia operiente." Ad eundem etiam
usum Tamrurim seu palmarum ramos
ut viarum duces in Arenâ defixerunt, quos
in S. S. non semel memoratos legimus:
Jerem. xxxi. 21. Israeli a captivitate Ba-
bylonis per Palmyrenas forsan solitudines
redituro, "Statue tibi speculas" ita Aquila
& Sym. σκοπιὰς צינים, quod LXX. Σιών.
"Pone tibi Tamrurim." Cui voci forsan
alludentes LXX. posuerunt τιμωρίαν; Vulg.
"Amaritudines," quasi a "Mar" & "Ma-
"rar" amarum esse, unde "Thamar" pal-
mam ab "Amaritudine" deducunt. Hi
Tamrurim etiam obelisci & pyramides a
lexiographis vertuntur; quia mucronati
& fastigiati instar summmitatis palmæ; unde
R. Salom. explicat per "Parvas palmas
"plantatas in indicium viæ." Qui for-
san unus finis extructionis Pyramidum,
ut nonnulli h eundem usum turri Babel

assignantⁱ, adde quod "Temaroth" vox
ejusdem originis elationes vel columnas
significat ad formam palmæ assurgentes.
Hoc iter per hæc deserta viatores & mer-
catores ab antiquissimis temporibus ad
hunc usque diem, ut omnibus notum est,
gregatim instituerunt per turmas vel
caravannos, ut hodie vocant; quarum men-
tio sæpius quam semel in Jobo occurrit;
Cap. vi. 18, 19. "Involutæ sunt semitæ
"gressuum eorum, ambulabant in vacu-
"um, & peribunt," melius forsan ita
reddendum (quod Hebræorum magistris
relinquo) "Declinaverunt caravanni a se-
"mitis suis," vel ficut Jun. Trem. & Pisc.
"huc illuc avertuntur a semitis suis con-
"suetis, ambulabant in deserto" (ita e-
nim בתרו vertendum puto) & "pere-
"unt," ut sæpe fit in istis regionibus,
cum a sociis suis aberrârunt^k. Idem ar-
gumentum prosecutus est x 19. "Respi-
"cit cætus commeantium ex Themâ,
"Turma itinerantium Sabæorum expec-
"tant illos ארחות תמא הליכות שבא. Sed
hunc morem transeundi deserta multo
antiquiorem temporibus Jobi esse satis pæ-
tet ex historiâ Josephi venditi, Gen. xxxvii.
25. "Turma Ismaelitarum, seu Midiani-
"tarum, mercatorum virorum, veniens
"a Gilead, & camelos eorum por-
"tantes aromata, &c. in Ægyptum." Ubi eadem vox ac hic in Jobo occurrit,
nempe ארחת comitatus, turma, cohors
commeantium ab "Arak iter fecit," ut ex
notâ Munsteri in locum Genes. ad literam
H. turma; significat vox H. ארשו viam,
& comitatum itineris. Onkelos hic vertit
שירת ערבא, i. e. Turma Arabum^l qualis
caravanni castrametantis, & iter moventis.

Jobus Cap. xxx. 4. describit inimicos
suos Troglodytas, seu feros Arabes, "E-
"gestate & fame steriles, & radix juni-
"perorum erat cibus eorum," vel evelle-
bant, nam ita הקטפים, "Malvæ stir-
"pibus (Vulg. arborum cortices) & ra-
"dices juniperorum in cibum," ubi no-
ta Piscatoris in scholiis ad locum "erant
"in cibum eorum, alii ad calefaciendum
"se, exponentes vocem לחם non ex
לחם, & suffixo ם, sed è servili ל, &
"verbo לחם, quod est infinitivi modi,
"& significat calere." Putârit forsan
lector, quodd hæc respiciunt ad victum eo-
rum, quibus miserabilem vitam sustine-
rent; sed forsan aliter res se habet: Quid
enim nutritionis, vel ad vitam sustentan-
dam in aridis ac durissimis ligni radici-
bus sit inveniendum^m? Potius ergo vide-

^g Vid. Zurick-zee in transact. reg. soc.

^h Perizonius.

ⁱ Vid. dissert. de pyramidibus.

^k Vid. histo-

riam peregrinationis a Cairo ad Meccam, in collect. angl. itinerum.

^l An libri hebraici titulus dicti "Baal-aruk

"huc alludit, & sonat dux, seu princeps viæ, seu caravanni.

^m Aliter est in Cassaviæ radicibus inter Americanos, quæ succo, licet mortifero, donec expresso abundant, & tunfione, & aquâ in farinæ speciem reductæ panem tandem qualem qualem efficiunt.

tur quoddam effossione vel extractione lignorum siccorum in desertis, ad ignem nutriendum & hunc validissimum; finitimis ea vendebant, ut victum sibi parvo stipite acquirerent. Legimus in Num. xv. 32. "Dum filii Israel erant in deserto, invenerunt virum, qui colligebat ligna in die sabbati. Vox Hebræa est עֵשֶׂב, quam licet Latini, atque etiam LXX. per "colligere" tantum vertunt, significat "excutere," idque accuratâ scrutatione; imò, nisi nos fallit memoria, Onkelos vertit per "extrahentem," & evellentem," & Bridenbachius αὐτόπλης refert, quod in his desertis, inter Ægyptum & Palæstinam, fomitem in ignem hoc modo quærunt. "Ligna arida ex arenis effodiendo, & extrahendo." Adde quod Psaltes, Psal. cxx. 4. Linguae dolosæ prædicit "referatas esse in eam prunas juniperorum." Æthiop. "Deserti;" quæ vehementissimè perurunt; & si S. Hieronymo sit fides, "Ignem conservant ad annum usque spatium."

Incolæ eremi, & eorum mores, ni fallor, a Jobo & amicis ejus graphicè describuntur, Cap. xxx. Ut ex parte jam ostenditur; primò enim Arabum Troglodytarum hic disertè meminit, § 6. "In desertis habitabant, & in cavernis terræ, ὅτι οἱ οἴκοι αὐτῶν ἦσαν τρωγλαὶ πέρων, quod ipsa Troglodytarum nomina, & habitationem innuit; secundò "vagos" ex § 3. "Solitarii, qui fugiebant in loca sicca, & tenebrosa, vastata, & pervastata," aut potius "ad vastitatem ex vastitate," ut Terrâ, marique prædatores de omnibus Arabibus non immeritò pronunciat Plinius, quod "Ex innumeris populis pars cœqua in commercio, & latrociniiis degit." Quorum Troglodytæ cæteris haud sanè meliores. Atque iterum eos describit "In Arabia insulâ, quæ Chytis vocatur, Troglodytarum prædones, cum diutius fame & tempestate pressi, herbas radicesque offenderent," &c. Eadem ipsa, quæ in hoc capite. De latrociniiis per terram, Jobus Cap. xxiv. 3. ad 5. "Asinum pupilorum abigunt, depellunt egentes a viâ; en sunt onagri in deserto, prodeunt ad opus suum, a diluculo intenti sunt ad prædam." Quod ad mare attinet, vide & pende § 18, & 19. "Levis (seu celer in superficie) "aquarum," notant historiographi Troglodytas prædones amphibios esse, & celocia sua navigia ex lignis tantum sine ferramentis constructa, vel ex papyraceis arundinibus, per Isthmum Arabiæ Petreæ a Mari Rubro ad Mare Mediterraneum, vel super rotas, vel super humeros,

(ut Cassaqui in Europâ) & Buccaneeri nostri in Americâ, prædæ opportunitate transvexisse. "Maledicta est portio istorum in terrâ." Cælo & solo sterili & infelici utebantur. "Non convertit se ad viam vinearum," quæ in istis regionibus vix crescunt, ob sequentem rationem, § 19. "Siccitas & æstas abripiunt aquas nivales," quæ vel ab Æthiopiæ montibus, vel a Nili eluvione, si ad eos usque pertingeret, frustra eos irrigabant, solis calore torridos & femitostos. § 8. "Fili hominum flagitiosorum; filii hominum ignobilissimorum, viliores terrâ." Ita certè Azaræi a Plinio describuntur, Lib. vi. Cap. xxix. "Ex Troglodytarum connubiis Arabes feri," ut certè hi Arabes, sive Mauri, ut vilissimum, & turpissimum hominum genus a Sandys nostro pinguntur. Sed infra vide plura de his, quorum coloniæ incolæ promontorii bonæ spei merito viderentur. Nonnullos Arabes describit Plinius "intonfos" Lib. vi. Cap. xxviii. Juxta fin. "Degunt intonso crine," alios "Hispidos." Idem "præter capite toto corpore Hirti." Qui sanè satis horridi & terribiles; posteriores Emim in Job. xx. 25. Priores Tzammim, quod LXX. "Δαψών," alii "prædo," Heb. "Comatus," & quare non omnes unâ? Prædo sitiens, & comatus; nam Tzammim, a Tzammim coma; nobis olim "Ruffians," qui comas nutriebant, sicut Lacedæmonii, ut hostibus terribiliores viderentur, quapropter & antiqui Hiberni, crines suos in nodum plicatos, quem "Glib" vocarunt, mirum in modum curabant. Tales innuit Eliphaz Job. v. 5. "Apprehenderunt eum "Tzammim," quod Vulg. "Sitis," nos, & alii "prædones." Almitzinnim, vox certè dura & horrida, nec mitiores puto populos esse, qui per eam designantur. Videtur esse Arabicæ originis, licet ab Hebræis, ut maxima pars Joktani linguæ aliquantulum forsan deflexa "Al" enim est præfixum satis notum vocibus Arabicis; ut in Algebra, Almanack, Almanzor, Algaut, Alcum, & mille aliis; אב, seu mī Hebraicum "Ab" Sonat, Tzinnim spinas, aculeos, hamos, ut etiam אֵינִי, duplicatâ secundâ radicali, Num. xxxiii. 55. & Vulg. βολίδες "Lanceæ," nos "Pricks" κέντρα, puto ἀπαξ λεγόμενον." Almitzinnim ergo videtur olim idem sonare, ac modernis Spinosa, de "Spin," & "Thorny," &c. Nempe populos in spinetis degentes, atque exinde in prædam subitò irruentes, ut Arabum ferè mos est; qui etiam describuntur, Job. xxx. 7. "Inter virgulta rudebant; esse sub sentibus deli-

* Lib. vi. Cap. xxviii. ad fin.

° Lib. XXXVII. Cap. viii.

p Vide Edm. Spencer de Hiberniâ.

cias computabant," almitzinnim vertunt LXX. ἐκ κακῶν, Metaphoricè sumentes, nos J. T. appellativè è spinis, seu e medio spinarum; Sym. "ἐξ ἐνόπλων," sic ferè Vulg. "Armatus," ut Tind. nostras, "The weapon'd men," quos forsan Psalter notat. Psal. lxxviii. 30. "Increpa feras arundinis." Immo horum inimicorum situm, seu latebras forsan reperie-

mus, nempe in deserto Tzin, non longè a littore Maris Rubri, ubi & eorum sedes in tabulis posuimus, & forsan etiam Jobi sedem, non longè ab illis distantem aliquando inveniemus. Huic populo eremicolæ in Jobum irruenti ac facultates ejus diripienti, verisimile est Eliphaz hic alludere.

DISSERTATIO XV.

Historia Edomi. 1. *Nomen vel nomina; Esau, Edom, Erythræus.* 2. *Sedes; Seir & Idumæa duplex.* 3. *Uxores tres. Filii quinque. Nepotes ab Eliphazo septem; Teman, Omar, Zepho, Gatam, Kenaz, Korah, Amalech: A Raguele quatuor; Nachath, Zerah, Shammah, Mizzah.* 4. *Horitæ: Septem Seir filii; Lotan, Shobal, Zibeon, Anah, Dishon, Ezer, & Dishan.* 5. *Edomi reges octo. Ad Hypothesin Cumberlandi, quod Horitæ fuerint, respondetur.* 6. *Esavi expeditiones ad tria maria; mors ejus & sepultura.*

Obad. vi. *Quomodo res Esavi scrutatæ sunt? quomodo investigantur abscondita ejus?*

1. **E**SAU Hebraicè עֵשָׂו, Græcis, Ἡσαῦ, γ enim illa ἀνεκφώνησιν ut forsan etiam nobis, & sic in aliis linguis. Ratio autem nominis primarii non legitur in historiâ partûs ejus, Gen. xxv. ut neque Jacobi, nisi longè postea ab ipso Esavo, Gen. xxvii. 36. Nam licet Vulg. habet "idcirco" in priori loco, nihil tale καίται, vel in Hebr. vel Græc. Significat autem "facturam," ut R. Salom in Munst. "Quia adeò perfectus in pilis prodiit." (Quod strenui viri indicium est) "ac si filius fuisset aliquot annorum." Sed עֵשָׂו etiam sonat frangere, (ut Perizzim) cedere, affligere, perdere, excindere, (ut Cherethim) sicut Esau certè fecit, qui "gladio vixit." Binomius saltem fuit, nam "Edom est Esau (& vice versâ) pater Idumæorum," Gen. xxxvi. ult. Ratio hujus nominis satis clara in ipso partu redditur, Gen. xxv. 25. forsan ut celebrioris, quia inde posterius ejus, & tota Gens nominata; in his verbis "Qui prius egressus est, Rufus totus, עֵשָׂו כָּלִי אֲדָמָה Addereth est vestis magnifica, purpurea, forte & villosa, ut nostri Ermins, Jos. vii. 21. Puto ejusmodi vestimenta illa Esavi primogeniti, preciosa, seu desiderabilia (Hebræi dicunt sacerdotalia) quæ Rebecca domi reservavit, ut Judæi postea maximâ curâ, stolam atque alias vestes summi sacerdotis: Ita ferè omnes Aaronis "in gloriam & decorem" (Exod. xxviii.)

"ex Hyacintho, purpurâ, & cocco bis tincto." Immo noster summus Pontifex à triumphato Edomo victor rediit, Isai. lxiii. 1, 2. "Tinctis, non cocco sed sanguine vestibus," è magno nempe torculari iræ Dei, Apoc. xiv. 18. ad finem. Jacobus ad matrem dixit, frater meus est vir pilosus עֵשָׂו שַׁעִיר, Gen. xxvii. 11, 23. Unde nonnulli Seir esse tertium Esavi nomen existimant ab hirsutiâ. Certius est quod Edom Πύρρον seu ἔρυθρον Græcis effertur; qui forsan illis melius isto nomine notus quàm nobis, ut qui regis cujusdam insulam & duo maria, Persicum & Arabicum, si non & mare magnum, Eoum dictum, ab hoc Erythrâ seu Erythro denominari prædicant. Adde quod nomen Edomi affecutus est; primò ab ipso partu, ex habitu corporis, quod "rufis pilis" erat omnino coopertus, ut Hercules nigris; deinde quod pro coctione rufâ lentium רוֹמֵם רוֹמֵם רוֹמֵם de "Rufo, Rufo isto," רוֹמֵם רוֹמֵם רוֹמֵם (Sym. ἀδάμ τῶν) primo-genituræ jus vendidit. In quibus nominis conjugatum bis expressit, unde sequitur, "quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom," Πύρρον, ἔρυθρον, Rufus. Exemplum hic indubitabile habemus ejusdem nominis ob duplicem rationem & diverso tempore eidem homini vel impositi vel confirmati; ut forsan in Hebero, & Jacobo, cum Israel denominatus fuerit, sæpius quàm semel. Confer Genes. xxxii. 28. & Cap. xxxv. à 9. ad

9. ad 13. sic fortè Bethel Genes. xii. 8. xiii. 3. & xxviii. 19. Et Beersheba bis ita dicta ob duplicem rationem: Confer Gen. xxi. 28, 29. ad 31. Ubi videtur Paranomasia in voce Sheba, quæ & "sep-tem" & "juramentum," parvulâ variatione scripturæ significat, ambasque significationes in nota (F) ad locum Munsterus ita conjungit (Beersheba) "Duæ sunt dictiones, sonantque fons septem, scilicet agnorum, quas dedit Abraham regi Abimelech in testimonium quòd puteus esset suus; vel ut scriptura hic habet, "Beersheba est fons juramenti."

2. Prima Esavi sedes, cum in potentiam aliquam evasit, ea procul dubio fuit quæ terra Edom & Idumæa postea dicta, quæ duplex; & specialiter mons Seir, qui duplex vel etiam triplex aut legitur aut aliquibus creditur. Primus maximè obscurus & dubius ponitur à Bonfrerio aliisque juxta Galaad, ubi putant Edomum regioni ad partem orientalem terræ Galaaditis, Idumææ & montis Seir nomen indidisse; postea verò ad Idumæam australem atque ejus montem Seir infra Asphaltiten cum suis migrasse, ac nomina prioris suæ sedis illis accommodasse, ibique Horæos devicisse, sedem fixisse, & regnum inchoasse. Quæ omnia excogitasse videntur ad tollendam difficultatem in historiâ Jacobi, qui in reditu suo ex Padan-aram cum esset ad Mahanaim, ante transitum Jordanis, "misit inde nuncios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir in regione Edom, quem (fratrem) "valde timuit ne forte veniens percuteret matrem cum filiis," Gen. xxxii. 3, 11. sed quare timuit Jacobus Esavum, si plusquam 100 mil. ad austrum à Mahanaim tunc temporis ejus sedes fuit? An verò propterea nova regio ad orientem & septentrionem cudenda, cujus nec vola nec vestigium in S. S. apparuit? Et nescio an in ullis geographis. Sin autem ad orientem Galaad tunc vixerit Esau, quid illi cum Jacobo; qui ad Penuel & Jordanem castra jam posuisset, & fratris sedem supposititiam jam præterierit? An scilicet nuntios retro miserit ut illius societatem & præsidium imploraret? An cum à Galaad ad Mahanaim, inde ad Penuel & transitum Jordanis salvus venerit, ac tandem omnia sua trans flumen tutò miserit, eundem fluvium cum toto comitatu retro transfiret & Galaad reviseret? Sed misit nuntios ante (non post) se, ad Esau, in terram Seir, in regionem Edom, qui ad occursum ejus properabat; non autem extremum ejus agmen profecutus est, Gen. xxxii. 3, 6. Et cum venit Esau, dixit Jacobus "præcedat Dominus meus ante faciem tuam, & ego sequar vestigia ejus

"donec veniam ad Dominum meum in Seir; reversus est itaque Esau, itinere quo venerat, in Seir," Cap. xxxiii. 14, 16. Si alter sit mons Seir, licet non adeò celebris, ab australi isto Horitarum, infra Asphaltiten, satis esset, nec difficilis foret probabilis solutio hujus objectionis.

Legimus autem de tribu Judæ Jos. xv. 10. "quod inclinatur terminus ejus in Baala quæ est Cariathiarim, id est (Vulg.) "urbs sylvarum, & circuit de Baala contra occidentem usque ad montem Seir שַׁעִיר," ubi Vat. 'Ασὰρ, ut Num. xxxiii. 23. Σαφὰρ, & in multis aliis, ubi conjungunt dividenda. 'Ασὰρ autem hic pro Har-seyir ponunt, forsitan ad distinguendum locum ab australi monte Seir, quem Deus dedit in possessionem Esavo, Deut. ii. 5. Videtur hic minor mons Seir in tribu Judæ nomen sumpsisse, ut iste major & nobilior Edomi, ab arboreis comis quibus erat decoratus; quia & urbs & mons Jearim in ejus confinibus, nihil aliud quam Sylva significat. Nec vero prorsus ab simile Esavum, postquam majorem montem Seir gladio suo acquisivit, in hoc ipso loco vixisse, ac nomen sui montis ob similitudinem locorum atque arborum copiam illi indidisse. Certum enim est quòd aliquando, neque brevi tempore, in Canaan habitavit, probabiliter non procul ab Hebrone, ubi pater ejus vixit, ut & Avus, & Jacobus post reditum a Padan-aram, qui & patrem ibi conveniebat; eumque mortuum ambo filii, ut Isaac & Ishmael Abrahamum, eodem loco sepelierunt. Quòd non procul à fratre cum familiâ suâ, trium uxorum & quinque filiorum præter filias, post mortem patris degebat Esau, patet ex Gen. xxxvi. 6. ad 8. "Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias & coacta quæ habuit in terrâ Canaan, & abiit à fratre suo Jacobo; divites enim erant valde, &c. Habitavit quæ Esau in monte Seir; ipse est Edom," & y. 9. "Esau patris Edom in monte Seir." Sed & terra Seir sæpe appellatur æquè ac mons Seir aut terra Edom; ita in loco de quo quæritur Cap. xxxii. 3. "Jacobus misit nuntios ad Esau in terram Seir in regionem Edom," & cur non ad australem Edom, cum nullam aliam legimus, & cum satis temporis interfuit pro itinere & reditu legatorum, & adventu fratris? Nam supponamus duos dies in itinere nuntiorum ab iis confectos, totidemque in reditu; & duas vel tres noctes permansit Jacobus in castris antequam & venientem & sibi occurrentem vidit Esau. Timuit, sanè satis merito, cum conscius sibi esset bis reum fuisse erga fratrem (neque eò defendendum

Jacobum ducē) atque illum bene nove-
rit ex priori indole celerem ac expeditum,
unde in irruptiones subitaneas & longas,
pro more gentium istarum, facile potuit
se cum copiis accingere; præsertim si dro-
medariis, in istis regionibus non raris, vecti
fuerint: Illi enim cito aded cursu ferri
dicuntur ut C mil. pass. in unoquoque die
perficiant, cum biduum saltem Esavo
superesset ad fratrem suum juxta Jorda-
nis ripas conveniendum. Nullam ergo
aliam hæreditatem aut ditionem Esavi
aut regni sui sedem, cum Jacobus à La-
bane per Gilead rediit, possumus agnosce-
re, præter illam arcu & gladio acquisi-
tam in monte Seir, ad austrum Canaan
& Sodomæ lacus, ad occidentem verò A-
rabia, ut postea dicta, Petrææ, & Midia-
nitarum & Ishmaelitarum, & ad septen-
trionem denique deserti Zin, Cadesh, Pha-
ran, & magnæ eremi. Moses, à divino
oraculo adjutus, qui in unâ brevi paren-
thesi plus ponderis habet quam multa o-
perosa volumina, in Deut. ii. 12. ad con-
fortandos Israelitas in Canaan ascensuros,
contra Anakæos, ita loquitur, " In Seir
" prius habitaverunt Horrhæi, quibus ex-
" puls, atque deletis, habitaverunt (ibi)
" filii Esau." Et magis explicitè, § 22.
" Sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in
" Seir, delens Horrhæos, & terram eorum
" illis tradens, quam possident usque ad
" præsens." Non quod penitus eorum
nomen & gentem exterminavit; nam, ut
antea legimus, Horrhæos in eorum mon-
te Seir, Pentapolitanis finitimos & for-
san subditos vel confederatos, à Chedor-
laomore percussos, non verò omnino ex-
tinctos; ita ab Esavo viribus fractos, &
reipublicæ formam, ut postea Canaanæo-
rum, deletam fuisse verisimile est, sed to-
tum genus non abolitum; nonnullos au-
tem victori se dedisse, & subditos reman-
sisse; nam cum eorum reliquiis matrimo-
nia contraxit ipse Esau. Qui Horritæ for-
san à monte Hor in confinibus Edom no-
men acceperunt, ut mons ipse à Chor
foramine, à speluncis in eo frequentibus,
latronum forsan nimis frequenter recep-
taculis, ut in Trachonitide. Unde Zibeon,
Anæ pater, Aholibamæ Esavi primæ ux-
oris avus, & Hivæus Gen. xxxvi. 2. &
Horrita § (nobis) 20. audit: Nec mi-
rum, cum uterque idem sonat, nempe
" cavernosum aut foraminosum." Septem
Horritarum duces fuerunt, qui imperave-
runt in terrâ Seir, Gen. xxxvi. 29, 30.
Eorum contermini Ishmaelitæ, qui postea
Saraceni dicti, vel à Sarah Abrahami, ut

suprà, vel (quod forsan ad idem redit) *הר*,
principem agere, nomen suum deduci
gloriantur. Utrumque autem nomen sta-
tio Israelitarum Horhagidgad vocata, jux-
ta montem Hor & Edomi confinia, com-
plectitur. Vide Edomi tabulam & dissert.
de Ishmaelitis & de gentibus a Chedor-
laomore prostratis.

Quicquid verò sit de duplici monte
Seir, certum est duplicem ad minus fu-
isse Idumæam quæ ab Edomo vel Duma
derivatur, & à Græcis *Ἰδυμαία* effertur, ab
Hebræis verò Edom: Quæ aded nobilis
propter palmas, ut ejus fama Maronis
tempore ad Italiam usque penetravit. Lib.
3 Georg.

" *Primus Idumæas referam tibi, Man-
tua, palmas.*

Ut Hazezontamar, in confinibus mon-
tis Seir, ab his palmis denominatur. Idu-
mæa, in latiori sensu, sæpe includit aus-
tralem partem terræ Canaan, cum non
solum Esau, id est ejus posteri, fratris Ja-
cobi jugum ex collo suo excussit, sed &
partem ditionis ejus sibi subjugavit. Nam
desertum Judææ & Idumææ pro se invi-
cem accipiuntur, ut Ps. lxxiii. titul. ubi
Hebr. " In deserto Jehudæ." Sed Græc. &
Vulg. " Idumææ." Quin & Edom cum
fratre Jacobo omnibus ferè seculis pro hac
australiori terræ sanctæ parte obnixè col-
luctatus est, quam & occuparunt Edomi-
tæ, post captivitatem Babylonicam, usque
ad Hebronem, si non & ultra, Josepho
Lib. iv. Bell. " *ἡ ἀνω καλεσμένη Ἰδυμαία*, in
" montanis Judææ," sed hæc haud impu-
ne; nam postquam Judas Maccabæus
" munivit Bethsuram, non longè ab Hie-
" rosolymis ut haberet populus propug-
" naculum contra faciem Idumææ, i
" Maccab. iv. ult. sequitur Cap. v. 3. de-
" bellabat Judas filios Esau in Idumæâ,
" & eos qui erant Acrabathane, quia cir-
" cumferebant Israelitas, & percussit eos
" plagâ magnâ." Hinc poetæ, cum non
parva pars Judææ ab Idumæis occupata
fuerit, ipsam Judæam Idumen & Idumæ-
am vocant. Ita ^a Silius Italicus Lib. iii.
§ 600. (in Cellario) de Vespasiano,

*Palmiferamque senex bello domitavit
Idumen, id est, Judæam.*

Unde Martialis Lib. 2. Epig. ii. " Idu-
" mæos triumphos," dixit Judaicum, Titi
& Vespasiani. In cujus rei perpetuam me-
moriam nummos cuderunt qui adhuc su-

^a Ita Juvenalis Sat. viii. ver. 159, 160. *Obvius assidue Syrophænix udus amomo Currit, Idumææ Syrophænix incola
portæ.* Ubi docti Farnab. Not. " Judææ portæ Romæ, sic dictæ, quod per eam Vespasianus & Titus de Judæis trium-
" phantes ingressi sunt. Est Idumæa autem Syriæ pars Judææ vicina."

persunt, ubi mœrens ponitur Judææ figura sub mulieris formâ, cum hac Inscriptione *IOVDAIA CAPTA*, sub palmite. Hæc descripsi è nummo juxta Romanam viam ad aquilonem civitatis Lincolnæ effosso; non e cupro, ut alia Vespasiani numismata, sed ex lucido ære cuso. Videant eruditi utrum genuinum fuerit an adulterinum; sed certè frusus valde antiqua, si modo fraus fuerit, & fratrum Italicorum figmentis longè venerabilior.

Propria autem Idumæa multo minor & australior, monti Seir coextensa: Nam mons Seir & mons Edom; terra Seir & terra Edom, seu Esau, sunt *ἰσθμὸς αἰμα*. Hic ergo, in Idumæâ minori seu propriâ, sedem Esavi principalem ponimus per Deum ipsum ei concessam & consignatam, Deut. ii. 5. "In possessionem Esau dedi montem Seir," ubi ut supra, "habitavit Esau in monte Seir; ipse est Edom." Et hanc regionem, & *Περὶ Ἰσθμὸς* ejus, voco καὶ ἰσθμὸς, Edomi regnum; nam illius imperium, multò latius sese extendebat, licèt confundant Vulg. Gen. xxxvi. ult. Hi duces Edom habitantes in terrâ imperii sui. Nos & Græc. & Heb. Possessionis.

Probabile est illum, ab expeditione contra Jacobum reversum, copias suas 400 virorum, & forsan plurium, in monte Seir, ab eo prius devicto, in præfidiarios reliquisse, ad frænandam istam gentem, nempe Horritarum, satis ferocem & nuper subjugatam, & in paternas sedes se recepisse, ut pacatam & civiliorem vitam, juxta patrem & fratrem degeret; ut qui iratam olim & sauciatam mentem, a Deo tandem sanatam adhuc retinuerit. Quid verò post mortem patris ac ipsius reditum ad provinciam suam perquisitam fecerit, aut quomodo se gesserit, non adeò liquet. Credibile autem est bella strenua gessisse, & amplas & latas acquisitiones fecisse, licèt forsan à posteris ejus consummatas & dilatatas, ita ut in grande & potens imperium Idumæorum ditio undique evaserit, tria maria vel sibi vendicans, vel saltem ad eorum littora usque pertingens; ad Persicum enim alterum Dumah, seu Dauma oppidum; ut civitas & emporium nobile Bozra aut Bosora, nunc Balsora (ni fallor, olim Teredon) per totum mundum adhuc celebrata. Contra quam, & in ipso freto, insula & sepulchrum Erythræ regis, id est, Ruffi, quidni ipsius Edomi? Unde nomen primò, magno mari Erythræo; & secundò, finui Arabico, usque ad Ægyptum per fretum Babelmandel irrumpenti, & per totam Arabiam Felicem, quin & partem Petrææ, ad austrum sese insinuanti, in cujusque littus portus Idumæorum, & emporium nobile, Elath & Ezion-Geber, satis celebrati. Neque

his contentus, ad tertium etiam mare, occidentale nempe, seu Mediterraneum, victricibus armis Edom penetravit. Hæc à non uno geographo discimus: Ita enim disertè Strabo, Lib. XVI. p. 523. *τῆς Ἰσθαίας*, "Judææ extrema occidentalia, Cæsio proxima, Idumæi occupant." Cui concinit Plinius, Lib. V. Cap. 12, 13. "Ostracine. Arabia finitur à Pelusio LXXV Mill. Pass. Mox "Idumæa incipit, & Palæstina, ab emerfu Syrbonidis lacus." Quin & Philistinorum terram, aut certè haud parvam ejus partem, seculis posterioribus videntur occupasse; ut inter cætera civitatem & *δυναστεία* Ascalonis, Eleutheropoli inferiores & australes, unde puto Herodes magnus, & Idumæus & Ascalonita audit. Quin & longè antea, partem Philistiæ ditionis verisimile est Idumæos obtinuisse: Nam de Adad filio Badad quarto eorum rege, legimus quòd nomen urbis ejus *Γερθαιμ*. Ita LXX. quæ urbem Gath, & forsan eum denotare videtur. Licèt in Hebr. est Avith, de qua vide in Avæis. Qui etiam Madianæos septentrionales devicit, ut forsan alius rex australes. Et limatiùs insipienti, multas validas gentes ab Idumæis subjugatas esse apparebit, viz. præter hos Philistæos, Midianitas & Avæos, Horritas, Amalechitas, Chatzoræos, Kenezæos, &c. de quibus in suo loco.

Neque ullo modo hic est prætereundum, quòd terra Uz sine dubio fuerit in ditione Edom, seu potius Edom pars tantum fuit istius terræ, adeò longè latèque termini ejus extensi. Ita enim docemur, in Lament. iv. 21. "Gaude & lætare, filia Edom, quæ habitas in terra Hus." Neque adeò angusta terra videtur fuisse, cum plures reges habuit, Jer. xxv. 20. "Omnibus *Συμμήκτοις*, & omnibus regibus terræ Ausitidis" seu Uz Hieremias propinavit, post Pharaonem, & ante Edomum, Moabum, & Arabiam. Nec plura hic addam super hoc argumento, de quo in singulari Dissertat. de Jobi patriâ accuratius infra tractandum.

3. Uxores ejus tres, duæ, ut patres ipsarum duo habentes nomina. In quibus *ἐναντιοφάνει* satis negotii interpretibus facessunt. Scribitur enim Gen. xxvi. ult. "Esau duxit uxores Judith, filiam Beerithæi, & Basemath, filiam Elon Hethæi." Juditha significat vel Judaïssam vel Laudatricem, Basemath Aroma. Sed quibus postea addebat alteram Basemath, aliter Mahalath, q. d. ornamentum, seu monile. Sed Gen. xxxvi. 2. "Ada, filiam Elon Hethæi, Aholibama, (tentorium excelsum) filiam Anæ, filia Zibeon Hevæi, & Basemath, filiam Ishmael, sororem Nebaioth." Quid hic dicendum? Nescio sanè, nisi Juditha

tha binomia fuerit, dicta etiam Adah; item Beeri binomius, dictus etiam Elon; Bashemath binomia, dicta & Aholibamah, Anah binomius dictus etiam Elon, Mahalath binomia, dicta etiam Bashemath. Et Elon, seu Zibeon, seu Anah, & Hethæus, & Hivæus, & Horita.

Filii quinque fuerunt illi in Canaane nati Gen. xxxvi. 4, 5. An plures postea non liquet; sed si ita, à Mose omittuntur; ut omnes etiam ejus acquisitiones, præter montem Seir in confiniis terræ promissæ. 1. Ada peperit illi Eliphazum, quem plurimi existimant hunc nostrum fuisse, Themanitarum regem & Jobi seniorem amicum^b. 2. Ex Bashemath, (Alex. Masenath) Raguel, certè ejusdem nominis ac Mosis focer Midianis sacerdos. Hic Edomi filius, Ishmaelis nepos, pater Zerah patris Jobab, Gen. xxxvi. 13, 17, 33, 34, 35. Ex Aholibamâ, Jeush, Jaalam, & Zorah, y 5. & 18. Jeush, an à יוש vel יוש, consilium iniit? "Jaalam," puto "Rupicapra," quæ frequens in montosis regionibus. "Korah, glaber," ut mons Halak, monti Seir oppositus. Vel "Crystallum," a pulchritudine. An ab hoc "Korah" tribus Koraishtarum, inter Arabes, juxta Meccam, tempore Mahometis? Eadem forsân gens ac Plinii Coranitæ quos ad austrum ponit, sed civitas, Kora, juxta Dumetham & Raabenos. Cellar. Arab. Sab.

Secunda generatio ab Esavo ita se habet; Eliphazo ejus primogenito sex filii, ubi supra. Hi vocantur duces, licet pater eorum non item, quia principes & patriarchæ familiarum, unde, crescente sobole, nomen Edomi & imperium dilatatum, ita ut aliquando in hac lineâ, patres forsân à filiis, non autem filii à patre, nuncupati, ut Arabibus aliquando moris est. 1. Eorum Teman^d forsân à "Jamin," quasi "dexter," non longè a significatione Benjamin, ut plurimis placet; unde, aut vice versâ urbs regia Theman, & regio Idumææ; eadem puto ac Daroma, Nengeb, yereb, toties decantatæ. 2. Omar, ab אומר "Dicens vel eloquens" vel "famâ celebris" & "volitans per ora virum" unde forsân magna tribus Arabum, "Omaritæ" dicta seu Homeritæ, Plin. Lib. VIe 3. Zepho, à צפה, vel specula, vel coronamentum; cujus nomen & Vat. & Alex. scribunt Σοφάρ, ipsissimis & eisdem elementis ac Jobi Naamathiten. Sic 1 Chron. i. 36. ubi in Hebr. est "Zephi" non "Zepho," adeò ut trinomius videtur. De quo ac illius patriâ, in ipsâ felicissimâ Arabiâ, plura in

suo loco. 4. Est Gatam, Hebr. גתם; an à גת mugire, boare, à voce strenuâ & sonorâ, an à גת? "Commoveri"? Græc. Vat. Γοθώμ. Al. Γοθόμε, sed y 16. Γοθά Vulg. Gatham, nos hod. utrinque Gatam, 1 Chron. i. 36. Vat. Γοθόμε Alex. Γοθά, Vulg. Gathan. De quo nihil aliud novimus, nisi quod sextus numeratur Edomi dux inter filios Eliphazi Gen. xxxvi. 15, 16. Licet quartus tantum filius ejus y 11. & nisi populi Autei Plin. vel nobilis Algautæ vallis, ab illo nomen accipiant. 5. Est Kenaz, Hebr. Vat. קנז, sed comp. קנז, Vulg. Cenez, Tind. Kenas, hod. ut Hebr. sed Chron. Tind. Kenes, hod. Kenaz, nost. de quo vide dissertat. de Kenezæis Canaanitis, & de Kenæis, Rechabitis, &c. 6. Additur, y. 16. licet in primâ genealogiâ 11, 12. non nominatus; illi nomen est Korah, non Esavi filius, sed nepos; Crux commentatorum; nam vocatur Timna 1 Chron. i. 36. & Timna est mulier, foror Lotan, qui filius Seir, Eliphazi παλλακή, mater Amalech, ac iisdem elementis & punctis ac hic Eliphazi dux scribitur. In Gen. recensentur Kenaz, Korah, Gatam, Amalech; in Paralip. Gatam, Kenaz, Timna, Amalech; ergo binomius erat Corah, & Timna nomen & maris & fœminæ, ut Aholibama in hoc capite y 2. & 41. de cujus sede nihil legimus; sed probabile est cum aliis fratribus aut cognatis, vel Teman, vel Amalech, vel Esavi Korah, ejus posteros coaluisse vel ab illis absorptos esse. Neque eundem videtur esse cum altero cognomine suo Timna, posteriorum Edomi ducum primo, & Genes. & Paralip. quia antea in propriâ familiâ inter fratres & priores duces distinctè nominatur. 7. Et ultimus Eliphazi filius & dux est Amalech per Timnam ejus concubinam; ob inveteratum odium in Dei populum ab ipsâ eorum ex Ægypto Exodo nimis notus; qui cum reliquiis antiquorum Amalechitarum à Chedorlaomore prostratorum coalitus videtur. Potens & ferox natio, ad tria ferè maria pertingens; de cujus nomine, sedibus, factis, in dissertatione singulari tractandum.

Secundus Esavi filius, Raguel, quatuor filios habuit, duces omnes; quorum, 1. Nachath quod "Descensus," נחא Jayalam, quod "Ascensus," ratione nominis diametricè oppositus, ut Jayal & Tered Psal. civ. 8. cvii. 26. Ejusdem sanè significationis est Teredon quod etiam Balfora, Basora, seu Bozra, de quo vide Scriptum Perfici sintus. Dissertat. XVII. unde non procul Catabani degunt

^b De quo vide dissertat. de patriâ Jobi atque amicorum ejus. in Tema Ishmaelis.

^c Vide infra in hac dissertat.

^e Prideaux vita Mahomet, p. 1.

^d Vide

q. d.

q. d. Descensores, ejusdem sensus ac Nachath & Teredon, gens non ignobilis inter Arabes; quibus oppositi Gebanith, montani, & altiori sede fruente. 2. Raguelis filius est Zerah, "orientalis," à Zarah, "oriri," unde Mizrach "oriens." Hunc orientem versus sedem nactum esse par est credere: Et quid interest inter Bene-zerach & Bene-kedem? Nam ambo sunt "filii orientis": Inter quos omnes, noster Jobus erat maximus. Et certum est hunc Zerah patrem fuisse Jobab, secundi regis Edomi. 3. Shammah vel Samma, an ab illo populi Sammaei in Arabia? Plin. 4. Erat Mizzah, an à מִצָּח roborari ut cingulo; an illius nominis reliquias servat Mizi majores & minores, &c. quorum promontorium est contra Caramaniam Plin. Lib. VI. Cap. xxviii. Sin autem cum Vat. & in Gen. & Chron. legimus מוֹצֵה, ad Musam portum, in Rubro Mari^f, haud obscure alludit; si verò cum Alex. in Paralip. מוֹחֵ, ad oppidum celebre Mocha in Arab. Petr. alibi memoratum; vel ad aliud non longè à freto Babel-mandel, Anglis satis notum; ut non addam hic Mochandan quod altius in isto Sinu; plura vide de his in ejus Scripto. De filiis Jeuschi, Jaalami, & Koræ, nihil legimus.

4. Succedunt in historiâ Gen. xxxvi. 20, &c. "Filiis Seir, Horith, שְׂבִי הָאֶרֶץ Gr. τῆ κατοικῆντι τῇ γῇ, Habitantis terram," quod de patre intelligunt, sed Vulg. de filiis, "Habitatores," sic Munst. "Habitantes," nos ut Græc. sed æquivocè, "Who inhabited the land," sed ad idem redit, nam omnes Horith (ut supra & infra) ab Esau devicti, & non occisi, in subditos evaserunt, & connubiis juncti in unam tandem gentem coaluerunt: Ideoque à Mose eorum linea recensetur, unde nonnulla quæ ad nostram rem spectant hic inferenda; præcipuè autem septem Seir filii, omnes duces; in quorum nominibus ad res suas & fortunas, cum ab Esau victus & profugus, ab eorum patriarchâ Seir, more majorum respici & alludi videtur. Primogenitus enim ejus Lotan, significat absconditum, celatum, (ut Saturnus qui Latio nomen dedit) in antris seu latebris sui montis, inimicorum metu; ut longè postea de Edomitibus ipsis dicitur, Jerem. xlix. 8. "fugite, terga vertite, descendite in voraginem, habitatores" "Dedan, quoniam perditionem Esau adduxi super eum." 2. Shobal, à Shub, revertere; cum affulserit spes aliqua melioris fortunæ; forsan ex amore Esavi & Eliphazi. 3. Zibeon, cujus filius primo-

genitus Ajah, vultur, avis digitata & sanguinea, in spem vindictæ futuræ. 4. Anah secundus Zibeonis filius, afflictionem, depressionem ab inimicis signat; nam, vae victis! 5. Dishon & 7. Dishan quod "pinguedinem," aut "cinerem." 6. Ezer, "Thesaurum reconditum"; cujus nominis ratio eadem forsan fuerit ac primogeniti sui fratris. Lætiora Horitis assurgere videntur, cum victor Esavus, ut antea dictum, ab Aholibamâ Zibeonis victus, illam in uxorem assumpsit, ut Eliphaz à Timnah Lotanis sorore; & Seir filii permisso & gratiâ Esavi in duces ὁμοφύλων evecti fuerint; unde melius ominari incipiebant, ut liquet ex secundo Shobalis filio, cui nomen Manachath, quod quietem aut consolationem, ut Noachus, innuit; & tale quid in aliis ejus liberis possit ostendi, nam Aholibama, Alva, Shepho, omnes exaltationem quandam & eminentiam denotant. 8 Dico quoddammodo videntur fortunas suas, quin & titulos honoris adhuc usitatos & per Arabes forsan in Hispaniam atque inde per totam ferè Europam derivatos, in ipsis suis nominibus referre, ut de filiis Canaanis alibi vidimus, e. g. ut de plurimis aliquos proferamus Shobal restitutus, Alva iram, Shepho aram. Nec prætereundus est Shobalis filius natu minimus Onam ὃν 23. nam & illum "fecit Deus in gentem magnam," ut nomen ejus implicat substantiam, divitias, opes; & certè longè latèque porrectus fuit; nam Omanitas ponit Plinius ad petram Nabathæorum, & ait "incoluisse eos usque ad Characen." Alex. Ald. & Compl. ὠμῶν non ὠνάμ, facili transpositione, legunt: Nec dubito quin ista gens Omanitæ vocati fuerint, quum seniores hæc interpretati sunt. Adde quoddam "Heman," aliquibus "Hemam," Lotanis filius, Gen. xxxvi. 22. scribitur "Hommam," 1 Paralip. i. 39. Ald. Heman; unde non liquet ab utro an potius ab utrisque Omanitæ nomen sortiti sunt; nec tamen dissimulandum est, vocem מָנָן etiam significare molestiam; an hinc tædium ut a Menachath Asychia? licet in meliori fortuna nomen mutare possint. Notatu dignus est Anah Zibeonis filius; qui, licet ducem habuit patrem, "Afinos ejus pavit in deserto," Gen. xxxvi. 24. atque ibi invenit nescio quid; nam Masorethis scribitur מִימֵי Ha-Jemim. Rab. Abr. Sepharad. in Munst. exponit Jamim per Shedim, & מִימֵי, Dæmonia, & nocivos occursus, מִימֵי, ἐξάστια. Vat. Aq. S. lxx. vocem Hebr. Ἰαμῶν. Diad. Schol. ὕδαρ βέλονται λέγειν, ἀντὶ τῆ εὐρε πηγῆν ἐν ἐρήμῳ.

^f De quo in Joktani filiis.

⁸ Celitudo ejus, excellentia ejus, eminentia ejus, &c.

"Aquam voluerunt dicere, nempe inve-
nit fontem in deserto," sed Maim est
aqua non Jemim; Judæi Pers. & Arab.
& nos secundo, Mulos, reddunt; sed
nunquam alibi vox ita redditur; & quid
terroris mulo inest? ut vox Jemim sig-
nificat; nec מַיִם usurpatur pro "exco-
gitare quod non est, sed reperire quod
est."

Vulgatus verò interpretis vertit "aqua
calidas," ubi Riveti nota "forte vulga-
tus legebat חַמִּים, calidas, & supple-
bat nomen aquarum," ut certum est
quod חַמִּים aliquando complectitur aquas,
& calidas aquas seu thermas significat,
ut in Christi Emmaunte; sed non è con-
tra, nec usquam vox Jamim, cum aquas
significat, adjectivum illum complectitur;
nec Chammim hic pro Jamim in ullo ex-
emplari Hebr. legitur. Sin verò hæc
translatio, aut potius conjectura, valeat, an
putemus aquas calidas apud Lastiam seu
Calirrhoen ab Ana primò repertas, non
procul à termino Edomi, hic indigitari?
sed hi fontes vix erant in deserto; ergo
alii ibi quærendi. Et quid si S. Hieron.
illos tetigit! nam de "Baalmeon," ita
scribit: "Vicus usque nunc grandis juxta
"Baaru in Arabia," (an Josephi vallis
Baaras, aut Eusebii Baris, puto juxta mon-
tem Abarim?) "ubi aquas calidas sponte
"humus effert, cognomento Beelmaus" (an
Beel-emmaus?) Certè in locis sulphure re-
pletis tales fontes de novo sæpe erumpunt,
ut in Italiæ Campaniâ, solo hujus Penta-
poleos vicino valde simili, ut Burnetius
conflagratione mundi: Ut illis oculis me-
dentes, à Cicerone dicti Ciceroniani, juxta
lacum Avernum, in villâ suâ ubi Academiam
instauraverat, exiguo post obitum ipsius
tempore; de quibus ita Plinius Nat. Hist.
"eruperunt fontes calidi perquam salu-
bres oculis, celebrati carmine Laureæ
"Tulli, qui fuit è libertis ejus."

Restat altera interpretatio horum ver-
borum per Cl. Bochart. nec absurda
nec improbabilis & forsan vera; quod
"pro Ha-Jemim, hic legendum, Ha-
"Emim," primo *i* vel transposito vel
omisso, ut scribitur cum *i* Genes. xiv. 5.
sed sine *i* bis Deuteron. ii. 10, 11. Quam
sententiam his documentis firmat; "pri-
mò, quod ita scribitur in Samaritano
(quem apostolorum doctissimus aliquan-
do sequitur, ut Hebr. viii. 2.) secundo quod
ita vertitur à Chald. "Gibborim," id est,
Gigantes," nam Emim sunt Rephaim, &
significat terribiles ab אִמָּה terror, quod
aspectus eorum, ut Hittitarum, & Ana-
kim, terrorem incuteret hominibus. Et
ipsa vox אִמָּה invenitur Job. xx. 25.
"Venient super eum "Emim," quod
nos, "Terrores sunt in eum," ubi forsan

terribilis hic populus notatur. Vulg. "Va-
dent & venient super eum horribiles,"
Munst. in Deut. "terribiles populi Ema-
im," quos tamen, ut ait Bochartus "in-
venit Ana in solitudine, viriliter irrui in
eos, & eorum turmam percussit," ut
Moabitæ postea totam istam gentem Cy-
clopice penitus deleverunt. In Horita-
rum lineâ Uz filius Dishan, filii Seir, יִזְי, *iisdem*
elementis scribitur ac terra Uz,
patria Jobi, de quâ alibi disquirendum.

5. Sequuntur hos duces, Edomi reges:
Et quomodo hi inter se differunt Munst.
in locum ex R. R. ita exponit, "R. Sal. hos
"Alluphim docet esse capita familiarum
"seu cognationum." Alii, "quod non
"est discrimen inter Alluph & Melech,
"nisi quod rex est qui est coronatus, dux
"verò non est redimitus coronâ," nec
foran impossibile est & causas & tem-
pus hujus mutationis in regimine Edomi-
tico invenire. Ansam arripiemus ab Επὶ
μοῖσε Μωϋσῆς Exod. xv. 14, 15, &c. "Po-
pulus audiet & metuet; duces Edom
"consternabuntur," ergo duces adhuc ha-
buerunt, quum Israel transiit per rubrum
mare; alioquin, quare non regis potius
quam ducum meminit, nisi quod nullus
Edomo rex tunc fuerat? sed habuerunt
regem cum Israel erat in deserto; nam
"misit Moses nuncios de Cadesh ad re-
gem Edom," Num. xx. 14. ad 20. "Qui
"novit omnem laborem qui apprehendit
"Israel, & quomodo Dominus eduxerit
"eos ex Ægypto." Cum ergo Israel mo-
vebat per desertum, post stragem Ama-
lechitarum, qui, ut videtur, erant ex stirpe
Esau, quid mirum si Idumæi "timebant
"eos," ut Deus prædixit Deuteron. ii. 4.
ideoque fecisse sicut Israel cum Nahash
rex Ammon venisset contra eos; qui
"constituerunt sibi regem ut egrederetur
"ante eos & pugnaret proelia eorum,"
1 Sam. viii. 19, 20. & xii. 12. Videtur
ergo, illum qui prohibuit Israelitas transi-
re per fines suos, sed "egressus est obvi-
am eis cum manu forti," fuisse pri-
mum Edomi regem, cui nomen Belak
filius Beor, nomenque urbis ejus Dinha-
ba, Gen. xxxvi. 32. Nonnullis eadem ac
Dizahab Deut. i. 1. idem enim significat
nempe "sufficienciam auri;" & pro Di-
zahab nonnulli Dinhaba ponunt. Vide
Carv. Paradis. p. 65. Sed cum adeò du-
ci respondit ipse rex Edomi Israelitarum
pacificis nunciis "non transibis per me,
"alioquin armatus occurram tibi," & sicut
vidimus, promissa sua non fefellit, unde
Israel itinere tædioso per viam Rubri Ma-
ris, ab Elath & Ezion-geber, terram Edom
circumirent; quomodo dicit Moses Scho-
ni Amorrhæorum regi "nobis concedas
"transitum, sicut fecerunt filii Esau (Deu-
teronom.

teronom. ii. 29.) Qui "habitant in Seir," vix hoc à primo rege Belak illis adeò infenso concessum fuerit; sed illo jam mortuo, durante tam diu peregrinatione Israelis in deserto, & circumeuntis montem Seir & terminos Edomi ad mare Rubrum, probabilius est hunc transitum per "Ferream portam," à geographis satis signatam, à secundo rege Jobab, qui forsitan noster Jobus, ut mitioris & humanioris indolis, fratribus suis Israelitis permissum fuisse.

Perpendi Reverendi admodum viri Cumberlandi nostri Hypothesin; nempe quòd "reges in Gen. xxxvi. 31, ad 39. non fuerunt Edomitæ, ex posteritate Esavi, sed Horitæ, ex prosapia Seir. Ut & duces à y 20. ad 30. Quòd regnum electivum tunc fuerit; & verisimile esse primum regem, nempe Belam, incepisse regnare immediatè post Horitas à Chedorlaomore percussos, atque illum ab Abrahamo Gen. xiv. 6. & 15. Quòd probabile est post mortem Hadaris, ultimi horum octo per electionem reges, familiis Esavi & Seir matrimoniis Edomi & Eliphazi conjunctis, optimates inhibere electionem novi regis, & aristocratiam erigere, xxi Ducum, vii Horitarum & xiv Idumæorum, donec Edomi duces totum tandem imperium arripuerunt, ex quibus unus Aristocratiam in Monarchiam vertere possit; unde Moses in Edomo regem invenerit." Hucusque auctor eruditissimus; sed quo minus huic sententiæ pedibus ire possim, subsequentes rationes me cogunt. Primò, quòd nullum videtur habere fundamentum in aliquâ parte hujus historiæ, sed facile est conjectari quam ob causam excogitata fuerit, nempe ad tollendam difficultatem non vulgarem de his octo Edomi regibus, quorum nomina, &c. in Gen. xxxvi. recensentur, & de quibus dicitur quòd "hi reges regnaverunt in terrâ Edom antequam haberent regem filii Israel" quamobrem, utinam hæc opinio staret; sed quænam probabilitas hos reges Horitas fuisse? (de septem ducibus, ut supra, aliter res se habet) non est illorum qui victi sunt dare, sed à victoribus recipere regem; & legimus quòd "in Seir prius habitaverunt Horrhæi, quibus expulsi atque deleti (plurimâ nempe ex parte) habitaverunt ibi filii Esau." An non ergo probabilius videtur, quantum in hujusmodi rebus, altis adeò antiquitatis tenebris involutis, & ab uno tantum auctore quasi in *παρίδω* tam succinctè memoratis conjectari liceat, hos Edomitæ & Horitarum duces ante ullos Edomi reges, patres aut capita familiarum fuisse,

in vel juxta montem Seir, eadem regiminis formâ ac Midianitarum sibi confinium, qui primò duces habuerunt, deinde reges: Nam quinque duces Schonis postea in reges evecti sunt^h, & idem aliquando fit in nostris regionibus. Duces domi in pace, foris autem opitulatores belli cùm sub patre Edomo in imperio suo extendendo militabant; quorum forsitan plurimi contemporanei fuerunt, non verò ut reges Edomi successivi. Jam verò in primâ & secundâ generatione, à seipso & Seir, duces multos Esavus numerare potuit, quorum certum est nonnullos, & verisimile plurimos, coloniarum capita & fundatores extitisse, cum nullus, sicut supra, fuerit rex in Edomo sed tantum duces, in ipso Exodo Israelitarum. Quòd verò spectat ad duces secundos ex Esavo, à Timna ad Iram post reges recensitos, à y 40, ad 43; videntur fuisse, ut illi antea; magni & memorabiles viri è stirpe Esavi, qui ditiones suas & tribuum suarum præfecturas, ut Zur & Hur, &c. sub Sehone, sub Edomi etiam regibus retinebant; quia de eis dicitur capite supra laudato "hæc sunt nomina ducum Esau in cognationibus & habitationibus & nominibus suis (erant enim viri nominis) & postea "hi duces Edom juxta habitationes suas in terrâ ditionum suarum."

Utinam autem æquè facilis fuerit solutio alterius nodi in hac historiâ; nempe "de regibus octo, qui dicuntur regnâsse in Edomo, antequam ullus rex regnavit in Israel." Quomodo enim hæc à Mose potuissent scribi, qui è vitâ excessit tot ætatibus antequam Israelitæ reges habuerint? Sed bene est quòd non sit de fide Mosen ipsum omnem apicem Pentateuchi propriâ manu scripsisse; primo enim totum caput Deut. xxxiv. de morte ejus, & post mortem de successore ejus Josuâ, necesse est ab alio, homine inspirato, puto ab Eleazare, summo pontifice additum fuisse. Nec sanè video quid damni eveniret, si concederemus huic loco Genesew in catalogo Edomi regum, forsitan & ducum posteriorum, tale quid accidisse; & à Samuele prophetâ omnes Edomi reges, &c. post Jobab, quo regnante puto mortuum esse Mosen, divino spiritu dictante aut dirigente, annexos fuisse: Ut etiam sub eodem Samuele qui & Θεόπρωτος sicut Moses, & τῶν ἀγιογράφων nonnullorum creditus scriptor, hunc Jobi librum in canonem primò receptum; quia nullam adhuc inveni in S. S. allusionem claram ad hunc librum ante prim. Sam. ii. 7, 8. in Cantico Hannæ. Certè numerus regum Edomi post Jobab & successionum in lineâ Judæ, usque ad tempora Samuelis & Sauli, ita co-

^h Vid. dissertat. de Arabiâ Petræâ.

incidunt,

incidunt, ut huic conjecturæ non parum favent: Nam isti sex reges habent sex principes in tribu Judæ sibi συγχόνας; nempe Naasson, Salmon, Boaz, Obed, Jesse, David; non tamen præjudico.

Horum octo regum nomina hæc sunt, primus Belah, secundus Jobab, tertius Husham, quartus Hadad, quintus Samlah, sextus Saul, septimus Baalhanan, octavus Hadar. Hos nonnulli autumant, omnes extrinsecos fuisse & electivos: Quod electionis jure coronâ potiti sunt, non negamus; quia nullum inter illos legimus filium, qui patri hæreditario jure successit; sed omnes extrinsecos fuisse non adeò liquet, imò contrarium de pluribus eorum probabilius videtur, eos nempe fuisse inquilinos & Idumæos natos. Belah enim forsitan apud Belam, id est, Zoaram natus, & inde nuncupatus, licet nomen sedis ejus regiae Dinhaba fuit, sine dubio in Idumæâ. Secundus Jobab, cujus pater Zerah, Idumæus, & metropolis Bozra, civitas nobilis Edomi. Husham ex Temane, Teman autem & urbs & ditio Idumææ. Quarti Hadad civitas Avith, five Gath, ex occidentali Idumæâ. Samlah ex Masrekah; civitate, ni fallimur, nigrorum montium. Sextus Saul, "de Rehoboth" juxta fluvium, non Euphratem, interpretante S. Hieronymo, sed fluvium quendam in Idumæâ. De septimo Baalhanan nihil habemus, (eodem nomine ac Hannibal) nisi quod dicitur "filius Achbor." An Achbor idem ac Mahometis Chaibar, propheta ad Midian? Unde forsitan urbs Chaibar in Arabiâ. Ultimus horum Hadar, nomen satis frequens in Edomi familiâ regiâ.

6. "Per gladium tuum vives," prædixit pater ejus Esavo; neque tamen hæc prædictio excusavit, multo minus necessario produxit ejus deprædationes & rapinas; quæ, ut Hazaelis proditio & inhumanitas, æquè certè futuræ essent, licet nunquam prædictæ. Et tale quidem initium & incrementum fuisse omnibus quatuor monarchiis, immo omnibus magnis imperiis quotquot sint vel unquam fuerint, in confesso est. De rebus & limitibus Cyri, Darii, Alexandri, & Romanorum apud auctores satis habemus; sed de rebus & acquisitis Edomi, parum, aut ferè nihil memoriæ traditur, qui multis adeò sæculis ante illos omnes floruit. Operæ pretium ergo duxi, ista, quantum possum, à primæ antiquitatis rudibus, in lucem eruere, & Esavi regnum, donec in magnum imperium fuerit tandem adultum, sectari & delineare.

Prima expeditio & acquisitio Edomi, post Horitas subjugatos, videtur fuisse mare versus occidentale seu Mediterrane-

um, haud procul à monte Seir, inter quos terminos, partem Amalechitarum geographi ponunt, quorum reliquias, majoribus eorum à Chedorlaomore percussis, credibile est Esavum, Horitis commistos devicisse, & ambos tam connubiis quam fœdere, genti suæ & imperio adunasse; unde ad conciliandas sibi eorum mentes, videtur nomen Amalek nepoti suo per Eliphazum dedisse, & ope hujus ferocis & potentis gentis usum esse ad extendendum fines suos ad maritima, & Avæos & Philistæos meridionales, antiquos istius tractûs incolas debellandos.

Secunda forsitan expeditio Esavi fuit sub Eliphazo primogenito suo, in regionem Theman, ad austrum Seir, quam & occupavit, filio Eliphazi Themane sub patre militante; unde & denominationem potuit assumere: Ubi nobilem civitatem Theman condidit, quam tanquam regiam ponunt non modo hujus provinciæ, sed totius etiam Idumææ tam sacri quam sæculares geographi: vide Cellar. in Arab. p. 417. De regione ita Hieron. "Theman regio principum Edom in terrâ Gebaliticâ; Gebalitis autem (de quâ plura alibi) est tractus montium à monte Seir sinum versus Arabicum & Mare Rubrum discurrens, quem altera tribus Amalechitarum tenebant, & exinde in Israelitas apud Rephidim irruerunt, quos nullus dubito in

Tertiam expeditionem Edomum comitatos esse, cum Midianitas australes subjugavit, ad Rubrum Mare ab eo denominatum penetravit, & Elath & Ezion-geber suos fecit; unde navigationem istius maris, omnibus preciosis mercibus, gemmis & auro repleti, aperuit & sibi vendicavit. Nec tantum ex nomine hujus maris, ut nomina à dominis solent imponi, sed ex itinerario Israelitarum ab Ægypto redeuntium à Mose descripto & alibi memorato, ditionem suam Edomum tunc temporis huc usque protulisse satis patet; quia juxta hæc loca Edomi terminos, sed per desertum, Israelitæ circumierunt; ac per viam Planitie, seu magnam vallem, à Palæstinâ ad Mare Rubrum pergentem, intra Gobolitin, ni fallor, seu montes Amalechitarum orientaliorum, qui Ptolemæo Melani (nigri) montes, & montem Seir Edomi proprium, tam diu peregrinati sunt.

Et in his regionibus, ad littus Maris Rubri, & in ipso Mari, monumenta nonnulla hujus expeditionis, & nomina locorum, in regno primo Edomi, ut & filiorum, nepotum, seu fœderatorum sub illo militantium, & colonias figentium, adhuc forte in tabulis & libris chorographicis reperiemus; licet multo plures ad sinum Persicum, mare Erythræum alterum, ubi finem

finem & acquisitionum & vitæ fecit Edom. Alush seu Alus, mansio Israelitarum proxima ante Rephidim; nec procul ab inde urbs Susa, S. Hieron. in ditione Edom, Ptol. ni fallor Al-usa, al seu el præfixo communi Arabico, ut in Al-giar in eodem deserto, Al-gaut, & plurimis aliis: Unde Græci pro more facili deflexione, Elusam fecerint, quam juxta nigros montes Ptolemæus ponit, ut non procul à mari nonnulli. Si verò Al-gant ab Arabibus olim proferebatur, unde G tandem in molliorem sonum elisa, ad nomine Gotham seu Gatham Eliphazi filii parum abludit. Liceat & ab Al-yutz, Uz filio Dithan & fratre Aran seu Aram, vocem deducere. Constat in his partibus, Phœnices ab antiquissimis temporibus plurimum negotiatos fuisse. Quinimò Phœnices, Edomæi, Erythræi, non tantum ex notatione vocum idem sonant, sed & eundem, ferè si non & planè eundem, esse populum, non tantum à scriptoribus eruditissimis hujus & postremi sæculi, sed & ab auctoribus primæ etiam antiquitatis reputantur, ut Herodoto, &c. Proinde non paucae sunt insulæ in hoc mari & Persico, inter quas regem Erythram navigasse traditur, quæ Phœnicia nomina & originem palam sapiunt; v. g. insula Astartes, nunc Starta, ut in De Castro nostro Start-point *Ἰσταντίνης*; insula Tyrus, (sicut Tyrus antiqua ejusdem nominis in Mediterraneo tota fuit insula) eadem, puto, quæ hodie in Sansoni tabulis Turaccque scribitur; ubi etiam Isidis insula Adami, duæ, (an Edomi?) præterea Ziden, oppidum littorale, adhuc in tabulis legitur, nescio an idem ac Judda, portus Meccæ, unde non longè insulæ *Ἰσάλης*; hic etiam "Korach, Arabibus Koraiish," de quo alibi. Intra verò non longè à faucibus sinûs, grad. Lat. circiter XX, invenio oppidum Chor seu Hor, ad Mare Rubrum, in memoriam antiquæ sedis Edomi, ut par est credere, cum sit ejusdem nominis, ut & alterum ad sinum Persicum, de quo alibi.

Et huc usque videtur Edomus in hac expeditione penetrasse; civitates, pro more victoris, ubi sibi placuit, condendo, & colonias relinquendo, licèt plurimas earum tam longum tempus, quin & vestigia ipsa delevit: Non tamen omnia, cum in ipsâ juncturâ hujus longæ & magnæ Peninsulæ, triplicis nempe Arabiæ, contra fauces sinûs Arabici, ubi terra vergit ad orientauquilonem, coloniam satis potentem & nobilem ex ejus familiâ positam fuisse, haud est dubitandum; nempe Omeritas, à filio secundo Eliphazi, Omare duce, nominatos: Unde adhuc Omar est nomen satis fre-

quens & honorificum inter Arabes & Saracenos; inter quos præcipuus, Omar iste successor Mahometis, qui forsân, ut Pseudo-propheta ipse, ab Esavi semine oriundus. Et hæc familia, quæ in nobilem tandem & numerosam gentem evasit, magno cum judicio ab imperatore in hoc ipso loco relicta: Nec soli nec primi Romani opportunitates locorum ad castra ponenda & colonias figendas observârunt & elegerunt, nam in hoc situ & freti dominium securè sibi servare potuerunt, (ut Dani, Baltici) & navigationem & communicationem totius sinûs Arabici cum Elana & suis antiquis provinciis. Neque id solum, quin & viam & navigationem in alterum Mare Erythræum Sinum nempe Persicum, quin & tandem in Magnum Eoum & Indicum, facile aperirent.

Quarta & ultima erat Edomi expeditio, à quâ nunquam reversus fuit. Digna forsân ut à Xenophonte quodam æternitati mitteretur; licèt pauca tantum & evanida ejus vestigia in sæcularibus supersint; nec Moses ipse, cui haud ignota potuit esse, de rebus Edomi extraneis ex professo tractat, sed eas tantum quæ ad Israelitas respiciunt, idque satis succinctè, memoravit. Cum vero omnes ferè antiqui auctores, tam qui in solutâ oratione quam qui in numeris de his locis scripserunt, de sepulchro regis Erythræ, id est Rufi seu Edomi, in insulâ sinûs Persici mentionem non modo fecerint, sed & insulam ipsam atque regis sepulchrum ibi descripserint; videamus an trans ista deserta horrenda aliqua monumenta itineris hujus reliquit: Quo fine, cui bono, adeò longam & difficilem peregrinationem suscepit: Quibus copiis, adminiculis, ducibus, auxiliis, fœderatis, hæc vasta arenarum æquora per totam nempe latitudinem seu *ἀνχίνα* Arabiæ Desertæ & Felicis, ac partem saltem Petrææ, ab uno Hor ad alium, ab unâ Charace ad aliam, ab unâ Bozrâ ad aliam, dimensus fuerit; Quas colonias, si ulla, in viâ fundavit; Quas civitates condidit: Quas reliquias nominis & familiæ ejus per transitum reliquit, donec ne plus ultra & acquisitionum & vitæ posuit. De quibus si non adeò explicite in hoc loco agemus, plura quærat lector in geographicis nostris.

Et primò de fine hujus expeditionis. Causæ autem belli haud defunt ambitioso & potenti duci, nempe ad dilatandum imperium & nomen ejus, aut, stylo moderno, pro suâ gloriâ. Sed hæc sine divitiis non sufficient, quarum nulla est satietas; nam licèt antea, sicut ille in Daniele xi. 43. "Dominabatur thesauris

¹ Vide dissertat. de terrâ Ausitide.

² Vide Periplum nostrum.

“ auri & argenti,” si non & addi potest quod ibi sequitur, “ & in omnibus preciosis Ægypti,” cum tota longitudine Arabici sinûs ab Elana & Ezion-Geber ad fauces ejus in Mare Magnum Erythræum potitus fuerit; in quo spatio omnium ferre preciosorum lapidum dominus erat, Smaragdorum nempe cum eorum monte, Selenitis, Molochitis, Topazi, Coralii, Saphiri, &c. quibus omnibus hoc mare tunc temporis prædives fuerit; probabile est ejus habendi sitim, ut moris est, indies crevisse, Thuris, & Aromatum patriam ut postea Alexander appetiisse, & uniones & aurum Persici sinûs ad gazas Arabici antea partas, addere voluisse. Et hæc de causis hujus ultimæ & maximæ Esavi expeditionis.

Neque copiarum & milites tali instituto apti illi defuere; cum Horitas, Amalechitas saltem occidentales, & Palæstinæ finitimos, Avæos, Madianitas saltem australes, devictos & sibi subditos, præter suos propriè Idumæos, voluntati suæ obsequentes habuit, satis superque ad justum & numerosum exercitum formandum; nec strenui quidem duces, suæ quisque tribui præsidens, illi deesse potuerint, in prioribus bellis exercitati, sine quibus non exercitum, sed turbam duxisset. Neque auxiliatoribus, fœderatis, immò affinibus & cognatis caruisse potuit, qui per immania ista deserta viæ duces illi forent, fontes vel flumina monstrando, & commodiora castra metendi loca, ut Hobab Israelitis in Exodo, & rex Arabum Cambyfi in Herodoto: nam Amalechitæ & Ismaelitæ per totum illud desertum ab Havila nempe usque ad Shur, sparsim saltem, ut alicubi forsan vicatim, habitabant. Suspiciari liceat Edomum hanc ultimam expeditionem à Charace occidentali ortum fuisse, atque ibi copias congregasse; quia ista urbs, ni fallar, metropolis fuit sui antiqui regni, nec longè à meditullio ejus sita, vel cum Petra-arce, unde nonnullis Arabia Petræa denominatur, aut prorsus eadem aut ei valdè finitima; & à Korach quinto Esavi duce per Eliphaz, ut Theman à primo, nomen vetus sortitum esse. Nam oppidum Chorace in Moabitite juxta Idumæam legimus in Cellarii tabulis, modo illi sit fides, ex Ptolemæo; quod facili satis deflexu pro more Græcorum in his & omnibus regionibus, à Chorace in Characem, vel Chorach in Carax mutari potuit; neque dubium est quin hoc Cellarii Chorace sit illud ipsum oppidum quod Ptol. & aliis Charac-moba seu Moboucharax, id est, Moabi-Charax audit, sicut Rabba-Moab, &c. ut à Charace Pasini Dionysii Geographi patriâ distingueretur: Directa enim ferè li-

nea trans deserta duci potest ab una ad alteram, à Charace Arabicâ, termino à quo hujus Edomi expeditionis, ut Alexandri magni à Charace Phrygiæ (secundum Salmas.) ad Characem Persicam, trans fluvium Euphratem & Eulæum, (Frat. & Ulai) ab Esavo forsan primo conditam ad eorum fluviorum ostia & sinûs Persici frænandum, & à Koracho nepote suo nomen etiam ei inditum: Ut Alexander utramque restauravit, & Arabicæ Græcum nomen dedit, Petram nempe, seu Characem; at Persico suum, nam Alexandriam eam nuncupavit, & Macedonum coloniam ibi reliquit. Ad Petram ergo, seu Characem Nabathæorum, castra primum posuisse Edomum, juxta Hor-Ha-Gid-Gad, montem turmarum, forsan inde denominatum, atque inde signa movisse, vero non est absimile, Nabathæis & aliis Ismaelitis comitatum, ut etiam devictis Horitis, quorum pago seu tribui Onam, Seir nepos, ut Theman Themanitis, & Korach suis, præesse potuerunt; qui Onami, seu Onamitæ, postea, feliciori nomine, Omani, seu Omanitæ, optimi itineris duces exercitui fuerint, per totam deserti intercapedinem, à monte Seir ad Euphraten & Tigrin, quæ juxta Plin. est 600 mil. atque hunc in modum scribit “à Petra incoluerunt Oman, ad Characen,” quam antea ponit “ad confluentiam Tigris & Eulæi.” vel saltem hos Omanitas, per amplam & præpotentem coloniam, in has regiones duxit, ibique reliquit, & per stationes diversas disposuit, ut inter Idumæam veterem & novam, à monte Seir, immo & à Mediterraneo ad mare Persicum communicationem apertam & viam tritam & tutam (ut inter Jaamamam & Bozram) sibi suisque servaret.

Quod ad sinum usque Persicum penetravit, vix sinunt nos dubitare tot nomina urbium montium, locorum, populorum, ad ipsum rivum hujus sinûs ab autoribus memorata, quæ in antiquâ Idumæâ reperiuntur; ut Sinai, Gebel, Seir, Zohar, Basora, Musada, Chor, Manahin, & multa alia. Sed quid illi profuerunt? licet ab occidentali latere usque orientale & insulam Ogygen trans fretum penetravit; ubi nihil quod scimus præter sepulturam invenit. De quibus vide Periplum Persici Maris.

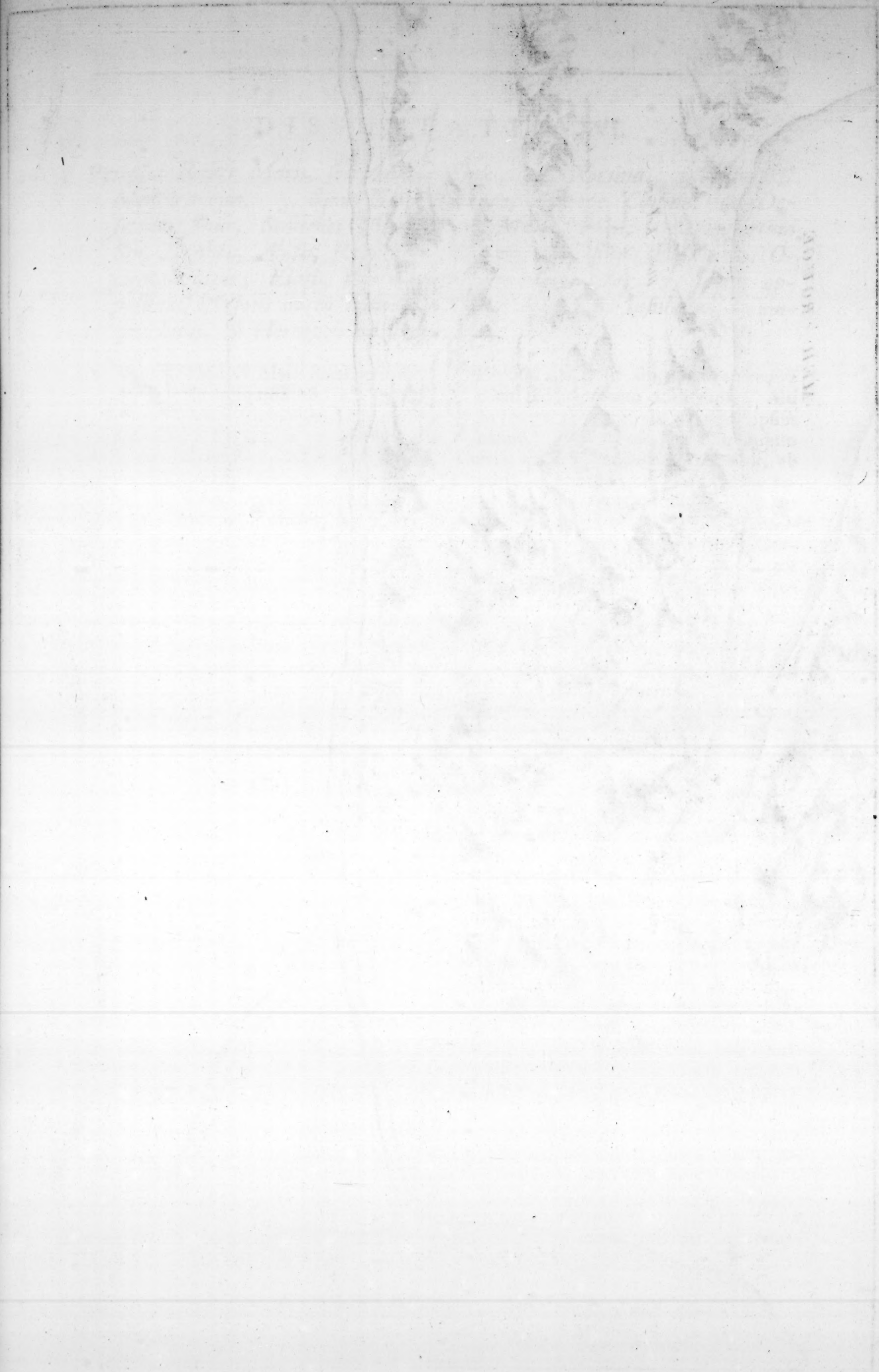
Quòd contra Edom rex Saulus fortiter & feliciter pugnavit, & Amalechitas percussit, legimus 1 Sam. xiv. 47. & 48. A Davide autem omnino victa & subjugata fuit, 2 Sam. viii. 13, 14. “Cæsis in valle” salinarum 18000, (per Joab & Abisai) “& posuit in Idumæâ custodes, statuitque præsidium; & facta est universa”
R r “Idumæa

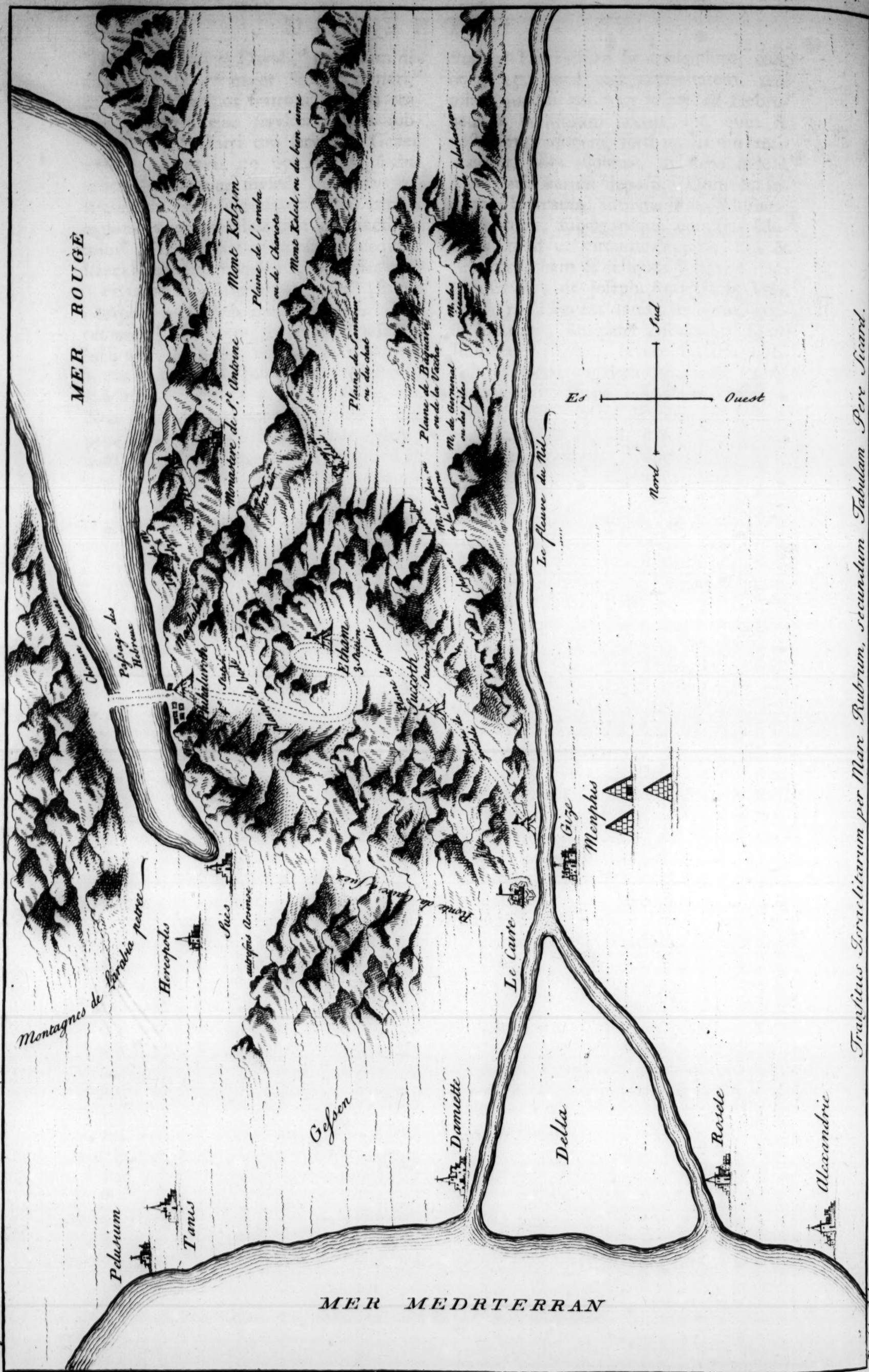
"Idumæa serviens Davidi," secundum divina oracula, "major serviet minori," & "esto Dominus fratrum tuorum omnes fratres ejus servituti illius subjugavi," "fratri tuo servies," Genes. xxv. 23. & xxvii. 29, 37, 40. Quâ durante dispensatione divinâ, Edomitæ frustra confœderati fuerunt, ut in Psal lxxxiii. legimus, cum omnibus inimicis sancti seminis. Neque tamen fefellit subsequens Isaaci prædictio, "tempusque veniat cum excutias & solvas jugum ejus," (fratris nempe Jacobi) "de cervicibus tuis." Licet enim Joabus, jure (cruento, sed politico) belli usus, & forsan magnis injuriis provocatus omnes masculos (quos invenit) in Edom interfecit, 1 Reg. xi. § 15, 16. Non potuit tamen oraculum vacare, nec prioris Edomi regis successorem delere; nam "Hadad" ex semine regio (de quo alibi) fugit in Ægyptum; unde reversus, & uti videtur, cum Syris Damascenis confœderatus, throno paterno tandem potitus est. "Quem suscitavit Dominus, in adversarium Salomoni, & malum Israeli," ubi supra, § 24. & 25. Et licet postea, in diebus Ahab & Josaphati, "nullus erat tum rex in Edom, præfectus erat rex" a Josaphato nempe impositus; qui eum suum in bellum contra Moabum duxit, regem dictum, sed reverà proregem tantum; "in diebus tamen Jehoram ejus filii & rebellavit Edom sub manu Jehudæ, & constituerunt sibi regem," 2 Reg. viii. 20. Immo, post plagam ab eo acceptam, cum venit Joram Zair, & surrexit nocte, percussitque Idumæos, qui eum circumdederunt, &c. dicitur iterum, § 22. "Edom tamen recessit, ne esset sub Judâ" cum hoc additamento — "ad hunc usque diem." Neque Amaziæ victoria Judæ multum profecit, 2 Paralip. xxv. 11, 12: nam in diebus Achaz, Cap. xxviii. 17. "Venerunt iterum Idumæi, & percusserunt multos ex Judâ, & ceperunt prædare magnam." Præsertim autem "in die Jerusalem, & Chaldæis captæ & incensæ, inseveratum odium in fratres Judæos Edomitæ ostenderunt; cum tantum steterunt in exitibus, ut interficerent eos qui fugerent," Abdiæ, § 14. Sed & templum ipsum incenderunt, si au-

ctori 3° Libri Esdræ sit credendum, cap. iv. § 45. quod post captivitatem, terminos Judææ australes usque ad Hebronem & Bethsuram occupârunt, quin & post remigrationem, forti manu diu retinuerunt, alibi vidimus, ut sæpe inde à Maccabæis iterum depulsi. Quin & Johannes Hyrcanus, Simonis filius, Idumææ urbes cepit, subjugatisque omnibus Idumæis edixit ut circumciderentur, qui & circumcisionem & reliquos Judaicos ritus admiserunt; ut Joseph. Antiq. Lib. XIII. Cap. 17. Herodes tamen magnus, gente Idumæus, Antipatri Ascalonitæ filius, Judæorum regnum favore Cæsaris obtinuit, & totam regalem familiam, ex Asamonæorum stirpe oriundam, funditus delevit, inter quos Hyrcanum ipsum, pontificem & regem, octogesimum annum jam agentem. Unum tamen fecit, laude & memoriâ dignum; templum enim condidit, miræ opulentiae, magnificentiae & pulchritudinis, Salomonis planè æmulum¹: Neque Herodium juxta Hierichuntem, ubi ejus sepulchrum, opus vulgare aut incelebre fuit; cujus icona, ex Josepho dedimus, post compatriotæ ejus Erythræ regis tumulum, in Periplo Persici sinûs.

Ultimo loco hos Idumæos invenimus, in obsidione Hierosolymorum per Romanos: Cùm à Zelotis accersiti, "20000 Idumæi, pro libertate Metropoleus arma rapiebant & in nocte interpesta & valde procellosâ, infinitâ hyeme ingruente, ventisque violentis cum imbris ortis, & crebris fulguris horrendisque tonitruis, atque insuper concussæ terræ vastis mugitibus, Zelotæ feris portarum vectes secabant, & fœderatos suos intromittebant, qui stragem magnam ediderunt in cives, inter quos Ananus & Jesus Pontifices obtruncati:" "Viri," ut Josephi de iis elogio utar, Lib. IV. ad fin. "quos ipsam puto gemuisse virtutem." Quibus peractis hi boni focii urbem iterum reliquerunt & domum reversi sunt. Nec multa plura de his invenimus, donec inter Arabum & Sarcenorum populos, ut potest credi, evanuerunt, ubi nonnulli eorum reges forsan alibi inveniendi.

¹ Et sane merito; si enim Idumæi Salomonis templum concremârunt, quid justius, quam quod Idumæus etiam, novum instauret?

Transitus Iovellitarum per Mare Rubrum, secundum Tabulam Per Sicard.

DISSERTATIO XVI.

Periplus Rubri Maris, seu Arabici Sinus. 1. Nomina. 2. Situs & Mensura ejus. 3. Sinus Heroopolitanus, Apocope, Clyfma. 4. Desertum Shur, Stationes Israelitarum, Mara, Elim. 5. Desertum Sin, Dophka, Alush, Rephidim, Pharan. 6. Sinus Elaniticus, Orientale latus; Elath, Ezion-geber, Aramaua, &c. 7. Latus oppositum, & loca in eo notiora. 8. Navigia. 9. Insulae ad utrumque latus, ab Heroopoli ad Fauces.

1. **N**OMEN Maris Rubri primum & antiquissimum est הַיָּם הַרְבִּי Mare fruticosum; non modo, ut nonnulli, à Papyraceis arundinibus ad littus ejus nascentibus; sed & à sylvis subtermarinis, Corallii, Algæ, & aliorum fruticum, in fundo maris crescentibus, in istis regionibus non inusitatis, aut inobservatis: quas respiciens sapiens dicit; quod Israelitis transeuntibus "apparuit terra arida in Mari Rubro, & campus viridis" seu germinans in profundo vehementi m. Neque semper, licet sapius habet Suph adjunctum, ad distinctionem aliorum marium, præsertim vero à Mediterraneo ad occidentem Palæstinæ, & Arabiæ; quod pro occidente sapius sumitur sine additamento. Sed in uno loco sensus Geographicus exigit, ut הַיָּם הַרְבִּי per se positum, de sinu Arabico intelligeretur. Ps. cvii. 3. "Congregavit eos ab ortu, & occasu, ab aquilone, & mari." הַיָּם הַרְבִּי. Ubi, vel hoc mare, vel nullum potest esse septentrioni oppositum. At si prior hæc Etymologia displiceat, altera satis apposita sese offert à הַיָּם הַרְבִּי finire, definire, deficere; finis, terminus, extremum, scilicet magni maris Erythræi. Ita certè interpretati sunt LXX, 1 Reg. ix. 26. "Α-λαθ, ἐπὶ τῇ χεῖρὶ τῆς ἐσχάτης θαλάσσης," ultimi Maris.

Secundum nomen juxta LXX. Ερυθρὰ θάλασσα, Exod. x. 19. Ubi, ni fallor, in S. S. primò occurrit, Vulg. nos & ferè omnes versiones "Mare Rubrum." Interpretes non potuit latere nomen, quo tunc temporis fuerit à Græcis appellatum. Plin. Lib. VI. Cap. 23. ad fin. "Irumpit deinde, & in hac parte geminum Mare in terras, quod Rubrum dixere nostri." Licet varias profert rationes in sequentibus, unde hoc nomen sortitum fuerit "Græci, ait, Erythræum, à rege

"Erythrâ: aut, ut alii, solis re percussu talem reddit colorem existimantes. Alii "ab harenâ terræque, alii tali aquæ ipsius "naturâ." Illis accedo, qui cum Quinto Curtio, ac ferè omnibus jam eruditis, ab Erythrâ rege deducunt; licet vix a tumulto Erythræ regis in sinu Persico, ut mare Erythræum magnum, sit denominatum. Sed potius ab Edomo ipso, Græcis Erythrâ, non procul ab hoc mare primas sedes nacto, & limites suos usque ad littora ejus protendenti, antequam Græcis res erat cum Ægyptiis.

Tertium hujus maris nomen, est Sinus Arabicus mediæ sæculi scriptoribus magis notum ac usitatum. Hoc sortitum est ab Arabiis ejus littoribus conterminis; partim Petræâ, quæ à mari occidentale usque ad sinum Elaniticum pertingit; & ex alterâ parte ab Eudaimone, cujus littora lavat, totâ suâ longitudine, ab Elanâ usque ad Stenas-diras, & fauces hujus sinûs satis angustas; unde mare Erythræum magnum per illas erumpit. Quartò, post devastationem istarum regionum, à Mahomete factam, & civitatem Meccam, cujus portus est Jodda°, oppidum Mare Rubrum ab illo occupatum; "Mar-del-Mecca," ut plurimum audit: Et nescio an mare Saracenicum ab S. Hier. nuncupatur. Quintò, dicitur etiam Arabibus mare Calzem, loco ejusdem nominis ad intimam partem sinûs, quod nullus dubito idem nomen, & locus licet non parum deflexum, ac clyfma Geographorum veterum, unde totus sinus ab illis denominatus, propter quas rationes infra videbit lector. Sextò, dicitur etiam totus Arabicus sinus Ortelio ex Stephano "Brachia," allusione forte factâ ad figuram duorum intimorum sinuum, ut ex inferiori parte cruri humano à nonnullis assimulatur.

^m Sap. Sal. Cap. ult. ver. 7. ubi LXX. Χλωρόρον πεδίον.
tionem, à Domino Joanne de Castro, in navigatione suâ hujus maris ventilatam, postquam Plinii verba recensuit. "Lusitani, qui huc olim navigarunt, affirmant hoc mare ubique maculatum esse quibusdam rubris striculis, quod huic causæ attribuunt, quod ora Arabici soli valde rubra est, & in his regionibus nimbi multi surgebant, & Arenas ad Æthera tollebant.

ⁿ Accuratè sanè, ut semper, habemus hanc quæ-
^o Vid. Prideaux vit. Mahom. p. 5.

2. Mihi quidem ex tabulis videtur, sinus iste Arabicus pereurrens ab ore, seu freto ejus intimo ad Clysmā, & Heroopolin usque incipit ab Austr-Orientali; & *μυχὸς* ejus, lingua, seu recessus intimus (de sinu Heroopolitano loquor) occidentem versus tendit, licet aliquantulum, præsertim finem versus, ad lævum potius inclinet. Neque sanè sitūs disquisitio usu carebit in quæstione haud ignobili, de transitu Israelitarum per Mare Rubrum; &c. An scil. directè pertransierint per totam latitudinem linguæ maris, ab Ægyptiaco latere ad oppositum, in solitudine: an vero Moses, callidus ut fuerit, & locorum, ac ingruentis & refluentis æstūs magis peritus, quam ipsi indigenæ, ipsi Memphitici, & Heliopolitani vicini, sacerdotes; opportunitate loci fretus, durante aquæ refluxu populum per Desertas Arenas aliquandiu duxit, ac subitò reversus, semicirculo tantum descripto, canalem maris deseruit, & populum in idem latus, unde introgressi sunt reduxit; quos sequentes Pharaō, & exercitus ejus à fluctu recidivo intercepti; & oppressi ad unum perierunt.

De mensurâ, seu longitudine, & latitudine hujus sinūs, & per milliaria, & per gradus, periculum faciat velim vel diligentissimus lector, & in hujusmodi studiis versatissimus; & fallor, nisi inveniat numeros auctorum ita perplexos, & sibi invicem non modo malè respondentes, sed & planè contradictorios, ut nodos omnes hic solvere penè desperaverit. In genere legimus Plin. "Timosthenes p totum sinum quatruidi navigatione in longitud. taxavit, bidui latitudine." Alibi scribit "q navigare incipiunt (ab Heliopoli) æstate mediâ, veniuntque circiter trigessimum diem, Ocelin Arabiæ." Sed hoc, per Nilum, cum multò citiùs per apertum mare, quam illac & contra flumen navigare potuere, à Copto per camelos & Hydreumata ad Berenicem divertere, & deinde Acilam appetere. Intermedium spatium à *μυχῷ* ad fauces Arabici sinūs, antiqui sic mensurârunt; Plin. Lib. II. Cap. 75. "Ab Heliopoli ad Coptum Mill. Pass. 303. dinumerari; à Copto ad Berenicem 260; à Berenice denique ad Ptolemaida (Epitheren) 4820 Stad. circiter 600 Mill. summa ab Hierop. ad Ptolemaid. circiter 1160 Mill. nec ibi ad Acilam, & fauces sinūs pertingimus. Sed Agathaemerus, Lib. I. Cap. 3. Cellar. Afr. p. 62. usque ad Ptolemaidem *ἐπιθήρας* ab heroum urbe dicit nongenta Stadia. Quære utrum menda hic non latet, &

pro Stadia reponendum esset Milliaria? Quod ad numerum Plinianum propiùs accedit, ut ad Pauli Jovii computum, qui latitudinem hujus sinūs 200 Milliar. longitud. à Suez ad Fauces 1040, ponit r. M. Hool, circiter 1260.

3. Duo ejus sinus, Heroopolitanus scil. & Elaniticus, sunt maximi & magis noti; nam legimus præterea sinum Charandrum, &c. in hoc mari. Heroopoliticus longiùs penetrat ad lævum inclinans, Ægyptum alluens, & ad eam pertinens; ab urbe Heroopoli ad ipsum *μυχόν*, seu intimum recessum totius Arabici sinūs, nomen sortitus est: Nonnullis visum est Ægyptios illum condidisse, vel saltem restaurasse, & novum nomen indidisse in honorem Pharaonis regis, & magnatum ejus, qui cum Diis suis Israelitas in hoc mare persecuti, nec longè ab hoc loco aquis oppressi occubuerunt, propter quod in perpetuam rei memoriam heroas eos vocabant, & in Deorum numerum referebant s, & in totum sinum hoc nomen tandem propagatum. Neque tamen possum accedere ad Cl. Bocharti sententiam quod "Heroopolis ab Horitis condita, & nominata," nam licet Heroes voci Horim satis responderet, & forsàn inde deducitur; vox tamen "Heroopolis," est purè Græca. Hoc certum est, quod duobus aliis nominibus iste sinus insignitur, quæ ambo hunc eventum disertius referunt; quorum alterum est Apocopa à Stephano memoratum; quod Scissionem in fine, seu extremis, signare neminem latet: alterum Clysmā, oppidum seu Castellum, à Ptolemæo, & aliis, ab intimo sinu ad latus occidentale juxta mare positum, ut in Cellarii tabulis; sed in Peutingerianis ad latus orientale, oppositum in Eremito; forsàn in ipsissimo loco, ubi Israelitæ egressi sunt; ita ut duplex urbs ejusdem nominis, eundem eventum signaret, & utrumque terminum & ingressionis & egressionis populi Dei, ut & submersionis Pharaonis, & exercitūs ejus. Quid autem *κλύζω* significat, nisi "Abluo, immergo, submergo, mundo, obruo; proluvie maris, seu fluctibus," &c. Patet r hoc nomen toti sinui communicari ex Philostorgii verbis, Lib. III. Cap. 6. in Cellar. Afr. p. 59. "Alter sinus Rubri Maris in Ægyptum tendit; Clysmatis nomen ab oppido, juxta quod definit accipiens." Ubi Cellar. Not. "Dicit Heroopolitanum sinum vocari etiam Clysmā, ex nomine oppidi vel castelli in quo terminatur." Nec quem moretur, quòd hæc omnia sunt pura puta Græca vocabula, cum vel scio-

p Lib. VI. Cap. 28. ad fin. Plutarch. in Iside, & Osiride.

q Lib. VI. Cap. 23.

r Eurip. *Θάλασσα κλύζει πάντα τὰν ἑρῶναι κακὰ.* Plin. Lib. VI. Cap. 29.

s In historiâ sui temporis.

* Vid.

Mer Rouge

lis obviam sit, Græcis solenne esse hunc in modum alterius linguæ voces in suum proprium Idioma vel deflectere vel transfundere; ut in Pelusio pro Sin, Hierosolymis pro Jerusalem, Petra pro Selah, & mille aliis, ut clarius infra patebit in insulis hujus maris. Dicitur etiam ab Arabibus Eant, forsan à parvo oppido Aenno, quod & Philoteris; vel insulâ Aeni, quæ non longè abinde commemoratur.

4. Circumlegendo finis Heroopolitici ultimum angulum ad occidentem & versus mare Mediterraneum collimantem; adveniemus primum ad desertum Shur, Exod. xv. 22. sed Num. xxxiii. 8. desertum Etham, & in utrisque locis legimus, quod "ambulaverunt Israelitæ, quando per Mare Rubrum transierunt 3^{bus} diebus per (hoc) desertum." Ergo Shur & Etham idem. Etham à civitate ejusdem nominis in ipso solitudinis limbo, ab eâ denominatâ: Shur, à majori deserto, quod à latere Ægypti ad Beersheba solitudinem extenditur, Gen. xvi. 7. & xxi. 14. & cunas & habitationem Ismaelis ita complectens. שׁוּר vero significat "qui circumspicit," aut "insidiatur" ad prædandum, quod Arabibus, & Ismaelitis nimis quadrat. Hoc desertum alia minora intra vastum suum ambitum comprehendit: non modo Etham, sed forsan "Sin, Sinai, Pharan," &c. ubi Ismael & ejus posterii, vel habitabant, vel vagabantur. In hac solitudine, sive Shur sive Etham, venerunt Israelitæ "ad Mara, atque ibi castrametati sunt," Exod. xv. 23. vix eundem locum quem "fontes amaros" Geographici vocant, ad quem Ptolemæus dicitur fossam suam perduxisse, quæ multo magis ad lævam videtur fuisse; & multi tales fontes in his eremis inveniuntur. Nescio tamen an non sit adhuc statio longè diversorum peregrinantium, quorum facies non ad Sionem, sed ad Meccam obversæ sunt. In quorum itinere ita invenio *, "Mansio una peregrinatorum à Cairo versus Meccam (& sicut mihi videtur) ad orientale latus Rubri Maris Kalaat Aadgeroud" dicitur, ubi aqua amara certe, quod vim non contemnendam huic conjecturæ addit; sequens statio in principe nostro Mahometico dicitur "Kalaat El Nahel," Castellum Palmarum, ubi "dulcis aqua." En ipsa descriptio † Elim, quæ mansio Israe-

litarum Maræ proxima, "ubi erant xii "Fontes aquarum, & lxx Palmæ, & "manserunt ibi per aquas," Exod. xv. ult. sed vix, ut explicant nonnulli "xii Fontes ad xii Tribus, & lxx Palmæ pro "lxx Senioribus;" qui tunc temporis, saltem ut populi judices, haud existere. Observat Munsterus "fuit aqua illa dulcis, id quod ex palmis ibi crescentibus "notatur, cum non crescant in loco ubi "sunt aquæ amaræ." Quam grata hic rerum vicissitudo! quam subitanea! à Marâ ad Elim Paradisum in deserto! Cujus descriptionem non pigebit ex Strabone ‡ & aliis adducere, ut lectoris mentem aliquantulum refrigeremus: Strabo ita differit "Artemidorus § à Posidæo interius Elanitico recessu situm autumat. "Posidæo vero continuum esse quoddam "Palmetum, aquis abundans, & in magno honore haberi; propterea, quod "tota circumstantis regio æstiosa sit, & "arida, & umbrarum expers. Ibi mirum "in modum feraces Palmæ ¶." Diod. Sic. ad finem Arab. "Locus est maritimus Palmeti nomine insignis; plurimis "enim Palmis confitus est, quæ summâ "ubertate fructus tam ad voluptatem "quam victum conferentes proferunt, "sed totus in propinquo ager aquis fluvialibus destitutus est, & quia ad meridiem vergit, maximos solis ardores sustinet, (ecce veram Oasin;) propterea locum cum ita fertilem inque remotissimis ab hominum cultu terris, tam largum nutrimenti, merito Barbari consecrârunt. "Namque aquarum fontes non exigui, " & rivi frigiditate aquarum nivi haud cedentes, ibidem promanant: Quibus "ad utrumque terræ latus virescunt omnia, & dulci amœnitate perfunduntur. "Juxta hoc Palmetum Phocarum insula. "Protentum huic insulæ Promontorium "Petram Arabiæ & Palæstinam respicit. "Oram quæ sequitur Maranæi (Salm. Pharanæi) incolebant."

5. Æquor arenosum cum Israelitis iterum tranemus, qui "egressi ab Elim, "tentoria fixerunt super Mare Rubrum ¶," i. e. juxta litus ejus; ut memoriam nuperæ liberationis, talis prospectus refricaret. Proxima Israelitarum mansio erat "in deserto Sin, inter Elim, & Sinai §." De quâ vide in Sinitis, vel Sinæis, inter Chanaanis filios.

* Nescio an huc alludit Psaltes in Epinicio suo 2 Sam. xxii. 30. & Ps. xviii. 9. "Per te contrivi turrim, in Deo meo "transilium murum." Gedur, & Shur. Certe Gedur de Amalekitis latronibus, quos sæpius quam semel David prostravit, non uno loco sumitur, & hi Amalekitæ in hisce desertis, ut alii Arabes, latrocinia exercebant, & prædas abigebant. Quorum sedes legimus, 1 Sam. xxvii. 8. "Amalekitæ, qui olim terram inhabitabant, venienti tibi in Shur (LXX. τῆς ἐρημίας) "usque ad terram Ægypti."

† Collectio Itinerum.

‡ An Kalaat Arabicum est convocatio seu congregatio, ut Kehaloth, seu Makehaloth Hebræis? Statio eorum in deserto —

§ Strab. Lib. XVI. p. 776.

¶ An hic firi Naphtuhim Mizraim filius, Gen. x. 13. Non longè à fratribus, Pathrusim, unde Pathros, & Caphtorim? Nec multum abludit Neptunus Ποσειδών, qui hic templum habuit, à voce Naphtuhim.

Suez, sed ad oppositum latus, Suez aquam non habet, an potius El-tor.

§ Num. xxxiii. 10.

¶ Ibid. ver. 11. & Exod. xvi. 1.

§ Posidæa, Steph. ex Zieglero

¶ An Prom. Pharan. Ptol. vid. seq.

Sequitur Dophka^f, obscura statio; forsan à דפך "impetum facere:" an quia Amalek circa hunc locum in Israel primum irruerat, & insidias posuit, & percussit debiles & ultimos eorum; licet pugna fuit in Rephidim. Statio sequens Alush dicta, an ab Al, præfixo Arabico, & שן, quod 'Ouz, 'Oas, 'Aes, 'Ais, 'Aus, Uz, Huz, &c. profertur; an hinc locus Aous, pro Ha-ous, ad Rubrum Mare; quin & Luza (forsan & Nyfa) & Elusa (Al-usa, malè divisa & mutilata) septentrionem versus ab hoc loco in confiniis Edomi eandem originem sapiant, in disquisitione de terrâ Uz haud nimis breviter discutimus. Non quod hoc ipsum Alush^h Jobi esse patriam asseramus; sed cognominem, & finitimum esse vel principali ejus sedi, vel etiam plurimis sedibus, non sine probabilitate argumentorum fulcris opinemur.

Rephidim sequitur, Num. xxxiii. 13. "Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria." An à דפך sternere, ut his Deus Amalechitas; vel Fulcire, Roborare, ut Israelitas? Nobile hoc theatrum primæ pugnae inter Ecclesiam Dei ac ejus Hostes; ut ultimæ forsan erit Armageddon; vel campus, ubi Gog & Magog contra sanctos prælium ordinabunt. Vid. infra, ut & de montibus Sinai & Horeb; inter quos & Rephidim hoc prælium obveniat. Stationes per S. Hieronymum satis mysticè explanantur & describuntur, ut per plures alios. Sin autem certum fuerit, quod Luyts nuperus Geographus scribit, puto à Kircherò, & illo solo; peregrinationis nempe "Israelitarum vestigia etiam" num extare in deserto hoc, variis inscriptionibus rupibus ejus incis, quæ "antiquissimo caractere Assyrio censentur constare;" operæ pretium procul dubio fuerit illa prosequi, & considerare: Cum vero hæc omnia sæcundo Kircheri ingenio & inventioni videntur originem suam omnino debere, è diverticulo in viam jam redeamus, & filum itineris per Mare Rubrum litus legendò directè prosequemur: Ubi via nos ducet ad civitatem Pharan, de quâ in Ismaele, in ipso angulo inter sinum Heroopoliticum & Elaniticum positam; ut juxta illam, El-tor inveniemus, portum & castellum Saracenorum.

6. A Pharae ad Elanam, unde totus hic sinus denominatur, nihil occurrit ad institutum nostrum faciens, præter urbem ip-

sam valde antiquam & nobilem, quæ Alana à viatoribus Meccensibus, ubi supra, hodie vocatur. Differentia est haud concilianda inter Geographos de situ hujus urbis & Ezion-geber non procul ab eâ posita, quæ ambæ à Mose in 2do reditu Israelitarum à mari memorantur. In tabulâ Paradisi Boffio ponitur Ezion-geber ad occidentem, ubi aliis Paran; Elath autem ad orientem ad ipsum sinûs angulum; sed in ejusdem tabulâ terræ sanctæ vice versâ, & Elath est Israelis statio 31ma, Ezion-geber 32da, magis ad orientem posita: Ita in ipsis Cellarii tabulis Arabiæ, Elana inter duos sinus ad septentrionem Pharæ, Ezion-geber seu Berenice ad orientale latus sinûs Elanitici; sed in tabulis Ægypti, Ezion-geber ad sinum Heroopoliticum, Elana inter duos sinus: Licet in descriptione Arabiæ Petrææ, & sic in tabulâ Palæstinæ, p. 464. (sed mendosè) Ezion-geber, non in Heroopolitico, sed Elanitico, & post Elanam in ortum ponit. Ergo donec inter se Geographis convenit, Elanam, seu Elath ponamus ad extremum angulum sinûs Elanitici, Ezion-geber seu Berenicen ad orientale latus hujus sinûs: Quorum prima forsan urbs, alter vero portus Idumæorum.

Locus proximus in hoc orientali latere sinûs Elanitici memorando dignus, & ad rem nostram spectans est Ara-Maua (Boffio Aramana) de quo vide supra.

Tertius est quem dicunt hodierni viatores à Cairo ad Meccam peregrinantesⁱ Eyoun, El-Chased, "fons misericordis," ubi aquæ dulces; & traditio est Moysem ibi defendisse Jethronis filias. Ostendunt quarto loco peregrinatores, stationem quam vocant^k "Magare Chovaib," i. e. Speluncam Chobab, qui & Jethro & Raguel, trinomius. Hæc Patria Madianitarum Australium, & in eodem agro stetit Midian sive Madian eorum metropolis, Ptolemæo Madiana. Nescio an hinc Beduini, B & M, ut sæpe fit, commutatis; Gens λησεμῆ in istis regionibus, eodem nomine ad hunc usque diem nimis nota. Et hucusque Cush vel filii ejus à Babylone & trans Euphratem penetrarunt, nam Midianitæ Cushitæ item dicti Num. xii. 1. Circa hæc loca Saracenos quoque ponas Ismaelis posteros, ut nonnullis placet.^l Sequitur Ptol. Ἰππος, Mons, & Villa. Borchart. Midianis Ephar. qui, ut eorum

^f Omnes Græci libri scribunt cum ד R. "Raphaka," non cum ד D. "Dophka." Unde videtur sequi; 1mo. Quod ab exemplari, quadratis, seu Chaldaicis literis scripto, LXX. translulerunt; non vero ab antiquis Samaritanis, ubi D, & R, satis distinguuntur, cum in versionibus sæpe confunduntur; imò aliquando in ipso Fonte, ut Dodanim, & Rodanim. 2do. Quod non legunt eisdem vocalibus, ac Masorethæ; nam vocem hanc per A, ut etiam Vulg. non per O efferunt, & sic puto, citra Hyperbolen in 600 aliis locis.

^g γ nihil est, nisi aspiratio, & sæpe non tantum, licet in Arab.

^h Gr. G, sæpe sonant; ψ & ϣ, ut ejusdem Organi, sæpe confunduntur.

ⁱ Vid. Vol. Itinerum.

^k An Magare Arab. à מַגָּרָה Heb.

^l Tōi, LXX 'Αλῆς, Num. xxxiii. 13.

^m Q. Ubi Fluvius Cyrus in Arabia?

Per quem dicitur Cyrus magnus à Persico sinu in Arabicum navigasse; Herodot. & "à portu Nabata, versus Ægyptum solvisse," in Ramseii Cyro.

dromedarii conjunguntur, Esai. lx. 6. Ad mare est portus Nabata, nunc Arabibus Nabte, peregrinantibus versus Meccam non ignotus. In hac regione ponit Cellar. Nabathæos, vid. in Nebajoth, & paulo fortè interius Medina ponitur. Ex sepulturâ & habitatione Pseudo-Prophetæ, Tainabi nunc dicta; sed nescio an nomen mutuata sit à superiori & antiquiori Mediana. Ostendunt arborem, juxta Medinam, subter quam iste impostor rex inauguratus fuit, quàm aiunt immediatè è radicibus exaruisse: ^m Cui confinis est Mons Ohud, Mahumedanis satis notus.

Infra hunc locum Phoinicon pono, forsan in Panchaiâ regione; vid. dissertat. de Joktani filiis & Phœnice: Et puto Diklam, cujus nomen ejusdem est significationis, hanc urbem condidisse & regionem plantâsse. Sequitur Socquia, magis ad Austrum; patria, si rectè conjicio, Biddadi Suchitis; vide dissertat. de tribus Jobi amicis. Juxta hanc, Ophirem etiam suppono; & Cassanitas, ob rationes alibi allatas: Deinde Jerachæorum gentem juxta mare, & contra insulam ejusdem nominis. Descendemus tandem ad Meccam, quam voluit impostor esse sacrorum suorum sedem & centrum, & quasi alteram Jerusalem. Haud fortunato certè nomine, si à מרח delere, cujus infin. למחות ad delendum sit deducenda. Portus ejus vocatur Jodda: Juxta hunc Mons Noko, & vallis Hegir, in Alcorano. Notandum etiam est de Mahomete, quod dicitur esse ex tribu Korashitarum ⁿ ex filiis Ismaelis. Licet tamen suspicari ortum suum ex Esavi familiâ illum potius duxisse, qui Ismaeli & affinis & consanguineus, Gen. xxxvi. 3. Corachos enim legimus inter Esavi posteros, Gen. xxxvi. 14, 16. sed nullum illis homonymum inter XII Principes Ismaelis, Gen. xxvi. 13, ad 15. Unde hos Korashitas juxta Meccam pono, ubi Mahometis majores à multis retro sæculis sedes suos posuere. Si ita sit, duo hi magni inimici sancti seminis & Ecclesiæ Dei ex unâ amarâ radice, vel duabus inter se conjunctis, pullulârunt. Infra hos, Joktanis Havilam pono; quia inter patrem Joktanem & fratrem Ophir regio hic invenitur, quæ à Geographis Arabibus terra Chaulan dicitur.

Cinædocolpitas, infame nomen, circa hæc loca Ptolemæus ponit: Sed omnes, qui hoc litus accolunt à Berenice saltem vel Ezion-geber, puto Indocolpitas anti-

quis temporibus appellari; qui apud hunc Sinum ad Indiam usque navigabant. Ita enim in testamento XII Patriarcharum dicuntur. Hic etiam Cassanitæ inveniendi, iidem ac Gasendes, i. e. opulenti, qui Bocharto Ophir; & videntur distingui à Cahtanitis, qui patrem Joktan (Arabibus sæpè Cahtan, nam illis binomius fuit) in ipsâ appellatione Patronymicâ satis referunt. Primariæ coloniæ à patre ipso fundatæ, videntur reliquias esse. Licet ipsius Hebræum nomen multò dilucidius, quam Romuli aut Remi in Româ magnâ, ac æquè ferè ac Alexandri vel Constantini in Alexandriâ & Constantinopoli, per tot annorum millia ad hunc usque diem propè integrum perdurat, & vocatur hodie Baifat Jektan, domus seu habitatio Joktanis, urbs non longè à mari in territorio Meccensi in regione Cahtanitarum.

Inferiùs Mesha, Plin. Muza; unus terminus Joktanidarum, Gen. x. 30. ut mons Saphar alter. Sabæorum etiam gentem cum Plin. ad mare hic pono, ut Joktani progeniem longè celeberrimam; licet postea, ut moris est fortium & numerosarum coloniarum, longè ultra limites suos se extendêrunt. Inter Sabæorum oppida ad Mare Rubrum ponit Plin. Coralia, ut forsan Corallii lapidis ex mari vicino extracti emporium fuit. Infra Coralia est portus Ocelis seu Acila. Ultra est Zibit, an Plin. Sabota, quem post Coralia ad Mare Rubrum ponit? Sedes celeberrimæ reginæ Shebæ, ut nonnullis placet. De quâ vid. Dissertat. nostram. Et quidni plures habuerit sedes & civitates, ut magnæ ditionis domina? V. G. Marmam, Maranam, Mariabam, (modo diversæ fuerint) &c. Qu. An Zibetum pretiosè fragrans huic oppido nomen debet? Juxta Zibit est portus Moka, mercatoribus nostris olim nimis notus. In ipso angulo seu flexurâ, contra fretum Babel-Mandel, & inter duos sinus, Arabicum, ubi terra incipit vergere ab Austro ad orientem & Persicum, antiqua & potentissima Omeritarum Gens est posita: Quidni ab Omar Eliphazi filio, Esavi verò nepote, & nomen & originem ducens? Est idem nomen inter Mahometis successores, & in Calipharum lineâ, longe postea, quin ad ipsum hunc diem, celeberrimum. Quæ conjectura confirmatur ex loco Hor, seu Chor dicta ° Geographis in Chartis suis hac ipsâ in flexurâ posito, à fundatore hujus coloniæ in memoriam montis Hor in

^m Prideaux. ⁿ Prideaux, p. 1. "Meccæ incolæ 1^{mi} Korashita à fundatore Pher-Korash." Vid. etiam doctissimum Hottinger. Hist. Orient. in Arbore Mahom. Genealogicâ, Relandi etiam Palæstinâ, Lib. I. p. 44. ad hunc modum descriptâ. 1. Ismael. 2. Kedar. 3. Selam. 4. Jesab. 5. Hemaife. 6. Jase. 7. Ader. 8. Ad. 9. Ednan. 10. Moad. 11. Nizar. 12. Modar. 13. Eljas. 14. Medrike. 15. Chazaima. 16. Canan. 17. Nodan. 18. Malic. 19. Phahir. 20. Galib. 21. Loway. 22. Kaab. 23. Morah. 24. Kaleb. 25. Kudaj. 26. Abdomenaf. 27. Hâschem. 28. Abdolmoleb. 29. Abdolla. 30. Mohammed. Sed satis ridiculum est supponere triginta tantum generationes inter Ismaelem & Mahometem intercidiisse.

• Vid. in Horitis.

Idumæâ, primâ ejus patriâ, forsan condito; ut postmodo videamus nomen Hor, seu Chor aliis locis non incelebribus in orientali Arabiâ latere inditum: Cujus nominis adeo amantes se ostenderunt horum tractuum incolæ, quia Horim sonant nobiles, ut idem regibus suis imposuerunt. Nam non modo inter nepotes Seir Horitæ Chori quendam legimus, sed longè postea circa Trajani tempora Charibael rex, à Plin. & aliis celebratur, qui & Sabæis, & Omaritis imperabat. Quod idem, puto, ac Choribaal "nobilis Dominus," ut Baalhanan (Hannibal inversus) penultimus rex Edomi, "Dominus gratiofus."

7. Ad oppositum latus finûs Arabici, qui secundum regiones quas præterluit, Æthiopicus, Troglodyticus, vel Ægyptiacus denominatur, lector jam deducendus est, litus legendo, ut in citeriori ripâ, ordine licet retrogrado; urbes, portus, mansiones attingemus, nobiliores, & ad rem nostram aliquo modo facientes. Juxta ipsum fretum ascendendo occurrit promontorium Deire & civitas Epidires, Berenice p cognomine. Ad sinum non parum ad lævam civitas Adulis, unde sinus Aduliticus dicitur; quæ urbs à profugis servis & nomen & originem accepit. Supra "Ptolemais-Epiphèras ad venationem elephantum condita, & inde dicta." Ultra, promontorium Bazium, contra insulam Pazium seu Topazium porrectum, & forsan inde dictum. Superius adhuc, ultra Berenicen nobilem portum, Smaragdi q mons, seu Fodina; unde & in Ægyptum & in Arabiam istæ gemmæ convehuntur: Quarum nonnullæ, prodigiosæ magnitudinis, si auctoribus sit fides. Vid. Dissertat. de Smaragdo. Postea portus Myos-Hormos, "muris statio;" dicta etiam Veneris. Deinde Azaræi ponuntur Plin. "Arabes feri" & è Troglodytarum connubiis nati." Nec sanè impar conjugium, nec filii parentum indigni. Sequitur Philoteræ & oppidum & portus, aliis Ænum sive Aenum, juxta divisionem finûs Heroopolitani ab Elanitico. Postea Dane seu Daneon portus; an à Danao? quòd hinc ab Ægypto fratre aufugeret. Deinde Clysma, nobile monumentum, si feliciter conjicio, ipso nomine servans magni illius eventûs submersionis Pharaonis & Ægyptiorum in Rubro Mari, cui respondet secundum nonnullos Geographos, homonymus locus in opposito littore, ex quibus totus sinus Clysma vocatur. De quo aliquid antea dictum, & fusiùs postea est differendum: ut etiam de loco, qui hic sequitur à veteribus Geographis Apocope dicto.

Superius adhuc Migdol (turris, aut specula) Pihahiroth, τοῖς LXX. τῆς ἐπαύλειος, aliis, os libertatis, quia illo ipso loco Israelitæ ab inimicis liberati; alii à siccitate, quia juxta siccum & aridum Ethanis desertum. Quidni potius, quia ibi Rubri Maris fundus in siccum versus? Exod. xiv. 21. Primus ibi locus est Moyfi Baal-zephon "Dominus speculæ," eidem forsan usui ac Migdol inserviens. Postea Cleopatris & Arsinoe à sæcularibus in ipso ferè μυχῷ finûs, ad litus positæ. Sed an una urbs, an duæ, disceptent Geographi. Hunc portum, Arsinoen olim, Paulus Jovius dicit, nunc Suez dictum, ubi Turcarum phaseli sunt repositi. His oppositus ad sinistram est Etham extremis finibus solitudinis, puto, ejusdem nominis; quæ totam linguam istius maris circumambit, & in latus Arabicum excurrit; tertia hæc mansio Israelitarum. Succoth tabernacula; Israelitarum nempè, ibi defixa: & videtur ad tempora Romanorum nomen suum retinuisse. Nam scenas, castra, seu tentoria veteranorum juxta hunc locum tabulæ ponunt; quod ab antiquâ traditione non est absconum Romanos accepisse, & parum aut nihil in eo mutasse; ut è contra innumeri ferè loci, & in Britannia nostrâ, & alibi, ubi illi castra sua posuerunt, eodem nomine, aut parum deflexo ad hunc usque diem insigniunt. Restat Rameffes, unde Israelitæ primum castra moverunt: Urbs, ab illis haud ita pridem condita; à rege, forsan hoc ipso Pharaone ultimo, seu ab ejus patre, denominata, in terrâ Goshen, ubi illi habitabant, non longè à Mari Rubro; ut brevior & promptior exitum ab Ægypto Canaanem versus inde haberent; ita disponente Deo, "cui nota sunt omnia opera ejus à creatione mundi." Altera urbs ad ejusdem conditoribus improbo labore structa erat Pithom, à פִּתּוֹם, quod "os seu fauces Abyssi," & certè nomen, & situs optimè congruunt, si à Cellario, & aliis rectè ponitur; nempe in ipsissimâ extremitate Maris Rubri & finûs Heroopolitani. Quapropter eadem urbs ac Heroopolis meritò reputatur, ut eodem situ gaudet. Quin & ubi Heroopolis in τοῖς LXX. Coptica versio, quæ alias Græcum sequitur, bis habet "Pethom, seu Pithom," Gen. xvi. 28, 29. Ergo ipsorum Ægyptiorum judicio, Pithom est ipsa Heroopolis, Heb. bis terram Goshen, ὧ 28. LXX. "καθ' Ἡρώων πόλιν, εἰς γῆν Παμεσῆ, ὧ 29. καθ' Ἡρώων πόλιν." Hic etiam fossa magna Ægypti, opus memorabile à Cellario meritò dicta, Tra-

q Ludolphus hic consulendus, & tabulæ ejus. Suaquem, Mazuam, Caleb rex Abyssiniæ Prid. & Alcoran. n nostris partibus septentrionalibus Chelsterton, Chelstfield, Doncaster, & 6co alia.

r Ut

jano ascripta; sed puto quòd longè antiquior à Nilo juxta Babylonem ad Rubrum Mare deducta fuerit; ut ab Arsinoe super Phacufam per deserta in Ostium Pelusiacum, altera fossa Ptolemæi dicta, seu fossa regum, forsan Nahar-Malcha, ut rivus in Assyriâ, aut Plin. Bahar-Malacum in Arabiâ) unde Nili cum isto mari communicatio. A secundâ fossâ navigatio à Nilo ad duo maria, Arabicum nempe & Mediterraneum, non sine maximo Ægypti emolumento, aperta est & inter se connexa. Hæc fossa Ptolemæi five regum, per Isthmum, per loca arenosa & paludosa, inter multa barathra seu puteos, à Rubro Mari ad Pelusium ferè decurrens, validissimum est Ægypti munimentum ad latus ejus septentrionale; unde Deus minatus est, "Effundam indignationem meam super Pelusium, robur Ægypti." Ezek. xxx. 15. Heb. Sin; unde desertum propinquum cognominatur.

8. Non unum genus navigii his in maribus apud auctores legimus, neque ejusdem tantum magnitudinis aut capacitatis, vel ex eadem materiâ constructum. Alia enim fuerunt Papyracea Plin. VI. c. 9. & XIII. 2. s. Ut Arca Mosis, Exod. iii. 2. Vulg. "Fiscella Scirpea," & talibus licet majoribus usi sunt Ægyptii, quando mittebant "nuntios veloces" seu imagines super aquas, Esai. xviii. 2. "in navibus Junci seu Papyri." De quibus Bochart. "Osiridis caput in mare injectum Diabolicâ vi ex Ægypto Byblum deferebatur, septem diebus, teste Luciano (testis *αὐτοπῆς* erat) in Deâ Syrâ:" ut iisdem ferè sacris Ægyptii & Phœnices utebantur; atque etiam Diis, licet mutatis nominibus; ut Adonis, Thammuz, Osiris idem. Vid. Isidis investigationem Osiridis vel Ori in Ovid. Fast. & Biblii, Græcè Giblii, nunc iterum Gebelitæ, inter Chanaanis posteros referendi. Solinus etiam est auctor, "Ascitas Arabes bubulis utribus contabulatas Crates superponere, unde prætereuntes infestant (ut hucusque non rarè fit) "sagittis venenatis." Coriaceis etiam lintribus in his sinibus, ut olim Britanni nostri & adhuc Lappi, utebantur. Imo Xenophon ipse auctor est "per flumina magna & rapida, super utres vento inflatos exercitum suum se transvexisse?" Monoxylis etiam in his

maribus, ut in utrâque Indiâ, non carebant, i. e. Cymbis vel ex uno ligno, vel ex ligneâ solum materiâ constructis absque ullo ferramento: Licet majores & validiores naves ex abiete robore & hujusmodi in longiora itinera ad classes regales & mercatorias adornabant; ut Phœnices primi, qui non paucos portus & locos, nonnullas etiam insulas, ut Astartes in hoc sinu nominasse videntur: quamvis Græci plures, sub Ptolemæis, qui totum sinum Hellenismo replebant. Neque Romani postea nautæ huic mari infueti, aut peregrini (ut longè antea Salomon & Sesostris) quorum (Romanorum) cursus & navigationem à Berenice in hoc sinu ad Indiam usque describit Plin. Lib. VI. Cap. 24.

9. Inter antiquos hujus sinûs navigatores fama est fuisse Erythram regem, qui & nomen suum ei reliquit. Is enim dicitur repertor & indagator istarum insularum quæ hoc mare, sicut Cyclades aut Sporades Ægeum, ferè replent. Minores ex conjecturâ in tabulis ponamus; de principalibus verò accuratius paulò tractemus. Frustra hic quærat lector Hermetis insulam, quia nisi in ejus ac Cyri vitâ, puto, nusquam apparuit. Prima, quam contigit mihi legisse in sinu Heroopolitico, & contra Posidæam Phoiniconem seu Elim, &c. est Phocarum insula à Diod. Sic. memorata, ubi vituli & canes, imo homines marini, à viatoribus *αὐτοπῆς* hodie describuntur, quorum pelles multo veneunt. Secunda, si computum rectè inivimus, ad superiorem & interiorem partem totius hujus sinûs Arabici, juxta partitionem Heroopolitici & Elaniticæ, est insula Æni, sive Aënni (cum Diarefi) contra Promontorium & Portum *ἀμύνουρον* Aënnum, nonnullis Philoterias; an hinc, an vice versâ totus sinus Heroopolitanus ab Arabibus (secundum Plin. Lib. VII. 2.) Eant sit denominatus, penes eruditos judicium esto. An etiam Aias mons, puto, idem ac Promontorium supradictum, ejusdem sit originis. Sequitur insula Veneris contra portum ejus, seu Muos-Hormum in latere Ægyptiaco, altera ab insulâ Aphrodisiâ, seu Catæâ, in sinu Persico. Deinde Sapirene, seu Sapphirene, Plin. VI. 29. proculdubio à Sapphiro Gemmâ ibi inventâ Heb. *ספיר* Jobo non ignorâ, Cap. xxviii. 6. De

* "Ex ipsâ quidem Papyro navigia texunt."

nis juncis, seu cannis olim fortè fabrefactæ, ut Plin. de Cymbis in hisce sinibus.

"Milt. Lib. I. v. 446.

"Thammuz came next behind,

"Whose annual Wound in Lebanon allur'd

"The Syrian Damsels to lament his Fate

"In amorous Ditties all a Summer's Day;

"While smooth Adonis from his native Rock

"Ran purple to the Sea, suppos'd with Blood

"Of Thammuz yearly wounded"

quâ vide fufius in Gemmis. Infra hanc Scytala, nescio unde, nisi ab ejus formâ, à Plin. ubi supra tantum memorata. Post Veneris Agathonis insulam, Plin. & alii hic collocant ad latus Ægyptiacum, antequam ad Troglodyticum deveniemus. Boni quidem nominis (ut Agathodæmon Nili rivus seu ostium) nec amplius de eâ occurrit, nisi antiquam in Jobo innocen- tum insulam *, transmutato aliquantisper nomine, sed sensu haud multum dispari, velis haberi. Licet Macaria, Panchaia & Jambe æquo forsan jure titulum istum possint sibi vendicare. De Timagenis in- sulâ, nihil lego præter nomen †, & quod post insulam Aënni occurrit, antequam ve- nitur ad ostium Bætii amnis. Sequitur in eadem parte finis insula Zygæna; an à figurâ τὸ Ζύγῃς, seu Bilancis? An à di- mensione jugeris tantum? An potius à Zygenis Cetacei generis piscibus, vel illic confluentibus, vel circa eam visis. Post hanc “insula Dæmonum & Polybii,” am- bæ Ptol. ante Bætium amnem: sed ratio utriusque nominis æquè incerta.

His obversa ad latus Ægyptiacum seu Troglodyticum insula Astrate Ptolemæo Cellario ponitur ‡, ita etiam bis in eo scri- bitur, sed nullus dubito quin mendosè pro Astarte, quæ Sidoniorum Dea peculiaris, & alii Lunam, alii Venerem, alii matrem Deorum esse voluerunt §. Quos omnes rectè sensisse puto; Phœnices enim & Tyrios, & Sidonios hæc littora incoluisse, & mare ab initio ferè navigâsse non est quod dubitemus, cum Phoiniconas ex u- troque latere legimus, & Tyram gentem, & Tyrum insulam †; portus etiam Meccæ Ziden adhuc denominatur. Post hanc Jamben insulam pono, de quâ in Jemimâ Jobi filiâ. Jambo etiam urbs vel portus in tabulis reperitur, puto portus Medinæ. Post ostia Bætii amnis Ptolemæus ponit insulam Hierachum, ut scribunt & intelli- gunt Ἱεράκων accipitrum; sed multo pro- babilior est S. Bocharti conjectura, viz. “Jerachæorum insulam” hanc esse à Ja- rach, seu Jerach quarto Joktani filio de- nominatam ¶. Unde Græci semper pueri, ut sæpe alias, ludebant, & in suam linguam inflectebant Ἱεράκων pro Ἱεράχων scribentes & legentes. Jareach autem Hebræis est Luna, quam miro amore Arabes à tempo- re Jobi ad hunc usque diem prosecuti. Nescio an in hac insulâ lapis Selenitis fue- rit repertus de quo talia Miracula Plin. refert Lib. ult. Cap. 14. quod “ex can- dido translucet, melleo fulgore, imagi- nem Lunæ continens, redditque eam in

“dies singulos crescentis minuentisque numero.” Et addit, “Nasci putatur in Arabiâ.” An & insulæ Alilææ (forfan Halonesi) Lunæ etiam dicatæ, inter quas Jerachæorum & Topaxi spisso satis cœlo fruens, ubi Luna halone circumfusa sæ- pius apparet, in hisce etiam locis sint ponendæ? Cui confinem Jotabæ insulam etiam pono, quæ apud Malchum in Sal- masio occurrit, ab Elanâ versus Austrum satis elongata. An eadem ac Jodda, quæ & Ziden Meccæ portus, quærant eruditi. Circa hæc insula Macaria seu Fortunata, an eadem ac Panchaia, quam nonnulli propter opes ac fertilitatem adeo laudi- bus efferunt.

Sed celeberrima in hoc sinu est Ptol. & Plin. Topazos quæ gemmæ nomen dedit. Jubæ etiam Topazion & Topaxion dicitur 300 Stad. à continenti Plin. XXXVII. Vid. de Gemmis Jobo nostro cognitis. Salmasio nomen ejus primum fuit Paz seu Pazium, nec longè abest à Promon- torio Bazio ad latus Troglodyticum. Hinc etiam aurum generosum, ut videtur, al- latum, Paz, Uphaz, Muphaz & Ophaz, pro variâ adjectione aut pronunciatione in S. S. sonat ¶. Jam vero in hoc nomine formando Græcos deprehendimus dupli- citer peccantes & balbutientes; 1mo, cum Topazion, & insulæ & gemmæ nomen, vel indiderunt vel deducunt à suo το- πάζειν, quærere, investigare; quod in nebu- lofo aëre & inventu difficilis fuerit. 2do, fœdius, cum ab Ophaz, Uphaz, Ophiufam, aut Ophioden, i. e. Serpentariam hanc in- sulam denominârunt: Fateor, & Arimaſ- pæi & Colchici auri serpentes seu dra- cones custodes apposuerunt. Sequitur Ara Palladis ad latus Troglodyticum, deinde insula Myronis contra Θεῶν Σωτήρων por- tum, inferius adhuc Magorum insula Ptol. contra Evangelon portum. An hic ven- tum nautæ emerant? Ut scimus à nostris in Lappiâ & Norwegiâ adhuc fieri, vel saltem creditum esse.

Infra has invenimus insulas Bacchi & Anti-Bacchi. Bacchus enim mirè cultus apud Arabes antiquo nomine Sabas, Sa- bæus, vel Deus Asabinus. Vid. inter po- steros Cush. Et non longè ab his distat os Sabaiticum, & Saba Straboni “civitas maxima.” Neque “Satyrorum mons” qui Bacchi, ut Sileni, comites individui: ut infra “Panis insula,” sunt omittendi. Omnes forsan, ut Jerachæorum, inter in- sulas Alilæas reputatæ. Nam Bacchus & Jupiter & Sol & Mithras, & Luna & Venus & Magna Mater, & Apis & Ofi-

* Job. xxii. 30.

† Salm. Solin. p. 574.

‡ Ita Salmas. in Solin.

§ Cellar. p. 432. ex Plin.

¶ Plin. Tab. Sanf. Turag.

* Cellar. Afr. p. 64, & 162.

¶ Vid. inter Joktani filios.

ris & Pluto ipse seu Diabolus idem fuerunt; ut omnes alii Ethnicorum Dei in eodem centro convenerunt. Neque dubium quin hæc insulæ, ut de monte Atlante fertur, tripudiis & Bacchanalium Choris, transnavigantibus à longè resonabant. Licet postea multò aliter res se habere potuerit, cum illa Esiæ impleta fuerint XXIV. 14, 15. "Jubilabunt à mari" "in igne vel speluncis." Nonnulli Troglodytas intelligunt^f. "A finibus terræ, ita reginæ Shebæ ditio appellatur, cantus audivimus justo gloriam." Quando pro ululatus Ethnicorum horrendis & Elileu Bacchanalium, gentes illæ Christianæ factæ Alleluias psallebant; ut certè simplices Abyssinii civitatem habent in istis regionibus, ut in tabulis videre est, quam Alleluiam vocant. At quid cum his Bacchanalibus & sobrio Socrate, videant illi qui insulam illius memoriam, & nomine dignatam his in locis ponunt. Hic etiam & Promontorium & insula, quæ Aræ Amoris nomine insigniuntur: an idem ac Eratonos, forsitan ab *Ἐρατο* *Νῆσος*, quærant alii.

Infra has in sinu Adulitico insula Ifidis, insula Panis, & insula Orine, à monte, puto, in eâ eminente, ut Teneriff in mari Atlantico, denominata. Sequuntur Strab. Malichi, seu Malichæ, Ptol. *Μαλιάχης*, unde Plin. Malchu insulæ duæ à Malichâ, seu Malcho Nabatæorum rege. (Peripl. in Salmas. p. 1264) Cui forsitan lapis Molochitis & nomen & originem debet. Circa hæc loca Alalæi insulam five insulas ponunt, de quibus antea; forsitan eadem ac Plin. Halonnenfes, Stenæ-diris, quotquot fuerint, "non pauciores"^h. Non longè abhinc insula Cardamena: forsitan Acanthine, quæcum Daphnine in Cellario conjuncta.

Nescio an hic etiam insula Chytis quærenda, forsitan eadem ac Gythites, quia ambæ ad latus Troglodyticum, nec procul à faucibus sinûs: Hæc, ut Topazii ferax, Plin. aliquando videtur cum Topazi confundi, aliquando vero dividi. Non est improbabile hanc insulam à Cush Chami filio, qui utriusque, imo triplicis, Æthiopie ab aliquibus conditor seu Patriarcha habetur, nomen sortitam fuisse. Nam Cuthitas & Cushitas eosdem esse probat Carverus nostras; & nescio an *Τοπάζιον* Cush, Job. xxviii. 19. ab hac ipsâ insulâ denominetur. Non longè à faucibus insula *Κατακεκαυμένη*, Combusta, fuit sita; quia fertur deterruisse mercatores à navigatione hujus sinûs, cum propter ardorem solis fuit omnino exusta & deserta. An ve-

rius propter vulcanos ibi spirantes, ut in Lemno, Strombolo, "terra del Fuogo." Neque deterruit, quicquid fertur, ultra navigantes. Nam Juba & alii Peripli referunt "Malichu insulam petituros præter exustam" navigare. Restant tantum

Stenæ-diræ, à Promontorio Dire; ut urbs Epidiris; cujus sinûs latitudo jam fretum Babel-Mandel dicti, secundum nonnullosⁱ quatuor tantum milliarium, sed juxta Strabonem octo. Ubi Strabo, "fertur hic Sesostris Columnam fuisse factis literis (puto Hieroglyphicis) significentem ejus transitum," ut sæpe harum stelærum & inscriptionum literis antiquis & ignotis, (an Chaldaicis aut Arabicis?) in his regionibus Plin. meminit: "Ita in sinu Persico insula est illi, in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis." Et in hac angustia sinûs Arabici hæc habet^k; "insulæ ante portum Ifidis; duæ Pseudo-Pylæ vocantur, inferiores totidem Pylæ. In alterâ stelæ lapideæ literis incognitis. Ultra sinus Ablites (leg. Avalites) oppidum Gaza, Promont. & portus Mossilicus, hucusque Sesostris exercitum duxit."

Et hucusque totum hunc sinum Arabicum, non sine aliquo labore, & intus & extra tam mari quam terrâ perlustravimus & circuivimus. Neque has insulas, licet harum nonnullæ minutæ sint, cum pretiosarum Mercium olim adeo feraces, Ptolemæi neglexere: Nam gubernatores seu^l regulos super eas constituerunt, ut vectigalia fisco suo colligerent; quin & aliquando præsidia etiam militum, ut in Topazio, adhibuerunt. Licet multas earum aliis nominibus, vel Ægyptiacis, vel Arabicis, vel Punicis, vel Hebraicis, longè antehac, notas fuisse haud impar est credere, ut de nonnullis patet. Fateor verissimum esse quod Cl. Salmas. affirmat^m "plerisque, nempe illis insulis, nomina Græca imposita esse ab Alexandrinis mercatoribus, qui in Indiam navigabant; aut à gubernatoribus aut ducibus, quos mittebant Ptolemæi reges ad ea maria exploranda. Ut Diodori, Timogenis, Zenobii, Dioscoridis." Sed utrum in aliis istarum insularum & locorum appellationibus, aut in omnibus, quæ à Salmasio ipso ibi apponuntur, ut Malchu, Alalæis, Adanu, &c. æquè valeatⁿ: Aut multò minùs in Saphirene, Pazio, Chyti, Coralio, Acilâ, quæ omnes Hebræam originem planè sapiunt, judicet eruditus lector.

Neque hæc prorsus inutilia ad librum Jobi nostri elucidandum. Ab intimo *μύχων* sinûs Heroopolitani incipiemus; ibique

^e An in insulâ *Κατακεκαυμένη*.

κατακαυμένη, Ezek. xviii. 14.

^f Plin. Lib. VI. Cap. 29. "Regum ii (vel iii) præfecti fuere."

^g Forbes.

^h Plin. Lib. VI. Cap. 29.

ⁱ Fletus, Pl. xxx. 6. & lxxxiv. 6. Ha Baca

^j Eratost. in Plin.

^k Lib. VI. Cap. 28, 29.

^l Pag. 1264, 1265.

^m Vid. in has voces.

inveniemus Clyfma, Apocopen, Heroopolin ipsam, monumenta sciffionis maris & demerfionis Pharaonis & exercitus ejus, cui, sæpius quam uno loco, Jobus & amici ejus luculenter alludunt°. Ad latus Arabicum occurrit Elim seu Φοινικῶν in ipsâ Arabiâ Petræâ; ut altera in Felici. Alush, Al-ush, Luza, Eluza, Oasis, &c. & Aous, Ha-ous, post finum Elaniticum in Molli tabulis P. Paran, non procul forsan à Jobi patriâ. Madian, ubi Mosen vel invenisse vel scripsisse hunc librum plurimi sentiunt. Flumen Ebe. Troglodytarum naves piraticæ. Insula Jambe, forsan Jemimæ. Insula Pazion, Topaxi, ubi aurum Paz seu Uphaz, & lapis Topazius. Insula Chytis seu Cuth. Corallia, Emporium. Acila, ubi piscatio & attractio unionum. Insula Alaleæ. Je-

rachæorum. Bacchi qui & sol, ut Job ad solis & lunæ cultum inter Arabes alludit. Insula Saphirene. Mons Smaragdorum; de quibus in gemmis dicimus. Præterea ex supradictis pater, quàm longè latèque Græci Hellenismum suum per has oras disseminârunt; ita, ut totum hunc finum Pantheon quoddam effecisse viderentur. Ibi enim plurimos invenimus ex majorum gentium Deis memoratos, nonnullos etiam minorum, ut Dioscurân, Solis, Lunæ, Veneris, Palladis, Cereris, Bacchi, I-fidis, Panis. Præterea rerum antiquissimarum Ethnicarum vestigia & memorabilium quorundam hoc in freto reperiemus; ut Danai fugam, Sesostris expeditionem, Tyram gentem, Deam, navigationem, habitationes, & id genus alia.

DISSERTATIO XVII.

Periplus Sinûs Persici, sive Erythræi. 1. Nomina & sinus ejus. 2. Littus Occidentale; loca & populi in eo, Gebanitæ & Catabanitæ; &c. Basora, &c. 3. Littus Orientale, Charax, Persopolis, Carmania, &c. 4. Insulæ. Baharen. Ogyris sive Erythræ Regis; Sepulchrum illius.

1. **A** Mari magno Erythræo excurrit ac terram penetrat alter sinus, qui cum Arabico Arabiam Felicem peninsulam facit. Nescio an antiquissimum ejus nomen, & in S. S. solum repertum, sit "Mare Orientale," Joel. ii. 20. Ubi Mare Orientale opponitur mari novissimo, i. e. Occidentali seu Mediterraneo, ut plurimis placet; sæcularibus vero Ptolemæo nempe, Plinio & Periplus mare Persicum, aut sinus Persicus, ni fallor, semper dicitur, à Perside nempe regione cujus littora ad orientem versus septentrionem alluit. Notandum vero est quod licet hoc nomine, Persici nempe sinûs, aliquando totus gaudet, in contradistinctione nempe ab Arabico: Nobilior tamen, ac superior ejus pars ad septentrionem magis porrecta, & contra Persidem terram, eo solum propriè notatur; cum partes Australiores tantum *καταχρησµὸς*; ita denominantur. Imo & in alios sinus distinguuntur quæ propria & peculiaris sibi vendicant nomina. Horum primus in mari

magno Erythræo, seu potius ad illud ducens, est Avalites, Plin. Ablites, ab Obal, Joktani filio; de quo inter ejus posteros & colonias. Hunc sinum ponunt geographi extra fauces Arabici paulo vergentem ad meridiem. Sequitur, sed longo factis intervallo, post Canam Emporium & Syagrum Promontorium, sinus Sachalites. An à שחלית, Leonibus, ut multa loca; an à שחלת Onycha Aromatis genere? Ut certè hic sinus maximam partem Arabiæ odoriferæ lambit, & usque ad fauces veri sinûs Persici pertingit. Tertio post fretum Armusiæ, occurrit ad lævum Ichthyophagorum sinus. Dein Gerhaicus dicitur à civitate Gerra vel populo Gerræo ad littus Arabiæ. Et huic tandem occurrit quintò & ultimò sinus Persicus, propriè ita dictus, qui magis ad lævam & occidentem * vergit; juxta Bassoram seu Teredonem, Messenem, Characem, & defluxum Euphratis, Tygridis, & Eulæi, &c. in suum capacem ambitum recipiens; licet pars ejus septentrionalior voraginis potius quam maris appellatione digna;

° Vid. Allusiones ad interitum Pharaonis. ad septentrionem.

* Vid. Dissertat. de Uz.

• Tandem verò

figura hujus finûs Perfici capiti humano ab Onesicrito assimulatur: Gerrhæi, humero, ut infra in Catifa; Sachalites vero cruri.

Hodierna nomina aliter sonant, ab Arabibus puto plerumque imposita. Perficus finus primo "Golfo de Basora," à celebri oppido & emporio ad ejus intimum *μυχὸν* antea memorato, de quo & plura infra. Secundò, Al-Achdar, seu Al-Chatzir; quod "Herba & Porrum," an quod à nonnullis "mare viride" dicitur? An quia arbores multæ hic crescunt subter aquas? An quia viridis sit coloris, ut de sinu Biscaiensi in sudo nautæ referunt, quin & sæpe in Arabico sinu, viridem colorem aquæ præbent; cujus testem *αὐτόπλην* accuratissimum "de Castro" habemus. Sinus Gerhaicus Europæis dicitur "Golfo de Ormuz." Ab Arabibus vero mare Elcatif ex oppido & deserto Catifa, ad littus Arabicum, vel vice versâ; licet valdè suspicor, vel ipsam formam hujus finûs, vel maris Perfici (ut etiam Caspii) haud parum ab antiquâ, ex influxu tot fluviorum rapidorum esse mutatam; vel non adeo accuratè in tabulis vel antiquorum vel modernorum esse delineatam. De ejus dimensionibus quæ in Plinio, Solino & Salmasio invenimus, quia valdè contradictoria non addemus. Hæc sufficiunt, secundum Ptol. extenditur ab Oriente ad Occidentem circiter 300 Lucas, & à septentrione ad Austrum circiter 140, quæ conficiunt Mill. Pass. 2640 in circuitu.

2. Littora jam adimus, præcipuè vero littus occidentale, seu Arabicum, quod multò magis ad rem nostram spectat, quàm alterum orientale: Incipiemus in ipso Angulo Australi, licèt nonnulla ibi supra attigimus. Infra Ocelin & Mokam, à Cellario in tabulis Orientis, Sanina & in Plin. Sannæi, & Sammæi juxta Omeritas. Hos Omeritas omnes ponunt in ipsâ flexurâ ab Angulo Australi versus Orientem. Maximi principes super eos regnârunt, & super Sabæos simul, qui religionem Judaicam professi sunt, ut omnes Idumæi ante destructionem Hierosolymæ. Charibaal, ut alibi dictum, & Eleazus circa hæc loca regnabant; & secundum ut primum nomen Hebræam originem sapit^c. Intra horum limites est oppidum Chor, seu Hor, ad mare positum, de quo supra, ut eam ejusdem nominis ad mare Arabicum, Cor seu Al-Chor: juxta Omoram Lat. 16. aut 17. Et magis ad Orientem Arabia Emporium. Adani duæ insulæ, licet in sinu Arabico; ut ultra, vel potiùs

idem portus Aden Anglis nimis notus. Nescio an huic loco vel nomen dederunt, vel ab illo sua mutuo acceperunt. Haud longè ab his littoribus Chatramitæ etiam ab antiquis positi: Stephanus de urbibus, affirmat hos Chatramitas, Omeritas & Sabæos Camelorum fuisse nutritores. Ultra, versus Orientem & Septentrionem, ad littus ponitur Cana, nobile Thuris Emporium, quod ad Sabe civitatem primò defertur & inde à Canâ exportatur. De his regionibus ita Theophrastus *γίνεται μὲν, κ. τ. λ.* "Gignitur Thus & Myrrha & Casia & Cinnamomum in Arabia Chersoneso, juxta Saba & Adramytium & Catabanam & Mali." Strabo autem hæc Aromata ita distinguit, "Chatramytis Myrrham mittit, Catabania autem Thus," licèt de illis nonnulli disputant. Tunc Syagrum Promontorium Ariano, mundi maximum claudens Arabiæ latus Australe^d.

Intrantes Armuzii fretum longè ad lævam Gerrhæi occurrunt, unde finus ejusdem nominis an à γη "Peregrinus, quia" ab aliis sedibus illuc advenere? Quorum urbs ad littus Gerra vel Gerræ, Plin. Lib. VI. Cap. 28. 6 Mill. Pass. amplitudine, cui turres ex salis quadratis molibus. Ad finem finûs Sachalitis occurrit Promontorium Corodamum (an Chor-Edomum? Nam sequitur in Tab. Bleau) oppidum Cor, contra insulas Curiam-muriam, ita & Luyts Geogr. Cap. 18. Thema & Hor, contra Raz-Algate ponit Gr. Lat. 22. Ut contra montem Saphar seu Climacem, oppidum Sohar ad finem invenio, Lat. 24 vel 5. juxta fluvium *ὁμώνυμον* Soharis ad montem Seir æmulum, & insulam; de Sohar in sinu. Deinde occurrit oppidum Catifa, juxta desertum El-catif ad mare El-catif. Ad hujus septentrionem oppidum Bahar five Baharen, contra insulam Margaritifera ejusdem nominis.

Ad fretum contra Armuzium Asabon montes & Promontorium, de quibus in Cushi temulentis Sabæis. Dicitur etiam ab antiquis hoc Promontorium "ad Macas seu Μακετῶν," à populo Macis seu Macetis, illi conterminis seu incolis. An reliquiæ haud obscuræ hujus nominis in voce Mokandan, ut hodie audit, adhuc restat, Etymologi videant. Hoc certè è geographiâ & tabulis Mercatoris est observatu dignum, quod idem locus Mokandan erat sub ditione regis Ormusii, qui habuit ibi præsidium Hor, vel Sor, nominatum Lat. juxta 23. Et idem Mer-

^c Vid. plur. in Append. de Abyssiniâ.

^d Sachalitis Sinus, & Syagri Promont. dicuntur à Marciano pertingere usque ad fauces finûs Perfici Salmaf. Plin. p. 494. A. Atque eadem pag. ex Ptol. Omanitæ, quibus Catabani magis ad Orientem siti usque ad montes Asabon, quod Strabo vocat τὸ ἐν Μάκας ἄγκυ Ptol. post Abisam oppidum (puto Plin. Abesamiden) nigros montes Asaborum ponit, Cellar. p. 429.

cator ponit Theme, à Themâ puto Ismaelitâ, inter Sohar & Hor, ad finum Persicum; licet alia Thema ad hujus occidentem in Mediterraneo occurrit & in Arabiâ desertâ.

Inter hoc & Carmanîæ, sive Armuziæ Promontorium in opposito latere, quinquaginta tantum milliaria intercedunt; ita ut alterum ab alterutro Arabia à Carmanîâ, & vice versâ, facile decernantur, sicut ab antiquis & modernis discimus. Ad finum Persicum, & versus septentrionem & occidentem tendens Regama ad littus ponitur: A quarto Cuschi F. nomen fere ejus retinet, ut in suo loco. Juxta hoc, "solis Promontorium," sed nescio, an & "cubile Rubens," de quo in insulis. Inde Atta, & Attâiti, seu Atteni, urbs & populus, de quorum nominibus Span. & Harduin. in Cellar. p. 429. Postea Magorum portus à Ptolemæo, & multis aliis laudatus. Inde montes, qui Arabiam felicem à desertâ determinant, ab Oriente ad Occidentem percurrentes, ut in Cellarii & aliorum tabulis. Hic etiam invenio oppidum Manahan ad finum positam; quod originem Idumæam sapit, & à Manahath, Gen. xxxvi. 23. forsan conditum & nominatum. Ejusdem significationis ac Asychia ad Tygrim, cujus contrarium est Tædium oppidum in Arabiâ desertâ; vox Romana, sed forsan ab Heb. תִּדּוּ translata, quæ æstatem, spinas & tædium signat: supra hoc alia loca ad finum invenimus, nempe Musada, à Masadâ in Idumæorum confiniis parum abludens. Deinde Abadan, & Kedomah, seu Kedmais; de quibus inter posteros Abrahami.

Ab his, ad Basoram ascendimus, quæ urbs, portus & emporium nobile ad influxum Euphratis & Tygridis in Persicum finum, qui Golfo de Basora inde nominatus. Hæc urbs valde antiqua diversis nominibus gaudet: In voce Basora, Idumæorum & Moabitarum Bosra seu Botzra evidenter apparet, quod fortalitium seu munimentum sonat, ut sæpius in Psalmis Mibsar; & magnâ varietate scribitur, Botzra Bosra Bosor Basora Bosorra. Et etiam quid si Bursa, Carthaginis primum nomen, ejusdem sit originis. Neque novum quod Basora etiam aliquando scribitur & effertur, interjecto L, pro more Chaldaicæ linguæ, ut puto in ipso eorum nomine Chaldim pro Chasdim, quos nonnulli à Chesed F. Nachoris, alii, vero à Chush, quasi Chusdim, deducunt. Ultimum nomen hujus urbis est Teredon. An à תִּרְדֹּן, descendere, unde nomen תִּרְדֹּן, quia hic Edomitæ Coloniam metropoli suæ cognominem posuere, ut opportunitate loci

freti totum finum frænarent, & in illum quoties libitum fuerit descenderent. An quoddam montanis Arabiæ huc descendebant ad maritima & inferiora loca; unde inclyta eorum gens Καλαῖται, & eorum regio Catabania, quæ idem ferè ac nobis Hollanders & Holland, Lowlanders & Lowland: Quorum forte dux Nachath descensor, (unde נַחְתִּי descendentes) Edomi nepos Raguelis^f filius; cujus frater Mizzah, unde Plin. Mizi, majores & minores in his regionibus, juxta Macas & Asab^m Prom. Prælongum quidem tractum hi Catabani incolunt, ut qui totam ferè Γεζην felicis Arabiæ ad παραλία & Orientale littus usque ad fauces finis Persici strictè sumpti occupant^g, ut illis confines Occidentem versus Omanas seu Omanitas Ptol. ponit. An ab Onam seu Oman, Horitâ, Manahath fratre? Vid. Dissert. de Edomo.

Sed alia etiam vestigia locorum Edomiticorum in his Oris observanda: In tabulis enim Bleau, in Arabiâ Desertâ juxta felicem, oppositos urbi Basoræ montes Sinai & Gibel invenimus: unde denominatos, nisi ab istis duobus montibus synonymis Sinai & Gebolite in Idumæâ Occidentali? Imo forsan maxima & latissima divisio Arabicarum gentium fuit Catabanitarum, & Gebennitarum; Gebanitæ vero & Gebalitæ ab oppido Gebanâ, (aliis Gebala) Stephano dicti; seu potius ambo à situ Montoso & Clivoso: Nam Geba, ut Gabaa, est Βενός, Clivus, Gabnunnim ut mons Basan: vox ejusdem originis ac Cevennes inter Galliam & Hispaniam, quæ & Latinè & Græcè Gebenna scribitur. Nec deerat dux his Gebanitis, è familiâ Edomi, cujus nomen, eorum significatione affinis, nempe אֶלֶם ascensor, Gen. xxxvi. τῷ Nachath oppositus^h. Neque relinquenda est Basora, donec observavimus in hac urbe & ejus confinibus sectam quandam ad hunc usque diem à viatoribus inveniri & describi Sabæorum nomine insignitam; qui nec boni Christiani nec Judæi nec Mussulmanni nec Pagani nec Hæretici, sed aliquid ex omnibus sumunt: Cultum nempe Lunæ, Arabibus ferè congenerem, circumcisionem, baptismum aquæ, quin & ignis; nam corpora stigmatibus ignitis afficiunt, ut hodiè Jacobitæ, & antiqui Hæretici, unde idem Mos ad Abyssinios manavit. Ferunt se hi Sabæi à fluvio Jordane huc venisse, sed nescio an potius à Celbiis & Jezidæis in monte Libano, aut vice versâ. Vid. Dissert. de Sabaismo. Sequitur ad Septentrionalem Angulum Persici finis urbs Ammæa, nescio an ibi Plinii littus Hammæum, ubi, in-

^f Gen. xxxvi. 13.

^g Salmas Solin. p. 494.

מי יעלה בהר יהוה. Quis ascendet in montem Dei?

^h Hoc sensu conjugatum ejus sumitur, Ps. xxiv. 3.

quit, auri metallaⁱ. Utrumque, ni fallor, à Chamo denominatum, qui flumina Tygrin & Euphraten transivit cum Cuscho Havilâ, Sabâ, &c. atque inde totum desertum permeans Ægyptum tandem adiit, cui nomen Chemiæ reliquit inter Arabes neque ignotum nec oblitum.

3. Et jam totam longitudinem, quaquâ versum extenditur, littoris Arabici à freto Babel-Mandel ad intimum Angulum finûs Persici versus Septentrionem descripsimus. Jam vero ad orientale latus transeundum; primo Euphratis flumen & postea Tigridis, inter quæ insula Mesene sita, quæ nomen à positurâ accipit; sed forsan, non à Græcâ voce primò, quia de Chaldæâ vel Hebræâ, ut viris doctis placet, ejusdem significationis, à Græcis pro more suo in Mesenem deflexâ. Parva quædam Mesopotamia fuit hæc insula. Neque olim sane contemnenda, cum regem proprium sibi vendicavit, nomine Athambilum (an *ἠθάνουμον* τῷ Ethbaal, Sidoniorum regi, Jezebelis patri) qui etiam Characi vicino dominatus est, & Trajano imperatori se & sua submisit, atque iterum regnum suum vix diminutum ab eo recepit. Ad hanc Mesenen ponitur in tabulis urbs vel insula Gaddir, an Diridotio Ariani, ad Ostia Euphratis, in recessu intimo finûs Persici ad lævum tendens, inter Euphraten & Tygrin, & inter Bassoram & Caracam: ejusdem sitûs ac nominis cum Gadira Hispaniæ, inter duo Bætis amnis ostia & mare. Quæ vox Phœnicibus sonat sepem, septum, *περίφραγμα*, Characa; & forsan ambo hæc oppida ex munimentis contra mare, aut flumina, quondam fuerint clara. Hisce in regionibus in Alveo Tygris, oppidum Babytacen Plin. ponit & addit "ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt & defodiunt, ne quo cui sit in usu." Contra hunc morem multis argumentis Cl. Salmas. strenuè militat; & quid mirum, cum aurum sit negotiationis vita? An vero hi Babythaceni & philosophi fuerint, qui hoc "irritamentum malorum defodiunt," cum ab aliis tantâ curâ & labore effoditur? An potius mentis inopes, qui oblatum respuebant, nummarii & divites inter se disputent: nam "quæ supra nos nihil ad nos." Sed quære an hæc traditio originem sumpsit à thesauris regum Persicorum, in magnis ollis, circa hæc loca defossis?

Orientem versus inter Tygrim & Eulæum Charax oppidum olim celebre in colle manufacto conditum, & Dionysio τῷ Περσικῷ natalitiis nobilitatum. Primum, ut scribit Plinius^k, ab Alexandro magno colonis repletum, & locum Alex-

andriam appellari jussit, Pelleniumque pagum à patriâ suâ, ut Pellam etiam civitatem in Decapoli, ob eandem rationem, quæ Stephano in Cellario, prius *βῆτις*; puto idem ac Boutz, "Castellum prædæ." Characem hanc Sufianam à flumine tandem expugnatam restituit Pafines quidam Arabum regis filius, & oppositis molibus munivit; unde Pafini-Valium seu Pafini-Charax postea audiebat. Nec forsan primum tunc temporis ista urbs Arabiæ Dynastis se debuit. Plurimus certe & frequentissimus intercursus ab antiquissimis temporibus intervenit inter Characem seu Petram Arabiæ à Macedonibus etiam captam & nominatam, trans *αὐχένα* peninsulæ, ad hanc Characen interamnem. Ita enim disertè Plin. Lib. VI. Cap. 28. postquam Petram Nabatæorum descripsit & distantiam inter Gazam oppidum & sinum Persicum. "A Petrâ incoluerunt Omani ad Characen, oppidis quondam claris (puto intermediis) "à Semiramide conditis, Abesamide & Soroactiâ." Abesamis idem puto, ac Ptolemæi Abisamus in his regionibus. Nescio an Abi-Shemesh pater Sol, ut Abraxas summum numen Arabum & Hæreticorum. Oppidum Soroacten in Ptolemæo non invenio, occurrit tamen Socchor, unde forsan Plin. Sochoracte vel Soharaacte; si de urbe Sohar ad sinum supra inventum uterque locus non sit intelligendus. Notandum autem est Omanorum ditionem per plurimos gradus, & latitud. & longitud. ut alibi observatum, per Arabias extendi. Certum est interea auctores referre Petram hanc Idumæorum & Arabiæ Charax etiam denominari, ut in vicinâ Moabitide ponitur urbs quæ *Χαράξ* *Μώβια* & *Μώβια* - *Χαράξ* denominatur. Nescio an eadem quæ in Cellar. Arab. Tab. Corace scribitur. Obviam est quàm variè scribunt & pronuntiant in his linguis, consonantes ferè quotidie castrantes & emollientes. Ita Charats seu Charuts nunc Herath efferunt, & ab illâ civitate totam provinciam Arabiæ Petrææ ita denominant. Licet video alios geographos in tabulis Petram, & Idumææ Characem eundem locum fecisse, alios vero modicâ inter se distantia separatas posuisse. Quicquid de hoc sit, non est absurdum supponere Esavum à Petrâ suâ in ultimâ ejus expeditione in sinum Persicum proficiscentem, post Zoharem, Bosram seu Teredonem, Manahan, Musadam (quæ & Mesuda & Masfada effertur) atque alias urbes ad sinum conditas, flumina etiam transiisse & Characem interamnem primum ædificasse, unde negotiationem totius sinûs tam in lati-

ⁱ Lib. VI. Cap. 28.

^k Lib. VI. Cap. 27.

tudine quàm in longitudine sibi vindicaret.

Labot restat circumeundi Angulum septentrionalem & orientalem hujus finis ad Ogyrin insulam & ipsas fauces: Primò, Eulæum five Choaspem transeundo Sufam præterfluentem, quem nemo dubitat esse Danielis Ulai, C. viii. v. 2. Secundò Pasi-Tygrin, ubi reliquias antiqui fluvii Mo-faici Pisonis non vulgares auctores inveniunt. Hinc ad Araxem seu Arosin fluvium properemus, qui Cyri magni Persepolin alluit. Post Araxen sequitur Cyrus fluvius seu Chorus, ut Cyri sacrum nomen olim Agradatus, qui ambo in sinum Persicum defluunt; & juxta hos rivos ingehiosus & eruditus auctor Ramsaius Scotus ponit, licet nunquam invenit Magorum nymphæum & collegium, ubi Cyrum suum instituit: & hoc quidem veniali errore ex æquivocatione duorum hcrum fluviorum, nam eorum Homonymi in mare Caspium cadunt. Sed *παρτίσμα* valde majus est, quum ab hoc loco juxta Persicum sinum affirmat "prospectum delectabilem esse in "Caspium mare;" qui duo loci 20 ferè latitudinis gradus inter se distant, & Pylæ Sufianæ & innumerabiles ferè montes ad cælum usque ambitiosi nusquam non intercedunt. Non quod negarem, & Magorum sedes & Pyræa his in regionibus olim fuisse v. g. in Kirmaun, nunc Carmaniâ; in insulâ juxta Armusium, quin & in Arabiâ oppositâ, ubi portus seu sinus Magorum: ut in D. Hyde, Relig. Vet. Pers. ex Persarum & Arabum historiis disertè legimus.

Inter hos Persicos fluvios Cyri Persepolis olim sita, & à muliere, ut etiam Troja, funditus deleta; nec unquam, quod legimus, postea restaurata fuit: Digna certè fato meliori, ut ex ipsis Palatii ejus ruinis, quantum videtur, immortalibus, omnibus viatoribus qui illas spectatum veniunt ad hunc usque diem liquidò apparet: si enim cum Palmyrenis & Heliopolitanis quæ adhuc visuntur ruinis has Persepoleas conferas, tuguria mera in florentissimo earum statu fuisse viderentur. Nam theatrum ferè immensum inter ejus Parietes Cyri Palatium continebat, ubi omnium ferè nationum reges suo proprio habitu decorati, ut ex eorum statuis adhuc apparet, imperatori suo tributa & dona ferebant. Ibi etiam ferarum venationes, ut in Romanis ludis, in marmore repræsentantur. Templâ etiam magnifica non desunt, nec penetralia & sacelli miri operis & pulchritudinis. In parietibus etiam insculpuntur Persarum reges deificati, & in patrem Mithram seu Oromasdem fursum volantes. Columnæ adhuc stant nonnullæ ad miraculum speciosæ, licet earum viginti tantum adhuc supersint, unde, ut

aiunt, locus ipse Tchilmanhar dicitur. Certè hic locus omnem Pompam Persarum regum, & magorum ritus supersticiosos vividissimis coloribus repræsentat. Multò forsan magis, si quis OEdipus, aut potius Daniel, inveniretur, "qui legeret scripturam secretam in parietibus adhuc visam, & interpretationem ejus manifestam faceret." Et nescio sanè an Danielis Mene Tekel in Parietes Babylonis scripta, ansam præberet hos characteres incognitos in Persepoleas Parietes inscribendi. Vidi non modo horum characterum figuras in libris quam plurimis expressas, præsertim in eruditif. viri Thomæ Hyde de Relig. Vet. Pers. sed etiam totam substantiam nonnullarum concatenationum hujus scripturæ à curioso & erudito viatore per cælum abscissam. Literarum forma, si verè literæ fuerint, Pyramidalis, longitudine uncialis, tribus earum in unâquâque voce seu combinatione adjunctis, licet non connexis, & in lineas dispositis, sed à dextrâ an à sinistrâ legendis, qui scripsit, puto, solus noverit. Proinde, quod maximè mirandum in hac scripturâ doctis censetur, nullæ duæ harum formæ alteris similes occurrebant. Postremò, nuperi viatores, in aliis hujus Palatii, præterquam in magno & præalto hoc Pariete, eosdem characteres se invenisse tradunt.

Hic etiam nonnullæ tabulæ habent Semiramidis montem unde ad limbum Chartæ nostræ apponi debuit, licet alii in Mediâ ponunt. De cujus prodigiosa ibi statuâ plane incredilia auctores referunt; nempe, quod ex toto monte exsculpta fuerit in Petrâ, septendecim stadiorum, ut etiam centum viri, qui eam donis venerarentur. Si vero tale quid, vel ejus reliquiæ, Alexandri M. temporibus superfuisset, putâssem Stefiratem, artificem exemplar inde sumpsisse ad Alexandri statuam ex monte Atho formandam. Leo Baptist. Albert. fol. 116. Ortel. "Erythræi Maris "Periplo ex Arriano ad septent. fretum "Ormus latit. 28. longit. 94. juxta Omaniâ nam Emporium Semiramidis montem "ponit. Cui adversi in Arabico littore "Sabo montes, desertum Arenosum, &c." Unde videtur montem hunc fuisse terminum imperii Semiramidis ad ortum, ut columna ejus antea memorata, in opposito Arabiæ littore, ad occasum.

Perfidem jam relinquentes ad Carmaniam descendemus, nunc Kirmaun. Hujus Promontorium τῶ Mocha seu Asaban in Arabiâ oppositum, *Agûôzow* etiam dicitur & Straboni & Ptolemæo, unde discimus & finem finis, & Angustiarum initium, & Armusam oppidum olim in continenti regium, in hunc ipsum locum incidere.

incidere. Hæc civitas Armusæ seu Harmosia, olim dicta Valesio "Hermupolis," vel ab injuriâ temporis, vel hominum tandem collapsa, dubio procul nomen suum vicinæ Insulæ adeo celebri, Ormusii jam dictæ reliquit seu communicavit; ut Palæ-Tyros in continenti, Tyro Insulano. Nescio an oppidum "Gombroon" nostris mercatoribus satis notum, ex hujus antiquæ Armusæ civitatis Ruderibus tandem surrexit, de qua plura infra; in quem, circa hæc loca, "Sabin" Carmanix oppidum lambens, decidit flu. ejusdem nominis. Carmaniam sequitur Gedrosia ad idem Orientale latus, jam ad Austrum vergens; ubi ad flu. Arbin seu Arabin, gentem Arabion Arabon seu Arabiton in Strabone, Plin. Dionys. Arriano invenimus, & juxta hos, Oritas, Qu. Curtio Horitas, amplum, potentem & liberum populum, quos Alexander M. per Leonatum debellavit. In Ripâ flu. Arabis oppidum ejusdem nominis, atque insuper urbs Parsis vel Pura vel Easis Gedrosiæ metropolis; & forsan ora insuper dicta. Imo hi Oritæ secundum Arrianum ad Indiam usque pertingebant. Muziris portus sit ne-plus-ultra peregrinationis nostræ meridiem versus: Cui locum in tabulis nostris concedimus, quia opponitur Freto Arabici finis.

4. Et hinc solvendo, per finum magnum Erythræum Nearchum & Alexandri classem sequamur, quibuscum nobis res est, & insulas celebriores usque ad finis Persici caput perlustremus, atque Periplo finem tandem imponamus. Multæ in hoc mari sunt insulæ a Ptolemæo, & aliis quibuscum nobis nullum est negotium, ut Cocconagi, Trulla, Zenobii septem Dioscoridis, hodie, ni fallor, mirum in modum, in "Zocoteram" deflexa: Supra adhuc & contra urbem Chor, insula seu insulæ Curia Muria (an insula Kori, Luyts Geog.) quæ Arabibus "Curtan & Murtan," an ab angelis magorum Churdad & Murdad, in lib. Sadder, quis noverit, cum D. Hyde per pontem Tehinavaar dictum quam sit transgressus? Ut supra has, insula Sohar, aliis Sochar contra oppidum & præsidium regis Armusæ ejusdem nominis, ad litus Arabicum situm. Ascendentibus occurrit insula Baharen five Bahren, infra Armuzium & fauces finis Persici. Neuhoff in Itin. in Orient. scribit a Strabone & Plinio Tylos dictam; aliis est Icara. In eodem auctore hæc legimus. "Piscatura Margaritarum ad hanc insulam

"perficitur mensibus Julii & Augusti per Cymbas 200. Hæc Piscatura Persarum regi, & præfecto ejus quotannis producit 600000 duc. optimæ & pretiosissimæ in mundo Margaritæ, tam magnitudine quam rotunditate juxta hanc insulam inveniuntur."

Nobilissima vero & celeberrima in Persico sinu vel juxta eum est insula Ogyris, five Erythræ regis; adeo apud antiquos decantata, cujus nomen vetustissimum forsan Ogyris. Ita Plin. Lib. VI. Cap. 28. "Insula in alto objacet Ogyris; clara Erythrâ rege ibi sepulto." Ita etiam Pomponio Melæ dicitur, Lib. III. Cap. 8. "Aliquot sunt insulæ in medio sitæ; Ogyris, quod in eo Erythræ regis monumentum est, magis clara quam cæteræ?" Salmas. Sol. p. 1180. Arrianus autem vocat eam *Οαράκτα*, "cujus regulus Amazenes seu Mazenes;" Strabo vero Lib. XVI. "Tyrrinen" vocat in his verbis: *Ἀπὸ δὲ τῆς Χαρμανίας εἰρημασί, καὶ Νέ-αρχου καὶ Οφθαλμοῦ Νῆσον Τυρρίνην καλεῖται,* &c. Salmas. *Ὀγυρίδα* legit. If. Voss. in Mel. *Τυρρίνην* pro *Τυρρίνην*. Certè Geron vel Gerun insula Ormus a viatoribus adhuc dicitur, forsan a Gerrhæis, ut illi a Ger seu Gur peregrinatore denominati; sed Tyros inf. ex adverso oppido Gerrhæ, Margaritis celeberrima, Plin. hic memorata: Sed puto *Τυρρίνην* aliud esse nomen a Gurine, licet eandem insulam, & a Phœnicibus illi impositum, ut, in Tyrrheno mari, ab omnibus conceditur. Et Erythiam etiam insulam juxta Gaden, Geryonis habitationem, Phœnicibus notam & nominatam legimus^m. Ita quatuor nominibus ad minimum gaudet; & eandem ipsam esse que hodie Ormus dicitur Vossio concedo, ut infra probabitur. Interea non est inficiandum, quod tres insulas in Mari Persico antiqui geographi ponunt, quarum prima "Oaractha" habitabilis dicta, Straboni "Doracta, Ptolemæo *Ὀυροπόδα*; an ab *Ὀρ* seu "Ὀυρ" lux seu ignis in Pharo ibi olim lucente, & *Ἀκτὴ* littus seu mons sinuosus ferratus; an inde Sierra-Liona? Idem ac *Περίωνες*ⁿ aspera eminentia imminetia prominentia littora; quali formâ hæc insula in tabulis adhuc repræsentatur. Forsan eadem ac Aracia Alexandri insula in sinu Persico, ad quam naves ejus ab Indiâ reduces primum appulerunt, & Alexandri insula ab eis dicta. Secunda dicitur "Organa" quæ describitur ab Arriano, ut olim deserta & Oaractæ propinqua: Harduino Mazira quæ

^l Salmas. ubi supra.

^m Plin. in Salmas. Erythia dicta est, quoniam Tyrii, aborigines eorum, orti ab Erythræo mari ferebantur. Quære hic, an duo ista Pythagoræ symbola XIX & LVI, "*Ἐρυθρίαν καὶ ἰσθμὸν καὶ φάιναν*" ad eundem scopum non collimarent? Nempe "a sanguine, & cæde abstinere! Quo nomine Phœnices apud antiquos male audiebant."

ⁿ Ut infra Ogygem, sed in Arabico littore sinuoso Pryonem Fl. legimus.

illi etiam Ormus. Tertia Ogyris, ubi omnes ferè Erythræ regis sepulchrum ponunt, Plin. etiam Lib. VI. Cap. 23. Insulas tres inter Carmaniæ promontorium & Macas ponit, quarum "Organa" solum habitam tradit; licet contrarium Arrianus ejus temporibus; & utrumque forsan verum. Quid si his tribus insulis commune nomen fuerit Oaracta, licet proprium quæque sibi habuerit, aut una olim insula a terræ motibus & æstu maris in tres tandem fuerit distracta?

Ejus situs accuratissime a Dionysio notatur γ 606, &c.

Ἐστὶ δὲ τοὶ προτέρῳ Χαρμανίδῳ ἐκτοθεν ἄκρης Ὀγυρίσ, ἐνθα δὲ Τύμβῳ Ερυθραίας βασιλῆς.

Ex quibus patescet, si Dionysio, qui in iis regionibus natus, sit fides; quod extra Carmaniæ promontorium (nempe versus Austrum) hæc insula fuerit sita. Strabo autem, loco supra laudato, Νῆσον Τυρρῖνην κ. τ. λ. dicit insulam Tyrrhinen sitam esse, ad australe pelagus 200 Stad. a Carmania.

Et eodem modo geographi alii. Plinio forsan in numeris menda, ut sæpe "distat (ait) Ogyris a continenti 125 mill. circuitu 112 mill. inter Carmaniæ Prom. & Maccas," sed quomodo hoc possibile, cum tantum mille distant! an potius legendum 25 mill. ut Lib. VI. Cap. 23. de Organâ, vel 125 Stad. &c.

Descriptionem ejus & quæ intra visuntur audiemus à Qu. Curtio Lib. X. Init. ex Nearcho & Onesicrito "Rubrum mare non a colore undarum, sed ab Erythro rege appellari. Esse haud procul a continenti insulam Palmetis frequentibus confitam, & in medio ferè nemore columnam eminere, Erythri regis monumentum, literis gentis ejus scriptam, navigia quæ auri famâ huc appulerint non postea visa" [quia forsan a scopulis & inhospitali littore confracta.] Et similiter ferè Leo Baptista de re ædificatoriâ pag. 120. "In insulâ Tyrrhinâ non longe à Carmaniâ Erythræ regis sepulchrum, unde mare Erythræum dictum, ingens ibi tumulus sylvestribus Palmis confitus." Cui concinit Arrianus, ubi supra, ἐν ταύτῃ τῇ Νήσῳ, &c. "In hac insulâ dicunt primi Dominatoris hujus regionis sepulchrum ostendi: Nomen autem illi Erythram esse." His Strabonem addemus, & non plures Lib. VI. "Νῆσον Τυρρῖνην ἐν ᾗ τὰ Φῶς Ερυθραίας δεικνύται ἡ χῶμα μέγα. In hac insulâ Tyrrhine sepulchrum Erythræ ostenditur, Agger magnus, sylvestribus Palmis confitus."

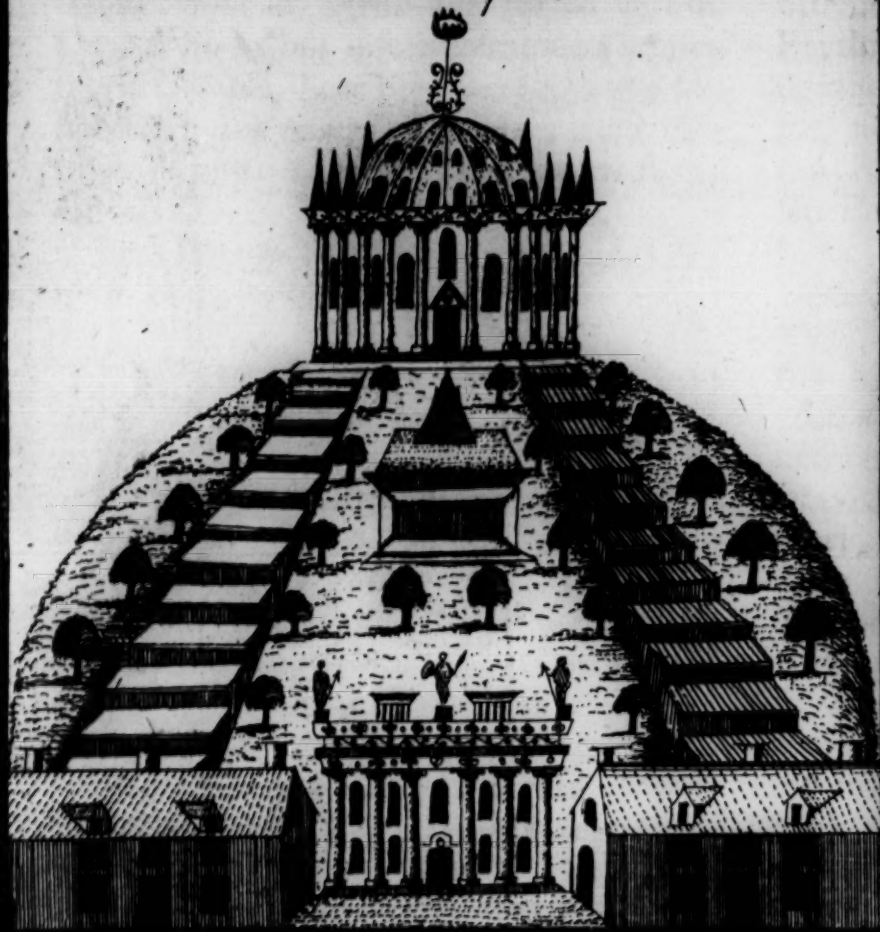
Ex prædictis verò & unanimi auctorum consensu discimus, quod Erythra rex, non tantum in illâ insulâ, sed in totâ hac regione primus erat dominus, & in eâ etiam sepultus, & sepulchrum ejus satis celebre, & antiquo more conditum ibi ostensum fuisse. Quod Erythras Erythra Erythrus seu Erythræus ipsum Edomum significat æque ac Gulielmus noster Ruffus, nihil est quod ambigamus; quin & finui Erythræo, & mari magno Erythræo seu Eoo nomen dedit, quin & finui Arabico: Licet, puto, non ex hac insulâ ubi Edomi sepulchrum, sed ex Edomo ipso vivo, quum in expeditione suâ secundâ a suo Seir monte, ab Idumæâ Occidentali, ad Eleanam usque & finum Arabicum penetravit, ac ejus insulas & littora perlustravit & ubique colonias Koraitarum, Omeritarum &c. fixerit. Quamvis scriptores sæculares Esavi historiam atque ipsum nomen, ut in sacris nostris libris traditur, penitus ignorabant. Quin & fabulis etiam admixtam hanc historiam pro more sæculi proferebant; & nescio an plures insulas ex hac unâ fecerint. Quid enim aliter per insulam solis & nympha-rum cubile rubens, de quâ tam mira referunt & juxta Carmaniam ponunt quàm hanc ipsam Erythræam sibi velint? Huc Edomum in senio appulisse & plures semper acquisitiones ad Orientale finis latus meditatam fuisse non est absolum harrolari; sed vel senio vel morbo, hoc in loco captus, & vitæ & ambitioni finem posuit. Glebæ vallis illi dulces fuerint; &, sicut Alexander qui has ipsas regiones post eum devicit, "Sarcophago contentus erat." Neque putandum est ejus monumentum a tempore quo primum conditum fuerit, ad Alexandri usque sæculum, quando a scriptoribus ejusdem ævi memoratur, integrum adhuc permanfisse: Multo minus ad ætatem Dionysii, Strabonis, Plinii &c. Qui tamen eadem ipsa ac antiqui isti scriptores de eo referunt: Probabilius ergo videtur hoc monumentum ab Arabicis Dynastis vel finitimis vel ibi regnantibus a sæculo in sæculum in memoriam patriarchæ sui adornatum & reparatum fuisse; ut Josephus in historiâ suâ reliquit de sepulchro Maccabæorum in oppido Modin celeberrimo; &, quod majus est, de sepulchro Rachelis a Jacobo Esavi fratre juxta Bethlehem posito, quod tamen Josephi ætate (si αὐτόπῃ credendum) post Christum integrum adhuc permanfit, perpulchris columnis decoratum, hoc Epitaphio in marmore ascripto: "Hic jacet amor & pulchritudo." Nam licet legimus, 1 "Erexit

° Salmas. p. 1180.

1 Gen. xxxv. 20,

P χῶμα est terræ aggestæ moles seu tumulus, nobis Barrow, Burrow, Berry.

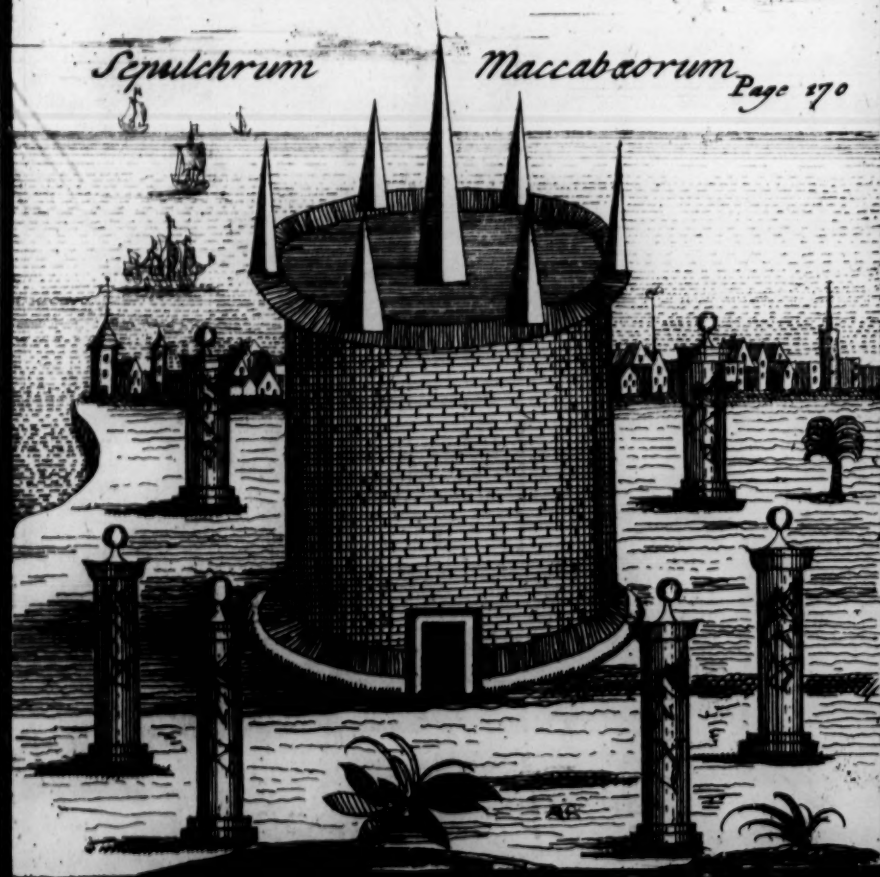
*Herodium Page 171
sive sepulchrum Herodis Magni
Ex Iosepho*

Herodes condidit & muniivit Castellum in Arabia, quod ex suo nomine Herodium vocavit. Idem nomen etiam dedit Colli, quem egesit ad formam uberis semini in ioco iuxta stad ab Hierosol. Ejus montis vertex rotundus, circumscriptus fuit. Circum ibus autem totus Palatius regalibus impletus. Scalas etiam adhibuit. Puri & albi marmoris per 200 gradus ad verticem ducentes. Tota hac moles manu aggesta & mirae altitudinis. Ad pedem ejus Palatium regale construxit & Xenodochiis & Hospitiis supplevit. In hoc castello magna Pompeia sepultus fuit.

Sepulchrum

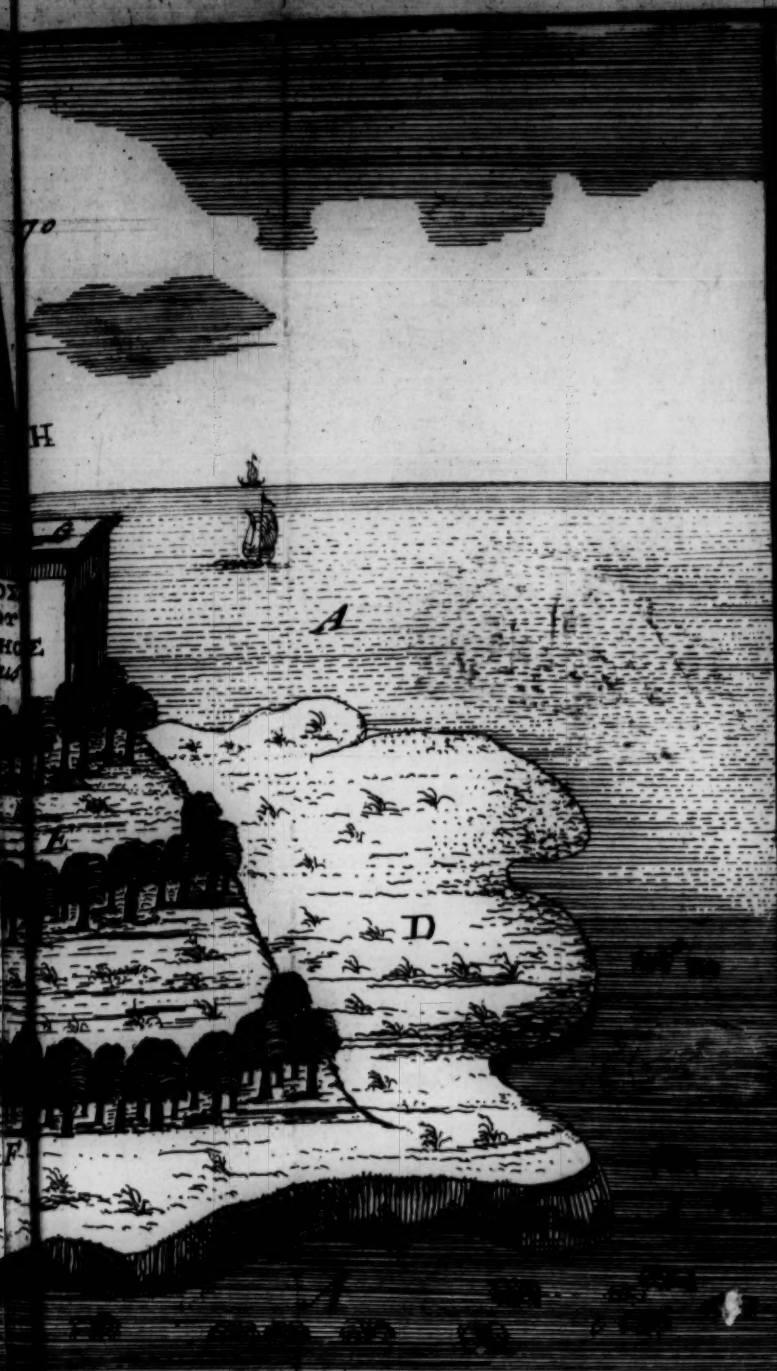
Maccabaeorum Page 170

A Sinus Persicus B Fretum Ormi C Arbores Regis sive Ormus E Tumulus seu mons F Palmices H Pyramis

Prænobili Buckinghamiorum
ob Beneficia haud Vagant
Per semisaculum fere
Tabellam hanc Veterum M
In Signum grati An
D. D. D.
Addictissimorum
Quique pro us. s. s. s. s. s.
Samuel Wesley Sen

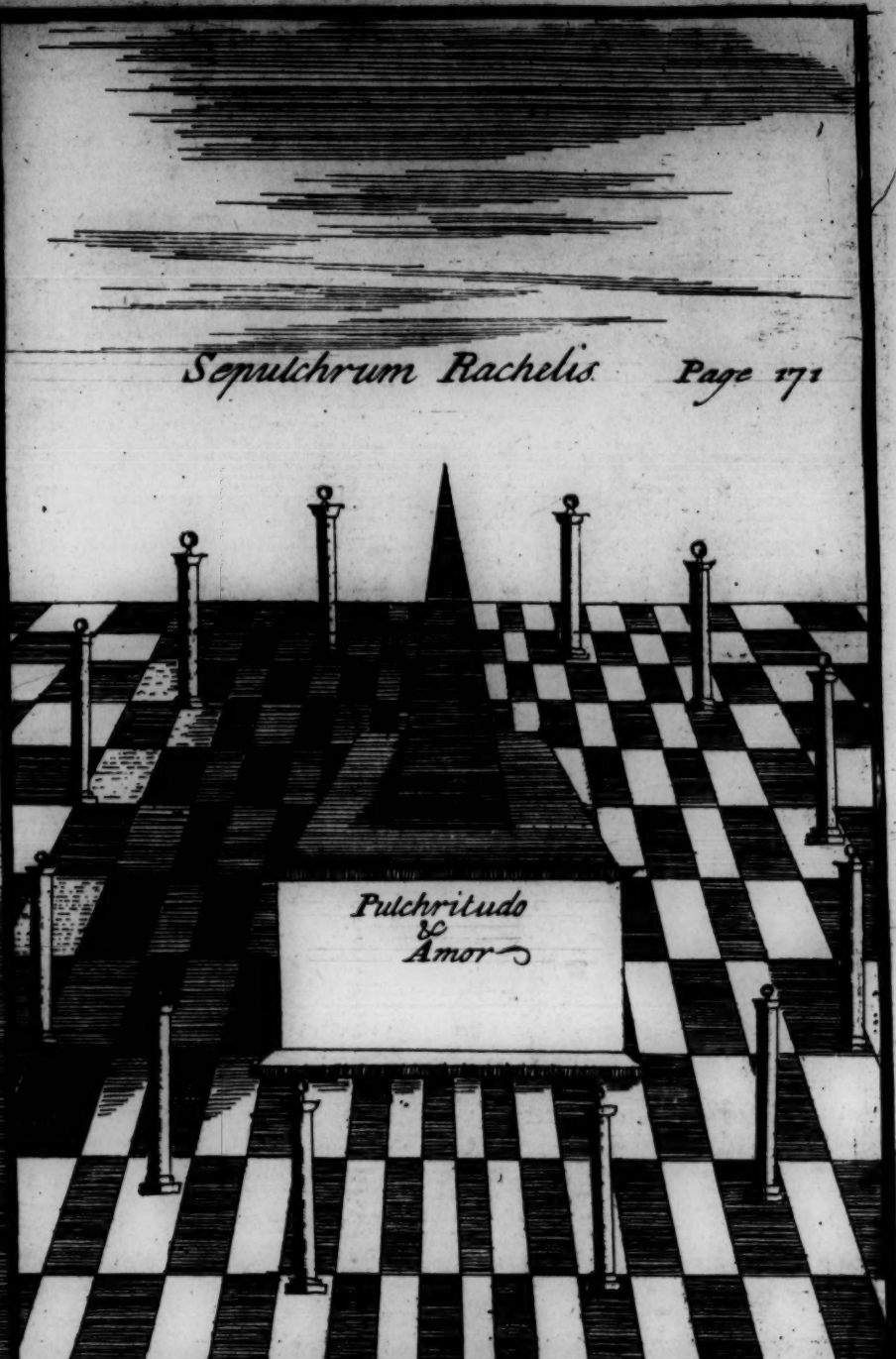

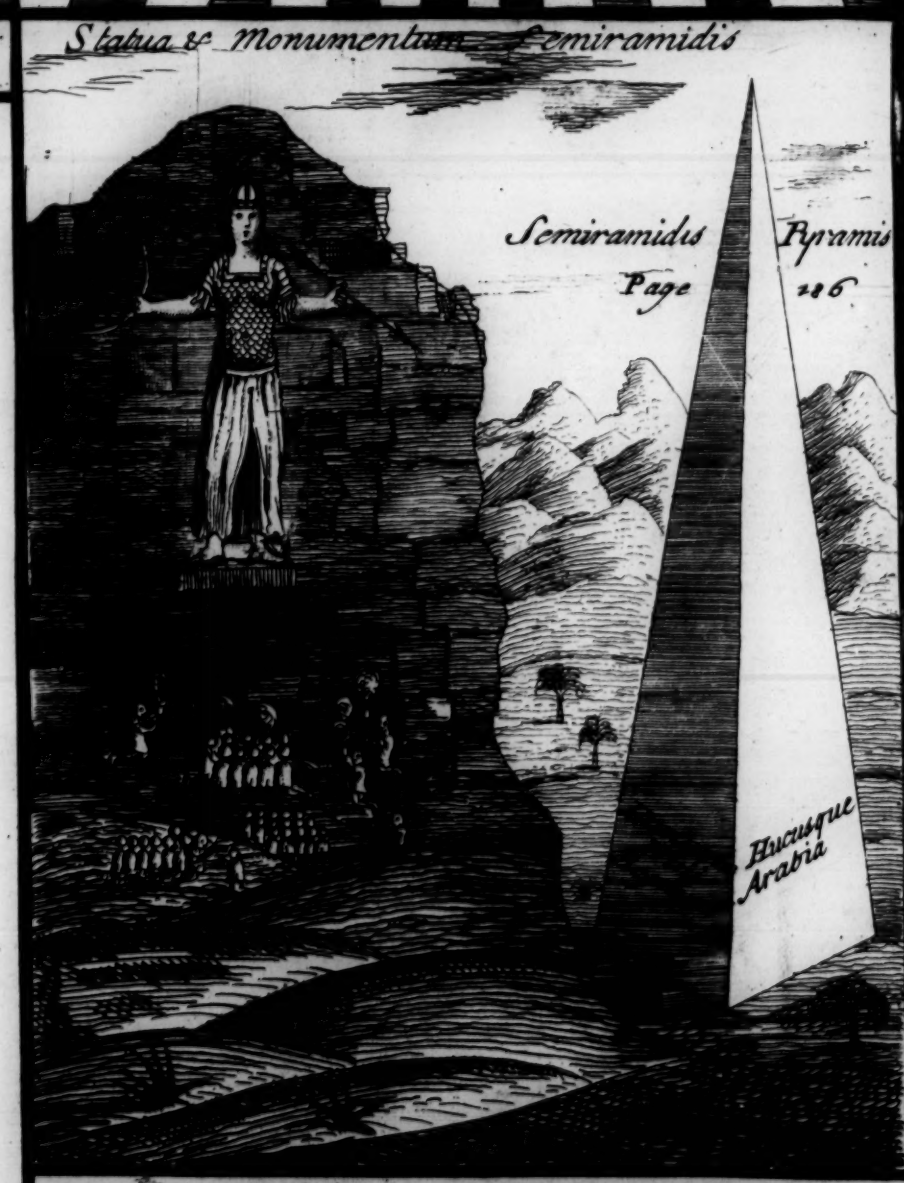
Arbores in fundo maris D Insula Erythraea.
Sépulchrum regis Erithrae Edomi seu Buji.

inghamiorum Domus
a haud vulgaria
utrum ferè collata.
Vetum Monumentorum
in gaudi Animi
D. D. D.
nue eorum Clien.
us assidue orat.
muel Welley Ser

Sépulchrum Rachelis Page 171

Statua & Monumentum Semiramidis

Semiramidis Page 116

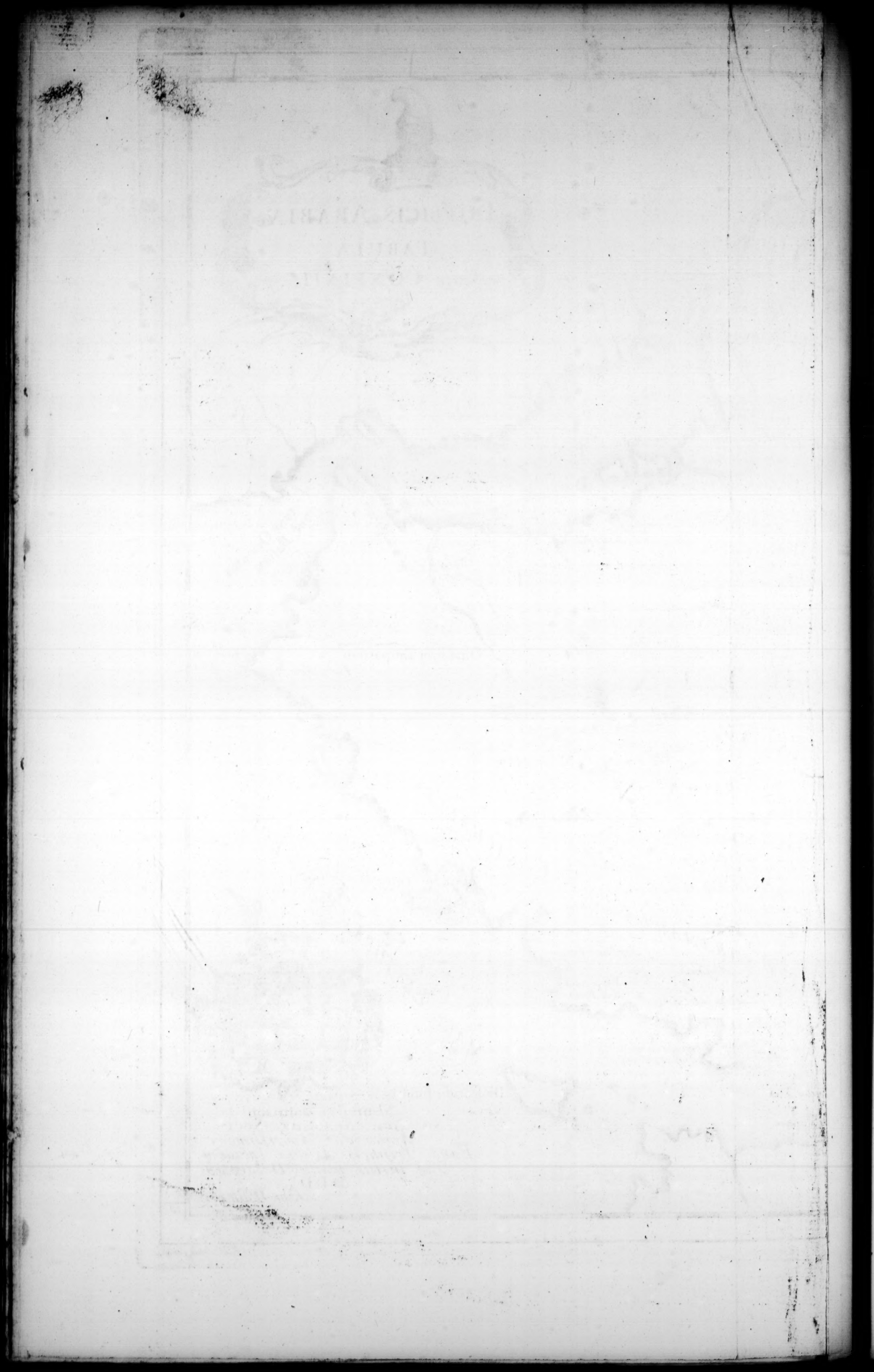
Apud montem Mediae qui Bagistanus dicitur, in Petra
Stadiorum 17. suam insculpsit Effigiem quam 100
Viri donis Venerarentur.

TRIPPLICIS ARABIAE
TABULA
Cum CONFINIIS.

Dioscoridis Insul: hodie Socotra
Mauritio Johnson J.C.
Soc: Gen: Spalding. Secr:
Amico suo Amicissimo.
Hanc Triplicis Arabiae tabulam.
Sua ipsius manu Decoratam
DDD
Sam Wesley

"Jacob Columnam, (vulg) titulum super sepulchrum ejus: Hæc est Columna monumenti Rachelis usque in præsentem diem," proculdubio a Judæis Rachelis posteris, & sorte non longe ante Christum natum reparatum fuit; cujus locum & ruinas inter Hierosolymas & Bethlehem viatoribus adhuc ostendunt; ut a nostris Mandevillo, Sandio, Maundrello describuntur. Nescio sanè an Herodes ille magnus infanticida, in monumento sibi condito, antecessoris ejus Esavi æmulum sese non ostendit, & nomine Herodii insignivit: Imo duplex Herodium condidit, primum in Judæâ juxta Hierichuntem, de quo Josephus, "Tumulum manufactum sexaginta stadiis ab Hierosolymis exornavit ædificiis, quod Herodium nominavit." Alterum vero ὁμώνυμον in Arabia Petræa prope Machærontem; ubi limes & initium regni Nabatæorum. Herodes, ut ipse præceperat, in Herodio sepultus est, quo, ex Hierichunte ubi mortuus erat, per ducenta stadia funus magnificè deductum fuit, ut Josephus extremo Lib. I. de bello tradidit, de cujus loci formâ Josephus etiam, ubi supra laudatus, est consulendus.

Proinde quærendum est an eadem sit ac insula Ormuz; unde sinus inferior seu exterior hodie denominatur: Situs certè apprime convenit, ultra finum Persicum, vel ad terminum australem faucium ejus.

Præterea insula Ormuz, ut hodie describitur, ei Erythræ regis non absimilis: Collem enim habet in medio & Palmeta nonnulla, licet multo minor sit quam Plinius Ogygem describit: Sed tractu tam longi temporis, quid miri, si maxima pars antiquæ istius insulæ a mari sit absorpta, ut ante vidimus? Postremo, nomen hujus insulæ, non modo antiquitatem sapit, sed & quid sacrum & venerabile: Nam Ormuzd, est sextum Dei nomen seu attributum apud veteres Persas, Hyde. Cap. XI. quod aliter effertur Hormuzd, & Hormizder-Chodai, rebus nominibus junctis. Et quis non hic videt Oromazden, Persarum & magorum bonum Deum; cujus celebre templum seu Pyræum, in insula vicinâ, Quismie, ab auctore supradicto memoratur? Hanc insulam vidimus magnos & potentes reges sibi proprios olim habuisse, qui non modo hunc finem, sed non exiguam partem littoris oppositi & Arabiæ, sibi vendicarunt. Quomodo autem ultimi eorum reges a Lusitanis devicti, & Lusitani a Persis, seu potius Anglis; nec suo dedecori, nec nostrorum gloriæ; quam vastis opibus & gazis, & omnibus pretiosis mercibus tunc temporis florebat, ut non tantum istius finis, sed & totius ferè Orientis Emporium, in omnibus historiis & itinerariis legendum.

DISSERTATIO XXIII.

Arabia Petræa. 1. Nomen Generale, & divisio Arabiæ. 2. Limites Petrææ. 3. Montes Saphar & Casius. 4. Populi Saraceni. 5. Civitates seu vici. Guba, Lysa, Nyssa Bacchi. 6. El-paran, Algauta. 7. Libanus. Damascus. 8. Trachonitis, &c. Gilead sive Alsadamus. 9. Midianitæ Septentrionales. Eorum nomina, gesta, sedes. 10. Gordanes.

1. ארבי varie admodum sumitur; at vocem "Arabie" inde esse derivandam nemo dubitat: Significat enim vesperam, commissionem, locum Campestem, Desertum & multa alia; sed quænam prima vocabuli notio non adeo liquet. Certe ארבי pro Occidente sumitur, unde suspicari licet regionem ad Occidentem & mare Mediterraneum, Arabiam primo fuisse vocatam. Lexicographi, ut antea, a ארבי Misturâ deducunt; "quod in vesperâ, lux tenebris commisceri incipiat." An potius a mixtura variorum populorum, Ægyptiis nempe, Ismaelitis postea Saracenis,

& multis aliis hujus Deserti incolis, non fuerit primum denominata, eruditi judicent. Hos enim populos in isto situ invenimus, Jer. xxv. 20. "πάντας τὰς Συμμιχας," "commixtos seu confusos: Alii "miscellaneam turbam." Grotius, (acumine ac eruditione suâ digne) "non male "veritas ista Jeremiæ, Et omnes illos Arabes," quos duplices fuisse constat ex collatione, v. 20, & 24 in loco supradicto; primo enim τὰς Συμμιχας memorat propheta, inter Pharaonem & Philistæos, quos antiquissimos Arabum existimamus, in Arabiâ, nempe Petræâ; secundo autem

tem πάντας τὰς Συμμίχας τὰς καλὰ λούονας ἐν τῇ ἐρήμῳ, qui habitant in deserto; inter Dedan Thema & Buz, & reges Elam & Medorum; i. e. secundum Kimchi; "Arabes, Vagos, & Mistos inhabitantes tabernacula," qui Plinio "Scenitæ," ut omnes ferè juxta Chaldaeos, & Aquilonem, quæ Arabia Deserta dicitur: Ubi Junii Nota quæ ad omnes quotquot sint, Arabes apprimè convenit. "Fines autem inter ipsos non tantum conjuncti, sed etiam confusi erant, & permixti dominatus." Interea Arabiæ nomen, in sacris scripturis, ante lib. Paralip. ⁹ vix occurrit. Probabile tamen est כְּנַעַן בְּנֵי קֵדָר τῶν, ex antiquissimis temporibus fuisse oppositos.

Divisio ejus tripartita est sequioris seculi: Nonnulli tamen duas tantum faciunt Arabias. Ita Stephan. in Salmaf. p. 488. C. "δύο δὲ εἰν &c. Duæ sunt Arabiæ; una quidem Aromatifera inter Persicum & Arabicum mare; altera autem magis ad Occidentem inclinans, versus Occidentem Ægypto, versus Septentrionem Syriæ contermina." Communior autem distinctio, quæ a temporibus Macedonum ad hunc usque diem obtinet, est in Petræam seu Saxosam, 2° Desertam, & 3° Fœlicem.

1. Petrææ nomen a Petrâ, arce proculdubio deducitur. Hujus Arabiæ metropolis, a Græcis instaurata & suo idiomate denominata, antiquæ appellationi Hebrææ Selah, & Syriacæ Chagaræ respondet. Forsan etiam denominationem suam antiquioribus temporibus debet a naturâ soli sumptam lapidosi satis & confragosi, rupibus vastis ubique ferè eminens: Terminus ejus versus Occidentem satis notus, mare nempe Mediterraneum, sed non longe inter Ægyptum & Palæstinam in istis Παλαιστίνῃ extenditur, si Plin. credimus, qui scribit Lib. V. Cap. 12, & 13. "Arabia finitur a Pellusio LXV Mill. Pass. Mox Idumæa incipit, & Palæstina ab emerſu Syrbonis lacûs. Olim autem videtur magis Septentrionem versus extensa; ita enim legimus in antiquo cujusdam Cononis fragmento, in excerptis Photii, nobis servato, Salmaf. p. 483. "εἶναι τὴν Κηφείας βασιλείαν, esse tunc Cephei regnum in eâ quæ postea Phœnicia vocata, deinde autem Joppe, a Joppe maritimâ urbe nomen accipiens; & erant termini ejus dominatûs a mari nostro (nempe Mediter.) usque ad Arabes, juxta mare Rubrum habitantes." Cepheus autem idem ipsum est ac Petræus, "ut Cephas Petra seu lapis" in Syriacâ linguâ.

Ex duabus ergo plagis ad Occidentem & Meridiem certos satis Petrææ Arabiæ terminos habemus. Neque de Septentrionali magis dubium, quia omnibus in confesso est a Syriâ ad Septentrionem terminari. Maxima vero difficultas est de limitibus ejus Orientem versus, quos alii laxius, alii strictius ponunt. Communiter certe ibi finitur, ubi Eudæmon incipit; sed de eo omnino non convenit inter auctores. Salmaf. fidenter pronunciat ab eo Μύχῳ finûs, in quo est oppidum Elana, Arabiam Fœlicem exordium sumere, post quem sinum, "Aramauam" & Midianam posuimus. Hoc tamen certum est, quod magis adhuc Orientem versus, sterilissima regio occurrit per plurimas mansiones extensa, quæ hodie Hagiar dicitur, inter Meccam & Medinam, ubi mare Arenosum quod sine pyxide haud potest transiri; circa quæ loca Beduini seu Saraceni satis negotii viatoribus faceſſunt, & a quibusdam nulli trium Arabiarum ascribitur, sed quarta pars ab illis distincta reputatur; sed hoc angustum spatium videtur esse seu lorum quoddam in beatas istas regiones intrudens, nævi loco exornans eos potius quam dehonestans; ut e contra, Oases plurimas, vel agellos amœnissimos, quos tanquam ab his fortunatis campis miraculo quodam deportatos & in Petræâ, & nescio an etiam in Desertâ Arabiâ, hic illic sparsim inueniemus: Suspiciari sane liceat cum erudito Junio, ut harum regionum populi sunt mirum in modum inter se commixti, ita eorum limites confusos esse. Interea limites quos ipsa natura posuit, longe certiores sunt quam illi quos feræ gentes, aut proillis geographi inter se statuunt; ut Caucasus, Taurus, &c. Termini vero hujusmodi, ni fallimur, distincti satis ponuntur, inter hanc Petræam Arabiam & Fœlicem; montes nempe præalti, Melani, i. e. nigri dicti, incolis vero Gobolitici, a Pharane, & Rubro mari, juxta Ptolemæum, usque ad Palæstinam Septentrionem versus percurrentes, atque inde divisi, ut sæpè fit: Alter tractus ab Occidente, orientem versus & subsolanum, Arabiam Fœlicem terminat, & a Desertâ dirimit ad Septentrionem & usque ad nigros montes Asaborum & mare Persicum, secundum conjecturam nostram antea allatam & Ptolemæi tabulas: Alterum brachium horum montium Alsidamus, nempe Gilead, &c. usque ad Libanum, Petræam & Desertam dividunt: Nam Damascus ipse nonnullis Arabiæ Petrææ reputatur; metropolis forsân hujus regni, cum "Aretas" rex toti Petrææ imperavit.

⁹ 2 Chron. ix. 14. כְּנַעַן בְּנֵי קֵדָר & xxi. 10. "Philistinorum & Arabum qui confines sunt Cushitis, i. e. Midianitis, Orientalibus, &c."

^{*} Salmaf. p. 483. Straboni etiam, "a sinu Elanítico Arabia Fœlix auspicabatur."

3. De montibus in Petræâ, tota enim ferè regio est Montosa, præcipuis, nempe Sinai, Horeb, Paran, Hor &c. alibi agimus³; duo tamen supersunt memoratu hic non indigni; M. Japhar & M. Casius; quorum alter in S. S. semel vel bis occurrit, alter autem in sæcularibus auctoribus sæpissimè celebratur.

Saphar seu Shaphar seu Shapher est vicesima statio Israelitarum in Eremo, Numb. xxxiii. 23, 24. Inter Kehelatha & Karada, ad Septentrionem Sinæ, & Occidentem Idumææ. Derivatur a שפר "Pulchrum", decorum esse; forsan contradistinctione a nigris aliquibus & κατὰ τὰν καυμῆναι montibus in isto Deserto; ubi Alex. & Comp. "Arsaphar" i. e. "Harsaphar", appellativum & proprium jungendo. Sed γ 24 Alex. "Sarsaphar" mutuata S a literâ X; ut e contra, alii scriptores Saphar, alterum montem Orientalem Climacis partem, male scribunt Aphar & Apharitas, ob Sigma in fine præcedentis dictionis, eandem literam ab initio posterioris auferentes. Interea Saphar hic, mons & oppidum Arabiæ Fœlicis, iisdem ipsis elementis scribitur a Mose Gen. x. 30. ac iste in Petræâ a quo videtur illum distinguere vocando unum, "montem Orientis seu Orientalium", i. e. Bene-Kedem, sicut alter est mons Occidentis, Bene yereb⁴. Alter mons est Casius, Plin. Lib. VI. C. II. hæc de Arabiâ ultra Pelusium, "vocata sterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis", atque iterum ad fin. Cap. XII. "Casius" vel Cassius mons, delubrum Jovis Cassii, "tumulus magni Pompeii", situs est, in tabulis, juxta mare ad Austrum Sirbonidis Paludis, ubi oppidum etiam Casium Ptol. ponit. Unde & tractus Ptolemæo Cassiotis dictus. Nomen hujus montis eodem modo scribitur ac Casiæ secundæ Jobi filiæ⁵; miror autem unde Bythnerus, ea sumpsit, quæ ad Pf. lxxviii. 8. profert de Sinai; nomen proprium montis in Arabiâ, quem historici appellant montem Casium.

4. Quod ad incolas attinet, seu varias Arabiæ Petrææ gentes aut populos, licet antea, sæpius quam semel, de eis egimus, non possumus nobis aut argumento satisfacere nisi nonnulla hic addemus. Primi proculdubio hujus regionis incolæ ii fuerunt de quibus Psaltes, Ps. lxxiv. 14. "Tu confregisti capita Leviathan, dedisti eum in escam populo Tzimim". Quicquid de his fit, certum est Ismaelitas, Cushitas, Erembos, Sa-

racenos, qui omnes vel Nomades vel Scenitæ, hic olim habitasse; neque ulli eorum inter limites adeo angustos coercerantur: Licet forsan Σύμμικτοι erant, si non potius unus idemque populus, vel saltem ab eadem origine. De Ismaelitis enim antea vidimus, quod inter Havilam & Shur & Assyriam habitarent, Gen. xxv. 18. Unde sequitur in omnes tres Arabias disseminatos fuisse. Idem patet de Agræis & Agarenis. Horum alii ad montem Sinai, qui Hagar etiam dicitur, alii vero ad Orientem terræ Galaad in Arabiâ Desertâ habitarent. Idem etiam de Nabathæis constat, quorum civitas Petra fuit; & tamen ad Rubrum Mare eorum vicos & præsertim oppidum & portum Nabran seu Nabatan invenimus; quin & juxta Syriam altera eorum tribus sita fuit. Saracenos autem nemo dubitat hujus Arabiæ primò incolas fuisse, ac eosdem quos Ismaelitas & Cushitas S. Hieronymus affirmat; aut saltem ei posterius familias suas tractu temporis, ut Ismaelitæ, & Nabathæi, per totam longitudinem & latitudinem 3^{is} Arabiæ huc & illuc disseminarent. Procop. Lib. I. Persicæ dicit Saracenos littus Arabici sinûs, "ubi urbs Elana, olim habitasse". Imo Marcianus Heracliota vicinos illos fecit Petrææ & Desertæ Arabiæ, & Palæstinæ, & Persidi, & consequenter Arabiæ Fœlici, Salmæ. ubi supra. Ptolemæus in Arabiæ Petrææ descriptione, ubi dicit Melanos montes ab Pharan, juxta sinum Arabicum, ad Judæam pertingentes; ad Occiduum latus horum montium Saracenorum regionem prætendi scribit, quæ Stephano "Sarak" audit; ad quos montes civitatem "Masrechah" ejusdem significationis antea invenimus. Ex his discimus Saracenos, licet ab Occidente originem traxerint, longe versus orientem tandem penetrasse, quamvis gradatim. "Sarak" Arabibus, ut a Procopio nostro observatur, Orientem signat, atque ita hæc voce utitur Geogr. Nub. cum de Thure in montibus urbis Mariba dicit, "Ex eâ" distrahitur in omnes partes אֶל-מִשְׁאַרְק וְאֶל-מִעַרְב Ejusdem etiam significationis & originis fuit Masrechah jam nominata; Misrach Hebræis Oriens; Zerah Jobi pater, & rex Cusæus; 2 Chron. xiv. 9. forsan & Zereitæ Arabiæ Fœlicis populi Ptolemæo, ut etiam Saraceni Thamydeni, Sapharitæ.

In confesso est, ut alibi diximus, quod "Sarak" Arabibus significat etiam "prædari seu latrocinari", unde plurimi Saracenorum nomen deducunt, sed vix a se-

³ Vide infra n. 7.

⁴ Vide de Joktani Filiis.

⁵ Vide Dissert. de liberis Jobi.

ipsis impositum: Et hæc forsan secunda notio hujus vocis, ab illis Orientalibus & eorum moribus deducta, sed in principio Saraceni & Eremboi τοῖς Bene-Kedem & Bene-yereb videntur fuisse æquivalentia, & duo isti populi sibi invicem oppositi.

5. Nonnullæ civitates in his regionibus ad institutum nostrum aliquo modo facientes non sunt prætermittendæ. Post montes nigros, Orientem versus, Ptolemæi Agubenos inveni, inter Ismaelitas, qui forsan ab urbe Gubà seu Gubba, quod eminens seu excelsum quid significat, nomen sortiti sunt. Sequitur duplex Alus. Prima, Israelitarum statio ad Mare Rubrum, de quâ antea; si ab Arab. Al & Us, propius certè accedit ad Uz quàm Algauta, & unam ex Oasibus esse probabile est; ut in Fœlici Arabiâ "Aous" invenimus, ab Haous, ubi Hebraicum præfixum "Ha", ut hic Arabicum "Al" S. Hieron. in loc. p. 1439 F. Ulamaus, pro quo in Heb. Luza.

Nescio an Lusa, quæ scribitur etiam Loufa & Louza & Eleufa, inter Mare Mortuum & Mare Rubrum, ejusdem sit originis: Alus in Eleufa a Græcis mutata, & in Lusa, unâ tantum literâ hujus Præfixi servatâ. Condonabit mihi Lector, si Ζήτημα propono an hæc Lyfa* vel una horum locorum non fuisset ipsa "Nyfa" Bacchi cunis celebris, ubi a nymphis fertur educatus, longe quæsitâ, nunquam autem adhuc fixa aut reperta? Situs certe satis convenit: Nam dicit Diodorus "inter Phœniciam & Nilum sitam esse", atque iterum, aiunt "Osyris (i. e. Bacchum) educatum fuisse in Nyfâ Arabiæ "Fœlicis" propè Ægyptum, unde cognomen Dionysi hæsisse ferunt a patre Jo-ve & educationis loco Nyfâ". Hæc a Cellario in Arabiâ suâ p. 428. In Bocharti autem Phaleg. p. 327. "Homerus a Phœnicibus edoctus ita scripserat in "Bacchi Hymno, quem non unus veterum citat,

Ἐστὶ δὲ τις Νύσση ἄβατον ἕως ἀνθεον ὕλη
Τηλὲ Φοινίκης, σχεδὸν Ἀργύροιο πόλιν.

Eundem autem locum Nysam & Lysam fuisse & ex situ & ex descriptione est verisimile, præsertim ex Homero. Alus enim & Lyfa & Elufa sunt in montibus vel juxta montes Sinai & Horeb, in Phœnicone, arboribus palinis nempe florentes, prope Ægyptum, longe a Phœniciâ sed inter utrumque, N autem & L sæpe

commutant Græci, & ipsi Orientales, ut Labonidas & Nabonidas cum multis aliis. Deinde hi loci Bacchi cultui dediti; Venerem & Luciferum, qui idem atque Bacchus, Osyris, Deus Lunus & Luna, ab Arabibus Saracenis, tempore Hieron. apud Elusam magnopere adhuc fuisse cultos, in vitâ S. Hilarionis legimus. Bacchus enim Διόνυσος & non Διολυσος scribitur, ut Nysæus & Lysæus, æque ac Lyæus audit. Non sum nescius, Cl. Bochartus Nysam hanc a loco seu altari "Jehovâ Niffi", ubi Amalekitæ a Josue fusi, denominatam putat. Valeat id quantum valere potest, eâ tamen fuit modestiâ ut non addit, sicut alter criticus diversi planè genii: "Conjectura nostra est, ea-que certissima". Multo minus ipse de nostris Næniis, quas lectori, ut non omnino improbables, propono ventilandas.

Altera "Alus" a S. Hieron. in Gabalene posita est, quam a prædictâ Israelitarum mansione distinguit. Imo totam Gabalenem facit, ita enim in Loc. p. 1405 C. "Allus regio Idumæorum quæ nunc Gabalene dicitur, vicina patriæ civitati". Hæc puto una fuit terra Uz, ab Uz Idumæo Dishani filio Arami fratre, Gen. xxxvi. 28. denominata, ut Theman a Temane, Thamnatha a Timnath, & forsan Aila seu Elana à duce Elah; ut multò remotius Omanitæ ab Oman, Homeritæ ab Omar, Mizzi a Mizza, Zereitæ a Zerâ, Koraitæ, seu Korashitæ a Korâ, &c.

6. Progrediemur ad אֵיל פֶּרַן locum certe, sed an planities an arbor an civitas fuerit, auctores mirè variant. Occurrit, Gen. xiv. 6. ut ultimus terminus Chedorlaomoris expeditionis versus Austrum, ubi dicitur esse "juxta desertum". Nonnulli "ad campestem seu planitiem" Paran; ita enim אֵיל Alex. Τερεμίνθς, Vat. Τερεβίνθς, quod Quercus, Ilex, Terebinthus, & quid non vertitur? Certe Elah est quercus; אֵיל & אֵילִן, quercus & vallis, seu planities. Forte hæc omnia vox comprehendit, civitatem nempe in valle, & quercum aliquam prægrandem in civitate, vel è contra, civitatem in Querceto, ut Hazezon-Tamar a Palmeto circumjacente denominata. Græci ἐν τῇ ἐρήμῳ quos hic vulg. ut ferè, sequitur, "in solitudine", nos mod. "which is by", Tind. "bordereth upon the Wilderness", ita enim Hebr. עַרְבָּא sæpè significat. Nescio an eadem sit ac Phara Ptolemæi, quæ ponitur in ipso angulo Fissionis inter sinum Heroopoliti-

* Tab. Peuting. Segment. VI. supra Sin. Elmit. "Lyfas" Obodih, Eleufa.

† Hæc regiuncula juxta Possidæum & Phœniconem, si non eadem cum illis, licet sit in Arabiâ Petraea & Ste illi, Fœlici tamen ob miram ejus fecunditatem & amœnitatem meritò reputari potest, ut e contra S. racenorum regio in Desertâ.

cum & Elaniticum, si non sit alia, ut Bonfrerius in suis tabulis urbeculam ejusdem nominis ponit in campestribus Pharan, non longe a monte Sinai ad Occidentem Seir, sed vereor ne mendose: Videtur enim ad Orientem hujus montis Seir fuisse; in valle nempe longissimâ, inter illum montem & montes Midianitarum seu Amalekitarum; nam longius versus Austrum Chedorlaomor perrexit quàm ad Chorræos in montibus Seir, qui usque ad El-Paran habitârunt. Præterea videtur hic locus civitati Petræ vicinus esse: Nam Salmas. ex Dioscoride observat^z, in Petrâ Arabicâ Terebinthi multæ, unde & Terebinthina Refina optima advehebatur. Sed de hoc agendum, ubi sedem Jobi exquiremus. Interea memorandum est hunc ipsum locum esse ἐν ὄρεσι τῆς Ἰδουμαίας ἢ Ἀραβίας, five Petræ five Fœlicis intelligimus: Nam vallis hæc immensa Idumæam propriam, ni fallimur, a Gobolite distinguit; in hac valle Uz Idumæam certo inveniemus; quia non longe abest ab Ægypto & prope ad Dedan The-man Bozram & saltum vesperæ, forsan hoc ipsum Quercetum, antea nominatam.

Nomina ejus sunt primò El-Paran, Campestris Paran de quo diximus. Secundò, Save-Kiriathaim; planities seu vallis civitatum ad inferiorem partem, ut videtur, Lacus Sodomitici; ubi Chedorlaomor τὰς Emim percussit: Pars forsan vallis de quâ ita S. Hieron. in locis, p. 1435. C. "Save, civitas antiqua, in quâ habitaverunt Ommæi, gens valida, super regionem Sodomæ, quam excidit Chedorlaomer, Gen. xiv. 5. Tertiò, Gai-Moab, planities Moabi contra Moabitas, si non eadem ac prior, quæ & etiam Vallis Shittim, Joel iii. 1. Cui parallela, si non & communis, "Ammonitarum affluens vallis" (aquâ & divitiis,) de quâ adeo gloriati sunt, Jer. xlix. 4. Quartò, vallis Damascena, quæ a sæcularibus sæpè memoratur, de quâ & infra. Juxta hanc ad Septentrionalem terminum Asphal-

titis, reperio "Lasam" seu Calirrhoen, paradysum seu locum amœnissimum, Gen. x. 19^a. in versione Arabicâ, "Halus seu "Chalus" dictam. Hujus vallis mentionem, licet sine nomine, habemus, Deut. i. 1, 5: "solitudo campestris, seu "desertum in valle trans Jordanem (fortius cis) in terrâ Moab contra Mare "Rubrum". Nam eo usque percurrit, ut y 48. "via Maris Rubri;" y 2, 8. "via vallis de Elath, & de Eziongeber;" sed Aq. & Sym. ita effertur "ἐν τῇ ὁμαλῇ τῇ Ερυθρᾷ θαλάσῃ. Ubi Schol. ἔτιως "καλεῖται τὰ μετὰ τὴν πεδία τῆς Αραβίας ἢ Ἰδουμαίας ὄρεων" licet pro Ἰδουμαίας suspicor scripsisse Ἰδουμαίας; aut saltem per Ἰδουμαίας intellexisse, ut sæpè confunduntur. In S.S. מִשְׁחֹר Mishor sæpè dicitur, aut saltem pars ejus quæ juxta Asphaltiten; si non eadem sit cum valle Moabitarum, & Ammonitarum^b. Celeberrima autem hujus vallis appellatio in S.S. quæ non tantum a Rubro Mari ad Libanum, sed & ultra extendit, est "Aulon"; quæ, rectè monet S. Hieronymus non Græcam, ut nonnulli autumant, sed Hebræam originationem habet, de quâ vide ejus verba in locis p. 1407, 2 B. "Aulon, vallis "grandis, atque campestris in immensam "longitudinem se extendens, quæ circumdatur ex utraque parte montibus sibi "invicem succedentibus, & cohærentibus; "qui incipientes a Libano, & ultra, usque ad Desertam Pharan perveniunt". Quòd nomen hoc in scripturis inveniri diximus, versioni τῇ LXX debemus: Quibus occurrit Deut. i. i. Ubi pro Hazaroth, Ἀυλῶν ponunt, alii Αὐλὸν: Nam Eil, Ela, & Elon, ut antea vidimus, vallem signant^c. Amyca etiam pro hac valle sæcularibus sæpè in usu. Ita in Polybio, Lib. V. Cap. 76, & multis aliis. Syriaca forsan vox ab Hebræo עַמְקָא, ut Gen. xiv. 3. yemek, Siddim & Jerem. xlix. & in singulari, & plurali; partes, ut antea diximus, hujus vallis, quæ ad Syriam usque versus Septentrionem extenditur. Ejusdem etiam significationis "Gauta, vel

^z P. 595, B. ^a Vide dissert. de Pentapoli. ^b Vide dissert. de Pentapoli. ^c In Ezekiele xxxix. 11. dicitur "sepulchrum Gog". & "vallis viatorum seu transeuntium מַעְבְּרֵי ad Orientem Maris"; nempe mortui. Ita commentatores, vallis scil. frequens & celebris, qua viatores ab Oriente tendunt ad mare scil. mortuum &c Junii nota Aurea. "Eum tractum intelligo, qui ab Oriente Maris mortui est situs. Ubi iter viatorum commune fuit ex Syriâ, Mesopotamiâ, Babyloniâ & regionibus aliis, Fœlicem Arabiam atque Ægyptum petentium", sed additur de hac valle quod "obturabit nares transeuntium; accuratè observat Pineda non solum ob fœtorem ex cadaveribus excitatum sed etiam ob fœtorem lacus Asphaltitis quo afficit proximos tractus; in quâ, planities Arabiam Desertam [adde & Fœlicem] a Petrâ disternans, & amplissimum desertum Jeshimoth". Per hanc vallem via erat satis trita & nota Syriam versus & Septentrionem; de quâ Plin. Lib. VI. C. 28. ad oppidum Petram, quam in convalle sitam describit, convenit utrumque Bivium eorum, qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum, qui à Gazâ venerunt. Hanc ipsam viam in historiâ Eliæ memoratam legimus 1 Reg. xix. 15. "Vade & revertere, & venies ad viam deserti Damasci" Puto Al-Gautam; eo enim usque percurrit. Et quidni de his ipsis viatoribus per hanc vallem adeo frequentatam transeuntibus, locutus est Job, cap. XXI v. 29. "Interrogate eos, qui transeunt per viam מַעְבְּרֵי רֶדְדָא nempe מַעְבְּרֵי רֶדְדָא Deut. i. 40. & ii. 1. viam Rubri Maris", Mercatores scil. Caravannos &c. non autem Israelitas, ut aliquibus in Spanhemio visum; quia per istam viam adhuc haud transierunt.

"Algauta", Arabibus; vallis nempe Damascena, quæ secundum Cl. Spanh. Hist. Job. p. 91. "inter Maximas & amœnissimas orbe, hoc nomen ἐξόχως meruerit". Strab. "κοῖλον πεδίον". Bochart. Phaleg. p. 79. "Vallis inter Libanum, & Antilibanum πολυώνυμον. Zobah vocatur Gen. XIV. 15. Ubi villa ejusdem nominis ab Hieronymo memorata, ut suo tempore sedes Ebionitarum seu Nazaræorum; sed pergit Bochartus "dicitur enim vallis Aven, & Beth-Eden, & Hadrach; sed quære an hæc potius sint nomina diversorum locorum in istâ valle quam totius vallis. Geogr. Nub. scribit etiam in Clim. III. p. 5. "ab incolis Algautam esse dictam". Gauta autem Bocharto eadem vox est ac γγ per metabolen non infuetam, licet Arabicè prolata; & certum est nomen Uz Arami filii Gen. x. 23. ab Arabe Algutâ verti; unde verosimilis est traditio antiquorum, civitatem Damascenam ab illo conditam esse, Trachonitem primò habitatam, & hanc vallem esse nominatam; quam nonnulli, si bene memini usque ad "Mare Mortuum" extendunt. Ita Chald. si de eadem sumunt; nam, "Algaur vocant, a Libano ad finem Maris fœtidi minoris, inter duos montes.

7. De Libano multa sunt dubia: Multum Strabone duos montes faciunt, Libanum & Antilibanum, sibi invicem ab Oriente ad Occidentem & mare ferè parallelos; inter quos Cœlosyriam, i. e. Syriam cavam ponunt. Sed nomen Græcum ab Hebræo "Chol" suspicor deflexum esse: Nam Chalal R. R. concavum (ut nobis "Hole, Hollow") Chalil tibia, quia perforata & foraminibus plena. Lebanon vero a לבן quod albus; ut certe mons iste æternâ nive albescit^d; nescio an inde per Metathesin אלφω, & albus, & Alpes, & quidni noster etiam "Brad-Albin"^e, sed ubi Libanus in sacris libris scribitur δὲ LXX. sæpè Antilibanum legunt. Qui hos montes duos statuunt, Septentrionaliore a mari & promontorio Θῆσ προσώπῳ incipere aiunt, prope urbem Tripolim; Antilibanum autem juxta Sidonem: Desinunt vero propè Arabiæ montes, juxta Damascenam, & Trachonitidem, atque inde meridiem versus vergentes in alios montes nomen suum amittunt. Libanus variis nominibus gaudet, ut jam vidimus Cant. iv. 8. "Veni de Libano sponsa mea, prospice de vertice Amana, de vertice Senir, & Hermon"; ubi LXX. ut sæpè, nomina propria pro appellativis sumunt. Nam מנחם שן ארץ ארץ ארץ ver-

tunt; sed Aquila, ut nos, & vulg. Ἀμὰνα; qui mons peculiaris & amœnus in tractu Libani, Abana etiam nonnullis dictus, unde fl. Abana defluxit, qui Damascum ad pedes ejus situm alluebat. Cedri Libani arbores Dei, quas Dominus ipse plantavit, Ps. civ. 16. An mundo Coævæ? sed harum XV tantum hodie manent, ut a Mandrello, & multis aliis αὐτόπῳ accipimus. Hæ vero multis minoribus cedris ubique cinguntur, ut gigantes nanis. An M. Mater jam senectute effœta "terra malas cedros nunc educat atque pusillas", ut alii de hominibus, videant phyci de hoc argumento disceptantes.

Quoniam vero multæ difficultates, ac ἐναντιοφανεία inter auctores de his montibus occurrunt, visum est de eorum initio, situ & declinatione, seu inclinatione accuratiùs paulo differere. An ad Septentrionem an ad Austrum incipimus ad idem redit. Puto nostram descriptionem a Strabonis Mandrelli &c. parum dissentire. In duos montes quibus placet dividuntur, Libanum nempe versus mare seu Occidentem, Antilibanum vero ei parallelum Orientem versus, inter quos magnus, & delectabilis campus, seu vallis interponitur. Inter ea hæc tantum fixa maneant. Primò, quod nunquam in S.S. (in fonte volò) alio nomine nisi Lebanon fruitur, licet forsitan vigesies, aut sæpius ibi memoretur. Secundò, conceditur tamen, quod a LXX. Antilibanus sæpè vertitur; sed neque ab illis, nisi ubi de limitibus terræ Canaanis agitur, sed a Judicum libro ad Zachariam usque Libanum semper habent. Hinc sequitur tertio, quòd licet in posterioribus sæculis, quando δὲ LXX. scripserunt, & Libanus & Antilibanus aliquando audiebat, in stylo tamen sacro Lebanon tantum vel Libanus dictus fuerit, quin & aliquando in sæcularibus. Nam Relandus observat, p. 312. "Extant nummi cum epigraphæ ἹΕΡΑΠΟΛΙΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΛΙΒΑΝῶ, & ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΠΡΟΣ Τῷ ΛΙΒΑΝῶ, vel ΕΝ Τῷ ΛΙΒΑΝῶ". Erant tamen hæc urbes Antilibani. Quartò, Videtur sequi ex S.S. Libanum ipsum juxta Damascum pertingere atque ei imminere, ex duobus vel tribus argumentis. Primum est ab illo loco Cantic. vii. 4. "Turris Libani, quæ prospicit Damascum". 2. Quòd mons Amana, seu Amanus est pars Libani, seu collis quidam in ejus tractu situs, ab illis Cantic. iv. 8. "Veni mecum sponsa a Libano, a capite Amana". Cui addi potest, 3. quod Amana, vel Abana (nam M, & B, Syris

^d Vide Maundrell de nive Libani.

^e Cantic. vii. 4. Turris Libani, quæ prospicit contra Damascum.

^f Ipse Hebræi hoc sensu voce utuntur Ps. li. 9. משלג אלבין

confunduntur, vel commutantur) est Fluvius Damasci.

Duæ res, de quibus maxime sollicitus sum, sunt directio seu potius declinatio aut inversio Libani Montis a septent. juxta Damascum, versus Austrum ad Hermonem: Gilead secunda est. At magna illa Vallis a Damascenis usque ad Rubrum Mare, quæ Algauta seu Alguta ab Arabibus dicitur, facta tecta aperta & perspicua maneret; quia in eâ (ni fallor) est præcipua sedes actionis nostræ & rerum Jobaicarum; sive in Ituræâ, sive in Idumæâ ponimus. Quapropter hujus Aulonis tabula est sigillatim cudenda. Quod verò talem inclinationem Lebanon habet, non modo ex Strabone & aliis externis, sed ex S. S. etiam facile est probatu, cui duo vel tres loci sufficiant. Primus est supradictus in Cantic. iv. 7. "Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis (Grot. Corollis, vel Sertis in Libani hortis crescentibus) seu prospice de capite Amanæ, de vertice Sanar, & Hermon." Unde sequitur, vel Libanum eundem esse Montem cum Shenir, aut Hermon, qui duo iidem sunt in Deut. iii. 9. vel illi valde vicinum, aut conjunctum, ut apparet ex tertio loco Jer. xxii. 6. "Gilead, tu es mihi caput Libani." Ubi Bochart. nota "Galaad vocatur caput Libani, quia Libanus ibi incipit, ubi Galaad definit. Galaad vocatur caput Libani, si ab austro Septentrionem versus progrediamur, vid. § 21, 22. "Ascende in Libanum & clama-clama τῶς τῶς transeuntibus," nempe, per Algautam viam & vallem Damasci, quæ & via Maris nempe Rubri, per Basan Jordanem Moabitidem, in vallem transeuntium seu viatorum incidit ad orientem Asphaltitis, Ezek. xxxix. 11. & secundum nonnullos Esai. xv. 7. forsan idem ac vallis regum Gen. xiv. 17. ad Austrum, & αὐλὸν βασιλικὸς ad Libanum & Antilibanum a Strabone collocatum. Zachar. x. iterum junguntur in Terram Gilead & Lebanon, sed legimus שָׂנִיר Caput Amanæ antea in Libano, & שָׂנִיר Caput Gilead hic de Libano: Ergo vel multiceps erat Libanus, vel idem aliquomodo fuerit cum Amanâ & Gilead. Scio quod Relandus contendit ad Paneadem, illique imminentem Chermonem situm esse p. 324. Sed benè ibi addit; "At Crediderim Chermonem plures vertices uno habuisse ex istis verbis Josh. xiii. 11. Omnis Montis Hermon, & Josh. xi. 3. Chivæos in Terrâ Mitzpe habitasse ad Radices Montis Hermon, qui tamen Josh. xi. 3. & Jud. iii. 3. dicuntur habitasse in M. Libano, & hic Mons olim sub ditione

"Og Regis Basan datus fuit Israelitis Josh. xiii. 11." Quære an non confirmat ejus conjecturam de pluribus Hermonis verticibus, quòd Psal. xlii. 7. Chermonim legimus, quod forsan plures Montes innuit eadem appellatione insignitos.

Fluviorum Damasci nominum facile est etymologias haud absurdas aut improbabiles assignare; Abanæ nempe, Parpar, Barrady, & Chrysorrhœas. Primò Abanam ab Ebanim אֲבָנִים deduco, i. e. Lapides, atque illum puto, qui præcipiti cursu ex monte Lapidoso Libano, ut par est credere, per Alveum etiam Lapidibus plenum ad Damascum decurrit. Parpar seu Parpar a פָּרָר fructuosus fuit, fructum edidit; & ex Reduplicatione fortior est significatio. Barrady ni fallor idem ipse est, qui olim Parpar audiebat; nec obscuras ejus nominis reliquias adhuc retinere visus est: Bara enim levi deflectione a Para deduci potest, & דִּי Di Chaldæis & Syris est sufficientia, q. d. Satis fructus seu fertilitatis secum affert, ut de Damasci Fl. omnibus notum: Neque antiqui hunc Fl. ignorabant, cum Stephanus dicat Cellar. p. 270. "Damascus sita est juxta Bardynem Fl." Ubi Cellar. addit, "Sed ignotus hic adeo, ut etiam vocabulum nonnullis suspectum sit." Neutrum sanè si Mandrell. nostr. legisset. Quid enim est Stephani Bardine, nisi ejus Barady? Quartus Fluvius est Chrysorrhœas, vel potius nomen priorum Fluviorum cum misceantur, Latine aurifluens; non ex auri granis in illo defluentibus, ut Pactolus, & multi alii, sed ex Luteo Colore, quem ex Luto & Limoso Solo secum trahit, ut magnus Fluvius Flavus inter Sinenses.

Damascus urbs perquam antiqua fuit, ante Abrahami tempus constructa, Gen. xv. 2. Dammesek in Hebræo scribitur; & Eliezer etiam ibi dicitur Ben-Meshek, haud tamen istius civitatis, ut Hieronymo & aliis visum est, conditor extitit, quem alii Arami Filium Uz & forsan æquo jure putant. A septentrione hujus urbis Ptolemæi Gaana ponitur, ab occasu verò Ina, an idem loci qui Esai. xxxvii. 13. Aliquibus Græcis Ἀνα καὶ γάνα, Vat. Ἀνακαγάνα. De quibus quære in Dissertatione nostrâ de Avæis. De hac amœnissimâ urbe qui plura quærit, geographos & itinerarios, cum primis Maundrellum verò nostrum consular, ubi Nimbos Rosarum, confluentias Aquarum, & Paradisorum constellationes inveniat & admiretur. Unum tantum aut alterum haud adeo tritum observemus. Quod indigenæ & scriptores Arabici jactant, Solem hic habere diversum aspectum, & benigniorem influentiam, quam in ullo alio loco. Hinc, non incelebre

Par Fratrum Julianus Imperator Romanus, & Mahometes Saracenicus, miris laudibus eam extollunt. Ita enim Julianus scribit in Epist. ad Sarapion. Cellar. p. 270. *Ἐδε τὴν Δίος πόλιν, κ. τ. λ.* "decebat veram
" Jovis urbem, totiusque orientis oculum,
" sacram, & amplissimam Damascum,
" dictam omnibus aliis rebus, sacrorum
" elegantia, templorum magnitudine, tem-
" porum anni opportunitate, Fontium
" Nitore, Fluviorum Multitudine, Terræ
" Ubertate, superare, & excellere." —
Nec minoris æstimabat illam Mahometes;
nam ex confinio visam noluit intrare ex-
clamans, "Deus Paradisum unam Pro-
" phetæ suo promisit, quæ quidem suffi-
" cit; nec alteram hanc cupio præsen-
" tem, ne amitterem futuram." Huc e-
tiam missum fuerat upom ex tribus exem-
plaribus sui Alcorani, ut in hac urbe tan-
quam sacrum repositum servaretur. An
ipsum Autographon adhuc secum habent
nescio: Alcoranum verò subter Taberna-
culo multo Auro & Gemmis decorato, su-
per sacrum Camelum, in Peregrinationibus
suis ab hac urbe ad Meccam, maximâ
cum pompâ incolæ deducunt.

8. Sequitur Trachonitis, quam alii ad sep-
tentrionem Damasci extendunt, alii e con-
tra ad Bozram, Meridiem versus; & for-
san utrumque rectè. Origo Nominis satis
aperitur ex istis Strabonis in Cellario 377.
(sed in Indice perperam 408.) *δὺο λεγόν-
" μνοι τραχῶνες &c.*" Imminent Damasco
(sed non addit è quo latere, forsan ex u-
troque) "duo, sic dicti Trachones, i. e.
" Asperi montes," proculdubio partes Li-
bani, & Antilibani. His nimis propin-
qua, si non, & Pars Trachonitidis, *δικὸν*
Domus, seu Provinciæ Lyfaniæ, deinde
Zenodori, *λησαν* seu Duces seu Fautores
Eximii, qui opportunitate loci freti, regio
enim erat confragosa, hinc in Damasce-
nos, inde in mercatores ab Arabiâ Fœli-
ci prætereuntes latrocinia exercebant;
in speluncis, sicut mitiores Feræ Leo-
pardi, &c. latitantes & insidiantes; ut
hactenus Arabibus moris est, & semper
fuerit. Nam Trachonitidis, Iturææ, &
Auranitidis incolæ Straboni non immerito
πάντες κακῆργοι dicti, cui Philippus Te-
trarchus fuit Luc. iii. 1. & Vir probus &
meliori patriâ dignus, qui tamen secun-
dum Josephum per 37 annos hic impera-
vit.

De Ituræâ & Auranitide pauca habe-
mus, eaque maximâ ex parte a Cellario
extracta, p. 381. Eandem hanc regionem
fuisse, vir ille eruditus maximâ cum pro-
babilitate sensit, atque ambas Damasci

confines. Auranitis videtur deduci ab
Auran seu Hauran Oppido vel Monte,
Ezek. xlvii. 16. memorato, ad Plagam
Septentrionalem "Terræ Sanctæ venienti-
" bus Emath, Berothai, Sabarim, quæ est
" inter terminum Damasci, & confinium
" Emath; Hazar-Hatticon (Vulg. Do-
" mus Tichon) quæ est juxta terminum
" Auran." Ituræa in Septentrione ponitur,
quia Straboni & Plinio in Syriâ censetur.
Quicquid fuerit, a Getur Ismaelis filio, &
Nomen & Originem traxit: Ituræi cum A-
garæis, & Naphish, & Nodab, (quos ideo
in his locis juxta eos in Tabulis nostris vi-
deas,) confœderati a filiis Reuben, Gad,
& Manassis profligati, "quia Deum invo-
" cavêrunt, cum præliarentur, & exaudi-
" vit eos (1 Chron. v. 20.) Quod credi-
" dissent in eum."

Circa hæc etiam loca, "Terra Tob;"
1 Mac. v. 13. "Tubin in Galaitide:" Nec
longè ab hinc puto Istob quærenda. Infra
Ituræos Basan seu Batanæam pono, quæ
omnibus, nisi Spanhemio, eadem est Regio,
olim Ogi, & postea dimidiæ tribûs Manaf-
fis, ad Orientem Montibus Galaad, ad Occi-
dentem Jordane & Lacu Genesareth ter-
minatam. Versus Jordanem Rephaim, ver-
sus Hermonem Hivæi & Kadmonitæ, ut
alibi dictum quærendi. Sed juxta Galaad
nullum montem Seir aut Edomî sedem in
scripturis legimus; licet tales multi in his
locis posuerunt; sed mendosè. Neque sanè
ulla Edomiticæ Familiæ Nomina aut Ve-
stigia per totam Arabiam Desertam Sep-
tentrionem versus relicta invenimus.

Montem hunc Gilead, seu Galaad, eun-
dem ac Ptolemæi "Alfadamum" puto,
quem Cellarius æque ignotum ac ejus In-
colas, seu Finitimos, ac Saccæos putat,
p. 378. An Nomen ex *Al* *ל* Arabico,
vel *ל* *ל* Hebræo, "supra, juxta, contra, e
" regione," & *ל* *ל*, Vallem, aut Mare
Sodomî? Urbs ipsa Sedom, Vallis Siddim,
Gr. &c. Sodom, quare non & Sadam, ut
Gabal, Gebal, Gibel, Gobalene, &c. nam
Vocales non multum curabant. Quin &
ipfi Agri seu Campi Sodomæ & Gomorræ,
a Mose *שדמת* "Sademoth appellantur,
Deut. xxxii. 32. Vid. de Siddim. Certè
probabilior etymologia, quam Montani,
qui eum ponit in Palmyrenâ, quasi Alda-
damus a Dadan; & cum ex unâ parte cum
Libano, ex alterâ cum montibus Midiani-
tarum connexus fuit; potuit ex parte paral-
lelus fuisse cum hoc Mari, seu olim Valle,
Longitudine 100 circiter Mill. percurrente;
ut Euseb. & S. Hieron. regionem Gigan-
tum ponunt ad orientem versus Arabiam,
quondam "in Supercilio Sodomorum."

Accipe alteram originem. Samlah seu Semlah ex Masrechâ Gen. xxxvi. 36. Idumæorum Rex a LXX Exemp. Vat. scribitur Σαμλά. Alex. MS. Σαδάμα. Idumæi verò ad Moabum usque terminos suos olim extenderant, & quid si hic Sadamus rex, huic monti nomen dedit? Quicquid sit de nomine, si idem sit ac Gilead aut Hermon, ut nonnullis visum, situs ejus est satis notus. Nec desunt sanè in Ptolemæo Indicia, unde ejus situm, aut alicujus saltem ejus partis pro certo inveniamus: Duplici enim vel triplici Notâ Alsadamum distinguit, in hunc modum, "Trachonitæ Arabes sub Alsadamo Monte, Regionis Saccæ sunt, quæ ab oriente est Battanæa." Sed Trachonitis usque ad Bozram; Battanæa, atque inde Saccæa ad ejus orientem satis notæ sunt, atque in Tabulis descriptæ. Ergo & mons iste illis conterminus.

In his regionibus ea tantum loca attingemus, quæ ad rem nostram spectant, aut quæ ab aliis scriptoribus obscurè tractantur. Gaulonitas igitur & Ammonitas pertranseamus, & Decapolim nisi unam Pellam Christianorum refugium, ab Alexandro conditam vel adornatam cui vetus nomen Βερίς fuit^h. Latitud. 32, aut circiter, secundum Cellarii Tabulas. Ptol. § 31. p. 72.

9. Liceat cum Midianitis septentrionalibus, ut in Historiâ sacrâ nimis notis, aliquanto diutius hæreamus: Quos conjunctissimos fuisse cum Edomitibus, Moabitibus, & Ammonitis contra Israelitas, & insensos eorum inimicos, tam in bello quàm in pace, nusquam non legimus. Imò videntur cum Moabitibus tam in sacris quàm in civilibus ferè coaluisse. Legimus enim Num. xxv. eo tempore quo fornicatus est populus Israel cum filiabus Moab, & adoraverunt Deos earum, "Zimri filius Salu intravit coram fratribus cum Scorto Midianitide Cozbi nomine, Filiâ Zur Principis Midianitarum," consilio Balaami, quem seniores Moab & seniores Midian antea conduxerunt ad maledicendum Israeli, Num. xxvii. 7. Et hunc Balaamum inter Midianitas interfecerunt gladio cum eorum quinque Regibus, Num. xxxi. 8.

Primò, Ex nominibus principum forsàn aliquid expiscari possumus de eorum sedibus & fortunis; eodem ordine quinque recitantur, iisdem elementis scribuntur, Num. xxxi. 8. & Jos. xiii. 21. licet de Zur aliquid etiam habemus Num. xxv. 15. Evi, יֵבִי, forsàn ab יָבֵי, desiderium Græc. Εὐδῆ sed Vat. Εὐν, licet Vulg. in Joshuâ legit Hevæum; neque plura de illo occurrunt.

Secundus, Rekem magis celebris, & nomen suum alibi quàm in sacris scripturis posteritati reliquit. In diversis exemplaribus Græcis mirè variatur: In Vat. enim scribitur Ροκὸν Num. xxxi. sed Alex. & Ald. Ροκὸμ, aliis Ρέκεμ, ut Hebræi; in Joshuâ autem Vat. Ροῤῆκ. Hebræa vox Rekem videtur τῷ רֶקֶם, Acupingere, Recamare, affinem esse. Et forsàn veste Phrygionicâ indutus incedebat: Exinde, ut Anakim a Torquibus, denominatus. Utcunque id sit, certè nobili oppido, (de quo infra) longè antequam Romulus suæ Romæ, nomen & originem dedit. Tertius est Zur, ut in nostrâ versione semper scribitur, quod Petram seu Rupem signat, Græc. Σῆρ. Vulg. Sur, ut γ in σ sæpè molliunt. Hic non ad honorem sui, aut saltem Filia ejus Num. xxv. 15. memoratur. "Cobbi Filia Sur principis nobilissimi Midianitarum. Sed LXX θυγατὴρ Σῆρ, &c. "Principis populi Ommoth, Domus Familia est Midianorum." Vid. de Posteris Keturæ. Quartus est Hur, Heb. חור, iisdem elementis, ac Chorim in Idumæâ Gen. xiv. 6. & eodem modo si Masorethis placuisset legi potuisset; licet Shurck hic adhibent, & cognominem cum illo Hur, Exod. xvii. 8. Qui Josepho Mariæ Maritus. Exempl. Vat. hic quartus Midianitarum Rex Οὐρ effertur, Aspiratione, ut solet, abjectâ. Puto ejus nomen sonare Nobilem seu Heroa, idem ferè ac Chori-Baal ante memoratus. Quinto & ultimo horum Regum nomen fuit Reba, Heb. רֵבָע, Vat. Numer. Ραῤῥα. Josh. Ραῤῆ, ubi Alex. & Ald. Ρεῤῥα. Cujus significationem nescio, nisi sit Homo Quadratus, aut sicut Arba Hebronites par quatuor hominibus.

Hi variis titulis insigniuntur. In Joshuâ audiunt "principes Madian, & duces Sehon:" Sed in Num. "Madianitarum Reges," ubi & vocantur "Gentis Principes." Unde primò videntur Midianis Principes; & quisquis Princeps, Patriarcha seu Familiae seu Gentis distinctæ inter Midianitas, ut de Zur in loco supra citato expressè dicitur. Secundò Sehonis Duces, cum Moabi Campestris Gladio subjugavit; in quibus regionibus vel illis vicinis eos invenit, ac sicut Esau Horitarum Duces, partim vi & partim fœderibus, sub ditionem ejus reduxit. Dicuntur enim τοῖς LXX in Joshuâ, "ἐναρξα ὧν," i. e. "spolia," quod captivos vel tributarios innuere videtur. Sed cum Moses & Israelitæ Zihonis copias fuderunt, "& percusserunt eum cum Filiis suis & omni populo suo in ore gladii,

^h Fungeri Etymolog. "Hermon mons trans Jordanem, Phœnicibus Syrian, Amorrhæis Sanir, forsàn Ἀσάδαμ." Ptolemæo.

“ cunctasque urbes ejus ceperunt, inter-
 “ fecerunt habitatoribus, & possederunt ter-
 “ ram ejus ab Arnon usque Jabbok,”
 Num. xxi. 24, &c. & Deut. ii. 34. quomo-
 do effugerunt hi quinque eorum Duces?
 Forsan bello isti, ut videtur, subitaneo non
 interfuerunt; aut a praelio servati, ut qua-
 dringenti isti viri adolescentes inter Amale-
 kitas eorum Vicinos a Gladio Davidis,
 “ qui ascenderent Camelos, (potius Dro-
 medarios) & fugerent,” 1 Sam. xxx. 17.
 & ad loca tuta, & refugia vicina sibi be-
 ne nota, in montibus suis evaserunt; sed
 post stragem Domini sui Zehonis, Ducales
 Coronas (ut paulo antea Edomi Duces) in
 Regales mutasse videntur. Nam nusquam
 vocati reges ante ejus mortem Num. xxxi.
 8. & in hac *Αρχή* dignitatis ac potestatis
 suae oppida puto condidisse, ut Regum
 Moris est. De uno eorum nempe Re-
 kem dubitandi non est locus. Nam civi-
 tatem sui cognominem extruxit, Naba-
 thæorum Metropolin, inter Idumæam &
 Arabiam, si verò illæ inter se distinguun-
 tur; ita enim Eusebius, & ex eo Hiero-
 nymus “ Rekem est Petra civitas Arabiæ,
 “ in quâ regnavit Rokom, quem interfe-
 “ cerunt Filii Israel, dicitur autem quo-
 “ que Rex Madian.” Idem Joseph. An-
 tiq. Lib. IV. c. 7. “ *Ἀρχήμη Ρεκίμης*,”
 &c. “ Rekemi est urbs cognominis, quam
 “ Græci Petram vocant.” Sed Josepho
 aliquando “ Arakeme,” aliquando “ Arce”
 scribitur. Hoc verò nihil est. Nam, ut
 Bochartus bene observat, “ Arakeme idem
 “ est cum Rakeme cum articulo, scil. Ha-
 “ Rakeme, unde per Apocopen Arce,
 Cellar. p. 418. quo in opere nescio an duo
 alii Midianitarum Reges, Chor Horita &
 Zur, cujus ipsum nomen Petram signifi-
 cat, non fuerint Rekemo opitulatores; licet
 eorum nomina in illius sunt absorpta. Vide
 descriptionem nobilem hujus urbis a Ma-
 cedonibus captæ, instauratæ, & Græcè no-
 minatæ, in Plin. Hist. Nat. Lib. VI. c. 28.
 “ Nabatæi oppidum incolunt Petram no-
 “ mine, in convalle, paulo minus 2 Mill.
 “ Pass. amplitudinis, circumdatum monti-
 “ bus inaccessis, amne interfluente.” &c.

Nec plura de his legimus in florenti
 suo statu quo non diu permanebant. Cum
 enim Midianitæ Ammonitis vicini, &
 Moabitis mixti, non ausi fuerint aperto
 Marte cum Israelitis contendere, insidias
 contra eos, ut vidimus, clam struebant, &
 incantationibus & fascinatione tam Ba-
 laami, quàm scæminarum suarum adorti
 sunt, ut illos in spurcissima sacra foetidi
 illius Idoli Baal-Phegor, Balaami consilio,
 initiarent, Num. xxv. In quibus Midia-
 nitides mulieres Moabitarum filiabus non
 modo participes fuere, sed illas videntur

præterire, ut ex Historiâ Zimri & Cozbi
 discimus: “ Locutusque est Dominus ad
 “ Moysen, dicens, Hostes vos sentiant Mi-
 “ dianitæ, & percutite eos, quia & ipsi
 “ hostiliter egerunt contra vos, & dece-
 “ pere insidiis per idolum Phegor, &
 “ Cozbi filiam ducis Midianis, sororem
 “ suam.” Quapropter ultimum manda-
 tum a Deo Moyfi injunctum, Num. xxxi.
 in his verbis conceptum fuit; “ Ulciscere
 “ prius Filios Israel de Midianitis & sic
 “ colligêris ad populum tuum.” Qui mi-
 fit Eleazarum cum 12 Mill. Bellatorum,
 Campestribus Moab, per quos Midianitæ
 cum eorum Regibus victi cæsi spolia-
 ti, & tam “ Urbes eorum quam viculos
 “ & Castella flammâ consumpsit.” Ecce
 quam graves Pœnæ a Deo in Fornicatores
 illatæ Israelitis! Et Apostolum audiamus
 ex hoc exemplo argumentantem, 1 Cor.
 x. 8. “ Neque fornicemur, sicut quidam ex
 “ ipsis fornicati sunt, & ceciderunt in uno
 “ Die 23000.” Nempe ex Plagâ Dei; ut
 Mille alii Principes Populi, ex sententiâ
 Judicum; atque ita Moses & Apostolus
 conciliati. Sed graviori pœnâ tentatores
 mulctati, cum tota Midianitarum Gens,
 aut saltem ista tribus, penitus exterminata;
 licet postea, ut Amalekitæ a Chederlao-
 more & ab Israelitis, & Nasamones a Ro-
 manis, semel atque iterum deleti, ali-
 quantisper repullulârunt. Ex dictis, ho-
 rum Midianitarum sedes satis patefcent;
 ad septentrionem enim, Moabitis nimis
 vicinos, & Israelitis, dum in Sittim mora-
 bantur & in Campestribus Moab supra Jor-
 danem contra Jericho, illos invenimus,
 Num. xiv. 26. Ubi etiam exercitus Elea-
 zari reversus est post expeditionem contra
 Madianitas. In his ergo regionibus tam
 in Planitie quàm in Montanis, vel in
 Tentoriis vel etiam in Urbibus Viculis,
 & Castellis, usque ad Rekem seu Petram
 Arabiæ sitos & sparsos fuisse par est cre-
 dere.

10. Neque amœnissimus Fluvius Jordanes
 est ullo modo prætermittendus; qui a Sep-
 tentrione ad Meridiem, si Asphaltiten inclu-
 dis, totam Terram Sanctam alluit, & a su-
 periori parte Arabiæ Petrææ dividit. De
 quo Plin. Lib. V. c. 15. “ Jordanis Amnis
 “ oritur e Fonte Paneade, qui cognomen
 “ Cæsareæ dedit. Amnis Amœnus, &
 “ quatenus locorum situs patitur ambitio-
 “ sus.” Duos fontes huic Amni ad Radi-
 ces Montis Libani plurimi assignant Jor-
 & Dan, unde nomen: Sed hæc opinio
 eruditius quamplurimis explosa. Putarem
 potius a Jeor & Dan per anticipationem,
 aut a Jarad defluxit. His in locis est Pa-
 næum Mons immensæ Altitudinis, sub
 quo est Spelunca, & in eâ Lacus, unde
 Fontes

Fontes Jordanis oriri putantur; sed veram hanc esse illius Fluvii originem Josephus negat, & a Lacu Phialâ ad 120 Stadia a Cæsareâ, terrâ conditum ad Paneada ferri, ibique resurgere, ut experimento a Philippo facto, deprehensum est. Sed de hac Phialâ, atque ejus cognomine in Fluvio Nilo, ubi Apis immersus, plura quære alibi. Hic Fluvius minor Jordanes vocatur a Josepho & aliis, a Fontibus usque ad Lacum Samachonitin, seu Aquas Merom: Qui secundum Josephum triginta latus Stadia, longus sexaginta; & postea, secundum Lightfootum nostrum, major dicitur. Inde cadit in Lacum Genesareth, seu Mare Tiberiadis; ubi Salvator tot miracula edidit. De ejus dimensionibus, auctores mirè variant. Josepho sæpè ἀυρόπη Longitudo est 140 Stad. Lat. 40. Plin. 16 Mill. Lon. 6 Lat. (in Cellar.) Biddulph 24 Long. & 15 Lat. alii 12 Long. 6 Lat. quæ inter se conciliant. Post emersum Fl. ab hoc Lacu, videtur fuisse vadum Jaboc, ita puto dictum, quia torrens Jaboc ad hunc locum in Jordanem se exoneravit; ubi Jacob cum suis, non longè ab Enon & Salim, in Bethabara flumen transivit, postquam faciem Dei, i. e. angelum faciei, angelum fœderis, Goelem suum, ad Penuel vidit, atque cum eo feliciter colluctatus estⁱ.

Juxta hæc invenio in Mandevillo nostro descriptionem hujus fluminis, & locorum, per quæ percurrit: Sed an sub an supra terram in ejus verbis, non adeo liquido apparet, quæ ita sonant (Cap. XVIII.) p. Hakluit 40. "Notandum est Jordanis

"Fluvius, quamvis grandis non sit, bonorum tamen Piscium copiam nutrit, ortum accipiens sub Monte Lebahon: Decurrit autem per quendam locum, dictum Maron, ac secus stagnum, quod dicitur Mare Tiberiadis, ac subter Montes Gilboe, per amœnissima loca, atque in subterraneis meatibus, per longum spatium se occultans, tandem exit in Planitie, quæ dicitur Meldam, i. e. Forum, quod certis temporibus ibi nundinæ exercentur, & ad extremum se jactat in Mare Mortuum." Sed antequam ibi absorbetur, contra Jericho & Gilgal cadit; ubi Dominus mirabiliter fecit, & siccavit aquas donec populus transfret, (sicut prius in Mari Rubro) & steterunt aquæ descendentes in loco uno, & ad instar montis intumescences apparebant procul ab urbe, quæ vocatur Adom, usque ad locum Sartan^k. Adam & Zarthan Bonfrerius ponit juxta se invicem trans Jordanem, infra lacum Gennesareth: Cellarius autem Zarthan Zaretan seu Sartan in eadem latitudine, sed cis Jordanem, juxta Scythopolin; & Adam trans Jordanem in Moab, contra Gilgal & Jericho; & hos duos locos putat mensurare intercapedinem retroacti fluminis, & vulgaris "usque ad," & ἑ LXX ἑως, sibi adstipulantes habet. Juxta casum Jordanis in Asphaltiten lacum Herodis fortalicium Machærus, ubi Johannes Baptista, ab eo incarceratus, & juxta Josephum decollatus fuit.

DISSERTATIO XIX.

De Arabiâ Desertâ. 1. Limites & Facies Terræ. Aisitæ. Euphratis rivus. Thapsacus. 2. Populi. Agræi. Saccæi. Basan. Chaucabeni. Sabæi. Rababeni. Orcheni. Chaldei. Kedareni. 3. Urbes. Seba vel Sabe. Barathena.

1. **D**esertæ Arabiæ neque distinctum nomen, neque descriptionem in SS. inveniemus, & puto cum Petræâ olim confusam fuisse. Limites ejus ab Austro, & Occidente contra Petræam, & Felicem antea monstravimus. Sequuntur ad Septentrionem, & Orientem: Thapsacum autem seu Amphipolin ad Euphratem, quæ ultima Palmyrenorum civitas, & fluvium ipsum, Septentrionales ejus terminos uno ore Geographi ponunt. Orientales

vero Montes Chaldæos ad Nigros usque Ptolemæi Montes percurrentes, & superiorem partem Sinûs Persici.

De facie hujus regionis Guilandinus Melchior ἀυτόπης in Heyl. Cosmog. p. 768. "Nec homines, nec bestię ibi videntur; nec arbores, aves, aut germen, & non nisi Montes Saxosi, altissimi, asperri-
mi." Ad Ripam vero Euphratis aliter res se habet; ubi secundum Spanhem. p. 129. "Herbosa pascua, læti campi,

ⁱ Gen. xxxii. 24.

^k Josh. iii. 16. iv. 23.

“ densæ arbores, & frequentes urbes, pagi, “ castella.” Fatemur nonnullis Oases inter limites Arabiæ Desertæ fuisse. Ita Salomonis Baalath, nunc Balbec a Mandrello nostro adeò accuratè nuper descripta. Ita Palmyra Salomonis Tadmor in Deserto, divitiis soli & aquis amœna, sed vasto undique arenarum ambitu cincta: Et Palmyrenæ Solitudines usque ad Petræam urbem pertingunt. Concedimus etiam ultra Chaldæos Montes, atque inter illos & Euphratem, regionem satis Felicem esse, quia aquis abundantem ex lacubus Chaldaicis, ubi Orcheni Euphratis brachium magnum, & forsan olim verum Euphratem, ad aquandos agros interciderunt, sed hæc ad Babyloniam potius pertinebant, quam ad Arabiam Scenitarum, seu Desertam; ubi Naturæ lurida facies, & oppida rara. Nam præter Sabam & Barathenam, de quibus infra, pauca ibi legimus memoriâ digna. Legi tamen (sed non vidi, neque ullos auctores habemus, vel oculatos testes citatos.) “ Ad Ripam “ Arabicam Euphratis cerni urbium vestigia duplo ampliorum Parisiis.” Nam potest jure ambigi, an talis & tanta civitas unquam extiterit, præter antiquam Memphin, nunc Cairo, quæ ex tribus civitatibus dicitur constituisse, Romam magnam, & Babylonem magnam: Quorum ultima, si Herodoto fuerit fides, quadrum sexaginta milliarium implevit.

Duobus sinibus Erythræis, Arabico & Persico, tam per Mare quàm per Terras, perlustratis, ad Arabiæ Desertæ quod reliquum est Septentrionem versus, per ripas Euphratis iter nostrum instituemus. Supra Ammæam a Chamo nominatam, sequitur Havilæ sedes Cuschi filii, cujus nomen in Chaulotæis, Chablasii, Evalenis, iisdem planè populis, licet diversimodè scriptis, de quibus etiam inter Chami posteros agimus. Neque ab eodem nomine ac origine Eblitæi Montes his in partibus longè abludunt. Quòd verò Chauchabenos a Ptolemæo juxta Euphratem & ad Austrum Babylonis positos, eosdem ac hos Chaulotæos fuisse putemus, eruditus Steuchus excusatos nos habeat: Nam duo, vel tres obstinati consonantes B, L, &c. fortiter repugnant. A Chochab ergo, Arabibus forsan Chauchab, i. e. Stella vel Veneris vel Lunæ ab illis ibi culta, libentiùs & probabiliùs deducemus.

Sed infra hos Chauchabenos Lat. 32. Ptol. Aisitas ponit: Nonnullis exemplaribus Esitas, vel cum vel sine Diphthongo. Sed in nullis Ausitas, quæ conti-

git mihi adhuc videre. Sub his Aisitis, Themma seu Thema, a Themâ Ismaelitâ invenitur, ut super eos Rheganna, & Occidentem versus Aurana, & Sabe, Barathena. Notandum hic est, quod Montes Chaldæi, aliis vero Babylonii a superiori parte Persici Sinûs & Terra Havilah, usque ad Euphratis penè ripas inter Chaldæam regionem & Babyloniam, & Arabiam Desertam determinant. Neque ejusdem sunt naturæ; nam satis læta & frugifera est ripensis regio, ut jam diximus.

Plusquam unus Euphratis Rîvus per hæc loca videtur olim in Persicum sinum influxisse: Quorum alvei in arenis multis forsan sæculis amissi, confusionem maximam in geographis pariunt: Ita ut Teredonem seu Batoram nonnulli extra Rîvum magis ad Occidentem ponunt; cum alii ultra eum Orientem versus, & ad fluminis Tygris influxum describunt. Imo nonnulli, inter quos Petrus Texeira, dicunt, fluvium se dividere in duo brachia: Quorum unus Sinum Persicum ingreditur in Catifa juxta Barhen; quem puto illum fuisse de quo Plin. L. VI. Cap. 27. “ Longotempore Euphraten præcludere Orcheni & accolæ agros rigantes, nec nisi “ per Tygrin defertur in Mare.” Qui etiam in modernis tabulis adhuc delineatur, & Fluvius Schat dicitur, incipiens infra Batoram, & desinens ad Catifam; cursu suo Insulam Chadez dictam faciens. Sed de his videant Carverus & alii geographi. In fluxu Euphratis ad Septentrionem Montium Chaldæorum nonnulli Pacorium ponunt, qui Carvero nostro Pethor Balaami.

De Thapsaco hæc habemus adjicere, quòd Alexandri temporibus, quin & Cyri in Historiis, admodum celebrata fuit: Imo Salomonis & Davidis, 1 Reg. iv. 24. Hucusque ad fluvium nempe Euphraten Israelitarum terminos Deus statuit: Et David & Salomon limites suos extenderunt. Thapsacus enim Syris Turmeda, an Medorum Turris? Ut forsan Telefar Assyriorum, Hebræis Tiphak, a Pesak transitu; clavis fuit Syriæ ex utroque latere fluminis, quam Syri & Israelitæ, æque ac postea Parthi & Romani Palmyram, in quâ forsan sita fuerit, ut Plin. “ Primò, in discordiâ diâ semper utrinque curabant.” Altera civitas huic forsan gemina, quia Thapsacus a Macedonibus Amphipolis dicta ad idem latus hujus transitûs, Alamatha geographis audit. Nullus dubito quin eadem sit ac occurrit 2 Sam. x. 16. ubi David Hadarezer copias ultimò fudit, nobis dicitur Helam, sed Hebraicè הלם. Appellativè vertit Munster. “ Cum Militiâ suâ.”

¹ Deut. i. 7. Josh. i. 4, &c.

Nec dubium quin ibi Hadarezer praesidium habuerit, & copias suas congregarit. Ubi τῶν LXX versio “τὸ ποταμὸν Χαλαμάκ, ὃ παρέρχεται εἰς Αἰλάμ.” Unde conijcere liceat fluvium Euphraten in isto loco tunc temporis a Syro-Græcis Chalamak appellatum.

2. Populi Arabiæ Desertæ, quibuscum nobis res est, sunt per quinque gradus latitudinis extensi a 29 ad 34 vel 5. Agræos Agarenos seu Hagaritas ad Orientem Batanææ Ptolemæus ponit, licet longe ad Austrum, & juxta Montem Sinai in Deserto Paran; ubi primæ eorum fedes etiam inveniuntur. Juxta hos Ptolemæus Saccæos statuit ab Oriente Batanææ, quos conijcit Spanhemius a Suacho, Abrahami filio per Keturam, nomen & originem duxisse, & in ejus Tabulâ ante Historiam Jobi, & in ipso Libro, Cap. 14. § 6, 7. Nescio an a שׁוֹ vel שׁוּ, Tugurium, Tabernaculum, quia Scenitæ fuerint; & forsan hi ipsi Meshech a Davide memorati, Psal. cxx. 5. qui proximi Tentoriis Kedar. Nam Masak seu Mesheck tegumentum.

Et hic non possum non mirari Cl. Spanhemium adeo obnixè negare Basan & Batanæam eundem esse locum; non tantum in tabulâ, ubi ita scribit “Batanæa regio” “malè confusa cum Basan.” Sed etiam in Lib. Cap. II. § 6. “Basanitidem, seu” “regionem Basan luxuriantem urbibus,” “pascuis &c. confundunt ob vocum quandam proximitatem cum sterili Batanæâ” “Arabiæ Desertæ;” & postea, p. 96. “Hæ confusiones vocum, hinc regionum” “maxima, posterior Batanææ, & Basanitidis, admixtæ etiam a principibus geographis, Johanne Lightfoot, Samuele Bocharto, Georgio Hornio aliis. Per nos” “ista — credant a fonte relata Ammonis —” “quæ certè fallacia deprehenduntur.” Certè nemo meliùs noverit quam doctissimus Spanhemius, quod Basan & Batan (imo Chaldæis Matnan) eadem sint voces, quia Syri שׁ in נ convertunt; & quod fitus idem, si Josepho, Eusebio, Hieronymo, in Palæstinâ habitantibus fides sit adhibenda. Satis sit Eusebium hic producere in Loc. Heb. Βασάν, &c. “Basan de” “quâ Og rex Basan quem cepit tribus” “Manasses cadens in Galaad; hæc Basanitidis, quæ nunc vocatur Batanæa.” Quod objicit vir doctissimus Basan esse fertilem, Batanæam vero sterilem, responsum facile accipiat, Basanem nempe seu Batanæam in Galaaditide, & juxta Jordanem feliciorē, & fertiliorē sine dubio fuisse; sed “Filios Manassis, Gadi, & Reubenis ad Orientem, & introitum Deserti” “à fluvio Euphrate acquisitiones suas protulisse, ibique habitasse, postquam Haga-

“renos profligârunt, & eorum pectora ceperunt, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni Plagâ, quæ respicit ad Orientem Galaad,” disertè legimus in 1 Paralip. v. 9, &c. & postea “Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem,” unde extensis finibus proculdubio, & nomen regionis suæ Basanitidis seu Batanææ in Desertam etiam Arabiam, ad Hagaritarum seu Agarenorum Scenitarum regionem etiam extendunt.

Ἀσλαψία his in locis aut eorum confinibus, in oculatissimo licet Bocharto est observanda; aut menda saltem corrigenda. Aram-Maachah enim ponitur in ejus Tab. Syr. & Ægypt. Lat. 28 vel 29. juxta finem Australem & Orientalem Lacus Asphaltitis. Sed Maachah ad tribum Manassæ pertinebat, quam Epicæron Ptolæmæi putat, ut in Chald. Paraphr. sæpius legitur Deut. iii. 14. Josh. xii. 45, &c. & addit “Neque repugnat Situs.” Sed certe maximè repugnat isti Situi, ubi ponitur, ut apparebit omnes istos textus consulenti. Quum Maachah tribui Manassæ obrigit: Loca autem ad Orientalem terminum Asphaltitis ad Reubenitas. Præterea Rehob Zobah & Maachah junguntur 2 Sam. x. 6. & 1 Paralip. xix. 6. Sed Zobah & Rehob ad partem Septentrionalem Terræ Sanctæ, ergo & Maachah; & in Paralip. dicitur “Ammonitas currus & equites conduxisse ex Mesopotamiâ & ex Syriâ Maachah & ex Zobah.” Neque tamen necesse est Aram-Maachah in Septentrionem adeo procul ablegare ut eam faceres Comagenam Tauro & Amano contiguam, sicut nonnulli volunt. Sed quid parva Sphalmata in tantis viris observemus, cum opusculum nostrum forsan totum Spongiâ eget?

Ad Orientem Palmyrenæ & Saccææ Terram Uz sive Aufitin juxta Grad. Lat. 33. & Cellar. in Tab. Arabiæ Desertæ & Spanhem. in propriâ descriptione locorum, quorum fit mentio in Historiâ Jobi, ambo ponunt: ubi in Cellar. additur S. Jobi sedes; in Spanhem “שׁוֹ Utz,” “Aufitis regio, vera Jobi sedes.”

Non longè a Montibus Chaldæis etiam ad Orientem, & ab Euphrate ad Septentrionem, Cellarius, & ni fallor, Ptolemæus, Chauchabenos ponit. Sub his Chauchabenis Spanhemius Aufitas figit, juxta Euphraten: Sed idem in Tabulâ suâ ad Grad. Lat. circa 31. Hæc habet, “Agræi, sub his Bochartus collocat Aufitidem Jobi.” Hos Agræos in tabulâ longè ab Euphrate ponit juxta Montes Chaldæos, neque procul a Montanis “Felicis Arabiæ.” Neque hic possum Bochartum

chartum cum seipso ullo modo conciliare, qui Jobum & Ausitin ad Petram ponit, ut Lectori Tabulam inspicienti apparebit; neque scio quare Spanhemius prædictos Agræos vel Agarenos cum Bocharto aded versus Austrum statuit, quos Ptolemæus, ut supra, ad occasum Ausitarum describit.

Sabæos etiam fuisse in his regionibus non negamus, a Sabâ seu Sebâ urbe Arabiæ Desertæ, vel a Shebâ Jokshani filio ex Keturâ Abrahami nepote nominatos, vel a Sebâ aut Shebâ Cushi filio & nepote; quos non obnixè inficias imus prædones Jobi unâ cum Chaldæis &c. fuisse, nec Hypothesi nostræ officit, ut alibi videamus. Rahabeni etiam in hac Arabiâ Ptolemæo memorantur juxta Montana Arabiæ Felicis, ubi etiam Spanhemii & Cellarii Tabulæ ponunt intra Grad. 29 & 30 ad Occident. Sinûs Persici. Forsan ab Heb. רעב quæ Rahab pronunciatur, Esurire, Famelicum esse & Fames ipsa, nomen sortiti; quia in sterilissimo solo degentes; ut puto in haud multò feliciori Tzammim, a civitate Tzamma inter Chaldæos Montes, & Euphraten: Qui siti satis laborare potuerunt antequam Orcheni Euphratem intercederunt, & in Chaldaicos Lacus introduxerunt, infra quos hæc civitas invenienda. Et quid si hi Rahabeni cum Sabæis & Chaldæis commixti, vel sub eorum signis militantes, in Jobum etiam irruerunt? Utrosque enim ab Eliphazo forsân invenimus memoratos inter Jobi Prædones Cap. V. Com. 5. אִשֵּׁר קִצִּירוּ "Cujus Messem Raheb famelicus comedit, & Bibent Tzammim Substantiam ejus; ut etiam hi duo junguntur, sed appellativè Psal. cvii. § 5. רָעִים גַּם-צָמְאִים esurientes & sitientes. Sequuntur Orcheni, quos alii in Chaldæâ, alii in Arabiâ Desertâ ponunt, vel juxta Orchoen, vel ad Sinum Persicum, & forsân ab unâ ad alterum advennerunt; Plin. Lib. VI. Cap. 26. post Borsippenos memorat "Oppida Borsippenos "Chaldæorum Doctrinâ clara," & postea "Orcheni quoque tertia Chaldæorum "Doctrina in eodem situ locatur." Forsân in eodem climate vult, vel Longitudinis Gradu: Nam statim addit, "Ad Meridiem versi." Suspiciari liceat Borsippenos, qui oppidum Borsippen Geographis Barsitan incoluerunt, Arimanii seu Mali principii cultores fuisse; qui Bor seu Bahar Puteus sive infernus potuit nominari: Orcheni autem Oromasdis principii boni, ab Or seu Ur Luce, quod in utroque nomine comprehenditur. Imo Orchoe a multis Ur Chaldæorum existimatur; licet

alii aliter sentiant, quorum lites componere nobis non est locus, nec inquirendi quænam fuerit secunda Chaldæorum secta, licet forsân medium quoddam fuerit, & Mythram Solem colebant. Sed Orchenos hos dimittimus cum Strabonis notâ in Cellario quod "Chaldæorum Astronomi-
"corum genus fuerit." Juxta quos urbs Cunara, in Boffi Tab. Parad. inter Barsitan & Orchoen ponitur.

Deinde Chaldæi, Heb. Chasdim; an a Chefed seu Chafed Nachoris filio, Gen. xxii. 22. interjecto L, ut in istâ Linguâ moris est; Licet tunc Ur Chaldæorum Gen. xi. 31. per Prolepsin dicitur: An a Cush, & inde Chusdim, ut nonnulli conjiciunt, eruditi judicent. Forsân hi Chasdim principes fuerunt in hoc prædatorio Bello. Τοῖς LXX ἰππῆς Equites vocantur; ut Persæ non nisi Equites significant. De quibus dicitur, quod fecerunt tres Turmas; an ex Tzammæis, & Rahabenis, & propriis deinde copiis?

Kedareni seu Cedræi Arabiæ Desertæ incolæ claudunt; quos Saccæis, i. e. Mesech vicinos versus Septentrionem antea posuimus; sed alteram eorum tribum longè ad meridiem, neque procul a Sinu Elanitico, etiam invenimus.

3. Urbes in hac regione paucæ sunt, & vix ullæ earum ad nostrum institutum atinentes: De Sebâ tamen vel Sabe & Barathenâ aliquid promissimus; de quibus multam lucem a Cl. Spanhemio fœneremur. Fateor enim, cum in Paraphrasi Chaldæâ legerim Job. i. 15. Pro Irruerunt Sabæi, Lilith regina Zamargad (sed non additur in Polyglotto ut in Spanh. & Barthinum, nec in altero loco Cap. VI. § 19. ubi etiam Zamargad, sed nihil de Barthino:) Fateor magis quam par erat metossi, ut vocem hanc horrendam enuclearem, donec in Spanh. inveni Cap. IV. p. 112. "Samargad esse Smaragdum Arabum "dialecto, ut Mons Samargad ad Littus "Occidentale Maris Erythræi, qui aliis Smaragdorū; & Hebræi tradunt Zamargad fuisse nomen provinciæ Sabæorum, & Jonathan. ad Gen. x. 7. ἡ Sheba per "Zamargad reddidisse: addit ex Nub. "quod hæc Urbs in hunc usque diem Semischasach nominatur," quod Spanhemius a Zamargad deducit. Duriuscula, ut videtur, Etymologia. An non probabilius a Shemesh Sol, & Chasach tenebrescere? An quia fastuosè jactarent, quod solem ipsum suæ civitatis splendor obscuravit? An quia arboribus densis & præaltis a sole tegebatur?

Barathenam nonnulli eandem fuisse cre-

dunt ac Berothai regis Zobæ 2 Sam. viii. 8. & nomina certè non abludunt. Spanhemio " videtur is locus ab Abietum copiâ " sic dictus, quos Chaldæi ברתין vocant; " ut Berytus Phœniciæ, nunc Barut, sed hucusque certè Hadarezeri limites tunc temporis potuerunt se extendere. At quænam hæc Lilith Regina harum Civitatum? Justè observat prædictus Auctor doctissimus quod scæminæ Sabæis sæpe imperabant, ut Regina Shebæ, quæ Heb. & Arabibus Belkis dicitur, & Uxor Salomonis. Neque tamen Lamia seu Strix, ut Lilith sonat, videntur esse nomina quibus Reginæ gloriarentur; licet, fateor, Demetrii uxor vel saltem amica isto nomine insignita fuit, ut Plutarchus in ejus vitâ, ob fascinandis artes, quibus homines illicebat. Certè in Babylone vicinâ scæminæ sæpe Principes fuerunt, ut Nitocris, & Semiramis, quæ in Arabiâ longè latèque dominata est, & civitates

præclaras non longè a sinu Persico ibi condidit, & columnam ad fines suos determinandos erexit; de quibus mox in Arabiâ Felici, ut Arabes juxta Euphratem & sinum Persicum sub ditione Chaldæorum, Parthorum, & Persarum semper fuerint. Quidni ergo per Lilith Chaldæus hic Babylonis Reginam voluit? Nam Lilith, si rectè memini, Babylon ipsa in S. S. a Chald. Paraph. alicubi appellatur^a:

Antequam Arabiæ desertæ valedicimus, notandum est iterum quod nullæ Reliquiæ Idumæi Nominis, nulla Gens, aut oppidum in eâ occurrit. Thema enim, & Dumah, sunt Ismaelitarum: Et Bassora, Manahan &c. quæ sinui Persico objacent, ad Chaldæam potius reputantur; ut inferiores in Arabiâ Felici, non Desertâ; quæ Nota proprio loco & tempore usu suo non carebit.

DISSERTATIO XX.

De Arabiâ Felici. 1. Nominis ratio, Nomen hodiernum. 2. Urbes. Jamama. Sanaab. Mariaba. 3. Regina Shebæ. 4. Judæi. 5. Linea ducta per ἀρχὴν Peninsula.

1. **F**elix quia fruticibus aromaticis abundat, thure, myrrhâ, casîâ, &c. Sed incolæ, ut apud antiquos, sæpè legimus adeò cephalalgis, & id genus morbis laborârunt, ut alii odore in remedium usi fuerint. Quàm vanæ, quàm periculosæ omnes mundanæ voluptates! quæ non solum nauseam pariunt, sed & utendo pereunt & utentes perire faciunt! Det mihi Deus salutifera graveolentia, potius quàm aromatica insalubria! Thura ergo Diis, & præsertim Deo Sabi, sacra reserventur; sed allio & galbano mortales sint contenti. Sed præterea, Arabia hæc est dives, ergo proculdubio *Ευδαίμων*. Aurum enim Sabæum & in sacris & secularibus ubique celebre, videmus inter Metalla, quæ in Jobo memorantur. Hic etiam Ophir, hic Havilah, hinc regina Shebæ, & omnes reges Arabiæ, auri immensam vim & Davidi & Salomoni obtulerunt. Hinc Thesaurus quem David & principes ejus in ædificatione templi reponabant. Si talenta ibi pro maximis talentis sumantur, ut cubiti sacri censentur, tota summa moderatâ computatione in tantam massam assurgeret ut moli solidæ templi æqualis fuerit. Sed non digniùs po-

terant hi Thesauri impendi, quàm in cultum & honorem summi numinis, modò interea Tempia ejus *ἐμψυχα* non algeant & negligantur. Talis enim in sacris magnificentia homines decet, licet Deus eâ non egeat: Repentes mortalium animos ad sublimia stimulat & excitat, ut augmentum quid & magnificum sentiant, neque semper in præsepi est numen adorandum, adeò sum ab eorum mente qui Deo hæc invident, ut in alios usus parvi æstimanda esse duco. Hæc sibi Deus disertè vendicat " argentum est meum & aurum meum," in templi nempe sui decorationem: Hag. xi. 8. *τὰ σὰ σοὶ*, sunt veneranda ecclesiæ verba; & Deo quæ sunt Dei semper tribuemus. Cui bono, cui usui divitiæ ipsæ Arabiæ incolis? Quomodo ad eorum felicitatem conducebant? Cùm sicut Africanus, tantum ad *Ψέλλια*, *Ἐνώτια*, & *Ἐπίρρινα*, auro utebantur; & pro sphæculis vitreis & ejusmodi gerris commutabant? Sapientiores sanè illi, qui inter eos pro ferro duplum auri pensitabant, cum multo magis ad vitæ usus conferebat. Mireris ergò, unde Mahometes hujus Arabiæ incolæ, contra ferrum adeò ferociter invenitur; cum totum ejus imperium, & succes-

^a Vid. Dissertat. de Lilith, Lamiis, Syrenibus, &c.

fus gladio acceptus referatur. Unde gladium ante se strictum inter concionandum semper habebat, ut & concionatores ejus feruntur habuisse; ut non occultaret quali modo legem ejus nefandam & cruentam statuit esse propagandam. Prideauxi Vit. Mahom. p. 20.

Hæc Arabia Yaman, Jaman, seu Aljeman nunc dicitur, quod, ut antè diximus, dextram seu meridiem significat; non quod ad dextram Meccæ sit, ut magnus Vir supponit, cum reverà sit ad sinistram, sed secundum dispositiones mundi cardinum; licet regio Jamama Pars tantum Arabiæ Felicis videatur esse, cui confinis ad Austrum Tehama adhuc in tabulis vidimus, ejusdem puto originis.

Hanc totam antea fere circumivimus, vel saltem ejus *πέζαν & παραλίαν*, inter duos Sinus, Persicum & Arabicum, qui illam Peninsulam faciunt.

^p Satis notum est eam inter Sabæos, Minæos, Chatramotitas, & Homeritas olim divisam esse. De quibus nonnihil forsitan haud omnino inutile prælibavimus. Satis sit hic adjicere, has quatuor gentes adeo inter se confusas à Plinio & aliis geographis repræsentari; Chatramotitis cum Minæis, Sabæis, & Omeritis, & eorum pagis adeo intermixtis, Mariabam duplicem, Sabin, Sauen, Sabotam poni, ut non libeat controversiis inter Salmasium & alios geographos de his Locis me immiscere. Sufficiat ergo montana quædam jam perlustrare; quia ad res tam Edomiticas, quam Jobaicas non parum conferant. Nec multa loca nos hic morentur, ferè jam defatigatos. De Sinai enim, Gibel, Saphar, Bosra, &c. quorum plurimi septentrionali termino Felicis Arabiæ adjunguntur, antea egimus.

Jemama five Jamama, nobilissima & antiquissima totius Arabiæ Felicis regia urbs quæ toti provinciæ nomen videtur indidisse, Lat. 26½ Long. 78. Quæ vix Ptol. Jambia sit cum Onne & Madiana, &c. conjuncta; quia nimis ad occidentem remota, & multo minus Jamba inter Chaldæos montes & Euphratem, quia illa est extra Felicem Arabiam septentrionem versus unius vel plurium gradus Latitudinis distantia. Bochart. in Phaleg 11, 134, ad fin. "Jemama pars Arabiæ ad Mare Persicum" "è regione Meccæ; nomen habet a Jamanâ reginâ Arabiæ, quæ imperavit in illis locis, Geogr. Nub. Terræ. Oman ex parte orientali, declinando ad septen-

trionem confinis est Terræ Jemamæ; "è cujus urbibus est Hagar [Petra] nunc "diruta, in quâ habitavit olim regina "Jemama". Imo nonnulli Omanam regionem cum Aljeman confundunt, aut posteriorem saltem Civitatem in priori includunt, ita enim scribunt, "Omana regio "prima (i. e. ad partem septentrionalem "Arab. Felicis;) quæ Mokandan, Sohar, "Jemanam, & alia loca salubria continent". Hic etiam populum seu Tribum Jemamitam Nubienfis & alii ponunt, qui Bocharto Jemomitæ, Latit. circiter 24 5. sed Span. Tab. circ. 27. Vide Dissertat. de filiabus Jobi, & Spanhemii Chartam. Hucusque etiam, imo & ultra puto, Semiramis imperium suum protulit; aliter enim non intelligo inscriptionem, quam columnæ suæ apposuit, cujus verba Polyænus in Bocharto pag. 109 ita refert, "Εγώ "δε &c. Ego Nini regni terminum "ad orientem habui Fluvium 'Ιναμάμην, "ad meridiem terram thuriferam & myrriferam". Per 'Ιναμάμην puto intelligi fluvium civitatem Jamamam præterfluentem, qui Plinio in Bochart. Jomamem; aliis Om. Ptol. Lar. Nub. Phalge a divisione, quod inscriptionem non malè explicat. Quin & civitates augustas Abisamidem & Soroacten in his regionibus mascula illa regina condidit; de quibus antea in Omanarum terra, ut forsitan etiam Samishchashach, de quâ in Arabiâ Desertâ, quæ ab Abisamidis nomine, ut a Shemesh sole utrumque derivari possit, non omnino abcludere videtur. Addit Nub. in Spanh. cap. xv. §. 7. "patere viam per desertâ à Jamanâ ad Bosram in Idumæâ, & Arabum (Scenitarum) excursionibus maxime expositam esse".

Sanaah etiam est regia urbs in hac regione, de quâ ita Nub. in Bochart. Phaleg. 114. "Urbs Sanaah est opibus referta, " & ædificiis frequens; neque in totâ terrâ Jeman urbs ulla est istâ tempore "vetustior, aut latior finibus, aut incolis "numerosior; cœli temperie & soli fecunditate insignis, & fontibus irrigua". Sed ibid. Giggeius, "Sanaah regio quædam (ergo illi non sola est civitas) in "Jaman, multis arboribus & aquis referta, similis Damasco." In hac urbe, ut Sharistani in Hyde, fuit olim Pyræum, "Beit Ahdan" Veneri dedicatum. Juxta Nub. "Sanaah distat a Meccâ 20 stationibus, (i. e. 400 Mill. ab Aden Mill. pass. 204. a Saphar Mil. 76. a Zibit

^p De Joktanidis, ut se jactant, & puto non immerito, Arabibus natis, antea fusiùs egimus. Straboni Catabanis, quorum Regiant Tamna, ut Gebanitarum (quæ an eadem gens, an diversa, quærant eruditi) Plin. Thomna, Ptol. Θάνα, quæ omnia Themanis & Edomi familiam haud obscurè referunt, ^q Invenio in Plin. Lib. vi. Cap. xxviii. Sed pro Oppido.

" 132, Grad. 14. e regione Musæ Arab. Port. Idem Nub. apud Bochart. p. 119. " inter Meccam & Sanaam multa occurrunt loca Palmis frequentia, interque " Meccam & Baifat Jaktan". Cujus urbis nomen, viz. Sanaah vel Sanna haud multum abludit à Sennâ, Bonfrerio ad occidentem M. Seir positâ, & ad orientem Kades Barneæ, in Tab. Terræ sanctæ. An à סנה Rubo, ut Sinai? Hæc Sina etiam Bonfrerio scribitur, an hinc species medica quæ Senna dicitur, videant medicorum Filii.

Celeberrima autem Urbs, & omnium, ut videtur, in hac regione Metropolis, quæ " Regia omnium" a Plinio dicitur lib. 6. cap. 28. est Mariaba; quæ Agatharcidi in Salmas. pag. 1118. " Saba apud vetustissimos auctores audiebat, & Sabæorum erat metropolis; sed desit esse; & " in ejus locum successit Mariaba." Alii autem, ut Nub. &c. eandem esse scribunt; ita enim de eis ille Geographus in Bochart. p. 131. " Urbs Sabe, in monte " arboribus confito, fastu, jactantiâ, & " superbiâ reliquos populos superabat," vel Arabiæ vel forsan totius Mundi, ut vel ex ipso nomine constat æquè ac ex eorum historiâ & fato benè merito: Nam Plin. Auctor est, ubi supra, " Mariba (licet aliud forsan sit oppidum) " significat Domi- " nos omnium," sensu forsan potius quàm vocis accuratâ interpretatione; a Mar enim seu Mara Chald. Dominus, & Rabba magnus videtur nominari, ut Machorabba Ptol. i. e. Mecca Rabba, Magna Mecca, distinctione forsan a Jathrib, Meccâ veteri, quæ flumine Bœti tantum, ab eâ distinguit qui Wagillakick hodie, i. e. flumen Sapphiri nominatur. Cui homonymus Bæti amnis in Hispania, jam Guadalquivir, i. e. fluvius magnus: Ex Arabia per Mauros, ut multa alia locorum nomina, in Hispapiam translatus. Historiæ Arabum, ut citatas invenio, ubique plenæ sunt magnitudine, divitiis, & superbiâ hujus inclytæ & antiquissimæ civitatis, quæ forsan a Joktanidis primis fuit condita. Sufficiat Nubiensis a Bocharto laudatus p. 133. " Erat autem urbs " Saba quæ & Marab ex quâ Belkis Uxor " Salomonis," atque iterum " in urbe Marab est arx Alcasib; quæ fuit palatium " Belkis uxoris Salomonis." Idem iterum, " In eâ fuit arx nomine Servach " Salomonis Filii David, cujus hodie nihil superest, præter deformes ruinas & " divulsâ Rudera", sequitur (nescio an e

Nub. an Bocharto) " hanc arcem condidisse " Dæmonas fabulantur Arabum lexicographi." De quibus vide infra. Nubiensis in Bocharto p. 133. notat " in urbe Marab; " quæ & Saba, fuisse aggerem, Arcem " nomine, inter gentes celebrem". " Hunc aggerem in mediâ urbe montis instar fuisse, & aquas ejus opere " intumuisse, ferè ad viginti staturas, (i. e. " orgyas vel ulnas) ut ita in altum sublata in vicinos agros undiquaque deriverentur: Sed incolis dormientibus Deum " torrentem immisisse, qui allisu suo rupe- " ret aggerem, & urbem subverteret funditus, demersis omnibus ejus incolis." Ad hunc eventum, ni fallor, Mahometes, in Alcorano alludit, cap. Adorationis, " Incolæ Sabæ duos hortos habent; primum ad septentrionale latum, alterum " ad australe, ingrati tamen ac impii fuerunt; Misimus fluvium Arema, qui " hortos inundavit, & mutavit in duos " hortos spinarum, & tamarindæ." Nescio an eosdem etiam tangit, cap. L. de re Judicatâ. " Qui habitabant juxta fontem (seu cisternam) " Oram," imo an Jobus ipse, ad hunc magnum eventum non alludit " in istis, cap. xiv, 19. λίθες ἐλέαναν ὕδαλα," lapides lævigant, " comminuunt; nos, ut vulg. " excavant aquæ." καὶ ἀκλύτην ὕδαλα ὑπὲρ τῆς χώρας τῆς γῆς. Inundant aquæ suprema vel excelsa Aggeris terræ. χώρα autem est " terræ aggestæ moles," ipsum Arema S. Ambr. cumulus. " Et spem " hominum destruis" & in aggere & in proventibus Terræ. Ubi Vulg. adhuc fortius " Et hominem similiter perdes." Sin autem haud adeò antiqui ac Jobi tempora, vel iste agger vel civitas Saba aut Mariaba censerentur, licet vicina Jamama paulo forsan recentior, & Mesha in his regionibus longe vetustior fuit; liceat hæc de simili quodam eventu Jobi ætatem vel comitanti vel etiam antecurrenti, & intelligere & interpretari. Videtur omnes incolas hujus agri civitatem circumjacentis per inundationem non periisse, sed aliquos eorum evasisse; licet cives forsan ad unum perierint. Hæc conjicio de verbis Cl. Pocockii nostri, Spec. Hist. Arab. in Prideauxii vitâ Mahom. pag. 2. ubi sequentia habet quæ ad hunc eventum proculdubio referenda. " Cozaitæ, " ex natis Arabibus, Joktani posteris, " primò in Arabiâ Felici seu Yaman sedes habuere; unde inundatione pulsi ex " diruptione riparum seu molium lacus

* Non Mariaba Minæorum, quæ Bocharto Grad. Latit. (circiter) 17. Sed Sabæorum, quæ Saba, & Plin. (ni fallor) Sabota, juxta Gr. 25. † Bocharti hic Nota est. Heb. Arema est Acervus. Arab. Arema, vel Arim. Terræ Agger, quo Aquæ cohibentur, & in Acervum cumulantur. ‡ An duo Palmata, Dickæ, seu Phoiniewnes, primum ad Mare Arabicum, seu inter Meccam & Sanaam, ut antea; alterum ad Mare Persicum.

“Aram, quâ eorum patriâ destructâ, ad
“vallem Marry, non procul a Meccâ
“consedebant. Cozaitæ enim abscissi
“nempe ab affinibus.”

3. Cum vero de reginâ Shebæ, & de Judæis in his locis commorantibus, frequens mentio fit ab Historicis & Geographis Arabicis; non pigebit nobis, si non lectori, quædam hic annectere de reginâ istâ, & de Judæorum regulis, castellis, oppidis, in Arabiâ olim frequentibus, imo aliquando longe lateque imperantibus. Historia ejus Reginæ est satis trita, & a pluribus tractata; pauca ergo succinctè referemus. Anonyma sanè est & in V. & N. T. sed in secularibus polyonyma. Primum & notissimum ejus nomen est Belkis, quod in Nub. & aliis Arabibus sæpius occurrit. An idem ac Beltis seu Baaltis, Assyriis & Chaldæis, unde Belteshazzar, quin & Phœnicibus; Dea Luna, seu Deus Lunus? An potius fœmininum “Belochi, Assyrii”, quasi Belochis? An Belkis pro Malchis aut ejusmodi aliquod efferebant? Et Malchus aliquiserat Arabum Rex; ut B & M ejusdem organi, in his & aliis linguis sæpè commutantur. Ita Becca pro Mecca in ipso Corano. Alterum nomen est Maqueda, an ex nobili Promontorio in ejus Ditione contra Armusium, eruditi videant? cujus incolæ Μάκαι Makelæ, & locus ipse, quin & Sinus conterminus Mokandan, seu Mafandan, aut Messenden in Tabulis nominatur. Quin in Josepho, est Nicaulis; quod Judæi, in Juchasin, Nicolaa efferrunt.

De patriâ hujus auctores variant. Hi enim cum Josepho, Æthiopiam Africanam, nunc Abyssiniam dictam eam esse putant, & illam, reginam Meroes, quæ antea Saba, ubi fœminæ semper imperabant; quæ Australior quàm Arabia, & remotior à Judæâ; quam Josephus & Æthiopie & Ægypti reginam fuisse scribit. Abyssini etiam hodierni uno ore illam sibi vendicant, & regum suorum ab illâ & Salomone deducere gloriantur. Quin & Theodoretus non ineruditus pater Æthiopie reginam vocat, cui sententiæ calculum suum adjicere Salmasius videtur, Exercitat. p. 500. Et Grotius illi favet. Bochartus, modestissimè pro suo more, sed validissimis rationum momentis, contra contendit patriam ejus fuisse Arabiam Felicem, eamque Sabæorum ibi Reginam, & Sabam seu Mariabam regiam ejus civitatem. Ad Josephi nudam assertionem responderet, quod nullos testes advocat, Meroen primò Saba esse appellatam, nulla civitas ibi in totâ insulâ ita nominata, aut Gens Sabæorum; (licet Grot. Sabritas, & Salmas. Σαβραιτες, nescio ubi in Æthio-

piâ expiscati sunt) Quod Arabibus, ut postea Saracenis, Fœminæ sæpè imperabant. Et quamvis Æthiopia Africana sit magis ad Austrum Judææ, quàm Arabia Felix; licet Africa Arabicis Geographis Magarabon dicatur, quæ Hesperia seu regio ad occidentem, ut Spanhem. 64. §. 3. ex situ ad occidentem in tabulis Mundi; ut ex etymologiâ; quid enim aliud מערב sonat? constat tamen hanc Æthiopiam in SS. nullibi austrum dici: Sed quæ ad Solomonem venit, regina dicitur Austri κατ' ἐξοχήν, i. e. Regionis, non appellative, sed propriè Jeman, seu Aljeman dictæ: & parum dubito, quin ita effertur in Arabicâ N. T. versione; & in S. Mat. xii. 42. & in S. Luc. xi. 31. Aljeman seu Jeman; licet istius Versionis non sit mihi impræsentiarum copia. Neque unquam dicitur, quod Solomon ad Æthiopiam usque Africanam regnavit, licet Principes Arabiæ, munera illi tanquam tributarios attulisse sæpe legamus. Adde quod Nub. Alcamus in Gigg. Salmacensis, &c. expressè affirmant hanc reginam Sabæ venisse ex regno Jeman, ad audiendum Solomonis Sapientiam; & Theodoretus “Omaritis imperavit admirabilis
“illa mulier, cujus studium laudavit Dominus Christus, & postea Sabææ gentis
“fuisse reginam.” Non potest negari quod Sabæam vocat Regionem Æthiopum, & quid si hos Sabæos Cushitas fuisse putaverit? Sed alterum Characterem hujus Reginæ, & ejus patriæ habemus a Salvatore. “Venit ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς.” A finibus Terræ, quæ videntur sumi a Psal. lxxii. v. 8. “Ubi de Salomone & potius de antitypo ejus rege Messîa dicitur, “& dominabitur a mari usque ad
“mare” (puto à Mediterraneo ad Persicum, ab occidente scil. ad orientem) “&
“a flumine” proculdubio Euphrate “usque ad terminos Orbis Terrarum.” Græc. τῶν LXX. “ἐως περάτων τῆς διακείμενης
“עֶרֶאֶפְסִי אֶרֶץ.” Ita etiam Psal. xcv. 4. sensu, & τοῖς LXX iisdem vocibus. “In
“manu ejus sunt τὰ πέρατα τῆς γῆς.” Vulg. “fines terræ,” nos hod. & Tind. “Corners
“of the Earth” מחקר Scrutationes, quæ sciri nequeunt, nisi exquisitâ Inquisitione: Isti autem terræ fines flumini & septentrioni opponuntur; atque ita regio Homeritarum, quæ reginæ Sabæ fuerint, in parte totius continentis, & hujus magnæ Peninsulæ maximè australi, & in ipso angulo contra mare Eoum magnum patenti, ita ut propriè mundi fines respectu regionum supra sitarum, dici potuissent; cum e contra insula Meroe ad fines terræ sita nullo modo dici potuit; cum in medio sit vastæ Continentis; & totam ferè Africæ latitu-

latitudinem habuit inter illam & Promontorium ultimum contra occidentem; "Cape Finisterre," neque novum est, quod Abyssini, gens quidem proba, sed non adeo multifida, ex æquivocatione nominis Cush, & Josephi etiam verbis, si unquam legerint, hanc traditionem, ut nobis in Hispaniâ cuderent vel crederent de Reginâ suâ Maquedâ & Solomone; licet famæ Regiæ suæ Familiæ haud multum conducebat, Arabes certè suæ Reginæ Belkis famæ multo melius consuluerunt: Eam enim Salomonis, non Amicam, sed Uxorem, uno ore faciunt. Et quis credat illam tam sapientem, tam religiosam mulierem, & Reginam maximam per mille forsan miliaria, regno suo relicto, ad Salomonem accurrisse, non puriori animo, quàm Thalestris ad Alexandrum? Præsertim si ista versio, & punctatio sit genuina, "venit in nomine Domini." Licet magis dubium fuisset si in compellatione suâ ad Salomonem non dixisset, ut in Hebræo "אשר אשר" Beati viri tui; sed sicut est in LXX. "Μακαρίαί ται γυναῖκες σὺ" "Beatæ Fœminæ tuæ — An omnes? addit Josephus, "Judæos Balsami plantam illi Reginæ ferre acceptam." Sed æquè in confesso est Balsamum in Æthiopiâ Africanâ non gigni, ac Arabiæ παραλίαν illius feracem esse, ut Artemidorus, alii in Bocharto. Cujus icona in Atlante suo Arabico Ogylvius noster delineatam dedit; certiores autem sumus, "Auri, Aromaticum, &c. multum, imo infinitum nimis, hanc reginam Solomoni dedisse,"^v quæ in Arabiâ potius quàm in Æthiopiâ abundare constat. Neque probabile est ab Ægypto in Judæam Balsamum afferri, cum de Canaan in Ægyptum convehebatur, saltem juxta versiones nostras, Genes. xxxvii. 25. & xliii. 11. &c. Ubi Tindal, "a Curtesye Bawlme, & a Curtesye of Honey &c." Postremo, si tempore Salomonis Ægypti Regina fuit; an non fuerit etiam Uxor Pharaonis? O quàm regum munificentissimus Pharaos, qui non tantum Salomoni filiam in uxorem dedit, sed propriam etiam ejus conjugem & reginam, Nicante, illi accommodavit! Nugæ hæ nugacissimæ, & nimis Josephianæ; absit ut putemus, Reginam Austri ὁμοίθην fuisse Reginæ olim septentrionis, & iisdem incompositis moribus præditam; nisi id sit verum quod de eâ in τοῖς LXX legimus, ἐξ ἑαυτῆς ἐγένετο^w. Rationem autem tam longæ Peregrinationis ejus tum e verbis Salvatoris, tum e veteri testamento discimus fuisse, "ad audiendam sapientiam Salomonis, & ad probandum illum ænig-

"matibus seu problematibus:" Physicis puta, Moralibus & Politicis, sicut Salomon & Hiram inter se invicem fecerunt, & regibus antiquis moris erat. Neque plura de ea legimus in S. S. licet satis incredibilia in historiâ ejus scriptores Arabici consarcinârunt; neque sine auctore; nam ab Alcorano ipso mutuati sunt: Ita enim in cap. Sabæ, ubi nota marginalis, in translatione Sieur de Ryer, ita se habet; "Saba est Provincia in Sicmene," An pro Aljemenâ nescio. In hoc capite legitur "Diabolum mare fusile; palatia, cisternas, &c. pro Salomone fabricasse," atque iterum "præcepimus ventis obedire Salomoni: Diaboli illi obedierunt, & immerferunt se in Mare, ad expiscandas pro eo Gemmas, & in aliis etiam rebus laborarunt." Sed mendacia magis densa & portentosa in Capite de Formicis, largâ manu propinat Impostor, ubi tractat "de Salomonis exercitu ex Hominibus, Diabolis, & Avibus; de Reginâ formicarum, upupâ missâ à Salomone ad Reginam Shebæ cum Epistolâ; & de throno istius Reginæ a Diabolo ad Salomonem allato." Licet forsan hæc ex Judæorum legendis, ministrante fidei suo Abdollâ Ebn Salem, ut plura alia hujusmodi furatus est.

Ad Judæos jam devenimus; ubi quæ ex Bocharto, Nubiensi, Prideauxio, & aliis collegimus, uno conspectu lectori præsentemus. Auctores referunt, quod in magno numero per totam hanc Arabiam Judæi respersi fuerint; præsertim in Regno Jeman. Imo quod in illis terris longè, latèque imperarunt; qui forsan post dispersionem a Tito, vel potius ab Adriano, & exilium ab Hierosolymis, sedes hic remotiores, & pacatiores nacti fuerint. Licet nonnulli, iique forsan, non "viri numeris" his in locis longè antea habitabant. Idumæi etiam, qui in unam gentem, & religionem cum Judæis post Johannem Hyrcanum coaluerunt, in hac Arabiâ, ut in suâ Petræâ, a temporibus antiquis ferè incolæ & indigenæ fuerint. Magnos certè Reges vel Hebræi vel Idumæi in Arabiâ Felici post Christum natum per multa secula habuerunt; Charibaelem seu Tharibaelem, & Eliazum, ex Periplo supra dedimus! Iste auctor scribit hunc Charibaelem legitimum Regem Homeritarum & Sabaitarum, i. e. Sabæorum fuisse; huic Myrrhifera Regio & Azania vel locus vel mare, cecidit, ut Eliazus Thurifera, & in eodem Azanio Mari Dioscoridis insula; unde puto nomen hodiernum satis deformatum, "Zocotera." Qui duo reges cir-

^v 1 Reg. x. 2, 10.^w Reg. x. 3.

ca Trajani tempora floruisse videntur. Postea autem, & sub Justino imperatore Rex Dunaas *, homo proculdubio Hebræus, & Christianis infensissimus, de quo antea ad Fretum Babel Mandel. De eo ita Metaphrastes in Bochart. Phaleg. p. 131. "Ditione tenebat Arabiam Felicem (quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis) Dunaan Hebræus, vir impius, &c. Qui etiam omnes, qui erant in potestate suâ, habebat circumcisos; partim planè Gentiles soli & lunæ sacrificantes, & Dæmonibus, quos etiam more gentis honorabant fanis & columnis."

Idem etiam Philostorgius de Sabæis, sub ejusdem tyranni ditione: "Sacrificant, inquit, soli & lunæ, & Dæmonibus indigenis; tamen circumcidebantur octavo die. Judæorum non parvus numerus his admixtus est". Religionem autem eorum non mutatam fuisse Mahometis tempore, in Alcorano ubique legimus; solem nempe, Lunam & Dæmones ipsos una cum Deo, Meccenses adorare; ut Herodot. in Thaliâ Auctor est, "Arabes Bacchum & Uraniam y Deos agnoscere, ut etiam Isin, Osirin, Cererem, & Bacchum idem Ægyptiis fuisse, & quod supremam eis potentiam ascribunt in regionibus infernis".

Iste tyrannus a Ludolfo in Historia Æthiopiæ Dunawas dicitur, "ultimus Sabæorum & Homeritarum Rex; qui cum Judæus fuerat, crudelissimè persecutus est Christianos; unde Caleb. Æthiopiæ Rex, cum exercitu magno & classe 423 Navium, in Arabiam navigavit, & victo Dunawas, regnum Homeritarum funditus delevit."

Neque videtur Judæos legitimos aliquos & celebres reges, post hos antea nominatos, in Arabiâ habuisse: Tales certè non habuerunt Mahometis tempore: licet multos regulos, qui in castellis & oppidis munitissimis tunc temporis agebant; de quibus nunquam non legimus in historiâ Mahometis, & de cruentis bellis inter eos & impostorem, cum de illorum obedientiâ tandem desperavit, ut in Prideauxio & aliis: Insulam etiam Jotabam & forte alias in rubro Mari legimus Judæos tempore Justiniani imperatoris possedisse. Cum verò à quinquennio postea elapso, in Prideauxio, & aliis legi tantam Judæorum multitudinem in his locis tot fortalitia ferè impregnabilia, tot civitates, imò &

regna ibi habuisse, quos tandem odio internecino impostor destruxit, licet initio imposturæ suæ illos palpare satagebat, & eorum captare benevolentiam; imo nescio an se pro eorum Messiâ venditare voluisset, modo illum ut Prophetam recepissent; cum postea Paracletum à Messiâ promissum se jactavit, ut ab affeclis ejus sæpè vocatur. His perpenfis, & obstinatâ eorum in illum repugantiâ, non potui non concludere, quin si unitis copiis illum primo adorti essent, hanc Viperam in Cunis facilè profligassent & in imperium formidabile se erexissent: Sed aliter in fatis fuerat: "Donec plenitudo gentium venerit." In Alcorano nuper idem ipsum inveni Cap. 5. de exilio. "Judæi non pugnant contra vos unitis viribus, nisi in fortalitiis suis. Bellum cum illis est crudelius; sed ne putes eos posse se congregare & inter sese uniri, corda eorum sunt divisa, sicut prædecessorum suorum qui castigati & occisi fuerant." Ubi Destructionem Hierosolymæ, puto, innuit, & hæc a Bahiro Monacho suo, Apostatâ Christiano; non certè à Judæo Abdollâ recepisse.

Sed tranandum est iterum arenosum æquor, & linea imaginaria persequenda, quæ Arabiam mediam, partem Petrææ, partem Felicis, sed juxta Desertam, a Monte Seir, seu Idumæâ primâ, si non a Gazâ ipsâ, in occidentalis maris littore per ἀνχένα peninsulæ ad finem usque Persicum recte transeat, ut exinde tertiæ Edomi expeditioni lucem afferamus. A Charace occidentali seu Petrâ, inter Idumæam & Arabiam, iter est incipiendum, hinc Nabathæos i. e. Ismaelitas certe invenimus; ut juxta illos, Omanos quos ab Idumæâ veteri ad novam vidimus pertigisse. E lævâ versus septentrionem civitates quatuor Regum Madianis; Evi, Reba, Hur, & Zur: Zur autem in civitate Aroer ad Fl. Arnon videtur regalem suam sedem habuisse; saltem, si Eusebio, & Hieronymo fides ahibenda; ita enim de illâ scribunt, "oppidum olim possessum a gente veterimâ Omnim," quos Ὀμμίμης, vel Ὀμμώθ esse puto, i. e. Leummim, e posteris Midianis, ex quibus Zur fuisse LXX affirmant.

Ad dexteram seu Meridiem versus lineæ, Amalekitas orientiores pono, in montibus suis, vel iisdem cum Midianitarum vel cum illis conjunctis, quos Ptolemæi "nigros montes" puto, a mari rubro af-

* Bochartus "Dunaam," illi Charibaus, idem fere ac Charibant; Qu. An nomen totius seriei illorum regum? est Pharaos Ægyptiorum Vid. plura in appendice. y Alitat & Urotat. An Mahometis "Alat, & Menat, planè nescio, ut an Mahometes suum" Alla, is Alla &c. ab idololatria Arabb. mutuatus est, an illi suam, ad lunam, à Mahomete: Quorum precationem solemnem ad lunam, his verbis conceptam, in Euthymio invenio. "Αλλα, Αλλα, εαχεβαε αλλα." & addit χύθνε ιση Μιγαλλ, quæ est Luna & Venus, hæc enim, nisi fallor, inter Deos Cabiros, olim recensebantur.

furgentes, per Petrææ partem decurrentes, unde orientem versus inclinant, & forsân Arabiam Felicem à Desertâ determinant: Nam ad sinum Persicum pertingunt, ubi nigros montes Ptolemæi iterum invenimus; & alterum eorum nomen, nempe Gobolene, aut Gebalitis, a Gabal, quod Arabicè terminus, idem innuere videtur.

Pergendo oppidum alterum Thema invenimus; sed hoc puto ab Ismaelis filio, potius quàm ab Eliphazi, conditum & denominatum, de quo etiam antea egimus. In eodem tramite, Plinii Coranitas pono, ut & oppidum Koraan: Quidni ambo ex posteris Edomi denominati? duplex enim Core, seu Korah legitur in Hebr. in ejus Genealogia Esau, Gen. xxxvi. 5, 15. Unus Esauvi Filius, alter ejus nepos per Eliphazum, licet primum tantum Vulg. legit. Quorum alter forsân his Coranitis, alter vero Koraisitis circa Meccam, de quibus alibi, originem & nomen dedit. Nec longè abhinc orientem versus montem Sinai & montem Gibel in tabulis Blaeu videmus; ad lævam verò lineæ nostræ & puto montium nigrorum, oppidum nomine Tædium in Arabiâ Desertâ, in memoriam exercitûs defatigati, ibi forsân conditum; ut

ad dexteram, Asychiam, sinui Persico viciniorem; propter quietem, quàm tandem invenerint, cum a laboribus suis respirarunt; undè non longe Manahan, quod etiam consolationem, seu requiem significat. Fatemur non multa loca memoriâ digna per hæc deserta nos invenisse, sed proximius ad Euphratem & Sinum Persicum plura forsân inveniemus. Ibi enim Massani ponuntur. Unde Josepho "Civitas ibi Mesene nomine, a Massâ Ismaelis filio," sed vereor ne perperam; nam licet Massani non longè a Mesene, seu inter-Amni, Insula Tygridis & Euphratis, sita sunt, vox illa Mesene, quæ Mesopotamiæ, quasi mater, si Græcam originem non sapit, ut plurimis visum est, ab alterâ voce, Chaldæâ seu Hebræâ, quæ medium quid significat, ab eruditis deducitur, ut in Periplo nostro sinus Persici. Hic etiam Musada, Bozra, Dadena, Macie, Seir, Sohar, Hor, Omana Latæa vel Laatha, à Lotan Horitâ, &c. Ut etiam Dedan & Sheba inter filios orientis; de quibus inter Abrahami posteros, & plura infra in Idumæâ. Ad Sinûs Littus, vel non longe abinde inveniuntur Idumitica plane nomina.

DISSERTATIO XXI.

Digressio de magis Christum visentibus. 1. Vox magus. 2. Patria eorum 3. Numerus, Dignitas, Nomina. 4. Astrum illis Ὁδηγός. 5. Cultus & Amuleta.

Magus proculdubio est variæ significationis, tam in malam quàm in bonam partem; & utrumque ab antiquissimis temporibus; Mogh, seu Mugh, vel Chaldæis Mag. undè Græcis μάγος secundum Doctorem Hyde, p. 372. Fuit generale Persicorum Sacerdotum nomen, qui scientiæ, præsertim astrorum, sese dederint, & in consilium Regum accersiti; quorum rector supremus Jerem. xxiv. 3, 13. dicebatur "Rab. Mag." i. e. Magorum Princeps, multo ante Zoroastrem, eodem sensu quo Daniel etiam dictus Rab. Chartumaja V. 11. "Præfectus sapientum." Quæritur an hi magi malefici fuerint, vel potius philosophi, magiæ naturali, non autem diabolicæ dediti? Plurimi sententiam posteriorem amplexi sunt; sed qui priorem, regerunt, quòd, nullo alio loco in S. S. vel in V. vel N. T. vox μάγοι alio sensu accipitur; ut in Actis Apost. Dan. &c. Fateor nos per *Wise-Men* hic vertere, quod respondet Latinorum Sagis,

& verbum est ἀδιάφορον; imo & Origèni, Basilio & Chrysostomo placet, artibus non usquequaque probandis operam hos magos dedisse; & ni fallor, his multo antiquior B. nempe Ignatius ejusdem est sententiæ, cum Astrum in Cælo, hisce Magis appatens, adeò magnificè describit, Epist. ad Ephes. & addit ὅθεν ἐλύετο πᾶσα μαγεία; "Ex quâ solvebatur omnis Magia," quæ fufius, ut solent, Interpolatores explicant; "γοητρία ὕψλος ἦν, καὶ γέλως ἡ Μαγία; Præstigiae factæ sunt nugæ, Magia risus," &c. Si ita sit, cum Beza & Lightfoot nostro ex Theodoreto concludere non est absolum; "illustret hoc potentiam Christi, qui vix dum natus tam procul Diaboli vates ad suam adorationem evocavit, & gentium primitias ex ipsis inferorum penetralibus cievit." Ut ferè Balaamo in V. T. evenit, imò ad tempus Simonis Magi, licet ipse μάγαν, ac magicis suis artibus incantans Samaritas, qui tamen ipse credidit, & baptizatus, vi-

dens

dens signa & virtutes, "adhærebat Philippo;" ut de Ephesiis etiam satis notum, ex quibus multi, qui fuerant *περιεργα* sectati, contulerunt libros, & combusserunt, coram omnibus, Act. xix. 19. Ita etiam de Marco suo Psellus scriptum reliquit, primò Mago, imò Mystâ, & inspectore Diabolicorum phantasmatum, donec fidei Christianæ subscripsit. Ut J. Cleric. in Indice ad Stanleii opera ad vocem "Marcum."

2. Nonnulli ex Mesopotamiâ, alii ex Persiâ, alii tamen ex Arabia hos deducunt, quæ omnes ad Judææ orientem. Qui ex Mesopotamiâ, ut Drusius, huic, puto, solùm niti, quod inde Balaam, ex cujus progenie fuisse creduntur. Nescio an progeniem Balaamus reliquit, licet *τοῖς* LXX. Num. xxiii. 10. pro fiunt novissima mea horum similia, legitur, "*καὶ γένοιτο τὸ πνεῦμά μου, ὡς τὸ πνεῦμα τέτων.*" Non autem est vero ab simile, collegium Magorum apud Borsippenos diu durasse, & cum objicitur Mesopotamiam fuisse ad septentrionem, non verò ad ortum Judææ, ab ipsis Balaami verbis refutentur. Num. xxiii. 7. "Adduxit me Balak de montibus Orientis." Noster autem Hyd. Hist. Relig. Vet. Pers. strenuè asserit ex Perside eos venisse. Cap. 31. p. 376, 378. "vel ex Parthiâ, a Phraate filio Regis Orodis vel missos vel eo inscio non profectos; sed ibi addit, quod ad tertiam opinionem spectat, est inter doctos controversia, an ex Persiâ vel ex Arabiâ venerint: In Arabiâ quidem fuit integra Magorum tribus *τῶν* Beni-Temim; & certum est in sinu Arabico e Regione Sabææ vel Arabiæ Felicis dari *Μάγων νήσον* Magorum insulam apud Ptol. in Africæ Tab. quarta ad Long. 68. Lat. 16. Deinde in ipso Arabiæ littore ad sinum Persicum (in Asiæ Tab. quinta ad Long. 80. Lat. 25) est *Μάγων κόλπος*, Magorum Sinus, ideo circa hunc locum fortè vixerint dicti Arabes Beni-Temim. * Concedo Magos venisse ex Arabiâ, non autem originaliter & primario, sed tantum in transitu, cum aliàs impossibile fuerit, ut ex Perside ad Judæam transirent; ergo cum dicantur venisse ex oriente, idque longo itinere, (dum Arabia sit ad Austrum plusquam ad orientem Judææ, eique confinis, & quasi in viciniâ) ego potius sentio cum doctissimo Petavio, qui statuit Magos inde venisse, ubi id genus hominum maximè floruit; ex Arabiâ venisse probabilitate caret." Hæc noster Hyd. sed cum concedit *τὰς* Beni-

Temim ad Magorum Sinum vixisse, nullum argumentum profert, unde illinc immediatè venisse, non autem è Parthiâ sit probabile. Adde quod Grotius, ex Justino, Tertulliano, aliisque, Arabiæ incolæ fuisse existimat; cujus regionis Aurum, Thus, Myrrha proculdubio nativæ fuere, ut a Davide & Esaiâ prædictum, Psal. lxxii. 7. 15. "Dabitur ei de auro Arabiæ," & Esaiæ lx. 6. Omnes de Sabæa venient Aurum & "Thus deferentes." Quem locum, Judæi ipsi, viz. Kimchi (in Whitby) ita explicant, "afferent in oblationem Regi Messiae. Vid. plura in Dissertat. de sensu Literal. & Mystic. Probabile idèò hos magos a Sabæis & Magorum sinu cum muneribus suis infantem salvatorem appulisse: Sed fruatur quisque judicio suo.

3. Textum inspicienti apparet, non magis tres quàm quatuor aut quinque dictos fuisse; scribitur enim S. Matt. ii. 1. *ἰδὲ Μάγοι* &c. "Ecce magi venerunt," sed non quot; neque id ex triplici dono hariolari potest, Auro, Thure, Myrrhâ; nam quidni omnes illa omnia obtulerint? ergo eorum numerus ternarius ex traditione solum pendere videtur; eâque præcipuè occidentalii, ac Romanæ Ecclesiæ; longè enim aliter nonnullis orientalibus visum est. Nam ita Bar Baklul Syrus in Hyd. Cap. 31. p. 377. de his magis Christi visitoribus; "fuerunt autem numero tredecim, sicut tradunt pleræque historiæ de eis scriptæ;" de quibus plura infra. Sed jam de eorum dignitate. Ita in Patricio nostro de devotionibus ecclesiæ Rom. Horæ sec. Us. Sar. p. 17. &c. "Trium Regum trinum munus," &c. atque ita sec. Us. Rom. Ita enim Haytha Armeniæ Rex. Hyd. p. 376. Sed facit eos "Tartarorum Oighuræorum reges seu regulos, quorum decem cognationes in regno Tarzâ, inter Cathay & Turgistan scribit adhuc tenere fidem Christi ingeniosus Dr. La Motte in tentamine suo de Poesi & Picturâ: Pictores nostros graviter culpat, quod hos Magos habitu regali pingunt ad pedes Salvatoris prostratos. Neque sanè venerabilem Bedam, quem inter Modernos recenset, nimîâ Veneratione tractat, quod imaginationi suæ adèò indulserit, hos putativos principes tam graphice delineando, ætates, complexionem, habitus; "Melchior, dicit, canus fuit & valde venerabilis senex, qui Aurum obtulit; Gaspar, vegetus & rubicundus juvenis, qui Thus obtulit; Balthazar, Æthiops, qui Myrrham dono dedit." Sed væ Pictoribus atque Poetis, si strictis

* An hi Beni-Thamim a Beni-Theman, seu Themanim deflexi, qui semper apud Arabes, sapientissimi audierunt.

adeo limitibus sint coercendi; aliter certe Horatio visum fuerit Aut famam sequere, &c. Sed quid dixerit limatus noster auctor, si in prædicto Bohlûl Syro hæc legerit? "Ii, qui venerunt erant principes, famigeratissimi, & viri notissimi terræ Persidis, & fuerunt apud eos populi multi, & exercitus plusquam mille virorum, adeo ut turbata fuerit Jerushalem." At ejus pace, non ob apparatus, quocum veniebant, sed ob nuncium quod afferebant, sicut Hyd. in loc. Nihil tamen obstat, quin reges aut saltem reguli hi magi fuerint, cum multi tales in Arabiâ semper extiterint. Syrus prædictus (Hyd. p. 378.) "Nomina magorum Domini nostri fuerunt Araphon, & Hurmon, & Tachshesh: Sed secundò, quatuor sunt; aliqui eos sic vocarunt Gudphorhum, & Artachshasht, Labudo, & Alphero." Postea autem linguâ Persicâ ad tres iterum reducit, Amad, & Zud-Amad, & Drust-Amad; quorum significationem noster Hyd. nobis explicat: Amad, i. e. venit, Zud-Amad, i. e. citò venit, Drust-Amad sincerus venit. Nec tamen decem & tria nomina ibi adsunt, sicut sequuntur, sed deest unum.

"In alio exemplari Abduiyâd, & Haddundad lius Artaban, Shethaph filius Gudophor, & Arshîk filius Tahdûs; & Zarwand filius Warwarand, & Arikû filius Choshrav, & Artachshasht filius Choshlîth, & Eshtanbuzon filius Choshrûn, & Mahduk filius Huhom; & Achshireth filius Sachbon, & Sordolach filius Beldon, & Marduk filius Bel."

Longè alia nomina in oriente ac in occidente sibi vendicant, nam Jaspar, Melchior, & Balthazar, vix alibi, quàm apud nos audiunt. Neque hîc eodem modo omnes scribuntur. Gaspar enim meis Annulis; at in Amuleto S. Mariæ apud Gaden, primus eorum Caspar, licet fatemur C & G apud antiquos, ut in Caio, & Gaio eadem sunt; sed in Breviariis, tam in precatatione ad Deum, quàm ad hos Magos, Jaspar cum J consonante semper scribitur, "O rex Jaspar, rex Melchior," &c.

An rex Jaspar nomen sortitus sit ab Jaspide Gemmâ, nobis Jasper, in Arabiâ forsitan repertâ? Imo totus oriens "pro Amuletis traditur gestare eam" Plin. l. 37. c. 9. Melchior forsitan idem Syriacè ac Malchus Arabicè, nomen regis inter Arabes^b. Balthazar, nomen regis Babylonis idem ac Belteshazzar: An a Beltis quæ apud Babylonios & Arabes Venus, Et Azur, Igne Martis, utrumque numen com-

plectens? Sed alia etiam nomina habent; in alterâ enim traditione sunt "Apellius, Amerus, & Damascus;" in tertiâ autem "Magulath, Galgalath, & Saracin;" in quartâ "Ator, Sator, & Peratoras (Patr. p. 22. [ex Casaub.] quæ valdè suspicor ab antiquo carmine, diabolo, ni fallor, adscripto, "sator arepo tenet opera rotas" deducta fuisse, quæ & antrorsum & retrorsum legi possunt. Quorum verborum reliquæ in nominibus horum regum non obscuræ se produnt, quicquid per eos voluit vel Monachus vel Diabolus. Tria autem hæc regum nomina in MS. Vet. a Casaub. (ubi supra) inventa, una cum Misael, Achael, Cyriaco, & Stephano conjuncta; quatuor pastoribus, qui Christum in cunis visitarent, usui fuerunt in prophylacticon, five incantamentum, contra morsus serpentum & aliorum animalium venenatorum: quæ certe includuntur in istâ clausulâ in fine orationis, ad hos reges tres sec. Us. Rom. Patr. p. 19. "Intercedite ad Dominum, ut me hodie liberare dignetur, ab omni periculo corporis, & animæ." De quibus plura infra.

4. Astrum his Magis apparuit, eisque ad infantem Deum Ὁδὴγὸς fuit. Dixerunt enim "ubi est qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in oriente, Mat. ii. v. 2. Nulla est ansa dubitandi, an rex Judæorum sit Messias, qui expectatio gentium, eo temporis puncto, ut docti omnes agnoscunt. Quomodo autem hoc Magis innotuit? Si rectè Hyd. a patre eorum Zoroastre, qui de eo vaticinatus est; ita enim Shahrishhtanus ex Zeradushti libro Zendavestâ p. Hyd. 383. "Ultimis temporibus appariturum hominem dictum Oseander-Biga — postea appariturum Osider-Bigâ, qui incolis Mundi vivificaret justitiam & sedaret injurias, & immutatas consuetudines in loca sua pristina restitueret; & quod illi obsecraturi essent reges, eique facilitarentur negotia, & quod opem laturus esset religioni veræ, & quod in ejus tempore obtineretur quies & tranquillitas."

Tavernier autem hæc narrat, prout acceperat a sacerdote Persâ in Kirman "Virginem a Deo adamatam evasuram esse gravidam infantem parituram quem in antecessum vocabant Oshidar, illum deinde in mundum cum auctoritate venientem, patris sui legem confirmaturum, per prædicationem, & per multa miracula." Sed hæc nihil sunt ad ea, quæ narrat Abulpharagi in Dynastiis l. 54. Hyd. 384. "Zeradusht præceptor magu-

^a An hæc collimant ad nomen מֶרְדַּךְ Merodac-Baladan qui Filius Baladan! Scriptor Zabæorum inter antiquos memoratur.

^b Melchior quidam propheta, &

“sæorum Persas docuit de manifestatione
 “Domini Christi, jubens illos ei dona af-
 “ferre, indicavitque futurum, ut ultimis
 “temporibus virgo conciperet sætum abs-
 “que contactu viri, cumque nasceretur,
 “apparituram stellam quæ interdiu lu-
 “ceret & in ejus medio conspiceretur fi-
 “gura puellæ virginis. Vos autem, O fi-
 “lii mei, ante omnes gentes ortum ejus
 “præcepturi estis. Cum ergo videritis stel-
 “lam, abeuntes, quò vos illa dirigat, na-
 “tum istum adorate, offerentes ei mune-
 “ra vestra; est quidem ille verbum, quod
 “cælum condidit.” At apud eundem au-
 “ctorem p. 70. legitur “Autogius (vel po-
 “tius Licinius) “ad Cæsarem scripsit, Per-
 “sæ orientales regnum tuum ingressi, pue-
 “ro, qui in regione Judæorum natus est,
 “dona obtulerunt; quis autem ille sit, aut
 “cujus Filius, ad nos nondum pervenit.”
 Hæc satis superque sunt, si adeo certa ac
 genuina fuerint; certiora autem, quæ in
 prophetiâ Balaami de Stellâ Jacobi, licet
 de eorum sensu inter auctores ambigitur,
 verba Balaami ita se habent; Num. xxiv.
 v. 17. “Orietur seu procedet stella ex
 “Jacob, & consurget virga seu sceptrum
 “de Israel, &c.” Testimonium Theodori
 Tarsensis addam in Hyd. ubi supra laudatum
 “τὴν φανέντα Ἀστέρα, Visam Stellam non
 “fuisse unam e multis in cælo, sed vim
 “quandam diviniorem in astrum confor-
 “matam, quæ omnibus Domini nativi-
 “tatem nunciaret: hoc illis vaticinium,
 “tanquam ejusdem artis studiosum, nar-
 “râsse Balaamum, illum, qui vel invitus
 “imprecationis loco, bene precando Isra-
 “eli, benedictioni suæ, nascituri regis or-
 “tum, & hujus præconis Stellam admis-
 “cuisse. Dum autem sese videndum obtu-
 “lit Dominus, præ cæteris nationibus Per-
 “sis ostensus est; ut quibuscunque eum
 “expectantibus, sive magis, sive incanta-
 “toribus, per ipsum gratia, & redemptio
 “donaretur.” Pronomen αὐτοῦ, nempe re-
 gis Judæorum, aliquid peculiare in hâc
 Stellâ denotare videtur; nec forsan de hâc
 silent scriptores sæculares. Julianus ipse si-
 deris novi apparitionem fatetur, sed natu-
 rale esse asserit; quod ab omnibus ejus cir-
 cumstantiis, motu, formâ, duratione, ap-
 paritione, evanitione, reditu, &c. faciliè re-
 futatur. Spanhem. hanc Stellam putat
 Plinium describere l. 2. c. 25. “Fit &
 “candidus Cometes argenteo crine, ita
 “refulgens, ut vix contueri liceat, speci-
 “èque humanâ Dei effigiem in eo osten-
 “dens.” Nescio an eadem de quo Au-

gustus ipse in eodem capite, cui forsan &
 Templum tunc temporis constructum, ut
 ibi Plin. Cometes in uno totius orbis loco
 ponitur in templo Romæ. Quin & in B.
 Ignat. hæc Stella describitur. Epist. ad Eph.
 § 19. πῶς ἐν ἐφανερώθῃ, κ. τ. λ. “Qualiter
 “igitur manifestus est sæculis? Astrum in
 “Cælo resplenduit super omnia astra, &
 “lumen ipsius ineffabile erat, & stuporem
 “tribuit novitas ipsius. Reliqua verò om-
 “nia astra, simul cum Sole & Lunâ,
 “chorus facta sunt illi astro: ipsum au-
 “tem erat superferens lumen ipsius super
 “omnia.”

5. Iter multo longinquius quàm ab Arabiâ
 ad Hierosolymam eorum sancta ossa sus-
 ceperunt, ab Hierosolymâ scilicet ad Coloni-
 am usque, ut Ursulam & 11000 Virgines,
 imo secundum nonnullos 71000 ab occi-
 dente illuc venientes, feliciter compellarent.

Quantum meriti his regibus tribuit Ec-
 clesia Romana, ex eorum hymnis & offi-
 ciis facile est intelligere; primò & princi-
 paliter salvam custodiam in itineribus,
 quia scil. hi tres iter adeò longinquum ad
 Christi cunabula susceperint. Ita Hor. Sar.
 Patric. p. 18. “Concede propitius, ut
 “per horum trium regum pias intercessi-
 “ones, & merita commemorationum, no-
 “bis famulis tuis tribuas, ut in itinere, quò
 “ituri sumus, Celeritate, Lætitiâ, Gratiâ,
 “& Pace, ad loca destinata in pace, & sa-
 “lute, & negotio peracto, cum omni pro-
 “speritate, salvi, & sani redire valeamus.”

Hujusmodi, vel plura in Hor. sec. Us.
 Rom. Patric. p. 19. “O Rex Jaspar, &c.
 “Intercedite pro me ad Dominum, cujus
 “desiderio exules facti estis — ut me ho-
 “diè liberare dignetur, ab omnibus ini-
 “micis meis, visibilibus & invisibilibus,
 “& a subitanâ & improvîsâ morte, &
 “ab omni confusione malâ.” Quin &
 iter ultimum & longissimum aggressuri,
 ad eorum intercessionem & merita sese re-
 cipiebant, ut in hymno prædicto ad Us.
 Sar.

*Tu nos ab hâc, Christe, valle,
 Duc ad vitam recto calle,
 Per horum suffragia.*

In Historiâ dictâ, “Sacrarium Coloniae
 “Agrippinæ”, scriptum legimus, de
 quodam Johanne Aprillio, qui quando
 suspensus erat, auxilium a sanctis Magis
 imploravit, & post triduum vivus repertus
 est, & Coloniâ seminudus venerit, recte
 super collum intorto, liberatoribus suis

* Vide Dissert. de nobili ejus Vaticinio,
 nescio an de eodem Phænomeno.

* Munst. “Processit sic Poeta” Ecce, Dionæi processit Cæsaris astrum,

gratias redditurus. Quam malè accidit Judæ Proditori, quod cum suspendio vitam finiret, sancta hæc corpora apud Hierosolymas vel hætenus non reposita, vel ibi non satis nota fuerint!

Et ipsæ Tessera, Tabellæ, & Annuli, qui eorum reliquiis applicati, vel nominibus insigniti, virtutes miras ediderunt; & reservantur in Amuletorum usum ad nostra usque sæcula, & in temporibus præterlapsis religiosè circum gestabantur; imo quòd in iter maximè longinquum, ad alterum etiam mundum, viatici loco fuerint, demonstrationes oculares nondum nobis defint.

Annulos horum tres argenteos in nostro Cœmeterio apud Epworthiam haud ita pridem effossos penes nos habuimus. Quos omnes una inscriptio seu symbolum decoravit "Gaspar, Melchior, Balthazar," puto hos ad milites Templarios olim pertinuisse, qui in nostrâ insulâ de Axholm frequentes fuerint. Hos forsan a Bello sancto retulerunt, & in loculis & sepulchris secum reposuerunt, ut per loca ignota ac tenebrosa harum Reliquiarum virtute facti & tecti ad lucem remearent. La Motte de his Magis vel Regibus agens, ita se exprimit: "Tanquam reges culti sunt, & eorum Reliquiæ magnâ veneratione habitæ, apud Coloniam in Germaniâ, ubi patroni & protectores viatorum habentur; adeò, ut qui illorum capsellas visitant aut aliquid secum circumferunt, quod sacra eorum ossa tetigerit, felix sibi iter spondent, & omnia pericula, tam per mare quàm per terram effugere. Nihil tamen auxilii pauperi Hiberno militi

"suppeditabant, qui in nuperis bellis interfectus, licet in ejus mantica carmen seu incantamentum hæc inscriptione inventum fuerit, Tres reges sancti Melchior, Gaspar, & Baltazar, Orate pro nobis, nunc & in horâ Mortis nostræ." Ubi hæc linguâ Gallicâ sequuntur, "Hæ Tessera attigerunt tria capita sanctorum Regum de Colonia: Viatoribus opitulatur contra infortunia in itineribus suis, e. g. cephalalgiam, epilepsiam, febres, veneficia, & omnia alia infortunia, & mortem subitanæam."

Tertium hujusmodi phylacterium a Portu S. Mariæ a nobis capto allatum fuit. Octogonus est ex ære factus, cum sphærule precatoriis etiam æreis. Inscriptio super Tabulam ita se habet.

H. III. KONI
CASPAR MELCH-
IOR BALTHAZAR.

Quam bonus est Deus Israeli nostro, qui à stupidis adeò & noxiis imposturis nos & patres nostros liberavit! Quam malè gratiam illi referimus, si veris Christi miraculis Dei digitum confessis fidem non adhibeamus; cum æquè certum sit, quòd omnes qui credunt prodigiis mendacibus, quibus misit Deus operationem erroris, ut credant mendaciis, damnabuntur 2 Thef. ii. 9, 11, 12. Ac illud infallibile oraculum Domini nostri, "Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, damnabitur."

DISSERTATIO XXII.

De Chamo, Cush, & ejus Posteris. 1. Chami Nomen. Maledictio. Cultus. 2. Cush Primogenitus ejus. Digressio de Linguâ & Gente Æthiopicâ. 3. Nomen. 4. Literæ ab Hebræis derivatæ. 5. Voces ex Ludolpho. 6. Ritus Judaici: Ecclesiastici, civiles, militares. 7. Objectioni Ludolphi occurritur. 8. Unde tot Judæi in Abyssiniâ. 9. Catechismus Æthiopicus.

Schedis nostris de Chamo ejusque progenie vel amissis vel alicubi nimium tuto repositis, placet hic quæ memoria revocare potuit inferere, alieno licet loco, potius quàm omnino omittere tam illustrem Familiam.

1. חם est calidus, seu fervens; occurrit in plurali Job. xxxvii. 17. Chom æstas, Job. vi. 17. & Chum, Fuscus, calore adustus. Imo Chammah, Cap. xxx. 28. Sol ipse. an Chami complexionem, ut diximus, seu cutis colorem, ex ipso nomine

^f Quod aliquid conjurationis, seu incantationis in his latet, suspicari liceat, ex formâ Invocationis, sec. Ul. Rom. "O rex Gaspar, rex Melchior, rex Balthazar, rogo vos per singula nomina;" multum enim virtutis, barbaris nominibus inesse putabant harum artium sectatores.

notando,

notando, aliis relinquo: licet ita videtur, ex plurimis ejus posteris, Cushitis nempe, Ægyptiis, Æthiopibus. Hujus genealogiam, valde licet confusam, si Eupolemo in Eusebio fides sit, hunc in modum cudebant; " Babylonios dicere, primum fuisse " Belum, atque illum esse Saturnum: ex " illo natum esse Belum (nempe alterum " scilicet Cush) & Canaan, illius autem " Chaum, quem Græci, Asbolum dixerunt, " filium fuisse, patrem Æthiopum, fra- " trem vero Mizraim, qui pater Ægypti- " orum." In quâ lineâ multa Synonyma sunt observanda, nempe Belus, Canaan Chaum, &c. Chaum autem certè est Cham, quia idem sonat Hebraicè; ut etiam Asbolum, Fuscus, Fuliginosus: nec aliud sonat Eshbaal nempe Dominus Fervens, seu Ignis aut Ignitus. Observandum etiam hinc venit, quod gutturales literæ sæpe mollescunt, & leniorem sonum, præsertim in aliis linguis recipiunt: Primò nudam Aspirationem retinent, ut Ham pro Cham; atque ita forsan in Persicis atque Arabicis: aliquando autem aspirationem quoque omnino rejiciunt, ut vocibus a Chamo derivatis, ut Ammon, Ammonii, Ammæa.

De illius maledictione differentes incipimus a nobili Lactantii testimonio, l. ii. c. " xiv. Noe abdicavit & expulit Cham filium: " At ille profugus in ejus terræ parte con- " sedit, quæ nunc Arabia nominatur. Hæc " fuit prima gens quæ Deum ignoravit; " quoniam princeps ejus & conditor cul- " tum Dei a patre non accepit, maledictus " ab eo." Causam immediatam maledictionis ejus ac filii Canaanis Prophetica a patre, irreverentiam, &c. ex S. S. satis novimus: an & verò antea vel post ad cultum Idolorum declinavit, non adeò liquet. Probabile autem est illum eodem ferè tempore & contra patrem & Deum rebellasse, quorum neutrum de Semo & Japeto est verisimile; licet omnes tres tanquam Deos Ethnici adorarent. Hoc a Mahomete in Alchorano Arabibus suis infimulatum, qui hunc in modum, sub Dei personâ, pro more suo illos castigat " An ego vobis " mandavi, ut Noë filios tanquam Deos " coleretis; quos ego vobis dedi ut conditores Nationum?"

Omnibus autem fere Criticis convenit hunc Chamum idololatram fuisse, primumque post diluvium, & quod ipse in Sole cultus fuit a Babylonis, Chaldæis, Assyriis, Persis, Arabibus, Ægyptiis Phœnicibus, Græcis, Romanis, Britannis, licet plerumque sub nomine Beli. De aliis constat, sed Persæ etiam antiqui illius nomen summo honore atque religione habuerunt. Sæpius enim quàm semel aut bis nomen ejus inter nomina aut attributa supremi Dei in

compositione retinebant; viz Ham-Tchun, Ham-Jyaph, Ham-Arana. Hyd. Relig. Vet. Pers. Cap. xi. quin & Zoroastrem Chamum fuisse veteres Persæ asserunt; & notum est etiam prophetiam Chami inter antiquos Hæreticos sæpe laudari & multum ponderis habuisse. Nam Isidorus Bailidis filius in Clem. Strom. Chami Prophetiam memorat, & eò Philosophos remittit, ut discant quid sit quercus alata, & varium quod in eâ Pallium.

Quin & ad Scythas ipsos Chami nomen & veneratio penetravit: ita enim Johannes de Plano Carpino, Hyde Relig. Pers. Cap. vii. de Mogullo-Tartaris ultra Imaum, " Cum ipsis Dæmonibus respondetur, cre- " dunt, quod Deus ipsis loquitur, quem " Deum vocant Ytoga; sed Comani illum " Cham appellant." Quin & rex Tidal Genes. xiv. dicitur in Vers. Samarit. " Sultan- " Hammim, seu Posterorum Ham;" ubi Sym. Συμβαλιν. Præterea & Tartari & Sineses nomen Cham, (quod idem est ac Han & Chan) ascribunt & summo Domino in terris, & in Cœlis, ut omnibus notum. Vide Le Comte, &c.

Quod Chamus primo inter totius terræ Incolas, in Planitie Shinar interfuit, haud est dubitandum; neque ullo modo vero abfimile quod in insanâ Turris extructione non ultimus fuit. Non multa habemus de illius gestis ad orientem fluminis, licet plura de ejus posteris, ut alibi videmus: Certius autem est illum flumen transiisse, cum quatuor filiis, Chush & Mizraim, Phut & Canaan; & Arabiam totam peragrandò, Canaane quarto filio ad Phœniciam misso, in cujus confiniis nomen etiam suum reliquit, ut in historiâ de Chedorlaomore; illum per totam Arabiam peragrâsse, ad Ægyptum usque penetrâsse, atque ibi magni & diuturni Imperii fundamenta jecisse. Vestigia hujus peregrinationis & forsan ipsius ejus transitus, ut supra Shemi aut Pelegi, adhuc in chartis & libris invenienda. Ita, Ammæa, in Cellar. Arab. Tab. ad Septentr. ferè Sinus Persici, juxta Havilam, Chush & Asabun Promontorium: quod Plinio est " Littus Hammæum, ubi auri plurimum," forsan & populi etiam Amonii. Quid quod & Beli (qui forsan & Cham & Cush, aut uterque) monumenta nonnulla in Arabiâ sunt invenienda?

Chymicam etiam artem, (modo sit ars) Arabes sibi vendicant, atque etiam Chamo ejus inventionem ascribunt. Idem fuisse videtur ac propheta Χίμης, vel Χύμης, quem Chemiæ patrem vocant; quem miris laudibus effert Zosimus Panopolites, in Salmaf. Solin. p. 1098. Χύμης ὁ καλῶς, κ. τ. λ. Quæ in gratiam

gratiam Rosicrucianorum, si possim, Latine vertam, "Bene enim Chumes differit, "unum est Omne, & ab illo omne fit. "Unum est omne, & si omne non habet "omne; non fit omne. Oportet enim te "hoc omne injicere; ut facias etiam omne." Siquis intelligit, libenter dicam, "non equidem invideo miror magis." Sed ut ad Chamum redeamus, quem in Ægyptum migrasse, & sedes ibi posuisse nemo dubitat: Satis tritum est terram istam & a sæcularibus & a sacris Chemiam & terram Cham seu Ham ubique denominatam. Hoc tantum liceat addere, quod famosum istud Hamptha Ægyptiacum a Cham & Ptha, utroque Vulcano, proculdubio derivatur, & ignem Deum signat. An etiam conjuncta reperiuntur nomine Regis Ægypti in Tabulâ Cumberlandi ex Eratosthene Coma-Eptha, aliis *Ἡφαιστος*. Nihil adjiciam de Hammonis Templo, aut Oasi Lybico, quæ omnes satis nōrunt.

2. Licet ante vidimus Cush Chami filium, in partibus Orientalibus aliquando confedisse ac nomen suum ibi reliquisse, si non in Cissæis, Corsæis, &c. ut Carvero nostro placet, unde feliciter explicat Mosis ista Gen. ii. 13. de Gihone, "ipse est "qui circumit (seu præterfluit) omnem "terram Cush." Saltem in Chusistan, & forsan Chorasān: nam Bacchus paulum ablutit a Bar-Chus, qui hæreticis, Parchor, seu Barchor scribitur; ita ut Cor & Cush idem sonant; ut Chasdim a Chusdim nonnullis derivatur. Quicquid de his sit, certum est tamen a priori infelici solo, in Elimaide, &c. Chuschum hunc, in feliciores sedes evasisse, nempe in Arabiam, cum suis filiis & nepotibus, utroque Scheba aut Saba; qui cum Joktanidis Sabæis misti, ut Dissertatione de iis alibi memoratur. Nec aliter sane fieri potuit, cum per totam intercapedinem Arabiæ quaquaversum extensæ, ab Oriente ad Occidentem, ab Havila juxta Euphratem, ad sinum usque Elaniticum, Cushi limites sint protensi. In ipso Arabiæ meditullio, certum est, illum, imperium magnum & latum, vel per se vel per filios & nepotes, fundasse, a patre nominatum. Nam Zerah Cushitarum Imperator adeo potens fuit ut duxerit contra Asam exercitum 1000000 militum & 300 currum, Chron. xiv. 9. & postea in tempore Ezechiae, ausus est Tharaca rex Æthiopiæ sive Cushitarum egredi in pugnam contra Sennacherib Assyriorum regem, II Reg. XIX. 9. Ubi autem, aut quanam, fuerit Metropolis hujus regni, non adeo constat, & forsan nullam considerant, sed in tentoriis & tabernaculis, Scenitarum Arabum more, ut plurimum

vixerunt; unde dispersi fuerint a parte Septentrionali Persici Sinus trans totam fere Arabiam, ad littus Orientale Sinus Elanitici. Quia Zipporah Mosis uxor & filia Principis Midianis אִשְׁתּוֹ כְּשִׁייתָא dicitur, "Mulier Cushitha."

Nec Buxtorffii nota in vocem Cush, hic prætereunda. "Midianitæ autem vocati sunt Cushitæ quod Æthiopiæ vicini essent & partem regionis Chush obtineant, quod non malè per Αἰθιοπία, ὅτι LXX vertunt: unde in Jeremiâ, An mutare possit Cushi, (Æthiops) pellem suam?" Quia nigri seu fusci omnes Cushi ut forsan Chami filii; ita autem sunt Arabes ad hunc diem in illis regionibus. Quod autem legimus in titulo Ps. vii. "Chusi filii Jemini" & a pluribus Saulo regi applicatur, eò quod non mutasset cor ab odio Davidis non secus ac Æthiops mutat pellem; de Doeg forsan rectius intelligendum qui contra David locutus est, & licet dicatur Edomita, potuit esse Cushita, nam istæ gentes conterminæ erant: & Benjimini etiam vocatur, quia forsan cum profelyta se professus fuerit, in tribum Benjamiticam adoptatus, & a Saulo uxorem accepit, ut antea David.

Quin & "tentoria Cushman, & pelles "terræ Midian" conjunctæ reperiuntur, Habac III. 7. & Terra quæ est trans flumina Cush, nempe Ægyptus, ut ista flumina Befor, Rhinocolura, Corys, & Rivus Nili Pelusiacus, demonstrant Cushi limites, non modo ad Midianem & sinum Elaniticum, sed & versus Occidentem ad introitum usque Ægypti pertingere: Huc usque enim, ut videtur, Cush patrem suum Chamum & fratres Mizraim & Phut ad fundandum eorum imperium comitatus; ac deinde regressus est, ad suum in Arabiâ stabiliendum. Unde littus Orientale sinus Arabici seu Rubri maris legens ad fauces hujus sinus tandem devenit, ubi insulam Chytim & reperit & nomine suo insignivit; unde Topazium Cush a Jobo memoratum.

Hinc autem ad oppositum latus, paucorum est milliarium, seu forsan stadiorum; quæ facile fuit Patriarchæ Cusho transire & utrique littori & Asiatico & Lybico idem nomen imponere: ita enim de eo disertè affirmat Josephus, Judæorum Historiographus, Antiq. Lib. i. Cap. vii. "Æthiopes enim, (inquit) quibus præfuit, "nunc quoque, tam a seipsis quàm ab Afianis omnibus, Chusæi nominantur."

3. Diu quidem at frustra desideravi Versionis Æthiopiæ, præsertim autem Lib. Jobi, compotem esse. Neque tamen frustratio adeò me anxio, cum in eruditi

E e e

Jobi

Jobi Ludolphi *Æthiopiz* historiâ * hæc nuper legi "*Æthiopica Versio ad amussim concordat cum exemplari Alexandrino*" † LXX. Verum enimvero, cum *Æthiopes* *Africani* sint *Arabibus* contermini & utrorumque res, lingua, origo adeo commixtæ, Digressionem haud supervacaneam, aut inutilem fore speramus, de nobili, & valde antiquâ hâc Christianâ gente pauca disquirere, & ordine, quam possumus accurately digesta, ex Jobo Ludolpho aliisque enucleare.

De Græco nomine, *Æthiopes*, & *Æthiopia* non hîc agendum: De Hebræo *Chush*, & *Chusitæ*, utrisque communi, & *Asiaticis*, & *Lybicis*, si non & nonnullis etiam *Trans-Euphratensibus*, ante vidimus; ut de *Sabæis* & *Homeritis*, quibus regina *Shebæ*, seu *Austri* imperavit; inter quos *Abasseni* ^a Veteribus recensiti, ut in iisdem *Arabiz* Locis eorum nomen in aliquibus chartis adhuc invenitur. Hoc est populare nomen hujus gentis, ab aliis, ut videtur, impositum; juxta Ludolphum, ab Arabico *Habesh*, "quod multitudo Hominum, ex diversis tribubus collecta;" ut etiam ערב nam quid aliud sonat, nisi "mixta multitudo"? Ut forsan *Gojam*, nobile regnum in *Abyssiniâ* & *Gojim* gens cujus rex *Tidal*, sub *Chederlaomore* Genes. xiv. 1. *Q. Annon* Fluvius "*Hawash*," in *Æthiopiâ* non minimus, sub ditione nunc *Gallarum*, eandem sapiat originem?

Hinc plurimi Geographorum concludunt hos *Abyssenos* esse ex *Arabiz* oriundos, ubi strenua bella gesserunt, tum contra *Homeritas*, tum contra *Persas* ipsos, ut etiam cum *Saracenis*, teste *Mahomete* in *Corano*. Idem etiam ex eorum linguâ conjiciunt, cum *Æthiopica* sit valde affinis *Arabiz*; ex ritibus, ut circumcissione; genio; formâ corporum; lineamentis vultuum, quæ omnia *Arabibus*, magis quàm cæteris *Africanis* *Æthiopibus* similia. Concedimus igitur, his moti argumentis, corpus populi *Abyssinorum* habuisse *Arabicam* originem. * Neq; ullam rationem video, quo minus reginæ *Maquedæ* imperium ad utrumq; latus *Sinûs Arabici*, cujus *Fretum*, ut antea vidimus, valde angustum, se extenderet, ab unâ *Shebâ*, *Sabâ*, aut *Sabæâ* ad alteram, ab *Asiaticâ* ad *Africanam*; Nomen enim utrinque reperitur, & in antiquis, & modernis. Ita inter titulos *Davidis*, *Æthiopiz* Imperatoris, a Ludolpho correctos ^d occurrit, "*Rex Sabaim*," (terminatione duali, aut plurali) "Unde "*Regina Shebæ*." Ut ad *Australem* par-

tem *Æthiopiz* orientem aspicientem, in Regno *Cambot*, in Ludolphi tabulâ, hanc Notam legimus. "Regnum cujus incolæ "*vocantur Seba*." Neq; aliter hæc vox in *S. S.* sumitur & in ipso nostro *Jobo*, cap. i. v. 15. "Irruit *Sheba*, Compl. *S. Amb. Saba* collectivè sumitur, terminatione *Singulare*, sed sensu *Plurale*.

Sed *Æthiopica*, & *Abassinorum* *Lingua* *Amharica* dicta plurimum distant; prima multo nobilior, eruditior, & in sacris usitata; altera vulgaris & communis *Arabiz* forsan propior. Scio quod Doctiss. Ludolphus scribit * "*Potkenius* putavit "*hanc linguam esse Chaldæam*, sed revera non magis cum *Chaldæâ* quàm cum "*Hebræâ*, seu *Syriacâ* concordat; quin "*maximè accedit ad Arabicam*, cujus videtur esse propago, ut comprehensa sub iisdem ferè *Grammaticis* regulis; easdem habent formas *Conjugationum*, & *Pluralium*, tam *Regulares* quàm *Abnormales*, ita ut qui vel *Arabicam*, vel "*alias Orientales linguas intelligit*, haud "*multo negotio* *Æthiopicam* etiam addiscat." Hucusque Ludolphus. Sed quid si lingua ipsa *Arabica* sit tantum Propago, seu *Dialectus* primævæ *Hebrææ*, ut multis eruditior, *Waltono*, *Bocharto*, aliisque placet? Cum omnes ferè voces *Genuinæ Arabiz* *Linguz* ab *Hebræâ* deriventur, quin & elementa ipsa *Alphabeti*: Sic *Chaldaica*, & *Syriaca* *Lingua* pro unâ eademq; a plerisque eruditior, ut *Bythnero*, aliisque habentur, & *Dialecto* solum differre, tam inter se invicem quàm ab *Hebræâ*; unde *Ravius* suam *Grammaticam Orientalem* *Hebræam*, *Chaldaicam*, *Samaritanam*, *Arabicam*, *Æthiopicam*, &c. consarcinavit, ut omnes hæ linguæ, seu dialecti, uno ferè opere & labore addiscerentur.

Licet autem populus seu vulgus *Abassinorum*, cum *Arabiz* gens fuerit, atque ibi habitaverit, & forsan post eorum transfretationem in regiones *Africanas* linguâ etiam *Arabicâ* usi fuerint, aut illi affini; Rex tamen, & primores, qui ab aliâ gente oriundi, nobiliori linguâ & idiomate olim utebantur, quo etiam eruditi etiamnum scribunt, & ecclesiastici preces fundunt; & alia sacra peragunt; Linguâ nempe *Æthiopicâ*, in quam sacre etiam *Scripturæ* olim translatae, ut & *Concilia*, *Canones*, *Constitutiones*, atque alii *Ecclesiastici Libri*. Concedatur *Grammaticas* suas regulas ex *Arabismo* eos didicisse, ut forsan *Hebræos* ipsos; non tamen inde sequitur linguam ipsam integram ab *Arabibus* mutuatos

* Anglic. p. 262.
dolph. p. 8.

^b Aliis *Abesseni*, *Abissini*, nescio an & *Abassi*, *Habasseni*, *Habisseni*, &c.

^d Pag. Angl. 105.

^e Pag. 76.

^c Lu-

esse. Certum enim est, quamplurima Æthiopum vocabula Hebraico Idiomate magis affinia esse, quam Arabico, imo multorum sunt pura puta Hebraica.

4. Cum elementis ipsis incipimus. Prima Litera in Alphabeto Æthiopico Ludolphus est Alf quæ eadem est atque Aleph, unus tantum Syllabæ, ut forsitan omnes Hebræorum Radices primo monosyllabæ: Et quod ita a Phœnicibus pronunciata fuit, satis apparet ex Græcorum ALPHA, cum suo additamento, ut in BETA, &c. Sed in Alphabeto Arabico efferetur ELIF. E pro A, & Dissyllaba.

Secunda est BET, & proculdubio ita primævi Hebræi illam Literam pronunciabant, (quæ nobis hodie BETH sonat) quia Græcis non est BETHA sed BETA. Arabibus autem tantum BE. Tertia Litera est GEML, quæ affinior est τῶ GIMEL Hebræorum, quam Giim aut Gain Arabum. Quarta DENT, licet non nomine, figurâ tamen convenit cum Daleth Samaritano, facie ad dextram versâ. Sexta WAW est eadem ac Hebræa, ut etiam Arabica, ab eodem fonte derivata. Septima ZAI propius accedit ad Hebræorum ZAIN, quam ad Arabum ZE. Ita octava Cheth. Legi enim in Bochart. A. A. part. II. p. 875. Cheth Hebræum retinent Æthiopes, sed Arabes in He permutant. Nona Tait, quæ ab Hebraicâ Teth parum differt, multo autem longius à Te, & Thse Arabicâ. Decima Jaman, præsertim in primâ Stantiâ, ubi sonat Io, non magis distat a Jod, quam Je Arabicum. Undecima; est eadem Litera Æthiopibus, Hebræis, & Arabibus. Decim. tert. Litera Æthiopica dicitur Mai, an a Maim Aquæ? Hebræis Mem, Arabibus Mim. In constructione Heb. מ & מ. Coptis est Mi, ut in tertiâ stantiâ Æthiopibus, sed in secundâ Mu, ut Græcis.

Decim. quart. Hebræis est Nun, Æthiopibus Naas, quæ forsitan sensu, licet non voce congruant. Nin enim filius, nempe κατ' ἐξοχὴν, promissum semen, seu Messiah, filius Abrahami, & Davidis a R. R. semper intelligebatur. Et quidni etiam per Nun, ut Manon, & Jinnon eodem modo interpretati sunt, & Joshua etiam vocatur Filius Nun 1 Chron. vii. 27.

Voces Nachash, & Saraph occurrunt in Historiâ serpentum ignitorum, qui in Israelitis murmurantes a Deo immissi, Numer. xxi. a 6. ad 9. & in Prophetiâ de Ezekîâ, Isai. xiv. 29. in his verbis. "E radice serpentis exhibit basiliscus; alii regulus, Arab. Melecha, Fructus ejus Hydrus volans. Syr. Prester volans." In ambobus his locis agi videtur de serpen-

te Acontiâ, mirè infiliante, & jaculi in modum se in Prædam injiciente, ut Louth noster in locum, & fufius ad Cap. xxx. 6. 8 Ita Kippos Bochartus describit Aal. part II. p. 412. Quod Arabibus Kippaza, Acontia, Assultrix; Æliano adeò saltu valens, ut viginti cubitorum spatium transillire queat; de quo Lucanus ait

*Ecce procul sævus, sterili se robore trunci
Torfit, & immisit (Jaculum vocat Africa)
Serpens.*

Eandem autem formam refert, & pro more rudium istorum sæculorum satis quidem justam, litera hæc Æthiopica Naas, nempe Serpentis, se per Aerem vibrantis, capite antrorsum aliquantulum curvato, medio plicaturâ seu gibbositate quâdam inflexo ut nostri Serpentes, cum in homines infiliunt; caudâ autem extremâ parumper reflexâ, ut vice fulcri inserviret unde majori nisu in prædam se immitteret; unde obliquè aerem penetrat, ut sagittæ cursus; atq; ita hæc litera in Alphabeto Æthiopico pingitur.

Notum autem est, tam ex Servatoris ipsius interpretatione, quam ex R. R. concessione, serpentem æneum, a Mose super ΔΙ Σημείον, signum, furcam, (ut alibi vidimus) elevatum, Christi typum fuisse: Nec typum solum propheticum, sed & repræsentationem non obscuram viri crucifixi. De loco autem Esaiæ supradicti in Prophetiâ suâ de Hezekîâ, verba ipsa Doctiss. Bocharti proferemus, ubi supra Aal part. II. pag. 406. "Non solum Ezechîæ regis, sed & Christi Θεανθρώπου symbolum esse creditur Basiliscus." Proinde locum, in quo versamur Jonathan sic παραφράζει; "Ne lætemini, Philistæi, universi vos, quia contritum est Dominium, cui serviebatis, quoniam de filiis filiorum Jesse egrediebatur Christus, & erunt opera ejus in vobis, quasi serpens volans." Ubi Vox נחש quæ ni fallor commune nomen est serpentis & Chaldæis & Syris. Sed pergit Cl. Boch. "In quibus verbis, Basiliscum pro Messiâ poni constat, quasi basilisci nomine Christum propheta intellexerit; ut multis ante sæculis illum significaverat Moses per serpentem in Deserto erectum", Ibid. Jesse est pro voce נחש Naas, quæ serpentem sonat: Nec id sine causa nam ut observat Kimchius Jesse binomius fuit, neq; solum Jesse, sed & נחש Naas dictus est, ut 2 Sam. xvii. 25. legitur Abigail filia fuisse נחש Nahas, qui idem est ac Jesse. Ita in Isaiæ Verbis, "Ex radice נחש

⁴ p. 380. Versionem Lond. Polyglott.

⁵ Ubi duo postrema Verba Tindal nostras vertit "Shutyng Dragon."

⁶ Sequimur

"Nahas

"Nahas exhibit Basiliscus." Intellexit Chaldaus Paraphrastes Messiam nasciturum ex stirpe Jesse. Quod vix latere potuit hos Æthiopes, qui se vocabant Israelitas cum Esaïam in proprio idiomate habuerunt. In secundâ, & tertiâ Stantiâ sonat Ni, & Nu, ut Coptis, & Græcis.

Decima quinta Saat, haud magis distat a Samech, quam Sad Arabicum. Decima sexta Ain; ejusdem nominis est Æthiopibus, Hebræis, & Arabibus. Decima septima est Pair, quod sonat Pe, ut Hebræis in quintâ & sextâ Stantiâ, Arabibus tantum Fe; quâ Literâ Æthiopia ipsa scribi renuit. Decima octava est Tzadai, cui nescio an aliqua Arabica Nomine plenè responderet. Decima nona est Kof, ut Hebræis. Vicesima Res, eadem ferè ac Hebræorum Resh, cum Arabica sit tantum Re. Vicesima prima Saut Figurâ concordat cum Hebræâ, licet non nomine; nam ψ Æthiop. & Hebr. Shen, aut Shon, a dentium formâ parum abludit. Ultima est Tau, eodem nomine & Figurâ Æthiopibus, Hebræis, Coptis (sed illis Dau, seu Dei) & Græcis; Arabibus autem Ta tantum effertur. Nec crucis formam, ut ultima litera Hebræorum, & Samaritanorum ullo modo refert. Hanc autem literam Crucis figuram repræsentasse testes habemus indubitabiles, Origenem nempe, & S. Hieron. in Waltoni nostro laudatos; imo & oculos proprios, cum bis vidimus in siclo æreo Waltoni numero sexto in ejus introductione, literis planè Samaritanis ornato, & in multis aliis id generis, crucem meram repræsentatam; ut Schickardus etiam observat ex Alphabeto Vaticano; quin ex Maimonide, & Kimchi Characterem Unctionis Sacerdotalis fuisse Cruciculam, quam faciebant inter supercilia Pontificis M. Unde in hoc typum fuisse Christi non incongruè arguit.

De Tau, Caini, & Ezechielis, opinio eruditorum ac veterum est satis nota. Unde autem figura crucis inter Ægyptiaca, ut omnibus notum ex eorum monumentis tam frequens apparet? haud adeo patet, an ex Mosis vexillo hæc didicere, & hoc signo, tanquam amuleto contra serpentes usi sunt; Deus novit. Interea certum manet, Æthiopum, & Romanorum imperatorem, hoc salubre signum in regalibus suis vexillis gessisse, cum lemmate valde affini. Constantini magni labarum crux simplex decoravit, qualem in cœlis se vidisse sanctè affirmavit, cum hâc inscriptione Εν τέτρω νικᾷς . In hoc (signo) Vinctes. Æthiopiæ autem regis est leo gradiens, pedum pastorale tenens, cum cruce duplici, & hoc titulo, "Leo de Tribu Judæ vicit." De quo plurainfra.

Hæc collatio argumentum non levidens præbet Æthiopicas literas non ab Arabicis, sed ab Hebræis immediatè derivatas esse.

5. Nulli dubitamus, si vel Dictionarium, vel Grammatica completa Æthiopica nobis suppeterent, quàm plurimas hujus Linguae voces, vel puras putas esse Hebræas deprehendere, vel ex eadem saltem propagine oriundas. Quibus fidem faciat spicilegium haud parcum ex Ludolphi historiâ hic adductum. Incipiemus cum Acsum, Ascun, Accasum, Cassumo, Axuma, Ἀξυμῆς , Æthiopiæ totius metropoli. An ab אחמ , & Achmetha, Chald? ad vocem quod attinet ח ut ψ sonat Sch, vel X. ad significationem autem intimè congruunt. Nam אחמ , &c. Buxt. & R. R. est Scrinium pro recondendis Scriptis, & Actis Regum. Axum autem, seu Ascum Ludolph. p. 335. & alibi, memorabile jam est ferè solum ob librum Axumi, qui omnem ferè eorum Historiam continet, a Menelehe ipso, Salomonis, ut jactant, filio, & Maquedæ. Idem Liber, ni fallor, ac ille, a Gregorio & aliis, Gloria Regum dictus, sacris voluminibus tantum secundus.

P. 80. l. 1. Semai, Cælum, ut Hebræis Semi-Shammam, Ib. "Mabereke" Tonitru, proculdubio ab Hebr. "Barak fulguravit," & in Constr. Berak, Berakin, unde Arabum Alborach Jumentum Mahometis. Ib. 3. "Asat," Ignis, ab אש , Chaldaicis Esta, ut Lib. Zoroastris. Ib. 4. "Amatzea" Affer, ab Heb. "Matzah," Invenit, effecit ut præsto esset. Ib. 5. "Mai" Aquæ, vid. inter literas. Ib. 6. "Qualeb" Canis, Heb. Celeb, in Const. "Calebi," unde "Calbii." Ib. 7. "Halibe" Lac. Hebr. Chalab. Ib. 8. Negus, alibi Nagosh, Rex, ab Hebr. Nagash Tributum exigere, κατακυρῶν , Præpositus LX. Epu. 17. Ib. 8. 9. Ahuja, Ahuteja, Frater meus, Soror mea Heb. אחוי אחי , & אחותי Hæc in unâ paginâ invenio; quot verò in toto libro dispersa manent! Periculum in reliquis faciemus.

P. 10. Abawi, Nilus Fluvius, Pater Aquarum, ut Fluviorum Rex Eridanus. p. 11. Abuna Æthiopum Patriarcha, ut Abraham Patriarcha אברהם semper R. R. audit, Ib. Adam. Sanbat (N. Epentheticum) pro Sabat. Lesana Lingua Heb. לשון Chald. Lishan. Gojam Gentes, de quo antea. Zar semen, ut Zoroaster. Melec. Lebna. Bahar Puteus, Azeb a עזב reliquit. Tameria a Tamar Palma. Menilehec El-Haquim חכם sapientis, nempe Salomonis. Abreha Nomen Regis sæpius quàm semel in hâc Historiâ; non ab Abra, sed ab Abraham.

Effat ab אשה, Fœmina. Lalibala. Nomen Regis, forsân loricatus Dominus. Kadem. Tzegon, seu Tzeon (sæpius in nominibus,) Geshen תִּזְעוֹן LXX Gesem. Ras ראש Caput seu Princeps. Jonael Columba Dei. Gan Hortus; Ganetta Dimin. Katen parvus. Gabre Servus; an à גבר Robustus fuit? Vel גבר דבר Domini Proprietas? Kol vox. Salma a Salem. Bitā, Domicilium, Beth. Forsân Gera Mons, videtur ab Hebr. גבר derivari. Kadami primus a קדם Malse Proverbia Nabijat, Prophetæ. Hadas חדש Novus, Gaz. Facies, Persona Heb. Quid tonsum, aut Sectum. Mastar Mysterium, ab Hebr. מִסְתָּר. idem. Hatate Peccatum חַטָּאת. Malechel Angeli a מלאך. Sultan, & Soltanot, Magistratus; a Shalat, Dominari. Arbab Myriades a Rebabah. Hechel corpus Templi, sic Heb. Alam Seculum, Heb. עולם Walton. Ehad primus. אֶחָד p. 384, 385. Slasse, & Selus Trinitas, a שלש tres. Kolla, Loci depressi & aperti, ubi ardor Solis est intolerabilis; An a כלה Consumi, Deficere? an à נקלה Ardor? Pf. xxxviii. 8.

In chartâ Shoa, nobile, & opulentum, olim primarium Æthiopiæ regnum, ubi regum Abyssiniæ habitatio. An ab Hebr. שוע Nobilitas, Dignitas, Divitiæ.

Matzua, a מצה Invenio: Contrarium Aphannæ: utraque vox Pf. cxvi. 3. Suavem a שוח Inflectere, Incurvare, ut Cajeta a curvo litore. Fl. Mareb. Mai-rab, Multitudo aquarum. Agamja, Stagnum Dei, non longè a Fl. Naret. Allelujah, juxta Axumam. Tzama, locus fiticulosus. Tora in memoriam Legis a cœlo datæ, juxta montem præaltum in Regno Samen, ut in R. Shoa Monasterium Mengelta; Samayat Arabicâ formâ, quod regnum calorum, supra Debra (Montem) Libani.

Gorgora in R. Gojam, si a גור reduplicato convenire, coire, ejusdem ferè significationis, ac Gojam, & Habassea. Sacahala R. an a שחל Leone? Soracho, an a Sarato, Latrocinari? Ut Saraceni, qui etiam in Æthiopiâ. Phogora, Phogor; Salam Salem. Bora P. a בור, seu באר Cisternâ. Andabet, Buccinatorum regio; an à נדב voluntariè se offerre? Rima & Ruma, a רים & רומ Roma. Egala ab Egla. Amba-Sela Sela: sic Amba-sanet rupes acuta. An a שן Dente, ut Seneh 2 Sam. xiv? Hadasa. Edn, an pro Eden? Katem R. Bizamo. An a בזה Præda, quod proximum Shankalæ? Hagaræ Christos, Rupes Christi. Shât P. an à שטה declinavit? Quia ad inferiores Æthiopiæ limites. Koma, forsân a

Situ; ut קום surrexit, erexit, & ipsa vox קומה Altitudo. Bada, Gadai, Ephrata, Geshen. Karna-Marjam, ut Heb. Karnaim, & aliquibus קרנאפזח & Carna Arabicè. Heb. Arab. & Æthiop. Chol Stibium. An inde Kolla? Tabor, Zur. Amba. omnes PP. Amharæ. Aura, ejusdem ut videtur originis, ut Hauran, juxta Damascus, unde regnum Auranitis. Mira certè in his vocibus congruentia, inter Æthiopiam & Hebræam linguam, ex quibus non pauca sunt nomina locorum, in ipsâ Judæâ. Ut Aura, Beor, Eglah, Ephrata, Fogora, Galila, Geshen, Gojam, Hadasa, Karna, Kedesh, Libanas, Rama, Salem, Sion, Tabor, &c. Multa etiam propria virorum & fœminarum Nomina in Æthiopum Historiâ occurrunt, cum Hebræis planè communia, ut Adam, Abraham, Jacob, Joseph, Caleb, Judah, David, Solomon, Miriam, Michael &c. Periculum autem faciant eruditi, an in ullâ aliâ regione a Judæâ tam longè diffitâ idem accidat.

6. Nobiles & Primores regii sanguinis, Israelitas se omnes vocant, ut rex ipse in inauguratione regem Israelis, & regem Sionis; ut qui in rupe Geshen custoditi sunt, vocantur Israelitæ. Unde non mirum est Alphonsum Mendozam, Romanum Æthiopiæ patriarcham, virum certè non ineruditum nec imprudentem, si non adeò stimulatus & favore Principis elatus fuerit, tam sanctè affirmâsse: “ Abyssinorum traditioni de Menitetur, Reginâ Shebæ &c. se adhærere his motum argumentis: “ Quia magistratus, tam civiles quam militares, alique mores, & ritus in R. P. “ Hebræâ tam longè antea in usu inter Abyssenos ad hunc usque diem continuantur; ita ut Æthiopia illi videtur vivida “ expressio aut imago quædam antiqui “ Hebræi regiminis, unde & plurima loca “ in S. S. meliùs intelligeret, ex quo in “ Æthiopiâ commoratus.” Traditio autem a totâ gente firmissimè credita, ut a libro Axumæ confirmatur, ita se habet. Regina Shebæ Maqueda, seu Belkis^b Arabibus Nubiensi & Abyssenis Solomonis uxor, a Judæâ in Æthiopiam reversa filium suum Menilehec ibi peperit, a Solomone genitum, quem Davidem appellavit, qui ad Jerusalem ad Patrem missus, ejus curâ accurate erat instructus Lege Dei: A quo, cum adultus fuerit in proprium regnum remissus, cum nonnullis nobilibus Israelitis, & Legis doctoribus, inter quos erat Azarias, filius Zadoc, quem mirum est nullos memorâsse, ut primum Æthiopiæ Abunam. Sed quod magis mirum est, addunt, “ hos

^a Ludolph. p. 161.

^b Vid. Differtat. de Reginâ Shebæ.

“nobiles Judæos e templo oscitanter custodito, arcam Fœderis, & decalogi tabulas secum surripuisse, & in Æthiopiam abduxisse.” Non est vèro absimile Exemplar Decalogi Salomonem unà cum filio ad matrem misisse pretiosius quàm omnia, quæ illi ex Regiâ libertate antea dedisset. Neque par est credere sacrum adeò depositum sine operculo quodam aut repositorio illum misisse, ad arcæ modum, seu arcuatâ formâ fabricato; de quibus vid. infra inter sacra vasa Ecclesiæ Æthiopie.

Concedit Ludolphus multos ritus Judaicos inter Abyssinos Christianos adhuc obtinere, e. g. circumcisionem, abstinentioniam a carnibus porcinis, strangulatis, sanguine, observantiam Judaici Sabbati &c. Sed contendit, a canonibus & moribus veteris Ecclesiæ hos Ritus accepisse, exceptâ Circumcisione, quæ Æthiopibus semper recepta ob naturales forsan rationes. An verò a Judæis mutuati fuerint, dubitat. De his ergo licet ἐπέχειν: sed quid dicendum est de aliis, ut bigamiâ, polygamiâ, divortiis, nuptiis fraternæ viduæ, ac denique de abstinentioniâ a Gid, nervo nempe in Femore Jacobi marcescente? unde Genes. xxxii. “Non comedunt nervum Filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem.” An non hæc omnia Judaicum merum, eumque inveteratum redolent? Ad magistratus autem, & officia, quæ Judaicæ reip. formam referre dicuntur, ac in iisdem familiis a patre ad filium adhuc traducuntur, ut ex eorum genealogiis apparet, (& literati etiam Arabes ejusmodi habent) sanctè conservatis; regerit Ludolphus sententiam suam se suspendere, donec hos Libros, Genealogias &c. ipse videret. Quibus respondemus majorem auctoritatem & firmitiora argumenta ad fidem faciendam vix afferri posse, quàm quæ ex libro Axumæ, procul dubio ab ipsis viso, Tellezius, Mendoza, atque ipse fidus Gregorius in hanc rem afferunt. Sed & res ipsa pro se loquitur; nam ut nihil repetamus de ritibus supradictis palam est ex eorum historiis, officia civilia, militaria, & ecclesiastica eadem ipsa adhuc manere ac Judæis olim fuerint. In Ecclesiasticis, Abuna. 2. Hebrat, seu Decanus. ^b 3 Debertera, Gueda seu Præcentor; ut instrumenta musica, & saltationes. 4 Kafes, Presbyter. 5 Dejakon, Diaconus. Quibus respondent Hebræorum, Pontifex maximus. 2 Forfan Sagan. 3 Archimusicus, seu Præfectus Cantorum. 4 Sacerdotes. 5 Levitæ. Forma etiam Templorum utrisque communis, tripliciter divisa, in Ulam, Hechel, & Debir; Porticum, Templum, & Oraculum, seu

Sanctum Sanctorum: ut Korban munus ibi oblatum; & in Oraculo super altare, arca, cista, Æthiopibus Tabot, super quam elementa offerebant & consecrabant, de quâ hinc plura quærenda. Mirum est cl. Ludolphum dicere (modo rectè vertantur ejus verba) “Super sanctam mensam vasa sacra collocant; primo Tabot, seu cistam, parvam mensam ibi dictam, sed quamobrem nunquam potui invenire, quia nullam cistæ similitudinem habet; sed oblonga est quadrilatera tabula super quam patina & calix ponuntur.” Non est dubium, quin vir adeo doctus benè noverit vocem “Tabot” Æthopicam originem suam duxisse ab Hebræâ Teba, seu Tebath arca, ut illa Noë dicitur, Gen. vi. 14, &c. & Exod. ii. de arcâ in quo Moses servatus a LXX Οἰβίς dicta. Forma autem Arcæ Noë describitur Gen. vi. 6 duplo longior quàm lata, in cubito consummata summitate ejus. Unde colligunt eruditi ^d fuisse oblongum quadrum, seu parallelipedon, planâ carinâ, & obliquo, seu arcuato culmine, ad cubitum elevato. Eandem autem ipsam formam antiquæ Ecclesiæ arcas, seu cistas habuisse, feretri in modum arcuatas, & eidem usui forsan aliquando adhibitæ, idem Ludolphus, ubi supra, cum multâ & reconditâ eruditione demonstrat; ubi etiam ostendit sacram Eucharistiam in cryptis, vel alibi super his celebrari, atque ita in Æthiopîâ ad hunc usque diem; quæ Græcis antimensæ, Romanis Portalia vocantur.

Præfectos habuit Salomon, tam Domûs suæ ad gubernationem tanti famulitii; nam “Ahisar præpositus Domûs, & Azarias F. Nathan super eos, qui assistebant Regi” 1 Reg. iv. 5, 6. quam per totum Israel ad annonam providendam curiæ suæ, ac mensam satis regulariter sternendam, qui similiam, farinam, boves, & oves, ferinam, altitia ad sufficientiam usque suo quisque cursu ministrabant. Neque neglecti equi, aut jumenta: “Nutriebant enim eos supradicti regis præfecti, & hordeum, & stramen pro equis, & jumentis deferebant in locum, ubi Rex erat, juxta constitutum sibi. 27, 28” In Oeconomîâ Abyssinorum Regis occurrunt duo Bahtudet domûs Præpositi, & primi Ministri. Quibus adduntur duo alii, quorum prior Aulæ Regiæ Custos, seu Princeps Cubiculariorum, secundus Famulitii Præpositus.

Deinde terras & fundos habent, unde penus ministratur ad mensam regiam sustentandam, quorum plurima sagmata, seu Equorum onera ad decem nempe, aut duodecim unâ afferuntur. ^f Præterea Dembea, Gojam, & Bagemdra frumentum, & car-

^a Ludolph. pag. 162.
213. & 339.

^b p. 308.
^c p. 206.

^c p. 294.

^d Histor. Univerf. p. 103.

^e Ludolph. p. 212,

nes illi suppeditant, & totum imperium ita est divisum, ut inde unoquoque anno vacarum & boum tributum recipiat.

Qui regni negotiis literariis præsidebant, apud Hebræos regi Davidi unus scriba, Secretarius Regius, seu Regi ab epistolis, cui nomen primo Seraiah 2 Sam. 8. 17. deinde Sheva xx. 25. nisi idem binomius fuit. Solomoni autem regno ampliato, duo Alihoreph, & Abiah 1 Reg. iv. 3. Eidem Davidi, ut postea Salomoni idem Josaphat Ahilud F. erat à Commentariis ὁ ἀναμνηστὴς, Annalium seu Chronicorum Scriptor, historiographus regius. Neque hi defuere in Axumâ Æthiopum, magis quàm in Achmetha Persarum, aut in Hierosolymis Judæorum. Utrorumque enim horum & officia & nomina in Historiâ Ludolphi invenimus p. 362. inter primores & magnates, qui cum Ras-Seelax ceciderunt, & Secretis nempe Regiis, seu ab Epistolis, Atzai, Tino, à Commentariis autem, seu Historiographus Regius Walata Georgissa, qui & Reginæ consobrinus. Nec dubitandum est quin, sicut Adoram seu Adoniram & Davidi & Salomoni erat super tributa, ita & Æthiopiarum Reges Archithesaurarios suos haberint, cum tributa e pecoribus, equis, pelibus bovinis, mercibus, auro &c. annuatim acceperunt^a.

Officia militaria, forsan Hebræis, & Abyssinis magis gemina, & sibi invicem respondentia, quam ullis aliis gentibus.

Si Joab erat primus super totum exercitum, seu magister Militiæ regi Davidi 2 Sam. viii. & alibi, ita Ras Athanasius regi Zadenghel &c. ^b Si Banaïas F. Joiada Custos Corporis Regis, seu Præfectus Prætorio eidem Davidi, an non eodem Officio functus est, qui Abyssinis dicitur Custos Ignis, seu Regii Capitis^c.

Miramur quidem, nec immerito Formam, Ordinem, Oeconomiam Castrorum Romanorum, ut a Lipsio & aliis descriptam, in quibus specimen eximium Romanæ Prudentiæ & Sapientiæ. Forma eorum quadrata semper. Portæ, & Stationes eadem, Tabernacula Ducum eodem Siru, unde omnia prævisa & militibus invenienda, sicut Civibus in aliquâ urbe. Prætorium in Metatione Castrorum erat primum positum; ejus area ampla, quadrata ut plures reciperet; in eo augurale, ut Templum, ante quod Ara, in quâ libamenta quotidiana Religionis ergo. Prætorium situm in medio aliorum Ducum. Quæstorio forum adsitum pro rebus venalibus, & Conventibus. Viæ quatuor mediæ ad Forum. Loca hic magna & vacua ad instruendum Exercitum Castris, si opus fuerit. Inter

superam & inferam Castrorum partem; Aræ quoque & Altaria extructa: In parte inferiori satis spatii relictum pro Equis, Jumentis, Calonibus, Impedimentis &c. Portæ in Castris quatuor, ad unumquodque latus una. Quod haud satis mireris, vix ovum ovo, aut pilum pilo similis, quàm castra Abyssinorum magnâ ex parte Romanorum castris, licet curtam nimis eorum descriptionem Ludolphus nobis reliquit. Lib. ii. Cap. xiii. pag. 214. &c. Regis pavilio, seu tentorium est valde amplum in medio castrorum. Præfectis primum positum, post Regem; & juxta illum, Primores & Nobiles tentoria figebant. Castra præampla & quadruplicia, ergo tota area quadrum formabat spatium. Commeatus afferebant, pabulati sunt. Post hos gregarii milites, calones, impedimenta. Perpauca quidem, uxores & liberos, ut Cymborum olim, si excipias. Ita in paucis horis tota castra apparent eodem ordine, ac antea fuerint; quisque enim noverit locum suum & ordinem. Eadem nempe sunt plateæ viæ & diverticula viarum, tabernaculorum distantia &c. ita ut idem planè locus videatur, ac antea fuit. Quin & sacella seu ecclesias in castris habent, quibus omnibus Debtera Gueta, Ludolph. p. 308. magnam etiam Ecclesiam, quasi Metropolitancam, p. 330. Sed quid negotii tunc temporis inter Romanos & Abyssinos, licet cum Mauris, Numidis, Nasamoniis, ac ipsis Garamantis strenua bella Romani gesserunt. Patet autem Abyssinos a Romanis tactica sua non didicisse, quia nulla illis disciplina in præliis, aut instruendo exercitu: nulli triarii, aut subsidia: quæro an ulli præcursores, (licet omnes velites fuerint) cornua & alæ, sed omnes videntur globo, sive agmine facto inordinatè in hostem irruisse, neque sciunt tyrones a veteranis segregare, aut ordines turbatos instaurare, & dispersos & palantes in unum cogere; cujus disciplinæ exemplum unum tantum forsan habemus in eorum historiâ, in prælio nempe regis Zadenghel^d contra Gallanos, super quos insignem victoriam ita obtinuit.

Unde ergo Abasseni castrametandi formam acceperant, nisi a Castris Israelitarum? Forma castrorum Israelitarum, non tantum quadra, sed & quadripartita fuit e quatuor castris distinctis constans, Judæ nempe Reuben, Ephraim, Dan, Num. x. a 14 ad 25. Secundò, super hæc quatuor Ministri singulorum castrorum, viz. Nahasson, Elizur, Elisaman, & Ahiezer. Eadem prorsus forma, quin & eadem divisio τῶν παρεμβολῶν Abyssinorum. Ita quatuor Du-

^a p. 205, 206.

^b p. 313.

^c p. 214, & 343.

^d Ludolph. p. 179, 186.

ces, seu castrorum Præfecti, singulis Castris unus, qui "Sebae Katine" dicti, puto exercitûs Magistri minores, ut Rasi majores; penes quos tamen magna semper auctoritas, tam in regni & curiæ negotiis, quàm in ipsâ Regum successione disponendâ. Sanctuarium etiam inter castra fuit, ad cuius typum Salomonis templum fabricatum, cum Porticu, Hechel, & Sancto Sanctorum. Præterea, nec uxores, nec liberi in castris Romanorum, sed omnes in Israeliticis, ut in Abyssinis. Unde valde probabile est Abyssinos castra ex antiquâ traditione ab Israelitis accepisse, si inter eos commercium a tempore Salomonis interciderit. Ex his omnibus, si non apodicticè concludere possumus affinitatem antiquissimam inter Abyssinos & Hebræos fuisse, valde saltem probabile redditur.

7. Objicit Cl. Ludolphus in suâ Historiâ p. 162. Si verus Dei cultus inter Abyssinos a Salomone incipiebat, quomodo sub tempore conservatus fuerit, sine synagogis aut sacris voluminibus? Ea autem non habent aut in Hebræâ linguâ, aut in suam translata. Sed sibi ipse irrefragabiliter respondet: pag. 72. "Judæi olim diversas, pulchras, atque amplas provincias possederunt, totam ferè Dembiam, ut etiam Wagaram, & Samen, ubi strenuè & diu se defendebant, auxilio rupium freti, donec inde a Susneio expulsi, qui non ante Annum Christi 1607 Regni habenas suscepit, & ad Annum usque 1633. Dicuntur etiam mores suos & ritus, ut separatus populus, sub proprio suo & nativo principe retinuisse, quin Synagogas suas, & sua Hebræa Biblia, ut Hebræâ etiam Linguâ, Dialecto licet Talmudicâ, in communi sermone utuntur; quamvis jam plerumque dispersi alii eorum se receperunt ad occidentem Fl. Nili, ultra limites Æthiopiæ, inter Ethnicas gentes, ubi, ut videtur unâ vivunt. Hi Falasian seu exules ab Abyssinis vocantur, quæ vox an Palæstinis, seu Philistiæ sit affinis, eruditi videant. Addunt præterea Judæi fabellam de suo Sabbatico amne, quem ex Josepho a Phœniciâ in Æthiopiam transtulerunt; cujus & Benjamin in suo Itinerario meminit. Judæos in Abyssiniâ invenimus & inter se fluvio distinctos, licet non Sabbatico. Nec Tudulensis ubique mendax, licet sæpius errat, illius nempe observationes ex *αὐτοψία* factæ per Historiam Abyssiniæ indubiè confirmantur. Ita enim se exprimit, quantum ejus sensum ex idiomate suo Rabbifico explicari possum, pag. (mihi) קעג &c. ומשם שמנה ימים "Et exinde usque ad locum Eden, qui in Telasar (ita confundit cum Edene Assyriæ) & in eâ montes magni, & ibi ex Israele mul-

titudo, & non est super eos jugum Gentium, illis civitates, & turre in vertice Montium, & descendunt ad terram, quæ dicitur Libya, hæc est e regnis Edomi (ut Christianos vocant) & cum illis pugnant Judæi, & spoliū & prædam capiunt, & abducunt in Montes, & non est homo, qui potest pugnare contra eos. Et abinde ad Terram אֲסֻאן Asuan (proculdubio Ascum, seu Axumitæ) "viginti dies in Deserto Shebæ per Fl. Pison (ita Nilum pro Gihon cum Antiquis vocat, licet in Ægypto Nile, & Nilus) "qui descendit a Terrâ Cush, cujus Rex Κοίρανος, seu Imperator est Sultan Cl. Habesch." Et postea p. 177. "Et hæc de Terrâ Cush, dicta El-habesh, a lateribus Arabiæ." His porro concinit eorum Historia, quæ in Regno Claudii Lib. 2. p. 224. hæc habet: "Lusitani milites, sub Heroico eorum duce Gomez locum præruptum adorti sunt, in Samen Judæorum Rupem vocatum, quem Gallani hostes occupârunt, & Prædam eò detulerunt, præsidio 1500 Virorum munitam, Aufum factum a Gomez ducente Judæo, qui hujus Rupis olim præses fuit: & cum successit, & Lusitani Hostes ad unum trucidârunt, & prædam opimam recuperârunt, Judæis rupem restituebant, quia semper fidi Abyssinis fuerunt.

8. Quando autem, & quomodo tanta multitudo Judæorum in Abyssiniam intrârunt, atque fixas ibi sedes obtinuerunt, antiquitatis tenebræ maximâ ex parte a nobis celant. Haud parvam coloniam probabile est Menilehek, & nobiles Judæorum secum adduxisse, a refugis auctam tempore Shishak, Nabuchadonosori, & Vespasianorum. Adde quod mirè prolifici fuerint, & in spatio quingentorum annorum in immensam multitudinem eos crevisse facile fuit. Nec verò est abfimile, cum a Frumentio & Edesio, tempore Constantini Mag. nobile Par fratrum, Atzbeha & Abreha, una cum magnâ parte Subditorum suorum ad fidem Christianam conversi fuerint, tenacissimam hanc Judæorum Gentem, ut sub imperio etiam Romano Ritus suos ac Religionem pertinaciter retinuisse, & ad hunc usque diem secum conservâsse. Unde non ineptè Ludolphus, Lib. ii. Cap. 3. p. 163. "Cum Judæi ita habitant per totam Æthiopi-
am, maximi esset momenti has Quæstiones illis proponere: Quando, & quomodo illic advenerunt? Quid existimant de his traditionibus Abassenorum? Et quid de iis in eorum libris invenerunt, cum non sit verosimile omnes periisse in terrâ, naturâ ipsâ adeo munitâ. Quin & altius, nec sanè immerito, alio loco de Je-

“ fuitis conquestus est, Lib. I. Cap. 14.
 “ pag. 73. Qui licet tamdiu in Æthiopiâ
 “ commorati sunt, & quid non illis liceret,
 “ nihil curæ adhibuerunt inquirere, quando,
 “ vel quâ occasione Judæi primùm in Æ-
 “ thiopiam venerunt? An sectæ Karræo-
 “ rum, an Talmudicorum sequaces fuerint?
 “ Quibus sacris codicibus usi sunt? An
 “ cum punctis, an sine punctis? An ullos a-
 “ lios, præsertim historias, habent, aut tra-
 “ ditiones de suâ gente, aut Habessinîs?
 “ Quæ scire eruditîs valde gratum fuerit
 “ &c.” Sed hæc omnia à Societate frustra
 quærit, qui in altiores res intenti sunt, quàm
 propagandam eruditionem, ut ab exemplo
 Patris Ricardi discimus, qui ex nobili Bib-
 liothecâ MS. in monte Sinai, nihil nobis
 præter nomen retulit. De Abyssinîs certum
 est Societatis Patres facillè potuisse non so-
 lum supradictas quæstiones à Judæis docti
 resolvere, sed & Axumæ libri transcriptum
 Europæis dedisse, si non & inscriptionem
 super lapidem in atrio Palatii, quam si Kir-
 cherus vidisset, Interpretationem aliquam,
 seu veram, seu falsam, proculdubio excogi-
 tâisset; sed rebus sic stantibus, probabile est,
 hæc omnia in fasciculo rerum deperdita-
 rum semper mansura.

At hi Patres religionem Romanam in A-
 byssinîâ stabilire conati sunt, & ita profece-
 runt, ut regem, reginam, exercitum, &
 nonnullos regni primores habuerint sibi ob-
 nixè faventes, & religione Alexandrinâ ubique
 attenuatâ, Collegia & Scholas aperuerunt,
 in quibus pueri & juvenes optimæ indolis,
 in humanioribus literis instituti. Omnem
 pompam religionis Romanæ in processioni-
 bus, vestimentis &c. pro more palam of-
 tentârunt. Domicilia & facella sumptuo-
 sa extruxerunt, picturis & imaginibus orna-
 ta. Quatuor visitationes instituebant, prædi-
 cabant, millia multa baptizabant, & confir-
 mabant. Nec hucusque adeò culpandi; sed
 cum favore regio fretos se invenerunt, alti-
 ora cornua tulere, & omnia præcipitanter
 & excelsâ manu agebant; præsertim, cum
 rebellionem unam, vel alteram, a consan-
 guineis suis suscitata, rex profligavit, &
 eorum duces capite truncavit. Tunc enim
 adeo elati fuerunt, ut disciplinam Athanasî-
 anam omnino abrogârunt, sacerdotes ab
 Ecclesiis, monachos à collegiis, seu monas-
 teriis suis expulerunt, & eorum sedes sibi ar-
 ripuerunt, peregrinis copiis confisi, & jac-
 tantes fidem Romanam, igne & sclopetis
 tuendam, & propagandam esse. Inde odi-
 um epidemicum in illos suscitatum est, sub
 cujus pondere brevi tempore ceciderunt, &

eorum memoria, & nomen ex Abyssinîâ
 periit.

9. Brevis Narratio Articulorum Fidei Æ-
 thiopicæ, quibus juventutem suam ferè in-
 struunt. Extant quidem fusiùs in Æthio-
 piâ, hîc autem succinctiùs sequuntur.

Q. Quemnam Deum colis?

R. Patrem, Filium, & Spiritum Sanc-
 tum, Personas quidem tres, unicum autem
 Numen.

Q. Quænam ex tribus his Personis pri-
 ma, vel postrema; quænam maxima vel
 minima est?

R. Prima, vel Postrema Persona nulla^a
 est; nulla superior, aut inferior; in omni-
 bus autem Æquales sunt.^b

Q. Quot sunt Personæ?

R. Tres.

Q. Quot Dii?

R. Unus.

Q. Quot Regna?

R. Unum.

Q. Quot Potestates?

R. Una.

Q. Quot Creatores?

R. Unus.

Q. Quot Voluntates?

R. Una.

Q. Num Tempore finitus est Deus?

R. Nequaquam; est enim a Sæculis Sæ-
 culorum, & in Sæcula Sæculorum perdura-
 bit.

Q. Ubinam est Deus?

R. Ubique, & in omnibus.

Q. Num Pater Deus est?

R. Est.

Q. Num & Filius?

R. Et Filius.

Q. Num & Spiritus Sanctus?

R. Et Spiritus Sanctus.

Q. Nonne igitur dicis Deos esse tres?

R. Non ita dico; sed tres Personas, uni-
 cum autem Deum.

Q. Quis Filium genuit?

R. Deus Pater: Spiritus autem sanctus
 a Patre procedit, & a Filio accipit.

Q. Profer aliquod Exemplum, aut Si-
 militudinem, unde magis appareat, quo-
 modo hæc tres Personæ uno in Numine esse
 possunt?

R. Est Sol Substantiâ unus, in eo tamen
 sunt hæc tria distincta, Rotunditas scil. Lu-
 men, & Calor; Ita & in uno Deo credimus
 tres esse Personas, Patrem, Filium, & Spi-
 ritum Sanctum, omninò æquales.

Q. Quænam ex tribus his Personis ad nos
 redimendos nata est?

^a In Tempore.

^b In Deitate.

R. Secunda, Filius nempe Dei, Dominus noster, Jesus Christus.

Q. Quot generationes habuit ille?

R. Duas.

Q. Quænam fuerunt?

R. Prima a patre, sine matre, sine tempore; secunda a virgine matre, dominâ

nostrâ, sine patre, quia viri ignara semper illa vivebat.

Q. An Jesus Christus Dominus noster homo, an verus Deus est?

R. Est & Deus, & homo quidem, una autem persona; discriminis, & mutationis expers, sine confusione & commistione.

DISSERTATIO XXIII.

De triplici Idumæâ. 1. Idumæa prima. Montes, Civitates in illâ. 2. Idumæa secunda, Regio & urbs Theman. Gobolitis, Loca alia Edomitica. De tertiâ jam ante actum in Periplis sinuum Persici & Arabici.

CUM fines Idumææ, tam varii, & pro temporum diversitate, magis vel minus extensi fuerint, ut in ipso Romanorum imperio, cujus typum Edomum gessisse Hebræorum doctores omninò credunt, haud facile erit eos exactè describere. Illorum methodum persequemur, qui de Romano imperio differentes tripliciter id considerârunt; in infantia nempe, deinde in juventute, & postremo in maturitate, seu virili ejus ætate.

1. Prima Idumæa haud latior erat quàm mons Seir, qui mons Horitarum dicitur, Gen. xiv. 6. Quibus devictis ab Esau, & filiis ejus, "habitabant illi in Seir, & terram eorum possidebant," Deut. ii. 22. de quo bello alibi tractamus. Terminos hujus montis non possumus certò statuere, quia nunc latiùs, nunc contractiùs assignari videntur: Nam cum Teman, & monte Paran, & Sinai aliquando conjunctum legimus, & forsàn illi montes a Seir producti, Deut. xxxiii. 2. & Hab. iii. 2. Idem videtur sequi ex istis, Gen. xiv. 6. ואת־החרי ואת־הער עד אל פרן Chorræos in montibus Seir usque ad campestria Paran. Ad orientale verò latus montis Seir invenimus civitatem Cadesch (non longe a monte Hor) & Petram in extremis finibus Edomi, Numer. xx. 16. Ad septentrionalem verò partem juxta meridiem Palæstinæ ab Arad rege Chanaanæorum terminari videtur, quia inde cum suis in Israelitas irruebat usque Selam, seu Petram, postea Jokthiel; quam Cellar. & alii distinctam a Petrâ arce faciunt. Versus occidentem termini Edom posteris saltem diebus longè sese extendebant, nam in Plin. legimus Lib. v. Cap. 13. "Idumæa incipit, & Palæstina ab immersu Syrbonis lacûs," nec plura possumus de Idumæâ antiquâ, seu montis Seir limitibus exsculpere; nisi quod Israelitæ circumirent terram Edom, cum

per desertum peregrinarent. In aspero hoc & confragoso, pingui licet montis Seir solo, non multæ civitates expectandæ; cum in speluncis, & cavernis antiqui ejus incolæ, ut plurimum, pro more ferarum latitârunt. Licet in nonnullis locis præruptis, & difficilibus, castella etiam, & civitates sicut nidos posuerunt. Inter montes maximè memorabiles est mons Halak, Josh. xii. 7. quem ad occidentalem partem Jordanis meridianum terminum acquisitionis suæ, at Baal-Gad in campo Libani borealem ponit. Textus ita se habet, "a Baal-Gad in campo Libani, usque ad montem Halak, qui ascendit in Seir." Vulg. usque ad montem, cujus pars ascendit in Seir, neque sanè ineruditè, quia Chalak, est partiti, dividere, unde hic Aq. Μεμεζομένον, atque ita Targ. an quia Δακρύουφ, ut Horeb, & Sinai, & biceps Parnassus? &c. an quia à terræ motu in destructione Sodomæ fissus fuerit? an denique quia terminus, & limes inter Chanaanem, & Idumæam dividens? Symmacho autem vertitur Λαῖος, lævis, glaber, quasi calvus; quia nec arbores, nec frutices habuit, sed nudum tantum, & album calvarium referebat, ut mons Laban, Libna, Lebona, juxta illum, si non idem; quasi per Antithesin, ad proprium montem Seir; comosum scilicet, hirsutum, & arboribus coopertum: certè iisdem vocibus eodem sensu abutitur Jacobus ad matrem. Gen. xxvii. 11. "Esaü frater meus est homo pilosus, ego lenis, seu lævis, איש חלק & איש שער." Iste mons, "quo ascenditur ad Seir," (montem & terram) Gr. Josh. xi. 17. ὁ προσαναβαίνει, & xii. 7. ἀναβαίνοντων εἰς Σηείρ. וְהָעֵלָה, an idem ac Mahaleakrabbim, ascensus scorpionum? vel ab istis serpentibus, qui ibi frequentes fuerint, vel a viâ gyrante & serpente, ut sæpè fit in rupibus præruptis? Suspicio huic loco vicinum esse montem & regionem

regionem Amorrhæorum, * quorum in his locis familia prævalida primùm degebat, atque tandem sub Sehone rege suo circa finem maris salsi ad Moabitas usque & Ammonitas limites suos, ac acquisitiones proferebant, & forsan hujus montis nomen in S. S. adhuc superest, nempe mons Heres, seu Cheres; ita enim legimus de Amorrhæo, Jud. i. penult. & ult. "Amorrhæus habitavit in monte Heres, quod interpretatur Testaceo, Vulg. in Aijalon, & Salebim, ubi LXX partim ut Vulg. ὁ ὄρος καὶ αὐτὸς a quo שרר scabiosa haud multum ablutit. Sed magis discrepant ab omnibus Græci in sequentibus, qui appellativè reddunt Aijalon, & Shaalbim, ἐν ᾧ αἱ ἀρκτοι, καὶ ἐν ᾧ αἱ ἀλώπεκες, "Ubi sunt ursi, & ubi sunt vulpes;" unde Aijalon per ursos efferunt, certè nescio, cum Ajal cervum significat; licet Ejal, &c. fortitudo; de vulpibus autem magis patet, quia שער, unde hîc שעלבים vulpes, certè ad meridiem Palæstinæ satis frequentes; unde Hazal Shual, juxta Beershebam in sorte Judæ, & Simeonis nominatur, Josh. xv. 28. & xix. 3. atque ita שעלבים cum אילון junctum, Josh. xix. 42. ut in hoc loco Judicum, ubi latebras, & umbracula hisce animalibus satis quidem amœna LXX etiam provident, nempe in myrteto; nam nescio, quid aliud sonat ἐν ᾧ τὸ Μυρσινῶνος, ut Alex. & ferè Vat. & Ald. licet Compl. sequitur Vulg. ἐν ᾧ τὸ ἄρες; qui forsan interpretibus illis regionibus versatis, probè fuit notus, ut myrtis coopertus, & ursi ac vulpibus abundans. Quid verò Danitis cum his locis juxta antiquam Idumæam, & montem Seir; cum patet Danitarum sortem ad mare Mediterraneum, juxta Philistæos, & Joppam accidisse, ubi Zora, & Eshtaol. Imo Shaalabim & Aijalon inter eorum civitates numerantur Josh. xix. 41, &c. sed etiam constat eis ex tribu Judæ, nonnulla oppida esse concessa, quorum portio ad australem partem Maris Salsi, & usque ad Engaddam & ultrà, projecta fuerit; nec plus habuere Amoritæ cum Danitis, quàm Danitæ cum Amoritis: & tamen "arctavit Amorrhæus filios Dan, habitavitque in monte Haras, in Aijalon, & in Shaalbim, & quod majus est, fuit terminus Amorrhæi ab ascensu Akrabbim a Petrà, Heb. "Selâ, & supra." Præterea dicitur quod "manus domûs Josephi aggravata est super Amorrhæos, & fecit eos tributarios." per domum autem Josephi, intelligo Ephraimitas, qui a suâ sorte quæ Jos. xvi. "descendit ad occidentem, usque ad Gazer, & exitus eorum ad mare," facile

potuerint Danitis fratribus opitulari, & Amoritarum reliquias debellare; ut longè postea in diebus Hezekiæ, "filii Simeonis abierunt in montem Seir, & percussorunt Amalekitarum reliquias, & habitaverunt ibi pro eis," 1 Chron. iv. ult. sed de his satis, si non superque. Alii etiam montes singulares ad Seir pertinentes in S. S. recensentur, ita Hor, unâ tantum mansionem a Kadesh, & mons Zalmona secundâ juxta Shunon, & metalli fodinas; de quibus alibi, ut de Saphar, monte pulchro, & Libna, seu Laban, monte albo. De monte autem Hor hic tantum addemus ex Hieronymo, 1432. "Or mons in quo mortuus est Aaron juxta civitatem Petram, ubi usque ad præsentem diem ostenditur rupes, quâ percussâ, Moyses aquas populo dedit.

Sequentur jam civitates, ad veterem Idumæam pertinentes, vel saltem quæ Moysis tempore ita recensentur. Prima est Kadesh, quæ secundum Moysen ipsum in legatione ad regem Edomi "in extremâ parte fuit Edomitarum limitis." Hæc a nonnullis est Herodoti Cadytis, quam Sardis æqualem facit, sed nullam urbem tantæ magnitudinis, in his locis unquam legimus; nec dubium est, quin Jerusalem hic designat, a Pharaone Neco captam, quæ titulo SANCTÆ, eodem ac קדש tamdiu insignita fuerit, ut in proprium nomen tandem cedebat, licet vox variis modis deflexa; ut in siclis Israelis, quæ circumferuntur, in hunc modum signatur, ירושלים הקדשה. Notandum autem est duo esse oppida hujus nominis, ad quæ Israelitæ in eorum peregrinatione advenrunt: primum ad austrum Terræ Sanctæ, quæ Judæ forti obvenit, & Kadesh Barnea dicitur, seu Meribah Kadesh, unde exploratores terræ missi; alterum est Edomi, ante dictum, ubi Miriam moriebatur, & sepulta fuit, unde ad montem Hor appulserunt, ubi Aaron etiam mortuus, & sepultus. Sed hîc difficultas non levis surgit: quomodo ambo hæc oppida Meribah-Kadesh sint appellata? de primo patet, Numer. xx. 13. "hæ sunt aquæ Meribah," id est, contradictionis, ut Vat. ἀντιλογίας. Alex. Λοιδορίας; & ratio nominis redditur quia ibi רבו contendêrunt, sive jurgati sunt "filii Israel cum Domino." Certum tamen est, Cades alterum eodem titulo insigniri, quia ita in Ezekiele bis legimus, Cap. xlvii. 19. "a Thamar usque ad aquas contradictionis Cades." Heb. Meribah Kades; atque iisdem verbis Cap.

* Mons Amorrhæorum pars montis Seir, ex Deut. 1. 44.

xlvi. 28. Cum tamen horum duorum oppidorum unum est in deserto Zin, juxta montem Hor ad orientalem, & australem Edomi terminum: alterum, scilicet Kadesh Barnea ad occidentalem & septentrionalem, toto monte Seir, tam longo, quam lato, inter ea interjecto. Non possumus aliter hunc nodum solvere, quam observando, quod alius etiam locus ab his duobus diversus, ubi Israelitæ cum Deo objurgarent, & eandem ob rationem, ac in hoc orientali Kadesh, etiam Meribah dicitur. Locus est Exod. xvii. 1, 7. "Vocavit nomen loci (non tantum) Massa, (sed) & Meribah, propter jurgium filiorum Israel." Cum verisimiliter ad Kadesh Barneam Israelitæ contra Deum murmura-verunt, & objurgati sunt, proculdubio nomen Meribah huic etiam oppido communicatum fuit. Nam disertè dicitur, quod ibi rebellârunt, & murmurârunt contra Dominum, Num. xiv. & alibi, & in hoc loco aquæ etiam fuerunt, quæ bis nominantur, in Ezekiele, ut ante vidimus, aquæ Meribah Cades. Nec longè ab orientali Kadesh, Petram-Arcem ponendam ducimus; sed antiquo nomine Rekem tunc appellaram; ut in historiâ quinque regum Midianis, qui primò forsan Edomitibus tributarii, ut postea Amoritis. Ita enim de eo S. Hier. in locis.

Altera civitas valdè antiqua, ut a Moyse in Genesi nominata, Cap. xxxvi. 33. est Bozra, ex quâ Jobab, forsan noster Job Zerah filius, secundus Idumæorum rex. Et primò de etymologiâ hujus vocis, quæ sine vi videtur posse ultimo resolvi in בצר, nempe "in rupe," ut multa Edomi munita loca in S. S. describuntur, sicut nidi, in aëre fere pendula; unde ista Balaami de Kenitis Edomo valdè finitimis "fortis est habitatio tua, & ponis in rupe nidum tuum," unde בצור munita civitas, & מוצר munitio, & מצור civitas munita, Psal. lx. 2. Ubi puto ad nomen Bozra Pfalten alludere. "Quis deducet me ad civitatem munitam? Quis deducet me ad Edom? & in secunda notione tantum Bozram pro torculari sumi, ab eo sensu verbi בצר, quod arctare, præsidere, vindemiare significat. Hanc civitatem ponit Eusebius in montibus Idumææ; qui concinit, (ut ferè semper) S. Hieron. ubi addit, cujus Esaias recordatur dicens, Cap. lxiii. 1. "Quis est iste, qui venit de Edom? fulgida vestimenta ejus ex Bosor;" nam Botzra, Bozra, Bosra, Bosor, & Bosorra est scripta: Ad Theman autem vicinam esse patet ex Amos. i. 12. "Mittam ignem in Theman, & devorabit ædes Bosræ," ut patet ex collatione cum aliis prophetis in eodem capite.

Sequitur Dinhaba civitas primi regis Edomi agente tunc Israele in deserto, Gen. xxxvi. 32. Hæc putatur esse Dizahab, Deut. i. 1. τοῖς LXX, καταχρύσια, Vulg. ubi aurum est plurimum, ita enim Dizahab, sufficientia auri interpretantur: Nonnullis, nescio an Chaldæo Denhaba, a Dahab Chaldæis, aurum, ut Zahab Hebræis? quin & Mezahab etiam vocari non est vero ab simile, Gen. xvi. 39. ubi Chald. דהבא מצור "filia conflatoris auri." ubi enim hanc civitatem quæremus, nisi juxta Idumææ metalli fodinas, eamque ibi posuimus? de quibus, ita S. Hieron. in Loc. Hebr. p. 1416. Catachryfia i. e. aurea. "Sunt autem montes auri fertiles in deserto procul undecim millibus [an legendum diebus, ut Deut. i.] à monte Oreb, juxta quos Moyses Deuteron. scripsisse perhibetur," atque infra, "montes venarum auri plenos, olim fuisse vicini existimant." Circa hæc enim occurrit Phunon, statio Israelitarum proxima, cum a Zalmanâ solverunt, Num. xxx. 42. quod Vat. & plurimis ῥ. LXX. exemplaribus ita scribitur, φωνων, seu φωνω, ut variis vocalibus effertur. Eusebio Phana, S. Hieron. Phenon; Vulg. ut Heb. Phunon, ut & ῥ sæpe confunduntur, & permutantur, de quâ S. Hieron. suffragium habemus, "Fuit quondam civitas principum Edom (ducis nempe Shunon) nunc viculus in deserto, ubi metalla effodiuntur inter Petram & Zoaram." In hoc loco, nempe Phinon, ut videtur, "Dominus misit igneos serpentes in populum murmurantem, & fecit Moses serpentem æneum, & posuit super vexillum; quem cum percussi aspicerent, sanabantur." Num. xxi. a 6. ad 9. & certè satis serpentum in his locis fuerunt, quorum tam citum virus est, ut morsum ante mors, quam dolor, insequatur: & serpens Tyrus his in locis invenitur; de quo Bridenb. "Hic serpens unde Theriacum, spithami longus, varii coloris, veneno ejus nullum remedium, nisi amputatio. Capite hispido, & crinito: videtur super linguam ejus irati flamma:" Quin & Arabicas paludes pennatorum anguium examina immittere auctores scribunt: Serpens autem volans extensis alis stipiti affixus, (imo R. S. in Grotio verbum דן per furcam reddit) ad vivum refert crucifixi hominis imaginem; undè quàm appositè typum hunc Servator sibi applicat, Johan. iii. 14. "Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam." Hunc verò serpentem æneum probabile est Mosen juxta Phunon, ex metallo ibi invento, fabricasse, eumque ibi erexisse; unde castra metati Israelitæ

tæ ad Oboth ultimam mansionem ad latus Idumææ; ita forsan dictam, quia utres vacuos ibi aquâ repleverunt, ut in his desertis viatoribus semper moris fuerit. Vide plura de hoc serpente, in Appendice de Abyssinia.

Dedan in Idumæâ, juxta Teman, forsan & Bozram; nam vindemiatores ibi nominantur, & postea Bosra, Jerem. xlix. 7, 8, 9, 13. Ita Dedan, & Theman, Ezek. xxv. 13. de quâ S. Hieron. Cellar. p. 417. "Dedan in regione Idumææ: est enim in quarto milliario a Metallopheno contra Aquilonem." Legitur Dumah, Esai. xxi. 11, &c. "Onus Dumah ad me clamat ex Seir," ubi ex sequentibus patet sitam esse juxta Arabiam ad vesperam, & Dedanim, & habitantes austrum. Vide plura de Dedan inter filios Abrahami per Keturam. Nescio an Zoar etiam post Sodomæorum destructionem antiquæ Idumææ reputabatur, licet à Moabitibus postea vel acquisita, vel eis concessa videretur, vel ab utrâque gente, communi jure habitata, ut in aliis etiam locis contigisset in confiniis Edomi, & Moabi. Juxta hanc sequitur Selah, quæ Amalekitarum, Amorrhæorum, & Idumæorum videtur primò communem fuisse, si non insuper & Moabitarum. Hanc ad ascensum Scorpionis antea vidimus, ubi de Amorrhæis. S. Judic. penult. & ult. Licet postea ab Idumæis solis occupatam, sed suo sanè damno: nam postquam eos Davidis tempore Joab malè mulctavit, & præter octodecim millia in prælio cæsos, illos per sex menses racemavit, donec "omne masculinum occidisset," puto ob Israelitas ibi proditoriè interfectos; Amazias rex durius adhuc cum eis egit; nam in valle salinarum, eodem loco, ubi Joab eos antea profligavit, "Percussit filios Seir decem millia, & Sela in bello expugnavit, vocavitque nomen ejus Jokthiel, (quod nonnullis est, rupem Dei) & alia decem millia virorum ceperunt filii Judæ, & adduxerunt ad summitatem Selah, præcipitaveruntque eos de summitate Selah, ita ut omnes medii crepuerunt," 2 Reg. xiv. 7. & 2 Chron. xxv. 11, 12. Nec plura habemus de civitatibus primæ & antiquæ Edomi, vel in monte Seir, vel in ejus viciniâ, nisi addemus Theman, vel civitatem, vel regionem, vel forsan utramque.

2. Sed de his agendum in secundâ Idumæâ, seu secundâ Edomi expeditione a monte Seir ad regnum suum dilatandum, & novas ditiones adipiscendas. Regionem quandam Teman, seu Theman fuisse patet, ut ex aliis locis, ita ex Gen. xxxvi. 34. ubi "a terrâ Temani," unde Husham, tertius Edomi rex Jobi successor, dicitur oriundus; iisdem elementis, ac Eliphaz Hâ-Te-

mani, Job. ii. 11. situs è nomine patet, quod austrum significat, ut in historia Edomi: an idem ac Daroma Deut. xxxiii. 23. ubi Syr. Teman Gen. xx. 1. Duplici autem sensu Theman sumitur, vel appellativè pro austro in genere, atque ita & Teman proprium, & Negeb & Daroma comprehendit, licet duo posteriora magis ad occidentem tendunt; S. Hieron. Loc. Heb. p. 1432. "Negebauster, apud Hebræos Nageb dicitur, quod Sym. interpretatur meridiem: Sciendum autem, quod eadem plaga apud Hebræos tribus vocabulis appellatur, Nageb, Theman, Darom; quod nos possumus, Austrum, Africum, & Meridiem sine Eurum interpretari," vel propriè, pro nomine proprio regionis, seu tractus sub Edomi ditione, unde Eliphaz, & Husham denominati. Cave autem, ne hujus tractus incolæ, Themaitas dictos, cum Themaitis, Ismaelis posteris, de quibus in ejus lineâ, ut nonnulli faciunt, confundas: An verò hi Themanitæ a Themane, Eliphazi nepote, an vice versâ Theman ab illis denominatus, ut inter Romanos Germanicus, Britannicus, haud ita constat. Certius est ob sapientiam olim præclaros fuisse, ut inter Arabes, vel juxta eos versantes, ex Jer. xlix. 7. "Ad Edom dicit Dominus exercituum, nunquid non ultra est sapientia in Theman?" Urbs cognominis, tractus forsan metropolis si non & totius Idumææ, designari videtur Amosi, i. 12. "Mittam ignem in Theman, & devorabit palatia Bozræ." Unde hæc duo videntur sequi, primò Theman hîc esse urbem, quia omnes alii loci, in quos ibi minatus est Deus mittere ignem, sunt urbes, ut Damascus, Gaza, Tyrus, &c. secundò quòd civitates Theman, & Bozra, (ut antea observatum) vicinæ fuerint: Alioquin quomodo ignis in Theman devoraret palatia Bozræ? Atque ita in Cellar. Tab. Palæst. collocantur. Theman nempe, ad Grad. 31. & Bozra, valdè vicina, versus Merid. cujus utriusque & regionis & urbis sanctus Hieron. distinctè & disertè meminit in Loc. Hebr. "Theman regio principum Edom, in terrâ Gebaliticâ, à Theman, filio Eliphaz filii Esau, sortita vocabulum: Sed & usque hodiè est villa, nomine Theman, distans ab urbe Petrâ quinque milibus (Cellar. corrigit in quindecim ex Euseb. qui legit Ἀμφὶ τὰ ἑ) ubi & Romanorum militum præsidium sedet, de quo loco Eliphaz fuit, rex Temanorum:" Et quoniam de terrâ Gebaliticâ mentio fit, circa eam etiam est diutiùs morandum.

Gabalitis, seu Gobolitis Græcis, Hebraicè vero Gebal. In antiquâ notitiâ, ex Nili excerptis, Reland. p. 220. inter episcopatus 25 nulli obnoxios nisi throno Hierosolymitano,

tano, Num. xx. 21. legimus τῶν Γαβαλῶν, Gabalorum: Quem in his regionibus fuisse concludo, quia præcedit Adraas, & sequuntur Ailas, Pharas [Pharan] & mons Sinai. Montosa regio fuit juxta montem Seir, si non ejus pars, quam Amalekitæ olim possederunt, atque abinde, juxta Josephum & S. Hieron. in Israelitas ab Ægypto venientes, irruebant. Montanum tractum fuisse ex ipso nomine apparet, Gebal enim seu Gebel, Arabibus & mons, & terminus; unde ab illis ad nostra quoque maria penetravit; ut in Gibel-Tor, Mons Gibel, sive Ætna, qui Pindaro “κίων ὀρεάνια columna cœlestis, ut Atlas.” Et utraque notione forsitan hinc Gebal sumendus, modo idem fuerit ac nigri montes. Porro Gabaleni nigros montes fuisse, ex his Hieronymi valde probabile redditur: ita enim ille in Loc. Heb. p. 1439. scribit “Zaphoim regio principum in terrâ Edom, quæ nunc vocatur Gabalena.” Ultimus dux Edomi ערר Hebræis, nobis Iram, τοῖς LXX. est Ζαφοῖν, Vat. & ferè omnibus aliis. ערר autem & derivata, castellum, munimentum, hospitio recipere, locus in quo quisque tutus sit. Ziph interpretatus est mons squalidus, vel caligans, nebulosus, eadem significatione, ac Kadar, & Kedar; mœror, tenebræ, fuscus, seu niger; quæ omnia Ptol. nigris montibus quadrant, & quid si ערר & צופים idem ipsum significant; yirim enim vigiles, ut Zophim speculatores. Qui montes Ptol. Arabiam Felicem ferè circumgyrantes, & à Petràâ & Desertâ determinantes, ut antea conjectavimus. Nec situs discrepat: Nam Gebal, Ammon, Amalek, ut Israelitarum conjurati inimici simul ponuntur, Psal. lxxxiii. 7. legimus etiam Γε-Γελέμ in Exemp. Vat. 2 Sam. viii. 13. ut locum, ubi David percussit Idumæos, alii, fateor, Γεμέλεξ legunt, & puto rectè; nam est in Heb. חמלני vallem, nempe salis, licet Amalekitas non longe ab his locis habitasse antea vidimus. Et Stephani Γομολί-τας^a pro Idumæis, qui aliis Gobolite, legimus in Bochart. Phaleg. p. 101. Gobolitin hanc primam accessionem Edomi post montem Seir, in secundo statu imperii sui ad juventutem jam surgentis fuisse censemus, eumque Amalekitas ibi devicisse, ut antea Horitas. Hos autem posteros Esauvi, nepotis Amalek, ex Eliphazo & Timnâ Lotanis sorore, non fuisse puto; sed reliquias Amalekitarum antiquorum qui a Chedorlaomore, Abrahami tempore prostrati & debellati; de quibus vide in dissertatione nostrâ singulari de hac gente: Imo Theman, & Gobolitin eodem tempore imperio suo Edomum addidisse, quia & Theman, & istos

Amalekitas in Gobolite fuisse antea vidimus; unde Esavus unum nepotem Amalek nominavit, quem illis forsitan ducem præfecit ut Theman, Themanitis, Amalekitarum tantum, parti: Et his transactis, magis versus austrum per viam Rubri maris usque ad campestria Pharan, inter montes Seir, ac Midianitarum ac Amalekitarum, illum penetrasse. Et circa hæc ipsa loca nonnulli terram Uz, (ex Uz Dishanis filio & Arani, seu Arami fratre) & Jobi nostri sedem ponunt: Hinc enim Jobi Terebinthum; hinc, aut non longè abhinc Elparan, Jobi urbem, ab antiquis reputatam, ut postea videbimus, inveniemus. N. B. Quod prædicti nigri montes a Rubro mari assurgentes duplicem directionem accipiunt: primam versus Septentrionem, ubi in Goboliten, si non iidem sint, & Amalekitarum; deinde verò τοῖς Abarim, Midianitarum, & Moabitarum inferuntur, qui omnes, ni fallimur, ad dextram antiqui montis Seir. Deinde verò septentrionem adhuc versus Aladamo, seu Galaad, & Hermoni adjuncti; qui Libani & Anti-Libani vel partes, vel affines. Alteram verò directionem seu inclinationem habent ab occidente, versus orientem, usque ad orientales montes Gibel, & Sinai, juxta Perficum sinum, ubi Arabiam Felicem & Desertam, secundum plurimos determinant. Ita enim in Tabb. Bonfrerii & Spanhemii, quæ nobis sufficiunt, delineantur, ut in nostrâ Aulonis magni.

Progrediendo tandem versus austrum, alias reliquias Edomitici nominis in Amalekitarum montibus inveniemus, ibi enim Adar, Adron, seu Adru Ptol. ponit, quare non ab Adar (ita enim Vulg.) ultimo Edomi rege? Et si Adad, cum Masorethis legimus, Adedi seu Adadi vicum juxta Cassanitas in Ptol. inveniemus. Altera est MOKA, quæ olim satis celebris, sed cujus memoria in Antonini Pii nummo apud Patinum tantum servatur, inscripto circa templum, & Deæ simulachrum, MOK. IER. ACY. AYTQ. “Mocha, sacra, inviolabilis, suis utens legibus.” Hæc Cellar. p. 423. sed quid si Mizzah Idumææ ducem, & Edomi per Raguelem filium hujus civitatis fundatorem inveniemus?

Nam in Exemp. Alex. ille Mizzah seu Moze, ut scribitur, in Vat. Μοχὲ effertur. Quænam verò hinc similitudo nominum? Forsan dux iste binomius fuit, & pro hujus Mokæ fundatore interpretibus ex traditione notus. Nec hæc omnino gratis dicta, quia promontorium ad sinum Perficum, ubi Mizzi majores, & minores ponuntur, Mochandam olim, nunc Mesendam appellatur; & altera etiam Moka in provincia

^a Ita de eodem loco & simili eventu, 2. Reg. xiv. 7. ubi Vat. Γεμέλεξ. Sed Alex. ὁ Γαῖμελα. Ald. Γέμελα.

Hadramut juxta fretum Arabici sinûs adhuc reperitur. Non tamen ausus sum affirmare alteram urbem Saninam isti Mokæ proximam, ab hujus fratre, duce Sammah esse deflexam & derivatam.

Proinde Lyfa, Elufa, Guba supra Elanam ad orientem montium nigrorum a Cellar. ponuntur, pag. 423. Unde sequitur has etiam civitates juxta Amalekitarum montes fuisse. Fateor quod in tabulâ suâ Arabiæ Petrææ ad Sinai occidentem describuntur. Nec nos afficit à dextrâ, an sinistrâ, (ubi si bene memini eas ponit Ptol.) Nigrorum montium hæ civitates statuuntur, modo non longè a Pharan, & in confiniis Idumææ, & Arabiæ. Urbes etiam haud paucas in hac secundâ Idumæâ Hieron. in Locis Hebraicis ponit E. G. p. 1423. Γερ-
σαιμ, S. Hieron. Gathaim, qui addit, "Pro quâ in Hebræo posita est גִּיִּי Avith, Syr. Gavith, ut in nostris, Gen. xxxvi. 35. civitas Adad, qui quartus regnavit in Idumæâ terrâ, quæ nunc Gebalene dicitur". Ita Gethim Vat. Geththaim Alex. in additamentis ad finem Jobi scribitur: Suspiciari tamen liceat hanc Avith seu Gethaim, civitatem fuisse antiquorum Avæorum, de quibus in singulari dissertatione egimus.

Altera civitas in Idumæâ secundâ est Masrechah, (an a Zerah patre Jobi condita?) quinti regis Edomi Samlah dicti, Vat. Sammada, Alex. Sadama, de quo alibi, de hac S. Hieron. p. 1129. B. D. Mazrakah civitas regni Edom circa Gabalenen.

Sequitur Rehoboth, juxta fluvium. Chald. vertit de Rehoboth, quæ est super Euphratem; sed longè aliter Hieron. nos docet, p. 1432. "Rehoboth (urbs alia à civitate Assyriorum) juxta fluvium, ubi erat rex Edom, (nempe sextus) & usque hodiè est præsidium in regione Gabalenâ, & vicus grandis, quæ hoc vocabulo nuncupatur". Fluvius autem qui hunc alluit forsitan est Petrà à Plinio memoratus; & hinc observandum, quod nullum horum octo regum extraneum fuisse probari potest; licet plurimi scriptorum contrarium asserunt, & de septem horum regum ex hoc capite patet indigenas Idumææ eos fuisse. Sic etiam de Hadare, ultimo rege, sentiendum, cujus civitatis nomen erat Pau, Gen. xxxvi. 39. τῶς LXX Φαυῶς, S. Hieron. p. 1422. Fougo, Heb. פֹּג, non sicut in Hieronymo scribitur פֹּג, civitas Adad regis, (ita enim ab eo scribitur פֹּג & פֹּג dupliciter confundendo,) quæ est in regione Gabalitica. Unde forsitan Ptol. populi Puani.

Alius locus in hac regione à S. Hieronymo memoratus, cujus situs satis distinguitur, p. 1429. "Mabzar usque ad præsentem diem vicus grandis in regione Gabalene, & appellatur Mabsara ad urbem

"Petram pertinens." Puto à duce Mibzar, Gen. xxxvi. 47, qui forte nomen accepit à מִבְּזָר, à Bozrà, civitate Jobabi.

Ultima civitas, quam in locis Hebraicis, tanquam Edomi, invenio, est Magdiel, " & hæc (ait) in regione Gabalenâ, possessa olim à ducibus Edom." & forsitan à duce ejusdem nominis condita & nominata.

Ultra descendendo ad dextram est Hor-hagidgad Israelitarum mansio, Numer. xxxiii. 32. Sed Deut. x. 7. Gudgoda, non longe à monte Sinai, ibid. v. 10. ubi in priori loco LXX. & Vulg. montem Gadgad, in posteriori Gadgad tantum, quod puto, montem multarum turmarum significare; an ab Amalekitis inde confluentibus contra Israellem? Nam à Rephidim non longè abest: Ad lævam verò locus, quem Porta di Ferro vocant in montibus non longè ab Eziongeber in Ortellii tabulis. Hunc esse Trajectum angustum puto, ut portæ Caucasæ, &c. in montes & versus septentrionem ducentem, neque de illo plura habemus, nisi Zamareni addentur, populus ad Rubrum mare, quos nonnulli Gardianos interpretati sunt, quia forsitan harum Πυλῶν custodes olim fuerint. Et nescio an Diodori Garyndani, Salmas. p. 4. circa hæc loca ad sinum positi, & idem populus ac Pharanitæ, Salmas. Maranitæ, quia harum portarum domini a sequioribus sæculis, in hos Gardianos, deformati.

Juxta hæc loca Ptol. Bithimanitæ etiam reperiendi, in Peut. & Ortel. Tab. quos Themanis coloniam esse parum est dubitandum. Nec nos moveat, quod Bithimanitæ, non Themanitæ vocantur. Beth enim est frequens additio Arabibus in principio dictionis, ut in Baarab juxta hæc ipsa loca, & multis aliis: Nec vocales curandæ sunt; nam alteram eorum coloniam in superiori parte Felicis Arabiæ juxta Petram & Saracenos, Ptol. & Plin. Thamydenos ponunt; & magis ad orientem, nescio an Thonna Plin. & Tamnah Strabonis, quin & Thammathe, cujus Notitia imperii orientalis in Arabiâ Petram meminit, Cellar. p. 427. ejusdem sint originis.

Nec habemus addere, nisi quod ad dexteram Allus Israelitarum stationem S. Hieron. Idumææ ascribit, & quod ad lævam, Aramaua, quam ponit Bonfrerius ad orientem ipsius Μύχα sinûs Elanitici, familiæ Seir, seu Horitarum, originem suam, ac nomen forsitan debet. Nempe Aran, seu Aram Utzi fratre, & Dishani filio, ubi supra, Gen. xxxvi. 28. Nam Aram-aua, est nihil aliud quam habitatio, seu urbs Arami, a conditore Aram fortean denominata; ut Philippopolis, Adrianopolis, & sexcentæ aliæ. De tertiâ & magnâ Idumæâ quærendum est in Periplus & Historiâ Edomi.

D I S S E R-

DISSERTATIO XXIV.

De Cardinibus Coeli & Bene-Kedem. 1. Quatuor Cardines. 2. Ortus triplex. 3. Filii Orientis. Situs Filiorum Keturae. 4. Quam late extensi Orientales. 5. Bene-yereb. Erembi. Filii Occidentis.

DISQUISITIO de quatuor mundi Plagis seu Cardinibus, necessaria est ad inveniendum situm Bene-Kedem, seu orientalium, inter quos Jobus numeratus.

Hebræi, & omnes orientales, orientem, mundi faciem existimant. Ita torrens Cherith, dicitur esse עלפני עיני *ἐπὶ προσώπῳ* ad faciem Jordanis, id est, ad orientem, ut ex præcedentibus. Diverge קדמה *κατὰ ἀνατολὰς*, Vulg. contra orientem. Et locus Kedemoth, ut & desertum Homonymum, unde nuntios misit Moyses ad regem Sehon, Deut. ii. 26. a situ nomen habet, quia ad orientem magnæ vallis. An quod primi homines creati, exinde venerunt? An hinc קדם. Hebræis antiquitas, principium, initium, imo & æternitas? Idem מורה a מרח oriri, scilicet ab ortu solis. An quod ad solem orientem naturali quodam instinctu, sed superstitione forsan adaucto, vultus libenter convertemus? quin & ferunt (ut Buxt. ex R. Bechai) Adamum creatum, facie versus orientem, dispositâ, ut lucem & solem orientem aspiceret, unde oriens ipse fuerit anterior mundi pars. Hinc facile erit reliquas mundi plagas distinguere, sicut exinde nominantur, Dextra, Heb. ימין. (Hinc Arabia Fœlix Yaman dicta, quia ad dextram jacet; unde Theman Lexicographi deducunt, quod austrum etiam sonat; Meridies, Sinistra; Septentrio, צפון a צפן abscondit, quasi abdita dicta, nempe a sole, quod ad eam non accedit: Buxtorf. & posterior Heb. ים אחרון, pro vespere, seu occidente sæpè sumitur, Gen. xv. quod nonnulli a ערב miscere deducant, quia tunc lux tenebris commisceri incipiat: Nescio an potius, quodd a tenebris in crepusculo incipientibus omnia commiscantur, seu confunduntur, ut ob causam supra allatam. Jam de locis S. S. agendum, quæ ab his illustrantur. Vide Psal. lxxxix. 13. "Aquilonem, & meridiem tu creasti, Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt." Ubi quatuor Cardines mundi enumerantur: Nam Hermon orientem signat, Thabor occidentem, ut Tzaphon & Jamin duas alteras plagas ex diametro sibi invicem oppositas.

Confer etiam Psal. cvii. 3. "Ab oriente

"& occidente, ab aquilone, & a mari," מִמְּזֶרַח וּמִמְּעַרְבִּי מִצְפּוֹן וּמִיָּם duo priora מזרח, & מערב etiam opponuntur, Esai. xlv. 6. Psal. ciii. 12. Eodem modo in posterioribus proculdubio res se habet. Fateor, quod ים mare, scilicet Mediterraneum, pro occidente etiam ponitur; ejus autem jam facta est mentio, & australis plaga tantum desideratur; & mare hic necessario erit rubrum, five Sinus Arabicus ad meridiem terræ sanctæ; juxta cujus littus, ut in ejus insulis, Judæi habitabant. Aliter mundi Cardines metiuntur alii, designantur in vaticinio de Messia regno, Psal. lxxii. 8. "Domineabitur a mari usque ad mare, & a fluvio ad fines terræ," id est, a mari Mediterraneo ad Persicum; angustum enim nimis est spatium inter Mediterraneum & sinum Arabicum: Sed tota intercapedo Petrææ & Felicis Arabiæ ab occidente ad orientem, est inter Mediterraneum & Persicum. Secunda Oppositio est a septentrione ad austrum. Fluvius enim proculdubio est Euphrates, septentrionalis terminus regni Solomonis; & Terræ Fines est finis illius continentis ad austrum, ubi regina Shebæ habitavit, quæ S. Mat. xii. 42. a Salvatore dicitur regina austri, & venisse e finibus terræ, ὅτι τῶν περάτων τῆς γῆς, "Audire sapientiam Salomonis."

2. Sed quoniam ortus, atque inde occasus duplex, imo triplex ab auctoribus observatur, & fine hâc distinctione, nonnulla sacræ scripturæ loca vix possint probè intelligi, placet secundum ventorum distributionem a veteribus receptam eos discriminare. Quatuor Principales sunt venti, nec plura Homerus noverit. Septentrio, seu Aparctias, ab oriente æquinoctiali, Subsolanus, seu Apeliotes, a meridie, Notus, seu Auster; ab occasu æquinoctiali, Favonius, seu Zephyrus. Interea nulla invenio horum ventorum nomina apud Hebræos, nisi à Plagis, unde perflant, viz. "Ruach, Zaphon, Kadim, Teman, & Jam."

Sed alii sunt quatuor venti secundarii, & intermedii: Primus est Aquilo, seu Boreas inter septentrionalem, & exortum solstitialem, Cæcias etiam dictus. Secundus ab oriente Brumali, Vulturius, etiam Eurus:

rus; Tertius Libs seu Africus ab occasu Brumali; Quartus, Corus, Cauras, seu Argestes ab occasu solstitiali, tot enim in Andronici Octagono numerantur; quos Miltonus noster post lapsum sævientes ita describit, Lib. X. v. 695, &c.

“ ——— Now from the North
“ Boreas and Cæcias and Argestes loud
“ And Thracias rend the Woods, and Seas
up-turn;
“ With adverse Blast up-turn them from
the South
“ Notus and Afer black with thundrous
Clouds
“ From Serra Liona; thwart of these as fierce
“ Forth rush the Levant and the Ponent
Winds,
“ Eurus and Zephir with their lateral noise,
“ Sirocco, and Libecchio.”

Summa est, quod ortum habemus triplicem, Solstitialem seu æstivum, septentri-
oni proximum; Æquinoctialem, verum &
genuinum ortum; & Brumalem seu Hy-
bernium versus austrum, seu meridiem
vergentem, ut in nostro climate per diver-
sas anni tempestates orientem solem in di-
versis plagis ita cernimus. Quid hæc ad
nostrum institutum faciunt postea videbi-
mus. Impræsentiarum vero dilucidè con-
ciliant nonnullos S. S. textus, qui ἐναν-
τιοφανίας specie laborant; e. g. Esai. xlv.
11. “ Vocans ab oriente rapacem avem,”
& tamen Jer. xlv. “ Devorabit gladius
“ — Victimam Domini Dei exercituum, in
“ terra aquilonis juxta flumen Euphraten,”
& postea Nebuchodonosor è Babylone ven-
turus prædicatur; & similiter in aliis lo-
cis.

3. Bene-Kedem; filii seu viri orien-
tis in S. S. sæpius memorati, quorum sitûs
accurata disquisitio, contra multorum sen-
tentiam, haud parùm conferet ad nostras
res dilucidandas, licet nonnulla hic repe-
tere nobis necesse erit. Primo, Kedem
invenimus, Gen. ii. 8. “ Dominus Deus
“ plantavit hortum versus orientem,” ut
puto omnia τῶν LXX. exemplaria; quæ
nos modo sequimur, licet Tind. Vulg. qui
sequuntur Aquilam & Judæos, ἀπὸ ἀρχῆς,
à principio, ut Kedem aliquando signifi-
cat. Sed nihil hinc ad præsens negotium
potest colligi. Licet non possum hic non
observare, quod eruditissimus nostratium
scriptor, (quem honoris & venerationis
causâ non nomino) quamvis in præfatione
doctissimâ strenuè defendit τῶν LXX. con-
tra objectiones S. Hieron. & quampluri-
mum satis feliciter, nonnunquam tamen
impingere videtur, e. gr. in Gen. ii. 8.

ubi Hieron. culpât LXX. quod מְקֵדִם ver-
tunt κατὰ ἀνατολὴν, & addit, quod Aq. ἀπὸ
ἀρχῆς, Sym. ἐκ πρώτης, ἐκ πρώτης, Hier.
ab exordio, A. S. O. ex principio; unde
infir. “ Ex quo manifestissime probatur,
“ quod priusquam cælum & terram Deus
“ faceret, paradisum ante condiderat, sicut
“ & legitur in Hebræo:” “ Plantaverat
“ autem Deus Paradisum in Eden a prin-
“ cipio.” Ubi notat noster. “ Ita doctis-
“ pater in sententiam incidit Judaicorum
“ interpretum, gratiâ ductus (A. S. & O.)
“ Cui non Judæi ipsi favent.” Quod jam
videndum. Sebast. Munster. in commenta-
rio suo in Gen. i. hæc habet in primâ no-
tâ in hæc verba: “ In principio creavit De-
“ us cælum & terram.” “ Dicunt Hebræi
“ ante conditum mundum 7 fuisse creata,
“ quorum prima est עֵדֶן גֶּן Paradisus,
“ quod probare conantur ex hoc ipso loco.
מְקֵדִם דְּכַתִּיב וַיִּשַׁע יְהוָה גֶּן עֵדֶן ex secundi
octavo. Nec sanè hæc abhorrent a stylo
SS. ubi מְקֵדִם, & מְקֵדִם sæpè pro æterni-
tate usurpantur; sic Deut. xxxiii. 27. אֱלֹהֵי
קֵדֶם “ Deus æternitatis.” Vat. θεὸς ἀρχῆς,
propter Σκεπάζει σε, sed alii σκέπασις θεὸς
ἀρχῆς. Suspicio prius scriptum Σκεπάζει σε
θεὸς ἀρχῆς; certe hic vertunt LXX קֵדֶם
‘Αρχῆς imò πρὸ αἰώνων. Ps. lv. 19. Ubi &
קֵדֶם “ inhabitans æternitatem.” Sic
Prov. viii. 22, 23. קֵדֶם מְקֵדִם ‘Αρχὴν ἐν
‘Αρχῇ πρὸ τῆς γῆς ποιῆσαι — 25 πρὸ τῆς
ῥῆς ἐδραστηῆσαι. Sic Hebræi de Messia in
Munster ubi supra. Et sæpè in Aucto-
ribus Hebraicis his Gemina de “ Gan E-
den” legimus.

Gen. xxv. 6. “ Abrahamus dimisit fi-
“ lios suos per Keturam קְדָרָה אֶל אֶרֶץ קֵדָר
“ orientem versus, ad terram orientis.”
Sic nos 2. Vulg. succinctè tantùm “ ad
“ plagam orientalem.” Munst. (forsan op-
timè) “ ad orientem, ad terram Kedem,”
pro proprio nomine sumens. Quæramus
ergo situm horum Keturæ filiorum, nec
dubium est, quin ibi Kedem & Bene-Ke-
dem invenimus. De primo autem, nem-
pe Zimrane, a Nabathæis, Atramitis &
Minæis, una cum Elamitis a Mari Rubro
ad austrum, ad Babylonem usque versus
septentrionem illos scrutando invenimus;
ut in posteris Abrahami per Keturam fu-
sus egimus. De secundo, Joklane, nihil
certi habemus. De tertio, Medan, pro-
babile est illum cum Midiane coaluisse, &
juxta eum ad Mare Rubrum habitasse, ut
inter posteros Keturæ videas. De quarto
verò scil. Midiane, certissimum est unam
ejus tribum ad Mare Rubrum habitasse,
ubi eos Moses invenit, paulo post sinûs E-
lanitici angulum ad orientem.

Neque altera tribus, regio, & civitas

* Qui an altera horum tribus, sint Zamareni, sub Rubrum Mare juxta nigros montes; ut inde se Ishmaelitæ & Saraceni
extendebant usque ad Mare Persicum.

Midian, licet aliquanto superior versus septentrionem, longè ab hac primâ abfuit, ad orientem Edomi, Sehonis, & Moabitarum, ut in Geog. Idumææ & inter Bene-Kedem Judic. vi. 3. cum Amalekitis, &c. expresse numerantur, ut fufius in Keturæ posteris, & sic de cæteris. De quinto Iſhbak, nihil certi habemus. De sexto autem nempe Shuach (quibus nobis negotium est) non longè a fratribus Medane & Midiane, licet magis ad orientem, niſi fallimur hîc reperiendus. Septimus & octavus Sheba, & Dedan ſuperius ad orientem poſiti. Sheba forſan proximius æſtivo, & in deſertâ Arabiâ; ſed Dedan proculdubio proximius orienti æquinoctiali, utpote juxta Idumæam & Theman in Petræa inveniendus. Decimus Letuſhim, forſan Scenitarum Pater; ergo inter Kedem & tabernacula Kedar. Undecimus eſt Leummim, cui cum gente ſuâ inter Midianitas, juxta Idumæam ſæpè occurrimus. Duodecimus Ephah, qui juxta Midianitas Kedar & Nebajoth proculdubio vixerit, ex Eſai. lx. 6. Decimus tertius eſt Ephher, Heb. עפר pulvis, ergo in pulverulento, & ſiticuloſo ſolo juxta fratrem ſuum Ephah, ut videtur, poſitus. Et de decimo quarto Chanoch non liquet. Decimus quintus eſt Abida, unde forſan Ebodah, Urbs Ptol. non longè à monte Sinai. De decimo ſexto Eldaa, nihil nunc habemus. Videamus jam quid lucis lucrati ſumus de ſitu Bene-Kedem è ſedibus filiorum Abrahami per Keturam, quos inter illos immiſſos legimus. De primo, Zimrane, dubium manet, ſed ab oriente Brumali ad Æſtivum produci videtur. De Medane una tribu Midianis & Shuacho, contra ortum Brumalem, licet longè verſus austrum ſors eorum cecidit; ſed alterius gentis Midianis magis contra æquinoctialem, ut etiam Dedan, Leummim, Ephah & Ephher. Sheba vero & Letuſhim contra ortum æſtivum ſedes videntur naſti eſſe. Ad Abidam quod ſpectat, ſi ab illo condita, vel nominata Eboda fuerit, ad occidentem potius Hybernum ſediſſe illum putandum eſt. Neque unus ille & ſolus labefacit fidem oraculi divini, ſi cæteri quindecim verſus orientem habitarent. Imo Abadan ad ſinum Perſicum, juxta Maſſanos ab hoc nomine non longe abludit. Hinc etiam liceat nobis ἐπέχειν de ſententiâ inter eruditos communiter amplexâ, nempe Bene-Kedem, orientales reſpectu ad terram ſanctam tantum à Moſe denominari, quia ad orientis plagam ab illis ſitos; unde ſubſumunt, quod Trachonitis, ſeu Ituræa, non potuit eſſe ſedes Jobi, quia ad ſeptentrionem terræ ſanctæ, non verò ad orientem ſita fuerit, obliti, non ignari, quod Hermon & Kadmonitæ ſunt in his ipſis regionibus, & Hermon, ut ſupra, ſupponit pro oriente, ut Tabor pro

occidente; & quod Kadmonitæ ſunt orientales. “Nec tamen æſtivos hiemisque propinquus ad ortus, ſed qua ſol verni fundit ab axe diem.” Et Balaam, qui magis ad ſeptentrionem vixerit, in prophetia dicit, “De Aram adduxit me Balak, de montibus orientis.” Imo Jacobus, cum ſuperius adhuc ad eandem plagam penetravit, nempe ad Haran, dicitur veniſſe in terram Bene-Kedem filiorum orientis, Gen. xxix. 2. i. e. orientis æſtivi ad ſeptentrionem vergentis. Sed æque filii orientis Kedareni & Nabathæi, qui juxta Petram & Idumæam; orientis nempe proprii ſeu æquinoctialis; de quo auctor poematis de Phœnice, “Eſt locus in primo ſœlix oriente remotus.” Æque poſtremo, filii orientis ſunt Madanæi, Midianæi, Ephher & Ephah, Abrahami poſteri per Keturam, qui ad ſinum Arabicum, juxta Hagiaz ſiti; ſed orientis hyemalis, qui ad austrum tendit.

4. Unde patet ex SS. orientem & orientis filios à Charran Meſopotamiæ ad Arabicum uſque ſinum extendi lato ſenſu; ut è contra occidentem, nam termini ſunt relativi; à Cilicia & Anti-Libano verſus ſeptentrionem per Mare Mediterraneum ſeu occidentale ad mare uſque Ægyptiacum ad Peluſium & fines Ægypti, imo latus Ægyptiacum, ſeu Troglodyticum Arabici ſinûs geographis, ut plurimum, latus occidentale dicitur. De plagâ autem ſeptentrionali ſatis patet ex Judith i. 7. “Et miſit Nabuchodonofor ad omnes habitantes πρὸς δυσμαῖς ad occidentem, ut nos Weſtward, “Ciliciam & Damascum & Libanum & Anti-Libanum εἰς παραλίαν, maritima. Eodem etiam ſenſu de aliis populis, & in alio loco legimus de Gaditis i Chron. xii. 15. “Iſti ſunt qui tranſierunt Jordanem menſe primo, quando inundare conſueverat ſuper ripas ſuas, & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus העמקים ad orientalem plagam, & occidentalem.” למורח ולמערב: i. e. puto omnes Chananæorum reliquias, qui in illâ parte Amycæ, ſeu vallis magnæ, quæ ad occidentem Jordanis fuerit, cujus altera pars ad orientem fluvii à Libano & Anti-Libano ad Rubrum Mare uſque percurrerebat; de quâ antea S. Hieron. quorum nonnulli qui ad fluvii litus occidentale degebant, orientales vocantur; alii autem qui ad latus hujus vallis, Mari Mediterraneo proximius, occidentales. De parte australiori etiam conſtat & Idumææ regione; cujus pars à geographis ad παραλίαν ponitur juxta Syrbonis lacum. Imo ſæpius ipſe Mons Seir protendi dicitur Jamanî, verſus Mare ſeu occidentem, Spanh. c. 4. §. 5. ubi addit, “hinc Edom pro occidente, & Idumæa pro Romanis apud Thalmudiſtas; Sed certius “verbum prophetiæ habemus,” hoc probans

bans nempe Esai xxi. 13. Ubi post Dumah & Seir & ante habitatores terræ Teman, interfitur, "Saltus ad Vesperam," quinam Saltus, nisi ille in deserto Cades, juxta Idumæam? "Condensus ille saltus," de quo adeo sublimiter cecinit divinus vates Psal. xxix. 8, 9.

5. Quin & sine dubio incolæ eremi Ismaeliticæ, ad austrum magis siti, occidentaliū nomine primo insigniti; Erempi enim dicti, seu Bene-yereb, quia primi forsan Arabes, ut antea dictum; & cum hujus loci Autochthones fuerint, seu primi indigenæ antequam colonias miserunt ad Bene-Kedem oppositi. Summa est, orientis nomine venire, quicquid terrarum toti tractui hujus Mediterranei Maris opponitur; ita ut occidens à Libano ad Casium & Pelusium; oriens autem, ut supra, à Carrhis ad finum Arabicum, omnes tres Arabias, aut earum partem potiore ab Euphrate & infra ad fines terræ, & à Palmyrenâ ad finum Arabicum protensus fuerit. Neque est quod putemus, respectu tantum Palæstinæ, hanc regionem orientem dici, & ejus incolas orientales, Europæis enim ita etiam audiebant. Sic Nabathæi, quorum metropolis Petra, ab Ovidio describuntur Metam. I. v. 61.

"Eurus ad auroram, Nabathæaque regna."

Cardo etiam totius rei, & quæstionis hîc

vertitur, ubi sit divisio inter occidentales & orientales? Non expectandum est hanc posse demonstrari per lineam mathematicam; satis est, si per geometricam, seu proportionalem, ut virtutis medium, assignari poterit. Et hanc divisionem inter Bene-Kedem & Bene-yereb, uti ex multis locis in SS. & aliis geographis colligimus, in Aulone seu valle magnâ ponimus, inter Idumæos & Midianitas, Amalekitas & Saracenos intercedente; ob has rationes partim antedictas sed hic in summarium reductas. Quod Midianitæ, Amalekitæ, Saraceni ad dextram hujus vallis à Mari Rubro ascendentibus, proculdubio dicti sunt Bene-Kedem, & è contrariâ Idumæi, primi Ismaelitæ, & si quæ aliæ fuerint gentes ad lævam sitæ, Bene-Gnereb seu Erempi. Hic ergo divisionis initium ponendum ducimus, licet postea orientales Saraceni seu Ismaelitæ versus septentrionem & austrum ab Arabiâ Desertâ, seu Scenitarum, ad finum usque Arabicum, & Phœnicæna austro-orientalem, sed semper versus orientem se extendebant. Imo eorum tribum ad finum Persicum legimus: Ubi civitas Kedomah, seu Kedmais in tabulis ponitur atque ita ab Havilah usque Shur & per viam ducentem Assyriam diffusi fuerint. Neque sanè possumus inter hos populos pressius aut accuratius distinguere: Qui meliora & certiora docebit, plurimas ei gratias referemus.

DISSERTATIO XXV.

De liberis Jobi. 1. Priores liberi. 2. Posteriores. Filia, Femima. Casia, Keren-happuch. 3. Fortune earum & sedes.

1. **L**EGIMUS Job. cap. i. 2. quod "nati sunt Jobo septem filii & tres filiæ." Licet nomina horum nunquam occurrunt. *ŷ. 4 &c.* " & ibant filii ejus & faciebant convivia per domus, unusquisque in die suo — & mitentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis." In die suo puto natali; *πότης*, potatio, convivium ut *משתה*, quod sæpè redditur *συμπόσιον*, compositio, & secundo sensu, distinctio ordinum, qui accubuerunt, ut Marc. vi. *συμπόσια*. Vulg. contubernia, forsan quasi contabernia. Convivium *πότης* dici videtur, quia apud veteres inter convivandum, potui nimis indulgebant, præsertim hilares Græci, ut adhuc fit; atque Arabes huic vitio olim dediti. Non autem liquet Jobi liberos inter sua convivia hunc in modum

offendisse; licet eâ pietate fuerit eorum pater, ut sibi & illis metueret, ne in his festivitibus, genio & lætitiæ nimium indulgentes Dei aliquando obliviscerentur; *ŷ 5.* "Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificavit illos; consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis: Dicebat enim ne forte peccaverint filii mei & maledixerint Deo in cordibus suis; sic faciebat Jobus cunctis diebus." Quæ Tindal nostras hunc in modum satis appositè effert, "So when they had passed over the time of their banquettinge round about, Job sent for them, and clensed them a gayne, and gat up earlye, and offred for every one a burnt-offringe, for Job thought thus, peradventure my Sonnes have done some offence, and have bene unthankful"

"unthankfull to God in theyr hertes; and
 "thus did Job every daye." Hic obser-
 vant commentatores, quod Jobus princeps
 & patriarcha suæ familiæ, sacerdotio etiam
 functus est, sicut Abraham, Melchizedec
 & Jethro ante legem; licet *ὁ* LXX. & in
 Vat. & Alex. perperam addant ex lege Mo-
 saicâ, "*ὁ νόμος ἵνα περὶ ἀμαρτίας περὶ* (Alex.
 "*ὑπὲρ*) *τῶν ψυχῶν αὐτῶν.*" & "unum vitu-
 lum pro peccato propter eorum animas."
 Nec putandum est pium patrem hoc fru-
 stra fecisse, licet eorum omnium mors ino-
 pina properaret; ut *ῥ*. 18, 19. "Filiis tu-
 "is ac filiabus vescentibus & bibentibus vi-
 "num in domo fratris sui primogeniti re-
 "pentè ventus vehemens irruit è regione
 "deserti, & concussit quatuor angulos do-
 "mûs, quæ corruens oppressit liberos tuos
 "& mortui sunt." Hinc colligere est, li-
 cet domus & tabernaculum in S. S. sæpè
 confunduntur, hanc Jobi primogeniti do-
 mum propriam, & legitimam fuisse, forsan
 palatium, idque marmoreum, vel lapide-
 um, non modo ex quatuor angulis in eo
 memoratis, sed ex istis cap. v. *ῥ*. 4. "lon-
 "gæ sunt filii ejus à salute & conteruntur
 "in portâ; nec est qui eos eruat." Un-
 de videtur sequi primo, quod hi liberi Jobi
 non fuerint ex Scenitis, seu *השכני באהלים*
 habitantibus in tentoriis ad ortum Basani-
 tidis in Arabiâ desertâ, ut Hagareni & (for-
 san) illi, Judic. viii. 11. Et in ipsâ Chanaane
 Rechabitæ, "qui domum nec ædificârunt
 "nec habuerunt, sed in tentoriis habitâ-
 runt," Jer. xxxv. 7. Quin è contra ex *ישבי במעונות*
 commorantibus in habitaculis seu
 pulchris & securis domibus & ædificiis; ut
מצוד nunc *καταφυγὴν* nunc *οἶκον* *ὁ* LXX ver-
 tunt. Secundo non in Desertâ Arabiâ ha-
 bitasse, quia dicitur "ventum vehemen-
 "tem venisse ex deserto." Quod aliqua-
 lem saltem innuit distantiam *מעבר המדבר*
 Tind. "from the South, & doctè. Ita e-
 nim *מדבר* à Talmudistis vertitur per Da-
 roma, ut in Psalmis & alibi sæpè austrum
 signat. Puto ex eremo Saracenicâb.

2. Quærendum jam est de liberis Jobi
 posterioribus, ex eadem matre, ut credibile
 est, natis, eodem numero ac primi: Cur
 plusquam decem non fuerint, cum omnia
 cætera ejus bona duplicata, multæ sanè spe-
 ciosæ rationes à cl. Spanhemio Hist. Job.
 cap. xv. afferuntur; sed optima videtur ista
 Hebræorum, quæ & illi magis arridet, at-
 que forsan omnibus. "Idcirco non ad-
 "auctam duplo posteritatem Jobi, quod
 liberi priores, meliori sui parte remane-
 rent, & apud Deum vivere censerentur."
 Ita S. Basil. Homil. 23. "Equi ejus & mu-
 "li ejus (de quibus tamen in illius divitiis
 "nihil legimus) & cameli ejus &c. dupli-

"cata fuerint, sed nati ejus tantum æqua-
 "les priori numero, septem nempe filii &
 "tres filiæ: Quia bestia ejus omnino perie-
 "runt; sed potior pars filiorum adhuc su-
 "pervixit." Quod septem filii illi denuo
 nati fuerint in textu legimus. Nomina au-
 tem eorum fabulosa, in auctoribus æquè
 fabulosis vel spuris habemus, ita in Span-
 hemio cap. xv Philo *ὑποβολιμαίως*, "No-
 "mina, inquit, horum filiorum Eliphaz,
 "Ermœ, Diasat, Philias, Piphar, Zellud,
 "Thelon," quorum duo Philias nempe &
 Thelon sunt merè Græca, & duo alia, Er-
 mœ & Diasat eandem sapiunt originem. I-
 dem auctor Pseudo-Philo (Spanh. c. ix.) af-
 firmat, "Filiarum nomina esse, Meru, Li-
 "taz, Zeru, & eadem planè fuisse nomina
 "liberorum priorum & novissimorum." Sed
 nugæ hæc omnia & Judaicæ fabulæ.
 Duplicem hinc rationem assignat idem Span-
 hemius, unde in sacro codice sint omissa,
 "quia ut filii sic nepotes ad quartam usque
 "generationem memorantur, & hinc pro-
 "lixa fuisset texenda genealogia à scopo
 "aliena: Secundo quia satis aliundè suis
 "circumstanriis distincta fuit historia ad
 "faciendam fidem." Unus tamen eo-
 rum nempe Ennon, in additamentis memo-
 ratur.

Legimus Job xlii. 13. ad 15. "Fue-
 "runt ei tres filiæ, & vocavit nomen uni-
 "us Jemimam, & nomen secundæ Casiam
 "& nomen tertiæ Keren-happuch. Non
 "sunt autem inventæ mulieres speciosæ, fic-
 "ut filiæ Job: Deditque eis pater suus
 "hæreditatem inter fratres earum." Quæ-
 ritur hinc primo quare nomina filiarum re-
 censentur, sed non filiorum? De omissione
 filiorum antea vidimus; sed plusquam una
 causa affertur, quare hic inferuntur filiarum
 nomina, licet priorum in prologo defint,
 quia earum "brevis ætas, & flos caducus."
 Rationes Spanhemii (ubi supra) sunt hujus-
 modi. "Primo, Quia cum primis empha-
 "tica illa & significativa formæ, & qua-
 "litatum, quæ in iis commendantur. Se-
 "cundo, Quia inclyta fuere eadem nomi-
 "na celebrata posteris, historiis, fabulis,
 "(ut mox docebimus.) Tertio, Quia suf-
 "fecere illa ad majorem historiæ fidem,
 "factumque id tribus verbis, nullâ jam se-
 "rie genealogicâ desideratâ. Quarto, Quia
 "mox transituræ fuere singulæ in marito-
 "rum, nomen proprium amissuræ, hinc, ut
 "extaret hujus memoria, consignandum
 "tabulis." At non semper nomen & me-
 moria fœminæ in matrimonio pereunt. A-
 liter enim aliquando res se habet in hære-
 dibus, & inter nobiles fœminas: Ita puto in
 filiabus Zelophehad, Joshuæ xvii. 3, 4. Ita
 certè filii Barzillai, Ezra ii. 61. "Qui ac-

^a Vid. dissertat. de aliis calamitatibus Jobi. &c.

^b Vid. dissertat. de Minæis.

“ cepit de filiabus Barzillai Gileaditis ux-
“ orem, & vocatus est secundum eorum
“ nomina.”

Jemima, Kezia, & Keren-happuch, Chald. Jamima, Casia, & Cheren-happuch τοῖς LXX Vat. & S. Amb. Ἡμέρα, Κασία, Ἀμαλθαίας κέρας. Aq. & Sym. Ἰεμιμά, Κασία, Ἀμαλθαίας. Alex. Μαλθήας, Vulg. Diem, Casiam, & Cornustibii: nos hod. Hebræa retinemus: Tind. “ the first called day “ the second povert (nescio unde) the third “ all plenteousness.” Primum, diversimode scribitur (& in uno exemplari Aquilæ Nemima,) à קרן dies proculdubio derivatur, sed vocales in his linguis (ut sæpius observatum) nunquam non variantur, ita ut A. E. O. imo nonnullis U. in hâc voce, vel ejus affinis invicem mutantur. Jamima, & Jamama, Jemima, Jom, & apud Symmachum etiam Ummah vocatur. Ratio nominis est evidentissima respectu ad formam corporis, quod Chaldæus satis indicat, ita παραφράζων, “ indidit illi nomen Jamima “ quod esset pulchritudo ejus sicut diei,” cui Diana ad amussim responderet, & Lucia nostra non multum abludit, ob splendorem formæ, & forsan vividos cæcios oculos, ut Homerica Glaucopis Athene. Quales uxores, Mahometes Arabs sectatoribus suis promisit in Paradiso, nempe, “ albas sicut ova “ recentia.” (Alcoran. cap. 3.)

Secundum Heb. קרן Spanh. “ indu-
“ biè ab aromate ejus nominis, sic quoque
“ ab Arabibus nominato.” Sed vertitur Græcis & Latinis Casia, vel Cassia; odora scilicet, & forsan etiam oculis non ingrata: Casia enim Plinio, “ primo candida, tunc “ rubescens, ultimo nigricans, optima pur-
“ purea.” Veneris cervicem Virgilio non male referens: Unde Chaldæus, “ Casiam “ vocavit alteram, quod esset pretiosa in-
“ star Casia.”

Tertium קרן interpretando diffi-
lius: Chaldæus, “ Cheren-hapuch appella-
“ vit aliam, quod multus esset splendor fa-
“ ciei ejus, ut Smaragdi,” qui teste Plinio (lib. 37. c. 5.) mire radiat: idem, “ Ægyptii
“ optimi, ut translucidum mare lucent ac
“ nitent in insulis reperti.” An juxta mon-
tem Smaragdorum? Aliis rubinus; aliis car-
bunculus. Spanhemio Chaldæus non placet. Primo quia Keren in sensu metapho-
rico, non tam fulgorem quàm robur, po-
tentiam, dignitatem, ex usu Scripturæ, u-
bique notat. Sed oblitus est vir doctiss. quod
nemo melius novit, hanc ipsam vocem sæ-
pius dici de gloriâ faciei Moysi Exod. xxxiv.
29, 30. 35. כִּיקְרָעוֹר פָּנָיו Ubi Munst. tran-
slatio “ quod in modum cornu radiaret cu-
“ tis faciei suæ, dum ipse loqueretur cum
“ eo, & Vulg. forsan pressius ad Hebr. quod
“ cornuta esset facies sua ex consortio Ser-

“ monis Domini.” (vid Ezek. x.) in utroque
enim loco scribitur כִּיקְרָעוֹר Tind. “ The
“ skynne of hys Face shone wyth beams
“ of his comening with hym.” & Munst.
Not. (i) “ Rab. Sol. atque Kimchi dicunt
“ verbum קרן à cornu descendere, quod ra-
“ dii in modum cornu micuerint ex facie
“ Moyfi, sicut & radii à sole derivati spe-
“ ciem cornu præ se ferunt. Id verum est
“ quod tota facies Moyfi, sic rutilavit, &
“ micuit, ut Israelitæ non potuerint inten-
“ dere in eum. Exponunt ergo Hebræi
“ verbum קרן per קרן splenduit, & R. Sol.
“ vocat radios illos קרן-הדר cornua mag-
“ nificentia.” Ergo benè & doctè Cheren
per gloriam Chaldæus effert. Secunda ob-
jectio est, quod “ vox קרן precariè trahitur
“ ad formæ radios, instar carbunculi, vel
“ smaragdi, cujus significationis vestigium
“ nullum, nec in radice Hebræâ, nec in o-
“ rientalibus reliquis.” Sed Puc est Pag-
nino ex R. Abraham lapis pretiosus niger.
Item carbunculus qui est colore stibii. Ita
ferè Buxtorf. in Lex. Hanc vocem δὲ LXX
secund. Vat. Ἀμαλθαίας κέρας vertunt. Pro-
culdubio Græcorum fabulas respexerunt;
ut in Titanibus, & nonnullis aliis, unde
scandalum infirmis dederunt. Quod variè
vertitur Spanh. “ cornucopiæ, abundantia,
“ libertatis; quæ Ἀμάλθεια Græcis modo
“ capræ, modo virginis nomen est, prop-
“ ter Ἀμαλικίαν, ἃς τὸ μὴ μαλᾶσθαι ἢ τα-
“ πεινᾶσθαι, quasi non mollem aut langu-
“ dam.” Contrario sensu ac Basphemath
vulgò sumitur. Obscura satis etymologia:
an non æquâ saltem probabilitate ab Hebr.
קרן quod parere, liberare, (ut קרן Amal-
let, Job. xxix. 12.) præterea in Alex. est
Μαλθήας tantum, non Ἀμαλθαίας. Aquilæ
in Spanh. “ corruptè & barbarè Καναφιφθ
“ vox nihili.” Sed forsan scripsit Κανα-
αφέν, propius ad Hebr. ut Scholium hic
Καναφέν. Nomen hujus quod Vulg. pla-
cuit, est cornu stibii. Ita enim Puc redditur
ut 2 Reg. ix. 30. & sæpè alibi; nonnullis
σίβη, aliis σίμμι; de quo Dioscorid. & Plin.
& ab illis describitur “ fossile nitens, radi-
“ ans, quod mulieres formabant in pastil-
“ los, atque his nigro colore tingebant su-
“ percilia.” Hæc ars, seu potius κακοτεχνία
valdè sanè antiqua fuit, si libro Enochii di-
cto sit fidendum, ubi legimus in Grab. spi-
cilegio pag. 348. “ πρῶτον Ἀζαήλ &c. pri-
“ mus Azael, sive Azalzel (puto idem ac
“ Azazel) in ordine principum decimus, o-
“ stendit mulieres τὸ σίλβειν, ἢ τὸ καλλωπί-
“ ζειν, ἢ τὰ βαφικὰ, sese depingere, & fa-
“ ciem fucare, & cosmetica parare.” Καλ-
λωπίζω est propriè pulchros oculos facio, &
καλλιβλέφαρον medicamentum, ad ornatum,
& venustatem palpebrarum; de quo Ter-
tul. ita scribit (de habit. mulieb. in Grab.

* Vid. Dissert. de fruticibus,

ubi supra) " angeli, qui ad filias hominum
" de cœlo ruerunt (inter alia) mulieribus
" contulerunt medicamenta ex fuco, qui-
" bus lanæ colorantur," (quæ alibi vocat
καλλιβλέφαρον) " vellerumque tincturas, &
" illum ipsum nigrum pulverem, quo o-
" culorum exordia producuntur." (Notan-
dum est quod lati & oblongi oculi gratia
maxima Arabissis habebantur; unde fœ-
minas ita oculatas Mussalmannis suis in pa-
radiso promittit Mahometes.) Quem pul-
verem à mercatoribus audivi memoratum,
& unde comparandus sit dicentibus. Sed
nolo Azazelis partibus me adjungi. De
Jezabele quoque dicitur, ubi supra, ἐπιβίσατο
τὰς ὀφθαλμούς αὐτῆς, Vulg. " depinxit ocu-
" los suos Stibio."

Ex his omnibus probabile est, has tres
Jobi filias diversi coloris fuisse, sed omnes
suo modo pulcherrimas, secundum illud,
c. 42. v. 15. " Non sunt inventæ mulieres
" speciosæ sicut filiæ Job in universâ terrâ."
(Sic Vat. S. Ambr. Βελτίως αὐτὴ ἐν τῇ ὑπ' ἐ-
ργον. " Pulchriores illis sub cœlo, I. T.
Pisc. (& ferè nos) in totâ illâ regione." Hæc
Alex. ad Jobi filios etiam extendit sed per-
peram & contra fidem Hebræ.) Jemimam
candidam, claram, sicut lux, aut dies; Ke-
ziam potius subrubicundam, ut aroma, ipsi
cognomen; Keren-happuch verò nigram
at decoram, ut sponsa, & tentoria Kedar,
nigris at scintillantibus, & radiantibus o-
culis, at igne plenis nitentibusque (sine ar-
te) superciliis.

Grotius putat Jobum fortunæ suæ mu-
tationem his nominibus expressisse, & qua-
si historiam familiæ suæ tam in prosperis,
quàm in adversis delineasse: " Jemima, in-
" quit, dies, vel felicitas, opposita tenebris
" suis ac miseriis prioribus cap. xix. 8. Ke-
" zia odore fragrante, & aromatico, (ut
" Keturah) præteritæ putredini & fœtori,
" Keren-happuch cornu stibii seu radius
" stibii, quo oculi pulchriores, fiunt oppo-
" situm fletui cap. xvi. v. 16. Atque alibi
" cornustibii dicitur perinde ac adeo speci-
" osa esset, ac si stibium ad se decorandum
" more aliarum mulierum sumpisset." I-
dem addit, " hæc nomina monumenta e-
" rant Jobo, & familiæ ejus ex quibus mi-
" seriis, quantæ felicitati eos Deus reddi-
" disse." Quibus favet illorum Hebræo-
rum interpretatio, qui in Happuch ra-
dicale putant, & per " cornu conversionis
" vertunt." Ut Jashub, Isacharis nepos.

3. Inquirendum est de earum fortunis,
sedibus, & reliquiis, si quæ sint, memoriæ,
& nominis; de quibus hæc tantum scrip-
tura " deditque eis pater suus hæreditatem
" inter fratres earum;" sed plura in scrip-
toribus sæcularibus nec ignobilia invenie-
mus: Non diffiteor suaviter me somniasse,

reliquias horum nominum Jemimæ saltē,
& Keziæ in Arabiâ utrâque à me primum
repertas fuisse: Sed ex tali vanitate resipui
postquam inveni eadem a cl. Spanhemio an-
tea observata, de Jemimâ hist. Job. cap. xv.
§. 7. Ubi notat " ab hujus nomine videri
" appellatam terram Jemama, vel Jamama
" sitam in Arabiâ, aliis Petræâ, aliis Felici,
" (sed hujus parte magis septentrionali, &
" quæ Arabiam desertam spectat, ut ob-
" servat Geographus Arabs) additque pa-
" tere viam per desertam à Jamamâ ad Botz-
" ram in extremâ Idumæâ, & dictam ter-
" ram Jamamâ ab antiquissimâ reginâ, cui
" nomen fuerit Jemama ut Chaldæis &
" Syris dies dicitur." Sed dubitat " an
" hæc ipsa Jobi filia nomen dedisset regio-
" ni matrimonio his in oris innexa; seu ve-
" riùs dedisset alia, hoc nomine deinceps
" inter Arabes inclyto, quo ad istius ex-
" emplum illustres deinceps Arabum fœ-
" minæ appellatæ?" Ad hunc usque diem
nomen ipsum toti huic regioni manet, imo
universæ Arabiæ Felici. Quæ Jaman, Ya-
man, vel cum articulo Al-Jeman hodie nun-
cupatur. Ita in chartâ privilegiorum An-
glis mercatoribus concessa à Cæsare Mus-
ulmanico, tempore Elizabethæ reginæ in-
ter titulos ejus in nostro Hacluit dicitur,
" imperator Jemen & Jovan, (de quibus
alibi) forsan & Liemene in notâ marginali
translationis Alcorani à Sieur-de-Ryer men-
dosè & corruptè ita scribitur pro Al-jemene.
Quicquid id sit, certum est, non solum regi-
onem, sed etiam civitatem percelebrem ef-
se, vel fuisse in his locis, & forsan metro-
polin totius regionis, de quâ Nubiensis
quæ (sicut Spanh. observat,) non longè à
Desertâ sita est; sed quomodo " alii Petrææ,
" alii Felici," (ut idem Spanh. observat,) illam ascribant, planè nescio, cum sit multo
propius ad Persic. sinum, latius dictum,
quàm ad Petræam, quæ ab ea longè distat.
Hoc tamen, ut antea, à Nubiensi discimus
" patere viam per desertam ab hac Jamamâ
" ad Bozram in extremâ Idumæâ," i. e. à
Bene-Kedem ad Bene-yereb. Præterea alia
vestigia nullo modo obscura hujus no-
minis in Arabiâ Felici, & partibus adjacen-
tibus adhuc invenimus, e g. Jambia, quæ
est portus atque etiam insula Jamamenem,
ad Mare Rubrum in Overtoni tabulis.

Observandum est ulterius quod si pater
filiabus dedit hæreditatem inter fratres, om-
nino est probabile, quod ejus filii posteriores
ad has etiam partes licet à Bozra Idumææ
tam longè distitas sese extendebant, inter
orientales, quorum Job, non adeo adultâ
fortunâ, dicitur maximus. Proinde cum
hanc Jemimam aliquando his in oris ma-
trimonio junctam Spanhemius putat p. 494.
alibi autem 495, & 6. " (ut Dianam) innup-

* Vid. Dissert. de Arabiâ Felici.

“ tam mansisse; seu nomen huic regioni de-
 “ disse, seu verius dedisse aliam.” Non vi-
 deo, cur alteri hoc ascribat; cum alteram
 hujus nominis in his locis nunquam legi-
 mus, & cum antiquissimam reginam Nu-
 biensis illam vocat. Adde, quod & æquè
 antiqua nomina, imo & multò antiquiora
 in illis regionibus adhuc manent, ut Baifat-
 Jaktan, Hadramuth, & multa alia. Ne-
 que aliquid addemus de Spanhem. conjectu-
 rà, licet erudità & ingeniosà, “ Dianam
 “ nempe Perficam, seu Æthiopicam; ab
 “ hâc Jemimâ, & nomen, & personam mu-
 “ tuasse;” Nam satis superque conjectu-
 rarum nos ipsi habemus in toto hoc opere,
 nec lubet aliorum adoptare, vel defendere.

De Casîâ, Spanhemius etiam magnâ ex
 parte me prævenit. Ita enim cap. 15 §. 10.
 “ à Casîâ, vel Cassîâ nomen forte fuit mon-
 “ ti Casio, vel Cassio celebratissimo in ori-
 “ entali Geographiâ. Hic enim mons A-
 “ rabîæ, qua deserta est, apud Herodotum
 “ Plinium, Solinum &c. memoratur; So-
 “ linus Scenitæ Arabes, nobiles monte Ca-
 “ sio, Suidas Κάσιον ὄρος, &c. Casius mons
 “ juxta Euphratem, à quo non longè ad-
 “ modum abfuit Jobi sedes, qua iste Ara-
 “ biam præterfluit; nisi hic sit mons Casi-
 “ us, vel Masius Mesopotamiæ.” Hæc om-
 nia scribit, ut Jobi sedem ad Arabiam De-
 sertam juxta suam hypothesin detrahat. Sed
 nemo melius novit nihil esse ad rem, præ-
 fertim cum Salmasium de sciolo isto & nu-
 gatore Solino legerat, unde sese cito revocat
 ibique addit, “ quem verò priores montem
 “ faciunt Arabiæ, hunc Ptolemæus, Strabo,
 “ Stephanus faciunt montem Ægypti, vel
 “ juxta Ægyptum, nempe in confiniis A-
 “ rabîæ Petrææ.” Ita certè Plin scribit lib.
 v. cap. 10 “ à Pelusio Gabriæ castra, Casi-
 “ us mons, delubrum Jovis Casii, &c. A-
 “ rabia finitur à Pelusio 65 Pass.” Unde
 in promptu est colligere montem Casium
 nobilissimum in Arabiâ Petræâ, non in De-
 sertâ extitisse. Cui minime repugnat ejus
 conjectura p. 501. ex hâc Casîâ natam fu-
 isse Κάσιόπην, vel Κάσιόπαν, Casiopæam in
 fabulis Græcorum, matrem Andromedæ, &
 uxorem Cephei, qui in Joppâ, non longè
 à monte Casio regnavit. Quod vero iste
 mons Casius, & regio Casiotis Casiæ Jobi
 nomen debet, non magis absolum, quàm
 ut regio & urbs Jemima, maximæ natu
 Jobi filiæ; quæ saltem duplo magis abfue-
 runt à Bozra Idumææ, & El-Paran.

Tertia est Keren-happuch, de cujus se-
 de pauca, aut planè nulla auctores refe-
 runt: Nec multo plura conjecturæ nostræ

neque satis fidis nituntur fundamentis. Ac-
 cipiat tamen candidus lector donec melio-
 rà sese offerant. Vidimus, quod Καρναφὸν
 in Aquilâ & scholiaste dicitur. Carna au-
 tem Straboni est maxima urbs Minæorum,
 eadem opinor quæ dicitur aliis Samargad,
 quod vero Minæis, quamvis adeo distitis
 commercium fuerit thuris, & aromatum
 cum Petrâ Idumææ ante in Geographicis
 vidimus. Hæc Carna forsân emporium vel
 smaragdorum, vel stibii, vel utrorumque
 fuit, & in memoriam hujus tertiæ Jobi fi-
 liæ, vel constructa, vel nominata; interea
 cum longè adeo remota fuerit inter Bene-
 Kedem. Quid si secunda filia Casia memo-
 riam hujus Charæ sororis in suâ etiam di-
 tione aliquo modo retinuerit, quam ex tra-
 ditione posterius etiam Casiotidis incolæ ser-
 vâvunt? Unde forsân hoc nomen Amal-
 thææ cornu, seu cornucopiæ δὲ LXX rece-
 perunt. Certè nummus inter κερμήλια Ele-
 ctoris Palatini adhuc servatur & ostenditur,
 ex unâ facie Jupiter Casius, ut in aliis A-
 græus, in altera vero cornucopiæ, ut in Re-
 landi Palæstina exprimuntur. Postremo
 ab auctoribus quæritur de legatione Jobi
 ad filias, quibus, “ dedit hæreditatem inter
 “ fratres” contra mores multarum gentium
 licet aliter in aliis res se habeat, ut in XII ta-
 bulis Romanorum, atque inter Saracenos,
 & Arabes. Non me latet aliquos doctos
 hinc concludere, “ auctorem hujus libri
 “ Hebræum fuisse, & Mose posteriorem la-
 “ tâ jam quo hæc scriberet tempore, de suc-
 “ cessione masculorum lege, quâ quia di-
 “ versum fuit Jobi factum, lege istâ utpote
 “ antè, in aliâ etiam gente, quàm He-
 “ bræa; hinc facti hujus specialis mentio.”
 Quâ quidem in conclusione videre videar
 multo plus quam in præmissis. Si enim
 quis scriptor politiæ seu historiæ Anglicæ
 observârit, quod in jure hæreditario regni
 fœminæ nobis succedant, ut per celebres re-
 ginas plusquam semel habuimus, an inde se-
 queretur, quod ad Salicam legem inter Fran-
 kos, si talis unquam fuerit, scriptor respi-
 ceret? Quid enim Hebræa lex municipalis
 ad Arabes; præsertim cum nondum lata fu-
 erit? Probabilius ergo videtur, quod scrip-
 tor sacer hæc observavit in honorem ha-
 rum fœminarum & ut earum sedes facilius
 invenirentur. Adde quod iste mos Arabi-
 bus & eorum confiniis per antiquus fuerit,
 quem aliquo modo Mâhometes renovavit:
 Sanciens ut “ filius cum filiâ unicâ divide-
 “ ret hæreditatem.” (cap. 4. fœminarum,
 ad init.) Ubi introducit etiam Arabes juran-
 tes per illud quod dicere nolo.

^a De his tribus Jobi filiabus, ita Couleius noster in notis ad oden suam pindaricam super 34. cap. Etsiæ “ δὲ LXX nomen
 “ tertiæ filiæ Jobi per cornu Amalthææ transferunt, respicientes ad fabulam Græcam longè post Jobi tempus ortam, Κίρα
 “ Αμάλθειας, quod Lat cornu stibii fortasse, quia ab aliquibus stibium mater metallorum existimatur. Nos (nescio unde)
 “ Keren-happuch eam nuncupamus, non secundum significationem, sed verbum Hebræum ex Græco videtur, quod no-
 “ mina Jobi trium filiarum fragrantiam, lucem, & pulchritudinem signabant.”

DISSERTATIO XXVI.

De uxore Jobi. 1. *Parentela & patria ejus.* 2. *Character & mores.*
3. *An calamitati superstes, fortunæque feliciter mutatae particeps.*

DISQUISITIO hæc non tantum non obrectatio sceminei sexûs, sed & ejus apologia videbitur contra malevolos; qui parum de Jobo nôrunt præter uxoris lapsum unicum plurimis & inusitatis calamitatibus oppressæ.

1. Quod ad parentelam attinet; Judæorum Rabbini & illos secutus, ni fallor, S. Hieronymus, Dinam esse hanc asserunt Jacobi filiam, ad istius nomen fortasse alludentes, judicium scilicet significans. Eorum vero sententiæ vis atque autoritas sequenti clausulâ quam Chaldæa exhibet paraphrasis maximè videtur niti. "Et dixit ei Dinah uxor ejus, &c. & dixit ei, sicut loquitur una de mulieribus quæ operantur ignominiam in domo patris sui, sic tu loqueris. Cui Rabbini planè alludunt ubi dicunt "Jobi uxorem stultitiæ accusari," Job ii. 10. perinde ac Dina, Gen. xxxiv. 7. ubi dicitur, "quod commiserat turpitudinem in Israel." (Quamquam revera hoc non ibi de filiâ Jacobi, sed de Hamori filio dicitur Shechemo.)

Quicquid autem stultitiæ Dina admiserit, minimè eâ afficitur uxor Jobi; cui uxorem nunquam fuisse Dinam hinc credimus, quod earum ætatibus ducenti aut plures anni intercesserunt. Licet igitur Rabinicum hoc de Dinâ somnium ejusmodi judicemus ac istorum alterum de secundâ Abrahami uxore Keturâ, ex quâ sedecim illos habuit principes, quam Hagarem fuisse matrem Ishmaelis credunt; quamquam tempus ab Ishmaelis ortu computantibus patebit illam annos non minus centum fuisse natam ante mortem Saræ.

Quod ad patriam uxoris Jobi pertinet; quæ ad calcem libri Jobi cum apud LXX tum in versionibus, an Syriacâ & Arabicâ adduntur, (priori forsan posteriorem sequenti) Arabem illam volunt. Ejus adhuc & nomen & memoriam inter se conservatam colunt Arabes, in majoribus suis recensendis usque ad hodiernum diem accuratissimâ. Fuisse igitur illam Arabem, sicut & ipse erat Jobus, "maximus filiorum orientis" multum verisimile est, qualis etiam fuit Ketura Abrahami, & Bashemath uxor Esauvi.

Priusquam hoc caput absolvamus, in popularem ejus Mahumedem animadverten-

dum est qui infortunatam hanc mulierem indignis tractavit modis; dignus ipse inhumanus impostor qui ita tractaretur; quippe illiteratus ille, Propheta à seipso nuncupatus, neque legere se neque scribere quicquam potuisse gloriatus est. Maritum sane ejus numine afflatum fatetur, bonisque illum verbis demulcet, præsertim cap. xxxviii. ubi in hunc sese exprimit modum, "mentote Jobi servi nostri qui supplex oravit Dominum suum, dixitque quod coacervasset in illam afflictionem & miseriam; dictum erat isti, Percute pedibus terram & videbis aquam scaturientem ad lavationem & potationem tuam. Reddidimus illi filios & divitias ejus ex speciali gratiâ, ut exemplo esset posteritati." Multa vero hæc bona (plura nonnihîl veris) quæ de Jobo, loquitur severitate quâ in uxorem ejus usus est, compensat, "dictum erat illi, Accipe virgas & percute uxorem tuam, & promisso non excides; invenimus illum multo cum zelo nostris parentem mandatis," sermonem hunc Deo blasphemans attribuit: At plus vice simplici fatetur diabolus multa inferuisse Alchorano suo, metuo ne omnia: Proculdubio huic præcipuus ejus character imprimatur loco: Unde enim aliter carnem suam violare, quenquam uxorem verberare, nisi planè instigante potuisset diabolus?

2. Utrum jure ita fuerit tractata an injuria, jam facilius innotescat, cum, quod secundo proposuimus, istius characterem ac mores accuratius paulo perspexerimus: Quibus, scdissimam inurere videntur notam, ejus ad Jobum verba c. ii. v. 9. Locus in hodiernâ nostrâ versione ita se habet. "Then said his wife unto him, dost thou still retain thine integrity? Curse God and die." Multæ aliæ versiones præter utramque Anglicam, eundem sensum exprimunt. Certum est tamen eadem verba molliori interpretatione posse verti, cum vocabulum בָּרַךְ non pro maledictione sæpius sumatur quàm benedictione, quæ posterior sane significatio ei propriè competit.

Porro hunc sensum plurimi hic sequuntur interpretes; idque fecerunt, non propriam modò vocabuli significationem, sed & veterem paraphrasin Chaldaicam respicien-

* Arabibus dicta Rachman, filia Ephraim, filii Josephi, seu secundum alios filia Machir, filii Manassis. Vid. Not. Sale. in Coranum.

tes, apud quam redditur, "benedic verbo
"Dei & morere: habet etiam "benedic Deo"
Vulgata, eundemque sensum, at magis per-
spicue, docta versio Tigurina. "Ut te into-
"lerandæ huic miseriæ eximat, quod uni-
"cum ejus videtur remedium." Hæc ore
Græcæ aut Romanæ mulieris prolata, ut
heroica quædam exhortatio esset suspecta.

Longam hinc sanè paraphrasin aut addita-
mentum potius interposuerunt Textui LXX
(quod iis usitatissimum norunt docti cum in
libro Hester, tum in Paral. atque alibi) eo-
rum hæc sunt verba, *μέχρι τινός κ.τ.λ.* "Quo-
"usque sustinebis dicens, ecce permaneo tem-
"pus adhuc parvum expectans spem salutis
"meæ. Ecce enim deletum est memoriale
"tuum de terrâ; filii & filiæ mei uteri do-
"lores & labores, quos in vacuum laboravi
"cum ærumnis: Tu vero ipse in putredine
"vermium sedes, pernoctans sub dio: Et e-
"go errans & ancilla locum ex loco, & do-
"mum è domo, expectans solem quando
"occidet ut requiescam ab ærumnis meis,
"& doloribus qui me nunc premunt." Ve-
ra tamen ipsius verba mitius reddunt, *ἐν
τίν τι ῥῆμα εἰς Κύριον ἡ τελευτῶ.*

Multi sunt alii, neque ii inferioris notæ
cum Tigurinis interpretibus consentientes,
de quibus ille doctus Cocceius, (in locum,)
nequit dissimulari quin ex antiquis patri-
bus nonnulli acerbiores fuerint censores. O-
rigenes præsertim in eâ quam de Jobo ha-
buit, aut habuisse dicitur concione, imme-
diatè illam à Cacodæmone impelli, ex illi-
us ore eloquenti sentit. Nonne vero hone-
stius errori ejus nomen poneret humanitas,
aut eum prorsus tolleretur? Tolleretur procul-
dubio, nisi Jobi obstaret responsio, "Qua-
"si una à stultis mulieribus locuta es."
Quamvis id eodem recidat ac si dixisset, "lo-
"queris imprudentis more fœminæ nimio
"calamitatum diluvio pæne submersæ."

Durum igitur nonnihil visum est, quod
cum adeo multi pro Jobo defensiones scrip-
serint, ne vel unum quisquam verbum de
uxore ejus excusandâ protulerit: Quod in
unâ tamdiu moraremur sententiâ, (ut acer-
bissimè loquamur) minus cautâ, quam gra-
vissimæ tentationis extremæque miseriæ vis
extorserat; quod eandem à nobis illa neque-
at impetrare veniam, quam petit ipse Jo-
bus, cujus aliquando indiget; præsertim
cum post multos annos in connubio ductos
(quod ex decem constat quos iis Deus in-
dulserat liberis) nullum alterum inter eos
acerbius verbum audiverimus intercessisse.

Metuo tamen postea, si in dictis nullam, at
in factis aliquam inter eos simultatem fuisse.
Eam videtur innuere c. xix. 17. "Halitum
"meum exhorruit uxor mea," quod minimè
mirandum, cum c. xvii. 1. dicat "Spiritus me-
"us corruptus est" secundum Heb. hinc que-
ritur idem *ἔ.* 19. "Omnes intimi amici mei

"abhorruerunt me," præsertim cùm sub
quo laboravit morbus, non contagiosus mi-
nus esset quam fœdus.

3. Hoc saltem exinde potest colligi uxo-
rem ejus fuisse (quod tertio considerandum
est) initio ejus malorum superstitem. Fu-
isse adhuc vivam, cujus de animo a se sub
infimâ suâ miseriâ alieno questus est, quæ
ne vel isto temporis articulo deseruisse con-
jugem, sed videtur unâ vixisse.

Porro autem superstitem diu fuisse non
modo post initas, sed & usque ad finitas
pæne Jobi clades ex verbis ipsius constat ante
restorationem suam extremis (xxxi. 9. 10.)
"Si deceptum sit cor meum super muliere,
"&c. scortum alterius sit uxor mea" &c.
Quod servilem aut pejorem ejus conditio-
nem innuat necesse est. At nullus huic im-
precationi ineffectus sensus, nisi tunc illa su-
pervixisset. Unde probabile fit

Calamitatum exitum illam vidisse, for-
tunæque ejus feliciter mutatæ fuisse par-
ticipem. Hoc Græcorum menologia ex-
pressè affirmat (in diem illius memoriæ
consecratum cum apud ipsos, tum apud Sy-
ros, Arabes, & Ægyptios, sextum scilicet
Maii) "Post calamitates uxorem resumpf-
"sit & pueris ex eâ natis decessit in pace."
Neque sævissimi ejus judices facile id pos-
se fieri negant, modo ad meliorem men-
tem supponatur rediisse. Quidni autem id
fecerit, perinde atque Jobi tres amici qui
injustitiæ atque hypocrisis eum antea argu-
erant? Adde his, Jobum adeo semper fuisse
mansuetum, adeo etiam erga inimicos cle-
mentem. Hæc reputantibus non potis est
credere iras ejus in uxorem ita fuisse graves,
ut eam post tot annos secum actos, post tot
sibi natos liberos repudiaret; idque prop-
ter unum temere prolatum verbum, cul-
pam cujus ipse non omnino fuerat immunis.
Hoc malo exemplo posteris fuisset, dicere
nimium promptis futuris patientiam ejus;
utcunque serò, esse tamen exhaustam.

Sin ita fuerit, ipsique denuo convenien-
tes post omnia sua infortunia vitam una
duxerint; unde fit, quod ubi legimus c. xlii.
10, 11. "Et addidit Dominus omnia quæ-
"cunque fuerant Job duplicia.—Venerunt
"omnes fratres sui & universæ sorores suæ &
"cuncti qui noverant eum prius," &c. nulla
occurrat uxoris inter cæteros revertentis
mentio? Respondemus primo, Quod affig-
nare causas non possumus, cur multa facta
historica quæ certissimè evenerant in sacris
litteris omittantur. Secundo, Posse hoc o-
mitti in cautionem aliis conjugatis, ne quan-
do acriora verba in invicem, utcunque ma-
lis oppressi mitterent. Similem ob causam
censent theologi, resipiscentiam Solomonis
nullibi in sacris Scripturis memorari, ne
istius exemplo fidentes alii sapientiæ vias
deserere ausi sint.

DISSERTATIO XXVII.

De Jobi amicis. 1. Nomina & Cognomina. Eliphazus Themanites. Bildadus Suchites. Zophar Naamathites. Elihu Buzites. 2. Sedes eorum. Argumentis Spanhemii pro Arabiâ Desertâ respondetur.

1. **E**LIPHAZUS Heb. אֱלִיפָאז (an ab אֱל, & פָּא, quasi “Dei aurum vel “Topazion,”) nec aliud ejus nomen invenio, licet cognomen insuper habuerit, ut videtur, patromymicum, sicut cæteri amici. Secundus est בִּלְדָּד Gr. Vat. Βαλδὰδ, Alex. Βαλδὰς Heb. & Chald. ut nos hod. Bildad, Vulg. Tind. ut Vat. Syr. Ar. Beldad. Forsan à Baal, seu Bel, & Dod. q. d. Dominus dilectus. Haud multo significatione distans à Baal-Hanan septimo Edomi rege, quod “Dominus gratiofus.” Ut Dod, David, Jedid, Dido dilectionem, seu amabilitatem connotant. Aut si mavis, liceat posteriorem hujus nominis partem deducere à דָּד mamma seu ubere, aut à דָּדָד vagari, q. d. Dominus vagabundæ gentis, ut Troglodytæ, Scenitæ, &c. De quibus infra. Tertius est Zophar, Heb. צוּפָר, cujus nominis ratio non adeo patet, an à צוּר favus, vel placenta mellis, & רָר mons, quasi mons favi, vel mellis? An à צָפָה & רָר, quasi mons speculationis, (ut ferè Zaphoëin, qui forte dux Iram in Genealogiâ Edomi.) Græcis Vat. Σοφάρ effertur, ut ζ per Σ innumeris in locis exprimunt. Alii autem, ut Alex, Σωφάρ, alii eundem faciunt ac Zepho, Gen. xxxvi. 11. vel Shepho 23. Uterque τοῖς LXX Σωφάρ, ut vertunt Zephi 1 Chron. i. 16. Ita ut Binomius vel Trinomius fuerit. Quartus omniumque junior Elihu, cap. xxxii. אֱלִיהוּ Masorethis & scribitur, & punctatur; atque ita 5. Sed 5. 4. אֱלִיהוּ forsân defectivè, si priori non abundat א in fine, (quod deest in Tishbitæ nomine, 1 Reg. xvii. 1. licet aliter iisdem elementis scribitur,) in quo occurrit duplex nomen Dei אֱל, & יָה & videtur sensu non alienum ab “Eli, Eli! Deus mi, Deus mi!” (ut ferè in marg. nostrorum biblicorum ad Tishbitæ nomen quod Græcis Ἠλίας in Reg. Ἐλίας in Job, in Malach. Ἠλίας, & sic in N. T. S. Matt. xi. 14. &c.)

Job ii. 11. Eliphaz אֱלִיפָאז, Bildad בִּלְדָּד, Zophar צוּפָר, & xxxii. 2. Elihu אֱלִיהוּ cognominatur. Cognomina accuratius discutienda, quia maximè faciunt ad gentem, & originem eorum, sedesque explorandas. Cognomen Eliphazi, Ha-Temani, quod etiam de Husham, Jobabi successore, Gen. xxxvi. 34. ὁ γῆς Θαιμανῶν. Ita 1 Chron. i.

45. ut Job ii. 11. ὁ Θαιμανῶν βασιλεὺς: Sed initio cap. iv. & semper alibi usque ad fin. lib. ὁ Θαιμανίτης licet in additamentis iterum Θαιμανῶν. In Genealogiâ Edomi, ubi supra, sæpius memoratus Teman, Eliphazi filius, Esavi nepos, & dux seu patriarcha (ut Zur Midianitæ) suæ familiæ². Ab hoc Teman plurimi cognomen Eliphazi, quem patrem ejus existimant, deducunt. Ita S. Hieron. in Spanh. c. xiv. §. 4. “Qui cum “aliis Eliphazum sic dictum voluere, quod “genuisset Themanem sane perabsurdè: “Solent enim filii denominari à patribus “non patres à filiis.” Sed non tantum pater à celebriori filio ubivis gentium denominari potest, (ut forsân in Machir & Gilead) sed & inter Arabes. Præsertim patres à filiis nomina sæpissime accipere ex Arabicâ historiâ abundè constat: Ita in Prideauxi Mahometis vitâ præfat. p. xii. “Mos est “Arabibus, nomina distinctionis à filio sumere, & non à patre tantum, ut Ebnol-“Ashir,” &c. Præterea S. Hieronymo in Tradit. & multis aliis: “Hic Eliphaz senior “filius fuit Esauvi primogenitus,” quod à τῶν LXX. Additamento ad fin. Jobi in omnibus exemplaribus aliquomodo confirmatur, qui ita scribunt τῶν Ἡσαὺ ἡγῶν Ἐλῖφας sed alia exemplaria etiam ibi addunt ἡδὲ Βεχὼρ i. e. primogenitus ex Bechor Hebræorum, ut Spanh. ubi supra. Altera origo Themanitæ aliis magis arridet, à Theman seu Teman, quod indubiè supponitur pro Edomo, seu Idumæâ (Spanhem. ubi supra p. 442.) “Quia regio ejus maximè “celebris; ut Jer. xlix. 7. ad Idumæam “(seu de Edomo) nunquid non ultra est “sapientia in Theman?” Laxiori vero sensu pro austro; & connotat quicquid est ad austrum Judææ; ut Exod. xxvi. 35. תִּימָנָה versus austrum. Ita Job ix. 9. הָרִי-תִּימָן, & xxxix. לְתִימָן. A quâ regione ab Esavo forte per Eliphazum ejus filium subjugatâ, cognomen ille acciperet, (ut potuit Britannicus, Germanicus, &c.) non regio ab illo. Ita etiam sensisse videntur ὁ LXX qui toties Ha-Temani per ὁ γῆς Θαιμανῶν vertunt, ut æquivalens Themanitæ.

Fateor, quod torrens patrum, & scriptorum hunc Eliphazum Jobi amicum faciunt Esavi filium: Quibus utinam integre

² Vid. Dissert. de Edomo.

assentiri possemus; nam plurimam lucem & firmitatem huic historiæ conferret, modo, per synchronismum hæc confisterent. Primum forsan Spanhemii telum, è contraria parte militantis, vel retorquere, vel evitare non foret difficile, hist. cap. ix. §. xvii. p. 283. "In amicis Jobi Eliphaz Themanites tertius vel quartus fuit ab Esavo; Themanites enim, quasi ex Themane, vel F. Themanis. Theman F. prioris Eliphazi, nepos Esauvi." Sed hæc vel esse gratis dicta, vel infirmam hanc consequentiam antea vidimus; cum æquè saltem probabile sit, hunc Themaniten à regione Theman, ac à F. ὁμωνύμῳ nomen suum sortitum esse. Plus habet ponderis, quod urget idem clarissimus scriptor secundum suam hypothesin de ætate Jobi, seu sæculo, quo natus, & denatus est; si ejus epocham rectè statuit, & computum ritè iniit; de quibus, ut maximi momenti singulari dissertatione summâ curâ nobis est postea disquirendum. Supponit Jobi tempora coincidere cum epochâ servitutis in Ægypto, priora felicitatis, posteriora calamitatis: Neque posteriorem Ἐξέδω, nec anteriorem Ἐισόδω, Jobum fuisse, unde subsumit impossibile esse Eliphazum hunc Esavi fuisse filium; "Quia inde sequeretur vitam ejus multò diutius, quàm pro ratione istorum temporum extendi, cum per totam ferè servitutem Ægyptiacam protractam fuisse necesse sit, si Jobo adeo coextiterit." Et hæc summa argumenti Spanhemiani, cap. 14. & alibi. Quibus scio posse regeri, in omnibus sæculis, & gentibus nonnullos fuisse, aliis multo longæviores, inter quos videtur Eliphaz se annumerare in colloquio cum Job cap. xv. 10. "Inter nos sunt senes & cani capite multo grandiores ætate, quàm pater tuus." Puto Zerah Jobabi pater, qui tamen forsan nonagenarius, aut centenarius, cum Jobus ipse (secundum quamplurimos) annum tunc ageret circiter septuagesimum: Nihilominus vix credimus Eliphazum eo usque perdurasse, si XC anni fuerint a partu Eliphazi ad descensum Jacobi in Ægyptum, & CLX ad Josephi mortem: Ut idem Spanh. p. 442. Unde alium, & alium Eliphazum fingunt historici, abnepotem, vel trinepotem Esavi^a ut hypothesi suæ magis inservirent. Nobis autem satius est in rebus adeò obscuris, & remotis ignorantiam nostram ingenuè agnoscere, quàm temerario nimis pronunciare, cum nullum alium Eliphazum præter Esavi filium inter nepotes, & pronepotes ejus, nec in Genealogiâ satis longâ, & accuratâ Edomiticæ familiæ, vel in Genesi, vel Chron. adhuc observavimus: Nec plus lucis seu ex appendice Jobi, seu

ex variis lectionibus nobis affulfit, licet in additamento legimus (ita & Spanh. in probatissimis codicibus, ait, legunt^b) ὁς Σωφάν^c "quem putant fuisse Sophan vel Zepho, "fratrem Themanis, Esavi filium." Nec luculentiora, sed potius tenebris magis involuta hic habet Theodotion, qui in schol. Roman. ex S. Chrysostomo ita legit ὁς Ἰωσαφάς, an pro Σωφάν, & unde accedat Ἰώ magnus Bentleius divinet.

Secundus Jobi amicus Bildadus יְבִדָּד dicitur, τοῖς LXX Gr. Vat. & Alex. Σαχαίων &c. Alii Ἀυχαίων, mendosè, ut videtur, ommissa Σ ut sæpè fit. Patronymicum autem Σαυχίτης cap. viii. xviii. xxv. 1. in append. (aliquibus) τῷ Σαυχίτῃ Τυράννῃ. Vulg. semper Suhites (Schin, & Cheth, quibuscum in Hebræo semper scribitur H molliendo,) quos Tindal sequitur, sed hodierna translatio Schin retinet, & per Shuhite effert. Bildad τῷ Ha-schuchi, (ut Eliphaz Ha-Temani,) forsan, & à patre, & à patriâ cognomen accepit. Quod à patre, seu proavo, concedunt omnes. Is autem erat Shuach, sextus Abrahami filius per Keturam, de quo inter eorum filios; de patria infra dicturi. Interea ejus Genealogiam ulterius profecuti sunt Græci interpretes quàm sacer codex, & plus habent in rivo quàm in fonte; nescio an a traditionis rivulis diductum. Ita enim Alexand. Exemplar. in additamentis ad finem "Βαλδὰς ὁς Ἀμνὼν τῷ Χοβάρ, "τῷ Σαυχίτῃ Τυράννῃ." Unde probabile est hunc Chobar Bildadi avum primum fuisse Suchitarum regem. Theodos. Ἀμνὼν τῷ Χοβάρ &c. An Βαλλεμὼν ὁς Ἀχοβάρ Gen. xxxvi. 38. & 1 Chron. i. 49, 50. Nam in Gen. scribitur Βααλεμὼν, licet in Chronic. Βαλαεμνὼρ. Hic Bildad secundum Græcos fuit pronepos Suachi, patre Ammone, avo Chobare, proavo Sauchō vel Suacho. Chobar autem, vel Chobor vox est Arabibus familiaris, quā Venerem Deam suam nuncuparunt, illique feriam sextam septimanæ diem consecrarunt; ut majores nostri Saxones, & puto omnes gentes qui dies septimanæ distinxerint ab ipsâ idolatriæ origine.

Tertius est Zophar, cui cognomen יְנֵחַר & hujus utraque nomina æque obscura. יְנֵחַ decor, pulchritudo, amœnitas, Psal. xc. ult. יְנֵחַי amœna, jucunda, de rebus, ut fructus aut flores, de locis xvii. 10. יְנֵחַי in amœnis locis Psal. xvi. 6. ubi sequitur שְׁפָרָה speciosa, de quibus infra, sed præsertim in genere, summæ deliciæ, summæ amœnitates, יְנֵחַי Psal. xvi. quod Deus nos perducatur! Ab hac radice derivantur non pauca nomina in SS. primo mulierum; ut יְנֵחַ Genes. iv. 22. Tubal-

^a Spanh. pag. 445.

^b Spanh. cap. xiv. p. 442, 3. &c.

^c Video in Alex. Ἐλιφάξ ὁς Σωφάν, τῷ

ὁς Ἰωσαφάς. An Ἰωσαφάς pro Σωφάν Gen. xvi. 13. Alex. ubi Vat. Ἀσὺμ Heb. Job. 2. Samar. Jashub. ut 1 Chron. vii. 1. Etiam in Hebr.

Cain Fabri Ferrarii soror formosa, de quâ multa somnia narrant Arabes, & R. R. ut Græci de suâ Venere & Vulcano. נַעֲמִי Gr. Νωμήν. Vulg. Noemi. Ruth. i. 21. ubi ut ab illis sæpè fit, verba παραφράζουσι, vel certe interpretationem nominum reddunt, "Ne vocetis me Noemi, (i. e. pulchram,) "sed vocate me Mara, i. e. Amaram &c." ut οἱ LXX Πωργὴν, sed sine proprio nomine, ubi Tind. ut V. Noemi sed hod. secundum Masorethas Naomi. Naama Ammonitis, Salomonis uxor, Rehoboami mater formosa, ut nomen innuit, sed idololatra 1 Reg. xiv. ult. & 2 Chron. xii. 13. quæ iisdem elementis utrique scribitur, quibus Tubal-Caini soror. Sed. Vat. in Reg. omnino o-mittitur in Chron. autem Νοομὰ effertur. Vulg. utrisque ut nobis Naama. Vir unus invenitur hujus nominis aut originis, viz. נַעֲמִי Syrus 2 Reg. v. 1. &c. Vat. Ναίμαν. sed iv. Νεμάν, nos autem ut Vulg. sequimur Masorethas & Naaman legimus, sed S. Luc. iv. 27. Νεεμάν.

Galatinus in Spanh. p. 459. putat terram Judææ Naaman appellatam, satis Rabbinicè appellativum cum proprio confundens, quia terra ista terra gloriosa, & speciosa dicitur Dan. viii. 9. & xi. 45. Imo hæc ipsâ voce Naama, ubi supra Psal. xvi. 6. Sed hæc repetere est refutare: an vero alia regio ita sit proprie dicta, postea videamus. Certe autem civitas Naama, iisdem elementis scripta, Josh. xv. 41. legitur in sorte tribûs Judæ non longe a Philistæis, quia Beth-Dagon, Achzib, Ekron juxta Naamah ponuntur, quam non pauci Zopharis natale solum putant; atque inde illum Naamathiten, ut Eliphaz Themaniten, &c. denominari. (Ejusdem forte originis, & significationis, civitas Nain S. Luc. vii. 11. & Capernaum.) Secunda urbs ὁμώνυμος, in fictitiis tabulis Adrichomii, Ariæ Montani &c. Imo, quod pudet, in ipsis Bibliis nostris Polyglottis, sed Adrichomium nimis serviliter, & impliciter sequendo, ponitur in Trachonitide trans Jordanem, ubi urbs Naamath, seu Naaman cum Sueta, Theman, &c. scilicet, ut in terrâ Utz, (quam hic describunt secundum hypothesin suam) juxta Eliphazum, Baldadum, & Jobum; (cujus schola R. R. apud Tiberiadem floruit,) hunc Zopharem etiam ponerent, ut planius apparebit, eorum tabulas inspicientibus una cum Spanhemii, qui locum his aëriis civitatibus in suâ charta concessit, ad refutandas auctorum ineptias: Nemo enim mortalium apud authenticos & probatos Geographos, ut & historicos, alterutram harum civitatum Teman, aut Naaman in his partibus unquam legit. Non autem possum non mirari, nullos in Jobum commen-

tatores me vidisse, qui alterius Naamæ urbis, licet veræ, & non incelebris, in Felicis Arabiæ Mediterraneis, mentionem fecerint. Hanc invenimus in Sansoni, & aliorum tabulis non longe à Socquiâ forsan Bildadi, ad mare Arabicum. Quæ vox נַעֲמִי secundum Spanh. 466. Hebræis, Chaldæis, Arabibus, pulchritudinem, seu amœnitatem designat.

Nec οἱ LXX hic prætermittendi, quibus audit cap. ii. 11. Alex. ὁ Μιναιῶν βασιλεὺς. Sed xi. xxi. 1. & sic xlii. 9. ὁ Μιναιῶν. Ita enim נַעֲמִי sæpè transferunt, voce proculdubio tunc temporis benè nota, ut ejusdem significationis cum Hebræa, aut saltem eandem gentem notante. Nonnulli Νομαίων, vel Νομοδαίων, pro Μιναιῶν hic substituendum censent; sed nullâ auctoritate, nullâ probabilitate. Neque plus in Minni, qui Armeni putantur. Lis ergo tota de hac gente cadit inter Μινᾶος, magnam Arabiæ Felicis gentem. (Sed Plinio & aliis maritimam, de quibus in Geogr. nostr. hujus Arabiæ) & Meonim, seu Meunim, parvam, in Arabiâ Petræâ, non longè à Deserta, juxta Ammonitas de quibus apud Bochart. Spanhem. aliosque videre est. Certe hi cum Moabitis, Ammonitis, Edomæis, & Arabibus, sæpius junguntur. ut Chron. xx. 1. 10. xxvi. 7. De his tribus Jobi amicis, notandum est quod fratres ejus nominantur Job. vi. 15. "Fratres mei perfidè agunt mecum;" ubi fratres ad minus pro cognatis supponit, i. e. ejusdem familiæ, sive Idumææ, sive Keturæorum, seu Benekedem, nisi omnes hi aliquomodo coincidunt.

Quarti cognomen est, נַחֲרִי cap. xxxii. 5. 2. 6. Dicitur in utroque exemplari τῶν LXX Vat. & Alex. ὁ Βυζίτης ἐκ τῆς συγγενείας Παμ * τῆς Αυσίτιδος χώρας, Buzites ex cognatione Ram, seu Aram, Ausitidis regionis; hunc Buzitem Spanh. & alii putant genus suum, & cognomen trahere ex Buzo, fratre Utzi, qui utrique Nachori geniti, Gen. xxiv. 10 & Buz faciunt Arabiæ Desertæ civitatem, unde etiam Busam, seu Busan castellum appellatum non longe ab Euphrate: & Arias Montanus in Chanaane suo, Buzen urbem proximam dixit sedibus Thema, & Dedan in Desertâ Arabiâ, "unde Buzitæ, "qui postea Effitæ, quos ponit idem Arias in medio Arabiæ Desertæ, prope Agræos, & Nabathæos, quibus ad occidentem Amalekitæ, ad septentrionem Bathanæi, Saccei, Chauchabeni, quin ex eadem Scenitide Arabiâ, omnes filii orientis." Alii autem civitatem Buz ponunt in Arabiâ Petræâ, in Deserto Pharan, non procul ab Alush in regione Idumææ, ut Bonfrerius in tabulâ. Certe Ως, & Ἀργυ

* Compl. pro Παμ, Ἀργυ, ut sæpè in S. S. & Vat. & N. T. Ita Nehem. vii. 30. Ubi Heb. Ram, Ὁ Ἀργυ.

(Alex.

(Alex. *Agg.*) legimus inter Horitas, Genes. xxxvi. 28. Hebræorum nonnulli putant, hunc Ram Elihu congenerem, abbreviatè pro Abraham poni, (& Chald. hinc "de cog-
natione Abraham") unde illum deducunt. Alii narrant discipulum Jobi fuisse, ac in ejus scholâ educatum; quod certè ab illius pietate non abhorret. Multo enim acius ridiculum est, quod non pauci Rabbino-
rum affirmant, ex quorum traditione, (ut nimis multa alia,) hæc S. Hieron. refert^a:
"Ex hujus Buzi genere est Balaam ille Di-
vinus, ut Hebræi tradunt, qui in libro
Job dicitur Elihu, primum vir sanctus, &
propheta Dei, postea per inobedientiam
& desiderium munerum, Divini vocabulo
nuncupatur." Unde, puto, Beda & multi
alii Elihu qui est "Balaam, secundum do-
ctissimos scripturarum^b," ad quam fabu-
lam confutandam, Spanhem. doctiss. ubi
supra operosè laborat^c. Hic tantum ob-
servo nonnullos Judæorum saniori judicio
fuisse præditos; paraphrastas nempe, chro-
nologos, Thalmudistas. Quorum hi in
septem prophetis gentilibus, Bileamum, &
Elihu distinctos recensent; in Baba-Bathra,
& aliis, ut Spanh. cap. xv. pag. 471.

2. Ad proprias uniuscujusque sedes jam
perveniamus. De Eliphazo Themanitâ ab
omnibus concessum est purum putum E-
domitam fuisse, nisi Theman in Idumæâ
non fuerit, cum sæpius pro totâ Idumæâ
ponatur, ut Jerem. xlix. 7. Habac. iii. 3. &
pluries alibi. Nec contra quid urgeri po-
test, nisi Theman fictitiam ante memora-
tam in Basanitide amplectamur, aut, quod
ad idem redit, montem Seir & Idumæam,
septentrionem versus, ad Galaaditen, vel
Hermon cum Adrichomio, & aliis transfe-
ramus. Quam fabulam Spanh. (ut omnes
jam melioris notæ Geographi,) merito rejic-
it; cum ipsa vox Theman austrum, sine
dubio notet, & Trachonitidem, seu Basa-
niten, imo & Saccæam, & Auraniten longe
ad septentrionem vergentes esse, omnes no-
runt; idem tamen licet hæc optimè nove-
rit, & non semel scripserit, tamen suæ hy-
pothesi inserviens, Theman hanc proximam
Arabiae isti, Desertæ, si non & partem illius,
orientem versus facit; verba ejus sequuntur
cap. iv. pag. 121. "Fuit enim Theman vi-
cina Botzræ, civitati in confinio terræ Mo-
abitidis, Jer. xlviii. 24. Hinc civitatis utri-
usque ob proximitatem, frequens combi-
natio, Jer. xlix. 7. 13. Amos i. 12. Et rex
Edom Jobab fuisse perhibetur ex Botzra,
Gen. xxxvi. 33. Jam vero Arabiam De-
sertam Idumææ jungi in confinibus Botz-
ræ ex orientalibus Geographis notum;
quo factum ut Theman Tremellio, aliis-

que interpretibus in Scenitide Arabiâ col-
locetur: Imo in sacris ipsis desertum Ara-
biæ, quod Israelitæ peregrinantes tenuê-
re, Themanis notione venit, Habac. iii. 3.
"Ut venit alibi nomine Edom, Judic. v. 4.
"Scil. Edomitæ sedibus, hucusque Mo-
sis ætate protensis. Ita junguntur alibi
Themanitæ, & Hagareni, (qui Agræi Pto-
lemæo) Arabiæ Desertæ incolæ, Baruc. iii.
23. & in extraneis Plinius, Thimanæos
veteres monet nunc esse Saracenos. Un-
de etiam Themanorum hæc regio credita,
aliis eadem fuisse cum Themâ Arabiæ re-
gione." Ex quibus omnibus facile est
observatu, quantum dubia (ut non jam di-
cam falsa) hypothesis vel maximè cordatos
& doctiss. viros a veritate abducatur; ita ut
non modo austrum in orientem, sed & me-
ridiem in septentrionem distrahant: quid
enim, si Theman vicina Botzræ fuerit in
confinio terræ Moabitidis, cum scimus eti-
am fuisse eandem Theman juxta Paran &
Sinai, confitente ipso Spanh. in verbis su-
pradictis? Et vicinitas in hujusmodi locis
laxè frequenter sumitur, quum Botzra, &
Theman duas fuisse Idumææ metropoles
par sit credere, ut forsitan Petra tertia: Et
Moabitiden cum Idumæâ posterioribus sæ-
culis fere confusam esse, imo si Mario Ni-
gro, aut illis, unde sua sumpsit (puto a S.
Hieron.) sit fidendum^d: "Theman ad au-
strum est, & usque hodie villa Thema
distans ab urbe Patrâ (lege Petra) 5 mill.
ubi Romanorum militum præsidium se-
dit." Nam infra ad Sinum Arabicum
Pharnaritas ponit (reponas Pharanitas, ut
mille errata in hoc auctore est invenire.)
Sed quare addit vir cl. "Arabiam Desertam
Idumææ jungi in confinibus Botzræ, un-
de Theman in Scenitide Arabiâ colloce-
tur?" Cum fatente ipso Spanhemio "Pe-
træ incolæ in ædibus, & habitaculis fixis
degerent; quin & sata, & segetes colue-
rint." Ut etiam Dom. Mar. Nig. p. 516.
"Arabia Petræa provincia, a Petra ejus me-
tropoli denominatur, & qui eam incolunt
Petrodes dicuntur, homines agricultores."
Fatemur quidem Petræam sæpè sterilem
vocari, neque immerito magnâ ex parte;
an vero inde sequitur, quod eadem ac De-
serta fuerit, licet ferè conjunctæ inter ori-
entem & occidentem, ut etiam Arabia Fe-
lix, Desertæ ad septentrionem, Petrææ ve-
rò ad occidentem, sed partim ab austro,
partim etiam ab euro-noto. Ubi autem ad-
dit "in sacris ipsis, Desertum Arabiæ quod
Israelitæ peregrinantes tenuêre Themanis
notione venit," rem omnino conficit.
Quis enim unquam dubitavit, an Sinai, &
Theman in Petræâ fuerint, æque ac Petra

^a Trad. in Genes. xxii.
^d Geog. Asiæ, 517.

^b Spanh. 468, 469.

^c Vide plura in Dissertat. de Balaamo.

ipsa? Quod addit, "ita junguntur Themanitæ, & Hagareni, qui Agræi Ptol. Arab. Desert. incolæ," & in Apocryphis, "Sapientia non est visâ in Theman, filii quoque Agar qui exquirunt prudentiam, ejus viam nescierunt." De his antea vidimus, quod Agræi, æquæ ac Themanitæ antiqui, imo antiquissimi, Petrææ, non autem Desertæ, incolæ fuerint. Ubi addit Plin. "Thimanæos" veteres monet nunc esse Saracenos. Id causæ nihil opitulatur; cum antea viderimus ad austrum æquæ ac ad orientem Idumææ hos Saracenos olim sitos esse. Sed ubi subjungit, "unde etiam Themanorum hæc regio credita aliis eadem fuisse cum Thema Arabiæ regione, Job. vi. 19. &c. Nescio an adeo ingenuè; cum nemo dubitat, quin cl. auctor, si quis alius, probe noverit Themanitas, & Themaitas, hos Ismaelis, illos Idumæos; nescio quot Long. Grad. a sese invicem distinctos, & disjunctos fuisse. Cum verò ultimo loco addit, "Fieri posse, ut hic Eliphaz extra patriam sedem, paulo magis ad orientem concefferit. Et propius ad terram Uz, hinc Jobo vicinior." Ibi sanè cum lectore ingenuè agit; quod cum dubitaret an posset Theman ipsam seu urbem, seu regionem, ab Arabiâ Petræâ ad Desertam, a viciniâ montis Sinai ad viciniam Euphratis adeo commodè transferre, multo minori negotio Themaniten eo transtulit, vel saltem propius ad Jobi sedes, secundum ipsius hypothesin, ne grandævus longiori itinere gravaretur: Id enim moris est in istis regionibus; ubi cum mons pervicax noluit venire ad Mahometem, ipse ivit ad montem. Imo in vitâ ejus per Prideauxum legimus, "quod a Meccâ usque ad Syriæ Bosfram expeditionem fecerit, ut camelorum, & mercatorum caravanno ibi occurreret," sed vix ut præsidio esset, ad tutandos eos per viam. Hucusque laboravimus Eliphazum a Desertâ Arabiâ vindicando. Restat adhuc ut illum, aut ejus posteros, in lætioribus aliquantulum sedibus ad austrum magis vel in Petræa, vel in Felici reponamus; & ut nihil a sacris literis jam repetamus; cum externis solum scriptoribus hic est res agenda. Cum Plinio incipimus, qui ita scribit, lib. 28. cap. 6. ubi de Arabiæ Mediterraneis, Nabathæis, Thimanæos junxerunt veteres." Sed idem habet ad initium cap. "Nabathæi Petram incolunt." Imo Marius Niger, p. 516. "Nabath, i. e. Petra, sic enim prius appellabatur." Themanæi, seu Themanitæ juxta Petram, ut ipsa urbs Theman, in Mario. E. Gens ista in Petræâ, non in Desertâ sita. Ex eodem

autem fonte derivari videntur, qui Bithemanæi, & Ptol. & aliis audiunt, nam B, Arabicis vocibus præfigi sæpè dicitur, ut alias literas in B mutant, ut Becca pro Mecca, Beduini pro Medanæi, seu Midiani, ni fallor, ut etiam inter Chaldæos, & Syros sæpè evenit. Hi Bithemanæi, vel Thimanæi a Ptol. ponuntur ad Euro-notum montium nigrorum, non longè a villis Nabathæorum, quarum portus Nabata, nunc Nabte ad Sinum Arabicum. Nec dubitarem vel Thamydenos, Ptol. vel Thamyditas Marii Nigri, p. 543. ex eadem prosapia deducere, si non sunt idem populus; nomina enim satis congruunt. Tamna, Teman, Timnah, Timnatha, Thamnatha, ex eadem radice pullulant. Nam epenthesis & D non est insolens in orientalibus linguis, ut Tadmor pro Tamar, neque sanè in nostris, ut Induperator pro Imperator. Neque forsan magis situ discrepant; nam licet Thamydeni Ptolemæo magis ad orientem vergant, & ad septentrionem montium qui Arabiam Felicem à Desertâ differunt; ab aliis tamen, magis occidentem versus removentur ad austrum montanorum Eudæmonis: Hoc saltem situ in modernis chartis Bowles invenimus. Quid enim aliud est Thammud, juxta Hagiar, & Aouz Latit. circiter 26. nisi horum Thamydæorum regio? Quorum, ni fallor, sæpius Mahometes meminit in Alcorano; ita cap. 41. de expositione. Alibi autem nomina virorum illi fuerunt, æquæ ac regionum; de quibus hunc in modum differit, cap. 89. Auroræ, "Aod, filius Arem, qui habitavit in tentoriis a columnis, adeo magnis suffultis, ut nulla illis æqualia fuerint in suâ patriâ, & de Temod quod excidit lapides & rupes ut inhabitaret vallem." Sed nescio an Aouz ad mare rubrum, (de quo etiam alibi,) cui Thammud adjacet, idem sit ac Aod, qui unâ ab impostore memorantur. A quibus quidni antiquorum Oaditas deducamus? Ab his Thamydenis, forsan Tomadeæ insulæ, in Sinu Arabico; ut Galatinus dicit Theman ibi esse insulam, unde à Spanhemio ita vapulat, pag. 446. "Imperitè, nec talem insulam Geographi norunt, qui unam ferè in eo Sinu insigniorem notant, dictam Hierachonesos vel Syagros è regione Meccæ, & Fel. Arabiæ." Itane vero? Sed putamus nos ad centum ferè alias insulas ibi invenisse, quarum nonnullæ, ut Combusta, Camarena, Malake, Topaxi, &c. æquæ Insignes ac Hierachon. De Thamyditis magis laborant Geographi: Nam Marius ipse, ut fere ubique Plinius, locorum situs aliquando

* Baruch, iii. 22, 23.

b Ita Plin. scribit, & fortè rectius, quia a תימן Hebr.

c Ita è contra B aliquando omnino decidit, præsertim in traductione vocum ab unâ lingua in aliam; ut forsan in Eremo ab Ereboi, ut illud ab Hebr. ערב yerreb.

videtur confundere, nunc enim affirmat in Arabiâ Felici, pag. 547, "juxta montana & apud Elamitas, & vicos Aramabam, Machnam, Madianam, &c. & sub eadem montana Oaditas, Saracenos, & Thamydenos esse; in Saracenis verò ab occasu non procul a mari, Gariudi, (aliis Gariandini) habitant, qui etiam Saraceni, ubi Maranità prius." (Pro quo clarif. Salmasius, sed nescio an rectè, Pharanitas reponit; ut certè inter eorum vicos Pharitha infra additur, ut in Petræâ, pag. 517. Agarenos in Saracenos conversos fuisse in istis locis, ubi Pharna vicus (lege Pharan) a quo protenduntur montes maximi, qui Melanes appellantur, ferè ad Judæam, Arabico mari imminentes, qui simul nunc Phasga dicuntur, & terram olim Moabitaram & Ammonitarum dividebant. Et postea subdit ultra Pharnam, (Pharanam) est Elana pagus, Aila a quibusdam, urbs quondam in Sinu Elanitico, qui una cum castello Tour a Barbaris dicitur in radice Sinai montis positus, qui in littus Arabici Sinus procumbit, cujus ex adverso insula Phocarum in mari jacet.") Ita & pag. 543. "In intimis Arabici maris post Petræam, Elaniticus panditur Sinus, in quo Elanità quorum modico supra mare Hagra regio. Posidæum oppidum; cui continuum palmetum quoddam aquis abundans, cum tota circumstans regio æstuosa sit, & arida, & arborum expers, ubi etiam ferarum multitudo. Deinde Onna, & Modiana oppida, item Hippos mons, & non longè ab illo Hippos vicus." Quomodo autem hi Saraceni, Thamydeni, & Thamyditæ ad ortum Sinus Elanitici siti esse potuerunt, ut certè fuerunt, si juxta Arimabam, Onnam, Modianam, & Hippos montem siti fuerint in Posidæo, & tamen juxta Hagram, seu Chagram ad radices montis Sinai, (qui ad occasum Pharaanis, montium Melanorum, & promontorii orientalis Elanitici Sinus in plurimis tabulis ponitur) eruditi, & in his locis melius versati videant; quæ non diffitemur, nullo modo nos posse conciliare; nisi supponendo duplex Posidæum fuisse; unum versus occasum, (cui objacet Phocarum inf.) ad radices montis Sinai, a Strabone, & aliis in Arabiâ Petræâ descriptum; alterum ad orientem totius Elanitici Sinus juxta Phoiniconem, (si non cum illo continuum) & ab occidentali ad orientalem Phoiniconem protensum; unde etiam sæpius dicti Saraceni, Thamydeni, & Thamyditæ, (quos cum Bithemaneis, Thimaneis, & Themanitis, Eliphazi posteris, vel eisdem, vel ab illis denominatos censemus,) totum hunc tractum maritimum, quoquo longus fuerit, possedisse olim videntur. Et hæc de patriâ Eliphazi sufficiant; cujus sedes in

omni triplici Arabiâ vix est supponenda; quanquam fateor in cl. Spanhemii tabulâ post Bosra vel Botzra additur, "Vicini huic satis Theman, unde Eliphaz," ut videre est in hujus mappæ exemplari, a nobis subjuncto, licet Bosram super Ammonitarum regionem, & ex adverso lacus Cinnereth ponat. Eo verò sudavit vir cl. ut Eliphazum primum, & celeberrimum Jobi amicum in Arabiam Desertam, vel saltem eam versus dimoveret, ut umbratile quoddam argumentum inde sumeret ad aliorum amicorum, & Jobi ipsius sedem in eadem regione figendas; quod hoc modo se habet, "Si Eliphazi sedes in Arabiâ Desertâ, vel juxta eam fuerit, probabile est trium aliorum amicorum, & Jobi ipsius patriam ibi fuisse;" liceat enim nobis è contra arguere, si Eliphazi sedes, nec in Arabiâ Desertâ, nec in ejus confiniis fuerit, sed abinde in austrum satis remota, & in Arabiâ Petræâ, juxta mare Rubrum & montem Sinai, probabile est & Jobum ipsum & alios etiam Jobi amicos vel eorum quamplurimos, aut in eodem situ, aut non longè ab isto inveniri.

Ad secundum amicum, Bildadum nempe Suchiten, procedimus; quem nonnulli in Suetâ, alias Suvete, urbe Trachonitidis, seu Basanitidis, quæ olim Cœle-Syriæ Capitolias, ut vidimus somniant, quod a Spanhemio, & omnibus puto eruditis jam rejicitur; quapropter parum versus orientem, ut Eliphazum antea, Bildadum etiam idem cl. scriptor remove satagit, cujus ratio patet, cap. xiv. §. 7. "Bildadi hujus natale solum fuit Arabia Deserta, quæ & ipsa Jobi sedes. Quod arguunt primo cognomen Suchites, Suchitæ autem iidem qui Sauchitæ, Sachæi, Saccæi incolæ Arabiæ Desertæ, vicini Agubenis, Agræis, Ausitæis, &c. Secundo, sedes aliæ filiorum Abrahamæ ex Keturâ, quæ omnes in Arabiâ Desertâ, vel certe illius confiniis, sic Madianis, & Madianitarum, Medanis, &c. Tertio, genealogia, quam exhibent i LXX, & Theodotion: Suali enim filium, avum Bildadi faciunt Chobar, vel Chobor. Hinc fluvius Mesopotamiæ Chobor, vel Chabor in Euphratem influens. Arabiæ verò Desertæ partem nobiliorem allui Euphrate, esseque Mesopotamiæ conterminam; (ut hujus pars australis etiam Arabiæ nomine veniat,) antea observatum est. Quarto arguunt istud etiam, Bildadi, & sociorum frequentes Arabismi, sublimia autem philosophemata; sedes quoque vicinæ illi Jobi in Scenitide Arabiâ." Atque ita totum argumentum quadripartitum in ipsis auctoris verbis dedimus. Quæ ventilare nobis liceat, ut illi aliorum opinioniones.

Cum

Cum ultimo incipimus, "arguunt Bildadi, & sociorum frequentes Arabismi, & sublimia philosophemata, sedes eorum & Jobi fuisse in Scenitide, seu Arabiâ Desertâ." Rectè sanè, si nulla alia Arabia fuisset, & si Eliphaz & Themanitæ, ob sapientiam adeo celebres, non fuerint in Arabiâ Petræâ, sed Desertâ. Ad tertium argumentum, (nam retrogradè procedimus,) "quod avum Bildadi LXX & Theodotion faciunt Chobar, vel Chobor, & fl. Mesopotamiæ ejusdem nominis in Euphratem influit, esseque Mesopotamiam Arabiæ Desertæ conterminam." Hoc tantum impræsentiarum respondemus, quod mirâ facilitate cl. hic auctor, vel transponit, vel conjungit regiones a se invicem maximè distitas. Non enim contentus, mare Rubrum cum Euphrate conjungere, Mesopotamiam etiam superaddit; & Chaboram flumen, & oppidum ab aliis, neque ineptis Geographis, multo magis ad septentrionem posita in Arabiam Desertam, aut ejus confinia trahit. Interea memoriâ teneat lector, quod si quid sit ponderis in hoc argumento, "Chabor flumen, & oppidum sunt in Mesopotamiâ juxta Euphratem, Euphrates verò alluit Arabiam Desertam; Ergo Bildad, cujus avus Chabor, ejusdem Arabiæ incola fuerit," æquâ probabilitate tenet, si Chabor etiam in alterâ Arabiâ, seu Felici, seu Petræâ invenimus, illam esse Bildadi patriam. Præsertim, si alia indicia hujusce sitûs habemus, quod brevi videndum. Secundum argumentum sic se habet, "sedes aliæ filiorum Abraham, omnes in Arabiâ Desertâ vel certè illius confiniis; sic Madianis, Medanis, Jokanis, Sebæ, Dedanis: Unde eruditi omnes Arabum originem, tum ad Ismaelem reputarunt, tum ad Keturâ natos." In dissertatione nostra de posteris Abrahami satis probavimus, si nosmetipsi non fallimus, multo plures horum in Arabiâ Petræâ & Eudaimone sitos esse, quàm in Desertâ; ut de Ismaelitis in deserto Shur dictum est, de Saracenorum primis sedibus ad mare Rubrum, protractis autem postea orientem versus, (ut eorum nomen innuit) ultra Melanes montes. Atque inde tandem ulterius disseminati fuerunt usque ad Sinum Persicum, & ad septentrionem montanorum Arabiæ Felicis: Inde fatemur in Arabiam Desertam, ubi Scenitæ audiebant: Licet hæc non nisi tractu temporis fieri posse æquus aliquis judex æstimet. De Medane autem, ejus nominis reliquiæ, ni fallimur, adhuc manent in castello Almehadan, quod ad orientem promontorii & sinûs Elanitici, juxta Aouz, & Thammud, in tabulis Bowles adhuc ponitur, ubi etiam Midian, Jethronis civitas, & Ephra Midianis filius; ut de Shuah ejus fratre in eodem tractu ad mare

Rubrum jam taceamus. Et vix opus est monere durum satis esse, (si non & planè impossibile,) utramque partem Sinûs Elanitici, & Rubri maris, tam ad occidentem, quàm ad orientem, Euphratem usque protrahere, juxta quem Jobum, & amicos ejus ad septentrionalem partem totius Arabiæ Desertæ cl. auctor ponit. Primum autem & palmarium argumentum ad hanc sententiam stabiliendam est eod. cap. xiv. p. 449. "Cognomen patronymicum Suchitæ, tum ratione originis, tum patrii soli. Suchitæ autem idem qui Sauchitæ, Sauchæi, quorum regio Saccæa, incolæ Arabiæ Desertæ, vicini Agubenis, Agræis, Ausitæ, is, &c." de Agubenis, & eorum situ antea egimus, quos, ni fallor, nimis ad septentrionem Spanhemius ponit. De Saccæâ, ut Ptolemæus, &c. Sic Marius Niger scribit, lib. iv. pag. 506. "Regio Batanæa, cujus pars, quæ ad ortum vergit, Saccæa dicitur, in quâ Alfadamus mons, sub quo Trachonitæ Arabes habitant." Hanc Saccæam, non ut Batanææ partem, sicut Marius, sed intervallo non parvo versus orientem, in suâ tabulâ Spanhemius ponit, ubi hæc verba inferuntur, "Saccæa Hebr. שׁוּאך Shuach, unde Bildad, haud longè ab his sedes Dedan, Medan, Madian in filiis Keturæ, & filiis orientis." De horum nonnullis antea egimus, de Suacho nunc agendum. Quod Saccæi unquam Suchæi, aut Suchitæ dicti, nec in Ptolemæo, nec in aliis bonis auctoribus memini me legisse, & unâ saltem literâ, si non, & omnibus tribus Saccæa a Shuach differt. An natale solum Bildado probabilius ponamus, juxta illa loca, ubi & Chabar avi, & Suachi proavi nomina adhuc manent, haud procul a cæteris Keturæ filiis? Socquia verò urbs quæ Suachi nomen non male refert, ad Sinum Arabicum, atque infra Madianem, & Medanem in Sansoni, & aliorum tabulis adhuc legitur; ut etiam Chaibar civitas, nec procul a Socquiâ remota, Latit 25. vel 26. Ita & Joseph. lib. i. cap. 16. "Kethuræi incoluisse dicuntur τῶν Τρογλοδύτων, & partem Arabiæ Felicis." Neque hic Spanhemii exceptio stringit, "quod ita, non in orientem, sed longe versus meridiem ille concessisset." Sed quare non in utrumque nempe in Euronotum, ut magna pars Arabiæ Felicis se habet, respectu terræ Sanctæ, & præsertim tractus maxime australis & maritimus Petrææ Arabiæ. Sed quid cum Troglodytis commune habet hæc Socquia, & loci circumjacentes? Mahometes qui in his oris, & apud Meccam, & Medinam commoratus fuit, sæpè sæpius ibi describit speluncas, & cavernas frequentes & spatiosas quæ refugium illi nimis sæpè præbuerunt, vel ab inimicis fugienti, vel Coranum suum discendi, vel componenti.

Ita

Ita enim in isto libro pag. 229. Version. Angl. "Deus fecit montes, & cavernas nos obtegere;" imo unum caput dicitur cavernæ, propter cavernam septem dormientium, vel, ut Mahometi placet, octo, si Canem computamus; quorum fabulam, si non lectu, risu tamen satis dignam, magnâ cum pompâ verborum recitat, & in rem suam adoptat. Quin & strenuè affirmat bonos Mussalmanos eos fuisse, quos tamen ecclesia Romana sibi vendicat, & diem 27 Julii in breviario secundum usum Sarum sacrorum eorum memoriæ consecrat; nescio an ad hunc usque diem observatum: Non nostrum est tantam litem componere. Qui ad hujus maris littus habitavit, puto ab ipso freto Babel-Mandel ad intimum finum occidentalem, vel saltem ad partem Elanici finis versus occasum respicientem, temporibus juxta Christum natum, Indo-Colpitæ vel Troglo-Colpitæ appellati fuerunt. Vide Test. XII Patriarcharum Grab. Spicileg. 199. in Test. Zabulon collat. cum Josephi testamento §. 11. In historiâ ejus de mercatoribus, Midianitis, &c. "Εμ-
" ποροι ἀφέντες τὴν ὁδὸν, τὴν μεγάλην, ἐπορεύ-
" θησαν διὰ Τρογλοκολπιτῶν (Al. Τρογλοδυτῶν)
" ἐν τῷ σιωτόμῳ. Mercatores relinquentes
" viam magnam (puto viam viatorum seu
" transeuntium; de qua alibi) profecti sunt
" per Troglocolpitas, (quod male vertitur
in translat. Lat. per asperos sinus) (alii Tro-
glocodytas) per compendium, sed in Josephi
testamento, " Ἐλθὼν ἐν εἰς Ἰνδοκολπίτας με-
" τὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν, &c. Unde colligere
est scriptori hujus tractatûs, certè pro illis
temporibus haud indocto, Indocolpitas, &
Troglocolpitas eosdem fuisse: Indocolpitas,
quia per hunc finum ad Indos usque & re-
tro Ægyptii supponuntur navigasse, licet an
in Josephi temporibus valdè ἐπὶ χῶ: Tro-
glocolpitas, quia finum, & mare Troglo-
dyticum, ut & insulas ibi jacentes, & u-
trumque littus possiderent, qui etiam Suk-
kiim, & puto Cushim, & Midianitæ tunc
audiebant; circa quos Ismaelitæ cum Mi-
dianitis conjuncti à Galaad in Ægyptum
per partem aliquam hujus finis iter facie-
bant. Nec moveat aliquem Bildadi sedem
adeo procul à Petræâ, ubi Jobi patriam for-
san inveniemus, nos posuisse; huic objecti-
oni occurremus infra saltem, si non & sa-
tisfaciemus.

Venit, tertio, consideranda sedes Zopharis:
Hic Naamathites, (ut Spanhem. cap. xiv. § 9.
bene observat,) omnium obscurissimus est,
cum ratione generis, tum sedis. Alii hujus
cognomen per anagrammatismum τῶν Na-

amath, & Thimnah explicare voluerunt.
Alii eundem faciunt cum Zepho Eliphazi
filio; alii ex Nomaiôn, vel Nomothaiôn
derivant, seu a Naamath urbe fictitiâ in
Trachonitide; quod tamen languidè tan-
tum Spanh. negat, seu potius aliquomodo
concedit, ut ad hypothefin suam stabilien-
dam trahat, in his verbis p. 459. "Per
" nos sanè Idumæus fuerit hic Zophar, uti
" Eliphaz Themanites, in ipsam Arabiam
" Desertam protensâ quondam Idumæâ,"
licet plusquam in uno loco negaverit, vel
duplicem montem Seir, vel duplicem Idu-
mæam, septentrionalem, & australem, sep-
tentrionali in Trachonitem, & ad orientem
montes Galaad, & Hermon protractâ; I-
mo hoc, commentum merito vocat. A
LXX ejus cognomen Μίναϊς, seu Μιναιῶν
βασιλῆς appellatur. Negat tamen Span-
hemius ex Minæorum gente in Arabiâ Fe-
lici fuisse, quia adeo magna fuerit, & a suâ
dilectâ Desertâ tam longè diffita. Quis au-
tem affirmat has gentes Jobi ætate, & quar-
tâ vel quintâ ab Abrahamo generatione
adeo validas, & numerosas fuisse, ac in Ptol.
& Strab. sæculis? De alterâ objectione vide
infra. Plus probabilitatis præ se fert sup-
positio, quâcum, ni fallor, Bochartus etiam
congruit; Minæos hos fuisse מִנְיָוֹ Min-
æos nempe juxta Ammonitas, licet haud
per anagrammatismum, ut nonnullis pla-
cet. De quibus ut cum Ammonitis, æquè
ac Edomitibus & Moabitibus confœderatis, legi-
mus, 2 Chronic. xx. 1. xxvi. 7, 8. non est
tamen omittendum, quod junguntur cum
Arabibus Petræ saltem in τοῖς LXX, 2 Chron.
xxvi. 7, 8. " Καὶ ἐπὶ τῆς Ἀραβίας τῆς κατοί-
" κηνης τὰς Πέτρας, καὶ ἐπὶ τῆς Μιναιῆς. In-
terea certum est hos Mehunim, ut nos ver-
timus, non fuisse Arabiæ Desertæ incolæ.
Menounim מִנְיָוֹ enim signant, fixa ha-
bitacula habentes (a Mayon, seu Meyon
habitaculum, ut Psal. xc. 1) unde oppositi
sunt τοῖς אֶהֱלֵי אֶרֶץ אֱדוֹם Genes. iv. 20 vel שכּוּנֵי
בְּאֶהֱלֵי commorantium in tentoriis, Judic.
viii. 11. Septuag. τῶν σκηναίων ἐν σκηναίς,
Unde Græcis, atque etiam Latinis Scenitæ
audiunt, iidem ac Nomades in Salmasio,
"Pabulationibus vagabundis errantes," non
quod sub dio cum uxoribus & liberis sem-
per manerent; nam dicti etiam sunt hodie
ab Arabibus appellatione, quæ sonat "qua-
" si tentoria ex pilis caprinis habentes va-
" ga;" ex opportunitate pabuli cum gre-
gibus & camelis, ut Tartarorum hordi, ab
uno pascuo ad alium migrabant. Hi Sce-
nitæ Arabiæ Desertæ inde Scenitidis nomi-
nati (nescio an soli) incolæ fuerunt. Ita

* Qu. An ventus Colpias, in generatione primâ Sanchoniathonis ab hoc etiam Κόλπυς nomen deducit? Idem, ut verifi-
mile, cum Euro-noto, in hunc finum rectâ flante, Aristotelique (cum aliis) Phœnicias dicto, ut & Καρβαί, à Carban Phœ-
niciæ populo: (Salm.) Herodotus alique Phœnices primos ad Mare Rubrum ponunt. Hujus venti nepotes in secundâ San-
choni. generatione dicuntur Phœnicia incolæ fuisse. Quin & Ἄνεμος ἐγκολπίας, in Aristotelis libro de Mundo, aut illi
ascripto occurrit, ut Cæcias, Etesias, & id genus alia.

enim de his Marius Niger (ut & alii) p. 547. "Loca juxta montana, quæ ad arcturum vergunt, ferè torum Scenetae sunt (Scenitæ illi semper scribuntur) nomen ex eo ducentes, quod in tentoriis Cilicinis habitabant, texta scil. ex caprarum pilis, neque habitacula alia habent in locis arenosis sterilibusque degentes, qui agriculturam aut parum aut nihil exercent," in quibus utrisque differunt ab incolis Felicis & Petrae Arabiæ, qui & ædes fixas, & præclaras etiam civitates habent, & agriculturæ & arborum cultui operam dant. Quod si ex Arabiâ Desertâ, seu Scenitide, Minæi exulant, ut ab eorum studiis, & vitæ genere omnino abhorrentibus Naamathitæ etiam, ut & Sophari sedes nullo modo sunt ibi quaerendi. Illos inveniemus in Arabiâ Fel. ni fallimur, & in læto ac pingui solo, ubi Naama civitas antea memorata; haud procul a Chabar & Socquiâ Bildadi regione; neque forsan a Minæis ipsis vel unâ magnarum gentium hujus regionis, vel saltem ei cognomine; Naama enim (vox Arabibus bene nota, ut ex Spanhemio antea vidimus) amœnitatem & pulchritudinem, (ut etiam Saphar & Sapharitæ ab inde non longe disjuncti,) denotat. Sed unde patet quod Zopharis patria his amœnitatibus decorata fuerit? Forte ex ipsis Zopharis verbis, "Non videat rivos, fluvios, torrentes mellis & Butyri." Ubi non est improbable ad proprii sui regni seu regionis felicitatem, illum jactabundè referre, ut Jobi calamitates & gratum minus solum juxta Desertum Paran in Arabiâ Saxosâ illi exprobarer; licet forsan plures sedes Jobo obvenerint, ut postea plures reges in terrâ Uz, de quibus ipse meminit in priori & meliori fortunâ cap. xxix. 6. "Quando lavabam pedes meos butyro & petra fundebat mihi rivos olei;" Ubi nescio an respiciat ad superiora Zopharis verba. Nec de Minæorum solo inferiora referunt Geographi; ita enim de eis Plinius lib. vi. 28 "Minoes (puto pro Minæi) fertiles agris, palmetis, arbutis," &c. His objici potest, ab eod. Plinio, "Minæi mare accolunt," quod si in intimo austro ad mare Erythræum siti fuerint, longè nimis distant a sede Jobi, sive in Desertâ, sive in Petraâ eam ponamus. Audiamus Marium Nigrum, qui de his Minæis scribens in Arabiâ Felici, quos Aminæos vocat (i. e. Ha-Minæos cum præfixo Hebræo, ut Asabon i. e. Ha-Sabon pro Sabon; Achebron, Ha-Chebron pro Chebrone, Aouz pro Ha-Ouz, & in 600 aliis) ad hunc modum se exprimit p. 547. "Hæc de littoralibus regionis hujus: Introrsus verò a mari gentes inter cætera quatuor maximæ sunt: Aminæi, Sabæi, Catabanenses & Chatramotitæ;" & pag. seq. "Aminæi ad occasum vergunt; neque ut Plin. maris Ac-

colæ, si Ptol. credimus." Imo si Plinio ipsi, qui non raro sibi contradicit, nam infra in eodem cap. inter Mediterranea hæc habet, "oppidum Phoda, ac Minæi." Hi magna gens, qui quartam partem Arabiæ Fel. sibi vendicabant; de quibus omnibus idem Marius, ubi supra, "quæque sub suo principe est." Ubi Spanh. "non credibile est Zopharem, qui τοῖς LXX Minæorum rex dicitur, tam validæ & numerosæ genti imperasse: Ita enim vix fuisset Jobus omnium orientalium maximus," quibus respondemus, primordia uniuscujusque gentis minuta fuisse, ut de Israelitis, Atheniensibus, & Romanis ipsis constat, & non nisi processu temporis, vel numero, vel finibus ampliari. Ita de Ismaelitis, Keturæis, & omnibus aliis Bene-Kedem facile est conjectari. Horum omnium tunc temporis Jobus maximus fuisse potuit, & sine dubio fuit; licet Zophar orientali suo populo rex fuerit. Objicitur tertio incredibile prorsus esse, si Zophar & Bildad longo adeo intervallo ab Eliphazo distarent, ut hi tres audientes Jobi calamitates, constituerint inter se, ut illum unâ convenirent ad condolendum ei & consolandum. Respondemus, nullo modo hoc impossibile fuit, nedum vel improbable piis viris Jobi amicis intimis, ac ejusdem cognationis & familiaræ. Vel enim ex famâ publicâ, vel ex missis ab Eliphazo nuntiis, qui Jobo proximior fuit, de amici calamitatibus certiores fieri facillè potuerunt: Atque inde eum ἡ συνουσία conveniunt; ut principibus & regibus inter nos adhuc moris est, à partibus transmarinis longè diffitis, legatos federatis suis mittere cum literis condolentibus, ob amissos patres, liberos & alios sanguinis proximitate conjunctos. Quin & multo longinquius iter reginæ Shebæ, ab austro ultimo ad Israeliticam terram, audire Salomonis sapientiam: Ut ne repetam, quæ de Mahomete supra diximus, qui longiorem expeditionem a Meccâ ad Bozram Syriæ perfecit, quàm hi tres amici ad Jobum consolandum. Nec adeo mirum est omnes hos tres, postquam, ut videtur, Jobum, seu desperatum deseruerant ad illum iterum unâ reversos esse, ut ei de fortunæ suæ mutatione in melius gratularentur; præsertim, cum idipsum Eliphazo, eorum seniori Deus mandaverit, ut dicitur cap. xlii. 9. "Profecti sunt ergo Eliphaz Themanites" &c. ut postea 11. "Venerunt autem ad eum omnes fratres sui," &c.

De Elihu Buzite nunc tractandum: De ejus patriâ, genere & cognatione non adeo solliciti sumus, modo illa fixa, & firma maneat, quæ de tribus prioribus diximus. Attamen, quæ hic cl. Spanh. eruditè, ut solet, profert, repetamus & pendamus, "Buzitem putat illum nominari a Buzo, se-

"cundo

“ cundo Nachoris filio, Utzi fratre; quos
 “ ambos supponit à Charane Nachoris,
 “ Euphratem transiisse & Utz, Aufitidi re-
 “ gioni nomen dedisse, a quâ Buz non lon-
 “ gè abfuit, seu Bufitis regio, ut τοῖς LXX
 “ dicitur. Job. xxxii. 2. ὁ Βυζῖτης ἐκ τῆς Αὐ-
 “ σιτιδῆος χώρας, ex regione Aufitidis. Un-
 “ de sanè sequitur quòd Aufitis Buzi quoque
 “ sedem includere potuerit; quod concedi
 “ poterit, si vel una tantum terra Uz fuerit,
 “ vel Aufitis Arabiæ Desertæ adeo vicina Eu-
 “ phrati, ut Spanh. eam ponit. Addit idem
 “ pag. 476. “ ab eodem Buz, videtur Busum,
 “ vel Busan castellum appellatum, apud
 “ Ammianum, situm haud longè à Singa-
 “ ris Mesopotamiæ & ab Euphrate fl.” Mul-
 “ tum autem ponderis huic argumento haud
 “ inest; cum mons Singarus, nonnullis Grad.
 “ Latit. distet ab Euphrate, & magis adhuc
 “ ab Utzi & Buzi suppositis sedibus. Sequunt-
 “ ur autem in eodem, pag. 476. “ Arias Mon-
 “ tanus Buz urbem proximam dixit sedibus
 “ Thema & Dedan in Desertâ Arabiâ, un-
 “ de Buzitæ dicti, qui postea Effitæ ab a-
 “ liis appellati sunt: Et hos Effitas in tabu-
 “ lâ Chorograph. ponit idem Arias in me-
 “ dio Arabiæ Desertæ prope Agræos, & Na-
 “ bathæos, quibus sunt ad occidentem A-
 “ malekitæ, ad septentrionem Bathanæi,
 “ Saccæi, Chauchabeni in eâdem Sceniti-
 “ de, omnes filii orientis.” Quæ omnia
 “ hic consideranda. Primo ex auctoritate Ar.
 “ Mont. “ Buz est urbs proxima sedibus The-
 “ ma & Dedan in Desertâ Arabiâ,” ergo
 “ non ad Euphratem. Nam Thema ponitur
 “ in Bonfrerii saltem tab. longè infra ad mon-
 “ tes Chaldæos; de Effitis & eis vicinis postea
 “ quæremus. Non inficias eo, Dedan & The-
 “ ma in S. S. junctos esse: Sed quod magis
 “ stringit, idem Spanh. urget, pag. 475. “ Buz
 “ relatum fuisse disertissimè legimus inter
 “ Arabiæ duces, Jer. xxv. 23. Dedan & Te-
 “ ma, & Buz, & omnes qui sunt in extre-
 “ mis angulis,” Sed Vulg. qui attonsi sunt
 “ in Comâ, at y. 24. “ omnes reges Arabiæ
 “ & omnes reges commixti populi, (sed Vulg.
 “ occidentis, qui habitant in Deserto”) At
 “ certi sumus Thema & Dedan in extremis
 “ angulis, sed orientem versus, in Arabiâ De-

“ fertâ habitasse. Ergo videtur Buz etiam
 “ juxta eos habitare; licet Dedan & Theman
 “ & Pôs. in τοῖς LXX ibi legimus, & hos du-
 “ os Theman & Dedan in Idumæâ etiam in-
 “ veniamus, quæ semper in Talmudistis oc-
 “ cidens dicitur, ut Spanh. pater & filius pag.
 “ 119. Ita Vulg. hic legit, “ cunctis regibus
 “ occidentis, qui habitant in deserto occi-
 “ dentali,” i. e. ad Mediterraneum occiden-
 “ tale dictum; & Ha-yereb antiquissimum
 “ forsan Arabiæ nomen (unde Erempi, de qui-
 “ bus alibi.) Legimus etiam urbem quæ in
 “ Petræam, ni fallor, cadit, olim Boufan di-
 “ ctam; sed septentrio, oriens, & occidens haud
 “ possint bene convenire, quin & austrum
 “ possimus addere. Nam in Arabiâ Petræâ
 “ inter Idumææ fines, juxta montem Sinai,
 “ in tabulis Bonfrerii civitas aut vicus Buz
 “ etiam legitur, ut Uz & Aram Disani filii in-
 “ ter duces Horæorum, Gen. xxxvi. 28. Ex
 “ quâ familiâ forsan Buz aliquis, natus, &
 “ nominatus, ut etiam Uz & Aram, quibus
 “ cognomines legimus in Nachoris familiâ;
 “ & quidni Buz etiam ipse, æquè ac Uz fra-
 “ ter ejus, (ut infra) hucusque potuit pene-
 “ trare? Æquâ saltem probabilitate ac ad Me-
 “ sotamiæ montes ad septentrionem, &
 “ Chaldæos montes ad orientem: Præterea
 “ nullibi legimus Elihu a suâ sede ad Jobum
 “ venisse, ut de tribus aliis amicis; unde pro-
 “ babile, quod in viciniâ vixerit, si non, ut
 “ Rabbini docent, ex ipsius scholâ fuerit.
 “ Summa argumenti ita se habet, cl. Spanh.
 “ strenuè urget quatuor Jobi amicos incolas
 “ fuisse Scenitidis, seu Desertæ Arabiæ, ergo
 “ ejusdem Arabiæ Jobus incola fuit. Si ve-
 “ rò omnia ejus argumenta haud perfuncto-
 “ riè trutinavimus, & de Eliphazo primo,
 “ quod Arabiam Petræam incoluit, longè ad
 “ austrum, ferè demonstratum dedimus; si
 “ rationibus ejus pro sede Bildadi & Zophari
 “ satisfacimus, & probabiliter evicimus lon-
 “ ge a Desertâ sitos fuisse; si argumenta quæ
 “ Elihu sedes juxta Euphratem etiam ponunt
 “ non concludunt, sed æquè probabile est in
 “ Petræâ illum vixisse; præmissis subversis
 “ conclusio etiam cadit, atque aliæ sedes, aliæ
 “ patria Jobo est quærenda.

DISSERTATIO XXVIII.

De Jobi inimicis. 1. Sabæi propiores, Chaldæi remotiores. 2. Lilith paraphrastæ Chaldæi. 3. Spanbemii conclusio refellitur.

1. **D**ISQUISITIO hæc haud mediocriter facit ad sedem Jobi indagandam, quia regio ejus vicina Chaldæis, ut illi Arabiæ Desertæ (Spanh. cap. iv. p. 103.) cujus etiam Sabæi incolæ (p. 10. § x.) qui in illum irruerunt, cap. i. v. 14. 17. "Nuntius venit ad Job, qui diceret, boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos, & irrui Saba, & cepit eas" &c. & v. 17. "Venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos," &c. In quibus observandum boves arabant, proculdubio in sationem, sed Scenitæ nec arabant, nec ferebant; atque inde, nec metebant, nisi aliorum messes: cap. v. v. 5. quum Jobo esset "agricultura multa nimis," cap. i. 3. Arabant boves, quare non equi? Annon quia eos non habuit? Nec inter substantiam ejus antea memorantur, neque hîc cum asinis, quas omnes uxori ejus Chaldæus relinquit. Præterea Deus, ut novum quid, equum Jobo accuratè describit, & depingit cap. xxxix. 19. post struthiocamelum ejus rivalem, cursûs pernicitate.

Dicitur in Hebræo Seba in singulari numero שֶׁבַּא irruit vel cecidit Sheba cum postea Chaldæos כְּשָׂרִים in plurali efferuntur. An quia hi prædones a Sabe civitate in Ptolemæo, & aliis memoratâ, aut confiniis ejus veniebant? Hîc Vat. & puto Alex. οἱ αἰχμαλωτίζοντες ἡχμαλώτους captivantes in captivitatem abduxerunt, quia שֶׁבַּא captivum ducere sonat; ubi tamen non tantum comp. sed & schol. Roman. legunt ἐπέπεσε Σαβᾶ; Chaldæus nescio quid, "irruit repente Lilith regina Zamargad, & Barthinnum." De quibus in Geographiâ Arabiæ Desertæ, aliquid ex Spanh. & aliis antea decerpimus. De Zamargad (aliis (cum D) Samargad) eadem juxta Spanh. cum Sabe, vel Saba, illius scitæ conjecturæ facile assentiri possum; nempe pro Smaragdo per metathesin, Arabibus communem ita poni; præsertim cum addit, "monstem Smaragdorum in Ægypto Samargad" etiam dictum esse, licet aliter etymologia hujus vocis satis concinna, & facilis non defuerit; סִמְרָם Samar nempe horrere, seu horripilare, ut intonsi Arabes describuntur, & גַּד Gad Turma; (ut in vaticinio Jacobi de tribu Gad, Genes. xlix. 19. "Gad, cu-neus devincit eum, sed ipse in fine devinet," cet, גַּד גִּדְדוּ יְגִדְנוּ וְיִגְדוּ יְגַד עָקֵב

εἰς πειράσει αὐτὸν, Aq. Ἐυζων, Sym. λόχ, ubi nullus dubito, quin hos Arabes ληστῆς designet, & forsan ipsos Sabæos ad euraquilonem non longe remotos;) Ægrè vero assentiri possum hos Sabæos fuisse ex Shebâ, Abrahami nepote ex Keturâ; vix enim credibile est, ut a pietate Abrahami adeo cito defecerint, & in meros latrones degenerarent, cum ejusdem generationis viri, Bildad a Shuach, Eliphaz ab ipso Esavo, & Elihu a Nachore, adeo pii & Jobi amici perdurarent: Putarem potius ex impiâ stirpe Cham & Cush eos fuisse; inter quos Sheba & Dedan, Gen. x. 7. Qui admodum vicini sibi invicem, & Baratenæ in Bonfrerii tab. occurrunt. Probabile est hos Sabæos Jobo viciniore fuisse quàm Chaldæi: Nam omnes ejus calamitates, saltem quæ in primo capite relatæ uno ac eodem die accidisse videntur; dicitur enim versu 13. "dies fuit cum" &c. (aut, "cùm quâdam" die) filii & filiæ ejus, &c. Nuntius venit "ad Job, (isque nuntius primus) qui diceret, irruerunt Sabæi," &c. dum adhuc ille loqueretur, venit alter, & de ovibus consumptis illi nuntiavit, & illo adhuc loquente alter de Chaldæis refert; eodem itaque ordine, quo hæc nunciantur, proculdubio evenerunt. Hinc sequitur eadem probabilitate Chaldæos fuisse a Jobo remotiores; unde forsan οἱ LXX vertunt "οἱ Ἰππῆες ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς equites fecerunt" "pro nobis tres turmas." Ne minus probabile esset ab itinere tam longinquo pedites venisse. Sed hîc etiam Comp. Χαλδαῖοι ἐπέδησαν τρεῖς ἀρχὰς Aq. τάγματα τρία.

2. Quid hîc sibi vult paraphrastæ Chaldæus, cum Lilith reginam Samargad, & Barthinnum, quam Semiramin aut Thomyrin aliquam introducens, in Jobi boves involantem? Hanc Lilith secundam Adam uxorem, Satanæ autem five matrem, five filiam Judæi somniant, atque etiam lamiam, strigem, lemuriam & trucidatricem puerorum. Unde, si recte memini, carmen quoddam, seu incantationem habent in cubiculis puerperarum scriptum, quâ, Lilith hanc pessimam averruncet, ne vel matri vel infanti noceat: Cujusmodi fabulas Chaldæi paraphrastæ nimis frequenter respiciunt, & puto etiam in hoc loco ad vocem נְעָרִים cap. i. v. 15. (vox נָעַר & ministrum, & puerum, imo & lactentem puerum, ut Exod. ii. 6. aut infantem aliquando denotat,

denotat, sicut *παῖς παιδίων, παιδάριον* Græcis; atque ita puer Latinis; & puto hîc Chaldæum τῆν Λιλίθ nominare, quia dicitur in textu "Sabæi pueros percusserunt," si non ad mortem etiam Jobi filiorum alludere, qui oppressi & contriti in portâ, cap. i. 19. & v. 4. Certius tamen est apud Hebræos Lilith pro Babylone ab antiquis temporibus poni; nescio an quia Hebræorum infantes in vastatione Hierosolym. occiderunt, ut patet ex durâ & terribili interminatione prophetica, Psal. cxxxvii. ad fin. "Filia Babylonis miferiis vastata; beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis. Beatus, qui arripit & allidit parvulos tuos ad filicem." Habitationem τῆς Lilith, eamque quietam in Babylone Esaias posuit, cap. xxxiv. 14. "Occurrunt dæmonia Onocentauris, & pilosus, vel satyrus, clamabit alter ad alterum: ibi cubabit Lilith, (Vulg. Lamia) & invenit sibi requiem." Ita etiam ipsi Græci in Marchalli MS. secundum Aq. versionem in Boss. "ἐκεῖ ἀνέψυχεν Λιλίθ, καὶ ὤρεν ἐαυτῇ ἀνάπαυσιν" Sym. ἐκεῖ ἠρέμησαν λαμία," legit autem Marchal. "ὤρεν ᾧ αὐτοῖς ἀνάπαυσιν." Non dicam Salvatorem ad hunc ipsum locum non respicere in istis S. Mat. xii. 43. & S. Luc. xi. 24. Vulg. "Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non invenit." Certè Lilith mater Deorum, seu potius Diabolorum, spiritus satis immundus; *αἰχρὸν δαιμόνιον* de quâ Gnostici fabulas æquè immundas referunt: Dicitur Esaiæ in Babylone reperiisse sibi requiem "ὤρεν ἐαυτῇ ἀνάπαυσιν, cui alludens S. Johan. Apocal. xviii. 2. De mysticâ etiam Babylone dicit, "facta est habitatio Dæmoniorum & custodia omnis spiritûs immundi." Anne vero dicitur in evangelio de hoc Dæmone *ζητῶν ἀνάπαυσιν καὶ μὴ εὐρεσκῶν* quærens requiem & non inveniens, quia Judæi, quos possidebat semper palantes & vagabundi? Quidni ergo regina Lilith Babyloniam seu Chaldæam reginam hîc denotet, ut fœminæ sæpè illis imperarunt, quarum imperium usque ad Sabam & Barathenam extendi potuit: Cum duas urbes, Suratta nempe & Basema, nullus dubito easdem cum Plin. Soroacte & Abisama, a Semiramide conditas, ulterius versus occidentem Marius Niger ponat, lib. iv. pag. 719. non longe ab Areopoli Moabi & Bosra urbe?

3. Spanh. hîc conclusio "Chaldæi & Sabæi in Arabiâ Desertâ vixerunt, ergo Jobi sedes ibi fuit, quia non est verisimile, si in Petræâ vixerit, adeo longam excursionem, vel potuisse, vel voluisse facere," (quod palmarium est hujus partis argumentum.) Verba ejusdem sunt cap. iv. § 3. p. 104. "Quia haud verisimile fuerit exiguam Chal-

dæorum prædonum manum, tot superasse terrarum spatia, prædæ ad suos inferendæ gratiâ, vicinâ illis Arabiâ, & ad prædam faciendam natâ? Quin haud procul a Mari Rubro sedisse Jobum Nabathæis, Chaldæis, Chavilæis, Idumæis ex parte interpositis, cum primis vastissimis solitudinibus, multi istorum suspicantur, sed precario nimis." Respondemus, multò longiores expeditiones, vel prædæ, vel amicitiae gratiâ, alios suscepisse in his regionibus sæpius vidimus: præterea hi Chaldæi, non modo equis instructi, sed a Diabolo pernice isto latrone sunt excitati, & secundum nostrum adagium, "necessè est illos ire, quos cogit Diabolus." Porro si pauci illi fuerint, ergo expeditiores. Sed legimus, quod fecerunt tres turmas, Tind. "three armies," puto Chaldæorum, Raabenorum & Tzammim, ut in Geog. Arab. & *ἐκύκλωσαν* circumierunt camelos. Neque opus est asserere, quod omnis substantia Jobi 7600 ovium, 3000 camelorum, 1000 bo-um, & 500 asini, in angusto illo Aulonis valle, & juxta Pharanem; ubi forsan tunc temporis ille habitavit, pabulati fuerint; sed potius ad orientem Nigrorum Montium, ubi opportunitas pabuli sese offerebat. Ut de Uzziâ legimus, 2 Chron. xxvi. 10. quod "extruxit turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quàm in eremi vastitate; erat quippe homo agricul- turae deditus;" & licet Nabalis possessio erat in Carmelo, neque quidem parva; erant enim illi oves 3000 & 1000 capræ, 2 Sam. xxv. David tamen servavit omnia ejus in Deserto, quod fuit Desertum Pharan, §. 1. Neque putandum est, cum legimus Exod. iii. 1. "Moses pascebat oves Jethronis soceri sui sacerdotis Madian, cum- que minasset gregem ad interiora Deserti, venit ad montem Dei Horeb," quod adeo vicini fuerint Mons Dei & urbs Jethronis, five Madian: Imo forsan a se invicem remotiores quàm Jacobi & Labani greges. Præterea aliæ possessiones Jobi fuerunt inter orientales, quarum nonnullæ satis distitæ a primâ ejus sede in Petræâ: plura in hanc rem facientia forsan infra videamus.

Summa hujus argumenti ita se habet. Licet Chaldæos & Sabæos in Arabiâ Desertâ concedimus habitare, ut perpauci inficias ibunt, nullo modo sequitur, vel Jobi sedem in eadem regione positam, vel non in Petræâ aut Felici; quia instigante & adjuvante Diabolo & alliciente prædæ spe, adeo inopinatè incurrentibus (pedites erant viciniore, remotiores forsan equis instructi) facile erat inimicis ejus ad Jobi pecora in Deserto agentia, & si opus fuerit, multo ulterius penetrare.

O o o

DISSER.

DISSERTATIO XXIX.

De patriâ Jobi. 1. Armenia. Hammah. 2. Terræ Uz nomina. Hebraicum. Ægyptiaca. Arabica. Græca. Latina. Auctores & argumenta pro Arabiâ Felici. 4. Pro Desertâ. Spanhemii hypothesis. 5. Pro Petræâ. Pars septentrionalis. 6. Pars australis Jobi sedes. 7. Objectioni occurritur.

1. **V**IA jam stratâ, & regionibus circumquâque jacentibus perlustratis, ad primarium ζήτημα, de Jobi patriâ jam tandem est accedendum: Nam, ut cl. Spanhem. ante citatus, "si nusquam poterit inveniri, totius historiæ fides labefactaretur." Sed si in Arabiâ Desertâ, vel Felici, vel Petræâ invenitur, quæ omnes aliquâ ex parte sibi invicem sunt conterminæ, ut alicubi idem rectè monet, perinde est; & hæc formidabilis obiectio contra veritatem historiæ in fumum evanescit. Scrutando supra liberorum, amicorum & inimicorum sedes, & à falsis sedibus in veras eorum plurimos reponendo, propiores sumus ad veram ipsius Jobi sedem inveniendam. In genere quin Arabs fuerit, nemo dubitat, qui hominem fuisse credit: Ut ex Arabismis per totum librum, ex constanti traditione Arabum & eorum moribus in hoc libro ita ad vivum descriptis, & ex liberis ejus, amicis & inimicis, ut è sublimibus notionibus de Deo, providentiâ, & naturâ, Arabum decantatâ sapientiâ adeo dignis, in promptu est colligere. Sed hîc via partes se findit in nescio quot — licet haud in tot, ac eorum, qui de natali solo Homeri litigant. Nonnulli enim, ut in tabulâ Spanhemii, quin & in libro ejus, sedes Jobi cum Chaldæo, Armeniam faciunt, in quâ & Constantinopolim; sed hic cl. auctor verporum mentem versutam haud satis olfecit; quibus moris est per Armeniam terram Minni, i. e. Hæreticorum seu Christianorum notare; per Constantinopolim novam Romam, veterem potius intelligere, vel saltem Romanum imperium quaqua-versus extenderetur; Jobum autem pro ipsis Judæis afflictis atque in sterquilinio jacentibus supponere. Neque plus veritatis seu probabilitatis Syrorum modernorum traditio præ se fert, qui Hamam, vel Hammah juxta montem Libani illius sedem faciunt: De quo oppido Johannes Eldred Anglus in Hacluit, pag. 231. ex propriâ inspectione ita scribit, A. D. 1583. "Civitas Hammah sita est in planitie amœnâ, frumento, & lanâ xylina abundante: Super illos montes, quos transivimus, multæ arbores, galas ferentes, quercubus nostris non absi-

"miles, quamvis minores & curviores cre-
"scunt. Super optimâ earum non inveni-
"tur plusquam una libra gallarum. Pro-
"lapsum est hoc oppidum Hammah, & in-
"dies crescit ruina ejus, & hodie vix dimi-
"dium murorum stat, qui olim validi, &
"pulchri fuerunt. Sed quia illud potiri
"multis vitis constitit, ergo Turcæ non fi-
"nunt reâdificari," & in linguâ Arabicâ su-
"per portâ castelli scripserunt, "maledicti sint
"pater & filius, qui manus adhibuerint ad
"reparationem hujus loci."

2. Rivales principales pro Jobi patriâ sunt tres; Arabia nempe Deserta, Felix, & Petræa. In Petræâ duæ etiam regiones, longo satis intervallo inter se distantes; pars nempe septentrionalis per Trachonitem & Batanæam, ad Damascenos usque excurrens, quæ nonnullis ad Coele-Syriam pertinere reputatur; & australis juxta Montem, Desertum, & civitatem Pharan, non longè à Mari Rubro. Quod ista terra Uz fuerit, certum nos facit testimonium infallibile, Job. i. 1. "Vir erat in terrâ Uz nomine Job;" sed triplex ad minus fuit hæc terra. Nomina habet satis multa, & ad genium linguarum in quibus efferuntur hoc vel alio modo mirè deformata; unum tantum Hebraicum proprium, sed plura Ægyptiaca, Arabica, Græca & Latina, Hebræum est עֶזְרָא quod y rejiciendo, & z in Z emolliendo, (ut in omnibus aliis linguis, præter forsan Arabicam, eodem fere modo tractatur) nos Uz efferimus. עֶזְרָא autem in Hebræo, ut etiam עֶזְרָא Spanhem. & Lexicographis, consilium, a עֶזְרָא consulere, deliberare, decernere. Huic verbo, ni fallor, sæpius alludit Jeremias per paranomasiam, prophetis frequentem in cap. xlix. v. 7. & 20. quæ ita se habent, "Ad Idumæam, nunquid non est
"ultra sapientia in Theman? Perit con-
"filium a filiis (supple) sapientiæ, seu confi-
"lii;" aliter abruptum sonat, & aliquid de-
"esse videtur ad sensum implendum. Ita e-
"nim in Hebr. עֶזְרָא מְנִיִּים אֲבֵרָא An supple-
"ndum עֶזְרָא, vel קֶרֶם, filiis Uz, vel filiis o-
"rientis? atque ita ferè v. 20. עֶזְרָא יְהוּדָה
"אֲשֶׁר עֵין אֶל-אֲדָרִים. Ubi postea Teman eti-
"am memoratur, ut in priori versu.

Nomina Ægyptiaca, ni fallimur, variis e-
lementis

lementis scribuntur, Aufitis, Auafis, & Oafis, quæ prorsus eadem sunt ac Ptol. Afitæ. Strabo dicit Ægyptios "Auaseis & Oases, loca raro & male habitata appellare." Sed hæc explanat lib. xvii. pag. 791. "Auaseis Ægypti regiones vocant habitatas, sed maximis desertis circumdatas, quasi quædam pelagi insulas; quales sunt multæ ad Africam," & subjungit "Harum tres sunt Ægypto finitimæ, & ei subditæ. Secundum Abidam est prima Auafis ex tribus, (quæ sunt in Africâ, diffitæ inde iter die-rum septem) habitatio aquis & vino abundans; neque aliarum etiam rerum indiga. Secunda est juxta Mæridis lacum. Tertia est Ammonis oraculo proxima. Hæ quoque optimæ habitationes sunt," ubi nota Casaub. "Stephano Auafis civitas Ægypti; quin & Oasin vocat." Echardus, reverendus noster Archi-Diaconus de Stow in diocesi & comitat. Lincolnienf. in suo dictionario geographico, parvo quidem, sed perutili, duarum tantum meminit, in his verbis, "Oasis magna, nunc Gademes, cum deserto homonymo ad fontem fl. Kades, Oasis parva Eleocath, in deserto Barcæ." Ita & Plin. lib. v. cap. 9. "Arfinoitis termini sunt ex Africâ duo Æasitæ." Sed de Ægypto solum hic loquitur Ptol. lib. iv. "Ab orientali fluvii Nomos Antinætes, cui Nomi ascribuntur, Afitæ duæ." Nescio an prima vel secunda Oasis, Herodoto μακάρων νήσος, fortunata insula, vocata, ob felicem situm, omnibus bonis abundantem, ut etiam de tertiâ, quæ juxta Ammonis oraculum satis notum. Media autem, quæ proximior ad Ammoniacam sita, Oasis superior dicitur; quod, ni fallor, S. Athanasius relegatus, de qua etiam dicitur in vitâ S. Hilarionis, ad ulteriorem Oasin, eremum transit. Nescio de quânam harum Zo-zimus in Cellar. Af. p. 46. ita loquitur, "huc euntibus interjecta terra occurrit arenosa, & omnino deserta, & non habitata. Notitiam pergentibus in Oasin omnem adimit, quod venti vestigiis arenam ingerunt, nec arbor ulla, nec indicium aliud itinerantibus relinquitur." Proximior autem ad Arabiam Petræam, in his locis valde arenosam, ad finem Maris Rubri inter Ægyptum, & Arabiam erat urbs Auafis. Hæc nomina per totam ferè Africam in communi usu fuerunt, ita Herodoto, Garamantes, Augili, &c. Iidem cum Aufensibus, Salmaf. pag. 413 "Et OEensēs Garamantes, in historiis memorantur, quibuscum Vespasianus bellum movit, ob fontes ab eis arenâ repletos," Solin. pag. 54. Nec plura de his Afitis, Aufitis, OEasitis, OEasibus, OEensibus impræsentiarium habemus; nisi quod Aufæam insulam in Salmaf. p. 1173. invenio quæ in aliis exemplaribus Lusa scribitur. A supradictis patet, quod licet γῆ

Uz in primitivâ suâ significatione consilium denotat, in secundâ tamen, vox ista ab Ægyptiis usurpata, omnes fertiles locos in medio desertorum & arenarum significat, ut Elim, Alus & Phoinicones, quarum inventionem & electionem a primis incolis, tam ad amœnitatem, quam ad tutelam, non sine consilio maturo, & sapienti deliberatione ad sedes ibi figendas decerni, par est credere. Fateor apud cl. Spanhem. Stephanum vapulare in his verbis, p. 475. "Observandus hic error Stephani qui 'Αυσίτας habitatores τῆς 'Αυσίτιδος, facit Ægyptios, sic dictos ab urbe 'Αυσίς, quæ sit πόλις 'Αιγύπτου. Voluit ille Oasitas ab urbe Oasis, quos confundit cum Aufitis; quanquam & 'Οασίς civitas sterilis Arabiæ est apud Zonaram annal. tom. iii. pag. 35. edit. Bas. 1557." Quod novum Spanhemio videtur, Aufitas etiam in Ægypto esse; id ab omnibus ferè scriptoribus asseritur; cum ad intimam usque Africam eorum nomen penetraverit, ut per Arabiæ arenas: Quod scribit Aufitas cum Æsitis a Stephano malè confundi, & vidimus, & postea plenius videbimus, multo magis erroneè ab ipso ab invicem distingui, cum ad Græca etiam nomina ventum est; licet hæc Ægyptiaca Græcè etiam efferantur.

Ad Arabica nomina descendimus, quæ ad orientem Maris Rubri inveniuntur, (Auafis civitas intermedia ferè jacet.) Et hæc ni fallor quinque sunt, Alus, Al-Uza, Aouz, Maguza & Algauta seu Alguta. Primò de Alus, Luza, & Elusa nobis Aluza, in Arabiâ Petræâ antea vidimus, ut etiam de Maguzâ Ptol. civitate in iisdem partibus. De Aouz etiam seu Aous juxta Thamydenos ad euro-notum Sinûs Elanitici, ubi Ha præfixum Hebræum putamus, ut in multis aliis nominibus, sicut Al Arabicum in Algauta. Antea autem probatum dedimus, quod omnes tres priores sunt Oases, & re & nomine seu Paradisi meræ in medio vastarum arenarum positi, utpote, in vel juxta Phoiniconem siti, atque ita de quartâ nempe Maguzâ sentiendum, quod a Mai aquâ, & yuzâ componi videtur. De quintâ autem certius est, nempe de Algautâ, quâ non uberior aut amœnior vallis in totâ terrâ. Ad Damascenis & ulterius decurrens, ad Aulonem magnum versus Mare Rubrum, Gauta, Guta, seu Algauta, & Alguta ab Arabibus dicitur; & quod majus est, Arami prioris filius in Gen. x. 23. Jonathani Algauta vertitur, ut pluribus videamus, cum ad quæstionis ἀκμὴν deventum est. (Sed nihil tale de Urzo Nachoris, aut memoria aut adversaria nobis suppeditant) Græca propriè nomina, non ab Ægyptiacis, ut antea, translata, jam proferemus. Multis autem modis & in S. S. aliis atque aliis versionibus, & inter scriptores sæculares variatur. In Vatic. enim exemplari

emplari *Ἀυσίτις* dicitur, quod proculdubio ab *Ἀυσίς*, ἐν χώρῃ τῇ Ἀυσίτιδι, atque ita cap. xxxii. 2. Sed Genes. x. 23. in ipso Vat. *Ὀύζ* ubi Alex. *Ἄς* cum spiritu leni, atque ita i Chron. i. 47. Sed Ald. & Comp. *Ἄς* cum aspiratione, atque ita in Vat. Gen. xxxvi. 28. sed cum circumflexo; in cap. xxiii. 21. τὸν *Ὀύζ* (ut Vat. cap. x. 23.) Alex. vero Ald. & Comp. τὸν *Ἄς*, ut Jerem. xxv. 20. & Comp. Thren. iv. 21. Ptol. "Populus vocatur *Ἀυσίται*, qui Mario Nigro *Ἄσιτα*," in Latino recte audit, aliis *Ἔσιτα*, ubi Bochart. & Spanhem. reponendum *Ἀυσίται* putant, nec multum refragemur, cum adeo variè scribatur *Ἀσίται*, & *Ἀισίται*, *Ἀυσίται*, *Ὀασίται*, *Ἀς*, *Ἀυσίς*, *Ἄς*, *Ὀύς*, *Ὀύζ*, *Ἄς*; præsertim cum in aliis nominibus sacrae scripturae, ita variari vocales viderimus; sic Joshuæ nomen, Num. xiii. 18. τοῖς LXX *Ἀυσή*, quod Vulg. & aliis propius ad Hebr. Osee; sic Az, Oz, & Uz, in propriis nominibus confunduntur. Nam Uzzah Aminadab filius 2 Sam. vi. 3. Alex. scribitur *Ἀζά*, Vat. verò *Ὀζά*, licet Hebr. *אוזי* quin & Alex. in eodem capite infra scribunt per dupl. ζ, & recte secundum Masorethas, quia i est ibi dagessata, & Ald. *Ὀζά*, ubi y ab omnibus rejicitur.

Latina nomina haud multo minus quàm Græca sunt variata. Vulg. enim habent Hus, aspiratione tantum ex y servatâ, sed mutantes y in S, ut etiam Tindal. nostras; J. T. Pisc. Hurzi; alii Uts, cum S, alii Utz, cum z; alii iterum Us sine T. vel Z. Nos hod. ubique Uz vertimus.

3. In quâ autem Arabiâ Jobi sedes, & patria fuerit jam disquirendum. Pro Felici non leves, aut indocti auctores suffragium suum dederunt. Inter quos primas habet doctissimus & diligentissimus Villalpandus; ut in tabulâ Spanhemii ad austrum montium Arabiæ felicitis videre est, ubi hæc verba invenimus, "malè Villalpandus Sabæos Jobi & Idumæos, inter quos Jobus, ad Sinum Persicum collocat," atque fusius in historiâ cap. iv. pag. 104. "Ut tantum non stuporem exprimat doctissimus aliàs Villalpandus, scribens Idumææ, in quâ scil. habitavit Jobus, finitimos fuisse Chaldæos, item Sabæos omnesque hos populos ad Sinum Persicum sedes habuisse; valde sane ἀγένητος, quum longo terrarum tractu divisi sunt Chaldæi ab occidentalibus Idumæis, utrique à Sabæis Felicitis Arabiæ, nec ita parum à sinu Persico, Chaldææ meridionali." Hæc citat ex Villalpando in cap. xxvii. Ezek. tom. i. Ex eodem puto nostrum D. Gul. Temple, virum sanè nec vulgaris genii nec eruditionis, in Miscellan. vol. I. p. 305. quædam de Jobo sumpsisse, supradictis planè gemina. "Eum Judæum non fuisse probabile fiet ab habitandi loco inter Chaldæos & Sa-

bæos, qui orti sunt ab Arabiâ; & ex multis locis vere mirandi illius & divinitus scripti poematis, auctor juxta ostium Euphratis vel Sinum Persicum vixisse videtur; quia mirabilia oceani & cætera naturæ opera, his regionibus communia, commemorat." Ad quæ nonnulla sunt observanda: Primò, quicquid sit judicium de summâ hujus sententiæ, exceptiones Spanhemii haud stringunt: Vidimus ante Idumæos ad Sinum Persicum, vel latissimo sensu sumptum, colonias deduxisse, & Erythrum ipsum, seu Edomum, non modo insulæ in isto sinu, sed toti Erythræo Mari nomen dedisse; quin & Sabæorum unam saltem gentem (puto Cushitarum) & promontorio & montibus in his oris appellationem reliquisse; neque longè abfuisse a montibus Chaldæis, qui in ipso Spanhemio ad sinum usque Persicum percurrunt, ut ex alterâ parte, meridiem versus Jamama & Jemamitæ in Arabiâ Felici haud longè à sinu Persico in eadem tabulâ ponuntur. Adde, quod viri orientales, quorum Jobus maximus, postea Saraceni, ab Havilâ, Chablastiis & Chaulotæis montibus juxta Sinum istum ad usque Shur ante Ægyptum, qui longè à se invicem distant, sparsim habitârunt. Ita & magnæ & florentissimæ Edomæorum familiæ, puto cum Ishmaelitis, Cushitis & Joktanitis permixtæ; Omanitæ nempe, Omaritæ, Choritæ, Korashitæ, &c. à Tere done seu Bosra, versus septentrionem ad ultimum Erythræi Sinûs australe littus, ubi per fretum Stenæ-Diræ cum Arabico conjungitur, per totam hujus ulterioris Sinûs longitudinem, usque ad Themanæos, Nabatæos, non longè a Petrâ Nabatæorum: Jobabitæ etiam (ita enim pro Jobaritæ reponendum esse Bochartus, & alii eruditi censent) juxta Sachalitas, & Sinum ejusdem nominis sunt positi. Qui Jobabitæ, æquâ saltem probabilitate a Jobabo nostro, ac ab illo antiquo Joktanis filio derivari possunt; cum Ajoubeni & ejusmodi in Spanhemio ipso frequens sit adhuc nomen; idque valde celebre inter Arabes. Imo in Marii Nigri Geograph. Asiæ com. vi. p. 549. legimus "juxta Sychalitas, Jobaritæ, (lege Sachalitas Jobabitæ) & in iis Joba oppidum." Quid ni a Jobo ipso nominatum? Restat Domini Temple ratio, unde deducit conjecturam suam de Jobi sede juxta ostium Euphratis vel Sinum Persicum; nempe, "quâ mirabilia oceani & cætera naturæ opera commemorat:" Vix tamen cogit hoc argumentum: Nam si Behemoth, & Leviathan in Euphrate, inveniuntur, ut certe in Sinu Persico, & Carmanîæ, Uniões, & Corallia, & eorumeductio, (ut in Dissertatione nostra de gemmis & lapidibus) non tamen inde sequitur, quod ibi Jobi sedes fuerit; quia ad Sinum etiam Arabicum, &

Margaritarum piscationem esse, & corallii educationem alibi videmus: Quin & Topazia &c. Quæ nescio an ad finum Persicum reperientur.

Si liceat ergo conjecturam hinc interponere, Primo probabile videtur Jobum nostrum non omnino peregrinum fuisse, præsertim in feliciori, ac ultimo suo statu, juxta finum Persicum; neque ejus filios; quia "inter illos hæreditatem dedit filiabus;" quarum maxima natu Jemima, & urbi, & regioni in his oris nomen dedit. Sicut secundæ.

Forfan ultima Keren-happuch, seu Carnaphouk civitati Carnæ inter Minæos Mediterraneos: Juxta quos, vel eorum colonias versus occidentem magis protractas, non longè ab Isthmo Arabiæ forsan Jobi armenta, oves, boves, & cameli pabulati fuerunt.

Tertio nihilominus cum Jobus, (si idem fuerit cum Jobabo, Bosrensi, & Idumæo, de quibus alibi) secundæ filiæ nempe Casiæ, Casiotin, & montem Casium, & tamen ut primæ hæreditatem inter fratres, dedit; plurima habemus argumenta quod illius sedes, cum in calamitatibus ageret, haud longè a Petrâ Arabiæ fuerit; & propterea haud credimus in posteriori & meliori fortunâ illum adeo versus orientem habitasse; aut Chaldæos & Sabæos adeo longinquè in greges ejus ac armenta prius irruisse. Et unum quidem argumentum ex auctoritate eruditorum Spanhemius ipse nobis suppeditat pro Jobi sede in Arabiâ Felici, longo licet intervallo à finu Persico, cap. iv. p. 104, 5. "Haud procul à mari Rubro sedisse Jobum, Nabathæis, Chavilæis, Idumæis ex parte interpositis, cum primis vastissimis solitudinibus, multi istorum suspicantur," & p. 106. ejusd. cap. "Hic vero doctissimi interpretes, & in iis princeps Mercerus, multis etiam Joh. Bapt. Villalpandus comm. in Ezech. post quosdam veteres (quos secuti non pauci recentiores, nuperque venerandus commentator in Sulpitium Sever.) volunt Sabæos Fel. Arabiæ incolas, seu jam ex Chami, Gen. x. 7. seu ex Semi posteritate, Gen. x. 28. Unde etiam de Jobi sede illis judicium est, ut conterminâ Arabiæ Felici, seu in Nabathæa regione, seu in Idumæâ. — Sed in genti profecto errore."

De quibus observatur primo inter Saracenos, viros orientales, ut etiam Nabathæos juxta Nabathæorum vicos, & Nabten, seu Nabaten eorum oppidum & portum ad mare Rubrum ad austro-orientem Midianis australis in Felici Arabiâ, nec tamen longe a Petræâ possessiones quasdam, & habitationes Jobum habuisse. Sed secundo, patriarchalem ejus seu metropolitancam sedem ad El-Paran, in Aulone magno seu valle aut viâ transeuntium. De quo infra.

4. Secunda regio, quæ Jobi patriam sibi

vendicat, est Arabia Deserta, pro qua multo plures militant, illique magni nominis, quàm pro Felici, inter quos Bochartus, Spanhemius, & ex iis Cellarius, & sexcenti ferè alii. Sed Ausitæ, seu Aisitæ Ptol. & Bocharti non sunt iidem cum illis Spanhemii, quia non in eodem loco, seu gradu positi. Ausitæ enim Bochart. (ut videre est in ipsius Spanhemii tabulis,) collocantur sub Agræis, i. e. ad eorum meridiem juxta Masanos & Rahabenos Grad. Latit. circa 30 vel 31. in parallelo ad orientem cum Tere done insulâ, ad occidentem verò cum medio lacûs Sodomæ & Longitud. Grad. circiter 56. Utz autem, seu Ausitis regio, quæ in iisdem Spanhemii tabulis, ut in ejus historiâ, vera Jobi sedes dicitur, ferè ad Euphratis ripas, juxta Rahabat, in parallelo cum Emessâ hod. Hems, ad septentr. Damasci, & totius Libani, Grad. Latitud. circiter 33. Unde necesse est, quod hæ duæ Ausitides distent 200 ad minus mill. pass. Fateor, quod minori intervallo separantur in Cellarii Arabiæ tabulâ, ubi Ausitas Ptolemæi ponit inter Rhegannam & Themmam, juxta montes Chaldæos, versus occasum in parallelo cum Rabbath-Ammon, quæ inter lacum Genesareth & Asphaltitem, in eadem tamen tabulâ terra Uz, sive Ausitis, ut S. Jobi sedes ponitur magis ad septentrionem, distantia circiter unius gradûs juxta Palmyrenam & ferè eodem in parallelo.

Placet Spanhemii hypothesein a Cellario in compendium accuratissimè redactam adducere, Geog. Antiq. p. 426. "S. S. dicit virum fuisse in terrâ Utz. Tres autem in patriarcharum Genealog. memorantur nomine Utz. Primus nepos Semi ex Aramo Gen. x. 23. Quem dicit Josephus lib. i. Antiquit. cap. vii. Trachonitin, & Damascus condidisse; atque ita scriptori historiæ Jobæ, quem Israelitam fuisse non dubitatur, septentrionalis fuit: Jobus autem inter filios orientis, cap. i. comment. 3. Secundus Utz, filius Nahori fratris Abrahami, Gen. xxii. 21. Qui videtur ex Haran Mesopotamiæ, patris sede trajecto Euphrate, in Arabiam Desertam profectus, & ibidem cum posteris consedis. Tertius Utz ex gente Horæorum in montanis Seir, Gen. xxxvi. 28. Sed extra sanctam Heberi posteritatem. Quæritur a quonam horum Jobi terra Utz nomen accepit. Non a primo, ob situm, ut antea. Neque uspiam alibi Syria aut pars ejus legitur terram Utz appellari. Neque a tertio ob rationes infra afferendas. Ergo sedem ejus in Desertâ Arabiâ inveniamus his firmis rationibus freti. Primo quia prædones Jobi dicuntur Chaldæi & Sabæi; sed non est credibile Chaldæos in Idumæam excurrisse; vicini nos oportet fuisse. Sabæi vero non ex

P p p

Felici

“ Felici Arabiâ, unde longissime distabant,
 “ sed ex propinquiori Sabe, Ptol. in Deser-
 “ tâ Arabiâ. Secundo amici Jobi, Eliphaz
 “ Themanitâ excepto, ex Desertâ Arabiâ;
 “ Bildad Suachites, a Suach filio Abrahami
 “ ex Keturâ; omnes autem Keturæi dimissi
 “ in orientem: i. e. Arab. Des. a Ptol. Σακ-
 “ καία, qui lib. v. cap. xv. ponit ad orien-
 “ tem Batanææ, ideoque inter limites Ar.
 “ Des. Tertius amicus Jobi Zophar Naa-
 “ mathites; ubi autem Naama, non est ad-
 “ notatum. Ab amœnitate petatum no-
 “ men est. Non dubitamus & hunc locum
 “ in Arabiâ Desertâ esse. Cum Aufiti con-
 “ juncta fuit regio Buzitis, a Bus seu Buz,
 “ secundo Nahoris filio, unde Elihu, qui
 “ Job. xxxii. 2. ὁ Βαζιτης cum τῶν LXX. ἐκ
 “ τῆς συγγενείας Παμ. τῆς Αυσίτιδος χώρας.
 “ Nec hoc improbable, ut cætera interp.
 “ additamenta; quia Utz & Buz fuerunt
 “ fratres, qui forte non commodè in Haran
 “ habitarunt, aut pulsi ab indigenis, res su-
 “ as in Arabiam Desertam transtulerunt.”

Multa hic observanda. De primo Utz, primi Arami filio multa dubia occurrunt: Josepho certe, ut Hieronymo & aliis conditor fuit & Damasci, & Trachonitidis, de quibus postea in Petræâ. De secundo Utz, Nahoris primogenito, unde Jobi Aufitin, & habitatam & nominatam Spanhemius putat, omnia precario asseruntur, cum nullo momento vel rationis, vel antiquæ historiæ; unde trepidante manu supponimus cl. auctorem hîc scripsisse. Nam, nisi videtur, forte, & hujusmodi alia, ad confirmationem suæ hypotheseos, nihil hîc attulit. Supponit quidem vel ad commodiores habitationes, vel ab indigenis a Syriâ pulsos, Utzum & fratrem ejus in Arabiam Desertam commigrasse: Sed vix ob feliciores sedes, cum in Padan-Aram lætissimo solo antea habitarent. Et quomodo hi duo fratres inde soli pulsi fuerint, dum Nachor, eorum pater, ac posterius ejus Bethuel, Laban, &c. apud Haranem pacificè satis remanserunt? De Buz, in Elihu Buzite, (seu secundum Septuag. Aufite) inter amicos Jobi antea egimus.

Neque sane cl. Spanhemius ficco adeo pede est prætereundus, nec prima ejus demonstratio, demonstrationum continuatio, & rationes invictæ, & in capite quarto & in indice capituli pro Arabiâ Desertâ; quia omnia quæ occurrunt in eo de hoc argumento, Cellarius non exhaustit; ergo, si quid superest, pleno robore proferemus, cap. iv. pag. 101. ad calcem “ Utz vel Aus in Arabiâ Desertâ rex antiquissimus, ex Arabum chronologiâ apud Georgium Hor-
 “ nium,” & pag. 102. “ Ptolemæus hîc con-
 “ cinit lib. v. Aufitas describendo in Arabiâ
 “ Desertâ, versus Babyloniam & Euphra-
 “ tem. Τα δὲ παρὰ τὴν Βαβυλωνίαν ὑπὸ μὲν

“ τοῖς Καυχαβλοῖς Αυσίται, seu Αυσίται.”
 Quæ puto Marium Nigrum a Ptolemæo, licet sine nomine, ut sæpè, nudè ferè translata ita dedisse, “ incolunt penes Euphra-
 “ ten Cauchabeni. Propter autem Baby-
 “ loniam sub Cauchabeniis Æsitæ.” Pal-
 marium autem ejus argumentum est testimonium Hellenistarum in additamentis ad calcem libri ex bibliothecis regiis, (atque ita in Alexandrino Grabæi exemplari;) “ ἐν μὲν γὰρ κατοικῶν Αυσίτιδι ἐν πέρασι,
 “ (vel ut alii Codd. ὅτι τὸ ὄριον) τῆς Εὐφρά-
 “ τος, habitans in terrâ Aufitide in confiniis
 “ Euphratis,” Hist. Job. cap. iv. p. 131. His ita positis, & argumentis Spanhemii pro secundo Utz Nahoris filio perpenis, (de primo Arami & tertio Horæo infra dicturi,) (licet illis ex liberis ejus, amicis & inimicis, nos satis occurrissè speramus, infirmum illorum fundamentum subvertendo;) ad alia ista ejus pro Desertâ argumenta, mentem convertamus. Quæ de Utz vel Aus, Desertæ Arabiæ rege antiquissimo, ex Arabum chronologiâ producit; nihil nobis officit, ut in primo & ultimo Utzo infra videamus. Nec multo magis, quæ de situ Cauchabenorum & Aufitarum, ut in Geogr. hujus Arabiæ, & in hac ipsâ Dissertatione de Jobi Patria supra vidimus. “ Quod ad ultimum
 “ argumentum ex additamentis τῶν LXX
 “ exemplari Alexandrino, (adde & Syri-
 “ aco) quæ Jobum atque ejus Aufitidem in
 “ confiniis Euphratis ponunt;” ei reponendum, quod non minus candidè cl. auctor egisset, si Vaticani etiam exemplaris hoc in loco meminisse dignatus fuerat, ita enim se habet “ ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου, ἐν μὲν γὰρ
 “ κατοικῶν τῇ Αυσίτιδι, ἐπὶ τοῖς ὄροις τῆς Ἰ-
 “ δυμαίας, καὶ Ἀραβίας. i. e. ex Syriaco libro
 “ in terrâ autem habitans Aufitide (nempe
 “ Job, illis Jobab) in confiniis Idumææ &
 “ Arabiæ.” Quàm longe ab Euphrate, & parte Arabiæ Desertæ illi contermina, juxta Chaldæos montes? Quousque nec Spanhem. nec quis alius, quantum scio, Idumææ limites extendit. Unde autem immanis adeo discrepantia hoc in loco inter Vat. & Alexandr. postea differemus, cum de additamentis τῶν LXX ex professo inquiratur. Interea vix sine subrisu lector observabit, quàm strenua ac invicta argumenta Spanhemio & Cellar. præbeant additamenta, suæ hypothesei quum inserviant; etiam ubi alia exemplaria planè contraria probant; ubi vero sententiæ ipsorum contradicunt, non (secundum Arabum proverbium,) pelliculæ Amygdali valent.

Ad tertiam regionem, quæ Jobi sede gloriatur, & nisi nos fallunt conjecturæ optimo quidem jure, Arabiam nempe Petræam jam tandem transeamus. “ Nonnulli
 “ terram Uz collocant in septentrionali hu-
 “ jus Petrææ parte in Trachonitide regione
 “ inter

“montem Galaad, & Jordanem, haud pro-
 “cul à mari Tiberiadis, in parte, quam oc-
 “cupavit dimidia tribus Manassis; quam
 “plerique hujus sententiæ fautores faciunt
 “provinciam Idumææ, sed sedem pristinam
 “Edomi: Hinc tres in eodem tractu ur-
 “bes designant, sedes amicorum Jobi The-
 “man, Sueta, & Naamath, in quarum me-
 “dio sepulchrum Jobi in modum pyram-
 “idis hodie visitur in planitie Jordanis ad
 “fontem Phialam, signari in tabulis soli-
 “tum.” Ita Spanhem. in hist. cap. iii. pag.
 73, 74. Huic sententiæ accedunt Adri-
 chomius, & ex eo Waltonus, qui ejus ta-
 bulam Palæstinæ polyglotto Londinensi ad-
 scripsit. Item Hornius, Arias Montanus, ni-
 fallor, Mercator, & quamplurimi alii: Un-
 de tabulas hujus Ausitidis, vel Hufitidis,
 quasi Jobi patriæ, cuderunt; quæ à lectore
 consulendæ. Et hi Jobi lineam deducunt
 ab Utzo Arami filio, cujus fratres, Hul Ge-
 ther & Mash, Gen. xx. 23. quæ ita confir-
 mant; primo hunc Utz fuisse Damasci con-
 ditorem, & Trachonitin primo habitasse,
 & incolis replevisse; ut a Josepho & inde
 à S. Hieron. & aliis observatur. Cui sic con-
 tra reponit cl. Spanhem. “Josephum in a-
 “liarum gentium Archæologiis, & origini-
 “bus sæpè hallucinasse;” regeri facile po-
 test, quod in suâ ipsius patriâ proculdubio
 non male versatus fuerit: Sed Gilead, &
 Trachonitis, & Bafanitis, Ogi ditio, ad Cha-
 naanem & Israelitas antequam Jordanem
 transirent ex confesso pertinebant. Quin
 in his regionibus ex utraque parte fluvii ad
 Tiberiadem & Gauloniten, Josephus ipse
 multa & strenua bella peregit; neque ergo
 probabile est, hujus regionis historiam, &
 antiquitates eum ignorasse.

Maxime quidem verisimile nobis appa-
 ret, quod a primo Utzo Arami filio hi tra-
 ctus juxta & infra Damascum, & plantati-
 onem & nomen acceperunt, ut Aram po-
 stea Syria, a fratre ejus Aramo; non autem
 ab Aramo Kemuelis filio, licet perperam
 vertatur, & Vulg. & Munst. Gen. xxii. 21.
 אֲרָם patrem Syrorum; nam & Bethu-
 el ejus frater, Syrus dicitur, & de Aram
 Naharaim Gen. xxv. 20. & ni fallor Abra-
 ham ipse Deut. xxvi. 5. Nec ullo modo
 probabile est ab Aramo Nachoris triplicem
 Aram, Naharaim nempe, Zobah & Maa-
 chah denominatam fuisse; ut nec Chasdim
 Chaldæos, (magnam gentem, unde tota hæc
 regio dicta antequam Abraham ab eâ exiit
 Act. vii. 4.) a Chesed Nachoris filio, cujus
 natu maximus frater Abraham videtur.
 Neque de Nachoris filiis aliquid legimus
 ante Isaacum Abrahamo natum: Ergo nec
 Utz Nachoris fundator fuit Damasci &
 Trachonitidis. Sententiam hanc confirmat
 nota doctoris Wells, scriptoris sanè indefa-
 tigabilis nec ineruditi, in tractatu de anti-

quæ & hodiernâ Geographiâ, pag. 137. Ox-
 on. 1701. “Quidam tres distinctas terras
 “Utz faciunt, unam Damasco finitimam
 “a parte australi, sic dictam ab Utz Ara-
 “mi filio; alteram in Arabiâ Desertâ, quæ
 “fuit patria Jobi, & nomen ab Utz Na-
 “choris filio accepit; & tertiam inter E-
 “domitas, sic denominatam ab Utz Edo-
 “mi postero. Si autem consideremus,
 “quod Lament. iv. 21. non dictum est, O
 “filia Uz, quæ habitas in terrâ Edom; sed
 “O filia Edom, quæ habitas in terra Uz;
 “hinc sequitur, quod terra Uz hîc memo-
 “rata, non fuit pars Edomi, sed è contra
 “terra Edom pars fuit illius terræ Uz. Ad-
 “de quod quandoquidem Jobus plerumque
 “existimatur ab Esauo descendisse, verifi-
 “mile est, quod terrâ Uz, in quâ vixit Job,
 “eadem fuit, in quâ habitavit Edom; i-
 “deoque si Job in Arabiâ vixit, eadem ip-
 “sa terrâ Uz Idumæam continebat, cum
 “quibusdam aliis Arabiæ partibus adjacen-
 “tibus; quam proinde non est probabile
 “denominatam fuisse ab aliquo Esauvi po-
 “stero, sed ab uno vel altero illorum du-
 “orum supra memoratorum. Et quod
 “ille fuisse non potuit Utz Nachoris filius
 “& nepos Abrahami, probabile videtur;
 “partim respectu distantie non parvæ in-
 “ter Haran, ubi sedit Nachor & Edom,
 “quod improbabile facit, Uz tam longe se
 “removisse; partim ob consanguinitatem
 “propinquam inter Uz & Edom, unum
 “Abrahami fratris filium, alterum filii e-
 “jus filium; unde improbabile redditur,
 “quod si Uz hîc sedisset, Deus permiserit
 “Esauvo posteritatem ejus exterminare,
 “magis quàm Israelitas siverit Ammonitas
 “& Moabitas ita facere, qui aliquantulum
 “remotiores in consanguinitate fuerunt;
 “& partim quod Horitæ, quos Dominus di-
 “ctus est in introitu Esauvi expellere, non
 “potuerunt descendere ab Uz, Nahoris fi-
 “lio, qui memorantur, ut populus non
 “parvus, & aliqui illorum, qui victi fu-
 “erunt a Chedorlaom rege Elam, pau-
 “lo post adventum Abrahami in terram
 “Chanaan, quo tempore necesse est Utz
 “fuisse valde juvenem. Maxime proba-
 “bile ergo restat, quod terra Uz, ubi E-
 “dom & Jobus habitaverunt, æquè ac illa
 “Damasco contermina, sic dicta fuit ab Uz,
 “Arami filio, & inde quod fuerunt ambæ
 “tantum una continuata regio; Utzi fami-
 “lia (qui probabiliter propè Damascum
 “primo sedit) continuo se extendens, ut
 “crevit, nomen terræ Utzi quoque secum
 “coextendit, donec tandem continebat, ut
 “supra conjicitur, partes inferiores Cælo-
 “Syriæ, & Edomi, & partes adjacentes A-
 “rabiæ.” Hucusque noster Geographus:
 Et certe magnam probabilitatem præ se
 fert, quod Aram & Uz priores, alter Semi-
 filius,

filius, alter nepos, tractu tam longi temporis (super x generationum) inter Aramum primum, & Jobum, nomina & imperia sua longe, lateque cum viribus & confiliis unitis una propagarent; ab Aramo Aram-Naharaim, ad utrumque litus fl. Aram Damasci, Tob, Ishtob, &c. Quod etiam filius ejus Uz, plurima regna fundârit (omnes reges terræ Uz, Jerem. xxv. 2) & regionibus plurimis nomen suum dederit (ut Elam ejus cognatus) præsertim in omni triplici Arabiâ. Primo forsan post Euphraten trajectum, & Chaldæos montes Aufitidi Arabiæ Desertæ, unde eorum rex antiquus merito audiebat. Deinde vero ad Damascus, Trachonitidem, Algautam, Idumæam, Petræam, &c. Sed minime verisimile de Utzo & Aramo Nahoris eos adeo longe se dilataffe & tam altas radices egisse spatio duum vel trium generationum. Adde quod Arami primi tres alteri filii, Hul, & Gether, & Mes, in confiniis Arami & Utzi primi videntur sedes suas fixisse, & nomina sua illis reliquisse, quæ non multum depravata ad postera longe sæcula remanserint: Ab Hul enim Hebræis חול quod potest legi Chol. ut Vat. Οὐλ, Coele videtur non obscure alludere, quod in κοίλῳ pro suo more Græci videntur deflexisse cum additione Syriæ; antiquis puto Cul, vel Col-Aram & scriptum & pronunciatum. Et notandum est, quod in Samaritanâ translatione scribitur Hoel, sed in textu Hoil. Item & à Gether, Syrâ, vel Arabicâ pronunciatione Geshur, ut ח & ג in ש sæpe commutant. Tertius est Vulg. Mes, nobis ut Heb. Mas, Græcis Μέσση, unde forsan Meshek juxta Kedarenos, Psal. cxx. 5. Neque prætereundum est, (licet sæpius in hoc opere alibi memoratur,) vallem Damascenam, Algautam adhuc nominari, quod ex Al & גא Bochartus, & alii optimi critici deducunt. Quibus Spanh. cap. iii. p. 90. "Hodiernum Algauta, vallis Damascenæ nomen è גא efformatum esse, affirmare est quàm approbare facilius, & quam permutabiles sunt Arabum literæ Ain & Gnain, solo puncto distinctæ, (uti Tzade & Thet Hebræorum, Syrorumve) & quæ affines, apud Arabes interim vocēs illas sono diversissimas esse ipse fatetur assertionis auctor Bochartus, unde δὲ LXX in contextu Jobi non reddidere terram Γῆς vel Γαῦς, qui aliàs Ain in Gimel vertere soliti in vocibus Γάζα Γομόρρα, &c. Sed Ἀυσίτιδα Aquila & Compl. codex Οὐς vel Οὐς cum aspiratione, & sanè Gaut, vel Gauta Arabibus, appellativum verius nomen est, (vallibus aliis a profunditate, aut concavitate sic dictis) vel locis quibuscumque humilioribus & irriguis com-

mune; quamvis Damascena inter maximas & amœnissimas orbe toto hoc nomine ἐξόχως dici meruerit. Unde eadem κοίλον πεδίον campus concavus Straboni." Quibus reponemus, licet sono diverso sunt Alguta, & גא, ita etiam sunt גא, & Aufitis, Tzur & Tyrus, & 600 aliæ. Quod δὲ LXX sicut interpretibus placuit aliquando, ut in Γομόρρα & multis aliis, (atque ita, modo libitum fuit גא per Gaus vel Gaut, potuerunt transferre;) & quidni liceret Arabibus, pro suo more, & linguæ genio, per G hic enunciare? Imo γ sæpius τοῖς LXX omnino omittitur ut in Ἀζα pro Gazâ, & multis aliis. Præterea Arabes suam linguam historiam & geographiam certè optime norunt: Unde hunc Utz Arami primi (in eorum translatione Arabicâ, Gen. x. 23. 800 retro annis per R. Saadian Gaon factâ,) per Algutam vertunt. Ex his luculenter sequitur non obstantibus Spanhemii argumentis adhuc productis, posse terram Uz Jobi sedem in hac parte septentrionali Petrææ collocari. Fatemur autem unum argumentum Cellarii, Spanhemii, &c. adhuc restare, Spanh. cap. iii. p. 24. "Trachonitis Judææ septentrionalis est p. 94. & 115. at Idumææ meridionalis; nam corruptissimæ tabulæ sunt; quæ regionem Edom collocant ad orientem Damasci. Absurditatis notam vix effugiant, qui terram Uz collocant in Palæstinâ transjordanicâ, seu in Peræâ regione, vel Trachonitide. Viciniores enim Hebræis, hujus incolæ fuerunt, quàm ut dicantur ἐξόχως filii orientis, quales sunt ex scripturæ phrasi populi orientis, longius a Palæstinæ, aut Chanaanis finibus Euphraten & Tygrin versus. Secundò, notissima res est hanc sitam esse Arabiam (nempe Desertam) totius Palæstinæ respectu; planè ad orientem." Quæ ita summarie, ut supra Cellarius, citat, "scriptori historiæ Jobeæ, quem Israelitam fuisse non dubitat Trachonitis septentrionalis fuit, Jobus autem inter filios orientis." Cap. i. commat. 3. Quod valet, si Jobus australis fuerit, & juxta Idumæam vixerit in infortuniis. Nam licet (sicut alibi probavimus) qui ad septentrionem Judææ vixerint, & longè altius quàm Trachonitis, ut Balaam, filii orientis dicantur; non tamen sequitur eos qui ad occidentem montis Galaad, & juxta Jordanem vixerunt, ubi pyramis Jobo ascripta, ita vocari posse: Kadmonitas enim vel primos orientales eos fuisse puto, qui ad montem Hermonem sedes habuerunt. Qui vero è contrario ad Algautæ occidentem viri occidentis audiebant. 1 Chron. xii. 15. Et eodem modo rem se habere opinor ad inferiorem partem

* Vid. ad fin. Dissert. de auctore hujus libri.

hujus vallis, quæ vel eadem est cum Aulone magno, seu valle viatorum, quæ pergit ad Petræam, & sinum Arabicum, vel saltem cum eâ est continua; quæ per totum ejus tractum, quaquâ sit productus à septentrione ad austrum, orientales viros & occidentales inter se determinat, Idumæos nempe, (ut ex Spanhemio & Rabbiniis antea vidimus,) & Erembos, ad occidentem, & Saracenos seu Bene-Kedem, ad orientem, quorum posteriorum reliquiæ in oppido Masreca antea vidimus, ut magis ad orientem, & meridiem est Saraca pagus, Mar. Nigr. pag. 549. Cujus verba sunt, "Maxovitæ (pro Ha-Maxobitæ) i. e. viventes in curribus, in quorum terrâ, non nisi Saraca pagus est," quæ tamen forsan Zera Cushitæ regia sedes, ut Haga Comitum, licet villa tantum, Belgiæ fœderatæ ordinum, nam iste Zera, vel Zara magnus proculdubio tunc temporis imperator, qui cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis, venit contra Asam, licet cum suo, & suorum damno, Paralipom. lib. ii. cap. xiv. com. 9.

6. Quod si non in Arabiâ Felici, non in Desertâ, non in parte septentrionali Petrææ terra Uz, Jobi sedes sit inveniendâ, ubinam gentium eam quæramus? Ubi, nisi in australi parte hujus Petrææ, juxta Idumæam, (ut in LXX in confinibus, seu terminis Idumææ & Arabiæ,) nam ibi sacra scriptura terram Utz, seu Ausitidis indubie ponit, nec ullius alterius uspiam mentionem facit. Ita Jeremiah plenè, & disertè Thren. iv. 21. "O filia Edom, quæ habitas in terrâ Uz." Et licet plures terras hoc nomine insignitas, videtur indigitare, cap. xxv. 20. "Omnes reges terræ Uz," tamen immediate post Pharaonem, Ægypti regem, & populum commixtum, sive Arabes, eos ponit. Unde videtur sequi plurimos Utzi reges fuisse inter Arabes, nec longè ab Ægyptiis; inter quos etiam, ut inter illos & Arabiam, & in Arabiâ ipsâ Petræâ, multas Oases fuisse antea vidimus. Neque tertiæ Ausitidis, nempe Idumææ, oblitum sumus, quam scriptores plurimi, præsertim inter antiquos, hic posuere, & ab Utzo Aran, seu Aram fratre, & Disan filio deducunt, Genes. xxxvi. 28. quibus strenuè sese opponit cl. Spanhemius cap. iii. § 8. pag. 83, 84. "Usitis Jobi ex falsissimis hypothesebus credita fuit pars Idumææ, idemque omnino ex Edomi, seu Esauvi posteritate; sed quam vanâ fide radiis Solis infra demonstramus." Contra radios solares nemo sanè potest oculos opponere, nisi aquilinos; & veritas ipsa multo magis lucet; de sequentibus vero ulterius agendum est, quæ ita se habent pag. 84, 85. "Credita Utz & Edom eadem regio, Jerem. xxv. 20, 21. & Lament. iv. 21. Sed temerè credita, nam primo distinctæ om-

nino regiones sunt, & Utz cum Arabiæ populis juncta, secundo est præter veri speciem toti Idumææ, aut nobilissimæ parti inditum fuisse nomen ab uno Utzo nepote Seir, ex Disan minimo eorum in Horæis ducibus. Nec retentum id nominis fuit sub Edomitibus, sed perpetuo audit illa regio terra Edom, nec verisimile Jeremiæ ætate ab Utzo illo Horæo, terram Utz denominatam fuisse." Infra etiam hæc addit. "Nec intercedit locus posterior, Thren. iv. 21. O filia Edom, quæ habitas in terrâ Hutzî! Ubi Idumæam nominari terram Uz precario ait vir summus, & vulgo commentatores, i. e. filia Edom quæ sedes protendisti tuas usque in terram Utz, i. e. in Arabiam ipsam finibus vehementer dilatatis." Non urgemus (sed tamen urget, & ab illo Cellarius) filiam Edom in stylo allegorico, non præcise de gente Idumæâ, sed de gente imicâ populi Dei intelligi posse, si damus Utz ibi de Idumæâ dici; fit in Thren stylo poetico, cum priora cap. in Jobo sint historico; & hæc, ni fallor, est tota vis argumenti Spanhemiani exceptis illis, quibus antea responsum est.

Si qui dixerint Utz, & Edom eandem planè fuisse regionem, & unam alteri coextensam fuisse, videant ipsi! Distinctas regiones fuisse, & unam alterâ multo majorem facile concedimus, ut insuper, Utz cum Arabiæ populis junctam. Neque affirmamus aut totam Idumæam, aut terram Jobi ab Utzo nepote Seheir esse nominatam: Sed quomodo res se habet in antiquis adeo historiis, liceat nobis harrari. Ut Aram primum & ejus filium Uz unâ, vel saltem juxta se invicem sedes posuisse antea vidimus; ita restat probandum ditiones suas a septentrione versus austrum dilatasse. Aram enim, vel saltem Syros, cum Idumæis fuisse conjunctissimos, & contra Israelitas fœderatos, ex plurimis S. S. locis patet, & usque ad Elanam viribus unitis fines suos protulisse: Neque Utzum cum Aramo patre junctum fuisse in his expeditionibus, sicut antea, ullo modo est improbabile; præsertim cum in his partibus juxta Idumæam, & in Arabiâ Petræâ & Felici, tot nominis ejus vestigia reliquerit, ut Magaza, Elusa, Aous, vel Aoud, unde Oaditæ, vel Oasitæ, &c. in geographicis nostris; neque quid novum est fœderatas gentes nomina etiam inter se commutasse; ut Idumæos, Hadar, & Hadad inter Syros Damascenos; atque ita Uz & Aram inter Idumæos seu Horæos cum illis commixtos. Terram Uz & Idumæam non dicit propheta easdem esse; imo è contrario distinguit; dicit enim, "O filia Edom, quæ habitas in terrâ Uz!" Unde tantum sequitur Idumæam esse partem terræ Uz, sed

non cum eâ coextendi. Certe Oasium descriptioni Edomi fitus apprimè convenit, ut Genes. xxv. 39. "In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua." Cum fere circa ejus ditionem erant Deserta horrida. "Edomi fines vehementer potest protractos fuisse in Arabiam" non negamus; imo, ni fallimur, probavimus, sed an in Arabiam Desertam N. L. imo sæpius negat Spanhemius, Idumæam & montem Sehir in Jacobi temporibus ad septentrionem juxta montem Gilead, & Arabiam Desertam se extendisse. Quod dicit "filium Edom in stylo allegorico, & poetico, ut Threnorum, poni pro omni gente populo Dei inimicâ," nihil est ad rhombum, poetas enim geographi sæpe citant, e. g. Homerum, Virgilium, Lucanum, ut Dionysium non memoremus. Cum enim dicitur in Psal. cxxxvi. v. 7. "Memor esto, Domine, filiorum Edom;" & postea "O filia Babylonis;" an quis cordatus vel candidus lector hæc detorqueat ad alios, nescio quos populos, populi Dei inimicos? Miserum ergo hoc subterfugium, quod Edomum hic exponit per alias gentes, Israelis hostes, cum adeo celebre sit odium internecinum, Edomi in fratrem suum Jacobum quod in destructione primâ Jerusalem a prophetis toties describitur & deploratur, quum in ejus die filii Edomi tam insolenter dixerunt, "Exinanite, exinanite eam usque ad fundamentum, Psal. cxxxvii. 7. ne addamus in tertio libro Esdræ scriptum esse, quod Idumæi propriis manibus in primum templum ignem injecerint, idemque in cineres reducerint, Esdræ lib. iii. cap. iv. v. 45.

Sed pressius jam venit inquirendum in quânam parte hujus inferioris, seu australis Petrææ sedes Jobi fuerit, saltem, dum in calamitatibus ageret. Quod non longè abfuit ab Idumæâ antea vidimus, nec multum restat Petrææ, si Petra civitas decem tantum milliaribus distat ab Elana, juxta quas, ni fallimur, Jobi habitationem inveniemus, in Aulone nempe magno, seu valle transeuntium inter orientales & occidentales, sed forsan versus orientem magis vergentem. Sin doctissimis antiquitatis viris, traditioni hodiernæ, & eruditissimis Scholiastis ulla sit fides, ipsum punctum sedis ejus digito possumus monstrare. Nempe El-Paran, seu urbs, seu terebinthus, seu planicies, aut campestris Pharanis, de quibus in geographicis, infra Cadesh orientalem, & Petram seu Rekem Arabiæ, atque inter illas & finum Arabicum. Ita enim scholia Romana ad Gen. xiv. 6. Ubi dicitur Chedorlaomer, & reges cum eo percussisse Horraeos in montanis Seir, "ἕως τῆς Τερεβίνθου (Alex. Τερεμίνθου) τῆς Φαργίν, ἢ ἐς τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ usque ad terebinthum Pharan, quæ est in deserto, ubi ita scholia

Romana edit. Lond. 1653. pag. 2. "Τερεβίνθου Schol. δρυὶς, ἡ πόλις αὐτῇ τῇ Ἰωβ." Ita & Hesychius "Τερεβίνθου πόλις Ἰωβ." Quos ambos Grotius in locum citat, atque addit, "El-Paran sedes postea Jobi fuisse creditur. Quæ omnia firmiori fundamento, quàm traditiones Syrorum de sede & sepultura Jobi in Trachonite nituntur; quia iste locus, ut antea vidimus, ab Idumæâ longè remotus. Licet non negabimus alicujus Jobi pyramidem seu cippum, an Jobi verò nostri, an alterius ejus nominis N. L. adhuc ibi forsan ostendi possit. In confesso est liberos Jobi, præsertim autem duas ejus filias, primam nempe, & probabiliter ultimam inter fratres suos, & viros orientis in Arabiâ Felici degisse, & duabus urbibus, non obscuris nomina sua reliquisse, ut tertiam in Arabiâ Petræâ Casiotidi.

Duo ejus amici Bildad & Zophar multo probabilius in Arabiâ Felici quàm in Petræâ sedes habuerunt, ut antea vidimus. Certum est Eliphazum fuisse Idumææ incolam, & ex profapia Edomi: Et de Elihu observatu dignum est, quod nullibi dicitur ad Jobum venisse, ab illo abiisse, vel ad illum iterum revertisse, ut tres alteri; unde maxime verisimile est, secundum Judæorum traditionem juxta illum degisse, si non è scholâ ejus fuisse. De inimicis verò antea vidimus, nimis commodè rapaces hos, & famelicos latrones, licet haud parum ab illo remotos, in Jobi greges posse involare. Et quid si ad hanc terebinthum seu quercum speciosam, Jobus causas cognoscere, & justitiam administrare solitus est? (ut Debora sub palmite, Saul sub malogranata) tum (sicut & nostra Austin's Ake,) satis nota, & celebris in istâ regione potuit esse. Quin & multis postea sæculis sub nomine Jobi arboris & perdurare & ostendi; ut Abrahami quercus, multo longius ad secula S. Hieronymi. Quid si ad hanc Jobus ipse, & ejus amici in colloquiis haud obscurè alludent? Ita forsan Eliphaz, cap. v. v. 3. "Ego vidi stultum, radicem agentem, & statim maledixi pulchritudini seu habitationi ejus," vid. v. 4. & sequentia, "longè fiunt filii ejus a salute," &c. & cap. xv. 29, 30, "nec mittet in terram radicem suam—Ramos ejus arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui." Cujus arboris, licet tunc destructæ Jobus videtur repullulationem sperare. Et ad hæc Eliphazi & Bildadi respicere. cap. xxix. 19. "Radix mea dilatata est juxta aquas, & totâ nocte ros morabatur super ramum meum." Et cap. xiv. v. 7. ad 9. "Lignum habet spem, si præcisum fuerit rursum vigescit, & rami ejus pullulant—Si fuerit in terrâ radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius ad odorem aquæ germinabit & faciet comam, quasi cum

“cum primum plantatum est.” Licet a-
libi fluctuare, & desperare videtur, & de
arbore sua, & de seipso, cap. xix. *ŷ*. 10, 11.
“Destruxit me undique & pereō, & spem
“meam abstulit sicut arborem.” Expres-
sius adhuc Bildad cap. viii. *ŷ*. 16, 17. “In
“horto suo germen ejus egredietur, super
“acervum Petrarum radices ejus densa-
“buntur & inter lapides commorabitur.”
(an Petræam hîc innuit) “Si absorberit e-
“um de loco suo” (forſan igne cœleſti, un-
de oves Jobi, & pueri conſumpti) “nega-
“bit illum, & dicet non novi te.” cap. xviii.
16. “Deorſum radices ejus ſiccantur, ſur-
“ſum autem atteratur meſſis ejus.” Quin
& multæ aliæ res in libro hoc occurrunt;
quarum quamplurimas in Arabiâ Petræâ,
tantum, quod ſcimus, inveniendæ. Sicut
effoſſio radicum juniperorum; facies So-
domæ, & Gomorrhæ; res Iſraelitarum in
horridâ iſtâ ſolitudine vagantium, Troglo-
dytæ ſeu Troglolcolpitæ latrones terrâ, ma-
rique, vallis ſeu via tranſeuntium, ſeu vi-
atorum, &c. Adde quod camelorum, ovi-
um, boum, &c. item aſinorum, inter Jobi
divitias mentio ſit; nullibi verò equorum
ejus, quod vix omiſſum fuerat, ſi illorum,
ut aliorum copiam habuiſſet, cum Chaldæ-
os ad Arabiam Deſertam degentes ſatis ſu-
perque eorum habuiſſet conſtat. Nec Zo-
pharem in Arabiâ Deſertâ vixiſſe probabile
eſt, cum Jobo exprobrat, “rivos, fluvios,
“torrentes mellis & butyri,” Job. xx. 17.
Et quod mirandam adeo ſapientiam, inter
Arabes decantatam, ubique in hoc libro e-
lucentem de Arabiæ Deſertæ incolis nuſpi-
am legimus; ſed ubique de Themanitis,
Jobo certe vicinis, & in canonicis ſcriptu-
ris & apocryphis. Ex his omnibus, &
forſan multis aliis argumentis probabilibus
per totum hunc librum interſperſis, veri-
ſimilius ducimus Jobi ſedem primariam,
quum ſub ærumnis laboravit, non in Fe-
lici, ſeu Deſertâ Arabiâ, ſed in parte Pe-
trææ australi, & inferiori fuiſſe, ut & ejus
terram Uz, ſeu Auſitidem.

7. Conſcius ſum objectionem unam, e-
amque ſatis formidabilem *καὶ δὲ αὖ* contra to-
tam noſtram hypothefin, & patriam, tem-
pus, alluſiones Jobi, ex chorographiâ, & ſi-
tu harum regionum ſumendam; quod Iſ-
raelitarum *παρεμβολή* ad quatuor millones
ad minus animarum, ſi ſcæminas, liberos,
& ſervos includis, vix potuit hæc loca
tranſire in viciniâ ſaltem ſedis Jobi; ſi ad
El-Paran in Aulone ſita fuit, ſine notiâ
& obſervantiâ Jobi & amicorum ejus. Nec
tot miracula ibi edita, præſertim columnam
ignis, & lationem legis ſuper montem Si-
nai cum tonitruis & fulgetris ab eis igno-
rari, cùm “^a Dominus de Sinai venit, &

“ſanctus *ἐπέφνε* de monte Pharan, opẽ-
“ruit cœlos gloria ejus^b,” ita ut vox tubæ
vix potuit ab illis non exaudiri, & mag-
nus iſte ignis videri, ubi unâ conſederunt:
Cum ob minora miracula, & magis remo-
ta tranſitum nempe Rubri maris, “tento-
“ria Cuſhan in afflictione fuerunt, & cor-
“tinæ terræ Midian tremuerunt^c. Ubi
“audivit Jethro omnia, quæ fecerat Deus
“Moſi & Iſraeli, & quod eduxiſſet Iſrael
“de Ægypto^d.” Sed ſi concedatur Jobum
& amicos ejus vix alluſiſſe ad ullum even-
tum ad Iſraelitas ſpectantem poſt eorum
exodum ab Ægypto; tranſitum per mare Ru-
brum; & introitum primum in Eremum:
Eorum hâc in re ſilentium mirum planè
foret, modo ſubſequentia miracula illis in-
notuerint. Quibus primo regerimus, quid
ſi horum eventuum circa Sinam, appariti-
onis nempe Dei, & mirandorum ibi ejus
operum, ut etiam in aliis Deſerti partibus
notitiam aliqualem, licet imperfectam, vel
ex famâ, vel ex propriis ſenſibus Jobus ac-
ceperit, eoque etiam reſpiceret in illis, cap.
xxiii. “Si ad orientem iero non apparet,
“*ἐπιφαίνει*,” (Symmach. enim habet *ἐφα-
νής*), ſi ad occidentem, Sinai “non percipi-
“am eum.” Mons enim terminos habuit
per circuitum, eumque nubes & caligo den-
ſiſſima operiebat. Idem innui videtur in
ſequent. verſu, “ſi ad ſiniſtram ubi opera-
“tur,” (forſan eo ipſo tempore: Sinai e-
nim ad ſiniſtram ejus fuit, vultu verſus
Sodomam obverſo) “non aſpiciam eum”
(ob rationes antea allatas) “ſi me verterem
“ad dexteram, non videbo illum.” (Quia
in Arabiâ Fel. non apparuit.) Quicquid
de his ſit, & utrum in genere ſint intelli-
genda, an ſpeciali modo, quæ ſequuntur
objectioni huic importunæ ſatisfaciunt. Ut
hoc melius perſequamur, accurate notan-
dum eſt, Primo tempus Exodi; Secundo
ad montem Sinai proficiſcendi; Tertio ad
Chanaanem veniendi.

Legimus autem “menſe tertio^e egreſſi-
“onis Iſraelis de terra Ægypti in die hâc,”
puto primâ menſis die, confer *ŷ*. 15. “ve-
“nerunt in ſolitudinem Sinai, atque ibi
“caſtrametati ſunt ante montem; primo
“die primi menſis, puto ſecundi anni,
tabernaculum erexerunt, at prima die men-
ſis ſecundi, anno altero egreſſionis eorum
ex Ægypto, tulerunt ſummam univerſæ con-
gregationis^g; ad occidentem verò montis
Seir per Deſertum Pharan ad Cades Barnea
applicuere, ubi propter murmurationem
poſt explorationem terræ, dicit eis Domi-
nus, “revertimini in ſolitudinem per vi-
“am Rubri maris,” ubi 40 ferme annos
conſumpſere^h “tempus quoque quo am-
“bulaverunt de Cades-Barneâ, uſque ad

^a Deut. xxxiii. 2.
^f Exod. xl. 1.

^b Habac. iii. 34.
^g Num. i. 2, 17.

^c Habac. iii. 7.
^h Num. xiv. 25.

^d Exod. xviii. 1.

^e Exod. xix. 1.

“tranſitum

“transitum torrentis Zared, 38 annorum
“fuit”. Unde anno 40 in terra Moab,
Deuteronomium Moses locutus est. Cum
enim Moses a tergo montis Seir inter Be-
ne-yereb, Israelitas ad terminos Chanaanis
perduceret, & adeo prærupti montes inter
illos, & Bene-Kedem, ubi Jobi sedes fuit,
intercederent, facile fuit Jobi patriam pri-
mo itinere intactam & invisam præterire;

& si initio hujus peregrinationis ab Ægyp-
to, istæ calamitates Jobo obvenerint, magis
animi sollicitus fuit, quàm, ut ad res no-
vas mentem suam applicaret, cum quoque
momento sibi moriendum crediderit. De
regressu autem Mosi, & Israelitarum Cha-
naanem versus per Aulonem & Edomi
terminos aliter res se habuit, ut in histo-
riâ Edomi vidimus.

DISSERTATIO XXX.

*De tempore Jobi. 1. Quamdiu vixit. 2. Prima de sæculo illius sen-
tentia, quæ statuit Jobum Mosi inferiorem; 3. Secunda, quæ contem-
poraneum; 4. Tertia, quæ superiorem. 5. Quo tempore liber scriptus,
& in canonem receptus. 6. Tabula chronologica brevis.*

CUM locus & tempus inseparabi-
les sint veræ historiæ circumstan-
tiæ, eapropter Jobi sedem haud
perfunctoriè (certè non nimis breviter) per-
scrutati, ad ætatem ejus seu sæculum quo
floruit exquirendum, jam nos convertimur:
Quæstionem maximi sane momenti; utpo-
te ex quâ clavis totius nostræ interpretati-
onis pendet.

Quamdiu vixerit, primò quæramus; quip-
pe hinc, ut nonnullis visum est, facilius
conjectabimur, quando vixerit: Utrum an-
te abbreviationem ultimam vitæ humanæ
à Mose psalmo xc memoratam, necne. In
appendice paraphrasis venerandi Patricii
nostri (ut in aliis) invenio scriptum esse in
Sedar Olam, Judæorum chronico, “vixisse
“Jobum annos 210; septuaginta ante, 140
“post plagam.” Syri & Arabes magis mu-
nifici, in calce versionis suæ hæc habent,
“perfectus est liber Job, & fuit ætas du-
“centorum quadraginta annorum.” Ita
Vat. sed Alexandrinus adhuc liberalior ha-
bet “διακόσια τεσσαράκοντα ἐπὶ τὴν.” Sic & Schol.
Rom. p. 59. “In plerisque libris est δια-
“κόσια τεσσαράκοντα ἐπὶ τὴν.” Capite xlii. γ.
16, δ. LXX legunt ἐξ ἧς &c. “vixit Job
“post plagam annos centum & septuagin-
“ta:” Quæ ita explicat Olympiodorus
(Spanh. p. 290.) ἐπὶ τὸ πᾶν &c. “Si enim
“duplicata omnia post probationem acce-
“pit, omnino etiam & annos. Vixit verò
“inquit (textus) post plagam annos 170,
“quorum dimidium sunt 85.” In quibus
bis peccant (ut mille aliis locis) Græci in-
terpretes: Primo, quum scribunt “Jobum
“vixisse annos 170 post plagam, siquidem
fons habet tantum 140: Secundo, quum

priorem duplicant numerum & ex suo ad-
dunt, “vixit 240 ad minimum annos.”
Interea omnia exemplaria Hebraica quæ
vidimus aut laudata legimus, à quibus haud
temerè dissentendum putamus, annos post
plagam tantum recitant, eosque centum
quadraginta. De illis quos ante calamita-
tes egit, omnino silent.

Nil ergo restat, nisi de illis hariolari.
Græci, ut vidimus, 85 ponunt, quia annos
etiam duplicatos sentiunt. His verò du-
plicatis (sc. 170) si addas 70 (at cur 70;
cur non 85?) exurgunt 240: Et si septem
aut octo annos (ut aliquibus placet) calami-
tates ejus durarunt, hi reliquis adjecti 248
efficiunt. Hinc subsumunt, ante ultimam
vitæ humanæ abbreviationem Jobum vix-
isse; cum Peleg, Reu & Serug (ut in Ge-
nesi, xi. γ. 18. videre est) eandem ferè me-
tam attigerint. Sed, primo, hoc vitæ spa-
tium non coincidit cum annis aut Abraha-
mi, aut Jacobi; horum verò utrique di-
versi auctores Jobum contemporaneum fa-
ciunt. (Quid tum?) Quippe Abrahamus^b,
175 annos, Jacobus 147 tantum vixit^b.
Secundo, si a fonte potius quam rivulis
hauriamus, non nisi 140 annos post resti-
tutionem vixit Jobus. Itaque ut demus e-
um sexaginta circiter annos ante plagam,
(in quibus decem liberos genuit, & in Utz
regnavit) egisse, non tamen ducentesimum
ultra sit annum, priusquam è vivis excessit.
Neque si ulterius quidem daremus evasisse,
necesse esset inter patres illos grandævos e-
um collocare. Quid enim obstat, quin
annos aliquot ejus diebus (ut & Hezekiæ)
Deus superaddere potuerit, tam in pietatis
ac patientiæ ipsius mercedem, quàm exem-

^a Deut. ii. 14.^b Gen. xxv. 7.^c Gen. xlvii. 28.

plum aliorum? Insuper, ut familiam novam fundaret & firmaret, ad quartam usque generationem; & forsan, ut amicitiam inter subjectos sibi Idumæos & Neophytas Israelitas conservaret & excoleret. Quod in Sedar Olam & Baba-Bathra^a de Jobi annis 210 Judæi aliique affirmant, "vitam ejus pari intervallo describi, quo habitatio populi Israelitici in Ægypto," forsan verum est. Addunt, "natus est Jobus ipso anno descensus, mortuus ipso anno ascensus." Ita dicunt quidem; at unde probant? Si concessum idem annorum intervallum id probaret, probaret æquè, Reu & Peleg contemporaneos esse; quippe pari intervallo vita hujus, quo & illius fuit descripta^b.

2. Varias de seculo Jobaico sententias Spanhemium secuti, in tres classes dividimus: Quarum prima statuit Jobum Mosi inferiorem, secunda contemporaneum, tertia superiorem. Qui Mosi inferiorem volunt, iterum dividuntur. Alii ad Judicum tempora eum referunt^c, ut Thalmudistæ. Et Chaldæus quidem paraphrastes, "illum inducit referentem miracula Ægypti & Deserti, ut pridem illustria." Verulamius etiam nostras (ut in Spanhemio,) Jobum post Mosem & Josuam collocat. Alii longè adhuc juniorem ponunt. Ut eos mittamus, qui illum captivum Babylonem deportant, quod post Danielelem in Ezekiele memoretur^d, "Noachus, Daniel & Job, (bene sanè, quod Noachum ipsum non transferant cum sociis) missis quoque istis qui Jobum, filiasque ejus ad Ahasueri usque tempora producant: Sunt qui magis cum ratione ineptientes, Davidi & Salomoni coævum reputant: Inter quos Castalio & majora nomina. Palmarium horum argumentum ducitur ex sententiis quibusdam Jobi ex Davide, ut volunt, descriptis. "Timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo est intelligentia," dixit Jobus^e. "Principium sapientiæ timor Domini," dixit David, Psal. cxi. v. 10. Ita & illud Jobi, "effundit contemptum super principes," ad verbum exprimitur ex Davide, Psal. cvii. v. 40. Ergo Jobi sermones, inquit, posteriores fuerunt Davidicis. Respondet Spanhemius, "timor Domini est sapientia, vetustissimam esse vocem patrum, in patriarcharum scholâ familiarem." Quod sanè concedimus; sed & augustius quid Jobi verbis subesse non possumus non conjectari. Quid si hæc prima fuit rhetra per τὸν λόγον ad protoplastas, vel externè prolata vel eorum mentibus inspirata, ut fundamentum omnium sequentium mandatorum? A quo sensu non ablutit vel illud Jobi אָדָם "Adamo dixit

"Dominus," vel ista vox Davidis דָּוִד principium; quia in principio temporis & hominum, hæc forsan revelata. Secundò, quoad illa; "effundit contemptum super principes." Conceditur Davidem iisdem usum verbis. "Ergone Jobus ipse hausit ex Davide? Laborat verò hoc genus consequentiæ. Quid si proverbialis inter orientales loquendi hæc ratio? Quid si in Psalmis verba desumpta sint ex Job, pro ut visum aliis?" Leviora sunt alia quæ producant; & primo Castalio^f, "vixisse (inquit) multo tempore post Mosem videtur ex cap. xv. Ubi tanquam de re jam olim factâ mentio fieri videtur Israelitarum adductorum in Chanaanem." Verba sunt^g, "quod sapientes renunciârunt, neque celârunt a patribus suis; quibus solis data est terra, neque transiit peregrinus per medium eorum." Per sapientes Castalio Israelitas intelligit, qui talia filiis suis ex præscripto tradiderant: Per terram illis solis datam, "Canaanem sic ἐξόχως dictam, nec admittis in hæreditatem exteris." Spanhemius hæc interpretatur, "de fatali improborum exitio, omnium antecessentium seculorum experienciâ comprobato, de quo nempe retulerint sapientes, quibus ob sapientiam data est terra regenda & administranda." Sed quid si hæc Eliphazi de Joktanitis, qui se Arabas natos seu αὐτόχθονας, & hydragogiæ, geometriæque, quin & ipsius artis grammaticæ auctores fuisse jactabant? Aut potius de Idumæis, Eliphazi affinibus, in quibus Themanitæ semper clari? Idumæis certè solis data est terra quam habitabant. "In possessionem Esau dedi montem Seir." Nec transitum peregrinis Israelitis primo concessere: Quum dicebant, "velociter tantum transeamus," respondit Edom^h, non transibis.

3. Secunda de tempore Jobi sententia, eum Mosi contemporaneum, statuit. Ita ex Thalmudistis nonnulli in Baba-Bathra, R. Salomo in Job, Chaldæus, Julianus Halicarnassensis, aliique inter antiquos. Nuperorum verò Lucas Brugenfis, Grotius, Diodatus, &c. Grotius in præfatione in Jobum, "contigit, inquit, ut mei est conjectura, agentibus in Deserto Hebræis." Diodatus in argumento Jobi, "le temps de laquelle histoire semble se rapporter à celui du voyage des enfans d'Israël, par le Desert, apres la delivrance d'Egypte." Spanhemiusⁱ, hisce prolatis "argumenta adjecit quibus illi inducti ut hunc synchronismum statuerint." Horum potiora ejusque responsiones ipsius verbis producam, ne tanto viro fraudem faciam, sententiæve illius dilectæ refrager, vel non can-

^a Spanh. xii. § 9.
ⁱ xii. 21.

^b Gen. xi. 18, &c.
² Spanh. c. viii. § 4.

^c Spanh. p. 232, &c.
³ c. xv. v. 18, 19.

^d Deut. ii. 5.

^e c. xiv. v. 14.

^f Num. xx. 15, 20.

^g xxviii. 28.
^h cap. viii.

didè perpensæ, vel absque validis rationum momentis.

“Primum est, vitam Jobi ad 200 annos esse productam; legis scriptæ mentionem nullam, alia antiquiorum temporum vestigia.

“Secundo Elihu eundem fuisse cum Bileamo, unde Jobus Mosi συγχρονον.

“Tertio Mosem esse ab Abrahamo sextum, hoc modo, Isaac, Jacob, Levi, Kaath, Amram, Moses: Jobum autem quintum, mediis Isaac, Esau, Reuel, Zarah, Jobus,

“Quarto mentionem esse a Jobo injectam transitus per mare Rubrum, & stragis Ægyptiorum, quæ probant ex Job xxvi. 12. בכרו רגע הים vi suâ scidit mare וכתונתו מהן רהב. Et prudentiâ suâ percussit Rahab, i. e. Ægyptum, quo nomine Ægyptus, alibi Psal. lxxxvii. 4. lxxxix. 11. (nobis 10.) Esai. li. 9. aut superbum, Pharaonem nempe, quæ R. Salom. Grot. Diodat. Codurc. Cocceii sententia, Codurc. ita videtur esse allusio ad exitum de Ægypto, Cocceius; D. Diodat. hunc versum explicat de ductu Israelis per mare, quod si scitum est; acta hæc sunt post exitum Israelitarum ex Ægypto.

“Quinto accedere locum Job. xxi. 29. quo jubet Jobus interrogare quemlibet de viatoribus, seu transeuntibus per viam i. e. Israelitis peregrinantibus in deserto.

“Sexto verba Elihu cap. xxxiv. 19, 20. Deum non accipere personam principum; momento extingui, etiam mediâ nocte, &c. quæ (inquit H. Grotius) optime referas ad judicia Dei in Pharaonem, qui Israelitas oppresserat & verba (auferent violentum) intelligenda de angelis. Quibus omnibus doctiss. auctor, vel respondet, vel ita respondere conatus est.

“Ad primum argumentum, nempe Grotii, ductum a Jobi longævitate ad 200 annos, a silentio latæ legis, & antiquiorum temporum vestigiis, arguit, inquit, id ipsum, quod sentimus.

“Ad secundum, respondet Bileami fabulam suo loco confecimus,” quod certè abundè fecit, cap. xv. § 18, 19.

“Ad tertium supponit τὸ ἀμφοιβητέμερον, Jobum fuisse Jobabum filium Zaræ. Quod ita destruximus, ut adstructurus deinceps sit nemo. Deinde si istud dāremus, sententiam id verius nostram firmat, æqualitatem Mosi, & Jobi jugulat; primo quia Jobab sic fuerit totâ generatione anterior Mose; quinetiam ex conjuge Esauvi Basmath; secundo quia Jobus secundus fuerit in octo regibus Idumæis, qui omnes ante Mosem, ejusque principatum imperasse, dicuntur.

“Quarta probatio ex Job xxvi. 12. habere aliquid ponderis videtur, sed videtur tantum. — Persuassimum siquidem nobis, nec de miraculo divisi maris Ægypti, nec de percussione Pharaonis fermonem esse. Nam primo eo modo reddidit veterum, seu Hebræorum, seu orientalium, seu Christianorum nemo sed LXX κατέπαυσεν τὴν θάλασσαν, ἔσρωσεν τὸ κητόν, sedavit mare, stravit cete Syr. & Ar. increpat, alii quievit, scil. ne recureret super terram: Sic R. Salom. de aquis congregatis, & divisis ab aridâ Genes. i. 9. Unde constat retulisse hæc verba interpretes ad compressos divinâ virtute sævientes oceani fluctus, & maximos etiam cetos substratos, aut allegoricè ad Diabolum sub pedibus fidelium conculcatum, Pagnin. Quiescit mare & percutit: Vatablus, sedat elationem ejus; ita Angli, Belgæ & Germani commentatores. Interpretamentum superius, Grotianum nempe, de mari Rubro diviso, nec series contextus, nec verba ipsa facile admittunt. Non prior; siquidem Jobus hîc petit argumenta Divinæ potentiae & sapientiae ab operibus creationis & conservationis universi, v. g. terræ suspensæ, densarum atque adstrictarum nubium, cœli expansi, maris, aquarumque, intra alveos coercitarum, concussarum cœli virtutum, aut concussorum montium terræ-motibus.

“Sed neque admittunt verba textus, vi suâ Ragang fidit mare, fluctus nempe in eo excitando, unde apparent, veluti rimæ, hiatus; aut ex opposito, fregit mare, compescuit, vel sedavit. Quum enim sermo est de miraculo divisi maris, utitur scriptura vocibus בקע Exod. xiv. 21. & נקב Psal. cxxxvi. 13. Ὁ LXX autem τὸ Ragang reddunt passim διασπᾶν, ἐξάγειν, ἀναπαύσαι &c. planè diverso sensu ab illo divisi in Ægypto maris.

“Sequitur Machatz Rahab, percussit, vel fregit superbum; subaudit Grot. ὡς virum, Pharaonem nempe; sed coactè, & nullâ cohæsiōne verborum; quanto simplicius interpretari tumido mari coerendo? Ast, inquiunt, Rahab est quandoque Ægyptus, ut hodiè Rib, pars Ægypti, aliàs Delta, à pyri formâ, quod Ægyptiis Πῖβ vel Πῖβι. Esto semel atque iterum hoc significatu, sed ut plurimum vox est appellativa, in significatu proprio, responderetque illi hoc loco □ mare, de cujus elatis fluctibus Jobus. Eadem quoque Boch. & aliorum sententia, qui eodem modo referunt verba Jobi, cap. xxvi. 12. In his R. Salomo, qui de Ægyptiis vult agi Dei virtute contritis, tum cum Israelitæ ex Ægypto excesserunt; sed videtur ibi רהב Rahab appellativè sumi pro elatione

“ elatione maris, quia Job vetustior est Mo-
 “ se. Nec sane documentum ullum extat
 “ fuisse Jobi jam ætate aut etiam Mosis no-
 “ tam Ægyptum sub nomine רַהַב Rahab.

“ Aut Rahab nomen proprium est aut
 “ appellativum; si posterius, cadat glossē-
 “ ma; si prius, non Ægyptus sola hoc no-
 “ mine insignita; nam Rahabitæ, vel Ra-
 “ habeni sunt populi Arabiæ Deserti juxta
 “ Ausitas; & Rahabat, Geog. Nub. regio
 “ est ad Euphratem proxima regioni Utz;
 “ certè Rahab pro superbiâ, ferociâ, in Jobo
 “ aliàs cap. ix. v. 13.

Idem argumentum ita claudit, “ Si hæc
 “ foret sententia verborum de fisso mari
 “ Erythræo, & percussio Pharaone, sequere-
 “ tur id miraculum haud paulo ante pa-
 “ tratum fuisse: Quia memoratur inter no-
 “ tissima providentiæ effecta, nullo indicio
 “ tanquam rei noviter gestæ. Adde si hu-
 “ jus miraculi, quidni & cæterorum facta
 “ similiter mentio est, quæ in Ægypto præ-
 “ cessere? Cur latæ legis, mox a percussio
 “ Pharaone & agentium in deserto Hebræ-
 “ orum vestigia in Jobo nulla?

“ Ad quintam probationem, quæ est Luc.
 “ Brugenfis, respondet doctif. auctor, quod
 “ fallit non uno modo. Loquitur enim Jo-
 “ bus in præterito הָיָה שְׁאֵלָתוֹ an nun-
 “ quam interrogavistis? Ut diu præcessisse
 “ eam peregrinationem necesse sit, agentibus
 “ in Chanaane Israelitis, si eo verba
 “ respiciunt, loquitur etiam indefinitè de
 “ viatoribus, seu transeuntibus per viam
 “ עָבְרֵי דֶרֶךְ.

“ Ad sextam & ultimam, quæ quarto
 “ affinis, Grotii nempe & Diodati, respon-
 “ det speciem quandam habere, robur non
 “ item, quia,

“ Primo, docet Elihu Deum non accipe-
 “ re personam principum; hoc in genere,
 “ sed nihil adhuc ista præcisè ad Pharaonem.

“ Secundo, pergit Elihu omnes momen-
 “ to mori, & media nocte derepentè, dum
 “ securè agunt. Nulla hîc necessitas re-
 “ stringendi ista ad historiam de cæsis pri-
 “ mogenitis. Targum æquè refert ad cla-
 “ dem Sodomitarum, atque ad Ægyptio-
 “ rum illam, per modum exempli, & pa-
 “ raphrasticè.

“ Tertio, conturbari, seu commoveri po-
 “ pulum, & transire, seu extinguere; sed in-
 “ definitè, de quocunque populo, quin &
 “ fortem quemcunque removeri sine ma-
 “ nu, i. e. sine vi magnâ, faciente scilicet
 “ Deo: וַיִּסָּר, & remouent i. e. remouentur
 “ impersonaliter; ut nihil necesse sit cum
 “ Grotio subaudire angelos, nec ulla necessi-
 “ tas referendi ista ad Pharaonem.

Neque tamen his omnibus exceptioni-
 bus confusus est: Cum in fine eorum ad-

dit, “ Quanquam daremus allusionem quan-
 “ dam hîc esse ad cladem Ægyptiorum,
 “ nondum confecta res est, Jobum vel
 “ Elihu vixisse post ea tempora. De scrip-
 “ tore historiæ id colligetur, non de per-
 “ sonis descriptis. Potuit ille sic referre
 “ substantiam dictorum Jobi & Elihu, ut
 “ amplificaverit quandoque prophetico du-
 “ ctu: Ubi Codurcum laudat, venire id in-
 “ mentem prophetæ hæc scribentis, potuit,
 “ sed Jobo non quadrarent, fuisse enim scrip-
 “ torem Hebræum Jobo longe inferiorem
 “ suo loco docebimus.”

Videamus jam an & Spanhemii argu-
 mentis aliquid possit reponi. “ Prima, in-
 “ quit, ratio à Jobi longævitate, silentio la-
 “ tæ legis & antiquiorum temporum vesti-
 “ giis, arguit id ipsum quod nos sentimus.”
 Verba quidem audimus; probationem mi-
 nimè. Fatemur verò, non multum posse
 concludi ab hominum vitis vel tunc die-
 rum vel hodie decennio aut vicennio ab in-
 vicem distantibus. Abrahamo longævior
 fuit Isaacus, utrique, (ut plurimis visum est)
 Phinehas. Concludit tamen Spanhemius,
 hæc vita (sc. 200 annorum) “ non tam Mo-
 “ sis quàm patriarcharum temporibus con-
 “ venit.” Sed & ipse^b alibi concedit, “ e-
 “ peculiari δικαιοκρατία, æquitate & boni-
 “ tate Dei,” ut tria Hezekiæ, ita Jobi vi-
 tæ aliqua adjecta fuisse lustra, licet quot
 fuerint, non liquet. “ Insignis, inquit, Dei
 “ benedictio, supra ordinarium vitæ mo-
 “ dum, quem tum statuerat providentia
 “ mortalibus.” Quomodo silentium latæ
 legis arguat id ipsum quod Spanhemius
 sentit, prorsus sanè ignoramus. Imò, quid
 si hæc Jobo acciderint inter Exodum & la-
 tionem legis? Quid si ipso temporis puncto,
 quo lex super Sinam data, saltem paucis
 antea diebus? Tum non est quod silentium
 Jobi miremur, cui ab Israelis stirpe alieno,
 hæc vel omninò ignota erant, vel obscu-
 riùs tantum nota. Antiquiorum tempo-
 rum vestigia in neutram partem conclude-
 re fatemur. Verùm apprimè notatu dig-
 num est, quod quum Jobus ejusque amici,
 ad historias à mundo usque condito allu-
 dant, haud uspiam tamen ulla respiciunt
 quæ post legem latam evenère.

Hîc tamen importuna sese offert obje-
 ctio, quamvis a nemine hætenus, nisi le-
 vissimè à Spanh. memorata. Israelitarum
 παραμβολή quatuor milliones animarum,
 ad minus, mulieribus, liberis, servisque in-
 clusis continens, quî potuit, ignorantibus
 Jobo ejusque amicis, loca hæc transire, il-
 lius sedi vicina, si ad Elparan in Aulone
 sita fuerit? Quî potuère tot miracula, præ-
 fertim columna ignis, & lex cum tonitru-
 is fulguribusque lata, ab iis ignorari? Vix

^a C. ix. § 8.

^b C. xii. § 11.

fieri potuit, quin exaudiretur vox illa tubæ, quin aspiceretur, ubi confederant, illa flamma, quæ ad medium usque cœli aspiravit, quum "Sanctus ἐπέφανε de monte "Pharan." Ob minora certè miracula & magis remota, nempe transitum maris Rubri, "tentoria^a Cushman in afflictione erant " & cortinæ terræ Midian tremuerunt;" ubi "audivit Jethro omnia quæ fecerat Deus Moyfi & Israeli, & quod eduxisset Israel de Ægypto^b." Hæc autem non illis innotuisse hinc colligitur, quod neque Jobus neque quisquam ex amicis, ad ullum eventum alludat Israelitas spectantem, post primum eorum introitum in eremum. Quibus, primo, regerimus, quid si eventuum circa Sinam, aliisque item in partibus deserti, notitiam aliqualem habuerit Jobus, vel ex famâ vel propriis sensibus acceptam? Eò forsân respiciunt illa^c, "si ad "orientem iero, non appareat ἐπέφανε (Symmachus habet ἀφάνης) "si ad occidentem (ubi mons Sinai) "non percipiam eum." Moses enim terminos posuit circa montem, & "nubes ac caligo densissima eum operiebat." Pergit, "si ad sinistram, ubi operatur (forsân eo ipso tempore Sinai ad sinistram fuit, vultum Sodomæ obvertentis) "non aspicio eum:" (sc. caligine involutum) "si vertam me ad dextram non "videbo illum." (Etenim in Arabiâ Felici non apparuit.) Secundò, accuratè notetur tempus, primo, exodi, secundo, adventûs ad m. Sinai, tertio, introitûs in Canaanem, & facilis erit huic objectioni responsio. Mense tertio post egressum ex Ægypto, "hac die (puto primo die mensis, confer Y. 15.) "venerunt in solitudinem Sinai, atque ibi "castrametati sunt ante montem." In primo autem die primi mensis (secundi, putato, anni^d) tabernaculum erexerunt. Primo die mensis secundi, anno secundo post exodum^e, tulerunt summam universæ congregationis. Quum dixerat Dominus propter murmurationem post exploratam Canaanem, "revertimini in solitudinem per "viam Rubri maris," ad occidentem montis Seir per desertum Pharan ad Kadesh-Barnea applicuere, ubi 40 ferme annos consumpserunt^f. "Tempus enim quo ambulaverunt de Kadesh-Barnea usque ad "transitum torrentis Zared, 38 annorum "fuit: Annoque quadragesimo in terrâ Moab Deuteronomium Moses locutus est. Cum ergo Moses à tergo montis Seir inter Bene-yereb Israelitas ad terminos Canaanis perduxerit, & cum montes adeo prærupti inter eos & Bene-Kedem, in quibus Jobi sedes intercesserint, facile fuit Jobi patriam primo itinere intactam & invisam præterire. Quod si cum initio peregrinationis

Israeliticæ, Jobi calamitates initium duxerint, magis animi sollicitus fuit, mortem in horam expectans, quàm ut ad res novas mentem adverteret. De regressu autem Israelis ab Eziongeber Canaanem versus per Aulonem^g aliter se res habuit: Cum Jobus, (ut suprâ dictum) & patriam & regnum mutaverat à regulo terræ Uz ad Idumææ imperium evectus.

Secunda ratio de Elihu & Bileamo, nos nihil afficit; videant Hebræi & Hieronymus; in quibus confutandis laborat Spanhemius.

Tertiæ, respondet, "supponit τὸ ἀμφι-βητέμενον, Jobum fuisse Jobabum, filium "Zaræ; quod ita destruximus, ut adstru- "cturus deinceps sit nemo." Utrum nos id adstruxerimus, necne, judicium sit penes candidos & cordatos, disquisitionem de Jobo & Jobabo legentes. Addit, "sententiam id veriùs nostram firmat, æqualitatem Moysis & Jobi jugulat; primo, quia "fuerit sic totâ generatione anterior Mose, "secundò, quia Jobab secundus fuit in octo "regibus Idumæis, qui omnes ante Moysis "principatum imperâsse dicuntur." Primam consequentiam, fatemur, videre non possumus: "Si Job & Jobab idem, tum "Job fuit totâ generatione anterior Mose." An quia sex generationes inter Isaacum & Moysen, quinque tantum inter Isaacum & Jobum? Nunquamne igitur in sex generationum per annos plusquam ducentos cursu, unum stemma alterum ejusdem familiæ antecessit? Quid mirum aliquos aliis eadem stirpe prognatis, vel magis prolificos esse, vel longævos? Porro, "Jobus, "ait, secundus fuit in octo regibus Idumæis, qui omnes ante Moysis principatum "imperâsse dicuntur." Liceat interrogare, an reges Edomi ante duces fuerunt? Sed duces Edomi legimus post exodum, & statim post eum, Jobab regem secundum; & hucusque regum Idumææ catalogum a Mose fabricatum fuisse verisimile est. De Rabbinico seu metaphorico Moysis regno alibi est videndum. Denique Jobum ex Bashemath oriundum si concedamus, nihil in alterutram partem inde sequi videtur.

Argumentum quintum (quartum cum sexto huic postponimus, quia ex iis tota pendet quæstio) ita proponit, "Loquitur "Jobus in præterito^h, an ignoravistis? Ut "diu præcessisse eam peregrinationem necesse sit. Quibus reponimus, Primò, Hebræos in verborum temporibus minime accuratos esse; secundò, Quod ὁ LXX & Vulg. non in præterito sed imperativè vertunt. ἐρωτήσατε interrogate: Aliter verò si vertissent, unde sequitur, eam peregrinationem

^a Habak. ii. 7.
^f Deut. ii. 14.

^b Exod. xviii. 5.
^g Vide Dissert. de Edomo.

^c Job. xxiii. 8, 9.
^h C. xxi. 29.

^d Ex. xix. 1.

^e Num. i. 2, 17.

diu præcessisse? Ad Brugenſis quidem aliorumque de Iſraelitis peregrinantibus ſententiam, utcunque ſcitam, nequimus accedere; Primo, Quod putemus Iſraelitas, quum hæc ſunt dicta, per Jobi patriam nondum tranſiſſe. Secundo, Quod hi viatores (ut alibi dictum) nobis ſunt mercatores & peregrini per viam maris Rubri & Aulonis magni, per Jobi patriam, terram Uz, & El-Paran iter facientes.

Jam tandem ad quartum ſextumque devenimus argumentum, ubi ſeriò laborandum. Rationi quartæ ex illis verbis ductæ, "Vi ſuâ ſcudit mare, & prudentiâ ſuâ percuffit Rahab," i. e. Ægyptum, ita reſpondet Spanhemius. "Habere aliquid ponderis videtur; ſed videtur tantum — Perſuaſiſſimum eſt nobis, nec de miraculis diviſi maris Erythræi, nec de percuffione Pharaonis ſermonem eſſe." Ita perſuaſum ei fuiſſe non eſt quod dubitemus; argumentis jam dicendis ad id adducto. Primum eſt, "veterum, ſeu orientalium, ſeu Hebræorum, ſeu Chriſtianorum nemo reddidit nec mare Erythræum, nec forſan Ægyptum." Rectè; quippe interpretes agebant, non commentatores. Addit "placè aliò retuliſſe hæc verba interpretes, non ad mare ſciſſum, ſed ad compreſſos diviâ virtute ſævientes fluctus, & cetos ſeu gigantes ſubſtratos, aut allegoricè Diabolum." An verò veteres interpretes vel Hebræi vel Chriſtiani viderunt omnia? (Et Rabbi quidem Salomo, vir non è multis, nobiſcum ſentit.) Nuperi nihil, licet eorum humeris inſiſtentes? Licet prophetas habeant divinitus inſpiratos, in horum verborum interpretatione (prout ſuo loco patebit) ſibi præeuntes? Fatemur pleroſque interpretes vel de mari ſedato, vel ſe attollente hæc intelligere. Plurimi tamen ſub literalis ſenſûs velo altius quid latere aſſeruerunt. Quin & majores, ut infrà conſtabit, habemus interpretes, imo inſallibiles, qui ad ſiſſum mare Erythræum, ad Ægyptum & Pharaonem ea referunt. Secundum ejus argumentum eſt, "Hunc ſenſum nec ſeries contextûs, nec verba ipſa facile admittunt. Non contextus, — Perit ſiquidem Jobus, — Argumenta Divinæ potentiæ ſapientiæque ab iis quæ omnia ſunt providentiæ ordinariæ effecta — Non verba textûs, vi ſuâ Ragang (fidit) mare, fluctus nempe in eo excitando — aut ex oppoſito, compescuit. Cum ſermo eſt de miraculo diviſi maris, utitur ſcriptura vocibus בקע (Exod. xiv. 21.) & גרר (Pſ. cxxxvi. 13. & LXX autem גרר reddunt paſſim per διασπᾶν, ἐξαίρειν, ὀλέειν, καταπαῦσαι. Percuſſit vel fregit ſuperbum; ſubaudit Grotius virum, nempe Pharaonem.

nem. Coactè & nullâ cohæſione! Simplicius autem de tumido mari. Semel atque iterum Rahab ſumitur pro Ægypto; ſed ut plurimum vox eſt appellativa, atque etiam in hoc loco, Bocharto ipſo judice. Sic Drufius & Mercerus aliique ſagaciores. Nec apparet notam fuiſſe Ægyptum Jobi aut Moſis ætate ſub nomine Rahab. Quibus reſpondemus quoad contextum providentiæ ordinariæ, uti aſſeritur, effecta ſolummodo reſpicientem, ſi "concuffio cœli virtutum & montium terræmotibus," ordinariæ ſint effecta, quænam ſint miraculoſæ planè neſcimus. Certè haud magis miraculum fuit ſciſſio maris, quàm concuffio columnarum cœli. Textum ipſum quod attinet, in hoc ſanè ſita eſt tota vis argumenti. In his verbis, ſc. commate 12 & 13, totius hiſtoriæ Jobicæ cardo vertitur. Ætatem ejus ac συζητήσιμος omnes ex his pendere lubens concedo. Hic itaque pedem figo: Si quis hos mihi extorqueat, reliquos omnes unâ dabo. Sed extorqueri poſſe non eſt quod metuam, quum à me habeam Davidem, Eſaiam, Jeremiam & Ezekielem. Quod ſi hiſce adjutoribus probem ad maris ſiſſionem hic alludi, tum nihil eſt quod dubitemus, nihil officientibus Spanhemii argumentis, Jobum Moſi contemporaneum ſtatuerè. Verſus utroſque repetere non pigebit: "vi ſuâ ſcudit mare, & intelligentiâ ſuâ percuffit Rahab. Spiritu ſuo ornavit cœlos, & manus ejus plasmavit ſeu vulneravit ſerpentem apoſtatam." Scripturam in hoc miraculo deſcribendo vocibus בקע & גרר ſæpè uti concedimus: Et τὸς LXX πὲρ γρῆν vertere per διασπᾶν, ἐλαίειν, ἐξαίρειν, καταπαῦσαι. Quid verò eſt ὀλέειν niſi deſtruere? Et mare certè deſtruitur, quum in terram vertitur. Ἐξαίρειν (tolle-re) quoque haud diſſimilem notionem habet: Sed & διασπᾶν id ipſum ſignificat quod volumus, nempe, dilacerare, diſcerpere, diſfindere in duas partes, διυχίζειν, dividere, gladio ſcindere: Pari omnino ſenſu cum γρῆν, quod propriè findere, ſcindere, dividere, & γρῆν, ſciſſa eſt, tranſfixa eſt, aruit. Ita in hoc ipſo libro legimus, γρῆν γρῆν "cutis mea ſcudit, diſrupit ſe, rupta, ſiſſa, intercifa eſt." Verum aſſeritur, "verba ipſa diviſionis ſenſum non admittunt." Imo, non ſolum admittunt, ſed & poſtulant, ſiquidem ex pluribus locis de hoc eventu proculdubio differentibus, liceat aliud explicare. Ita enim ſumitur Eſaiæ li. 15. הים γρῆν findens mare, diſſecans, diſrumpens, dividens. Sic J. T. Piſc. nos hodie, aliique. Ita Jeremiæ xxxi. 35. ubi iterum הים γρῆν findens, vel qui diſſecat, diſrumpit mare; alii, "qui ſcudit mare, viz. Rubrum: Caſtaliò, "quo mare findente

* C. xxvi. 12.

* Cap. viii. §. 15.

* C. vii. 5.

“murmurant ejus fluctus.” Hos verò textus maris Rubri fissionem respicere, infra ex contextu ostendetur.

Afferitur secundo, “Rahab quandoque Ægyptus, sed, ut plurimum vox appellativa. Fregit superbum, subaudit Grot. “virum, nempe Pharaonem; coactè & nullâ cohæsiōe, cum & alii superbi.” Respondemus, substantiva in adjectivis in omnibus linguis intelliguntur. Adde quod licet alii superbi fuerint, Pharaon tamen hoc encomium κατ' ἐξοχήν meruerit, quum ipse Leviathan fuerit, qui “rex super omnes “superbiæ filios.” Ad sequentia satis est quod conceditur, Rahab semel atque iterum pro nomine proprio Ægypti assumi. At non tantum semel atque iterum, sed sæpius ita fumitur; Imò, ubi ad hunc eventum sacri collimant scriptores, & ad Jobi verba alludunt. Pro Ægypto sumi Psalmo lxxxvii commate 4. ab omnibus ferè conceditur. Eodem sensu occurrit Psal. lxxxix. v. 10. “Tu contrivisti sicut vulneratum Rahab.” Plurimæ versiones Ægyptum ipsam hic retinent. Et nonnulli qui per superbum vertunt, addunt, “hic est Pharaon impius.” Confractio Rahab (ut ab illis intelligitur) “Ægypti, seu Pharaonis, sicut vulnerati i. e. ad mortem, seu occisi, idque per brachium virtutis Dei, ut in Jobo & Esaiâ. Esaiâ locus ita se habet, (li. 9, 10. &c.) “Consurge, consurge, induere fortitudinem, brachium Domini; consurge, sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum! Nunquid non tu percussisti superbum (Rahab) vulnerasti draconem? Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis? “Qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati.” Ad miracula Dei in Ægyptios hæc referri quis non videt? Quorum in diebus antiquis editorum sæpius meminerunt prophetae. Ita Psal. lxxvi. v. 11. &c. “Memor ero operum Domini—“ab antiquis diebus. Redemisti in brachio tuo populum tuum; viderunt te aquæ, Deus, & timuerunt.—In mari via tua & semitæ tuæ (foran 12 semitæ, secundum Hebræos) in aquis multis.” Quando? Id sequitur, “Deduxisti populum tuum—in manu Moysis & Aaron.” Sed pergit Esaias, “nunquid non tu percussisti Rahab, vulnerasti draconem?” Quàm similia illis Jobi, “percussit Rahab, manus ejus vulneravit serpentem tortuosum seu apostatam.” Dubiumne est quin hæc ipsa verba iterum respiciat, eaque fermè transcribat nobilis propheta c. xxvii. 1. “visitabit Dominus in gladio suo super leviathan, serpentem (ut in Jobo) tortuosum:” Qui postea vocatur נחש & אשר, בים תנין, “serpens qui est in mari.” Sequitur versu decimo, “nunquid non tu sic-

casti mare, aquam abyssi vehementis? “Qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati.” Certè non opus est de his verbis disceptare, Israelis liberati transitum adedò liquido describentibus. Ita & v. 15. “ego sum Dominus Deus tuus, qui mare יָם־סוּף divisit. Omnia hæc de Pharaone Ægyptiisque esse intelligenda, alter propheta certiores nos facit. Ezekielis enim cap. xxix. v. 2. &c. legimus, “pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, “& prophetabis de eo & de Ægypto universâ & dices, Hæc dicit Dominus Deus, “ecce ego contra te Pharaon, rex Ægypti, “draco magne (יָם־סוּף LXX ὁ δὲ δεινὸς ὁ μέγας) extraham te de medio fluminum tuorum & universos pisces tuos qui squamis tuis adhærebant, & projiciam te in desertum & omnes pisces fluminis tui. Super faciem terræ cades; non colligèris neque congregaberis: Bestiis terræ & volatilibus cæli dedi te ad devorandum.” Cui prope gemina sunt illa Ps. lxxiv. 13, 14. “Tu dirupisti capita draconum in aquis: “Tu confregisti capita leviathan, & dedisti eos in escam לַעֲמָלִים populo desertum incolenti.” Eadem disertius, si fieri possit, repetit Ezekiel xxxii. 2. &c. “assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dicas ad eum, Assimilatus es draconi qui est in mari—Expandam super te rete meum, extraham te—Projiciam te in terram; super faciem agri abjiciam te, & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universas terræ.

Notandum est insuper ab Ezekiele dici, “non colligèris neque congregaberis; quod idem à Jobo de eodem dici videtur, c. xxvii. 19. Dives cubitum it, sed non congregabitur,” scil. ad patres, quia inhumatus periit, neque ei sepulchrum, præter quadrupedes & volatilia. Eadem vox (סוּף) quæ de legitimo funere usurpatur utroque in loco occurrit. Qui quidem eventus in mythologiâ Ægyptiorum videtur obumbratus; quum hierophantæ referunt corpus Osiridis in multas partes dilanatum, ab Iside ad sepulturam diu, sed frustra, quæri.” Neque prætereundum est vocem Rahab, etiam appellativè sumptam, Ægyptum ejusque reges respicere videri; quod verisimile faciunt textus illi inter se collati, Job. ix. 13. Esai. xxx. 7. “Si Deus (inquit prior) non avertat iram suam, adjutores superbi (עֲזָרֵי רָהָב) sub eo incurvantur.” (Interpretes mirè variant ὁ LXX καὶ τὰ ὑπ' ἐργον; Vulg. qui portant orbem. Græci de leviathane, rege Ægypti, sed cautè & ænigmaticè, ut Jobus scripsit, interpretari videntur. Illos hæc ita intellexisse perquam probabile est, cum reges istos multis gentibus se auxiliari gloriantes, unde

unde unus ex iis Evergetæ nomen assumpfit, per leviathan seu τὸ μέγα κῆρ sæpè adumbrarent.) Ægyptii, inquit Esaias, frustra & vanè auxiliabuntur, clamavi, iste "Rahab est illis flatus." Simili sensu Jeremias, (xlii. 17.) "clamate, Pharaon rex Ægypti tantum strepitus est."

De his Esaiæ locis Lowth nostras hæc habet: "Pharaon dicitur leviathan, & draco, seu cete in aquis Psalmo lxxiv. & alibi. Leviathan נחש בריח LXX hîc redditur, τὸ δεινόσαυρον, ὅφιν φεύγοντα. Sed Job. xxvi. γ. 13. ubi eadem phrasis occurrit, δεινόσαυρον τὸ ἀποσάτην. Et in cap. li γ. 9. O brachium Domini &c. Propheta eleganter figurâ Deum compellat, eumque rogat, excitare fortitudinem suam eamque exercere, sicut olim propter populum ejus oppressum, sicut fecerat in diebus antiquis, quando eum ab Ægyptiacâ servitute liberavit. Nunquid non tu percussisti Rahab? Ægyptus aliquando Rahab dicitur, ut Ps. lxxxvii. 4. & lxxix. 10. Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui dividam mare, (γ. 15) ad divisionem maris Rubri per Deum hîc alluditur, ut Ps. lxxiv. 13. Job. xxvi. 12. Quorum posterior locus non improbabiler exponi potest de eodem miraculo. Ita enim comma intergrum se habet, dividit mare potentiâ suâ, & intelligentiâ suâ transfigit superbum: Ubi vox Hebræa quæ redditur per superbum, est Rahab, Ægypti nomen." Hæc Lowthius: Neque solus hîc incedit, sagacissimos commentatores secum habens. Ita enim Grotius; ita Pisc. ita For. Ca. in Polo.

Unum tamen subterfugium habet Spanhemius; "Documentum, inquit, nullum extat, Ægyptum notam fuisse nomine Rahab Jobi vel Mosis tempore." Et ubi quidem Ægyptus Jobi vel Mosis tempore appellatur ארץ חם Chamia, ut in Psalmis dicta? An hinc sequitur, illam hoc nomine notam non fuisse, a Chamo patriarchâ, primo Ægypti plantatore, antequam à Mitzraimo ejus filio? Addit, "non Ægyptus sola hoc nomine insignita; nam & Rahabitæ & Rahabeni, populi Arabiæ Deserti, & Rahabat apud Nub. regio ad Euphratem: Quam Bochartus eandem cum Rehoboth facit." Videamus harum suppositionum consequentias. Si istæ sint veræ, tum primo, Rahab & Babylon vicinæ sunt, si non eadem; in Psalmis tamen ut supra vidimus contradistinguuntur; Secundo, Rahabat idem est cum Rehoboth, & utraque eadem cum Rahabenis. Rahabeni tamen apud Ptolemæum sunt juxta Arabiam Felicem; Rahabat ad Euphratem: Et Rehoboth ὁ Saul aliter scribitur, רחבת proculdubio à רחב latus, vel רחוב plateâ, inde ductâ.

Optandum sanè est quod ultimum κρησφύγετον prorsus omisisset vir clariss. "Si da-remus allusionem quandam ad cladem Ægyptiorum, nondum confecta res est, Jobum vel Elihu vixisse post ea tempora. De scriptore historiæ id colligitur, non de personis descriptis. Potuit ille sic referre substantiam dictorum Jobi & Elihu, ut amplificaverit quandoque prophetico ductu." Quam, quæso, certitudinem suppositio hæc nobis relinquit, de veritate ulius libri historici S. S? At sine veritate, ubi est eorum infallibilitas, ut regulæ morum & fidei?

Istiusmodi suppositiones Spanhemio ipsi alibi minimè satisfaciunt. Ita cap. v. § 6. "De additamentis Jobi gratis dicitur, Divino afflatu talia inspirata fuisse interpretibus." Idem Chaldæum culpat, quod sæpius in paraphrasi suâ conjecturis suis nimium indulgeat.

Summa hujus argumenti sic se habet: Eadem sententia vix omnino immutata, occurrit hinc in Jobo, inde in Davide, Esaiâ, Jeremiâ & Ezekiele. Decem ad minus utrinque occurrunt verba, vel omnino eadem, vel sensu saltem; idque inter angustos cancellos duorum tantum versuum. (nempe כחו רגע הים, מחץ, רחב, חללה ירו נחש בריח, & sensu מחרבת ים) Quæritur, utrum Jobus ab his, an hi ex Jobo ea transfulerint? Certè non Jobus ab his, quorum unus, nempe Ezekiel, Jobum ipsum memorat. Ergo hi ex Jobo illum textum desumpserunt, quem paulò fufius exprimentes, ita ad maris Rubri fissionem & Ægyptum illum referunt, ut nullus superfit dubitandi locus.

Unde legitimè, opinor, colligitur

1. Jobum, Davide cæterisque non fuisse posteriorem.

2. Fuisse posteriorem Mose, saltem exitu Israelis ex Ægypto.

Quo anno mundi Jobus floruerit, quo infortuniis vexatus, ab iisque liberatus, quo à regulo terræ Utz Idumææ imperator constitutus, quamdiu post plagam vixerit, quod demum mundi anno mortuus fuerit, hæc omnia ex tempore plagæ ejus omnino pendent. Si de eo computum rectè inivimus, cætera facile statuentur. Si enim hæc Jobo anno Exodi everint, ad annum præcedentem, vitæ verisimiliter circiter septuagesimum, prior ipsius felicitas perduravit. Plagam aliqui intra unius anni spatium contrahunt, ad septennium alii extendunt. Quod nimis sanè videtur diuturnum, ne dicam quoad Dei misericordiam; at certe quoad fragilem hominis naturam, quæ tot tantosque cruciatus tamdiu sustinere vix valuisset. E contrâ, unicus annus ad omnia quæ passus est, vix suffecisse videtur. Uno quidem die plurimæ ejus calamitates evenerunt.

evenerunt. Aliis verò succedentibus, nempe incendio domus, destructione segetis, &c. (ut alibi ostensum) passim alludit. Quin & ter ad eum accessisse videntur amici, quod parvo tempore vix fecerunt; & aliquid temporis intercessit inter Jobi eorumque altercationes.

Itaque non præcisè audemus definire, quo anno vitæ liberatus fuerit; licet minore spatio, ut videtur, quàm septennio ab exodo Israelis. Probabilius verò definitur, quando a regno Utzi ad Idumææ imperium evectus. Etenim non ante Exodum, quia tum Duces in Edomo: neque primus fuit Edomi rex; quia is transitum per terram suam Israeli negavit: Reditus verò pacificus per Edomi limites eisdem postea concessus; quando "alimenta pretio illis vendiderunt, & aquam pecuniâ tribuerunt." Deut. ii. 28, 29. Nempe sub secundo rege, Jobabo nostro, anno ab exitu quadragesimo.

Quod si hæc ita sint, tum facile est colligere, quo vitæ anno è vivis excessit; nempe ducentesimo decimo; nam 140 annos post calamitates vixit, quæ, si computum rectè inivimus, cum anno Aodi circiter 43° coincidunt; qui 1350 fermè ante Christum fuisse a chronologis judicatur. Eo tempore "terra Israelitarum per octoginta annos à bello quievit" (Judic. iii. 30) Insigne Dei institutum illius exaltatione, ut verisimile est, completum! scilicet moriens Israelitas altâ pace stabilitos reliquit.

Cum reverendo nostro Cumberlando partem hanc concludam, "in problematibus etiam mathematicis, cum ad veritatem præcisam non possumus venire, ei intrâ quosdam limites approximare contenti sumus, quia talis scientia melior quàm omnino nulla. Multo magis, contenti sumus oportet veritati approximantes, in temporibus obscuris antiquæ historiæ indagandis, ubi aut nulla aut pauca archiva vel monumenta nobis supersunt".

4. Tertia de Jobi tempore sententia, eum Mosi anteriorem statuit. Et hanc quidem stabilire omnibus nervis conatur Cl. Spanhemius: "Magnâque Plerophoriâ "Sanior rem verioreque sententiam" eam vocat. Prima ratio unde inquit "definimus, raturumque esse volumus Jobi tempora Mosais omnino vetustiora", est traditio veterum. Concedit tamen, "magistros aliquos Hebræos & quosdam Græcos, ut & Gregorium," non ita censuisse. Sed traditiones paulum morati, eorum argumenta jam videamus. Ea ita disponit, "evincit id ipsum genus & familia Jobi

"& amicorum", & hoc ad furem usque ventilavimus.

Secundum suum argumentum, ex facultatibus Jobi pecuariis, "ut æstimari facultates eorum temporum solitæ, minus apodicticum esse concedit ipse, notâ rei veritate compulsus: siquidem facultates Hagarenorum, Reubenitarum, Nabalis ejusmodi fuere.

Neque "evidentius (ut affirmatur) id ipsum arguunt Jobi sacrificia patriarcharum more oblata." Etenim certum est non Melchisedechum solum, sed & Jethronem, fatente Spanhemio, Jobi affinem, secundum nos vicinum, hoc idem fuisse; idque, ni fallimur, ipso temporis puncto, aut saltem eodem anno quo Jobo hæc evenerunt, statim ante latam legem^d obtulit Jethro holocausta & hostias Deo, veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, "ut comederent panem cum eo coram Domino." Eodem prorsus modo quo Jobus obtulit pro liberis & amicis hostias; priores certè, ante sacerdotium Leviticum institutum; utrum posteriores, necne, non adeo liquet. Quod si has tabernaculi cultus antecessit, difficile erit probatu, omnia omnium gentium sacrificia, post latam legem more patriarchali oblata, Deo non accepta sed meram ἐτελοθησκίαν fuisse.

Sed "accedit constans silentium toto libro, 1. Miraculorum patratorum in Ægypto. 2. Educti inde populi potenti dexterâ. 3. Absorpti Pharaonis. 4. Divina virtute conservati, cibati & potati Israelis. 5. Eiusdem ob flagitia sæpius castigati. 6. Promulgatæ legis. 7. Specialis in eâ constitutionis rituum & ceremoniarum sapientissimis institutis."

Respondemus 1. Jobum de miraculis in Ægypto patratis non filere, suprâ, ut putamus, ostensum est. Non quidem expectandum est, sapientes viros in viciniâ Ægypti, disertè de his fuisse locuturos; verum crypticè potius: atque ita Rahab pro Ægypto, Nachash & Leviathan pro Pharaone ponunt. De secundâ & tertiâ objectione idem dicendum.

Silentium de potatu & cibato Israele, non est certè quod miremur. Quippe pauca horum evenerunt ante legem latam, in tertio tantum mense post Exodum. Is autem ipse eventus Jobo in statu ejus afflictissimo, tam brevi temporis intervallo vix innotuerat.

Israelitarum ob flagitia castigatorum, quipote meminiſſe, quum ante legem latam nullam plagam iis immiserit Deus? Imò, nec ante fœdum istum vituli cultum, A-

^a C. viii. §. 18.

^b C. ix.

^c Cap. iii. ad viii. inclusive.

^d Exod. xviii.

pidis forsan, abominationis Ægypti.

Legis quidem promulgatæ eum nusquam meminisse mirum esse fatemur. Siquidem non meminit, etenim quædam huc obscure respicientia hæc in Dissertatione, jam attulimus; ubi & objectioni huic fusiùs propositæ fusiùs satisfacere conati sumus.

Articulo septimo clarior erit responsio, de specialibus ceremoniarum rituumque institutis. Nam ante latam legem nulli horum extitere; Israelitis verò in desertum ulterius progressis, plurimi, post structuram arcæ, tabernaculi ac ejus vasium. Quid verò aliis gentibus cum ritibus istis? Qui quidem jam temporis ne iis noti esse potuerunt, etiam si à Mose, quod non satis constat, jam literis fuerant mandati.

Aliud argumentum est^b, “ antiquissimum idololatriæ genus, nempe Solis & Lunæ, cujus meminit & Jobus. Ex quâ ejus antiquitatem intellexere viri summi, quæ & inter Arabas ad hunc usque diem viget.” Sed quid hinc sequitur? an quodd Jobus Mosen præcessit, quum per ipsum Mosen interdictus sit hic cultus? “ Ne fortè elevatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam & adores ea.” Quod quidem crimen in Jobi familiâ inter pios Abrahami posteros æquè per Judices fuit puniendum.

Nihilo magis anteriorem Mose Jobum ostendunt “ divinarum in Jobo Revelationum tum frequentia, tum modus, per somnia, visiones, Dei vocem, ipsamque divinæ majestatis visibilem apparentiam.” Talia enim & Mosis ipsius temporibus, & longe post, usque ad Christum extiterunt: nempe somnia Josephus, visiones, vocem è cælo unâ cum Shechinâ S. Paulus, itemque tres illi discipuli super Tabor experti sunt: Eademque Baptista in fluvio Jordane, ubi tota S. S. Trinitas, vel audibilis, vel visibili formâ exhibita.

Argumentum ultimum à Spanhemio allegatum paulo plus ponderis habere videtur; nempe “ ætas ejus longè post eum terminum provecta, qui Mosis tempore mortalibus statutus fuit.”

De hoc in initio Dissertationis hujusce egimus: suprâ dictis Spanhemii ipsius verba annectemus; concedentis, “ prorogata tam fuisse vitam Jobi à benignitate divinâ in remunerationem insignis ejus patientiæ ac pietatis:” “ aliter nihil singulare admodum fuisset in longævitate Jobi, eâ quidem mundi ætate, eoque in orientis tractu; quum tamen viri patientiam & menses malos rarâ longævitate (hinc singulanter notatâ scriptori sacro) compen-

“ sare voluerit Deus Opt. Maximus.”

Ex antedictis verisimile, spero, redditur, Jobum non vixisse aut plagas sustinuisse ante Mosis tempora exitumque Israelis: Eo autem tempore vixisse (secundum Grotii ac Diodati mentem) quo Israelitæ in deserto agerent. Hæc verò si ita sint, tum veram ejus Epocham verosque synchronismos assignavimus.

5. Sunt qui veritatem rerum in hoc libro narratarum licet asserant, non tamen vel à Jobo vel quovis ejus contemporaneo scriptum, sed a nescio quo, longo post tempore, imo post Salomonem; è commentariis Jobi & amicorum concinnatum volunt; aut saltem ex Arabico in Hebraicum in ecclesiæ usum fuisse versum. Horum primas tenens Cl. Spanhemius, totum caput suum decimum sextum, strenuè ac eruditè, ut solet, in hoc argumentum impendit:

In breviario istius capituli hæc habet, “ scribi posse hanc historiam diu post Mosen, quod probatur septem argumentis: “ locutiones in Jobo quæ recensorem scriptorem arguunt: librum Jobi, qualis in canone, non à Jobo scriptum; “ Scriptor Hebræus fuit: Arabismi in Jobo: librum scriptum videri circa tempus Davidis vel Salomonis.” Hæc summa est argumentorum, quæ postea distinctius prosecutus est.

Quintum horum maximam vim præ se fert; multas esse in Jobo locutiones Hebræas, quibus similes nullas in Mose, plurimas in Psalmis & Prophetis reperimus. Ita חור vel חיה pro ærumnâ; & aliæ Chaldaicæ radices & usûs.”

Respondemus 1. Vox ista mendosè citatur: quippe non חיה vel חור est, sed חיה vel חור: in quam c. vi. §. 1. occurrentem, hæc Buxtorffii nota, “ scriptura cum ך, legendum cum ך, חורך. Sic Jobi xxx. 13.” Sed in neutro loco vel in Plantino vel fratribus, Kerikethib hic invenio; at utrobique scribitur cum ך, חורך. Eventum significat, sed semper malum. 2. Demus unam & alteram vocem tum in Jobo tum in Psalmis, non autem in Mose repertam: demus vel centum Arabismos & Syrisismos ibi occurrere: an hinc sequitur, hunc librum longe post Mosen, circa Davidis vel Salomonis tempus conscriptum? Fatemur vim hujus consequentiæ nos omnino fugere.

At “ eadem loquendi formulæ & in Jobo, & in Psalmis, Proverbiis, Esaiâ, Michæ & cæque reperiuntur.” Imo & in Epistolis divi Pauli: In primâ ad Corinthios (loca alia ut præteream) eadem omnino loquendi formula reperitur quæ in Jobo; “ ap-

^a P. 248.

^b §. 7. Deut. iv. 15.

^c Cap. xii. §. 3.

“prehendit sapientes in suâ astutiâ.” Itaque apostoli tempore liber hic scriptus, si quid hoc argumenti genus valet, ergo, tantum valet quantum præcedens.

Adhæc supponit, “Jobi historiam Arabicè primò scriptam; non autem Hebraicè nisi multis post sæculis.” Supponit quidem, sed quâ probat? Authoritatibus vel vacillantibus vel *ψαδεννυγείφαις* (velut Pseudo-Origine,) rationibus planè nullis, hanc unicam si excipias, ^b “Aben-Ezra ait “sibi videri, quod liber hic translatus sit.”

Alibi vidimus de Bene-Kedem & mentionem divisæ ex æquo hæreditatis inter filias Jobi juxta fratres, quæ ab aliquibus adducuntur “ut argumenta scriptæ historiæ “in terra Canaanis, imò post distributio-
nem ipsius, quæ Hebræum non Arabicum sapiunt scriptorem.”

Sed instat Spanhemius, “librum Jobi, “qualis in Canone est, nec Jobum, nec amicorum aliquem habere auctorem; quia “totus scatet Arabismis, Syrisms & Chaldaismis. Neque horum causa alia dari “potest, nisi quod sermones Jobi & amicorum fuere Arabici, & Arabicè primum “descripti: Unde in translatione Hebræâ “numeris quoque adstrictâ, retinere passim “Arabicas seu voces, seu phrasas necesse “fuit.”

At quæ ratio vetat credere, hæc vel à Jobo vel aliquo ejus amico conscripta? Jobus ipse è familiâ Heberi, imò Abrahami, licet Arabs domo, à Spanhemio conceditur; atque ut Esau, licet Idumæus, & inde ipse Arabs, Hebraicè cum Jacobo proculdubio locutus est, ita minime credibile est ejus pronepotes vel abnepotes linguæ suæ penitus fuisse oblitos, quâ “Abraham filiis “suis & domui suæ post se præcepit ut “custodirent viam Domini:” Ut nec Obadiah, qui, quamvis Idumæus, prophetiam tamen Hebraicè scripsit.

Arabismos quod attinet, ii valido sunt argumento, librum vel in Arabiâ vel juxta eam fuisse scriptum. Sin Arabicè scriptus, in Hebraicum nescio quando vel a quo fuerit translatus, quare hos etiam non transfudit, quod difficile esse non potuit utramque callenti linguam? Quare cæteris om-

nibus novâ linguâ donatis, quinquaginta vel centum voces intactas reliquit?

Proinde, linguam Hebræam nec aliis Abrahami posteris, nec Jobo amicisve in desuetudinem abiisse, constat ex nominibus in domo Ismaelis, Keturæ & Esauvi, quæ omnia purum putum Hebraismum spirant. Quod de Jobo etiam in confesso est, tam in suo ipsius & amicorum quàm in filiarum nominibus; quorum & reliquiæ haud obscuræ etiamnum manent, ab Hebraicis perpaulum detortæ.

Quæ autem ad finem libri de morte Jobi occurrunt, haud vero abfimile est ab Elihu fuisse apposita. (Licet haud ita firmæ adducuntur rationes, ut illum totum librum scripsisse credamus.) Si quidem Jobo tamdiu fuit superstes; sin minus, à prophetico aliquo viro, quum in canonem primò receptus est.

Quo demum tempore receptus fuerit, restat jam hariolandum. Et fieri quidem potest, ut ab Elimelech & Naomi agentibus in Moabitide, Idumææ & Jobi ipsius Bozræ adjunctâ, repertus esset; ut deinde à Naomi, quâ erat pietate, in consolationem afflictæ suæ familiæ, filio utroque post maritum amissis, in Israelem secum fuerit advectus. Nonnulla quidem, obscura licet, vestigia verborum Jobi in ejus sermone videmur cernere, (primo cap. Ruthæ, *ÿ*. 20. &c.) “non vocetis me Naomi, sed vocate “me Mara:” Cujus duplicem reddit rationem, “quia amaritudine replevit me om-
“nipotens, & Dominus testificatus est con-
“tra me.” Similiter Jobus, ut alio loco dictum, nomen suum mutare voluit: Similiter de se dicit, “scribis contra me a-
“maritudines;” & “instauras testes tuos “contra me.”

In Psalmis verò & Proverbiis innumeri ferme sunt loci vel saltem phrasæ, Jobi phrasibus planè gemina. Unde patet diebus Davidis saltem in canonem receptum, & omnium manibus versatum.

6. Sequentia sumo è schemate accurato eruditi ac amicissimi viri M. J. H. qui, cum dubius hæsi, inter varias chronologorum supputationes, hanc ex omnibus collatis concinnavit, & mihi benignè communicavit.

^a Job. v. 13. ¹ Cor. iii. 19.

^b P. 534.

^c P. 550. & alibi.

^d xiii. 26.

^e x. 17.

		Hel- vico	Lud. Cap.	Uffer.	Fol. & 4 ^{to} Bib. Ang.	Marth. Tab.	D. W. Ral.	Vollio
I. Exodus Israe- litar. ex Ægypto ponitur.	Anno Mundi	2453	2508	2513	2513	2513	2513	3953
	Anno ante Christum	1355		1491	1491	1491		1642
	Ante A. D. præf. 1730	3085		3221	3221	3221		3372
II. Si Job. mort. An. 140 post Ex- od. ejus mors po- nenda est	Anno mundi	2593	2648	2653	2653	2653	2653	4093
	Anno ante Christum	1215		1351	1351	1351		1502
	Ante An. præf.	2945		3081	3081	3081		3232
	Anno Ehud	{43}					42	pag. 124
		{62}						125
								192
		Differe- in	rentes Hel	com vico.	putat	iones		193
								231

Ex variis, & adeo diversis his supputa-
tionibus tutiorem viam existimo cum D. G.
Ral. Uffer. Lloyd, & Cumberland. incede-
re, unde biblia nostra computum sumunt,
atque indè Jobi annos ab Exodo, & mor-

tem ejus statuimus. Quod si retro com-
putemus, ad septuagesimum vel circiter an-
num ante Exodum, qui cum decimo Mo-
sis coincidit, habemus ipsum annum nati-
vitatibus Jobi.

DISSERTATIO XXXI.

*Scientia Jobi in arte militari. 1. Armorum genera. 2. Arma Jobo no-
ta & bella varii generis. 3. Armatura Christiana. 4. Allusiones ad
artem Figulinam & Plasticam.*

1. **A** RMA militaria apta sunt vel
ad tuendum vel nocendum, (quæ
nobis defensiva vel offensiva;
Lipfio propriè arma & tela) vel ad utrum-
que.

Primo, ad utrumque. Pali ad munien-
dum vallum seu castra, arcendum inimi-
cos, aut si irrumperent, cuspidibus præa-
cutis, illis præsertim equitibus nocendum.
Quibus non absimiles, lilia & stimuli Lip-
fiani, lib. ii. De machinis; licet minori
formâ, & non plusquam quatuor digitis ex
terrâ eminentes. Puto nobis galtraps: viz.
fudes, seu styli acuti ferro armati, in ter-
ram defixi; veteribus pali cæci. Clypeus
ἀσπίς, ab aspide, à formâ circulari & in se
revolutâ. Scutum θυρεός, formâ oblongâ,
ut janua, unde forsân nomen. Longitudo
ejus pedum quatuor, & totum hominem
tegebat, leviter se inclinantem. Dicitur &
umbo, Græcis ἀμβων; mons & eminentia;
quia ad pectus exibat in gibbum seu tumo-
rem; aliquando forsân & cuspidem acuta,
spinæ ad instar, armatum; unde Hebræis
זנב, quo in pugnâ comminus utebantur,

ad propellendum vel ad vulnerandum ini-
micos.

Secundo, ad tegendum, tuendum seu re-
pellendum: Arma nempe merè defensiva.
Quæ Pectorale brevius, propriè, thorax, &
Græcè & Latinè, pectus solum tegens.
Hebr. (nonnullis) chidon.

Lorica protractior ad genua usque per-
tingit, è squamis, vel coriaceis, vel linteis,
vel ferreis, &c. confecta. Panoplia seu com-
pleta armatura quâ cataphraçti, nobis cui-
rassiers a capite ad calcem, quin & eorum
equi, tecti & muniti; ut Heliodorus Æ-
thiop. & Lipfius de militiâ Romanâ.

Tertio, ad nocendum, vel ex longinquo
vel comminus, ex longinquo sagittæ five
arcus & calami, antiquissimum genus ar-
maturæ; Arabibus, ut & Persis & Scythis
ferè connatum. His Pharetra, appendix
non inutilis. Jaculorum varia genera ma-
nu missa.

Machinæ & tormenta militaria: Quæ
σφενδόνη, funda, quâ e funiculo jactabant-
ur lapides.

Arcubalista, ἀρκεβολή; unde maximâ
vi

vi & lapides & tela in hostem mittebantur.

Hastulæ quædam five sagittæ urentes, è piceâ tædâ, larice, &c. quæ etiam malleoli. Vid. Lips. de machinis, tormentis &c.

Arma quibus comminus pugnabatur; sunt Gladius, quo in principio dicti principes usi sunt: Vel Hispaniensi, quo magis delectabantur Romani eoque punctim feriebant; vel aliis, cæsim; validis quidem sed brevioribus: Uterque cingulo militari ad dexterum ferè latus seu femur appensus fuerat. Hasta & lancea omnibus notæ. Malleus. An hic Clava antiquorum heroum (unde Hercules & Theseus clavigeri) & Mace modernorum? Certe Hebræorum לִבְרָה malleus. Si liceat mihi diversis versionibus uti, sicut instituto meo magis congruum foret? Quod nulli in hujusmodi argumentis versanti unquam quod sciam negatum, ad armilustrium Jobi firmo pede progrediar.

2. Pali, fudes stimuli, acuti, ferrati, describuntur Job xli. 5. 30. de leviathane & bello cum eo, Vat. "η τρομνη αυτου οβε-
" λισκοι οξεις." Sic S. A. "lectus ejus obelisci acuti." Obeliscus, veru, seu veruculum. Theod. σιδηρα τεκνον, ferramenta fabri. Ibid. "insternit sub se acuta." Alii tribulam, quæ Varroni "tabula lapidibus, ferroque asperata." Quod hi obelisci, bellica instrumenta, patet è præcedentibus, ubi gladius, hasta, telum, lancea &c. nominantur, ut ab illo despicatui habita. Quod sunt fudes, vel pali cæci, ex forma, & sequentibus. Sic, (aliquibus) de Behemoth cap. xl. 5. ult. "nasus ejus perforabit fudes." Clypeus ασπις. Ita hic vertunt ó, chidon, Job. xxxix. 23. Scutum. Cap. (nobis) xl. 5. 18. "corpus illius, quasi scuta fusilia."

Thorax Vulg. xli. 17. (nobis 26) sic ferè omnes, Gr. & Lat. sed Heb. ut supra. Lorica, thorax protractior. Αλυσιδος, squamata. Ita Pisc. Job. xli. 26. Huc etiam alluditur in descriptione leviathan, xli. 15. "Squamæ ejus superbia ejus: Una uni conjungitur; & ne spiraculum incedit per eas." Armatura completa à capite ad calcem: Πανοπλία, quæ cataphracti muniti, in Jobo cap. xxxix. 21. "De Equo in occursum pergit armatis," S. Chrysost. cataphractis. Εις σιμωνισιν των καταφρακτων. Imo & Equum ipsum, pariter armatum, & cataphractum ói ó describunt, ejusdem cap. com. xx. περιθικας δε αυτου πανοπλιαν; S. Ambr. "circumposuisti ei armaturam?"

Sagittæ, ut & pharetra, & arcus, crebro memorantur in hoc libro. Ita Jobus ipse queritur, cap. vi. 4. "Sagittæ Domini in me sunt." Nescio an iterum occurrunt cap. xii. 28. Ubi J. T. Pisc. & nos, "non fugat eum," Heb. ad verbum "filius arcus;" quod Vulg. doctè, puto ex Arabismo, vir sagittarius, ói ó, τόξον καλχέον. Arcum æneum.

Pharetram legimus in equo, xxxix. 23. "Super ipsum sonabit Pharetra." Jacula, manu missilia variorum generum; tela, pila &c. Quæ invenienda cap. xli. 26. 29. Ubi nos, Darts. Funda, σφενδονη, inter machinas; qua ex funiculo, vel baculo, (ut Davidis,) lapides mittebantur. Vid. cap. xli. 28. "In stipulam convertuntur ei lapides fundæ."

Balistæ, arcubalistæ, βελοσασεις, περιβο-
λῃ. xli. 28. ηγηται μηδ περιβολον χειρον. S. A. apium. Aries vel catapultæ.

Urentes sagittæ, five hastulæ, aliter malleoli memorantur xli. 29. Καταγελῃ δε σεις μη πυρφορου S. Ambr. concussionem igniferam, vide armaturam S. Pauli. An his alludit Psaltes, cxx. Psal. 4. "sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis?"

Gladius, μάχαιρα, ἄρπη, ensis falcatus. An à מַחֲבֵרֶת, quod xl. 19. "Qui fecit eum applicabat gladium ejus, nos ei." Et cap. xxxix. 22. & τοις ó 23. Huic correlatum est cingulum militare, five zona: Quæ inter apparatus, seu indumenta bellica honestissima audit. Vide hanc satis conspicuam, in Jobi μονοζώνοις, cap. xxix. 5. ult. & consule locum, cum notâ. Hasta duplex, vel major manu gesta; ut ingens ista Goliæ, quæ heroes antiqui, præsertim in certamine equestri, & serio, & lutorio pugnant. Hæc etiam Latinis contus, & gesum; Græcis δέρου Hebræis מַחֲבֵרֶת, dicebatur. Ita Goliæ, 1 Sam. xvii. 7. ut in equo Jobi cap. xxxix. 23. "Contra eum vibrabat hasta," vel secundo minor, & aliquando missilis quæ Lipsio potius lancea; ut quidem reddunt ubi supra J. T. & Pisc. "splendente hastâ & lanceâ."

Malleus, occurrit cap. xli. 29. ubi S. Ambr. "ut calamus reputati sunt mallei." Et eodem verbo usi sunt Vulg. sic ó σφύραι. Sed Chald. secures, vel bipennes. Nonnulla insuper arma addam contra belluas; venabula nempe venatoria, præsertim vero piscatoria. Hæc sunt contra behemoth, xl. ult. "In sudibus perforabit nares ejus," Ut supra. Contra leviathan, præter illa antedicta. xli. 7. "An implebis harpagonibus cutem ejus, aut fuscina piscatoria caput ejus? Nos barbed irons, fish spears, puto harpoons & fishgigs.

Heros noster Jobus sese ut Præsidentem consilii militaris in suis commentariis graphice depingit. Cap. xxix. commat. ult. (supra laudato) ἐξελαξάμην ὁδὸν αὐτῶν, ἢ ἐκδιδοῦσα ἀρχῶν, (ut de Jehu dicitur 2 Reg. ix. 5.) "ἢ καὶ ἐσκέλευν ὡσεὶ βασιλὺς ἐν μονοζώνοις." Ubi scholion Olympiodori, planè aureum. "μονοζώνοι δε κ. τ. λ. Monozoni autem sunt "honorabiles inter milites, non gestantes eandem zonam ac ceteri." Jam, quod in nullo genere pugne Jobus hospes fuerit, ex inductione apparebit.

Sicariorum, furum infidiæ, & bellum illegitimum (si dignum sit vocari bellum) illum non latebant; contra quas armari prudentis erat; præsertim in istis regionibus. De his consule cap. xxiv. §. 12 &c. "E civitatibus fecerunt viros gemere, anima confessorum vociferatur: Mane primo confurgit homicida, interficit egenum & pauperem: Per noctem verò est quasi fur: Perfodit in tenebris domos" &c. Ecce & cuniculos! Incurfus subitanei, charâ nimis experienciâ, Jobo noti; cum omnia amisit, ex prædatorio bello, & irruptione pro more gentis *λυσαικῆς*, Arabum, Chaldæorum & Sabæorum; quibus Tzammim & Almitzinnim haud dubiè sese adjunxerint, & in partem prædæ venerint. Unde non longè distat bellum piraticum terrâ & mari illatum. Et hoc, ni fallor, describit sacer auctor, cap. xxiv. §. 18. "Levis, (aut celer) est super faciem aquarum; maledicta est portio ejus in terrâ:" An hæc de Arabibus, Trogodytis, furibus amphibiiis, ut nostri Buccaneers, aut Cossagues? Qui leves cymbas super humeros trans Isthmos, commodiores prædandi gratiâ, sæpè portarent? Neque in obsidione oppidorum, seu locorum munitorum, qui frequentes in istis desertis, Jobus apparet omnino inscius. Primò, quod machinarum bellicarum ad oppugnandos & subruendos muros, sæpius quàm semel in hoc libro mentio fit; ut supra in armamentario. Et secundò, de modo circumvallandi propugnacula, ac si ipse aliquando obsessus fuerit ab inimicâ manu, haud obscurè innuit, cap. xix. §. 12. "Turma ejus (Vulg. non malè, latrones, Tig. milites) aggerarunt vias suas contra me; castrametati sunt in gyro circa tentorium meum." Sed legitima magis, & nobilissima pugna est campestris, ubi aperto Marte agitur, & "stat pede pes, junctoque viro vir." Quæ quidem ad vivum depingitur ab illo, cui nomen in Mose est vir bellator, aut saltem proxima ad illum dispositio; affabre relinquendo actionem ipsam, imaginatione lectoris aut auditoris supplendam; & cædem ac sanguinem a scenâ dramatis removendo, Jobi, cap. xxxix, a 24. ad 28. Clangant ergo tubæ, sonent buccinæ in præludium tremendo operi diei (§. 24, 25.) Cernere est gladios rutilantes, hastas vibratas, clypeos scintillantes: Audire equos frementes, pharetras resonantes, tonitru dueum & clamorem militum. Sed decet Jobum, in prælium instructum, Arabe suo vestum Bucephalo generosiore, in sublime conspicuum, struthionis, aut, si mavis, Phœnicis ipsius plumâ super mitram, terribile nutantem, ut

Alexander ad Granicum, Constantinus ad Pontem Milvium, & Nassevius noster, (nomen mihi semper flendum, semper amandum) ad Boinam, sedato impetu, in confertos hostes ferri, eosque omni objice majorem, stricto ense, sed oculis magis, diffipantem, prosternantem, fulminantem? Et sanè hunc eum fuisse & talia egisse, durante adhuc prosperâ ejus fortunâ, ipse ille tantum non affirmat: Ubi supra^b "sedebam ut rex (ut regem decet) circumstante exercitu." Inter castra dictator & imperator. "Elegit viam." Disposuit itinera, castrametationes, expeditiones. "Ibat & redibat," ut Saul (1 Sam. viii. 20.) ante populum.

3. Memini me alicubi legisse, Apostolum *πανοπλίαν* suam spirituales Ephes. vi. 11 ad 17. mutuâsse ab hac Jobi armaturâ, vel ad eam in suâ alluisse. Neque ista vox in *τοῖς* LXX per totum V. I. plusquam bis, ut puto, invenienda, & primo disertè in hoc loco Jobi^c. Ad unam partem hujus armaturæ, eamque offensivam^d, videtur S. Paulus satis perspicuè alludere, in illis verbis, Ephes. vi. 16. "*τὰ βέλη τῆς πονηρῆς τῆς πεπυρωμένης*, tela ignita Diaboli." Quæ Jobi xli. 29. *πυρφόρον*. Hinc Theagenes, hist. Æthiop. lib. ii. Chariclæam suam vocat *τὴν πυρφόρον* i. e. (ut sacerdotissam decuit) "ignitam tædam ferentem." Et vix alibi reperitur. Probabile est ergo ad alias quoque partes hujus *πανοπλίας* illum respicere. Et quidni? Cum ad pugnas & ludos gentium adeo frequens alludit: Contra hæc ignita tela, suadet opponere scutum fidei, in quo possint ea omnia extinguere. Induit etiam Christianum militem, thorace, seu loricâ justitiæ. Calceis insuper pacis ei prospicit, contra fudes & obeliscos, an stimulos in carne, seu iræ seu libidinis? Proinde accingit super lumbos cingulo veritatis, seu sinceritatis; unde nihili sibi conscius, nihil timet ab aliis. Cui appendit gladium spiritûs, qui est verbum Dei: Grandem nempe illum & fortem, quo Christus ipse noster *ἀγχιόων*, draconem istum antiquum & magnum, prostravit & vulneravit. Isaiæ xxvii. Manet tantum in S. Paulo "Galea salutis." Quæ ab eodem satis exponitur, 1 Thess. v. 8. "In galeam spem salutis." Ut antea loricam fidei & charitatis. Et hæc sola pars in Jobi armamentario non recensetur: Quam verò ob causam galea ibi prorsus omittitur, non possum sane hariolari; nisi quod Arabes olim, ut nunc ferè Persæ & Turcæ mitrati militabant; mitra autem hæc (nunc Turbant) e multis linctorum ulnis adeo strictim fabrefacta & complicata dicitur, sicut linthei thoraces, ut gladii vim propemodum

^a Vid notam in locum, & conjecturas nostras, de incolis Eremi.

^d *הלצה* 2 Sam. ii. 21.

^b xxix. ult.

^c Job xxxix. 20.

despicatui haberet. Quicquid de hoc fit, stat certum Jobum nostrum galeam veram spiritualem, spem nempe salutis, ejusque sempiternæ^a, æquè ac omnes alias partes hujus armaturæ induisse; quibus tutatus inimico fortiter restitit, donec tandem, sub pedibus ejus, ut supra visum, adjuvante Deo, illum conculcavit.

4. Liceat mihi paucula hic adjicere, nescio quo alio in loco melius ponenda. Ad artem Figulinam & Plasticam, alludere videtur Jobus, in formatione fœtus humani describendâ, longè antequam in Græciam ortæ fuerunt. An ad figulinam, c. x. v. 8. "Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me in circuitu, vel per circuitum:" Et, "sic repente præcipitas me; Alii, destrues." In cap. xviii. Jeremiæ, eadem voces sæpius occurrunt. "Descendi, inquit, in domum figuli, — Ipse faciebat opus super rotam; — Confractum est vas, quod ipse faciebat è luto" (quæ forsân melior versio) "manibus suis." Quæ in Jobo sequuntur ad artem plasticam potiùs referenda, quâ pupas & imagunculas formant (sæpè & majores imagines) ex gypso, alabastro aut simili quâ materiâ. Quæ ars ferè defueta, nuper in usum rediit. In nostrâ quidem insulâ de Axholm nunquam deperdita est; ubi alabastri strata super strata ubique scatent: Unde traditio est olim navigii onus in Italiam quotannis translatum. Hoc adustum in pulverem ferè impalpabilem lacte candidiorem facilè redegerunt: Dein aquâ vel quolibet liquore maceratum ad amalgama quoddam reduxerunt. Postremò, typis infuderunt, quam artificii placuit recepturum formam. In

Arabiâ Petræâ, ipsoque monte Sinai, satis alabastri fuisse omnibus notum. An verò Arabibus tunc temporis moris esset, illud hunc in modum efformare, & an huc respiciant ista verba, "fudisti me sicut lac, coagulasti me sicut caseum," judicent eruditi.

Sanctus Psalter ad aliam artem, Phrygionicam scilicet, apertiùs alludit; super eodem differens argumento, nempe mirando Dei opere formationis fœtus in utero. Et uterque quidem prima naturæ stamina describit; quin & iisdem fermè verbis. גלמִי enim in Davide embryonem esse filamentis suis involutum concedunt omnes: Et simili voce גלמִי licet non in hoc loco expressâ eundem describit Jobus. Antiqui in opere textorio non telis tantum uti sunt, sed & acu omnigenas delineabant figuras, mille coloribus variegatas. Et vox רקם secundum Kircherum significat "varietate membrorum — Partium distinctus fuit;" item acupingere: Ut vestis ab acupictore confecta Racamata appellatur. Eadem & Phrygionica dicta est, quod a Phrygiis olim confecta: Longè verò antea Babylonica; quo nomine in confessione Achan insignitur, Joshuæ cap. vii. v. 21. Hæc est vox illa Davidis, de formatione fœtus adeo sublimiter differentis, Psal. cxxxix. 15. ubi Bythneri nota, "רקמתי artificiosè factus fui, à רקם acupinxit, i. e. acu vel texturâ varios colores in tapetia introduxit. In præter. Pyhal רקם formatus est, contextus fuit, ex variis membris, venis, arteriis, ossibus, carne, cute, instar vestis Phrygionicæ."

DISSERTATIO XXXII.

Jurisprudentia Jobi. 1. *Legis agrariæ, & juris hæreditatis.* 2. *Verba forensia & processus actionis.*

1. **C**UM sæpius totum Jobi librum in fonte, cum paraphrasibus & versionibus collatum percurrerem; multa inveni, aut saltem invenisse mihi visus sum, de quibus antea mihi nihil suboluit, nullo è commentariis opem administrante, licet postea alios consului, & doctos viros observationes nostras confirmantes inveni. Unde hæc methodo in his tractationibus plerumque usus sum, primo conjecturas nostras proponere, & è textu

ipso probare, deinde ex aliorum suffragiis confirmare.

Jobi scientiam in lege naturæ, satis distinctam habemus in septem præceptis, uti vocantur, Noachi, post-diluvianis ab eo traditis, de quibus supra fusè egimus. Progredimur ad leges suæ gentis, aut saltem familiæ, ut finitimarum insuper gentium a Jobo cognitæ, & observatæ, ubi cum naturæ legibus, vel convenirent, vel ab iis non discreparent. De idololatriâ & adul-

^a Vid. Dissertationem de Goel.

terio in septem præceptis antea vidimus, a quibus tanto zelo seipsum purgat cap. xxxi. v. 11, 28. Ubi etiam de utrisque notat, "hoc enim nefas est, & iniquitas a iudicibus punienda," in suâ saltem familiâ^a. Haud expectandum est multas Arabum leges municipales adhuc superesse, aut saltem ad notitiam nostram devenisse; nonnullas tamen adhuc forsan inveniemus; leges agrarias & jus hæreditatis. Nulla est, vel communior vel antiquior, inter omnes ferè gentes, saltem non omnino barbaras, quàm illa, "metas seu lapides terminales agrorum non esse transferendos," quod etiam stricte cautum in lege Mosaica vidimus, Deut. xix. 14. & xxvii. 17. Sed dubito an adeò scrupulosi vicini Jobi fuerint. Imo certum est ex auctoribus fide dignis adeò pastoritio & vago vitæ generi deditos, ut omni agriculturæ hostes insensissimi fuerint: licet enim nonnulli Nabatæi agriculturæ maximè dediti, unde libri extant inter Sabæos de culturâ Nabatæorum; ut agriculturæ antiqui Magi^b Zoroastres, atque ipsi Persarum reges eximii fautores fuerint; hi tamen Nabatæi, ut Relandi verbis utar^c (illi scil. Palæstinæ contermini, quorum urbs Petra) "tantum recesserint ab hoc instituto, ut apud ipsos, nulla esset agrorum colendorum cura, nihil fereretur, nihil plantaretur, uti Diodorus lib. xix. scribit. Erant enim pastores, & si quis agros coluisset, aut domum struxisset apud eos, mortis reus habebatur." Unde nihil mirum est, quod עֲבָדָה Jobi, nos marg. Husbandry, mali ejus vicini Almitzinnim &c. funditus destruebant, ut in allusionibus nostris ad alias calamitates Jobi è cap. v. 5. satis probabile redditur. Quin alii Nabatæi Felicis Arabiæ incolæ, atque inde Petrææ vicini, agriculturæ, ut dicitur, satis dediti, diverso longè crimine, ut videtur tenebantur, certe saltem, si Pinedæ credimus, qui in commentario suo in Jobum in illa verba cap. v. v. 23. "Cum lapidibus agri erit pactum tuum" hæc habet notatu digna^d.

De quibus lapidibus Ulpian. "In Arabiâ inquit est crimen, quod σκοπελισμὸν appellant. Solebant plerique prædium inimici sui σκοπελίζειν i. e. lapides ponere indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo leto periturus esset insidiis eorum, qui scopulos posuissent. Quæ res tantum timorem habet, ut nemo agrum accedere audeat, præ metu crudelitatis eorum &c. Hoc ergo vult; vir justus & probus quasi excantabit ominosos istos lapides, velut pacto cum illis & cum morte inito, nec propterea agrum

"incultum relinquet." Ubi addit Cotceius; "ingeniosa expositio & forsan vera; si modo in Jobi tempore hoc in usu fuerit." Videtur sanè in usu fuisse, & Jobum ab hoc crimine vel illi affini seipsum purgare cap. xxxi. 38, 39. "Si adversum me terra mea clamat," (quia ut cap. xviii. 15. Sicut tabernaculum illius non erat ejus) " & soli ejus deflent, & animam agricolarum afflixi. Altera lex istius gentis in familiâ eriscundâ, seu successione in bona paterna; ut nempe "filia pari ferè successione jure gauderent," a multis eruditissimis viris memoratur. Ita Spanhem. in hist. Job. cap. xv. §. 18. "Consentaneum esse Saracenorum atque Arabum moribus, quos & sanxit Mahomedes in Alkorano^e ut "filius cum filiâ unicâ divideret hæreditatem: videtur ergo idem obtinuisse iis in locis, inde a Jobi ætate, quem Arabiam incoluisse demonstratum est, & in quâ peræque imperâsse ac successisse sceminas ab antiquissimis retro temporibus professio est." Hucusque Spanhemius. Locus ad quem refert est in ult. Job. xv. "Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ, sicut filia Job in universâ terrâ. Deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres eorum." Neque tamen hic sequi videtur, licet, fateor, magni viri id asserunt, hanc historiam aut evenisse, aut saltem scriptam fuisse post Mosaicam constitutionem civilem, & municipalem de filiorum successione filiabus exclusis^f.

Processus integer actionis seu causæ judicialis a capite ad calcem, cum terminis, vocibus, seu phrasibus forensibus in hoc libro invenitur. Ut & relegatio ad carcerem, &eductio ad supplicium. Judex in Jobo sæpè memoratur, supremus primo, omnis terræ judex, qui ad captum humanum, nihilominus tamen revera, sicut dispensans & judicans omnia repræsentatur: Quin & pro parte unâ in causâ sæpè supponit. Ita Job. ix. 15. "Cui etiam si justus fuerim non responderem, quin ut judicem meum deprecarer." Ubi vid. etiam literas supplicatorias, & sub eodem schemate introducit cap. xxiii. 7. Præterea ut pars causæ, seu adversarius, sæpius quàm semel inducitur, ita cap. ix. 2, 3. "Non justificetur homo compositus cum Deo: si voluerit litigare cum eo, non poterit respondere." Sed de iudicibus mundanis mentio etiam sæpè fit, ut cap. xxxi. 11. 28. supra laudato.

Præsertim verò de seipso, ut de iudice incorrupto, & æquo Jobus loquitur; & quidni, cum sibi conscius fuerit, ut "nullo la macula manibus ejus adhæserit," cap.

^a Vid. Dissertat. de statu & progressu idololatriæ in diebus Jobi.

^b Lib. i. p. 94.

tribus Jobi filiabus.

^c Pol. Synopf. Crit. in loc.

^d Gen. xviii. 25.

^e Vid. lib. Saddir, & Hyd. relig. vet. Pers.

^f Cap. iv. sceminarum sub. injt.

^g Vid. Dissertat. de

xxx. 7. Satis patet omnes Patriarchas, seu familiarum principes, in his antiquis temporibus judicalem, quin & capitalem, potestatem habuisse, ut in historiâ Judæ Gen. xxxviii. 24. supradictâ: Jobum autem hâc ornatum fuisse ipse satis ostendit cap. xxix. 7. "Procedebam ad portam civitatis, & in plateâ parabant cathedram mihi," & y. 14. "Justitiâ indutus sum & vestivi me, sicut vestimento, & diademate judicio meo." Tribunal etiam in Jobo invenimus; ita de maximo judice cap. xxiii. 3. "Quis mihi tribuat, ut cognoscam, & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus." Ubi Pisc. & alii "sedem seu tribunal." Quod neque Jobo defuit, ubi supra xxix. 7. dicitur ibi enim אֲכִין ut Dei solium xxiii. 3. תְּכֹנֶה, sellam, nempe curulem, solium, seu tribunal in plateâ parabant, vel parabam mihi, vid. locum & notam de διφρα Jobi. De libello accusatorio seu delatorio vid. cap. xiii. 26. "Re-scribis contra me amara." & xxxi. 35. &c. "Utinam ut librum scribat adversarius meus, vel, ipse qui me judicat, & cap. xiv. 17. "obsignasti, ut in sacculo, delicta mea. "Assuisti iniquitatem meam." De patrono seu consiliario pro reo perorante, vid. cap. xvi. 21. "Utinam sic disceptare aliquis possit causam viri cum Deo, sicut filius hominis pro amico suo." De arbitro, cap. ix. 33. "Non est inter nos arbiter, qui ponat manum suam super ambos nos." Sponsor, seu fide-jussor cap. xvii. 3. "Pone jam nunc sponso-rem inter me & te: Quis est ille, qui manum mihi det vel manui mihi plaudentur," nobis olim puto frank-pledge. Testes cap. x. 17. "Renovas testes tuos contra me." Venit causæ cognitio cap. xxix. 16. "Causam quam nesciebam diligentissimè investigabam." Interrogatoria, seu examinatio cap. ix. 12. "Si interroget" &c. Responsio seu rei modesta defensio ibid. "Quis respondebit Deo, & y. 3. "Si volet litigare cum eo non poterit respondere, y. 15. Si habuero quicquam justum non respondebo, sed judicem meum deprecabor, y. 20. Si justificare me voluero, os meum condemnabit me," quæ tacita confessio criminis, quoad partem, licet non ad totum. Defensio enim ejus satis animosa sequitur cap. xiii. 18. "Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar." Nempe, tunc temporis, coram hominibus & hypocrisis purus, (vid. y. 16.) "cujus me insimulatis." Cap. xxiii. 4. "Differerem coram eo causam, & os meum inplebo argumentis"—inde omnia vocabula forensia, usque ad y. 7. Sententia, vel condemnatoria, quam Jobus humillimè deprecatur cap. x. 2. "Dicam ad Deum, noli me condemnare," vel abso-

lutionis, "quum probaverit me, sicut aurum exirem." De sententia autem à Jobo ipso, ut judice, prolata, vide antea in vii præcepta. Religatio ad carcerem. In salvâ ibi custodiâ detentio, & educio ad supplicium cap. xiii. 27. "Posuisti in nervo pedes meos," & cap. xxi. 30. "In diem perditionis servari, elevari, duci;" sunt omnia verba judicialia. In Jobo etiam occurrit "actio in formâ pauperis," aut, quod ei æquivalet: Nam hoc modo litigantes non rejiciebat. Cap. xxix. 12. &c. "Liberâssem pauperem vociferantem" &c. Invenimus etiam "causam postpositam seu inauditam, & indictam, dimissam:" Propter quam Job inserit querelam de severitate Dei. Cap. xxvii. 2. "Ut vivit Deus, qui summovit causam meam," quæ ita Piscator in scholiis suis explicat. "Non vult cognoscere causam meam, quæ mihi intercedit cum istis amicis; nec tueri i. e. me ut innocentem absolvere," quâ in re, ut ibi addit, excedit modum; ut & ipse postea abundè confessus est Notandum est denique, quod multæ causæ juridicales in hoc libro disceptandæ veniunt. Prima & longissima inter Jobum & amicos cap. xvii. 3. "Pone sponso-rem, seu fide-jussorem" quæ per totum ferè librum decurrit. De Elihu autem nihil addo, quia nihil ei Jobus respondit, & de Satana qui adversarius in foro non immerito audit, atque Jobi uxore, antea diximus. Secunda inter Jobum, & alios; servos suos &c. cap. xxxi. 13. "Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, cum litigarent mecum." Tertia inter alios coram Jobo judice; uti supra cap. xxix. 14. ad 17. "Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam investigabam, conterebam molas iniqui, & e dentibus illius auferebam prædam." Quarta causa principalis inter Jobum & Deum, quocum sapius & fervidius quam par erat, vir sanctus expostulabat. Sed cum Deus ipse causam suam egit, & Deum & seipsum Jobus melius novit, "se humiliavit in cinere & pulvere." Neque frustra; quia postea judex ipse causam inter eum & amicos æquissimè dirimit, hos culpando, illum absolvendo & honorando.

Quæ quidem omnia ex ipso textu adeo liquida sunt, ut aliorum auctoritatibus confirmare supervacaneum planè foret, nisi in genere loca quædam indigitare, ubi formas judiciales & forensia vocabula eruditi agnoscunt. e. g. cap. xiii. 26. "Scribis vel re-scribis contra me amara, vel amaritudines." Ubi ita Pisc. Schol. "instar scribæ judicialis seu forensis, qui sententiam contra reum latam scribit," & Merc. "scribendi verbum est judiciale, translatum a regibus seu judicibus, sententiam scripto

etico stylo, aut schemate, quàm forensi i-
bi occurrunt: Quorum si tot & tam li-
quida blæsis nostris oculis observavimus,
quanto plura & potiora, Lynceus quis Tem-
plariorum magister, seu accuratissimus
scriptor "causæ testium," &c. facile & fe-
liciter observâssent, si ad hoc argumentum
acumen suum applicuissent!

*Metalla. Arbores & frutices. 1. Plumbum. Ferrum. Æs. Ar-
gentum. 2. Aurum, variaeque ejus species inter Rabbinos. 3. De
Ophir conjecturae. 4. Tres auri species à Buxtorfio memoratae. 5.
Arbores paucae, balima &c. Vitis. Olea. Casia.*

Talmudici in Buxt. septem genera auri numerant. Horum plurima in Jobo occurrunt. Primum זהב, quod est generale, Job. xxiii. 10. Secundum illis זהב טהור Gen. ii. 12. quod distinctum ibi videtur ab auro vulgari: Nescio tamen an epitheto tantum an toto genere; quod de pluribus sequentibus etiam quærendum; non verò de tertio Zahab אופיר, quod Arabibus auphar pro-

^b Thren. c. iv 21.

nunciatur. Hoc sæpius invenimus, præsertim cap. xxii. 24. Ubi Vulg. "pro si-
"lice torrentes aureos. J. T. pro rupe O-
"phirinum aurum fluviale." Neque puto
de quarto Zahab זָהָב muphatz, quod infra
ventilandum. Quintum genus Zahab זָהָב
i. e. malleatum, seu ductile in fila, quæ
nentur ad vestimenta; licet forsan aliquan-
do ad duriores usus hoc genus applicatum.
Nam 1 Reg. x. 16. Legimus quod Salo-
mon fecit 200 peltas ex auro זָהָב, ut ex
eodem metallo claves templi fabricavit;
nos vertimus "of beaten gold," Vulg. "ex
"auro purissimo," LXX χρυσᾶ ἑλατὰ at-
que ita in Munsteri "ex auro ductili," ubi
ejus nota "capitur hîc זָהָב, pro נֶמֶשׁ au-
"ro optimo, quod ut cera deduci po-
"test." Sextum est Zahab זָהָב a sagar,
clausit, inclusit. Hujus etiam generis auri
præstantissimi Jobus mentionem facit cap.
xxviii. 15. In comparatione omnium pre-
tiosorum cum sapientiâ verâ, seu timore
Dei. Vulg. "non dabitur aurum obry-
"zum pro eâ," quod nonnulli, quasi ophi-
rizum putant. Pisc. a loco ubi natum, ut
vice versâ palatium Casiphîæ Ezra viii. 17.
Nunc forsan Casbin in Perside a Kesiph ar-
gento, quia ibi argentifodinæ, licet obri-
zum ex obrussa Salmasius trahit, sed quid-
ni è contrario? LXX hîc habent συναλεισµὸν
inclusionem ita exponit Pisc. in loc. "aurum
"quod claudi & asservari solet," sed quæ-
re, an hoc sagur non potius significat auri
nodum seu meri auri massulam, in metal-
lis repertam ac inclusam; aurum scil. pu-
rum, & nativum, nunquam liquefactum.
Cujus parvæ massulæ, strigiles dictæ, mag-
no in pretio veteribus habitæ. Adde quod
hoc genus auri purissimi in annulis ali-
quando inclusum, omni gemmâ pretiosius
gestabatur. Auri genus ultimum Rabbi-
nis est Zahab זָהָב 2 Chron. iii. 6. quod
nonnulli a Peru extorqueri velint; sed quid,
quæso, Davidi aut Salomoni cum terrâ A-
mericanâ, aut Peruvianâ, quæ per 3000
circiter annos nostræ continenti prorsus in-
cognita? Adde quod si in Indiam occiden-
talem instruxerat classem, in Mediterraneo
potius parasset, ubi & materies & nautæ &
portus, vel Tyri, vel Joppæ, multò habi-
liores, quàm in Rubro Mari, ut & cursus
multò brevior: Sed facilius est in hâc quæ-
stione falsa refutare, quàm vera invenire.

3. Nonnulli ex Barbatîâ, tractu Persidis
vel Havilæ, ex levi similitudine verborum,
Parvaiim scil. & Barbatîæ, ceu Parbatîæ,
aurum istud appellari credunt, alii a So-
phalâ, ab aureo Chersoneso, & par istud
nobile doctissimorum virorum Salmas. &
Bochart. ex Taprobanâ insulâ, quam anti-
quam Ophir fuisse autumant, hos Salomo-

nis thesauros accersunt, quos ab Ophir vē-
nisse pauci dubitant. Certè distantia inter
fretum Babel-Mandel & insulam Tapro-
banam in illis temporibus, sine pixide ma-
rinâ satis longa forent ad navigationem
triennem, ut eo usque Salomonis in exi-
tu & reditu extensam legimus. Quæ est
maxima difficultas in illorum opinione qui
Ophir Salomonis in Sinu Arabico ponunt.
Æquè certum est merces illas, quas Salo-
monis classis advehebat, nempe gemmas,
aurum, ebur, pavones, circopithecæ in i-
stis Indiæ partibus reperiri, neque tamen
sine magnâ probabilitate est, quod Jobi O-
phir in Arabiâ ipsâ, aut saltem in insulâ
sinûs Arabici esse inveniendum; nam O-
phir Joktanis filius a fratribus ejus, qui om-
nes in Arabiâ Felici sedes posuerunt, ac
nomina reliquerunt, vix adeò longinquo
ab eis semotus fuisse videtur, ut inter In-
dos habitaret: Licet colonia secunda ab ip-
so vel posteris ejus deducta ad Taproba-
nam usque vel possit vel velit penetrare.
Nam istius loci incolæ ad Arabiam origi-
nem suam, & forsan vere, ad secundam
Joktanidarum coloniam referebant; quod
locus, seu tractus Ophir dictus, qui LXX
Σωφίρ, vel Σωφίρα, ut Græci, atque alii A-
siatici initio vocum Σ sæpè addunt, in Ara-
biâ situs est, nonnulli contendunt; & si be-
nè memini, juxta Cassandas ponunt, adeò
divites, ut præ copiâ & vilitate auri, æs
triplo auro, ferrum duplo, argentum decu-
plo pensitasse, Strabo atque alii doceant.
Hi Cassanitæ juxta littus maris Arabici de-
gebant; ac Eupolemi insula Urphe pro O-
phire, unde dicit Salomonem thesauros su-
os attulisse, forsan eadem ac Insula For-
tunata, quæ in isto Sinu a pluribus me-
morata. Ex istis locis satis potuit divitia-
rum apportare: Atque si omnium mercium
copiam quibus naves ejus refertæ fuerint, ut
ebur, almuggim (quicquid fuerit, an moho-
gonee?) pavones, circopithecæ, nec latus A-
rabicum, nec Troglodyticum potuit ministra-
re, classis ejus per fauces Sinus navigando
& littus Æthiopicum & Indicum legendo
facile potuit negotiari. Jobo verò vel E-
liphazo, Minæorum regi, non longe ab O-
phir degenti ejus opes, & merces ignotas
non est supponendum—Hæc de auro Par-
vaiim, & auctorum opiniones circa eum
congeffimus; in quibus tamen vel nobis-
met ipsis parum satisfecisse fateamur, mul-
to minus aliis: Quorum nonnulla forsan
vera, sed plurima dubia, ut in tantæ anti-
quitatis tenebris expectandum. Una fate-
or de hoc loco scita satis est & concinna
doctorum virorum conjectura, si adeo fu-
erit solida; ea est, Peru eundem esse locum
& eandem vocem ac Ophir, literis tantum

transpositis: Sed hoc est per anagrammatismum ludere, potius quam interpretari, ut Cabalisticis solenne est. Nescio tamen an eorum discipuli esse reputemur, si conjiciamus Apharam Arriani in Arabiâ & Σωφίρ & Σωφίρην τῶν LXX eandem cum Ophir esse, ut nequid addamus de Maphirite regione in inferiori Arabiâ; nam Arabes videntur literam M sæpe affectasse, & initiis vocum præponere, ut in Muzal pro Me-Uzal, Muphaz pro Me-Uphaz, ut supra &c. Quidni igitur Maphirite pro Aphirite, aut Ophirite: Vid. infra in Paz & Uphaz.

4. Tres species seu nomina auri penitus omittunt Talmudici quæ a Buxtorfio adduntur, כתר occurrit Job. xxviii. 16. 19. Non conferetur, Heb. sternetur כתר auro Ophir, י. 16. J. T. & Pisc. insigni, ita Theodot. ἐπισημοὶ χρυσίῳ, auro Ophirio; quâ voce nempe insigni, hos interpretes usos esse, alludentes ad significationem verbi kethim, quod notam innuit, quasi aurum signatum, unde mictam titulo Psalmi lvi. Quod reddunt lexicographi "insigne aureolum:" i. e. Psalmus erat Davidi pretiosus, ut aurum quod reddunt LXX αἰς σηλο-γραφήν, scil. dignus super columnas inscribi, ubi Targ. sic: "David, humilis, & perfectus, a כתר, & כתר pauper & perfectus, & si hoc verum, nescio an kethem a כתר, & כתר, quasi perfectum sit derivandum. Salmaf. suo more a Græco καίθημα trahit, ut Chaldæi certè scribunt; illud kethem ait Græcæ originis, quod monile significat auro, & gemmis variatum; inde Latinum cathena^a. An monile aliquando significet non satis scio, sed in nonnullis locis isti sensui haud quadrare videtur. E. g. Cant. v. 11. Ubi de sponso dicitur "caput ejus est sicut kethem." V. "aurum cinni crispum," &c. Quicquid autem de eo sit; vix producere potuit, licet vir fuit infinitæ lectionis, in ullo Græco libro verbum καίθημα ante kethem hic in Jobo, aut aliquam etymologiam ullo modo probabilem Græcæ voci assignare, nisi ab Hebræâ voce illam deducit ut in 1000 vocibus & in fine Græci addunt, nec tamen adhuc inveni kethem pro kathama in S. S. versum, licet plusquam semel LXX, sed ex aliis Hebræis vocibus. Altera vox, quam Buxtorfius Rabbiniis adjungit in significatione auri est כתר, & tertia ei affinis, si non eadem, est כתר betzer, seu betzar, seu batzar, seu betzur, quæ omnia occurrunt Job. xxii. 24, 25. "Pones aurum sicut pulverem, & aurum Ophirinum, sicut lapides torrentium," J. T. "pro rupe Ophirinum aurum fluviatile, erit omnipotens lectissimum aurum tuum," alii ut nos י. 25.

"Pro auro munitio tua," Vulg. "contra hostes tuos." Neque aded variæ interpretationes a se invicem forsan multum distant, & nescio an omnes alludant ad nomen loci, unde aurum lectissimum afferebatur, ut in auro Ophir certum est: Hunc locum puto fuisse Bassora, seu Bosora, seu Botzra emporium nobile ad fl. Euphratis influxum in Persic. Sinum secundum hypothesein nostram Esauvi, vel posteriorum ejus coloniam, ubi auri lectissimi ut omnium pretiosarum mercium copia fuerit. Nescio an hinc etiam bezoar, quod auro contravendit. Nam si bene memini uncia bezoar auri uncia æquivalet; licet lapis Goensis qui plurimum bezoaris in se habere dicitur, tantum contra argentum Goensibus ponderatur. An etiam Persicum & Turcicum basar, i. e. forum ubi præstant mercēs pretiosæ, ut in Ispahan. Huic etiam verbo & loco originem suam non debet? Sed ad textum istum Jobi iterum respiciendum. Batzer in primo loco qui cum yaphar ibi conjungitur, forsan ad auri grumos, qui in arenis inveniuntur referendum. Betzur secundum ad aurum fluviatile, quia sequitur Necalim Ophir, ut præstantissimum in eâ regione, & hæc de Betzar.

Sed alia nomina auri nec a Rabbiniis, nec a Buxtorf. recensita in S. S. reperienda. Dahab. Chal. Dan. ii. 32. inter hæc non numero, quia est ferè Hebraicum כתר tantum commutatis; & כתר. Sed de paz & uphaz dubitandi non est locus. Job. xxviii. 17. "Nec commutabuntur pro eâ vasa auri." J. T. & Pisc. "ex auro pretiosissimo," paz autem derivari a כתר consolidari, firmum esse, ut aurum conceditur omnium metallorum solidissimum, vid. plura in Periplo nostro Rubri Maris ad insulam Topaxi. Uphaz, non in Jobo, sed in Dan. x. 5. "renes ejus accincti auro uphaz," Vulg. ob-rizo, Vat. ωφάζ, Polych. ex χρυσίῳ καθαρόν, Hippolyt. τὸ ὃ χρυσίον καθαρόν σημαίνει ὃ. Hoc genus auri a loco, ubi nascitur, nomen sortiri, ut Ophirinum, Betzerinum haud est dubitabile ex isto loco Jeremiæ, x. 9. "argentum affertur de Tharsis, & aurum de Ophaz," (LXX) de ωφάζ nos Uphaz, quod, sicut supra, magnam affinitatem cum paz habet, quod a pazaz solidum, firmum esse, deducunt; an hinc nomen Eliphazi, i. e. Dei aurum, & Simonis Petri κηφας כפר quasi solidissimum, an potius a כפר Job. xxx. 6. כפרים seu כפרים petra, seu כפר; quod quidem Petri nomini benè responderet. Chal. Par. כפר, an & idem Cepheus Æthiopix, i. e. Cushitarum & Arabiæ Retræ rex? Ex dictis patet sex ad minus auri genera, vel nomina Jobo,

^a Salmaf. in Plin. p. 1084.

vel amicis ejus cognita esse, nempe 1. generale Zahab. 2. Ophir. 3. Segur. 4. Kethem. 5. Berzar. 6. Paz, ut de uphaz & muphaz nihil hic addamus, quia hæc tria coincidere videntur; adde quod in hoc Jobi libro præcipuæ auri species vel numerantur, vel describuntur, ut aurum è rupe, è pulvere, quod bis saltem memorare videtur. Cap. xxii. 24. על עפר בצר "pro pulvere aurum," & xxviii. 6. "habet pulverem auri," è fodinis, è torrentibus seu fluviatile, liquefactum & purum; loci etiam memorantur, unde & originem & nomina sumpsisse, vel in comperto est, vel vero non abfimile, ut Ophir, Bassora, Uphaz, de quibus supra egimus.

5. De arboribus & fruticibus in libro Jobi rarò est mentio; pauci eorum ibi occurrunt; neque multi nobiliores, quapropter eos breviter transeamus. Nescio an Palma ipsa sit inveniendâ, licet Idumææ, & Arabiæ sit planè indigena, in Heb. חור, quod Vulg. palma, de quo fufius in phœnice nostro; nescio quoque an Temurotho, Job. xv. 30. quod nos & alii rami ejus, ad ramos palmæ non alludit, ut alibi Tamrurim, quorum ambo, si rectè sentio, a Tamar palmâ seu phœnice. Sed de his in Hazezon Tamar. Quod ad juniperum attinet, vel inter arbores, vel inter frutices fit censendus, olim in his desertis fuisse frequens supra probavimus. De salice etiam ibi legimus, c. xlii. 22. De behemoth, "circundant eum salices torrentis," Heb. עֲבֵי-נַחַל Nachal, cujus vocis Nilus est forsân abbreviatio. In eod. cap. de eodem animali arundines etiam invenimus. "Sub umbrosis cubat in latibulo arundinum." Sed plura de his in Dissertatione de behemoth & leviathan.

Porro in Jobo spinas legimus, puto easdem ac rubos, quæ in voce Almitzinnim satis explicantur. Memorantur etiam in Job. c. xxx. 5. 4. "Malvæ, seu ἄλμα: discerpebant," nempe Troglodytæ, de quibus sæpè antea; malvas juxta virgulta Vat. ἄλμα aliquando sine aspiratione, aliquando cum eâ, H. מלוח, Gr. μαλακή, μολοκή, seu ἄλμα salsa, marina a melach sale, unde J. T. è falsugine, Vat. מלח ἡχῶν. Shiach & loqui & virgulta significat, an juxta littus πολυφλοίσβοιο θαλάσσης, vel rubri, vel magni? Nam duobus his maribus contermini Arabes vagi. Hesych. de his alimis, seu malvis θάμνος φραγμίτης ἢ ἐν παραθαλάσσις, ἢ φράγμοις φύσαι. De halimâ ita Plin. alii olus maritimum esse dixere falsum & inde nomen. "Urticæ horum ferorum hominum refugium fuerit." Nam כרול caroul vel spina ejusd. cap. 5. 7. Sub ur-

ticas congregabantur seu pungebantur, aut scabie, seu pustulis afficiebantur. C. xxxi. 5. ult. triticum & hordeum memorantur. Duo etiam genera herbarum noxiarum eod. cap. occurrunt. Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum. Heb. כַּשְׂמִית, שְׂעֵרָה חִיָּה, נֶאֱשָׁה. De quibus consule varias versiones in collatione nostrâ.

Quin & Vites etiam, seu Vineæ, aut saltem earum fructus in Jobo non raro inveniuntur. De Troglodytis prædonibus certè dicit, quod "viam vinearum non viderunt." c. xxviii. 18. ex causis supradictis: Sed de aliis forsân Arabibus ejusd. cap. 5. 10, 11. "Esurientibus tulerunt spicas qui calcant torcularia eorum, & sitiunt." & cap. xv. 33. "quasi vinea in primo flore botros ejus." De oleo etiam in Jobo legimus, ubi de impio dicitur c. xv. 5. 33. "Quasi oliva projiciet florem suum," & cap. xxiv. 11. "Inter muros ipsum forum, seu ordines olivarum oleum exprimunt."

Casia in Jobi libro appellativè nusquam nominatur. Habetur tamen inter posteriores Jobi filias, ut proprium nomen Job. xlii. 14. Ordine secundo "vocavit nomen primæ Jemimam, secundæ Keziam. LXX Alex. & Vulg. Casiam, Vat. Κασίαν. Heb. קַצְיָעָה, cujus plurale occurrit inter sponsæ aromata Ps. xlv. 8. קַצְיָעָה, ubi Vat. & Vulg. Κασία. Mirum in modum pugnant physiologi de casia vel arbore, vel frutice, licet omnes aromatiferum esse congruunt. Multi eundem ac cinnamomum faciunt, ut certè sunt quam maxime affines, & tamen tam odore, quàm pretio discrepant. Nam in cinnamomo odor est fragrantissimus, in casia verò ἀρωματίζων, sed levior & tenuior. Porro prius apud antiquos duplo auro rependebatur; posterior autem multò vilior. Salmasi: de quo plura hic collegimus p. 1304 hæc habet "hodie nusquam tale cinnamomum affertur, quale a veteribus describitur," sed idem ibi sæpius addit, & si bene memini "ex Galeno ipso cinnamomum esse lignum, casiam verò ejusdem ligni corticem." quod sane maxime vero simile est, quia קַצְיָעָה a קצץ abradere, decorticare abducunt; & mirum si arbor jamdudum ex rerum naturâ periisset, & cortex tamen in tantâ copiâ adhuc manserit: addemus tamen, quod optima hujus aromatis species a Plin. & aliis purpurei coloris describitur. Et quod ab Arabiâ & Troglodytis cum cinnamomo juncta sæpe exportatur & venditur. Nec mirum si Jobus adeo fragrans nomen ex aromate patriæ suæ filiæ suæ imposuit; ut de Keturâ antea observatur.

* Vid. Differt. de Jobi liberis.

DISSERTATIO XXXIV.

Gemmae. 1. *Salmasii error.* 2. *Peninnim.* 3. *Pitida Smaragdus.*
4. *Sapphirus.* 5. *Topazius.* 6. *Sardonychus.* 7. *Crystallus.* 8. *Co-*
ralium. 9. *Margarita.* 10. *Notula de primâ plantatione Arabiae.*

1. **D**ISQUIRENDUM nunc est de gemmis quæ in hoc libro memorantur. Salmasius, ut erat literis Hebraicis minùs favens quàm Græcis, omnia ferè ad hellenismum trahebat, licet non sine specie veritatis observat, quod pauca admodum sunt herbarum, arborum, gemmarum, fiderum Arabicè, quæ non ex Græco detorta sunt, ut sciunt ejus linguæ periti (quibus addit) “& nos quædam observavimus, quæ illos fugerunt;” Quod quidem de herbis & arboribus facillè fieri poterit, quum in illis Græci accuratè scripserint, ut Dioscorides, Theophrastus, &c. quorum libri, ut & Aristotelis, in Arabiâ diu latuerunt, quum Europæ nostræ penitus ignoti fuerint. Interdum in hoc argumento bifariam videtur esse culpandus, Primo, quod ultra omnem probabilitatis speciem nonnulla verba Arabica & Persica a Græcis extorquet. E. g. Tobaxor a Gr. *Τοβαξορ*, Ferruzegi ab *αἰρεσία* derivari prætendit. Secundo, quod cùm multa Græcorum vocabula ab orientalibus videntur planè mutuata fuisse; seriò tamen affirmat, quod Arabes, & alii orientales, vice versâ, a Græcis illa, ac si patres à filiis, senes à pueris loqui didicissent. Satis sit exemplum unum impræsentiarum hîc afferre. Momiam & Mumiam, cadavera scil. in sepulchris condita, a Gr. *μῦμα* detorquet, quia recentiores vocaverint illud omne, quo corpora defunctorum medicabantur & condiebantur. An verò scil. מום Hebræum, quod hîc in Jobo & alibi occurrit c. xxxi. v. 7. a Græco *μῦμα* sit derivandum, an ejus contrarium sit liquidò verum? Mom, vitium, macula, labes in Jobo scribitur cum epenthetico מ, & Dan. i. 4. מום, alibi מום *ἀμύμων* & *ἀμύμων* idem.

2. Inter gemmas principatum sibi vendicant Peninim, quicquid sint. Job. xxviii. 18. Certe quid pretiosum, cum ibi dicitur, Acquisitio sapientiæ præit peninim; atque idem Prov. iii. 15. J. T. Pisc. carbunculi, alii margaritæ, pro quibus Bochart. strenuè pugnat: Buxtorf. explicat lapides pretiosos in ignitum rubentes; in quibus omnibus locis versio nostra hod. habet “Rubies:”

cui concinit Pagnin: “Lapides pretiosi;” “gemma rubiæ forsan Rabbini:” Tind. “precious stone,” & Jer. xii. 4. Coral: si hæc sit vera versio, eadem gemma ac Olymp. in V. T. sæpius memorat. Exod. xxviii. 17 & alibi; quod aliquid probabilitatis secum adfert ex istis in Threnis verbis c. iv. v. 7. “Admu me-peninim:” & nescio an adamas, quicquid dicunt Græci, ab Adam hoc derivetur, quod aliquando pro A vel O E, & N pro M, ejus forsan conjugatis scribitur, ut Adani insula & portus; ut Adamo & Adina Arabicè planè idem vel certè maximè similia Bochart. in Job. xxviii. 18. S. S. & Edinatus, rex Palmireni celeberrimæ Zenobiæ maritus, forsan ex Edomi semine originem duxit. Quicquid de iis sit, five carbunculos, five margaritas, five adamantes Peninim significant, in Arabiâ gemmarum feraci omnia reperiuntur. Nam Plin. dicit adamantes in Arabiâ, licet Indicis minores, Indicorum magnitudinem esse avellani nucleis; neque semper Plin. mendax, cum adedò strenuè contra licentiam mendacium invehitur; “summa, inquit, hominum contemptio est, intoleranda mendaciorum immunitas.” Nam in Angliâ nostrâ in hoc sæclo vidimus Pitfæi adamantem, ab Indiâ quomodocunque allatum, hos olim Plinianos vel æquiparantem vel superantem.

3. Alia gemma in Arabia reperta est Pitidah. Job. xxviii. 19. Qualis sit hæc gemma ab auctoribus disputatur; at omnes confitentur gemmarum nomina, ut & avium, Scripturis multis tenebris involuta esse, nec Rabbini ipsis benè cognita; plurimi autem Pitidah Smaragdum esse putant. Chaldaus in Buxtorf. ubique vertit lapidem viridem i. e. smaragdum, & Pagnin lapidem pretiosum, & viridem smaragdum, licet aliter Hieronymus vertit, de quo infra vide — Hunc in modum eum Plin. describit, Lib. xxxvii. c. 5. “Tertia auctoritas nempe inter gemmas, smaragdis perhibetur, nullius enim aspectus coloris jucundior, cum nihil omnino viridius comparatum illis viret; quaque respiciatur imitantibus

* An ab hac Zenobiâ septem insulæ in Sinu Sachalite, perperam Zenobii nomina sua sortitæ sunt?

"translucidum mare." Æthiopici laudantur a Copto dierum trium itinere, ut auctor est Juba, unde Pitidah Cush a Jobo potuit nominari. Idem Juba est auctor smaragdum, quem Cholan^a vocant, ut in Arabia, ædificiorum ornamentis includi: Miræ magnitudinis fuisse dicunt: Theophrastus tradit Ægyptiorum commentariis reperiri, regi eorum à rege Babylonio missum smaragdum munere, 4 cubitorum longitudine, 3 latitudine, & fuisse apud eos in Jovis delubro obeliscum e 4 smaragdis 40 cubitorum longitud. latitud. verò, & in unâ parte 4. & in alterâ parte duorum. Appion scriptum reliquit "esse etiamnum in labyrintho Ægypti Colossæum Serapida" è smaragdo novem cubitorum." Has statuas, modo vera sit relatio, verisimile est e monte Smaragdorum^b ad Austro-Occidentale latus Arabici Sinus excisas esse, ut vastiores ex alabastrite in Ægypto, & porphirite in monte Sinai Arabiæ, licet tales potius lapides pretiosi, quàm gemmæ videntur. Minores ergo smaragdi in ornamentis mummiorum ad hunc usque diem non rarò inveniuntur.

4. Alia gemma a Jobo memorata, est Sapphirus, cap. xxviii. 6. "Illius terræ lapides sunt locus sapphiri," de quo textu & alibi dictum est: vox ipsa est planè Hebraica שפיר sapphir, ut nostra Anglicè. Nescio an a Saphar numerare, quia multa pecunia pro ea numerabatur, vel a Shaphar pulcher, quia miræ pulchritudinis hæc gemma seu lapis a Plin. hunc in modum describitur, "guttas aureas five puncta sapphiro tribuit, pulverem aureum cyano^c." Hinc sapphirum χρυσαστην^d vocant, i. e. aureis punctis, vel guttis ornata, ut κύανον pulvere aureo, hunc marem, illam sceminam: κύανον^e vero, five color cœruleus cœlum refert, ut aerius seu αερίζων etiam dictus. Quomodo hæc gemmæ cœli serenitatem æmulentur sacra scripturæ docent. Sapphiri species optimè dignoscenda ex descriptione ipsius Spiritus Sancti, Exod. xxiv. 10. Ubi dicitur, ut "Moses, Aaron, &c. & totus Sanhedrim ascendentes in montem viderunt Deum Israel, eratque sub pedibus ejus, quasi opus lapidis sapphirini, & (puto εξεργητικῶς) corpus cœli, cùm serenum est. Heb. latohar, LXX καθαρότης, ubi vel κατοζήλια, vel certe nimia cautela τῶν LXX in versione, seu potius paraphrasi suâ est observanda; ita enim ista afferunt "εἶδον τὸν τόπον ὃ εἰσῆκει ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ," viderunt locum ubi stetit Deus Israelis, igno-

rare enim visi sunt, quòd hoc phænomenon erat τῷ Shechinæ descriptio, & τῷ λόγῳ throni, seu currûs, Hebræis Mercava dicti, quæ eodem modo Ezeieli describitur i. 26. x. 1. &c. "Super firmamento, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo, & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis." Adde, quòd hæc gemma, Salmasio Turquois, "cœlo autumnali matutino similis," ut ait Plinius^d: Locos etiam, ubi hæc gemma inventa, plures assignant; insulam nempe Sappirenem in Sinu Arabico. Salmas. putat Sappire vel Sapphire ipsius insulæ esse nomen, ut Ophir, & inde σαπφίρ^e appellata^f. Mirum sanè quod non potiùs pro suo more Sapphir Hebræum a Sapphiro voce Græcâ traxerit.

5. In Arabiâ repertus est Topazius five Topazion Jobo memoratus, cap. xxviii. 19. "Non adæquabitur topazius Æthiopis," five Cush: Polyhistor & Stephanus huic lapidi ascribunt colorem recentis olei, unde χρυσοειδὲς etiam dicitur, & quod viridi & aureo fulgore refulget. Plin. etiam sæpè de ea ἰσχυρῆ, ut l. vi. c. 29. De finu Maris Rubri, Troglodytici & Æthiopici, ibi insulas hujus gemmæ feraces esse dicit. Primum Cytin, (an a Cush?) juxta Epidirem, "insula, ait, ibi Cytis, topazion ferens;" altera topazon, seu topaxin, quæ gemmæ nomen dedit; quæri tamen potest, an una an duæ fuerunt insulæ, quibus originem debet? Ita enim de eo lib. xxxvii. cap. 8. "Egregia etiam topazio gloria est suo virenti genere, & cùm reperta est, prælata omnibus. Id accidit in Arabiæ insulâ, quæ Cytis vocatur, in quâ Troglodytæ prædones, cùm diutius fame & tempestate pressi, herbas, radicesque offenderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai sententia est. Juba topazion insulam in Rubro Mari a continente 300 stadiis abesse tradit, nebulosam," (quære an lapides tenebrarum, seu in caligine, ut Pisc. & umbræ mortis, cap. xxviii. 5. 3. non huc alludant^f.) " & ideo quæsitam sæpè a navigantibus, ex eâ causâ nomen accepisse, topaxi enim Troglodytarum linguâ significationem habere quærendi." Ex hac primùm importatam Berenice reginæ, quæ fuit mater sequentis Ptolemæi a Philemone præfecto regis, ac mirè placuisse, & inde factam statuam Arsinoæ Ptolemæi Philadelphii uxori 4 cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Callaidi etiam to-

^a An a Chaulan, Arabiæ tractu?

^b Puto fuisse in loco Ægypti, quem Mandevillus vocat, cap. 9. "Terra Smaragdi, in quâ, & circa oram Nili," addit, "alios lapides esse pretiosos."

^d Salmas. Plin. Exerc. p. 2026.

^e Salmas. 1084.

^f Salmas. Plin. exerc. 240. Topazion amplissima gemmarum χρυσόπηγος, cautes revera & petra potiùs quàm gemma. Adeò pretiosa hæc habetur, ut præsidium militum in ejus collectionem & custodiam statutum esse, Strabo est auctor lib. vi.

pazii genus describit idem Plinius in eod. cap. apud incolas Caucaſi montis inveniri, ſed addit, “ſincerior multo præſtantior-
“que in Germaniâ.”

Quod Plinius ex Jubâ de hâc Topazon inſulâ à navigantibus ſæpè quæſitam eſſe, atque inde nomen accepiſſe, Salmaſ. ita explicat pag. 1083. “Græci & Alexan-
“drini mercatores omnia vocabula ad ſuâ
“linguæ modulum inflectentes, Τόπαζον
“pro Pazo vel Ophaz videntur huic in-
“ſulæ nomen feciſſe, ἀπὸ τῆς τοπάζην, τοπά-
“ζην enim in ſignificatione quærendi me-
“rè Græcum eſt;” ſed quid ſi To-
paz protheſi T quaſi Eth-opaz, ut Mophaz
additione M, pro Me-ophaz, ut ſupra di-
citur? Strabo & alii ſcribunt dictam olim
hanc inſulam Ὀφιδῶν a multitudine ſerpen-
tum, quum Opaz verè diceretur. Puta-
runt enim ἀπὸ τῶν ὀφειν, id nomen eſſe
naſtam, & Ophaz interpretati ſunt Ὀφιδῶν.
Norandum eſt quod hæc inſula & Topa-
zon & Pazon appellabatur, ſicut gemma
vel pazion vel topazion, ita Alexandro Po-
lyhiſtori τὸ Πάζιον νῆσος audit; & πάζιον
lapidem ibi inveniri nuncupavit, idem
proculdubio, qui in S. S. vocatur Paz &
Ὀπάς. Nec prætereunda eſt Vulg. Verſ.
quæ in hoc capite in comparatione ſapien-
tiæ in pretioſiſſimis rebus hæc habet, ὕ.
16, 17, 19. “Non conferetur tinctis In-
“diæ coloribus, nec tincturæ mundiffimæ
“componetur.” An hîc indicat pretioſos
colores, ſicut nunc, quos ultramarinos
vocamus, ac olim tincturam purpuræ in
Hebræo Kethem Ophir, & Kethem Tahor
ὕ. 17. “Non commutabuntur pro eâ va-
“ſa auri.” Heb. Keli-paz; unde forſan
& aurum & hæc gemma ab eâdem inſulâ
vel locis ei adjacentibus, & allata & deno-
minata.

6. In eodem Jobi cap. xxviii. 16. legi-
mus, “Non conferetur lapidi ſardonycho
“pretioſiſſimo.” Heb. כהן ut varie red-
ditur Vat. S. S. ἐν ὄνυχι, Schol. ſαρδονυχίῳ, ſic
Vulg. ſed J. T. P. ſardis, nos onyx. Sed
forſè Sardius, Onyx & Sardonychus coinci-
dunt, aut ſaltem ſibi invicem ſunt affines;
ut juxta poſitæ in fundamentis N. Jeruſa-
lem, Apoc. xxii. 20 “Quintus ſardonyx,
“ſextus ſardius.” Græcum & Latinum no-
men ſatis notum, ut etiam ratio nominis,
quia è Sardis provenit, & candorem habet
unguis humani: Ita Plin in Salmaſ. p. 558.
“Sardonychus, inquit, olim, ut ex nomine
“ipſo apparet, intelligebantur candore in
“Sardâ, hoc eſt velut carni ungue homi-
“nis impoſito, & utroque tralucido.” Haſ
in Arabiâ idem Plinius ſcribit inveniri, quas
molochitem etiam dicunt, ac ergo in Mo-
lochiis inſulis forſan reperiendæ. Plin. af-

cribit Salmaſ. 563. “Arabicæ excellunt
“candore circuli propè lucido,” & infra,
prope de eiſdem, “Quædam in iis cœleſtis
“arcûs æmulatio.” Primum nominatum
hunc lapidem invenimus Gen. ii. 12. Ubi
Moſes in terrâ Havilah, cujus pars, ſine
dubio, in Arabiâ fuit, aurum bonum, la-
pidem onychinum & bdellium memorat.
Et quid mirum βδέλλιον ſi a bdolak, ſeu be-
dolak, non autem vice verſâ derivet? De
ſardonycho Polycratis alibi egimus, ſed
forſan multò pulchriores & latiores in ſu-
perhumerali Aaronis poſiti. Exod. xxviii.
9, 10. “Sumes duos lapides onychinos, &
“ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael.”

7. Job. xxviii. 17. “Non adæquabitur ei
“aurum, ceu cryſtallus, Heb. זכוכית a
Zakak purus, mundus fuit, nitidiſſimâ gem-
ma, Vulg. vitrum, cujus cryſtalli pocula
veteribus ad potandum pulſo auro, & ar-
gento, chara traduntur, & in Arabiâ ipſâ ſi
Diodoro ſit ſidendum olim reperiabatur
juxta Alexandriam. Nam illi κρυſτάλλινος λί-
θος audiunt. Diſputent ergo cum Salma-
ſio quibus placet, an cryſtalla Niliaca ſint
vera cryſtalla, aut vitra cryſtalli ſimilitudi-
ne? Et an cryſtalli Arabicæ ſint de ada-
mantibus intelligendæ, aut de omnibus
gemmis in modum vitri tralucidis. Quam-
vis, ſi vel mutire liceret contra talem li-
terarum dictatorem, argumenta quibus
probare nititur cryſtallum nativam in A-
rabiâ non reperiiri nullo modo videntur a-
podictica, nempè quod cryſtallus in ge-
lidis climatibus tantùm gignitur, nam A-
rabia longè alia. Virum enim cl. non la-
tuit, quod Laban, Zalmon in Idumæâ &
Arabiâ Petræâ nive coopertæ ſunt. Inte-
rea aliquid addendum ad dilucidandum iſ-
tum Ezeielis locum. “Et erat ſimilitudo
“expañſionis ſuper capita animalium, quaſi
“aſpectus terribilis cryſtalli.” H. הנהגה. Ita
de cryſtallo phyſici tradunt, de murrhinis
& cryſtallis ita Plinius Nat. Hiſt. “In
“quodam cryſtalli genere invenitur ma-
“teria aquæ ſimilis, ſplendore liquidiffi-
“mo,” atque iterum cap. de vitro cry-
ſtallino & candido, cum addita aqua vi-
treâ pilâ, ſole adverſo in tantum excan-
deſcit, ut veſtes exurat; ſed & de mur-
rhinâ, quæ eadem ac ὕαλός idem Plin.
l. xxxvi. c. 2. In pretio varietas colorum
ſubinde circumagentibus ſe maculis in pur-
puram, candoremque & tertium ex utro-
que igneſcente, veluti per tranſitum colo-
ris, purpura rubeſcente, aut lacte candef-
cente. Sunt qui maximè in iis laudant
extremitates, & quosdam colorum reper-
cuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur.
Phænomenon hoc illuſtre & terribile, for-
ſan haud abſimile coloribus è priſmate

* Ita ſerè Ab Ez. lapis pretioſus, nitidus Gr. Vat. ὕαλός Schol. κρυſτάλλος.

crystallino radiantibus, quos nescio, an subdolos dæmon non simulat, & repræsentat in magico speculo, vel crystallo adeo decantato ad manes ciendos, & responsa petenda, ut in lapide galactite, seu ananchite in Orphaicis a Salmasio memorato^a

8. Occurrit Corallium Job. xxviii. 18. Ramoth Vat. *μέτωρα*. Sym. *ὕψηλὰ*. Vulg. excelsa. S. A. Quod Ramoth a Ram bene exprimit J. T. "sandastrî carbunculi genus." Plin. Q. Pisc. coralliorum, sic nos hod. ubi ejus nota in Verf. J. T. Quibus sandastrî, alii per vocem Ramoth putant intelligenda coralia, quia excelsa, ut cornua, reim, & in excelsis rupibus crescunt, — Vox ramoth etiam occurrit Ezek. xxiv. 16.

Nomen Corallium mirum esset, si Salmas. à Græcis non derivaret, ita autem ille Exerc. Plin. p. 90. *καραλλιον* & *καραλίον* Græci vocant parvam *κόρην*, pupam imagunculam, *ἀνδραῖνας*, virunculos, quibus ludit puellaris ætas: putabatur etiam *ἀντίπαθης* quid, magicum *ἀλεξίκακον*, unde gestamina ceu amuleta ex eo formabant contra fascinatores, & quid non? Nescio an ob talem rationem aniculæ nostræ coralli frustra infantum cervicibus non appendant, ad faciliorem, ut putant *ὀδοντίωσιν* dentitionem, forte æque potens remedium contra ejus dolores, atque Anodynum monile, addè hodiè decantatum. An non probabilius videtur coralli etymon ab Hebræo *קורל* carul & carulim, spinæ, cujus generis hunc fruticem esse citò videamus—ex ejus figurâ & formâ, nam Salmas. pag. 538. ex Theophrasto corallium *ὕλημα* esse è spinosorum scil. & carduorum genere. Solinus verò pleniorē hujus marini fruticis descriptionem nobis reliquit^b. "Ligusticum, inquit, mare frutices procreat, qui quantisper fuerint in aquarum profundis fluxi sunt tactu propè carnulento; deinde, ubi in supra attolluntur naturalibus saxi derogati, nec qualitas illis tantum, sed & color vertitur, nam puniceo protinus rubescunt. Ramuli sunt quales arboris visimus ad semipedem frequentius longi, rarum est pedaneos deprehendi; excluduntur ex illis multa gestamina." Sed aliis in locis præter mare Ligusticum, atque illic, ni fallor, juxta insulam Zacynthum nobilis hic frutex, & si non magicus, saltem valdè poeticus sub mare reperitur. Jam de locis ubi. De frutice ejusdem planè naturæ, diversi licet coloris, ita Plin. l. xiii. c. 23. ad fin. "Juba tradit juxta Troglodytarum insulas fruticem in alto vocari Isidos Plocamon coralli similem; sine foliis excisum mutua-

"dat frangi." Nascitur & in mari nostro ad littus Durotrigum juxta insulam Portlandiæ, ut Cambd. in Britan. Quod memini me puerum sæpè vidisse, & nigro colore fuisse; sed an extractum duresceret, ut verum corallium, non habeo dicere. In Americâ autem videtur gigni verum; nam ipse vidi Dalerum Hispanicum ex naufragio ibi urinatoribus nostris extractum, cui, nisi me fallit memoria, coralli frustum adnatum fuerit. Neque in orientali mari peregrinum, nam inter Arienos in Erythræo oceano Dionysius corallium ponit, sed & in Arabiâ Felici invenimus, ac forsân ibi nobile ejus emporium fuit, ut apud Sabin seu Sabotam thuris & myrrhæ; legimus enim apud Plin. lib. vi. c. 28. "De Sabæis in Arabiâ Felici, quorum oppida juxta Mare Rubr. Marrane, Marma, Corollia, Sabote: & alterâ parte in Mari etiam Mediter. videtur iste lapis pretiosus ex antiquis temporibus inveniri: Cujus descriptionem, scitam sanè ac nobilem, licet mythologicam, haud sine mirâ voluptate legimus, Ovid. Metam. lib. iv. v. 740. in gestis Persei &c.

9. Ultima gemma *נכש*, occurrit ut superior Job. xxviii. 18. Variè in versionibus effertur, Vat. *γὰβις*, Sym. *ὑπερερμμένα* atque ita S. A. & Vulg. "sublimia & eminentia, J. T. & Pisc. uniones, Tind. ut Vulg. hod. ut Pisc. Pearls, alii margaritæ. Videtur derivari a *גב* excelsum, eminens, altum, quicquid alteri eminet, aut aliis ejusdem rei partibus, unde *גב*, & inde gibbus & gibbosus, quod eminentiam vel excrescentiam in aliquâ re denotat, unde gabis margaritæ, vel quod conchæ ejus aliquando rupibus altis adcredebant, vel potius, quod uniones in pinnâ seu conchâ, ut verrucæ eminebant, vel a *גבה*, se extollere, elevare, excellere, ut Sym. S. A. Vulg. & alii vertunt: LXX autem verbum Hebræum gabish retinent. Græcè & Latine dicitur ab auctoribus antiquum & barbaricum hujus gemmæ seu lapidis esse nomen, licet Plin. nec lapidibus nec gemmis illas adjungit, sed tantum inter res pretiosas adnumerat. Unio est autem vox recentior & Latinis solum nota, quia putabant singulas tantum in unaquâque conchâ inveniri, quod tamen errorem esse novimus quia vel e nostris Britannicis aliquando duæ vel plures, licet minores, repertæ sunt, & dicuntur ultro centenarium numerum in unâ conchâ Indici maris aliquando reperiri.

Isidorus Charascenus, qui sicut Dionysius juxta Sinum Persicum vixit, ubi unionum nobilissima piscatura, unde & ex aliorum relatione & ex *αὐτοψία*, probabile

^a Exerc. Plin. p. 1093.

^b Cap. iii. in cujus titulo coralli scribitur.

est ei probe nota esse, margaritarum historiam diligenter scripsit, unde in Exercitationibus suis cl. Salmas. plurima excerptit, sicut addit Plin. etiam sæpius fecisse; sed & Isidorum in indice nominasse post regem Jubam; licet non possum illum ibi invenire, neque adhuc contigit Isidorum ipsum vidisse; unde ex Salmasio, quod ad hoc argumentum in illo spectat, mihi multa transcribenda. Plin. l. ix. c. 35. ad initium ita de margaritis loquitur, "Principium ceu principatum culmenque omnium rerum pretii margaritæ tenent." Licet hinc sui, ut sæpè, oblitus: Nam initio cap. iv. l. 37. Adamanti tribuit in his verbis, "maximum inter res humanas, non solum inter gemmas pretium habet adamas; sicut in calce ejusdem capituli. Secundum tantum locum margaritis tribuit. "Proximum, inquit, nempe adamantibus, apud nos Indicis, Arabicisque margaritis pretium est. Concha est eis, "ut cochlearibus & aliis conchyliis, dum "vita manet, indivisa domus." Harum concharum margaritifera, quæ Gr. *μαργαρίμετρα*, ut nobis "mother of pearl," dicitur, unam vidimus juxta domum Indo-orientalem, ni nos fallit memoria, sesquipedalem latitudine & satis capacem semi-congii Romani, sed ostreas legimus multò ampliores & vastiores. Quod margaritæ in conchis cœlestis roris forbitione genituram suam debent, fabulam olere videtur, nec probabile est ad illarum usque cubilia in profundo maris posita cœlestem rorem penetrare. Nam in mare urinatores defiliunt ex scaphis arundineis ad ulnas 20, teste Isidoro^a, conchas reportaturi; arundines enim adeo crassæ & magnæ in Indiâ nascuntur, eod. Salmasio referente, ut ex earum singulis, inter nodos fissis naviculæ binorum aut ternorum hominum capaces: neque tamen sine summo periculo vel mutilationis, vel vitæ ipsius capiuntur. De quibus ita Plin. l. ix. c. 35. "Inter scopulos pars major invenitur, sed in alto quoque commutantur marinis canibus." Ita Procopius & Ammianus. Corpus enim urinatoris profundo immersum sæpè pariter exquiri dicunt ac prædam ipsam, perditum scil. & à marinis caniculis absumptum, sed ante hæc Plin. observat loco supradicto "concha ipsa, cum manum vidit, comprimit sese, operitque opes, gnara propter illas se peti: Manumque ne perveniat acie suâ abscondit, nullâ justiore pœnâ & aliis munita suppliciis." Eadem etiam ipsa, vel ad eundem sensum Salmas. p. 1132. Quid ergo sibi vult vir cl. qui post duas clausulas ab ipso expressè citatas & laudatas, addit tamen hæc verba

p. 1171. "Periculosam ita margaritarum piscaturam non faciunt ipsæ conchæ, comprimentes sese ac manus urinatorum abscondentes, sed canes marini inter quos degunt.

In eodem Jobi loco, si Bocharto sit fidentum, qui in his rebus non sæpè errat, margaritæ iterum memorantur: Tractio seu attractio sapientiæ מַפְנִינִי præ peninim, quod contendit Bochart. per margaritas rectè verti, ubi hæc perquam notabilia ac verisimilia addit, "Jobus vocabulum *τεχνικόν* hinc adhibuit. Nam veteres urinando conchas aut margaritas è fundo maris extrahebant, non sine magno periculo. A latere conchæ manum subjiciunt, & facile conchas è saxo ἀποσπῶσιν, extrahunt." Sic Alcazuinius, "Urinator, cum descendit, ut eam, (nempe concham) educat è terrâ, vi extrahit. Nec tantum concham è mari, sed margaritam aliquando ex conchâ, non sine vi extrahebant." Sic enim Plinius, "conchis adhærescunt, nec ab iis avelli queunt, nisi limæ operâ. Itaque quæ in comparatione sapientiæ insumitur appellatur attractio, manifestâ ad hæc allusione." Hucusque Bochart. cui addendum, quod eadem allusio ad Ramoth seu Coralia ante descripta æquè pateat. Sed pergit idem perspicacissimus & observat vocem peninim, quæ in S. S. sæpè reperitur, ab Aquilâ τὰ πενινία, perspicua, illustria verti, quasi fiat a פִּנְיָ aspicere, mediâ geminatâ. A Sym. τὰ ἐσώτατα, quasi pro peninim, ita ferè Vulg. "Trahitur sapientia ab occultis," quod allusionem fortius confirmat. Neque sanè πῖννα & πίννεον, quæ in Salmasio pro margaritis occurrunt a voce peninim abludunt, ut nescio an insula Panos in Arabico Sinu, & forsân non longè ab Acila, seu Oceli, non longè a freto Babel-Mandel, ubi celebris unionum piscatura, ab hac abludat, quæ a Panah secundum doctos etymologos derivatur, licet a Græcis ab Hebræo detortis, ut aliæ insulæ in eod. mari ab aliis pretiosis lapidibus, sapphiro nempe, topazio, &c. Sed pergit doctissimus Bochart. & strenuè probare nititur, quicquid alii dicunt, peninim margaritas significare, non autem quid purpureum seu rubicundum, sardium scil. ut Syrus hinc in Jeremiâ exponit, aut coraliū aut gemmam aliquam rubri coloris, contra Bootium, aliofque cum illo sentientes, quod præcipuè elicere contendunt ex Thren. iv. 7. "Nazaræi ejus rubicundiores peninim," S. Hier. "ebore antiquo:" notat autem Bochart. quod Adam ibi usitatum, licet propriè rubere, interdum significat, ut etiam

^a Salmas. 1131.

vox purpureus apud Latinos, splendere rutilare, imo aliquando candidum esse, ut Hesych. λακόν, τὸ λαμπρόν & Adam in Arab. candere. Ita ergo locum vertit "candebant vel lucebant & nitebant corpore "præ margaritis," & hucusque è Bochart. Interdum hoc certum est ad ejus sententiam confirmandam, candorem cum Rubro mixtum, Nazaræis hîc a Prophetâ ascribi, præsertim si S. Hier. versioni sit fidendum, candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores &c. unde affirmat Plin. l. ix. c. 35. "Optimas margaritas a cælo trahere colorem pro claritate matutina ferrenum." Adde quod Salmas. alumen πυρρὸν, notat etiam vocatum, διὰ τὸ πυρρὸν. Plin. ubi supra, de earum substantiâ ita pronunciat, "fani quidem partus multiplici constant cute, non improprie callum "infra nucleum, ut existimari corporis possit." Salmas. in indice Græc. ἰσα. Sed paucis lineis interjectis Græci omnes λίθον "margaritam vocant, & lapides potius quam "os, ejusdem ferme materiæ cum ipsâ conchâ, sed puriores & pellucidiores." Margaritæ magnitudine sunt valde diversæ, minutiores nobis "seed pearls," omnibus notæ, quæ nihil ferè valent; grandiores, quæ secundum Salmasium p. 1169. D. "Unionum, i. e. cæparum figuras referentes vocatæ uniones, longiores elenchi, "hod. pyra vocantur, quia pyri effigiem "referunt. Pondus juxta Plin. (ubi supra) semunciæ; pauci singulis scrupulis excesserunt, i. e. secundum Salmas. 1171. "10 scrupulorum fuerint, ducentis scil. & "quadraginta granis expendebantur. Maximas verò, quæ ad promontorium Comorin 100, grana pendere, quarum pretium solere mille & quingentorum aureorum, sed in Sinu Persico majores reperiri. Idem ex Andrasthene p. 1124. πωλίται &c. auro rependuntur, ut libra margaritarum libræ auri fuerint æquales: Hoc est in iis locis ubi capiuntur. Sed Ammianus tradit margaritam triplo auro rependi: Salmas. eæ apud nos quas cornutas vocant contra quadruplum aurum veneunt, & quæ rotundiores sunt, non aliud iis ponitur pretium, quàm quod libido constituit, cum magnitudine enim crescit. Quanti ergo valerent duæ maximæ uniones per omne ævum, quas possedit Cleopatra ab orientis regibus sibi traditas? Plin. refert & penes illum sit fides, qui scribit illam unam ex illis centies festeriùm in aceto liquefactam unâ cœnâ & uno haustu absorbuisse. De thorace Julii Cæsaris Britannicis margaritis ornato & Veneri matri suæ dicato & Plinius & multi alii sunt locuti: Sed has

viliores esse omnes scribunt, & hodie apud nos nobiliores vix reperiuntur. Natales verò in Indiâ & Arabiâ videntur esse, præsertim in Persico & Arabico Sinu, unde Erythræi lapilli apud auctores sæpius audiunt. Plin scribit, ubi supra, "præcipue "circa Arabiam in Persico Sinu maris Rubri;" atque iterum "clarior in Rub. "mari repertus;" eorum nempe color. De Siqu Arabico seu Oceli Acilâ. Ubi de illarum piscatura aliquid antea diximus, plura forsan infra quæsaturi. Omnium autem nobilissimæ in Persico Sinu reperiri videntur, ob colorem, lævorem, magnitudinem ad insulam Baharen, ubi earum piscaturam invenimus. Quæ quidem insula, an nomen ipsum huic gemmæ debet nescio: Nam bahara Arabicè lucere, & Chaldaicè bahir est lucidus, & quod magis est, behereth a Mose dicitur macula lepræ candida aut subrufa, ut Levit. xiii. sæpius est inveniri.

10. De Joktano ac ejus filiis Arabibus natis, antea fusiùs differuimus; verisimile autem est Eliphazum hos attingere cap. xv. v. 17, 18, 19. "Ostendam tibi, audi me, "quod vidi narrabo tibi, quod viri sapientes a patribus narraverunt & non absconderunt, quibus solis data est terra, & "non transivit alienus per eos." Scil. primos Arabiæ occupatores, licet tractu temporis populus σύμμιχτοι ער, quod forsan Arabiam ipsam notat; cum illis cohabitabat, ac totam regionem denominabat, inter quos hi tres Jobi amici, Themanites, Suchites, Naamathites. Si verò hæc conjectura lectori non arrideat, intelligat locum, si placet, de Esavi posteris, Deut. ii. 45. "Transibitis per terminos fratrum "vestrorum filiorum Esau, qui habitant "in Seir, & timebunt vos: Videte ergo "diligenter ne moveamini contra illos, neque enim dabo vobis de terrâ eorum, "quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem dedi Esau, montem Seir." Cujus donationis videbantur & conscii & memores fuisse Idumæi, & satis cautelæ usos esse contra alienos, ne per terram suam pertransirent, nedum fratres suos Israelitas. Nam cum Moses adedò obsequenter veniam transeundi ab illis deprecatus est, Num. xx. 17, 18, 20, 21. "Obsecramus, ut nobis licet "at transire per terram tuam; respondit "Edom, Non transibis per me, statimque egressus est obvius cum infinitâ multitudine & manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos. Quamobrem diverstit ab eo Israel."

DISSERTATIO XXXV.

1. *Aliæ Jobi calamitates in prologo libri non recensitæ.* 2. *Allusio ad naves.*

1. **I**N libro Jobi, vel invenimus vel invenire nobis videmur quasdam Jobi calamitates quæ in prologo hujus libri, non recensentur: Sed quas partim ab ipso S. viro discimus, partim ab ejus amicis; nempe vilissimorum homunculorum contumelias ei allatas; direptionem messis ejus; irruptionem eremicularum; destructionem semitarum; obsidionem castelli seu tabernaculi ejus; ac postremò incendium. Eliphaz enim visus est illum exprobrare, quod ab aliis prædonibus præter Chaldaeos & Sabæos spoliatus fuerit, & quod ejus messem & substantiam diripuêrunt; illum enim licet non nominatim proculdubio indirectè tangit; in istis verbis cap. v. §. 4. "Longè fiunt filii ejus a salute, & conteruntur in portâ, nec est qui eos eruat." Propter subitanæam, puto, domûs fratris primogeniti ruinam de quibus dicitur c. ix. §. 19. "Repentè vehemens ventus irruit a regione Deserti, & concussit quatuor angulos domûs quæ corruens oppressit liberos tuos & mortui sunt." Postea verò sequitur c. v. §. 5. "Cujus messem famelicus comedit, & ipsum diripiet armatus, & bibent sitientes divitias ejus." Vide in Almitzinnim & Tzammim.

Direptionem messis Jobi, probabile est a nobilioribus latronibus, Chaldæis nempe, & Sabæis vix factam, sed a vilioribus potius latrunculis, eremicolis nempe, & Troglodytis, de quibus postea Jobus ipse cap. xxx. "Quorum parentes sprevisset apponere canibus gregis sui — Qui ob inopiam & famem erant solitarii, qui fugiebant in loca sicca, loca tenebrosa" (cavernas nempe pulveris, & petrarum inter virgulta &c.) "vastata & pervastata, vel potiùs a deserto in desertum. Contumelias etiam, quibus S. virum & illi & eorum parvuli persecuti sunt, non sine vivido eorum sensu eod. cap. ipse meminit §. 1. &c. "Irrident me minores me ætate — Filii hominum, flagitiosorum hominum, sine nomine, percussi, extorres — A facie meâ non cohibent sputum — Ad dexteram parvuli insurgunt — Pedes meos impellunt &c."

Sed injurias his graviores a vilissimo hoc hominum genere, ex eorum irruptionibus & tumultuariis præliis visus est tulisse — Destructionem nempe semitæ ejus seu viarum stratarum, quas fortè ante posuit ab

unâ sede ejus ad alias §. 13. "Diruêrunt semitam meam; seu "dissipavêrunt itinera mea. Ad calamitatem meam contulerunt, nemine opem ferente ipsis." Quia ob multitudinem, tali non indigebant. "Irruerunt in me sicut inundatio in desolatione seu eremo volverunt se super me." §. 15. "Obversi sunt adversum me terrores, persequitur unusquisque eorum, quasi ventus, animam meam." An hîc nonnullos τῶν Emim, gentis terribilis eremicolæ juxta Idumæam, cum aliis ejus inimicis designat? An hos etiam respexit Zophar c. xx. 25. in illis verbis, "invadunt seu irruunt super eum" מִדְּמֹנִים terrores. Nam vocem baalahoth ejusd. significationis in loco laudato Jobus usurpat. Deinde de obsidione castelli seu tabernaculi ejus, licet in loco munito pro more Arabicæ gentis positi, ab istâ miscellanæâ turbâ, videtur Jobus non obscurè loqui. Vid. §. 12. ejusd. cap. "Aggerant contra me semitas exitiales suas." מַסְלָה est secundum Drus. "via elevata," Ti. "viam in me munierunt ut mihi incommodent; & alias omnes machinas intenderunt, in me omnia exstruxerunt, quorum opus erat ad me evertendum." Metaphora a bello & obsidionibus; sed nulla certum, hîc saltem, potest fingi necessitas, quod hæc etiam omnia, ut figurata & metaphorica sumi debent; aut quo minus in simplici & naturali sensu evenisse non potuerunt, præsertim, si omnes has clausulas, ut inter se concatenatas uno aspectu consideremus. De his bellicis machinis in fortalitiis obsidionibus, legimus in Jer. xxxii. 24. "Ecce munitiones exstruuntur sunt adversus civitatem, ut capiatur." Et facilè fuerit quidem tantæ multitudini munitiones vel aggeres subitaneos in arenoso isto solo contra Jobi arcem instruere; cujus, ut videtur, citò potiti sunt, cum paucos defensores habuisset; filiis ejus mortuis, famulis occisis & amicis eum deferentibus. Vid. Job. xix. 12. "Simul venerunt latrones ejus & aggeres eorum suscitabant contra me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit a me, & noti mei, quasi alieni, recesserunt a me. Dereliquêrunt me propinqui mei, & qui me noverant oblii sunt mei; inquilini domûs meæ," &c. Nec prædâ illic repertâ satiati, flammæ

mas hostiles postea illi immiserunt. Ita enim in diversis locis hujus libri satis perspicue innuitur, ut ab amicis illis illi exprobratum. Ita Zophar, Job xx. 26. "Devorabit eum ignis, qui non ei succeditur (nempe a seipso) cœtus hypocritarum desolabitur גלמוד, & ignis consumet tabernacula è muneribus constructa," & ut amici ejus & hypocrisis & injustitiarum Jobum sæpè accusant, ita Bildad cap. xv. & ult. "Habitet (terror) in tabernaculo illius, quia non est ejus. Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur," quo forsan inimici id incenderunt. "Profectò talia sunt tabernacula impiorum, & iste est locus ejus qui non novit Deum." Quod licet Sodomitas, ut alibi dictum primario forsan & directè respicere; Jobum, etiam occulto tangere, non est vero absimile. Calumniam in sanctum virum adeò immerito crudelis & barbara, ut in imis ejus medullis & in memoriâ ejus profundius hæsisse palam est. Nam, quasi acutissimo dolore punctus, ita de iis conquestus est, Cap. xxi. v. 27, 28. "Satis novi cogitationes vestras & commenta contra me, quæ iniqui comminiscimini. Dicitis enim, ubi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?"

2. Allusio Jobi satis pulchra occurrit cap. ix. v. 25, 26. "Dies mei velociores sunt quàm cursor, pertransierunt." Heb. עם אניות אבה Ch. "cum navibus onustis optimis fructibus," unde Vulg. "quasi naves poma portantes," alii veloces, ut nostra moderna, swift, & eodem sensu Tind. "good under sail," alii hostiles, seu prædatoriæ, qui איב, ut noster, cognominatæ, nonnulli denique a flumine Ebe in istis regionibus in mare decurrenti^a. Unde ei & locum & nomen in tabulis nostris, idque forsan primi concedimus, non longè

a flumine Bœti. Jam verò five naves hostiles, Troglodyticæ nempe, & piraticæ, hæc innuantur, five naves voluptatis, concupiscentiæ vel desiderii, ut Lexicographis placet, i. e. celoces seu veloces, in quibus homines citò compotes fiunt desiderii sui ad portum optatum perveniendo vox אבה significat; five cymbas onustas frugibus delectabilibus, pomis nempe Perficis vel Medicis; aureis seu aurantiis, (unde forsan aurei velleris fabula) item Punicis seu Malagranatis, & forsan etiam Indiæ & Æthiopiarum deliciis, quarum omnium iste locus seu portus Ebe potuit esse emporium, ut Canæ thuris, Muza odorum, Acila ciborum, Mossylus cinnamomi, unde ad regales mensas Ægypti & Arabiæ parvo tempore distribuerentur; non absolum est supponere Jobum ad aliquas harum, si non ferè ad omnes, respicere, cum hæc morali & apposita similitudine usus est ad brevitatem & celeritatem vitæ humanæ exprimendam; unde sapiens iste Sap. Sal. & hæc Jobi v. 9. videtur mutua accepisse & alia in eandem rem facientia addidisse; ubi metaphoræ pulchræ variatione & accumulatione, improbos ipsos inducit de vanitate & brevitate vitæ & horarum fugacium lapsu, hunc in modum differentes^b, "transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius percurrentes, & tanquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cujus, cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ in fluctibus; aut tanquam avis, quæ transvolat in aëre, cujus nullum invenitur argumentum itineris; sed tantum sonitus alarum, verberans levem ventum & scindens per vim itineris aërem, comotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius. — Sic & nos nati, continuò desivimus &c.

DISSERTATIO XXXVI.

Constellationes & meteora. 1. Ash. 2. Cefil. Cimab. 3. Mazzaroth. 4. Penetralia austri. 5. Nubes. 6. Pluvia. 7. Fulgur. Tonitru. Nix. Grando. Gelu. Pruina. Ros. Venti. 8. Lumen Boreale. 9. Iris.

1. **Q**UOD Jobi compatriotæ, Arabes æquè ac Ægyptii & Chaldaei ex opportunitate & soli & cœli ab antiquissimis temporibus astronomiæ operam dederunt maximè est verisimile; & quod Patriarcha noster, maximus

ut fuit & celeberrimus inter orientales, Asterismos seu constellationes principales observavit in hoc libro, plusquam uno loco legimus: Quarum præcipuas & maxime illustres memorat, cap. ix. 9. עשה עש כסיל וכימה וחרי תמן. In his omnibus, Hebræi

^a Bochart. ii. 1. ii. 171. Et regia Badeo, quæ forsan huic affinis, ut Hebe pincerna Jovis & perpetuâ juventâ virens, ac florens. ^b Ad festum D. Pauli. ^c Hæc ex Ch. in Job, sed ibi fortius concepta — Dies mei velociores sunt umbrâ avis volantis.

ipsi atque alii interpretes multum variant; neque mirum, cum nulli alii libri nobis relictī sint, exceptis S.S. ubi eorum nomina inveniuntur, atque in ipsis vix secundo & tertio, & cum traditio sit adeo manca, lusca, & diversa in huiusmodi quæstionibus; unde de iis palpandum potius est, ac hariolandum quam certo iudicandum.

שׁוּי cap. xxxviii. י. 31. שׁוּי scribitur; in eadem autem formā nullibi usquam occurrit, ut Lexicographi (Buxt. Pagn.) a שׁוּי deducunt, quod coire, convenire, congregari; Kircherō autem magis explicitē, congregari in plaustris, vel plaustratim, sed per י scribit; & נ שׁוּי, ut in xxxviii occurrit, ita explicat, “constellatio est, seu congregatio stellarum, quam Græci ἀστὴρ, Latini ursam, seu plaustrum, seu currum vocant, Talmudici in Buxt. “caudam arietis definiunt;” Chald. hīc, (saltem in translatione) Hyadas. Sed xxxviii. 31. Galilinam: Syr. Ar. ix. 9. Pleiadem. Sed Ar. Syr. in xxxviii. si rectē capio, “nunquid “deduxeris plaustrum in tempore suo,” Vat. פלאסטר. Vulg. arcturum. Sic J. T. Pisc. Nos hod. Tind. autem (nescio unde) “the vaynes of heaven, sed cap. xxxviii. “the evening starre.” Probabilior hīc est sententia Merceri & aliorum, “quod “significat stellarum congregationem, ur-
“sæ majoris & minoris, cum draconis im-
“plicatione, quæ juxta Polum Arcticum
“volvi creduntur.” Dicitur שׁוּי, quod circa illum aggregentur aliæ stellæ minores, dictæ filiæ ejus, Job. xxxiii. 33. שׁוּי enim Arabibus primo est feretrum, ut Bochart. “deinde ad fidus ursæ, ita ut illis
“feretrum majus & minus est ursæ ma-
“jor & minor, nempe quatuor stellæ in
“quadram digestæ illis pro feretro habent-
“ur, quo cadaver effertur. Et tres sequen-
“tes, nobis cauda ursæ, illis sunt filii vel
“filiæ, quæ comitantur funus;” Hucusque Bochartus: Alii autem “fidus arcturi
“oritur in principio Septembris, a quo
“veteres illæ gentes orientales annum in-
“cipiebant. Oritur undecim dies ante Æ-
“quinoxium autumnī.”

2. Cefil & hīc, & cap. xxxviii. & Amos v. cum Cima jungitur: vox Cefil est stultus, nonnullis propter inconstantiam & varietatem in ciendis tempestatibus, unde poetis nimbofus Orion; aliis autem videtur hīc poni Cefil, ut constringentis cœli, & volunt esse fidus frigidum, quod fruges &c. constringit, ne maturentur; unde Job. xxxviii. 31. illi tribuuntur lora, quibus terram frigore quasi constringat. Unde est Orion, qui hyemem affert. Ita Kircherus in verbum “Cefil, significat hominem inconstantem,
“instabilem, varium, qui ut stultus in ho-
“ras mutatur.” Atque idem postea, “no-
“men fideris ab inconstantia, quod, ex

“tempore, quo oritur (circa Novembr. a-
“lii autem in Decembr.) mare & terras
“tempestatibus turbat, ut hyades, sed hæ
“in septentrionali cœli regione sunt, & in
“Junio exoriuntur.” Syr. & Ar. hīc ha-
bent arcturum, xxxviii. 31. Syr. Orionis,
Arab. “semitam gigantum intuitus est;”
Vat. hesperon, sed xxxviii. 31. Φεγγὺν ὠ-
ρίων. Quinto autem Amosi hæ duæ
constellationes omnino disparent. Nihil e-
nim ibi legunt Vat. & Alex. nisi ὁ ποιῶν
πάντα, ἡ μετασυνδράζων. Licet. Aq. ἀστὴρ,
ἡ ὠρίων, sic Vulg. cap. ix. sed. xxxviii. gy-
rum arcturi. J. T. Pisc. 9. Orionem, sic
xxxviii. Ita nos hod. Sed Tind. “the cir-
“cle of heaven.” Hæc illustris constella-
tio Manilio non malè dicitur “magni pars
“maxima cœli,” hyemalem anni partem
regit; unde mensis Chisleu, qui ad partem
Novembris respondet, eruditus e Cefil dictus
putatur, qui tunc cum sole oritur. In
Mercero etiam lego, quod pro Cefil, Targum
ubique legit Nephilim, secundum illum,
quasi a Naphal, quod eo oriente, rerum vi-
res concidunt; quære autem an non poti-
us a giganteâ formâ, quæ non tantum a
poetis illi ascribitur, sed tale quid innui vi-
detur in Syr. & Ar. & in cap. ix. & xxxviii.

Cimah τῶ Cefil ubique opponitur cap. xxxviii. 31. “Nunquid ligare potes deli-
“cias vel suaves influentias τῶ Cimah:”
Frustra quæres in omnibus lexicis & com-
mentariis, unde hæc vox originem sumit;
omnes autem concedunt, quod sicut Cefil
est fidus frigidum, quia fruges, & natu-
ram ipsam constringit, ita Cimah est fig-
num calidum, quod maturat & calefacit;
כמה מעדנות delicias veris interpretati sunt,
i. e. quas ver affert: Quid si hīc conjectu-
ram nostram interponemus, hanc vocem
esse derivatam a כמה concupiscere, deside-
rare, amare; cui enim non sit ver amabi-
le? Quod novam, quasi vitam omnibus
affert. Pleiades autem, quæ ab omnibus
ferè hīc intelliguntur, sunt septem stellæ
ante genua tauri, ac vere oriuntur, unde
Latinis Vergiliæ audiunt.

3. Job. xxxviii. 32. non videntur omnes
eadem constellationes designari, ut nec in
eodem ordine ac in cap. ix. ita enim po-
nuntur Ash, Cefil, Cimah, ChadreTeman, in
cap. xxxviii. autem Cimah, Cefil, Mazza-
roth & Ash in ultimo loco. De Mazza-
roth dicitur הרוצא מזרות בעתו “nunquid
“producis Mazzaroth in tempore ejus.” Vox
ista crux est interpretum, adeo variè scri-
bitur, variè intelligitur. Hebræi enim putant
idem esse, quod Mazzaloth 2 Reg. xxiii. 5.
mutatis ר & ל. De Mazzaroth Buxtorf.
hæc tantum habet, quod a “Nazar separa-
“vit, unde Nezer coronam deducit; atque
ita tantum exponit “planetæ, signa cœle-
“stia Job. xxxviii. 32. Ubi nos refert ad
A a a a Mazzaloth,

Mazzaloth, idem enim esse putat, ut etiam Pagnin: posterior autem addit, "vel nomen unius est stellæ meridionalis," huc etiam refert, quæ cap. xxxvii. 9. וממזרים קרח " & a planetis (stellis) frigus, (scil. veniet) Al. a dispergentibus, (i. e. ventis aquilonaribus qui nubes dispergunt) "veniet frigus." Ita ut Mezarim & Mezaroth, sicut duo tantum pluralia ejusdem vocis; ubi Vat. totum versum ita legit, "Εκ ταμείων ἐπέρχονται ὀδυῖαι, ἀπὸ δὲ ἀκρωτηρίων ψῦχος." Utramque autem lectionem culpat Bos in prolegom. "Interpretes, inquit, haud dubiè scripserint διναι, hoc est, vortices, turbines; pro ἀκρωτηρίων suspicatur interpretes scripsisse ἀρκιῶων vel ἀρκίερα;" nam Vulg. hic, "ab arcturo frigus." Chald. "nunquid produces constellationes planetarum in tempore suo." Ar. Syr. "nunquid educes plastrum in tempore suo." Vat. μαζωρῶθ, Sym. "τὰ σκορπιωθέντα." S. Chrys. in Boss. "μαζωρῶθ τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων, ἃ ἐν τῇ συνηθείᾳ ζώδια καλεῖνται· ἄλλοι δὲ φασὶ μαζωρῶθ Ἑβραϊκὴν μὲν εἶναι τὴν λέξιν σημαίνειν δὲ τὸν ἀστέρα κυῖα. Mazouroth constellationes astrorum quæ vulgo animalia vocantur; alii autem dicunt Mazarothe Hebraicam esse dictionem, significare autem fidereum canem," i. e. Sirium, Vulg. luciferum, ut Tind. J. T. & Pisc. "remotiora signa; ubi nota Pisc. in Schol. "melius sic vocantur sidera meridionalia, quæ oriuntur in principio æstatis. "Mercero verò septentrionalia, quia ita "Mezirim." xxxvii. 9. Pluribus planetæ sunt, vel zodiaci signa, ut Mazzaloth 2 Reg. xxiii. 5. Audi Stanleium nostrum de utrisque ita differentem, Philosoph. Chald. lib. i. cap. xix. "Divisiones zodiaci, Ptolemæus Sextus Empiricus, & alii de Chaldæis hæc habent—τῶν Θεῶν &c. Deorum præcipuos [Κυρίως Dominos seu principes, vid. hic Chald. paraphr.] "esse aiunt duodecim numero, singulis mensum, & de 12 zodiaci signis, unum attribuunt, zodiacum ipsum vocabant circumculum Mazzaloth, quod ὁ LXX μαζωρῶθ verterunt 2 Reg. xxiii. 5. Quam vocem Suidas explicat τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων &c. Nam Mazzal significat stellam. Attributio illa singulorum Deorum singulis; Si quis consentit cum eo quod dicitur de cultoribus Bahalis (quod Rab. Maimon. eosdem ac Chaldæos fuisse putat) qui suffitum offerebant, Bahali, soli, lunæ, τοῖς Mazzaloth & omni exercitui cæli." Vide etiam indicem Clerici, ad vocem Mazzaloth, "Septuaginta interpretes legerrant μαζωρῶθ 2 Reg. xxiii. 5 & Job. xxxiii. 32. Scribitur per resh in Hebraico co-

"dice, quod persuadet esse veram lectionem, ac sanè origo vocis convenit: Nam cum Nazar sit separare, planetæ, quasi eximie stellæ, dicuntur Mazzaroth." Vide eundem ad vocem portentosam. "μυζωρῶθ, oraculum (citatum lib. i. §. 2. §. 29.) Hanc vocem inclamandam ad expellendos terrestres Dæmonas, ait, sed quid significat, non docuit Stanleius noster. Pfellus ostendit eâ elici præstantiorem Dæmonem qui impedit ne qui sacra facit à terrestri fallatur. Hoc fundamentum nixus crediderim μυζωρῶθ idem esse ac μαζωρῶθ, quod significat planetas vel mentes, quibus inhabitantur; quarum opem adversus terrestres Dæmonas implorandam censerent Chaldæi: Sanè Hebraicè Minzarim, quod venit ex eâ ra-

"dice, principes, seu eximios significat, Nahum iii. 17. non minus ac mazzaroth." Mazaloth autem 2 Reg. xxiii. 5. non solum ibi invenio, a LXX μαζωρῶθ scriptum, ut etiam in Jobo, sed ita patribus lectum fuisse; ita enim Theodoret. ad loc. in Schol. Rom. & Bos, "τὸ μαζωρῶθ ἀστέρας ὀνομαζέσθαι, καὶ τοπάζω τὸ εἰσφύρον ἕως ὀνομάσθαι. Mazarothe astri nomen esse puto, & conjicio ita luciferum nominari." Ubi etiam quædam addit de Καθησιμ, Sodomitis, quæ nostro Tindal, voce mirè emphaticâ ibi redditur, nempe "Malehores." Buxtorfius sub voce Nazal, fluxit, diffluxit, Mazaloth habet, atque hunc in modum explicat מזלות planetæ, quia influxum suarum virium & qualitatum præstant inferioribus rebus ולמזלות & planetis 2 Reg. xxiii. 5. Sunt qui ab מזל eundo & errando planetas sic dictos volunt, litera aleph elisâ; Rabbini etiam duodecim signa cœlestia sic appellant, & singulariter מזל sydus, constellatio, & מזל טוב fortuna bona, quia ex astris eam vulgo metiuntur.

4. Ultima constellatio in cap. ix nominata, חדרית "penetralia austri;" Chald. videtur cum prioribus hæc conjungere, ita enim effert, "cubacula dominationis planetarum in latere australi;" Syr. Ar. " & terminus austri;" Vat. "καὶ ταμεία νότου." Schol. Rom. & Bos Olymp. ὁ Εβρ. "καὶ πάντα τὰ ἄστρον τὰ κυκλῶν νότον," Vulg. "interiora austri;" S. Amb. "austri ministerium." J. T. "penetralium austri sidera." Pisc. ut Gr. "penetralia austri." Sic nos hod. & Tind. eodem sensu "the secret places of the south;" ubi Piscatoris nota in scholiis suis est instar omnium. "Penetralia austri sidera] Verto simpliciter absque supplemento, penetralia austri, quæ est periphrasis metaphorica, & metonymica stellarum australium, quæ illis,

* Sed eadem verba S. Chrysost. attribuuntur, ut antea vidimus in Schol. Rom. & Bos.

“qui in hemispherio septentrionali degunt, “occultantur, quasi in penetralibus inclusæ essent. Inter illas autem stellas est “canicula, seu canis syrius, sub cujus ortum incipit æstas, quarta & postrema “anni pars.” Ubi Merc. & alii “stellas “australes, quæ sunt in altero hemispherio, versus polum antarcticum, quæ Arabibus sunt conspicuæ, non etiam longius “in septentrionem ab æquinoctiali sitis; “sic dicuntur quod occultentur & non “videantur ab iis, qui habitant sub opposito hemisphærio, nempe polo arctico, “quasi in penetralibus inclusæ essent. Hinc constat, nec geographiam, nec astronomiam seu constructionem sphæræ, tam cælestis quàm terrestis Jobo & Arabibus tum temporis ignotam fuisse. Quatuor tempora anni & quatuor plagæ cœli, forsitan & terræ, per has quatuor constellationes vel designantur, vel alteræ in alteris includuntur. Primo, autumnus, quando yash arcturus oritur, sed Græcis hesperus, cap. xxxviii. 32. Secundo, hyems, quam Cefil, seu Orion sibi vendicat, ut etiam septentrionem. Tertio, ver, Cimah, Pleiadas, ortum tenens. Quarto penetralia austru, quæ ex nomine ipso situm suum vendicant, nec nisi æstas, ex quatuor anni tempestatibus his & Sirio relinquitur. Fate-mur varias esse auctorum sententias de his asterismis; hanc autem antedictam lectori proponemus, ut maximè concinnam, & τοῖς φανερῶσι, & sibi ipsi respondentem; cum verò non sit de fide, quisque suo iudicio fruatur, & appositam magis interpretationem ambabus ulnis amplectemur.

Harum constellationum tres saltem a Deo ipso cap. xxxviii memorantur. Alia est, neque sanè ignobilis, quæ magnam cœli partem circuit, & draco seu serpens dicitur. De illâ autem haud parce agimus in dissertatione de Dæmonolatria, & Ophiolatriâ Ægyptiorum &c.

5. De Meteoris disserturi inchoemus cum notâ gravi Piscatoris ad cap. xxxvii. ex toto capite. “in consideratione meteorum, ut “tonitruum, fulguris, pluviae, nivis, ventorum non debemus subsistere in investigatione causarum secundarum, & naturalium, sed mentes attollere ad Deum, “ut qui illa potentissimè, sapientissimeque “& creat & gubernat, ut inde maiestatem ejus, itemque iustitiam & bonitatem cognoscamus.” Fatemur hæc meteora esse satis communia, & ferè quotidiana, unde minus sensum feriunt, sed quid si primum tonitrua vehementissima audivimus, nec aliquid de eis antea accepimus? Major certè esset Caligulâ, cui cor nihil commotionis sentiret: Quid si eodem modo in altâ & tenebrosâ nocte, fulgetris quaquaversum sparsis, & cœlum & solum

flammanitia viderimus, & jubar equi, a quo veheremur, & comas nostras ambustas, & stridentes circa nos & audiremus, & videremus; ut multis acciderit adhuc viventibus? Ingenuè sese interrogent sceptici & improbi, an adeò illis “robur triplex, atque æs “circa pectus foret;” an adeò, “ut stet dura “filex, seu stet marpesia cautes,” immoti stare potuerint, vel Divinam potentiam, ac maiestatem in operibus suis, aut non crederent, aut Deum ipsum in duellum provocarent? Piscator idem de tonitruo ait, “consideranda hic est causa, quâ fiat; “quod expavescimus ad auditum tonitruum. “Causa est, quia inde percipimus præsentiam Dei, quam ferre non possumus propter conscientiam peccati; cuius vindictam a Deo metuimus. Hoc tamen delictum est inter pios & impios. Nam pii etsi ad sensum præsentiae Dei expavescunt, tamen fiduciâ gratiæ propter Christum promissæ, sese erigunt, & sustinent, impii verò in metu manent.”

Meteora cap. xxxvi. & xxxvii. ab Elihu memorantur, ut eorum nonnulla, grandiori stylo a Deo ipso; cap. xxxviii. Nubes certè inter meteora, si vel verbi notationem, vel ejus definitionem respiciamus; nam “sunt corpora cælestia, mixta & imperfecta:” In quibus omnibus Elihu Jobo demonstrat Dei potentiam, & maiestatem; omnia enim hæc naturæ opera illi attribuit. Cap. xxxvi. 27, 28. “Qui “imminuit stillas aquarum, quas stillant “nubes, & rorant super hominem abundè.” Nubes Heb שחקים; quæ Mercero, tam æra, quàm æthera significant, i. e. supremam & mediam aëris regionem, ubi omnia meteora gignuntur, Bithnero a שחק comminuit, nam שחק Esaiæ est pulvis confusus minutissimus; unde per translationem nubes superiores ita dictæ, quia levissimæ & tenuissimæ. עבים etiam sæpè dicuntur, a עב obambulavit; unde forsitan & νέφος, & nubes, quæ Hebræis, ut sæpe hic in Jobo vers. seq. & alibi, nubes densæ, & aliquando cum שחקים jungitur שחקים עבים nubes cœlorum, unde Buxt. עב dicitur a מעבב, quia obnubilat faciem firmamenti אר etiam ענן & נשיאים vocantur, quas forsitan infra inveniemus. Etiam per כפיים 23. licet manus significat, nubes tamen per metaphoram intelligunt; ut 1 Reg. xviii. 14. עב קטנה ככה-איש nubes parva, sicut manus hominis. Alterum nomen cap. xxxvii. 11. ענן nubem fulgurantem vertunt, a ענן etiam obnubilavit, ut columna nubis in deserto. Ita נשיאים vapores, nubes a נשא attollere, elevare, Buxtorf. etiam addit חזן pronube, aliter verò interpretes accipiunt, Job. xxviii. 26. nempe pro fulgure præcedente tonitrua, aut procella, tonitruis comitata.

6. E nube veniunt pluviae, sicut a matre, licet nullum agnoscunt patrem præter Deum cap. xxxvi. §. 27. & 28. Vulg. "Qui imminuit stillas aquarum, five pluviae, & effundit imbres ad instar gurgitum," ita Vulg. "cum fluunt nubes, stillant super homines abundè." Gr. autem longè aliter "ἀρρομήται δὲ αὐτῶν σαργόνες ὑετός, καὶ ἐπιχυθῆσονται ὑετῶν εἰς νεφέλῃν" &c. numerabiles vel numeratae sunt illi guttae pluviae, & supereffunduntur "cum pluvia in nubem," sed sensu haud claro, qui & in versu sequente multa addunt, præveniunt, turbant, confundunt, ut in collatione videre est; ubi tamen dicunt guttas pluviae Deo numeratas esse. Syr. & Ar. ita habent, "Si nos numeravimus cardines cœli, & collegerimus guttas pluviae." J. T. "Nam subtrahit stillas aquarum, quæ fundebant pluviam ad calamitatem ejus. Quum fluerent superiores nubes, stillarent super homines multos;" quumque ita fluunt cœli, stillant super homines multos. Vocem אר eandem puto, ac אר, ut עש, & עיש, & significare calamitatem, nebulam, vaporem, & nescio an etiam iridem; vid. infra. Elihu multa addit, §. 31. "per illa (nempe hujusmodi meteora) "judicat populos & dat escam multis mortalibus;" ut benè hîc Castalio, "populos ulciscitur, dum fata nimio aut intempestivo imbre corrumpit; aut victum copiosè largitur, dum modicè & tempestivè pluendo fruges alit;" & §. 33. "Strepitus ejus (puto sonitus, qui imbrem paululo prævenit) "indicat de eâ, pecus autem de vapore." Quorum verborum sensus simplicissimus is esse videtur, qui Mercero, Drufio, Piscatori, atque aliis placet. Pisc. ita in scholiis, "indicat de eâ strepitus ejus, item pecus de eâ, nempe de pluvia, de quâ hoc loco institutus sermo principaliter. Pecus quippe quod pluviam præfagit." Ita Merc. "pecus scilicet, etiam de eâ pluvia indicat, eam præfagit. In mutis animantibus multa signa pluviarum & tempestatum cognoscuntur, ut Virg. Plin. &c. atque idem iterum, "pecus non tantum pluviam proximam, sed & antequam nubes in sublime ascenderint, ascensuras præfagit, & inde futuras pluvias. Ex Virg. (non lib. ii. Georgic. ut in Merc. vel Pol. sed ad fin. ferè libr. i.)

— *Bucula cælum*

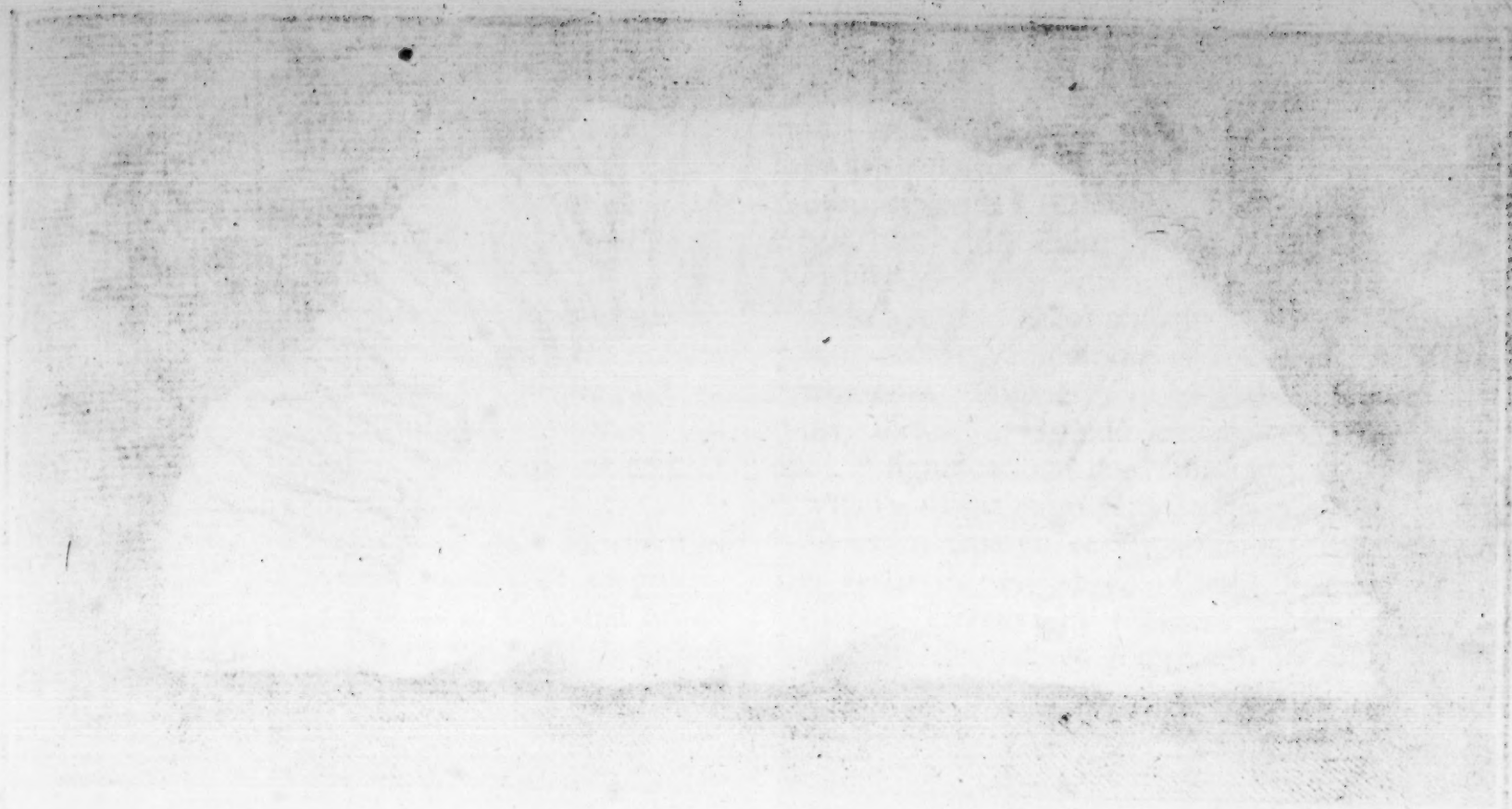
Suspiciens patulas captabit naribus auras.

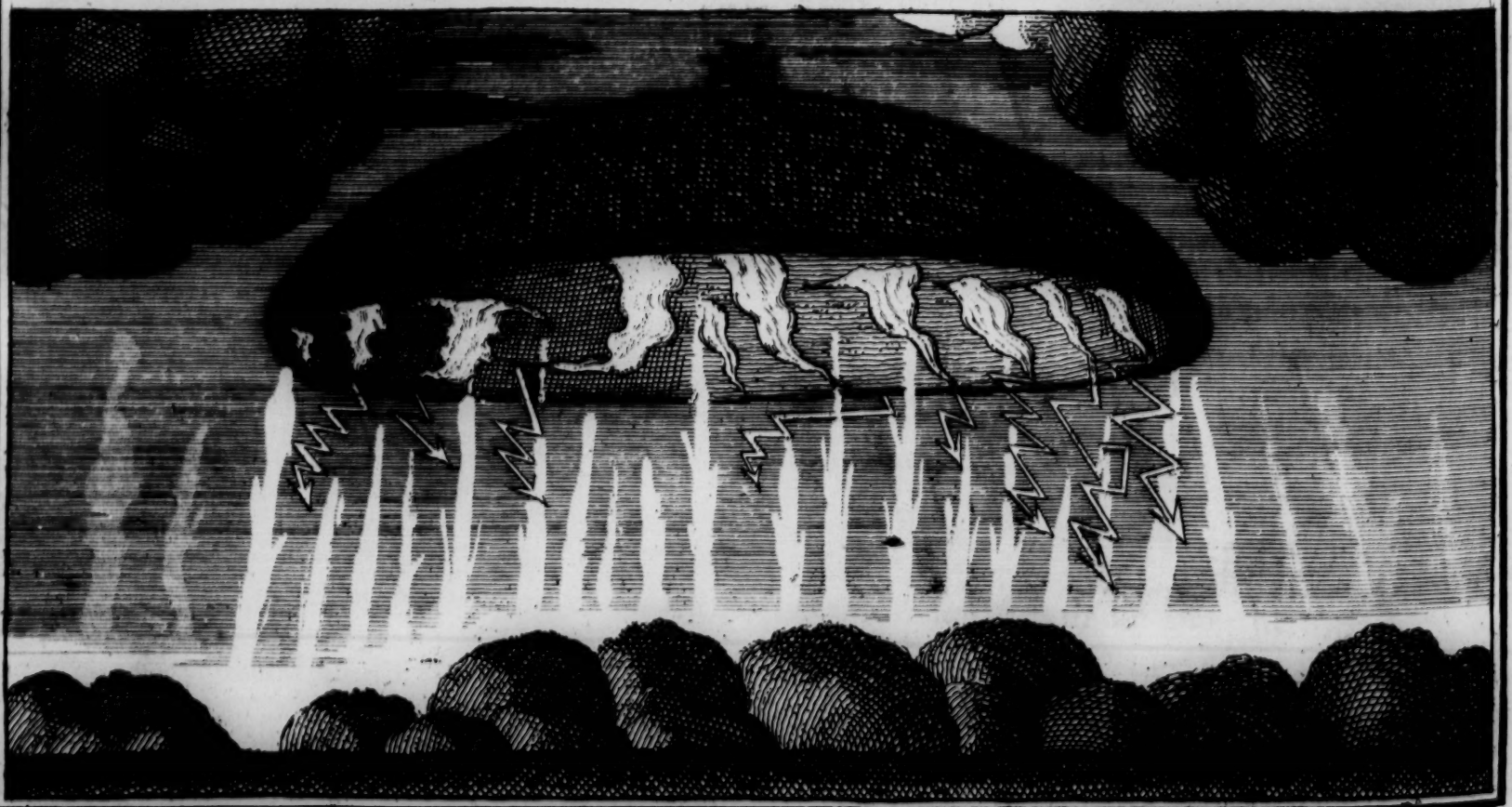
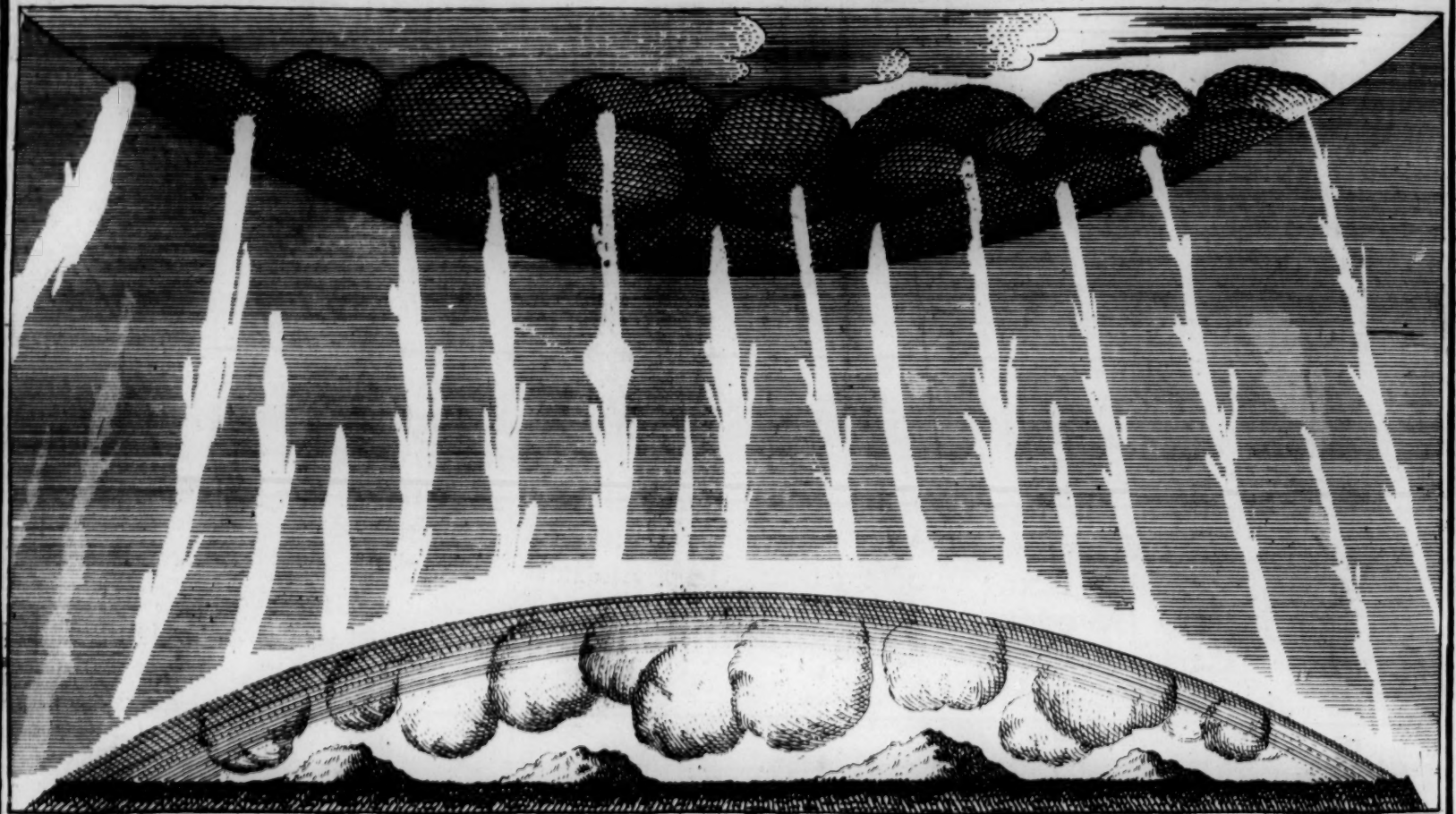
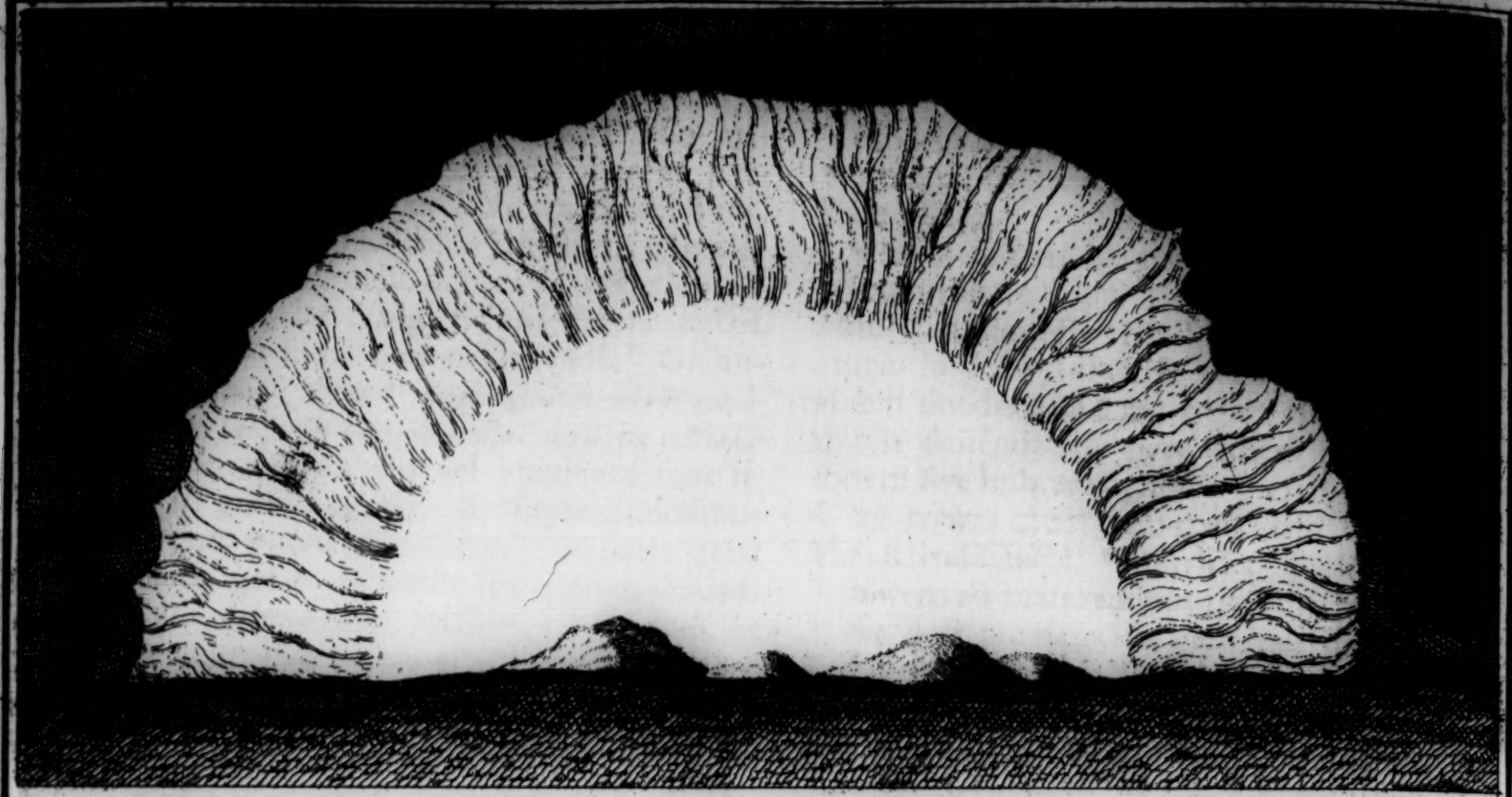
Ita etiam Plin. lib. xviii. cap. 35 juxta fin. Inter tempestatis prognostica hæc affert, sed omnia ferè ex Virgilio; "pecora exultantia, & indecora lascivia ludentia,

"eandem significationem habent & boves "cœlum olfactantes, seque lambentes contra pilum."

Pluvia autem in genere, Hebraicè est מטר, Bithnero a בורה, humectare, quod humectat, liquefacit, & dissolvit dura. Occurrit in Jobo xxxvi. & alibi. In specie autem dividitur in ירה מלקוש גשם. Communis sententia est per Geshem pluviam fortem five imbrem significari, Heb. xxxvii. 6. גשם מטר וגשם מטרות עזו. Ubi Chald. Par. satis distinctè, "pluviae post pluviam" in vere ad maturandum fructus, & pluviae post pluviam, ut germinet herbam "in fortitudine suâ." Gr. Vat. "χειμών ὑετός, καὶ χειμών ὑετῶν δυναστείας αὐτῶν." Tempestas pluviae, & tempestas pluviarum "fortitudinis ejus." Vulg. "hyemis pluviae, & imbres fortitudinis suae;" J. T. "imbres ac pluviae, imber pluviaeque roboris ejus." Pisc. "pluviae lenes, nec non pluviae vehementes, ac robustae suae." Nos hod. "the small rain, and the great rain" of his strength." Certè gasham, geshem, gisham, gosham, gushmah, (nam omnibus his vocalibus scribitur) pluviam fortem & vehementem sæpius significat, ut illa Esdræ. x. 9. 13. Elijæ 1 Reg. xviii. 41. 44. & quod rem ultra dubium ponit, pluvia deluvii, Gen. vii. 12. Geshem simpliciter dicitur sine ulla adjectione, licet fenestræ, i. e. cataractæ cœli tunc apertæ. Aliquando autem, ut hîc in Jobo, cum aditione ponitur, nam geshem matar videtur significare lenem pluviam, juxta fementem in Septembri vel Octobri, "geshem autem mitroth," augmentationem aliquam, quasi pluviam pluviarum, seu vehementissimam pluviam, quæ cadit in mense Maio ad replendam & maturandam segetem. Unde sequitur, quod geshem matar, eadem est, ac ירה, a ירה, jecit, docuit, tempore autumnii post jactam sementem, quod terram quasi erudiat, vel informet, ad producenda semina ac fata. מלקוש autem eadem ac geshem mattaroth, pluvia nempe mensis Maii, quod spicas impleat ac perficiat, eas maturando, ut demetantur. Neque hîc prætereunda est Vulg. versio ad fin. cap. xxxvi. "annunciat de eâ amico suo," (per quem forsan hi interpretes Mosen intelligebant, quocum Deus, ut cum amico, collocutus est, vel ad Israelem, qui sub ejus ductu in Chanaan ascendit) "quod possessio ejus sit," nempe terra Chanaan, " & ad eam possit ascendere," vid. & cap. xxxvii. §. 13. in collat. & allusion. nec multò aliter hîc Arabs, " & videbunt amici ejus possessionem ejus, & impii quoque," Syr. "amicis etiam possessionem ejus & impiis."

7. Sequitur fulgur xxxvii. §. 3. "jaculatur lumen ejus ad fines terræ" nisi de iride

iride hæc sint intelligenda, ut אורו, cap. xxxvi. 30. & alibi. Ita Ps. cxxxv. 7. "fulgura in pluviam fecit;" vel ut in Vers. Liturg. "fulgura emittit cum pluviam," vid. etiam S. Matt. xxiv. 27. "sicut fulgur exit ab oriente, & lucet usque ad occidentem," &c. Huc etiam pertinet nobilis ista Dei quæstio xxxviii. 35. "nunquid emittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus." Vox ibi est ברקים a ברק fulguravit, coruscavit.

Tonitru cap. xxxvii. "post id (nempe fulgur) "rugit vox; tonat voce magnitudinis suæ, tonat Deus in voce suâ mirabiliter;" & post hæc "pluvia & imber descendit, ut omnes homines vident." Tonitru Hebræis dicitur קול in loco supra allegato, quia Dei vox est tremenda; atque etiam רעם נבורתו & רעם "tonitru potentia ejus." xxvi. ult.

Probabile est, ut aliquibus eruditis placeat, quod in hoc ipso temporis articulo, plurima horum meteorum, Elihu adhuc loquente, in æthere congregata fuerint, & quod ingruentem tempestatem primo præfigit, ac tandem describit, vapores, nubes, fulgur, infans adhuc tonitru, ut solet, & è procul murmurans, sed tandem crescens, adeò terribiliter super eorum capita, ut clamare coactus est in principio cap. xxxvii. "Super hoc etiam expavit cor meum, & "emotum est de loco suo:" Unde ad attentionem ac reverentiam amicos etiam provocat; "Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem." Miram sanè hîc paraphrasin Chaldæi cudunt, "de filiis Aharon vaticinatus est, ac dixit, Utique valdè expavit cor meum, & exiliit de loco suo;" unde per transitum, fas est colligere, quod ubi etiam alibi ad res gestas inter Israelitas alludunt, non adeò historico sensu, ac prophetico de rebus postea futuris intelligi vellent. Prodrumi hi, & ante-ambulones regis regum; "Qui facit nubes currus ejus, & ambulat super alas ventorum," cujus thronus videtur paratus, dum Elihu hæc locutus est: Quo parato Dominus super eo insedit, & vox ^a & Δόξα è turbine, disertè & articulatè a Jobo audita; ut postea Eliphazo Temanitæ, sed nescio, an duos ejus amicos colloquio dignatus fuerit. Plura de meteoris his in Dei ipsius oratione occurrunt xxxviii. 25. &c. "Quis divisit eluvioni canales, & viam coruscationis tonitruorum. Quis est pluviae pater, &c. Ego solus, qui creator omnium.

Nix & grando in verbis Elihu cap. xxxvii. 5. 6. "qui præcipit nivi, ut descendat in terram;" ubi grando etiam additur, sed multò augustius & sublimius in verbis Do-

mini, cap. xxxviii. 22. "nunquid ingressus es in thesauros nivis, aut thesauros gran-
"dinis aspexisti? Quæ præparavi in tem-
"pus hostis, in diem pugnae & belli." Nix Hebraicè שלל, Kirch. "a glabritie seu
"politie, quam habet postquam super ter-
"ram cecidit; cognationem habere arbi-
"tror cum verbo שלל quod glaber, poli-
"tus, tersus." Grando autem; ברד Kir-
cher. "significatione convenit cum verbo
"ברד, significat enim separationem, gran-
"do enim separat ea quæ tangit." Ista
Dei verba ita παραφράζει Chald. "quam
"nivem reservavi in tempora tribulatio-
"nis in Gehennâ, & grandinem in diem
"belli Pharaonis." Satis quidem Rabbi-
nicè, licet illi de pugna Gibeonis etiam in-
telligunt.

Gelu xxxvii. 10 & xxxviii. 29. "ab ha-
"litu Dei datur gelu, & latitudo aquarum
"angustatur—De cujus utero egressus est
"gelu, & pruina de cælo quis genuit?
"קרח seu קרח Hebr. est gelu à קרח glabrare
se, quod terram gramine, & arbores plan-
tasque foliis dejectis quasi glabret. Ad
vivum gelandi modus describitur; "lati-
"tudo aquarum angustatur;" quia vide-
mus puteos seu rivos ad marginem utrum-
que primo concreescere, & parvulus tan-
tum trames in medio relinquitur, donec
striis ab utroque latere jaculatis, totum
tandem congelatur. Pruina Hebræis est
כפר, an a כפר texit, occlusit, quia veniens
de cælo terræ faciem abscondit? sic ulti-
mo loco טלל a טלל, quod herbas & grami-
na obtegat. Ros autem cum pluvia jun-
gitur xxxviii. 28. "quis est pluviae pater,
"vel quis genuit stillas roris;" quæ ut se-
cundaria quædam pluvia refrigerat terram,
& sæcundat. Venti, procellæ, & turbines
memorantur ab Elihu xxxvii. 9. "ex au-
"stro venit turbo, (ut puto in Jobi liberos)
nempe ex Chadre Teman, " & frigus seu
"ventus frigidus e septentrione," צפון est
turbo, proculdubio à צוף consumere, &
hinc etiam, nempe ab austro, puto tempe-
statem ac turbinem venire, unde Domi-
nus Jobum est allocutus.

8. Lumen Boreale, ut dicimus, seu lan-
cææ aut lampades, ni fallor, in Jobo eti-
am describuntur, si in istis regionibus us-
quam visæ sint; pulcherrimum planè me-
teorum, iridem solam si excipias. Fateor
me solum hic incedere, sed mei est hypo-
thesin proponere, & argumentis probabili-
bus stabilire, lectoris autem de omnibus
judicare. Istiusmodi meteora videntur ab
Elihu innui, cap. xxxvi. 32. "lucem seu
"flammam palmis, seu nubibus tegit, &
"præcipit ei, ut rursus adveniat, i. e. quod
"occurrat & redeat," alii, "præcipit nubi,

* Quinquies enim in ult. cap. pro "Domino," Chald. legit "verbum Domini."

"ut obviet alteri nubi." Nos autem hod. " & præcipit ei non lucere per nebulam intervenientem." Cap. xxxvii. v. 21, 22. " & nunc homines non vident lumen lucidum in cœlis, & ventus transiens re-purgat illud, ab aquilone aurum venit," seu aurea lux, aut nubes coloris auri. Gr. *νέφη χρυσάουῶτα*—Coram Deo formidanda est majestas," antequam hæc ad hypothefin nostram applicare tentemus, describenda sunt ista phænomena, nobis sæpius visa, annis præsertim non longè elapsis frequentiora forsan & distinctiora, quàm alibi.

Lumen Boreale sub triplici formâ apparet. Primum, resplendens nubes, auro non absimilis, quæ in septentrionali regione, vel inter occidentem & orientem, supra horizontem ad medium ferè cœli effulget, sed sæpè absque ullis lanceis vel virgis. A. Secunda ejus species lanceis ornatur; cum inter duas nubes, alteram nigram, alteram verò albam & lucidam, meteora, tanquam inter duos aggeres, mirâ celeritate emicant, & cœlum versus se protrudunt, nunc cadentes & ferè evanescentes, nunc in eodem, vel alio loco, sese iterum in cœlum erigentes; unde si rectè audiivi & memini, septentrionalibus nostris, præsertim in Britannia septentrionali, ubi nullo modo sunt rara, "jolly dancers" audiunt. Melius forsan, & distinctius intelligentur ex diagrammate seu icone additâ, licet earum depressio & elevatio, quæ ferè perpetua est, & sæpius quàm momentanea, haud vult exprimi; accipiat tamen lector, sicut possint a nobis delineari. B. Tertia species, seu potius gradus hujus luminis portentosum quid & prodigiosum ostendere videtur, & vix unquam legimus aut audivimus apparuisse in nostrâ Angliâ nisi anno 171½ mens. Martio: ita se habuit: Vidimus multas lanceas, numero ferè infinitas, fursum se jaculantes, ac tandem in ipso Zenith, quasi in centro suo coalescentes, ubi corona, seu canopeum formabatur, partim atrâ caligine involutum, partim miros, & terribiles fulgores quaquaversum ex se emittens. Tremendum certè visu, nec mirum, quod vulgus, ut solet, diem judicii adventasse inde putârunt. C. Hæ tres vel certè duæ earum mihi videntur a Plin. describi, lib. ii. cap. 25, 26. 33 & 34. Primo, lumen Boreale simplex, cap. 34. Sub nomine clypei ardentis, in his verbis; "clypeus ardens, ab occasu ad ortum scintillans transcurrit solis occasum, L. Valerio Cn. Mario Coss." Secunda cap. xxxiii. cujus titulus "dierum lux nocte," & in marg. "dies nocturnus," in his verbis, "lumen de cœlo noctu visum est C. Cæcilio, Cn. Papyrio Coss. & sæpè alias, "ut diei species noctu luceret." Disertiùs autem

c. xxv. quasi speciem cometæ eas meminit, "lampades ardentes imitantur faces," at tale quid in sequentibus, "Hippæi, e-quinæ jubas, celerrimi motûs." Cap. xxvi. autem "emicant & trabes, quas docti cos vocant," Græcum verbum retinens, ut in Scapulâ, "sicut in meteoris δοκοὶ a trabis figurâ dictæ meminit Hesych." atque iterum Scap. in voce λαμπάς, "sic dicitur etiam in meteoris species quædam phantasmatis;" Arist. de mundo.

Videamus jam an possimus has descriptiones locis Jobi sine violentiâ accommodare. Vid. cap. xxxvi. v. penult. Lucem seu flammam Heb. אור, ut cap. etiam xxxvii. 21, 22. "Palmis seu nubibus tegit, & præcipit ei ut rursus adveniat," i. e. "quod occurrat & redeat;" (alii "præcipit nubi, ut obviet alteri nubi.") Si hæc de communibus nubibus tantum intelligenda solem obvelantibus, id vix reputandum est inter magnalia Dei; hanc autem paraphrasin vel explicationem verba ista forsan vel requirunt vel admittunt; "nubibus lumen, (nempe Boreale, ut disertè dicitur cap. xxxvii. 21.) tegit: lumen maximum septentrionale magis obscurè & confusè apparet, a duabus nubibus, & nigrâ, & albâ inter eos, & oculos nostros interceptum: sin verò de trabibus ipsis sit intelligendum, illæ sæpius disparent; & rursus adveniunt. Sequentia videntur describere ipsam sedem & modum hujus phænomeni, "præcipit nubi, ut obviet alteri nubi." Nam inter has duas nubes, ut in figurâ nostrâ ipsa lampadum scena interponitur.

Et hæc fortè confirmata cap. xxxvii. 21. &c. "sed nunc non vident," nempe homines, אור כהר, "lucem splendentem, quæ est in nubibus." (Quam forsan Jobus, Elihu & eorum amici antea viderunt.) "Sed ventus transiens purgat eas:" Grotius jungit; albam nempe, & nigram nebulam, atque ita tota hæc splendida scena dissolvitur. Super quam tamen in proximo versu ejusdem proculdubio argumenti, ac præcedens, Elihu videtur addere "aurum (aurea hæc lux, aureus splendor) ex aquilone venit." Si sol hîc intelligendus, ut plurimî commentatores, an ille ex aquilone, quem parcè tantum visitat; an ex oriente venit? Præterea legimus in versu præcedenti, tanquam rationem, quare homines non amplius vident istam lucem, quod "ventus transiens purgat vel fugat nubes;" unde proculdubio solis lux multo melius videretur, sed lux Borealis omnino evanescit. Clauduit autem hoc argumentum Elihu pro sapientiâ suâ. "Coram Deo est terribilis majestas," quod si omnibus spectatoribus hoc phænomenon, præsertim, cum in canopeum erigitur,

gitur, sit adeò terribile, ut ejus aspectum ægrè sufferre possint, quantò magis est Dei ipsius majestas, qui omnia hæc disponit ac ordinat, cui "nubes & caligo in circuitu ejus; & tamen amictus lumine, sicut vestimento?" Psal. xcvi. 2. & civ. 2.

9. Restat tantum Iris, meteorum pulcherrimum. Frequentius קשת quod in genere arcus, Kircherò a קשה rigidum fuit ut non facile tractari & flecti possit; quodque in utraque cornua distendatur, ac rigescat, unde Deus arcui cœlesti nomen dedit, quia eadem formâ tenditur, Gen. ix. 13. Et dixit Deus אֶת־קֶשֶׁתִּי נֹחַתִּי "arcum meum posui," ubi nota Munsteri haud improbanda. "Negant quidam Iridem fuisse ante illud tempus; verum textus Hebræus indicat etiam antè fuisse, sed tunc primum signum fœderis esse cœpit, quod diluvium amplius non esset venturum; & nos quoties Iris appareret, aliud nihil debemus cogitare, quam quod Deus, quasi vivâ voce concionatur toti mundo de irâ quâ per diluvium totum mundum perdidit; & consolatur, quod deinceps benè nobis cupiat, non usurus tam horribili pœna erga genus humanum" — Ut alicubi legi precativunculam quandam eucharisticam Hebræos habere, quâ usi sint, quoties hoc phænomenon in cœlis videretur, cui putemus sapientem alludere, Ecclus. xliii. 12. *Ἰδε τόξον &c.* "Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum; valde speciosus est in splendore suo." קשת sæpius in Jobo occurrit, sed pro arcu terrestri, non cœlesti; non tamen desperandum est, Iridem ipsam hic etiam inveniri. Cap. xxxvi. 5. 30. הִנֵּה פָרַשׁ עָלָיו אֹרֶךְ וְשֵׁשׁ הָיָה כְּסָה "En extendit super eam lucem suam, & radices maris tegit." Vat. "Ἰδὲ ἐκτείνει ἐπ' αὐτὸν ἡδὼ, ἢ ῥιζώματα τῆς θαλάσσης ἐκάλυψεν." Ubi S. Chryf. in Schol. Rom. & Bos. "Ὁδὲ Συμ. ἐκπέλαζει ἐπ' αὐτὸν φῶς αὐτῶν, ἑτέρωθεν ἀντὶ τῆς ἀντὶ τῆς ἡδῶ, τόξου ἔχοντι." Schol. "ὁ Ἑβρ. ἔχει Ὠρω." Alex. "τὸ τόξον. Ecce extendit super illum Edo, & radices maris tegit. Ubi S. Chryf. in Schol. Rom. & Bos. Symmach. ita "extendit super eam lucem ejus," alia autem exemplaria pro Edo Arcum habent. Scholium, "Hebr. habet Oro, Alexand. Arcum." His adde notam criticam Bossii ad hunc versum in Prolegomenis. "Quod attinet ad vocem Edo, interpretes retinuisse videntur Hebræam, sed aliter lectam, ac hodiè. Cum enim in codicibus hodiernis legatur אורו lumen suum, illi legerunt אורו, quam vocem servârunt, scribentes ἡδὼ in Cod. sc. Vatic. sed in Cod. Alex. pro ἡδὼ est τὸ τόξον jam ex

"Vatic. Cod. Lect. Hesych. hunc ipsissimum Jobi locum spectans, ἡδὼ inquit *ἡδὼ ἦσαν τόξον.* Unde sequitur secundum Bossii sententiam, quod interpretes in Heb. legerunt אורו, quod vertunt ἡδὼ licet Masorethis אורו scriptum fuit. Annon hinc demonstratio sese offert, LXX à libro in Chaldæis characteribus exarato, non verò è Samaritanis sua transtulisse; neque potuerunt ἡδὼ in Samaritanis literis pro אורו in Hebræis scripsisse, quia duæ, imò tres literæ in hoc uno verbo adeò diversæ. Sciolis enim notum est, quod י, & ו, & ד & ר valdè sibi invicem similes sunt, in caractere quadrato; unde sæpe sæpius confunduntur, vel in codicibus Masorethianis: In Samarit. verò lata satis est inter eas distinctio, ut lectori ex earum iconibus facillè patebit.

Heb. { אורו } Quæ ita in Sam. { מר }
 { אורו } { מר }

Atque in vocibus completis ita apparebit.

Heb. { אורו } Samarit. { מר }
 { אורו } { מר }

Neque omnino à vero est absimile, quod interpretes Græci in talem mutationem inducti fuerint à verbo præcedenti in ejusd. cap. 5. 27. יקו כשר לאורו "ἡ ἐπιχυσ-
 "θήσονται ὑπὸ εἰς νεφέλῃ." Ubi forsân pro אורו legerunt אורו, unde postea אורו eandem vocem esse suspicarentur, vel eandem saltem significationem habuisse. Certum enim est אר, seu אר multam congruentiam cum Iride habuisse. Sumitur enim (secund. Kirch.) à compluitione roscidâ, quæ floribus, & terræ nascentibus nocua, ad quamlibet calamitatem, quæ improvise causatur, ita enim ἡδὼ secundum nonnullos, quasi ἡδὼ, i. e. contentio appellata: fingitur enim nuntia Deorum, verum ad lites, sicut ad pacem Mercurius, & poetis Thaumantias dicitur, a mirandâ formâ. Commentatores nostri in אורו nihil videntur de Iride subolere; aliam tamen fuisse Græcorum mentem, tam ex scholiastis, quàm ex lexicographis, satis vidimus, eosque non solem, non fulgur, sed arcum cœlestem hîc intellexisse, ut ex uno verbo in primo hemistichio satis probatur, פֶּרַשׁ enim expandit, distendit, extendit, nempe arcum suum, & sicut in altero hemistichio, "radices maris tegit." Hoc verò posterius intelligimus de reliquiis seu scintillis è basi iridis, quæ super horizontem visibilem maris est fundata in fluctus marinos, projectis ad oculos nostros tandem repræsentatis, ut hæc ῥιζώματα, nonnullis fundus, aliis littus maris vertuntur, quæ nostra interpretatio seu conjectura, ab icone forsân meliùs intelligitur.

DISSERTATIO XXXVII.

De Phœnice. 1. Ratio Disquisitionis. Nomen. 2. Historica & poetica ejus descriptio. 3. Quid veri sub cortice deliteat. Phœnix mancodiata, vel avis Paradisi. 4. Textus Job. xxix. 18. elucidatus.

1. **P**HŒNICEM esse inter poeticas & fabulosas aves, & tantum in versibus & picturis, non verò in rerum natura extitisse; quis est physico- rum vel eruditorum, qui per plurimas has retro centurias unquam dubitaverit? Adeò ut Willoughbeius noster, in accuratâ suâ ornithologiâ, eum omnino rejiciat, neque icone, imo vix nomine dignatus est. Hinc dubius quidem hæsi, cum primum hæc legerim apud illum literarum pancratiaften, Grotium in Job. xxix. 18. "Et tanquam Phœnix" ut nonnullis vertitur. Verba Grotii sunt, "avis est miræ vivacitatis, sed quam auxerunt poetarum fabulæ." Cum talis, ergo, tantusque vir, qui omnia fere artis & naturæ miracula noverit, & cujus patria, emporium orientis & occidentis, & utriusque mundi, hanc avem reapse existere existimaverit, licet fabulis involutam & obscuratam; operæ pretium duxi, quæ, melioris notæ, de illâ circumferuntur in lucem proferre; & an quid sit veri in illius descriptione & historiâ disquirere: Quippe quod ad vindicandos, vel saltem excusandos patres, si non & illustrandum textum supra laudatum, aliquid collaturum spero.

Nomen quidem satis ambiguum: sumitur enim Phœnix, in sæcularibus auctoribus, si non & in SS. Primo, pro arbore; Phœnice scil. seu palmâ, longævâ quidem, & ex se ipsâ renasciturâ: Ut Vulg. in loco citato, Plinius infra & alii. Secundo, pro gente, seu nomine gentilitio. Phœnix enim sæpe audit "indigena Phœnicia," licet Phœnicia, lato sensu, longe ultra Cananæam, versus septentrionem, ad Emesenos usque extendit; ut Heliodorus ad calcem Æthiop. de seipso. "Ἀνὴρ Φοῖνιξ, ἐμφορεύων," etiam ad orientem: Quid enim est Palmyra & Tadmor, nisi ipsa Phœnicia? Imo ad austrum, juxta Mare Rubrum, ubi Phœnices, forsitan primo, siti leguntur, & urbs, & regio Phœnicone in Arabiâ Felici: Nescio an hæc ipsa veterum Panchaia, aut nullibi puto invenienda. Tercio pro mercatore, ut Chananæus apud Hebræos; & sic a LXX vertitur (nobis) xl. 6. Heb. "filii Chananæorum, ὁ LXX "Φοινίκων." Vulg. & nos, "negotiatores." Quia Phœnices (qui Chananæi. S. Mat. xv. 22. S. Marc. vii. 26.) ob mercaturam præ-

clari, a prima antiquitate per totum mundum. Quarto denique pro ave; rarâ quidem in terris si unquam visâ, ab antiquis, & historicis, & poeticis, & sacris, & secularibus adeò decantatâ. Sed unde hoc commune Phœnicis nomen originem fortitur? Græcia mendax, præsertim in etymologiis, derivat a Phœnice homine Agenoris filio, Cadmi fratre: Æquâ sane fide ac monachi, à Bruto Britanniam nostram. Ingeniosâ satis conjecturâ cl. Sam. Bochart. trahit, à "Bene-Anak, Phe-Anak, Phœ-nix" &c. Sed an hæc non sint longius petita, videant eruditi! Quid si a Pannag; quod, ni fallor, vetustissimum Phœnicia nomen? Literæ enim Φ & Π sunt permutabiles, si non & prorsus eadem in Hebræâ linguâ. Atque ita in his vocibus & earum conjugatis promiscue usurpantur. Nam vox Pannag Ezek. xxvii. 17. Aq. Sym. & Theod. Φάνναξ effertur; & è contra, Pœni, Carthaginenses; Phœnicia, & Punica fides nimis nota. Pannag. ibi Vulg. & Tindal nostras "Balsamum," vox Phœnicia, à Bal-Samen, eorum summo Deo, ut Sol Græcis. Qu. an hinc & Panacæa in Hippocratis juramento, Apollini forsitan sacra, qui "opifer per orbem." Vid. Callimachi Hymn. in Apollin. Arborem phœnicem ab ave ejusdem nominis nonnulli deducunt, ut in poemate de Phœnice. "Tum legit aereo sublimem vertice palmam. Quæ gratum, Phœnix, ex ave nomen habet." Sed Plin. vice versa lib. xiii. cap. 4. "Palmam nobilissimam apud Siagros: Mirum de ea accepimus cum Phœnice ave; quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomen accepisse; iterum mori ac renasci ex seipsa quod erat prius." Hæc de nomine. sequitur

2. Antiquissima Phœnicis mentio inter seculares. Occurrit in Hermapionis Ægyptii explicatione Hieroglyphicarum in obelisco Heliopolitano Rameffis regis, apud Ammian. Marcellin. & alios, si tota res fabulam non redoleat. In quâ inscriptione, si Hermapioni sit fides, memoratur "templum Phœnicis in urbe solis," vid. infra. Plin. Nat. Hist. lib. x cap. 2. Ex Manilio senatore "Æthiopes atque Indi discolors maxime ferunt aves, & ante omnes nobilem Arabiæ Phœnicem. Haud scio an fabulose unum in toto orbe. A-

" quila

“ quilla narrat magnitudine, auri fulgore
 “ circa colla, cetera purpureus; cæruleam
 “ roseis caudam pennis distinguuntibus,
 “ cristis faciem caputque plumbo apice
 “ honestari. Manilius autor est neminem
 “ extitisse qui viderit vescentem, sacrum in
 “ Arabiæ solo esse, vivere annos 660;
 “ senescentem casâ thurisque furculis con-
 “ struere nidum, replere odoribus & su-
 “ peremori. Ex ossibus deinde ac medul-
 “ lis nasci, primo seu vermiculum, inde
 “ fieri pullum, principioque justa funeri
 “ priori reddere, & totum deferre nidum
 “ prope Panchaiam in solis urbem, & in
 “ aram ibi deponere. Cornelius Valeria-
 “ nus Phœnicem devolvavisse in Ægyptum
 “ tradit, Q. Plautio & Sex. Papinio Coss.
 “ allatumque esse in urbem Claudii prin-
 “ cipis censurâ, an. urb. 802 & in comitio
 “ propositum.” Quod actis testatum est
 &c. Sed Mandeville nostras, vir sane pro
 sæculo suo, ut qui Centuriâ XIII floruit,
 non illiteratus, Plinium longe superat, in
 enarratione ejus de Phœnice, ut his *αὐτὸν*
τῆς, quæ sic se habent, “ Phœnix avis de qua
 “ dicitur, quod unica semper sit in mun-
 “ do; vivens per annos 500: Quæ & se-
 “ ipsam comburit; ac de cineribus ejus si-
 “ ve per naturam, five per miraculum a-
 “ lia creatur. Hæc interdum apparet in
 “ Ægypto, & sicut mihi monstrabatur,
 “ vidi duabus vicibus. Modicus est ma-
 “ jor aquilâ; cristam in capite majorem
 “ pavonis, collum habens croceum, dor-
 “ sum Indicum, alas purpureas, caudam
 “ duobus coloribus, per transversum, cro-
 “ ceo & rubeo regulatam; qui singuli co-
 “ lores sunt ad splendorem solis delectabi-
 “ liter videntibus resplendentes.” S. Am-
 brosii Hexamer. lib. vi. cap. 23. “ Phœ-
 “ nix avis in locis Arabiæ perhibetur de-
 “ gere, atque eam usque ad 500 annos lon-
 “ gævitate procedere: Quæ, cum sibi fi-
 “ nem vitæ adesse adverterit, facit sibi the-
 “ cam de thure & myrrha, & ceteris odo-
 “ ribus, in quam, impleto vitæ suæ tem-
 “ pore, intrat & moritur. Ex cujus hu-
 “ more carnis vermis exurgit, paulatim-
 “ que adolescit, ac processu statuti tempo-
 “ ris induit alarum remigia, atque in su-
 “ perioris avis speciem formamque repa-
 “ ratur. Docet igitur nos hæc avis, vel
 “ exemplo sui resurrectionem credere,” &c.
 Quibus addit sanctus pater, suo more,
 “ Fac & tu homo tibi thecam,” &c.

Hæc ferè omnia ex decantatâ illâ S. Cle-
 mentis ad Corinth. epistolâ, §. 25. Sed il-
 le insuper, ex traditione & Poetis, “ tollit
 “ nidum in quo ossa parentis jacent, &
 “ desert ab Arabiâ in Ægyptum, ad civi-
 “ tatem dictam Heliopolin, & volans a-
 “ perto die coram omnibus, deponit eum
 “ super altare solis, atque ita redit unde

“ venit.” In quibus, sit licet venerandus
 pater, miræ antiquitatis & simplicitatis,
 quamvis non infallibilis, aliquanto facilior
 in admittendis & utendis Poetarum in hæc
 re additamentis, ad illustrandum suum ar-
 gumentum; & vidimus, & ultra videbi-
 mus quod non stat solus; nec Poetas tan-
 tum, sed graves etiam auctores habet se-
 cum, aliquâ saltem ex parte consentientes,
 ac fidei ejus adstipulantes.

E Poetis, saltem sæcularibus, si Her-
 mapion non sit excipiendus, ita dulcissi-
 mus Ovidius, ni fallor, primo ludit. Me-
 tamorph. lib. xv. fab. 37.

Una est, quæ reparat, seque ipsa refeminet
ales,

Assyrii Phœnica vocant; nec fruge neque
herbis,

Sed thuris lachrymis, & succo vivit amomi.

Hæc ubi quinque suæ complevit sæcula
vitæ,

Ilicis in ramis, tremulæve cacumine palmæ,

Unguibus, & pando nidum sibi construit ore,

Quo, simul ac casias, & nardi lenis aristat,

Quassaque cum sulvâ substravit cinnama
myrrhâ

Se super imponit, finitque in odoribus ævum.

Inde ferunt totidem qui vivere debeat annos,

Corpore de patrio, parvum Phœnica renasci,

Cum dedit buic ætas, vires onerique ferendo
est,

Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ,

Fertque pius, cunasque suas, patriumque se-
pulchrum,

Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,

Ante fores sacras Hyperionis ade reponit.

Sequatur Firmiani, si revera ejus sit,
 in poemate de Phœnice illi ascripto non
 sane contemnendo. Objectio, quod Lactan-
 tio falso ascribitur, quia Paganismum oler,
 parum habet ponderis; & quia ipse for-
 san non omnino Christianus, vel neophyta
 hæc composuit; & quod nostri poetæ, sæ-
 pius quàm par est, Christiana & Ethnica
 ornamenta scriptis suis admiscent. Ariosto
 (ut Spencerus nostras ejus æmulus) his a-
 bunde scatet, Tasso non est immunis: Sa-
 nazarius & Nymphas & Musas, ad par-
 tum virginis, blande advocat; parcius his
 utitur magnus Vida; sed non minor Mil-
 ton, libentius & licentius. Et tamen Chri-
 stiani audiunt, nec sua sibi aliquis negat;
 quid ergo Lactantio hoc poema; licet
 Phœbum cum Deo & Iyram Cyllenæam
 cum Judæis hymnis committat? Sed quis-
 quis fuerit, ita Phœnicem delineat.

Principio, color est, qualis sub sydere calî

Mitia quem croceo punica grana legunt.

Qualis inest foliis quæ fert agreste papaver

Cum pendens vestit sole rubente polus.

C c c c

Hoc

Hoc humeri, pedusque decens velamine fulgens,

Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent.

Caudaque porrigitur fulvo distincta metallo

In cujus maculis, purpura mista rubet.

Clarum inter pennas insigne est desuper iris,

Pingere seu nubem desuper alta solet,

Albicat insignis, misto viridante smaragdo,

Et puro cornu gemmea cuspis biat.

Ingentes oculos credas geminosque Hyacinthos,

Quorum de medio lucida flamma micat.

Æquatur toto capiti radiata corona

Phæbei referens verticis, alta, decus.

Crura tegunt squamæ flavo distincta metallo,

Ast unguis roseus pingit honore color.

Effigies inter pavonis mista figuram

Cernitur, & mistam Phæsidis inter avem.

Magnitiem, terris Arabum quæ gignitur ales

Vix æquare potest, seu fera, seu sit avis, &c.

Quæ descriptio est adeò pulchra & accurata ut non opus sit alias adjicere. Videamus jam, quid probatæ fidei historici de eo attulerunt. Nam præter ea quæ legimus in Heliodoro, viro certe Polyhistore πολυμαθής, de "Phœnicoptero Nilotico" & Phœnice ipso, ex Æthiopibus aut Indis; præter Dionis testimonium, quod invenio in Carionis chronico, à Melanchthone edito & aucto, lib. iii. "Ante postremum Tiberii annum, visum esse Phœnicem:" Quid de Tacito putemus, aut quid contra objiciamus, qui totidem verbis scribit Annal. lib. vi. N°. 28. "Phœnicem Ægyptum advolasse, Luc. Vitell." & Paul. Fab. Coss. An. U. C. 768." Sed Plin supra, idem ferè refert sub aliis Coss. An. 800.

3. An ergo duo Phœnices in annis xiv? Aut unus bis mortuus? Sed hæc jam veniunt discutienda cum quærimus, an quid veri sub fabulis lateat. Nam λήρης esse meros & nugas nugacissimas, nimis multa quæ de hâc ave circumferuntur, non est quod dubitemus; longævitas ejus planè incredibilis; quam modestissimi extendunt ad annos 500. alii, ut Plinius ex Manilio, ad 660, conversione scilicet magni anni, nonnulli, ut Lactantius ubi supra, ad mille etiam annos protrahunt. Et cornice decies vivaciorem faciunt; nisi Hesiodo mavis credere, quia cornici novem ætates nostras tribuit, neque secundò, major fides illis præbenda quæ feruntur de unitate ejus, & per consequentiam, de æquivocâ ejus generatione, quæ ab omnibus naturæ mystis diu jam exploduntur; ex putrefactione, nonnulli ex igne, qui omnia quidem corrumpit, nihil gignit. His etiam sunt affinia quæ μυθολογῶσι de lacteo ver-

me, ovo, pullo, deinde sine incubatione nato; quod nec magno mundi ovo, in ipsis Hesiodi somniis concessum fuerat: Quamvis ferunt struthionis ova, in arenis relictâ, a calore solis in animalia excludi, quæ vermibus, ex aliis confractis & putrefactis ovis nutriuntur. Sed fides sit penes scriptores Arabicos. Aereum etiam Phœnicis iter ab Arabiâ per Panchæam, trans Mare Rubrum, ad urbem Heliopolim & aram solis, cum nido aromatico, & reliquiis ibi depositis, credat quis qui velit. Licet has æque sacras & veras reliquias credo, ac multas quæ inter Pontificios & credantur & visantur. Ut Umbilicus sacer; S. Januarii sanguis adeò opportune ac opulenter profluens; multiceps S. Joan. Baptista est, nescio an centimanus; cum multis aliis ejusdem farraginis. Nec ausus sum asseverare, quin hierophantæ solis, in civitate ejus, apud templum Phœnicis, paria miracula ostentare poterint, ac Serapidis in suo templo: Fatear licet (compulsus quidem a veritate) capellam gloriosam B. V. de Loretto, multo plures gradus quàm Phœnix ipse, devolantem, subfiliantem & terrâ marique peregrinantem; longe magis miraculosam superque omnia illa quæ feruntur de capellâ Heliopolitanâ.

Rejctis ergo hisce fabellis, quærendum tandem serio venit, an aliquid hic veritatis delitescat? Si enim ulla avis revera existat, cui plurimæ Phœnicis dictæ notæ characteristicæ ad amussim competant, de nomine non est adeò disputandum; & talis avis, cui nonnullæ etiam fabulosæ narrationes seu traditiones de Phœnice apprime quadrent: Fallor autem, nisi ea sit Manucodiata, in Κεμνηλίου magnatum ac curiosorum sæpius repocita: Licet adeò non-unica, quod de Phœnice, tanquam fabulosum, a Plinio ipso fere rejicitur, ut tres ipse vidi in Angliâ, nec dubito quin plures aliæ sunt videndæ, licet mortuæ & exsiccatae, ut omnes quæ in Europam transferuntur. Indis dicitur migrare regionibus aromatiferis. Ita Phœnix ex Æthiopibus & sane Manucodiata, vel saltem ibi incola esse. Sic Willoughby Ornithol. p. 90 docet "vectas esse ex insulis Moluccensibus, & præsertim ex insula Aru, ubi "maximæ gignuntur, aromatum feracissimâ." Sed quomodo inde, ad Arabiam (licet rarissime) viva, & per se, devecta? Forfan in sublime volans, ut rex earum (Aldrovand.) supra alias, a Monsoonis dictis ab oriente delata, seu tempestatibus rapta; ut aliquando accipitres, cum tintinnabulis suis, trans vasta maria: Vidi & ipse ciconias vivas, licet macilentas, in nostris palustribus locis; quæ procudubio longum satis tranabant iter, per aerem, antequam Panchæam nostram appulerint.

Phœnix

Phoenix (Plin. &c.) inter "aves discolor-
res, ac mirè variegatas. Ita Manucodi-
ata; avis miræ formæ & pulchritudinis, e-
tiam mortua & deficcata, si vel Gesnero
vel oculis sit fides, ut plenius in seq. Plin.
& cæteri, sic Manucod. Willough. ubi su-
pra, "auri fulgore super colla. Pennulis
"super collum, sicut aurum expoliturum,
"aut radii solis resplendentibus, cætera
"purpureus: Plin. Mandev. "dorsum In-
"dicum," Aldrovand. de Manucod. fig. I.
"dorsi plumæ purpureæ." Plin. "alis
"purpureis." Sic Willoughb. "alæ rubræ
"aut coccineæ;" de Manucod. Id. "cæru-
"leam roseis caudam pennis distinguenti-
"bus. Mandev. "croceo & rubeo." Lac-
tant. "auro & purpurâ." Ita & Manu-
codiata; quæ nescio an a cauda perpul-
chrâ, nomen trahit. Id. "caput plumæ
"apice honestari." Sic Mand. & Lactant.
cui est "radiata corona." De Manucod.
Aldrov. "4 crista, vel apex illi cro-
cei coloris, ad tres pollices altus." Ro-
strum Phœnicis, neminem reperi præter
Lactant. describentem, sed satis pulchrum
hunc in modum.

*Albicat insignis misto viridante smaragdo,
Et puro cornu gemmea cuspis biat.*

Vide an ovum ovo similius, quàm hæc
sint iis quæ Gesnerus & Aldrov. fig. VI, de
Manucod. "rostrum, inter croceum & vi-
ride: Viride ac cæruleum, albicans ad
"culpidem." Smaragdorum vero Plin.
probatissimi sunt, ex iis qui viriditatem
puri maris imitantur. "Proximi, qui vo-
cantur Chryso-berylli, & sunt paulo pal-
"lidiores, sed in aureum colorem, exeunte
"fulgore." De Phœnice fertur, quod est
Paradisi indigena; ita Lactantius,

*Hoc nemus, hos lucos avis incolat unica Phœ-
nix.*

Cujus reditum in proprias fedes, post
justa parenti soluta, neque sine comitatu
satis splendido, ita magnifice canit,

*Contrahit in cætum sese genus omne volan-
tum,*

*Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus.
Alituum stipata choro volat illa per altum,
Turbaque prosequitur munere læta pio &c.*

Et Vida, adhuc magnificentius:

*Talis, ubi turpe irrepsit senium, unicus ales,
Congessitque sibi ramis fœlicibus altum
Summo in colle rogam, posuitque in morte
senectam,*

*Continuò novus exoritur, nitidusque juvenatâ
Effulget cristis & versicoloribus alis:*

*Innumera circum volucres mirantur euntem.
Illa suos adit Æthiopas, Indosque revisit.*

Christ. l. 6. v. 306.

De Manucodiata autem nulli ignotum
quod sæpius vocatur avis Paradisi. Plin.
de Phœnice "sacrum in Arabiæ solo, (vel
"in Arabiâ soli,) esse." Sic Lactant. an-
"tistes nemorum, & luci veneranda sa-
"cerdos!" Eamque inducit quoque mane
(ut Judæi suam Ruck vel Ziz, aut Shecui,
Job. unde Mahometes eadem furatus est)
& adorantem & hymnos fundentem. Jam
quid de Manucodiata, ejus compatriotâ?
Mirâ veneratione eam prosequuntur, &
sacram ac Dei avem vocant Willoughb.
&c. Plin. ex Manil. "neminem extitisse
"qui viderit vescentem (Phœnicem.) Cui
Lactantius concinit, "Non illi cibus est
"nostro concessus in orbe." Atque ite-
rum "Ambrosios libat cœlesti nectare ro-
"res." Ita Gesner. ex opinione & tradi-
tione popularium de Manucod. quæ fer-
tur "nullum cibum terrestrem edere, sed
"tantum cœlesti rore pasci." Credo, quia,
ut supra Plin. "nullus viderit vescentem;"
quippe quæ admodum incicurata sit avis,
& vix unquam capiatur viva. Ex hisce
characteribus, ni nos magnificè fallit con-
jectura nostra, sequitur avem quam vete-
res Phœnicem dixerunt, illam ipsam fuisse
quam nunc avem Paradisi, seu Manucodi-
atam vocamus. Unum tantum video quod
speciosè è contra objici possit; nempe Ma-
nucodiata esse ἀποδα, magno auctorum
consensu, si propriis oculis potius quàm
Aristoteli, sit fidendum. Certus sum ex
tribus vel quatuor quas ipse vidi, nullam
pedibus præditam vidi; cum Phœnix, &
pedibus & cruribus describitur ornatus, ut
in Lactantio ubi supra, "crura tegunt
"squammæ &c. Nihilominus aliis, & a-
pud Moluccas & alibi, non est diffiden-
dum; qui sanctè affirmant, duos probos
& legales pedes Manucodiata habere; at-
que ita, scil. bipes, in figuris delineatur:
Quomodo ergo hæ ἐναλίσιον φανίας sint concili-
anda? Facili satis negotio; nam æque
ἀκίφαλος ac ἀπὺς, hæc avis ostendi pote-
rit, si & capite, ut pedibus, truncaretur.
Res vero ita se habet. Qui eas capiunt,
& Europæis vendunt, corpora earum ex-
enterant & exsiccant, & ut plurimum pe-
dibus minuunt, ita ut exuvias earum
tantum recipimus, seu potius plumas, &
præterea nihil. Pedes vero plerumque am-
putant, vel ut melius corpora servantur,
vel ut traditionibus consulant, avem hanc
esse revera ἀποδα, eoque majus miracu-
lum; vel denique, ut aliquibus auctoribus
placet, ob eximiam pedum deformitatem,
quâ Pavonem æmulantur; ut de Phœnice
Lactantius, "Effigies inter Pavonis mista
"figuram

"figurem—Cernitur &c. Cui quidem in crista, in plumis, in caudâ, & in pedibus assimilatur: Et hæc potest esse alia nota identitatis Phœnicis & Manucodiatae. Obiectiuncula altera forsân surgat de magnitudine harum avium longè diversâ: Phœnicis, instar aquilæ si non & struthio-cameli; Manucodiatae vero, earum quas nos Europæi vidimus, multo minoris. Responsio, quod non sequitur nullos eorum esse majores in patrio Solo. Nec majus & minus speciem mutant, seu in avibus, ut anser Solendicus & communis, aut Hispaniensis; seu in quadrupedibus; ut canis Meliteus est æque canis ac Thoas aut Danus.

4. His discussis ad Textum in Jobo deveniamus, qui huic Disquisitioni ansam præbuit, cap. xxix. v. 18. a LXX (Vat. quos sequitur S. Amb.) "ἐπεὶ ἡ ἡλικία μου γηράσει, ὡς περ σέλεχ Φοινίκης πο- λὺν χρόνον βιώσω." Sym. versio "ἐλέγον ἡ μετὰ τῆς νοσσιᾶς μὲν γηράσω." κ. τ. λ. Vulg. "Dicebam, in nidulo meo moriar, & sic- ut palma multiplicabo dies." Alii "sic- ut arena: Sic nos, & Tind. alii tan- quam Phœnix Heb. כִּי אָנוּעַ וְכַחֵל קִינִי Kinni, hîc tantum ἡλικίαν ver- tunt; nescio unde; cum alibi ut xxxix ef- ferunt per νοσσιᾶν, ut hîc Sym. egvay à verbo gavany, quod sæpius ἐκλείπειν defi- cere, ut nos hîc, & fere omnes. Græci tantum hîc γηράσαι senescere. Sed maxi- ma disceptatio est de voce chol, quæ sæpius in Vat. quàm vigesies redditur ἀρμυ, ut

Job. vi. 3. nec ullibi, quantum legi φωνίξ, five avis, five sit arbor, præterquam in hoc loco. Hîc Piscatoris nota, & puto Merceri a quibus non longe abesse videtur Grotius, "tanquam arenam multiplicabo" "dies meos, vel tanquam Phœnix, quia" "præcessit mentio nidi." Certe avis mul- to melius competit nido, quàm arenæ; & Piscatori quis non assentiat, quod adeò concinna adaptatio metaphoræ seu simili- tudinis, "longævitatatis morituri in nido," &c. in utroque membro hemistichii, non- nullos, ad applicanda hæc, Phœnici avi inducere possit; præsertim cum radix chol & inde nata, ut in Trommio videre est, significet "excito, converto, venio, partu- rio, formo, gigno, obstetrico." Vide quàm hæc omnia non abludent ab iis quæ feruntur de phœnice, & nescio an ullis e- orum ansam dederint; fatear licet "σέλε- χη Φοινίκης, truncum phœnicis," ad exuvias avis, non sine violentiâ trahi posse, & quamvis Heb. vertunt σέλεχ ita faciunt aliis in locis, v. g. (nos) Exod xv. ult. σέλε- χη Φοινίκων, licet ibi vox sit Temarim; ve- runtamen, cum sequitur in textu Jobi, v. 19, 20. "Radix mea aperta est secus a- quas: Gloria mea renovabitur." (Quæ quidem phœnici seu palmæ arbori appri- me quadrant) fruatur quisque suo judicio, modò candidus lector in bonam accipiat partem quæ in hoc argumentum, non si- ne aliquo sudore, fideliter congefferim.

DISSERTATIO XXXVIII.

De Behemoth & Leviathan. 1. Nomina eorum. 2. Sensus literalis Behemoth. Argumenta pro Elephante. 3. Pro Hippopotamo. 4. Le- viathan. Argumenta pro Balenâ. 5. Pro Crocodilo. 6. Sensus Ca- balisticus. Rabbinicæ fabulæ. 7. Sensus mysticus. Behemoth. Rex fortè Babyloniæ. 8. Leviathan. Rex Ægypti. Δαιμονάεχης.

1. **H**ÆC duo monstra quæ ad phy- sica Jobi pertinent, videntur habere æquè monstrosa nomi- na, inter Ægyptiacam, Hebræam, & Sy- ram linguam ambigua. Behemoth ex ter- minatione oth, originem suam indicare vi- sus est; ea enim est satis Ægyptiaca, ut Sath, Pharmenoth &c. in Bocharto; qui- bus adde Nebajoth, ut in historia Ismaelis. Et nomen Ægyptiacum meliùs quadrat Æ- gypti animali.

Haud tamen etymologia minùs proba- bilis est, quam Bythnerus & alii produ- cunt, cui, ut Behemah, bestia seu jumen- tum in genere, ita & Behemoth in plura-

li, ut Psal. cvii. 38. & Psal. l. 10. de quo a- libi, ubi a Chajah videtur distingui. Et hoc animal sylvestre, ac ferum significare; alterum autem, nempe Behemah, domesti- cum magis & cicur, licet brutum; unde idem Psaltes Psal lxiii. 22. וְאִנִּי-בֶעֱרָ וְלֹא אָדָע בְּהֵמוֹת הַיָּיִת. "Et ego brutum, & "non novi, Behemoth (bestia) fui." Cu- jus sensus bene exprimit τῶν LXX "κτενώ- δης ἐξωμόμην." Bestialis, belluinus, sicut Vulg. "ut jumentum factus sum— Sed pergit Bythnerus, "ubi per plur. "Behemoth non fit allusio ad magni- "rudinem bestię illius, quæ Job. xl. 10. "dicitur בְּהֵמוֹת (Vulgo Elephas,) a mole "corporis,

“ corporis, quod sit tanquam compendi-
 “ um bestiarum; unde Latinis κατ' ἐξοχήν
 “ Bellua vocatur, sed ad stupiditatem &
 “ stoliditatem illam quæ in animantibus
 “ magnæ molis conspicitur: Sic igitur ho-
 “ mo ignarus non est bestia tantum, sed
 “ magna bestia, ingens Behemoth, imo plu-
 “ res bestiæ, monstrosa bellua,” hucusque
 Bythnerus, & nescio an alibi in SS. quàm
 in hoc loco Jobi pro singulari animali su-
 matur, nam Job. xxxv. 11. per בהמות ארץ
 Gr. τεράπαιδα, Vulg. jumenta, genus be-
 stiarum, non species, intelligendum; &
 licet δὲ LXX & omnes aliæ, quantum vi-
 deo, Gr. versiones Job. xl. 15. in loco de
 quo hîc agitur vertunt per θηρία, atque
 etiam verba in plurali ἐδείξον (licet Alex.
 Ald. & c. ἐδείξει quod satis congruit) in seq.
 tamen omnia num. sing. efferunt, αὐτὸ ἐδεί-
 σεν &c. Neque ulla synonyma τῶ Behemo-
 moth in hoc sensu sumpta, in SS. invenio.

Leviathan Hebr. scribitur לויתן, quod
 Bythnero Liv-ja-than, sed Sym. & Aq.
 Λευιάθαν, sic Lat. Vulg. & alii; adeò parum
 convenit inter illos & Masorethas. Byth-
 nero à לוה adjunxit, adhæsit, fit לויתן ut
 etiam Pagn. & Buxtorf. a multitudine &
 cohæsiōe squamarum. Vid. Job. xli. 16, 17.
 Nonnullis nempe Lud. Dieu. & Merc. est
 vox Syriaca. Bocharto autem doctissimo
 magis arridet Arabica originatio à verbo
 لي flexere & contorquere; itaque Levia-
 than propriè est sinuosum animal, ut de-
 finitur Esaiæ xxvii. 1. “ Leviathan serpens
 “ obliquus vel tortuosus,” quæ sanè sim-
 plicissima & appositissima videtur hujus
 vocis etymologia; sed quid ultima syllaba
 than? Idem Bochart. respondet, “ pertinet
 ad formam nominis, ut in nehushtan &c.”
 Ad translationem quod refert, Syri retin-
 ent vocem in cap. iii. Chaldæus in cap. xli.
 Ita Sym. & Aq. in utrisque, licet Vat. ut
 puto Alex. cum Theodot. τὸ δράκοντα ver-
 tunt, qui tamen a scopo non multum ab-
 errant, ut postea videbimus. Hæc vox
 multis aliis in locis occurrit, ut Psal. lxxiv.
 3. “ Contrivisti capita Leviathan in aquis”
 Psal. civ. 26. “ Ibi est iste Leviathan.” E-
 sai. xxvii. 1. antea laudato. Sed & plurima
 synonyma habet ut Nachash, Tannin &
 Tannim pro Tanninim, & (nonnullis) etiam
 Rephaim. Primo Nachash & Nachash Ba-
 riach Job. xxvi. 13. Serpens tortuosus; at-
 que eadem ipsa verba occurrunt, ut alibi
 vidimus Esai xxvii. 1. Nec dubitare liceat
 an hæc de Leviathan sint intelligenda, cum
 tria ejus nomina in isto Esaiæ loco conjun-
 guntur, & quasi synonyma ponuntur, Le-
 viathan, Nachash, Tannin: Nachash ὄφις
 vel δράκων vertitur, qui etiam Apocalypsi
 sicut synonyma junguntur. xii. 1. 20. 30.
 ὁ δράκων, ὁ μέγας, ὁ ὄφις. Nec multo ab-
 ludit Tannim, vel aliâ formâ Tannoth,

quod serpentes & dracones. Nescio an à
 Tanah, Chaldæo lamentari, quia flebili
 voce usi sunt, & dracones tam marinos,
 quàm eremicolas includit. De aquatilibus
 ubique, ut supra Psal. lxxiv. 13. ראשי
 תנינים על-המים (nobis ut Græc.) capita
 draconum, (sed Pagn.) cetorum in aquis,
 eadem proculdubio ac quæ sequuntur ראשי
 לויתן capita Leviathanis, ut in aliis etiam
 locis: marinis, fluviatilibus Ezek. xxix. 3.
 Quin & terrestribus, non tantum Job. xxx.
 29. sed & Malach. i. 3. Ubi memorantur
 ארבעה חלקים ארבעה חלקים Aq. σαρρήνας; nos duo ut Vulg.
 dracones deserti: imo nonnullis vox ipsa
 Leviathan etiam Tannim includit, quibus
 est vox composita è לויתן & תנים, id est,
 conjunctione draconum, quasi in uno Levi-
 athan multi dracones conjuncti sint ut in
 Bochart. ad xli. 1. Sicut nonnullis de Be-
 hemoth. Ingeniosa certè conjectura, sed
 ut videtur haud vera, quia etymologiam
 magis probabilem antea adduximus. De
 quibus idem Bochart. in loc. Job. nobis
 xli. 1. “ Tannim, ita draconem significat;
 “ ut sæpè transfertur ad cetos & marinas
 “ belluas, quia draconum formam, & flex-
 “ um aliquomodo referunt; ita ut nomine
 “ Leviathan passim cetos, & balænas ap-
 “ pellari videas.” Nonnulli per Levia-
 than intelligunt Rephaim, ita Codurc. a-
 pud Critic. Job. iii. 8. ut Job. xxvi. 5. “ Re-
 “ phaim positum est pro Leviathan, ita
 “ vice versâ usurpari potest Leviathan pro
 “ Rephaim.” Vide plura infra in sensu
 mystico horum animalium.

2. Behemoth quale sit animal jam quæ-
 ramus, cujus nomen antea ventilavimus;
 & in antiquis nominibus ab Adamo im-
 positis omnium animalium naturæ aliquo
 modo designantur. Totum genus bestia-
 rum in hoc nomine includi Metaphorico,
 literali tamen sensu non potest, quia ab a-
 liis bestiis contradistinguitur. Job. xl. Vulg.
 15. nobis 20. “ Huic montes herbas ferunt;
 “ omnes bestiæ agri ludunt ibi.” Ubi Gr.
 magis distinctè inter illum atque alias be-
 stias, licet satis mysticè si non & Rabbini-
 cè, “ Ἐπελθὼν ὃ ἐπ' ὄρεα ἀκρότομον, ἐποί-
 “ ητε χαρμονίᾳ τεράποιον ἐν τῷ Ταράρα. Ad-
 “ veniens autem in montem præruptum
 (ut Petra ἀκρότομον describitur. Rupes
 adeò prærupta latera habens, ut ferro re-
 secta esse videatur,) “ festum vel gaudi-
 “ um adfert omnibus quadrupedibus in
 “ Tartaro.” Vid. Ezek. xxxi. 16. xxxii.
 31. Esai. xiv. 7, 8. & xiii. 21. ut infra in
 sensu mystico. At argumenta commen-
 tatores afferunt Behemoth esse determina-
 tum belluæ genus, “ quia distinctè cum a-
 “ liâ specie comparatur, & Leviathan cum
 “ quo jungitur est certum genus. In pri-
 “ ori capite de diversis bestiarum generi-
 “ bus loquitur, idem ergo & hîc facit.

"Descriptio Behemoth non convenit omnibus bestiis agri, v. g. ovi &c. Et comedere dicitur ubi omnes bestiae agri ludunt:" *ŷ. 15.* Pol. in loc. Behemoth in genere creatura est vastae molis & roboris, eaque super terram (aliquando saltem) gradiens, quia herbas depascens, cum aliis animalibus consortium habens. Antiquorum plurimi elephantem esse censebant, ut etiam moderni; alii autem, & praecipue cl. Bochartus, Hippopotamum: Utrorumque argumenta aqua lance appendemus.

Pro Elephante urgent vastam molem, ut nomen Behemoth omnium animalium compendium illis visum, unde Scaligero bestiarum heros. Quasi heroica virtus ex magnitudine solum sit dimensuranda, & Tydeus etiam pusillus, heros non fuerit. Praeterea Elephantes Graecis *θηρία*, ut hic Behemoth *τοῖς* LXX. Romanis autem belluae, utrumque *κατ' ἐξοχήν*, audiunt. Alia argumenta petunt a descriptione ejus in Jobi libro; primum ex versu 15. cap. xl. "Behemoth quem feci tecum," quae interpretati sunt, quia proximum humanis sensibus est hoc animal. Secundum, "Fœnum quasi bos comedit," non est carnivorus sed "mansuefactus, fœnum, & alia ex hominis manu capit, quod miraculum est misericordiae Divinae" &c. Tertium, ex *ŷ. 16.* "Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.] i. e. robur habet moli suae par, quod in lumbis consistit, sed aliis *וְכֹחַ* quae Vulg. &c. virtus, hic significat dolorem, quia eâ parte facilius læditur. Quartum, "agitat caudam, sicut cedrus,] vento concussus, ut Psal. xxix. licet hic sit hyperbole. Quintum, "ossa ejus velut fistulae æris, cartilago illius quasi laminae ferreae.] Ita Elephantis dentes, & puto ossa. Sextum, *ŷ. 19.* "Ipse est principium viarum Dei." Heb. *רֵאשִׁית* "pro praecipuo, vel primitiis," Castal. "opificii Divini caput," Tig. "Is primâ rerum origine a Deo conditus est." Ita sanè Chanoth, seu Behemoth Esdras Apocryphus ante Leviathan ponit, sed contra fidem historiae Mosaicae, quae creationem Tanninim ad diem quintum refert, & *חַיָּה* chajath ad diem sextum, primos ab aqua, posteros a terrâ. Sed dicitur "Deus creavit hos, fecit illos." Et tamen Behemoth potuit dici principium viarum, seu operum Dei, quia hæc bestia velut caput animantium terrestrium facta fuit; quia, ut hujus sententiae patroni observant, alios longè præcellit, mole, robore, intellectu, docilitate^b, agilitate, usu, longævitate, &

variis virtutum simulachris, ut fidelitate, castitate, mansuetudine &c. Septimum, a posteriori hemistichio *ŷ. 19.* "qui fecit eum, adhibuit ei gladium ipsius,]" ut hujus sententiae vertunt, nempe proboscidem sive messorios dentes. Octavum, ex *ŷ. 20.* duo argumenta sumunt, sane "montes huic pabulum ferunt, omnes bestiae agri ludunt ibi." Ac si terra non videatur satis cibi proferre, unde tam vastum corpus alatur, Merc. & Grot. quorum posterior observat ex Aristotele "edit uno pastu modios Macedonicos novem." Nonum, "omnes bestiae ludunt ibi." Ubi scil. Elefantus est, ab eo non timent, cum non sit carnivorus sed clemens & mansuetus. Decimum, ex *ŷ. 21.* duo etiam, vel tria indicia Elephanti putant se habere "sub umbra, seu umbrosis arboribus in latibulo arundinum & cœni:" Gr. "*παρὰ πύργον, ἢ κάλαμον ἢ βέτομον.*" Tind. "He lyethe amonge the redes, in the mosses; the fennes hyde him" &c. Ita omnes de Elephantē. Heb. *אֶלֶף* enim arborem significat, quae umbram magnam reddit. Ita historici, quod in locis umbrosis & frondosis hoc animal maximè delectetur, quia valde impatiens est ardoris solis in istis calidis regionibus; & in Ludolphi Æthiopiâ, quae arbores prægrandes nutrit ejus iconem vidimus cum promuscide suâ maximos ramos in pabulum defringentis. Quod ad alterum hemistichium, "in secreto, seu latibulo arundinum, & cœni, paludis, seu locis humidis;" satis superque non modo ex Plin. & Æliano, sed ex Aristotele ipso habemus, "*ἐστὶ τὸ ζῶον παραποτάμιον, & ἐλάδης;*" gaudens amnibus animal, ac "palustre." Ingreditur per aquam — Roscida & mollia amat; ætate crasso perfunditur cœno, quo vim caloris depellat; quae confirmantur & amplificuntur ex versu seq. 22. "Tegunt eum arbores umbrosae," sed ut Vulg. "tegunt umbræ umbram ejus," quia ut vidimus *אֶלֶף* sunt maximæ arbores; sed non dicitur quod salices eum tegant, sed tantum circumdent, cum in torrentibus refrigerium capiat 11. a. v. 23. "Ecce absorbet fluvium, & non festinat;" vel bestia ob metum, vel fluvius ob aquae paucitatem; quorum exegetica sunt quae sequuntur, "habet fiduciam Jordanem in os ejus se hausturum," ubi sensus est, ut observant commentatores, uti sæpè alibi hyperbolicus. "Cum bibit, ingentem adeò facit haustum, ac si totum cupiat, vel speret ebibere flumen." Interea hoc certum manet, magnum hau-

^a Carthaginensibus vocatur Casar.

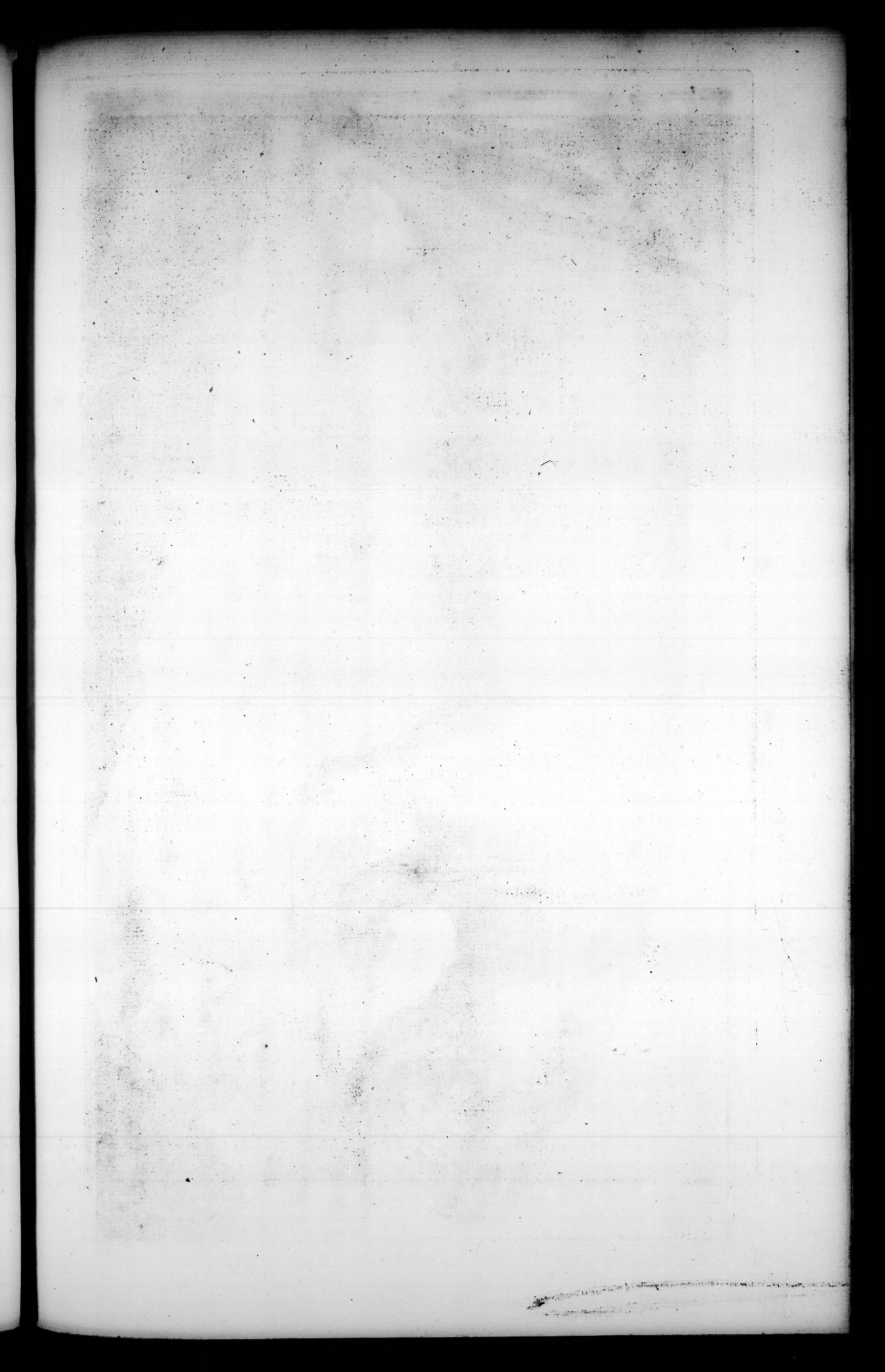
^b Unde nonnulli ab *הָלָא* discere aut docere, ut bos etiam *הָלָא* dicitur, quia magnus, & sui generis ductor. Certè bos lucas, cum primo a Romanis sub Pyrho in Lucaniâ visus, vocatus fuit.

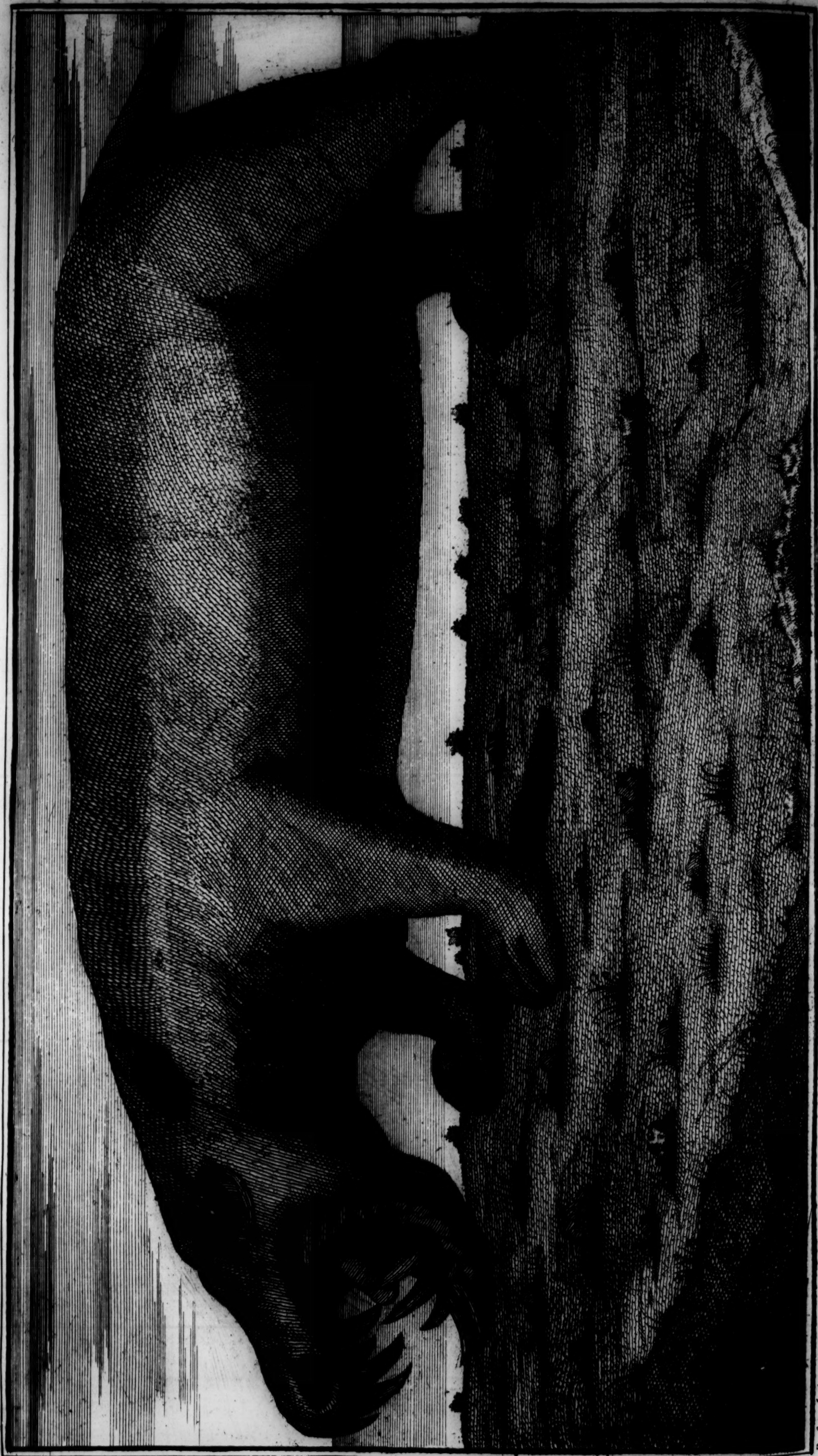
^c Hinc nonnullis, quasi *ΕΛΕΦΑΣ* dictus quod per paludes incedit.

Leviathan seu Crocodilus Job. XII.

stum se sumpturum, cum tantum cibum in dimensum, ut antea vidimus, sumpsit; atque ita idem Aristoteles "amphoras men-
"suræ Macedonicæ quatuordecim, ab Ele-
"phanto, uno potu haustas." Et in ea-
dem hyperbole perseveratur ψ . 24. "In
"oculis ejus capit eum," (licet perparvis)
i. e. totum mente devorat, usque ad oculos profundans, ut equi generosi oris & narium foramina: Ita "laqueos perforat," palos, fudes &c. quos nihil curat, sed promiscue ejus facile dispergit & effringit.

3. Altera autem sententia Bocharto, Patri-
cicio nostro episcopo, & modernorum plu-
ribus placuit; scil. Behemoth Ægyptiorum
esse Hippopotamum, de quo omnia antedi-
cta in ejus descriptione intelligunt, eique
ut apparet sine violentiâ applicant, ut illi
magis quam Elephantum congruentia, cui
non paucas hujus animalis notas nullo mo-
do posse aptari putant. Fatemur, Behemo-
th in linguâ Hebræâ ad terrestria tan-
tum animalia restringi videtur, in linguâ
tamen Arabicâ, ut ex idoneis auctoribus
in Bocharto discimus, Bahimah, quod i-
dem est cum Behemah, quadrupedes, tam
terrestres, quam aquaticos significat; qui-
bus addi potest, quod ipsis Hebræis ali-
quando per A, non per E scribatur, ut
בַּהֲמוֹת בְּרֵמִיּוֹת Bahamoth shadai, bestiarum agre-
stes Psal. viii. 8. Quid quod Leviathan,
seu Tannin ejus compar, sit ex confesso,
ex multis Scripturæ locis, animal aquati-
cum, & tamen amphibium, quia pedibus
instructum, valde probabile est ejusdem na-
turæ Behemoth esse.

Magnitudinem Hippopotamo Herodotus
tribuit maximi bovis; ac Tattius triplam e-
qui; epistola Alex. Elephantum. Adde quod
animal nostris nautis Mors dictum in mari
Chronio seu septentrionali, quod idem cen-
setur ac Hippopotamus, talem magnitudi-
nem fertur nonnunquam vel æquare, vel
etiam superare. Descriptionem ejus ac-
curatissimam quam vidimus ex Solino, ut
videtur, Ægyptio, propinemus cap. xxxii.
pag. 61. Salmas. "Hippopotamus in eo-
"dem flumine (nempe Nilo) ac solo nasci-
"tur, equino dorso, & jubâ, & hinnitu,
"rostrum refimo; ungulis bifidis, aprugi-
"neis dentibus, caudâ tortuosâ:" quibus alii
addunt; "dentes exertos habet, mol-
"liter flexos, acutos, prælongos, quibus in
"modum falcis fruges demetit & corrumpit.

Primum eorum argumentum, qui pro
Elephante stant, ex versu 15. "quem fe-
"ci tecum," Bochartiani ita retorquent,
"Horum verborum sensus est, "juxta te,"
"ita enim נָתַתִּי i. e. in viciniâ tuâ; in Ni-
"lo (vel Ægypti paludibus) quod argu-
"menta potentiae (meæ); nihil opus est,
"ut ex longinquo petam, cum propinqua

"suppetant." Unde obiter argumentum
habemus pro Jobi sede, ut in hypothesi
nostrâ, non longè ab Ægypto ponendâ. De
Elephantis autem, ut Arabiæ Asiaticæ in-
digenis, me legisse non memini; fateor
Plin. in lib. viii. cap. 1. De his in Arabiâ
meminisse in his verbis, "Indicis Arabici
"(Elephantes) minores, quos appellant no-
"thos," sed hæc de Arabiâ Troglodyticâ,
& Lybicâ intelligo, ad austrum Rubri Ma-
ris, seu freti Arabici; ubi Elephantum ve-
natio satis frequens & celebris. Eod. ψ .
"Fœnum quasi bos comedit," Quid mi-
ri, si de animali terrestri intelligendum;
sed rarum certè & peregrinum in aqua-
tico; & cum Bos & Elephas ex æquo ju-
menta sint, quid miri si ex eodem cibo
vescantur? Ita autem de Hippopotamo
Diodorus, "depascitur frumentum & fœ-
"num, & merito bovi comparatur, quem
"refert, inquit Bochartus, & mole corpo-
"ris, & formâ capitis, & pedum." De
formâ pedum agnoscimus, ut de numero,
quia utrisque 4, & bifidi; sed de capite
ἐπιχρῶ, quia naso refimo describitur, quod
apris ut etiam apruginei dentes, magis
quàm Bovi convenit; & forsan etiam co-
lore & rotunditate corporis, magis quam
mole, bovi similis, cum multo major a
nonnullis describitur. Ad tertium argu-
mentum ex ψ . 16. "Fortitudo ejus in
"lumbis ejus, & virtus ejus in umbilico
"ventris ejus." Prima pars fatemur ad
Elephantem, sed hoc omnibus animanti-
bus est commune; magis peculiare autem
Hippopotamo videtur, quia totus cata-
phractus.

Sed " & virtus ejus in umbilico ven-
"tris ejus," quomodo Elephantum convenit,
qui secundum Plin. & alios, "ventre mol-
"lis, atque in eo ab omnibus inimicis fa-
"cile vulneratur." Nonnulli dicunt, quod
"fortitudo est in umbilico ejus," quia li-
"cet venter mollis sit, cum sub eo circa
"umbilicum, rudentes molem dorso im-
"positam tenentes, constringantur, etiam
"in eo sit robur" acute sanè! Ita enim, si
quis baltheo ex corio bubulino accinctus
fuerit, robur ejus potest dici esse in umbi-
lico ventris ejus. Alii robur per infirmi-
tatem explicant, ut fatemur וְכֵן quod hic
usurpatur aliquando significare; sed quis
putet posterius hemistichium, quod prio-
ri, præsertim hic in Jobo est ferè semper
exegeticum, illi ex diametro contradicere?
In priore enim parte de fortitudine res a-
gitur, in seq. autem illi explicant de infir-
mitate & imbecillitate: Sed utrumque he-
mistichium Hippopotamo maxime con-
venit, qui totus est loricatus, & tectus
impenetrabili corio, tantæ soliditatis ac
spissitudinis, ut torquetur in hastas, &
missilia. Ad quartum. ψ . 17. "Stringit
"seu

“seu motitat, caudam suam, quasi ce-
“drum;” hinc etiam priores de Elephante:
Sed alteri respondent, quomodo potest hoc
facere, qui vix ullam habet caudam, cer-
tè perpusillam? Unde ad quid aliud hæc
vertunt. An non autem eadem objectio
contra Hippopotamum æquè militat? Sed
respondet Bochartus “cum cedro confer-
“tur, non magnitudine aut proceritate,
“sed glabritie, rotunditate, spissitudine &
“firmitate, quam in Hippopotamo sum-
“mam esse oportet, in tantâ tergoris so-
“liditate, nam caudam habet juxta au-
“ctores, licet brevem, crassam, rotundam
“&c.” Præterea פֶּהַם ex Arabico & Chal-
dæo vertit, “curvat vel retorquet,” cau-
dam autem retorquere, suum proprium
est; sed Hippopotamo caudam suam vel
aprorum tortilem tribuunt, Aristot. &c. ut
Bellonius αὐτόπληγες, quicquid Herodot. & alii
dicunt: sed quisnam dixerit caudam Ele-
phantis curvari & retorqueri posse?

Quinto. “Ossa ejus velut fistulæ æris.”]
Hic urget Bochartus quod in Hippopotamo
summa est ossium firmitas, & Elephanti
dentibus Hippopotami dens duritie præcedit,
& ebore difficiliter scalpitur. Ad sextum γ.
19. “Ipse est principium viarum Dei,”
respondent, si hoc sit de ordine temporis
in creatione intelligendum, proculdubio in-
colæ aquæ fuerant seniores animantibus
terrestribus; ergo Hippopotamus Elephan-
ti. Sed nullo modo Elephas potuit dici
Hippopotamo senior. Si ex magnitudine
judicium fiet, Hippopotamus Elephanti
non est inferior ex Alex. Mag. & Achille
Tatio, cui Elephas Ægypti dicitur: Si ex
solertiâ, Hippopotamus est & medicus &
chirurgus, imo phlebotomiæ auctor. Si
salvus receptus ab inimicis difficillima
pars sit in arte bellandi, Hippopotamus
certè est optimus bellator, qui stratagemate
usus est Hannibale ipso non indigno,
ut Solinus & alii in hunc modum, “noctu
“segetes depascitur, ad quas pergit averfus,
“astu dolofo, ut fallente vestigio rever-
“tenti nullæ insidiæ præparentur;” qui-
bus alii addunt, ea-propter multas semitas
easque intricas & decussatas (ut lepus)
facit.

Ad septimum, “Qui fecit eum, appli-
“cuit ei gladium” &c.] Si in hoc sensu
verba sint sumenda, multò magis ad Hip-
popotamum hæc descriptio congruit, nam
ecce duo gladii in ore ejus, dentes nempe
promissi, falcati, exerti, acuti, quibus om-
nia demetit, quin & multo fortiores quam
Elephanti, ut antea vidimus.

Probabilior autem sensus esse videtur,
qui nostris interpretibus placuit, “qui fe-
“cit eum, potest facere gladium ejus ap-
“propinquare ei;” quod Castalioni ita so-
“nat eum armis aggredi solus is audet,

“qui condidit,” quasi dicas “soli Deo su-
“perabilis est.” Quod nullo modo Ele-
phanti convenit, cum non tantum ab ho-
mine, sed à multis aliis, & vinci, & occidi
illi contigit, idque aperto Marte, ut à Dra-
conibus, Rhinocerote &c. Cum Hippo-
potamus sit astu solum superandus & in-
terficiendus. Imo regem unum Ægypti,
Mœrin, ni fallor, appellatum, fertur &
vicisse & devorasse.

Octavo, 20. “Sanè montes huic pabu-
“lum ferunt.”] Respondent, multo ma-
“gis mirum hoc esse de Hippopotamo, qui
in fundo Nili, ut plurimum, degit, quàm
de Elephante: Amphibium nempe hoc
animal brevibus licet cruribus instru-
ctum, in summitatem montium scandit,
ut nautæ nostri de Mors Moscovitico, in
montibus excelsis Persoræ & Novæ Zem-
blæ referunt: Montes etiam satis herbacei
juxta Nilum inveniuntur, nec longè Hip-
popotami, & in Heliodori præclaro opere
(ita Bocharto dicitur,) non longè ab initio;
verba ita se habent edit. Opsopei. “Ὅρες
“ὑπερνήσαντες &c. Ubi latrones introducitur
“a monte prospectantes, qui juxta erup-
“tionem Nili, & ostium dictum Heracle-
“oticum extenditur.”

Nono, “omnes bestię ludunt ibi.”]
Et quare non circa Hippopotamum æquè
ac Elephantem, cum ex segete ac fœno
vescatur?

Decimo, ex γ. 21. “Sub umbrâ vel um-
“bris arboribus cubat, in latibulo arun-
“dinum & cœni.”] Hæc ex plurimis in-
diciis Hippopotamo optimè congruunt.
Hic etiam Bochartus triumphat, & suam
hypothesin probat; primo ex loco ubi
cubile suum ponit hippopotamus, ex Am.
Marcellin. lib. xxii. “Arundines celsas &
“squalentes nimîâ densitate hæc bestia
“cubilia ponit.” Secundo, ex victu, teste
Bellonio, “vivit arundinibus & cannis fac-
“chari” &c. Tertio, ex medicina, omnes
enim Ζωογράφοι referunt, quod “cum a-
“viditate nimîâ pigrescit, super calamos
“recens exsectos, fœmora convolvit &
“crura, ut pedibus vulneratis cruor ege-
“stus, faginadiste ntum faciat levem,” unde
fatemur, sequitur quod omni ex parte non
est invulnerabilis, sed sicut Achilles, in pe-
de, licet toto corpore tela despiciat. Quar-
to, quod cœno vel luto delectatur, & se-
cundum naturam ejus suillam, voluta-
brum ibi eligit; quod quinto solertiam e-
jus in arte chirurgicâ amplius ostendit,
quia carnes faucias cœno oblinat, quamdiu
in cicatricem conveniant: Quorum vix a-
liquid Elephanti competit; adde quod hæc
omnia interpretes Græci de Hippopotamo,
& Nili ripis, seu paludibus intellexisse vi-
dentur, & lectorem ad hunc sensum di-
rexisse, ex illis verbis in eod. commate

“ὁ δὲ

“*ὡς δὲ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βέτομον.*” quæ in Nili ripis plantæ satis frequentes & celebres, adeo ut non opus sit insistere in criticam notam Bocharti ad *ŷ. 22.* “cir- cumdant eum *עֲרֵבֵי נִלִּי* salices Nili,” ut Nachal pro Nilo sæpius accipitur, & aliquando, ut in Jon. & Jerof. ita vertitur ut hinc Nili nominis origo certissima est; & licet fateamur hanc phrasin *עֲרֵבֵי נִלִּי*, uno aut altero loco, de Nilo non intelligi, non tamen certi sumus, in hoc Jobi loco, paranomasiam non latere, cum vel ad Nili ripas, vel paludes inter arundines, & Hippopotamus & Crocodilus, maximâ ex parte stabulantur.

Undecimo & ult. a *ŷ. 23, 24.* “Ecce absorbebit fluvium, & non festinat, & habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus: In oculis ejus capiet eum, & in sudibus perforabit nares ejus.” Hæc etiam dicunt jure potiori ad Hippopotamum pertinere, licet ut Asiaticæ eloquentiæ genius est, satis hyperbolica, “absorbebit fluvium sed non festinat;” ut canes ad Nilum bibentes; “sudes perforabunt nares ejus,” quia illas Hippopotamus, armatus ubicumque cum sit, præsertim antrorsum, nihil curat, sed aprorum ad instar, omnia *μυκῆρ* suo eradicat ac dissipat. Propter hæc omnia faceffat Elephas in suam Indiam & Æthiopiam, Jobi verò patriam & illius viciniam Hippopotamo relinquit.

4. Negari non potest Leviathan, ut Tannin, aliquando esse marinum, imo incolam magni & lati maris, puto maris Mediterranei, ita enim est, comparatione ad lacum, qui Maria dicta, in terrâ firmâ, ut Tiberiadis, Sodomæ &c. In hoc enim, ubi naves ambulant, Leviathan iste a Deo formatur ad ludendum in eo, *Ps. civ. 25, 26.* Ita magnos Tanninim ex mari creavit Deus in die quinto, & Pharaon Ægypti rex, vel dicitur, vel comparatur ad Tanninim in maribus *Ezek. xxxii. 2.* & tamen in fluviis, nam ostia fluvii Ægypti dicuntur maria, ut apud nos “the Severn sea;” unde aliquando marinum, aliquando fluviatile esse videtur; quin & amphibium, quia pedibus instructum, ut ubi supra, quia contra Tannim æquè ac contra mare, custodia est ponenda, *Job. vii. 12.* quia hi Tannin, ut maris, ita & deserti sunt incolæ. His in genere ab omnibus concessis; quænam Jobi Leviathan animalis sit species, inquiremus. Et hîc etiam auctores divisi; antiqui enim ferè omnes, & nescio

an omnes, ut nonnulli moderni, Balænam esse putant. Bochartus autem ex Beza & Diodat. Crocodilum; quibus plurimi & nostratum & aliorum eruditorum nunc accedunt. Leviathan esse cetum, seu Balænam, tam auctoritate, quam rationibus, contendunt. Plurimæ versionum, ut J. T. & Pisc. Balænam seu cetum transferunt. Ita noster Tindal *Gen. i. “Whalles,”* & *Job vii. 12. “A See or a Wall-fysh.”* Nos hod. Marg. “a Whale or a Whirl-Pool.” Piscator in locum, “Balæna seu cetus describitur capite xli. ex adjunctâ ferociâ, ex adjuncto robore, & ex effectis. Hoc aliis probatur; primo a magnitudine, ita Grotius; “a terrestribus, quorum maxima descripterat, transit ad maritima.” Fate- mur a Mose vocari cete grandia, & vastæ molis esse nemo dubitat, licet Plinii descriptio fidem omnem superat, nisi Plinianam; illi enim *lib. ix. cap. 3.* inter maxima Indici maris animalia “Balænas refert, quaternum jugerum;” quibus tamen similia in Milto nostro, & laudamus, & mirati sumus, *lib. i. ŷ. 200. &c.*

— “That sea beast,
“Leviathan, which God of all his works,
“Created hugest, that swim th’ Ocean stream:
“Him haply flumbring on the Norway foam,
“The pilot of some small night founder’d skiff,
“Deeming some Island, oft as seamen tell,
“With fixed anchor in his scaly rind,
“Moors by his side under the lee.”—

Objiciunt autem aliqui quod Balæna aut raro, aut nunquam vel in sinu Arabico vel in Mediterraneo visæ fuerint. Respondent ejus advocati, in sinu Persico & Arabico non raro visas fuisse; quin de Mediterraneo, vel Plinius est idoneus testis, *lib. ix. cap. 6. ad init.* “Balæna in nostrum mare penetrant;” quicquid putemus de “Bellua, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, cujus ossa Romam apportata, (si Plinio & Solino sit fides) ex oppido Judææ Joppe, ostendit inter reliqua miracula ædilitate suâ, M. Scaurus, longitudine pedum 40. altitudine costarum Indicos Elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali;” *lib. ix. c. 5. ad fin.* Quibus Solinus addit *cap. xxxiv.* “Annalibus nota res est; mensuræ quæque veracibus libris continentur,” nec

* An vero est credibile Balænas a Sinu Persico, per omnes flexuras & Ambages fl. Euphratis, usque Mesopotamiam & Palmyrenam penetrasse, ubi in Arabiâ Desertâ ad austrum fluvii nonnulli eruditi Jobi patriam ponunt, cum, sicut Polus noster non malè observat in priori capite ad Behemoth, “verisimilius est Deum, qui se eorum captui ad quos loquitur accommodare solet, de istis animalibus acturum, quæ Jobo & amicis ejus notissima erant, potius quam de iis quæ illis ignota videntur.” Sed Hippopotami, & forsan, sicut vidimus, Balænae, certè autem Crocodili circa Ægyptum satis frequentes.

forſan hîc Plin. licentiâ ſuâ communi in talia exaggerando uſus eſt, ſi ſpolia hæc fuerint Elephantis marini. Certi autem ſumus ex S S. ex hîſtoriâ Jonæ, vel cetos, vel cetacei generis piſces in hæc maria penetraſſe, imo non longè à Joppe, in quam propheta deſcendit, ut fugeret a facie Domini, nec procul inde, ut videtur, navigarunt, donec piſcis iſte grandis eum devoraret. Cujus hîſtoriæ reliquias & in Hercule a ceto devorato, & in Oanne ab Euphrate aſcendente, antiqui mythologici ſervâſſe videantur.

Secundum argumentum pro Balænâ afferunt ex ferocitate ex ſ. 1. cap. xli. & ſeq. “an extrahere poteris Leviathan hamo & funem immittes linguæ ipſius;” cujus lingua, ut Scaliger ſcribit de unâ in oceano Britannico capta, ad duo millia pondo acceſſerit. Sed addunt Crocodilo non poſſe hæc convenire, qui magnitudine a ceto longe ſuperatur. Adde quod Herodoto Plin. Solin. & aliis Elinguis dicitur. Plin. lib. viii. cap. 25. ad init. “linguæ uſu caret.” Solino cap. 32. In Ægypto, “linguam non habet.” Imo Ariſtotelem ipſum teſtem adhibent, “Crocodilus linguam habere non videtur, ſed ſolum locum.”

Tertio a ſ. 10, 11. ex robore ejus aliud argumentum pro Balænâ ſumunt, “nemo eſt tam ferox, ut eum ſuſcitare audeat: quis me prævenit, ut reddam ei” &c. Quæ Rambam in Merc. ita explanat, “Quis coram me prodibit, cum ceto congreſſurus, quis eum, niſi ego, vincere poſſit;” De quibus vid. plura infra in myſtico ſenſu & Leviathan. Adde ex ſ. 12. “Non filebo de viribus ejus, aut gratiâ ſeu elegantiâ diſpoſitionis ejus, nobis “decora proportio,” quæ ita Schultet. & alii ad Balænâ applicant, “quam egregiè & concinnè membra ejus immania compoſita ſunt!”

Quarto ex ſ. 14. “Portas vultûs ejus quis aperiet? Infandum enim oſcitatur, “dentes ejus per circuitum terribiles.” Hic objicit Beza Balænæ nulli ſunt dentes, ſed ex Ζωολογίας conſutatur, cum multi ſunt piſces, cetacei generis, qui dentes admodum terribiles habent; ita Turunius in Plin. lib. ix. cap. 5. “Qui prodidit expulſam belluam in Gaditana littora, dentibus 120 armatam, maximo dodrantium menſurâ, minimo ſemipedis, & orcam ejus inimicam ita deſcribit cap. 6. ejusd. lib. “Cujus imago, nullâ repræſentatione expriimi poteſt aliâ, quàm carnis immenſæ dentibus truculentæ.”

Quinto ex ſ. 25. ad 27. “Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus: Una uni (Heb. frater fratri) conjungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas: Una alteri adhære-

bit, & tenentes ſe, nequaquam ſeparantur.” Quæ omnia de Balænâ interpretati ſunt.

Sed agnoſcunt “magnum pondus adverſus Balænâ habere hoc argumentum, cum pellis Balænarum glabra deſcribitur ab Oppiano, aliſque Ζωολογίας.” Mirum in modum hîc ſe torquent, & non nemo ita reſpondet; “allegoricè ſquamæ ei tribuuntur, quaſi diſcas æquè tutus eſt, ac ſi ſquamis fortiffimis & arctiffimis corpus munitum haberet.” Sed hoc κρησφύτερον ne micam veritatis aut roboris in ſe habet; nam, ut Bochartus præclare reſpondet, “hâc evadendi ratione, liceat ex quovis quidvis facere: Deus ſquamas frequentes & arctiffimas ei tribuit. Job itaque regerere poterit ſe nihil tale in eo animadvertiſſe. Sed inſtant ulterius pro Balænâ quod ait Galenus, “ejus cutis ſummè dura eſt, & propemodum inſenſibilis.” Si aliquo modo inſenſibilis eſt, ex pinguedine, & arvinâ admodum denſâ hoc evenit, quibus, ut lanæ globus, ipſâ mollitiæ, vel tormentorum, vel arietum jaçtus irritos reddit; ſed nulli non notum eſt Balænæ corium, nullo modo impenetrabile eſſe, cum & gladiis, & lanceis, & fuſcinis, & harpagonibus, a piſcatoribus noſtris quotannis vulneretur, adeò ut mare circumquaque ſanguine ejus inficiatur: At reſpondetur varium, & longè diverſum à ſe invicem eſt hoc cetaceum genus, in multas ſpecies dividitur abſimiles. Ita hujus partis aſſertores dicunt Balænâ eſſe Leviathan emphaticâs, licet alii ſint Leviathanes, nempe Dracones & Crocodili: Inter Balænas licet conceditur plurimas, ſcalis aut ſquamis orbas eſſe, æquè tamen certum eſt eorum nonnullas ſquamis ornatas, & aliquo modo munitas eſſe. Tales enim vidimus ante paucos annos, magnâ tempeſtate in Trentam noſtram adaçtas, & ad littus eliſas naufragium ſupra ſiccum in ripas feciſſe, quæ ſicut ab αὐτόπαις accepimus, ſquamas ſuper dorſa gerebant, eaſque præduras ad magnitudinem & craſſitiem ſolidorum noſtrorum.

Sexto a ſ. 18. “Sternutationibus ejus ſplendescit lumen.” Quod interpretati ſunt “magno impetu & vi eruçtat aquam quo ſternutamentum, quod ex humano capite magnâ vi erumpit, imitari videtur, quæ aqua diſperſa, & diffiliens in ſubtiliſſimas guttas, eminus ignis fulgens, non craſſa aqua videtur,” ut eodem modo iris artiſcioſa formatur.

Septimo ex ſecund. hemiſtich. ejusdem verſûs “oculi ejus ſicut palpebræ auroræ, ita Mercerus “credas, cum magnos ejus oculos videas, exoriri auroram, vel ut “radios ſolares eſſe, tantum illi diffundunt lucem.” Sed Scaliger notat, Balænæ oculi

"oculi pusilli sunt, & vix excedunt bubulorum," ut in nostris naufragiis de Balænis non raro observatur. Quicquid de Olai magni ceti censemus, qui scribit "ambitum oculorum ipsius 8 vel 10 cubitos excessisse, pupillam verò unius cubiti, rubei & flammei coloris, quæ à longè in tenebris inter undas velut ignis accensus piscantibus apparet." Annon talis Leviathan certo certius Diabolus fuit?

Satis autem est, licet oculi sint aliquanto minores, si lucentes & flammeos habet, unde (nonnullis) & eminus videntur a navibus & sic evitantur.

Octavo, §. 19, 20, 21. "De ore ejus lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ; de naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ aquæ ferventis. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur."

Hæc etiam de Balænâ ita explicant, licet hyperbolen omnes agnoscunt, "Quasi lampades & faces ejiciuntur & disperguntur huc illuc ex ore ejus, ex calore interno quem emittit, ut aërem respiraret; ut certum est Delphinos, Physeteres & Balænas pulmones habere, unde & fistulam in capite prominentem per quam respirant, & in sublime nimbos efflant, ut magna olla ad ignem fervens, stagni more crebros vapores attollit & excitat."

Nono, §. 22. "In collo ejus moratur fortitudo"] Ubi Scult. "collum ejus tam robustum est, quasi robur ibi sedem habuit, ut collum crassum & rigidum significat corporis robur." Sed væ nobis! Omnes concedunt, Balënam nullum omnino collum habere, ita enim Cocceius & Cartwright, "revera cetus collum non habet, ut nec alii pisces, ne Crocodilus quidem (de hoc postea videbimus) sed quantillum sit spatium inter caput & corpus, cujusvis animalis, eorum certè commissura seu conjunctio collum ipsius dici potest" — Et valeat quantum valere potest.

Decimo, ex §. 23. "Frustra (nos the flakes) "carnium ejus coheret. Firmum est, non dimovetur."] Caro est solida, torosa, non sicut in aliis piscibus mollis &c. Quod de partibus ejus, quæ minus pingues intelligunt, non autem de pinguedine, unde oleum elixatur, quæ nobis Blubber dicitur.

Ubi secundum Hemistichium nonnulli intelligunt de totâ ejus mole, "non nutat & vacillat ullo modo:" Non "amovebitur de loco suo," Pisc. "non dimovetur," Tind. "he cannot be moved." Ita Plin. lib. ix. cap. 6. de Balænis, "Illæ ad flexum immobiles." Undecimo §. 25. "Cum se elevat, potentes territi sunt." Quando è fundo maris cum impetu surgit,

fortissimi & piscium & hominum metunt. Sed quid voluerint & LXX *שֶׁאֵין לָהֶם אֵימָה*, "vertente se, timor est bestiis quadrupedibus super terra saltantibus:" an illæ solum fortes? Et quare totum posterius hemistichium omnibus Græcis deest? De his infra in mystico sensu Leviathanis quæremus: Longè autem aliter vulgati hæc transferunt, "Cum sublatus fuerit, timebunt Angeli." Erudita sanè translatio, ut sæpè in Vulg. ab Hebræis, ut videtur, mutuata. Nam vox *אֱלֹהִים* hîc usurpata, ut & alibi aliquando ut hîc cum priori *ו*, aliquando sine eâ, ut in *בְּנֵי אֱלֹהִים* Psal. xxix. 1. Ubi Targum cetus Angelorum & LXX *ἄγγελοι*, sed cum obelo. Posterius hemistichium plus difficultatis habet "præ confractionibus purgabunt se." Ubi simplicissimus sensus ad fluctus Balænæ emersione, sicut tempestate excitatos, & inter se collisos & contractos hæc refert vel magni & fortes viri terrefacti ad lustrationes & preces se receperunt, ut nostri nautæ—Ut fileamus de crassiori interpretatione R. Levi, cui, "metu percussi, purgati quidem, sed haud purificati fuerint;" nisi lustratione Zoroastrianâ aut Manichæâ. Duodecimo §. 26. ad 30. "Cum attigerit eum gladius non consistet." Quæ ita Mercerus explicat, "resistet ei cutis, durior, quam ut aut gladio, aut ullo telo transfigi potest;" & ad eundem sensum quæ sequuntur "de hastâ, telo, jaculo, ferro, malleo, balistâ, catapultâ, de quibus vid. in Jobi Tacticis. Quin & eodem modo interpretati sunt, quæ in versu 30. occurrunt "substernit sibi petram incisam," ubi scil. jaceat & tamen non perforatur aut læditur ob cutis duritiem: mirum sanè modo sit verum; de quo in Crocodilo videamus. Tertiodecimo, §. 31. "Profundum eruit, ut bulliat, sicut olla aut lebes. Mare ponit sicut ahenum unguentarii." Vehementi suo motu, & natatu maria commovet, ut spument instar ollæ—Ut antea §. 20. Ita Plin. ubi supra, "ab imo vertunt maria—Fluctus verò anhelitus, iustusque quantos nulli turbines volvunt." Et ita Ovidius, Seneca, alique de suis monstris marinis. Quartodecimo §. 33. "Non est super terram simile ei, qui factus est sine pavore." Ch. "ut a nullo terreatur." i. e. omnes illum timent, ipse neminem. Quindecimo §. ult. "Omne sublime despicit." Quicquid in terrâ aut mari elatum est, præ se despicit, quum cætera facillè vincat." Ita Mercerus; quibus affinia, quæ sequuntur, "Ipse est rex, (J. T. Castal. estque regina) "super omnes filios superbiam, sive elata animalia;" super omnes vastas belluas dominatur.

5. Ad primum argumentum a magnitudine sumptum respondent Bochartus, & cum

cum eo sentientes, Crocodilum animal esse & robore tremendum & mole vastum; cum nonnulli scribunt Panamenses Crocodilos ad centum pedes crescere; ut Patricius etiam noster observat; ergo Crocodilus maximus major esse potest, quam mediocris Balæna. Neque mensura 78 Leviathan, aut in Jobo, aut alibi præcisè statuitur, neque sanè ejus magnitudo, vel simpliciter, vel comparatè ullis verbis exprimitur, licet de proceritate ejus in fine hujus capituli aliquid memoratur.

Secundum argumentum ex ferocitate hujus animalis, versu primo hujus capituli &c. "An extrahere poteris Leviathan hamo;" regerunt, quod proculdubio Crocodilus est magis ferox & indomabilis, neque unquam hamo capitur, licet Balæna à piscatoribus nostris è fundo maris, cum ibi se demittit, sæpius extrahitur, quod forsàn à Phœnicibus tunc factum unde primum Biscanenses & postea nostri Britanni & Belgæ eandem artem didicerunt. Sed de Crocodilo ita capto aut domito, non legimus, nisi à Tentyritis, quod peculiare illis fuerit, ut de Psellis contra serpentes, si utrivis historiæ fides sit adhibenda.

Ad secundum membrum hujus versûs, "aut linguam ejus fune, quem dimittis," cum Herodotum, Ælianum, Plinium & ipsum Aristotelem afferunt, quasi asserentes Crocodilum elinguem esse; respondent Plinium non ita dicere, sed tantum "linguæ usu caret," quia non adeò mobilis est ac in aliis piscibus, ut alibi etiam se explicat; atque ita Aristoteles "Crocodili linguam restrictam habent, & maxillæ inferiori adhærentem, & nisi quis os inclinaverit, hæc pars distincta non apparet." At si centum Herodoti, imo Aristoteles assererent Crocodilum elinguem esse, illorum auctoritas contra factum quid valeret? Cum è contra oculati testes in nostrâ Angliâ linguam veram & probam quin & latam, licet brevem habere, forsàn plusquam 1000 satis scimus — ac de dimissione funis antea vidimus^a. Ad tertium, a v. 10. & 11. Ex robore ejus, "Nemo est tam ferox ut eum fuscitare audeat,"] quæ Hebræi etiam de Balænâ explicant: Regeri potest, quod nostri nautæ Balænam quotannis è mari fuscitant, imo & earum plurimas, & vincunt, & interficiunt, & in frustra secant, & plurima navigia vel carne vel oleo onerant. Hebræis autem, alios

Hebræos Bochartus opponit ex Talmudè ipso, Tract. de Sabbat. cap. viii. "Terror Chalbith super Leviathan, de quo Kimchi, Chalbith est piscis parvus, qui ingreditur in os Leviathanis. Sed Chalbith est canicula seu parvus canis, nempe Hydris seu Ichneumon, formam habens canis, qui in Crocodili hiantis fauces irrum-pit &c. Ad illa, quæ de symmetria, gratia aut elegantia Leviathanis a Deo descripta hîc addunt; agnoscunt æquè ad Balænam ac ad Ursam congruere; comparatione autem factâ, multo elegantiorum Crocodilum esse putant. Quarto argumento ex v. 14. "Ex oscitatione ac dentibus;" respondet Bochartus, potiori jure hæc ambo Crocodilo congruunt. Ita Achilles Tattius "hiatus imprimis horrendi sunt, & ubi hiat, fit totum os" — Item os ei valdè patens tribuunt Arabes &c. ita ut "integrum biculum excipere possit." Vid. & Benzonem ubi supra.

Dentes Beza in Balænâ nullos esse asserit: Frigidè tantum & trepidanter ejus fautores respondent, quod "aliquid saltem est in Balænis, quod dentibus analogum est, nec minus terribile — Balænis quibusdam attribuuntur — quod in eo genere ab auctoribus proditum est, non videtur adhuc satis absolutum — Utcunque physterem & orcam dentatos omnes faciunt." Respondent Bochartiani, Physterem & Orcam non esse Balænam licet Cetacei sunt generis; ergo Balæna non est Leviathan. Adde si certum esset Balænas in nostro mari dentes non habere, aut saltem non conspicuos & terribiles; & sanè quid opus est illis dentibus, cum masticatione ad escam digerendam non indigent, cum stomachus est eis, sicut ardens cacabus? Unde duplex miraculum fuit Jonam in piscis ventre per triduum latitantem in pulpamentum non reduci. Crocodilo autem, ut in Bocharto, sunt proculdubio sexaginta dentes, iique adeò terribiles ut propriissimè de iis diceretur "circuitus dentium ejus est terror." Majores enim sunt quàm pro ratione corporis, & in illis quidam exserti, alii ferrati & pectinatim coeuntes, unde trochilo ave pro dentiscalpio utitur. Sed pergit Bochartus, "morsus tenacissimus, atque ita perniciosus, ut non curetur, aliter quàm morsus rabidi canis." Quintum a vers. 25. ad vers. 27. "Corpus illius quasi scuta fusilia, com-

^a Fatemur Benzonem in Novi Orbis historiâ oculatum testem capite tertio in descriptione Floridæ & Crocodili scribere, "nullam in ejus ore linguam animadverti." Sed addit, "nisi fortè intra fauces lateret. Ore enim ita prodigiosè distorto erat, ut superiorem maxillam inferioris loco positam haberet; scdum tamen ac terribile visu spectaculum." Neque pigebit totam ejus descriptionem hîc adjungere.

"Crocodilos in primis plures vasto hiato ex arenis prædam captantes vidimus: In iis mortuum unum, cujus caro tenera & candida, mihi, sociisque vescentibus, vitulinæ gustum referre visa est. Is tormentuli globo duas inter squamas adacto cæsus fuerat: Alioquin cute contra omnes ictus invicta. Ore vasto hic erat, maxillis horribilem in modum inversis, pectinatim stipante se dentium serie: Hiato quidem adeò patenti, ut solidam juvenecam vorasse posse videretur; ceterum 12 aut 13. pedes longus; breviora crura, quàm pro cætera corporis proportionem habebat, unguibus sævis armatus: Cauda longa & valida, in quâ præcipua ejus vis roborque consistit."

“ pactum squamis se prementibus.”] De squamis antea dictum, ubi hoc argumentum novis experimentis munitum dedimus; non possumus autem negare quodstrarum Balænarum squamæ nullo modo cum hac descriptione quadrent, quod corpus Balænæ sit “ sicut scuta fusilia, aut compactum squamis se prementibus, quod una uni conjungitur, una alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.” Nam facile & a se invicem, & a corpore separantur. Merito miratur Bochartus quod nonnulli alterius sententiæ scribunt, Crocodilis nullæ prorsus sunt squamæ, cum omnium auctorum consensus eas Crocodilo tribuit, & ocularis & manualis demonstratio idem probant; imo sunt tanquam scuta fusilia, se invicem premunt & nequaquam separabuntur: Contra quas, nec gladius, nec hasta, nec thorax, nec ferrum, nec sagittæ, nec lapides fundæ subsistere poterint. Imo tam durâ pelle & cortice obductus est, ut alibi quàm sub ventre nullo modo possit vulnerari, sed contra omnem jactum telorum seu sagittarum, imo & sclopetorum impenetrabilis. Ita Plin. lib. viii. cap. 25. “ Armatus est contra omnes ictus, cute invictâ, Solin. cap. 32. “ Circundatur maximâ cutis firmitate in tantum ut ictus quovis tormento adactos, tergo repercutiat.” Idem dicitur in Jobo de balistis in Leviathanem frustra intentatis. De sclopetis etiam ac falconetis in Scaligero; sed in nostris historiis habemus nautam quendam Anglum in Ægypto captivum, Crocodilum immanem, qui plures devoravit, tormento navali magno, benè onerato, per ventrem vulnerâsse, occidisse, ac dilacerâsse, unde libertatem suam merito accepit. Balænam certò certius est mollem cutem seu corium habere, ut Bochartus, “ omnibus telis esse pervium docent scriptores omnes.” Ubi addit, “ quod & ipse expertus sum, cultello multoties in Balænæ recens captæ corii partes durissimas, nullo negotio impacto.” Idemque in Trentâ nostrâ ex frequenti experimento discimus; ubi insulares nostri, portiones plurimas, tam carnis quam corii, cultris facillimè dissectas, raritatis causâ secum domum afferunt: Quæ nullo modo Leviathanis descriptioni congruunt. Sexto à vers. 18. “ Sternutationibus ejus splendet lumen.” Hæc ad Balænam applicat Mercerus & alii, sed an potiori jure quàm ad Crocodilum judicet lector qui hæc Bocharti legit: “ Quum sternutat Crocodilus, per nares confertim actus spiritus, tanto prorumpit impetu, ut scintillare videatur,” quod ei ideo frequentius accidere verisimile est, quod qui ad solem oculos obverterint, magis sternutant. Crocodilo porro id solenne est, Strabone ali-

isque testibus, ut “ oculis ad solem versus apricetur.” Septimo ex eod. vers. “ oculi ejus, sicut palpebræ auroræ.”] Aquil. “ παρμὸς αὐτῆς φέγγος πύρος totus versus τοῖς LXX ita currit, “ ἐν παρμῷ αὐτῆς ὅτι φαύσκειται φέγγος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς εἰς ὁρμήν, in sternutatione ejus splendet lux, & oculi ejus species auroræ, seu luciferi.” Et hæc quidem appositè de Balænâ intelligunt, si æquè magni ejus oculi ac ceti Olai; cùm verò sit longè aliter cum nostris Balænis, probabilior eorum ratio est, qui dicunt habere oculos lucentes & flammeos, ut sol in aurorâ apparer, rubeus & igneus; neque è contra minus felix est Bocharti observatio, cum hæc ad Crocodilum applicat. “ Hæc in parte, inquit, mirus fuit ἱερογραμματῶν Ægyptiorum cum sacro vate consensus: Illi enim apud Horum ἀναβολὴν λέγουσιν &c. Auroram significantes, duos oculos Crocodili pingunt, propterea, quod ante totum corpus animalis, oculi ejus ex abyssu apparent.” Quomodo “ solis corpore nondum exorto, auroræ radii emicant.” Octavo, vers. 19. ad 21. “ De ore ejus lampades procedunt &c.” Hæc etiam Bochartus ad Crocodilum applicat, cui, ut Hippopotamo cognato suo, “ nares perquam patulæ ac ignitum fumum tanquam ex fornace spirantes.” Nam quo diutius spiritum continuere, dum aquis erant immersi, eo spirant acrius, cum incipiunt emergere: Nam spiritus diu pressus sic effervescit & erumpit tam violenter, ut flammæ ore & naribus videatur evomere. Nono, vers. 22. “ In collo ejus moratur fortitudo.”] Achilles Tatiûs in Bocharto dicit, “ caput ipsi cum dorso continuatur, collum enim ei natura subtrahit,” unde Eustathius scribit “ eundem habere caput dorso contextum, & hiari usque ad humeros; è contra non modo Scaliger, “ collum habent Triton & Crocodilus, Balæna, & Delphin nullum;” sed etiam Aristoteles, “ habent etiam collum,” & Plinius lib. viii. cap. 25. juxta finem, “ resupinare caput ad morsum, cum Aristoteles observat, “ iis animalibus, quibus collum deest, caput esse immobile,” at Hist. lib. ix. cap. 6. “ Rotundè scribit, nec ille solus: “ Quod cum exiret Trochilus, Crocodilus movet collum:” atque ita, uti speramus collum Crocodilo restituimus, & licet breve melius tamen quàm omnino nullum. Decimo a vers. 23. “ Frustra carni ejus coherent.” Firma, torosa, compacta, solidæ sunt. Hoc licet verum sit de partibus Balænæ non pinguibus, non tamen de Blubber, quæ multò potior pars ejus carnis, & propter quam cætera desiderantur: De Crocodili autem carne nihil tale legimus.

Ubi autem hic dicitur de Leviathane, "Non amovebitur de loco suo;" si ad totam Balænae molem refertur, nullo modo tenet. Sæpius enim amisso duce, nempe musculo, in vada & scopulos impingit, & tum ab orcis appetitur ut Plin. lib. ix. cap. 6. "Solum auxilium novere, in altum profugere, & se toto defendere oceano," licet fateamur, satis immobiles sunt, cum inter cautium angustias infiguntur, aut in vada illisæ sunt. An Crocodilo tale quid evenit nescimus, hinc autem videtur saltem sequi Balænam non esse Leviathan. Undecimo, 25. "Cum se elevat potentes territi sunt." Sed quam pauci magnates aut potentes unquam viderint Balænam in alto mari ex fundo ipso cum impetu emergentem? Crocodilum autem plurimi, ex Nilo fluvio nunquam non caput suum tremendum exerentem, ac oculis suis extra aquas visu acerrimis, torvè intuentem, cum tam a fundo fluvii quàm super ripas erumpit, easque mole suâ aut unguibus terribilibus defringit & disjicit, quod forsan per istam vocem confractiones seu rupturas in posteriori hemistichio significatur. Adde cum hic LXX vertunt, "vertente seu movente se, terror est bestiis quadrupedibus super terram saltantibus." Palam est, quod de animali marino non potuerint hæc intellexisse; quid enim illi cum bestiis quadrupedibus, quæ super terram saltabant? Duodecimo, vers. 26. ad 30. "Cum attigerit eum gladius, non consistet &c.] Quod de Balænâ Mercerus & cum illo sentientes explicant, quia, secundum illos, "restitit ei cutis, quæ nullo gladio aut telo transfigi potest;" quæ hic sunt ad indicem reducenda. At non modo gladiis & telis, sed & subulis, & cultellis, satis scimus, sunt pungendæ & diffecandæ Balænæ, ut antea monstravimus; an idem autem potest fieri in Crocodilo, periculum faciat ille, qui ausus sit. Fatemur enim Belgas nautas ludo, quem Snicker Snee vocant, cum pisce qui canis carcharias dicitur, certare: An autem eodem modo ludere cum Crocodilo ausi sint, non legi, licet fateor sint ferè æquè amphibii.

Tertiodecimo vers. 31. "Profundum e-ruit, ut bulliat sicut olla aut lebes, mare ponit, sicut ahenum unguentarii." Quorum prior pars proculdubio Balænæ & omnibus magnis piscibus, æquè ac Crocodilo conveniunt; secundum autem hemistichium soli Crocodilo, si ingeniosa Boeharti conjectura valeat, "Dicitur Crocodilus mare reddere, ut unguentum, non tantum ex bullis in aquis excitatis, sed suâ ipsius fragrantia, quod omnes populi unâ voce asserunt, Indi orientales & occidentales, Arabes, Ægyptii, Africani, ut etiam navigatores & historici; caro ejus

"est odoris optimi, ita ut Amberum (nobis Amber-greece) ex eâ nonnulli desumptum putant." Hæc Vinc. Le Blanc. & alii, nasutus testis, "carnis odor, inquit, tam suavis erat, ut cum musco certare potuerit;" Nili accolæ referunt, "quod Arabicos æquat odores quosque," & Pet. Mart. "cum effugereht Crocodili aut mererentur, odorem a tergo, musco vel castorio suaviorem relinquebant." Scholion Olympiodori ad vocem ἐξάλειπτρον. In Schol. Rom. Ἀκυλ. ὃ ἐ Συμ. κ. τ. λ. "Aquil. autem & Symmachus," hic, Aquil. "vas unguentarii." Ille autem nempe Sym. "ut ebulliens condimentum;" ἐξάλειπτρον autem τράλιον trullam seu ollam unguenti significat. Nos hod. "he maketh the sea like a pot of ointment." Tind. "steth the see together lyke an ointmente." Hic è contrario urgetur per mare Ægypti Esai. xi. 15. "Multi non Nilum intelligunt, sed Mare Rubrum, quod in terram linguæ formâ sese infinuat. Propria Leviathanis sedes est mare, non latè, sed strictè & propriè sumptum, nempe mare magnum & vastum Psal. cxxiv. 25, 26. in quo Crocodili non sunt. Cum scopus hujus loci turbationem aquarum à Leviathane exprimere, non tam odorem unguenti quàm ejus perturbationem, motionem, five ebullitionem, dum super ignem coquitur, respicere videtur. Hæc Cartwright in Pol. Synops. ad loc. per mare Ægypti Esai. xi. 15. Fatemur multos Maris Rubri linguam intelligere, sed noster Louth, paucis commentatorum secundus, aliter sentit: Ita enim ille in locum, "per linguam Ægyptiaci Maris, necesse est hic intelligi finum Maris Mediterranei, ubi Nilus fluvius exonerat se in Mediterraneum. Secundò, Pars ista Maris Mediterranei, quæ Ægyptum alluit semper dicta fuit Mare Ægyptiacum. Nescio an unquam Mare Rubrum isthoc nomine insignitur, sed in sacris proprio suo nomine, in sæcularibus autem maximâ ex parte sinus Arabicus. Tertio, Lingua Maris Ægyptiaci videtur explicari a sequentibus, quæ exegetica priorum videntur; "Levabit manum suam super flumen (ut per Mosen) & percutiet eum in septem rivis." Per quod fluvium, ut Louth hic rectè observat, "Nilus certè intelligitur;" quod etiam probat ex xix. & 5. "Arescet aqua de mari, & fluvius desolabitur atque siccabitur & deficiet: flumina attenuabuntur & sic cabuntur rivi aggerum." Quæ ad litteram impleta sub duodecim tyrannorum regimine Ægypti post Sethonem, ut Herodot. Quarto, Ultra contraversionem ponitur, quod per mare Nilus hic intelligitur, ex collatione Esai. xxvii. 1. cum Ezekiele xxix. 2, 3, 4. & xxxii. 2. De quibus alibi plenius;

plenius; inde enim patet quod Pharaon, Leviathan, Serpens & draco sunt idem, & quod iste Draco est in mari ex Esaiâ, ex Ezekiele autem, quod idem Pharaon (Pharaon Arabibus est Crocodilus) "Cubavit in medio fluminum suorum, & dixit meus est fluvijs, & ego feci mihimet ipsi,"—puto rivos & fossas ejus, per Israelitas. Atque ita cap. 32. de eodem "assimulatus est Draconi, qui est in mari," ergo flumen est mare, ut immediatè sequitur, "& egressus cum fluminibus tuis & aquas pedibus conturbasti & polluisti earum flumina," ut hic in Jobo, "commovisti seu fervere facies, quasi ollam pro fundum mare." An verò hæc etiam de Balænâ possunt intelligi, an habet pedes æquè ac collum sicut Crocodilus, aut in Nili fossis stabulatur, quos Pharaon sibi fecit?—Quibus etiam secundum Cartwrighti telum rejicitur, nam etsi Leviathan Psal. civ. 25. pro Balæna potest sumi, vidimus tamen, quod alius Leviathan pedibus gaudens est Nili incola atque inde Crocodilus. Ad tertium respondemus, quod hæc superiora ad odorem unguenti in Leviathane, æquè ac ad turbationem aquarum ab illo possunt sumi, licet satis, si utrum horum illi conveniat. Optima enim est hypothesis, quæ pluribus phænomenis responderet, atque illis satisfacit. Ad argumentum Quartodecimum, "Non est super pulverem simile ei, qui factus est sine pavore." Si dicitur quod & Crocodilus, & Balæna, & metuunt, & fugiunt, ut de Balænâ certè satis vidimus, & sensus horum verborum fit tantum Leviathan esse audacissimum & ferocissimum animal; non potest tamen negari, multo audaciorem & ferociorem Crocodilum esse quàm Balænâ. Quicquid enim sit de hominibus, nullum piscem, nullam bestiam timet, maximam licet, fortissimam & sævisimam, cum Balænâ, & strepitu, & fulgore, & alijs etiam piscibus fugatur; Crocodilus autem, ut Bochart. "licet reptilibus accenseatur, despicit tamen procerâ maxime animalia, quæ uno ictu caudæ prostrata jugulat & dilacerat," unde certamen nec cum Elephantem nec cum Tigride declinat, & licet aliquando ambobus lethale fuerit, neque propriè victus, nec sine honore cadit. Adde quod super pulverem, vel si placeat, terram; terrestri, aut saltem amphibio animali ut Crocodilo, quàm marino ut Balænâ, magis quadrare videtur. Unde etiam argumento ultimo ex vers. ult. respondere possumus, "omne sublime despicit &c." Quia cum se erigit Crocodilus vastæ est proceritatis & forsan elata omnia forsan Elephantem ipsum despicit & superat. Unde videtur hæc omnia in Jobo criteria multo magis Crocodilo quàm Balænâ congruere.

6. Noster Cartwright rectè observat, quod "antiquorum plerique hunc locum allegoricè capiunt, & tum per Behemoth, tum per Leviathan Diabolum intelligunt." Fateor me ad sententiam Merceri gravis viri, & magni, & eruditi Theologi libenter accedere, cujus verba ad locum ita se habent, "Malo ad literam accipere, habito autem sensu literæ, licebit postea allegorias consectari; sed sobriè, ne sensum germanum scripturæ amittas." Hæc viâ incedo, post sensum litteralem, quantum potui, candidè ventilatum; ad mysticum denuò me accingo, quia in multis Scripturæ locis, haud obscurè videtur innui; antea tamen Judæorum Rabbiorum sententia de his animalibus est proferenda, quæ licet multa planè incredibilia contineat, ac omnem vel Asiaticam hyperbolen superet; aliquam tamen lucem huic quæstioni fœneretur: Cum eorum libri narrationibus sint referti; quæ nonnullos SS. locos respiciunt. Sed necesse est toto cœlo distare cabalisticum sensum a mystico; primus enim vastis adedò allegorijs involvitur & tam crassè incrustatur, ut veritas ipsa vel omnino perit, vel invisibilis redditur, & ex imaginatione irregulari scriptoris seu inventoris tantum penderet; mysticus autem ex infallibili Dei revelantis veritate, licet schematibus propheticis & quasi hieroglyphicis orientalibus semper usitatis, aliquo modo adumbratur, ita ut oculi profani aut hebetes in arcam non rimarentur aut parum ibi discernere, quæ ἐποπλῆς tantum patent, quæ tamen humilibus, & diligentibus & sacrarum litterarum stylum & sensum, sancto corde rimantibus intelligi possunt. Dominus enim cœli & terræ, "Qui abscondit hæc a sapientibus & prudentibus, revelavit parvulis." Cabalistarum autem fabulæ nimis notæ, quæ in ipso Talmude & alijs eorum scriptoribus referuntur, quas ex micis quibusdam veritatis in γαῶδες μύθος deduxere. Ita cum de Enocho & Elijah dicitur, quod in cœlum vivi translati fuerint, multa suorum Rabbiorum itinera in Paradisum confinxere, & varias portas & mansiones describunt, unde palam est Mahometem suum in cœlos ascensum, famulante Abdallâ suo Judæo furatum esse. Somniant quod Behemoth animal super mille montes pastum & Leviathan, piscis ei saltem æqualis, omnibus Judæis in prandium vel cœnam, & dapes lautè coctas, tunc parentur & apponantur; sed quibus paropfidibus contentas non dicunt. Legitimo convivio volatilia etiam parant: Aut saltem avem Ziz, quæ omnibus alijs æquiparatur. Absit autem, ut vina defint, magis quàm in festo Purim; sibi enim & omnibus convivis promittunt "vinum novum"

“vum & optimum à vineâ dena millia
 “palmitum habente, & in uno palmite,
 “dena millia brachiorum, & in uno bra-
 “chio dena millia flagellorum, & in uno-
 “quoque flagello dena millia botruum, &
 “in unoquoque botruo dena millia uvarum,
 “& unaquaque uva expressa dabit viginti
 “quinque metretas vini.” Quæ juxta Whit-
 bei nostri computationem continet 275 con-
 gios: Quorum summa, si recte computum
 inimus, est 275000000000000000000
 scil. viginti septem mille, quingenti millio-
 nes milliones milliones, i. e. trilliones congi-
 orum. Ut nihil addamus de botruis inter se,
 & ad convivas colloquentibus, aut de tritici
 granis, pomis, seminibus & herbis, secun-
 dum congruentiam iis consequentem: Præ-
 dicta enim satis sufficiunt ad unius convi-
 vii apparatus. O quanti Behemoth, & Le-
 viathan, & Ziz, quibus tantum vini appa-
 rat! Neque tamen malè adæquatus ad po-
 tum cibus, si Esdras non erravit, ita enim
 in lib. iv. antea memorato de duobus hisce
 animalibus scribit cap. vi. vers. 47. ad 52.
 inclusivè. “Quinto autem die dixisti sep-
 “timæ parti, ubi erat aqua congregata, ut
 “procrearet animalia, & volatilia, & pis-
 “ces, & ita fiebat; tunc ordinasti duas vi-
 “ventes creaturas, quarum unam vocasti
 “Henoch (seu Behemoth) & nomen secun-
 “dæ Leviathan, & separasti eas ab alteru-
 “trâ, non enim poterat septima pars, ubi
 “erat aqua congregata capere eas. Et de-
 “disti Henoch unam partem, quæ ficcata
 “est tertio die, ut habitet in eâ, ubi sunt
 “montes mille. Leviathan autem dedisti
 “septimam partem humidam & servasti
 “eam, ut fiat in devorationem quibus vis
 “& quando vis.” Hunc auctorem nul-
 lus dubito fuisse Judaizantem Christianum,
 Nazaræum nempe vel Ebionitam,
 ut etiam auctores libri Enoch & testa-
 mentum XII Patriarcharum, Hebraicis
 traditionibus ad satietatem usque refer-
 tum; à quo discimus Hebræorum notio-
 nem tunc fuisse & Behemoth & Levia-
 than ab aquis productos esse, licet adeo
 vastos, ut non potuit totum mare eos una
 capere, unde sequitur unum saltem eorum
 amphibium esse. Diu me torfit, unde no-
 men Henoch seu Chanoch, ut Hebræi scri-
 bunt, *חֲנוֹךְ* Behemoth applicaretur. Iisdem
 elementis ac Chanoch ille pius Methusalæ
 pater scriptum. Verbum autem Chanoch
 est initiare, dedicare, an quia “initium
 “fuerit operum Domini,” an potius, quia
 Chanucca sit dedicatio, ut in titulo Psal-
 mi xxx. Quia dicitur *שִׁיר־חֲנֻכָּה* “initiatio
 “seu dedicatio domûs David:” Solent e-
 nim ut Pagnin. in verbum, fieri convivia
 ac lætari, quando in domo nova primum
 editur; unde ad convivium in novo mun-
 do instaurandum hoc nomine Judæi Behe-

moth introducunt. Super aridum hunc
 in usum illum servant, “ut habitat in eâ
 “parte, ubi sunt montes mille.” Ubi
 proculdubio respiciunt ista Psal. l. v. 10.
 “Mea sunt *בְּהֵמוֹת בְּהָרֵי-אֵלֶּף* Behemoth
 seu jumenta super montes mille. Sed ob-
 servant critici, quod menda hîc jacet in
 Vulg. quæ ita efferunt “jumenta in mon-
 “tibus & boves;” nam licet aleph seu
 potius plurale alaphim pro bove reperia-
 tur, observant tamen, quod aleph in sin-
 gulari nunquam pro bove sumitur, sed pro
 mille; quin & *פָּר* juvenus in versu præce-
 dente antea memoratur. Cum de Levia-
 thane dicitur, “servasti eum ut fiat in de-
 vorationem quibus vis & quando vis,” non
 est dubitandi locus, quin hæc ad magnum
 suum festum referunt; licet benè est, quod
 & squamas & pinnas Balæna habet, cum
 aliter immunda illis fuisset, & nescio an
 propter hanc rationem, nonnulli eorum
 per Leviathan Crocodilum intelligere non
 audent, ne magnâ parte sui prandii defrau-
 darentur; & licet hic Behemoth non me-
 moretur, a fratre suo & æmulo disjungi
 par esse non credebant.

Neque hic auctor solus his notionibus
 tinctus fuit; longè antea a Judæis, & Chal-
 daizantibus, & ni fallimur, Græcissantibus
 proculdubio receptis. Multa enim in
 Chaldæis paraphrasibus, & in Jobo, & in
 Psalmis his affinia reperiuntur. Ita de
 avibus saltem Rabbincis, aliquid innuunt
 Job. xxxv. 10. “Ubi Deus factor me-
 “us, qui dat in nocte cantica;” ubi se-
 quitur, “qui docet nos super jumenta ter-
 “ræ & super volucres cœli erudit nos;”
 Ubi Chald. “ante cujus conspectum, ange-
 “li excelsi ordinant laudes in nocte.” Bux-
 torf. in voce Zemiroth cantica, Vulg.
 “carmina hæc fortè restrinxerunt ad gal-
 “licinia, secundum quæ olim noctis cu-
 “stodias distinguebant, ad sensum non ad
 “literam respicientes;” & Cocceius “De-
 “us gallicinio noctem distinxit; avicula-
 “rumque (potius avium) cantus, nam hoc
 “etiam Zamir dicitur, lucis orientis prænun-
 “cios fecit:” Quod cum sequentibus per-
 aptè convenit. “Docet nos præ pecudibus
 “& præ avibus.” Cap. autem xxxviii. v.
 30. multò magis Rabbincè Chald. ver-
 tunt. Nos & alii, “Quis posuit sapienti-
 “am in internis? Quis dedit intelligenti-
 “am cordi;” sed Chald. “Quis dedit gal-
 “lo sylvestri, ut laudaret Dominum?”
 Atque ita cap. iii. v. 7. *רִעְנָה* Vat. *εὐφρο-
 σύνη μὲν δὲ χαρμονή*. Chal. “non veniet can-
 “tus galli sylvestris.” Imo ita ferè Vulg.
 “Quis dedit gallo intelligentiam? Nec scî-
 nè indoctè, ita enim Targum, & veteres He-
 bræi in Merc. “qui nocte cum gallus ca-
 “nit, dicendum docuerunt, laudetur, qui
 “gallo dat intelligentiam;” & addit Merc.

“a Domino
 8

“A Domino certe gallus didicit noctis mo-
 “menta decernere & varias partes cognos-
 “cere,” sed longe distinctius in voce שכי.
 Ita Buxtorf. “vulgatus Latinus interpres,
 “Quis dedit gallo intelligentiam? Ea in-
 “terpretatio ex priscis Hebræis petita est,
 “apud quos legitur: R. Schimeon filius
 “Lakis dixit, cum peregrinaretur in Africâ
 “audivi, quod appellarent תרנגול Tar-
 “negol, gallum gallinaceum שכי Secvi.
 “Unde hoc? Inde, quod apud Job. dici-
 “tur, Quis indidit Batachoth בטחות præ-
 “cordiis sapientiam &c. Quis dedit לשכי
 “(i. e. לתרנגול, intelligentiam.) Hinc e-
 “tiam Judæi in precibus matutinis quo-
 “tidie precantur: Benedictus sit Domi-
 “nus Deus noster, rex hujus mundi,
 “אשר נתן לשכי בינה, Qui dedit gallo gal-
 “linaceo intelligentiam: Nempe, quia can-
 “tu suo est præco diei, & homines ad o-
 “peras excitat; ideo non tantum mane,
 “quando surrexerunt, sed etiam ad galli-
 “cinia hanc preculam dicere debebant.”

Altius autem quiddam vel saltem magis
 Rabbinicum paraphrastæ spirant, ad Psal.
 l. 111. Ubi nos “omnes agri bestię, meæ
 “sunt.” In Hebræo זיז Ziz. Quod Aben-
 ezræ, aves, volatilia, alii accipiter, sed Chal-
 dæus “gallus sylvestris, cujus tali pedum in
 “terrâ stant & caput in cælum usque per-
 “tingit.” Inde, ut Buxt. ad vocem, fa-
 bula Talmudica in Baba-Bathra, quam in
 synagogâ Judaicâ recensuit cap. xxxvi. Ubi
 multa plura de hoc convivio, de ave Ziz,
 nescio an non eadem ac Ruk, & de Behe-
 moth & Leviathan videre liceat.

Vereor ne ex eodem fonte, Cabalistarum
 nempe lacunis, a Pythagoræis forsan pri-
 mo impletis, Græci etiam nimium hauserunt.
 De Behemoth primo xl. v. 19, 20. Nobis,
 “qui fecit eum, potest ei applica-
 “re gladium ejus. Huic montes herbas
 “ferunt, omnes bestię agri ludent ibi.”
 LXX autem efferunt “πεποιημένον ἐγκατα-
 “παύσας ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ἐπελθὼν
 “ὃ ἐπ’ ὄρεα ἀκρότομον, ἐποίησε χαρμονίῳ τε-
 “τραπόσιν ἐν τῷ ταβιάρῳ, factum more pu-
 “erorum ludificari ab angelis ejus; adve-
 “niens super montem præruptum, fecit
 “harmoniam (seu concentum) quadrupe-
 “dibus in tartaro:” De quibus nec vola-
 nec vestigium in Hebræo. Unde licet
 conjectari ex Targumim aliquibus anti-
 quis esse mutuata: Sin autem catenæ
 Græcæ ad manum fuerint, forsan miras
 interpretationes, si non & elucidatio-
 nes harum clausularum invenirem. Ali-
 quid etiam ejusdem farinæ de Leviatha-
 ne habent cap. xli. v. 5. “Παίξῃ ὃ αὐτὰ ὡ-
 “σπερ ὄρνῆς; ἢ δῆσεις αὐτὸν ὡσπερ σαρδίον
 “παιδίῳ; an ludes cum eo velut ave; an
 “ligabis eum sicut passerem puero.” U-
 bi LXX bis vertunt verbum zippor per

ὄρνῆς in priori parte versus, per σαρδίον in
 posteriori, quos patres etiam nonnulli se-
 quuntur. Secundo ex vers. 6. “Ἐνσιουῶται
 “ὃ ἐν αὐτῷ ἔθνη; μερλοῦσιναι &c. appa-
 “buntne convivium super eum gentes?
 “In refectiōem partientur eum? —Num
 “de eo vescuntur seu epulabuntur? Carah
 enim vesci, epulari, unde Cerah convivi-
 um magnum; quale expectant Judæi ex
 Leviathane. Sed alii hæc vertunt, “fo-
 “dientne adversus eum incantatores, quasi
 esset Choberim; quasi dicas “nullis incan-
 “tationibus capi, nullâ arte demulceri po-
 “test.” Mirabilem etiam versionem ha-
 bent versus sequentes “παν ὃ πλωτὸν σωελ-
 “θὼν & μὴ ἐνέκωσι βύρταν μίαν ἔρας αὐτῶ,
 “omne autem navigium conveniens non
 “ferent byrsam unam caudæ ejus.” Ter-
 tio ex vers. 9. nos ut Hebr. ad ejus conspe-
 “ctum quilibet consternetur, sed Gr. “&
 “δεδόκας ὅτι ἡτοίμασαι σοι; non times quia
 “paratur tibi,” puto, in convivium. Ne-
 que prætereundus est, vers. 9. licet ad di-
 versum paulo argumentum potius pertinet,
 “oculi ejus ut palpebræ ἑωσφώρα, Luciferi.”
 Tyranni enim non modo Lucifero compa-
 rantur, sed illius etiam nomen fortiti sunt.
 Ita rex Babylonis, Esai. xiv. vers. 12. “Quo-
 “modo cecidisti de cælo, O Lucifer fili au-
 “roræ? & rex Tyri.” Ezek. xxviii in eâ-
 dem prorsus descriptione Cherub dicitur
 vers. 14. & 16. Quarto vers. 25. Cum sub-
 latus fuerit, timebunt potentes seu angeli,
 σαρφένθ ὃ αὐτῶ, φόβῳ θηρίοις τετραπόσιν
 ἐπὶ γῆς ἀλλομένοισι. “Vertente autem ipso,
 “terror est bestiis quadrupedibus super
 “terram saltantibus.” cap. xl. 20. de Behe-
 moth dixit, quod musicam bestiis & con-
 vivis providebat; hic autem Leviathan sal-
 tationem. Quinto vers. penult. posteriori
 hemistichio, nobis ut Heb. “qui factus est
 “fine metu;” sed omnibus Græcis, quan-
 “tum video certè in τοῖς LXX iisdem ferè
 verbis, ac de Behemoth cap. xl. 19. “πε-
 “ποιημένον ἐγκαταπαύσας ὑπὸ τῶν ἀγγέλων
 “μῶ. Factum ut ludatur sive ludificetur
 “ab angelis meis.” Verbum pro verbo,
 ut de Behemoth, nisi μῶ pro αὐτῶ. In neu-
 tro autem aliquid Hebræi habent, licet a-
 liter de Behemoth, aliter de Leviathane
 Deus hic loquitur; nescio fanè unde hæc
 sumpta, nisi alludunt ad descriptionem Le-
 viathanis Psal. civ. 26. “Ibi iste Leviathan
 “quem fecisti ad ludendum in eo,” nem-
 pe mari. Ubi οἱ LXX Δράκων εἶπῶ, ὃν ἑ-
 πλασας ἐμπαίζειν αὐτῶ, “Ludere cum illo
 “ut Vulg. Draco iste quem formâsti ad e-
 “ludendum ei.” Verum enimvero quod
 magis mirum est, non absimilia in anti-
 quissimis patribus, Judæis proximis, etiam
 legimus; sed incedentes retrorsum eorum
 infirmitates operiemus, ne Chami & Cha-
 naanis fatum meritò inveniamus. Hoc ta-
 men

men non est omittendum, quod in precatione pro energumenis, Constitut. lib. viii. ad ista verba de Behemoth Jobi cap. xli. 5. manifestè alludunt. Ita enim orabant “ὁ ἰσχυρὸν δέσας — ὁ τὸ ἀνδρὸς ποικίλον ὄφιν” “δεσμώτῃν ὡς δράκοντα ἡμῖν, ὡς τρεῖς τὸν παῖδαίς,” “Tu fortem vinciens — Qui homicidam” “serpentem vinctum tradidisti nobis, sic” “ut passerem puerulis.” Præterea in exorcismis ecclesiæ Græcæ ad capita Leviathanis in aquis contrita Psal. lxxiv. 13, 14. non tam alludunt, quam verba ipsa repetunt, ut in formulâ receptionis Manichæorum pag. 166. “σὺ &c. — τὰς κεφαλὰς” “τῶν ἐκείσε ἐμφωλδύων σωέτερψας Δρακόντων,” Tu & Jordanis fluente, demisso S. “Spiritu tuo, sacrasti; tu & delitendum illic Draconum capita contrivisti.” Licet quod in mare factum fuit Jordani hîc attribuant.

7. In sacris scripturis, nisi nos valdè fallit conjectura, sæpius sensu mystico considerantur; Leviathan saltem supponitur pro impiis principibus ac tyrannis hujus mundi & pro ipso Diabolo. De primo, optimi commentatores concordant ex multis locis fere disertis. Ita Grotius de Leviathan Psal. lxxiv. 13, 14. “Mos est, inquit, S. S. reges humanitatis immemores describere sub nominibus færarum terrestrium aut marinarum. Ita Louth nostras in Esaia xxvii. 1. “Tyranni & oppressores sæpe affimulantur Balænis ac aliis marinis monstribus, quia minores pisces devorant.” Atque hujus versûs phrasæ denotant illos mundanos dynastas, qui insignes Dei populi oppressores fuerint; sed “hæc in specie de Pharaone intelligunt, qui sæpè sæpius dicitur Leviathan & Draco in aquis. Videtur ergo, quod in Leviathane, unus magnus tyrannus hostis Dei & veritatis, impius, oppressor, nisi a Deo indomabilis, ab eo vero tandem profligandus & calcandus, in Jobi libro, primo adumbratur & delineatur; atque inde, quasi a fonte in Psalmos & Prophetas, majores & minores, Esaïam, Jeremiam, Ezekielem, Habbakuk, si non & in novum instrumentum, protractus ac derivatus; & cum Deus ad Jobum dicit, cap. xl. 12. “respiciens omnem superbum, humilia illum,” immediatè transit ad descriptionem Behemoth & Leviathan: Quid hoc ad bestias aut pisces? sed optime quadrat in tyrannos, qui à schemate prophetico bestiarum & dracones sæpè audiunt. Quod Pharaon, cujus nomen Arabicè Crocodilus significat, per Leviathanem & Draconem sæpius adumbratur, & in Jobo & aliis S. S. libris, in allusionibus nostris, ac alibi, satis ut spero & vidimus & probavimus. Ille enim ut Ægyptiorum idololatrarum princeps, primo, quod legimus, in Dei populum sæviebat, ac infantem adhuc ecclesi-

am, ad internecionem usque profecutus est, dum in Deum ipsum blasphema verba evomuit Exod. v. 2. “Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel; nescio Dominum & Israel non dimittam.” Cum autem in confesso sit, unum magnum imperium Dei populo inimicum, sub Pharaone ejus principe cum successoribus ejusdem nominis, per unum horum monstorum, Leviathanem nempe, designari; quomodo incongruum sit, ut aliud imperium, ecclesiæ Dei æquè infensum per alterum animal, nempe Behemoth, designaretur? Quodnam autem aliud, nisi Babylonicum, sub diversis nominibus, juxta diversa tempora, Babylioniorum, Chaldæorum, Assyriorum, omnibus notum; cujus aureum caput, nempe Nabuchadonosor per bestiam primam in Daniele designatur. Problema nostrum his argumentis, vel, si magis placet, conjecturis nititur: Primo, si vera fuerit ista lectio ut multi patres existimant, & ipse Origenes ita legit, Habakkuk iii. 2. ἐν μέσῳ δύο ζώων γνώσῃ in medio duorum animalium “notus, vel notum sit,” ut LXX transferunt; aliquid forsan inde expiscari possit, à nostrâ sententiâ haud alienum; per hæc animalia enim nonnulli intelligunt Cyrum & Darium; alii autem ut Theodoret. in Schol. Rom. “duos populos, Judæos & Babylonios; sed quid vetat, quin pro Judæis supponamus Ægyptios, nam inter hos proculdubio antiqui Domini opera postea celebrat vers. 3, 4. ad 8. ut in primo capite de Chaldæis tractat, in quos orat Dominum, ut “suum opus revivisceret, sicut &c. i. e. eadem miracula contra Chaldæos ostenderet, ac olim contra Ægyptios; & pro liberatione a Babylone, quin & majori, ut olim ab Ægypto orat. Judæa vero sita in transitu inter hæc duo magna imperia & ab utrisque expetita, ut suo damno nimis sæpè experta est, sicut Palmyra postea inter Parthos & Romanos. Secundo, magna pars Arabum sub Chaldæorum, & postea Assyriorum & Persarum ditione fuerunt, quos feras arundinis Psaltes vocat Psalm. lxviii. 30. Ut Behemoth inter arundines dicitur latibulum habere. Tertio, de Behemoth legimus cap. xl. vers. 15. “Fœnum quasi bos comedit.” Idem de Nabuchadonoso Dan. iv. 12. “μέλα τῶν θηρίων ἡ μέγας αὐτοῦ, ἐν χέρσῳ τῆς γῆς.” Et pars ejus cum bestiis in herbâ terræ vers. 20. “cum feris sit pabulum ejus,” & quod magis est vers. 22. Ipsissimis hic de Behemoth verbis, “Fœnum ut bos comedes,” ita vers. 29. ut 30. “Fœnum ut bos comedit.” Quarto, cum ad meliorem mentem Nabuchadonosor revertēbat, de seipso confessus est cap. iv. vers. ult. “gradientes in superbiâ” “Deus

“Deus potest humiliare.” Quibus geminum est effatum Jethronis, Jobi, & affinis, & vicini, de Pharaone & Ægyptiis, “de quâ superbè egerint, erat super eos.” Quinto, multa etiam alia occurrunt, quæ in Behemoth ad Nabuchodonosor conveniunt; de Behemoth “Fortitudo ejus, virtus ejus, ossa ejus, fistulæ æris, laminæ ferreæ; ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum applicabit ei gladium ejus; huic montes herbas ferunt; omnes bestię agri ludent ibi; sub umbrâ dormit in secreto, calami circumdabunt eum, salices torrentis; ecce absorbebit fluvium,” &c. De Nabuchodonosore enim in Daniele ii. “Tu rex regum es, Deus cœli regnum & fortitudinem, & imperium dedit tibi; & bestias agri in manu tuâ,” & cap. iv. “subter eam habitantes bestię agri—Tu es ergo caput aureum.” Quibus respondet “principium viarum Dei;” instantia providentiæ ejus in gubernando mundo per primum hoc imperium ab eo institutum; sed tamen, “qui fecit eum, applicabit gladium ei,” cum clamabit vigil, succidite arborem & præcidite ramos ejus, donec sciret, quod dormiret excelsus super regnum hominum Dan. iv. 11. 22. Hinc enim sequitur ejus metamorphosis, “huic montes herbas ferunt &c.—Nam ex hominibus abjectus est, & scœnum, ut antea, sicut bos, comedit, absorbebit fluvium;” cum enim sicut bestia pastus, eodem modo & potus fuerit, cum “circundabant eum salices torrentis” juxta fluvium, ut Ramsæus introducit illum a Cyro visum; neque tamen a providentiâ fuerit omnino derelictus, quia aliquid boni in illo inventum; unde dicit “intellectus meus reversus est ad me, cap. iv. vers. 33. Et hoc etiam innui videtur, in descriptione primæ bestię, cap. vii. 4. nam sicut dicitur cap. iv. 30. “Capilli ejus in similitudinem aquilarum crescebant,” ita in LXX “alas habebat aquilæ, & evulsæ sunt alæ,” & tamen tandem “sublata est de terrâ & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis (intellectus hominis iterum) datum est ei,” cum altera bestia, nempe Leviathan seu Pharaon, qui cor suum obduravit, bestiis terræ & volatilibus cœli data fuit ad devorandum Ezek xxix. & alibi.

Hic autem conscius sum, quod de patriâ Jobi inquirentes antea diximus, nullam allusionem illum sumere a rebus Babyloniciis, sed tantum ab Ægyptiacis vel non longè ab Ægypto. Satis esset dicere; non Job, sed Deus hîc loquitur, & secundum suppositionem nostram propheticè, cui omnia nota sunt à principio mundi ad finem, præterita, præsentia & futura: & si quis hic instat, vero absimile esse De-

um illa revelâsse, quæ adeò longè abfuerunt: Objectio cadet, si, quæ multo longius distabant proculdubio longe ante hæc revelata fuerint. Neque dubium est Christianis quod patriarcha Jacobus de Christo, sub nomine Shiloh vaticinatus est (si non & de Anti-Christo, ex tribu Dan) & Moses, sub titulo prophetæ magni post se venturi. Quin & in eodem sæculo certum est Balaamum prophetasse de Assyrio, Romano, & postremis temporibus, si non etiam de ultimâ invasione τῆς Gog, ac ejus finali exterminatione in fine mundi.

8. Audentius autem ad mysticum sensum in Leviathane jam procedemus: Speramus enim nos probare posse, per Jobi Leviathan Δαμονόρην seu Diabolum ipsum adumbrari; ita enim Louth nostras, loco supra laudato, ac omnes fere commentatores, “tyranni ac oppressores Dei populi revera sunt instrumenta ac typi Satanæ, qui toties vocatur Serpens in Scripturis,” ita, ut vidimus Nachash, Serpens seu Draco, Leviathan sæpè appellatur; sed Serpentem qui Evam tentavit esse Diabolum, aut Diabolum in eum intrâsse, vix aliquis serio Christianus dubitat, præsertim, cum adeò expressè à S. Johan. affirmatur Apocalyp. xii. 9. “Draco ille magnus, Serpens antiquus qui vocatur Diabolus & Satanas, qui seducit universum orbem” S. Paulus ait 2 Cor. xi. 3. “Serpens Evam seduxit astutiâ suâ, ὁ ὄφις Ἐβαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ; eadem ac Genes. iii. 13. “Ὁφίς ἡπάτησέ με,” at in versu primo Symmacho dicitur πανουργώτερος, Aqu. πανέριος; imo quid aliud designat Salvator in promisso suo fidelissimo S. Luc. x. 19. ut postquam dixerit, “videbam Satanam, sicut fulgur, de cœlo cadentem.” Quibus videtur alludere ad illa Esaïæ xiv. 12. “Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer;” addit, “Ecce ego dedi vobis potestatem calcandi supra Serpentes & Scorpiones,” quæ explanantur à sequentibus “& super omnem virtutem inimici.” Ubi etiam videtur respicere ad Psalmum xci. 13. “Super aspidem & basiliscum ambulabis, conculcabis Draconem,” ut in primâ promissione “semen mulieris conteret caput tuum:” misera sane consolatio parentibus nostris à tantâ felicitàte delapsis, si tantum significat hominem fore Serpente naturali fortiolem. Ad eadem videtur respicere Rom. xvi. 20. “Deus pacis conteret Satanam sub pedibus vestris.”

At certum est ecclesiam primitivam in oratione pro energumenis “verba Salvatoris antea relata sibi applicuisse, ut in Constitut. viii. lib. §. 7. Whiston. “ὁ δὲς ἡμῶν ἐξουσίαν ἐπάνω ὀφείων &c.” Quin & in Jobo ipso, ni fallimur, probabile dabi-

inus Leviathanem a Chumarim excitatum, fuisse Diabolum Job. iii. 8. Jam probandum est, quod aliquid majus ac terribilius quàm Crocodilus, quàm Draco terrestris aut marinus, quàm Pharaon ipse in verbis Jobi ac Dei sub umbrâ Leviathanis latet. Licet plenius alibi hæc forsân discussimus, sed hic unum totum argumentum concinnemus. Ita certe in LXX Jobi verba intelligebant cap. xxvi. 12, 13. "Προσηύχθη ὁ ἱερεὺς καὶ ἐξέλεγε τὸν κύριον καὶ εἶπε· ὁ κύριος ὁ θεός μου ἐστὶν ὁ θεός μου, ὁ θεός μου ἐστὶν ὁ θεός μου. Ubi Chald. "prudentiâ suâ percussit fortem," "qui comparatus est Serpenti mordenti," Syr. Ar. "manus ejus interfecit Serpentem" "qui fugit," & S. Augustinus "vulneratus est cetus;" vulneratum dicit Diabolum." Notant doctorum plurimi de Job. xli. & similibus locis, quod quædam inveniuntur, quæ propriè competunt Diabolo, hyperbolicè vero & metaphoricè regi aliqui, aliquando Tyri, aliquando Babylonis, aliquando autem Ægypti; & sicut in eodem Scripturæ contextu sæpè fit transitus à capite seu Christo ad corpus, seu ecclesiam, vel è contra; ita non raro fit transitus a Diabolo, tanquam capite, ad ejus membra, nempe impiorum societatem; vel ab uno magno impio ad caput impietatis Diabolum; & quod sicut in aliis typicis & mysticis, nonnulla aliquando typo, magis quàm anti-typo, nonnulla anti-typo magis quàm typo, nonnulla autem utrisque conveniunt: Multa in Leviathanis descriptione vix ulli alii quàm Diabolo, aut saltem non adeò propriè congruunt, quamvis in illis hyperbolas concedamus; præsertim, si in Græco legimus. Quis enim potest vel legere vel audire illa quæ sequuntur, cap. xli. 19. &c. (Vulg. 10. &c.) "De ore ejus lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ. De naribus ejus procedit fumus sicut ollæ succensæ atque ferventis: Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur — Ut de faucibus orci; & certe eodem modo mundi spiritus, & tanquam flumen de ore serpentis," prophetico schemate provenire dicuntur. Sed de puteo abyssi, fumus sicut fornacis magnæ, & de fumo locustæ, Apocalypf. cap. ix. 9. Quorum rex Abaddon, & in eodem capite nempe ix. de equitibus & equis Euphratiensibus, "de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur — Quis dico hæc legere potuit, qui Diaboli descriptionem hanc esse non suspicaretur? Antiquorum plurimi de Diabolo hæc interpretati sunt, ita Constitut. lib. viii. p. 401. In aliquibus saltem exemplaribus, "ὁ τὸ πολύτλαν θεράπων τοῦ σαβῶτ" "ἰσὺς νικητὴς τῶ ἀρχικαὶν" "Ὁφθαλμοὶ ἀναδείξας,

"multa patientem servum tuum Job vi-
"ctorem mali auctoris Serpentis common-
"strans." Et certè, si vel ad generalem descriptionem Leviathanis, vel singulas ejus partes respicimus, haud adeò propriè vel Balænæ vel Crocodilo, licet posteriori potius quàm priori, ac Diabolo ipsi, congruere videntur. Uterque enim eorum, ut & omnia alia animalia, tam terrestria quàm marina ab hominibus domantur, præsertim a Romanis qui in theatris suis illis propriè illudebant, cap. xli. 9. "Ecce spes ipsius fefellerit; an etiam in faciem suam se prosternit? quæ de Leviathane dicta; ubi Cocceius observat, "Sensus est, "si necem evadere non possit, quod conatur quamdiu potest, non blanditur: "Modus capiendæ Balænæ talis est; nau-
"tæ escam unco infixam ei obijciunt, "quam illa avidè haurit. Tum piscatores statim, quantum possunt abeunt, line-
"amque concedunt sive funem, quem prolixissimum unco annexuerant: Ni facerent navem everteret. Ille fundum petit; unco guttur terebrat, sanguinem educit. Sunt funi illigati utres, vento pleni, qui identidem in summum conni-
"tuntur. In hos ille, ut infestus insurgit; "hi emicant vice fugientium: Ille in fun-
"dum secum retrahit. Sic aliquoties sal-
"tus, ipsi, utriusque reciprocatur. Ubi lassus, in summum natant utres, tum piscatores trahunt, & cum ferramentis invadunt; neque ille illis cedit, aut more supplicis se in faciem prosternit, sed obviam it plagis, ita, ut non sine prælio in potestatem venit; de cujusmodi prælio infra cap. xli. 17, 18. Hæc insigniter illustrant locum nostrum, qui non negat capi hoc monstrum, sed negat facile aut apertâ vi capi." Hæc de Balænâ; sed Leviathan, quisquis sit, nisi Deo soli, est indomabilis.

Si a capite ad calcem singula perpendamus, Diabolo potius videtur respondere quam ulli animali^a cap. xli. 10, 11. sed Vulg. 1, 2. "Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis autem potest stare ante me, vel mihi resistere; quis mihi prævenit ne reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt — Non parcam ei &c. Si Vulg. hic sequimur, sensus videtur esse, "suscitabo eum, i. e. permetterem vel immitterem sine catenis in homines, ut prohibitu & insitâ malitiâ & ferocitate, quos vult & quando vult perderet ut primogenitos Ægypti, seu potius, ut aliæ versiones, "non est adeò ferox aut crudelis, qui audeat illum suscitare," in campum evocare & ad singulare certamen secum provocare. "Quis mihi prævenit, ut illi

^a Hinc Baxterus noster philologus, in versione suâ Plutarchi Isidis & Osiridis rotunde asserit Leviathan τοῦ LXX esse Diabolum.

“ non rependam — secundum omnem e-
 “ jus malitiam, cum quicquid, quod sub
 “ cœlo est, meum est.” Nihil autem sub
 ejus potestate sine permissione divinâ. Ni-
 mis magnifica hæc visa sunt, quam ut de
 superioritate omnipotentis Dei super duos
 pisces intelligantur; imo nec solum supra
 tyrannum, ut Pharaonem, licet adeo cru-
 delem ac potentem; sed potius supra Dia-
 bolum, mali auctorem ac principem, quem
 plurimi Deo ipsi bono O. M. æqualem ex-
 istimârunt; quod sequentia confirmant:
 “ Quis autem potest mihi resistere? Ergo
 divisum imperium inter duo principia non
 fuit; “ quicquid sub toto cœlo est, meum
 “ est, *πάντα ἢ ὑπ’ ἐργον*” cum tamen *τὸν*
ὑπ’ ἐργον sibi usurpâsse Diabolus videtur
 cap. i. 7. & ii. 2. Ubi addit *τὸν* *σύμπαν*
 ut *ὁ ἀποκομιδὴν* totius universi vagabun-
 dum hunc fecisse non est vero absimile;
 non tamen unius pedis hujus mundi pro-
 prietarius fuit, licet se Cosmocratorem ja-
 ctavit, cum Deus hic disertè dicit *ἡ σύμπαν*
σα “ omnia, quæ sub cœlo sunt, mea sunt,
 & postea, “ non parcam ei;” sed pœnas
 tandem dabit omnium ejus facinorum, cum
 in abyssu signatus sit in æternum. Quin
 & alia in hoc capite, præsertim in Græco,
 Diabolum solum respicere videntur. “ Mit-
 “ tet contra eum fulmina, & ad locum a-
 “ lium non feretur;” an de obstinatâ ejus
 mente Deum provocante, & dicens sicut
 Pharaon ejus typus, “ Quis est Dominus;
 quin ad indurationem ejus cordis, ut ejus-
 dem Pharaonis, illius typi, ac vicem feren-
 tis 22. *Ἐμπροσθεν αὐτοῦ τρέχει ἀπώλεια*, ta-
 li certe rege dignus anteambulo “ destru-
 “ ctio ante eum currit, ut *Δανάη* & *Ἄδης*
 & Abaddon, Apollyon junguntur. Vers.
 24. “ Cor ejus induratur tanquam lapis,
 “ & stringitur quasi malleatoris incus.”
 Sub Luciferi nomine in Esaiâ & Ezekiele,
 pro rege Tyri ac Babylonis supponens, æ-
 qualem se excelsis ostentabat; licet à cœlo
 dejectus & fulminatus. Ita *ἔ.* 25. secun-
 dum LXX *ἐρεφὶν* ἢ *αὐτὸς* &c. “ verten-
 “ te autem se ipso, (ut Enceladus fingitur
 “ sub Ætnâ) potentes timent, timor sit be-
 “ stiis quadrupedibus super terram saltan-
 “ tibus.” Ubi interpretes forsan alludunt
 ad Schema propheticum in Esaiâ xiii. 22.
 de Satyris, & Onocentauris, & aliis mon-
 stris in Babylone tripudiantibus, ut in suâ
 versione sæpè respiciunt ad alia loca S S.
 nullo respectu habito ad ordinem tempo-
 ris quando tradita fuerint, ut Job. xl. 19.
 xli. 33. cum Psal. civ. 26. collat. Licet sæ-
 pius Chaldæi hoc faciunt. Adde quod tar-
 tarum & abyssum legimus *ἔ.* 32. ut ejus
 ambulacrum, quorum primum est inferni
 nomen apud sæculares ac poetas, licet *ταρ-*
ταρώσας etiam legimus in 2 Pet. ii. 4. abyssus
 vero in Sacris, in Evangeliiis sæpè; e. g. S.

Luc. viii. 31. Ubi abyssus, Dæmoniorum car-
 cer. Cui illa in *ἔ.* ult. conveniunt, nisi
 Diabolo, cujus character ad vivum ibi de-
 pingitur? “ Rex est super omnes superbiæ
 “ filios, Heb. *יָרֵב*, quod vertitur cap. xxviii.
 “ *ἔ.* 8. *ὑὸς ἀλαζώνων*. Theod. autem in hoc
 versu *ὑὸς βασιλείας*. i. e. si rectè capimus,
 cyclopus, qui igni & fornacibus operam
 dant. Ex his & forsan aliis indiciis à no-
 bis prætermiſſis, multi commentatores tam
 veteres quàm moderni de Diabolo hæc in-
 tellexêre. Ita Mercerus in locum, “ ex
 “ hoc loco, inquit, nostri collegerunt to-
 “ tam hanc descriptionem Leviathanis ad
 “ Satanam pertinere, quia dicit eum re-
 “ gem omnium superbiorum.” Ita etiam
 ad versum primum: Sic etiam Munsterus
 in locum “ Leviathan signat Diabolum,”
 Louth etiam ad eandem sententiam pro-
 pendere videtur atque ita plerique alii, a-
 deo ut nullo modo solus & singularis in
 hanc sententiam accedam. Sin autem Le-
 viathan mystico sensu sit Diabolus, haud
 absolum est supponere, ejus fratrem, nem-
 pe Behemoth, vel eundem denotare, vel
 aliquem ex ejus exercitu, ac forsan ei se-
 cundum. Cartwright noster in Poli loco
 supra laudato xli. 1. “ Antiquorum pleri-
 “ que in hoc loco, tum per Behemoth,
 “ tum per Leviathan, Diabolum intelli-
 “ gunt.” Certè in libris quibusdam Ma-
 gicis duas has voces, Behemoth & Leviathan
 vidimus inter nomina Diabolorum, Mago-
 rum invocationibus, ut dicunt, excitandos:
 Ni fallimur in historiâ etiam Laudientium
 monialium & in exorcistarum ibi incanta-
 mentis ambo occurrunt. Eadem quæ de
 Leviathane dicuntur, secundum LXX in
 Jobo de Behemoth etiam prædicantur, ut
 cap. xl. 19, 20. “ *πεποιημένον ἐγκαταπαύσει*
ἔ. *ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ*. *Ἐπελθὼν ἢ ἐπ’*
ἔ. *ἔ.* *ἀκρότομον ἐποίησε χαρμονίῳ τέλει ποσιν*
ἔ. *ἐν τῷ Ταράρῳ*.” Quod si quis putaret
 in mystico & prophetico stylo, Leviatha-
 nem seu Draconem, & hic, & in Apoca-
 lyψ. supponi potius pro Diabolo; Behe-
 moth autem *θηρίον* bestiam S. Johan. pro
 impiis mundanis potestatibus, illi subiectis,
 primo Babyloniis inde Romanis, haud mul-
 tum refragor; ut Draco suam sedem &
 potentiam bestię dedit. Sin autem hæc duo
 animalia, vel unum eorum tantum Diabo-
 lus fuit, malè ut videtur Judæis prospici-
 tur, nisi in convivio suo possint comedere
 Diabolum. Hic autem *κρησφύλλον* forsan
 habeant; primo enim, tantum mystico sen-
 su eum comedere tenentur, in quo pro re-
 gibus seu tyrannis, & dynastis tantum su-
 mitur. Sed vereor ne de omnibus terræ
 regibus hæc intelligant, quos hic sperant
 Messiam suum in escam illis daturum, eo-
 dem sensu ac Deus dedit Pharaonem po-
 pulo suo in Deserto. Psal. lxxiv. 14.

DISSERTATIO XXXIX.

De origine mali. 1. Veritas proposita cum objectione. 2. Pythagoræ & Platonis κρησφύγηον. 3. Duo principia. Plutarchus. Zabii. Manes. Ptolemæus. 4. Bailæi systema Manichæum. 5. Illius confutatio.

Psal. lxxiii. 16, 17. Anxiè cogitabam cognoscere hoc, sed arduum nimis erat mihi. Donec ingressus essem in sanctuarium Dei.

1. **I**N hâc difficili & nodosâ quæstione, ubi multa præclara ingenia adeò crassè impegnerunt; neque mirum, cum malum tenebræ & falsitas, ut bonum, lux & veritas coincidunt; ita tenuitati nostræ prospiciat, & gressus nostros dirigat ἀναλογία ἐξ ὕψους, qui ipse lux, via, veritas, ut nihil temerè aut confusè, multò minus quod analogiæ fidei ab ecclesiâ universâ semper professæ, vel latum unguem discrepet, seu cogitemus, seu proferamus. Schema nostrum ita se habet. Deum, seu summum bonum esse principium “ simplex duntaxat & unum,” indivisibile; æternum, fontem & originem entium, vitæ, boni; a quo omnia. Ex hoc Deo, patre, emanasse seu genitum fuisse modo innarrabili, Filium seu Verbum, distinctum, sed non separatum, patri æterno coexistens, coæternum, demiurgum: per quem & cum quo creavit omnia, visibilia & invisibilia; inter quæ angelos, omnes quidem originaliter bonos, sed prout creaturas non immutabiles. Unum ex his angelis, eumque archangelum magnâ potestate ac gloriâ præditum majorem adhuc ambiisse, & priorem ferre non posse; unde “ rebellis in patrem & rivalis filio” evasit; nec necessitas ulla peccandi, vel interna, vel externa ei imposita; quia libero arbitrio præditus fuit, quo abutens voluntariè malum elegit, & defectione a Deo, & electione, malum in mundum induxit, quod antea ibi non fuerat; atque ejus pater, princeps & principium extitit; unde auctor erat mali, nempe moralis seu peccati, primo affectis suis & angelis similiter deficientibus; postea vero hominibus. Malo autem peccati seu culpæ dato, facile nimis sequitur malum pænæ seu physicum, ut “ pœna injustitiæ comes est,” & sicut umbra nunquam eam deserit; unde fames, morbi, pestes, mors ipsa, & omne genus criminis, & miseria ab inimico introducta in mundum irruerunt.

Obijciunt impotentes & infideles homines, vani philosophi & hæretici, instigan-

te proculdubio inimico ipso, contra Deum boni auctorem: Si Deus est, inquiunt, & ille summum bonum, atque omnia prævidens & providentiâ suâ gubernans, quare permisit Luciferum decidere, & homines etiam innocuos creatos in rebellionem contra Deum secum participes allicere; unde janua aperta omni facinori & calamitati in humanum genus irruenti. Quare omnes angelos immutabiles non fecerit aut saltem ita servaverit, ut de magnâ parte eorum fieri creditum est?

Hæc objectio æquè militat contra naturalem religionem ac revelatam, licet sine ope revelatæ haud est solvenda: Sed quæri merito potest an non implicet contradictionem, creaturam essentialiter immutabilem posse fieri, quia mutabilitas est de essentiâ omnis creaturæ, & solus Deus est necessario, & ex naturâ suâ immutabilis. Satis erat, abundè satis, quod omnibus intelligentibus agentibus arbitrium liberum, & posse stare dedit, ita ut Diabolus ipse haud potest ob tantum beneficium illi collatum, creatorem suum, vel inclementiæ vel injustitiæ accusare; præsertim, cum omnem cœli gloriam ante oculos habuit, ac beatitudinem perpetuo duraturam, si in suâ rectitudine steterit; neque congruum fuit, ut Deus actu positivo illum à peccando necessariò restringeret, cum ipse perire & voluit, & elegit, & cum sine tentatore peccavit, unde forsan nec mediatorem habuit, cum contra τὸ λόγον etiam belligeravit. Homines autem à tentatore Diabolo seducti prævaricârunt, atque mediatorem & restauratorem invenerunt, de quorum facto magis nostrâ interest disquirere.

2. Hic κρησφύγηον antiquissimum a Zoroastre, & Magis primo forsan excogitatum, a Pythagore & Platone exornatum, a Judæis, & Hæreticis, & nonnullis Christianis receptum, invenimus, ad solvendum, quoad homines saltem, mali originem, ac bonitatem, & æquitatem Dei quodammodo vindicandum: Id autem est animarum præexistentia quas supponunt interminabi-

libus antea sæculis, certe ante hujus mundi fabricationem, a Deo unà creatas fuisse, & sicut illum decuit, puras & immaculatas, omnino autem ἀτεξίας, seu libero arbitrio fruenter, & a cælo in terram demissas: Quo autem modo, aut quam ob rationem, inter seipsum discrepant! Shahristanus enim in Hyd. cap. xxii. asserit Magorum opinionem fuisse, "Lucem elegisse homines, ut adiutorem, dum adhuc essent spiritus absque corporibus, atque vestitum corporum & belligerationem cum Ahreman, principio malo & tenebroso, eâ conditione elegisse, ut auxilium haberent à luce, & tandem victoriam in copias ḡ Ahreman."

Paulo autem aliter rem explicant Græci philosophi, Platonici nempe & Pythagoræi, licet ab orientalibus hanc opinionem eos sumpsisse par est credere: de solo animæ in corpus descensu qui illis καθόδος dictus, & de animæ reditu, qui ἀνόδος, hæc intelligunt: Ita animam esse alatum quæ contractis alis in corpus præceps lapsa est; at denuo pennata & resectis alis, (quod πτέρρωσις & ἀναπτερρωσις illis audit) superna repetit, & ad superos revolat, & tota ferè θεωρία, seu ars τελεσιική ab ethnicis adeò decantata, a Christianis autem nominatim S. Augustino, ut maximè impia damnata, in hoc versata est, ut ἀνόδον τῆς ψυχῆς certiorē ac faciliorem redderet. Anima illis erat ψυχή, non vero νῦς, secunda & media pars hominis inter corpus & partem intellectualem seu mentem; mens enim aliter illis purganda fuit, scientia nempe veritatis; De animâ ergo, non vero mente hæc intelligunt, cui ut quodammodo materiali alas tribuunt quæ Pythagoræ & Hierocli ὄχημα ψυχῆς & αἰσθηδὲς σῶμα, animæ vehiculum & lucidum corpus. An verò aliquid dicunt de lapsu superioris & intellectualis partis, i. e. mentis, quæ Platoni, "solus & verus homo" existimabatur, adhuc ἐπέχω. Alii autem dicunt ob crimina in priori statu, animas in mundanos hos, & materiales carceres detrusas esse; quæ opinio videtur a Judæis Christi temporibus communiter recepta, ut discimus ex eorum quæstione de cæco à nativitate ad Jesum, S. Johan. ix. 1. "Rabbi, quis peccavit hic homo aut parentes, ut cæcus nasceretur?" Sed hæc suppositiones difficultatem non tollunt de origine mali, sed semper recurret, licet ad 1000 revolutiones, & 10000 retro sæcula revertamur.

3. Quem quidem nodum ut secarent

non pauci, duo principia, æterna, independentia & contraria asserunt, bonum & malum, lucem & tenebras, unum omnis boni & benefici, alterum omnis mali, & noxii auctorem, & patrem; inter se ab æterno dissidentes & pugnantes; idque excogitarunt, ne Deum boni fontem, mali & peccati auctorem assererent, & ab hac discordiâ & mixturâ omnia progenerari. In his autem Ethnicis, rationi tantum depravatæ, conjecturis & traditionum fragmentis innixi, lumine autem revelationis destituti licet magni viri eruditi & philosophi miserè hallucinati sunt. Ita enim Plutarchus in Iside & Osiride nimis perspicuè sese exprimit, "impossibile est unum quid, atque idem, seu malum sit, sive bonum, omnium rerum indifferenter causam esse. Unde bona & mala inter se immixta; ideoque antiquissima est sententia a theologis & legislatoribus ab uno ad alterum manu tradita ad poetas & philosophos; ubicunque professâ & recepta, tam a Barbaris quàm à Græcis, non tantum in vulgari discursu & publicâ famâ, sed in secretis etiam mysteriis, & apertis sacrificiis; quod non una est tantum ratio, quæ mundum dirigit, sed, quod propter duas contrarias origines, & oppositas potestates, quorum una ad dextrum^b ducit, & in directâ lineâ; altera ad contrarium, ad obliquum, vita humana est commixta, & mundus inæqualis, & varius, & mutationum omni generi obnoxius; si enim nihil est sine causâ, & quod bonum est non potest præbere causam mali, oportet naturam proculdubio habere peculiarem fontem, ut boni, ita & mali; & hæc est opinio maximæ & sapientissimæ partis humani generis. Nonnulli enim credunt duos esse Deos, tanquam duos rivales opifices, quorum unum faciunt bonorum factorem, alterum verò malorum, quorum meliorem vocant Deum, alterum vero Dæmona." Hucusque Plutarchus. Sed non video, quod horum utrumque ullibi dicit fuisse æternum. Zabiis autem hæc absurda, & insana opinio ab antiquissimis temporibus imputata est, duo nempe hæc principia sibi invicem contraria, fuisse co-æterna, & divisum imperium in mundo habuisse, imo nunc hunc, nunc illum per vices alterum superantem, & sicut Theopompus in Plutarcho, per multa annorum millia superiorem evadentem ac dominantem; unde forsitan sua sumpserunt Græci & Romani de suo Jove, Deo benefico, Sa-

^a Quæ Aristoteli non ignota, cui τελεσιική θεωρία audit: Modo ejus sit opus. ^b An ad hanc notionem de viâ ad dextram & sinistram S. Barnab. alludit, una lucis altera tenebrarum, una cui præsent lucis ministri angeli Dei, altera quæ subest angelis Satanæ, una est recta, viâ autem tenebrarum σκολία obliqua, ut etiam οἱ LXX de suo addunt: Nihil enim horum est in Hebræo ad fin. vers. 27. cap. iv. Post hanc sapientis dehortationem ἀπέστρεψον ᾧ &c. Averte pedem tuum à viâ malâ, in illis sequitur, "Vias enim ad dexteram novit Deus; obliquæ autem sunt illæ, quæ ad sinistram ducunt."

turnum tetricum, & malevolum superante ac debellante.

Zabios seu Sabæos in Arabiâ olim floruisse, eorumque opiniones, longè lateque disseminatas fuisse, non solum Maimonides, sed omnes ferè orientales uno ore affirmant; unde Jobo vix ignotæ, cujus libri principalis finis, hujus erroris oppositio & confutatio à nonnullis doctis viris existimatur. Hoc saltem certum manet; vestigia harum opinionum de luce & tenebris, malo ac bono principio interpretibus hujus libri in oriente versantibus probè esse nota, & haud obscurè expressa. Vid. Job. xx. 26. Ubi Vers. Syriac. habet omnes tenebræ, sed Arabic. omne malum. Quin tandem eo dementiæ ventum est, ut summum Deum nempe bonum nisi solem nulum agnoscerent, aut cultum aliquem illi redderent, sed plurima festa Sammaeli angelo mortis, seu Diabolo ab illis observata ut de Kelbiis eorum profapiâ, post videbimus.

Hanc hæresin ab inferis resuscitavit Manes ille Persa, sub Probo vel Aureliano. Qui docuit, ut Shahristanus in Hyd. p. 282. "Mundum esse compositum & factum ex "duobus principiis æternis, quorum unum "lux, & alterum tenebræ, quæ credidit "esse à priori æterna, & non defectura, "nec abolenda. Alii referunt, quod duos æternos & ingenitos statuit, quorum alterum bonum, alterum malum, bonum Deum seu lucem, materiem seu tenebras a malo Deo visibilem, ac malum mundum creare, ut Adamum & Evam a principibus tenebrarum generatos, Christum fuisse Serpentem in Paradiso, & infinita alia nefaria, & blasphema dicta: Sed mortem tandem invenit dignam: Nam cum suscepit curare regis Persiæ filium ægotantem, dictus filius sub ejus manibus obiit, unde rex, merito iratus, miserum istum, Persico more arundine excoiri jussit, & cutis ejus ad instar utris, paleis impleta ac inferta, præ foribus suspensa est, ac diu in Perside servata, ut Hyd. ex Epiphanio p. 283, 284. Longè autem ante hunc Manetem in ecclesiasticis legimus hanc dualitatem ab Hæreticis teneri & propugnari, e. g. à Carpocrate, Marcione &c. Eandem tenuisse Gnosticos, & Valentinianos ex Irænæo abundè discimus; sed præcipuè Ptolæmæum quendam, qui velut Flosculus Valentinianæ scholæ ab Irænæo in præfat. memoratur.

4. Sequitur Bailæus in dictionario ad voces Manichæi Hæretici. "Quorum feta infamis, inquit, a quodam Manete "fundata, incepit tertia Centuria, in multis "provinciis radices egit, & longo tempore

"perduravit. Non constitit impotentia eorum in doctrinâ suâ de duobus principiis, uno bono, & altero malo, sed in singulis eorum explicationibus & consequentiis, quæ ab illis deduxerunt. Fattendum est, quod falsa hæc Thesis, quæ Manete multo antiquior est; & non potest defendi ab aliquibus Sacras Scripturas recipientibus, vel ex toto, vel partim, non esset facile refutata, si suscepta fuit ab aliquo philosopho Ethnico in disputationibus perito; & benè fuit, quod S. Augustinus eam abjuraverit, alioquin ille, crassioribus ejus erroribus abjectis, systema constituisset, quale confuderat Orthodoxos Christianos. Persa fuit, natu obscurissimus, sed formâ elegans, & boni ingenii, unde affectum illi animo concepit vidua quædam, quæ eum emerat, & instruendum a Magis curavit: Præcipuè se applicuit libris cujusdam Arabis, nomine Scythiani, & ab illo accepit totam ferè impiam ejus doctrinam. Secundum Manichæos, duo hæc principia, unum cum altero pugnabant, ex quo conflictu facta est mixtura boni & mali, ex quo tempore, principium bonum conatum est separare, quicquid proprium fuit ejus; virtutem ejus inter elementa disseminavit, ut in eis faceret hanc separationem; electi quoque hæc in re conati sunt. Omne enim, quod impurum fuit in victu, quem edebant, separatum est a puro, quod tunc translatum est ad regnum Dei illorum patriam, in duobus vasibus ad hunc usum destinatis. Hæc duo vasa, sunt sol & luna. Plutarchus certos nos facit de antiquitate & universalitate hujus opinionis in tractatu suo de Iside & Osiride; — alio libro disertè dicit, quod Dei natura non eum permittit, aliquid præter bonum facere, nec in aliquem irasci aut ei nocere, ergo persuasum habuit, hominum afflictiones non a Deo, sed ab aliâ aliquâ causâ manasse, ergo quod duo fuerunt principia; & Persæ philosophi semper hanc doctrinam docebant. Plutarchus nimis procul rem urget, cum inquit, quod hoc manifestum fuit è more publici cultus inter Græcos & Barbaros; quamvis enim verum est, quod Pagani noxias Deitates agnoverunt, docuerunt tamen quoque eundem Deum interdum beneficia donare, & interdum affligere. Ita inter Romanos, quamvis fuit Vejovis quidam, multo magis ad malum faciendum addictus, creditum est, tamen, quod Di-Jovis, i. e. bonus Jupiter fulmen jaculatus est. Plutarchus etiam errat, cum putat, quod convenit inter philo-

^a Rectè sanè, & in profanos & infideles est semper jaculaturus.

“sophos & poetas de hâc doctrinâ duorum
“principiorum; cur non meminit Home-
“rus unum tantum Deum duo dolia,
“boni & mali habuisse, ubi inquit, Plato,
“stultè loquitur de Deo cui essentialiter est
“nihil nisi bonum facere.”

“Hæresis hæc antiqua de duobus prin-
“cipiis adhuc in aliquibus orientis regio-
“nibus universè recepta est, ut inter anti-
“quos barbaros Europæ populos. Nunc
“eam amplectuntur in provinciâ Fœtu in
“Africâ, & Gurdes, gens Asiæ — a ratio-
“ne a priori confestim fugati essent, pro-
“pugnaculum autem eorum fuit rationis
“a posteriori, hujus expugnatio fuit diffi-
“cilis. Certissimæ & luculentissimæ ideæ
“quas assequi possumus nos docent quod
“oportet ens necessario æternum unum
“esse infinitum &c. & omni-perfectum;
“sed omni systemati hæc duo sunt requi-
“sita ad id stabiendum, primo, ut ideæ
“ejus distinctæ sint; secundo, ut de factis
“rationem reddat. Siccine hypothesis de
“uno principio? Verum est, sine duobus
“datis principiis, rationem omnium alio-
“rum in rerum naturâ phænomenorum
“reddere possumus. Sed genus humanum
“palmarium opus creationis — validissimas
“rationes contra Dei unitatem præbet.
“Homines sunt scelesti & infelices, hoc
“omnibus notum est ex eo, quod vident,
“sentiunt &c. Historia nihil est præter
“collectionem humani generis criminum
“& infortuniorum. Observandum est ta-
“men, quod hæc duo genera mali, mora-
“le & physicum, historiam non omnino
“implent, nec totam hominum privato-
“rum experientiam includunt. Passim e-
“nim reperta sunt quædam & moraliter
“& physicè bona, quædam exempla vir-
“tutis & felicitatis; si nulli homines essent
“præter malos & miseros, nihil opus esset
“ad duo principia confugiendi: Est enim
“mixture boni & mali, quæ hanc hypothe-
“sin necessariam facit, & hæc est propug-
“naculum Zoroastris. Ut apparuerit quàm
“difficile esset falsum hoc systema refuta-
“re, unde sequitur, quam necessaria est
“revelatio ad id evertendum. Suppone-
“mus disputationem inter Melissum & Zo-
“roastrem. Melissus diceret primo ejus
“systema perspicuissimis & distinctissimis
“ideis optimè convenire. Ens necessari-
“um interminatum est, ergo infinitum,
“omnipotens, & unum, & absurdissimum
“esset dicere, quod nullam habeat bonita-
“tem, sed maximum omnium vitorum,
“essentialiter nempe malitiam. Fateor ti-
“bi, diceret Zoroaster, ideæ tuæ sunt om-
“nes satis consuetaneæ, & huic objectioni
“non immorabor, quod necesse est infini-
“tatem omnia realia includere; & cum
“malitia non minus est realis quam boni-

“tas, postulat universitas rerum ut essent
“entia malitiosa; & cum suprema boni-
“tas & suprema malitia non possunt in u-
“no subiecto consistere, necessarium est u-
“num esse essentialiter bonum & alterum
“malum; huic inquam non infisto, sed
“demonstra mihi ex hypothesis tuâ, unde
“homo posset esse impius, unde pœnæ
“obnoxius, cum præcipuus est character
“boni systematis, reddere rationem de re-
“bus verè factis, & ipsa incapacitas illud
“faciendi satis indicat hypothesis non esse
“veram. Oportet te confiteri, quod ego
“scopum attingi duo principia admittendo,
“& tu aberrasti qui tantum unum. Si
“homo est opificium unius entis, summè
“boni, sancti & potentis, quî potest mor-
“bis, pœnis & doloribus obnoxius esse?
“An potest habere malas inclinationes tam
“multas? Potestne crimina tam multa
“perpetrare? An potest summa sanctitas
“creaturam criminalem progignere? An
“potest summa bonitas creaturam infe-
“licem procreare? Nonne potius summa
“potentia cum summâ bonitate conjun-
“cta proprium ejus opificium bonis copi-
“osè donaret & a quocunque ingrato aut
“molesto muniret? Melissus, si ordinem
“sermonis consulit, respondebit, Deus ho-
“minem felicem creavit, & ei potestatem
“reliquit ita manendi: Ille autem consci-
“entiæ suæ non auscultans, factus est sce-
“leratus, itaque a Deo, qui summè justus
“æquè ac bonus, pœnam meruit, Deus ergo
“mali moralis causa non est, sed tantum
“physici. — Hoc responsum, optimum,
“quod a Melisso potest regeri, solidum ha-
“bet fundamentum, illi tamen opponi
“possunt argumenta magis speciosa, & quæ
“oculum rationis magis perstringunt; Zo-
“roaster enim reponeret, si homo factus
“est ab ente infinitæ bonitatis, oportet e-
“um factum fuisse, non tantum absque
“ullo peccato, sed etiam sine aliqua ad
“malum propensitate, cum talis propensi-
“tas à tali causâ non potuit processisse.
“Manet ergo, ut dicamus, homo ex ma-
“nibus creatoris ejus veniens, potestatem
“tantum habuit semetipsum ad malum
“determinandi, & ita a semetipso deter-
“minatus, solus ille causa fuit omnis ma-
“li moralis, ab illo in mundum introdu-
“cti. Primo autem percipere non possu-
“mus quomodo ens, sponte non existens,
“sponte potest agere? Ergo liberum arbi-
“trium homini datum non potest revera
“se determinare, cum continuè & omni-
“no à Deo ipsius actu existit; secundo,
“quæstionem proponet, utrum Deus præ-
“vidit hominem libero arbitrio ejus abu-
“surum? Impossibile videtur aliquid præ-
“visum esse, quod à causâ indeterminatâ
“pendet: Puta tamen quod Deus homi-
“num

“ num prævaricationem potuit prævidisse,
 “ inde sequetur, quod impediisset. Ideæ
 “ enim nostræ de causâ infinite bonâ &
 “ sanctâ, quæ mali moralis ortum impe-
 “ dire potest, non sinunt nos credere, quod
 “ eam viam invenit, præsertim cum ob e-
 “ am rationem, creaturas suas multis gra-
 “ vibus opprimere coactus fuit.

“ Si Deus lapsum hominis non prævi-
 “ dit, saltem possibilitatem ejus non potu-
 “ it non videre: Cum ergo (si revera acci-
 “ deret) noverit se necessario a paternâ e-
 “ jus indulgentiâ recessurum & filios ejus
 “ miserrimos redditurum; voluit homines
 “ ad bonum morale æquè ac physicum
 “ determinasse. Huc nos adducunt ideæ
 “ nostræ distinctæ, cum gradatim eas se-
 “ quamur, quod à principio infinite bono
 “ fieri debet. Si enim bonitas vel patrum
 “ mortalium postulat, ut pro eorum po-
 “ testate, prævenirent aliquem usum præ-
 “ posterum, cui filii sui applicarent quæ-
 “ cunque bona illis dederunt, multò ma-
 “ gis oportet bonitatem infinitam & omni-
 “ potentem impedire, aliquos malos dono-
 “ rum ejus effectus; loco liberi arbitrii il-
 “ lis dandi, determinaret creaturas ejus ad
 “ bonum, aut si liberum arbitrium habent,
 “ semper in illas superintenderet ad eas à
 “ peccato custodiendas. Credo equidem
 “ quod Melissus non taceret; sed quodcun-
 “ que responderet, à Zoroastre statim op-
 “ ponendum esset, non minus plausibilibus
 “ argumentis, unde finis nunquam esset
 “ disputationis; mille magnæ difficultates
 “ huic philosopho objici possent, sed ut ille
 “ omnes resolveret, & deinde meliorem
 “ hypothesein postularet, simulans illam Me-
 “ lissi se funditus evertisse, nunquam re-
 “ duceretur in viam veritatis. Haud va-
 “ let ratio humana huic nodo solvendo;
 “ in S. Scripturâ solum invenimus, quod
 “ fatis est ad refutandam hanc duorum
 “ principiorum hypothesein; illic invenimus
 “ Dei unitatem, infinitas ejus perfectiones,
 “ hominum lapsum & inde consequentias.
 “ Monstret nobis aliquis magnificâ argu-
 “ mentorum specie, quod nequaquam pos-
 “ sibile fuit malum morale in mundum in-
 “ troductum fuisse ab opere principii infi-
 “ nitè boni & sancti; respondemus, hoc
 “ revera fuit, ergo possibile fuit. Mani-
 “ chæi hujus conscii fuerunt, & ergo V. T.
 “ renunciaverunt, Novum tamen Orthodoxis
 “ tela fortia suppeditavit contra illos; quod
 “ ergo, cum Scriptura solum facit, non sum
 “ culpandus, cum dico quod difficile esset
 “ in hâc causâ philosophum superare.
 “ Difficilius est Christianis difficultates ra-
 “ tiocinatione solvere, quia inter semetipsos
 “ habent disceptationes de libertate, in qui-
 “ bus aggressor semper videtur vincere, &
 “ quia parvus numerus prædestinatorum,

“ & æternitas pœnarum inferni, objectiones
 “ præbent, quales Melissus non maxime
 “ timeret, pag. 2167. Origen. Marcioni-
 “ tis respondet de origine mali, quod cre-
 “ atura intelligens & liberum arbitrium
 “ non habens, immortalis & immutabilis,
 “ ut Deus, fuisset; nihil habent reponere;
 “ nihilominus facile esset hoc responsum
 “ refutare: Interrogemus tantum eum, u-
 “ trum beati in Paradiso sint immortales
 “ & immutabiles, ut Deus; si non sint, se-
 “ quitur, ut creatura posset determinari ad
 “ solum bonum, & tamen Deus non fieri.
 “ S. Basilius alio modo respondet, Deus,
 “ inquit, nollet nos invitos eum amare, &
 “ nosmetipsi non existimamus servos no-
 “ stros bene affectos, dum in catenis eos
 “ tenemus. Ut ostendamus S. Basilio, sen-
 “ tentiam ejus esse falsam, tantum eum
 “ monemus de Paradiso. Deus enim ibi
 “ perfectè amatur, & colitur, & tamen be-
 “ ati illic liberum arbitrium non habent.
 “ Sed absque tam sublimi contemplatione,
 “ animadvertat S. Basilius justos in hâc vi-
 “ ta. Gratia est S. Spiritûs, unde Deum
 “ amant, & operas bonas faciunt; nemo
 “ unquam hoc negavit; an gratia hæc ho-
 “ mines in servitutem redigit? Et quid in-
 “ de sequitur? Nempe quod Deus potuit
 “ ejus creaturas determinasse infallibiliter
 “ ad bonum sine illorum violandâ liberta-
 “ te; ergo hinc non procedit peccatum;
 “ quod Deus non potest id prævenire, sine
 “ liberum arbitrium evertendo. Rigidissi-
 “ mi enim confitentur, quod gratia effica-
 “ cissima libertatem humanam non perdit,
 “ ergo omnes potuerint immutabiliter in
 “ innocentia custodiri, & tamen liberum
 “ arbitrium retinere.” Et hucusque Ba-
 “ læus.

5. Licet hanc sectam infamem vocat, omnibus tamen nervis tortuosus hic coluber contendit eam constabilire, aut saltem veritatem ita obscurare, ut sine magnâ difficultate non discernetur. Fatemur illos non adeò peccasse in doctrinâ suâ de duobus principiis uno bono & altero malo; omnes enim philosophi hoc concedunt, idemque revelatio ipsa & supponit & affirmat de Deo & Diabolo; sed impietas & absurditas hinc pendet, quod ambo hæc principia æterna & independentia facit; ubi verò addit, “ quod vix esset refutanda, si suscepta fuerit ab aliquo philosopho Ethnico logicæ perito.” i. e. “ lumine naturali,” licet aliter forsan nobis visum, dum agnoscimus perquam difficile hoc lumine solo utentibus; id vident qui revelationem negant. Ubi autem asserit, “ si S. Augustinus qui eam hæresin abjuraverat, crassioribus ejus erroribus abjectis, systema constituisset, Orthodoxos confudisset.” Respondemus quod crassi-

crassissimus hujus systematis error fuit æternitas & æqualitas horum duorum principiorum, quo abjecto, totum eorum systema cadit. Quod à Scythiano Arabe ejus doctrinam Manes primo accepit, nostram sententiam confirmat, quod hæc dualitas a multis Arabiæ incolis credita fuerit. Missa faciemus satis ridicula de mixtione & duobus vasibus, sole & lunâ, in eum usum destinatis, ut transveherent, quod bonum fuerit ad regnum Dei. Addit Plutarchi verba in "Iside & Osiride;" quæ tamen ut antea vidimus sano sensu sumpta, non longe forsan à veritate aberrârunt. Quod autem de eodem Plutarcho ibi sequitur, quod in alio libro disertè dicit, "Dei naturam non cum permittere ali-
" quid præter bonum facere, nec in ali-
" quem irasci, aut ei nocere," à Plutarcho ipso abundè confutatur in eo tractatu de illis, quos Deus est tardus punire; qui autem punit, justè nocet, & qui justus, ipsâ justitiâ bonus est, aut injustitia non est malum; sed ira ejus seu averfatio in malos cum impotentiâ aut perturbatione omnino impermixta; cum autem rogat, "cur non meminit Homerum ubi
" statuit unum tantum Deum duo dolia
" boni & mali fecisse," illum injustè culpatur, cum hæc ipsa ab Homero observavit. Secundum eum, inquit Plato, "stultè lo-
" quitur Homerus de Deo, cui essentiale
" est nihil nisi bonum facere; & illud Platonis est de legibus § 16. ταύτης τῆς δίκης &c. "Nec tu nec alius ullus confidas,
" ut judicium Deorum effugias," & postea
" convenientia supplicia dabis."

In sequentibus autem pixidem suam venenatam Scepticus noster latissimè aperit, atque affirmat, "genus humanum, palmarium opus creationis, validissimas objectiones contra Dei unitatem præbet: "Homines sunt scelesti & infelices; hoc
" omnibus notum est ex iis quæ vident,
" sentiunt &c." An iste homo qui hæc scribit scelestus fuit? Ille optimè novit, quod infelix, quomodo aliter esset, cum scepticus fuit? Sed hoc obloquium contra humanum genus ita probare nititur "historia nihil est præter collectionem humani generis criminum & infortuniorum." Itane vero? An nulla exempla virtutis & felicitatis historiographi proferunt? Si ita sit, homo in genere, & indefinite, non est adeò scelestus, adeò infelix ut ille eum repræsentat; quod subdolos auctor sciens stylum confestim vertit & agnoscit "passim reperta esse quædam, & "moraliter, & physicè bona." Sed bonum ipsum inimicus in malum torquet, & hinc arguit, "opus esse ad duo principia confugiendi; nam mixtura boni & "mali hanc hypothesin necessariam facit.

Sed quare necessariam; cum ex libero arbitrio, quod necessitati externæ ex diametro est contrarium, satis perspicuè hæc mixtura solveretur.

Addit, "hæc est propugnaculum Zoro-
" astris," atque illum introducit has partes defendentem; cum infra probaturi sumus opinionem duorum principiorum independentium, & sibi invicem ab æterno contrariorum, boni nempe & mali, Zoroastrem nunquam tenuisse; imo ab illo omnino abhorruisse; & in hoc articulo antiquorum Zabiorum insaniam reformasse; unum Deum, supremum, æternum, optimum, maximum, omnium creatorem ac dispensatorem, in religionem suam introducentem; unde patet quod injustè, ne dicam, inverecundè, hanc opinionem Bailæus illi ascribit. Non diffitemur in præfatione hujus disputationis bona quædam verba illum revelationi dare, quam dicit necessariam esse ad falsum hoc systema evertendum: Sed metuo Danaos &c. Quia non est impossibile eundem scriptorem versipellem, alibi revelationem vel deserere vel saltem labefactare, dum interim rationis naturalis lumen in hæc quæstione cum eâ committit. Longè enim aliud est affirmare hæc clariora esse ex Scripturis, quàm ex naturæ lumine, & alterum alteri contradicere.

Duas personas introducit; Melissum, qui pro Dei unitate differit, & Zoroastrem, qui pro principiis duobus. Prior dicit "ejus systema perspicuissimis & distinctissimis ideis optimè convenire; ens nempe necessarium interminatum esse, ergo
" infinitum, omnipotens & unum; & absurdissimum esset dicere, quod nullam
" habet bonitatem, sed maximum omnium vitiorum, essentialem nempe malitiam." Supponit hoc, vel concedit Zoroaster, sed regerit, "demonstra mihi ex
" hypothesi tuâ, unde homo potest esse
" impius, & pænæ obnoxius, cum principius est character boni systematis redere rationem de rebus verè factis, & ipsa incapacitas illud faciendi satis indicat
" hypothesin tuam non esse veram." Subdola hæc & speciosa objectio, quæ vim totam omnium aliarum comprehendit, æquè valet contra omnes difficultates naturalis ac revelatæ aut institutæ religionis, imo veritatum merè philosophicarum, quarum nonnullas, (exemplum forsan divisibilitas & indivisibilitas materiæ ad infinitum) nullæ hypotheses, nullæ distinctiones omnino tollere possint, talibus autem satis est, si demonstrationem habemus a priori, tali vel tali modo rem se habere aut non habere, quod hic conceditur; & à posteriori etiam ex propriâ experienciâ; ut quis potest dubitare liberum arbitrium se habere, cum expertus sit
in

in se potestatem in utramque partem se determinandi? Illis vero quæ sequuntur responſionem solidam dari in ſequentibus agnoſcit. Sed hic etiam latet anguis in herbâ. Pergit, “ ſi homo eſt opificium “ unius entis ſumme boni ſancti & poten- “ tis, quî poteſt morbis, & pœnis, & do- “ loribus obnoxius eſſe? Habere malas “ inclinationes adeò multas? Crimina tam “ multa perpetrare? An poteſt ſumma “ ſanctitas creaturam criminalem progig- “ nere? Summa bonitas infelicem? Non- “ ne potius ſumma potentia cum his con- “ juncta proprium ejus opificium bonis co- “ pioſè donaret & a quocunque ingrato “ aut moleſto muniret?” Hucusque Bai- læus potiùs quàm verus Zoroaſter, nec Diabolus ipſe in hâc cauſâ plura excogitare potuiſſet. Quibus Meliſſus reſpondet, “ De- “ us hominem felicem fecit, & ei pote- “ ſtatem reliquit ita manendi; ille autem “ conſcientiæ ſuæ non auſcultans, factus “ eſt impius, itaque à Deo qui ſummè “ juſtus æquè ac bonus pœnam meruit, “ Deus ergo mali moralis cauſa non eſt, “ ſed tantum phyſici.” Dubitari meritò poteſt, an Deus ſit propria & immediata cauſa phyſici mali, quod a morali, tan- quam germen à ſtirpe, ſæpiùs procedit, atque ita “ concupiſcentia, cum concepe- “ rit, parit peccatum; peccatum verò, “ cum conſummatum fuerit, generet mor- “ tem.” Non eſt improbabilis conjectura, quod ab eſu fructûs prohibiti voluntario, ſemina omnium morborum & malorum hominem primo invaſerint, unde hoc ve- nenum originale in omnes ejus poſteros phyſicè derivatum, ut è ſtirpe venenatâ mortiferæ etiam pullulant propagines; & homine ita infecto & perduto, qui rex & dominus totius viſibilis creationis, in cujus uſum omnia facta fuerint ex malo liberi arbitrii ſui uſu & auſcultatione ad inſtiga- tiones Diaboli; iſte inimicus potestatem etiam accepit in omnem iſtam creationem, ita, ut omnigena mala, & confuſiones in mundum naturalem induxit; ſicut Zoroaſter ipſe abſque lumine revelationis, ut videamus in ſyſtemate ſuo, rotundè aſſe- rit: Sicut alii etiam philoſophi, licet Eth- nici, multò ſanctius & decentius ſuper hoc argumento de ſupremâ divinitate ſeſe ex- primunt, quàm ſceptici & infideles hujus ſæculi: Ita enim Plutarch. in diſſertat. de eis quos Deus eſt tardus ad puniendum, “ audax eſſet & insolens arrogantia nobis “ qui tantum homines mortales ſumus, “ in hâc myſteria incomprehenſibilia ni- “ mis intimè noſmet ingerere;” atque ite- rum “ impietas ſuam pœnam generat;” quod multis ac validis argumentis probat, quæ nec inviſa, nec intacta, vel ab anti- quis vel modernis relinquuntur.

Adverſarius ulterius urget, “ oportebat “ hominem factum fuiſſe, non tantum abſ- “ que ullo peccato actuali, ſed etiam ſine “ aliquâ ad malum propenſitate, quæ à ta- “ li cauſâ, ente nempe infinitæ bonitatis, “ non potuit procedere.” Unde hoc ſal- tem lucremur, quod ab illo non proceſſit, ſed pergit, “ homo ſolus cauſa fuit omnis “ mali moralis ab illo in mundum intro- “ ducti.” Rectiſſimè quidem, ſi Diabo- lus vel ſopitus vel mortuus fuerit, & ma- li nec inſtigatorem nec concauſam, cui Deus permittit, ut quos in malum ſeduxit, pu- niret etiam, eoque tanquam tortore uſus eſt, ut peſtem per malos angelos in Ægyp- tiorum primogenitos immiſit, licet dicitur ſecundum ſchema in S. S. uſitatum, quod “ Dominus percuffit omnes primogenitos “ in terrâ Ægypti,” Exod. xii. 29. addit “ percipere non poſſimus quomodo ens “ ſponte non exiſtens ſponte poteſt agere.” Hinc neceſſario ſequitur nullum ens ſpon- taneum poſſe creari. Sed pergit, ergo li- berum arbitrium homini datum non potuit revera ſe determinare, cum continuè & omnino à Dei ipſius actu pendet. Hæc eſt ſecunda venenata aſſertio in Manetis ſeu Bailæi ſchemate. Quorum fautores anathemate meritò feriuntur in formulâ receptionis pœnitentium Manichæorum à Tollo editâ, pag. 141. *ἀναθεματίζω* &c. “ anathematizo eos, qui liberum arbitri- “ um tollunt, nec in noſtrâ ſitum eſſe po- “ teſtate dicunt, ut boni malive ſimus.” Supponemus malevolum aliquem in De- um & homines ſcriptorem, blaſphema mul- ta, æquè ac abſurda contra eos evomere. An hæc ſponte aut neceſſario facit? Si ne- ceſſario, vel à Deo, vel à Diabolo in id co- gitur; Deo non poteſt hæc imputare, niſi blaſphemiam blaſphemix cumularet; ne- que ipſi Diabolo, niſi ipſi etiam blaſphe- miam diceret. (Jud. ix. *κρίσιν βλασφημίας*) cum nec ille aliquem poſſit ad malum co- gere. Sed diſce hinc hujus ſcriptoris & a- ſtutiam & malitiam, cum ex hâc argu- mentatione clam introducit è Spinôſâ & Malmsburienſi neceſſitatem ineluctabilem & æternam, idque in malum, cum nullâ aliâ machinâ æternæ pœnæ ſubverti poſſint. Suggestere hoc poſſe humani generis ini- micum & ſcæderato ſuo in hoc opere a- deò grato opitulari non negamus: Interea ſponte hoc facit, à propriâ pravitate ab- ſtractus & illeſtus, ingenii ſui ut acumen jaſtaret, & cauſam deſperatam adeò plau- ſibiliter defenderet, licet benè noverit, quod in actu, licet adeò malevolo, Dei patien- tia illum ſuſtinuit, ſed cum malitiâ actûs nullo modo concurrat.

Proponit quæſtionem, utrum Deus præ- vidit hominem libero arbitrio ejus abuſu- rum? Ex cujus reſolutione Deum ipſum putat

putat in dilemmate se conclusurum. Sed benè est quod addit, "impossibile videtur aliquid prævium esse, quod à causâ in determinatâ pendet—Putatamen, quod Deus hominum præviationem potuit prævuisse; inde sequetur quod eam impedisset," sed siste, Manichæe, dilemma tuum regeremus; si Deus hominum lapsum non prævuidit, & impossibile fuit quod prævuidisset; secundum tuum & Socini symbolum, non tenetur ad impossibile, ergo non culpandus, quia, quod non prævuidisset non impedisset. Supponis autem, perquam liberaliter, quod Deus potuit "hanc præviationem prævuisse." At si tantum potuit, etiam potuit non. O quam præclaræ demonstrationes! Quæ ne latum unguem ultra scepticismum nos perducunt. Sed tali auxilio non egemus, neque tantam imperfectionem illi ascribemus, qui perfectus est scientiâ, ut non noverit quomodo αὐτόματον suum sese moveret, quicquid nos ἀμαθῆς de stupendâ adeò machinâ inscitè satis & insulsè hariolemur. Subjungit autem, quasi in probationem assertionis, "ideæ nostræ de causâ infinitè bonâ & sanctâ, quæ mali moralis ortum potuit impedire, non sinunt nos credere, quod eum non impedisset, præsertim cum ob hoc malum creaturas suas multo adeò gravibus tenebatur onerâsse." Respondemus, vocem ideam ut à scepticis usurpatam, plerumque nihil planè signare aliud quàm usurpantis obstinatam persuasionem & opinionem sæpissimè falsam & ridiculam, ut hîc certè res se habet; quando contra apertum & indubitabile factum militat: nam demonstrationes habemus, ut ipse concedit à priori, quod Deus est omnium entium creator, quod est æquus, justus & bonus, & nullius mali auctor. Eandem autem certitudinem habemus malum morale non impedisse, eum potuisse non negamus; ergo creaturæ pœnas intulit justas in se, ut necessario consequentes voluntariæ præviationis. Unde aliter conscientia impium accusat? Unde pungit, si culpam necessario admisit? Quod enim ab externâ vi coacti vel agimus, vel potius patimur, ut si quis manum nostram arripiens, pugione armatam, robore superiori usus, amicum nobis charissimum, invitis nobis & renitentibus, manu nostrâ occidit. In tali eventu non impossibili, dolorem vividum certè sentimus, sed nullum conscientiæ angorem, nullius reatûs sensum; cum ab utrisque excruciatifuisse-mus, si nosmetipsi id voluntariè perpetravissimus Nunquam adhuc inveni hominem adeò perditum, si ullo modo ingenuum, qui culpâ aliquâ graviore detentus, hanc consequentiam non agnoverit; in cuius rei testimonium omnium omnino ho-

minum conscientias appellemus. Deum autem ipsum postea dictatoriè instituit, quid ab illo fieri debuit, ut creaturas suas à malo servâset; nempe ut ad bonum morale æquè ac physicum determinâset. Sed quis hic est, qui docet Deum in formando & gubernando mundum? Hoc sophismate utitur. "Si bonitas vel patrum mortalium postulat, ut pro eorum potestate prævenirent aliquem usum præposterum, cui filii sui applicarent, quæcunque bona illis dederint; multo magis oportet bonitatem infinitam & omnipotentem impedire aliquos malos donorum ejus effectus. Loco liberi arbitrii illis dandi determinaret creaturas ejus ad bonum; at si liberum arbitrium habent, semper in illas superintenderet, ad illas à peccato custodiendas." Hoc iterum atque iterum in bonum nostrum Deum intorquet, ac phrasî tantum variegatâ ad nauseam usque repetit; licet illi à Melisso plenè satisfactum fuerit. Fatemur quidem impotenti ac indulgenti matri, de Gallinæ filio Albæ, plausibiliter sonat, atque ficut proponitur aliquid valeret; sed patri sano sensu prædito, & facto ritè statuto, nihil omnino ponderis haberet. Ita enim argumentum regerimus.

Si pater mortalis filio suo satis bonorum impertiit & contra illorum malos usus severè præmonuit, ille tamen spreto ejus mandato, & prodigus evadens, substantiam ejus dissiparet, luxuriosè vivendo; an pater est culpandus, quod nimis facilis in eum fuerit, cum & oculis & monitis ab abusu bonorum illum præmunivit; an ingratus ut fuerit & nequam filius optimo patri exprobraret quod materiem peccandi illi ministrâset? Quis talem filium culpâ absolveret, aut miseriis omnibus in se sponte illatis optimè dignum non reputaret? Quis filius frugi & ingenuus hanc consequentiam non agnosceret? Supponemus ulterius huic prodigo licet filio adeò misericordiâ motum esse patrem, ut illum nudum & famelicum paternè & ambabus ulnis acceperit, portione secundâ illum donaverit, & cautionem illi strictiorem imposuit, ut his etiam secundis facultatibus, melius quam prioribus uteretur, alioquin nulla spes foret in gratiam cum eo iterum redeundi: Quis non diceret, talem patrem ejus officio satis superque functum esse; aut quis vel unum verbum pro filio interponeret, si tali indulgentiâ iterum abutens in vitia omnia & abliguritionem sese præcipitaret? Sed pater supremus iisdem ac mortales patres legibus non tenetur; ille habet justè potestatem sui luti fingendi & abolendi, occidendi aut vivum servandi & absolutum dominium in opificium manuum suarum; quolibet obedientiæ leges illis

illis dandi, modo æquas & possibiles; sed quid magis æquum, imo beneficum fuerit quàm hominem ita constitutum in mundum immisisse, ut si voluerit, abundè felix esse potuisset? Quid optimo patri dignius quàm cum innocentiam & beatitudinem amiserit, probationem alteram illi indulgere? Sed caveat tertio! Si dicas recurrit semper difficultas, & quare ad bonum tantum illum non determinasset? Respondemus, quòd satis superque fecit, nec libero arbitrio creaturæ prædito, præsertim in statu probationis, plura fecisse potuisset: Quod si supponamus illum ita fecisse, in aliam quandam creaturam hominem mutasset, & à statu probationis in perfectionem immaturè transtulisset. Omnes antiqui probationem animarum concedunt, ut Plutarch. de illis quos Deus tardus est ad puniendum. “Durante hâc mortali vitâ, anima est in perpetuo agone tantumquam pugil; sed post omnes hos conflictus finitos, tum recipit secundum ejus merita.” Zoroastris possibilibus adhuc objectionibus satis est respondere cum proferantur. Postea hic auctor propius ad fidem revelatam accedere videtur; “nimis invalida est ratio humana huic nodo solvendo; in scripturâ autem invenimus, quòd satis est ad refutandum hanc principiorum duorum hypothesin; inde enim discimus Dei unitatem, infinitas ejus perfectiones, hominum lapsum, atque inde consequentias.” Quod multò disertius & dilucidius in S. S. hæc omnia describuntur vel saltem eorum nonnulla, quàm in philosophorum scriptis, vix aliquis negabit. Attamen illis non invidemus “Dei quod notum fuerit & manifestum in illis, quia Deus illis manifestavit, Rom. i. 19. Luscus autem est ille vel potius planè cæcus, qui in illis Dei unitatem, infinitas perfectiones, hominum lapsum, (licet ejus modum ignorabant) & fatales consequentias in humanum genus, non observavit. Imo plura & augustiora de methodo etiam hominum restituendi, ex Zoroastre, Pythagorâ & Socrate, vel ex traditione patriarchali, vel ex commercio cum Judæis, vel Balaâmi vaticiniis mutuata, facile fuerit producere. Res est altius repetenda. Unitas & bonitas Dei ex naturali lumine: Inductio autem mali in mundum est certâ nimis experientiâ philosophis nota, atque inde animarum lapsus, quia ita ut nunc sint à manu boni Dei non potuissent provenire; sed circumstantias & modum hujus lapsus, mulierem nempe, serpentem & arbo-rem, quæ in aliquibus antiquissimis occurrunt, à revelatione tantum, vel, quod ad idem redit, traditione patriarchali dignoscere potuissent. Eâdem autem viâ, pro-

culdubio acceperint, quicquid reliquerunt, de restauratore humani generis postea futuro, qui Zoroastri, semen Abrahami & virginis. Pythagoræ, *ὅτι τῷ δαίμονι χρεώλια*, Socrati ex Homer. *θεὸν ἦδ' ἔχ' ἀνδρα*. Sed hæc olim paucissimis nota, nempe philosophis, qui magno pretio scientiam suam vendiderunt. Donec communis salvatio omnibus hominibus apparuit: Particularis autem historia lapsus à Deo Moyfi revelata, licet à scepticis nostris adeò irrita, ut & seminis mulieris, atque ejus crucis, quæ Judæis scandalum & Græcis stultitia; omnia per revelationem in lucem producta; nam cum vix unus ex multis myriadibus aliquid noverit, vel de lapsu hominum, vel de modo ejus restorationis, revelatio aliqua magis explicita, vel necessaria, vel valde utilis fuit, de his rebus ad corpus humani generis, quod primo in V. T. Deus aperuit; clariùs verò & dilucidius, præcipue autem de restauratore in Novo; lineâ autem concatenatâ à tertio Genesens ad Evangelium, ita ut unus annulus ab altero semper pendeat, & à principio ad finem usque mundi porrigitur. Atque ita, ni fallimur, neque à Dei bonitate in Ethnicos derogatur, quibus diluculum quoddam seu scintillulas *ἀναλογίης ἐξ ὕψους* indulgit, neque clariorem revelationem ac Evangelii lucem ac splendorem omni creaturæ factam abnegamus: Quapropter hucusque cum Bailæo sentimus, ubi sæpius quàm semel dicit, quod difficile esset in hâc causâ philosophum sine S. S. auctoritate superare. Neque tamen ullo modo hunc excusare possumus, quia totum ejus schema super hoc fundatur, Manichæorum hypothesin naturali ratione non esse confutandam; unde sequitur, vel rationi consentaneam esse, vel saltem indifferentem; at, ne nimis duri in illum videamur, ecce ipsius verba, “non constitit error Manichæorum in doctrinâ suâ de duobus principiis, uno bono & altero malo” — Imo hoc eorum *πρωτον ψευδος*, cum utraque æterna & independentia somniant.

Secundo, negat “quod hypothesin de uno principio de factis rationem reddat, sed quod genus humanum inexpugnabiles objectiones contra Dei unitatem præbet.” Atque iterum, “est mixtura boni & mali, quæ hanc hypothesin Manichæorum necessariam facit,” atque infra, “percipere non possum, quomodo ens sponte non existens sponte potest agere, ergo liberum arbitrium continuè, & omnino à Dei ipsius actu pendet.” Ultra, Dei præscientiam impossibilem esse affirmat, cui tamen præscientiæ hominis prævaricationem ascribit. Atque iterum, atque iterum Deum culpat, quod liberum hominis arbitrium ad bonum tantum necessario

cessario non determinaverit; & postea, "malum morale in mundum introductum, "ab opere principii infinitè boni & sancti "revera fuit, ergo possibile fuit, ubicunque autem ratione res agitur, victoriam Manichæis reliquit, licet contradictiones crassissimas ita deglutit, & objectiones à posteriori demonstrationibus à priori superiores inducit. Cum potius tanquam futilis rejiciendæ fuerint; licet imbecillitas nostra clarum illis responsum adornare forsitan non valuerit, ut nec sapientiam & providentiam Dei cum brevi nostræ rationis lineâ metiri & investigare.

A quibus omnibus abundè patet hunc scriptorem systema Manichæum, vel verum vel saltem plausibile, & rationi naturali consentaneum velle insinuare.

Cum verò alia quæ ex suis de prædestinatione &c. controversiis super hoc argumento interminabilibus addit, nolo his me immiscere, cum istæ quæstiones spinosæ, per plus quam semisæculum sunt ferè sopitæ: Sed quæ contra patres & maxima primitivæ ecclesiæ lumina blaterat, non sunt adedò ficco pede prætereunda.

Origenes, modo huic auctori sit fides (non enim est ad manus) affirmat, "quod "creatura intelligens, & liberum arbitrium non habens, immortalis & immutabilis ut Deus fuisset." Si creaturæ intelligenti &c. addidisset Origenes Bonæ, à scopo forsitan haud longè aberrasset, tum enim Deo persimilis fuisset: Sed quod ex suo sequitur in Bailæo, id nullo modo agnoscimus. "Interrogemus, inquit, eum, "utrum beati in Paradiso sint immortales " & immutabiles, ut Deus? Si non sunt, "sequitur creaturam posse determinari ad "solum bonum, & tamen Deum non fieri."

Primo, ubi unquam Origenes dixerit supradictam creaturam fieri Deum, licet Deo similem fore affirmat? Sed facile respondisset doctiss. & acutiss. ille patrum, quod licet immortales & immutabiles sunt beati in Paradiso, naturam tamen suam non amittunt; ergo spontaneè agunt, spontaneè sunt boni, ut Deus ipse, ille quidem necessario, necessitate nempe internâ, quia ex naturâ, & tamen voluntariè, nullâ certè externâ necessitate cogente; pii autem statu probationis benè transacto, habitibus bonis naturam divinam participant & gratiâ divinâ confirmati, cum spiritibus justorum perfecti redduntur: Et ubi nullus fomes peccati intus manet, nullus extra tentator, quomodo possunt ab hoc felici statu decidere, quem tamen liberè amplexi sunt & in illo in æternum permanebunt, à seipsis ut à Deo, in bonum determinati. Sed quare non addit, quæ Orig. contra Celsum de mali origine, adedò piè, acutè & ortho-

doxè scripsit in hunc modum, "Deus auctor mali poenæ, non culpæ," pag. 314. "Sua cuique ratio est causa malitiæ, pag. 207. "Bona & mala tantum in voluntate sita," pag. 194. "Diabolus mali auctor," pag. 207. Ubi etiam de ejus lapsu.

Proximè venit S. Basilius verè magnus, hominum modestissimus æquè ac piissimus, limato judicio, profundâ eruditione, zelo secundum scientiam æquè ac eloquentiâ, gravissimâ, præclarus & mirabilis: cum tamen is fuerit, hujus Zoili mordacem linguam non evasit, sed tanquam Tyronem aliquem sub ferulam eum corrigit. Ubi enim sanctus ille dixerat, "Deum nolle "nos invitos eum amare, ut nos ipsi non "existimamus servos nostros benè affectos, "dum in catenis eos tenemus." Respondet, "ostendamus Basilio ejus sententiæ am esse falsam," unde sequitur, contrariam esse veram, Deum nempe velle nos invitos eum amare & in catenis sequi, tanquam crudelem tyrannum, austerum dominum, non autem beneficum regem, mitissimum patronum. Hoc tamen probare nititur ex repetitis instantiis beatorum in Paradiso, & justorum ex gratiâ divinâ in hoc mundo: Quibus utrisque supra satisfecerimus. Quid enim nobis in hoc statu imperfectionis & probationis cum sanctis Paradisiacis? De justis autem in hac vitâ cum pronunciat, "quod Deus potuisset "creaturas ejus determinâsse infallibiliter "ad bonum, earum libertate inviolatâ." Iterum atque iterum quærimus quomodo hæc infallibilis determinatio, vel cum statu probationis vel cum libertate consistere possit? Itaque, "Qui existimat se stare, "videat ne cadat, 1 Cor. x. 12.

Bailæo ita examinato, aliqua addenda habemus; de ejus systemate seu rapsodiâ Manichæorum. Primo, alicui nostratum infideli in ejus epistola in hoc accedo, quod "nescivit quid iste auctor credidit," atque addit, "vix me induco ut putarem, "Manichæo ejus systemati illum ipsum "credidisse." Probabilius autem videtur, quod præcipua intentio fuit scepticismum inducere. Neque sanè miror quod prædictus dicat initio epistolæ suæ, "plures hæreticos se facere ex asseclis suis ad "legendum Baile manu ductis, quàm sibi "proposuisset." i. e. Manichæos quorum systema Diabolum supponit & affirmat, cum infideles nostri non audent illum credere, quapropter videtur nullum esse periculum hanc hæresin inter nos, vel altas radices acturam vel longè se disseminaturam. Observandum est secundo, quàm periculosum sit falsum aliquod systema amplecti, præsertim tale quod Deum peccati auctorem faciat; quod Ptolemæum, Manetem

Manetem ipsum, aliosque hæreticos in errores suos pestiferos de duobus principiis induxit, cum aliter Dei bonitatem ex ignorantia suâ crassâ & affectatâ solvere non habuerint. Tertio, non est vana suspicio aut nimis temeraria, Scepticorum nostrorum quàm plurimos Bardesanis ipsius revera licet secreto sectatores esse, qui omnes boni & mali differentias æternas sustulit, & omnem differentiam à legibus patriæ cujusque sibi invicem sæpè contradicentibus pendere fecit, satis certè Latitudinarios. Sed an tales speculationes sint innocuæ, & neque moribus, neque reipublicæ quid detrimenti inferrent, quorum maximè interest ipsi videant. Isai. xlv. 9. "Væ qui contradicit fictori suo, testa de famiis terræ: Nunquid dicet lutum figulo suo, quid facis? Et opus tuum absque manibus est? Væ, qui dicit patri,

"quid generas?"

Isai v. 20. "Væ qui dicitis malum bonum & bonum malum; ponentes tenebras lucem & lucem tenebras. — Væ qui sapientes estis in oculis vestris coram vobismetipso prudentes."

Hæc quantum sensûs nostri mediocritas poterit, in vindicationem providentiæ & boni nostri Dei, ob ejus permissionem ut malum in mundum introduceretur; unde ejus sapientia, justitia, æquitas, cura in bonos, patientia & tandem justitia in voluntariè & obstinatè malos, multo clarius innotuit, quàm si peccatum in mundum nunquam intrasset. Quod si huic magno argumento parùm satisfecerimus, siqua à nobis omissa fuerint, ab aliis ea supplenda curabimus in sequentibus dissertationibus.

DISSERTATIO XL.

De Idololatria. 1. Quid sit. 2. Quis ejus auctor, & quando invaluit. 3. Quibus artibus & adminiculis progressus fecerit. 4. Quibus remediis Deus optimus maximus contra eam usus est.

PER Idololatriam, intelligimus vel adorationem aliorum Deorum præter unum & supremum, vel illius supremi numinis cultum per imagines, idola aut symbola. In primo articulo nulum est dubium. Quod ad secundum attinet, imago, similitudo & idola in S. idem planè sonant, ut in secundo præcepto, "ἐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, ἃ δὲ πάντες ὁμοίωμα &c. Quod omne symbolum includere necesse est.

Omnis Ethnicorum cultus, vel patriarchalis religionis imitatio, vel tandem inimici fraude, ab eâ deflectio & corruptio fuisse videtur. Antiqui patres Deum in Shechinâ aut cum illâ apparentem adorant, unde Ethnici solem ut Shechinam & Dei imaginem, vel ignem ut imaginem solis venerati sunt, forsan & angelum solis ac animas patrum, principum, ac heroum eodem honore tandem profecuti. Et sicut Deus verus suos habuit prophetas & sacerdotes, tam ante quàm post diluvium, ut Enochum, Noachum, forsan Lamechum & Shemum, qui non paucis Melchisedec; ita Chamus ipse quidem ac Belus, qui primus Zoroaster nonnullis audit, hunc honorem sibi arrogavit; postea autem in angelum solis, imo in Deum ipsum supremum consecratus; & sicut ipse prophetas soli & igni constiruebat, ita illi, Belo seu Chamo

ipsi; cujus filios & nepotes, Chush, Mitzraim & Saba, inter se aliquando forsan confusi. De quibus Mahometes in suo Alcorano, Deum ita introducit cum suis Arabibus ita exoptulantiem, "quis vobis mandavit Noachi filios adorare?" pro sole etiam venerabantur. Non placet Cumberlando nostro excessus iste charitatis, in quem nonnulli eruditi Christiani videntur incidisse; de quibus conquestus est in Deut. ii. 23. p. 65. Quod "conati sunt probare Ethnicos adorasse verum Deum, vel in omni, vel in maximâ parte cultûs sui publici." Nec sine causâ, cum nimis certum sumus, "Quæ sacrificabant Ethnici, sacrificarunt Diabolis."

2. Sententia Hebræorum non est improbabilis, Cainum nempe impium & fratricidam idololatriam primo invexisse, cum à Deo & patris Adami religiosâ familiâ exul, Solem pro Deo vero, ut ejus Shechinam seu visibilem gloriam adoravit. Idem etiam affirmant de Chamo, maledicto Noachi filio, qui quidem non sine rationum momentis idololatriæ omnis postdiluvianæ parens existimatur, si non & ipse primus hominum in Deorum numerum relatus. Ille enim, cum à planitie Shinar Euphratem transivit, & per Arabiam Ægyptum appulit; quæ à sæcularibus etiam χερμία dicitur, ut sæpius terra Cham

vel Ham in sacris; facile potuit nomen suum & cultum Lybico Jovi Hammoni commodare, qui proculdubio Solem referebat; ut ab ejus cornuto capite, quod nihil nisi solares radios innuit, facile patet. Eundem fuisse hunc Chamum qui Belus seu Baal (quod Dominum signat) Babylonius, Assyrius, Palmyrenus, Phœnicus & Carthaginiensis vero absimile non videtur. Quem Belum astronomiæ & astrologiæ patrem veteres agnoscunt. Et licet Ægyptii jactant Belum istum primo fuisse suum, & has artes ab illis ad Chaldæos transvexisse; multo probabilius videtur illum è Chaldæa in Ægyptum migrasse, & has disciplinas secum eo invecturum. Fateor unum supremum Deum veteres Ethnicos credidisse & aliquo modo coluisse, quem fulmina vibrantem & cœlos quatientem inducunt; sed hunc in Sole, ut ejus symbolo, adorarunt & postea reges suos, junctis & confusis ideis, in numerum Divorum referebant. Eorum animos in cœlos & speciatim in corpus solare avolasse somniantes, ac deinde imagines illis fingentes, quæ Solis formam vel aliquod illius symbolum, ut plurimum, gerebant. Hoc modo cœlum & terras sæpè miscuerant, præsertim poetæ & antiqui eorum mythologi. Haud enim illos latuit Jovem Cretensem, Marnam seu Dominum Syriacè vocatum, mortalem fuisse; ut Plautus in prologo ad Amphitryonem,

*Etenim ille, quojus hac jussu venio, Jupiter
Non minus, quam nostrum quivis, formidat
malum
Humanâ matre natus, humano patre.*

Quem tamen Brontonta nominant & inducunt non solum poetæ, ut idem Plautus in actu quinto Amphit.

*Streptus, crepitus, sonitus, tonitrus,
Ut subito & propè, ut tonuit validè!*

Sed etiam civilis religio omnium locorum & gentium, usque ad ipsos Græcos & Romanos, quorum imagines à doctissimo Montfaucon collectæ & exhibitæ, non tantum Jovem infantem cum capra nutrice nobis repræsentant; sed etiam radiis & fulminibus ornatum in salutem imperatorum positum. Imo sæpius imperatores, dum adhuc inter vivos fuerint, nunc Jovis ipsius Capitolini, nunc Apollinis vel Herculis, (qui tres aliquando planè iidem fuere) figurâ, & posuere, & coluere; ex quibus aliquid luminis accipiamus ad distinguendum inter civilem & philosophicam Ethnicorum religionem, de quibus plura exquirere non est hujus loci. Babylonem,

Ægyptum & Phœniciam matres fuisse idololatriæ haud dubitandum est, aut ex istis impuris fontibus venenatam falsorum Deorum illuviem ad Græcos aliosque derivatam esse. Nam Chaldæos olim habuisse templa, aras, & simulachra Deorum, saltem Beli, ex Herodoto aliisque liquet: neque Persæ à cultu Solis immunes; nam Xenophon Cyrum inducit per Solem jurantem, quod illius nomen Coresh vel Kûrîgîgnare traditur. Et nota satis est historia de ira Cyri in flumen Gyndum ob equum Solis in eo demersum. Eundem cultum obtinuisse, ut ignis, Solis & Dei symboli apud Babylonios, Nebuchadnezzari temporibus, & postea apud Assyrios & Phœnices, à Daniele & cæteris prophetis, ut ex nominibus Divorum apud illos & sæcularibus etiam auctoribus, abundè patet. Ab hoc Belo seu Chamo, à nonnullis propheta dicto, religionem veterum Persarum aut Magorum deducunt; qui regibus suis *Domtios* tribuebant, quorum formæ in cœlos avolantium, quæ manent in ruinis palatii Tchilmanar, seu, nonnullis, Persepolews, adhuc visuntur, ex iconibus Dom. Thomæ Hyd. de relig. vet. Pers. ut etiam *Domtios* Romanorum imperatorum, licet ibi aquilam pro animâ immittebant. Neque eodem modo committere mortales ac Deos unâ statuâ aut inscriptione antiquis Ægyptiis insuetum fuerit; saltem si Hermapiionis interpretationi Hieroglyphicorum in obelisco Ramestis regis fides sit adhibenda. Neque aliter in Aglibelo (an Heliogabalo?) Malakbelo &c. Palmyrenorum vel Phœnicum res se habuit; qui omnes & heroas & solem repræsentabant, mortales cum planetis & Diis mistos, ut Wodenus noster & forsitan Indorum Brama in suo Vedam seu *Deosvîa*; quod ex adulatione amicorum, ut in Alexandro M. Hæphestioni, Romulo, Antinoo ipsi & multis aliis accidisse in triviis notum est.

3. Quomodo Idololatria totum ferè humanum genus offuscavit disquirendum est. Non videtur per saltum eo dementiæ inimicum gentes adduxisse, sed gradatim ac multis præstigiis, ac *meiodéias* vafro isti serpenti nimis notis, ad Idololatriam primo ac deinde in Dæmonolatriam ipsam pellexisse. E. g. per apparentias ignitas, bætylia, fallacia oracula & miracula, ac denuo per ebrietatem, libidinem, atque omnis spurcitiei genus, non modo castis sed vel humanis auribus abominabile.

Notum est Deum verum ab antiquissimis temporibus sub illustri & tremendâ ignis formâ, ab Hebræis Shechinam dictâ, præsentiam suam manifestasse, sive ex exercitu angelorum & *lóson* comitante illique ministrante, sive ex nube gloriæ Messiam gloriæ ipsum regem circumambiente, si-

ve ex utrisque luminosa ista apparentia constabat; unde Deus piorum cultorum, sacrificia sibi grata, & accepta esse igne cœlesti ea consumendo demonstravit, ut existimant patres de istâ Abelis oblatione, ubi Theod. vertit *ἐν πύρρει* "inflammavit" seu igne de cœlo consumpsit." Gen. iv. 4. Certe ita sumitur Psalm. xx. 3. *דָּשְׁנוּ* "Holocaustum tuum in cinerem vertat." Atque eodem fere modo testimonium perhibuit, aliis piè offerentibus, puto Abrahamo sacrificanti "cum apparuit" clibanus fumans & lampas ignis transiens inter divisiones; sed certò certius Moyfi & Aaroni & toti populo in primo sacrificio intra tabernaculum; dicitur enim "apparuit gloria Domini omni multitudini, & ecce egressus ignis à Domino, (scil. à nube gloriæ) devoravit holocaustum & adipem qui erant super altari." Levit. ix. ult. Ita Davidi in Areâ Araunæ Jebusæi, ubi "Dominus exaudivit eum in igne de cœlo super altari holocausti." 1 Paralip. xvi. 26. Et Solomoni in dedicatione templi, cum primo "domus ipsa impleteretur nube. Majestas Domini implevit templum, & ignis descendit de cœlo, & devoravit holocausta & victimas," 2 Paralip. v. 13. & vii. 1. ut Eliæ 1 Reg. xviii. 38. Aliquando Deus apparuit in V. T. sub specie ignis lambentis, potius quàm consumentis, ut Moyfi in rubo, nam "apparuit ei Dominus in flammâ ignis in medio rubi, & videbat quòd rubus arderet & non comburetur," Exod. iii. 2. Et forsan eodem modo in nube gloriæ sive præsentiae ejus, quæ duxit Israelitas per eremum; sed longè aliter res se habuit, cum habitavit gloria Domini seu Shechinah super Sinam; "erat enim species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, Exod. xxiv. 17. Ascendente ibi Moyse cum Aaron, Nadab & Abihu &c. licet multo augustior & terribilior in ipsâ latione legis: Nam in tertio die "ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulmina, totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace, eratque omnis mons terribilis," Exod. xix. 18. Neque in N. T. defuerant hæc divinæ majestatis ignita symbola; quippe promissis suis stetit D. O. M. quando ejus Messias "baptizaret in spiritu sancto & igne," S. Mat. iii. 11. & hæc de factò implevit tempore Pentecostes, cum "apparuerunt duodecim discipulis dispersitæ linguæ quasi ignis, & sederuntque super singulos eorum." Acta ii. 3. Neque tantum in visione Apocalypticâ, "Jesu Christi oculi tanquam flamma

"ignis, & pedes ejus similes aurichalcò sicut in camino ardentes." Sed cum inter vivos fuerit super montem Tabor, "resplenduit facies ejus sicut Sol, vestimenta autem ejus, sicut nix, alba erant, & nubes lucida eum & discipulos obumbravit." Quin & illum credimus ac firmiter expectamus majori gloriâ indutum aliquando in nubibus venturum, "in revelatione ejus de cœlo, cum angelis virtutis ejus in flammâ ignis," 2 Thess. i. 8. Nosque eum hisce oculis in Novâ Jerusalem aliquando visuros esse, cum "civitas illa non eget sole neque luna, nam claritas Dei illuminat eam & lucerna ejus est agnus." Apoc. xxi. 23.

Hoc tamen Regale monarchæ cœli, hostis ejus & rivalis impudentissimè ausus est sibi arrogare, ut ille postea, "qui flammam Jovis & sonitus imitatur Olympi." Opinantur haud ineruditi quod versipellis ille spiritus in tentatione primævæ matris, seraphicam formam, id est, ignitam furatus est, & tanquam ministrum vel partem Shechinæ Evæ apparuit, ut Satan facile potest se transformare in angelum lucis: Certius est, quod ignem de cœlo vel aëre Baali prophetæ, aliquando Divino permisso & opitulante inimico, eliciebant; aliter enim quàm phrenetici fuerint, cum istam provocationem ab Eliâ acceperint, "ut Deus, qui exaudiret per ignem ipse sit Deus." 1 Reg. xviii. 24. Quin & vix supponendum est, quod dilectus Discipulus vel in schemate Apocalypticâ, ad rem nunquam existentem vel futuram alluderet, cum potentiam bestię secundæ ascribit, "signa magna facere, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in conspectu hominum." Apoc. xiii. 13. Apud sæculares etiam auctores haud malæ fidei, talia prodigia non raro recitantur, ut de flammâ lambenti; & de Zoroastre secundo, Servio Tullio atque aliis legimus; & de sacrificiis ab igne cœlesti crematis, de quibus Horatius canit, de Gnatia sive Ignatia Salentinorum,

Dehinc Gnatia lymphis—

Iratis extructa dedit—

Dum flammâ sine thura liquescere limine sacro

—Persuadere cupit—

Idem prodigium Plin. lib. ii. cap. 110. refert. "In Salentino oppido Inatium (Salmaf. Egnasia) imposito ligno in sacrum quoddam, ibi sacram protinus flammam existere." Idem etiam vel simile Solinus de colle Vulcano non longè à lacu Agrigentino "in quo (dicit) Qui di-

^a An nomen loco ab isto portentosa eventu inditum?

“vinæ rei operantur ligna vitea super a-
 “ras struunt, nec ignis adponitur in hanc
 “congeriem: Cum ^a Proficias intulerunt,
 “si adest Deus, si sacrum probatur, sar-
 “menta licet viridia sponte concipiunt, &
 “nullo inflagrante halitu ab ipso numine
 “fit accendium. Ibi epulantes alludit
 “flamma quæ flexuosis excessibus vaga-
 “bunda, quem contigerit, non adurit, nec
 “aliud est quàm imago nuncia perfecti
 “rite voti.” Solinus cap. v.

Sed multo vetustiora & disertiora inve-
 nimus in oraculis Chaldaicis, Zoroastri ad-
 scriptis, §. 11. in collectione Johannis Cle-
 rici,

*Ignem saltuatim in aëris fluctum exten-
 dens—*

*Vel etiam ignem sine figurâ, atque hinc vo-
 cem emanantem*

*Aut lumen dives, circumquaque radians
 streperum convolutum*

§. 298. ad 300.

Verisimile autem est horum portento-
 rum patranti libertatem nec sæpè nec diu
 inimico Deum permisisse, ne adeò forti &
 speciosæ tentationi imbecillitas humana
 succubuisset. Cum autem Satan ita vin-
 ctus fuerat, & in tempus saltem hæc por-
 tentia suspensa, alias fallendi artes succeda-
 neas, vel ipse, vel mystæ ejus excogitave-
 runt; & cum Magia Diabolica repressa &
 frænata esset, ad præstigias denique & Ma-
 giam naturalem se recipiebant, ut forte
 multa eorum signa iisdem artibus & tech-
 nis semper patrata fuerint. Duobus mo-
 dis ignem hunc sacrum stupente & osci-
 tante inscio vulgo propagarunt. Primo
 modo *πυρρίσ* vel ignitabulis; “ita pro-
 “priè (inquit Salmasius in Solin. p. 179.)
 “appellabant lignum quod ab altero lig-
 “no tam diu terebatur, donec ignem
 “conciperet;” quod in igne sacro apud Ma-
 gos, & Persas, & Vestæ cultu apud Roma-
 nos commune fuerit, & miror apud nos
 modernos ignotum esse, nisi in aurigis,
 qui suo damno ex incensione rotarum &
 axium, mutuâ ambarum fricatione, sæpè
 illis accidit. Hunc effectum naturalem
 Zabii idololatræ antiqui, Deo suo Samma-
 eli, i. e. angelo mortis ascribebant, ut Stan-
 leius philosoph. suæ orient. lib. iii. cap. 4.
 hisce verbis monstrat, “tertiæ mensis di-
 “es vigesimus, facer erat Sammaeli, quem
 “aiebant esse Deum, qui facit ut sagittæ
 “volent. Chumar seu sacerdos facit ut sa-
 “gitta duodecies ignem concipiat, dum e-
 “am ligno fricat, duodecimâque vice sub-
 “ito in solum concidit, lineaque duo fila
 “admovet; si incenduntur, sacrum Deo

“acceptum; secus si evenerit, Deum ira-
 “tum putant.” Alia via quâ ignem
 cœlestem verè illiciebant, & quæ naturali
 modo, licet forsân spectatoribus ignoto,
 unde miraculum, ut Barbaris adhuc mos
 est, reputarent, fuit per radios Solis, per
 dioptra receptos, sicut & Persis & Roma-
 nis Vestæ sacerdotibus mos erat, quorum
 amborum figuræ, & suscitabuli & Dioptri,
 à domino Hyde ex veterum imaginibus de-
 lineatæ. Simile quiddam in sacris Bacchi,
 qui idem ac Sol & Osiris^b, tentatum esse,
 atque ignem in illis apparuisse par est cre-
 dere, unde in flammâ & fulgure fabulatur
 natum fuisse; ut in Orgiis, his vocibus sa-
 lutabatur, At es! Hu es! Tu ignis, ipse
 ignis! Et vereor ne reliquiæ nimis certæ
 horum mysteriorum in festo sacri, ut vo-
 cant, ignis, in ipso templo sepulchri apud
 Hierosolymitanos adhuc reperiantur. De
 quo consule D. Mandrel. nostratem in iti-
 nere suo ab Aleppo ad Hierosolymam.

Sequuntur oracula fallacia ex imagini-
 bus sæpè prolata, vel astutiâ Dæmonis, vel
 mystarum ejus, illius ductu, suasu & aux-
 ilio. Certum enim est imagines aliquan-
 do locutas esse aut saltem Diabolum per
 eas & consulentibus responsa dedisse, si
 vel Ethnicis auctoribus vel Christianis a-
 pologistis, sub pœnâ capitum eorum ac
 inimicos suos judices præfides de veritate
 hujus eventûs, ut de re notâ appellantibus
 ulla fides sit adhibenda. Quin etiam, si
 non fallit nos memoria, Porphyrius ipse, a-
 cutissimus ac infensissimus Christiani no-
 minis adversarius, concedit & affirmat spi-
 ritus ipsos, qui ex imaginibus in templis
 responsa dederunt, impuros & malignos
 Dæmonas fuisse. Neque par est credere,
 quod Van-Dali est subterfugium & som-
 nium, in re tam gravi, & quæ tanto dede-
 cori suis numinibus foret, cum lectoribus
 imposuisse, aut illos lusisse velle. Dede-
 ritne Deus fida responsa in rebus dubiis
 se consulentibus, per angelos, per vates,
 per Urim & Thummim, per Bath-Col de-
 nique seu claram vocem ex nube gloriæ
 inter cherubinos vel ex ipso gloriæ throno,
 quorum plurima vel in temporibus patri-
 archarum memorata legimus? Sed & ea-
 dem aut illi similia spurcissimus ille decep-
 tor ad cultores suos in Idololatriâ retinen-
 dos, non raro simulavit, ut in Beelzebub
 Ekronis idolo, Saulis Engastrimutho, Pha-
 raonis incantatoribus, vereor ne & in Ba-
 laam divinatore, Pythonissa in Act. Apost.
 ut taceam, quæ in monumentis Ethnicis
 passim occurrunt. Porro miraculorum
 specie vel operibus extra vel supra naturæ
 communem ordinem, “ita ut, si possibile
 “fuerat, electos deciperet,” aut revera u-

^a Vel Porrias.

^b Dissert. de filiis Chami.

sus est, aut ea simulavit; ut in simulachro Vestæ per Tiberim attracto, sanatione morborum, Æsculapii templo, & in multis aliis legimus; eodem fere modo Auguriis & Aruspiciis gentibus illufit. Sed si hæc sint vera, ut certè omnia non sunt falsa, quomodo prospectum fuerit rebus humanis à Divinâ Providentiâ, & quænam characteristicæ ad distinguendum inter Diabolicas imposturas, & vera, & miraculosa signa ac portenta à Deo patrata? Crucem theologorum hoc semper fuisse non potest inficiari: Nihilominus satis curatum est humano generi, præsertim electis, i. e. pie volentibus (nam cæteri obdurati) ex divinis proculdubio signis, ut Ægyptiis, & Pharaoni; & præterea in V. & N. T. cautiones satis disertas interpositas habemus. Ita Deut. xiii. 1. "Si surrexerit in medio tui prophetes & prædixerit signum atque portentum, & evenerit quod locutus est & dixerit tibi, eamus & sequamur Deos alienos quos ignoras & serviamus eis: Non audies verba prophetæ illius, quia tentet vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum illum diligatis, an non" &c. Ita Salvator ipse, S. Matt. xxiv. & alibi. "Cavete vobis— Ecce prædixi vobis— Surgent enim Pseudo-Christi & Pseudo-Prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, — Nolite credere— Videte, ne quis vos seducat" &c. Præterea, cum eo impudentiæ venerit seductor Diabolicus, ut certamen cum Deo ipso vel illius prophetis palam inierit, ut Jannes & Jambres contra Deum & Moysen suis incantationibus, cum nodus erat tali vindice dignus, Deus ipse sese interposuit, ita ut incantatores ipsos plagis affecerit, & ab oribus eorum impuris, licet proculdubio satis invitis, hæc verba victorum & confitentium extraxit, "Digitus Dei hic est." Quin & in novo etiam testamento, usque Apostolica quæ postea dicuntur sæcla, imo in 2da, si non in 3ta centuriâ, nubem testium habemus omni exceptione majorem, qui omnes consentiunt, & affirmant, quod Dæmoniaci & Dæmones ipsi in imaginibus & oraculis a Christianis adjurati, & Ethnicorum Deos, & malignos spiritus se esse palam & publicè sunt confessi. Tertulliani verba satis est hic laudare, qui in apologiâ, puto, ad Scapulam hæc scripta reliquit— "Nisi se Dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes; Ibidem illius Christiani "procacissimi Sanguinem fundite," quæ certè nullus sanæ mentis aut nisi Dæmone ipso aggressus, si non vera & notoria fuissent, scripsisset. Multo minus Judici ipsi & Proconsuli palam obtulisset.

Miraculorum vel species vel appendices reliquæ quædam sunt mirâ veneratione à stupidis cultoribus, vel visæ vel habitæ. Ita duplex Palladium, Trojanum & Ephesinum, quorum utrumque Διοπέης à Jove ex cælo demissum, præsertim Ephesinum, si Νεκρόρο ejus aut toti Asiæ sit credendum, Act. xix. 35. Licet in eo cudento Jupiter usus est manu Dæmoniaci artificis; qui ex ligno vitigineo imaginem hanc fabrifecit. Ejusdem farinæ Persarum Μύδος & Phœnicum bætulia fuisse puto, quorum postrema, licet satis antiqua, vix credo à Cælo ipso excogitata esse, ut Sanchoniathon est auctor. Tale certè Numæ vel Mamurii ancile creditum, etiam Διοπέης à Plutarcho dictum, quo servato, summam rerum apud Romanos permanfuram esse suaviter sibi persuadebant.

Neque omnibus his machinis artifex fraudis credidit caput ejus satis saluum fuisse; ut refragantibus & reclamantibus ipsâ naturâ & religione in crimen adeò apertum & stupidum ac illud idololatriæ, totum ferè mundum & alliceret & retineret. Quid ergo fecit? Ad omne vitium humani generis, utcunque præposterum, & omnem gustum, & appetitum depravatam, quo finem propositum assequeretur, sese & illectamenta sua accommodavit. Quibus artibus in sequioribus sæculis, ille qui habet "cornua sicut agnus, sed locutus est sicut Draco," utinam principem suum non feliciter nimis adæquaverit vel etiam prætergressus fuerit. Quorum enim mentes vidit tentator, ambitu ac superbiâ inflatas, illos vanâ gloriâ ad dominandi libidinem acrius stimulavit, victorias, monarchias, imperia, illis proponendo, heroum priorum & Semi-Deum exempla, Bacchi, puto, Herculis aut Beli, ante oculos repræsentando; unde inani spe eadem patrando ac recipiendo, "mentes eorum lætavit, & terrarum Dominos ad Deos evexit." Hinc duplicem fructum sibi attulerit; primo, ut motibus & bellis, cæde & sanguine mundum repleverit; deinde, ut traheret hos immortalitatis candidatos in prædecessorum suorum cultum ac æmulationem, quemadmodum matri viventium sibilavit, "vos eritis sicut Dii," aut ille in fabulâ,

Cura Deum Di sunt, & qui coluere colantur.

Deinceps in scediora vitia captivos suos abduxit. Cum enim observavit patriarchas sacrificiis suis libamina addidisse^b. Nec putandum est illos siccæ epulas solum sumpsuros esse, quem morem, in sa-

^a Bethel Jacobi.

^b Gen. xxxv. 14.

crificiis legalibus visum est Deo adoptasse, cum vini optimi libationes cum Minchá adjunxit^a, unde saltem in primitiis pars etiam vini sacerdoti cesserit, neque certe ea pessima, nam vertitur “medulla seu pinguedo vini^b.” Licet severe tantum fuerit, neque sine causâ, statim post mortem Nadab & Abihu, ex divino ore, ad Aarōnem “vinum & omne quod inebriare potest non bibetis, tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii^c, ne moriamini.” Ex his visis & perpensis videtur Diabolus ansam arripuisse libationes etiam in sua sacra execranda introducendi, si patrum primæ antiquitatis sit fides. Cui robur ex apostoli ipsius verbis accedit. Sed inimicus his non contentus, ipsam temulentiam in templa sua invexit, ut ratione, vel ademptâ, vel obnubilatâ, religio etiam sequeretur, & ebrietas esca, quæ sæpè non minimum cultûs sui, & numinum falsorum mysterium, ad eorum venerationem gentes alliceret: Unde eos calentes mero, facile fuit in majora scelera protrudere; in Venerem nempe, ac deinde in cædem & sanguinem. Quod in festis & ipsis Ethnicorum sacrificiis ebrietas frequens fuerit, ex ipsâ voce μεθύειν ostenditur, quam δὲ μετὰ τὸ θύειν Grammatici petunt: & hoc antiqui moris Babylonis fuit, quorum urbem à Cyro captam esse in festo Saccie, quæ vel Venus, vel Bacchus, vel uterque, antiquos historicos testes habemus, ut antea LXX ferè An. Deus per Jerem. diserte prædixit cap. 39, 40. “In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnium sempiternum, & non consurgant,” unde y. 40. ut cap. xxv. 26. Sheshack vocatur, forsan ab Heb. שרש inebriari, ut Rab-shakeh magister potûs seu pincerna. Quod idem fecerunt in Palæstina in sacris Baal, qui proculdubio erat idem ac Bel, & puto, ac Bacchus, ex historia Shechemitarum & Abimelek, innotescat, “cum habitatores Sichem, egressi in agros vindemiantes, colligentes vineas, uvasque calcantes, & factis cantantium choris, ingressi sunt ad fanum Dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelek.” Quid enim hæc omnia, nisi Vinalia seu Bacchanalia signant? De Baccho qui Methymni nomen adeptus est, non opus est hic plura addere, sed in omnibus falsorum numinum sacris vix nimium sobrietatis invenimus. Hæc de re in Fastorum suorum doctissimo opere suavissimus poeta nos certiores facit, non modo in festis Bacchi — “Vino somnum faciente” — aut Fauni, cujus “comites somno vinoque soluti” —

& in Feralibus, ubi “ebriaque exit anus” — ut certè in hujusmodi sacris, plerumque anum inducit ministrantem, ut in festo Annæ Perennæ, ubi, “plebs venit & potat” —

*Vinque potant, annosque precantur
Quot sumunt Cyathos.*

— *Dum redeunt titubant* —

Visa est mihi digna relatu

Pompa, senem potum pota trahebat anus.

Et in altero Bacchi festo

Fæmina cur præsit —

Cur anus hoc fecit quæris? Vinosor ætas

Hæc erat, & gravidæ munera vitis amans.

Quinetiam in majorum gentium sacris haud absimilia inveniuntur. Nam Vinalia priora & Jovi & Veneri junctis dedicata.

*Dicta dies hinc est vinalia, Jupiter illam
Vendicat & festis gaudet inesse suis.*

Neque solum in his festis temulentorum numinum licitum fuit esse ebrium, sed illicitum, & grande piaculum manere sobrium, ut non pudet graves auctores inter Ethnicos palam profiteri. Quibus apologistæ Christiani, quorum nonnulli à gentibus conversi, passim adstipulantur. Hinc in Venerem foedissimam, Baccho proxenetam, ejus auxilio impurus iste spiritus captivos suos nimis proclives facilius alliciebat, per ipsum turpitudinis actum in cultum spurcorum suorum numinum initiavit, & foedus solenne instituit & consignavit: Unde ista nimis “nota, Bonæ Secreta Deæ” — seu magnæ matris, Juliano apostatæ tantâ veneratione habitâ^d. Immo ipsam formam & solennia verba hujus foederis, antiqui hæretici nobis conservarunt, “Καλαχρῶμαι σὲ τὸ Ἐρὸν Πράττω σὲ τὴν ἀρετήν, κοινωνῶ σοὶ” &c. De virginibus (antequam ibi advenerint) ad Beli templum ministrantibus amicos transeuntes impatienter expectantibus, donec aliquis eorum funem dirumperet & opprobrium adimeret, Ex Barucho & Herodoto satis superque discimus; ut longè lateque celebrata Corinthiorum devotio & hospitalitas, unde quid Κοινωνία signficet, paucos later, cum in templo Veneris ibi extructo, non minus quàm 1000 ἱερόδουλοι, fœmineæ sacerdotes, sed puto, haud Vestales^e, & Deæ suæ & hominibus officiosè satis ministrabant — Sed “pudor est ulteriora loqui de his & id genus aliis: De nefandis Eleusinae mysteriis, in quibus imperatores ipsos, Adri-

^a Num. xxviii. 14.
matre Deorum.
ventæ &c.

^b Num. xviii. 12.

^c At vereor ne tales etiam Vestales fuerint, quæ in templis novi Orbis à Christianis in-

^d Levit. x. 8, 9.

^e Vid. ejus orationem de

anum & Trajanum, non puduit initiari, ac si in ludibrium humani generis improbus & petulans Dæmon hæc excogitaverit. Nec solum Ovidius de ebrietate in festis Deorum canit, sed eam cum scortatione conjunctam esse frequenter notat: Ita ad Vinalia, Fastorum lib. iv. 865. &c.

Numina, vulgares, Veneris celebrate puellæ:

Multa professorum quæstibus apta Venus.

Sed in Floralibus apertius loquitur lib. v. N. 331. &c.

Quærere conabar quare lascivia major

His foret in ludis, liberiorque jocus.

Sed mihi succurrit, numen non esse severum

Aptaque deliciis munera ferre Deam.

Nec mirum cum sequitur—

Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis

Saltat & imprudens utitur arte meri.

Ebrius ad durum formosæ limen amicæ

Cantat—

Si objicitur has tantum esse poeticas fabulas; respondeo magnam tamen partem Ethnicæ religionis in istis constare. Poeta sibi visa refert, & ritus à tempore immemoriali in eorum sacris adhibitos: Quibus adde, quod paulò post, Christiani ad bestias, ad cruces & ignem per totum mundum reapse damnati, quia tales Deos non venerarentur. Præterea ludos & spectacula, iste hypocrita ut partes sui *λαλέτας* induxit, non tantum ad averruncanda mala, morbos, pestes, sed ad delectandum populum, & in omnem lasciviam protrudendum; ut in Fesceninis, Priapæis &c. ut etiam in ludis Scenicis, ubi turpes Deorum suorum amores repræsentari videbant, inde eos imitari, ac sua flagitia defendere probè edocti: Ex quibus ludis & dicebant & repetebant in aliis sacris carmen ad eundem usum, ut idem Ovidius Fast. lib. iii. N. 535. "Illic & cantant, quicquid didi-
"cère theatri." Ita Poesin Deo antea sacram in suum ministerium subornavit, & ignem hunc è cælo delapsum convertebat in gehennalem. Post stupra deinde ad homicidia & humanum sanguinem veteri isti homicidæ ex internecino odio humani generis adedò grata, mancipia sua tandem perduxit; partim ex feritate & vindictæ libidine barbaris istis sæculis inditis, partim etiam ex suorum scelerum conscientia, ob talia & tanta flagitia, refragante licet natura, perpetrata, quæ sacrificiis humanis expiari posse suadebat. An hæc etiam

κακοζήλια sive pravâ æmulatione patriarcharum, suadente inimico, fecerint? Ex eorum enim traditione non est vero absumile aliquid audivisse de expiatore quodam humani generis sanguine suo venturo ac typo ejus in Isaaco, cujus fama ad Phœnices transit & in historiâ J. Jedid à Sanchoniathone adumbratur. Interea, quicquid de his sit sentiendum, certum est, quod humana sacrificia per totum mundum invaluerunt, non modo apud Tauricos, Persas, Ægyptios & utrosque Pœnos, ut per universum Chanaanem, & ab ultimis Hyperboræis & Scythiis usque ad Æthiopes, & à Sinensibus ad nos "toto divisos orbe Britannos," imo ad Americanos, & in Cusco & Mexico suo Vitziliputzli &c. nec inter hos barbaros solum sed & apud politioris ingenii gentes, Græcos nempe & Romanos hunc cruentum ritum receptum esse non est locus dubitandi; non dico de illis tantum, magni animi prodigis, Codro, Curtio & Deciiis &c. qui sese ob patriam libenter devoverunt; sed de illis præcipuè qui apud Athenas *περὶ φήματα* aut *περὶ καθάρματα* quotannis publicè nutriti & immolati, ut de Græco & Gallo Romæ in foro Boario multisque aliis, nimis sit notum: Quin & nobiles Persarum juvenes juxta Salaminem, ante pugnam navalem, Themistocle imperante, à Græcis sacrificati; quibus vices Persæ rependerunt, cum ab illis captivos abduxerunt. Nec latet, cui hæ victimæ oblatae vel quantam antiquitatem hi ritus sapiunt. De Sabæis enim legimus Stanleii libro tertio, quod, "in festo Sammar-
"lis recens natum infantem Diis suis im-
"molabant." Unde ad Chanaanæos & Hebræos ipsos mos iste truculentus & horribilis facile potuit transire, qui liberos suos tetrico isto idolo Molocho vel Saturno immolabant, & quisnam iste fuerit nullum est mysterium; divinitus enim erudimur, quod "quando effuderunt sanguinem in-
"nocentem filiorum suorum & filiarum,
"quos sacrificaverunt idolis Canaan," revera immolaverunt filios suos & filias Dæmoniis, Psal. cxxxvi. 37, 38. ut Psal. xcvi. N. 5. secund. τὰς LXX. "Omnes Dii gen-
"tium Dæmonia (quicquid illi somniant,
qui in illos sunt mitiores;) quibus apostolica verba concinunt, cum "pocula &
"mensam Dæmonum," & "communio-
"nem Dæmonum," adedò disertè memorat; hinc etiam liquido patet, quare adedò sollicitus fuerat Dei & hominum inimicus, ut gentes in Idololatriam irretiret, quia eadem ipsa ac Dæmonolatria fuerit, ac in idolis, si vel sibi ipsi reo confitenti, vel veritatis Deo sit fides, veri Dei cultum sibi

arrogavit; dicendo, "similis ero altissimo." Unde puto^a Summanum etiam Deum sese vocavit; & quæro an ulla sint supremi numinis nomina, quæ ab hoste ejus & rivali usurpata non legimus: Deus sæpè dictus est Melech sive rex, Satan Moloch Adramelech &c. à cultoribus suis honoratus; Deus Patris honorando nomine sæpius sese indigitavit, iste Ἀνθροπολόν, Abraxas, Abesamis &c. παλὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε; ita in Baali, Domine mi, & Elshamaim in Baalim Beel-samen & Heliogabalum commutavit; item Adonai κύριον in Adonin, yelion & Ram ῥάψισον in Remmon, & Isai. lvii. 15. & sic de aliis, quin & eo impudentiæ ab illo ventum est, ut ab ipso tremendo & incommunicabili Jehovah nomine non abstinuit, sed in Jovem suum sive Vejovem effinxit.

Idololatria videtur nimis altas radices in Jobi tempore egisse^b, nam antehac, ni fallimur, oves & boves, i. e. Ammonem & Apin, abominationes Ægyptiorum fuisse & ab illis adoratos esse, ut Israelitas in eremo, præsertim verò promiscuam multitudinem, ab isto Apide vitulum suum formasse, eumque coluisse; ut certum est Israelitas ipsos in Ægypto detentos eorum Diis nimis addictos esse, ex Joshuæ verbis cap. ult. 5. 14. "auferte Deos quibus servierunt patres vestri in Ægypto." Ut in eodem capite, "Thera, pater Abrahami, alienis Diis in Mesopotamiâ serviebat." In Arabiâ etiam eandem pestem à Chaldæis finitimis & Ægyptiis constat tunc temporis propagatam esse, præsertim Solis & Lunæ cultum, qui quidem per omnes gentes obtinuit, ut à multis observatum est. Ex illis Jobi, qui forsan eapropter ab Idololatriis Sabæis libentius facultatibus spoliatus, verba occurrunt in xxxi. 26. "Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam incendentem clarè, & plectum in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum." Cultui enim Solis & Lunæ Arabes quàm maximè deditos esse ex Herodoto, Mahomete, aliisque constat; quem tamen in religiosâ Abrahami prole, licet per Arabiam longè lateque dispersâ, non omnino obtinuisse, sed clanculum tantum fuisse patratum, ex istis patriarchæ nostri verbis, non sine verisimilitudine colligi potest: "Si plectum est in occulto cor meum," ut inter ipsos Israelitas, ut ex istis legislatoris patet, "Si pellegerit te frater tuus &c. clam dicens, eamus & serviamus alienis Diis," &c. & Deut. xxvii. 15. "Maledictus homo qui facit sculptile aut conflatile, & ponet illud in abscon-

"dito." Ex quibus constat, primo idolorum cultum in mundo tunc fuisse vulgarem, nam aliter Deus tam severas sanctiones contra illum non statuisset, nec primo & secundo decalogi mandato opus esset. Et secundo, non tamen ubique perfrecta adeò fronte grassatum esse, sed potius in secreto ab aliquibus patratum, ut in antris Mithriacis &c.

Neque tamen Deus sine testimonio sese reliquit, fortibus remediis pullulanti tunc Idololatriæ adhibitis; primo in lege patriarchali seu Noachidarum, contra cultum Dei alieni quæ iniquitas maxima, ut ex Jobi verbis antea laudatis, piis omnibus tunc merito habebatur; deinde magis explicitè contra illud crimen in ipso decalogo Judæis cautum fuit, & in illis toti mundo, quia hæc dubio procul ad religionem naturalem pertinent, in istis tremendis verbis in tonitru & fulgure à Deo è cælo prolatis. "Non habebis Deos alienos coram me," Exod. xx. 3, 4. "Non facies sculptile neque omnem similitudinem" &c. Nec sanctiones quidem deerant satisque & meritò severæ, Exod. xxii. 20. "Qui immolat Diis præterquam Domino soli, occidetur. Et Deut. xiii. 8. "Non parcat ei oculus tuus, ut miserearis & occultes eum, sed statim interficies, lapidibus obrutus necabitur," quin civitas tota idololatræ eadem lege devovenda ac funditus delenda; nec vanæ hæc minæ fuerint, sed in istis qui aureo vitulo & pudendo isti τῶ vel ῥῆ Baal, vel sacrificabant, vel eorum sacrificiis communicabant, sententiâ, & manibus judicum impartialiter inflicta, & morte omnes moriebantur. Nec tamen Deus ita cessavit ab irâ suâ, sed gladium suum strinxit, & occisi sunt plagâ 24 millia hominum Num. xxv. 9. Quæ omnia, ut Apostolus infert, "in typo seu exemplo eveniebant, & scripta sunt in admonitionem nostram:" neque his omnibus adeò terribilibus plagis satis erudita gens ista, duri cordis ac cervicis, donec longâ & durâ in Babylone captivitate & servitute in meliorem tandem frugem adducta fuerit, & miraculis & triumphis veri numinis, super falsos Babyloniorum Deos à patrum Idololatriâ, quam tanquam ex uberibus exfluxerunt, adeò ablactata & in unius Dei cultum firmata fuerit, ut in idem crimen nunquam postea prolapsam esse legimus. An vero Deus gentes alias per hanc periodum omnino neglexerit? Neutiquam sane; quia & gentium & Judæorum fuit Deus: Nam licet prophetas immediatè illis non sæpè misit, "haud tamen sine testimonio semetipsum reliquit," ex operibus naturæ, & bonæ & statutæ suæ provi-

^a Ovid. Fast.^b Vid. Dissert. de Sabiis.

dentia, ut apostolus ratiocinatur: "quod notum est Dei illis manifestans," & "benefaciens, de cœlo dans pluvias & tem-
 "pora fructifera." Quinetiam interdum magnos ac sapientes viros inter illos susci-
 tans, qui licet popularem religionem non audebant palam repudiare, puram tamen mentem ac unum & summum Deum docebant purè colendum; ut de Socrate notum est, qui propterea, ut postea S. Paulus, tanquam *ἑνὸν Δαίμονιον* introductor à populo accusatus, & ad Cicutam tandem damnatus; unde Patres non dubitant illum asserere unius Dei martyrem, imo & Christianum (quodammodo) ante Christi adventum, ut certè de mediatore venturo non obscurè ratiocinatus est. Amico enim dixit, "nos ignorare, quomodo Deo
 "nosmet applicantes accepti essemus, vel nos prout deceret aut erga illum, aut erga homines gerere, nisi quis id nos doceret. Roganti quisnam esset, qui nos
 "hoc doceret, respondit, eum esse, qui ipsius curam habuit. Necesse vero esse
 "ut expectaremus, dum oculis nostris abduceretur velum, antequam sciremus,
 "homo ne esset an Deus—*Θεὸν ἢ ἄνθρωπον*." Sequitur, "illi perquam charum esse."

Neque dubitandum est huic adhuc grafsanti morbo optimum medicum intimè prospexisse, cum sapienti & benignâ suâ providentiâ ita disponente, Oracula sacra jussu & auspiciis Ptolemæi regis à LXX Presbyteris in Græcam, tunc vulgatam linguam, versa, prodita fuerunt. Unde gentibus innotescerent ex antiquissimis & indubitatis monumentis, præcipui articuli, & naturalis, & tunc revelatæ religionis, unitas nempe Dei, creatio mundi, impietas idololatriæ, paterni numinis cultus per mediatorem, & multa id genus alia à patriarchis tradita, à temporis cursu, pravitate hominum & astutiâ Dæmonis tantum non oblitterata, ut & ante & post ab Hebræis inter gentes dispersis, ab oriente ad occidentem prædicata & refricata esse; unde via sterneretur ad reformationem mundi per Evangelii receptionem, in quo Christus noster, verus & solus heros, homo ac Deus, redemptor, expiator, mediator, plagam mortalem Ido-

latriæ infligeret, Deos falsos, & fictitios prostratos, & pessundatos dederit, cum Satanam eorum principem, sui rivalem ac divinitatis affectatorem, "vidit (secundo)
 "cum angelis suis sicut fulgur de cœlo cadentem, trophæo crucis clave-fixum & triumphatum, & sub pedibus ejus conculcatum in æternum; neque enim nomen nec memoria, nisi in libris ac veterum monumentis, omnis istius farraginis, Persicorum, Ægyptiorum, Græcorum ac Romanorum numinum in mundo permanet, sed secundum Jeremiæ vaticinationem, quem (unicum) versum Chaldaicè scripsit, ut Chaldæos, eorum linguâ Hebræi alloquerentur, "Dii, qui cœlum, & terram
 "non fecerunt, pereant de terrâ, & de his, quæ sunt sub cœlo." Nam reliquæ Idololatriæ, quas postea inimicus resuscitavit, cum ejus mortalis plaga, vel curata, vel potius palliata fuerit, sunt tantum victi, & frustrati hostis ultima & trepidantia conamina, in ipso agone mortis, quæ cito adveniat, cum pater ponat omnes inimicos Christi sui sub pedibus ejus. Atque ita totum Idololatriæ cursum percurrimus, ab initio ad finem mundi.

Ex hisce observare est, flagrantem & effrænatam inimici impudentiam, cui nihil minus placuisset, quam supremi numinis cultus & honor; unde toti mundo se proposuit ceu dernière resort, ultimum objectum & spei, & metûs, & adorationis. Secundo, quod eodem modo, quo princeps tenebrarum hujus mundi homines olim in abyssum erroris & destructionis præcipitavit, ambitione nempe, ebrietate, scortatione, superstitione & crudelitate; eodem semper illos captivos tenet, ac sine redemptoris ope in vinculis tenebrarum semper retinebit. "Videamus ergo fratres, ut non
 "circumveniamur à Satanâ, non enim illius machinationes ignoramus, si inquit
 "namenta hujus mundi per agnitionem Jesu Christi aufugimus, ne his rursus
 "implicati superemur," quod certè evitemus, si "filius nos manumiserit." Nam sacro suo ore ipse dixit, "confidite, ego
 "superavi mundum. Et Dominus pacis
 "citò Satanam conterat sub pedibus nostris." Amen! Amen!

* Rom. i. 19. Act. xiv. 6.

b 2 Cor. vii. 11.

De Sabiis & Sabaismo. 1. Nomina. Zabii, Sabii, Sabæi. 2. Cultus eorum menstrualis. Chumarim. 3. Duratio sectæ. 4. Orgia nocturna & libidines. 5. Defensio historiæ Maimonidis de Zabiiis.

QUÆRENDUM est de Zabiorum sectâ, qui fœdissimum & monstrosum errorem de duobus principiis contrariis & sempiternis primo omnium, ut videtur, vel excogitarunt vel amplexi sunt, ut videntur fuisse primi idololatræ.

Nomen, si benè memini, ex Spencero & Stanleio nostro, Zabii, & Sabæi, & Sabii scriptum est; si rectè, Zabii, puto ab Hebr. צבא exercitu, nempe cœlorum, planetis & stellis, quas primævi idololatræ adorârunt. Contra quam Israelitæ moniti Deut. iv. 19. "Et ne fortè elevas oculos tuos in cœlos, & videas Solem, Lunam atque Stellas, cum universo exercitu, צבא, cœlorum, & impulsus adores atque colas ea;" & ita ferè xvii. 3. Et res & nomen huic populo optimè convenit. Omnes enim Hebræi, Arabici & Persici scriptores concedunt, quod hi primævi fuerint Solis, & Lunæ, & Astrorum cultores. Nomen Zabiorum, illis, ut puto ab Hebræis impositum, à Tzabâ exercitu seu gloriâ (Græcis *σεβαστὰ* seu *κόσμος*) cœli q. d. astricolæ, ut *ἡλιακοὶ* ignicolæ &c. ut sæpè legimus in S.S. de cultoribus Solis, planetarum & totius exercitus cœli. Et omnem Chanaanitarum cultum Hebræi Sabaismum vocant, imo totam Ethnicorum idololatriam; nam Sabaismus & Hellenismus illis idem. Idololatra à Mose dicitur impulsus, à quo, nisi à Diabolo? Ut Munst. in loc. "a malo genio incitatus," ubi Gr. *πλανηθεὶς* ut vox *πλν* " & impelli & errare." Idemque videtur innui in istis Jobi, de quibus supra in eodem argumento cap. xxxi. 27. "Si cor meum secreto plectum" &c. Verum enimvero, licet hæc sit appositâ & satis felix etymologia nominis hujus populi seu sectæ, vix tamen me inducam ut crederem hanc esse veram aut saltem primitivam & originalem eorum appellationem, qui Sabæi potius quam Zabii dicti videntur, & Zabios à Judæis in Arabiâ frequentibus pro Sabæis vocari, per accommodationem & paranomasiâ ab illis frequentissimè usurpatam. Sabæi, gens satis celebris, quartam ad minimum partem Arabiæ ab antiquis temporibus sibi propriam vendicabat, imo in Jobi sæculo

nimis nota fuit, de quâ vide inter posteros Chami, Joktani & Abrahami, ut in Jobi inimicis; sed cunabula eorum non adeò tantquam gentis ac tantquam sectæ sunt rimanda, licet hæc duo non omnino distincta. A Saba autem filio Cush, nepote maledicti Chami, & nomen & originem sunt sortiti, quin & Sabaismum ipsum impiam eorum religionem ab eodem derivârunt, ut Phœnices seu Chanaanitæ à Chna, Ægyptii seu Mestrai à Mitzraim &c. A nobis alibi observatur, quod Saba & ejus conjugata apud antiquos, quid religiosum sonat, ut in Arabiâ, Deus Sabis, cui thuris decimæ solutæ; Jupiter Assabinus: Saba civitas, forsân triplex, in Arabiâ Felici Mariaba; in Desertâ juxta Barathenam, & tertia juxta Charanem; item vox Saba inter Arabes aliquibus mysterium sonat, & *σαβάζειν* est Bacchi mysteriis & sacris vacare; ut Bacchus ab omnibus creditur in Arabiâ natus, in Nyssâ urbe, unde Dionysos five Diolyfos audit; & omnes ferè planetas, omnem exercitum cœli quin & inferni in se recapitulat. Nam Jupiter est (Strygius) Sol (Infernus) Venus Alilat, Luna vel Lunus (Infernus) Hecate, Proserpina, Adonis, Thammuz, Osiris, Serapis, Isis, Apis, (Ταυρομόρφος) Anubis, Sothis, Syrius; sed in omnibus, ut infra & alibi, Pluto, Satan, Sammael, Diabolus.

2. Eorum Opiniones & Ritus, ex Persicis, Arabicis, Ægyptiis, Judæis, Mahometanis, Christianis, atque etiam suæ sectæ scriptoribus^b distinctè & amplè referuntur. Maimonides in Stanleio de Sabæis disertè asserit, quod "negabant ullum præter stellas Deum esse, nec alium esse creatorem præter Solem," atque iterum "existimabant, ut olim Chaldæi stellas esse Deos, sed Solem Deorum summum, quippe qui superiorem & inferiorem orbem regat." Illum & summum Dominum, & Dominum "boni appellabant." Quod verò hic idem fuit ac Sammael seu Pluto satis patet, quod illum etiam Dominum maximum vocârunt, cum illi in sexto mense sacra faciebant. Omnes septem planetas, ut omnes postea gentes adorârunt, licet Solem, ut eorum caput ac regem; hinc patet, quod singulos hebdoma-

^a Nobis Lusa, vid. in Arab. Petrazâ.

^b E Maimonide in Stanleio.

dis dies, eorum singulis consecrârunt & ex illis nominârunt, eodem ordine ac Persæ, Romani, Saxones &c. Quem cultum quotidianum ita describit Ali-Sahia-Waheb in Stanleio, "primum diem consecrant Soli, secundum Lunæ, tertium Marti, quartum Mercurio, (aliter ab illis Hermeti dicto,) quintum Jovi, sextum Belthæ Veneri, septimum Saturno: Unde sequitur illos errare licet eruditos, qui Ethnicorum numina magnâ ex parte eadem non fuisse putant, & ab orientalibus ad Græcos, atque ab eis & Phœnicibus per totum orbem manasse, cum idem ordo, & in diebus septimanæ, & in numinibus nempe planetis, ab omnibus observatur.

Descriptionem menstrui cultûs habemus à Mahommede, filio seniore Isaaci, qui aliter dicitur Abulphari, filius Abi Jacob, quem MS. Hottingerus in hist. orient. penes se fuisse ait, & hunc in modum citat, "Annum inchoabant à mense Nisan, cuius festos habebant tres primos dies consecratos divæ Belthæ: Sexto die taurum Lunæ mactabant. Octavus dies erat etiam festus, & noctem ejus diei celebrabant in honorem septem Deorum i. e. planetarum; offerebantque agnum Deo cæco, i. e. Marti. Quintusdecimus dies sacer erat Sammaeli, celebrabaturque victimis & oblationibus variis. Vigesimo conveniebant in cœnobium Charanæorum, ubi tres tauros immolabant, unum Saturno, alterum Marti, cæco Deo, tertium Lunæ. Præterea novem agnos septenos septem Diis seu planetis, unum Deo geniorum, alterum horarum; ut & holocaustum agnorum & gallorum gallinaceorum. Vigesimo octavo ibant ad templum in civitate Saba, & Hermæ Deo suo ingentem taurum, ut & septenos agnos septem Diis, unum Deo Dæmonum, alterum horarum. Secundum mensem Ijar inchoabant festâ celebritate in honorem Sammaelis, cui offerebantur victimæ. Tertiis mensis dies 23. eidem Sammaeli sacer, quem aiebant esse Deum qui facit ut sagittæ volent." Vid. in dissertat. de origine Idololatriæ. Quartus mensis, Thammuz, peculiarem habet festum circa medium mensis qui vocatur festum Albucat, i. e. lugentium mulierum, propter Thammuz, (ut Ezek. viii. 14.) Eiusdem mensis dies 27 sacer erat Sammaeli aliisque Diis ac Dæmonibus, novemque agnos τῷ Hanan^b mactabant. Ut duo etiam menses, nonus & decimus Canun dicti. Quinti mensis quem cum Syris, Ab, vocant, 8 primis diebus mustum in honorem Deorum su-

orum exprimunt." Ita Sichemita Judic. ix. 27. cum uvas calcabant & faciebant ἑλλαλειν, Bacchi orgia, ingressi fanum Dei sui Baal Berith, Domino fœderis; cui vereor ne eodem modo se consecrarent, ac pactum inirent, ac hi Sabæi qui, ut in Mahommede sequitur "recens natum infantem Diis suis immolant, eumque in frustra minutatim concidunt. Dein miscent illam carnem similagineæ farinæ, croco spicis tritici, caryophyllis, conficiuntque placentas instar ficuum, quas in novo furno coquunt, dantque populo ad congregationem Sammaelis pertinenti, per totum annum." Quorum horrendum infanticidium Diis infernis adeo gratum, Israelitæ imitati, cum liberos suos idolis Chanaanis, i. e. Dæmoniis, eorum etiam reges sacrificârunt. "Sexto mense Elul dicto, per triduum coquunt aquam, quâ se abluunt, ut sacra facere purè Sammaeli queant. Eodem die (puto tertio) mactant octo agnos, septem Dis & Sammaeli: Quisque etiam septem scyphos vini haurit. 26 ejusdem mensis celebrabant festum Solis, Saturni & Veneris; & gallos gallinaceos, gallinas & eorum pullos illis offerebant; ut gallum unum aut pullum Fortunæ. Diebus 27, 28. sacra faciunt Sammaeli Domino maximo & Geniis, à quibus protegi, & defendi, & negotia sua secundari putant. Septimus mensis, quem Syri & Sabæi vocant primum Thyfchri, medium habet sacrum manium, ad quos placandos comburunt varios cibos, quos incendunt noctu in honorem mortuorum, cum offe coxæ cameli; igni etiam infundunt mistum vinum, quod bibant mortui. Octavo mense, qui vocatur posterior Thyfchri, incipiunt jejuna 21 die, jejuniisque producant ad 29. qui est sacer Domino Fortunæ." — Nam iste etiam est Ἀρρενέθης. "Nonus mensis, qui primus Canun appellatur, Veneri potissimum sacer est. 4 die tentorium erigunt, quod vocant lectum Belthæ, ornantque foliis, floribus, fructibus &c. & priusquam offerant sacrificia pecudum aut avium, dicunt, "hæc sacrificia Deæ nostræ Belthæ consecramus. Id festum per septiduum celebratur, quo multæ pecudes Diis & Deabus mactantur. 30 die sacerdos sedet in alto tribunali, in quod per novem gradus ascendit. Deinde arreptam virgam ex Tamarisco ad omnes porrigit adstantes, eaque unumquemque ter quinquies aut septies verberat; quo peracto, orationem ad conventum habet quâ populi constantiam in sacris, mul-

^a Quæ proculdubio eadem ac Baaltis vel ἡ Βάαλ, licet illa etiam Ἀρρενέθης, ut omnes forsan eorum Deitates. ^b An ille Chanaan Sabæ avunculus.

“titudinem, sedes & excellentiam præ cæ-
 “teris omnibus gentibus effert. Docet e-
 “tiam, quæ sit amplitudo imperii sui,
 “quæve ejus duratio. Tandem è tribunali
 “descendit, & convivantur idolothytis.
 “Decimus mensis alter Canun dictus, Lu-
 “næ sacer; nam 24 est natalis Domini,
 “hoc est, Lunæ; quo tempore sacra faci-
 “entes Sammaeli octoginta quadrupedes,
 “totidem aves urunt. Undecimo mense,
 “Sijubat, nullum numen orabant, præter
 “Sammaelem & Genios. Mense duode-
 “cimo, Adar, præses unicuique dabat hor-
 “deaceum panem in honorem Martis.”

Habuerunt etiam hi Sabæi diversas ca-
 pellas, his septem planetis, à regibus con-
 ditas, ut ab aliis discimus, in quibus eo-
 rum imagines seu idola & consecrârunt &
 adorârunt; quin & imagines harum ima-
 ginum portatiles, sibi fecerunt, quas Ara-
 bes Tfilmanaja, Hebræi Teraphim vocant,
 in horâ exaltationis cujuscunque planetæ
 effictas, unde eorum influentias, quibus-
 dam magicis ritibus derivatas somniârunt,
 vel ad averruncanda mala, vel ad inducen-
 da bona; ut Arabum & Rabbiorum fa-
 bulas non referamus. Ita tribus saltem
 gradibus à vero Dei cultu miseros hos ho-
 munculos inimicus abduxit; inde facile,
 ut postea videamus, in sui ipsius adoratio-
 nem illos pellesturus.

De archipræsule Sabiorum nonnulla sunt
 addenda: Cujus nomen, ex Mahomede,
 filio Isaaci antea vidimus. Chumar apud
 Arabes, ut Chumare Syris & Rabbis à
 voce Chamar, pullatum, atratum esse;
 quia nigris & pullatis vestibus sese indue-
 bant, Sammaeli Domino suo & magistro,
 i. e. atro Diti, maximè congruentibus, vid.
 Job. iii. 8. Unde Judæi hodierni mona-
 chos vocant Chumarim & moniales Cu-
 marith. Hic autem non adeò videtur ti-
 tulus eorum Archisacrificulo accommoda-
 tus, quam omnibus idolorum sacerdotibus,
 præcipuè autem τῶν Baalim, pertinere, ut
 in pluribus V. T. locis invenimus. Ita So-
 phoniæ i. 4. “disperdam de loco hoc reli-
 “quias Baalim & nomina Chemarim,” ita
 enim scribitur in hodiernâ nostra versione
 ut in Heb. sed in Tind. Kemurines, (licet
 Remurines mendosè) unde Yezidi seu Ye-
 zidæi in monte Libano &c. Horum Sa-
 bæorum proles, ut postea apparebit, pa-
 tribus suis non indigni, nigrum canem &
 quidvis nigrum, Diaboli, ut putant, colo-
 rem quem venerantur; multum æstimant,
 & eorum sacerdos pullatus incedit, ut
 Hyd. in appendice pag. 491. Vix ulla
 gens adeò barbara, cui non aliquid ali-
 quando suboluit de summo rerum creatore,
 licet nimis multæ temporis tractu ejus nu-
 minis oblitæ fuerint, cultum ejus vel neg-
 lexerunt vel omnino repudiârunt, & in a-

pertam Dæmonolatriam demersæ fuerint.
 Quod omnibus notum de gentibus Sabai-
 tici ad hunc usque diem in Libano &
 Gordiænis, qui, ut Hyd. noster pag. 36.
 “Deum ipsum deseruérunt, Diabolum e-
 “jus loco amplectentes,” ut infra clarius
 patebit. Atque iterum pag. 130. “Chal-
 “dæi Sabaitici, quamvis scirent Deum, e-
 “um tamen non colebant.” Atque ita
 Maimonid. in eod. Hyd. pag. 128. “Sabæi
 “olim agnoscebant Deum esse creatorem
 “mundi & cœli possessorem, sed ob ni-
 “miam distantiam & plurimam reveren-
 “dam majestatem, (qui quidem omnium
 “uspiam idololatrarum prætextus) non
 “esse accessibilem, ipsosque non posse ad-
 “ire illum immediate, ne nimis audaces
 “viderentur: At more regum, necesse pu-
 “tant, ut supremos illius ministros primo
 “adeant; unde ad stellas vel in eis, an-
 “gelos deflexerunt; ac tandem ad ipsum
 “Diabolum. Hi autem inter Arabes,
 “Thanavia, seu Dualistæ semper audiebant,
 “& hoc nomine & à Magis Perficis, & à
 “Mahomete sæpè notantur, ut Diaboli
 “coæternitatem asserentes, qui illum opi-
 “nantur à seipso processisse, i. e. æternum
 “fuisse, ac malos angelos sibi creâsse, ut
 “Manichæi, Euchiti seu Massiliani, O-
 “phiani & Curdi, sicut postea videamus;
 quem errorem fœdissimum Zoroastres in
 suo schemate reformavit, cum in contra-
 rium, lucem æternam & tenebras creatas
 ponit, ut passim in Hyd. ex scriptoribus
 Persis & Arabicis.

3. Horum Sabæorum durationem nunc
 inquiramus. Obvium est omnibus in ve-
 terum scriptis aliquomodo versatis, quod
 post Christianismum in mundum inductum
 hæc zizania cum tritico ubique fere fu-
 erint immixta; cum Gnostici & Valenti-
 niani Christianos se professi sunt, sed Chri-
 sti nomen tam fide quàm operibus, &
 dedecorârunt, & blasphemârunt, & max-
 imum scandalum toti Christiano nomini
 intulerunt, ut ex Irenæo, Origene, Ter-
 tulliano aliisque discimus.

Porro docebant in tempore persecutio-
 nis fidem non modo dissimulandam, sed
 & palam negandam & camæleonis ad in-
 star omnium religionum colores in se re-
 cipiebant; unde quid confusum ex Juda-
 ismo, Paganismo, Christianismo in eorum
 schemate inventum; & licet nefandis li-
 bidinibus secreto indulgebant, sanctiorem
 omnibus aliis vitam simulârunt; perpetuò
 ferè mussitantes & orantes, duo verò prin-
 cipia coæterna cum patribus suis Sabæis
 tenuerunt, sed bono Deo neglecto, Diabo-
 lo tantum servierunt. Quod hi Zabii ad
 ætatem Mahometis durârunt discimus ex
 cap. Alcoran. ii. Quorum ibi meminit,
 quasi suo tempore viventium “qui cre-
 “diderint

“diderint inquit (per quos puto Mussulmannos suos designavit,) & qui judaizant, & Christiani, & Zabii &c.

Sed & ante & post eum hoc infaustum germen in mundo ubique pullulans invenimus, non eodem omnino nomine, nam *πολυειδής* & *πολυώνυμοι* audiunt; sed ab eadem maledicta stirpe patres suos nimis referentes, atque eadem maximam ex parte dogmata execranda, licet aliquando nonnihil variegata, & facinora innominanda secreto patrant, licet palam, miram sanctitatem & continentiam simulabant, ut in Origene, Tertulliano, Epiphanio, Theodoret, Psello, Niceta & in anathematibus Euthymii & aliorum abunde est invenire. Quod ad eorum nomina, ferè sunt innumera: Origeni Ophiani dicuntur à serpentum cultu & diagrammate: Irenæo, Marcionitæ, Encratitæ, à ficta continentia, Gnostici, Valentiniani, ut eod. nomine plurimis infra sæculis, Valentiniani & Valentis Imp. tempore; Massaliani eorum prosapia insigniti; Euchitæ etiam, i. e. oratorii, à perpetua ferè precatione, quam præ se ferebant, nullo honesto labore aut negotio occupati; eadem hæresis ac illa Massaniliorum seu potius Messalianorum, in Theodoret, ut vox est ejusdem significationis, nempe *ἐνχομένοι*, quæ nec Persis ignota, cum occurrit in decreto Cyri & Darii Chaldaicè scripto, Ezræ vi. 10. *מצלין* Tollio mendosè *מצלין*, ubi Græc. *προσδύχουσαι*. Vocantur etiam apud Epiphanium & Psellum Sataniani, ut forsitan, sicut postea videamus ad hunc usque diem: at Bogomili, in sequioribus sæculis; quod Tollius explicat ex Mysorem seu Slavonicâ linguâ “qui Dei misericordiam implorat.” Bog enim Deus, Mile propitius istâ linguâ, (ut Mild in nostrâ & Saxonica, forsitan inde;) sed vereor, ne Deum averruncum & infernum, quem per has preces placare satagebant, hic intellexerunt. Hæc pestis vel continuata est, vel iterum erupta & grassata tempore Alexii Comneni an. 1118. Cum contra illos Euthymius anathemata ejus quatuordecim scripsit.

Neque tamen ad hunc usque diem penitus extincta est. Imo in monte Libano & confinibus furiosè adhuc grassatur. Cum vero hi miseri homunciones Sabaitarum prosapiam se esse & ostendunt, & jactant, & omnes ferè antedictorum errores, tam in fide, quàm in praxi in se recapitulant, operæ pretium erit de illis fusius differere; In Hyd. append. i. & aliis, appellantur Duruzim, Durzii seu Drusi, Kalbij, Yezidæi, Sheitani seu Satanici, Chamfi. Duruzim ut Syris audiunt, an à *דר* generatio & *ר*

fortis, ut nomen satis quadrat, nam & Persæ & Romani ex illis milites conscripserunt, & Arabes scriptores tradunt illos Ægypti Dominos aliquando fuisse; antiquissimum autem Græcum nomen haud dubium in Herodoto occurrit, quos *Διοσκούρις* vocat. Nomen Arabibus & orientalibus est Bene-Kelb seu Kelp (unde forsitan nostrum Whelp) ab Hebræo *כלב* Celeb Canis, quasi dicas Caniculares; cujus ratio postea videnda. Tertio dicuntur Yezidæi seu Jezidæi, de cujus nominis ratione nihil habemus hîc addere, nisi à *צר* latus, nempe Libani vel *צר* infidiari sit derivatum. Licet Le Sieur Michael Fevre Paris, 1675. in Hyd. juxta finem dicit illos à Jesu nomen deducere, quem unâ cum Mahomete & Diabolo venerati sunt. Quartum eorum nomen est Sheitani, seu Satanici, vel Diabolici ut omnis hujus gentis homines, & à Mahomedanis, & Christianis appellantur. Hyd. ubi supr. vereor ne nimis justè.

Ante diximus, quod incolæ sunt montis Libani & Gordiaorum, ubi in magnam ac numerosam gentem increverunt. Qui inter se confœderati, cujus numerus in Turcarum & Persarum dominiis est saltem 200000. Qui omnes utuntur iisdem ritibus, & in strictâ amicitia inter se invicem vivunt. Addit p. 549. Isti populi in intimâ domo sive penû, tanquam in larario, habent quisque suum penatem laræve quem colunt, qui videtur patriarchæ Seth imago seu statua, vereor ne potius Sheit Satani, cujus nomine possident memoratum librum (Sohoph Sheit) quem unâ cum dicto lare adedò clam habent inter solos suos, ut quicumque illorum aliqui peregrino monstraverit, mox à suis trucidetur. Nigris & pullatis vestibus sicut antiqui Comarim & Sabæorum Chumar induti sunt, præsertim illi, qui nigri Jezidæi vocantur, eorum sacerdotes, quos nec tangere aliis fas est. Religionis suæ originem putant à patriarchis Noacho, Enocho & Seth, quem Sheit vocant; licet longè forsitan alio quàm Seth patriarcha; seipsos autem derivant à Sabi filio Idris nempe Enochi, qui secundum eos sepelitur in Ægypti, pyramide tertia ut Ibn-Shanah in Hyd. p. 127, 128. ad quam olim peregrinationes suas fecerunt.

Dæmonolatriæ rotos se devovebant, quod pluribus argumentis ostendi potest. Sabæi eorum patres Dæmonas colebant, qui Schehirim vocantur Levit. xvii. 7. Addit Maimonides sub hircorum formâ, unde Leviticâ lege prohibitum talibus sacra facere, ira Munst. not. in loc. “Dæmonibus;” “Hebraicus textus propriè habet capreis,—

* De quibus in Dissertat. de Ophiolatria.

“per capras intelliguntur Dæmones, qui
 “in modum pilosorum caprorum appare-
 “bant cultoribus suis, ut Kimchi.” Con-
 cedimus, quod שמרי pro capris vel Dæ-
 monibus caprifformibus in S. S. sumitur; sed
 & etiam pro quolibet hirsuto, piloso vel
 horripilante: Neque sanè niger canis Kel-
 biorum numen, villosus & horridus, minus
 aptè Diabolum ipsum repræsentat, quam
 Mendesi hircus, Ægyptiacis fœminis ni-
 mis notus. Kelbii autem ita dicti, quia
 nigrum canem colunt, propter colorem,
 ut creditur, Diaboli quem venerantur, cu-
 jus minister in sacris & lumine subverten-
 do est iste canis, unde Kelbii, Calbii &
 Kelbienes vocantur, à quibus, vel eorum
 magistro, etiam fluvius Kelp, ita enim ho-
 diè Turcis sonat, à monte Libano in mare
 Mediterraneum decurrens fortasse denomi-
 natur; ut & templum, & idolum canis,
 vel hominis canino capite ac vultu, sicut
 Anubis, juxta viam Antoninam in monte
 Libano, à quibusdam, nescio an & à Man-
 drello nostro, describitur, & delineatur.
 Quin & Serapidem esse Plutonium ex cane
 & serpente juxta eum positum Manetho ipse
 in Plutarch. agnoscit. Benj. Tudulensi
 in Hyde & Windet etiam Dogziin audiunt,
 qui ita (Benj. edit. Brisgoens. p. 9.) eos,
 ait, “Sidoni finitimos esse, & μελεμψύχα-
 “σιν tenere,” — ut omnes etiam Sabii.
 Hyd. putat (append. p. 491.) “quod mi-
 “nus rectè vocantur à Beniamino דוגזי
 “Dugzii (quare non Dogzii?) pro דורזי
 “Durzii;” sed an non magis est proba-
 bile, vocem hanc Syriacam seu Hebraicam
 esse, ab Europæâ deflexam, à nostro nem-
 pe Dog, vel à linguâ Francâ, quod ipsos
 Calbienes significat?

Maimonides observat, antiqui Sabæi fan-
 guinem comedebant, quia crederent esse
 Dæmonum cibum, quibus eâ ratione ar-
 ctius conjungebantur & familiares evade-
 bant, ut Dæmones ad eos venire & futura
 prædicere non dedignarentur; quos duos
 ritus in Levitico, ubi supra, Israelitis in-
 dictos patet, & unum immediatè post al-
 terum, quia Sabæis in eorum viciniâ po-
 sitis, adeò frequentes fuerint. De infanti-
 cidio autem Sabæorum in eorum sacris an-
 tea vidimus, ut de Euchytarum & id ge-
 nus hæreticorum infantum sanguinis &
 carnis esu, postea videamus. Merito sus-
 picari possumus horum magistrum & pro-
 phetam Sheit nullum alium fuisse, quàm
 ipsum Satanam. Illum hi Jezidæi multò
 majori veneratione ac timore persecuti
 sunt, quàm Deum ipsum; adeò ut per e-
 um jurare plus sit quàm per Deum jurasse:
 Nam quod ab incolis Hyd. didicit p. 197.
 “Si aliquis ex istis juraverit tibi ٱلله, Wal-
 “lah, “per Deum,” vix potes ei credere: At

“fi ٱلله, Washeit, “per Seth,” tunc tuto po-
 “tes ei credere, cum hocce juramentum
 “religiosissimè servaturus sit; id enim vi-
 “olare nefas.” Ut de iisdem idem Hyd.
 in appendice p. 491, 492. “Diabolum quem
 “venerantur ab ipsis vocatur Uftad, i. e.
 “magister, & profitentur Satanam esse
 “suum Pyr seu Sheich, i. e. doctorem su-
 “um; putant Deum esse non quidem Ali
 “sed Alî, seu excelsum, cujus existentiam
 “agnoscunt, sed eum non adorant.” E-
 piphanius de his Sataniis, “Satanam,
 “inquit, ne quid ipsis mali faceret nocè-
 “retve, venerabantur,” ita & Psellus de
 Manichæis, Euchitis, Sataniis, “eorum
 “peiores in impietate, à cœlesti principio
 “sepe omnino separant. Ἀυτὸν δὲ μόνον
 “ἡρίσαν Σατανᾶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, terrestrem au-
 “tem, nempe Satanam, pectore seu corde
 “amplexi sunt,” ut de Gnosticis & Valen-
 tinianis in Irenæo legimus, qui Carpocra-
 tis & Simonis, malorum corvorum mala
 ova; hi enim Deum supremum non mo-
 do neglexerunt sed & probris affecerunt,
 cum è contra Diabolum, quem κοσμοκρά-
 τορα & ἀρχὸν τῆ αἰῶνος τῶν τῶν vocant,
 (quæ à S. Paulo ut multa alia furati sunt)
 maximâ veneratione colebant. Irenæi lib.
 i. cap. 1. ut passim alibi. Quomodo au-
 tem in libidine effrænes fuerint, non ob-
 stante jactata eorum perfectione in Marco
 quodam hujus sectæ antesignano, ex con-
 fessione plurium fœminarum pœnitentium
 abundè demonstratur.

Alterum autem indicium horum Cur-
 dorum seu Sabiorum in magistrum suum
 venerationis omnibus notum ab Hyd. ubi
 supra pag. 492 memoratur in his ver-
 bis, “Christiani Mausilenfes & Turcæ, si
 “fortè talem inter se inveniunt Jezidæum
 “solent circum eum in terrâ ducere cir-
 “culum, ex quo is superstitiosè existimat
 “se non posse exire, donec ab aliquo fran-
 “gatur dictus circulus; eumque interim
 “cum exire non ausus sit vexant excla-
 “mando, Nahalat Sheitan, i. e. maledi-
 “ctus sit Diabolum, ad quem execrandum
 “ut ab aliis discimus nullo modo possint
 “induci; imo si ullus Christianus aut Tur-
 “ca inter Jezidæos casu versatus, si fortè
 “intelligatur maledixisse Diabolo, licet il-
 “lum revera non maledixit, illum statim
 “trucidarent.”

Quin & huic pessimo magistro preces
 assiduas fundunt, ut patres eorum Sabæi
 & successores Euchitæ; de illis enim ita
 scribit Ibn Shanah in libro de primis &
 postremis ab Hyd. ante laudato p. 127.
 178. “Habent isti Sabæi septem precan-
 “di tempora (puto septem planetis secun-
 “dum horas planetares, in illis proculdubio
 Diabolo) precantur autem super feretro
 O o o o
 (optimo

(optimo fanè suggestu, pro Sammaelis cultoribus*, principis mortis) sed absque genuflectione aut prostratione. De Euchitis autem aut Messalianis legimus quod solis tantum precibus vacarent, quos licet simulant ad Deum dirigere, in illis vero execrandum patrem suum Satanam invocant, sed doxologiam Patri, Filio & Spiritui Sancto (ut nonnulli, qui a nobis exierunt) ne audire quidem sustinent. Restant tantum ex his gentibus, Chamfi, Ἡλιακοὶ seu Solares, qui secundum Hyd. p. 555. sunt omnium sectarum numero paucissimi, circa Mesopotamiam fortè ad 10000. Non habent sacerdotes; sed in specubus, ut antiqui in antris Mythriacis, suam religionem adeò clam exercent, ut nemo unquam eorum cultum videre potuit, "nec eorum" "conversi unquam eundem revelârunt" "propter metum suorum." Sed nec veritas nec castitas quærunt angulos.

4. De orgiis Bacchanalibus, conviviis nocturnis & horrendis in eis ritibus & libidinibus, si non "turpe sit vel dicere de" "eis quæ in occulto ab ipsis fiunt," jam est agendum, licet ab omnibus ferè patribus, in confusionem hæreticorum & Christianorum vindicationem describuntur, Clemente nempe Alexandrino, Justino martyre, Tertulliano, Theodoro, multisque aliis, quæ tamen in Græcâ linguâ proferemus, ut vel Latinis oculis & auribus parcamus. Psellus convivia nocturna Eucharum plenè refert in notis Tollii ad Euthymium, ad hunc modum, "Ἐσπέρας" "ᾧ πρὸς λύχνων ἀφᾶς, ὅπου ἡμῖν τὸ σωτήριον ἐξυμνεῖ" "παύσῃ, εἰς ἀποβιβασμένον δωμάτιον ἀποχόχτες τὰς παρ' αὐτοῖς ἐνησκημένας κόρας τὰς τε λύχνους ἀποσβεννύντες, ἵνα μὴ τὸ φῶς γινόμενα μύσας ἔχουσι μάρτυρα, τὰς κόρας ἐνασελαινέουσιν ὁποῖα ἂν ἕκαστος, καὶ ἀδελφῇ καὶ ἰδίᾳ θυγατρὶ ξυμβύχῃ. Οἷον" "ᾧ καὶ τὰ τῶ χαρίζεσθαι τοῖς δαίμοσιν, εἰ ὡς ἀγλύνειν τὰς θεὰς θεομύς, ἐν οἷς τὰ πᾶσι τὸ ἐξ αἵματος ὁμογενὲς γάμων ἀπαγορεύεται· καὶ τότε μὲν ταῖς τελέσαις ἀπαλάττονται." "Τὴν δὲ ἐννεάμηνον περίοδον ἀναμεινάντες, ὅτε καιρὸς ἐνλεχθήσεσθαι τὰ ἐξ ἀθεμίτης σπέρματος ἀθέμιτα ἔκγονα, κατὰ ταῦτον ἀπαντῶσιν αὐτοῖς καὶ τῇ μετὰ τὸ τόκον τέλει τὰ δύστηνα τῶν μητέρων ἀποσπῶντες βρέφη, καὶ ξυρῶν τὰ τέτων σαρκία περιαμύνοντες, τὸ ρυϊσκομένον αἷμα φιάλαι δοπολαμβάνουσιν. Αὐτὰ δὲ, ὅππῃ πυρετὸν βαλόντες ἐπ' ἐμπνέοντα καίουσιν· εἴτα τὴν ἐκ τέτων τέφραν τῶ ἐν φιάλαις αἵματι φύροντες σιωθεῖόν τι βδέλυγμα ξυμβάσιν, τῶ τὰ τε σιῶ, καὶ τὰ πᾶσι λαθρεὰν μολυνέειν, καθάπερ οἱ τῶ μελικράτῳ ὡς ἀμιγνύντες, τὸ δηλητέριον. Αὐτοὶ τε τέτων, καὶ τῶν ἄλλων, οἱ τὸ κρυπτόμενον, μὴ φωρῶσαις συμμετέ-

"χου." Pauca notæ his adjungendæ. Hinc discimus, licet iisdem ritibus nefandis, omnes hi hæretici Sabæi, Gnostici, Jezidæi & Manichæi &c. magna ex parte usi fuerint, non tamen omnes eodem die Bacchanalia sua observârunt. Euchitis enim, secundum Psellum, dies festus magnus erat tempore passionis Domini; Jezidæis autem & Manichæis ad calendas Januarii, de Manichæis hoc probandum, ut & plura alia antedicta facinora ex anathemate penultimo in formulâ receptionis Manichæorum a Tollio edita pag. 148. ἀνάθεμα τοῖς &c. "anathema iis qui sorori miscetur, aut socrui, nurui, quique ad" "calendas Januarias per festi diei causam" "in unum convenientes post vespertinam" "computationem lumina extinguunt, pro" "miscuoque stupri commercio in illicitam Venerem ruentes, nec naturæ leges" "reverentur, nec cognationis ætatisve intuitu moventur." quod infandum dogma, omnia scil. esse communia, ab Epiphane, Carpocratis filio, libro de justitiâ Dei defendebatur, ubi dicit, "hanc promiscuè coeundi libertatem & propensionem, hominibus & animalibus cæteris naturâ ingentem esse, quam nulla lex aut consuetudo extinguere aut delere queat, θεὸς γὰρ ἐστὶ δόγμα." Ecce quam politos patres nostri Sceptici ac Infideles habent, qui peccata sua, effrænatos appetitus, & spurcissimas libidines in Deum ipsum retulerunt! Nota hîc editoris est hujusmodi, κατὰ τὴν πρῶτην Ἰαννουαρίᾳ μηνὸς &c. "E ritu gentium hoc, quod hunc diem" "sibi tanquam auspicium anni, sacris impendendum existimarent." Sed quod magis ad rem attinet, Bacchi festum & Orgia ad initium hujus mensis Romani à Græcis acceperunt, ut in primo Fastorum Ovidius canit, "ubi Jocos, Venerem, Panna, Priapum, Faunos, Satyros & Silenum ipsum inextinctæ libidinis, cum pando suo asello æquè famoso in scenam introducit. Sed quid de his cum montis Libani & Gordiarum incolis, qui Græcorum & Romanorum sacris vix initiati? Ita sit; sed omnes gentes Sabaisimum receperunt, & Bacchanalia in hoc ipso die, ut videtur, celebrarunt, ita certè Jezidæi, nam hoc ipso die festum suum abominandum adhuc celebrant; ita enim Hyd. nostras ab amico suo Andreâ Pharâ, natione Syro Ladikiensi & accepit & refert in his verbis pag. 493. "Istæ omnes Libani & Gordyæ gentes annuatim Bacchanalium suorum festum nocturnum in calendis Januarii."—Cæterum autem ibi videat lector, cui tale arrideat, sed finem

* Atque eodem ut puto cum Manetis βήμητι.

tantum hujus narrationis hic ponemus ex eodem auctore " addunt quidem alii fi-
" de digni & modum & instrumentum
" refectionis luminum, canem nempe
" nigrum, qui pedi lucernæ adstrictus
" eam subvertit, ut ad tenebrarum opera
" se accingerent," dignus, certè talium a-
" morum proxeneta! Hæc ita eorum solen-
" nia sacra, sunt profana tenebrarum opera.
Non miror de hisce nefandis mysteriis,
quod Epiphanius dixerit, " promiscuos e-
" orum coitus ac impudicum flagitio-
" sumque commercium incomperta sibi
" esse: Neque quod Lugdunensis & Vien-
" nensis ecclesia, cum talia, & multo ad-
" huc scelestiora Christianis objecta fue-
" rint, Thyestæ nempe cænæ & incestus
" Œdipi concubitus;" addunt, " & alia
" quæ nec proloqui nobis, nec cogitare
" fas est, ac ne credere quidem sustine-
" mus apud homines unquam gesta fu-
" isse." Nam, ut verum fateamur, ipsa
humana natura, vel horum mentione tota
concussa est, & reverentiâ in suum genus
mota ægrè adduci potest ut crederet talia
monstra sub hominum formâ unquam ap-
paruisse. Attamen, quid valet speculatio
contra factum irrefragabile, omnium sæ-
culorum testibus, tractu plurium Millen-
niorum comprobatum, ipsis reis plerum-
que confitentibus; ut de humanis sacrifi-
ciis per totum mundum, tam barbaros
quàm politos, quàm politissimos inter Eth-
nicos antea vidimus; non modo inter Per-
sas, Ægyptios, Carthaginenses, Scythas,
Celtas, Druides, Americanos, sed & inter
Græcos, & Romanos, & quod magis est,
non solum inter Phœnices seu Chanaanæos,
qui meri Sabaitæ fuerint, sed & inter He-
bræos ab ætate Μωσως & Davidis non lon-
gè à captivitate Babylonicâ. Neque tan-
tum liberos suos Israelitæ degeneres & a-
postatæ ad Sabaismum, Moloch, i. e. Di-
abolo per ignem sacrificabant, sed ut vi-
detur eorum etiam sanguinem realem ac
proprium, ut de Sabiis & ante & post su-
pra vidimus, Dæmonibus offerebant; ita
enim legimus, Psal. cv. 38. " Et effude-
" runt sanguinem innocentem, sanguinem
" filiorum suorum & filiarum suarum,
" quos sacrificaverunt idolis Chanaan."
Et quid minus per libationes sanguinum
intelligemus, Psal. xvi. 4. Quod verò in-
cestus, bestialitas, & omne genus libidinis
inter Chanaanæos vigeant, legimus Levit.
xviii. 24. ad 29. " Nec polluamini in om-
" nibus his, quibus contaminatæ sunt uni-
" versæ gentes quas ego ejiciam ante con-
" spectum vestrum, & quibus polluta est
" terra; cujus ego scelera visitabo, ut e-
" vomat habitatores suos. Custodite le-
" gitima mea atque judicia, & non faci-

" atis ex omnibus abominationibus istis,
" tam indigena quàm colonus qui peregri-
" natur apud vos. Omnes enim execrati-
" ones istas fecerunt accolæ terræ, qui
" fuerunt ante vos & polluerunt eam. Ca-
" vete ergo ne & vos similiter evomat,
" cum paria feceritis, sicut evomuit gen-
" tem quæ fuit ante vos."

Quod verò ad vagos & promiscuos con-
cubitus spectat, non tantum apud Curdos
&c. hucusque manent; quin etiam in Eu-
ropâ nostrâ, nec in unâ ejus regione ad
hunc usque diem supersunt. Ita enim
Tollius pag. 107, 108. ex proprio suo visu
& notitiâ de colluvie quadam hominum
qui Germanis Ziganir nominati, Italis ve-
ro Zingari, Gallis vero Ægyptiaci. " Ho-
" rum (addit) in Transylvaniâ frequens
" multitudo, imo & sedes est, in Hunga-
" riâ, Pestis ex regione Budæ: permultos
" eorum ipse vidi, qui in istis locis sub
" pellibus habitant, nihil possidentes, va-
" gique per vicos stipem petentes, nocte
" vero absque ullo sexus aut ætatis discri-
" mine promiscuè & conjunctim cuba-
" bant." Hucusque Tollius: & quid aliud
apud nos, qui, sicut Gallis, Gypsies vocant-
ur, & an sanctioribus moribus usi sunt? Et
hos Messalaniorum aut Euchitarum reli-
quias esse putat. Proptremo de Kyblâ ho-
rum Sabæorum tractemus, quod orienta-
libus est regio, seu punctum, aut locus
versus quem preces fundunt, ut Maho-
medani versus austrum & Meccam, Chri-
stiani versus orientem & Jerusalem, ita Sa-
bæi Libani &c. incolæ; secundum non-
nullos Kybla est Mecca, quia Mahom-
medanos se esse inter eos simulant: Sed
potius puto, quia Caaba ibi olim fuit prin-
cipale Sabæorum ἰδωλεῖον. Aliud tamen
Kybla seu locum adorationis & peregrina-
tionis habere videntur, pyramidem nempe
Ἐλ Σηϊτ in Ægypto, de quâ nos alibi; at-
que alii passim rerum orientalium scrip-
tores, ut qui de rebus Emir Fracredine,
Drusorum principe in monte Libano scrip-
serunt. Aiunt illum moriturum versus
Meccam non adorâsse, unde Turcarum
imperator illi exprobravit, quod bonus
Mussulmannus non fuit.

5. Cum multa in hoc opere dependent
à veritate historiæ Sabaiticæ, tam in Jobi
libro quam in aliis locis, & cum, istius
sectæ opiniones & mores, magna ex parte
à Maimonide sumuntur, operæ pretium e-
rit eruditorum objectiones examinare; quia
si sint irrefragabiles, hypothesis nostra fa-
tis firmis non est nixa fundamentis; sin
responsum plenum accipiant, inconcussa
& immobilis manet. Istæ objectiones par-
tim à Stanleio, partim à Clerico ita se ha-
bent. " Quæ de Sabæorum ritibus dixerat

* Stanlei Philosoph. Orient. de Sabæis lib. iii. ad fin. Cleric. indice in voce Sabæa.

“Maimonides, audituque acceperat, aut lectione scriptorum Sabæorum didicerat, non æquè certa & firma sunt ac si ea observari & celebrari vidisset; præsertim cum eorum opiniones & sectæ ante mille annos intercidissent, nec ipsa eorum superessent nomina.” Hæc Stanleius; quibus addit Clericus — “observabimus ea quæ de his dicuntur, ex uno peti fonte, primo, Arabes scriptores & Maimonid. quæ dicebant hauserunt, ut aiunt, ex libris Arabicis ex antiquâ Sabæorum linguâ in Arabicam translatis: at in tantâ operum supposititiorum multitudine, admodum suspectos oportet esse ejusmodi libros; annon potuerunt conscribi ab ipsis Arabibus idololatriis, circa Mahommedis tempora, ab hominibus, qui primis patriarchis libros nugaces tribuere non erubescabant?”

Ad Stanleium, concedimus quidem “non æquè certa esse, quæ, de Sabæis, vel auditu, vel lectione quis didicerat, ac si propriis oculis ea vidisset:” sed satis certa esse potuissent, & quod satis est sufficit. Quænam autem sunt certiora quàm ea, quæ quisque de sectâ suâ mala & probrosa refert? Præsertim cum, & opiniones, & ritus, & nomen ipsum tanquam sectæ, licet forsân non tanquam gentis ad hunc usque diem supersint, & in Arabiâ ipsâ & in Libano; ut vidimus & probatum dedimus in articulo de hujus sectæ duratione? Sed ultra urget Clericus, Maimonidi &c. hæc citata esse ex libris Arabicis; quorum plurimi supposititii, vel saltem fabulis referti. Ast unde nostri scriptores hodierni, vel res, vel religiones Græcas & Romanas promerent, nisi ex scriptoribus Græcis & Romanis, licet millennio aut plusquam duplo à nobis distantibus? Nec tamen de omnium veritate quæ in Herodoto aut Plutarcho ipso jurare ausi sumus; nec omnibus monstris & prodigiis à Livio aliisque relatis, de bobus & imaginibus locutis fidem plenam adhibere. Illis tamen non possumus non credere cum nobis referunt ritus crudelissimos Sabæorum, humana nempe sacrificia & infanticidia à Græcis & Romanis esse recepta, defossionem nempe vivorum hominum qui Dis infernis devoti. Neque ignotum est carum nimis sacrifi-

cium trium formosorum puerorum captivorum, ex regali Persarum familiâ, Themistoclis propriâ manu factum ante prælium navale Baccho Devoratori dicto, qui numen Arabicum, atque idem cum Sammaele, ut in Plutarch. Themistocle relatum. Imo sanguis ipse dilectus Dæmonum cibus, ut in Munst. not. ad vocem דמו Levit. xvii. 7. Usus prohibetur, inquit, ejus sanguinis, quem Gentiles Dæmonibus offerre consueverat, præsertim Magi, qui per humanum sanguinem vocabant & conciliabant sibi Dæmones. Satis nugaces fuisse Arabes non negamus, aut libros nugacissimos scripsisse: Cum tamen contra se scribunt, cum eorum scriptores calendarium non tantum hebdomedale & menstruale, sed & anniversarium omnium festorum sacrorum & nefandorum rituum sub nominibus suis nobis commiserunt, quorum nonnulli in Europâ nostrâ, ut istud Hottingeri, adhuc supersint, quis sanæ mentis potest dubitare, an hæc sint genuina, æquè ac liber Saddir aut Alcoranus?

Hinc subsumit Clericus, “Quæ dicuntur de legibus Mosaicis ex occasione Sabæorum rituum institutis valdè dubia fiunt, nisi probes libros Sabæorum, quos vidit Maimonides non esse recentes aut eam gentem per plura sæcula eadem coluisse sacra.” Quibus respondemus; non esse forsân aded recentes Sabæorum libros, cum plusquam mille annis ante Maimonidem, & eorum sectas, & opiniones memorat, quæ etiam ut antea vidimus à Mahomete memorantur; quin & valdè probabile est has ipsas eorum nempe opiniones ac ritus longè antea literis commissos fuisse, cum Sabæi tanquam literati ab aliis Arabibus, qui nec scribere nec legere potuerint, ab antiquissimis temporibus describuntur. Sed literas inter Arabes fuisse in Jobi ipsius temporibus non finit nos dubitare textus facer; alioqui non optasset, “ut verba ejus scriberentur in libro,” sicut nec commentaria sua nec nobile hoc poema lucem aliter unquam vidissent. Opiniones autem Sabæorum ac cultum planetarum idololatricum ejus tempore viguisse satis superque vidimus. Nam unde bonæ leges, nisi ad malos mores reprimendos?

DISSERTATIO XLII.

Zoroastriana. 1. Textus in Jobo respicientes duo principia. 2. Zoroastri systema. 3. Regulæ laicis & clericis Magorum Indo-Perfis injectæ. 4. Comparatio brevis inter Manetem & Mahometem. 5. Diction de origine mali.

I. **D**E duobus principiis in Jobo relatis non est ambigendum, (quia per totum librum percurrunt) iisque sibi invicem oppositis; quorum unum est lux & lux inaccessa אור חַיִּים Or Chajim inhabitans Job. xxxiii. 28. est bonus, beneficus, clemens, providens, misericors & miserator, omniſciens, omnia prævidens, facilis & benignus in bonos, qui illi optimè noti & observati, illorum institutis favens, preces exaudiens, ita, ut “ si decernerent rem, veniet illis & in eorum viis splendet lumen.” Job. xxii. 28. illos protegit & sepem circa eos (num angelorum suorum?) faciens, ut ne quid mali sine ejus permissione illos tangat. Terribilis in malos, licet illis ad tempus favere videtur & tanquam flagellis utitur; tandem vero pefundans tyrannos, conterens superbos, liberans suos, sicut aurum in fornace probatos puriores & illustriores egredientes, bonum è malo eliciens & suorum patientiam cum opus perfectum habuerit magnificè remunerans. Et hic est Deus, sed “ quantulamcunque portionem viarum ejus,” multò minus essentiæ ac naturæ intelligimus? E contra vero, alterum principium est tenebræ & princeps tenebrarum, naturâ & electione malus, ipse Satan & mali auctor, Deo & omni bono, & bonis adversarius; potens nimis, licet non omnipotens, & calidus, & subdulus, sed non revera sapiens, per universum percurrens sed non omnipræſens, malignus, invidus, aliter non fuisset Diabolus; calumniator, mendax, homicida à principio, malum è bono educens, pios tentans, ac, Deo permittente quando ejus sapientiæ ita visum est, afflictiones multas in eos inferens: Et hic est inimicus noster Diabolus, ubi invisibilis magis timendus, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoreret^a. Attamen licet duo hæc principia sint opposita & repugnantia, absit ut sint æqualia & coæterna: Contra quam absurdam æquè ac impiam opinionem, Sapiis atque aliis Jobi vicinis amplexam in hoc libro satis cautum & præmunitum est. Primo enim creatio omnium in genere, terræ

etiam hujus, Deo ascribitur, cap. xxxviii. 14. “ Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ.” Quin etiam quod Diabolus ipse à Deo creatus fuit (quamvis non creatione malus) haud obscure innuitur in istis Jobi cap. xxv. 3. “ Manus ejus formavit serpentem tortuosum^b. Aut si de vulneratione ejus sit intelligendum, superioritatem boni principii id demonstrat, quod nullo modo fieri potuit, si æqualia fuerint & coæterna. Quis enim, nisi ille qui fecerit ipsum, ut de Behemoth dicitur, “ potuit gladium ejus illi applicare, licet “ ipse sit principium viarum Dei?” At si hæc sint figurata tantum, licet de Diabolo eruditissimi patres illa intelligunt, certum est ex scopo totius libri nullo modo hæc duo principia paria fuisse; nam, ut alibi notavimus, Deus judicialiter interrogat inimicum Job. i. 7. Unde venis? Unde sequitur Diabolum non esse Agens independens, ut Arabes illum existimaverint; sed teneri reddere rationem omnium actionum & incursionum suarum coram Deo, ut patet ex sequentibus interrogationibus circa Jobum. Præterea licentiam à Deo quæſivit, quod minoris est ad majorem, Jobum tentare, atque ejus commissio bis vel ter limitata est; primo ad possessiones tantum extensa, secundo ad corpus, sed tertio vita ejus malitiæ inimici potentis nullo modo permiffa fuit, sed disertè præclusa & negata. Præterea victoria integra & completa Deo ascribitur super inimicum in hac concertatione, & Jobum servum suum fidelem non tantum ab eo liberavit, sed & patientiam & fortitudinem ejus tandem coronavit, & duplicibus etiam bonis remuneravit, quæ proculdubio inimicus frustratus & victus, frendens dentes, & oculis limis aspiciebat, dum in fugam ignominiosam sese recipiebat, neque ultra, quod legimus, aut par est credere ad conflictum adeò inæqualem reversus est. Quid ergo de illis sentiemus, qui boni fontem lucidum derelinquentes ad omnis mali barathrum & fontem limosum se recipiunt? Ita certè in diebus Jobi, & utinam tantum in illis; ibi enim invenimus cap. iii. 8.

^a Vid. Antistoicha nostra & characteres in Jobi dramate. & Leviathan.

^b Vid. allusiones nostras, & dissertat. de Behemoth

"Qui maledicunt diei five luci & parati sunt
"fufcitare Leviathan." Job. xxiv. 13. Ipsi
"fuerint inter rebelles lumini, (alii, adverfus
lumen, Vat. & S. A. addunt *δικαιοσύνης*,
Arimanii feu Sammaelis tenebrarum prin-
cipis feftatores,) "necierunt vias ejus, nec
"fedent in femitis ejus." Ubi feq. in Gr.
"γνῶς ὅτι αὐτῶν τὰ ἔργα παρέδωκεν αὐτῷς
"εἰς σκοτῆρας, ſciens autem eorum opera,
"tradidit eos in tenebras;" glosſema, ut
puto, interpretum textui poſtea additum;
lux etiam & tenebræ opponuntur, i. e. bo-
num & malum phyſicum, cap. xxx. ὕ. 26.
& in cap. xx. ὕ. 26. in Ar. eſt "omne ma-
lum," in Syr. "omnes tenebræ," pro
Sabæorum notione & poſtea Magorum,
quibus malum & tenebræ idem.

2. Zoroaſtris ſyſtema integrum eſt pro-
ferendum, ut videamus an merito culpan-
dus ſit à Bailæo, qui illum, ut duorum
principiorum independentium, coæterno-
rum, inter ſe repugnantium, boni & mali
auctorem ſeu fautorem exhibuit; in cujus
ſchemate, licet nonnulla obſcura & mytho-
logica, ut nobis traditum eſt, hæ tamen
veritates fundamentales ſartatectæ ſemper
manent; unitas nempe & bonitas Dei, cre-
atio mundi illi aſcripta; ut etiam Arimanii
ſeu Diaboli auctoris mali & moralis &
phyſici contra Deum cum angelis ſuis eti-
am lapſis dimicantis quidem, ſed illi lon-
gè imparis, ac tandem in fine mundi om-
nino debellandi, cum omne etiam malum
à mundo cum illo penitus exterminaretur,
Indo-Perſæ in Hyd. pag. 292. hunc in mo-
dum omnem creationem referunt; "Per-
ſæ credunt angelos eſſe Dei ſervos & mi-
niſtros ad ejus mandata exequenda; &
affirmant, quod poſtea Deus bonos an-
gelos feciſſet, apparuit deinde tenebroſi-
tas quædam horribilis 96000 paraſangis
circumquaque à Deo diſtans. Hinc De-
us citò perſpexit eſſe inimicum quendam,
& mox Diabolum eſſeprehendit, e-
umque valdè fortem & numeroſum;
quapropter quatuor angelis rem commi-
ſit, ut pugnarent cum Diabolo, ejuſque
copias eumque debellarent, in quo Dia-
bolus tandem victus — ſed cum poſtea
ex nimia pace & otio homines per ſu-
perbiam deviant & contra Deum re-
bellarent, Diabolo permiſſum eſt ho-
mines infeſtare & ſuis artibus turbare;
inde bella, diſtractiones & Dei flagella,
fames & peſtilentia: Sed Deus noluit
pati, ut hæc in æternum graſſarentur;
ſed contra Diaboli furorem & malitiam,
tempus reſpirationis & felicitatis benig-
ne interpoſuit, & cum tantum ſuperſunt
953 anni pro mundi duratione, tunc
expectanda ſupremi judicii dies & mun-
di diſſolutio, quando reſurrecturi omnes
mortui in judicio ſiſtendi." Shahrifh-

tanus narrat eod. Hyd. pag. 295. quod
Magi orientales "principia duo ſtatuunt,
"ſed non exiſtimant expedire ut ambo
"ſint coæterna ab initio, ſed quod lux ſit
"æterna ab initio & tenebræ productæ,
"ſed quod differunt de modo ſeu cauſa
"productionis ejus, nempe caliginis, cum
"à luce producit tantum lux, quæ non
"producit ullum malum; ſed quomodo
"ergo productum principium mali, aut
"alius cujuſvis malæ rei; cum nihil ad-
"junctum ſeu par fuerit luci, quoad pri-
mam ejus eductionem & æternitatem?
"ſtatuunt initium primum eſſe à Keioma-
ra, quem volunt fuiſſe Adam, & Keio-
marthitæ ab illo dicti; dicunt Yezdan,
aliis Oromasden ſine initio fuiſſe æter-
num: Ahreman autem, qui & tenebræ,
fuiſſe productum & creatum, qui naturâ
diſpoſitus eſt ad malum diſſidium, im-
probitatem & omnia nocumenta; pro-
diens contra lucem eam oppoſuit, emer-
gente bello inter exercitum lucis & ex-
ercitum tenebrarum &c." Idem Shahrifhtanus, pag. Hyd. 298. de Zerduſhti aſ-
ſeculis, "Quod putant Deum tranſmiſiſſe
"voluntatem ſuam in formâ lucis fulgen-
tis, compoſitæ in figuram humanam;
"creaſſe quoque ſolem, & lunam, & ſtel-
las, & filios hominum," & poſtea "Zer-
duſht affirmavit, quod Deus creavit lu-
cem & tenebras — Nec tamen ei refe-
renda ſit exiſtentia tenebrarum, ſed bo-
num & malum, integritas & corrup-
tio exiverunt ex miſtione lucis & tene-
brarum; & hæc duo contra ſe invicem
inſurgebant & de victoriâ contendebant,
donec lux vinceret tenebras, & bonum
malum. Lucem inſtituit ut originale quid-
dam, quam tenebræ ſecutæ ſunt per
conſequentiam, ſicut umbra perſonam,
ut contingens in creatione."

Ex his auctoribus patet, manifeſtam tra-
ditionem antiquam in eorum libris adhuc
reperiendam fuiſſe: Veteres Perſæ ſecun-
dum noſtri Hyd. hypotheſin, Deum u-
num ſupremum ex patriarchali traditione
credidiſſe, quem Oromasdem ſeu lucem ap-
pellant; Diabolum autem Arimanium ſeu
tenebras creatum etiam fuiſſe, ſed per con-
tingens malum evaſiſſe, Deo quidem re-
pugnantem, ſed longè inæqualem, & ab
eo ac angelis ejus devictum, & in fine
mundi penitus debellandum, ut à Plutar-
cho etiam diſcimus de Iſide & Oſiride,
ubi etiam inducit duo principia, Oromas-
dem luci maximè ſimilem, Arimanium au-
tem tenebris: "Deos 24 Oromasdem con-
didiſſe, & in ovo (i. e. mundo) poſuiſſe,
ac totidem ab Arimanio factos, ovum il-
lum perforaſſe, unde mala bonis eſſe per-
mixta: Appetere vero fatale tempus, quo
neceſſe ſit Arimanium omnino perdi, ter-
ræque

“râque æquabili & planâ factâ, unam vi-
 “tam, unamque civitatem beatorum ho-
 “minum univerforum, unâque linguâ u-
 “tentium fore.” Hucusque Plutarch. ex
 Zoroastre, & quam congrua hæc sint pro-
 pheticis dictis, in S. S. præsertim quæ ulti-
 mo citantur, ex his locis videre est. Za-
 char. xiv. 10 “vertetur omnis terra sicut
 “planities.” Baruch. v. 7. “Constituit
 “Deus humiliare omnia, montem excel-
 “sum & rupes perennes, & convalles re-
 “plere in æqualitatem terræ.” Quin imo
 in ipso evangelio S. Luc. iii. 5. “Omnis
 “vallis implebitur, & omnis mons, & col-
 “lis humiliabitur, & erunt prava in dire-
 “cta, & asperæ in vias planas.” De lin-
 guâ autem unâ, quære an id intelligendum
 Sophon. iii. 9. “Tunc reddam populis (lin-
 “guam seu) labium electum (an Hebræum
 “ut Esai. xix. 18.) ut invocent homines in
 “nomine Domini & serviant ei in humero
 “uno.” Hoc esse schema Magorum Or-
 thodoxorum, ut eos Hyde distinguit, i. e.
 veterum Persarum, tam ante quam (præ-
 cipue) post Zoroastris reformationes sectæ
 Dualistarum & Astricolarum eruditus iste
 auctor multis probat. Sed cum in Mago-
 rum religione secundum Shahrishtanum se-
 ctæ fuerint LXX, quid mirum si eorum
 nonnulli heterodoxi fuerint, cum per to-
 tum orientem, si non per totum ferè mun-
 dum dispersi? Ita Zervanitæ, Manichæi, &
 qui Magusæi propriè dicti &c. qui duo
 principia coæterna tenebant, quorum alii
 Oromasdis seu boni Dei, alii autem, & ve-
 reor ne plures, mali principii Ahremeni cul-
 tores, forsitan ut Plinio Orcheni & Bor-
 sipeni, licet tertia secta, Hipparenorum nem-
 pe, etiam memoratur, quos Mithræ cultor-
 es puto, cui equi sacri. Abundè autem
 probat prædictus Hyd. quod in argumento
 cap. ix. in se recipit probandum, “Persa-
 “rum nempe primitiva principia duo, u-
 “num æternum, alterum creatum. Hæc
 “Zerdusht vocavit lucem & tenebras, in-
 “telligendo Deum & Diabolum.”

3. Non pigebit adjicere aurea quædam
 quæ continent regulas vitæ & morum à
 Deo, ut Magi putant, præscriptas tam lai-
 cis quàm clericis hujus sectæ, Indo-Persis,
 quas Lordius à sacerdote eorum apud Su-
 rat habuit tanquam ex libro Zundava-
 staw; si quomodo ad æmulandum provo-
 cem, & meipsum, & alios Christianos ab
 hac non gente qui adeò piè, adeò sapien-
 ter de Deo & officio nostro in eum & in
 hominem & sentiunt & docent.

Magos dividit in tria genera, primum
 statuit Behdin seu Laicos. Secundum, Hyr-
 bood seu Sacerdotes. Tertium Distoos seu
 Præsules, quibus omnibus dedit præcepta
 seu regulas, primo τῶν Behdin seu Laicis.
 “Deus (ait) perpenfis eorum avocationibus

“hæc tantum præcepit, semper secum hæ-
 “bere pudorem;” quia si habent pudorem,
 nunquam oppriment inferiores, nec aliquid
 furabuntur, nec falsum testimonium da-
 bunt, nec inebriabuntur; sed pudore sepo-
 sito hæc omnia perpetrabunt. 2. Semper
 secum habere timorem, ut inter precan-
 dum, quovis oculi noctu, timeant ne ad
 cælum non perventuri sint; & timeant à
 perpetracione peccati, quia Deus perpen-
 dit quales sunt, qui oculos ad eum ele-
 vant. 3. Ut in omnibus actionibus suis
 perpendant quid sit permissum aut veti-
 tum in libro Zundavastaw, ut si vetitum
 sit non faciant, at si permissum sit illud
 prosequantur. 4. Ut quamcunque crea-
 turam Dei primo mane viderint, inde su-
 matur occasio gratias agendi Deo qui talia
 & tam bona in hominum usum creavit.
 5. Ut inter precandum interdum faciem ob-
 vertant soli, aut noctu lunæ, cum hi sint
 duo magni testes Dei, contrarii Diabolo,
 tenebras plusquam lucem amanti.

Hæc præcepta Laicis data, sunt etiam
 observanda à Daroo seu Herbood, qui est
 communis sacerdos, una cum undecim
 præceptis aliis; quæ sunt, primo, Callere
 ritus religiosos in libro Zundavastaw præ-
 scriptos, quia Deo melius arrident ritus in
 suo libro præscripti. Secundo, Continere
 oculos à cupiditate rei alienæ, quia Deus
 cuique dedit, quantum ei visum est neces-
 sarium: Quia concupiscere rem alienam
 est non tantum Deo negare potestatem
 collocandi beneficia sua in quos velit, sed
 & à Deo postulare illud, quo istum videt
 esse indignum. Tertio, Curare semper,
 ut veritatem loquantur; nam cum omnis
 veritas sit à Deo, ea ab illo cum homini-
 bus communicatur, ut eandem in verbis
 & actionibus suis exerceant: Falsitatis
 nempe auctor est Diabolus, & quicumque
 eâ utitur inde constat spiritum illum ma-
 lignum apud eum multum pollere; ideo-
 que Herbood debet seipsum ostendere ei
 contrarium loquendo veritatem, quia om-
 nes tenentur fidem adhibere verbis ipsius.
 Quarto, Versari in proprio negotio, non
 autem in rebus mundanis; cum ad eum
 tantum spectet homines Dei voluntatem
 docere, ideoque Laici curabunt ut ei in-
 terim nihil desit, sed necessaria ei suppedi-
 tabunt; & vice versâ ille nihil superfluum
 quæritabit. Quinto, Librum Zundavastaw
 memoriter addiscet, ut promptus sit eun-
 dem docendo Laicos, ubicunque eos inve-
 nerit: Ab eo enim populus suam de Deo
 scientiam derivabunt. Sexto, Servare se
 purum & incontaminatum à rebus pollu-
 tis, ut à cadaveribus & à cibis immundis,
 cum enim Deus sit purus, expectat servos
 suos esse puros, abhorrentes à visu rerum
 impurarum, quas quando videt, contineat
 halitum

halitum suum ne aërem corruptum attrahendo impuritatem contrahat. Septimo, Condonare omnes injurias, commonstrando seipsum mansuetudinis exemplar, ut judicetur esse talis qui à Deo veniat: Quamvis enim Deum quotidie offendimus, ille tamen omnia bona nobis dat, cum potius mereamur ut reddat malum pro malo. Octavo, Docere populum orare, & cum eis orare pro quovis bono quod appetunt, & ad oratorium perveniendo, junctim cum eis in eundem scopum orare. Nono, Licentias dare pro nuptiis, & virum cum fœminâ matrimonio jungere, & curare ut non nubantur absque consensu & approbatione sacerdotis. Decimo, Maximam sui temporis partem transigere in templo, ut ibi sit in promptu ad informandum omnes qui illuc veniunt, nam eum in finem Deus illum ibi constituit, & eidem negotio se addicere debet. Undecimo, Ut sub pœna damnationis non credat aliam legem præter eam quem attulit Zertoost; ut nihil ei addat & nihil ab eâ demat: Ea enim adeo miraculose fuit tradita & talia dona in Zertoost collata, ut ea crederentur à Deo profecta.

Sequitur de Distoor, sed quid ego qui pauper tantum Hyrbood ut de officiis Distoori aliquid addam? Addam tamen, ut bonus quis Distoor, si in humilia hæc nostra oculos flectat, vultum suum genuinum tanquam in κατόπτρῳ possit intueri. "Il-
lorum Distoor, ut pergit auctor, sicut
est dignitate superior, sic & sanctitate re-
liquos superare tenetur, cui inter alia in-
jungitur, quod à Laicis accipiat decimas
tanquam Dei oblationes, cum Deus œ-
conomum suum & eleemosynarum dis-
pensatorem fecerit: Ut non ostendet pom-
pam ex bonorum superfluitate, adeo ut
ex redditibus suis annuis perquam magnis
nihil in fine anni relinquatur superfluum,
nisi quod in charitatis usum pauperibus
aut in reparandis templis erogetur. Ut
juxta templum habitet, ibi se contineat,
perseverando in precatione & abstinencia;
nec ostentando se publicè, sed privatim
ut à mundo reclusus vivens, tanquam so-
li Deo dedicatus. Eum obligari ad ma-
jorem puritatem quàm alii homines &c.
ut cum Herbood versandus in solâ lege
seu libro dicto Zertoost, oportet, ut Di-
stoor sit versatus etiam in totâ illâ doctri-
na, quæ in libro Zundavastaw, cum lex
expectanda sit ab ore ejus, qui debet om-
nes alios in eâ informare. Ut non edat
aut bibat ad excessum, cum talia sint im-
pedimenta sublimioribus illis speculatio-
nibus, in quibus versari oportet summum
sacerdotem. Ut neminem timeat præter
Deum, nec metuat ab aliquâ re nisi à
peccato: Illius enim est ita in Deo con-

"fidere ut non metuat quid ei facturum
sit Diabolus. Ut cum Deus omnibus
præfecerit, omnibus rebus ad animam
spectantibus; ergo ille debet quemvis
peccatorem (quamvis magnatem) mone-
re, qui etiam ei obedire tenetur, utpo-
te qui non causâ suâ sed in causâ Dei lo-
quatur."

4. Obvium est Manetem & Mahometem in multis circumstantiis & vitæ & doctrinæ mirum in modum convenisse, licet in aliis longè discrepent: Primo quoad personas; uterque formâ elegans & ingenio subdolo præditus ad decipiendum nato: In fortunis etiam inter illos conveniebat, uterque servus; Manes autem captivus, sed Mahometes ex nobili familiâ ortus; ambos vidua accepit, & primo fortunas suas meliorandi ansam dedit. Hic à Magis, Mahometes à Judæo instructus; sed Manes in literis majorem proficientiam exhibuit & multa propriâ manu scripsit, cum Mahometes sæpius quàm semel & confessus est & jactabat illiteralem prophetam se fuisse: Uterque voluit esse legum novarum in religione lator; uterque in speluncam secessit, ut antea Zoroaster in antrum Mithriacum, imaginibus ornatum, ubi librum suum Zendam à cœlo accepisse fabulatus est; ita Manes a specu suo prodicens tabulas egregiè pictas (ut pictor non ignobilis fuit;) Mahometes Alcoranum suum afferens, & uterque affirmans hæc à cœlo se accepisse; uterque autem se paracletum esse similiter jactârunt, ut etiam Simon Magus. Aliter eorum doctrinæ ex diametro oppositæ fuerint. Mahometes enim rigidus Prædestinarius, ut & ejus asseclæ, & unicum solum Deum, imo unam personam in deitate ubique prædicavit; cum Manes duo principia docuit ex Arabibus recepta; cui Mahometes strenuè se opposuit, & hanc dualitatem & dualistas sæpè tangit & reprobatur: Quos etiam puto aliquando per associatores intellexisse, licet sæpius Tritheitas & non raro etiam Orthodoxos. Manes, ut ferunt, Magicis artibus usus est, & plurimi, ut Mahometes fatetur, Magum eum dixerunt; alter præstigiis & fallaciis suam doctrinam plantavit, alter gladio. Manes nuptias execravit, Mahometes plurimas indulgit, & in hoc mundo, & in Paradiso, & quot etiam concubinas Mussulmannis suis visum fuerit. Neque exitus amborum longè impar, neuter enim naturali morte occubuit; nam Manes justitiæ humanæ pœnas dedit à Persarum rege meritò excoriatus; Mahometes autem divinæ quâ permittente & disponente, venenatâ offâ acceptâ excruciatum ac tandem emaciatum miserè periit.

5. Ditton nostras de origine mali ita differit. Quum necesse sit, ut Deus infi-

nitè & essentialiter sit bonus, æquè ac sapiens, potensque, existimârunt plurimi vix aut ne vix ostendi posse, unde malum in rerum naturâ extiterit. Quo vexatissima hæc quæstio solveretur melius, duo principia suprema posuerunt aliqui; duos rebus universis præesse Dæmonas, hunc quidem bonum, istum malum, quem neque à bono pendentem, neque ei potentiâ inferiorem omnia quæ uspiam mala sunt efficere credebant. De quâ quidem hypothese multis non est opus, refellitur enim cum respondetur, locutio ista, Duo summa principia, sibi ipsa tantum non contradicit. Nulla absurdior excogitari potest, cum ad idem omnino redit, ac si dicas duo absolute infinita essentialiter distincta, quod tantundem est, ac si dicas 10, vel 50, vel 10000, vel 100000, imo, si fieri potest, ut entium absolute infinitorum infinita sit multitudo, i. e. nullum omnium absolute infinitum, propriè & realiter infinitum nullum esset. Ex naturâ liberi arbitrii, (neque forsan aliundè) originis mali iusta deduci potest ratio. Necesse est ut sint originariæ quædam & internæ convenientiæ, & (verbo Veniam) disconvenientiæ quarundam rerum & circumstantiarum inter se, unde aliæ aliis vel congruunt vel congruere nequeunt: Eæque positivam omnem institutionem legemque antecedentes, quippe in ipsis rerum & circumstantiarum naturis fundatæ; consideratarum, vel in semetipsis, vel quâ aliæ alias respiciunt. Jam quum infinitus ille intellectus eas omnes capiat, qui & ipse est infinitè essentialis rectitudo & ratio, fieri non potest, (more hominum ut loquamur) quin has intelligat & prober, illas reprobet; idque propter originariam internamque eorum naturam, quæ inter se conveniunt aut disconveniunt. Porro nulli infiniti entis perfectioni repugnat entia quæ creavit libertate donare, i. e. animo ita comparato, iis agendi principiis, ut ipsa possent eligere, utrum æternas illas convenientiæ & disconvenientiæ normas observarent an desererent, utcunque infi-

nitæ voluntati, ipsi rectitudini congruentes, & ab intellectu omnia complectente perceptas. Est autem malum deflectio ab illis normis; est malum non ea eligere, non probare, quæ conveniunt adeoque probatu sunt digna, ac proinde eligantur & probentur à tali mente, talique voluntate, qualis est illa divina. Est itaque non solum ab originariâ & internâ rectitudine & ordine declinatio, sed infinitæ mentis rectitudini, rationique contradictio, ordinem illum necessario probantis. Jam hoc ut efficiatur, ad existentiam mali nihil amplius requiritur quàm ut exeratur quidam actus illius potestatis quod liberum arbitrium dici solet. Etenim hinc provenit, quod penes nos velle, & nolle, & pro iis animi motibus actiones dirigere, & hoc modo eligentes agimus bonum, illo è contra malum. Minimè igitur necesse est, ut malus aliquis Dæmon (Deo æqualis, vult auctor) ut puto, supponatur, cui originem mali tribuamus: Quum aliter meliusque possit ostendi; unde malum, nempe ex possibilitate libertate variè utendi: Cujus quidem possibilitatis "altè terminus hæret" in defectibili & finitâ creati entis naturâ. Hactenus auctor re potius quàm nomine aut volumine magnus. Qui nullo modo negat, malum à Diabolo in mundum primo introductum fuisse, ut non tantum Christianorum, quin & omnium ferè Philosophorum est sententia: Sed eo modo hypothesin suam adornavit & ampliavit, ut facile sit ex eâ solvere, unde ipse mali auctor evasit malus.

Unicum hic adjiciendum habeo, sed memoriâ semper tenendum. Duo illa principia difficultatem de origine mali non tollunt, ad quam tollendam jactantur excogitata. Si enim bonitati infinitæ repugnat creare aliquid arbitrio suo libero malè usurum, ut Manichæi objiciunt, æquè repugnat eidem bonitati quicquam creare quod ab alio quopiam corrumpendum necessariò fuerit; nihilque omnino Deus bonus in existentiam potuit producere.

DISSERTATIO XLIII.

Poetica descriptio animalium. 1. *Behemoth.* 2. *Monstrum Ovidii, Senecæ, Euripidis, Racini.* 3. *Leviathan.* 4. *Equus Jobi.* 5. *Poetica quædam animalia.*

1. **A**LIBI diximus, vix ullam partem materiæ poeticæ, à summo cœlo ad ima tartara, in libro Jobi intactam relinqui, e. g. nubes, constellationes, meteora, volucres, Accipitrem, Aquilam, Vulturem, Struthio-Camelum; quadrupedes, Ibices, Onagrum, Reem, Leonem &c. adeò graphicè & ad vivum ibi depingi cernimus, ut non modo ad visum sed ferè ad ipsum tactum, ut Michaelis opera immortalia, nobis proflare videantur. Neque hæc ad auriculas tantum demulcendas & imaginationem titillandam, ut plurimæ hujusmodi Hypotyposes, sed lectori monendo æquè ac delectando; cum omnia ad gloriam Divinæ potentiæ ac sapientiæ sunt, ultimo, expressè relata. Addisonus noster optimè monet, Dissertat. de Equo Jobi, Guardian N°. 86. "Cum poetæ classici maximè nituntur externam figuram lineamenta & motiones depingere, sacer hic poeta facit omnes has *χάρας* emanare à principio interno in animalali, quod describit; eoque magnum spiritum ac vivacitatem descriptioni conferat." Hanc observationem, si quis applicabit ad animalia in Jobo descripta, facile percipiet, quantum conducit ad horum locorum illuminationem. Notandum etiam hic venit, quod Divinus poeta gradatim assurgit in his descriptionibus, & maxima, & robustissima, imo vastissima Dei opera inter animalia, ad finem reservat. Licet Equum pulcherrimum forsan ac utilissimum, ante illa introducit. Quorum tamen ordinem liceat nobis invertere. Primo autem de Behemoth; cui nullum inter poetas rivalem nos invenimus aut inter bestias similem aut secundum; Aper enim, vel Calydonius, vel Erymanthius, Chærogrylli meri videntur cum illo comparati. Operæ pretium hic sit notare, primo scenam seu theatrum, ubi hoc monstrum producitur spectandum. Imo scena sæpius variatur, "in montibus, cum bestiarum choro circumdatum, primo spectatum venit," deinde "in umbrâ dormit in secreto calami;" postremo autem "eum circumdant falices torrentis." Secundo, Quomodo à Deo describitur, robore invincibili præditum; "ossibus chalybæis, artubus ferreis, fluvium haurientem, caudam sicut cedrum motantem,

& dignum isto elogio, quo ejus creator illum insignivit, "ipse principium est visum Dei."

Neque valdè infœliciter, uti spero, ab amico carminæ hexametro in hunc modum depingitur.

Behemoth. Job. xl.

Aspicias immensâ quem mole tumere Behemoth

Ipse tuus fictor volui Deus; ut bovis instar Depascit fœnum? Durantur robore lumbi Robur in umbone est, multum infidet inguine robur,

Magnaue vis nervosa torosos implicat artus. Aspice constantem, qualis Libanitica cedrus, Arrigit en! Quantam movet en! Quo turbine caudam!

Ossibus ut duris assurgit abeneus (heros Æterni, æternum metuens, qui fecerat unum)

Ut pectus munit costarum ferreus ordo! Per juga mille, cibum dum quæritat, aut satur, umbræ

Contiguam ingenti cupit exhaurire paludem. Turba minor salit innocuum mirata sordalem,

Immani premit ille gementem pondere terram.

Vix sitiens facili, fluviumque ingurgitat haustu;

Quin ipsum Jordanem avidus siccare bibendo Cernit inexpletus, laqueosque proboscide rumpit.

2. De Leviathane autem plura habemus, quod tanquam magis ferox animal describitur, & ab aquis emergens & sese erigens, horrore circumdatum, & nisi à factore suo penitus indomabile; ut ex totâ ejus descriptione apparet; unde dicitur, "pone super eum manum (si audes) mento belli nec ultra addas!" Cum illo autem, si conferemus maxima terribilia monstra à poetis sæcularibus vel descripta vel efficta, nihil sunt. Poetarum plurimi ac celeberrimi, tam Græci quam Latini, (addamne & Gallici?) in Hippolyti monstro laborârunt, atque unus, ut videtur alterum superare: Ex Latinis cum Ovidio incipiemus Metamorph. lib. xv. v. 508. &c.

Cum

Cum mare surrexit, cumulusque immanis aquarum

*In montis speciem curvari & crescere visus,
Et dare mugitus, summoque cacumine findi;
Corniger hinc Taurus, ruptis expellitur undis,
Pectoribusque tenus, molles erectus in auras
Naribus, & patulo partem maris evomit ore.*

Mite sanè & innocuum ferè monstrum suo genio accommodatum poeta hic depingit. Nam nisi Mugitum, quem tamen "cumulo aquarum" ascribit & Tauri cornua, nihil hic terribile legimus. Europæ enim Vectori hæc descriptio quàm monstro ex irâ Deorum immisso magis convenit. Quàm delicate pro more suo id profert, ex numeris ipsis constat.

— *Molles erectus in auras*

— *Patulo partem maris evomit ore* —

Nec mirum fuit, quod de Hippolito dicit,

— *Illi mens interrita mansit.*

Sed magis mirum, quod in hemistichio priori,

— *Corda pavent comitum* —

Cum hoc placidum terriculamentum vix puellulis pavorem incuteret. Musæ autem Senecæ in suo Phædra & Hippolyto os fuit multo majora sonans,

— *Subito vastum tumuit ex alto mare
Crevitque in astra, nullus inspirat salo
Ventus, quieti nulla pars cæli strepit,
Placidumque pelagus propria tempestas agit.* &c.

— *Latuere nube numen Epidauri Dei
Et scelere petræ nobiles Scironides,
Et quæ duobus tellus comprimitur fretis.*

— *totum mare*

Immugit, omnes undique scopuli adstrepunt. &c.

*Inborruit concussus undarum globus;
Solvitque sese, & littori invexit malum
Majus timore* &c.

*Cæruleus Taurus colla sublimis gerens
Erexit altam fronte viridanti jubam.
Stant hispidæ aures—* &c. — *hinc flammam vomit,*

Oculi hinc relucet — &c. —

*Tum pone tergus ultima in monstrum coit
Facies, & ingens bellua immensam trahit
Squamosa partem* &c. *Tremuere terræ:*

Hippol. Act iv. l. 1004. &c.

Euripides verò altiùs adhuc intonat, cui

Senecam multò debuisse, utrosque conferenti patebit.

Ἐνθέν τις ἤχῳ χθόνι, ὡς Φωνὴ Διὸς,
Βαρὺν βρόμον μεθήκε, φρεσὶ δὲ κλύειν.

— εἰς δ' αἰλίρροβας

Ἀκλᾶς ἀπαλείψαντες, ἱερὸν εἶδομεν
Κῦμ' ἔρανθ' ἐκείζον, ὡς ἀφ' ἡρεθῆ
Σκυρίων ἀκλᾶς ὄμμα τέμνον εἰσορᾶν.
Ἐκρυπτε δ' ἰδμόν, ἥ πέτρων Ἀσκληπιῶ.

Κάπει' ἀνοιδήσαν τε ἥ πέτρῃ ἀφ' ἡρεθῆ

Πολὺν καχλάζον πονήϊα φουσημαί.

Χωρεῖ πρὸς ἀκλᾶς —

Ἀυτῷ δ' ὅν κλύδωνι, ἥ τελευμία

Κῦμ' ἐξέθηκε ταῦρον, ἀγρόν τερας.

Οὐ πάσα μὲν χθών φθέγματι πλεγμαμένη,

Φρεσὶ δὲ ἀνέφθεγγε· εἰσορᾶσι δ'

Κρεῖσσον θέαμα δερμάτων ἐφαίνετο. κ. τ. λ.

Euripid. Hippolit. Act. v. v. 1201. &c.

Racine autem, ut in fragmentis Boileau in nostrum idioma versis invenio, omnes alios sui prædecesores in hoc argumento vel Latinos vel Græcos facile superat, cum eorum quintessentiam, ut dicimus, in suum monstrum transfudit, excrecentiis amputatis, saltem si exemplar Gallicum translationi nostræ æquiparatur—ita enim legimus.

"Mean while by mighty gusts a humid mountain

"Was rais'd upon the liquid plain's broad back;

"The wave approaches, roars, and in our sight,

"Vomits amongst the froth a furious monster—

"His spacious front was arm'd with threatening horns,

"With yellow scales was his whole body cover'd,

"Unconquerable Bull, impetuous Dragon.

"In winding folds his hinder parts descend,

"His dreadful bellowing made the shore to tremble,

"The heavens with horror view the savage monster,

"The earth's disturb'd, the air's infected with him,

"The wave that brought him terrify'd retires.

3. Cum Racino ipso componere Leviathanis descriptionem non veremur, licet omnium aliorum epitomen ille dederit, & imagines ferè omnes, non tantum terroris, sed & horroris includit: Primo enim, ut antea Addisonus, omnia hæc sunt extrinseca & poetæ potius quàm monstri. Leviathan autem in propriâ suâ personâ in scenam descendit.

Initio descriptionis in Jobo vix aliquid grande

grande apparet, sed gradatim assurgit, & licet imprimis supponitur sicut anguilla seu parvulus aliquis pisciculus "fune capi-
"endus;" in fine tamen describitur "non
"est super terram potestas quæ compare-
"tur ei;" &c. Eodem tramite incedit, quo incepit Divinus poeta, "numquid po-
"nes circulum in naribus ejus? — Mul-
"tiplicabit ad te preces? Feriet tecum pa-
"ctum? Nunquid ludes ei quasi avi? Aut
"ligabis eum ancillis tuis?" Atque ita ad fin. 7. sed omnia, forti & nobili ironiâ: tunc verò scena mutatur, "Quis adeò sæ-
"vus ut ausus sit suscitare eum?" Quæ ad Divinæ potentia superioritatem applicantur; "Quis autem mihi resistere potuit?
"Quis dedit mihi ut reddam ei? Omnia
"quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Quis re-
"velabit faciem indumenti ejus? — Por-
"tas vultus ejus quis aperiet? Per gyrum
"dentium ejus formido." De squamis Hippolyti monstri fit mentio in Racino, sed quàm languide! Si legat, "corpus il-
"lius quasi scuta fusilia, conjunctum squa-
"mis se prementibus" &c. Neque ali-
quid in aliis habemus conferendum, "ster-
"nutatio ejus splendor lucis, & oculi ejus
"ut palpebræ auroræ;" afferrent, si pos-
sint, sæcularis poëstos admiratores imagi-
nem ullam, vel huic superiorem, vel æqua-
lem: Et ubi aliquid æquè terribile apud illos occurrit, ac quæ sequuntur, "de ore
"ejus lampades procedunt — De naribus
"ejus procedit fumus — Halitus ejus pru-
"nas ardere facit, & flamma de ore ejus
"egreditur." Præcursores habet, tali re-
ge dignos; "in collo ejus commoratur su-
"perbia, & ante faciem ejus exiliit pavor,
"fames, destructio." Postea autem vis
ejus indomabilis describitur, non tantum
mortalibus formidanda, sed nec ab angelis
ipsis contemnenda. "Mittet contra eum
"fulmina, & ad locum alium non feretur
" — Cum sublatus fuerit, timebunt an-
"geli (an quando sub Michaelē contra e-
um militabant) " — Cum apprehende-
"rit eum gladius (nisi Messia gladius) sub-
"sistere non poterit." Deinde in propriâ
personâ inducitur — "Reputabit quasi
"paleas ferrum, quasi stipulam æstimabit
"malleum, & deridebit vibrantem ha-
"stam — Sternit sibi aurum quasi lutum
(ut Pluto seu Plutus antiquorum & Spen-
seri nostri Mammon) & quam formosè æ-
què ac terribiliter vel ejus vestigia descri-
buntur! 7. 23. "Post eum lucebit femita;
"æstimabis abyssum quasi canescentem,"
ut nobis, "the wake of a Ship," cum ple-
nis velis à vento agitur. Conclusio hujus
descriptionis cum mediis & principiis ad i-
nit. cap. xl. annectitur: Dominus enim Jo-
bum provocavit "respice cunctos superbos
" & confunde eos," in fine dicit de Levi-

athane; "non est super terram potestas
"quæ comparetur ei, qui factus est ut
"nullum timeret, omne sublime vidit; ip-
"se est rex super universos filios Cyclo-
"pum seu filios superbiæ." In medio au-
tem, "Quis resistere potest faciei meæ?
"Quis dedit mihi ut reddam ei? Omnia
"quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Ergo
non alia principia boni, alia mali.

Condonet nobis candidus lector, si non-
nulla ab eodem auctore, unde illa de Be-
hemoth, illi propinemus.

Leviathan. Job. xli.

*Tu facilem hamato captabis arundine præ-
dam*

*Leviathan? ducesque sequax è gurgite mon-
strum?*

*Tunc audes durus cupidum mulcere precando,
Te torvum captivus herum dum blandulus
orat,*

*Perpetuus pacto ut veniat tibi fœdere ser-
vus?*

*Instar avis, famula factus ludibria turbæ
Colludet simul? aut epulis implebit opimis
Divisus? variâ aut ditabit merce sodales?
Quin age, si qua caput tua stringere spicula
possint,*

*Si qua cutem, certamen ini, desiste morari:
Irrue — sed frustra, pugnam vetat horri-
da visus*

*Forma: Trucem turbare timet sævissimus
hostem,*

*(Sistere mene igitur contra sævissimus audent?
Mene Deum?) Talis sub faucibus insidet
horror.*

*Claustra oris, dentes, tam dirus prominet
ordo,*

*Squamea se quoties attollit bellua cernas,
Scutorum ut series telisque impervia &
auræ,*

*Crustatos septum impenetrabile muniat ar-
tus.*

*Sternuit? In quantum exiliat jubar! As-
pice ut altos*

*Expandens oculos, tenebras fugat, baud ma-
lus almæ*

*Æmulus auroræ! Ut rutilanti fervidus ore,
Scintillas, proprioque ardenti sulphure tæ-
das*

*Evomat horrendum! Dum naribus instar
abena*

*Fumea se volvit nubes, quæ non tamen au-
det*

*Sistere se, metuens flammantis fulgura pru-
næ!*

*En ut acerba tuens, cinctutum robore col-
lum*

*Concutiat! (Dolor hinc, trepidæque faces-
cite curæ!)*

*Et carne exultat firmâ ignorante moveri
Duro corde inconcussam superante catillum.*

*Assurgente illo baud solitâ formidine languet
Improba*

*Improba vis heroum; enses, hastilia, tela
Incaustum vibrant; sicci pro vimine ligni
Æs habet, ut fragilem, Chalybem contemnit,
avenam;
Tela putat stipulam, contortæ pondera fun-
dæ,
Quassatamque procul pinum validamque sa-
gittam
Ridet, ut arentes æstivo fidere culmos;
Ut limum & lapides sibi quos substernit a-
cutos.
Mox stupet ignavâ se majestate moventem,
Turbatumque imis de sedibus æstuat æquor,
Undanti ut clausus liquor indignatur abeno:
Lucidus interea à tergo splendere trames:
Immensum terrore putes canere profundum.
Monstrum tale, metûs expers, ferre omnia
quamvis
Credas, terra tulit nunquam: Celsissima quæ-
vis
Temnit, rex cunctorum innato jure super-
bûm.*

4. De Equo Jobi Addisonus ubi supra —
“ In libro Jobi, antiquissimo in mundo po-
“ emate, magnam depictionum & descrip-
“ tionum copiam habemus. Impræsentia-
“ rum tantum animadvertam quædam
“ in celebri equi descriptione in sancto isto
“ libro, & hæc cum aliis ab Homero vel
“ Virgilio &c. delineatis conferam. Ho-
“ merus bis in Iliade sequentem habet E-
“ qui similitudinem, quam ab illo Virgi-
“ lius describit, vel saltem minùs ab Ho-
“ mero recessit quam Drydenus ab illo,

“ Freed from his keeper thus with broken
reins,
“ The wanton courser prances o’er the
plains;
“ Or in the pride of youth o’er-leaps the
mounds,
“ And snuffs the females in forbidden
grounds;
“ Or seeks his wat’ring in the well known
flood,
“ To quench his thirst and cool his fiery
blood;
“ He swims luxuriant in the liquid plain,
“ And o’er his shoulders flows his waving
main,
“ He neighs, he snorts, he bears his head
on high
“ Before his ample breast the frothy wa-
ters fly.

Pleniorem hujus descriptionem quàm
præcedentem tradit Virgilius, quæ, ut an-
tea dictum, est tantum similitudo; Virgi-
lius autem ex professo de Equi naturâ tra-
ctat (ut optimus Equus fuit.) Virg. Georg.
pag. 61. edit. Elziver.

— Si qua sonum procul arma dedere
Stare loco nescit, micat auribus & tremit
artus,
Collectumque premens volvit sub naribus ig-
nem.
Densa juba & dextro jactata recumbit in
armo,
Et duplex agitur per lumbos spina; cavat-
que
Tellurem, & solido graviter sonat ungula
cornu.

Quæ hoc modo egregiè transferuntur,

“ The fiery courser, when he hears from
far
“ The sprightly trumpet, and the shouts
of war,
“ Pricks up his ears, and trembling with
delight
“ Shifts pace, and paws, and hopes the
promis’d fight.
“ On his right shoulder his thick mane
reclin’d,
“ Ruffles at speed, and dances in the wind.
“ His horny hoofs are jetty black and
round,
“ His chine is double—starting with
a bound
“ He turns the turf, and shakes the so-
lid ground,
“ Fire from his eyes, clouds from his no-
strils flow,
“ He bears his rider headlong on the foe.

“ Nunc sequitur quod in libro Jobi,
“ quamvis multis difficultatibus laborat;
“ scilicet quod scriptus est in linguâ parum
“ intellectâ, & in phrasibus tali orbis parti
“ propriis, qualis mos sentiendi & loquen-
“ di nobis valdè insuetus videtur expressus,
“ & præcipuè quod in translatione extat
“ prosaicâ; attamen in tantum Ethnico-
“ rum descriptiones transcendit, ut patet
“ hinc quàm languidæ & debiles sunt istæ
“ imagines, quæ ab auctoribus mortalibus
“ depinguntur, comparatione cum illis,
“ quæ, apparent ut in creatoris conspectu,
“ delineantur.

Deus Jobum alloquens eum interrogat,
“ nunquid præbebis Equo fortitudinem”
&c. ad “ exhortationem ducum & ulula-
“ tum exercitûs.” Hic sunt omnes mag-
næ & vividæ imagines, quæ excogitari pos-
sint de generoso hoc animali, tantâ effica-
ciâ & energiâ styli expressæ, ut si antiquo-
rum illi qui maximo genio præditi fuerunt,
in his scripturis versati fuissent nova docu-
menta de sublimitate illis imposuissent.
Non possum non speciatim observare, quod
quandoquidem poetæ classici præcipuè, co-
nati

nati sunt externam figuram, lineamenta & motiones depingere, poeta sacer efficit, ut omnes gratiæ ab interno principio in creaturâ, quam describit promanent, unde magnus vigor & vivacitas ejus descriptioni accedat. Sequentes phrasæ & circumstantiæ videntur insigniores, "nunquid circumdediti collum ejus tonitru?" Homerus & Virgilius nihil memorant circa Equi collum præter jubam; auctor autem sacer, audaci de tonitru figurâ, non tantum exprimit concussionem hujus insignis in Equo decoris & cincinnorum jubæ, quæ facile menti imaginem fulminis imprimit; sed & agitationem impetuosam & vim cervicis, quæ languidè expressæ fuissent in linguis orientalibus ab aliquâ metaphorâ hâc humiliori. "Nunquid potes eum ut locustam perterrefacere?" Duplex est gratia in hâc phrasi, quæ non tantum audaciam hujus animalis notat, quærendo an terreri potest; sed excitat quoque nobilem imaginem ejus velocitatis, innuendo quod si possibile esset illi timorem incutere, abfiliaret inde agilitate locustæ. "Gloria narium ejus terribilis;" hoc est fortius & succinctius quàm illa Virgilii, quamvis linea nobilissima sine inspiratione unquam condita

Collectumque premens volvit sub naribus ignem,

"Exultat in fortudine ejus—Contemnit pavorem, nec credit tubæ sonare clangorem—Inter buccinas dicit hah! hah! Sunt audaciæ signa, ab interno principio promanantia. Est propria gratia in non credendo illo, "tubæ sonare clangorem," scil. non credit propter gaudium, sed cum de eo certus fit & est "inter buccinas, dicit hah! hah!" hinnit, exultat. Docilitas ejus eleganter depingitur in immoto illo remanente "à pharetrâ super illum sonante, vibrante hastâ & clypeo;" & benè imitatur Oppianus (qui proculdubio Jobum æquè ac Virgilium legerat) in poemate ejus de Venatu—Anglicè hunc in modum,

"How firm the manag'd war-horse keeps his ground,
"Nor breaks his order, tho' the trumpet sound;
"With fearless eye the glittering host surveys,
"And glares directly at the helmit's blaze.
"The Master's word, the laws of arms he knows,
"And when to stop, and when to charge the foes.

"Terram absorbet" est phrasis, qua innuitur "velocitas prodigiosa inter Arabes" "Jobi compatriotas, usque hodiè usitata: cui aliquid non absimile habent Latini "latumque fugâ consumere campum—" "Carpere prata fugâ:" Virg. "cum rapere pedum vestigia quæras" — Sil. Ital. est quidem audentissima & nobilissima imago ad velocitatem exprimendam; nec mihi unquam aliquid occurrit, quod ei propius accessit quàm Popi in Windforis saltu

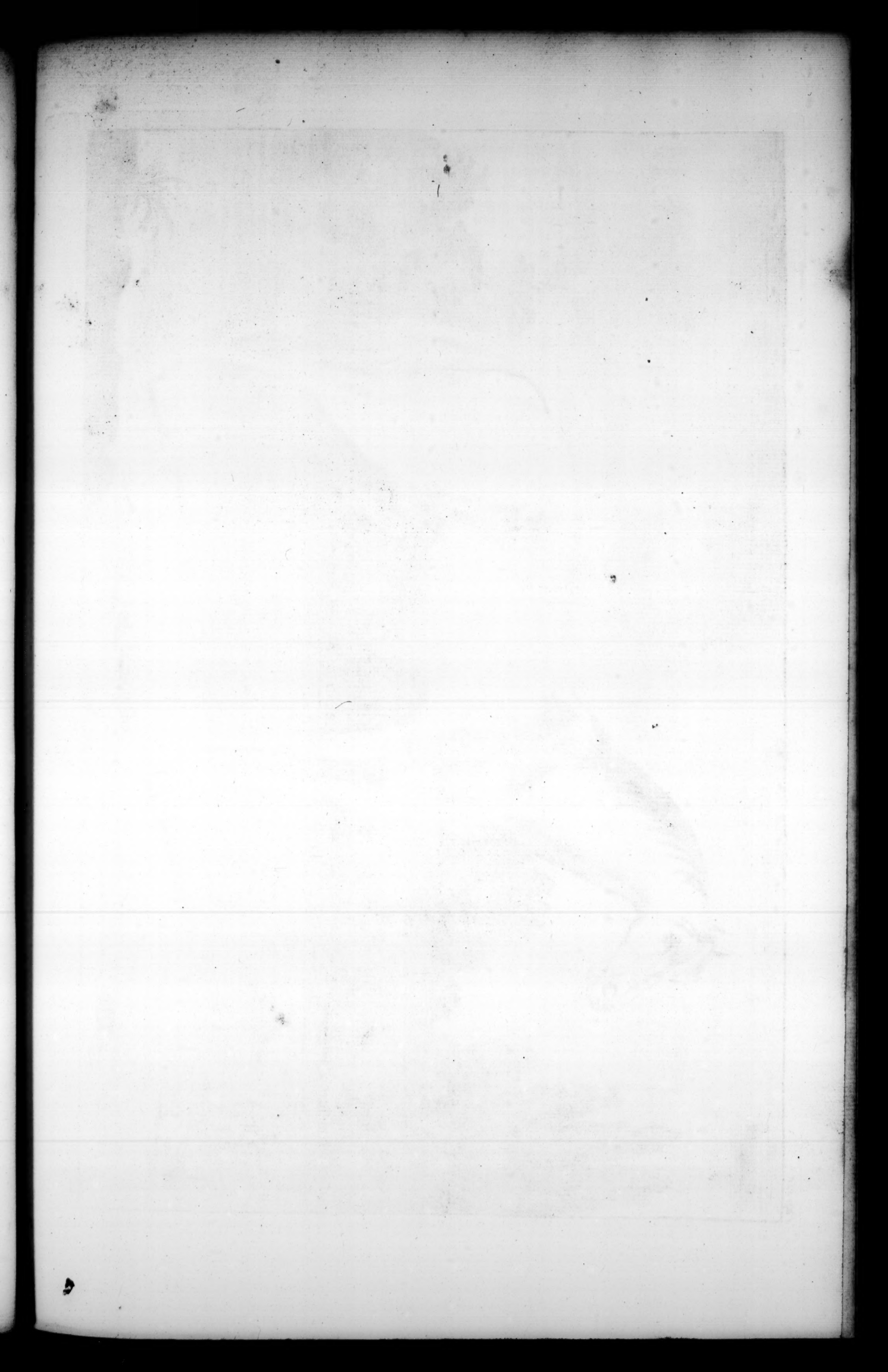
"Th' impatient courser pants in every vein,
"And pawing seems to beat the distant plain,
"Hills dales and floods appear already crost,
"And e'er he starts, a thousand steps are lost.

"Procul odorat bellum;" quod sequitur de ululatu est circumstantia à Lucano magno genio expressa.

"So when the ring with joyful shouts rebounds,
"With rage and pride, th' imprison'd courser bounds,
"He frets, he foams, he rends his idle rein,
"Springs o'er the fence, and headlong seeks the plain.

Quæ accipiat lector ita, tentata eadem manu ac priora.

Jobi Equus. Cap. xxxix. 19. ad 25.
*Tunc inconcussus cinxisti robore membra
Bellatoris Equi, tremulove tonitrua collo,
Fudisti circum? Tene irascente, cicadæ
More tremit, lætos capitis dum quassat honores,
Terroremque ignemque extensis naribus efflat,
Dum vallem pede dilacerat; dum viribus audax
Armatarum inter turmarum millia sævit
Impavidus; contra stat luce coruscus abenâ
Heros, flammantemque oculis circumrotat ensẽ
Concutiens, gravidamque æratâ morte pharetram,
Hastamque clypeumque; ille imperterritus instat,
Impatiensque iræ terram vorat; è procul aures
Quum tuba rauca ferit, vix audet credere; credens
Evomit hinnitum & medium violentus in agmen
Infilis, fruitur reboantis fulmine belli.*

5. In libro Jobi, ut plenius in Esaiâ, nominantur aves quædam infaustæ & animalia lugubria, de quibus non malè Cowleius noster observavit, in notis ad oden suam in Esaiæ xxxiv. "Quod videtur nec interpretes Græcos nec Latinos Hebraicam originem bene intellexisse, unde hæc poetica & fabulosa Græci, Satyros, Lamias, Onocentauros, Unicornes, Dragonæ &c. adhibent; neque mirum cum in Græco & Latino plurimum negotii nobis faceffit omnia nomina avium, quadrupedum, piscium, herbarum &c. transferre; de quibus veritas est sæpius erratum esse." Hæc quidem negari non possunt, nec tamen inde sequitur quin nonnulla horum^a terriculamentorum in rerum naturâ vera fuissent, licet rariùs hominibus apparuerint, ut in desertis horridis maximâ ex parte latitantia; neque improbable est, imò ex S. S. certum & indubitabile, quod Dæmones etiam sub his formis luridis aliquando hominibus apparuerint, quin & culti fuerint; aliter enim Deus contra talem cultum leges non sanxerit, ut disertè fecit Levit. xvii. 7. & alibi.

Syrenes primo occurrunt in Jobi Vers. LXX xxx. 29. ἀδελφὲς Σειρήνων, "frater fui seu factus sum Syrenum." Vulg. Dragonum, ut vox Tannin & Tanninim, de quo plura in Leviathane & Behemoth, sæpè vertitur, sed eodem modo ac hîc Esai. xxxiv. 13. De Babylone "ἔσαι ἑπαυλὶς Σειρήνων." Ubi Schol. Rom. "Σειρήνας καλεῖ τὰ ἐν νυκτὶ θρηνώδη φωνὴν ἰέναι Syrenes vocat, quæ nocte vocem lugubrum volucrum emittunt, solitariè ululantium seu sibi invicem respondentium, quale noctua & similia;" ut in loco Jobi. S. Chryf. ad eundem sensum in Schol. Rom. & Bos. "Σειρήνας λέγει ὁδὸν τινὰς ὄρνιθας, ἀλκυόνας κ. τ. λ. Syrenes dicit canoras quasdam aves, Alcyones seu Bubones, ambas autem lugubres, ficut Sym. transfert, "deserticolæ sunt autem animalia." Sed ut dicitur בַּת הַיַּעֲנָן Struthio-Camelus, ita vertitur ut Isai. xiii. 21. Ita ut videtur omnes aves lugubre canentes per hanc vocem interpretes intelligebant. Syrenes autem forsân ab Hebr. שׁוֹר cantavit vel שׁוֹר canticum derivatum. Easdem has fuisse cum Strigibus & Sphingibus, & eâdem formâ delineatas fœminarum nempe alatarum; hominibus, præsertim autem infantibus noxiarum antiquitas repræsentat, ut ex earum numismatibus in Spanhe-

hemio aliisque videre est, & tamen nemo negat Struthiones fuisse in deserto æquè ac serpentes vastos, quorum nonnulli, si rectè memini, serunt vultus habere ad humanam formam comparatos; sed ambo certe voce lugubri utentes & flebiliter satis canentes, seu potius stridentes ac ejulantes.

Alterum monstrum, licet non in Jobo quod memini, sed in Esaiâ & Pentateucho, est Satyrus, & in singulari & plurali numero. In singulari Esai. xxxiv. 14. "Satyrus seu Pilosus clamabit alter ad alterum," ut xiii. 21. In plurali, "Satyri saltabunt ibi," Castalio, nec mirum, Fauni. Heb. שׂוֹר & שׂוֹרִים à שׂוֹר Pilus, quia illis obsiti; τοῖς LXX Δαιμόνια vertuntur. Ubi supra Esai. xiii. 21. Aquil. Τελχῶνες, & xxxiv. 8. S. & Aq. Τελχῶν. Theod. Ὀρθοτελχῶν, horripilantes, quos sequi videntur Vulg. cum per pilosas efferunt. Quod sunt feri quidem & sylvestres homines vel hominum formam æmulantes, imò rectâ staturâ incedentes, naturalistæ & historici nobis ferè fidem faciunt. S. Hieronym. in vitâ S. Antonii affirmat talè monstrum in ejus tempore ad Alexandriam allatum; ac de similibus, ni memoria haud satis fida me fallit, in historiâ insulæ Ceylon, Knox noster, ut à se visis refert.

Quicquid de his fit, magnam sanè figuram, & in poësi & theologiâ veterum, hi Satyri & Fauni & eorum princeps Sylvanus seu Pan faciunt, de quibus narrationes haud aded sanctas nobis reliquerunt; de eorum autem ludicris saltationibus & tripudiis, auctorem habemus satis idoneum, Esaiam nempe ipsum, ubi supra, nescio an poetis Ethnicis vetustiore, ubi talia memorantur, nisi forsân Theocritus sit excipiendus.

Hos Lilith sequeretur in eod Esaiæ xxxiv. 14. Sed ibi Vulg. "ubi cubavit Lamia & invenit sibi requiem" ex Sym. versione; sed Aquila "ἐκεῖ ἀνέψυχεν Λίλιθ, καὶ ἔυρεν ἐαυτὴν ἀνάπαυσιν," qui vocem ipsam Hebræam retinet, τοῖς LXX Ὀνοκένταυροι, alii nocturnum spectrum. De hac autem Lilith in Arabiâ Desertâ antea egimus, quæ Chaldæis in primo Jobi est regina Balthynnon & Zamargad, forsân & Chaldæorum, & Sabæorum, & Babylonis, ut alicubi est ipsum Babylonis nomen; ad quod spectrum in hoc Esaiæ loco, quod πνεῦμα ἀκάθαρτον Salvator noster vocat, manifestè in Evangelio alludit, ut ad omnia hæc Dæmonia & monstra S. Johan. Apoc. xviii. 2.

^a Nota hæc Eusebii occurrit in Scholiis, quæ hæc illustrat xiii. 21. Ἀναπαύσονται ἐκεῖ θηρία &c.] Euseb. ἀντὶ τῆς θηρίας σείναι οἱ λοιποὶ ἐρμηνεύονται ἐκδιδάσκει, καὶ ἀντὶ τῆς Σειρήνης στρυθνοκαμήλης εἰρήναι· καὶ ἀντὶ τῆς Ὀνοκένταυροι, Σείναι ἀνίστασθαι, αὐτῇ χρησάμενοι τῇ ἑβραϊκῇ φωνῇ, ὡς τὸ ἀδελφὸν τῆς ἐρμηνείας. ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τῆς ἰχθύος, ὁμοίως οἱ τρεῖς ἐρμηνεύονται Σειρήνας ἐρμηνεύσαν. Requiescent ibi feræ &c.] Euseb. pro feris Seiein, cæteri interpretes ediderunt, & pro Syrenes Struthio-Camelos, & pro Onocentauris Seiein rescripserunt, eadem utentes Hebraicâ voce propter difficultatem interpretationis; sed & pro Echinis similiter tres interpretes (Aq. Sym. &c.) Syrenes interpretati sunt, hic etiam Theodor. καλεῖ Ὀνοκένταυρος vocat Onocentauros &c. quos antiqui Empulas, hodierni autem Ὀνοκελίδες vocant, i. e. Cruribus vel pedibus Asininis.

& Leliurii in scriptis Chaldaeorum eandem originem sapere videntur ex לל Lail & חלל quæ lucem nocturnam & ignem fatuum significare videtur.

De Mormo, Mormolukio, Gorgone, Larâ seu Larundâ, & Lamiâ five reginis, five Spectris, quæ omnes formosæ & tamen terribiles, præsertim mulieribus, puerperis & infantibus recens natis, quorum sanguinem fugere, facies dilaniare, & corpora etiam devorare fabulantur, nisi incantamentis muniti sint, non est hic plura addere; quia cum Lilith coincidere videntur, quæ omnium terribiliorum mater, xxx. 16. Difficilem istum textum, "requirite dili-

genter in libro Domini & legite," unum ex eis, (nempe immundis supradictis & infaustris hospitibus) "non deerit:" Quem autem librum hic intelligit? Quidni præcipue Leviticum & Deuteron. ubi in Levit. xi. & Deuteron. xiv. "Differentiam inter munda & immunda animalia;" & quod magis est, quatuor vel quinque species ibi inter immundas nominatæ, hic in Babylone inveniuntur. E. g. 11. Onocrotalus & corvus, 13. Struthiones, Bubo, Corax, Milvus, Vultures, Nycticorax seu τὰ ὅμοια αὐτοῖς. Neque Satyri in iisdem libris innominati, aut saltem שַׁעֲרִי.

DISSERTATIO XLIV.

Ophiolatria. 1. *Cultus Dæmonis sub formâ Serpentis apud Babylonios.*
2. *Ægyptios. Osiris. Canopus. Cneph. Champhtha. Typhon. Ophiucus. Summanus.* 3. *Inter Phœnices, Canaanæos, Græcos.* 4. *Ophitæ sive Ophiani hæretici. Paraguay.*

1. **H**AUD mirum est antiquum illum Serpentem de veteri ejus formâ sub quâ de proto-parentibus nostris triumphavit omnibus sæculis & omnibus ferè nationibus, aded gloriatum esse; quin & sui ipsius imaginem, sive viventem & edentem, sive in signis expressam, Romanis saltem, si non & aliis, quasi in trophæum super humanum genus erexisse, donec ipse ad majus crucis trophæum expositus & clavifixus fuerit. Exempla hujus cultûs, Serpentum nempe seu Draconum, sunt ferè innumera.

De Babyloniis; nota est satis historia de Belo & Dracone, quæ nullo modo improbabilis, cum vasti Serpentes inter omnes ferè nationes & enutriti & culti fuerint. In genere Serpentibus tantum cultûs attribuit gentilitas, ut Dracontia templa nominaret, quod primo, ut arbitror, circa Serpentes extiterint idololatriæ semina; unde aded hanc speciem Dæmon habuit in deliciis, ut nec sine Serpentum effigie consecrata superstitione domicilia crederent. Adde quod inde illum ipsum cultûs sui patronum & objectum agnoscerent. Ita enim in ejus historiâ secundum Vulg. Dan. xiv. 22. &c. "Erat Draco magnus in loco illo, & colebant illum Babylonii, & dixit rex Danieli, Ecce nunc non potes dicere, quia iste est ex metallo seu non est Deus vivens. En vivit, & edit, & bibit; adora ergo eum &c."

2. Ælius Lampridius ait, "Deos Serpentes ab Ægyptiis nominatos," & ad-

dit de Heliogabolo Imp. "Qui hujusmodi superstitionibus maximè deditus, quod Ægyptios Draculos Romæ habuit, quos illi Agathodæmonas appellant" — bonos Dæmonas, unde malos etiam agnoscerent; sed vereor ne malum, imo ipsum Δαιμονάρχην, sub hac formâ adorarunt. Licet enim eousque ad Cumberlandum & alios accedimus, qui nonnullos Ægyptiorum, v. g. in Thebaide habitantes, verum Deum primo coluisse putant; ab omnibus tamen conceditur Chamum fuisse idololatriæ patrem, ac solem in illo, ac illum in sole cultum fuisse. Non est tamen vero ab simile, ut alibi concessimus, quod nonnulli istorum veterum hominum & quasi aboriginum, aliquam notitiam & memoriam, summi numinis aliquamdiu retinuerint, quem non obnixè negabo, quin sub Hieroglyphicis & Cneph, Hamphtha, "Serpentis, vel etiam Crocodili aliquando adumbrarunt; ita enim in Corsini edit. & explanat. Hori Apollinis ad Hieroglyph. primo invenio "πῶς αἰῶνα σημαίνουσι κ. τ. λ. ævum seu æternitatem picturâ exprimere volentes, Serpentem pingunt, cujus cauda reliquo involvatur ac tegatur corpore quam Ægyptii linguâ suâ Eubæum, Græci verò Basiliscum appellant; eundem ex auro conflatum Dîs circumponunt & dicunt, quod in Serpentum genere solus hic ex omnibus immortalis est." Ubi Corsini observatio, "Basiliscum designabant ad symbolum immortalitatis ac divinitatis, talis quæ ab iis censebatur natura

"tura Serpentum, quod spiritualissimum
"est omnium animal & maximè igneum,
"unde Ægyptii Cneph, ut Eusebius notat,
"Agathodæmona vocarunt." Cumberl.
in Sanchoniath. Cosmogonia pag. 13. ex
Eusebio habet, "Ægyptii eum vocabant
"Cneph, atque eum delineant, tanquam
"Draconem vel Serpentem cum accipitris
"capite; de quo Epeis maximus eorum
"hierophanta dicit, quod primum ens,
"maximè divinum, est Serpens cum acci-
"pitris capite, specie formosissimâ, qui
"cum oculos aperit, totum universum lu-
"mine replet." De Cneph autem ita Plu-
tarchus; "Ægyptii nobis referunt, quod
"incolæ Thebaidos soli recusant aliquid
"conferre in alimentum sacrorum anima-
"lium, qui immortalem Deum nullum
"credunt, sed illum esse Deum quem
"Cneph vocant, prout ingenitum & im-
"mortalem." Imo, quod majus est, mul-
ta Trina, in eorum simulachris & hiero-
glyphicis monumentis quæ supersunt, ad-
huc visâ sunt, ut in tabulâ Ifidis aliisque
apparet; quin & Tetractys magnum illis
juramentum, unde proculdubio Pythagoras
inter Græcos secum reportavit, ubi puto,
ut summum numen colebatur.

Quicquid autem de his sit & de primâ
plantatione & antiquis moribus, certum
est & ab omnibus concessum, quod postea
in foedissimam idololatriam Ægyptii delapsi
fuerint, quod Cneph ipse, & Serpens, &
Crocodilus, licet summi & immortalis Dei
symbola esse putarent, revera Diabolum
repræsentabant, nec ullus alius erat, vel
Serapis vel Osiris, eorum hierophantis con-
fidentibus, quàm Pluto ipse & princeps Dæ-
monum: Primo enim Plutarchus in tra-
ctatu de Ifide & Osiride: "Hodierni eo-
"rum sacerdotes nobis innuunt, licet cum
"multâ obscuritate & præcautione, quod
"hic Deus, nempe Osiris, est gubernator
"vel princeps mortuorum, & non alter ab
"illo, qui à Græcis vocatur *Ἄδης* & Pluto:
Ubi Baxteri nota, "Qui ab Osiride perso-
"natus est, proculdubio Dæmon erat." Secundo, in alio loco ejusdem Dissertat.
affirmat, quod Isis & Osiris idem fuerint,

& propter virtutem à bonis Dæmonibus in
Deos mutati, ita ut honores seu cultum &
Deorum & Dæmonum junctos habeant. Se-
rapis enim, qui idem ac Osiris & Bacchus,
nullus alius est quàm Pluto; & Heraclides
Ponticus, aliique sententiam suam tradunt,
quod oraculum ad Canopum Plutoni perti-
nebat: (Canopus autem idem ac Cneph,
ut postea videbimus.) Addit, "quod Ptole-
"mæus Soter, Colossus Plutonis à Sinope
"accerfivit, & cum ad Alexandriam alla-
"tus fuit & observatus, Timotheus expo-
"sitor & Manetho Sebennita, colligebant
"ex Cerbero & Serpente juxta eum posi-
"tis, quod Plutonis statua, fuit & Ptole-
"mæo persuadebant, nulli alii Deo quàm
"Serapidi pertinere posse."

Quod Cneph Deum illum summum pu-
tarent, & demiurgum, ut in Porphyrio,
facile credo; sed ipsam mundi facturam,
plurimi antiquorum impiè principio malo
tribuebant, quod à formâ ejus horribili,
Draconis ad instar, cum accipitris capite
non est alienum. Ut quod res est dicam,
valdè suspicor hoc idolum Culicis ingentis
formam repræsentasse: Dicit enim Cneph,
Conuphis, Chnuphis, Canopus; ut Culex,
Græcis *χώνωψ*, & rete ad culices arçendos,
κωνωπέων, unde nostrum Canopy, quod ad
Ægyptiorum Canopum propius accedit;
nobis inter paludes versantibus, magno bo-
no nostro notum, quia sine illo somnus
nos fugit. Eâdem formâ, qua Chemosh^b,
abominatio communis Ammonitarum &
Moabitarum secundum nonnullos eruditos
expressus fuit; & forsan Ekronitarum
Beelzebub, Jupiter *Ἀπομή*, quem tamen
eundem puto quem alii Phœnices Beel-
samen dixerunt, atque ita cælum & infer-
num confuderunt. An hi omnes Talisma-
nicè formati, ad culices & muscas abigen-
das eruditi videant. Nescio an idem ipsum
συνίφες, tertia plaga Ægyptiorum Exod.
viii. 17. Quod nos & alii pediculos verti-
mus, Vulg. autem verbum ipsum Græ-
cum retinent Skiniphes aut Kniphes, quàm
propriè ad Cneph; nam genus Culicum
fuisse plurimi agnoscunt—Dioscorid. in
Couleio nostro *Ἰνέρι κωνωπέων*, Hesych.

^a Ita Tacit. lib. iv. hist. "templum Serapidis, Jovis Ditis."
& Valentinorum &c. schemate ab Irenæo prodito, omnes religiones illos miscere, & Deum, Christum, Spiritum Sanctum,
Angelos, Diabolum ipsum ac matrem Dæmonum inter æonas suos numerare, quin & in ipsâ baptismi eorum Diabolici
formâ, & Deum, & idola seu Dæmonia introducere. Ita enim se habet in Irenæo cum Nicetâ collato. 1. Basemah.
2. Chamossi. 3. Baanora. 4. Mystadia. 5. Ruada-Custa. 6. Baphogor. 7. Calathi. Barbara hæc nomina, quod
Magico carmini magis accedunt, quàm Ecclesiasticæ institutioni, ex verbis Hebræis ut plurimum in Chaldaicam vel Syri-
cam formam deflexis videntur concinnata, cujus sensum, si aliquis sit, ad hunc modum explicari videtur.

^b Facile est observatu in portentoso Gnostlicorum

1. Basemah — In nomine.
2. Chamossi — Chamosh seu Chemosh.
3. Baanora — In luce.
4. Mystadia — Pontificis Dei.
5. Ruada Custa — Spiritus Sancti.
6. Baphogor — In Phegor.
7. Calathi — Perfeci vel Amen.

Ubi vidimus hoc agmen iniquè comparatum à Chemosh duci tanquam Deorum maximo, à Phogor autem claudi, Moa-
bitarum ac Ammonitarum abominationibus.

ζῶον πτηνὸν ἴμοιον κωνώπῳ: Ita Origen. Si autem hæc ita sint, Ægyptii proprio suo Deo quem immortalem esse jactabant, meritò puniti & cruciati fuerunt; & miror quare incolæ superioris Ægypti, ad sacra animalia nutrienda, Apim nempe, Mnevin &c. nihil tributi conferrent cum animalculum multo contemptibilius venerati sint; cum suo Cneph, potenti nempe Culici, templa habuere à Siene ad Canopum. Conjectura autem doctissimi Cumberlandi valdè probabilis, quod Cneph à Canaph sit derivatum; sed non ab Arabico, quod protegere significat, sed Hebræo, ubi est, vel ala vel alatus esse; ut puto enormibus alis hic Cneph fuit effectus, ita ut vel magnam culicem vel draconem potuit haud ineptè repræsentare. Operæ pretium hic erit addere doctissimas notas Louth nostri ad init. cap. xviii. Esaie.

Væ terræ umbranti alis] Inter omnes convenit, "quod hæc est Ægypti descriptio; nonnulli intelligunt verba de navibus velis expansis, ut alis; alij de protectione, quam gloriata est confederatos suos sub se habere; sed Hebr. Tšiltſel, quod Anglici nostri interpretes reddunt per shadowing, propriè significat tympani genus, Latine sistrum dictum, quod fuit musicum instrumentum Ægyptiis proprium, Isidi suæ sacrificantibus; & verba Tšiltſel Kenaphim Huetius in demonſtr. Evang. prop. iv. cap. iv. n. 10. interpretatur cymbalum alatum, quod dicit esse apertam descriptionem sistri hujus, & supponit phrasin hanc esse periphrasin Ægypti hic nominatæ terræ cymbalis alatis celebris. D. Reeves ingeniosus in notis suis ad Minutium Fœlicem cap. xxi. exponit phrasin alis umbranti de Hirundine, quæ solita est depingi supra statuam Isidis, alis expansis. Le Moyne in variis sacris ejus part. ii. pag. 4. sentit, quod verbo Kenaphim, alis, propheta innuit idolum ab Ægyptiis Kneph dictum, quod alatum repræsentarunt, ovo de ore suo procedente, unde mundi creationem à Dei verbo & decreto designant; mundo ipso ab Iside repræsentato. De hoc Kneph meminit Plutarchus in libro suo de Iside & Osiride; & à Strabone κνωφίς dicitur. Lib. xvii.

Non autem est hic prætereundum, quod antea ex Horo Apolline dedimus, nempe Basiliscum in eorum linguâ βῆσιον dictum. Quis non hic videt Hebræorum Obe, qui & Serpentem & Pythonitarum familiarem

Dæmona illis signat? Hunc Basiliscum alatum esse puto, & eundem ac Saraph; tales enim fuisse Serpentes Esaie textus vix finit nos dubitare. Neque tantum acontias, quia jaculi more in ora viatorum se injiciunt, sed revera alis præditos; bis enim in isto libro ita describuntur, Esaie xiv. 29. & xxx. 6. Utroque enim loco scribitur שרף מעופף, Græc. "ὄφεις πτερόεντοι," Vulg. "regulus volans;" & frustra sunt qui objiciunt, quod "hoc non videtur isti Serpentis maledictioni consentaneum esse," Gen. iii. 14. "Super pectus tuum gradiêris & terram comedes;" cum inter varia admodum Serpentum genera, nonnulla forsân Dei providentia, relicta, qui erecti incedant, ut auctores produnt, ut forsân omnes ante maledictionem: Certum autem est ab Autoptis fide dignis, nonnullos eorum alatos esse: Testem adducimus antedictum Benzonem in eadem expeditione in Floridam ad finem tertii capitis: "Alatum quoque, inquit, Serpentem à nostrorum uno interfecit, non procul à nemore vidi: Alis, ut videbatur, eatenus instructum, ut tolli à terrâ posse & demissè volitare videretur."

Ad Champhtha vel Hamphtha jam deveniemus; ita enim dicitur Ægyptiis Serpens in nodum constrictus, cauda ejus in ore revoluta, ut circa Isidem & omnia ferè idolorum Ægyptiorum capita est invenire, licet aliquomodo, nî fallimur, caudâ etiam protensâ pinguntur; & nescio an ab hoc more templa omnia antiquorum, ut ante, Dracontia fuerint nominata. Quin olim imagines ipsa templa fuerunt, ut in Ἰσείω & puto ναὸς ἀρσυρὸς Ἀρτέμιδος Act. xix. 24. Hæc vox Hamphtha seu Champhtha videtur componi ex Cham & Phtha, duobus maximis numinibus antiquorum Ægyptiorum, Cham enim Noachi filius Ægyptiis Ammun, Græc. Ἄμμων, & patriarcha & Deus Ægyptiorum; φθα autem, unde Gr. Ἡφαίστος Vulcanus, nescio an Cush, qui maximâ veneratione apud Ægyptios cultus, cui regnum, nescio quot millium annorum, in mythologicâ suâ chronologiâ tribuunt. Par autem est credere horum duorum magnorum numinum Ægyptios voluisse in eorum hieroglyphicis & sacris commemorare & immortalitati consecrare; unde conjunctos in Serpente repræsentant. Nescio an & idem fecerunt in rege Ægypti, quem Cumberland. ponit ad an. Jul. Per. 2609, & Choma-ephta vocatur.

* Adde, quod per Isin, non solum universam terram, ut eandem cum Vestâ, Rheâ, Cybele, magnâ matre & Persarum Mihter, sed particulari respectu terram Ægypti, præsertim eam partem quæ à Nilo inundatur; ita eorum hierophantæ Ægyptum vocabant Isidis corpus, ut in Plutarchi Iside & Osiride, ac in Baxteri notis sæpius quàm semel legimus, unde per Hirundinem Isidem protegentem, protectionem hujus Deæ super Ægyptum significabant. Imo nonnulli ipsum nomen Ægypti ab ἰσεία promunt, quod idem ac ἰσεία ala. An huc etiam respiciunt illa Prophetæ Isai. xxx. 9. 2. Ubi contra illos væ pronunciat, qui fiduciam ponunt בַּעַל מִצְרַיִם "sub umbrâ Ægypti," Gr. "ἐν σκιά τῆς αἰῶνος Αἰγύπτου."

Crocodilus, qui inter Serpentes à physiologis numeratur, ut certè est inter reptilia Ægyptiis, ut ab Herodoto accepimus, Champas vocatur; quod non multum à Champhtha abludit: Ut nec vox Cayman, sicut aliquibus vocatur. Et certe est illis inter sacra animalia; cuius rationem Plutarchus reddit, "quod dicitur esse Dei re-
"præsentatio, quia inter omnia animalia
"solus est elinguis, quia Divinum verbum
"voce non eget; & addunt præterea so-
"lum esse in aquis animal, cuius oculus
"operitur subtili & translucida membrana
"quæ à fronte descendit, ita ut ipse videt,
"ab aliis non visus; in quibus cum primo
"Deo congruit," sed vereor an non po-
"tius cum Diabolo, qui cum tenebras amat,
"tenebras quærit: Affectat tamen Lucife-
"rum se vocari, ut de Serpente antea vidi-
"mus; ut ejus hierophantæ dicunt, "uni-
"versum lumine illum implere," sicut de
"Crocodilo, "quod oculi ejus sunt oculi
"Luciferi."

Præterea Typhonem quem Serpentem & inimicum & Diabolum vocant, cuius membra & opera omnia mala, asserunt ab ore effugisse, in formâ Crocodili: Cui igitur Crocodilum æquè ac Hippopotamum assignant, quia animalia sunt ferocissima: Alibi autem dicunt, quod "anima Typho-
"nis in hæc animalia se recepit; quod
"omnes irracionales & brutæ naturæ perti-
"nent ad partem mali Dæmonis sive mali
"Dei, ut illum vocant." Unde non sine
"ratione videtur noster Baxterus in notis suis
"observasse, quod "cum Ægyptii existimant
"porcum impurum esse & obscœnum a-
"nimal, hoc satis erat probare, quod Ty-
"phonicum erat & Diabolicum." Atque
"iterum, "quod Typhon in linguâ Copticâ
"Serpentem significat, hieroglyphicum i-
"nimici, sive homo, sive Dæmon fuerit;"
" & postea, "Cerberus, qui & Anubis, in-
"fernus Mercurius erat ac serpens Ty-
"phon; & quod Pythagoræi putant Ty-
"phonem esse potestatem Dæmoniacam;
" & quod serpens aut inimicus Ægyptio-
"rum fuit, seu Mars seu Diabolus;" &
"postremo, ut nihil amplius addam, "Dii
"priorum temporum versi sunt in Diabo-
"los posteriorum.

Neque hic Ægyptios relinquam donec protuli opinionem eruditi & amicissimi vi-
"ri, doctoris Gul. Stukeleii (& summi ut
"omnes norunt antiquarii) Stamfordiensis
"ab hoc argumento non alienam; qui cum
"eum per epistolam consului, hunc in mo-
"dum mihi respondere dignatus est. "Me-
"mini in legendo tractatum nuperum de
"origine mali, me haud approbasse ejus
"explanationem illius loci Job. xxvi. 13.
"Spiritu suo ornavit cœlos & manu ejus

"formavit obliquum Serpentem," ubi au-
"ctor, An scriptor tractans de hoc mag-
"nifico argumento de potentiâ Dei in for-
"matione cœlorum illustratâ, aded procul
"subsideret, ut anguicularum & colubro-
"rum creationem referret? Ergo humili-
"ter concipio auctorem hîc errare, cum
"ibi putat, quod Jobus per Serpentem, Di-
"abolum hîc voluit; antithesi ad cœlos,
"malum nempe ad bonum. Per Serpen-
"tem (ergo) Jobus designat constellationem
"in cœlis, Ophiuchum dictum. Serpens
"inter Ægyptios in summâ veneratione ha-
"bitus fuit; symbolum erat supremi entis,
"& vix prætermitteretur quin ab illis in-
"ter *ἀστρονομία* insertus esset. Nec mi-
"rum quod Jobus inter tot constellationes
"quas enumerat, hujus mentionem fa-
"ceret, aded notatu dignæ, ut per u-
"num hæmispherium prætendatur; & si ita
"intelligimus Pericopen, est omnino subli-
"mis: Forsan hæc constellatio fuit quæ
"ab Hygino Serpens vocatur. Hic vasto
"corpore ostenditur inter duos arctos col-
"locatus" &c. Hucusque amicus, sed
"neque hæc sine observatiunculis quibusdam
"prætereunda. Primo concedemus, ut antea
"dictum, primos Ægyptii occupatores, posse
"Deum summum & unum agnoscere; ne-
"que præfractè negabimus sub formâ vel hi-
"eroglyphicâ Serpentis hæc fecisse. Secundo
"tamen, ex instantiis à nobis allatis, mani-
"festum videtur Diabolum tandem hunc
"cultum sibi assumpsisse, & sub Serpentis
"formâ adoratum fuisse, ut per totum ferè
"mundum. Tertio, non est vero absimile
"Ægyptios hunc Serpentem inter stellas e-
"vexisse seu potius ejus formam primo ob-
"servasse. Alios enim eorum Deos ibi po-
"suere, ut Rephan seu Remphan, Thoth seu
"Athoth, quem in Anubi seu Syrio conse-
"crârunt. Imo nescio an omnes constella-
"tiones ab illis Græci non didicerunt. Illi
"enim haud multo Chaldæis seriùs astrono-
"miæ operam dederunt, longè antequam
"Græcis, quod scimus, nota fuerit: Illi etiam
"dicuntur, Argum navem juxta Canem in-
"ter stellas inseruisse, inter cujus delectos he-
"roas, nisi fallor, & Herculem Ægyptium,
"& alios etiam ejus gentis numerabant.

Et ratio quare Serpentem suum "eve-
"herent ad Deos," satis obvia est, inde e-
"nim primo decedit: Neque illi displicere
"potuit, quod ad locum suum antiquum
"illum reducerent, vel saltem propius quàm
"cum in pulvere reptavit: Fabulæ enim hi-
"erophantarum suorum in illius honorem con-
"fictæ, non potuerunt ambitioni ejus gratæ
"non esse. Neque absolum est supponere,
"quod patriarcha noster, astronomiæ nullo
"modo imperitus, ad hanc constellationem
"Ægyptiis benè notam, sicut ad alias non
"paucas,

paucas, alluderet; quin & veterem etiam Serpentem, ut etiam Ægyptii, sub hoc symbolo denotaret. At si Deum summum Ægyptii adorarunt, ut hic supponitur, quàm absonum & absurdum fuerit, vel illius symbolum inter stellas ponere, cum illum super summos cœlos habitare, haud potuit illis incognitum esse. Præterea & à sacris scripturis, saltem secundum LXX & à sæcularibus, quin & ipsis eorum fastis, satis patet hunc Ophiuchum, nil nisi Diabolum significare.

Primo id evincitur ex hoc ipso Jobi loco, quomodocunque illum accipimus & vertimus: Alii enim vertunt, manus ejus (i. e. Dei) formavit, alii interfecit seu vulneravit Draconem apostatam seu refugientem: Sed absit, ut ille de quo hic res est, possit seipsum, vel creare vel vulnerare.

Ad sæculares quod attinet; invenimus in fastis Romanis & Ophiuchum & Summanum, ad diem Jun. xx. hoc modo "Ophiuchus oritur, Summani sacrum ad circum maximum." Sed in alio exemplari Summanalia, unde sequi videtur, quod eodem die hæc accidunt. Quærendum ergo est, quis fuit Summanus & quis Ophiuchus? Primo de Summano, qui Ovidio vel non benè notus, vel illud fuit quod dicere noluit; ita enim de illo canit lib. vi. fast. v. 731. "Quisquis is est, Summano templa feruntur." Quod Deus noctis fuit, ex Plinio discimus. Nam scribit illi attribui "lumina nocturna." Omnes agnoscunt, quod idem est ac Pluto vel Ἅδης, atque inde deducunt, quasi "summus Deorum maximus." Hujus simulachrum, teste Cicerone de divinatio. Romæ fuit in fastigio templi Jovis optim. maxim. sed ictum esse "de cœlo, nec caput ejus dejectum inveniri posse, nisi in Tyberi amni." Neque impudens ut fuerit, stationem primam tenere potuit. Ophiuchus autem, aliis Ophiurus, quod Serpentem vel tenet vel trahat, qui eodem die oritur ac Summanalia celebrata sunt, est constellatio illa quæ Draco seu Serpens dicitur in signis, Syris satis nota; totam ferè septentrionalem plagam tegens, ad quam hæc in Jobo referri posse Grotius putat, si tam veteres essent ii, quibus nunc utimur, ἀστέρων. De hoc autem antea vidimus, sed addendam censemus pulchram ejus descriptionem ex Mercero in Pol. "hoc sidus est inter duas urfas, & multas spiras habet Serpentis in morem, septenis, ut volunt, orbibus sese intorquens, ac ursam minorem circumiens; caudâ tandem suâ tantquam vecte eam à majori ursâ separans. "Maximè conspicuum hoc sidus, ideoque "ad ornatum cœli, cujus mentionem facere cœperat, amplius exponendum adjectum putant."

Alii antiquissimi certè auctores, Heraclitus nempe & Pherecydes in Origen. contra Cels. p. 303. Ophioneum vocant, ubi ita Origenes, Heracl. & Pherecyd. dicunt "omnia progigni ex lite & instruunt adversus acies, quarum alteri ducem Ophioneum præficiunt," & in pag. seq. 304. Addit idem Origenes; "Serpens ille, à quo Pherecydes suum denominavit Ophioneum, fuit in causâ, ut primus homo ex Paradiso ejiceretur; qui in exodo exterminatur in Levitico Azazel dictus."

3. De Beelzebub inter Philistæos antea vidimus, ut de Chemosh in orientali latere Jordanis: De Phœnicibus autem propriè dictis satis superque habemus in hoc argumento. Ita enim invenio, Sanchoniath. in Eusebio præparat. & in notis ad Hor. Apollin. & in Cumberland. pag. 14. laudatum. "Nec tantum Ægyptii, sed & Phœnices quoque Serpentem, Dæmonem fœlicem nominabant." Ut ait Euseb. lib. præparat. "Φοίνικες ὃν αὐτὸν ἀγαθοδαίμονα καλεῖσιν," quicquid autem eum appellabant, proculdubio κακοδαίμων fuit; nec quiddam melius Cneph, quem sicut Draconem aut Serpentem pingebant. Imo Phœnicum Serpentem eundem esse ac Ægyptiorum Cneph idem Philo-Bib. Eodem loco asserit, "Ὁμοίως ὃν Αἰγύπτιοι Κνήφ ἐπονομάζουσιν. Similiter autem Ægyptii "Cneph nominabant;" qui à Phœniciis dicuntur & theologiam & formas etiam hieroglyphicas accepisse. Concessum autem ab omnibus, ut Euseb. notat, quod in eorum schemate εἰδὲ μέγας ὀνόματι κ. τ. λ. "Neque nominis Dei in cosmogoniâ memorat." Vereor ne idem fecerunt Israelitæ, ex eorum & Ægyptiorum consortio, cum Nehushtan adorârunt, aut Apin seu Mnevin in Deserto & Ashtaroth in Chanaane.

Jam si ad Græcos transeamus, in eodem auctore, nempe not. ad Hor. Apoll. legimus, "nota præterea est Epidauriorum, Atheniensium, Argivorum &c. in Serpentes infelix superstitio. Ab Epidauriis autem ad Romanos facile transeamus. Ita enim Lactant. lib. ii. cap. 17. pag. mihi 169, 170. de Dæmonum inventis & prodigiis. "Dæmones nomen sibi & cultum Deorum vindicare conantur—Edunt sæpè prodigia—Hinc quod Serpens Romam pestilentiam liberavit, Epidauro accersitus: Nam illuc Δαιμονίαρχης ipse in figurâ suâ sine dissimulatione perditus est: Siquidem legati ad eam rem missi Draconem secum miræ magnitudinis attulerunt.

4. Ophitæ sive Ophiani execrandi hæretici in hoc argumento nullo modo sunt prætereundi; ex Ægypto forsan vel originem vel saltem dogmata sua sumentes, li-

cet cum Gnosticis inter quos stabulati fuerint in magnum Christiani nominis dedecus se Christianos esse profitebantur; unde Celsus hanc Diabolicam sectam nobis annumeravit & eorum insana dogmata satis acriter exprobravit. Diagramma quoddam excogitarunt, ex septem Serpentibus seu Diabolis in totidem circulos projectis, quod tanquam systema eorum infidelitatis continebat. Horum unum Celsus nactus est & in Christianorum opprobrium recitat ac describit. Origenes autem alium in aliquibus ab illo Celsi differens, utrumque vel unum ex duobus compactum lectori hic offerimus. Orig. contra Celsum, "Primus Dæmon, Celso & Orig. Michael, "Leoninâ facie — sed Celso innominat: "Secundo, Celso Taurus, Orig. Suriel seu "Ουριελ. Tertius, Celso Horisonus Sibilator, in terris simul ac in aquis degens; Orig. Raphael, Serpentiniformis. "Sextus, Caninâ facie; Orig. Έρεταυθ. "Septimus, Asini facie, Celso & Orig. nominatus Onoel sive Thartharaoth (an ad hos septem spiritus improbos respicitur in Evangelio & testamentis patriarcharum & Zoroastre) circulos in circulis dicit Celsus, "uno circulo, quem aiunt esse universorum animam & Leviathan, complectente "septem principales spiritus."

Etymologiam nominis horum hæreticorum faciem Epiphanius dedit, "Οφίται "ὅ καλεῖται δὲ ὁν δοξάζουσιν Ὀφιν; Ophitæ vocantur, quia Serpentem (Ophin) honorant. Multa de illis habet Clem. Alex. in Stromat. Tertul. S. Aug. & alii. Prodigiosa sane de illis in Irenæo legimus lib. i. cap. 31.

de Gnosticorum generibus, ubi multa de Serpente fabulantur. Ita Nun, Serpenti formam inducunt, qui fuerat in cælo & in Paradiso: Serpentem etiam sex filios generasse, & hos septem Dæmones mundiales esse dicunt, & hunc projectibilem Serpentem duo habere nomina, Michael & Samael. Nonnulli etiam ipsam Sophiam Serpentem factam dicunt. His similia, sed aptiora Theodoretus, ut in notis Bevardenti laudatur, de Scythianis profert, quos inquit, vel Ophianos vel Ophitas quidam nominant. Jaldabaoth, genuisse autem filium Ὀφειμόροφον, illum ipsum Serpentem secundum Tertull. cui Eva, quasi filio Dei crediderat. Unum tantum de his portentis hominum addemus, quod a patribus etiam accepimus, hos nempe blasphemos & Diabolicos hæreticos sacramentum exposuisse "a Serpente devorandum:" & sane tale quid vidimus in imaginibus portentosis idolorum Indicorum, ubi "mensa sternitur, & serpentes panem comedunt. Sed horret mens hæc referre, nec de illis plura addere sustinet.

Ultima instantia de cultu Dæmonis in formâ serpentis, ex modernis scriptoribus afferetur, ex historia Paraguay, "invenunt Hispani in turri rotunda Serpentem "prodigiosæ magnitudinis, ab incolis cultum & pastum cadaveribus hominum in "bello interfectorum." Dicebant quod Diabolus per hoc monstrum oracula reddidit: 24 pedum fuit longus, & crassitudine bovi æqualis; Hispani tamen plumbeis globulis illum confecerunt.

DISSERTATIO XLV.

De Scheol & "Αδης 1. Eorum partes. Domus. Porta. Vectes. 2. Incole. Janitores. Rex tenebrarum. Ejus subditi. Satellites. Filii. Schacath.

1. **S**HEOL in hoc libro septies ad minus occurrit, & in omnibus fere libris frequens, præsertim in Psalmis & cæteris poeticis. V. T. communior ejus significatio est sepulchrum, pro loco, statu & regione mortuorum, quæ vocis originem sapit, Schaal, rogare, petere, quod caninum habet appetitum, & nunquam satiatur. Semper autem vertitur "Αδης τοῖς ὁ uno forsân aut alio loco dempto, ubi legitur Θάνατος. "Αδης supponitur idem esse ac "Αιδης, ut sæpè scribitur, & ab α & ἰδω derivari, & proinde significare locum tenebrarum, sive locum & statum vitæ functorum seu invisibilem. Sic Job. vii. 8. "nec

"amplius aspiciet me oculus videntis me." Quod aliis verbis exprimit, v. g. "sicut "pertransit nubes, sic qui "καταβῇ εἰς "Αδην, Vulg. "descenderit ad inferos," &c. Hinc "נִינְא אִפְּאַיִסְמוֹס evanitiō ē conspectu hominum (Φωτῶν) & "Αδης ἰσοδυναμεῖς: Quo sensu "Αόρατον εἶναι, ut Chaos seu Abyssus. Hinc Aidonei seu Plutonis Cassis, Herachito, reddens homines invisibiles. An vero hæc notio "Αδης admodum quadrat cum Sheol, videant eruditi; an potius arrideat altera etymologia quæ Αἰδην & Aidoneum &c. deducit ab Heb. נִינְא Aid, eventus malus, interitus, vastatio, perditio, ut cap. xxxi. ὕ. 3. שָׁוִי (leg. שָׁחַ ut ὕ. 4.) Ἀπώλεια τῶ ἀδίκου; T t t t certe

certè Ἀπολλύων Græcè nomen regi locustarum, ut Hebraicè Abaddon, Apoc. ix. 11. Sic Job. xxvi. 6. Ἀδης & Ἀπώλεια, Sheol & Abaddon, ut ἐξηγήσασθαι occurrunt, & xxviii. 22. Ἡ ἀπώλεια & ὁ Θάνατος, Abaddon & Maweth, qui sæpius quàm semel ut personæ introducuntur, in N. ut in V. T. ita Apoc. vi. 8. “Ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum nomen ei Mors, & Infernus sequebatur eum. Θάνατος & Ἀδης.” Fidi sanè & utriusque invicem haud indigni sodales, eoque meritò inseparabiles. Sed mors præcursor, ut famulum decet, hujus inferni regis: “Qui habet potestatem mortis, i. e. Diabolus,” donec ambo, Θάνατος & Ἀδης missi sunt in stagnum ignis, Apoc. xx. penult. Huic etiam Hadi, ut tanto tyranno congruum, aula seu palatium ejus nominis tribuitur, (licet non super terram, ita enim Sap. cap. i. 14. ἔτι Ἀδὲ βασιλείου ὅτι τῆς γῆς) à quo majorum nostrorum Woden-Hall non longè abluat. Hujus, ut domûs, mentio occurrit Job. xvii. 13. Ἀδης μὲν ὅκετος, ἐν ᾧ γνέφω &c. ut in Sibyllinis oraculis Αἰδαο δμοῖς, & Hom. Δῶμ’ Αἰδαο. Nam tale quid semper subintelligitur, ubi occurrit absque substantivo cum genitivo. Nec domus aut palatium sine portis. Ergo toties legimus πύλας Ἀδης, & in Jobo & aliis sacris scriptoribus longè ante ætatem Homeri. Sic Job. xxxviii. 17. “numquid apertæ sunt portæ tibi mortis?” Sic Psaltes, Ps. ix. 13. cvii. 18. & Hezek. xxxviii. Isaia. x. ἐν πύλαις Ἀδης, Vulg. ad portas inferi. Vectes etiam habent hæ portæ, xvii. ult. “descendent ad vectes inferni.” Nos ut Heb. Ubi Vulg. terribilis versio, “in profundissimum infernum descendent omnia mea,” (vid. Windet.) Quin & claves quas habet Christus noster, Apoc. i. 18. “Habeo claves mortis & inferni,” an idem ac angelus, habens clavem abyssi δῆσας τὴν Σατανάν, & projiciens Θάνατον & Ἀδην εἰς τὴν Ἀβυσσον, Apoc. xx. 14. “Ille ipse qui descendit & ascendit” &c. Psal. lxxviii. Cujus sunt “exitus à morte & ad mortem? Qui contrivit portas æreas & vetes ferreas confregit?”

2. Sed quid januæ sine Janitoribus? His etiam provide prospiciunt οἱ ὁ loco supra laudato, viz. xxxviii. 17. Atque eodem modo S. Ambrosius, “janitores autem inferni videntes te stupuerunt;” quibus verbis & plerumque secundum hanc versionem antiqui ecclesiæ patres, vel in ipsis symbolis alludunt. Ita enim symbolum Sirmii de Christo nostro Ὁν πύλας Ἀδης ἰδόντες ἐφράσαν. S. Athan. orat. iv. contra A-

rianos. Ita ferè Orig. πῶς ὁ ἐκ ἀποπνῆξουσας λείπει, τῶν δαιμονίων τὸ Θάνατον, ἢ τὸ Ἀδην, ὃν οἱ πύλας Ἀδης βλέποντες ἐφράσαν. His affines meritò reputentur, ἄγγελοι θανατηφόροι, angeli mortiferi, τοῖς ὁ Job. xxxiii. 23. i. e. mali angeli, pestes & mortem infligentes. Ut hæc certè sumpserunt à ψ. præced. “appropinquavit vita ejus mortiferis.” Pisc. “interficietibus,” in notis, nempe angelis, alii ut nos, perdentibus. Certè eorum dux & princeps, primogenitus mortis, “qui robur impii consumat” cap. xviii. 13. Quis nisi ipse Samael, angelus mortis? Is qui habet potestatem mortis nempe Diabolus. Janitorem inferni Ethnici, Cerberum etiam habuerunt; cujus etymologia forsan è linguâ Hebræâ est deducenda כר כר vel כר Kir, Bor aut Beer, est murus putei. כר caminus, qui murus igneus: canis ignivomens, decens janitor inferni.

Bor seu Beer, τοῖς ὁ φρέαρ, λάκκος, βόθρος Ἀδης, puteus nempe, abyssus, stagnum, lacus, fossa, infernus. Nescio an hæc vox Bor occurrit in Jobo; certè ibi non observavi; licet sæpè in alteris poeticis & propheticis libris, præsertim in Ps. (Heb Joredi Bor) lxxxviii, ubi plurima & fortè omnia sepulchri & inferorum nomina leguntur, ad minus decem, & nescio an ulla præter Schacath & Dumah ibi desint; Bor vero ψ. 4. & Bor Tachtijoth ψ. 6. λάκκος κατώτατος, lacus infimus; idem ac Ἀδης κατώτατος, infernus infimus & profundissimus. Arab. puto Bahar, ut Bahar-Lout lacus Sodomæ. Bahar-Malca, lacus regis. Insula Baharen in Freto Persico verè Erythræo; inde βόρρος cœnum, lutum. Jer. xxxviii. 6. λάκκος ἐκ τῆς ὕδατος ἀλλ’ ἢ βόρρος, an inde & Barathron, quasi Baharathron? Et βέρεθρον per sync. βέθρον, unde βόθρος (21 Syrach. ἢ βόθρος) Ἀδης, fovea seu scrobs. Sic Isaia xiv. 23. “Θήσω τὴν Βαβυλωνίαν Πηλὸς βέρεθρον.” Ex multitudine fossarum in luteo solo. Et locus non longè ab ejus ruinis adhuc vocatur à finitimis (Hackluit Aldred,) Babel, gehennom. Sic Barathra dicta in Ægypto juxta Pelusium (quod à Πηλῶ) an eadem, quæ nunc Salines ad marginem Serbonidis? (Vid. differt. de Serbonide) ut vallis Salis habebat multos puteos bituminis, Gen. xiv. 10. Idem forsan metzulah, abyssus, Job. xli. 31. Quia jungitur cum bor & chashachim, tenebris, Psal. lxxxviii. 6. Vid. & dissertat. de Leviath. Sequitur keber & kebura; τάφος, sepulchrum, Job. v. 26. ut Ps. lxxxiv. ψ. 5. 11. Item ταφῆ, Job. xvii. 1. & μνημεῖον, μνήμη seu tumulus aut monumentum, Job. x. 19.

* Ita ferè Eusebiani, in altero symbolo, ὁ ἰησοῦς & αὐτὸς ὁ Ἀδης ἐπὶ τῆς γῆς! Nescio an huc etiam alludunt Constitut. in pre-catione ad Christum pro energumenis, ὃν πάντα φέρει & τρέμει. De Diabolo enim locuti sunt è Job. xl. 24. ut & Pseudo-Ignatius ad Philip. p. (Voss) 101. De Diabolo ἄλστρον ἢ interitum enim sibi ipsi cognoscit confessionem crucis; hoc est enim trophæum contra ejus potentiam, quod videns expavescit &c. ὅπερ ὁρῶν φέρει. Nisi hæc de signo crucis intelligenda.

Quæ nominâsse sufficit. De umbra mortis, consulo quæ attulimus in Jobi medicis Aliis etiam titulis (ni fallor) ornatur Diabolus hoc in libro; viz. *Shoded* seu vastatoris, *ἐπηλύτης* seu incurforis, *ἐπισκόπος*, seu speculatoris; (ut de Leviathane magno nihil hic dicemus) de quibus in suo ordine. Cap. xv. *ῥ. 21.* “Shoded-vastator” venit super eum.” (viz. impium,) Shadad & inde derivata vastare, prædari, decipere, percutere, contere, injustum esse, miserum esse, & facere, *ψαδδ*, *πλστ*, *λητης*, *άρχων*, persecutor, (Kirch. & Trom.) Vide ut hæc omnia exactè congruant principi malorum spirituum, qui calumniavit, vastavit, per se & per alios, percussit, contrivit, perdidit aut Jobum aut ejus substantiam & familiam. Imo Jashud Dæmonium vertitur & in *ó* & Vulg. Pf. cxi. 6. Ubi nostra Liturg. Psa. destructio, & Shedim sæpius *Δαιμόνια*, ut Deut. xxxii. 17. Pf. cvi. 37.

Nescio an huic vel similis, vel idem cum eo, sit *ἐπίλυ* cap. xx. 26 Advena, incurfor, haud gratus sanè hospes, quisquis fuerit. Hoc certum est Jobum vexatum esse incursione cum malignorum spirituum, tum hominum, & Vulg. Pf. xci. 6. Ketib quem nonnulli Dæmona putant, vertunt, per incursum, loco supra allato. “Ab incurfu & Dæmone meridiano.” An Ugg. *ושר* pro *שר*? Ubi Chald. “à turbâ (Mimethim) “Dæmonum meridiè vastantium. Ut alia in hoc Pf. illis planè gemina, quæ à Zophare in hoc capite adducuntur, quæ per utrorumque collationem in notis ad istud cap. ostendimus. Præterea *ἐληλύσια*, Homero, & incantatio, & hostilis impetus seu incurfus. Dubitari etiam potest, an idem sonat vox *ἐπίσκοπος* *ῥ. ult.* ejusd. cap. “*Κτήμα ὑπαρχόντων αὐτῷ ὡς ἐπισκόπος.*” Nam Elohim, & Deum & angelos significat: Angeli sunt & mali & boni, 1 Cor. vi. 3. & Satan ipse vocatur angelus abyssi, Rev. ix. 11. Qui & rex locustarum, quibus potestas data est lædere & cruciari homines. Ipse qui potest se transfigurare in angelum lucis. Et *ἐπίσκοποι* in Apoc. nomine angelorum insigniuntur: Quidni ergo vice verâ? Præsertim cum S. Amb. hic vertit per speculatorem. Imo & targum Jonathan & Hierosolymitanum, ita efferunt titulum Potipharis, Gen. xxxvii. ult. per *ספיקל רב* principi spiculatorum. Grab. Spicileg. p. 361. Heb. “Sar Tabachim, sed Chaldæis, Rab; ut Nebuzardan & Arioo. Jam quid per *Σπεκλάτωρα* veteres intelligebant, non opus est dicere; istum autem esse divinæ iræ ac judicii ministrum quis dubitat? Cujus permissione, & dispositione, & Jobi personam cruciavit, &

omnia ejus *ὑπάρχοντα* dilapidavit. Ita ut Deus & inimicus dicantur, sed longè diverso in fine, & modo afflixisse Jobum; ut “& commovisse Davidem ad numerandum” Israelem & Judam.

Hæc de ipso rege tenebrarum & terrorum, quantum ad præsens institutum spectat. Plura quære ad cap. i. *ῥ. 6.* & in dissertationibus de duobus principiis & de Leviathan. Introeant jam subditi, satellites, filii ejus. Subditi, immo & vincti hujus atri regis, describuntur *ei* Methim mortui. Inter quos melioris notæ sunt Rephaim seu “gigantes; qui gemunt sub aquis, & qui “habitant cum eis xxvi. 5. Sym. *Θεομάχοι* de quibus vid. quæ ad locum congeffimus, & Medi nostri Diatrib. Satellites meritò reputentur *ἄγγελοι θανάτηφοροι*, angeli mortiferi, *τοῖς ó* & S. Ambr. Ultimo veniunt filii ejus, nam, “Leviathan rex est inter “omnes filios superbiæ,” cap. xli. ult. atque idem est pater mendaciorum & pater superbiorum, *ó ἐν τοῖς ὕδασι*, in abyssiis & Rephaim, *Θ ὧν θανατοῖας*. An Cyclopes voluit?

Restant adhuc duo textus in Jobo scrutandi, quos Hebræi de *Ἀδὴ καὶ ὠλάτω*, imo de inferno ipso & cruciatus loco intelligunt. Primus est in cap. iii. 17. “Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt “fessi robore.” Quæ ita Ch. satis Rabbinicè. “Ibi impii qui egerunt pœnitenti- “am cessaverunt à tumultu Gehennæ; & “ibi quieverunt discipuli, quorum virtus “laboravit in lege.” Alter est cap. xxiv. *ῥ. 19.* J. T. (ferè) Pisc. & nos “Siccitas & “æstus abripiunt aquas navales: Ita se- “pulchrum eos qui peccarunt.” Sed Vulg. (atque ita S. Hieron.) longè aliter, “ad nium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius.” Vid. notam in locum.

Tō Bor affinis est Shacath, *φθορά* seu *διαφθορά*, & in V. & N. T. ita vertunt *oi ó* Job. xxxiii. 28. “*Σῶσον ψυχὴν μὲ ἔμῃ ἐλθεῖν “εἰς διαφθοράς,*” in foveam, sic Pf. xvi. 10. de Christi animâ vivente, ubi præcedit Sheol, “*Ἀδης*, ut *ἰσαδυναμένη* (atque sanè alibi ita reddunt Schacath Job. xxxiii.) Sed c. Job. xxiii. bis vel ter efferunt per *θανάτω*, ita Bor, Choshech, Tehom æquè ac Sheol, “*Ἀδης* pro loco & statu vitam functorum passim occurrunt, ut in antistoichis &c. ad calcem hujus disquisitionis clarius apparebit. Jam vero *φθορά* seu *διαφθορά* corruptio, & pro causâ corruptionis, nempe peccato, sumitur & pro effectu ejus, dissolutione nempe compositi, si non & præsertim corporis & perditione animi: i. e. pro morte temporaneâ & æternâ. De temporaneâ, non est quod laboremus; nam

• S. Marc. vi. 27. aliis *κατάσκοπος*.

Διαφθορὰν si de dissolutione corporis intelligimus, ita sumit & applicat Apostolus doctissimus e Pf. xvi. 10. de corpore Christi Act. xiii. 34. "resuscitavit eum Deus à mortuis, non reversurum in corrupti-
"onem," statum nempe mortuorum, & idem S. Pet. Act. ii. "caro mea requiescet in spe—Non derelinques animam me-
"am in inferno, nec dabis carnem meam (quod explicat εἰς τὸν σῶν) "videre corrupti-
"onem." Quod de Christo, prævidens ejus redemptionem, locutus est David, licet ultra se, ut in typis ferè raptus, duo Apostoli testantur. Nec tamen sensus literalis de Davide ipso, est omnino abjiciendus. Concessum sit quod de temporali immediatâ liberatione à morte per Saulum vel per morbum, ob peccatum suum flagrans in negotio Uriæ, fidem suam his expressit. Durius tamen videtur, vel asserere vel supponere, talem tantumque virum spiritu sancto plenum, credere temporaneas tantum, & in hac vitâ pœnas, propter graviora flagitia, δικαιοκρασία omnipotentis judicis, manere infligendas. Mortem certè, ut mortalis genitus, aliquando ipse expectavit, ideoque rogat, "Quis vir
"vivit, qui non videbit mortem, eruet animam suam de manu" שׂוֹל? An idem

Scheol, & Bor, & Shacath easdem sedes, & receptacula, pro seipso, & Doeg, & Ahitophel^b expectabat in sæculo futuro? Hæc forsitan à conscientia excruciatu metuebat, ante pœnitentiam & confessionem. Ita sanè de illo docti Hebræi sentiunt qui verba hæc, "non relinques in inferno &c. hunc in modum παραφθέρωσιν, "non patieris quod anima mea moritura sit & peritura, sive descendat in infernum, unâ cum corpore, sed illam ad gloriam tuam in cœlis evehes, & certò scio quod non addices me pœnis inferni, renunciatâ sc. per Nathanem peccati veniam." Undè ad meliorem spem evectus in illa fiducia plenâ, erumpit. "Ostendes mihi semitas vitæ, satietas gaudiorum in conspectu tuo est, & ad dextram tuam sunt jucunditates in sæcula sæculorum." Sed hæc vera ergo; & priora opposita.

Ex præmissis sequitur quod Shacath, φθορὰ & παραφθορὰ & iis ἰσοδυναμεῖν in V. T. sumuntur, Primo, pro foveâ, sepulchro; Secundo, pro statu mortuorum, i. e. pro corruptione, dissolutione seu putrefactione corporis, ut τὴν ἀφθαρσίαν; tertio, probabile est etiam sumi pro perditione (non annihilatione) & corporis, & animi, cum ambo projiciuntur in gehennam ignis.

DISSERTATIO XLVI.

De Magiâ veterum. 1. Magiæ genera; naturalis, γοητικὴ, diabolico, incantationes in bonam vel malam partem. 2. Νεκρομαντεία. 3. Deorum infernorum seu principis eorum Leviathanis evocatio.

LECTORI relinquatur libertas, quæ vera sibi apparent credendi, at mihi ipsi eandem libertatem peto; licet ad ea, quæ in S. oraculis de his secretis ac reconditis rebus, clarè ac disertè referuntur, assensus noster conclusus est, nec dubitandi locus relinquatur. Et hæc etiam affero ad multos locos in SS. dilucidandos, præsertim autem eos, qui in Jobi libro & historiâ de hoc argumento occurrunt.

Per magiam, non intelligo naturalem quam vocant, quando ex intimâ scientiâ naturæ, ac ejus proprietatum & virium, in herbis, metallis &c. & applicando activa ad passiva, συμπαθείας, ἀντιπαθείας, &c. operationes stupenti vulgo ignotæ perficiuntur. Tales sunt attractio Corallii, Electri, Gagatis, Magnetis &c. affectiones & virtutes quarundum herbarum, ut plan-

tæ sensitivæ, plantæ humilis & quæ humano generi magis utiles & sanativæ, ut Dictamni, Saxifragæ. De Cynorrhoiditis radice, herbæ medicæ, ac mille aliis, omnibus ferè jam compertum. Quorum tamen effectus ignaris miracula apparent. Neque improbabile est multas alias & herbarum & lapidum proprietates vel inter res deperditas nunc latere, quæ naturæ studiosis olim notæ, vel aliquando posthac inventum iri. Quis non miraretur oleum medicum à Marcellino laudatum in Perside confectum, quo "illitum tellum ignescit, si immissum lentius laxiori arcu, nam ictu extinguitur rapido; si autem hæserit uspiam, tenaciter cremat, & si aquâ voluerit obruere quisquam, ardet magis." Quod naturæ secretum antiquis Magis fuisse notum haud dubitandum. Nec facile erat distinguere

^a Pf. lxxxix.^b Pf. xv. 23.

inter magiam hanc naturalem & γοημικήν, seu præstigiatricem, ut nec inter illam & Diabolicam — ut in illo prodigio à Chumare seu sacerdote Sabæorum & Sammaelis, qui in ejus festo, tertio mense, die 23. secundum illorum calendarium, antea productum, “facit, ut sagittæ duodecies “ignem concipiant”.

Tertium magiæ genus quæ Diabolica putatur, non male forsan definitur “κακὴ τέχνη, seu mala ars mira operandi, ex “commercio cum spiritibus impuris:” In multas species ab antiquis dividitur, quarum præcipuas tantum consideremus; primo commercium inter impuros spiritus ac malos homines, (licet ab antiquis aliquando non admodum malos reputatos) idque vel per pactum formale vel virtuale sancitum fuisse multis visum est. Et hoc à scripturis ipsis probari, plusquam in uno loco putant. Ita ex nomine horum magorum, Deuteron. xviii. 11. & alibi, arguunt, חֲבֵר חֲבֵר, Φαρμακὸς ἐπαίδων ἐπαίδων proprie “socians societatem,” per quod alii pactum actuale & formale inter maleficos & spiritus malos intelligunt; alii effectum hujus pacti, seu commercii, in incantando, colligendo & confociando serpentes, maleficis suis artibus seu incantamentis; quod voces ipsæ certè non excludunt, potius illi favere visæ sunt. Quibus etiam concinit commentatorum non paucorum sententia, nam per חֲבֵר חֲבֵר aiunt intelligendum esse “conjuratorem seu confederatorem Dæmonum; cui sensui alii loci scripturæ sacræ videntur etiam favere, e. g. Esai. cap. xxviii. 15. 18. “Dixistis, percussimus fœdus “cum morte, & cum inferno fecimus pactum; flagellum inundans cum transibit; non veniet super nos — delebitur “fœdus vestrum cum morte, & pactum “vestrum cum inferno, Græc. ἡ ἐλπίς ὑμῶν “flagellum inundans, cum transierit, eritis ei in conculcationem.” Sed notum est, & mortem, & infernum, & flagellum, aliquando Diabolum connotare.

Utcunque hoc sit, videtur sequi, quod si formale pactum & confederationem cum Diabolo hi magi non inierunt, virtuale tamen cum illo pepigerunt; unde ex hoc commercio, miranda plurima ediderunt, imo spiritum familiarem Dæmona sibi adficientem, ut in historiâ Samuelis & Manassis habuerunt, à quo, malo doctore malas æquè artes didicerunt, incantationes nempe, Νεκρομαντίαν, & modum suscitandi, &, sicut somniarunt, ligandi serviles Deos, i. e. Dæmones, ut secreta ab illis extorquerent, & futura prædicerent, & in quem voluerint, permittente Deo, hos molestos hospites immitterent.

Per incantamenta seu incantationes intelligo, verba quædam, voces aut literas, vel scriptas, vel ore prolatas, aliquando autem in carmen formatas, quæ putantur miram vim habere, vel bona acquirendi, vel mala infligendi, vel averruncandi, quibus affines Teraphim, Tzilmanaja, Talismanni ac Amuleta ac ejusmodi, sub tali vel tali sydere secundum artem ab illis professam formata; de quibus, nempe his postremis, vidimus inter Sabæos; non tamen inter hæc recenseo sonos seu notas ad musicam modulatas, quibus Tarantulæ morfus, & forsan alii morbi sanandi, nisi inter artes deperditas magnâ ex parte hæc sint reponenda.

In genere autem, Chaldæa omnis magiæ natale solum videtur, (ut Babylon omnium abominationum mater,) unde puto primo ex unâ parte in Arabas, Ægyptios & Chanaanæos, deinde ex alterâ in Persas, Medos, Assyrios, Græcos, Asiaticos, & postea Europæos, & ad Romanos tandem, & totum orbem propagatam fuisse.

Chaldæi in his artibus adeo celebres, ut generali nomine, non solum in Daniele, sed etiam apud Romanos pro omnibus horum artificum generibus seu speciebus supponant: Multa de his habet Polyhistor. quæ quidem refert, qui eorum libros inspexit, Plinius, licet haud multum de illis credere aliquando præ se ferat. Plura tamen credidisse visus est, quam palam agnoscit. Libro xxx. cap. 1, 2, plurima de illis habet; magiæ auctorem & inventorem Zoroastrem facit, per quem, si Darii cœtaneum intelligit, longè ante illum scimus viguisse. Neque tamen hanc labem ab illo secundo abluere possumus, si de illis quæ ex magorum libris Hyde profert, aliquid credamus, tam ex ejus factis à se ipso & aliis relatis, quam ab ipso nomine originali hujus sectæ, quod, ut vidimus alibi, derivatur à מן liquefcere, dissolvere, inimicorum nempe vires per has vetitas artes. Imo nimis verisimile est, quod Pythagoras, Empedocles, alique ex eodem fonte biberunt, quos idem Plin. auctor est, ad hanc discendam, longinqua itinera & navigationes suscepisse. Addit de Odysseâ Homeri, quod totum opus non aliunde constat; & quod primus ut invenit, qui de eâ commentatus est, Hosthanes erat, “qui Xerxem regem in Græciam comitatus, & ad rabiem, non aviditatem modo “scientiæ ejus Græcorum populos egit; cui Alexandri M. temporibus, non levem auctoritatem addit Hosthanes secundus, qui hanc artem non modo ad Romam, sed etiam in Britanniam provecctam, humanisque sacrificiis, quin & etiam humanæ car-

* Vid. supra inter Sabæos.

nis esu, celebratam observat.

De Nerone plurima etiam narrat, & quantâ curâ & impendio hujus artis compos esse annisus fuerit. Nec à Tiridate Parthorum rege, ipso mago magis comitato, obtinuit; qui licet magicis etiam cœnis eum initiaverit, non tamen, cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Neque sanè hoc mirum, cum Dii inferni quibus imperare voluit, satis scirent non posse illum pejorem esse aut humano generi inimiciorem. Quid quod & postquam Dominus noster in mundo apparuit, alas suas proculdubio magia amiserit, cum Satanam ipsum, cujus caput ad mortem usque vulneravit, "vidit ut fulgur à cœlo cadentem;" licet languidas quasdam colluctationes ediderit, sub tempore amici sui charissimi, apostatæ Juliani, qui ritibus magicis & humanis sacrificiis dicitur in apparatu ad bellum Persicum consuluisse. Imo & Satanam ipsum propriâ formâ ei apparuisse non leves auctores testantur, sed "signo crucis longè fugitasse.

Ægyptiorum magia est satis nota, in quorum historiâ, quod meminimus horum magorum in S. S. prima fit mentio, qui Moyse & Aaroni incantamentis suis restiterunt.

Quod celebres seu potius infames propter has artes Ægyptii semper fuerint, tam sacri quam profani auctores fidem faciunt, unde & nostri sortilegi vagabundi, (Gypsies adhuc dicti, de quibus alibi,) & nomen ducunt, & originem deducere prætendunt.

Quin in ipsis antiquorum eorum hierophantum libris affirmant, Isidem Osirem suum mortuum ab inferis suscitasse: Neque sanè sine humanis sacrificiis, nam virgines quotannis in fluvium demerserunt, donec Christiani imperatores edictis suis hoc inhibebant; & cum malus iste mos recrudesceret, Mohammedani finem illi imposuerunt, nihil metuentes ne Nilus non cresceret, buccellâ suâ adedò delicatâ defraudatus.

Quin & Appion grammaticus ex interiori Oasi, Josephi adversarius, jactat se hanc scientiam habuisse & potestatem eliciendi manes, qui prodiderunt juxta Plinium in loco laudato "Cyno-Cephalian herbam, "quæ in Ægypto vocaretur Osyrites, divinam & contra omnia veneficia valentem; sed si ea eruetur, statim eum qui "eruisset mori." Quis ergo ausus sit eam eruere? Satis securè proculdubio per canem ad ejus radicem alligatum. Utcunque se jactat hoc modo evocasse umbras, " & percontatum quâ patriâ, quibusque "parentibus Homerus genitus est:" causa quam digna arcessendi & consulendi ma-

nes; licet addat, "non tamen ausus est "profiteri, quid sibi respondissent." An ergo operæ pretium fuit, tantum periculum ob tantillum negotium subire? quære an hanc narrationem & secretum de magicâ hanc plantâ Josephus ab Appione, an Appion à Josepho mutuatus sit? Certè à posteriori, plurimis circumstantiis aucta est. Unde hoc saltem veri lucremur, quod Ægyptii talem potestatem sibi assumpserint: Ab illis autem ad Philistæos, Chanaanæos seu Phœnices facilis est transitus, qui ut Israelitæ inter eos hario- lis repleti erant, sacrificia mortuorum comedebant & libationes sanguinum offerebant. Unde hos ritus, & has artes, Cadmus, & præcipuè Orpheus inter Græcos facile propagarunt.

Aliâ autem via, quia expeditiori, puto has artes à Chaldæâ & Mesopotamiâ, per Lydiam, & Græcos in Ioniâ & Asiâ minori ad Ephesum usque penetrâsse, quæ urbs adeò celebris propter eas evasit, ut earum Νεωπόρον, æquè ac magnæ deæ Dianæ dici mereatur; unde Plutarch. in Alexandro, magorum ibi commorantium meminit, & per Περσέσσα ibi sectata, curiosas sive magicas artes omnes intelligunt, unde nomen duxerunt.

ΕΦΕΣΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Ephesiz Literæ.

Quarum definitio est hujusmodi: "Literæ & voces quædam magicæ, quibus utentes in omni negotio victores evadunt;" ut proverbium Ephesiz Literæ, de iis qui mirâ felicitate, quicquid optant assequuntur. Hisce usus est Cræsus, & secum semper circumferebat, felicitatem raram ac longam illis ascribens. Sed quid ad Halim fluvium illum juvârunt; aut cum a Cyro victus super Pyram stetit; ubi vel nomen sapientis Solonis vitam ejus servaverit? Plures olim fuisse dicuntur, & forsitan toti libri, vel ex iis vel earum explicatione impleti. Sex autem verba ex illis adhuc servata; cætera vero, haud magno humani generis detrimento, omnino perierunt. Servata vero ita Hesychius, & Clem. Alexandr. recensent & interpretati sunt. 1. Ἀσκι, vel Ἀσκων, i. e. Σκότος. 2. Καλάσκι, i. e. Φῶς. 3. Λιξ, i. e. Γῆ. 4. Τίτεγς, i. e. Ἐναυτός. 5. Δαμναμανός, i. e. Ἥλιος. 6. Ἀσιων i. e. Ἀληθής. Quæ hoc versu memoriali Pentametro, quali quali continentur.

Ἀσκι, Καλάσκι, Τίτεγς, Λιξ, Ἀσι, Δαμναμανός.

Horum nonnulla Græca sunt. Alia autem videntur Barbara vel in Barbaricam terminationem deflexa, ut sæpè fit in precationibus, (verecor ne potius incantamentis)

tis) Gnosticorum, Valentinianorum, &c. qui in linguis ignotis mirè se delectarunt; & quidni? cum ignorantia talis devotionis proculdubio mater fuerit? Quorum formulas, & in Irenæo & aliis, sæpius legimus quam intelligimus.

Suspicio nomina prædicta continere præcipuam partem theologiæ Zoroastris, veterum Persarum & Magorum.

Primum est Ἀσκι, quam interpretati sunt Σκότος; an non Ἀσκῶ, uter, utris, py-la vento inflata, ubi ad Chao putant respici, quod antiquis tenebræ, infernus, ipse Arimanius, hic Oromasdes præpositus.

Secundum Καλάσκι, proculdubio Ἀσκι contrarium, unde lux vertitur, ut mundus è Chao emergens, vel Oromasdes illius auctor: nisi in tertiâ voce magis distinctè includitur.

Tertia enim occurrit Τέτρας, quem per Ἐνιαυτὸν annum explicant, ex frigidâ satis ratione, quia ex quatuor partibus consistit; an non multo augustius de hâc Tetrade sentiemus, si per eum vel Pythagoræ Τετρακτῶν, vel Judæorum & Christianorum Tetragrammaton intelligimus? Pythagoræ enim Tetractys seu quaternio, & Hierocli & Dacier est ipse Deus; quem in suis incantamentis, ut Balaamus & Zoroaster, aliquando Magi ipsi adhibuerunt. Sicut & Lappi ipsi, si rectè memini in magico suo Tympano à Sheiffero descripto, Hecatici Strophali æmulo; quod cum Diabolo videre est in Stanleii de Chaldæis lib. ii. §. 2. à Clerici indice in voce Hecate.

Quarta Λιξ, interpretibus γῆ, nescio an Hebr. מל viros; putò Vestam seu Magnam Matrem hic signari.

Quinta Ἀισι seu Ἀισιόν. Quod explicant Ἀληθές. Sed quære an non potius bonam fortunam significet, ut Ἀισιόν faustus ab Ἀισα; eadem ac Gad, Maxal Tob, & ἐνυχῆ, ut è contra ἐξαισία, infausta, mala, ut in Job.

Sexta Δαμναμανός, interpretibus Ἥλιος. Nescio unde, nisi a Δαμάζω imperio subicere, vel a Δάμνημι cogi, confiteri, quod lux & dies homines facit.

Ad Arabum tandem magiam deveniamus, quæ ansam huic dissertationi præbuit. Sin ista ars Chaldæis originem debet, qui utramque partem Euphratis incoluerunt, inter Arabas haud potuit esse vel hospes vel ignota: Ut de Baccho & suis Sabæis antea vidimus, (ut etiam de Manete, vereor ne & de Mahomete; quin & omnes ferè hæretici, ut in Irenæo & aliis, hisce artibus dediti;) Hippochum celebrem magum, in Arabiâ Plinius, ubi supra, nominat; sed longè antea, exemplum habemus indubium de more suscitandi manes, quin & eorum principem in istis regionibus, in libro Jobi cap. iii. §. 8. "male-

"dicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan," adde §. 5. "terribilem reddant eam" כְּמִרְיָיִם ubi Grotii nota "sacerdotes diei, Chaldæi Genethliaci Chumarim seu Chomarim sacerdotes Sammaelis inter Arabes, de quibus alibi. Illi enim de quibus loquitur §. 8. "Qui maledicunt diei, parati suscitare Leviathan," qui "adeo feroces fuerunt ut ausi sint eum suscitare," ut cap. xli. §. (nobis) 10. Alii fateor vertunt luctum, ut nostri, alii Balænâ, ut §. LXX "ἡ μέλα κῆτος χειρώσασθαι." Nescio quidem unde luctum vertunt, quia isto sensu in totâ scripturâ vox haud invenitur; nec de piscatione Balænæ hæc sumi posse videntur, nec Leviathan in Jobo pro Balænâ, sed pro Crocodilo sumi, ut in dissertat. alia videamus. Ergo cum Lud. Dedier & aliis doctis viris, verbum ipsum Leviathan puto esse retinendum, serpentem nempe istum antiquum Draconem seu Diabolum. Ita Grotius: "sensus est, qui magicis cantibus monstra suscitant, sic Rephaim, & manes signant, & monstra marina," cui concinit etiam Codureus in locum. Ut ergo Job. xxvi. 5. "Rephaim positum est pro Leviathan, ita vice versâ usurpari potest Leviathan pro Rephaim. Porro solent Magi incantationibus suis spectra & monstra excitare." Item Oslander in Pol. Q. d. "Utinam Magi, qui Leviathan, i. e. Diabolum sive spectra Diabolica solent producere, execrentur, & infaustam reddant eam noctem;" licet bene addit, "non tamen probat Spiritus Sanctus has artes, sed ostendit, quantus sit fremitus & furor cordis humani in cruce, quando non Spiritus Sancti gratia regitur." Ita etiam Patricius noster in locum, ubi ejus nota: "Tempore quo viderant spectrum maximè terribile." Nec defunt argumenta, unde ad hunc sensum accedam. Primum ducitur ab illis, quibus hoc pensum assignatum est, ut antea observatum, qui "execratores diei & sacerdotes Diaboli." Secundum ex voce מְרִיָּיִם, Aquilæ δὲ παρεκδιδασκόμενοι in quo verbo aliquid magicum innui puto, & quod Aquila in eo includit τὰ σκόλη vasa divinationis, quibus instructi ad opus suum Diabolicum ejus artifices se accingerent, ut Abenezra exponit ista Kesamim, quæ Moabi principes ad Balaam ferebant, ut collato studio in commune consulerent (licet alii aliter) Num. xxii. 7. Tercio ex voce מְרִיָּיִם, מְרִיָּיִם, מְרִיָּיִם, מְרִיָּיִם, excitare, suscitare, quæ eodem sensu occurrit, de eodem negotio Job. (Nobis) xli. 10. & Esai. xiv. 9. Ubi omnes manes mortuorum tyrannorum representantur, ut suscitati ex locis suis ad congratulandum regis Babylonis adventum מְרִיָּיִם כָּל-עַתִּידֵי אָרֶץ Ubi

Ubi Vulg. "suscitavit tibi gigantes &c.

Nec hoc magis inauditum aut inusitatum, vel inter ipsos Israelitas. Ita enim Saul pythoniſſæ ſuæ Endoreniſi, 1 Sam. xxviii. 8. "Divina mihi in pythone, & ſucita mihi, quem dixerō tibi," cui dixit mulier, "quem ſuſcitabo tibi &c. Et Samuel vel ejus forma, "quare inquietasti me, ut ſuſcitarer." Ubi etiam mulier y. 14. "Ανδρα ὄψθιον ἀναſταίνοντα ἐκ τῆς γῆς." Virum vidi rectā aſcendentem de terrā. Rabbini enim in Bellarmino dicunt, "umbras mortuorum magiæ vi vocatas capite deorſum verſo aſcendere, "Samuelem autem rectā figurā aſcendiſſe, "unde illum noverit ſaga verum fuiſſe "Samuelem." Quam Rabbiorum opinionem his interpretibus notam fuiſſe eſt veriſimile. Quenam enim alia ratio reddi poteſt, quod verbum ὄψθιον hic addunt? An quid ſimile etiam Perſæ a Zoroaſtre ſuo didicerunt, cum Ahreman Diaboli nomen nolunt vel recta ſcribere, ſed hoc modo inverſum uſuajqy, ut in Hyd. legimus. Quarto, poetas haud multum moror ſæculares, licet & vates & antiquarii Ethnicorum, ut in Virgilio Pharmaceutria legimus,

Sæpè animas ex imis ire ſepulchris —

Atque idem,

*Nocturnosque ciet manes, mugire videbis
Sub pedibus terram* —

Atque Ovidius, "mugire ſolum, manesque exire ſepulchris." (Licet a Poetis ſacris hic locus multo ornatus & auguſtius tractatur, ut facile apparet conferenti deſcriptionem infernalium regionum Iſai. xiv. & Ezek. xxxii. cum omnibus aliis, vel Ovidii, vel Virgilio, vel ipſius Homeri.) Nam præterea in graviffimis auctoribus, philoſophis, hiftoriographis, rerum uſu maxime exercitatis ſæpius legimus de more evocandi manes, quin & Summani eorum principis & ſolennis ritibus per multas

gentes non ignobiles ad hoc uſitatis, non dico in Pauſania, aut Herodoto, ſeu Plinio, ſed etiam in Plutarcho, cujus auctoritati quomodo poſſunt objicere noſtri liberè ſentientes, ut ſe vocant, cum illum, ut ſuæ ſectæ aſſeclam vendicant? Sin ejus Iſidem & Ofiridem ſcrutemur, (doctiſſimum proculdubio tractatum omnium Plutarchi operum,) ibi legimus "de ſuſcitando ventilatore, ſeu Baccho & Ofiride, qui ambo Pluto; de Dionyſo, Tauro-Morpho, quem mulieres Elienſes invocant, ut bovino pede ad illas veniret. De Argivorum etiam Baccho, qui Bugines cognominatus, quem ex aquis evocabant tubarum ſono & agniculi ſacrificio in Abyſſum demerſi." Quinto, Nefcio an hic addamus miram ſanè verſionem hujus loci in Arabe, quæ ita ſe habet, "Qui ſunt conſueti venire ad noſtrum obſequium." An vero Saadias magnus Theurgiam hic intelligit, quæ Judæis nimis nota? an ex judicio charitatis, de ſervilium Præficarum Næniis, quæ mercede conductæ luctum ſuum propter mortuos, ut non tantum inter omnes ſerè orientales, ſed inter Hiſpanos noſtros excitare paratæ ſunt, & lugubre carmen & ejulationes per ſingula momenta renovare? Sexto, Quicquid autem de his fit, certum eſt Theurgicam hanc magiam maximis & erudiſſimis Ethnicorum cordi fuiſſe; cujus opera putabant, adhibitis certis ritibus Dæmonas in hominum colloquium venire, ut in Stanleii Philoſoph. Orient. lib. 1. §. 2. cap. xxviii. &c. non modo ex Pſello, ſed ex Jamblico, Suidâ, quibus addit Porphyrium &c. Ubi & ritus hos eliciendi deſcribuntur, ut etiam quomodo hi Dæmones averruncandi. Ex quibus omnibus ſatis probatum putamus, hanc ſupremam Magiæ ſpeciem, excitandi manes, ab antiquis creditam fuiſſe, nec mirum eſſe, quod Jobus noſter inter Arabes verſatus, mentionem fecerit de Leviathane magno ab illis ſuſcitato.

DISSERTATIO XLVII.

De Balaamo. 1. *Ejus nomen.* 2. *Patria.* 3. *An verus Dei propheta fuerit.* 4. *Ejus vaticinium.* 5. *Mors.*

1. **N**OMEN Balaami Maſorethis בלעם Bileyam effertur, quibus refragantibus non veriti ſunt Vulg. & noſtri ſecundum r̄: LXX & 4. Petr. Balaam^b legere & ſcribere, puto à Baal ſeu Bel, Domino & yam populo, i. e.

Domini populi, ut hierophantæ in Ægypto & magi in oriente, qui vel regibus regum imperarunt^c, nam Bayal, Baal, Bal, Beel, Bel, Bil, (ut in Baldad, Beldad, Beldad) ſunt idem.

Sed patris etiam nomen ſæpè additur,

^a Vld. plura de his in tertio articulo de Rabbiniſ &c.

^b 2. S. Pet. ii. 15.

^c Plin. lib. xxx. cap.

unde forsitan non ignobilis fuit: "Balaam
" filius Beor" Num. xxii. 5. xxxiii. 3. 15.
xxxi. 8. Deut. xxiii. 4. Josh. xiii. 22. xxiv.
9. Mic. vi. 5. Imo idem nomen in τοῖς
LXX inter Kenæos inferitur in ejus pro-
phetiâ cap. xxiv. 22. Vat. καὶ ἐὰν γένῃαι
τῷ Beor (Alex. Βαιώρ) νοδιὰ πανσεργίας κ. τ. λ.
Et si fiet τῷ Beor nidus astutiæ &c. Ubi
Vulg. " & fueris electus de stirpe Cin." Alii
" nihilominus Kenæus est depasturus," Alii
" licet sit ad combustionem:" Quo-
modo hæc sunt concilianda, vel quinam
sensus ex illis efficiendus? De LXX primo
tentemus; fonte ipso ob oculos disposito.
Hebr. ita se habet כִּי אֶם-יִדְּוֶה לְבַעַר קֵין &c.
Quia si fuerit in depastionem
" Kain seu Kenæus, quamdiu," &c. Quid
ergo legerunt Græci; vel quomodo inter-
pretati sunt? Tribus certè aut pluribus
verbis ab omnibus aliis longè diversi. Pri-
mo enim Lebayter a verbo in nomen pro-
prium mutârunt, & pro Bayer Beor seu
Βαιώρ legerunt. Hoc nomen etiam occur-
rit Gen. xxxvi. 32. " Bela filius Beor (pri-
mus rex Edomi) " nomenque urbis ejus
" Denhaba," quæ civitas non longè est à
Selah & Kenitis; an fuit iste Beor non
tantum Belæ pater sed & Balaami?

Secunda vox est Kain, aliquibus Keni,
literis transpositis; quam nos & ferè om-
nes pro nomine proprio accipimus. Gr.
autem pro appellativo sumunt. Nidum
enim significat, ut in fine versûs præce-
denti, indeque νοδιὰ vertunt.

Sed quid de tertiâ voce putemus, &
unde πανσεργίας ex ערמה eliciunt? Procul-
dubio unam vocem pro duabus legerunt &
ר pro ר, i. e. ערמה astutia πανσεργία—Ne-
que plura possumus de his hariolari.

Ad Vulg. quod spectat, qui hic transfe-
runt " electus." Probabilis est Grotii conje-
ctura, " legit inquit Latinus בַּחור non בַּעַר.

Verum secundum interpretes nostros, pa-
ter Balaami fuit binomius. Dicitur enim
2 S. Pet. ii. 15. " Balaam the son of Bo-
" for, in Gr. tantum ὁ Βοσὸρ.

Alii autem putant Bosor nomen esse lo-
ci; cujus autem loci jam venit inquiren-
dum: Ubi

2. Secundo, de Balaami patriâ agemus. In
genere satis patet, illum natione fuisse Sy-
rum, teste seipso; " De Aram adducit me
" Balak, Num. xxiii. 7. & Deo ipso, Deut.
xxiii. 4.

Sed cum multis regionibus nomen A-
ram competat, Aram nempe Damasci,
Maachah, Ishtob, Zobæ & Naharaim seu
fluviorum, quæritur quænam harum fue-
rit Balaami. De hac autem æquè certi
sumus è loco supra laudato, Deut. xxiii. 4.
" Balaam filium Beor ex Aram Naharaim,"
quod LXX " ἐκ τῆς Μεσοποταμίας," Ubi
Vulg. satis plenè, " de Mesopotamiâ Sy-

" riæ." Et locus ipse strictius designatur,
Num. xxii. 5. " Qui habitabat super flumen
" terræ filiorum ejus vel populi sui," ut
LXX i. e. Syrorum: Nam Chald. & Sam.
" quæ est juxta Euphratem." Fatemur
Vulg. hic legere, ut etiam Syrus, " super
" flumen terræ filiorum Ammon:" qui vi-
dentur legisse עמון Ammon pro עמו Am-
mo, populi ejus. Nam secundum non-
nullos Euphrates Ammonitas præterlabi-
tur. In quam sententiam, puto hos inter-
pretes adductos fuisse, quia Ammoniti cum
Moabitibus & Midianitis conjuncti in condu-
cendo Balaam contra Israelitas, Deuteron.
xxiii. 4. & quod Balaam inter Midianitas
Ammonitas ἐξομένως occisus fuerit, Num.
xxxi. 8. E contra, primo Euphrates Am-
monitarum regionem vix attingit, cum
Palmyrena & magna pars Arabiæ Desertæ
inter eos sit interjecta. Secundo, Ammo-
nitis nunquam vocatur Aram Naharaim.
Id enim proprium nomen Mesopotamiæ
fuit. Tertio dicit Balaam, " adduxit me
" Balak de montibus orientis," quod vix
competit Ammonitis, qui Moabitibus confi-
nes; unde postea, ut Esai. ii. 6. " Repleti
" sunt Israelitæ ipsi ab oriente & augures
" habuerunt."

Nec solum patria ejus in genere nomi-
natur, sed urbs ipsa, ubi vel natus vel
commoratus est. Num. xxii. 5. " Nun-
" cios misit ad Balaam, filium Beor בתורה
" in Pethor, sic Deut. xxxiii. 4. כַּפְתֹּר quod
Chald. Sam. Ar. & omnibus ferè aliis est
proprium nomen loci. Vulg. autem, ut
ferè Syr. Ariolum vertit; puto quia פֶּתֶר
est interpretari; ut פֶּתֶר Gen. xl. 8. atque
sæpè infra, & in cap. xli. " somniorum
" interpret." Unde Grot. " locus videtur
" Pethora dictus, quod sedes esset ἐντροχέ-
" λῳ;" quam ob artem Chaldæi (æquè
ac Egyptii,) ut in historiâ Nebuchadnezz-
zari, Baltassari, Alexandri M. & plurium
aliorum, nimis celebres fuerunt. Imo καὶ
ὁναρ, Deus Balaamo ipsi apparuit, vid. LXX
Num. xxiv. 4. ἀκράων λόγια ἰχθυῶν ὅτις ὄρεσσιν
θεῶν εἶδεν ἐν ὑπνῳ, & alibi noctu in eadem
historiâ.

Ingeniosa sanè est æquè ac erudita Gro-
tii conjectura, quod vox Bosor & Pethor
sint planè eadem, dialecto tantum diffe-
rentes; P enim & B, Syris, vel commu-
tantur vel confunduntur; ut Joel. i. 1.
Pathuel in Græc. (& Alex. & Vat.) Παθελ, ita פ & ש, ut Tor & Shor: certe Alex.
hic Num. xxii. 5. Βαβαρά, ubi Sam. paraph.
Pessora, Vat. Παβαρά.

Hunc locum eundem ac urbem Paco-
riam, ad Euphratem sitam nonnulli pu-
tant; sed urbs Pacoria, multò recentior,
videtur, ex Pacoro Parthiæ rege, vel con-
dita vel denominata.

Alii Borsippen & Barsitam eundem esse
X x x x locum

locum autumant: Borsippenos oppidum in Plinio legimus lib. vi. c. 26. "In Mesopotamiâ Chaldæorum doctrina clarum." Suspiciari liceat ex nomine, Borsippenos hos Arimanii cultores fuisse, ut Hipparenos Mithræ, & Orchenos (tertia Chaldæorum doctrina) Oromasdis. Quære an Borsippe seu Borsippenorum oppidum vel oppida à בור & ספן i. e. puteus occultus derivetur. Nam in antris, non tantum Mythriaca Magi celebrarunt, sed secundum Ammian. Marcell. "in speluncis abditis" sacrificabant. An hic templum & oraculum Solis & Dianæ, & forsan omnium septem planetarum, quibus Balaam septem altaria condidit, & septem boves ac arietes secundum Zabiorum ritus immolabat? Ut apud Delphos foramen in rupe fuit, unde Pythia inspirationes accepit: neque multo aliter Barsita, a Bar seu Bor, (nam aliquando בור scribitur,) & סור persuadere, consulere, ut alia etiam urbs Sita seu Zytha, super Euphratem, atque etiam locus Megia dictus; quidni ab his magis? Quid si Balaam denominatus fuerit, sequentibus temporibus a civitate Bosor, i. e. Bosra, (quæ forsan Idumæis, Midianitis & Moabitibus communis: saltem in omnibus eis urbes fuerunt ἐμόνυμαι) ubi Balaam vel natus, ut Job dicitur, vel saltem pater ejus ἐκ Βοσὸρρας, (& Bosra Græcis Βοσὸρ dicitur, Esai. lxiii. 1.) Ibi quoque receptus est, cum à loco suo horâ malâ rediit ad Midianitas, Moabitas & Ammonitas contra Israelem consulendus; quisque sententiâ suâ fruatur.

3. Tertia, hic quæstio est, nec parum ventilata, an Balaam verus Dei Propheta fuerit, an archimagus & pseudo-propheta Diaboli? Cui gradatim hoc modo respondemus. Primo, Non potest negari Magos ipsos, tam Ægyptiacos quam Chaldæos, unum Deum supremum agnovisse; nam, cum malefici Pharaonis non potuerunt Sciniphes educere, dixerunt "digitus Dei est." Et Magi & aridi Chaldæi Nabuchodonosori responderunt—"Sermo quem tu quæris gravis est, nec reperietur quisquam qui indicet illum, exceptis Diis, quorum non est cum hominibus conversatio." Daniel. ii. 11. Et de Daniele ab eodem rege & postea regina, "Habet spiritum Deorum sanctorum in semetipso," cap. v. 11. i. e. spiritum Dei, plurali pro singulari; ita enim Hebræorum Elohim; & excelsus & cœli, Danieli ipsi idem sunt cap. iv. 24. 26. Ut & Sinenfibus ad hunc usque diem.

Secundo, Nihilominus & Ægyptii & Chaldæi malis artibus sunt usi, Magicis,

incantamentis, auguriis &c. quæ sub poenâ mortis Israelitis prohibitæ, idque in lege Mosaicâ; sed malos mores supponunt leges contra illos latæ. Et licet Balaam, tunc temporis, "nec incantationem nec divinationem in Israel noverit, (unde Mosen, ab his maleficis artibus ex consequenti vindicat, quicquid Plin. & alii infideles contra illum blaterant,) Certum est Israelitas ipsos, sequentibus saltem temporibus, ab illis infectos esse, ut ex historiâ Sauli discimus, cum per Ob seu Pythonem divinabant & Necromantiam exercebant: & de Manassê dicitur 2 Chron. xxxiii. 2 ad 6. "Construxit aras Baalim & adoravit omnem militiam cœli. Ædificavit altaria cuncto exercitui cœli; transire fecit filios suos per ignem, observabat somnia; sectabatur auguria; maleficis artibus inserviebat — Habebat secum magos & incantatores. Vat. 2 Reg. xxi. 6. "Τέμνην καὶ γνώσαν." 2 Chron. xxxiii. 6. "ἐργασμύνης καὶ ἐπαοιδῆς." Tind. "he used witchcraft, and maintained workers with sprytes, and tellers of fortunes." Hod. "dealt with a familiar spirit and wizards," unde discimus, planetarum cultum & initiationem ad Baal & Moloch, cum magiâ Diabolicâ esse conjunctum.

Tertio, Balaamum his artibus primo fuisse deditum, atque exinde Diaboli vatem & pseudo-prophetam, plusquam uno indicio probabile redditur. Primo quod inter divinos Mesopotamienfes, (ubi post eum Marcus) per orientem longè lateque celebris fuit; & reges ipsi a longinquo illum consuluerunt, ad inimicis suis maledicendum, qui tamen confessi sunt sine permissione divinâ illum nemini maledicere posse: Ita enim Balak huic Balaamo, Num. xxiii. 27. "Si forte placeat Deo, ut inde maledicas eis."

Secundo, Ex nominibus locorum unde venit; Pethor, Borsippe, Barsitâ, Oriente, ut antea.

Tertio, a cultu planetarum, qui è septem altariis &c. videtur innui; ut Balak primo illum duxit ad excelsa Baal xxii. ult. atque tandem super verticem montis Peor xxiii. 28. Ubi initiatus est Israel Baal-Phegor cap. xxv. 3.

Quarto, Satis notum est veteres credidisse Magiæ ope, vires exercitus frangi, & eâ arte usus in bello dicitur, Magorum antiquissimus Bactrianus Zoroastres, ut Hyd. ex Arnobio; Jo. Clericus in voce Magus &c. "Inter Assyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroastreque ductoribus, non tantum ferro dimicatum & viribus; verum etiam Magicis & Chaldæorum

* An ergo Deos alios hic innuunt, quorum conversatio erat cum hominibus? Deos nempe inferos, quos hi Magi evocârunt & consuluerunt.

"ex reconditis disciplinis." Certi enim sumus ex ipsis S. S. his artibus in bellis Chaldaeos & Assyrios usos fuisse; ita enim de rege Nabuchodonosore in obsidione Jerusalem Ezek. xxi. 21. "stetit enim rex Babylonis in Bivio — Divinationem quærens (Heb. לקדם קדם) commiscens sagittas, interrogavit Teraphim, consultavit jecur." Eodem autem modo Balaam voluisse divinatoris Balaami auxilio cum Israelitis congregari, satis patet ex istis Joshuæ xxiv. 9, 10. "Surrexit autem Balak, filius Sefhor, rex Moab, & pugnavit contra Israel, misitque & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis, & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis & liberavi vos de manu ejus."

Quinto, patet quod magnoperè voluit Balaam cum principibus Balak ire, atque Israeli maledicere; licet dixit Deus "Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est." Num. xxii. 12. Dixit tamen Dominus ei, "Si vocare te veniunt homines isti, surge & vade cum eis; ita duntaxat, ut quod tibi præceperò, facias." y. 20. (Sed nunquam legimus quod manè ad illum venerunt.) Atque in judicio tandem permisit illos comitari, ut potentiam suam ostenderet, & quantum bonum principium malo prævaleret. Quod cum voluntate maledicendi Israelitis venerat ex totâ historiâ patet. Ita enim angelus cap. xxii. 32. "Veni, ut adversarer tibi, quod perversa est via tua mihiq; contraria," & quare iter mutavit locum suum, altaria erexit & holocausta obtulit, nisi ut populo Dei execraretur? Imo expressè dicitur Deut. xxiii. 5. "noluit Dominus Deus tuus audire Balaam; vertitque maledictionem ejus in benedictionem."

Sexto, Quod disertè dicitur. Num. xxii. 7. "Seniores Moab & majores Madian perrexerunt, habentes divinationis pretium (Kesamim, Gr. τὰ μαντεῖα) in manibus suis." Tind. "the reward of the sothe-sayenge;" quod non est dubium, quin acceperit, quia ea amavit, 2 S. Petr. ii. 15. "mercedem iniquitatis amavit." Heb. "pretium divinationum." Dicitur autem xxiv. 1. "Non abiit Balaam ut ante perrexerat ad augurium quærendum." לקראת נחשם Tind. "to fet sothe Sayenge," unde sequitur Balaamum Kofem fuisse, ut disertè dicitur Joshuæ xiii. 22. Quia Kesamim ei afferebant; & Nachash & Menechash divinatorem, quia Necashim auguria adhuc non quærebat. Num. xxiv. 1. Ergo antea quæsit, licet dixit cap. xxiii. 23. "Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel."

Septimo & ultimo, constat illum fuisse

magum ac Diaboli vatem, quia Israelitas vel ipse initiavit, vel initiari fecit cum Baal Peor; qui idem ac Belzebub & Diabolus, ut idola Canaanis, & omnia Dii gentium Dæmonia; & qui in eorum sacrificiis communicabant, mense Dæmoniorum participes fuerunt, 1 Cor. x. 21. "Cum fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua, & illi comederunt, & adoraverunt Deos earum. Initiatusque est Israel Beel-Phegor," Num. xxv. 1, 2, 3. Quod hoc factum est consilio Balaami discimus ex Num. xxxi. 16. "Nonne istæ sunt (nempe fœminæ) quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Dominum super peccato Phogor?"

Sin vero ex his argumentis apparet Balaamum fuisse non tantum malum virum, sed & maleficum, augurem, divinatorem, ariolum & prophetam Diaboli, quomodo potuit esse propheta Dei? An lux & tenebræ, Baal & Jehovah, una possint consistere? — Hæc, ut priora, non per saltum, sed gradatim sunt ventilanda.

Primo videtur, licet interdum ex adversarii partibus è professio militaret, majori ac divinâ virtute, coactus tandem & raptus fuisse in militiam Dei. Nec illi soli hoc evenit. De Saule enim dicitur, "spiritus Domini recessit ab illo, & exagitationem eum spiritus nequam," 1 Sam. xvi. 14. & tamen postea xix. 23. &c. "factus est etiam super eum spiritus Domini — & prophetabat — Unde & exivit proverbium; num & Saul inter prophetas?" Quin & Dæmoniaci & Dæmones ipsi sæpè confessi sunt "Christum esse Dei filium," non tantum in Evangeliiis, sed aliquot post Centuriis; quod nemo nisi Van-Dalæi fronte armatus negare ausus sit.

Secundo, posthæc Balaam sæpè asserit, spiritu Dei se actum esse; "nec verbum dicere posse, nisi quod Deus posuerit in ore ejus," Num. xxii. 39. xxiii. 12. 26. & xxiv. 13. "non potero præterire sermonem Domini Dei mei." Unde constat, quod Deum verum agnovit & professus est Deum esse suum. Licet hanc confessionem visi sunt LXX illi invidere. Nam vocem μὴ omnino omittunt; licet è contrario Vulgat. bis inserunt: non tantum xxii. 18. Ubi in Hebr. legitur יהוה אלהי Domini Dei mei; sed etiam in xxiv. 13. Ubi est tantum יהוה.

Notandum est hic, quod Balaam non tantum aliis Dei nominibus, ut El; Elohim Shaddai, yelion in sermone suo cum Balak, ac ejus principibus, & in parabolis suis usus est; sed etiam sæpè sæpius ipso Tetragrammato, ab Israelitis puto mutuato; ut xxii. 8. 13. 18, 19. 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28.

28. 31. bis. 32. 34. 35. cap. xxiii. 3. 5. 8. 12. 16. sed γ . 17. Eadem voce viz. Jehovah Balak ipse usus est, quam à Balaam didicerat, ut iterum Balaam γ . 21. 26. cap. xxiv. 6. 13. bis; in totum, si rectè computum inivimus plusquam vigesies; cum Moses ipse in historiâ, aliis vocibus sæpè utatur. Quinimo Ὁρῶντος Videntis, nobis Seer, nomen & characterem prophetæ veri Dei (hic, ni fallor, primo occurrentis) sibi assumit, Num. xxiv. 3. Ubi LXX $\delta \alpha\lambda\eta\theta\iota\nu\omega\varsigma \delta\rho\omega\nu$, qui vere Videntis, occulta nempe & futura. Ita enim & Samuel & Gad, vel $\beta\lambda\epsilon\pi\omega\nu\tau\epsilon\varsigma$ vel $\delta\rho\omega\nu\tau\epsilon\varsigma$, 1 Sam. ix. 9. &c. & 2 Sam. xxiv. 11.

Tertio, nec solum Balaami verbum in hanc rem habemus, quod fatemur testimonium è sinu esse; sed Dei ipsius per fidelem servum suum Moysen, in hâc historiâ, quod Balaam fuit à Deo inspiratus. Quidni enim mentem suam Deus revelaverit per Diaboli vatem, ad loquendum compulsus; cum & voce Afini ejus, imo nonnunquam Diaboli ipsius, cum sibi placuit usus fuerit? Ita enim Moses testatus est, Num. xxii. 9. 12. "Venit Deus & ait ad eum — Dixit Deus ad Balaam." γ . 20. "Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei — Quod tibi præcepero facias & xxiii. 45. "Occurrit illi Deus, & Dominus posuit verbum in ore ejus; & ait, Hæc loqueris," γ . 16. "Cui cum Dominus occurrisset, posuitque verbum in ore ejus, &c. & xxiv. 2. "irruente in se spiritu Dei, assumpta parabola ait.

Ex quibus omnibus abunde patet, Balaamum tunc temporis à Deo fuisse inspiratum, vel quod ad idem redit, verum fuisse prophetam veri Dei, Dei nempe Israelis.

His ita positis, procedemus

4. Quarto loco, ad nobile ejus vaticinium, quod non tantum continet magnorum regnorum fata, & duorum ex quatuor imperiis, si non & trium; Assur nempe & Chittim per tria vel quatuor annorum millia; sed & Messiae regis, quod omnia alia imperia, Deo ac populo ejus inimica conteret & durabit in æternum.

Hæ prophetiæ præcipuè continentur in ultimâ Balaami parabolâ cap. xxiv. ferè per totum, postquam desiit auguria quærere; & spiritus Dei super eum irruebat, à γ . 15. ad fin. licet nonnulla notatu apprimè digna ad Messiam præsertim spectantia in γ . 7 & 8. inveniantur. Præfatio hujus parabolæ memorabilis occurrit in ult. verbis Balaami ad Balak γ . 14. "Pergens ad populum meum ostendam tibi, Quid populus hic populo tuo faciat in extremis temporibus." Non, ut perperam Vulg. "populus tuus populo huic."

Ubi primo notandum, quod hæc verba

non possunt collimare ad Moabitas tantum Balaki populum; quia ad Idumæos, Amalekitas, Assyrios, Chittim (forsan Romanos) extensa sunt.

Secundo, Ergo ad omnes Dei ac populi ejus inimicos, ad ultima usque tempora extenduntur; quo autem sensu hæc phrasif est sumenda באחרית הימים,

Tertio loco quæremus; quæ præcipuè ac ferè ubique ad sæculum Messiae; imo mundi consummationem porrigitur, ita certè sumitur vox אחרון Job. xix. 25. quod Vulg. "in novissimo die," & Esai. ii. 2. Gr. ut Vulg. "in novissimis diebus." Ita Dan. viii. 19. באחרית, Nam licet incipit cum rege Medorum & Persarum, definit cum illo, "qui contra principem principum consurget, & sine manu conteretur." Ita sumitur à Martha S. Joh. xi. 24. "Resurget in resurrectione in novissimo die." Ita Psal. cii. 18. לדר אחרון, nam res est ibi de restoratione Israelis, vid. & infra in Gog Ezekielis.

His ita præfixis, accedemus ad corpus vaticinii, sed articulum principalem de rege Messiae & stellâ Jacobi in ultimum locum referemus. Incipiemus à

Primâ prophetiâ de Moabitis γ . 18. "Stella ex Jacob & sceptrum de Israel, qui percutiet duces Moab, vastabitque seu destruet omnes filios Sheth. Primo de Moab.

Fatemur Saulem pugnâsse contra Moab, ut & contra filios Ammon, Edom, Philistæos &c. Quis vero illum credat adeò augusto caractere describi, ac "stellæ ex Jacob & sceptri de Israel;" nec unquam fuit Idumæa possessio ejus, nec Seir hæreditas; neque perdidit reliquas civitates, (de quibus David Psal. lx. 9. "Quis deducet me in civitatem munitam? Quis ducet me in Idumæam? Licet forsan quid ulterius, & per urbem sit mysticè intelligendum, de quo vid. infra,) neque reliquias Amalek perdidit, licet plagâ magnâ eos affecit; nam non tantum ad Davidis, sed ad Hezekiæ regnum perdurârunt, 1 Chron. xiv. ult. & forsan ad diem Armageddon Apocalypf. xvi. vel etiam ad Gog & Magog xx. 8, 9. De quibus infra, mystico saltem sensu perdurabunt.

Neque in Davide ipso hæc potuerunt, secundum literam impleri; quia licet Moab percussit, 2 Sam. viii. 2. non tamen omnes filios Seth destruxit, cum "mensus est eos duobus funiculis, uno ad occidendum & uno ad vivificandum:" Si quidem per filios Seth Moabitarum sunt intelligendi, de quibus proximo loco est inquirendum. Nonnulli per Seth, regem quandam vel urbem Moabitarum intelligunt: Sed hoc gratis dictum, cum neutrum horum uspiam legamus.

Alii

Alii per Sheth, patriarcham illum, tertium Adami filium intelligunt, patrem omnium hominum qui nunc existunt; cum impia Caini progenies in diluvio omnino extincta fuerit, & sic, ni fallimur, Chaldaeus intelligit & vertit. Ita per filios Seth omnes homines denotari existimant; sed apage, ut tale quid Israelis regi impu-temus, "qui cum venit ad impios exter-
"minandos, fideles aliquot saltem in ter-
"ra inveniet."

Alii autem vertunt filios Sedis seu Po-
dicis, ut Sheth à שֶׁת significat, quod He-
braei per Achor exponunt, ubi Drussi no-
ta, "innuit filios Moab ex incestu procre-
"atos;" si vero hæc sit vocis etymologia;
quære an non potius Moabitis ita denomi-
nati ab impudico ritu, impudentissimum
eorum idolum Baal Peor seu Priapum, per
denudationem colendi. Nec sanè illo in-
digno, cum "similes habuerint labra la-
"stucas."

Nonnulli docti per hunc Sheth Ægyp-
tios putant denotari; hoc certum est, eos-
dem ritus in cultu suorum Dæmonum,
Phœnices & Ægyptios adhibuisse, ut eadem
etiam spurca & inferna numina coluisse.
Probat enim Cumberlandus noster in notis
ad suam chronologicam tabulam, cap. ii.
p. 61. &c. Meon Ægyptiorum regem eun-
dem ac Osiridem esse; Osiridem autem e-
undem ac Baal-Peor seu Priapum; cujus
Mæonis nomen & cultus diversis in locis
juxta Moabitas in S. S. ab illo scriptore in-
dagantur, ut Beth Mæon, Baal Meon, i. e.
domus vel templum Domini—Mæon
seu Peoris.

Sequitur y. 18. & 19. "Et erit Idumæa
"possessio ejus, hæreditas; Seir cedit ini-
"micis suis: Israel vero fortiter aget.
"De Jacobo erit, qui dominetur & per-
"dat reliquias civitatis." Hæc de Edom
ad literam sumenda, ut in Isaaci vaticinio
ad Jacobum Gen. xxvi. 29. "Esto Domi-
"nus fratrum tuorum;" & ad Esau, y.
40. "Fratri tuo servies;" Quod magnâ
ex parte completum, cum in lib. 2 Sam.
viii. 14. "Posuit in Idumæâ custodes; sta-
"ruitque præsidium & facta est universa
"Idumæa serviens Davidi." Quære ta-
men an dici posset proprio & pleno sensu,
vel in Davidis diebus, quod "Seir erat
"hæreditas inimicis suis," nempe Israeli;
vix enim in hæreditatem cessit vel filio e-
jus Salomoni. "Adad enim Idumæi reg-
"ni hæres," cum audisset dormiisse Da-
"vid, rediit in terram suam 1 Reg. xi. 21,
22. Aliquid igitur restare videtur ad per-
fectam repletionem hujus prophetiæ, præ-
sertim cum Herodes M. Ascalonita ac I-
dumæus, Judææ postea rex fuerit, & ve-
rum Judææ regem à terrâ suâ fugaverit,
S. Matt. ii. 13, 14. Unde subsumimus I-

dumæam etiam, ut ante Moab, pro omni-
bus Dei ac Ecclesiæ inimicis supponere, ut
Jacob typus piorum, Esau omnium repro-
batorum. Præsertim cum in sequentibus di-
catur, "Ex Jacobo veniet qui dominetur,
(i. e. rex Jacobi, cujus regnum exaltabitur
y. 7.) " & perdat reliquias civitatis. Quid
vero per Idumæam & civitatem hic intel-
ligatur, saltem si antiquis Judæis aliquid
de his rebus innotuit, paucis est ignotum.
Ita enim Targ. Hierosolym. satis rotundè,
"Rex de Jacob—excindet quicquid
"residuum fuit ex civitate impiorum.
"Quæ est Roma" שֶׁרֶד מִיָּדָא An quia to-
ties capta & desolata, ante finalem destru-
ctionem? Vid. plura ad fin. capitis.

Proxima prophetia est de Amalek, vers.
20. "Cumque vidisset Amalek sumens pa-
"rabolam, ait, Principium gentium fuit
"Amalek, sed finis erit, ut pereat in æ-
"ternum."

Celebris hujus ac terribilis gentis, quæ-
rendum, primo, de nomine & origine; Se-
cundo de situ, & regione seu regionibus
quas incolebat, ubi etiam de Kenæis seu
Kenitis, qui in medio eorum vixerunt,
1 Sam. xv. 6. Tertio de bellis primis, me-
diis ac ultimo, adhuc forsan futuro, in quo
ad interhæcionem delebitur, secundum Ba-
laami vaticinium.

Primo, nomen ejus primarium est עֲמָלֵק
Gen. xiv. 7. Ubi primo memoratur, ut à
Chedorlaomore percussa & debellata, puto
à עַם populus & עֲמָלֵק scindere, secare,
rumpere, dividere, quod indolem ferocis
istius gentis ad vivum satis exprimit ut
Perizzim à Paratz, eadem ipsâ significati-
one & eandem ob causam. Sic Cherethim,
S. Hieron. interfectores, à Carath, inci-
dere, succidere, excidere, perire vel perire
facere, quæ omnia nihil aliud signant vel
innuunt, quam

Secundum, (ni fallimur,) in aliquibus
Græcis exemplaribus hujus gentis nomen;
nam ubi aliis vers. 7. Gog seu Agag, Compl.
פֶּגֶח à פֶּגַח in frustra comminuo.

Tertium hujus populi nomen, secundum
Græcos, Vat. est Ἱερὶμ, Alex. forsan meli-
us Ἰσέρημ, 1 Sam. xv. 3. 8. Cujus vocis
& totius commatis explicatio lucis forsan
aliquid suppeditabit, non modo ad origi-
nem, sed ad primas etiam sedes hujus gen-
tis indagandas. Græci ita se habent vers.
3. πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁ Ἀμάλεικ κ. τ. λ. percute Ama-
lek (& Vat. Jerim, Alex. Isereim) & om-
"nia quæ ejus, & non serves quæ ejus, &
"destrues illum, & anathematizabis illum,
" & omnia ejus, & non parcas illis quæ
"sunt ejus, & occides à viro ad mulierem,"
&c. & vers. 8. "πᾶν τὸ λαὸν, ὃ Ἱερὶμ
"ἀπέκλειεν (alii Ἡερὶμ) omnem populum
" & Hierim occidit."

Ubi planè est duplex versio, "Hierim,
"Y y y y &

" & omnia ejus, & non serves quæ sunt ejus, & destrues eum," quæ ita repetuntur; " Et anathematizabis illum, & omnia ejus, & non parcas illis quæ sunt ejus, & occides à viro &c." per ἀναθεματίζεις exponunt, quid vellent per Hierim; (quod forsan ab ἱερὸς effinxerunt, ut & sacrum & anathema in bono & in malo sensu sumitur) ita enim & exprimunt & vertunt Hebræas voces החרים & החרית unde puto nonnullos Ἡερὸν scripsisse.

Sed quid quæso per Iserim Alex. volvere? Forsan quid reconditum ac Ægyptiis melius quam aliis notum. Utrisque enim videtur esse nomen populi.

An in hoc nomine Iserim celebris iste Ifiris later, tam Phœniciis quam Ægyptiis satis notus? Nam Sanchoniath. Ifiris est Misfor, Chæroni, i. e. Chami filius ac hujus frater Chna seu Chanaan. Ifiris autem seu Hifiris, idem ac Ofiris, (ut Hellanicus in Plutarcho audivit, nomen ejus ab ipsis Hierophantis semper pronunciatum.) Sed quid Ifiris ad Amalekitas? Forsan multum, si Misfor, Misraim, Ofiris, Ifiris, Mæon seu Mænes, Baal Mæon & Baal Peor sunt idem: ut magnâ cum varietate eruditionis reconditæ ostendit doctiss. Cumberland in notis ad tabulam Sanchoniath. Ubi etiam ex Ben-Uzziel monstrat, nomen Shiran, quod Chaldæis, Ofiris, in parietibus templi Baal-Peor inscriptum fuisse. Misfor autem eidem auctori (qui semper, si propius stes, te capiet magis) est planities magna seu largus terræ tractus à Moabitibus, & infra vel à patre Chamo, Ifiri assignatus, vel à posteris illi dedicatus. Quinetiam Chermon & Misfor aliquando junguntur, & Chermon qui & Sirion dicitur, non longè à voce Shiran, à multis anathema redditur. Quod si hi Amalekitæ Iserim dicti, ab hoc Ifire; vel Ægyptiacæ, vel Chanaanææ, vel utriusque fuerunt originis.

Quod aliis argumentis etiam probabile redditur, de his primævis Amalekitis.

Primo, Zibeon, pater Aholibamæ, Hevæus fuit, Gen. xxxvi. 2. Sed idem Horita ὕ. 29. Ergo Horitæ ex stirpe Chanaan. Quod vero Amalekitæ fuerint Horitæ aut saltem cum eis commisti, ut Kenæi in medio Amalekitarum, concedit & affirmat doctiss. Cumberlandus in Synchronismis Chanaan & Ægypti, pag. 139. illos enim ubique invenimus in Horitarum territoriis ad partem septentrionalem; iique antiquissimi, quos legimus Amalekitæ à Chedorlaomore ibi subacti, Gen. xiv. 7. Idem ad partem australem, cum ex Gabalite, quæ vel Horræorum pars vel illis contermina, apud Rephidim in Israelitas irruerunt. Unde nescio quid opus sit Prolepfi in hoc loco, potius quàm in nomine Horræorum Rephaim vel Amorrhæorum.

Neque hoc sequitur à nomine Amalek Edomi nepoti postea dato: Quidni enim hoc nomen Eliphaz filio suo ex Thamnâ, Horræâ genito, potuerit indidisse, ut gratiam cum reliquiis Amalekitarum, ibi degentibus iniret; à quibus probabile est in eorum ducem electum fuisse: Unde processu temporis in formidabile imperium creverunt; ad occidentem usque ad mare magnum & Casiotim, ad orientem ad Havilah; versus austrum ad Shur, contra Ægyptum & versus septentrionem ad austrum Chanaanis, ubi eos à Pisgah Balaam prospexit; & Canaanitis australibus commixti & foederati, sæpius forsan Israelitis in terram promissam introituris æquè ac ab Ægypto exeuntibus hostili manu occurrerant. De situ horum Amalekitarum, habemus exploratores terræ testes, Num. xiii. 3. " Amalek habitabat in meridie." Quod cum Chanaanæis unâ degebant, Deum ipsum, xiv. 25. " Amalecites & Canaanæus habitant in vallibus." Et ὕ. 44, 45. " Amalecites & Canaanæus ante vos sunt. Descenditque Amalecites & Chanaanæus, qui habitant in isto monte," (nempe monte Seir & Amorrhæorum, Deut. i. 7. 44.) Ergo Amoritæ, Amalekitæ & Chanaanæi hujus montis & vallium circumjacentium incolæ. Imo in Munsteri notâ ad xxi. 1. " Canaanæus, rex Arad," &c. hæc habet, " Per Canaanæum intelligitur hic Amalek qui in montanis ad meridiem habitabat. In ipsis sedibus antiqui Amalek, qui juxta En-mish-pat seu Kades." Gen. xiv. 7. Sed hæc " via exploratorum," nam exinde abierunt, & inde reversi sunt, Num. xiii. 3. 26. Sed longè diverso successu rex Arad cum suis tunc temporis cum Israele congressus est, ac antea, cum Amalekitæ & Canaanitæ illos murmurantes ac rebellantes adorti sunt Num. xiv. ult. & Deut. i. 44. qui tunc " percutiebant illos atque concidebant, & persecuti sunt sicut solent apes persequi, & ceciderunt à Seir usque ad Hormah," quæ vox ἀποληττωμένους hic accipitur; non enim ita locus dictus fuit ante proelium secundum cum iisdem, ut videtur, inimicis " qui pugnaverunt contra illos & victores primo existentes duxere ex eo captivitatem. At Israel voto Domino se obligans, ait, si tradideris populum istum in manu meâ, delebo urbes ejus. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chanaanæum quem ille interfecit, subversis urbibus ejus, & vocavit nomen loci illius Hormah, i. e. anathema." Unde sequitur, non semel tantum, sed bis, terque hos Amalekitas, (viz. in Chamo & Canaanæ, apud Rephidim, & hic in Hormah) maledictos, anathematizatos seu Cherem factos. Et puto Vat. ex re & eventu, Alex.

Alex. vero ex nomine, loco & personâ, suos Hierim, Herim seu Iserim deduxisse, & his nominibus seu titulis Amalekitas insignivisse.

Alterum denique argumentum hos Amalekitas ex Chami posteris fuisse, & cum Chanaanitis eorum fratribus coaluisse ex istis locis deducitur; ubi in eorum confinibus nomen Chami relictum legimus, ut alibi in hoc opere memoratur. Ita Zuzæos in Ham legimus; & postea 1 Paralip. 4. De filiis Simeonis, "quod tempore Hezekiæ venerunt ad terram, in quâ antea habitaverant de stirpe Cham, eosque percusserunt, ut etiam in monte Seir, Amalecitarum reliquias;" unde sequitur vel in his locis Cham olim vixisse vel colonias ibi posuisse, qui cum Amalekitis Simeonis gladio unâ perierunt.

Longè autem, ni fallimur, à monte Seir distantes & orientem versus remotiores sedes hæc gens ferocissima sibi tandem posuere: Primo trans Arabiæ totius Isthmum ad Havilah & Sinum Persicum, ubi etiam mons Seir, Gebal, Soar, Hor & plurimæ Idumæorum & Horitarum reliquæ, quibus cum hos Amalekitas commistos in geographicis nostris antea deprehendimus: Imo Horitas ipsos, magnam & prævalidam gentem ultra Persicum Sinum in Curtio legimus, usque ad Alexandri Magni tempora, qui ab illo, non sine magno labore subjugati! Neque impossibile est, horum reliquias ad latera Aquilonis, inter Scythas ipsos postea penetrasse, atque ibi sedes quietiores sibi tandem invenisse; (ut è contra Scythæ in Palæstinam aliquando penetrârunt, ac nominis sui vestigia in Scythopoli, (quæ olim Bethshan) reliquerunt,) cum eodem vitæ genere gauderent, & sicut Amalecitæ, Nomades & Scenitæ fuerint. Nec risum neque bilem lectori hæc moveant, quasi ἀπεσδιόνυστα & incompatibilia jungamus donec quæ in Balaami vaticinio ad hanc rem facientia infra producantur.

Pergamus ergo secundum methodum propositum ad ejus principium sive originem. Antiquitas hujus populi satis probatur ex illis Balaami, Num. xxiv. 20. "Principium (seu primitiæ) gentium Amalek." Quæ Cumberlando & aliis ita explicatur, "Fuit unus è prioribus totius orbis populis." Ut certè fuit, si à Chamo conditus, & forsan ante plantationem ipsius Ægypti. Scio quod paraphrastæ, Onkelos, & alii intelligunt, & vertunt, & sic nos hod. in Marg. "principium prælii antium contra Israel." & cave ne rejicias. Cujus historiam habemus, Exod. xvii. 8. &c. "Venit autem Amalek, & pugnavit contra Israel in Rephidim," &c. Potens, ut videtur, & numerosa gens tunc temporis Amalek fuit, alioquin exercitum

600000 virorum vix aggressus esset. Sed nondum hunc Moses solvit, ubi narrationem magis distinctam hujus actionis scribit, Deut. xxv. 17. &c. "Memento quæ fecerit tibi Amalek in viâ, quando egrediebaris ex Ægypto. Quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassii residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timeverit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes in terrâ, quam tibi pollicitus est, delebis nomen ejus sub cælo. Cave ne obliviscaris." & ne obliviscerentur. Dixit Dominus ad Moysen, "Scribe hoc pro memoriali in libro & commenda auribus Jehoshuæ: Quoniam delendo delebo memoriam Amalek de sub cælo; ut etiam scripsit atque adhuc legimus. Exod. xvii. 16. De quibus, infra plura.

An ergo Deus Israelis, qui, misericordiæ pater, adeo ὡς ἡμεῖς, ut hoc peccatum visitaret in 1000 generationes? Responderemus primo, quod Amalek ex semine maledicto in hoc bello aggressor fuit, sine ullâ provocatione. Qui autem tetigerit populum suum, tangit pupillum oculi ejus, Zachar. ii. 8. Secundo, Vulnus antiquum hi Amalekitæ sæpius refricabant & malum malo contra Israelitas accumulabant à generatione ad generationem, ut antea vidimus, quando Israelitæ introituri erant in terram Canaan. Nec ulla confederatio à populo terræ contra Israelem, quin illi inimicis ejus sese adjunxerunt: Ita cum Eglon, Judic. iii. 13. cum Jabin, Judic. v. 14. cum Madiæ & orientalibus, vi. 3. & Sauli tempore, Agagi gladius mulieres fecit orbas; & postea Haman in captivitate Babylonicâ, qui ex stirpe Agag, atque inde Amalekitus fuit, totius gentis Judæorum exterminationem meditatus est, & quid mali adhuc adducturi sint in ecclesiam Dei, infra videbimus. Neque Deus justus fuisset, si illis misericordem se exhibuisset, qui ex malitiosâ impietate offenderent, Psal. lix. 5. Sed pœna delictum semper sequitur, præsertim ubi unum peccatum sequitur alterum. Impœnitens cor thesaurizat sibi iram in die iræ, Rom. ii. 5. Quum "Deus vulnerabit caput inimicorum suorum, & verticem capillatum eorum qui obstinate progressi sunt in suis iniquitatibus, Ps. lxxviii. 21. Neque verbum unum harum interminationum ad terram cecidit; ut ex bellis Sauli, Davidis & Simeonitarum cum eis, & stragibus in Amalekitas factis, ubique constat: ut de internecone Hamanis, Agagitæ, Judæorum hoste (Græcis Diabolo, adversario, & τὸ πονηρὸν) ac totius ejus familiæ: nec tamen adhuc Dei ira, atque ejus minæ in hunc maledictum

ledictum populum exhaustæ sunt; restat enim aliquid terribilius ultimis diebus in illos conficiendum, ut constet ex duobus locis in Balaami vaticinio, qui vocatus ad maledicendum Israelitis, benedixit eis, & è contra, omnibus eorum inimicis, & inter eos Amalek maledixit.

Primo, *ψ. 7.* "Elevabitur rex ejus super Agag *אגג*," ut Masorethæ nunc legunt: Si hæc lectio sit vera, videtur Balaam Saulis victoriam super Agag, Amalekitarum rege prædicere, *1 Sam. xv.* Licet Vulg. sensu planè contrario verba vertunt.

Neque quis alius quod video præter eos; "tolletur propter Agag, (scil. non occisum) "rex ejus, & auferetur regnum illius, ut Dom. ad Samuelem, *1 Sam. xv. 11.* "Pœnitet me, quod constituerim Saul regem," & *ψ. 23.* "Pro eo, quod abieci sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex super Israel."

Aliis autem Agag erat commune nomen regum Amalekitarum, ut Pharaon Ægyptiorum & Abimelech Philistæorum, &c. Quicquid hoc sit, certè aliter, vel literas, vel puncta plurimi interpretes legerunt: Whistonus nostras in ejus Antibiblicis in LXX tantum observavit, ubi Vat. "*ἡ βασιλεία*" ἡ Γῶγ βασιλεία, & exaltabitur "regnum Gog." In quibus dupliciter peccatur, primo in accentu, ut nunc habemus in omnibus quæ vidimus exemplaribus, quin & in Schol. Rom. ubi ἡ Γῶγ cum aspiratione tantum, ut in articulo. Quo sensu, nisi sensu planè contrario? Sed malè accentuatur à posterioribus. Nam accentus nullos habuere antiqui, nec Vat. nec Alex. scribendum ergo [*ἡ*] quam vel præ, *μαλλον ἡ*, ut *S. Luc. iv. 14.* ἡ ἐκείνη, & alibi sic *ἡ* comparativum: Ut hoc sensu Symmach. "*ἡ βασιλεία*" ὑπὲρ Γῶγ: Sic Sam. & Chald. quorum posterior fortior seu altior erit quam &c.

Secundo, In voce *βασιλεία αὐτοῦ*, sed neuter ut Heb. *מלכו* rex ejus nempe Israelis, *ψ. 5.* ut Symmach. licet ibi *ἡ* LXX "*ἡ βασιλεία*" ὑπὲρ Γῶγ βασιλείας αὐτοῦ. Sed quid de lectione *ἡ* Γῶγ pro Agag hic est sentiendum? Certum est, non solum Vat. & Alex. ita legisse, sed & Symmachum & Samaritanum *גג* dorsum, tectum, altum quid Hebræis signat; atque idem fere vocem Agag significare, qui secundum Josephum altus statura & valdè decorus fuit. Ita *1 Psal. cii. 8.* quod Bithnero, "pars superior domûs, plana & sub dio existens, & autem initio vocis, sæpè vel adest vel deest, ut in Ram, Aram ac multis aliis; & in compositis, (ut Græcorum α) significationem aliquando auget.

Sed ubi Amalek vocatur Gog in ullo alio scripturæ loco? Certè unus ex ejus prosapia, celebris longè postea haud aliter

vocatus fuit. Ita enim Hamanis nomen nempe patronymicum in libro Esther, bis ad minus legitur in tribus exemplaribus, viz. Origene, Quinto & Aquila, cap. iii. 1. & alibi "*Ἀμάν γασαίαν*," in Scholiis Bofs. quæ Vulg. ibi, "Qui erat de stirpe Agag, & ix. 10. "Aman Agagitæ;" sed Heb. est *ψ. 10.* & — Agagitæ quod à Græcis & Vulg. ex cap. iii.

Gog seu Amalek ita investigato, ac ejus inimicitis & præliis, à tempore Moſis ad captivitatem usque Babylonicam; ad ultimum ejus prælium veniamus, in diebus ultimis jam venturum; in quo penitus est exterminandus, & secundum Balaami vaticinium, ejus "extrema perdentur seu finis ejus, ut pereat in æternum." Proxime autem illi obviam veniemus, in prophetiâ Ezekielis nobili, cap. xxxvii. 8, 9. cum illâ in Apocalypsi planè geminâ collata, Ezek. xxxviii. 2. "Pone faciem tuam contra Gog & terram Magog, principem Ros, Meshech & Thubal." Ubi Gog dicitur princeps terræ Magog, sub cujus ditione Meshech & Tubal, ut cap. xxxix. 1. Ubi Magog omittitur. Ad quam enucleandam hæc methodo utemur.

Primo videamus, an verisimile sit Ezekielem hic respexisse ad hoc ipsum Balaami vaticinium.

Secundo Ezekielem & S. Johannem in cap. xvi. & xx. conferemus.

Tertio, eorum hypothefin trutinemus, qui in Antiocho Epiphane, hæc Ezekielis impleta & exhaustâ fuisse autumant. Deinde summam argumenti repetamus.

Primo videamus an verisimile sit Ezekielem hic respexisse ad hoc ipsum Balaami vaticinium.

De primo hoc articulo exordium arripiemus ab illis Ezekielis xxxviii. 17. "Hæc dicit Dominus Deus; tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis in manu fervorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum ut adducerent te super eos. Ubi enim locutus est Dominus per manum fervorum suorum prophetarum de Gog, nisi in hoc Balaami loco? Et per quos prophetas? Et Grotius & alii respondent "per Danielelem & Zechariam:" Fatemur Zechariam de hoc ipso eventu prophetasse; ut forsân Daniel. cap. xi. Sed una responsio hæc duo subvertet; hi nondum prophetaverant; multis autem annis post Ezekielem. Ezekieli enim (ut in cap. i. 2, 3.) "in anno quinto transmigrationis regis Joachim, factum est verbum Domini; Danieli autem in anno primo Darii Medi, cap. xi. 1. & Zachariæ anno quarto cap. vii. 1.

Restat, fateor, una objectio, quo minus hæc Ezekielis verba, Balaami vaticinium possint

possint respicere. Quomodo enim ille dici potuit servus Dei & propheta Israel? Instamus autem, quod Balaam fuit servus ac propheta Dei Israelis, licet ipso invito ac refragante, ut satis probatum dedimus; Israeli etiam sæpè benedixit ac contra ejus inimicos prophetavit. Proinde eadem voces ac res in Ezekielis & Balaami vaticinio occurrunt, ut in Gogo jampridem vidimus; quin & opposita in utroque vaticinio facile sunt observanda, rex è Jacobo, & rex seu princeps Gog; principium & priora tempora de Amalek, item ultima tempora, ac dies novissimi, & de eo, & de Gog in utrâque prophetiâ: Ita enim Ezek. xxxviii. 8. "Post dies multos visitaberis, in novissimo annorum venies" &c. sic y. 16. Et hæc clariora apparent in articulo

Secundo, i. e. collatione Ezekielis & Johannis Apocalypseas, capit. Ezek. xxxvii. xxxviii. xxxix. Apocalypseas autem xvi. xx. xxi. quæ per columnas disponemus.

Ezek. xxxviii. 2.

Apocal. cap. xx.

Pone faciem tuam contra Gog, terram Magog. Educam te & omnem exercitum tuum, multitudinem magnam. Post dies multos visitaberis in novissimo annorum; venies ad terram quæ reversa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montem Israel, — ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram, tu, & omnia agmina tua. — Populi multi tecum. — Cætus magnus & exercitus vehemens — Inferas manum tuam super populum qui est congregatus ex gentibus, qui possidere cœpit, & esse habitator umbilici terræ. Venies de loco tuo à lateribus aquilonis, tu & populi multi tecum, ascensores equorum universi — Judicabo eum imbre vehementi & lapidibus immensis: Ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus, & super populos multos, qui sunt cum eo.

Tertio, Eorum hypothesis examinanda est, qui per Gog in Ezekiel, Antiochum Epiphanen intelligunt, qui Scythas habuit secum militantes, (à quibus Turcæ venerunt,) & strages adeo crudeles in terram sanctam & Dei populum exercebat, tandem verò miserè periit. Quibus respon-

deo à multis eruditis edoctus, Medo scilicet nostro, Moro, aliisque, parvum hoc cornu Danielis, typum fuisse, haud obscurum & Antichristi magni in fine mundi futuri & Gogi ipsius, qui ultimus populi Dei inimicus: Veruntamen in illo vel Danielis vel Ezekielis vaticinia omnino completa & exhausta fuisse non possumus concedere, cum hostem majorem ac terribiliorem Dei ecclesiæ, longè post illum venturum, à Deo ipso edoceamur: Primo enim & Ezekielis Gog non erat venturus, nisi in novissimis temporibus; ut nec sancti Johannis, nisi millennio peracto; sed Antiochus Epiphanes floruit 200 tantum annos post Ezekielis prophetiam; ergo nullo modo, nullâ rei congruentiâ, ejus facta dicuntur accidisse in novissimis temporibus, quæ vix ullibi in S. S. nisi de Messiae sæculo ad finem mundi vergente intelliguntur.

Neque aliquid legimus in historiâ Antiochi illis similia quæ Gog hîc promittuntur; "Judicabo illum imbre vehementi, & lapidibus immensis (grandinibus) ignem, & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus, & super populos multos qui sunt cum eo;" in quibus verbis plagæ Sodomi ac Ægypti sunt conjunctæ, ut in prælio Armageddon contra Gog & Magog, Apocal. xvi. 21. & xx. 9. "Grando magna sicut talentum," *ὡς ταλάντιον*, "talenti pondo, descendit de cœlo in homines — Descendit ignis à Deo de cœlo & devoravit eos." Respondent hujus sententiæ fautores; "Proverbialem hanc esse loquendi formam; nec necesse est, hæc omnia seorsim Antiocho advenisse." At si nihil horum illi advenerit, non fuit Gog de quo hæc prædicta sunt, & in Ezekiele & in Apocalypsi; nisi grandinem per non grandinem, ignem per non ignem, sulphurem per non sulphurem interpretari liceat: Neque notâ forsan est indignum, quod Judæi grandinem hanc prodigiosam in thesauris Dei cum aquis super-cœlestibus ab initio reconditam fuisse aiunt, ac in tres partes divisam; unam in Pharaonem & Ægyptum, secundam in prælium ad Gibeon, tertiam verò in bellum contra Gog & Magog in fine mundi esse reservatam.

Præterea Ezekielis prophetia ad illam epocham planissimè collimat, quâ Judæi ab ultimâ captivitate revertentur; quando David ipse, i. e. filius Davidis Messias rex & super eos; & nunquam postea à terrâ suâ expellendi sunt; ita enim Ezek. xxxvii. 25. "Et habitabunt super terram quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri, & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum usque in sempiternum, & David servus meus princeps eorum in perpetuum."

Z z z z

"tuum." Et post hæc omnia venturus est Gog, ut cap. xxxviii. 39. An vero nunc habitant Judæi in terrâ suâ? An David eorum rex? An omnia magnifica de Judæorum vocatione & reditu in ultimis temporibus, quæ in omnibus ferè prophetis occurrunt adhuc completa sunt? An hæc de novo & infitio Israel, Ecclesiâ nempe Christianâ, à Judæis contradistinctâ, sunt intelligenda? An sic offenderunt Judæi ut caderent? Cum, ut Apostolus argumentatus, Rom. xi. 15. &c. "si amissio eorum" "reconciliatio est mundi, quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?" Resurrectio nempe ossium aridorum, i. e. Judæorum vocatio, ut omnes ferè intelligunt. Annon iterum inferentur suæ olivæ? Cum plenitudo gentium intrabit, & sic omnis Israel salvus fiet: cum veniet ex Sion redemptor, qui & avertet impietatem à Jacob, cum & ipsi misericordiam consequentur. An hæc hæc hactenus impleta vidimus? Annon plurimi Christianorum expectamus, & pro vocatione fratrum Judæorum, licet juxta finem mundi, fidenter oramus, cum illa impleantur, quæ Ezek. xxxvii. 27, 28. scripta sunt: Ubi gentes expressè distinguuntur ab Israel. "Et erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus." Eadem ipsa verba quæ de throno audivit discipulus dilectus post destructionem Gogi & Magogi, Apoc. xxi. 3. "Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis, erit eorum Deus." Sint in his aliqua mystica, sint *δυσνόητα*, sunt tamen prophetica. Sed hæc sunt vera Dei verba, quorum ne unum in terram cadet: "Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sanctâ, & de his quæ scripta sunt in libro isto." Ulterius autem objici potest contra nostram hypothesein de Gog seu Amalek, illum fuisse ex stirpe Chami, cum Gog fuerit Scythica gens & Japheti progenies; ut non solum ab antiquis scriptoribus, sed à Mose ipso asseritur, Gen. x. 2. & plusquam semel dicitur à lateribus aquilonis in terram sanctam ascensurum. Respondemus primo, quod Gog introducitur tanquam caput hujus ultimæ confederationis contra Israel, omnium nempe inimicorum populi Dei, qui sunt super quatuor angulos terræ, Apoc. xx. 7. Non solum Gog & Magog, sed & "populi multi cum eis," E-

zek. xxxviii. 6.

Secundo, Quod ad Cham spectat, non solum ab Ægyptiis, & Afris, & Persis, sed à Scythis etiam pro Deo cultus fuit. Ita etiam, Johannes de Plano Carpini apud Hyd. cap. vii. pag. 149. "De Mogullo Tartaris ultra Imaum, quod eorum Deum vocant Ytoga, Comani autem illum Cham appellant." Adde, quod forsans gens ista à Deo suo denominantur, Comani à Cham, qui etiam Com, & Eupolem. in Cumberland. *χῆμ* dicitur; & quid si magnus Cham Tartariæ, idem nomen seu titulum adhuc servat?

Sed non est de loco hujus prælii silendum, Apoc. xvi. 16. "Et congregavit illos, nempe reges universos, in locum dictum Hebraicè Armageddon." Quis eos congregavit? Ut videtur Deus omnipotens vel Christus, *ψ*. 14, 15. "Ministerio spirituum Dæmoniorum & mendacium, ut in historiâ Ahah, permissivè & judicialiter utens.

Quisnam autem hic locus? Medus noster respondet; "Hoc adhuc in arcanis Dei est, nec à nobis definiendum, donec eventus patefecerit." Rectè quidem; non enim est nobis hæc definire, nisi inesset "mens quæ habet sapientiam;" conjectari tamen de eo licet, alioqui, quare scriptum est? S. Spiritus dicit locum vocari Hebraicè Armageddon: An quia futurus est in terrâ Hebræorum, ut Medus noster? An ut nos excitemur ad perceptionem specialis effecti in Judæis? Quorum idiomate aut saltem eo affini hæc vox proculdubio exprimitur: Cujus etymologiam & significationem prædictus Medus videtur propinquius attigisse. Deducit enim à *חרמה* excidium, & *גרון* turmæ; unde signat, "turmæ seu exercitûs excidium sive internecionem."

Si ita sit, & hæc etymologia sit vera, quæ omnium quæ afferuntur felicissima videtur, quidni ad ipsum locum hujus prælii nos manuducat, si non ad duos locos ubi Amalekitæ ab Israele, antiquis temporibus fusi erant, & à Deo & Israele anathematizati; primum ad Rephidim, unde non longe Hor-Hagidgad seu Gudgodah in Gobolite, ubi forsans Amalekitarum latronum præsidium seu spelunca: Vox enim significat vel speluncam, vel montem turmarum seu latronum. Et forsans ibi conventus erat exercitûs eorum, quando contra Israelitas descendebant; quapropter juravit Deus se cum illo bellum

* Certè aliquid simile in Mandevillo nostro, cap. xxxvii. Cujus titulus "Quâ de causâ dicitur Grand Can," postea inveni. "Audieram, inquit, in partibus Hierosolymorum, hunc esse sic dictum à filio Noæ, Cham; sed in terrâ Cathay accepi veritatem quod filius Noæ Cham scribitur quatuor elementis, quorum ultimus est M: At iste Can, tribus tantum, quorum ult. est N: Hæc ille, sed satis notum est in his mundi partibus, sonum M N ac N G sæpius confundi. Quod de eadem gente loquitur ac Joh. de Plano Carpino supradictus, ad calcem hujus capituli, apparet ex sequentibus: "Sunt Pagani, tamen credunt in Deum immortalem & omnipotentem, & jurant per ipsum, appellantes Yroga, i. e. Deum naturæ, sed & colunt idola." Ubi vix dubitandum est quin hæc Yroga sit Carpini Ytoga; & forsans rectius scriptum.

habiturum à generatione ad generationem.

Alter locus Amalekitarum clade nobilis atque inde nominatus Hormah, fuit ad austrum Chanaanis, de quo antea; ecce ab utrisque vox Armageddon fere composita; Geddon enim Græcâ terminatione "turmarum seu exercituum" videtur significare. Neque absolum, si tantus exercitus, qui nubi & arenæ maris comparatur, ex uno horum locorum ad alterum se extenderet, unde per "latitudinem terræ ad castra sanctorum & dilectam civitatem ascenderent." In quibus nescio an allusio sit ad exercitum magnum Moabitaram, Ammonitarum, Idumæorum & Mæonim, qui fortè Amalekitæ, qui Paralip. ii. 20. "Venerunt contra Jehosaphat; & in Azazon Thamar, quæ Engedi (antiqua Amalekitarum sede) constituerunt."

Circa hæc loca Armageddon ponimus; non tantum ob rationes antea allatas, quin etiam, quia ab Hierosolymis ex una parte non longè distans, aut ex alterâ à valle viatorum ad orientem maris (puto Asphaltitis) ubi Gogi sepulchrum; licet innumerus eorum exercitus "faciem totius terræ, ut, puto, eorum typi, locustæ, sicut nubes, operuit. Cum autem de locustis mentio fit, non est prætereundum, quod earum rex nominatur, secundum τὰς LXX, Amos. vii. 1. "Ἰδὲ βῆρυχος ἔς, Γὼγ ὁ βασιλεὺς." Locusta una, Gog "rex;" nempe locustarum. Nam licet ἀβασιλευδὲς locusta naturalis, Prov. xxx. 27. mysticæ tamen habent regem, Apocalyp. ix. 11. "Habebant super se regem, angelum abyssi; qui Gog & Magog congregabit in prælium," cap. xx. 7. An Apocalypseus scriptor ad utrosque hos V.T. textus prædictos alludit?

His finitis ad

Quartum articulum procedemus, nempe recapitulationem summæ totius argumenti; quæ ita se habet, Amalek est Gog, non tantum typicè, sed historicè, gentium prima & primus qui bellum contra Israelitas gerebat. Unde Deus contra illos denunciat bellum sempiternum, quia in populum suum hostiles animos monstraverunt ac odium inveteratum exercebant à generatione in generationem ab Israelitarum exodo ad introitum in Chanaan, & per omnia sæcula usque ad captivitatem Babylonicam. Ubi Haman qui Amalekites, ut Agagita & ἡωσαῖα sancti feminis internecionem meditatus est, ac tantum non perfecit. Dei autem iram in Gogum, & tremendum tandem iudicium propter ejus machinationes in Israellem, Ezekiel ad vivum describit, cum hæc notâ, quod ab antiquis prophetis prædictum fuerit, licet à nullo alio ante Ezekielem,

nisi Balaamo, Gog nominatur. Neque hæc in Antiocho Epiphane, licet ejus forsân typo, exhaustiri potuerunt, quia novissima tempora plerumque si non ubique de sæculo Messia & mundi fine sunt intelligenda; Vaticinium autem sancti Johannis de Gogo & Magogo cum illo Ezekielis ad amussim convenit, addito tantum loco ubi reges ac eorum copiae contra Israelitas ad terram suam reversos congregati fuerant, quem invenisse & descripsisse nobis videmur. Ubi, ut in Balaami prophetiâ infestus ac terribilis iste Dei inimicus, & morte exceptâ, ultimus funditus peribit.

Amalek ita confecto, ad ejus confines seu potius inquilinos procedemus, viz. Kain, Kinæos, Kenezæos, Rechabitas & forsân etiam Essenos, qui eorum posteritas videntur: Ansam fumentes ab istis Balaami, cap. xxiv. 21. "Prospexit in Kenæos" & ait, forte est habitaculum tuum & "ponis in petra nidum tuum. Nihilominus depasturus est Kenæus (Heb. Kain ut Tind. nostras,) "donec Assur te captivum ducet."

De hac antiquâ & secund. Vulg. electâ etiam gente, quærendum primo, Ex quâ stirpe venerunt. Secundo, An Kenæi & Kenezæi iidem. Tertio, De Rechabitis ex illis oriundis. Quarto, De Essenis ac horum sedibus. Quinto, De completionem hujus prophetiæ.

Primo de Kain, qui iisdem literis ac punctis scribitur ac Abelis frater & forsân eadem significatione; Eva enim dixit, קניתי אִישׁ אֶת יְהוָה "acquisivi hominem à Domino" (vel ad Dominum) An eodem sensu huic Kain nomen impositum, quasi "acquisitus," nempe in legem, sive profelyta ex impiis circumquaque nationibus? Plurimi enim putant, eundem esse ac Jethro, Raguel, Hobab, Heber, Hemath, ita ut sex nomina habuerit, inter quæ & Kain ob prædictam rationem; de quibus vid. plura inter posteros Chanaan, ubi de Kenæis & Rechabitis.

Ad secundam autem quæstionem, an Kenæi & Kenezæi sunt iidem? Videntur vel eadem gens planè fuisse vel maximè affines: In Gen. enim xv. 19. junguntur Kenæi & Kenezitæ: Eiusdem autem fere sunt significationis; Ken enim nidus, Kenaz nidus fortis, ut de Kenæo, "fortis est habitatio tua." Unde etiam Kenaz, Jephunneh frater, Othnielis pater nomen suum accipere potuit, ut Eliphazi Amalek ab antiquâ gente cognomina; ut etiam Kinæorum mentio fit inter gesta Othnielis, Judic. i. 16. quia (inquit Martinus) "una cum ejus familiâ semper vixerunt conjunctissimi." De quibus dicitur eod. loco, "Quod ascenderunt è civitate palmarum (nempe Engaddi,) cum filiis Judâ,

"dā, & habitā runt cum eo." Rabbini dicunt, "ut à tribu Judā & Othniel legem "discerent."

Objiciunt nonnulli, "hæc potius discenda esse à Pontificibus & Levitis." Sed Othniel, Israelis judex, vix sine illis fuit; præsertim cum Hebron, illius acquisitio, civitas Levitarum esset.

Tertia quæstio de Rechabitis, qui a Rechab, patre Jonadabi proculdubio, & nomen & originem traxerunt.

Altius autem eorum originem possumus investigare, & primævam & intermediam: primam à Kenæis, ita enim legimus 1 Chr. ii. ult. post Calebi posteritatem "Hi sunt "Kenæi." Secundam autem à magno quodam viro, inter hos Kenæos patre seu conditore eorum familiæ ante Jehonadab & ante Rechab, cui nomen Hemath, ut Paralip. i. 2. ult. "Hi sunt Kenæi qui venerunt de Hemath patre domus Rechab. Quodnam autem vitæ institutum secuti sunt, ex eodem loco discimus, si vel τοῖς LXX vel Vulg. sit fidendum, "cognationes Scribarum canentes atque resonantes" & in tabernaculis commorantes quod Suchathim^a forsā non malè refert. Scribæ Sopherim dicti fuerunt, quod bonam operam navarint, in conservandā & propagandā lege. "Canentes autem & resonantes," forsā, quia hymnos Davidicos miro studio & amore recitabant, præsertim Ps. lxxi. Ut in ejus titulo, & τοῖς LXX & Vulg. ibi enim dicitur, "filiorum Jonadab & priorum captivorum;" tempore nempe Jehoiachim filii Josiæ, quem cum omnibus fortibus viris transtulit Nebuchadnezzar in Babylonem. Ubi verisimile est eos adhuc in tabernaculis commoratos esse, ac pastoritiam vitam coluisse, ut eorum patres Kinæi inter Amalekitas, qui Nomades & Scenitæ fuerunt, ut etiam Ismaelitæ, Madianitæ, alique in istis regionibus degentes, licet castella & refugia, ut hi Kinæi, in montibus habuerunt.

Certum autem est, illos à captivitate Babylonicā rediisse, & inter reædificatores Jerusalem nominatos esse, eorum saltem principem, Malchiam, Rechabi filium, Nehem. iii. 14. Neque dubium est, quin ob eximiam eorum reverentiam in progenitores suos adeò distantes per spatium circiter 200 annorum, à Jehu ad Jehoiachim, & quod obedierunt præceptis Jonadab eorum propatris, & custodierunt omnia mandata ejus, non bibere vinum, in tabernaculis habitare &c. Deus Israel suis promissis steterit. "Non deficiet vir^c de "stirpe Jonadab, filii Rechab, stans in

"conspectu meo cunctis diebus." Gr. "πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς." Et per 1000 ferè annos ad tempora usque Trajani probabiliter evincere possumus hoc promissum fuisse impletum, cum,

Quarto loco, Esseni, & in ecclesiasticis scriptoribus & in sæcularibus, adeò celebres, ab his Kinæis & eorum successoribus Rechabitis, originem suam duxisse videntur.

Quod ad hos Essenos five Essæos spectat,

Primo, De nomine inquirendum.

Secundo, De sedibus.

Tertio, De fide & moribus.

Primo, De nomine. Philoni (ut in Sigonio pag. 278. invenio laudatum) Essæi audiunt, à Græcā nempe voce quasi Ὀσσοί sed quid Judæis cum Græcā etymologiā? Ita etiam Josepho dicuntur, nempe Essæi; quod nomen Scaliger, (Salmas. Plin. exerc. pag. 612. 2.) ab Hebræo deducit עשתי, quasi עשתי, quietos; an non felicius à עשתי, confugit, "recipit se ad aliquem" sub cujus protectione tutus sit, ut pulli "sub alis Gallinarum." Buxt.

Sed aliter etiam hoc nomen scribitur nempe Esseni, ut Salmas. pag. 610. 2. c. ubi addit, "Cum aspiratione scribunt hoc "nomen libri Pliniani & Solini, Hessiani, " & ita Græci scripserunt Ἑσσηνοί & Ἑσσηνοί. Verum est de Plinio, sed non de Solino; nam pag. 65. C. apud eum est "Esseni "tenent" &c. Si hæc vera scriptio, an non potius eorum nomen derivandum à עשתי fortis & robustus, ut de Kenæi habitaculo; atque etiam protector; aut עשתי καλαφυγή, quæ cum Kenæorum sedibus & Essenorum genio, ut in Plinio infra describitur, optimè quadrant.

Alterum nomen, ut Salmas. placet, ubi supra, Epiphanio est "Offeni seu Offæi." Fatemur Græcos in exoticis nominibus non raro mutare E in O, sed neque situs, nec religio, nec mores congruunt. Offeni enim ad orientem Maris Mortui secundum Epiphanium siti fuerunt, in regione Nabatæâ, Moabitide, Arealitide & Ituræâ,—Esseni autem ad occidentem Salsi Maris juxta Engaddi; ubi Kenitæ, ut omnibus notum. Nec in cultu conveniebant; à Judaismo nempe deflexi Offeni Sampsitæ se adjunxere, ab urbe Sampsâ, qui Ἡλιακοί seu Solis cultores: Præterea Esseni, probi & religiosi viri omnibus audiunt; cum Offeni ab Epiphanio hypocritæ dicantur; ultimo autem in loco, diversos Epiphanius Ἀρεσιώτας, Offenos & Essenos facit; ut & eorum principia: Scribit enim, "Jexeum "quendam sese adjunxisse Offenis, Traja-

^a Hi in genealogiis nostris Biblicis nullo modo contemnendis, in hunc modum recensentur.

steris Canaan.

^c Jer xxxv. ult.

^b Vid. in po-

“no imperante, qui non pauca in eâ se-
 “ctâ innovaverit; & ex malis peiores red-
 “didit.” Vereor sanè, ne ex hoc Jexæo,
 Jezidæi hodierni, qui in monte Libano, &
 juxta Ituræam hodiè supersunt, & nomen,
 & originem, & opiniones traxerint; cum
 nec Judæi, nec Christiani, nec Turcæ sint,
 & nihil nisi forsân Solem, & Canem, &
 Diabolum colant: At Josephus testis est,
 “Essenos sibi probe notos, in Deum exi-
 “miè pios esse, & Deum unum verum
 “coluisse, Solis & Lunæ creatorem, &
 “lucis auctorem,” sed hæc cum sequenti-
 bus quodammodo coincidunt.

Secundo loco, De eorum situ, de quo
 ita Plin. “Ab occidente (nempe Asphalti-
 tis) “littora Esseni fugitant, usquequa no-
 “cent” Lib. v. cap. 17. Infra hos En-
 “gadda — inde Masfada castellum, haud
 “procul ab Asphaltite. Et hætenus Judæa
 “est.”

Hæc Pliniana pro more suo Solinus vel
 ampliat vel variat, cap. xxxv. pag. 65.
 hunc in modum, “Interiora Judææ quæ
 “occidentem contuentur, Esseni tenent—
 “Engadda oppidum infra Essenos fuit—
 “Judææ terminus Masfada castellum.”
 Quæ Salmasius ita explicat pag. 613. “Lit-
 “tora fugiunt ab occidente, Maris nempe
 “Mediterranei — usquequa vel quate-
 “nus nocent. Omnia maritima com-
 “mercia averfantes, ne ab illis inquina-
 “rentur.” Ingeniosa sanè conjectura, &
 hujus populi genio, solitariae & contempla-
 tivæ vitæ dediti, & à mundo & mundanis
 negotiis remoti optime congrua. Simpli-
 cior tamen horum verborum sensus, “ab
 “occidente littora fugitant, usquequa no-
 “cent,” videtur esse, ab occidentali (As-
 phaltitis) litore, ubi Esseni primo siti, tan-
 dem fugitarunt, i. e. se & sua aliquantif-
 per subduxerunt — “usquequa nocent,”
 i. e. lacus & littora ex pestifero *δυσώδεις*, &
 suffocante suo halitu, ut in Asphaltite Ba-
 bylonis, Italiæ Averno & omnibus hujus-
 modi Charonæis & Plutonæis, a physicis
 & geographicis observatur; unde Tacitus
 de hoc ipso lurido Sodomæorum lacu
 “Gravitate odoris accolis pestifero.” Vid.
 plura ex Diodor. Sicul. aliisque in Penta-
 poleas descriptione. Et hæc forsân una,
 (licet non unica) causa recessionis Heberi
 Kinæi à cæteris Kinæis, fratribus suis, fi-
 liis Hobab, Judic. iv. 11. ut antea Abraha-
 mi ex hujus infausti loci confiniis infra
 Hebronem; ut postea horum Essenorum,
 (vel eorum quorundam) ad Judææ interi-
 ora, ut in Solino & aliis. Neque nota Sal-
 masii & observatio una vel altera de his
 Essenis sunt contemnendæ, ex Josepho &
 aliis pag. Salmas. 612. 2. “Essenos verifi-
 “militer dictos esse, à loco ubi degebant,
 atque infra, “Verisimile est in interioris

“Judææ tractu aliquo, frequentiore co-
 “rum turbam extitisse, ibique oppidum
 “quoddam, hoc nomine aliquando inco-
 “luisse, à quo *Ἐσσαῖοι* & *Ἐσσηνοὶ* dicti
 “fuerunt, & nomen illi oppido vel loco
 “hæsisse, & silentio & quietæ vitæ tran-
 “quillitate.” Hucusque Salmasius. No-
 men autem loci seu oppidi non designat:
 Quid autem si nomen ejus sit Esean in
 tribu Judæ juxta Duma, quod est silenti-
 um? (Licet ibi Vulg. Ruma ut Alex.) &
 infra hæc, Maon, Carmel, Ziph, &c. Quam-
 vis autem eorum nonnulli in Judææ civi-
 tatibus secundum Joseph. *μέταχοι* fuerint,
 & seorsim, i. e. collegiatim ibi vixerint,
 suis moribus ac disciplinis utentes, ut Re-
 chabitæ in Jerusalem; nil tamen obstat,
 quin sedem quandam primariam & colle-
 gium maximum, (quod nonnullis ex 4000
 viris constitit) in deserto habuerint. Et
 quid si hoc fuit Kabzeel? Situs enim satis
 quadrat, ut Josh. xv. 21. “Erant civitates
 “ab extremis partibus filiorum Juda, jux-
 “ta terminos Edom à meridie Kabzeel,”
 &c. ut significatio verbi suadet, à Kabatz
 & El, quod “collegium Dei.”

Tertio agendum est de fide & moribus
 horum Essenorum. Sed generalem primo
 eorum characterem ex Plinio & Solino
 proferemus.

Plinius in loco supra laudato hæc ha-
 bet, “Gens sola & in toto orbe præter
 “cæteros mira; sine ullâ fœminâ, omni
 “venere abdicatâ; sine pectuniâ; socia pal-
 “marum; in diem æquo convenarum tur-
 “ba renascitur; longè frequentantibus,
 “quos vita fessos ad eorum mores fortu-
 “næ fluctibus agitata jactit: Itaque per
 “sæculorum millia (incredibile dictu) gens
 “æterna est, in quâ nemo nascitur. Tam
 “fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia
 “est.”

Cujus Simius Solinus ut solet aliquanto
 comptius, ita eos describit, “Esseni, qui,
 “præditi memorabili disciplina, recesser-
 “runt à more gentium universarum, ma-
 “jestatis, ut reor, providentiâ, ad hunc
 “morem destinati. Nulla ibi fœmina, ve-
 “nere se penitus abdicârunt. Pecuniam
 “nesciunt, palmis victitant. Nemo ibi
 “nascitur, nec tamen deficit hominum
 “multitudo. Locus ipse addictus pud-
 “icitæ est. In quem plurimum licet undi-
 “que gentium properent, nullus admit-
 “titur nisi quem castitatis fides & inno-
 “centiæ meritum prosequatur. Nam qui
 “reus est vel levis culpæ, quamvis sum-
 “mâ ope adipisci ingressum velit, divini-
 “tus summovetur. Ita per immensum
 “spatium sæculorum (incredibile dictu) æ-
 “terna gens est cessantibus puerperiis.”

Ubi Plinii, “gens sola” solitariam eo-
 rum vitam, à societate & studiis aliorum
 5 A hominum

hominum remotam denotare videtur; atque infra, "mira," quia "sine ullâ fœmina," i. e. "omni venere abdicatâ." Unde Plin. "in quâ nemo nascitur," & Solin. "cessantibus puerperiis." Fœminas enim in alios usus & alia studia habuere, sed secundum Philonem *γῆραιας*, "vetulas quasdam habent, & *παρθένους τὴν αἰσίναν*, virgines, quoad castitatem," non ex necessitate, sed ob zelum ac desiderium sapientiæ. Licet in Josepho, ni fallor, una eorum secta, uxores & liberos habuerunt, de quâ vide infra.

Sequitur in Plin. "socia palmarum," ubi Salmas. *ἐπιμελίας* "mira locutio, Socia palmarum, imo & absurda: Puto scripsisse, Esu palmarum. Hoc est verissimum, atque ita legit Solinus, qui palmis victitant."

Salmasii autem pace, nec absurda hæc lectio, nec falsa, sed verè Pliniana; cujus mentem nec ille nec Solinus assecuti sunt, licet sit satis perspicua. Gens ista "socia Palmarum" dicitur, quia inter Palmeta degebat, & sicut ista arbor "in diem renascebatur."

Postea autem Plin. & Solin. valdè discrepant. Solin. enim hos Essenos verè *ἁγίους* i. e. sanctos describit, "Nullus, ait, inter illos admittitur, nisi quem castitatis fides & innocentiae meritum prosequatur — Nullus qui reus est, vel levis culpæ." Plinius autem longè aliter; asylum enim & refugium quoddam, (ut olim Roma) illos facit & qui illorum societati se adjunxerint, "Longe frequentantibus, inquit, quos vita fessos ad eorum mores fluctibus agitata jacit:" & quod magis est, "tam fœcunda illis aliorum vitæ poenitentia est."

His ita in genere prælibatis, eorum fides ac mores à Josepho & Philone sunt describendi. Ita enim de eis Joseph. *πρόσγει τὸ θεῖον ἰδίως ὁσεθεῖς* "In numen præcipuè vel peculiari modo sunt religiosi. Philosophiam divinam amplectuntur, morali maximè student, patriarum legum auxilio usi, quæ præcipuè septimâ die docentur. Imbuuntur sapientiâ, justitiâ, cæterisque virtutibus, tres regulas adhibentes, Dei, virtutis, hominum amorem. Quod Deum diligunt, illud est indicio, quod perpetuam castitatem adhibent, jusjurandum & mendacium non dicunt, & quod bonorum omnium, nullius vero mali auctorem, Deum arbitrantur; quod virtutem, quia pecuniam & gloriam negligunt, voluptates rejiciunt: Quod homines, indicat amor & societas inter eos. Seniores loco parentum habent. Ante ortum Solis, nihil commune aut fecerunt, aut locuti sunt, sed patrios quosdam hymnos fundebant;

& ante has preces aliquid gustare illis profanum erat (ut etiam Porphyrius de iis testatur.) "Septimum quemque diem religiosè, imo rigidè observabant, adeò ut eo die ne quidem necessitati exonerandi ventris indulgerent. Tenui enim & parco victu usi sunt; solis precibus & hymnis Deo canendis vacantes. Sedem animorum piorum ex hac vitâ migrantium apud beatorum insulas in oceano ponunt, & regionem illis assignant, nec imbribus, nec caloribus, nec nivibus gravatam, sed quam lenis ex oceano Zephyrus perflans semper refrigerat. Malorum vero animos credunt, post obitum, æternos cruciatus passuros."

Ad mores quod ulterius spectat, ita idem Josephus illos delineat, "Divitias spernentes, (ut Plin. sine pecuniâ) parsimoniam & castitatem profitentes; servos nullos habentes, sed omnes liberos. Omnia communia habentes, extra urbes degentes, frigidâ aquâ se quotidie abluentes. (Felices Esseni, nec mirum quod inde longævi!) Sitim patientes, vinum, ut Philo testis, nec in festis gustant, nec quid delicatum; panis & sal eorum victus; potus autem aqua fluvialis; nec ullos, quibus hæc vivendi ratio non placet, in societatem suam recipientes; receptos vero magno sacramento astringentes, se Deum, fidem, justitiamque culturos, justitia se verissimè exercentes, mortem & cruciatus contemnentes: mensam puram à sanguine & carne animalium secundum Philonem servantes."

Et tales Esseni fuerunt, si Josepho, Philoni aut Plinio & suo Solino sit fides. Probi certè viri! Quinimo valdè pii ac religiosi, quos sine dubio ascetici olim Christiani æmulati sunt.

Non tamen dissimulandum est, quædam de illis Josephum scripsisse, quæ non adeò piè sonant, quæ tamen ut fidum scriptorem decet hic proferemus. Ita enim de illis addit, "ante ortum Solis preces quasdam *εἰς αὐτὸν* ad illum fundunt, tantquam supplicantes oriri," seu ut Salmas. explicat, "ad Solem ipsum eæ preces directæ, ut sese statim vellet exerere." Alium etiam exemplum venerationis, quam Soli exhibebant Esseni, ut apud eundem Josephum legere est in Salmas. pag. 611. "Ventris onus egesturi scrobem rastello fodiebant quo id exciperent. Sed in eo actu, pallio sese circum operiebant *ὡς μὴ τὰς αὐγὰς ὑβρίζοιεν τὸ θεῖον*, ne Dei radios polluerent."

Nonnulli putant in his verbis Josephum nimis *ἐλληνίζειν* & Græcorum more *τὸ θεῖον* Solem vocare. Sperandum autem est, Dei

Dei nomen, nulli, licet gloriosæ, creaturæ, auctorem illum adscripsisse; licet hæc ipsa repetens Porphyrius πολυθείαν inducit; nam, “ἐνυβρίζων τὰς θεάς” habet; ut antea Paradisum, Græcorum schemate, Josephus describit, ut Fortunatas Insulas seu Elysios Campos. Certè quod in discooperatione^a pedum foveam fecerunt, &c. non probat illos idololatrias fuisse, Deus enim suo populo idem mandavit in Deserto, ac rationem etiam reddit. “Dominus autem Deus tuus ambulat in medio castrorum; sed castra tua sancta, & nihil in eis appareat scditatis,” Deut. xxiii. 13, 14. ut in sequentibus verbis asyllum constituit; quæ ambo probabile est ab Israelitis, & lege ipsâ hos Essenos mutuatos esse.

Forſan Pythagoras ex Judæis vel Essenis in Babylone hæc accepit, cujus 31 symbolum satis notum “Πρὸς ἥλιον τετραμμένον” “μὴ ἔσται” contra Solem versus &c. ut Hesiodus, qui forſan ante Homerum, “Μηδ’ αὐτ’ ἡελίοιο τετραμμένον ὁρθὸς ἐμικεῖν.” Nescio an eandem ferè cautelam eodem tempore in Babylone ab iisdem Zoroaster accepit.

Ita enim in libro Saddir porta 60 incipit, “Infra habitationem tuam (ergo non ante Solem) “quando est tibi tempus a-“quam impellendi,” &c. & postea, “quando ad aquam impellendam affides juxta ostium, ne relinquo, & postea taciturnus sedes.” Ergo hoc opus sedentes peragebant.

Licet autem perspicuum est, hos Essenos Deum unum & verum adorasse, eoque nec Solem nec ullam creaturam; in dubium tamen vocari possit, an supersticioso nimis cultu eum profecuti fuerint, à Persis & Magis edocti, ut Cyrus per fibi ὁμῶννον Solem juravit, & plusquam in unâ Magorum portâ, ut 96. &c. “Salutatio ad Solem necessaria est facta;” licet illi etiam ad hunc usque diem obnixè negant se Solem adorare, sed tantum, ut nobili Dei opificio honorem exhibere. Quod si per Solem, ut medium Deum venerati sunt, ut omnes Idololatræ pro se causantur & in omnibus sæculis fecerunt, annon Israelitæ innocentes fuerint, cum vitulum aureum, Apin puto vel Mnevim, Ægyptiorum abominationem Jehovah dixerunt? In his enim Solem & in eo supremum numen, si Hierophantis fides sit, Ægyptii adoraverunt. Vereor etiam ne in Nehushtan æreo serpente idem acciderit; dum in eo Hamphtha (Chamum & Vulcanum) imo ipsum antiquum Serpentem cum Ægyptiis venerati sunt. Licet Ægyptii obtendunt Deum summum in eo se adumbrasse & adorasse.

Imo impudentissimus ille Hæresiarcharum, Manes Persicus inter sua principia docet (horribili blasphemia!) Christum ipsum fuisse Serpentem antiquum, qui Protoparentes nostros decepit^b. Atque ita semen mulieris cum serpente, cujus caput conteret, omnino confundit; ut eodem modo, sicut alibi probabitur, sub eadem formâ Ægyptii, supremum bonum & supremum malum; licet forſan ansam hic accepit Manes à Salvatoris ipsius verbis, blasphemè distortis, qui S. Johan. iii. 14. hæc habet, “Sicut Moyses exaltavit Serpentem in Deserto, ita exaltari oportet filium hominis.”

Ut quod res est dicam, videntur hi Essenii aliquid boni, aliquid vero mali, aut saltem dubii, à Pythagoræis & Magis durante eorum captivitate accepisse. Boni quidem, cum parentibus & senioribus adeo obsequentes fuerint, ut eos vel attingere non ausi sint. Cum omnia communia habuerint; cum mendacium adeo abominati sint, & à nimio vino in gurgitando abstinerint; quin & jusjurandum summâ reverentiâ habuerint. Quæ autem vel mala vel dubia, præter nimiam supradictam Solis venerationem, ea sunt quæ de nominibus angelorum, cabalis & mysteriis quibusdam, quæ de illis ab eodem Josepho & aliis referuntur.

Primo, An obsequium in seniores à Pythagora edocti sunt? Cujus præceptum quartum fuit, “τὰς ἡ γυναικὶς τίμα,” ubi quintum decalogi tantum non transcribit, “τίμα τὴν πατέρα σου, &c.

Ita etiam in lib. Sadder, porta xlv. & alibi injungitur, “patri & matri obedire & morem gerere.

Secundo, Bonorum communitas Scholæ suæ à Pythagora mandata, ut primitivæ Ecclesiæ & ferè Gauris, ita Essenis.

Tertio, Jusjurandum Essenii non dicunt, non quod omnino illud respuebant. Nam in causis gravibus adhibuere, ut in supradictis, “receptos in eorum societatem, “magno sacramento astrinxere,” &c. Sed ab usu frequenti & familiari jurisjurandi abstinabant, & eorum sermo (quotidiana conversatio seu communicatio, sicut Salvator mandat,) fuit “etiam etiam & non “non,” i. e. simplex affirmatio vel negatio. Ita enim ipse Pythagoras, à quo hæc facile potuissent haurire: semel etiam is jurat, carmin. Aur. γ. 47. Ναὶ μὰ τὴν ἀμείρεαν ψυχῇ, &c. Sed in gravi materiâ & maximi momenti, nempe in confirmationem totius ejus doctrinæ, in quo tamen contra regulam suam in γ. 2. σέβει ὅρκον non impingit. Mens autem hujus man-

^a Quem morem ab Ægyptiis Hebræi puto didicerunt, nam secundum Herodotum, Viri sedentes &c. de Manete.

dati ab ipso Hierocle bene explicatur. "Non enim frequenter jurare certissima est methodus, ut semper verè juremus:" ut, dicit S. Augustin. "Quanto longius à jurando, tanto longius à perjurio."

Ad quartum, "mendacium non dicunt." Non multum sanè de hoc vitio in Pythagoræ carminibus occurrunt. In eis tamen malè audit Ψ . 23. " Ψ δδδ δ' ἦν πέρ τ ι λείψν", Si quis autem mendacium dicat," &c. Ubi tamen patientiam suadet, ut qui benè noverit, nihil magis ad iracundiam provocare.

In Zoroastrianis autem multa de eo occurrunt, præsertim porta 67. Quæ quidem lectu sunt optimè digna.

"Præceptum est, ut mendacium non dicas, ne hoc ipso fias in hoc mundo infamis. Nam quamvis à mendacio tuo procederent recta, (seu vera) nihilominus tamen, vita & dignitas tua jacturam patietur. Omne peccatum superat mendacium, & inde res tua reddetur minus illustis. Zeratusht interrogavit ab illo qui occulta novit, mendaces quomodo se habebunt? Cui tale responsum dedit Deus, Oh! Verax est ipso sole splendior, mendax rectà ad Diabolum ibit: Nam à Diabolo est, quod ille talem concupiscentiam habeat." (Quam optimè hæc quadrant cum ipsis Salvatoris, S. Johan. viii. 44. "Diabolus est mendax & pater ejus," omnis nempe mendacis) quam portam Saddir ita claudit, "mendacium itaque ne dicito, nec pares tibi mansio-nem inferno." Hæc de bonis.

Secundo, Sed nec defunt nonnulla, vel mala, vel saltem dubia, quæ maximè verisimile est Essenos hos in Babylone, vel à Pythagorâ, vel à Magis didicisse. Illa sunt hujusmodi.

Primo, $\delta\acute{\nu}\mu\alpha\lambda\alpha\ \alpha\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\nu$, nomina angelorum quæ secundum Josephum & Philonem in magnâ veneratione ab illis habita. Angelorum etiam bonorum $\theta\epsilon\eta\sigma\kappa\acute{\epsilon}\alpha\nu$ semper fuisse valdè suspiciosam negari non potest, ne in magica deliramenta delaberetur. Quid enim aliud est veterum Theurgia, de quâ Jamblicus, Porphyrius & omnes antiqui eruditi philosophi adeò magnificè jactant: Licet Theurgi (seu hujus malæ artis professores) honestius nomen, nempe imago-rum bonorum, nobis "white-witches," sibi vendicent. Hanc magiæ speciem, nec Phariseorum filios diebus Christi & Apo-

stolorum, nec Rabbinos & Hæreticos pos-tea, nec exorcistas Ecclesiæ Romanæ ad hæc usque sæcula, (ut in historiâ moniali-um Loudiensium) ignorasse, nec sacræ nec sæculares historiæ sinunt nos dubitare. Nam per nomina angelorum invocata se mira multa patrare, & spiritus educere, & sibi & aliis persuadebant. De quibus, plura vide in dissertat. de Magiâ veterum. Quam periculosa autem talis invocatio, ne malos angelos pro bonis, Satanam pro angelo lucis, atque ejus formâ apparen-tem fuscitarent! Vid. Hyd. & Zoroastris oracula, Tit. 11. "Dæmones & sacrifi-cia;" ut etiam Dodwelli nostri censuram gravem, de miraculis quæ fieri dicuntur ab hac invocatione angelorum^a.

Parum autem est dubii hæc nomina Essenos in Chaldæâ didicisse, & à Persis & Magis in patriam suam secum repor-tasse. Nulla enim gens aut secta in toto mundo, qui tot angelos describit, & no-mina eorum & officia tam accuratè distin-guit: Imo peculiare habent angelos pro unoquoque mense & etiam pro unoquo-que mensis die, ut Curdad & Murdad in ipso Saddir; primum, angelum Solis, al-terum mortis; significat enim mortem dans, qui Azrael etiam illis dicitur; vereor an non idem ac Azazel seu Samael, qui e-tiam mortis angelus, & ipse Satanus seu princeps Diabolorum; "Quem aiunt in-equitasse Serpentem antiquum & sedux-isse Evam;" de quo etiam Celf. Orig. pag. 303. "Heraclitus & Pherecydes di-cunt omnia progigni ex lite, & instru-unt adversas acies, quarum alteri Sa-turnum Ducem, præficiunt alteri Ophio-neum." De quo Origenes ipse, "Ser-pens ille à quo Pherecydes suum deno-minavit Ophionæum; fuit in causâ, ut primus homo ex Paradiso ejiceretur, qui & in Exodo exterminator & Levitico A-zazel." De quo plura vid. in dissertat. de Behemoth & Leviathan.

In loco autem prædicto Hyde cap. xix. distincta angelorum officia & munia è li-bris Zoroastris profert. Angelos nempe ignis, aquæ, terræ, aëris, lucis, tenebra-rum, arborum, nuptiarum, viatorum, &c. ac faustos etiam & infastos dies, quibus præsident: Quâ superstitione Judaizantes Colossenos infectos fuisse S. Paulus con-questus est, cap. ii. ferè per totum, "Vi-
"dete ne quis vos decipiat per philoso-

^a Dodwel. p. 41. § 2. respons. ad sex quæstiones.

"Quod si Ethnici, quamvis vota eorum proposita fuerunt ad Agathodæmones dirigenda, tamen à Cacodæmonibus fue-runt decepti, qui à Deo permisi sunt sese in locum eorum intrudere, quia relativum illum cultum illis addixerunt, de quibus mentem suam non indicavit, ut eo modo volebat illos adorari; & ante imagines, ubi nullam habuerunt certitu-dinem ab aliquâ Dei permissione, nullos præter Agathodæmones sese præsentis reddituros; quomodo possunt Romanistæ certi fieri, quod ipsi non sunt eodem modo decepti, cum nullo modo majorem habeant certitudinem à Dei verbo (unde tantum satis securitatis assequi possunt,) quod ei placet illos esse publicè invocatos, & quod hoc munus Deus illis donavit, deferendi benedictiones ejus ad nos, & orationes nostras ad eum, & quod finit bonos tantum spiritus sese præsentare in eorum imaginibus."

“phiam & inanem fallaciam, secundum
 “traditionem hominum, secundum ele-
 “menta mundi; nemo vos judicet in cibo
 “aut in potu — Nemo vos seducat vo-
 “lens in humilitate & cultu angelorum,
 “ad illa quæ non videt intrudens, neque
 “retinens caput.” Ubi doctiss. Grot. &
 alii, “Habet speciem modestiæ sive humi-
 “litis, non audere Deum recta accedere,
 “sed ad angelos preces deferre ad Deum
 “deferendas: Quo colore philosophi de-
 “fendebant τὴν πολυθείαν, quod & Celsus
 fecit, ut ex Origene cognoscimus, lib. ii.
 contra Cels. “Ubinam, quæso, tradit Moses
 “angelos colendos esse,” & lib. v. “Om-
 “nis enim precatio & gratiarum actio ad
 “Deum transmittenda est per eum, qui
 “super omnes angelos, sacerdotem vivum,
 “sermonem & Deum.” Sed addit licere
 eos ἀφημίζειν & μακαρίζεν laudare & be-
 atos prædicare. Cui morbo medelam
 adhibuit concilium Laodicenum Canon.
 xxxv. Ubi prohibitum est sub pœnâ ana-
 thematis ἀγγέλους ὀνομάζειν, “angelorum no-
 “mina invocare,” seu preces illis fundere
 quod “occultam idololatriam” vocant, &
 “Christi derelictionem.” Ut magi ange-
 lorum nomina semper mussitabant, & plus-
 quam, Ora pro nobis, illis offerebant.

Secundo, dogmata quædam & cabala
 παραπαραδόξα hi Esseni etiam habuerunt,
 quæ juramento sese adstrinxere nulli, nisi
 suæ sectæ, revelare. Quæ quidem Pytha-
 goræ symbola, ut illa Ægyptiorum hiero-
 glyphica referre videntur. De his dogma-
 tibus Grot. in loco, eruditè, ut semper, ita
 se exprimit, “Mihi videtur verbis usus
 “communibus quæ & Judæos & Philoso-
 “phos, præsertim vero Pythagoristas com-
 “prehenderent: Hi, teste Clem. Alex.
 “Strom. 2. §. 118 &c. (vino, & animatis, &
 “venere abstinebant, colebant angelos &
 “Dæmones.”) Sed quid hæc ad Rechabi-
 tas, & quomodo evincunt Essenos illis o-
 riginem debuisse?

Nunquam diximus in omnibus sibi in-
 vicem fuisse similes. Multa enim Esse-
 nos in captivitate didicisse probabiliter o-
 stendimus, quæ ergo à majoribus suis, vel
 Rechabitis, vel Kenæis non acceperunt,
 ut pastoritiam vitam pro agriculturâ, à
 magis miris laudibus celebratâ, commu-
 tasset videntur. Satis est si multi eorum
 mores communes fuerint; e. g. in iisdem
 sedibus se fixerunt, in Chanaane, & ante
 & post captivitatem; unum & verum
 Deum sanctè coluerunt; extra urbes de-
 gerunt, vinum non bibebant, legis Zelotæ
 fuerunt, psalmodiam & hymnos impensè
 amabant & canebant, &c.

Unde probabiliter sequitur eundem po-

pulum vel ex eadem stirpe fuisse, nempe
 ex Jethrone per Kenæos & Rechabitas, un-
 de Esseni postea dicti; de quibus Plinius
 forsan hic non nimis, ut solet, liberalis in
 supradictis ita testatur. “Per sæculorum
 “millia gens æterna.” Licet hæc etiam
 hyperbolen olent. Modestius autem Jo-
 seph. Antiq. l. xviii. c. 2. “Multis jam sæ-
 “culis triti in justitiæ studiis.

Quinto loco, inquirendum est de sensu
 hujus prophetiæ Balaami circa Kenæos ac
 de ejus impletione y. 21, 22. &c. “Pro-
 “spexit quoque Cinæum, & ait, forte est
 “habitaculum tuum & in petrâ ponis ni-
 “dum tuum. Nihilominus Cain in (vel
 “ad) combustionem, seu depasturus, donec
 “Assur te captivum ducet.” In quorum
 verborum explanatione aliquid prioribus
 est addendum.

Primo, De nomine Kain, quod nidum
 significat, quia in rupibus sicut aves do-
 munculas suas ut plurimum elegerunt,
 unde ejus nomen ejusdem planè significa-
 tionis est ac nobilis cujusdam familiæ in
 Britannia septentrionali, quæ & Nesting
 dicitur: licet ob diversam ut ferunt ratio-
 nem.

Secundo, Ponis nidum tuum in petrâ,
 Heb. Selah. Quidni in urbe inaccessâ hu-
 jus nominis his in montibus positâ & pri-
 morum horum Kenæorum forsan metro-
 poli juxta Massadam; quæ idem ferè so-
 nat? Nam gens hæc parva, cuniculorum
 æmula, qui, “licet plebs invalida, collo-
 “cat in petrâ cubile suum, Prov. xxx. 26.

Tertio, Quicquid sit sensus לבער, five
 in vel ad combustionem; forsan, quia pri-
 ma sedes hujus populi nimis propinqua
 fuit littoribus combustæ Sodomæ, donec
 ut in Plin. “Usquequa nocent (halitu suo
 “pestifero,) eorum nonnulli longius ab il-
 “lis fugerunt, & in interiora Judææ sese re-
 “cipiebant.” An potius scitâ allusione ad
 combustionem nidi ab Assyrio, hæc refe-
 renda; vel depastionem seu deprædationem
 facultatum ab eadem hostili manu.

Quarto, Quicquid de his fit, non est
 dubium, quin Assur five Sennacherib seu
 potius Nebuchadnezzar, qui sæpius aut e-
 jus exercitus, Assur dicitur, hos Kenæos
 & nominatim Rechabitas ex Jerusalem
 captivos tandem abduxerit in Babylonem;
 quia inde, ut antea vidimus, Rechabite
 saltem cum Judæis reduces fuerunt. Er-
 go non penitus exterminati, ut de Ama-
 lek & Chittim prædictum.

Ultima pars hujus prophetiæ, de cujus
 sensu inter auctores multum disputatur, est
 in y. 24. “Venient יִצְיָ (Vulg. in trieri-
 “bus) è regione Italiæ, & affligent Assy-
 “rios, & affligent Hebræos, & ipse etiam

"in æternum peribit, καὶ ἐξελεύσεται ἐκ χειρὸν Κιτταίων, καὶ κακώσονται Ἀσσύροι, καὶ κακώσονται Ἑβραῖοι, καὶ αὐτοὶ ἐμβομαδὸν ἔσονται." In quibus multa sunt ventilanda & elucidanda. Vix enim verbum in hâc pericope occurrit quæ difficultate caret.

Primo enim inquirendum est de כִּי, naves; Secundo, De voce ab interpretibus addita, venient; Tertio, De כִּי, è regione; Quarto, Chittim; Quinto, Affliget Assur; Sexto, Affliget Eber; Septimo, De illo qui peribit in æternum.

Primo de כִּי; quod agnoscit Hyd. c. ii. pag. 53. naves significare, quia sint intus ficcæ, in mediis undis; sed addit, "Versiones orientales nullam navium mentionem facere, ut versio Persica"—Sed hæc est moderna & pro כִּי, videtur legisse כִּי, "aliqui seu Caterva populi Romæ, at Hyd. "Populi Græciæ," ut Rum utrumque significat. Pergit autem, "Rabbi Saadias, pro כִּי videtur legisse vel כִּי currentes, vel כִּי festinantes, "qui exponit in versione Arabicâ, Surripientes se ex portu Cypri," si non recte, certè eruditè, ut postea videbimus. In Samaritano autem legitur Yotziam, D. Morino exhibunt; Gr. ἐξελεύσεται, al. ἐξελεύσονται.

Quæstio hic est, an Samaritani addiderint ante כִּי, quod in Hebræo deest; Vulg. hic habet, Triremes, nos duo, Ships, & nescio an quis aliter ex Hebræo. Neque hic Keri & Kethib in ullo exemplari inveniuntur. Maneant ergo "Naves" in textu, donec validior afferatur ratio illas subtrahendi. Interea certum est, aliquid in hoc loco esse subintelligendum, vel naves, vel venient; nos autem

Secundo loco, & nobiscum ferè omnes, per Venient, sensum & constructionem supplemus; ita Vulg. "venient in trieribus," i. e. per triremes vecti, & quomodo aliter per mare venire possent? licet alii suppleant per ratzim, cursores forsan, & legiones, seu legatos, quod bis intranslatum à LXX relinquunt. Παῖσι enim seu Πάσι vel vertunt vel potius transcribunt, 2 Reg. xi. 4. 19. De quibus plura vide sub articulo quarto.

Tertio autem de voce כִּי aliquid est quærendum, כִּי Chittim; primaria significatio כִּי est manus, ut omnibus notum; unde Græci hic ἐκ χειρὸν, alii χερὸς: Sed signat etiam tractum, terminum, locum; imo & portum maris, ut ex Saadiâ antea vidimus. Unde

Quarto loco, ubi alii ex ora vel tractu, vel partibus (sed Vulg. nihil.) Rabbi Saadias, ut antea, "è portu Cypri." Ubi enim est urbs Citium & Chittai, antiquis sunt Cyprii. Magna autem est hic controversia, an per Chittim Macedones an

Romani sint intelligendi. Ultra dubium est Græcos & Macedones Chittim significare; de Alexandro enim Magno dicitur, 1 Macab. i. 1. "Egressus de terrâ Chittim; & Philippus & Perseus reges Chittim," cap. viii. 5. His regeri potest, quod Alexander M. non per naves sed terrestri itinere venit, & Persas qui vix unquam Assyrii vocantur, omnino subjugavit; & Judæos aliquantulum afflixit; sed tandem precibus Jaduæ pontificis ac suâ visione, ut aiunt, motus, eorum templum, & sacra debito honore prosecutus est, cum sese in Danielis prophetiâ atque gesta sua, ad eò ad vivum depicta invenit. Quod verò Romani etiam Chittim audiunt, nemo potest inficias ire, cum Latini olim dicti sint Cetii in Bocharto; quippe quos, teste Suida, à Citiis i. e. Græcis originem traxisse, non est vero absimile: & licet reclament & Hyd. & Shuckford contra Bochartum, cum per hos Chittim Romanos intelligit, ejus tamen argumentis non satisfaciunt; quorum objectiones in sequenti articulo considerabimus. Si tamen vel Chaldæo vel ipsi Italicæ versioni quid sit fidendum, quæstio hæc extra controversiam posita est. Ita enim in hoc Balaami vaticinio Vulg. transferunt, "Venient in trieribus ab Italiâ," & iidem interpretes, Dan. xi. 30. "Venient super eum Trieres & Romani." Quæ, ni fallor, ipse Almoni Palmoni Danieli locutus est: In quibus perspicuè referre videtur ad hæc Balaamitica.

Quinto, "Et affliget Assur." Sed quis affliget? Vel naves, vel Chittim, vel qui in navibus veniebant? Naves proculdubio sunt pluralis numeri, & ejusdem qui in illis veniebant, ut videtur, Chittim. Singularis tamen esse puto, quia ita sunt multa, quæ plurali terminatione gaudent; sed familiarum capita fuerunt, ut Mizraim, Ludim, Ananim, &c. Imo ipse Chittim inter filios Javan, ut & Dodanim, æquè ac Elisba & Tarshish, Gen. x. 4. Ergo in posteriore membro hujus versûs כִּי ille ejusdem est numeri, ac cum Chittim convenit, sicut in sequentibus.

Ergo Chittim affliget Assur, i. e. Romani Assyrios, quæ de Antiocho plurimi intelligunt: Mirum autem in modum auctor non contemnendus, has naves Chittim de eo, hoc modo interpretatus est, "Quod naves è Chittim venirent contra eum, i. e. Romani legati in navibus Macedonicis; atque eum cogerent domum redire sine occupatione Ægypti: Populi autem Romani legati ad Ægyptum iter in navibus fuit Macedonicis vel ex Macedoniâ, quia aliquas naves misit ad consulem in Macedoniam, quæ reversæ nunc cum attulerunt de Macedoniâ ab Æmi-

"lio

“lio subjugata; atque inde Popilius in Ægyptum navigavit; atque ita naves, quæ eum advehebant ad legationem ejus in Ægypto finiendam à Chittim seu Macedoniâ veniebant.” Longè certè petita nec omnino apodictica argumenta! Quænam enim naves cum legato Romano, nisi Romanæ venerint? Ergo Chittim hi Romani, non autem Macedones, quia Popilius nuncium ad consulem in Macedoniam misit, & postea in Ægyptum cum navibus se recepit. Fatemur Antiochum qui in Assyrios tunc regnavit quodammodo afflictum fuisse à Romanis, cum illi peremptoriè mandarent Ægyptum non tangere, quam antea voto ac spe totam devoravit: Multo magis autem ab eis malè tractatum fuisse, cum ab eis contritus fuit, & ceperunt eum vivum, & dedit obsides, Machab. viii. 6, 7. Neque melius ex iisdem ferreis manibus Eber evasit.

Sexto, Affliget Eber, Gr. κακώσας Ἐβραίους.

Strenuè contendit noster Hyde per Eberum, ultrajectaneos fluvii Euphratis hic esse intelligendos; ita ut Eber sit exegeticum Assyriæ; unde proponit in Bibliis Anglicanis sic emendatius legi, “Shall afflict Assur, and shall afflict the other side of the river.” Ex duobus præcipuè argumentis hoc probare nititur, primo, quod עברי & bene עבר, præsertim ut in hac prophetiâ occurrunt, ultrajectaneis potius quam Israelitis congruunt; è contra probatione non eget, omnes Israelitas & in V. & N. T. עבר vel עברי Hebræos dictos esse; nescio autem an ullibi bene עבר filii ultrajectaneorum. Ita etiam eorum terra, quæ à Josepho ad pincernam regis Ægypti terra Hebræorum dicitur, Gen. xl. 15. atque ita à Dominâ servus Hebræus audit xxxix. 17. & ante hæc Abraham Hebræus vocatur, Gen. xiv. 13.

De spinosâ hac quæstione, an nomen Hebræorum à patriarchâ Hebero ductum fuerit, an à trajectione Euphratis, non est quod tempus teram. Hoc tantum addam ex supputatione Munst. in locum, “Eber anno 64 post natum Abraham mortuus decessit, & quod ad rationem temporis attinet, vixit Abraham ante divisionem linguarum 48 annis, nam fuit in subversione Sodomæ 99 annorum, & subversio illa fuit 52 annos post linguarum divisionem.”

Addo quod Jehovah, “Deus Hebræorum” sæpè dicitur, Exod. iii. 18. v. 3. vii. 16. ix. 1. 13. x. 3. in Ægypti plagis, quæ Chanaanæis & Philistæis etiam notæ, qui eodem nomine populum Israeliticum vocârunt, 1 Sam. iv. 8, 9. Unde sequitur communem hanc & familiarem Israelitarum appellationem tunc temporis fuisse, atque

inde, quidni Balaamo etiam notam, æquè ac Amalek, Edom, Assur, atque alia gentium nomina?

Secundum ejus argumentum ita se habet, “Non credibile est Deum per os Balaami tum maledixisse Israelitis; quia eos jussu divino pronunciavit benedictos.” Respondemus, neque sanè illis maledixit, neque ut Amalek & Chittim penitus exterminandos unquam dicit. De eorum autem fato, (cum omni genere facinorum adeò infames tandem evaserint) quæ Deus in ejus ore posuit, sine partium studio denunciavit.

Et tandem ad prophetiæ impletionem devenit. “Venientes ex Chittim κακώσων Ἐβραίους affligent, malè tractabunt Hebræos.” Ita sanè Pompeius, cum eorum metropolin cepit; ita etiam Titus & Romani. Quomodo enim Essenos, legis maximè Zelotas Romani tractarunt Josephus nobis est auctor, qui per eorum disciplinam transiit, ut in ejus vita prope initium ipse scribit, sed in lib. ii. belli Judaici cap. 8. “Per artuum confractionem, ait, & ignes, ac per tormenta omnigena à Romanis transeuntes, ut videret licet vel in legislatorem aliquid loquerentur injurium, vel ciborum quippiam quod non solent ederent, ad neutrum horum potuerunt compelli: Sed neque deprecari eos tortores, aut inter ipsa flere supplicia: In mediis quinimo suppliciis subridentes, & eis qui tormenta admovebant illudentes, constantes animos cum quâdam hilaritate reddebant, scilicet quasi qui eos essent denuo recepturi.”

Verum enimvero non hanc solum minutam gentem inter Judæos ita malè tractârunt, sed & totam Hebræorum nationem ad incredibilem ferè numerum, si istorum historiographo sit credendum, cum inquit, “Velut in carcerem tota gens fato conclusa est, unde mortui per tempus obsidionis, tam fame & peste, quam gladio undecies centum millia præter captivorum nonaginta & septem millia, quorum summa ferè duplex est summæ eorum qui ex Ægypto exierunt; unde facile est judicare, ut ex aliis ejusdem historiæ indiciis quam malè Chittim, i. e. Romani tractarint Eber seu Hebræos: Cum tamen maneat adhuc populus distinctus, licet ubique dispersus & vagabundus, donec iterum sint colligendi in toto mundo forsan maximè numerosi.

Væ victis! Sed, quæ victores adhuc manent? & quanto graviora? Septimo & ultimo in loco videamus, “Ipse autem peribit in æternum.” Verba hujus prophetiæ hoc loco explicata dabimus, sed eorum impletionem maxima ex parte usque ad vaticinium de Messiâ referemus.

Quis

Quis autem est ipse משיח? Si Hebræis credimus proculdubio est Armillus, Romanorum princeps seu Antichristus, de quo infra agendum. Interea hoc certum manet, ad vocem Chittim ut antecedentem, hic relativus refertur & cum illa concordat; quæ, ut ante vidimus, numeri singularis est in constructione, licet pluralis in sono. Nec obstat quod Assur & Eber interveniunt; nihil enim frequentius est, tam in linguis omnibus, quam præcipue in Hebræâ, quam relativum ad antecedens prius & remotius omisissis intermediis & proximioribus collimare. Quisquis autem is fuerit, tremendum aliquod malum & finalis exterminatio in his verbis illi promittitur, "peribit in æternum," aut, sicut bestia Apocalyptica, Apoc. xvii. 8. (vereor ne idem) "Ibit in perditionem." Quod manu nos ducit ad partem præcipuam hujus prophetiæ Balaami, nempe

De Messiâ rege; quam ad hunc locum retulimus, quia, ni fallor, hic prædicitur, ut debellator utriusque Antichristi, tam Amalek quam Chittim; vel ut liberius loquamur, tam Gogi seu Turcæ, quam Romani. Quæ autem de eo hic à Balaamo prædicuntur, & in cap. xxiv. & præcedenti, ordine prosequamur.

Cap. xxiii. 21, 22. tres ni fallimur Messia characteres inveniemus, "Dominus Deus ejus (nempe Israelis) cum eo est;" "Clangor victoriæ regis in illo — Deus eduxit illum de Ægypto." Ad primum, Dominus Deus ejus &c. Chald. ita vertit, "Verbum Domini Dei sui est in adjutorium eorum, jubilatio (seu clangor victoriæ) regis (aut regis victoris) in eo." Cujusnam regis nisi Messia, qui postea tam sæpè & tam clarè designatur; Ille qui in Apocal. vi. 2. introducit, "Sedens super Equum album, & exiens, vincens, & ut vinceret," & xix 11. &c. "Qui appellatur fidelis & verax, Amen; rex regum, Dominus Dominantium, verbum Dei, ante quem exivit sicut vox aquarum & tonitruorum magnorum, dictum Allelujah, quoniam regnat Dominus noster omnipotens." De quo septimus angelus tubâ cecinit, Apoc. xi. 15. "Et factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes, factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum, Amen." "Deus eduxit illum ex Ægypto," hoc autem Christus fecit angelus faciei Dei, quem tentârunt in deserto, qui illis præivit & eos ἀγάγησεν in Chanaanem.

Assurgit autem propheta progrediendo,

& multo præclariora ac magis magnifica de hoc rege in ultimâ ejus parabolâ canit, ita cap. xxiv. 7. "Fluet aqua de situlâ ejus, & semen ejus erit in aquas multas." Quæ quomodo οἱ LXX intellexerunt ex eorum interpretatione facile videamus, qui in omnibus exemplaribus ita hæc efferunt, "ἐξελύσει ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἀνέρας αὐτοῦ." & κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν, exhibit homo "ex semine ejus, & dominabitur gentibus multis." Et eodem modo omnia exemplaria. An aliquid de his suboluerunt magi, aut ad hæc verba, (vel a Zoroastris consortio cum Judæis in Babylone, vel alioqui à traditione illis notâ,) mystico quodam modo alludunt, cum aiunt, ut testis Tavernier in Hyd. ^b & alii, "Gutta seminis à prophetâ Abraham super aquam delapsa, à virgine Deo adamatâ super eundem fluvium missa, recepta fuit, quæ inde evasura esset gravida & prophetam magnum tandem enixura, ad mundum cum auctoritate venientem, & patris sui legem confirmaturum."

Neque ficco adeò pede hæc prophetia est prætereunda; quam maximè verisimile est à traditione prophetarum, vel ab interpretatione Scribarum hoc modo illos vertisse, eodem enim modo non tantum Symmachus, sed etiam Syrus & Chaldæus ipse forsân in Synagogis tunc lectus hanc pericopen efferunt.

Adde quod notum est Christum nostrum secundum humanam naturam & ἄνθρωπον, Gen. xxxii. 24. Qui tamen & Deus, 7. 28. 30. & ὁ ὢν ἄνθρωπος, utrumque Psal. viii. 4. & futurum esse & ita denominari; per aquas autem & multas aquas in schemate prophetico populos, gentes, multitudines significari, ut Apoc. xvii. 15. Et de hoc beato semine, Abrahamo dicitur, Gen. xxiii. 17, 18. "Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ."

Sequitur 7. 7. "Rex ejus extolletur præ Agag vel Gog, & regnum ejus exaltabitur." Supra vidimus, quod in Saule hæc non potuissent impleri, cujus regnum non exaltabatur, sed cum illius domo cito cecidit & periit.

Neque in Davide ipso, nisi typicè tantum, cum pro Messiâ ejus filio supponit; quia nec Agag ille devicit, nec certè Gog & Chittim seu Romanorum urbem, de quâ infra dicturi sumus, dum Messias proculdubio utrumque Antichristum pessundabit; de eo enim principaliter videntur ista intelligenda, 7. 8, 9. "Devorabit gen-

^a משיח vox in linguâ Persicâ adhuc usitata. Ita enim Lordio in Hyde, p. 542. "Dalao, inter signa Zodiaci, est Situla seu Aquarius."

^b Hyd. pag. 383. & in Append. pag. 537.

“tes hostes illius, ossaque eorum confrin-
“get, & perforabit eos sagittis suis,” vid.
Deut. xxxii. 42. Ps. xlv. 5. Apoc. vi. 2.
“accubans dormivit; ut Leo (Leo tribûs Ju-
dæ) & “quasi magnus Leo, quem suscitare
“nullus audebit.

De quo plura & augustiora legimus, y. 17.
“Videbo eum, sed non modo; intue-
“bor eum, sed non propè. Orietur stel-
“la ex Jacob & confurget virga (seu scep-
“trum) de Israel, & percutiet duces Mo-
“ab.”

Quis est ille quem videbit? Ille qui ve-
niet cum nubibus, & videbit eum omnis
oculus; Apoc. i. 7. “A & Ω, principium &
“finis, Dominus Deus, qui est, & qui e-
“rat, & venturus est, omnipotens; rex
“qui extolletur præ Agag,” Num. xxiv. 7.
& tamen, “Deus altissimus & omnipo-
“tens, y. 16. de quo Balaamus, “Orietur
“stella ex Jacob, & confurget virga seu
“sceptrum de Israel,” Gr. “Ἀνατελεῖ ἄστρον
“ἐξ Ἰακώβ, (Christus autem Ἀνατολή di-
“citur) “ἀναστήσῃ ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ;”
confurget homo, ut y. 7.

Non negamus stellam hic pro principe
aliquo celeberrimo, schemate prophetico
sumi; non tamen sequitur stellam ali-
quam illustrem (de quâ antea) non posse
ejus prodromum esse & adventum præfig-
nificare. Sceptrum autem seu virgam,
principem & legislatorem signare, atque
Messiam ipsum, ex Jacobi prophetiâ, &
Psalm. cx. satis patet Judæis ipsis confiten-
tibus, “Qui percutiet angulos (principes)
“Moab & destruet omnes filios Sheth.”
Hi autem, ut antea dictum, pro omnibus
Dei & Ecclesiæ ejus inimicis supponuntur.
Nec primi nec soli sumus, qui hanc stel-
lam de Messiâ ipso aut ejus *προδρόμος*, &
hanc virgam seu sceptrum de virgâ ex
trunco Jessæ, arido jam licet intelligimus;
nonnulli de Davide ad literam hæc acci-
piunt, mysticè autem de Messiâ; Ita Judæi
ipsi interpretantur; imo aliis non dubium
est, quin de Messiâ primario & ad literam
loquatur, licet ad Davidem aliquomodo
alludi non negant. Inter alios, Chaldæus
in Munst. not. ad loc. hunc sensum disertè
exprimit in his verbis, “Cum surrexerit
“rex ex Jacob, & natus fuerit Messias ex
“Israel, interficiet duces Moab, & domi-
“nabitur in omnes filios hominum. Ubi
quæ in Munstero sequuntur lectu sunt dig-
nissima; “Non parum juvat hæc Chald.
“translatio Christianorum fidem; id enim
“in totâ editione Chald. agitur, ut si quis
“locus in sacris literis de Messiâ agens,
“obscurus fuerit, clarissimus à Chald. in-
“terpretibus reddatur, amotis vocabulis
“ambiguus.”

Pergit autem vates, y. 18, 19. “Erit
“Idumæa possessio ejus, & hæreditas Seir

“cedet inimicis ejus. Israel verò fortiter
“aget, de Jacob erit qui dominetur, &
“perdat reliquias civitatis.”

Inquisitionem de sensu hujus vaticinii
ab ultimis ordiamur, “De Jacob erit qui
“dominetur & perdat reliquias civitatis.”

Notum est antiquos, civitates duas sæpè
describere, tam sacros quam sæculares, al-
teram bonam alteram malam, Paradisum
& Gehennam, Dei ac Diaboli, sibi invi-
cem oppositas: ut non tantum in Home-
ro, sed in Zoroastrianis & in ipso Saddir
legimus; ut in antistoichis nostris luculen-
tius apparebit. Disertè etiam hæ duæ ci-
vitates in scripturis sacris, præsertim au-
tem in poeticis & mysticis memorantur.
Babylon enim ut caput inimicorum Dei
ac ejus Ecclesiæ, & idololatriæ mater, fan-
ctæ civitati ac matri Zioni ex diametro
opponitur: Duas licet quasi editiones hæc
Babylon habuit, quarum nova in N. T.
veteri succedit, & iisdem honoribus ubi-
que ornatur: Neque maximi Ecclesiæ Ro-
manæ pugiles Romam eam esse negant,
licet de tempore quando in Babylonem de-
generavit aliquantulum discrepant. Non-
nullis enim Roma Ethnica fuit, aliis au-
tem Antichristiana, & forsan neutri eo-
rum longè errant. Non tamen est diffi-
tendum Sodomam & Idumæam pro hac
maledictâ civitate aliquando supponi, ut
Idumæi cum Babylone conjunctissimi &
sanctæ civitati Jerusalem insensissimi ini-
mici, quod ex primâ saltem ejus destructi-
one satis patet: Verisimile igitur videtur,
civitatem quandam in Idumæâ hic fuisse
primario & literaliter designatam: Quam
puto fuisse Bozram, Idumææ metropolin,
saltem æquè ac Jobus antiquam; de hac
David, Psalm. nobis lx. y. 9. (licet Vulg. &
aliis Psalm. lix. y. 10.) “Quis deducet me in
“civitatem munitam עִיר מְצוּר, Quis de-
“ducet me usque ad Edom?” Et cum le-
gimus totam Idumæam ab Israelitis sæpè
captam, urbs ista eorum metropolis com-
mune fatum haud effugit, ut Balaamus
ipse hic innuere videtur in istis verbis,
“perdet reliquias civitatis;” rarius enim
occurrit internecina adeo clades quin non-
nulli *Σωζόμενοι* fuerint; hic autem legimus
quod etiam *Σωζόμενον* ex hac urbe “Qui
“de Jacob dominetur tandem perdet.

Sin quæ de omnibus his Dei inimicis
prædicuntur ad ultima tempora sint refe-
renda, in perfectam eorum impletionem,
quidni etiam hæc de perditione reliquia-
rum hujus civitatis?

Certum autem est & satis notum, quod
Judæi hanc & alias de Idumæâ prophetias
ad Romanos unanimiter referunt, ita enim
Targ. Hierosolym. “Rex de Jacob exscin-
“det quicquid residuum fuerit, (à Gothis,
Vandalis, Francis) “de civitate impiorum

“quæ est Roma.” Ita etiam Judæi Obadiam intelligunt, ut Kimchi in Merc. “Quod de Idumææ everfione sub extrema tempora prophetæ dicunt, de Româ dicunt.” Nec illi foli; nam ita Mercerus pergit, “Certum est Hebræos veteres etiam ante Chriflum, Idumæorum nomine Romanos cenfuiſſe, quod illi cum orbi imperarent legi Judaicæ, i. e. Domini adverfarentur. Et Hebræi hodiè eo nomine Romanos intelligunt.” Atque ita interpretati ſunt hujus prophetiæ finem: Inter alios R. Moſes Gerundenfis in Muſt. ad locum; ſi rectè illum capio, “Ecce Balaam verba ſua concludit cum deſtructione Chittim, qui ſunt Romani, quia illi ſunt beſtia quarta, (Dan. vii. terribilis & fortis nimis, dentes ferreos habens) quæ excindetur à manu Meſſiæ liberatoris noſtri.”

Ut vero hos magnos eventus melius illuſtremus; quæ adhuc manent, magis ſpeciatiim declaranda.

Primo, Clarigatio ſeu belli denunciatio, à Deo iterum atque iterum repetita contra ejus hoſtes præſertim contra Amalek ſeu Gog & Chittim.

Secundo, Quis fuerit dux hujus belli, & princeps ſeu imperator exercituum Domini?

Tertio, Eventus hujus belli, per clades diverſas in hos hoſtes inſictas, uſque ad finalem eorum exterminationem in ultimis temporibus.

Primo, Declaratio prima belli, eaque perquam ſolennis, & ſicut videtur cum jramento confirmata, occurrit Exod. xvii. ult. “Quia manus ſolii Domini (ſeu juravit Dominus) ut bellum Domini erit contra Amalek à generatione in generationem.” De quorum verborum ſenſu ſeu conſtructione alibi egimus. Neque dictum tantum ſed dogma hoc regium etiam ſcriptum magis duraturum, quam ſi “ſtylo ferreo aut in ſilice ſculptum,” quia in librum bellorum Domini, expreſſo ejus mandato in perpetuam rei memoriam relatum. Ubi ſupra y. 14. “Dixit autem Dominus ad Moysen, Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Joſhuæ; delebo enim memoriam Ama-

lek ſub cælo.” Et ne horum memoria tractu temporis oblitteretur, Deus illam refricat, Deut. xxv. 17. ad fin. “Memorato quæ fecerit tibi Amalek, in viâ quando egrediebaris ex Ægypto, quomodo occurrerit tibi & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant ceciderit, quando tu eras fame & labore confeſtus, & non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem—Delebis nomen ejus ſub cælo; cave ne oblivifcaris.”

Nec Deus hujus ſententiæ in illos illatæ oblitus eſt, ſed ejus executionem per Samuelem Sauli demandavit, 1 Sam. xv. 2. &c. “Recordor (Vulg. recensui, ubi Commentatoris Nota, Humano more loquitur q. d. evolvi annales & reperi Amalek pœnas mihi debere;” nam licet ultio dilata, non tamen in oblivionem cecidit poſt tractum 400 annorum.) “Recordor quæcunque fecit Amalek Iſraeli, quomodo reſtitit ei in viâ, cum aſcenderet de Ægypto: Nunc ergo vade & percutite Amalek & demolire univerſa ejus; non parcas ei &c.—Percuſſitque Saul Amalek ab Hevilâ, donec venies ad Sur^a.”

Secundo, De duce ſeu imperatore in his bellis; de Saule ante vidimus, ſed nulli illum quos me legiſſe memini, Chriſti typum exiſtimant; licet omnes in Davide concedunt, qui pro Meſſiâ ipſo, ejus filio vix ſemel ſupponit; neque hunc honorem Jeſu filio Nave poſſumus negare; qui primus hos Amalekitas debellavit & Iſraelem in Canaan induxit; cum ejusdem ſit planè nominis ac noſter Jeſus, qui Amalek ultimis temporibus eſt funditus deleturus. Iſraelitis quoque dux erat ſub formâ hominis ſeu angeli exercituum Domini cum Jeſu Nave filio, ut ante dictum in agro urbis Jericho. Quo viſo, “Cecidit Joſhua pronus in terram, & adorans ait; Quid loquitur Dominus meus ad ſervum ſuum, Joſh. v. 15. Quod nullo modo feciſſet, nec ſine idololatriæ crimine potuiſſet, ſi illi apparuiſſet creatura aut aliquid minus quam Deus ipſe; Deus nempe λόγος ſub formâ angeli, ut Ariani ipſi agnoſcunt. Certi ſumus venerabiles primo-

* Joſeph. Antiq. Judaic. cap. ii. ad init. “Qui Gobiolitidem regionem & urbem Petram incolunt, vocantur Amalekitæ.” Et in hiſtoriâ Sauli, lib. vi. cap. 8. “Deviſtis omnibus à Peluſio quæ urbs eſt in Ægypti finibus, uſque ad Rubrum Mare, totam eam regionem Saulus vaſtavit.” Sed neuter Havilah his in locis vixit, niſi ille qui Cuſi filius fuit qui cum patre ſuo uſque ad Mare Rubrum & terminum Ægypti progreſſus eſt: Neque legimus quantum temporis in hoc bello Saulus impendit: Forſan non breve fuit, nam ſecundum Joſephum, “Poſt prælium & victoriam in eorum exercitum, oppidatim bellum circumferre cœpit.”

Crudeli autem miſericordiâ motus, Agagum regem contra Dei mandatum ſervare decrevit, ut idem Joſephus, “Magnitudinem & pulchritudinem corporis ejus miratus—pluris ejus formam quam Dei mandatum faciens.” Cui tamen Samuel non pepercit, ſed ſecundum Joſephum, “Juſſit eum interfici;” Cum, “O mortem amaram,” ut ille interpretatus eſt, exclamâſſet; ſed ſecundum Vulg. “Et oblatuſ eſt ei Agag pinguiſſimus ac tremens, alii, delicatè cultus quaſi mortem minime horreret ſed contemplerit. Et “Dixit Agag, ſiccine ſeparat amara mors, ſcil. à deliciis, regno, vitâ; ut eodem ſenſu, Joſeph. & Jonathan, “Heu mi Domine! Amara eſt mors!” Licet alii ſenſu contrario, “Verè receſſit amaritudo mortis,” i. e. periculum mortis jam evaſi ab armato rege ad ſenem prophetam abductus; licet alii iterum, “Accedit amaritudo mortis. Aſtum eſt de me, &c. Quod tamen reliquæ nonnullæ hujus gentis à gladio Sauli tunc evaſerunt, ex hiſtoriâ Davidis antea vidimus.

primævos patres hæc verba in exodo ita intellexisse & interpretatos fuisse; ita Justinus; ita & eo antiquior S. Barnabas in epistolâ ejus Catholicâ §. 12. (secundum divisionem Reverendi Episcopi, nunc Archiepiscopi Wake,) & in editione Vossianâ pag. 248. τὸ λέγει πάλιν Μωσῆς &c. "Iterum quid dicit Moses ad Jesum Nave "filium quando imposuit illi ut prophetæ nomen illud, ut illum audiret omnis "populus. Cui pater omnia manifestavit de filio suo Jesu, in Jesu filio Nave: "Hoc nomen (inquam) illi imposuit, quando misit eum exploratorem terræ λαβὲς βιβλίον &c. accipe (inquit) librum in manibus tuis, & scribe quæ dicit Dominus, "quod ex radicibus amputabit omnem domum Amalek filius Dei Jesus in novissimis diebus."

Sub quo duce, (τοῖς LXX in loco prædicto, olim, χειρὶ κρυφαίᾳ Almoni Peloni, sed postea omnibus revelando,) ad eventum & finem hujus belli ad eò diuturni jam tandem deventum est. Victoria enim regis Messiae ac ejus triumphus in hos utrosque Dei hostes, sapius & in Apocal. & alibi prædicitur & describitur. Nescio an de hoc ipso illa sint intelligenda, in primo septem sigillorum, Apoc. vi. 2. "Vidi & ecce "Equus albus, & qui sedebat super illum "habebat arcum"—& data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret." Ita enim triumphantis schemate introducitur, cap. xix. 11. &c. "Et vidi cælum apertum, & ecce Equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax &c. & cum justitiâ judicat & pugnat— & exercitus qui sunt in cælo sequebantur illum in Equis albis, & de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes," ut cap. i. 16. "De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat," qui eodem modo describitur in filium perditionis & τὸ ἀντικείμενον, qui in suo tempore revelabitur triumphans, 2 Theff. ii. 8. "Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus "Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventûs sui." Hæc autem de Romano Antichristo & mysticâ Babylone intelligenda esse, magnus Usserius noster in dissertatione singulari de hoc argumento ἀναληπτῶς probavit.

At post illum omnino profligatum, post Babylonis mysticæ casum, imo post beatum millennium, magnus aliquis Dei ac Ecclesiæ ejus inimicus, nempe Gog & Magog à spiritu sancto venturus describitur, quem "Descendens ignis à Deo de cælo, (ab eodem Domino, qui à Domino pluit

ignem de cælo in Sodomitas) "penitus devorabit."

Hæc secundum modulum nostrum, quem fatemur satis angustum, in elucidationem hujus Balaami vaticinii nobilis protulimus; non tam ab aliis scriptoribus quam à fonte ipso, infallibili Dei verbo, assumpta. Absit tamen ut nobis assumamus, "mentem quæ habet sapientiam," sed liceat conjecturas nostras in Dei verbo, ut nobis visum est, fundatas, eâ, quâ par est modestiâ, imo & trepidante manu in publicam lucem proferre, & pii & eruditi lectoris judicio omnino submittere, cum hæc precatiunculâ patrono nostro optimo maximo clausas.

"Ita regnes, O rex Messias, prosperè
"age & procede; donec omnes inimici
"tui fiant scabellum pedum tuorum in
"sempiternum."

5. Ultimo loco de morte Balaami aliquid hic est addendum.

Vidimus hybridem hunc vatem, (qui & auguria captavit, & tamen postea à Deo raptus, prophetias veras ac divinas, licet invitus dedit,) in primâ ejus parabolâ optantem, "Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia," & quis non? Quam pauci enim adeò nimis flagitiosi, ut idipsum non optarent? Valdè autem incongruum est, quin & planè ridiculum justorum mortem desiderare, & tamen ab eorum vitâ abhorrere. Quod damno suo magus iste expertus est, cum "injustitiæ merces amaverit ad maledicendum Dei populo, vernerit" & consilium Diabolo ejus magistro optimè dignum eorum inimicis dederit, de sceminis Moabitidis & Midianitidis, de quibus Moses, Num. xxxi. 16. "Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios "Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Dominum super peccato Phogor, unde percussus est populus." Et cap. xxv. 1, 2. "Fornicatus "est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt Deos earum; initiatusque est Israel (his nefandis & spurcis ritibus) Beel-Phogor, & iratus "est Dominus, & ceciderunt in uno die "ex plagâ (eapropter immisâ) 24 millia," i. e. 23 millia ex plagâ & alterum mille ex judicibus.

Hic nota est Judæorum nullo modo absona, "Dixerat Balaam, non vidit iniquitatem in Jacob," &c. q. d. "non peccârunt, ideo non possum eis maledicere, fecerunt eos peccare (ex ejus consilio) miseruntque ad ipsum quæ dicerent, nunc "potes maledicere quia ecce peccârunt."

Legimus autem Num. xxxi. 8. & alibi, Deum Israelitas iussisse ultionem sumere de Midianitis, propter Cozbi, & tum inter alios (& forsā præcipuè eorum reges, nam immediatè ante nominantur) "Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio." Quæstio hic est, quomodo occidi potuerit inter Midianitas, cum ad suos in Mesopotamiam reversus sit? Respondent nonnulli, quod "Hærebat adhuc Balaam inter Midianitas:" Sed hoc probabile non videtur, quia Balak illi dixit xxiv. 11. "Revertere ad locum tuum:" & Balaam ad illum, y. 14. "Pergens ad populum meum," &c. & y. ult. "Surxit Balaam & reversus in locum;" sed locus ejus & patria ejus, ut ipse asserit, Mesopotamia fuit. Ergo videtur inde sequi secundum Hebræorum Doctores, cum ex ejus malo consilio tot millia Israelitarum mortui fuerint, & forsā post exercitum parvum contra hos Midianitas, 12 tantum millia, missum, qui solum dimidio occisorum numero æquales, de utroque eventu Balaamum ab illis certiorē factum, ad illos reversum fuisse, ut Israelitis jam nudis factis cum effectu malediceret, ubi fatum suis meritis optimè dignum invenit, & immaturā & non siccā morte occubuit.

Neque hic ingratum fore lectori speramus, si inter duos in nefandis his artibus faciliè principes, Balaamum nempe & Zoroastrem comparationem instituimus, & sicut Plutarchus in suis parallelis, in quibus concordēs tam in vitā quam in morte fuerint, ex utriusque historia breviter investigamus, primo, ut antea in Essenis, de bonis, secundo de malis.

Quod ad bonum spectat, in his inter eos convenit, quod unum Deum, supremum, excelsum, omnipotentem, sibi & omnibus sufficientem, bonum, optimum, maximum, naturā & essentia immutabilem, falsitatis & mendacii incapacem, promissis suis semper stantem, pios amantem, & protegentem & vindicantem contra omnem potestatem inimici, tam Diabolorum quam impiorum hominum, & sicut bona bonis ita mala malis justissimè rependentem—Hæc

omnia & firmiter credebant & strenuè asseriebant, ut ex eorum dictis abunde constat. Quæ partim ex naturali lumine, partim ex patriarchali traditione, in Elami & Heberi familiis conservata, partim etiam ex consortio cum Israelitis ediscere potuissent; à quibus verisimile est Balaamum (ut antea) Jehovæ nomen didicisse.

Constat quoque utrumque abstrusiora etiam à revelatione, patriarchis factā & conversatione cum Israelitis; forsā etiam è libris eorum perlectis edoctos esse, v. g. non pauca de Messia rege è semine Abrahami nascituro, in quibus, hi vates, ut antea vidimus, mirè congruunt. Præterea, animi immortalitas sine dubio à Zoroastre asseritur; eadem autem à Balaamo innui putatur in illis, "moriar morte justorum," &c.

Neque ultra in bonis, in malis autem plus satis; primo enim haud dubium est in theurgiam ac deinde in planetarum cultum aut saltem nimiam eorum venerationem, ac postea in magiam merè Diabolicam utrosque cecidisse: De Zoroastre omnes ferè præter doctorem Hyd. hæc agnoscunt, & de Balaamo antea probatum dedimus.

In hoc etiam nimis similes fuerunt, quod regum amicitias quovis pretio ambiendas putarent; unde Balaamus Moabo consilium dedit, ut Israelitas per scæminas ad scortationem, atque inde ad idololatriam seduceret; sed vereor ne quid adhuc scædius à Zoroastre, asseclis suis non solum permissum sed injunctum fuerit: Optimi enim auctores asserunt, Magorum morem ac legem fuisse, "Eos oportuisse ex matris cum filiis concubitu progenitos esse,"

Postremo, sicut in vitā similes erant, & inter cælum & gehennam, Deum & Diabolum, medii pendebant; ita in mortis more, haud multum disjuncti, cum uterque immaturā & violentā morte sit abreptus. Syrus vindice gladio Dei ac Israelitarum: Persa autem fato multo magis tremendo, cum immediatā Dei manu, ut asseclæ ejus agnoscunt, nempe à cælo tactus & fulmine percussus, miserè periit.

^a Vid. Jo. Clerici indicem in voce Magus.

DISSERTATIO XLVIII.

Antistoicha. 1. *Ex Sacris Scripturis.* 2. *Persis & Magis.* 3. *Ægyptiis.* 4. *Græcis.* 5. *Romanis.* 6. *Saxonibus.*

Ἰσοδωαμῆνα.

Deus pater, ὁ ὦν, Exod. iii. 14.

SATAN. ✕ Dei & Deus filius, ὁ λόγος, Messias.

Diabolus^a. ✕ Malak-Melitz; angelus, intercessor seu mediator, Job. xxxiii. 23.

Abaddon, Apollyon, exterminator, Apoc. ix. 11. Angelus destruens, Exod. xii. 23. ✕ Goel, salvator, salus, liberator, Dominus, fanator, Exod. xv. 26. i. e. Jesus, noster conservator, Job. vii. 20.

Falsus Lucifer, Esai. xiv. 12. Stella cadens è cælo, Apoc. viii. 10. ✕ Verus Lucifer, ἑωσφόρος, Job. xxxviii. 12. Ἀνατολή oriens, S. Luc. i. 78. Stella splendida & matutina. Apoc. xxii. 16.

Rufus ille & antiquus Draco qui decepit Evam, Leviathan^b, Pharao, Serpens, Draco, semen Serpentis. ✕ Manus Dei, Semen mulieris, qui conteret Serpentis caput; Agnus, verbum Dei.

Angeli Draconis, Apoc. xii. 7. κοσμοκράτορες & σκότεις & αἰώνος τέττα, potestates tenebrarum, mundi hujus rectores & tenebrarum ejus, Ephes. vi. 12. Ὁ Πονηρὸς, Ὑδῆς, θάνατος. ✕ Angeli Michaelis, Apoc. xii. 7. Angeli lucis, 2 Cor. xi. 14. Ὁ μόνος Ἀγαθός, Ἀμὲν, Ζωή.

Melech Balahoth, rex terrorum, Job. xviii. 14. ✕ Melchisedek, Melech Salem, rex justitiæ, rex pacis.

Mortis primogenitus, Job. xviii. 13. ✕ Primogenitus ex mortuis.

Elilim, Psal. xcvi. 7. falsi Dii, Idola. ✕ Elohim, angeli, principes.

Princeps Diabolorum, mundi, tenebrarum. ✕ Deus est lux, & tenebræ in illo non sunt ullæ, 1 S. Joh. i. 5. Christus lux mundi, Joh. viii. 12.

Shod, Shoded, Shedim, Jeshod, Psal. xci. 6. Keteb, vastator, Job. xx. 26. Ἐπὶ λυτὸς hospes seu advena dirus, Δαίμων nempe Δυσάντης^c. ✕^d

Babylon, civitas confusionis, Esai. xxiv. 10. Civitas destructionis, impura, immunda, habitatio Dæmonum, Apoc. xvii. 18. ✕ Civitas sancta — Dei — pacis & Jerusalem.

^a Vid. Dissertat. de duobus principiis. Sabaismo.

^c Vid. Dissertat. de Sheol, Abaddon, &c.

^d Plutarch. in Isid.

^e Plutarch. de Iside & Osiride.

^b Vid. Dissertat. de Leviathan, & Behemoth, & de Magiâ. Item de

^d Vid. supra Goel, Salvator, Liberatores, &c.

^f Nefsim, nubes, vapores à nasa elevare, altum esse — ut etiam prin-

^h Plutarch.

ⁱ Ita Empedocles in Plutarcho & Plato.

^m Plutarch. ubi supra.

Ἰσοδωαμῆνα.

Sheol, Abaddon, Shachath Bor, Bor-Tach-tijoth, Shayere Sheol, Shayere Maveth, & Tzalmaveth, Tehom Chofhech &c. Ἄδης καὶ ὠτάλῳ, Pl. lxxxvi. 13. puteus, puteus infernus, janua inferni, janua mortis, janua umbræ mortis, terra tenebrarum, abyssus, tenebræ Topheth ab heri præparata. ✕ Shamaim, Shemeshamaim yaraboth, yabi Shechachim, densitates nubium^f, Pl. lxxviii. 4. Sheme, Sheme Kedem, ὕ. 23. Beth Elohim & Shayar Hashamaim, Gen. xxviii. 17. Shayar la Jehovah, Psal. lxxviii. 23. Dalte Shamaim, Psal. lxxviii. 23. Job. xxxviii. 37. Or Chajim; Orach Chajim, Pl. xvi. Job. xxxiii. 30. ἡ μέγας & κλήρος τῶν Ἀγίων ἐν τῷ φωτί. Βασιλεία δικαίων ἡτοιμασμένη διὰ καὶ αἰῶνος κόσμου. Cæli, cæli cælorum ab initio; domus Dei & porta cæli, porta Jehovah, nubes, lux viventium, semita viventium. Portio hæreditatis sanctorum in lumine; regnum justis præparatum à constitutione mundi.

Gehenna. ✕ Paradisus.

Antistoicha ex sæcularibus.

2. Persis & Magis.

Oromasdes, Yezdan, Choda^g.

Arimanius. ✕ Mithra, Μεσίτης^h.

Petiyara, Calamitas, Aid.

Δυσάντης, Ἐπὶ λυτῷ.

Occursus malus,

Tenebræ. ✕ Luxⁱ.

Dualitas & par. ✕ Unitas, Impar.

Malum, Sinistrum, Diverfum. ✕ Bonum, Dextrum, idem

Mali angeli. ✕ Boni angeli.

Gehenna. ✕ Civitas beatorum five Paradisus.

3. Ægyptiis.

Deus, ὁ ὦν^k.

Osyris. Typhon. Serapis. Bacchus; omnes Pluto^l.

Cacodæmones. ✕ Agathodæmones^m.

Ἰσοδυαμῆντα.

4. Græcis.

Θεὸς seu Jupiter Olympius.

Jupiter Chthonius ✕ Ὀΐων.

Demogorgon,

Pluto in Montfaucon,

Sol infernus,

Cacodæmones. ✕ Agathodæmones, hominibus benefici.

Di averrunci,

Morosi, tetrici, malo se oblectantes, poenas severas subeuntes, territi & terrifici^b. ✕ Angeli.

Catachthonii, subterranei Dæmones, quos tamen Pythagoras censet honorandos, atque illis esse sacrificandum.

Hades, Orcus, Tartarus^c. ✕ Elysi campi.

5. Romanis, qui omnia ferè ex Græcis.

Deus, & melior natura, i. e. bonum principium, qui litem è chao diremit^d.

✕ Vejovis.

Jupiter Stygius.

Summanus^e.

Pluto.

Ἰσοδυαμῆντα.

Tartarus, Titanum & Furiarum sedes^f. ✕Fortunata nemora sedesque beatæ^g.

Lemures, Lamiae. ✕ Boni genii.

6. Saxonibus.

Goda.

Woden, Græc. Ἀιδωνεύς,

Wodeni Aula.

Heil — Deus Saxonum.

Hell, infernus, coopertus. ✕ Heven, cœlum, convexum.

" Ab omni malo & infortunio (seu mali-

" tiâ) à peccato, ab omnibus astutiis &

" incurfibus Diaboli — ab irâ tuâ ac

" damnatione æterna —

" Libera nos Domine.

✕ " Agnus qui in medio throni est, re-

" get (seu pascet) nos, & deducet nos ad

" vivos aquarum latices; & absterget

" Deus omnem lachrymam ab oculis

" nostris." Apoc. vii. ult.

Utrum horum?

DISSERTATIO XLIX.

De modo scribendi inter Veteres. 1. In libris. 2. Plumbo. 3. Petris & columnis. 4. Pergamenis, Linteis, Bombycinis, Plantarum foliis & gemmis.

JOB. xix. 23, 24. " Quis mihi tribuat
" ut scribantur sermones mei? Quis
" mihi det ut exarentur in libro;
" stylo ferreo & plumbi lamina, vel celte
" sculpantur in filice?" Syr. Ar. " Utinam
" quis curaret scribere, &c. calamo ferreo
" & plumbeâ cælaturâ in æternum, & su-
" per lapide sculperentur."

In Goele nostro videbimus hæc verba cumsequentibus collata, vel nullum sensum, vel planè incongruum recipere, si de temporali tantum redemptione brevi venturâ S. Patriarcha hæc loquatur. Ut vero illorum sensus melius innotescat; nec inutile, nec injucundum fore credimus diversos modos scribendi inter antiquos, præsertim hos Arabas, disquirere. Una gens eorum, nempe Sabæi, de peritiâ in scribendis & legendis libris maximè gloriabantur: cum multæ eorum tribus indoctæ planè ac illiteratæ fuerint.

1. Primus mos, & sicut videtur, vel in Jobi tempore communissimus, in libris fuit; hujus enim primo loco Jobus hic meminit, מִי־יִתֵּן אִפּוֹ וִיכְתּוּב מִלִּי מִי־יִתֵּן מַסְפֵּר וִיחַקֵּר, " Quis mihi dabit Epho ut scribantur verba mea? Quis dabit, in libro ut deli-

neentur? Quid primo hic faciemus cum voce Epho, quæ vel in nullis translationibus apparet, vel tantum per " nunc " vertitur?

Alii scribunt " expletivum merum esse; expedita quidem via ad difficultates quasunque in textu tollendas! Neque tamen multò aliter, vel hic, vel alibi Græci interpretes aut Græci patres, vel efferunt vel explicant; nihil enim habent in Græco nisi ἐφ, nec plus ab iis lucis habemus in alio loco, ubi idem ut videtur verbum, sed aliâ formâ occurrit in Elizæi exclamatione post translationem Elijæ, 2 Reg. ii. 14. " Ubi est Dominus Deus Elijæ, in

^a Plutarch. Isid.^b Ovid. ad init.^c Empedocl. in Plutarch. ubi supra.^d Fast.^e Æneid. lib. vi.^f Homeri civitates duæ, — Litis — Pacis.^g Id.

Hebr. additur אֶפְחוֹ Aph-hu, "Quod certè non malè transferunt ibi LXX cum vocem ipsissimam servant אֶפְחוֹ. An ergo plus à scholiis hic lucremur? Vereor haud multum; ita enim Theodoretus in locum, "אֶפְחוֹ הַכְּרֻפִּי עֲמֻנָה" κ. τ. λ. "Appho absconditus interpretatur; secundum editionem aliorum interpretum," ac si idem cum Almoni Palmoni fuerit. Munsterus ibi vertit "atque ipsemet," Aph enim significat "atque" seu "etiam" & Hu "ipse." Sensu autem haud perspicuo. Quid si per hoc verbum in utroque loco, gravem ac vehementem animi motionem, uterque horum sanctorum exprimat, quæ tamen explicitam translationem forsan vix admittit?

2. Sed jam ad clariora descendemus. Jobus noster proculdubio hic vehementer optat, primo in loco, "ut verba ejus in libro exarentur," & procedit י. 24. "ut stylo ferreo & plumbi lamina," &c. Ubi Doctorum nota, "Prius membrum simplicem scriptionem significat; posterius in integro libro, vel inter historias, ut acta publica:" Hic enim, ut videtur, commentarios suos meditatus est, quos postea forsan absolvit. Nescio vero an fortius quam par est ultimum verbum Juchacu, in nostra hod. atque aliis exprimat, "ut in libro exculperentur vel exprimerentur," Nos hod. "were printed in a book:" Vix enim in Jobi sæculo ars typographica inter Arabes invaluit; ut neque ad hunc usque diem, quicquid sit de Sinensibus. Melius in scholiis suis Piscator vertit, viz. "consignarentur," atque addit, "verbum Chakak, non significat propriè sculperè, sed delineare vel describere;" unde mediâ voce Vulg. utitur "ut exarentur; noster autem Tindal τῆς LXX hic sequitur "τὴν αὐτὰ;" quod ille "put in a boke." Haud opus est hic observare, quia Tyronibus etiam notum, quod olim non concinnabant libros quales hodie habemus, sed in voluminibus scribebant, (ut curialia nostra volumina,) qualia sunt omnia, quæ in veteribus archivis reperiuntur, ut in notâ Calvini ad Jerem. cap. xxxvi. 2. ubi vid. etiam י. 23. Sed inde more suo assurgit auctor; nec contentus ut evanidis literis in chartâ paululum duraturâ scriberentur, in æternitatem pingi optat; ut "stylo ferreo atque plumbo in perpetuum in rupe inciderentur."

Vulg. "plumbi lamina] Ad sensum & receptum antiquis scribendi seu insculpendi morem alludens, S. Amb. "stylo ferreo & plumbeo;" ubi Drusii nota satis miranda, forsan plumbum temperaturâ quâdam indurabant, adeò ut stylo ejus in petrâ incidi posset; sic æs olim ita tempera-

bant; ut ex eo gladii & arcus fierent."

Fatemur & tela catapultarum, quin & totam armaturam, ut Diomedis & postea Glauci, Il. ad ζ, ex ære indurato fabrefacta fuisse. Quin & Secures & Bipennes in desertis fodinis, ut nostrorum Cornubiensium, à Phœnicibus puto ibi relictas, Forfices etiam æneas vidimus ex humo effossas, & admodum acutè scindentes; licet ex parte à grandi isto rerum devoratore rubigine corrosas. Sed longè dispar est ratio inter plumbum & æs; hoc enim naturæ mollis & ductilis, illud vero duræ ac fortis: Quis enim arma plumbea unquam invenit aut in cimeliis reposita vidit?

Sequitur in Vulg. "vel Celte sculpantur in filice," alii libri Certe legunt, sed plurimi ut hod. Vulg. "celte." Quid mirum hoc vocabulum signat? Hebr. est כְּלִי, "in perpetuum;" sed nescio an ullo modo ad versionem Vulg. reconciliari possit. Mercero, "celte est vox nihili;" sed ejus pace in glossographis invenitur & describitur "cælum, gluphion," à "cælo incido," i. e. "instrumentum ferreum aptum ad sculpendum;" vetus fatemur vocabulum à tempore antiquatum, ut multa Lucilii ac Ennii, & veterum Romanorum. Sed magis miranda est S. Ambrosii lectio, si ad nos genuina pervenit, vol. i. pag. 625. edit. Paris 1632. "Aut in petris insculpta offe." Licet enim satis notum Arabas sua poemata in ossibus, scapulis scil. Ovinis vel Camelinis inscripserit, ut Mahometem primo suum Coranum, cum chartæ Amanuensi ejus non suppetere: Quis unquam de sculpturâ stylo offeo in petrâ somniavit? Quære ergo, an pro "insculpta offe," vitio scriptoris vel typographi "insculpta esse," non sit rescribendum?

Facebant ergo & plumbeus & offeus stylus, & de Vulg. "plumbi lamina" nunc venit disquirendum, Syr. & Ar. "in plumbeâ calatura;" Tigur. "incidantur in plumbum; quæ omnia ferè in idem redeunt; veteres enim ut ligneis tabulis, sicut Solonis Curbi & Axones in Plutarch. & Aul. Gell. ita & plumbeis, aut leges, aut acta publica, aut alia memorabilia solebant inscribere seu exarare, ut ultimæ voci βαστοφῶνδον forsan affinis est, quia lineæ modo sulcorum ductæ fuerunt. Publica etiam monumenta olim plumbeis voluminibus incisa esse auctor est Plinius, lib. xiii. cap. ii. Tales tabulas plumbeas literis inscriptas notant docti viri in antiquis sepulchris esse repertas, juxta Neapolin; quære an apud Puteolos in Catacombis? Nec desunt nobis tales tabulæ in nostrâ Angliâ, ut videre est in plumbeâ laminâ in Ecclesiâ Cathedrali B. Mar. Lincoln.

coln. è sepulchro effossa, adhuc in bibliothecâ ibi conservatâ, & inscriptione ornatâ, licet literæ sint jam semesæ. Quæ autem supersunt hic delineantur.

✠ BIL I ALET WI—
FILIO WALT, ALEN MI—
SIS E SANGVINE REMIGII EP
II LOLENSIS.

3. Cum vero hujusmodi materia igni sit obnoxia S. Jobus sua verba etiam in lapidibus & petra insculpta optat, ut *eis τῆς Αἰῶνος* perdurarent: Talium quidem meminit Plin. in confinio Arabiæ, tam in insulis Arabici quam Persici finibus. In Persico lib. vi. cap. 28. Inter Eblitæos montes, insulam Omœum & Dabangoris regionem, in his verbis; "Insulæ multæ sine nominibus: Celebres vero Isura Rhinea & proxima, in quâ scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis." De Arabiâ autem hæc habet, ejusd. lib. cap. 29. "Insulæ ante portum Isidis duæ pseudopylæ vocantur, interiores totidem pylæ; in alterâ, stelæ lapideæ literis incognitis." An antiquis Hebræis, Arabicis, Æthiopicis vel potius Ægyptiacis? Nam in insula hujus freti Sesostris columna (ut alibi) esse dicitur. Tales & Saxo Grammaticus in sedibus proavorum nostrorum septentrionalibus, rupibus insculptas vel invenit vel fecit; de quibus etiam Sherringham & Hiccesium consule. Petræ & rupes naturales quædam sunt columnæ; columnæ autem seu stelæ, ut istæ Plin. arte factæ & manu artificis concinnatæ, sunt ascititiæ rupes sicut Semiramidis columna juxta Iomanem.

Præter innumeras Romanorum inscriptiones tam sacras quam civiles, in nostrâ Britanniâ extant forsitan nonnulla monumenta Britonum aut Pictorum, vel saltem non ita pridem extabant, literis insculpta & fidis lapidibus commissa; inter quæ illa Scoto-Britannis sæpius ostensa quam intellecta, licet forsitan sequioris ævi, versibus hexametris concepta,

Maldraradum Dragos, malliria liria largos, &c.

Sed satis de incognitis.

Certi autem sumus de more scribendi tunc temporis in tabulis lapideis: Ita enim legimus de decalogo qui secundum Rabbinos in tabulis Sapphirinis insculptus fuit. Ut forsitan etiam in calce, Deut. xxvii. 2. &c. An sicut idem decalogus in nostris ec-

clesiis scribitur super parietes & lapides calce illinitos?

4. De scripturâ in pergamenis, linteis bombycinis (quorum ultima potius est pictura quam scriptura, arundine non volucrum pennis delineatâ) non est quod addamus, quia satis nota: Palmarum foliis Malabarici hodiè utuntur, cujus scripturæ specimina non pauca nec inelegantia in Angliâ nunc habemus; certè valdè antiqua, nam Plinius auctor est, "ante chartarum usum palmarum foliis, primo scriptitatum; deinde quarundam arborum libris, mox & linteis aut ceris," lib. xii. cap. 11. Discimus etiam ex Mose, ejus tempore morem fuisse insculpere in gemmis seu lapidibus pretiosis, ut in superhumerali & pectorali nomina tribuum Israelis, & Urim & Thummim quicquid fuerint.

Neque hæc sine Deo, à quo omnes artes etiam manuales, Exod. xxxv. 31. &c. De Bezaleel filio Uri, "Implevit eum Dominus minus spiritu Dei, sapientiæ & intelligentiæ ad excogitandum & faciendum opus in auro & argento, sculpendisque lapidibus," & xxxix. 6. &c. "Paravit & duos lapides Onychinos, sculptos arte gemmariâ nominibus filiorum Israel, posuitque eos in lateribus superhumeralis" — & v. 8. ad 14. "Fecit & rationale juxta opus superhumeralis — & posuit in eo gemmarum ordines quatuor &c. — Ipsique sculpti erant nominibus XII tribuum Israel, singuli per nomina singulorum."

Neque ab his longè abludunt figilla, vel in gemmis vel auro, literis vel emblematicis insculpta, quæ sæpius memorantur in libro Jobi; semel in verbo cap. xxxvii. 7. "obsignat manum omnium hominum; bis in nomine" mutaretur sicut lutum, "cui figillum imprimitur, & xli. 15. De squamis Leviathanis, "clausa est unumquodque figillo arcto," ubi LXX "*ἡ σφραῖς Σμυρῆτις λίθος*," sicut Smyris lapis." De quo vid. not. ad locum.

Quin & eodem modo ac moderni, his figillis antiqui usi sunt, ut armillarum decoramentis, nobis Locketts, ut Cantic. viii. 6. "Pone me ut figillum super brachium tuum."

Si vero quæ supra afferuntur, de sculpturâ in ferro, plumbo & lapidibus, huic Jobi loco non omnino satisfaciunt: Quid si aliâ viâ incedemus, ita ut ferrum, plumbum & lapides in his inscriptionibus seu sculpturis conjungantur? Sic enim Bochartus ex Rabbini docet cum plumbo scilicet infuso in literas stylo ferreo in rupe incisas.

DISSERTATIO L.

De Goele & Resurrectione. 1. *Textus ipse Jobi xix. 25, 26, 27. cum versionibus collatus.* 2. *Significationes vocis Goel.* 3. *Sententia Grotii & argumenta pro illâ.* 4. *Refutatio illius.* 5. *Argumenta pro contrariâ.* 6. *Ceteri Resurrectionis improprie patroni.* 7. *Responsio ad eorum rationes.*

1. **D**issertationem hanc de Jobi Goele seu redemptore, eo^a ultimum in locum relegavimus, non quod solenne aliquid aut magnificum polliceri velimus; simplici, ut cætera, tenuique sermone, animi sensa prolaturi: Sed ut maturius hâc de re cogitaremus; magnorum virorum sententias longè inter se discrepantes, quâ possimus cura perscrutaremur, rationumque quibus eas astruunt momenta in sanctuarii trutina expenderemus: Ne demum aut temerarii aut impudici, si errantes (humanum!) aut censeremur aut probaremur. In quibus omnibus opituletur gressusque dirigat & firmet, qui est via, vita & veritas! Et qui "superbis quum resistat, gratiam confert humilibus."

Duæ hic questiones sunt discutiendæ, prima, de Goele, secunda, de resurrectione. Queritur, utrum insignis hic locus ad Christum redemptorem, & resurrectionem propriè dictam, sit referendus; an ad Deum patrem & resurrectionem Jobi impropriad, ejus nempe mutationem in meliorem vitæ statum; de quo Polus nostras in Synopsi, non immerito, hæc habet, "Hic paulisper sistendum est, & solvendus nodus, si quis alius vindice dignus."

Textus ipse Hebraicus in editione Pagnini ita se habet,

ואני ידעתי גאלי חי ואחרון על-עפר יקום
ואחר עורי נקפו זאת ומכשרי אחזה אלוה:
אשר אני אחזה-לי ועני ראו ולא-זר פלו צלתי
ביחק:

Cujus versio interlinearis Santis Pagnini & Ariæ Montani sequitur, "Et ego novi redemptorem meum vivum, & novissimo super pulverem staturum; & postquam pellem meam contriverint hanc, & de carne meâ videbo Deum, quem ego visurus sum mihi, & oculi mei videbunt, & non alienus; defecerunt renes mei in sinu meo." Versio Syr. & Ar. "Ego qui-

dem scio, quod salvator meus vivens sit, & consummatione super terram appariturus, & pellem meam (Syr. circumderunt) (Ar.) angustarent hæc & carnem meam: Si viderint oculi mei Deum, videbunt lumen: Renes mei penitus perierunt de loco meo." Chald. Par. "Et ego scio, quia redemptor meus vivit, & post hæc, redemptio ejus consurget super pulverem; & post inflata^b fuerit pel- lis mea, erit hoc, & de carne mea videbo iterum Deum, quem ego visurus sum mihi, & oculi mei videbunt, & non alius, consumpti sunt renes mei in sinu meo." Gr. Vat. "Οἶδα γὰρ ὅτι αἰένναός ἐστιν ὁ ἐκλύειν με μέλλων, ὅτι γῆς ἀναστή-σαι τὸ δέσμα^c μὲ τὸ ἀναλῆξεν ταῦτα· ὡς γὰρ γὰρ κυρίως ταῦτά μοι συνελέεσθαι. Ἐγὼ ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι ὅ ὁφθαλμοὶ μὲ εὐ-ρανεῖ^d καὶ σὺν ἅλλῃ· πάντα δὲ μοι σωθεῖν τέλεσαι ἐν κόλπῳ." S. Chrysost. ex Theodotione, sensu satis claro & nobili, nec ab Hebræo discrepanti, "Ὁ ἀγγιστός^e μὲ ζῇ, καὶ ἐσχαλὸν ὅτι χώμα^f ἀναστήσει, ἐξελίπον οἱ νεφροὶ μὲ ἐν τῷ κόλπῳ μὲ. Vin- dex meus vivit, & novissimè super pul- verem resuscitabit: — Consumpti sunt renes mei in sinu meo." Vulg. "Scio enim quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum, & rursus circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: Reposita est hæc spes mea in sinu meo." Castell. "Equidem scio vindicem meum vivere, & postremo in terram surrecturum esse, & postea hoc ipsum circumdatum iri meâ cute, & me ex meo corpore visurum esse Deum; quem quidem ego ipse visurus sum, & mei ipsius, non alterius oculis aspecturus, ego, ipsius cujus renes in me penitus consumuntur."

2. Disquirendum est, quid in sacrâ scripturâ significet vox Goel, quod in hac controversiæ cardo vertatur. לאלה נא se-

^a Ultimam ferè concinnavi, non autem posui tam ob additamenta, quæ eum sibi locum jure vendicant, quam alia quæ hanc confirmant.

^b An hic ad inflationem cutis, & exenterationem cadaveris apud Ægyptios in condendis corporibus Paraphrast. alludit. Vid. Spanhem. de voce בשר p. 428.

^c Al. 'Αναστήσει δὲ μὴ τὸ σῶμα. ^d Alex. 'Οι ὀφθαλμοὶ μὲ εὐρανεῖται.

^e Ἀγγιστός Hefychio συγγενής, ἀγγιστός Scap. propinquitatis jure ad successionem venio aut, "eam peto;" item, "jure cognationis venditum redimo," seu propinquitatis jure "duco uxorem."

cundum Kircherum significat primo, in genere, redimere. Secundo, Rem alio devolutam ad te revolvere seu transferre. Tertio, Jure propinquitatis sive affinitatis vendicare, & cum effectu tibi asserere. Quarto, Ducere cognatam, ut hæreditas ad te devolvatur, ut ante legem, Gen. xxxviii. 8. vid. Esai. liv. 5. Quinto, Cognatum occisum morte interfectoris vindicare, nullo pretio sanguinis accepto per eum qui vendicat.

3. Proponendæ jam sunt eruditorum de hoc textu sententiæ, cum argumentis quibus nituntur. Quarum prima est eorum qui affirmant Jobum in his verbis ad Messiam non respicere, verum ad Deum patrem, solum populi sui liberatorem ac redemptorem: Loquatur eorum antesignanus Grotius eruditissimus, cujus sensus ne perperam exhibeatur, ipsius verba in commentario suo in locum proferemus; *ŷ.* 25. "Scio quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum] Hæc verba & quæ sequuntur Judæi nunquam ad resurrectionem retulere, cum tamen omnia rimentur, quæ aliquam in speciem eo trahi possunt. Christiani non pauci eo usi sunt ad probandam resurrectionis fidem, sed ut id facerent, coacti sunt in versionibus suis multum ab Hebræo discedere, ut notatum Mercero, aliisque. Hebræa sic sonant, Scio enim redemptorem meum vivere, & illum postremò staturum in campo, etiam si non pellem tantum meam, sed, & hoc, (nempe arvinam quæ sub pelle est) consumerent (morbi scilicet) in carne tamen meâ Deum videbo (i. e. propitium expectar) ego, inquam, hisce meis oculis; ego, non autem alius pro me. Deus redemptor dicitur, quia pios ex multis malis liberat, Psal. lxxviii. 35. Esai. xli. 14. & xliii. 14. & xlv. 6. & xlvii. 4. & xlviii. 17. & xlix. 7. Postremo in campo stare est victoris: Sic Deum dicit victorem fore adversariorum suorum, neque verò ei est impossibile corpus ejus putredine propè exesum restituere in priorem formam; quod & fecit Deus."

Sententiam hanc qui tuentur hisce utuntur argumentis; Primo, Quod Rabbini cæterique Judæi de patre non filio hæc intelligunt. Secundo, Quod pater sapius dicitur populi sui redemptor, fierique potest, ut sub eo titulo Jobo notus fuerit. Tertio, Quod incongruum videtur, Deum plura & clariora hæc de re homini Ethnico, quam suo ipsius populo revelasse, prophetisque in quos toties se inspiravit. Quarto, Quod multi inter Christianos, tam antiquos quam nuperos, iique non pii solum, verum & eruditi in hæc fuerunt sententiâ: Antiquorum S. Chrysosto-

mus & S. Hieronymus; nuperorum, Grotius ubi supra, Reverendus Patricius alique complures.

4. Alii per redemptorem hic memoratum intelligunt Messiam, perpetuum electi populi sui redemptorem, per quem Deus pater cum omni creaturâ nullo non sæculo egit, suos ab omni malo liberavit, tandem à sepulchri carcere liberaturus, quum mors in victoriâ sit in æternum absorbenda. Opponentium argumentis regerunt, Primo, Rabbinos cæterosve Judæos hæc in re non esse quod curemus; neque vera ab iis esse speranda, quippe præjudicio excæcatis, ut ex sequentibus abundè constabit.

Quoad secundum à Grotio fortius intentatum, nempe, "Deum patrem sæpè redemptorem dici." Sufficere autumant, si probetur, omnes quos adducit locos de Messia redemptore esse intelligendos. Psal. lxxviii. 35. "Et rememorati sunt, quia Deus excelsus redemptor eorum erat," sed Christus dicitur "Deus excelsus," aut quod ad idem redit, "super omnia Deus," Rom. ix. 5. "Et Christum (qui aquam e petra eduxit) tentarunt in deserto," *ŷ.* 15, 16, 17. & 41. 40. hujus Psal. collat. cum 1 Cor. x. 4, 5. 9. "Neque tentemus Christum, sic ut quidam eorum tentaverunt." Præterea *רפא* rupe, nomen Dei, & alibi ut in hoc loco Christo nostro sæpè ascribitur. Esai. xli. 14. "Ego auxiliatus sum tibi, dicit Deus, & redemptor tuus sanctus, Israel." Sed hæc etiam de Christo, qui *ŷ.* 20. "manus Dei," 21. "rex Jacobi," 27. ad Sion dixit, "Ecce adsum," &c. Neque quis negabit, quin illa quæ sermone continuato dicuntur, cap. xlii. ad *ŷ.* 7. de Christo sint intelligenda, quia ab Evangelistis illi applicantur, quidni ergo quæ in *ŷ.* 8. "Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo." Sed gloriam suam & nomen suum, nempe Dei & redemptoris, Deus pater dedit Christo; ergo non est alter Deus, sed "ille & pater unum sunt, Johan. x. 30. Lege etiam, benè perpende, & cum his confer quæ occurrunt, Psal. xvi. 4. "Multiplicabuntur dolores eorum qui post alium Deum festinant (*אחר*) Neque assumam nomina eorum (nempe idolorum) labiis meis," Ut Exod. xxiii. 13. "Per nomen alienorum Deorum (*אחרים*) non jurabitis, neque audietur ex ore vestro. Neque S. Psalmista assumpsit, sed tantum *אחר* scribit; ergo absit ut Christus noster sit acher, ut illum faciunt, qui à patre dividunt. Esai. xliii. 14. "Hæc dicit Dominus redemptor vester," sed hæc de Christo vid. antea. xlv. 6. "Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor e-

"jus

“jus Dominus exercituum,” sed hæc de Christo, ille enim, ut in sequentibus, primus & novissimus, Rev. i. 17. Et certè omnes veri Israelitæ, in quibus dolus non est, breve Nathanaelis symbolum seu fidei confessionem ad Christum repetent & suum Amen addent, S. Johan. i. 49. “Tu es filius Dei, tu es rex Israel,” ut etiam Thomæ xx. 28. “Dominus meus & Deus meus.” Sed additur in eodem versu Esaia, “Absque me non est Deus,” Christus autem primus & novissimus, ergo Deus, ergo non absque Deo patre Christus Deus. Esai. xlvii. 4. “Redemptor noster Dominus exercituum, nomen illius sanctus Israel;” & hæc de Christo, quia a libi vidimus hæc illi ascripta, ut xlviii. 17. “Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel,” & y. 20. “Redemit Dominus servum suum Jacob,” nempe, de Babylone seu olim de Ægypto; sed hæc proculdubio de Christo: Ejusd. cap. y. 21. “Non sitierunt in deserto quum educeret eos; aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ.” Vid. textum primum, xlix. 7. “Et dicit Dominus redemptor Israel, sanctus ejus.” Hic etiam Messias non excluditur, sed in toto cap. memoratur; præsertim, “vivo ego,” “dicit Dominus,” & quid aliud hæc sonant quàm quæ hic sequuntur, “Scio quod redemptor meus vivens est,” & “venerit Sion redemptor,” &c.

Hucusque Grotius, sed, cur non ultra processit & Esai. lix. 20. citavit? Quia hæc indubitanter de Messia, ut ipse Grot. in Gen. xlvii. 16. “Angelus qui eruit me,” sic Messias dicitur Esai. lix. 20. Licet de Cyro hæc Esaia interpretatus sit, “Is liberator est Cyrus,” sed benè addit, “figura Christi;” imo quadragies forsan in V. T. לְנֶאֱמָר & ejus derivata occurrunt, ubi vix semel & iterum Messias noster excludi potest, qui characteribus ἀναλήψεις ubique describitur. Neque obstat, quod in hoc cap. & sæpè alibi Christus dicitur “Domini servus,” nam “Formam servi suscepit, licet hæres omnium & Dominus omnium;” Ut de seipso illa Davidis citat & applicat, “Dominus dixit Domino meo.”

Respondent ad tertium, nihil obstat, quin se revelet Deus cuicunque sibi visum fuerit, præsertim piis ac sanctis; idque re ipsa fecit, & ante & post legem datam, etiam hominibus non ita sanctis. Ante legem, Abimelecho, Labani & Pharaoni; Jethroni insuper à Jobi tam patria quam sæculo parum distanti, ita se revelavit ut Mo sen ipsum id doceret, quod sibi putant palmarium Judæi, nempe Sanhedrim

ipsorum illam magnam instituere. Post legem datam, Balaamo se aperuit, Amalekitæ illi, Nebuchadonosori aliisque; quin & Jobus liquido profitetur, “Per manum Dei,” i. e. prophetiam, amicos se instructurum. Imo per Shechinah illi apparuit Deus: Fuitque quidem quod illi ante omnes appareret. Quum tot tantaque perpeffus, integritatem retinuerit, quum ob humana quædam ab amicis ei tandem extorta, sese coram Deo in pulvere & cinere humiliaverit; quid sanè miri, si talem virum majore Deus gratiâ, clariori revelatione dignaretur quam Judæos ipsos, qui cum umbris ac typis, (ac cordibus fati duris) adhuc versabantur: Dum tandem ἀναλὼν ἐξ ὕψους pleniori eos lumine visiteret. Adde quod Ethnici hominis exemplo, verbisque ab ipso prolatis, probi, tum inter Arabes tum inter Græcos impulsî, in desiderium omnium gentium longè postea facilius credituri & ejus evangelium amplexuri erant; sive per S. Paulum, sive demum per alios prædicatum sibi audirent. Plura non adjiciam præter aurea illa Sherlochii & Spanhemii: Sherlochius ita (pag. 267. Dissertat. secund.) “Potuit esse inter paucos fideles tunc temporis in mundo expositio traditiva promissorum Dei, sive per magis expressis revelationibus fundata, vel Ante, vel Post-Diluvianis, quam ad tempora nostra devenerunt: vel sicut Jobus plusquam communi modo tentatus fuit, ita gradum luminis æquè extraordinarium ad sustinendum illum in conflictu sibi communicatum etiam potuit habere.” Spanhemius, pag. 396. “Fuit sanè ante legem via triplex propagationis fidei: Dei revelationes externæ & apparitiones; spiritûs S. inspiratio interna & traditiones patriarcharum; nec horum quicquam Jobo nostro defuit— Qui prodiit ex scholâ Abrahami.”

Argumento quarto ab auctoritate Christianorum ducto respondent, primo homines certe præclari; fuerunt tamen homines. Secundo fieri potest, ut eorum sensus vel non rectè intelligatur, vel minus candidè exhibeatur. Imo opposita se sentire nonnunquam indicant ipsi, prout in secunda disquisitionis hujuscæ parte patebit.

5. Refutatis opponentium argumentis suam sententiam ita defendunt. Nequaquam negant, (neque quis sanæ mentis unquam negare ausus est,) Deum patrem redemptorem esse, aut fuisse humani generis, & præsertim sui populi Israelitici, in typum majoris liberationis à majore Leviathane; (ut in Cantic. Zachar. i. S. Luc. 68. ad 74.) Cum invenerit & dederit, licet non ipse solverit & fuerit redemptionis

pretium; cum fecerit & solverit per alium, (aliam nempe personam.) Ergo per se essentialiter, ut dicimus, & causaliter, sed non personaliter, nisi simus Patropassiani. Sed vox redemptor, ut vulgò sumitur, vix quartam partem $\text{ג} \text{Goel}$ exprimit. Multæque ejus acceptationes, non patri immediatè sed per filium; filio autem immediatè congruunt. Primo enim $\text{ג} \text{Goel}$, & quæ inde derivata, ut supra vidimus, significat "Rem alio devolutam ad te revolvere," &c. sed hoc pater fecit per filium, & filius per suum sanguinem, qui semen mulieris promissum fuit. Secundo, "Jure propinquitatis sive affinitatis tibi asserere & vindicare:" Sed vide an non hæc liquidius ad Christum Goelem nostrum competant; Hæc enim vindicatio ad eum potius pertinet, qui in collateralis quam qui in directâ est lineâ: Adeoque non patris est filium, sed propinqui propinquum ita vindicare, quod clariùs adhuc patebit in tertiâ proprietate hujus Goelis, quæ est "ducere cognatam," ut quando rex fecit nuptias filio, & tamen "Maritus ejus creator ejus, Jehovah exercituum: Vindex ^a ejus, sanctus Israel," Esai. liv. 5. $\text{ג} \text{Goel}$ amissam, adeo dilectam, agni sponsam, verus $\text{ג} \text{Goel}$ suam sibi asseruit & in conjugem vindicavit. Quarto, "Vindicare cognatum occisum seu captivum; injusto possessori prædam eripere." Ita Christus nos è captivitate Diaboli redemit & vindicavit in "Gloriosam libertatem filiorum Dei." Targ. Hierosol. $\text{ג} \text{Goel}$ "Dixit pater noster Jacob, Gen. xlix. 18. Salutare tuum expectabo, Domine! Non expecto redemptionem Gideonis filii Joash, quæ est salus temporalis, nec redemptionem Samsonis quæ est salus transitoria, sed expecto redemptionem Christi filii Davidis, qui venturus ut adducat sibi filios Israel; hujus redemptionem expectat anima mea." Ita Fagius, forsan ex alio Targum, licet eodem sensu. Nam in Hierosolym. ita legitur, "Redemptionem quam dixisti in verbo tuo $\text{ג} \text{Goel}$ venturam esse populo tuo." Et Ben Uzziel ita concludit, "Quia liberatio tua liberatio sæculorum." Vid. not. Grab. Spicileg. 12. patr. Testam. Dan. § 5. pag. 358, 359. R. Ammi. in Midrasch Va-jikra, "Egomet ipse redimam vos in salute sempiternâ." Quinto, "Nullo pretio sanguinis accepto sed sine pretio illi soluto," quod patri vix convenit. Sexto, "Ita ut pretium vero Domino solvat:" Sic Christus patri— Ex quibus omnibus colligunt S. Jobum in Messiam venturum fidem suam firmam,

ac immobilem hic profiteri, & quod Goel redemptor^b est Messias noster, "Qui nos dilexit, suoque sanguine, ut pretio inestimabili redemptionis nostræ à peccatis abluit: Cui gloria & imperium in sæcula sæculorum Amen." Celebrabo memoriam nominis tui (rex Messias) omni ævo, "Propterea tibi populi confitebuntur in æternum^d."

6. Quod si Goel sit Christus, ad secundam quæstionis partem via strata est, facilisque transitus, "An resurrectio a Jobo expectata impropria tantum fuerit, & metaphorica, nempe restitutio ad meliorem hujusce vitæ statum; an propria, realis & corporalis, in consummatione mundi, per Christum redemptorem efficienda?" Pauci enim, si quidem ulli, Jobo patribusque antiquis fidem in Christum negant (ne dicam invident) quin item fidem in resurrectionem propriè dictam iis denegant. Quippe hujusmodi opiniones, plerumque mutuo sunt implexæ & ex unâ omnes discendæ. Prioris sententiæ patroni hæc proferunt argumenta. Primo, Restitutio populi Dei & liberatio à malis sæpè dicitur Resurrectio; ut Esai. xlix. 6. "Parum est, ut sis mihi servus ad resuscitandas tribus Jacob;" Hosea vi. 2. "Vivificabit nos post duos dies, in die tertio resuscitabit nos." Ita & eam Ezekielis visionem c. xxxvii. de aridis ossibus plurimi intelligunt. Secundo, Ita hic Chaldaeus legit $\text{ג} \text{Goel}$, "De carne meâ vi-debo bonum Dei," i. e. felicitatem mihi restitutam. Tertio, "Judæi omnem angulum V. T. rimati ad textus conqui-rendos, unde resurrectionem mortuorum contra Sadducæos probent, quam per Messiam suum efficiendam credunt; nullam tamen de hoc loco mentionem faciunt in septem eorum commentariis." Quarto, "Licet Christiani non pauci eo usi sunt ad probandam resurrectionis fidem, ut id facerent, coacti sunt in versionibus suis, multum ab Hebræo discedere." Quinto, "Multi inter Christianos, tam antiquos quam nuperos, iique non pii solum, verum & eruditi, in hac fuerunt sententiâ: Antiquorum Chrysostomus & Hieronymus, nuperorum Grotius, Reverendus Patricius, alique complures." Cum S. Chrysostomo incipiunt, qui hanc interpretationem horum verborum, uti probabilem, assert; "Jobum à morte liberatum, reparaturum in pristinam valetudinem. Deinde asseritur S. Hieronymum hæc Jobi "verba in mystico tantum sensu de resurrectione ultimâ intelligere: Putare verò, quod primo ad

^a $\text{ג} \text{Goel}$.^b Codurc. in loc. "Non dicit factor meus, sed redemptor, vindex & assertor: Deus non modo creator sanctorum & electorum, sed etiam redemptor. Est autem Deus propriè redemptor in personâ filii.^d Psal. xlv. ult.^c Vid.

restorationem temporalem sint referenda, alterius figuram. De Grotio antea egimus qui cum Mercero concordat atque illum laudat. Patricius noster episcopus Eliensis, qui hujus partis metam servat, hunc in modum sese explicat, "Spes mea jam mortua incipit reviviscere. Quoniam licet jam videor à Deo relictus esse, scio tamen quod ab hoc miserando statu possit me liberare, quia vivit in æternum: Et nullus dubito, quin demum apparebit victor super omnes inimicos meos qui jam me opprimunt, y. 26. & licet vermes, qui comederunt pellem meam procederent usque ad comedendas reliquias hujus corporis miserandi: sentio tamen animam meam hanc bonâ spe inspiratam, quod anteaquam moriar in meliorem statum misericordiâ divinâ me met restitutum videam— Incipio per suum habere ita fore."

6. Ad hæc respondetur, primo, concessio quod resurrectio ut & redemptio sensu metaphorico sæpè in S. Scripturâ sumatur, ne tamen hic ita sumatur, in ipso textu plurima sunt quæ vetant. Etenim primo, Redemptio hic memorata ad diem novissimum restringitur, qui de עֲרִיסָהּ בָּאֵלָהָם sæculo futuro seu Messia, ab ipsis Judæis intelligitur. Deinde qui pote, ut è morbis & æumnis hanc in vitâ convalescat, cui pellis & caro, imo & renes penitus consumuntur? Ita sensus & fides ecclesiæ Judaicæ à Martha sorore Lazari, S. Johan. xi. 24. clarissimè exprimitur, nescio an ad hæc ipsissima Jobi verba respiciente, "Scio quod resurget (frater meus) in resurrectione in novissimo die." Ubi certè ὁ δὲ ἀναστήσει ἐκ αὐτῆς ἡμέρας in utroque loco sunt planè gemina. Pii homines tunc expectabant redemptionem Israel ac Dei salutare videre, i. e. redemptorem & salvatorem, S. Luc. ii. y. 30. & 38. & a peccato, & à morte, ut vidimus ad calcem hujusce Dissertat. licet vita & immortalitas ab evangelio magis in lucem redactæ. Quin & posterioribus etiam sæculis eandem fuisse Judæorum fidem, Celsum ipsum Origenis antagonistam, nec incelebrem nec ineruditum testem habemus. Orig. contr. Cels. edit. Spenceri lib. ii. pag. 109. Δὴλον ὅτι, &c. "Judæus dicit juxta Judæorum placita, speramus certè resurrectionem in corpore & vitam æternam; ejusque exemplar ac primum ducem fore illum, qui nobis mittendus, est ostensus posse Deum excitare quem vult etiam cum corpore." Tertio, quid hoc absurdi, loqui de Deo, oculis corporalibus videndo? Ubi benè Drusius, "Oculis animi sive mentis; nam oculis corporeis videri Deus nequit," & Codurc. forsan magis accuratè ac orthodoxè quam vel

Drusius aut ipse S. Augustinus, "Deus est spiritus, & oculis carneis invisibilis— id multis locis Job se scire testatur; quum itaque contendat se oculis corporeis visurum Deum, fidem suam ἐν τῷ λόγῳ ἀνθρωπίνῳ palam facit." Vid. & Spanh. in locum, superioribus assentientem.

Blæsa est secunda objectio וַיֵּרָא בֹנִים iterum, in Chaldæo legens. Ita enim exaratur in Polyglottis, & vertitur, "Videbo iterum vel rursus Deum." Ingenuè tamen fatemur veram lectionem in Chaldæo iterum vel rursus, &c. primâ facie magis favere illorum hypothese qui hæc interpretati sunt de redintegratâ Jobi valetudine, sed certum est, quod Jobum ipsum habemus contrasentientem; quin & Chaldæum ipsum in paraphrasi seu potius versione verborum. Ita enim Job. cap. vii. y. 7. "Non revertetur oculus meus ut videat bona," Chald. autem in illis, "postquam inflata est pellis mea, & consumpti sunt renes mei in sinu meo," quæ ad alteram vitam omnino hæc restringunt.

Ad tertiam objectionem, Primò, Chaldæus à nobis visus est stare, qui sic vertit, "Redemptor meus vivit, & post hæc redemptio ejus consurget super pulverem." Cui Syr. & Ar. expressè concinunt, cum rotundè vel vertunt vel explicant, "Ego quidem scio quod salvator meus vivens sit, & consummatione super terram appariturus— Renes mei penitus perierunt de loco meo." Secundo, Scholiastes Hebræus hunc in modum verba ἀναστήσει, "Super pulverem surget ad dandum essentiam & excitum omni invento, quem invenerit super pulverem." Ita Mar. in Polo. Tertio, Quid miri est Judæos plurimos ad resurrectionem mortuorum probandam hæc non citare? Quum augustam adèò fidei confessionem Jobo nostro inviderent? Forsan & resurrectionem ipsam, cum ex Israelitis non fuerit: Imò in eum maximè infensi sunt, quem providentiam negare affirmant.

Utrum ab Hebræo discedant necne Christiani, tum demum liquido constabit, cum lector candidus ipsorum versiones tam cum textu ipso quam cum præcipuis versionibus hætenus in lucem datis conferret, & propriis fideret oculis. Nos sanè & multo nobis oculatiores, Sherlochi, Spanhemius, &c. nihil hujusmodi potuimus invenire: Neque ullum verbum vel omisum vel ab Hebræo detortum, & malè redditum in totâ hac pericope observare; neque plusquam unum ab initio ad finem per interpretes hic additur, nempe "vermes, Etsi secundum cutem vermes destruent hoc." (Ita plurimi sup-

plent,) si quidem unum: Nam fortè includitur in voce נכפר : נכף enim inter alia significat, "refugere, declinare, migrare" de terrâ in terram; probrosum quid &c. "ac si dixerit Jobus se vermiculari aut "vermibus erodi," præterea נקפו exponitur hic à Kimchi pro נקרו "perfoderunt" seu corroserunt."

Cum vero affirmat idem eruditissimus auctor, "Christianos multum ab Hebræo "hic discedere;" haud tamen dignatus est in suâ versione plusquam unam aut alteram vocem mutare, i. e. "postremo statum in campo," ubi addit, "postremo in campo stare est victoris:" Sed נכף non est adeò propriè campus ac pulvis sive terra; ut Vulg. Græc. Chald. & Syr. Ar. qui ultimi forsan omnibus aliis hunc locum fortius & verius reddunt, ut supra vidimus. Accuratè autem, ut semper, hic observat Sherlochius noster^b, "multum dubito an stare postremo in campo" sit expressio æquè antiqua ac Jobi temporis; sed & hodiè campum retinere est "ultima tantum victoriæ idea, & haud "plus signat quam non omnino victum "esse." Cui addemus cl. Spanhemii sensum in hæc verba^c, "Non innui Jobo fiduciam divinæ victoriæ, quæ semper indubia, sed victoriæ suæ, saltem in extremitate temporum in adventu sui Goel, & visione ejusdem beatificæ, ipsum etiam "Goelem nostrum constituturum tandem "super pulverem, ut super hostem prostratum, subjectum pedibus ejus, quando ἐξαλειφῆς ἐκ θρόνου καὶ ἀσπυγῆς ὁ δαίμων."

Argumento ultimo ab auctoritate ducto, duplex datur responsio; primo, dubitari potest, an non aliqui ab eorum partibus stare visi, nostris magis faveant; præsertim S. Chrysostomus & S. Hieronymus: Secundo, Dubitari non potest, quin nostris faveant auctores alii, nullis planè gravitate cedentes. Tota sententia Chrysostomi ita sonat, "Immortalem Deum, cum Jobum "per mortem resolverit in terram rursus "resuscitaturum è terrâ per resurrectionem," addit quidem, "aut à morbo "liberatum reparaturum ad pristinam valetudinem." Sed horum utrumque non potuit eloquens sanctus æquè respicere aut primario intelligere; licet à majori ad minus forsan ducit argumentum. Ad S. Hieronymum ipsius Hieronymi verba repouunt ad Pammachum, "Job misérias suas "resurrectionis spe & veritate solatur; scio "enim, inquit, quod redemptor meus vivit &c. Quid hæc prophetiâ manifestus — Nullus tam apertè post Christum "quam Jobus ante Christum de resurre-

ctione loquitur; sperat resurrectionem, "imo novit & videt quod vivit Christus, "redemptor ejus, & in novissimo die de "terrâ resurrecturus sit, & postea in carne (inquit) meâ videbo Deum, quando "omnis caro videbit salutare Dei, i. e. Jesum Deum; tunc & ego videbo redemptorem, & salvatorem, & Deum meum." Hinc sibi judicet candidus lector, utrum Hieron. mysticam resurrectionem & allegoricam tantum in his Jobi verbis creditam intellexit, an veram & realem in die magni judicii? Ad quem vero textum in Job. potuit sanctus & eruditus pater in his verbis respicere, nisi ad hunc ipsum de quo quæritur? Tandem ad Reverendum Patricium devotum est, cujus gravitati & auctoritati quid opponemus? Quo minus illius ipse dixit, omnibus aliter sentientibus silentium indicat? Opponemus tamen Sherlochum, auctoritate parem, & rationibus longè superiorem; opponemus se ipsum atque ipsum denique Jobum sui sensus certè optimè conscium. Primo Reverendus Bangorensis episcopus in opere suo de Prophetiis in hanc quæstionem notat^d, "Circumstantiam huic clausulæ, Scio quod "redemptor meus vivit &c. annexam, à "Grotio omnino præteritam esse, quæ vix "conciliari potest cum istâ opinione, quod "sanctus vir liberationem tantum temporalem expectavit. Illam nempe commate 23. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo & plumbi lamina, vel celte sculpantur in filice? (nos for ever) cujus omnino perit vis, "proprietas & sensus, si ad temporalem tantum salutem, cito eventuram referatur: Sin de resurrectione carnis & judicio longè postfuturo intelligimus: nihil "magis appositum & elegans." Quibus concinit Spanhemius hist. Job. c. xiii. § 9. "Si Jobi sermones fuerant de re tantum privatâ, de re etiam mox futurâ, scilicet restitutione valetudinis, & proximâ manifestatione innocentiae suæ; absurdum penè hoc votum fuit, ut scilicet incisi isti plumbo, saxo, marmori transmittentur ad omnes ætates." Patricius dixit, "Se nullo modo resurrectionem veram ac ultimam hic excludere:" Sed audi ipsum sese vel explicantem vel excusantem: "Licet literalem istorum verborum sensum ita capio, nullus tamen dubito, quin alius etiam istorum verborum sensus magis secretus, & mysticus "in priori sit coopertus; & quod Jobi re-stauratio est illustris typus futuræ resurrectionis corporum nostrorum ex sepul-

^a Vkl. Castelli Lexic.

^b Dissertatio secunda de sensu veterum, pag. 263, 264.

^c Hist. Jobi. p. 416.

^d Dissertat. secunda p. 264, &c.

“chro, atque eo modo semper explanavi.” Sed vereor ut hoc κρησφύγιον valeat, & ut marcidus ac languidus mystictis sensus satisfaciatur, si verus & literalis sit primario designatus. Ut luculenter appareat fit necne Jobus, ipse pro se ultimus respondeat; qui mortem sæpè optavit, de valetudine suâ recuperandâ omnino desperavit, & sese moribundum pluries profitetur, iii. 20, 21. “Quare misero data est lux &c. “Qui expectat mortem,” vi. 8, 9. “Quis det ut veniat petitio mea—Solvat Deus manum suam & succidat me,” vii. 15, 16. “Elegit anima mea mortem potius quàm vitam; abominor eum, nequaquam ultra jam vivam,” xix. 10. xxxiv. 6. “Mortifera est plaga mea,” xxx. 22, 23. “Dissolvisti substantiam meam, scio quod mors me conteret:” Ad quæ & hujusmodi verba sic annotat Schultetus, & alii docti commentatores: “Nihil æstimo vitam hanc, nec in illâ, ut vos promittitis, quæro restitutionem: Colligo mihi moriendum; nec ulla spes hujus vitæ superest. Actum est de me! Sunt verba desperantis de convalescentia.

E contrario vero urgeri possit, Job. xxiii. 10. “Cum probaverit me, sicut aurum egrediar,” & xxx. 24. “Non in tumultum injicies vel emittes manum tuam;” ad primum hæc Mercerus, “Si sese probandum offerat, fore ut integer appareat.” LXX vero de præterito, “Διέκρινε ὁ θεὸς ὡς ὁ χρυσὸν, cum probavit me quasi aurum,” Vulg. “quod per ignem transit;” quæ forsitan antiqui per ista Apostoli, 1 Cor. ii. 13. explanarent, “Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit qui ab igne revelabitur; & uniuscujusque opus quale sit ignis probabit.” Quæ proculdubio de die judicii intelligenda. Ad alterum locum xxx. 24. “Non in tumultum ejicies vel emittes manum tuam,” optimè Codurcus; “Tandem mors aderit, quæ his laboribus finem imponet: Saltem in tumultu conquiescam, neque mihi gravis erit manus ejus præter illum terminum; atque ea mihi certa est meta laborum & ærumnarum. Proinde ex adjectis duobus tantum textibus satis patebit; Jobi spem in Deum non hanc spectasse vitam, sed immortalitatis fuisse plenam. Primus xix. 25. si secundum Septuagint. legimus, “ὁ ἐκλύειν με μέλλον θᾶψ, Qui me resoluturus est super terram;” ubi sequitur ἀναστήσαι vel potius ἀναστήσει ὁ, “resuscitare,” vel “sed resuscitabit.” Aut si hæc versio sit dubia, licet à S. Chrysostomo citata, qui duo

membra hujus clausulæ conjungit; quid putemus de altero loco, xiii. 15. “Etiam si occiderit me (Heb. ecce occidet me) in ipso sperabo, & ipse erit mihi Salvator,” ὁ σωτήρ ferè nomen ipsum nostri Jesu; ut redemptor & salvator idem sonant. Qui verò aded sanctè professus est, post occisionem in Deo se speraturum, & quod post mortem ei salvator foret; postquam vile corpus ejus à vermibus destructum; postquam renes consumpti in sinu ejus; salutem & restorationem in hac vitâ vix expectavit: quin potius propter mala quæ in eâ perpeffus est, æternam & ponderosam gloriæ coronam in alterâ. Eodem etiam sensu alia Jobi verba plusquam uno loco S. Ambrosius intelligit. Ita in Jobi interpellatione ad cap. vii. & viii. “Audite quid locutus esset in eo Deus: “Cognito per spiritum sanctum, ut filius Dei, non solum veniret in terram sed descensurus esset ad inferos ut mortuos resuscitaret (ad exemplum futurorum) conversus ad Deum, ait, Utinam in inferno me conservares, absconderes me donec desinat ira tua; & statuas mihi tempus in quo memoriam mei facies! “Si enim mortuus fuerit homo, sustinebo donec iterum fiam, donec vocabis me; ego autem obaudiam, at opera manuum tuarum ne despicias, xiv. 13. Quam suavis locus, qui nos de resurrectione confirmat! Et quam videtur voci dominicæ convenire, Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos. Erit enim in consummatione sæculi ira Domini^a. Simul etiam illud prophetare intelligitur, dicendo, Statuas mihi tempus; quod in passione Domini resuscitandus foret, “sicut in fine hujus libri testatur.^b”

Ex supradictis judicet cordatus & candidus lector, an non satis probatum fuerit, Jobum fidem suam in Christum redemptorem & resurrectionem, non à morbo sed à morte, ad vitam æternam declarasse; unde sequitur, sicut ecclesia nostra in articulo septimo decrevit, “Illos non audientes esse qui fingunt, quod antiqui patres temporaria tantum promissa expectabant,” & quod eadem hunc locum Jobi nobilem neque metaphoricè intelligebat neque per accommodationem tantum applicabat, in officio funebri; sed vivum redemptorem Christum, & veram & actualement mortuis resurrectionem à Jobo creditam æstimabat.

Σπῶσον, ἀδελφίδέ μου, καὶ ὁμοιώθητι Δορκάδι, ἢ τῷ νεκρῷ τῷ ἐλάφῳ, ὅτι ὅρη τῶν ἀραιμάτων, Ἀσμ. Ult. Ult.

^a An aded antiquum ac S. Ambrosii ætas canticum illud, “Dies ille, dies iræ.”

nem τῶν LXX.

^b Ergo agnovit istam additionem τῶν LXX.

^c Fratercule, Goelis notionem includere videtur. Præsertim secundam & tertiam.

DISSERTATIO LI.

De nupero modo interpretandi Scripturas. 1. Textus Christo applicati ab antiquis Judæis, à Septuaginta, à patribus Ante-Nicenis, ipsisque Arii sectatoribus. 2. Veterum sententia, invisibilem patrem nunquam nisi per filium apparuisse, locutum & operatum fuisse. 3. Ambæ hæc propositiones à scriptoribus novi testamenti probatæ.

NON diffitendum est Arianos veteres aliquando & modernos multo ὁπρεπεστερος de Christo & Evangelio, quam Socinianos & eorum assclas, & sensisse & scripsisse; quia eorum hypothesis, licet satis hæretica, talibus auxiliis non indigebat. Hinc omnes ferè textus in V. T. περὶ τοῦ λόγου, de Christo nostro cum orthodoxis intelligunt, ut antiqui Judæi Targumim &c. de Messiâ, sicut doctis. Allixius haud ita pridem demonstravit. Interea verò quod Christianæ R. Pub. malè cessit, negare non possumus, Socino & Crellio, (quibus nec frons nec acumen defuerunt, si non & fides & lectio antiquorum,) quam plurimos nostrum reformatorum ad minus Eusebianos herbam porrexisse, imo in castra inimicorum, quoad interpretationem harum scripturarum palam defecisse. Quin & alii, nec indocti nec mali homines ab istis impuris fontibus & modernorum Judæorum lacunis nimium haurientes, in scriptis suis, aliter ecclesiæ Dei non inutilibus, infelicem τὸ βολάνης αἰρετικῆς ferverunt odorem, & “^a Dixerunt sicut illi, licet ita defecerunt (aut prævaricati sunt) à generatione filiorum Dei. Et inter hos novatores non est quod verear eorum antesignanum, Grotium ipsum nominare, virum sanè supra invidiam magnum, & inter modernos commentatores tam genio & iudicio, quam acumine & plusquam vulgari eruditione facilè principem; sed non Origene majorem, sed hominem; nec sibi satis constantem, at sæpè sapiens cespitantem, & quæ antea benè ædificavit propriis manibus (utinam tantum interpolantem) diruentem. Divitem venam in scriptis ejus ubique agnoscimus; miram fœlicitatem in rimandis & dilucidandis plerisque S. S. locis, luce ab intimis omnifariæ ferè eruditionis & antiquitatis thesauris fœneratâ. Multa quidem eaque præclara, sicut σοφὸς ἀρχιτέκτων, argentea, aurea, imo planè gemmea super veram petram ædificavit, quæ laudantur & permanent: Sed cheu! nonnulla lignea & straminea quæ dies probabit; at opifex, uti piè sperandum, licet ἀλλὰ πρὸς salvabitur.

Quo die inveniamus omnes misericordiam!

Multò sanè facilius esset inter fratres Polonos quàm inter antiquos patres talium scriptorum vestigia invenire. Neque ullus dubito, quin isti hæretici quamplurimos in Jobo textus, præsertim ubi de redemptore res est, eodem modo ac nonnulli nostrorum licet spero orthodoxorum interpretati sint. Quod ad πρῶτον ψαλμὸν de Jobi fide in Deum hanc tantum vitam respiciente, ipso in Socino hoc inveni, qui in comment. in beatitudines hæc habet, “^a Videre Deum, in sacris literis potissimum significat ejus benignitatem abundè experiri. Quemadmodum inter alia complura testimonia apertè, rem diligenter consideranti, indicat locus ille apud Jobum c. xix. 26. qui vulgo de resurrectione nostrâ accipitur, quam nos quidem credimus ibi adumbratam fuisse. Sed tamen interiora res ipsa docet, Jobum cum eo in loco dixit se visurum Deum, intellexisse, se denuo Dei summam erga se benignitatem & beneficentiam experiturum. Quare non necesse est nos hinc colligere, Deum à nobis visum iri.”

Interea liceat interrogare hujusmodi scriptores, cui bono? Cum fidem inde infirmorum & neophytarum labefaciant, & iterum dediscenda doceant; siquidem secretam quandam concatenationem errores inter se habent. Præterea, contra torrentem patrum-primævorum ferè omnium brachia sua dirigunt, & tantum Judæis, Socinianis & infidelibus gratificantur. Non mihi mens est, ut istam Apocalypticam bestiam, “^a Quæ fuit & non est, & tamen est,” certò intelligere assumam. Hoc tamen affirmare non verear, quod hi characteres, Socini hæresi ad amissim quadrant, cum sit adeò profligata & debellata & ab omnibus ferè dudum deserta. Ea enim Dei ars est, bonum è malo eruere. Magnus Draco Arius ex abyssò iterum emergens, ubi per sesquimillennium consignatus, minorem Socinum devoravit, & utinam & in Serpentem alatum non tandem evadat. Sed speramus & oramus, quod “^a Dies ejus etiam sit brevi venturus.”

Interea hoc lucrificimus, quod multi S. S. textus, quos cum Socinianis & Judæis, moderni quidam à Servatore nostro ad nescio quid; in postremo sæculo perverterant, quos tamen Ariani ipsi, saltem antiquiores maximâ ex parte ad verum sensum asserere; in eodem sensu ab omnibus theologis orthodoxis ante finem hujus præsentis sæculi, si rectè ominor, intelligentur.

I. Et ut constet hæc non gratis esse dicta, has propositiones in me recipio probandas; Primo, Quod quamplurimi loci in S. S. qui de Deo O. M. proculdubio dicuntur, ad Deum verbum, filium seu Christum nostrum à Judæis antiquis, & eorum Targumim seu paraphrasibus, & nonnulli à Septuag. & à patribus Ante-Nicenis, imò non tantum à Semi-Arianis, sed etiam à rigidis Arii sectatoribus applicantur, & de eo intelliguntur.

Secundo, Quod apud veteres concessum & affirmatum est, Deum patrem nunquam immediatè, vel apparuisse vel locutum esse patribus antiquis, sed per visibilem filium, invisibilem patrem illis apparuisse, & locutum & operatum fuisse.

Tertio, Quod ambæ hæ propositiones à scriptoribus N. T. probantur & asseruntur. Sed prælibandum est, Primo, Quod omnes ferè docti cujuscunque gentis aut sectæ fuerint, pluralitatem quandam in unitate divinæ essentiae & naturæ agnoscunt. De Platone & ejus sectatoribus in confesso est: De Magis, Ægyptiis & Brachmanibus ipsis Ramseius nuper in Cyri vitâ probatum dedit, quin & adedè cauti erant ne sterilitatem Divinæ naturæ attribuerent, ut τὸ λόγον δεύτερον θεόν, secundum vel alterum Deum Platonici sæpè dicant. In quibus non tantum Philonem sed & Eusebium ipsum sectatores habent, licet quomodo à Ditheismi labe sese purgent, ipsi videant, ut & Ariani aperti qui omnes duas saltem personas, imò duos Deos agnoscunt, si non filium cum patre eundem Deum credunt, ut alibi in hac dissertatione observatum. Secundo, Quod creationem mundi, actua-lem & immediatam creationem volo, τὴν ἀόρατον ascribunt; quapropter eum demiurgum vocant. Tertio, Quod S. S. eadem ipsa affirmant longè ante Platonem, sic Gen. i. 1. "Creavit Elohim," & γ. 3. "Deus dixit," nempe per verbum; præfertim autem γ. 26. "Faciamus hominem," secundum interpretationem primævorum patrum. Ita S. Barnab. §. 5. "Domino qui sustinuit pati pro animabus nostris dixit Dominus ante constitutionem sæculi, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram." Sic S. Hermas Similit. 9. §. 12. "Dei filius antiquior est omni creaturâ, adedè ut in concilio erat cum patre in creatione om-

nium." Sic Irenæus de filio & spiritu sancto lib. 4. præf. "Homo per manus Dei plasmatus est, hoc est, per filium & spiritum sanctum, quibus dixit, faciamus hominem," &c. & qui aliter sentiunt de his verbis cum Judæis, qui de concilio angelorum seu genio linguæ intelligunt, à Justino Martyre haud immeritò irridentur, & ab Eusebio ipso impietatis notâ inuruntur: Qui affirmat, "Verba hæc de Christo dicta fuisse." Testatur quoque Epiphanius, "quod ab omnibus antiquis Christianis intellecta fuerunt de pluralitate personarum in divinâ naturâ, sicut laudatum invenio in Notting. Comitibus responsione ad Whiston, p. 112.

Viâ autem sic stratâ, pergamus ad primam propositionem, quam in nos recepimus probandam; quod quamplurimi loci qui de Deo O. M. proculdubio dicuntur, ad Deum verbum, filium seu Christum nostrum à Judæis antiquis, & eorum Targumim seu paraphrasibus, & nonnulli à septuaginta, & à patribus Ante-Nicenis, imò non tantum à Semi-Arianis sed & à rigidis Arii sectatoribus, applicantur & de eo intelliguntur.

Hoc de Judæis antiquis ex eorum paraphrasibus abundè constat, tam in Chaldaicâ quàm in Hierosolymitanâ; quæ proculdubio ex longâ antiquitate extabant, ne Judæi in vastis illis regionibus commorantes S. Scripturæ nullam notitiam haberent; cum propriæ suæ linguæ Hebrææ maximâ ex parte obliti fuerint; eadem Hellenisticis etiam Judæis ratio fuit versionis septuagintaviralis. In his autem, Chaldaicis nempe &c. paraphrasibus, in confesso est pro Jehovah in Hebr. aliisque Dei nominibus, "Mimra di Jehovah, verbum Domini," locis haud numerandis repositum esse; idque in ipso Onkeloso, qui purissimus & antiquissimus eorum interpretum putatur.

Prælongus essem si omnia vel plurima produxerim. Nonnulla tamen accipe è priori parte primi Pentateuchi libri; quæ vix in gratiam Christianorum à Judæis Chaldaizantibus ita efferuntur. Ita e. g. Gen. iii. γ. 8. "Et audierunt vocem Domini Dei," Chald. ד"י ארמימ לק "Vocem verbi Jehovah," & sic postea. Cap. vi. 7. "Et dixit Dominus," Chald. "dixit in verbo suo," & postea, "in verbo meo." Cap. vii. 16. "Et occlusit Dominus super eum," Chald. "Protexit Dominus per verbum suum super eum." Cap. viii. 21. "Et dixit Dominus ad cor suum seu in corde suo," Chald. "In verbo suo." ix. 12. "Hoc signum fœderis inter me & vos," Chald. "Inter verbum meum & inter vos." γ. 13. "Signum fœderis inter me & inter terram," Chald.

Chald. "Inter verbum meum & terram," & y. 15, 16, 17. ut in 12. Ib. y. 27. "Deus habitet in tabernaculis Sem," Chald. "Habitare faciet gloriam suam שְׁכִינָתָהּ Shechinam ejus." Sic cap. xviii. y. ult. "Abiit Dominus," Chald. "Elevata est gloria Domini." Ubi Arab. & Vers. Sam. licet in calce posterioris non notetur, "angelus Dei," ut sapientissime ne visibilitatem & locomotionem Deo patri attribuerent; sensu fanè optimo, si de angelo fœderis. Cap. xv. 6. "Et credidit Abraham Deo," Chald. "Credidit in verbum Domini." Et ut plura non addamus Gen. xxviii. 21. "Verbum Dominus erit mihi Deus," 4. cujus vestigiis, Onkeli nempe seu Onkelosi, (unde plura forsan infra habeamus,) in transferendo יְהוָה per מִסְמָרָה "verbum Jehovah," aut explicationis gratiâ eas voces addendo, cæteri Targumistæ, (sequioris quidem notæ & sæculi) ubique ferè insistant; ad quod evincendum satis sint exempla non pauca ex Jobo nostro in collatione à nobis observata, sic cap. i. 10. "Tu posuisti sepem circa eum," Chald. "Nonne verbo tuo prætexisti circa eum." y. 11. "Te conviciis afficiet seu maledicturus sit," Chald. "Ad faciem verbi tui." Cap. ii. y. 3. "Commovisti me adversus eum," Chald. "Verbum meum." Et vid. ib. not. in collat. nostr. ubi adversariorum cavillationes præcluduntur. y. 5. "In faciem maledicat tibi," Chald. "Si non in conspectu verbi tui." y. 9. "Maledic seu benedic Deo & morere," Chald. "Verbo Domini." Cap. iv. y. 9. "A flatu (Gr. πρὸς ἀνέμῳ) depereunt," Chald. "A verbo Dei." Cap. xxi. y. 15. "Quis est omnipotens? — Quid nobis prodest si oraverimus illum," Chald. "Verbum ejus." Cap. xxix. y. 5. "Cum adhuc Saddai mecum," Chald. "Dum erat verbum omnipotentis in auxilium meum." Cap. xxxii. 8. "Spiritus omnipotentis dat intelligentiam," Chald. "Verbum omnipotentis." Cap. xxxiii. 4. "Spiraculum omnipotentis," Chald. "verbum omnipotentis." Quid velit Chald. per ista verba? haud satis capio. Cap. xxxvi. y. 28. "Imbres qui ab æthere fluent ejus, qui sanat propter orationem filii hominis magni." xxxvii. 10. "A flatu Dei," Chald. ut antea, "A verbo Dei." xlii. 9. "Sicut locutus fuerat Dominus ad eos," Chald. "Sicut locutum fuerat eis verbum Domini." Ib. "Et suscepit Dominus faciem Job." Chald. "Verbum Domini." 10. "Dominus quoque convertit captivitatem Jobi," Chald. "Verbum Domini." Ib. "Et addidit

"Dominus," Chald. "Verbum Domini." 12. "Dominus autem benedixit," &c. Chald. "Verbum autem Domini." Ex supradictis patet, quod septendecies ad minimum hæc phrasis "verbum Domini," in libro Job. occurrit, ut æquivalens vel ipsi Jehovah. In aliis S. S. libris hæc amplius prosequi, neque necesse neque adeo operæpretium duco.

Sed non est omittendum unum Targumim scripsisse, quod verbum Domini misit in populos murmurantes ignitos Serpentes, Num. xxi. "Cum Moses Dei jussu fecit Serpentem æneum, & posuit eum super palam (seu furcam R. S.) ut qui ad eum respexerint, salvarentur. Ubi patres Just. Mart. Barnab. &c. "ἵνα τύπον τῆς ἰησοῦ δείξῃ, ut figuram Jesu ostenderet," p. Vols. 247. Imo Christus ipse ad hunc Serpentem sese comparat; & sæpius huic alludit, S. Johan. iii. 14. viii. 28. &c. Quin & docti viri observant, Judæos ipsos hoc non latuisse, unde dicunt Deum per "manum Moysis & Aaronis dedisse populo suo מַלְאָכָא suspensum pro capite:" Capell. in S. Johan. iii. 14. Pol. Synop. Neque desunt in ipsâ τῶν LXX versione testimonia, unde demonstratur illos τὸν λόγον eundem ac Shaddai & El Gibbor, "Deum omnipotentem & Deum fortem putasse. Ita Ezek. i. 24. "ὡς φωνὴ ἐκ λόγων," & x. 5. "ὡς φωνὴ θεοῦ σαδδαι λαλῶντος," nam licet nescio quo modo à vaticinio in primo cap. hæc exciderunt, quæ in Heb. Chald. Syr. & Arab. (ut rectè monet Nottingh. p. 109.) inveniuntur. S. Hieron. tamen legit, Heb. קוֹל חַמְלָה "vox loquelæ, & cap. x. 5. כִּדְבָרוֹ "quando loquitur," quod potest verti "in loquelâ vel verbo ejus," ubi Tind. nostr. primo loco, "As the voice of the great God," & secundo, "The voice of the almighty God when he speaketh." Interea certi sumus hæc ipsa in Apocalypsi de Christo nostro dici cap. i. y. 10. & 15. "Audiavi post me vocem magnam tanquam tubæ — & vox illius tanquam vocem aquarum multarum," ut in Ezek. Ita in nobili isto loco, Esaïæ ix. "Nobis puer natus est," &c. Ubi licet nescio quo modo, certè non nimis fidè, quæ sequuntur in Vaticano omnino desunt, à parum honestis manibus oblitterata; ab aliis tamen, qui certè divinitati Christi non nimis æqui, totam pericopen reponemus. Nam licet in Var. nihil habemus præter μεγάλης βελῆς ἀγγελῶ, in Constitut. tamen 321. pag. ita legimus. "Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, ὃ ἡ ἀρχὴ ὅτι ὁ ὢν αὐτὸς, καλεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βελῆς ἀγ-

* Schol. Rom. in loc. S. Hieron. φωνὴ σαδδαι. Quod juxta * est "φωνὴ ἐκ λόγων." Ergo proculdubio in aliquibus exemplaribus ita legit.

“*καὶ τὸ θαυμαστὸν σύμβολον, θεὸς ἰσχυρὸς*
ἐξουσιᾶς, ἀρχὴν ἑρμηνεύς, πατὴρ ἔμμελλον-
των αἰώνων.” Quæ iisdem ferè verbis
 laudantur in epistolâ Ignatio adscriptâ ad
 Antiochenos, §. 3. p. 83. licet in utrisque
 propius accedunt ad exemplar Alex. quàm
 ad Vat. ubi nihil ferè horum restat, li-
 cet notum est in Fonte fuisse; quorum o-
 missio penes illos est, qui “Diminuerunt
 “de verbis libri prophetiæ hujus.” Quæ
 ita in antiquâ versione Latine redduntur,
 “Filius ait (seu aiunt) datus est nobis, cu-
 “jus principium desuper, & vocatur no-
 “men ipsius magni consilii angelus, ad-
 “mirabilis consiliarius, Deus fortis, pote-
 “stativus.”

Ad patres Ante-Nicænos jam deven-
 tum est; sed in his adeò clara sunt ac dis-
 creta testimonia pro filii actuali ac reali deitate,
 ac æternitate, ut à patre personaliter di-
 stincti, atque creatione mundi ab ipso,
 non ut instrumenta tantum sed ut concu-
 sse; quin & de plasmatione Adæ; planta-
 tione Paradisi; colloctione cum protopla-
 stis & patriarchis; apparitionibus ejus A-
 brahamo & Jacobo; sulphure & igne in
 Sodomitis immisso; liberatione Israelita-
 rum in Ægypto; apparitione Mosi in Ru-
 bo; latione legis super Sinai; de petrâ ex
 quâ biberunt; de tentatione Dei & Spiri-
 tûs Sancti in Deserto; de prophetiis Davi-
 dis, Salomonis, Esaiæ, Danielis, quoad di-
 vinitatem, incarnationem, passionem, re-
 surrectionem & regnum Messiae; ut de eo-
 rum sententiâ nulla dubitandi ansa inge-
 nuus & cordatis viris sit relicta; quæ cum
 in omnium manibus sint, præsertim eo-
 rum qui Bulli nostri thesauros possident,
 non opus est ea figillatim hic repetere.

Eusebium tamen proferam, quem vel in-
 ter Orthodoxos vel Heterodoxos, aut inter
 Arianos aut Semi-Arianos, (nam omnes il-
 lum sibi vendicant,) ut sibi placeat quis-
 que reponet. Sed absque dubio est, illum
 affirmare, Whistono ipso confitente, Epist.
 p. 27. Nottingh. p. 54. “Primo, Filium
 “fuisse *αἰδιον* æternum, & semper fuisse,
 “*ἀναρχον* absque initio, & cum patre om-
 “nibus temporibus, omnibus sæculis anti-
 “quorem; ab æternis sæculis subsisten-
 “tem: Secundo, Cum patre à sæculis sine
 “initio regnantem;” & si hæc testimonia
 adeò plana ac discreta pro actuali & reali
 filii æternitate, Eusebii sectatores evitare
 putant, affirmando, quod æquivoco & A-
 riano sensu tantum hæc dixit & scripsit,
 de Metaphysicâ tantum æternitate in
 præscientiâ divinâ, quo sensu Judas prodi-
 tor æquè æternus ac ille quem prodidit,
 videant ipsi; nec talem patronum est quod
 illis invidemus, neque sanè mirandum est,
 quod filii æternitatem denegarent; licet
 ipsi confessi sint omnia verba, quibus æ-

ternitas patris in scripturis asseritur, de fi-
 lio etiam dici; cum ob illam ipsam, haud
 nimis honestam rationem, obnixè negent
 ullam veram & propriam æternitatem in
 S. S. patri ipsi ascriptam esse, quod & olim
 audiavi ex eorum assensibus inter disputandum,
 & video in principium sectæ suæ à Whi-
 stono jam assumptum, Epist. p. 25. in Not-
 ting. p. 66. “Hæc æternitas tantum sup-
 “ponitur exprimi sine probatione, cum
 “nullo modo appareat, S. Scriptores at-
 “tingere seu asserere talem absolutam æ-
 “ternitatem, quæ ultra facultates nostras
 “est, vel à parte ante vel à parte post, ut
 “scholastici.” An hi rationis magistri to-
 ti mundo? Annon omnia divina attributa,
 sapientia nempe potentia &c. sunt infinita?
 Ideoque nihil de eis dicitur aut asseritur in
 sacris scripturis? Quo ruit mundus? Aut
 quomodo cum Atheistis & Infidelibus a-
 gendum est? Cum Sociniani præscientiam,
 vereor ne & immaterialitatem Dei, ut Hob-
 benes, multi veritatem ejus in commina-
 tionibus adversus peccatores, & Ariani (pu-
 to nuperi tantum) ipsam ejus æternitatem
 adeò debilitent & enervent! Ita seductores
 proficiunt in pejus, & ab uno impio erro-
 re in alium semper cadunt. Cum enim
 filium æternum à patre infinitis adeò gra-
 dibus & infinitis sæculis disjungant, quid
 miri est, si æternitatem à patre ipso, quan-
 tum in se est, divellant, eaque ipsum denu-
 dent? Secundo, idem Eusebius ubique asserit,
 verbum filium seu sapientiam patris, con-
 ditorum mundi fuisse, & objectionem illam
 Hæreticorum frivolum & indoctum in
 Prov. viii. de sapientiâ divinâ & illis ver-
 bis *ἐκτίσέ με*, luculentissimè refellit, osten-
 dendo quod vox Hebræa ibi *יָנִי* non sig-
 nificat “creavit me,” sed “possedit me.”
 Tertio, illum textum, “Dominus plu-
 “it à Domino,” &c. ut omnes alii, de
 Christo intelligit. Præparat. Evangel. cap.
 ii. p. 312. Nottingh. pag. 57. Quarto,
 asserit Christum fuisse qui apparuit A-
 brahamo; Deum tamen illum vocat &
 affirmat, quod Abraham tanquam De-
 um illum adoravit, eique tanquam Do-
 mino supplicavit, asserit præterea impium
 esse imaginari *ὅτι ὑπονοεῖν θεὸν ἀναλεγαφεί-
 σας θεοφανείας*, apparentias quæ in scrip-
 turâ memorantur, angelorum tantum fu-
 isse qui ministri Dei. Eccl. Hist. p. 67.
 In Notting. 33. Nec plura in hoc argu-
 mento nec discretiora Athanasius ipse asse-
 rere potuit. Nisi excipias ubi ipsum Te-
 tragrammaton nomen incommunicabile su-
 premi Dei, idem Eusebius Christo appli-
 cat.

Ad Arianos ex professo jam deven-
 tum est: Nam libenter concedimus inventori
 novorum utrorumque testamentorum, &
 epistolas Ignatio ascriptas largiores, ut &
 consti-

constitutiones quales nunc habemus, satis esse Arianas. Ita tamen epist. ad Tarsens. Ignat. ascript. p. 76. Voss. *πρωτόγονος* &c. "Primogenitus omnis creaturæ, & Deus" verbum, per quem & in quo facta sunt "omnia," quæ probat ex Prov. viii. 27. S. Johan. i. 3. S. Paul. Coloss. i. 15. Ista etiam Christo applicat, S. Joh. viii. 5. 8. "Priusquam Abraham erat, ego sum:" & Davidis, imo filii Davidis, Psal. cx. 1. & S. Pauli ad Hebr. "Sede ad dextram meam." Ita ad Antiochenos §. 2. "Moses unum & solum prædicans Deum, confessus est & Dominum nostrum dicens, Dixit Deus, faciamus hominem secundum imaginem nostram — & Dominus pluit super Sodomam & Gomorham à Domino ignem & sulphur." Imo pag. 84. in eadem epistolâ *πᾶς ὅν*, "omnis igitur qui unum Deum annunciat in interemptione divinitatis Christi, filius est Diaboli & inimicus omnis iustitiæ;" quæ cum suâ fide & aliis quæ in his epistolis occurrunt, concilient si possint Ariani. Constitutiones proximè veniant, quas si genuinas inimica manus satis nota nobis reliquisset, & non fœdè deformatas ac interpolatas, thesauris regalibus redimendæ forent. Utcunque hæc sint, argumenta irrefragabilia contra Photianos antiquos & modernos continent pro divinitate *τὸ λόγος*: Quod fuit creator omnium, quodque opera miranda, apparitiones, locutiones, quæ Deo in V. T. ascribuntur de Deo filio sunt intelligenda. In quibus orthodoxis patribus Ante-Nicænis antea nominatis concinunt. Ita illud *ποιήσαμεν ἄνθρωπον* à patre dictum Christo asserunt, lib. v. §. 43. pag. 308. edit. Whist Ubi etiam dicitur, "Homo per Christum factus." Atque iterum de Sodomitis p. 325. in Gen. xix. 24. "Illi (nempe Christo) Moyses testimonium adhibens dicit, Accepit ignem à Domino ac depluit." Item de Abrahamo pag. 325. "Illum Abraham hospitio recipiens, confessus est iudicem & ipsius Dominum," sic ibid. de Jacobo, "Illum vidit Jacobus sicut hominem, & dixit, Vidi Deum facie ad faciem, & vita mea est servata." Nobilissimum autem testimonium de Christo perhibent, cum sæpius asserunt illum fuisse Jehovah ipsum, qui Moyfi in Rubo apparuit, Exod. iii. 2. & 14. Primo loco lib. v. §. 47. p. 325. *τὸν Μωϋσῆς ὅτι τὸ βάπτει τὸ θεῖον*, illum (Christum) Moses in Rubo vidit; "de illo dixit propheta, Dominus Deus vester vobis suscitabit," &c. Sed dilucidius & disertius asserunt, quod per Christum Mosi locutus erat, lib. vii. §. 62. pag. 371. "Patri nostro Jacobo ostendisti Christum, & per eum locutus fueris," &c. & postea, "Atque ita locutus Mosi ad vi-

sionem Rubi, *ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν*, ego sum "qui sum."

Ex collatione autem horum locorum in Constitutionibus non potest dubitari an de hæc intellexerint, & nomen Dei incommunicabile illi applicarint, nisi duos hic Deos, & duplicem ac diversum Jehovah agnoscere velint, quod an eorum causam juvet ipsi videant. Satis notum est, hanc sectam ab ipsius concilii Nicæni tempore, de vana philosophia & sophistica disputandi solertia multum gloriatam esse: Sed si ullam distinctionem proferre poterint, quâ istis disertis textibus satisfaciant, Esai. xlv. 8. "Numquid est Deus præter me; non est Deus (vel petra) non novimus?" Aut xlii. 5. 8. "Hæc dicit Dominus Deus creans cœlos, &c. Ego Dominus (Jehova) hoc est nomen meum: "Gloriam meam alteri non dabo:" Si hisce possint respondere, vel hypothese suæ de duobus Deis conciliare; certè Tryphone ipso Judæo sunt callidiores; an vero modestiores, nescio: Cum ille respondeat Justino hæc urgenti pro divinitate Christi, *δυσωπόμενος* *ὅτι οὐκ ἴδρα τὴν φῶν*, confusus nescio quid dicam." Neque hæc de inhabitatione tantum Dei in Christo possunt intelligi, neque inde exhaustiri, nisi Arium in cessionem inducimus. Ita enim omnis pius homo esset Deus & ipse Jehova, qui dicitur 2Cor. vi. 16. "inhabitare in illis." Atque ita in Sione Psal. lxxviii. 16. Imo in tentoriis Sem, Gen. ix. 27. An vero & Sion & Semi tabernacula sunt Deus, aut ita in S. S. unquam vocantur? Præterea, eadem Constitutiones Christum esse νομοθέτην decalogi, imo & legis naturalis æquæ ac Evangelii sæpius asserunt. Vid. lib. v. cap. 56. pag. 352, 353. Et quid memorem quæ in Josuâ v. & xiv. de principe exercituum Domini, in 1 Sam. xii. 3. de Christo Domini, in Davide, Ps. xlv. In Salom. Prov. viii. 22. 25. In Esai. ix. 6. Ubi admirabilis Consiliarii, ni fallor, duplicem versionem habent, in cap. xi. i. 10. Item in Dan. ii. 34. & vii. 13. Ut de Palmoni, Dan. viii. 13. quæ & in didascaliis & in orationibus eodem modo sunt interpretati. Et hic tantum addemus, quod his auctoribus Christus est ille Deus, qui omnes gentes à jactis mundi fundamentis ad penitentiam per angelos & prophetas vocavit.

Propositione primâ ita, uti speramus, probatâ, ad secundam jam descendemus, nempe quod veteribus concessum & affirmatum est, Deum patrem nunquam immediatè vel apparuisse vel locutum esse patribus antiquis, sed per visibilem filium invisibilem patrem illis apparuisse, & locutum & operatum fuisse. Nec solus hic incedo; idem enim maximi nostri theologi

logi longè antehac observarunt. Ita Hammondus noster in N. T. p. 820. ut invenio in Nottingh. pag. 32. "Generalis erat sententia antiquorum ecclesiæ patrum, quod ille qui patriarchis olim apparuit, non prima sed secunda persona fuerit in S. S. Trinitate; & quod hæ apparentiæ, præ-ludia quædam incarnationis fuerint." Whistonus, fateor, hic distinguit, atque asserit in loco supra citato, "Veteres Christiani nunquam existimabant has expressiones veras esse in supremo sensu de filio," sed liceat quærere an gradus ulli sint in ipso Jehovah, qui est simplex & unus, & cujus essentia indivisibilis? Et certè patres non ita sese exprimunt, ac si crediderint Christum in his apparentiis tantum Dei personam sustinuisse & nomen accepisse; sed unum ac eundem cum patre fuisse. Ita B. Irenæus lib. iv. cap. 2. pag. 328. &c. edit. Feuardent. "Ipse Christus cum patre vivorum est Deus, qui & locutus est Moyfi, qui & patribus manifestatus est." Atque cap. xiv. ejusd. lib. pag. 330. "Patrem quidem invisibilem & interminabilem, quantum ad nos est, cognoscit suum ipsius verbum, & cum sit inenarrabilis, ipse enarrat eum nobis — Propter hoc filius revelat agnitionem patris per suam manifestationem: agnitio enim patris est filii manifestatio." Atque infra, "Per ipsum verbum, visibilem & palpabilem factum, pater ostendebatur. Omnes viderunt in filio patrem: Invisibile etenim filii pater, visibile autem patris filius."

3. Quin & ipsi novi testamenti scriptores, quod tertio observandum, ambas has propositiones probant. Quoad posteriorem, ita S. Johan. i. 18. "Deum nemo vidit unquam, unigenitus filius qui est in sinu patris ipse declaravit," & S. Johan. xii. 45. "Qui videt me, videt eum qui misit me." Ita Christus ipse ad Philippum, "Philippe, qui videt me, videt & patrem."

Quoad alteram, Dei nomen, attributa, essentia, operationes, apparentiæ quæ in V. T. memorantur, τῷ λόγῳ ab illis ascribuntur. Ita S. Johan. i. 1. ejus divinitas. "Θεὸς ἦν ὁ λόγος." Æternitas ὕ. 2. "Erat in principio apud Deum." Creatio omnium, ὕ. 3. "Omnia per ipsum facta sunt." Ubiquitas, ὕ. 18. "Qui est in sinu patris," & cap. iii. ὕ. 13. "Filius hominis qui est in cælo." Identitas cum patre, cap. x. ὕ. 30. "Ego & pater unum

"fumus." Non voluntatē tantum, quod & ipsi angeli, sed honore; ut cap. v. 1. "Honorificent me ut honorificant patrem." Gloria cap. xii. Essentia. c. viii. 58. "Antequam Abraham fuerat, ego sum." Quod Ariani ipsi Christo ascribunt. Sic ὁ Ὡν in Apocalypf. ac denique (ne plura hic addamus) ipsa ὑπεροχὴ^b quoad divinam essentiam & sublimitatem; Rom. ix. 5. ὁ Ὡν &c. "Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula"

Ex his, ni fallor, probavimus (si aliquid desit, amplius probare possumus) ex Scripturis ipsis, ex antiquis paraphrasibus Judæorum, & τῶν LXX versione cum N. T. collatis, ex patribus ecclesiæ antiquissimis, quin & ipsis Arianis, Christum fuisse τὸ λόγον &c. verbum, sapientiam, potentiam, manum, brachium, filium Dei, cum patre ante mundi jacta fundamenta existentem, qui jussu patris & συνεργία cum illo & divino spiritu, mundum condidit; qui protoplastis apparuit, & cum eis collocutus est; de quo Enoch prophetavit; qui per spiritum suum in Noacho spiritibus ἀπειθεῖσιν incarceratis prædicavit, & illi, secundum veteres, mensuras arcæ dedit; quocum pater collocutus est post diluvium & Noæ oblationem, ut antea in creatione mundi; cujus diem vidit Abraham, & lætatus est, & quem judicem totius mundi appellavit; qui Dominus fuit qui à Domino misit sulphurē & ignem supra Sodomam; qui Abrahamo apparuit & cum eo collocutus est in oblatione Isaaci; quocum Jacobus colluctavit in formā viri ad Penuel, & tamen dicit, "Vidi Deum facie ad faciem, & vita mea servata est;" Goel^c angelus, & tamen Jehovah qui pavit eum ab adolescentiā suā, atque eruit de cunctis malis; cujus benedictionem invocavit super Ephraim & Manassē; cujus opprobrium Moses prætulit omnibus Ægypti divitiis; qui Moyfi apparuit in Rubo; qui primogenitos Ægypti occidit; brachium Dei, qui Rahab (Ægyptum) dissecavit, & Draconem (Pharaonem) vulneravit, & viam populo suo fecit inter fluctus transeundam; cui ibi attribuitur nomen Jehovah & Ehejeh, creaturæ incommunicabile & incompatible, de quo Deus ipse, "Nomen meum est in eo;" qui dedit legem ex monte Sinai; petra ipsa, qui illos secuta est, & quem tentarunt, ut patrem & spiritum sanctum in Deserto; angelus faciei, præsentiae, fœderis Dei; qui duxit populum in Chanaanem, ac dedit illis requiem,

^a Sap. Sol. cap. ix. ὕ. 12. "Deus patrum meorum & Domine misericordiae, qui fecisti omnia, Græc. ἐν λόγῳ σου, in verbo tuo; nos duo, cum verbo tuo & sapientiā tuā constituisti hominem," &c. ^b ὑπεροχὴ] Ita testamento duodecim patriarcharum, quod valde antiquum fuisse, si non ante destructionem Hierosolymæ, nemo dubitat in testamento Ashur §. 7. Grab. Spicileg. ὕψιστος &c. "Altissimus veniens sicut homo in quiete conterens caput Serpentis. Ille salvabit Israel & omnes gentes." Ita S. Luc. i. 35. "δυνάμις ὑψίστη, potentia altissimi." Sed attributa Dei sunt Deus; & Deus est δυνάμις Θεοῦ. 1 Cor. i. 4. ^c Sic Jobi Goel, cap. xi. 25. Qui Elihu, angelus, interpres, ἀντιλήπτης, mediator, cap. xxxiii. 23, 24, 26. Qui passim in Jobo, "verbum Jehovah. Vid. Dissertat. de Goele & de fide Elihu.

sed rebelles prostravit in deserto; qui Serpentes urentes in eos misit, atque vulneratos suo signo salutifero sanavit; gloria Dei; bonitas Dei; Immanuel; ut Exod. xxxiii. Isaiæ, & S. Matthæo audit; princeps exercituum Dei, qui Joshuæ apparuit; Christus Dei, de quo Samuel vaticinatus est; ut per multos Psalmos David, si Christo ipsi aut apostolis ejus credimus, præsertim autem in supremis ejus verbis, ubi decem Messiae characteres inveniemus, si non & duplicem numerum: de quo Salomon, Prov. viii. 22. &c. "Dominus posuit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio; ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequam terra fieret; ante colles ego parturiebar;" de quo Agur, Prov. xxx. 4. "Quid nomen est ejus, & quid nomen filii ejus?" Utrumque secretum & ineffabile; ut Jacobo & Manuæ; qui ab Esaiâ visus in templo ac ejus gloria, Esai. vi. 1. & Johan. xii. 41. "Quem Deum potentem" vocat, Esai. ix. 6. & tamen puerum, cujus passionem adeò graphicè describit, ut historia potius videatur quam vaticinium, cap. liii. Imo cui omnes prophetæ à Mose ad Malachiam testimonium adhibent; & innumeris ferè locis cum Deo patre conjungunt; quibus ubique concinunt scriptores N. T. ab eodem spiritu edocti. Ita enim, nempe λόγος, ut S. Lucæ in procæmio, ut S. Johan. ferè ubique, in Evangelio, Epistolis & Apocalypsi nominatus; à quibus ut & S. Paulo, ejus divinitas ac æternitas, unitas cum patre ac creatio mundi, disertè asseruntur. Potentia Dei dicitur, sapientia Dei; Α & Ω, Apoc. i. 8. "ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος", existens, & præexistens, & futurus, nec aliter potuissent Græci Jehovah exprimere, nisi tanquam Ethnici balbutirent, & per Ἰάω seu Ἰώω efferrent (nisi Πιπὶ magis placet.) Neque unquam Græcis in SS. vel V. vel N. T. propriis literis vel semel describitur. Credo, quia à vulgo si non & doctis etiam, saltem, post transmigrationem Babylo-nicam revera ἀνεκφάνησεν fuit. An huc alludunt illa Christi, "Nomen Dei mei & nomen meum novum," Apoc. iii. 12. & ii. 17. "Novum nomen scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit." Quicquid autem de hoc fit, in loco supra laudato, ὁ παντοκράτωρ omnipotens ille dicitur. Et alibi, quod secundum nonnullos majus aliquid sonat, "Qui est super omnia (vel omnes) Deus benedictus in sæcula, Amen." Cujus textus fidem Hæretici in-

castum sollicitant. Quorum objectionibus noster Pearsonus abundè satisfecit: Quem locum B. Irenæus sæpius Salvatori applicat. Neque tamen in his omnibus patri detrahimus honorem, nec filio adulanter deferimus, quæ à patre non accepit: "Ἀναρχον, ἀγέννητον, ἀίδιον, sine initio, infinitum, æternum, filium esse, plerophoriâ profite-mur, cum patribus antiquis & Eusebio ipso: sed non sine patre, nec ingenitum, quæ solius patris sunt. Contradictiones meras & explicitas Ariani schematis nullo modo possumus deglutire, aut Deum factum, Deum mutabilem, creatorem creatum, Deum temporalem, Deum succedaneum venerari: Neque realem neque vel numericam in fide nostrâ contradictionem admittimus, neque Deum esse trinum & unum eodem respectu vel credimus vel prædicamus. Patrem deitatis fontem agnoscimus, & κεφαλὴν τῆς Χρυσῆς, ut ipse filius docet, eo majorem, qui à patre omnia recepit; ipsum τὸν εἶναι, sed non τὸ μὴ εἶναι, sed ab ipsâ verâ & propriâ æternitate; omnia patri defert, & sicut pontifex noster, preces nostras. Ἰσθῆτον tamen illum credimus. Honoramus illum ut honoramus patrem, quia ipse dixit, "Omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem," & quia omnia ad patrem refert; quantus pater, cui tantus filius? & vice versâ. Quis ausus est dicere de rege mortali aut ullâ creaturâ, ut SS. de Christo, & rege & Deo nostro, "Iste est Dominus Deus tuus, eumque adorabis." Ps. xlv. 12. "Adorate eum omnes Dii; & adorent eum omnes angeli Dei." Heb. i. 6. Mysteria alta, profunda & investigabilia cum Eusebio ipso in sacrosanctâ Trinitate, libenter agnoscimus & humillimè veneramur; sed contradictiones apertas, nullo modo possumus credere, ne transubstantiationem etiam amplectamur. Fidenter asserunt Aritæ asseclæ, Deum non posse præcipere absurdum, vel credendum vel faciendum; sed si aliquid in Scripturis ita illis videtur, vel omnino rejiciunt, vel in alium sensum, refagante licet communi sensu & verborum naturali texturâ, detorquent. Quod illi de fictitiis absurditatibus affirmant, liceat sanè nobis de veris ac palpabilibus contradictionibus eorum judicare, unde fidenter pronunciamus, Deum non posse vel angelis vel hominibus mandasse Christum adorare, si alter fuerit ab ipso; si fuerit creatus, si non fuerit æternus. Absit tamen ut SS. ullibi vocent Christum secundum divinam & præxi-

* Hoc patres antiqui uno ore professi sunt. Hoc etiam nostri Theologi, eruditione æquè ac pietate clari, Pearson, Bull, &c. quibus calculum suum adjicit reverendissimus in Christo pater Archiepiscopus nunc Cantuariensis in ejus Catechismi pag. 39. Ubi quæstio est, "Si vero Christus sit Deus ejusdem substantiæ cum patre, quomodo diceretur Dei filius?" Responsio. "Quia Divinam ejus naturam recepit à patre, qui est & fons & radix Deitatis," & pag. 40. "Et hoc nomen est, quod Salvator ipse dicit, S. Johan. xiv. 28. "Pater major me est."

stentem ejus naturam, creatum, factum, creaturam temporalem; licet ad Legem, Psalmos, Prophetas, Evangelia sæpè appellavimus, atque adversarios iterum atque iterum frustra provocavimus, ut vel unicum talem textum producerent. Et quod magis est, vix ullum locum contra illorum opinionem afferimus, quin eundem patres primævi, atque ut plurimum Antenicæni, nostro sensu, pro deitate Christi olim attulerunt; atque vix ullas eorum cavillationes aut objectiones contra ejus realem divinitatem ac æternitatem nostro sæculo audivimus vel legimus, qui plenam & perspicuam responsionem ac satisfactio-

nem per patres istos orthodoxos ad istorum hæreticorum patres plusquam abhinc mille annis elapsis non receperint. Scimus insuper, quod pater neminem judicat, licet sit judex omnium; neminem per se, sed per filium. Nam "commisit omne judicium filio;" per quem & cum quo, fecit mundos; quis vero dubitat patrem esse opificem mundi, sed per filium ut concausam, non ut merè instrumentum: Idem est creator, redemptor & judex mundi, pater nempe, per filium, & cum filio, & spiritu, Deus triunus, "Cui gloria & honor in sæcula sempiterna," Amen.

DISSERTATIO LII.

De Fide Jobi & Elihu. 1. Fides Jobi & Elihu in sacrosanctam Trinitatem. 2. Eorum confessio fidei ex ipsorum verbis concinnata.

1. **Q**UOD Elihu firmè credidit "In Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ," luce clarius ei, qui sermones ejus ad Jobum ac amicos, vel semel tantum perlegerit. Nam cap. xxxii. 13. eum vocat אל Deum fortem, xxxiii. 12. אלהים & xxxiv. 9. & alibi plenè אלהים. Item patrem illum vocat, xxxiv. 38. & omnipotentem; sic enim שרִי forsan sæpius quam omnia reliqua. Sic cap. xxxii. xxxiii. 4. &c. quod εἰ interduμ Παντοκράτωρ: Sed "per nomen Jehovah illi non notum fuit," ut nec tribus aliis Jobi amicis, qui nuspiam illud usurpant, licet sæpius ipse Jobus. Quod omnium creatorem seu factorem illum credidit, & confessus est, ex plurimis etiam locis patet. Sui ipsius cap. xxxii. ult. עשֵׂי factor meus: Sic xxxv. 1. עשֵׂי & xxxvi. 24. memorat Dei opera. Et xxxvii. illum "Fabricasse cœlos." Sed se per spiritum Dei factum esse disertè affirmat, xxxiii. 4. quem etiam se inhabitantem asserit, xxxii. 8. Quapropter de spiritu hoc sancto ab Elihu ut à Jobo credito, proximè differeamus.

Ordiamur ab ejus verbis, non quidem levibus. Cap. xxxii. 8. secundum Vulg. "Spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam." Pisc. "Spiritus est qui mortali loquitur sapientiam, & afflatus omnipotentis efficit eos intelligentes." Vat. & S. A. ut Vulg. & Heb. Sed Σ in priore membro (Bos.) οὐκ ἔστιν ἡ πνεῦμα θεῶν (an ita דַּיָּא דֵּי אֱלֹהִים ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις.

Et primo, Certum est verba hic adhibita רוח & נשמה de animâ & vitâ humanâ sæpè intelligi in S. S. Quin & in hoc libro Jobi, imo ab ipso Elihu ita accipi, xxxiv. 14, 15. "Si spiritum ejus & animam ejus ad se reciperet, expiraret omnis caro simul, & homo in cinerem reverteretur."

Secundo, nec est minus certum, hæc a libi, tantum competere spiritui divino, sancto, omnipotenti, creatori, non modo, Gen. i. 2. vi. 3. sed etiam ab Elihu sine dubio ita usurpata, cap. xxxiii. 4. "Spiritus Dei fecit me, & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi." Ubi רוח & נשמה ut antea.

Nonnulli putarunt quod prior pars, xxxii. 8. ad spiritum humanum seu animam rationalem respiceret. Ac proinde totum versum hunc in modum reddunt, "Spiritus est in homine, sed inspiratio omnipotentis intelligere facit eos," pro eum, per enallagen numeri, Hebræis frequentissimam. Eodem sensu, sed luculentius expressum noster Tindal, "Every man (no doubt) has a mind," &c. quasi dicas, "est quidem homo anima rationali præditus, sed vi illius non adipiscitur veram sapientiam, verum illa oritur ex inspiratione Dei." Quæ tres propositiones indubitanter veræ, sed mentem auctoris non videntur perfectè exprimere: Quia נשמה & רוח ut vidimus, ambigua sunt, & tam de spiritu divino quam de humanâ animâ usurpantur.

* Vid. notam in cap. i. 6.

Sensus ergo verborum quærendus est ex circumstantiis, contextu & versionibus aliis. Jam vero primo in confesso est omnibus, posteriorem clausulam hujus versûs de spiritu divino intelligi. Ergo valdè est probabile ita & priorem. Nam in hujusce generis versiculis, in triviis notum est, secundum membrum, per exegefin plerumque adjungi priori, & eundem planè sensum exprimere, licèt aliquando eum explicare & dilatare. Secundo, Favet huic sensui versio (seu potius paraphrasis) Piscatoris, "Profecto spiritus est qui mortali loquitur sapientiam." Ubi spiritus iste & mortalis, satis distinguuntur. Tercio, In Symmachi versione omnino extra controversiæ aleam ponitur: Πηλῶς enim (ut supra) dicit, "Ὅτις ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις." Nec hoc sine momentis rationum. In hunc enim sensum manu duci potuit, & hoc additamentum, necessarium putare, ex posteriore membro hujus vers. ex cap. xxxiii. v. 4. & ex multis aliis SS. Quarto, Si aliter quam de Spiritu Sancto hæc intelligimus, Elihu, & Jobo, & tribus Jobi amicis, si non & omnibus mortalibus, præter seipsum abnegat animos rationales & in bruta ipsa demergit. (Quod Jobo antea satis invidiosè Bildad objecit, c. xviii. v. 3. "Quare reputati sumus ut jumenta, & viles habemur in oculis vestris".) Hic enim aliquid sibi ex professo assumit, quod aliis non competit, non magnatibus, non ætate provectis, Jobi scilicet amicis; nec sibi unquam assumunt, quos hic indubiè notat & à se contradistinguit. Non autem illis negat spiritum humanum seu animam rationalem inesse, quin nec sapientiam sæcularem, quâ quidem ut Arabes & viri orientales maximè pollebant. Imo hanc ipsam, iis semel, bis, terque ascribit. E. g. xxxiv. 2. "Audite sapientes, & eruditi auscultate." & vers. 34. "Viri intelligentes dicent mecum, vir sapiens assentietur mihi." Ubi alloquitur, & appellat auditores & judices, Jobi scilicet amicos, nam coram illis, nec, quod scimus, aliis, contra Jobum Dei causam egit. Quid ergo est quod illis negat? Id ipsum quod asserit sibi ipsi, modestissimè licet, ut ejus moris est, seu potius sibi adesse innuit: Spiritum nempe sanctum & inspirationem divinam; vel si hoc in terminis, non sibi ascribit, ita tamen insinuat, ut facile sit mentem ejus assequi. Nam in propriâ personâ & de seipso locutus est^b, "Timui ostendere sententiam meam vobis, dicere^c bam, Dies loquantur, & multitudo an-

norum doceret sapientiam^e. In quos hæc vibrat nisi in Eliphazum & cæteros duos licet innominatos? Eliphaz enim antea dixerat, "& canus & decrepitus est nobiscum multò grandior ætate quam pater tuus." Quibuscum concinunt quæ hic Elihu. "Parvus sum ætate, vos autem decrepiti." Et postea, "longævi & senes." Nec tamen cum illis se discretè nominat, ut invidiam vitaret & superbiæ notam à se amoliretur; quod à Quintiliano, ut maximæ artis specimen laudatur^d. "Quæ dicere palam non decet, reticenda & auditori relinquenda, quasi ab eo invenienda." Ita generaliter aut indefinitè enunciat quæ de seipso intelligit, "Spiritus est in homine," &c. ut Apostolus, "Novi hominem in Christo^e."

Ad hæc illustranda & confirmanda ultra notandum est. Primo, Quod hic Elihu sese explicat ad tres Jobi amicos, & non ad ipsum Jobum. Quod luce clarius est ex toto capite. Secundo, Quod hi tres nullibi Spiritum Sanctum, aut omnipotentis inspirationem, per totum librum sibi vendicant. Imo nec S. Spiritus nec redemptoris unquam mentionem faciunt, qui plusquam semel aut bis in verbis Jobi & Elihu occurrunt^f. Sapientiam propriam satis superque prædicant, ut Zopharem audimus de suâ magnâ crepitantem, "Spiritus intelligentiæ meæ urget me ad respondendum;" sed de spiritu divino, ni fallor, nec una syllaba in illis reperitur. Tercio, Eliphaz eorum, ut videtur, maximus natu, Jobum acerbè increpat, ut nimis alta sapientem & abstrusorem quandam rerum divinarum sapientiam, quam illi omnes ostentantem, c. xv. 8, 9. "An arcanum Dei audivisti, & contrahis ad te sapientiam? Quid nosti quod nesciamus? Quid intelligis quod non sit apud nos?" Unde perquam probabilis redditur illustris nuper auctoris^g opinio, quod in his verbis tangit Jobum, ut mysticam magis & reconditiorem de Deo ac divinis doctrinam se nosse profitentem, quam illis ex lumine naturali aut patriarcharum traditione innotuit.

Quicquid sit de hoc argumento, unum tamen manebit immotum. Jobum nempe & Elihu, Spiritum Sanctum & Redemptorem à Deo Patre distinctos, & credidisse & nominasse. Ita enim de Spiritu Dei, xxvi. 13. "Spiritus suus ornavit cælos, & manu ejus θανάτῳ δέκοντα σκοτεινὰ." Pisc. creavit^h, Quin & inspirationem sibi vendicat, xxvii. "Docebo vos per manum Dei." Castal. "Docebo vos divinitus

^a Hic & ferè ubique pleniorē & luculentiorē sensum assero, nec ulli versionum me superstitionē ascribo.

^b v. 6, 7.

^c xv. 10.

^d Instit. l. ix. c. 2.

^e 2 Cor. xii. 2, 3.

^f Vid. symbolum Jobi &

Elihu.

^g Decan. Cicestriensis.

^h Psal. xxx. 8. Spiritu oris ejus ornatus eorum.

"oracula." Qui sensus confirmatur à sequente hemistichio. "Quæ penes omnium potentem abscondita sunt, non celabo." Ut supplet Pisc. suffragante Chaldaeo, qui vertit "per prophetiam Dei." Ubi doctorum notæ, "q. d. doctrinam occultiorum & arcana quæ penes Dominum sunt." Illa nempe *μυσικώτερον* & verba *γνωσεως* quorum affectationem Eliphaz antea Jobo exprobravit, sed in quibus se non esse inexercitatum symbolo suo de redemptore & resurrectione, cap. xix. liquidò demonstravit, quem locum spero me, inutilem licet servum, non infelicitè asseruisse & vindicasse, Christo Domino meo & Deo meo.

Quod eandem planè cum Jobo fidem Elihu & amplexus & confessus est etiam de redemptore, in sequentibus speramus perquam probabile nos reddituros, ex præclaro isto loco, c. xxxiii. 14. & deinceps.

Hoc versu Elihu incipit colloqui cum Jobo de variis modis, quibus Deus istis temporibus tractare solitus erat cum hominibus, ut reduceret eos à peccato, & à morte salvaret.

Primo, Per somnium seu visionem, qui modus tunc usitatissimus: Ita enim Deus Aaroni & Mariæ, Num. xii. 6. "In visione ne me notum illi faciam, aut loquar ad illum per somnium." Quod & illis fecit qui non erant prophetæ, ut Abimelecho & Labano, de quibus plura infra. Ethnicis enim hæc traditio à patribus relicta fuerat, "Ὁναρ ἐκ Διὸς ἐστίν." Hæc ante legem; idem fecit sub lege, & gentibus & Israelitis, ut Amalekitæ vel Midianitæ, somnio quo confortabatur Gideon^a, Salomoni, 1 Reg. iii. Nebuchodonosori, Dan. ii. 4. sæpè in Apochryphis. Sub Evangelio denique, ut Josepho B.V. Marito, Pilati uxori, S. Paulo, & postea Constantino magno. Nec est quod dubitemus, Deum posse eodem modo adhuc cum hominibus colloqui, ac certos eos reddere quod somnium sit divinum aut saltem angelicum (orationes postea recitatas) "immissum per somnium in visione noctis, cum irrumpit altus sopor super homines." Eisdem fermè verbis, quibus utitur Eliphaz in primâ monitione ad Jobum, cap. iv. 13. & deinceps. Sed ibi Eliphaz addit *φάντασμα* ^b *φρεσίν*, quod quidem Elihu omittit, altiora tamen in sequentibus spirat & magis miranda refert, ut & *σαφεσέως* somniorum *θεηλάτων* fines ac usus explicat, 17. Primo, "Ut avertat hominem ab opere suo," nempe "malo." A peccatis, quæ secundum nonnullos, dicuntur opera nostra, Heb. iv. 10. "Requievit ab operibus suis." Sic per somnium, Abi-

melecho venit, & dixit ad eum, "Ego custodivi te, ne peccares in me," sic Labano, &c. Secundo, "Ut superbiam à viro auferat." Ita Nebuchodonosoro, Dan. iv. 30. 20. "Quando elevatum cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est à superbiam." Tertio, "Ut cohibeat animam ejus à foveâ, & vitam ejus, ne trahat eum telum." Ut Abimelecho, Nebuch. &c, siquæ historiæ sit fides, multis aliis.

Secundus modus allocutionis divinæ, per quem homines revocantur à peccato & morte, est per morbos, ut videtur, divinitus immisos, qualis lepræ plaga doctis Hebræis potissimum audit, ut in Miriam, Gehazi, Uzziah, & multis aliis, & sub lege & tempore Messiae. Nec ab hac forsitan alienus Jobi morbus, ex ulcere perpetuo, sanie, &c. Et quicumque ullo gravi morbo unquam laboravit; quam graphice sacer scriptor Clinicum hic depingat intimè sentiet, 19. &c. "Aut (*παλιν* 3) coarguitur dolore super cubile suum, & multitudo ossium ejus dolore forti, adeo ut abhorreat vitam ejus panem, & anima ejus cibum desiderabilem (Ps. cvii.) Consumitur caro ejus ne possit conspici, & prominent ossa ejus, quæ non videntur: (An facies Hippocratica?) Denique ut appropinquet foveæ anima ejus, & vita ejus interficientibus." Alii (ut nos) perdentibus: Qui Græcis, ni fallor, 19. sequenti *ἀγγελοι θανάτηφόροι*. Et hinc cum casus sit omnino deploratus, nec ulla spes convalescendi; (ita ut Græci vertant, *ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐν Ἀδῇ*.) Transitio fit ad

Tertium modum quo Deus alloquitur peccantes, 23. &c. "Si adsit ei nuntius, interpret, unus de millibus qui dicat homini rectitudinem ejus," &c. Sed hic parumper sistendum. Communior fateor sententia "per interpretem" intelligit verbi divini ministrum, nempe hominem, licet eximium, hominibus prædicantem & ad meliorem frugem reducentem. Sed huic sensui non ita benè quadrare videntur, vel antiquissimæ versiones, vel originalis textus, vel scopus verborum & phrasium sequentium, in quibus multa augusta, quæ altiorem sensum præse ferunt. Vulg. legit, "Si fuerit pro eo angelus loquens." Quod & missionem & intercessionem innuit: Alii, "Si adsit ei nuntius interpret," Heb *שׂ עָלָיו מַלְאֲכִי* Si est super eum angelus interpret, *מַלְאֲכִי* nuntius & Dei & hominis: Dei vel propheta, vel ministrans spiritus, seu propriè angelus: Angelus, vel communis, vel supremus, angelus fœderis, *מַלְאֲכִי* qui ^c *ῥητῶς* Jehovah dicitur, dux seu

^a Jud. vii. 13.

^b Vide disquisitionem nostram in locum.

^c Malach. iii. 1.

princeps exercitus Domini, Jos. v. 14. Qui apparuit Mosi in Rubo. Angelus enim fuit, Act. vii. 30, & tamen Dominus, Ehejeh, Jehovah, Deus Abraham &c. illi respondit^a Ex. iii. 14. Hic est angelus quem pater (à quo omnia) misit educere Israelitas de Ægypto, Num. xx. 19. "Qui præcessit illis, & custodivit in viâ, & introduxit in Chanaanem, xx. 23. cujus typus Jesus Naveh. Pergamus ad מלך, quod Gen. xlii. 23. est interpretis inter Josephum & fratres ejus, quem Hebræi^b putant fuisse Manassem Josephi filium, qui & Hebraicè & Ægyptiacè callebat. Eodem sensu מליץ interpretatio, Prov. i. 6. sed τοὺς ὁ "σκολεῖν ὁ λόγον." Aq. ni fallor, ἐρμηνεύει. Occurrit & in pl. sensu aliquantulum variato, Paralip. xxxii. 31. ἐν τοῖς πρεσβυταῖς. Vulg. "in legatione." Significat ergo vel interpretem vel legatum, qui ambo mediatoris officium sustinent, ideoque מלך & מליץ non multum inter se differunt, sed posterius verti etiam potest, "eloquens orator," ut Clinias ad Romanos, & Atheniensium ad Philippum.

Interim certum est quod in V. instrumento, sacerdos dicitur angelus Domini exercituum, τοὺς ὁ παντοκράτωρ: & præcedit quod æquivalet interpreti divinorum oraculorum, nempe illud, "legem requirunt ex ore ejus^d." Quod Moses, qui propheta, & sacerdos, & rex in Jeshurun, "Sequester & medius fuit inter Dominum & populum^e." Quod Aaron offerebat & intercedebat pro populo, stans inter mortuos & viventes^f. Et Phinehas avertit iram Dei à filiis Israel^g. Et propheta Nathan Davidi ex oraculo Dei pronuntiabat, "Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris^h." Quin & in N. instrumento, præsides ecclesiæ angeli vocanturⁱ, & oratione eorum fidei, infirmi salvabantur, & peccata eis remittebantur^k. Ubi multa occurrunt his Elihu verbis haud dissimilia: nec mirum est quod non pauci theologi, inter quos Tindal^l noster, hæc de angelo mortali seu ministro divini verbi intelligunt. Sanctus enim Paulus fidenter affirmat de apostolis (quod & ipsum nomen innuit)^m ὡς Χρῆς πρεσβυμέν legatione fungimur. Sed hic notandum,

Primo, Quod hæc in Jobo ad angelum creatum vix referri possint. Quia licet angeli sint à Deo ad nos legati, nescio tamen unde probatur illos nobis prædicare, annunciare æquitatem ad ostensionem justitiæ Deiⁿ, aut veritates divinas revelare, quas ab ecclesiâ ipsi ἀκούσαντες discunt. Vel quod mediatores sint pro nobis ad De-

um, vel intercessionis, ut nonnulli distinguunt, vel multò minus satisfactionis. Non prius: Nam licet "Angelum lego stantem ante altare cum thuribulo, cui data sunt incensa multa, ut daret cum orationibus sanctorum omnium super altare aureum," &c. Per hunc angelum, intelligo τὸν Ἀλμῶνι-πελῶνι. Ἄγγελον μεγάλης βουλῆς, angelum increatum, Dei filium; preces indignas nostrorum peccatorum miserorum recipientem, & coæterno patri (nam pater, inquit, me major est) offerentem ut Ἀρχιερεῖα nostrum decet, cujus personam summus pontifex Judæorum, præsertim in magno die expiationis referebat.

Neque mediator satisfactionis in naturâ angelicâ reperiri potest. Quale enim λύτρον potest illi dare, qui "in angelis suis reperit vanitatem?" Si enim nullus homo (merus) fratrem suum potest redimere aut Deo pretium redemptionis solvere^o; nec angelus certè potest aut esse, aut dare, aut invenire, quia "χωρὶς αἱματοχυσίας, nulla est remissio^p." Quapropter "Dei filius non assumpsit naturam angelorum (ἀγγέλων ἀπὸ λαμβάνει), ut Goel angelos manu apprehendit seu vindicavit," sed semen Abraham apprehendit^q ut misericors & fidelis pontifex fieret, ad propitianda delicta populi.

Ex hisce sequitur, nisi mens me fallit, Quod nec angelus creatus, nec propheta aut nuncius Dei merè humanus, per Malach-Melitz hic ultimo intelligendus. Dico ultimo, quia si quis putaret, nonnulla in supradiçtis citata, umbratili quodam modo, imperfectè & instrumentaliter ad ministros divini verbi referri, qui ὁρῶντες audiebant; non obnixiùs abnego.

Hoc tantum ut mihi probabilius assero, quod è scopo totius paragraphi, altius quid & μυσικώτερον videtur hic ultimo intelligendum; & per temporalia ad spiritualia, per mundana ad cœlestia, mens nostra manuducenda & elevanda. Cui enim præcipuè competant isti magnifici tituli, "Legatus & interpretis Dei, doctor, intercessor, mediator, inter homines peccatores, & offensum & iratum Deum? Immo & redemptor; qui & ipse λύτρον aut pretium redemptionis, quod pater invenit? Et cui dixit Pater de peccatore resipiscente, propter ejus deprecationem & propitiationem, "Libera eum (animam ejus) ut non descendat in corruptionem &c. nisi Christo Domino nostro? Deus enim nos sibi reconciliavit per Christum^r," & dedit apostolis ministerium reconciliationis, qui

^a Vid. dissert. de Goel, Job. xix.

^f Num. xvi. 48.

^g Job. xxv. 11.

^h 1 Reg. xii. 13.

ⁱ Heb. ix. 22.

^j Heb. ii. 17.

^k Munster. in loc.

^l 1 Reg. xii. 13.

^m Not. Marg.

ⁿ 2 Cor. v. 18.

^o Mat. iii. 1.

^p Rev. i. 11.

^q 2 Cor. v. 20.

^r Malach. ii. 7.

^s S. Jac. v. 15.

^t Psal. xlviii. 8.

^u Deut. v. 5.

^v Job. xxxiii.

pro Christo, inquit sanctus Paulus, *πρόσ-
κεις* sumus &c. obsecramus pro Christo,
reconciliamini Deo. "Eum enim qui
"non noverat peccatum, pro nobis pec-
"catum fecit," &c. Vide an Elihu hic
tacite notet istam Jobi querelam, cap. ix.
33. "Non est inter nos arbiter interpōsi-
"tus manum suam inter utrumque;"
eique respondet æquum *μερίτην* innuendo.

Aliæ etiam phrasæ in hoc paragrapho
occurrunt, quæ nec volunt nec possunt de
corporeis tantum morbis & eorum cura-
tione intelligi, aut in illis exauriri; nec
tamen inficiandum est, morbos divinitus
immissos ob peccatum (ut supradictum) in
primâ (ut vocant) instantiâ hic denotari.
At hoc concessio jam inquirendum est, an-
non ulteriorem etiam & altiore sensum,
multa quæ hic occurrunt, nobis exhibe-
ant. Et

Primo, Palam est, quod sub morbis
corporis, multò graviores illi, nempe a-
nimi peccata, & in Veteri & N. instru-
mento, ubique ferè repræsentantur: Quod-
que horum sanatio, per illorum sæpius de-
signatur. Imo quod & *נַפְשׁ* & *גִּבּוֹרִים*, &
infirmittates corporales, & spirituales, pec-
cata scil. & pœnam peccati significant, e.
g. (ut pauca ex innumeris afferam) Isai.
xxxiii. ult. "Incola non dicet ægroto po-
"pulo qui habitat in eo, remittetur ini-
"quitas:" i. e. pœna iniquitatis. Ubi no-
ta theologi non vulgaris, "His verbis in-
"nuit hæc non esse carnaliter accipienda,
"sed pertinere ad Christum qui populum
"suum salvat à peccatis suis." Et sanè
hic nexus est veteris & novæ lēgis, quippe
propitiationi Jesu nostro, & lex & prophe-
tæ adstipulantur. Sic Isaias iterum, cum
de eo locutus est, cap. liii. 4. &c. "vere
languores^a nostros ipse tulit, & dolores
nostros portavit, & nos putavimus eum
quasi leprosum (erudita Vulg. translatio.)
"Vulneratus est propter iniquitates nostras,
"attritus est propter scelera nostra, &
"plagis ejus (Vulg. livore) sanati sumus.
"Posuit Deus super eum iniquitatem om-
"nium nostrum—Propter scelus populi
"mei percussit eum." Quod hæc & an-
tecedentia & sequentia in hoc cap. de
Christo nostro sunt intelligenda, Duos
saltem Evangelistas & duos Apostolos tes-
tes, locupletes & infallibiles advocamus,
S. Mat. viii. 17. Act. viii. 32. Heb. ix. 28.
1 S. Pet. ii. 24.

Abundè patet quod eadem voces &
phrasæ in idiomate Hebræo (& plerumque
in Græco) pro morbis animi & corporis,

causis & effectis, ut & pro utrorumque
sanatione, ut inter se concatenatorum, ac
se invicem significantium usurpantur. E-
adem etiam ferè videbatur fuisse metho-
dus utrosque sanandi licet non adedè clarè
& perspicuè revelata, à piis credita, inter
patriarchas, ante legem, & sub lege, & pro-
phetas, & sub Evangelio; licet per postre-
mum, vita & immortalitas maximè illuces-
cebant: Non aliam vero unquam fuisse
hanc methodum quam per resipiscentiam,
precationem, mediatorem & propitiato-
rem, quibus justitia Dei tempore suo ple-
nè revelata, quæ antea, quamvis obscuri-
us, per legem & prophetas testificata; imo
per sanctos viros, ante lationem Mosaicæ
legis. Quam parum enim aut potius ni-
hil inter se discrepant, quæ in Evangeliiis,
& in Isaiâ, & in Jobo de his affirmantur?
Nam in Evangeliiis & epistolis quæ legi
& prophetis respondent, per unamquam-
que ferè paginam, legimus "Christum pa-
"tris apostolum, sive legatum & media-
"torem, vel interpretem inter Deum &
"homines, nobis voluntatem Dei reve-
"lasse, resipiscentiam ac fidem prædicasse,
"corde contritos sanavisse, infirmos resti-
"tuisse, leprosos mundasse, infirmitates no-
"stras tulisse, patri offenso inæstimabili
"λύτρω seu pretio sanguinis Dei, satisfecisse,
"eoque λύτρον seu ἀντίλυτρον propri-
"um pro nobis, & propter nos solvisse;"
unde redemptor ubique audit, & fideliter
spopondit se nos tandem liberaturum à
servitute *φθορᾶς*, à morte sæculari & sem-
piterna, & "vindicturum in gloriosam
"libertatem filiorum Dei."

Pauci sunt, uti sperandum est, Christi-
ani, adedè fronte eminentes, ut negarent
his plane gemina de Christo nostro in no-
bili Isaiæ prophetiâ reperiri. Quærendum
est an eadem in Jobo, & nominatim in
hoc Elihu colloquio sint invenienda.

Cum vero in Isaiâ legimus, quod "ipse
"vulneratus est propter iniquitates nostras,
"quod peccata multorum (*τὰ πολλῶν*) tu-
"lit, & pro transgressoribus interpellavit,
& id genus alia; quid sentiendum est de
angelo Elihu, de quo ipsa eadem enunci-
antur? Nempe quod angelus iste qui u-
nus de mille (imo delectus ex millibus^b,
vel potius vexillifer seu princeps & Domi-
nus *τῶν ἁγίων μυριάδων*^c) est pro peccatori-
bus loquens, i. e. ut intercessor & media-
tor. Quod enunciet homini æquitatem,
voluntatem nempe & justitiam Dei, &
quam ab eo requirit, ut in illo Isaiæ, "per
"scientiam suam justificabit ipse justus

^a Ipsi Judæi hæc intelligebant de sanatione infirmitatum, & corporis & animi per Messiam. Verba hic usurpata, & de peccato, & de pœna peccati, etsi aliis quam peccatoribus ipsis sustinenda capiuntur. Nasa enim & Sabal significant "Pœnam ferre peccato debitam." Posterius vero vicariam pœnam, ut Thren. v. 7. Patres nostri peccaverunt, & non sunt, & nos portavimus (ut onus impositum) eorum iniquitates, i. e. iniquitatum pœnas, ubi verba, ut supra *נַפְשׁ* & *נַי*, aut eorum conjugata.

^b Cantic. v. 10.

^c Epist. Jud. x. 15.

"servus meus multos." Unde Deus de quo Elihu antea locutus est, "miserabitur peccatoris, & dicet (cui, nisi huic angelo mediatori?) "Redime eum! Inveni enim כֶּדֶר pretium redemptionis." Quid illud nisi Christi sanguis? Ubi nota doctorum & piorum hominum, "Redime eum scil. "à morte æternâ." Christus enim æternam "redemptionem pro nobis invenit." Et postea — "Hoc λύτρον non est aliud quam sanguis Christi, in quem & veteres crediderunt." Imo & qui ante Jobi tempora vixerunt: Nam "Abraham (à quo forsan & Job, & Elihu oriundi) "vidit ejus diem & lætatus est." Concedimus quod sacerdotes legales, imo & Job ante legem pro peccatoribus intercedebant, & quodam etiam modo Deum pro iis propitiabant; sed typici tantum & emblematici fuerunt mediatores & propitiatores. Quodnam enim sacrificium Deo gratum, quamnam propitiationem completam & sufficientem habebant, nisi virtute magni sacrificii magni sacerdotis? Nam ut apostolus ratiocinatur, cui sæpè concinunt prophetæ V. legis, "Impossibile est sanguine taurorum & hircorum (licet sæpè offerantur) auferre peccata — Sed sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel, qui unam pro peccatis obtulit hostiam, quâ oblatione consummavit sanctificatos in sempiternum."

Sin vero morbi corporis, morbos animi vel connotant vel repræsentant, (ut supra probatum ivimus,) & magnus noster medicus verè tulit dolores nostros utriusque partis; si mors prima corporis figurat, & sæpè includit mortem secundam sive separationem à Deo, verâ vitâ nostrâ, ut in illo Apostoli, Rom. vi. ult. "stipendium peccati est mors;" Si corruptio hominis, totius hominis, sit diametricè opposita restaurationi seu regenerationi totius hominis, ut discimus ab illo Apost. Rom. viii. "Vindicare (per Goelem nostrum) "à servitute corruptionis;" Et Elihu iisdem vocibus & phrasibus usus est ac Apostolus, cum de hoc tractat, nempe παλιγγενεσία, ut c. xxxiv. 24. "ταῖς ὁ, ἀνα-
"νεώσει, &c. αὐτὸ πρὸς Σῶμα." & Ν. 2. "ἀποκαταστήσεις ὃ αὐτόν," ut Jobus loquitur de Μελαβόλῃ & αἰγία φύσει αὐτῶ: Nihil sanè absurdi sequetur, si in his Elihu verbis altius quid latere dicamus quam restitutionem pœnitentis à morbo, imo vel morte temporali, nempe, redemptionem ejus à peccato & morte sempiternâ.

JOB & ELIHU confessio fidei, ex ipsorum verbis concinnata.

ΠΙΣΤΕΥΩ εἰς Θεὸν πατέρα μου, παντοκράτορα, ποιητὴν τῶ ἔργου καὶ τῆ γῆς, καὶ πάν-

των τῶ ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν· σωτῆρ, ἰσχυρῶς, δικαίως, καὶ ἀγαθῶς κυβερνῶν καὶ οἰκονομῶν τὰ πάντα, καὶ πᾶσι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν ἀπονέμονται, ἢ ἐν τῷ παρῶν ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Καὶ εἰς τὸν λόγον, τὸν λυτῶν, τὸν αἰένον, τὸν σωτήρα, τὸν μεσίτην, καὶ ἐρμηνεύτην καὶ ἐξιλῆστον· μέγα δὲ Θεὸς πατὴρ καὶ ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων, τὴν χεῖρα τῶ Θεοῦ, ἢ ἐπλάσμασεν, ἢ τοὶ ἐτραυματώσαν, καὶ ἐθανάτωσαν τὸ Δράκοντα τὸ ἀποστάτην, ὃν καὶ πωλεῖν Ἄδης ἰδόντες ἐπληξάν, τὸ μέλλοντα ἔρχεσθαι καὶ εἶναι ἐπὶ τῇ γῆς ἐν ἐσχάτῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀναστήσῃ τὸ σῶμα τῆτο ἐκ χώματι, τὰς ἔργων μετὰ ἀλλάξαι, καὶ τὰ πάντα ἀνανεῶσαι.

Πιστῶ καὶ εἰς πνεῦμα Θεοῦ παντοκράτορα, δαίμονα ζωῆς, πνευματικὸν τὰς ἐργων, καὶ τὸν κόσμον, αὐτῶν ποιητὴν, καὶ παιδαγωγὸν ἀνθρώπων. Πιστῶ ἄφῃσιν ἀμαρτωλῶν διὰ μετάνοιαν, προσδοχῆς, μεσίτη καὶ ἀνιλύτῃ λυομένη, ἀνάστασιν τῆ αὐτῆς σαρκός, καὶ ὅσιν τῶ προσώπῳ τῶ Θεοῦ ἐν χαρᾷ καὶ φῶτι ζώων.

CREDO in Deum a patrem meum b, omnipotentem c, creatorem cœli d & terræ e, ac omnium visibilium f & invisibilium g; sapienter, potenter, justè & benignè gubernantem ac disponentem omnia h, & omnibus secundum opera sua retribuentem i, vel in hoc sæculo vel in futuro k.

Et in redemptorem æternum, salvatorem, mediatorem & propitiatorem, inter Deum patrem & peccatores homines l, manum Dei, quæ vel plasmavit, vel vulneravit, & occidit Draconem apostatam m: Quem janitores inferni obstupuerunt n: Venturum novissimo die, staturum super terram, & suscitaturum eandem carnem o pulvere p; Cœlos mutaturum q, & omnia denuo renovaturum r.

Credo in spiritum Dei omnipotentis s, largitorem vitæ t, exornantem cœlos ac eorum exercitum u, creatorem & instructorem hominis v: Credo redemptionem peccatorum per pœnitentiam, precationem, & per mediatorem eum qui solvit redemptionis pretium w, Resurrectionem ejusdem carnis x, & visionem vultus Dei in gaudio & lumine viventium y.

Probatio symboli per singulas partes.

a Credo in Deum] De Deo nulla est quæstio, quia ubique hic occurrit.

b Patrem meum] Nescio an vox pater, per se de Deo, in hoc libro usquam occurrat, sed cum adjectione pronominis habemus in apostrophe seu precatione Elihu. cap. xxxiv. 36. "Pater mi! Probetur Job," &c. Sic Vulg. & nos in marg. hodiern. Sed noster Tindal in textu, "O Father!" Heb. אב.

c Omnipotentem] Schaddai quod sæpè occurrit in hoc libro, Vid. Collat. cap. i. 6. in not.

d Creatorem cœli] Cap. ix. 8, 9. "Qui extendit

"extendit cœlos solus, qui facit arcturum
" & orionem."

^e Et terræ,] xxvi. 7. Qui appendit terram super nihilum, 10. decreto circinavit superficiem aquarum.

^f Et omnium visibilium] xii. 7, 8, 9. per inductionem inhabitantium tria elementa, vid. ibi jumenta, volatilia, pisces, xxxii. 15. homines, sic passim.

^g Et invisibilium] xii. 10. "In cujus manu, anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis." Angelorum bonorum qui audiunt Dei filii, i. 6. ii. 1. malorum forsan, iv. 18. "Qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem." Vid. xxvi. 13. "Formavit manus ejus Draconem apostatam."

^h Sapienter, potenter, justè & benignè, gubernantem & disponentem omnia] xii. 12. "Apud ipsum est sapientia & fortitudo," xxxiv. 23. "Nequaquam imponet cuiquam plusquam par est." xxii. 18. xxxiii. 24. 26. miserebitur Deus," & de gubernatione & providentiâ ejus ferè per totum.

ⁱ Et omnibus secundum opera sua retribuentem] xxxiv. 11. Opus hominis reddet ei, &c.

^k Vel in hoc sæculo vel futuro] Nam Jobus desperavit de restitutione in hoc mundo, & resurrectionem expectavit, xix. 25.

^l Et in ^a redemptorem æternum; salvatorem seu liberatorem, mediatorem, interpretem, legatum, intercessorem, propitiatorem inter Deum, (patrem) & peccatores homines] Vid. hæc probata supra, & in dissertatione nostrâ de Goel, in cap. xix. 25.

^m Manum Dei vel plasmantem, vel vulnerantem & occidentem Draconem apostatam] "Qui enim fecit eum potest facere appropinquare gladium ejus ei." Vid. notas in cap. xxvii. 11. ubi ostenditur per manum Dei, brachium Dei, digitum Dei; vel Christum vel Spiritum significari.

ⁿ Quem janitores inferni obstupuerunt] Hæc è cap. xxxviii. 13. & orthodoxi & ipsi Ariani de Christo intelligunt. Vid. Disquisit. *περὶ Ἀδὰμ*, &c.

^o Venturum novissimo die, staturum super terram, & suscitaturum eandem carnem è pulvere] Hæc Jobus ipse *ρητῶς* confitetur, xix. 25.

^p Cœlos mutaturum (aut dissoluturum)] Quod Christus noster hæc faciet in fine sæculi, psaltes prævidit & prædixit, Ps. cii. 26. "Tu, Domine, sicut vestimentum mutabis illos, & mutabuntur." Quod hæc de Christo intelligenda, non finit nos aposto-

lus dubitare, cum illi disertè applicat; Heb. i. 12. Quin & Christus ipse idem de se pronunciat. "Ecce nova facio omnia," Apoc. xxi. 5. Quod Jobus cœlorum mutationem & dissolutionem credidit & expectavit circa tempus resurrectionis generalis, liquidò professus est, cap. xiv. com. 12. "Homo cum dormierit, non resurget donec alteratur cœlum." J. T. & Pisc. (sic nos) "usque dum non erunt." M. S. Alex. *παλαιωθῇ*. Sic. Psal. cii. 26. Vid. locum in Job. & notam.

^q Et omnia denuo renovaturum] Vid. xiv. 13. "Utinam in sepulchro *Ἀδὰμ* ferves me!" Quamdiu? Consule 2. 14. ubi Aq. Vulg. nos "Donec veniat immutatio mea." Vat. & S. Ambr. "*ἕως πάλιν γένομαι*," ecce ipsam *παλιγενεσίαν*, ut à veteribus intellectam & expectatam. Eodem sensu Symmachi versio, "*ἕως ἂν ἔλθῃ ἡ αἰὶα φύσις*" *με*, donec veniat sancta natura mea," i. e. perfectè renovata.

Sed ubi patriarcha has mutationes Christo ascribit? Certè Redemptoris sui, atque ejusdem corporis resurrectionem fidenter asserit; quæ forsan mirabilior *ἀποκατάστασις* quam omnium aliorum corporum, vel cœlestium, vel terrestrium; & secundum Apostolum, Rom. viii. 19. præludium & pignus cæterorum. Neque video quid incongrui sequatur, si *ἀνανέωσιν* & *ἀποκατάστασιν* *ἡμῶν*, mediante intercessore & propitiatore; in verbis Elihu, cap. xxxiii. 24, 25. ad typum saltem, vel quid amplius, futuræ magnæ & finalis *ἀνανέωσης* & *ἀποκατάστασεως* referamus. Vid. dissert. de Elihu.

^r Credo in Spiritum Dei omnipotentis,] Ita Elihu, xxxiii. 4. "Spiritus Dei, halitus "omnipotentis," & Job. postea.

^s Largitorem vitæ] Quid si omnigenæ, vegetativæ, sensitivæ, rationalis & spiritualis? Elihu in genere ubi supra, "Spiritus omnipotentis dedit mihi vitam." Vulg. Heb. "vivificavit," hinc Nicænis patribus, *ζωοποιῶν* dicitur.

^t Exornantem cœlos & eorum exercitum] xxvi. 13. spiritus ornavit cœlos.

^v Creatorem & instructorem hominis] ubi supra, "Spiritus Dei fecit me," & xxxii. 8. "Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam," & xxxiii. 4. (*τοῖς ὁ*) "*πνοὴ πάντοτε δίδασκεν ἡμᾶς*."

^w Remissionem peccatorum] Per pœnitentiam, precationem & mediatorem, & per eum qui solvit redemptionis pretium, xxxiii. 27. "Respicit homines, & si quis "dicit, peccavi," &c. "Liberavit animam "ejus à transeundo in puteum," ibid. 26. "Si supplex oraverit Deum, benignè recipiet eum." Ibid. 23. "Si fuerit pro

"eo angelus." Ibid. 24. "Inveni redemptionis pretium."

* Resurrectionem ejusdem carnis] xix 25.

"Ο ἀγγέλός μου ἀναστήσεται τὸ σῶμά μου, redemptor meus resuscitabit corpus meum." Si verò non sit idem corpus, quomodo resuscitatur?

† Et visionem vultus Dei in gaudio & lumine viventium.] Quid aliud hæc sonant quam vitam æternam? & hæc pœnitenti promittit, xxxiii 26. 28. "Videbit faciem Dei cum jubilo & reddet homini justitiam suam. Vivens lucem videbit." Quis æquæ mentis judex, putet hæc magnifica,

in restitutione à morbo exhauriri? Altiora proculdubio antiqui patres, & sperarunt & anhelarunt. Et his Religio Christiana concinit, eaque confirmat: Haud enim augustior statûs beatorum descriptio occurrit, quàm in iisdem fermè verbis, Apocalypf. xxii. 24, 25. de novâ & cœlesti Hierusalem, "Nox ibi non erit, neque egebunt lumine lucernæ aut lumine Solis: Quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & videbunt faciem ejus, & regnabunt (cum eo) "in sæcula sæculorum."

Γένοιτο, Γένοιτο.

DISSERTATIO LIII.

Textus nonnulli à LXX nimis cautè versi, & de eorum additamentis ad finem Jobi. 1. Textus nimis cautè versi, ut videtur, ob metum Ægyptiorum. 2. In honorem suæ gentis. 3. Opprobrii vitandi causa. 4. Eorum additamenta.

INTER legendum versionem Septuagintaviralem, plures textus observavi quam literis mandavi, quos òi LXX vel ob metum Ægyptiorum aliorumve infidelium, vel in honorem suæ gentis, vel ex pietate dicam an κακοζήλῳ nimis cautè vertunt. Tot verò eorum, ni fallor, vel in memoria vel in scriptis adhuc retineo, quot lectori candido suadeant, me neque injustam neque duram nimis censuram de iis protulisse.

Primo de iis, quæ ad ipsos Ægyptios referunt, vel in Jobo vel in aliis libris: Fieri non potest ut ignoraverint ii interpretes vocem Rahab, vel Rib, & Pyrum, & Cor, vel Delta Ægypti inferioris potiore partem significare. Neque ignorabant & Rahab & ibi & alibi Ægyptum esse; quia scissio maris ibi additur, xxvi. 12. Rahab tamen per Κήτ, quod est Leviathan piscis Cetacei generis, & ibi & ix. 13. efferunt. Præterea Psal. lxxxix. 10. vox Rahab Ægyptum significat: Atque ita in nostris Liturgicis Psalmis, ut in Pagnino vertitur, "Tu confregisti tanquam vulnera- tam Ægyptum;" qui (Pagn.) in suâ versione adeò superstitione Hebræo fonti adhæret, ut ordinem etiam verborum ubique servet. Quin & Esai. li. 9, 10. Ubi Heb. de brachio Domini; "Nunquid non tu percussisti Rahab, vulnerasti Draconem; nunquid non tu siccasti mare?" Quia priora non potuerunt, nisi de Ægypto & Pharaone intelligi, illa omnino omittunt.

Quin alia etiam in Jobo non ad fidem

fontis vertunt; utrum ne Ægyptis, offenderent candidus & eruditus lector perpendat. Ita Job. ix. 22, 23. Ubi Heb. & Vulg. nos & aliæ versiones, "Unum est, quod locutus sum, & perfectum & impium ille destruet, si flagello citò occidat, probationem innocentium substat, quæ ne hinc scandalum infidelibus oriatur, sic efferunt "Διὸ εἶπον Μέγαν & Διωάσω δὲ πολὺν ὀργήν, ὅτι φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίοι, ἀλλὰ δίκαιοι καταγγελῶν", "Quapropter dixi magnum & dynastam perdit ira, quia impii in morte mala, justi autem (illos) deridebunt." Ita c. xii. 16. 20. "Deceptus & decipiens," Vulg. & nos ut Heb. "Ejus est deceptus & decipiens; judicium presbyterorum aufert," illi autem ψ. 16. "αὐτῷ ὁπτι- σήμη & σωέσις, apud illum est intelligentia & sapientia: σωέσιν ᾧ πρεσβυτέρων ἐγνώ, intelligentiam seniorum cognoscit." Sed agnoscere Deum hanc auferre ægrè vellent — An ne ab ipsis interpretibus auferri putaretur?

Alterum tantum locum, Ægyptios & Pharaonem peculiariter referentem profereamus; is est Jerem. xli. 17. "Vocate nomen regis Ægypti, Pharaon est tantum strepitus:" (de quo alibi fusius & accuratius egimus, in suo loco;) hic autem òi LXX "Καλέσατε τὸ ὄνομα Φαραὼ Νικαὼ βασιλέως Ἀιγύπτου, Σαὼν ἔσται μωὴδ." Quod puto, æquè ignotum Ægyptiis fuit ac φονθομ- φανήχ, nobis Zaphnath-Paaneah, Gen. xli. 45. Noluerunt certè hic interpretes regem Ægypti, nomen suum aut titulos noscere; quod

quod omnes ejus Chartummim vix potuerunt illi explanare.

2. Nonnulla etiam videntur immutasse in suæ gentis honorem; e. g. sequentes textus. Primum Gen. xlv. 22. "Benjamino autem (Josephus) dedit 300 argenteos: (Ita certè Heb. כספ) & quinque mutatorias vestes;" *oi* LXX autem in suâ versione multo sunt liberaliores. Hæc enim vertunt τετρακοσίαις χρυσῶν, "trecentos aureos;" puto ne à magnificentia patriarchæ sui Josephi derogent; nescio tamen utrum Syri an Græci à veritate Hebræi hic primi prævaricati sint; licet Syrus aliquanto modestior; ita enim in Scholiis invenio Syr. Δεκαοσίαις χρυσίναις. Vulg. hic neutrum horum sequuntur: Aliquid tamen ad Josephi munus dilecto fratri suo uterino in suâ versione addunt, ubi efferunt, "Quinque mutatorias vestes optimas." Eidem etiam Josepho, adhuc juniore, eorum versio est æquior, & in fratres ejus iniquior quam ipse textus, Gen. xxxvii. 2. Deferebat Joseph infamiam illorum malam ad patrem eorum. Vat. autem "κατέλεσαν ὃ Ἰωσήφ, ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸ πάρεργον αὐτῶν." Ubi Ald. κατέλεσαν ὃ καὶ Ἰωσήφ, attulerunt autem Josephi (vel contra Josephum) "famam malam ad Israelem patrem ipsorum." Atque ita Alex. "οἱ δὲ Ζέλφας τε καὶ Βάλας, ψόγον πονηρὸν κατέλεσαν ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ." Filii Zilpæ & Billæ afferebant famam malam contra Josephum, ita enim verterunt, κατήνεσαν nempe pro κατέλεσαν, plurali numero pro singulari, ut infamiam ἀδιαβολῆς à patriarcha suo Josepho amoverent; Hebræi autem à Munstero in notâ ad locum citati nodum solvunt atque inter utrosque dividunt, in his verbis "Quia enim fratres Joseph malè loquebantur de eo invidiâ incitati contra eum, retulerunt Joseph hæc mala verba patri suo, &c." Sic Kimchi exponit hunc locum.

Alter locus de nummis etiam agens, est in historiâ Michæ, Judic. xvii. 10. "Cum Levitâ contractum iniit in his verbis, "Dabo tibi per annos singulos decem argenteos," &c. Vat. "δέκα ἀργυρεῖς εἰς ἡμέραν, decem argenteos in diem;" ubi certum est τῶν LXX malè transtulisse; utcunque Hebr. Lejamim ad verbum reddant. Nam Munsterus & hic & alibi observat, "Per dies absolutè & sine numero positos, intelligi annum." Hic autem non possumus non observare in eadem historiâ quid memorabile, ad finem nempe cap. xviii. Ibi dicitur Gersom &c. "Fuerunt sacerdotes huic sculptili in tribu Dan usque ad transmigrationem terræ," ubi Munsteri nota, "Transmigrationis] Hebræi intelligunt hoc de transmigracione arcæ; tunc enim multi Isra-

"elitæ fuerunt transmigrati; non enim est verisimile, ut hoc sculptile duraverit usque ad tempora David & Solomonis; qui citra omnem controversiam illud in regno suo non tolerassent." Maxime quidem verisimile vid. 1 Sam. iv. ult. וְלֹא קָרָא כִּי נִלְקָח כְּמֹד כְּנָעִי, & Psal. lxxviii. 61. יָתֵן לָשָׁבִי. Sed quid si primo scriptum erat וְהָאָרֶץ? Facile hæc duæ literæ ו & י finales, in unam scilicet ף finalem potuerunt coalescere. Præterea hæc videntur explanari ab ultimis verbis hujus capituli, "Posuerunt pro se sculptile Micah, quod ille fecerat cunctis diebus, quibus domus Dei fuit in Shilo." Nam quamdiu domus Dei ibi fuit, arca etiam Dei ibi requievit, sed postquam arca à Philistæis in transmigracionem seu captivitatem ducta fuit, nunquam eo reversa est, unde Shilo desolata relicta & ad Zionem arca tandem translata fuit: Et licet in Davidis & Solomonis etiam regnis excelsa manerent, ubi Deo sacrificia obtulerunt; vix est credendum, (ut Munst. observat,) quod pii illi principes, cultum impium, i. e. ἡ Πέσιλ, non tantum dubium, sed planè idololatricum inter populum Dei tolerassent.

3. Nec solum ad gloriam gentis suæ promovendam, sed ad opprobria ab illâ tollenda, haud pauca ab interpretibus mutata esse videntur. E. g. Primo, ubicunque in S. S. aliquid dicitur fœtere facere Israelitas, ut Gen. xxxiv. 30. וְהַכְנִיטוּ, mitius transferunt per πονηρὸν εἶναι; atque alibi ἐδεδούξατε, ut Exod. v. 21. Baash est fœtere facere, ut LXX cap. vii. 18, 21. & viii. 14. ἐπαύρῃσεν. Ecclef. x. 1. σαπρῆς. Joel. ii. 20. σαπρῆα καὶ βρώμην, βρωμῆς. Sed ubicunque de Hebræis hæc vox usurpatur, cautè mutarunt *oi* LXX. An, ne famæ graveolentiæ suæ stirpis inter gentes suffragarentur? Sic 1 Sam. xiii. 4. וְהַכְנִיטוּ, ἡχυνώθησαν. 2 Sam. x. 6. וְהַכְנִיטוּ LXX "ὅτι κατήχυνώθησαν ὁ λαὸς Δαβὶδ," Sic Esai. iii. 24. מָד, fœtor, tabes, putredo, "ὁ ἀντὶ τοῦ ὀσμῆς ἡδέας κονιορῶς." Et quid haud absurdum habent in eodem cap. 17. "Dominus percutiet scabiæ, (vel leprâ) verticem filiarum Zion." Sed nihil tale in Græcis expectes, quia iste morbus fœtidus à Plutarcho in Sympotiacis atque aliis Ethnicis, nec forsan omnino immerito, Judæis imputatur; unde ita efferunt, "καὶ ταπεινώσει ὁ θεὸς ἀρχίστας θυγατέρας Σιών, "Humiliabit Deus primarias filias Zionis." Vid. ejusd. cap. 17. 12. & fin. 17. At Joel. xii. 20. De exercitu aquilonari ἡ σαπρῆα καὶ βρώμη (leg. βρωμῆς) ut Theod. Sed miranda sanè versio. Amos iv. 10. "Ἀνέσταθ' ὡς τὰς παρεμβόλας τῇ ὀργῇ ὑμῶν," Nos, "I have made the stink of your camp to come up into your nostrils," ubi legerunt Beesh, in igne, pro Baesh

Baesh, unâ voce "scetere." Eodem modo, cum Asinus fuerit abominatio Ægyptiis, & cum odio implacabili illum persecuti fuerint, (quia Typhon super eum vectus, qui & Rufus sicut Asinus) & non tantum soli sacrificantes prohiberent fœnum Asino dare, sed Asini collum frangerent à præcipitio, quia animal illis impurum, & Dæmoniacum, & Typhoni simile, (Quis hic non videt ad Mosén super Asinum vectum, vel uxorem & liberos suos ducentem, Ægyptios sacerdotes in mythologicis suis alludere?) admodum cauti fuerunt Græci interpretes, ut ne verbum de legislatoris sui Asini in eorum versione legerent, sed vocem diversam in ejus historiâ, bis aut forsan sæpius usurpant.

Vox Hebræa Exod. iv. 20. "Tulit ergo Moyses uxorem suam & filios suos, & imposuit super Asinum *וַיַּעַל עַל הַחֹמֶר*, Sed cave ne expectes, ut per *ὄνον*, Asinum hic transferant, ne prophetæ & legislatori suo maculam imprimerent; vertunt vero, *ὑποζύγιον*, "jumentum," imo ne unus non sufficeret plures addunt, "*ἀνέβησαν αὐτὰ ἐπὶ τὰ ὑποζύγια*, ascendere fecit eos super jumenta. In decimo etiam mandato vertunt, non per *ὄνον* sed per *ὑποζύγιον*, licet Textui in ipso decalogo addant, "*ἐπεὶ πάντες κτήνες αὐτοῦ*, nec omnia ejus jumenta." Ita & Messiam introducunt, Zachar. ix. 9. "*ἐπιβήσῃ ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον*, ascendens super jumentum & pullum novum;" Licet Sym. "*ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὀνάδου*, Asinum & pullum filium Asinæ." Nec longè aliter, S. Matthæus xxii. 5. "*ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν*:" Sed pro *ὀνάδου*, *ὑποζυγίου* legit; in S. Johanne verò, cap. xii. 14, 15. legimus "*ὄνον καὶ πῶλον ὄνον*, Asinum juvenem & pullum Asini;" fortè per vices. Neque hic Malmisburiensi accedo, qui in Leviathane suo auctor est, "Salvatore hanc fecisse absoluto suo jure regio, ut rex Judææ fuit, sicut moris regii fore declaravit Samuel, Asinos etiam Israelitarum pro libitu sibi arripere, 1 Sam. viii. 16." Quia palam declaravit Salvator, "Regnum suum non esse hujus mundi." Nobilis historici Clarendoni in responsione ejus ad Leviathanem, sententia sanior esse videtur, cap. xx. pag. 73. quod mutuum ille petebat & accipiebat à Dominis; ut quidem à totâ historiâ liquido apparet.

Quibus adde, quod Balaamo non *ὑποζύγιον* jumentum, sed *ὄνον*, Asinum merum, providebant; ita enim legitur in totâ ejus historiâ.

Sed longè aliter efferunt vocem Chamor: alio etiam loco in Mosés historiâ, Num. xvi. 15. Ubi Heb. "Nec Asinum unum

"acciperem ab eis," licet illis *ἀπιθύμημα*, "quid desiderabile:" Dicunt critici, & forsan verè, quod hoc in loco *חמור* pro *חומר* 7 pro 7 legerunt, atque ita Samaritanus, qui hic, ut sæpè alibi, cum illis coincidit; sed nulli alii libri quantum vidi ita legunt. Neque dubium est Mosém voce Chamor hic usum fuisse, quia Samuel in suâ appellatione, 1 Sam. xii. 13. eadem utitur. "Utrum, Chamor, Asinum cujusquam tulerim? Atque ita *δὲ* LXX ibi legerunt, quia per *ὄνον* Asinum, non autem per *ἀπιθύμημα* efferunt; & certè secundum *τὸ πρέπον*, quia Moses major propheta fuit quam Samuel.

Altero exemplo huic parti argumenti finem imponemus, Exod. xiii. 13. "Pri-mogenitum Asini mutabis Ove, quod si non redemeris, interficies" — quod à Sym. *ἀποκτενεῖς*. Ubi Aq. *τενονώσεις*, à *τένω* extendo, porrigo, in longam literam extendo. Theod. "*νωλοκοπήσεις αὐτὰ*, dorsum ejus franges," Heb. *וַיַּעַל עַל הַחֹמֶר* quod Munst. nos & alii ut Heb. "decervicabis," illâ ipsâ morte quâ Ægyptii, ut in Plutarcho, Asinum interficiebant.

Quod autem noluerunt interpretes illis ansam dare ad superstitionem suam defendendam, adeò non rectè vertunt, ut contrarium expriment; ita enim Vat. "*λυτρώσῃ αὐτὸν*, redimes illum, quæ versio, vel tautologiam vel meram contradictionem implicat; & forsan aliquid tale in repetitione ejusdem legis, cap. xxxiv. 20. Ubi in Hebræo, ut hic verbum *וַיַּעַל* vertunt per *τιμὴν δώσεις*. Sed propius ad Hebræum, ubi nihil de Asino timebant, Deut. xxi. 4. de vitulâ, *νδρροκοπήσῃ*. Quod Munst. & alii "decervicabunt," & Vulg. quod ad idem redit, "cædent cervices vitulæ."

Eandem ferè propter rationem, ubi Num. x. 31. Moses ad Hobab Raguelis dixit, "Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & erit ductor noster seu nobis instar oculorum." LXX nihil tale ausi Ægyptiis legendum scribere, hæc tantum producant, "*καὶ ἐνεκεν ἡδοῦα μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἔσῃ ἐν ἡμῶν πρεσβύτερος*, "quapropter cum nobis fuisti in deserto, & eris inter nos presbyter." Noluerunt Ægyptiis agnoscere, quod vel oculis, vel ductore illis in deserto opus fuerit, cum & Mosém, & nubem, & Deum ipsum seu angelum ejus faciei *ὁδηγὸς* habuerunt. Moyse autem aliter visum fuit; nam licet firma fide credidit præsentiam Dei ante illos ituram, donec ad requiem promissam illos produxisset; naturalibus etiam mediis uti non renuebat, cum omne istud iter à mon-

te S'nai per desertum, Jethroni familiae ad-
eò probè notum: Nam non longè ab illo
monte erat Jethronis civitas, & greges ejus
& ante & postquam Moyses illorum pastor
fuit, in illo deserto famuli curabant; unde
& fontes & loca ad castrametationem ido-
nea illis nota fuerunt, cum vastum procul-
dubio circuitum universam Israelitarum
παρεμβολὴν necesse fuerit occupare.

Alter locus occurrit, (imo & plures alii,) ubi vereor ne in opprobrium à suâ gente amovendum, ipsa Dei verba vel mutârunt vel mutilârunt.

Primo consule Deut. i. 35. Ubi Hebr. "Dominus iratus juravit, non videbit quis-
piam de hominibus generationis hujus
"pessimæ, terram bonam," &c. An pu-
tes hæc stigmata & patribus suis & toti
Israelitarum genti inuri passos esse? Licet
planè idem & propheta & salvator, nescio
an ad hunc ipsum locum respicientes, de
filiis eorum pronunciarint, "Mala hæc
& adulterina generatio, generatio Vipe-
rarum." Sed hoc tantum, vel Ægyptiis
vel nobis, interpretes illi indulgebant, ὅτι
"ὁ ψεῦδος τις τῶ ἀνδρῶν τῶτων τὴν γῆν ἀλάθην ταύ-
την, non videbit quispiam ex homini-
bus his terram hanc bonam," &c. Ne-
que in Vat vel Alex. § Bos γὰρ quidem
de verbo πονηρῶν. Licet in Complut. καὶ).
Sed omnibus notum est eorum translatio-
nem, non aded à Græco esse quam ab He-
bræo. Præterea videntur interpretes per
versionem suam ad malos quosdam homi-
nes, ac sicut Korah ac ejus confæderatos,
rebelles, hæc Dei verba restringere; unde
nihil habent quod istis verbis respondeat.
הוּא הָרַע הָרַע הָרַע de "pessimâ hâc generati-
one." Huc etiam puto referenda sunt,
2 Reg. xvii. 20. "Projecitque Dominus
"omne semen Israel." Quod LXX nolue-
runt dicere. Vat. enim tantum habet,
"καὶ ἐθυμώθη παντὶ σπέρματι Ἰσραὴλ, & ira-
tus fuit Dominus contra omne semen
"Israelis."

Nec ob meliorem rationem totam peri-
copen videntur omisisse ad init. Jerem. xvii.
ad finem usque commatis quarti: Ita enim
in Vulg. "Peccatum Judæ scriptum est stylo
"ferreo in ungue adamantino exaratum
"super latitudines cordis eorum & in cor-
"nibus ararum eorum, cum recordati fu-
"erint filii eorum ararum suarum & lu-
"corum suorum lignorumque frondenti-
"um in montibus excelsis, sacrificantes in
"agro; fortitudinem tuam & omnem the-
"saurum tuum in direptionem dabo, ex-
"celsa tua propter peccata in universis fi-
"nibus tuis, & relinquēris sola ab hære-
"ditate tuâ, quam dedi tibi, & servire
"te faciam inimicis tuis in terrâ quam
"ignores; quia ignem succendisti in fu-
"rore meo, usque in æternum ardebit."

Sed ne unum verbum de his, aut in Ro-
mano, aut in Alex. Bos aut à S. Augusti-
no citantur. Fatemur quod in schol. Ro-
manis dicuntur in uno Vatic. Cod. scripta
esse, sed sub asteriscis; unde vereor ne à
primis interpretibus omnino celata fue-
rint, quia aded ad vivum Judæorum sce-
lera hic depicta.

Ad hæc, in omnibus quæ vidi τὰν LXX
exemplaribus, Esai. x. 5, 6. Ubi Vulg. ut
Heb. ita legit, "O Assur five Assyria, vir-
"ga furoris mei & baculus ipse est in ma-
"nu eorum, indignatio mea, ad gentem
"fallacem (seu hypocriticam) mittam eum,
" & contra populum furoris mei; manda-
"bo illi, ut auferat spolia, & diripiat præ-
"dam, & ponat illum in conculcationem,
"quasi lutum platearum." Ita Græci, "Ου-
"αι Ἀσσυρίοις, ἡ ράβδος ἡ θυμὸς μου, καὶ ὁ ὄρ-
"γῆ ἐστὶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν. τὴν ὄργην μου
"εἰς ἐθνὸν ἀνομον ἀποστέλω, καὶ τῷ ἐμῷ λαῷ
"σωθήσω, ποιῆσαι σκῆλα, καὶ προνομίαν, καὶ
"καταπαλεῖν τὰς πόλεις, καὶ θῆναι αὐτὰς εἰς
"κονιορτὸν. Væ Assyriis, virga indignatio-
"nis meæ & ira est in manibus eorum.
"Iram meam in gentem iniquam mittam,
"populo meo mandabo facere spolia, &
"prædam, & conculcare civitates, & po-
"nere eas in pulverem." Ubi quæ de
Assyriis dicuntur ad Israelitas referunt, &
quæ de Israelitis vice versâ ad Assyrios.

In capite autem xxvi. à versu 10. ad 18.
tota ferè pericope est menda, vix aliquid
integri, aliquid genuini in eâ relinquitur.
Ita enim ὧ. 10. "Si tribuatur misericor-
"dia impio, non discet justitiam: In ter-
"râ sanctorum iniquè se geret, neque vult
"cernere majestatem Domini, Περπαῶν) ὅτι
"ὁ ἀσεβὴς. πᾶς ὁ ἐμὴ μάθη δικαιοσύνην ὁππῶς
"τῇ γῆς, ἀλήθειαν ἐμὴ ποιήσει. ἀρθήτω ὁ ἀ-
"σεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ δόξαν κυρίου. Cessavit e-
"nim impius. Quicumque non discat ju-
"stitiam super terram, veritatem non
"faciet. Tolleitur impius ut non videat
"gloriam Domini." Ubi de Judæis ipsis
hæc dicebantur, non efferunt per "ὁππῶς
"τῇ γῆς δικαιοσύνης, super terram justitiæ,"
quæ proculdubio terram sanctam innuit,
sed sicut ipsis placuit, & postea, ubi dici-
tur, injustè agit, & non vult cernere ma-
jestatem Dei; ut δόξα κυρίου in hâc terrâ
solum visâ, licet postea omnis terra gloriâ
Domini sit replenda; ita in alienum planè
sensum detorquent, "Tolleitur impius ut
"non videat gloriam Domini;" neque me-
lius in sequentibus, ut ὧ. 13. ubi Hebr.
ita se habet, דָּמִינוּ אֶתְּנוּ כְּעֵלֵינוּ אֶתְּנוּ הָרָחֵק
הָרָחֵק "Dominati sunt nobis Domini præ-
"ter te," nempe Ægyptii, Assyrii, Baby-
lonii. An vero hæc agnoscerent Judæi in-
terpretes? Nullo modo magis quam eo-
rum posteri, qui liberos sese omnino ja-
ctabant & Salvatori ipsi responderunt, S.

Johan. viii. 33. "Nemini servivimus unquam." Quomodo ergo hic efferunt: "Κύριε ὁ Θεὸς ὑμῶν, κήσαι ἡμᾶς. Κύριε ἐκτός σε ἄλλον σὺ οἶδαμιν. Domine Deus noster, posside nos. Domine, præter te nullum novimus." Ubi in priore loco sensum immutant, in posteriori autem omnino pervertunt.

Tertio, vers. 15. "Auxisti gentem, Domine, glorificatus es, summovisti eos in omnes extremitates terræ," i. e. multiplicasti quidem, sed tandem eos remoturus es in omnes terræ angulos, finali nempe eorum dispersione—Quid vero hic interpretes? parum certè ad rem, imo in nonnullis directè contrarium. Hoc enim in suo textu habent, idque nimium "πρόσθετε αὐτοῖς κακὰ, Κύριε, πρόσθετε κακὰ τοῖς ἐνδόξοις τῇ γῆς. Adde illis mala, Domine, adde mala nobilibus terræ." Ubi Eusebius ipse observat, quod τὰ κακὰ in Heb. non καὶ).

Quarto, Ut nihil de vers. 16. dicamus, licet ibi versio sit valde manca, aut de vers. 17. Ubi nescio quid vellent per τὸ ὁλαπλήρως σε, satis se ostendunt in vers. 18. ubi ita Hebræi sensus, "Gravidi fuimus, cum dolore parturivimus, enixi sumus velut ventum, (ut aves quæ edunt ὠὰ ὑπερήματα ova subventanea) salutem ulam non effecimus in terrâ, neque ceciderunt habitatores orbis;" ubi interpretes vix unum verbum rectè efferunt, sed omnia in gloriam gentis suæ invertunt, & mirum in modum distrahunt, hoc modo; "Δὶ τὸ φόβον σε, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδυνήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πᾶν ὅμα σωτηρίας σε ὃ ἐποίησαμεν ὅτι τῇ γῆς. καὶ πεσέμεθα, ἀλλὰ πεσοῦν πάντες οἱ ἐνοικῶντες ὅτι τῇ γῆς. Propter timorem tuum, Domine, concepimus, & parturivimus, & enixi sumus spiritum salvationis tuæ, quod fecimus super terram. Non cademus, sed cadent omnes habitantes super terram." Nec possumus hic non appellare omnes ubicunque eruditos, præsertim vero hanc versionem septuagintaviralem efferentes, an possint ullo modo hæc vel defendere vel excusare? An non potius rubore suffundentur in his legendis vel audiendis? Sed plurima hujusmodi impræsentiarum piget referre, licet eorum nonnulla in hoc ipso capite restant, quæ æquè fœdè pervertuntur & depravantur.

Alia minoris, fatemur, sunt momenti, sed fidos interpretes nullo modo decent. Ita 1 Paralip. iv. 23. "Hi figuli, & qui habitabant inter plantas & sepes: Ibi habitabant cum rege (puto Moabi) pro operibus ejus." Sed absit ut Israelitas & tribus Judæ primores repræsentarent οἱ LXX, ut servos Moabi regis, sicut eorum patres Pharaoni; ergo hunc in modum

hæc interpretati sunt, "ἔτοι οἱ καλοικῶντες ἐν Αἰαίμ καὶ Γάδιρα (propria pro appellativis) "μὲν τῇ βασιλείᾳ. ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν ἐνίσχυσαν καὶ καλῶκησαν ἐκεῖ. Hi commorantes Ataim & Gadira cum rege; in regno ejus invaluerunt & habitaverunt ibi." Ubi ne verbum de commoratione horum virorum "in plantis seu plantationibus & sepibus," ut conductitii & operarii regis.

Aliæ tolerabiles magis ineptiæ sunt, quas in hac versione invenimus. Ita Deut. xxvi. 10. "Syrus esuriens seu periturus, erat pater meus & descendit in Ægyptum" &c. sed noluerunt talia dicere de patre suo Jacobo; unde hoc modo ea efferunt, "Συρίαν ἀπέβαλεν vel ἀπέλιπεν ὁ πατήρ μου, καὶ κατέβη εἰς Αἰγύπτου, Syriam abjecit vel reliquit pater meus, & descendit," &c.

Vide etiam 1 Reg. x. 8. Ubi regina Shebæ Solomoni dicit, "Beati viri tui & beati servi tui." Pro viri ἡσων transferunt οἱ LXX "αἱ γυναῖκες σε," propter rationes à nasuto lectore haud difficilè subolendas.

In Deut. xxvi. ult. licet magnifica satis de suâ gente loquitur Deus, " & faciat te excelsiorem" (ubi ut Heb. Vulg. &c.) "cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam." LXX habent, "Ponet te excelsiorem cunctis gentibus, quas fecit, ut sis in laudem," &c. Neque his contenti, quæ de omnibus gentibus Deus hic dicit ἡ γῆ ὅλη "cunctis gentibus quas fecit," Sibi solis hæc applicant "ὡς ἐποίησέ σε, sicut fecit te," &c. Vereor an bonâ fide, cum lego Ps. lxxxvi. 9. "πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας, omnes nationes quas fecisti.

Vide ultra, Deut. xxxiii. 27. Ubi postquam Deus illis interminatus est deperdere eos, & quiescere facere ex hominibus "nomen eorum," addit, "nisi iram inimici vererer." Sed LXX "εἰ μὴ δι' ὀργῶν ἐχθρῶν." In quâ clausula vox Agur, vererer, omnino reticetur. An, ne ascriberent timorem à mortalibus Deo Israelis? Sed puto postea efferre per μακροχρονίζουσε. γῆν enim, & peregrinari & commorari in loco peregrino, quinetiam & timere seu formidare, secundum cor peregrinantium.

Ejusdem farinae videtur character Issachar, Gen. xlix. 14, 15. "Issachar est Affinis fortis, accubans inter sarcinas &c. factusque est tributis serviens," hic οἱ LXX "Ἰσαάχαρ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν ἀνάπαυσιν ἀνὰ μέσον κλήρων, καὶ ἰδὼν τὴν ἀνάπαυσιν ὅτι καλὴ—καὶ ἐγλήθη ἀνὴρ γεωργός. Issachar bonum desideravit; requiescens in medio sortium; & videns requiem quod bona erat &c.— & factus est vir agricola." Mira sanè versio &c.

& à fonte satis remota: Primo quidem quoad חמור נר M. Grotii conjectura est certissima, quod חמור pro חמור, ut in aliis locis, ante vidimus, legerunt. Sed ad secundum verbum נר addit, "Quomodo legere non expedio." Sed quid si hoc verbum à sequentibus mutuati sunt? "ἀνάπαυσιν ὅτι καλῇ," quia aliter suum sensum extorquere non poterant, neque παύσιον hic satis auxilii afferret; neque patriarcham suum voluerunt Asinum vocare. Per has duas sarcinas duo onera puto intelligi; & onus legis, decimas scilicet & oblationes templo Hierosolymitano; atque etiam census seu tributa Syriæ regibus; ita enim sequitur, "Inclinavit humerum; factusque est tributis serviens עבד למס scilicet secundum τὰς LXX "ἐγένθη ἀνὴρ γεωργός, factus est vir agricola." Rectè; quod patriarcham suum tributum solvere nullo modo agnoscerent. Quid ergo pro Lemas legerint, non liquet. Et licet Gnobed aliquando pro agricola fumitur, ut Gen. iv. 2. tamen עבד למס vix ita commutare potuerunt. Utcunque modestius quam Chaldæi hæc Jacobi verba efferunt. Ita enim illi ὑποφράζονται: "Subjiciet provincias, & disperdet habitatores, & qui relictii fuerint, erunt illi tributarii;" nec mirum, quod hoc Hebræi secundum Grotium proferant, ut illis gloriosius, vel quod Aquila & Sym. cum τοῖς LXX γεωργός hic vertant.

Flagrans autem omisio occurrit in 1 Sam. ii. 22. & propter rationem quæ lectori vel monoculo patebit. Ubi ita Hebr. 'על &c. "Et Eli senex valde, & audivit omnia quæ faciebant filii ejus universo Israel — & quod dormirent cum mulieribus quæ excubabant ad ostium tabernaculi Testimonii. Ultimam hanc clausulam in τοῖς LXX secund. Vat. frustra quæras, licet Alex. legat ἐκόμεζον, curabant, ut videtur, nimis.

Fœdus autem & titubant & cadunt, ut eorum filii ad petram scandali; in versione seu potius corruptione illius textus Esaia xiv. 15. "Et erit vobis (Dominus nempe exercituum, qui & Dominus Christus, si duorum apostolorum interpretationem accipiemus, S. Paul. Rom. ix. 33. & 1 S. Pet. ii. 7, 8.) "Erit in lapidem offensionis, & in petram scandalum duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem." Quid autem hic LXX "ἔσαι σοι εἰς αἰγίσμα, καὶ ὅς τις ὡς λίθος προσκείμεναι σιμωνήσασθαι, καὶ ὡς πέτρας πρὸς μάστιγι· οἱ δὲ οἱ Ἰσραὴλ ἐν παγίδι, καὶ ἐν κοιλιάσματι ἐγκαθήμηναι ἐν Ἱερουσαλὴμ." Erit tibi in sanctuarium, & non ut lapidis scandalo occurretis, neque ut offensæ

"petræ: Domus autem Jacobi in laqueum & in scandalum insidentes in Jerusalem."

Eodem autem modo, & eandem, ut videtur, ob rationem plurimis in locis negativum vel addunt vel detrahunt; quod diversum à fonte sensum, imo planè contrarium sæpius inducit. Pauca tantum hic exempla afferemus, licet plura sunt ad manus, ne tædio sint lectori, Prov. v. 16. "Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide," Sed Vat. & Alex. μὴ ὑπερεκχέιδω σοι (Aq. διεσκορπίσωσαν) ὕδατα ἐκ τῆς σῆς πηγῆς, εἰς τὴν σάς πλατείαν διαπορεύσω τὰ σὰ ὕδατα, "ne supereffunde (seu dispergantur) aquas tuas ex fonte tuo; sed in tuas plateas proficiscantur aquæ tuæ." Ubi bis peccant, primo, addendo negativum μὴ, secundo, σὰς, ne per versionem literalem promiscuæ veneri ansam dedisse viderentur. Sic mira perversio occurrit Prov. xxviii. 21. Ubi Hebr. "Respicere faciem (vel personam) non est bonum." Sed οἱ ὅ "Ὅς ὅς τις αἰχμῆς πρόσωπον δικαίων, ὅς τις ἀλάθους." Neque posterius hemistichium rectè vertunt. Alio autem loco vox αἰχμωθήσον inveniatur, licet nihil tale in Hebræo, Ecclesiast. x. 17. "Μακαρία σου, γῆ, ἥς ὁ βασιλεὺς σε ὑπὸς ἐλευθέρων, καὶ οἱ ἀρχοντεῖς σε πρὸς καιρὸν φάγον" ἐν δυνάμει, καὶ ὅς τις αἰχμωθήσον). Beata tu, terra, cujus rex filius nobilium, & principes tui edunt in opportuno tempore ad fortitudinem & non pudore afficiuntur." Ubi Hebr. בְּשֵׁי לֹא non ad ebrietatem, proculdubio οἱ LXX hic legerunt uno verbo בְּשֵׁי pro בְּשֵׁי à בוש aut ejus conjugatis αἰχμώομαι pudeo. An hoc modo voluerunt & intelligere & transferre, potius quam per ebrietatem; ne vitium istud fœdum, Ægypti proceribus, ut ne dicam regibus, præsertim è Græcâ stirpe imputare aut exprobrare viderentur.

Hæc meditans non potui non suspicari haud bonâ fide illos transtulisse, Prov. xxxi. 3. Ubi consilium matris suæ ad Lemuelem regem ita se habet, "non est regum, O Lemuel, non est regum bibere vinum." Ubi duplici vel triplici κρησφυγήτω usi sunt; primo ne verbum unum de regibus hic invenimus, initium enim sententiæ omnino refecatur, "Non est regum bibere vinum." Secunda autem pars ad magnates refertur, sed cum additione notabili, "Οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσιν, οἶνον δὲ μὴ πινέτωσαν. Magnates sunt iracundi, vinum autem non bibant." Tercio, At ne regem omnino fœdum relinquerent, hæc habent, in versu præcedenti, (licet ejus nomen ibi etiam reticetur,) "μὴ βέλῃς πάντα ποιεῖ, μὴ βέλῃς ὀνοποτεῖ, cum consilio

"consilio omnia facit, cum consilio vinum bibit." Consule de hac re tertium Maccabæorum de rege Ptolemæo Philopatre, ubi satis de his habebis. Ex his & aliis locis haud minus memorabilibus in hac versione, ni fallor, indicia habemus interna valde saltem probabilia, non tantum Pentateuchum sed & reliquos V. T. libros in Ægypto versos fuisse; ut non addam in multis locis propterea haud fide versos.

Alter locus est Esther i. 8. ubi ita Chald. "Potus secundum legem, non erat cogens, quia ita rex mandavit omnibus principibus domus suæ facere secundum voluntatem viri & viri (seu cuiusque viri)." Atque eodem sensu Vulg. licet aliquantum paraphrasticis, "Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat; præponens mensis singulis de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet." Oī LXX autem "ὁ δὲ πότερ' ἔτ' ἐκ κατὰ προκείμενον νόμον ἐγένετο. ὅπως δὲ ἐθέλησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπέταξε τοῖς οἰκονόμοις ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνθρώπων. Iste autem potus non iuxta legem statutam fuit; ita enim voluit rex, & mandavit œconomis facere iuxta voluntatem ejus & hominum." Maxime etiam cavebant in suâ versione, ne prætextum aliquem illis darent, qui in excelsis sacrificabant. Contra quem morem periculosum in Dei lege cautum fuit, "ne offerrent holocausta sua in ullo loco nisi quem elegerit Dominus," Deut. xii. 13. Neque hoc ob metum Schismatis tantum, sed & idololatriæ, "ne sacrificarent ultra Dæmonibus, Levit. xvii. 7. Unde hæc excelsa ab Asâ, Jehosaphat, Hezekiah & Josiah destructa legimus.

Hinc ubi vocem Bamoth oī LXX inveniunt, à verâ interpretatione plurimis in locis abstinere, ut Deut. xxxii. 13. & xxxiii. ult. "Fecit eum equitare super excelsa terræ," quod illis "ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ γῆς," & altero loco, "ἐπὶ τῇ τρεχέλει" αὐτῶν, super collum eorum."

Minus est quod oī LXX textui sæpè clausulas addunt, quas ex locis in textu sequentibus mutuati sunt. Ita Prov. cap. iii. ad fin. v. 28. addunt "καὶ ὃς οἶδας τι τέξει;" ἢ "ἐπίσθαι, ignoras enim, quid superventura pariet dies;" quæ ex primo versu c. xxvii. huc transferunt; ut in multis aliis locis. Imo, vereor ne quædam in versionem ῥ LXX à novo etiam Testamento irreperint. Ita enim cap. xi. ult. ubi Heb. "Si justus in terrâ recipit." Legunt "εἰ ὁ μὴ δίκαιος μόλις ζῶει," ὁ ἀσεβὴς καὶ ἀμαρτωλὸς πῶς φανεί;" quæ sunt ipsissima S. Petri verba, 1 Epist. iv. 18. Sed parum sensui verborum Hebræorum in Proverbiis quadrant; & innumera qui-

dem sunt, multo plura, puto, quam mille loca, ubi nec Vossius nec Origenes ipse, Græcam versionem cum Hebræo textu conciliare voluerunt.

Postremo considerata veniunt, quæ ex bonâ intentione malè transferebant; ne scandalum infidelibus darent, ob schemata sacræ linguæ ignota. Omnes philosophi agnoscunt Dei naturam esse prorsus invisibilem, hinc ubicunque dicitur in SS. Deum à mortalibus videri, oī LXX aliter vertunt, & puto orthodoxè, ad sensum, si de ejus essentiâ intelligemus, quam "nullus mortalis oculus vel vidit, vel videre potest & vivere," licet illum in filio videbant, & filium, quamvis æquè per se invisibilem, in Shechinah. Exempla plurima adduci possunt; paucis contenti erimus, Exod. xxiv. 10. "Et viderunt Deum Israel," sed Græci "εἶδον τὸ πῶς καὶ εἰσῆλθεν ὁ θεὸς ἐν Ἰσραὴλ." Ita v. 11. "Deum viderunt;" sed oī LXX "ἀφῆσαν ἐν τῷ τόπῳ ὃν θεὸς." (Sed "nullam similitudinem viderunt," Deut. iv. 12. 15.) In quibus Chald. sæpè, neque raro Syr. & Arab. eos vel præibant vel secuti sunt.

Hæc & multa alia hujusmodi in quotidianâ & diuturnâ lectione ῥ LXX & collatione eorum cum Hebræo, non potui non observare, quorum spicilegium tantum pusillum lectori hic exhibui, quæ maximâ ex parte, nunquam antea observata legi: Neque hoc feci, eâ mente, ut sphalmata horum venerabilium seniorum nimis acriter urgerem, qui forsan primi aut primis proximi sacra hæc oracula in linguâ tunc temporis maximè usitatâ gentibus propinarunt, unde Christianitatis semina per totum orbem dispersa. Salvator quoque ipse ac ejus Apostoli ex hac ut plurimum versione, (in Synagogis, Hellenistarum saltem, ubique lectâ) citarunt; præsertim S. Paulus, qui plures locos ex Jobo nostro habet; ut in Jobi historiâ Spanhem. observat cap. i. § 9. "Ad Jobi dicta frequens est Pauli allusio," ut Rom. xi. 11. ex Jobi xxxiv. 19. (licet ibi Elihu loquitur;) sic 1 Cor. iii. 19. ex Job. v. 13. 1 Tim. vi. 7. ex Job. i. 21. Heb. xii. 6. ex Job. v. 17. &c. Neque Græci patres primævæ ecclesiæ, per duas forsan aut plures centurias, aut fontes adire, aut in ullâ aliâ versione sancta biblia legere potuerunt. Merito itaque hi interpretes honorandi; non autem tanquam infallibiles, cum sexcenta imo sexies mille sine hyperbole errata in eorum opère per singulas ferè paginas dispersa inveniantur; quæ liceat nobis, Origene & S. Hieronymo aliisque præeuntibus, monstrare; præsertim cum tot eruditi viri & alii semidocti eam non tantum fonti æquiparare, sed & illi anteferre ausi sint. Habeat hæc versio ob antiquitatem

tatem veneranda, in ecclesiis suum semper locum & honorem, ob multas phrasas & modos locutionis linguæ Hebrææ, in V. T. explicando apprimè utilis ac propemodum necessaria, ut abundè probatum dedit venerandus noster Pearsonus in præfatione suâ eruditissimâ ꝑ LXX. Sed locum suum teneat ut rivus, non ut ipse fons; quin & rivus, ut vidimus, non adeò luculentus. De quo, eum nimio suspicientibus, illud Apostoli ad gentes conversas contra Judæos se evehentes, optimo jure potest applicari, Rom. xi. 18. — “Noli gloriari; quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.”

4. De additamentis ꝑ ó ad librum Jobi tractantes, agemus paucis; Primo, De additionibus toti libro interspersis; Secundo, De magnâ illâ cap. iii. v. 9. Tertio, De maximâ ad finem libri.

Primo de variis additionibus toti libro in versione ꝑ LXX interspersis, quæ in fonte non leguntur. Has Origenes olim observavit & de iis ita scribit, “*καὶ ἄλλα μὲν εἶα*, & alia quidem innumera reperiuntur in Jobo, (& alibi — *διὰ μέσων ὅλων* & *Ἰωὺ* per totum medium Jobum) additamenta in nostris exemplaribus, modo breviora, modo prolixiora, quàm in Judæorum illis.” Hucusque Origenes; atque ita certè deprehendimus in collatione nostrâ, ubi duplex (ad minus) versio sæpiùs occurrit, è duabus, ut videtur, coalescens, de quibus ad singula capita & versus, ubi occurrunt, lector videat.

Secundo, Ad magnum additamentum, quod spectat ꝑ decem *στίχων* cap. ii. 9. in oratione uxoris ad Jobum *πολλὰ ἢ χρόνος* &c. ad *μέχρι τινὸς καὶ ἐρήσεις* κ. τ. λ. ut in Collat. observandum est primo, Quod hæc occurrunt in Vat. Alex. Ald Theod. Orig. & Ital. à S. Basil. quoque Homil. 23. citantur^b. Secundo, Quod hæc omnia loco primi hemistichii hujus v. 9. assuuntur. Quomodo autem hic in textum è margine irreplisse potuerunt? Vix aliquid textûs relinquitur, aut in versione apparet, ubi tantum *μέχρι τινὸς καὶ ἐρήσεις*; reliqua enim verba — “in integritate tuâ,” desunt, nisi in voce *καὶ ἐρήσεις* subintelligantur; hanc autem omissionem abunde rependunt vel centuplicia addendo præter præfationem, “multo autem tempore illapso:” Quod vel ex traditione, vel ex Jobi posteris accipere potuerunt. Tertio, Ergo tota hæc pericope videtur ab interpretibus ex contextu occasione sumptâ, de novo inventa ac adornata ad historiam illam illuminandam. An benè id factum videant illi qui his interpretibus nimis defe-

runt. Interea conceditur hanc amplificationem mirè esse patheticam, & omnibus Rhetoricis coloribus ornatam; & si non tanquam ab afflatu divino proveniens prolata fuisset, cum voluptate non vulgari potuerat legi.

Tertio, Maximum ꝑ LXX ad finem libri additamentum jam proferemus, tam ex *τοῖς* LXX Vat. & Alex. quam ex Syriaco & Arabico. Deinde, hæc inter se conferemus, & cum Aristææ fragmento in Eusebio. Ultimo autem, de eorum auctoritate & antiquitate agemus.

Primo, hæc in Vatic. ita se habent, *γέγραπται ὅτι αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μετ' αὐτὸν κύριος ἀνίστησιν. Οὕτως ἐρμηνεύεται* κ. τ. λ. “Scriptum autem est ipsum rursus resurrecturum, cum quibus resuscitat Dominus.”

Hic interpretatione redditur ex libro Syriaco, “In terrâ quidem Ausitide^c, habitans in finibus Idumææ & Arabiæ; antea autem erat illi nomen Jobab, accipiens autem uxorem Arabissam, genuit filium, cui nomen Ennon, erat autem ille ex patre quidem Zare, ex filiorum Esauvi filiis, matre verò Bosorrâ ita ut ille quintus sit ab Abrahamo. Et hi sunt reges qui regnaverunt in Edom, cui ipsemet imperavit regioni; primus Balak filius Beor, & nomen civitati ejus Denhaba; post Balak autem Jobab, vocatus Job; post illum autem Asom, dux ex Themanitide regione; post illum autem Adad, filius Barad, percutiens Madiam in campo Moabi, & nomen civitatis ejus Gethaim. Venientes autem ad illum amici, Eliphaz, ex filiis Esauvi, Themanitarum rex, Baldad, Sauchæorum tyrannus, Zophar, Minæorum rex.

Versio autem Syriaca & Arabica in polyglotto ad hunc modum; “Job vero habitavit in terrâ Uz, inter terminos Edom & Arabiæ, & antea vocabatur Jobab; hic duxit uxorem alienigenam, ipsique est natus filius dictus Anun. Job verò erat filius Zaræ, filii filiorum Esau, & mater ejus erat de Basra, & ipse sextus ab Abrahamo. Ex regibus verò qui regnarunt in Edom: Regnavit super illam terram, primo Balak, Beor filius, & nomen urbis istius viri Danhaba, & post hunc, Jobab, iste qui vocatur Job; post Job autem, nomen ejus qui erat princeps de terrâ Temaniæ; & post eum filius Barak, hic est qui occidit, & fugavit Madian in planitie Moab, & nomen urbis ejus Gjaten; & ex amicis Jobi qui eum convenerunt, erat Eliphaz de filiis Esavi, rex Themanitarum.”

^a Spanh. Hist. p. 157 & 158.

^b Αουστιδί.

^c Append. ad Patr. Paraphr.

^d Alex. edit. Patr. Jun. Spanhem. p. 151.

"Completum est, excelsio Deo favente; commemoravit autem auctor exemplaris, à quo hoc descriptum est, hunc librum à Syriaco sermone in Arabicum versum fuisse." In aliquibus autem imo non paucis, Vat. & Ald. à se invicem hic variant, nam, ubi Vat. "in finibus Idumææ & Arabiæ," Alex. in Bos "ad fines Euphratis," atque iterum, "Erat autem ille patre quidem Zare, ex Esauvi filiis," — Alex. Zareth — & addunt, ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου. Item ubi Vat. "Balak filius Beor," Al. legit, Σέπφωρ; ubi autem Vat. "Eliphaz ex filiorum Esauvi filiis," Alex. "filius Sophan filiorum Esauvi;" ubi Theodot. "Josaphas," Vat. "Baldad, Sauchæorum tyrannus;" Alex. "filius Amnon, filii Chobar Auchitidis tyranni," & in fine post "Zophar rex Minæorum," addit Alex. "Theman, filius Eliphaz, dux Idumææ." Addeamus hic Aristææ fragmentum è Grabe Dissertat. p. 41. § 22. Alex. Polyhistor. apud Euseb. lib. ix. præp. Evang. cap. xxv. Ἀριστᾶς ὁ Φησιῶν, κ. τ. λ. "Aristæus autem dicit in commentario suo de Judæis, Esauvum ex Bassorâ conjuge, Jobum in Idumæâ filium genuisse, illum autem habitasse in Ausitide regione, in finibus Idumææ & Arabiæ. Hunc autem Job, primo Jobamum nominatum esse. Ad eum invivendi causâ, Eliphaz, Themanitarum regem, Baldadem, Suchæorum tyrannum, Zopharem, Manæorum regem, & Elihu Barachaelis filium Zobitem, convenisse."

Collatione ita institutâ inter Vaticanum & Alexandrinum, tentemus an rationes harum variationum expiscari possimus. Ad primam autem & maximam, ubi Vat. dicit, quod Jobi sedes fuit in finibus Idumææ & Arabiæ, Alex. autem in finibus Euphratis, hæc vix conciliari possunt, nisi supponamus Arabiæ terminos, ubi est juxta Idumæam, cum terminis Euphratis coincidere. Quod si ita fuerit, haud opus esset duplicem versionem instituisse: De quibus antea fusius in Dissertat. de patriâ Jobi. Neque forsan omnino est investigabilis hujus variationis causa. Quid enim si Alexandrini, seniorum vestigia sequentes, ne Ægyptiis offenderent, Jobi patriam ab illis longinquius amoverent: ab Arabiæ nempe Petrææ & Idumææ terminis, quæ ad Mare Rubrum pertinebant, usque ad Euphratis terminos, per aliquot centurias milliarium; cum antiquior hæc lacinia à Syris, (quibuscum Vat. & Aristææ concidunt) ut videtur cusa, Jobi veram ac propriam sedem juxta incolarum traditionem assignaverit. Ad secundam variationem "Zare & Zareth," non multum interest utrum legas; ubi autem Alex. ad-

dit, ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου, "ex ortibus Solis;" Hoc modo se exprimere potuerunt, vel allusione factâ ad nomen patris Jobi, ut antea in ejus genealogiâ, vel ad Bene-Kedem in primo capite, quorum Jobus fuit maximus. Tertio, Vat. Balak filius Beor, Alex. Sepphor; ubi ab errore primo in voce Balak, (de quo infra) Alexandrini forsan in alterum dilapsi; quippe eundem ac regem Moabi, filium Zippor, hunc primum Edomi regem faciunt; nomen ejus, ut in Genesi scribitur, Vaticanum retinet. De quarto, Vat. "Eliphaz, Esauvi filius," Alex. "filius Sophan, filius filiorum Esauvi;" vel in Esauvi historiâ ac genealogiâ, vel in Eliphazi familiâ, ni fallimur, antea egimus. Quinto, Vatic. "Baldad Sauchæorum tyrannus," Alex. "Filius Amnon, filii Chobar Ausitidis tyranni;" hi duos Baldadi progenitores addunt, Amnon & Chabor, vel ex antiquâ traditione, vel ex Gen. xxxvi. 38. Βααλενιὸν υἱὸς Ἀχοὼρ, Vulg. "Balanan." Sexto, Addunt in fine Alexandrini, "Theman, filius Eliphazi, dux Idumææ;" nescio quare, nisi ut plenior fidem huic historiæ afferrent ex celebri hoc duce, unde Arabum magnæ genti Themanæis seu Themanitis nomen impositum; ut forsan suo etiam patri; Eliphaz enim in Jobo semper Themanites dicitur: Verisimiliter à filio suo inclyto, pro more Arabum, ut ex Prideauxio antea vidimus, ita denominatus.

Collatione ita peractâ inter exempla Vatican. & Alexandr. altera collatio sequitur inter illam & translationem Arabicam & Syriacam facienda. Observandum autem hic venit, quod versio Arabica à Syriaco sermone in Arabicam facta fuit; ubi concordat cum utroque Græco & Theod. Atque quod hoc additamentum in Syriaco magis perfectum & veritati consonum videtur, quàm Græcorum; & nonnulla in illis abscondita aliter hic se habent.

De primâ autem additione ad finem capituli, γέγραπται ὁ κ. τ. λ. "scriptum est autem rursus resurrecturum, cum quibus resuscitat Dominus;" non memini hæc me legisse, vel in Syriaco vel Arabico. Sed vide plura ad finem hujus Dissertat. Secundum autem additamentum multò protractius, maximâ ex parte, licet non totum in illis invenitur; sicut in non paucis à seipsis differunt, ut ex sequentibus observationibus patebit.

Primo, Præfatio seu introductio hujus laciniae, "Hic interpretatione redditur ex Syriaco libro, &c. in Græcis ad initium, in Arabico autem & Syriaco ad finem hujus appendicis apponitur; imo & uberius & clarius in Arabicis quàm in Græcis, ubi dicitur, non tantum à Syriaco libro hæc desumpta

desumpta fuisse, ut in Græco, sed, "à Syriaco sermone in Arabicum versum fuisse." Secundo, Multò magis abruptè incipiunt in Græcis, ita, ἐν μὲν γῆ, κ. τ. λ. "In terrâ quidem Ausitide habitans;" sed quis? Nihil enim de nomine ejus hic dicitur: Illud autem disertè exprimitur in Syriaco, his verbis; "Jobus vero habitavit in terrâ Uz." Tertio, Designatio patriæ ejus in exemplari Vat. in illis verbis, "In finibus Idumææ & Arabiæ," concordat cum Syriaco, unde hæc appendix dicitur sumpta, "Inter terminos Edom & Arabiæ," non autem cum Alexandr. ut antea dictum, "ad terminos Euphratis." Quarto, In tribus dicitur, "antea autem erat illi nomen Jobab; illi, cui? Antecedens enim in Græcis omnino omittitur, in Syr. ut vidimus, exprimitur. Quinto, 2 Græc. "accipiens autem uxorem Arabissam," & puto ita scriptum fuisse in Syro; sed Arab. habet "alienigenam." An quia noluerunt fœminam agnoscere, dubii adeò characteris, compatriotam suam fuisse? Sexto, Addunt tres, "genuit filium cui nomen Ennon," Syr. "Anun," nescio unde, nisi ex Baal-Hanan seu Anan, antea dicto. Septimo, Vat. "erat autem ille, patre quidem Zare, ex filiorum Esau filiiis." Addunt autem Alex. "ex ortibus Solis,"—sed hoc additamentum Syriaco deest, 7. Vat. "matre vero Bosforâ," sed Al. "Bosforâ;" ambo perperam, ex pravâ interpretatione Gen. xxxvi. 33. υἱὸς Ζαργὶ ἐκ Βοσφόρας, "filius Zaræ ex Bosforâ." Aliis, ut Heb. Bosra seu Bosra. Nam nomen civitatis ejus seu patris, pro nomine matris acceperunt. Licet Aristæas turpius ibi peccat, ut postea vidimus, sed in Syr. & Ar. omnia sunt expedita, "mater ejus erat de Basrâ." Octavo, Vat. & Al. "Ita ut ille quintus sit ab Abrahamo." Ita sanè nonnulli patrum, exclusivè computantes. "Isaac, Esau, Raguel, Zerah, Jobab," excluso vel Abrahamo vel Jobabo: Alii autem inclusive, ut Arabs & Syrus in hoc loco, " & ipse sextus ab Abrahamo." Nono, Vat. & Al. "Et hi sunt reges qui regnaverunt in Edom, cui & ille imperavit regioni." Quorum prius hemistichium, proculdubio à Gen. xxxvi. 31. ad verbum est transcriptum, non autem ex Syriaco libro, si versio Latina Syro ad amussim respondet, "ex regibus verò qui regnârunt in Edom."

Nescio an omnes tres secundum hemistichium in isto Genesew loco (in Hebræo. "Antequam regnavit ullus rex super filios Israelis,") penitus hic omiserint, quia nodum istum, vel solvendo vel refecando impares fuerunt. Unde posteris intactum reliquerunt. Sed loco hujus hemistichii in Hebræo, id interferunt, ubi longè vari-

ant, ita enim decimo, duo Græci, "Cui & ipse imperavit regioni," Syr. Ar. "regnavit super illam terram Balak," &c. de quo undecimo loco est agendum, nam proculdubio omnes tres mendosè efferunt, si Hebr. sit credendum; illis enim est בלע, An binomius hic fuit, an γ cum ρ aliquando confuderunt?

Nescio autem an in significatione illa duo verba multum distent; Balang enim, perdere, dissipare; Balak, exinanire, desolare signat: Quicquid sit, eodem certè modo & in Genes. & Chronic. Balak scribitur in Græcis; sequenti autem voce nempe Beor, Vatic. cum Syriaco concordat, ubi Alex. Sepphor, ut antea notavimus. Duodecimo, sed Vat. & Ald. conveniunt in sequentibus, "Post Balak autem Jobab qui vocatus Job;" Syr. autem, " & post hunc Jobab, iste qui vocatur Job." Tertiodecimo, Vat. "post illum autem Asom (Alex. Ασὸμ,) dux ex Themaniti de regione." Sed Syr. " & post Jobum autem, nomen ejus qui erat princeps de terrâ Temaniæ." Sed quare reticetur, quis potest hariolari? in Hebr. autem Chusam effertur. Quartodecimo, duo Græc. "Post illum autem Arad, filius Barad, percutiens Madian in campo Moabi." Ubi Syr. ita, " & post eum filius Barak; hic est qui occidit & fugavit Madian in planitie Moab." Ubi deest Adad, & filius ejus scribitur Barrak, qui Vat. & Alex. in Gen. & Paralip. Barad, sed Ald. in Job. Badad, ut Paralip. Comp. & Vulg. sicut Heb. licet Masorethis Bedad. Decimo quinto, Vat. & Alex. "Venientes autem ad illum amici, Eliphaz, ex filiis Esau vi, Themanitarum rex;" ubi, ut antea, Alex. "filius Sophan Baldad, Sauchæorum tyrannus, Sophar, Minæorum rex;" Syr. tantum hæc, " & ex amicis Job qui eum convenerunt, erat Eliphaz de filiis Esau, rex Themanitarum." Neque de duobus aliis, Bildade nempe & Zophare, aliquid addunt; neque, ut videtur, illis propositum fuit, aliquem eorum præter Eliphazum nominare: non enim scribunt "amicis Jobi," sed "ex amicis Jobi fuit Eliphaz;" quia, ut videtur, ille maximus natus inter eos, notissimus & celeberrimus. Et hæc de collatione inter Græcos, & Syrum, & Arabem.

Postremo, Aristææ fragmentum est cum his conferendum & videndum in quibus conveniunt, in quibus autem discrepant. Primo scribit, "Esauyum ex Bosforâ conjugem Jobum in Idumæâ filium genuisse." Facile illi fuit vel ex hac appendice 7 LXX male intellectâ, vel ex ipsorum errore in versione suâ, ita cespitasse. Adde quod succinctè scribens facillè potuit, & tempora & genealogias confundere, ita ut Bosforam faceret

faceret Esauvi conjugem, cum *in* LXX eam existimarent uxorem fuisse Zaræ illius abnepotis. Secundo, Scribit, "Jobum habitasse in Aufitide regione, in finibus Idumææ & Arabiæ." In quibus concinit cum Vat. & Syr. sed ab Alex. discrepat. Tertio, "Hunc Jobum, primo Jobamum, (Græc. *Ἰωβὰμ*) nominatum esse," idem ac in utroque Græco & in Syriaco, de Jobab disertè affirmatur: quum autem doctiss. Grabe (quem nostrum esse saltem adoptivum merito gloriamur) putat *Ἰωβὰμ* pro *Ἰωβὰλ* perperam scriptum fuisse; nescio an hic verè, cum alii etiam, ni fallor, inter antiquos, Jobam pro Jobab efferant, ut *א* & *ב* sunt literæ ejusdem organi & sæpè convertibiles. Quarto, cum "Zopharem, Mannæorum regem facit, ut in Natalis Alexandr. hist. pag. 262. vertitur; (Eusebius enim non est ad manum) parvus tantum error est vel in translatione vel in textu, pro Minnæorum. Quinto, ubi addit, "Elium, (i. e. Elihu) Barachaelis filium Zobitem, inter Jobi amicos eum convenisse;" non ineptè sanè, sed puto eruditè, Aramæum seu ex posteritate Arami per Zobitem vertisse; i. e. ex Aram—Zobah, unde multi viri docti, Elihu fuisse existimant.

Tertio loco de auctoritate & antiquitate horum additamentorum est inquirendum. Primo de eorum auctoritate; ubi auctores toto cælo inter se discrepant; nonnulli enim asserunt infallibiles esse has appendices, utpote à Deo inspiratas & æqualis auctoritatis, ac reliquus Jobi liber & alii libri SS. cujus sententiæ, ni fallor, strenuum assertorem Bonfrerius se professus est in tractatu singulari de hoc argumento. Neque mirum, ob rationes postea assignandas. Alii è contra, spuria omnino esse affirmant, & nullius planè auctoritatis aut momenti; à nescio quo ficta & nescio quando ad textum affuta. Per mediam quodammodo inter hos viam incedere placeat; Ecclesia enim semper credidit, quod nulli libri quantumvis sapientiâ ac pietate referti, ante Christum, ad regulam fidei ac morum quam Canonem dicimus, pertinebant, nisi qui in Hebræo vel Chaldaico idiomate scripta fuerint; ergo nec assumenta librorum, ut Estheræ & Danielis: talia autem Apocrypha, i. e. occulta seu abscondita vocat, quia de eorum auctoritate non liquet. Alio autem nomine Deutero-Canonica; quia tam ad fidem quam ad mores in Ecclesiâ utiles sunt, sed non ut regulæ infallibiles. Hæc ergo libro Jobi assumenta, licet post textum non autem in textu, ex valde antiquâ manu irrepsisse, & vetustissima Deutero-Canonicorum esse duco, ab Ecclesiâ tam Græcâ quam Latinâ, summâ veneratione sem-

per recepta sunt, & frequentissimè citata & laudata, ut patebit ex

Secundo articulo, cum in confesso sit è Gen. xxxvi. omnia ferè mutuata esse. Fatemur ab Aq. Sym. & quintâ abfuisse, & ab Origenè obelis notata, ut non in Hebræo, quod omnes agnoscunt; in Theodotione autem esse nemo negat, aut ad calcem Jobi in *τοῖς* LXX ab eo reperta esse, qui illorum vestigia pressius infecutus est quam ullus alius interpret. In confesso etiam est apud eruditos, antiquissimam versionem Latinam Italicam dictam, hæc additamenta retinuisse. (Unde puto esse, quod Bonfrerius atque illius sententiæ sequaces, à Spiritu Sancto interpretibus Græcis inspirata fuisse, atque inde infallibilia putarunt; nam aliter, Italica versio non ita fuisset. Tam faciliè concedimus æque infallibilem fuisse, ac Vulgatam hodiernam, quamvis in mille forsitan aut pluribus vocibus ab eâ discrepantem, & iterum atque iterum mutatam, ut nulli non notum; at in ultimâ Vulgatæ editione omnino defuit :) Neque hæc ad primam illorum antiquitatem pertingunt; Aristæas enim conceditur à Spanhemio ipso ante Josephum scripsisse, ut & ante Eupolemum & Alexandrum Polyhistor. hic autem Aristæas maximâ ex parte cum *τοῖς* LXX & Syro in his congruit; quæ autem in Syriaco libro sunt, ut antea vidimus, omnium simplicissima videntur, nec eosdem errores in illo ac in Vat. & Alex. legimus; unde autographum fuisse, à quo hæc additamenta transcripta, ut in utrisque asseritur, verisimile est. Quin utrumque horum assumentorum, & de Jobi resurrectione, ac de ejus patriâ & genealogiâ, à patribus tam Græcis quam Latinis, ut supradictum, non raro laudantur. Non tamen est dissimulandum, quod cl. Spanhemius in historiâ suâ Jobicâ, cap. v. nonnulla assert contra auctoritatem & antiquitatem horum additamentorum. De auctoritate non est controversia inter nos; quæ verò contra eorum antiquitatem, hic ventilemus. Quid si, inquit, "Hausta illa ex audaci Syro vel ex personato illo Aristæâ, &c. Neque dubium, quin ex iisdem Græcis illata fuerint in versionem Arabicam." Atque iterum — "Ex collatione Aristææ & Laciniæ Græcæ versionis, patet traditio — ne utrisque origo eadem." Hæc ille, sed accurate conferenti Syrum & Arabem cum Græcis versionibus atque Aristæâ, patet, Græcam versionem ex Syro, licet in aliquibus mendose, non autem Syram ex Græco, multò minus ex Aristæâ deductam fuisse, ut nec Aristæas vel de Syro vel de Græco; quia in non paucis à se invicem discrepant, licet in pluribus concordant, ut in eorum collatione supra vidimus, unde

de sequitur non esse hoc singulare testimonium, sed tres vel quatuor testes probos & legales eidem veritati adstipulantes; de Arabicâ enim versione quæ magni Saadiæ Gaon est, ut vidimus, diserte affirmatur, "Commemoravit autem auctor exemplaris, à quo hoc descriptum fuit, hunc librum à Syriaco sermone in Arabicum versum fuisse;" quin & Aristæas alia habet, quæ nec in Græcis, nec ex Syro aut Arabico hic leguntur, non modò de Elihu, Zobite dicto, ut antea, sed & addit ex historiâ Jobi cap. ii. "Illum fœdissimo totius corporis ulcere laborasse." Quomodo autem culpandi sunt antiqui interpretes Syri, quod commentarium quoddam ad illustrationem Jobi historiæ ac pleniorẽ ejus fidem faciendam, ex aliis locis SS. Genes. nempe & Paralip. concinnatum, ad calcem libri & totius historiæ addiderunt, licet in aliquibus forsan errârunt, sicut notæ marginales nostris bibliis sæpè adduntur, neque infallibiles: Neque ullo modo asserunt hæc esse ejusdem auctoritatis ac textum ipsum; sed cum antiqua admodum fuerint, nec Græci & LXX aut Theodotion, nec primi Latini ea omiserunt.

Ejusdem etiam antiquitatis, & ab eadem etiam manu addita, prior ista nota videtur, "Scriptum est, quod Jobus iterum resurrecturus sit, cum illis quos Dominus suscitabit." Ubi Spanhemii observatio limato ejus judicio haud indigna, cap. v. §. 4. "Hæc (inquit) refert Suidas ad

"resurrectionem Jobi unâ cum Christo in præmium certaminum; unde (addit) foret lacinia hominis Christiani de eâ resurrectione (nempe Sanctorum ad resurrectionem Christi) explicantis oraculum Job. xix. 25. Sed relata verius ista ad resurrectionem ultimam, & addita — à Judæo Hellenistâ, idque ex verbis ipsis Jobi, cap. xix. factura contra doctrinam Sadducæorum."

Verum, ut quod res est dicam, omnia, quæ Spanhemius profert contra posterius saltem additamentum de Jobi genealogiâ & historiâ, præcipuè militasse videntur contra istam clausulam; "antea autem erat illi nomen Jobab;" & in fine, "Jobab qui vocatur Job." Quia si hæc sint vera, tota fere illius hypothesis succumbit; unde in eadem sectione hunc in modum argumentatus est, "Porro interpretantur ex Syriaco codice, Jobo ante certamen fuisse nomen Jobab," contra, textus authenticus, "fuisse illi nomen Jjob, ante ipsam calamitatem in florentissimo statu." Hucusque Spanhemius, at secundum hypothesein nostram, Jobab primo fuit ejus nomen ante calamitatem, licet in ipsâ calamitate ubi hujus historia cum libro ipso ferè incipit, in Jjob mutatum fuit; post eam autem primum nomen recuperatum. Nec aliquid in his absolum; licet secundo nomine, nempe Jjob à calamitatibus appposito, unde adeò celebris evasit, in Scripturis alibi memoratur.

Atque ita Dei misericordiâ, ad finem tandem hujus Dissertationis ac hujus operis perducti sumus; unde liceat omnia concludere, ut in multis exemplaribus Hebræis invenimus.

נשלם ספר איוב תהלה לבורא עולם אמן

LIBRI JOBI TEXTUS HEBRAICUS CUM

PARAPHRASI CHALDAICA & Versionibus plurimis COLLATUS.

Versiones cum quibus confertur, hæ sunt,

Græca Versio ῥ' Ἐξδομήκοντα, secundum exemplaria Aldi, Alexandrinum Grabæi, & Vaticanum Boffii

Aquilæ
Symmachi
Theodotionis
Complutensis

Chaldaica Paraphrasis

Arabica Versio & Syriaca

Latina Versio Castalionis

Ariæ Montani
S. Ambrosius
Junii & Tremelii
Piscatoris
Tigurina

Anglica Versio Tindalli

Hodierna

Plus + Minus — Notæ additionis & diminutionis, ut in Hexapl. ad Grab.

Alex. Vat.

Aq.

Σ. vel S.

Th. vel Θ.

Compl.

Chald. Paraphr.

Ar. & Syr.

Cast.

Ar. Mont.

S. Amb.

Jun. & Tre.

Pisc.

Tig.

Tind. } Ubi consentiunt, significatur no-

Hod. } tâ 2.

Collationis hujusce non unicus erit usus: Tum illis suppetit adjumentum si qui commentarios in Jobum velint adornare, tum quibus conjecturas nostras ad examen vocare visum fuerit. Huic enim velut Basi nituntur, quibus & Indicis loco quodammodo inserviet, dum locupletiores, annuente Deo, conficiendos toti Operi subnectamus.

C A P. I.

VER. 1. אִישׁ הִיָּה Vat. ἄνθρωπος
+ τις ἦν sic S. Ambr. "in in-
terpellatione Job." Alex. ut
Heb. sic. Vulg. Jun. & Tre. Nos 2.

Ib. Vat. ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσιτίδι, Heb. עַיִן
Aq. ἐν γῇ Οὐς, Comp. ἐν γῇ Οὐς,
Vulg. "terra Hus," Jun. Trem. Pisc.
"Hutzi," N. Hod. "Uz." Tind. ut
Vulg. a Chald. ut Heb.

Ib. אִישׁ הִיָּה Vat. ὃ ὄνομα Ἰώβ, sed Comp.
Ἰώβ ὄνομα αὐτοῦ, sic S. Amb. Vulg. ut
Chald. "nomine Job." Jun. Tre. Jjob,
ut Pisc. ut S. Amb. & Heb. N. Hod. ut
Vat. Tind. "called Job."

Ib. Heb. וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל Vat. ἀληθινὸς ἀμεμπ-
τός διχαίος, Alex. ἀληθινὸς, ult. S.
Amb. "verax immaculatus + vir +
"simplex & rectus," Vulg. tantum

• Vid. Dissertat. de Triplici Ausitide. Hic eruditus Richard'on, Episcopus Ardaganus, in notis suis, brevibus quidem, sed aureis in librum Jobi, "Uz in Idumæa vel in Arabia ei finitima, ab Uz filio Dishan, vel in eâ parte Arabiæ Desertiæ quæ Chaldææ est proxima, unde Chaldæi & Sabæi in illum irruerunt. b Dissert. de nom. Job. ex quâ multa pendent.

"simplex

- "simplex & rectus." Jun. Tre. Pisc.
 "integer & rectus." Σ. ἀμωμῶ pro
 ἀμειψῶ. Aq. & Θ. ἀπλῶς. S. Clem.
 Rom. ferè ut Al. N. Hod. "perfect and
 "upright." Ita Chald. Tind. "innocent
 "and virtuous. Comp. ἡ εὐθὺς φροσύ-
 νη. Vat. θεοσεβής.
 Ib. 1 καὶ bis in hoc ᾠ.
 Ib. וסר מרע Vat. ἀπεχόμενος ἀπὸ + παν-
 τὸς πονηρῶ + πρᾶξιμα. Sic S. Clem.
 ad Corinth. §. 17. & S. Amb. Syr. Ar.
 "remotus à malo." Jun. Tre. Pisc.
 "recedens." N. Hod. "and eschewed
 "evil." Tind. "eschewed," sed deest &
 Chald. מן ביש à pudendo.
 Ver. 2. לו וילדו Vat. ἐγένοντο ᾧ ἀντὶ. Sic
 S. Amb. "fuerunt illi." Vulg. N. Hod.
 ut Heb. "& nati sunt ei." Sic Chald.
 & Pisc. J. T. "editi." Tind. ferè ut
 Vat. "this man had." Hæc à cap. ult.
 ᾠ. 13. לו יוהי.
 Ver. 3. מקנהו Vat. τὰ κτήνη αὐτοῦ. Sic
 Amb. Vulg. "possessio." sic J. T. &
 Pisc. ut ὁ, Nos 2. "substance." sed
 Marg. hod. ut ὁ. Chald. "& fuit pos-
 "sessio ejus 7000 ovium, + 1000 singu-
 "lis filiis, & 3000 Camelorum, + 1000
 "singulis filiabus, & 500 jugà Boum +
 "fibimet ipsi, & 500 Asinæ + pro ux-
 "ore suâ."
 Ib. נתן נותן Vat. θήλειαι ὄνοι + νομαῖδες,
 S. Amb. "quæ pascebantur."
 Ib. עבדו^b Vat. ὑποηρεσία, Aq. δαλεία,
 Σ. οἰκετία, Sic Nos 2. "Household,"
 sed Marg. "Husbandry." S. Amb. "fa-
 "mulatus." Vulg. "familia." J. T. &
 Pisc. "famulitium."
 Ib. Al. Vat. + ἡ ἔργα μεγάλα ὡς αὐτῷ ᾤπι
 ᾧ γῆς. "Et opera magna erant ei su-
 "per terram." duplex versio ex duplici
 sensu, ἡ עבדו^b sic S. Amb.
 Ib. גדול מכל בני־קדם Ar. Mont. "mag-
 "nus præ omnibus filiis orientis." Vat.
 ὁ γενὴς τῶν ἀφ' ἡλίας ἀνατολῶν. Comp.
 μέγας, ut S. Amb. Vulg. "magnus
 "inter omnes orientales." J. T. "max-
 "imus." Sic Syr. Ar. (ergo non à LXX)
 Pisc. "major omnibus orientalibus." N.
 Hod. "the greatest of all the men
 (marg. sons) of the East." Tind. "one
 "of the most principle men among all
 "them of the East country."
 Ver. 4. משתה Vat. ἐποιῶσαν πότον. S.
 Amb. & Vulg. "convivium." Sic N.
 Hod. "feasted." Tind. "made ban-
 "kettes." Chald. + "donec complerent
 "ur dies septem."
 Ib. וקראו ושלחו Vat. συμπαραλαμβάνοντες
 ἄμα. S. Amb. "assumentes." Vulg.
 "mittentes vocabant." Sic N. Hod.
 Tind. tantum "sent for," J. T. & Pisc.
 "invitabant," ut Chald.
 Ver. 5. עלה עליו Vat. προσέφερε θυ-
 σίας. Chald. "offerebat holocausta."
 Ar. Syr. "elevabat hostias."
 Ib. + Vat. & Al. ἡ μόσχον ἕνα πρὸς ἁμαρ-
 τίας, πρὸς (Alex. ὑπὲρ) τῶν ψυχῶν αὐτῶν.
 "& vitulum unum pro peccato pro a-
 "nimabus eorum."
 Ib. וברכו חטאו וברכו Vat. κακὰ ἐνενόησαν. Aq.
 ὀλόγησαν. sic S. Amb. Vulg. Pisc. "be-
 "nedixerunt." Ar. Syr. "contumeliis
 "affecerunt." Sic J. T. "maledixerunt,"
 & N. Hod. sed Tind. "being unthank-
 "full." Chal. "provocaverint Domi-
 "num."
 Ver. 6. ויהי היום Vat. ὡς ἡ ἡμέρα αὐτή.
 sic S. Amb. in ᾠ. 13. Chald. "& fuit
 "dies judicii in principio anni, & vene-
 "runt ceteræ angelorum ut starent in
 "judicio coram Domino." Vulg. "quo-
 "dam die." N. Hod. "there was a
 "day." Tind. "now upon a tyme."
 Ib. בני האלהים Vat. οἱ ἄγγελοι θεῶν. Comp.
 & S. Amb. υἱοί. Vulg. & Nos Hod.
 "filii Dei." Tind. "servants of God."
 & in nota, "Angelles and Godly." ib.
 יהוה Vat. ἡ Κυρία. (hic primum Je-
 hova occurrit in SS⁶.)
 Ib. השטן Vat. ὁ ἀδύβολος. Aq. Σαῶν.
 Θ. ὁ ἀντικείμενος "Adversarius." sic N.
 Hod. in marg. sed in textu ut Vulg.
 "Satan." Tind. "Sathan." (quæ vox
 hic etiam primò occurrit in SS.) ubi
 nota Tind. ex origine. "Angeli laudan-
 "tes & rationem officii sui reddentes,
 "Satan accusans."
 Ver. 7. כשם כבודו ומהתהלך בה תבוא^a נישוט
 כמין^b Vat. πειθεσθῶν τῷ γῆν ἡ ἐμπεριπα-
 τήσας τῷ ὡς ἔχοντὸν πάρεμιν. sic S. Amb.
 & ferè cap. ii. ᾠ. 2. ut Chald. ibi
 repetunt + "ad scrutandum opera filio-
 "rum hominis."
 Ver. 8. כמורו Vat. κατ' αὐτόν. Al. ὅμοι-
 ος αὐτῷ, sic omnes Latini, Nos Hod.
 "like him in the earth," Tind. "in
 "the land;" & sic ferè semper. Chal.
 "in terrâ gentium^c," sic cap. ii. 3.

^a Vid. Dissert. de Jobi filiis & filiabus.^b Vid. Dissertat. de Sabæis.^c Noluerunt ὁ ὁ efferre per "mag-

nus præ," &c. an quia בני־קדם non satis intelligerent, an quia hæc verba usque ad Persas & orientis monarchas extendi viderentur. Ergo etiam "omnium" in versione excludunt.

^d Hæc ex lege Mosaicâ interpretes addiderunt.^e Vid. de voce בן in Dissertat. de uxore Jobi.^f Charnock de potentiâ Dei, p. 140. "Deum sæpius vocari om-

nipotentem (puto שר) in lib. Job. quàm in omni SS. reliquâ, scilicet 32 vicibus; & hoc existimat ipse argumentum quod Jobus vixerat ante Exodum, priusquam nomen Jehovah ita notum & publicatum: sed fallitur vir eruditus, quia propriis oculis non usus fuit, sed hæc videtur sumpsisse à Lightfoot qui ita in Exod. "in libro Jobi semel tantum legitur nomen Jehovah, cap. xii. ᾠ. 10."—Sed è contra plusquam vigesies ferè ad trigiesies ibi occurrit; imò ter in uno vers. penult. cap. i. At nec Elihu nec quis trium amicorum hujus nominis unquam usi sunt: Vix ergo illi auctores hujus libri, quia, "Deus in nomine Jehovah non erat eis notus."

Vid. not. in Dissertat. de Satanâ.

^h Ch. "In terrâ gentium," ne scilicet Israelitis æqualis putaretur.

- Quæ sequuntur in hoc ψ ut in primo.
- Verf. 9. אלהים (non יהוה nec usquam alibi in hoc libro Satan illum ita appellavit. An quod nomen יהוה ἀνεκφώνησεν illi etiam erat?)
- Ver. 10. אלה את שכת בעדו ובעד ביתו Ar. Mont. "posuisti sepem circa eum." Chald. "nonne verbo tuo protexisti circa eum?" Ar. Syr. "tu servasti matrem tuam super eum." Vat. Σὺ παρέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Sic S. Amb. "exteriora ejus & interiora domus ejus." sic Vulg. &c. & N. hod. "vallasti eum ac domum ejus," Tind. "preserved hym."
- Ib. ומקנהו פרץ בארץ Chald. "possessio- nes ejus creverunt:" Syr. Ar. "multiplicasti." Vat. τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλαῖς ἐποίησας ὅτι τῆς γῆς, sic ferè J. T. & Pisc. "pecus ejus in multitudinem eruperit in terrâ," Nos 2. "in the land."
- Verf. 11. ואולם Vat. ἀλλὰ, sic S. Amb. Vulg. Nos &c. ut Vat.
- Ib. נא J. T. Pisc. "quæso." Vat. N. hod. "now." Tind. "a little." ut Vulg. "paululum."
- Ib. אם לא Vat. ἢ μὴν, Aq. אם, Vulg. "nisi," sic J. T. & Pisc. Tind. "I hold."
- Ib. על פניך ירכך "ad facies tuas benedixerit tibi," Ar. & Syr. "te convitiis afficiet," Chal. "ad faciem verbi tui provocabit te," Vat. εἰς προσωπὸν σε βλογήσει, Aq. אם εἰς προσωπὸν צε βλογήσει צε. ἢ φανερώς, ἀναγκυνῶς; (quæ ultima, Scholion esse puto) Vulg. ut cæteri, (βλασημόνως) "benedixerit," ita Pisc. sed J. T. & N. 2. "maledicturus sit." (Sensum & usum vocis apud Hæbræos magis quàm ejus significationem respicientes.)
- Ver. 12. ו Vat. τότε, Alex. καί, Vulg. "ergo," ut J. T. & Pisc. "itaque," N. 2. "and."
- Ib. כל-אשר-לו בידך Syr. Ar. "est tibi traditum & in manibus tuis," Vat. δίδωμι, Alex. δέδωκα, Vulg. "universa quæ habet, in manu tuâ sunt."
- Ib. יהוה לפני מעם Vat. ὁ θεός, Al. ἀπὸ προσωπῶς καὶ κυρίας, Vulg. ut Alex. sic Pisc. J. T. "à conspectu," N. hod. "the presence," Tind. tantum "from the Lord," Chald. "egressus est cum po-
- "tentiâ à facie Domini."
- Ver. 13. Vat. Alex. S. Amb. + ἰωὲ — Vulg. J. T. Pisc. N. 2.
- Ib. init. ψ . יהוה היום Vat. καὶ ἡμεῖς ὡς ἡ ἡμέρα αὐτή, Alex. ἐγένετο, Chald. + "in primo die hebdomadis, Vulg. "quodam die," J. T. "cum esset dies huiusmodi," Pisc. "accidit die illorum quodam," Nos hod. "and there was a day," Tind. "now upon a certain day." (Et quis melius?)
- Ib. + ἡσθιον, Alex. Heb. Vat. & S. Amb.
- Ver. 14. Vat. Alex. S. Amb. + ἰδὲ.
- Ib. חרשתי חרשתי (Sed non Equi, ut antea, in possessionibus Jobi recitantur) vid. xxiv. 3.
- Ib. האתונות Vat. αἱ θήλειαι ὄνοι, sic omnes alii præter N. 2. qui tantum "Affes."
- Ib. על-ידיהם רעות רעות sic omnes præter Tind. qui "going in the pasture beside them."
- Ver. 15. שבה שבה &c. Vat. καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἡχμαλώτισαν αὐτάς, Comp. ἐπέπεσε Σαβὰ, sic S. Amb. &c. Vulg. "irruerunt Sabæi d tuleruntque + omnia," J. T. "irruens Sabæorum gens cepit ea," Pisc. "irruerunt Sabæi & ceperunt illos," N. hod. "the Sabæans fell upon them and took them away," Tind. "the Sabas came in violently and took them all away." Chal. "irruit repente Lilith, regina Zarmagad & Barthinnun^f & tulit eos. Syr. Ar. "irruit turma."
- Ib. "evasi tantum ego, solus ego," Vat. & Al. tantum μόνος, sic Vulg. & S. Amb. Nos hod. ut Heb. "I only am escaped alone," Tind. "I only ran my way," & sic in sequentibus. Syr. "effugi ego solus ut tibi, &c. sic antea & post."
- Ver. 16. וזה מדרב זה עוד Vat. ἐτι ταῦτα λαλῶν ἦλθεν ἑτέρως + ἀγγελος, Sch. ἐτι ἕτερος ἐλάλει καὶ ἕτερος ἦλθε.
- Ib. אש-יהוה שר &c. "ignis Dei cecidit de cælo," &c. Vat. tantum πῦρ ἐπεσεν ὅς ἐρευνῇ, (noluerunt enim dicere à Deo, quia à Diabolo, sed non ita Scholion.) πῦρ πῶς τὸ θεῶ κατένεχθη, atque ita Chal. "ignis à facie Domini," Vulg. J. T. & Pisc. Nos 2. ut Heb.
- Ib. Alex. & Ald. + ὅτι τῆς γῆς.
- Ib. antea. Alex. Vat. & S. Amb. + πρὸς ἰωὲ.

* Paraphrasis potius quàm stricta versio.

& alibi, "Fac mihi hoc & illud."

"A quibusdam objicitur quod Deus Satanæ dedit potestatem, primo facultatum & postea corporis Jobi, vitâ ejus exceptâ:

"& quod Deus sivit spiritum mendacem in Ahabi prophetas ingredi, ut illi persuaderent ad Ramoth Gilead ascendere:

"Sed ubi vis objectionis hujus, non mihi liquet: Puto enim, non dicunt quod Deus permittendo Diabolum lacerare & de-

"cipere, spiritum malevolum & mendacem eum reddidit. Hi sunt objectores iniquissimi, qui Deo non concedunt admi-

"niculo spirituum malignorum uti, ad efficienda bona & prudentia ejus consilia, nisi etiam ut causam ac participem sce-

"rum eorum illum accuserent."

^d Sabæi & Chaldæi semper ad prædandum parati, tunc à Diabolo instigati & im-

missi in Jobi pecora in Deserto. ^e In urbe Sheba Arabiæ Desertæ. ^f Barthinnun in Translat. sed le-

gitur in Chald. Vid. Geographica.

Ib. Vat. καίκαυσεν, Alex. καίφαλεν, ut poetica, καίκαυσεν, Vulg. "tactas con-
"sumpsit," N. ut Vat. Tind. "con-
"sumed and burnt up.

Ib. נערים Vat. τὰς ποιμένας, sic S. Amb. (sed perperam quia נערים & ante & post rectè vertunt παιδας.)

Ib. Vat. + ὁμοίως, sic, S. Amb.

Ver. 17. Vat. + ἄγγελος, sic Alex. & S. Amb. licet non in γ 16.

Ib. Vat. Alex. Ald. + πρὸς Ἰωδ, sic γ 18. sed Vat. ibi τῷ Ἰωδ.

Ib. כשדים Vat. Comp. οἱ ἱππεῖς Χαλδαῖοι, sic Schol. Rom. S. Amb. Vulg. & ferè omnes, imo, ipsi Chaldæi.

Ib. שמו שלשה רשמים Vat. ἐποίησαν + ἡμῖν, κεφαλὰς τρεῖς, Comp. & Schol. Rom. ἐπέθηκαν τρεῖς ἀρχαί, sic ferè Alex. & Ald. Aq. τὰ μάλιστα τρία, Vulg. "tur-
"mas," J. T. Pisc. "dispositis tribus ag-
"minibus," Nos hod. "bands," Tind.
"the Chaldees made three armies.

Ib. נפשו "diffudit se," ita Chal. "diffusi
"sunt super Camelos," Vat. & S. Amb. ἐκύκλωσαν, Vulg. "invaserunt," J. T. Pisc. "irruerunt," Nos hod. "fell up-
"on the Camels," Tind. "fell in up-
"on thy Camels.

Ver. 18. Vat. Al. & S. Amb. Οἶνον, licet legant in γ 13.

Ver. 19. והנה Al. Vat. S. Amb. Vulg. ἐξ-
αίφνης, J. T. Pisc. ut Nos hod. "ecce,"
Tind. ut Gr. & Vulg. "suddenly.

Ib. מעבר המדבר Vat. ἐκ τῆς ἐρήμου sic Nos hod. Vulg. "à regione," J. T. Pisc. "plaga deserti," Tind. "a mighty great
"wind out of the South," Vat. πνεύ-
μα μέγα, Comp. & Aq. ἀνέμῳ μέ-
γας.

Ib. ויגע &c. Vat. ἐν ἡψαθ, sic Pisc. "te-
"tigit," J. T. "quo impetente," Vulg.
"concussit," Nos 2. "smote.

Ib. Nos hod. "cecidit super pueros," Heb. הנערים Tind. ut Vulg. forsan melius "thy children, liberos tuos," ubi Richardsoni nota, nescio an nimis benigna, "Satan per potentiam sibi per-
"missam, uxorem etiam ejus surripuisse
"potuit; illam autem reliquit, ut eum
"magis cruciaret.

Ver. 20. ויקם Vat. ἔτως ἀναστὰς, Alex. Ald. + ἀναστὰς Ἰωδ ἀναστὰς.

Ib. מעילו Vat. τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, sed cap. xi. 12. vertunt τὴν στολὴν, Schol. ἐν-
δυμα, Θ. τὴν ἐπενδύτην, Aq. ἐφ' ἑσθρίδα, Vulg. ut Vat. J. T. Pisc. "pallium," Nos hod. "mantle," sed marg. "robe,"
Tind. ut Vulg.

Ib. Alex. Vat. Ald. Comp. + τὴν κόμην τῆς κε-
φαλῆς.

Ib. Alex. + κατεπαύσατο γῆν Ἰπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. ex cap. xi. 12^b.

Ver. 20. ib. + Alex. & Ald. in fin. γ τῷ κυρίῳ.

Ver. 21. שמה Al. Vat. ἐκῆ, Vulg. "illuc.
(An digito terram monstrans?) Chald.
"ad domum sepulturæ & domum judi-
"cii.

Ib. 1 τοῖς ὁ S. Amb. & Vulg. "Dominus de-
"dit, Dominus abstulit," Chald. "ver-
"bum Domini dedit & verbum Domi-
"ni abstulit.

Ib. omnes Gr. & S. Amb. + ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν ἔτως ἐγένετο.

Ib. + Alex. Ald. εἰς τὰς αἰῶνας. (ex re-
ceptâ formâ benedicendi) sic ferè Ar. &
Syr. "ex nunc, & usque ad sæcula.

Ver. 22. Vat. + τοῖς Συμβεβηκόσιν αὐτῷ, sic S. Amb.

Ib. Vat. & + ἐναντίον τῷ κυρίῳ, sic ferè Alex. & + ὅτι ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ, sic Vulg. & S. Amb. ut Tind. in marg. observat de Græcis.

Ib. נתן תפלה לאלהים Vat. ἔδωκεν ἀφρο-
σύνην τῷ θεῷ, Vulg. "neque stultum
"quid contra Deum locutus est," Σ. ἡ φρονέουσα πρὸς τὸν θεόν, Olympiod. Καφέσερον ὁ Ἑβραῖος ἐκ ἐμὲ μψαλο, φη-
σι, τῷ θεῷ, Chal. "nec instituit verba
"blasphemiae coram Domino," Syr. Ar.
"neque blasphemavit Deum," J. T. Pisc. "attribuit insulsiatatem Deo," Nos hod. "nor charged God foolishly,"
Tind. "nor murmured foolishly against
"God.

C A P. II.

VER. 1. ויהי היום &c. Vat. ἐγένετο ὁ
ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, Vulg. "factum
"est autem cum quadam die," J. T.
"iterum fuit dies," Pisc. "præterea ac-
"cidit die quodam," N. hod. ut Heb.
Tind. "it happen'd also upon a tyme,"
Chal. " & fuit dies judicii magni, dies
"remissionis delictorum, & venerunt
"catervæ angelorum, ut starent coram
"Domino, & venit etiam Satanas ut sta-
"ret in judicio coram Domino.

Ib. בני האלהים ὁ οἱ ἄγγελοι τῷ θεῷ, Comp. & Schol. Rom. ὑοὶ, sic Vulg. J. T. Pisc. N. hod. sed Tind. "the servauntes
"of God.

Ib. על Vat. ἐναντί, Al. ἐνώπιον, sed γ 2. vice versâ.

Ver. 2. מזה נא unde venis? Vat. πόθεν

* Vid. Dissertat. de Jobi inimicis.

αλλῶς κόνιν καὶ χαλκὸν.

b Sic Athenienses in Lucif. Heliodor. Æthiop. A. p. 11. Ἀείσιππος τῆς κί-
α Unde venis? Hinc sequitur, primo, Diabolum teneri reddere rationem omnium
actionum & incurfionum ejus coram Deo. Secundo, Ergo non est agehs independens, ut Sabæi & ferè omnes Ethnici
illum existimabant. Tertio, Quære tamen an responfionem æquivocam Deo hic dederit. Generaliter, scil. "à pera-
"grando terram," &c. cum probabile fit eum antea Jobum fpectatum iviffe, atque infidias ei struxiffe. Quarto, Quod
tamen Deum non latuit, cum inimicum judicialiter interrogat, numquid confideraffi fervum meum Jobum?

- σὺ ἔρχῃ, Vulg. "unde venis?" Merc. ex Peritfol. in Synop. "Metathesis pro
"הָאֵלֶּיךָ sub בָּרוּךְ.
- Ib. כְּתוּב בְּאֵרֶךְ &c. Vat. ἀπαγορεύεις ἢ
ὑπὸ ἔργον ἢ ἐμπεριπαλήσας ἢ ζύμπα-
σαν πάρεμι, Alex. ἐμπεριπαλήσας ἢ γῆν,
Ar. Syr. "circuivi terram & "am-
"bulavi in eâ," J. T. Pisc. "à pera-
"grando terram & à perambulando in
"eâ," Vulg. ut Ar. Syr. Nos hod. ut J.
T. & Pisc. Tind. "I have gone aboute
"the lande and walcked throughe it.
- Ver. 3. וְיִשְׂרָאֵל תָּם וְיִשְׂרָאֵל &c. Vat. ἀνθρωπῶ-
ἀκαίῃ ἀληθινὸς ἀμεμπῶς θεοσεβής, A-
lex. ἀμεμπῶς δίκαιος ἀληθινὸς θεοσε-
βής, sed S. Amb. "innocens, verax,
"fine defectu pius," Vulg. "simplex &
"rectus ac timens Deum," J. T. Pisc.
"integer ac rectus, &c." N. hod. "per-
"fect and upright," Tind. "innocent
"and virtuous.
- Ib. עָדֵנוּ מְחֻזָּק בְּתַמּוֹ וְעָדֵנוּ &c. Vat. ἐν ἡ
κακίᾳ, Polychr. ὁ ἐβρ. ἐχῆ) ἢ εαυτῶ
τελειότητι, Vulg. "innocentiam," J.
T. Pisc. Nos hod. "integritatem,"
Tind. "he continued still in his Godly-
"nesse.
- Ib. וְהִסִּיתִי בּוֹ &c. Vat. ὅτι ἡ ἔκτατος ὑπαρ-
χούσα αὐτῷ ἀγαθὴς ἀπολέσαι, sic ferè A-
lex. & S. Amb. Vulg. "tu autem com-
"movisti me adversus eum ut affligerem
"eum frustra," Pisc. "contra eum ad
"devorandum eum sine causâ," Didym.
τῆτο Ἀκυλ. σαφέστερον ἐκδέδωκεν, ἀνέσεισας
με ἐπ' αὐτῷ τὴν καλῶς ποιεῖται αὐτὸν δωρεάν,
Nos hod. ferè ut Vulg. Tind. "thou
"movedest me against hym to punysh
"hym, yet it is in vaine." Pro "me,"
Chald. "verbum meum."
- Ver. 4. עֹר בְּעַד עֹר Chald. "membrum pro
"membro," Vat. δέρμα ὑπὲρ δέρμα-
τος, Σ. ἡρώτα ὑπὲρ ἡρώτος, Vulg. &c.
"pellem pro pelle," sic Syr. Ar. N.
2. &c. (Hic commentatorum nota,
"opes antiquorum potissimum consta-
"bant pecore," imo potius pellibus pe-
corum spoliis, ex quibus rerum pertnu-
tatio olim facta.)
- Ib. עֹר בְּעַד נַפְשׁוֹ Vat. ὑπὲρ ψυχῆς αὐτῆς, Vat.
"pro animâ suâ," J. T. "pro seipso,"
Pisc. "pro vitâ suâ," sic Nos 2. nam
Tind. "a man will geve all that ever
"he hath for his life," Ar. Syr. + " &
"liberatur.
- Ver. 5. ὃ cap. i. ὃ 11. sed Chald. hic "fi
"non in conspectu verbi tui irritabit te,"
- Ar. Syr. "convitiabitur tibi.
- Ver. 6. בִּידְךָ הוּא Vat. ἰδὲ ὡς ἀδίδωμί σοι
αὐτὸν, Vulg. & Nos hod. ut Heb.
"ecce in manu tuâ est," Pisc. "esto,"
Tind. "lo! there hast thou hym in thy
"power.
- Ib. נִפְשׁוֹ &c. Vat. ἢ ψυχὴν αὐτῆς ἀφύ-
λαξον, Al. διαλήρησον, Θ. ἐχ' ἀψῆ, Syr.
Ar. "usque ad cerebrum ejus," Vulg.
J. T. Pisc. Nos hod. ut Heb. Tind.
"spare his life.
- Ver. 7. וְהוּא מֵאֲתִפְנִי Chald. + "cum
"licentia," Ald. ἀπὸ τῆ προσώπου, Vat.
ἀπὸ τῆ κυρίας, cæteri ut Heb. sed Tind.
ut Vat.
- Ib. בְּשִׁחְזָתוֹ &c. Chald. "scabie pessima,"
Vat. ἔλκεα πονηρῶ, Vulg. "ulcere pef-
fimo," sic J. T. Pisc. "malo," N. hod.
"fore boils," Tind. "marvelous fore
"biles.
- Ib. Vulg. ut Heb. "à planta pedis ejus uf-
"que ad verticem ejus," Syr. Ar. "ad
"cerebrum.
- Ver. 8. לוֹ, "sibi," Vat. Alex. ἰωῆ, Vul.
"qui.
- Ib. וְהִתְגַּדְּרָה בּוֹ Alex. ἵνα ἀποζέῃ ἢ + ἰχῶρα
αὐτῆς, Vat. ἵνα ἢ ἰχῶρα ξύη, Apolli-
nar. ὁ ἐβρ. πὺ κνῶδς ἐν αὐτῷ ἔχει, Vulg.
"qui testa faniem radebat," J. T. Pisc.
"ad scabendum se eâ," Nos Hod. "to
"scrape himself withall," Tind. "scra-
"ped off the filth of the fores.
- Ib. Vat. ὅτι ἢ κορυφῆς + ἔξω ἢ πώλεως,
sic S. Amb. c d.
- Ib. Alex. ὅτι, Aq. ἐν ὁδῷ ἢ πωδῶ, sic Comp.
Σ. ὅτι, &c. Chald. "in medio ci-
"neris," S. Amb. "intus in cinere,"
Vulg. "in sterquilinio," Nos 2. "in
"the ashes.
- Ver. 9. Additamentum hic longum ad-
jiciunt MS. Al. Vat. Theod. ut & Syr.
& Ar. & S. Amb. in hunc modum, ἡρό-
νς ἢ πολλὰς προσεβηκότ, &c. "Tempore
"autem multo elapso, dixit illi uxor e-
"jus, Quamdiu perdurabis, dicens, Ecce
"expecto tempus adhuc parvulum, ma-
"nens spem salutis meæ? En enim eva-
"nuit tua memoria; filii & filia mei
"ventris ærumnæ & labores, quos fru-
"stra enixa sum: Et ipse inter putidos
"vermes sedes pernoctans sub dio, &
"ego vagabunda & serva, à loco ad lo-
"cum, & ex domo in domum, expe-
"ctans solem dum occidat ut requies-
"cam à laboribus meis & doloribus qui
"jam me constringunt: Sed dic ver-

* Observatu dignum hic venit. Primo, Quod quæ Heb. Deo, imo Jehovah, hic attribuit, illa ferè omnia de verbo Jehovah Chaldaeus prædicat: Ergo iidem sunt. Secundo, Quod tamen aliquando Chal. Deum introducit ita de verbo suo loquentem ut necessario à seipso distinctum innuat; ut in hoc ὃ "commovisti verbum meum adversus eum ut affligeret eum frustra" An non hinc sequitur diversas personas in una eademque natura ab illis creditas? b Vid. Dissert. de morbo Jobi. c An hic addendum quod in contextu historiarum hujus cap. ii. lectum ex quibusdam Cod. Gr. Spanh. scribit cap. vi. §. 2. "Nudus super finum sedet, qui paulo ante rex?" d Ergo morbum ejus lepram fuisse existimabant interpretes. Vid. 2 Reg vii. 3, 4. e Vid. Dissertat. de additamentis Jobo.

"bum aliquod adversus Dominum & morere.

Ib. וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ *Vat.* ἀλλὰ εἶπον τι ῥήμα εἰς κύριον & τελευτήσῃ, *Alex. Ald.* πρὸς κύριον, *Comp.* πρὸς θεόν, *Schol.* κατάρσασον ἢ θεόν, *Ar. Syr.* "convitiare Deo tuo & morere," *Vulg. Pisc. & ferè J. T.* "benedic," *Nos 2* "curse," *Chald.* "benedic verbo Domini.

Ver. 10. וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ &c. *Vat.* + ὁ ἢ ἐμβλέψας, sic *S. Amb. & Græci* patres. *Vat.* ὡς μίαν τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας, *Aq.* ἀπορρέουσῶν. *Nos* hod. "thou speakest as one of the foolish women speaketh," *Tind.* "thou speakest like a foolish woman," *Chald.* "quasi loquitur una de mulieribus quæ operantur ignominiam in domo patris sui, sic tu loqueris.

Ib. *Vat. S. Amb. Vulg. Nos 2* + ἐκ χειρὸς, *Tind.* "seeing we have received prof- perite at the hand of God, wherefore should we not be content with adver- syte also?"

Ib. *Vat.* + τοῖς Συμβεβηκόσιν αὐτῷ.

Ib. *Vat.* + ἐναντίον τῷ θεῷ, sic *Alex.*

Ver. 11. וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ *Vat.* ἐκ τῆς ἰδίας χώρας + πρὸς αὐτόν, sic *S. Amb. Alex.* πό- λεως, *Chal.* "Cum vidissent arbores hortorum suorum arefactas & panem cibi sui conversum in carnem vivam, & vinum potūs sui in sanguinem, &c.

Ib. *Vat.* Ἐλπίσας ὁ Θαυμαῶν βασιλεὺς, *Βαλ- δὰδ* (*Alex. Βαλδὰς*) ὁ Σαυχέων (*Alex. Αὐχαίων*) Τύραννος, *Ζαφὰρ Μιναίων* βασιλεὺς. (*Vid. de his in Dissert. de tri- bus Jobi amicis.*)

Ib. וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ *Vat.* τῷ πρὸς αὐτόν, *Syr. Ar.* "ut con- fortarent cor ejus," *Chald.* ut move- rent capita sua in eum — & ob hoc meritum liberati sunt à loco destinato ipsis in gehennâ.

Ver. 12. וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ *Vat.* & omnes οὐκ ἐ- πείγνωσαν, (i. e. distinctè, quia è lon- ginq̃uo & tantum mutatum & primo intuitu.) Addunt ibi nonnulla exem- plaria secundum Polychr. & ἀναβλέψ- αντες εἰς τὸν ἄνθρωπον, *Chald. Vers. Lat.* " & cognoverunt eum," sed textus *Chal.* ἄλ "non cognoverunt.

Ib. *Alex.* ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν *Vat.*

Ver. 13. ἐπὶ τῷ γένει, (an quia noluerunt suos reges aded deprimere?)

Ib. λόγον, in *Vat.* sed *Aq. Alex. Ald. Vulg. &c.*

וְהָיָה כְּבָרָה בְּיָדָהּ *Vat.* τὴν πληγὴν + δεινὴν ἔσαν & μεγάλην ὀφείδω, *Vulg.* "do- lorem esse vehementem," *J. T. &*

Pisc. "magnum esse dolorem illum val- de," *Nos* hod. "his grief was very great," *Tind.* "his payne was verye greate," *Syr. & Ar.* "viderunt ejus percussione jam crevisse valde," *Chald.* "crescebat dolor vehementer.

C A P. III.

VER. 1. (sed ult. prioris capitis in Heb.) כִּן יָהִי אֵלֶיךָ *Alex.* & μὲν ταῦτα, — &, *Vat.* ut Heb. sic *S. Amb. Vat. τῷ*, *Syr.* + " & respondit sed," — *Ar.* ambo addunt "in quâ natus est.

Ver. 2. *Vat.* tantum λέγων, sic *S. Amb. Alex.* ut Heb. & ἀπεκρίθη Ἰωὴ λέγων, sic *Vulg. & Nos.*

Ver. 3. Heb. "dies illa," *1. Syr.—Arab.*

Ib. *Alex.* + ἐν αὐτῇ.

Ib. Heb. "conceptus est vir," *Syr. Ar.* "ille homo," &c. *Chald.* " & angelus qui præfectus est conceptui.

Ib. *Vat. & S. Amb.* ἰδὲ ἀρσὴν (an lege- runt הָיָה pro הָיָה? An Job è commen- tariis ejus diem oblitterandum optat?) *Vulg. Nos Σ. Tind.* "loft be that day." ἐν ἡ ἡκυήθη ἄνθρωπος.

Ver. 4. וְהָיָה כִּן *Vat.* ἡ νύξ, *Alex.* ut Heb. ἡ ἡμέρα. (Licet כִּן aliquando inclu- dit noctem ut Num. iii. 13.)

Ib. וְהָיָה כִּן *Vat.* ἀναζητῆσαι, *Vulg.* "requirat," sic *Pisc. & ferè J. T. Nos 2* "regard it.

Ib. וְהָיָה כִּן &c. *Vat. & S. Amb.* μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγς, *Vulg.* "non illustretur lumine," *J. T. ferè & Pisc.* ut Heb. "ne illucescat super eum splen- dor," sic ferè *Nos 2.*

Ver. 5. וְהָיָה כִּן *Vat.* ἐκλάβοι, Σ. ἀνι- ποιήσαι, Θ. ἀλχισωσάτω, *Aq.* μολύωαι, (ex contraria ferè significatione ver- bi ἔλγω) *Vulg.* "obscurent," *J. T.* "vindicaissent," *Pisc.* ut *Aq.* sic *Nos* hod. "stain'd it," *Marg.* "challenge it," *Tind.* "be cover'd with," *S. Amb.* "au- ferant.) ἔλγω in Kal, redimere," in "Pihel, polluere,) ut hic *Chald.*

Ib. וְהָיָה כִּן *Vat.* γνόφος, *Aq.* νέφους, Σ. ἀ- χλὺς, Θ. ζωνοφία, *Vulg.* "caligo," *J. T. Pisc.* "nubes," sic *Nos* *Hod. Tind.* "the dimme cloud fall upon it.

וְהָיָה כִּן *Vat.* καταραχθείη ἡ ἡμέρα, *Comp.* & ταραχθείη, *Aq.* ἐκθαμβήσασαν αὐτὴν ὡς πικραμμοί, *Syr. Ar.* "horref- cant eam ut amaritudines diei," *Chal.* "conturbent eam quasi amaritu- dine diei, dolore quo affectus est Jir- meiah ob excidium domus Sanctuarii, & Jonah cum ejiceretur in mare Tar-

* Defluentium, dissolutarum Ethnicarum, forsan Idumæarum Canaanitarum seu Arabicarum vide in additamentis. Et hæc forsan Chaldæi & Judæorum nonnulli de Dinâ Jacobi intelligebant.
 b Hic notam magni viri de stylo Jobi opponere non pigebit, Baconi opera, Vol. III. p. 306. "Penicillus Sancti Spiritus magis elaboravit in describendo afflictiones Jobi, quam felicitates Salomonis."

- "senſe," Vulg. "involvatur amaritudi-
ne," J. T. "perturbaffent eum," Piſc.
"terribilem reddant atrores diurni," N.
Hod. "let the blackneſs of the day ter-
rify it," Tind. "let it be lapped in
"with ſorrow".
- Ver. 6. **למך** Vat. **Λύτ**, Aq. **Λυο-**
μηνία, Vulg. "tenebroſus turbo," J.
T. Piſc. "caligo," ſic Nos hod. Tind.
"let the darck ſtorm overcome that
"nyghte.
- Ib. **לך** Vat. **μὴ εἴς**, Σ. **μὴδὲ** **ζωα-**
φθείη, conglutinetur ut Heb. Vulg.
"computetur," Piſc. & ferè J. T.
"gaudeat," Nos hod. ut Σ. Tind. ut
Vulg.
- Ib. Chal. "in diebus ſolennibus anni.
- Ver. 7. **גלמוד** Vat. **ὁδυή**, Alex. **ὁδυ-**
ησα, Chald. "tribulatio," Syr. Ar. "de-
"ſolata," Σ. **ἐκκληση**, Severian. **ὁ** **ἵ** **ἐξ**
μεμονωμένης, (forſan à **גלמוד** Glomus, ru-
dis maſſa, ut Pf. cxxxix. 16. **גלמוד** Pag-
nin. imperfectum meum Heb. Galmu-
da menſtruata, ſeparata à viro, Buxt.
ut Severianus.) Vulg. J. T. Piſc. Nos
Hod. "ſolitaria," Tind. "deſpyſed.
- Ib. **רבנה** Vat. **ὁφροσυνή** + **μὴδὲ** **χαρμονή**,
ſic S. Amb. "lætitia neque gaudium,"
duplex verſio, Schol. **ἀγαλλίαμα**, Chald.
"non veniat cantus galli ſylveſtris".
Vulg. "nec laude digna," J. T. Piſc.
"cantus," Nos hod. "joyfull voice,"
Tind. ut Vulg. "be diſcommended.
- Ver. 8. **יִקְרֶהוּ אָרְרִי יוֹם** Vat. **ἀλλὰ**, & po-
ſtea **ἐκείνην**.
- Ib. **עַרְרִי לְיוֹתָן** Vat. **ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτ**
χαρῶσατο, Σ. & Comp. **οἱ μέλλοντες**
διεγείρειν τὸ **Λεβιαθάν**, ſed Σ. **Λεβιαθάν**,
Aq. **οἱ παρεσκευασμένοι** **ἐξεγείρειν** **Λε-**
βιαθάν, Θ. **οἱ ἔτοιμοι** **ἐξυπνιάζ** **Δράκον-**
τα, Vulg. "qui parati ſunt ſuſcitare
"Leviathan," J. T. "Balænam," Piſc.
"luctum ſuum," Nos 2. "their mourn-
"ing," ſed in Marg. "Leviathan,"
Ar. "qui ſunt conſueti venire ad no-
"ſtrum obſequium," Syr. "qui parati
"ſunt ad excitandum Leviathan," Ch.
"maledicant ei prophetæ, qui maledi-
"cunt diei ultionis, quæ parata eſt cum
"ſuſcitantur commemorare lamentatio-
"nem ſuam.
- Ver. 9. **נִשְׁוֶה** Vat. **τὸ νυκλὸς ἐκείνης**, Vulg.
"caligine ejus," J. T. "diluculi," Piſc.
- "crepuſculi," Nos hod. "twilight,"
Tind. "lett the ſtarres be dimmed tho-
"roughe darckneſſe of it," ut Vulg.
- Ib. Vat. **ἐπομέναι** **ἢ εἰς** **φωτισμὸν** **μὴ** **ἐλ-**
θοι, Alex. **ἢ μὴ** **ἐλθοι** **ἢ μὴ** **φωτίσαι**, &c.
Σ. **προσδοκῆναι** **φῶς** **ἢ μὴ** **εἶναι**, "expectet
"lucem & ne ſit," ut Heb.
- Ib. **שַׁחַבְעַב** Vat. **ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα**,
Vulg. "ortum ſurgentis auroræ," J. T.
Piſc. "palpebras," Nos hod. "the dawn-
"ing of the day," Marg. "the eyelids
"of the morning," Tind. "the ryſynge
"up of the fayre morning.
- Ver. 10. Syr. "radios auroræ,"—Ar.
- Ib. **בְּנִי בְּלִי** Vat. **ὅτι** **ἐ** **ζωέκλεισε** **πύλας**
γαστρός + **μηρός** **μ**, Vulg. "quia non
"concluſit oſtia ventris + qui porta-
"vit me," J. T. & Piſc. "fores uteri
"mei," Nos hod. "mothers," Tind.
"the wombe that bare me." Chald.
"quoniam non concluſit meatus porta-
"rum mearum quæ ſunt oſtia ventris
"mei." (Humaniori ſatis ſenſu & ma-
gis pio, utrum verus ſit necne.) Syr.
ferè ut Heb.
- Ib. Vat. **πόνον**, Alex. **κόπον**, ſic S. Amb.
"laborem," Vulg. "mala," J. T. Piſc.
"moleſtiam" ut **עַמַל** Nos 2. "for-
"rows.
- Ver. 11. **מרחם** Vat. **ἐν κοιλία**, ſic Vulg.
"in," &c. ſic S. Amb. (an **ל** **ב** pro **מ**?)
Ar. "ſinus," Syr. ut Heb. J. T. Piſc. &
N. "ab," Tind. ferè ut Vulg. "in the
"birth.
- Ib. Vat. **ἐκ** **γαστρός** **ἢ** **ἐξῆλθον** **ἢ** + **ὡς** **ὥς**
ἀπωλόμην, ſic Vulg. "egreſſus ex u-
"tero + non ſtatim perii," J. T. "ex
"utero exiens + non," Piſc. + "cur non
"cum è ventre exiſſem expiravi," Nos
Hod. (ordine verborum in Heb. mutato)
"did I + not give up the gholt when I
"came out of the belly?" Tind. "why
"did I + not periſh as ſone as I came
"out of my mother's wombe?" Sic
Chald.
- Ver. 12. **כִּי אֵינָם שְׂרִים וְמָה כִּי אֵינָם** Vat **διὰ** **τί** **ἢ** **μα-**
ς **ἐβήλασα**, + Al. **μητρός** **μ**, S. Amb.
ut Vat. Vulg. "cur lactatus uberi-
"bus," J. T. "ubera quæ (Piſc. ut)
"ſugerem," Nos hod. ut Piſc. Tind.
"why ſet they me upon their knees
"why gave they me ſucke with their
"Breſtes?"

a Vid. § 8.

b Mira de hoc Gallo Rabbini efferunt; unde proculdubio Mahometis Abdolla quæ de angelo Gallorum habet in Alcorano ei ſubminiſtravit.

c An Troglodytæ, qui (ut de populis Atlanticis. Herod. Mel. Plin.) "Solem orientem occidentemque diris & imprecationibus comitantur? An de Præficiis? An de Magis? ut Grotius in locum, "qui Magicis cantibus monſtra ſuſcitant." Sic Codurc. Oſiand. ubi nota Patricii, "tempus quo viderunt "ſpectrum, maxime terribile." Vid. Diſſertat. de Magiâ Veterum, præcipuè verò Arabum, & Plutarch. in Iſid. & Oſirid. de ſuſcitando ventilatore ſeu Baccho—& Oſiride; qui ambo ſecundum Plutarch. atque ipſos ſacerdotes Ægyptios, idem ac Pluto, Jupiter Stygius ſeu Sol Infernus, Vid. eundem Plutarch. in eod. tractat. de Dionyſo, Tauromorpho, quem, mulieres Elienſes invocant & petunt, ut "Bovino pede ad illos veniret," à quo non longè diverſus (ſeu potius idem) Ar- givorum Bacchus, Bugenes cognominatus, quem & aquis evocant tubarum ſono & agniculi ſacrificio, in abyſſum ſubmerſi janitori ibi, ut offæ Cerbero.

d An Aq. in hoc verbo includit **μας** vafa divinationis, quibus inſtructi tales opi- fices fuerunt, ut A. E. de principibus Moabi, Num. xxii. 7.

Ver. 13. כִּי—Vat. l. Vulg. J. T. Pisc. N. 2.

Ver. 14. Vat. μὲν βασιλέων βασιλευσάντων γῆς, l. Alex. &, ut Heb. sic omnes, Vulg. "cum regibus & consulibus," J. T. Pisc. "consiliariis," sic N. hod. "coun- cellors," sed Tind. "lords," Ar. "fe- licibus," Syr. "principibus."

Ib. חֲרוֹבוֹת Vat. οἱ ἐγκαταλειμένοι οἱ πρὸς τὴν ἐξέφρασιν, S. Amb. ut Vat. Vulg. "solitudines," J. T. Pisc. "in vastitatibus," Nos hod. "desolate places," Tind. "special places," Ar. & Syr. "ædificant ruinas."

Ver. 15. + Vat. & S. Amb. πολλὰς, Ar. "aut rebus humo sepultis."

Ver. 16. תְּמוֹן כְּנֶפֶל Vat. ἐκτρωμα + ἐκπο- ρείσμενον ἐκ μήτρας μητρὸς, sic S. Amb. Vulg. "sicut abortivum absconditum" "non subsisterem," J. T. Pisc. "abortus," "abditus," Nos hod. "a hidden un- timely birth," Tind. "a thyng born out of tyme that is put aside."

Ib. Heb. "sicut parvuli, non viderunt lu- cem," Chald. "qui non viderunt lu- cem + legis."

Ver. 17. חֲדָלוּ רָגְזוֹ Vat. ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀρ- γῆς, Al. & Comp. ἐπαυσαν, sic Olymp. Ald. ἐξεκαύθησαν, alii ἐξέπαυσαν, Θ. ἐξό- παυσαν, ita Σ. sed + ὀργῆς θυμὸν, Aq. ἐπαύ- σαντο κλονήσαι, Vulg. "cessaverunt à tu- multu," J. T. Pisc. "desistunt à com- motione," Nos hod. "cease from troubling," Tind. "ther must the wicked cease from theyr tyranny."

Ib. חֲדָלוּ Vat. κατέκοποι τῷ ζώματι, Vulg. "requieverunt fessi robore," J. T. Pisc. "defessi viribus," Nos hod. "the wea- ry," Tind. "soch as are overlabour- ed," Chald. "ibi impii qui egerunt poenitentiam, cessaverunt à tumultu gehennæ; & ibi requieverunt discipu- li quorum virtus in lege laboravit," Ar. Syr. "+ in vitâ suâ."

Ver. 18. אֲסֻרִים Vat. οἱ αἰώνιοι, &c. Alex. δι' αἰῶν, Aq. δεσμοῖ, Σ. δεσμῶ, S. Amb. ut Aq. & Heb. sic N. hod. "Pri- soners," Tind. "ther are those lett out fre which have been in preson," Chald. "vinci in gymnasiis quieverunt; non audierunt parvuli, in domo ma- gistri, vocem doctoris." (An tyranni pædagogi?)

Ib. נִגְשׁ כָּל Vat. φωνὴν φορολόγ, Aq. εἰς- πρέσσειον, Σ. ἐπαναγκασῶ, Vulg. "ex- actoris," sic J. T. Pisc. Nos 2. "the oppressor." (An hæc de Ἐρδιδιώκῳ Is- raelitarum? vid. allusiones^b.)

Ver. 19. עֲבַר חֲפְשִׁי Vat. θερράπων δεδοικώς τὸ κύριον αὐτῶν, Alex. S. Aug. S. Amb. Hic-

rom. Orig. & δεδοικώς, Vulg. J. T. Pisc. Nos 2. liber est. Hic etiam Abraham, Isaac & Jacob, a Chald. recensentur + Ar. " & Dominus ejus." Syr. ut Heb.

Ver. 20. לַעֲמֹל Vat. τοῖς ἐν πικρίᾳ, Alex. πικρία ψυχῆς, Vulg. "misero," J. T. Pisc. "ærumnoso," Nos 2. "him that is in misery."

Ib. לַמְרִי נֶפֶשׁ Vat. ἐν ὀδυμῶναις ψυχῆς, Vulg. "qui in amaritudine animæ sunt," J. T. Pisc. "amaris animâ," sic Nos hod. Tind. "them that have hevy hertes," Ar. " & vitam cur vidit anima eorum?" Syr. ut Heb.

Ver. 21. יִפְרֹחוּ Vat. ἀνορύσσουσιν, Alex. l. αὐτὸν, sic nos 2. "dig for it more than for," &c. sic J. T. Pisc. sed Vulg. tan- tum, "quasi effodientes thesaurum."

Ver. 22. גִּילָה אֱלֹהִים אֶת־הַשְׁמַיִם Vat. περιχαρῆς ὃ ἐγλύσθη ἐὰν κατὰλύχῃ, (multò fortius, si cum S. Matthæo c. ii. 10. scripserint, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην (φόδρα,) l. etiam Alex. θανάτω, ita enim transferunt קבר quod propriè est sepulchrum, & ita Vulg. J. T. Pisc. & nos.

Ver. 23. לִנְבֵר &c. Vat. θάνατον ἀνδρὶ ἀνά- πνομα, Alex. θάνατον ὃ ἀνδρὶ ἀνόπαν- σις & ἡ ὁδὸς ἀπεκρύβη, Vulg. "viro cujus abscondita est via," J. T. & Pisc. "ab- dita," Nos hod. repetimus ex ὕ. 20. "why is light given to a man whose way is hid?" Tind. "that shulde be joye to the man."

Ib. וַיִּסֶר &c. Vat. περιέκλεισε ὃ ὁ θεὸς κατ' αὐτῶν, Alex. ὁ κύριος Σ. ἀπέφραξεν ὁ θεός, Vulg. "circumdedit eum Deus tene- bras," Ar. Syr. "protegit," S. Amb. ut Σ. J. T. "quem obtexit," Pisc. "ob- sepfit Deus," sic Nos Hod. sed Tind. "which God kepeth back from him."

Ver. 24. יִתְנוּ כִמְיָם Vat. δακρύων ὃ ἐγὼ περι- χόμην, φέβω, sed Schol. Rom. & Compl. ut Heb. & χυθήσεται ὡς ὕδατα βρυχήμεναι, sic S. Amb. Vulg. "tanquam inun- dantes aquæ sic rugitus meus (muru- ati sunt LXX unum פחד ex init. seq. ὕ.) Nos hod. "my roarings are poured out like the waters," Tind. "fal out like flowyng waters."

Ver. 25. Vat. ἐφρόνισα, Alex. διαβόημι.

Ver. 26. לֹא שָׁלוֹם לִי Vat. ἔτε εἰρήνευσα, Aq. σὺ δὲ ἀπάθησα, J. T. "non quiescebam," sed Pisc. interrogativè, "nonne quief- cebam? Nonne tranquillus eram?" (sed proculdubid mendosè quia aliter præcedenti commati contradicit, licet eodem modo Vulg. transfert.) "Nonne diffimulavi? Nonne filui? Nonne qui-

^a חרב vastitas חרב gladius à vastando dictus Aben-Ezra in Buxt. An hic alludunt οἱ ad Ezek. xxxii. 27. item seq. 2. ^b Hic nota Cocceii in Synop. "non negat Job judicia Dei in improbos post mortem, sed sæcularitèr loquitur mortem esse finem malorum. Eadem æquitate potuerint Davidem ipsum (ut Jobum) Sadducismi infimulare, quia dicit, Psal. lxxxviii. 10. "Numquid mortui resurgent & laudabunt te?" ^c An hic alludit ad viatores, qui transitem & viam amiserint, in his arenosis desertis.

"evi?" & ita Tind. "was I happi? had
"I not quyetnes? was I not in rest?
sed Nos hod. negativè, "I was not in
"safely, neither had I rest, neither was
"I quiet."

Ib. רגו Vat. ὀργή, Schol. κλονέω, Chald.
"nonne diffimulavi, quoniam nuntiatum
"est mihi de Bobus & Afinis, & nonne
"dormivi, quoniam nuntiatum est mi-
"hi de incendio, & nonne quievi quan-
"do nuntiatum est mihi de Camelis?
"Et venit indignatio quando nuntia-
"tum est mihi de (+ morte) filiorum.

C A P. IV.

VER. 2. ויען אליפיו &c. Vat. ὑπολαβὼν
ἢ ἑλιφάζ λέγει.

Ver. 2. הנסרה דבר Vat. μὴ πολλαῖς &c. λε-
λάλη) ἐν κόπῳ, Θ. εἰ ληψώμεθα λαλήσαι
πρὸς &c, κειπιάσεις, Σ. εἰ ἀναλάβωμεν λό-
γον μοχθήσεις, Aq. μή τι ἐπαρξέμεν λαλή-
σαι πρὸς σε, S. Amb. & Nos ut Θ. Vulg.
"si cœperimus loqui tibi, fortasse mo-
"lestè accipies," J. T. "an proferenti-
"bus nobis verba apud te, ægrè feres?"
Pisc. "an si sumamus sermonem contra
"te, molestè feres?" Tind. "if we be-
"gin to commen with the, peradven-
"ture thou wilt be discontente," Ar.
"fastidies," Syr. "te angis.

Ib. Vat. ἰχὺν ἢ ῥημάτων &c τίς ὑπόσει,
Vulg. "conceptum sermonem tenere
"quis poterit?" J. T. "continere ser-
"mones," Pisc. "cohibere verba," Nos
2. "who can with-hold himself from
"speaking?" Chald. "nunquid propter
"tentationem rei quæ ad te pervenit,
"deficis.

Ver. 3. הנגה Vat. εἰ ᾶ, sed Vulg. J. T. Pisc.
Nos ut Heb. "ecce.

Ib. יסרתה תחוק Chald. "castigabas mul-
"tos," &c. Vat. ἐναθέτησας, Ar. "nam
"ego satisfeci multis & manus quassa-
"tas ego roboravi," (an leg. יסרתה תחוק)
Syr. "ecce corripuisti multos & manus
"quassatas corroborasti," Vulg. "ecce
"docuisti multos, & manus lassas ro-
"borasti," J. T. "erudiebas & manus
"remissas confirmabas," Pisc. "corripi-
"ebas, corroborabas.

Ver. 4. כשל יקמן &c. Ar. Syr. "infirmi
"non confirmarent verba tua," Vulg.
"vacillantes confirmaverunt sermones
"tui," &c. sic omnes. Chald. "corru-
"entem + in peccatum—genua laben-
"tia in delictum.

Ver. 5. כי עתה &c. Vat. νῦν ἢ ἡ καὶ πᾶσι &c
πόντος, Vulg. "nunc autem venit super
"te plaga," Pisc. "quum autem evenit
"hoc tibi," Pisc. "cum nunc malum
"venit ad te, (הנה Codurc. est infortu-
nium) Nos hod. ut J. T. Tind. "but

"now that the plage is come upon
"the.

Ib. ונתל—Vat. Vulg. "defecisti," J. T.
Pisc. "defetisceris," Nos hod. "thou
"faintest," Tind. "thou shrinkest a-
"way.

Ib. Vat. ἐπεδάσας, sic S. Amb. Schol. ἐθέρυ-
εήθης, ut H. תבה Vulg. "conturba-
"tus es," sic ferè J. T. Pisc. & N. hod.
Tind. "thou arte faynteharted," Ar. Syr.
"fatigareris; obstupefceres.

Ver. 6. יראתך &c. Vat. πότερον ὅτι ὁ
φίλος ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ, Vulg. "ubi est
"timor tuus, fortitudo tua H. כחלתך
quod & stultitia & confidentia, J. T.
"annon ut religio tua, spes tua?" Pisc.
"annon religio tua erat spes tua?" N.
hod. initio + "this, is not this thy fear
"thy confidence," unde clarum sensum
effecimus, sed Tind. "thy steadfastnes,"
Chald. "nonne timor tuus erat expe-
"ctatio tua?" Ar. Syr. "modo timor
"tuus est reprehensio tua.

Ib. Vat. ἡ ἐλπίς &c ἡ κακία ἢ ὁδὸς &c, no-
ta Bos "in uno libro est ἀκακία & ita
"legit S. Aug." S. Amb. certè l. κακία,
quia illi est malitia, (Sed ὅτι utroque
sensu sumitur, nam ὁδὸς & ὁδὸς ἀσεβείας
& ἀνομιᾶς aliquando significant vid. Kir-
cherum) Aq. ἡ ὑπεμονή &c, ἡ ἀπλότης
ἢ ὁδὸς &c, Vulg. "perfectio," J. T. Pisc.
"integritas," sic N. hod. Tind. ut Vulg.

Ver. 7. ננ Vat. εἰ, Vulg. "obsecro te,"
sic ferè J. T. Pisc. & Nos, sed Tind.
"confidere.

Ib. Vat. τις καθαρὸς ὢν, ἀπώλετο, Alex. εἰδὲς
καθαρὸς ὢν, Vulg. "quis unquam inno-
"cens periit?" Ar. & Syr. "confusus
"fit," J. T. Pisc. Nos hod. ut Vulg.
Tind. "who ever peryshted being an
"innocent?

Ib. ויאפה ישרים נכחדו Vat. ἡ πότε ἀληθεινὸι
ὁλόρευοι ἀπώλοντο, Vulg. "quando recti
"deleti sunt," Pisc. J. T. ferè, "nos ex-
"cisi," Tind. "when were the godly
"destroied?" Chald. hic mirè ὡς ἀφελ-
ζα, & de Abrahamo, Isaaco, Jacobo, E-
sauvo, Ismaele, & nescio quibus hæc à
ῥ. 7. ad 11. interpretati sunt, quo ergo
una dabimus, "Recordare nunc quis
"est justus, sicut Abraham, qui perie-
"rit; & ubi recti, sicut Isaac & Jacob,
"deleti sunt? Quemadmodum vidi ge-
"nerationem diluvii: Operantes iniqui-
"tatem & facientes laborem, retributi-
"onem accipient ab eo; à Verbo Dei
"peribunt, & à turbine maris ejus con-
"sumentur. Rugitus Esau, qui com-
"paratus est Leoni rapaci, & vox E-
"dom qui comparatus est Leænæ; sæ-
"viunt, sicut urfi in rapinâ suâ, & prin-
"cipes ejus qui comparati sunt Leænæ,
"separati sunt, ut diripiant prædā.
Sicut

Ib. **שערך שערך חסר** Vat. **ἐφείξαν ὃ μὲν**
τείχεσσι καὶ σαρκί, sic S. Amb. Vulg. "in-
"horruerunt pili carnis meæ," sic Pisc.
J. T. "horrificaret pilos," Nos hod.
"the hair of my flesh stood (Tind.
stand) up," Chald. " & turbo super fa-
"ciem meam transivit, inflamat tem-
"pestatas carnem meam.

Ver. 16. **עמד** &c. Vat. **ἀνέστην** (Σ. **ἔστην**) καὶ
ὅσα ἐπέβλεπον (Σ. **ἐπιβλέπομαι**) **εἶδον** καὶ **ἐκ τῆς**
μορφῆς πρὸς **ὀφθαλμῶν** μὲν, sic S. Amb. Vulg.
"stetit + quidam (forsan è Syro ut po-
stea) "cujus non agnoscebam vultum,
"imago coram oculis meis," J. T. "dum
"constitit, non agnovi faciem ejus. I-
"magine ejus oculis meis obversante,"
Pisc. "quum imago ejus è regione ocu-
"lorum meorum erat," Nos hod. "it
"stood still, but I could not discern the
"form thereof; an image was before
"my eyes, Tind. "he stode there, and
"I knew not his face: an image there
"was before me," Chald. "astitit qui-
"dam cujus aspectum non agnoscebam.

Ib. **שכנע וקול דממה** Ar. Mont. "mur-
"mur filens & vocem audiam," Ar.
Syr. "audivi obmurmurationem," Ch.
(benè) "sufurrationem, & quasi vocem
"multorum audiebam," Vat. **ἀλλ' ἢ αὐ-**
ρῶν καὶ φωνῆν ἤκουον, sic S. Amb. Σ. **ἐρημίας**
φωνῆς ἤκουον, Vulg. "vocem quasi auræ
"lenis audivi," (noluerunt exprimere
silentium.) J. T. "silendo vocem istam
"audivi," Pisc. "silentium erat, & vo-
"cem audivi, dicentem," N. hod. "there
"was silence (i. e. antea) and I heard a
"voice saying," Tind. (perspicuo & op-
"timo sensu) "there was stylness, so
"that I heard this voice," Grot. BathKol.

Ver. 17. **האנש** &c. Vat. **+ τί γὰρ μὴ καθαρὸς**
ἐστὶ βροτὸς ἐναντίον τοῦ κυρίου, sic S. Amb.
Vulg. "numquid homo, Dei compara-
"tione, justificabitur," J. T. Pisc. "an
"mortalis Deo justior esset," Nos hod.
"shall mortal man be more just than
"God.

Ib. Vat. **ἢ ἀπὸ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀμειπτόν** ἀνὴρ,
Vulg. "aut factore suo parior erit vir,"
J. T. Pisc. "num opifice suo mundior
"esset vir," Nos 2. ut Vulg.

Ver. 18. **הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים**
תהלה Vat. **εἰ καὶ παίδων αὐτοῦ ἐπιστάται**,
sic S. Amb. εἰ pro **ἦν** Σ. **ἐν δούλοις αὐτοῦ ἀ-**
βουλαίους, Vulg. "ecce qui serviunt ei
"non sunt stabiles," J. T. Pisc. "in
"servis suis non," J. T. "crediturus es-
"set firmitatem," Pisc. "non fidit," N.
hod. "behold he put no trust in his
"servants," Tind. "ther is no trust to
"his servautes," Chald. "ecce servis

"suis prophetis non credit, & in an-
"gelis suis, (an ἐξηγητοῖς?) ponit occa-
"sionem.

Ib. Vat. **καὶ ὃ ἀγγέλων αὐτοῦ ὁλοῖόν τε ἐπενή-**
σει, Σ. **δύσει μάταιον ἦν**, Vulg. " & in
"angelis suis reperit pravitatem," Pisc.
"stoliditatem," J. T. "appositurus lu-
"cem, Q. + exactissimam," Nos hod.
"his angels he charged with folly,"
Tind. "in his aungelles hath he found
"frowardnes", ut Vat.

Ver. 19. **בתי שכינה** Vat. & S. Amb.
— **ἦν τὰς ὃ καλοῦνται οἰκίας πηλίνας + ἐξ**
ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν αὐτῶν πηλῶν ἐσμεν, sic fere
Alex. (paraphrasis potius quam versio)
Σ. **ποσὶν πολλοῖς τοῖς καλοῦσιν οἰκίας**
πηλίναις, ὧν χεῖν ὁ θεμελίον, Vulg.
"quanto magis hi qui habitant domos
"luteas, qui terrenum habent funda-
"mentum," J. T. "quanto minus in-
"habitantibus domos argillaceas (Pisc.
luteas,) "quibus in isto pulvere est fun-
"damentum suum," Pisc. — "isto,"
nonnulli, "spiritibus inhabitantibus cor-
pora," quæ domus luteæ, Gen. ii. 7.
Nos hod. ut Pisc. Tind. "how moche
"moare whose foundatyon is but Erth.

Ib. **שכנע** Vat. **ἐπαισεν αὐτὸς ὁ πῶς τρέπον**,
sic S. Amb. Vulg. "consumentur velut
"à tineâ," J. T. Pisc. "conterentur
"ante (Pisc. citius) quàm tineâ," Nos
hod. "which are crushed before the
"moth," whych shall be consumed by
"the moth," Syr. Ar. "quanto magis
"ii qui habitant in domibus luti quæ
"sunt pulvere oblitæ, humiliabuntur
"coram caligine. (An quia שכנע arcturus
fidus septentrionale ubi caligo) Chald.
"quanto magis impii qui habitant in
"sepulchris luti, quorum fundamen-
"tum est in pulvere, conterentur co-
"ram verme?"

Ver. 20. Vat. & S. Amb. **+ καὶ**, — Alex.

Ib. Vat. **ἀπὸ πρωῒς ἐν μέσση** (Alex. **ἕως**) **ἐσπέρας**
ὅσα ἔτι εἰσὶν, Vulg. "de mane usque ad ves-
"peram succidentur," J. T. Pisc. "con-
"tunduntur," N. hod. "they are de-
"stroyed," Tind. "they shall be smit-
"ten.

Ib. Vat. **ὅσα τὸ μὴ διώσθαι αὐτὸς ἐαυτοῖς βο-**
ήσας, hæc ex Heb. efferunt **מבלי משי**
sic S. Amb. Syr. Ar. "ne habitatores
"collocentur in æternum, sed pereant,"
Vulg. " & quia nullus intelligit in æter-
"num peribunt," J. T. "nemine dif-
"ponente in æternum perituri," Pisc.
"propterea quod non est qui attendat,
"in æternum pereunt," N. hod. ordine
verborum mutato, "they perish for e-
"ver without any regarding," Tind.

* Itā **מפניו** sed perperam vertunt.
* Vid. allus. ad lapsum angelorum.

* Errant **ἐν** in **τῷ**, quod hic comparativum ut Vulg. Nos &c.

* An hic filios Jobi tangit? Vid. allusiones.

* Bis vertunt **מבלי**.

" yee they shall perish everlastingly and
" no man thinck thereon.

Ver. 21. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** Syr. Ar. " ecce ab-
" stulit utilitatem eorum ab ipsis," Vat.
ἐνεφύσησε ὃ αὐτοῖς καὶ ἐξηράνθησαν, Schol.
Rom. & Comp. ζυνεξήρει τὸ ὑπόλειμμα
αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, Alex. ἐτελεύτησαν pro ἐξ-
ηράνθησαν, Vulg. " qui autem reliqui
" fuerint auferentur ex eis," S. Amb.
" abstulit reliquum eorum in eis," Tig.
" annon posteritas illorum interit?" J.
T. " nonne proficiscitur excellentia il-
" lorum quæ inerat illis?" Pisc. " nonne
" abit excellentia eorum cum ipsis?"
N. hod. " which is in them?" Tind.
" is not their dignity taken away with
" them?"

Ib. Vat. ἀπώλοντο ὡς αὐτὸς τὸ μὴ ἔχειν αὐτὰς σο-
φίαν, Comp. αὐτοῖς, sic S. Amb. Schol.
Rom. ἐξέλιπον, Syr. Ar. " residui (Syr.
nomen) " eorum in ipsis morientur,"
Vulg. " & non in sapientiâ," Nos hod.
" even without wisdom," sic Pisc. Heb.
בְּחָכְמָה לֹא ut Vulg. Tind. " they
" shall die, and not in wisdom.

CAP. V.

VER. 1. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** Vat. ἐπεκά-
λεσα ὃ ita vertunt, sic S. Amb.
Vulg. " ergo," J. T. Pisc. " jam & nunc.
Ib. Vat. εἰ τίς σοι ἀποκρίσεται, Alex. καὶ εἰς-
ακρίσεται, Vulg. " si est qui tibi respon-
" deat," J. T. " estne qui attestetur ti-
" bi," Pisc. " qui exaudiat te," N. hod.
" if there be any that will answer thee,"
Tind. " name me one els yf thou canst
" find eny.

Ib. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** Vat. ἢ εἰ τίνα ἀγγέλων ἁγίων ὤψη, d.
Vulg. " & ad aliquem sanctorum con-
" vertere," J. T. Pisc. " ad quem verò
" è sanctis te convertes," Tig. " respici-
" to," N. hod. ut Pisc. Tind. " yee loke
" about the upon eny of the holy men,"
Syr. " si quis sit qui respondeat tibi &
" ad quemnam ex sanctis converteris,"
Ar. " invoca autem modo si quem ha-
" bes propitium & patronum ex sanctis,
" & convertere.

* **וְיָנֻסוּ**, & reliquum, & excellentia: quia ἄτεκνοι moriebantur.

b Immatura morte ut Abner, 2 Sam. iii. 33, 35. ut mori solent stulti: manus tuæ non ligatæ, &c.

* **וְיָנֻסוּ** respondere, testificari, exaudire.

c An hic ad suam visionem respicit?
d Ex hoc loco pontificiorum maximi (Thom. & Bellarm.) sanctorum invocationem satis ineptè astruunt. Quapropter nostri Theologi satis fervidè eos coarguunt. Mercerus ita, " merum delirium hoc est, cum nemo non videat hic ironiam " esse." Huc usque forsan rectè, sed ubi addit, " mortuorum invocationem veteres ne agnoverunt quidem," concedo id antiquis Christianis, sed non de Chaldæis & Arabibus, qui defunctos & heroes venerati sunt. Vereor etiam ne interpretes Arabici hanc superstitionem à patribus suis hauserint; & si lector consulat eorum versionem forsan mecum sentiet. Non tamen Codurco hic accedere possum, qui ab his verbis " improbum animum " Eliphazo ascribit. In quo humanum aliquid video, ut in Jobi & Elihu ipso; impium vero nihil.

f Hic forsan primo & 2. in SS. **וְיָנֻסוּ** stultus sumitur pro impio, ut à Davide & Salomone postea, neque Pisc. hic ac-
cedo, qui ita in suis Scholiis Zelus (nempe Dei pro suâ gloriâ.)

g Hic incipit Eliphaz calamitates Jobi exprobrare, quarum nonnullæ in historicâ parte hujus libri non recensentur.

h Ita certè Persæ, in suo libro Saddir portæ XI. de filiis impiorum parentum, " Si pueri pater & mater Paradisæi fue-
" rint, ille etiam ad lætium Paradisum iturus sit; at si infernales fuerint, ille quoque eorum comes ad infernum iturus sit."

i An Chaldæi interpretes hanc doctrinâ nimis tincti? Puto hæc de filiis Jobi ab Eliphazo intelligi.

k " Procul aberant filii ejus à salute, nec erat qui eriperet," procul à Jobo patre, quia in Arabiâ Felici non longè forsan à civitate Jemima, " nec erat, qui eriperet," **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** sic de incolis Laish, Jud. xviii. 28. מִצִּיּוֹן מִלְּפָנָיו Neque erat liberator, quia procul à Zidone.

Ver. 2. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** &c. Vat. καὶ ὃ ἀ-
φρονα ἀναιρεῖ ὀργή, καὶ per καὶ vertunt. Vul.
" verè," J. T. Pisc. " si," N. hod. " for,
Tind. " as for.

Ib. Vat. πεπλανημένον ὃ θανατοῖ ζήλον, Aq.
θελγόμενον, S. Amb. ut Vat. Σ. νήπιον,
Vulg. " stultum interficit iracundia &
" pravum occidit invidia," J. T. " si ad
" stultum, interficiet indignatio, & fa-
" tuum morte afficiet zelus," sic ferè
Pisc. Nos hod. " envy slayeth the silly
" one," Tind. " as for the foolish man
" displeasure killeth him, and anger slay-
" eth the ignoraunte," **וְיָנֻסוּ** Ar. " ira,"
Syr. " odium.

Ver. 3. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** &c. Vat.
ἐγὼ ὃ ἐώρακα ἀφρονας ῥίζαν βάλλοντας, ἀλλ'
δὲθώς ἐδράθη αὐτῶν ἡ διαίτα, Ar. Syr. " vi-
" di iniquum se erigentem (Syr. profice-
re) " & perire progeniem suam post se,"
Vulg. " ego vidi stultum firmâ radice,
" & maledixi pulchritudini ejus statim,"
S. Amb. ut Aq. κατηρασάμην τὴν δὲπρέπειαν,
" pro pulchritudine," J. T. Pisc. " habi-
" tulum," sic N. hod. Tind. " I have
" sene myself when the folysh was deep
" roted that his bewty was sodenly de-
" stroyed, (Naveh & pulchritudo & ha-
bitatio.)

Ver. 4. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** Vat. πόρρω γένοντο
(sic S. Amb. Alex. ἐξήλοντο) οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ
ζωηρίας Vulg. " longè fiant filii ejus à
" salute," J. T. Pisc. " procul absunt,"
Pisc. " aberant," N. hod. ut J. T. Tind.
" that his children were without prof-
" perity or health.

Ib. Vat. κολαβεσθήσαν ὃ ἐπὶ θύρας + ἡσά-
νων καὶ σὺν ἑσται ὁ ἐξαίρετός, Aq. ἐπὶ θύ-
ρας, Olympiod. τὰτ' ἐστὶν ἐπὶ θύρας κολαβεσθήσαν,
ἐξ ἐπὶ θύρας κολαβεσθήσαν. κολαβεὶς ὃ ὁ μικρὸς χοῖ-
ρος, Θ. καλακλάσθησαν, Σ. ταπεινωθήτωσαν,
aliud verò Scholion. Σ. καλακλάσθησαν, Θ.
ταπεινωθήσονται, S. Amb. Vul. N. J. T. Pisc.
ut Aq. Tind. " that they were slayne in
" the door and no man to deliver them g,
Chald. " longè sint filii ejus à salute in
" sæculo venturo & conterantur in por-
" tis gehennæ die judicii magni h.

Ver. 5. **וְיָנֻסוּ מִלְּפָנָיו** &c. Vat. αὐτὸς ὃ ἐκείνοι

ζωήτων, Schol. & Ald. (ἐθέμεσαν) δίκαιοι ἔδον), Σ. πεινῶντες φαίον), Vulg. "cujus messem famelicus comedet," (Vid. in Arabiâ Desertâ de עבים & עמים de עמים in Arabiâ Petræâ.) J. T. "comedit," Pisc. "comedeat," N. 2. "eat up."

Ib. עמים אלמנא &c. Vat. αὐτοὶ ὃ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαίρετοι ἔσονται, (עמים metaphoricè sumebant) Σ. πρὸς ἐνόπλων ἀρθῆσονται), sic S. Amb. Alex. ἐξαίρεθῆσονται), Vulg. "rapiet armatus," J. T. "è medio spinarum receperit," Pisc. "è spinis accipiebat," sic N. hod. Tind. "the weapon'd man had spoyled it."

Ib. עמים יהושא Vat. ὁ κσιφονιδείη, sic S. Amb. "absorbeatur," αὐτῶν ἡ ἰσχὺς, Polychr. τὰτ' ἐσιν ἐκροφηθήσεται, δαπανηθήσεται, πανηλῶς κενωθήσεται, ἀπὸ μεταφορᾶς τ' (κσιφον ἐσομύων πρὸς τὸ μηδὲν εἶναι ὑπὸν ὑπολείπειν), Σ. ἀναρροφῆσαι διψῶν τὴν διύαμιν αὐτῶν, Aq. ἀφεικύναντο διψῶντες ἐμπορεύαν αὐτῶν, Ar. "qui messuerit famem comedit, & ad sitim evacuabuntur, & penetrabit sitis in vasa eorum (ut sæpè fit in Arabiâ viatoribus) Syr. "possessionem eorum perdet sitis," Vulg. "et bibent sitientes divitias ejus," J. T. "denique exhaurit horridus facultatem eorum," Pisc. "exhauriebat prædo," &c. Nos hod. "the robber swalloweth up his substance," Tind. "thurstye had droncke up hys riches," Chald. "armati armis bellicis tollent eam^b."

Ver. 6. עין מפרא נא כי לא &c. Vat. ὃ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τ' γῆς κόπῳ, sic S. Amb. Σ. ἐξέλθῃ ἀπὸ κόνεως οὐδυνῆ, Vulg. "nihil in terrâ sine causa fit," J. T. "è pulvere afflictio," Pisc. "molestia," Nos hod. ut J. T. Tind. "it is not the Erth that bringeth forth travaile."

Ib. Vat. ὃδε ἐξ ὄρεων ἀναβλαστήσει πόνος, Vulg. "de humo non oritur dolor," J. T. ut Vat. "nonne efflorescat molestia?" Pisc. "germinat labor," N. hod. "neither do troubles spring out of the ground," Tind. "neither cometh sorrow," &c. Ar. Syr. "iniquitas, molestia."

Ver. 7. Vat. ἀλλ' ἀνθρωπῶς γυνᾶ κόπῳ, Alex. ἐν κόπῳ, Vulg. "homo nascitur ad laborem," J. T. "homo editur ad molestiam," sic N. hod. Tind. "unto misery."

Ib. עין יהושא וכו' רשע Ar. Mont. "filii prunæ elevabunt volatum, Syr. Ar. "filii volucrum extollunt alas," Vat. νεοσσὶ ὃ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτον), sic S.

Amb. sed pro γυπὸς aquilarum, unde Comp. αἰῶν, Σ. τὰ τέκνα τ' πεινῶν ὑψασι πτερὰ, Aq. & ὑπὸ πτέρυγας, Alex. γυπῶν, Vulg. "et avis ad volatum," J. T. Pisc. "ut scintillæ," J. T. "prunarum in altum evolant," N. hod. ut J. T. Tind. "like as the byrde to fle," Chald. "filius enim hominis ad laborandum in lege creatus est, & filius Dæmonum in altum volat," Targens. "exitus ejus est ad modum scintillarum quæ sparguntur à prunis, & sursum feruntur; sic avolabit."

Ver. 8. עין &c. Vat. ὃ μὲν ὃ ἀλλὰ, S. Amb. "veruntamen," Vulg. "quamobrem," J. T. "profectò," Pisc. "enimvero," Nos hod. "yet," Tind. "but now."

Ib. Vat. εἰς δὲ δεηθήσομαι κυρία, κύριον ὃ τ' πάντων δεωτότερον ἐπικαλέσομαι, sic S. Amb. Ald. κυρία θεῷ, Alex. τ' παντοκράτορα, Heb. עין אל ואל אלהים Ar. "Deum precor (Syr. "de Deo exquiro—) & ad Deum facio eloquium meum," Vulg. "ego deprecabor Dominum & ad Deum ponam eloquium meum," J. T. "requirerem Deum fortem, & in Deo reponerem causam meam," sic ferè N. hod. Pisc. "ad Deum converterem sermonem meum," Tind. "will I speake of the Lord and talke of God^d."

Ver. 9. עין גלגול &c. Syr. Ar. "qui fecit magnalia sine fine," Vat. τ' ποιῶντα μεγάλα & ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε & ἐξαισια ὧν οὐκ ἐσιν ἀριθμοί, (vel duplex versio vel paraphrasis) Vulg. "qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero," J. T. "faciente (Pisc. "qui facit) res magnas quarum non est pervestigatio; mirabiles adeò ut sint innumeræ," N. hod. & Tind. ut Vulg.

Ver. 10. עין מטר על פני ארץ Vat. τ' δίδόντα ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀποσέλλοντα ὕδωρ ἐπὶ τὴν ἔσχατον, Schol. ἐπὶ τὴν πρόσωπον ἐξωλάτων, Chald. "dat pluviam super faciem terræ Israel, & mittit aquas super faciem provinciarum populi," Ar. Syr. "platearum," Vulg. "qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis universa," Heb. עין J. T. Pisc. "in superficiem agrorum," N. hod. "upon the fields," Tind. "poureth water upon all things."

Ver. 11. עין שפלים &c. Ar. "imbecilles, in excelsò & humiles," &c. Vat. τ' ποιῶντα ταπεινὰ εἰς ὑψὺς, & ἀπολωλότες

^a Nisi ab hoc loco edoctus, non putassem Siphonem, instrumentum ad exhauriendum vinum, adeò antiquum fuisse, ac translationem hanc: nomen autem retinetur & in Gr. & Lat. Græca quidem Lexica, à Σιφῶνι, vacuus, deducunt: Quare non potius ab Heb. Shaaph, absorbere, hic in textu, quod τὰς ὁ κσιφονιδείη.

^b Vid. de Tzammim, in allusionibus, & Arabiâ Desertâ.

^c Quomodo 'Ορίων ex עין ארץ deduxerunt, N. L.

^d Merc. Hebræi hæc exponunt ac si Jobus negasset providentiam Dei.

ἐξείρου), Vulg. "qui ponit humiles in
"sublime, & moerentes erigit sospitate,"
J. T. "ut ponat depressos in excelso
(Pisc. humiles) " & pullari, (ita עֲרִיר)
"extollantur (Pisc. extolluntur) "salute,"
N. hod. "to set up on high those that
"be low, that those which mourn may
"be exalted to safety," Tind. "whyche
"setteth up them of low degree and
"sendeth prosperite to those that ar in
"hevynes". (Et hujusmodi multa sunt
penes eum, Job. xxiii. 14.)

Ver. 12. עֲרִירָא מִפְּרִי הַיָּם Vat. ἀλλο-
λάστον βαλὰς πανέριον & μὴ ποιήσας
αὐτῶν αἰχμαῖς, Heb. עֲרִירָא Ar.
Mont. "consistentiam," pro ἀλλολάστον-
τα, Aq. ἀκυρῶνα, Σ. διαλύοντα, Θ. unde
Comp. διασυνδάζοντα, S. Amb. "destituit,"
Syr. Ar. "dissipat cogitationem sapien-
"tum ne perficiatur per manus eorum
"astutia," Vulg. "cogitationes malig-
"norum ne possint implere manus eo-
"rum quod coeperant," J. T. Pisc. "ir-
"ritas facit cogitationes astutorum, ut
"non perficiant manus eorum quic-
"quam," Nos hod. "he disappointeth
"the devises of the crafty, so that their
"hands cannot perform their enter-
"prize," Tind. "which destroyeth the
"devises of the sotyll, so that they ar
"not able to perfourme the thinges
"that they take in hande.

Ver. 12. Chald. ad 24. "Qui irritas fecit
"cogitationes Ægypti, qui callidè cogi-
"taverunt, ut malè facerent Israel, &
"non est operata manus eorum consili-
"um sapientiæ suæ. Qui comprehen-
"dit sapientes Pharaonis in sapientiâ e-
"orum, & consilium astrologorum suo-
"rum perversorum recidere fecit super
"eos. Per diem incurrerant tenebris,
"& sicut in nocte palpabant in mēri-
"die; & redemit populum suum ab
"occisione oris eorum, & de manu re-
"gis fortis populum pauperem. Et fuit
"pauperi spes, & flagitium impii obtu-
"ravit os suum.—Ecce beatus est A-
"braham, vir pius, quem corripiebat
"Deus; & tu Israel disciplinam Omni-
"potentis non abjicias, Quoniam ipse
"adducit plagam, & adfert medicinam,

"percutit, & manus ejus sanant. In sex
"tribulationibus liberabit te, & in sep-
"tima non accedet ad te malum. In
"fame Ægypti redemit te à morte, &
"bello Amalek de occisione gladii. In
"nocumento linguæ Balaam absconde-
"ris inter nubes, & non timebis à va-
"stitate Madianitarum, cum veneris in
"vastitate Sihon: & in fame Deserti ri-
"debis; & à castris Og, qui compara-
"tus est bestiae feræ terræ non timebis,
"quoniam cum tabulis lapideis, quæ
"datae sunt publicè in agro est pactum
"tuum: & Canaanæ ipsi, qui compa-
"rati sunt bestiis terræ inierunt pacem
"tecum. Et scies, quoniam pax erit
"in domo doctrinæ tuæ, & præparabis
"habitaculum domûs Sanctuarii tui, &
"non nocebis.

Ver. 13. עֲרִירָא מִפְּרִי הַיָּם &c. Vat. ὁ κα-
ταλαμείνων ζοφὰς ἐν τῇ φρονήσει, Alex.
post φρονήσει I. αὐτῶν, ut in Heb. Vulg.
"qui apprehendit sapientes in astutiâ
"eorum," J. T. Pisc. "deprehendit,"
N. hod. "taketh," Tind. "compaseth
"the wise in ther own craftynesse.

Ib. Vat. βαλὼν τὴν πολυπλόκων (ἐκ) ἐξεί-
σησεν, S. Amb. "perversorum abstulit,"
Olymp. πολυπλόκους καλεῖ τὰς αἰῶνας ζω-
τὰς & ἀκυροῦντάς τας ἀφ' ὧν ὁ χοῖλον τὸ
γνώμης εἰσάγει προσαιδριάζειν, &c. τὸ ἡ ἐξ-
είσησεν ἀντὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ποιοῦντος, &c. Σ.
βαλὼν τὴν πολυπλόκων (ἐκ) ἐξείσησεν, Vulg.
"consilium pravorum dissipat," S. Amb.
"perversorum abstulit," Syr. Ar. "astu-
"torum," J. T. "adeo ut consilium re-
"luctantium præcipitur," Pisc. "per-
"versorum," N. hod. "the counfel of
"the froward is carried headlong,"
Tind. "overthroweth the councill of
"the wicked".

Ver. 14. עֲרִירָא מִפְּרִי הַיָּם Vat. ἡμέρας ζωαν-
τήσε) αὐτοῖς ζότῳ, sic S. Amb. Vulg.
"per diem incurrent tenebris," J. T.
"interdiu offendant," Pisc. "incidant
"in," N. hod. "they meet with dark-
"ness in the day time," Tind. "in so
"moch that they runne into darcknesse
"by fayre daye.

Ib. Vat. τὴν μεσημέριον ψηλαφῆσαισαν ἰσα-
νυκλί, Vulg. "quasi nocte sic palpabunt

* Multa hinc à γ 9. ad 12. in Psal. cvii. translata & abbreviata. Sic γ 9. עֲרִירָא ut passim in Psalmo miranda opera Naturæ & Providentiæ celebrantur. Sic γ 10. in hoc cap. "Qui dat pluviam & irrigat universa," Psal. cvii. 35. "Posuit desertum in stagna aquarum & terram sine aquâ in exitus aquarum," ut Psal. lxxv. "Semitæ tuæ stillant pinguedinem, stillant super pascua deserti," Job. xxxviii. 26. "ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur," Job. 11. "Ponit humiles in sublimi moerentes erigit," עֲרִירָא Psal. cvii. "humiliantur &c. sublevat עֲרִירָא pauperes," 1 Sam. ii. 6, 7. "Dominus humiliat & sublevat," quæ sicut alia ejusmodi repetit B. virgo in suo Magnificat, non autem immediatè ex Jobo sed ex Hanne Cantico.

b Chald. "In fame Ægypti redemit te," &c. in præterito; sed quæ sequuntur "absconderis—non timebis—cum venerit," &c. in futuro. An non ergo putarunt hi interpretes, cum hæc ab Eliphazo dicta, has tribulationes partim Israelitis præteritis fuisse, partim tunc futuras?

c Hinc ista Apostoli, 1 Cor. iii. 19. γίγνωσκτε τὰς σαρὰς ἐν τῇ παροργίᾳ αὐτῶν. ferè ut Jethro, Exod. xviii. 18.

d An hæc de Pharaone, qui occæcatus, Exod. xiv. 8. & de curru præcipitatus, γ 28. & xv. 4. Vid. allusiones.

e Vid. Exod. x. 23. & xiv. 20, 24. Sap. Sol. xvii. 2. & allusion, de tenebris Ægyptiacis.

- "in meridie," sic ferè J. T. Pisc. & N. Tind. "gripe about them at the none daye like as in the nyghte."
- Ver. 15. שֶׁעַ כְּחֹרֶב &c. Ar. Syr. "eruit à gladio ora eorum," Vat. & S. Amb. ἀπόλοιτο ὃ ἐν πολέμῳ (mira sanè versio Heb.) Vulg. "porro saluum faciet ege- num à gladio oris eorum," J. T. Pisc. "ab ore," N. hod. "from the Sword," "from their mouth," Tind. "he deli- vereth the poore from the Swearde," "from theyr mouth."
- Ib. Vat. ἀδυνάτου ὃ ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνατοῦ, sic S. Amb. Vulg. "de manu violenti pauperem," Ar. Syr. "à manu poten- tis," J. T. "fortis," Pisc. "robusti," N. hod. ut Vat. Tind. "the cruel".
- Ver. 16. וְהָיָה לְדָל וְהָיָה לְעָשִׂיר &c. Alex. & ἐν ut Heb. ἀδυνατοῦ ἐλπίς, Σ. & Comp. πτω- χῶ, Aq. ἀτόνω, Vulg. "egeno," J. T. "ita adest," Pisc. "contingit tenui spes," sic ferè N. 2.
- Ib. Vat. ἀδίκῳ δὲ στόμα ἐμφορὰ χεῖρ, sic S. Amb. Vulg. "iniquitas autem contra- het os suum," J. T. Pisc. "nequitia obdit os suum," N. hod. "iniquity," Tind. "that the mouth of the oppres- soure maye be stopped".
- Ver. 17. וְהָיָה אִשְׂרָאֵל כְּאֵל &c. Vat. μακάριος δὲ ἄνθρωπος ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος, + Alex. ὅτι ὁ γῆς—etiam, Vulg. "beatus homo qui corripitur à Deo," J. T. Pisc. "ecce beatus est mortalis quem arguit Deus," (rectè & optimè.) N. hod. "correcteth," Tind. "punyssheth."
- Ib. Vat. νουθετήματα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπα- ναίνε, sic S. Amb. Syr. Ar. "disciplinam excelsi non despice," Vulg. "incre- pationem ergo Domini ne reprobēs," J. T. Pisc. "castigationem Omnipoten- tis ne spernas," sic N. 2.
- Ver. 18. וְהָיָה כִּי הָיָה אִשְׂרָאֵל &c. Vat. αὐτὸς γὰρ ἀλφεῖν ποιεῖ, & πάλιν ἀποκαθίστησιν, sic S. Amb. Aq. μοιάσει, Σ. ἐπιθήσει, Vulg. "quia ipse vulnerat & medetur," J. T. Pisc. "dolore afficit & obligat," N. hod. "he maketh sore and bindeth up," Tind. "tho' he make a wounde, he geveth a medycine againe."
- Ib. Vat. ἐπαισε καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο, Al. παλάξει καὶ ἰάσοντο, Vulg. "percutit & manus ejus sanabunt," J. T. & ferè Pisc. "vulnerat & manus ejus medi- cantur," sic N. hod. Tind. "tho' he smyte, his hand maketh whole agayne."
- Ver. 19. וְהָיָה כִּי הָיָה אִשְׂרָאֵל &c. Vat. ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν & ἐξέλθει, Aq. ἐν ἐξ θλίψεσι ῥύσεται &c, S. Amb. ut Vat. Vulg. "in sex tribula- tionibus liberabit te," J. T. Pisc. "an- gustiis eripiet te," sic ferè N. 2.
- Ib. Vat. ἐν δὲ τῷ ἐσθλῷ &c. μὴ ἄψεται &c. κακόν, Aq. & Comp. καὶ ἐν ἐπ' αὐτοῦ, sic Vulg. & N. hod. Tind. "so that in the seventh ther can no harme touch the."
- Ver. 20. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. ἐν λιμῷ ῥύσεται &c. ἐκ θανάτου, Vulg. "eruet," J. T. Pisc. ferè "redimet," sic N. hod. Tind. "in the middeste of hunger he saveth the from dethe."
- Ib. Vat. ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς ἰσχυροῦ + λύσει &c, Alex. ῥύσεται &c, Vulg. "in bello de manu gladii," S. Amb. ut Vat. J. T. "à manibus armatis," Pisc. "à pote- state gladii," sic N. hod. Tind. "and when it is warre, from the power of the Swearde."
- Ver. 21. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. ἀπὸ μάστιγος γλώσσης &c. κρύψει, sic S. Amb. Vulg. "à flagello linguæ abscondēris," passivè ut J. T. Pisc. N. hod. sicut Heb. sed Tind. activè sicut Vat. "he shall kepe the from the perlous tong," Ar. "à voce (Syr. à virga) linguæ."
- Ib. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. καὶ μὴ φοβηθῇς ἀπὸ κακῶν ἐρ- χομένων, sic S. Amb. Alex. καὶ μὴ φοβηθῇς ἀπὸ ταλαιπωρίας, ὅτε ἐλθῶσι ταλαιπωρία, (an duplex vel triplex versio?) Aq. ἀπὸ πρηνότητος ἐπερχομένων, Vulg. "non time- bis calamitatem cum venerit," J. T. & Pisc. "à vastatione," N. hod. "de- struction," Tind. "so that when trou- ble commeth thou shalt not neade to feare," Ar. "tribulationem," Syr. "confractiōem."
- Ver. 22. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. ἀδύμων καὶ ἀφελείας, Vulg. "in vastitate & fame ridebis," sic ferè J. T. Pisc. "N. hod. "at destruction and famine thou shalt laugh," Tind. "in de- struction and derth thou shalt be mery."
- Ib. Vat. ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων καὶ μὴ φοβηθῇς, Vulg. "bestias terræ," sic ferè omnes ut γὰρ ἡ ράπη Ar. Syr. "propter rapinam ridebis."
- Ver. 23. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. ἀδύμων καὶ ἀφελείας, Vulg. "in vastitate & fame ridebis," sic ferè J. T. Pisc. "N. hod. "at destruction and famine thou shalt laugh," Tind. "in de- struction and derth thou shalt be mery."
- Ib. Vat. ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων καὶ μὴ φοβηθῇς, Vulg. "bestias terræ," sic ferè omnes ut γὰρ ἡ ράπη Ar. Syr. "propter rapinam ridebis."
- Ver. 23. וְהָיָה כִּי הָיָה Αἰσῶν &c. Vat. ἀδύμων καὶ ἀφελείας, Vulg. "in vastitate & fame ridebis," sic ferè J. T. Pisc. "N. hod. "at destruction and famine thou shalt laugh," Tind. "in de- struction and derth thou shalt be mery."
- Ib. Vat. ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων καὶ μὴ φοβηθῇς, Vulg. "bestias terræ," sic ferè omnes ut γὰρ ἡ ράπη Ar. Syr. "propter rapinam ridebis."

* An Israelitas à Pharaone, Exod. xv. 9. "evaginabo gladium meum, manus mea interficiet eos," Vid. allus. ad destru- tionem Pharaonis.

† Pl. cvii. penult.

‡ Ulpian. in periodo "in Arabia quod σκοπελισμὸν appellant. Solebant plerique prædium inimici sui σκοπελίζειν, i. e. lapi- des ponere indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset malo letho periturus esset, insidiis eorum qui scopulos posuissent; quæ res tantum timorem habet ut nemo agrum accedere audeat præ metu crudelitatis eorum. Poli Synop. in loc. ubi addit

(ubi nota Bossii, quæ verba non reperiuntur in L L V V qui collati sunt.)
Vulg. "bestiæ terræ pacificæ erunt tibi," J. T. Pisc. "agri erunt pacatæ tibi," sic N. hod. Tind. "the beastes of the fealde shall give the peace."

Ver. 24. וְדַעַת כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה לְךָ Vat. εἴτα γνώσει ὅτι εἰρηνώσῃς ὁ οἶκος, sic S. Amb. Alex. & pro εἴτα, Vulg. " & scies quod "pacem habeat tabernaculum tuum," J. T. Pisc. "experieris pacem inesse tentorio tuo," N. hod. ut Vulg. Tind. "thy dwelling place shall be in reſte."

Ib. Vat. ἡ δὲ διαίτα τῆς Κληνῆς ὅτι ἐν εἰρῇ μὴ ἀμαρτή, Alex. (ſeq. ὅτι ἐν εἰρῇ μὴ ἀμαρτή) & γνώσει ὅτι ἐν εἰρῇ μὴ ἀμαρτή, Aq. & Comp. & ἐπισκεψῇ ὡραϊότητάς σου, Schol. & διωραϊσθήσῃ, Vulg. "visitans speciem tuam "non peccabis," J. T. Pisc. "revifefque "habitaculum tuum si non peccabis," Pisc. " & non aberrabis," N. hod. "thou shalt visit thy habitation," Tind. "thou shalt beholde thy subſtaunce and be "no more punyſhed for ſynne."

Ver. 25. וְדַעַת כִּי רַב וְצִמְצִימָהּ Vat. γνώσει δὲ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, sic S. Amb. Syr. Ar. Vulg. "multiplex," J. T. "multiplicari," Pisc. "multum fore," N. hod. "shall be great," Tind. "in-crease."

Ib. Vat. τὰ δὲ τέκνα σου ἔσονται ὡς ὕλη παμφοῖτον & ἀρχὴ, sic S. Amb. Com. pro τέκνα, ἐκγονα, Vulg. "progenies tua quæ "si herba terræ," J. T. "prognatos te, "sicut teneram herbam terræ virescere," Pisc. "propagines tuas forè sicut herbam terræ," N. hod. "thine offspring "as the grafs of the earth," Tind. "thy posterite."

Ver. 26. כָּל הַיָּמִים חַיִּים Vat. ἔλυσσε, Alex. ἀπέλυσσε δὲ ἐν τάφῳ ὡς ὕλη ὡρμημένη, & καὶ τὸν θάνατον ὡς ὕλην, + Alex. αἰὲς, ἡ ὡς ὕλην θάνατον ὡς ὕλην, sic S. Amb. (duplex versio & tamen vix exprimit כלל) Vulg. "ingre-

"diêris in abundantia sepulchrum sicut "infertur acervus tritici in tempore "suo," J. T. Pisc. "pervenies cum ſenio "ad sepulchrum, sicut abit (Pisc. au-feritur) meta frugum tempore suo," N. hod. "in a full age like as a ſhock "of corn cometh in his ſeaſon," Tind. "in a fayre age lyke as the corn "ſheeweas are broughte into the barne "in due ſeaſon," Syr. Ar. "cum tranquillitate" d.

Ver. 27. וְהָיָה כְּהַרְוָתוֹ Vat. ἰδὲ ταῦτα + ἔτις ἐξιχνιάσομεν, sic S. Amb. Vulg. "ecce hoc ut investigavimus ita est," J. T. Pisc. "ecce perveſtigavimus hoc, "ita est," Nos hod. "lo this, we "have ſearched it, ſo it is," Tind. "lo "this is the matter as we ourſelves have "proved bi experience."

Ib. Vat. ταῦτά ἐστιν ὃ ἀκηκόαμεν. ὃ δὲ γνώθεις ἐλαλῶ + εἰ τι ἐπραξας, Alex. τὶ ἐποίησας, Ar. "recepisse," Syr. "ſcito hoc "tibi," Vulg. "quod auditur mente "pertracta," J. T. "auſculta huic & "tu cognoſce bono tuo," Pisc. audi hoc " & tu cognoſce tibi," N. hod. "hear "it, and know thou it for thy good." Tind. "therefore now that thou hear-este it, take better hede to thy ſelfe."

C A P. VI.

VER. 2. וְשָׁקוֹל יִשְׁקָל כַּעֲשִׂי Vat. εἰ γὰρ τις ἰσῶν ἤσῃαι μετ' ὀργῶν, sic S. Amb. Alex. τι, Σ. ὡς εἶθι ἐσαθμί-ζετό μετ' ὀργῇ, Syr. Ar. "iram meam," Vulg. "utinam appenderentur peccata "mea quibus iram merui," J. T. Pisc. "ferè accurate, appenderetur indigna- tio mea," Pisc. "miseria," N. hod. "O that my grief were throughly "weigh'd," Tind. "mifery" f.

Ib. Vat. τὰς δὲ ὀδυνας μετ' ἀρεῖς ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν, sic S. Amb. Vulg. " & calamitas + quam patior in ſtatera," J. T. "æumnæ meæ lancibus attollerentur "pariter," Pisc. "calamitas mea in lan-

Pineda hoc ergo vult "vir juſtus & probus quaſi excantabit ominoſos iſtos lapides velut pacto cum illis & cum morte inito, nec propterea agrum incultum relinquet. Ubi Cocceii nota, "ingenioſa expoſitio & forſan vera ſi modo Jobi tempore hoc "in uſu fuerit."

a וְשָׁקוֹל & ὡραϊότης, ἀπείρεται, quid niſi ὡραϊότης ſonat?

b וְשָׁקוֹל ἀμαρτήσῃς ἀπὸ τῆς, proprie aberrare à viâ, & ſic hic vertit Piſc. non aberrabis; an cum unâ ἀπὸ ad alteram per arenas proficiſcebatur? c רַב & multum & magnum.

d וְשָׁקוֹל ut aſcendit acervus in cumulum vel horreum כלל ἐν πῶνι γῆρας in crudâ ſeneſtute ὁμογίῳ & hæc omnia Jobo evenerunt, cap. ult. ult.

e Multa his gemina quæ in hoc cap. occurrunt, in Pſalmo etiam inveniuntur; ita verſ. hic 16. iſta phraſis וְעֵלְתָּ פְּתִיחָהּ " & iniquitas obturet ſuum os," quæ invenitur Pſ. cvii. penult. פִּתְּחֵי קִיּוֹן קִצְצוּ פִּיךָ multa autem plurima in Pſ. 91. qui Hebræis dicitur Pſalmus "contra malos ſpiritus, forſan à Davide Sauli ſuper lyram decantatus. Haud enim minus quàm commentarium vel paraphraſin horum verborum Eliphazi nobis exhibet: E. g. verſ. 20, 21. מִשּׁוֹר & מִשּׁוֹר, vaſtitas ſeu deſtructio; ita Pſal. xci. 6. וְשִׁוּרִי hic in Job. verſ. 22, 23. "beſtiæ agri," Pſal. xci. 13. idem Job. verſ. 23. "lapides agri," ita Pſal. xci. 12. "ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum," Job. verſ. 26. "venias ad ſepulchrum in ſenio pleno," & ult. ult. "plenus dierum," ſic Pſal. xci. ult. "longitudine dierum replebo eum." Vide plura de his locis in Diſſertatione noſtrâ de tempore Jobi & ſcriptionibus hujus libri.

f Vel potius tranſponunt. כַּעֲשִׂי & dolor & ira, & ſic in noſtro antiquo Idiomate, ita enim Gawen Douglas in accuratâ ſuâ verſione Æneidos iſta vertit, tantæne animis cœleſtibus iræ "Is there ſike grief in heavenly minds."

g וְשָׁקוֹל Spanh. vox Chald.

- "cibus poneretur," N. hod. "my calamity laid in the balances together," Tind. "my punishments layed in the balaunces—together."
- Ver. 3. Syr. Ar. "quoniam modo crevit magis quàm arena maris," Vat. *ἡ δὲ ἄμμος ὡς θαλάσσης βαρύτερα* ^a *ἔστιν*, Alex. *βαρύτεραι εἰσιν*, Vulg. "quasi arena maris hæc gravior appareret," J. T. "nam nunc quidem arena marina gravior est indignatio," Pisc. "marium," N. hod. "the sand of the sea," sic Tind.
- Ib. *לען דכרי עלכן דכרי* Vat. *ἀλλ' + ὡς ἔειπε τὰ ῥήματά μου ἐστὶ φωνή*, Aq. & ferè Comp. *Ἐπὶ τῷ τῷ ῥήματί μου κατεπαθήθησαν*, sic S. Amb. *Σ. οἱ λόγοι μου καλὰ πικροί, Θ. ἔκκοποι*, Vulg. "unde & verba mea doloris sunt plena," Pisc. "idcirco verba mea de-glutiuntur," sic N. hod. Tind. "thys is the cause that my words are so sorrowful."
- Ver. 4. *כי חצי שדי* &c. Vat. *βέλη γὰρ κυρίας ἐν τῷ σώματί μου εἰσιν*, sic S. Amb. *עמדי* Vulg. "in me sunt," J. T. "sagittæ omnipotentis in me graviores sunt," Pisc. "hærent," Nos hod. 2 fere, "are within me," *Σ. pro Omnipotente* *Σαδδὰι* ut Heb. Schol. *ἀντί τ' ἰκανῶς* sic Comp.
- Ib. Vat. *ὡν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα*, Alex.—*αὐτῶν*, S. Amb. ut Vat. Vulg. "quarum indignatio ebibit spiritum meum," J. T. Pisc. N. hod. "poison," Tind. "whose indignacyon hath droncke up my sprete^b."
- Ib. Vat. *ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν κενῶσί με*, (nescio unde nam Heb. *עוֹתֵי יַעֲרֹכְרוּ*) Ar. Mont. "terrores Dei instructi invadunt me," Syr. Ar. "timor Dei terruit me," Vulg. (optimè) "terrores Domini militant contra me," sic Pisc. "instruunt aciem," J. T. "con-turbationes Dei acie instructa oppug-nantes me," N. hod. "the terrors of God have set themselves in array against me," Tind. "the terryble fears of God fyght against me."
- Ver. 5. *פרא הינקא* Vat. *τί γὰρ μή* &c. sic S. Amb. Vulg. "numquid," J. T. Pisc. "an," N. 2. interrogativè.
- Ib. Vat. + *ἀλακυνῶς κεκαράζει*, (Ar. Syr. "re-spirat,") *ὅν* *ἄρχει*, Al. *ἀλλ' ἡ, τὰ ῥήματα*, sic S. Amb. *Σ. μή εἶνεαι λιμῶν ὄναρχος, παρέρσης χλόης*, Vulg. "num-quid rugiet Onager, cum habuerit herbam," J. T. Pisc. "an rudis Ona-ger apud teneram herbam," N. hod.
- "when he hath grafs," Tind. "doth the wild Assæ roare," &c.
- Ib. Vat. *εἰ δὲ ἡ ῥήσις φωνὴν βῆς ἐπὶ φαίνης, ἔχων τὰ βρώμαλα*, sic S. Amb. paraphra-sticws, Vulg. "aut mugit Bos cum ante præsepe + plenum steterit," J. T. Pisc. "boatne Bos ad (Pisc. apud) farra-ginem suam," Nos hod. "loweth the Ox over his Fodder?" Tind. "or cryeth the Ox when he hath Fodder ynough."
- Ver. 6. Vat. *εἰ βρωθήσεται ἄρ' ἄνθρωπος αἰλὸς*, sic S. Amb. *Σ. ἀνάρκυστον τὸ μὴ ἔχειν ἄλα*, Vulg. "aut poterit comedi insulsum quod non est sale conditum," J. T. Pisc. "an comeditur insulsum (Pisc. in-spidum) absque sale," Nos 2. ut Pisc.
- Ib. *חלמות בריר חלמות* Vat. *εἰ δὲ ἡ ῥήσις ἐν ῥήμασι κενοῖς*, sic S. Amb. Vulg. "aut potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem," J. T. Pisc. "est-ne sapor in albumine vitelli, sed—vitelli," Pisc. N. 2. ut Pisc. (An l. Gr. *בריק* nam *ריק* vanitas, *ריר* saliva, ut S. Hieron. *למרת ברירה* pro *חלמות*?) Chald. "in albumine ovi & albugine vitelli," Ar. "succo portulacæ," Syr. "in albumine vitelli."
- Ver. 7. *נפשי לנגוע נפשי* Ar. "desperat anima mea libertatem suam," Syr. "tædet anima mea in percussione suâ," Vat. + *εἰ δὴ ἡ γὰρ παύσειται ἡ ὀργή*, Al. *ψυχῇ*, sic S. Amb.
- Ib. Vat. *βρωμον γὰρ ὁρῶ τὰ σῖτά μου ὡς περ ὁσμῶν λεονῶν* ^c, Vulg. "quæ prius no-lebat tangere anima mea nunc præ angustia cibi mei sunt," J. T. "renuit attingere animus meus. Ista sunt planè languore cibi mei," Pisc. "renuit attingere verba tua anima mea, ista sunt mihi tanquam cibus abominabilis," Nos hod. "as my sorrowful meat," Tind. "the thinges that some time I might not away wythall, are now my meate for very sorowe."
- Ver. 8. *בייתן* Vat. *εἰ γὰρ δώη ἡ ἔλθοι μου ἡ αἰτησις*, Vulg. "quis det," ut Heb. J. T. "O si quis daret," Pisc. "utinam efficiat aliquis ut eveniat quod peto," sic ferè N. 2.
- Ver. 9. *איהא ויהא* Vat. *ἀρξάμενος ὁ κύριος τρωσάτω με, εἰς τέλος δὲ μή μὲ ἀδελέτω*, sic S. Amb. Alex. & Comp. *τρωσάτω εἰς τέλος*, Aq. & *Σ. Ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα*, Vulg. "qui cepit, ipse me conterat; solvat manum suam & succidat me," J. T. Pisc. ferè "ut placeat Deo conterere me,

^a Arena maris gravior quàm deserti, Prov. xxvii. 3. Unde rarius vento adeo tollitur.

^b Sagittæ veneno tinctæ, ut olim Persarum & Scytharum & nunc Indorum Occidentalium, forsân è stirpe Scytharum aut Tartarorum, ita enim Arabum Asceitarum in Plin.

^c *כרו לחמו* haud sicut menstrua, ut Osiander &c. sed menstrua.

^d Leones maximè graveolentes. Vid. Sexfest. in Catenâ. Decentiùs quidem quàm prior interpretatio, nescio sanè quomodo ll. *ו*, nisi *כריה* aut quid simile. Nec magis satisfaciunt quæ ad hunc locum in Bocharto occurrunt.

- N. hod. (לֹא, & incipere, & placere, seu velle) Tind. "that he would let his hand go and hew me downe," J. T. Pisc. "conficeret," N. ut Vulg. Syr. Ar. " & placetur Deus ut me mundet, & extendet manum suam & me perficiet," Chald. " & Deus qui coepit pauperem me facere solvat manum suam & divitem me faciat — Exultabo cum venerit furor super impium.
- Ver. 10. Ar. Mont. " & erit adhuc consolatio mea, & consolidescam in aegritudine," Ar. Syr. " sitque denuo consolatio mea; & perficiatur quoque virtute sine mensura," Vat. *ἐν δὲ μὲν πόλιν τὰ φῶς ἡς ἐπὶ τείχεων ἡλλώμην, ἐπὶ αὐτῆς ἔφεισομαι*, sic ferè Alex. sic S. Amb. Vulg. " & hæc mihi fit consolatio ut affligens me dolore non parcat," J. T. " est enim adhuc consolatio mea dum exæstuo dolore, nec parcat Deus," Pisc. " nam esset adhuc consolatio mea & corroborarem me in dolore si non parceret," Nos hod. " then should I yet have comfort, yea I would harden my self in sorrow, let him not spare," Tind. " then shulde I have some comfort, yea I woulde desire him in my pain that he shulde not spare^b.
- Ib. Vat. *ὁ γὰρ ἐν δολοσάμην ῥήματα αἷα θεῷ μὲν*, Alex. *ἐν ῥήματι αἷα θεῷ μὲν*, Vulg. " nec contradicam sermonibus sancti," sic S. Amb. J. T. & ferè Pisc. " quod non celaverim sermones sancti," sic N. hod. Tind. " for I will not be againste the wordes of the holy one.
- Ver. 11. מִדֶּקֶץ אֲבָרָהָם Aq. Vulg. Nos τέλει, S. Amb. Vat. *ῥεόν*, J. T. Pisc. Tind. ut Vulg. Ald. Comp. ut Vat. קֶצֶר Heb. finis, extremum, קֶצֶר extremum temporis.
- Ib. כִּי־אֲרִיד נַפְשִׁי Ar. Mont. " prolongem animam meam," Vat. *ὅτι ἀνέχῃ* μὲν ἡ ψυχὴ, sic S. Amb. Aq. *ὅτι μακροθυμήσω*, Vulg. " ut patienter agam," J. T. " ut prorogem vitam meam," Pisc. " desiderium," Nos hod. ut J. T. Tind. " that my soule myghte be patient," Syr. Ar. " ut patientiam habeam.
- Ver. 12. אֲמַכַּח אֲבָנִים כְּחִי אֲמַכַּח נַחֲשִׁי אֲמַכַּח (Hexametrum forsan S. Hieronymi, quo-

- ad mensuram, licet non quoad quantitatem^d) Vat. *μὴ ἰσχύς λίθων*, &c. Vulg. negativè, " nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est," Græc. & alii, interrogativè, J. T. Pisc. " chalybea," Nos hod. " is my flesh of brasse?" Tind. " made of brasse?"
- Ver. 13. דָּנָה &c. Vat. & S. Amb. *ἡ δὲ οὐκ ἐπ' αὐτῶν ἐπεποιθεῖν βέηθεια δὲ ἀπ' ἐμῶν ἀπείσων*, Vulg. " ecce non est auxilium mihi in me, & necessarii + quoque mei recesserunt à me," J. T. Pisc. " an vero nulla est defensio mea penes me," J. T. " aut quod res est," &c. Pisc. " veritas depulsa est à me," Ar. Syr. " quoniam auxilium ejus non est mecum, & salus ejus jam recessit à me," Nos hod. " is not my help in me, and is wisdom driven quite from me?" Tind. is it not so, that ther is in me no help, and that my stance is taken from me," (Vid. Tind. not. marg.^f)
- Ver. 14. דָּמָה &c. Vat. *ἀπείπαλό με ἔλεος*, sic Syr. Ar. " negabit me misericordia," Vulg. " qui tollit ab amico misericordiam," J. T. Pisc. " contra eum, cujus liquefcit erga amicum suum benignitas," Nos hod. " to him that is afflicted (Marg. melteth) pity + should be shewed from his friend," Tind. " he that is in tribulacion ought to be comforted of hys neyghbour," Syr. Ar. " qui prohibet pacem ab amico suo," Chald. (sensu claro) " qui prohibet à viro amico suo misericordiam, timorem omnipotentis derelinquit.
- Ib. שָׁרִיתָ דָּמָה &c. Vat. & S. Amb. *ἐπισκοπή δὲ κυρίου ὑπερεῖδε με*, Vulg. " timorem Domini derelinquit," J. T. Pisc. " & qui timorem Omnipotentis," &c. ut Shaddai semper efferunt," sic N. hod. Tind. " but the feare of the Lorde is cleane awaye.
- Ver. 15. בָּנָו אֲחִי דָּמָה &c. Vat. *ὁ ἡ προσεῖδον με οἱ ἐγγύτατοί μὲν* sic S. Amb. sed l. " fratres," ut Heb. ita Comp. sic Vulg. " fratres mei præterierunt + me," J. T. " fefellerunt," Pisc. " perfidè agunt mecum," Chald. " diripuerunt," N. hod. ut Pisc. Tind. " myne owne brethren passe over by me," alii, " mentiti

* Quid hic II Græci, N. L. Vid. not. Hic autem & in præcedenti Commat. Illi, ut Chald. Ar. & Syr. videntur mentem fontis non cepisse aut non reddidisse; quin & contrarium planè exhibent.

^b Nescio unde *ἐπὶ ταχείαν* sed *חָוִל* est murus, *חָוִל* dolere, & *חָוִל* morbus, dolor.

^c Hic nonnullorum nota, " ut sperem pristinam valetudinem vel exitum ex his malis." Vid. & § 10. " Erit mihi adhuc consolatio." Non in hoc mundo, ergo in meliori, ut Patriarchis cæteris, Heb. xi. 10. 13. 16.

^d Primus ni fallor in Jobo Hexameter.

^e Heb. *חֻשִׁי* essentia, substantia, virtus, sapientia, lex, in quam vocem ita Buxt. " multa à Talmudicis disputantur, quare lex vocetur *חֻשִׁי*" Vid. Sanhed. Fol. 26.

^f The Chald. Interp. hath " Wysdome is departed from me," and that after Rab. Mos. " The Wysdome of dyscussing, judging and trying of Thynges.

^g An *בָּנָו* grassantur in me, diruperunt me à *בָּנָו* turma, gadad, populari, unde forsan infra Samargad in Chaldaeo, inimici Jobi, Chaldaei fratres seu cognati ejus fuerint, à Chesud & Abrahamo descendentes; sin vero hæc de Eliphazo & aliis intelligenda, qui cum Jobo prævaricarunt, ad cognationem inter eos per Esauum potius sunt referenda.

^h An hic retorquet Jobus ita Eliphazi, cap. iv. 6. " An hic est timor tuus.

" sunt.

Ib. כמו נחל &c. Vat. & S. Amb. ὡς ποταμός ὡς ποταμός ὡς ποταμός, Vulg. " sicut torrens, qui raptim transit in convallibus," J. T. " ut validissimi torrentes transiverunt," Pisc. " sicut vehementissimi torrentes qui transeunt," Syr. Ar. " sicut rivuli fluentes," Nos hod. " as a Brook + and as the Stream of Brooks they pass away," Tind. " as the water broke, that hastily runneth thorow the valleyes^a.

Ver. 16. הקדרים מניקרו Ar. Mont. seu Pag. (satis si non superque ad literam) " nigrescentes præ gelu, super eis occulabitur nix," Vat. sic S. Amb. φρεσιν αἰσιν. Οὐκ αἰσιν με διδρασκόντων ὡς περὶ κασσί μοι, ὡς περὶ χιόνος ἢ κρύσταλλου, Chald. " qui denigrati sunt propter frigus, contra eos prævalebit nix," Syr. Ar. " qui timebant glaciem multiplicata est super eos nix," & eodem sensu Vulg. " qui timebant pruina, multiplicata est super eos nix," ut Tind. " they that feare the hoare frost, the snow shall fall upon them," J. T. " qui tetri sunt à glacie, in quibus abscondit se nix," Pisc. " obfuscantur—super quos—" N. hod. " which are blackish by reason of the ice, and wherein the snow is hid.

Ver. 17. בעת ירכו^d Vat. & S. Amb. καθὼς ταχέως θερμῆς γρομμῆς οὐκ ἐπείνωσθη ὁ περὶ ἡν, Vulg. " tempore quo fuerint dissipati, peribunt; & ut incaluerit sol ventur de loco suo," J. T. " quo tempore æstu diffuunt homines, torrentes excinduntur; dum calet quisque dispereunt è loco suo," Pisc. " sed quo tempore diffuunt æstu homines, excinduntur, dum calet, eorum quisque dispereunt è loco suo," N. hod. " what time they wax warm, they vanish: when it is hot they are

" consumed out of their Place," Tind. " when their time commeth they shall be destroyed, and perished: and when they be set on fyre, they shall be removed out of their place," Chald. " tempore quo peccaverunt generatio diluvio dissipati sunt, & consumpti sunt in furore suo, & deleti sunt de loco suo.

Ver. 18. עלו בתהו^e ויאבדו^f Vat. ἔγω καὶ γὰρ καὶ ἐλπίσθην ὑπὸ πάντων, ἀπώλόμενος ὃ καὶ ἐξοικε^g ἐγρόμενος, Vulg. " involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum & peribunt," J. T. Pisc. " huc illuc advertuntur à semitis suis consuetis, abeunt in nihilum & pereunt," N. hod. " the paths of their way are turned aside; they go to nothing and perish," Tind. " for the pathes that they go in are crooked: they hast after vayne thynges and shall perish^{hi}.

Ver. 19. הכיטו ארחות תמא הליכות שבה &c. Vat. ἰδετε ὁδοὺς θαιμανῶν, ἀτραπὰς Σαβῶν. οἱ διορῶντες, &c. sic S. Ambros. Alexand. καὶ ἀτραπὰς Ἀσεβῶν οἱ διορῶντες ἡχαυώθη^j αἰχμῶν, οἱ ὁρῶντες ὀφελήσασιν, οἱ δὲ πῖ—ex seq. vers. Olymp. ἀποβλέψασιν εἰς ὁδοὺς θαιμῶν, ὁδοιπορίας Σαβῶν προσδοκῶσιν ἑαυτοῖς, Vulg. " considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper," J. T. " quod intuentes cœtus commeantium ex Thema; turba Sabæorum qui expectationem habuerant in illis," Pisc. " respiciunt ad illos cœtus commeantium Themaitarum; turbæ iter facientium Sabæorum expectant illos," Nos hod. " the troops of Tema looked, the companies of Sheba waited for them," Tind. " consyde the pathes of Thema and the wayes of Saba wherein thei have put their truste," Chald. " itinera Zamargadi expectaverunt sibi^k.

^a An à montibus nigris Midianis, Amalekitarum Scir vel Salmon monte nivoso? Vid. vers. seq.

^b An legerunt קררים pro קררים incurvantes se, venerantes: ut οἱ ἀλαβῶντες?

^c " Elegans quidem proverbium, ut Merc. in locum, sed longè abest à sensu," quem vid. in sequentibus.

^d קרבו est verbum ἀπαξ λεγόμενον. Quod nonnulli pro קרבו accipiunt quod exæstuant. Merc. & Coq. in Pol. Synop.

^e Hæc & quæ in præcedente versu de nive S. Hieron. nisi me fallit memoria, puto à magistro suo Hebræo trahit ad vicissitudines & alternationes pœnarum infernalium à frigore intensissimo ad intensissimum fervorem ut Magi in suo Saddir, quod & Mahometes in Corano: cujus facti æquè authenticum habemus auctorem, testemque, & multò nobiliorem, Miltonum nempe nostrum, lib. II. vers. 596, &c.

" Thither by harpy footed Furies hail'd
" At certain revolutions all the damn'd
" Are brought, and feel by turns the bitter Change
" Of fierce extremes, extremes by change more fierce,

" From Beds of raging fire to starve in ice
" Their soft ætherial warmth, and there to pine,
" Immoveable, infixt, and frozen round,
" Periods of time; thence hurry'd back to fire.

Imò eodem schemate Evangelium utitur; ubi non tantum ignis inextinguibilis sed & βρυμὸς ὀδόντων, i. e. stridor dentium, præ frigore memorantur, S. Marc. ix. 42. & S. Mat. xii. &c. Vid. Dissertationem nostram de puteo, Gehenna, &c. & duratione pœnarum inferni. vers. 18.

^f Ar. Mont. " in nihilum," Syr. Ar. " in stupore.

^g Vox Chaldæa ut plurimæ aliæ. Spanhem. Hist. Job. p. 545.

^h Sensus horum verborum videtur esse " amissa via in Deserto, ita enim Tohu significat: & fluviis indicibus, vel absorptis, vel arefactis à caravannis aberrant & peribunt, ut sæpè fit in his regionibus.

ⁱ Vid. Hyd. Relig. Perf. & Rauwolf itin.

^k Vid. Dissertat. de inimicis Jobi.

Ver. 20. **וְיָדָהּ בְּאֵן בְּיָמֵינוּ** Vat. & S.

Amb. *ἐν ἀρχαῖς ἐφελήσασιν, δι' ἧν πό-
λισι καὶ ζήμασι περιβότες*, Vulg. "con-
fusi sunt, quia speravi: venerunt quo-
que usque ad me & pudore cooperti
sunt," J. T. "pudet fiduciam habu-
isse: venientes eousque erubescunt,"
Pisc. "sed erubescunt, quod fisci sunt eis:
quum veniunt eousque pudefient,"
Nos hod. "they were confounded, be-
cause they had hoped: they came thi-
ther, and were ashamed," Tind. "con-
founded are they that put eny confi-
dence in them: for when they came
to obtaine the thinges that thei looked
for, thei were brought to confusion,"
Syr. Ar. "confusi sunt, in quo confisi
sunt."

Ver. 21. **אֲלִיּוּ לֹא** alii **לֹא** Vat. & S. Amb. *ἀτὰρ ὅτι καὶ ὑμῖν ἐπέβητε μοι + ἀνε-
λημόνως*, Vulg. "nunc venistis," J. T.
"qui fuistis non estis," Pisc. "nunc
estis mihi nihili," ita nos hod. "now
ye are nothing," Tind. ut Vulg.
Chald. "nunc fuistis quasi non essetis,"
&c.

Ib. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Vat. *ὡς ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα
φοβήθητε*, & modo videntes plagam
meam timetis," J. T. "consternatio-
nem," Pisc. "contritionem," N. hod.
"casting down," Tind. "misery," Ch.
"conturbati fuistis seu timuistis".

Ver. 22. **הֲכִי אֶמְצָא** &c. Vat. & S. Amb. *+ τί γάρ; μήτι ὑμῶν ἤτησα*, Vulg. "nun-
quid dixi afferte mihi," ferè ut Heb.
Syr. Ar. "quid si dixissem vobis, date
mihi?" J. T. "an quia dixerim?"
Pisc. "an vero dixi, date mihi?" Nos
hod. "did I say bring unto me," Tind.
"did I desire you to come hither,"
Castal. "quasi vero postulem, ut mihi
conferatis."

Ib. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** &c. Vat. & S. Amb. *καὶ ὅτι παρ' ὑ-
μῶν ἰαχὺ ἐπιδομαί*, Vulg. "de sub-
stantiâ vestrâ donate mihi," Chald.
"munera pro me," J. T. sic ferè Pisc.
"aut ex facultatibus vestris munera ex-
hibete propter me," Nos hod. "or
give a reward for me of your sub-
stance," Tind. "to geve me eny of
yours substance," Merc. "de robo-
re vestro," Syr. Ar. "de bonis ve-
stris".

Ver. 23. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Vat. & S. Amb. *ὥστε ὡ-
σαύτως ἐξ ἐχθρῶν*, Alex. *ἐκ χειρὸς κακῶν*,
Vulg. "vel liberare me de manu ho-

stis," sic J. T. Pisc. Nos 2.

Ib. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Vat. & S. Amb. *καὶ ἐκ χειρὸς
δυναστῶν ῥύσασθαι με*, Vulg. "de ma-
nu robustorum eruite me," J. T. Pisc.
"violentorum redimite me," Merc.
"potentum," alii "terribilium," Nos
"hod. the hand," Tind. "the power
—of the mighty".

Ver. 24. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Vat. *διδάξαί με
ἐγὼ καὶ κωλύσω*, sic omnes.

Ib. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Vat. *καὶ ἐπελάνημαι
φρόσιν μοι*, Vulg. "et si quid fortè ig-
noravi instruite me," J. T. "et quid
erravi," Pisc. "quâ in re erraverim,
—intelligendum date mihi," N. hod.
"cause me to understand wherein I
have erred," Tind. "yf I do erre,
shewe me wherein".

Ver. 25. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Ar. Mont. "quam ro-
borata sunt eloquia rectitudinis," Syr.
Ar. "quare repellitis sermonem veri-
tatis," Vat. & S. Amb. *ἀλλ' ὡς εἶπε
Φαῦλα ἀληθινὰ ῥήματα*, Alex. *ἀνδρὸς ἀλη-
θειᾶς*, Aq. *τί ἐμὸς ἀληθινὸς λόγος ἐστίν*,
Vulg. "quare detraxistis sermonibus
veritatis," J. T. & Pisc. "O quam a-
cres sunt sermones recti!" Nos hod.
"forcible," Tind. "wherefore blame
ye then the wordes that are well and
truly spoken?" Chald. "quàm suaves
sunt sermones rectorum!"

Ib. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Ar. Mont. "quid incre-
pat increpans ex vobis," Syr. Ar.
"quis vestrum hortatur & commonet,"
Syr. "redarguit & increpat," Vat. & S.
Amb. *καὶ ὅτι παρ' ὑμῶν ἰαχὺ αἰτῶμαι*, Al.
παρ' ὑμῶν ῥήμα, καὶ ἐξ ἰαχὺς, Vulg. "cum
e vobis nulla sit qui possit arguere
me," J. T. "sed quid reprehendit re-
prehensio à vobis," Pisc. "redargueret
redargutio," Castal. "ecquid coarguit
qui vestrum arguit," Chald. "qui ap-
tus est ex vobis ad corripiendum cor-
ripiat," Nos hod. "but what doth
your arguing reprove?" Tind. "whiche
of you can reprove them?"

Ver. 26. **וְהָיָה כְּתִיבָהּ** Heb. ita sonant,
"num ad increpandum verba cogitatis?"
Castal. "vosne arguendi causâ oratio-
nem cogitatis?" Chald. "nunquid ad
corripiendum verbis vos cogitatis?"
Vat. & S. Amb. *καὶ ὅτι ἐλεγχὼ ὑμῶν ῥή-
μασί με πᾶσι*, Ald. & Alex. *τὰ ῥήματα
με*, Vulg. "ad increpandum tantum
eloquia concinnatis," J. T. Pisc. "an
reprehendere verba cogitatis," N. hod.

^a **וְיָדָהּ** Vulg. "usque ad me," sed Vat. **וְיָדָהּ** an legerunt **וְיָדָהּ** vel tale quid? Sed unde **וְיָדָהּ** expiscarunt non possum hariolari; licet fateor cicures, Ismaelitæ & Keturæi; unde forsitan, & Themaitæ & Sabæi ut castella, ita etiam positiones habere potuissent.

^b Vel à vicissitudine rerum humanarum, vel ab inimicis Jobi.

^c Viz. de Chaldæis & Sabæis secundum Jonath. Lilith regina Zamargad & Barthinnun.

^d Summa modestia magni viri! Atque ita versus Elihu postea se gessit & his promissis stetit, cap. xxxiii. 31. xxxiv. 36.

^e Hic Merceri nota, non sine causa locus hic maxime ambiguus est.

"do ye imagine to reprove words?"
Tind. "saying only that ye are sotill
"to check mens sayings," in notis "my
"bloude waxeth wood, and all my
"sprete is supped up,

Ib. וְלִרְחוֹק אֶמְרִי נִוְאֵשׁ Ar. Mont. in ven-
tum "eloquia desperati," Syr. Ar. "con-
"tra spiritum sermonis mei meditami-
"ni," Vat. & S. Amb. ἔδῃ δὲ ὑμῶν φθεῖ-
μα ῥήματι ἀνέχομαι, J. T. " & ventilare
"sermones hominis animi abjectissimi,"
Pisc. "an pro vento reputatis sermones
"hominis desperati," Nos hod. "the
"speeches of one that is desperate,
"which are as wind," Tind. "can
"speake many wordes in the wynd.

Ver. 27. עַל-יְהוֹם תִּפְּלוּ Syr. Ar. "ele-
"vami," Castal. "invaditis," Vat. & S. Amb. πάλιν ὅτι ἐπ' ὀφθαλμῶν ἐπιπίπτει, Vulg. "super pupillum irrutis," sic fe-
rè J. T. Pisc. Nos hod. "overwhelm,"
Tind. "ye fall upon," nonnulli Aph
pro ira capiunt, & sic vertunt, iram in
pupillum projicitis, sic Chald. & R. Sal.
in Merc.

Ib. וְחָכְרִי עַל-יְדֵיכֶם Heb. "fodiat super
"amicum," Vat. & S. Amb. ἐν ἀλλήλοις ὁ
ἑκάστος φάσκει ὑμῶν, Syr. Ar. "contristatis,"
alii "epulamini," Castal. "subruitis,"
Chald. "excogitatis contra," Vulg. "sub-
"vertere nitimini amicum vestrum,"
J. T. "quum foditis foveam contra,"
Pisc. " & epulamini super—amicum ve-
"strum," Nos hod. "you dig a pit for
"your friend," Tind. "go about to o-
"verthrow your owne friend.

Ver. 28. וְעַתָּה הִוָּאִילֹו Vat. & S. Amb. νῦν
ἵ ἐσθλέψας εἰς πρόσωπα ὑμῶν, ἔ ψάσσομαι
Syr. Ar. "coram vobis loquar & non
"mentiar," Chald. "videte an in con-
"spectu vestro mentiar," Vulg. "verun-
"tamen quod cœpistis, explete, præbe-
"te aurem, & videte an mentiar," J.
T. "sed nunc acquiescite; respicite ad
"me, & expositum erit vobis, si men-
"tiar," Pisc. "sed nunc velitis respi-
"cere ad me—an mentiar," Nos hod.
"now therefore be content, look upon
"me, for it is evident unto you if I
"lye," Tind. "wherefore loke not on-
"ly upon me but upon youre selves
"whether I lye or no," Ar. Syr. "ad-
"mittite, & confiderate, & coram lo-
"quar, & non mentiar.

Ver. 29. שׁוּבוּ נָא Ar. Mont. "convertimini
"nunc, ne sit iniquitas," Syr. Ar. "pœ-
"niteat vos modo, & ne sitis sicut sce-
"lesti," Chald. "convertimini nunc ne
"sit iniquus," Vat. S. Amb. καθίστατε δὴ

ἔ, μὴ εἴη ἄδικον, addit Alex. ἐν κρίσει, Aq.
μὴ γίνῃθε ὁρμημία, Vulg. "respondere
"obsecro absque contentione," J. T.
Pisc. "revertimini quæso, ne esto ini-
"quitas," sic Nos hod. Tind. "turne
"into youre owne selves (I pray you)
"be indifferent judges.

Ib. וְשׁוּבוּ עִדְיָ Ar. Mont. " & revertimini
"adhuc; mea justitia in eâ," Syr. Ar.
"convertimini modo & innocentes esto-
"te," Chald. "convertimini adhuc ut
"justificer in eo," Vat. & S. Amb. ἔ
πάλιν τῷ δικαίῳ ζυγισθεῖτε, Vulg. " &
"loquentes id quod justum est judicate,"
J. T. "revertimini inquam iterum,"
Pisc. "adhuc justitia mea sibi constet,"
Nos hod. "yea return again; my righ-
"teousness is in it," Tind. "and confy-
"dre myne ungiltines".

Ver. 30. הִשְׁבִּילִי שׁוּבוּ עִדְיָ Ar. Mont. "nun-
"quid est in linguâ meâ iniquitas," Syr.
Ar. "num in linguâ meâ videtis ini-
"quidatem?" Syr. "est iniquitas?"
Vat. & S. Amb. ἔ ῥ' ἐστὶ ἐν γλῶσσῃ μου
ἄδικον, Vulg. " & non inveniatis in lin-
"guâ meâ iniquitatem," J. T. "an e-
"rit, (Pisc. "videte an sit)—in linguâ
"mea iniquitas," sic Nos hod. Tind.
"whether ther be eny unrytuousnes in
"my tong.

Ib. לֹא-בִין הוּמָא Ar. Mont. " &
"palatum meum non intelligit infortu-
"nia," Chald. "guttur meum non in-
"telligit tumultus," Syr. Ar. "aut os
"meum non profert veritatem," alii
"malitiam," alii "contritiones," alii
"calamitates," alii "malos sapes,"
Vat. & S. Amb. ἢ ὁ λάρυγξ μου ἔχει ζυγε-
σιν μελετᾷ, Vulg. "nec in faucibus me-
"is stultitia personabit," J. T. "an
"palatum meum non dabit intelligen-
"das ærumnas," Pisc. "non intelligat
"perversitates," Castal. "meum pala-
"tum nequitiam non percipiat," Nos
hod. "cannot my tast discern perverse
"things," Tind. "or vayne wordes in
"my Mouth,

C A P. VII.

VER. 1. הֲלֹא-צָנָא &c. Ar. Mont.
"nonne militia homini super ter-
"ram," Chald. "+ filio hominis," Syr.
Ar. "nunc enim tempus est homini,"
Vat. & S. Amb. πότερον ἐχὶ πνευμάτιον
ἐστὶν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ γῆς, Vulg.
"militia est vita hominis super terram,"
J. T. "nonne militiae dies mortali in
"terrâ—," Pisc. "determinatum tem-

^a Revertimini (bis) absque contentione, an ad proprias domos illos amandat, cum adeo infelices consolatores se præbu-
issent? An ad saniores sensum illos revocat?

^b Omnia hæc וְשׁוּבוּ seu וְשׁוּבוּ significat. Vid. Spanhem. hist. Job. cap. xvi. §. 5. & Dissertat de tempore Jobi.

^c Πνευμάτιον est locus pyratibus infestus; ut Arabiæ terrâ, marique. Ubi Tindal noster "a very bataille.

“pus—super terram,” alii “nonne periodus est,” Nos hod. ut Pisc. “is there not an appointed time,” Tind. “is not the lyfe of man upon erth a very bataile,” atque ita in argumento capitis.

Ib. וְכִימִי שְׂכִיר יָמָיו Vat. S. Amb. ὡς ὡς αὐτοῦ αὐθιγμερὶς ἢ ζῶν αὐτοῦ, Vulg. “& ficut dies mercenarii dies ejus,” sic omnes.

Ver. 2. שֶׁאֵין צֶלֶל כְּעֶבֶר Syr. Ar. “expectat umbram,” Vat. ἡ ὥσπερ θερράπων δεδοικώς τὸ κύριον αὐτοῦ, ἢ τεισικηχώς Κυρίου, S. Amb. “ficut famulus timens Dominum suum, qui se sub illius umbra obtegat,” Vulg. “ficut servus desiderat umbram,” J. T. “aspirat ad—Pisc. “anhelat,” Nos hod. “earnestly desireth,” Tind. “for like as a bonde servaunt desireth the shadow.

Ib. וְכִשְׂכִּיר יְקוּהָ פְעֵלוֹ Ar. Mont. “ficut mercenarius expectat opus suum,” Ar. “qui expectat ultimum opus factoris sui,” Chald. Merc. Castal. &c. “mercedem suam sive operis sui,” Vat. ἡ ὥσπερ μισθωλὸς ἀναμύμων τὸ μισθὸν αὐτοῦ, Vulg. “& ficut mercenarius præstolat—ur finem operis sui,” J. T. “expectat dum fecerit,” Pisc. N. hod. “mercedem,” Tind. “as an hyreling—wold faine have an end of his worcke.

Ver. 3. כִּן חֲנַחְלִיתִי לִי יְרֵחִי שׁוּא Vat. & S. Amb. ὥσπερ ἡ ἀργὴ ὑπόμενα μὲν αὐτὸς κενός, Ar. Mont. “factus sum hæreditare,” Syr. Ar. “posse,” Vulg. “sic & ego habui menses vacuos,” J. T. Pisc. “sic effectum est mihi ut possideam menses vanitatis,” Pisc. “vanos,” Castal. “calamitosos,” Syr. Ar. “otiosos,” Nos hod. ut J. T. Tind. “even so have I laboured whole monethes long, but in vayne.

Ib. וְלַיְלֹת עֲמַל מְנִי־לִי Syr. Ar. “& noctes laboris,” Syr. “non sunt computatæ mihi,” Vat. & S. Amb. νύκτες ὅδυνων δεδομῆναι μοι εἰσίν, Vulg. “& noctes laboriosas enumeravi mihi,” J. T. “etiam noctes molestiæ,—” Pisc. “molestiæ—constitutæ sunt mihi,” sic Nos

hod. “wearisome nights,” &c. Tind. “and mani a carefull Nighte have I tolde.

Ver. 4. אִם־שָׁכַנְתִּי &c. Vat. & J. T. hic ὡς ἀφ' ὧν ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω Πότε ἢ πέ-
ρα, Aq. & Θ. πότε ἀναστήσομαι, Vulg. “si dormiero, dicam, quando confurgam,” J. T. “si quando occumbo, dico ecquando surgam,” Pisc. “quum cubitum ivi, dico quando surgam,” sic Nos hod. Tind. “when I laied me down to sleepe, I faide, O when shall I rise.

Ib. וּמִדֶּרֶךְ עֵרָב Vat. & S. Amb. πότε ἐσπέρῃ, Vulg. “& rursus expectabo vespem,” J. T. “& spatium suum emensus fuerit vesper,” Pisc. “quando spatium suum emensus erit,” Nos hod. “the night be gone,” Tind. “again I longed fore for the night.

Ib. וְשִׁבְעָתִי נִדְדִים עָרִי־נִשָּׁה Ar. Mont. “fatigatus sum evagationibus usque ad crepusculum,” Ar. “filui—Syr. “de—metior—usque ad vespem & dormivi,” Vat. & S. Amb. πλῆρης ᾧ γίνομαι ὀδυῶν, Vulg. “& replebo doloribus usque ad tenebras,” J. T. Pisc. “adeo fatior stationibus usque ad diluculum,” Nos hod. (perbene) “I am full of tossings to and fro, unto the dawning of the day,” Tind. “thus am I full of sorrow till it be dark.”

Ver. 5. לִבִּי בְּשָׂרִי רֵמָה Ar. Mont. “induta est caro mea verme,” Ar. Syr. “induta est quidem caro mea pulvere,” Vat. & S. Amb. φέρεται (S. Amb. fermentatur) ᾧ μὲν τὸ σῶμα ἐν σαρκίᾳ καὶ λήκων, Vulg. “induta est caro mea putredine,” Pisc. “vermibus,” J. T. “induit caro mea vermes,” Nos 2. ut Pisc.

Ib. וְגוֹשׁ עֲפָר עוֹרִי רֵגַע וְיִמָּא Ar. Mont. “& ramento pulveris: cutis mea scidit se & dissolvit se,” Ar. Syr. “& corpus terræ; pellis mea contracta est (Syr. consumpta) & putrefacta est,” Vat. τήκω ᾧ, βῶλακας γῆς διὰ τὸ ἰχῶρ ἔ-
ξόν, Vulg. “& fordibus pulveris: cutis mea aruit & contracta est,” alii “corrugata,” J. T. & “ramentum,”

* Dies bis occurrit in Heb. ut in aliis versionibus præter Vat. & S. Amb. ubi semel tantum ἢ ζῶν “ficut dies mercenarii dies ejus.”—Ita certè est & benè est. Milites sumus & operarii fumus. Sed optimum maximum imperatorem & horum habemus, nec tantum mercedem sed & coronam anhelamus.

b Vel diei vel potius noctis, ut ex sequentibus.

c Annon hinc videtur sequi, cum hæc dicta fuerint, Jobum per aliquod tempus calamitates suas dudum jam sustinuisse.

d Vid. cap. iii. vers. 6.

e ἤνυσ crepusculum & vespertinum & matutinum.

f Mirè paraphrastice hunc versum transferunt ὁ LXX & in his vocibus ex seipsis furati sunt. Nam sicut addunt cap. ii. vers. 9. ὡς αὐτοῖς ἐν σαρκίᾳ καὶ λήκων καθήσκει, ita ferè hic habent, nisi ex רֵמָה & σαρκίᾳ & καὶ λήκων expriment, ut forsitan utrumque signat. Vid. Dissertat. de morbo Jobi.

g An ἰχῶρ etiam & talis ἰχῶρ mortalibus incidit, quem pater Homerus sumit pro “humore, qui ex Deorum cute vulnerata effluit, quem Miltonus noster in pugna nobili inter Angelos & Dæmonas hunc in modum feliciter est imitatus

“And from the Gash
“A stream of nectarous humour issuing flow'd

“Sanguin, such as celestial spirits may bleed,
“And all his armour stain'd

Lib. VI. Vers. 331.

- Pisc. "gleba—pulveris, cutis mea di-
"rumpit se & liquefit—disrupta est &
"colliquefacta est," Nos hod. "clods
"of dust; my skin is broken and be-
"come loathsome," Tind. "fylthynesse
"and dust, my skinne is withered and
"crombled together."
- Ver. 6. יָמַי קָלוּ &c. Ar. Mont. "dies mei
"veloces præ radio," Ar. "tenuiores
"sunt filo futorio," Chald. "radio tex-
"toris," Syr. "tela araneæ," Vat. *ὁ ὅς
βίβηται ἐν ἐλαφρότερον λαλιάς*, Alex.
δρομέως, Sym. *αἱ ἡμέραι μου ἀνηλώθησαν*,
Vulg. "dies mei velocius transierunt
"quam à texente tela succiditur," J. T.
"velociore fuerunt (Pisc. leviores sunt)
"radio textoris," Nos hod. ut J. T.
Tind. "my dayes passe over more spee-
"dely than a weever can weeve oute
"his webbe."
- Ib. וְכֵן יִכְלֶה &c. Heb. "cum fine spei," Chal.
"ita ut non sit spes," Syr. Ar. "cum
"inopiâ spei," Vat. *ἀπολωλεν ὅ ἐν κενῇ
ἐλπίδι*, Sym. *μὴ ἔσης ἐλπίδος*, Vulg.
"consumpti sunt absque ullâ spe," J. T.
"cum inopiâ spei," Pisc. "absque spe,"
N. hod. "and are spent without hope,"
Tind. "are gone or I am awarre."
- Ver. 7. זָכַר כִּי־דָוָה ח' Ar. Mont. "memen-
"to quod ventus vita mea," Syr. Ar.
"quod spiritus vivens est," Vat. *μνήσ-
θητι + ὅτι πνεῦμά μου ἡ ζωὴ*, Vulg.
"quia ventus est vita mea," sic ferè J.
T. Pisc. Nos hod. Tind. "O remembre
"that my lyfe is but a wynde."
- Ib. לֹא חָשׁוּב Ar. Mont. "non revertetur
oculus meus ad videndum bonum,"
Sic Chald. Syr. Ar. "& revocetur ocu-
"lus meus videre bonum," Vat. *ὅτι οὐκ
ἐστὶ ἐπανελθόντι* ὁφθαλμός μου ἰδεῖν ἀγα-
θόν, Vulg. "non revertetur oculus me-
"us ut videat bona," J. T. Pisc. Nos
hod. "oculum meum iterum non visu-
"rum bonum," Tind. "that myne eye
"shal no more se the pleasures thereof,
"yee, and that none other man's eye
"shall se me eny more."
- Ver. 8. יֵרָא עַן רֵאִי Vat. & S. Amb.
ἐπελθὼν εἰς ἐμὲ ὁφθαλμός σου ὁρᾷν με,
Sym. *οὐκ ἀτενίστοι μοι ὁ ὁφθαλμός*, Vulg.
"nec aspiciet me visus + hominis," J.
T. Pisc. "nec contemplaturum esse me
"oculum perspicacissimum," N. hod.
"the eye of him that hath seen me
"shall see me no + more," Tind. ante
dedimus.
- Ib. וְעַתָּה כִּי וְאֵינִי Ar. Mont. "& non ego,"
Chald. "in verbum meum & non sub-
"sistam," Vat. *οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἐν ἐμοὶ καὶ
οὐκ ἐστὶ ἐμὴ*, Vulg. "oculi tui in me &
"non subsistam," J. T. Pisc. "etiam o-
"culis tuis ad me + respicientibus me
"non + fore amplius," N. hod. "thine
"eyes + are upon me and I + am not,"
Tind. "for yf thou fasten thine eyes
"upon me I come to nought."
- Ver. 9. כַּדְּוָה עָנָה וַיֵּלֶךְ Chald. "ficut cessat
"fumus & deficit," Vat. & S. Amb.
ὡς περ νέφος ἀποκαθάρθεν + ἀπ' ἐργων,
Schol. *καθάπερ ἀναλωθεῖσα νεφέλη ἀπαλ-
λαγήσεται*, Vulg. "+ ficut consumitur nu-
"bes & pertransit," J. T. Pisc. "+ ut
"(sed—ut Pisc.) consumitur nubes & a-
"bit," Nos hod. "+ as the cloud is con-
"sumed and vanisheth away," Tind.
"+ like as a cloud is consumed and va-
"nisheth away," sed conjungit cum præ-
cedenti vers.
- Ib. וְכֵן יִרְדּוּ שָׁאוֹל Vat. & S. Amb. *ἐὰν
+ ἀνθρώπων καταβῇ εἰς ἅδην οὐκ ἐστὶ μὴ ἀ-
ναβῇ*, Chald. "in sepulchrum," Syr. Ar.
"in foveam," Vulg. "sic qui descendit
"ad inferos non ascendet," J. T. "ita
"qui descendit in sepulchrum non ascen-
"surum," Pisc. "ascendit, amplius," N.
hod. "grave," Tind. "even so he that
"goeth downe to hell cometh no more
"up."
- Ver. 10. וְיָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ Vat. *ἐδ' ὅτι μὴ
ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ἴδιον οἶκον*, Alex. *ἐδ' ὅτι μὴ ἐπι-
στρέψῃ εἰς εἶς*, Vulg. "nec revertetur
"ultra in domum suam," J. T. "nec
"reverfurum," Pisc. "non revertitur—
"amplius domum suam," Nos hod. ut
Vulg. Tind. "nor turneth agayne into
"hys house."
- Ib. וְלֹא יִכְרֶנּוּ Ar. Mont. "non cognoscit
"eum amplius locus ejus," Syr. Ar.
"nec etiam cognoscit locum," Vat. *ἐδ' ὅτι
μὴ ἐπιγινῶ αὐτὸν ἐστὶ ὁ τόπος αὐτοῦ*, Vulg.
"neque," &c. ut Heb. sic ferè J. T. &
Pisc. & Nos 2^c.
- Ver. 11. וְלֹא אֶחָד־נִי לֹא אֶחָד־נִי Vat. *αὐτὰρ
ὅτι ἐγὼ φέρομαι τῷ ζώματί μου*,
Vulg. "quapropter & ego non parcam
"ori meo," J. T. "proinde, — Pisc.
"idcirco—J. T. "ego non cohibeo—
Pisc. "cohibebo—os meum," N. hod.

* Quisquis versionem seu versiones Syram & Arabicam cum fonte conferat, non potest non observare negativum in illis sæpius vel redundare vel abesse: licet in hoc loco suspicor deesse ob nimiam cautelam ne resurrectionem (ut multi Arabum) negasse viderentur.

b Eo sensu quem in seq. vers. completum legimus. Vid. ad nostram Dissertationem de Sheol, &c.

c An hic & vers. 9. subvertit fabulam Arabum & Platoniam *ἀναβῆναι* seu revolutione & reviviscentiâ in hoc mundo, ubi commentatores in hoc & præcedenti versu hunc in modum se exprimunt, "Non ascendit (scil. in vitam mortalem, non reviviscit juxta naturam; Divini operis est, quo hic non respicit, non ascendit ad nos iterum victurus nobiscum. Nec reverfurus est in domum suam, hoc est, in locum pristinae habitationis, nec loci ejus homines agnoscent eum." Hanc opinionem aliquorum Arabum tangit Mahometes in suo Corano, "Quando quis eorum moritur, dicit, Domine, permitte me redire in mundum," licet in cap. vi. de gratificationibus, & alibi affirmat Arabes Meccenses negare resurrectionem.

"therefore I will not refrain (Tind. "spare) my mouth.

Ib. **וְיִדְבַּר בְּצַד רִחוּי** Ar. Mont. "loquar in amaritudine animæ meæ," ita Syr. sed Ar. "oris mei," Vat. & S. Amb. λαλήσω ἐν ἀνάγκῃ ὦν, ἀνοίξω πικρίαν ψυχῆς μου ζυεχόμην, Alex. λαλήσω ᾧ ἐν ἀνάγκῃ ὦν ἔ' πικρὺ μάλος μου, ἀνοίξω τὸ στόμα μου ἐν πικρίᾳ ψυχῆς ζυεχόμην, Sym. ἀλεχθήσομαι τῷ πικρῷ πικρασμῷ τῆ ψυχῆς μου—πικρὺ μάλος, Vat. sed l. S. Amb. ut ferè omnes, Vulg. "loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ," J. T. "loquar in angustia spiritus mei, querar in amaritudine animi mei," Pisc. "loquar de—querar de—animæ meæ," Nos hod. "I will speak in the anguish of my spirit, I will complain in the bitterness of my Soul," Tind. "but will speake in the trouble of my sprete, in the bytternes of my mynde wil I talke.

Ver. 12. **וְיִדְבַּר אֶת־אֲנִי אֶת־תִּנְיָן** Ar. Mont. "Cetus," alii "Balæna," Chald. Paraph. "nunquid ut Ægyptii qui condemnati sunt, ut submergerentur in Mari Rubro, condemnatus sum ego? aut sicut Pharaon qui suffocatus est in medio ejus in peccato suo, ut constituas super me custodiam? Targ. aliud. "nunquid sicut mare magnum ego sum, quod commoveretur ad extrema? An Leviathan cui propè adest ut capiatur, quod apponis mihi custodiam," Vat. πότερον θάλασσα εἰμι ἢ Δράκων, ὅτι κατέταξας ἐπ' ἐμὲ φυλακῆν, Alex. ἦ κατέταξας κατ' ἐμὲ, Vulg. "nunquid mare ego sum aut cetus? Quia circumdediti me carcere?" J. T. Pisc. "an mare sum aut cetus, quia disponis circa me custodiam?" Nos hod. "am I a Sea or a Whale? that thou settest a watch over me," Tind. "am I a See or a Walsyfh that thou kepeste me so in preson.

Ver. 13. **כִּי־אֶמְרֵי תִנְחַמְנִי עַד־שִׁי** Ar. Mont. "si dixero, consolabitur me lectus meus," Syr. Ar. "quoniam dixi, ego consolabor & confortabor à calamitate cubilis mei," Vat. ἔπα ὅτι πικραλήσει με ἡ κλίνη μου, Vulg. "si dixero consolabitur me lectulus meus," J. T. Pisc. "cum dico solabitur me sponda mea," sic Nos hod. Tind. "when I thynke, &c.

Ib. **וְיִשָּׂא בְּשִׁיחִי מִשְׁכְּבִי** Ar. Mont. "se tollet in eloquio meo cubile meum," Vat.

ἀνοίξω ᾧ πρὸς ἑμαυτὸν ἰδίᾳ λόγον τῇ κοίτῃ μου, Alex. ἀπὲρ λόγον ἰδίᾳ τῇ κοίτῃ μου, Θ. ζυμβατάσαι με ἐν τῇ ἀδολεχρίᾳ μου ἡ κοίτη μου, Schol. ἐπ' ἑμαυτὸν εἰς ἀλελογισμὸν, Vulg. " & relevabor loquens mecum in strato meo," J. T. "levabit querelam meam," Pisc. "tollet + aliquid de querelâ mea—cubile meum," Nos hod. "my couch shall ease my complaint," Tind. "I have some refreshing by talcking by my self upon my couch.

Ver. 14. **וְיִתְּנִי בַחֲלוֹמוֹתַי** Chald. "conteres me in somniis," Vat. ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις καὶ ὁράμασι με καταπλήσεις, Vulg. "terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties," J. T. Pisc. "consternas—conturbas," N. hod. "then thou scarest me with dreams and terrifiest me through visions," Tind. "then troubleste thou me with dreames and makest me sore affrayde thorow visions.

Ver. 15. **וְיִבְחַר מִחֲנוּק נַפְשִׁי** Ar. Mont. " & eligit strangulationem mea anima," Syr. Ar. "investigasti animam meam à perditione," Vat. ἀπαλλάξεις ἀπὸ πικρὺ μάλος μου τὴν ψυχὴν μου, Alex. τὴν ζωὴν μου, Aq. καὶ αἰρεῖ αἰχλὼν μου ἡ ψυχὴ μου, Vulg. "quamobrem eligit suspendia anima mea," J. T. & ferè Pisc. "adeò ut eligat strangulationem animus meus," sic Nos hod. Tind. "that my soule wisheth rather to be strangled.

Ib. **וְיָמָוֶת מִמַּעַצְמוֹתַי** Ar. Mont. "mortem præ ossibus meis," Syr. Ar. " & ossa mea à morte," Vat. & S. Amb. ἀπὸ ᾧ θανάτου τὰ ὀστέα μου, Alex. τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς θανάτου μου, Sym. καὶ θάνατον ἀπὸ τῆς ὀστέων μου, Vulg. " & mortem ossa mea," J. T. "mortem eligat ex ossibus meis," Pisc. "—magis quàm ossa mea," N. hod. "and death rather than my life," Tin. "and my bones to be deed.

Ver. 16. **וְיִלְעָלֵם אֶת־לִּי אֶת־אֲבִי** Ar. Mont. "abominatus sum," Syr. Ar. "jam vribus defectus sum," Vat. & S. Amb. καὶ ἔδωκα εἰς τὴν αἰῶνα ζῆσομαι + ἵνα μακροθυμήσω, (sed—utrisque אֶת־לִּי ob rationem in ultimâ notâ assignatam) Vulg. "desperavi, nequaquam ultra jam vivam," J. T. "aspernor—Pisc. + vitam," J. T. "ne—Pisc. "non—in sæculum vivam," N. hod. "I loath + it, I would not live away," Tind. "I can se no remedy; I shall lyve no more.

Ib. **וְיִקַּח מִמֶּנִּי** &c. Vat. & S. Amb. ἀπόσας ἀπ' ἐμῶν, κενὸς γάρ μου ὁ βίος, Sym. ὅτι μα-

^a Φυλακή & carcer & custodia ut Heb. Certum est Deum mare occlusisse portis & januis tanquam in carcere: Sed vix unquam legimus Cetum incarcerationum. Vid. Dissertat. de Leviathane.

^b Modo Deus suididum non prohibuisset, ut pessimum homicidii genus; à quo multo zelo Græci patres ad hunc locum B. Jobum defendunt; quos consulat in Catenâ.

^c Hic forsân primo occurrit distinctio πικρὺ μάλος, ψυχὴ, & ζώμα, S. Paulo 1 Theff. v. 23. ἐλόκληρον ἑμὸν πνεῦμα ε- nim sæpè pro corpore sumitur in SS. Notandum autem est, quomodo hæc ὁ LXX emolliunt.

- ταύτης αἱ ἡμέραι μου, alii (Bos. ἀτμός, q. an rescribendum ἀτμός, sed idem sunt) Vulg. "parce mihi, nihil enim sunt dies mei," J. T. Pisc. "desiste à me, nam vanitas sunt dies mei," Nos hod. "let me alone," &c. Tind. "O spare me then, for my daies ar but vaine." Vid. Ps. xxxix. ult.
- Ver. 17. מִה־אֲנוּשׁ כִּי תִגְדָּלוּ Ar. Mont. "quid homo quod magnifices eum," Syr. Ar. "quid est homo quod perdas eum," sic Vat. & Vulg. J. T. Pisc. "quid est mortalis (ita enim proprie Enosh) ut magnificas eum," sic Nos hod. Tind. "that thou hast him in such reputacyon".
- Ib. וְכִי־תִשֵּׁת Vat. ἡ ὅτι προσέχεις τὸ νοῦν εἰς αὐτὸν, Vulg. "aut quid apponis erga eum cor tuum," J. T. Pisc. " & ut apponas ad eum animum—" Pisc. "cor tuum," Nos hod. "and that thou shouldest set thine heart upon him," Tind. "and settest so moch by him.
- Ver. 18. וְתִפְקְדֵנִי לְבָקָרִים Vat. ἡ ἐπισκοπῶν αὐτὸν ποιήσῃ ἕως τὸ πρωῒ, Schol. ἐπισκέπῃ αὐτὸν πρωῒας, Alex. ποιῇ τὸ πρωῒ, Vulg. "visitas eum diluculo," J. T. Pisc. "ut visites eum temporibus matutinis," Nos hod. "and + that thou shouldest visit him every morning," Tind. "thou takest diligent care for him.
- Ib. לְרֹעִים תִּבְחָנֵנּוּ Vat. καὶ εἰς ἀνάπανσιν αὐτὸν κερνῆς, Sym. αἰφνιδίως ἐκδοκιμάσεις αὐτὸν, Vulg. " & subito probas illum," J. T. Pisc. "momentis explores eum," N. hod. "+ and try him every moment," Tind. ut Vulg.
- Ver. 19. כִּמְהָ לֹא־תִשְׁעָה מִמֶּנִּי Vat. ἕως τί-
Ⓢ Ⓢ Ⓢ εἰς με, Vulg. "usquequo non parces mihi," J. T. Pisc. "quamdiu non respicis aliorum à me," Nos hod. "how long wilt thou not depart from me," Tind. "why goest thou not fro me.
- Ib. לֹא ב' תִּרְפָּנִי עַד־בִּלְעִי רָקִי Ar. Mont. "absorbere me," Vat. εἰς με εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς γλῶττός μου, "nec dimittis me ut glutiam salivam meam," J. T. "non deseris me," Syr. Ar. "dimittes me," Pisc. "+ quamdiu non finis me, —dum deglutiam salivam meam," sic Chald. sic Nos 2°. Patr. Par. ut Tig. "donec respiraverim.
- Ver. 20. חֲטָאתִי מִה אֲפַעֵל לְךָ נֹצֵר הָאָדָם
- Ar. Mont. "peccavi: quid operabor ti-
"bi custos hominis," Syr. Ar. "si pec-
cavi, quid faciam tibi O factor ho-
minum!" Vat. εἰ ἐβλάστησα, τί δυνή-
σομαι ποιεῖν, ὁ ἐπιστάμενος τὸ νῦν τὸ ἀν-
θρώπων, sic S. Amb. Alex. Comp. τί δυνά-
μαι σοι ποιεῖν, sicut Heb. licet—σοι
Vat. & S. Amb. Olymp. ὁ ἐβλ. τί σε ἐ-
βλαστα, Vulg. "peccavi, quid faciam
tibi, O custos hominum!" sic ferè J.
T. Pisc. Nos 2.
- Ib. לְמַפְגַּע לְךָ שְׂמַחְתִּי Ar. Mont. "ut
"quid posuisti me in occursum tibi,"
Syr. Ar. "quare posuisti me in calami-
tate," Syr. "ut occurram tibi," Vat.
& S. Amb. ἀγὰρ εἶθ' ἐκάλυψεν με, Schol. ἐναντίον, Vulg. "quare posuisti
"me contrarium tibi," J. T. Pisc.
"quare posuisti me scopum tibi," Nos
hod. "why hast thou set me as a mark
"against thee?" Tind. "made me to
"stand in thy way?"
- Ib. וְאֶחָדָה עָלַי לְמִשָּׁנָה Ar. Mont. " & fui su-
"per me in onus," Syr. Ar. " & factus
"es mihi onus," Vat. & S. Amb. ἐμὴ
ἡ ἐπὶ σοὶ φορτίον, Sym. φορτικὸς, Vulg.
" & factus sum mihimet ipsi gravis,"
J. T. Pisc. "adeò ut ipsi mihi sim one-
"ri," Nos hod. "so that I am a bur-
"then to my self," Tind. "and am
"so hevy a burthen to my self.
- Ver. 21. וְכִי־לֹא־חֲשָׂא פִשְׁעִי &c. Targ.
"quid hoc quod non remittas," &c.
Vat. S. Amb. διατὶ οὐκ ἐποίησα τὴν ἀνομίαν
μου λήθω καὶ καθαρισμὸν τῆς ἀμαρτίας μου,
Alex. Comp. καὶ διατὶ, ut Heb. Vulg.
"cur non tollis peccatum meum, &
"quare non aufers iniquitatem meam?"
J. T. "imo, quid non condonas defecti-
"onem meam, & aufers iniquitatem
"meam?" Pisc. "transgressionem me-
"am & removes," &c. sic Nos hod.
Tind. "why doest thou not forgeve my
"finne? wherefore takest thou not a-
"way my wickednes.
- Ib. כִּי־עֵתָה לְעַפְרָא אֲשַׁכֵּב Vat. & S. Amb.
νῦν ὅτι εἰς γλῶττά μου ἀπελθούσῃ, ὁρῶν ὅτι
οὐκ ἔτι εἰμὶ, Vulg. "ecce h nunc in
"pulvere dormiam; & si mane me
"quæsieris, non subsistam," J. T. "cum
"jam in isto pulvere decumbam? aut
"quid non intempestivè requisivisti me
"ut non essem," Pisc. "nunc enim in
"pulvere jacerem; sique manè quære-

^a Hic nota Schulteti seu apostrophe pia & apposita, "miser & calamitosus ille vermis, & Merceri in hunc versum, "mirum ubique specimen conflictus carnis & spiritus.

^b תִּרְפָּנִי an à רפא sanare, unde תִּרְפִּינוּ sanabunt.

^c Vid. de hac phrasi "deglutire salivam" in medicis Jobi.

^d Qu. an פִּעַל hoc sensu unquam sumitur in SS. N. B. בער hic ipse Socinus de Christo intelligit. Carpsov. contra Whiston. p. (Anglic.) 109.

^e Et factus sum, Heb. עָלַי sed LXXII. עָלַי Grot. & Merc. ex mutatione doctorum, quibus hoc visum κακὸς φωνος ut in 17 aliis locis. (Sed alii negant, nec est hic Keri-ketib.)

^f Si ἐβλάστη quomodo ἐκ τῆς ἐμῆς;

^g "Ecce," Heb. כִּי ita vertunt, alii ut nos "nam," quod proprius sonat.

"res me, non essem præsto," N. hod.
 "for now shall I sleep in the dust and
 "thou shalt seek me in the morning
 "but I shall not be," Tind. "beholde
 "nowe must I sleepe in the duste, and
 "if thou sekeste me to morow in the
 "morning, I shall be gone.

C A P. VIII. ^a

VER. 1. וַיֹּעַן בַּלְדָּד הַשּׁוּחִי וַיֹּאמֶר Vat. ὑπολαβὼν ὁ Βαλδαδ ὁ Σαυχίτης λέγει, Vulg. "respondens autem ^b Baldad "Sukites dixit".

Ver. 2. עַד־אֲתָמָּה לֵלֵאלָה וְרוּחַ כְּבִיד אֲמַרְיִפִּיךָ Vat. μέγας τὸ λαλήσεις ταῦτα, πνῶμα πολὺρόρημον ἔσμάχος ζε, Θεοδ. βαρυτάλον, Ar. Mont. "spiritus validus," Syr. Ar. "spiritus superbæ," Vulg. "usquequo loqueris talia & spiritus multiplex, sermones oris tui," J. T. "quousque effaberis ista? & ventus "validus sermones oris tui + futuri sunt," Pisc. "quousque effaberis, & ista ventus vehemens sermones tui + futuri sunt," Tig. "verba oris tui sonabunt "pertinaciam," Nos hod. "how long "wilt thou speak these things, and + "how long shall the words of thy "mouth + be like a strong wind," Tind. "how long wylt thou talke of "soche thinges, how longe shall thy "mouthe speake so proude wordes ^d.

Ver. 3. וְעַתָּה מַשְׁפָּט הָאֵל Vat. & S. Amb. μὴ ὁ κύριος ἀδικήσῃ κρίνων, Vulg. "nunc "quid Deus supplantat iudicium?" J. T. "an Deus fortis perverteret iudicium?" sic ferè Pisc. & Nos hod. Tind. "doth God perverte the thing "that is lafull.

Ib. וְעַתָּה צַדִּיק וְאֵם־שָׂדֵי Ar. Mont. "an Saddai pervertet iustitiam," sic Syr. Ar. "opprimit in vero?" Vat. & S. Amb. ἢ ὁ τα πάντα ποιήσας ἀδικεῖ τὸ δίκαιον, Sym. εἰς ἄδικον μετατρέψεται, Vulg. "aut "omnipotens obvertet quod iustum est," J. T. Pisc. "aut omnipotens perverteret "iustitiam," sic ferè Nos hod. Tind. "or doth the Almightye destroy the "thing that is right.

Ver. 4. אִם־כִּנְיָן חֲטִאוּ־לֹו Vat. εἰ οἱ υἱοὶ ἡμαρτον ἐναντίον αὐτοῦ, Vulg. "etiamsi filii "tui peccaverunt ei," sic ferè J. T. Pisc. & Nos "contra eum," Tind.

"when thy sonnes synned against him,
 Ib. וַיִּשְׁלַח בִּיד־פִּשְׁעֵם Vat. S. Amb. ἀπέσειλεν ἐν χειρὶ ἀνομίας αὐτῶν, Alex. ἡ ἀνομίαν, Vulg. "dimisit eos (alii expulit, ejecit) "in manu iniquitatis suæ," J. T. "ideo dimisit eos in potestatem defensionis," Pisc. "transgressionis—eorum," Nos hod. "and he have cast "them away for their transgression," Tind. "dyd not he punysh them for "theyr wickednesse," Heb. "per manum," Chald. "in locum iniquitatis "eorum ^f.

Ver. 5. אִם־אֶתְהָרָה תִּשְׁחַר אֱלֹהִים Vat. & S. Amb. ὅτι ὁρθοῖς πρὸς κύριον, Vulg. "tu tamen, si diluculo confurrexeris "ad Deum," J. T. "si tu sedulo requireres Deum fortem," Pisc. "si tu + vero manè quæfieris Deum," Nos hod. "if thou wouldest seek unto God "betimes," Tind. "yf thou woldeste "now reforte unto God by tymes.

Ib. וְאֵל־שָׂדֵי תִתְחַנֵּן Vat. S. Amb. παντοκράτωρ δέομαι, Vulg. " & omnipotentem "fueris deprecatus," sic ferè J. T. Pisc. "apud omnipotentem," N. hod. "and "make thy supplication to the Almighty," Tind. "thyne humble prayer," &c ^g.

Ver. 6. אִם־יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל &c. Chald. "si "mundus fueris & rectus confortabitur "super te," Vat. εἰ καθαρὸς εἰ καὶ ἀληθινὸς, δεήσεως ἐπακρύσεται ζε, sic S. Amb. Vulg. "si mundus & rectus incesseris "statim evigilabit ad te," J. T. "modo "purus & rectus sis, certè jam expergiscetur tuâ causâ," Pisc. "si purus " & rectus fueris, certè nunc evigilabit "propter te," Nos hod. "if thou wert "pure and upright, surely now he "would awake for thee," Tind. "yf "thou woldeste live a pure and godly "life; shulde he not wake unto the "immediately?

Ib. וְשָׁלֵם נֹת צִדִּיק Ar. Mont. "pacificum "reddet habitaculum iustitiæ tuæ,"

^a Patr. argument. hujus cap "sententia Bildadi videtur esse, quod Deus semper prosperat iustos, impios vero eradicat, "utcunque florescentes sint ad tempus in hoc mundo; quæ Judæorum videtur esse opinio.

^b LXX Vulg. Tind. Baldad, Syr. Ar. Beldad, Heb. Chald. J. T. Pisc. Nos Bildad, quæ Masorethæ concilient, dum interea discamus quantum fidendum sit eorum punctationi, cum omnes ferè interpretes & ante & post illos aliter atque aliter vocales efferant. Vid. de hoc Bildad & patriâ ejus in Dissertat. de tribus Jobi amicis.

^c Versus impurus Iambicus.

^d & multiplicare & validum esse, unde forsan dilabiri ferè ut Rab. רב & רב, multum & magnum esse.

^e Nota hic Merceri, & aliorum memoratu digna, nempe "duo hic posita esse insignia Dei nomina, אֵל & יִשְׂרָאֵל El fortem significat, qui neminem timet, cui nemo resistere potest. יִשְׂרָאֵל Shaddai omnipotentem quique sibi ipsi sufficientissimus est, ut ab eo hauriant omnes, quicquid habent: cui ista applicat Schultetus de divinâ naturâ, quæ à Lucretio ferè mutuatus est, "Ipsa suis contenta bonis, nihil indiga nostri."

^f יד & manus & locus. Hic cujusdam nota, "mitius Baldad agit quàm Eliphaz, filios ait mortuos propter peccata; ipsi Job, quia iustus erat superesse resurgendi spem.

^g Hic ut alibi El & Shaddai conjunguntur & tamen distinguuntur. El ab J. T. semper vertitur "Deus fortis," Shaddai "omnipotens," forsan melius "omnisufficiens," si tale verbum extiterit.

Ar. "perficiet finem probitatis tuæ,"
Syr. "pacabit habitaculum justitiæ tuæ,"
Vat. & S. Amb. *δοκιμασθήσεται δὲ τοῖς ἀγαθοῖς σου*, Vulg. ut Heb. alii "redintegrabit," Castal. "tuæ innocentia domum tuam beabit," J. T. " & perficeret habitationem justitiæ tuæ," Pisc. " & instaurabit habitaculum," N. hod. "and make the habitation of thy righteousness prosperous," Tind. "and give the bewtie of righteousness a gayne".

Ver. 7. *וְהָיָה רִאשִׁיתָּךְ מִצֵּדָר וְאַחֲרִיתָּךְ יִשְׁנָה* Chald. Syr. Ar. "eritque initium tuum exiguum," Vat. *ἔσται ὅν* (S. Amb. erant quidem) *τὰ μὲν πρῶτα ὅν ὀλίγα, τὰ δὲ ἑξῆς ὅν ἀμύθητα*, Vulg. "in + tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis," J. T. "essentque priora tua perexigua: adeo posteriora tua augerentur valde," Pisc. "eritque initium tuum exiguum, at novissimum tuum augefcet valde," Nos hod. "though thy beginning was small, yet thy latter end should greatly increase," Tind. "in so moche, that wherein soever thou hadest litle afore, thou shuldest now have greate aboundaunce".

Ver. 8. *כִּי־שָׁאַל נָא לְדֹר רִשׁוֹן* Ar. Mont. "interroga nunc pristinam generationem & præpara te ad investigationem patrum eorum," Ar. Syr. "intelligas historias patrum eorum," Vat. & S. Amb. *ἐπερώτησον δὲ θεὸν πρῶτον, ἐξῆς γενέσθαι δὲ πατέρων*, Vulg. "interroga enim generationem pristinam & diligenter investiga patrum memoriam," J. T. "nam consule quæso ætatem priscam & compara te ad peruestigationem majorum illorum," Pisc. "nam interroga, quæso, de ætate prisca — ad peruestigandum patres eorum," Nos hod. "for enquire I pray thee of the former age, and prepare thy self to the search of their fathers," Tind. "enquire of them that have bene before thee; searche dylygently amonge thy forefathers."

Ver. 9. *וְלֹא נָדַע אֲנִי וְלֹא אֲנִי מוֹלֵךְ* Ar. Mont. "quia heri nos, & nescimus, quia umbra dies nostri super terram," Syr. Ar. "nam quod heri extitit, nos nescimus, & sicut umbra, umbræ sunt dies nostri," Syr. tantum "sicut umbra sunt dies," &c. Vat. *οὐδὲν γὰρ ἔσμεν καὶ οὐδὲν ἦμαρ ἡμῶν ὅτι τὸ γῆς δὲ βίβλος*, Vulg. ("hesterni quippe sumus & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram," J. T. "quandoquidem hesterni sumus neque experti sumus, nam umbra + sunt dies nostri super terram," Pisc. "—nos + quidem ab hesterno + sumus, neque scimus + quicquam," &c. N. hod. "for wee + are but of yesterday & know nothing, because our days upon earth + are but a shadow," Tind. "namely that wee are but of yesterdaye, and consydre not that oure dayes upon earth are but a verye shadowe".

Ver. 10. *וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי* Ar. Mont. "nonne ipsi docebunt te," &c. Vat. *ἡ δὲ σὺ εἶ τοι διδάσκει καὶ ἀναγγελλῶσι*, Alex. *διδάσκει ῥήματα καὶ ἀναγγελλῶσιν τοῖς ζωέσιν σοφίας*, Vulg. " & ipsi docebunt te, loquentur tibi & de corde suo proferent eloquia," J. T. "an non illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo—" Pisc. "corde—prolaturi verba," Pisc. " + dicentes," N. hod. ut Pisc. Tind. "they shal shew thee, they shal tell thee, yee they wyll gladly confesse the same."

Ver. 11. *וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי* Ar. Mont. "nunquid crescat juncus absque luto?" Chald. "cæno," Syr. Ar. "num multiplicantur paludes in loco sitibundo?" Vat. *μὴ δάλλῃ πάπυρος ἀνδὲ ὕδατος*, Vulg. "nunquid virere potest scirpus absque humore," alii "superbire," J. T. Pisc. "an attollit se juncus absque cæno," Nos hod. "can the rush grow up without mire," Tind. "may a rishe be greene withoute moystnesse."

Ib. *וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי וְלֹא יִדְעוּ אֲנִי* Ar. Mont. "crescit

^a Redintegrabit habitaculum justitiæ tuæ] *שָׁלַם* & pacificum reddere & restaurare seu redintegrare includit, an per "habitaculum justitiæ" intelligit hic Bildad Jobi Curiam Regalem & Judicalem, sedem judicii, ut Psal. cxxii. 5. de quo etiam Jobus cap. xxix. vers. 7. Vid. Dissertat. de Jurisprudencia Jobi, ad hunc sensum tendit Schulteti & aliorum nota in Poli Synopsi, "redintegrabit, &c. nam mansio Jobi erat eversa & destructa. Forsan El-Paran.

^b Hoc de Jobi restitutione omnes intelligunt, sed sensu diverso. Nonnulli enim de comparatione prioris & posterioris fortunæ accipiunt, secundum illa cap. xlii. vers. 12. "Dominus autem benedixit novissimis Jobi magis quam principio ejus. Alii tantum de futuro, ut Drusius, quia "non est in fonte, fuit principium &c. sed erit, unde satis indicat se loqui de iis bonis quæ habiturus est, si resipuerit, non iis quæ antea habuit," Merc. "initio videbatur quidem exigua fors tua, sed paulatim accrescet magis & magis," Nec videtur restoratio Jobi evenisse per saltum, sed gradatim ex amicorum benevolentia, ut Spanhem. de hoc argumento, sicut postea pluribus videamus. Neque nihil est in istâ Drusii adjunctâ notâ, "Solet Deus suos non uno tempore ditare, sed paulatim."

^c Sic Æschylus de homine *ἰσχυρὸς καὶ αἰσῶν*.

^d O βίβλος ita Jamim ut ferè semper in hoc libro vertunt.

^e Aliis Yesterlings ut *χθὲρ* & Hesterni.

^f An hæc respiciunt ad longævitatē veterum patriarcharum & abbreviationem vitæ humanæ in diebus Jobi? De qua Moses fortè ejus coætaneus in Psal. xc.

^g An ea quæ sequuntur ad vers. 20.

^h *בְּשֵׁן* *πάπυρος* Plin. lib. xiii. cap. 1. "Nascitur Papyrus in Syria & in Euphrate juxta Babylonem, sed prius & copiosius in Ægypto." Nescio an hæc à nobis inter frutices in allusionibus Jobi memoratur.

"pratum (Chald. aratum) absque a-
"quâ?" Vat. & S. Amb. ἡ ὑψωθήσεται
βέπμον ἀνὰ πότις, Sym. πλεθωθήσεται) ἐ-
λθῶ, Vulg. "aut crescere caretum sine
"aquâ," J. T. Pisc. "an augetur ulva
"absque aquis," Nos hod. "can the
"flag grow without water," Tind.
"grasse.

Ver. 12. עֲדֹנִי בְּאֵרוֹ לֹא יָקִיץ Ar. Mont.
"adhuc eo in virore suo non succide-
"tur," Syr. Ar. "qui dum in virgâ suâ
"est non colligitur," Vat. ἐτι ὃν ὁπλὶ φέ-
ζης, (S. Amb. in flore) καὶ ἔ μὴ φερεται,
Vulg. "cum adhuc sit in flore nec car-
"patur manu," J. T. "adhuc existens
"in virore suo + quum nondum decer-
"patur," Pisc. "+ imo dum adhuc ex-
"istat in virore suo + etsi non decerpa-
"tur," Nos hod. "whilst it + is yet in
"his greenness and not cut down,"
Tind. "no, but (or ever it be shot
"forthe, and or ever it be gathered.)

Ib. וְלִפְנֵי כָל-הָצֶיֶר יִבֵּשׁ Vat. πρὸ ὧ πῶς πα-
σα βολάνη ἔχει ξηραίνε), Alex. πᾶσαν βο-
τάνην ἐὰν ᾖ μὴ πῶς ξηραίνε), Vulg. "an-
"te omnes herbas arefcit," J. T. Pisc.
"tamen ante omne gramen arefcit," sic
Nos 2.

Ver. 13. כִּן אֲרָחוֹת כָּל-שִׂכְחֵי אֵל Ar. Mont.
"sic semitæ omnium obliviscuntur De-
"um," Vat. & S. Amb. ἔτις + τοίνυν
ἔσαι τὰ ἔχρατα πᾶντων τῶν ἀπλανθανομένων
ἐκ νεύς, Alex. ἔ φεῖ, Vulg. "sic viæ
"omnium qui obliviscuntur Deum,"
ita ferè J. T. Pisc. Nos 2.

Ib. וְתִקְוַת חֲנָף תֵּאָכֵל Ar. Mont. "spes hy-
"pocritæ, (Chald. "delatoris," Syr. Ar.
perverfi) peribit," Vat. S. Amb. ἐλπίς
ᾗ ἀσεβὲς ἀπολεί), Vulg. "et spes hypo-
"critæ peribit," J. T. Pisc. "nam ex-
"pectatio hypocritæ perit," N. hod. ut
Vulg. Tind. "and even thus shal the
"ypocrites hope come to naught.

Ver. 14. אֲשֶׁר-יִקְוֶה כֶּסֶלֹ Ar. Mont. "quem
"abominabitur (Chald. quoniam aufe-
retur) "spes ejus," Ar. Syr. "fiducia e-
"jus frangetur," Vat. S. Amb. ἀσπίς
ᾗ αὐτὸς ἔσαι ὁ δίκαιος, Alex. καὶ ὁδὸς αὐτὸς
Schol. ἡδε πεποίησις αὐτὸς, Vulg. "non
"ei placebit vecordia^a sua," J. T.
"quem fastidit spes sua," Pisc. "nam
"eum fastidit spes ejus," Nos hod.
"whose hope shall be cut off," Tind.
"his confydence shall be destroyed.

Ib. וְכִבְיֵשׁ מִבְּשֵׁתוֹ Ar. Mont. "domus
"araneæ fiducia ejus," Ar. Syr. "domus
"araneæ domus ejus," Vat. ἀράχνη ᾗ
αὐτὸς ἀποθήσεται) ἡ χελὴ, S. Amb. "ficut
"tela araneæ," &c. Alex. ἡ ᾗ (κηνη
αὐτὸς ἀράχνη ἀποθήσεται), Vulg. "et ficut
"tela araneæ fiducia ejus," J. T.
"cujus fiducia est domus aranei," ita
ferè Pisc. N. hod. "and whose trust
"shall be a Spider's web," Tind. "for
"he trusteth in a Spyder's webbe.

Ver. 15. וְעַל-בֵּיתוֹ לֹא יַעֲמֵד Ar. Mont.
"innitetur super domo suâ & non sta-
"bit," sic ferè Chald. Ar. Syr. "confi-
"det," Vat. ἐὰν ὑπερείσῃ τὸ οἶκόν αὐτὸς
ἔ μὴ ᾔ, sic S. Amb. "si fulserit," &c.
Sym. ἐρεσθήσεται ἐπὶ οἶκον καὶ ἔ σήσεται,
sic ferè Vulg. "innitetur super domum
"suam & non stabit," J. T. "inniten-
"tis domui suæ quæ non consistet,"
Pisc. "qui innititur domui suæ, sed +
"illa," &c. sic ferè Nos hod. Tind.
"he nameth him upon his House, but
"he shall not stand.

Ib. וְיִחַיֵּק בּוֹ וְלֹא יָקִים Ar. Mont. "et robo-
"rabit in eam & non permanebit,"
Chald. "confortabitur in eâ," &c. Vat.
& S. Amb. ἀπλανθανομένης ᾗ αὐτὸς ἔ μὴ ὑπο-
μείνη, Comp. πείραξαμένης, Vulg. "ful-
"ciet eum & non confurget," J. T.
"apprehendentis eam quæ stare non
"potest," Pisc. "apprehendit eam sed
"+ illa non perstat," sic ferè Ar. Syr.
Nos hod. "he shall hold it fast but it
"shall not endure," Tind. "he holdeth
"him fast by it, yet shall he not en-
"dure."

Ver. 16. וְהוּא רִטּוֹב הוּא לִפְנֵי-שֶׁמֶשׁ Ar. Mont.
"tener ipse ad faciem Solis," Chald.
"viridis, antea oriatur Sol," Ar. Syr.
"velut humiditas est coram Sole," Vat.
& S. Amb. ὑγρὸς γὰρ ἔστιν ὑπὸ ἡλίου, Aq.
ἐνικμός ἐστιν εἰς πρόσωπον ἡλίου, Vulg. "hu-
"meatus videtur antequam veniat Sol,"
J. T. "succosus + fuerit iste," Pisc.
"+ quidem est ante Solem," Nos hod.
"he + is green before the Sun," Tind.
"oft time a thing doth florysh and
"men thynke that it maye abyde the
"Sonne thynnyng.

Ib. וְעַל-גִּנְתּוֹ יִנְקֵתוּ תִצָּא Ar. Mont. "super
"horto suo ramus ejus tener egredie-
"tur," Chald. "germen," Syr. Ar.
"super undas, radices ejus extenduntur,"

^a Cum adhuc sit in flore] Hic Drusii nota "sed Juncus flore caret," at non ita noster Juncus, si sit, quem dicimus
Bulrush; nam notabilem florem & caput habet.

^b Non ita nobiscum, nam post omnes herbas durat, quicquid sit in calidioribus locis.

^c Ter vertunt ὁ LXX Orhoth in hoc libro per τὴν ὁδόν, nunquam autem hoc loco excepto, per ἡγῶα, licet ita etiam
efferant Jerem. ix. 2.

^d Vecordia כסל & stultitia & spes, ut præsumptio est spes stulta.

^e An ἀράχνη hic sit casus dativus, & tum hoc comma ita reddendum, araneæ ejus domus cedet.

^f Alex. "Quod ad tabernaculum ejus attinet, araneæ cedet.

^g Fortan domus Jobi lapidea erat, ut & filiorum ejus; quæ tamen vel incensæ vel dirutæ. Vid. cap. xv. 34. & xviii. 15.
Vid. & differt. nostr. de aliis calamitatibus Jobi, &c. An huic textui alludit Salvator in parabola sua, S. Mat. vii. ad calcem.

Syr. "sustentantur," Vat. *ἐκ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ὁ ῥάδαμνος αὐτῆς ἐξελύσεται*, Sym. *ὁ κλάδος, ὁ ῥαφύας*, Vulg. " & in "ortu suo (an pro horto ut alii?) ger-
"men ejus egredietur," Castal. totum
"versum sic reddit, "novella arbor ex-
"posita Soli, ad ejus splendorem suos
"emittit ramos," J. T. & ferè Pisc.
" & super hortum suum tener ramus e-
"jus prodiret," Nos hod. "and his
"branch shooteth forth in his garden,"
Tind. "it shuteth forth the braunches,"
&c.

Ver. 17. *על-גל שרשי יסבכו* Ar. Mont.
"super fontem radices ejus intricabunt-
"ur," Chald. "super acervum conden-
"fantur," Vat. & S. Amb. *ἐπὶ τῶν λίθων κοιμᾶται*, Schol. *ἐπὶ βενὸν ῥίζαι αὐτῆς*, Vulg. "super acervum petrarum
"radices ejus densabuntur," J. T. "in
"acervo radices ejus implexæ fuerint,"
Pisc. "juxta scaturiginem radices ejus
"implicantur," Nos hod. "his roots
"are wrapped about the heap," Tind.
"it taketh many rotes.

Ib. *בית אבנים יהיה* Ar. Mont. "domum
"lapidum aspiciet," Syr. Ar. "videt,"
Vat. *ἐν τῇ μέσῃ χαλίκων ζήσει*, sic S. Amb.
Vulg. " & inter lapides commorabitur,"
J. T. "domum lapideam inspexerit,"
Pisc. "+quin etiam locum lapidosum
"videt," Nos hod. "+and seeth the
"place of stones," Tind. "in so moche
"that it is lyke an house of stones^b.

Ver. 18. *אם יבלענו ממקומו* Ar. Mont.
"si deglutierit eum è loco suo," sic
Chald. Ar. Syr. "si eradicaverit," Vat.
& S. Amb. *ἐὰν καταπίῃ ὁ τόπος*, Vulg.
"si absorbuerit eum de loco suo," Pisc.
"quum + vero absorbet eum + Deus è
"loco ejus," J. T. "quum perdet eum
"à loco ejus," Nos hod. "if he destroy
"him from his place," Tind. "but yf
"it be taken out of his place.

Ib. *לא ראיתיך וכחש בו לא ראיתיך* Ar. Mont. " & ne-
"gabit in eo, (Chald. "mentitus fuerit
"ei) "non vidi te," Vat. & S. Amb. *ψέ-
"σει αὐτὸν. ἐχ' ἑώρακας + τοιαῦτα*, Alex.
Ar. Mont. "non vidi te," Ar. "ipse te
"video," Syr. "non te video," Vulg.
"negabit eum & dicet non novi te,"
J. T. "adeo ut ementiatur eum locus,
"dicens non vidi te," Pisc. "tum is
"negat eum dicens, non vidi te," Nos
hod. "then it shall deny him, saying,
"I have not seen thee," Tind. "every

"man denieth it, saying, I know thee
"not.

Ver. 19. *והיה משוש דרכו* Ar. Mont.
"ecce illud gaudium viæ ejus," sic
Chald. Syr. Ar. "quoniam investigabit
"omnes vias ejus," Vat. & S. Amb.
(nescio unde) *ὅτι καὶ ἀναστροφὴ ἀσεβῶς τοιαύ-
"τη*, Vulg. "hæc est enim lætitia viæ e-
"jus," J. T. "en illa lætitia," &c. Pisc.
"hoc + est gaudium," sic N. hod. Tind.
"lo thus is it with him who rejoysethe
"in his owne doynge.

Ib. *ומעפר אחר יצמחו* Ar. Mont. " & de
"pulvere alio germinabunt," (Qu. an-
non reponendum alii, licet Chald. eti-
am "alio," Ar. Syr. "alius) apparebit,"
Vat. *ἐκ τῆς γῆς ἄλλο ἀναβλαστήσει*, Vulg.
"ut rursus de terrâ alii germinentur,"
J. T. "ex pulvere faciunt ut alter efflo-
"rescat," Pisc. " & è pulvere alius ef-
"florescit," Nos hod. "and out of the
"earth shall others grow," Tind. "and
"as for other they grow out of the
"earth.

Ver. 20. *לא ימאס תם* Ar. Mont.
"ecce Deus non reprobabit perfectum,"
sic Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. *ὁ δὲ κύ-
"ριος ὁ μὴ ἀποποιήσεται τὸ ἀκακον*, Vulg.
"Deus non projiciet simplicem," J. T.
"ecce Deus non spreturus est," Pisc.
"aversatur integrum," Nos hod. ferè ut
J. T. Tind. "a vertuous man.

Ib. *ולא יחזיק ביד-מרעים* Ar. Mont. "nec
"apprehendet in manum malignorum,"
Chald. "confortabitur," Ar. Syr. "re-
"net manus impiorum," Vat. & S.
Amb. *παῖν τὸ δῶρον ἀσεβῶς ὁ δὲ ξὺς*, Vulg.
"nec porrigit manum malignis," J. T.
"sed non confirmat," Pisc. "nec ap-
"prehendit manum maleficorum," N.
"hod. "neither will he help the evil-
"doers," Tind. "the ungodly.

Ver. 21. *עד-ימלא שוקו פך* Ar. Mont.
"donec impleat risu os tuum," sic Ch.
& Ar. Syr. Vat. & S. Amb. *+ ἀληθινῶν
"τὸ σῶμα ἐμπλήσει γέλωτι*, Vulg. "donec
"impleatur risu os tuum," J. T. Pisc.
"impleverit," sic Nos hod. Tind. "thy
"mouth shall he fyl with laughing.

Ib. *ושפתך תרועה* Ar. Mont. " & labia
"jubilatione," sic Chald. Ar. Syr. "lau-
"de," Vat. & S. Amb. *τὰ τὸ χαίλη αὐτῶν
"ἐξομολογήσεως*, Alex. *ἀγαλλιάσεως*, Olymp.
(optimè) *ἀλαλαγμῶς*, Vulg. " & labia tua
"jubilo," ita J. T. Pisc. N. hod. "and thy
"lips with rejoycing," Tind. "gladnes.

^a גל lapidum tumulus. גלל gallim fons.

^b An hæc de Jobi terebintho apud antiquos adeò celebrata in Arabiâ Petreâ, de quâ vid. plura in Dissertat. nostrâ de Sede Jobi.

^c שוש gaudere, שוש investigare. An Græci sumunt ironicè?

^d Nescio quomodo hæc ex ביד יחזיק &c.

Ver. 22. שנאך ילכשו בשת Ar. Mont. Chald. Ar. Syr. ut Vulg. Vat. *οἱ ὃ ἐχ-
θροὶ αὐτῶν ἐνδύσουσιν αἰσχρίαν*, Vulg. "qui
"oderunt te induentur confusione," J.
T. "osores tui," Pisc. "+ donec—oso-
"res tui induantur pudore," Nos hod.
ut J. T. Tind. "they that hate the shall
"be confounded.

Ib. ואהל רשעים אינו Ar. Mont. "& ten-
"torium impiorum non ipsum," Chald.
"non subsistet," Ar. Syr. "non reperie-
"tur," Vat. *διὰ τοῦτο ὁ ἀσεβὴς ἐκ ἔσται*,
Vulg. "& tabernaculum impiorum non
"subsistet," J. T. Pisc. "& tentorium
"improbiorum nusquam sit," Nos hod.
"and the dwelling place of the wick-
"ed shall come to nought," Tind.
"the dwellynges of the ungodly.

C A P. IX^b.

VER. 2. אכנס ידעתי כי-כן Ar. Mont. Chald. Syr. Ar. ut Vat. Vat. *ἐπ' ἀλη-
θείας οἶδα ὅτι ὅτως ἐστὶ*, Vulg. "verè scio
"quod ita fit," J. T. "verum + est,"
Pisc. verè—novi ita esse," N. hod. "I
"know + it is so of a truth," Tind.
"as for you I know," &c.

Ib. ומה יצדק אנוש עם-אל Ar. Mont. "quid
"justificabit se homo cum Deo," Chald.
"quomodo justificabitur filius hominis,"
&c. Syr. Ar. "nec vincit Deum quis-
"quam," Vat. *πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος
βροτὸς πρὸς κυρίῳ*, Vulg. "& quod non
"justificetur homo— compositus Deo,"
J. T. "nam qui," Pisc. "quomodo ju-
"stus esset mortalis + comparatus cum
"Deo forti—forti," Pisc. N. hod. "but
"how should man be just with God,"
Tind. "that a man compared with God
"cannot be justified.

Ver. 3. אם-יחפץ לריב עמו לא יענו אחת מני Ar. Mont. "si voluerit contendere
"cum eo, non respondebit ei unum ex
"mille," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. &
S. Amb. *ἐὰν ὃ βέλῃ κερθῆναι αὐτῷ, ἵνα
μὴ ἀνείπῃ πρὸς ἕνα + λόγον αὐτῷ ἐκ χιλί-
ων*, Alex. *μετ' αὐτῷ*, Vulg. "non potuit
"ei respondere unum pro mille," J. T.
Pisc. "litigare, non potuit ei responde-
"re + ad unum ex mille," Nos hod.
ut Vulg. "he cannot answer him one
"of a thousand," Tind. "he shall not
"be able to answer him unto one a-
"monge a thousande^c.

Ver. 4. חכם לבב ואמין כח Ar. Mont. &
Chald. "nec discrepant," Ar. Syr. "sa-
"piens corde & fortis robore," Vat. &
S. Amb. *σοφὸς γὰρ ἔστι διανοία, κραταίος τε
καὶ μέγας*, Vulg. "sapiens corde est &
"fortis robore," J. T. "+ est sapiens a-
"nimo & fortis viribus," Pisc. "cor-
"de—& robustus—," Nos hod. "+ he
"is wise in heart and mighty in strength
fic ferè Tind.

Ib. מידהקשה אלו וישלם Ar. Mont. "quis
"induravit ad (Chald. arguit) eum &
"pacem habuit," Vat. & S. Amb. *τίς
κλήρος γενόμενος ἐναντίον αὐτῷ ὑπέμεινεν*,
S. Amb. quis + adeo durus, pro ὑπέ-
μεινεν, Aq. *εἰρήνευσεν*, Sym. *διετέλησεν*,
שלם utrumque Vulg. ut Aq. "quis re-
"stitit ei & pacem habuit," Ar. Syr.
"evasit incolumis," J. T. "quis obdu-
"rans + animum," Pisc. "+ cor— ad-
"versus eum prosperitate utitur," Nos
hod. "who hath hardned + himself a-
"gainst him and hath prospered,"
Tind. "who ever prospered that toke
"parte agaynste hym.

Ver. 5. המעתיק הרים ולא ידעו Ar. Mont. "transferens montes & non cognove-
"runt," Chald. "reges fortes instar
"montium, & nesciunt quod subver-
"tit eos in irâ suâ," Ar. Syr. "qui
"transfert montes nescit," Vat. & S.
Amb. *ὁ παλαιῶν ὄρη καὶ ἐκ οὐδασιν, Sym.
ἐξαιρῶν ὄρη καὶ ἀδηλοποιῶν αὐτὰ*, Comp.
κατασείφων, Vulg. "qui transtulit mon-
"tes & nescierunt," J. T. "qui refi-
"git montes ita ut non animadver-
"tant + homines," Pisc. "transfert mon-
"tes ita ut non animadvertant," Nos
hod. "which removeth the mountains
"and they know not," Tind. "he tran-
"slatethe the mountaynes or ever they
"be aware.

Ib. אשר הפכם באפו Ar. Mont. "hi quos subver-
"tit in furore suo," J. T. "qui sub-
"vertit—Pisc. "quum subvertit eos in
"irâ suâ," Nos hod. "which over-
"turneth them in his anger," Tind.
"and overthroveth them in hys
"wrath^d.

Ver. 6. המרגין ארץ ממקומה Ar. Mont. "tremefaciens terram è loco suo," sic
Chald. Syr. Ar. "à fundamentis," Vat.
ὁ σείων τὴν γῆν ὑπὸ ἄρσενον ἐκ θεμελίων, Vulg.

^a Eadem phrasi usus est sanctus Psaltes, Psal. xxxv. 26. cix. 29. & alibi.

^b Omnia in hoc capite piè & humillimè de operibus & gubernatione Dei Jobus loquitur, nisi forsan vers. 17. הנה ;
& tamen idem ipsum de eo dicit Deus, cap. ii. 3.

^c Omnia ferè hic forensia verba, ut in Jurisprudentiâ Jobi.

^d Hic Tindalli nota, "God translateth the mountaines, not only those of the Erth, but also the arrogant and proude
"tyrauntes and the great reaulmes of the world, which by a borrowed speache are often times in the Scripture sygnified by
"mountaynes and hilles. So translated he Pharao, Exod. iiiii." An potius xiv. Vid. cap. xxviii. 9.

^e Noluerunt dicere ut Heb. "loco suo.

"qui commovet terram de loco suo,"
sic ferè J. T. & Pisc. & Tind. sed Nos
hod. (optime omnium) "which shaketh
the earth out of her place.

Ib. וְעַמּוּדֵיהָ יִתְפַּלְצוּ Ar. Mont. " & colum-
næ ejus contremiscunt," Chald. "con-
cutiuntur," Syr. Ar. " & habitatores e-
jus contremiscunt," Vat. οἱ τῶν στήλων αὐ-
τῆς (αὐτῶν), Schol. περιερρήσαντο, Vulg.
" & columnæ ejus concutiuntur, J. T.
Pisc. "adeo ut columnæ ejus contre-
miscant," Nos hod. "and the pillars,"
&c. Tind. "that her pylers shake with-
al^b.

Ver. 7. וְהָאֵלֹהִים לֹא יִזְרָח Ar. Mont.
"dicens Soli & non orietur," ita ferè
Chald. & Ar. Syr. Vat. ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ
ὅτι ἂν ἀνατείλῃ, Alex. μὴ ἀνατέλλειν, & ἂν,
&c. Vulg. "qui præcipit Soli & non o-
rietur," J. T. "quo interdicente Soli,
non oritur—Pisc. "dicit Soli ne ori-
atur & non oritur," Nos hod. "which
commandeth the Sun and it riseth
not," sic Tind.

Ib. וְעַד כּוֹכְבֵּי יְהוָה Ar. Mont. " & su-
pra stellas signabit," Chald. "stellas
figillat + nubibus," Ar. Syr. "clausit
super facies stellarum," Vat. ὁ
ἄστρων καὶ ἀσφραγίζει, Vulg. " & stellas
clausit quasi sub signaculo," J. T.
"qui ante stellas obsignat viam," Pisc.
"item stellas obsignat," sic Nos hod.
"he closethe up the starres as it were
under a sygnet^c.

Ver. 8. נִשְׁתָּה שָׁמַיִם לְבָדוֹ Ar. Mont. "ex-
tendens cœlos solus," sic Chald. &
Ar. Syr. Vat. S. Amb. ὁ τανύσας τὴν ἔρη-
νον μόνος, sic Vulg. J. T. & Nos 2.
Pisc. "inclinat.

Ib. וְדֶרֶךְ עַל-בְּמִתִּי יֵם Chald. "deambulat
per altitudinem fortitudinis maris,"
Ar. Mont. "calcat super excelsa ma-
ris," Syr. Ar. "magnificentiam," Vat.
& S. Amb. καὶ περιπατῶν, ὡς ἐπ' ἐδάφους,

ἐπὶ θαλάσσης, Vulg. " & graditur su-
per fluctus maris," J. T. "calcat ex-
celsa maris," Pisc. "incedit super,"
&c. N. hod. "treadeth upon the waves
of the Sea," Tind. "goeth upon the
waves of the Sea^c.

Ver. 9. וְהָאֵלֹהִים וְהַיָּמִים וְהַיָּבֵשֶׁת וְהַיָּם
(Versus qualisqualis Hexameter) Ar.
Mont. "faciens Has, & Chefil, & Chi-
mah, & penetralia austri," Chald.
"Hyadas & cubicula dominationis pla-
netarum in latere australi," Syr. Ar.
"qui fecit Pleiadem, & Arcturum, &
Gigantem, & Terminos Austri," Vat.
ὁ ποιοῦν Πλειάδα (S. Amb. Virgilia) καὶ
Ἑσπερον, καὶ Ἀρκτῦρον, καὶ ταμεία (alii τα-
μεία) Νότα, Olymp: ὁ ἔδρε καὶ πάντα τὰ
ἄστρα τὰ κυκλῶντα νότον, Vulg. "qui
facit Arcturum, & Oriona, & Hya-
das, & interiora Austri," J. T. Pisc.
"qui facit (Pisc—qui) Arcturum, Ori-
onem, & Pleiadas, ac penetralium
Austri Sidera," Pisc. " & Penetralia
Austri," Nos hod. "which maketh
Arcturus, Orion, and Pleiades, and
the chambers of the South," Tind.
"he maketh the Vaynes of Heaven,
the Orions, the seven Starres, and the
secret places of the Southe^f.

Ver. 10. וְעַד גְּדִלּוֹת עֵדֶיךָ חָקֵר Ar. Mont.
"faciens magna, donec non investiga-
tio," Chald. "magnalia, ut non fit
finis," sic Ar. Syr. Vat. ὁ ποιοῦν με-
γάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, sic Vulg. "qui fa-
cit magna & incomprehensibilia," J.
T. "qui facit res magnas adeoque im-
pervestigabiles, Pisc. "facit res mag-
nas, adeo ut non possint pervestigari,"
Nos hod. "which doth great Things
past finding out," Tind. "unsearch-
able.

Ib. וְנִפְלְאוֹת עֵדֶיךָ מִסֵּפֶר Ar. Mont. " &
"mirabilia, donec non numerus," sic
ferè Chald. Ar. Syr. "potentias," Vat.

^a Eadem phrasis occurrit Psal. lxxv. 3. yammudeah Eretz, & eodem sensu, licet aliâ voce, 1 Sam. ii. 8. "Columnæ cœli sunt Domini."

^b וְעַד כּוֹכְבֵּי יְהוָה terreri, formidare, tremere, ut inde derivata idolum, quia est terrori seu potius terroculamento suis cultoribus. Targ. stultitia. Nescio an hinc Phalli & Græcorum & Romanorum summâ veneratione & timore culti? Idola cerè satis ridicula olim, de quibus nihil addemus, sed cum Priapo suo inter blattas & tineas in æternum delitescant.

^c Hic Schulteti nota "cælum liber est Dei," Esai. xxxiv. 4. "stellæ ejus characteres, quæ cum non videntur, quasi epistola signata claudi dicuntur.

^d Hæc & quæ sequuntur in præcatione pro energumenis Constit. lib. viii. occurrunt, & hæc omnia ad Christum meum ibi applicantur.

^e Eadem phrasis occurrit Deut. xxxiii. ult. וְהָאֵלֹהִים עַל כּוֹכְבֵּי יְהוָה Vat. ὁ ἡλῶν, Esai. lviii. ult. ἐπὶ τὰ ἀστέρα, semel tantum invenio cum eodem verbo, Habak. iii. ult. ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰσχυροῦς μὲν. sed semel cum ὑψηλὰ, Mic. i. 3. ἐπὶ ὕψους ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τὸ γῆ, sed ὑψηλὰ non adeo malè audit ac ὑψηλὰ.—Nota hic etiam, quod Christum nostrum super fluctus maris incedentem sæpius quàm semel legimus, & illi hæc Jobi applicantur, tam in Constitutionibus quàm in Catena.

Hic Ep. Richardson nota in Jobi peritiam in astronomiâ, at cap. xxvi. 7, 13. & secundum nonnullos cap. xxvii. 18. Vidimus etiam astronomiam in oratione Dei ad Jobum, xxxviii. à 31 ad 33.

^f Hæc constellationes longè ante Homerum ab Arabibus notas fuisse multò certius est, quàm quid in fonte significant: sed non ausus sum affirmare hæc nomina Græca à suo poeta interpretes non mutuo sumpsisse, Iliad. vi. ubi etiam miranda affert naturæ opera,

Πλειάδας δ' ὕδατος τε τότ' ἐνὶ οὐρανῷ
"Ἀρκτοῦ",

Ut à Mercero in locum laudantur. Vid. Dissertat. nostram de his constellationibus. Vid. & Sherlochum (patrem) de providentia Dei in gubernandis causis naturalibus pag. 42. & Job. xxxviii. 31. Ubi earum plurimæ iterum occurrunt.

& S. Amb. *ἡ δοξα + ἡ ἐξαισία ὧν ἐκ
ἔστιν αἰσθητός*, Vulg. " & mirabilia quo-
rum non est numerus," J. T. " &
"mirabilia, adeoque innumera," Pisc.
"res mirabiles, adeo ut non possint nu-
merari," Nos 2, "wonders without
"number^b."

Ver. 11. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont.
"ecce transibit super me, (Chald. "in
"coelis excelsis) & non videbo," Syr.
Ar. "quod (Syr. ecce) si transferit pro-
"pe me, non videbo eum," Vat. & S.
Amb. *ἐὰν ὑπερβῇ με, & μὴ ἴδω*, Vulg.
"si venerit ad me, non videbo eum,"
J. T. & sic ferè Pisc. "ecce transit præ-
"ter me & tamen non possum videre—
Pisc. + "eum," Nos hod. "lo he goeth
by me and I see him not," Tind. "if
"he came by me I might not loke up-
"on him."

Ib. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont. " & præ-
"teribit," &c. Chald. "abibit, nec in-
"telligam illum," Syr. Ar. " & si cir-
"cum me ierit," &c. Vulg. "si abierit
"non intelligam," J. T. "si transmeat,
"tamen non animadverto eum," Pisc.
"mutat + locum & + tamen non pos-
"sum + eum animadvertere," Nos hod.
"he passeth on also, but I perceive him
"not," Tind. "yf he went his way, I
"shuld not perceave it^d."

Ver. 12. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont. "en-
"rapiet, quis restituere faciet eum,"
Arab. " & modo si fractus fuerim, quis
"zelabit adversum eum," Chald. "ecce
"auferet hominem in saeculo, & quis
"erit qui reducet eum?" Syr. "quis
"requireret illum de manu ejus?" Vat.
ἐὰν ἀπαλλάξῃ, τίς ἀποστέλλει, S. Amb. "si
"discefferit," &c. Vulg. "si repente
"interroget, quis respondebit ei?" J. T.
"ecce rapuerit, quis cogat eum resti-
"tuere?" Pisc. "ecce rapiet, quis a-
"vertat eum?" Nos hod. "behold he
"taketh away, who can hinder him?"
Tind. "yf he be hasty to take eny
"thing away, who wil make him re-
"store it againe?"

Ib. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont.
"quis dicit ad eum quid facis?" ita
Chald. Syr. Ar. "cur fecisti sic?" ἢ τίς
ἔρεῖ αὐτῷ τί ἐποίησας, Vulg. "dicere po-

"test," J. T. Pisc. "dicat ei," Nos 2.
"who will say unto him."

Ver. 13. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont.
"Deus non avertet nasum suum," Ch.
"iram," Ar. Syr. "retrahet," Vat. *αὐ-
τὸς δὲ ἀπείσπραται ὀργῇ*, Sym. *ὁ θεὸς, &
ἀναπόσπρεπτος ἡ ὀργή*, sic S. Amb. "De-
"us, cujus inflexibilis ira," Vulg. "cu-
"jus iræ nemo resistere potest," J. T.
"Deo non revocante iram suam,"
Pisc. "si Deus non avertat iram suam,"
Nos hod. "will not withdraw," &c.
Tind. "he is God, whose wrath no
"man may withstande."

Ib. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont. "sub
"eo curvaverunt se adjutores superbiæ,"
Chald. "curventur impii, confringent-
"ur superbi, qui auxiliantur in multi-
"tudine," Syr. Ar. "sub ipso humili-
"abuntur auxiliantes multis," Vat. *αὐ-
τῶν ἐκἀμφέθησαν καὶ τὰ ὑποῦντες ὀργάνων*, sic
S. Amb. Sym. *ὑποκάτω ὧν αὐτὰ καμψ-
θήσονται οἱ ἐπεριδόμενοι ἀλαζονείᾳ*, Vulg.
" & sub quo curvantur qui portant or-
"bem," J. T. "sub ipso incurvantur
"adjutores superbiæ," Pisc. "opitulado-
"res superbi," Nos hod. "the proud
"helpers do stoop under him," Tind.
"but the proudest of all must stoupe,"
&c. (An hæc de Leviathan & rege Æ-
gypti^f?)

Ver. 14. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont. "e-
"tiam quia ego respondebo ei," Chald.
"quanto minus ego respondebo ei,"
Syr. Ar. " & ego quoque alloquar eum,"
Vat. S. Amb. *ἐὰν δὲ με κακῶς*, Vulg.
"quantus ergo sum ego ut respondeam
"ei?" J. T. "quanto minus ego re-
"spondere ei?" Pisc. "multo minus
"ego respondere potero ei," Nos hod.
"how much less shall I answer him,"
Tind. "how shulde I then answere
"him?"

Ib. *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* Ar. Mont. "eligam
"verba mea cum eo," sic Chald. Ar.
Syr. "proponam sermones meos coram
"ipso," Vat. & S. Amb. *ἡ διακρίνει τὰ
ῥήματά μου*, Vulg. " & loquar verbis me-
"is cum eo," J. T. "electurus verba
"mea + quibus uterer contra eum,"
Pisc. "eligere verba mea + ad loquen-
"da cum eo," Nos hod. "+ and chuse

^a Duplex versio *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה*

^b Hæc ipsissima sunt Eliphazi verba, cap. v. 9. (eodem additamento *¶* LXX quæ hic Jobus repetit & confirmat.)

^c An in Ægypto, an in Deserto?

^d An hæc de transitu Dei, forsitan hoc in ipso tempore in nube ante populum suum per Desertum, Psal. lxxviii. 7.

^e An hæc de Ægyptiorum vestibibus, &c. in Israelitis collatis.

^f Ita videtur, sed cautè & ænigmaticè & Job. & LXX de Rahab Ægypto ceto (id est Leviathan) & Pharaonibus, qui mul-
tis regibus & reipublicis auxilio esse gloriati sunt; unde cognomina Ægypti regibus *καίτοι* quæ illustrantur & confirmantur
ex illis Esai. cap. xxx. 1. ad 7. ubi ipsissima verba, ut idem sensus, ac hic in Jobo *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* "Ægyptii frustra
"auxiliabuntur." Imo ipsa vox Rahab ibi sequitur *וְהוּא אֵל וְלֹא אָרָאָה* "clamavi ille Rahab est illis status,"
Ita verba intelligo, eodem sensu ac illa Jeremiæ, cap. xlv. 17. "clamate Pharaon rex Ægypti, tantum strepitus est." Ubi
mira lectio Vat. & Θ. *καλίστα τὸ ὄνομα Φαραὼ βασιλεὺς Αἴγ. ἔσαν ἰσχυροὶ* (C. *ἰσχυροὶ*) *Μωϋσῆς*, quæ ipsa Hebraica. Ne-
que ausi sunt vertere. Vid. Dissertat. de Leviathan, & Behemoth, & de versione *¶* d.

- "out my words + to reason with him,"
Tind. "or what wordes shuld I find
"out against him.
- Ver. 15. אֲשֶׁר אֶמְצֵא אֶת־צִדְקָתִי לֹא אֶעֱנֶה Ar. Mont. "qui si justus fuero non respon-
"debo," Chald. "justificatus," Syr. Ar.
"si non fuero verax, non exaudiat,"
Vat. & S. Amb. εἰ ἂν ᾧ δίκαιος ᾖ εἰ-
σακούσῃ μὲν, Vulg. "qui etiam si ha-
"buero quippiam justum non respon-
"debo," J. T. "cui si justus sim non
"responsabo," Pisc. "etsi justus sim,
"non + tamen potero respondere," Nos
hod. "whom tho' I were righteous +
"yet would I not answer," Tind.
"though I be righteous yet wil I not
"geve him one worde againe.
- Ib. אֲתֹכַח אֶת־פִּי לִפְנֵי אֲתֹנִי Ar. Mont. "ad facien-
"tem judicia me deprecabor," Chald.
"ad judicem meum orabo," sic Ar. Syr.
Vat. & S. Amb. ἵνα κλέμῃ αὐτὸς δεηθῇ-
σονται, Vulg. "sed meum judicem de-
"precabor," sic ferè J. T. Pisc. + sed
"judici meo supplicare cogar," N. hod.
"I would make supplication to my
"judge," Tind. "but mekely submitte
"my self to my judge".
- Ver. 16. אֲמַלְכָּה אֶת־אֱמִי וְיַעֲנֵנִי Ar. Mont. "si
"invocavero & responderit mihi," sic
Chald. Ar. "etiamsi arbitror ipsum,
"cum eum invocavero, me exauditu-
"rum," Syr. " & invocavero ipse &
"responderit mihi," Vat. εἰ ἂν τὸ καλέσω
καὶ μὴ ἀπακούσῃ, Comp. καὶ ὑπακούσῃ, A-
lex. καὶ εἰσακούσῃ, sic S. Amb. "exaudivit
"me," ubi Bossii nota^b, probabile est
illud μὴ fuisse μοι, Vulg. " & cum in-
"vocantem exaudierit me," J. T. "si
"invocantem exaudivit me," Pisc. "si
"clamavero & exaudiat me," N. hod.
"if I had called and he had answered
"me," Tind. "albeit that I call upon
"hym, and he heare me.
- Ib. אֲמַלְכָּה אֶת־אֱמִי כִּי־יִצְחָק קוֹלִי Ar. Mont. "non
"credam quod auscultaverit vocem me-
"am," sic Chald. Syr. "non tamen cre-
"dam donec audiat vocem meam,"
Vat. καὶ πιστεύω ὅτι εἰσακήκοέ με τὸ φωνῆς,
Vulg. "non credo quod audiret vocem
"meam," J. T. "non crederem auri-
"bus percepturum," &c. Pisc. "+ ta-
"men non credo, quod auscultet," &c.
Nos "+yet would I not believe that
"he had hearkned to my voice," Tind.
"+yet am I not sure that he hath herd
"my voyce.
- Ver. 17. אֲשֶׁר־בְּשַׁעֲרָה יִשּׁוּפְנִי Ar. Mont.
"quia in turbine conteret me," Chald.
- "usque ad pilum capilli conterit me,"
Ar. "quoniam ipse in singulis pilis ca-
"pitis mei cum validitate me percuf-
"sit," Vat. & S. Amb. μὴ γνέσθω με ἐν-
τρίβῃ, Vulg. "in turbine enim conteret
"me," J. T. "qui turbine contereret
"me," Pisc. "nam turbine conteret
"me," Nos hod. "for he breaketh me
"with a tempest," Tind. "he troubleth
"me so with the tempest.
- Ib. וְהִרְבָּה פְּצָעַי תַּנְּחֵם Ar. Mont. " & mul-
"tiplicabit vulnera (Chald. plagas,) mea
"gratis," Ar. " & frustra multiplicabo
"sermone meos," Syr. ut Heb. Vat.
πολλὰ δὲ μετὰ τὰς συντριμμίας πεποίηκε
διακνήσας, Olymp. οἱ λοποὶ ἀντὶ τῆς δι-
ακνήσας, ἀλλὰ ἀναίτιως ἐξέδωκαν καὶ δωρεάν,
Vulg. " & multiplicabit vulnera mea
"etiam sine causâ," alii, "immerito,"
sic ferè Pisc. J. T. "impune," N. hod.
ut Pisc. Tind. "and woundeth me out
of measure without a cause.
- Ver. 18. לֹא־יִתְּנִי הַשֵּׁן רוּחַ Ar. Mont.
"non dabit me reducere spiritum me-
"um," Chald. "permittet attrahere,"
Ar. Syr. "non permittit ut quiescat spi-
"ritus," Vat. καὶ εἰ ᾧ ἀναπνεύσαι, Vul.
"non concedit requiescere spiritum me-
"um," J. T. "non fineret me revoca-
"re spiritum meum^d," Nos hod. "he
"will not suffer me to take my breath,"
Tind. "he will not let my sprete be in
"rest.
- Ib. כִּי־יִשְׁבְּעֵנִי מִמְּרוּרִים Ar. Mont. "fatura-
"bit me amaritudinibus," sic ferè Chal.
& Ar. Syr. Vat. ἐνέπλησσε τὴν μετὰ πικρίας,
Vulg. "amaritudinibus," J. T. & ferè
Pisc. "saturaret me," &c. Nos 2 ferè
ut Vat.
- Ver. 19. אֲמַלְכָּה אֶת־אֱמִי כִּי־יִצְחָק אֶת־הַנָּה Ar. Mont. "si
"ad potentiam robustus ecce," Chald.
"quantum ad fortitudinem robustissi-
"mus est," Ar. "si in fortitudine, ip-
"se est fortissimus," Syr. "tribulationi-
"bus inebriavit me," Vat. & S. Amb.
ὅτι μὴ γὰρ ἰσχύι κρατεῖ, Sym. ἐν τῇ ἰσχύι
κραταῖός ἐστι, Vulg. "si fortitudo quæri-
"tur robustissimus est," J. T. "si viri-
"bus + experirer fortissimum ecce"
Pisc. "ecce robustus + est," Nos "+ if
"I speak of strength lo + he is strong
Tind. "if men wil speake of strength,
"he is the strongest of al.
- Ib. וְיַעֲדֵנִי אֶת־לִפְנֵי אֲתֹנִי Ar. Mont. " &
"si ad judicium, quis convenire faciet
"me?" Chald. "testificabitur pro me,"
Syr. Ar. "si in lite quis occurrit ei?"
Vat. τίς ἐν κλέμῃ αὐτὸς ἀντιστήσῃ, S. Amb.

^a Hic Schulteti nota, "humiliter illius gratiam implorabo, ut non secundum meritum meam sed suam misericordiam
"mecum agat, hoc enim est אֲתֹנִי

^b Ex scholiis Romanis Londini editis, puto à Waltonio nostro An. Dom. 1653.

^c An Plicâ Polonicâ juxta Arabum traditionem sanctus vir etiam laboravit? Sed נָשָׂא & tũro & pilus. Vid. sequ.
hemistich. " & vulnera mea multiplicat.

^d Hic Junii nota, i. e. "suffocaret strangularet me," ut cap. vii. 15.

"nemo potest iudicio ejus resistere,"
Vulg. "si æquitas iudicii, nemo audet
"pro me testimonium dicere," alii,
"quis mihi patrocinabitur," J. T. "sin
"iudicio," Pisc. "jure quis vadimoni-
"um constitueret mihi," N. hod. "and
"if of judgment, who shall set me a
"time to plead?" Tind. "if men wil
"speak of righteousness, who darre
"be my record?"

Ver. 20. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont.
"si justificaverò me, os meum con-
"demnabit me," ita fere Chald. Ar.
Syr. "si ego innocens fuero, ore meo
"me condemnabit," Vat. & S. Amb.
ἐὰν γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεβήσῃ,
Sym. ἐὰν δικαιώσωμαι, ἀναφανῶ στόμα μου
καταδικάσαι με, Vulg. "si justificari me
"voluero, os meum condemnabit me,"
J. T. "si justum me assererem, os me-
"um condemnaret me," Pisc. " & si
"justus ero, + tamen os meum con-
"demnabit me," Nos hod. ferè ut J. T.
sic Tind.

Ib. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont. "integer e-
"go & perversum me faciet," Chald.
"perfectus ego sum & dissipat me,"
Ar. Syr. " & si fuero justus, ipse me
"detinebit," (Syr. pervertet) Vat. & S.
Amb. ἐὰν τε ὦ ἀμεμπτος, ὁ κολῶς ἀποδεί-
σεται, Schol. ἀπλῆς ἐγὼ καὶ ἐσρέβλωσέ με,
Vulg. "si innocentem ostendero pra-
"vum me comprobabit," J. T. "si in-
"tegrum me perverteret me," Pisc.
" + & si integer ero, tamen + ipse
"perverteret me," Nos hod. " + if I say
"I am perfect, it shall also prove me
"perverse," Tind. "yf I wil put forth
"my self for a perfect man, he shall
"prove me a wicked doer."

Ver. 21. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont.
"perfectus ego non noscam animam
"meam," sic Chald. Ar. "an sim ju-
"stus nescio," Syr. "perfectus si essem
" & non cognoscerem," Vat. & S. Amb.
ἢτε γὰρ ἡσέβησα ἢ οὐκ οἶδα τῇ ψυχῇ, Vulg.
"etiamsi simplex fuero hoc ipsum ig-
"norabit anima mea," J. T. "integer
"sum, non habui rationem animæ
"meæ," Pisc. " + etsi integer ero + ta-
"men non me cognoscam ipsum," N.

hod. " + tho' I + were perfect, + yet
"wou'd I not know my soul," Tind.
"for tho' I shuld be an innocent, my
"conscience knoweth it not."

Ib. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont. & Chald. "re-
"probabo vitam meam," Syr. Ar. "jam
"odit vitam meam anima mea," Vat.
& S. Amb. πλὴν ἀφαιρέται με ἡ ζωὴ,
Vulg. " & tædebit me vitæ meæ," J. T.
"sprevi, Pisc. " + sed spernam vitam
"meam," sic N. hod. Tind. " yee I
"my self am weery of my life."

Ver. 22. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont. "unum ipsum
"ideo dixi, perfectum & impium ip-
"se consumens," Chald. "unum est,
"ideo dixi perfectum & peccatorem
"ipse consumit," Ar. Syr. "justos &
"iniquos ipse perdit," Vat. & S. Amb.
διὸ εἶπον μέγαν καὶ δυνάσταν ἀπολλύει ὁργῇ,
Vulg. "unum est quod locutus sum
" & innocentem & impium ipse con-
"sumit," J. T. "una est, propterea di-
"co, integrum & improbum quod ip-
"se consumit," Pisc. "unum hoc + est
"quod ægrè fero, idcirco dico inte-
"grum & improbum," &c. sic ferè N.
2 ut J. T.

Ver. 23. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont.
"si flagellum occidat subito," Chald.
"in furore," Syr. Ar. "si acciderit fla-
"gellum ejus statim occidit," Vat. ὅτι
φῶλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίων, Alex. ἀπολλύν-
ται, Vulg. "si flagellat occidit semel,"
J. T. "quandoquidem flagello mortem
"affert repentè," Pisc. "quum flagello
"occidit," &c. sic ferè Nos 2.

Ib. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont. "ad ten-
"tationem innocentium subsannavit,"
Chald. "quando tabescent innocentes
"ridebit," Syr. Ar. " & stultitiam in-
"nocentium deridet," Vat. ἀλλὰ δίκαιοι
καταγελῶνται, Vulg. " & non de pœnis
"innocentium rideat," J. T. "ad pro-
"bationem innocentium ridet," sic fe-
rè Nos hod. Pisc. "tentationem inno-
"centium subsannat," Tind. "punysh-
"ment^d."

Ver. 24. וְיִשְׁעֵי יְיָ יִצְדָּק אֶת מֹנֵהוּ Ar. Mont. "facies iudicum ejus operi-
"et," Syr. Ar. "vultus iudicum sunt

^a Tind. "who darre be my record;] i. e. bail, surety seu bondsman, ut nostris Anglis septentrional.

^b ἐπίθετον] cum conjugatis & δίκαιος & ἀσεβής, ut in Kircheri est videre.

^c Mira sanè LXX versio hic efferunt per μέλαν, γῆ per δυνάσταν, sed nescio unde ὁργῇ nisi à πῶ in sequenti versu. Nec alias versiones Græcas habemus unde lux nobis effulserit in his meris tenebris.

^d πῶ cum dextro puncto flagellum πῶ cum sinistro "declinare," utrumque vocis sensum δὲ LXX visi sunt hic expri-
mere primum in ὁργῇ secundum in φῶλοι.

^e In hunc durum locum sicut sonat occurrit Merceri nota, memoriæ dignissima, "impia hæc primo fronte videntur at-
que ita Hebræi accipiunt [in Jobum semper iniquiores] quasi planè providentiam Dei neget. Verum Job hæc dicit jux-
ta externam rerum faciem, quantum videlicet homines vident, & agnoscunt, & juxta carnis iudicium, quomodo & mul-
ta in lib. ecclesiast. intelligenda sunt." Hucusque Mercerus & Schultetus; sed antequam Judæi has querelas & expostula-
tiones viri sancti culpant, concilient multa hujusmodi & quæ in Jeremiâ & Psalmis ipsis occurrunt. Præsertim illa Psalmi
lxxxix. 38. 39. &c. "Quæ Deo irritam fidem exprobrare videantur." Unde Judæus quidam hunc Psalmum nec legere nec
audire sustinuit, & Abenezra negat hanc partem esse Israelitarum sed hostium, qui Deum mendacii & perfidiæ arguunt:
Sed & alii R. R. saniores sententiam amplexi sunt.

- "elati," alii "velati," Vat. & S. Amb. *ἀφαιδιδόνται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, πρόσπα κελῶν αὐτῆς σιωπαλῶν, Vulg.* "terra data est in manus impii, vul-
 "tum judicium ejus operit," J. T. Pisc. "terra traditur in manum improbi,
 "faciem judicium ejus obtegat," Nos hod. ut Vulg. Tind. "as for the world,
 "he giveth it over into the power of
 "the wicked, soche as the rulers be,
 "whereof al landes ar ful," Tig. &c. "terræ gubernatio impio permittitur,"
 Castal. "cujus gubernatorum personas
 "ipse protegit," Chald. "a facie Do-
 "mini judices ejus operiunt justitiam.
- Ib. *אִם לֹא אֵין מִיָּדוֹ* Vat. & S. Amb. *εἰ δὲ μὴ αὐτός ἐστι, τίς ἐστίν,* Ar. Mont. "si
 "non, ubi quis ipse," Chald. "si non
 "est hic, quis est?" Syr. Ar. "at fu-
 "rorem^b ejus quis potest sustinere?"
 Vulg. "quod si non ille est, quis ergo
 "est," J. T. "si non + ille facit, quif-
 "nam est," Pisc. "quis igitur ille + est,"
 Nos hod. "if not, where + and who is
 "he," Tind. "is it not so? wher is
 "there eny but he is soche one.
- Ver. 25. *וְיָמֵי קָרוֹ מְנִירָן* Ar. Mont. "&
 "dies mei leves fuerunt præ cursore,"
 Chald. "velociiores sunt umbra avis vo-
 "lantis," Ar. Syr. "cursu," Vat. & S.
 Amb. *ὁ ὅς βίβω μὲν ἐστὶν ἐλαφρότερος δρο-
 μίως, Sym. αἱ ἡμέραι μὲν, Vulg.* "dies
 "mei velociiores fuerunt cursore," ita
 fere J. T. Pisc. N. hod. "a post," Tind.
 "a runner.
- Ib. *לֹא יִרְאוּ טוֹבָה* Ar. Mont. "fuge-
 "runt, non viderunt bonum, sic Chald.
 & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *ὑπέδρασαν καὶ
 οὐκ εἶδον, Vulg.* "fugerunt & non vi-
 "derunt bonum," J. T. Pisc. "non sunt
 "expertī," &c. Nos hod. fere ut Vulg.
 Tind. "they are gone sodenly and have
 "seen no good thing.
- Ver. 26. *חֲלָפוּ עִם־אֲנִיּוֹת אֲנֵה* Ar. Mont.
 "transierunt cum navibus Ebeh," Ch.
 "cum navibus onustis optimis fructi-
 "bus," Vat. & S. Amb. *καὶ ὡς ἔστιν ναυσὶν ἰχθυῶν ὁδῶν* S.
 Amb. "tanquam navis vestigium," Sym.
ὁμοίως ναυσὶ ἀποδεδάσταις, Vulg. "pertran-
 "sierunt quasi naves poma portantes,"
 J. T. "transmearunt velocibus," sic
 Nos hod. "as the swift ships," & eo-
 dem sensu Tind. "they are passed a-
 "wayes as the shippes that be good un-
- "der sayle," Ar. "cum navibus aptissi-
 "mis ad currendum, Syr. "navibus
 "multis inimicorum.
- Ib. *כְּנֶשֶׁר יִטּוֹשׁ עַל־אֵכָל* Ar. Mont. "sicut
 "aquila volabit ad escam," sic fere
 Chald. & Syr. Ar. Vat. & S. Amb. &
*ἀετὴς πτερόμενος ζήλου τῶν βορρῶν, Alex.
 βορρῶν, Sym. ὡς αἰετὸς ἰπτάμενος ἐπὶ βο-
 ρρῶν, Vulg.* "sicut Aquila volans ad es-
 "cam," J. T. & fere Pisc. "involans
 "in escam, Nos 2. "that hasteth to the
 "prey."
- Ver. 27. *שִׁיחִי אֲשַׁכַּח אִם־אֲמַר* Vat. & S.
 Amb. *εἰάν + τε γὰρ εἴπω ἐπιλήσονται λα-
 λῶν, Vulg.* "cum dixero nequaquam i-
 "ta loquar," J. T. Pisc. "si dico obli-
 "viscar querimoniam meam, sic Nos hod.
 Tind. "when I am purposed to forget
 "my complaynynges.
- Ib. *אֶעֱזֹבָה פָּנַי וְאֶבְלִיגָה* Chald. "dimittam
 "iram meam & confortabor," Ar. Syr.
 "ægre ferō," Vat. & S. Amb. *συγκύψας
 τῷ προσώπῳ στενάξω, Vulg.* "commuto
 "faciem meam & dolore torqueor,"
 J. T. Pisc. "derelinquam iram meam
 "& recreabo me," Nos hod. "I will
 "leave off my heaviness and comfort
 "my self," Tind. "to chaunge my
 "countenance and to comforte myself,"
 Ar. Mont. "si dicere me obliviscere e-
 "loquii mei, relinquam facies meas &
 "confortabo?" Syr. Ar. "cum amari-
 "tudine meâ oblitus sum narrationem
 "meam; si omiserō cogitationem me-
 "am aut sermones meas ægre ferō.
- Ver. 28. *יִגְרֵתִי כָּל־עֲצָבִי* Ar. Mont. "ti-
 "mui omnes dolores meos," Chald.
 "congregavi omnes tribulationes meas,"
 Syr. Ar. "& si tacuero timui omne
 "malum," Syr. "angustiam," Vat. &
 S. Amb. *ζέομαι πάντι τοῖς μέλεσιν, Vulg.*
 "verebar omnia opera mea," J. T. Pisc.
 "formido omnes dolores meos," sic N.
 hod. Tind. "then am I afraide of al
 "my works.
- Ib. *יִדְעֵתִי כִּי־לֹא־תִנְקֵנִי* Ar. Mont. "novi
 "quod non mundabis me," Chald.
 "justificabis me," sic Ar. Syr. Vat. & S.
 Amb. *οἶδα ὅτι οὐκ ἀθωῶν με εἰσῆς, Vulg.*
 "sciens quod non parces delinquenti,"
 J. T. "recognosco fore ut non purges
 "me," Pisc. "+ quia novi fore, ut me
 "non habeas pro innocente," sic fere
 Nos hod. Tind. "for I know that thou

^a Hic nota commentatorum, "in manus impii," i. e. Diaboli & ministrorum ejus.

^b Non expletivè vocem *אִם* Ar. Syr. efferunt, sed quasi ab *אִם* quod nasus vel furor, Vid. Psal. cx. 5. *אִם־אִם־אִם* Vid. Merc. in locum & Sylvestri concionem funebrem in Richardum Baxter.

^c Terra datur in manus impii] An *γὰρ Χαλδαίων* (Jobi prædonum seu *Αἰθυπίων*, de quibus Job. antea vel. universa terra?) Vereor enim ne *רָשָׁע* hic sit *ὁ πονηρὸς, ὁ ἔχων τὸ αἶνόν τῆς*, qui Dei permissione occæcat hominum mentes.

^d Mirum quare *שׁוֹבְרֵי* LXX & omnibus Græcis versionibus.

^e Heb. *אֲכָרָה* "fructus," alii desiderii, alii inimicorum. An hæc de Troglodytarum cymbis papyraceis? Vid. alluf.

^f *שִׁיחִי* est vox Syriaca Cast. lex: extensus est in volando festinanter.

^g *בְּלָג* ut multa alia verba contrariam adsciscit significationem & inter alias, & confortare & torquere.

"favourest not an evell doer.

Ver. 29. אֲנִי אֶרְשָׁע Ar. Mont. "ego im-
pius ero," Chald. "ego meipsum
condemno," Syr. Ar. "quod si re-
probatus sum," Vat. S. Amb. ἐπεὶ δὲ
ἐμὲ ἀσεβῆς, Vulg. "si autem & sic im-
pius sum," J. T. "+ sed me tanquam
improbum fore," Pisc. "ego impro-
bus esse cogor," Nos hod. "if I be
wicked," Tind. "if I be then a wick-
ed one.

Ib. לָמָּה זֶה הָבָל אֲנִי Ar. Mont. "ut quid
jam vane laborabo," sic Chald. Ar.
"cur ut nihilum — Syr. "vanum (sed
forsan idem) "perdis me?" Vat. S.
Amb. διὰ τί ἔτι ἀπείδωκεν, Comp. & Aq.
εἰς τί τῶτο μάτην κοπιῶ ita Vulg. fere,
"quare frustra laboravi," J. T. sic fere
Pisc. "quare jam in vanum laboravi,"
Nos hod. "why then labour I in vain,"
Tind. "whi have I laboured?" &c.

Ver. 30. אֲנִי הִתְרַחֵצְתִּי בְּמַי־שֶׁלֶג Ar. Mont.
"si laverò me in aquis nivis," ita fe-
re Chald. & Ar. Syr. Vat. & S. Amb.
ἐὰν ᾷ ἀπολέσσομαι χιόνι, Vers. "nive,"
Vulg. "si lotus fuero + quasi aquis ni-
vis," J. T. Pisc. "si laverò me aquis
nivalibus," sic fere Nos 2.

Ib. וְהִזְכֵּיתִי בְּבוֹר כָּפִי Ar. Mont. "& mun-
daverò puritate volas meas," Chald.
"sapone," Ar. Syr. "puritate manuum
mearum," Vat. & S. Amb. καὶ ἀποκα-
θάρωμαι χερσὶ καθαρίαις, Vulg. "& ful-
ferint velut mundissimæ manus meæ,"
J. T. Pisc. "& emendaverò^d smegmate
manus meas," Nos 2. fere, "and make
my hands never so clean^e."

Ver. 31. אֲנִי בְּשֹׁחַת חֲטָאִים Ar. Mont. "tunc
in foveam demerges me," Chald. "in-
tinges," sic fere Ar. Syr. Vat. & S.
Amb. + ἵκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἐλκίσεις, Vulg.
"ramen sordibus intinges me," J. T.
Pisc. "tum in foveam demergis me,"
Syr. Ar. "profundum," Nos hod. "yet
shalt thou plunge me in the ditch,"
Tind. "yet shuldest thou dippe me in
the myer^f."

Ib. וְהִעֲבֹתִי שְׁלֵמֹתִי Vat. & S. Amb. ἐλδε-
ξάσθω δὲ με ἡ σολή, quibus — μὲ sed

Il. Alex. & Ald. & omnia nostra ut Heb.
Chald. Vulg. "abominabuntur me ve-
stimenta mea," Ar. Syr. "recedet à
me indumentum meum," J. T. Pisc.
"vestes meæ, Nos hod. "mine own
clothes shall abhor," Tind. "defile—
me^g."

Ver. 32. כִּי־לֹא־אִישׁ כַּמֶּנִּי אֶעֱנֶנּוּ Ar. Mont.
"quia non vir, sicut ego, respondebo
ei," Chald. "filius hominis, similis
mihi, ut respondeam ei," Ar. Syr. ut
Heb. ὁ γὰρ εἰ ἀνθρώπος κατ' ἐμὲ ὃ ἀντι-
κρινῆμαι, Vulg. "neque enim viro qui
similis mei est, respondebo," J. T.
"quamvis non sit," Pisc. "quia non +
est vir sicut ego + ut responssem,"
Pisc. "respondeam ei," Nos hod. "for
—he is not a man as I + am that I
should answer him," Tind. totum ver-
sum ita connectit & vertit, "for he
that I must answer unto and with
whom I go to lawe, is not a man as
I am.

Ib. נִבְרָא יַדְדֵּי בַּשֶּׁפֶט Ar. Mont. "ingre-
diemur simul in iudicium, sic Chald.
& Ar. Syr. Vat. & S. Amb. ἵνα ἔλθωμεν
ἑμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν, Vulg. "nec qui
mecum in iudicio ex æquo possit au-
diri^h, J. T. "+ ut conveniamus pa-
riter in iudicium," Pisc. "adeamus
unà in jus," Nos hod. ut J. T.

Ver. 33. לֹא־יֵשׁ בֵּינֵינוּ מוֹכִיחַ Ar. Mont.
"non est inter nos arguens," sic Chald.
Ar. Syr. "utinam esset iudex," Vat.
εἴθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν καὶ ἐλέγχων, Vers.
"medians & arguens," Vulg. "non est
qui utrumque valet arguere," J. T.
& sic fere Pisc. "neque sit inter nos
arbiter," Nos hod. "neither is there
any dayesman betwixt us," Tind.
"to reprove both the partesⁱ."

Ib. יִשֶׁת עַל־שְׁנֵינוּ Ar. Mont. "ponat
manum suam super ambos nos," sic
Chald. Ar. Syr. "disceptans inter u-
trumque," Vat. καὶ διακρίων ἀνὰ μέσον ἀμ-
φοτέρων, Vers. "disceptans," Alex. sic
S. Amb. διακρίνων, addit hic Alex. δυν-
δὲ μοι χεῖρα, quæ proculdubio addunt ex
xiii. 20. δυν δὲ μοι χεῖρην, quæ ibi vid.

^a Absit ut iste sit verus verborum sensus, quæ alii hypotheticè reddunt. Ut forsan Chald. recte Ershang. meipsum condemnino. ^b Anne legerunt בְּכֹי־בְכֹי pro בְּכֹי־בְכֹי? ^c Iterum legerunt בְּכֹי pro בְּכֹי.

^d Allusio ad artem fullonicam. Vid. not. ^e infra.

^f Chald. "nitro," alii "sapone," ubi Bor ponitur pro בֹּרִית. Ibid. antiqua ablutio καθαρίαις, quæ mores Patriar-
chales recôlet: Forfan in memoriam diluvii. Hæc Jobi vel ante legem Mosaicam vel illi cœva: Sed in Jacobi familia
hæc ante legimus, Gen. xxxv. 3. "purificate vos," &c. aquas nivales mons Salmon in vicinia facile potuit Jobo submini-
strare ut Lacus Asphaltitis Bor seu Nitrum ad mundandas & eluendas sordes, à Galeno magnopere celebratum & à vicinis in
hunc usum applicatum.

^g Shachath puteus seu sentina, ut Schult. vel sepulchri, vel corruptionis, vel reatûs, ubi commentatorum nota, q. d.
nihilominus morti me trades; scio quod ex hoc morbo moriar, sed quare an non omnes & Shachath sensus ista phrasîs in-
cludat? Nota hic occurrit Tindalli nostri, "Herein lyeth the chefe of the controversy betwixt Job and his adversaries,
that Job defendeth hymself not to have deserved his punishment by his outward livynge—yet witneseth he justlye here
(as al the godly do) that he was not utterly without sinne, wherefore in the places where he sayethe that he hathe not
deserved his punishment and that he shulde seame to shew him blamelesse, know that he speaketh of his outward
maner of living.

^h Nota hic Schulteti & aliorum, "inanimis sensum tribuit per Prosopopœiam.

ⁱ Vulg. hic paraphrasis potius quàm translatio.

^j Optimè & doctissimè, ita enim מוֹכִיחַ.

Vulg. " & ponere manum suam in am-
" bobus," J. T. " interpositurus ma-
" num suam inter utrumque nostrum,"
Pisc. " + qui ponat manum suam super
" ambos nos," sic N. hod. Tind. " be-
" twyhte us^b.

Ver. 34. **וְשָׁכַח יְהוָה מִן־מַעַל** Ar. Mont. " re-
" moveat desuper me virgam suam,"
Chald. " plagam," Ar. Syr. ut Heb.
Vat. ἀπὸ πλάγας ἀπ' ἐμῆς τῆς ῥάβδου αὐτοῦ,
sed l. Alex. Vulg. " auferat à me vir-
" gam suam," J. T. " amoveat," Pisc.
" + verum initio," Nos 2. ferè ut
J. T.

Ib. **וְיִתְּנוּ אֵל-תְּהוֹנִי** Ar. Mont. Chald. ut
Vulg. Ar. Syr. " conturbaret," Vat. & S.
Amb. ὁ δὲ φόβος αὐτῆς μὴ με τροβήσῃ,
Vulg. " & pavor ejus non me terreat,"
J. T. Pisc. " & terror ejus ne perturbet
" me," N. hod. " and let not his fear
" terrify me," Tind. " yee let him make
" me no more affrayed of him.

Ver. 35. **וְלֹא אֶדְבָּר וְלֹא אֶיֶרָא** Ar. Mont.
" loquar & non timebo eum," sic ferè
Chald. & Ar. Syr. Vat. ἢ ἔ μὴ φοβηθῶ,
ἀλλὰ λαλήσω, ita Vers. " & non timebo
" sed loquar," inverso verborum ordi-
ne, Vulg. " loquar & non timebo eum,"
J. T. " eloquar quum non timebo ab
" eo," Pisc. " tunc loquar nec timebo
" eum," sic Nos hod. Tind. " and
" then shal I answeere hym without eny
" fear.

Ib. **כִּי לֹא-כֵן אֶנִּי עֹבֵד** Ar. Mont. " quia
" non sic ego apud me," sic Chald.
Syr. Ar. " quoniam ego non sum ad-
" versarius ipsius," Vat. ἢ ὅτι ζω-
ἐπίσταμαι, Al. ἐμαυτῷ ἀδικῶν, Vulg. " ne-
" que enim possum metuens responde-
" re," J. T. Pisc. " nam non ita sum
" conscius mihi," Nos hod. " but it is
" not so with me," Tind. " for as long
" as I am in soche fearfulness, I can
" make no answeere," [" and why it
" greveth my soule to live." Hæc
transponit ex init. seq. cap. ut Ald. in
Bofs.

C A P. X.

VER. 1. **נִקְטָה נַפְשִׁי בַח** Ar. Mont.
" pertasa est anima mea in vitis
" meis," Chald. " excisa," Ar. Syr. ut

Vulg. Vat. " κάμνω τῇ ψυχῇ μου," " la-
" borans animam meam," Vulg. " tædet
" animam meam vitæ meæ," J. T.
Pisc. " fastidit anima mea vitam meam,"
Nos hod. ut Vulg.

Ib. **וְעַל שְׁחִי עֲזָבָה** Ar. Mont. " relinquam
" me adversum eloquium meum," Ch.
" dimittam adversum me," Ar. Syr.
" curâ meâ sum anxius," Vat. εἰς τὴν
ἐπαφήσῃ ἐπ' αὐτὸν τὰ ῥήματα μου, Alex.
ἐπ' ἐμαυτὸν τὸ θυμὸν μου, S. Amb. " di-
" mittam in me verba mea," Vulg. " di-
" mittam adversum me eloquium me-
" um," Tig. totum sic reddit, " actum
" est de vitâ meâ; quare dum vivo mi-
" hi permittam mullitationem," J. T.
" deponam à me querimoniam meam,"
Pisc. (è contrario) " derelinquam super
" me," &c. ita Nos hod. " I will leave
" my complaint upon my self," Tind.
" neverthelesse now will I put forth my
" wordes.

Ib. **בְּמַר נִפְשִׁי** Ar. Mont. " loquar
" in amaritudine animæ meæ," sic Ch.
& Ar. Syr. Vat. Alex. λαλήσω πικρία
ψυχῆς μου + ζωεχόμενος, " compressus,"
S. Amb. " pressus," Vulg. " loquar in
" amaritudine animæ meæ," sic J. T. &
ferè Pisc. & Nos hod. " Tind. " I wil
" speake out of the very heaviness of
" my soule.

Ver. 2. **אֶמַר אֶל-אֱלֹהִים אֶל-דִּרְשִׁיעַנִי** Ar. Mont.
" dicam ad Deum, ne peragas reum
" me," Chald. " condemnes," Ar. Syr.
" reprobes," Vat. ἢ ἐγὼ πρὸς κύριον μὴ
με ἀσεβῶν διδάσκει, Vers. Lat. " noli me
" docere impium esse," (improba ferè
versio, sed multo melius) Aq. μὴ καταδι-
κάσεις με, Vulg. " dicam Deo, noli me
" condemnare," J. T. Pisc. " ne con-
" demnes me," ita Nos hod. sic ferè
Tind. " and will say unto God, O do
" not condemne me.

Ib. **עַל-מַה-דִּרְשִׁיעַנִי** Ar. Mont. " fac
" scire me super quo litiges mecum,"
sic Chald. Ar. Syr. " me judices," Vat.
ἢ διὰ τί με ἕτως ἐκρινάς, Vulg. " indica
" mihi cur me ita judices," J. T. Pisc.
" notum fac mihi quamobrem conten-
" das mecum," sic Nos hod. Tind. " but
" shewe me the cause wherefore thou
" judgeste me on this maner^c.

Ver. 3. **הַשֹּׁנֵה לִךְ כִּי תַעֲשֶׂה** Ar. Mont. " nun-

^a Ut solent amici inter disceptantes arbitri.

^b Multæ hic phrasæ & formæ forenses. Jobus hic conquestus est, quod non est homo quocum in judicio veniret nec arbiter inter eos. Sed Elihu ad talem *μισιστὴν* illum dirigit, imo ad illum ipsum, ni fallor, " Cui pater omne iudicium commisit, quia ille est filius hominis," S. Joh. v. 22, 27. Vid. Job. xxxiii. 23, 24. ubi ad hæc ipsa Jobi verba Elihu videtur respicere, ut fufius in Dissertat. de fide Elihu considerandum veniet.

^c Unde enormis hæc *ω* Masorethis hic ponitur, N. L.

^d *τροβήσῃ*, circumago, torqueo, perturbo, — ut *בַּעַר* perterruit, perturbavit, sæpius occurrit in hoc libro. Vers. antiq. in Polygl. " transversum agat.

^e *רשע* improbum esse, improbe agere, sed in Hiphil improbum fecit, i. e. ita pronunciavit, improbavit, condemnavit. De quo Bithner ad Psal. i. 1. " est verbum forense, cui opponitur *צַדִּיק* iustificare.

^f *הודיעני* indica mihi — Vat. & S. Amb. & nudâ interrogatione vix compensatur.

^g *תריבני* etiam est verbum forense. Vid. Dissertat. de Jobi Jurisprudentiâ.

- "quid bonum tibi quod opprimas," Chald. "rectum est coram te si calumnieris," Syr. Ar. "nonne sufficit tibi quod opprefferis," Vat. & S. Amb. ἢ καλὸν σοι εἰὰν ἀδικήσω, Verf. "si iniquè egero," Alex. ἀσεβήσω, Schol. Rom. μή τι ἀγαθὸν σοι ὅταν ζυκοφανήσῃς, Comp. εἰὰν ζυκοφανήσω, Vulg. "nunquid bonum tibi videtur si calumnieris me," J. T. Pisc. "an bonum est tibi quod opprimis," sic N. hod. Tind. "thynck-est thou it well done to oppresse me."
- Ib. גִּי'ע כפֿך כִּתְמָא Ar. Mont. "quod reprobes, (Chald. "projicis) laborem volarum tuarum," Syr. Ar. "sed & despicias opus manuum tuarum," Vat. & S. Amb. ὅτι ἀπείπω ἔργα χειρῶν σου, Vulg. " & opprimas me opus manuum tuarum," J. T. Pisc. "quod spernis laborem manuum tuarum," Nos hod. "that thou shouldest despise the work of thine hands," Tind. "to caste me of, being a worke of thy handes."
- Ib. נֶעֱלֵךְ עֵצַת רְשָׁעִים הוֹפֵעָה Ar. Mont. " & super consilium impiorum irradies," sic Chald. אֹפֵעָה Vat. & S. Amb. βλάῃ ὁ ἀσεβῶν παρόσχευς, "animadvertisti," Vulg. " & consilium impiorum adjuves," J. T. Pisc. "illustras," sic Nos hod. Tind. "and to maynteine the councell of the ungodly."
- Ver. 4. לֹךְ הָעֵינִי בָשָׂר Ar. Mont. "numquid oculi carnis tibi," Chald. "sicut carnali homini," Ar. Syr. "num oculi tui sunt sicut oculi carnis," Vat. & S. Amb. ἢ, ὡς περ βροτῶς ὁρᾷ, καθορᾷς, Vulg. "nunquid oculi carnei tibi sunt," J. T. Pisc. "an oculi carnei + sunt tibi," Nos hod. "hast thou eyes of flesh," Tind. "haste thou fleshy eyes then."
- Ib. אִם כִּרְאוֹת אָנוּשׁ תִּרְאֶה Ar. Mont. "num secundum videre hominis videbis?" Chald. "filius hominis," Ar. Syr. ut Heb. Vat. ἢ καθὼς ὁρᾷ, (— S. Amb.) ἀνθρώπου βλέψῃ, Alex. βλέψῃς, i. e. βλέψῃς, Vulg. "aut sicut vidit homo & tu videbis," J. T. Pisc. "an ut vidit mortalis vides," Nos hod. "or seest thou as man seeth," Tind. "or doest thou loke as man loke."
- Ver. 5. יִמִּי אָנוּשׁ כִּימִי Ar. Mont. Chald. Ar. Syr. "nunquid sicut dies hominis, dies tui," Vat. & S. Amb. ἢ ὁ βίος ζῆ ἀνθρώπινός ἐστιν, Vulg. "numquid sunt dies hominis dies tui," J. T. Pisc. "an similes diebus mortalium dies tui +

"sunt," Nos 2. "+ are thy days as the days of man."

- Ib. אִם שְׁנוֹתַי כִּימִי גִבֹּר Ar. Mont. "an anni tui sicut dies viri? sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἢ τὰ ἔτη ζῆ ἀνδρὸς — כִּימִי (ubi ut in omnibus Edit. & Version. Græcis quas vidimus.) Vulg. " & anni tui sicut humana sunt tempora," J. T. "aut anni tui similes diebus viri," Pisc. "num & + sunt," Nos hod. "are thy years as man's days," Tind. "and thy yeares as man's yeres."

Ver. 6. כִּי־תִבְקֹשׁ לַעֲוִי Ar. Mont. Chald. Ar. Syr. "quod quæras iniquitatem meam," Vat. ὅτι ἀνεζητήσας τὴν ἀνομίαν μου, Vulg. "ut quæras iniquitatem meam," J. T. "ut inquiras," Pisc. "quod inquiris in," Nos hod. ut Pisc. Tind. "that thou makest soche inquysfycion for my wickednesse."

- Ib. וְהִלַּחֲטִיתָ שְׂדֵה Ar. Mont. Chald. " & peccatum meum inquiras," Ar. Syr. "peccata mea," Vat. καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ἐζητήσας, Vulg. " & peccatum meum scruteris," J. T. & sic ferè Pisc. " & de peccato meo quæras," Nos hod. "and searchest after—Tind. out—my Sin."

Ver. 7. עַל־דַּעְתְּךָ כִּי־לֹא אֶרְשָׁע Ar. Mont. "super scire te quod non impiè egerim," Chald. "in scientiâ tuâ non condemnabar," Ar. Syr. " & tu scis me esse innocentem," Vat. ὁρᾷς γὰρ ὅτι οὐκ ἠσέβησα, Alex. ἴδα, Vulg. " & scias quia nihil impium fecerim," J. T. Pisc. "in notitiâ tuâ est me non esse improbum," Nos hod. "thou knowest that I am not wicked," Tind. "whereas (notwithstandinge) thou knowest I am no wycked personne."

- Ib. מִיָּד מִיָּד אֶרְצֹא Ar. Mont. " & non de manu tua eruens," sic Chald. Ar. Syr. "effugis," Vat. ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ οὐκ ἔχει τὴν ζῆ ἐξαιρέμενον, Vulg. "cum sit nemo qui de manu tuâ possit erueri," J. T. "nec tamen est quod eripiat," Pisc. "qui eripiat + me è, J. T. à manu tuâ," N. hod. "and there is none that can deliver out of thy hand," Tind. "and that there is no man able to delyver me," &c.

Ver. 8. יַדִּי עֲצֹבוּ וְיַעֲשׂוּנִי Ar. Mont. "manus tuæ elaboraverunt me & fecerunt me," Chald. "formaverunt," &c. Ar. Syr. ut Heb. Vat. & S. Amb. αἱ χεῖρές ζῆ ἐπλασαν με καὶ ἐποίησαν με, Alex.

* Γενεῶν nonnulli irradies, ut γενεῶν ἐπιφανῶν sapiens vertitur; notandum est, quod in hoc versu 6. LXX bis mutant personam ne minus Θεωρηπῶς de Deo loqui viderentur. Sed tali κρηνοφυσίῳ non opus fuit; hæ enim sunt tantum expostulationes cum Deo, quales in Davide & Jeremiâ &c. sapiens occurrunt, non autem accusationes contra eum. Imò è contra. Nam, ut Schultetus benè observat, "Sensus harum quæstionum huc redit, q. d. abfit, repugnat enim justitiæ tuæ," ut ex sequentibus evidentè patet.

b Not. Schult. "sed tu æternus es."

c Judicis hæc sunt officia, "Oyer & Terminer," & Juratos dirigere in inquisitionibus suis: Ubi commentatorum nota, "inquiris iniquitatem meam, scil. per hanc plagam; inquam per tormentum: Ut homines per quæstionem & tormenta confessionem sceleris extorquent."

vice versa ἐποίησάν με καὶ ἐπλασάν με,
(Schol. ἡτοίμασαν) ita Vulg. sic Nos 2.
(Quia ordinem verborum transmutant,
ut melius cum sequentibus conjungerent
"plasmaverunt me totum in circuitu,"
& præterea quæ sequuntur (in circuitu)
sequenti hemistichio Aq. & Th. conne-
ctunt.) J. T. "manus tuæ dolore affi-
ciunt me quæ fecerunt me," Pisc.
"figurarunt me & fecerunt me."
Ib. ותכלעני ותרעני Ar. Mont. " & de-
gluties me," Chald. "disperdis me,"
Syr. Ar. "post hoc vis me condemnare
& submergere, Vat. & S. Amb. μὲν
ταῦτα μεθ'αυτὸν με ἐπαισας, "postea
mutans percussisti me," Aq. & Th.
αἶμα κύκλῳ κατεπόντισάς με, Vulg. " &
sic repente præcipitas me," J. T. "u-
na circumquaque + sunt quibus exfor-
beas me," Pisc. " & + tamen simul
circumquaque obforbes me," N. hod.
"yet thou dost destroy me," Tind.
"wylt thou then destroy me suddenly?"
Ver. 9. וזכרנא כי כחמר עשיתני Ar. Mont.
"memento, quæso, (Ch. nunc) quod sicut
lutum feceris me," sic Ar. Syr. sed נא
Vat. & S. Amb. omittunt μνήσθητι ὅτι πη-
λὸν με ἐπλασας. Vulg. "memento,
quæso, quod sicut lutum feceris me,"
J. T. "recordare, quæso, quod sicut ar-
gillam fecisti me," Pisc. "formasti,"
Nos hod. "remember, I beseech thee,
that thou hast made me as the clay,"
Tind. "O remembre, (I beseeke the)
how that thou madest me of the
moulde of the earth."
Ib. ואל עפר תשיבני Ar. Mont. " & in pul-
verem redire facies me," Chald. "re-
duces," Ar. Syr. "terram," Vat. εἰς
τὴν γῆν με πάλιν ἀποσρέψεις, Vulg. " & in
pulverem reduces me," J. T. " & in
pulverem reduceres me?" Pisc. "+ &
quod in pulverem reducturus sis me,"
Nos hod. "and wilt thou bring me in-
to dust again?" Tind. "and shalt
brynge me to earth againe."

Ver. 10. הלא כחלב תתיבני Ar. Mont.
"nonne sicut lac fundes me?" Chald.
"depurasti," Ar. Syr. "nutrivisti?"
Vat. & S. Amb. ἢ ὡς γάλα ἤμαλ-
ξας, sic Vulg. "nonne sicut lac mulisti
me," J. T. Pisc. Nos hod. "fudisti me,"
Tind. "hast thou not mylked me lyke
mylck."
Ib. וכגבינה תקפיאני Ar. Mont. " & sicut
caseum coagulabis me," sic Chald. &
Ar. Syr. Vat. ἐτύρωσας δὲ με ἴσα τυρῶ,
"coagulasti me æquè ac caseum," Alex.
& Ald. ἐπηξας, S. Amb. "consecisti,"
Vulg. "sicut caseum me coagulasti," sic
ferè J. T. Pisc. Nos hod. Tind. "and
turned me to cruddes^d lyke chese^e."
Ver. 11. וער ובשר תלבישני Ar. Mont.
"pelle & carne vesties me," sic Chald.
& Ar. Syr. Vat. δερμα καὶ κρέας ἐνέδυσας,
Vulg. "pelle & carne vestiisti me,"
J. T. Pisc. "cute & carne induisti me,"
sic Nos hod. Tind. "covered me."
Ib. ובעצמות וגידים תשכנני Ar. Mont. "of-
fibus & nervis cooperies me," Syr. Ar.
"nervis & ossibus," Chald. "contextuisti
me," Vat. ὀστέας καὶ νεύρους με ἐνέρας,
"ossibusque & nervis conseruisti me,"
Schol. Rom. συνέρραιψας, S. Amb. "in-
seruisti," Vulg. "compegisti," J. T.
"texisti," Pisc. "sepsisti," sic cap. i. 10.
Nos hod. "fenced," Tind. "joyned me
together with bones and sinowes^f."
Ver. 12. וחסד עשית עמדי Ar. Mont.
"vitas & misericordiam fecisti mecum,"
sic Chald. Ar. Syr. "pacem," Vat. ζωνὴ
καὶ ἐλεῶς ἐθε παρ' ἐμοί, S. Amb. "in
me posuisti," Vulg. "vitam & mise-
ricordiam tribuisti mihi," J. T. Pisc.
"cum vitæ benignitatem exercuisti erga
me," Nos hod. "thou hast granted
me life and favour," Tind. "thou
has graunted me lyfe and done me
good."
Ib. ופקדתך שמרה רוחי Ar. Mont. "visita-
tio tua custodivit spiritum meum,"
Syr. Ar. "mandata tua custodivit spi-

^a Sed תיבני etiam formare, Psal. cxxxix. 15. præparare, aptare.

^b Heb. כחמר sicut lutum, ut omnia nunc exemplaria hic legunt. Quære tamen an Masorethæ aliter olim legerunt, nempe כחמר ex luto sive argillâ, ut Glas. in Pol. ad Jerem. xviii. 5. ubi ejus nota hunc in modum se habet, "In bibliis Venetis & Basilienfis in octavo legitur כחמר & rectius. Nam & Massora notat eam vocem bis extare. Alter autem Locus est Job. cap. x. 9. Et certè ita Nos 2. in isto Jeremie locò "of Clay," ut כ pro "ex" sæpè sumitur. Et quod S. Amb. & LXX ita legerunt, scil. כ non כ haud est dubitandum. Nam כ est sæpius expletivum.

^c Alii interrogativè, ut J. T. alii enunciativè, ut Pisc.

^d Vid. Append.

^e Miror hic doctos viros rotundè asserere גבני vel גבני ex Hebræâ linguâ ignotum esse, sed ex Chald. Syr. & Ar. notissimum cum Chald. & Syr. Gabna Arab. Giubna est caseus. Nam licet hoc verbum sit forsân γάλα λεγόμενον ejus relata & conjugata sæpius occurrunt, & bis in Psal. lxxviii. 15, 16. והר גבניתי &c. quod bis vertunt ὁ LXX ὡς γάλα λεγόμενον, quod nonnullis "mons Coagulatus," accuratiùs forsân si verbo venia detur Mons Caseatus seu Caseorum, ut nostri "Cheddar hills," & quid ni Mons Basan æquè celebris à Caseis ac à Vaccis. Non sum nescius; quod ab interpretibus vertitur "Mons frequens Gibbis; sed Bithner hanc vocem scil. "Gebini caseum deducit à גבן ut rectè addit. "Ab ipsa Hebræâ voce sit Nom. גבני admodum gibbosus, Gibbis abundans." Sed æquè certum est quod גבני Casei quasi eminentes, ut גבני elivus, derivantur à גבן eminere, excelsum esse; faciliè conceditur Giubna, &c. posse Arabicas vel Syriacas esse voces; ut nullus dubito quin Guba, Agubeni, i. e. Ha-Gubeni, Gebanitz, locus & populi in Arabia ejusdem sint significationis ac derivationis. Imo vox Gebennæ in vicinâ nostrâ Galliâ vulgo Cevinols ab Arabiâ trans Hispaniam per Mauros translata eandem sapit originem; sed omnia hæc à matre, Hebræâ nempe linguâ, non autem ab Arabicâ &c. quæ tantum filiz ejus & prosapia deduco.

^f Hic ordo & processus est in geniturâ: Primum pellicula fit, deinde in eâ caro, duriora paulatim accedunt.

"taris, mirabilis sis mecum," Chald.
 "conversus judicabis me," Syr. Ar. " &
 "reverteris fortificatus contra me, Vat.
 & S. Amb. *πάλιν γὰρ μετὰ βαλὼν δεινῶς*
με δέλεαις, Aq. & Th. *ἡ ἐπιστρέψας ἐθαυ-*
μύσῳσας ἐν ἐμοί, Vulg. "reversusque mi-
 "rabiler me crucias," J. T. " & rur-
 "sus," (Pisc. identidem) J. T. Pisc.
 "mirificum te exhibes contra (Pisc. er-
 ga) "me," Nos hod. "and again thou
 "shewest thy self marvellous upon me,"
 Tind. "and troublest me out of mea-
 "sure".

Ver. 17. *תחדש עדיך נגדי* Ar. Mont. "re-
 "noves testes tuos coram me," sic ferè
 Chald. Vat. *ἐπανακαίνιζαν ἐπ' ἐμὲ τ' ἐτα-*
σί μου, S. Amb. & Alex. *σας*, Sym. *μάρ-*
τυράς σας κατέναντί μου αὐξάνων, Vulg. "in-
 "stauras testes tuos contra me," J. T.
 Pisc. Nos hod. "renovas," Tind. "thou
 "bryngeest freshe witnesses against me.

Ib. *והרב כעשך עמי* Ar. Mont. " & mul-
 "tiplicat se indignatio tua mecum,"
 Ar. " & enudabis (Syr. accerfes) arma
 "tua contra me," Vat. & S. Amb. *ὁρ-*
γή ᾧ μεγάλη μοι ἐχρήσω, Vulg. " & mul-
 "tiplicas iram tuam adversum me,"
 Pisc. & sic ferè J. T. ut Nos hod. " &
 "auges indignationem tuam adversus
 "me," Tind. "thy wrath increasest
 "thou upon me.

Ib. *חלפות וצבא עמי* Ar. Mont. "mutati-
 "ones & militia mecum," Chald. "mu-
 "tantur plagæ, militant apud me," Syr.
 Ar. "exercitus immutas contra me,"
 Vat. *ἐπήγαγες ᾧ ἐπ' ἐμὲ πολεμήματα*, Vulg.
 " & pœnæ militant in me," J. T.
 "vices & exercitus sunt contra (Pisc. a-
 pud) me," N. hod. "changes and
 "war are against me," Tind. "very
 "many ar the plagues that I am in".

Ver. 18. *ולמה מרחם הוצאתני* Ar. Mont.
 " & ut quid de vulvâ eduxisti me?"
 sic Chald. & Ar. Syr. Vat. *ἵνα ᾧ ἐν ἐκ*
κοιλίας με ἐξήγαγες, Vulg. "quare de
 "vulvâ eduxisti me," Pisc. "at quare
 "ex utero," &c. sic ferè J. T. N. hod.
 "wherefore then hast thou brought me
 "forth out of the womb," Tind. "my
 "mother's wombe?"

Ib. *ועין לא תראני* Ar. Mont. "expi-

"rabo & oculus non videat me," Chal.
 "expirasset," Ar. Syr. "periissem,"
 &c. Vat. & S. Amb. *ἢ σὺ ἀπέθανον,*
ὁφθαλμός δέ με σὺν εἶδε, Vulg. "qui u-
 "tinam consumptus essem ne oculus
 "me videret," J. T. "O si, Pisc. uti-
 "nam expirasset & oculus non vidis-
 "set me," Nos hod. "O that I had
 "given up the ghost and no eye had
 "seen me!" Tind. "O that I had pe-
 "rished, &c.

Ver. 19. *כאשר לא יהיתי אהיה* Ar. Mont.
 "quemadmodum non fuisset ero," Ch.
 "fuissem quasi non essem," Ar. Syr.
 "ne si non essem," Vat. & S. Amb. *ἢ*
ἄσπερ σὺ ἐν ἐγρόμην, Vulg. "fuissem
 "quasi non essem," Pisc. "+utinam,"
 J. T. Pisc. "essem ac si nunquam fuisset,"
 N. hod. "I should have been
 "as though I had not been.

Ib. *אובל לקבר מכטן* Ar. Mont. "ab utero
 "ad sepulchrum deferar," sic Chald.
 Ar. Syr. "me transtulissent," Vat. &
 S. Amb. + *διὰ τὸ ἐν γαστρὶς εἰς μνήμα*
σὺ ἀπηλλάγην, Vulg. "de utero transf-
 "latus ad tumulum," J. T. "ex utero
 "in sepulchrum elatus fuisset," Pisc.
 "+utinam è ventre in sepulchrum il-
 "latus fuisset," Nos hod. "I should
 "have been carried from the womb to
 "the grave," Tind. duo hemistichia
 transponit, "if thei had caried me to
 "my grave as sone as I was borne; then
 "shoulde I be nowe as though I had
 "never bene.

Ver. 20. *הלא מעט ימי יחדל* Ar. Mont.
 "annon parum dies mei? cesset,"
 Chald. "veloces sunt dies mei & desi-
 "lentes," Ar. Syr. "pauci sunt dies
 "vitæ meæ," Vat. *ἢ σὺ ὀλίγον εἶμι ὁ*
βίος τῷ χρόνῳ μου, Alex. vice versa *ὁ*
χρόνος τῷ βίῳ μου, sic S. Amb. & S. Aug.
 (sed vel *ὁ χρόνος* vel *τῷ βίῳ* + *ἔσται*)
 Vulg. "nunquid non paucitas dierum
 "meorum finietur brevi," J. T. "an-
 "non paulisper, Pisc. "+in diebus me-
 "is cessabit," Nos hod. "are not my
 "days few? cease then," Tind. "shal
 "not my short life come soone to an
 "end? O hold then fro me.

Ib. *ישית ממני ואבליגה מעט* Ar. Mont.

* An hic ad alias Jobi calamitates post primas ejus plagas alludit & respicit, cum vestigia ejus, Dei permissione inimici observârunt & sicut Leonem venati sunt eum? Vid. & perpend. seq. versum, "Renovas testes (foran infortunia) contra me.

b Renovas testes tuos *עדיך* contra me] Doctissimus Schultetus in suo tentamine de vocibus in Jobo quæ ex Arabismo feliciter explicandæ sint, hanc vocem inter alias tangit cujus nota in locum est hujusmodi, "verbum quod nos testes reddimus, apud Arabes sonat inimici incursionem: Nullus dubito talem sensum habuisse inter Arabes, ubi nimis frequens fuerit. *عدي* enim secundum Kircherum & Bythnerum sumitur & in malam partem pro nube vel pluvîâ noxiâ plantis liquore suo roscido, nobis "a blight or blast," latinis "rubigo, uredo," nescio & an sideratio. Certè applicatur ad quamlibet calamitatem, quæ ex improvîso venit: Semel tantum secundum Bythnerum occurrit in Psalmis, ubi *κακωσις* afflictio vertitur. Sed sæpius in Jobo, viz. sexies vel septies repetitur. Atque ibi effertur *καταστροφή*, aliis destructio, xxi. 17. *πῶμα ἐξείσιοι*, ruina indecens, xviii. 12. *ἀπώλεια*, perditio, xxi. 30. & xxx. 12. De quali eventu insperato, & subitaneo, & in Alcorano, ni fallor, & in libro Saddir Persarum non semel legimus. Hujusmodi ventus Samael proculdubio censébat, qui Jobi filios oppressit; etiam referendæ aliæ ejus plagæ quæ non uno tantum tempore illum affligebant. Tig. hic "tuæque indignationis" gladius in me stringatur, propter quam versionem Mercerus illos culpât & addit, "quod scædo errore pro *תרב* legerunt *תרב* Sed forsan non soli fuerint, cum Syr. & Ar. (si versioni Latine sit fidendum) per arma efferunt.

"confortabo paululum," Chald. "po-
"no mihi & me recolligam paululum,"
Syr. Ar. "ut fileam, sed—dimitte me,"
Vat. ἵασόν με ἀναπαύσαι με μὲν, Vulg.
"dimitte ergo me ut plangam paulu-
"lum dolorem meum," J. T. "depo-
"nat + exercitus suos procul à me ut
"recreem me paulisper," Pisc. "+ an-
"non ponit cor suum + aliorum à me
"ut recreem," &c. N. hod. "+ and
"let me alone that I may take com-
"fort a little," Tind. "let me alone
"that I may ease my self a lyttle".

Ver. 21. אֲנִי וְלֹא אֶשׁוּב אֶלְךָ אֶלְךָ אֶלְךָ Ar. Mont.
"antequam vadam & non revertar,"
sic Chald. & Ar. Syr. Vat. & S. Amb.
πρὸ τοῦ με πορεύεσθαι (Ald. ἀπελθεῖν) ὅθεν
οὐκ ἀναστρέψω, Vulg. "antequam vadam
"& non revertar," Pisc. "abeam," J.
T. "quum nondum abivero unde non
"sum rediturus," Nos hod. "before I
"go + whence I shall not return," Tin.
"afore I go thither from whence I
"shall not turne againe.

Ib. אֶלְךָ אֶלְךָ אֶלְךָ חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת Ar. Mont. "ad
"terram tenebrarum & umbræ mortis,"
Chald. "tenebrosam," Ar. "ad tene-
"bras & opercula mortis," Syr. "ad
"terram tenebrarum," &c. Ar. "—ad
"terram," leg. Syr. Vat. S. Amb. εἰς
γλῶσσοις καὶ γνοφισμῶν, Sym. (propius
ad Hebr. צִלְמוֹת) κακομύκη δανάτω,
Vulg. "ad terram tenebrosam & oper-
"tam mortis caligine," J. T. Pisc. "&
"umbræ lethalis," Nos hod. "+ even
"to the land of darkness and the sha-
"dow of death," Tind. "namely to
"that land," &c.

Ver. 22. אֶרֶץ עֲפָתָה כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת Ar. Mont.

Ar. Mont. "terra obscuritatis sicut caligo um-
"bræ mortis, & non ordines, & tene-
"brescet sicut caligo," Syr. Ar. "quæ
"est desolata velut solitudo, (Syr. fovea)
"& umbra mortis, nec sunt in ipsa or-
"dines generationum & ardens est vel-
"ut æstus," (Syr. fovea) Vat. & S. Amb.
εἰς γλῶσσοις καὶ αἰώνιος, & οὐκ ἔστι φέγγος,
ἀδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν, S. Amb. "tenebra-
"rum sempiternarum," Polych. ὁ Ἔσθ.
εἰς γλῶσσοις καὶ αἰώνιος καὶ τὸ καὶ, Vulg.
"terram miseriæ tenebrarum, ubi um-
"bra mortis, nullus ordo, sed sempter-
"nus horror inhabitat," J. T. & sic
ferè Pisc. "terram obscurissimam fimi-
"lem caligini, umbræ lethalis, & exper-
"tem vicissitudinum, quum maximè
"splendet similem caligini," Nos hod.
"a land of darkness, as darkness it self,
"and of the shadow of death, with-
"out any order; and where the light
"is as darkness," Tind. "yee into that
"dark cloudy land and deadly shadow,
"wher as is no ordre but terrible fear,
"as in the darcknesse".

C A P. XI.

VER. 1. וַיַּעַן עֶפְרַיִם וַיֹּאמֶר אֵלָיו Ar. Mont.
" & respondit Zophar Naamathites & dixit," Chald. "de Naamathites & dixit," Syr. Vat. ἀποκριθὼν ὁ Σωφάρ ὁ Μιναιῶν λέγει, Vulg. "respondens
"autem Sophar Naamathites, dixit,"
J. T. Pisc. "cui respondens," &c. Nos
2. "then answered Zophar the Naamathite, and said".

Ver. 2. הָרַב דְּבָרִים לֹא יָעָנָה Ar. Mont.

^a Eadem ferè ipsa Psaltes habet ad finem Ps. xxxix.

^b Versus hic ultimus interpretes mirè torfit & vix duo de eo concordant, ut in collatione videre est. Quatuor sunt ibi voces, quæ elucidatione forsan egent, prima צִלְמוֹת, secunda אֶפֶל, tertia חֹשֶׁךְ, quarta עֲפָתָה, præter צִלְמוֹת, quæ nunquam non occurrit, quæ licet noctem perpetuam seu mortem, locum & statum tenebrarum proculdubio indicant, non est tamen improbabile sacrum scriptorem ad aliquem locum aut loca lurida & obscura hic etiam alludere; ut cum in Davide legimus, Psal. xxiii. 4. "etiam dum ambulo per vallem umbræ mortis," &c. חֹשֶׁךְ צִלְמוֹת non dicam illum non alludere ad Gemelak seu vallem juxta lacum Sodomæ. Ita Gai-Moab Gaiyobarim vel partes hujus חֹשֶׁךְ צִלְמוֹת vel illi vicinæ, & ita Gehinnom & forsan Genesareth. Ubi sæpè pervagatus est inter Ziphitas, Edomitas, &c. ob versum 5. "præparasti mihi mensam in conspectu inimicorum meorum.

Cum ultimâ voce hic incipiemus, nempe אֶפֶל turrin hujus nominis, & in Paralip. & Nehemiâ sæpius legimus, qui צִלְמוֹת & אֶפֶל aliquando vertunt. Puto quod in obscuro loco juxta carcerem & portam Piscatoriam positus. Hæc vox in Jobo sæpius occurrit & vertitur חֹשֶׁךְ, צִלְמוֹת, חֹשֶׁךְ, Job xxviii. 3. caligo, obscuritas, tenebræ, &c. & in loco ultimo allato jungitur, ut hic cum חֹשֶׁךְ צִלְמוֹת, חֹשֶׁךְ, חֹשֶׁךְ, חֹשֶׁךְ. Licet forsan scripserunt εἰς LXX σκοτίας & σκιάς, ut nonnulli hic transferunt צִלְמוֹת caligo umbræ mortis.

Secundo חֹשֶׁךְ sunt series, ordines, ut puto Hebræorum חֹשֶׁךְ quorum verborum mira fuit LXX versio εἰς καὶ φέγγος, nisi ad sensum potius quàm verba respicerent, nempe nullas ibi esse temporum vicissitudines, ut J. T. dici & noctis, tenebrarum & luminis. Tertio עֲפָתָה sed unde hæc efferunt ἀδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν, confiteor me ignorare, ut quarto, quare vertunt עֲפָתָה per γλῶσσοις αἰώνιος. Notam Piscatoris in hanc vocem, עֲפָתָה quam ille pronunciat & scribit Hephatha, non pigebit hic inferere.

"Terram obscurissimam similem caligini" Heb. terram maximarum tenebrarum, sicut caliginis, i. e. affectam tenebris talibus, quæ similes sunt caligini. Vox עֲפָתָה i. e. tenebræ, intensam habet significationem propter geminationem literæ characteristicae ה sicut alibi vox חֹשֶׁךְ. Alias dicitur עֲפָתָה Am. iv. 13. Hic autem deficit litera ה.

Et quid si per yephathah ad yepha Midianitarum Australem patriam & civitatem Jobus hic alludit? Quæ, ni fallor, in ipsâ Hagiar sita, adeoque omnibus εἰς εἰς notionibus respondit. Significat enim defatigari, vel ex itinere, vel situ, vel æstu Solis, unde sequitur "umbra mortis." Sed hæc Ephra est terra siticulosa, invia, fatigans, ardens sicut æstus (Syr.) & forsan cavernis & speluncis plena, in vicino monte. Vid. plura de Ephra inter posteros Abrahami & in Tab. orientis apud Cellar. ad finem Arab. infra Midianitin australem, occurrunt Hippos mons & Hippos vicus, ab Ephra, Hephra seu yaipha, more Græcorum forsan deflexa.

^c Hic episc. Patr. nota, "antiqua urbs Naama juxta limites Idumææ," Josh. xv. 41. rectè, sed nemo hanc puto statuit esse Zophari urbem: De quâ quære in Dissertat. nostrâ de tribus Jobi amicis & eorum patria.

"multitudini verborum non responde-
bitur," Chald. "nunquid illi qui mul-
ta loquitur," Syr. Ar. "copiam ver-
borum non exaudit," Vat. ὁ τὰ πολλὰ
λέγων καὶ ἀνακρίσει, sic S. Amb. "reau-
dier," Sym. μὴ ὁ πολυλάλῃ ἀναντίρρη-
τῶς ἔσαι, Vulg. "nunquid qui multa
loquitur non & audiet," J. T. Pisc.
"an multitudini verborum non respon-
deretur," Nos hod. "should not the
multitude of words be answered,"
Tind. "shulde not he that maketh ma-
ni wordes be answered?"

Ib. דַּק יִצְחָק שֶׁפִּתִּי אֶסֶר אֶרֶם Ar. Mont. " &
num vir labiorum justificabitur," sic
fere Chald. Ar. Syr. "nec quoque vir
loquax suo sermone justificabitur,"
Vat. ἢ καὶ ὁ ὁμιλῶν οἷον εἶναι δίκαιον, +
ὁ λογισμὸς ἡμῶν γυναικὸς ὁμιλῶντος,
Vulg. "aut vir verbosus justificabitur,"
J. T. Pisc. "aut an vir loquax justus
haberetur," N. hod. "a man full of
talk," Tind. "shulde he that bab-
bleth moche be commended therein".

Ver. 3. כִּדְיָן מִתִּים יִרְשֻׁוּ Ar. Mont. "hu-
gæ tuæ homines tacere facient," Ch.
"mendacia tua viros tacere faciunt &
irides," Ar. Syr. "quoniam ad verba
tua mortui filerent," Vulg. "tibi
foli tacebunt homines," Vat. & S.
Amb. μὴ πολλὸς ἐν ῥήμασι γίνῃ, J. T.
"ad mendacia tua (Pisc. an ad &c.—)
homines filerent," Nos hod. "should
thy lies make men hold their peace,"
Tind. "shulde men give eare unto the
onlye".

Ib. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Mont. " & sub-
fannasti & non pudefaciens," Chald.
"irides nec est qui pudore te afficiat,"
Syr. Ar. "+tu loqueris & non est qui
te +cohibeat, & si subsannes," &c.
Vat. & S. Amb. καὶ γὰρ ἔστιν ὁ ἀντιμαρτυροῦνός
σοι, Comp. ἀντιμαρτυροῦνός σοι, Græcis
וְתִלְעַנִּי Vulg. " & cum +cæteros irriseris,
an nullo confutaberis," J. T. Pisc.
" & te subsannantem nemo pudore suf-
funderet, (Pisc. afficeret,)" Nos hod.
"and when thou mockest, shall no
man make thee ashamed," Tind.
"thou wilt laugh other men to scorne,
and shal no body mocke the agayne?"

Ver. 4. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Syr. " & dicis

"te juste incessisse," Vat. & S. Amb.
+μὴ γὰρ λέγει ὅτι καθαρὸς εἰμι τὰς ἐργασίας,
Vulg. "dixisti enim purus est sermo
meus," J. T. Pisc. "pura est discipli-
na mea," sic Nos hod. "my doctrine
is pure," ut Chald. Tind. "wylte
thou saye unto God the thing that
I take in hand is perfect."

Ib. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Mont. " & mun-
dus fui in oculis tuis," sic Chald.
Vat. & S. Amb. καὶ ἀμεμπτῶς ἐναντίον
αὐτοῦ, Vulg. " & mundus sum in con-
spectu tuo," J. T. "ante oculos,"
(Pisc. "in oculis tuis,") Nos hod. ut
Pisc. Tind. "in thy fight," Ar. " & in-
nocentem te extitisse apud animam
tuam," Syr. "in conspectu animæ
tuæ."

Ver. 5. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Mont.
" & vere quis dabit Deum loqui," ita
fere Chald. Ar. "sed quis potest Deo
respondere in sermone," Syr. "verum
quis ita fecit ut Deo det responsum,"
Vat. ἀλλὰ πῶς αὖν, (S. Amb. quomodo
utique," Schol. ἀλλ' εἴθε ἦν ὅπως αὖν ὁ
κύριος λαλήσαι πρὸς ἐμεῖ, Vulg. "atque
utinam Deus loqueretur tecum," J. T.
"at certe, O si quis daret Deum loqui,"
Pisc. "veruntamen utinam efficiat ali-
quis ut Deus loquatur + tecum," Nos
fere 2. "but O that God would speak."

Ib. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Mont. " & ape-
raret labia sua tecum," ita Chald.
Ar. Syr. "aut extolleret labia sua tecum,"
Vat. καὶ ἀνοίξει χείλη αὐτοῦ μετ' ἐμεῖ, Vulg.
" & aperiret labia sua tibi," J. T. "O
si aperiret labia sua adversus te," Pisc.
" & aperiet labia sua ad te," Nos 2.
"and open his lips against thee".

Ver. 6. וְתִלְעַנִּי מִכִּלִּים Ar. Mont. " & indicaret tibi oc-
cultas sapientiæ, quia duplicia in ef-
fentiâ," Chald. "in duplum est sapi-
entia ejus," Syr. Ar. "ostenderet tibi
secreta sapientiæ (quoniam sapientiæ
sunt seræ) Vat. ἔτα ἀναγγελεῖ σοι διώματα,
(S. Amb. secreta) σοφίας ὅτι διπλῆς ἔσαι
αὐτῶν καὶ ἐμεῖ, circa te, Aq (Schol. Rom.
&c) Bof. ἀποκρύφους σοφίας, Vulg. "ut o-
stenderet tibi secreta sapientiæ & quod
multiplex esset lex ejus," J. T. " &
indicaret tibi mysteria occulta sapi-

^a Hæc addunt ex Job. xiv. 1.

^b In his ad Jobi verba cap. ix. ult. & x. 1. videtur Zophar respicere.

^c Nugæ Schult. " tale quid indicat vox כִּלִּים.

^d כִּלִּים & mortui & mortales. Quid miri autem si umbræ silentes fuerint?

^e Merceri nota " כִּלִּים hic sign. mendacia," juxta omnes Hebræos, (& quid mendacia nisi nugæ nugacissimæ?) licet seria sunt mala.

^f Putant nonnulli legisse Vulg. לִכְרֹךְ. Quære an hic Zophar tantum non vaticinatus est de iis quibus Deus Jobum postea redarguit, cap. xxxviii. ad fin. xli. ut in sequentibus de prosperâ ejus fortunâ postea venturâ, ita Eliphaz cap. v. 17. ad fin. & Bildad cap. viii. 5, 6, 7. & xx. ad fin. ut etiam Elihu cap. xxxiii. 18. ad 30. in quibus prophete fuisse videntur.

^h Multiplex lex ejus, וְתִלְעַנִּי hic Grotii nota, "intellige legem Noæ datam; alii intelligunt rationum paginam," (& quare non utramque.) Mercerus ex R. Levi præfert sensum generalem—(duplex in Essentiâ) Miror nullos hinc expiscari duplicem mundum, idealem nempe seu intellectualem; & sensibilem, & actualem, seu realem; in Deo & in operibus ejus; Archetypum & Ectypum. Vid. Dodwell de Archetypo mundo, ad plagas ὁρατῶν, in notis ad Grab. Spicileg. pag. 339.

"entia duplo maiora esse iis quæ ex-
"istunt," Pisc. "nam indicaturus esset
"tibi mysteria sapientia," &c. Nos hod.
"and that he would shew thee the se-
"crets of wisdom + that they are dou-
"ble to that which is," Tind. "that
"he might shew the (out of his secreta
"wyfdome) howe manifolde his lawe"
"is.

Ib. **וְיָדַעְתָּ לְךָ אֱלֹהִים מִעֵתָּה** Ar. Mont.
" & scito quod latere facit te Deus de
"iniquitate tuâ," Chald. "reum ageret
"te Deus ob tuam iniquitatem," Syr.
Ar. "sane scires quod Deus dimitteret
"tibi peccata tua," Vat. *ἡ τότε γνώσῃ*
ὅτι ἔστιν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ καὶ νῦν, ὃν ἡμάρτη-
κας, Alex. *παρίσῃ,* Schol. Rom. *παρε-*
σχεύει, Vulg. " & intelligeres quod
"multa minora exigaris ab eo quam
"meretur iniquitas tuâ," J. T. "ag-
"nosce saltem exigere abs te Deum +
"aliquid de iniquitate tuâ," Pisc. "ita-
"que agnosce Deum remittere + tibi a-
"liquid de pœnâ tuâ," Nos hod. "know
"therefore that God exacteth of thee
" + less than thine iniquity + deserveth,"
Tind. "then shuldest thou knowe that
"God had forgotten the, because of thy
"sinnes.

Ver. 7. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont. "num
"investigatione Deum invenies?" Ar.
"secretum Dei," Syr. "inquisitionem
"Dei potesne scire," Chald. "investi-
"gationem Dei," Ar. "secretum Dei
"potesne scire?" Syr. "inquisitionem,"
Vat. & S. Amb. *ἡ ἔχῃ καὶ ὁ Θεὸς ἀποκρίσῃς,*
Vulg. "forfitan vestigia Dei compre-
"hendes," Pisc. "an sapientiam," (J.
T. "an profunditatem sapientia) inve-
"nies?" (J. T. "invenias") Nos hod.
"canst thou by searching find out God,"
Tind. "wilt thou find out God with
"thy sekyng?

Ib. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont.
"num usque ad perfectionem Saddai
"invenies," Chald. "usque ad fines
"Omnipotentis," Syr. Ar. "aut termi-
"nos Potentis vales deprehendere,"
Vat. & S. Amb. *ἡ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκεται*
+ ὁ ἐποίησεν ὁ παντοκράτωρ, Vulg. "us-
"que ad perfectum Omnipotentem re-
"peries," J. T. "aut ad perfectionem
" + sapientiam Omnipotentis invenias,"
Pisc. "num usque ad perfectionem Om-
"nipotentem invenies," N. hod. "canst
"thou find out the Almighty to perfe-

"ction," Tind. "wilt thou attayne to
"the perfectnesse of the Almighty?"

Ver. 8. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont.
"altis cœlorum quid operaberis," Ch.
"in altitudine," Syr. Ar. "sublimitatem
"cœli potesne percipere," Vat. S. Amb.
ὕψιλος ὁ ἔσχατος καὶ τὴν ποιήσας, Alex. *ἡ ὁ*
βαθέα (Schol. Rom.) *μεγαρότητας ἑρμῶν*
τὴν ἀπεργάσῃ, Sym. *ἀπορήσεις πῶς ἂν ἐ-*
φίκοιο, Vulg. "excelsior cœlo est, &
"quid facies," J. T. "altior est altissi-
"mis cœlis quid agas," Pisc. " + est si-
"milis altissimo cœlo," &c. Nos hod.
" + it is as high as heaven, what canst
"thou do?" Tind. " + he is hier then
"heaven, what wilt thou do?"

Ib. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont. "pro-
"fundum præ inferno, quid cognos-
"ces," Chald. " + in lege quæ pro-
"fundior est inferno," Syr. Ar. "aut
"profunditatem inferni undenam per-
"cipies," Vat. & S. Amb. *βαθύτερον ὅ*
ἐν ᾧ, τί οἶδας, Vulg. "profundior in-
"ferno & unde cognosces?" J. T.
"profundior sepulchro + imo quid cog-
"noscas?" Pisc. "profundior + est in-
"ferno quomodo + eum cognoscas?"
Nos hod. "deeper than hell what canst
"thou know," Tind. "deper than the
"hel, how wilt thou then know him?"

Ver. 9. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont. "lon-
"ga præ terra mensura ejus," sic Chald.
& Ar. Syr. Vat. & S. Amb. *ἡ μακρότερα*
μέτρα γῆς, Alex. *μέτρων γῆς ἐπέσασε,*
Vulg. "longior terrâ mensura ejus,"
sic fere J. T. Pisc. N. hod. Tind. "his
"length exceedeth the length of the
"earthe.

Ib. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont. " & latitudo
"præ mari," Chald. " & latior mari,"
sic Ar. Syr. Vat. *ἡ ὁ ὁ θαλάσσης,* Vul.
J. T. Pisc. Nos hod. " & latior mari,"
Tind. "and his bredth the bredth of
"the See.

Ver. 10. **וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה** Ar. Mont.
"si succiderit & claudere fecerit," Ch.
"si transferit & claudit cœlos nubibus,
" & congregaverit exercitus," Syr. Ar.
"si venerit (Syr. transferit) ad accipien-
"dum & colligendum," Vat. & S. Amb.
ἐὰν ὁ κατασείῃ + τὰ πάντα — τοῖς LXX
וְהִתְחַלֵּת אֱלֹהִים חֲמִשָּׁה ut posterior vox Vulg.
quod ita "si subvertet omnia vel in u-
"num coarctaverit," J. T. "si transf-
"meabit ut dedat sive ut congreget,"
Pisc. " & + aliquem dedet aut suscipiet,"

a Tind. "his lawe," eruditè; ita enim R. R.

b "Altissimo cœlo opponitur infernus, i. e. locus mundi infimus. Nomen Sheol hic non sepulchrum, ut plerumque, sed
"infernum significat, ut patet ex antithesi Heb. "profundum præ inferno," i. e. magis quàm infernus; in hac significatione
"reperitur ista vox etiam infra cap. xxvi. 6. similem antithesin, vid. S. Matt. xi. 23." Hucusque Piscator, Hâc signifi-
"catione, ut observat Piscator, vox accipi videtur, cap. xxvi. 6. "nudus est infernus coram illo," quia immediate sequitur
"perditio," i. e. locus perditionis & damnatorum, ut Prov. xv. 11. & Job. xxviii. 22. Ubi ἀπώλη, Vid. S. Matt. x. 28.
ψυχὴν καὶ σώμα ἀπώλῃσιν ἐν γένῃ.

- Nos hod. "if he cut off and shut up
"or gather together," Tind. "though
"he turne all thynges upside downe,
"close them in or thrust them toge-
"ther.
- Ib. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont. " & quis avertet
"eum," sic Chald. Ar. Syr. " poterit
"eum impedire?" Vat. *τίς ἐρεῖ αὐτόν*,
τί ἐπιόησας, Vulg. " quis contradicet ei,"
J. T. " quis vero," Pisc. " ecquis a-
"vertet eum," Nos hod. " then who
"can hinder him," Tind. " who darre
"check him therefore?
- Ver. 11. **כִּי יֵדָע מִתִּישָׁא** Ar. Mont.
" quia ipse novit homines mendaces,"
sic Chald. Syr. Ar. " quia scit quando
"est tempus," Vat. *αὐτὸς γὰρ διδόν ἐστὶν αἰ-
νόμαν*, sic S. Amb. Vulg. " ipse enim
"novit hominum vanitatem," J. T.
Pisc. " nam ipse novit homines vanos,"
Nos hod. " for he knoweth vain men,"
Tind. " for it is he that knoweth the
"vanitie of men.
- Ib. **וְיִרְאֶה אֶת הָאֱלֹהִים** Ar. Mont. " & vi-
"dit iniquitatem & non intelliget?"
Chald. " quomodo potest videre," Ar.
Syr. " ipse intelligit," Vat. & S. Amb.
ἰδὼν ὃ ἀπῶνα, ὃ παρόψα, Vulg. " &
"videns iniquitatem nonne confiderat?"
J. T. & fere Pisc. " nequitiam annon
"confideraret?" Nos hod. " he seeth
"wickedness also, will he not then con-
"sider it?" Tind. " their wickedness
"shulde he not then," &c.
- Ver. 12. **וְיִשָּׁנָה** Ar. Mont. " &
"vir concavus cordabitur," Chald.
" & vir disertus sapientior fiet in corde
"suo," Syr. Ar. " vir autem purus
"confortabitur," Vat. *ἀνθρώπου ὃ ἀλλως
νήχε*, λόγους, Schol. Rom. & Comp.
θεωσιώης, Alex. *ἀλόγους*, S. Amb. " ho-
"mo autem incassum animatur ver-
"bis," Vulg. " vir vanus in superbiam
"erigitur," J. T. " ut vir vacuus fuit
"cordatus," Pisc. " tunc vir vacuus
"fit cordatus," Nos hod. " for vain
"man would be wise," Tind. " a vayne
"body exalteth hymself.
- Ib. **וְיִרְאֶה אֶת הָאֱלֹהִים** Ar. Mont. " & pul-
"lus onagri homo nascetur," Chald.
" pullus onagri sicut filius hominis nas-
"citur," Vat. & S. Amb. *βροτὸς ὃ γυνήδης
γυναικὸς ἴσα ὄνω ἐρημίτη*, Vulg. " &
"tanquam pul lm onagri se liberum
"natum putat," J. T. & sic fere Pisc.
" & pullus onagri efficiatur homo,"
N. hod. " though man be born + like
"a wild Asses colt," Tind. " and the
"sonne of man is lyke a wilde Asses
"sole.

- Ver. 13. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont.
" si tu praparaveris cor tuum," Chald.
" direxeris," sic Ar. Syr. Vat. S. Amb.
εἰ γὰρ σὺ καθαρὰν ἔθης τὴν καρδίαν σου,
Vulg. " tu autem firmasti cor tuum,"
J. T. " si tu comparans animum tu-
"um," Pisc. " si tu comparaveris cor
"tuum," alij, " si praparaveris," sic
Nos hod. Tind. " if thou haddest now
"a right hert.
- Ib. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont. " & ex-
"panderis ad eum volas tuas," Chald.
" & extenderis ad eum in oratione ma-
"nus tuas," Ar. Syr. " elevaveris,"
Vat. *ὑπὲρ αἶμας ὃ χεῖρας πρὸς αὐτόν*, Sym.
ἀπλώσεις πρὸς αὐτόν τὰς παλάμας σου,
Th. *ἐπέτασας*, Vulg. " & expandisti
"ad eum manus tuas," J. T. " ex-
"pansurus es (Pisc. & expanderis) ad
"eum," &c. Nos hod. " and stretch
"out," Tind. (" lyftedst up) thine hands
"towards him
- Ver. 14. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont.
" si iniquitas in manu tuâ, elonga eam,"
sic Chald. Syr. Ar. " removebit eam,"
Vat. *εἰ ἀνομίαν τι ἐστὶν ἐν χειρὶ σου, πόρρω
ποιήσον αὐτὴν ἀπὸ σου*, Vulg. " si iniqui-
"tatem quæ est in manu tuâ abstuleris
"à te," Pisc. " + tunc," J. T. Pisc.
" si nequitia est in manu tuâ, procul
"amove eam," Nos hod. " if iniquity
"+ be in thine hand, put it far away,"
Tind. " yf thou woldest put awaye
"the wickednesse whych thou hast in
"hand.
- Ib. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont.
" & ne habitare facias in tentoriis tuis
"iniquitatem," sic ferè Chald. & Ar.
Syr. Vat. *ἀδικίαν ὃ ἐν ἀλτήρῃ σου μὴ ἀν-
λωθήτω*, Schol. Rom. *μὴ ἐκκηνοσάτω ἐν
σκέπῃ σου ἀδικονίαν*, Vulg. " & non
"manserit in tabernaculo tuo injusti-
"tia," J. T. Pisc. " & ne finito habi-
"tare in tentoriis tuis iniquitatem," N.
hod. " and let not wickedness dwell in
"thy tabernacles," Tind. " so that no
"ungodlyneste dwelt in thine house.
- Ver. 15. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont.
" tunc elevabis facies tuas à macula,"
sic Chald. Syr. Ar. " tunc attolles ma-
"nus tuas," Vat. *ἔτις γὰρ ἀναλάμψει
σου τὸ πρόσωπον ὡς ὕδωρ καθαρὸν*, sic
S. Amb. Vulg. " tunc levare poteris
"faciem tuam absque macula," J. T.
Pisc. " tunc enim extuleris faciem tuam
"e vitio," Nos hod. " for then shalt
"thou lift up thy face without spot,"
Tind. " then myghteste thou lyft up
"thy face wythout shame.
- Ib. **וְיִשְׁכְּנוּ** Ar. Mont. " &

"eris firmatus & non timebis," Chald.
 "eris purgatus a corruptione," &c.
 Ar. Syr. " & a nocumento (Syr. angustia) non timebis," Vat. *ἐκδύση ὅ ῥύπον καὶ μὴ φοβηθήσῃ*, Vulg. " & eris stabilis & non timebis," J. T. Pisc. "erisque validus (Pisc. firmus) & non timebis," N. hod. "yea thou shalt be steadfast and shalt not fear," Tind. "then shuldest thou be sure and have no nede to feare."
 Ver. 16. *כִּי־אֵשָׁה עָמַל תִּשְׁכַּח* Ar. Mont. "quia tu laboris oblivisceris," sic Chald. & fere Ar. Syr. Vat. *καὶ τὸν κόπον ἐπιλήσῃ*, & sic S. Amb. Vulg. "miseriæ quoque oblivisceris," J. T. Pisc. "nam tu molestiæ oblivisceris," Nos hod. "because thou shalt (Tind. then shuldest thou) forget thy misery."
 Ib. *כַּמָּאם עֲבָרוּ תִזְכֹּר* Ar. Mont. "sicut aquæ transferunt recordaberis," sic Ch. Syr. Ar. "sicut aquæ fluentes duceris," Vat. & S. Amb. *ὡςπερ κύματα παρελθὼν καὶ ἀποληθήσῃ*, Comp. *φοβηθήσῃ*, (si rectè è versu præced. repetunt^a) Vulg. " & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis," J. T. & fere Pisc. "sicut ut aquarum quæ præterierunt," &c. Nos hod. "+ and remember + it as waters + that pass away," Tind. "and thinke no more upon it than upon the waters that runne by."
 Ver. 17. *וּמִצְהָרִים יָקוּם חֹלֶר* Ar. Mont. " & præ meridie surget tempus," Syr. Ar. " & super meridiem surget ignominia," &c. Vat. & S. Amb. *ἡ ὥρα ὡςπερ ἑωσφόρος*, Vulg. " & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vespèram," J. T. " & supra meridiem exsurget tempus," Pisc. "ætas tua," Nos hod. "and thine age shall be clearer than the noon day," Tind. "then shuld thy life be as cleare as the noone day."
 Ib. *תַּעֲפָה כְּבָקֵר תְּהִיָּה* Ar. Mont. "tenebræ erunt velut matutina," Chal. Par. " & de meridie dierum tuorum consurget corpus tuum quod abit in glebam, quia obscuritas tenebrarum quasi lux matutina erit," Vat. & S.

Amb. *ἐκ τῆς μεσημερίας ἀνατελεῖ σοι ὁ ἥλιος*, Vulg. " & cum te consumptum putaveris orieris ut Lucifer," J. T. Pisc. "eris volabis, similis matutino eris," Nos hod. "thou shalt shine forth, thou shalt be as the morning," Tind. "and springe forth as the mornnyng^d."

Ver. 18. *וְכַסְתָּ כִּי־יֵשׁ תִּקְוָה* Ar. Mont. " & confidisti quia est spes," sic Chald. Ar. Syr. " confides te spem habere," Vat. & S. Amb. *πεποιθώς τε ἔσῃ ὅτι ἐστὶ σοι ἐλπίς*, Vulg. " & habebis fiduciam propositâ tibi spe," J. T. " confidis igitur dum est spes," Pisc. " & confidis quia erit spes," Nos hod. "and thou shalt be secure because there is hope," Tind. "then myghtest thou have coumforthe in the hope that thou hast."

Ib. *וְחִפְרַת לִבְשָׁה תִשְׁכַּח* Ar. Mont. " & fodies, in fiducia jacebis," Syr. Ar. " & dormies & requiesces," Vat. & S. Amb. *ἐκ τῆς μερίμνης καὶ φροντίδος ἀναπαύῃ* (paraphrasis) *ἐν ἐλπίδι κοιμηθήσῃ*, Chald. "præparabis domum sepulturæ & securus dormies," nec longe alio sensu Vulg. " & defossus securus dormies," J. T. " si perscrutatus fueris (Pisc. & fodies + &) secure cubabis," Nos hod. "yea thou shalt dig + about thee and thou shalt take thy rest in safety," Tind. "and slepe quietly when thou arte buried."

Ver. 19. *וְרַבְצָה וְאֵין מַחְרִיד* Ar. Mont. " & cubabis & non exterrens," sic Chal. Syr. Ar. " non erit qui te excitet," Vat. S. Amb. *ἡσυχάσεις γὰρ καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σε*, Vulg. " requiesces & non erit qui exterreat," J. T. " & recubantem nemo exterrebit," Pisc. "+ & recubabis, nec + erit qui + te exterreat," Nos hod. "also thou shalt lye down, and none shall make thee afraid," Tind. "then shuldest thou take thy rest, and no man to make," &c.

Ib. *וְחָלּוּ פָנֶיךָ רַבִּים* Ar. Mont. " & deprecabuntur facies tuas multi," sic Chal. Ar. Syr. " expetunt^f," Vat. S. Amb. *μεταβαλλόμενοι ὅ πολλοὶ σε δεηθήσονται*, Vulg. " & deprecabuntur faciem tuam plu-

^a *φοβηθήσῃ* forsan noluerunt LXX genuinum sensum *תִּזְכֹּר* hic reddere, quia in eodem versu *ἐπιλήσῃ* præcessit.

^b An pro *חֹלֶר* legerunt *חֲרָה*. ^c An pro *תְּהִיָּה* legerunt LXX *תְּהִיָּה*.

^d Nota hic primo ex Chaldaeo, Vulgato & Tindal nostro, qui ita hæc efferunt, " corpus tuum quod abit in glebam, præparabis domum sepulturæ, defossus dormies, slepe quietly when thou arte buried." Hi interpretes haud videntur credidisse hæc & alia hujusmodi in Jobo ipso ad restaurationem ejus in hac vita respexisse.

Nota secundo, Zopharem tamen in his commatibus liquido respexisse ad Jobi verba in fine cap. x. ac tristissimas mortis imagines quas ibi introducit " terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi sempiternus horror inhabitat; quibus opponit in hoc cap. 16. &c. Miseriæ quoque oblivisceris, quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vespèram; cum te consumptum putaveris. (An hic in *מַחְרִיד* ad *עַפְרָה* Jobi alludit) orieris ut Lucifer. Iisdem imaginibus, quibus usus est inclytus Pater Israel de Christo Deo Jacob in novissimis ejus verbis, Reg. ii. 23. circa init. " sicut lux matutina cum oritur sol, &c.

^e Patric. " fodies puteos aquæ," annon etiam respicit Zophar ad fodienda fundamenta novorum ædificiorum, cum priores Jobi ædes vel igne consumptæ vel demolitæ fuerint, vel sicut Chald. & Tind. in sepulturam.

^f Quid si amici in futuro sæculo?

"rimi," J. T. Pisc. "imo precabuntur
"faciem tuam multi," Nos hod. "yea
"many shall make suit unto thee,"
Tind. "yea mani one shoulde set moche
"by the.

Ver. 20 וְעֵינֵי רָשָׁעִים תִּבְלִינָה וּמִנוֹס אֶבֶר כִּנְהֹם Ar. Mont. " & oculi impiorum defici-
"ent & refugium peribit ab eis," sic
Chald. Ar. Syr. "vis eorum," Vat. &
S. Amb. *ὡς ἡ δὲ αὐτὰς ἀπολείψῃ ἢ ὡς*
ἐλπίς αὐτῶν ἀπάλλεται, Alex. *ἀπολείπεται*,
Vulg. "oculi autem impiorum defici-
"ent & effugium peribit ab eis," sic
fere J. T. & Pisc. & Nos hod. Tind.
"as for the eyes of they ungodli they
"shal be consumed and not escape.

Ib. וְהָיוּ כְּרוּחַ אֶרֶץ אֲרָבָה Ar. Mont. " & spes
"eorum exhalatio animæ," Chald.
"mœror," Ar. Syr. "animarum sua-
"rum," Vat. *ὁφθαλμοὶ δὲ ἀσεβῶν τανύ-
σσον*, Th. *οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκλείψονται*,
addunt Alex. in fin. *παρ' αὐτῶν ὡς σοφία*
ἢ διώαμις, Vulg. " & spes illorum a-
"bominatio animæ," J. T. "expira-
"tio animæ," Pisc. "+erit efflatio a-
"nimæ," Nos hod. "and their hope
"shall be as the giving up of the
"ghost," Tind. "their hope shal be
"myfery and sorowe of minde.

C A P. XII.

VER. 1. וַיַּעַן אִיּוֹב נֹאמֶר Ar. Mont.
" & respondit Ijob & dixit," sic
Chald. & Ar. Syr. "sed illis—," &c.
ἐπαλαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει, sic fere Vulg. &
J. T. Pisc. Nos hod. "and," Tind. "so,
init.

Ver. 2. עַד אֵתָּה כִּי אָמַנְתָּ Ar. Mont. " vere
"quod vos populus," Chald. "focii,"
Ar. Syr. "gentes," Vat. & S. Amb.
εἴτα ὑμεῖς ἐσε ἀνθρώποι, Alex. *μὴ ὑμεῖς*
ἐσε ἀνθρώποι μόνοι, sic Vulg. "ergo vos
"estis soli homines," J. T. "scilicet
"vos esse populum," Pisc. "este po-
"pulus," Nos hod. "no doubt but
"ye are the people," Tind. "then (no
"doubte) ye ar the men alone.

Ib. וְעַמְּכֶם תִּמּוֹת חֲכָמָה Ar. Mont. " & vo-
"biscum morietur sapientia," sic Chal.
& Ar. Syr. Vat. *ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει*
σοφία, Aq. (Schol. Rom. *τελειώματα σο-*
φίας,) Vulg. " & vobiscum morietur sa-
"pientia," sic fere J. T. Pisc. Nos hod.

Tind. "and wysdom shal peryshe with
"you d.

Ver. 3. וְגַם לִי לִבְכָּה כְּמוֹכֶם לֹא-נִפְלֵא אֲנִי מִכֶּם Ar. Mont. "etiam mihi cor sicut vo-
"bis, non cadens ego a vobis," Chald.
"nec separatus sum ego a vobis," Ar.
Syr. " & non sum minor vobis," Vat.
καμὸι μὲν καρδία κατ' ὑμᾶς ἐστίν, Vulg.
" & mihi est cor sicut & vobis nec in-
"ferior vestri sum," sic Pisc. "cor,"
J. T. "animus," Nos hod. "but I have
"understanding as well as you, I+am
"not inferior to you," Tind. "and am
"no lesse than ye," Tig. "non cedo
"vobis ullâ in re.—

Ib. וְהָיוּ כְּמוֹתַי אִין כְּמוֹתֶיךָ Ar. Mont. " &
"cum quo non sicut hæc?" sic Chald.
Ar. Syr. "vel—velut is cui acciderunt
"similia his," Vat.—Vulg. "quis enim
"hæc quæ nostis ignorat," Tig. "quis
"enim non tenet quæ vos jactatis,"
J. T. Pisc. " & apud quem non + sunt
"huiusmodi," Nos hod. "yea who
"knoweth not such things as these,"
Tind. "these thinges.

Ver. 4. שֶׁחָק לִרְעוּתוֹ אֶחָיו קָרָא לְאַלְהָו וַיַּעֲנוּ Ar. Mont. "irrisio socio suo ero, cla-
"manti ad Deum & respondet illi,"
sic Chald. ita fere Ar. Syr. ^h Vulg. "qui
"deridetur ab amico suo sicut ego, in-
"vocabit eum & exaudiet eum," Tig.
"is ero qui sit aliis derisui, verum ulti-
"onem Dei poscit qui & annuit," J. T.
& Pisc. "+ut qui derisui + est amico
"suo, sum," J. T. "quem clamantem
"ad + se exaudit Deus," Pisc. "qui
"quum clamat ad Deum exaudit e-
"um," N. hod. "I am + as one mock-
"ed of his neighbour + who calleth
"upon God and he answereth him,"
Tind. "thus he that calleth upon God
"and whom God heareth is mocked of
"his neighbour.

Ib. וְהָיוּ כְּמוֹתַי אִין כְּמוֹתֶיךָ Ar. Mont. "irrisio
"justus perfectus," Chald. "irridet ju-
"stum & perfectum," Ar. Syr. "qui
"complacet sibi in justis qui sunt sine
"maculâ," Vat. hæc tantum habemus
pro toto versu, ita S. Amb. *δικαίῳ δὲ*
ἀντὶ καὶ ἀμεμπτοῦ ἐγκρίθη εἰς χλευασμὸν,
Alex. *ἐγκρόμην εἰς χλευασμὸν*, Vulg. "de-
"ridetur enim justus simplicitas," J. T.
"derisio + est justus integer," Pisc. "de-
"risui + sum justo + & integro," N. hod.

^a Ordo totius versûs à LXX hic transponitur, ut sæpius alibi.

^b Nescio quomodo hæc irreperint in Alexandrinum, è cap. xii. 13.

^c Populus] Præcipuus nempe & antiquissimus, ut Arabes se-jactabant, Schultetus hic putat *עַם* significare "viros scien-
"tiâ & sapientiâ celebres," ut in Arabismo, populus nempe *عالم* *عزّه*.

^d Arabes præsertim Temanitæ, quibus Naamathitæ finitimi ob sapientiam semper celebres. Vid. Jer. xlix. 7.

^e Reliqua hujus versûs, & Vat. & omnibus Græcis quos vidi desunt, nec in Boslii notis nec Schottiis Romanis leguntur.

^f Ita xlii. 2. ad humiliandum amicorum jactantiam & in suam justam vindicationem.

^g Nihil de his ut supra in LXX. An quia illis nimiam jactantiam in Jobo sapere viderentur?

^h Quære an hæc non potius ad versum præcedentem pertinent? nec de his aliquid in Græc. forsan ne præberent ansam
impiis de Deo male loquendi.

"the just upright man is laughed to scorn," Tind. "the godly and innocent man."

Ver. 5. לפיד בן לעשותו שאנן Ar. Mont. "lampas contempta est cogitationi pacati," Syr. Ar. "repellendo stultitiam & scelus," (vid. Chald. & Gr. ad fin. vers.) Vulg. "lampas contempta apud cogitationes divitum," eod. sensu Tig. "judicio hominis opulenti," J. T. Pisc. "tæda contempta est ad cogitationem tranquilli."

Ib. נכון למועד רגל Ar. Mont. "paratus ad nutationes pedis," Syr. Ar. " & confirmando pedem titubantem," Vulg. "parata ad tempus statutum," J. T. Pisc. "is qui constitutus est in nutationibus pedis," Tig. "quæ idonea est gressibus dirigendis," N. hod. ut Merc. & alii ordinem verborum invertimus, "he that is ready to slip with + his feet + is + as a lamp despi- sed in the thought of him that is at ease," Tind. "godliness is a light despised in the hertes of the ryche, and is set for them to stamble upon."

Sed quid faciemus cum Græcis? De quorum mira variatione sive additione in hoc, ne γὺν quidem habent vel Schol. Rom. vel Bos. in suis notis. Addemus tamen εἰς χρόνον γὰρ τακτὸν ἡτοίμαστο πρὸς αὐτῶν, οἷα τε αὐτῶν ἐκπορεύεσθαι ἀνόμων. & μὴν ὅτι ἀλλὰ μηδεὶς πεποιθὲν πονηρὸς ὢν αὐτῶν ἐστὶν, Alex. με & με ante πρὸς & ἐκπορεύεσθαι^a, Chal. Par. "torris contemptus, &c. fax contempta est Esau, quia cogitationibus confidenter securus est; sed futurum est ut vacillet ei pes; & filii Esau, qui prosperè degunt in tabernaculis suis, tradentur direptionibus. Filii autem Ismahel, qui confidenter agunt, tradentur reliquis gentibus quæ provocant Deum sicut ipsi; paravit Deus manu suâ. Et filii Ismahel, qui prospere degunt in tabernaculis suis, tradentur direptoribus. Ammonitæ quoque & Moabitæ qui morantur confidenter tradentur in manum impiorum qui provocant Deum sicut Pharaon, super quem adduxit Deus plagas manu suâ."

Ver. 6. ישליו אהלים לשודרים ובטחות למרגיו אל Ar. Mont. "erunt tranquilla tentoria prædonum & confidentia provocantibus Deum," Ar. "elongabuntur," Syr. "transibunt habita-

cula prædonum & spes illorum qui irritant Deum," Vulg. "abundant tabernacula prædonum & audacter provocant Deum," J. T. "tranquilla sunt tentoria vastatoribus," Pisc. "tranquillitate fruuntur," J. T. " & securitates provocantibus iram Dei fortis," Pisc. "+ sunt irritantibus Deum," Nos hod. "the tabernacles of robbers prosper, and they that provoke God are secure," Tind. "the houses of robbers are in walthes and prosperye, and they that malyciously medle agaynst God dwell without care," Vat. & S. Amb. ἔσοι παρ-οργίζουσι τὸν κύριον ὡς, (Comp. & S. Amb. πῶς) & ἔτασις αὐτῶν ἔσαι.

Ib. לאשר הביא אלהו בידו Ar. Mont. (sed certè non rectè) "quia adduxit Deum in manu suâ," Syr. Ar. "quia Deus non est in cordibus eorum," Vulg. "cum ipse dederit + omnia in manus eorum," J. T. "quicumque efficit," Pisc. "adducit Deus ut eveniat + optatum ad manum," Pisc. "Deus optatum in manum ejus," N. hod. "in to whose hand God bringeth + abundantly," Tind. "yee God geveth all thinges rychely wyth hys owne."

Ver. 7. ואולם שאלנא בהמות ותרך Ar. Mont. "interroga quæso jumenta & docebit te," & sic fere Chald. sed "nunc docebunt," Syr. Ar. "+ si non est sic," Vat. & S. Amb. ἀλλὰ ὅτι ἐρώτησον τετράποδα ἐάν σοι ἐπωσι, Vulg. "nimirum interroga jumenta & docebunt te," J. T. Pisc. "enimvero interroga quæso jumenta, & docebit te + illorum quodque," Nos hod. "but ask thou the beasts and they shall teach thee," Tind. "aske the catell and they shall infourme thee?"

Ib. ועוף השמים ויגר לך Ar. Mont. " & volatile cælorum & indicabit tibi," sic fere Chald. Ar. Syr. " & si monet sic," Vat. πτερινὰ ὅτι ἐργαζ ἐάν σοι ἀπαγγέλωσιν, Vulg. " & volatilia cæli & indicabunt tibi," J. T. Pisc. "aut volucrem cæli & indicabit tibi," Nos 2 ut Vulg. sed air pro cælo.

Ver. 8. או שיה לארץ ותרך Ar. Mont. "vel loquere terræ & docebit te," sic Chald. & fere Ar. Syr. Vat. & S. Amb. ἐκδιήγησαι ἐάν σοι φράσῃ, Vulg. "loquere terræ & respondebit tibi," J. T. Pisc. "aut confabulare cum terrâ & docebit te," Nos hod. "or speak to

^a Valde suspicor Judæos Alexandrinos hujus libri interpretes, ita hæc mutasse & depravasse ob frequentes prædationes facultatum suarum à concivibus suis Ethnicis: Forfan illis ipsis temporibus, ut sæpius postea evenit, si non tunc temporis hæc etiam in textum inferuerint. Vid. etiam & perpende depravationem seq. versûs.

^b Ita & Vers. "in tempus autem statutum paratus fuerit ut vaderet ab aliis, & domus ejus ut devastarentur ab iniquis: Veruntamen nemo confidat cum malignus sit, futurum se infontem."

^c An Arabes, an Chaldæos & Sabæos, &c. Arabes Scenitæ, Jobi prædatores hic tangit.

- "the earth and it shall teach thee," Tind. "shewe the.
- Ib. ויספרו לך דגני הים Ar. Mont. " & nar-
"rabunt tibi pisces maris," sic Chald.
Ar. Syr. "erudiant te," Vat. *ἐξηγή-
σονται σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης*, Vulg.
" & narrabunt tibi pisces maris," J. T.
Pisc. "etiam enarrabunt tibi," Nos hod.
"and the fishes of the Sea shall de-
"clare unto thee," Tind. "thei shal
"certifye the.
- Ver. 9. מי לא ידע בכל־אלה Ar. Mont. "quis
"non novit in omnibus his? Quis nescit
"omnia hæc," Ar. Syr. "ignorat," Vat.
& S. Amb. *τίς ἐν ὅκῃ ἐγνώ ἐν πάσι τέτοις*,
Vulg. "quis ignorat quod omnia hæc,"
J. T. Pisc. "quis non cognovit ex om-
"nibus istis," Nos hod. "who know-
"eth not in all these," Tind. "what
"is he but he knoweth," &c.
- Ib. כי דִּי־יהיה עשתה זאת Ar. Mont. "hoc
"fecit," Syr. Ar. "fecerit omnia,"
Chald. "plaga manûs Domini fecit
"hoc," Vat. *ὅτι χεὶρ κυρίου ἐποίησε ταῦτα*,
Vulg. "manus Domini fecerit," sed
— זאת J. T. Pisc. "manum Jehovæ fa-
"cere illud," Nos hod. "that the hand
"of the Lord hath wrought this,"
Tind. "made all these.
- Ver. 10. אשר כידו נפש כל חי Ar. Mont.
"cujus in manu ejus animus omnis vi-
"ventis," sic fere Chald. & Ar. Syr.
Vat. & S. Amb. *εἰ μὴ* (sic vertunt אשר
fed Alex. *ὅτι*) *ἐν χειρὶ αὐτῆς ψυχὴ πάντων
ζώντων*, Vulg. "in cuius manu anima
"omnis viventis," sic J. T. Pisc. fed +
est, Nos 2. "in whose hand is the soul
"of every living thing.
- Ib. ורוח כל־בשר איש Ar. Mont. " & spi-
"ritus omnis carnis viri," sic Chald.
Ar. Syr. "carnis + & hominis," Vat.
καὶ πνεῦμα παντός ἀνθρώπου, Vulg. " &
"spiritus universæ carnis hominis," J. T.
" & spiritus totius carnis humanæ,"
Pisc. "omnis carnis hominum," N. hod.
"and the breath of all mankind," Tind.
"men.
- Ver. 11. הלא־און מלין תבחן Ar. Mont.
"nonne auris sermones probabit?" sic
Chald. Ar. Syr. "audit," Vat. & S. Amb.
ὅς μὲν γὰρ ῥήματα ἀπακρίνει, Alex. & S.
Chrysost. in nonnullis *ἔς*, sed proculdu-
bio perperam, Vulg. "nonne auris ver-
"ba dijudicat," J. T. "an non auris
"verba probabit," Pisc. "probat," sic
Nos hod. Tind. "have not the ears
"pleasure in hearing.
- Ib. ורוח אכר יטעם לו Ar. Mont. " & pa-
"latum cibum gustabit sibi," sic Chal.
& fere Ar. Syr. fed — לו Vat. *λάρυγγς ἡ
στόμα γαστήρ*, Vulg. " & fauces comeden-
"tis, saporem," J. T. "ut palatum ci-
"bi gustum assumit sibi," Pisc. "ci-
"bum gustat sibi," Nos hod. "and the
"mouth tast his meat," Tind. "and
"the mouth in tastynge the thing that
"it eateth.
- Ver. 12. ביששים חכמה Ar. Mont. "in
"decrepitis sapientia," Chald. "anti-
"quis," Ar. Syr. "senioribus," Vat. &
S. Amb. *ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία*, Aq. *ἐν
παλαιότητι*, Sym. *μακροχρονήσασιν*, + Alex.
δύσκειται, Vulg. "in antiquis est sa-
"pientiâ," J. T. "in decrepitis (Pisc.
"an in decrepitis) erit sapientia?" Nos
hod. "with the ancient is wisdom,"
Tind. "among old personnes," &c.
- Ib. וארך ימים תבונה Ar. Mont. " & longi-
"tudine dierum intelligentia," Chald.
"longævis prudentia," sic fere Ar. Syr.
Vat. *ἐν ᾧ πολλὰ βίη ἐπισήμη*, Alex. *μα-
κρῶ*, S. Amb. bis in hoc vers. "sapientia,
Vulg. " & in multo tempore pruden-
"tia," J. T. Pisc. " & + in longitudine
"dierum intelligentia," sic Nos hod.
Tind. "and among the aged," &c.
- Ver. 13. עמו חכמה וגבורה Ar. Mont.
"cum ipso sapientia & fortitudo," sic
Chald. & Ar. Syr. Vat. & S. Amb. *παρ'
αὐτοῦ σοφία καὶ δυνάμις*, Vulg. "apud ip-
"sum est sapientia & fortitudo," J. T.
"penes illum + est sap." &c. ut Vulg.
Pisc. "+ imo penes illum + est sapientia
" & potentia," Nos hod. ut Vulg. Tin.
"yee wythe God is," &c.
- Ib. לו עצה ותבונה Ar. Mont. "ei confili-
"um & intelligentia," sic Chald. Ar.
Syr. "intelligentia & prudentia," Vat.
αὐτῷ βεβλή καὶ ζωέσις, Vulg. "ipse habet
"confilium & intelligentiam," J. T.
Pisc. "illius + est," &c. Nos hod. "he
"hath," &c. Tind. "it is he that hath
"councell and foreknoweledge.
- Ver. 14. הן יהרום ולא יבנה Ar. Mont.
"ecce diruet & non ædificabitur,"
Vat. & S. Amb. *εἰὼν καταβάλλη τις ὁικοδο-
μήσει*, Chald. "ecce destruet & non
"ædificabitur," Syr. Ar. "+ in faciem,"
Vulg. ^b "si destruxerit nemo est qui æ-
"dificet," J. T. "en + ita destruit ut
"non ædificetur," Pisc. "en quum de-
"struet non potest ædificari," Nos hod.
"behold he breaketh down and it can-
"not be built again," Tind. "if he

^a הלל Græc.

^b R. Ep. Patr. in loc. putat Job hic alludere "ad irritum conatum turris Babel." Ingeniosa certè conjectura; quæri ta-
men hic potest, Primo, An in ullo alio loco totius libri ad res Babylonicas vel Jobus vel ejus amici alludent? Licet sæpius,
ni fallimur, ad res Ægyptiacas; ut forsan in hoc ipso loco; nam secundo æque saltem probabile est ad pyramides Ægyptia-
cas, ut in cap. iii. 14. Jobum hic respicere, quarum multæ inchoatæ tantum, sed non perfectæ: Et præterea in secundo he-
mistichio ad sepulchra etiam respicit, ut cap. iii. saltem secundum mentem Chaldæi, "concludit hominem in sepulchro nec
aperietur.

"breaketh downe a thing who can set
"it up againe.

Ib. פתח וכלא ידא ער אר. Mont.
"claudet super virum & non aperie-
"tur," Chald. "concludit hominem in
"sepulchro nec aperiatur," Vat. & S.
Amb. εὐν κλείσῃ καὶ ἀθρώπων τίς ἀνοίξει,
Alex. ἀποκλείσῃ καὶ ἀθρώπων, Vulg. "si
"includerit hominem nullus est qui a-
"periat," J. T. "occludit viro + ita ut
"non aperiatur," Pisc. "quum inclu-
"dit aliquem non potest aperiari," Nos
hod. "he shutteth up a man and there
"can be no opening," Tind. "if he
"shut a thinge who will open it.

Ver 15. ער במים ובשו Ar. Mont.
"ecce detinebit in aquis & arescent,"
sic Chald. Syr. Ar. " & si," &c. ita fere
Vat. & Vulg. & hic & in præced. vers.
Vat. & S. Amb. εὐν καλύσῃ ὕδωρ ξηρα-
νέει + γλῶ, Vulg. "si continuerit aquas
"+ omnia siccabuntur," J. T. "en ita
"cohibet aquas ut arescant," Pisc. "en
"quum cohibet aquas arescunt + plan-
"tae," Nos hod. "behold he withhold-
"eth the waters and they dry up,"
Tind. "yf he withholde," &c.

Ib. וישלחם ויהפכו ארץ Ar. Mont. " & e-
"mittere eas & subvertet terram," Ch.
"effudentur in terram," Ar. Syr. ut
Heb. Vat. & S. Amb. εὐν ᾧ ἐπαφῇ +
ἀπόλυσεν, αὐτῶν καὶ ἀστρέψας, Vulg. " &
"si emisit eas subvertunt terram,"
J. T. "aut ita emittit eas ut subver-
"tant terram," Pisc. "quum vero e-
"mittit eas subvertunt illæ + terram,"
Nos hod. "also he sendeth them out
"and they overturn the earth," Tind.
"yf he let them goe they destroye the
"earth."

Ver 16. עו עו עו עו עו Ar. Mont. "cum
"illo fortitudo & persistentia," Chald.
"sapientia," Syr. Ar. "ipsius est mag-
"nificencia & salus," Vat. & S. Amb.
παρ αὐτοῦ κράτος καὶ ἰσχύς, Vulg. "apud
"ipsum est fortitudo & sapientia," J. T.
"apud illum + est robur & substantia,"

Pisc. "vera sapientia," Tig. "essentia,"
Nos 2 ut Vulg.

Ib. וישלחם ויהפכו Ar. Mont. " & errans
" & errare faciens," Chald. "ipse habet
"errantem & desipientem," nil tale
in Ar. Syr. Vat. S. Amb. αὐτῶ ἐπισήμη καὶ
ζυώσις, ex γ' 13. Vulg. "ipse novit &
"decipientem & eum qui decipitur,"
J. T. "ejus + est errans & in errorem
"inducens," Pisc. "ab eo + est & is qui
"errat & is qui in errorem inducit,"
Nos hod. "the deceived and the de-
"ceiver + are his," Tind. "he know-
"eth the bothe the dysceaver and hym that
"is disceaved."

Ver 17. מולך יעצים שולל Ar. Mont.
"ire faciens consiliarios spoliatum,"
Ar. Syr. "regit reges in stupore," Vul.
"adducit consiliarios in stultum finem,"
Vat. & S. Amb. διάγων βελδοτάς αἰχμα-
λάτας, Aq. ἀπάγων ζυμβάλας λάφυρα,
Sym. διάγων βελδοτικὸς εἰς ἀβελίαν, J. T.
"qui facit ut consulti deveniant in de-
"mentiam," Pisc. "ducit consiliarios
"spoliatos," sic Nos hod. Tind. "he
"caryethe the wise man as it were a
"spoyle.

Ib. וישפטים יהולל Ar. Mont. " & judices
"infatuabit," Chald. "principes ad in-
"faniam redigit," Ar. Syr. "judices fa-
"cit stultos," Vat. & S. Amb. μετὰς
ᾧ γῆς ἐξέστησε, J. T. Pisc. " & judices
"stultos reddit," sic Nos hod. Tind.
"and bringeth the judges out of their
"wyttles.

Ver 18. מוסר מלכים פתח Ar. Mont. (sic
Chald.) "vinculum regum solvit," Syr.
Ar. "descendere facit reges ad portam,"
Vat. & S. Amb. καθιζάνων βασιλεῖς πρὸς
θρόνους, Vulg. "balteum regum dissol-
"vit," J. T. Pisc. "vinculum," &c.
sic Nos hod. Tind. "he lowseth the
"girdle of kinges.

Ib. ויאסר אזור במתניהם Ar. Mont. " & li-
"gavit cingulum in lumbis eorum,"
sic Chald. Syr. Ar. " & stringit vincu-
"lo," Vat. & S. Amb. καὶ περιέθηκε ζώνην

* Tind. in marg. hic refert ad Revel. i. 18. "Habeo claves inferni & mortis." (Nescio an Christus ad Philadelphiam, cap. iii. 7. in istis verbis "qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit," ad hæc Jobi non alludit, nam sunt fere gemina.

† Subvertunt terram] Hic notæ commentatorum, "Domos, urbes agros, secum rapiunt & vastant, ut Gen. vii. 11. &c. alluvione sua omnia subvertunt vel terram i. e. ejus incolas—" si in turbine sit, sic cum imbres sunt copiosi.

‡ An hæc de diluvio magno an de Sodomis? An ad destructionem vastæ cisternæ seu aggeris Oram seu Orem? De quâ in Geogr. Arab. Fel. egimus? An ad omnia hæc ac tales eventus in genere sint referenda? Certum est vox ἡλῶ quæ hic occurrit, mittere, emittere telum, destructionem & ejusmodi significare, quin, & si Bochart. credimus, emissionem aquarum, nam ipsum nomen Mathusalem Bocharto significat, "moritur & tunc est telum vel missum est vel illo mortuo futuram emis-
"sionem aquarum," unde Enoch propheta ac pater ejus hoc nomen emphaticum Mathusalæ indidit, ut homines ad pœni-
"tentiam invitaret; & quod hunc eventum, Enochus Ethnicis Aunachus seu Chanachus denominatus, mundo prædixit in Eth-
"nicis etiam legimus, ita Suidas in Bocharti Phaleg. præterea Siloach seu Shiloh, quæ postea Siloam, nomen fluvii, qui &
Geon juxta Jerusalem & Σόλαξ seu Σόλαξ antiquissimum Tigridis fl. nomen, ut in Carvero nostro legimus, quod Plutarcho
interprete ἀποφῆς sonat, i. e. quod deorsum in præceps fertur. Nec postremo est negligendum quod ὁ LXX ἡλῶν vertunt
παρὰ αὐτοῦ ἐκπορεύσιν emittit. Vid. plura de hoc argumento in cap. xxx. 14.

§ Essentia] Quia est "Ω, Ehejeh Jehovah.

¶ Hoc postremum hemistichium "LXX omnino omittunt & alia subdunt quin & Vulgati ἀπαφῆς, quos sequitur
Tind. an omnes, ne ansam darent impiis blasphemandi ac D. O. M. auctorem mali faciendi? — Ubi Sherlochi filii nota,
p. 242, 243. "Probabile est hæc verba intelligenda de lapsu Adami per tentatoris astutiam. Directe ad propositum lib.
Job. fecit, asserere & vindicare superioritatem Dei super deceptorem qui introducendo malum in mundum multorum opinione
"emerfit in rivalem potentia & majestatis Dei."

- ὁσφύας αὐτῶν, Alex. περιζωννύων αὐτῆς ζώνην ὁσφρύνει, Sym. περιζωννύων αὐτῆς ζώνην καὶ λαγόνων, Vulg. "præcingit fune-
"renes eorum," J. T. Pisc. " & cin-
"gulum alligat lumbis eorum," Nos
hod. "and girdeth their loyns with a
"girdle," Tind. "with a bond"^a.
- Ver. 19. מוליך כהנים שולל Ar. Mont.
"faciens ire sacerdotes spoliatum," Ch.
"qui ducit magnates inter spolia," Syr.
Ar. "ducit seniores in stupore," Vat. &
S. Amb. ἐξαποσέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους,
Vulg. "ducit sacerdotes inglorios," J. T.
"qui facit ut præfides deveniant in de-
"mentiam," Pisc. "ducit proceres spo-
"liatos," sic fere Nos hod. Tind. "he
"ledeth away the preastes into capty-
"vite.
- Ib. ואיתנים יסלה Ar. Mont. " & fortes
"subvertit," Chald. "dissipat," Ar.
Syr. "magnates deprimit," Vat. S. Amb.
διωάσας δὲ τῆς γῆς κατέστρεψε, Vulg. " &
"optimates supplantat," J. T. " & va-
"lentissimos pervertit," Pisc. "robustos
"subvertit," Nos hod. "and overthrow-
"eth the mighty," Tind. "and turn-
"eth the myghtye upside downe.
- Ver. 20. מכיר שפה לנאמנים Ar. Mont.
"removens labium veracibus," Chald.
"aufert veritatem labiorum veracium,"
Ar. Syr. "removet verba a fidelibus,"
Vat. διαλλάσων χεῖλη πιστῶν, Vulg.^d
"commutans labium veracium," J. T.
"qui amovet sermonem eloquentibus,"
Pisc. "amovet sermonem eloquentibus,"
Nos hod. "he removeth away the
"speech of the trusty," Tind. "he ta-
"keth the verite from out of the
"mouthe.
- Ib. וטעם וקנים יקה Ar. Mont. " & discre-
"tionem senum tollet," Chald. "elo-
"quium," Ar. Syr. "intellectum," Vat.^e
ζώεσιν πρεσβυτέρων ἔγνω, Sym. ἐπισήμην
γερόνων ἀφαιρῶν, Vulg. " & doctrinam
- "senum auferens," J. T. " & iudicium
"senum recipit," Pisc. "aufert," Nos
hod. "and taketh away the understand-
"ing of the aged," Tind. "and disa-
"pointeth the aged of their wisdom.
- Ver. 21. שופך בזה על נדיבים Ar. Mont.
"effundens despectionem super princi-
"pes," sic Chald. Ar. Syr. "imbecilli-
"tatem," Vat. ἐκχέων ἀτιμίαν ἐπ' ἀρ-
"χόντας, Vulg. "effundit despectionem
"super principes," J. T. "qui effundit
"contemptum super ingenuos," Pisc.
"super munificos," Nos hod. fere ut
Vulg. Tind. "he poureth out confusy-
"on upon prynces.
- Ib. ומזיה מפיקים רפה Ar. Mont. " & for-
"titudinem fortium debilitavit," Syr.
Ar. "proterviam potentium despicit,"
Vat. ταπεινῶς ὃ ἰάσατο, Vulg.^f "eos qui
"oppressi fuerant relevans," J. T. " &
"zonâ validos destituit," Pisc. " & zo-
"nam robustorum laxat," Nos hod.
"and weakneth the strength of the
"mighty," Castal. " & eum qui fortis
"est ut meatus aquarum debilitat,"
Tind. "and comforteth them that have
"bene oppressed.
- Ver. 22. מגלה עמקות מניחשך Ar. Mont.
"revelans profunda de tenebris," sic
Chald. Ar. Syr. "abscondita," Vat.^g
ἀνακαλύπτων βαθύτα ἐκ σκοτίας, sic Vulg.
& fere J. T. Pisc. & Nos hod. Tind.
"loke what lyeth hyd in darckness he
"declareth it openly," ubi Tind. refert
ad S. Luc. xii. 23.
- Ib. ויצא לאור צלמות Ar. Mont. " & educit
"ad fuscam umbram mortis," sic Ch.
Ar. Syr. "in lumine mortis operculo,"
Vat. ἐξήγαγε ὃ εἰς φῶς σκιάν θανάτου, Vulg.
" & producit in lucem umbram mor-
"tis," sic fere J. T. Pisc. sed vertunt,
"educit & lethalem," sic fere N. hod.
ut Tind. sed inverso ordine.
- Ver. 23. משגיא לגוים ואבדם Ar. Mont.

^a Vid. Domini verba de S. Petro, S. Johan. xviii. ult.

^b "Adducit consiliarios in stultum finem & iudices in stuporem." An hæc respiciunt illa Pharaonis & consiliarios eo-
rum post Israelitarum fugam, Exod. xiv. 5. ad 8. " & nunciatum est regi Ægyptiorum quod fugisset populus; immuta-
tumque est cor Pharaonis & servorum ejus, & dixerunt, quid volumus facere, ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis,
& junxit currum suum & omnem populum suum assumpsit secum; sive ut lib. Sap. xix. 3. aliam sibi assumpserunt cogitatio-
nem in scientiâ.

^c Ducit sacerdotes inglorios & optimates supplantat.] Principes Ægyptiorum certe stulti facti fuerunt cum Israël persequerentur. כהנים & principes, & sacerdotes, & sapientes, quos eisdem reputabant, significat, ut inter Chaldaeorum & Persarum Magos, unde disciplinam ipsam atque adeo jactatam sapientiam haud est quod dubitemus Ægyptios accepisse; sed spoliatos eorum sacerdotes in Mari Rubro à sæcularibus etiam auctoribus discimus cum Deos ipsos amiserint.

Ib. κατέστρεψε optimates supplantat, currus nempe electos & duces exercitus, Exod. xiv. 7. & 25. "subvertit rotas currum
"ferebanturque in profundum," & cap. xv. "electi principes ejus submersi sunt in Mari Rubro.

^d Commutans labium veracium] כהנים נאמנים & ἀληθείας Ægyptii nimis gloriati sunt, & forsân eorum Amanthe & Am-
mun huc respiciunt.

^e σῶσιν πρεσβυτέρων ἔγνω. An hanc versionem ex professo falsificârunt οἱ πρεσβύτεροι & noluerunt de seipsis dicere
"Αφαιρῶν. M. R.

^f Eos qui oppressi fuerant relevans] An hæc satis quadrant Israelitis, de quibus Jethro adeo lætatus est, quod eos eruisset
Dominus de manu Ægyptiorum, cap. xviii. 9.

^g ἀνακαλύπτων βαθύτα] An τὸ θαλάσσης ἰερούς. Ut Couleius noster in plagis Ægypti,

"They march'd between and boldly trod
"The secret Paths of God—

"And here and there all scatter'd in their Way
"The Seas old spoils and gaping fishes lay—
Vid. & allus. nostras in Job. xxviii. 3.

"multiplicat gentes & perdit eas,"
 sic Chald. Ar. "in errorem inducit po-
 pulos & dissipat," Syr. "disperdit,"
 Vat. & S. Amb. primum ut Syr. Ar.
 secundum ut Syr. *πλανῶν ἔθνη καὶ δια-
 λύων αὐτὰ*, Vulg. fere ut Heb. sic Pisc.
 J. T. "auget," sic fere Nos 2. sed
 hod. "nations," Tind. "people."

Ib. *שטח לגוים ויחם* Ar. Mont. "disten-
 dens gentibus & ducit eas," Chald.
 "extendit rete gentibus & capit eas,"
 Syr. Ar. "prosternit gentes & repellit
 (Syr. derelinquit) eas," Vat. & S. Amb.
καταστρωνύων ἔθνη καὶ καθοδηγῶν αὐτὰ,
 Vulg. " & subverfas in integrum re-
 stituit," J. T. "qui expandit gentes
 & abducit," Pisc. "reducit eas," Nos
 hod. "he enlargeth the nations and
 straightneth them again," Tind. "he
 maketh them to multiply and driveth
 them away."

Ver. 24. *מסיר לב ראשי עפדארין* Ar.
 Mont. "removens cor," &c. Chald.
 "auferens sapientiam cordis principum
 populi terræ," Ar. "debilitat," Syr.
 "infatuat," Vat. & S. Amb. *ἀλλοτρίων
 καρδίας ἀρχόντων γῆς*, Vulg. "qui im-
 mutat cor principum populi terræ,"
 J. T. "qui amovet animum primori-
 bus populi terræ," Pisc. "amovet
 cor + a primoribus," &c. sic fere N.
 hod. Tind. "he chaungeth the hertes
 of the princes and kinges of the erth."

Ib. *ויתעם בתו לאדרך* Ar. Mont. " & errare
 fecit eos in solitudine absque via," Ch.
 "in vacuum," Syr. Ar. "in stupore,"
 Vat. & S. Amb. *ἐπλάνησε ὃ αὐτὸς ἐν ὁ-
 δῷ ᾧ + οὐκ ἦδεισαν*, sed — *בתו* Vulg. " &
 decipit eos ut frustra incedant per
 invium," J. T. & sic fere Pisc. " &
 facit ut aberrent in loco inanitatis a-
 vio, Nos hod. "and causeth them
 to wander in a wilderness where
 there is no way," Tind. "and disa-
 poynteth them so that they go wand-
 ring out of the way."

Ver. 25. *ויראנו וישושו* Ar. Mont.
 "palpabant tenebras & non lucem,"
 sic Chald. Ar. Syr. "palpitabant," Vat.
 & S. Amb. *ἐψηλαφήσαντες ζότον καὶ μὴ
 φῶς*, Vulg. "palpabunt quasi in tenebris
 & non in luce," J. T. "palpantes
 in tenebris deficiente luce," Pisc.
 "ut palpent in tenebris & ubi non est
 lux," Nos hod. "they grope in the
 dark without light," sic fere Tind.

Ib. *ויעשו כשכור* Ar. Mont. " & errare
 fecit eos sicut ebrios," Chald. "e-
 brios," Ar. Syr. "vacillare," Vat. &
 S. Amb. *πλανηθέντων ὡς ἀσπέρ μεθύον*,
 Vulg. " & errare eos faciet quasi ebbri-
 os," J. T. "quum facit ut errent
 sicut + errat ebrius," Pisc. "denique
 facit ut errent sicut ebrius," N. hod.
 "and he maketh them to stagger like
 a drunken man," Tind. "stagger-
 inge to and fro like droncken men."

C A P. XIII.

VER. 1. *ויראנו כל ראתה עני* Ar. Mont.
 "ecce omnia vidit oculus meus,"
 Chald. "hæc," Ar. Syr. "oculi mei,"
 Vat. & S. Amb. *ὁρᾷ ταῦτα ἰδού καὶ ἐφ-
 θαλμός*, sed illis — *כל* Vulg. "ecce om-
 nia hæc vidit oculus meus," J. T.
 "en omnia vidit oculus meus," Pisc.
 "+ ista," ex LXX, ita Nos hod. "lo
 mine eye hath seen all this," Tind.
 "lo al + this have I sene wyth mine
 eye."

Ib. *והאזניו ותבן* Ar. Mont. "au-
 divit auris mea & intellexit sibi,"
 sic Chald. & Ar. Syr. sed in plurali ex-
 cepta "intelligit," Vat. & S. Amb. *καὶ
 ἀκήκοέ με τὸ ὅς*, — ultima verba *והאזניו*
 " & intellexit sibi," Vulg. " & audi-
 vit auris mea & intellexi singula," J.
 T. " & percepit," Pisc. "intellexit sibi,"
 N. hod. "mine ear hath heard and un-
 derstood it," Tind. "herd with mine
 eare and understand it."

^a Hic Patr. Par. in argum. hujus cap. "Videtur hic respicere ad illa Gen. xiv. 5. ad 8. de eradicatione 7 Rephaim & aliorum barbarorum populorum." Sed quare an non potius de Pharaone & Aegyptiis intelligenda, ut decepit Pharaonem & gentem ejus, obdurando eorum corda præfertim Exod. xiv. 3, 4. &c. nisi magis placeat de Israelitis in Deserto errantibus intelligere, ad quem eventum à nonnullis applicantur.

^b Subverfas in integrum restituit] ut Exod. cap. 12. quanto diminuto tanto magis multiplicabantur.

^c Qui immutat cor principum populi terræ] Vix Aegyptiorum, quia Chaldaeis juniores fuerunt & post destructionem Pharaonis & exercitus sui, vile regnum. Quibusnam ergo illud elogium principum populi terræ competit, nisi Israelitis, ut Exod. iv. 22. "hæc dicit Dominus, filius meus primogenitus (i. e. princeps) est Israel." Et quando dividebat Altissimus gentes, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel, Deut. xxxii. 8. Præterea, nunquam legimus quod unquam errarunt Aegyptii per Desertum, sed "Dominus invenit Israel in terrâ Desertâ, in loco horroris & vastâ solitudinis," Deut. xxxii. 10. & sicut videtur, in hoc articulo temporis in quo Jobus hæc locutus est, errant adhuc ibi errabundi è Kades Barnea tractum montis Seir circumcunctes, cum per vastas solitudines ad Eziongeber usque & Elaniam reversi sunt, quando Deus jussit & fecit eos errare per 38 annos in Eremò donec tota ista generatio consumpta. Vid. Psal. cvii. 40.

^d Eadem ipsa verba leguntur, Psal. cvii. 40. *והאזניו ותבן*.

^e Palpant tenebras & non lucem] Quære an hæc de tenebris Aegyptiorum, non autem de Israelitis intelligenda, Primo, Quia nunquam legimus Israelitas in tenebris ita palpasse; columna enim ignis per noctem illis dux erat itineris, Exod. xiii. 21. Sed hæc de Aegyptiis satis notum, super quos tenebræ palpabiles effusæ, Exod. x. 21. & eadem voces hic occurrunt & in Heb. & in Græc.

^f An quia noluerunt intellectum auri ascribere? An quia in secundo versu putaverint hæc satis expressa fuisse?

^g Eadem ferè phraseologia ac S. Johannis Epist. I. cap. i. v. 1. "Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perpeximus." An hic respexit Job. ad miranda Dei providentiæ opera in cap. præced. a v. 15 ad finem? Suspiciari etiam liceat quid majus & illustrius hic tangere. "Ecce omnia hæc vidit oculus meus." An Shechinam ipsam super montem Si-

Ver. 2. כדעתכם ידעתי גם-אני Ar. Mont. "ficut scire vos novi etiam ego," sic Chald. & Ar. Syr. Var. & S. Amb. χ $\delta\iota\delta\alpha$ $\acute{o}\sigma\alpha$ χ $\acute{\upsilon}\mu\epsilon\iota\varsigma$ $\delta\tau\iota\varsigma\alpha\delta\epsilon$, Vulg. "secundum scientiam vestram & ego novi," J. T. "utique quod scitis scio ego quoque," Pisc. "ficut scitis vos + illa sic scio etiam ego," Nos hod. "what ye know (Tind. loke what ye know) the same do I know also.

Ib. לא-נצל אנכי מכם Ar. Mont. "non cadens ego à vobis," Chald. "differo," Ar. Syr. "inferior sum," Var. & S. Amb. χ $\acute{o}\kappa$ $\acute{\alpha}\sigma\omega\epsilon\tau\acute{\omega}\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\acute{\imath}\mu\iota$ $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$, Al. + χ $\gamma\epsilon\upsilon\epsilon\acute{\omega}\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$, & χ $\acute{\alpha}\sigma\omega\epsilon\tau\acute{\omega}\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$, (An duplex versio?) Vulg. "nec inferior vestri sum," sic ferè J. T. Pisc. & Nos 2.

Ver. 3. אולי-אני אל-שדי אדבר Ar. Mont. "attamen ego ad Shaddai loquar," Chald. " & disputare cum Deo volo," sic Syr. Ar. Var. & $\mu\acute{\iota}\omega$ $\delta\epsilon$, $\acute{\alpha}\lambda\lambda'$ $\epsilon\gamma\acute{\omega}$ $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ $\kappa\acute{\upsilon}\rho\iota\omega\nu$ $\lambda\alpha\lambda\acute{\eta}\sigma\omega$, pro & $\mu\acute{\iota}\omega$ $\delta\epsilon$ $\acute{\alpha}\lambda\lambda'$ & Heb. אולי S. Amb. tantum "veruntamen," Vulg. "sed tamen ad Omnipotentem loquar," J. T. "profecto ego pro Omnipotente loquar," Pisc. "veruntamen ego cum Omnipotente loqui velim," N. hod. "surely I would speak to the Almighty," Tind. "nevertheles I am purposed to talke with the Almightye.

Ib. ודוכח אל-אל אהפץ Ar. Mont. " & altercari ad Deum volam," Chald. " & disputare cum Deo volo," Ar. "tribulationem (Syr. redargutionem) Deo exponam," Var. & S. Amb. $\epsilon\lambda\epsilon\gamma\chi\omega$ η $\epsilon\nu\alpha\nu\lambda\iota\omicron\nu$ $\alpha\iota\nu\tau\acute{\alpha}$ $\epsilon\acute{\alpha}\nu$ $\beta\acute{\epsilon}\lambda\eta$, Vulg. " & disputare cum Deo cupio," J. T. " & disceptare pro Deo forti volo," Pisc. "cum Deo desidero," Nos hod. "and I desire to reason with God," Tind. "and my desire is to comen with God.

Ver. 4. ואולם אתם מפלי-שקר Ar. Mont. " & vere vos concinnatores mendacii," Chald. "coacervantes mendacium," Ar. Syr. "loquimini falsitatem," Var. & S. Amb. $\acute{\upsilon}\mu\epsilon\iota\varsigma$ η $\epsilon\varsigma$ ϵ $\iota\alpha\tau\rho\iota$ $\acute{\alpha}\delta\iota\kappa\omicron\iota$, Vulg. "prius vos ostendens fabricatores mendacii," J. T. Pisc. "etenim vos concinnatores mendacii," sed Pisc. " + estis," N. hod. "but ye + are forgers of lies," Tind. "as for you ye are workmasters of lies.

Ib. רפאי אלל כלכם Ar. Mont. "medici nihili vos omnes," Ar. Syr. "exercetis

"curationem absque ullà re," Chald. "quasi medici idolis, & caro mortua quam excidit culter, sic estis omnes vos," Var. & S. Amb. $\iota\alpha\rho\alpha\iota$ $\kappa\alpha\chi\acute{\omega}\nu$ $\pi\acute{\alpha}\nu\tau\epsilon\varsigma$, Sym. $\pi\rho\sigma\tau\iota\theta\epsilon\acute{\alpha}\delta\epsilon$ $\psi\acute{\alpha}\sigma\mu\alpha\iota\alpha$ χ $\iota\epsilon\rho\iota$ $\epsilon\pi\iota\pi\lambda\alpha\nu\omicron\iota$ $\mu\epsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\theta\alpha\chi\eta\mu\acute{\alpha}\tau\omicron\nu\iota\epsilon\varsigma$ $\acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\alpha$, Vulg. " & cultores perversorum dogmatum," J. T. Pisc. "medici nihili omnes estis," Nos hod. "ye + are all physicians of no value," Tind. "and unprofytable phisicians altogether,

Ver. 5. מי-יתן החרש תחרישן Ar. Mont. "quis dabit tacendo taceretis," Chald. "utinam," Ar. Syr. "an quis esset qui vobis imposeret silentium," Var. $\epsilon\acute{\imath}\eta$ η $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$ $\kappa\omega\phi\acute{\alpha}\sigma\alpha\iota$, S. Amb. Vulg. "atque utinam taceretis," J. T. "O + si quis daret ut omnino fileretis!" Pisc. "utinam prorsus fileretis," Nos hod. "O that ye would altogether hold your peace," Tind. "wolde God ye kept your tonge.

Ib. ותהי לכם לחכמה Ar. Mont. " & esset vobis ad sapientiam," sic Ar. Syr. fere Var. χ $\acute{\alpha}\pi\omicron\delta\acute{\eta}\sigma\epsilon\eta$ $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$ $\zeta\omicron\phi\iota\alpha$, Alex. S. Amb. $\epsilon\acute{\imath}\varsigma$ $\zeta\omicron\phi\iota\alpha\nu$, Vulg. "ut putaremini esse sapientes," J. T. "nam esset (Pisc. + id esset vobis pro sapientiâ," Nos hod. "and it should be your wisdom," Tind. "that ye might be taken for wyse men.

Ver. 6. שמעו-נא תוכחתי ורכות שפתי הקשיבו Ar. Mont. "audite quæso argumentationem meam & litibus labiorum meorum attendite," Chald. "correctionem & contentionem," Ar. Syr. "hortationem, iudicium," Var. $\acute{\alpha}\kappa\acute{\alpha}\sigma\alpha\lambda\epsilon$ η $\epsilon\lambda\epsilon\chi\omicron\nu$ $\tau\acute{\alpha}$ + $\epsilon\sigma\mu\alpha\tau\acute{o}\varsigma$ $\mu\epsilon\varsigma$, $\kappa\rho\iota\sigma\iota\nu$ η $\chi\epsilon\iota\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$ $\mu\epsilon\varsigma$ $\pi\rho\sigma\epsilon\chi\epsilon\iota\epsilon$, "audite vero redargutionem + oris mei, iudicium autem labiorum meorum attendite," Vulg. "audite ergo correptionem meam," &c. ut Gr. J. T. "jam," Pisc. "quæso —disceptationem meam ad contentiones labiorum meorum attendite," Nos hod. "hear now my reasoning and hearken to the pleadings of my lips," Tind. "therefore heare my wordes and pondre the sentence of my lypes.

Ver. 7. הלאל תדברו עולה ולו תדברו רמיה Ar. Mont. "nunquid Deo loquimini iniquitatem (Chald. mendacium) & ei loquimini dolum," Ar. Syr. "nunquid contra Deum loquimini iniquitatem & de eo dicitis scelus," (Syr.

naï haud longè forsan ab ejus sede distantem, "cum Dominus venit è Sinai, Seir, Teman & monte Paran & gloria ejus implevit coelos. [Et audivit auris mea & intellexit singula] ut audivit Jethro, sacerdos Madian, Jobi uti videtur vicinus, "Omnia quæ fecit Deus Moyfi & Israeli, populo suo & laborem qui accidisset eis in itinere & quid fecerat Pharaoni & Egyptiis, & populum liberaverat," Exod. xviii. 1. ad 10. Imò Philisthim, duces Edomi, Emim Moabi, omnes habitatores Canaanis tremore hæc audierunt, Exod. xv. 14, 15.

• Vid. Dissertat. de Jobi medicis.

"fraudem) Vat. *πότερον σὺν ἑαυτῷ* (Comp. *καλέναι*) *κυρίως λαλεῖτε, ἑαυτῷ δὲ αὐτὸς φθεγγεσθε δόλον*, S. Amb. ut Vat. Vulg. "nunquid Deus indiget vestro mendacio ut pro illo loquamini dolos," J. T. Pisc. "an pro Deo loqui debetis iniquitatem? an pro eo loqui debetis fraudem? Nos hod. "will you speak wickedly for God and talk deceitfully for him?" alii "contra Deum," Tind. "wyll ye make answeere for God wyth lies and maynteyne him with deceit?"

Ver. 8. *הפניו תשאון אִם-לֹאֵל תריבון* Ar. Mont. "nunquid facies ejus accipietis," sic Chald. & Ar. Syr. "an Deo litigabit," Syr. Ar. "cum Deo contenditis," Vat. *ἢ προσελεῖσθε ὑμῖς ὃ αὐτοὶ κερταὶ γίνεσθε*, Schol. Rom. & Bos Alex. *εἰ*, Olymp. *ὁ Θεοδότ. ἢ πρόσωπον αὐτὸ λαμβάνετε, ἐξέδωκεν ὁ δὲ Ἑβραῖος δυσωπείσθε*, Vulg. ut Theod. J. T. "an personam ejus accipere debetis; quum pro Deo forti contenditis?" Pisc. "an faciem ejus suscipere debetis? an pro Deo contendere debetis?" Nos hod. fere ut Vulg. Tind. "intreate for hym."

Ver. 9. *התוב כי-יחקר אתכם אִם-כִּהְתֵּל באנוש* Ar. Mont. "an (bonum) ut illudere in hominem, illudetis in eum," Chald. "filius hominis, irridetis eum," Syr. Ar. "quemadmodum judicat omnem hominem vos judicatis eum?" Vat. & S. Amb. *καλὸν ὃ εἰάν ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς, εἰ ὃ τὰ πάντα ποιῶντες προσελησέσθε αὐτῷ*, "an bonum est si vos investiget? an vero omnia facientes addetis ei?" Alex. *καλῶς γε λαλῶντες εἰάν ὃ ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς εἰ καὶ τὰ πάντα*, an Vulg. hic *παρεφράζει*? "aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo vestris fraudulentis?" J. T. "an bonum futurum est quum pervestigabit vos, si, ut illudetur mortali, illuseritis ei?" Pisc. "an bonum futurum est vobis quum pervestigabit vos? an ut illudetur mortali, illudere poteritis ei?" Nos hod. "is it good that he should search you out? or as one man mocketh another do ye so mock him?" Tind. "shall that help you when he calleth you to rekonyng. Thynke ye to begyle him as a man is begyled?"

Ver. 10. *חוכה יוכיח אתכם אִם-כִּסְתֶּר פָּנִים* Ar. Mont. "arguendo arguet vos, si in abscondito facies acceperitis,"

sic Chald. "corripiens corripiet vos," Syr. Ar. "nunquid faciem ejus accipietis?" Vat. & S. Amb. *εἴθ' ἐν ἡτλῶν ἐλεγεῖ ὑμᾶς. εἰ ὃ καὶ κρυφῇ πρόσωπα θαυμάσεισθε*, Schol. Bos. & Rom. Sym. *μὴ κρύφα πρόσωπον αὐτὸ δυσωπηθήσεσθε· μὴ εἰ καὶ κίνησις αὐτὸ πλοήσει ὑμᾶς*, Polychr. *ὁ δὲ Ἑβρ. εἰάν ἀποσρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτὸ ταραχθήσεσθε*, Vulg. "ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis," J. T. "omnino reprehendet vos; etiam si clam personam accipietis," Pisc. "quin potius arguet vos," &c. ut Vat. Nos hod. "he will surely reprove you, if ye do secretly accept persons," Tind. "he shall punish you and reprove you, yf ye do secretly accept any personne."

Ver. 11. *לֹא שֵׂאתו תבעת אתכם ופחדו יליכם* Ar. Mont. "annon celsitudo ejus, &c. turbavit vos," &c. Syr. Ar. "timor ejus," Chald. "nonne cum elevatus fuerit super solum judicii terror ejus conturbavit vos," Vat. *πότερον σὺν ἢ δινα αὐτὸς εὐρεθήσεται ὑμᾶς· ὁ φόβος δὲ παρ' αὐτὸς ἐπιπεσέται ὑμῖν*, sic S. Amb. "an non potius vortex seu turbo ejus torquebit seu perturbet vos? timor autem ab eo cadet super vos," (ἢ δινα hic S. Amb. est revolutio ejus. Vid. de hac voce in Prolegom. Bos. antea laudat.) Alex. pro *δινα* *δειλία*, Vulg. "statim ut se commoverit, turbavit vos & terror ejus irruet super vos," J. T. Pisc. "annon excellentia ejus perturbat vos & pavor ejus irruet in vos?" Pisc. "perturbare debebat—irruere debebat," ita fere N. hod. Tind. "shall he not make you affrayed when he sheweth hymself? shall not his terrible feare fall upon you?"

Ver. 12. *זכרניכם משלי-אפר לגבי-חמר גביכם* Ar. Mont. "memoriae vestrae parabolae cineris; tergoribus luti tergora vestra," Syr. Ar. "mementote quia de terra est principatus vester & secus lutum est habitatio vestra," Vat. & S. Amb. *ἀποδείξει δὲ ὑμῶν τὸ γαυρίαμα* (S. Amb. elatio) *ἴσα ἀποδοῖ τὸ δὲ ζῶμα πῆλινον*, "transit gloriatio vestra sicut cinis, corpus autem luteum," Vulg. "memoria vestra comparabitur cineri & redigentur in lutum cervices vestrae," Chald. "dorsa," alii, "umbones," Grot. "arces," J. T. "memoriae vestrae sunt similes cineri; tumulis luti altiora vestra," Pisc. "memorabilia vestra sunt similia cineri, alti-

^a Quod iniquorum judicium est.

^b An hæc intellexerunt Chaldaei de Scilio Dei super montem Sinai, an de ultimo judicio?

^c An per arces notat hic Jobus castella regalia amicorum suorum in Theman, Shuach & Naamah; adhuc stantia cum Jobi colapla ac diruta fuerint ut illum exprobrant, cap. xxi. 28. "ubi est domus principis, &c."

"tudinibus luti similes sunt altitudines
"vestrae," Nos hod. "your bodies to
"bodies of clay," Tind. non male
"youre pryde shall be turned to claye.

Ver. 13. וְהָיָה מִמֶּנִּי וְאֶדְבַּרְהָאֲנִי וְיִעֲבֹר עָלַי
Ar. Mont. "tacete de me,—& lo-
"quar ego & transeat super me quid,"
Chald. "quicquid fuerit," Syr. Ar.
"—& dicam omnia quæ super me
"transierunt," Vat. & S. Amb. καὶ
σαλεῖ ἵνα λαλήσω καὶ ἀναπαύσωμαι θυμῶν,
Vulg. "tacete paulisper ut loquar quod-
"cunque mihi mens suggererit," J. T.
Pisc. N. hod. "obveniat mihi quodvis
"vel transeat super me quicquid sit,"
Tind. "there is something come into
"my minde.

Ver. 14. עַל-מָה אֲשָׁא בְּשָׂרִי בְּשָׂנֵי וּנְפִשִּׁי אֲשִׁים
Ar. Mont. "propter quid tollam
"carnem meam in dentibus meis &
"animam meam in vola mea," Chald.
"quasi in superficie manuum ejus,"
sic fere Ar. Syr. Vat. ἀναλαβὼν τὰς ζάρ-
κας καὶ τοὺς ὀδῶσι, ψυχὴν δὲ καὶ θῆσω ἐν
χερσίν, Vulg. "quare lacero carnes me-
"as dentibus meis & animam meam
"porto in manibus meis?" J. T.
"quamobrem auferrem (Pisc. tollere co-
"gor) carnem meam dentibus meis,"
J. T. " & animam meam ponerem in
"manibus meis," (Pisc. "ponere cogor
"in volâ meâ," sic fere Nos hod. &
Tind.

Ver. 15. הֲיִקְטֹלֵנִי לֹא אֶחָל אֶךְ-דְּרָבִי אֶל-פָּנָי
Ar. Mont. "ecce occidet me non
"sperabo? (sic Chald. sed orabo) vias
"meas ad facies ejus arguam," Syr. Ar.
"in ipso sperabo tantum quoniam viæ
"meæ in conspectu ejus," Vat. εἰὰν μὴ
χειρῶσθ) + ὁ θυμὸς ἐπεὶ καὶ ἤρκεται ἡ μέν
+ λαλήσω καὶ ἐλέγξω ἐναντίον αὐτοῦ, Alex.
καὶ μὴν ὃ ἄλλω + λαλήσω καὶ ἐλέγξω ὑμᾶς
ἐναντίον αὐτοῦ, Vulg. "etiam si occiderit
"me in ipso sperabo, veruntamen vias
"meas in conspectu ejus arguam," J. T.
"si enecaret me non sperarem? verun-
"tamen vias meas ante faciem ejus
"probo," Pisc. "etsi occidit me, tamen
"in ipso sperabo: veruntamen, &c.—
"probabo," ita Nos hod. Tind. "lo
"ther is neither comfort nor hope for
"me, yf he wil slay me: but yf I shew
"and reprove mine own waies in his
"fight he is even the same that ma-
"kethe me whole," ita init. seq. vers.
huic adjungit.

Ver. 16. עֲסִידְהוּא-לִי לִישׁוּעָה כִּי-לֹא-לִפְנָי
Ar. Mont. "etiam ille erit mi-

"hi in salutem quia non ad facies ejus
"hypocrita intrabit," Chald. "delator,"
Syr. Ar. "salvator, profani," Vat. &
S. Amb. καὶ τὸ μοι δοσθήσε) εἰς σωτηρίαν,
καὶ ὃ ἐναντίον αὐτοῦ ὁ λόγος εἰσελεύσει), " &
"hoc mihi cedat in salutem, non enim
"coram illo dolus intrabit," Vulg. " &
"ipse erit salvator meus; non enim
"veniet in conspectu ejus omnis hypo-
"crita," J. T. Pisc. N. hod. "saluti."

Ver. 17. שְׁמַע שְׁמוּעַ-מַלְתִּי וְאַחֲוִיתִי בְּאָזְנֶיךָ
Ar. Mont. "indicationem vestram in
"auribus vestris," Ar. "scientiam," Syr.
"declarationem meam dicam coram
"vobis," Vat. & S. Amb. ἀκούσατε ἀκού-
σατε τὰ ῥήματά μου, ἀναγγεῖλτε δὲ ὑμῶν ἀκού-
σας, Vulg. "audite sermonem meum
" & ænigmata percipite auribus vestris,"
J. T. "audite indefinenter sermonem
"meum & enunciationem meam auri-
"bus vestris," Pisc. "audite attente
"sermonem meum & indicatio mea
"sonet in auribus vestris," Nos hod.
ut Pisc. Tind. "heare my wordes and
"pondre my sayings with youre cares.

Ver. 18. הִנֵּה-נָא עֲרִכְתִּי מִשְׁפָּט יְדַעְתִּי כִּי-אֲנִי
Ar. Mont. "disposui judicium,"
Syr. Ar. "exponam," Vat. & S. Amb.
ἰδὲ ἐγὼ εἰμι τὰ κρίματά μου, ἵδα ἐγὼ ὅτι
δικαίως ἀναφανῶμαι, Vulg. "si fuero
"judicatus, scio quod justus inveniar,"
J. T. Pisc. "ecce jam dispono, (Pisc.
"instruxi) judicium, scio me fore ju-
"stum," Nos hod. "that I shall be
"justified," Tind. "found rightwes.

Ver. 19. מִיְּהוּא יָדִיב עֲמָדִי כִּי-עָתָה אֶחְרִישׁ
Ar. Mont. poster. hemist. "quia
"nunc tacuero & expirabo," Syr. Ar.
"ut nunc taceam & tutus sim," Syr.
"requiescam," Vat. & S. Amb. τίς γάρ
ἐστὶν ὁ κερθησόμενός μοι, ὅτι νυνὶ καὶ φεύσω καὶ
ἐκλείψω, Schol. Bofs. & Rom. Olymp.
ὁ Ἑβρ. ἵνα μὴ λαλήσω, ἔχει, Vulg. "quis
"est qui judicetur? mecum veniat; qua-
"re tacens consumor?" J. T. Pisc.
"quis est qui contendat mecum? si nunc
"filerem expirarem," (Pisc. expirare
"cogeret,) Nos hod. Tind. "who is
"he that will plead (Tind. go to lawe)
"with me," &c. ut J. T.

Ver. 20. אֶךְ-שְׁתֵּי אֵלִי-עֲשֵׂה עֲמָדִי אִם מִפְּנֵךְ
Ar. Mont. "veruntamen duo
"ne facies mecum & à faciebus tuis
"non abscondam me," sic Chald. Syr.
Ar. "veruntamen duo hæc ne removeas
"à me & tunc de conspectu tuo non
"oblivisceris mei," Vat. & S. Amb.
δυσὲν δὲ μοι γένησθαι τότε ἀπὸ τῶν προσώπων

* Alii "non sperabo," quia כ לא sed ק לו licet in Plantini editione omittuntur, ut veteres legerunt, vel certe si לא sit, legendum est interrogativè, ut J. T. hic vert.

* Vulg. Nos, Hypocrita, ut Heb. חן Chald. Delator.

* An hic ad certamen provocat Jobus amicos, quem suscipit Elihu, cap. xxxiii. &c.

ὅς ἐκρυβήσομαι, Aq. πλὴν δύο μὴ ποιή-
σης μετ' ἐμῆ, Schol. Bos. & Rom. O-
lymp. ὁ Ἀνύλ. καὶ Θεοδ. ἀντὶ τῶν δύο δὲ
μοι γένησιν πλὴν δύο μὴ ποιήσης μετ' ἐμῆ,
ἐξέδωκαν· ὁ δὲ Ἑβρ. ἀντὶ τῶν, ἐκρυβήσομαι,
δοτὶ τὰ προσώπια ὅς οὐκ ἐκκλινῶ, ἔχει·
Vulg. "duo tantum ne facies mihi &
"tunc à facie tuâ non abscondar," eod.
sensu J. T. Pisc. & Nos hod. Tind.
"nevertheless grant me two things,"
&c.

Ver. 21. כִּפְךָ מֵעַל הַרְחֵק וְאִמְתַּךְ אֶל-חֲבֻעַתִּי
Ar. Mont. "volam tuam desuper me
"elonga & terror tuus ne terreat me,"
Chald. "conturbet," sed Syr. Ar. (ut
sæpe) "manum tuam ne elonges à me,"
Vat. τὴ χεῖρα ἀπ' ἐμῆ ἀπέχεσθαι, (Alex. ἀπό-
χεσθαι) καὶ ὁ φόβος ὅς μὴ με καταπλησθήτω,
ita Vulg. sic J. T. Pisc. Nos hod. &
Tind.

Ver. 22. וְקָרָא וְאָנֹכִי אֶעֱנֶה אִם אֶרְבֵּר וְהִשִּׁיבֵנִי
Ar. Mont. " & voca & ego respondebo,
"vel loquar & responde mihi," sic Ch.
& Ar. Syr. Gr. S. Amb. εἰτα καλέσεις, ἐγὼ
δὲ σοὶ ἀποκρίσομαι· ἢ λαλήσεις, ἐγὼ δὲ σοὶ
δώσω ἀποκρίσεις, Vulg. "voca me &
"ego respondebo tibi, aut certe loquar
" & tu responde mihi," (Quod Heb.
exactè quadrat, nam קָרָא est "respon-
"debo," atque ita in sec. hemistich.
rectè Olympiod. οἱ λοιποὶ καταφέροντες ἐξέ-
δωκαν, λαλήσω καὶ ἀποκριθήμι μοι) eod. sensu
J. T. Pisc. Nos hod. sed Tind. "and
"then fende for me to the lawe that
"I may answere for my self, or els
"let me speak and geve thou the an-
"swere^b.

Ver. 23. לְמַה לִּי עֲוֹנוֹת וְחַטֹּאות פֶּשַׁע וְחַטֹּאתַי
Ar. Mont. "quot mihi ini-
"quitates & peccata? prævaricationem
"meam & peccatum meum fac cog-
"noscere me," sic fere Chald. & Ar. Syr.
sed pro חַטֹּאות primo loco habent de-
bita, secundo, peccata, Vat. S. Amb.
tantum πόσαι εἰσὶν αἱ ἀμαρτίαι μου, καὶ
ἀνομίαι μου, δίδασκόν με τίνας εἰσὶ, Vulg.
"quantas habeo iniquitates & peccata,
"scelera mea & delicta ostende mihi,"
ita fere J. T. Pisc. N. hod. Tind. "how
"greate," ut Vulg.

Ver. 24. לְמַה-פִּנֵּיךְ תִּסְתֵּר וְתַחֲשֹׁכֵנִי לְאוֹיֵב לִךְ
Ar. Mont. "ut quid facies tuas abscon-
"dis & reputabis me in inimicum tibi,"
Chald. "quare majestatem tuam au-
"fers," Ar. Syr. "avertis," (licet cap.
xxxviii. i. iterum forsan apparuit.) Vat.
Διατί ἀπ' ἐμῆ κρύπτῃ, ἡγήσασθαι δὲ με ὑπε-
ναντίον σοι, S. Amb. alii "for thine ene-
"my," Heb. לְאוֹיֵב (An hic alludit ad
"suum nomen לאִיִּב?)"

Ver. 25. הֲלֹא הָיָה תַּעֲרֹךְ וְאֶת-קִשְׁ יִשְׁכַּח
Ar. Mont. "nonne folium pro-
"pulsatum confringes & stipulam sic-
"cam persequeris?" sic Chald. Ar. Syr.
"folia sicca dilapsa conculcas," Vat. &
S. Amb. + ἢ ὡς φύλλον κινεῖσθαι + ὑπὸ
ἀνέμου ἀλαβηθήσῃ, ἢ ὡς χορτὴν + φερομένην
ὑπὸ πνέοντι ἀνίκευσαι μοι, (S. Amb.
hic "verberis," ita enim ἀλαβηθήσῃ
vertit; γὰρ enim & commovere & pa-
vere,) Vulg. "contra folium quod ven-
"to rapitur ostendis potentiam tuam
" & stipulam siccam persequeris," J. T.
& sic fere Pisc. "an folium impulsum
"exagitaras? aut stipulam aridam per-
"sequeris?" sic Nos hod. Tind. "wilt
"thou be so cruel and extreme unto a
"flying leafe, and folow upon drie stub-
"ble?"

Ver. 26. בִּי-תִבְתֵּב עָלַי מַרְדּוֹת וְתוֹרִישֵׁנִי
Ar. Mont. "quare scribis a-
"mara contra me & possidere me fa-
"cies peccata juventutis meæ," sic Ch.
Ar. pro amara, vindictam, Syr. "cor-
"reptionem," & in poster. hemist. Syr.
Ar. "commemores adversum me," Vat.
& S. Amb. ὅτι κατέγραψας κατ' ἐμῆ κακά,
περιέθηκας δὲ μοι νεότητι ἀμαρτίας, "quia
"conscriptisti contra me mala; circum-
"dedisti mihi juventutis peccata," Vul.
"scribis enim contra me amaritudines,
" & consumere me vis peccatis adoles-
"centiæ meæ," J. T. & sic fere Pisc.
"quod rescribis contra me amaritudi-
"nes & efficis ut possideam hæreditario
"jure iniquitates pueritiæ meæ," ita
Nos hod. Tind. "that thou laiest so
"sharply to my charge and wylt ut-
"terly undo me for the finnes of my
"youth.

Ver. 27. וְתִשֶׁם בְּסֶדֶר רַגְלִי וְתִשְׁמֵר כָּל-אַרְחֹתַי
Ar. Mont. " &
"pones in cippo pedes meos & custo-
"dies omnes semitas meas," Chald.
"ligante super radices pedum meorum
"imprimetur," Ar. Syr. "confideres vi-
"am pedum meorum," Vat. & S. Amb.
ἐθεῖ δὲ μου τὸν πόδα ἐν καλύματι, ἐφύλαξας
δὲ μου πάντα τὰ ἔργα, εἰς δὲ ρίζας τῶν πο-
δῶν μου ἀφίκα, Al. κυκλώματι, Sym. ἐν
ταλαιπωρίᾳ, Aq. ὡς δὸς ξύλα ἔργου, sed
Schol. Aq. scripsisse καὶ ἐθηκε ἐν ξυλοπέδῃ
τὸν πόδα μου, Al. Schol. ἐν ποδοκάκῃ,
Vulg. "posuisti in nervo pedem meum
" & observasti omnes semitas meas &
"vestigia pedum meorum confiderasti,"
J. T. Pisc. "in compede," & in altero
hemist. J. T. "super radices pedum
"meorum imprimeris," Pisc. "te ip-
"sum imprimis," Nos hod. "thou put-

^a Qu. an eruditus Olympiodorus hic non fallitur, quia קָרָא videtur à τὰς LXX per κρυβήσομαι fatis stricte verti, atque
ita Vulg. ut supra. ^b Vid. Job. Juridic. ^c Puto Shechinam.

^d ψ & possiders & confis mere.

"test my feet also in the stocks and
"lookest narrowly unto all my paths;
"thou settest a print upon the heels of
"my feet," (quæ omnium versionum
longe optima,) licet Tind. non male &
eod. fere sensu.

Ver. 28. והוא כרקב יכלה כבגד אכלו עש
Ar. Mont. " & ipse ut putredo vete-
"rascet, ut vestimentum comedit illius
"tinea," sic fere Chald. Syr. Ar. "ipse
"vero fit quasi uterculus marcidus,"
&c. Vat. & S. Amb. ὁ παλαιῶνται ἴσα ὅσ-
κῶ ἢ ὥσπερ ἱμάτιον (ἡ) ὀβροῖον, Sym. ἰμοίως
ἡπεδόνι, Vulg. "qui quasi putredo con-
"sumendus sum, & quasi vestimentum
"quod comeditur a tineâ," J. T. "nam
"iste velut putredo veterascit, ut vestis
"quam edit tinea," Pisc. " & tamen
"ista mea caro ut lignum putridum ve-
"terascit, ut vestis quam edit tinea,"
N. hod. ut J. T. Tind. "whereas I
"(notwithstanding) must consume lyke
"as a foule carion, and as a cloth that
"is moth eaten." Hic versus in mul-
tis incipit cap. seq.

C A P. XIV.

VER. 1. אדם ילוד אשה קצר ימים ושבוערנו
Ar. Mont. "homo natus
"mulieris, brevis dierum & saturus
"tremore," Chald. "irâ," Ar. Syr. "sus-
"ceptibilis timorum est," Chald. Par.
"quis dabit mundum e viro qui pollu-
"tus est in peccatis, nisi Deus qui unus
"est qui parcet ei," Vat. βροτὸς ὃς πληθὺς
γυναικῶν, ὁ λογόβιος & πλήρης ὀργῆς, (Aq.
κλονήσεως) Vulg. "repletur multis mi-
"seriis," J. T. Pisc. ut Aq. "satur com-
"motione," Nos hod. "—full of trou-
"ble," Tind. "diverse miseries.

Ver. 2. כצ"ן יצא וימל ויברח כצל ולא יעמוד
Ar. Mont. "ficut flos egressus est & suc-
"cisus est," Ar. Syr. "ficut olus egre-
"ditur tum exsiccatur," (Syr. "mar-
"cescet & comburitur," Vat. S. Amb. ἢ
ὥσπερ ἀνθὸς ἀνθῆσαν ἐξέπεσεν, ἀπέδρα ἢ
ὥσπερ κρία & μὴ εἴη, Vulg. "qui quasi
"flos egreditur & conteritur, & fugit
"velut umbra & nunquam in eodem
"statu permanet," J. T. "ut flos simul-
"ac egressus est, succiditur & fugit
"velut umbra neque consistit," Pisc.
"ut flos prodit & succiditur & fugit
"velut umbra neque perstat," sic Nos
hod. Tind. "he falleth away like a
"flour," &c. ut hod.

Ver. 3. אך-עליוה פקחת עיניך ואתי תביא
Ar. Mont. "etiam super
"hunc aperuisti oculos tuos & me

"adduces in iudicium tecum," Var.
ἐχὶ & τὰτα λόγον ἐποίησα & τὰτα ἐ-
ποίησας εἰσελθεῖν ἐν κρίματι ἐνώπιόν σου, MS. Alex. ἐν κρίματι εἰσελθεῖν ἐπὶ σου, Comp. ponit ἐν κρίματι post σου, S. Amb.
"nonne & ab hoc oratio (ratio) quæri-
"tur?" Vulg. " & dignum ducis super
"huiusmodi aperire oculos tuos & ad-
"ducere eum tecum in iudicium," J.
T. "etiam contra istum aperis," &c.
(Pisc. "super istum) & me adducas,"
&c. ut Vulg. Nos hod. "and dost thou
"open thine eyes upon such an one,"
&c. ut Pisc. Tind. "thinkest thou it
"nowe well done to open thine eyes
"upon soche one and bringe me before
"the in judgment?"

Ver. 4. מי-יתן טהור כטמא לא אחד
Ar. Mont. "quis dabit mundum ex immun-
"do? non unus," Chald. e viro qui est
"pollutus in peccatis? nisi Deus qui u-
"nus est, qui parcet ei," Ar. Syr. "nec
"unus quidem," Vat. S. Amb. τίς γὰρ
καθαρός, (Alex. εἰς καθαρός) εἶσαι διὰ τὸ εἶναι
ἀλλ' εἰδὲς, Vulg. "quis potest facere
"mundum de immundo + conceptum
"semine? nonne tu qui solus es?"
J. T. Pisc. Nos hod. "quis edat mun-
"dum ex immundo? ne unus quidem,"
Tind. "who can make it cleane that
"cometh of an uncleane thinge.

Ver. 5. אם-חרוצים ימיו מספר-חדשו אחד
Ar. Mont. "si de-
"finiti dies ejus, numerus mensium e-
"jus tecum, statum ejus fecisti & non
"præteribit," Chald. "si non conver-
"tatur, perplexi erunt dies ejus," &c.
Syr. Ar. "si dies vitæ ejus præcisi sunt
" & numerus mensium ejus jam finivit,"
Vat. S. Amb. εἰς & μία ἡμέρα ὁ βίος αὐ-
τοῦ ἐπὶ τῇ γῆς. ἀεθμητοὶ ἢ μὲν αὐτοῦ
παρ' αὐτῶν εἰς χρόνον εἶδεν, (Alex. παρ'
αὐτῶν εἰς χρόνον ὃς εἶδεν,) (Comp. pro παρ'
αὐτῶν habet παρ' αὐτοῦ) Vat. & εἰ μὴ ὑπερ-
Vulg. "breves dies hominis sunt, nume-
"rus mensium ejus apud te est, con-
"stituiisti terminos ejus qui præteriri
"non potuerunt," J. T. Pisc. "quando-
"quidem (Pisc. quoniam igitur) præcisi
"sunt dies ejus & numerus mensium
"ejus penes te est; determinationes
"(Pisc. quoniam determinationes, &c.)
"ejus fecisti quas non transgrediatur,"
Nos hod. "seeing his days are determi-
"ned, the number of his months are
"with thee, thou hast appointed his
"bounds that he cannot pass," Tind.
"the dayes of man ar short, the nom-
"bre of hys monethes are knowne one-
"lye unto the; thou haste," &c. ut hod.

^a Ita S. Clem. ad Corinth. § xvii. & Abelardus.

^b An quia annos lunares Ægyptii computarunt? Vid. iii. 6. xxi. 21. sed xxxix. 2. — Deus propriè loquitur.

Ver. 6. שעה מעליו ויחדל ער-ירצה כשכיר
 Ar. Mont. "recede desuper eo &
 "definet donec velit, sicut mercenarius,
 "diem suum," Chald. " & cesset plaga
 "ejus donec accipiat stipendium suum,"
 "sicut mercenarius in die suo," Syr. Ar.
 "permanet donec percurrunt, Vat. S.
 Amb. *δοῖσα ἀπ' αὐτῆς ἵνα ἡσυχάσῃ καὶ δι-*
δοκῇσι τὸ βίον ὥσπερ ὁμιῶντες, Chryl. τινὰ
ᾧ τ' ἀνιγερῶν ἔχουσιν, δόσας ἀπ' ἐμῆς, ἵνα
ἡσυχάσῃ καὶ διδοκῇσι τὸ βίον μὲν ὥσπερ ὁμιῶ-
ντες, Alex. ἀπ' ἐμῆς ἵνα ἡσυχάσῃ καὶ διδοκῇ-
σιν μὲν τὸ βίον ὥσπερ ὁμιῶντες, Vulg. "re-
 "cede paululum ab eo, ut quiescat, do-
 "nec optata veniant sicut mercenarii
 "dies eius," J. T. Pisc. "respice alior-
 "sum ab eo donec desistat; usque dum
 "exsolverit (Pisc. acceptum habeat) ut
 "mercenarius diurnum (Pisc. diem) su-
 "um," Nos hod. "turn from him that
 "he may rest till he shall accomplish
 "as an hireling his day," Tind. "go
 "from him that he may rest a lytle,
 "untyll his daye come whyche he lo-
 "kethe for, lyke as an hyrelynge dothe.

Ver. 7. כי יש לעץ תקרה אם יכרת יער
 Ar. Mont. "quia
 "est ligno spes si præcisa fuerit & adhuc
 "innovabitur, & rejuvenescentia ejus
 "non definet," Syr. Ar. Vat. S. Amb.
ἔστι γὰρ δένδρῳ ἐλπίς, εἰάν γὰρ ἐκκοπῇ ἔτι ἐπαν-
θήσεται (Alex. εἰάν γὰρ καὶ ἐκκοπῇ πάλιν ἀνθήσεται)
καὶ ὁ ῥάδαμνός αὐτῆς καὶ μὴ ἐκλείπῃ, Olymp.
ῥάδαμνον τὸ κλάδον λέγει, τὸ μὲν τὸ ἐκκομῆν
φυσόμενον τε καὶ αὐξανόμενον, Vulg. "—rami
 "ejus pullulant," J. T. Pisc. "nam est
 "de arbore spes (Pisc. "arbori quidem
 "spes) si excindatur adhuc repullulatu-
 "ram & tenerum ramum ejus non de-
 "stiturum," (Pisc. defiturum) Nos hod.
 ut Pisc. Tind. "and shutte forthe the
 "braunches agayne.

Ver. 8. אם יקין בארץ שרשו ובעפר ימות
 Ar. Mont. "si senuerit in terrâ ra-
 "dix ejus, & in pulvere morietur stirps
 "ejus," Chald. "plantatio ejus," Ar.
 Syr. "germen," Vat. S. Amb. *εἰάν γὰρ*
γενράσῃ ἐν γῇ ἢ ῥίζα αὐτῆς, ἐν δὲ πέτρῃ τε-
λευτήσῃ τὸ τέλει αὐτῆς, Polych. ὁ Ἑβρ.
ἐν ποδὶ αὐτῆς ἔχει, Ἀκυλ. ᾧ καὶ Θεοδοτ. ὁ μὲν ἐν
χοῖ, ὁ δὲ ἐν τῷ χώματι εἴρηκε, Συνάδοντες
αὐτοὶ τῷ Ἑβραϊκῷ, οἱ καὶ ἀντὶ τῆς ὁ ῥάδαμ-
νός, ὁ κορμός ἐξέδωκεν. πάλιν δὲ ὁ μὲν
Ἑλληνικὸς ποιήσας θερμὸν ἀπὸ τῆς τέλεως
ἔρηκεν. ὁ δὲ Ἑβρ. ἀπὸ τῆς περὶ αὐτῆς ποι-
ήσας καρπὸν, Alex. πέτρῃς τελευτήσας, Vul.
 "si senuerit in terrâ radix ejus & in
 "pulvere emortuus fuerit truncus il-

"lius," J. T. "quum valde senuerit in
 "terrâ radix ejus & in pulvere jam mo-
 "riturus est, spes ejus + succisæ," Pisc.
 "et si consenuerit in terrâ radix ejus &
 "in pulvere moriturus est truncus ejus,"
 N. hod. ut Vulg. Tind. "for though a
 "rote be waxen olde and deed in the
 "grounde.

Ver. 9. מריח מים יפרח ועשה קציר כמרנטע
 Ar. Mont. "ab odore aquarum germi-
 "nabit & faciet messem sicut planta-
 "tio," Chald. "amœnitæ ramum,"
 Ar. Syr. "faciet folia," Vat. S. Amb.
ἀπὸ ὁσμῆς ὕδατος ἀνθήσει ποιήσας, ᾧ θε-
ρμὸν, ὥσπερ νεόφυτον, Polychr. Ἑλλην.
κός, ποιήσας θερμὸν ἀπὸ τῆς τέλεως εἴρη-
κεν. ὁ δὲ Ἑβρ. ἀπὸ τῆς περὶ αὐτῆς ποιήσας
καρπὸν, (nihil tale invenimus nisi ἡσυχ-
 vertant τῆς περὶ αὐτῆς) Vulg. "ad odo-
 "rem aquæ germinabit & faciet comam
 "quasi cum primum plantatum est,"
 alii "ramum," (קציר est & messis &
 ramus) ut J. T. Pisc. "ramum velut
 "planta," sic N. hod. "boughs," Tind.
 "yet when the stock gettethe the sent
 "of water, it will budde and brynge
 "forth bowes lyke as when it was fyrst
 "planted.

Ver. 10. ונבר ימות ויחלש ויגוע אדם ואין
 Ar. Mont. sic Chald. " & vir morietur
 " & infirmabitur, & obiit homo, & ubi
 "ille?" Ar. "vir autem marcescit &
 "moritur," (Syr. moritur & marcescit,) Ar.
 Syr. " & perit homo nec erit," Vat.
 S. Amb. *ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὡς χεῖρ, πρὸς αὐτὸν*
δὲ βρότος ἐστὶ ἐν τῇ, (Alex. + καὶ πρὸς αὐτὸν),
 Vulg. "homo vero cum mortuus fuerit
 " & nudatus atque consumptus, ubi
 "quæso est?" (Vulg.—secundus homo)
 J. T. "at vir moritur debilitate fractus
 "(Pisc. quum moritur exciditur) quum-
 "que expiravit homo ubinam est?" (שחלש &
 infirmari & excidi,) Nos hod.
 "but man dieth and (in text.) wasteth
 "away (in marg.) is cut off," &c. ut
 Pisc. Tind. "but as for man when he
 "is deed, peryshed and consumed a-
 "waie, what becometh of him?"

Ver. 11. אז ירחיק מן המים ויגדל ירחב ויבש
 Vat. S. Amb. *χρόνα γὰρ (πανίξ) θαλάσσης*
 (Sym. ὡς ἐκρεῖ ὕδατα ἀπὸ θαλάσσης)
ποταμὸς δὲ ἐρημωθείς ἐξηρανθήσεται, Alex. ποτα-
μοὶ δὲ ἐρημωθέντες ἐξηρανθήσονται, Schol.
χειμάρρους, Ar. Syr. "destruetur," Chal.
 "abierunt aquæ de Mari Rubro, & re-
 "versæ sunt ad locum congregationis
 "suæ; & Jordanis exiccatus est & aru-
 "it ante arcam Domini & reversæ sunt

* Chald. "habet enim arbor spem si succisa fuerit, adhuc enim germinabit & ramus ejus non cessabit," Ar. Syr. "rami
 "ejus non pereant."

* ἐκρεῖ. Inde locus ad os Sirbonidis paludis dicitur ἐκρεῖμα, Ptolemæi, Diod. Sic. & Straboni, quin & Plin. ab emerfu
 Sirbonidis lacus. Cellarius lib. iv. pag. 26. Vid. de aquâ Jordanis, Josuæ iii. 16. נכרתו תלו.

"ad locum alvei sui," Vulg. "quomo-
do si recedant aquæ de mari, & flu-
vius vacuefactus arefcat," J. T. "ab-
euntibus aquis e lacu ut flumen ex-
siccatum exarescit," eod. sens. Pisc.
Nos hod. "as the waters fail from the
sea and the flood decayeth and drieth
up," Tind. "the floudes when they
be dried up and the ryvers when thei
be emptie are filled agayne thorow
the flowyng waters of the See. (An
Jordanis aut Sirbonis quæ nunc modica
Palus.)

Ver. 12. ואיש שכב ולא יקום עד בלתי שמים
Ar. Mont. " & vir jacuit & non resurget usque ad
"non cœlos non expergiscuntur," Chal.
"non evigilabunt impii," &c. Syr. Ar.
"donec marcescit cœlum," Vat. S. Amb.
ἀνθρώπος δὲ κοιμηθεὶς & μὴ ἀναστῆναι ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς ἐξηλεσθῇ
& μὴ ἐξυπνισθῇ (Alex. & Comp. ἀναστῆναι ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς ἐξηλεσθῇ
& μὴ ἐξυπνισθῇ, Alex. ἀναστῆναι ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς ἐξηλεσθῇ
& μὴ ἐξυπνισθῇ, Vulg. "sic homo cum
"dormierit non resurget donec atteratur
"cœlum; non evigilabit nec confurget
"de somno suo," J. T. Pisc. "ita vir
"quum occubuit (Pisc. cubitum ivit)
"non resurgit usquedum non erunt cœ-
"li: non excitabuntur (Pisc. evigilabunt)
"viri neque expergiscuntur a somno
"suo," Nos hod. "so man lieth down
"and riseth not till the heavens be no
"more; (ita sæpè בלתי) they shall not
"awake nor be raised out of their sleep,"
Tind. "till the heaven perish," &c. ut
hod.

Ver. 13. מי יתן בשאול תצפנני חסדירני
Ar. Mont. "quis det in sepulchro abscondas
"me, abscondas me usque ad converti
"nasum tuum & ponas mihi statutum
"& recorderis mei," sic ferè Chald.
Syr. Ar. "quis faciet ut inferno abscon-
"das me, & protegas me, & ponas mi-
"hi fœdus ut recorderis mei," Vat. S.
Amb. εἰ γὰρ ἀφελον ἐν ἀδῇ με ἐφύλαξας, ἐ-
κρύψας δὲ με ἕως ἂν παύσῃται ἡ ὀργὴ καὶ
τάξῃ μοι χρόνον ἐν ᾧ μνείαν μου ποιήσῃ,
Alex. φυλάξεις, κρύψεις δὲ με, Vulg. "quis
"mihi hoc tribuat ut inferno protegas,
"me, & abscondas me donec pertrans-
"eat furor tuus, & constituas mihi tem-
"pus in quo recorderis mei," J. T. Pisc.
"utinam in sepulchro occultares me,
"absconderes donec averfa esset ira tua,"
J. T. "disponeres mihi determinatio-
"nem recordatus mei!" Pisc. "poneres
"mihi terminum quo recordereris mei!
Nos hod. "—untill thy wrath be past;

"that thou wouldest appoint me a set
"time and remember me," quod præ-
"cedit, ut Pisc. Tind. "O that thou
"wouldest kepe me and hyde me in the
"hell, untill thy wrathe were styll'd;
"and to appoynte me a time wherein
"thou myghteste remembre me.

Ver. 14. אמרמות גבר היתה כל ימי צבאי
Ar. Mont. "cunctis
"diebus militiæ meæ expectabo usque
"venire mutationem meam," Syr. Ar.
"omnibus diebus juventutis suæ expe-
"ctat donec veniat senectus sua," Ch.
"si moriatur homo impius b nunquid
"potest vivere," Vat. S. Amb. εἰ γὰρ
ἀποθάνῃ ἄνθρωπος (ἡσέ) ζωτελέσας ἡμέρας
ὧς βίβ' αὐτῶν, ἀποθνήσκω ἕως πάλιν γίνωμαι,
Alex. ἀποθνήσκω ἕως ἂν πάλιν, Chrysi.
Ἀκούλ. ὧς καὶ Θεοδ. καὶ Σύμ. οἱ μὲν ἐλπίζω,
ἕως ἂν ἔλθῃ τὸ ἀλλαγμά μου. ὁ δὲ ὧς ἂν
ἔλθῃ φύσις μου, ἡσέ. Vulg. "putas-
"ne mortuus homo rursus vivat?"
"cunctis diebus quibus nunc milito,
"expecto, donec veniat immutatio mea
(contra ἀναξίωσιν & transmigrationem A-
rabum & Pythagoræorum) J. T. "quum
"(Pisc. at quum) moritur vir (Pisc.
"mortuus fuerit vir) an revicturus est?
"Omnibus diebus præfiniti temporis
"mei sperarem donec rediret (Pisc. ve-
"niret) immutatio mei," Nos hod. ut
J. T. Tind. "maye a deed man lyve a-
"gayne? All the daies of this my pil-
"gremage am I lokyng when my chaun-
"ginge shall come.

Ver. 15. תקרא ואנכי אענה למעשה ידיך תכסך
Ar. Mont. "vocabis & ego respondebo
"tibi, ad opus manuum tuarum con-
"cupisces," sic Chald. Syr. Ar. "de o-
"perè manuum tuarum cogitabo," Vat.
S. Amb. ἔτι καλέσεις ἐγὼ δὲ σοὶ ἀπακρί-
σομαι, (Alex. καλέσεις με, ἐγὼ) τὰ δὲ ἔργα
τῶν χειρῶν σου καὶ ἀποποιῶ, Vulg. "voca-
"bis me & ego respondebo tibi, operi
"manuum tuarum porriges dexteram,"
J. T. Pisc. "revocares (Pisc. + tum vo-
"cares) & ego responderem tibi: Opus
"manuum tuarum expeteres," N. hod.
"thou shalt call and I will answer thee;
"thou wilt have a desire to the work
"of thine hands," Tind. "if thou wol-
"dest but call me I shoulde obey the,
"only despise not the worke of thyne
"owne handes.

Ver. 16. כו עתה צעדי תספר לא תשמו
Ar. Mont. "quia nunc gref-
"sus meos numerabis, non observabis
"super peccatum meum," sic Chald.
& ferè Ar. Syr. "quoniam semitas me-
"as præsentis ne numeres, neque obser-

^a Alex. παλαιωθῇ בלתי inveterascere, consumi, ut de cœlis, Pál. cii. 26. בלתי παλαιωθῇ.

^b An impiorum fuerit opinio quod impii non resurgent?

"ves contra me peccata mea," Vat. S. Amb. ἡλίθυσας δὲ μὲν τὰ ἐπιτηδύματά καὶ μὴ παρελθὴν τὴν ἁμαρτίαν μου, Vulg. "tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis," J. T. Pisc. "an nunc (Pisc. at nunc) gressus meos numeras; + ac me non servas propter peccatum meum," (J. T. interrogativè?) Nos hod. "for now (ut Heb.) "thou numbrest my steps; dost thou not watch over my Sin," (ut Heb. לא תשמר quod Vulg. precativè) Tind. "for thou hast nombred all my goinges, yet be not thou to extreame upon my Synnes.

Ver. 17. חתם בצרור פשעי ותטפל על עוני Ar. Mont. "signata in fasciculo prævaricatio mea & consues super prævaricatione meâ," Chald. "signatum est in libro memorialium delictum meum & accumulas super iniquitates meas," Syr. Ar. "claude in fâcculis scelerâ mea & remove à me peccata mea," Vat. S. Amb. ἐσφράγισας δὲ μὲν τὰς ἀνομίας ἐν βαλανίῳ, (Alex. τὰ ἀμαρτήματα ἐν ἐπιστημῇν) ὃ ἔστι ἄκων παρέβλω, Alex. καὶ ἐπιστημῇν, &c. Vulg. "signasti quasi in fâcculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam," (ותטפל) J. T. " & obfignatâ ut in fasciculo defectione mea, consuis eam ob iniquitatem meam?" Pisc. "obfignata est in fâcculo transgressio mea: Affuis iniquitati meâ," Nos hod. "my transgression is sealed up in a bag, and thou sowest up mine iniquity," Tind. "thou hast sealed up mine offences as it were in a bagg, but be merciful unto my wickedness.

Ver. 18. ואולם הרנופל יבול וצור יעתק Heb. " & verè mons cadens defluet & saxum transfertur è loco suo, Syr. Ar. "verumne est ingentem montem cadere," &c. Chald. "Lot qui separatus est ab Abraham qui similis erat monti excelsò defluxit, & fortis sustulit gloriam majestatis suæ de Sodom, quæ locus ejus erat," Vat. S. Amb. καὶ πλὴν ὅρα πῖπτον διαπεσῆν (mirum si non) καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τῆς τόπας αὐτῆς, Alex. πῖπτον πεσῆται, Vulg. "mons cadens defluet (sic de foliis) " & saxum transfertur de loco suo," sic Nos hod. (עתק & veterascere & transferre) J. T. "enimvero mons ruens decideret," (Pisc. collabatur) " & rupes refugeretur (Pisc. refigitur) è loco suo," Tind. "the mountaines fall away at the laste, the rockes are removed out of their place.

Ver. 19. אבנים שחקו מים תשטף חטת האבד Ar. Mont. "lapides contuderunt aquæ, immutabit nascentia sponte ejus, pulverem terræ & expectationem hominis perdidisse," sic fere Chald. Ar. "molitur pulvis terræ," Syr. "sponte nascens de pulvere terræ," Vat. λίθες ἐλέαναν ὕδατα (S. Amb. excavaverunt. Al. ἐλέανεν) καὶ κατέκλυσεν ὕδατα ὑπὲρ τὴν χώμα, τὴν γῆς καὶ ὑποδαρὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας, Sym. προσδοκίαν ἐκάσκει ἀνδρὸς ἀπολέσσης, Vulg. "lapides excavant aquæ & alluvione paulatim terra consumitur; & hominem ergo fimiliter perdes," J. T. "lapides exterunt aquæ: Inundatione abripis è pulvere terræ sponte nascentia ejus; ita spem mortalis perdis," sic ferè Nos (sed ἡ ἐπιπῆδ adjunctiones, adhæfiones χώμα γῆς, terra aggesta, moles, S. Amb. cumulus) Tind. "the waters pearse thorow the very stones by lytle and lytle; the floudes washe away the gravell and the earth; even so destroyest thou the hope of man in lyke manner.

Ver. 20. תתקפהו לנצח ויהלך משנה פניו Heb. "prævalebis ei in perpetuum & ibit mutans facies ejus & emittes eum," Syr. Ar. "magnificabis eum in æternum & curret, (S. incedit) Vat. S. Amb. ὥσας αὐτὸν εἰς τέλος καὶ ὤχλει· ἐπέσθας αὐτῷ τὸ πρόσωπον καὶ ἐξαπέσειλας, Alex. τὸ πρόσωπόν (καὶ καὶ ἐξαπέσάλη, Vulg. "roborasti eum paululum ut in perpetuum transfiret; immutabis faciem ejus & emittes eum," J. T. Pisc. "prævalet ei in æternum ita ut abeat: & mutans vultum ejus dimittis eum," Nos hod. "thou prevailest for ever against him and he passeth," &c. ut Pisc. Tind. "—thou changeest his state and puttest him from the.

Ver. 21. יכבדו בניו ויו ידע ויצערו ולא יבין Ar. Mont. "inclyti fient filii ejus & non scit & vilescet & non advertit eis," Chald. "habitant in gloria tribulantur," Ar. Syr. "multiplicati & diminuti," Vat. S. Amb. πολλῶν ὃ γρομῶν τῶν υἱῶν αὐτῶν ἐκ οἶδεν· εἰάν ὃ ἐλίγοι γράναι ἐκ ἐπίσταται, (יכבדו) transferrunt πολλῶν ὃ γρομ: propter יצערו ὀλίγοι γρόντ.) Vulg. "five nobiles fuerint filii ejus five ignobiles non intelliget," J. T. "si augeantur filii sui ignorat: Sin diminuantur non animadvertit ad eos," Pisc. "five in honore sunt filii ejus, ignorat: Sive exigui sint, non attendit animum ad eos," Nos hod. "his sons come to honour and he know-

• An hæc de diluvio magno? Ita enim Shalach in Methusala? An de magna cisterna, Oram in Arabia?

"eth it not, and they are brought low
"but he perceiveth it not of them,"
Tind. "whether his chyldren come to
"worshippe or no, he can not tell,
"and yf they be men of low degre he
"knoweth not.

Ver. 22. אך בשרו עליו יכאב ונפשו עריו תאכל
Ar. Mont. "veruntamen caro ejus su-
"per eo dolebit; & anima ejus super se
"lugebit," Syr. Ar. "consternatur,"
Chald. "anima ejus septem diebus * lu-
"ctus super eum, luget in domo sepul-
"turæ," Vat. S. Amb. ἀλλ' ἢ αἱ σάρκες
αὐτῆς ἡλθισαν, ἢ ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἐπένθησεν,
Alex. & al. ἐπ' αὐτῶν ἐπένθησεν, Vulg.
"attamen caro ejus dum vivet dolebit,
"& anima illius super semetipso luge-
"bit," J. T. "tantummodo caro ejus
"dolore in ipso afficitur & animus e-
"jus de ipso luget," Pisc. "verum ca-
"ro ejus dum adhuc in ipso est, dolore
"afficitur; & anima ejus dum adhuc
"in ipso est lugere cogitur," Nos hod.
"but his flesh upon him shall have
"pain, and his Soul within him shall
"mourn," Tind. "while he liveth his
"flesh muste have travayle and whyle
"the soul is in him he must be in so-
"rowe.

C A P. XV.

VER. 1. ויען אליפז התימני ואמר Ar.
Mont. "& respondit Eliphaz Te-
"manites," Chald. "de Theman," Ar.
Syr. "Temanitez, & dixit," Vat. ἑπο-
λαβὼν Ἐλιφᾶζ ὁ Θαϊμανίτης λέγει, MS.
Alex. Θεμανίτης, Vulg. "Eliphaz The-
"manites—dixit," J. T. Pisc. "cui re-
"spondens," &c. ut Vulg. Nos hod.
"—Temanite," Tind. "Themanite,"
&c. ut Vulg.

Ver. 2. החכם יענה דעת־דוח וימלא קדים
בטנו Ar. Mont. "nunquid sapiens re-
"spondebit scientiam venti & implebit
"Euro ventrem suum," Chald. "quæ
"similis fit vento—quasi vento urenti,"
Syr. Ar. "sapiens spiritu responderet &
"implet ventrem suum irâ," Vat. S.
Amb. πότερον σοφὸς ἀπ' ἀέρος δώσει (Alex.
τίνα ἄρα σοφὸς) ζωέσεως πνῶμα & ἐνέ-
πλησε πόνον γαστρος, Alex. πνῶμα & ἐμ-
πλήσει ᾗ, Comp. πνῶμα & ἐνέπλησε,
Vulg. "nunquid sapiens respondebit
"quasi in ventum loquens & implebit
"ardore stomachum suum," J. T. "an
"sapiens responderet scientiam vento-
"sam? aut impleret euro ventrem su-
"um?" Pisc. "an sapientis est respon-
"dere sententias ventosas? aut implere

"euro ventrem suum," N. hod. "should
"a wise man utter vain knowledge,"
"and fill," &c. ut J. T. Tind. "shulde
"a wyse man answere in the scyence
"of the wind," &c. ut hod. (Heb.
קרים ventus ardens.)

Ver. 3. הוכח ברבר לא יסכון ומלים לא
יועיל בם Ar. Mont. "arguere in verbo
"non proderit & sermonibus non pro-
"ficiet in eis," Chald. "& nihil docet,"
Syr. Ar. "verba in quibus non est vir-
"tus," Vat. S. Amb. ἐλέγχων ἐν ῥήμα-
σιν, οἷς δὲ καὶ ἐν λόγοις, (Alex. ἐλέγχων
με ἐν ῥήμασιν κενοῖς, ἐν λόγοις, &c. Comp.
—καὶ) οἷς δὲ οὐ φελεῖ, (וּסְכֹן) Buxt.
est magis Hebraicum quam Chaldai-
cum) Vulg. "arguis verbis eum qui
"non est æqualis tibi & loqueris quod
"tibi non expedit," J. T. Pisc. "dis-
"ceptando verbis quod non prodest, &
"sermonibus quibus non proficit?"
Nos hod. "should he reason with un-
"profitable talk, or with speeches
"wherewith he can do no good," Tind.
"thou reproveest with wordes that are
"nothing worthe and speakest the
"things that can do no good.

Ver. 4. אַתָּה תפר יראה ותגרע שיחה
לפני־אֵל Ar. Mont. "etiam tu dissipa-
"bis timorem & imminues loquelam
"à facie Dei," Chald. "tu multiplicaffes
"timorem," S. Amb. "multiplicas ser-
"monem coram Deo," (An Taphor &
imminuere & multiplicare?) Vat. S.
Amb. καὶ σὺ ἀπεπονήσω φόβον, (Alex.
ὅτι καὶ σὺ, Th. καὶ γὰρ σὺ παρηγῆσω φόβον·
ζωητέλεσω ᾗ ῥήματα τοιαῦτα, (Sym. καὶ ἀ-
νέδλω ὠμίλησας ἐναντία τῷ θεῷ) ἐναντί,
(Comp. ἐναντίον) & κυρίως, (Alex. κυρίως)
Vulg. "quantum in te est evacuaſti ti-
"morem, & tulisti preces coram Deo,"
J. T. "etiam tu irritam facis reveren-
"tiam; & detrahis confabulationem
"cum Deo forti," Pisc. "quin etiam
"tu irritum facis timorem; & aufers
"orationem quæ fieri debet coram
"Deo," Nos hod. "yea thou castest off
"fear and restrainest prayer before God,"
(שיחה & oratio & sermo,) Tind. "as
"for shame thou haste set it aside, els
"woldeste thou not make so many
"wordes before God.

Ver. 5. כי־אלך עונך פִּיךָ ותבחר לשון ערומים
Ar. Mont. "quia docebit iniquitas tua
"os tuum & eliges linguam versutorum,"
Chald. "sapientum," Syr. Ar. "com-
"ponat os tuum," Vat. S. Amb. ἐνοχῶ
ἐν ῥήμασι σομάριος &c, (Ald. ἐν pro ᾧ)
καὶ δὲ διέκρινας ῥήματα διωσῶν, (Alex. καὶ δὲ,
Comp. &) Vulg. "docuit enim iniqui-

* An ad morem Magorum Chald. hic alludit, & forsitan etiam Judæorum?

"cas os tuum & imitatis linguam blasphemantium," J. T. "nam docet iniquitatem tuam os tuum; cum eligas adhibere linguam astutorum," Pisc. "nam docet iniquitas tua os tuum: eligis linguam astutorum," Nos hod. "for thy mouth uttereth thine iniquity, and thou chusest the tongue of the crafty," (in Text. sed in Marg. prior. hemist. ut Vulg. חלל Chald. & "dicere & docere, sic Nos "to learn,) Tind. "but thy wickedness teacheth thi mouth. and so thou hast chosen the a craftie tonge." (An legerunt oī LXX ותבחר לשון ולא תבחר שון Qu.)

Ver. 6. ירשיעך פִּיךָ וְלֹא־אֲנִי וּשְׁפֹתֶיךָ יַעֲזֹבֶכָּךְ Ar. Mont. "reum peragent te & labia tua, reddiderit testimonium in te os tuum & non ego," sic Chald. Syr. Ar. "in conspectu meo," Vat. S. Amb. ἐλέγξαι σε (S. Amb. "contra me,") πὲρ ζῶν σώμα (Alex. ἐλέγξῃ) καὶ μὴ ἐγὼ τὰς τῆς χεῖλης σε καταμαρτυρήσασί σε, (Alex. καταμαρτυρήσαι,) Vulg. "condemnabit te os tuum & non ego, & labia tua respondebunt tibi," J. T. Pisc. "testantur," &c. ut Vulg. sic Nos hod. Tind. "—shape the an answer," &c. ut hod.

Ver. 7. הֲרֵאִישׁוֹן אֲדָם תּוֹלֵד וּלְפָנַי גִּבְעוֹת חוֹלְלֹת Ar. Mont. "nunquid primus Adam natus eris & ad facies collium formatus es?" Syr. Ar. "ante homines," Chald. "cujus homo citra patrem & matrem," &c. Vat. S. Amb. τὴν γῆν μὴ πρῶτον ἀνθρώπων ἐγγενήθης, (Al. ἀνθρώπων) ἢ πρὸ θινῶν ἐπάγης, (Polychr. ὁ Ἐβραῖος ζωολογίας, sic חוללת Prov. viii. 24. Vid. hic notam Pisc.) Vulg. "nunquid primus homo tu natus es & ante colles formatus," J. T. Pisc. "genitus es?" Pisc. "in lucem editus es?" reliq. ut Vulg. sic N. hod. & ferè Tind.

Ver. 8. הֲכִסְדּוֹ אֱלֹהִים תִּשְׁמַע וּתְגַרַע אֵלֶיךָ חֲכָמָה Ar. Mont. "nunquid in secreto Dei audies & diminuetur ad te sapientia?" Chald. "extincta," Vat. S. Amb. ἢ (Comp. —) ζωτάγμα (Aq. ἀπὸρρητα, Sym. μυστήριον (sic τῶν) Sym. ὁμιλίαν) κυρίως ἀκήκοας ἢ συμβάλας σοὶ ἐχρήσατο ὁ θεός· εἰς δὲ σε ἀφίκετο σοφία, (Al. Comp. defunt ἢ συμβάλας σοὶ ἐχρήσατο ὁ θεός sed Alex. habet ἢ ante εἰς σε, &c.) Vulg. "nunquid consilium Dei audisti & inferior te erit ejus sapientia?" J. T. Pisc. "an arcanum Dei intelligis (Pisc. "audivisti) & contrahis (Pisc. attraxisti) "ad te sapientiam?" Nos hod. "hast thou heard the secret of God and

"dost thou restrain wisdom to thy self," Tind. "hast thou herde the secreete counsell of God that al wysdome is to litle for the?"

Ver. 9. מִדַּרְעֶת וְלֹא נָדַע תְּכִין וְלֹא־עָמְנוּ Ar. Mont. "quid nosti & non sciamus, intelligis & non nobiscum illud," sic Chald. Vat. S. Amb. τί γὰρ οἶδας ὁ οὐκ οἶδαμεν, ἢ τί ζυνώμεν σε (Alex. ζυνώμεν) ὁ οὐκ ὁμῶς (Alex. Ald. Comp. ἔχει,) Vulg. "quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?" J. T. Pisc. "quid quod nesciamus? quid intelligis quod non sit apud nos?" sic Nos hod. Tind. "—but we can the same," quod præced. ut hod.

Ver. 10. יָגִם־שֵׁב גַּם־יִישִׁי בְּנוֹ כְּבִיר מֵאֵכִיךָ Ar. Mont. "etiam canus etiam decrepitus infirmus: Profectus præ patre tuo diebus," Chald. ut Heb. sed Targ. aliud "veruntamen Eliphaz qui canus est & Bildad longævus est nobiscum, & Zophar qui major est patre tuo diebus," Vat. S. Amb. καὶ γε πρεσβύτης καὶ γε παλαιὸς ἐν ἡμῖν βαρύτερος πατρὸς σε ἡμέρας (l. כביר pro כביר) Sym. πολυχρονιάτης, Vulg. ut Vat. Nos melius "with us are both the grey headed and very aged men (sic Heb. שֵׁב גַּם־יִישִׁי) "much elder than thy father," J. T. Pisc. " & canus & decrepitus + est inter nos; grandior quam pater tuus ætate," Tind. "with us are old and aged men, yee soche as have lyved longer than thy forefathers."

Ver. 11. הֲמַעַט מִמֶּךָ תִּנְחֹמוֹת אֵל וּדְבַר לֹא־עָמַךְ Ar. Mont. "nonne parum à te consolationes Dei & verbum latet tecum," Chald. "verbum in quiete videtur loqui apud te," Ar. "remove à te irritationem Dei (Syr. cohibe à te minas Dei) & loquere cum tranquillitate apud animam tuam," Vat. S. Amb. ὀλίγα ὧν ἡμάρτηκας μεμασίτωσαι, μέγας, ὑπερβαλλόντως λελάληκας, Vulg. "nunquid grande est ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent?" J. T. Pisc. "an parvæ sunt præ te consolationes Dei? aut aliquid obvolvitur eas apud te," N. hod. "are the consolations of God small with thee, (sic Heb. מַעַט, an ut מַעַט est parvus & magnus? נחם unde תנחומות & consolari & pœnitere) "is there any secret thing with thee," alii, "an verbum latet tecum?" Heb. ודבר לא־עמך (perit sol apud te est incantatio, sic ודבר unde lateo; an huc alludunt oī LXX; alii "an habes aliquam scien-

* Heb. Sab. Chald. Sib, an inde nostrum antiq? Affinis, consanguineus, ut illi Jobo?

* An hæc Eliphaz de seipso, qui senior frater avi Jobabi? (Heb. Gr. Sing.)

"tiam nobis ignotam?" vid. 9.
Tind. "thinkest thou it a small thyng
"of the consolations of God? and are
"they with the a lyinge worde?"

Ver. 12. מה יקחך לך ומחיריך עניך
Ar. Mont. "quid capiet (Chald. docet)
"te cor tuum & quid connivent (Chald.
"annuunt) oculi tui?" Syr. Ar. "qua-
"re elatum est cor tuum & quare con-
"trahis oculos tuos," (Syr. annuunt o-
"culi tui,") Vat. S. Amb. τί ἐτόλμησεν ἡ
καρδία σου, (Alex. τί ὅτι ἐτόλμησεν ἡ, &c.
Sym. τί ὅτι ἐπῆρέ σε) ἢ τί ἐπῆνεύκαν οἱ ὀφ-
θαλμοί σου, Alex. τί σοι, Vulg. "quid te
"elevat cor tuum (קחך alii abripit)
" & quasi magna cogitans attonitos
"habes oculos?" paraphrasticè, J. T.
"quid abripit tibi animum tuum, aut
"quid collimant oculi tui?" Pisc. "cur
"abripit te cor tuum, & cur collimant
"oculi tui," Pisc. not. "cur ita limis
"oculis ac torvè nos intueris," Nos
"hod. "why doth thy heart carry thee
"away and what do thine eyes wink
"at?" (Heb. רומם רומם אפא, l. Pagn.)
Tind. "why doth thyne heart make
"the so proud? why standest thou so
"greatly in thine owne conceate? where
"unto loke thine eyes?"

Ver. 13. כי תשיב אל-אל רוחך והוצאת מפין כל
Ar. Mont. "quia respondit ad De-
"um spiritus tuus & protulisti ex ore
"tuo sermones," sic ferè Chald. Ar.
Syr. "elevas ad Deum," Vat. S. Amb.
ὅτι θυμὸν ἐρρήξας ἐναντίον κυρίου ἐξήγαγες τὴν
δόξαν σου ῥήματα τοιαῦτα, Vulg. "quid
"tumesce contra Deum spiritus tuus?
(רוח sarpè ira) "ut proferas de ore tuo
"hujuscemodi sermones?" J. T. Pisc.
"quod convertis contra Deum spiri-
"tum quum depromis ex ore tuo ser-
"mones (Pisc. tales sermones, non in-
"terrogative) Nos hod. "and lettest such
"words go out of thy mouth," (prius
hemist. ut Pisc.) Tind. "that thy mind
"is so puffed up against God," &c. ut
hod.

Ver. 14. מה-אנוש כי-יזכה וכי יצדק ילד אשה
Ar. Mont. "quid homo quod
"mundus fit & quod justificet se na-
"tus mulieris," Chald. "ut justificetur,"
Syr. Ar. "ut possit se justificare," Vat.
τίς γὰρ ὢν βροτὸς (Th. τί ἐστὶν ἄνθρωπος
Alex. βροτὸς ἐστὶ) ὅτι ἐστὶ ἀμωμὸς ἢ
ὡς ἐσόμωμος δίκαιος γυναικὸς,
Vulg. "quid est homo ut immaculatus
"fit? & ut justus appareat natus de
"muliere?" J. T. Pisc. "quid est mor-
"talis ut mundus fit, & ut justus fit
"natus muliere?" sic Nos hod. & Tin.
prior. hemist. sed poster. "what hath
"he (which is born of a woman) wher-

"by he might be knowen to be righ-
"teous.

Ver. 15. הן בקדשיו לא יאמין ושמים לא יזכו
Ar. Mont. "ecce in sanctis suis
"non credit & cœli non mundi fuerunt
"in oculis ejus," Chald. "in sanctis su-
"perioribus non credit & angeli excelsi
&c. Ar. Syr. ut Heb. Vat. S. Amb. καὶ
τῶν ἁγίων οὐ πιστεύει, ἕρως δὲ (Alex. πι-
στεύει μέμψις ὁ ἕρως δὲ) & καθαρὸς ἐναντίον
αὐτῶν, Alex. ἄσρα δὲ οὐκ ἀμωμὰ, Sym.
ὁ δὲ ἐν ἁγίοις αὐτῶν ἕρως ἀτρέπτης ἕρως ἕρως
ἁπλοῦς, πόσω μᾶλλον ἄνθρωπος; Vul.
"ecce inter sanctos ejus nemo immuta-
"bilis, & cœli non sunt mundi in con-
"spectu ejus," J. T. "en sanctis suis
"non crediturus esset firmitatem: &
"cœlites non sunt mundi in oculis e-
"jus," Pisc. "en sanctis suis non fidit
" & cœli," &c. ut J. T. Nos hod. ut
Pisc. Tind. "behold ther is no trust to
"hys sanctes: yea the very heavens,"
&c. ut hod.

Ver. 16. הן כי-נתעב ונאלח איש שחת כמים
Ar. Mont. "etiam quia abomina-
"bilis & graveolens (Chald. immundus)
"vir bibens ficut aquam iniquitatem,"
Syr. Ar. " & si despiciatur aut contri-
"stetur vir, num bibit," &c. Vat. ἔα
δὲ, ἐξεδελυσμένον καὶ ἀκάθαρτον ἀνὴρ, πίνων
ἀδικίας (Alex. ἀδικίαν) ὥσα ποτῶ, Polychr.
τὸ μέντοι ἔα, ἢ μὴ χρεῖσται ὁ λόγος καὶ ἢ
ἀκαθάρτεια πόσω μᾶλλον νοεῖ καὶ μητίει, ἢ τὴν
κοινὴν ζωνήθειαν, ἄφες, S. Amb. "bibens
"injustitiam quasi potionem (utinam
non potius quasi ficeram!) Vulg. "quan-
"to magis (Heb. הן) abominabilis &
"inutilis homo, qui bibit quasi aquam
"iniquitatem?" J. T. Pisc. ut Vulg.
sed (pro inutilis) "fœtidus," Nos hod.
"how much more abominable and fil-
"thy is man which," &c. ut Vulg.
Tind. "how moche more then an ab-
"hominable and vyle man whyche
"drincketh wickednes like water?"

Ver. 17. אהרן שמע-לו וזה-חזיתי ואספרה
Ar. Mont. "nunciabo tibi, audi me, &
"hoc vidi & narrabo," sic Chald. & fe-
rè Ar. Syr. Vat. ἀναγγελῶ δὲ σοι, ἀκχε-
μα· αὐτὸ δὲ ἐώρακα, ἀναγγελῶ σοι, Alex. ἀ-
ναγγελλῶ ἐν σοί, συ δὲ με ἀκχε, αὐτὸ δὲ ἐώρα-
κα ἀναγγελλῶ, Vulg. "ostendam tibi, au-
"di me: quod vidi narrabo tibi," J. T.
Pisc. "indicabo tibi, audi me: nam id
"vidi (Pisc. hoc vidi) quod (Pisc. idcirco)
"narrabo," Nos hod. ut J. T. Tind.
"I wyl tel the, heare me, I wyl shew
"the a thing that I know.

Ver. 18. אשר-חכמים יגידו ולא כהדו מאבותם
Ar. Mont. "quod sapientes indicârunt
" & non celarunt (Chald. negaverunt
"quæ tradita sunt) à patribus suis,"

Syr. Ar. "nam sapientes patefecerunt
 "& non absconderunt à diebus suis,"
 (Syr. patribus eorum) Targum. aliud.
 "quod tribus Jaakob sapientes conver-
 tentur & non occultabunt de eo, quod
 docuerunt eos patres eorum quibus
 solis," &c. Vat. S. Amb. ἀ σοφοὶ ἐρῶσι (Al.
 ἀνήγειλαν,) & ἐκ ἐκρυψαν πατέρες αὐτῶν,
 Vulg. "sapientes confitentur & non
 absconderunt patres suos," J. T. "quod
 sapientes nunciant; & non celant +
 acceptum à majoribus suis," Pisc.
 + nempe quod sapientes indicarunt
 nec celaverunt + acceptum à patribus
 suis," sic Heb. sed ordinem verborum
 perturbat, Nos hod. "which wise men
 have told from their fathers and have
 not hid it," Tind. "which wyse men
 have told and hath not bene hyd from
 their fathers."

Ver. 19. להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר
 Ar. Mont. "eis solis data est
 terra & non transivit alienus in me-
 dium eorum," sic Chald. Ar. Syr.
 "non ingressus est advena inter eos,"
 Vat. αὐτοῖς μόνοις ἐδόθη ἡ γῆ & ἐκ ἐπῆλ-
 θεν ἀλλοτρίης ἐπ' αὐτοὺς, (Comp. ἤλθεν,)
 Vulg. "transivit per eos," Nos hod.
 "passed among them," Tind. "unto
 whom onely the lande was geven
 that no straunger shulde come a-
 monge them." (An de Arabibus na-
 tis vel de monte Seir, Deut. ii. 5. ? An
 de terrâ Chanaan Israelitis ? vid. alibi.)

Ver. 20. כל־ימי רשע הוא מתחולל ומספר
 Ar. Mont. "cunctis
 diebus impius ipse se excrucians, &
 numerus annorum absconditus est ti-
 mendo," Chald. pro "excrucians con-
 taminatur pro timendo robusto,"
 Targ. aliud. "omnibus diebus Esau im-
 pii, expectarunt eum ut pœnitenti-
 am ageret, sed non pœnituit; nume-
 rus annorum absconditus est Ishma-
 el robusto. Vox timorum in ge-
 hennâ in auribus ejus; quando habi-
 tabant iusti in pace, in vitâ æternâ,
 vastitas veniet ei," Vat. πᾶς ὁ βί-
 ασις, (Alex. ἀσεβῶν) ἐν φρονίῳ (Aq.
 ἐν ὁδῷ, Th. μαλαίᾳ), Sym. ἀλαζονείᾳ)
 ἐτη ἀεθμῶν δαδωμένη δυνάμη, Sym. &
 ἀεθμὸς ἐτῶν κεκρυμμένον ἰσχυρῶ, S. Amb.
 ut Vat. (quæ Grotius laudat,) Vulg.
 "cunctis diebus suis impius superbit,"
 alii "cruciat," scil. in modum partu-
 rientis ut חולל significat) "& numerus
 annorum incertus est tyrannidis ejus,"
 J. T. Pisc. "omnibus diebus improbi
 ipse doloribus se conficit: & pauci

"anni reconditi sunt violento," N. hod.
 "the wicked man travelleth with pain
 all his days, and the number of years
 is hidden to the oppressour," Tind.
 "the ungodly despayreth al the dayes
 of his lyfe, and the nombre of a ty-
 rauntes yeres is unknowen."

Ver. 21. קול־פחדים באזניו בשלום שודר
 Ar. Mont. "sonitus timorum in
 auribus ejus; in pace vastator super-
 veniet ei," Ar. "ex insperato veniet
 (Syr. in pace superveniet) prædo adver-
 sus eum," Vat. S. Amb. ὁ δὲ φόβος
 αὐτῆς ἐν αὐσὶν αὐτῆς, ὅταν δοκῇ ἡδὴ εἰρηνεύειν,
 ἥξει αὐτῆς ἡ καταστροφή, Alex. εἰρηνεύειν,
 τότε ἥξει ἡ καταστροφή αὐτῆς, Did. ὁ ἔβρη.
 ἡ ζύλωσις, Vulg. "sonitus terroris
 semper in auribus illius & cum pax
 sit, ille semper infidias suspicatur,"
 J. T. "sonus pavorum est (Pisc. vox
 "terribilissima + sonat) in auribus ejus;
 in ipsâ pace vastator invasurum (Pisc.
 "invadit) eum," Nos hod. "a dread-
 ful sound is in his ears, in prospe-
 rity the destroyer (Heb. שודר angeli
 mali) "shall come upon him," Tind.
 "a fearful sound is ever in hys eares,
 and when it is peace, yet feareth he
 destruction."

Ver. 22. לא־יאמין שוב מניחשך וצפו הוא
 Ar. Mont. "non credet redire
 à tenebris, & conspectus ipse ad gla-
 dium," Chald. "paratus est eis qui
 occidunt gladio," Ar. Syr. "videbit
 gladium," Vat. μὴ πιστεύτω ἀποστρα-
 φῆναι ἀπὸ σκοτίας, ἐντέταται (S. Amb.
 "destinatus est) ὃ ἡδὴ εἰς χεῖρας ἰδὴται,
 Alex. ἐντέταται γὰρ ἡδὴ εἰς χεῖρας, Sym.
 προσκοπῶν γὰρ εἰς μάχαιραν, Vulg.
 "non credit quod reverti possit de te-
 nebris ad lucem circumspectans un-
 dique gladium," J. T. Pisc. "non
 credit se rediturum è tenebris; sed
 explorare se (Pisc. explorat) ut expo-
 natur gladio," Nos hod. "he belie-
 veth not that he shall return out of
 darkness, and he waiteth for the
 sword," Tind. "he beleveth never
 to be delivered out of darknesse, the
 swearde is alwaye before his eyes."

Ver. 23. נדר הוא ללחם איה ידע כי־נכון בידו
 Ar. Mont. "vagans ipse ad pa-
 nem; ubinam? novit quod paratus
 est in manu sua dies tenebrarum," sic
 Chald. Syr. Ar. "& fugiet ad violenti-
 am judicii (Syr. comminationem) u-
 bicunque fuerit, novit sibi paratum
 esse (S. in manu suâ esse) diem tene-
 brarum," Vat. S. Amb. κατατάσσεται δὲ

* Schultetus "ad manus" Arabibus æque valet ac ante faciem.

eis (Alex. καλαπίτεια δὲ εἰς ἐξάληψιν καὶ καλατέτακται εἰς) σῖτα γυψίν, εἶδε δὲ ὅτι ἐν ἑαυτῷ ὅτι μύει εἰς πῶμα. ἡμέρα δὲ (κολεῖν) αὐτὸν εἰσέλθῃ, (duplex vel triplex vers. in ó, εἰσέλθῃ a primo verbo ὕ. 24.) Vulg. "quum se moverit ad quærendum panem (ut Troglodytæ & ferè Arabes) "novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies," J. T. "vagatur propter cibum + dicens, ubinam + inveniam? Scit paratum ad manum ei esse diem tenebrarum," Pisc. "vagatur propter panem, quærens ubi sit: Scit paratum esse ad latum suum diem tenebrarum," N. hod. "he wandreth abroad for bread, saying where is it (Heb. אֵיךְ) he knoweth that the day of darkness is ready at his hand," Tind. "when he goeth forth to get his lyvyng, he thinketh playnly, that the day of darcknesse is at hand."

Ver. 24. יבעתו צר ומוקה תתקפהו כמלך לבידור Ar. Mont. "terrebunt eum tribulatio & coarctatio; prævalebit ei sicut rex paratus ad hastiludium," Syr. Ar. "persequetur eum tribulatio, & comprehendet eum angustia velut regem paratum ad bellum," Chald. "sicut regem qui paratus est ad scabellum," Vat. S. Amb. ἀνάγκη δὲ καὶ θλίψις αὐτὸν καθέξει, ὥστερ εἰσέλθῃ πρῶτος αὐτῆς πίπῃ, Alex. πεπλυνῶς, Vulg. "terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum sicut regem qui præparatur ad prælium," J. T. Pisc. "perturbant eum oppressio & angustia: prævalet ei (Pisc. + angustia) ut rex paratus cum pilatâ acie," Nos hod. "trouble and anguish shall make him affraid, they shall prevail against him as a king ready to the battle," Tind. "sorowe and carefulnes make him affrayed and compasse him round about lyke as it were a king with his host ready to the battel."

Ver. 25. כינטה אלאל ירו ואל שדי יתנבר Ar. Mont. "quia extendit ad Deum manum suam, & ad Saddai roboravit se," sic Chald. Ar. Syr. "adversus Deum," Vat. S. Amb. ὅτι ἦρκε (Comp. ἦρε) χαῖρας ἐναντίον τοῦ κυρίου, ἐναντίον δὲ κυρίου, (Ald. θεῶν) παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν, Vulg. "tetendit enim adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est," J. T. Pisc. "quia intendit (Pisc. extendit) adversus Deum manum suam & contra Omnipotentem se exhibet virum," (Pisc. sese

"roboravit,) Nos hod. ut Pisc. Tind. "armed himself against the Almightye." prior. hemist. ut hod.

Ver. 26. ירוץ אליו בצואר בעבי גבי מנני Ar. Mont. "curret ad eum in collo (Chald. in fortitudine,) in densitate umbræ bonum scutorum ejus," Syr. Ar. " & cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice cum copiâ armorum ordinum," Vat. S. Amb. ἔδραμε δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρει, ἐν πάχει νώτα ἀσπίδος αὐτοῦ, Alex. πανεχίνω τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ, Ald. αὐτοῦ, ἀσπίδος αὐτοῦ, Vulg. "cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est," J. T. "incurrit ei in collum; in torosum opus crepidines scutorum ejus," Pisc. "quia incurrit in eum collo + erecto; densis & eminentibus scutis suis," Nos hod. perbenè, "he runneth upon him even on his neck, upon the thick bosses of his buckler," Tind. "he runneth proudly upon him, and with a stif necke fighteth he against him."

Ver. 27. כיכסה פניו בחלבו ויעש פמה ערליכסל Ar. Mont. "quia operuit facies suas in adipe suo & fecit lubricum cum super inguine," Chald. "arvina super ilia," Syr. Ar. " & collocavit Pleiadas super arcturum," Vat. S. Amb. ὅτι ἐκάλυψε (Sym. ἐσεκαλύφθη δὲ) τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν σέλι αὐτοῦ καὶ ἐποίησε περὶ σόμιον ὅππῃ τῶν μελών, Olymp. ὁ Ἑβρ. τῶν καρδῶν, ἀντὶ δὲ τοῦ περὶ σόμιον περιμέλλω καὶ διπλοῖδα, (an à פמה) Ald. ἐν σέλι αὐτοῦ defunt, Sym. καὶ ἐπάχυνε περιμέλλω καὶ τῆς ψόας, Alex. μερῶν αὐτοῦ, ἀντὶ δὲ αὐτοῦ ὕβρει αὐλοδείη, Vulg. "operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus arvina dependet," J. T. "quia operuit vultum suum adipe suo; & efficit strigas ad ilia," Pisc. "quia operuit faciem suam adipe suo; & contraxit rugas super ilia," Nos hod. "collops of fat on his flanks," (pr. hemist. ut Pisc. Tind. "wheras he covereth his face with fatnesse and maketh his body well lykinge."

Ver. 28. וישכון יערים נכחדות כתיים לאישבו Ar. Mont. " & inhabitavit civitates excisas, domos non habitabunt sibi quæ paratæ sunt in acervos," Chald. "fecit habitacula in civitatibus desertis," Syr. Ar. " & confirmavit oppida desolata (Syr. frequentia reddidit) quæ non habitantur & præparatus est ad bellum," Vat. S. Amb. αὐλοδείη δὲ πόλεις ἐρήμους, εἰς-

a eis σῖτα γυψίν, Quia πῶμα etiam γυψ.

b Erecto collo, forsan melius quàm in collum (sicut Taurus ferox, v. gr. vers. 25. ἐτραχηλίασεν, induravit cervicem.

c An legerunt כימה pro כימה ut antea, Olymp. videtur καρδῶν ex posteriore parte vocis בחלבו expiscatus esse.

ἐλθοι ὃς εἰς οἴκους ἀνοκήτους (εἰς Comp.—)
 αὐτοὶ δὲ ἐκάνοντο ἡτοιμάσαν, (Alex. ἐκάνοντο ἡ-
 τοίμασαν) ἄλλοι ἀποίουν, Vulg. "habita-
 vit in civitatibus desolatis & in do-
 mibus desertis quæ in tumulos sunt
 "redactæ," J. T. Pisc. " & inhabitavit
 "civitates excisas, domos quæ non in-
 "habitantur, quæ comparaturæ fuissent
 "se (Pisc. quæ paratæ erant) ad acer-
 "vos," N. hod. "and he dwelleth in
 "desolate cities," &c. ut J. T. Tind.
 "therefore shall his dwelling be in de-
 "solate cities and in houses whych no
 "man inhabiteth, but are become heapes
 "of stones.

Ver. 29. לֹא יֵעָשֶׂר וְלֹא יִקְוֶם חִילוֹ וְלֹא יִשְׁתָּהּ
 אֶרֶץ מִנֶּלֶם Ar. Mont. "non ditabitur
 " & non stabit facultas ejus, nec exten-
 "detur in terrâ complementum eorum,"
 Chald. Par. "nec permanebunt divitiæ
 "Korach, neque extendetur in terram
 "quicquam ex eis & ex illis, bona Da-
 "than & Abiram," Syr. Ar. "non re-
 "sistet (Syr. permanebit) nec stabit vis
 "ejus nec effundet verba super terram,"
 Vat. ἔτε μὴ πλεονέξῃ, ἔτε μὴ μένῃ αὐτῆς
 τὰ ὑπάρχοντα· ἔτε μὴ βάλλῃ ἐπὶ τὴν γῆν
 ζυαν, (Comp. γῆς,) Vulg. ut Vat. sed
 "radicem suam," J. T. "non ditescet
 (Pisc. + idci co non manebit dives) "ne-
 "que perstabunt opes ejus; neque ex-
 "tendit se in terrâ perfectio istorum,"
 Nos hod. "—neither shall he prolong
 "the perfection thereof upon the
 "earth," quod præcedit ut J. T. ut e-
 tiam Tind. sed hoc post. hemist. "ner
 "encrease upon earth.

Ver. 30. לֹא יִסּוּר מִנִּיחֶשֶׁךְ יִנְקֶתוּ תִּבְשׁ
 אֶרֶץ מִנֶּלֶם Ar. Mont. "non
 "reddet è tenebris ramum tenerum ejus,
 "siccabit flamma & recedet in spiritu
 "oris ejus," Syr. Ar. "proprii oris spi-
 "ritu delirabit," (Ita Pharao, "quis est
 "Dominus,") Vat. S. Amb. ἔτε μὴ ἐκ-
 φύγῃ τὸ ζυαν, τὸν βλαστὸν αὐτῆς μαρῶναι
 ἀνεμῶ (Alex. μαρῶναι) ἐκπέσοι δὲ αὐτῆς
 τὸ ἀνθῶ, Vulg. "non recedet de tene-
 "bris: Ramos ejus arefaciet flamma
 (ἀνεμῶ καύσων ut xv. 10. "flavisti ven-
 "to tuo,") & auferetur spiritu oris sui,"
 J. T. "non recedet à tenebris, tenerum
 "ramum ejus arefaciet flamma: deni-
 "que recedet spiritu (Pisc. flatu) oris
 "illius," Nos hod. ut J. T. sed Tind.
 "by the blast of the mouth of God
 "shall he be taken away.

Ver. 31. אֶל יֶאֱמַן בָּשׂוּ נִתְעָה כִּי־שׂוֹא תִּהְיֶה
 תְּמוֹרָתוֹ Ar. Mont. "non credet in men-
 "dacio errans, sed mendacio erit im-

"mutatio ejus," Chald. "non credet in
 "filio hominis qui in falsitate errat,
 "quia falsa erit permutatio ejus," Syr.
 Ar. "quia vana erit ejus planta,"
 (תְּמוֹרָתוֹ Pagnin. à מור mutare, trahit,
 alii à תמר ramus seu planta, præsertim
 palmarum,) Vat. S. Amb. μὴ πιστεύτω
 ὅτι ὑπομύσει, κενὰ γὰρ ἀποθήσει αὐτῶν, (Al.
 αὐτῶν ἀναθήσει,) Vulg. "non credet fru-
 "stra errore deceptus quod aliquo pre-
 "tio redimendus sit," J. T. Pisc. "ne
 "credat vanitati qui seducitur: (Pisc.
 "per quam seducitur:) nam vanitas fu-
 "tura est compensatio ejus," Nos hod.
 ut J. T. Tind. "he wyl neither applye
 "himselſe to faythfulnes ner truth, so
 "fore is he deceaved with vanite.

Ver. 32. בְּלֹא־יָמֹו תִּמְלֹא וְכִפְתּוֹ לֹא רַעֲנָנָהּ
 אֶרֶץ מִנֶּלֶם Ar. Mont. "in non die suo complebi-
 "tur & ramus ejus non viruit," Chald.
 "absque die suo implebitur sepulchrum
 "ejus," &c. Vat. S. Amb. ἡ τομὴ αὐτῆς
 πρὸ ὥρας φθαρήσει· καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτῆς
 ἔτε μὴ πυκνῶσιν, Sym. ὅσα ὀρθαλῆσιν, Comp.
 ὀρθαλῆσιν, Vulg. "antequam dies ejus
 "impleantur, peribit, & manus ejus a-
 "rescent," J. T. "ante diem ejus com-
 "plebitur: (Pisc. illa,) Nam ramus ejus
 "non vireſcet," Nos hod. "it shall be
 "accomplished before his time; and
 "his branch shall not be green,"
 Tind. "he shall perishe before hys
 "tyme be worne out, and his hand shall
 "not be grene.

Ver. 33. יִחַם כִּגְפֶן בְּסֶרֶךְ כִּוִּית נִצְתּוֹ
 אֶרֶץ מִנֶּלֶם Ar. Mont. "dejiciet sicut vitis uvam
 "acerbam ejus, & projiciet tanquam
 "olea florem ejus," Chald. "ramum
 "suum," Syr. Ar. "eradicabitur velut
 "vitis caro ejus & planta ejus," Vat.
 S. Amb. τραυλῆσθαι (Comp. τραυλῆσθαι) ὃς ὡς
 ὀμφαξ πρὸ ὥρας· ἐκπέσοι δὲ ὡς ἄνθος ἐ-
 λαιῶν, Vulg. "lædetur quasi vinea in
 "primo flore, botrus ejus; & quasi o-
 "liva projiciens florem suum," J. T.
 Pisc. "violenter auferet Deus ompha-
 "cem ejus, ut vitis, & abjiciet sicut o-
 "leæ florem ejus," Nos hod. "he shall
 "shake off his unripe grape as the vine,
 "and shall cast off his flower as the
 "olive," Tind. "he shall be pluckte of
 "as an untymely grape from the vine,
 "and shal let his floure fal as the olyve
 "doth.

Ver. 34. כִּי־עֲדַת חֲנָף גִּלְמוֹד וְאֵשׁ אֲכָלָהּ
 אֶרֶץ מִנֶּלֶם Ar. Mont. "quia comitium
 "hypocritæ solitarium & ignis peredit
 "tentoria muneris," Chald. "turma
 "delatoris in tribulatione," &c. Syr.

• Nos מִנֶּלֶם perfectio sub בל perficere, sed R. Moses & Chall. Targ. Pagn. "de eis," quasi מִן לָהֶם.
 • Patr. Par. "magna designet, sed imperfecta relinquet," (an Pyramides?)

Ar. "+ in ruina & desolatione—," Syr. Ar. "habitaculum iniquorum," Vat. S. Amb. μαρτύριον ᾧ ἀσεβεῖς θάνατον· πῦρ δὲ καύσει (Alex. κατακαύσει) οἴκους δωροδεκτῶν (Alex. καὶ ἐν (i. e. ἐν) γαστρὶ λήψον), Ald. κατ' οἴκους, Vulg. "congregatio enim hypocritarum sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum qui munerata + libenter accipiunt," J. T. Pisc. "nam congregatio hypocritarum erit solitaria; & ignis absumet tentoria corruptorum munere," (Pisc. è muneribus constructa,) Nos hod. "for the congregation of hypocrites shall be desolate, and fire shall consume the tabernacles of bribery," (הקק & congregatio & testimonium, הקק & hypocrita & impius, חלמח solitarius, desolatus, & hic tantum mors,) Tind. "for the congregation of ypocrites is unfruitful, and the fyre shall consume the houses of such as are greedy to receive giftes," ferè ut Vulg.

Ver. 35. קקק עמל וילד און ובטנס חכין Ar. Mont. "concupere laborem & parere mendacium, & venter eorum parabit fraudem," Chald. "qui cogitant laborem & loquuntur iniquitatem, & cogitationes ventris eorum præparant dolos," Syr. Ar. "conceperunt iniquitatem & pepererunt perniciem," (Syr. oppressionem,) Ar. Syr. " & ventres eorum sunt pleni dolo," Vat. S. Amb. ἐν γαστρὶ ᾧ λήψει ὀδυώας, ἀποθήσεται δὲ αὐτῷ κενά, (Aq. ζυέλαβε καὶ ἔτεκεν ἀνωφελες,) ἢ ᾧ κοιλία αὐτῷ ὑποτίσει δόλον, (Alex. πόνον,) Vulg. "concepit dolorem & peperit iniquitatem, & venter ejus præparat dolos," J. T. "concupiendo molestiam ac pariendo laborem dum venter eorum comparat dolum," Pisc. "+ nam concipiunt laborem & pariunt iniquitatem: & venter eorum parat dolum," Nos hod. "they conceive mischief and bring forth vanity, and their belly preparereth deceit," Tind. "he conceaveth travaille, he beareth mischefe and his body bringeth forth disceat."

C A P. XVI.

VER. 1. ויען איוב ויאמר Ar. Mont. Chald. Ar. Syr. " & respondit Ijob, & dixit," Vat. ὑπολαβὼν ᾧ Ἰῶβ λέγει, sic J. T. Pisc. Vulg. Nos hod. "then Job," &c. Tind. "—then."

Ver. 2. שמעתי כאלה רבות מנחמי עמל כלכם Ar. Mont. "audivi sicut hæc multa, consolatores miserie omnes vos," Chald. "laboris," Vat. S. Amb. ἀκήνοα τοιαῦτα πολλὰ, ὁδονκλήτορες κακῶν πάντες, Aq. vertit ὁδονκλήτοι πόνων, Th.

κόπων, Sym. παρηγορηταὶ πάντες ἐπεχθεῖς ἐστὲ, Vulg. "audivi frequenter talia (Patr. Par. "tantum repetitis quod sæpe dictum prius) consolatores onerosi omnes vos estis," J. T. Pisc. "audivi huiusmodi multa, consolatores molesti omnes estis," Nos hod. "miserable comforters," &c. ut Pisc. Tind. "I have oft times herd such thinges, miserable gevers of comfort are ye all the sorte of you," (An hic Jobus tangit Eliphazi arrogantiam, qui verba sua & amicorum vocat "consolationes Dei," xv. 11.)

Ver. 3. קקק לדברי רוח און מה-ימריצך כי חקנה Ar. Mont. "nunquid finis verbis spiritus, aut quid roborabit te si respondederis," Chald. "aut quid suave tibi erit," &c. Syr. Ar. "nolite affligere animam meam verbis, quod si ulterius mihi loquamini non respondebo," Vat. S. Amb. τί ᾧ· μὴ τὰς εἰς ῥήμασι πνέματι· ἢ τί παρηγοχήσῃ· ζοι ὅτι ἀποκρίνη, Vulg. "nunquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est, si loqueris," J. T. Pisc. "an finis + est (Pisc. + tandem erit) verbis ventosis? aut quid exacerbat te (Pisc. roborat te) ut (Pisc. + sic) respondeas," Nos hod. "shall vain words have an end? or what emboldeneth thee that thou answerest?" Tind. "—thy vaine words— &c,—or hast thou yet eny more to say?"

Ver. 4. גם אנכי ככם אדברה לו יש נפשכם תחת נשתי אחבירה עליכם במלים ואניעה Ar. Mont. "etiam ego sicut vos loquar; utinam esset anima vestra pro animâ meâ! adjungerem me super vos in sermonibus & moverem super vos in caput meum," ita Chald. Syr. Ar. "ego quoque sicut vos loquar; utinam modo essent (Syr. factæ essent) anima vestra pro anima mea; probarem vos sermone," Vat. S. Amb. καγὰ καθ' ὑμᾶς λαλήσω εἰ ὑπέκειτό γε ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς, (Olymp. τὸ εἰ ἀντὶ τῆς εἰδὲς καὶ). εἶπω ᾧ ἐξέδωκε Συμ. ὁ δὲ Ἄκ. ὀφελον) εἶτ' ἐλαλῶμαι ὑμῖν ῥήμασι. (Alex. λόγοις) κινήσω δὲ καθ' ὑμῶν κεφαλῶν, Chrysf. ἕτερον τὸ ἐρμηνεύων ἕτως ἐκδέδωκεν· εἰ ὑμεῖς τοῖς ἐμοῖς ὑπέκεισθε πάθεισιν, ἑτέροις προσεγγόμενοι ἀντὶ ὑμῖν λόγοις καὶ ἐκίνησα ἀντὶ ὑμῖν τὴν κεφαλῶν, ζυμβαθῶς ὁηλονότι· καὶ ἐπέρρωσα ἀντὶ ὑμᾶς ἐν τῷ ζῳαλίμῃ, Comp. καὶ ἐκίνησα ἀντὶ ὑμῶν σὺν πένθει τὴν κεφαλῶν μου, Vulg. "poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro animâ meâ," (Vulg. & Bos versus hic diffundunt & seq. in alterum ponunt) "consolarer & ego vos sermonibus & moverem

"moverem caput meum super vos,"
J. T. Pisc. "etiamne ego sicut vos elo-
querer si esset anima vestra loco ani-
mæ meæ (Pisc. si vos essetis loco meo)
"accumularem contra vos verba? aut
"moverem contra vos caput meum?"
Nos hod. "I also could speak as ye do;
"if your soul were in my soul's stead;
"I could heap up words against you,
"and shake mine head at you," Tind.
"—but wolde God that youre soule
"were in my soule's steade; then shulde
"I heape," &c. ut hod.

Ver. 5. אֲמַצְכֶם בְּמִוְפִי וְנִיד שְׂפָתַי יוֹשֵׁךְ
Ar. Mont. "roborarem vos in ore meo
"& motio labiorum meorum prohi-
beret," Chald. "prohiberetur," Syr.
Ar. "disquirerem vos sermonibus ve-
stris & verba labiorum meorum non
"prohiberem à vobis," Vat. S. Amb.
(Bols. 5. 6.) ἢ δὲ ἰσχυρὸς ἐν τῷ στόματί μου,
κίνησιν δὲ χειλέων ἡ φείσομαι, Vulg. 5. 6.
"roborarem vos ore meo: & moverem
"labia mea quasi parcens vobis," J. T.
"fortificarem (Pisc. + imo roborarem)
"vos ore meo & motus labiorum meo-
rum cohiberet + dolorem vestrum,"
Nos hod. "but I would strengthen you
"with my mouth, and the moving of
"my lips should assuage + your grief,"
Tind. "I shuld comfort you with my
"mouth and release your payne with
"the talkyng of my lypes.

Ver. 6. אִם-אֶדְבַּרְהָ לֹא-יִחְשַׁד כְּאִבִּי וְאֶחְדָּלָה
Ar. Mont. "si locutus fu-
ero, non prohibebitur dolor meus, &
"desiero, quid à me abibit?" sic ferè
Chald. Ar. Syr. "Quis me refocillabit?"
Vat. S. Amb. 7. εἰ ἂν ῥῶ λαλήσω σὺν ἀλγύ-
σω (Sym. σὺν ἐνδύσει ὁ πόνος μου) τὸ
τραῦμα. (Alex. + μου) εἰ ἂν δὲ ἡ σιωπήσω,
τί ἐλαττον τρωθήσομαι, Vulg. 7. "sed quid
"agam? Si locutus fuero, non quiescet
"dolor meus: Et si tacuero non rece-
"det à me," J. T. Pisc. "si loquor non
"cohibetur dolor meus: Si desistam,
"quid à me abit?" N. hod. "though
"I speak, my grief is not asswaged, and
"though I forbear, what am I eased?"
Nos marg. ut Vulg. Tind. "but what
"shall I do? for all my wordes, my
"forrowe will not ceasse; and thoughe
"I holde my tonge yet will it not de-
"parte from me.

Ver. 7. אֲךָ-עָתָה הִלָּאִנִּי הַשְׂמוֹת כָּל-עֲדָתִי
Ar. Mont. "veruntamen nunc laborare
"fecit me, desolasti omnem conventum
"meum," Chald. "turbam," Syr. Ar.
"observavit omnia testimonia mea,"
(יְעָדָתִי עַד & conventus & testimonia.)
Vat. S. Amb. 8. νῦν δὲ κατὰσκοπόν με
πεποίηκε, μωρὸν ῥησινότα, ἡ ἐπελάβε με,
Comp. ἐπελάβετο, Chrys. ἐτίερα ἀνίχε.

ἐπελάβετό με ἔχει ὅπερ ὁ Συμ. κατέδησάς
με, ἀδιαλείπτως ἐν ζυγῷ ἐξέδακεν. ἀληθε-
σίερα δὲ ἡ προτίερα ἐκδοχή, Vulg. 8. "nunc
"autem oppressit me dolor meus & in
"nihilum redacti sunt omnes artus
"mei," J. T. "tantum nunc fatigat
"me: desolasti me toto cœtu meo,"
Pisc. "utique nunc fatigavit me: De-
"solasti totum cœtum meum," Nos
hod. "but now he hath made me
"weary; thou hast made desolate all
"my company," Tind. "and nowe
"that I am full of payne, and all that
"I have destroyed.

Ver. 8. וְתַכְמִּטִּנִּי לְעַד הִיָּה וְיָקֻם בִּי כַחַשׁ בַּפְּנֵי
Ar. Mont. " & rugari fecisti me,
"in testem fuit, & surrexit in me ma-
"cies mea, in facies meas respondebit,"
Chald. " & confregisti cervicem meam,
"in teste fuit, & suscitavit in testimo-
"nium contra me mendacium meum
"in faciem meam," Ar. Syr. "consti-
"tuit ac fui testis & insurrexit in me
"mendacium meum," Vat. S. Amb.
εἰς μαρτύριον ἐγγινήθη (Alex. Ald. Comp.
ἐγγινήθην) ἡ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδος μου,
ἡ πρῶτον μου ἀναπεκρίθη, Sym. ἡ ἀ-
νέστη μοι κατὰψευδόμενον, ἡ πρῶτον μου
ἀντιλέγων μοι, Vulg. "rugæ meæ testi-
"monium dicunt contra me; & susci-
"tatur falsiloquus adversus faciem me-
"am contradicens mihi," J. T. Pisc.
"quod rugas obduxisti mihi pro teste
"est, & exurgens in me macies mea,
"in facie meâ testatur," (כַּחַשׁ & men-
dacium & R. R. macies,) Nos hod.
"and thou hast filled me with wrinkles
"which is a witness against me, and
"my leanness rising up in me beareth
"witness to my face," Tind. " (wherof
"my wryncles beare witness) ther
"standeth up a dysssembler to make
"me answere with lyes to my face.

Ver. 9. אִפּוּ טָרַף וְיִשְׁטַמְנִי חֶרֶק עָלַי בְּשָׁנָיו
Ar. Mont. "narus e-
"jus rapuit & adversatus est mihi,
"frenduit super me in dentibus suis,
"hostis meus acuit oculos suos," Syr.
Ar. "ira ejus fregit me, laceravitque,
"inimici mei clausuerunt oculos suos in
"me," (Syr. apposuerunt) in me," Ch.
"adversarius meus quasi novaculam,
"acuit oculos suos contra me," Vat.
S. Amb. ὀργῇ χρησάμενος κατέβαλέ με,
ἔβρουζεν ἐπ' ἐμὲ τὰς ὀδόντας, βέλη πειραγίων
αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ἔπεσον, (Alex. πειραγίων
αὐτοῦ, &c.) Sym. οἱ ἐναντίον μου ὄζυναν
τὰς ὀφθαλμούς αὐτῶν ἑκάστος εἰς ἐμὲ, Alex.
ult. verb. ἔπεσεν, Comp. ἐπέπεσον, Vulg.
"collegit furorem suum in me & com-
"minans mihi, infremuit contra me
"dentibus suis: Hostis meus terribili-
"bus oculis me intuitus est," J. T. Pisc.
"irâ

"irâ suâ rapit quasi intestino odio prosequatur (Pisc. ex irâ suâ discerpit me, ut qui odio prosequatur) me: Frendit contra me dentibus suis: Hostis meus acies oculorum suorum vibrat in me," Nos hod. "he teareth me in his wrath who hateth me: he gnasheth upon me with his teeth; mine enemy sharpneth his eyes upon me," Tind. "he is angrie at me, and hateth me, and gnasheth upon me with his teeth; mine enemy skouleth upon me with his eyes.

Ver. 10. פעריו עלי בפיהם בחרפה הכו לחי"י Ar. Mont. "hiarunt super me in ore suo, in opprobrio percusserunt maxillas meas. Simul super me replebuntur," Chald. "in irâ," sic Ar. Syr. Vat. S. Amb. 11. ἀκίστην ὀφθαλμῶν ἀνήλατο, ὅξῃ ἐπαισέ με, (Alex. ὅξῃ ἐπέπεσε) εἰς τὰ γόνατα, ὁμοθυμαδὸν ᾗ κατέδραμον ἐπ' ἐμοί, Vulg. 11. "aperuerunt super me ora sua & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis," J. T. Pisc. "distendunt contra me os suum, probrosè percutiunt maxillas meas: Unâ contra me congregantur," (Pisc. "ex me animum explent,") Nos hod. ut J. T. Tind. post. hemist. "—they have eased themselves thorowe mine adversite," quod præced. ut hod. (Hic Jobus ut David Christi typus patribus censetur.)

Ver. 11. יסגירני אל אל עויל ועל ידי רשעים Ar. Mont. "—concludet me Deus ad iniquum: & super manus impiorum divertere faciet me," Chald. "superbis — convenit me," Syr. Ar. "tradidit me angelo impio," παρέδωκε γάρ με ὁ κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκων, ᾧ ἄσεβέσιν ἔρριψε με, Alex. ἀδίκῃ, ᾧ ἄσεβέσ, Sym. εἰς χεῖρας ἀσεβῶν ἐβάλε με, (hoc transferunt à posteriori membro ad prius,) Vulg. "conclufit me Deus apud iniquum & manibus impiorum me tradidit," J. T. Pisc. "dedit me Deus iniquo: & in manus impiorum inclinavit me," N. hod. "God hath delivered me up to the ungodly, and turned me over into the hands of the wicked," (Chaldæorum nempe & Sabæorum) sic ferè Tind.

Ver. 12. שלו הייתי ויפרצני ואחז בערפי למטה Ar. Mont. "quietus eram & contrivit me: Et apprehendit in cervicem meam & contritum disperfit me, & statuit me in scopum," Chald. "opulentus," Ar. ut Heb. Vat. S. Amb. εἰς πλοῦτον διε-

σκέδασέ με λαβὼν με τῆς κομῆς διέτιλε, κατέσχε με ὡς ἀσπερ σκοπὸν, Olymp. ὁ Ἑβρ. λαβὼν με ἔτενον διείναξε, Vulg. "ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: Tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum," J. T. Pisc. "tranquillus eram & dirupit me: (Pisc. sed contudit me) & prehensens me cervice meâ, dissipavit me & crexit me sibi in scopum," Nos hod. "shaken me to pieces," reliq. ut J. T. Tind. "I was some tyme in wealth; but suddenly he hath brought me to nought; he hath taken me by the neck, and hath rent me, and hath set me as it were a mark for him to shute at.

Ver. 13. יסבו עלי רכיו פלח כליותי ולא יסבו עלי רכיו פלח כליותי Ar. Mont. "circuibant super me magni ejus; scindet renes meos & non parceret, effundet in terram fel meum," sic Chald. Syr. Ar. "sagittæ ejus, & jaculatus est eas in renes meos & non commotus est pietate," &c. Vat. S. Amb. κύκλωσάν με λόγχαις βάλλοντες εἰς νεφρὰς μου, & φειδόμενοι ἐξέχεαν εἰς τὴν γῆν τὴν χολήν μου, (Alex. γὰρ τὴν ζώην μου, An in his etiam Jobus Christi typus, ut ὕ. 10. confer. S. Mat. xxvi. 67. & S. Johan. xix. 34. Psal. xxii. 13, 14, 16. Zech. xii. 10. Vulg. "circumdedit me lanceis suis; convulneravit lumbos meos, non percit & effudit in terrâ viscera mea," J. T. "circumstant adversum me jaculatores ejus, dissecat renes meos, nec parceret; effundit in terram fel meum," Pisc. "circumdederunt me jaculatores ejus: Dissecuit renes meos, nec percit, &c. ut J. T. Nos hod. ut J. T. Tind. ut Vulg.

Ver. 14. יפרצני פרץ על פני פריץ ירץ עלי כנבור Ar. Mont. "rumpit me diruptio ne super facies rupturæ, currit super me sicut potens," Chald. "furore super furorem," Ar. "incussit mihi labem inter labem," Syr. "dirumpit me ruptura inter rupturam," Vat. S. Amb. κατέβαλον με πῶμα ἐπὶ πῶμα, ἔδραμον πρὸς με διωάμμοι, Alex. ἐπ' ἐμὲ δυνάμει, Vulg. 15. "concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas," J. T. Pisc. "irrupit in me irruptione aliâ ad aliâ; incurrit in me ut robustus," Nos hod. ut J. T. sed "—ut gigas," in poster. Tind. "he hath given me one wounde upon another, and is fallen upon me lyke a giaunte".

Ver. 15. שק תפרתי עלי גדלי ועללתי בעצור קרני Ar. Mont. "saccum confui super

* Schultetus pro lanceis ex Arab. sagittariis, pro circumdederunt, pepigerunt.

* Ruit, Qui experti sunt, Deus illorum misereatur.

"cutem meam," sic Chald. sed "gloriam deturpavi in pulvere, cornu meum" Ar. "cooperui, (Syr. inquinavi pulvere caput meum," Vat. S. Amb. *ῥαυκὸν ἔρραψα* "ἐπὶ βύρσης μου, (Alex. & Comp. βύρση) τὸ δὲ δένει μου ἐν γῇ ἐσβέδην, Alex. εἰς γῆν ἐσβέσαν, Vulg. 16. "saccum confui super cutem meam & operui cinere carnem meam," J. T. Pisc. "cilicium confui ad ulcerosam cutem meam (Pisc. ulcerosā) reductus sum in pulvere cornu meo," Pisc. "et volutavi in pulvere cornu meum," Nos hod. ut Pisc. sed pro "volutavi, I have defiled," ut Heb. Tind. prius hemist. ut Pisc. poster. "and lye with my strength in the dust."

Ver. 16. פני חמרמה מניככי ועל עפעפי פני צלמות Ar. Mont. "facies mea lutificata sunt prae fletu & super palpebris meis umbra mortis," Syr. Ar. "pillae meae," Vat. S. Amb. *ἡ γαστήρ μου (ὑψέκλαι) ἀπὸ κλαυθμῶ, ἐπὶ δὲ βλεφάροις μου (κία, Olymp. ἀλλὰ ἀνίσταται κία θανάτου ἔχουσι, Alex. & Comp. κία θανάτου, Vulg. "facies mea intumuit à fletu; (ita Schult. alii "rubefacta," ita vox Arabica, Tig. "lutificata," alii "fœdata," Chald. "obliterata," R. Abram "adusta,") & palpebrae meae caligaverunt," J. T. Pisc. "facies mea lutulenta effecta est prae fletu; denique palpebris meis + adest," (Pisc. "super palp. est, &c.) umbra lethalis," Nos hod. "my face is foul with weeping, and on my eyelids is the shadow of death." Tind. ut Vulg.*

Ver. 17. על לא-חכם בכפי ותפלת זכה Ar. Mont. "eo quod non rapina in volis meis, & oratio mea munda," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. 18. *ἀδικον ὃ ἐδὲ ἦν (ἦν Ald. deest) ἐν χειρὶ μου, ὡς ἡ δὲ μου καθαρά, Vulg. 18. "hæc passus sum absque iniquitate manûs meae cum haberem mundas ad Deum preces," J. T. "propterea quod non est violentia in manibus meis; ideo oratio mea pura + est hæc," Pisc. "quum tamen non sit violentia in manibus meis: + Quumque precatio mea pura + sit," Nos, hod. "not for any injustice in my hands: Also my prayer is pure," Tind. "howbeit there is no wickedness in my hands and my prayer is cleane."*

Ver. 18. ארץ אל-תכסי דמי ואל-יהי מקום לזעקתי Heb. "terra ne operias sanguinem meum & non sit locus clamori

"meo," sic Chald. Syr. Ar. "quoniam terra non regit," Vat. S. Amb. 19. *γῆ μὴ ἀπικαλύψῃς ἐφ' αἷμά μου (Ald. — ἐφ') τὸν (καρκὸς μου, μηδὲ ἐπὶ τὸ πᾶν τῇ κραυγῇ μου, (Alex. τῆς κραυγῆς,) Vulg. "terra ne operias sanguinem meum neque inveniatur in te locus latendi (ibi Ch. (סתר) "clamor meus," J. T. Pisc. "O terra ne tegas (Pisc. + nisi ita est, ne tegito O terra) sanguinem meum & ne sit locus clamori meo," Nos hod. ut J. T. sic Tind.*

Ver. 19. גם-עתה הנה בשמים ערי ושחרי במרומים Ar. Mont. "etiam nunc ecce in cœlis testis meus, & testis meus in excelsis," Syr. Ar. "et ecce (Syr. nunc ecce) in cœlo sunt testes mei & cognoscentes me in excelsis," Ch. ut Heb. Vat. S. Amb. 20. *ὃ καὶ νῦν ἰδὲ ἐν ἔργοις ὁ μάρτυς μου (Alex. — μου) ὁ δὲ ζῶντων μου ἐν ὑψίστοις, (sic S. Amb. conficius mihi,) Vulg. 20. "ecce enim in cœlo testis meus & conscius meus in excelsis," J. T. Pisc. "etiam nunc ecce (Pisc. quin potius ecce) in cœlis testis meus," &c. ut Vulg. Nos hod. ut J. T. sed "record," pro "consciis," Tind. omnino ut Vulg.*

Ver. 20. מליצי רעי אל-אלוה דלפה עני Ar. Mont. "interpretes (Chald. paracleti à Græc.) "socii mei! ad Deum stillavit oculus meus," Syr. Ar. "fratres meos & amicos ad Deum profudit oculus meus," Vat. S. Amb. 21. *ἀφίκοιτό μου (Alex. ἡ δέησις μου,) ἡ δέησις πρὸς κύριον ἐναντὶ δὲ αὐτῶν ἑαζοί (Alex. ἑαζαί) μου ὁ ὀφθαλμὸς, Vulg. 21. "verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus," J. T. Pisc. "in ludibrium traducunt (Pisc. irrident) me amici mei: Apud (Pisc. + idcirco ad) Deum stillat oculus meus," Nos hod. "my friends scorn me; but mine eye poureth out tears unto God," sic Tind. "laugh me to scorn," &c.*

Ver. 21. ויוכח לגבר עם-אלוה ובן-אדם לרעהו Ar. Mont. "et argueret vir cum Deo & filius hominis (Chald. sicut) sodali suo," Ar. Syr. "utinam argueret, &c. Vat. S. Amb. *εἴη δὲ ἐλεγχθῇ (Alex. ὁ ἐλεγχός μου) ἀνδρὶ ἐναντὶ κυρίου καὶ υἱῷ ἀνθρώπου (Alex. υἱὸς ἀνθρώπου) τῷ πλῃσιόν αὐτοῦ, Vulg. 22. "atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collegâ suo," J. T. "ut disceptat + causam viri cum Deo, sicut filius hominis causam amici sui," Pisc. "atque utinam disceptare + aliquis posset pro viro cum Deo:*

^a Sic Jacob. Gen. xxxvii. 34.

^b "In cœlo nunc testis meus," An ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, Psal. lxxxix. 37. Apoc. i. 5. "verbum qui testimonium perhibet in cœlo," 1 S. Johan. v. 7.

"Sicut disceptat filius hominis pro amico suo," Nos hod. ut Pisc. sed pro "amico, neighbour," Tind. "though a body might plead with God as one man doth with another."

Ver. 22. כִּי־שָׁנָה מִסְפָּר יָאָחִיז וְאִתָּי לֹא־אֲשׁוּב. Ar. Mont. "quia anni numero venient & semita per quam non revertar ambulabo," sic Ch. Syr. Ar. "cujus numerus annorum veniet; quique ad viam, per quam non revertetur, proficiscitur," Vat. *ἐν τῇ ἀεὶ ἀβυμῇ ἡ καὶ ἐπὶ τῇ ἀεὶ ἀβυμῇ* (Alex. *ἡ καὶ ἐπὶ τῇ ἀεὶ ἀβυμῇ*) *ὁ δὲ δὲ ἡ σὺ ἐπὶ τῇ ἀεὶ ἀβυμῇ* *φύσσομαι πορεύσομαι*, Comp. *πορεύσομαι*, Vulg. "ecce enim breves anni transeunt & semitam per quam non revertar, ambulo," J. T. "nam anni paucissimi evenerunt, & itinere unde non sum reversurus, abeo," Pisc. "sed anni pauci mox venient & itinere unde non sum reversurus ibo," Nos hod. "when a few years are come, then," &c. ut Pisc. Tind. "yet the nombre of my years are come and I must go," &c. ut hod.

C A P. XVII.

VER. 1. רֹחַ חַבְלָה יִמִּי נֹעֲכֹו כְּבָרִים לִי. Ar. Mont. "spiritus meus corruptus est, dies mei succisi sunt, sepulchra (Chald. parentur) mihi," Ar. "paraverunt mihi bellum," Syr. "sepulchrum," Vat. *ὁ λίσσομαι πῶς μὴ φερόμεν*, *δεσμοὶ δὲ ταφῆς ἔχουσιν* *τὸν χάνω*, Vulg. "spiritus meus (quod & S. Amb.) attenuabitur, dies mei breviabuntur & solum mihi superest sepulchrum," J. T. "spiritus meus corruptus est, dies mei extinguuntur, sepulchra mea sunt," Pisc. "spiritus meus abrumptur, dies mei extinguuntur, sepulchra me + expectant," sic N. hod. in marg. pro "extinct, spent," Tind. "my breth faileth, my dayes are shortned; I am hard at deathes dore."

Ver. 2. אִם־לֹא חֲתִלִּים עִמָּדִי וְכַהֲמִרוֹתַי תִּלְן. Ar. Mont. "si non illusores mecum & in irritationibus (Chald. commutatione) eorum moraretur oculus meus," Syr. Ar. "certè non est pones me iniquitas; tamen in amaritudinibus illorum pernoctavit spiritus meus," (J. T. & morari & pernoctare,) Vat. S. Amb. *λίσομαι κάμνων ἔτι ποιήσας*; (Al. Ald. & Comp. *ἔτι ποιήσω*) *ἐκλεψαν δὲ μὲ τὰ ὑπάρχοντά αὐτῶν* (S. Aug. quid feci.) Vulg. "non peccavi & in amaritudinibus moratur oculus meus,"

J. T. "quandoquidem non sunt ludificationes apud me; sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus," Pisc. "si non sunt illusores apud me, sique in exacerbatione eorum + non pernoctat oculus meus: + ita faciat mihi Deus & ita pergat," Nos hod. "are there not mockers with me, and doth not mine eye continue (marg. lodge ut J. T.) in their provocation," N. hod. Tind. "I have disceaved no man yet muste myne eye continue in heavinge."

Ver. 3. שִׁמָּה נָא עֲרַבְנִי עִמָּךְ מִיְּדֻוֹא לִדִּי יִתְקַע. Ar. Mont. "pone nunc pignora mihi tecum. Quis ipse ad manum meam percutiat se," ita ferè Chald. Syr. Ar. "fac modo habitationem meam apud te: Quis est ille qui ineat foedus in manu mea + quandoquidem habitatio mea apud te est." (An respiciunt hic interpretes ad Psal. xci. Vat. S. Amb. *τίς ἐστὶν ὁ ἐπὶ τῇ χειρὶ μου ζυωδθήτω*, Vulg. "libera me Domine & pone me juxta te & cujusvis manus pugnet contra me," Tig. "stipuletur in manum meam," J. T. Pisc. "pone quæso sponsorem inter me & te: Quis est? (Pisc. ille?) manui meæ plaudatur," Nos hod. "lay down now, put me in a surety with thee, who is he that will strike hands with me?" Tind. "O deliver me and set me by the: who shall be able then to thruste my handes together."

Ver. 4. כִּי־לִבְכֶם צִמְצָמָה מִשְׁכַּל עַל־כֵּן לֹא תִרְוּם. Ar. Mont. "quia cor eorum abscondisti ab intelligentiâ, propterea non exaltabis," sic Chald. Syr. Ar. "propterea extolluntur cum divisione," Vat. *ὅτι καρδιῶν αὐτῶν ἐκρύψας*, Alex. S. Amb. *ἐκρύψαν* (reverentiæ causâ ne Deum peccati auctorem facerent) *ἀπὸ φρονησεως* *ἀπὸ τῆς ἐμὲ καὶ μὴ ὑπὸ τῆς αὐτῶν*, Vulg. "cor eorum longè fecisti à disciplinâ; propterea non exaltabuntur," J. T. Pisc. "nam animum istorum (Pisc. cor eorum abscondisti) ab intellectu, idcirco non exaltaturus es eos," Nos hod. ut Pisc. Tind. "thou hast withholden their hertes," &c. ut Vulg.

Ver. 5. לְחֶלֶק יָנִיד רַעִים וְעֵינִי בְּנֵי תַבְלִינָה. Ar. Mont. (Chald. "ad dividendum) ad blanditiem indicabit amicis & oculi filiorum ejus consumentur," Syr. Ar. "et exaltatur amicus in amicum suum, & oculi filiorum eorum obscurabuntur," Vat. S. Amb. *τῇ μερίδι ἀναγελῆ καίας*, *ὁφθαλμοὶ δὲ ἐφ' ὑοῖς ἐτάκην*,

* Schultetus Job. xvii. 2. & Jerem. xv. 8. *ῥῥ* Arabicè alienatio mentis & terror.

† Schultetus abscondisti, Arab. obsignasti, i. e. obfirmasti, obdurasti.

(Alex. & Comp. δε με εφ' υἱοῖς, &c.)
 Vulg. "prædam pollicetur sociis & oculi filiorum ejus deficient," J. T. "incumbere adulationi indicabit amicos; oculos vero deditorum ei defectos," Pisc. "siquis cum blanditiis alloquetur amicos, etiam filiorum ei oculi deficient," Nos hod. "he that speaketh flattery to his friend, even the eyes of his children shall fail," Tind. "he promyseth hys frendes parte of hys good; but his own children spende it," חלך & præda, & portio, & assentatio, (עמים amici socii, עמים mali mala.)

Ver. 6. והציגני למשל עמים ותפת לפנים אהיה

Ar. Mont. " & statuit ad me comparare (משל & princeps & parabola) "popu-

lorum; & ignis gehennæ antea ero,"

Chald. " & ab interiori gehennâ ero,"

Syr. Ar. " & constituam principem super populos (Syr. populorum) & ve-

lumen oculorum eorum erit, (Syr. ero,) "

Vat. S. Amb. εἶπα δὲ με θρύλλημα ἐν ἐβ-

νέσει (Polychr. οἱ λοιποὶ ἀπαγγελίαν) γέλωτος

δε αὐτοῖς ἀπέβλεψεν, (S. Amb. fabula,) Vulg.

"posuit me quasi in proverbium vulgi,

" & exemplum sum coram eis," J. T.

"nam fore ut instituat me ad præsi-

dendum populis; quamvis tympani

tribarum materia ante fuerim," Pisc.

"constituit me in proverbium populo-

rum; & tympanisatio in conspectu +

"illorum esse cogor," Nos hod. prius

hemist. ut Pisc. post. "and afore time

"I was as a tabret," Tind. "he hath

"made me as it were a by worde of

"the common people; I am his ge-

"stynges stocke among them.

Ver. 7. ותבה כבעש עיני ויצר לצל כלם Ar.

Mont. " & caligavit præ indignatione

"oculus meus & phantasie meæ sicut

"umbra universæ ipsæ," sic Chald.

Syr. Ar. "doluit præ furore oculus me-

us & cogitationes meæ," &c. Vat. S.

Amb. Tig. πεπῶρον) ἢ ἀπὸ ὀργῆς (Alex.

πεπῶρον) δὲ ἀπὸ ὀργῆς (αὐτοῖς) οἱ ὀφθαλμοί

με, πεπολιόρημαι μεγάλης ὑπὸ πάντων,

Vulg. "caligavit ab indignatione oculus

"meus & membra mea quasi in nihi-

lum redacta sunt," J. T. "caligetque

(Pisc. caligat) præ indignatione oculus

"meus & membra mea velut umbra

"sint (Pisc. sunt) omnia," Nos hod. ut

Pisc. sed sorrow pro indignat. (שבע u-

trumque ut רגז) in marg. "cogitations

pro "shadow," ut alii (יצר) utrumque;

vestigia quædam Heb. remanent in LXX

& S. Amb. nam צור est formare & ob-

fidere, sed quomodo μεῖλας à רצל?)

Tind. "my countenance is hevye for

"verye anger and the membres of my

"bodye are become lyke a shadowe.

Ver. 8. וישנו ישרים על צדקת ונקי על צדקת

Ar. Mont. "tacebunt recti super

"hoc & innocens super hypocritam sus-

"citabitur," Syr. Ar. "innocens e-

"vomet super impio! Syr. "excutiet

"se," Vat. S. Amb. θαῦμα ἔχεν ἀληθινὸς

ἐπὶ πᾶσι (Alex. Ald. Comp. ἐπὶ τοῖς)

δικαίῳ δὲ ἐπὶ ὑποκριτῇ ἐπανάστασις, Alex.

δικαίῳ ἢ ὑποκριτῇ ἐπανάστασις, Vulg. "stu-

"pebunt justi super hoc, & innocens

"contra hypocritam suscitabitur," Pisc.

J. T. "obstupefiant (Pisc. -cent) recti

"super hâc re & innocens contra hypo-

"critam sese excitat," (Pisc. -tabit,) Nos

hod. ut Pisc. Tind. "vertuous men

"therefore shall well consydre this,

"and the innocent shall take part a-

"gainst the ypocryte.

Ver. 9. ויאחז צדיק דרכו ותחרידים יסוף אמן

Ar. Mont. " & tenebit justus viam su-

"am & mundus manibus addet forti-

"tudinem," Chald. pro tenebit appreh-

ender, "Syr. Ar. " + & tutus erit,"

(Syr. constans) Vat. S. Amb. (χοίη δὲ πω-

τός τ' ἐαυτῶ ὁδόν. (Th. ἡ ἀνθέξις) δικαίῳ

τ' ἐαυτῶ ὁδόν.) καθαρὸς δὲ χεῖρας ἀναλάσσει

θάρος, Vulg. " & tenebit justus viam

"suam & mundus manibus addet for-

"titudinem," J. T. Pisc. " & contineat

(Pisc. tenebit) "viam suam mundusque

"manibus amplius fortificetur," (Pisc.

"fortificabitur,") Nos hod. ut Pisc. sic

Tind.

Ver. 10. ואלם כלם תשובו ובאו נא ולא אמצא

Ar. Mont. " & verè vos om-

"nes revertimini & vertite nunc & non

"inveniam inter vos sapientem," sic

Chald. Ar. "at vero (Syr. verum ecce)

"jam omnes conversi rediistis & veni-

"stis ad me," Vat. S. Amb. ἢ μὴν δὲ

ἀλλὰ πάντες ἐρείδετε ἢ δότε δὴ (Alex.

—δὴ) ἢ ἢ δόμισκω ἐν ὑμῶν ἀληθῆς, Vulg.

"igitur vos convertimini, & venite, &

"non inveniam in vobis ullum sapien-

"tem," J. T. Pisc. "enimvero quot-

"quot estis revertimini & venite quæ-

"so; nam non invenio inter vos sapi-

"entem," Nos hod. "but as for you

"all, do ye return and come now,"

&c. ut Pisc. Tind. "as for you, turne

"you and get you hence, for I cannot

"se one wyse man among you.

Ver. 11. ימי עברו זמתי נחקו מורשי לכבי

Ar. Mont. "dies mei transierunt, cogi-

"tationes meæ evulsæ sunt, possessiones

"cordis mei," Chald. "cessaverunt in

"tabulis cordis mei," Ar. Syr. "sed

"transigentes dies otiosis cogitationibus

"perdentes corda populorum," Vat. αἱ

ἡμέραι με παρελθον ἐν βρίμῳ (Alex. &

Ald. ἐν ῥόμῳ, S. Amb. "in horrore,")

ἔρραγε τὰ ἄρθρα τ' καρδίας με, Vulg.

"dies mei transierunt; cogitationes meæ

"dissipatae

"dissipatae sunt; torquentes cor meum,
J. T. Pisc. "dies mei praeierunt: Co-
"gitationes meae avulsae sunt; quas pos-
"sidere solebat animus meus," (Pisc.
"possessiones inquam cordis mei,") Nos
hod. "my days are past, my purposes
"are broken, even the thoughts of my
"heart," Tind. "my dayes are past,
"my thoughtes are vanished away
"which have vexed myne herte.

Ver. 12. לילה ליום ישימו אור קרוב מפני חשך
Ar. Mont. "noctem in diem ponunt,
"lucem propinquam à faciebus tenebra-
"rum," Chald. "sicut diem," Ib. "au-
"ferunt," Ar. Syr. "lucem praeponitis
"tenebris," Vat. S. Amb. *νύκτα εἰς ἡμέραν*
ἔθηκεν (Alex. *ἔθηκεν*) *φῶς ἐγγύς ἀπὸ πρὸς ὥ-*
πας ἡμέρας, Vulg. "noctem verterunt in
"diem & rursum post tenebras spero
"lucem," J. T. "noctem disponunt diei
"luci propinquae ob tenebras," Pisc.
"noctem in diem convertunt + mihi,
"lux propinqua + est occasui propter
"tenebras," Nos hod. "they change
"night into day, the night is short be-
"cause of darkness," Tind. "chaung-
"ing the night into daye and the light
"into darcknes.

Ver. 13. אִם-אֶקוּה שְׂאוֹל בֵּיתִי כַחֲשָׁךְ רַפְדָּתִי
Ar. Mont. "si expectavero sepul-
"chrum domum meam; in tenebris
"stravi strata mea," sic ferè Chald. &
Ar. Syr. Vat. S. Amb. *ἐὰν ᾗ ὑπομείνω*
ἀδης ὁ οἶκος, *ἐν ᾗ γένεσθαι ἐσθλαί με ἡ*
ἐσθμνη, Vulg. "si sustinuerò, infernus do-
"mus mea est & in tenebris stravi le-
"ctulum meum," J. T. "si (Pisc. etfi)
"sepulchrum domus mea + est, (Pisc.
"erit) in tenebris instruo (Pisc. sternam)
"strata mea," Nos hod. ut J. T. Tind.
"thoughe I tarye never so moche, yet
"the grave is my house and I must
"make my bed in the darcke.

Ver. 14. לִשְׁחַת קִרְאָתִי אָמִי וְאֶחָתִי
Ar. Mont. "foveam vocavi pater
"meus tu, matrem meam & sororem
"meam vermem," sic ferè Chald. Syr.
Ar. "putredinem vocavi tu es pater &
"mater mea & soror mea pulverem,"
(Syr. "vermem," Vat. S. Amb. *θάνατον*
ἐπεκαλεσάμην (Ald. *προσεκαλεσάμην*) *πα-*
τέρα με εἶναι, μητέρα δὲ με καὶ ἀδελφὴν
καπρίαν, Vulg. "putredini dixi, pater
"meus es; mater mea & soror mea
"vermibus," J. T. Pisc. "foveam ap-
"pello (Pisc. appellabo) pater meus es,
"matrem meam & sororem meam
"vermes," Nos hod. ut Vulg. sed worm
singular. Tind. ut J. T. sed "corruption
pro "foveam.

Ver. 15. וְאֵיהָ אֶפְרוֹ תְקוּתִי וְתְקוּתִי מִי יִשׁוּרָהּ
Ar. Mont. "& ubi nunc praestolatio
"mea & praestolationem meam quis
"intuebitur eam?" sic Chald. Ar. Syr.
"inveniat fiducia mea," Vat. S. Amb.
πῶς ἔν με (Ald. *μοι*) *ἐτι ἐστὶν ἡ ἐλπίς, ἡ τὰ*
ἀγαθὰ με ὁψομαι, (Alex. + *ἐτι*,) Vulg.
"ubi est ergo nunc praestolatio mea?
"& patientiam meam quis considerat?"
J. T. Pisc. "& ubi jam + est expectatio
"mea aut ipsam expectationem (Pisc.—
"ipsam) meam quis contempletur?"
Pisc. "contemplabitur?" Nos hod.
"and where is now my hope? as for
"my hope who shall see it?" Tind.
"what helpeth then my longe taryeng?
"or who wyl fulfyl the thing that I
"loke for.

Ver. 16. כִּי שְׂאוֹל תִּרְדָּנָה אִם-יִהְיֶה עַל-עֵפֶר
Ar. Mont. "fulcra inferni descen-
"dent, num pariter super pulvere re-
"quies?" Chald. "duo corpora in do-
"mum sepulturae descendent si simul
"super pulverem commorabuntur," Ar.
Syr. "cum potentia in infernum def-
"cendent, & omnes ad terram labentur
Vat. S. Amb. *ἡ μετ' ἐμῶ εἰς ἀδην κατὰ βή-*
σον, *ἡ ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χώματι κατὰ βή-*
σόμεθα, Vulg. (hic terribilis versio) "in
"profundissimum infernum descendent
"omnia mea: Putasne saltem ibi erit
"requies mihi?" J. T. "vectibus se-
"pulchralibus descendent; siquidem pa-
"riter in pulvere descensus + earum fu-
"turus est," Pisc. "in sepulchrum de-
"scendent: Siquidem pariter in pulve-
"re quies + earum futura est," N. hod.
"they shall go down to the bars of
"the pit, when our rest together is in
"the dust," Tind. "al that I have shal
"go downe into the pytt and lye wyth
"me in the dust," (Vid. Hezekiae orat.
Isa. xxxviii. ubi multa à Jobo & Jonæ
ii. 7. &c. quies quod vertunt ὁ κα-
ταβήσομεθα.)

C A P. XVIII.

VER. 1. וַיַּעַן בִּלְדָּד הַשְּׁחִי וַיֹּאמֶר Ar.
Mont. "& respondit Bildad Suchi-
"tes & dixit," Chald. (Vers.) "Baldad,"
sed Text. ut Heb. "Bildad," qui erat de
"Suach," sed Text. "a Shuach," Ar.
Syr. "Beldad Suhites," Vat. *ὑπελαβὼν*
ᾧ Βαλδαδ Σαυχίτης λέγει, Alex. *Βαλδαδ ὁ*
Αυχίτης, —Baldad Suhites—dixit," J.T.
"cui respondens Bildad Schuchites,"
(Pisc. Schuhhites,) Nos hod. & Tind.
"then answer'd Bildad the Shuhite,"
(Tind. Baldad the Suhite," &c.)

* Secunda Bildadi oratio; ubi nota Codurci; "Baldad trium Jobi amicorum asperimus & intensissimus," (An non potius Eliphaz?)

Ver. 2. עַד אֵת תְּשִׁימוּן קִנְיָ לְמִלִּין הַבִּינוּ Ar. Mont. "usquequo po-
 "netis fines (Chald. vices) sermonibus,"
 Syr. Ar. "ponetis obstaculum sermoni-
 "bus," Vat. μέχρι τίνος παύση; ῥησις,
 ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν, S. Amb. "mane,"
 (Vat. S. Amb. hæc ad Jobum referunt,
 plurimi ad amicos,) Vulg. "usque ad
 "quem finem verba jactabitis? Intelli-
 "gite prius & sic loquamur," J. T.
 "quousque imponetis fines sermonibus?
 "Quousque instruetis ut postea loqua-
 "mur?" J. T. Pisc. "quousque pro-
 "tendetis fines sermonum? Considerate
 "rem & postea loquamur," Nos hod.
 ut Pisc. Tind. prius hemist. ferè ut hod.
 post. "marcke well and consydre, we
 "will speak also," (in fin. vers. Nos
 "afterwards," sic Heb. sed — Vat. S.
 Amb. Vulg. sed Heb. ואחר quod ὅ ἵνα
 καὶ & Vulg. sic (plur. pro sing. in hoc.)

Ver. 3. מַדּוּעַ נִחְשְׁבָנוּ כְּהִמָּה נִמְנָנוּ בְּעֵינֵיכֶם Ar. Mont. "cur reputamur ut jumen-
 "tum? Clausi sumus in oculis vestris,"
 sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. διατί ὃ
 (Alex. ἵνα τί ὡς περ τελεῖται πῶς αἰσιωπῆκαμεν
 ἐναντίον σου, Vulg. "quare reputati su-
 "mus ut jumenta, & sorduimus co-
 "ram vobis?" J. T. Pisc. "quare re-
 "putamur ut jumenta? Sordemus in o-
 "culis vestris?" (Pisc. quare immundi
 "videmur vobis?") Nos hod. "—vile,"
 Tind "so vile," reliq. ut J. T.

Ver. 4. שָׂרָה נִפְשָׁהּ בְּאֵפוֹ הִלְמַעְנָהּ תַּעֲזֹב אֶרֶץ Ar. Mont. "rapiens
 "animam suam in furore suo: Nun-
 "quid propter te derelinquetur terra &
 "transferetur saxum è loco suo?" sic
 ferè Chald. Syr. Ar. "occidens animam
 "suam," &c. Vat. κέχηται σου ὀργή. τί
 ᾧ ἐὰν τοῦτο ἀνῆς, αἰοικῇ ἢ ὑπὸ ὕδα-
 τος. (Alex. ἔσται ἢ ἡ καταστροφὴς) ὅρη
 καὶ θιμελίαν, (Alex. ἢ γῆ καὶ θιμελίαν.)
 S. Amb. "interfecit te irā—inhabitabis
 "quæ sub cælo—," sed Heb. "inhabi-
 "tabilis," Vulg. "qui perdis animam
 "tuam in furore tuo; nunquid prop-
 "ter te derelinquetur terra & transf-
 "ferentur rupes de loco suo?" J. T.
 Pisc. "O qui discerpis animam tuam
 (Pisc. se ipsum) irā tuā, an propter te
 "derelinquetur terra & refigetur (Pisc.
 "refigentur) rupes è loco suo?" N. hod.
 "he teareth himself in his anger," &c.
 ut J. T. Tind. "why destroyest thou
 "thy self with anger," &c. ut Pisc.
 (Vulg. Nos ut Heb. rupes σου quod qui-
 dam Deus, ut sapè.)

Ver. 5. גַּם אִנּוּ רָשָׁעִים יִדְעוּ וְלֹא יִגְהָו שָׁבִיב

Ar. Mont. "etiam lux impiorum
 "extinguetur & non splendeat scin-
 "tilla ignis ejus," sic Chald. Syr. Ar.
 "sedabitur ardor ignis ejus," Vat. S.
 Amb. καὶ φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται καὶ σὺν
 (Th. καὶ λάμψη) ἀποβήσεται αὐτῶν ἡ φλόξ,
 Alex. ἀναβήσεται αὐτῶν, Vulg. "nonne lux
 "impiorum extinguetur, nec splendeat flam-
 "ma ignis ejus?" J. T. Pisc. "imo lux
 "improbiorum extinguitur (Pisc. extin-
 "guetur:) neque splendet (Pisc. splen-
 "deat) scintilla ignis ejus," Nos hod.
 ut Pisc. Tind. ut Vulg. sed tantum
 "burne pro "splendeat.

Ver. 6. אִנּוּ הַשֶּׁךְ בְּאֶהְלֹו וְנִרְוֶה עָלָיו יְדַע Ar. Mont. "lux tenebescit in tabernaculo
 "ejus & lucerna ejus super eum extin-
 "guetur," sic Chald. & Ar. Syr. sed
 Chald. propter pro super," Vat. S. Amb.
 καὶ φῶς αὐτοῦ (Al. αὐτοῦ) καὶ ὁ ἐν ἀλάτῃ,
 (Alex. ἀλάτῃ αὐτοῦ,) (An hæc de tenebris
 Ægyptiacis) ὁ ὃ λυχνεῖ ἐπ' αὐτῶν (σβεσθή-
 σεται), Vulg. "lux obtenebescet in taber-
 "naculo illius, & lucerna, quæ super e-
 "um est, extinguetur," J. T. Pisc. "lux
 "tenebrosa fit (Pisc. fiet) in tentorio
 "ejus & lucerna ejus in eo (Pisc. apud
 ipsum) extinguitur," (Pisc. — guetur,) Nos
 hod. ut Pisc. Tind. "—hys dwel-
 "linge," &c. ut hod.

Ver. 7. יִצְרָה צַעֲרֵי אִנּוּ וְתִשְׁלִיכֵהוּ עֲצָמוֹ Ar. Mont. "arctabuntur gressus poten-
 "tiae ejus, projiciet eum consilium su-
 "um," sic Chald. Syr. Ar. "infirmā-
 "buntur (Syr. desolabuntur) passus ejus
 "doloribus ejus," Vat. S. Amb. θηρό-
 σαισαν ἐλάχιστοι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ (An
 pro ἵπῳ legerunt ἵπῳ & vice versa ἵπῳ
 pro ἵπῳ. Sed unde τὰ ὑπάρχοντα?
 ὡς aliquando sumitur pro ἵπῳ ἢ ἵπῳ)
 (φάλαξ ὃ αὐτῶν ἢ βελή, Th. καὶ ἀρράξει
 αὐτὸν ἢ βελή αὐτῶν, Alex. θηρόσειαν τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτῶν ἐλάχιστοι καὶ (φάλαξ αὐτῶν
 ἢ βελή, Vulg. "arctabuntur gressus vir-
 "tutis ejus & præcipitabit eum consili-
 "um suum," J. T. Pisc. "anguntur
 (Pisc. "coarctabuntur) gressus roboris
 (Pisc. "robusti) ejus & dejicit (Pisc.
 "projiciet) eum consilium suum," Nos
 hod. ut Vulg. Tind. "hys presumptuous
 "goings shall be kept in," &c. ut
 Vulg.

Ver. 8. כִּי שִׁלַּח בְּרִשְׁתּוֹ בְּרִגְלָיו וְעַל-שִׁבְכָהּ יִתְהַלֵּךְ Ar. Mont. "quia missum est
 "rete in pedibus ejus & super reticu-
 "lum ambulabit," sic ferè Chald. Syr.
 Ar. " & quod extendit pedem suum ad
 "rete, & super decipulam (Syr. store-
 "am) ambulabit," Vat. S. Amb. ἐπέ-
 σπειρεται

* קִנְיָ pro קִי finis, ubi n epentheticum, ut in figuris. Quod Chaldaismus potius quam Syriacismus sapit: Chaldaei enim amant nunnismum ut lambdacismum: Ita Bythnerus in appendice de Chaldaismis & Syriacismis, Reg. 139. "Dagest" forte apud Chaldaeos resolvitur in 3 Shevatum &c. קִנְיָ pro קִי Jobus 2. Ita Mercerus ut in Chaldaismo נִמְנָנוּ pro נִמְנָנוּ fructus, &c.

ἐλθῇ ὁ ὅς αὐτὸν ἐν παγίδι, καὶ ἐν δικτύῳ
ἐλκεῖται, Vulg. "immisit enim in rete
"pedes suos & in maculis ejus ambu-
"lat," J. T. Pisc. "nam immittitur
(Pisc. propellitur) "in rete pedibus suis
" & in castem indefinenter (Pisc. ultro)
"ambulat," (Pisc. -labit,) Nos hod. ut
J. T. "—upon a snare," Tind. "for
"hys fete shall be taken in the net,
"and he shall walcke in the snare".
Ver. 9. יִחַז בְּעֶקֶב פֶּה יִחַז עַל צִמָּיִם Ar.
Mont. "apprehendet in calcaneum la-
"queus, roborabit super sitibundos,"
Chald. "confodientes," Syr. Ar. "tenuit
"laqueus calcaneum ejus & invalescent
"adversum eum laquei, (Syr. sitibundi)
Vat. S. Amb. ἐλθῶσι ὅ ἐπ' αὐτὸν παγί-
δες (Alex. ἐλθοι ὅ ἐν ᾧ) καὶ ἰσχύσει ἐπ' αὐ-
τὸν δαψνῆς, Alex. κύκλοθεν καὶ καὶ ἰσχύσει
ἐπ' αὐτὸν δαψνῆς κέρυπται, Vulg. "te-
"nebitur planta illius laqueo, & exar-
"descet contra eum sitis," J. T. "pre-
"hendit eum calcaneo laqueus, con-
"stringens prævalet ei horridus," (qui
comam alat, vid. Job. v. 5.) Nos hod.
"the gin shall take him by the heel,
"and the robber shall prevail against
"him," Tind. "hys fete shall be hol-
"den in the gylder and the thrustie
"shall cathe him.

Ver. 10. תָּמֹן בְּאַרְץ חֲבֹלוֹ וּמַלְכָּתוֹ עַל נֶתִיב Ar.
Mont. "absconditus in terrâ funis
"ejus & decipula ejus super terram,"
Ch. "semitam," Syr. Ar. "humatæ sunt
"in terrâ radices ejus," Vat. S. Amb. κέ-
ρυπται ἐν τῇ γῇ χονίον αὐτὸ καὶ ἡ κύλπη αὐτὴ
ἐπὶ τρεῖς, Al. ἐπὶ τρεῖς κύκλοθεν καὶ ὀλέσκει
αὐτὸν ὀδυνῶν, πολλῶν ὅ περὶ πόδας ἐλθοι
λιμῶ σενῶ καὶ πῶμα αὐτῷ, Ald. Comp.
τρεῖς, Vulg. "abscondita est in terrâ
"pedica ejus & decipula illius super
"semitam," J. T. Pisc. "absconditus
"est in terra funiculus ejus & decipula
(Pisc. rete) "ejus in semita," Nos hod.
"the snare (in marg. ut Vulg.) is laid
"for him in the ground and a trap for
"him in the way," sic Tind. sed pro
"trap, a pitfall.

Ver. 11. סָבִיב בְּעֵתוֹ בְּלֹהוֹת וְהִפְצֵהוּ לְרַגְלֵי Ar.
Mont. "undique terrebunt eum ter-
"rores (Chald. tumultus,) & dispergent
"eum in suis pedibus," Syr. Ar. " &
"cooperient eum genera (Syr. circun-
"dabunt eum series) stuporum & diffi-
"pat vitam ejus," (Syr. ad pedes ejus,)
Vat. S. Amb. κύκλω ὀλέσκεισαν αὐτὸν ὀ-
δυνῶν, πολλοὶ ὅ περὶ πόδας αὐτὸ ἐλθοιεν,
Chrys. ἑτεροὶ ἀνίστασθαι ἕως ἔχασιν, πολλῶν
ὅ περὶ πόδας ἐλθοι ἐν λιμῶ σενῶ, Vulg.
"undique terrebunt eum formidines &

"involvent pedes ejus," J. T. Pisc.
"circumquaque perturbant (Pisc. -ba-
"bunt) eum terrores; & disjiciunt
(Pisc. dispergent) eum ad pedes ejus,"
Nos hod. "terrors shall make him a-
"fraid on every side and shall drive
"him to his feet," Tind. "fearfulness
&c.—"that he shall not knowe where
"to get out.

Ver. 12. יְהִי דַעַב אָנוּ וְאִיד נָכוֹן לְצִלְעוֹ Ar.
Mont. "erit famelicum robur ejus &
"exitium paratum costæ ejus," Chald.
"sic famelicus filius primogenitus ejus
" & afflictio parata lateri (seu uxori)
"ipsius," Syr. Ar. " & erit fames mor-
"bus ejus & fractio confirmabitur super
"generationes eorum," Vat. S. Amb.
ἐν λιμῶ σενῶ τὸ πῶμα ὅ αὐτῷ ἡτοίμασαι
ἐξάισιον, Vulg. "attenuetur fame robur
"ejus & inedia invadat costas illius,"
J. T. Pisc. "fit (Pisc. fiet) famelicum
"robur ejus: Et calamitas comparatur
(Pisc. parata + erit) ad latus ejus," Nos
hod. "his strength shall be hunger-
"bitten (ἰὼν quod de primogenito, Gen.
xlix. 3.) "and destruction + shall be
"ready at his side," Tind. "hunger
"shall be his substaunce and mysfor-
"tune shall hang upon him." (Non-
nulli ut Chald. intelligunt per costam,
uxorem, Job. ii. 9. צלע claudicatio, אִיד
eventus malus.)

Ver. 13. יֹאכֵל כְּדִי עֵירוֹ יֹאכֵל בְּדִיו בְּכֹר מוֹת Ar.
Mont. "comedet ramos cutis ejus,
"comedet ramos ejus primogenitus
"mortis," Chald. "consumat filios ejus
"angelus mortis, devoret carnem, & fi-
"lios ejus principium mortis," Syr. Ar.
"comedentur magnâ cum potentiâ op-
"pida ejus (pro עירו cutis ejus, legerunt
עירו oppida ejus) " & vi mortis primo-
"genita ejus," Vat. S. Amb. βρωθείσαν
αὐτὰ κλώνες ποδῶν, καὶ ἰδὲ ὅ αὐτὰ τὰ ὤ-
ρμα (Alex. τὰ ὤμια) θανάτου, Vulg.
"devoret pulchritudinem cutis ejus,
"consumat brachia illius primogenita
"mors," Nos hod. "it shall devour the
"strength of his skin, even the first
"born of death shall devour his strength,
J. T. Pisc. "comedet vectes cutis ejus,
"comedet vectes ejus primogenitus mor-
"tis," Tind. "he shall eat the strength
"of his skinne, the first borne of death
"shall eat hys membres.

Ver. 14. יִתַּק מֵאֲהָלוֹ מִבְּטָחוֹ וְתַצְעִידוֹ לְמַךְ Ar.
Mont. "evelletur è taberna-
"culo ejus fiducia ejus, & incedere fa-
"ciet eum ad regem terrorum," sic
Chald. Ar. "sollicitabunt eum infortu-
"nia regis," Syr. " & festinabunt ad

• Heb. Maculis sumitur pro oculis vel foraminibus.

"eum stupores regis," Vat. S. Amb. *ἐκστασίς δὲ ἐκ θαύματος αὐτῆς τῆς αἰτίας* (Aq. *ἐκ θαύματος αὐτῆς αἰτίας βασιλικῆς*, Alex. *ἐκ θαύματος αὐτῆς αἰτίας βασιλικῆς*, Vulg. "avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus & calcet super eum quasi rex interitus," J. T. "avulsa à tentorio ejus fiducia, adigit eum + terror ad regem terrorum," Pisc. "evelletur à tentorio ejus fiducia ejus, & istud adiget eum ad regem terrorum," Nos hod. ut Pisc. Tind. "al hys comfort and hope, &c. dwel-lynge, verye fearfulness shall bring him to the king.

Ver. 15. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "habitabit in tabernaculo ejus, propter non ei, spargetur super tabernaculum ejus sulphur," Chald. "habitabit in tabernaculo non suo uxor ejus," Syr. Ar. "—quia nullus est," Vat. S. Amb. *κατασκηνώσει ἐν τῇ κλητῇ αὐτῆς ἐν νυκτὶ αὐτῆς*, (Alex. *ἐν τῇ κλητῇ αὐτῆς*) Luth. "nihil ipsi," (Heb. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה*), At duplex versio ἐν τῇ κλητῇ & ἐν τῇ κλητῇ *κατασπαρήσονται* τὰ ἄπρεπτα αὐτῆς θεῷ, Alex. *κατασπαρήσονται*, Th. *λικμηθήσονται ἐπὶ ὁρατότητι αὐτῆς*, Ald. Comp. ἐν τῇ κλητῇ, Chryl. *ἐπεὶ δὲ ἀνίσταται ἐν τῇ κλητῇ αὐτῆς ἔχουσι, Θεὸς. κατασκηνώσει ἐν τῇ κλητῇ αὐτῆς ἀνυπαρξία. ὁ δὲ ἔσθ'.* *κατασκηνώσει ἐν τῇ κλητῇ αὐτῆς* Vulg. "habitent in tabernaculo illius socii ejus, qui non est; aspergatur in tabernaculo ejus sulphur," J. T. "habitabit in tentorio ejus ut non sit + fiducia ei; spargitur super habitaculum ejus sulphur," Pisc. "habitabit + terror in tentorio ejus, propterea quod illud non est ejus: Spargetur super habitaculum ejus sulphur," Nos hod. ut Pisc. — terror, Tind. "other men shall dwell in hys house, (which now is none of hys,)" &c. ut Nos hod. (An hic alludit ad Sodom & Job. i. 16. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה* & *ἀπρεπεία*.)

Ver. 16. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "deorsum radices ejus ficcabuntur," &c. Chald. "è terrâ filii ejus excidentur & è cœlo decernetur exitium ejus," Heb. — "messis ejus," Ar. Syr. "vindemiæ," Vat. S. Amb. *κατακαύθωνται αἱ ῥίζαι αὐτῆς ὡς ξηρανθήσονται, & ἐπάνωθεν ὀπίπεται* *θερισμός αὐτῆς*, Vulg. ut Vat. sed — "atteratur messis," &c. sic J. T. Pisc. prius hemist. poster. supernè "succiditur (Pisc. -detur) ramus ejus," (Heb. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה* & *θερισμός αὐτῆς*) Nos hod. ut Pisc. sic Tind. sed "harvest.

Ver. 17. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "memoria ejus peribit è terrâ, & non ei nomen super faciebus platearum," sic Chald. Syr. Ar. "non erit ei nomen super faciem crea-turâ," Vat. S. Amb. *τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἀπολείπεται ἐκ γῆς, & ὑπάρξει*, (Alex. Ald. *ὑπάρξει*) *ὄνομα αὐτῆς ἐπὶ προσώπων ἐξωλείπεται* Sym. *ἡ δὲ ἐστὶ ὄνομα αὐτῆς ἐπὶ προσώπων ἀγορεύει*, Vulg. prius hemist. ut Vat. post. " & non celebretur nomen ejus in plateis," J. T. Pisc. "memoria ejus perit (Pisc. peribit è terrâ neque nomen + est (Pisc. + erit) " in plateis," Nos hod. ut Pisc. Tind. "—shall not be prayed in the strete," reliq. ut hod.

Ver. 18. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "expellent eum de luce ad tenebras & de orbe amovebunt eum," sic Chald. Syr. Ar. "destrueret eum à luce ad tenebras; & à mundo arcebunt eum," Vat. *ἀπώσσειν αὐτὸν* (Alex. *ἀπώσσειν*) *ἐκ φωτός εἰς κί-τῳ*, Comp. + *δοτὶ δὲ οὐρανὸς μελώκισαν αὐτὸν*, Vulg. "expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum," J. T. Pisc. "depellitur (Pisc. depelleretur) à luce in tenebras; & à terrâ habitabili (Pisc. ex orbe terrarum) deturbatur," (Pisc. -batur,) Nos hod. ut Pisc. "—and chased out of the world," Tind. "—and be cast cleane out," &c. reliq. ut hod.

Ver. 19. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "non filius ei & non nepos in populo ejus, & non superstes in habitationibus ejus," Chald. "in tabernaculo suo," Syr. Ar. "nec erit ei nomen nec memoria in die, (Syr. "in mundo,) Vat. S. Amb. *ἐκ ἔσται ἐπὶ γένους* *ἐν λαῷ αὐτῆς*, (Aq. *ἐκ γονεὺς αὐτῆς* & *ἐκ ἔσται ἐν τῷ λαῷ αὐτῆς*,) *ὡς ἐξωσ-μὸς* *ἐν τῇ γῇ* *ὡς ὅταν ὁ οὐρανὸς αὐτῆς*, Vulg. "non erit semen ejus neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquæ in regionibus ejus," J. T. Pisc. "neque (Pisc. non + erit) filius ei neque nepos in populo ejus neque superstes (Pisc. + erit) ullus in habitationibus ejus," Nos hod. ut Pisc. Tind. "he shal nether have chyl dren nor kynsolcks amonge his people, noo, ner eny posterite in hys countrey.

Ver. 20. *וְיָשָׁב בְּאֶרְצוֹ מִלִּי יְהוָה עַל יְדֵי יְהוָה* Ar. Mont. "super diem ejus obstupuerunt (Chald. desolabuntur) novissimi & prisca apprehenderunt horrorem," Chald. "primos invadit turbo," Ar. " & super dies ejus stupebunt prio-

* Piscatoris nota. Respicit haud dubiè ad destructionem Sodomitarum, Gen. xix. 24. "Videtur etiam respicere ad id quod acciderat Jobo, cujus pecudes ignis de cœlo consumpserat."
 * Heb. Pisc. "depellent eum scil. mali angeli."

"res & posteriores, & horrebunt pili
 "eorum," Syr. "posteriores & priores,
 "horruit pilus eorum," Vat. S. Amb.
 ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς (ήσων) ἑτεροί, (Alex. ἐν-
 τὸς αὐτοῖς) ἐπ' αὐτῶν ἐξέναζαν ἑκατοῖ (Aq. ἐν
 τῇ ἡμέρᾳ αὐτῇ ἀδμονήσαντες ὑπεροί) πρῶ-
 τας ὅς ἐστι θάυμα, Vulg. "in die stupe-
 "bunt novissimi & primos invadet hor-
 "ror," J. T. Pisc. "de (Pisc. super) die
 "ejus stupent (Pisc. -pebunt) posteri &
 "præcedentes apprehendunt (Pisc. -dent)
 "horrorem," Nos hod. "they that
 "come after him shall be astonished at
 "his day as they that went before him
 "were affrighted," Tind. "yonge and
 "olde shall be astonished at hys death.
 Ver. 21. מִקֹּדֶם וְהָיָה עוֹלָם מִשְׁכַּנְתּוֹ עַל הָאָרֶץ
 לֹא יָדָעָהּ Ar. Mont. "veruntamen hæc
 "habitacula iniquorum & iste locus
 "non novit Deum," sic Chald. & Ar.
 Syr. Vat. ἔτι εἰσὶ οἱ οἶκοι ἀδικῶν, ἔτι ὅ
 ὁ τόπος τῷ μὴ εἰδότες τὸ κύριον, Vulg.
 "hæc sunt ergo tabernacula iniqui &
 "iste locus ejus qui ignorat Deum,"
 J. T. Pisc. "profecto ista + sunt (Pisc.
 "taliam + sunt) tabernacula iniqui & iste
 "locus + viri, (Pisc. ejus) non agnoscen-
 "tis Deum," Nos hod. ut Pisc. Tind.
 ut hod. sed nowe pro surely. (An hæc
 de Sodoma?)

C A P. XIX.

VER. 1. וַיַּעַן אֶחָד וְיָנִי Vāt. ἡπο-
 λαζαν δὲ ἰδὼς λέγει, &c. ut ante.
 Ver. 2. עַד-אֲנָהּ תִּגְוִיָּן נַפְשִׁי וְתִרְכַּאֲנִי
 בְּמַלִּים Ar. Mont. "usquequo dolore af-
 "ficietis animam meam & atteretis me
 "in sermonibus," sic Chald. & Ar. Syr.
 Vat. S. Amb. ἕως τίνος ἐγκοπον ποιήσεις
 ψυχῇ μου καὶ καθαίρειτέ με, Alex. καθελεῖ-
 ται με) λέγεις; γινώτε μόνον ὅτι ὁ κύριος
 ἐποίησέν με ἔτιως. (Alex. μοι ἔτιως,) Vulg.
 "usquequo affligitis animam meam &
 "atteritis me sermonibus," J. T. Pisc.
 "quousque mœrore (Pisc. molestiâ) af-
 "ficietis animam meam & atteretis
 (Pisc. obtundetis) "me sermonibus,"
 Nos hod. "how long will ye vex my
 "soul and break me in pieces with
 "words," Tind. "—my mind and trou-
 "ble me,"—reliq. ut hod.
 Ver. 3. וְעַשָּׂר בְּעַמִּים תְּכַלִּימוּנִי לֹא-תִכְרֹרֵנִי
 תִּכְרֹרֵנִי Ar. Mont. "jam decem vi-
 "cibus pudore affecistis me, non erubef-
 "cetis, indurati eritis mihi," Chald.
 "jam decies contudisti me," &c. Ar.
 Syr. "me contristare," Vat. καταλαλεῖτέ
 με καὶ αἰχμωδμοί με (Theod. & Sym.
 τὰ πέντε δέκα, καὶ αἰχμωδμοί με ἐπίκειστέ μοι,

Alex. καὶ ἐπίκειστέ μοι, S. Amb. "non
 "reverentes incumbitis mihi," Vulg.
 "en decies confunditis me & non eru-
 "bescentis opprimentes me," J. T. Pisc.
 "jam decies ignominia (Pisc. pudore)
 "affecistis me: Non erubescitis + quod
 "obfirmatis vos contra me," Nos hod.
 "these ten times have ye reproached
 "me; you are not ashamed + that you
 "make your selves strange to me,"
 Tind. "—are ye not ashamed for to
 "laugh me to skorne," præced. ut
 hod. non τοις ἑκατοῖ καὶ τὸν ἑαυτοῦ

Ver. 4. מִשְׁכַּנְתִּי תִּלְךָ תִּתֵּן מִשְׁכַּנְתִּי
 Ar. Mont. "ut etiam verè erraverim,
 "mecum morabitur error meus," sic
 Chald. Ar. "si merito perii sit super me
 "perditio mea," Syr. ferè ut Heb. Vat.
 S. Amb. καὶ δὴ ἐπ' αἰσθήσεως ἐγὼ ἐπλανή-
 θην. παρ' ἐμοὶ ὅς αὐλίζεσθαι (Alex. καὶ ἐπ' ἐμοὶ
 αὐλίζεσθαι) πλανῶ (Schol. ἡ καὶ τὰς λοιπὰς
 ἀγνοήμα) λαλῆσαι ῥήματα ἃ ἐκ' ἐδὲ, τὰ δὲ
 ῥήματα μὲ πλανῶ) καὶ ἐκ' ἐπὶ καιρῷ, Vulg.
 "nempe et si ignoravi mecum erit ig-
 "norantia mea," J. T. Pisc. "enimvero
 "esto erraverim; mecum pernoctet er-
 "ror meus," sic Nos hod. "remaineth,"
 Tind. "yf I go wrong I go wrong to
 "my selfe."

Ver. 5. אֲמַנִּים עָלַי תִּגְדְּלוּ וְתִכְרֹרֵנִי
 חֲרָפָה Ar. Mont. "si verè super me
 "magnificaveritis & argueritis super me
 "opprobrium meum," sic Chald. Syr.
 Ar. "at si + merito vos elati estis contra
 "me & arguistis me & probis affe-
 "cistis me," Vat. S. Amb. ἅα δὲ ὅτι ἐπ'
 ἐμοὶ μεγαλυνέσθε, ἐνάλια δὲ μοι ἐνείδει,
 Aq. & Th. ἐλέγχετε ἐπ' ἐμὲ ὀνειδισμὸν μου,
 Vulg. "at vos contra me erigimini &
 "arguitis me opprobriis meis," J. T.
 "an vero contra me amplius debetis
 "disceptare? An disceptare contra me
 "probro meo?" Pisc. "si vero contra
 "me extollitis vos & arguitis in me
 "probrum meum," Nos hod. ut Pisc.
 Tind. "but yf ye wyll enhaunce your
 "selves againste me and accuse me to
 "be a wicked person because of the
 "shame that is come upon me."

Ver. 6. וְיָדַעְתָּ כִּי-אֵלֹהִים עָוִן וּמַצְדּוֹ עָלַי
 חָרָה Ar. Mont. "scitote nunc quod De-
 "us pervertit me, & rete suam circuire
 "fecit," sic ferè Chald. Syr. Ar. "con-
 "demnaverit," Vat. S. Amb. γινώτε οὖν
 ὅτι κύριός ἐστιν (Orig. ὁ Ἐὐδ. ἐπληξεν ἐχέι)
 ὁ ταρῆξας (Alex. + με) ὀχυρώματα δὲ αὐτοῦ
 ἐπ' ἐμὲ ὕψωσεν, Vulg. "saltem nunc in-
 "telligite, quia Deus non æquo judicio
 "afflixerit me & flagellis suis me cinx-
 "erit," J. T. Pisc. "agnoscite jam quod

* An decem hic certus numerus pro incerto? An hic liber compendium tantum colloquiorum Jobi & amicorum?

"Deus subvertit (depressit) me & rete
 "suum circumegit (Pisc. circumduxit)
 "mihi," Nos hod. ut J. T. Tind.
 "knowe this then, that it is God which
 "hath handled me so violently, and
 "hath compassed me aboute with his
 "scourges."

Ver. 7. וְאֵין אֶעֱנָה וְלֹא אֶשְׁמַע הֵן
 אֶשְׁמַע Ar. Mont. "en clamavero injuri-
 "am & non exaudior, vociferavero &
 "non judicium," sic Chald. Syr. Ar.
 "si ego clamo (Syr. loquor) quis respon-
 "det mihi, & si vociferor non est qui
 "me adjuvet," (Syr. vindicabit,) Vat.
 S. Amb. ἰδὲ γελῶ οὐκ εἶδεν (Alex. λαλῶ οὐ-
 κ' εἶδεν) & λαλήσω. κηρύττομαι καὶ ἐδάμην κη-
 ρύττω, Sym. ἐὰν κηρύττω ἀδικήματα ἐκ
 εἰσακουσθήσομαι, Vulg. "ecce clamabo
 "vim patiens & nemo audiet: Vocife-
 "rabor & non est qui judicet," J. T.
 "en exclamans violentiam non tamen
 "exaudior: Vociferanti non + adest ju-
 "diciū," Pisc. "an quum exclamo ob
 "violentiam non exaudior: Quum vo-
 "ciferor non + adest judiciū," Nos
 hod. "behold I cry out of wrong, but
 "I am not heard; I cry aloud, but +
 "there is no judgment," Tind. "be-
 "hold tho I crye, yet violence is done
 "unto me: I cannot be herde; though
 "I complayne ther is none to geve
 "sentence with me."

Ver. 8. וְלֹא אֶעֱבֹר וְעַל-נִתְיָבִיתִי
 אֶרְדִּי חֹשֶׁךְ Ar. Mont. "semitam meam
 "sepsit & non transibo, & super semi-
 "tis meis tenebras ponet," sic Ar. Syr.
 Vat. S. Amb. κύκλω περιωκοδόμημαι καὶ ἐ-
 μὴ διαβῶ (Ald. & μὴ) ἐπὶ πρὸς ὁδὸν μου
 (Alex. ἐπὶ δὲ ἀτραπὸς μου, Orig. οἱ ἄλλοι
 ἐπὶ ἀτραπὸς ἐξέδωκαν) (κότθ' ἐθελῶ, Vulg.
 "semitam meam circumsepsit & tran-
 "sire non possum & in calle meo tene-
 "bras posuit," J. T. Pisc. "viam me-
 "am sepsit ut non possim transire & se-
 "mitis meis (Pisc. super semitas meas)
 "tenebras apposuit," (Pisc. posuit,) Nos
 hod. ut Pisc. Tind. "he hath hedged
 "up my path that I cannot get away,
 "he hath set darcknes in my gate."

Ver. 9. כְּבוֹדִי מֵעַל הַפְּשִׁים וְיִסֵּר עֲטֹרַת רֹאשִׁי
 Ar. Mont. "gloriam meam defuper me
 "spoliari fecit & removit diadema ca-
 "pitis mei," sic Chald. & Ar. Syr. Ar.
 "nec visitabunt locum ejus," Syr. "am-
 "plius," ut Heb. Var. ἢ δὲ δόξαν ἀπ' ἐ-
 μῶ (Alex. & Comp. με ἀπ' ἐμῶ) ἐξέδυσεν
 ἀφ' αὐτοῦ δὲ στέφανον ὑπὸ κεφαλῆς μου, Vulg.
 "spoliavit me gloriā meā & abstulit co-
 "ronam de capite meo," J. T. Pisc.
 "gloriā meā me nudavit; & amovit

"coronam capitis," Nos hod. ut J. T.
 Tind. "he hath spoyled me of myne
 "honoure," &c. ut hod. omnino &
 Vulg.

Ver. 10. וְיִצְנִי סָבִיב וְאֶךְ וְיִסַּע כַּעַן תְּקוּתִי
 Ar. Mont. "destruet me undique
 " & ivi & fecit proficisci sicut lignum
 "spem meam," sic ferè Chald. Ar. Syr.
 "avulsit me ab omnibus lateribus meis
 " & abii," &c. Vat. διέσπασέ με (S. Amb.
 "dilaniavit) κύκλω καὶ ὥχόμην, ἐξέκοψε δὲ
 ἅσπερ δένδρον ἢ ἐλπίδα μου, Vulg. "de-
 "struxit me undique & pereō & quasi
 "evulsæ arbori abstulit spem meam,"
 J. T. Pisc. "demolitus est me circum-
 "quaque ut abeam (Pisc. ita ut in ni-
 "hilum abire cogar) & amovit (Pisc.
 "evulsi) tanquam arboris (Pisc. arbo-
 "rem) expectationem meam," N. hod.
 ut J. T. sed "—I am gone" pro "ut ab-
 "eam," Tind. "he hath destroyed me
 "on everye side and I am undone; my
 "hope hath he taken away from me
 "as it were a tre pluckte up by the
 "rote."

Ver. 11. וְיִחַר עָלַי אִפּוֹ וְיִחַשְׁבְּנִי לוֹ כַּצְרִי
 Ar. Mont. " & irasci fecit super me nasum
 "suum & reputavit me sibi sicut angu-
 "stas nares ipsius," sic fere Chald. Syr.
 Ar. "corroboravit super me indignatio-
 "nem suam," Vat. S. Amb. δεινῶς δὲ
 μοι ὄργῃ ἐχρήσατο ἡγήσατο δὲ με ὥσπερ ἐχ-
 θρὸν, sic S. Amb. Vulg. "hostem suum,"
 quod & J. T. Pisc. &c. "hostes suos,"
 ut Heb. Nos "as one of his enemies,"
 (an idololatrias Sabæos & Chaldæos? v.
 seq.) Vulg. "iratus est contra me furor
 "ejus & sic me habuit quasi hostem
 "suum," J. T. " & accendens (Pisc.
 "accendit) contra me iram suam repu-
 "tavit (Pisc. + &) me sibi sicut hostes
 "suos," Nos hod. ut Pisc. sed "as one
 "of his enemies," Tind. "—as though I
 "were hys enemye."

Ver. 12. יְחַדִּי יְבֹאוּ גִדּוּדָיו וְיִסְלוּ עָלַי דִּרְכָם
 Ar. Mont. "simul ve-
 "nerunt exercitus ejus, & straverunt
 "super me viam suam, & castra metati
 "sunt circuitu tabernaculi mei," sic
 Chald. Ar. Syr. "simul venerunt con-
 "tra apostoli ejus," Vat. S. Amb. ὁμο-
 θυμαδὸν δὲ ἦλθον τὰ πειράγματα (Th. μονό-
 ζωνοι, Sym. λίχοι, Sabæi & Chaldæi)
 αὐτὰ ἐπ' ἐμοί, ταῖς ὁδοῖς μου ἐκύκλωσαν ἐ-
 κάθειλοι, (Alex. με ἐκκάθειλοι ἀπ' ἐμῶ δὲ
 ἀπέστησαν ἀδελφοί,) Vulg. "simul vene-
 "runt latrones ejus & fecerunt sibi vi-
 "am per me & obsederunt in gyro ta-
 "bernaculum meum," J. T. Pisc. "fi-
 "mul advenientes (Pisc. venerunt) tur-

* Ib. וְיִסְלוּ aggerarunt vias suas contra סֶלָה & סֶלָה Buxt. propriè "viam, aggestâ terrâ sternere & elevare," An Jobum ob-
 sidione etiam cinxerunt? Vid. fin. vers.

"mæ ejus aggerarunt contra me viam
"suam; & castra fecerunt (Pisc. metati
"sunt) circa tentorium meum." Nos
hod. ut Pisc. sed in præsent. temp. Tind.
"his men of warre came together which
"made theyr way over me and beseged
"my dwelling rounde aboute.

Ver. 13. אֲרָמֵי אֶחָדִים וְיֶדְעִי הָרַחֵק אֶחָדִים
Ar. Mont. "fratres meos desuper me e-
"longare fecit, &c. noti mei verumta-
"men alienati sunt à me," sic Chald.
Syr. "decefferunt," Vat. S. Amb. ἀπ' ἐμῶν
ἀδελφοί μὲ ἀπέστησαν, ἔγνωσαν ἀλλοτρίους ἢ
ἐμῶν. φίλοι δὲ μὲ ἀνελεήμονες γέγονασιν,
(duplex versio) Vulg. "fratres mei lon-
"gè fecit à me & noti mei quasi alie-
"ni recesserunt à me," J. T. Pisc. "fra-
"tres mei procul à me, abegit (Pisc. a-
"movit) & familiares mei tantum ab-
"alienant se à me," N. hod. ut J. T.
sed pro tantum, verily, Tind. "he bath
"put my brethren farre away fro me,
"and soch as were of myne acquayn-
"saunce are become straungers unto
"me.

Ver. 14. חָדְלוּ קְרֹובֵי וּמִידְעֵי שְׂכֻחוֹנִי Ar. Mont.
"desierunt propinqui mei & noti mei
"obliti sunt mei," sic Chald. Syr. Ar.
"amputavit (illos à me," Vat. S. Amb.
ἐπεσποισάν με οἱ ἐγγύτατοί μὲ καὶ οἱ
εἰδότες (Alex. οἱ ἰδόντες) μὲ τὸ ὄνομα ἐπιλά-
θοντό μὲ, Vulg. "dereliquerunt me
"propinqui mei & qui me noverant
"obliti sunt mei," J. T. Pisc. "desi-
"nunt (Pisc. desierunt) propinqui mei;
" & noti mei obliviscuntur mei," (Pisc.
"obliti sunt mei,") Nos hod. ut Pisc.
"my familiar friends have forgot," &c.
Tind. "myne own kinsfolk have forsa-
"ken me and my frendes have put me
"oute of remembrance.

Ver. 15. גַּרִי בֵיתִי וְאֻמְנוֹתַי לִדָּר חֲשַׁבְנִי נָכְרִי
Ar. Mont. "inquilini do-
"mus meæ & ancillæ meæ in alienum
"reputabant me, extraneus fui in ocu-
"lis eorum," sic Ar. Syr. Chald. Par.
"concubinæ^a meæ sicut alienum repu-
"taverunt me," Vat. S. Amb. γέντιους
οικίας θεράπαιναί τε μὲ, ἀλλοτρίους ἤμην
ἐναντίον αὐτῶν, (Alex. οἰκέτοί θεράποντες θε-
ράπαιναί, ἀλλοτρίους ἐξ ὁμοίου ἐναντίον αὐτῶν.
θεράποντας δὲ μὲ, Vulg. "inquilini do-
"mus meæ & ancillæ meæ sicut alie-
"num habuerunt me & quasi peregri-
"nus fui in oculis eorum," J. T. Pisc.
"inquilini domus meæ & ancillæ meæ
"extraneum reputant me; alienigena
"sum in oculis eorum," Nos hod. ut
J. T. Tind. "the servantes and may-
"dens of myne owne house," &c. ut hod.

Ver. 16. עָנָה כְּמִרְיָא וְלֹא קִרְאָתִי לָעֵבֶר
Ar. Mont. "servum meum
"vocavi & non respondit: in ipso ore
"meo deprecabar illum," sic Chald.
Syr. Ar. "+ eique humiliatus sum,"
Vat. S. Amb. θεράποντά μὲ ἐκάλεσα καὶ
οὐκ ὑπήκουσε, (Alex. οὐκ ὑπήκουσάν μὲ)
τόμα δὲ μὲ ἰδέτω, (Alex. ἰδέτω αὐτῶν.)
Vulg. "servum meum vocavi & non
"respondit; ore proprio deprecabar il-
"lum," J. T. "servum meum incla-
"mo sed non respondet; dum ore de-
"precor eum," Pisc. "quum servum
"meum inclamo non respondet: Et si
"ore meo supplico ei," Nos hod. ut
Vulg. Tind. ut Pisc.

Ver. 17. וְהָיָה לְאִשְׁתִּי וְחֻנּוֹתַי לְבָנִי בָטָנִי
Ar. Mont. "halitus meus alienus erat
"uxori meæ & deprecabar ad filios
(Chald. filium) "uteri mei," Syr. Ar.
" & fui extraneus uxori meæ & suppli-
"cavi filio viscerum meorum," Vat. S.
Amb. καὶ ἰκέτοον τὴ γυναῖκά μὲ, προσκα-
λέμην δὲ κολακίζων ἡμῶν παλλακίδων μὲ,
Sym. παίδων μὲ^b, Vulg. "halitum me-
"um exhorruit uxor mea, & orabam
"filios uteri mei," J. T. Pisc. "spiritus
"meus alienus est uxori meæ (Pisc.
"halitus meus, &c.) utcunque suppli-
"cem per (Pisc. ei per) filios ventris
"mei," Nos hod. "my breath is strange
"to my wife though I entreated for
"the childrens + sake of my own bo-
"dy," Tind. "myne owne wyfe may
"not abyde my breth: I am faynte to
"speak faire unto the children of mine
"owne body," (Nos propter: sic ἡ ξέ-
"πισσμή.)

Ver. 18. גַּם עֵינַי לֹא מֵאֲסֻרֵּי אֶקְוֶה וְיִדְכְּרוּ בִּי
Ar. Mont. "iniqui despexerunt in me,
"assurgebam & loquebantur in me,"
sic Chald. sed "parvuli," Syr. Ar. "im-
"pii quoque in me despexerunt," Vat.
S. Amb. οἱ δὲ εἰς τὴν αἰῶνά μὲ ἀπεποιήσαντο
(Th. καὶ γε ἄφρονες ἀπάσαντό με, Alex. ἀ-
πίπασθα) ὅταν ἀναστῶ, κατ' ἐμὴν λαλῶσιν,
Vulg. "stulti quoque despiciebant me
" & cum ab eis recessissem detrahebant
"mihi," J. T. Pisc. "etiam parvuli
"spernunt me; quum surgo obloquunt-
"ur mihi," sic fere Nos hod. sed in
præsent. temp. (sed nos in marg. "iniqui,"
 & legerunt עֵינַי pro עֵינַי quod & in
sæculum, & stulti, & parvuli, & ini-
qui,) Tind. "yea the very desert fooles
"despise me, and when I am gone
"from them they speak evil upon me.

Ver. 19. תַּעֲבֹנִי כָּל־מְתֵי סוּרֵי וְהָאֲהַבְתִּי
Ar. Mont. "abominati sunt me
"omnes viri secreti mei, & hi quos a-

^a Heb. ancillæ, Chald. concubinæ. An quod nimis sæpe coincidunt?

^b Scil. nepotum, vid. alibi.

"mavi versu sunt in me," sic Chald.
Syr. Ar. "consiliarii," Vat. S. Amb.
ἐδελύξατό με οἱ ἰδόντες με (Alex. Ald.
Comp. οἱ εἰδότες με, (sed frigide) & δὴ ἡ-
γάπηκεν ἐπ' αὐτῶν μοι, Alex. & ἐς ἡλί-
πων, Vulg. "abominati sunt me quon-
dam consiliarii mei & quem maximè
"diligebam, averſatus est me," J. T.
Pisc. "abominantur me omnes homi-
"nes intimi mei, & quos diligo aver-
"ſantur me," (Pisc. "convertunt se
"contra me,") N. hod. ut J. T. in text.
sed marg. pro inward, ſecret," Tind. "all
"ſochie as were my moſte familiers,"
&c. ut hod.

Ver. 20. בעור ובבשרי דנקח עצמי ואחכלטח
Ar. Mont. "in pelle meâ &
"in carne meâ adhæſit os meum, evaſi
"in pelle dentium meorum," ſic Chald.
Ar. "evaſit caro dentium," Syr. ut Heb.
Vat. S. Amb. ἐν δερματί μου ἐσαύπησαν αἱ
ζάρκεις μου, τὰ δὲ ὀστέα μου ἐν ὀδόντων ἐχέει,
Aq. ἐν δερματί μου & ἐν κρέει μου ἐκολλήθη
τὸ ὀστέον μου, Sym. & ἐξέτιλλον τὸ δέσμα
μου ὀδόντων ἐμοῖς, Alex. ἐν ὀδυνάις, Vulg.
"pelli meæ conſumptis carnibus ad-
"hæſit os meum & derelicta ſunt tan-
"tummodo labia circa dentes meos,"
J. T. Pisc. "cuti meæ & carni meæ ad-
"hærent offa mea; denique ereptus ſum
(Pisc. evaſi) cum cute dentium meo-
"rum," Nos hod. ut Pisc. Tind. "my
"bone hangeth to my ſkinne and my
"fleſhe is awaye, only there is left me
"the ſkinne about my teth.

Ver. 21. חנני חנני אתם רעי כי ידאלוח
Ar. Mont. "miſeremini mei,
"miſeremini mei, amici mei, quia ma-
"nus Dei tetigit me," ſic Chald. &
Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἐλεήσατέ με, ἐλεή-
σατέ με ὡ φίλοι, χεῖρ γὰρ κυρίου ἡ ἀφ' αὐτοῦ
μου ἐστίν, Alex. ἐλγίσατέ μοι, ἐλεήσατέ μοι,
ὡ φίλοι, ἐλεήσατέ με· χεῖρ, Vulg. "miſere-
"mini mei, miſeremini mei + ſaltem
"vos amici mei, quia manus Domini
"tetigit me," Pisc. ut Vulg. ſed "—ſal-
"tem," J. T. poſt. hemiſt. "quia ma-
"nus Dei plagis afficit me," Nos hod.
ut Pisc. ſic Tind. ſed "the Lord," pro
"Deus.

Ver. 22. למה תרדפני כמו־אל ומבשרי לא
תשבוע Ar. Mont. "ut quid perſequi-
"mini me ſicut Deus & de carne mea
"non ſaturabimini," ſic Chald. & Ar.
Syr. Vat. διατί με διώκετε ὡς αἶψα & ὁ κύ-
ριος ἀπὸ τοῦ σαρκῶν μου (Ald. σαρκός)

ἐν ἑμπύλατοις, Vulg. "quare perſequi-
"mini me ſicut Deus, & carnibus meis
"ſaturamini?" ita J. T. Pisc. ſed ambo
"non ſaturamini," (Pisc. non poteſtis
"ſaturari,") Nos hod. ut J. T. ſic
Tind.

Ver. 23. מי־יתן אפו ויכתבון מלי מִי־יתן
כספר ויחקר Ar. Mont. "quis dabit nunc
" & ſcriberentur ſermones mei? Quis
"dabit in libro & imprimerentur?"
ſic Chald. Syr. Ar. "utinam quis cura-
"ret ſcribere," &c. Vat. S. Amb. τίς γὰρ
ἀν δώσει γράφειν τὰ ῥήματα μου, τεθλειῶν
αὐτὰ ἐν βιβλίῳ (eis τὴν αἰῶνα ex & ſeq.)
Vulg. "quis mihi tribuat ut ſcribantur
"ſermones mei, quis mihi det ut exa-
"rentur in libro," J. T. "O ſi quis
"jam daret ut ſcriberentur ſermones
"mei! O ſi quis daret ut in libro ex-
"ſculperentur," Pisc. "utinam ſcri-
"bantur verba mea! Utinam in libro
"conſignentur!" Nos hod. "O that my
"words were now written, O that they
"were printed in a book!" Tind. —
"now—put in a booke," reliq. ut hod.

Ver. 24. בעט־ברזל ועפרת לער בצור יחצבון
Ar. Mont. "in ſtylo ferreo & plumbeo
"in perpetuum in petrâ ſculpentur,"
ſic Chald. Syr. Ar. "calamo ferreo &
"plumbeâ cælaturâ in æternum & ſuper
"lapides ſculperentur," Vat. S. Amb.
ἐν γραφείῳ ζιθρῶ & μωλίβῳ (Alex. ἡ μο-
λίβῳ) ἢ ἐν πέτρῃς ἐγλυφῶναι· Vulg.
"ſtylo ferreo & plumbi laminâ vel cel-
"te ſculpantur in filice?" J. T. Pisc.
"ſtylo (Pisc. utinam ſtylo) ferreo atque
"plumbo in perpetuum in rupe inci-
"derentur," Nos hod. ut Pisc. "that
"they were graven," &c. Tind. "wolde
"God they were graven with an yron
"penne in leade or in ſtone.

Ver. 25. ואנו ידעתי גאלי־חי ואחרון־על־עפר יקום
Ar. Mont. "& ego novi redemp-
"torem meum vivum & noviffimo ſu-
"per pulverem ſtaturum," Chald. "&
"ego ſcio quia redemptor meus vivit,
"& poſtea redemptio ejus conſurget
"ſuper pulverem," Syr. Ar. "ego qui-
"dem ſcio quod Salvator meus vivens
"fit in conſummatione ſuper terram
"appariturus," Vat. S. Amb. οἶδα γὰρ ὅτι
(Comp. ἐγὼ ὅτι αἰνναός ἐστίν ὁ ἐκλύειν με
μέλλων ἐπὶ γῆς, Vulg. "ſcio enim quod
"redemptor meus vivit & in noviffi-
"mo die de terrâ ſurrecturus ſum,"
J. T. Pisc. "equidem ego novi redemp-

^a Vid. de modo ſcribendi & ſculpendi inter Arabes.

^b Hic nota Richardſoni, "Job ſe conſolatur incertâ expectatione lætæ reſurrectionis; Elihu aliquot Jobi diſta repetit ſed
"eorum nonnulla nimis intendit.

^c Patr. "ſculperenter ſuper laminam plumbeam, ferreâ pennâ, imo in rupem & marmoream columnam, ut ad omnem
poſteritatem durarent.

^d Goel, Shiloh, Meſſiah, interpres, mediator. Hic trophæum crucis.

"forem meum vivere; & posteriore[m]
"super pulverem resurrecturum," (Pisc.
"staturum," Nos hod. "for (I know
"that my redeemer liveth and that he
"shall stand at the latter day upon the
"earth." Quæ hunc in modum sensu
luculento Tindal nostras effert; "I am
"sure that my redeemer liveth and that
"I shall rise out of the earth in the
"latter daye.

Ver. 26. וְאַחֲרָיִם נִקְרָא וּמִכְשָׁרִי אֶחָד אֶחָד
לְהָא Ar. Mont. " & postquam pellem
"meam contriverint hanc de carne meâ,
"videbo Deum," Syr. Ar. " & pellem
"meam angustarent hæc (Syr. circum-
"dederunt hæc) & carnem meam,"
Chald. " & postquam inflata fuerit pel-
"lis mea, erit hoc & de carne meâ vi-
"debo iterum Deum," Vat. ἀναστήσαι τὸ
δέρμα μου τὸ ἀναλίσσεν ταῦτα ὡς ὅτι καὶ
ταῦτά μοι ζωήσεσθαι, Alex. ἀναστήσει δὲ
μου τὸ ζῶμα τὸ ἀναλίσσεν, Chrys. ὁ μέντοι
Θεὸς. ἐκδὲς ὁ ἀλγιστὸς μου ζῆ καὶ ἐξαίρον ἐπὶ
χάματι ἀναστήσει, πᾶσι ζωάπ' ἐν τῇς
δύο εἰχῆς καὶ ὅπως ἀναλίσσεν. οἶδα ὅτι
ἀέννας ἐστὶν ὁ ἐκλύειν με μέλλων ἐπὶ γῆς
ἀναστήσαι τὸ δέρμα μου τὸ ἀναλίσσεν ταῦτα.
Videmus autem non eandem in Hebr.
distinctionem esse, sed in Ed. Lat. S.
Amb. " æternus & potens est qui solu-
"tus est me in terram & suscitaturus
"pellem^b meam quæ portavit hæc; à
"Domino enim hæc mihi confecta sunt,"
Vulg. " & rursus circundabor pelle meâ
" & in carne meâ videbo Deum + me-
"um," J. T. " & postquam + vermes
"confoderint istud evigilante me; tum
"carne meâ me visurus esse Deum,"
Pisc. " & quum post cutem meam con-
"foderint + vermes istud tum ex carne
"meâ visurus sum Deum," Nos hod.
"and though after my skin + worms
"destroy this body, yet in my flesh
"shall I see God," Tind. "that I shal
"be clothed againe with this skynne
"and se God in my flesh.

Ver. 27. אֲשֶׁר אֲנִי אֶחָד־לִי וְעֵינִי רָאוּ וְלֹא־חָזַר
כְּחִי Ar. Mont. "quem ego
"visurus sum mihi, & oculi mei vi-
"derunt, & non alienus: Defecerunt
"renes mei in sinu meo," Ch. "quem

"visurus sum mihi & oculi mei vide-
"bunt & non alius: Consumpti sunt
"renes mei in sinu meo," sic Ch. Ar. Syr.
"si viderint oculi mei Deum, videbunt
"lumen: Renes mei penitus perierunt
"de loco suo," Vat. S. Amb. ἀεὶ ἐγὼ
ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι ὁ ὀφθαλμός μου ἐώρακε
(Alex. plur. ὀφθαλμοί, &c.) καὶ οὐκ ἄλλῳ,
πάντα δὲ μοι ζωήσεσθαι ἐν κόλπῳ, (Th.
ἐξέλιπον οἱ νεφροί μου ἐν τῷ κόλπῳ μου,
Vulg. "quem visurus sum ego ipse, &
"oculi mei conspecturi sunt & non a-
"lius; reposta est hæc spes in sinu
"meo," J. T. " + idem qui sum; ac
"non alienus visurus sum mihi & oculi
"mei aspecturi: + Tamen consumunt-
"ur renes mei in sinu meo," Pisc.
"quem ego visurus sum mihi & oculi
"mei aspecturi sunt ac non alienus; +
"quanquam consumpti sunt renes mei
"in sinu meo," Nos hod. ut Pisc. Tind.
"yee I my self shall behold him not
"wyth other, but wythe these same
"eyes. My reynes are consumed with-
"in me, when ye saye," &c. prox.
vers.

Ver. 28. כִּי תֹאמְרוּ מִן־הַדָּרָה לֹא־יָדָע
נִמְצָא־בִּי Ar. Mont. "quia dicetis cū
"persequimur eum, & radix verbi in-
"venta est in me," Chald. "contra e-
"um," Syr. Ar. "num dicitur, quare
"persequimur eum? num bonum fit
"verbum quod invenerunt? (Syr. nam
"bonum est verbum quod post me in-
"venero,") Vat. S. Amb. εἰ καὶ ἐρεῖτε τί
ἐρεῖμεν ἐναντὶ αὐτοῦ, (Syr. λέγετε καὶ τί ἐστὶν
ὃ διώκομεν αὐτόν) καὶ ῥίζαν λόγου (Chrys. ὁ καὶ
ἔσθ' ἐν ἀμαρτίᾳ λόγος ἔχει) ἐρεῖσομεν ἐν
αὐτῷ, (Alex. ἐρεῖσον,) Vulg. "quare er-
"go nunc dicitis: Persequamur eum &
"radicem verbi inveniamus contra e-
"um?" J. T. Pisc. "quin dicitis (Pisc.
"diceretis) quid persequimur eum?
"Quum radix rei insit mihi," (Pisc.
"inveniat in me," Nos hod. ut Pisc.
Tind. "when ye saye, why do we not
"persecute him? we have found an
"occasyon against him.

Ver. 29. גִּזְרֵי לֶבָם מִפְּנֵי־חֶרֶב כִּי־חָמָה עֲנֹתָ
לָהֶם אֲרָב לִמְעַן תִּרְעֶנָּה שְׂדֵן Ar. Mont. "ti-
"mete vobis à faciebus gladii, quia ira

^a Munst. Kimchi pro וְעֵינִי perfoderunt, "Ubi aperte astruitur resurrectio mortuorum. Testatur enim Job
"summa capita religionis; peccatorum condonationem per incarnandum filium Dei, carnis resurrectionem, & vitam æ-
"ternam Vatabl. in novissimo die super terram surget: Sub. "ad iudicium universale simul omnium hominum corpora
"suscitaturus," Castal. "Christi resurrectio quam hominis resurrectio sequitur," Clarius ad 23. "Petrâ sculpantur,
"magnificentissimum & apertissimum de fide resurrectionis testimonium," 25. "Scio enim] Vos mihi promittitis inquam
"spem in hoc sæclo, at ego longè majorem futurorum habeo spem; atque adeo, certitudinem potius quàm spem. Vos enim
"opinione vanâ deludimini, ego autem certus sum, nec fallit me fides mea. Nam quamvis non sperem in hoc mundo be-
"atitudinem, scio tamen redemptorem meum (quo cognomine fidem maximè docet) vivere. Il. Et in novissimo die de
"terrâ surrecturus sum; alii verterunt; qui & in novissimo confurget super pulverem vel novissimus resurget in pulvere,"
Ut scil. verba ista ad Christum redemptorem referantur, "qui primitiæ fuit dormientium; ipse est novissimus ac primus."

^b Sic S. Clem. ad Corinth. §. 26. ad finem.

^c Nos Worms, ita Patr. ita S. Caf. "Fecit Diabolus corpus ejus utrem vermium." Vid. cap. vii. §. xxx. 18. Vulg.

^d Qui comedunt me non dormiunt.

^e "Oculi mei videbunt." An hic illa Zophari tangit, xi. ult. "Oculi hypocritæ, &c.

"iniquitatis gladiū, ut sciatis quod judicium," Chald. "timete vobis à facie gladii; quia cum irascitur Deus super iniquitates, imminit occidentem gladium ut sciatis quod iudex verus est Dominus iudicii," Ar. "ut recedam ad vos è conspectu belli, quoniam furor peccati est bellum, ut sciatis ibi esse iudicium," Vat. S. Amb. *ἀλλὰ ἐνθάδε δὴ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τῆς καταλύσεως* (Sym. *ἀλλὰ ἐνθάδε ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν μάχαιραν*, Alex. *ἀπὸ κρίσεως*) *θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμιαις ἐπιλαμβάνεται καὶ τότε γινώσκονται πᾶς ἐν αὐτῶν ἡ ὕλη*, Chrys. καὶ ὁ τὰς λοιπὰς ἑπὰς γινώσκει ὅτι ἐστὶ κρίσις, Alex. ὅτι ἔδαμνεν αὐτῶν ἡ ἰσχὺς ἐστίν, Vulg. "fugite ergo à facie gladii; quoniam ultor iniquitatum gladius est: Et scitote esse iudicium," J. T. "metuite vobis à gladio; nam æstus iræ + excitant iniquitates cruentæ, ut cognoscatis quod ex jure est," Pisc. "metuite vobis à gladio, nam + talis ira + est ex iniquitatibus quæ merentur gladium. + Hoc dico ut cognoscatis iudicium esse," Nos hod. "be ye afraid of the sword, for wrath bringeth the punishments of the sword, that ye may know there is a judgment," Tind. "but beware of the swerde, for the swerde wyl be avenged of wickednesse, and be sure that ther is a judgmente."

C A P. XX.

VER. 1. וַיַּעַן צוֹפָר הַנַּעֲמָתִי וַיֹּאמֶר Ar. Mont. "& respondit Sophar Naamathites, & dixit," sic Ar. Syr. Chald. "qui erat de Naamâ," Vat. *σοφᾶρ ὁ ναμαθῖται λέγει*, Vulg. "Sophar Naamathites," J. T. Pisc. "cui respondens Tzophar Naamathites (Pisc. Nahamatites) dixit," Nos hod. "Zophar (Tind. "Sophar) the Naamathite."

Ver. 2. לֹכֵן שַׁעֲפִי יוֹשִׁבוֹנִי וּבַעֲבוֹר חוֹשִׁי בִי Ar. Mont. "idcirco cogitationes meæ respondere facient me & propter fenum meum in me," sic ferè Chald. Ar. Syr. "propter vitæ meæ institutum respondete mihi, & propter me obervate me," Syr. "expectabo," Vat. S. Amb. *καὶ ὥτως ὑπελάμβανον ἀντρεῖν* (Alex. *καὶ εἶναι καὶ ἀντρεῖν καὶ ταῦτα*) *ταῦτα καὶ ἔτι ζυγίσαι* (Alex. *ζυγίσαι*) *μᾶλλον ἢ ἐγώ*, Vulg. "idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi; & mens in di-versa rapitur," J. T. Pisc. "propterea

"cogitationes me (Pisc. — meæ me) re-ducunt + ut loquar (Pisc. — ut loquar + &) propter illud, inquam, festinatio est in me," Nos hod. ut Pisc. sed — "do I make haste? Tind. "for the same cause doo my thoughtes compel me to answer. And why? my mind is tossed here and there."

Ver. 3. וַיִּנְחַם אֱלֹהִים מִן־הַחֲמָה אֲשֶׁר־עָלָה בְּיָמַי Ar. Mont. "correctionem ignominiae meæ audiam & spiritus intelligentiae meæ respondebit mihi," Chald. "doctrinam verecundiae meæ audio, & quasi spiraculum intelligentiae meæ respondebit mihi," Syr. Ar. "& disciplinam correctionis me audire vos faciam & spiritus oris," (Syr. intellectus,) Vat. S. Amb. *παύσειαν ἐλεγχοντὴς με ἀκρόαμαι* (Alex. *καὶ ἀκούω*) καὶ ἀνδράμα ἐκ τῆς ζωώσεως ἀπεκρίνηται μοι, (Alex. *ζωώσεως* καὶ) Vulg. "doctrinam quæ me arguas, audiam, & spiritus intelligentiae meæ respondebit mihi," J. T. Pisc. "castigationem ignominiosam mihi audio, (Pisc. audivi,) sed spiritus ex intelligentiâ meâ jubet me respondere," (Pisc. respondebit pro me,) Nos hod. "I have heard the check of my reproach; and the spirit of my understanding causeth me to answer," Tind. "I have suffyciently herd thy checkyng and reprove, therefore I am purposed to make answer after myne understanding."

Ver. 4. הֲאֵלֶּם יָדַעְתָּ מִנִּי־עוֹלָם אֲדָם Ar. Mont. "nonne hoc nosti à sæculo appositum esse hominem super terram," sic Chald. Ar. Syr. "jam sciivi hoc à sæculo ex eo tempore quo creatus est Adam super terrâ—ex quo fecit homines super terrâ," (duplex versio,) Vat. *μὴ ταῦτα εἶναι ἀπὸ τῆς ἐκείνου ἀπ' αἰῶνος* (Sym. *ἀπ' αἰῶνος*) *ἀπ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς*, Vulg. "hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram," J. T. "an hoc nosti ab æterno (Pisc. "an non hoc nosti quod accidit à sæculo,") J. T. Pisc. "ex quo posuit + Deus hominem super terram," Nos hod. "knowest thou not this of old since man was placed upon earth," Tind. "knowest thou not thys name-lye, that from the begynnynge, ever sence the creation of man upon earth."

Ver. 5. כִּי רִגְנָת רָשָׁעִים מִקְרֹב וְשִׁמְתָּ חֲנֹף Ar. Mont. "quod laus impiorum de propinquo, & lætitia hypocritæ ad momentum," Syr. Ar. "quia

^a An proprium hic Adam, an appellativum?

^b "Hoc scio a principio ex quo positus est *אדם* homo super terram quod gaudium hypocritæ (Chald. delatoris) ad momentum," An hæc de Diabolo, & hypocrita, & delatore, qui statim post tentationem & lapsum Evæ a Deo iudicatus & poena capitalis a Deo pronuntiatus—An ad Rephaim, ut postea, cujus caput "Opis seu Leviathan."

^c קרוב & propinquus & venter.

"gloria impiorum à ventribus eorum,"

Vat. S. Amb. *ἡ δόξα τῶν ἀσεβῶν ἐκ τῶν κοίτων αὐτῶν* (Alex. *ἀσεβῶν*) ἀπὸ τῶν κοίτων (Ald. *ἀπὸ τῶν κοίτων* & ἀπὸ τῶν κοίτων.)

Chrys. *ἡ δόξα τῶν ἀσεβῶν ἐκ τῶν κοίτων αὐτῶν* (Ald. *ἀπὸ τῶν κοίτων* & ἀπὸ τῶν κοίτων.) *ἡ δόξα τῶν ἀσεβῶν ἐκ τῶν κοίτων αὐτῶν* (Ald. *ἀπὸ τῶν κοίτων* & ἀπὸ τῶν κοίτων.) *ἡ δόξα τῶν ἀσεβῶν ἐκ τῶν κοίτων αὐτῶν* (Ald. *ἀπὸ τῶν κοίτων* & ἀπὸ τῶν κοίτων.)

"laus impiorum brevis sit & gaudium hypocritarum ad instar puncti," J. T. Pisc. "cantum (Pisc. + nempe cantum) improborum à propinquo (Pisc. + esse) & lætitiarum hypocritarum usque ad momentum + esse," (Pisc. + durare,")

Nos hod. ut Vulg. "the triumphing —but for a moment," Tind. "that the praise of the ungodly hath been shorte and that the joye of ypocrites continued but the twinklynge of an eye."

Ver. 6. *עַל־יְשׁוּעָה וְעַל־יְשׁוּעָה* Ar. Mont. "si ascenderit in cælum sublimitas ejus & caput ejus ad nubem attigerit," sic Chald. Ar. "in suâ sublimitate," Syr. "elatio ejus,"

Vat. S. Amb. *ἐὰν ἀναστῇ εἰς ὕψος αὐτοῦ καὶ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν νεφελῶν ἀΐσῃ*, Vulg. "si ascenderit usque ad cælum superbia ejus & caput ejus nubes tetigerit," J. T. Pisc. "si ascenderit in cælos (Pisc. usque ad cælum) excellentia ejus & caput ejus nubem (J. T. + ipsam) attigerit," Nos hod. ut J. T. sed plur. "heavens — clouds," Tind.

"though he be magnified up to the heaven, so that his head reacheth unto the cloudes."

Ver. 7. *כְּלִלָּה לְנֶצַח אָמְרוּ רָאִיוּ* Ar. Mont. "velut stercus ejus in finem peribit, videntes eum dicent, ubi ille?" sic Chald. (an fumum hic transferunt Ar. quia est volubilis,) Ar. "sicut fumus" (Syr. procellæ instar) in æternum peribit," Vat. S. Amb. *ὅταν ᾖ* (Alex. *ὅταν δοκῇ ἡδὴ*) καλεσθήσεται (Alex. *ἐσθλήσεται*, Comp. *ἐσθλήσεται*,) τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται. οἱ δὲ εἰδοῦτες αὐτὸν ἐρῶσι πᾶς ἡμέραν, Vulg. "quasi sterquilinum in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent, ubi est?" J. T. Pisc. "sicut (Pisc. tantum sicut) stercus ipsius in perpetuum peribit: Qui viderant eum dicent, ubi est?" Nos hod. ut J. T. Tind. "yet he perisheth at the last lyke dounge: Insomuch, that they which have sene hym saye, where is he? (An hic & præc. vers. de Ama-

lek, de quo Num. xxiv. 24. *יָנֹכַח* Ar.

An Zophar alludit ad Jobi sterquilinum?)

Ver. 8. *כְּחִלָּה אֲרָאֵהוּ* Ar. Mont. "sicut somnium volabit & non invenient eum & vagabitur sicut visio nocturna," sic Chald. & Ar. Syr. "Vat. S. Amb. *ὡς ὄνειδος ἐκ τῆς νυκτὸς* & μὴ ἀρεθῇ ἐπ' αὐτὸν ὡς ὄνειδος φάσμα νυκτερινόν," (Alex. *ὡς ὄνειδος*,) Vulg.

"velut somnium avolans non invenientur sicut visio nocturna," J. T. Pisc. "tanquam somnium avolat (Pisc. —labit) quod non inveniunt (Pisc. ita ut non inveniatur) & fugatur (Pisc. —gabitur) ut visum nocturnum," N. hod. ut Pisc. Tind. "he vanysheth as, &c. passeth away as, &c. ut hod."

Ver. 9. *וְעַל־יְשׁוּעָה וְעַל־יְשׁוּעָה* Ar. Mont. "oculus vidit eum & non addet, nec ultra intuebitur eum locus ejus," sic Chald. Ar. "nec visitabunt locum ejus," Syr. amplius ut Heb. Vat. *ὁ ὀφθαλμὸς παρέβλεψε καὶ οὐ προσθήσει καὶ οὐκ ἔτι προσβλεψήσει αὐτὸν ὁ τόπος αὐτοῦ*, Vulg. "oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus," J. T. Pisc. "oculus qui contuebatur eum non perget neque amplius contemplabitur eum + in loco ipsius," N. hod. "the eye also which saw him shall see him no more, neither shall his place any more behold him," Tind. "so the eye which saw him before getteth now no sight of him," &c. ut hod.

Ver. 10. *בְּנֵי יִצְחָק יִלְכְּדוּ וְיִדְּוּ* Ar. Mont. "filii ejus placabunt mendici & manus ejus reddent violentiam suam," Chald. "filii ejus conterent pauperes & manus ejus restituent fortitudinem tribulationis suæ," Ar. Syr. "frangentur paupertate & manus ejus extendentur in prolem suam," Vat. S. Amb. *τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐλέσσειεν ἡττοῦτες*, (Alex. *ἐλάττειεν*) αἱ δὲ χεῖρες αὐτῶν πύρρως σφύσασιν ὀδύνας, Alex. *ψηλαφήσασιν ὀδύνας*, Vulg. "filii ejus atterentur egestate & manus illius reddent ei dolorem suum," J. T. "filii ejus student gratificari tenuibus; etiam manus ipsius coguntur restituere substantiam suam," Pisc. "filii ejus ambient benevolentiam tenuium; & manus ejus coguntur restituere quæ per vim rapuit," Nos hod. ut J. T. Tind. "his children go a beggyng, their handes bring them to sorowe and heavynesse, (וְיִדְּוּ ὀδύνας & bona)

^a *πῶμα ἐξάνιστον* Vers. Lat. "ruina insignis," potius "casus infaustus seu accidens infortunatum," unâ accident sinister R. R. *וְיִדְּוּ* ut *וְיִדְּוּ* recessius.

^b An a vers. 6. aniam arripuit Eliphaz, xxii. à 15. ad 18. confer.

^c Arab. An menda typographica pro finis?

Ver. 11. עֲצָמוֹתָיו מִלֵּאן עֲצָמוֹ וְעֵצָיו עַל-עֵפֶר. Ar. Mont. "ossa ejus repleta sunt occultis ejus," Chald. "ossa ejus impleta sunt fortitudine suâ," Ar. Syr. "medullâ," Vat. S. Amb. ὅσα αὐτῶν (Ald. αὐτῶν) ἐνεπλήσθησαν (Alex. ἐνεπλήσθη) νεότητι αὐτῶν καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ χῶματι κοιμηθήσεται, Vulg. "ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus & cum eo in pulvere dormient," J. T. Pisc. "ossa ejus implentur (Pisc. -plebuntur) + peccato adolescentiæ ejus, donec cum eo (Pisc. + illud cum ipso) in pulvere jaceat," Nos hod. "which shall lye down," reliq. ut J. T. Tind. "from his youth his bones are full of vice which shall lye downe with him in the earthe. (An his respondet B. Job. cap. xxxi. 1. &c.)

Ver. 12. אִם-תִּמְתִּיק בְּפִי רֵעִי יִכְחִידֵנָה. Ar. Mont. "si dulcuerit in ore ejus malum, celabit illud sub lingua sua," Chald. "mentietur," Ar. "posita," Syr. "dulcescat, in secund. hemist. 2. "dolum," Vat. S. Amb. ἐὰν γλυκανθῇ ἐν στόματι αὐτῶν κακία κρύψει αὐτῶν ὑπὸ τῇ γλῶσσῃ αὐτῶν, Vulg. "cum enim dulce fuerit in ore ejus malum abscondit illud sub linguâ suâ," J. T. Pisc. "quum (Pisc. etfi) dulce fuerit in ore ipsius malum celaverit illud (Pisc. celet illud) sub linguâ suâ," Nos hod. "though wickedness be sweet in his mouth, though he hide it under his tongue," Tind. "when wickedness, &c. —he hideth it, &c. ut J. T.

Ver. 13. יְחַמֵּל עֲדֵיָה וְלֹא יַעֲזֹבָהּ וְיִמְנַעֲנָה. Ar. Mont. "parcet super eo & non derelinquet illud & prohibebit illud in medio palati sui," Syr. Ar. "tamen festinabit ad eum (Syr. parcat ei) & non dimittet eum & concludet illud in ventre tenebrarum suarum," (Syr. in medio palati sui,) Vat. S. Amb. καὶ φείσεται αὐτῆς καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτήν καὶ συνάξει (Polychr. & S. Aug. legunt συνέξει) αὐτήν ἐν μέσῳ τοῦ λάρυγγος αὐτῆς, (Ald. φάρυγγος,) Vulg. "parcet illi & non derelinquet illud & celabit in gutture suo," J. T. "parcens ei non dereliquerit illud sed continuerit illud intra palatum suum," Pisc. "etfi parcat ei nec, derelinquat illud, sed contineat illud intra palatum suum," Nos hod. ut Pisc. "— his mouth," Tind. "that he favourethe that will he not forsake but kepeth it close in his throte.

Ver. 14. לֶחֱמוֹ בְּמַעְיוֹ נִהְפֵּךְ מְרוֹרֶת פִּתְנִים. Ar. Mont. "panis ejus in visce-

"ribus ejus versus est: Fel aspidum in interiori ejus," sic Chald. Ar. Syr. "cibus ejus volvetur in visceribus ipsius fel Draconis," &c. Vat. S. Amb. καὶ οὐ μὴ δυνήθῃ βοηθῆσαι ἑαυτῷ. χολὴ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ αὐτῶν, (Alex. αὐτῶν καὶ πόνος) Chryl. ὁ Ἑβρ. ἔτις ἔχει καὶ ἐγγύς τοῦ ἀσπίδος ἐν ἐγκάτοις αὐτῶν, Vulg. "panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus," J. T. "cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum in ipso + fiet," Pisc. "tamen cibus ejus in visceribus ejus convertetur; fel aspidum + fiet in intimo ejus," Nos hod. ut Pisc. Tind. "the meate that he eateth shall be turned into the poison of serpentes within his body.

Ver. 15. חֵיל בִּלְע וִיקָאֵנוּ מִכֶּטְנוּ יִרְשֵׁנוּ אֵל. Heb. "facultatem deglutivit & evomet eam; de ventre ejus expellet eam Deus," sic Chald. Syr. Ar. " & escam quam deglutiit evomet e ventre suo & delebit eum Deus," Vat. S. Amb. πᾶσι τοῖς ἀδίκῳς συναγομένη ἐξ ἐμεθήσεται, ἐξ οἰκίας αὐτῶν ἐξελεύσει αὐτὸν ἄγγελος. Alex. ἐκ κοιλίας αὐτῶν, ἐξ οἰκίας δὲ αὐτῶν ἐξελεύσει αὐτὸν ἄγγελος θανάτου. Θυμὸς δὲ δρακόντων θηλάσει καὶ ἀνέλοι αὐτὸν, Olymp. οἱ λοιποὶ οὐκ γαστρός ἐξέδωκαν. (Noluerunt LXX hæc Deo immediate ascribere τοῖς ἀγγέλοις, sæpè angeli, Vulg. & alii hic, Deus,) Vulg. "divitias quas devoravit evomet & de ventre illius extrahet eas Deus," J. T. Pisc. "opes absorpsit & evomit (Pisc. evomet) illas; e ventre ejus dispellit (Pisc. ejiciet) eas Deus," Nos hod. ut Pisc. Tind. "the riches that he devoureth shall he perbreake agayne; for God shall take them out of his bely.

Ver. 16. רִאשׁוֹתָיו יִנְקוּ תַּהֲרֹגוּהוּ לֶשׁוֹן אֲפֶעָה. Ar. Mont. "caput aspidum fuget occidet eum lingua viperæ," sic Chald. Ar. "fel aspidis, (Syr. "viperæ) Ar. "lingua viperæ, (Syr. aspidis,) Vat. S. Amb. θυμὸν δὲ δρακόντων θηλάσειεν (Olym. οἱ λοιποὶ χολὴν ἀσπίδος μυζήσῃ) ἀνέλοι δὲ αὐτὸν γλῶσσα ὄφιος, Vulg. "caput aspidum fuget & occidet eum lingua viperæ," J. T. Pisc. "venenum aspidum suxerit: (Pisc. fuget:) Occiderit (Pisc. "occidet) eum lingua viperæ," Nos hod. ut Pisc. Tind. ut Vulg. — "serpentes heed—adders tounge, &c.

Ver. 17. לֹא-יִדָּא כְּפִלְגֹּת נַהֲרִי נַחֲלִי דְּבִשׁ. Ar. Mont. "non videbit in rivulos flumina, torrentes mellis & butyri;" Chald. "non erit dignus qui videat," Ar. Syr. "non videbit divisionem fluminum & fontium (Syr. torrentium

* Non videbit, &c. An in Arabia Petraea aut Deserta; non vero in Felici, cujus pars Naama & Minzororum regio, ut Zophar, vivet? Naama & Saphar, Psal. xvi.

"mellis & lactis, (Syr. butyri,) Vat. S. Amb. μὴ ἴδοι ἀμελεῖν Νομαδῶν ἢ μηδὲ νομας (Sym. ρείθεα) μέλι & βούτυρον, Vulg. "non videat rivulos fluminis, torrentes mellis & butyri," J. T. Pisc. "nec spectet (Pisc. non spectabit) rivos flumina (Pisc. + inquam &) torrentes mellis & butyri," Nos hod. ut Pisc. Tind. "so that he shall no more see the ryvers and brokes of hony and butter.

Ver. 18. משיב יגע ולא יבלע כחיל תמורתו ולא יעלם Ar. Mont. "restituens laborem & deglutiet velut facultatem permutationis ejus & non exultabit," Chald. "reddet laborem alienum & non perficiet. Cum opulentia ejus datur, immutat eam & non exstabit," Syr. Ar. "revertetur ad laborem & non manducabit (Syr. non absorbebit) secundum facultatem permutationis ejus, non proderit eo quod virtute ipsius alter fruatur?" Vat. S. Amb. εἰς κενὰ καὶ μάλα ἐκπίασε πλεόν (Alex. χοίρη ἢ πλεόν) ἐξ ἧς ὁ γαστρεῖς ὡπερ ἐρίφου ἀμάσητον ἀκατάποτον, Alex. εὐρύχον ἀμάσητον ἀκατάποτον, Orig. ἐρίφου δὲ ἐστὶ τὸ νδρώδες κρέας τῶν βοῶν. ἐτι ἡ καὶ βοτάνη τις ἔτω καλεσμένη ἐκτραχυῖαι δυναμένη τὴν γλῶσσαν ὅτι ἀσπασίμως ἀβρῶται ἀκατάποτον, Alex. τὰς ἐπειδὴ ἀμάσητον, Vulg. "luet quæ fecit omnia nec tamen consumetur juxta multitudinem ad inventionem suarum sic & sustinebit," J. T. "repetens laborem non absorbebit tamen, vel compensationem opum suarum non exultabit tamen," Pisc. "redere cogetur laborem & non devorabit; idque secundum compensationem opum suarum & non exultabit," Nos hod. "that which he laboured for shall he restore and shall not swallow it down: According to his substance shall the restitution be, and he shall not rejoyce therein," Tind. "but labour shall he and yet have nothing to eat. Great travayle shall he make for ryches but he shall not enjoye them.

Ver. 19. כִּירְצֵן עֹבֵד דְּלִים בֵּית גִּזְלָא וְלֹא יִבְנֶהוּ Ar. Mont. "quia allisit dimisit pauperes (Chald. confregit negotium pauperum) domum rapuit & non edificabit eam," Syr. Ar. "eo quod cogitaverit dimittere pauperem & domus prædonis non edificabitur," Vat. S. Amb. πολλῶν καὶ δυνατῶν (Alex. & Comp. ἀδυνάτων) οἴκας ἔθλασε. Alex. ἔθρασεν) δαίαν (Sym. οἰκίαν ἥρπασε καὶ οὐκ ἀνοικο-

δομήσει αὐτήν) ἥρπασε (Alex. αὐτῶν ἥρπασε) καὶ οὐκ ἔστησεν, Vulg. "quoniam confringens nudabit pauperes: Domum rapuit & non edificavit eam," J. T. Pisc. "quia quassavit & dereliquit tenebras, domos diripuit (Pisc. + quia domos + illorum rapuit) non exstruxit eas," Nos hod. ut Pisc. "—oppressed and forsaken the poor, &c.—an house pro domus illorum," Tind. "and why? he hath oppressed the poor and not helped them: Houses hath he spoyled and not builded them.

Ver. 20. כִּלְא־יָדַע שְׁלֹ בִכְסָנוּ בְּחִמּוֹדוֹ לֹא יִמְלֹץ Ar. Mont. "quia non novit transire quillus in ventre suo, in desiderio ejus non evadet," Chald. "in corpore suo non liberabitur," Syr. Ar. "quia non cognovit judicium suum in ventre suo & in concupiscentiis suis non effugiet," Vat. καὶ ἐστὶν αὐτῷ ζωηρία τοῖς ὑπάρχουσιν, ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῷ καὶ ζωθήσει, Al. διὰ τὸ καὶ ἐστὶν αὐτῷ ζωηρία ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καὶ οὐκ ἀνθήσει αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ. Ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῷ, Sym. χάριν αὐτῷ ἐπιθύμει καὶ διασώσει. οὐκ ἀπολείψει ἀπὸ τῆς τροφῆς αὐτῷ, Vulg. "nec est satiatus venter ejus: Et cum habuerit quæ concupierat possidere non poterit," J. T. Pisc. "nam (Pisc. & quia) nihil expetitur transire quilli in ventre suo, cum re desiderabili suâ non proripit + se (Pisc. + idcirco ex rebus desiderabilibus suis non eripiet quicquam,") Nos hod. "surely he shall not feel quietness in his belly, he shall not save of that which he desired," Tind. "hys belye coude never be filled, therefore shal he perish in his covetousnes.

Ver. 21. אִין־שְׂרִיד לֹא־כָלוּ עַל־כֵּן לֹא־יִחִיל שׁוֹכֵן Ar. Mont. "non superstes ad comedendum eum, propterea non parturiet bonum ejus," Chald. "nihil est quod remaneat de cibo ejus: Non expectabit," &c. Syr. Ar. " & nullus evadet de generatione ejus, propterea non durabit bonum ipsius," Vat. S. Amb. οὐκ ἐστὶν ὑπόλειμμα τοῖς βρώμασιν αὐτῷ (Alex. αὐτῷ ὅταν δοκῇ) διὰ τὸ οὐκ ἀνθήσει αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ, Vulg. "non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus," J. T. Pisc. "non est (Pisc. erit) residuum cibi ejus, propterea non manet (Pisc. -nebit) prosperitas ejus," Nos hod. "there shall none of his meat be left, therefore shall no man look for his goods," Tind. "he devoured so greedely, that he left nothyng behind: Therefore

* Mulctrum Nomadum, nobis septentrionalibus Anglis Milknefs, sed unde ita vertunt ὅ non possum hariolari פלגנות נקרי Kirch. mulsio pastorum. פלגן partitio, divisio, (effusio, fluentia rivi) An lactis à vaccis, ovibus, &c. in mulsiones? An postea inter pastores?

"his goodes shall not prospere.

Ver. 22. במלאות ספקו יצר לו כל יד עמל Ar. Mont. "in replendo suffici-
entiam suam angustia erit ei; om-
nis manus laborantis invadēt eum,"
Chald. "cum impleta fuerit mensura e-
jus, vindictam sumet ab eo," Syr. Ar.
"mensurā quā mensus est retribuetur
ei, (ipsa Salvatoris verba, S. Matt.
vii. 2.) & omnis manus ab impiis ve-
niet super eum," Vat. S. Amb. ὅταν ᾖ
δοκῇ ἡδὴ πεπληρωθῇ θλίψεται, πᾶσα ᾖ
ἀνάγκη ἐπ' αὐτὸν ἐπιλασσεῖ, Vulg. "cum
satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit &
"omnis dolor irruet super eum," J. T.
"quum plena est sufficientia ejus angu-
stia est ei; omnis manus molesti in-
vadit eum," Pisc. "quum plena erit
sufficientia ejus, angustia erit ei: Om-
nes manus ærumnosorum invadent e-
um," Nos hod. "in the fulness of his
sufficiency he shall be in straits; e-
very hand of the wicked shall come
upon him," Tind. "though he had
plenteousnesse of everye thinge, yet
was he poore, and therefore he is
but a wretch on every fyde.

Ver. 23. יהלמלא בטנו ישלחנו חרון אפו Ar. Mont. "fuerit
ad replendum ventrem suum; mittet
in eum iram nasi sui & faciet pluerē
super eum in carne ejus," Chald. "di-
mittet super eum pluvias in torosam
carnem ejus," Syr. Ar. "erit ad in-
teritum cogitatio ipsius (Syr. concep-
tio) & occupabit illum ira indignatio-
nis ejus; & pluet super eum in pug-
nā suā," Vat. S. Amb. ἔπως εἰ (Comp.
εἰ deest) πληρώσαι γαστέρα αὐτῆς, (August.
"si quomodo impleat ventrem suum,")
ἐπαποσεῖλαι ἐπ' αὐτὸν θυμὸν ὀργῆς (θυμὸν
Ald.—) νῆσαι, (Al. ῥῖσαι, Sym. βρέξαι,)
ut Heb. & Nos (pro בלחמו legerunt
בלחימו aut simile quid) ἐπ' αὐτὸν ὀδύνας,
Vulg. "utinam impleatur venter ejus
ut emittat in eum iram furoris sui, &
pluat super illum bellum suum," J. T.
"quum est impleturus ventrem suum
immittit in eum + Deus æstuantem i-
ram suam, quam depluet in eum lo-
co cibi ejus," Pisc. "quum volet im-
plere ventrem suum, immittet in e-
um Deus æstum iræ suæ, & depluet
+ illum super eum dum + adhuc ves-
cetur," Nos hod. ut Pisc. Tind. "for
though the wicked have never so moch
to fil his bely, yet God shall send hys
wrath upon him and cause hys bat-
tayll to raygne over hym.

Ver. 24. יכרח מנשק ברזל תחלפהו קשת

נחשה Ar. Mont. "fugiet ab armaturā
ferri, pertransibit eum arcus æris,"
sic Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἡ δὲ μὴ ζωῇ
ἐκ χειρὸς ἰσθῆτος, τρώσας αὐτὸν τόξον χαλ-
κῆον, Vulg. "fugiet arma ferrea & ir-
ruet in arcum æreum," J. T. Pisc.
"fugientem (Pisc. quum fugiet) ab ar-
mis ferreis transverberat (Pisc. trajiciet
eum arcus chalybeus," Nos hod. "he
shall flee from the iron weapon, and
the bow of steel shall strike him
through," Tind. "so that if he fle
the yron weapons, he shall be shot
with the stele bowe.

Ver. 25. שלח ויצא מנוה וברק ממרתו יהלך Ar. Mont. "eduxit & exivit
de corpore & fulgur de felle ejus exi-
bit, super eum terrores," Chald. "e-
vaginavit & eductus est (gladius) de
vaginā suā, & è felle ejus invadent su-
per eum terrores," Ar. Syr. "edu-
centur & extrahentur intestina ejus &
cutis fellis ejus dirumpitur," Vat.
διεξέλθοι ᾖ διὰ ῥώμας αὐτῆς βέλῃ (Al.
Comp. ῥόμας, sic S. Amb.) ἄσπερα ᾖ ἐν
δαίταις (Alex. ἀνδρα ᾖ, Aq. ἡ ἀσραπή,
(& sic puto scripserit primo Vat.) ἀπὸ
προσώπου αὐτῆς πορεύσεται) ἐπ' αὐτὸν, Aug.
fulgura,) αὐτῆς. περιπαλῆσαισεν ἐπ' αὐτῶν
φόβοι, Vulg. "eductus & egrediens de
vaginā suā & fulgurans in amaritudine
suā: Vadent & venient super eum hor-
ribiles," (Heb. Emim. φοβερός λαός,
An pro viris terroris, aut Diabolis, aut
furiis, qui omnes in Jobum immisisti?)
J. T. "stringentis + gladius erit è cor-
pore & coruscus è felle ejus: Abeun-
tem invadunt terrores," Pisc. "quum
+ Deus strinxerit + gladium exhibit
ille è corpore ejus & mucro è felle e-
jus prodibit: + idcirco super eum +
irruent terrores," N. hod. "it is drawn
and cometh out of his body, yea the
glittering sword cometh out of his
gall; terrours are upon him," Tind.
"the arowe shall be taken forth and
go oute at his backe, and a glister-
ing sward thorow the gall of hym:
Feare shall come upon him.

Ver. 26. כל־חשך טמן לצפוניו תאכלהו אש Ar. Mont. "om-
nes tenebræ absconditæ in occultis e-
jus, perdet eum ignis non sufflatus,"
Chald. "consumet eum ignis gehennæ
qui non est sufflatus," Ar. " & om-
ne malum est absconditum," Syr.
"omnes tenebræ sunt absconditæ pro
generatione ejus—exarescit reliqua e-
jus pellis," Vat. S. Amb. πᾶν ᾖ ἡκό-
τῃ αὐτῶν ὑπομείναι (Alex. αὐτὸν ὑπο-

^a An aliquid audivit Zophar de plaga ad Kibroth-Hattaavah? Num. xi 34. Psal. lxxviii. 31.

^b Ergo orientalibus malum & tenebræ idem.

μείναι, Aq. ἐκείνου τοῖς ἐκείνου αὐτῶν, καὶ ἐκείνου αὐτῶν πυρ ἀκαύσον, (Aq. & Th. μὴ φουσηέν, ἀνὰ φουσημαῖον, Alex. ὃ αὐτὸν πῦρ ἀσβεστον.) κακῶσαι ὃ αὐτὸ ἐπὶ ἑλῶν, ὃ οἶκον, Vulg. "omnes tenebræ abscōditæ sunt in oculis ejus: Devorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo," J. T. Pisc. "omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei (Pisc. thesauris) consumit eum ignis non accensus flammæ: Conteritur superstes in tentorio ejus, (Pisc. consumet eum ignis non sufflatus: Malè habebit superstes in tentorio ejus,") Nos hod. ut Pisc. sed "secret places," pro "thesauris," Tind. "there shal no darknes be able to hyde hym. And unkindled fyre shall consume him; and loke what remayneth in hys house it shall be destroyed."

Ver. 27. יגלו שמים ענני וארץ בתקומתה לו Ar. Mont. "revelabunt cæli iniquitatem ejus & terra insurgens in eum," Chald. "manifestabunt angeli excelsi iniquitatem ejus," Syr. Ar. "vindictam sumet ab ipso," Vat. ἀνακαλύψαι ὃ αὐτὸ ὁ θεὸς τὰς ἀνομίας, γῆ ὃ ἐπαναστήσεται αὐτῶν, Vulg. "revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra confurget adversum eum," J. T. "retegunt cæli iniquitatem ejus, & terra insurgens in eum," Pisc. "reteget cælum iniquitatem ejus & terra insurget in eum," Nos hod. ut Pisc. Tind. "—the earth shall take part agaynst him."

Ver. 28. יגל יבול ביתו נגרות ביום אפיו Ar. Mont. "migravit fructus domus ejus, fluentes," &c. Chald. "transferetur frumentum domus illius: Oleum & vinum ejus defluent in die furoris ejus," Syr. Ar. "aperientur fundamenta domus ipsius, raptabitur," &c. Vat. ἐλκύσαι τὸ οἶκον αὐτοῦ ἀπώλεια εἰς τέλος, ἡμέρα ὀργῆς ἐπέλθοι αὐτῶν, Vulg. "aperitum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei," J. T. Pisc. "demigrat (Pisc. migrabit) proventus domus ejus diffluunt (Pisc. diffluent) + omnia (Pisc. + bona ejus) in die iræ illius," Nos hod. ut Pisc. Tind. "the substance that he hath in his house shall be taken awaye and peryshe in the daye of the Lordes wrathe."

Ver. 29. וזה חלק-אדם רשע מאלהים ונחלתו אמו Ar. Mont. "hæc pars hominis impii à Deo & hæreditas eloquii ejus," Ar. Syr. "hæreditas verborum

"ejus," Vat. S. Amb. αὐτῇ ἡ μερὶς ἀνθρώπων ἀσεβῶν ὡς καὶ κυρία, καὶ κληματα ὑπαρχόντων αὐτῇ ὡς καὶ ὁπισκόπος, (S. Amb. "à speculatore,") Vulg. "hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino," Chald. "à facie Domini, à facie Dei," J. T. Pisc. "hæc est portio hominis improbi à Deo; & possessio sermonis ejus à forti," (J. T. "à Deo forti,) Nos hod. "this is the portion of a wicked man from God, and the heritage appointed unto him by God," Tind. "this is the portion that thee wycked shall have of God, and thee heritage that he maye loke for of the Lord."

C A P. XXI.

VER. 1. ויען איוב ויאמר Vat. ὑπολαβὼν δὲ Ἰωβ λέγει, &c.

Ver. 2. שמעו שמוע כילתי ותהי-אחתי Ar. Mont. "audite audite endo sermonem meum & sit hoc consolationis vestræ ei," sic Chald. Syr. Ar. "prudentiâ," Vat. S. Amb. ἀκούσατε ἀκούσατε μοι τὸ λόγον, ἵνα μὴ (Comp. μὴ deest) ἢ μοι παρ' ὑμῶν (παρ' ὑμῶν Ald. defunt) αὐτῇ ἡ ὑπακλήσις, Sym. καὶ ἡμεῶν τὰς μετὰ ἐλπίδα ὑμῶν, Alex. εἴη μοι αὐτῇ παρ' ὑμῶν ὑπακλήσις. βασιλεύσαί με, ἐγώ, Vulg. "audite, quæso, sermones meos, & agite poenitentiam," J. T. Pisc. "audite indefinenter (Pisc. attentè) sermonem meum & sit istud + loco consolationum vestrarum," Nos hod. ut Pisc. Tind. "O heare my wordes and amende your selves."

Ver. 3. שאנו ואנכי אדבר ואחר דברי תלעין Ar. Mont. "ferre me & ego loquar & post loqui me subsannetis," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. ἄραί με (Al. βασιλεύσαί) ἐγώ, δε, λαλήσω εἴτα καὶ καταελάσαί με, Alex. εἴτα μὴ καὶ καταγελαῖ, Sym. καὶ μὴ τὰς λόγους μὴ εἴσείς, Schol. εἴσείς τὰς εἰς ὅτι τὸ πρότερον με καταελάσει καὶ ἀκλίσει γράφει καὶ εἴσεσθε, τὰς εἰς παυθήσεσθε, Vulg. "sustinete me & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba videte," J. T. Pisc. "ferre me dum ego eloquutus fuero (Pisc. loquar) postquam vero eloquium meum (Pisc. locutus fuero) subsannate," ut Pisc. "—mock on," Tind. "suffre me a lyttle that I may speake also, and then laughe my wordes to scorn."

Ver. 4. האנכי לאדם שיחי ואם מדוע לא תקצר רוחי Ar. Mont. "num ego ad hominem

* S. Amb. per advenam.

* Vid. cap. xxiv. 13. ἱπισκοπῶν ἢ πεισίν. Ubi forsitan respicit hæc Zopharis verba.

* Patr. Par. Arg. "Jobus videtur hic respicere ad historiam Ismaelis, qui ferus & barbarus; aut Esaus, qui valdè dives & multi duces ac reges ab eo processerunt."

"eloquium meum & si abbreviabitur
 "spiritus meus," Chald. "angustabitur,"
 Syr. Ar. "coangustatur," Vat. S. Amb.
 τί δὲ; μὴ ἀνθρώπου μου ἡ ἐλεγξίς; ἢ διὰ τί
 & θυμωθήσομαι, Alex. μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἡ
 ἐλεγξίς μου καὶ διὰ τί, Vulg. "nunquid
 "contra hominem disputatio mea est,
 "ut meritò non debeam contristari?"
 J. T. Pisc. "an ego apud hominem que-
 "rimoniam meam instituo? Et si est,
 "cur nonqueratur non angustaretur,"
 (Pisc. "& cur non angustaretur) spiri-
 "tus meus?" Nos hod. "as for me,
 "is my complaint to man? And if it
 "were so, why should not my spirit be
 "troubled?" Tind. "it is (so is it)
 "wyth a man that I make this dis-
 "putation? Whych yf it were so,
 "shulde not my spyryte be then in fore
 "trouble?"

Ver. 5. פִּנְיָאֵל וְהַשְׁמָו וְשִׁמְיָו יְד עַל-פָּנָי Ar.
 Mont. "respicite (Syr. Ar. convertimini)
 "ad me & obstupescite & ponite ma-
 "num super os," Chald. "tacete," Ar.
 Syr. fere ut Heb. Vat. S. Amb. ἀσέλειψ-
 αντες εἰς ἐμὲ θαυμάσειτε, χεῖρα θέντες ἐπὶ
 ζυγόν, Ald. Comp. θαῦμα ἔχετε, Aq.
 ἐθαπορήθητε, Sym. ἀφθόγοι γίνεσθε, —
 Alex. ἐπὶ στόμα, Olymp. οἱ λοιποὶ ἐπὶ σί-
 μασι, Vulg. "attendite me, & obstupef-
 "cite, & superponite digitum ori ve-
 "stro," J. T. Pisc. Nos hod. Tind. ut
 Vulg. sed "manum pro digitum,"
 Tind. "be abashed, pro obstupescite."

Ver. 6. וְאִם זָכַרְתִּי וּנְכַלְתִּי וְאִם בָּשָׁרִי פָלְצוּת Ar.
 Ar. Mont. " & si recordatus sum & at-
 "tonitus sum, & apprehendit carnem
 "meam tremor (Ar. dolor partus, Syr.
 "vertigo," Vat. S. Amb. εἰάν τε ᾧ μνη-
 σθῶ ἐπαύδακα, (Aq. θορυβῶμαι,) ἔχασα δὲ
 μου τὰς ζῶσας ὀδύνας, Vulg. " & ego
 "quando recordatus fuero, pertimesco,
 " & concutit carnem meam tremor,"
 J. T. "certè si recorderer confestim con-
 "turbarer, & apprehenderetur caro mea
 "horrore," Pisc. "certè quum recor-
 "dor, conturbor: Et apprehendit car-
 "nem meam horror," Nos hod. ut
 Pisc. sed pro "conturbor, I am afraid,"
 Tind. "for when I pondre and consy-
 "dre this, I am affrayed and my flesh
 "is smytten wyth feare."

Ver. 7. כִּדּוּעַ דְּשַׁעִים יְחִי עַתְקוּ נִסְגַּבְרִי חַיִּל Ar.
 Ar. Mont. "cur impii vixerunt, senue-
 "runt? Etiam roborati sunt robore,"
 Chald. "possederunt divitias," Syr. Ar.
 "gigantes fortissimi inveterascunt," Vat.
 S. Amb. διὰ τὴν ἀσθενείαν ζῶσι, πεπαισμένοι
 δὲ καὶ ἐν πλάτῳ, (Alex. καὶ πλάτῳ,) Vulg.
 "quare ergo impii vivunt, sublevati sunt

"confortatique divitiis," J. T. Pisc.
 "cur improbi vivunt? veterascunt? e-
 "tiam valent viribus?" Pisc. opibus,"
 Nos hod. ut J. T. Tind. "wherefore do
 "wicked men lyve in health and prof-
 "perite; come they to olde age and
 "increase in ryches?"

Ver. 8. וְרַעַם נָכוֹן לְפָנֵיהֶם עֵסֶם וְצִמְצִימוֹתָם אֶרְעֵיהֶם Ar. Mont. "semen eorum sta-
 "bile ad facies eorum cum eis; & ger-
 "men eorum in oculis eorum?" Chal.
 eodem sensu, Syr. Ar. "perseverat,"
 Vat. S. Amb. ὁ σπέρμα αὐτῶν καὶ ψυχῶν,
 τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς, Sym. δια-
 μῶνι ἐμπροσθεν αὐτῶν, (Alex. post ὀφθαλ-
 μοῖς + αὐτῶν,) Vulg. "semen eorum per-
 "manet coram eis, propinquorum turba
 " & nepotum in conspectu eorum," J.
 T. Pisc. "semen eorum firmum est
 (Pisc. "in conspectu eorum,) J. T. "an-
 "te eos cum eis & prognati (Pisc. ger-
 "mina) eorum in oculis eorum (Pisc.
 "ante oculos," Nos hod. ut Pisc. "off-
 "spring, pro germina," Tind. "theyr
 "chylidrens chylidrens lyve in theyr syght,
 "and theyr generacion before their eyes."

Ver. 9. בְּתֵיהֶם שָׁלוֹם מִפְּחוּ וְלֹא שִׁבְטֵי אֱלֹהִים עָלֵיהֶם Ar. Mont. "domus eorum pax à
 "pavore—& non virga Dei supra eos,"
 sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. οἱ
 οἴκοι αὐτῶν ἀβλήσονται. φόβος δὲ ἑδάμῃ, μά-
 στιξ δὲ ἐπ' αὐτοὺς κυρία σὺν ἐπ' αὐτοῖς, (Ald.
 Comp. ἀβλήσονται,) Vulg. "domus eorum
 "securæ sunt, & pacatæ, & non est vir-
 "ga Dei super illos," J. T. "domibus
 "eorum pax, à pavore + est, neque vir-
 "ga Dei instat eis," Pisc. "domus eo-
 "rum + sunt in pace + sunt absque pa-
 "vore; neque virga Dei imminet eis,"
 Nos hod. "their houses are safe from
 fear, neither &c. ut Vulg. Tind. —
 "for the rodde of God doth not smite
 "them."

Ver. 10. שׁוֹר עֶבֶר וְלֹא יַעַל תַּפְלֹט פִּרְתּוֹ וְלֹא תִשְׁבֵּל Ar. Mont. "Bos ejus gravidavit
 " & non projecit semen extra, salvabit
 "Vacca ejus & non sterilestet," Chald.
 "Taurus ejus ingravidat," Ar. Syr.
 "Bos ejus incedit & non mugit, &
 "Vacca ejus dimissa nil corrumpit,"
 Vat. S. Amb. ἡ βῆς αὐτῶν ἐχ' ἀμολογήσῃ,
 διεσάθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχασα (Alex. ἡ
 ἐγαστρὶ, Aq. δάμαλις αὐτῶν) καὶ ἐκ ἐσφαλῇ,
 Vulg. "Bos eorum concepit & non ab-
 "ortivit: Vacca peperit & non est pri-
 "vata foetu suo," J. T. Pisc. "Bos e-
 "jus init (Pisc. gravidat) & non ejicit
 " + semen: Enititur Vacca ejus neque
 "abortit," Nos hod. "their Bull gen-
 "dreth and faileth not, their Cow cal-

"veth and casteth not her Calf," Tind.
 "their Bullock gendreth and that not
 "oure of tyme; their Cowe calveth and
 "is not unfrutefull.

Ver. 11. יִשְׁלְחוּ כִצְאָן עִיִּילֵיהֶם וְיִלְדֵיהֶם יִרְקֹוּן
 Ar. Mont. "emittunt sicut pecus (Chald.
 & Ar. Syr. oves) "parvulos suos & na-
 "ti eorum subfilient," Vat. S. Amb.
 ἰσχυροὶ ὡς πρόβατα αἰώνια, τὰ δὲ παῖδια
 αὐτῶν προπαύσονται, Alex. προπαύσει αὐτοῖς
 Vulg. "egrediuntur quasi greges parvuli
 "eorum, & infantes eorum exultant lu-
 "fibus," J. T. Pisc. "emittunt ut gre-
 "gem (Pisc. + ovium) parvulos suos &
 "nati eorum saltitant," sic Nos hod.
 "they send forth their little ones (vid.
 cap. xix. 18.) "like a flock and their
 "children dance," Tind. "— by flocks
 "and their sonnes lead the daunce,"
 (An hinc, nempè à Jerakkedon, saltatio
 Arabica, nobis Rigadoon ut Saraband.)

Ver. 12. יִשְׂאוּ בָתָף וּבְנֹר וְשִׁמְחוּ לְקוֹל עֹנָב
 Ar. Mont. "elevabunt in tympano &
 "cithara, & lætabuntur ad vocem orga-
 "ni," Chald. "portant," &c. Syr. Ar.
 "fides & citharas ad vocem psalmodiæ,"
 Vat. S. Amb. ἀναλαβόντες ψαλτήριον & κι-
 θάρην & ὀφθαλμοὺς φωνῆς ψαλμῶν, Vulg.
 "tenent tympanum & citharam & gau-
 "dent ad sonitum organi," J. T. "vo-
 "ciferantur ad tympanum & citharam
 (Pisc. "attollunt + vocem cum tympano
 "& citharâ) & lætantur ad sonum or-
 "gani," Nos hod. ut Vulg. Tind. "they
 "beare with them tabrettes and harpes
 "and have instrumentes of musycke at
 "their pleasure.

Ver. 13. יִבְלוּ בְּטוֹב יְמֵיהֶם וּכְרָגָע שְׂאוֹל יִחַתוּ
 Ar. Mont. "terent verustate in bono
 "dies suos & in momento in sepulchrum
 "descendant," sic Chald. Ar. Syr. Var.
 S. Amb. ζωηέλεσαν δὲ ἐν αἰσθητοῖς & βίον
 αὐτῶν ἐν ᾧ ἀναπαύσει αἰὲς ἐκοιμήθησαν,
 (Vulg. & momentum & quies,) Vulg.
 "ducunt in bonis dies suos & in puncto
 "ad inferna descendunt," J. T. Pisc.
 "inveterant in bono dies suos; deinde
 "momento + in sepulchrum descen-
 "dunt," Nos hod. "they spend their
 "days in wealth," &c. ut Pisc. Tind.
 prius hem. ut hod— post. "but soden-
 "lye they go downe to hell.

Ver. 14. וַיֹּאמְרוּ לֹאֵל סוֹר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרִכְיָךְ
 Ar. Mont. " & dixerunt Deo,
 "recede à nobis & scientiam viarum
 "tuarum non volumus," sic Chald. &
 Ar. Syr. Var. S. Amb. (omnia in sing.)
 λέσει δὲ τῷ κυρίῳ (Alex. ὁ ἀσεβὴς τῷ κυρίῳ,
 An hæc de Pharaone, Exod. v. 2. Eli-

hu, Job. xxxiv. 8, 9.) ἀποστα ἀπ' ἐμῶν
 ὁδῶν & εἰδέναι & βέλονται, Vulg. "qui
 "dixerunt Deo recede à nobis, & scien-
 "tiam viarum tuarum nolumus," J. T.
 Pisc. "dicunt itaque (Pisc. & tamen di-
 "cunt) Deo, recede à nobis, nam noti-
 "tia viarum tuarum non delectamur,"
 sic Nos hod. sed "—we desire not the
 "knowledge," &c. sic Tind.

Ver. 15. מַה־שֶּׁדִּי כִי־נַעֲבֹדְנִי וּמַה־נֹּעֵל כִּי
 נַפְעֶיכָּן Ar. Mont. "quid Saddai quod
 "serviamus ei? & quid utilitatis capie-
 "mus quod occurrerimus in eo," Syr.
 Ar. "ut eum adoremus," Chald. "si o-
 "raverimus verbum ejus," Vat. S. Amb.
 τί ἱκανὸς (Ald. ἱκανῶς) ὅτι θαλάσσοισιν
 αὐτῷ & τίς ὠφέλεια ὅτι ἀπαντήσομεν αὐτῷ,
 Vulg. "quis est omnipotens ut servia-
 "mus ei & quid prodest si oraverimus
 "illum," J. T. Pisc. "quid est (Pisc.
 "quanti est) omnipotens ut colamus il-
 "lum? aut quid proficiemus quum in-
 "tercedemus apud eum, (Pisc. quum
 "interpellabimus eum?) Nos hod. ut
 J. T. Tind. "what manner of felowe
 "is the Almighty if we shuld serve
 "hym? What profyt shulde we have
 "to submit oure selves unto hym?

Ver. 16. הֲזֵן לֹא בְּדַם טוֹבָם עָצָה רִשְׁעִים
 Ar. Mont. "en non in manu
 "eorum bonum eorum consilium (im-
 "piorum) longè fuit à me," Chald.
 "non missum est," Syr. Ar. "nonne
 "est," &c. Vat. ἐν χειρὶ τοῦ ἡν αὐτῶν τὰ
 αἰσθητὰ, (Alex. αὐτῶν ἡν, Comp. ἐκ ἡν
 αὐτῶν,) (quod facit sensum contrarium.
 Legit S. Amb. negativum "non fece-
 "runt," &c.) ἐρῶ δὲ ἀσεβῶν οὐκ ἐφορᾷ,
 Alex. & κα' ἀρᾷ (1. καθαρᾷ,) Vulg. "ve-
 "runtamen quia non sunt in manu eo-
 "rum bona sua, consilium impiorum
 "longè sit à me," J. T. "en non + sunt
 "in manu eorum bona eorum (Pisc.
 "+ sed en non + est in manu eorum
 "prosperitas eorum: + idcirco) consili-
 "um improborum procul abest à me,"
 Nos hod. ut J. T. Tind. "lother is ut-
 "terly no goodness in them, therefore
 "wyl I not have to do wyth the coun-
 "cell of the ungodly.

Ver. 17. כִּמְה נִדְרִשְׁעִים יִדְעַךְ וַיִּכָּא עֲלֵימִי
 Ar. Mont. "quo-
 "ties lucerna impiorum extinguetur, &
 "veniet super eos exitium eorum, do-
 "lores partietur in naso suo," Chald.
 "sortes," Syr. Ar. "veniet super eos
 "fractura & corruptio, distribuet iram
 "suam," Vat. & μὲν δὲ ἀλλὰ & ἀσεβῶν
 λυχνὸν σβεδήσει, ἐπελάσει δὲ αὐτοῖς ἡ

* יִלְיָהוּ Buxt. vox Arabica, ut multæ in Job: Arabes vocant parvulum יִלְיָהוּ Gr. derivat a ἰλίου αἰών. An hæc
 de impiis in genere? Primo de filiis Cain per Jubal, Gen. iv. 21. Cujus inventio Cinnor & Gnugab, hinc Toph vel Gnugab,
 ut Naamah dicitur invenisse saltationem, qui inundatione perire. Secundo de Pharaone ac ejus filiis.

καταστροφή· ὡδίνες δὲ αὐτὰς ἐξῆσαν ἀπὸ ὀργῆς,
Alex. καὶ ὡδίνες αὐτοῖς, S. Amb. " lucerna
" extinguitur, superveniet eis submersio,
" dolores autem eos habebunt à furore,"
(An hæc de Pharaone, tenebris Ægypti-
acis, pestilentia, submersione? Vid. quæ
seq.) Vulg. " quoties lucerna impiorum
" extinguetur & superveniet eis inunda-
" tio, & dolores dividet furoris sui?"

J. T. Pisc. " quoties lucerna impiorum
" extinguitur & supervenit eis interitus
" ipsorum? Dolores impertitur Deus irâ
" suâ?" (Pisc. quoties portiones partitur
" + eis Deus in irâ suâ?" Nos hod. ut
J. T. sic Tind. sed ad fin. vers. " O
" what sorowe shall God geve them for
" their parte in his wrath?"

Ver. 18. יהיו כתבן לפני רוח וכמון ננבתו
סופה Ar. Mont. " erunt sicut palea ad
" facies venti & sicut gluma, furatus est
" eum turbo," sic Chald. Ar. " boreas,"
Syr. " turbo," ut Heb. Var. S. Amb.
ἐσονται δὲ ὡς περ ἀχυρὰ ἀπὸ ἀνέμου (Alex.
& Comp. πρὸ ἀνέμου) ἢ ὡς περ κονιορὶς ὃν
ὑφέλξει λαίλαψ, (Alex. ὑφέλξει,) Vulg.
" erunt sicut paleæ ante faciem venti, &
" sicut favilla quam turbo dispergit,"
J. T. Pisc. " + quoties sunt (Pisc. fiunt)
" ut palea coram vento, & ut gluma
" quam surripit (Pisc. abripit) turbo,"
N. hod. " they are as stubble before the
" wind and as chaff that the storm
" carrieth away," Tind. " chaf and
" duste, &c. ut hod.

Ver. 19. אלה יצפן לבנוי אנו שלם אליו
ידע Ar. Mont. " Deus abdit filiis ejus
" robur ejus. Reddetur ad eum & sciet,"
Chald. " tribulationem," Ar. Syr. " im-
" pietatem," Vat. ἐκλείπει ἡς τὰ ὑπάρχ-
ουσα αὐτῷ (Theod. ὁ θεὸς κατακρύπτει τοῖς
ὑπὸς αὐτῷ ἀδικίας αὐτῷ) ἀναποδώσει πρὸς
αὐτὸν καὶ γνώσει, Vulg. " Deus servabit
" filiis illius dolorem patris, & cum
" reddiderit tunc sciet," J. T. Pisc.
" + quoties Deus reponit (Pisc. recondit)
" filiis illius iniquitatem (Pisc. violen-
" tiam) illius? rependit illi & cognos-
" cit, (Pisc. + quoties rependit illi ita
" ut experiatur?) Nos hod. " God lay-
" eth up iniquity for his children: He
" rewardeth him and he shall know it,"
Tind. " and thoughe God save theyr
" children from soch sorowe, yet wyl
" he so reward themselves that they
" shall know it.

Ver. 20. יראו עינו כי ידו ומחמת שדי ישתה
Ar. Mont. " videbunt oculi ejus infortu-
" nium suum & de furore Saddai bi-
" bet," sic Chald. Ar. Syr. " interitum,"
Vat. ἴδοιεν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τὸ ἐαυτῶν

φάγλω (Sym. πῶσιν) ἀπὸ δὲ κυρίας καὶ
ἀλασθείης, Vulg. " videbunt oculi ejus
" interfectionem suam & de furore om-
" nipotentis bibet," J. T. Pisc. " + quo-
" ties vident oculi ejus perniciem suam
" & de æstuante irâ (Pisc. excandes-
" centiâ) omnipotentis bibit? Nos hod.
ut Vulg. Tind. " theyr owne destru-
" ction and miserye, &c. seareful wrath
&c. ut hod.

Ver. 21. כי מהחפצו בביתו אחריו וכספר
חרשו חצו Ar. Mont. " namque vo-
" luntas ejus in domo suâ post se, &
" numerus mensium ejus dimidiati sunt,"
Syr. Ar. " asservabitur posteris ejus,"
Vat. S. Amb. ὅτι τὸ θελημα αὐτῶν ἐν οἴκῳ
αὐτῶν μετ' αὐτῶν (Alex. S. Aug. μετ' αὐτῶν)
καὶ ἀριθμοὶ μηνῶν αὐτῶν διηρέθησαν, Th. &
Aq. ἡμισυθήσει, (suspicio τὴν Heb. מה
ante τὸ excidisse,) Vulg. " quid enim ad
" eum pertinet de domo suâ post se? si
" numerus mensium ejus dimidiatur,"
J. T. Pisc. " nam quod + est studium
" illius de familiâ (Pisc. domo) suâ post
" se, quum brevi menses illius trunca-
" buntur," (Pisc. numerus mensium e-
" jus fuerit abscissus,) Nos hod. " for
" what pleasure hath he," &c. ut Vul.
Tind. " for what careth he what be-
" come of his houshoulde after his
" death? Whose monethes passe away
" swyfter than an arrow." (An hic an-
ni lunares Ægyptiorum. An hæc de fi-
liis Pharaonis à fratre suo Danao in-
terfectis, ut & primogenito suo pesti-
lentiâ occiso & ipsius morte?)

Ver. 22. הלא ילמד דעת והוא רמים ישפוט
Ar. Mont. " nunquid Deum docebit
" sapientiam & ipse excelsos judicabit,"
Chald. " excelsos cœlos," Syr. Ar. " num
" Deo asservabitis scientiam (Syr. Deum
" ne docetis scientiam) qui detractores
" judicat?" (Syr. superbos?) Vat. πότε-
ρον ἔχει ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων ζῶεισιν καὶ
ἐπὶ σήμερον (Sym. καὶ τὸ θεὸν διδάσκει τις ἐπι-
σήμερον) αὐτὸς δὲ φόνους ἀπακρίνει, Alex.
Ald. ὁφείλει, S. Aug. " homicidia," (l.
Vat. רמים Exod. vii. 19.) Vulg. " nun-
" quid Deum docebit quispiam scien-
" tiam, qui excelsos judicat?" J. T.
Pisc. " an Deum (J. T. Deum fortem,
ut semper אל transfert) " + quisquam
" docebit scientiam quâ (Pisc. quum)
" ipse excelsos judicet," Nos hod. ut
Pisc. Tind. " in as moche then as God
" hath the hyest power of all, who
" can teache hym any knowledge.

Ver. 23. זה ימות בעצם תמו כלו שלאנן
ושליו Ar. Mont. " hic morietur in forti-
" tudine integritatis suæ, totus ipse qui-

* Arab. puniri. Vid. in allusionibus de filiis Ægypti.

b Successoribus.

“ etus & pacificus,” sic Chald. & Ar.
Syr. Vat. ⲉⲧⲱⲧⲉⲛ ⲛⲓⲛⲓⲛⲉⲛ ⲉⲛ ⲕⲣⲁⲧⲉⲓ ⲁⲡⲓⲗⲟⲩⲱⲛⲉⲥ ⲁⲓⲛⲱⲧⲉⲛ (Ital. Aug. Alex. vero &
Comp. & S. Amb. ἀφροσυνῆς, Ald. ισ-
χύⲱⲧⲉⲛ) ὁλⲱⲧⲉⲛ ἢ ἀπαθῶν ἢ εὐθηνῶν, Vulg.
“ iste moritur robustus & sanus, dives
“ & felix,” J. T. Pisc. “ hic moritur
“ in robore perfectionis suæ; totus tran-
“ quillissimus & quietus,” Nos hod.
“ one dieth in his full strength, being
“ wholly at ease and quiet,” Tind. “ one
“ dyeth now, when he is myghtie and
“ at his best, rich and in prosperite.

Ver. 24. עֲטִינֵי מְלָא חֶלֶב וּמַח עֲצָמוֹתָיו יִשְׁקָה
Ar. Mont. "mulctralia ejus plena sunt
" lacte, & medulla ossa ejus irrigabitur,"
Chald. "pinguis est," Ar. Syr. "latera
" ejus plena adipe & ossa ejus referta
" medullâ," Vat. S. Amb. τὰ ἰσθαλα
αὐτῆς, (Ald. ἔργονα,) πλήρη γάλακτος,
μυελος δὲ αὐτῆς διαχρεῖται, (Ald. αὐτῶν,) Vulg.
" viscera (עֲטִינֵי) & mulctralia, viscera
& ubera) " ejus plena sunt adipe & me-
" dullis ossa illius irrigantur," J. T.
Pisc. "cujus (Pisc. + quum) mulctralia
" plena fuerunt (Pisc. sunt) lacte &
" medulla offium ejus irrigua," (Pisc.
" irrigatur,) Nos hod. "his breasts are
" full of milk (quo ubera virorum non
raro sunt plena,) "and his bones are
" moistened with marrow," Tind. "e-
" ven when hys bowelles are at the
" fullest, and his bones ful of maryl.

Ver. 25. וזה ימות בנפש מרה ולא אכל
 בטובה Ar. Mont. “ & iste morietur in
 “ animo amaro & non comedit in bo-
 “ no,” sic Chald. Syr. Ar. “ proficisci-
 “ tur,” Vat. ὁ δὲ τελειῶν τὴν πικρίαν
 ψυχῆς, (S. Amb. “ ille autem in ama-
 “ ritudine animæ suæ cursûs vitæ finem
 “ accipit) & φαγὼν ἔσθῃ ἀγαθὸν, Vulg.
 “ alius verò moritur in amaritudine a-
 “ nimæ absque ullis opibus,” J. T. Pisc.
 “ ille verò moritur animo amaro: Qui
 (Pisc. “ quum) non fructus est bono,”
 Nos hod. ut Vulg. — sed — “ and ne-
 “ ver eateth with pleasure,” Tind.
 “ another dyeth in sorowe and hevi-
 “ nesse and never hadd good dayes.

Ver. 26. יחד על-עפר ישכבו ורמה תכסה
 הם עליהם Ar. Mont. " pariter super pulve-
 " rem jacebunt & vermis operiet super
 " eos," sic Chald. Syr. " vermis," Ar.
 " pulvis," Vat. S. Amb. ὁμοθυμαδὸν δὲ
 (ἅπαι γῆς κοιμῶν) (Alex. δὲ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἅπαι
 γῆς κοιμηθήσονται), Καπερία δὲ αὐτὰς κά-
 λυψεν, Vulg. " & tamen simul in pul-
 " vere dormient & vermes operient e-
 " os," J. T. Pisc. " pariter in pulvere

“jacent & vermis obtegit eos,” Nos
hod. ut Pisc. sed in fut. temp. & plur.
“worms,” Tind. “now slepe they both
“alyke in the earth and thee wormes
“cover them.

Ver. 27. יהו ידעתי מחשבותיכם ומזמות עלי' Ar. Mont. " en novi cogitationes vestras, & molimina adversum me iniquè excogitabitis," sic ferè Chald. & Ar. Syr. Vat. ὥστε οἶδα ὑμᾶς, ὅτι τέλμη ἐπίκεισθε μοι. Sym. οἶδα τὰς ἐνθυμήσεις ὑμῶν & τὰς ἐνοίας ὑμῶν τὰς ἀδίκας κατ' ἐμᾶ, Vulg. " certè novi cogitationes vestras & sententias contra me iniquas," J. T. Pisc. " en novi cogitationes vestras & commenta quæ de me (Pisc. contra me) iniquè comminiscimini," Nos hod. ut Pisc. Tind. " but I knowe what you thinke, yea " and what ye ymagin against me unrighteousli.

Ver. 28. כִּי תֹאמְרוּ אֵיךְ בֵּית־נָדִיב וְאֵיךְ אֹהֶל
 עִם מִשְׁכְּנוֹת רִשְׁעִים Ar. Mont. " nam dicetis
 " ubi domus liberalis, & ubi tabernacu-
 " lum habitaculorum impiorum," sic
 Chald. Syr. Ar. " domus iusti," Vat. S.
 Amb. ὡς (Ald. Comp. ὅτι) ἔρετε ποῦ ἐστὶν
 οἶκος ἀρχόντου (Alex. οἶκος ἀρχαίου) καὶ
 ποῦ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγιασμένων τῶν ἀσε-
 βῶν, Vulg. " dicitis enim, ubi est do-
 " mus principis?) & ubi tabernacula
 " impiorum?" J. T. " vos dicere ubi
 " + est domus ingenui? & ubi tento-
 " rium habitationum improborum?"
 Pisc. " + nempe vos dicturos, ubi + est
 " domus principis? & ubi tentorium
 " improborum multis habitationibus
 " instructum? Nos hod. ut Pisc. — sed
 " the dwelling places of the wicked,"
 Tind. " for ye saye where is the pry-
 " ces palace? where is the dwellyng of
 " the ungodly?

Ver. 29. הלא שאלתם עוברי דרך ואתותם לא Ar. Mont. " nunquid non inter-
 " rogastis transeuntes viam & signa eo-
 " rum non diffimulabitis," Chald. " cog-
 " noscetis," sic Ar. Syr. Var. S. Amb.
 ἐρωτήσατε τοὺς παρελθόντας ὁδὸν καὶ τὰ σημεῖα
 αὐτῶν ὥστε ἀπαλλοτριώσῃτε, Alex. ἀπαλλο-
 τριώσῃτε), Vulg. " interrogate quemli-
 " bet de viatoribus & hæc eadem illum
 " intelligere cognoscetis," J. T. Pisc.
 " annon interrogastis transeuntes viâ, &
 " signa eorum non agnoscetis?" Nos
 hod. ut Pisc. Tind. " aske eny man
 " that goeth by the way (yf he wyll
 " not regarde their tokens and dedes.

Ver. 30. **בִּלְיָם אִיד יִחְשַׁךְ רַע לְיוֹם עֲבָרוֹת.**
Ar. Mont. " quia in die exilii pro-

^a An hæc de Pharaonibus aut Esauvo? Vid. not. ^a ad init. hujus cap.

• *ἡ σκία τῶν σκηναίων*, &c. velamen tabernaculorum, &c. An Jobus in tentorio sub velamine, umbra suae te.ebinthi, ut Abraham antea degebat?

"hibebitur malus, in die furorum in-
 "ducentur," sic Chald. Ar. Syr. "ad
 "diem fracturæ (Ar. commemorabitur)
 Syr. ut Heb. Vat. S. Amb. ὅτι εἰς ἡμέραν
 ἀπωλείας κενφίξει, (S. Amb. sublevatur,
 Sym. ζωτηρεῖ), Aq. ὑπεξαυρεθήσει, ὁ
 πανηρός, εἰς ἡμέραν ὀργῆς αὐτῶν ἀπαχθή-
 σον), Alex. & Comp. ἀπαχθήσει, atque
 ita leg. Polychr. & Anast. Ald. ἐπαχθή-
 σον), Vulg. "quia in diem perditionis
 "servatur malus & ad diem furoris du-
 "cetur," J. T. "nam in die calamita-
 "tis subtrahitur malus; in die indigna-
 "tionum exportantur + mali," Pisc.
 "+ nempe quod in die calamitatis sub-
 "trahitur malus, in die + quo indigna-
 "tiones inducuntur," (elevari & duci
 verba judicialia,) Nos hod. "that the
 "wicked is reserved to the day of de-
 "struction; they shall be brought forth
 "to the day of wrath," Tind. "—and
 "that the ungodlye shall be brought
 "forth to the daye," &c. reliqu. ut
 hod.

Ver. 31. מִי־יָגִיד עָלָיו דָּרְכּוֹ וְהוּא־עָשָׂה מִי־
 לוֹ יִשְׁלַם Ar. Mont. "quis novit super
 "facies ejus viam ejus, & ipse fecit, quis
 "reddet ei?" sic Chald. & Ar. Syr.
 Vat. S. Amb. τίς ἀπαγγελεῖ ἐπὶ προσώπῳ
 (Alex. & Comp. ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ) ὃ
 ὁδὸν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐποίησε, (Alex. καὶ αὐ-
 τὸς sensu planiori) τίς ἀναποδώσει αὐτῷ,
 Vulg. "quis arguet coram eo viam e-
 "jus? & quæ fecit quis reddet illi?"
 J. T. Pisc. "quis indicat ei in faciem
 "viam ejus? Quum ipse malè fecit,
 "quis respondet ei?" Pisc. "malè fe-
 "cit," Nos hod. ut J. T. Tind. "who
 "darre reprove him for his wayes to
 "his face? Who rewardethe hym for
 "the ungraciousnes that he doth?"

Ver. 32. וְהוּא לְקַבְּרוֹת יוֹבֵל וְעַל־גְּדִישׁ יִשְׁקֹר
 Ar. Mont. " & ipse ad sepulchra duce-
 "tur & super acervo vigilabit," sic
 Chald. Ar. Syr. "ad vindictam afferva-
 "bitur," (Syr. acervum,) Vat. S. Amb.
 καὶ αὐτὸς εἰς τάφους ἀπηνέχθη καὶ αὐτὸς ἐπὶ
 ζωάν (Alex. & Comp. ζωῶν, Ald. ζωῶν)
 ἡγεύνησεν, Vulg. "ipse ad sepulchra
 "ducetur, & in congerie mortuorum vi-
 "gilabit," J. T. Pisc. "tandem ipse
 "in sepulchra effertur & apud tumu-
 "lum assiduus est," Nos hod. "yet
 "he shall be brought to the grave,
 "and shall remain in the tomb," Tin.
 ut Vulg. sed "hys grave," sing. num.

Ver. 33. מִתְקוֹ לוֹ חֲגִבִּי נָחַל וְאַחֲרָיו כָּל־אֲדָם
 Ar. Mont. "pul-
 "chri sunt ei cespites torrentis, & post

"se omnem hominem trahet, & ad fa-
 "ciem ejus non numerus," Vat. S. Amb.
 ἐγλυκάνθησαν αὐτῷ χάλικοι χειμάρρες καὶ ὁ-
 πῖσω αὐτῷ πᾶς ἄνθρωπος ἀπελόμενοι καὶ
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀναριθμητοί, Vulg. "dul-
 "cis fuit glarea cocyti, & post se om-
 "nem hominem trahet, & ante se in-
 "numerabiles," J. T. Pisc. "dulces-
 "cunt ei glebæ vallis; & post se om-
 "nes homines trahit, ut ante eum fu-
 "erunt innumeri," Pisc. "& + eorum
 "qui ante eum + descenderunt, non est
 "numerus," Nos hod. "the clods of
 "the valley shall be sweet unto him,
 "and every man shall draw after him,
 "as + there are innumerable before
 "him," Tind. "then shal he be faine
 "to be buryed amonge the stones by
 "the broke-side. All men must fo-
 "lowe hym, and there ar innumerable
 "gone before him.

Ver. 34. וְאֵיךְ תַּנְחֻמִּי חֶבֶל וְתִשְׁבוּתִיכֶם
 Ar. Mont. " & quomodo
 "consolabimini me vanum; & respon-
 "sionibus vestris remansit prævarica-
 "tio," sic ferè Chald. Ar. "etiamsi con-
 "fortetis me (Syr. quomodo consola-
 "mini me) tamen vanitas & variatio
 "sermonum ejus, multiplicata est co-
 "ram me, (Syr. responsiones sermo-
 "num ejus relictæ sunt coram me,")
 Vat. S. Amb. πῶς ᾧ παρηκαλεῖτέ με
 κενῶ, (Comp. μοι παρηκαλεῖτε,) πὲρ ᾧ ἐμὲ
 κατὰπαύσαται ἀφ' (Ald. ἐφ' ὑμῶν καὶ δὲν,
 Vulg. "quomodo igitur consolamini
 "me frustra, cum responsio vestra re-
 "pugnare offensa sit veritati," J. T.
 Pisc. "quomodo ergo consolaremini
 (Pisc. consolamini) "me vanitate, cum
 (Pisc. quippe in) "responsionibus ve-
 "stris reliqua sit (Pisc. abundat) præva-
 "ricatio," Nos hod. ut J. T. sed pro
 "vanitate, in vain," Tind. "O how
 "vayne is the comferte that ye geve
 "me? Are not youre answeres cleane
 "contrarye to ryght and treuth?"

C A P. XXII.

VER. 1. וַיַּעַן אֱלִיפָז בֶּן־תִּמְנִי וַיֹּאמֶר Ar.
 Mont. " & respondit Eliphaz
 "Themanites, & dixit," Chald. "qui
 "erat de Theman," Ar. Syr. "Te-
 "manites," Vulg. ut Heb. Vat. ὑπο-
 λαβὼν ᾧ Ἐλιφάζ ὁ Θαϊμανίτης λέγει, &
 ut antea.

Ver. 2. הֲלֹא־לִי יִסְכַּךְ־גִּבְרִי כִּי־יִסְכֵּן עָלַי מוֹשָׁבִי
 Ar. Mont. "nunquid Deo proderit vir,
 "sed proderit super se prudenter agens,"

^b An hæc de sepulchro regis Erythræi, quod tumulus seu cumulus arboribus confitus? seu de Pharo Pharaonum? seu de ambobus? Fornix supra sepulchrum instar cumuli frugum, a Coinistack, vel rotundus vel oblongus, ut nostri Barrows, Berries, Burroughs, &c. specula—Sea-mark.

Chald. " doceret vir; & si docuerit e-
 " um quid adeo providebit," Syr. Ar.
 " numne cum Deo dicis tu, O gigas,
 (Syr. O vir) te esse parem in sapientiâ,
 Vat. S. Amb. (sed totum comma mu-
 tuatur à cap. xxi. 22.) *πότερον ἔχει ὁ κύ-
 ριος ἐστὶν ὁ διδάσκων ζῶσιν καὶ θάνατον,*
 Vulg. " nunquid Deo potest comparari
 " homo, etiam cum perfectæ fuerit sci-
 " entia?" J. T. Pisc. " an Deo prodesse
 " potest vir? Quum prodest ex eo prof-
 " peratur + Deus? (Pisc. quin potius
 " prodest sibi ipsi intelligens," N. hod.
 ut Pisc. sed pro " quin, potius," Tind.
 " maye a man be compared unto God
 " in wisdom, though he seme to hym-
 " self for to be lyke hym?

Ver. 3. *החפץ לשד' כי תצדק ואם כצע כיתתם*
 ררך Ar. Mont. " nunquid voluntas
 " Saddai quod justificeris? & si lucrum
 " quod perficias vias tuas," sic Chald.
 Syr. Ar. " & prodest si justificaveris
 (Syr. " integras feceris) vias tuas ex ti-
 " more tuo," Vat. S. Amb. *τί γὰρ μέλει*
τῷ κυρίῳ, εἰάν ζῇ ἡ δόξα τοῖς ἔργοις ἀμεμπτοῦ,
ἢ ὠφέλεια (Alex. *αὐτῷ*), *ὅτι ἀπλώσεως τὴν*
ὁδὸν ζ, Sym. *μὴ χεῖρ ἐκάνος ἵνα δικαιω-*
θῇς. ἢ κερδανεῖ εἰάν ἀμωμῷ ἢ ὁδὸς ζ,
 Vulg. " quid prodest Deo si justus fu-
 " eris? aut quid ei confers si immacu-
 " lata fuerit via tua," J. T. Pisc. " an
 " oblectationi + est Omnipotenti quod
 " justificas te (Pisc. quod justus es?)
 " aut an lucro quod integras asseris
 (Pisc. " quum integras facis) vias tuas,"
 Nos hod. ut Pisc. Tind. " what pleasure
 " hath God in that thou art righteous?
 " or what doth it profite him that thy
 " wayes are perfect?

Ver. 4. *המידאתך יוכיחך יבוא עמך במשפט*
 Ar. Mont. " nunquid præ timore tui
 " arguet te, veniet tecum in iudicium,"
 sic Chald. Syr. Ar. " nam nos argue-
 " mus te & intrabimus in iudicium te-
 " cum?" Vat. S. Amb. *ἢ λόγον ζα πο-*
σύνειλεν ἐλέγξει (Alex. Ald. Comp. *ἐλέγ-*
ξει ζ) καὶ *ζωησελεύσειαι* ζοι εἰς κρίσιν,
 Vulg. " nunquid timens arguet te &
 " veniet tecum in iudicium?" J. T.
 " an de religione tuâ argueret te? Ve-
 " niret tecum in iudicium?" Pisc. " an
 " si timeres eum, argueret te? Veniret
 " tecum in iudicium," Nos hod. " will
 " he reprove thee for fear of thee? will
 " he enter with thee into judgment?"
 Tind. " is he affrayed to reprove thee
 " and to steppe forth with thee in to
 " judgment?"

Ver. 5. *הלא רעתך רבה ואין קץ לעונותך*
 Ar. Mont. " nonne malitia tua multa,
 " & non finis iniquitatibus tuis?" sic
 ferè Chald. Ar. " etenim, (Syr. ecce)
 " tribulationes tuæ multæ," Vat. S.

Amb. *πότερον ἔχει ἡ κακία ζα* (Alex. *ἐχέ,*)
ἐστὶ πολλή, ἀναριθμήτοι δὲ ζα εἰσὶν αἱ ἀ-
μαρτίαι, Vulg. " & non propter maliti-
 " am tuam plurimam & infinitas ini-
 " quitates tuas," J. T. Pisc. " nonne
 " malitia tua multa + est? Neque + est
 " finis iniquitatibus tuis," Nos hod.
 " is not thy wickedness great, and thine
 " iniquities infinite?" Tind. " com-
 " meth not this for the great wicked-
 " nes and for thine ungratious dedes,
 " whych are innumerable?

Ver. 6. *כיתתכל אחיך הנם וכגד ערומים*
 תפשיט Ar. Mont. " etenim capies in
 " pignus fratres tuos, gratis, & vestes
 " nudorum spoliare facies," sic ferè
 Chald. Ar. " furatus es," Syr. " detrax-
 " isti," Vat. *ἡνεχύραζες ἢ τὰς ἀδελφὰς ζα*
διακενῆς (Sym. *ἀναιτίως*) *ἀμφιάσιν ἢ γυμ-*
νῶν ἀφείλας, S. Amb. " pignoribus à fra-
 " tribus tuis frustra," (puto mendosè pro
 frustra,) Vulg. " abstulisti enim pignus
 " fratrum tuorum sine causâ & nudos
 " spoliasti vestibus," J. T. Pisc. " nam
 " pignus acceperis à fratribus tuis im-
 " merito; & nudos nudaveris vestibus
 " suis," Nos hod. " for thou hast ta-
 " ken a pledge from thy brother for
 " nought," &c. ut Pisc. Tind. "—from
 " thy brethren," &c. —and robbed the
 " naked, &c. reliq. ut hod.

Ver. 7. *לֹא מִים עֵיף תִּשְׁקָה וּמִדַּעַב תִּמְנַע לָחֶם*
 Ar. Mont. " non aquam lasso propina-
 " bis & à famelico prohibebis panem,"
 sic Chald. Syr. Ar. " anxio," Vat. S.
 Amb. *ἐδὲ ὕδωρ διψῶντας ἐπότισας, ἀλλὰ*
πεινώτων ἐσέρησας ψαμὸν, Vulg. " aquam
 " lasso non dedisti, & esurienti subtrax-
 " isti panem," J. T. Pisc. " non aquam
 " bibendum lasso dedisti, & à famelico
 " prohibuisti panem," sic Nos hod.
 Tind. "—withdrawen brede," &c. ut
 hod.

Ver. 8. *ואיש זרוע לו הארץ ונשוא פנים ישב בה*
 Ar. Mont. " & viro brachii ei terra &
 " acceptus faciebus sedebit in ea," Chal.
 " & viro vincenti sua est terra & aspe-
 " ctabilis vultu habitabit in eâ," Ar. Syr.
 " adest vir qui seminat sibi terram &
 " Dominus violentiâ sumit eam ab illo,"
 Vat. S. Amb. *ἐθαύμασας δὲ τίναν πρό-*
σῳπον (proculdubio antiqua hic est men-
 da δὲ τίναν pro *δυναμῶν*). Nam S. Amb.
 hic quorundam,) *ὠκισας* (Alex. *ὀκώμισας*
 δὲ) *τὰς* (Alex. Ald. Comp. *πρωχῆς*) *ἐπὶ*
τῇ γῆς, Vulg. " in fortitudine brachii tui
 " possidebis terram & potentissimus ob-
 " tinebas eam," J. T. " præterea viri
 " lacertosi fuerit terra hæc & acceptus
 " persona habitaverit in eâ," Pisc.
 " propterea viro potenti + dedisti ter-
 " ram; ita ut honoratus habitaret in
 " eâ," N. hod. " but as for the mighty
 " man

"man, he had the earth, and the ho-
"nourable man dwelt in it," Tind.
"shuld soche one then as usethe vio-
"lence, wronge and oppreſſion (doing
"all thinge of parcialite and having re-
"spect of personnes) dwell in the lande?

Ver. 9. אלמנות שלחת ריקם ורעות יתמים
ידכא Ar. Mont. "viduas dimisti vacuè,
"& brachia pupillorum contundetur,"
sic Vat. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. χήρας
δὲ ἐξαπίστας κενὰς, ὀρφανὰς δὲ ἐκάνκωσας,
Vulg. "viduas dimisti vacuas, & la-
"certos pupillorum comminuisti," J. T.
"viduas dimiseris vacuas; & lacertus +
"uterque pupillis contritus fuerit," Pisc.
"viduas dimisti vacuas & brachia pu-
"pillorum contrita fuerunt + à te," Nos
hod. ut Pisc. "— à te," Tind. "— and
"oppressed the poore fatherlesse," quod
præced. ut hod.

Ver. 10. על-כן סביבותיך פחים ויבהלך פחד
פתאום Ar. Mont. "propterea circuitus
"tui laquei & terruit te pavor subitò,"
sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. πι-
γαρῶν ἐκύκλωσάν σε παγίδες καὶ ἐπὶ ἑσθ' ἰσχυρὰ
σε πόλεμος ἐξαίσιος, Sym. καὶ ταράσσει
σε φόβος ἐξαίσιος, Vulg. "propterea
"circundatus es laqueis & conturbat te
"formido subita," J. T. Pisc. "ideo
"circumstant te (Pisc. circa te sunt) la-
"quei & perturbat (Pisc. -babit) te pa-
"vor repentinus," Nos hod. ut J. T.
Tind. "therefore art thou compased a-
"bout with snares on every syde, and
"sodenly vexed with feare.

Ver. 11. או-יחשך לא תראה ושפעת-מים תכסך
Ar. Mont. "vel obscuritas non videbis
"& redundantia aquarum operuit te,"
Chald. "in tenebris habitabis," &c. Ar.
Syr. "locum tenebrarum non vidisti &
"diluvium aquarum," &c. Vat. S. Amb.
τὸ φῶς σε καλύψει ἀπὸ τῆς κοιμηθέντος δὲ
ὕδατος ἐκάλυψε, Orig. οἱ ἄλλοι καὶ πληθὺν
ὕδατων καλύψαι σε, Vulg. " & putabas
"te tenebras non visurum & impetu
"aquarum inundantium non oppressum
"iri?" J. T. "aut tenebræ ne videas &
"agmen aquarum obtegit te," Pisc.
"aut tenebræ + circa te sunt, ne videas,
"& agmen aquarum obtegit te," Nos
hod. ut J. T. "—abundance of waters,"
&c.—Tind. "shuldest thou then see no
"darknesse? Shuld not the waterflodes
"runne over thee?

Ver. 12. הלא-אלוהי גבה שמים וראה ראש
כידמו Ar. Mont. "nonne Deus
"in sublimitate cœlorum? & vide caput
"stellarum quia excelsæ sunt," sic Chal.
Syr. Ar. "en Deus levavit cœlos, vidit
"principem stellarum quum sese erexit,"

Vat. S. Amb. μὴ ἔχῃ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων
ἐφορᾷ, (versio satis Poetica non abfimi-
lis istis ὅς ἐστι παρὰ τὰ δάμαλα ναίων,) τὰς
ὑβρεὶς φερομένης ἐταπείνωσε, (& Dan. iv. ult.
An ad illa Hesiodi βελάννα καλύπτει, ἀ-
εὶ ἄλλων μινύθει refert.) Vulg. "an non
"cogitas quod Deus excelsior cœlo sit &
"super stellarum verticem sublimetur?"
J. T. Pisc. "an non Deus + est, inquis,
"in altitudine cœli? & aspice summi-
"tatem siderum ut excelsa sunt," (Pisc.
"aspice quæso summitatem stellarum
"quod altæ sint,") Nos hod. ut J. T.
"—inquis," Tind. "now because that
"God is hyer than the hevens, and be-
"cause thou seyst how hye the starres
"are.

Ver. 13. ואמרת מה-ידע אל הכעד ערפל
שפוט Ar. Mont. "& dixisti quid novit
"Deus? Nunquid per caliginem indi-
"cabit," sic ferè Chald. & Ar. Syr. Vat.
καὶ ἔπας τί ἔγνω ὁ ἰσχυρὸς ἢ καὶ ἔ-
γνώφει κρίνει, (Comp. κρίνει,) Vulg. " & dicis,
"quid enim novit Deus? & quasi per
"caliginem judicat," J. T. Pisc. "ideo
"dicis quod nosceret Deus? an per ca-
"liginem judicaret?" sic N. hod. Tind.
"wilt thou therefore saye: Tushe, howe
"shuld God know? Doth his dominion
"reache beiond the cloudes.

Ver. 14. עבים סתרו-לו ולא יראה וחוג שמים
יתהלך Ar. Mont. "nubes abscondita ei,
"& non videat, & ambitum cœlorum
"perambulabit," Chald. " & in forti-
"tudine altitudinis cœlorum," Syr. Ar.
"nec viderunt — planitiem," (Syr. ut
Heb.) Vat. S. Amb. νεφέλη ἀποκρυφῇ
αὐτὸν καὶ ἔχ' ὁραθήσει, καὶ γῦρον ἔραν' διαπο-
ρεύσει, Vulg. "nubes latibulum ejus, nec
"nostra considerat, & circa cardines cœ-
"li perambulat," J. T. "densæ nubes
"latibulum + sunt ei ut non aspiciat, &
"ambitum cœlorum obambulat," Pisc.
"nubes latibulum + sunt ei ut non as-
"piciat: & in ambitu cœlorum ambu-
"lat," Nos hod. ut J. T. Tind. "tushe
"the cloudes cover him that he may
"not se, for he dwelleth in heaven^b.

Ver. 15. הארה עולם תשמור אשר דרכו
מתי-אין Ar. Mont. "nunquid semitam
"sæculi observabis quam calcaverunt
"viri iniquitatis," sic Chald "semitam
"sæculi," Syr. Ar. "viam mundi," Vat.
S. Amb. μὴ τρέσον αἰώνιον φυλάξεις ἣν ἐπά-
τησαν (Alex. ἐπανεστησαν) ἄνδρες δίκαιοι,
Comp. ἄδικοι, Vulg. "nunquid semitam
"sæculorum custodire cupis quam cal-
"caverunt viri iniqui," J. T. Pisc. "an
"semitam priscam observasti quam tri-
"verunt homines vani," sic Nos hod.

^a Puto Luciferum, Arimanium. Vid. Dissertat. de Zoroastre.

^b An hanc notionem Epicurus ab Arabibus accepit?

sed "wicked men," &c. Tind. "well
"thou wilt kepe the old way that all
"wicked men have gone.

Ver. 16. אֲשֶׁר־קִטְטוּ וְלֹא־עָתָּה נִהְיָ יִצְקָא יוֹדֵם.
Ar. Mont. "qui succisi sunt & non tem-
"pus; fluvius diffusus est fundamento
"eorum," Syr. Ar. "extra tempus su-
"um & ad transitum fluminis detenti"
"sunt, nec recordati sunt qui fecit fun-
"damenta eorum," Vat. S. Amb. οἱ
ζυελήφθησαν ἄωροι, (Sym. αἰλώσον) πρὸ
καιρῶ) πόταμος ἐπὶ ῥέειν ἔμελλον αὐτῶν,
Vulg. "qui sublati sunt ante tempus
"suum & fluvius subvertit fundamen-
"tum eorum," J. T. Pisc. "qui corru-
"gati sunt quum nondum esset tempus,
"fluvio effuso in fundamentum eorum,"
Nos hod. "which were cut down out
"of time, whose foundations were o-
"verflown with a flood," Tind. "bothe
"olde and young, whose foundation is
"a running water." (An hæc de So-
domitis, y 16. ad 20. & quæ de Jorda-
ne, cap. xl. y 23. An de Pharaone, vid.
Psal. lxvi. y 6. aut Ante-Diluvianis?
secundum traditionem Arabicam? An
de omnibus? Certè arborum trunci u-
bivis gentium sub terrâ obruti inveni-
untur, ab insulâ nostrâ Monâ ad Mos-
covitas usque, traditione à diluvio re-
lictî. Hackluit de Nova Zembla, &c.
Vid. & mortem ibi prodigiosam in O-
leario.)

Ver. 17. הַאֲמִירִים לֹא־לָךְ סוּר מִמֶּנּוּ וּמִהֲיָעֵל לְמִי
שֶׁדִּי אֵר. Ar. Mont. "dicentes Deo re-
"cede à nobis & quid operabitur Saddai
"eis," sic Chald. & Syr. Ar. Vat. S.
Amb. οἱ λέγοντες, κύριε τί ποιήσῃς ἡμῖν
ἢ τί ἐπάξῃς, (Alex. ἐπάξει, Th. ἐργᾷ)
ἡμῖν ὁ παντοκράτωρ, Vulg. "qui dice-
"bant Deo, recede à nobis; & quasi
"nihil possit facere Omnipotens æsti-
"mabant eum," J. T. Pisc. "qui dice-
"bant Deo, recede à nobis, & quid fa-
"cturus fuisset (Pisc. quid fecerat) Om-
"nipotens illis?" Nos hod. ut J. T.
Tind. "which saye unto God; go from
"us: And after this maner, Tush, what
"wyl the Almightye do unto us?"

Ver. 18. וְהוּא מֵלֵא בְּתֵיהֶם טוֹב וְעֵצָה רַשְׁעִים.
Ar. Mont. "& ipse implevit
"domos eorum bono & consilium im-
"piorum longè factum est à me," sic
Chald. Ar. Syr. "cogitatio impiorum
"recessit ab ipsis," Vat. S. Amb. ὅς δὲ
(Alex. ὅτε γε, Th. αὐτὸς δὲ) ἐνέπλησε τὰς
οἰκὰς αὐτῶν ἀγαθῶν, βελήν ᾧ ἀσεβῶν πόρρω
ἀπ' αὐτῶν, (ἀπ' Ald. Comp.—) Vulg.

"cum ipse impleffet domos eorum bo-
"nis: Quorum sententia procul sit à
"me," J. T. "horum quidem domos
"ipse impleverat bono; at consilium
"improbiorum procul + abest à me,"
Pisc. "imo ipse impleverat domos eo-
"rum bonis. Idcirco consilium impro-
"biorum procul est à me," Nos hod.
"yet he filled, &c. but the counsel,"
&c. ut Pisc. Tind. "wheras he (not-
withstanding) fylleth their houses with
"all good: which meaning of the un-
"godly be farre from me.

Ver. 19. יֵרְאוּ צְדִיקִים וְיִשְׂמְחוּ וְנָקִי יִלְעַגְלֵמוּ
Ar. Mont. "videbunt justi & lætabunt-
"ur; & innocens subsannabit eos," sic
Chald. Ar. Syr. Vat. ἰδόντες δίκαιοι ἐγέλα-
σαν ἄμεμπτον ᾧ ἐμυκήθησαν, Alex. &
Comp. + αὐτὸς, Vulg. "videbunt justi
"& lætabuntur, & innocens subsanna-
"bit eos," sic J. T. sed in præf. temp. &
Pisc. sed in imperf. Nos hod. ut J. T.
Tind. "for with joye shall the godly,
"and with gladnes shall the innocent
"se that," &c,

Ver. 20. אֲמַלָּא נִכְחַד קִימְנוּ וְיִתְרֵם אֲכֵלָהּ אֵשׁ
Ar. Mont. "si non succisa fuit subfi-
"stentia nostra & residuum eorum de-
"voravit ignis," Chald. "nonne prohi-
"biti sunt ne confurgerent," &c. b Syr.
Ar. "si non humiliati fuerint à duritie
"suâ," &c. Vat. S. Amb. εἰ μὴ ἡφάνισθη
(Comp. ἡφάνισαι) ἡ ὑπόστασις αὐτῶν (Al.
ὑποστάσεις) ἢ τὸ καὶ ἀλείμμα αὐτῶν καὶ ἀ-
φάγε) πῦρ, Vulg. "nonne succisa est e-
"rectio eorum & reliquias eorum de-
"voravit ignis?" J. T. "quum nondum
"excinditur substantia nostra; & re-
"siduum illorum absument ignis," Pisc.
"+ dicens, etsi non est succisa substan-
"tia nostra, tamen excellentiam illo-
"rum consumpsit ignis," Nos hod. ut
J. T. sed—"but the remnant," &c.—
Tind. "that their increase shall be hewn
"downe and their posterite consumed
"with fyre.

Ver. 21. הַסִּכְנָנָה עִמּוֹ וְשֵׁלֶם בְּהֶם תְּבוֹאֲתָךְ
טוֹבָה Heb. "affuesce (Chald. disce ab,
&c.) "quæso cum eo & pacem habeto;
"in eis proventus tuus bonus," Syr. Ar.
"coæqua te igitur illi & largire de fru-
"gibus tuis optimis," Vat. S. Amb. ἥμε-
ρα δὲ ζυλῆρος ἐὼν ὑπομείνης εἶτα (Alex. ἢ ὁ)
ὁ καρπὸς ζε εἶται ἐν ἀγαθῶν, Vulg. "ac-
"quiesce igitur ei & habeto pacem: &
"per hæc habebis fructus optimos,"
J. T. Pisc. "affuesce quæso cum illo &
"pacem habebis (Pisc. per hæc obveniet

* "Ad transitum fluminis detenti sunt," An Arabs hic alludit ad Magorum traditiones de mora animarum ad ripas
fluminis Paradisi & ad pontem Tchilnavor; de quibus in lib. Saddir.

b Reliq. eorum Ign. &c. An Sodomitarum in exemplar æterni ignis? Quorum destructione vel Philistini ipsi, &c.
adeo confecti & perterriti, ut videantur magis pii, castiores & hospitabiliores evasisse; ut Abimeleck, Ephron & forsan
Eliphaz & Edomitæ.

"tibi) bonum," Nos hod. "acquaint thy self now with him, and be at peace: Thereby shall good come unto thee," Tind. "therefore reconcile the unto God, and be content; so shal al thinges prosper with thee.

Ver. 22. קחנא מפיו תורה ושם אמרו Ar. Mont. "accipe quæso ex ore ejus legem & pone eloquia ejus in corde tuo," Chald. "perface nunc," &c. Syr. Ar. "ponet," Vat. S. Amb. ἔκλαβε (Ald. ἔκβαλε) ᾧ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐξηγορίαν (Alex. ζωέξηγορίαν, Sym. ἐξομολόγησιν, Aq. νόμον) καὶ ἀνάλαβε τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ σου, Vulg. "suscipe ex ore illius legem & pone sermones ejus in corde tuo," J. T. Pisc. "recipe, quæso, ex ore ejus legem (Pisc. doctrinam) & repone dicta ejus in animo tuo," (Pisc. "in corde tuo,") N. hod. ut J. T. — sed heart, ut Pisc. sic Tind.

Ver. 23. אם תשוב עד שתי תבנה תרחיק עולך Ar. Mont. "si conversus fueris ad Saddai, ædificaberis; elongabis iniquitatem à tentoriis tuis," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. εἰ ἂν ἐπιστρέψῃς καὶ ταπεινώσῃς σεαυτὸν ἐναντὶ κυρίου, πόρρω ἐποίησας (Alex. καὶ πόρρω ποιήσῃς) ἀπὸ διαίτης σου ἀδικον, Vulg. "si reversus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo," J. T. Pisc. "si revertêris ad Omnipotentem, instauraberis; procul amovebis (Pisc. si procul amoveris iniquitatem à tentoriis tuis," Nos hod. ut Vulg. sed "tabernacles," plur. Tind. "for yf thou wilt turne to the Almighty, thou shalt stande fast and al unrighteousnes shall be farre from thy dwellinge.

Ver. 24. ושית על עפר בצר ובצור נחלים Ar. Mont. "& pone super pulverem munitionem tuam & in petrâ d torrentis Ophir," Chald. "& pones super pulverem arcem munitam & sicut petram torrentium aurum Ophir," Syr. Ar. "etiam congregabis argentum sicut pulverem & quasi arenas torrentium (Syr. maris) aurum Obrizum," Vat. S. Amb. θήσῃ (Alex. θήσεις, Comp. καθήσῃ) ἐπὶ χώματι ἐν πέτρᾳ καὶ ὡς πέτρα χεῖμα ῥέει Alex. ὥστε χεῖμα ῥέει, Sym. ἐν τῷ ἀκροτόμῳ ὡς ὀχλὺς) Σωφίρ, Alex. & Comp. Ὠφείρ, Sym. ῥευσὶς πρῶτος, Orig. φασὶ δὲ τινες τὴν ἐρ-

μυδαίων τὴν Σωφίρ ἐρμηνεύοντες κάλλιτον, τὴν Ἀφρικὴν εἶναι, κέχηρ) ᾧ ἡ χρυσὴ τῇ λέξει ταύτῃ ὅταν περὶ πλεῖστα διαλέγηται, Vulg. "dabit pro terra filicem & pro filice torrentes aureos," J. T. "idque ponendo pro pulvere, lectissimum aurum; & pro rupe, Ophirinum aurum fluviatile," Pisc. "tum pones super pulverem lectissimum aurum; & in rupe torrentium aurum Ophirinum," Nos hod. "then shalt thou lay up gold as dust, and the gold of Ophir as the stones of the brooks," Tind. "he shall geve the an harvest which in plenty and aboundaunce shal excede the dust of the erth, and the golde of Ophir like ryver stones.

Ver. 25. והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך Ar. Mont. "quia omnipotens munitio tua & argentum fortitudinum tibi," Chald. "arx munitionis tuæ & magis quàm argentum erit fortitudo excelsa tibi," Ar. Syr. "absque numero erit tibi," Vat. S. Amb. ἔσαι ὅσω σου ὁ παντοκράτωρ βοηθὸς ἀπὸ ἐχθρῶν, καθαρὸν ᾧ δωδεκάσει σου ὥστε ἀργυρεῖον πεπυρωμένον, Vulg. "eritque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi," J. T. Pisc. "eritque omnipotens lectissimum aurum tuum & argentum viresque tibi," Pisc. solidissimum tibi + erit," N. hod. "yea the Almighty shall be thy defence, and thou shalt have plenty of silver," Tind. "yea the Almightye hys owne selfe shal be thine harveste and the heape of thy moneye.

Ver. 26. כי אז על שדי תתענג ותשא אל אלהיך כי אז Ar. Mont. "quia tunc super Saddai delectaberis & elevabis ad Deum facies tuas," sic Chald. Ar. Syr. "tunc tum levabis ad Deum vultum tuum," Vat. S. Amb. εἰτα παρρησιασθήσῃ (Alex. ἐν παρρησίᾳ σου) ἐναντίον κυρίου ἀναδείψας εἰς τὸ ἔργον ἱλαρώς, Vulg. "tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & elevabis ad Deum faciem tuam," J. T. Pisc. "nam tum in Omnipotente te ipsum oblectabis; quum (Pisc. &) attolles ad Deum faciem tuam," Nos hod. "then shalt thou have thy delight in God," &c. ut Pisc. sic Tind.

Ver. 27. תעתיר אליו וישמעך ונרדך תשלם Cr. Mont. "orabis ad eum & exaudiet te & vota tua reddes," sic Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. ὁξαρμάς δὲ σου πρὸς

a L. Sym. תורה pro תורה.

b Aq. νόμον. An legem Patriarchalem? De quâ Jethro Moyfi, Exod. xviii. 20. Vid. Dissert. de Jobi jurisprudentiâ.

c Auri pulvis, aurum fossile & fluviatile, (Vid. Carver. pag. 132.) maximi thesauri, argenti atque auri pondera. Primo in templum Salomonis, à Davide, &c. Secundo, in Darii, ab Alexandro captis. Tertio, in thesauris imperatoris Achbar. Quorum catalogum apud Mandaflo habemus & nummos cufos vasti ponderis. — Sed omnia vanitas.

d An alludit hic Eliphaz ad duas Jobi urbes, Bosram & Petram?

e שדי Græcis & βοηθὸς & παντοκράτωρ, בצריך ἀπὸ ἐχθρῶν.

αὐτὸν, εἰπακόςεται (εἰ δώσει δὲ τοῖς ἀπο-
δύναται τὰς δόχας, Vulg. "rogabis eum
" & exaudiet te, & vota tua reddes,"
J. T. Pisc. "supplex orabis eum & ex-
" audiet te & vota tua perfolves," sic
Nos hod. Tind. "—and thou shalt
" kepe thy promyses," in præced. ut hod.
Ver. 28. ותגור אמר ויקם לך ועל דרכך נגה
Ar. Mont. "decernes sermonem &
" firmus erit tibi & super vias tuas splen-
" duit lucem," sic ferè Chald. Syr. Ar.
"dicesque sermonem & rectus erit tibi,"
Vat. S. Amb. ἀποκαλάσει δὲ τοῖς (Th.
ἡ δὲ οὐρα ῥῆμα ἡ σταθίσειαί τοῖς) διὰ δι-
καίου ὁδοῦ ἐπὶ ὁδοῖς (εἰς εἰς φέρει), Vulg.
"decernes rem & veniet tibi, & in viis
" tuis splendeat lumen," J. T. Pisc.
"quum primum decernes sermonem
" præstabitur tibi, & in viis tuis resplen-
" deat lux," Nos hod. "thou shalt
" also decree a thing," &c. ut Pisc.
Tind. "then loke what thou takest in
" hand he shall make it to prospere
" with the, and the lighte shal shyne
" in thy wayes.

Ver. 29. כיהשפילו ותאמר נזה ושח עינים
Ar. Mont. "cum humiliaverint se
" & dices Exaltatio & demissum oculis
" salvabit," Chald. "generatio enim
" quæ humiliaverit se, fiet sublimis, &
" illum qui inclinatus fuerit delicto,
" salvabit," Syr. Ar. "quoniam qui
" dixerit se humiliaturum sese exalta-
" bitur (Syr. humiliaverit se dixit quod
" exaltabitur) & qui custodierit visum
" suum salvabitur, (Syr. depressi oculis
" servabuntur," Vat. S. Amb. ὅτι ἐτα-
πείνωσας (Ald. Comp. ἐταπείνωσεν αὐτὸν)
ὁ δὲ οὐρα (Ald. ἐρεῖ) ὑπερηφανόσασα
(Alex. εἰ ὑπερηφανόσασα) ἡ κύφοισα
ὁφθαλμοῖς ὥσπερ, Vulg. "qui enim hu-
" miliatus fuerit erit in gloriâ, & qui
" inclinaverit oculos, ipse salvabitur,"
J. T. Pisc. "quum depresserint quen-
" quam (Pisc. aliquem) & dices exalta-
" tio + fit (J. T. & cogitabis exaltatio-
" nem ejus) tum demissum oculis serva-
" bit Deus," Nos hod. "when men are
" cast down then thou shalt say there
" is lifting up: And he shall save the
" humble person," Tind. "for who so
" humblethe hym selfe, him shall he
" set up, and who so lokethe meakelye
" shall be healed.

Ver. 30. ימלט אינקי ונמלט בבר כפך
Ar. Mont. "liberabit insulam innocens &
" liberabitur in puritate volarum tua-
" rum," Chald. "liberabitur vir qui
" non est innocens propter justitiam tu-
" am & liberabitur injustitia manus tuæ,"

Ar. Syr. "evadet innocens ubicunque
" fuerit & liberabitur in puritate ma-
" nuum suarum," Vat. S. Amb. ῥύσει
αἰθῶν ἡ διασώθη, ἐν καθααῖς χερσὶ (εἰς,
Alex. διασώθη, Sym. ἀφάξει) καθα-
ρότηι χερῶν ἑκαστοῦ, Vulg. "salvabitur
" innocens, salvabitur autem in mun-
" ditiâ manuum suarum," J. T. "li-
" berabit noxium, eritque liberatus pu-
" ritate manuum tuarum," Pisc. "+ quin-
" etiam liberabit eum qui non est in-
" nocens; liberabitur inquam puritate
" manuum tuarum." (An l. נקי אין)
Nos hod. "he shall deliver the island
" of the innocent (נקי אין An alludit ad
insulam aliquam parvam Jobi in Ara-
bico vel Persico Sinu? Sed tota Arabia
Plinio peninsula. An insula Panchaia,
Oasis, Ausitis Ægypt. (in Cellar.) insulas
& Μακάρων Νῆσοι,) "and it is delivered
" by the pureness of thine hands,"
Tind. "yf thou be innocent he shall
" save the, and thorowe the unglyty-
" nesse of thyne handes shalt thou be
" delyvered.

C A P. XXIII.

VER. I. ויען איוב ויאמר &c. ut an-
tea.

Ver. 2. נסדיו מרי שחי ידי כברה על-אנחתי
Ar. Mont. "etiam hodie exacerbatio e-
" loquium meum; manus mea (Chald.
" plaga mea & rectè) aggravata est su-
" per gemitum meum," Syr. Ar. "hodiè
" quoque amaruit sollicitudo mea (Syr.
" narratio mea) manus ejus aggravata
" est super dolores meos," Vat. S. Amb.
ἡ δὲ οἶδα ὅτι ἐκ χειρός μου (Alex. χειρῶν
μου) ἡ ἐλεγχίς ἐστὶ ἡ χεὶρ αὐτῆς βαρεῖα γέ-
γονεν ἐπ' ἐμῷ στεναγμῷ, (Alex. ἐπ' ἐμοί,
στενάζω ὃ ἐπ' ἐμαυτὸν,) Vulg. "nunc
" quoque in amaritudine est sermo me-
" us & manus a plagæ meæ aggravata
" est super gemitum meum," J. T. "e-
" tiam hodiè rebellionem + haberi que-
" rimoniā meam? + quum plaga mea
" gravis existit supra gemitum meum?"
Pisc. "etiam hodiè rebellio + est queri-
" monia mea? + quum tamen plaga
" mea gravis existat supra gemitum me-
" um," Nos hod. "even to day is my
" complaint bitter, my stroke is heavi-
" er than my groning," Tind. "my
" saying is yet this daye in bitternes,
" and my hande heavy among my gro-
" nings.

Ver. 3. מייתן ידעתי ואמצאדו אבוא עד-תכונתו
Ar. Mont. "quis dabit scirem & inve-
" nirem eum, venirem usque ad locum

* "Manus plagæ meæ," An duplex versio? nam יד & manus & plaga.

"ejus," Chald. "veniam usque ad habitaculum domus sanctuarii ejus," Vat. S. Amb. τίς δ' ἄρα γινώσκει, ὅτι ὁ-
ροῖμι αὐτὸν καὶ ἔλθοιμι εἰς τέλος, Sym. ἕως
τ' ἔδρασε αὐτὸν, Vulg. "quis mihi tribuat
ut cognoscam & inveniam illum &
veniam usque ad solium ejus," J. T.
"O si quis daret ut scirem invenire e-
um, pervenirem usque ad sedem e-
jus," Pisc. "+utinam scirem+ubi sit
& invenirem eum? Utinam perveni-
rem usque ad sedem ejus? Nos hod.
"O that I knew where," &c. ut J. T.
Tind. "O that I might see him and
fynde hym! O that I myghte come
before his seate," עַד-כִּוְנוֹתוֹ Prov. iv.
18. עַד-נִבְוֹן הַיּוֹם in diem paratum.

Ver. 4. אֶעֱרֹכָה לִפְנֵי מִשְׁפָּט וְפִי אֶמְלֵא תוֹכַחַת
Ar. Mont. "disponerem ad facies ejus
judicium & os meum replerem cor-
reptionibus," sic Chald. & ferè Ar.
Syr. Vat. S. Amb. εἰποῖμι καὶ ἐμαυτῷ κέ-
μα (Sym. προσηύω ἐμπροσθεν αὐτοῦ κέ-
μα, Alex. ἐπ' αὐτῷ) τὸ δὲ σῆμα μὲ ἐμπλήσαι
(Alex. ἐμπλήσει) ἐλέγχων. Alex. μὲ ἐ-
λέγχω, S. Amb. "redargutionibus," Vul.
"ponam coram eo judicium & os me-
um implebo increpationibus," J. T.
Pisc. "differerem coram eo causam
(Pisc. +tunc ordine proponerem coram
eo jus) & os meum implem argu-
mentis," Nos hod. "I would order
my cause," &c. ut J. T. Tind. "to
pleade my cause before hym and to
fyl," &c. ut hod.

Ver. 5. אֶדְעָה מַלְּיָם יַעֲנִי זִמְנָה מִדִּי-אֶמֶר לִי
Ar. Mont. "scirem eloquia responderet
mihi & intelligerem quia diceret mi-
hi," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S.
Amb. γινώσκῃ καὶ ἰάμαθα ἃ μοι ἐρεῖ (Comp.
ἰάμα, Sym. ῥήματα, sic legunt Polychr.
& S. Aug.) (An menda scribæ in ó Heb.
מִלִּים) αἰδοῖμην καὶ τίνα μοι ἀπαγγελεῖ,
Alex. ἀπαγγελεῖ, Vulg. "ut sciam ver-
ba quæ mihi respondeat, & intelligam
quid loquatur mihi," J. T. "cognos-
cerem+quibus verbis responderet mi-
hi & intelligerem quis diceret mi-
hi," Pisc. "cognoscerem sermones+
quibus responderet mihi: & confide-
rare quid diceret mihi," Nos hod.
ut J. T. Tind. "that I myght knowe
what answere he wolde geve me:
and that I myghte understante what
he wolde saye unto me.

Ver. 6. הַרְבֵּי-כֶחַ יֵרִיב עִמִּי לֹא אֶךְ-דָּוָא שֵׁם
Ar. Mont. "nunquid in multâ po-
tentiâ disceptabit mecum? Non, ve-
runtamen ipse ponet in me," (Chald.
"litem,") Syr. Ar. "in multitudine ro-

boris judicat me; nisi timorem mihi
"imponeret," Vat. καὶ (Alex. εἰ) ἐν πολ-
λῇ ἰσχύϊ ἐπελάσει αἰ μοι (S. Amb. ut Alex.
Sym. διαδικάζει αἰ μοι (ἔτα ἐν ἀπειλῇ
(Alex. Ald. Comp. εἰ ἐν ἀπειλῇ) μοι καὶ
χρησέ), Sym. μόνον αὐτὸς μὴ ὑπὲρθεῖ μοι,
Alex. pro ἔτα habet καὶ, Vulg. "nolo
multâ fortitudine contendat mecum
nec magnitudinis suæ mole me pre-
mat," J. T. Pisc. "an pro amplitu-
dine virium litigaret mecum? Non,
sed ipse apponeret ad me + animum
Pisc. +cor,) Nos hod. "will he plead
against me with his great power? No,
but he would put +strength in me,"
Tind. prius hem. ut hod. seq. "+ and
strength? Or wyll he leane hymselfe
utterlye upon me? Oh no: Let him
not do so with me.

Ver. 7. שֵׁם יֵשׁר נֹכַח עָמִי וְאֶפְלַטָּה לְנַצַּח
Ar. Mont. "ibi rectus arguens
cum eo; liberarer in perpetuo à ju-
dicante me," sic ferè Chald. Ar. Syr.
"ibi in judicio judicarem cum illo &
justificarer atque evaderem sententiam
(Syr. "liberarer in judicio," (Vat. S.
Amb. ἀλήθεια καὶ ἐλεγχῶ παρ' αὐτῷ,
ἐξαγάγοι καὶ εἰς τέλος τὸ κέμα μὲ, (hinc
Esaï. xlii. 3. & S. Matt. xii. 20.) Vulg.
"proponat æquitatem contra me, & per-
veniat ad victoriam judicium meum,"
J. T. Pisc. "illic rectus disceptat (Pisc.
-taret) cum eo & liberarem me in
perpetuum à judice meo," N. hod. ut
Pisc. Tind. "but lette hym geve me
lyke power to go to the lawe, then
am I sure to win my matter.

Ver. 8. הֲיִקְדָּם אֶחֱלֶךְ וְאֵינִי וְאֶחֱזֹר וְלֹא-אֶבִּין
Ar. Mont. "en ante ibo & non ipse
& retro & non intelligo eum," Chal.
"orientem & occidentem," Ar. "sed si
fuerit ante me, quo abeat, ignoro,"
Chald. "ad aquilonem quando texerit
ad austrum," &c. Syr. "si ambulat
verit ante me ignoro," Vat. & ferè
S. Amb. εἰ καὶ πρῶτον παρδύσομαι (Ald.
Comp. πρῶτα) καὶ οὐκ ἔτι εἶμι, τὰ δὲ ἐπ'
ἐχάτοις τί αἶδα, Vulg. "si ad orientem
iero, non apparet: Si ad occidentem
non intelligam eum," sic Chald. J. T.
"en si antrosum ivero non aderit: Si
vero retrorsum non animadvertam e-
um," Pisc. "at en five antrosum i-
vero non adest: Sive retrorsum non
animadverto eum," N. hod. "behold
I go forward but he is not there, and
backward but I cannot perceive him,"
Tind. "for though I go before, I fynde
hym not: Yf I come behynde, I can
get no knowledge of him.

* An Kedem & Achor, Arabia & Sodoma.

† Chald. "quando texerit se ad austrum." An nube gloriæ cum Deus venit de Teman," &c.

Ver. 9. שמאל בעשתו ולא אחז יעטף ימין. Ar. Mont. "sinistram in faciendo ipsum & non videbo; operiet dextram & non videbo," Syr. Ar. "ad lævam meam quæfivi nec apparuit mihi," Vat. S. Amb. ἀρεστὲρ ποιήσαντος αὐτῆς καὶ κατέχευον (Comp. σὺν ἀνέλεον) περιβαλεῖ δεξιὰ καὶ σὺν ὀφθαλμοῖς, Vulg. "si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum; si me vertam ad dextram non videbo illum," J. T. "quum agit ipse + ad sinistram, non tamen videbo; operiet dexteram + plagam nec tamen respiciam," Pisc. "quum agit ipse + ad sinistram non videbo + eum: Quum abdet se + ad dexteram, non cernam eum," Nos hod. "on the left hand where he doth work, but I cannot behold him; he hideth himself on the right hand that I cannot see him," Tind. "Yf I go on the left syde to pondre his workes I cannot attayne unto them. Againe, yf I go on the righte syde, he hydeth hymselfe that I cannot se hym."

Ver. 10. כי ידע דרך עמדי כהב אצא. Ar. Mont. "quia novit viam apud me," "probavit me, sicut aurum egrediar," sic Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. οἶδε γὰρ ἡδὴ ὁδὸν μου. διέκρινε γὰρ με (de Ald. Comp.—) ὥστε πρὸ χρυσίου, Alex. ὁδὸν μου αὐτὸς καὶ διέκρινέν με ὥστε χρυσίου, Vulg. "ipse vero scit viam meam & probavit me quasi aurum, quod per ignem transit," J. T. "quum recognovisset viam quæ + est apud me, probavisset me sicut aurum exirem," Pisc. "quia novit viam + quæ est apud me: + postquam probavisset me sicut aurum exirem," Nos hod. "but he knoweth the way that I take, when he hath tried me I shall come forth as gold," Tind. "but as for my way he knoweth it; and tryeth me as the golde in the fyre."

Ver. 11. באשרו אחזה רגלי דרכו שמרת. Ar. Mont. "ingressum ejus apprehendit pes meus: Viam ejus servavi & non declinabo," sic ferè Ar. Syr. Ar. "prævaluit," Syr. "corroboratur," Vat. S. Amb. ἐξελύσσομαι γὰρ ἐν ἐνάλμασιν αὐτῆς (præter ἐνάλμασιν αὐτῆς, Polychr. legit κερύττησεν ὁ πῦρ μου (an duplex versio) ὁδὸς γὰρ αὐτῆς ἐφύλαξα καὶ ἐμὴ ἐκλίνω, sed jungunt cum seq. ὅτι ut S. Amb. Vulg. "vestigia ejus secutus est pes meus; viam ejus custodivi & non declinavi ex eâ," J. T. "gressum ejus retinuit pes meus: Viam ejus ob-

"servavi ut non declinarem," Pisc. "nam gressus ejus apprehendit pes meus: Viam ejus observavi nec declinavi + ab eâ," Nos hod. ut Pisc.—"ab eâ," Tind. "nevertheless my fete kepe his path; hys hye strete have I holden and not gone oute of it."

Ver. 12. כיצות שפתיו ולא אמיש מחקי צפנתי. Ar. Mont. "præceptum labiorum ejus & non deseram: A statuto meo abscondi eloquia oris ejus," sic ferè Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἀπὸ ἐνταλμύτων αὐτῆς (Alex. ἀπὸ ἐντολῶν αὐτῆς) καὶ ἐμὴ μὴ παρέλθω, ἐν γὰρ κόλπῳ μου (Alex. ἵνα μὴ ἀποθάνω ἐν γὰρ κόλπῳ) ἐκρυψα ῥήματα αὐτῆς, Vulg. "à mandatis labiorum ejus non recessi & in sinu meo abscondi verba oris ejus," J. T. Pisc. "præceptum labiorum ejus ut non dimoverem (Pisc. non dimovi) supra quàm penum meam recondidi (Pisc. magis quàm cibum demensum meum recondidi) sermones oris ejus," Nos hod. "neither have I gone back from the commandment of his lips, I have esteemed the words of his lips more than my necessary food," Tind. "I have not forsaken the commaundment of his lippes; but loke, what he charged me with his mouth, that have I shutte up in my herte." (קח statutum, portio, dimensum, &c.)

Ver. 13. והוא באחד ומי שיבנו ונפשו אותה ויעש. Ar. Mont. "et ipse in uno & quis avertet eum & anima ejus desideravit & fecit," Chald. "et si ipse est solus & quis avertit eum," Syr. Ar. "et ipse ad unum ex his, quid respondebit mihi? cum placuerim animæ ejus & fecerit," Vat. S. Amb. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκρέμεν ἕτως τίς ἐστὶν ὁ ἀνταπών αὐτῷ (Alex. ἀνταπών) ὁ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησε καὶ ἐποίησε, Vulg. "ipse enim solus est, & nemo avertere possit cogitationem ejus, & anima ejus quodcunque voluit hoc fecit," J. T. "sed si ipse contra unum + agit, quis revocet eum? quod animus ejus cupit id efficit," Pisc. "sed quum ipse cum aliquo + hostiliter agit, quis avertet eum, nam quod animus," &c, ut J. T. Nos hod. "but he is in one mind, and who can turn him, and what his soul desireth," &c. ut Pisc. Tind. "it is he himself alone who wyl turne him backe? he doth as him listethe and bringeth to passe what he will."

Ver. 14. כי ישרים חקי וכהנה רבות עמו. Ar. Mont. "quia reddet (Chald. sicut in principio) statutum meum & sicut

* An Cushan & Midian tunc Dei inimici & Ethnici? ut Hab. iii. ad dexteram, Sinai ad sinistram, ubi Deus operatus? Exod. xxxiv. 10. ποιήσω ἑνός, ibid θαυμασὶά ἐστιν ἃ ἐγὼ ποίησα.

“hæc multa cum eo,” Syr. Ar. “at
 “vero complebo testamentum ipsius &
 “his similia plura habeo ad illum,”
 Vat. S. Amb. *ἀλλὰ τὰς ἐπ’ αὐτῷ ἐσώ-
 δακα* (Alex. *ἐσώδακην*, Sym. *ἐθρώθη* καὶ
ἐταράχην) *καὶ ἐφρόνισα αὐ-
 τῷ*, Vulg. “cum expleverit in me vo-
 “luntatem suam; & alia multa simi-
 “lia præsto sunt ei,” J. T. Pisc. “nam
 “perficit statutum de me (Pisc. id quod
 “de me statutum est) & huiusmodi
 “multa + sunt penes eum,” Nos hod.
 ut Pisc. “—with him,” Tind. “he
 “rewardeth me into my bosome; and
 “many other thinges more doth he as
 “he may by hys power.

Ver. 15. *על-כן מפניו אבהל אתבונן ואפחד* Ar. Mont. “idcirco à faciebus e-
 “jus timebo; intelligam & timebo ab
 “eo,” sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S.
 Amb. *ἐπὶ τῷ, ὅτι προσώπῳ αὐτῷ κα-
 ταπαυδαῖω· καὶ ἀνοήσω καὶ φοβήσομαι ἐξ
 αὐτῷ*, Schol. *ἀμηχανῶ καὶ κατανόων φοβῆμαι*,
 Vulg. “& idcirco à facie ejus turba-
 “tus sum & considerans eum timore
 “sollicitor,” J. T. Pisc. “propterea à
 “facie ejus perturbor: Dum confidero
 “expavescō ab eo,” N. hod. ut Pisc.
 Tind. “thys is the cause that I shrinke
 “at hys presence, so that,” ut hod.
 &c.

Ver. 16. *ואל הדרך לבי ושדי חבהלני* Ar.
 Mont. “& Deus emollivit cor meum
 “& terruit me Saddai,” sic Chald. Ar.
 Syr. “quoniam Deus terruit cor me-
 “um, caput meum concussum est,”
 Vat. S. Amb. *κύριος δὲ ἐμαλάκωσε τὴν
 καρδίαν μου* (Alex. *κυριός μου ἐμαλάκωεν*.)
ὁ δὲ παντοκράτωρ ἐσώδασέ με, (Alex.
ἐσώδακην ἐπ’ ἐμέ), Vulg. “Deus mol-
 “livit cor meum, & Omnipotens con-
 “turbavit me,” J. T. Pisc. “quia Deus
 “emollic animum meum (Pisc. molle
 “reddidit cor meum) & Omnipotens
 “perturbat (Pisc. -babit) me,” N. hod.
 ut Pisc. sed in præf. temp. Tind. “for
 “in so moche as he is God he ma-
 “keth my herte soft; and seyinge that
 “he is Almightye he putteth me in
 “feare.

Ver. 17. *כי-לא נצמתי מפני-חשך ומפני כסה-אפל* Ar. Mont. “quoniam non
 “succisus sum à faciebus obscuritatis, &
 “à faciebus meis operuit caliginem,”
 sic ferè Chald. Syr. Ar. “non enim fi-
 “lui à conspectu tenebrarum & ab ob-
 “scuritate caliginis,” Vat. S. Amb. &
ὅτι ἵδεν ὅτι ἐπελάσειαί μοι ζότι (Alex.
ἐπελάσειέ μοι γνώφ), *πρὸ προσώπῳ δὲ
 μου ἐκάλυψε γνώφ*, Alex. *πρόσωπον δὲ
 μου καλύψει ζότι*, Ald. pro *πρὸ* habet
τὸ, (proxim. cap. Ald. huic adjungit,)
 Vulg. “non enim perii propter immi-

“nentes tenebras, nec faciem meam o-
 “peruit caligo,” J. T. Pisc. “cum non-
 “dum excisus sim à conspectu tenebra-
 “rum, aut (Pisc. propter tenebras nec)
 “à conspectu meo operiat (Pisc. -rue-
 “rit) caliginem,” Nos hod. “because
 “I was not cut off before the darknes
 “+ neither hath he covered the dark-
 “ness from my face,” Tind. “thus
 “can I not get out of darkness, the
 “cloude hath so covered my face.

C A P. XXIV.

VER. 1. *מדוע משרי לא-נצפנו עתים ימי וידעו לא-חזו ימי* Ar. Mont. “cur à
 “Saddai non occultata sunt tempora &
 “scientes eum non viderunt dies ejus,”
 Chald. Par. “& qui sciunt me non vi-
 “derunt dies ejus,” Syr. Ar. “propter
 “quid à conspectu Dei non latuerunt
 “impii & cogniti fuerunt, &c. ac non
 “viderunt dies suos,” Vat. S. Amb.
διὰ τὴν ἡμέραν ἔλαθον ὥρας, (contrario sen-
 su Heb. — alterum hemistichium, ex-
 cepto *ἀσεβῆς*, quod init. secundi Vat.
 S. Amb. & S. Aug. *ὅτι ἔλαθον*. 2. *ἀσε-
 βῆς δὲ* (Polychr. & *εἶδον ἡμέρας αὐτῶν*) Al.
κύριε, ἔλαθον ὥρας ἀσεβῆς ἀνδρες, Vulg.
 “ab Omnipotente non sunt abscondita
 “tempora: Qui autem noverunt eum,
 “ignorant dies illius,” J. T. “cur ab
 “Omnipotente non essent abscondita
 “tempora? & noscentes eum non præ-
 “vident dies ab eo præstitutos?” Pisc.
 “cur + igitur ab Omnipotente non sunt
 “recondita tempora? & cur qui norunt
 “eum non vident dies ejus?” Nos hod.
 “why, seeing times are not hidden from
 “the Almighty, do they,” &c. ut Pisc.
 Tind. “consyderinge then that there
 “is no time hed from the Almightye,
 “how happenethe it that they which
 “knowe hym wyll not regard his dayes?”
 Ver. 2. *נבולת ישיב עדר גולו וידעו* Ar.
 Mont. “terminos attingent gregem, ra-
 “puerunt & paverunt,” Chald. “mu-
 “taverunt,” &c. Syr. Ar. “—pave-
 “runt,” Vat. S. Amb. *ἐρελον ὑπερέβησαν*
(Aq. προσλαμβάνονσι) ποιμνιον ζῶν ποιμαίνε
ἀρπάσαντες, Alex. *ὅρελον ἡ ὑπερέβησαν καὶ*
ποιμνιον ζῶν ποιμαίνει ἥρπασαν, Vulg. “a-
 “lii terminos transtulerunt, diripuerunt
 “greges & paverunt eos,” J. T. Pisc.
 “terminos movent (J. T. + impii) gre-
 “gem quem rapuerunt, pascunt,” Nos
 hod. “some remove the land-marks,
 “they violently take away flocks and
 “feed thereof,” Tind. “for some men
 “there be that remove other men’s
 “lande-markes, that robbe them of
 “theyr catel and kepe the same for
 “their owne.

Ver.

Ver. 3. חמור יתומים ינהגו יחבלו שור אלמנה
Ar. Mont. "Asinum pupillorum ducent
" in pignus, accipient Bovem viduæ,"
fic Chal. Syr. "Bovem," Ar. "vestem,"
Vat. S. Amb. ὑποζύγιον ὀρφανῶν ἀπήγαγον,
καὶ βῆν χάρας ἡνεχύρασαν, Vulg. "Asinum
" pupillorum abegerunt & abstulerunt
" pro pignore Bovem viduæ," J. T. Pisc.
"Asinum pupillorum abigunt,
" pignore capiunt Bovem viduæ," fic
Nos hod. & Tind.

Ver. 4. יטו אבנים מדרך יחד חבאו עני-ארץ
Ar. Mont. "divertere facient egenas de
" via, pariter latuerunt humiles terræ,"
Syr. Ar. "& absconderunt se inopes de
" viâ," Vat. S. Amb. ἐξέκλιναν ἀδυνατάς
ἐξ ὁδοῦ + δικαίας (Alex. ἐξέκλινον, Sym.
παρέτρεψαν τὴν πενήτων ὁδὸν) ὁμοθυμαδὸν ᾗ
ἐκρύβησαν πρᾶεις γῆς, Sym. ὁμᾶ ἀφανείς
ἐποίησαν πρᾶεις γῆς, Vulg. "subverte-
" runt pauperem viam & oppresserunt
" pariter mansuetos terræ," J. T. Pisc.
"avertunt (Pisc. depellunt) egentes à
" viâ; simul occultantur pauperes ter-
" ræ," Nos hod. ut J. T. sed "—hide
" themselves together," Tind. "that
" thrust the poore oute of the waye
" and oppresse the symple of the world
" togeather.

Ver. 5. הן פראים במדבר יצאו בפעלם משחר י
Ar. Mont. "ecce Onagri in deserto, egressi sunt ad
" opus suum manè surgentes ad rapi-
" nam, solitudo ei panis pueris," Chald.
"egressi sunt ad opera sua mala," Ar.
Syr. "& quasi Onagri in deserto qui
" præproperant ad cibandum pane ado-
" lescentes suos" Vat. S. Amb. ἀπέβησαν
τῷ ὡσπερ ὄνοι ἐν ἀγρῷ ὑπὲρ ἐμᾶ (Schol.
ὁ Ἑβρ. ἐπ' ἐρήμῃ) ἐλθόντες τὴν αὐτῶν τάξιν
(Alex. τῇ ἐαυτῶν πρᾶξιν. Ἀγρὸν πρὸ ὥρας,
&c.) ἡδυνήθη αὐτῶν ἀρῆς εἰς νεώτερας, Aq.
ἐξέρχον) ἐν κατέρῳ αὐτῶν ὀρθροζόντες εἰς ἀ-
λωσι, (Comp. πρᾶξιν pro κατέρῳ, Alex.
ἡδυνήθη τῇ αὐτῶν ἀρῇ εἰς νεώτερας, Sym.
ἡδὺς ἐκάσῳ αὐτῶν ἀρῇ εἰς νεανίσκας,
(Comp. αὐτῶν,) Vulg. "alii quasi Ona-
" gri in deserto egrediuntur ad opus
" suum: Vigilantes ad prædam præpa-
" rant panem liberis," J. T. Pisc. "en
" +sunt ut (Pisc.—ut) Onagri in de-
" ferto, prodeunt ad opus ipsorum inde
" à diluculo pervestigantes (Pisc. intenti
" sunt ad) prædam in campestri loco
" panem sibi & pueris suis, (Pisc. locus
" campestris ei cibum + præbet & pue-
" ris suis," Nos hod. ferè ut J. T. —
" rising betimes for their prey—the
" wilderness + yieldeth," &c. Tind. "the
" wyld Affes in the deserte goo by

" tymes, as theyr maner is, to spoyle
" yee the very wyldernesse mynystrethe
" foode for their children.

Ver. 6. בשדה בלילו יקצורו וכרם רשע ילקשו
Ar. Mont. "in agro pabulum ejus de-
" metent & vineam impii tardare fa-
" cient," Chald. "in agro non suo me-
" tunt," &c. Ar. "in agro fœnum pro
" eis metunt," Syr. "pabulum non su-
" um metunt," Vat. S. Amb. ἀγρὸν πρὸ
ὥρας σὺν αὐτῶν ὄντα ἀθέρυσαν. ἀδυνατοὶ
ἀμπελῶνας ἀσεβῶν ἀμείδι καὶ ἀσιτὶ εἰσά-
σαντο (Al. ἀσιτοί,) (An bis 1. בלילו pri.
pro בלילה in nocte, quod vert. per πρὸ
ὥρας. Secundo pro לו בלי לו σὺν αὐτῶν ὄντα,
nescio an hoc verbum tertio transtule-
runt ὅ, aut unde aliter habuerunt ἀδυνά-
τοι in eod. vers. quod non extat nisi hic
in h.) Vulg. "agrum non suum deme-
" tunt: & vineam ejus quem vi oppres-
" serint vindemiant," J. T. Pisc. "in
" agro farraginem (בליל farrago, mix-
" tura pabuli cujuscunque) " ejus deme-
" tunt & vineam improbi vindemiant,"
Nos hod. "they reap every one his
" corn in the field," &c. ut Pisc. Tind.
ut Vulg.

Ver. 7. ערום ילכו מבלי לבוש ואין כסות בקרח
Ar. Mont. "nudum pernoctare facient
" absque vestimento & operimentum in
" frigore," sic Chald. Syr. Ar. "perno-
" ctat nudus absque indumentis," Vat.
S. Amb. γυμνὰς πολλὰς ἐκοίμισαν ἀνδρ.
ἰματίων. ἀμφίσσιν δὲ ψυχῆς αὐτῶν ἀφείλαντο,
(an scr. ψυχῆς frigoris ut בקרח vesti-
" mentum hyemale,) Vulg. "nudos di-
" mittunt homines, indumenta tollen-
" tes, quibus non est operimentum in
" frigore," J. T. "nudum pernoctare
" cogunt absque veste, quibus non est
" operimentum in ipso frigore," Pisc.
" + & tamen nudum pernoctare finunt
" + mercenarium eo quod non + fit ei
" vestis; neque operimentum + ei est in
" frigore," Nos hod. ut J. T. sed —
" that they have no covering," &c.
Tind. "they ar the cause that so ma-
" nye men are naked and bare, havynge
" no clothes to cover them and kepe
" them from colde.

Ver. 8. מחרם הרים ירטבו ומבלי מחסה
Ar. Mont. "ab inundatione
" montium madefient, & absque pro-
" tectiōne amplexati sunt petram,"
sic Chald. Syr. Ar. "de montium hu-
" mescient (Syr. vehementioribus monti-
" um imbribus," Vat. S. Amb. ψεκά-
δων ὀρέων ὀρραίνον) ὡς τὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐ-
τάς (Comp. αὐτοῖς) ἐπέπλω πύργον πε-
δαλον, Vulg. "quos imbres montium

* Ex ἐπ' ἐρήμῃ mendose scripsit Vat. ὑπὲρ ἐμᾶ.

"rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides," J. T. "qui ab inundatione montium madent & absque perfugio amplectuntur rupem," Pisc. "ab inundatione montium madefiunt & propterea quod non + est eis perfugium amplectuntur rupem," Nos hod. "—showers of, &c.—shelter," &c. ut J. T. Tind. "so that when the showers in the mountains have rained upon them and they be all wet, they have none other succoure but to kepe them among the rockes," (רם inundatio, pluvia)

Ver. 9. יגזלו משר יתום ועל-עני יחבלו Ar. Mont. "rapiunt ab ubere pupillum, & super pauperem accipient pignus," sic Chald. Syr. Ar. "rapiunt de violentiâ pupillorum, & super pauperes sortes projiciunt," Vat. S. Amb. ἡρπασαν ὀρφανὸν ἀπὸ μητρὸς, ἐκπεπρωκότα δὲ ἐταπείνωσαν, Sym. καὶ πτωχὸν ἠνεχύραζον, Vulg. "vim fecerunt deprædantes pupillos & vulgum pauperem spoliaverunt," J. T. Pisc. "abripiunt ab uberibus (Pisc. à mammâ) pupillam & quo indutus est pauper (Pisc. operimentum pauperis) pignori accipiunt," N. hod. ut Pisc. sed "take a pledge of the poor," Tind. "they spoile the sucking fatherles children, and put the poore in preson."

Ver. 10. ערום הלכו בלי לביש ורעבים נשאו עמר Ar. Mont. "nudum ambulare fecerunt absque vestimento & famelicis tulerunt manipulum," sic Chald. Ar. Syr. "ambulaverunt nudi absque vestimentis & famelici sumpserunt panem & in loco mensæ (Syr. conviviorum) recumbent & esurient & ipsi constituant (Syr. sumunt) modum & mensuram," duplex versio, Vat. S. Amb. γυμνὰς δὲ ἐμοίμισαν ἀδίκως, πεινῶντων δὲ ψωμὸν ἀφείλαντο, Vulg. "nudis & indentibus absque vestimentis & esurientibus tulerunt spicas," J. T. "nudum ire cogunt absque vestitu & famelicos qui portant manipulos," Pisc. "nudum ire sinunt + mercenarium absque vestitu, & famelici + sunt + qui portant manipulos + eorum," N. hod. "they cause + him to go naked without clothing, and they take away the sheaf + from the hungry," Tind. "in so moch that thei let them go naked without clothing, and yet the hungrye beare the sheeves."

Ver. 11. בין שורתם יצהירו יקבים דרכו ויצמאו Ar. Mont. "inter muros suos expriment oleum: Torcularia calcaverunt & exsiterunt," Chal. "dormivi eorum," Syr. Ar. " & aliquando esurent super menses suos (Syr. epulis suis)

" & torcularia exprimunt & sitient," Vat. S. Amb. ἐν σENOÏς ἀδίκως ἐνήδρυσαν, ὁδὸν δὲ δικαίαν ἐκ ἤδεισαν, (Alex. δικαίων,) Vulg. "inter acervos eorum meridiati sunt qui calcatis torcularibus sitiunt," J. T. "intra muros ipsorum oleum exprimentes & torcularia calcantes sitiunt," Pisc. "inter ordines olivarum ipsorum oleum exprimunt; torcularia + ipsum calcant & + tamen sitiunt," Nos hod. "+ which make oyl within their walls + and tread + their wine-presses and suffer thirst," Tind. "the poore ar faine to labour in their oyle-milles, ye and to treade in their wyne-presses and yet to suffre thirst."

Ver. 12. מעיד מתים ינאקו ונפשחללים תשוע ואלוה לא-ישם תפלה Ar. Mont. "de urbe viri gement & anima occisorum vociferabitur Abel & Deus non ponet insulsum," Chald. "non imponat eis peccatum," Syr. Ar. " & de medio civitatis mortui lac fugent, & animæ interfectorum mugient & Deus non accipiat prævaricationes eorum," Vat. S. Amb. οἱ ἐκ πόλεως καὶ οἰκων ἰδίων ἐξεβάλοντο, (Alex. Ald. ἐκ πόλεως καὶ ἐξ οἰκων ἐξέβαλον αὐτοὺς,) (nescio unde. An I. מבתים pro מתים?) ψυχὴ δὲ νεκρῶν ἐξέναξε μέλας, (Alex. μεάλας,) Vulg. "de civitatibus fecerunt viros gemere & anima vulneratorum clamavit & Deus inultum abire non patitur," J. T. Pisc. "è civitate homines gemunt & anima confessorum vociferatur: & + tamen insulstatem non designat Deus," Nos hod. ita—sed— "and God layeth not folly + to them," Tind. "the whole citie cryeth unto the Lord with syghing, the soules of the slaine make their complaynte. But God destroyeth them not for all this, whereas," &c. & seq.

Ver. 13. המה היו במרד-אור לא-הכירו דרכיו ולא ישובו בנתיבתיו Ar. Mont. "ipsi fuerunt inter rebelles luminis (Chald. ipsi fuerunt rebelles legi) non cognoverunt vias ejus," Syr. Ar. "ipsi errant in supremâ luce & non intellexerunt vias ejus," Vat. S. Amb. αὐτοὺς δὲ διὰ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀπειρίαν καὶ ἀπειρίαν, ὁδὸν δὲ δικαιοσύνης ἐκ ἤδεισαν, καὶ οὐκ ἀνέγνωσαν αὐτῶν (Alex. αὐτῶν ἐπορεύθησαν, Vulg. "ipsi fuerunt rebelles luminis, nescierunt vias ejus nec reversi sunt per semitas ejus," J. T. Pisc. "isti + sunt inter rebellantes adversus lucem, non agnoscunt vias ejus nec sedent in semitis ejus," sic Nos hod. sed "abide pro sedent," Tind. "whereas they (notwithstanding) are rebellious and dyfobedient enemyes whych
"feke

“ feke not his lighte and waye ner
 “ turne agayne into hys path.
 Ver. 14. לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון Ar. Mont. “ in luce
 “ furget homicida, interficiet pauperem
 “ & egenum, & in nocte erit tanquam
 “ fur,” sic Chald. & Ar. Syr. sed — “ tan-
 “ quam,” Vat. S. Amb. γὰρ ὅτι αὐτῶν
 “ τὰ ἔργα παρέδωκεν αὐτῶς εἰς σκοτὶς καὶ
 “ νυκτὸς ἐστὶν ὡς κλέπτης,” Vulg. “ manē
 “ primò confurgit homicida, interficit
 “ egenum & pauperem, per noctem
 “ vero erit quasi fur,” J. T. Pisc. “ in
 “ ipsâ luce surgens occisor interficit
 “ pauperem & egentem, noctu vero est
 “ sicut fur,” Nos hod. “ the murderer
 “ rising with the light,” &c. ut Pisc.
 Tind. “ tymely in the morning do they
 “ aryse to murther the simple and
 “ poore, and in the nyght they go a
 “ stealyng.

Ver. 15. ועין נאף שמרה נשף לאמור לאתשורני Ar. Mont. “ & ocu-
 “ lus adulteri crepusculum, dicendo,
 “ non aspiciet me oculus: & absconfio-
 “ nem facierum ponet,” sic ferè Chald.
 Syr. Ar. “ velatque faciem suam tene-
 “ bris,” Vat. S. Amb. καὶ ὁφθαλμὸς μοιχῆς
 “ ἐφύλαξε σκοτὶς, λέγων ὅτι πρὸς ὅσον με ὁφ-
 “ θαλμὸς καὶ σκοπεύει (Sym. λέπασσον)
 “ προσώπῳ ἔθει, (Alex. πρὸς με πρὸς ἔθει),
 Vulg. “ oculus adulteri observat caligi-
 “ nem, dicens; non me videbit oculus:
 “ & operiet vultum suum,” J. T. Pisc.
 “ & oculus scortatoris (Pisc. adulteri)
 “ observat crepusculum; (ita נשף) di-
 “ cendo ne contempletur (Pisc. conspi-
 “ ciet) me oculus: & larvam^b faciei
 “ apponit (Pisc. “ & + in latibulo faci-
 “ em ponit,”) Nos hod. “ waiteth for
 “ the twilight,” &c. — and disguiseth,”
 &c. in reliq. ut J. T. Tind. “ the eie
 “ of the ungodly is like the adventu-
 “ rer that waiteth for the darcknesse,
 “ and sayeth thus in him selfe; tush,
 “ ther shal no man se me, and so he
 “ disguiseth his face.

Ver. 16. חתר בחשך בתים יוםם חתמורלמו Ar. Mont. “ fodit in tene-
 “ bris domos, die signaverunt sibi, non
 “ cognoverunt lucem,” sic Chald. Syr.
 Ar. “ inquirat in tenebris domos — ne
 “ videat lumen,” Vat. S. Amb. διώρυξεν
 “ ἐν σκοτει οἰκίας ἡμέρας ἐσφραγίσαν ἑαυτὰς
 “ (Sym. ὡς ἐν σφραγίδι κρύψαν ἑαυτὰς) οὐκ
 “ ἐπέγνωσαν φῶς, Vulg. “ perfodit in tene-
 “ bris domos sicut in die condixerant
 “ sibi & ignoraverunt lucem,” J. T.
 “ + quas interdiu designaverunt sibi:
 “ Nesciunt lucem (quod præced. ut Vul.

Nos hod. “ which they had marked
 “ for themselves in the day time,” &c.
 ut Pisc. Tind. “ in the nighte season
 “ thei search the houses, and hide them-
 “ selves in the day tyme, but wyl not
 “ know the light.

Ver. 17. כי יחדו בקר למו צלמות כי יכיר Ar. Mont. “ quia pariter
 “ manē eis (Chald. reponitur sicut) um-
 “ bra mortis (כִּי & inquirere & auro-
 “ ra) “ cum agnoverit terrores umbræ
 “ mortis,” Chald. “ ultio tenebrarum,”
 Ar. tantum “ idcirco quæsierunt um-
 “ bram mortis,” Syr. “ legit & inve-
 “ niunt & consternant eos umbrâ mor-
 “ tis,” Vat. S. Amb. ὅτι ὁμοθυμαδὸν αὐ-
 “ τοῖς πρὸς πρωὶ (καὶ θανάτου (Alex. αὐτοῖς πρὸς
 “ πρωὶ διεσκέδασεν ὅτι, &c.) ὅτι ἐπιβνώσει)
 “ ταραχῆς (Alex. Comp. ταραχῆς) (καὶ
 “ θανάτου, (Alex. καὶ θανάτου), Vulg. “ si
 “ subitò apparuerit aurora arbitrantur
 “ umbram mortis; & sic in tenebris
 “ quasi in luce ambulant,” J. T. “ nam
 “ pariter manē est illis lethalis umbra;
 “ quum + quis cognoscit, terrores sunt
 “ lethalis umbræ,” Pisc. “ nam simul
 “ ac mane advenit + advenit eis umbra
 “ lethalis: Quum agnoscit + alius alium
 “ adveniunt eis terrores umbræ lethalis,
 Nos hod. “ for the morning is to them
 “ even as the shadow of death; if one
 “ know + them they are in the ter-
 “ rours of the shadow of death,”
 Tind. “ for as soon as the day break-
 “ eth, the shadowe of death cometh
 “ upon them; and they go in horrible
 “ darknes.

Ver. 18. קל הוא על-פנימים תקלל חלקתם Ar. Mont.
 “ lævis ipse (Chald. ut diffundatur) su-
 “ per facies aquarum; maledicetur pars
 “ eorum (Chald. via lubricitoris) in
 “ terrâ, non respiciet viam vinearum,”
 Syr. Ar. “ pusillum est super facie aqua-
 “ rum—in itinere vinearum—non re-
 “ spiciet,” Vat. S. Amb. ἐλαφρότης (Ald.
 Comp. ἐλαφρότερος) ἐστὶν ἐπὶ προσώπων ὑ-
 “ दाται (Alex. ἐπὶ προσώπων, Sym. ἐπι-
 “ πλεον ὑδατὶ) καὶ αἰσθαίνει ἡ μερὶς αὐτῶν (Ald.
 αὐτὰ ἐπὶ γῆς ἀναχάνει ὅτι τὰ φυτὰ (Ald.
 ἐστὶ αὐτῶν, Vulg. “ lævis est super fa-
 “ ciem aquæ: Maledicta sit pars ejus
 “ in terrâ nec ambulet per viam vinea-
 “ rum,” J. T. Pisc. “ lævis est in su-
 “ perficie aquarum, maledicta est por-
 “ tio eorum in terrâ, non refluet se-
 “ cundum consuetudinem altarum +
 “ ruet (Pisc. non convertit se ad vicum^c
 “ vinearum,” (כרמים J. T. duobus pro
 verbis sumunt.) Nos hod. “ he is

^a An alludit huc Rev. iii. 3. xvi. 15.

^b O quàm antiquæ Masqueredæ? Quis fuit illis H.

^c An legend. in Pisc. viam pro vicum. Vid. Dissertat. de Troglodytis.

"swift as the waters, their portion is
"cursed in the earth: He beholdeth
"not the way of the vineyards," Tin.
"The ungodli is very swyft, O that his
"portion upon earth were swifter then
"the running waters which suffreth not
"the shipman to behold the faire and
"pleasaunte vineyardes. (Paraphr.)

Ver. 19. צִיָּה גְדֹחֵם יִגְלוּ מִיַּם-שָׁלוֹן שָׂאוֹר
Ar. Mont. "ficcitas etiam calor
"rapiunt aquas nivis, sepulchrum pec-
"caverunt," Chald. Par. "ficcitas & e-
"tiam calor rapiunt aquas nivis & non
"sunt, sic in inferno oblivioni erunt,
"qui peccaverunt," Syr. Ar. "fitis &
"æstus, rapiunt eos aquæ nivium & in
"foveâ peccaverunt," Vat. ἐπὶ γῆς ξηρᾶς,
ἀκαλίδα καὶ ὀρφανῶν (Alex. ὀρφανῶν) ἥρα-
σαν, Vulg. "ad nimium calorem trans-
"eat ab aquis nivium & usque ad infe-
"ros peccatum illius," J. T. Pisc. "ut
"ficcitas (Pisc.—ut) etiam æstus arripi-
"unt aquas nivales + ita sepulchrum
"eos qui peccârunt," Nos hod. "—con-
"sume the snow waters," &c. ut Pisc.
Tind. "O that thei (for the wickedness
"that they have done) were drawne to
"the hel soner than snow melteth at
"the heat".

Ver. 20. יִשְׁכַּחוּ רַחֵם מִתְּקוֹ רַמְהָ עוֹד לֹא-יִזְכֹּר
Ar. Mont. "oblivisce-
"tur ipfius miseratio, capietur dulcore
"ejus, vermis adhuc non memorabitur
"& confringetur ut lignum iniquitas,"
Chald. "crudeles sunt qui obliti sunt
"misereri pauperibus," — Targ. al.
"propterea quod aboleverunt oblatio-
"nem decimarum, de quâ præceptum
"acceperant in tempore caloris æstivi,
"cohibita erunt ab eis aquæ nivales, in
"domum sepulturæ condemnati sunt,"
Syr. Ar. " & oblivioni traditi sunt à
"vulvâ, exfluxit eos terra (Syr. dulcis
"est eis vermis) & mortui etiam non
"memorabuntur," Vat. S. Amb. εἰς
ἀνέμνησθαι αὐτὰς (Alex. Comp. αὐτῶν) ἡ ἀ-
μαρτία ὥστε καὶ ὁ μὲν χλη δρόσος ἀφανὴς ἐξήλθε.
δοκδοθεῖν καὶ αὐτὰς ἐπερᾶς, (Alex. καθὰ ἐ-
περᾶς) (ὡς περᾶς) καὶ πᾶς ἀδικία ἰσα ἐύλω
ἀνέμνησθαι, Vulg. "obliviscatur ejus miseri-
"cordia: Dulcedo illius vermes: Non
"sit in recordatione, sed conteratur:
"quasi lignum infructuosum," J. T.
"obliviscitur illius vulva, suaviter depaf-
"cit eum vermis, amplius non com-
"memoratur: Ita confringitur velut
"arbor iniquitati + deditus," Pisc. "ob-
"liviscitur illius uterus: Dulcescit ei

"vermis: Amplius non est in memo-
"riâ: Denique confringitur velut arbor
"iniquitas," Nos hod. ut J. T. sed in
fut. temp. & "wickedness tantum pro
"iniquitas," Tind. "O that al com-
"passion upon them were forgotten:
"That their dainties were wormes,
"that they were cleane put out of re-
"membraunce and utterly hewen downe
"like an unfrutefull tree." (Rechem,
& uterus & misericordia. Hic multa
Vat. & S. Amb. nescio unde.

Ver. 21. רָעָה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד וְאַלְמָנָה לֹא יִטֵּיב
Ar. Mont. "frangens sterilem ne pare-
"ret & viduæ non benefacit," sic Chal.
Syr. Ar. "sterilis improba non pariet,"
Vat. S. Amb. τεῖραν καὶ ὀρφανὸν ἐπαίσει καὶ
ζωῶντων ἐκ ἡλέησει, Alex. καὶ ἀποικίσει καὶ
ἐδὲ ἀζωῶντων ἡλέησαν, Vulg. "pavit e-
"nim sterilem quæ non parit & viduæ
"benè non fecit," J. T. "consociat ei
"sterilem non parituram & viduam
"non afficit bono," Pisc. "conterebat
"sterilem + quæ non parit, & viduæ
"non benefaciebat," Nos hod. "he e-
"vil intreated the barren," &c. ut Pisc.
"—doeth not good," &c. temp. præf.
Tind. "for they mainteine the barren
"and make them that they cannot
"beare; and to the widowes thei do
"no good.

Ver. 22. וּמִשָּׁךְ אֲבִירִים בָּכְרוּ יָקוֹם וְלֹא-יִאֲמִין
Ar. Mont. " & traxit fortes in po-
"tentia suâ, stetit & non credidit in
"vitis," sic Chald. Syr. Ar. " & posses-
"sio magni in virtute suâ consurget,
"nec credet visui," Vat. S. Amb. θυμῷ
καὶ ἐστρεψεν (Alex. -ψαν) ἀδυνάτως, (An
pro δυνάτως ut sæpè Abbirim in aliis
versionibus?) ἀνάσας πῖλαρ ἐν καὶ μὴ πῖ-
λαρ καὶ ἴ (Alex. ὑπὲρ ἴ) ἑαυτῶν ζωῆς,
Vulg. "detraxit fortes in fortitudine
"suâ & cum steterit non credet vitæ
"suæ," J. T. "traxitque robustos vi-
"suâ, si consistit + ullus diffidit vitæ
"suæ," Pisc. "trahebatque potentes vi-
"ribus suis: Quum insurgeret non fi-
"debat + ille vitæ suæ," Nos hod. "he
"draweth also the mighty with his
"power, he riseth up and no man is
"sure of life," Tind. "they pluck down
"the mightie with theyr power, and
"when thei themselves ar gotten up
"they are never without feare as longe
"as they lyve.

Ver. 23. יִתֵּן-לוֹ לִבָּטַח וְשַׁעַן וְעֵינָיו עַל-דְּרָכֵיהֶם
Ar. Mont. "dabit illi ad fiduciam &
"immutetur & oculi ejus super vias

• Diod. Sic. "Arabes Nabatzei vias non utuntur, grandes cavernas effodiunt, &c. ἐνὶ σπηλαίοις ad aquam reponendam
"Athenæi Antigoni ducis exercitum opprimebant; ad Petram revertuntur. Oppugnatio Petræ à Demetrio, sed pacem
"tandem cum Nabathæis fecit." Pag. 733, 4.

• Vulgatam bis sequitur 18. & 19. Qu. An non minus Christianè? Imo, nihil tale in Job, sed planè contrarium,
cap. xxxi. 30. "Non enim permisi peccare os meum, optando execrationem animæ oforis mei."

"eorum," Chald. "dedit ei pœnitenti-
am ut confideret & sustentaretur,"
Ar. Syr. "+elevabuntur," Vat. S. Amb.
μαλακισθεὶς μὴ ἐλπίστω ὑψοθῆναι (Alex.
ὕψιναι) ἀλλὰ πεσεῖ νόσω, (ne verbum
de Hebr.) Vulg. "dedit ei Deus locum
pœnitentiæ & ille abutitur eo in su-
perbiam: Oculi autem ejus sunt in
viis illius," J. T. "si dat ei securita-
tem quâ nitatur: Tamen oculi ejus
intenti sunt viis istorum," Pisc. "dat
ei + quæ ad securitatem + faciunt &
+ istis ille innititur: At oculi ejus ad
vias eorum + respiciunt," Nos hod. ut
J. T. Tind. "and though they myghte
be safe yet they wil not receave it,
for their eyes loke upon their owne
wayes.

Ver. 24. וְיָנֻסוּ וְיִנְחָנוּ וְיִמְכְּרוּ כָּל יָצָרָם
Ar. Mont. "sustule-
runt se (Chald. expectant) paululum
& non (Chald. sceleratus) ipse, & hu-
miliati sunt, sicut omnes clauduntur &
sicut caput spicæ succidentur," Syr.
Ar. "peribunt omnes irritatores & vel-
ut summitates aristarum crescent at-
que fricabuntur," Vat. S. Amb. πολλὰς
τὸ ἐκείνου πρὸ ὑψώματος αὐτοῦ, ἐμαρτύρηται ὅτι
ὡς περὶ μολόχην ἐν καύματι, (Alex. ὡς περὶ
χλόην, Olymp. ἔτερε τὴν ἀντιθέσιν χλόην
ἐχούσι) ἢ ὡς περὶ σάχους ἀπὸ καλάρης (Alex.
αὐτῶμαλ) ἀποπεσὼν ἀπὸ καλάρης) αὐτῶ-
μαλ) ἀποπεσὼν, Vulg. "elevati sunt ad
modicum & non subsistent, & humi-
liabuntur sicut omnia & auferentur,
& sicut summitates spicarum conte-
rentur," J. T. "si attollunt se aliquân-
tulum + mox nemo + superest, aded
deprimuntur, planè omnes decutiunt-
ur & velut frit spicæ succiduntur,"
Pisc. "quum evecti fuerint parumper,
mox non est ullus eorum, depri-
muntur; sicut omnes clauduntur &
velut summitas spicæ amputantur,"
Nos hod. "they are exalted for a little
while, but are gone and brought low,
they are taken out of the way as all
other, and cut off as the tops of the
ears of corn," Tind. "they are exalted
for a lytle, but shortly are they gone,
brought to extreame povertie and ta-
ken out of the waye, yee and utterly
plucked off as the eares of corne.

Ver. 25. וְאֵם לֹא יִשְׁמַח וְיִשְׂמַח לֹא יִשְׁמַח
Ar. Mont. " & si non ubinam
quis mentiri me faciet & ponet ad
nihilum sermonem meum," Chald.
"radicem sermonis mei," Syr. Ar.
"quod si ita non est, furor ejus men-
tiri me faciat & expandatur coram

"Deo verbum meum," Vat. S. Amb.
εἰ μὴ, τίς ἐστὶν ὁ φάρμακον ψαλθῆναι λέγειν
ὅτι θῆσεται εἰς ἄδην τὰ ῥήματα μου, Vulg.
"quod si non est ita, quis me potest
arguere esse mentitum & ponere ante
Deum verba mea?" J. T. "an non
igitur ita + est? Quis eementietur me
& rediget in nihilum sermonem me-
um?" Pisc. "quod si non ita est, quis
convincet me mendacii, redigetque,"
&c. ut J. T. Nos hod. "and if it be
not so now, who will make me a liar
and make my speech nothing worth,"
Tind. "is it not so? Who wyll then
reprove me as a lyar, and saye that
my wordes are nothyng worthe.

C A P. XXV.

VER. 1. וְיָנֻסוּ וְיִנְחָנוּ וְיִמְכְּרוּ כָּל יָצָרָם
Vat. S. Amb.
ἐπελασθῶν ὁ βαλδὰδ Σαυχίτης λέγει,
&c. ut antea.

Ver. 2. וְיָנֻסוּ וְיִנְחָנוּ וְיִמְכְּרוּ כָּל יָצָרָם
Ar. Mont. "dominium & timor cum
eo faciens pacem in excelsis suis,"
Chald. Par. "qui facit pacem in cœlis
excelsis," Targ. al. "Michael à dex-
terâ ejus est ignis & Gabriel à fini-
strâ esset, qui aquæ præest, & creatu-
ræ sanctæ miscet aquam & ignem,"
Vat. τίς τὸ προοίμιον (S. Amb. proœmium
"pro proœmium,) ut Gr. sic ψλxxvii.
i. xxix. i.) Vat. ἡ φέρεται παρ' αὐτοῦ, ὁ
ποιοῦν τὴν ζύμην ἐν ὑψίστῳ, Alex. τί γὰρ
ἐστὶν προοίμιον ὁ φέρεται παρ' αὐτοῦ, — in
fin. ἐστὶν,) Vulg. "potestas & terror a-
pud eum est qui facit concordiam in
sublimibus suis," J. T. "dominatus
& + quidem formidabilis + est penes
illum, colit pacem in excelsis suis,"
Pisc. "dominatus & pavor est penes il-
lum: Facit pacem in excelsis suis,"
fic Nos hod. Tind. "power and feare
is with him above, that maketh peace
sitting in his highnes.

Ver. 3. וְיָנֻסוּ וְיִנְחָנוּ וְיִמְכְּרוּ כָּל יָצָרָם
Ar. Mont. "nunquid est nume-
rus agminibus ejus & super quem non
stabit (Chald. surget) lux ejus," Syr.
Ar. "nec est numerus potentiae ejus,"
&c. Vat. S. Amb. μὴ γὰρ τις ἐπελασθῶν
ὅτι ἐστὶν παρελκυστικὴ περιγραφή (Sym. μὴ
ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν στρατιῶν αὐτοῦ) ἐπὶ τίνος ὁ
ἀνὴρ ἐπελάσει) ἐνδεῶς παρ' αὐτοῦ, (Sym.
ἐπὶ τίνος ἀνὴρ ἐπελάσει,) Vulg. "nunquid est nume-
rus militum ejus? & super quem non
surget lumen illius?" J. T. Pisc. "an
est numerus turmarum ejus? & supra
quem non exsurgit lux ejus?" sic
Nos hod. Tind. "whose men of warre

* Milites seu exercitus & lumen Dei." Idem, nempe sancti angeli, vel Shechina vel ejus ministri, ut Targ. ad y 2.

"are innumerable and whose light ariseth over all."

Ver. 4. ומה יצדק אנוש עם-אל ומה יזכה אשה ילד Ar. Mont. " & quomodo iustificabitur homo cum Deo & quomodo mundus erit natus muliere," sic ferè Chald. Syr. Ar. " quomodo superabit natus mulieris," Vat. S. Amb. πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς ἐναντὶ κυρίου· ἢ τις αὐτὸν ἀποκαθαρίσκει αὐτὸν γυναικὸς γυναικὸς, Alex. ἑδάμους & καθαρός, (An duplex versio?) Sym. διὰ τίνος ἄρρηκτος ἔσται τεχταίς ὑπὸ γυναικὸς, Vulg. "nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere," J. T. "quid ergo justus esset mortalis comparatus cum Deo? aut quid purus esset natus muliere?" ita Pisc. sed "quomodo pro quid," Nos hod. ut Pisc. "— comparatus," Tind. omnino ut Pisc.

Ver. 5. הן עד-ירח ולא יאחיל וכוכבים לא-זכו Ar. Mont. "ecce usque ad lunam & non ponet tabernaculum & stellæ non mundæ sunt in oculis ejus," Chald. "luna maculata est in parte orientali," (ubi eam adoraverunt,) Syr. Ar. " & luna nequit vincere & stellæ non justificantur cum illo," Vat. αὶ ζελήνη ζυνάσσει (S. Amb. "si luna ordinat," &c. 1. ζελήνη in Nomin.) & ἐκ ἐπιφάσκει (Alex. ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ μὴ ἀνατέλλειν, ζελήνη δὲ ζυνάσσει & ἐκ ἐπιφάσκει (Al. ζελήνη) ἄστρα δὲ καθαρά (Alex. ἐκ ἀμεμπτα) ἐναντίον αὐτοῦ, Vulg. "ecce luna etiam non splendet; & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus," J. T. "en usque ad lunam non tamen splenderet; etiam sidera non pura essent in oculis ejus," Pisc. "en + si venias ad lunam non splendet illa; & stellæ non sunt puræ in oculis ejus," Nos hod. "behold even unto the moon and it shineth not," &c. ut Pisc. Tind. "beholde the moone shineth nothing in comparison to hym, and the starres are unclean in his syght."

Ver. 6. אה כי-אנוש רמה ובן-אדם תולעה Ar. Mont. "etiam quia homo vermis & filius hominis vermis," Chal. "quanto magis homo qui in vitâ suâ est reptile, & filius hominis qui in morte suâ est vermis?" Ar. "verè homo pulvis," (Syr. "tinea,") Vat. S. Amb. ἔα δὲ, ἀνθρώπου ζαπεία & ὅς ἀνθρώπου ζώλη, (Alex. πᾶς ante ἀνθρώπου,) Vulg. "quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?" J. T. Pisc. "quanto minus mortalis (Pisc. + qui est) vermis? & filius hominis (Pisc. + qui est lumbricus," Nos hod. "how much less man + that is a worm, and the

"son of man + which is a worm," Tind. "how much more than man that is but corruption; and the son of man which is but a worm?"

C A P. XXVI.

VER. 1. ויען איוב ויאמר &c. ut antea.

Ver. 2. מה-עזרת ללא-כח הושעת ורוע לא-ען Ar. Mont. "quomodo tu confortasti eum cui non est robur, & servasti brachium cui non est fortitudo," Chald. "servasti brachio invalido," Ar. Syr. "quare tu auxiliasti absque robore & salvas brachium absque fortitudine," Vat. S. Amb. τίνι πρόσκεισαι ἢ τίνι μέλ-λεις βοηθεῖν· πότερον εἶχ' ὃ πολλὴ ἰσχύς & ὃ βραχίων κραταῖος ἐστὶ, (Alex. ἰσχύς ἐστὶν. μὴ δὲ ὃ βραχίων,) Vulg. "cujus adjutor es? Nunquid imbecillis & sustentas brachium ejus qui non est fortis?" J. T. "quam adjuvisti destitutum virtute! Servasti brachium destitutum robore!" Pisc. "quam auxiliatus es ei + cui non + sunt vires? Servasti brachium + cui non + est robur?" Nos hod. ut J. T. sed "how," bis. Tind. "O, how helpest thou the weak! what comforte geveste thou unto him that hath no strength!"

Ver. 3. מה-יעצת ללא חכמה ותושיה לרוב הודעת Ar. Mont. "quomodo consilium dedisti cui non est sapientia & scientiam plurimam ostendisti," Chald. "quare dedisti consilium absque sapientia, & videtur tibi quod sapientiam plurimam ostendisti," Syr. Ar. "quare cogitasti sine sapientiâ & scientiam multam ostendisti," Vat. S. Amb. τίνι συμβεβέλωσαι; εἶχ' ὃ πᾶσα σοφία· τίνι (Alex. ἢ τίνι) ἐπακολυθήσεις; (Alex. ἐπακολυθήεις)· εἶχ' ὃ μεγίστη δύναμις, Vulg. "cui dedisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam," J. T. Pisc. "quam consulisti insipienti (Pisc. + ei cui non + est sapientia) & quod res est, plurimum fecisti notum," Pisc. "copiosè notum + ei fecisti," Nos hod. ut Pisc. — in fin. "how hast thou plentifully declared the thing as it is," Tind. "where is the counsellor that thou shuldest give him whiche hathe no wisdom? Wylt thou so show thyne excellent ryghtuousnes?" (Hæc Gr. S. Amb. de Baldado & Deo, nos & alii de Baldado ad Jobum.) (Purat reverendus admodum Episcopus, Job Baldado exprobrasse, quasi consilium Deo dederit de gubernando mundo; sed annon potius videtur intimasse illum futile hoc consilium Jobo ipsi satis superbè dedisse?

"dit super) illud nubem suam," Nos hod. "he holdeth back," &c. ut Vat. Tind. "he holdeth bak his stoule that
"it cannot be sene, and spredeth hys
"cloudes before it.

Ver. 10. חק חג על פנימים עריתכלית אור Ar. Mont. "statutum circino
"descripsit, super facies aquarum usque
"ad perfectionem lucis cum obscuritate,"
Chald. "decrevit & dixit collocari fir-
"mamentum super faciem aquarum,"
Ar. "designavit æquor super facie ter-
"ræ," (Syr. "circulum super facie a-
"quarum," Vat. S. Amb. πρόστασμα ἐγύ-
ρωσεν (Sym. ὅρον περιέγραψεν) (Alex. ἐγύμ-
νωσεν) ἐπὶ προσώπων ὕδατος μέχρι ζωί-
λειας φωτός μὴ σκοτίας, Vulg. "terminum
"circumdedit aquis usquedum finiantur
"lux & tenebræ," J. T. "decreto (Pisc.
"lineas circinavit (חק חג circinare, vid.
Milton, lib. vii. lin. 224.) "superficiem
(Pisc. "juxta superficiem) aquarum;
"usque ad consummationem lucis cum
"tenebris," (Pisc. —) Nos hod. "he
"hath compassed the waters with bounds
"until the day and night come to an
"end," Tind. "certaine boundes," &c.
ut hod.

Ver. 11. עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו Heb. "columnæ cœli conterentur & a-
"movebuntur ab increpatione ejus,"
(Chald. "commoventur & contremis-
"cunt," Ar. Syr. "conturbantur & ob-
"stupefcunt in furore ejus," (Hæc Patr.
de montibus, sed qu.) Vat. S. Amb.
σύλοι ἔρπον ἑπὶ ἀόθισαν (Alex. ἐπεσάθη-
σαν) καὶ ἐξέστησαν (Sym. θαλάσῃ) (S. Amb.
"metuerunt,) ἀπὸ τοῦ θρηνησέως αὐτῶ,
Vulg. "columnæ cœli contremiscunt &
"pavent ad nutum ejus," J. T. "uf-
"quedum columnæ cœli concutiantur &
"obstupefcant (Pisc. columnæ cœli con-
"tremiscunt & obstupefcunt) ab incre-
"patione ejus," Nos hod. ut Pisc. Tind.

"the very pillers of heaven tremble and
"quake at hys reprove.

Ver. 12. בכחו רגע הים ובתכונתו מחץ רהב Ar. Mont. "in potentiâ ejus scidit mare,
" & in intelligentiâ suâ percussit super-
"biam," Chald. "in prudentiâ suâ per-
"cussit fortes qui comparatus est ser-
"penti mordenti," (Syr. Ar. "vivificat
"multos," (Rahab & superbum, &
multos, & Ægyptum,) Vat. S. Amb.
ἰσχύι κατέπαυσε τὴν θάλασσαν ἐπισήμη, (Ald.
Comp. ἐπισήμη) καὶ ἔσρω) (Alex. Ald.
Comp. ἔσρωσεν) τὸ κῆτος, Vulg. "in
"fortitudine illius repente maria + con-
"gregata sunt (רגע disrumpere, רגע mo-
mentum,) " & prudentiâ ejus percussit
"superbum," J. T. "virtute suâ disru-
"pit mare, & intelligentiâ suâ discidit
"pelagus," Pisc. "viribus suis disrum-
"pit mare: & intelligentiâ suâ vulnerat
"superbos fluctus + ejus," Nos hod. —
"he smiteth through the proud," reliq.
ut Pisc. Tind. "he stylleth the see with
"hys power, and by hys wysdom hath
"he set forth the world.

Ver. 13. ברוחו שמים שפרה חללה ירו נחש Ar. Mont. "in spiritu ejus cœli pul-
"chritudo, formavit manus ejus serpen-
"tem fugacem," Chald. "creavit ma-
"nus ejus Leviathan, qui comparatus
"est serpenti mordenti," Syr. Ar. " &
"spiritu suo moderatur cœlum, & ma-
"nus ejus interfecit serpentem qui fu-
"git," Vat. S. Amb. κλέιθεα καὶ (Alex.
κλέιθεα τε) ἔρπον δεδοίκασιν αὐτὸν, (nescio
unde nisi l. ברוחו pro ברוחו) πρόστασμα
καὶ (Comp. πρόστασμα δὲ αὐτῶ) ἐθανάτωσε
δράκοντα ἀποσάτω, Sym. τὸ ὄφιν τὸν
κλέιοντα,) S. Aug. "vulneratus est cetus,
"vulneratum dicit Diabolum," Vulg.
"spiritus ejus ornavit cœlos & obste-
"tricante manu ejus eductus est colu-
"ber tortuosus," J. T. Pisc. "spiritu
"suo cœlos ornavit: Formavit (Pisc.

* Hic pedem figo; nam in his verbis totius historiæ Jobicæ secundum ætatem συναγωγισμῶν, &c. cardinem versari, fi-
dentius quàm mihi moris est affirmo; & si quis hunc textum mihi extorqueat, omnes alios dabo; sed extorqueri posse non
est quod metuum, cum commentatores infallibiles mihi præeuntes habeam, Davidem volo & Esaiam, ut apparet ex his vocibus,
vel literâ vel sensu, his & aliis congruentibus. 1. רגע 2. הים 3. מחץ 4. רהב 5. חללה 6. בחץ 7. ברוחו. Tria ho-
rum verborum, Esai. xxvii. 1. Machat, Barach, Hajam, & Esai. li. 9, 4. מחצברתו רהב חללה & 7. sensu המחרברתו. Ita
enim fecit cum רגע scindit, fidit, divisit. Quidam "potentia ejus fecit galaxiam & alia signa cœlestia," Quorum Mæandri
sunt adeo admirabiles.

b Origen. contra Celsum. Spenc. lib. VI. p. 304. "In nostros homines ita invehitur quod dicunt quod Deus filius
"cruciat a Diabolo, & nos cruciat, ut sic affuscamus ad patientiam; quæ quidem sunt perquam ridicula, cum potius Dia-
bolus, ut judico, puniendus sit, non homines, qui calumniis ejus infestantur, poenis territandi sunt. Vide an non iste qui
nobis impium errorem impingit, ut ænigmata malè intelligentibus, ipse manifestè fallatur, non intelligens quod Mosaicæ
literæ multò antiquiores, vel Heraclito, vel Pherecyde, vel Homero etiam narrant de malo illo qui è cœlo expulsus. Nam
serpens ille à quo Pherecydes suum nominavit Ophioneum, qui fuit in causâ ut primus homo ex Dei Paradiso ejiceretur,
sub ænigmatum involucris, tale quiddam significat; ostentatâ divinitatis & potioris conditionis spe decipiens fæminam, quæ
secum maritum quoque traxit in eandem perniciem. Quin & exterminator ille in Mosis exodo, quis alius esse potest quàm
is qui consilium suum secutus præcipitavit in interitum, quod solet facere non resistentibus ipsius malitiæ? Item in Levitico
piacularis hircus, quem Hebraicæ literæ nominant Azazelem, non alius erat sorte mittendus in Desertum, malis omnibus
in caput ejus vertentibus: Nam omnes qui propter malitiam ad deteriorem partem pertinent & sorti Divinæ adversantur, à
Deo deserti sunt. In judicium quoque libro Belial filii, cujus, nisi hujus sunt filii, propter malitiam. Sed apertissimè apud
Jobum, Mose ipso antiquiorem, scribitur Diabolus ad stare Deo, petens contra hunc Jobum potestatem, ut eum involvat ca-
lamitatibus gravissimis: Primo jactura facultatum omnium & liberorum insuper, deinde de Elephantias quam vocant per to-
tum corpus grassante, taceo quæ Evangelistæ narrant de tentatore servatoris Diabolo, ne videar contra Celsum niti recentio-
rum scriptorum testimoniis. In fine quoque libri Job, ubi scripta sunt, quæ ipsi per procellam & nubem locutus est Do-
minus, non pauca de Dracone dicuntur. Ne quid memorem de Ezekiele galunc introducente sub personâ Pharaonis, Ne-

"creavit

"creavit) manus ejus serpentem oblongum," (an Ophiucum?) Nos hod. "by his spirit he hath garnished the heavens; his hand hath formed the crooked serpent," Tind. "with his sprete hath he garnished the heavens, and with his hand hath he wounded the rebellyous serpent." (Vid. Isai. xxvii. 1.

Ver. 14. חן־אלה קצות דרכו ומה־שמץ דבר חן־בוכן נשמע־נו ורעם נברתו מי חן־בוכן Heb. "ecce hæc est pars viarum ejus & quam pufillum verbum audivimus in eo & tonitru fortitudinum ejus quo intelligetur?" Chald. " & quod expressum est ex parte sermonis ejus audivimus ab eo," &c. Ar. "nonne (Syr. ecce) hæc omnia sunt ex particulis viarum ejus? Quinam est sermo malus qui auditus de ipso est; & multitudinem fortitudinis ejus, quis est qui intelligat?" Vat. S. Amb. ἰδὲ ταῦτα μέρη ὅδ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ (in al. exem. legitur καὶ ἐπὶ) ἱκμάδα λόγων ἀκασόμεθα ἐν αὐτῷ. Δένθη βροντῆς αὐτῆς τίς δίδεν ὅποτε ποιήσῃ, Vulg. "ecce hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cum vix parvam stillam a sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?" J. T. Pisc. "en istæ + sunt partes viarum ejus; sed quantam particulam rei audimus de eo? tonitru ergo summæ potentie ejus quis intelligat?" Pisc. "quis + satis confideret?" Nos hod. "—is heard of him, but the thunder of his power," &c. ut J. T. Tind. "this is now a shorte summe of his doinges. But who is able suffycientlye to rehearce hys workes? Who can perceave and understande the thondre of his power?"

C A P. XXVII.

VER. 1. ויסף איוב שאת משלו ויאמר Ar. Mont. " & addidit Jjob affumere parabolam suam, & dixit," sic Chald. Syr. Ar. "texere proverbium suum," Vat. S. Amb. ἐτι καὶ προσέθηκε ἰὼβ εἰπε τῷ προομιῷ. Aq. καὶ προσέθηκεν ἰὼβ εἰπε τῷ προομιῷ αὐτῆς, (Meshalo,) Vulg. "addidit quoque Job, assumens parabolam & dixit," J. T. "deinde pergens Jjob proferre sententiam suam, dixit,"

Pisc. "deinde perrexit Jjob attollere parabolam suam, & dixit," Nos hod. "moreover Job continued his parable, and said," Tind. "and Job proceeded and went forth in hys communication, saying.

Ver. 2. חן־אלה הסיר משפטי ושרי חמר נפשי Ar. Mont. "vivens Deus remove fecit judicium meum, & Saddai amaritudine affecit animam meam," sic ferè Chald. Syr. Ar. "qui impedivit," Syr. "supplantavit judicium meum, & fortis qui amarificavit animam meam + conclusitque eam in me," Vat. S. Amb. καὶ ὁ θεὸς ὅς ἐστι με κέκρικεν (Sym. παρῆλθεν τὴν κρίσιν μου) καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ παντοκράτης με καὶ ψυχῶν, Vulg. "vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam," J. T. Pisc. "ut vivit Deus + qui summovit causam meam (Pisc. jus meum) & Omnipotens + qui amaritudine afficit animam meum," Nos hod. ut Pisc. "—vexed my soul," Tind. "as truly as God lyveth (which hath taken away my power from me) and the Almyghtye, which hath vexed my minde.

Ver. 3. כִּי־כָל־עֹד נשכתי בִּי רוּחַ אֱלֹהִים בָּאֵפִי Ar. Mont. "quia omni tempore mens mea in me, spiritus Dei in naso meo," Chald. "quoniam defecit iterum halitus meus in me," &c. Ar. Syr. ferè ut Heb. Vat. S. Amb. εἰ μὴν ἐτι καὶ πνοῆς μου ἐν ὀσφί (Alex. ἐν ἐμοί) πνέμα καὶ θεῶν τὸ πνέον μου ἐν ῥινί, (Ald. Comp. ῥισί) Alex. ἐτι πνέον ἐν ῥήμασί μου, S. Amb. "circum existens mihi in naribus," Vulg. "quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis," J. T. Pisc. "quamdiu anima mea (Pisc. halitus meus) in me erit, & spiritus Dei (Pisc. flatus Dei) in naso meo," Nos hod. prius hem. ut Pisc. post. ut J. T. Tind. "whyle my brethe is in me, and as longe as the wynde (that God hath given me) is in my nostrils." (sed hoc post ponit vers. seq.

Ver. 4. אִם־תִּבְרַנְנָה שִׁפְתַּי עוֹלָה וְלִשְׁוֹנִי אִם־יִהְיֶה דַמִּי Ar. Mont. "si loquentur labia mea iniquitatem, & lingua mea si molita fuerit dolum," sic Chald. & Syr. Ar. Vat. S. Amb. μὴ λαλήσῃ τὰ χεῖλη μου ἀνομιὰ (Alex. καὶ μὴ λαλήσῃ τὸ

buchadonosoris, Tyri principis aut de Esaiæ: Apud quem deploratur rex Babylonis, Nabuchodonosor: Ex quibus locis non pauca licet discere de malitia, deque hujus origine quod a quodam adeptis alis mulctato & cæteris ejus sectatoribus æquè alis spoliatis orta sit malitia.

a Vulg. "Parvam stillam sermonis ejus," An ut 1 Reg. xix. 12. "Sibulum auræ tenuis, φωνὴ αὐγῆς—sed Ezek. φωνὴ λόγων, verbum monentis (præceptoris) post tergum, Esai. xxx. 21. (loquere, Domine, quia audit servus tuus? An ad hæc Jobi respicit Elihu, cap. xxxvii. 2. "audi diligenter vocem."

b "Attollere parabolam suam, & in notis, i. e. sermonem suum parabolicum, hoc est sententiis gravibus & sapientibus constantem. Ubi synecdoche duplex, una speciei, quatenus per parabolam intelligitur quælibet sententia gravis ac sapientis; altera membri, quatenus non una tantum sententia, sed complures in unum sermonem collectas intelliguntur," Tind. "in his communication," sed Num. xxiii. "parable."

c Chal El! An hinc anchialus? vel ab אל חי אֱלֹהִים.

τόμα μὴ ἀδικα) ἔδωκε ἡ ψυχὴ μου μελετήσαι
 ἀδικα, (Alex. ὄνομα, S. Amb. pro τόμα,
 labia, (hic tantum Heb. Leshon per
 ψυχὴ vertitur,) Vulg. "non loquentur
 "labia mea iniquitatem, nec lingua mea
 "meditabitur mendacium," J. T. Pisc.
 "non sunt loquutura labia mea iniqui-
 "tatem; neque lingua mea effabitur
 "dolum," sic Nos hod. (Heb. Hagah,
 meditari & loqui,) Tind. "my lippes
 "shall talke of no vanite, and my tonge
 "shal speake no dysceate.

Ver. 5. עֲדָנִי אֲנִי אֲמַצְדִּיק אֶתְכֶם עַד-אָנֹכִי
 אֲבִיט אֲנִי אֲמַצְדִּיק אֶתְכֶם Ar. Mont. "absit
 "mihi si justificem vos quousque obie-
 "ro: Non removebo perfectionem me-
 "am à me," sic Chald. & ferè Syr. Ar.
 Var. S. Amb. μὴ μοι εἴη δικαίωσις ὑμῶν
 ἀποφθῆναι ἕως ἂν ἀποθάνω, & ὅδ' ἀπαλλείξω
 με τὴν ἀκακίαν μου, Sym. εἴη ἐκκλήσις τῆς
 ἀπλότητός μου, Vulg. "absit à me, ut ju-
 "stos vos esse judicem: Donec deficiam
 "non recedam ab innocentia mea,"
 J. T. Pisc. "absit à me ut justificem
 "vos, quoad (Pisc. + ut istud faciam.
 "Non justificabo vos donec) expirave-
 "ro, non amovebo integritatem meam
 "à me," Nos hod. ut J. T. Tind.
 "God forbidde that I shuld graunt your
 "cause to be ryght. As for me, un-
 "tyll myne end come, wyl I never goo
 "fro myne innocency.

Ver. 6. בְּצִדְקָתִי הִחֹקְתִּי וְלֹא אֲרַפֶּה לֹא-יִחְרָף
 מִימִי לִבִּי Ar. Mont. "in justitia mea
 "tenui, & non dimittam eam; non pro-
 "bris afficiet cor meum à diebus me-
 "is," sic Chald. Ar. "non corruptum
 "est super me (Syr. doluit mihi) cor
 "meum," Var. S. Amb. δικαιοσύνη ἧ
 προσέχων & μὴν (Alex. προσέχων & μὴ)
 πρᾶγμα, & ὅδ' εὐνοῖδα ἱμαῖον ἀποποιῶ (Alex.
 ἀποποιῶ) πρᾶγμα, Vulg. "justificationem
 "meam quam cœpi tenere non dese-
 "ram: Neque enim reprehendit me
 "cor meum in omni vita mea," J. T.
 "justitiam meam retineo; neque dese-
 "ram eam: Non abjiciet + eam ani-
 "mus meus unquam," Pisc. "justiti-
 "am meam tenebo, neque dimittam e-
 "am; non abjiciet + eam cor meum
 "per omnem vitam meam," Nos hod.
 "my righteousness I hold fast and will
 "not let it go: My heart shall not re-
 "proach + me so long as I live," Tind.
 "my ryghtwes dealyng kepe I fast
 "which I wil not forsake: My hert
 "shall not reprove me of my daies.

Ver. 7. יְהִי כְרֶשַׁע אִיבִי וּמִתְקוֹמָמִי כְעוֹל
 Ar. Mont. "erit" ut impius inimicus
 "meus & insurgens in me ut iniquus,"

Chald. & Ar. Syr. "sit" Vat. S. Amb.
 & μὴ ὅ ἀλλὰ ἐγὼ εἶμι ὁ ἐχθρὸς μου, ὡς περ ἡ
 καλὰ σοφία τῶν ἀσεβῶν & οἱ ἐπ' ἐμὲ ἐπαινεσά-
 μνοι (Alex. ἐπαινεσάμενοι μοι) ὡς περ ἡ
 ἀπάθεια τῶν ὀδυνόμων, Vulg. "sit ut im-
 "pius inimicus meus: & adversarius
 "meus quasi iniqui," J. T. Pisc. "erit
 (Pisc. "fiat) ut improbus inimicus me-
 "us & insurgens in me (Pisc. + fiat) ut
 "iniquus," Nos hod. "—as the wick-
 "ed," &c. ut J. T. pri. hemist. Tind.
 "therefore mine enemy shall be found
 "as the ungodly, and he that taketh
 "parte agaynste me as the unrightuous.
 Ver. 8. כִּי מִהֲתִקְוֶה חָנָן מִי יִבְצֵעַ כִּי יִשָּׁא
 אֶת-לִבִּי Ar. Mont. "nam quæ spes
 "hypocritæ cum corraferit, si evellat
 "Deus animam ejus," Chald. "quid
 "enim expectat delator quia congre-
 "gat mammonam iniquitatis," &c. sic
 ferè Ar. Syr. Var. S. Amb. ἡ τίς γὰρ
 ἐστὶν ἐλπίς ἀσεβῶν (Alex. γὰρ μὴ τίς γὰρ
 ἐστὶν ἐλπίς, ὅτι, ἐπὶ ἐχθρῶν; Olymp. οἱ λοιποὶ
 ὅτι, πλεονεκτεῖ;) πεπειθὸς ἐπὶ κύριον ἀρε-
 τῆς (ῥησῆς); Alex. πεπειθὸς ἐπὶ κύριον εἰ
 ἀρετῆς (ῥησῆς); Vulg. "quæ est enim spes
 "hypocritæ si avarè rapiat & non libe-
 "ret Deus animam ejus," J. T. "nam
 "quæ + esset expectatio hypocritæ quam
 "expleverit; quum decutit Deus defi-
 "derium ejus?" Pisc. "nam quæ + est
 "expectatio hypocritæ quum avaritiæ
 "studuerit; Quando extrahet Deus a-
 "nimam ejus," Nos hod. "for what is
 "the hope of the hypocrite, though he
 "hath gained, when God taketh away
 "his soul," Tind. "what hope hathe
 "the ypocrite though he have great
 "good, and though God geve hym
 "ryches after hys hertes desyre.

Ver. 9. הֲצַעֲקֶנּוּ עָלָיו צֶדֶק אֵל בִּיחְבּוֹבָא
 Ar. Mont. "nunquid clamorem ejus
 "audiet Deus, cum venerit super eum
 "tribulatio," sic Chald. Syr. Ar. "non
 "audiet," Vat. S. Amb. ἢ τὸ δέξιν αὐτῷ
 εἰσακλέσθαι (Alex. ἀκλῆσις) ὁ θεός; (Alex.
 Comp. κύριος ἢ ἐπιθέσθης αὐτῷ ἀνάγκης;
 Vulg. "nunquid Deus audiet clamo-
 "rem ejus cum venerit super eum an-
 "gustia?" J. T. Pisc. "an clamorem
 "ejus exaudieturum Deum (Pisc. audiet
 "Deus) quum superveniet ei angustia?"
 Nos hod. ut Pisc. Tind. "doth God
 "heare him the soner when he crieth
 "unto him in his necessite.

Ver. 10. אֲמַצְדִּיק אֶתְכֶם בְּכָל-עַתָּה
 Ar. Mont. "super omnipotentem dele-
 "tabitur; invocabit Deum in omni
 "tempore," sic Chald. Syr. Ar. (bono
 sensu si & verò) "quod si in fortissimo

Hæc versio removel à Jobo culpam execrandi inimicos, à quâ, alibi, udes sanctè profitetur se esse alienum, cum non
 imprecatori, sed propheticè Yehi esset per "erit," non per "sit," ut sæpè in Psalmis. Ita Tindal nostras

"confidat

"confidat & invocabit Deum in omni
"momento, certè Deus audiat & re-
"spondebit illi," Var. S. Amb. *μη̃ έχει
τινα παρρησίαν ἐναντὶ αὐτοῦ· ἢ ὡς* (Alex.
ἢ πῶς) *ἐπικαλεσαμένης αὐτῆς εἰσακούσεται*
αὐτῆς, Vulg. "aut poterit in Omnipotente
delectari & invocare Deum omni
tempore?" J. T. Pisc. "an in Omnipotente
sefe oblectat? (Pisc. -tabit?)
"an invocat (Pisc. " -cavit Deum omni
tempore," Nos hod. ut J. T. sed in
temp. fut. Tind. "hath he soche plea-
sure and delyghte in the Almighty
"that he darre alwaye call upon God.

Ver. 11. *אורה אתכם ביד-אל אשר עמ-שדי*
לא Ar. Mont. "docebo vos in ma-
nu Dei, quæ sunt cum Omnipotente
non abscondam," Chald. "docebo vos
per prophetiam Dei," Syr. Ar. "vos
autem ipsos tradam in manum Dei,
quoniam opera vestra ipsum non la-
tent," Var. S. Amb. *ἀλλὰ ὃ ἀναγγελεῶ
ὑμῖν τί ἐστὶν ἐν χειρὶ κυρίου, ἃ ἐστὶν ὡς
παντοκράτορος ἐψύχομαι*, Vulg. "docebo
vos per manum Dei, quæ Omnipotens
habet nec abscondam," J. T. "doceo
vos in plagâ + Dei fortis + versans: +
eum qui + sibi constat, cum Omnipotente
non ementior," Pisc. "docebo
vos de manu Dei quæ penes Omnipotentem
+ abscondita sunt non celabo," Nos hod. ut
Vulg. sed "that which is with the Almighty," &c.
Tind. "I wyl teache you in the name
of God, and the thinge that I have
of the Almightye wil I not kepe from
you.

Ver. 12. *הן-אתם כלכם חיותם ולמה-זה הכל*
תהבלו Ar. Mont. "ecce vos, omnes vos
vidistis & propter quid vanitate eva-
nesceris," Chald. "vana & inania lo-
quimini," Ar. "quoniam," (Syr. ecce
ut Heb. "cur superbitis frustra," Var.
S. Amb. *ὅτι πάντες οἰδαίτε, ὅτι κενὰ κενοῖς
ἐπιεάλλετε*, Alex. *πάντες ὑμεῖς ἐωρᾶκατε. Διὰ
τί ὃ κενὰ κενοῖς ἐπιεάλλετε*, Vulg. "ecce
vos omnes nostis & quid sine causâ
vana loquimini?" J. T. "en vos omnes
videtis: & quare jam vanitate vane-
scitis?" Pisc. "en vos omnes vidi-
stis + illa: Cur igitur tantoperè eva-
nescitis?" Nos hod. "—why then are
ye thus altogether vain," præced. ut
Pisc. Tind. "beholde ye stande in your
own conceat as though ye knew al
thinges. Wherefore then do ye go
about with soche vaine wordes, say-
ing, &c.

Ver. 13. *חלק-אדם רשע עמ-אל ונחלת*
יקחו Ar. Mont. "hæc pars ho-

"minis impii cum Deo & hæreditas for-
tium quam ab Omnipotente accipient,"
sic Chald. Ar. "nam," (Syr. "ecce,")
Syr. Ar. "nocentium," Var. S. Amb.
*αὐτὴ ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς ὡς καὶ
κῆμα ὃ διωσσών* (Alex. *ὁργὴ ὃ διωσσών*)
ἐλάσει, (Alex. *ἐλάσει*) *ὡς παντοκρά-
τορος ἐπ' αὐτῆς*, Th. & Sym. *ὃ κληρονο-
μία ἣν οἱ ἀκαμπτοὶ ὡς ἱκανὸν κομίσον*,
Vulg. "hæc est pars hominis impii a-
pud Deum & hæreditas violentorum
quam ab Omnipotente suscipient,"
J. T. Pisc. "hæc + est portio hominis
improbi à Deo; & possessio (Pisc. hæ-
reditas) violentorum + quam ab Omnipotente
accipiunt," Nos hod. ut
Vulg. "violentorum," red. "oppres-
sours," Tind. "this is the porcion
that the wicked shal have of God,
and the heretage that tyrauntes shall
receave of the Almyghtye.

Ver. 14. *אם-ירבו בניו למ-הרב וצאצאיו לא*
ישבעו-להם Ar. Mont. "si multiplicati
fuerint filii ejus in ipsum gladium, &
germina ejus non saturabuntur pane,"
Chald. "filii filiorum," Ar. Syr. ut
Heb. Var. S. Amb. *ἐὰν ὃ πολλοὶ γένων
οἱ υἱοὶ αὐτῶν* (Alex. *αὐτῶν*) *εἰς (Φαργύ) ἔσονται*,
(sic Ægypti, Sethi, Sesostris, Pharaonis.
Juxta Whiston, vid. hujus libri pag. 29.)
ἐὰν ὃ καὶ ἀνδρωθῶσι προσαιήσασιν, (Alex.
-σώσιν), Vulg. "si multiplicati fuerint
filii ejus in gladio erunt, & nepotes
ejus non saturabuntur pane," J. T.
Pisc. "si multiplicantur filii ejus + mul-
tiplicantur ad gladium: & prognati
ejus non saturantur pane," Nos hod.
"if his children be multiplied, it is for
the sword: and his offspring shall not
be satisfied with bread," Tind. "if
he get many chyldren they shall pe-
rish with the swearde, and hys poste-
rite shall have scarceness of brede.

Ver. 15. *שרידיו במות יקברו ואלמנותיו לא*
תבכנה Ar. Mont. "superstites ejus in
morte sepelientur, & viduæ ejus non
flebunt," sic Chald. & Ar. Syr. Var.
S. Amb. *οἱ ὃ περιόντες αὐτῶν ἐν θανάτῳ τε-
λευτήσασιν* (Alex. *αὐτῶν κατὰ θανάτῳ τε-
λευτήσασιν*) *χήρες ὃ αὐτῶν εἰδὲς ἐλεήσει*,
Vulg. "qui reliqui fuerint ex eo sepe-
liantur in interitu & viduæ illius non
plorabunt," J. T. Pisc. "superstites
(Pisc. "residui) ejus in ipsâ morte sepe-
liuntur: & viduæ ejus non flent," Nos
hod. ut Pisc. sed in fut. temp. &—
"ipsâ, ante, morte, Tind. "loke whom
he leaveth behinde him they shal dye
and be buried, and no man shal have
pite of hys wyddowes.

^a i. e. Inspiratione seu spiritu prophetico, ut in Chald.

Ver. 16. **אֲמַצְבֵּר כַּעֲפֹר כֶּסֶף וְכֹחֹר יָבִין**
 Ar. Mont. "fi coacervaverit ut
 "pulverem argentum & sicut lutum
 "præparaverit vestimentum," sic Chal.
 & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *ἐὰν ζυωσάσῃ*
ὡς γὴν ἀργύρεον, ἴσα δὲ πηλῷ ἐπιμάσῃ
χευσίον, Vulg. "fi comportaverit quasi
 "terram argentum & sicut lutum præ-
 "paraverit vestimenta," J. T. Pisc. "fi
 "coacervaverit ut pulverem argentum
 "& velut lutum comparaverit vestem,"
 sic Nos hod. "—raiment," &c. Tind.
 "though he have as moche moneye as
 "the duste of the earth and rayment
 "as readye as the claye.

Ver. 17. **יָבִין וְצִדִּיק יִלְבַּשׁ וְכֹסֶף נָקִי יִחַלֵּק**
 Ar. Mont. "præparabit & justus induet
 "se & argentum innocens partietur,"
 sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb.
ταῦτα πάντα δίκαιοι πεποιήσονται· τὰ δὲ
χρήματα αὐτῶν ἀληθινὸν κατέχευον, Vulg.
 "præparavit quidem sed justus vestie-
 "tur illis: & argentum innocens divi-
 "det," J. T. Pisc. "quod comparave-
 "rit (Pisc. comparaverit quidem) justus
 (Pisc. "sed justus + eam) induet: &
 "argentum innocens partietur," Nos
 hod. ut Pisc. Tind. "—shall deale out
 "the money," in cæt. ut hod.

Ver. 18. **בָּנָה כַּעֲשׂ בֵּיתוֹ וְכִסְכָּה עֲשֵׂה נֶצֶד**
 Ar. Mont. "ædificavit sicut tinea (Ar.
 Syr. aranea) domum suam & sicut tu-
 "guriū fecit custos," Chald. "+ po-
 "morum," Vat. S. Amb. *ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος*
αὐτῶς ὡς σῆτες (Alex. *ὡς σῆτες*) &
ὡς ἀράχνη, (Ald. *ἀ ζυωσάσῃ*), S. Amb.
 "sicut tela araneæ," Vulg. "ædificavit
 "sicut tinea domum suam & sicut cu-
 "stos fecit umbraculum," J. T. "ut
 "ædificaverit quasi arcturi domum su-
 "am; + erit velut tugurium + quod fe-
 "cit custos," Pisc. "ædificavit sicut ti-
 "nea domum suam; & sicut tugurium
 "quod fecit custos," sic Nos hod. —
 "booth," sed in præf. temp. Tind. "his
 "house shal endure as the moth," &c.
 "watch man," &c. ut hod.

Ver. 19. **עֲשֵׂה יִשְׁכֵּב וְלֹא יָאֻמָּה עֵינָיו פָּקַח וְאִינָנוּ**
 Ar. Mont. "dives dormiat & non con-
 "gregabitur, (reges qui pyramides sibi
 "condiderunt in illis non sepulti fuerint;
 "ut nec ipse Pharaon qui in Mari Rubro
 "inhumatus. Vide in allusionibus nostris,
 "multa in hoc cap. Pharaoni ac ejus fa-
 "to quàm probabiliter applicata.) "ocu-
 "los suos aperuit & non ipse," Ar. Syr.
 "propter divitias dormiat nec adjiciat
 "ut resurgat," Vat. S. Amb. *πλάσσει*
κοιμηθήσεται & ὁ προαθήσει (alii *προαθήσει*)
 Asaph Hebr. *sæpè*, sic Pharaon, Exod.
 xv. 12.) *ὀφθαλμοὺς* (Alex. *ὀφθαλμοὺς*) *αὐτῶν*
διήνοιξε & οὐκ ἔστι, Vulg. "dives cum
 "dormierit, nihil secum auferet: Ape-

"riet oculos suos & nihil inveniet,"
 J. T. Pisc. "dives cubat (Pisc. cubitum
 "it) quum nihil dum interversum est:
 "Ubi oculos suos aperit nihil adest,"
 Nos hod. "the rich man shall lye
 "down but he shall not be gathered,
 "he openeth his eyes and he is not,"
 Tind. "when the ryche man dyethe
 "he carieth nothyng with him, he
 "is gone in the twincklyng of an eye.

Ver. 20. **תִּשְׁנֶהוּ כְּמִים בְּלִחְתָּ לִילָה נִגְבְּתוּ**
 Ar. Mont. "apprehendent eum
 "sicut aquæ terrores; nox, furatus est
 "eum turbo," sic Chald. Ar. Syr. "ap-
 "prehendet eum perturbatio, quasi a-
 "quam, & quasi limum volantem,"
 (Syr. "tempestatem volantem,") Vat. S.
 Amb. *ζυωσάσῃσαν αὐτὸν ὡς ὕδωρ αἰ ὀδυῖαι*
 (Sym. *ἀνυπαρξία*), (Alex. *κοιμηθέντι ζυωαν-
 τήσων*) *αὐτὸν ὡς ὕδωρ ὀδυῖαι* νυκτὶ δὲ
ὕφειλε (Alex. *ὕφειλε*) (Comp. *ἀφείλε*)
αὐτὸν γνῶφ, Vulg. "apprehendet eum
 "quasi aqua inopia, nocte opprimer
 "eum tempestas," J. T. Pisc. "affe-
 "quitur (Pisc. -quantur) eum velut a-
 "quæ terrorum multitudo (Pisc. terro-
 "res) noctu furtim abripit eum turbo,"
 Nos hod. ut Pisc. Tind. "destruction
 "taketh holde upon him as a water
 "floude and the tempest stealeth him
 "away in the night season.

Ver. 21. **יִשְׁאָהוּ קָדִים וַיִּלֵּךְ וַיִּשְׁעֶרְהוּ מִמְּקִימוֹ**
 Ar. Mont. "tollit eum eurus & ibit &
 "turbine commovebit eum de loco
 "suo," Chald. "ventus urens," — Syr.
 Ar. "ventus orientalis," Heb. Kadim,
 Vat. S. Amb. *ἀναλήψεται δὲ αὐτὸν* (Alex.
ἀναλήψεται) *αὐτὸν καύσων & ἀπελῶσει* &
λικμήσει αὐτὸν ἐκ τῆς τόπης αὐτῆς, Vulg.
 "tollet eum ventus urens & auferet &
 "velut turbo rapiet eum de loco suo,"
 J. T. Pisc. "asportat ipsum eurus ut
 "abeat; & in morem procellæ corri-
 "pit (Pisc. & instar turbinis abripit)
 "eum è loco suo," Nos hod. ut J. T.
 "—hurleth him out," &c. Tind. "a
 "vehement wynd carieth him hence
 "and he departeth; a storme plucketh
 "him oute of hys place.

Ver. 22. **וַיִּשְׁלֵךְ עָלָיו וְלֹא יִחְמוֹל מִיָּדוֹ בְּרוּחַ**
 Ar. Mont. " & projiciet super e-
 "um & non parceret, de manu ejus fu-
 "giendo fugiet," sic Chald. & Syr. Ar.
 Vat. S. Amb. & *ἐπιρρίψει ἐπ' αὐτὸν* (Alex.
 & *ἀπορρίψει αὐτὸν*, Comp. & *ἐρρίψει ἐπ'
 αὐτὸν*) & *ὁ φείσεται, ἐκ χειρὸς αὐτῆς φάσγῃ*
φάσγῃ, Vulg. " & mittet super eum &
 "non parceret: De manu ejus fugiens
 "fugiet," J. T. "ita projiciente in
 "ipsum & non parcente + Deo ab ejus
 "manu contentissimè fugit," Pisc. "pro-
 "jicit + ista mala in ipsum nec parcit:
 " + tum à manu ejus percussus con-
 "tentissimè

"tentissime fugit," Nos hod. "for +
"God shall cast upon him and not
"spare: He would fain flee out of his
"hand," (quod bene ad sensum,) Tind.
"it rusheth in upon hym and spareth
"hym not, he may not escape from
"the power thereof.

Ver. 23. יִשְׂפַק עָלָיו כַּפִּימוֹ וְיִשְׂרַק עָלָיו
Ar. Mont. "plaudet super eum
"palms suis & sibilabit super eum de
"loco suo," sic Chald. Syr. Ar. "super
"eos—super illos," Vat. S. Amb. κρο-
τήσει ἐπ' αὐτὸς χεῖρας αὐτῶν (Alex. Ald.
Comp. ἐπ' αὐτὸν χεῖρας αὐτῶν) & Συμεὶ
αὐτὸν ἐκ τῶπος αὐτῆς, Vulg. "stringet
"super eum manus suas & sibilabit su-
"per illum intuens locum ejus," J. T.
"ut explodit eum manibus suis; & ex-
"sibilat eum è loco ejus," Pisc. "com-
"plodit super eum + unusquisque ma-
"nus suas: & sibilabit super eum ex-
"pulsus è loco suo," Nos hod. "men
"shall clap their hands at him and
"shall hiss him out of his place," Tind.
"then clap men their handes at him,
"yee and jeast of him when they loke
"upon his place.

C A P. XXVIII.

VER. 1. כִּי יֵשׁ לְכֶסֶף מַצָּא וּמִקּוֹם יִקַּר
Ar. Mont. "quoniam
"est argento exitus (Chald. vena) &
"locus auro, fundent," Syr. Ar. "ete-
"nim argento est purgatio, (Syr. exitus)
(in hoc cap Job. & Physicum & Theo-
logum haud vulgarem sese ostendit,)
Vat. S. Amb. ἔστι γὰρ ἀργυρίου τόπος ὅθεν
γίνεται, τόπος δὲ χρυσίου (Alex. & Comp.
χρυσίῳ) ὅθεν διηθεί, Olymp. οἱ δὲ λοιποὶ
οὐκ ἐν χωνόθεν, (Ald. hoc cap. adjungit
præcedenti,) Vulg. "habet argentum
"venarum suarum principia: & auro
"locus est in quo conflat," J. T.
"nam est + quidem argentoeductio &
"locus auro + quod liquant + metallar-
"um," Pisc. "sanè sunt argento + suæ
"venæ & locus + est auro + ubi illud
"liquant," Nos hod. "surely there is
"a vein for the silver and a place for
"gold + where they fine it," Tind.
"there is a place where sylver is mol-
"ten and where golde is tried.

Ver. 2. בְּרוֹז מַעַפָּה יִקַּח וְאֵבֶן יִצוֹק נְחוֹשֶׁת
Ar. Mont. "ferrum è pulvere tolletur
" & lapis fusus æs," Chald. Par. "de
"terrâ tollitur & lapis fusione vertitur
"in chalybem, Ar. Syr. "de lapidibus
"educitur æs," Vat. S. Amb. σίδηρος

μὲν γὰρ ἐκ γῆς γίνεσθαι, καλὸς δὲ ἰσὶς λίθος
λαϊόμενος, Olymp. οἱ δὲ ἔβρ. ἀπὸ λίθων χα-
λύβει, Vulg. "ferrum de terrâ tollitur:
" & lapis solutus calore in æs vertitur,"
(An lapis calaminaris?) J. T. Pisc. "fer-
"rum è pulvere sumitur; & lapide
(Pisc. è lapide) funditur æs," Nos hod.
"iron is taken out of the earth and
"brass + is molten + out of the stone,"
Tind. "where yron is dygged out of
"the ground, and stones resolved to
"metall.

Ver. 3. קִין שֵׁם לְחַשֵּׁךְ וּלְכָל-חַפְלִית הוּא קָרָא
Ar. Mont. "finem po-
"suit tenebris & omnem perfectionem
"ille peruestigat: lapidem caliginis &
"umbræ mortis," Chald. "omniū
"fines ipse scrutatur; lapides fortes
"unde exeunt tenebræ & umbra mor-
"tis," Syr. Ar. "omnem interitum (Syr.
"finem) ipse novit lapidem solitudinis
" & umbræ mortis," Vat. S. Amb. τὰς ἐν
ἐθεσὶ σκοτεινίας (Olymp. ἀνθ' ὧν Ἀκύλ. Θεοδ. &
Σύμμ. ὁ μὲν τέλος ὁ δὲ πέρασ· ὁ δὲ προ-
θεσμίαν ἐξέδωκεν.) & πᾶν πέρασ αὐτὸς ἐξα-
καλεῖται (Alex. & καὶ πᾶν πέρασ αὐτὸς ἐξα-
καλεῖται) λίθος σκοτία & σκία θανάτου,
Vulg. "tempus posuit tenebris & uni-
"versorum finem ipse considerat, lapi-
"dem quoque caliginis & umbram
"mortis," J. T. "terminum imposi-
"tum tenebris & omnem perfectionem
" + mortalis ipse peruestigat; lapidem
"caliginis & umbræ lethalis," Pisc.
"finem + quem posuit + Deus tenebris
" & omnem perfectionem ipse peruesti-
"gat; + nempe lapides in caligine &
"umbrâ lethali sitos," Nos hod. "he
"setteth an end to darkness and search-
"eth out all perfection: The stones of
"darkness and the shadow of death,"
Tind. "the darcknesse shall once come
"to an ende, he can seke oute the
"groundes of all thynges: The stones,
"the darcke, and the horrible shadow.

Ver. 4. פֶּרֶץ נָחַל מַעַסְנֵר וְנִשְׁכָּחִים מִיַּד נֶעַר
Ar. Mont. "erupit tor-
"rens cum incolis, traditæ oblivioni à
"peste, elevatæ sunt præ homine motæ
"sunt," Chald. "divisit torrentem à
"loco diffuso in rivulos qui oblivioni
"traditi sunt ne per eos transeat pes,
"elevati sunt, à filiis hominis translati
"sunt," Syr. Ar. "scissuram hæreditate
"acquirent à populo fornicario, qui ob-
"livioni traditi sunt è turbine (Syr.
"è vadis) & attenuantur," Syr. "de-
"tracti sunt ab hominibus," Vat. S. Amb.
ἀλαστοὶ καὶ χεῖμα ῥέουσι καὶ ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἀπὸ πλά-

* Nota quæ in hoc cap. magnifica & mirabilia profert Jobus de Dei & naturæ operibus, non ex ostentatione scientiæ suæ producit, sed ut ostendat Dei scientiam & providentiam; hominibus quidem secretam & inscrutabilem, nisi à Deo ipso reveletur. Vid. & Perpend. y 20. ad 28.

θανόμενοι ὁδὸν δικαίαν ἠδένυσαν ἐκ βροτῶν
ἰσαλάθησαν (ἰσαλάθησαν, Comp. deest.)

Alex. ὁδὸς δικαιοσύνης ἠδένυσαν ἐκ βρο-
τῶν. Γῆ, &c. Vulg. "dividit torrens à

populo peregrinante, eos quos oblitus
est pes egentis hominis & invios,"

J. T. Pisc. " + quum erumpit torrens,
dimisso accolâ + aquæ oblivioni tradi-

tæ à pede, exhauriuntur mortalis ope-
ra (Pisc. à mortali) abscedunt," Nos

hod. "the flood breaketh out from the
inhabitant; + even the waters for-

gotten of the foot; they are dried
up, they are gone away from men,"

Tind. "with the ryver of water part-
eth he asunder the straung people,

that knoweth no good neyghbour-
heade: Such as are rude, unmanerly

and boyoustoures.

Ver. 5. ארץ ממנה יצא להם ותחתיה נהפך
כמו אש Ar. Mont. "terras ex ea egre-

diatur panis & subter ea versus est ut
ignis," Chald. "terra de quâ egre-

diebatur cibus, & sub ea est gehenna,
cujus nix frigida convertitur in fimi-

litudinem ignis," Ar. Syr. "detexe-
runt terram quâ egressum est alimen-

tum sub quâ volvitur quasi ignis,"
Vat. S. Amb. γῆ ἐξ αὐτῆς ἐξελεύσεται ἄρ-

τις ὑποκάτω αὐτῆς ἐξελεύσεται ὡς αἶψα
Vulg. "terrâ de quâ oriebatur panis in

loco suo igne subversa est," J. T.
"terra ex qua prodit cibus, quamvis sub

eâ diversum fiat, velut ignis + ardeat,"
Pisc. "quod attinet ad terram ex qua

prodit panis: Sub ea vero + pars aliqua
convertitur + ut fiat velut ignis,"

Nos hod. "as for the earth out of it
cometh bread; and under it is turned

up as it were fire," Tind. "he bring-
eth fode out of the erth, and that

which is under consumeth he with
fyre.

Ver. 6. מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו
Ar. Mont. "locus Sapphiri lapides ejus

pulveres auri," Chald. " & paradifus
voluptatis qui locus est cujus lapides

sunt Sapphiri & pulveres auri sunt ei,"
(Ezek. xxiii. 13.) Syr. Ar. " & locus

gemmarum (Syr. Sapphiri) lapides
ejus & fluxus," (Syr. conflatorium au-

ri in semitis ejus,) Vat. τόπος Σαπ-
φείρα οἱ λίθοι αὐτῆς καὶ χῶμα χρυσίου αὐτῆς,

Comp. χρυσὸν αὐτῆς τρέχει, sic S. Amb.
"tumulus aureus ejus semita," Vulg.

"locus Sapphiri lapides ejus & glebæ
illius aurum," J. T. " + terræ inquam

ejus lapides loco Sapphiri; pulveres
vero aurum + sunt illi," Pisc. "illius

+ terræ lapides + sunt locus Sapphiri;
pulveres vero aurum + dant illi," Nos

hod. "the stones of it + are the place
of Sapphires, and it hath dust of

gold," Tind. "there is founde a place
whose stones are cleane Sapphirs and

wher the clottes of the erth are gold".

Ver. 7. נתיב לא ידעו עיני ולא שפחו עין איה
Ar. Mont. "semitam non cognovit eam

avis nec vidit eam oculus Vulturis,"
Chald. ut Heb. Targ. aliud "semitam

arboris vitæ quam non novit Sammael
volans instar avis, nec intuitus est e-

am oculus Evæ," Vat. S. Amb. τρέ-
χει ὡς ἔλκω αὐτῇ (Comp. S. Amb.

τρέχει in fin. præced. ὅ) περιεῖλον (Alex.
περιεῖλον) καὶ ὁ παρῆλθεν αὐτῇ ὁ φθαλ-

μός γυπτός, Vulg. "semitam ignoravit
avis nec intuitus est eam oculus Vul-

turis," J. T. Pisc. "in semita quam
non novit volucris neque contuitus est

oculus Cornicis," (Pisc. Picæ,) N. hod.
"there is a path which no fowl know-

eth and which the Vulture's eye hath
not seen," Tind. "there is a way,"

&c. ut hod.

Ver. 8. לא יהדירו בני שחץ לא עדה עליו
Ar. Mont. "non calcaverunt eam

filiis superbiæ, non transivit juxta eam
Leo," Chald. ut Heb. sed Targ. al.

"non ambulaverunt in eâ filii hominis
nec declinavit ad eam Serpens," —

Syr. Ar. "animal," — Ar. "Leo," Syr.
"viator," Vat. καὶ οὐκ ἐπάτησαν αὐτὸν

(Alex. αὐτὴν) οἱ ἀλαζόνων (S. Amb. "fe
glorificantium,") καὶ παρῆλθεν ἐπ' αὐτὴν

λέων, Vulg. "non calcaverunt eam filii
institorum nec pertransivit per eam

Leæna," J. T. "quam non institue-
runt ad iter juvenes feræ; neque trans-

ivit per eam immanis Leo," Pisc.
"quam non calcârunt feræ superbæ;

"in quâ non incescit vetulus Leo," Nos
hod. "the Lion's whelps have not trod-

den it, nor the fierce Lion passed by it,"
Tind. "wherin the proude and hye

mynded walke not and where no Lion
commeth.

Ver. 9. בחלמיש שלח ידו הפך משרש הרים
Ar. Mont. "in filicem misit manum su-

am: Subvertit è radice montes," sic
Chald. Syr. Ar. "in saxum filicis," &c.

Vat. S. Amb. ἐν ἀκρότομῳ ἐξέτεινε χεῖρα
αὐτοῦ κατέσβεψε δὲ ἐκ ριζῶν ὄρη, Vulg. "ad

filicem extendit manum suam, subver-
tit à radicibus montes," J. T. Pisc.

"in saxum Adamantinum mittet (Pisc.
durissimum infert) manum suam; e-

vertit radicitus montes," Nos hod.
"he putteth forth his hand upon," &c.

ut Pisc. Tind. "there puttethe he his
hand upon the stony rockes and over-

throweth the mountaines.

Ver. 10. בצורות יארים בקע וכל יקר ראתה
 עני Ar. Mont. "in rupibus rivos erum-
 "pere fecit, & omne pretiosum vidit o-
 "culus ejus," sic Chald. Ar. "cum fe-
 "stinatione (Syr. robore) fluvios dividit,
 " & omnes colles (Syr. omne pretiosum)
 " vidit oculus ejus," Vat. δίνας δὲ ποτα-
 μῶν (Ald. τὰ κοιλάματα τῶν ὑδάτων τὰς σί-
 λῖδας θίνας, sic Comp. θίνας, Th. ὀχυ-
 ρώματα, Sym. ρεῖθρα,) διέρρηξε, πᾶν δὲ
 ἐνίμουν εἶδεν μὲν ὁ ὀφθαλμός, Alex. πᾶν δὲ
 τίμιον εἶδεν αὐτὸς ὁ ὀφθαλμός, S. Amb. ut
 Comp. "ripas," Vulg. "in petris rivos
 " excidit & omne pretiosum vidit ocu-
 " lus ejus," J. T. Pisc. "in rupibus de-
 " findendo efficit rivos; & quicquid ra-
 " rum (Pisc. pretiosum) est videt ocu-
 " lus ejus," Nos hod. ut Vulg. Tind.
 "rivers flow out of the rockes, and
 "loke what is pleasaunt his eye seyth
 "it.

Ver. 11. מבכי נהרות חבש ותעלמה יצא אור
 Ar. Mont. "à fluxu flumina fasciavit &
 "absconditam ducet lucem," Chald.
 "de imbribus accingit flumina & de fe-
 "nestra occulta producit lumen," (An
 Boreale,) Syr. Ar. " & superbiam flu-
 "minum conclusit & de tenebris (Syr.
 "de occulto) egressum est lumen,"
 Vat. S. Amb. βάθη δὲ ποταμῶν ἀνεκά-
 λυψεν (Th. ἐξηρσύνησεν) ἔδειξε δὲ αὐτὸς διώ-
 αμιν εἰς φῶς, Vulg. "profunda quoque
 "fluviorum scrutatus est, & abscondita
 "in lucem produxit," J. T. "à fletu
 "flumina obligat; denique absconditum
 "prodit luci," Pisc. "ligat flumina ne
 "fluant atque + ita abscondita producit
 "in lucem," Nos hod. "he bindeth
 "the floods from overflowing, and the
 "+ thing that is hid bringeth he forth
 "to light," Tind. "out of droppes
 "bringeth he great floudes together, and
 "the thing that is hyd bringeth he to
 "lighte.

Ver. 12. רהחכמה מאין תמצא ואי זה מקום
 בנה Ar. Mont. " & sapientia unde in-
 "venietur & ubi hic locus intelligentiæ?"
 sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἡ δὲ
 σοφία πόθεν ὀρέθη; (Olymp. οἱ δὲ λοιποὶ
 ὀρεθήσονται;) ποῦ δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστή-
 μης, Vulg. "sapientia vero ubi inveni-
 "tur? & quis est locus intelligentiæ?"
 J. T. Pisc. "at illa (Pisc.—illa) sapien-
 "tia unde inveniretur? (Pisc.—ietur?)
 " & ubinam + effet (Pisc. + est) locus
 "intelligentiæ?" Nos hod. ut Pisc. Tin.
 "howe comethe a man then by wyf-
 "dome? Wher is the place that men
 "fynde understanding?

Ver. 13. לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ
 החיים Ar. Mont. "nescivit homo ordi-
 "nem ejus, & non invenietur in terrâ

"viventium," Chald. "non invenitur
 "in terrâ superbiorum qui peccant in
 "vitâ suâ," Syr. Ar. "ignorat homo
 "thesaurum ejus, nec invenitur nisi in
 "terrâ vitæ," Vat. S. Amb. οὐκ οἶδε
 βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς (Aq. τάξιν, Th. ζῶεσιν,
 Sym. τίμημα αὐτῆς) ἔδδὲ μὴν ὀρέθη ἐν ἀν-
 θρώποις, Vulg. "nescit homo pretium
 "ejus, nec invenitur in terrâ suavitèr
 "viventium," J. T. Pisc. "non novit
 "mortalis æstimationem ejus; neque
 "invenitur in terrâ viventium," Nos
 hod. "man knoweth not," &c. ut Pisc.
 Tind. "verely no man can tell how wor-
 "thy a thing she is; neither is she
 "founde in the lande of the lyving.

Ver. 14. תהום אמר לא כיהיא וים אמר אין
 עמדי Ar. Mont. "vorago dixit non in
 "me ipsa, & mare dixit non apud me,"
 sic Chald. Syr. Ar. "profundum dicit,"
 &c. Vat. ἄβυσσος (confer Deut. xxx. 11.
 Rom. x. 13. Ecclef. xxiv. 8.) εἶπεν οὐκ
 ἔνεστιν ἐν ἐμοί· καὶ ἡ θάλασσα εἶπεν οὐκ ἔνεστι
 μετ' ἐμῶν, sic Vulg. J. T. Pisc. in fin.
 "penes me," in cæt. ut Vulg. sic Nos. 2.
 sed omnia (nisi Gr. εἶπεν) in præf. temp.

Ver. 15. לא יתן סגור תחתיה ולא שקל
 כסף Ar. Mont. "non dabitur
 "aurum purum pro eâ: & non ponde-
 "rabitur argento pretium ejus," sic ferè
 Chald. & Ar. Syr. (Segor, aurum à סגור
 recondere,) Vat. & δώσει χρυσαισμον αὐτῇ
 αὐτῆς (Gregor. Theol. χρυσαισμον ὀνομάζει
 τὰ χρήματα διὰ τὸ ταῦτα ἀσφαλῶς ἡμᾶς
 χρυσαίνειν) καὶ ἡ σταθήσει ἀργύρεον ἀνάλ-
 λαγμα αὐτῆς, Vulg. "non dabitur au-
 "rum obrizum pro eâ, nec appendetur
 "argentum in commutatione ejus," J. T.
 Pisc. "non potest dari aurum asserva-
 "tum pro eâ; neque appendi argentum
 "+ in pretium ejus," Nos hod. "it
 "cannot be gotten for gold; neither
 "shall silver," &c. ut Pisc. Tind. "she
 "cannot be gotten for the most fine
 "gold, nether may the price of her be
 "bought wyth enye moneye.

Ver. 16. לא תסלה בכחם אופיר כשהם יקר
 וספיר Ar. Mont. "non æstimabitur cum
 "auro Ophir, cum Onyche pretioso &
 "Sapphiro," Chald. "non permutabitur
 "pro tinctis coloribus Ophir, nec lapi-
 "dibus Beryllis pretiosis & Sapphiro,"
 Ar. "cum crystallo & gemmis," Syr.
 "Beryllo & Sapphiro," Vat. S. Amb.
 καὶ ἡ ζυμωσασαχθήσει (Aq. ἀναβληθήσεται)
 χρυσίῳ Σωφίρ (Alex. & Comp. Ὠφείρ,
 Sym. πρῶταίῳ) ἐν ὄνυχι τιμίῳ καὶ Σαφείρῳ,
 (Schol. pro ὄνυχι Σαρδανυχίῳ,) Vulg.
 "non conferetur tinctis Indiæ colori-
 "bus, nec lapidi Sardonycho pretiosis-
 "simo vel Sapphiro," J. T. Pisc. "non
 "potest taxari insigni auro Ophirio;
 6 T "Sardio

"Sardio pretioso aut Sapphiro," Nos hod. "it cannot be valued with the gold of Ophir, with the precious Onyx or the Saphir," Tind. "no weds of golde of Ophir, no pretyous Onix stones, no Saphirs mai be compared unto her."

Ver. 17. לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתהו Ar. Mont. "non adæquabit eam aurum & crySTALLUS, nec permutatio ejus vasa obrizi," Chald. "aurum & speculum nec permutabuntur pro eâ vasa obrizi," Ar. Syr. "non comparatur ei aurum & jacyntus (Syr. vitrum) & margaritæ optimæ & lapides rubri (Syr. gemmæ & margaritæ) non sunt similes ei," Vat. S. Amb. *ἡ ἀντιπαλλομένη αὐτῇ χρυσίον καὶ ὑάλου* (Sch. *κρύσταλλον*, S. Amb. "vitrum,") καὶ τὰ ἀλλοτρίωτα αὐτῆς ὡς χρυσῶν, Sym. *ἡ δὲ ἀντιπαλλομένη αὐτῇ χρυσῶν*, Vulg. "non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri," J. T. "non potest + ullus æstimare eam auro aut nitidissimâ gemmâ nec permutacionem ejus vase auri purgatissimâ," Pisc. "non potest par æstimari ei aurum aut crySTALLUS: nec permutari cum eâ potest vas ex auro purgatissimo," Nos hod. "the gold and the crySTALL cannot equal it: and the exchange of it + shall not be for jewels of fine gold," Tind. "no; nether gold ner cristall, nether swete odours ner golden plate."

Ver. 18. ראמות ונביש לא זכר ומשך חכמה מפנינים Ar. Mont. "corallia & unio non commemorabitur & attractio sapientiae præ margaritis," Chald. "smaragdi & gemmæ non commemorabuntur, & attractio sapientiae melior est margaritis. Fieri nequit ut inveniatur in vilitate, sed in pretio est sicut aurum; si quis autem non conservat eam abiit & confringitur ut vitrum, & commutatio mercedis ejus in sæculo venturo vasa aurea," Syr. Ar. "melior est sapientia lapidibus eminentibus, non æquat eam sericum pretiosissimum, & smaragdo & unionibus (Syr. "amethystis) non venditur. + Melior est sapientia omni re, nec assimilatur ei res ulla," Vat. *μείωρα καὶ γὰρ* (Sym. *ὑψηλὰ καὶ ὑπερμεγέθη*, S. Amb. "excelsa & sublimia,") καὶ μνησθήσεται καὶ ἑλκυσσον Κοφίαν ὑπὲρ τὰ ἐσώτατα, Alex. *ἑσώτα*, S. Amb. "interiora," Aq. *γλυκύ* καὶ Κοφία πρὸς τὰ περίεργα, Vulg. "ex-

cella & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: Trahitur autem sapientia de occultis," J. T. "fandastri (Pisc. coralliorum) aut unionis nulla fiat mentio: Nam acquisitio (Pisc. æstimatio) sapientiae præit carbunculis," Nos hod. "no mention shall be made of corals or of pearls, for the price of wisdom is above rubies," Tind. "there is nothing so worthy or so excellent as ones to be named unto her, for perfect wisdom goeth farre beyonde them al."

Ver. 19. לא יערכנה פטרת כוש בכחם טהור לא תסלה Ar. Mont. "non adæquabit eam Topazion Cush, cum auro smaragdus Æthiopiæ mundo non æstimabitur," Chald. "non adæquabitur ei margarita viridis quæ venit de Æthiopiâ; mundis coloribus non conferetur," Ar. Syr. "gemmæ Æthiopiæ & lapides Jacynthi (Syr. Ephodi) non sunt illi similes — neque comparabitur auro puro," Vat. S. Amb. *ἡ ἰσωθῆσθαι αὐτῇ τοπάζιον Ἀιθιοπίας χρυσίον καθαρόν καὶ ὑμεῖς ἀσχεθῆσθαι*, Vulg. "non adæquabitur ei Topazius de Æthiopiâ, nec tincturæ mundissimæ comparatur," J. T. Pisc. "non potest + quisquam æstimare eam cum Topazio Æthiopico: (Pisc. par æstimari ei Topazius Æthiopicus;) Insigni auro puro taxari non potest," (Heb. Becehem,) Nos hod. "the Topaz of Æthiopia shall not equal it, neither shall it be valued with pure gold," Tind. "the Topas that commeth oute of Inde may in no wise be likened unto her; yee no maner of apparell howe pleasaunt and fayre so ever it be."

Ver. 20. והחכמה מאין תבוא ואי זה מקום בינה Ar. Mont. " & sapientia unde venit? & ubi hic locus intelligentiæ?" sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *ἡ καὶ Κοφία πότεν ὀρέθη; Alex. ἡ δὲ ποῦ ἐστὶ τὸ ζωέσεως*, Vulg. "unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?" J. T. Pisc. "illa igitur sapientia unde veniret? (Pisc. adventit?) & ubinam esset (Pisc. est) locus intelligentiæ," Nos 2. ut Vulg.

Ver. 21. ונעלמה מעיני כל־ח ומעון השמים נסתרה Ar. Mont. " & abscondit se ab oculis omnis viventis & à volucris cœli occultata est," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *λέληθε πάντα ἀνθρώπων καὶ δαίμονων καὶ ἑρπετῶν*, (an hi Dæmones?) *ἐκρύβη*, Alex. *ἐκ ἐκρύβη*, Vulg. "abscon-

* Pisc. in notis taxari] Heb. sterni. Nam merces sternuntur humi, ut possent taxari seu æstimari. (Certè ita hucusque barbarorum mos, acervis addendo & minuendo, *לסלח* hic à Salah elevatio Mesilla semita quod elevata. Salah æstimare. (An inde nostrum Sale?) (*לסלח* calcare.)

* Gr. *τὸ ἀλλοτρίω*, Cambium, unde Exchange *ἀλλοτρίω* auri in argentum & mercium inter se à mercatoribus, ut in portu Arabiæ. Plin. & Salmas.

* Vid. Dissertat. de Gemmis.

"dita est ab oculis omnium viventium;
 "volucres quoque cœli latent," J. T. Pisc.
 "quum occulta (Pisc. abscondita)
 "sit ab oculis omnium viventium (J. T.
 "omnis viventis) etiam à volatili (Pisc.
 "tilibus) cœli abscondita, (Pisc. occul-
 "tata,) Nos hod. ut Pisc. sic ferè Tind.
 Ver. 22. אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו
 שמעה Ar. Mont. "perditio & mors dix-
 "erunt in auribus nostris, audivimus
 "auditum ejus," Chald. "domus per-
 "ditionis & angelus mortis dixerunt
 "quando data est Israel, auditu nostro
 "audivimus famam ejus," Ar. Syr. —
 "famam," Vat. ἡ ἀπάληα καὶ ὁ θάνατος
 S. Amb. "interitus & malitia," (An ὁ
 πονηρὸς?) ἔειπεν (Alex. εἶπεν) ἀγγελὸς αὐτοῦ
 καὶ ὁ θάνατος, S. Amb. "gloriam,"
 Vulg. "perditio & mors dixerunt, auri-
 "bus nostris audivimus famam ejus,"
 J. T. Pisc. ut Vulg. sed J. T. "dicant,"
 Pisc. "dicunt," Pisc. "—auribus no-
 "stris," Nos hod. ut J. T. sed "say,"
 Tind. "we have heard tell of her," &c.
 ut hod.

Ver. 23. אלהים הבין דרכה והוא ידע את מסקומה
 Ar. Mont. "Deus intellexit viam ejus,"
 &c. "se cognovit totum ejus," sic Chald.
 Ar. Syr. "ostendit nobis," &c. * Vat.
 S. Amb. ὁ θεὸς (Alex. Comp. ὁ κύριος)
 εὐερέσεν (An ἰ. הבין pro הבין?)
 (Sym. συνήκεν) αὐτῆς τὴν ὁδὸν, αὐτὸς δὲ οἶδε
 τὸ πᾶν αὐτῆς, Vulg. "Deus intelligit
 "viam ejus & ipse novit locum illius,"
 J. T. Pisc. "Deus vero (J. T. solus De-
 "us) intelligit viam ejus, & ipse scit lo-
 "cum ejus," Nos hod. ut Pisc. sed—
 "verò, Tind. ut Pisc. sed "seyth, &c.
 "and knoweth," &c.

Ver. 24. כִּידוֹן לַקְצוֹת הָאָרֶץ יֵשׁ בְּיָדָהּ
 אֵלֶּה אֵלֶּה אֵלֶּה אֵלֶּה Ar. Mont. "quia ipse
 "ad fines terræ aspiciet, sub omni cœlo
 "videbit," sic Chald. & Ar. Syr. Vat.
 S. Amb. αὐτὸς γὰρ τὸ πᾶν ἐρευνᾷ πᾶσαν ἐ-
 φωρά. εὐδὼς τὰ ἐν τῇ γῇ πάντα, S. Amb.
 ult. verb. in init. ὃ seq. Comp. πάντα
 τὰ ἐν, &c. in seq. ὃ Vulg. "ipse enim
 "fines mundi intuitur: & omnia quæ
 "sub cœlo sunt respicit," J. T. Pisc.
 "nam ipse in extremitates terræ intue-
 "tur; sub (Pisc. + quæ sunt sub) omni-
 "bus cœlis videt," Nos hod. ut J. T.
 Tind. sed pro "terra, the world, and
 "lokeeth upon," &c. ut Pisc.

Ver. 25. לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה
 Ar. Mont. "ad faciendum vento pondus
 " & aquas appendat in mensura," Chal.
 "præponit," Ar. "pondus æquabit,"
 Syr. ut Chald. Vat. S. Amb. αὐτὸς ἐποίησεν,
 ἀνέμων σταθμὸν, (Alex. ἐποίησεν, ἐποίησε ὃ,
 &c.) ὕδατος μέτρον, Alex. καὶ ὕδατων μέ-

τρον, Comp. ὕδατος τε μέτρον, Sym. ὕδατος
 καὶ ἐξέσωσε μέτρον, Aq. καὶ ὕδατος ἐσταθμήσατο
 ἐν καλαμερίσσει, Vulg. "qui fecit venti
 "pondus & aquas appendit in mensurâ,"
 J. T. Pisc. "aptando (Pisc. quum apta-
 "ret) pondus aeri & appendendo (Pisc.
 "appenderet) aquas ex mensurâ," Nos
 hod. ut Heb. Tind. "when he weied
 "the wyndes and measur'd the waters.

Ver. 26. בעשתי למטר חק ודרך לחייו קלות
 Ar. Mont. "in faciendo ipsum pluviae
 "statutum & viam coruscationi toni-
 "truorum," Chald. "fulguribus qui cur-
 "runt cum sonitu," Syr. Ar. "consti-
 "tuit terminos (Syr. legem) imbri &
 "viam spectaculis vocis," Vat. S. Amb.
 ὅτε ἐποίησεν. ἔταξε εἰδὼν ἡλεκτρικὰ καὶ ὁδὸν ἐν
 τινάσματι φωνῆς, Sym. εἰς τύπον φωνῶν,
 Comp. φωνῆς, Vulg. "quando ponebat
 "pluviis legem: & viam procellis so-
 "nantibus," J. T. Pisc. "faciendo (Pisc.
 "quum faceret) pluviae statutum & vi-
 "am fulgetro tonitruum," Nos hod.
 "when he made a decree," &c. ut Pisc.
 Tind. "when he sett the rayne in ordre,
 "and gave the mightie floudes a lawe.

Ver. 27. אז ראה ויספרה הכנה וגם חקרה
 Ar. Mont. "tunc vidit eam & narravit
 "eam; præparavit eam & etiam inve-
 "stigavit eam," Ar. "ponderavit illam,
 "iterum indicavit illam," Syr. "etiam
 "inquisivit illam," Chald. "cum ange-
 "lis in principio præparavit eam," Vat.
 S. Amb. τότε εἶδεν (Alex. εἶδαν) αὐτὴν καὶ
 ἐξηγήσατο αὐτῇ, ἐτοιμάσας ἐξηγήσατο, Th.
 διέταξεν αὐτῇ καὶ ἐξηρμήνευσεν αὐτῇ, Vulg.
 "tunc vidit illam & enarravit, & præ-
 "paravit, & investigavit," J. T. Pisc.
 "jam tum videbat eam & recensabat
 "eam: Comparabat (Pisc. præparabat)
 "eam, etiamque pervestigabat eam,"
 Nos hod. ut Pisc. Tind. in fin. "and
 "knew her," reliq. ut hod.

Ver. 28. ויאמר לאדם הן יראת אדני היא
 חכמה וסור מרע בינה
 Ar. Mont. " &
 "dixit homini, ecce timor Domini, ip-
 "sa sapientia, & recedere à malo intelli-
 "gentia," Chald. "filiis hominum," Ar.
 Syr. ut Heb. (Heb. La-Adam, quare
 non protoplasto?) Vat. εἶπε ὃ ἀνθρώπου,
 ἰδὲ ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία. τὸ ὃ ἀπέχεται ἀπὸ
 κακῶν ἐστὶν ὁπισθήμη, Vulg. " & dixit ho-
 "mini; ecce timor Domini ipsa est sa-
 "pientia, & recedere à malo intelligen-
 "tia," J. T. Pisc. "dixit vero homini en-
 "reverentia (Pisc. timor) Domini + est
 "sapientia & recedere à malo intelligentia
 " + est," Nos hod. ut Vul. Tind. "—to
 "fear the Lord, &c. — to forsake evell,"
 &c. ut hod.

* Ut videtur perditioni & morti secundum hanc versionem.

C A P. XXIX.

VER. 1. וַיִּסַּח אֵיבֹה שְׁמִי מִשְׁלוֹ מִיָּמָיו
 Vat. * ἐτι ᾧ προσετίθει ἰωὶς ἔπει τῷ
 προσομίᾳ, &c. ut antea.

Ver. 2. מִיִּתְנַנִּי כִּי־דִי־קָדַם כּוֹמִי אֶלְוָה יִשְׁמְרֵנִי
 Ar. Mont. "quis dabit mihi juxta men-
 ses antiquitatis, juxta dies Deus custo-
 diebat me," Chald. "ordinaret me,"
 Ar. Syr. "faciat," Vat. S. Amb. τίς ἂν
 με θείη καὶ μῆνα ἐμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ
 θεὸς ἐφύλαξεν, Sym. & Aq. τίς δώη με καὶ
 τὰς μῆνας τὰς πρώτας καὶ τὰς ἡμέρας αἱς ὁ
 θεὸς ἐφύλαξέν με, Alex. ἐφύλατ'έν με,
 Vulg. "quis mihi tribuat ut sim juxta
 menses pristinos, secundum dies qui-
 bus Deus custodiebat me!" J. T. "O
 si quis daret mihi ut tanquam mensi-
 bus præcedentibus tanquam diebus +
 præcedentibus Deus conservaret me,"
 Pisc. "utinam aliquis faceret ut essem
 sicut in mensibus præcedentibus: Sicut
 in diebus + quibus Deus custodiebat
 me!" Nos hod. "O that I were, &c.
 in the day when, &c. ut Pisc. Tind.
 ut hod.—sed plur. "dayes.

Ver. 3. כְּהָלוֹ נָרוֹ עָלַי רֹאשִׁי לְאוֹרוֹ אֶלְךָ חֶשֶׁךְ
 Ar. Mont. "in faciendo splendere ipsam
 lucernam suam super caput meum:
 Ad lumen ejus ambulabam per ob-
 scuritatem," sic Chald. Syr. Ar. "&
 timorem ejus collocet super caput me-
 um? In extensione lucernæ ejus super
 me, & in lumine illius ambulavi in
 tenebris," Vat. S. Amb. ὥς ὅτι ἦν γὰρ ὁ
 λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου, ὅτε τῷ
 φωτὶ αὐτοῦ ἐπορεύόμην ἐν ζότει, Vulg.
 "quando splendebat lucerna ejus super
 caput meum & ad lumen ejusambu-
 labam in tenebris," J. T. Pisc. "quum
 efficeret (Pisc. -ciebat) ut splenderet
 lucerna sua super caput meum; ad
 cujus lumen (Pisc. cum ad lumen e-
 jus) ambulabam per tenebras," N. hod.
 "—by his light—though darkness," rel.
 ut Vulg. Tind. "when his lyght shyned
 upon my heade: When I went after
 the same lyght and shynyng even
 thorow the darknes.

Ver. 4. כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי בְּיָמַי חֶרֶפִּי בְּסוּד אֶלְוָה עָלַי
 Heb. "sicut eram in diebus op-
 probrii mei, cum secreto Dei in ta-
 bernaculo meo," Chald. "adolescen-
 tiæ," Ar. Syr. "quemadmodum fui in
 diebus fœlicitatis meæ (Syr. beneficen-
 tiæ meæ) quando inclinabitur (Syr. ob-
 tegebat) super habitationem meam,"
 Vat. S. Amb. ὅτε ἦμην (Sym. ὡς περ ἦμην)

ἐπιτελέθων ὁδὸς, (Comp. ἐν ἡμέραις νεό-
 τητός μου, ὅτε &c. quæ vers. Sym. Alex.
 Ald. ἐν ὁδοῖς) ὅτε ὁ θεὸς (Alex. & Comp.
 ὁ κύριος) ἐπισκοπήν ἔποιετο ἐν οἴκῳ μου,
 Sym. ὁπότε περιέφρασεν ὁ κύριος τὴν σκη-
 νήν μου, (Mirè variant interpretes in di-
 ebus (alii) veris, alii autumnii, alii hye-
 mis, alii facultatis, alii opprobrii, alii
 juventutis, sic Vulg. S. Amb. Nos, J. T.
 Pisc. hibernorum meorum, Heb. Char-
 phi ferè omnia hæc,) Vulg. "sicut fui
 in diebus adolescentiæ meæ, quando
 secreto Deus erat in tabernaculo meo,"
 J. T. Pisc. "ut (Pisc. quum) eram in
 diebus hibernorum meorum, arcano
 Dei in (Pisc. super) tentorio meo,"
 Nos hod. "as I was," &c. ut Pisc. Tind.
 "as it stode with me when I was wel-
 thi and had ynough, when God prof-
 pered my house.

Ver. 5. בְּעוֹד שְׂדֵי עַמִּי סְבִיבוֹתַי נַעֲרִי
 Ar. Mont. "in adhuc Shaddai apud me,
 circuitus mei pueri mei," Chald.
 "dum erat verbum Omnipotentis in
 auxilium meum; in circuitu mei ju-
 venes mei," Ar. Syr. "quando po-
 tentissimus erat circundans juventutem
 meam," Vat. ὅτε ἦμην ὑλώδης λίαν (S.
 Amb. "quando fui dives valdè," (Sad-
 dai sufficiens, ὅς πλεονεξῶ) κύκλω δὲ μου
 οἱ παῖδες, (Comp. μου,) Vulg. "quando
 erat Omnipotens mecum," &c. ut Gr.
 Comp. J. T. Pisc. "quum adhuc + erat
 Omnipotens mecum; circumstantibus
 (Pisc. circa) me pueris meis, (Pisc. pueri
 mei," Nos hod. ut Pisc. Tind. "—my
 household folckes," &c. ut J. T.

Ver. 6. בְּרַחֵץ הַלִּיכִי בַחֲמָה יִצוֹר יִצוֹק עַמִּי
 Ar. Mont. "in lavando vias
 meas in butyro, & petra fusa mecum
 rivuli olei," sic Chald. Syr. Ar. —
 Vat. S. Amb. ὅτε ἐχέοντο αἱ ὁδοί μου βούτυρον,
 καὶ ᾧ ὄρη μου ἐχέοντο γάλακτι, (Alex. ἐχέοντο,)
 Vulg. "quando lavabam pedes meos bu-
 tyro, & petra fundebat mihi rivos o-
 lei?" J. T. Pisc. "quum lavabam ve-
 stigia mea (Pisc. gressus meos) butyro,
 & rupes fundebat apud me rivos o-
 lei," Nos hod. ut Vulg. Tind. "when
 my waies runne over wythe butter,
 and when the stonye rockes gave me
 rivers of oile.

Ver. 7. כִּצְאָתִי שַׁעַר עַל־יִקְרָת בְּרַחוּב אֶכִּין
 Ar. Mont. "in exeundo por-
 tam super civitatem, in plateâ parari
 faciebam cathedram meam," sic Chal.
 Ar. Syr. "cum exivi ad januam vocavi,
 & in plateâ velut inops sedi," Vat.
 S. Amb. ὅτε ἐξεπορεύόμην ὀρθρῶ ἐν

^a Ald. hic habet τὴν ἰωὶς πρὸς τῆς φίλης διαλέξεως ἐνδεκάτην ἐστὶ, &c.

^b Alex. Comp. ἐπισκοπῶν ἐπισκοπῶν ποιῶν, ut פקד & in bonam & in malam partem accipitur hic in bonam, Heb.
 פקד. Ita נקד Job. x. 12. at in malam xxiv. 12 & sæpe alibi. An ita ἐπισκοπῶ cap. xx. ult. Ita certè xxxi. 14. quod. vid.

πόλει (an l. ὁ ἴσῃ pro ἴσῃ) ἐν ᾧ πλα-
τείαις ἐτίετό με ὁ δὲ φέρων, Vulg. "quan-
do procedebam ad portam civitatis &
in plateâ parabant cathedram mihi,"
J. T. Pisc. "quum egrediebar + ad por-
tam per urbem, in plateâ parabam
sedem meam," Nos hod. ut Pisc. sed
in secund. hem. "when I prepared,"
&c. sic Tind. "—set me a chaire," &c.
Ver. 8. ראוי נערים ונחבאו וישיש קמו עמדו
Ar. Mont. "videbant me pueri & ab-
scondebant se, & decrepiti surgebant,
stabant," sic Chald. Syr. Ar. "stete-
runt senes & mirati sunt me," Vat.
S. Amb. ἰδόντες με νεανίσκοι ἐκρύψαν
(Alex. ἐαυτοῖς) πρεσβύται δὲ πάντες ἐσησαν,
Alex. ἐπανέστησαν, Vulg. "videbant me
juvenes & abscondebantur, & senes as-
surgentes stabant," J. T. Pisc. "viden-
tes me pueri occultabant sese, etiam de-
crepiti (Pisc. decrepiti vero) assurgen-
tes stabant," Nos hod. "—stood up,"
&c. ut J. T. sic Tind. sed "when the
young men—when the aged," &c.—
"stode up unto me.

Ver. 9. שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם
Ar. Mont. "principes cohibebant se in
sermonibus & manu ponebant ori suo,"
sic Chald. Vat. S. Amb. ἀδμοὶ (Orig. ἡ
κτ' τὴν τ' λοιπῶν ἐκδοσὴν οἱ ἀρχόντες) ᾧ ἐπαύ-
σαντο λαλῆσαι, δάκτυλον ἑπὶ τὸ στόμα
μα, Alex. αὐτῶν, Vulg. "principes ces-
sabant loqui & digitum superponebant
ori suo," J. T. Pisc. "principes con-
tinebant (Pisc. cohibebant) sermones,
& manum imponebant ori suo," Nos
hod. Tind. "when the princes," &c.
"hand to their mouth.

Ver. 10. קול-נגידים נחבאו ולשונם לחכם דבקה
Ar. Mont. "vox ducum abscon-
debat se & lingua eorum palato eo-
rum adhærebat," sic Chald. "princi-
pes continebant à sermone," Ar. Syr.
"vox præsidum qui latitant," Vat. S.
Amb. οἱ δὲ ἀκρόασαντες ἐμακάρισάν με (ex
vers. seq.) καὶ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐ-
τῶν ἐκολλήθη, Vulg. "vocem suam co-
hibebant duces, & lingua eorum gut-
turi suo adhærebat," J. T. Pisc. "elo-
quentes antecessores (Pisc. vox princi-
pum) occultabant (Pisc. -bat) se; eo-
rumque lingua palato eorum adhæ-
rebat," Nos hod. "the nobles held
their peace," &c. ut Pisc. Tind.
"when the myghty kept styl their
voyce," &c. ut hod.

Ver. 11. כי און שמעה ותאשרני ועין ראחה ותעידני
Ar. Mont. "cum auris audie-

"bat & beatificabat me & oculus vide-
bat & perhibebat testimonium mihi,"
sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ὅτι
ἔς (Comp. ὡτίον) ἤκουσε καὶ ἐμακάρισέ με·
ὁφθαλμός δὲ ἰδὼν με ἐξέκλινε, Aq. & Sym.
ἐμαρτύρησε περὶ ἐμῆς, Vulg. "auris audiens
beatificabat me & oculus videns testi-
monium reddebat mihi," J. T. Pisc.
"nam auris audiens beatum prædicabat
me; & oculus videns testificabatur mi-
hi," Pisc. "de me," Nos hod. ut J. T.
Tind. "when all they that heard me
called me happye, and when all thei
that saw me wysshed me good.

Ver. 12. כי-אכלט עני משוע ויחום ולא-עור לו
Ar. Mont. "quoniam liberabam paupe-
rem, vociferantem & pupillum, &
non adjutor ei," sic Chald. "à voci-
feratione," Ar. Syr. "de miseriâ (Heb.
meshavveay,) Vat. S. Amb. δέσωσα καὶ
πρωχὸν ἐν χειρὶ δυνάστη, καὶ ἐφραῶν ὃ οὐκ
ἦν βοηθὸς + βοηθήσα, Vulg. "eo quod li-
berassem pauperem vociferantem &
pupillum cui non esset adjutor," J. T.
Pisc. "me eripere (Pisc. quia eripiebam)
pauperem vociferantem pupillumque
& cui adjutor non + est," Pisc. + erat,
Nos hod. ut Pisc. Tind. "for I delivered
the poore when he cried, the father-
lesse and him that wanted help.

Ver. 13. ברכת אונר עלי תבא ולב אלמנה רנן
Ar. Mont. "benedictio pereuntis
super me veniebat & cor viduæ cane-
re faciebam," Ch. "implebam laude,
Ar. Syr. "exhilaravi," Vat. S. Amb.
ὁλογία πολλοῦ καὶ ἐπ' ἐμὲ ἔλθοι (Comp.
ἐπέλθοι, Sym. καὶ ἡγήσατο) τόμα ᾧ χήρας με
ὁλόγησε, Th. καὶ καρδίαν χήρας ὁφρηνα,
Vulg. "benedictio perituri super me
veniebat & cor viduæ consolatus sum,"
J. T. Pisc. "benedictio pereuntis (Pisc.
perituri) super me veniebat, & effici-
ebam ut cantaret cor viduæ," J. T.
& animam viduæ ad cantum excita-
bam," Nos hod. ut Pisc. "+ for joy,"
Tind. "he that shuld have ben losse
gave me a good worde and the wy-
dowes herte praysted me.

Ver. 14. צדק לבשתי וילבשני כמעיל וצניף
משפטי Ar. Mont. "justitiam induebam
& induebat me tanquam pallium &
cidarim iudicium meum," sic fere
Chald. Syr. Ar. "et veritatem indui &
induit me uti indutum coronâ justitiæ,
(Syr. "indumento & coronâ iudicii,")
Vat. S. Amb. δικαιοσύνην ᾧ ἐνδεδύκειν
(Alex. ἐνδεδόκειν) ἡμφισάμην ᾧ κελύμα ἴσα
διπλοῖδι, Vulg. "justitia indutus sum &

* Gr 1 Sam. iv. 13. ἰδὲ ἡλὶ ἐπὶ τῇ δίρῃ αὐτοῦ καὶ πύλῳ, in scapulâ Plutarch. δίρεα ἡ γυμνασία. exp. Sella Curulis, ut
Philippus Herodis frater, de quo Evangelium & Josephus Antiq. l. XVIII. c. 6. "Degebat semper in sua ditione; quoties
domo progredieretur, iter faciebat cum paucis selectis comitibus, subsequente Sella, in qua sedens solitus est jura reddere,
& si quis ex occurfu ejus invocaret sine dilatione, mox ibi Sella posita residens causam cognoscebat aut fontem damnaturus
aut absoluturus innoxium."

"vestivi me sicut vestimento & diademate iudicio meo," J. T. Pisc. "justitiam induebam & induebat me velut pallium & cidarin (Pisc. cidaris + mihi erat) iudicium meum," Nos hod. "—a robe and a diadem," &c. ut Pisc. (de quibus unus Gr.—Heb. Cimyl vetzaniph,) Tind. "and why? I put upon me rightuousness, covered me with it as a garmente and equitye was my crowne.

Ver. 15. עינים הייתי לעור ורגלים לפסח אני. Ar. Mont. "oculo eram cæco & pede claudio ego," Chald. "lux oculorum erat cælo & deambulatio clauda erat," Targ. al. "conductor fui pauperi qui similis est cæco, & ambulator pro eo qui curtus erat lecto, eo similis claudio fui ego," Vat. S. Amb. ὁφθαλμὸς ἦμιν τυφλῶν, πᾶς δὲ χλωῶν, Vulg. "oculus fui cæco & pes claudio," J. T. Pisc. "+ ut oculi (Pisc. pro oculis) eram claudio & + velut pedes (Pisc. pro pedibus) claudus eram," Nos hod. ut Vulg. sed plur. "eyes—feet," Tind. ut Vulg.

Ver. 16. אב אנכי לאביונים ירב לאידעתי. Ar. Mont. "pater ego egenis & litem non noveram, investigabam eam," sic Chald. Ar. Syr. (cum vers. seq. confus.) "fregi caninos impii, bonum in eos quos non noveram egi (Syr. ut Heb. "iudicium quod non noveram investigabam,") Vat. S. Amb. ἐγὼ ἦμιν πάλιν ἀδυνάτων, δίκην δὲ ἦν ἐκ ἡδὲν ἐξιχνίασα, Vulg. "pater eram pauperum & causam quam nesciebam diligentissimè investigabam," J. T. Pisc. "pater eram egentibus; & litem quam (J. T. "ejus quem) non cognoveram, pervestigabam," Pisc. "inquirebam," Nos hod. ut Pisc. sed "to the poor," &c. Tind. "—and when I knew not their cause," &c. ut Vulg.

Ver. 17. ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך. Ar. Mont. "& conterebam malas iniqui & e dentibus ejus projici faciebam prædam," sic Chald. Ar. Syr. ante in vers. præced. Vat. S. Amb. ζωτέρα δὲ μύλας ἀδίκων ἐκ μέσων (Comp. ἐκ δὲ μέσων τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἀρπάγμα ἐξήρπασα, (Alex. ἐξέσπασα,) Vulg. "conterebam molas iniqui & de dentibus illius auferebam prædam," J. T. Pisc. "perfringebamque molares," &c. ut Vulg. Nos hod. "and I brake the jaws of the wicked," &c. ut Vulg. Tind. "I brake the chaffes of the unrygh-

"tuous," &c. ut hod.

Ver. 18. ואמר עם-קני אנוע וכהול ארבה ימים. Ar. Mont. "& dicebam cum nido meo expirabo & sicut arenam multiplicabo dies," (vel arena, vel Phoenix, vel palma,) Syr. Ar. "& dixi falvabo populum pauperem & velut Arundo^b perficiar & ut arenas maris multiplicabo dies meos," (Duplex vers. seu potius Paraphr.) Vat. S. Amb. εἶπα δὲ ἡ ἡλικία μου γηράσει, ὥσπερ ἐλεχθὲν φοίνικα (Sym. ἐλέγον δὲ μὲν τὴ νοστιάς μου γηράσει) πολλῶν χρόνον βιώσω, Vulg. "dicebamque in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies," J. T. Pisc. "itaque dicebam apud nidum meum expirabo, & sicut arena multis diebus utar," Pisc. "tanquam arenam multiplicabo dies meos," Nos hod. ut Pisc. Tind. "therefore I thought verely that I should have dyed in my nest, and that my dayes should have bene as mani as the sandes of the See.

Ver. 19. שרשי פתוח אלימים וטל ילין בקירי. Pagn. "radix mea aperta ad aquas & ros morabitur in messe meâ," sic Chald. Syr. Ar. "& radices meæ plantæ super aquas & in umbrâ dormiam (Syr. pernoctat) & in messe vocabor," Vat. S. Amb. ἡ ῥίζα διήνοιξε (Alex. μεθ' διήνοιξε) ἐπὶ ὕδατι καὶ δρόσῳ ἀνλιωθήσεται ἐν τῷ (Alex. ἐπὶ τῷ) θερμῷ μου, Vulg. "radix mea aperta est fecus aquas & ros morabitur in messione meâ," J. T. "radice meâ explicatâ ad aquas; ros pernoctabit in ramo meo," (Heb. Ketzir, & messis & ramus,) Pisc. "nam radix mea patebat ad aquas & ros pernoctabat in ramo meo," Nos hod. "my root was spread out by," &c. ut Pisc. Tind. "for my rote was spread out by the water fide, and the dew lai upon my corne.

Ver. 20. בבורי חדש עמדי וקשתי בידי תחליף. Pagn. "gloria mea recens mecum & arcus meus in manu meâ innovabitur," Chald. "permutabatur," Syr. Ar. "jam enim populus meus comprehensus est," &c. Vat. S. Amb. ἡ δόξα μου κενὴ μετ' ἐμῶν (Comp. καὶ κενὴ) (Sym. ἡ δόξα μου ἀνανεώσει παρὰ σά μοι) καὶ τὸ τόξον μου (Alex. αὐτὸ ἐν χειρὶ αὐτῶν πορεύεται, Alex. & Comp. πορεύσει), Vulg. "gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu meâ instaurabitur," J. T. Pisc. "gloria mea + erit ut novella

^a Bede Phoenix, sic Psal. xcii. 12. in nido.] Ad Phœnicem avem hæc attribuunt; sed verisimilius est hæc ad Phœnicem arborem, Palmam, Phœnicis indigenam, ut & Palmyrenæ *isoûμη* potius competere, quod protractio allegoriæ suadet & seq. "radix mea explicata est fecus aquas." Vid. Dissertat. de Phœnice.

^b Qu. an legend. Hirundo, qui *αἴρας* putatur (ut Manucodiata.) & ita effingitur in insignibus regum Hierosol. Consule Heraldos & Genealogicos de nomine Arundel.

^c An aquas fluminis petræ.

"apud (Pisc. + erat subinde nova apud)
"me & arcus meus in manu meâ inno-
"vabit (Pisc. -bat) + se," Nos hod.
"my glory was fresh in me, and my
"bow was renewed in mine hand,"
Tind. "mine honoure increased more
"and more, and my bow was ever the
"stronger in mine hand.

Ver. 21. ויחלו וידמו למו עצי.
"mihi obediebant & expectabant & ta-
"cebant ad ipsum consilium meum,"
sic Chald. Syr. Ar. "suscepissent confi-
"lium meum," Vat. S. Amb. ἐμὲ ἀκού-
σαντες προσέειπον (Alex. προσεβύτηροι ἀκού-
σαντες με προσέειπον) ἐσιώπησαν ᾧ ᾧ τῇ
ἐμῇ βελῇ, Vulg. "qui me audiebant ex-
"pectabant + sententiam & intenti ta-
"cebant ad consilium meum," J. T. Pisc.
"mihi auscultantes (Pisc. me au-
"diebant &) expectabant & conticebant
"ad consilium meum," Nos hod. "un-
"to me + men gave ear and," &c. ut
Pisc. Tind. "unto me men gave ear,
"me they regarded, and with sylene
"they taried for my counsel.

Ver. 22. אחרי דברי לא ישנו ועלימו חטא.
Pagn. "post verbum meum non
"iterabant, & super eos stillabat sermo
"meus," Chald. "eis placebat eloquium
"meum," Ar. Syr. " & à fermone meo
"non declinassent & placuisset eis ver-
"bum meum," Vat. S. Amb. ἐπὶ τῷ
ἐμῷ ῥήματι & προσέθετο περιχαρὲς ᾧ ἐγένοντο
ὁπόταν αὐτοῖς ἐλάλουν, Vulg. "verbis meis
"addere nihil audebant, & super illos
"stillabat eloquium meum," J. T. Pisc.
ut Heb, sed "ita super eos," &c. Nos
hod. "—they spake not again," &c. ut
Heb. Tind. "if I had spoken thei wold
"have it none other wayes: My wordes
"were so well taken among them.

Ver. 23. ויחלו כבשו לי ופיהם פער למלקושי.
Pagn. " & expectabant sicut pluviam
"me, & os suum patefaciebant ad im-
"brem ferotinum," Chald. " & sicut
"hortulani qui os suum aperient ad,"
&c. ut Pagn. Syr. Ar. "ora sua aperu-
"issent, sicut is qui petit ver," Vat. S.
Amb. ὡς περ γῆ διψῶσα προσδεχομένη τὸ
ὕετον, ὅπως ὅτοι τὸ ἐμὸν λαλιάν, Vulg.
"expectabant me sicut pluviam & os
"suum aperiebant quasi ad imbrem
"ferotinum," J. T. Pisc. "expectabant

"enim tanquam pluviam me; & os
"suum distendebant + ut ad pluviam
"ferotinam," Nos hod. "and they
"waited, &c.—and they opened their
"mouth wide," &c. ut Pisc. Tind.
"they wayted for me as the erth doth
"for the rayne: and gaped upon me
"as the ground doth to receive the
"latter shower.

Ver. 24. אשחק אלהם לא יאמינו ואור פני לא.
Pagn. "ridebam ad eos, non cre-
"debant & lumen facierum mearum
"non cadere faciebant," Chald. "intu-
"ebantur," Ar. Syr. "irridebo eis nec
"credent, & in lumine vultûs mei non
"ambulabunt," Vat. S. Amb. εἰ ἂν γε-
λάσω ἐπ' αὐτοῖς & μὴ πιστεύσωσι (hoc Alex.
in imperf. temp.) (Sym. προσεγγέλων αὐ-
τοῖς· οἱ δὲ ἐκ ἐπίσταν.) καὶ φῶς τῶν προσώπων
με ἐκ ἀπέπιπεν, Vulg. "si quando ri-
"debam ad eos non credebant, & lux
"vultûs mei non cadebat + in terram,"
J. T. Pisc. "si jocabar cum eis non cre-
"debant; & lumen vultûs mei non
"dejiciebant," Nos hod. "if I laughed
"upon them they," &c. ut Pisc. Tind.
"when I laughed they knew wel it was
"not earnest; and this testimony of my
"countenance pleased them nothing
"at al.

Ver. 25. אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון במלך.
Pagn. "elige-
"bam viam eorum & sedebam caput,
"& habitabam sicut rex in agmine,
"quemadmodum lugentes consolatur,"
Chald. "sedebam in capite eorum sicut
"sponsus," Syr. Ar. " & investigabo vias
"eorum & revertar & habitabo quasi
"rex in exercitu suo," Vat. S. Amb.
ἐξελεξάμην ὁδὸν αὐτῶν (Sym. εἰ προερίκμην
ὁδὸν αὐτῶν) καὶ ἐκάθισα ἀρχῶν καὶ
κατασκηνώσω (S. Amb. "in tabernaculo e-
"ram,) ὡς βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις (Sym.
ἐν στρατοπέδῳ, Olymp. μονόζωνοι δὲ εἰσιν οἱ
τίμαιοι τῷ στρατιώτῃ; οἱ μὴ τὸ αὐτὸν τοῖς ἄλ-
λοις ζωστῆρα φορεῖν· ἢ οἱ αὐσιώτατοι καὶ
ὡσανεὶ λησαί, Isidor. ὁ μονόζωνος στρατιώτης
τάγματι μνηύσιν· ἢ βαρβαρικά εἴφη· ἢ
ληστρικά (ὡς κροήματα,) ὃν τρόπον (Sym. κα-
θὼς ἀπάγει αὐτὸς ὁδηγῶν) ποθεῖν (Alex.
ὡς παθεῖς) ἀνακαλῶν, Ald. Comp. παρε-
κάλεν, Vulg. "si voluisssem ire ad eos
"sedebam primus: Cumque federem

^a ἀρχῶν] Dux, imperator: Ibi Cemelec non est ὁ similitudinis, sed identitatis, sic posterius ὁ Caasher. Moses D. ut.
xxxiii 5. ἀρχῶν, Heb. Melec. "Ἀρχόντες reges, i. e. reguli. Vid. cap. xxi. 28. Chald. sicut sponsus, nam sponsus &
sponsa, antiquis rex & regina appellati: ἐν μονοζώνοις 25. ἡ γὰρ ζώνη militibus, insigne distinctionis & dignitatis, 2 Sam.
xviii. 11. ἀνακαλῶν & xx. 8. 2 Sam. xxii. 30. ἀνακαλῶν μοι ὁ ζωστῆρ. His Zonis οὐ praeclara facta ab imperatore donati
milites. Virg. lib. V. Aeneas victori in cursu promissit

"Amazoniam pharetram plenamque sagittis
"Threiciis: Lato quam circum amplexitur auro
"Balteus & tereti subnectit fibula gemmâ."

Multa Edomi reges peregrini, Gen. xxxvi. 34. Husam civitate Avith. 2. Sul de Rehoboth juxta fluvium (vil. LXX
ad fin. lib.) Jobab vero indigena, ex ipsâ Bozrâ; ut foris Bela & alii.
Si Moses fuit rex in Jeshurun, quare Jobus non fuerit: ipse rex in Aufside?

"quasi

"quasi rex, circumstante exercitu, eram
 "tamen merentium consolator," J. T. Pisc.
 "si eligebam viam eorum, sedebam
 "primarius: Denique habitabam
 "ut rex inter turmarios + suos quando
 "lugentes consolatur," Nos hod. "—in
 "the army; and as one that comfort-
 "eth the mourners," præced. ut Pisc.
 Tind. "when I agreed unto their waye
 "I was the chiefe, and sat as a king a-
 "mong his servautes: Or as one that
 "comforteth soche as be in hevynesse,"
 Patr. Par. "sedi tanquam rex stipatus
 "turmis militum.

C A P. XXX.

VER. 1. ועתה שחקו עלי צעירים ממני וימים
 לימים אשר מאסתי אבותם לשתי
 ימים אש-כלבי צאני Pagn. " & nunc derident
 "super me minimi præ me diebus:
 "Quorum tenuissem patres eorum po-
 "nere cum canibus pecoris mei," Chal.
 "quorum patres abjeci ut ponerem eos
 "cum canibus custodientibus oves me-
 "as," Syr. Ar. "nec reputavi eos nisi
 "cum canibus ovium mearum," Vat.
 S. Amb. νυνὶ δὲ κατεγέλασαν με ἐλάχιστοι,
 (Th. νεώτεροί με ἡμέτεροι, Aq. βραχύτες παρ'
 ἐμὲ ταῖς ἡμέραις) νῦν κατεγέλασαν με ἐν μέρει,
 (An altera vers. præc. S. Amb. mendosè
 "in patre," pro "in parte," An hic
 Troglodytas Arabes notat?) ὡς ἐξεδύναν τὰς
 πάρεσς αὐτῶν ὥς ἐκ ἡγεσάμεν ἀξίως κυν-
 ὶν τῶν ἐμῶν νομάδων, Olymp. οἱ δὲ λοιποὶ
 μὲν τῶν κυνῶν τῶν προβάτων με, Vulg. "nunc
 "autem derident me juniores tempore,
 "quorum non dignabar patres ponere
 "cum canibus gregis mei," J. T. Pisc.
 "nunc autem rident (Pisc. irident) me
 "minores me tempore (Pisc. ætate) qui
 (Pisc. "quorum) sprevissem parentes eo-
 "rum (Pisc.—eorum) apponere canibus
 "gregis mei," Nos hod. "—younger
 "than I, have me in derision," &c. ut
 Pisc. Tind. "—myne inferiours and
 "younger, &c. yee even they whose
 "fath." &c. ut hod.

Ver. 2. כח ידיו למי עלימו אבר כלל
 Pagn. "etiam potentia manuum e-
 "orum propter quid mihi? Super ip-
 "sis periit senium," sic Chald. sed Targ.
 al. "cum decretum est de illis ut peri-
 "rent in foveâ sepulchri," Syr. Ar.
 "consumpta est omnis celsitudo," Vat.
 S. Amb. καὶ γε ἰσχύς χειρῶν αὐτῶν ἵνα
 μοι; ἐπ' αὐτὰς ἀπώλετο συνέλεια, Sym.
 ἀπώλετο αὐτοῖς πᾶν τὸ πρὸς ζῶν, Vulg.
 "quorum virtus manuum mihi erat
 "pro nihilo & vitâ ipsâ putabantur in-
 "digni," J. T. Pisc. "etiam (Pisc. &
 "fanè) vires manuum eorum quorsum
 "mihi + profuissent? In (Pisc. quia in)

"illis perierat senium," (Pisc. senectus),
 Nos hod. ut J. T. Tind. "the power
 "and strength of theyr handes might
 "do me no good, and as for their age
 "it is spent and past away without any
 "profit.

Ver. 3. בחסר וככפן גלמוד הער קים ציה אמה
 Pagn. "in penuriâ & in
 "esurie solitarius, fugientes ficitatem
 "desolationem & desertum," Chald.
 "fugientes impii in terram siticulofam
 "& tenebrosam sicut vespera," Ar. Syr.
 ὧ 3. & 4. omnino— (An quia ad A-
 rabes noluerunt majorum suorum effi-
 gies & mores adeò ad vivum delineatos
 repræsentare?) Vat. S. Amb. ἐν ἐνδείᾳ
 καὶ λιμῷ ἄγονοι (an scr. ἄγονοι) (Ald. ἀγό-
 νη) οἱ φασίοντες ἀδρόν ἐχθὲς συνόχῳ καὶ
 ταλαιπωρίαν, Vulg. "egestate & fame
 "steriles (Galmud & desertum & ste-
 "rillis) "qui rodebant in solitudin squal-
 "lentes calamitate & miseriâ," J. T.
 Pisc. "qui in inopiâ & famè erant so-
 "litarii, fugiebant + per siccaneum he-
 "sternâ nocte (sic emesh) vastatum &
 "pervastatum + locum, (Pisc. qui fugi-
 "ebant + in loca sicca: + in loca tene-
 "brosa vastata & pervastata," Nos hod.
 "for want and famine + they were so-
 "litary, fleeing into the wilderness in
 "former time desolate and wast," Tind.
 "for very misery and hunger they went
 "about in the wilderness lyke wretch-
 "es and beggars.

Ver. 4. מלחם מלחם עליהם ושרש רחמים
 Pagn. "succidentes malvam (Ch.
 "urticus) super virgulto & radix juni-
 "perorum panis eorum," sic Chald.
 sed Targ. aliud. "qui dimittunt verba
 "legis è tabulâ cordis sui propter ser-
 "mones mundi, radices juniperorum
 "comburentur & fient prunæ cibus eo-
 "rum," Vat. οἱ περικυκλῶντες ἄλιμα ἐπὶ
 (Comp. ἐν) ἡχῶνι οἰτῶντες (Alex. ὡς ἄλιμα)
 ἄλιμα λέω αὐτῶν τὰ σῖτα, ἄτιμοι δὲ καὶ
 περιφασίοντες ἐνδείας παντός ἀγαθῶ (Alex.
 —παντός) οἱ καὶ ρίζας ξύλων ἐμασάσονται
 ἀπὸ λιμῶς μεγάλης, Sym. καὶ ρίζα σίτων ἀ-
 γέλων ἢ σίτησις αὐτῶν, Comp. in princip.
 vers. περικυκλῶντες, al. περικυκλῶντες, Chr.
 ὁ δὲ Σύμ. ἀποκνίζοντες φλοιὰς φυτῶν. ἄλιμα
 δὲ βολάνη, τίς ἐστὶν ὡς φασί, ταχὺ πληρῶ-
 σα τὸ ἐσθίοντα καὶ κόρον ἐμποῖσσαι. ἐπὶ ἡ-
 χῶνι δὲ τῶν ἐστὶν ἐπὶ φάραγγι καὶ περιρῶδε-
 σιν. ὅλητοι γὰρ οἱ ποῖτοι τόποι καὶ ἀνήχησι
 τοῖς φθειρομένοις. ἢ καὶ ἡχῶν λέγει τὸ
 ἀλσώδη τόπον ἐν ᾧ περὶ ἡ πνοὴ τῶν ἀνέμων
 κινᾷται τὸ ὕλην ἡχον ἀποτελεῖ, S. Amb.
 "frangentes auronem in sonante qui
 "auro erant eorum cibaria," (An hæc
 duplex versio quam tertia sequitur, an
 paraphrasis allegorica?) Vat. ἄτιμοι, &c.
 Vulg. " & mandebant herbas & arbo-
 "rum

"rum cortices & radix juniperorum e-
"rat cibus eorum," J. T. Pisc. "qui
"decerebant herbas è falsugine cum
"stirpibus (Pisc. amaras juxta virgulta)
" & radices juniperorum erant cibus il-
"lis," (Pisc. eorum,) Nos hod. "mal-
"lows, &c.—for their meat," in rel.
"ut Pisc. Tind. "pluckinge up herbes,"
" &c. ut Pisc."

Ver. 5. מִיִּנְיָנוּ יִגְרְשׁוּ יָרִיעַ עֲלֵינוּ כִּנְנָב Pagn.
"è medio expellebantur; clamabunt
"contra eos tanquam furem," sic Chald.
Ar. Syr. " & cum violentiâ egredietur
(Syr. "emanabit) contra illos quasi fur
"cum impetu tubarum," (Syr. torren-
"tis,) Vat. S. Amb. tantum ἐπανεστάν
μοι κλέπῃ, Vulg. "qui de convallibus
"ista rapientes cum singula reperissent
"ad illa cum clamore currebant," J. T.
Pisc. "è corpore (Pisc. è medio) expel-
"lebantur: Vociferabantur + homines
"contra eos ut + contra furem," Nos
hod. "—from among men, they cried,
" &c. ut Pisc. Tind. "and when they
"were driven forth, men cried after
"them as it had bene after a thefe.

Ver. 6. בְּעֵרֹץ נַחֲלִים לִשְׁבֹּן חָרִי עָפָר וּכְנִים Pagn.
"in rimam torrentium ad habi-
"tandum foramina pulveris & petras,"
sic ferè Chald. Syr. Ar. "ut dejiciet ad
"habitandum in pulverem & lapides
"ejus," (עֵרֹץ violentiâ usus fuit, confre-
git vel contrivit, אֶרֶץ ruptura, fissura,
"concavitas,") Vat. S. Amb. ὅτι οἱ δῖοι
αὐτῶν ἦσαν τρώγλαι πετρῶν, Vulg. "in
"desertis habitabant torrentium & in
"cavernis terræ vel super glaream," Pisc.
"in concavitate vallium habitando (Pisc.
"habitabant) in foraminibus pulveris &
"petrarum," Nos hod. "to dwell in
"the clifts of the valleys, in caves of
"the earth and in the rocks," Tind.
"their dwelling was beside foule brokes,
"yee in the caves and dennes of the
"erth.

Ver. 7. בֵּין־יִשְׁחִים עָרָקוּ תַּחַת חֲרוֹל יִסְפָּחוּ Pagn.
"inter arbusa^a rudebant; subter
"urticâ congregabantur," sic Chald.
Syr. Ar. "sub rupibus & sub pinnis
"destruentur," Vat. S. Amb. ἀναμέσον
ὄρχαν βοήσαν^b οἱ δὲ φρύγανα αἶμα διη-
πῶν, Vulg. "qui inter hujuscemodi læ-
"tabantur & effe sub sentibus delicias
"computabant," J. T. Pisc. "inter stir-
"pes (Pisc. virgulta) rudebant, sub urti-
"câ pungebantur," Pisc. "sub urticas
"recipiebant se," Nos hod. ut Pagn.
Tind. "in the drye heeth wente they
"aboute crynge and in the brome-

"hylls they gathered them together.

Ver. 8. בְּנֵי נָבֵל נִסְיָנוּ כְּלִישׁ נִכְאוּ מִדְּהָרָן Pagn.
"filii abjecti etiam filii absque
"nomine contriti erant præ terrâ," (an
"terræ filii?) Chald. "conterentur de
"terrâ," Syr. Ar. "filii perversi (Syr.
"stulti) cum filiis impiorum ibi humi-
"liabuntur à terrâ." Vat. S. Amb. ἀ-
φρόνουν ἡσὶ καὶ ἀτίμων ὄνομα καὶ κλέε^c ἐσέσο-
μῶν δὲ γῆς, (Alex. ἐπὶ γῆς,) (his שׁ
vertunt,) Vulg. "filii stultorum & igno-
"bilitum & in terrâ penitus non paren-
"tes," J. T. "homines flagitiosissimi,
"etiam homines ignominiosissimi: Af-
"flictissimi erant extorres," Pisc. "filii
"+ hominum flagitiosorum etiam filii +
"hominum sine nomine, qui percussi
"erant & è terrâ + expulsi," Nos hod.
"they + were children of fools, yea
"children of base men; they were vi-
"ler than the earth," Tind. "they were
"children of fools and vylaynes which
"are deed away from the world.

Ver. 9. וְעַתָּה נִגְנַתָּם הָיִיתִי וְאֵהִי לָהֶם לְמַלְחָה Pagn.
" & nunc canticum eorum fui &
"fui eis in sermonem," sic Chald. Syr.
Ar. " & nunc sum illis sollicitudini &
"sum illis miraculum," Syr. "stupor,"
Vat. S. Amb. νῦν καὶ ἡμεῖς ἐγὼ εἰμι αὐ-
τῶν καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχουσιν, S. Amb. "di-
"verbium," Vulg. "nunc in eorum
"canticum versus sum & factus sum
"eis in proverbium," J. T. Pisc. "nunc
"inquam (Pisc. autem) modulatio eo-
"rum sum & sum eis sermonis argu-
"mentum," Pisc. "pro fabulâ," sic Nos
hod. sed "—song—by-word," Tind.—
"jeasting stock," præced. ut hod.

Ver. 10. תַּעֲבֹנִי דַחְקוּ מִנִּי וּמַפְנִי לֹא־חֲשָׁבוּ רַק Pagn.
"abominati sunt me, elongave-
"runt se à me & à faciebus meis non
"prohibuerunt sputum," Syr. "abomi-
"nantur me," Ar. "devitarunt," &c.
Vat. S. Amb. ἐξεδύσαντο δὲ με δόξης ἀν-
τες μαχαρὸν δὲ δὲ πρὸς ὥπας οὐκ ἐφείσαντο
πύελο, Alex. πύελα, Vulg. "abomi-
"nantur me & longè fugiunt à me &
"faciem meam conspuere non verentur,
"sic J. T. Pisc. sed "à facie meâ non
"cohibent sputum," sic Nos hod. sed
"spare not to spit in my face," Tind.
ut hod. sed "—and staine my face with
"spetle^d.

Ver. 11. כִּי־יִתְּרִי פָתַח וַיַּעֲנֵנִי וַיִּסֶּךְ מִפְּנֵי שַׁלְחוּ Pagn.
"quia funem meum solvit & af-
"flixit me & frœnum à faciebus meis
"dimiserunt," sic ferè Chald. Syr. Ar.
"quoniam ipsi à tergo meo cœperunt
"& depresserunt & injecerunt frœnum

^a Vid. Pisc. qui putat חֲרוֹל non חֲרוֹל & חֲרוֹל cibus eorum, sed è ל & חֲרוֹל calere, componi, quia prunæ juniperinæ calidissimæ. Vid. Psal. cxx. 4.

^b Alcoran cap. xxxi. de Lockman, "Sunt qui sicut Asini rudunt.

^c Hic Jobus Christi typus, Græcis petribus.

"ejus in os meum," Vat. S. Amb. α-
νοίξας τὸ φάρυγγον (Alex. ὁδὸς φάρυγγον)
αὐτὸς ἐκάνωσέ με καὶ χαλινὸν ἔ-
ξαπέστειλαν, (sic etiam legit S. Aug. sed
Alex. Comp. ἔξαπέστειλεν, Vulg. "pha-
retram enim suam aperuit & afflixit
me & frenum posuit in os meum,"
J. T. Pisc. "nam chordam meam solvit
& afflixit me + Deus, ideo habenas à
præsentia meâ dimiserunt, (Pisc. co-
ram facie meâ excusserunt,) Nos hod.
"because they have loosened, &c. —
"they have also let loose the bridle be-
fore me," ut J. T. Tind. "for the
Lord hath opened his quiver, he hath
hytt me," &c. ut Vulg.

Ver. 12. על־ימין פרחה יקומו רגלי שלחו ויסרו
Pagn. "super dexteram
(Chald. "+ cum impudentiâ) parvulus
"insurget, pedes meos impulerunt &
"straverunt super me vias contritionis
"suæ," Ar. Syr. "—juventus. — Impli-
"caverunt me in semita viarum mea-
"rum," Vat. S. Amb. ἐπὶ δεξιῶν βλαστᾶ
ἐπ' ἀνέστησαν· πῶδα αὐτῶν ἐξέτειναν (Ald.
Comp. — (ε) ἐπ' ἐμὲ τρέβας ἀπωλείας αὐ-
τῶν, Sym. ἐπεβλυσμῶ, Vulg. "ad dex-
"teram orientis calamitates meæ illico
"surrexerunt: Pedes meos subverterunt:
" & oppresserunt quasi fluctibus semitis
"fuis," J. T. Pisc. "ad dexteram pu-
"beres (Pisc. pueri parvuli) insurgunt,
"pedes meos impellunt: Aggerant con-
"tra me semitas exitiales suas," Nos
hod. "— they raise up against me the
"way of their destruction," præced.
ut J. T. Tind. "upon my right hand
"thei rose together agaynste me; they
"have hurte my fete, made a waye to
"destroy me.

Ver. 13. נתסו נתיכתי לדויתי יעילו לא עור למו
Pagn. "diruerunt semitam meam ad
"contritionem meam profecerunt, non
"adjutor eis," sic ferè Chald. Syr. Ar.
" & vias meas detorserunt gratis & de
"iis quæ acciderunt mihi hi gavisi sunt;
"ipsis vero non erit gaudium," Syr.
"auxilium," Vat. ἐξέβλησαν τρέβοι με,
ἐξέδυσαν τὸ (Ald. Comp. — σε) με τὸ σολῆν
(hæc S. Amb. in num. sing.) βέλεσιν αὐτῶν
κατηκόντισέ με, Vulg. "dissipaverunt iti-
"nera mea, insidiatum sunt mihi & præ-
"valuerunt & non fuit qui ferret auxi-
"lium," J. T. Pisc. "destruunt (Pisc.
"diruerunt) iter^b meum (Pisc. semitam
"meam) ad calamitatem meam confe-
"runt, nemine opem ferente ipsis,"
(Pisc. "contulerunt ii quibus non + erat
"adjutor,") Nos hod. "they mar my

"path, they set forward my calamity,
"they have no helper," Tind. "and
"my pathe have they clene marred:
"it was so easy for them to do me
"harme that they neded no helper.

Ver. 14. כפרץ רחב יאתיו תחת שמה התנול
Pagn. "ficut fractura lata venerunt,
"pro desolatione volverunt se," Chald.
"quasi rapiditas dilatationis fluctuum
"maris veniunt: Sub tumultu devol-
"vunt," Syr. Ar. "sub turbine disper-
"gentur," (Syr. confringentur,) Var.
S. Amb. κέρει δὲ μοι ὡς βάλῃ, (Alex.
κέρει,) (Alex. ἐβέλετο, sic S. Amb.)
(Quorum nec vola nec vestigia in Heb.)
ἐν ὁδύναϊς πέφουμαι, Vulg. "quasi rupto
"muro & aperta janua irruerunt super
"me & ad meas miseras devoluti sunt,"
J. T. Pisc. "quasi irruptione latâ inva-
"dunt me; (Pisc. per rupturam latam
"veniunt:) Sub vastatâ labe devolvunt
"sefe," Nos hod. "they came upon
"me as a wide breaking in of waters:
"In the desolation they rolled them-
"selves upon me," Tind. "they fell
"upon me," &c. ut hod. — wide, fed
post "waters, and came in by heapes
"to destroy me."

Ver. 15. ההפך עלי בלהות תדרך כרוח
Pagn. "conversi
"sunt adversum me terrores, perseque-
"tur ficut ventus spontaneam meam &
"ficut nubes transivit salus mea," Ch.
"dominationem meam," Syr. Ar. "vias
"meas," Vat. S. Amb. ἐπιστρέφονται με
αἱ ὁδύναϊς, ὡς πτό με ἡ ἐλπὶς ὥσπερ πνέμα
(S. Amb. "prosequitur quasi ventus in-
"genuitatem meam,") καὶ ὥσπερ νέφος ἡ
ζωηρία με, (Alex. παρήλθεν,) Vulg. "re-
"dactus sum in nihilum: Abstulisti
"quasi ventus desiderium meum & vel-
"ut nubes pertransiit salus mea," J. T.
"obversa est in me + irruptio, cum ter-
"rorum multitudine; persequitur quasi
"ingenuitatem meam," Pisc. "obversi
"sunt contra me terrores, persequitur
" + unusquisque illorum quasi ventus
"principem meum & tanquam nubes
"præterit salus mea," Nos hod. —
"—they pursue my soul, &c. and my
"welfare," &c. ut Pisc. Tind. "fear-
"fulness is turned agaynste me. Myne
"honoure vanyssheth away more swyft-
"ly than wind and my prosperite de-
"parteth hence like as it were a cloude.

Ver. 16. ועתה עלי תשתפך נפשי יאחזוני
Pagn. " & nunc contra me ver-
"tet se (Chald. tribulatur,) anima mea;
"apprehendent me dies afflictionis,"

^a Ad dextram germinis. (An terebinthi?)

^b Iter Nub. in Spanh. p. 439. "patere viam per desertam à Jamana ad Bosram in Idumæa." Vid. Dissert. de Jobi patria.

^c Nimis hoc scimus, cum ante oculos & circumquaque hoc ipso momento habemus in insulâ nostrâ de Axholm, fractis molibus magnæ fossiæ nostræ de Vicar's Dike. Decemb. 1729.

- Syr. Ar. "contristata est anima mea,"
 Vat. S. Amb. *καὶ νῦν ἐπ' ἐμὴν ἐκχυθήσεται* ἡ
 ψυχὴ μου, *ἐχασσι δὲ με ἡμέραι ὀδυῶν*, Vulg.
 "nunc autem in meipso marcescit ani-
 "ma mea & possident me dies afflicti-
 "onis," J. T. Pisc. " & jam (Pisc. non-
 "ne itaque) in me se ipsam effundit a-
 "nima mea; obtinent (Pisc. quia ap-
 "prehenderunt) me dies afflictionis,"
 (Pisc. meæ,) Nos hod. "and now my
 "soul is poured out upon me; the days
 "of affliction have taken hold upon
 "me," Tind. "therefore is my mind
 "poured full of heaviness, and the
 "dayes of trouble have taken hold up-
 "on me.
- Ver. 17. לילה עצמי נקר מעלי וערקי לא
 ישכבון Heb. "nocte ossa mea perforavit
 "desuper me & venæ meæ non confi-
 "dent," Chald. "qui adversum me fre-
 "munt non quiescunt," (Buxt. ערקי
 Chaldaic.) Syr. Ar. " & in nocte ossa
 "mea gravata sunt super me & corpus
 "meum non habitavit in multitudine
 "roboris," (addunt duo prima verba
 seq. versûs ad fin. vers. 17.) Vat. S. Amb.
νυκτὶ (Alex. *νυκτὶς*) *δὲ με τὰ ὀστέα* *ὕψι*
τὰ ἵνα *ὡς* *με* *ἀγέλει*, Vulg. "nocte
 "os meum perforatur doloribus & qui
 "me comedunt non dormiunt," J. T.
 Pisc. "nocte ossa mea perfodiuntur à
 "+stragulo imposito mihi (Pisc. per-
 "fodit tanquam avulsurus ea à me) &
 "arteriæ meæ (J. T. cubantis) non qui-
 "escunt," Nos hod. ut J. T. sed—à
 strag. imposit. Tind. ut hod. sed "pear-
 "fed thorow," &c.
- Ver. 18. ברכיב יתחפש כבשי כפי כחתי
 יאורי Pagn. "in multitudine potentiae
 "mutabatur (Chald. perquiritur) vesti-
 "mentum, sicut os tunicae meae cinxit
 "me," Syr. Ar. "indutus sum vestibus
 "meis & cinxi me indumentis meis,"
 Vat. S. Amb. *ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό με*
τὸ πολλὸν ὡς περὶ τὸ περιεσώμιον *ἔ*
χίτωνός με, (S. Amb. circumorale, Comp.
περιεσώμιον,) Vulg. "in multitudine co-
 "rum consumitur vestimentum meum
 " & quasi caputio tunicae succinxerunt
 "me," J. T. "præ magnâ vi morbi
 "mutat se. Vestitus meus ut ora tu-
 "nicæ meae cingit me," Pisc. "ob mag-
 "nitudinem virium mutat se vestis mea:
 "Sicut os tunicae meae accingit me,"
 Nos hod. "—as the collar of my coat,"
 reliq. ut J. T. Tind. "withal their pow-
 "er have they chaunged my garmente
 "and girded me therewith as it were
 "with a coate.
- Ver. 19. הרני לחמר ואתמשל כעפר ואפר
 Pagn. "projecit me in lutum & affimu-
 "latus sum sicut pulvis & cinis," sic
 Chald. Targ. al. "comparaverunt me

- "Adamæ qui creatus fuit è luto & af-
 "simulatus sum Abrahamo qui similis
 "fuit pulveri & cineri," Vat. S. Amb.
ἡγησάμην (Alex. *ἡγήμην*) *δὲ με ἴσα*
πηλῶ ἐν γῇ *καὶ* *ἀπὸ* *τῆς* *μῆ* *με* *με*,
 Vulg. "comparatus
 "sum luto & assimulatus sum favillæ
 " & cineri," J. T. "projecit me in lu-
 "tum, aded ut comparare me possim
 "pulveri & cineri," Nos hod. "—and
 "I am become like," &c. ut Pisc. Tind.
 "I am even as it were claye and am
 "become like ashes and dust.
- Ver. 20. אשע אליך ולא תענני עמדותי ותתבנן
 בי Pagn. "clamavi ad te & non respon-
 "disti mihi, steti & advertisti in me,"
 fic Chald. Ar. Syr. "stetisti & confide-
 "rasti me," Vat. & S. Amb. *κέκραγα* *ἔ*
πρός σε *καὶ* *ὅσα* *ἀκρίεις* *με* (Alex. Ald. *ἐσα-*
κρίεις *με*) *ἐσησαν* *ἔ* *καὶ* *καὶ* *ἐνόησαν* *με*,
 Vulg. "clamo ad te & non exaudis me, sto,
 " & non respicis me," J. T. Pisc. "vo-
 "ciferor ad te & non exaudis me: Con-
 "fisto (Pisc. + coram te) sed + non ad-
 "vertis (Pisc. attendis) ad me," Nos
 hod. ut J. T. Tind. "when I crie unto
 "the thou doest not heare me, and
 "though I stand before the, yet thou
 "regardest me not.
- Ver. 21. תהפך לאכזר לי בעצם ידך תשטמני
 Pagn. "vertes te in crudelem mihi, in
 "fortitudine manûs tuæ minitaberis mi-
 "hi," fic Chald. Syr. Ar. "posuisti me
 "adversarium tibi & cohibuisti (Syr. li-
 "gasti) me," Vat. S. Amb. *ἐπέβησαν*
 (Alex. *ἀπέβησαν*) *δὲ μοι ἀνελεημόνως*,
χειρὶ *κράται* *με* *ἐμασίλωσας*, (Alex. *ἀνελεήμονες*,)
 (Comp. in princip. *ἐπέβης*,) Vulg. "mu-
 "tatus es (quod etiam S. Amb.) mihi in
 "crudelem & in duritiâ manûs tuæ ad-
 "versaris mihi," J. T. Pisc. "conver-
 "tis te (Pisc. versus es) in crudelem con-
 "tra me, pro robore manûs tuæ intesti-
 "num odium (Pisc.—intestinum) exer-
 "ces adversus me," Nos hod. "—and
 "with thy strong hand," &c. reliq. ut
 Vulg. Tind. "thou art become myne
 "enemye and with thy vyolent hand
 "thou takeste part agaynst me.
- Ver. 22. תשאני אל־דוח תרכיבני ותמגנני
 תשיה Pagn. "elevabis me, super ventum
 "equitare me facies: & liquefacies me
 "subtilitate," Chald. "tabescere me fe-
 "cisti in scientia," Syr. Ar. " & porta-
 "sti me & tum cubare fecisti super ven-
 "tum & deposuisti (Syr. humiliasti) me
 " & tribulasti me," Vat. S. Amb. *ἐτάξας*
δὲ με ἐν ὀδυῶναις *καὶ* *ἀπὲρρηψάς με*
 (Comp. *μοι*) *ἀπὸ* *ὧν* *ἡρέπας*,
 Vulg. "elevasti me
 " & quasi super ventum ponens elisisti
 "me validè," J. T. Pisc. "extollis me
 "in ventum + ei imponis me (Pisc. ine-
 "quitare me cogis + ei) & efficis ut dif-
 "fluam substantiâ (Pisc. colliquefacis
 "meam

"meam substantiam,) (Heb. Tushijah, & salus & substantia,) Nos hod. ut Pisc. Tind. "in times past thou didest set me
"upon hie as it were above the winde;
"but now thou hast geven me a very
"fore fal.

Ver. 23. כי ידעתי מות תשיבני ובית מועד לכל-חי Pagn. "nam novi ad mortem
"converti facies me & domum conven-
"tus omnis viventis," Syr. Ar. " & nunc
"scio quod à morte reduces me & ad
"congregationem omnium vivorum,"
Chald. "nam patefactum est mihi quod
"morti reduces me & in domum sepul-
"turæ, quæ parata est omni viventi,"
Vat. S. Amb. οἶδα ὅτι ἐπιθανάτος με ἐκ-
τελεῖ (Ald. ἐκτελεῖ,) (An leg. תשיבני
pro תשובני) οἰκία ὅτι παντὶ θνήσκει γῆ,
Vulg. "scio, quia morti trades me ubi
"constituta est domus omni viventi,"
J. T. "nam experior, mors avocat me;
" & domus constituta omni viventi,"
Pisc. "nam scio + quod ad mortem re-
"duces me & + ad domum constitutam,"
&c. ut J. T. Nos hod. ut Pisc. Tind.
"sure I am that thou wilt deliver me
"unto death, whereas a lodgyng is pre-
"pared for al men lyving.

Ver. 24. אך לא-בני ישראל יד אדם-בפיו להן שוץ Pagn. "veruntamen non in tumu-
"lum immittet manum, si in contritio-
"ne ejus eis clamor?" Chald. "verum
"non cum furore immittit plagam su-
"am si tempore angustiae ejus susceperit
"preces eorum—," Targ. al. "verunta-
"men non in os ejus suscitabit plagam
"suam, si in scabie posuerit super eā
"emplastrum," Syr. Ar. "—in sepul-
"chrum. Et cum clamavero ad illum
"salvabit me," Vat. εἰ ὅφελον διωαίμην
ἐμαυτὸν χειρώσασθαι (Ald. Comp. διαχέει)
ἢ δεηθείς γε ἑτέρου (Alex. ἢ δεηθῆναι ἑτέρου) καὶ
ποιήσει μοι τῆν, S. Amb. "utinam enim
"possem me ipsum capere aut depreca-
"tus saltem alium ut faciat mihi hoc,"
(sed nihil tale in Heb.) Vulg. "verun-
"tamen non ad consumptionem eorum
"immittis manum tuam: & si corrue-
"rint ipse salvabis," J. T. "enimvero
"+ en non postulatio + fiebat cum im-
"mitteret manum? Non vociferatio
"propter ista in oppressione ejus," Pisc.
"veruntamen non in tumultum extendet
"manum: Num + enim in confractio-
"e ejus illis + quos confregerit est cla-
"mor," Nos hod. "—though they cry
"in his destruction," (præced. ut Pisc.)
Tind. "now use not men to do violence
"unto them that are destroyed already,
"but wher hurte is done there use thei
"to helpe." paraphr.

Ver. 25. אם לא בביתי לקשחיים עגמה נפשי לא-בין Pagn. "si non fleui ad durum die
"indoluit anima mea egeno," sic Chald.
Syr. Ar. "—durum," sed qu. Vat. S.
Amb. ἐγὼ ὅτι ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτω ἐκλαυσά-
μην ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκῃς, Vulg.
"flebam quondam super eo qui afflictus
"erat, & compatiebatur anima mea
"pauperi," J. T. Pisc. "an non (Pisc.
"si non) flebam pro eo cui dura erant
"tempora? Anxia (Pisc. si non anxia)
"fuit anima mea pro egente," Pisc. +
"faciat mihi Deus hoc & illud," Nos
hod. "did not I weep for him that was
"in trouble? Was not my soul grieved
"for the poor?" Tind. "+ in the time
"of trouble had not my soul compassi-
"on," &c. ut hod.

Ver. 26. כי טוב קויתי ויבא רע ואיחלה לאור ויבא אפל Pagn. "quando bonum expe-
"ctavi & venit malum, & expectavi
"lumen & venit caligo," sic Chald. Ar.
Syr. "misericordiam tribulatio," Vat.
S. Amb. ἐγὼ ὅτι ἐπέχων ἀγαθὸς (Ald.
ἀπείχων) ἰδὼς ζωώτησάν μοι μάλλον ἡμέρῃ
κακῶν Sym. αἰσθὰ πρὸς δεχόμενῳ ἦλθε ὅ-
τι κακὰ, Vulg. "expectabam bona & ve-
"nerunt mala: præstolabar lucem & e-
"ruperunt tenebræ," J. T. "quod bo-
"num expectanti mihi evenit malum
" & speranti lucem evenit caligo," Pisc.
"+ nihilominus quum bonum expe-
"ctavi, venit malum malum: + Quum-
"que præstolatus sum lucem, venit ca-
"ligo," Nos hod. ut Pisc. —nihilominus
Tind. omnino ut Pisc.

Ver. 27. כועי רתחו ולא-דמו קדמני מי עני Pagn. "viscera mea ferbuerunt & non
"filuerunt, prævenerunt me dies affli-
"ctionis," Chald. "non apparuit in eis
"sanguis," Syr. Ar. ut Heb. Vat. S.
Amb. ἡ κοιλία μου (Ald. καρδία) ἐξέσσετο καὶ
ἐζωπήσετο (Sym. σὰν ἐπαύσατο) πρὸς φ-
θασάν με (Ald. παρῆφθασαν) ἡμέρῃ πῶ-
χείας, Vulg. "interiora mea efferbuerunt
"absque ullâ requie; prævenerunt me
"dies afflictionis," J. T. Pisc. "viscera
"mea effervefacta sunt adeo ut non qui-
"escant: prævenerunt me (Pisc. nec fi-
"lent: Occurrerunt mihi) dies afflictio-
"nis," Nos hod. "my bowels boiled
"and rested not," &c. ut J. T. Tind.
"my bowels seeth within me and take
"no rest, for the dayes of my trouble
"ar come upon me.

Ver. 28. קדר הלכתי בלא חמה קמתי בקהל ושוע Pagn. "pullatus ambulavi absque
"sole; surrexi, in ecclesiâ clamavi,"
sic Chald. Ar. Syr. "absque ira," Vat.
S. Amb. ἐν ὧν περιέρχεται (Comp. περιέρ-
χεται) ἄνευ φθόρου (S. Amb. "sine furore,)

(Comp. θυμῶ) ἔστηκα ᾧ ἐν ἐκκλησίᾳ κε-
καργῶς, Vulg. "mœrens incedebam sine
"furore; confurgens in turmâ clama-
"bam," J. T. Pisc. "ater ambulo, non
"à sole (Pisc. sed non propter solem)
"furgens in congregatione vociferor,"
Nos hod. "I went mourning without
"the sun," &c. ut J. T. Tind. "mekeli
"and lowly came I in, yee and without
"any displeasure: I stode up in the
"congregacyon and communed with
"them." (Koder & ater & mœrens,
Chammah ira, fol)

Ver. 29. אֶחָא דְרַחֲמֵי לְתַנִּים וְרַע לְכַנּוּת יַעֲנָה
Pagn. "frater fui Draconi & socius fi-
"liabus ululæ," Chald. "Struthionis,"
Syr. Ar. "frater factus sum belluarum
(Syr. "cani sylvestri) & socius filiabus
"Struthionum," Vat. S. Amb. ἀδελφὸς
γένενα ζειρώων (Chryf. ζειρώνας λέγει ὡδι-
κὰς τινὰς ὀρνίθας, αἰλκύνοντας, ἢ γλαύκας, ἀμ-
φω ᾧ θρηνητικῶ. Στραθῶν ᾧ Στραθουκαμήλας,
ὡς ἡ Συμμ. ἐξέδωκε. Φιλεσημα ᾧ τὰ ζῶα.)
ἑταῖρῶν ᾧ Στραθῶν, Vulg. "frater fui
"Draconum & socius Struthionum," J.
T. Pisc. "frater factus sum Draconibus
" & socius pullis ululæ," Nos hod. "I
"am a brother, &c.—in fin.—Owls,"
Tind. melius "—a companion of Dra-
"gons,—fellow of Estriches.

Ver. 30. וְיָרִי שָׁחַר מַעְלִי וְעֲצַמִּי חָרָה מִנִּיחָרָב
Pagn. "cutis mea denigrata est desuper
"me & os meum ustulatum est ab æ-
"stu," sic Chald. Ar. Syr. "cutis mea
"contracta (Syr. consumpta) est super
"me & ossa mea aruerunt (Syr. a adusta
"sunt) velut ejus qui in vento calido
"est," Vat. S. Amb. τὸ ᾧ δέρμα μὲ ἐσ-
κότῳ) μεγάλως (Alex. μεμελάνῳ) μεγά-
λως, Chryf. οἱ λοιποὶ ἐμελάνθη εἰς βάθος)
τὰ ᾧ ὅσα μὲ (Ald. ζυνεφρύγη) ἀπὸ καύ-
ματός, (Alex. ζυνεφρύγη,) Vulg. "cutis
"mea denigrata est super me, & ossa
"mea aruerunt præ caumate," J. T.
ut Vulg. sed J. T.—exarferunt (Pisc. ad-
"usta sunt præ ficcitate," Nos hod. ita
sed "—burnt with heat," Tind. omnino
ut hod.

Ver. 31. וְיָהִי לְאֵבֶל כְּנָרִי וְעֵגְבִי לְקוֹל בְּכִים
Pagn. " & fuit in luctum cithara mea
" & organum meum in vocem flenti-
"um," sic Chal. Ar. Syr. "psalmodia,"
Vat. S. Amb. ἀπέβη ᾧ εἰς πένθος μὲ ἢ
κithάρα, ὃ ᾧ ψαλμός μὲ εἰς κλαυθμόν ἐμὸν,
Vulg. "versa est in luctum cithara mea,
" & organum meum in vocem flentium,"
J. T. "proinde ad luctum redacta est
"cithara mea; & organum meum ad

"vocem flentium," Pisc. "mutata est
"in luctum cithara mea, & organum
"meum in vocem flentium," Nos hod.
"my harp also," &c. ut Pisc. Tind.
"my harp is turned to sorow and my
"pype to wepynge.

C A P. XXXI.

VER. 1. בְּרִיתִי בְרִיתִי לְעֵינֵי וְמַה אֶתְּבוֹנֶן
עַל-כְּתוּלָה Pagn. "fœdus excidi o-
"culis meis & quid considerabo in vir-
"ginem," sic Chald. Syr. Ar. "pacis
"cor," Vat. S. Amb. ἀσθενήσῃ ἐθέμην
τοῖς ὀφθαλμοῖς μὲ, ἢ ἐζωήσω ἐπὶ παρθέ-
ραν, S. Amb. "non intelligam," Sym.
ἢ ἔθεν ἐνόησα περὶ παρθένων, Vulg. "pe-
"pigi fœdus cum oculis meis ut ne
"cogitarem quidem de virgine," J. T.
Pisc. "fœdus pepigeram cum oculis me-
"is & quid (Pisc. quomodo igitur) ani-
"mum advertissem ad virginem?"
Nos hod. "—why then should I think
"upon a maid?" præced. ut Pisc. Tin.
"—that I wolde not look upon a dam-
"sel.

Ver. 2. וְמַה חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל וְגַחְלָת שְׂדֵי
מִמְרוֹמִים Pagn. " & quæ pars Dei desu-
"per & hæreditas Saddai de excelsis?"
Chald. "parte verâ," Ar. Syr. "quæ-
"nam est pars Dei?" Vat. S. Amb. ἢ
τί ἐμέρεσεν ὁ θεὸς (Alex. ἢ ἐπεμέρεσεν) ἀ-
νωθεν (Ald. ἀπὸ ἀνωθεν (Comp. melius
ἐπάνωθεν) ἢ κληρονομία ἰκανὴ ἐξ ὑψίστων,
Alex. ὑψίστος, Vulg. "quam enim partem
"haberet in me Deus desuper & hæ-
"reditatem Omnipotens de excelsis,"
J. T. Pisc. "nam quæ est portio (Pisc.
" + dicebam) à Deo supernè? Aut pos-
"sessio ab Omnipotente de excelsis?"
Nos hod. "for what portion of God +
"there from above, and what inheri-
"tance of the Almighty from on high?"
Tind. "for howe greate a portion shal
"I have of God from above; and
"what inheritaunce from the Almigh-
"tie on hye?"

Ver. 3. וְלֹא-אֵיד לְעַל וְנָכַר לְפָעֲלִי אֵין
Pagn. "nonne contritio iniquo (Chald. tribu-
"latio superbis & interitus) & aliena-
"tio operarii iniquitatis," Ar. Syr. "nisi
"interitus impiorum abominatio (Syr.
"alienatio) operantes malum," Vat.
S. Amb. καὶ ἀπάληα (Alex. καὶ ἀπώ-
ληα) τῷ ἀδίκῳ ἢ ἀπαλλοτρίωσις τὰς ποί-
σιν ἀνομίαν, Vulg. "nunquid non perdi-
"tio est iniquo & alienatio operantibus
"injustitiam," J. T. Pisc. "nonne exi-

* Syr. "ossa adusta, velut ejus qui in vento calido est. An Mummies.

* Longè aliter Mahomet, qui Deum hunc in modum sibi loquentem impiè blasphemans inducit, "O Propheta! Quare
"prohibes quod Deus tibi concedit, ut uxoribus placens! Deus vobis concessit concumbere cum ancillis vestris." Alcoran.
cap. lxxv. O quam grata doctrina aliquibus! An ulli Christiani sunt, hic, boni Mussulmanni!

* Aerith hic & xli. 4. 23. Sed nullibi in Job pro fœdere inter Deum & homines, ut sæpè in Mosais.

Ver. 7. אם תטה אשרי מני הדרך ואחר עיני
 Pagn. " si de-
 " clinavit gressus meus de viâ & post o-
 " culos meos abiit cor meum & in
 " volis meis adhæsit quicquam," ita Ch.
 sed pro quicquam, macula, Ar. Syr.
 " si diverti gressus meos—si adhæsit mi-
 " hi quicquam," (מאום Ketiph, מום
 Keri,) Vat. S. Amb. εἰ ἐξέκλινεν ὁ πῶς
 μα ἐκ τῆ ὁδῶ (Alex. ὁδῶ αὐτῶ,) εἰ ᾧ καὶ τῶ

Ver. 10. תטחן לאחר אשתי ועליה יכרען
 Pagn. "molat alteri uxor mea &
 "super eam incurventur alii," Chald.
 "dormiat cum alio," &c. Syr. Ar. "imo
 "vero moluit uxor mea aliis & panem
 "confecit alio in loco," Vat. S. Amb.
 ἀρέσαι (Schol. ὁ Ἑβρ. ἀλέσαι) ἄρα καὶ ἡ
 γυνή μου ἐτέρῳ, (Alex. ἄλλῳ, Ald. ἀνδρὶ
 ἐτέρῳ,) τὰ δὲ νῆπιά μου ταπεινωθῆναι, Vulg.
 "scortum alterius sit uxor," reliq. ut
 Pagn. J. T. Pisc. "molat alteri uxor
 "mea; & super eam incurvent se alii,"

Nos

Nos hod. ut Pisc. Tind. "—and let o-
ther lye wyth her." præced. ut Vulg.
Ver. 11. כִּידוּא וְזֵה עַן פְּלִילִים Pagn.
"nam hoc scelus & ipsum iniquitas ju-
dicum," Chald. "quoniam hæc est
"fornicatio & est iniquitas maxima,"
Ar. Syr. "quia ipsa peccatrix est & o-
culus fraudis," (l. עין pro עין) Vat.
S. Amb. θυμός ὁ ὀργῆς ἀκατάχαλτος (Alex.
ἀκατέκλιτος) τὸ μιᾶναι ἀνδρὸς γυναῖκα, (pa-
rum de Heb. sed sumunt hæc è sensu
Prov. vi. 34.) Vulg. "hoc enim nefas
"est & iniquitas maxima," J. T. Pisc.
"nam illud flagitium + est: & ea (Pisc.
"illud) + est iniquitas à iudicibus ani-
"madvertenda," Nos hod. "for this
"is an heinous crime, + yea it is an
"iniquity to be punished by the judges,"
Tind. "for this is a wyckednes and
"synne that is worthy to be punished,"
(An alludit ad pœnam judicialem ob hoc
"crimen à patriarchis inflictam, Gen.
xxxviii. 24. ut forsan Solomon, Prov. vi.
27, 28.)

Ver. 12. כִּי אֵשׁ הִיא עַד-אֲבֵרֶן תֹּאכַל וְכָבֵל-
תִּשְׂרֹשׁ Pagn. "quia ignis ipse
"usque ad perditionem devorat &
"omnem proventum meum eradicet,"
Chald. "qui ignis est qui usque ad do-
"mum perditionis consumet," &c. ut
Heb. Syr. Ar. Vat. S. Amb. πῦρ γὰρ ἐστὶ
καὶ ὁρμητὸν ἐπὶ πάντων (Alex. ἐκ πάντων) τῶν
μερῶν (Comp. μελῶν) & ὃ ἂν ἐπέλθῃ ἐκ ρι-
ζῶν ἀπώλεσεν, Vulg. "ignis est usque ad
"perditionem devorans & omnia era-
"dicans germina," J. T. Pisc. "ignis
"enim iste ad perditionem usque con-
"sumpturus esset & (Pisc. nam ignis est
"illud qui ad gehennam usque consu-
"mit, quique) omnem proventum me-
"um eradicaturus, (Pisc. fuisset,) Nos
hod. ut J. T. Tind. "yee a fyre that
"utterly shulde consume and rote out
"al my substance.

Ver. 13. אִם-אֲמַנֵּעַ מִשְׁפָּט עַבְדִּי וְאִמְתִּי בָרַכְם
עַמְדִּי Pagn. "si abhorruì iudicium ser-
"vi mei aut ancillæ meæ in litigando
"ipsum mecum," sic ferè Chald. & Ar.
Syr. Vat. S. Amb. εἰ ᾗ καὶ ἐφάυλισα (Sym.
ἀπέριψα) κέρμα θεράποντός μου ἢ θεράπαι-
νης κερνομένων αὐτῶν πρὸς με, Vulg. "si
"contempsi subire iudicium cum servo
"meo & ancillâ meâ cum disceptarent
"adversum me," J. T. Pisc. "si sprevi
"causam (Pisc. jus) servi mei & an-
"cillæ meæ litigantium mecum, Pisc.
"+ faciat mihi Deus hoc & istud,"
Nos hod. ut J. T. Tind. "dyd I ever

"thinke scorne to do ryght to my ser-
"vantes and maydes when they had a-
"ny matter against me?"

Ver. 14. וְזֵה אֵשׁהּ כִּי-יִקְרָא אֵל וְכִי-יִפְקֹד מֶה
אֲשִׁיבֶנּוּ Pagn. " & quid faciam cum sur-
"rexerit Deus, & quum visitaverit quid
"respondebo illi?" sic Chald. Syr. Ar.
"sed dico quid faciam quando steterit
"Deus?" &c. Vat. S. Amb. τί γὰρ ποι-
ήσω εἰάν ἐτασίν με (Sym. ἐπιζητή) ποιῆσαι ὁ
κύριος; εἰάν ᾗ καὶ ἐπισκοπήν, τίνα ἀποκρί-
σιν ποιήσομαι, Vulg. "quid enim faciam
"cum surrexerit ad iudicandum Deus?
" & cum quæsierit quid respondebo illi?
J. T. Pisc. "quid enim facerem si sur-
"rexerit Deus? & si visitaret quid re-
"sponderem illi?" Nos hod. "what
"then," &c. ut Pisc. sed fut. temp. ut
Vulg. Tind. "but feing God wyl syt in
"judgment, what shall I do? And for
"so moch as he wil nedes viset me,
"what answere shal I geve him?"

Ver. 15. הֲלֹא-בִבְטֵן עָשִׂי עֲשֹׂה וְיִכְנֹנֵנִי בְרַחֵם
אֶחָד Pagn. "nonne in utero faciens me
"fecit eum, & disposuit nos in vulvâ
"pariter," Chald. "præparavit unus,"
Ar. "pares nos fecit," Syr. "aptavit
"nos," Vat. S. Amb. πρότερον ἔχ' ὥς καὶ
ἐγὼ ἐγχοῦμαι, ἐν γαστρὶ καὶ ἐκείνοι γεγόνασι;
γεγόναμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ, Sym. ἐν
ὁμοίᾳ τρόπῳ, Vulg. "nunquid non in u-
"tero fecit me qui illum operatus est:
" & formavit me in vulvâ unus? J. T.
Pisc. "nonne in utero (Pisc. ventre) qui
"fecit me fecit illum? (Pisc. & illum?)
" & disposuit (Pisc. nonne aptavit) nos
"in ipsâ vulvâ (Pisc. utero) idem, (Pisc.
"unus atque idem?) Nos hod. "fashi-
"on us in the womb," præcedi ut J. T.
Tind. "he that fashioned me in my
"mothers wombe, made he not hym
"also? Were we not both shapen alyke
"in our mothers bodies?"

Ver. 16. אִם-אֲמַנֵּעַ מִחֶפֶץ דָּלִים וְעֵינִי אֶלְמַנָּה
אֶכְלָה Pagn. "si prohibui à voluntate
"tenuium & oculos viduæ consumpsi,"
sic Chald. Syr. Ar. "si obscuravi ocu-
"los viduæ," Vat. S. Amb. ἀδιώκω δὲ
χρεῖαν ὡς ποτὶ εἶχον σὺν ἀπέτυχον (Alex.
ὡς ποτὶ εἶχον χρεῖαν σὺν &c.) χήρας δὲ τῶν
ὀφθαλμῶν σὺν ἐξέτηξα, Vulg. "si negavi
"quod volebant pauperibus & oculos
"viduæ expectare feci," J. T. Pisc. "si
"cohibui me ab optato (Pisc. desiderio)
"tenuium aut oculos viduæ confeci
(Pisc. "consumi fivi,) Nos hod. "if I
"have with-held the poor from their
"desire or have caused the eye of the

* Hunc Vers. ὁ LXX potius ἀχρήμους quam fideliter transferunt, ut Olymp. &c. in eum commentati sunt. Vid.
Caten. forsan ex ἡγῶν filios expiscarunt, nam ἡγῶν parvulus.

† y 13. & 14. Citantur à Pseudo-Ignatio ad Antiochenes, non longè à fine, sed paulo aliter. Sed Vers. Lat. distat à
Vulg. & ab omnibus aliis; ita enim se habet, "si autem depravavi iudicium servi mei vel ancillæ meæ, iudicatis ipsis ad
me! Quid enim faciam cum scrutinium mei Dominus faciat?"

"widow

"widow to fail," Tind "when the
"poore desyreth any thing at me have
"I denied it them? Have I caused the
"wyddow to stand wayting for me in
"vayne?"

Ver. 17. ואכל פתי לבדי ולא אכל יתום ממנה
Pagn. " & comedi buccellam meam so-
"lus & non comedit pupillus ex eâ,"
Vat. S. Amb. εἰ δὲ καὶ τὸ ψῶμόν μου ἐφα-
γον μόνος καὶ ἐχὶ ὀρφανῶν μετέδωκα (Ald.
Comp. ἐξ αὐτῶν,) Vulg. "—& non com-
"edit pupillus ex eâ," præced ut Vat.
J. T. Pisc. " & (Pisc. aut) comedi fru-
"stum cibi mei (Pisc. frustum meum)
"solus ac non comedit pupillus ex eo,"
Pisc. "+ faciat mihi Deus hoc & illud,"
Nos hod. "or have I," &c. ut Pisc.—
quod + Pisc. Tind. "—my portion —
"hath had no part with me," cæt. ut
hod.

Ver. 18. כי מנעורי גדלני כאב ומבטן אמי
Pagn. "quia à pueritiis meis
"crevit mecum tanquam patre, & ab
"utero matris meæ deduxi illam,"
Chald. "quoniam ab infantia crescere
"me fecit, sicut pater & de ventre ma-
"tris deduxit me in requiem," Syr. Ar.
"quoniam à pueritiâ meâ educavit me
"in doloribus," Heb. (Ceab, sicut pa-
ter, Anach, gemuit, Anachah, gemitus,
Chanah, castrametari, proficisci,) Vat.
ὅτι (Alex. καὶ) ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς
πατήρ καὶ ἐκ γαστρὸς μητρός μου ὠδήγησα,
Vulg. ("quia ab infantia meâ crevit
"mecum miseratione, & de utero ma-
"tris meæ egressa est mecum," J. T.
Pisc. "nam (Pisc. quin) à pueritiâ meâ
"adolevit + apud me tanquam patrem:
" & ab utero (Pisc. ventre) matris meæ
"ductavi illam," Nos hod. ut J. T.
sed "—he was brought up, &c. and I
"have guided her," &c. Tind. "for
"mercy grew up with me fro my youth,
"and compassion fro my mother's
"wombe.

Ver. 19. אמ-אראה אובר מבלי לבוש ואין
Pagn. "si videbam pere-
"untem (Chald. nudum) absque veste;
" & non operimentum mendico," Ar.
Syr. "si vidi pereuntem nuditate (Syr.
"absque indumento,) Vat. S. Amb. εἰ
δὲ καὶ ὑπερεῖδον γυμνὸν ἀπολλυμένον καὶ σὺν
ἡμφίᾳ αὐτῶν, Vulg. "si despexi pere-
"untem eo quod non habuerit indu-
"mentum & absque operimento pau-
"perem," J. T. Pisc. "si aspexi pere-
"untem, quod non + esset ei vestimen-
"tum & non + fuit (Pisc. + dedi) tegu-
"mentum egenti," Nos hod. ut Vulg.
Tind. "have I sene, &c. — thorow
"nakedness and want of clothing, &c.

"—without rayment," cæter. ut Vulg.

Ver. 20. אמ-לא ברכוני חלצו ומנו כבשי יתחמם
Pagn. "si non benedixerunt mihi lumbi
"ejus & de vellere ovium mearum ca-
"lefacit se," sic Chald. Ar. Syr. "quin
"potius super sinu meo enutritus est,"
&c. Vat. S. Amb. ἀδυναῖαι δὲ εἰ μὴ ὁλό-
γησαν με, ἀπὸ δὲ κερῶν ἀμνῶν μου (Alex.
ἀρνῶν) ἐθερμάνθησαν οἱ ὦμοί αὐτῶν, Vulg.
"si non benedixerunt mihi latera ejus
" & de velleribus ovium mearum cale-
"factus est," J. T. Pisc. "si non bene-
"dixerunt mihi lumbi ejus (Chalatzav,
quod alibi vertunt δυναῖας,) quod (Pisc.
"ut) de vellere agnorum meorum inca-
"lesceret, (Pisc. non incaluit,) Nos hod.
ut Pisc. sed "of my sheep," Tind.
"whose sides thancked me not because
"he was warmed with the wolfe of my
"shepe?"

Ver. 21. אמ-הניפותי על-יתום ידי כי-אראה
Pagn. "si elevavi contra pu-
"pillum manum meam quod viderem
"in portâ auxilium meum," sic Chald.
Syr. Ar. "sed cum vidi illum, in ostio
"adjuvi illum," Vat. S. Amb. εἰ ἐπῆρα
ὀρφανῶν (Sym. καὶ ὀρφανῶν) χεῖρα, πεποιθὼς
ὅτι πολλή μοι βοήθεια πεῖσεις, Alex. πεί-
σεις, Vulg. ut Vat. nisi post. hem. "eti-
"am cum viderem me in portâ supe-
"riorem," J. T. Pisc. "si agitavi con-
"tra pupillum manum meam; quod
"viderem in portâ auxilium meum,"
sic Nos hod. sed "—when I saw my
"help, &c. Tind. "dyd I ever lift up
"myne hand to hurt the fatherles?
"yee in the gate wher I sawe my self
"to be in auctorite.

Ver. 22. כתפי משכמה תפול ואזרעי מקנה
Pagn. "latus meum ab humero
"cadat, & brachium meum à cannâ con-
"fringatur," Chald. "humerus meus à
"scapulâ suâ cadat," &c. Syr. Ar. "à
"radice suâ decidat," Vat. S. Amb. ἀπο-
σαῖη (Aq. πεισάτω) ἄρα ὁ ὦμός μου (Alex.
ἀπὸ τῆ κλιδός) ἀπὸ τῆ κλειδός (Olymp. Θεοδ.
δὲ καὶ Συμ. ἀντὶ τῆ κλειδός ὁ μὲν δὲ αὐχένος
ὁ δὲ δὲ ἀκρωμίας ἐξέδωκε.) ὁ δὲ βραχίον μου
ἀπὸ τῆ ἀγκῶν (Alex. ἀγκῶνός μου) συν-
τριβείη. (Alex. συντριβείη,) Vulg. "humerus
"meus à juncturâ suâ cadat & brachi-
"um meum cum ossibus suis confrin-
"gatur," J. T. Pisc. "humerus meus de
"scapulâ suâ decidat, & brachium meum
"ab acetabulo (Pisc. cannâ, sic Chald.)
"defringatur," Nos hod. "then let my
"arm fall from my shoulder blade, and
"mine arm be broken from the bone,"
Tind. "—from my shoulder and myne
"arme holes to be broken from the
"joyntes," præced. ut hod.

* An l. Vulg. "unâ voce," כאב dolor, ut hic Ar. Syr. sed Vulg. placuit miseratione, effectus doloris.

Ver. 23. כִּי־פחד אֵלֵי אֵל וּמִשְׁאֲתוֹ לֹא Pagn. "quia pavor ad me contritio Dei & à celsitudine ejus non poterò," Chald. "terribilis fuit apud me terror Dei," Ch + subsistere, Ar. Syr. "quoniam timor Dei terruit me & fractio, i. e. contritio ejus venit super me & præ terrore non potui surgere," duplex versio, Vat. S. Amb. *φόβος γὰρ κυρίας συνέχευε με, ἀπὸ τοῦ λήμματος* (Sym. *βάρος*) *αὐτῆς* (S. Amb. "à captione ejus,") *ἐχ' ὑποίσω*, Vulg. "semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum & pondus ejus ferre non potui," J. T. Pisc. "nam pavori erat mihi exitium à Deo, cujus excellentiæ non prævaluissem, (Pisc. & propter celsitudinem ejus non potuissem + consistere,) Nos hod. ut Pisc. Tind. "for I have ever feared the vengeance and punishment of God, and knew very well that I was not able to bear his burthen," (יֵד Heb. & exitium & inundatio.)

Ver. 24. אִם־שִׂמְתִי זָהָב כֶּסֶף וּלְכַתֵּם אִמְרָתִי מִכֶּסֶף Pagn. "si posui aurum spem meam & auro (Chald. obrizo) dixi, fiducia mea," Ar. Syr. "+ in lapide pretioso," &c. duplex versio, Vat. S. Amb. *εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς χεῖν μου* (Ald. Comp. *ἰχθύν*, S. Aug. hab. "posui aurum robur meum," Sym. *ἀφοβίαν μου*) *εἰ γὰρ καὶ λίθῳ πολυτελεῖ ἐπέποιθα*, Vulg. "si putavi aurum robur meum & obrizo dixi, fiducia mea," J. T. Pisc. "si posui + in auro (Pisc. aurum) spem meam aut insigni auro dixi, fiducia mea, (Pisc. + es,) Nos hod. ut Pisc. "—said to the fine gold," &c. Tind. "have I put my trust in gold, or said to the finest golde of all," &c. ut hod.

Ver. 25. אִם אֲשַׁמַּח כִּי־רַב חֵילִי וְכִי־כִבְרִי אִם־מִצָּאָה יֵדִי Pagn. "si lætatus sum quia multa facultas mea & quia multum invenit manus mea," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *εἰ δὲ καὶ ὠφελάνθη πολλὰ πλάττω μοι γενομένης, εἰ γὰρ καὶ ἐπ' ἀναρμυρήτοις ἐθέμην χεῖρά μου*, Vulg. "si lætatus sum super multis divitiis meis & quia plurima reperit manus mea," J. T. Pisc. "si lætatus sum quum multæ essent opes meæ, & quum ingentes opes invenit (Pisc. adepta est) manus mea," Pisc. bis quod pro quum, Nos hod. "—had gotten much," præced. ut Pisc. Tind. "have I rejoyced because my substance, &c.—gat so moch," rel. ut hod.

Ver. 26. אִם־אֵרָאָה בְּאוֹר כִּי יִהְיֶה וִירַח יִקָּר Pagn. "si videbo lucem quando resplendebat ad lunam honorificè ince-

"dentem," Chald. "circuitum solis," Syr. Ar. "lunam cum orta est," Vat. S. Amb. *ἡ ἐχ' ὁράμην* (Alex. *ὁρῶν μου*) *ἡλίον τὸ ἐπιφαύσκοντα, ἐκλείποντα ὁρῶντα δὲ φθίνοντα; ἡ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ*, Vulg. "si vidi solem cum fulgeret & lunam incedentem clarè," J. T. Pisc. "si quum aspicerem solem quando splendebat aut lunam pretiosum ambiens," Pisc. "quando clara incedebat," Nos hod. "walking in brightness," cæt. ut Pisc. Tind. "dyd I ever greatly regard the ryinge of the sunne? or had I the going downe of the moone in greate reputation."

Ver. 27. וַיִּפֹּת כִּסְתֹר לִבִּי וַתִּשְׁק יְדִי לִפִּי Pagn. " & seduxit se in abscondito cor meum; & osculata est manus mea os meum," sic Chald. Ar. Syr. " & obiit & prolapsus est (Syr. persuasum fuit) cor meum," Vat. S. Amb. *καὶ εἰ ἡπατήθη* (Sym. *ἐπλάλυνθη*, ita Vajiphti) *λάρα ἡ καρδία μου εἰ δὲ χεῖρά μου ἐπὶ στόματι μου ἐφιλήσα*, (Sym. *καὶ προσεκύνησεν ἡ χεῖρ μου πρὸς τὸ στόμα μου*, Vulg. " & lætatum est in abscondito cor meum & osculatus sum manum meam ore meo," J. T. Pisc. "pellectus est (Pisc. tum) in occulto cor meum (J. T. animus meus) & osculatum est os meum & manus mea," Pisc. "ut oscularetur manus mea os meum," Nos hod. "and my heart hath been secretly enticed or my mouth hath kissed my hand," Tind. "hath my hert medled pryvely with any disceat? or did I ever kisse mine own hande."

Ver. 28. גַּם־הוּא עָן פִּלְלִי כִי־כַחַשְׁתִּי לֹאֵל Pagn. "etiam hoc iniquitas judicata: Si mentitus sum Deo desuper," sic Chald. Ar. Syr. "ipse quidem intuitus est omnia secreta mea (Syr. versutias meas) si mentitus sum coram Deo," Vat. S. Amb. *καὶ τὸ μοι ἄρα ἀνομία ἡ μέγιστη* (Alex. *μεγάλη*) *λοιδόρεια, ὅτι ἐψάσάμην ἐναντίον κυρίας τοῦ ὑψίστου*, Vulg. "quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum," J. T. Pisc. "etiam hoc + fuisset (Pisc. + nam etiam hoc + est) iniquitas à iudicibus animadvertenda, nam (Pisc. quia) abnegassem Deum supernè," Nos hod. ut J. T. sed "judge," Tind. "that were a wyckednesse worthy to be punished," &c. ut hod.

Ver. 29. אִם־אֲשַׁמַּח בְּפִיד מִשְׁנֵאִי וְהִתְעוֹרַרְתִּי אִם־כִּי־מִצָּאוֹ רַע Pagn. "si lætatus sum in contritione odio habentis me, & excitati me quia invenit eum malum," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. *εἰ δὲ*

* Inter consanguineos Mahometis Abdall Menaph Abdal-Uzzah: Ut Allat-Menah, Al-Uzzah, Arabum Deæ. Dei filiz. Prid. vit. Mahom.

* lux pro sole & igne: Unde (in compositione) Oromafdes & Ur, aurum forsan *ὀρμας*, aurora, &c.

καὶ ἐπὶ χαρῆς ἐγρόμην πλάματι ἐχθρῶν μου
(Alex. ἐπὶ πλάματι ἐχθρῶν μου) καὶ εἶπεν ἡ
καρδία μου ὦγε, Sym. καὶ ἐπανεῖλεν ὅτι κατέ-
λαβεν αὐτὸν κακῶσις, Vulg. "si gavifus
"sum ad ruinam ejus qui me oderat, &
"exultavi quod invenisset eum malum,"
J. T. Pisc. "si lætatus sum de oppressi-
"one (Pisc. ob calamitatem) osoris mei
"& excitavi me quum obvenit ei ma-
"lum," Pisc. "faciat mihi Deus hoc &
"illud," Nos hod. "—at the destruction
"—or lift up my self when evil found
"him," cæt. ut Pisc. Tind. "have I e-
"ver rejoiced at the hurt of myne ene-
"my? or was I ever glad that any
"harmer happened unto him?"

Ver. 30. וְלֹא-נָתַתִּי לִחְטֹא חֶכְמִי לְשֹׂאֵל בְּאֵלָהּ
נפשי Pagn. " & non dedi ad peccandum
"palatum meum: Ad petendum in ex-
"ecratione (Chald. mortem animæ suæ)
"animam illius," Syr. Ar. " & si tra-
"didi os meum peccato, at anima mea
"ex his non appetiit," Vat. S. Amb.
ἀκῶσαι ἄρα τὸ ὅς μου τὸ καλῶσαι μου, θρυλλη-
θείλω ὃ ἄρα ὑπὸ λαῶ μου κακῶμεθα, (Alex.
—μου poster.) (parum de Heb.) Vulg.
"non enim dedi ad peccandum guttur
"meum ut expeterem maledicens ani-
"mam ejus," J. T. Pisc. "non enim
(Pisc. nec) "permisi peccare palatum
"meum petendo execratione animam
"ejus," J. T. in parenth. hoc ὕ Nos hod.
"(neither, &c.—my mouth—by wish-
"ing a curse to his soul,) cæt. ut Pisc.
Tind. "Oh no. I never suffred my
"mouth to doo such a syn as to wysh
"him evel."

Ver. 31. וְלֹא-אָמְרוּ מִתִּי אֲהִלִּי מִיִּיתֵן מִבְּשָׁרִי
נשבע Pagn. "si non dixerunt viri
"tentorii mei. Quis det de carne ejus?
"non saturaremur," Chald. "quis ju-
"beret ut de carne ejus non saturare-
"mur," Ar. Syr. "at tamen dixerunt
"amici mei," &c. Vat. S. Amb. εἰ ὃ καὶ
πολλάκις εἶπον αἱ θεράπαιναί μου, τίς ἀν-
δάη ἡμῶν τὸ ζαρκαῶν αὐτῶν πλεῖσθῃναι; λίαν
μου χρηστὸν ὄν, Olymp. οἱ ὃ λοιποὶ ἔτιως
ἐξέδωκαν. εἰ μὴ πολλάκις εἶπον οἱ ἄνδρες τὸ
ζακηνὸς μου τίς δάη τὸ ζαρκαῶν αὐτῶν; καὶ ἐμ-
πλεῖσθησόμεθα, Vulg. ut in Olymp. sed—
"ut saturemur," J. T. Pisc. "si non
"dixerunt contubernales mei, O si quis
"daret (Pisc. domestici mei; utinam
"daretur nobis) de carne illius non sa-
"turamur (Pisc. -raremur + faciat mihi
"Deus," &c. ut antea.) Nos hod.—
"the men of my tabernacle—we cannot
"be satisfied," cæt. ut J. T. Tind. "yet
"thei of mine owne household saye:
"Who shall let us have our belly ful
"of hys fleshe."

Ver. 32. כְּחוּץ לֹא-יָלִין גַּר דְּלִתִּי לְאֶרֶץ אֲפֹתָהּ
Pagn. "foris non pernoctabat peregrinus:
"Ostia mea viatori aperiebam," sic Ch.
Syr. Ar. "dormire,—Ar. "infirmus, (Syr.
"viatori) aperuit," Vat. S. Amb. ἔξω δὲ
ἐκ ἡσυχίας ἔειπεν, ἡ δὲ θύρα μου πάντι ἐλ-
θόντι ἀνέωκτο, Vulg. "foris non mansit pe-
"regrinus, ostium meum viatori patuit,"
J. T. Pisc. "+ quia foris non pernocta-
"bat peregrinus; (Pisc. + sed) fores me-
"as viatoris (Pisc. versus viam) aperie-
"bam," Nos hod. ut J. T. Tind. "I have
"not suffred a straunger to lye without,
"but opened my dores unto him".

Ver. 33. אֲמַדְכִּסִּיתִי כְּאֶדָם פֶּשַׁעִי לְשִׁמּוֹן כְּחִבִּי
עני Pagn. "si operui ut homo præviri-
"cationes meas ad abdendum in abdito
"meo iniquitatem meam," Chald. "si
"operui sicut Adam," Ar. Syr. "si ce-
"lavi sicut homines peccata mea, & si
"condidi in occulto delicta mea + hoc
"est scelera mea," Vat. S. Amb. εἰ δὲ καὶ
ἀμαρτιῶν ἀκασίως ἐκρύψα τὸ ἀμαρτίαν μου,
(—post. part. huj. ὅς licet plurima hic
addunt,) Vulg. "si abscondi quasi homo
"peccatum meum & celavi in sinu meo
"iniquitatem meam," J. T. Pisc. "si
"texi more hominum defectiones (Pisc.
"transgressiones) meas, abdendo ex di-
"lectione mei iniquitatem meam," Pisc.
hic ut sæpè alibi "+ faciat mihi Deus
"hoc & illud," (sed non opus erat quia
sensus est pendens ad vers. ult. ubi tandem
absolvitur,) Nos hod. "if I covered my
"transgression, as Adam, by hiding mine
"iniquity in my bosom," Tind. "have
"I ever done any wicked dede wher
"thorow I shamed my self before men;
"or any abomynation that I was faine
"to hide it," (Patr. sicut Nos primævus
pater.

Ver. 34. כִּי אֶעְרֹץ הַמֶּן רַבָּה וּבֹן-מִשְׁפַּחָתִי
חַתְנִי וְאֶרֶם לֹא-אֶצְאָה פֶּתָהּ
Pagn. "quia
"frangebam turbam multam & con-
"temptus familiarum consternavit me
"& tacui non sum egressus ostium,"
Chald. "quando roboratus sum in tu-
"multu eorum," Syr. Ar. " & si con-
"culcavi virtutem multorum: Imo mul-
"ti ex populis fregerunt me; non re-
"jeci à januâ meâ quenquam & sermo-
"nes labiorum non consideravi. Iræ
"Dei humiliârunt me," (duplex Versio
vel paraphr.) Vat. S. Amb. καὶ ὃ διερέ-
πην πολυχλίαν πλῆθος (Alex. λαῶν μου)
τῶν μὴ ἐξ ἀφορᾶσαι ἐνώπιον αὐτῶν (ex Heb.
Veedom) εἰ δὲ καὶ εἶσα ἀδιώκον ἐξελεῖν
θύραν μου κόλπῳ κενῷ, (satis non ad rem,
vid. Heb.) Vulg. "si expavi ad multitu-
"dinem nimiam & despectio propinquo-
"rum terruit me; & non magis tacui,

"nec egressus sum ostium," J. T. "quod violentiâ usus sim in multitudinem magnam; si contemptus familiarum exterruit me; ita ut conticescerem non exirem portâ," Pisc. "certè poteram opprimere multitudinem magnam; sed contentissimus quisque familiarum terrebatur: Itaque filebam, non exibam + per ostium," S. Amb. "si & permisi impotentem exire ostium meum sine vacuo," (nullo sensu nisi legis viatico,) Nos hod. "did I fear a great multitude or did," &c. ut Pisc. Tind. "for yf I had feared ani greate multitude of people, or yf I had bene dispised of the simple; O then shuld I have bene affrayed."

Ver. 35. מי יתן לי שמע לי הן תוי שרי יעניי Pagn. "quis dabit mihi audientem me, ecce signum meum Omnipotens respondebit mihi & librum scripsit vir litis meæ," sic ferè Chald. Syr. Ar. "quis constituat qui me audiat? Si hæc ita sunt, Deus exaudiat me & scribat in libro judicia hominis," Vat. S. Amb. τίς δώη (Ald. εἰ μὴ ἐδεδόκειν τίς) ἀκούσῃ μὲν; χεῖρα δὲ κυρίας εἰ μὴ ἐδεδόκειν. Συγγραφὴν δὲ ἦν εἰχον καὶ τινος, Vulg. "quis mihi tribuat at auditorem ut desiderium meum audiat omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat," J. T. "quis det mihi auscultantem mihi? En scopum meum Omnipotens faciet, ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus," Pisc. "utinam datur mihi qui me audiat! En desiderium meum + est ut omnipotens respondeat mihi & + ut librum scribat adversarius meus," Nos hod. — "had written a book," cæt. ut Pisc. Tind. "O that I had one that wold hear me; lo this is my cause. Let the Almighty geve me answere, and let him that is my contrary party sue me with a libel."

Ver. 36. אִם לֹא עַל־שִׁכְמִי אֲשָׂאנוּ אֶעֱנֶדנוּ Pagn. "si non super humero meo portem illum, ligem eum diademata mihi," sic Chald. Ar. "sed super (Syr. Deus super) humeros meos portabo illum & feci eum mihi coronam," Vat. S. Amb. ἐπ' ὤμοις ἀν' ἐπιθέμεν ὡς στέφανον (Alex. εἰ ἐπ' ὤμοις ἐπιθέμεν ὡς στέφανον) ἀνεγίνωσκον, Vulg. "ut in humero meo portem illum & circumdem illum quasi coronam mihi," J. T. Pisc. "si (J. T. + dispe-ream si) non super scapulam (Pisc. humerum) meam portarem illum (Pisc. + si non) annecterem eum + pro diademate (Pisc. tanquam coronas) mihi: Pisc. "+ faciat mihi Deus," &c. ut ant. Nos hod. "surely I would take it upon,

&c. — "a crown," &c. ut Pisc. — faciat, &c. Tind. "then shall I take it upon my shoulder and as a garland about my head."

Ver. 37. מספר צעדי אנידנו כמו נגיד אקרבונו Pagn. "numerus gressuum meorum nuntiabo illi: Velut ducem appropinquare faciam eum," Chald. "quasi ad principem munus offeram illi, Ar. Syr. "tanquam præsidem manifestabo eum," Vat. S. Amb. καὶ εἰ μὴ ῥῆξας αὐτὸν ἀπέδωκα ἐθὲν λαβὼν χρεωφειλῆτα (Alex. χρεωφειλῆτα μὲν, ne verb. de Heb.) Vulg. "per singulos gradus meos pronuntiabo illum & quasi principi offeram eum," J. T. Pisc. "numerus gressuum meorum indicarem illi; ut antecessor (Pisc. ut princeps) appropinquarem ad illum," Nos hod. ut Pisc. Tind. "I have tolde the number of my goings and delivered them unto him as unto a pryncer."

Ver. 38. אִם־עָלַי אֲדַמְתִּי תוֹעֵק וְיָהֳרַת לִמִּידָה Pagn. "si adversum me humus mea clamet & pariter sulci ejus defleant," sic Chald. Syr. Ar. "super me terra planget," &c. Vat. S. Amb. εἰ ἐπ' ἐμοὶ ὡς γῆ ἐσέναξεν, εἰ καὶ οἱ αὐλάκας αὐτῆς ἐκλαυσαν ὁμοθυμαδὸν, Vulg. "si adversum me terra mea clamat & cum ipsa sulci ejus deflent," J. T. Pisc. "clamaverit (Pisc. clamat) & pariter porcæ ejus (Pisc. sulci) fleverint, (Pisc. flent,) præced. ut Vulg. sic Nos hod. sed "or the furrows likewise thereof complain," Tind. "but yf case be that my land crye against me or the furrowes thereof make any complaynt."

Ver. 39. אִם־כָּחַח אֲכָלְתִּי בְלִי־כֶסֶף וְנָפַשׁ בְּעַלְיָהּ Pagn. "si robur ejus comedi absque pecuniâ & animam patronorum ejus efflare feci," Chald. "dolore affeci," Syr. Ar. "virtutem — animam mæsti si affixi," Vat. S. Amb. εἰ καὶ ἡ ἰσχυρὰ αὐτῆς ἔφαγον μόνον ἄνδρα τιμῆς, εἰ καὶ ἡ ψυχὴν κυρίας τῆς γῆς ἐκλαβὼν ἐλύπησα, Sym. ἐλπίδον ἐσέρησα, Vulg. "si fructus ejus comedi absque pecunia & animam agricolarum ejus affixi," J. T. Pisc. "si vim (Pisc. fructus) ejus comedi (J. T. — derim) absque pecuniâ: & animam colonorum (J. T. dominorum) ejus defatigavi, (J. T. — gaverim,) Nos hod. — "or have caused the owners thereof to lose their life," præced. ut Vulg. Tind. "if I have eaten the frutes thereof of unpaid for, yee yf I have greved any of the plowmen."

Ver. 40. תחת חטה יצא חור ותחת שְׁעֵרָה יצא חור Pagn. "pro tritico egrediatur spina, & pro hordeo herba fœtens (Chald. tribuli, Chald. spinæ,) perfecta sunt verba Jjob," Ar. Syr. "pro frumento exeat fimus & pro hor-

deo

"deo exeat sentis," Var. S. Amb. ἀντὶ πυρὸς ἀρεῖ ἐξέλθοι (Alex. ἐξέλθῃ) μοι κνίδῃ, ἀντὶ ᾧ κνίδῃς βαίτω. καὶ ἐπαύσατο Ἰωὺς ῥήμασιν, Olymp. Θεοδ. καὶ Συμμ. ὁ μὲν ἀντὶ τῆς κνίδῃ ἀκανθα ἐξέδωκεν, ὁ δὲ ἀντὶ τῆς βάτῃ ἀτελεσφόρησα, Schol. ὁ μὲν τοι Συμμ. ἔτως ἐκδίδωκεν· ἀντὶ σίτῃ βλασησάτω ἀκανθῇ. ἀνέλινον ᾧ ἐν ταῖς βασιλείαις φυτὸν ἀκανθῶν, ἔτω λεγόμενον, Vulg. "pro frumento oriatur mihi tribulus & pro hordeo spina," J. T. Pisc. "loco tritici prodeat spina (Pisc. + mihi spina) & loco hordei vitium frugum. Absoluta sunt verba Jjobi," Nos hod. "let thistles grow in stead of wheat, and cockle instead of barley. The words of Job are ended," Tind. "then let, &c.—wheat, — and thornes for my barley. Here ende the wordes of Job."

C A P. XXXII.

VER. 1. וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את־איוֹב כי הוא צדיק בעיניו Pagn. " & cessaverunt tres viri isti a respondendo Job, quia ipse justus in oculis suis," sic Chald. Syr. Ar. "quia volebant tentare (Syr. reum peragere) Job, eo quod est justus in oculis eorum," Vat. S. Amb. ἡσύχασαν ᾧ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ ἔτι ἀντιπεῖν Ἰωὺς, ἦν γὰρ Ἰωὺς δίκαιος ἐναντίον αὐτῶν, (S. Aug. αὐτῶν) Sym. διὰ τὸ αὐτὸν δίκαιον φαίνεσθαι ἐπ' αὐτῶν, Vulg. "omiserunt autem tres viri isti respondere Job eo quod justus sibi videretur," J. T. Pisc. "cessantibus quoque tribus illis hominibus (Pisc. tunc cessaverunt &c.) respondere Jjob, quod ipse justus + videretur (Pisc. erat) in oculis suis," Nos hod. "so these three," &c. ut Pisc. Tind. "—wold stryve no more with Job, because he held himself a rightuous man," præced. ut hod.

Ver. 2. ויחר אף אליהו בן־ברכאל הבוֹי ממִשְׁפַּחַת רם באיוֹב חרה אפו על־צדקו נפשו ממִשְׁפַּחַת רם באיוֹב חרה אפו על־צדקו נפשו Pagn. " & iratus est nasus Elihu filii Barachel Buzitæ de familiâ Ram, in Jjob iratus est nasus ejus super justificare ipsum animam suam magis quam Deum," Chald. "Barachel Buzites de cognatione Abraham," Ar. Syr. "Remmon," Vat. S. Amb. ἀργιάδῃ δὲ

Ἐλίου (Comp. Ἐλίου) ὁ τῆς Βαρεαχίηλ ὁ Βυζίτης (Alex. ὁ τῆς Βυζίᾳ) ἐκ τῆς συγγενείας Ραμ (Alex. Ραμὰ, Comp. Ἀραμ,) τῆς Αὐσιτίδῃς χώρας· ἀργιάδῃ ᾧ τῷ Ἰωὺς ὀφείδῃ, διότι ἀπέφηνεν αὐτὸν δίκαιον ἐναντίον κυρίου, Vulg. " & iratus indignatusque est Elihu filius Barachel Buzites de cognatione Ram: Iratus est autem adversum Job, eo quod justum se esse diceret coram Deo," J. T. Pisc. "accensa est ira (Pisc. itaque exarsit nasus) Elihu filii, Barachaelis, Buzitæ, de familiâ Syrâ (Pisc. Ram,) in (Pisc. adversus) Jobum + quidem accensa est ira ejus (Pisc. exarsit nasus ejus) propterea quod justam assereret animam suam præ Deo," Nos hod. ut J. T. sed "—of the kindred of Ram—justified himself," &c. Tind. "but Elihu the son of Barachel the Buffite, &c. ut hod.—was very fore displeased at Job that he called himself just before God."

Ver. 3. ובשלשת רעיו חרה אפו על אשר לא יובו בשלשת רעיו חרה אפו על אשר לא יובו Pagn. " & in tres socios ejus iratus est nasus ejus, eo quod non invenissent responsionem & condemnaverant Jjob," sic Chald. Syr. Ar. " & convincere illum," Vat. S. Amb. καὶ τῶν τριῶν δὲ φίλων ἀργιάδῃ ὀφείδῃ, διότι οὐκ ἠδυνήθησαν ἀποκριθῆναι ἀντίβῃα Ἰωὺς καὶ ἔθεντο αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ, Vulg. "porro adversum amicos ejus indignatus est, eo quod non invenissent responsionem + rationabilem, sed tantummodo condemnassent Job," J. T. Pisc. "in (Pisc. adversus) tres vero amicos illius succensa est ira ejus (Pisc. exarsit. &c. eo quod non haberent præsto quid responderent & + tamen condemnabant (Pisc. damnarent) Jjobum," Nos hod. ut Vulg. "—rationab.—and yet had condemned Job," Tind. ut Vulg. sed in fine "to overcome him."

Ver. 4. ואליהו הכה את־איוֹב בדברים כי ואליהו הכה את־איוֹב בדברים כי Pagn. " & Elihu expectavit ipsum Jjob in verbis, quia senes ipsi præ eo diebus," sic Chald. Syr. "arguebat Job in sermone," Vat. S. Amb. Ἐλίου ὑπέμενε δέναι ἀποκρισιν Ἰωὺς, ὅτι πρεσβύτεροι αὐτοῦ εἰσιν ἡμέρας, Alex. ἡμερῶν, Vulg. "igitur Elihu expectavit Job loquentem eo quod seniores essent qui loquebantur," J. T. Pisc. "Elihu autem præstolatus fuerat Jjo-

^a Hic Richardsoni nota, "hic Elihu aliquot Jobi dicta repetit, sed eorum nonnulla nimis intendit."

^b Gr. Βυζί. Jerem. xlix. 7, 8. Edom, Teman, Dedan, xxv. 23. Dedan, Tema, Buz & seq. y 24. Reges Arabia, Steph. Βυζί, in Cellar. Arab. pag. 343. Ponit urbem Buz proximam sedibus Thema (rectius) Theman & Dedan.

^c Patr. Paraphr. argument. "apparet à y 15. hujus cap. quod diversæ aliæ personæ adfuerunt præter illos qui nominantur quando hæc disputatio agebatur inter Jobum & tres ejus amicos, inter quos juvenis dictus Elihu, qui vel Syrus fuit (quorum lingua hic liber primo scriptus & in Hebræam à Mose translatus, si credimus auctori commentariorum qui Origeni sunt adscripti) prognatus à filio secundo Nachoris, Abrahami fratris, Gen. xxii. 21. vel Idumæus Eliphazi Themanitis compatriota, Jerem. xxv. 33. Feci eum Syrum in Paraphr. quia dicitur esse de cognatione Ram per quem intelligendum vel Aram vel sicut Hebr. putant Abraham, à quo talis sapientia & pietas propagaretur in familiis fratris sui. Non video quod arguit eum propter aliqua crimina ab illo ante hanc calamitatem commissa, sed tantum propter errores in æstu disputationis."

"bum in verbis (Pisc. expectaverat cum
"Jjobo verba + illorum) quia seniores e-
"rant ipso ætate," Nos hod. "—till Job
"had spoken," &c. ut J. T. Tind. "now
"taryed Eliu tyll they had ended their
"communicacyon, &c. ut hod. —elder
"than he.

Ver. 5. וירא אליהו כי אין מענה בפי שלשת
Pagn. " & vidit Elihu
"quod non responsio in ore trium viro-
"rum & iratus est nasus ejus," sic Chal.
Ar. "alloqui," Syr. "responsum dare,"
Vat. S. Amb. & εἶδεν Ἐλίου ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀποκρίσις ἐν στόματι τῶν τριῶν ἀνδρῶν & ἐθυ-
μώθη ὁργῇ (Comp. ὁργῇ) αὐτῶν," Vulg.
"cum autem vidisset quod tres respon-
"dere non potuissent, iratus est vèhe-
"menter," J. T. "sed vidente Elihu
"(Pisc. quum videret igitur Elihu) nul-
"lum esse responsum in ore trium isto-
"rum hominum, accensa est ira (Pisc.
"exars. &c.) Nos hod. ut Pisc. Tind.
"so when Elihu the son of Barachell
"the Bussite saw that these three men
"were not able to make Job answere,
"he was miscontent.

Ver. 6. ויען אליהו בן-ברכאל הבו' ויאמר
זעיר אני לימים ואתם ישישים על-כן וחלתי
Pagn. " & respon-
"dit Elihu filius Barachel Buzites; &
"dixit, Minimus ego diebus & vos de-
"crepiti (Chald. longævi,) idcirco expa-
"vi & timui ab indicando scientiam me-
"am vobis," sic Syr. Ar. Vat. S. Amb.
ὑπολαβὼν ὅτι Ἐλίας ὁ τῶν Βαρχαχὴλ ὁ Βαζί-
της (Alex. ὁ τῶν Βαζί) εἶπε, νεώτερός μὲν
εἰμι τῶν χρόνων, ὑμεῖς δὲ ἔστε πρεσβύτεροι, διὸ
ἡσύχασα φοβηθεὶς τῶν ὑμῶν ἀναγγεῖλαι τὸ ἐ-
μὸν πνεῦμα, Vulg. "respondensque
"Elihu filius Bar. &c. ut Vat. sed "id-
"circo demisso capite veritus sum," &c.
J. T. Pisc. "itaque &c. (Pisc. parvus sum
"ætati.) J. T. Pisc. "veritus sum & ti-
"mui ostendere sentent." cæt. ut Pagn.
Nos hod. "ye are very old,—afraid and
"durst not shew," &c. ut Pisc. Tind.
"so that he gave answere himselfe and
"sayd: consydering that I am young
"and ye be men of age, I was affrayed
&c. ut hod. sed "my minde.

Ver. 7. ארמתי ימים ידברו ורב שנים יודיעו
חכמה Pagn. "dixi dies loquentur &
"multitudo annorum scire faciet sapi-
"entiam," Vat. S. Amb. εἶπα (Alex.
εἶπον) ὅτι ἄχ ὁ χρόνος ἔστιν ὁ λαλῶν ἐν

πολλοῖς ὅς ἐστιν οἶδασι σοφίαν, (Ald. & ἄ-
νδρα, Comp. & οἶδασι,) Vulg. "sperabam
"enim quod ætas prolixior loqueretur
"& annorum multitudo doceret sapien-
"tiam," J. T. Pisc. "dicebam provecti
"ætate (Pisc. dies) loquantur & annosi
"(Pisc. multitudo annorum) notificent
(Pisc. -cet) sapientiam," Nos hod. ut
Pisc. —sed "should teach wisdom," Tin.
"for I thought thus wythin my self it
"becommeth olde men to speake and
"the aged to teach wisdom.

Ver. 8. אכן רוח-ה' באנוש ונשמת שדי תכניס
Pagn. "profecto spiritus ipse in homine;
"& inspiratio Omnipotentis faciet in-
"telligere eos." Chald. "veruntamen
"spiritus prophetiæ est in filio hominis,"
"& verbum Omnipotentis," &c. ut Pagn.
Ar. Syr. "aura Dei;" Vat. S. Amb. ἀλ-
λὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς (Alex. & ἄχ
ἔτιως ἀλλὰ πνεῦμα, Sym. ὄντως δὲ πνεῦ-
μα θεῷ ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις) πνεῦμα δὲ παντο-
κράτορος ἐστὶν ἢ διδάσκατος, Vulg. "sed, ut
"video, spiritus est in hominibus & in-
"spiratio Omnipotentis dat intelligenti-
"am," J. T. "profecto spiritus ille in
"mortali Pisc. verum spiritus + est is +,
"qui mortali + loquitur sapientiam; &
"afflatus Omnipotentis efficit eos intel-
"ligentes," Nos hod. "but there is a
"spirit in man — giveth them under-
"standing," ut Pisc. Tind. "every man
"(no doute) hath a mynde, but it is the
"inspiration of the Almightye that ge-
"veth understanding.

Ver. 9. לא-דברים יחכמו וקנים יבינו משפט
Pagn. "non magni (Chald. magnifici)
"sapientes erunt: Nec senes intelligent
"judicium," Syr. Ar. "non igitur mul-
"tudo dierum sapientiam fecit," Vat.
S. Amb. ἄχ οἱ πολυχρόνιοι εἰσι σοφοί, ἄδ
οἱ γέροντες οἶδασι κρίμα, Vulg. "non sunt
"longævi sapientes nec senes intelligunt
"judicium," J. T. Pisc. "non magni
"sapient nec," &c. ut Vulg. Nos hod.
"great men are not always wise, nei-
"ther," &c. ut Vulg. Tind. "all men
"are not wyse, nether doth every aged
"man understand the thinge that is
"laweful.

Ver. 10. לכן אמרתי שמע-ה' לי אחזה דע
Pagn. "ideo dixi audi me; in-
"dicabo scientiam meam etiam ego,"
sic Chald. & Syr. Ar. Vat. S. Amb. ut
Pagn. sed pro scientiam, &c. ὑμῶν αὖ οἶδα,

Verf. 8. & 9. ab interpol. Ignatio citantur in Ep. ad Magnesios, p. 141. sed ordine inverso. Ad verf. 8. Clarendon in responsione ad Malmisburiensis Leviathan hæc habet, "Nemini in mentem venerit quod in philosophicâ dissertatione de
"Somniis, Lemuribus, Terriculamentis, Spectris, aniam fumeret Jobum increpandi, quod diceret inspiratio Omnipotentis
"dat intelligentiam hominibus.

Quibus addit Hobbesius, quod "hæ propositiones, bonæ cogitationes à Deo inspiratæ seu infusæ sunt, malæ autem à
"Diabolo," sunt verba tantum.

Suspicio autem hunc auctorem magis angli priori hemistichio hujus verf. quàm poster. "Spiritus est in homine," cujus sub-
stantiæ ideam nullam habuit, cum Deus ipse Omnipotens materia ab illo definitur, haud minori contradictione quàm si illum
d finisset per Omnipotens nihil.

Vulg. ut Pagn. sed "dicam—audite," &c. J. T. Pisc. ut Pagn. sed præf. indic. dico, Nos hod. ut Pagn. sed "mine opinion," Tind. "therefore wyl I speake" "also (in so farre as I may be heard)" "and wyl shew," &c. ut hod.

Ver. 11. עַד־חַוְלַתִּי לְדַבְרֵיכֶם אֲזִין Pagn. "ecce" "expectavi verba vestra: Auscultavi usque ad intelligentias vestras donec investigaretis sermones," sic Chald. Ar. "tacui enim (Syr. ecce tacui) vobis & sermonibus vestris & auscultavi donec absolvistis & indagastis sermocinatione, Vat. S. Amb. ἐνωρίζεσθε (Alex. -θαί) με τὰ ῥήματα, ἐγὼ γὰρ ὑμῶν ἀκρόντων ἀχρεὶς ἔτασθαι λόγους, Alex. ἰδὲ ἤκουσα τὰς λόγους ὑμῶν ἐνωτισάμενος μέχρι ζωέσεως ὑμῶν, ἀχρεὶς ἔτασθαι τὰς λόγους ὑμῶν καὶ ἕως ὑμῶν ζωήσω, Orig. ἕτεροι ἀντίγραφα μὲν τὸ ἐγὼ γὰρ ὑμῶν ἀκρόντων ἔχει καὶ τὰς τὰς σίχας Ἰδὲ, &c. ut Alex. antea ad ζωέσ. ὑμῶν. οἱ δὲ ἕτεροι ἐρμηνεύονται ὅτως ἐκδεδώκασιν. Ἰδὲ ἐξεδεξάμενος τὰς λόγους ὑμῶν ἠκουασάμενος ἐφ' ὅσον ἐζητάετε λόγους καὶ μέχρι τῆς ἐφικίας ὑμῶν ἔννοιαν, Vulg. "expectavi" "enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram donec disceptaremini sermonibus," J. T. Pisc. "an expectavi verba vestra, aurem præbens + attendi usque ad sensa vestra eousque + unde (Pisc. auscultavi donec + perciperem rationes vestras donec) investigaretis sermones," Nos hod. ut Pisc. —donec percip. Tind. "for when I had wayted tyl ye made an ende of your talkinge, and heard your wisdom, what arguments you made in your communication."

Ver. 12. וְעַד־כִּים אֶתְבוֹנֶן וְהָנָה אֵין לְאִיֹּב Pagn. "& ad vos considerabam (Chald. intelligebam) & ecce non contra Jjob arguens: Respondens sermonibus ejus ex vobis," Syr. Ar. "& testimonia vestra intellexi" — Qui tribuat illi ex vobis sermonem," (Syr. responsum,) ut Heb. Vat. S. Amb. καὶ μέχρι ὑμῶν ζωήσω καὶ ἰδὲ ἐκ τῶ Ἰωβ ἐλέγχων ἀνταποκρινόμενος ῥήματα αὐτοῦ ἐξ ὑμῶν, Vulg. "& donec putabam vos aliquid dicere, considerabam; sed, ut video, non est qui possit arguere Job & respondere ex vobis sermonibus ejus," J. T. Pisc. "denique ad vos attendens consideravi, quod ecce nemo Jjobum reprehendat (Pisc. attendi: Sed ecce non est Jjobo redargutor: Non est qui) respondeat sermonibus ejus è vobis," N. hod. ut Pisc. sed "that convinced Job or that answered," &c. Tind. "yee when I had diligently pondred what you said, I found not one of you that made any

"good argument against Job, or that" "could directly make answer unto his" "wordes."

Ver. 13. פְּתַתְמֵנוּ מִצִּנּוֹן חֲכָמָה אֵל יְדִפְנוּ Pagn. "ne fortè diceretis, invenimus sapientiam; Deus propulsavit eum non vir," sic Chald. Syr. Ar. "percussit," &c. (Patr. Par. "Deus eum confundit continuando afflictionem ejus,") Vat. S. Amb. ἵνα μὴ ἐπιπλεῖσσομεν σοφίαν κυρίου προσδέμενοι, (multa defunt, nec quæ habent ad rem,) Vulg. ut Pagn. sed "—dicatis—projecit eum," &c. J. T. "impellit," Pisc. "propellit," &c. ad sens. Vulg. Nos hod. "thrusteth him down," &c. ut Pagn. Tind. "left ye shuld prayse your selves to have founde out," &c.—casteth him oute,—&c. ferè ut hod.

Ver. 14. וְלֹא־עָדָךְ אֵלֵי מִלִּי וּבְאִמְרֵיכֶם לֹא־אֵשִׁיבֵנִי Pagn. "& non ordinavit adversum me sermones & in sermonibus vestris non respondebo illi," sic Chal. Syr. Ar. "& non contradicam verbis & sermonem vestrum nequaquam imitabor," Syr. "neque in sermonibus vestris in illum me conjiciam," Vat. S. Amb. ἀνθρώπων ὃ ἐπιρέψατε λαλῆσαι πρὸς αὐτὰ ῥήματα, Vulg. "nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi," J. T. Pisc. "quia nec differuit (Pisc. non equidem direxit) contra me sermones: Nec dictis vestris sum responsurus ei," Nos hod. ut Pisc. Tind. "nevertheles, seynge he hath not spoken unto me, therefore wyl I not answer hym as ye have done."

Ver. 15. חָתוּ לֹא־עָנּוּ עַד־הָעֵתִיקוּ מִהֶם מַלִּים Pagn. "consternati sunt (Chald. contriti sunt) non responderunt ultra: Removerunt à se eloquia," Ar. Syr. "fuerunt—removerunt à se sermonem & tacuerunt," (Richardson, "hoc Elihu loquitur de Jobi amicis sermonem nem convertens aliis personis,") Vat. S. Amb. ἐπιλήθησαν καὶ ἀπεκρίθησαν ἐτι, ἐπαλαίωσαν ἐξ αὐτῶν λόγους, Vulg. "extimuerunt nec responderunt ultra, abstulerunt à se eloquia," J. T. Pisc. "consternati sunt, non respondent amplius, transtulerunt à se (Pisc. translati sunt ab eis) sermones," sic Nos hod. sed "they left off speaking," Tind. "for they were so abashed that they could not make answer nor speake one word.)"

Ver. 16. וְהוֹחַלְתִּי כִּי־לֹא יְדַבְרוּ כִּי עֲמָדוֹ לֹא־עָנּוּ Pagn. "& expectavi, sed non locuti sunt; sed steterunt (Chald. tacuerunt) non responderunt ultra," Syr. Ar. — "expectavi," Vat. S. Amb. ὥσπερ μέμνηται, ὅτι ἐσησαν—καὶ ἀπεκρίθησαν, Vulg.

Vulg. " quoniam igitur expectavi & " non sunt locuti, steterunt, nec ultra re- " sponderunt," J. T. " nam expectavi " quum loquerentur (Pisc. expect. e- " quidem sed quia non loquuntur,) quia " desistunt nec respondent amplius," Nos hod. " when I had waited (for they " spake not, but stood still and answered " no more,) Tind. " but in so moch " as ye wyl not speake, standing still " lyke dom men and making no an- " swere.

Ver. 17. אַנְעֵנָה אֶהְיֶה חֵלֶק אֶחָד מִדְּבַר דְּעֵי אֶחָדָא Pagn. " respondebo etiam ego partem " meam, indicabo scientiam meam e- " tiam ego," Vat. S. Amb. ὑπολαβὼν (hic incipit cap. xxii. in Ald.) δὲ Ἐλίας λέγει, πάλιν λαλήσω, Vulg. " respondebo " & ego partem meam & ostendam " scientiam meam," sic J. T. Pisc. sed "—sententiam meam ego quoque," sic Nos hod. Tind. " I have a good hope " for my part to shappe him an an- " swere.

Ver. 18. כִּי מָלְתִּי מְלִים הִצִּיקְתָּנִי רוּחַ בָּטֵן Pagn. " quia plenus sum sermonibus; " coarctavit me spiritus uteri mei," sic Chald. Syr. Ar. " quia impleti sunt ver- " bis & evomuit spiritum venter meus," Vat. S. Amb. πλήρης γὰρ εἰμι ῥημάτων, ὁ- λίσσει (Sym. ὑψαίσει) γὰρ με τὸ πνεῦμα ἡ γαστήρ, Vulg. " plenus sum enim ser- " monibus & coarctat me," &c. ut Pagn. J. T. Pisc. ut Vulg. sed (—Pisc. flatus " ventris mei," Nos hod. " for I am " full of matter, the spirit within me " constraineth me," Tind. "—wordes "—compelle me," cæt. ut hod.

Ver. 19. הִנֵּה בָטֵן כִּי לֹא יִפְתָּח כְּאֹת חֲדָשִׁים Pagn. " ecce venter meus tanquam " vinum non aperietur; sicut utres no- " vi disrumpitur," sic Chald. Syr. Ar. " & venter meus dolore vexatus non a- " peritur, & quasi fructus in mense di- " scissus est," Vat. S. Amb. ἡ δὲ γαστήρ μὴ ὥσπερ ἀσκὸς γλῶκας (Sym. ὡς οὐν νεῖ ἀδιάπνους), ζέων (Alex. γέμων δε- δειγμένῃ, ἡ ὥσπερ φουσητὴρ χαλκίως ἐρρηγώς, S. Amb. " sicut folles fabriferrarii," Vul. " en venter meus quasi mustum absque " spiraculo, quod lagunculas novas dis- " rumpit," J. T. Pisc. " ecce venter " meus ut vinum non aperitur: Sicut " utres novi finderetur," Nos hod.— " which hath no vent, it is ready to " burst like," &c. ut Pisc. Tind. ut Vul. sed " behold I am as.

Ver. 20. אֲדַבְרָה וִירוּחִי אֵינֶה מְלִי וְכָל- אֶחָדָא Pagn. " loquar & spatium erit mihi. " Aperiam labia mea & respondebo,"

fic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. λα- λήσω ἵνα ἀναπαύσωμαι ἀνοίξας τὰ χεῖλη " loquar & respirabo paululum: Ape- " riam labia mea & respondebo," J. T. Pisc. " eloquar (Pisc. itaque loquar) ut " respiratio fit mihi; aperiam labia mea " & respondebo," Nos hod. " I will " speak that I may be refreshed; I will, " &c. ut Pisc. Tind. " therefore wyll I " speake that I may have a vente: I will " open my lippes and make answer.

Ver. 21. אֲלֹא-אֶנְיָ אֶשָּׂא פְּנֵי-אִישׁ וְאֶל-אִדָּם לֹא-אֶכְנָה Pagn. " non accipiam facies viri " & ad hominem non cognominabo," Chald. " cognoscam," Syr. Ar. " & à " faciebus hominum non erubescam," Vat. S. Amb. ἀνθρώπον γὰρ ἔμὴ αἰσχυ- θῶ (huc Ald. —) ἀλλὰ μὲν ἔδδ᾽ βροτὸν ἔμὴ ἐντραπῶ, (Heb. Acanneh, quod vers. seq. redd. θαυμάσαι πρόσωπα,) Vulg. " non accipiam personam viri & Deum " homini non æquabo," J. T. " ne " quæso accipiam personam ullius; & " apud hominem non utar præfatione," Pisc. " + veruntamen ne quæso suscipere " cogar faciem ullius, & apud quen- " quam ne + quæso uti cogar cognomi- " nibus," Nos hod. ut J. T. sed " nei- " ther let me give flattering titles unto " man," Tind. " I wyll regarde no ma- " ner of personne, no man will I spare.

Ver. 22. כִּי לֹא יָדַעְתִּי אֶכְנָה, כַּמַּעֵט יִשְׂאֵנִי עֲשֵׂנִי Pagn. " nam non novi, cognominabo: " Ut parum tollat me factor meus," Chald. " nescio cognoscere, quasi ad mo- " dicum tollet mihi faciem qui fecit me, " Ar. Syr. " quia non novi erubescantiam, " & ad modicum sumet à me virtutem " meam," Vat. S. Amb. ἔγὰρ θαύσασμαι θαυμάσαι πρόσωπα (Alex. Comp. -πον.) εἰ δὲ μὴ ἔμὲ σῆτες ἔδδον, Vulg. " ne- " scio enim quam diu subsistam, & si " post modicum tollat me factor meus," J. T. " non enim novi præfationibus u- " ti; Paululum + utentem tolleretur me " qui fecit me," Pisc. " non enim " curo + ut cognominibus utar: Brevi " tolleretur me factor meus," Nos hod. " for I know not to give flattering ti- " tles: + In so doing my maker would " soon take me away," Tind. " for yf " I wold go aboute to please men, I " knowe not howe sone my maker " wolde take me awaye.

C A P. XXXIII.

VER. 1. וְאִלֵּים שְׁמַעְנָה אֵינֶה מְלִי וְכָל- אֶחָדָא Pagn. " & vero audi " quæso Jjob eloquia mea: & omnia

* Σῆτες ἔδδον, Ita omnes. Sic Schol. & Catena. wy σῆς tinea. An hoc ex wywy exiscavimus? An " edent me tinea," posuerunt eodem sensu ac " tollat me factor meus."

"verba mea auscultā," sic Chald. Ar. Syr. in fine "intellige," Vat. S. Amb. *ἄ μὴν δὲ ἀλλὰ ἀκροῖτο ἰὼς τὰ ῥήματα μὲν καὶ λαλίαν ἐπαύρισε μὲν*, Vulg. "audi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos auscultā," J. T. Pisc. "verum enimvero audi, quæso Jjob, sermones meos, & omnia verba mea auribus percipe," Pisc. "auscultā," Nos hod. ut Pisc. Tind. "wherefore heare my words (O Job,) and hearken unto al that I wyll saye.

Ver. 2. הנהנא פתחתי פי דברה לשוני בחכי Pagn. "ecce nunc aperui os meum: locuta est lingua mea in palato meo," Chald. "faucibus meis," Ar. Syr. ut Heb. Vat. S. Amb. *ἰδὲ γὰρ ἤνοιξε τὸ στόμα μὲν, καὶ ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά μὲν*, Vulg. ut Vat. sed "loquatur lingua mea in faucibus meis," J. T. "ecce jam aperio os meum: Loquitur lingua mea cum (Pisc. sub) palato meo," Nos hod. ut Pisc. sed in perf. temp. & in fin. "—in my mouth," Tind. "behold I will open my mouth, and my tongue shal speak out of my chawes.

Ver. 3. ישר-לבי אמרי ודעת שפתי ברור מללו Pagn. "rectitudo cordis mei eloquia mea & scientiam labia mea puram loquuntur," sic Chald. Ar. "gratus (Syr. selectus) sermo," Vat. S. Amb. *καθαρά μὲν ἡ καρδία ῥήμασι, ζωέσις δὲ χειλέων μὲν καθαρὰ νοήσει*, Vulg. "simplici corde meo sermones mei & sententiam puram labia mea loquentur," J. T. "rectum animum meum sermones mei, & sententiam labiorum meorum clarè eloquentur," Pisc. "rectam sententiam cordis mei sermones mei + profert, & labia mea sententiam profertientia loquentur pura," Nos hod. "my words shal be of the uprightnes of my heart, and my lips shal utter knowledge clearly," Tind. "my herte shal ordre my wordes aright, and my lyppes shal talk of pure wisdom.

Ver. 4. רוח-אל עשתני ונשמת שדי תחני Pagn. "spiritus Dei me fecit & spiraculum Omnipotentis vivificabit me," Chald. "Verbum Omnipotentis sustentavit me," Syr. Ar. "excitavit me aura Dei," Vat. S. Amb. *πνεῦμα θεῶν τὸ προΐσταν μὲν, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσα μὲν*, Vulg. ut Pagn. sed "vivificavit," perf. temp. sic prius hem. J. T. Pisc. post. vero "flatus Omnipotentis vitam indidit mihi," Nos hod. ut Pisc. Tind. ut hod. sed "—my life.

Ver. 5. אם-תוכל השיבני ערכה לפני התיצבה Pagn. "si potueris responde mihi: Dispone, ad facies meas confiste," sic Chald. Syr. Ar. "præpara te, sta coram me," Vat. S. Amb. *ἐὰν διώγῃ (Alex. ἐὰν*

διωθῇς,) δὲς μοι ἀπάντησιν πρὸς ταῦτα, ὑπομένειν σῆθι κατ' ἐμὲ + καὶ ἐγὼ κατὰ σε, Vulg. "si potes responde mihi, & adversus faciem meam confiste," J. T. Pisc. "si poteris respondere (Pisc. de) mihi: Differe coram me resiste, (Pisc. & confiste,") Nos hod. ut Pisc. "—set thy words in order before me," &c. Tind. "if thou canst, then geve me an answer, prepare thy selfe to stande before me face to face.

Ver. 6. הן-אני כפיך לאל מחמר קרצתי גס-אני Pagn. "ecce ego secundum os tuum Deo, ex luto excisus sum etiam ego," Chal. "ecce ego sum sicut tu Deo," Syr. Ar. "ego sum sicut tu apud Deum," Vat. S. Amb. *ὅτι πηλῶ διήρμισαί γε, ὡς καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, διηρίσμεθα*, Vulg. "ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum," J. T. Pisc. "en ego secundum sermonem tuum + agam pro Deo (Pisc. en ego, sicut tu, à Deo sum:) è luto decisus sum etiam ego," Nos hod. "behold I am according to thy wish in God's stead, I also am formed out of the clay," Tind. "behold, before God I am even as you, for I am fashioned and made even of the same mould.

Ver. 7. הנה אימתי לא תבעתך ואכפי עליך Pagn. "ecce formido mea non terreat te & manus mea (Chald. os meum) super te non gravis erit," Ar. "oppositio mea tibi," Syr. "cura mea de te," Vat. S. Amb. *ὅτι ὁ φόβος μὲν σε τροφίσει (Comp. Aq. ὅτι ἐκταμύσει)* ἔδὲ ἡ χεὶρ μὲν βαρεῖα ἔσται ἐπὶ σοί, Vulg. "veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis," J. T. Pisc. "ecce formido mea (Pisc. terror meus) non perturbabit te, & manus mea super te non erit gravis," Nos hod. ut Pisc. Tind. "therefore thou nedeft not be affrayed of me, nether nedeft thou to feare that my auctorite shal be too hevvy for the.

Ver. 8. אך אמרת באזני וקול מלין אשמע Pagn. "veruntamen dixisti in auribus meis & vocem sermonum audiam," sic Chald. sed "audivi," Ar. "—in auribus," Vat. S. Amb. *πλὴν εἰπας ἐν ὠσὶ μὲν· φωνὴν ῥημάτων γε ἀκήκοα· διότι λέγεις*, Vulg. "dixisti ergo," &c. ut Vat. "audivi," J. T. Pisc. "tantummodo (Pisc. utique) dixisti me audiente, dum (Pisc. coram meis auribus &) vocem sermonum (Pisc. + horum verborum) audivi," Nos hod. "surely thou hast spoken in my hearing," &c. ut Pisc. "+saying," Tind. "now hast thou spoken in mine eares," &c. ut Pisc.

Ver.

Ver. 9. וְאֲנִי בְלִי-פֶשַׁע חָף אֲנִי וְלֹא עֵין לִי
Pagn. "mundus ego (Chal. instruerem)
"absque prævicatione rectus (Chald.
"mundus) ego & non iniquitas mihi,"
sic fere Ar. Syr. Vat. S. Amb. καθαρός
εἰμι ἔχ' ἁμαρτίαν (Alex. ἔχ' ἡμαρτίαν τοῖς ἐρ-
γοῖς) ἀμειψτός εἰμι (Ald. ὅς ἤμην) & ὅς ἡό-
μησα, Vulg. "mundus sum ego & ab-
"sque delicto: Immaculatus & non est
"iniquitas in me," J. T. Pisc. "purus
"sum sine defectione (Pisc. transgressio-
"ne) nitidus sum nec iniquitas + est in
"me," Nos hod. ut Pisc. sed "I am
"clean—innocent," &c. Tind. —with-
"out any faute, and there is no wick-
"edness in me," cæt. ut hod.

Ver. 10. הֵן תְּנוּאוֹת עָלַי יִמְצָא יְהוָה לְאֹיֵב
לוֹ (ut Job. xiii. 24. An para-
nomasia & allusio ad primum nomen?)
Pagn. "ecce occasiones adversum me
"invenit: (Chald. ecce querelas in me
"reperit,) reputavit me inimicum sibi,"
sic Ar. Syr. Vat. S. Amb. μέμψιν ὅς κατ'
ἐμὲ ὥρεν ἡγήσῃ ὅς με ὡς πρὸς ἐχθρὸν,
Vulg. "quia querelas in me reperit,
"ideo arbitratus est me inimicum sibi,"
J. T. "en abruptiones quas contra me
"invenit; reputat me ut inimicum fi-
"bi," Pisc. "en occasiones contra me
"invenit: Reputat me pro inimico fi-
"bi," sic Nos hod. Tind. "behold he
"hath piked a quarell againste me, and
"taketh me for his enemy.

Ver. 11. יָשַׁם בְּסֶדֶר רַגְלֵי יִשְׁמַר כָּל-אַרְחָתִי
Pagn. "ponet in cippo pedes meos:
"Custodiet omnes semitas meas," sic
Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb.
ἔθετο ὅς ἐν ξύλῳ (Alex. κυκλώματι) τὴν πόδα
μα (Ald. μα τὴν πόδα ζα) ἐφύλαξε δὲ μα
πάσας τὰς ὁδούς, Vulg. "posuit in nervo
"pedes meos, custodivit omnes semitas
"meas," J. T. Pisc. "ponit (Pisc. po-
"suit) in compede pedes meos: Obser-
"vat omnes semitas meas," Nos hod.
"—in the stocks," &c. ut J. T. Tind.
"he hath put my fote in the stok, and
"loketh narrowly unto all my pathes.

Ver. 12. הֵן-זֹאת לֹא צִדְקָתָא עֵינֶךָ כִּי-יִדְבָּה
שׁוֹשׁ Pagn. "ecce hoc non justus
"fuisti, respondebo tibi: Quia magni-
"ficabitur Deus præ homine," sic Chal.
& ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. longè ab
Heb. πῶς γὰρ λέγεις δίκαιός εἰμι καὶ σὺ
ἐπακήκοέ με; αἰώνιως γὰρ ἔστιν ὁ ἐπάνω
βροτῶν, Vulg. "hoc est ergo in quo non
"es justificatus: Respondebo tibi quia
"major sit Deus homine," J. T. Pisc.
"en hoc (Pisc. + in hoc) non es justus,
"respondeo tibi: Quia major est Deus
"mortali," Nos hod. ut Pisc. —that
"God is gr. &c. Tind. "behold unto
"these unreasonable wordes of thyne
"wyl I make answeré. Shulde God

"be reproved of man?"

Ver. 13. מָדוּעַ אֵלַי רִיבוֹת כִּי כָל-דְּבָרָיו לֹא
עָנָה Pagn. "cur adversum eum con-
"tendisti? Quod omnia verba sua non
"respondebit," sic Chald. Syr. Ar.
"cum ad omnia eloquia ejus non re-
"spondeat," Vat. S. Amb. λέγεις δὲ ἀλαί-
ος δίκης με (Ald. Comp. Alex. δικαιο-
σύνης) ἐκ ἐπακήκοέ με πᾶν ῥῆμα, Chryf.
ἀνθ' ὧν Ἀκύλ. καὶ Συμ. ὁ μὲν τί οὖν πρὸς
αὐτὸν ἐκδικάσω, ὅτι πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ
ἐκ ἀποκρίνῃ; ὁ δὲ τί οὖν αὐτῷ ἀδικάζει;
πάντες γὰρ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀνανήρητοι, Vulg.
"adversus eum contendis quod non ad
"omnia verba responderit tibi?" J. T.
"quare adversus eum litigas quod de
"omnibus rebus suis non respondeat?"
Pisc. "cur ergo adversus eum litigasti?"
"Quippe de ullis factis suis non respon-
"det," Nos hod. ut J. T. sed —for he
"giveth not account," &c. tantum pri-
us hem. interrogativè, Tind. ut J. T. sed
in fin. "his doings," ut Pisc.

Ver. 14. כִּי בְּאַחַת יְדִבְרָאֵל וּבְשֵׁתִים לֹא יִשְׁרָנָה
Pagn. "quia in uno loquatur Deus, &
"in duobus non intuebitur eum," Ch.
"quoniam unâ vice loquitur Deus &
"in secundâ non intelliget intueri illud,"
Ar. Syr. "secundo non repetit, labiis
"non docet," (qu. an ad v. 14. vel 15.)
Vat. S. Amb. ἐν ᾧ τῷ ἀπαξ λαλῆσαι ὁ κύ-
ριος, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, cætera—in omni-
bus Græcis, Vulg. "semel loquitur Deus
" & secundo id ipsum non repetit," J. T.
"quum semel loquitur + Deus fortis e-
"tiam bis non cernit illud + mortalis,"
Pisc. "sed semel loquitur Deus aut bis +
"ad eum qui non consideravit illud,"
Nos hod. "for God speaketh once, yea
"twice, yet + man perceiveth it not,"
Tind. "for when God doth once com-
"maund a thing, then shulde no man be
"curious to searche whether it be ryght.

Ver. 15. בַּחֲלוֹם חֲזִיוֹן לִילָה בְּנֹפֶל תִּרְדָּמָה
Pagn. "per
"somnia visionis noctis in cadendo
"soporem super homines per dormita-
"tiones super cubile," sic ferè Chald.
Ar. Syr. "dum cubat in lecto," Vat. S.
Amb. ἐνύπνιον ἢ ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ (Alex.
ὡς φάσμα ἐν μελέτῃ, &c.) ὡς (Ald. Comp.
ἢ ὡς) ὅταν ἐπιπίπῃ δεινὸς φόβος ἐπ' ἀνθρώ-
πους ἐπὶ νυσσαμάτων ἐπὶ κοίτης, Vulg. "per
"somnia in visione nocturna, quando
"irruit sopor super homines & dormi-
"unt in lectulo," J. T. Pisc. "per som-
"nium visionem nocturnam, quum irruit
"altus sopor in homines: In dormitati-
"onibus super cubile," sic Nos hod.
Tind. "in dreames and visions of the
"nyght season, (when) flombringe com-
"meth upon men that they fal aslepe
"in their beddes.

Ver. 16. וְנִלְהָ אָזְנוֹ אֶת־אָזְנוֹ וְיִסְמְדֵם חֶתֶם.
 Pagn. "tunc revelabit aurem hominum
 " & in vinculo (Chald. in eruditione e-
 " orum) suo obfignabit," Syr. Ar. " &
 " ob rebellionem ipsorum affliget eos,"
 (Syr. humiliat,) Var. S. Amb. τότε ἀνα-
 καλύψει τὴν ἀνθρώπων, ἐν εἰδεσι φόβου πει-
 ραίς αὐτοὺς ἐξεφόρῃσεν, Vulg. "tunc aperit
 " aures virorum, & erudiens eos instruit
 " disciplinā," J. T. Pisc. "tunc revelat
 " auri (Pisc. detegit aurem) hominum
 " & eruditionem (Pisc. castigationem)
 " eorum obfignat," Nos hod. prius hem.
 ut Vulg. post. ut J. T. Tind. "he rown-
 " deth them in the eares, he infourm-
 " eth them and sheweth them playnely
 " that it is he.

Ver. 17. לְהַסִּיר אֶת־אָדָם מֵעֲשֵׂה וְגוֹה מִגִּבּוֹר כִּסְף.
 Pagn. "ad removendum hominem ope-
 " re & superbiam à viro tegat," Chald.
 "ut auferat filium hominis ab opere
 " malo," post. hem. Ar. Syr. — Vat.
 S. Amb. ἀποστρέψαι ἀνθρώπον ἀπὸ ἀδικίας,
 τὸ δὲ ζῶμα αὐτῶ ἀπὸ πλῆμάλῃ (Alex.
 ἀπὸ ἀδικίας πλῆμάλῃ) ἐρύσσει, Vulg.
 "ut avertat homines ab his quæ facit,
 " & liberet eum de superbiâ," J. T. "ut
 " amoveat homo opus ut superbiam à
 " viro obtegit," Pisc. "ut amoveat ho-
 " minem + ab opere + suo & + ut super-
 " biam à viro auferat," Nos hod. "that
 " he may withdraw man from his pur-
 " pose, and hide pride from man," Tind.
 "which withdraweth man from evyll,
 " delyvereth hym from pryde.

Ver. 18. יִחַשׁ נַפְשׁוֹ מִנִּי־שַׁחַת וְחִיתוֹ מֵעֵבֶר
 בְּשֵׁל Pagn. "prohibeat animam ejus
 " à foveâ (Chald. corruptione) & vi-
 " tam ejus à transeundo per missile,"
 Chald. gladium," Vat. S. Amb. ἐφείσσει
 ἡ ψυχὴ αὐτῶ ἀπὸ θανάτου καὶ μὴ πεσεῖν
 αὐτὸν ἐν πολέμῳ, Vulg. "eruens animam
 " ejus à corruptione & vitam illius ut
 " non transeat in gladium," J. T. Pisc.
 "cohibeat (Pisc. + ut cohib.) animam
 " ejus à foveâ & vitam ejus ne trājiciat
 " eam missile," (Pisc. ne incidat in te-
 " lum,) Nos hod. "he keepeth back,"
 &c. ut Pisc. sed "from perishing by the
 " sword," Tind. "kepethe hys soule
 " from destruction, and his lyfe from
 " the swearde.

Ver. 19. וְהוֹכַח בְּמַכָּאוֹב עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְרוּחַ
 עֲצָמוֹ אֶת־ Pagn. "corripitur in dolore
 " super cubile suum & multitudo (Ch.
 " membrorum ejus dolores validi) offi-
 " um ejus fortis," Ar. Syr. "multitu-
 " dinem ossium ejus corroborat," Vat.
 S. Amb. πάλιν δὲ ἐλεγχθῆν αὐτὸν ἐπὶ μα-

λακία ἐπὶ κοίτης καὶ πλεῖστον ὁσῶν αὐτῶ ἐν-
 ἀρμήσει, Vulg. "increpat quoque per
 " dolorem in lectulo, & omnia ossa ejus
 " marcescere facit," J. T. " & corrip-
 " tur dolore super cubile suum; etiam
 " multitudo ossium ejus + dolore forti,"
 Pisc. "aut coarguitur dolore super cu-
 " bile suum: & lis ossium ejus vehe-
 " mens est," (An l. Pisc. ריב pro רוב)
 Nos hod. ut J. T. sed in fin. "—strong
 " + pain," Tind. "he chastenethe hym
 " withe sycknesse and bryngethe hym to
 " hys bed: He layethe sore punishment
 " upon his bones.

Ver. 20. וְהִקְדִּיתוּ חִיתוֹ לְחַם וְנַפְשׁוֹ מֵאֵכֶל חֲמוּה.
 Pagn. " & facit abominari eum vita ejus
 " panem & anima ejus cibum avidita-
 " tis," Chald. " & propter fastidium
 " quod non molestum est ei, abominatur
 " anima ejus escam," &c. Ar. "conci-
 " detur caro ejus, præ timore ipsius, &
 " anima ejus & cuncta ossa sua non in-
 " tuebitur, & anima ejus non saturabitur
 " pane & anima appetet cibum," du-
 " plex vel triplex versio, Vat. S. Amb.
 πᾶν ὃ βρωτὸν ζῆται καὶ μὴ διώγει προσδεῖξασθαι,
 καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶ βρωσὶν ἐπιθυμῆσαι, (Ald.
 ἐπιθυμῆσαι,) Vulg. "abominabilis ei fit in
 " vitâ suâ panis & animæ illius cibus
 " ante desiderabilis," J. T. Pisc. "adeò
 " ut abhorreat vita ejus ipsum cibum
 (Pisc. panem) " & anima ejus escam
 " desiderabilem, (Pisc. cibum desider.)
 Nos hod. ut Pisc. Tind. "so that hys
 " lyfe maye awaye with no bred, and
 " hys soule abhorreth to eate anye dain-
 " tye meate.

Ver. 21. כָּל בָּשָׂרוֹ מֵרֵאִי וְשִׁפּוֹ עֲצָמָיו לֹא
 יֵרָא Pagn. "consumetur caro ejus à vi-
 " dente me: & confringentur ossa ejus
 " non videbuntur," Chald. "contrita
 " ossa ejus ne appareant," Syr. Ar. " &
 " manducabit carnem suam ob timorem
 " suum & omnia ossa sua non videbit,"
 Vat. S. Amb. ὥς ἂν κατασθῇ αὐτῶ αἱ σάρ-
 κες καὶ καταδείξῃ τὰ ὅσα αὐτῶ κενὰ, Vulg.
 "tabescet caro ejus & ossa quæ tecta
 " fuerant nudabuntur," J. T. Pisc.
 "consumatur (Pisc. ut conf.) caro ejus
 " è conspectu (Pisc. ne possit conspici:)
 " & promineant ossa ejus quæ non vide-
 " bantur," Nos hod. ut J. T. sed indic.
 præf. temp. "consumed—stick out,"
 Tind. "in so moch that his body is
 " cleane consumed awaye, and his bones
 " appeare no more.

Ver. 22. וְתִקְרַב לְשַׁחַת נַפְשׁוֹ וְחִיתוֹ לַמָּוֶת
 Pagn. " & appropinquavit foveæ anima
 " ejus: & vita ejus mortificantibus," sic

Vid. Lactant. p. 721. "Deus facultatum sibi reliquit docendi hominem futura per somnia; nam & historiae sæpè testantur
 " extitisse somnia, quorum præfens & mirabilis fuerit eventus,—quæ vero immitantur à Deo, ut imminens bonum aut ma-
 " lum, hæc revelatione discamus.

ferè Chald. Ar. Syr. "ad mortem," Var. S. Amb. ἡ γλῶσση ἡ εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτῆς, ἡ ἡ ζαὴ αὐτῆς ἐν ἀδῇ, Vulg. "appro-
 pinquavit corruptioni anima ejus & vita illius mortiferis," J. T. Pisc. "denique propinqua fit (Pisc. ut appropinquet) foveæ anima ejus & vita ejus lethalibus + malis, (Pisc. interfici-entibus," (in notis nempe angelis,) Nos hod. "his foul draweth nigh unto the grave, and his life to the destroyers," Tind. "his soule draweth on to destruction, and his life to death." (An huc allud. ὁ in paraphr. seq. vers.)
 Ver. 23. אִם-יֵשׁ עָלָיו כְּלֵאֲךָ כְּלֵי־אֶחָד מִן-אֱלֹהִים Pagn. "si fuerit super eum angelus eloquens, unus ex mille: Ad indicandum homini rectitudinem ejus," Chald. "si est in eo meritum, præparatur angelus unus paracletus de millibus accusatoribus ut annunciet filio hominis rectitudinem suam," Syr. Ar. "si habuerit sibi apostolum qui audiat illum semel ex millibus," Vat. S. Amb. ἐὰν ὡς χίλιοι ἄγγελοι θανάτηφόροι, εἰς αὐτῶν (Alex. ἐξ αὐτῶν) ἔ μὴ τρώσῃ αὐτὸν. Εὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς κύριον ἀναγγεῖλῃ ἡ ἀνθρώπῳ ὅτι αὐτὸς μέμψιν, ὅτι ἡ ἀνομιὰ αὐτοῦ δείξῃ, Vulg. "si fuerit pro eo angelus loquens unus de millibus ut annunciet hominis æquitatem," J. T. "si + vero adfit ei nuntius, interpres unus ex mille qui indicet homini æquitatem illius, (Pisc. rectitudinem ejus,) Nos hod. ut Pisc. Tind. "now yf ther be a messenger (one among a thousande) fente for to speake unto man and to shew him the ryghte waye."
 Ver. 24. וַיִּחַנּוּ וַיֹּאמֶר פְּנֵעָיו מִרְדָּת שַׁחַת Pagn. " & misertus fuerit ejus & dixerit: Redime eum à descendendo foveam, inveni propitiationem," sic Chald. Ar. Syr. "salvabo eum ne descendat in corruptionem & non inveniatur (Syr. sibi) salutem, Vat. S. Amb. ἀνθέξῃ) ὅ μὴ πεσεῖν εἰς θάνατον. (Alex. εἰς αὐτὸν θάνατον.) ἀνανιώται δὲ αὐτὸς τὸ ζῶμα, ὡς αἰολοφῶ ἐπὶ τοῖς, τὰ ἡ ὅσα αὐτὸς ἐμπλήσει μυελῶς, Vulg. "miserabitur ejus & dicet: Libera eum ut non descendat in corruptionem: Inveni in quo ei propitius," J. T. " & de gratiâ eum allocutus dixerit; redime eum ne descendat in foveam, expiatione + quam inveni," Pisc. "tunc miserabitur ejus + Deus & dicet nuntio illi: Redime eum ne descendat in foveam: + nam inveni pretium redemptionis," Nos hod. "then he is gra-

cious unto him and saith," &c. ut Pisc. "a ransom," Tind. "then the Lord is mercifull unto hym and sayeth he shall be delivered that he fal not down to destruction, for I am sufficiently reconciled." (Hanc propitiationem de Christo venturo intelligit Cumberland de L. L. patriarcharum, nec Jobus pro seipso unquam dicitur sacrificium obtulisse, sed tantum pro amicis.)

Ver. 25. רַטֶּפֶשׁ בְּשָׂרוֹ מִנֶּעַר יִשׁוּב לִימִי עַל-וִמּוֹ Pagn. "succulenta erit caro ejus præ pueritia: Revertetur ad dies adolescentiarum suarum," Chald. "infir-matur caro ejus," &c. Ar. Syr. "immutabitur caro ejus, sicut erat in pueritiâ suâ," Vat. S. Amb. ἀπαλωθεῖ ἡ αὐτῆς τὰς ζάρκας, ὡς πρὶν νηπίᾳ, ἀποκαταστήσει ἡ αὐτὸν ἀνδρωθέντα ἐν ἀνθρώποις, Vulg. "consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ," J. T. Pisc. "recreatur (Pisc. tenera reditur caro ejus plusquam + in pueritiâ; revertitur ad dies adolescentiæ suæ," Nos hod. "his flesh shall be fresher than a child's," &c. ut Pisc. Tind. "then his flesh (which hath bene in misery and trouble) shal be as it was in hys youthe."

Ver. 26. יַעֲתֵר אֶל-אֱלֹהִים וַיִּרְצֵהוּ וַיִּרְא פָּנָיו Pagn. "orabit ad Deum & benè volet ei & videbit facies ejus in jubilo: & reddet homini justitiam ejus," sic ferè Chald. Syr. Ar. "exaudiet illum & acceptabit eum & apparebit ante ipsum in gloria," Vat. S. Amb. ὁ ἑξάμηνος ἡ πρὸς κύριον (Alex. ὁ ἑξῆς πρὸς κύριον) (Th. δεηθήσεται) ὁ θεὸς ἡ ἀλογήσεται αὐτὸν ἡ δεκτὰ αὐτῷ ἔσται ἐσελεύσεται) (Alex. -σετε) προσώ-πῳ ἰλαρῷ ζῶ ἐξηγοῦμαι. (Alex. καθαρῷ ζῶ & ita legit Olymp. qui affert hæc, ὅτι ἡ λοιποὶ ἰλαρῷ ἀντι ἡ τὸ ζῶ ἐξηγοῦμαι. Ἀκυλ. ἡ Θεοδ. ἐν ἀλαλαγμῷ. Συμ. δὲ ἐν ὑμνολογίᾳ ἐξέδωκε, Vulg. "deprecabitur Deum & placabilis ei erit: & videbit faciem ejus in jubilo & reddet," &c. ut Pagn. J. T. Pisc. "quum supplex oraverit Deum benignè recipit (Pisc. -piet) eum ut aspiciat (Pisc. & aspiciet) faciem ejus cum jubilo; & restituit (Pisc. postquam restituit) mortali justitiam ejus," Nos hod. ut Vulg. sed "—for he will render," &c. Tind. "for yf he submytte hymselfe unto God he is gracyous, and shewethe hym hys countenance joyfullye, and rewardethe man for his rightuousnes."

Ver. 27. וַיֵּרָא עַל-אַנְשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאֵתִי וַיִּשֶׁר Pagn. "prospiciet su-

* Multa hic addunt LXX, sed nihil habent de pretio redemptionis. Vid. differt. de morbo Jobi & fide Elihu.
 † Psal. ciii. 3, 4, 5. de curatione morborum corporis & animi redemptione & renovatione.

“ per homines, & dicet peccavi & rectum
 “ perverti & non æquum fuit mihi,”
 Chald. “ non prodest mihi,” Syr. Ar.
 “ & bonum de hominibus dicet, & di-
 “ cet jam peccavi & jam verè deliqui,”
 Vat. S. Amb. τότε δοπομέμψε) ἄνθρωποι
 αὐτὸς ἐαυτῷ, λέγων οἷα συνέλεγον; καὶ ὅτι ἄξια
 ἦτασέ με ὡς ἡμαρτον, Vulg. “ respiciet ho-
 “ mines & dicet peccavi: & verè deli-
 “ qui & ut eram dignus non recepi,”
 J. T. Pisc. “ contemplatur homines di-
 “ cens; peccaveram & rectum perverte-
 “ ram quod (Pisc. & + istud) non pro-
 “ fuerat mihi,” Nos hod. ut Pisc. sed
 “ and if any say I have finned,” &c.
 Tind. “ soche a respecte hathe he unto
 “ men. Therefore let a man confesse
 “ (and say) I offended, but he hath
 “ chastned and reformed me, I dyd
 “ unrightuoufly, nevertheles he hath not
 “ recompensed me thereafter.

Ver. 28. פדה נפשי מעבר כשחת וחיתי באור
 Pagn. “ redemit animam meam à
 “ transeundo in foveam: & vita mea in
 “ lucem videbit,” Chald. “ & anima e-
 “ jus in luce excelsâ videbit,” Syr. Ar.
 “ libera animam meam ab interitu cor-
 “ ruptionis,” Vat. S. Amb. ὥσον ψυχῇ
 με εἰς ἐλπίδα (Alex. ἐξελθὲν) εἰς ἀφθοράν,
 καὶ ἡ ζωὴ μου ὥς ὅψε), Vulg. “ liberavit
 “ animam suam ne pergeret in interi-
 “ tum, sed vivens lucem videbit,” J. T.
 Pisc. “ redemit (Pisc. + sed Deus rede-
 “ mit) animam meam ne transiret in
 “ foveam ut vita mea lucem respiciat,
 Pisc. “ & vitam meam ut lucem aspi-
 “ ciat,” Nos hod. “ he will deliver, &c.
 “ —and his life,” &c. ut J. T. Tind.
 “ ye he hath delivered my soule from
 “ destructyon, and my lyfe that it seith
 “ the lyghte.

Ver. 29. הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש
 Pagn. “ ecce omnia ista opera-
 “ bitur Deus; vicibus tribus cum viro,”
 Chald. “ duabus aut tribus vicibus,” ut
 ferè vers. 14. Ar. Syr. “ hæc omnia fa-
 “ ciet Deus, tribus vicibus eram homi-
 “ nem,” Vat. S. Amb. ἰδὲ ταῦτα πάντα
 ἐργᾶ) ὁ ἰσχυρὸς, ὁδὸς τρεῖς μὲν ἀνδρὸς, Sym.
 δι; τρεῖς πρὸς ἑκάστην, Vulg. “ ecce hæc
 “ omnia operatur Deus vicibus per sin-
 “ gulos,” J. T. Pisc. “ en hæc omnia
 “ operatur Deus bis terque (Pisc. terve)
 “ erga virum,” Nos hod. ut Pisc. sed—
 “ oftentimes with man,” Tind. “ lo thus
 “ worcked God alwaye with man.

Ver. 30. להשיב נפשו מנישחת לאור באור
 Pagn. “ ad convertendum animam
 “ ejus à foveâ ad lucendum in luce vi-
 “ ventium,” sic Chald. Ar. Syr. “—ut
 “ videat in luce,” Vat. S. Amb. καὶ

(Comp. εἰλλ') ἐρύσας τὴν ψυχὴν μου ἐν
 θανάτῳ, ἵνα ἡ ζωὴ μου ἐν φωτὶ αἰνῇ αὐτὸν,
 Multa Alex. hic addit, quæ nec in Heb.
 nec in Vat. ὑπολαβὼν δὲ ἑλπίδα λέγει, ἀ-
 κέσαστέ με σοφοί, ἐπιστάμνοι ἐνωρίσεσθε τὸ
 καλόν. ὅτι εἰρηκεν Ἰωβ, ἰδὲ ταῦτα πάντα
 ἐργᾶ) ὁ ἰσχυρὸς ὁδὸς τρεῖς μὲν ἀνδρὸς, τῷ
 ἐπιστρέψαι ψυχὴν αὐτῷ ἐν ἀφθορᾷ τῷ φωτί-
 σαι αὐτῷ ἐν φωτὶ ζώντων, Vulg. “ ut revo-
 “ cet animas eorum à corruptione, & il-
 “ luminet luce viventium,” J. T. Pisc.
 “ reducendo (Pisc. ut revertat) animam
 “ ejus à foveâ; ut illustretur lumine hu-
 “ jus vitæ, (Pisc. in luce viventium,)”
 Nos hod. “ to bring back,” &c.—with
 “ the light of the living,” cæt. ut Pisc.
 Tind. “ that he kepeth hys soule from
 “ peryssynge and letteth hym enjoye the
 “ lyght of the lyvyng.

Ver. 31. הקשב איוב שמעלי החרש ואנכי
 Pagn. “ attende Jjob audi me:
 “ Tace & ego loquar,” sic Chald. & Ar.
 Syr. Vat. S. Amb. ἐνωρίζω Ἰωβ καὶ ἀκούε με,
 κώφωσον καὶ ἐγὼ εἰμι λαλήσω, (Alex. λα-
 λήσω,) Vulg. ut Pagn. sed “—dum ego
 “ loquar,” J. T. Pisc. “ attende Jjob:
 “ ausculta mihi (Pisc. audi me) file ut
 “ (Pisc. tunc) ego loquar,” Nos hod. ut
 J. T. sed “ and I will speak,” Tind.—
 “ hold. the stil until I have spoken,”
 præced. ut hod.

Ver. 32. אם ישיחלין דבר כחפצתי
 Pagn. “ si sunt sermones responde
 “ mihi: Loquere quia volui justificare
 “ te,” sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb.
 εἰ εἰσὶ σοι λόγοι (Comp. εἰς λόγον) ἀπο-
 κληθήτω μοι· λάλησον, θέλω γὰρ δικαιωθῆναι
 σε, Vulg. “ si autem habes quod loquaris,
 “ responde mihi, loquere: Volo enim te
 “ apparere justum,” J. T. Pisc. “ si (Pisc.
 “ + veruntamen si) adsunt sermones ad
 “ respondendum mihi, (Pisc. responde
 “ mihi) loquere quia desiderio teneor ju-
 “ stificandi te,” Nos hod. “—for I desire
 “ to just.” &c. ut Pisc. sic Tind. sed—
 “ for thy answere pleaseth me.

Ver. 33. אם אין אתה שמעלי החרש ואאלפך
 Pagn. “ si non tu audi me: Tace
 “ & docebo te sapientiam,” sic Chald.
 & Ar. Syr. Vat. S. Amb. εἰ μὴ σοὶ ἀκ-
 σόν μου, κώφωσον καὶ διδάξω σε, (Vat.—
 חכמה Alex. Ald. Comp. διδάξω σε σοφί-
 αν, Vulg. “ quod si non habes, audi me:
 “ Tace & docebo te sapientiam,” J. T.
 Pisc. “ fin minus, tu ausculta mihi (Pisc.
 “ audi me:) file & (Pisc. tum) docebo
 “ te sapientiam,” Nos hod. ut J. T.
 Tind. “ if thou hast nothings, then hear
 “ me and holde thy tonge, so shal I,”
 &c. ut hod.

C A P. XXXIV.

VER. 1. ויען אליהוא ויאמר Pagn. " & "respondit Elihu & dixit," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἑπι-
λαβὼν ὃ ἐλάϊς λέγει, Vulg. "addens quo-
"que Elihu hæc locutus est," J. T. Pisc. "iterum, &c. ut Vat. sed "dixit,
Nos hod. "furthermore, &c. ut J. T. Tind. "Elihu proceeding forth in his
"communication, faide.

Ver. 2. שמעו חכמים מלי וידעים האזינו לי Pagn. "audite sapientes sermones meos
" & scientes auscultate me," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἀκούσατέ με ὡς
σοφοί, ἐπιστάμμοι ἐνωρίζεσθε; Ald. Comp. + τὸ καλὸν, à fin. ὧ 4. Vulg. "audite sapi-
"entes verba mea, & eruditi auscultate
"me," J. T. ut Pagn. sed in fin. "au-
"rem præbete mihi," sic Pisc. sed "vos
"sapientes + vos scientes," Nos hod. ut Pisc. Tind. ut hod.

Ver. 3. כי־אזן אליו תבחן וחיך יטעם לאכל Pagn. "quia auris sermones probabit, &
"palatum gustabit ad vescendum," sic Chald. Syr. Ar. pro "probabit, complet,
Vat. ὅτι ἔς (Alex. νῆς) λόγους δοκιμάζει καὶ
λάρυγγος γούε) βρώσιν, Vulg. "auris enim
"verba probat, & guttur escas gustu di-
"judicat," J. T. Pisc. "nam auris ser-
"mones probat ut palatum gustat ef-
"cam, (Pisc. cibum,) Nos hod. ut Pisc. sic Tind. sed "proveth and dyscernethe,
&c.

Ver. 4. משפט נבחרה־לנו נדעה בינינו מה־טוב Pagn. "judicium eligamus nobis: Scia-
"mus inter nos quid bonum," sic Chal. Ar. Syr. "eligamus igitur inter nos ju-
"dicem ut sciat quod est inter nos," Syr. "quid optimum fit," Vat. S. Amb. κέρειν ἐλώμεθα ἐαυτοῖς, γνώμεν ἀναμέσον ἐαυ-
τῶν ὅτι καλὸν, Vulg. ut Pagn. sed—
"videamus quid sit melius," J. T. Pisc. "causam + agendam (Pisc. id quod æ-
"quum est) eligamus nobis: Cognosca-
"mus inter nos quid sit bonum," Nos hod. ut Pagn. Tind. "as for the judge-
"ment let us seke it out amonge our
"selves that we may knowe what is
"ryght.

Ver. 5. כי־אמר איוב צדקתי ואל הסיר משפטי Pagn. "quippe dixit Jjob: Justus sum
" & Deus removeri fecit judicium me-
"um," sic Chald. Syr. Ar. "quidnam
"dixisti rectè O Job & justificatus es
"(Syr. dixisti Job quod rectus es) dum
"dixisti, equidem justificatus sum & De-
"us retorsit judicium meum contra me,"
Vat. S. Amb. ἔτι εἶρηκεν Ἰὼβ δίκαιός εἰμι·
ὁ κύριος ἀπῆλλαξέ με τὸ κέρμα, Schol. γράφει) παρήλλαξε, Olymp. ὃ ὃ θεός μοι
τὸ κερμακὸν σὺν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ καὶ Συμ. καὶ

XXXIV.

557

Ἀκύλ. παρέτρεψε καὶ ἀπέστησεν ἀπ' ἐμὲ τὸ
κέρμα καὶ περὶ τὸ κέρμα με ψόσμα, sic
Vulg. sed "Deus subvertit jud" &c. J.
T. Pisc. "dixit enim Jjob, justus sum,
" & Deus summovit causam meam (Pisc.
"jus meum,") Nos hod. ut Pisc. Tind.
"and why? Job hath sayd I am ryghtu-
"ous: But God dothe me wronge.

Ver. 6. על־משפטי אכזב אנוש חצי בלי־פושע Pagn. "in judicio meo mentiar: Dolo-
"rata sagitta mea absque prævaricatione,
"Chald. "propter judicium mendacem
"faciam filium hominis qui mittit sagit-
"tas absque peccato," Ar. Syr. tantum
"quis periit ex hominibus absque cul-
"pâ," Vat. S. Amb. ἐψόσατο ὃ τὸ κέρ-
μαί με βίαιον τὸ βέλτε με ἀνὰ ἀδικίας,
Vulg. "in judicando enim me mendaci-
"um est: Violenta sagitta mea absque
"ullo peccato," J. T. Pisc. "an in cau-
"sam meam mentiar? (Pisc. in jure meo
"mentior) mortifera est sagitta mea sine
"defectione, (Pisc. transgressionem,) Nos
hod. "should I lie against my right?"
&c. ut Pisc. Tind. "I muste neades be
"a lier though my cause be right; and
"violently I am plaged, whereas I made
"no fawte.

Ver. 7. מי־גבר כאיוב שתה־לעג כמים Pagn. "quis vir sicut Jjob biberet subsannatio-
"nem sicut aquam?" sic Chald. & Ar. Syr. Vat. τίς ἀνὴρ ὡςπερ Ἰὼβ πίνων μυκή-
ματμόν ὡςπερ ὕδωρ, Vulg. "quis est vir
"ut est Job qui bibit," &c. ut Pagn. J. T. Pisc. "quis vir par Jjobo (Pisc. +
"ita) imbibiturus esset fannam ut a-
"quam," Nos hod. "—drinketh up
"scorning," &c. ut J. T. Tind. "wher
"is ther soche one, &c. ut hod.

Ver. 8. וארח לחברה עס־פעלי און וללכת עם־אנשי־דשע Pagn. " & faceret iter ad
"societatem cum operantibus iniquita-
"tem & ad deambulandum cum homi-
"nibus improbitatis," sic ferè Chald. Syr. Ar. "estque socius & amicus ope-
"rantium iniquitatem, cum hominibus
"peccatoribus oportet incedat," Vat. S. Amb. σὺν ἀμαρτῶν καὶ ἀσεβήσας, ἢ καὶ
κοινωνήσας μετ' ποιόντων τὰ ἄνομα (Alex. ὁδὸν μετ' ποιόντων) καὶ πορεύσθαι μετ' ἀσεβῶν,
Vulg. "qui graditur cum operantibus
"iniquitatem, & ambulat cum viris im-
"piis," J. T. Pisc. " & iter facturum ef-
"fet in sodalitie cum operariis iniquita-
"tis; & ambulaturus cum hominibus
"improbis?" Nos hod. "which goeth
"in company with," &c. ut Vulg. Tind.
"—wicked doers, &c. ut hod.

Ver. 9. כי־אמר לא יסכן־גבר ברצתו עם־אלהים Pagn. "quoniam dixit: non proficiet vir
"in complacendo ipso cum Deo," Ch.
"non proficiet vir in velle suo cum Deo,
Targ. "in cursu suo," Ar. Syr. "cum
"dixeris

"dixeris non justificari virum cum ti-
 "muerit Deum," Vat. S. Amb. μη γὰρ
 εἰπὴς ὅτι εὖ ἐστὶ (Alex. εἶσι) ἐπισκοπὴ ἀν-
 δρῶς καὶ ἐπισκοπὴ αὐτῶν (Ald. ἐπισκ. αὐτῶν de-
 sunt) πρὸς κυρίαν, Olymp. Θεοδ. καὶ Συμμ.
 ὁ μὲν ἐξέδωκεν, ὅτι εἶπεν ὁ κινδυνώσας ἀνὴρ
 ἐν τῇ δοκιμῇ αὐτὸν μετὰ θεῶν· ὁ δὲ ἔχων
 (ωθήσει) ἀνὴρ; ἀναβύσειον γὰρ μὲν τῷ Θεοδ.
 καὶ ἀπόφασιν· τὸ δὲ τῷ Συμμ. ἐν ἡθείᾳ καὶ
 ἐρώτησιν, Vulg. "dixit enim non pla-
 "cebit vir Deo etiam si succurrerit cum
 "eo," J. T. Pisc. "quod (Pisc. nam)
 "dixit, non prodest viro si (Pisc. quum)
 "volet + ambulare cum Deo," Nos hod.
 ut Pisc. sed "—that he should delight
 "himself with God," Tind. "for he
 "faith, though a man be good, yet is
 "he naught before God.

Ver. 10. לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לא
 Pagn. "ideo viri cor-
 "dis, audite me. Absit à Deo ab im-
 "probitate; & Omnipotens ab iniqui-
 "tate," Chald. "mendacium," Ar. Syr.
 "propterea præditi iudicio (Syr. viri
 "cordati) audite me," Vat. S. Amb. διὸ
 ζωῆς καρδίας, ἀκέραιε μὲν, μή μοι εἴη
 ἐναντὶ κυρίου ἀτελεῖσθαι καὶ ἐναντὶ παντοκράτορος
 ταράξαι τὸ δίκαιον, Sym. ἀπείη τῷ θεῷ ἀ-
 νομία καὶ ἱκανὴ ἀδικία, Vulg. "ideo viri
 "cordati audite me, absit à Deo impie-
 "tas & ab Omnipotente iniquitas," J.
 T. Pisc. "idcirco homines cordati auf-
 "cultate mihi: Absit à Deo improbitas
 "& ab Omnipotente iniquitas," Nos
 hod. "—ye men of understanding—+
 "that he should do wickedness—that
 "he should commit iniquity," Tind.—
 "that have understandinge—medle
 "with wickednes—medle with unright-
 "uous dealynge." utraque in cæt. ut
 Pisc.

Ver. 11. כי פעל אדם ונארח איש
 Pagn. "quia opus hominis red-
 "det ei, & juxta viam viri invenire fa-
 "ciet ei," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S.
 Amb. ἀλλὰ ἀποδοῖ (Alex. ἀποδίδωσιν)
 ἀνθρώπῳ καθὰ ποιῇ ἐκαστος αὐτῶν καὶ ἐν
 τῷ ἔργῳ ἀνδρὸς ὁρήσει αὐτὸν, Vulg. "opus
 "enim hominis reddet ei (not. hic Merc.
 "vel in hoc vel altero mundo,") "&
 "juxta vias singulorum restituet Deus,"
 J. T. Pisc. "nam (Pisc. sed) opus ho-
 "minis rependit ei & secundum iter cu-
 "jusque facit ut obveniat ei, (Pisc. ut
 "reportet,) Nos hod. ut Vulg. sed—
 "and cause every man to find accord-
 "ing," &c. Tind. "but he rewardeth
 "the workes," &c. ut hod.

Ver. 12. אף-אמנם אל לא-ירשע ושרי לא-יעות
 Pagn. "insuper vero Deus non
 "impiè faciet (Chald. condemnabit) &

"Omnipotens non pervertet iudicium,"
 Ar. "impedit (Syr. ut Heb. pervertit)
 "viam," Vat. S. Amb. οἷσι γὰρ τὸ κύριον
 ἀποπα ποιήσειν, ἢ ὁ παντοκράτωρ ταράξει
 κρίσιν (Alex. τὸ δίκαιον) ὅς ἐποίησε τὸ γὰρ,
 Vulg. "verè enim Deus non condem-
 "nabit frustra, nec Omnipotens subver-
 "teret iudicium," J. T. Pisc. "etiam
 "verè Deus non damnat probum (Pisc.
 "+ innocentem) & Omnipotens non
 "pervertit iudicium, (Pisc. jus,) Nos
 hod. "yea surely God will not do wick-
 "edly, neither will the Almighty," &c.
 ut J. T. Tind. "for sure it is that God
 "condemneth no man wrongously and
 "the judgement of the Almyghtie is
 "not unrightuousnesse.

Ver. 13. מי-פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה
 Pagn. "quis (Chald. mandavit ei ut fa-
 "ceret terram) visitavit super illo terram
 "& quis posuit orbem universum?"
 Ar. "quis creavit (Syr. quis præposuit)
 "terram + & quis condidit totum mun-
 "dum?" Vat. S. Amb. τίς δὲ ἐστὶν ὁ ποι-
 ῶν (Alex. ὁ ποιήσας) τὸ ἔργον καὶ τὰ
 ἐνόντα πάντα, Vulg. "quem constituit a-
 "lium super terram? aut quem posuit
 "super orbem quem fabricatus est?"
 J. T. Pisc. "quis commisit (Pisc. injunx-
 "it ei terram? & quis disposuit orbem
 "habitabilem universum?" Nos hod.
 "who hath given him charge over the
 "earth? or," &c. ut Pisc. Tind. "who
 "ruleth the earth in his steade? or
 "whom hath he set to governe the
 "whole worlde?"

Ver. 14. אם-ישים אליו לבו רוחו ונשמתו
 Pagn. "si poneret super eum
 "cor suum; spiritum ejus & flatum e-
 "jus ad se colligeret," sic Chald. Ar. Syr.
 "si retrahet ad se cor suum, spiritus e-
 "jus & aura ejus ad ipsum sese colli-
 "geret," Vat. S. Amb. εἰ γὰρ βάλῃς ζω-
 ῆν (Ald. Comp. ζωῆν) καὶ τὸ πνεῦμα
 παρ' αὐτῶν καταρῃν, Vulg. "si dixerit ad
 "se cor suum, spiritum illius & flatum
 "ad se trahet," J. T. "si apponens ad
 "eum animum suum, spiritum ejus &
 "animam ejus ad se reciperet," Pisc.
 "si poneret contra eum cor suum spi-
 "ritum ejus & halitum ejus ad se reci-
 "peret," Nos hod. "if he set his heart
 "upon man: + if he gather to himself
 "his spirit and his breath," Tind. "to
 "whom hathe he geven hys herte for
 "to drawe hys sprete and breth unto
 "him.

Ver. 15. יגוע כל-בשר יחד ואדם על-עפר ישוב
 Pagn. "obiret omnis caro simul & ho-
 "mo in pulverem reverteretur," Chald.
 "dormiet," Ar. Syr. ut Heb. Vat. S.

Amb. τελευτήσει πᾶσα σὰρξ ὁμοθυμαδόν· πᾶς δὲ βρῶς εἰς γῆν ἐπιστρέψει) + οὐδὲν καὶ ἐπλάσθη, (addit è sens. Gen. iii. 19.) Vul. "deficiet omnis caro simul & homo in cinerem reverteretur," J. T. Pisc. "exspiraret," &c. ut Vulg. Nos hod. "all flesh shall perish together, and man shall return again to dust," Tind. "all flesh shall come together unto naught, and al men shal turne againe unto earth."

Ver. 16. ואם בינה שמעה זאת האזינה לקול Pagn. " & si intelligentia, audi hoc; "ausculta vocem eloquiorum meorum," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. εἰ δὲ μὴ νουθεῖς sic S. Amb.) ἄκουε τὰυτα (Alex. ταῦτα, Ἰωβ) ἐνωλίζε φωνὴν ῥημάτων, Olymp. οἱ λοιποὶ μὴ λυνεῖς, ἄκουε, ἀρεὶ ὁ μισῶν κερσιν ἐπιθήσει; Schol. ἐπιθήγει εἰς ἴασιν, Vul. "si habes ergo intellectum, audi, quod dicitur & ausculta vocem eloqui mei," J. T. Pisc. "si itaque + est tibi intelligentia audi hoc," Aurem præbe voci "sermonum meorum," sic Nos hod. Tind. "—heare what I say and heare the voice," &c. ut hod.

Ver. 17. האף שונא כשפט יחבוש ואם צדיק האף שונא כביר תרשיע Pagn. "nunquid etiam odio habens iudicium obligabit? & an iustum insignem impium facies?" Chal. "num vero odio habens iudicium custodietur? & num pure iustum reum peraget?" Syr. Ar. "qui odit veritatem (Syr. iudicium) non justificabitur; & si justificaverit se nonne veritate vincetur? (Syr. meritò condemnabitur?) Vat. S. Amb. ἰδὲ τοῦ τῷ μισῶντος (Alex. εἰ δὲ τοῖς οὐκ οἶσι τῷ) ἀνομιᾶ καὶ τῷ ὀλλύνῃ τὰς πονηρὰς, ὅλην αἰώνιον δίκαιον, S. Amb. init. "+impium facit," sed—ἀσεβὴς in init. vers. seq. Vulg. "nunquid qui non amat iudicium salvari potest? & quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condemnas; J. T. "an etiam odio habentis iudicium obligaret vulnus? Imo an iustum validum condemnares? Pisc. "an etiam is qui odio habet jus, obligaret vulneratum? "aur an valdè iustum condemnabis?" Nos hod. ut Pisc. sed "that hateth right, govern?" &c. Tind. "maye he be made whole that loveth no right? if thou were a very innocent man shuldest thou then be punished?"

Ver. 18. האמר למלך בליעל רשע אל נדיבים Pagn. "nunquid dicendum regi absque profectu: Impius ad principes," Chald. "nunquid congruum est dicere regi, impius es, sceleratus principibus," Syr. Ar. "cum dixerit de rege iniqui-

tatem, rege principum, rege præfectorum (Syr. præfectorum qui non) "rege regum," Vat. S. Amb. ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, ὁδονομεῖς ἀσεβέσας (sic l. S. Aug. & Polychr. sed Alex. ἀσεβέσας, Ald. Comp.—τῷ) τοῖς ἀρχαῖς, Vulg. "qui dicit regi, apostata: Qui vocat duces impios," J. T. Pisc. "an condemnabis (Pisc. -nares dicentem regi, O nequam, & improbe ingenuis? (Pisc. ad principes?) Nos hod. "is it fit to say to a King, thou art wicked, and to princes, ye are ungodly?" Tind. "for he is even the same that knoweth the rebellious kinges, and saith to princes, ungodly men are ye."

Ver. 19. אשר לא ינשא פני שרים ולא נכר שוע Pagn. "qui non accepit facies principum, & non agnitus est clamor ad facies tenuis: quia opus manuum ejus omnes ipsi," Chald. "nec agnoscitur magnificus coram paupere," Ar. Syr. "qui non submit personas divitum (Syr. personas magnatum) aut personas magnatum nec fumet personas pauperum," &c. Vat. S. Amb. ὅς ἐκ ἐπαρχικῆς (Ald. Comp. ἐπαρχικῆς) προσώπων ἐλίμω (Olym. οἱ λοιποὶ ἀρχόντων) ἔδε οἶδε τιμὴν θείαν ἀνδρῶν (οὐκ ἔδωκεν δὲ τιμὴν θείαν ἀνδρῶν,) θαυμασθῆναι πρόσωπα αὐτῶν, Vulg. "qui non accipit personas principum: Nec cognovit tyrannum cum disceptaret contra pauperem: Opus enim manuum ejus sunt universi," J. T. Pisc. "qui non accipit personam (Pisc. faciem suscipit) principum neque agnoscitur + apud ipsum nobilis præ tenui; (Pisc. "potens præ ten.") nam opus manuum ejus sunt omnes," Nos hod. "+ how much less to him that, &c.—nor regardeth the rich more than the poor," &c. ut Pisc. Tind. "he hath none respecte unto the personnes of the lordlye and," &c. ut hod. (Grot. hæc de Pharaone.)

Ver. 20. רגע ימתו וחצות לילה ינעשו עם Pagn. "subito morientur, & medietatibus noctis commovebuntur populus & transibunt: & removebunt fortem non in manu," Chald. "in momento mortui sunt Sodomitæ & mediâ nocte commoti sunt Ægyptii, & pertransibunt & auferentur perfecti absque fortitudine manus," Syr. Ar. "agnoscent fortem sine fortitudine," (Patr. Par. "potentia invisibilis auferat eum,") Vat. S. Amb. κενὸν τὸ ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως τὸ κεκαργῆται καὶ δεῖξαι ἀνδρῶς ἐχρήσαντο

^a Abbir fortis; Pharaon; Abbirim angelorum, Psal. lxxviii. 25. ut Elohim & Elim. Imo Abbir Deus ipse qui potentissimus. Abbir Jacob. idem ac El Jacob, Psal. cxxxii. 25. Idem ac Elohim, Addirim, 1 Sam. i. 8.

ᾧ ἀνόμως (Alex. ἀνόμοις) ἐκλειπομένων ἀδυνάτων (Alex. ἐκλειπομένοις καὶ ἀδυνάτοις,) (Alex. Comp. ἐκλειπομένων ἀδυνάτων,) S. Amb. "una autem ipsis evenient," an mendosè pro vana, ut Gr. Vulg. "sub-
"itò morientur & in mediâ nocte tur-
"babuntur populi & pertransibunt &
"auferent violentum absque manu,"
J. T. Pisc. "momento moriuntur etiam
"mediâ nocte; commoventur populi ac
"prætereunt (Pisc. etiam mediâ nocte
"commovetur populus ac præterit) &
"amovetur fortis (Pisc. potens) sine ma-
"nu," Nos hod. ut Pisc. Tind. "in the
"twyncklyne of an eie shal they be
"slayne; and at mydnyght when the
"people and the tirauntes range, then
"shall they perysh and be taken awaye
"without handes.

Ver. 21. כִּי־עֵינָיו עַל־דְּרֹכֵי־אִישׁ וְכָל־זַעֲרָיו יִרְאֶה Pagn. "quia oculi ejus super vias
"viri: & omnes gressus ejus videbit,"
sic Chald. & Ar. Syr. Var. S. Amb.
αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ἐστὶν ἐρῶν ἀνθρώπων, λέληθε γὰρ
αὐτὸν ὅθεν ὦν πρὸς αὐτοὺς, Vulg. "oculi e-
"jus super vias hominum & omnes gres-
"sus eorum considerat," J. T. Pisc.
"quia oculi ejus + attendunt ad vias cu-
"jusque (Pisc. vias viri) & omnes gressus
"ejus respicit," (Pisc. videt,) Nos hod.
"for his eyes + are upon the ways, &c.
ut Pisc. Tind. "and why? his eyes loke
"upon," &c. ut hod.

Ver. 22. אֵין־חֹשֶׁךְ וְאֵין זְלִמּוּת לְהַסְתֵּר שָׁם אֵין פְּעָלִי Pagn. "non obscuritas nec um-
"bra mortis ad latitandum ibi operan-
"tes iniquitatem," sic Chald. Syr. Ar.
"absque tenebris & sine umbrâ mortis
"ubi," &c. Vat. S. Amb. οὐδὲ ἔσται (A-
lex. ἐστὶ) τίποτε κρυβύσκει τὰς ποιήσας τὰ
ἀνόμα, Vulg. "non sunt tenebræ & non
"est umbra mortis ut abscondantur ibi
"qui operantur iniquitatem," J. T.
Pisc. Nos hod. eodem sensu, Tind.
"there is no darcknes nor thyck sha-
"dowe that can hyde the wycked do-
"ers from hym.

Ver. 23. כִּי לֹא עַל־אִישׁ יִשִּׁים עוֹר לְהִלָּךְ Pagn. "quia non super
"virum imponet amplius: Ad eundum
"ad Deum in judicium," sic Chald. Ar.
Syr. "quia non erga hominem factum
"est," &c. Vat. S. Amb. οὐτις οὐκ ἐπ' ἀν-
δρα θίσκει ἐτι, Sym. καὶ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων καὶ
ἐτι, Vulg. "neque enim ultra in homi-
"nis potestate est, ut veniat ad Deum
"in judicium," J. T. "nam non est
"dispositurus contra ullum amplius +
"tenebrarum, quando ambulat contra
"+ Deum fortem in judicium," Pisc.
"neque enim imponit cuiquam plus-
"quam par est, ita ut ambulare possit
"cum Deo in judicium," Nos hod. ut

Pisc. "— that he should enter," &c.
Tind. tantum "for no man shall be
"suffred to go into judgment with God.
Ver. 24. יָרַע כְּבִירִים לֹא־חָקַר וַיַּעַבְדֵּם אַחֲרֵיהֶם Pagn. "conteret insignes, non in-
"vestigatio: & stare faciet alios pro
"eis," Chald. "frangit fluctus maris
"qui multi sunt in medio aquarum &
"stare facit alios sequentes," Ar. Syr.
"etiāsi lædat multos (Ar. condet &
"totidem) Syr. " & simul constituat pro
"illis," Vat. S. Amb. ὁ γὰρ κύριος πάν-
τας ἐφορᾷ. ὁ καὶ ἀλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα, ἐν-
δοξάζει τε καὶ ἐξαΐσια ἂν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
Vulg. "conteret multos & innumerabi-
"les & stare faciet alios pro eis," J. T.
Pisc. "— infinitè conterit validos (Pisc.
"conterit potentes innumeros) & con-
"stituit alios in locum eorum," Nos
hod. ut Pisc. sed in fut. temp. Tind.
"manye one, yee innumerable doth he
"punish and setteth other in their
"steades.

Ver. 25. לֹכֵן יִכִּיר מַעֲבְדֵיהֶם וְהַפֵּךְ לִילָה Pagn. "ideo cognoscere faciet o-
"pera eorum: & convertet noctem &
"conterentur," Chald. "convertâ nocte
"tum conteruntur," Syr. Ar. "propte-
"rea novit eos ab operibus eorum, re-
"ducetque illos ad noctem," &c. Vat.
S. Amb. ὁ γνωρίζων αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ ἐρέψει
νύκτα καὶ ταπεινωθήσονται, Vulg. "novit e-
"nim opera eorum; & idcirco inducet
"noctem & conterentur," J. T. "hoc
"pacto recognoscit facta eorum; & si-
"mulatque mutavit noctem conterunt-
"ur," Pisc. "propterea + quod cogno-
"scit facta eorum, convertit eis + diem
"in noctem ita ut comminuantur,"
Nos hod. "therefore he knoweth their
"works, and he overturneth them in
"the night, so that they are destroyed,"
Tind. "for he knoweth their evel and
"dareke worckes; therefore shall they
"be destroyed.

Ver. 26. תַּחַת־רִשְׁעִים סָפְקָם בַּמָּקוֹם רָאִים Pagn. "pro improbis percussit eos in
"loco videntium," sic Chald. sed Targ.
al. "in loco impiorum est vindicta eo-
"rum postquam viderint justi & justifi-
"cati fuerint in judicio," Syr. Ar. " &
"humiliabuntur sub iniquitatibus ope-
"rum suorum in loco timoris," Vat.
S. Amb. ἐσέετε ἢ ἀσεβεῖς, ὁ θεὸς ἢ ἐναντίον
αὐτῶν (Alex. καὶ ὁ θεὸς ἐγγόνιο ἐναντίον ἢ ἐχ-
θρῶν, Vulg. "quasi impios, percussit eos
"in loco videntium," J. T. "in loco
"improborum complodit eos in statio-
"ne videntium," Pisc. "tanquam im-
"pios collidit eos in loco videntium," N.
hod. ut Pisc. sed "— in the open sight of
"others," Tind. "they that were in the
"steade of fears dealt lyke ungodly men.

Ver.

Ver. 27. אשר על-כן סור מחוריו וכל דרכיו לא השכילו Pagn. "quod ideo recesserunt a post eum; & omnes vias ejus non intellexerunt." sic Chald. Ar. Syr. "declinaverint post eum," Vat. S. Amb. *ὅτι (Alex. ὅτι) ἐξέκλιναν ἐκ τῶν οὐκ ἐπισυνέσαν, Vulg.* "qui quasi de industria recesserunt ab eo & omnes vias ejus intelligere noluerunt," J. T. Pisc. "quandoquidem (Pisc. propterea quod) recesserunt a sequendo eum & ullas vias ejus non confiderarunt," Nos hod. "because they turned back from him," &c. ut Pisc. Tind. "therefore turned they backe trayterously and unfaithfully from hym and wolde not receave his waies." Ver. 28. להביא עליו צעקה גדלה וצער עניי Pagn. "ad adducendum super eum clamorem egeni & exclamationem afflictorum audiret," sic Chald. (Syr. Ar. "immaculati,") Vat. S. Amb. *ἐπαγαγεῖν ἐπ' αὐτὸν κραυγὴν πενήτων (Alex. Comp. πένθη) καὶ κραυγὴν πτωχῶν. εἰσακλῶσει, Vulg.* "ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni & audiret vocem pauperum," J. T. Pisc. "inducendo (Pisc. ut adducat) super eorum quemque clamorem tenuis, quum (Pisc. " & ut) clamorem pauperum exaudit, (Pisc. -diat,) Nos hod. "so that they cause the cry of the poor to come unto him, and he heareth the cry of the afflicted," Tind. ut hod. sed "the complaynte of soche as are in necessitye."

Ver. 29. וחוא ישקט ומי ירשע ויסתר פנים Pagn. "et ipse requiescere faciet & quis condemnabit? & absconderit facies ejus & quis intuebitur eum? & super gentem & super hominem pariter," Chald. "auferet majestatem suam & quis contemplabitur eum? & visitatus est scelus," Syr. Ar. "cum ipse dimiserit, quis condemnabit? & si ipse averterit vultum suum, quis est qui dimittat? an populus an homines simul?" Vat. S. Amb. *καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν παρέξει καὶ τίς καταδικάζει; καὶ κρυψέτω πρόσωπον καὶ τίς ὀψεί; αὐτὸν; καὶ τίς ἐθέλει ἀνθρώπου ὁμῶς, Vulg.* "ipso enim cedente pacem, quis est qui condemnabit? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum, & super gentes & super omnes homines?" J. T. Pisc. "nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit? & (Pisc. similiter) quum abscondit faciem, quis contemplabitur eum? (hæc J. T. in parenth.) (Pisc. " & hæc facit) tum super (Pisc. erga) gentem (Pisc. + integram) tum super (Pisc. erga) homines (Pisc. +

"singulos) pariter," Nos hod. ut J. T. sed "whether it be done against a nation or against a man only," Tind. "if he deliver and graunt pardon, who will judge or condemne? but yf he hyde away his countenance, who wyl turne it about agayne, whether it be unto the people or to any man?" Ver. 30. ממלך אדם הנה ממקשי עמ Pagn. "a regnando hominem hypocritam ab offenculis populi," Chald. "qui constituit regem filium hominis delatorem," &c. Syr. Ar. "non regnabit homo inobediens & peccator super populum," Vat. S. Amb. *βασιλεύων ἀνθρώπων ὑποκριτὴν ἀπὸ δυσκολίας λαῶν, Vulg.* "qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi," J. T. Pisc. "ne regnet (Pisc. + amplius) homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi (Pisc. "propter laqueos quibus constri-ctum tenebat populum," Nos hod. ut J. T. sed post. hem. "lest the people be insnared," Tind. "for the wyckednesse and synne of the people he maketh an ypocryte to reygne over them."

Ver. 31. כי אל-אל האמר נשאתי לא אחבל Pagn. "quia ad Deum qui dicit, peperi ci non corrumpam," Chald. "num enim potest fieri ut dicatur de Deo, sustinui, non disperdam," Syr. Ar. "quia Deus dixit cum ego dimisero, non corrumpam eos qui non deliquerunt," Vat. S. Amb. *ὅτι πρὸς τὸ ἱερὸν ὃ λέγων εἰληφας, (sic pler. ll. in aliquibus aa. est εἰληφας & ita legitur in quibusd. comment. Græcis) οὐκ ἐνεχυσάσω (Alex. ἐνεχυσάσας,) Sym. ὅτι πρὸς θεὸν ῥήσιν ἀνέλαβον ἔχ' ἐξω ἀκαλύτως. (ὁ διασάφισόν μοι, Vulg.* "quia ergo locutus sum ad Deum te quoque non prohibebo," J. T. "an enim apud Deum fortem; qui dicit, condonavi, non sum destructurus," Pisc. "nam ad Deum dixitne + Job, pertuli + castigationem tuam, non corrumpam + negotium?" Nos hod. "surely it is meet to say unto God, I have born + chastisement; I will not offend + any more," Tind. "for so much then as I have begon to talks of God, I wyl not hyndre thee."

Ver. 32. בלערי אחזה אתה דני אסעור Pagn. "præter video, tu doce me. Si iniquitatem operatus sum non addam," sic Chald. Syr. Ar. "indica ergo mihi, utrum commiseris iniquitatem," Vat. S. Amb. *ἀνὰ ἐμαυτὸν ὁψομαι. (ὁ δὲ θεὸς μοι (Alex. ὁ δὲ θεὸς μοι) εἰ ἀδικῶν εἰσατάσμεν ἡμῶν πρὸς ὁμῶς, (Alex. πρὸς ὁμῶς,) Vulg.* "si erravi, tu doce me: Si iniquitatem loquutus sum,

"sum, ultra non addam," J. T. Pisc.
 "præterquam + quod video, tu doce
 "me: Si iniquitatem operatus sum (Pisc.
 "perpetravi,) non pergam," Nos hod.
 ut Pisc. Tind. "if I have gone amyffe
 "ensourme me: Yf I have done wrong
 "I will leave of.

Ver. 33. המעמך שלמנה כי מאסת בי אהתה Pagn. "an
 "cum te retribuet illam quia renui-
 "sti (Chald. aspernatus es, &c.) quia tu
 "eliges & non ego? & quod nosti lo-
 "quere," Ar. Syr. "ut non adjiciam
 (à fine posterioris versûs) & idem tibi re-
 "sponsum quando peccasti tu egisti &
 "non ego (Syr. non adjiciam amplius ut
 "dem tibi responsum, de quo peccasti,
 "tu autem probaberis & non ego,) &
 "quod nosti, loquaris," Vat. S. Amb.
 μη δὲ (Ald. Comp. ὡς) ὅτι ἀπορίσει
 αὐτήν, ὅτι ὡς ἀπώσῃ (Alex. ὅτι ἀπώσῃ, id-
 que Polychr. seq. & Aug.) ὅτι ὡς ἐκλέξῃ
 (Alex. ἐκλέξῃ ἢ οὐκ ἐγὼ; ἢ τί ἐγὼς λά-
 λησον, Vulg. "nunquid à te Deus expe-
 "tit eam, quia displicuit tibi? tu enim
 "cœpisti loqui & non ego: Quod si quid
 "nostis melius loquere," J. T. "an ergo
 "+ hæc oratio profecta est à te? Repen-
 "det illud, si spreveris; si tu eligas,
 "profecto non ego: Jam quod sentis e-
 "loquere," Pisc. "an + igitur ex tuâ o-
 "pinione rependet + Deus illud + quod
 "homo fecerit, dicendo, quoniam sper-
 "nis + hoc æquum est, ut eligas + aliud
 "& non ego? & quid nosti? loquere,"
 Nos hod. "+ should it be according to
 "thy mind? He will recompense it
 "whether thou refuse or whether thou
 "chuse and not I: Therefore speak
 "what thou knowest," Tind. "wylt
 "thou not geve a reasonable answer?
 "art thou affrayed of any thinge? Se-
 "ynge thou beganest first to speake
 "and not I." (reliq. confus. cum y seq.)

Ver. 34. אנשי לבב יאמרו לי וגבר חכם שמע Pagn. "viri cordati dicant mihi & vir
 "sapiens audiens me," sic Chald. & Ar.
 Syr. Vat. S. Amb. διὸ ζωῶσι καρδίας
 ἐρῶσι ταῦτα· ἀνὴρ ὃς σοφός (Alex. φρόνιμος)
 ἀκήκοέ με + τὸ ῥῆμα, Vulg. "viri intelli-
 "gentes loquantur mihi & vir sapiens
 "audiat me," J. T. Pisc. "homines cor-
 "dati dicent mecum; & vir sapiens
 "auscultans (Pisc. assentietur) mihi,"
 (Pisc. + in hoc,) Nos hod. "—tell me—
 in fin. "hearken unto me," cæt. ut Pisc.
 Tind. "for els the men of understand-
 "yng and wysdom that have herd me
 "might say, what canste thou speake.

Ver. 35. איוב לא ידעת ידבר ודבריו לא כדרכו Pagn. "Ijob non cum scientiâ
 "loquitur & verba ejus non cum intel-
 "lectu," sic Chald. Ar. Syr. "in judicio,"

Vat. S. Amb. ἰὼβ ὃ οὐκ ἐν συνέσει ἐλάλη-
 σε (Alex. ἐλάλησας) τὰ ῥήματα αὐτοῦ οὐκ ἐν
 ᾧπισήμῃ, Vulg. "Jobus autem stultè lo-
 "cutus est & verba illius non sonant
 "disciplinam," J. T. "Ijob non scitè
 "loquitur & verba sua imprudenter,"
 Pisc. "quod Ijob non sapienter locutus
 "sit: + Quodque verba ejus non fuerint
 "cum intelligentiâ + conjuncta." Nos
 hod. "Job hath spoken without know-
 "ledge and his words were without
 "wisdom," Tind. "as for Job he hath
 "nether spoken to the purpose nor
 "wyselye.

Ver. 36. אבי יבחן איוב עד-נצח על-תשובתו Pagn. "pater mi, probetur
 "Ijob usque in sæculum, propter re-
 "sponsiones ad viros iniquitatis," (Abi
 Heb. sic Psal. lxxxix. 26. & mater He-
 zekia filia Zachariae, 2 Reg. xviii. 2.
 Abi,) Chald. "cupio ut probetur Job,
 "usque in ævum propter conversionem
 "in viris iniquitatis," Syr. Ar. "verè
 "Job tentatus est longo tempore (Syr.
 "usque in finem,) nec computatus est
 "cum hominibus impiis," Vat. S. Amb.
 ὃ μὲν ὃ, ἀλλὰ μάθε ἰὼβ μὴ δὲς ἔτι ἀναπό-
 κρισιν ὡς οἱ ἀφρονες, Vulg. "pater mi,
 "probetur Job usque ad finem: Ne de-
 "finas ab homine iniquitatis," J. T. Pisc.
 "pater mi, probetur Job usque ad vi-
 "ctoriam (Pisc. perpetuo) propter re-
 "sponsiones + quales hominibus iniquis
 "insunt, Pisc. + quas facit inter viros va-
 "nos," Nos hod. "my desire (marg. ut
 rel.) "is that Job may be tried unto the
 "end, because of his answers for wick-
 "ed men," Tind. "O father, let Job
 "be wel tried because he hath turned
 "hymself to the wycked.

Ver. 37. כי יסיה על-חטאתו פשע בינינו יספוק Pagn. "quia addet super
 "peccato suo prævaricationem inter nos
 "plaudet & multiplicabit sermones suos
 "ad Deum," sic Chald. Syr. Ar. "quod
 "si addiderat ad peccata sua delictum,
 "inter nos cognoscetur (Syr. requiritur)
 "& offeretur coram Deo sermo ipseus,"
 Vat. S. Amb. ἵνα μὴ προσθῶμεν ἐφ' ἀμαρ-
 τίας ἡμῶν· ἀνομία ὃ ἐφ' ἡμῶν λοιδώσῃ,
 πολλὰ λαλῶντων ῥήματα ἐναντίον τοῦ κυρίου.
 Alex. ἔσε πολλὰ λαλῶσιν ῥήματα ἐναντίον κυ-
 ρίου) Comp. λοιδώσῃ pro λοιδώσῃ, Vulg.
 "quia addit super peccata sua blasphemiam,
 "inter nos interim constingatur:
 "& tunc ad judicium provocet sermoni-
 "bus suis Deum," J. T. Pisc. "nam ad-
 "diturus esset ad peccatum suum de-
 "fectionem (Pisc. rebellionem,) inter nos
 "complosurus esset; & multiplicaturus
 "sermones suos in (Pisc. contra) Deum,"
 Nos hod. ut Pisc. sed in præf. temp.
 Tind. "yee above his synnes he hathe
 "blasphemed,

"blasphemed, whyche offence he hath
"done even before us in that he stryvet
"agaynst God with hys wordes.

C A P. XXXV.

VER. 1. ויען אליהוא ויאמר Vid. cap. xxxiv. 1.

Ver. 2. הוצאת חשבת למשפט אמרת צדקי מאל Pagn. "nunquid hoc putasti in iudicio? dixisti iustitia mea præ Deo," sic Chald. Syr. Ar. "in hoc conclusus es in iudicio, quia dixisti quod ego sum iustior Deo," Vat. S. Amb. τί τὸ πρὸ γήσω ἐν κρίσει; ὅτι τίς ἐστὶν ὁτι ἔπας δικαίος εἰμι ἐναντὶ κυρίου; (Alex. Ald. Comp. ὅτι) ἔρεις τί ποιήσω ἁμαρτιῶν ἐγὼ δὲ, &c. Sym. ἔπας γὰρ ὅτι ἔδεν συμβαλεῖται σοι, (sed hæc ad vers. 3.) Vulg. "nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres, iustior sum Deo," J. T. Pisc. "an hoc ratiocinaberis in causam + tuam quum diceres (Pisc. an hoc reputas pro jure quod dixisti) iustitia mea major + est quam Dei?" Nos hod. "thinkest thou this to be right," &c. ut Pisc. Tind. "thinkest thou it to be righte that thou sayest, I am righteous before God?"

Ver. 3. כִּי־תֹאמַר מִה־יִסְכַּן־לְךָ מִה־אֵעִיל Pagn. "ut dicas quid proderit tibi, quid accipiam utilitatis de peccato meo?" sic Chald. Syr. Ar. "quidnam quæstus in confutando te," Ald. S. Amb. ἡ ἔρεις τί ποιήσω ἁμαρτιῶν (—Vat.) Vulg. "dixisti enim non tibi placet, quod rectum est: Vel quid tibi proderit si ego peccavero?" J. T. "si roges quid profuturum sit tibi + dicens; quid proficerem supplicio meo?" Pisc. "nam dixisti, quid profutura sit tibi: + Item, quid proficiam + ex eâ magis quam ex peccato meo?" Nos hod. "—what profit shall I have + if I be cleansed from my sin," præced. ut Pisc. Tind. "seeing thou sayest so, how dost thou knowe it? What thing hast thou more excellent than I that am a synner.

Ver. 4. אֲנִי אֲשִׁיבֶךָ מִלִּין וְאֵת רֵעֶךָ עִמָּךְ Pagn. "ego respondebo tibi sermones & sociis tuis tecum," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἐγὼ σοι δώσω ἀποκρίσεις καὶ τοῖς τε φίλοις &c, Vulg. "itaque ego respondebo sermonibus tuis & amicis tuis tecum," J. T. Pisc. "ego respondeo tibi sermones & sociis tuis tecum," Pisc. "amicis tuis," Nos hod. ut J. T. "—sermones," Tind. "therefore wyll I geve answere unto the and thy fryndes.

Ver. 5. הבט שמים וראה וישור שחקים גבהו Pagn. "inspice cœlum & vide & intueri æthera excelsa sunt præ te," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἀνάβλεψον εἰς τὸ ἄρρον καὶ ἴδε· καλὰ μαθεῖν ἡ νέφη (Alex. καὶ ἴδε ὡς) ὡς ὑψηλὰ ἀπὸ τῆς, Vulg. "inspice cœlum & intueri & contemplare æthera quod altior te sit," J. T. Pisc. "intueri cœlum & respice: (Pisc. vide:) & contemplare superiores nubes (Pisc. tenues cœlos) + ut sunt altæ supra te," (Pisc. altiores quam ut possis attingere," Nos hod. "—the clouds which are higher than thou," præced. ut Pisc. Tind. "—howe they are hyer then thou," præced. ut J. T.

Ver. 6. אִם־תַּחֲסֹאֵם מִה־תַּעֲשֶׂה־לִּי וְכִי־יִשְׁעֶךָ Pagn. "si peccaveris, quid operaberis contra eum? & multiplicata fuerint prævicationes tuæ, quid facies ei?" sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. εἰ ἡμαρτίαις τί πράξεις; εἰ δὲ καὶ πολλὰ ἡνόμησας τί διώσασαι ποιήσας, Vulg. "si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicata fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?" J. T. Pisc. "si peccas, quid operaris illi? (Pisc. contra illum?) Sive multæ sunt defectiones tuæ (Pisc. transgressiones tuæ) quid facis illi?" Nos hod. ut Pisc. Tind. "yf thou synnest, what dost thou unto him? If thyne offences be manye, how getteste thou his favoure?"

Ver. 7. אִם־צִדְקָתְךָ מִה־תִּתֵּן־לִּי אִם־מִיַּד־יָקָךְ Pagn. "si justificatus es quid dabis ei vel quid de manu tuâ accipiet," sic Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἐπεὶ δὲ ἐν (Alex. καὶ εἰ) δίκαιος εἰ τί δώσεις αὐτῷ; ἢ τί ἐκ χειρὸς &c λήψῃ, Vulg. "porro, si iuste egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tuâ accipiet?" J. T. Pisc. ut Alex. sic Nos hod. & Tind.

Ver. 8. אִם־יִשְׁבַּחֲךָ רִשְׁעֶךָ וְלִבְנ־אָדָם צִדְקָתְךָ Pagn. viro sicut tu impietas tua & filio hominis iustitia tua," Chald. "viro impio qui similis est tui impietas tua & filio hominis iusto iustitia tua," Syr. Ar. "animæ tuæ scelus tuum & animæ tuæ probitas tua," Vat. S. Amb. ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ &c ἡ ἀσέβεια &c, καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἡ δικαιοσύνη &c, Vulg. "homini qui similis est tui nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit iustitia tua," J. T. "viro cuiusmodi es improbitas tua; & filio hominis iustitia tua + aliquid efficiet," Pisc. "viro qualis tu es improbitas tua + facere aliquid potest: & filio hominis iustitia tua," Nos hod. ut Vulg. Tind. "of soch an ungodly person as thou or of the sonne of man that is righte-

"ous as thou pretendest to be.
 Ver. 9. מרוב עשוקים יעניקו ישועי מורו רבים
 Pagn. "præ multitudine vi afflictorum
 "clamare facient, clamabunt propter
 "brachium multorum," Chald. "prop-
 "ter multitudinem calumniatorum cla-
 "mant, deprecabuntur propter fortitu-
 "dinem brachii principum," Syr. Ar.
 "ob nimiam iniquitatem clamabunt &
 "propter oppressionem vociferabuntur,"
 Vat. S. Amb. ἀπὸ πλῆθους ζυκοφανήσμενοι
 κεκραγόντες, βοήσοντες ἀπὸ βραχίων πολλ-
 λῶν, Vulg. "propter multitudinem ca-
 "lumniatorum clamabunt & ejulabunt
 "propter vim brachii tyrannorum,"
 J. T. "freti magnitudine efficiunt ut
 "oppressi clament: Vociferantur prop-
 "ter brachium magnatum," Pisc. "prop-
 "ter magnitudinem + oppressionis, op-
 "pressos ad clamorem adigunt + impro-
 "bi, ita ut vociferentur + illi propter
 "brachium magnatum," Nos hod. "by
 "reason of the multitude of + oppres-
 "sions they make the oppressed to cry:
 "They cry out by reason of the arm
 "of the mighty," Tind. "there is a
 "greate crye and complaynt made by
 "those that are oppressed with vyolence:
 "Yee every man complayneth uppon
 "the cruel arme of tyrauntes.

Ver. 10. ולא אמר איה אלוה עשי נתן זמירות
 בלילה Pagn. "& non dixit, ubi est De-
 "us factor meus, dans cantica in nocte?
 Chald. "& non dixit, ubi est Deus qui
 "fecit me, ante cujus conspectum an-
 "geli excelsi ordinant laudem in nocte,"
 Ar. Syr. "dans cogitationem in nocte,"
 Vat. S. Amb. καὶ οὐκ εἶπε πᾶς ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ
 ποιήσας με ὁ καλεσάσων φυλακὰς νυκτερι-
 νὰς, Vulg. "& non dixit, ubi est Deus
 "qui fecit me, qui dedit carmina in no-
 "cte?" J. T. "si non dicit + oppressus,
 "ubi est Deus qui fecit me? Qui dat
 "psalmorum argumentum de nocte,"
 Pisc. "at non dicit + quisquam illorum,
 "ubi est Deus factor meus? Qui dat
 "cantiones noctu," Nos hod. "but
 "none saith, where is God my maker?
 (Marg. makers, An ad Trinitatem?)
 &c. ut Pisc. Tind. "for soch one never
 "sayth? wher is God that made me?
 "and that shyneth upon us that we
 "myght prayse him in the nyghte.

Ver. 11. מלפני מכתות ארץ ומעף השמים
 יחכמו Pagn. "docens nos præ jumento
 "terræ & præ volatili coeli faciet sapi-
 "entes nos," sic Chald. sic ferè Ar. Syr.
 Vat. S. Amb. ὁ διορίζων με ἀπὸ τέλει πό-
 δων γῆς ἀπὸ δε πτερυγίων οὐρανοῦ, Orig. καὶ
 τὰς λοιπὰς διδάσκων ἡμᾶς, πᾶσι τὰ κλη-
 νητὰ γῆς καὶ κοφιζῶν πᾶσι τὰ κατὰ τὴν αἴερα
 διπλάμνα πτείνοντα, Vulg. "qui docet nos
 "super jumenta terræ, & super volucres

"coeli erudit nos," J. T. Pisc. "qui do-
 "cet nos præ bestiis terræ & præ vola-
 "tilibus coeli sapientes nos facit," sic
 Nos hod. Tind. "whych giveth us more
 "understanding then he doth the beasts
 "of the earth, and teacheth us more
 "then the foules of heaven.

Ver. 12. שם יעקב ולא יענה מפני נאון רעים
 Pagn. "ibi clamabunt & non exaudiet
 "à faciebus superbiam malorum," sic
 Chald. Ar. Syr. "non exaudies eos," Vat.
 S. Amb. ἐκεῖ κεκραγόντων (fut. pro præter.
 An hæc ad Exod. v. 21.) (Alex. κεκραγόντων)
 καὶ οὐ μὴ εἰσακούσῃ καὶ ἀπὸ ὑψηλῶς πονηρῶν,
 Vulg. "ibi clamabunt & non exaudiet
 "propter superbiam malorum," J. T.
 Pisc. "ibi clamant propter superbiam
 "malorum sed non exaudit," Nos hod.
 "there they cry (but none giveth an-
 "swer,)" &c. ut Vulg. Tind. "yf a-
 "ny soche complayne no man geveth
 "answere, and that because of the
 "wickednesse of proud tyrauntes.

Ver. 13. אך-שוא לא-ישמע אל ושרי לא
 יורנה Pagn. "veruntamen mendacium
 (Chal. iniquitatem &c.) non audiet Deus
 "& Omnipotens non intueatur illud,"
 Ar. Syr. "quia impiorum superbia est
 "defectus (Syr. in vanum) — eam lau-
 "dabit," Vat. S. Amb. ἀπαρὸν ἐβλάται
 ἰδεῖν ὁ κύριος ὡς γὰρ ὁ παντοκράτωρ,
 Vulg. "non ergo frustra audiet Deus &
 "Omnipotens causas singulorum intue-
 "bitur," J. T. Pisc. "meram vanita-
 "tem (Pisc. utique vanit.) non exaudit
 "Deus & Omnipotens non contempla-
 "tur eam," Nos hod. ut Pisc. sed in
 fut. temp. Tind. "but yf a man call
 "upon God doth he not heare him?
 "doth not the Almightye accepte hys
 "crye?"

Ver. 14. אף כי-תאמר לא תשונו דין לפני
 לו Pagn. "etiam quod dixeris
 "non videbis eum: Fac judicium ad
 "facies ejus & expectabis eum," Chald.
 "utique enim dices non intuebitur e-
 "um: Judica coram illo & spera in
 "eo," Syr. Ar. "si tu dixeris, non lau-
 "dabo eum, judicium dic coram eo &
 "supplica ei," Vat. S. Amb. ὁρῶντες ἐστὶ
 τὸ κρίνειν τὰ ἀνόμια καὶ κρίνει με καὶ
 θησὶ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δυνάσται αὐτὸν ἀνέ-
 σται ὡς ἐστὶ καὶ νῦν, (multa hic addita, ut
 καὶ νῦν ex init. seq. vers.) Vulg. "etiam
 "cum dixeris non considerat: Judicare
 "coram illo & expecta eum," J. T.
 "multo minus si dicas, non contem-
 "plaris istud, + exauditus est; judica
 "coram eo & expecta eum," Pisc. "e-
 "tiam + in hoc peccasti quod dixisti te
 "non contemplaturum eum. Judica,"
 &c. ut J. T. Nos hod. "although thou
 "sayest thou shalt not see him, yet
 "judgment

"judgment is before him, therefore
"trust thou in him," Tind. "when
"thou speakest, then shulde he not
"pardon the, yf thou open thy self
"before him and put thy trust in him.

Ver. 15. ועתה כי אין פקד אפיו ולא ידע בפש. Pagn. " & nunc (Chald. perinde ac

"si non fuisset) quia nihil visitavit na-

"sus ejus; & non cognovit in copiâ

"valdè" Syr. Ar. "quoniam usque ad-

"huc non præcipit furori suo, & non

"malefacit cuiquam, (Syr. non nocet

"animæ,) (Heb. Pash אפאש לגורמוֹן vox

Chaldaica ut פשו) Var. S. Amb. ὅτι ἐκ

ἔσιν ὁπίσθεν ὁργῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ ἔνω

πλάτων (Ald. Comp. ὁπίσθεν αὐτοῦ) τι

(φάσμα, Vulg. "nunc enim non infert

"furorem suum, nec ulciscitur scelus

"valdè," J. T. "nunc enim quia ni-

"hil + istorum est, visitat ira ejus; quia

"non agnoscit Deum hâc recreatione

"admodum," Pisc. "nunc vero quia

"nihilum + est quod visitavit ira ejus,

"neque cognovit multitudinem + pec-

"catorum ejus admodum," Nos hod.

"but now because + it is not + so, he

"hath visited in his anger: Yet he

"knoweth + it not in great extremity,"

Tind. "then useth he no violence in his

"wrath, nether hath he pleasure in

"curious and depe inquisitions,

Ver. 16. ואיוב הכל יפצח פיהו בבלי דעת. Pagn. " & Job vanè patefa-

"ciet os suum; absque scientiâ sermo-

"nes crebro profundet," sic Chald. &

Ar. Syr. Vat. S. Amb. καὶ Ἰωβ μαλαίως

ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν ἀναισθήσῃ ῥήματι βα-

ρύνει, Ald. ἐν ἀναισθήσῃ, Sym. αἰς ἀνότη

λόγῃς βαρεῖς ἐποίησας, Vulg. "ergo Job

"frustra aperit os suum & absque sci-

"entiâ verba multiplicat," J. T. "sed

"Job vanitate dilatat os suum, absque

"scientiâ sermones multiplicat," Pisc.

"idcirco Job + cum vanitate aperit os

"suum & absque scientiâ sermones cu-

"mulat," Nos hod. "therefore doth

"Job open his mouth in vain," &c. ut

J. T. Tind. "therefore doth Job open

"his mouth, but in vayne, and foolish-

"ly hath he made so many words.

C A P. XXXVI.

VER. 1. ויסף אליהו ויאמר Pagn.

" & addidit Elihu & dixit," sic

Chald. & Ar. Syr. Vat. προσθεῖς ὃ ἔτι

ἔλειξ λέγει, (Hoc cap. in Ald. est xxv.

quod ita incipit, ἔλειξ διάλεξις πέμπτη,) Vulg.

"addens quoque Elihu hæc locu-

"tus est," J. T. "postremo pergens

"Elihu (Pisc. iterum perrexit Elihu +

"loqui) & dixit," Nos hod. "Elihu also

"proceeded and said," Tind. "Elihu

"proceeded forth in hys talkynge and

"said:—

Ver. 2. כתר לי ועד ואחור כי עד לאחור Pagn. "sta circa me paululum &

"indicabo tibi, quia adhuc Deo sermo-

"nes," sic Chald. & ferè Ar. Syr. (Dru-

"sus ait, totus ferè hic versus Chalda-

"icus,) Vat. S. Amb. μεθὼν με μικρὸν ἔτι

ἵνα διδάξω σε, ἔτι γὰρ ἐν ἐμοὶ ἔστι λέξις,

Vulg. "sustine me paululum & indica-

"bo tibi; adhuc enim habeo quod pro

"Deo loquar," eod. sens. J. T. Pisc. &

Nos hod. sed "—that I have yet to speak

"on God's behalf," sic Tind. sed—

"what I have yet," &c.

Ver. 3. אשא דעי למרחוק ולפעלי אתן צדק Pagn. "tollam scientiam meam à lon-

"ginquo; & operatori meo dabo justi-

"tiam," sic Chald. Ar. Syr. "faciam

"justitiam," Vat. S. Amb. ἀναλαβὼν ἡ

ἐπιστήμην μου μακρὸν (Ald. μικρὸν,) ἔργοις

δέ μου, &c. ad seq. ὧς Vulg. "repetam

"scientiam meam à principio & ope-

"ratorem meum probabo justum," J.

T. Pisc. "proferam (Pisc. petam) sen-

"tentiâ meam è longinquo; & opi-

"fici meo tribuam justitiam, (Pisc. af-

"feram justitiam + suam,) Nos hod.

ut J. T. Tind. "I wyll open to the yet

"more of myne understanding and

"prove my maker righteous.

Ver. 4. כי אמנם לא שקר מלי תמים דעות. Pagn. "nam verè non mendacium

"sermones mei; perfectus scientiis te-

"cum," sic Chald. Ar. "absque men-

"dacio," Syr. "mendaces," Vat. S. Amb.

δικαία ἐρῶ ἐπ' ἀληθείας καὶ ἐκ ἀδικα ῥή-

ματα ἀδίκως ῥωγῶ, Vulg. "verè enim

"absque mendacio sermones mei &

"perfecta scientia probabitur tibi," J. T.

Pisc. "nam revera non erunt menda-

"ces sermones mei, integer (Pisc. vir

"integer) sententiis ero (Pisc. est) apud

"te," Nos hod. ut Pisc. sed—"he that

"is perfect in knowledge is with thee,"

Tind. "true ar my wordes and no lye,

"and the knowledge wherewithal I ar-

"gue agaynst the is perfect.

Ver. 5. ויהא אל פביר ולא ימאס כביר כח לב. Pagn. "ecce Deus fortis & non abjiciet

"fortem potentia cordis," Chald. "non

"aspernabitur justum," Syr. Ar. "quia

"(Syr. ecce) qui est purus sicut lac,"

(hic etiam confundunt ó finem hujus ver.

cum init. seq.) Vat. S. Amb. γινώσκω δὲ

(Alex. γινώσκω καὶ ἐγὼ) ὅτι ὁ κύριός ἐ

μὴ ἀποποιήσῃ) ἡ ἀκακία, δυνατὸς ἐν ἑαυτῷ καρ-

δίας, (Comp. καρδίας,) Vulg. "Deus po-

"tentes non abjicit cum & ipse sit po-

"tens," J. T. "en + Deus fortis vali-

"dus + est, nec tamen spernit: Validus

"est, virtus est animi," Pisc. "en Deus

"potens + est nec + tamen spernit +

7 E "quenquam:

"quenquam: potens + inquam est ro-
"bore cordis," Nos hod. "—in strength
"and wisdom," præced. ut Pisc. Tind.
ut Vulg. "in power and wysdome.

Ver. 6. *וְנִחַם עֵינָיו וְשָׂם כִּסֵּא וְיָשָׁב עָלָיו* Pagn.
"non vivificabit impium & iudicium
"afflictorum tribuet," sic Chald. Ar.
Syr. "impious non vivit," Vat. *ἀσεβὴς ὁ
μὴ ζωοποιήσῃ καὶ κρίμα πτωχῶν* (Ald. *κρί-
μαλα*, Comp. *κρημαλα*) *δώσει*, S. Amb.
"non habet pecunias," Vulg. "sed non
"salvat impios & iudicium pauperibus
"tribuit," J. T. Pisc. "non servat vi-
"tam improbo: Sed jus pauperum edit,
Pisc. " & jus afflictorum procurat,) Nos
hod. "—but giveth life to the poor,"
præc. ut J. T. Tind. "as for the un-
"godlye, he preserveth them not, but
"helpeth the poore to theyr ryght.

Ver. 7. *לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק עֵינָיו וְאֶת־מַלְכִּים לִכְסֹא*
Pagn. "non prohi-
"bebit à justo oculos suos & cum regi-
"bus in folio: & collocabit eos in per-
"petuum & exaltabuntur," Ch. "cum
"regibus rectis sedebit super thronum
"regni," Ar. Syr. "sedere facit reges
"super folium—& extolluntur in æter-
"num," Vat. *ὅτι ἀφελεῖ ἀπὸ δικαίᾳ ὀφ-
θαλμὸς αὐτοῦ* (Alex. *ὀφθαλμὸν αὐτοῦ*) καὶ μὴ
βασιλέων εἰς θρόνον· καὶ καθίει αὐτοὺς εἰς νῆκον
καὶ ὑψωθήσονται (Alex. Ald. *ὑψωθήσονται*), (an
hæc de Josepho? ut Grot. placet?) Vulg.
"non auferat à justo oculos suos & re-
"ges in folio collocat in perpetuum &
"illi eriguntur," J. T. Pisc. "non sub-
"trahit à justo oculos suos; potius cum
"regibus folio + adest; ut collocet illos
"in æternum atque exaltentur, Pisc.
"sed cum regibus in folium + eum col-
"locat: Collocat, inquam eos, in æter-
"num, adeo ut exaltentur," Nos hod.
"—but with kings are they on the
"throne; yea he doth establish them
"for ever and they are exalted," præc.
ut Pisc. Tind. "—he setteth up kinges
"in their trone and confirmeth them,
"so that they alway syt ther in," præc.
ut Pisc.

Ver. 8. *וְאִם־אֲסֻרִּים בִּזְקִים יִלְכְּדוּן בַּחֲבִל־עֵנִי*
Pagn. " & si vincti compedibus, capi-
"entur in funibus afflictionis," Chald.
"si vincti sunt impii in catenis, Ar. Syr.
"cum interitu descendunt ad paupertatem,"
Vat. S. Amb. καὶ οἱ πεπεδημένοι
*ἐν χειροπέδαις, (υψωθήσονται) ἐν χοινοῖς πει-
νίαν*, Vulg. " & si fuerint in catenis &
"vinciantur funibus paupertatis," J. T.
Pisc. "quod si vincti compedibus, cap-
"tivi detineantur funibus afflictionis,"
sic Nos hod. Tind. "but yf they be
"layde in preson and cheynes or bound
"with the bondes of povertie.

Ver. 9. *וְיָגֵד לָהֶם בַּעֲלָם וּפְשָׁעֵיהֶם כִּי יִתְגַּבְּרוּ*

Pagn. " & indicabit eis opus eorum &
"prævaricationes eorum; quia præva-
"lebunt," sic Chald. Syr. Ar. "cum
"insolentes fuerint," Vat. S. Amb. καὶ
*ἀναγγελεῖ αὐτοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ τὰ πρᾶ-
ξιμα αὐτῶν, ὅτι ἰσχυρώσιν* Alex. *ὅταν
ἰσχυρώσιν*, Sym. *καλεδονάσθων*,) Vulg. "in-
"dicabit eis opera eorum & scelera eo-
"rum quia violenti fuerunt," J. T. Pisc.
"indicat (J. T. postquam indicavit) eis
"opus eorum & defectiones (Pisc. trans-
"gressiones) eorum invaluisse," (Pisc.
"quum invaluerunt,) Nos hod. "then
"he sheweth them their work and their
"transgressions that they have exceed-
"ed," Tind. "then sheweth he them
"theyr workes and dedes and the synnes
"wherewith they have used cruel vio-
"lence.

Ver. 10. *וְיִגַּל אָזְנוֹ לְמוֹסֵר וְיֹאמַר כִּי־יִשׁוּבוּן*
Pagn. " & revelabit aurem eorum
"ad correptionem: & dicet quod re-
"vertantur ab iniquitate," sic fere Chal.
& Ar. Syr. Vat. S. Amb. *ἀλλὰ ὁ δικαίος
εἰσακούσεται* καὶ εἰπὲν ὅτι *ᾠπισσαφύσονται* ἐξ
ἀδικίας, Vulg. "revelabit quoque aurem
"eorum ut corripiat; & loquetur ut
"revertantur ab iniquitate," J. T. "re-
"velavit illis in aurem huiusmodi eru-
"ditionem, indicens, ut revertantur ab i-
"niquitate," Pisc. "detegit aurem eo-
"rum ad disciplinam; dicitque ut re-
"vertantur ab iniquitate," Nos hod. ut
Pisc. sed "—and commandeth that they
"return," &c. Tind. "he with punish-
"ing and nurtringe of them, roundeth
"them in the eares, warneth them to
"leave off from theyr wyckednes and
"to amend.

Ver. 11. *אִם־יִשְׁמָעוּ וְיַעֲבֹדוּ יָכֹל יִמְיָהֶם בְּטוֹב*
Pagn. "si audierint &
"servierint, finient dies suos in bono &
"annos suos in delectationibus," sic
Chald. Syr. Ar. pro "servierint, faciant,
Vat. S. Amb. *ἐὰν ἀκούσωσι καὶ δευδύσωσι,
ὡς ἐλέσσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθῷ καὶ
τὰ ἔτη αὐτῶν ἐν ὀρεπείαις*, Ald. *ὀρεπ-
γείαις*, S. Amb. "gaudiis," Vulg. "si au-
"dierint & observaverint, complebunt
"dies suos in bono & annos suos in glo-
"riâ," J. T. Pisc. "si auscultent (Pisc. +
"tunc auscultent) & colant + eum; con-
"sumunt dies suos in bono & annos suos
"in rebus amœnis," Nos hod. "if they
"obey and serve him they shall spend
"their days in prosperity and their years
"in pleasures," Tind. "yf they now
"wyl take hede and be obedient, they
"shal were out theyr dayes in prosperyte
"and theyr yeares in pleasure and joye.

Ver. 12. *וְאִם־לֹא יִשְׁמָעוּ בְּשִׁלַּח יַעֲבֹדוּ וְיִגְוָעוּ*
Pagn. " & si non audierint per
"missile (Chald. per arma belli) transi-
"bunt

"bunt & obibunt absque cognitione,"
Ar. Syr. "in interitum abibunt," Vat.
S. Amb. ἀσεβείς ὅς ἐ διασώζει πρὸς τὸ μὴ
βέλει αὐτὸς εἰδέναι τὸ κύριον καὶ διότι νε-
βήσαντες ἀνήκουσι ἡσαν, Vulg. "si autem non
"non audierint, transibunt per gladium
" & confumentur in stultitiâ," J. T.
Pisc. "sin autem non auscultaverint,
"missili transmittuntur (Pisc. in telum
"incidunt: & expirant in ignoratione,"
(Pisc. propter ignorantiam suam,) Nos
hod. ut J. T. sed "—shall perish by the
"sword—without knowledge," Tind. ut
Vulg. sed "—or ever they be aware.

Ver. 13. וְהַנְפִּילָב יְשִׁימוּ אֶף לֹא יִשְׁעוּ בִּי אֲדָמָם
Pagn. " & hypocritæ (Chald. superbi)
"corde ponent nasum: Non clamabunt
"cum alligaverit eos," Chald. "non
"deprecabuntur miserationem ejus, quo-
"niam ligavit eos," Syr. Ar. "perverfi
"autem cordibus peribunt & non cla-
"mabunt in furore, mugient cum vin-
"ciet eos," Vat. S. Amb. καὶ ὑποκριταὶ
καρδία τάξουσιν θυμὸν, & βοήσονται ὅτι ἐδῆσεν
αὐτὸς, Vulg. "simulatores & callidi pro-
"vocant iram Dei, neque clamabunt
"cum vincti fuerint," J. T. "hypo-
"critarum vero ex animo qui appo-
"nunt iram; nec vociferantur quum
"vincivit eos," Pisc. "qui vero hypo-
"critæ corde augent iram: non clamant
"quum vinxit eos," Nos hod. "but the
"hypocrites in heart heap up wrath:
"they cry not when he bindeth them,"
Tind. "as for soche as be fayned dif-
"semblers and ypocrites; thei heape
"up wrath for themselves; for they
"call not upon him thoughte they be
"his presoners.

Ver. 14. תָּמַת בְּנֵעַר נַפְשָׁם וְחַיָּתָם בְּקִרְשֵׁי
Pagn. "moriatur in adolescentiâ anima
"eorum: & vita eorum inter conductos"
Chald. "vita eorum sicut scortationis
"mancipia," Ar. Syr. pro adolescentiâ,
fame," (Nayar excussit, particip. Noyer
excussit, (scil. fructus eorum) vastus est,)
Vat. S. Amb. ἀποθάνουσιν (Alex. -θάνη) πρί-
νυν ἐν νεότητι ἢ ψυχὴ αὐτῶν ἢ ζῶν αὐτῶν
τίλρωσκαμμένη ὑπὸ ἀλγέλων, Vulg. "mori-
"etur in tempestate anima eorum &
"vita eorum inter effœminatos," J. T.
Pisc. "moriatur (Pisc. + idcirco moritur)
"cum juvenia anima eorum & vita eo-
"rum (Pisc. + aufertur) cum merito-
"riis," Nos hod. "they die in youth
"and their life is among the unclean,"
Tind. "thus theyr soule perysheth in
"folyshnes and theyr lyfe with the con-
"demned" (An de Sodomitis aut pri-
mogenito Pharaonis?)

Ver. 15. יְחַלֵּץ עֲנִי בַעֲנִי וְיִגַּל בְּלִחָץ אֲנִי Pagn.

"eruet afflictum in afflictione suâ & re-
"velabit aurem eorum in oppressione,"
Chald. "manifestabit in tribulatione au-
"ditum eorum," Syr. Ar. "—ob hu-
"militatem suam & revelabit viam eo-
"rum in tribulatione," Vat. S. Amb.
ἀνθ' ὧν ἐβλήσαν ἀδελφὴ καὶ ἀδελφὸν κέρμα ὃ
πράξεων ἐκθήσει, Vulg. "eripiet de angu-
"stiâ suâ pauperem & revelabit in tri-
"bulatione aurem ejus," J. T. Pisc. "li-
"berat afflictum in afflictione ejus & re-
"velat oppressione in aurem ejus, (Pisc.
" & detegit in oppressione aurem eo-
"rum,) Nos hod. ut Pisc. sed "—the
"poor in affliction and openeth," &c.
Tind. "the poore delivereth he out of
"his straytnesse and comforteth such as
"be in necessite and trouble.

Ver. 16. וְאֵף חֲסִיתֶךָ מִפִּי צָר רָחֵב לֹא-מִצָּק
Pagn. " &
"etiam si removet te ab ore angustiae,
"latitudinem non angustam pro eo: &
"requies mensæ tuæ plena pinguedine,"
sic ferè Chald. Syr. Ar. " & quoque li-
"berabit te ab ore nocentis; & latitu-
"dinem pro angustia," Vat. S. Amb.
καὶ προσεπιπάτησέ σε ἐκ στόματος ἐχθρῶ·
ἀβυσσὸς καὶ ἀχυσὶς ὑποκάτω αὐτῆς, καὶ καί-
εη τράπεζά σε πλήρης πωότης, Ald.
Comp. καὶ πρὸς ἐπὶ ἡπάτησεν (Ald. πᾶ-
τησέν) σε, sic Polychr. & Aug. Schol.
ὁ ἔχρ. ἔχει καὶ προσέτι ἐπάτησέν σε, Vulg.
"igitur salvabit te de ore angusto la-
"tissime & non habente fundamentum
"subter se: Requies autem mensæ suæ
"erit plena pinguedine," J. T. Pisc.
"sic etiam averterat (Pisc. removisset)
"ex ore angustiae + in latitudinem cui
"non suberat pressura (Pisc. sub quâ
"non + esset arctatio) & ferculum (Pisc.
"-la) mensæ suæ plenum (Pisc. -na) e-
"rat (Pisc. essent) pinguedine," Nos
hod. ut Pisc. sed "—out of the strait
"into, &c.—and that which should be
"set on thy table," &c. Tind. "even
"so shal he kepe the (yf thou wylte be
"content) from the bottomlesse pyt
"that is benethe: And yf thou wylte
"holde the quyet, he shall fyll thy ta-
"ble wyth plenteousnesse.

Ver. 17. וְדִין-דָּשֵׁעַ מִלֵּאָת דִּין וּמִשְׁפָּט יִתְמַכּוּ
Pagn. " & judicium impii implevisti,
"causam & judicium sustentabunt,"
Chald. "jus & consuetudo auxiliantur,"
Syr. Ar. "judicabit impios pleno judicio,
" & in judicio deprehenderentur," Vat.
S. Amb. ἔχ ὑπερήσει ὃ ἀπὸ δικαίων κέρμα,
Vulg. "causa tua quasi impia judicata
"est, causam judiciumque recipies,"
J. T. "dum judicium improbi comple-
"res; judicium & jus obtinerent," Pisc.

^a Quære an reponendum sit conductitios, i. e. meritorios. Quære de his inter allusiones.

“ sed ius improbi implevisti: + idcirco
 “ ius & iudicium tenebunt te,” Nos
 hod. ut Pisc.—idcirco,” Tind. “ never-
 “ theles thou hast condemned the judg-
 “ ment of the ungodly, yea even soch
 “ a judgement and sentence shalt thou
 “ suffice.

Ver. 18. כִּי־חַמָּה פֶּן־יִסְתַּךְ בְּשֶׁסֶק וּרְב־כַּפֶּר Pagn. “ quia ira ne forte incitet
 “ te in sufficientia; & multitudo propi-
 “ tiationis non declinare faciet te,” Ch.
 “ cum iratus fuerit ne seducat te in a-
 “ bundantia substantiæ & multitudo re-
 “ demptionis divitiarum non inclinet te,”
 Ar. Syr. “ vehementia pugnae non stimu-
 “ labit te, neque te faciet indigere a-
 “ bundanti salute, vi utitur adversum
 “ te ad liberandum te,” Paraphr. Vat.
 S. Amb. θυμὸς ὃ ἐπ’ ἀσεβείας ἔσται (Alex.
 ἡξεί) δι’ ἀσέβειαν δάραν ὧν ἐδέχοντο ἐπ’ ἀδι-
 κίας, Vulg. “ non te ergo superet ira ut
 “ aliquem opprimas: Nec multitudo
 “ donorum inclinet te,” J. T. “ cum
 “ æstuans ira + obvenit cave ne avertat
 “ te explosione; & magnum pretium
 “ redemptionis non abducat te,” Pisc.
 “ certè ira + præsto est: Vide ne remo-
 “ veat te percussione & pretium re-
 “ demptionis, quamvis magnum, non
 “ subtrahat te,” Nos hod. ut Pisc. sed
 “ because + there is wrath, &c. — then
 “ a great ransom,” &c. Tind. “ for then
 “ shall not thy cause be styllled with
 “ crueltie, nor pacified with manye
 “ gyftes.

Ver. 19. הֲיֵעָרַךְ שׁוּעֶךָ לֹא בָצָר וְכָל מַאֲמָצִי־כַח Pagn. “ nunquid æstimabit clamorem
 “ tuum? non aurum nec omnes forti-
 “ tudines potentiæ,” Chald. “ nunquid
 “ ordinari potest deprecatio tua & om-
 “ nes qui robusti sunt, inveniunt virtu-
 “ tem?” Ar. Syr. “ ne incommodo affi-
 “ ciaris à quibusvis robustis fortitudine,”
 Vat. S. Amb. μή ῥε ἐκκλινάτω (Alex.
 ἐκκλίνῃ) ἐκὼν ὁ νῆς δεισέως ἐν ἀνάγκῃ ὄντων
 (ll. בצר pro בצד) ἀδυνατίων καὶ πάντας
 τὰς κραταιότητας ἰσχυρῶν (Ald. κρατέοντας)
 (Alex. ἀδυνατίων ἐν ἀνάγκῃ ὄντων, ἀλλὰ φύ-
 λαξαι μὴ πρῶξῃς ἄνομα καὶ πάντας τὰς
 κραταιότητας ἰσχυρῶν μὴ ἐξελκύσης τὴν νύκτα ὅ
 ἀναβῆναι αὐτὸς ἀντ’ αὐτῶν. ὅτι τῶν ῥῶ,
 Vulg. “ depone magnitudinem tuam
 “ absque tribulatione & omnes robustos
 “ fortitudine,” J. T. “ an æstimabit no-
 “ bilitatem tuam? non lectissimum au-
 “ rum ne + quidem omnia fortificarent
 “ vires,” Pisc. “ an æstimabit opes tuas
 “ + ut non + maneat in angustia? aut
 “ ullum eorum qui valent robore? Nos
 hod. “ will he esteem thy riches? no
 “ nor gold nor all the forces of strength,”
 Tind. “ hath God ordered then that
 “ the glorious lyfe of the and al soch

“ mighty men shuld not be put downe?
 Ver. 20. מִי־יָחַד עִמִּי לַעֲלוֹת הַלַּיְלָה אֲשֶׁר־לִי Pagn. “ ne anheles nocte ad ascenden-
 “ dum populos sub te,” Chald. “ ne ur-
 “ geas in nocte ut ascenderent populi in
 “ loco suo,” Targ. al. “ ne adulteres ux-
 “ orem proximi tui nocte ut ascendent
 “ populi pro eis,” Syr. Ar. “ & ab im-
 “ pulsu qui est in nocte & substituet po-
 “ pulos pro te & gentes pro animâ tuâ,”
 (An hic respicit verba Jobi iii. 8.) Vat.
 S. Amb. μὴ ἐξελκύσης τὴν νύκτα ὅ ἀναβῶναι
 λαὸς (Ald. Comp. ἄλλας ἀντ’ αὐτῶν, Sym.
 μὴ προθυμῆς νυκτὸς ἐπαναβῶναι λαὸς ὅτι
 τῶ τῶν αὐτῶν, Vulg. “ ne protrahas no-
 “ ctem ut ascendant populi pro eis,”
 J. T. Pisc. “ ne aspires (Pisc. anheles)
 “ ad illam noctem quâ abeunt populi in
 “ locum suum, (Pisc. è medio tolluntur
 “ populi in loco ipsorum,) Nos hod.
 “ desire not the night when people are
 “ out off in their place,” Tind. “ pro-
 “ longe not thou the tyme tyll ther
 “ come a nyghte for the to set other
 “ people in thy stede.

Ver. 21. הֲשֹׁמֵר אֶל־חַפְּזִי אֶל־אֹן כִּי עַל־וַיָּה Pagn. “ cave ne aspicias ad
 “ iniquitatem, (Chald. mendacium) quia
 “ super hoc elegisti, propter (Chald.
 “ præ) afflictionem,” Ar. Syr. “ cave i-
 “ gitor ne convertaris ad scelera, nam
 “ propterea tentatus es paupertate,” (An
 leg. בכנה pro ברנה?) Vat. S. Amb. ἀλ-
 λα φύλαξαι μὴ πρῶξῃς ἄππα. ὅτι τῶν
 (Ald. Comp. ἀπὸ) ῥῶ ἐξείλω ἀπὸ πτωχείας,
 Vulg. “ cave ne declines ad iniquitatem:
 “ Hanc enim cœpisti sequi post mise-
 “ riam,” J. T. Pisc. “ cave tibi, ne re-
 “ spicito ad vanitatem; ut hæc eligas
 (Pisc. “ iniquitatem; nam hanc + jam e-
 “ legisti) præ afflictione,” Nos hod. ut
 Pisc. Tind. “ but beware that thou turne
 “ not asyde to wickednes and synne,
 “ whiche hytherto thou haste chosen
 “ more than mekenesse.

Ver. 22. הֲאֵל יִשְׁגִּיב בַּכּוֹחַ מִי כְּמֹהוּ מוֹרָה Pagn. “ ecce Deus extollet in potentiâ
 “ suâ. (Chald. ecce solus Deus potens,
 &c.) Quis sicut ipse docens? Ar. “ ete-
 “ nim si Deus augeat vim, quis est qui
 “ cum eo compararetur in scientiâ?”
 Syr. ferè ut Heb. Vat. S. Amb. ἰδὲ ὁ ἰσχυ-
 ρὸς κραταιώσει ἐν ἰσχύϊ αὐτοῦ (Alex. ῥε ἐν
 ἰσχ.) τίς γάρ ἐστι κατ’ αὐτὸν δυνάστης, Vulg.
 “ ecce Deus excelsus in fortitudine suâ
 “ & nullus ei similis in legislatoribus,”
 J. T. Pisc. “ en Deus extollit virtute
 “ suâ (Pisc. + sese potentiâ suâ.) quis
 “ sicut ipse docet,” Nos hod. ut J. T.
 Tind. “ behold God is of a mightye
 “ hye power; who is soche a gyde and
 “ lawe geve as he?

Ver.

Ver. 23. מִי־פָקַד עָלָיו דְּרָכָו וּמִי־אָמַר פְּעֻלָּתָּהּ
 Pagn. "quis visitavit super illum
 "viam ejus? & quis dixit operatus es
 "iniquitatem?" sic Chald. Syr. Ar.
 "quis est qui prospectat?" Vat. S. Amb.
 τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἐτάζων αὐτῷ τὰ ἔργα, ἢ τίς ὁ
 εἰπὼν (Ald. εἰπας) ἐπράξεν ἄδικα, S. Amb.
 "aut quis, quod dixisti, fecit injusta?"
 Vulg. "quis poterit scrutari vias ejus?"
 "aut quis potest ei dicere: Operatus es
 "iniquitatem," J. T. "quis commisit
 "ei viam ejus? aut quis dicit operaris
 "iniquitatem?" Pisc. "quis injunxit ei
 "viam ejus? aut quis dicat ei, operatus
 "es perversitatem," Nos hod. ut Pisc.
 sed "—iniquity," Tind. "who wyll re-
 "prove him of his waye? who wyll
 "faye unto him thou hast done wrong?"
 Ver. 24. זָכַר כִּי־תִשְׁגִּיָּא פְעֻלּוֹ אֲשֶׁר שָׂרָו אֲנָשִׁים
 Pagn. "memento, ut magnifices opus
 "ejus quod intuiti sunt homines," Chal.
 "quæ laudaverunt viri justi," Ar. Syr.
 "adverte multa esse opera ejus, & ta-
 "men laudari eum ab omnibus homini-
 "bus," Vat. S. Amb. μνησθήτω ὅτι (Alex.
 ὅτι ἰὼν ὅτι) μετὰ λαὸν αὐτῶν τὰ ἔργα, ὧν
 ἠρξάντο ἄνδρες, Vulg. "memento quod ig-
 "nora opus ejus de quo cecinerunt viri,"
 J. T. Pisc. "recordare, ut amplifices (Pisc.
 "magnifices) opus ejus quod contem-
 "plati sunt (Pisc. -plantur) mortales,
 (Pisc. "homines,) Nos hod. ut Pisc. Tind.
 "O confyde how greate and excellent
 "hys worckes be, whom all men love
 "and prayse."
 Ver. 25. כָּל־אָדָם חֹזֵר וְנֹשֵׁא יָבִיט מֵרָחוֹק
 Pagn. "omnes homines viderunt illud:
 "Homo intuebitur à longe," sic Chald.
 & ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. πάντες ἀν-
 θρώπων εἶδον ἐν ἑαυτῷ, ὅσοι τῆς ὁρασκόμενοι
 εἰσι βροτῶν, Sym. ἕκαστος ἀποβλέπων μακρό-
 θεν, Vulg. "omnes homines vident eum;
 "unusquisque intuetur procul," J. T.
 Pisc. "quod omnes (Pisc. — quod) homi-
 "nes viderunt; (Pisc. "vident illud):
 "mortalis intuetur (Pisc. + illud) è lon-
 "ginquo, (J. T. + & dicas,) Nos hod.
 "every man may see it, man may be-
 "hold it afar off," Tind. "yee wondre
 "at hym and yet they se hym, but a-
 "farre of."
 Ver. 26. הֵן־אֵל שֶׁנִּיא וְלֹא נָדַע מִסְפַּר שָׁנָיו
 Pagn. "ecce Deus magnus &
 "non sciemus. Numeri annorum ejus
 "& non inquisitio," sic ferè Chald. Syr.
 Ar. "quoniam (Syr. ecce) terminus, &c.
 Vat. S. Amb. ἰδὲ ὁ ἰσχυρὸς πολὺς καὶ ὁ
 γνωστόμεθα (Ald. γνωσθόμεθα) ἀριθμὸς
 (Olymp. τινὰ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς ὁδῶν
 ἔχει) ἐτῶν αὐτοῦ καὶ ἀπέραιτος, Vulg. "ecce
 "Deus magnus vincens scientiam no-

"stram: Numerus annorum ejus inæ-
 "stimabilis," J. T. Pisc. "en Deus ita
 "amplus + est (Pisc. magnus) ut non
 "cognoscamus, cujus annorum numero
 (Pisc. "+ opus ejus; sicut numero anno-
 "rum ejus) non + est pervestigatio, Nos
 hod. "behold God is great and we know
 "+ him not; neither can the number
 "of his years be searched out," Tind.
 "behold so greate is God that he pas-
 "seth oure knowledge; nether are we
 "able to come to the experyence of hys
 "yeares." (רב ut שניא & multus &
 magnus.

Ver. 27. כִּי יִגְרַע נִטְפֵּי־מַיִם יִקּוּ מִטָּר לְאֶדָּו
 Pagn. "quia minuet stillas aquarum:
 "stillabunt pluviam ad vaporem ejus,"
 Chald. "nubes ejus," Ar. Syr. "si nos
 "numeraverimus cardines cœli (pro מים
 l. שמים) "& collegerimus guttas pluviae
 "totius," Vat. S. Amb. ἀριθμησάμεν καὶ αὐτὰς
 σταγόνες ὑετῶν καὶ συλλέξωμεν τὰς ἀπὸ τοῦ
 οὐρανοῦ εἰς νεφέλῳ, Vulg. "qui aufert stillas
 "pluviae & effundit imbres ad instar
 "gurgitum," J. T. Pisc. "nam subtra-
 "hit stillas aquarum quæ fundebant
 (Pisc. "fundunt) pluviam ad calamita-
 "tem ejus, (Pisc. post nebulam ejus,)
 Nos hod. "for he maketh small the
 "drops of water, they pour down rain
 "according to the vapour thereof,"
 Tind. "he turneth the water into small
 "droppes: He dryveth hys cloudes to
 "geather for to rayne.

Ver. 28. אֲשֶׁר־יִזְלוּ שְׁחִיקִים יִרְעֻפוּ עָלָיו אֲדָם דָּב
 Pagn. "quam stillabunt nubes: stilla-
 "bunt super hominem multum," Chald.
 "quæ ab æthere fluunt ejus, qui sanat
 "propter orationem filii hominis mag-
 "ni," Syr. Ar. "quas emittit cœlum +
 "tempore. Stillant nubes super homi-
 "nes + quibus lætantur valde," Vat. S.
 Amb. ῥυήσονται παλαιώματα (Sym. ἄτινα ῥυ-
 ήσονται ἐκ τῆς αἰθέρος) ἐσκίασε ὃ νεφὴ ἐπὶ ἀ-
 μυθητῶ βροτῶν. (Alex. Ald. ἐπὶ ἀμυθητῶν
 βροτῶν & Comp. sed — ἐπὶ) + ὥραν ἔθετο
 κηλύεσιν (quæ seq. in hoc vers. absunt in
 nonnull. Cod.) οἶδασιν ὃ καίτης τάξιν. ἐπὶ
 τέτοις πᾶσιν οὐκ ἐξίσταται (Alex. ἐξίστατο)
 (καὶ ἡ διάνοια, ὅδε ἀλλήλας εἰαί (καὶ ἡ καρδία
 ἀπὸ ζώματι), Vulg. "qui de nubibus flu-
 "unt quæ prætexunt cuncta desuper,"
 J. T. Pisc. "quum fluerent superiores
 "nubes, stillarent (Pisc. quum + que ita
 "fluunt cœli, stillant) super homines
 "multos," Nos hod. "which the clouds
 "do drop and distil upon man abun-
 "dantly," Tind. "so that they poure
 "downe and droppe upon men.

Ver. 29. אִם־יִבִּין מִפְּרִשֵּׁי־עַבִּי חֲשָׁאוֹת סָכְתוּ
 Pagn. "insuper si intelliget expansiones

* Ut Eliæ, hujus Elihu forsan cognominis.

"nubis; fremitus tabernaculi sui?" Ch.
 "tonitruum nubis ejus umbraculum ip-
 "sius," Syr. Ar. " & extendit nubes ex
 "multiplici umbraculo suo," Vat. *ἐξ ἐάν
 ζωνῆ* (Alex. *ζωνῆς ἀπέκλασις* (Alex. *ἐπέκ-
 τασιν*, Comp. *ἐπέκλασις*) *νεφέλης ἰσότηλα*
ζωνῆς αὐτῆς, Vulg. " si voluerit extendere
 "nubes, quasi tentorium suum," J. T.
 " si etiam confideret + homo extensiones
 "dentarum nubium, fragores in tugurio
 "illius," Pisc. " insuper, an intelligit +
 "homo expansiones nubis, fragores, &c.
 "ut J. T. Nos hod. "also who can under-
 "stand, &c.—or the noise of his taber-
 "nacle," ut Pisc. Tind. " he can sprede
 "out the cloudes; (a coverynge of hys
 "tabernacle.)

Ver. 30. *הַפֶּרֶשׁ עָלָיו אֹרֹךְ וְשֵׁשׁ הֵם כֶּסֶם*

Pagn. " ecce extendit super ipsum lu-
 "men suum; & radices maris operuit,"

Chald. " pluviam," Vat. *ἰδὲ ὀκτενῆ ἐπ'*

αὐτὸν (Alex. Ald. Comp. *αὐτῶν*) *ἡδὼ καὶ ῥι-*

ζώματα (Alex. *τὸ πῶρον καὶ ῥίζωμα*) *τῆς θα-*

λάσσης ἐκάλυψε, Chryf. *ὁ ὅτι Συμ. ἐκπέλα-*

ζει ἐπ' αὐτῶν φῶς αὐτῆς. ἔτερεα ὅτι ἀντίθετα

ἀντὶ τῆς ἡδῶς, τῶρον ἔχουσι, Schol. *ὁ Ἐβρ.*

ἔχει ὠρῶ, Vulg. " & fulgurare lumine suo

(" desuper, cardines quoque maris ope-

"riet," J. T. Pisc. " en extendit super e-

"um lucem suam: & radices maris te-

"git," sic Nos hod. sed " the bottom

"of the sea," Tind. " and cause hys

"lyghte to shyne uppon them, and to

"cover," &c. ut hod.

Ver. 31. *כִּי־כֶסֶם יִדִּין עַמִּים יִתְנַחֵל לִמְכַּבֵּר*

Pagn. " quia per ipsas judicabit popu-

"los, dabit escam ad copiam," sic Chal.

Ar. Syr. " multis," Vat. S. Amb. *ἐν ᾧ*

αὐτοῖς (Sym. *ἀπὸ ᾧ αὐτῶν*) *κρηνεῖ λαὸς, δά-*

σει τροφῶν (Sym. *παρέξει τροφῶν παμπολ-*

λὴν) *τῷ ἰαχούρι*, (aa. ll. hab. *ἀκρόνι*) Vulg.

" per hæc etiam judicat populos, & dat

"escas multis mortalibus," J. T. " quum

"illis judicaturus est populos + aut da-

"tur cibum abundè," Pisc. " nam per

"illa judicat populos + aut dat cibum

"abundè," Nos hod. ut Pisc. " — + aut,

Tind. " by these thinges govereneth he

"hys people, and gevethe the aboun-

"daunce of meate.

Ver. 32. *עַל־כַּפִּים כֶּסֶם־אֹרֹךְ וַיֵּצֵא עָלֶיהָ כַּמֶּנֶעַ*

Pagn. " super devexa operuit lucem &

"præcipit super ipsam in occurrente,"

Chald. " propter rapinam manuum pro-

"hibet pluviam & præcipit ei, ut des-

"cendat propter orantem; qui narrat

"linguâ tertia de proximo suo, zelus &

"indignatio in eum ascendet," Targ. al.

" cum enarraverint legem, quisquam

"cum proximo suo æmulantur cum i-

"racundiâ, & efferunt eam sursum,"

Targ. al. " annunciet super eum justiti-

"am amici sui — zelum & indignatio-

"nem aufert ab eo," (v. ult.) Ar. Syr.

" & per manus meas operit eos lumine

" & oritur super eos; occurrunt ei,"

Vat. S. Amb. *ἐπὶ χειρῶν ἐκάλυψε φῶς καὶ*

ἐνεείλατο πρὸς αὐτῆς ἐν ἀπαντήσῃ, Sym. *καὶ*

ἐπέταξε αὐτῷ ὥστε ἀπαντῆσαι, Vulg. " in

"manibus abscondit lucem & præcipit

"ei ut rursus adveniat," J. T. Pisc.

"manibus obtegit lucem & interdicat ipsi

"propter intercedentem," Pisc. " occur-

"rentem," Nos hod. " with clouds he

"covereth the light and commandeth

"it not to shine by the cloud that com-

"meth betwixt,—Tind. " in the turn-

"ing of the hande he hydeth the lyght

"and at hys commaundemente it com-

"meth agayne.

Ver. 33. *יִגִּיד עָלָיו רֵעוֹ מִקְנֵה אֵל וְעַל־עוֹלָהּ*

Pagn. " annunciat super eum amicus

"ejus; acquisitio furoris super ascen-

"dente," Ar. " & videbunt amici ejus

"possessionem ejus & impii quoque,"

Syr. " amicis ejus indicat possessionem

"ejus & impiis," Vat. S. Amb. *ἀναγγελεῖ*

πρὸς αὐτῆς φίλον (Ald. *φίλον*) *αὐτῆς* Sym. *ἀ-*

παγγελεῖ πρὸς αὐτῆς ἐταίρῳ αὐτῆς κύριον,

κῆρσις (Alex. *κυρὶς κῆρσις*, Ald. Comp. —

κύριον) *καὶ πρὸς ἀδικίας*, (S. Chryf. Συμ.

ζῆλον πρὸς ἀδικίας ἐκδεδάκε) Vulg. " an-

"nunciat de eâ amico suo quod possessio

"ejus sit & ad eam possit ascendere,"

J. T. " indicans in eum benevolentiam

"suam, + in pecora etiam in proventum

" + terræ," Pisc. " indicat de eâ strepi-

"tus ejus: + item pecus + atque etiam

"de ascendente," Nos hod. " the noise

"thereof sheweth concerning it, the cat-

"tle also concerning the vapour," Tind.

" the rysyng up thereof sheweth he to

"hys frendes and to the catell.

C A P. XXXVII.

VER. 1. *אֶל־לִוְיָתָן יִהְיֶה לְבִי וְיִתֵּר מִמֶּקְוָמוֹ*

Pagn. " etiam ad hoc expavit cor

"meum & luxatur è loco suo," Chald.

" de filiis Aharon vaticinatus est ac dixit,

" utique valdè expavit cor meum & ex-

"iliit de loco suo," (Nos flough,) Syr.

Ar. " cor ejus," (hic Ar. Syr. ult. vers.

præced. cap.) Vat. S. Amb. *καὶ δὲ*

(Alex. *ὡς*) *ταύτης ἐταράχθη ἡ καρδία μου*

καὶ ἀπερύνη ἐκ τῆς πόπης αὐτῆς, Vulg. " su-

"per hoc expavit cor meum & emo-

"tum est de loco suo," J. T. Pisc. " eti-

"am ad (Pisc. ob) hoc trepidat cor me-

"um & subiliit è loco suo," Nos hod. —

^a Ecclus. 43. 12. *εἶδε τὸν* &c. vide arcum & benedic ei qui fecit eum. " Valdè speciosus est in splendore suo."

^b Ald. hoc cap. adjungit præcedenti.

"and is moved," &c. ut Pisc. Tind. "at
 "this my herte is astoned, &c. ut hod.
 Ver. 2. שמעו שמוע כרונו קרו חנה מפני יצא
 Pagn. "audite audiendo cum tremore
 "sonitum ejus & eloquium (Chald. +
 "quasi ignis) ex ore ejus egredietur,"
 Ar. Syr. "audi vocem ejus + increpan-
 "tem (Syr. in irâ) quoniam judicium
 "quod egreditur de ore ejus," Var. S.
 Amb. ἀκρε (Alex. ἰωδ) ἀκροῖν ἐν ὀργῇ θυμῷ
 κυρία καὶ μελέτη (Aq. φθογῇ) ἐκ στόματος
 αὐτῆς ἐξελεύσεται, Vulg. "audite auditio-
 "nem in terrore vocis ejus, & sonum
 "de ore illius procedentem," J. T. "au-
 "dite diligenter conjunctam commotio-
 "ni vocem ejus & loquelam ex ore ejus
 "prodeuntem," Pisc. "audite attente
 "commotionem vocis ejus & murmur
 "quod ex ore ejus exit," Nos hod.—
 "the noise of his voice and the sound,"
 &c. ut Pisc. Tind. "heare then the
 "sound," &c. ut hod.

Ver. 3. תחת כל־השמים ישרהו ואורו על־כנפות
 הארץ Pagn. "subter omne cœlum dire-
 "ctio ejus & lux ejus (Chald. stabit) su-
 "per alas terræ," Ar. Syr. "laudant^b
 "illud & lumen," &c. Var. S. Amb.
 ὑποκαίτω παντὸς τῆς ἕραν ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ
 τὸ φῶς αὐτῆς ἐπὶ πτερύγων τῆς γῆς, Vulg.
 "subter omnes cœlos ipse considerat &
 "lumen illius super terminos terræ,"
 J. T. "sub omnes cœlos dirigit eam &
 "lucem suam ad oras terræ," Pisc. "sub
 "totum cœlum rectâ emittit eam: &
 "lux ejus vadit ad oras terræ," Nos hod.
 "he directeth it under the whole hea-
 "ven, and his lightening unto the ends
 "of the earth," Tind. "he goverrethe
 "every thing under the heven and his
 "lighte reacheth unto the ende of the
 "world.

Ver. 4. אחריו ישא־קול ירעם בקול גאווו
 וְלֹא יַעֲרֹבם כִּי־יִשְׁמַע קוֹלוֹ Pagn. "post ip-
 "sum rugiet voce; tonabit in voce al-
 "titudinis suæ. Et non tardabit ea cum
 "auditus fuerit sonitus ejus," sic Chald.
 Syr. Ar. "non opponit se eis," Var. S.
 Amb. ὀπίσω αὐτῆς βοήσεται φωνή, βροντῇσιν ἐν
 φωνῇ ὑβρεως αὐτῆς (Aq. ὑπερφρεσίας) καὶ
 οὐκ ἀνταλλάξει αὐτῆς ὅτι ἀκρόσει φωνὴν αὐτῆς
 Sym. καὶ οὐκ ἐξιχνιασθήσεται ἀκροατέλιος τῆς
 ψόφου αὐτῆς, Vulg. "post eum rugiet so-
 "nitus, tonabit voce magnitudinis suæ
 "& non investigabitur cum audita fuit
 "vox ejus," J. T. Pisc. "post eam rugit
 "sonus (Pisc. voce) tonat voce eccellente
 "suâ (Pisc. -lentia suæ) neque differt
 "illa (Pisc. fulgura) quum audienda est
 "vox ejus," Nos hod. "—and he will
 "not stay them when his voice is heard,"

cat. ut Pisc. Tind. "a roaring voyce fo-
 "loweth him, for his glorious majesty
 "geveth soch a thondre clappe, that
 "thoughe a man heare it yet may he
 "not perceive it afterward.

Ver. 5. ירעם אל בקולו נפלאות עשה גדלות
 וְלֹא יַעֲרֹבם כִּי־יִשְׁמַע קוֹלוֹ Pagn. "tonabit Deus in voce
 "suâ mirabilia; faciens magnalia & ne-
 "sciemus," sic Chald. Ar. Syr. "mira-
 "cula facit & magnalia, & non cogno-
 "scitur," Var. S. Amb. βροντῇσιν ὁ ἰσχυρὸς
 ἐν φωνῇ αὐτῆς θαυμάσια, (Hic Ald. &
 Comp. repetunt vers. 28. cap. præced.
 ab ὄραν usque ad fin. vers. & θαυμάσια)
 ἐποίησε τὰ μεγάλα αὐτῆς ἐν ἡδεῖαν, Vulg.
 "tonabit Deus in voce suâ mirabiliter,
 "qui facit magna & inscrutabilia," J. T.
 Pisc. "tonans (Pisc. tonat) Deus voce
 (J. T. + facit) mirabiliter, facit res adeo
 "magnas ut non possimus cognoscere,"
 Nos hod. ut Pisc. sed—"which we can-
 "not comprehend," Tind. "it geveth an
 "horrible sownde, when God sendeth
 "out hys voyce; greate thynges doth he
 "which we cannot comprehend.

Ver. 6. כִּי לִשְׁלֹג יֹאמַר הוּא־אֶרֶץ וְגֶשֶׁם וְגֶשֶׁם מִמָּוֶת עוֹן
 וְגֶשֶׁם מִמָּוֶת עוֹן Pagn. "quia nivi dicit
 "esto super terram, & imbri pluviae, &
 "imbri pluviarum fortitudinis suæ," Ch.
 "pluviae post pluviam in vere ad ma-
 "turandum fructus, & pluviae post plu-
 "viam ut germinet herbam in hyeme
 "in fortitudine suâ," Ar. Syr. "& plu-
 "viam & herbam plurimam," Var. σω-
 τάσων χιόνι, γίνε ἐπὶ γῆς ἡ χειμῶν ὑετῶς ἡ
 χειμῶν ὑετῶν δυναστείας αὐτῆς, Sym. ἡ χει-
 μῶν ὑετοῖς χειμάσει ἑμῶν ἰσχυρῶς αὐτῆς,
 Alex. χειμῶνι ἵνα ἡ ὑετὸς, Alex. δυναστείας,
 Vulg. "qui præcipit nivi ut descendat
 "in terram & hyemis pluviis & imbri
 "fortitudinis suæ," J. T. "nam nivi e-
 "dicit, esto in terrâ, aut imbri aut plu-
 "viæ roboris ejus + adfunt," Pisc. "nam
 "nivi dicit esto in terrâ, itemque plu-
 "viæ leni; nec non pluviae vehementi
 "ac robustæ suæ," sic Nos hod. sed—
 "the small rain and the great rain of
 "his strength," Tind. "when he com-
 "maundeth the snowe, it exalteth upon
 "the earth: As soone as he geveth the
 "rayne a charge, immediatlye the
 "showers have their strengthe and fal
 "downe."

Ver. 7. בִּיד־כָּל־אָדָם יַחֲמוֹם לְדַעַת כָּל־אָנָּשׁ
 מַעֲשָׂיו Pagn. "in manu omnes homines
 "obsignabit: Ad sciendum omnes ho-
 "mines opus ipsius," sic Chald. Ar. Syr.
 "in manu omnium hominum conclusit
 "ut patefaceret omnibus opera sua,"
 (Syr. mundo,) Var. S. Amb. ἐν χειρὶ

^a Job. xxxvii. 2. ad 5. audite auditionem in terrore vocis ejus. Richardsoni nota, "Elihu procedit loqui de Dei operibus,
 "i. fulgetris & tonitruis, quorum crepitus forsitan hic audit."
^b וְלֹא יַעֲרֹבם Syr. laudant, ἢ contemplari, cantare, laudare, principem esse. ^c Vid. Dissert. de Meteoris.

παντες ανθρωποι καλασφραγιζει, ινα γνωσας
ανθρωποι + ιαυτη αιδειναιαν, Vulg. "quia
in manu omnium hominum signat ut
noverint singula opera sua," J. T.
"manum cujusque hominis obfignat ut
recognoscat omnes operarios suos," Pisc.

+ tunc manum omnium hominum ob-
signat, ut recognoscat + paterfamilias
operarios suos," Nos hod. "he sealeth
up the hand of every man, that all
men may know his work," Tind. "he
sendethe seare upon every man, that
they might knowe their owne worckes.

Ver. 8. ותבא חיה במוראב ובמעונותיה תשכן
Pagn. " & ingreditur bestia in ipsum la-
tibulum & in habitaculis suis habita-
bit," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S.
Amb. εισηλθε η θηρια εν τω κρηπω ησυχ-
ασαν η επι κοιτης, Alex. εισηλθον η θηρια
εν τω κρηπης η ησυχασαν επι κοιτης, Vulg.
"ingreditur bestia latibulum & in an-
tro suo morabitur," J. T. Pisc. "tunc
ingreditur bestia in latibulum; & in
antris suis degit, (Pisc. manet,) Nos
hod. "then the beasts go into dens and
remain in their places," Tind. "the
beestes crepe into their dennes and
take their reste.

Ver. 9. מן החרר תבוא סופה וממזרים קרה
Pagn. "de penetrati veniet turbo; & a
dispergentibus frigus," (i. e. ventis a-
quilonaribus qui nubes dispellunt & fri-
gus efficiunt, ut R. Levi in Buxt.) Chald.
"a coenaculo supremo veniet commotio
& a cataractis arcturi frigus," Syr. Ar.
" & de thalamo venit boreas (Syr. tem-
pestas & ab imbre venit frigus," Vat.
S. Amb. εκ ταμειων επερχονται οδυαι (Aq.
κυσεισμοι) απο η ακρωτηριων (Aq. η απο
μαζερ) ψυχ, Vulg. "ab interioribus
egredietur tempestas & ab arcturo fri-
gus," J. T. Pisc. "e suo penetrati pro-
dit turbo, & a dispergentibus (Pisc. +
ventis) frigus," Nos hod. "out of the
south cometh the whirlwind, and cold
out of the north," Tind. pro "whirl-
wind, tempeste," &c. ut hod.

Ver. 10. מנשמת אל יתקרר ורחב מים במוצק
Pagn. "a flatu Dei dabit gelu: & lati-
tudo aquarum in angusto, (Chald. in
infusionem,) Chald. "a verbo Dei
dabitur gelu," Syr. Ar. "emittit,"
Vat. η απο πνοης ιαχυρε δώσει παγ (Sym.
απο εμψυσημας θες δοθησε) πα-
γ, οικει η το υδωρ ως εαν βελη (Alex.
οικεια η υδωρ) Vulg. "flante Deo con-
crescit gelu & rursus latissimæ fun-
duntur aquæ," J. T. Pisc. "a flatu
suo Deus efficit glaciem (J. T. edit) &
latitudinem aquarum coarctat, (Pisc.

"ut latitudo aquarum coarctetur,) Nos
hod. "by the breath of God frost is gi-
ven and the breadth of the waters is
straitned," Tind. "at the breth of God
the frost commeth and the waters ar
shed abroad.

Ver. 11. והיה ענן פיו עב יטריה יה-בר
Pagn. "etiam serenitas defatigabit nu-
bem: Spargere faciet nubem luminis
fui," Chald. "veruntamen in serenita-
te defatigat nubem; dispergit nubes
pluviam suam," Ar. Syr. "leniter ex-
tenduntur nubes; protendit nubem lu-
cis suæ," Vat. S. Amb. η εκλεπτον κα-
ταπλάσει νεφέλη (Alex. καταπλήσει) Δι-
σκοπιει νεφως αυτης, Olymp. ετερε η
αντιγραφα αντι η καταπλήσει, καταπλάσει
εχασιν. ο δε Συμ. ετως εξεδωκεν. αλλα η
καρπω επιβρίσει νεφέλη, ως το καταπλάσει
αντι η επισκιάζει ερη. τω δε ονόματι τα
εκλεπτε, ο καρπος δηλα. επιβρίσει ουν η
νεφέλη τω καρπω τετέσιν επελάσει επιχυ-
θησε, Vulg. "frumentum desiderat nu-
bes & nubes spargunt lumen suum,"
(Patr. Par. speciosa iris,) J. T. "etiam
+ pro irrigatione fatigat densam nu-
bem; dispergit nubem lucis suæ," Pisc.
"etiam quum irrigat + terram fatigat
nubem: dispergit nubem fulgurantem
suam," Nos hod. — "by watering, —
in fin. "his bright cloud," cæt. ut J. T.
Tind. "the cloudes do theyr laboure in
gevinge moystnesse, the cloudes poure
downe their rayne.

Ver. 12. והוא מסכוה מתהפך בתחבולתו
לפעלם כל אשר יצום על פני תבל ארצה
Pagn. " & ipsa circuitibus volvens se in
consiliis ejus ad operandum eos omnia,
quæ præcipiet eis super facies orbis in
terrâ," Chald. " & ipse occasiones ver-
tit in sapientiâ suâ ut proficere faciat
colentes terram in operibus suis & de-
scendunt in quemcunque locum præ-
ceperit eis super faciem terræ," Targ.
ali. " & ipse in misericordiis suis aquas
reconditas vertit in apothecis suis; an
opera filiorum hominis revelat ac mit-
tit eas quocunque præceperit eas," Ar.
Syr. " & ipsæ vagantur & revertuntur
ad exsequendam cogitationem," Vat.
η αυτες κυκλωματα διασρέφει (Sym. κυκλη-
δον ανασρέφει), Comp. διασρέφει εν θεεξ-
λαθω (Comp. θεεξλαθω) εις εργα αυτων,
(Alex. εν τοις καλωαται θες εργα αυτων,
Sym. εν τη κυβερνήσει αυτη εις το εργαζεσθ
αυτα) παντα οσα αν ελθειλη αυτοις (Alex.
ελθειλη) Vulg. "quæ lustrant per circui-
tum quocunque eas voluntas guber-
nantis duxerit ad omne quod præce-
perit illis super faciem orbis terra-

* Qu. an verbum & spiritus Dei ab hoc Paraphr. confunduntur, ut saepe fit in antiquissimis Scriptoribus Ecclesiæ Christianæ.

“rum,” J. T. “denique ipse + Deus per
“vicissitudines, versat secum sapientia
“consilia sua de opere istorum quod-
“cunque præcipit istis + faciendum in
“superficie orbis, in terrâ,” Pisc. “& il-
“la per circuitus sese convertit consiliis
“ipsum: ut efficiant quicquid præcepe-
“rit eis in superficie orbis terræ,” Nos
hod. ut Pisc. sed—“of the world in the
“earth,” ut J. T. Tind. “he distribu-
“teth also on every fyde according as it
“pleaseth him to deale out hys worckes
“that they maye do whatsoever he
“commaundeth them thorow the
“whole worlde.

Ver. 13. אִם-לִשְׁבֹּט אִם לִאֲרֹץ אִם-לְחַסֵּד
אִם-לְמִצְחָה Pagn. “five ad virgam, five ad
“terram suam, five ad misericordiam
“invenire faciet eum,” Chald. “five
“pluviam ultionis in mare & in deser-
“ta, five imbrem vehementem, arbo-
“ribus montium & collium, five plu-
“viam quietam misericordiæ agris fru-
“giferis & vineis suppeditaverit,” Syr.
Ar. “five fuerit principibus, five terræ
“—ejus, five fuerit dedecori quod re-
“peritur in ipsâ,” Vat. S. Amb. ταῦτα
ἑταίρειαι παρ’ αὐτῶν ἐπὶ τῇ γῆς, εἴαν τὸ εἰς
παυδείαν, εἴαν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν, εἴαν εἰς ἑλεῖν
(Alex. αὐτῶν) ὁρήσει αὐτὸν, Vulg. “five
“in unâ tribu; five in terrâ suâ; five
“in quocunque loco misericordiæ suæ
“eas jufferit inveniri,” J. T. Pisc. “five
“ad flagellum (Pisc. virgam) five ad
“terram suam, five ad beneficentiam,
“efficit ut præsto sit, (Pisc. eam desti-
“net,) Nos hod. “he causeth it to come
“whether for correction, or for his land,
“or for mercy,” Tind. “whether it be
“to punishe any lande, or to do good
“unto them that feke hym.

Ver. 14. הֲאִנִּיחָה זֶמַח אֵיבָה עִמָּךְ וְהִתְבֹּנֵן נִפְלְאוֹת
אֵל Pagn. “ausculta hoc Jjob, sta & in-
“tellige mirabilia Dei,” sic Chald. Syr.
Ar. “+ & audi,” Vat. S. Amb. ἐνωτίξας
ταῦτα Ἰωβ, ὅθεν νυθετέρηται (Alex. Ald.
Comp. νυθετέρηται) (Olymp. Aq. Θεοδ. Συμ.
κατανόησον ὡς ἐνθυμήθητι) δύναμιον κυρίου,
S. Amb. “sta admonere potentiam Do-
“mini,” Vulg. “ausculta hæc, Job,
“sta & considera mirabilia Dei,” J. T.
Pisc. “auribus percipe istud Jjob: con-
“fiste & considera mirabilia Dei,” sic
Nos 2.

Ver. 15. הֲתֵדַע בְּשׁוֹם-אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם וְהִפִּיעַ אֹר
עֲנֹנִי Pagn. “nunquid scies in ponendo
“Deum super his & irradiare lucem

“nubis ejus,” Chald. “illuxit nubes
“pluviæ ejus,” Ar. Syr. “jam vero scis
(Syr. “ecce scis) quod imposuerit Deus
“his ut revelârunt lumen oculorum e-
“jus,” (legerunt וַיַּי pro וַיַּי ut Job.
xxxvi 7.) Vat. S. Amb. ὁ δαμνῶν ὅτι ὁ θεὸς
(Ald. Comp. κύμα) ἔθεν ἔργα αὐτῶν
(Alex. οἶδας ὡς ἔθεν ὁ θεὸς ἔργα) (Sym.
ἀρραγνῶση πότι ἔταξεν ὁ θεὸς πρὸς αὐτῶν)
ὡς ποιήσας ἐκ λῦτης, Vulg. “nunquid
“scis quando præceperit Deus pluviis
“ut ostenderent lucem nubium ejus,”
(Patr. in loc. quando iris apparebit in
“nubibus,”) J. T. Pisc. “nostine quum
“disponit Deus de illis; (Pisc. propo-
“turus est sibi Deus illa? aut quum fa-
“cturus est) ut splendeat lux nubis suæ,”
Nos hod. —“and caused the light, &c.
ut J. T. Tind. “arte thou of counsell
“with God when he dothe these things?
“when he causeth the lyghte to come
“forth of hys cloudes?”

Ver. 16. הֲתֵדַע עַל-מַפְלְשֵׁי-עַב מִפְּלְאוֹת חֲמִים
רָעִים Pagn. “nunquid scies super libra-
“menta nubis (Chald. inquisitiones) mi-
“rabilia perfecti scientiis,” Ar. Syr.
“scisne egressum nubium & miracula
“sine vitio cum scientiâ,” (An leg. מִסֵּם
pro חֲמִים?) Vat. S. Amb. ἐπίστα) (Alex.
ἐπίστασαι) ὃ διὰ κρημνὸν νεφῶν, ἐξαίσιον ὃ πῶ-
μαλα ποιεῖται, Vulg. “nunquid nosti se-
“mitas nubium magnas & perfectas sci-
“entias?” J. T. “nostine de libramētis
“densæ nubis; mirabilia + Dei perfecti
“scientiis,” Pisc. “nostine de libramētis
“nubis? + nostine mirabilia ejus qui
“perfectus est scientiis?” Nos hod. ut
Pisc. —secund. nostine, Tind. “arte thou
“of his counsell when he spreadeth
“oute the cloudes? haste thou the per-
“fect knowledge of hys wonders?”

Ver. 17. אֲשֶׁר-כִּנְדִּיךָ חֲמִים כֹּה הָקֵט אֶרֶץ
מִדְּרוֹם Pagn. “quod vestimenta tua ca-
“lida in quietando terram à meridie,”
sic Chald. Ar. Syr. “transferes terram,”
Vat. S. Amb. ὅς ἡ ὥλη θερμὴ (Aq. ὅς
ἡμάτια ὅς θερμὰ, Sym. ὁπότε ἡματ. ut Aq.)
ἡσυχάζει) ὃ ἐπὶ τῇ γῆς, (Ald. Comp. γῆς
ἀπὸ νότου,) Vulg. “nonne vestimenta tua
“calida sunt cum perflata fuerit terra
“austro,” J. T. “quibus vestimenta tua
“calent à meridie quum tranquilla est
“terra?” Pisc. “+ nostine quomodo ve-
“stimenta tua calida fiant, quum tran-
“quillam reddit terram à meridie?”
Nos hod. “how thy garments are warm
“when he quieteth the earth by the

* Psalm. x. 14. “Dominus rex in æternum, peribitis gentes de terrâ illius,” utrinque אֶרֶץ Levit. xxv. 23. “terra mea
“est & vos advenæ & coloni mei,” Esai. viii. 8. “terra Immanuelis,” confer Exod. xxxiii. xxxiv. 6. V. Præcept. Decalog.
& Deut. xi. 11, 12. “terra enim ad quam ingrederis, quam sub juramento pollicitus est Dom. patribus vestris & semini eo-
“rum, est de cælo expectans p’urias, quam Dominus Deus tuus semper curat”

ἡσυχάζει, pro רָעִים רָעִים.

"south wind?" Tind. "— when the
"land is styl thorowe the south wynde,"
præced. ut hod.

Ver. 18. תרקי עמו לשחקים חזקים כראי Pagn. "expandes cum eo æthera
"fortis sicut speculum fustum," sic Ch.
Ar. Syr. "ut simul cohæreat," Vat. S.
Amb. *ἡ τερεώσεις μετ' αὐτῶν εἰς παλαιάματα*
ἰσχυραὶ ὡς ὄρασις (Comp. *ὄρασις*) *ἡ τερεώ-*
σεως (Alex. *ἐπιχύσεως*) Alex. in init. *τερε-*
ωθεῖς. Comp. *τερεώσει*, Aq. *αὐτὸς ἐτερέωσε*
τὸ ἄρανεν εἰς τροπὰς ἐνισχύσασαι, ὡς ὄρασις
ὑψύσεως, Vulg. "tu forsitam cum eo
"fabricatus es cœlos, qui solidissimi,
"quasi ære fusi sunt," J. T. "+ an ex-
"panderes cum eo + cœlos, junctos su-
"perioribus nubibus, firmos ut specu-
"lum fustum?" Pisc. "+ an expandisti
"cum eo cœlos; firmos & similes spe-
"culo fuso?" Nos hod. ut Pisc. Tind.
"hast thou helped hym to spreade out
"the heaven, which is to loke upon as
"it were caste of cleare metall?"

Ver. 19. הוריענו מהנאמר לו לא נערך מפניו Pagn. "ostende nobis quid dicamus
"non ordinabimur (Chald. componere
"ad eum videndum) à faciebus obscu-
"ritatis?" Syr. Ar. "ne lateamus à con-
"spectu tenebrarum," Vat. S. Amb. *διατὶ*
διδάξον με τί ἐρεῖς μοι αὐτῶν; καὶ παυσώμεθα
πολλὰ λέγοντες, Vulg. "ostende nobis
"quid dicamus illi? Nos quippe invol-
"vimur tenebris," J. T. Pisc. "notum
"fac nobis, quid diceremus ei? Non
"possumus differere sermones (dicere de-
"beamus ei: + nam nos quidem non
"possumus instruere + verba) propter
"tenebras," Nos hod. ut J. T. Tind.
"—for we are unmete because of darck-
"nes," præced. ut hod.

Ver. 20. ה'ספרנו כי אדבר אדם א'יש כי יבלע Pagn. "nunquid narrabitur ei quum
"loquutus fuero? si dixit quispiam ei
"absorptus est?" Chald. "si locutus
"fuerit homo quando accusabit," Syr.
Ar. " & nunciabo ei quæ dicat (Syr. quæ
"dixi) quæ si quis dicat, castigabitur,"
Vat. S. Amb. *μη βέλῃ ἢ χαμμάλλος μοι*
παρέσκηεν, ἵνα ἄνθρωπον ἐσηκώς καλῶσι πη-
σω, (tantum de Heb. *βέλῃ* & *ἄνθρωπος*)
ab Hujesuppar & Ish,) Vulg. "quis nar-
"rabit ei quæ loquor? etiam si locutus
"fuerit homo, devorabitur," J. T. "an
"in acta referetur ei si loquar? an di-
"ceret quis? nam absorbetur," Pisc. "an
"narrabitur ei quum locutus fuero +
"sic? + Imo, si cogitaverit aliquis + istud,
"certè absorbebitur," Nos hod. "—if a
"man speak, surely he shall be swallow-
"ed up," præced. ut Pisc. Tind. "shall

"it be told to him what I saye? shuld a
"man speake or shuld he kepe it backe?
Ver. 21. ועתה לא ראו אור בחר הוא בשחקים Pagn. " & nunc non
"viderunt lumen lucidum ipsum in cœ-
"lis: & ventus transivit & purificavit
"eos," Chald. "nunc autem non vide-
"runt pluviam lucidam in nubibus &
"spiritus transivit & emendavit eas,"
Targ. ali. "nunc autem non attendunt
"ad legem; facti sunt cœli splendidi, ne
"dimittunt boream, & pluviam, & spi-
"ritus pertransivit, & emundavit eos,"
Syr. Ar. " & nunc non viderunt lucem,
"splendens est in ipsâ pelle cœli (Syr.
"firmamento,) Vat. S. Amb. *πᾶσι ᾧ ἔ-*
δρατὸν τὸ φῶς, τηλαυγές ἐστιν ἐν τοῖς παλαι-
ώμασιν (Sym. *ζωνεφύσει τὸ αἶρα*) *ὡς περ τὸ*
παρ' αὐτῶν ἐπὶ νεφῶν, (Alex. *νεφῶν, ἐξήλ-*
θεν), Vulg. " & nunc non vident lucem;
"subitò aër cogetur in nubes & ventus
"transiens fugabit eas," J. T. "jam e-
"nim non respiciunt + homines lucem
"+ quum nitida est in superioribus nu-
"bibus: quas ventus transiens purgavit,"
Pisc. "jam vero non possunt + homines
"intueri solem (Or & lux & aliquando
Sol) "quum candidus est in cœlo, nem-
"pe + quum ventus transiit & purgavit
"illud," Nos hod. "and now men see
"not the bright light which is in the
"clouds, but the wind passeth and
"cleanseth them," Tind. "for every man
"seyth not the lyght that he kepethe
"cleare in the cloudes which he clen-
"sed when he maketh the winde to
"blowe,) (An hic describit *βολίδες*, lan-
ceas seu lumen boreale?)

Ver. 22. מצפון זהב יאתה על-אלוה נורא חור Pagn. "ab aquilone aurum veniet: Su-
"per Deum terribilem decoris," Chald.
"ab aquilone aurum veniet & splende-
"bit mundus coram Deo terribili; gratias
"agent excelsi sæculi," Syr. Ar. "ab a-
"quilone aurum venit & à Deo lumen,"
(auriscens lux, serenitas purissima, Buxt.)
Vat. S. Amb. *ἀπὸ βορρᾶ νέφη χρυσάυλα*
ἐπὶ τῶν τοῖς μεγάλη ἡ δόξα καὶ τιμή, Th. *ἐπὶ*
τῷ θεῷ μεγάλη ἡ δόξα, Sym. *πᾶσι ᾧ θεὸς*
φωβερὸς αὐτῶν, Vulg. "ab aquilone au-
"rum venit, & ad Deum formidolosa
"laudatio," J. T. "per aquilonem au-
"rea + lux advenit: In Deo reverenda
"+ est magis gloria," Pisc. "+ quum ab
"aquilone aurum venit, + atqui in Deo
"formidabilis + est majestas," Nos hod.
"fair a weather cometh out of the
"north: with God is terrible majesty,"
Tind. "golde is brought out of the
"northe, but the prayse and honoure

* Nos "fair weather] Plin. lib. ii. cap. 49. "venti septentrionales reliquos compescunt & nubes abigunt." Vid etiam Plin. de lanceis.

"of God's feare commeth from God
"hymself.

Ver. 23. שְׂדֵי לֹא מִצְאָנֵהוּ שְׁנִיָּה כֹחַ וּמִשְׁפָּט Pagn. "Omnipotens,
"non invenimus eum, magnus potentiâ,
"& judicio (Chald. + cum excelsis sæ-
"culi) & multitudine justitiæ non affli-
"get," Ar. Syr. "maximus innocen-
"tium non respondebit," Vat. παντοκρά-
της (quod etiam ad præc. 5 refer, cui
ab S. Amb. jungitur) (Ald. Comp. παντοκρ.) & ἐκ δεισμοῦ ἄλλον ὁμοιον
(Sym. τὸ ἱκανὸν ἐκ δεισμοῦ) τῇ ἰσχύϊ
αὐτοῦ, ὁ τὰ δίκαια κρύνων, ὅτι οἱ ἐπακρεῖν
αὐτὸν, Aq. & κρῖναι & πλῆθος δικαιοσύνης
& κακοχρήσει, sic S. Amb. sed mendosè
"juxta, pro justa," Vulg. "digne eum
"invenire non possumus: magnus for-
"titudine, & judicio, & justitiâ, & e-
"narrari non potest," J. T. "Omni-
"tens quem non assequimur amplius +
"est virtute; sed judicio & magnitudine
"justitiæ non affligit," Pisc. "+ summa,
"ad Omnipotentem quod attinet, non
"possumus comprehendere eum; + quia
"amplius est potentiâ: Veruntamen ju-
"dicio," &c. ut J. T. Nos hod. "touch-
"ing the Almighty we cannot find him
"out: he is excellent in power, and in
"judgment, and in plenty of justice:
"he will none afflict," Tind. "it is not
"we that can fynd out the Almightye:
"for in power, equitie and rightuoufnes
"he is hyer than can be expressed.

Ver. 24. לֹכֵן יִרְאוּהוּ אַנְשִׁים לֹא יִדְאָה כָּל- Pagn. "ideo timebunt eum ho-
"mines: non videbit omnes sapientes
"corde," Chald. "quia timuerunt ab eo
"viri, non videbit e filiis suis sicut om-
"nes sapientes corde," (an hæc in Heb.
legenda interrogativè non pro annon, ut
Heb. לא pro הלא?) Syr. Ar. "propterea
"timeant homines & formident eum
"omnes sapientes corde," Vat. S. Amb.
διὰ φοβηθήσονται αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, φοβηθή-
σονται ὃ αὐτὸν & οἱ σοφοὶ καρδία, Vulg.
"ideo timebunt eum viri; & non (sic
Heb. Lo) "audebunt contemplari omnes
"qui sibi videntur esse sapientes," J. T.
Pisc. "idcirco reverentur (Pisc. revereri
"coguntur) eum mortales: non respe-

"Etat ullos sapientes corde," Nos hod
ut J. T. "men do therefore," &c. Tind.
"seinge then that everye body feareth
"hym, why shulde not all wyse men
"also stande in feare of hym".

C A P. XXXVIII. b

VER. 1. וַיַּעֲנֵהוּ אֲתָנָיוֹב מִן־הַסְּעִרָה וַיֹּאמֶר Pagn. "& respondit Dominus
"ipsi Jjob de turbine & dixit," Chald.
"de turbine doloris," Syr. ut Heb. Ar.
"è nubibus," ita xl. 6. Vat. S. Amb.
μὴ ὅ τὸ παύσειτο ἔλιν & λέξεως ἔπεν
ὁ κύριος τῷ Ἰὼβ διὰ λαίλαπτος & νεφῶν
(—prima vel ult. vox ut in Heb.) (Alex.
νεφῶς, Comp. νεφέλης,) Vulg. "respon-
"dens autem Dominus Jjob de turbine,
"dixit," J. T. Pisc. "tandem respondit
"Jehova Jjobo è turbine dicens," Nos
hod. "then the Lord answered Job,"
&c. ut Pagn. Tind. "then spake the
"Lord to Job out of the storme and
"sayd.

Ver. 2. מִי זֶה מַחֲשִׁיךְ עֵצָה בְּמִלִּין בְּלִידְעָתָא Pagn. "quis ipse tenebrificiens consilium
"in sermonibus absque scientiâ?" sic
Chald. Ar. Syr. "cogitat cogitationem,"
Vat. S. Amb. τίς ἐστὶν ὁ κρύπτων (Sym.
κρυπνὸς γνώμη) με (Comp. —με) βεβλήω·
ζωέχων ὃ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ ὃ οἶε)
κρύπτειν, Vulg. "quis est iste involvens
"sententias sermonibus imperitis?" J.
T. Pisc. "quis + est iste qui obtenebrat
"consilium sermonibus inscitè?" sic
Nos hod. in fin. "without knowledge,"
Tind. "what is he that hideth his mynd
"with folish wordes?"

Ver. 3. אֲרִנָּא כְנָבֵר חֲלָפִיךָ וְהוֹדִיעֵנִי Pagn. "accingito nunc sicut vir (Chald.
"potens) lumbos tuos: & interrogabo te
"& facies tu scire me," Ar. Syr. "sicut
"gigas (גבר vir, Pagn. "eo quod habet
"robur & Dominium super uxorem su-
"am," peutêtre גבור robustus vel gigas,
Gen. vi. 4.) Vat. S. Amb. ζώσαι ὡς περ
ἀνὴρ τὸ σφύριζ· ἐρωτήσω δὲ σε, ὃ δὲ μοι
ἀποκρίσῃ, Vulg. "accinge sicut vir lum-
"bos tuos: interrogabo te & responde
"mihi," J. T. Pisc. "accinge nunc, &c.
—(J. T. + quod interrog.) J. T. Pisc. "no-

* Patr. Par. in loc. "simul ac Elihu hæc verba locutus fuit visibile signum fuit illius Dei majestatis tremendæ. (xxxvii. 22.
"Orta est enim nubes mirabilis ad modum Dei apparitura istis diebus, & vox ex eâ venit quasi tempestas, quæ Jobum vo-
"cavit, dicens, &c.

b Hæc Dei oratio (ut infra Patr. in loc.) eloquentiam plusquam humanam sapit, adeò magnifica omnia, vere θεωρεῖται ac
planè divina. Utinam alter Addisonus (si alter fuerit) ad regulas critices hæc revocaret, & sicut Equi descriptionem, pres-
sius examinaret. Nobis sufficiat scenam actionis hujus catastrophes attingere, decoramenta scenæ, & personas interlo-
quentes. Alta canora ac cœlestis musica, Dei ipsius vox in tonitru, circumquaque resonabat, coruscationes vibrantur ante
regem gloriæ super nubem & turbinem equitantem & inthronisatum; verbum Domini, Deum verbum sanctum suum, nimis
querulum, redarguentem ad se convertentem ac tandem in plusquam pristinam fœlicitatem erigentem.

c Patr. Par. arg. cap. xxxviii. "Dominus argumentum Elihu hic suscipit & verbis non imitabilibus id prosecutus est, ex-
cellentibus Elihu & aliorum sublimitate sermonis æquè ac tonitru fufurum.

d Hunc versum prænobilis Comes Nottinghamiensis in aureâ suâ responsione ad Whistoni epistolam de æternitate filii
Dei, &c. p. 53. hunc in modum citat ex Septuag. (sed Alex. non Vat. qui in ejus versione —me) "who is this that dark-
"neth counsel, and by suppressing words in his heart thinks to conceal them from me." Quæ in adversarium, vereor ne
æqua justitia & gravitate dirigit.

"tum fac mihi," in cæt. ut Vulg. Nos hod. "gird up now, &c. for I will demand of thee," &c. ut Vulg. Tind. "—se you geve me a directe answere," in cæt. ut Vulg.

Ver. 4. אִפְּהָ הָיִיתָ בִּיסְדִּי אֶרֶץ הַגִּדִּי אֶסְרֶעֱתָ Pagn. "ubi fuisti in fundare me terram? annuncia, si nosti intelligentiam," sic Chald. Syr. Ar. "cum eram confirmans," &c. Vat. πῶς ἦς ἐν τῷ θεμελιῶν με τὴ γῆν; ἀπαγγέλλον δὲ μοι εἰ ἐπίση (Alex. Ald. Comp. ἐπίστασαι) ζωέσιν, Vulg. "ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiam," J. T. Pisc. "ubnam eras quum fundarem terram? indica, si nosti intelligentiam," Nos hod. ut Vulg. Tind. "tell playnly yf," &c. ut hod.

Ver. 5. מִי־שֶׁם מְדִידָה כִּי תִדַּע אֹי מִי־נִשָּׂא Pagn. "quis posuerit mensuras ejus (Ar. Syr. fines) quod scias: vel "quis extendit super eam lineam, (Chal. "perpendicularum,) Vat. S. Amb. τίς ἐθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας, ἢ τίς ὁ ἐπαλαίων (Comp. ἀπαλαίων) (Olym. Ἀκύλ. & Συμ. ὁ μὲν κανόνα, ὁ δὲ χοινίον μέτρα ἐξέδωκεν) ἐπ' αὐτῆς, Vulg. "—vel quis tendit super eam lineam?" præced. ut Vat. J. T. Pisc. "+ dic (J. T.—dic,) quis disposuit mensuras ejus, quandoquidem scitus es? (Pisc. nosti:) aut quis extendit in eā (Pisc. super eam) regulam?" Nos hod. ut Vulg. Tind. "who hath measured it, knowest thou, or who hath spreade the lyne upon it?"

Ver. 6. עַל־מַד אֲדִנִּיהָ הַטְּבַע אֹי מִי־יָדָה Pagn. "super quo bases ejus submersæ sunt: aut quis jecerit lapidem angularem?" sic Chald. Ar. Syr. "super quo erexit fines ejus," Vat. S. Amb. ἐπὶ τίῳ οἱ κρῖνοι (Alex. σύλοι) αὐτῆς πεπηγασί; τίς δὲ ἐστὶν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; Vulg. "super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem ejus?" J. T. Pisc. "cui rei bases ejus demersæ incumbunt? (Pisc. "super quid bases ejus demersæ sunt?) aut quis jecit lapidem angularem ejus? Nos hod. ut Vulg. — sed — "or who laid? &c. Tind. "wher upon stand the pylers of it? or &c. ut hod.

Ver. 7. בְּרִי־יָחַד כּוֹכְבֵי בָקָר וַיִּדְעוּ כָל־בְּנֵי אֱלֹהִים Pagn. "in cantando pariter stellæ matutinæ: & jubilarent omnes filii Dei?" Chald. "turma angelorum," Ar. Syr. "creavit omnes stellas matutinas (Syr. stellas simul) & omnes filii angelorum lætati sunt," (Ar. leg. בְּרָא pro ברַג) Vat. S. Amb. ὅτι ἐγυήθησαν ἄστρα

ἠνεσάν με φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοί μου, Alex. με & ὑμνησαν, S. Chryl. οἱ δὲ ἄλλοι ἅμα ὑοὶ θεῷ, Vulg. "cum me laudarent simul astra matutina; & jubilarent omnes filii Dei," J. T. Pisc. "cum canerent simul stellæ matutinæ: & + "cui vociferati sunt, (Pisc. + quumque "jubilarent omnes filii Dei," Nos hod. ut Pisc. "shouted for Joy," Tind. "wher wast thou when the morning starres prayed me together, and all the chylde of God rejoyced triumphant-ly?"

Ver. 8. וַיִּסַּךְ בְּדִלְתִים יָם בְּגִיחוֹ מִרְחֹם יָם Pagn. " & texit in ostiis mare in egrediendo ipso (Chald. erumpit de abyfso "quasi, &c.) e vulvâ egredietur," Ar. Syr. " & aperuit portas maris & solvit de vulvâ & eduxit cum poscit," Vat. S. Amb. ἐφραξα τὴ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐραιμάσεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορρομή (Alex. ἐξεπορεύετο) Alex. ἐμεῖτο & ἐκ κοιλίας, Chryl. ἀντὶ τῆς ὁσσεως, ἐρημητικῶς εἶχε. τινὰ μὲν πῶς τὴ ἀνιγνέσθων ἀντὶ τῆς, ὅτε ἐραιμάσεν, ὅτι ἐραιῶντο ἔχει, Aq. ἐν τῷ παλαιῶν, Vulg. "quis conclusit ostiis mare quando erumpebat, quasi de vulvâ procedens," J. T. Pisc. "aut + quis occlusit valvis mare quum ederem ipsum + tanquam e vulvâ exiens? (Pisc. "quum ex utero prodiret?) Nos hod. ut Vulg. Tind. (optimo sensu,) "as a chylde out of hys mother's wombe?" præced. ut hod.

Ver. 9. וַיִּשְׂכֵּן עָלַי נִבְרָא וַיַּעֲרַף חַתְלֹתַי Pagn. "imponendo me nubem vestem ejus & caliginem fasciam (sic Chald. & Syr. sed "indumentum) ejus," Vat. S. Amb. ἐθεμῶ (Aq. περιέλιξα) τὴ αὐτῇ νέφει ἀμφιάσιν, ὁμίχλη δὲ αὐτὴν ἐπαρτάνασσα (Sym. αἰς νεφέλῃ περιέλιξα αὐτὴν, Vulg. "cum ponerem nubem vestimentum ejus & caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem," J. T. Pisc. "quum ponerem nubem indumentum ejus & caliginem cunabula (Pisc. fascias) ejus," Nos hod. ut J. T. Tind. "when I made the cloudes to be a covering for it and swaddled it with the darck?"

Ver. 10. וַיִּשְׁבֵּר עָלַי חֻקֵּי יְאֻשִׁים בְּרִיחַ וּדְלִתִּים Pagn. " & fregi super eo decretum meum & posui vectem & ostia," Chald. "posui littora quasi pessulos & januas," Ar. Syr. "feras," Vat. S. Amb. ἐ ἐμῶν δὲ αὐτῷ ὄρεα; περιθίεις κλαῖθρα & πύλας, (Constitut. l. viii. § 7. p. 420.) Vulg. "circumdedi illud terminis meis & posui vectem & ostia," J. T. Pisc. "quum diffregi pro eo + terram (Pisc. propter "ipsum terram) decreto meo & apposui

* En architecturam Dei! Hæc geometrica five architectonica, bases, cardines, linear, perpendicularum, lapis angularis, mensuræ, & alibi ad xxii. 14. ut & circinus.

b Submersæ sunt, "quia super maria fundavit eam, super flumina firmavit eam," Psal. xxiv. 2.

"vectem & valvas," Nos hod. "and
"brake up for it my decreed + place,
"and set bars and doors," Tind. "when
"I gave my commaundement making
"dores and barres for it?"

Ver. 11. ואמר ערפה תבא ולא תוסיף ופא
גלך ישיב כגאון גלך Pagn. " & dixi hucusque
"venies & non addes: & hic ponet in
"elatione fluctus tuus," sic ferè Chald.
Ar. Syr. " & non reverteris," &c. Vat.
S. Amb. εἶπα ὅτι αὐτῇ, μέχρ' ἔτι ἐλδύσῃ
ἢ ἔχ' ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν ἑαυτῇ ζωήσῃ
σελαί (Alex. -βήσονται (οἱ) τὰ κύματα,
Sym. εὖς ὥδε τελαχῶ τὸ ἔπαρμα τῶν κυμάτων
(S. (Constit. l. 7. p. 374.) Vulg. " &
"dixi hucusque venies & non procedes
"amplius, & hic confringes tumentes
"fluctus tuos," J. T. Pisc. "dicens huc-
"usque venies & non ulterius (J. T. &
"ne procedito:) & hic opponet se + li-
"tus (Pisc. arena) superbiæ fluctuum
"tuorum," Nos hod. "—and here let
"thy proud waves be stayed," præced.
ut Pisc. Tind. "—and here shalt thou
"lay downe thy proud and hye waves,"
præced. ut hod.

Ver. 12. המיך ציית בקר ידעתה שחר מקומו
Pagn. "nunquid à diebus tuis præcepisti
"diluculo: Scire fecisti auroram locum
"suum," Chald. ut Heb. Targ. al. "nun-
"quid in diebus primæ creationis fuisti,
&c. Ar. ut Heb. Syr. pro "diluculo, fir-
"mamento," Vat. S. Amb. ἡ ἐπὶ (S. συν-
τίταχα φεγγῶν παρῶν; ἑωσφόρος) ὅτι εἶδε
τὸ ἑαυτῶν τάξιν (Alex. ἐπιδεν) Chryf. οἱ δὲ
λοιποὶ ἐν ἑωσφόρος τῶν ὁρθῶν τόπον αὐτῶν, (S.
Amb. hic transfert εἶδε per scivit, quasi
legisset οἶδε, hæc duo enim sæpè confun-
dunt,) Vulg. "nunquid post ortum tu-
"um præcepisti diluculo & ostendisti au-
"roræ locum suum?" J. T. Pisc. "an
"unquam (Pisc. à diebus tuis) præce-
"pisti matutino tempori? an notum fe-
"cisti auroræ locum suum," Nos hod.
ut Pisc. — in fin. "the day spring to
"know," &c. Tind. "hast thou geven
"the morning hys charge (as soone as
"thou wast borne) and shewed the daye
"sprynge hys place?"

Ver. 13. לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה
Pagn. "ad apprehendendum in a-
"las terræ & excutiantur impii ex eâ,"
Chald. "ut apprehenderet extrema ter-
"ræ Israel & transferantur generatio im-
"piorum ab eâ," Syr. Ar. "ut invenia-
"tur in finibus terræ, (Syr. retineret in
"alis terræ,) Vat. S. Amb. ἐπιλαβέσθαι
περιύγων γῆς ἐκτράχαι ἀσεβῆς ἐξ αὐτῆς,
Vulg. " & tenuisti concutiens extrema

"terræ & excussisti impios ex eâ?" J. T.
"ut carperet oras terræ quum excuti-
"untur improbi ex eâ?" Pisc. "ut ap-
"prehenderet alas terræ & ut excute-
"rentur improbi ex eâ," Nos hod. "that
"it might take hold of the ends of the
"earth, that &c. ut Pisc. Tind. "—cor-
"ners—in fin.—of it? reliq. ut hod.

Ver. 14. תהפך כחמר חותם ויתצבו כמו לבוש
Pagn. "vertet se sicut lutum sigilli &
"stabit sicut vestimentum (Chald. +
"sordidum,) Chald. "convertitur ut lu-
"tum signaculum eorum," Targ. al.
"non creati sunt quasi corpus illarum
"absque animâ suâ, sicut vestimentum
"inane conspicias," Ar. Syr. " & redi-
"gantur corpora ejus sicut lutum,"
Vat. S. Amb. ἡ (S. λαβὼν γλῶττον (Ald.
ἀπὸ γῆς, Comp. γῆς) ἐπλασας ζῶον ἢ λα-
λητὸν αὐτὸν (Alex. αὐτὸ) ἔθῃ ἐπὶ γῆς, (Pa-
raphr.) Vulg. "restituetur ut lutum sig-
"naculum & stabit sicut vestimentum,"
J. T. "ut ea mutata sicut argilla sigil-
"lari; sisterentur + illi velut indumen-
"to + obducto," Pisc. "ut mutaretur
"ea sicut lutum cui sigillum imprimi-
"tur: & sisterentur + illi tanquam ve-
"lati indumento," Nos hod. "it is turn-
"ed as clay to the seal and they stand
"as a garment," Tind. "their tokens
"and weapens hast thou turned like
"clai and sett them up agayne as the
"chaunging of a garment.

Ver. 15. וימונע מרשעים אורם וזרוע רמהת שבר
Pagn. " & prohibebitur ab impiis lux
"eorum & brachium excelsum con-
"fringetur," Vat. S. Amb. ἀφείλες (Alex.
ἀφείλω) ὅτι ἀπὸ ἀσεβῶν τὸ φῶς, βραχίονα ὃ
ὑπερηφάνων (an Anti-Christum?) (S. ὑπε-
τεψας, Vulg. "auferetur ab impiis lux
"sua & brachium excelsum confringe-
"tur," J. T. Pisc. "ut (Pisc. & ut) pro-
"hiberetur ab improbis lux eorum, &
"brachium elatum frangeretur," Nos
hod. ut Pisc. Tind. "yee thou hafte spoy-
"led the ungodly of theyr lyghte, and
"broken the arme of the proud.

Ver. 16. הבאת עד-נבכיים ובחקר תהום
התהלכת Pagn. "nunquid ingressus es
"usque ad fletus (Chald. perplexa cen-
"suræ) maris & in investigatione abyssi
"ambulâsti?" Syr. Ar. "per funda-
"menta abyssi ambulâsti?" Vat. S. Amb.
ἡλθες ὅτι ἐπὶ πηγῶν θαλάσσης (Alex. Ald.
Comp. γῆν θαλάσ.) ἐν ὃ ἵχνητιν ἀβύσσος
περιπάτησας, Vulg. "nunquid ingressus
"es profunda maris & in novissimis a-
"byssi deambulâsti?" J. T. Pisc. "per-
"venistine usque ad scaturigines (J. T.

Ad y 13, & 14. Notat Sixtinus Amama in accuratis codicibus y supra cæteras literas suspensam esse. Causam & ipse & Buxtorf. ex Talmude (sed aliam) referunt, sed utramque adeo frivolum ut non libeat transcribere
• Impii, an Gog & Magog? Apocal. xx. 8. an omnes impii in ultima ἑσφάνεια phosphori nostri. Vid. Tind. in seq. y.

" profunditates) maris aut in penetrati
" abyssi inambulasti?" Nos hod. ut
Pisc. sed "—in search of the deep," ut
Pagn. Tind. " camest thou ever into
" the grounde of the see, or hast thou
" walked in the low corners of the
" depe.

Ver. 17. הגגלו לך שער מות ושער צלמות
תראה Pagn. " nunquid detectæ sunt tibi
" portæ mortis & portas umbræ mor-
" tis videbis," (Chald. " introitus umbræ
" mortis gehennæ conspiciet?) Ar. Syr.
ferè ut Heb. Vat. S. Amb. ἀνοήτων δὲ τοῖς
φύλαξι (hic exaltetur trophæum crucis.)
(an huc alludit Apostolus Jacob. ii. 19.
καὶ τὰ δαιμόνια πειράσῃ καὶ φερίσῃ) φύλαξ
θανάτου, φυλάξοι δὲ ἄδρα ἰδόντες ὅτι ἐπὶ ἡζαν,
Vulg. " nunquid apertæ sunt tibi portæ
" mortis & ostia tenebrosa vidisti?"
J. T. Pisc. " an revelatæ (Pisc. detectæ)
" sunt tibi portæ mortis? aut portas
" umbræ lethalis vidisti?" Nos hod. ut
Pisc. Tind. ut hod. sed in fin. " the dore
" of the everlastynge treasure." (Plu-
tonis?)

Ver. 18. התבוננת עד רחבי ארץ הגד אסידעת
כלה Pagn. " nunquid intellexisti usque
" ad latitudines^b terræ? indica, si nosti
" totam ipsam," sic ferè Ar. Syr. Chald.
" nunquid intellexisti usque ad latitu-
" dinem terræ paradisi voluptatis," &c.
Vat. S. Amb. νενεθέτησι (Aq. μὴ συνῆκας)
δὲ τὸ ὄρατον ὅτι ἔστιν ἀνάγκη δὴ
μοι πῶς τις ἐστίν, (Alex. ἡ τις ἐστίν,) Vulg.
" nunquid considerasti latitudinem ter-
" ræ? indica mihi si nosti omnia,"
J. T. Pisc. " considerastine (Pisc. an in-
" telligendo pervenisti usque ad latitu-
" dines terræ? indica si nosti eam to-
" tam, (Pisc. totum istud,) Nos hod.
" hast thou perceived," &c. ut Pisc.
Tind. " haste thou also perceived how
" broade the earth is? now yf thou
" hast knowledge of them all, then,"
&c. § 19.

Ver. 19. איזה הדרך ישכנאור וחשך איזה
מקומו Pagn. " ubi viâ habitabit lux? &
" umbræ ubi locus ejus," sic Chald. &
Ar. Syr. Vat. S. Amb. ποῖα δὲ γῆ αὐλίξει
τὸ φῶς; (Chryl. οἱ λοιποὶ ζῆνοι, ἡρεμεῖ;)
ζῆνοι δὲ ποῖα ὁ τόπος, Vulg. " in quâ
" viâ lux habitet & tenebrarum quis
" locus?" J. T. " quânam viâ + itur u-
" bi habitat lux? & tenebrarum ubi +
" est locus?" Pisc. " ubinam + est via
" + ad locum ubi habitat lux, & ad te-
" nebras, quod attinet, ubinam + est lo-
" cus earum?" Nos hod. ut Pisc. Tind.

" then shew me where lyghte dwellethe
" and where darcknes is.

Ver. 20. כי תקח אל-גבולו וכי תבין נתיבות
ביתו Pagn. " quod capias (Chald. ducas)
" ad eum terminum suum: & quia in-
" telliges semitas domus ejus," sic ferè
Ar. Syr. Vat. S. Amb. εἰ ἀγάθοις με εἰς
ὄρα αὐτῶν, εἰ δὲ καὶ ἐπίσταται τρέλας αὐ-
τῶν, Sym. ἀτραπὸς ἐκείνης, Vulg. " ut
" ducas unumquodque ad terminos su-
" os & intelligas semitas domus ejus,"
J. T. Pisc. " quum perceperis horum u-
" numquodque (Pisc. eam) + usque ad
" terminum ejus; & quum intellexeris
" semitas domus ejus," Nos hod. " that
" thou shouldest take it to the bound
" thereof, and that thou shouldest know
" &c. ut Pisc. Tind. " that thou mayeste
" bringe us into their quarters, yf thou
" canst tel the way to theyr houses.

Ver. 21. ידעת כי-אז תולד ומספר ימך רבים
Pagn. " nosti quod tunc nasciturus esses
" & numerum dierum tuorum multo-
" rum," sic Chald. Syr. Ar. " & si scis
" quando natus es & numerasti dies tu-
" os, an sunt multi?" Vat. οἶδα (sic
Aug. sed Ald. οἶδας) ἀρᾷ ὅτι τότε γεννησάμην
(Alex. εἰς τὴν γενέσθην) ἀριθμὸς δὲ ἡμερῶν
ὅτι πολλὸς, Vulg. " sciebas tunc quod nas-
" citurus esses? & numerum dierum
" tuorum noveras?" J. T. Pisc. " no-
" veris te jam tum natum fuisse; &
" numero dies tuos esse multos," Nos
hod. " knowest thou it because thou
" wast then born? or because the num-
" ber of thy days is great?" Tind.
" knewest thou (when thou wast borne)
" howe old thou shouldest be?

Ver. 22. הבאת אל-אצרות שלג ואצרות ברד
תראה Pagn. " nunquid ingressus es in
" thesauros nivis & thesauros grandinis
" videbis?" Chald. " nunquid introisti
" in cellaria nivis & apothecas grandi-
" nis aspexisti?" Ar. Syr. ut Heb. Vat.
S. Amb. ἤλθες δὲ εἰς θησαυροὺς χιόνος, θη-
σαυροὺς δὲ χαλάζης (Sym. κρυφάλας) ἐώ-
ραμαι; Vulg. " nunquid ingressus es the-
" sauros nivis aut thesauros grandinis
" aspexisti?" J. T. Pisc. " pervenistine
" ad thesauros nivis aut (J. T. aut in)
" thesauros grandinis inspectionem ha-
" bes? (Pisc. vidisti?) Nos hod. ut Pisc.
Tind. "—the secret places of the hayle,
præced. ut hod.

Ver. 23. אשר חשכתי לעת צר ליום קרב
ומלחמה Pagn. " quas retinui ad tempus
" angustiarum, ad dies conflictus & praelii,"
Chald. " quam nivem reservavi in tem-

^a Vid. Psal. lxxviii. 20. Domini exitus mortis (vel ad mortem) Dominus nempe quod ascendit, § 18. & habet clavem mor-
tis & inferni, Apoc. i. 18.

^b Latitudines terræ. An rota unquam mensurata fuerint? An chartæ aut gradus ipsi concordant, seu coeli seu terræ?
Annon Geographi variant in terræ circuitu? Si Philosophi SS. deprententur, caveat sibi Philosophia: Una postulat, altera
imperat sibi fidem.

“pora tribulationis in gehennâ; & grandinem in diem belli Pharaonis & pugna Ægyptiorum,” Ar. Syr. “ad diem congregationis belli,” Vat. S. Amb. (ἀπόκειναι δὲ τοὶ εἰς ὥραν ἐχέων εἰς ἡμέραν πολέμων καὶ μάχης, Vulg. “quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli?” J. T. Pisc. “quas cohibeo usque ad tempus angustiae; ad diem conflictus & belli,” Nos hod. — “battle and war,” ut Pisc. sic Tind.

Ver. 24. אִיזָה הַרְרָךְ יְהִלֵּךְ אֶת־יָרֵךְ פִּיךָ קָרִים Pagn. “quâ viâ dividitur lux; se sparget eurus super terram,” sic Chald. Ar. Syr. “egreditur ventus,” Vat. S. Amb. πῶθεν δὲ ἐκπορεύεῖται πᾶσιν (Aq. φῶς) ἢ διασκορδάννῃ νότος εἰς τὴν ἑσπέρην, Vulg. “per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?” J. T. Pisc. “quænam + est via + quâ in partes diffilit lux; dispergente euro (Pisc. “dividi solet fulgur? + & quâ dispergit eurus) super terram?” Nos hod. “by what way is the light parted, + which scattereth the east wind upon the earth?” Tind. — “and the heat deal out upon the earth?” præced. ut hod.

Ver. 25. מִי־פִלַג לְשֹׁטֵף תַּעֲלֶה וְדָרַךְ לְחַיֵּי קָרָוֹת Pagn. “quis divisit ad inundationem aquæductum; & viam ad coruscationem tonitruorum,” Chald. “quis fecit, ut fluere inundatio abyssi in cisternas aquarum & partem earum, quæ non est supra, & viam nubibus, quæ deiciunt inde aquas cum tonitruis?” Targ. ali. “quis fecit inundationem in canalem aquarum ac de super viam nubis, quæ deiecit pluviam cum tonitruis?” Ar. “& fit pluvia & imber, (Syr. fulgura & tonitruum,) (Multa hic defunt vel confusa sunt, sic vers. 27.) Vat. S. Amb. τίς δὲ ἠπόμασεν ὑετὸς λάτρῳ ῥύσιν (Aq. διήλθεν, Chryf. οἱ ἄλλοι, τίς ἦ ἔσειλε τῷ κατακλυσμῷ ὑδραγωγὸν) ὁδὸν δὲ κυδοιμῶν, (Comp. κυδοιμῶν,) Chryf. Ἀκούλ. ἦ καὶ Σύμ. ὁ μὲν εἰς κλύπον φωνῶν, ὁ δὲ, ψέφον βροντῆς, (An hic notant Angl. spout,) Vulg. “quis dedit vehementissimo imbri cursum & viam sonantis tonitruis?” J. T. Pisc. “quis dividit inundationi aquæductum? (Pisc. “canales suos?) & viam nimbo sonoro? Nos hod. — “or a way for the lightning of thunder?” præced. ut Pisc. Tind. “who devydeh the aboundance of waters into ryvers, or who maketh a way for the stormy wether? that it,” &c. vers. 26.

Ver. 26. לְהַמְטִיר עַל־אֶרֶץ לֹא־אִישׁ מְדַבֵּר Pagn. “ad pluerre faciendum super terram, non vir: desertum non homo in eo,” sic Chald. & ferè Ar.

Syr. Vat. ὅς τις εἴσται ἐπὶ γῆς καὶ οὐκ ἀνὴρ, ἐρημον καὶ οὐκ ὑπάρχει ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ, Vulg. “ut plueret super terram absque homine, in deserto, ubi nullus mortaliū commoratur,” J. T. Pisc. “de-mittendo pluviam in (Pisc. super) terram vacuum viro; (Pisc. + in quâ non + est quisquam) super desertum, in quo non + est homo;” sed Pisc. interrogativè, Nos hod. “to cause it to rain, &c. ut Pisc. Tind. “that it watereth and moystureth the drye and baren ground; to make the grasse growe in places where no body dwelleth; and in the wyldernes where no man remaineth?”

Ver. 27. לְהַשְׁבִּיעַ שׂוּאָה וּמִשׁוּאָה וּלְהַצְמִיחַ נֶשֶׁךְ מִצֵּחַ Pagn. “ad satiandum solitudinem & eremum (Chald. tumultum & strepitum) & germinare faciendum egressum germinis,” Syr. Ar. “ut satientur omnes spinæ & producat germina herbæ,” Vat. S. Amb. ὅς χορδαῖσαι ἄεσπον καὶ αἰοκήναι καὶ τὰ ἐκβλαστῆσαι ἔξοδον χλόης; Vulg. “ut impleteret inviam & desolatam, & produceret herbæ vi-rentes?” J. T. Pisc. “ut satiet vastatum & pervastatum + locum; efferatque productionem teneræ herbæ?” Nos hod. “to satisfy the desolate and wast ground and to cause the bud of the tender herb to spring forth? (hoc vers. in Tind. confus. cum præced.

Ver. 28. הֲיִשׁ לְמִטָּה אֵב צֶנַח מִי־הוֹלִיד אֶנְלִי־טָל Pagn. “nunquid est pluviae pater; vel quis genuit stillas roris,” sic Chald. Ar. Syr. — roris; sed vid. in seq. vers. Vat. S. Amb. τίς ἐστὶν ὑετὸς πατήρ; τίς δὲ ἐστὶν ὁ τετοκῶς βώλας δρόσος (Alex. ζυνοχὰς καὶ βώλας δρόσος,) Vulg. “quis est pluviae pater? vel quis genuit stillas roris?” J. T. Pisc. “estne pluviae pater? aut quis genuit (Pisc. gignit) guttas roris?” Nos hod. ut J. T. Tind. “who is the father of raine?” &c. ut hod.

Ver. 29. מִבְּטֶן מִי־צֵן הַקֶּרֶת וּכְפֹר שָׁמַיִם מִי־יָדָה Pagn. “ab utero cuius egressum est gelu & pruinae cœli quis genuit eam?” sic Chald. Ar. Syr. “& ros & gelu ex cuiusnam ventre egressa sunt? & soliditatem cœli quis generavit?” Syr. “cæruleum cœli colorem quis?” Vat. ἐκ γαστρός δὲ τίνος ἐκπορεύεῖται ὁ κρύσταλλος; πᾶσιν δὲ ἐν ἔραν τίς τέτοκεν, Vulg. “de cuius utero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?” J. T. Pisc. “de cuius utero (Pisc. ventre) egressa est (Pisc. egreditur) glacies aut pruinae cœli quis genuit? (Pisc. gignit?) Nos hod. — “the hoary frost of heaven,” &c. ut J. T. Tind. “oute of whose wombe came the yce? who hath gendred the coldnes of the ayre?”

Ver.

Ver. 30. כִּמְצָא מִים יִתְחַבְּאוּ וּפְנֵי תְהוֹם יִתְלַכְּרוּ
 Pagn. "sicut lapis aquæ abscondent se-
 " ipsas (Chald. congelantur & occul-
 " tantur) & facies voraginis capientur,
 (Chald. "propter frigus constinguntur,)
 Syr. Ar. "durefcunt & occupant," Vat.
 S. Amb. ἡ καὶ ἀβυθὸς ὡς περὶ ὕδωρ ῥέον; πρὸς
 σωπον ἀστέρες τίς ἐπὶ τῆς; Alex. ἔτηξεν,
 Comp. ἀβύσσος τίς ἐπὶ τῆς, (sed magis Heb.
 responderet si τίς ἐπὶ τῆς legeretur,) Ald.
 ut Alex. Schol. ὁ Ἑβρ. πρὸς σωπον δὲ ἀ-
 βύσσος πῆλυν, Vulg. "in similitudinem
 " lapidis aquæ durantur & superficies a-
 " byssi constingitur," J. T. "tanquam
 " lapide aquas abscondentes se; quum
 " superficies abyssi concrefcit?" Pisc.
 " + quis facit ut similes lapidi + redditæ
 " aquæ sese abscondant & + ut superfi-
 " cies abyssi constingatur?" Nos hod.
 " the waters are hid as with a stone,
 " and the face of the deep is frozen,"
 Tind. "that the waters are as hard as
 " stones and lye congeled above the
 " depe.

Ver. 31. הַתְּקַשֵּׁר מֵעַדְנֹת כִּימָה אוֹ-מוֹשְׁכוֹת
 Pagn. "nunquid ligabis de-
 " licias Chimah, aut contractiones Che-
 " fil facies aperire?" Chald. "nunquid
 " ligabis catenis Orion, & funes qui
 " trahunt arcturum solves?" Ar. Syr.
 "nunquid faciem (Syr. conjunges faci-
 " em) Pleiades & semitam gigantum
 " intuitus es?" Vat. S. Amb. ζωνῆας ἢ
 δεσμὸν Πλειάδων (Aq. ἢ ζωνάφεις μύρια
 Πλειάδων) ἢ φραγμὸν (Alex. ἔλκας ἢ φραγ-
 μὸν) Ὠρίωνος ἢ νοίξας, Vulg. "nunquid
 " conjungere valebis micantes stellas,
 " Pleiades aut gyrum arcturi poteris
 " dissipare?" J. T. Pisc. "an constri-
 " ges delicias Pleiadum? aut lora Orio-
 " nis dissolves?" Nos hod. "—the sweet
 " influences, &c. ut Pisc. Tind. "haste
 " thou brought the seven starres toge-
 " ther? or arte thou able to breke the
 " circle of heaven?"

Ver. 32. הַתּוֹצִיא מִזֶּרֶם בְּעֵתוֹ וְעֵשׂ עַל-בְּנֵיהָ
 Pagn. "nunquid exire facies signa
 " cœlestia in tempore suo: & arcturum
 " super filiis suis duces ea?" Chald.
 "nunquid produces constellationes pla-
 " netarum in tempore suo & gallinam
 " super pullos suos duces?" Ar. Syr.
 "nunquid educes plaustrum in tempo-
 " re suo? an temetipsum oppones ar-
 " cturo?" Vat. S. Amb. ἢ διανοίξεις μα-
 ζαράθ ἐν καιρῷ αὐτῶν ἢ ἑαυτὸν ἐπὶ κόμης
 αὐτῶν ἄλλας αὐτὰ, Ald. Comp. αὐτὸν, Sym.
 ἢ ἀναφύσεις τὰ κορπιόθεντα καὶ καιρὸν αὐτῶν
 ἕκαστον, Chryf. μαζαράθ τὰ ζυγήματα τῶν
 ἀστέρων, αὐτὸ ἐν τῇ ζωνῇ τῶν Ζώδια καλῶν.
 ἄλλοι δὲ φασὶ μαζαράθ Ἑβραϊκ. μὲν εἶναι τὸ

λέξιν, ζημαίνειν ἢ τὸ ἀστέρων κωῖα, Vulg.
 "nunquid producis Luciferum in tem-
 " pore suo, & vesperum super filios
 " terræ consurgere facies," J. T. Pisc.
 "educefne remotiora signa (Pisc. sidera)
 " quodque tempore suo? vel arcturum
 " cum filiis suis duces?" Nos hod.
 "canst thou bring forth Mazzaroth in
 " his season? or canst thou guide Ar-
 " cturus with his sons?" Tind. "canst
 " thou brynge forth the morninge starr
 " or the eveninge starre at convenient
 " tyme and conveye them home agayn?"

Ver. 33. הִידַעַת הַקּוֹת שְׁמִים אִם-תִּשִּׁים מִשְׁטְרוֹ
 Pagn. "nunquid nosti statuta cœ-
 " li? an pones dominium (Chald. ra-
 " tionem revolutionis) ejus in terrâ?"
 Syr. Ar. "—pones legem," &c. (An hic
 influentia cœlestium corporum in infe-
 " riora?) Vat. S. Amb. ἐπίστασαι δὲ τρο-
 πὰς ἔργων (Aq. ἀρεθείας) ἢ τὰ ὑπ' ἑρα-
 νὸν ὁμοθυμαδὸν γινόμενα, Vulg. "nunquid
 " nosti ordinem cœli & pones rationem
 " ejus in terrâ?" J. T. Pisc. "an cog-
 " noscis de statutis cœli? (Pisc. an nosti
 " statuta cœli?) an disponere potes do-
 " minatum (Pisc. gubernationem) ejus
 " in terrâ?" Nos hod. ut Pisc. Tind.
 "knowest thou the course of heaven
 " that thou mayest set up the ordinaunce
 " thereof upon the erth?"

Ver. 34. הַתְּרִים לַעֲבֹד קוֹלֶךְ וּשְׁפַעַת-מִים תַּכְסֵךְ
 Pagn. "nunquid elevabis ad nubem vo-
 " cem tuam & redundantia aquarum
 " operiat te?" sic Chald. Syr. Ar. "eas
 " operies aquarum copiâ?" Vat. S.
 Amb. καλέσεις δὲ νέφεα φωνῇ καὶ τρόμῳ
 (Alex. δρόμῳ) ὕδατος λάβρα ὑπακυσσάσαι, &c.
 Vulg. "nunquid elevabis in nebula (an
 " menda pro nebulam?) "vocem tuam
 " & impetus aquarum operiet te?" J. T.
 Pisc. "an attollere potes ad densam nu-
 " bem (Pisc. nubem) vocem tuam ut af-
 " fluentia aquarum tegat te?" Nos hod.
 "—to the clouds that abundance," &c.
 ut Pisc. Tind. "moreover &c. ut hod.
 fed—"that they may poure downe a
 " great rayne upon the?"

Ver. 35. הַתְּשִׁלַּח בְּרָקִים וְיִלְכוּ וַיֹּאמְרוּ לֵךְ הֲנֵנוּ
 Pagn. "nunquid emittes fulgura & i-
 " bunt: & dicent tibi, ecce nos," sic
 Chald. Syr. Ar. "nos sumus adstantes?"
 Vat. S. Amb. ἀποστείλεις δὲ κεραυνὸς καὶ πο-
 ρεύσονται; ἔρῃσι δὲ σοι, τί ἐστὶ; Vulg.
 "nunquid mittes fulgura & ibunt, &
 " revertentia dicent tibi, Adsumus?"
 J. T. Pisc. "an emittere potes fulgura
 " ut abeant? an dicent (Pisc. ut dicant)
 " tibi, ecce nos?" Nos hod. "—that
 " they may go and say unto thee," &c.
 ut Pisc. Tind. "canst thou thundre also

"that thei may go theyr waye and be
"obedient unto the; saying, lo here
"are we.

Ver. 36. מִי־שֶׁת בְּטוֹחוֹת חֲכָמָה אוֹ מִי־נִתֵּן כִּנָּח Pagn. "quis posuit in renibus
"sapientiam, & quis dedit contemplati-
"oni intelligentiam?" Chald. "gallo
"sylvestri intelligentiam ut laudaret
"Dominum," (לתרנגול) Ar. "confide-
"rationem (Syr. perspicacitatem) intel-
"lectui," Vat. S. Amb. τίς δὲ ἔδωκεν
γυναιξὶ (Alex. γυναικὶ) ὑφ' ὁσμῶν τοῦ σοφίαν
ἢ ποικιλιῶν ἐπισήμων; (Alex. σοφίας ἐπι-
σημῶν,) Vulg. "quis posuit in visceri-
"bus ejus sapientiam? vel quis dedit
"gallo intelligentiam?" J. T. Pisc.
"quis indidisset (Pisc. indidit) præcor-
"diis sapientiam? aut quis dedisset
"(Pisc. dedit cordi intelligentiam?"
Nos hod. ut Pisc. Tind. "who geveth
"sure wysdome or stedfast understand-
"inge?"

Ver. 37. מִי־יִסְפֹּר שְׁחָקִים בְּחֻמָּה וּנְבִלֵי שָׁמַיִם Pagn. "quis numerabit æthera
"in sapientiâ, & defluxus cœlorum quis
"quiescere faciet?" Chald. "quis nu-
"merabit septem cœlos in sapientiâ? &
"mensuras cœlorum quis constituet?"
Targ. al. "nubes cœli quæ comparant-
"ur utribus," Ar. Syr. "quis erexit co-
"lumnas cœli?" Vat. S. Amb. τίς ὃ
ἀριθμῶν ἰέφη σοφία, (Sym. τίς ἔδωκε μετὰ
ἐριθρῶν ἔννοιαν;) ἔρανον δὲ εἰς γῆν ἐκλινε;
(Sym. ἢ ὄρανα ἔρανε τίς κοσμήσει,) Vulg.
"quis enarrabit cœlorum rationem &
"concentum cœli (en musicam sphæ-
"rarum!) quis dormire faciet?" J. T.
"quis sapphirinas efficit nubes sapien-
"tiâ? & utres cœli quis prosternat?"
Pisc. "quis sapphirinum reddat cœlum
"sapientiâ? & lagenas cœli quis collo-
"cet?" Nos hod. "who can number
"the clouds in wisdom? or who can
"stay the bottles of heaven?" Tind.
"who nombreth &c. — who stylleth
"the vehement waters of the heaven?
cæt ut hod.

Ver. 38. בָּצַקְתָּ עֹפֶר לְמוֹצָק וְרֹגְבִים יִדְבְּקוּ Pagn. "in fundendo pulverem in con-
"cretionem & glebæ cohærent," Ch.
"quando posita est terra in fundamen-
"to, &c. Syr. Ar. "quis fudit pulve-
"rem super terram, & rupes quis fir-
"mavit?" Vat. κέχυται δὲ ὡς περ γῆ κοινία.
κεκόλληται δὲ αὐτὸν ὡς περ λίθον κύβον, Alex.
κεκόλληκεν δὲ αὐτὸν ὡς περ κύβον λίθοις,
S. Amb. "fulsum (l. fufum) est sicut in
"terrâ pulvis, conglutinaui autem ip-
"sum sicut lapide cubum," Vulg.
"quando fundebatur pulvis in terrâ &
"glebæ compingebantur?" J. T. "ut
"perfusio sit fermentandæ terræ, ut
"conglutinentur glebæ?" Pisc. "ut

"fermentetur pulvis ad perfusionem;
" & ut glebæ conglutinentur?" Nos
hod. "when the dust groweth into hard-
"ness, and the clods cleave fast toge-
"ther," Tind. "who turneth the clottes
"to dust and then to be clottes agayne.
Ver. 39. הֲתִצּוֹר לִלְבִּיא מִדָּף וְחַיִּית כְּפִירִים Pagn. "nunquid venaberis Leoni
(Chald. Leænæ) prædam & vitam Le-
"unculorum explebis?" Syr. Ar. "quis
"dedit Leoni escam & ferarum animas
"saturavit?" Vat. S. Amb. θηρώσεις ὃ
λέεσι βορῶν ψυχὰς δὲ δρακόντων ἐμπλήσεις,
Vulg. "nunquid capies Leænæ prædam,
" & animam catulorum ejus implebis?"
J. T. Pisc. "an venari potes immanibus
"Leonibus (Pisc. vetulo Leoni) præ-
"dam? aut catervam (Pisc. appetitum)
"juvenum Leonum explere potes?"
Nos hod. "wilt thou hunt the prey for
"the Lion, or fill the appetite of the
"young Lions?" Tind. "huntest thou
"the praye from the Lyon, or fedest
"thou hys welpes? lying &c. vers. seq.

Ver. 40. יִשְׁחוּ בַּמְעוֹנוֹת יֹשְׁבוֹ בְּסִכָּה לְמִוְרָאֵר Pagn. "cum incurvant se in habitaculis;
"manent in umbraculo ad ipsum lati-
"bulum," Chald. "ut insidiantur," Syr.
Ar. "quis multiplicavit animalia in de-
"serto? — plurima, Vat. S. Amb. δεδοί-
κασιν ὃ ἐν κοίταις αὐτῶν, κάθηντο δὲ ἐν ὑ-
λαῖς (Schol. κοίταις) ἐνεδράοντες, Vulg.
"quando cubant in antris, & in specu-
"bus insidiantur?" J. T. Pisc. "quum
"incurvant se in atriis (an leg. antris)
(Pisc. "in lustris) suis; confident in tu-
"gurio (Pisc. + quum manent in tugu-
"riis suis) ad insidias?" N. hod. "when
"they couch in their dens and abide
"in the covert to lie in wait?" Tind.
"lying in theyr dennes and lurking in
"their couches?"

Ver. 41. כִּי יִבֶּן לְעֹרֵב צִידוֹכִי יִלְדוּ אֶל־אֶל־כָּל יִשְׁוֹעֵי יָתְעוּ לְבַל־אֶכֶל Pagn. "quis para-
"bit corvo venationem ejus quando
"nati ejus ad Deum vociferant, errant
"ad non escam?" sic Chald. Syr. Ar.
pro "errant, infirmantur," Vat. S. Amb.
τίς δὲ ἠπίμασε κόρακι βορῶν; νεοσσοὶ ὃ
αὐτῶν (Comp. αὐτῶν) πρὸς κύβον (Alex.
αὐτῶν post κύβον) κεκράλασι πλανώμενοι τὰ
οἷα ζητῶντες, Vulg. "quis præparat cor-
"vo escam suam, quando pulli ejus
"clamant ad Deum, vagantes eo quod
"non habeant cibos?" J. T. Pisc. "quis
"comparat corvo escam ipsorum quum
"pulli eorum (Pisc. ejus) ad Deum vo-
"ciferantur: + quumque oberrent pe-
"nuriâ cibi?" (J. T. aberrantibus pe-
"nuriâ cibi?) Nos hod. ut Pisc. sed
"they wander for lack of meat," Tind.
"who provideth meate for the Ra-
"ven when his younge ones crye un-

"to God and flee about for want of
meate?"

C A P. XXXIX.

VER. 1. לל על יעל עת עת חלל
נחשח Pagn. "nunquid no-
sti tempus parere Caprarum petræ?
(Chald. "Ibicum rupium) parturire Cer-
vas observabis?" Syr. Ar. "tempus
quo concipiunt Cervæ?" Vat. εἴως
καιρὸν τοκετῶν τραυλάφων (Comp. -λάφω)
πίτερας· ἐφύλαξας δὲ ὠδῖνας ἐλάφω, Alex.
ἐφύλαξας δὲ ὠδῖνας ἐλάφω, ἡλθμῆσας δὲ
αὐτῶν μῆνας πλήρεις τοκετῶν, (Ald. hoc.
caput usque ad § 32. adjungit præced.)
Vulg. "nunquid nosti tempus partus I-
bicum in petris, vel parturientes Cer-
vas observasti?" J. T. "possisne nos-
cere tempus quo pariunt Rupicapræ?
quo enituntur Cervæ observes?" Pisc.
"nostine tempus + quo parturiuntur
Rupi-capræ? + an tempus quo partu-
riunt Cervæ observasti?" Nos hod. ut
J. T. Tind. "—wyld Gotes— among
the stony rockes? or layest thou wayt
when the Hindes use to fawne"

Ver. 2. נחשח חלל עת עת חלל
נחשח Pagn. "numerabis menses implebunt &
"nostri tempus parere earum?" sic Ch.
Ar. Syr. "scisne numerum mensium
quos implent?" Vat. S. Amb. ἡλθ-
μῆσας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρεις τοκετῶν αὐτῶν
(Ald. αὐτῶν) Sym. (εἰλήνας πληρώσαι αὐτάς)
ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἔλυσας, Vulg. "dinume-
rasti menses conceptus earum & scisti
tempus partus earum?" J. T. Pisc.
"numeres menses (Pisc. + an numerasti
menses) + quos complent? noscas
tempus partus earum (Pisc. & nostine
tempus quo pariunt?" Nos hod. ut
J. T. Tind. "rekenest thou the monethes
after they engendre that thou know-
este the time of their bearing?"

Ver. 3. חלל עת חלל עת חלל
נחשח Pagn. "incurvabunt se, foetus
suos effringent; (Chald. dilacerant.)
"dolores suos emittunt," Ar. Syr. " &
"ablaquant eos," nec plura habent pro
vers. 3. & 4. Vat. S. Amb. ἐξέθρεψας δὲ
αὐτῶν τὰ παῖδια ἔξω φύεα, (Th. εἰὰν δά-
σωσι τὰ παῖδια αὐτῶν διασώσεις αὐτά;) ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἐξαποσελῆς, (Alex. ἡ εἴως
καιρὸν τοκετῶν τραυλάφων πίτερας, ὠδῖνας,) Vulg. "incurvantur ad foetum & pari-
unt & rugitus emittunt," J. T. "ut
"incurvent sese pullos suos edendo dif-
"secent se; dolores suos emittant?"
Pisc. "+ nostine tempus quo incurvant
"se & pullos suos cum diffisione eni-
"tuntur & dolores suos emittunt?"
Nos hod. "they bow themselves, they
"bring forth their young ones, they cast

"out their sorrows," Tind. "or when
"they lye downe, when thei cast theyr
"younge ones, and when they are deli-
"vered of their travayle and payne?"

Ver. 4. חלל עת חלל עת חלל
נחשח Pagn. "convalescunt filii earum,
"multiplicant se in frumento: egredi-
"untur & non revertuntur ad eas," sic
ferè Chald. Ar. Syr. tantum "educunt
"filios suos & ablaquant eos,"—plurima,
Vat. S. Amb. ἀπορρήξουσιν τὰ τέκνα αὐτῶν,
πληθυνθήσονται ἐν θνήματι· ἐξέλουσιν) &
ὁ μὴ ἀνακαμψουσιν αὐτοῖς, (Alex. ἐαυτοῖς,) Vulg. "separantur filii earum & pergunt
"ad pastum: egrediuntur & non rever-
"tuntur ad eas," J. T. Pisc. "revalet-
"cant (Pisc. + nihilominus revalescunt)
"nati earum crescunt per agrum, egressi
"non revertantur ad eas," Pisc. in mod.
indic. præf. temp.) Nos hod. "their
"young ones are in good liking, they
"grow up with corn: they go forth
"and return not unto them," Tind.
"how theyr young ones growe up and
"waxe greate thorowe good fedyng?"

Ver. 5. חלל עת חלל עת חלל
נחשח Pagn. "quis dimisit Onagrum libe-
"rum & vincula Onagri quis solvit?"
Chald. "quis dimisit feram liberam?"
&c. Syr. Ar. "solvit eum jugo?" Vat.
S. Amb. τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἀφ' οὗ ὄνον ἄγειν ἐ-
λάσθην; δεσμὰς δὲ αὐτῶν τίς ἔλυσεν, Vulg.
"quis dimisit Onagrum liberum? &
"vincula ejus quis solvit?" J. T. Pisc.
"quis dimisit feram animal (Pisc. Ona-
"grum) liberum? & lora Onagri (Pisc.
"Asini sylvestris) quis solvit?" Nos hod.
ut Pisc. Tind. ut hod. sed in fin. "the
"Mule?"

Ver. 6. חלל עת חלל עת חלל
נחשח Pagn. "cujus posui solitudinem
"domum ejus & habitacula ejus falsu-
"ginem," Chald. "in terrâ desertâ,"
Ar. Syr. "qui statuit," Vat. S. Amb.
ἐθέμην δὲ τὴν οἰκίαν αὐτῶν ἐρημον (Aq. ὁμα-
λὴν, Sym. οἰκίαν,) & τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν
ἀλμυρίδα, (an θαλάσσης ἀλμυρῆς?) Vulg.
"cui dedi in solitudine domum & ta-
"bernacula ejus in terrâ falsuginis,"
J. T. "cui disposui campestris + pro do-
"mo ejus & + pro habitaculis ejus fal-
"suginosam + terram," Pisc. "cujus do-
"mum posui campestris & habitacula
"terram falsuginosam," Nos hod. —
"barren land," &c. ut Pisc. Tind. —
"the untylled lande," &c. ut hod. (An
hæc de Ismaelitis, Hagarenis, Scenitis;
quorum certas sedes frustra quæris?
Jer. ii. 24.) An à ערוד nomen Oroles,
Herodes, nescio an & Aretas?

Ver. 7. חלל עת חלל עת חלל
נחשח Pagn. "deridebit turbam civitatis,
"fremitus exactoris non audiet," Chald.
"clamorem"

- "clamorem exact." &c. Syr. Ar. "vo-
cem principum," Vat. S. Amb. καλα-
γελῶν πολυχλίας πόλεως· μέμψιν δὲ φορο-
λόγῃ (Aq. εκπράξις) οὐκ ἀκούων, Vulg.
"contemnit multitudinem civitatis, cla-
morem exactoris non audiet," J. T.
Pisc. "ridet multitudinem (Pisc. irridet
"strepitum) urbis: fragores exactoris
"non exaudit," Nos hod. ut J. T. —
post. hem. "he regardeth not the cry-
"ings of the driver," Tind. "that they
"may geve no force for the multitude
"of people in the cyties; nether &c.
ut hod.
- Ver. 8. יתור הרים מרעהו ואחר כל-יורק ידרוש
Pagn. "exploratio montium pascuum
"ejus & postea omne virens perquiret,"
fic Chal. Syr. Ar. "calcat," Vat. S. Amb.
κατασκέψεται ὅρη νομῆς αὐτῆς καὶ ὀπίσω πάντος
χλωρῆς ζητεῖ, Alex. ζητήσῃ, Vulg. "cir-
"cumpicit montes pascuæ suæ & vi-
"rentia quæque perquirat," J. T. "ex-
"ploratum in montibus est pascuum e-
"jus & post omnem viriditatem inqui-
"rit?" Pisc. "id quod investigat in
"montibus + est pascuum ejus; & om-
"nia viridia inquirat," Nos hod. "the
"range of the mountains is his pasture,
"and he searcheth after every green
"thing," Tind. "but seke their pasture
"about the mountaynes and folowe the
"grene grasse.
- Ver. 9. ה'אכזר רים עבדך אס-יילין על-אבוסך
Pagn. "nunquid volet Rhinoceros ser-
"vire tibi? an pernoctabit super præ-
"sepe tuum?" Chald. "nunquid volet
"Rhinoceros," &c. רימנא Syr. Ar. "an
"fortè subdit se tibi Rhinoceros (Syr.
"Unicornis) ut colat te?" Vat. βελή-
σει δὲ τοῖς μονόκερωσιν (Alex. ἀτρέπελῳ μο-
νόκερωσιν) δελεῖσθαι καὶ κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης
αὐτοῦ; Vulg. "nunquid volet Rhinoceros
"servire tibi, aut morabitur ad præsepe
"tuum?" J. T. Pisc. "an volet Uni-
"cornis (Pisc. Monoceros) servire tibi?
"pernoctabitne ad præsepe tuum?" J.
T. "præsepia tua," Nos hod. ut J. T.
Tind. "—be so tame as to do the ser-
"vice or to abyde styl, &c. ut hod.
- Ver. 10. ה'תקשר-דים בתלם עבדך אם ישדר
Pagn. "nunquid ligabis
"Rhinocerotem in sulco fune suo; an
"agricolabit valles (Chald. proscindet
"colles) post te?" Syr. Ar. "num fortè
"ligabis jugum super collum Rhinocero-
"tis? (Syr. Unicornis?) an duces jugum
"boui in loco aspero?" Vat. S. Amb.
θήσεις ὃ ἐν ἱμάσι ζυγὸν αὐτῷ, ἢ ἐλκύσει αὐτὸν
(Alex. τοῖς αὐλάκας ἐν πεδίῳ; (aliqui ll.
habent ἐν ποδί;) Vulg. "nunquid alli-
"gabis Rhinocerotem ad arandum loro
"tuo? aut confringet glebas vallium
"post te?" J. T. Pisc. "an ligares Uni-

- "cornem (Pisc. Monocerotem) ad ara-
"tionem denso fune ejus? occaretne
"convalles (Pisc. sulcos) post te?" Nos
hod. ut J. T. sed — "with his band in
"the furrow?" &c. Tind. "canst thou
"bind the yock aboute hym in thy fo-
"rowes to make him plowe after the in
"the valleyes?"
- Ver. 11. ה'תבטח-בו כ-י-ד-ב כחו ותעזב אליו י-ע-ן
Pagn. "nunquid confides in eo,
"quia multum robur ejus: & derelin-
"quas ad eum laborem tuum?" fic
Chald. & ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb.
πέποιθας δὲ ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πολλὴ ἡ ἰσχύς
αὐτοῦ· ἐπαφήσεις δὲ αὐτῷ τὰ ἔργα σου, Vulg.
"nunquid fiduciam habebis in magnâ
"fortitudine ejus, & derelinques ei la-
"bores tuos?" J. T. Pisc. "an fides ei
(Pisc. "confides in eo) quia multa est
"vis ejus? (Pisc. magnæ sunt vires ejus?
"aut relinquas Pisc. -ques ei laborem
"tuum," Nos hod. ut J. T. Tind. "may-
"este thou truste hym because he is
"stronge or commytte thy labour un-
"to hym?"
- Ver. 12. ה'תאמין בו כ-י-ש-יב י-ע-ן ותרנך י-א-ס-ך
Pagn. "nunquid credes in eo quod red-
"dat semen tuum & aream tuam con-
"greget," fic Chald. Syr. Ar. "ut pur-
"get aream tuam & congreget semina
"tua," Vat. S. Amb. πιστεύεις ὅτι σποδά-
σει σοὶ τὸ σπέρμα· εἰσοίσει δὲ σε καὶ ἄλωνα,
Vulg. "nunquid credes ei quod semen-
"tem reddat tibi & aream tuam con-
"greget?" J. T. Pisc. "credesne ei, re-
"laturum esse sementem tuam & + in
"aream tuam collecturum," fic Nos
hod. Tind. — "the corn or to carye
"anye thinge, &c.
- Ver. 13. ה'תננים נעלים נעלם-אם תהיה חסידה
Pagn. "ala exultantium læta. An
"penna Ciconiæ & pluma?" Chald.
"ala galli sylvestris qui cantat & exultat,
"fic est ala Ciconiæ & Accipitris," Syr.
Ar. "Struthio extollitur & volat & ve-
"niens nidificat," Vat. πτέρυξ τετραπόδων
νέελασσα (Sym. πτερόν ἀγλαισμῶς πτεροφύει),
Aq. πτερόν γινον αἰνέτην (ζωαναπλέκει) ἐάν
συλλάβῃ ἀσίδα καὶ νέεσα· (Alex. νέεσα ἐλά-
λῃσαν) (Olymp. ἀσίδα ὁ ἐρωδίου ἐστὶ κατ'
Ἀκύλ. ἢ πέλαρ), ὡς τινες ἔφασαν ἔκκα-
λῶς νοήσαντες, Sym. εἰ ἐναγκαλίσει ὁ κύκ-
νος πτεῖλας αὐτῆς, Schol. νέελασσα πτερόν
ποικίλιν καὶ ὀρεαίαν ἔχον τὴν πτέρωσιν καὶ
πλεονεξία τῶν αἰνέτων· ἢ ἢ ἀσίδα καὶ ἢ νέεσα πτεῖλα
καὶ αὐτὰ, πλεονεξία αἰνέτων καὶ ἰσχυρὰ· εἰς κενὸν
ἐκοπίασε, μὴ ζωοποιῶν τὴν γνημμάτων αὐ-
τῆς, ἀφῆκε γὰρ ὁ θεὸς (τὰ πτερά καὶ ἐσιώπησεν)
αὐτῆς τὸ ζῶον, Vulg. "penna Struthio-
"nis similis est pennis Herodii & Acci-
"pitris," J. T. Pisc. "alamne Pavonum
(Pisc. " + an fecisti alam Pavonum) ex-
"ultandam? an pennam Ciconiæ aut
"Struthio-

"Struthio-Camelo? (J. T. + dares?) Nos hod. "gavest thou the goodly wings unto the Peacock, or wings and feathers unto the Ostrich?" Tind. "the Estrych (whose fethers ar fayrer than the winges of the Sparow Hauke.)"

Ver. 14. כִּי־תַעֲזֹב לְאָרֶץ כִּי־צִיָּה וְעַל־עֵפֶר תַּחֲמֹם Pagn. "quia derelinquet in terrâ ova sua & super pulverem calefaciet ea," sic Chald. Ar. Syr. " & relinquit super terram filias suas & super terrâ calefacit eas," Vat. ὅτι ἀφήσει εἰς γλῶττα αὐτῆς (Alex. ὦτα) & ἐπὶ χᾶν θάλπει, Vulg. "quando derelinquit ova sua in terrâ, tu forsitan in pulvere calefacies ea," J. T. Pisc. "quia relinquit terræ (Pisc. quum relinquit + ille in terrâ) ova sua & in pulvere ea calefacit," Nos hod. "which leaveth," &c. ut Pisc. Tind. "when he hath layd hys egges upon the ground, he bredeth them in the duste."

Ver. 15. וְתִשְׁכַּח כִּי־רָגַל תִּזְוֶרָה חַיִּית הַשָּׂדֶה וְתִרְוַשָּׁה Pagn. " & obliviscitur quod pes dispergat ea: & bestia agri conculcet ea," sic Chald. Syr. Ar. " & oblivioni tradit quia pes volucris habet," Vat. & ἐπελάθειτο ὅτι πῶς ζοοποιεῖ & θηρία ἀγρῶ καταπατήσει, Vulg. "obliviscitur quod pes conculcet ea aut bestia agri conterat," J. T. Pisc. "oblitus pedem compressurum esse illud (Pisc. illa) & bestiam agrestem conculcaturam illud, (Pisc. illa,) Nos hod. "and forgetteth that the foot may crush them or that the wild beast may break them," Tind. "and forgetteth them, so that thei might be troden with fete or broken with som wylde beast."

Ver. 16. חֲקִישָׁה פְּנִיָּה לֹא־לָהּ לְרִיק גִּיעָה Pagn. "duriter tractat filios suos, non sibi: in vanum labor ejus, absque pavore," Chald. "calescit super filios qui non sunt sui," Syr. Ar. "multiplicat filios non suos," Vat. S. Amb. ἀπεσκλήρωσε τὰ τέκνα αὐτῆς (Schol. καλῶς πονήσει τῇ νεοτοροφίᾳ,) ὥστε μὴ αὐτῷ εἰς κενὸν ἐκοπίασεν ἀνδρὶ φόβῳ, Vulg. "dura tur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laboravit nullo timore cogente," J. T. " + Deus terrefaciens excludit pullos ejus alienâ operâ; propter vanitatem laboris ejus ex incuriâ," Pisc. "obdurat + se erga pullos suos quasi non essent sui: in vanum + abit labor ejus + ex vacuitate pavoris," Nos hod. "her labour is in vain without fear," preced. ut Vulg. Tind. "so harde is he unto," &c. ut hod.

Ver. 17. כִּי־הִשָּׂה אֱלֹהֵי חֲכָמָה וְלֹא־חָלַק לָהּ בְּכִנְיָהּ Pagn. "quoniam oblivisci fecit eum Deus sapientiam; & non impertitus est ei intelligentiam," sic fere

Chald. Ar. Syr. "quoniam Deus multiplicavit sapientiam & non impertivit ei prudentiam," Vat. S. Amb. ὅτι καλεσιώπησεν αὐτὴν ὁ θεὸς σοφίαν & οὐκ ἐπεμέρισεν αὐτῇ ἐν τῇ συνέσει, (Alex. ὁ θεὸς ἐν τῇ συνῳ,) Sym. & οὐκ ἐνέμεδεν αὐτῇ συνέσει, Vulg. "privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam," J. T. Pisc. "quia destituit eam Deus sapientia; neque impertitus est ei istam intelligentiam, (Pisc. de intelligentiâ,) Nos hod. ut J. T. — istam, Tind. "and that because God hath taken wysdom from hym and hath not geven hym understanding."

Ver. 18. כַּעַת בְּמָרוֹם תִּמְרוֹיָהּ תִּשְׁחַק לְסוֹם וּלְרַכְבּוֹ Pagn. "juxta tempus in altum elevaverit se, deridebit Equum & ascensorem ejus," (Heb. Tamri, unde vers.) sic Chald. sed "cum in altum volat," (sed Struth. Cam. nunquam volat,) Syr. Ar. "ad excelsa erigitur sicut palma," Vat. S. Amb. καὶ καιρὸν (Alex. καὶ αἰχμαίρων) ἐν ὕψει, ὑψώσεται, καὶ ἀσελάσει, ἵππῃ & ὁ ὀπιλάτης αὐτῆς, Vulg. "cum tempus fuerit, in altum alas erigit; deridet Equum & ascensorem ejus," J. T. Pisc. "quo tempore (Pisc. quum tempus est) in excelsum extollit se: irridet Equum & sessorem ejus," Nos hod. ut J. T. Tind. "when his tyme is he flyeth upon hye, and careth neyther for horse nor man."

Ver. 19. הֲתַתֵּן לְסוֹם גְּבוּרָה הֲתַלְבִּישׁ צוּאָרוֹ Pagn. "nunquid præbebis Equo fortitudinem? nunquid indues collum ejus tonitru?" Chald. "indues collum ejus furore?" Ar. Syr. "armis?" Vat. S. Amb. ἢ συ περιέθηκες ἵππῳ δύναμιν, ἐνέδυσας τραχήλῳ αὐτοῦ φόβον; (Olymp. Θεοδ. ἢ & Συμ. ὁ μὲν χρεμίσμον· ὁ δὲ κρανυλὸν ἐξέδωκεν,) Vulg. "nunquid præbebis Equo quo fortitudinem aut circumdabis collo ejus hinnitum?" J. T. "darefne Equo quo robur? an indueres collum ejus tonitru?" Pisc. "an dare potes Equo robur? an induere potes collum ejus tonitru?" Nos hod. ut J. T. sed perf. temp. mod. indic. Tind. "—or learned him to bowe downe his neck with feare," preced. ut hod.

Ver. 20. הֲתֵר עֵינָיו כְּאֶרְכָּה הַיָּם נַחֲרוֹ אִמָּה Pagn. "nunquid terrebis eum sicut locustam? decôr nasi ejus terror," Ch. "splendor frœni naris ejus terror," Ar. Syr. "an terres eum metu?" Vat. S. Amb. περιέθηκες δὲ αὐτῷ πανοπλίαν; (S. Amb. armaturam) δόξαν ἢ σθένος αὐτῶν τάλμῃ, Alex. & δόξη· σθένος αὐτῶν τάλμῃ, Ald. Comp. δόξα δὲ ἐσθένος αὐτῶν τάλμῃ, Vulg. "nunquid fuscitabis eum quasi locustas? gloria narium ejus terror," J. T. "an tremefaceres eum sicut locustam?"

"stam? gloriam ronchi ejus terrore?"
Pisc. "an tremefacere potes eum sicut
"locustam? + imo magnificentia ronchi
"ejus terrori + est," sic Nos hod. sed
post. hem. "the glory of his nostrils is
"terrible," Tind. "that he lettethe him-
"self be dryven forth lyke a Grashop-
"per, whereas the stoute neying that
"he maketh is fearful.

Ver. 21. יִצְאֵהוּ בַעֲמֶק וַיִּשֵׁשׁ בְּכַח יָצָא לְקָרָאתָ.
Pagn. "effodient in valle & gaude-
"bit in fortitudine: egredietur in occur-
"sum armaturæ," sic Chald. Syr. Ar.
"egreditur ad viam cum armis," Vat.
S. Amb. ἀνορύσσων ἐν πεδίῳ (Ald. Comp.
+ ποδὶ) γαυρεῖα, ἐκπορεύει) δὲ εἰς πεδίον
ἐν ἰσχύϊ, Vulg. "terram ungulâ fodit,
"exultat audacter: in occursum pergit
"armatis," J. T. Pisc. "fodiunt + pedes
"in convalle (Pisc. + pedes ejus in scro-
"be) & lætatur præ virtute (Pisc. prop-
"ter vires) prodiens obviam armis, (Pisc.
"prodit obviam, &c.) Nos hod. "he
"paweth in the valley and rejoiceth in
"his strength, &c. ut Vulg. Tind. "he
"breaketh the grounde with the hofes
"of his fete, chearfully in his strength
"and runneth to mete the harnest men.

Ver. 22. יִשְׁחַק לְפָחוּד וְלֹא יִהְיֶה וְלֹא יִשׁוּב מִפָּנָיו.
Pagn. "deridebit pavorem (Chald.
"gaudet ad &c.) & non consternabitur:
"nec revertetur à faciebus gladii," Syr.
Ar. pro "pavorem, abyssum, Vat. Συ-
αντῶν βασιλεῖ καλαγεῖα (S. Amb. jaculo,)
Ald. βέλη, Alex. & Comp. βέλη, quo-
modo legit & Chryf. & notat ἡ κτ' τὰς
λοιπὰς εἰς ἀπάντησιν ἔπλαξ' & εἰς ἀπάντησιν
καλαφράκιων καθ' ἑτέραν ᾧ τ' ἀντιγράφων,
Συναγῶν βασιλεῖ καλαγεῖα, (S. Amb. lib. v.
cap. 9. Hexaemeron. "Si ipse, inquit,
"virtutem Equo dedit & solvit de Cér-
"vice ejus fortitudinem ut exsultet in
"campo, & occurrens regibus irrideat,
"odoretur bellum eminus, excitetur so-
"no tubæ, &c. in comment. vero in
"Job communem edit. Gr. sequitur &
"alteram lectionem ponit,") & μὴ
δοκῶσθε δὲ δοτὶς ἰδοῦναι (Alex. ἰδοῦναι,) Vulg.
"contemnit pavorem nec cedit gladio,"
J. T. Pisc. "ridet (Pisc. irridet) pavo-
"rem neque consternatur: neque rever-
"titur metu gladii," Nos hod. ut J. T.
Tind. "he layeth asyde all feare, hys
"stomack is not abated; neyther start-
"eth he aback for any swerd.

Ver. 23. עָלָיו תִּרְנַה אֲשֶׁפָּה לְהֵב חֲגִית וּכְדִידָן.
Pagn. "super eum stridebit pharetra:
"lamina lanceæ & hastæ," Chald. "su-
"per eum mittuntur arma, gladius a-
"cutus, & hasta & lancea," Ar. "por-
"tat clypeum & flammam sarissæ &

"spiculi," Syr. "super eum laudatur
"pharetra & lamina hastæ," Vat. S. Amb.
ἐπ' αὐτῷ γαυρεῖα πόζον & μάχαιρα, Alex.
ὁξυδενὴς μάχαιρα, Vulg. "super ipsum
"sonabit pharetra (continentis pro con-
"tento, sagittis) vibrabit hasta & clype-
"us," J. T. "contra se sonante phare-
"trâ; splendente hastâ & lanceâ," Pisc.
"+ quum contra ipsum resonat phare-
"tra, + item lamina hastæ & lanceæ,"
Nos hod. "the quiver ratleth against
"him, the glittering spear and the
"shield," Tind. "though the quývers
"rattle uppon him, though the speare
"and shylde glystere.

Ver. 24. בָּרַעַשׁ וְרָגַז יִנְמַא-אֲרָץ וְלֹא יֵאֱמִין כִּי-
קוֹל שׁוֹפָר Pagn. "cum impetu & irâ ef-
"fodiet terram; & non credet quod
"vox buccinæ," Chald. "in fremitu &
"in furore facit foveam in terrâ," Syr.
Ar. "cum terrore & furore currit super
"terram, nec formidet vocem tubæ,"
Vat. S. Amb. & ὀργῇ ἀφανίει τ' γῆν.
(Sym. ἐν σάλῳ & ὀργῇ ὡς καὶ ἀπίνων) & ἔ-
μῃ τριτύσει (Alex. τριτύση.) ἕως ἂν (ἡ-
μάνη (Alex. ἡμανίει) (S. Amb. signum
"det) ἀλπιγξ, Vulg. "fervens & fre-
"mens sorbet terram, nec reputet tubæ
"sonare clangorem," J. T. Pisc. "in
"fremitu & commotione fodit (Pisc.
"absorbet) terram; neque consistit fir-
"mus, quum sonus tubæ + editur, Pisc.
"+ resonat," Nos hod. "he swalloweth
"the ground with fierceness and rage:
"neither believeth he that it is the sound
"of the trumpet," Tind. "yet rusheth
"he in fearfully and beateth upon the
"ground. He feareth not the noyse of
"the trompettes.

Ver. 25. כִּדִּי שׁוֹפָר יֵאֱמַר הָאֵחָד וּמִרְחוֹק יִרְיַח.
Pagn. "in
"sufficienciâ buccinæ dicit Euge, & à
"longè odorabitur bellum, strepitum
"principum & clamorem," Chald. "u-
"lulationem," Ar. Syr. "voce dicit,
"serva mea! & procul odorat bellum
"& terruit multitudinem hinnitu suo,"
(Syr. principes hinnitu," Vat. S. Amb.
ἀλπιγξ ᾧ ἡμανίσσης, λέγει (Alex. ἔρεῖ)
ὄγε· πόρρωθεν ᾧ ὀσφραίνεῖ πολέμου σὺν
ἀλματι (Ald. συναλάματι) & κραυγῇ, Alex.
& κραυγῇ ἐκπορεύει), Vulg. "ubi audierit
"buccinam, dicit Vah, procul odoratur
"bellum, exhortationem ducum & ulu-
"latum exercitus," J. T. Pisc. "ad so-
"num tubæ dicit, ha, ha, he, quum
(Pisc. "quum tuba clarè sonat, dicit eu-
"ge; &) è longinquo odoratur bellum;
"tonitru principum & vociferationem,
(Pisc. jubilationem,) Nos hod. "he saith
"among the trumpets, ha, ha; and he

* An βασιλεῖ ex βίλει deformârunt?

"smelleth the battle afar off, the thunder of the captains and the shouting," Tind. "but as soone as he heareth the shawnes blowe, rushe (sayth he) for he smelleth the battle asfarre off, the noyse, the captaynes and the shouting," (Anglorum huzzah!)

Ver. 26. המביתך יברנך יפרש כנפיו לחימו. Pagn. "nunquid propter intelligentiam tuam volabit nifus; extendet alas suas ad austrum," sic ferè Ar. Syr. Chald. "filius Accipitris plumescet," Vat. S. Amb. *ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀκρίτης ἐσηκον ἰεραξ, ἀναπείσας τὰς πτέρυγας + ἀκίνητος, καθέσθων τὰ πρὸς νότον;* Vulg. "nunquid per sapientiam tuam plumescit Accipiter, expandens alas suas ad austrum?" J. T. Pisc. "an ex intelligentiâ tuâ pennis utitur Accipiter? (Pisc. volat Accipiter) pandit alas suas versus austrum?" Nos hod. "—and stretch her wings, &c. ut Pisc. Tind. "commeth it thorow thy wysdom that the Goshauke flyethe towarde the southe.

Ver. 27. אם על-פיך יגביה נשר וכי ירים קנו. Pagn. "an ad os tuum elevabitur Aquila: & quod elevabit nidum suum?" sic Chald. Syr. Ar. "extollit nidum suum + in rupibus, à y seq. Vat. S. Amb. *ἐπὶ (Alex. ἢ ἐπὶ) ὅτι σὺ προσάμας υἱὸς ἀέρος + γυψ ὅτι ἐπὶ νοστιάς αὐτὴ καθέσθεις αὐλίζε;* Vulg. "nunquid ad præceptum tuum elevabitur Aquila & in arduis ponet nidum suum," J. T. Pisc. "an ad præstitutum tuum (Pisc. mandatum tuum) altum petit Aquila? an certè (& + fitne ex mandato tuo quod) attollit nidum suum?" Nos hod. "doth the Eagle mount up at thy command and make her nest on high (sic Tind.

Ver. 28. סלע ישכן ויתרון על-שן-סלע ומצודה. Pagn. "petram habitabit & manebit super dentem petrae; & munitionem," Chald. "+ filicis & arcis," Ar. "super extremitates (Syr. promontorium) rupis," Vat. S. Amb. *ἐπὶ ἐξοχῇ πύργου καὶ ἀποκρύφου;* (Aq. *ὀχυρώματι*), Vulg. "in petris manet & in præruptis filicibus commoratur atque inaccessis rupibus," (An ostendit Bozram & Petram?) J. T. "rupem inhabitat & immoratur; in scopulo rupis & munitione," Pisc. "in petrâ habitat & pernoctat: in scopulo rupis & arcium," Nos hod. "—crag of the rock," marg.

* An hic & Petra & Massada?

^b In hoc cap. & seq. Deus, si non omnes creaturas, ut Adamo, præcipua tamen viarum ejus in unoquoque genere Jobo ostendit, ut eum humiliet. Terræ animalia, volucres coeli, & pisces maris, saltem has omnes in representativis suis seu cufusvis coryphæis, quarum nonnullæ amphibie & duobus elementis utentes. In aquis, "istum Leviathan quem fecit ludere in eis," ut Behemoth in montibus super aridum, terribilem Leonem & generosum Equum Arabem. In caelis, longè prospicientem Vulturem & regem Aquilam, ut medium quid inter volucres & Equum, inter coelos & terram, Struthio-Camelum, ita ut magnum regem decet, qui suas piscinas, vivaria & aviaria, possidet. Nec hæc ejus divitias Jobi gratiâ tantum profert, sed ut omnes homines videant eas. Unusquisque procul intueatur & meminerit & magnificet opera ejus quæ intuiti sunt homines, cap. xxxvii. 24, 25.

"tooth," ut Heb. (quæ ambo Psal. 31.) cat. ut J. T. Tind. "he abydeeth in the stony rockes and upon the hye toppes of harde mountaynes wher no man can come. *וְיָשָׁב בְּהַר אֲבָדִים*"

Ver. 29. משם פחר אכל למרחוק עינו בישו. Pagn. "inde fodit (Chald. explorat) escam; in longinquum oculi ejus aspiciunt," Syr. Ar. "& de suo venatu nutritur," Vat. *ἐκείσε ἐν ζητῇ τὰ σῖτα, πόρρωθεν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ σκοποῦσιν,* Vul. "inde contemplatur escam & de longè oculi ejus prospiciunt," J. T. Pisc. "unde (Pisc. inde) pervestigat cibum: in longinquum oculis ejus intuentibus, (Pisc. "oculi ejus intuentur,) Nos hod. "the prey + and her eyes, &c. ut Pisc. Tind. "from thence he may behold his praye and loke farre about wyth his eyes.

Ver. 30. ואפרתו על-עורדם ובאשר חללים. Pagn. "& pulli ejus absorbeant sanguinem: & in quo occisi ibi ipse," sic Chald. Syr. Ar. "ubique committitur cædes ibi adest," (Addendum est, quod divisio capitum hic & antea discrepat à nostris bibliis & ab Heb.) Vat. S. Amb. *νεοσσὸν δὲ αὐτῶν φύρον* (Aq. *ἐσομισσάμενοι*) ἐν αἵματι, & δ' (Alex. *ἐδὲ*) ἐν (Alex. *ἐὰν*) αἵματι τεθνεώτας + ὡς χερῶν ἀρσίμον), Vulg. "pulli ejus lambent sanguinem: & ubicunque cada-ver fuerit + statim adest," J. T. Pisc. "etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi ibi est," Nos hod. "—suck up (marg. glut-glut, ut Heb. jeyalyu) "blood, and where the slain + are, &c. ut Pisc. Tind. "hys younge ones are fedde wyth bloude, and where anye dead bodye lyeth, there is he + immediately.

C A P. XL.

VER. 1. ויען יהוה את-אייב ויאמר. Pagn. "& respondit Dom. Job, & dixit," sic Chald. & Ar. Syr. Vat. S. Amb. (in Bofs vers. 31.) καὶ ἀπεκρίθη κύριος ὁ θεός (ὁ θεός Comp.—) τῷ Ἰὼβ καὶ εἶπε, Vulg. 34. "& adjecit Dominus & locutus est ad Job," J. T. Pisc. 34. "deinde (Pisc. "præterea) respondens Jehova Jobo, dixit," Nos hod. "moreover the Lord answered Job, and said," Tind. "moreover God spake unto Job, and said.

Ver.

Ver. 2. הרב עשיתי וסור מוכיח אלוה עננה

Pagn. "nunquid contendere cum Omnipotente eruditio? arguens Deum respondeat ei," (Chald. in hoc cap. vers. 2. seq. ab Hebr. parum differt.) Ar. Syr. "multa est cogitatio Dei, (Syr. "sunt consilia Dei,) Vat. S. Amb. μη κρίσιν μὲν ἱκανὸς (S. Amb. cum idoneo,) (cum ἱκανὸς Dei nomen τοῖς ὁ) ἐκκλίνει; (Ald. Comp. κρίσεις) ἐλέγχων ὃ θεὸν ἀποκρίσεται αὐτήν. (Comp. αὐτῶν.) Sym. ἀρεὴ ὁ δικαστὴρ πρὸς τὸ ἱκανὸν περιγενήσεται, διελεγχόμενος θεῷ ἀντιφθέγγεται τι; Vulg. "nunquid qui contendit cum Deo tam facile conquiescit? utique qui arguit Deum debet respondere ei," J. T. "satisne contra Omnipotentem contumacem esse quenquam? increpator Dei respondeat ad istud," Pisc. "an is qui contendit cum Omnipotente erudiet eum? qui increpat Deum resp. &c. ut J. T. Nos hod. ut Pisc. "instruit him," ut Heb. סור recedere, סור erudire, (S. Amb. Comp. κρίσεις,) Tind. "can he that stryvet with the Almighty be at rest? shuld not he which disputeth with God geve him an answer?"

Ver. 3. ויען איהו איהו ויאמר Pagn. " & respondens Jjob Domino dixit," (hic incipit cap. xxvii. in Ald. ut Bos.) Vat. ὑπολαβὼν, &c.

Ver. 4. הן קלתי מה אשיכר יד שמת למרפי Pagn. "ecce contemptibilis sum, quid respondebo tibi? manum meam posui ipsi ori meo," Ar. "infirmatus sum," Syr. "imminutus sum mihi," Vat. S. Amb. τί ἐπεὶ ἐγὼ κέρνυμαι, (Aq. ἰδὲ ἐλαφρώ η, Sym. ἰδὲ κέρνυμαι ἐποίησα) νεθεῖμαι, ἢ ἐλέγχων κύριον, (Alex. ἐλεγχόμενος) ὑπὸ κυρίου, ἀκύνων τοιαῦτα ἐδένων; ἐγὼ ὅτι τίνα δόξα κέρνυμι δὲ πρὸς ταῦτα; χεῖρα δὴ σὺ δὲ σὺ μοι μὲν, Vulg. "qui leviter locutus sum respondere quid possum? manum meam ponam super os meum," J. T. Pisc. "en vilis sum, quid responderem tibi? manum meam appono ad os meum," Nos hod. "— I will lay mine hand, &c. ut Pisc. Tind. "beholde I am too vyle a person to answer the, therefore wyll I laye my hand upon my mouth."

Ver. 5. אחת דברתי (ולא אענה ושתים ולא אחת) Pagn. "semel locutus sum & non respondebo: & bis & non addam," sic ferè Ar. Syr. Vat. ἀπαξ λελάληκα ἐπὶ τῷ δόξῳ & προσθήσω, Vulg. "unum locutus sum quod utinam non dixissem (an II. לא) & alterum quibus ultra non addam," J. T. Pisc. "semel locutus sum, sed non respondebo: aut iterum sed non pergam," Nos hod. "— yea twice, ut J. T. &c. Tind. "once

or twyce have I spoken, but I will saye no more.

Ver. 6. ויען יהוה את איהו מן סערה ויאמר Pagn. (hic in Polygl. incipit cap. xl.) " & respondit Dominus Jjob de turbine, (sic Syr. sed Ar. "de nubibus,) & dixit," &c. vid. cap. xxxviii. i.

Ver. 7. אורנא כנבר חלצך אשאלך ויהויעני Pagn. "accinge nunc sicut vir (sic Syr. sed Ar. "corroboras sicut vir,) lumbos tuos: interrogabo te & scire fac me," &c. idem ac xxxviii. 3. tantum mihi—, sed Vat. S. Amb. init. + μη ἀλλὰ.

Ver. 8. והא תפיר משפטי תרשיעני למען תצדק Pagn. "nunquid etiam dissipabis iudicium meum, impium facies me (Ar. "utrum respondeas mihi & condemnes me, Syr. "irritum me facies,) ut iustificeris," Vat. S. Amb. μη ἀποποιῶ με τὸ κρίμα (Ald. Comp. ἢ ἀποποιῶ με τὸ κρίμα, Sym. μὴ τι ἀδικωσύνης κρίσιν με.) οἱ δὲ με (Alex. μὴ ἐ' οἰσμαι) ἄλλως (Ald. μὴ ἄλλως) κεχηρημαῖσται, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; (Alex. ἀλλ' ἵνα) (Sym. ἀδικον ποιήσεις με ἵνα δικαιωθῆς, Vulg. "nunquid irritum facies iudicium meum & condemnabis me ut tu iustificeris," J. T. Pisc. "an etiam, &c. ut Vulg. — "ut justus sis?" sic Nos hod. Tind. — "mayest be made righteous?"

Ver. 9. ואם ידוע כאן לך ובקול כנחל ותרעם Pagn. " & si brachium sicut Deo tibi? & in voce (Ar. Syr. fragore) sicut ipse tonabis?" Vat. ἢ (Alex. εἰ) βραχίων (οἱ εἰς κ' & κύριος) (Alex. κ' κύριον) ἢ φωνῇ κατ' αὐτὸν (Ald. Comp. αὐτὸν) βροντῆς; (Alex. βροντῆς κατ' αὐτὸν) βροντῆς ἴσα;) sic S. Amb. "nunquid brachium tibi est contra Dominum aut voce secundum eum tonas?" (pri. κ' vert. contra, alter secundum,) Vulg. " & si habes brachium sicut Deus & si voce similis tonas?" J. T. Pisc. "aut an brachium ut Dei + est tibi? & voce ut ipse intonabis?" (Pisc. intonare potes?) Nos hod. "hast thou an arm, &c. ut Pisc. Tind. "is thynne arme then lyke the arme of God? maketh thy voyce such a sounde as his doth?"

Ver. 10. ויהוה יגדל ויהוה יתקדש ויהוה יתנשא ויהוה יתעלה Pagn. "orna nunc celsitudine & sublimitate: & gloriam & decorem indues te," Syr. Ar. "luce & lumine, (Syr. "majestate,) Vat. S. Amb. ἀνάλαβε δὴ (Alex. Ald. Comp. δὲ) ὑψὺ & δυνάμει (Alex. εἰς ὑψὺ & δυν.) δόξαν ὃ & τιμὴν ἀμφιάσαι, Vulg. "circunda tibi decorem & in sublime erigere & esto gloriosus & speciosis induere vestibus," J. T. Pisc. "orna te jam excellentiâ & sublimitate, gloriâque (Pisc. & majestate) & decore indue te," Nos hod. "— majestic and excellency,—glory and beauty,"

"ty," cæt. ut Pisc. Tind. "then arme
"thy self with thine owne power, up,
"decke the in thy joly aray.

Ver. 11. הפך עברות אפך וראיה כל גאון Pagn. "disperge iras nasi tui,
" & vide omnem superbum & humilia
"eum," Ar. Syr. "depone furorem iræ
"tuæ & respice omnem superbum &
"everte eum," (posterior pars hujus &
repetitur in Heb. & 12. sed ibi—Ar. Syr.
quia noluerunt repetere,) Vat. S. Amb.
ἀποστείλον ὃ ἀγέλας ὀργῇ, (Alex. ἐν ὀργῇ
(&,) πάντα ὃ ὑβρίστην ταπεινώσον, Vulg.
"disperge superbos in furore tuo & re-
"spiciens omnem arrogantem humilia,"
J. T. Pisc. "disperge indignationes iræ
"tuæ & aspice quicquid est excellens
"ac dejice illud," Pisc. "omnem ela-
"tum ac humilia eum," Nos hod. —
"the rage of thy wrath — every one
"that is proud and abase him," cæt.
ut Pisc. Tind. "poure oute the indigna-
"tion of thy wrathe; se that thou caste
"downe all the proude.

Ver. 12. ראה כל-גאון הכניעו והרך דשעים Pagn. "vide omnem superbum,
"incurvare fac eum; & contere impios
"sub te," Vat. S. Amb. περιφρονέον ὃ
σέβεισιν, σήψον (Ald. κρύψον, & ponit post
ὡς ἀχρημα, Aq. ἐπίσφειπον) ὃ ἀσεβείας ὡς ἀ-
χρημα, Vulg. "respice cunctos superbos
" & confunde eos, & contere impios in
"loco suo," J. T. Pisc. "aspice quic-
"quid est excellens, deprime illud (Pisc.
"omnem elatum ac dejice illum:) &
"contunde improbos loco suo, (Pisc. +
"in loco ipsorum,) Nos hod. —and
"bring him low and tread down the
"wicked," &c. ut Pisc. Tind. "loke
"well that thou makest all soch as be
"stubburne to obeye: treade all the un-
"godly under thy fete.

Ver. 13. טמנם בעפר יחד פניהם חבוש בטמן Pagn. "absconde eos in pulvere simul:
"facies eorum alliga in abscondito,"
Syr. Ar. " & omnes in pulvere humes,
Syr. ut Heb. "omnes simul — in pul-
"vere," Vat. S. Amb. κρύψον ὃ (Alex.
ὃ αὐτῶς) εἰς γῆν ὁμοθυμαδὸν (Alex. Ald.
Comp. εἰς γῆν ἔξω ὁμοθυμαδὸν, sic S. Amb.
extra) (Ald. σήψον, Sym. καταχώνδουσιν αὐ-
τῶς εἰς κενόν,) τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν ἀτι-
μίας ἐμπλησον. (Ald. ἐμπλησον, κρύψον ὃ

εἰς γῆν ἔξω,) Vulg. "absconde eos in pul-
"vere simul; & facies eorum demerge
"in foveam," J. T. Pisc. ut Pagn. sed
J. T. "—ipso pulvere, pro pulv. simul,"
Nos hod. ut Pagn. Tind. "cast them
"downe into the myre; and cover theyr
"faces wyth darknes.

Ver. 14. וגם-אני אודך כיתושיע לך ימינך Pagn. " & etiam ego confitebor tibi,
"quod fervet te dextera tua," Syr. Ar.
" & ego etiam laudabo te cum salvabit
"te dextera tua," Vat. S. Amb. ὁμολο-
γήσω (Comp. καίγε ἐγὼ ὁμολογήσω ἅρα,)
ὅτι διωα) ἡ δεξιά & σῶσαι, Vulg. " &
"ego confitebor quod salvare te possit
"dextera tua," J. T. Pisc. "tunc etiam
"ego celebrabo (ידך ubique & confes-
sus est & celebravit) te, quod fervet te
"dextera tua," Nos hod. "then will I
"also," &c. ut Vulg. Tind. "—hath
"saved the," cæt. ut hod.

Ver. 15. הנה-נא בהמות אשר-עשיתי עמך Pagn. "ecce nunc Be-
"hemoth * quem feci tecum, herbam
"veluti Bos comedet," Syr. Ar. "hic
(Syr. "ecce) Behemoth, &c. Vat. S.
Amb. ἀλλὰ ὃ ἰδὲ (sic Heb.) θηρία ὡς
βοὶ χόρτον ἴσα βεσὶν ἐδίσχουσιν, (Alex. Ald.
Comp. ἐδίσχουσιν,) Chald. "ecce nunc ani-
"mal," S. Amb. "ecce bestias apud te,
"fœnum sicut Boves comedit," (Vat.
S. Amb.—quem feci,) Vulg. "ecce Be-
"hemoth quem feci tecum fœnum qua-
"si bos comedet," J. T. Pisc. "jam
"ecce Elephantem quem feci: (J. T.
"+ qui) fœnum ut Bos comedit," Nos
hod. "Behemoth, &c. —grafs, &c. ut
Pisc. Tind. "—haye, &c. ut hod.

Ver. 16. הנה-נא כחו במתניו ואונו בשרירי Pagn. "ecce nunc (Chald. + Le-
"viathan) potentia ejus in lumbis ejus,
" & fortitudo ejus in umbilico ventris
"ejus," Syr. Ar. " & magnitudo ejus in
"lateribus ipsius," Vat. S. Amb. ἰδὲ δὴ
ἡ ἰσχὺς αὐτῶ (Olymp. ὃ δὲ τῶν ἐστὶν ἡ
ὁσφύς ἡ καὶ τῇ Ἀκύν: ὃ νῶτον, ἡ ὡς ὃ
Συμ. ἐκδέδωκεν ἡ λαγών,) ἐπ' ὁσφύϊ, ἡ δὲ
διώαμι, αὐτῶ ἐπ' ὁμφάλα γαστρός, (Alex.
γαστρός αὐτῶ,) Vulg. "fortitudo ejus in
"lumbis ejus & virtus illius in umbi-
"lico ventris ejus," (Patr. Par. "ubi
"aliæ creaturæ solent esse imbecilles &
"teneræ (ita certè Elephas,) sed non

* Patr. in Behemoth, "non Elephas, qui nunquam cubat inter arundines, sed animal in ista regione Gr. Hippopotamus,
2 Esd. vi. 49.

Not. hic Richardsoni. "Hic Dominus Jobo præcipit considerare Elephantem & Balænam, sed addit, Balæna hodiè vi-
dentur facilius arte captæ vel victæ quàm in diebus Job." Sed fortè aliter, ut vidimus in Dissertat. nostr. in Behemoth &
Leviathan.

* Patr. Par. i. e. "Hippopotamum, quem feci in regione non procul à te; vivit inter pisces in magno fluvio Ægypti,
"sed pascit super terram & gramen edit sicut Bos."

Solin. cap. xxi. de Ægypto, "Hippopotamus equino dorso, juba & hinnitu, rostro refime, ungulis bifidis, aprugineis den-
tibus, caudâ tortuosâ." Herod. illi ascribit vocem & caudam, Diodorus etiam aures Equo similes. Alii caudam porci-
nam ut dentes exertos & aduncos, i. e. lunatos, ungulas bifidas, corium impenetrabile, unde in galeas, scuta & thoraces ex-
petebatur. Aristot. imo tomatis hastæ inde factæ, Herodot. inter arundines celsas & squalentes densitate nimia hac bellua
cubilia ponit. Confer. & 21. & Ludolph. Æthiop. hist. An huc alludit Psaltes? Psal. lxxviii. 30. "inrepa feras arundinis."

* Ergo putabant Chald. unum idemque esse Behemoth & Leviathan & sic nonnulli patrum. Vid. Catenam.

"Hippopotamus, qui scalis densissimis
 "& fortissimis undique cingitur, (sed
 "quære,) J. T. Pisc. "ecce jam + in-
 "quam vis (Pisc. vires) ejus in lumbis
 "ejus + est: (Pisc. + sunt:) & robur e-
 "jus &c. ut Vulg. Nos hod. "lo now
 "his strength is in his loins, and his
 "force," &c. ut Pisc. Tind. "lo howe
 "stronge he is in hys loines and what
 "power he hath, &c. ut hod.

Ver. 17. **יְהוָה יִפְתֹּן וְנָבִי כְמוֹתָו גִּידֵי פָתוּרֵי יִשְׂרָאֵל**
 Pagn. "volet caudam suam sicut ce-
 "drus; nervi verendorum ejus ramifi-
 "cati erunt," (ille monti similis & mo-
 "vet caudam ejus sicut cedrum supra
 "montem,) Syr. Ar. "extollet—erecti
 "sunt nervi coxarum ejus," (Patr. Par.
 "caudam habet crassam & rigidam sic-
 "ut cedrus, sed flectit & retorquet eam
 "ad libitum, tot sunt nervi femorum
 "ejus, quod inter se sunt intricati &
 "perplexi,") Vat. S. Amb. **ἐξήσεν ἑρξὲν**
αἰς κυπάρισσον (Schol. **οἱ λοιποὶ κέδρος**) **τὰ**
ἵνα ὡς αὐτὴ (συμπέπλεκῃ), Alex. **αὐτὴ**
ὡς αὐτὴ (συμπέπλ.) Vulg. "stringit
 "caudam suam quasi cedrum, nervi te-
 "sticuli ejus perplexi sunt," J. T.
 "Pisc. "arrigit caudam suam similem ce-
 "dro; (Pisc. sicut cedrum;) nervis te-
 "stium ipsius in ramos abeuntibus,
 "nervi testium ipsius perplexi sunt,) Nos
 "hod. "he moveth, &c.—wrapt toge-
 "ther," Tind. "he spreadeth out hys
 "tayle lyke a cedre-tree; all hys vaynes
 "are styf.

Ver. 18. **עֲצָמוֹ אֶפְיָקִי נְחוּשָׁה גִרְמִי כְמוֹתָו**
 Pagn. "ossa ejus fistulæ æris: Ossa
 "ejus sicut virga ferrea," Ar. Syr. "ossa
 "ejus magna velut æs vel quasi ferrum,"
 Vat. S. Amb. **αἰ πλῆθυσαι αὐτῶ, πλῆθυσαι**
χάλκειαι (Alex. **ὡς πέτεται χαλκαῖ,**) **ἢ ὅ**
ράχης αὐτῶ σίδηρος (Alex. **ὡς σίδηρος**)
 (Sym. **ὡς (συμπλέκῃ) αὐτῶ σίδηρος**) Vulg. "ossa
 "ejus velut fistulæ æris, cartilago illius
 "quasi laminæ ferreæ," J. T. Pisc. "ossa
 "ejus + sunt viribus chalybeis; (Pisc. ut
 "chalybs robustissima:) artus ejus vecti
 "ferreo similes, (sunt ut massæ ferreæ,)
 "Nos hod. "his bones are as strong pie-
 "ces of brasse, his bones are like bars
 "of iron," Tind. "hys shines are lyke
 "pipes of brasse; hys tygge bones are
 "lyke staves of yron.

Ver. 19. **הוּא רִאשִׁית דְּרֵבִי־אֵל הָעֵשׂוֹ יֵשׁ חֲרֵבֵו**
 Pagn. "ipse principium viarum Dei fa-
 "cientis eum, applicabit gladium suum,"
 Syr. Ar. "ipse est caput creaturarum
 "Dei, qui facit eum gerere bellum,"
 (An caput aureum Dan. vid. seq.) (Patr.
 Par. "dentes adeò falcatos & acutos, ut

"iis demetat gramen & segetem sicut
 "falce,") Vat. S. Amb. **τῆς ἐστὶν ἀρχῇ**
πλάσμα (Olymp. **οἱ δὲ ἄλλοι**
κεφάλαιον ὁδῶν ἰαχυρῶ) **πεποιημένον ἐκ**
ταπαίσεως (Alex. **εἰς τὴν ἐκκαλ.**) **ὑπὸ τῷ**
γέλωι αὐτῶ, Sym. ποιηθέν προσαχθῆναι τῇ
μαχαίρᾳ αὐτῶ, Vulg. "ipse est principi-
um viarum Dei, qui fecit eum appli-
cabit gladium ejus," J. T. Pisc. "huic
 "primario operi viarum Dei: (Pisc. ip-
 "se principium + est viarum Dei:) qui
 "fecit ipsum adhibuit (Pisc. applicuit)
 "gladium ipsius," Nos hod. "he is the
 "chief, &c.—can make his sword to
 "approach + unto him," Tind. "first
 "when God made him he ordered the
 "wilderneffe for hym.

Ver. 20. **כִּי־כֹל הָרִים יִשְׂאוּ־לוֹ וְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה**
שֹׁחֲקִים Pagn. "quia germen montes
 "afferent ei & omnis bestia agri ludent
 "ibi," Ar. " & multos montes portat
 (Syr. "multi montes proferent ei) & om-
 "nes bestia deserti jacent sub umbra e-
 "jus," (vid. Dan.) Vat. S. Amb. **ἐπελὼν**
ἢ ἐπ' ὅς **ἀκρόπομον, ἐποίησε χαρμονίαν τε-**
τραπόσιν ἐν τῷ ταβάρῳ, Vulg. "huic
montes herbas ferunt: omnes bestia
agri ludent ibi," J. T. Pisc. "quam-
 "vis (Pisc. fanè) proventum montes pro-
 "ferant (Pisc. -runt) ei; & omnes bestia
 "agri ludant ibidem," (Pisc. ludunt ibi,)
 "Nos hod. "surely the mountains—food
 "where all the beasts, &c. ut Pisc.
 "Tind. "and the mountaynes shulde geve
 "him brasse, wher all the beastes of
 "the filde take their pastyme.

Ver. 21. **תַּחַת־צִלָּהִים יִשְׁכֵּב בְּסֶתֶר קֶנֶה וּבַצֶּה**
 Pagn. "sub umbriferis arboribus jacebit
 "in latibulo calami & cæno," Ar. Syr.
 " & sub tegumento arundinum cubat,"
 Vat. S. Amb. **ὑπὸ παντόδαπα δένδρα κοι-**
μᾶ, **ὡς παπύρον, ἢ κάλαμον ἢ βέτομον,**
 (Ald. **βέτομον ἢ κάλαμον,** bis enim habet
 κάλαμον,) Vulg. "sub umbrâ dormit in
 "secreto calami & in locis humentibus,"
 J. T. Pisc. "sub umbrosis cubat: in oc-
 "culto (Pisc. + arboribus cubat in la-
 "tibulo) arundinum & coeni," Nos hod.
 "—in the covert of the reed and fens,"
 ut Pisc. Tind. "he lyeth amonge the
 "redes in the mosses.

Ver. 22. **יִסְכְּרוּ צִלָּהִים עָלָיו יִסְכְּחוּ עֲרֵבֵי־נָחַל**
 Pagn. "regent eum arbores umbriferæ
 "umbræ ejus. Circundabunt eum sali-
 "ces torrentis," Syr. Ar. "circumvallat
 "eum umbra, circundant eum corvi
 "vallis," (yarbei Heb. & corvi & sali-
 "ces,) (—hic Tzillo ut in *Y* priori non-
 "nulla,) Vat. S. Amb. **κιάζον** **ἢ ἐν αὐτῶ,**
 (Alex. Ald. Comp. — **ἐν** sic S. Amb.)

* Vid. Esai. Satyri, Onocentauri, Lilith, &c. vid. Apocalyps. cap. xviii.

b Tind. brasse, an reponend. grals vel broufe.

δένδρα μεγάλα (μέγαρα Comp. S. Amb.—)
 ζω βάδαμνους (Alex. δαργάμνους, (Ald.
 Comp. ἐροδάμνους, Sym. ταῖς παραφουάσι.)
 ἢ κλώνες (Aq. ἰτέαι) ἀγρῶ, Alex. Comp.
 ἄγρῶ, sic Ald. Aq. χαμάρρῶ, Vulg. "pro-
 "regunt umbræ umbram ejus, circun-
 "dabunt eum salices torrentis," J. T.
 Pisc. "regunt eum umbrosa + quodque
 "umbrâ suâ (Pisc. "arbores + ut. sint
 "umbra ejus:) cingunt ipsum salices
 "torrentis," Nos hod. "the shady trees
 "cover him with their shadow," &c.
 ut Pisc. Tind. "the fennes hyde hym
 "with ther shadowe, and the &c. ut
 hod.

Ver. 23. הן יעשן נהר לן יחפון יבטח כן Pagn. "ecce compri-
 "met flumen; non festinabit: confidet
 "quod educet Jarden ad os suum," Syr.
 Ar. "si proruperet flumen, non timet,"
 Vat. S. Amb. εἰάν γρήαι πλημμύρα, & μὴ
 αἰδοῖσθαι (Alex. εἰδοῖσθαι, Sym. & καλαπλη-
 γήσθαι) ὡς ποιεῖν ὅτι προσκρήσει ὁ Ἰορδάν-
 ης (S. Amb. offendit Jordanis &c.) εἰς τὸ
 εἶμα αὐτῶ, Vulg. "ecce absorbebit flu-
 "vium & non mirabitur: & habet fi-
 "duciam quod influat Jordanis in os e-
 "jus," J. T. Pisc. "en comprimit flu-
 "men (Pisc. rapit fluvium) nec festi-
 "nat: confidit (J. T. -deret) se editu-
 "rum esse (Pisc. educiturum) Jordanem
 "+ ingressum in (Pisc. Jordanem in)
 "os suum," Nos hod. "behold he
 "drinketh up," &c. ut Pisc. Tind. "lo
 "without any labour myghte he drinke
 "out of the whole floud, and suppe of
 "Jordan without any travayl.

Ver. 24. בעיניו יקחנו במקשים נקב־הָ Pagn.
 "in oculis suis tollet eum: in laqueis
 "perforabit nasum," Ar. "in hamo ca-
 "pies eum aut reti tenebis eum?" Syr.
 "in naribus ejus capiet? aut reti suo
 "apprehenderetur?" Vat. S. Amb. ἐν τῷ
 ὀφθαλμῷ αὐτοῦ δεξέσθαι αὐτὸν ἐν χοιλοδόμῳ
 τρήσει ῥίνα (Al. αὐτῶ) Sym. ἐν περόνῃ τρυ-
 πηθήσεται ῥίνα, Vulg. "in oculis ejus
 "quasi hamo capiet eum, & in sudibus
 "perforabit nares ejus," J. T. Pisc. "an
 "in (Pisc. coram) oculis ejus capiet eum
 "+ quisquam: tendiculis (Pisc. laqueis)
 "perforabit nasum?" Nos hod. "he
 "taketh it with his eyes: his nose pier-
 "ceth through snares," Tind. "who
 "darre laye hand upon him openly, and
 "undertake to catch hym? or who darre
 "put a hooke thorowe hy's nose and
 "laye a snare for hym?"

VER. 1. תמשך לחתן בחכה ובחבל וישנו תשקע Pagn. "extrahes Le-
 "viathan in hamo & in fune demerges
 "linguam ejus?" Chald. "Leviathan,"
 Ar. Syr. "Draconem," (Bochart. Cro-
 codilus,) Ar. Syr. "Draconem & fune
 "capiēs ejus linguam—demerso," Vat.
 S. Amb. ἄλξεις ἢ δρεκόντα (Sym. ἐλκύσεις
 ἢ λελυαλῶν) ἐν ἀλκίστρῳ, πειθήσεις ἢ φορ-
 ταιὰν πρὸς ῥίνα αὐτῶ, Vulg. "aut extrahē-
 "re poteris Leviathan hamo, & fune
 "ligabis linguam ejus?" J. T. Pisc.
 "an extrahas Balænam hamo; (Pisc. an
 "trahes Cetum hamo?) aut fune + quem
 "demerferit lingua ejus?" Nos hod.
 "canst thou draw out Leviathan with
 "an hook? or his tongue with a cord
 "which thou lettest down?" Tind.
 "darrest thou draw out Leviathan with
 "an angle, or binde his tongue with a
 "snare?" &c.

Ver. 2. תתשים אנמן באפו ובחנה תרב לחיו Pagn. "nunquid pones uncum in naso
 "ejus, & in spinâ perforabis maxillam
 "ejus?" Ar. Syr. " & pones frænum in
 "ore ejus? aut capies maxillam ejus in
 "cursu ipsius?" Syr. "perforabis max-
 "illam ejus in saltu ipsius?" Vat. S. Amb.
 ἢ δήσεις κέρινον ἐν τῷ μυκτῆρι αὐτοῦ, (Comp.
 —αὐτῶ) (Alex. ἢ εἰλήσεις κλοῖον &c.) ψελ-
 λίῳ δὲ τρυπήσεις τὸ χεῖλ αὐτοῦ; (Th. ἢ
 χαλῶν τρήσεις διαγόνα αὐτοῦ;) Vulg. "nun-
 "quid pones circulum in naribus ejus?
 "aut armilla perforabis maxillam ejus?"
 J. T. Pisc. "an pones juncum in nasum
 "ejus? aut spina perf." &c. ut Vulg.
 Nos hod. "canst thou put a hook? &c.
 ut Pisc. Tind. ut Vulg. "—a ring—his
 "chafes—a naule.

Ver. 3. הירבה אלך תחנונים אם ידבר אליך Pagn. "nunquid multiplicabit ad
 "te preces? an loquetur ad te mollia?"
 sic ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. λαλήσει δὲ
 σοὶ δέήσει ἐκτελέσει μαλακῶς, Alex. Comp.
 δέήσει ἐκτελέσει, Ald. δέήσει ἐκτελέσει; duæ
 videntur interpretationes, Polych. legit
 δέσει ἐκτελέσει, Schol. ὁ δὲ Ἐβρ. ἔχει ἄρα
 πληθυντικὴν πρὸς σε δέσεις; ἄρα λαλήσει πρὸς
 σε μαλακῶς; Vulg. "nunquid multip.
 "&c. ut Pagn. J. T. Pisc. "an multis ute-
 "tur apud te deprecationibus? num allo-
 "quetur te mollibus," (Pisc. + verbis,) Nos
 hod. "many supplications," &c. ut
 Pisc. Tind. "wyl he make many fayre

^a Patr. Par. arg. "per Leviathan Cete non est intelligendus, quia squamis non armatus, neque est impenetrabilis, ut om-
 "nes sciunt neque reptat super terram, (the gentle Whale, &c.) ergo Crocodilus hic intelligendus, cui tota hæc descriptio
 "convenit. Creatura duplo major homine; maximæ staturæ; aliquando multo longior, imo viginti vel quadraginta pedes
 "longa; imo nonnunquam ad centum usque protrahitur," &c. Patr. Par. "altera est creatura in eodem fluvio," &c.
 Crocodilos olim fuisse in terrâ Chanaan, verosimile est ex urbe & flum. ejusd. nominis, non procul à Promontorio Carmeli.
 Plin. lib. v. cap. 19. "fuit oppidum Crocodilon. Est flumen," — ut & Hippopotamus ex Job. xl. 23. Licet hodiè non
 amplius ibi inveniantur, ut nec in Ægypto, vid — Sed non Elephantes in Chanaan aut Arabiâ indigenæ.

"wordes with the (thinkest thou) or flat-
"ter the?" (Licet non mollia loquitur
ad devorandum, super cæsum tamen la-
chrymari fertur. Haud ita Nero &
Caligula.)

Ver. 4. הכרת ברית עכך תקחנו לעבר עלם

Pagn. "nunquid excidet fœdus tecum,

"accipies eum in servum sæculi?" Syr.

Ar. "an observabit pactum," &c. Vat.

S. Amb. θήσε' δὲ μετὰ σὺ διαθήκεν; λήψῃ

δὲ αὐτὸν δούλον αἰώνιον; Vulg. "nunquid

"feriet tecum pactum, & accipies eum

"servum sempiternum?" J. T. Pisc.

"an panget fœdus tecum? assumes eam

(Pisc. "+ ut accipias eum in) servum

"perpetuum?" Nos hod. ut J. T.—

"a servant for ever," Tind. "—or art

"thou able to compel hym to do thee

"continual service?" præced. ut hod.

Ver. 5. החשק בו כצפור ותקשרנו לערותך

Pagn. "nunquid ludes cum eo sicut

"ave, & ligabis cum puellis tuis?"

(Constit. lib. viii.) Syr. Ar. "servabis +

"ad dies juventutis tuæ," (Nayarothe

& juvenus & puellæ,) Vat. S. Amb.

παίζῃ (Alex. ἐμπέσεις αὐτῷ) δὲ ἐν αὐτῷ

ᾧ ὡς ὄρνει; ἢ θήσεις αὐτὸν ᾧ ὡς ἐρξθίου

παίδι; Vulg. "nunquid illudes ei quasi

"avi, aut ligabis eum ancillis tuis?"

J. T. Pisc. "ludesne eâ (Pisc. eo) tan-

"quam aviculâ? aut ligabis eum pro

"puellis tuis?" Nos hod. ut Vulg.

"for thy maidens," Tind. "wylte thou

"take thy pastyme wythe hym as with

"a byrd? or geve him unto thy may-

"dens?"

Ver. 6. יכרו עליו חברים יחצוהו בין כנענים

Pagn. "cœnabunt super eum focii: di-

"midiabunt eum inter negotiatores?"

Syr. Ar. "congregabuntur super eum—

"inter multos?" Chald. "facientne su-

"per eum sapientes prandium?" Vat.

S. Amb. ἐνσιτῶν δὲ ἐν αὐτῷ ἔθνη (Alex. δὲ

αὐτὸν ἔθνη) μερῶν δὲ αὐτὸν φοινίκων ἔθνη;

(an l. יכרו pro יכרו ut ברה signif. come-

dere,) Alex. φοινίκων γῆν; Aq. ἡμισάσ-
σιν αὐτὸν μετὰ Χαναναίων; Schol. Ἀκύλ.

διαμερῶν ἑστέαι μετὰ μετὰ βόλων, Θεοδ. ἀ-

γοράσασιν αὐτὸν, Vulg. "concident eum

"amici: dividunt illum negotiatores?"

J. T. Pisc. "apparabuntne convivium

"propter eam (Pisc. eum) focii? divi-

"dent eam (Pisc. eum) inter negotia-

"tores? (J. T. mercatores?) Nos hod.

"shall the companions (potius partners)

"make a banquet of him," &c. ut J. T.

Tind. "that thy companions may hew

"him in peces to be parted among the

"merchaunte men?"

Ver. 7. התמלא בשכות עורו ובצל דגים

Pagn. "nunquid replebis in um-

"braculis pellem ejus? & in nascella

"piscium caput ejus?" Syr. Ar. "im-

"plebisne pellem ejus carne; & caput

"ejus in umbrâ ignis?" Vat. S. Amb.

πάν δὲ πλωτὸν σκελθόν & μὴ ἐνέκασσι

(Alex. ἐνέκῃ) βύρσαν μίαν ἔρας αὐτῷ (Sym.

μὴ πληρώσεις σκηναίς τὸ δερμα αὐτῷ,) & ἐν

πλοίοις (Sym. ἰχθυοφόροις) ἀλείων κεφαλῶν

αὐτῷ,) Vulg. "nunquid implebis fagenas

"pelle ejus & gurgustium piscium ca-

"pite illius?" J. T. Pisc. "an implebis

"harpagonibus cutem ejus? aut fusc-

"nâ piscatoriâ caput ejus?" Nos hod.

"canst thou fill, &c. ut Pisc. Tind.

"canst thou fyll the net with his skin,

"or the fythe pannier with his head?"

Ver. 8. שים עליו כפך ובר מלחמה אל-תוסך

Pagn. "pone super eum volam tuam.

"Memento belli ne addas," sic Ar. Syr.

Vat. ἀποθήσεις ἐπ' αὐτῷ (Alex. δὲ ἐπ' αὐτῷ)

χεῖρα (Ald. χεῖρας) μνηστὴς πόλεμον τ. γυό-

μνον ἐν σώματι αὐτῷ & μηκέτι γινέσθω, Th.

ἰδὲ ἡ ἀρχὴ αὐτῷ διεψύσσατο, Aq. μνηστῆς

πολέμῳ μὴ προσθῇ, Vulg. ut Pagn.—

"manum tuam, in fin. + loqui," J. T.

Pisc. "pone (Pisc. + age, pone) super

"eum manum tuam: meminisse belli

"ne pergito," Nos hod. ut Pagn. sed

in fin. "do no more," Tind. "darest

"thou laye thine hand upon hym? it

"is better for the to consydre what

"harne myght happen the ther tho-

"row and not to touche hym.

Ver. 9. הן-תחלתו נכזה הגם אל-מראיו יטל

Pagn. "ecce spes ejus mentita est, non-

"ne etiam ad aspectus ejus deturbabi-

"tur?" Syr. Ar. "ecce demissus est

"pes tuus & Deus quoque auferet fel

"suum," (Heb. מררתו fel e-

jus H. 20. 25. An ita aut simile quid

legerunt Ar. Syr. מראיו) Vat. S. Amb.

ὅς ἐώρακας αὐτὸν; (quod S. Amb. ad-

jungit & præced.) (tria priora verba Comp.

addit cap. præced.) Sym. ἀλλὰ & ὁ θεὸς

τὸ ἴδεαν αὐτῷ καθάπερ, & ἐπὶ τοῖς γεγο-

μμένοις τεθαύμακας; & δεδοικας ὅτι (Alex.

αὐτὸν ὅτι) ἠπίμασαι μοι; (Alex. σοι;)

τίς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐμοὶ ἀντὶστάς; Alex. ἀντὶσ-

τάς, (hæc, ni fallor, repetuntur & seq.

in Vat.) Vulg. "ecce spes ejus frustra-

"bitur eum & videntibus cunctis præ-

"cipitabitur," (An Pharao è curru?)

J. T. Pisc. "en spes ejus + capiendæ

"mendax est: (Pisc. en spes ejus frustra-

"bitur,) an etiam ad aspectum ipsius +

"hominis dejicietur? Pisc. ejus proster-

"nitur? Nos hod. is in vain: shall not

"one be cast down, &c. ut Pisc. Tind.

"for when thou thinkest to have hold

"upon hym he shall begyle the: every

"man also that seyth him shal go back."

* An hic contra duo principia contraria, independentia, potentia ferè æqualia? Vid. Dissert. de Behemoth & Leviathan.

Ver. 10. לא־אכזר כי יעורנו ומי הוא לפני
 Pagn. "non crudelis quod fuscitet
 "eum: & quis ipse ad facies meas steter?
 Chald. "coram eo," Ar. Syr. "non e-
 "longabitur cum expurgaretur," (An
 his verbis secundum Arabes fuscitatio-
 nem Crocodili describit, cum se in lon-
 gitudinem extendit ad prædam capien-
 dum.) Vat. S. Amb. ἡ τίς ἀντιστήσεται μοι
 (Schol. τίς ἀνίστη) & ἀπομυῖται, Vulg. "non
 "quasi crudelis fuscitabo eum: quis e-
 "nim resistere potest vultui meo? J. T.
 Pisc. "non + est ferox (Pisc. + est quis-
 "quam adeo ferox ut excitet eam (Pisc.
 "eum,) quis ergo est + qui sistat se (Pisc.
 "sefe) coram me," Nos hod. "—that
 "dare stir him up—who then is a-
 "ble," &c. Tind. "and why? there
 "darre none be so bold as to rayse hym
 "up, (hic incip. cap. nonnullis xli.)
 "who is able, &c. ut hod.

Ver. 11. מי הקדימני ואשלם תחת כל־השמים
 Pagn. "quis præcessit me &
 "perficiam: sub omni cælo mihi ip-
 "sum?" Chald. "quis prævenit me in
 "operibus ab initio, ut reddam?" Ar.
 Syr. "nam quis me prævenit, ut sciam,
 (Syr. "ut retribuam,) Vat. S. Amb. &
 ἀπομυῖται; εἰ (Alex. εἰ) πᾶσα ἡ ὑ-
 ῥανὸν ἐμὴ ἐστίν, Vulg. "quis ante dedit
 "mihi ut reddam ei? omnia quæ sub
 "cælo sunt mea sunt," J. T. Pisc. "quis
 "prævenit me & rependam? + quic-
 "quid subest toti cælo (Pisc. + quod
 "sub toto cælo + est) meum est," Nos
 hod. "who hath prevented me that I
 "should repay + him?" &c. ut J. T.
 Tind. "—that I am bounde to reward
 "hym agayne? &c. ut Vulg.

Ver. 12. לא־אתירית בדיו ודבר גבורות וחזן
 Pagn. "non filebo vestes ejus &
 "verbum fortitudinum & gratiam dis-
 "positionis ejus," Chald. "non tacebo
 "mendacia, & verbum fortitudinis &
 "deprecationis," Ar. Syr. " & non ta-
 "cebo potentiam ejus & nervos fortitu-
 "dinis ejus," Vat. S. Amb. & σιωπήσο-
 μαι δι' αὐτὸν & λόγον (Alex. λόγῳ, Comp.
 λόγοις) δυνάμειος ἐλεήσει τ' ἴσον αὐτῷ, Alex.
 αὐτῷ, Vulg. "non parcam ei & verbis
 "potentibus & ad deprecandum com-
 "positis," J. T. Pisc. "non filebo mem-
 "bra ejus & sermonem de viribus (Pisc.
 "quæ pertinent ad vires) & gratiâ (Pisc.
 "ad gratiam) dispositionis ejus," Nos
 hod. "I will not conceal his parts, nor
 "his power, nor his comely propor-
 "tion," Tind. "I feare hym not, whe-
 "ther he threaten or speake feyre.

Ver. 13. מי־עלה פני לבושו בכפל רסנו מי יבוא
 Pagn. "quis detexit facies indumenti e-
 "jus? cum duplicitate fræni ejus, quis
 "veniet?" Syr. Ar. "quando ceciderit
 "rete," Vat. S. Amb. τίς (Ald. τί) ἀπο-
 καλύψει (Alex. ἀνακαλύψ.) πρόσωπον ἐν-
 δύσεως αὐτῷ, εἰς δὲ πλῆξιν θώρακος αὐτῷ,
 τίς ἂν εἰσέλθοι; Sym. εἰς ἀποδίπλωσιν φο-
 λίδος αὐτῷ τίς ἀποδύσει; Vulg. "quis
 "revelabit faciem indumenti ejus? &
 "in medium oris ejus quis intrabit?"
 J. T. Pisc. "quis reteggit (Pisc. -gat) su-
 "perficiem vestis ejus? cum geminis
 "habenis suis (Pisc. cum duplicato fræ-
 "no suo) quis accedat?" Nos hod. —
 "the face of his garment," &c. ut
 Pisc. Tind. "who lyfteth hym uppe
 "and strypethe hym oute of hys clothes,
 "or who taketh hym by the byt of hys
 "brydle?"

Ver. 14. דלתי פניו מי פתח סביבות שניו אימה
 Pagn. "portas faciei quis operuit?"
 "circuitus dentium ejus formido," Syr.
 Ar. "quis accedat ad ostia oris ejus?
 "quis aperiat gyrum dentium ejus?
 "terrorem qui est in valle," (An duplex
 versio? an paraphrasis? an ita transfe-
 runt נאח ex seq. ὅ) Vat. S. Amb. πύ-
 λαις προσώπῳ αὐτῷ τίς ἀνοίξει; κύκλῳ ὀδόν-
 των (Th. πῶς τὰς ὀδόντας) αὐτῷ φόβῳ,
 Vulg. "partes vultus ejus quis aperiet?
 "per gyrum dentium ejus formido,"
 J. T. Pisc. "fores faciei ejus quis ape-
 "riet? circa dentes ejus + est terror,"
 sic Nos hod. pri. hem. sed post. "his
 "teeth are terrible round about," in
 marg. Heb. "the circuits of his teeth
 "terroure," Tind. "who openeth the
 "dore of hys face? for he hath horri-
 "ble teeth round about.

Ver. 15. גאווה אפיקי מגנים סגור חותם צר
 Pagn. "superbia fortitudines scutorum;
 "clauso sigillo arcto," Syr. Ar. "os e-
 "jus est strictum, & alligatum, & ob-
 "signatum," Vat. S. Amb. τὰ ἑκατά
 αὐτῷ ἀσπίδες χάλκεαι (Olymp. Ἀκύλ. ὃ
 & Συμμ. ὁ μὲν σῶμα αὐτῷ ὑπερεκχύσεις θυ-
 μεῶν ὁ δὲ ὑπερφρονεῖ προερχόμενος ἐν θυ-
 μεῶς) ζωδισμῶν δὲ αὐτῷ (Schol. ἀπο-
 κλείσας σφραγίς σενή) ὡς περ ζυγίτης λίθῳ,
 Vulg. "corpus illius quasi scuta fusilia,
 "compactum squamis se prementibus,"
 J. T. "excellencia viribus scutorum;
 "circumclusa + est sigillo arctissimo,"
 Pisc. "excellentiissima + sunt robusta scu-
 "ta + ejus: clausum + est unumquod-
 "que sigillo arcto," Nos hod. "+ his
 "scales + are his pride, shut up toge-
 "ther + as with a close seal," Tind.

* Plin. lib. viii. cap. 25. "terribili pestinatim stipante se dentium serie.

b צר חותם sic reddunt, nempe lapidem Smyritem; ubi Bocharti nota, an quia legebant צר חותם, obsignans la-
 pidem, seu sigillum in lapide imprimens, quo nomine putaverunt appellari Smyrem lapidem, cujus in lapidum
 sculptura præcipuus est usus; unde eum non aliter describit Herodot. &c. quam "lapidem quo sigilla sculptunt."

"hys bodye is covered wythe scales as
"it were wythe shyldes, lockte in, kept
"and well compacte together.

Ver. 16. אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם.
Pagn. "una in unam admoventur, &
"ventus non ingreditur inter eas," Ch.
"unus uni conjunguntur dentes ejus,"
Ar. Syr. "unus alteri proximus & co-
"hærens est, nec separantur (Syr. ven-
"tus non penetrat inter eos:) unus co-
"hæret & conjungitur alteri, nec sepa-
"rantur," (multa hic manca & confusa
"sunt,) Vat. εἰς ἑνὸς (Alex. εἰς ἐν ἑνὸς)
κολλῶν), πνέμα ᾧ εἰ μὴ διέλθῃ αὐ-
τῶν, Vulg. "una uni conjungitur, & ne
"spiraculum quidem incedit per eas,"
J. T. Pisc. "unum alteri tam prope est,
"ut ventus non possit intervenire illis,"
Nos hod. "—that no air, &c. ut Pisc.
Tind. "—joyned to another can come
"in," cæt. ut hod.

Ver. 17. איש-באחיהו ידבקו יתלכדו ולא יפרדו
Pagn. "vir in fratre suo adhæ-
"rebunt: capient se & non separabunt-
"ur," (vid. Syr. Ar. confus. in præced.
᾿) Vat. ἀνὴρ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν (Ald. Comp.
ὡς ἀνὴρ, Aq. ἐκαστὸν τῷ πλησίον αὐτῶν)
προσκολληθήσεται. (ζυέχον) (Alex. ζυέ-
χωνται) & εἰ μὴ ἀποσπασθῶσιν, Vulg. "una
"alteri adhærebit & tenentes se nequa-
"quam separabuntur," J. T. Pisc. "quod-
"que proximo suo cohærent (Pisc. alte-
"rum cum altero cohæret:) continentia
"sunt, ita ut non sejungantur," Nos
hod. "they are joyned one to another
"they stick together, &c. ut Pisc. Tind.
"yea one hangethe so uppon another,
"and styckethe so together that," &c.
ut hod.

Ver. 18. עשיתיו תהל אור ועיניו כעפעפי
Pagn. "sternutationibus ejus clare-
"bit lux & oculi ejus ut palpebræ au-
"roræ," Syr. Ar. "pupillæ ejus sunt ig-
"ne plenæ (Syr. aspectus ejus lumine
"pleni) & oculi ejus sicut stellæ matu-
"rinæ," Vat. S. Amb. ἐν πλερίᾳ αὐτῶν
ἐπιφαιάσκειται φέγγος (Aq. πλερίᾳ αὐτῶν
φέγγος πυρὸς,) οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰδῶ
ἑωσφόρος, Vulg. "sternutatio ejus splen-
"dor ignis & oculi ejus ut palpebræ di-
"luculi," J. T. "sternutationibus ejus
"splendet lux & quidem oculorum ejus
"velut palpebræ auroræ," Pisc. "ster-
"nutationes ejus faciunt splendorem +
"ut sol; & oculi ejus + sunt ut, &c. ut
J. T. Nos hod. "—and his eyes are like,
&c. ut J. T. Tind. "hys nesynges is lyke
"a gliftrynge fyre, and hys eyes lyke
"the mornynge shyne.

Ver. 19. מפיו לפידים יהלכו כידורי אש
Pagn. "de ore ejus lampades i-
"bunt, & scintillæ ignis eruent se," Syr.
Ar. "quasi carbonēs ignis + sicut ardor

"ignis ardent," Vat. ἐκ στόματός αὐτῶν
ἐκπορεύονται, ὡς λαμπάδες καίόμεναι (Alex.
Comp. S. Amb. —ὡς) & ἀφ' ὧν ἐκέρχονται ὡς
(Alex. Comp. S. Amb. —ὡς) ἐκέρχονται πυ-
ρὸς (Aq. δαλαὶ πυρὸς,) Vulg. "de ore e-
"jus lampades procedunt sicut tedæ ig-
"nis accensæ," J. T. Pisc. "ex ore ejus
"+velut tedæ (Pisc. faces) prodeunt
"scintillæ ignis proripiunt sese," Nos
hod. "out of his mouth go burning
"lamps and sparks of fire leap out,"
Tind. "oute of hys mouthe go torches
"and fyre brandes.

Ver. 20. מנחיריו יצא עשן כדוד נפוח ואגמן
Pagn. "è naribus ejus egredietur fumus
"sicut ollâ fervente & ahenò," Syr. Ar.
"quasi spuma caldarii quod fervet,"
Vat. S. Amb. ἐκ μυήρων αὐτῶν ἐκπορεύεται
καπνὸς (Ald. ὡς καπνὸς) καμίνης καιομένης
πυρὸς ἀνθρώπων, (Alex. φλογί,) Vulg. "de
"naribus ejus procedit fumus sicut ollæ
"succensæ atque ferventis," J. T. "è
"naribus ejus prodit fumus ut aheni
"ferventis & cortinæ," Nos hod. ut Pisc.
"—as out of a seething pot or cal-
"dron," Tind. "—as out of an hotte
"seething pot," præced. ut Pisc.

Ver. 21. נפשו נחלים תלהט ולהב מפיו יצא
Pagn. "anima ejus prunas ardere faciet:
"& fulgor de ore ejus egredietur," sic
ferè Ar. Syr. Vat. S. Amb. ἡ ψυχὴ αὐτῶν
ἀνθρώπων, (Ald. ὡς ἀνθρ.) φλόξ ᾧ ἐκ στό-
ματος αὐτῶν ἐκπορεύεται, Vulg. "halitus
"ejus prunas ardere facit, & flamma de
"ore ejus egreditur," J. T. Pisc. "+quasi
"halitus (Pisc. —quasi) ejus carbonēs in-
"cenderet (Pisc. accendere possit:) &
"flamma (Pisc. +quæ) ex ore ejus pro-
"diret, (Pisc. prodit,) Nos hod. —
"kindleth coals, and a flame goeth, &c.
ut Pisc. Tind. "—maketh the coales
"burne, the flame, &c. ut hod.

Ver. 22. בצוארו ילין עז ולפניו תדוין דאכה
Pagn. "in collo ejus morabitur fortitu-
"do & ante eum exultabit dolor," Syr.
Ar. "in collo ejus commoratur superbia
(Syr. "diversatur fortitudo) & ante eum
"gestit timor," Vat. S. Amb. ἐν τῷ τρα-
χήλει αὐτῶν ἀυλίζεσθαι δυνάμεις, ἐμπροσθεν αὐ-
τῶν τρέχει (Alex. πρὸς τρέχει) ἀπώλεια, Aq.
ἐκλιμία, Vulg. "in collo ejus morabitur
"fortitudo & faciem ejus præcedit e-
"gestas," J. T. Pisc. "in collo ejus com-
"moratur robur & ante eum exfilat
"mæror, (Pisc. pavor,) Nos hod. "for-
"row is turned into joy before him,"
Tind. "—to gladnes, cæt. ut hod.

Ver. 23. מפלי בשרו דבקו יצוק עליו בלימות
Pagn. "decidentia carnis ejus cohærent:
"concreta in eo non movebitur," Ar.
Syr. "pulchrum est ejus corpus & pin-
"gue & recumbet, nec timet," Vat.
S. Amb. ἡ σὰρξ δὲ σώματος αὐτῶν κεκόλ-
7 M λώται.

κλῆλαι κατὰ χεῖρ ἐπ' αὐτὸν ἔσκαλευθήσεται,
Sym. σάρκες αὐτῆς περικεχυμέναι αὐτῷ ἀκλι-
νεῖς, Vulg. "membra carniū ejus co-
hærentia sibi, mittet contra eum ful-
mina & ad locum alium non ferentur,"
(an l. oportet feretur? vid. Ex. ix. 23.)
J. T. Pisc. "melandrya (Pisc. frusta)
carnis ejus cohærent: firma + est in se
(Pisc. "firmum + est unumquodque) non
dimovetur," Nos hod. "the flakes of
his flesh are joyned together, they are
firm in themselves, they cannot be
moved," Tind. "the membres of his
body are joyned so strayte one to an-
other, and cleve so fast together, that
he cannot be moved.

Ver. 24. לְבֹי יִצוֹק כְּמִיָּאֵבֶן וְיִצוֹק כְּפֶלֶחַ Pagn. "cor ejus durum sicut la-
pis & durum sicut mola inferior,"
Syr. Ar. "quasi durities est firmum,"
Vat. ἡ καρδία αὐτῆς πέπηγος, ὡς λίθος· ἔ-
στηκε δὲ ὡς περ ἀκμῶν ἀνὴλῶν, Vulg.
"cor ejus indurabitur tanquam lapis &
stringetur quasi malleatoris incus,"
S. Amb. "incus impulsata," (Ex. xiv. 8.)
J. T. Pisc. "cor ejus firmum + est ut la-
pis, firmum + inquam ut fragmen me-
tæ, (Pisc. inferioris + molæ,) Nos hod.
"— yea as hard, &c. ut Pisc. Tind.
"hys herte is as harde as a stone, and
as fast as the stythye that the hammer
man smiteth upon.

Ver. 25. מִשְׁתּוֹ יִגְדְּלוּ אֵילִים מִשְׁכָּרִים יִתְחַטְּאוּ Pagn. "ab altitudine ejus timebunt for-
tes," Chald. "à consumptione ejus ti-
mebunt fortes," Syr. Ar. "præ ejus
timore formidabunt potentes & fortes
humiliabuntur," Vat. S. Amb. στε-
φάνῳ ὃ αὐτῶ φέρεται θηρίοις τελέεσσιν
ἐπὶ γῆς ἀλλομύροις, Sym. ὑπὸ τῇ κινήσει
αὐτῶ ἐυλαβηθήσονται ἰχθυοὶ, Aq. ὑποσαλή-
σον ἰχθυοὶ, Vulg. "cum sublatus fuerit
timebunt angeli (Elim) & terri pur-
gabuntur," J. T. "ab excellentiâ ejus
timent fortes: metu confractio-
nem ejus timent fortes: propter con-
fractionem + ejus expiant sese," Nos
hod. "— by reason of breaking they
purify themselves," præced. ut Pisc.
Tind. "when he goeth the myghtiest
of all are affrayed and the waves
hevy.

Ver. 26. מִשְׁגָּהוּ חֶרֶב כְּלִי תְקוּם הַנִּית מִסַּע וְשִׁרְיָה Pagn. "attingentis eum gladius
non stabit: lancea profectionis & lo-
rica," Chald. "lancea & funda quæ
projicit lapidem & lorica," Syr. Ar.
"porta gladii non valet consistere & ha-
stas duras magnatum suffert," Vat.
S. Amb. ἐὰν συναντήσωσιν αὐτῷ (sic Alex.
Ald. αὐτῷ) λόγχαι, ἔθεν μὴ ποιήσωσι, δόρυ
ἢ θώρακα, Ald. Comp. ἔθεν ἢ μὴ ποιή-

σωσι δόρυ ἐπηρμένον ἢ θώρακα, Sym. κατὰ
λαβῆσα αὐτὸν μάχαιρα, ἔχ ὑποστήσει, ἔθεν
λόγχης ἄρσις ἢ θώρακ, Vulg. "cum
apprehenderit eum gladius, subsistere
non poterit, neque hasta neque tho-
rax," J. T. "assequentis eum gladius
non consistet, hasta, telum aut lorica,"
Pisc. "si quis assequatur eum gladio,
non consistet + ille: + item hasta, ja-
culum & lorica," Nos hod. "the
sword of him that layeth at him can-
not hold, the spear, the dart nor the
habergeon," Tind. "if he drawe out
the swearde, there maye nether speare
nor breste plate abide him.

Ver. 27. יִחְשַׁב לְתֹכֵן בְּרֹל לַעַץ רִקְבֹן נַחוּשׁ Pagn. "reputabit in paleam ferrum, in
lignum putredinis æs," Syr. Ar. "qua-
si lignum in quo cadit vermis, (Syr.
caries,) Vat. S. Amb. ἡγήται μὲν ὃ σί-
δηρον ἄχυρα, (Alex. ὡς περ ἄχυρα,) χαλκὸν
ἢ ὡς περ ξύλον σαπρὸν, Vulg. "reputabit
enim quasi paleas ferrum, & quasi
lignum putridum æs," J. T. Pisc.
"reputat ut paleam ferrum, ut lignum
putre chalybem," Nos hod. "iron as
straw, &c. ut Pisc. Tind. "he settethe
as moche by a strawe as by yron, and
by a rotten stocke as by metall

Ver. 28. לֹא יִכְרִיחֵנוּ בֶן־קֶשֶׁת רִקֵּשׁ נַהֲפֹכֵלֹו Pagn. "non fugabit eum filius
arcûs: in stipulam versi sunt ei lapi-
des fundæ," Syr. Ar. "velut culmos
reputat (Syr. stipulam) lapides in fun-
dâ," Vat. ἢ μὴ τρώσῃ αὐτὸν τῶν χαλ-
κεον ἡγήται μὲν πείροισιν χόρῳ (hæc ab
ἡγήται Comp. S. Amb. ponunt in init. ὧ
ante ἢ μὴ S. Amb. apium) Alex. ὡς
χόρπον, Olymp. οἱ λοιποὶ πέτραις (Φλωδό-
νης ἐξέδωκαν, Vulg. "non fugabit eum
vir sagittarius, in stipulam versi sunt
ei lapides fundæ," J. T. Pisc. "non
fugat eam (Pisc. eum) sagitta, in sti-
pulam convertuntur ei lapides fundæ,"
sic Nos hod. Tind. "he starteth not
away for him that bendeth the bowe:
and as for slyng stones, he careth as
moche for stubble as for them.

Ver. 29. בְּקֶשׁ נַחֲשָׁבוּ תוֹתַח וְיִשְׁחַק לְרַעַשׁ כִּידוֹן Pagn. "sicut stipula reputata sunt cata-
pulta, & deridebit vibrationem hastæ,"
Chald. "quasi stipula reputata sunt ei
tormenta," Syr. Ar. "deridet ha-
stam & velut arida reputantur apud
eum voragines," Vat. S. Amb. ὡς
καλάμη ἐλογιάθησαν (Φυρεῖ) (Alex. ἐλογιάθη
αὐτῷ (Φυρεῖ), Ald. Comp. ἐλογιάθησαν (Φύ-
ραι) καλαγελᾶ ἢ (Sism) (Sym. Sism) (S. Amb. ἀσπίς, Aq. ἀσπίς, S. Amb. "concussio-
nem igniferam,) πυρεφόρας, Vulg. "quasi
stipulam æstimabit malleum & deri-
debit vibrantem hastam," J. T. Pisc.
"ut stipulæ reputantur (Pisc. + ab eo)
ballistæ

“ballistæ + lapides, & ridet ad vibratio-
nem lanceæ,” Nos hod. “darts are
counted as stubble,” &c. ut Pisc. Tind.
“he counteth the hammer no better
than a strawe; he laughethe hym to
skorne that shakethe the speare,” (an
huc alludit Psaltes, Psal. cxx. 4.)

Ver. 30. תחתיו חרודי חרש ירפד חרין עלי-
Pagn. “sub eo acumina testæ: ster-
net acutum super lutum,” Chald.
“sternet aurum probatum super cœ-
num,” Ar. Syr. “& fortitudo ejus su-
per terram currit,” — 31, 32, 33.
Vat. S. Amb. ἡ σρωμνὴ αὐτῆς ὁδεῖσιν οὐ-
εῖς (Th. ὁδὸν τεύχον, Aq. ὁδὸν ἡρῆς
ὁδεῖσιν,) πᾶς ὃ χρυσὸς θαλάσσης ὑπὸ
αὐτὸν (Ald. Comp. ἐπ’ αὐτὸν) ὥστερ πηλὸς
ἀμύθη, Vulg. “sub ipso erunt radii
“folis & sternet sibi aurum, quasi lu-
tum,” J. T. Pisc. “subduntur ei ut
“acumina testacea, substernit occisum
“in luto,” Pisc. “sub eo + sunt acumina
“testacea: substernit + sibi petram inci-
sam pro luto,” Nos hod. “sharp
“stones are under him, he spreadeth
“sharp pointed things upon the mire,”
Tind. “he treadeth the gold in the
“myre lyke the sharpe potshardes.

Ver. 31. ירתיח כסיר מצולה ים ישים כמרקח
Pagn. “fervere faciet velut ollam profun-
dum: mare ponet ut ollam pigmenti,”
Vat. ἀναζέει (Aq. καγχλάσαι) τὸ ἄβυσσον
ὥστερ χαλκῆδον ἡγή) ὃ τὸ θαλάσσαν, ὥστερ
ἐξάλειπρον, Olymp. ἀκύλ. ὃ καὶ Συμ. ὁ
μὲν μυρεψήγημον, ὃ ὃς ἀναθερασσομένην
ἀρφουσιν ἐξέδακε, τὸ μὲν πῖ ἐξάλειπρον
τραλλίον μύρα δηλοῖ, S. Amb. “tanquam
“officina ferrarii,” Vulg. “ferlescere
“faciet quasi ollam profundum mare, &
“ponet quasi cum unguenta bulliunt,”
J. T. Pisc. “fervefacit tanquam ollam
“profundum & mare disponit (Pisc.
“reddit) ut ahenum (J. T. mortarium)
“unguentarii,” Nos hod. “— to boil
“like a pot — sea like a pot, &c. ut
Pisc. Tind. “he makethe thee depe too
“feethe and boile like a pottle, and ste-
“reth the depe together lyke an oynte-
“mente.

Ver. 32. אחריו יאיר נתיב יחשב תהום לשיבה
Pagn. “post eum lucere faciet semitam,
“reputabit voraginem in canitiem,” Vat.
τὸ ὃ τάραρον τὸ ἄβυσσον, ὥστερ αἰχμάλωτον
ἐλογίσαντο ἄβυσσον εἰς πείπαλον, sic S. Amb.
sed in init. 31 + “reputavit autem mare
“ficut spongiam,” (duplex forsan versio,)
Vulg. “post eum lucebit semita, æsti-
“mabit abyssum quasi senescentem,”
J. T. Pisc. “post se lucidam reddit se-
“mitam: putaret + videns abyssu cani-

“tiem esse,” Pisc. “reputare. posset +
“quispiam abyssum pro canitie,” Nos
“he maketh a path to shine after him;
“one would think the deep to be hoary,”
Tind. “the waye is light after hym, the
“depe is hys walkynge place.

Ver. 33. תחתיו העשו משרו הער ער
Pagn. “non super pulverem comparatio
“ejus, qui factus est ad non conteren-
“dum,” Vat. S. Amb. οὐκ ἐστὶν ἕδεν ἐπὶ
τῇ γῆς ὁμοίον αὐτῷ πεποιημένον ἐκβάλαται-
ζεσθ ὑπὸ τῷ ἀγγέλου μου, Vulg. “non est
“super terram potestas quæ comparetur
“ei qui factus est ut nullum timeret,”
J. T. “non + sunt in pulvere compa-
“randa ei quæ agant intrepidè,” Pisc.
“nihil super terram + est quod possit
“comparari ei, factus est ut + sit absque
“pavore,” Nos hod. “on earth there is
“not his like who is made without fear,”
Tind. “upon earthe there is no power
“lyke unto hys: for he is so made that
“he feareth not.

Ver. 34. את כל גבה יראה הוא מלך על כל
Pagn. “omne sublimè videbit,
“ipse rex super omnes filios superbiæ,”
Chald. “piscium,” Ar. Syr. “posuit in
“interitu omne sublimè quod videt: fa-
“ctus est rex super omnia animalia,”
Vat. S. Amb. πᾶν ὑψηλὸν ὄρα· (Th. πᾶν
ὑπερήφανον ἐμελέψε)· αὐτὸς ὃ βασιλεὺς
παντῶν τῶν ἐν ταῖς ὕδασι, Sym. παντὸς βρο-
μώδους, Th. ὃν βασιλεύει, Vulg. “omne
“sublimè videt, ipse est rex super uni-
“versos filios superbiæ,” J. T. Pisc.
“quicquid elatum est despiciat estque re-
“gina super omnes feras,” (Pisc. estque
“rex super omnia elata animalia,” Nos
hod. ut Vulg. Tind. “if a man wyll
“consydre all hye thynges, this same is
“a kynge, &c. ut hod.

C A P. XLII.

VER. 1. ויען איוב את יהוה ויאמר Pagn.
“& respondit Ijob Domino & dix-
“it,” &c. &c. &c. ut antea. Hoc cap.
in Ald. est xxix.

Ver. 2. ידעת כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזמנה
Pagn. “novi quod omnia poteris; & non
“prohibebitur à te cogitatio,” Chald.
“scio quod omnia sustines,” Syr. Ar.
“certè ego hæc omnia novi te posse fa-
“cere cum potentiâ, & nulla te latet
“cogitatio,” Vat. S. Amb. ἵδα ὅτι πάντα
διύασαι, ἀδυνατεῖ δὲ σοι ἕδεν, Olymp.
οἱ δὲ ἄλλοι; καὶ οὐκ ἀφαιρηθήσεται ἀπὸ σοὶ ἐν-
θύμημα, Vulg. “scio quod omnia potes,
“& nulla te latet cogitatio,” J. T. Pisc.
“novi te omnia posse neque averti (Pisc.

• Ecclus. xliii. 25. καὶ σπείρει ἐν τῇ ἀβύσσῳ, Vulg. “plantavit in abyssu Dominus insulas.” Utramque versionem perspulchrè con-
gunt Miltonus noster & Bromius.

"prohiberi) te posse à cogitatione + per-
 "ficienda, (Pisc. à te posse cogitationem,) Nos hod. ut Pisc. Tind. "I knowe that
 "thou hast power over al thinges, and
 "that ther is no thought hyd unto the.
 Ver. 3. מִי יָדָע מֵעַלִּים עֲצָה בְּלִי דַעַת לִכְן הַגִּדְתִּי Pagn.
 "quis iste occultans consilium absque
 "scientiâ? ideo annunciavi & non in-
 "telligam: mirabilia præ me & non
 "sciam," Syr. Ar. "quis est iste qui co-
 "gitat cogitationem in verbis absque
 "scientiâ? propterea indicasti mihi ut
 "intelligerem (Syr. ut non intelligerem)
 "& non cognoscerem quæ majora me
 "sunt," Vat. τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων (ε-
 βάλων; φειδόμενος ὃ ῥημάτων, (Sym. ἐ-
 νων Δὲ τὸ ἐλάλησα ἀνοήτως,) καὶ (εὐδοκίαν
 κρύπτειν; τίς ὃ ἀναγγελεῖ μοι (Alex. ἀνη-
 γέλη δὲ μοι) ἂν σὺ ᾔδεις, μεγάλα καὶ θαυ-
 μαστά ἂν σὺ ᾔπιστάμεν; (plurima in his
 ἢ vel ὡς φερέσσι vel bis vertunt ὅ,)
 Vulg. "quis est iste qui celat consilium
 "absque scientiâ? ideo insipienter locu-
 "tus sum & quæ ultra modum excede-
 "rent scientiam meam," J. T. Pisc.
 "quis est iste, + inquis, qui occultat
 "consilium inscitè? idcirco indico me
 "non intellexisse: mirabilia sunt supra
 "me, adeò ut nequeam cognoscere (Pisc.
 "hoc + dicis propterea + quod indicavi
 "quæ non intelligebam; quæ mirabili-
 "ora sunt quam ut assequar & + quæ
 "nesciebam," Nos hod. "who is this
 "that hideth counsel without know-
 "ledge; therefore have I uttered that I
 "understood not, things too wonderfull
 "for me which I knew not," Tind.
 "for who can kepe hys owne counsell
 "so secrete but it shal be knowne?
 "therefore have I spoken unwysely,
 "seyng these thinges are so hie and
 "passe mine understanding.

Ver. 4. שְׁמַעֲנָא וְאֲנִי אֲדַבֵּר אֶשְׂאֵלְךָ וְהוֹדִיעֲנִי Pagn.
 "audi nunc & ego loquar: in-
 "terrogabo te & fac scire me," Syr. Ar.
 —נא Vat. S. Amb. ut Pagn. sic Vulg.
 fed —nunc, — in fin. "responde mihi,"
 J. T. Pisc. "exaudi (Pisc. audi) quæso
 (Pisc. + inquis) dum ego eloquar: quod
 "rogabo te: (Pisc. interrogabo te &)
 "notum fac mihi," Nos hod. ut Pisc.
 —(+inquis) Tind. "O harken thou
 "unto me also and let me speake, an-
 "swere unto the thinge that I wyll
 "aske thee.

Ver. 5. שָׁמַע אָזְנוֹ שְׁמַעְתִּךָ וְעַתָּה עֵינִי רָאִיתְךָ Pagn.
 "ad auditum auris audiavi te: &
 "nunc oculus meus vidit te," sic Ar.
 Syr. "+ ecce vidit, &c. Vat. S. Amb.
 ἀκούω μὲν ὡς ἤκουόν σε τὸ πρότερον, νυνὶ
 δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἐώρακέ σε, Alex. ἔως
 μὲν ὡς αἰκῆς ἤκουον, Olymp. οἱ δὲ λοιποὶ

ἤκουόν σε, νυνὶ δὲ ὀφθαλμός, &c. Vulg. "au-
 "ditu auris audiavi te, &c. ut in Olymp.
 J. T. Pisc. "auditione (Pisc. + equidem
 "audit:) auris, audieram + de te, (Pisc.
 "audiavi te,) &c. ut Vulg. Nos hod. ut
 J. T. Tind. "I have geven dylygent care
 "unto the, and now I se the with myne
 "eyes.

Ver. 6. עַל־כֵּן אֲמָאם וְנִחַמְתִּי עַל־עֲפָר וְאֶפֶר Pagn.
 "idcirco reprobabo & resipiscam
 "in pulvere & cinere," Chald. "idcirco
 "divitias meas abjeci, & consolatus sum
 "de filiis meis qui sunt sicut pulvis &
 "cinis," Syr. Ar. "propterea filebo &
 "morabor (Syr. consolabor) super pul-
 "verem & cinerem," Vat. S. Amb. διὸ
 ἐφάυλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην ἡγήμαι (Alex.
 ἡγή) δὲ ἐμαυτὸν γλῶ καὶ (προδόν, Aq. καὶ
 παρεκλήθην ἐπὶ χοί καὶ (προδόν, Vulg. "id-
 "circo ipse me reprehendo & ago pœ-
 "nitentiam in favillâ & cinere," J. T.
 Pisc. "idcirco aspernor + illa, (Pisc. re-
 "jicio illa) atque pœnitet me (Pisc. &
 "pœnitentiam ago,) in pulvere & cine-
 "re," Nos hod. "wherefore I abhor
 "my self, &c. ut Pisc. Tind. "where-
 "fore I geve mine owne self the blame
 "and take repentaunce in the duste and
 "asphes.

Ver. 7. וַיְהִי אַחֵר דָּבַר יְהוָה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־אֵיּוֹב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֵלֶּיפוֹ הֲתִימְנִי חֲרָה
 אִפִּי בְךָ וּבִשְׁנֵי רַעֲיֶיךָ כִּי לֹא דִבַּרְתָּם אֵלַי
 אִיּוֹב נִכְוֶה כַּעֲבָדִי אִיּוֹב Pagn. "& fuit post-
 "quam locutus est Dominus verba hæc
 "ad Jjob, & dixit Dominus ad Eliphaz
 "Themanitem: iratus est nasus meus
 "in te & in duos socios tuos quia non
 "locuti estis ad me rectum, sicut ser-
 "vus meus Jjob," Ar. "—verba hæc,"
 fed legit Syr. Ar. "coram me," (Vid.
 Targum. in Job. xv. 10.) (Dixit Deus
 Eliphazo, qui durior in Jobum si non
 & omnium senior,) Vat. S. Amb. ἐγὼ
 ἐπὶ ὃ μὲν τὸ λαλήσαι τὸ κύριον πάντα τὰ
 ῥήματα ταῦτα τῷ Ἰωβ, εἶπεν ὁ κύριος Ἐ-
 λιφάζ τῷ Θαιμανίτῃ, ἡμαρτὸς σου καὶ οἱ δύο
 φίλοι σε· καὶ ὃ ἐλάλησατε ἐνώπιόν μου ἀλη-
 θεῖς ἔδεν, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ἰωβ, Sym.
 ὡργίσθη ὁ θυμός μου σοὶ καὶ τοῖς δυσὶν ἐταί-
 ροις σου, Theod. ἐθυμώθη ἡ ὀργή μου ἐν σοὶ
 καὶ ἐν τοῖς δυσὶ φίλοις σου, καὶ ὃ ἐλάλησατε
 ὀβύτηα, Sym. ὀρθῶς, Vulg. ut Th. J. T.
 Pisc. "fuit autem (Pisc. porro) post-
 "quam elocutus esset Jehova verba ista
 "apud Jjobum ut ediceret Jehova Eli-
 "phazo Themanitæ (Pisc. dixit ad Eli-
 "phazum Them.) accensa est ira mea
 (Pisc. "exarsit nasus meus) in te & in
 "duos amicos tuos, quia non estis lo-
 "quuti de me rectè, ut servus meus
 "Jjob," Nos hod. "— that the Lord
 "said unto Eliphaz, &c. — the thing
 "that is right, &c. ut J. T. Tind. "—I
 "am

"am displeased with the, &c. — the
"thyng that is ryght before me," &c.
ut Pisc.

Ver. 8. ועתה קחו לכם שבעה־פרים ושבעה
אילים ולכו אל עבדי איוב והעליתם עולה
בעדכם ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם־פני
אשה לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא
אני דברתם אלי נכונה בעבדי איוב Pagn. " &
"nunc sumite vobis septem vitulos &
"septem arietes & ite ad servum meum
"Jjob & facite ascendere ascensionem
"pro vobis; & Jjob servus meus orabit
"super vos: Nam utique facies ejus
"suscipiam ad non faciendum vobiscum
"abjectionem, quia non locut. &c. ut
vers. præced. Syr. Ar. " & faciam prop-
"ter eum & non faciam vos in despe-
"ctionem," Vat. S. Amb. ut Pagn. "ad
"servum," (Alex. παῖδά μου Ἰώβ) &c.
Vat. ἡ ποιήσει κάρπωσιν (Aq. ἀναβιβάσει
δλκαυλῶμα, Sym. ἀναφορὰν,) &c. —
ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ λήψομαι (Chryf.
οἱ δὲ ἄλλοι ὡς δέξομαι) εἰ μὴ γὰρ δι' αὐτὸν
ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς ὃ γὰρ ἐλαλήσαίτε, &c. ut
antea, Vulg. "sumite ergo, &c. — of-
"ferre holocaustum pro vobis, &c. —
"ut non vobis imputetur stultitia: ne-
"que enim locut." &c. ut præced. vers.
cæt. ut Pagn. J. T. Pisc. "quamobrem
"nunc sumite vobis (S. Amb. — vobis)
"septem juvencos & septem, &c. —
"oret pro vobis — ut non exerceam
"erga vos stultitiam; quia non loquuti
"estis rectè de me," &c. ut antea. Nos
hod. " — for him will I accept: least
"I deal with you + after your folly, in
"that, &c. — the thing that is right,
&c. ut antea, Tind. " — seven oxen,
&c. — and let my servaunt Job praye
"for you, &c. ut hod. (Deus non man-
dasset si contra legem, ergo lex Mo-
faica nondum lata. Vid. & Hobab Ex.
xviii. 12.

Ver. 9. וילכו אליפו התימני ובלדר השוחי צפר
הנעמתי ויעשו כאשר דבר אליהם יהוה וישא
אויב את־פני איוב Pagn. " & abierunt E-
"liphez Themanites, & Bildad Suchites,
"Tzophar Nahamathites & fecerunt
"sicut locutus est ad eos Dominus, &
"suscepit Dominus facies Jjob," Chald.
"sicut locutum fuerit eis verbum Do-
"mini, & acceptavit verbum Domini
"facies Job," Syr. Ar. "fecit Dom.
"propter Job," Vat. S. Amb. ἐπορεύθη
(Alex. -θησαν) &c. — ἡ ἔλυσε τὴν ἀμαρτίαν
αὐτοῦ (Alex. αὐτῶν) διὰ Ἰώβ, Sym. ἡ προ-
σήκατο ὁ θεὸς τὸ πρόσωπον Ἰώβ, præced. ut
Pagn. Vulg. ut Pagn. J. T. Pisc. eod. sens.
(sed hic & alibi יהוה J. T. Pisc. efferunt
per Hebr. Jehova,) — J. T. "personam,
(Pisc. faciem,) &c. Nos hod. " — and
"the Lord also accepted Job," præced.

ut Pagn. Tind. " — the personae of
"Job," ut J. T. cæt. ut hod.

Ver. 10. ויהוה שב את־שובו איוב כהתפללו
בעד העוה ויפסד יהוה את־כל־אשר לאיוב
למשגח Pagn. " & Dominus conversus est
"conversionem Jjob, in orando ipsum
"pro sociis suis; & auxit Dominus om-
"nia quæ ipsi Jjob in duplum," Ar. Syr.
"revocavit captivitatem ejus (Syr. Jjob,)
Chald. "verbum Domini convertit cap-
"tiv. &c. & addidit verbum Dom. om-
"nia quæ fuerant Job duplicia," Vat.
S. Amb. ὁ δὲ κύριος ἠύξησε τὴν ἰωβ. ὡς
μὲν δὲ αὐτὸς καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ἀφῆκεν
αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν ἔδωκε (Alex. προσέθηκεν)
τὸ ὅτι κύριος διπλαῖ (Sym. προσθήκεν) ὅσα
αὐτὸς ἐμπροσθεν Ἰώβ εἰς διπλασιασμόν, Vulg.
"Dominus quoque conversus est ad pæ-
"nitentiam Job, cum oraret ille pro a-
"micis suis. Et addidit Dominus om-
"nia quæcumque fuerant Job duplicia,"
J. T. Pisc. "deinde Jehovah restituit
"quod captum fuerat Jjobo, (Pisc. re-
"duxit à captivitate Jjob:) quum orasset
"pro amicis suis, etiam (Pisc. &) auxit
"Jehova quicquid fuerat Jobo in du-
"plum," Nos hod. "and the Lord tur-
"ned the captivity of Job, &c. — also
"the Lord gave Job twice as much as
"he had before," cæt. ut J. T. Tind.
"and the Lorde turned him unto Job,
&c. — "ye the Lorde gave, &c. ut
hod.

Ver. 11. ויבאו אליו כל־אחיו וכל־אחיו
וכל־ידעיו לפניו ויאמרו עמו לחם בביתו
וינידו לו וינחמו אותו על כל־עליו ויתנוללו
איש קשיטת אחת ואיש נזם זהב אחד Pagn.
" & venerunt ad eum omnes fratres e-
"jus, & omnes sorores ejus, & omnes
"cognoscentes eum prius, & comederunt
"cum eo panem in domo ejus, & com-
"moti sunt ei & consolati sunt eum su-
"per omne malum quod adduxerat Do-
"minus super eum, & dederunt ei u-
"nusquisque nummum unum & unum
"quique in aurem unam," Syr. Ar. Ch.
"ovem unam & unam in aurem auri,"
Vat. S. Amb. ἤκαστος τὸ πάντες οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, πάντες τὰ ζυμ-
βεθκότα αὐτῷ καὶ ἡλθον πρὸς αὐτὸν καὶ πάντες
ὅσοι ᾔδεισαν αὐτὸν ἐκ πρώτης (Alex. πρὸ
τάτου) φαγόντες τὸ καὶ πίνοντες παρ' αὐτοῦ πα-
ρεκάλεσαν αὐτὸν καὶ ἐθαύμασαν ὅτι πᾶσιν ὅις
ἐπήλθον (Sym. περὶ πάσης τῆς κακίας) ἐπ'
αὐτῷ ὁ κύριος ἔδωκε τὸ αὐτῷ (Alex. Comp.
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ) ἕκαστος ἀμνάδα μίαν καὶ τε-
τραδάραχμον χρυσῶν καὶ ἀσημέν, (Ald. Comp.
χρυσῶν ἀσημέν, Polychr. habet τετραδάραχ-
μον χρυσῶν ἀσημέν ἐν. Olymp. τὸ τετρα-
δάραχμον νόμισμα ἐν ἑσιν. ἔγω γὰρ καὶ ἕτερος τὸ
ἐρμηνεύων ἐξέδωκεν. Ἀκ. δὲ καὶ Θεοδ. ἐνώτιον
χρυσῶν ἐν, ἡττίρριον δὲ Συμ. ἀσημέν δὲ ἀντὶ
7 N

ἔκλυον τὸν σάββον καὶ ἀχαρακτήριστον, Vulg.
 “—& moverunt super eum caput—u-
 “nusquisque ovem unam & inaurem u-
 “nam,” cæt. ut Pagn. J. T. Pisc. “&
 “convenientes (Pisc. venientes)—J. T.
 “cognati & tā & omnes familiares
 “(Pisc. ut Pagn.)—& condolentes ei con-
 “solat. &c.—in fin. “monile aureum
 “unum,” in cæt. ut Pagn. Nos hod.
 “—and bemoaned him and comforted
 “him, &c.—every one also gave &c.
 “cæt. ut Pagn. Tind. “—wondrynge at
 “hym and comfortyng, &c.—every
 “man gave, &c. a Shepe and a jewell
 “of golde,” cæt. ut hod.

Ver. 12. ויהוה ברכ את אחרית איוב מראשיתו. Vulg.
 “& benedixit Dominus novissimo Jjob
 “præ principio ejus & fuerunt ei qua-
 “tuordecim millia pecoris, & sex millia
 “Camelorum, & mille juga Bovis &
 “mille Asinæ,” sic Ar. Syr. Chald. “ver-
 “bum autem Domini benedixit,” &c.
 Vat. S. Amb. —τὰ κτήνη αὐτοῦ—ὄνοι θήλειαι
 νομάδες, cæt. ut Pagn. Vulg. ut Pagn. sed
 pro “pecoris, ovium,” J. T. Pisc. “Je-
 “hova ergo benedixit fini, &c. ut Vulg.
 Nos hod. “—the latter end of Job more
 “than, &c. ut Vulg. Tind. “and the
 “Lorde made Job rycher than he was
 “before &c. ut hod. sed “ashtes—she.

Ver. 13. ויהיו לו שבעה בנים ושלוש בנות. Pagn.
 “& fuerunt ei septem filii & tres filiae,”
 sic Ar. Syr. Chald. “fuerunt ei quatuor-
 “decim filii & tres filiae,” Vat. S. Amb.
 ἑπτά καὶ αὐτῶν &c. ut Pagn. Vulg. “& fu-
 “erunt, &c. J. T. Pisc. “fuerunt au-
 “tem, &c. sic Nos hod. Tind. “he had
 “chylidren also, &c. ut hod.

Ver. 14. ויקרא שם אחת ימימה ושם השנית קציפה. Pagn.
 “& vocavit nomen unius Jemimah, & no-
 “men secundæ Chisihah, & nomen ter-
 “tiæ Cheren-Haphuc,” Chal. “Jamima
 “Cashia & Cheren Happuch. Indidit
 “illi nomen Jamima quod esset pulchri-
 “tudo ejus sicut diei; Cashiam vocavit
 “alteram, quod esset pretiosa instar Ca-
 “shia; Cherenhapuch appellavit aliam
 “quod multus esset splendor faciei ejus,
 “ut Smaragdi,” Syr. “diem—Casua—
 “Carnafuch,” Vat. S. Amb. καὶ ἐκάλεσε
 τὴν πρώτην ἡμέραν. (Aq. & Sym. Ἰεμι-
 μα) τὴν δὲ δεύτεραν Κασίαν. (Alex. Κασίαν,
 Sch. Κεσίαν) τὴν δὲ τρίτην ἀμαλθαίαν κα-
 ρε, Alex. Μαλθείας, Schol. Καρναφύκ.
 Vulg. “—diem—Cassiam, cornustibii,
 cæt. ut Pagn. J. T. “quarum primæ in-

“didit nomen Jemimæ, nomen autem
 “secundæ Ketzihæ, & nomen tertiae Ke-
 “ren-Happuc,” Pisc. “& vocavit no-
 “men primæ Jemimah, nomen autem
 “secundæ Ketzihhah; & nomen tertiae
 “Keren-happuch,” Nos hod. “—Ke-
 “zia, &c. ut Pisc. Tind. “the fyrste
 “called day: the second povert: the
 “thyrd al-plentuousnes.

Ver. 15. ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם. Pagn.
 “& non inventæ sunt muli-
 “eres speciosæ sicut filiae Job in omni
 “terrâ; & dedit eis pater earum hæ-
 “reditatem in medio fratrum suorum,”
 Vat. καὶ οὐκ εὗρησαν καλὰ τὰς θυγατέρας
 Ἰώβ βελτίους αὐτῶν (Alex. + καὶ τὰς ὑἱὰς
 αὐτοῦ, βελτίους &c.) ἐν τῇ γῇ ἔσθον,
 &c. ferè ut Pagn. Vulg. “non sunt au-
 “tem inventæ mulieres speciosæ fic-
 “ut filiae Job in universâ terrâ, de-
 “ditque,” &c. J. T. Pisc. “neque in-
 “veniebantur fœminæ pulchræ (Pisc.
 “+ ita pulchræ) ac filiae Jjobi in to-
 “tâ illâ regione, quibus dedit (Pisc. &
 “dedit eis,) &c. Nos hod. “and in
 “all the land were no women,” &c.
 ut Pisc. Tind. “—were none founde
 “so fayre as, &c. ut hod.

Ver. 16. ויהיו אחריו מאה וארבעים שנה ויראה את בנו ואת בנו בניו בעים שנה ויראה את בנו ואת בנו בניו. Pagn.
 “& vixit Job post
 “hoc centum & quadraginta annos:
 “& vidit filios suos & filios filiorum
 “suorum, quatuor generationes,” sic
 Syr. Ar. “centum & quadraginta an-
 “nos,” Syr. ut Heb. Vat. S. Amb. ἐ-
 ζήσε ἡ Ἰώβ μετὰ τὴν πλῆλιν, ἔτη ἑκατὸν
 ἐξομῆκοντα. (Comp. τεσσαράκοντα) + τὰ
 δὲ πάντα ἔτη ἐζήσε, ἀγαθόσια τεσσαράκοντα
 (Alex. τεσσαράκοντα ὁκτώ, sic Schol. Rom.)
 (hoc + Comp. & S. Amb. deest,) &c.
 —τετάρτην γενεάν, cæt. ut Pagn. Vulg.
 “centum & quadraginta annos usque
 “ad quartam generationem,” cæt. ut
 Pagn. J. T. Pisc. “quumque vixisset
 “Jjob postea &c.—& vidisset, &c.
 (J. T. filios suos & nepotes &c.) + us-
 “que ad quatuor generationes, (J. T.
 “quatuor generationibus,) cæt. ut Pagn.
 & Nos hod. Tind. “after this lyved
 “Job forty^b yeares; so he saw, &c.
 ut Vulg.

Ver. 17. וימת איוב זקן ושבע ימים. Pagn.
 “& mortuus est Jjob senex & saturatus
 “dierum,” Syr. Ar. “& senuit Job &
 “saturatus est diebus suis & mortuus
 “est,” Vat. S. Amb. καὶ ἐτελεύτησεν Ἰώβ
 πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν, Schol.

^a In omni terrâ, si terra cap. i. pro universo ponitur, quare non potius hic omnis terra? ut etiam Græc.

^b Ut videtur mend. typographica pro “one hundred forty.

ἐμπλημένῳ· ἐπεὶ οὖν ὁ καὶ ἐν τῷ
 Ἑβρ. ὡς Ἀκυλ. καὶ Συμ. πρὸς τὸ Θεοδ.
 καὶ, Olymp. ἰστέον, ὅτι μέχρι τῆς πρε-
 σβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν, Ἀκ. καὶ Συμ.
 ἐλθόντες συνεπέρασαν τὸ βιβλίον, ὡς δὴ τὸ
 Ἑβρ. ἀκολουθεῖ· ὁ δὲ Θεοδ. συμπαραίει
 τοὺς ἐβδομήκοντα. (Cætera quæ sequuntur
 non habentur in Olymp.) γίνεσθαι δὲ

κ. τ. λ. (Vid. Dissertat. de additamentis
 in τοῖς LXX.) Vulg. " & mortuus est
 " senex & plenus dierum," J. T. Pisc.
 " mortuus est Jjob senex & satur die-
 " rum," Nos hod. " so Job died, being
 " old and full of days," Tind. " and so
 " he dyed being olde and of a perfecte
 " age.

Ad fin. Versionis Syr. & Arab.

GLORIA INTELLECTUUM DATORI.

LAUS DEO SEMPER.

Collationis Libri JOBI FINIS.

non habetur in Olymp.) dicitur in Olymp. (Cetera due in Olymp.)

LAUS DEO SEMPER.

Collationis Libri Jobi F. V. 15.